Vita christi saluatoris nostri iuxta seriem euangelistarū cum multa erudi

tione sanctaqꝫ doctrina diligēter ac succinte collecta a religiosissimo viro ludolpho laudatissimi ordinis carthusientium. In cenobio argētinensi professo. Nuper cum summa castigatione annotationibus ac etiam quotationibus. Impressa est.

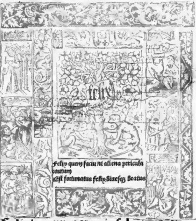

Felici moni. neta die felicia Felix
Pressit: z hec vicij quāt retinēt venihil

Carmen ad studiosos lectores.

Qui studii curas: et vere tempora fame.
Altaqz qui proprio regna labore cupis
Multa licet pateat tanti tibi semita voti.
Ac precor incedas que potiora daret.
Sunt tibi perplexe numerosa volumina legis
Verbaqz multiloqui litigiosa fori.
Sunt quoqz verbosi certamina vana sophiste.
Est tibi cum modulis musica leta suis.
Est phylice presens patet egri cura gementis
Ipsa tibi studium sydera celsa ferunt.
Est tibi velata latitans sub nube poesis.
Maxima que veri damna laboris habet
Quid dirce: qd. Cirra iuvat quid glia daphnes:
Ficta quid aonii. stagna liquoris habent.
Hec bona sunt. (fateor) sanctos digesta per vlus
At michi terrenum: letiferumqz sonant.
Qui cupis ergo pios studii tolerare labores
Et fausto summos claudere fine dies.
Suscipe tā sanctuz pedibus manibusqz volumē
Hicqz tuus vigilet nocte dieqz labor.
Hunc tibi norma iubet vite studiosa beate.
Hic sunt supremi gesta relata dei.
Quare age muriceis tarum postpone ligustris
Vanaqz diuinis scripta voluminibus

Prologus in vitam christi

Prologus Ludolfi carthusiēsis viri deuotissimi atqꝫ doctissimi in librum qui inscribitur vita christi.

FUndamentum aliud nemo pōt ponere vt ait apostolus preter id qđ positum est: quod est christus ihesus. Cum dicat augusti. q̄ deus est res summe sufficiēs et homo est res summe deficiens. ⁊ q̄ tale bonū deus est vt nemini eum deserenti bene sit. Jdcirco quicunqꝫ ruinam defectuum suorum euadere et spiritu reparari desiderat necesse est ei vt a fundamēto predicto non recedat. quia in eo omnimoda remedia suis necessitatibus inueniet ¶ Primo itaqꝫ peccator cupiens peccatorū suorum sarcinam deponere et ad requiem anime peruenire: audiat deum peccatores inuitātem ad veniam et dicentē. ¶ Venite ad me omnes qui laboratis scilicet labore viciorum: et onerati estis scilicꝫ sarcina peccatorum. et ego reficiam vos scilicet sanando ac refouendo et inuenietis requiem animabus vestris et hic et in futuro Audiat ergo egrotus pium et sollicitum medicum et veniat ad ipsum per profundam contritionem ac sollicitam confessionem ⁊ studiosum propositum semper declinandi a malo et faciendi bonum. ¶ Secundo peccator: sed iam in christo fidelis effectus: tanq̄ ipsi per penitentiā reconciliatus studeat diligentissime medico suo adherere et suam familiaritatē acquirere: eius sanctissimam vitā recogitando omni qua poterit deuotione. ¶ Caueat tamen, puide ne cursorie ipsam vitam legendo transeat: sed seriatim aliquid de ea per diem accipiat: in quo sabbatum delicatum pie meditationis christo quotidie celebrando ac cogitationes ⁊ affectōes: orationes et laudes totumqꝫ opus diei ad illud reducendo in ipso delectetur a tumultu exteriorum et mundanorū impedimentorum requiescere et suauiter obdormire. et ad illud vbicunqꝫ fuerit velut ad certum et pium refugium contra viciosas humane infirmitatis varietates cōtinue dei famulos impugnantes sepe recurrere. Sepius tamen recurrat ad precipua christi memorialia: videlicet ad incarnationem: natiuitatem: circūcisionem: apparitionem: presentatōem in templo: passionem: resurrectionem: ascensionem: spiritussancti effusionem aduentum ad iudiciū. causa specialis recordationis et exercitationis ac spiritualis recordationis ac cōsolationis. Sic etiam ipsam vitā christi legat vt mores eius, pposse imitari studeat. Parū enim prodest si legerit: nisi ⁊ imitatus fuerit vn de Bernar. Quid tibi, pdest pium saluatoris nomē lectitare in libris nisi habere studeas pietatem in moribus. vnde et. Criso. Qui legens de deo vult inuenire deum: festinet viuere digne deo. ⁊ ipsa conuersatio bona sit quasi lampas luminis ante oculos cordis eius viam veritatis aperiens ¶ Jsta vita in summo desiderio debet esse peccatori propter multa. ¶ Primo propter remissionē peccatorum. Cum enim fecerit de se iudicium se per confessionem accusando per iusticiam penitentiā voluntariam assumendo: iam sollicite ambulans cum deo suo predicto modo meditando purgatur non modicum a sordibus peccatorū. Deus enim cui adheret ignis consumens est: purgationem peccatorum faciens. ¶ Secundo propter sui illuminationē. Jlle enim cui assistit lux ē in tenebris lucēs cuius lumine illustratus docetur ordinate disponere vitam suam ad christum ⁊ celestia: ad seipsum ac proximum ⁊ terrestria ¶ Tertio propter gratiam lachrimarū valde necessariam peccatori in hac valle miserie: quam christus qui est fons ortorū ⁊ puteus aquarum viuentium consueuit peccatoribus sibi adherē tibus dare ¶ Quarto propter reparationē lapsuum quotidianorū de quibus semper releuat dominus sibi adherentes. Juxta illud. Fac serpentem eneum ⁊ pone eum pro signo. qui percussus aspexerit eum viuet. ¶ Quinto propter dulcem ⁊ desiderabilē degustationem quam in se habet. Juxta illud Gustate et videte quoniam suauis est dominus ¶ Sexto propter cognitionem paterne maiestatis que per ipsum solum haberi potest Juxta illud. Nemo nouit patrem nisi filius ⁊ cui filius voluerit ¶ Septimo propter securum exitum ab hac vita periculosa fidelis namqꝫ peccator qui modo quotidie suscipit christum in hospitio cordis sui et lectulum floridum per suaues meditationes eidē preparando: econuerso post mortem requiretur et suscipietur a christo vt sicut consueuit et concupiuit semper et ineternum sit cum ipso. ¶ Hec vita est vita bona ⁊ irrigua peccatores sibi adherentes mūdans ⁊ renouans et eos ciues sanctorum et domesticos dei faciens. Est amabilis et dulcis ad conseruandum nō enim habꝫ amaritudinem conuersatio illius nec tedium conuictus ipsius: sed leticiam ⁊ gaudium. Est deliciosa ⁊ suauis: cetera que hanc non sapiunt fastidiens exercitia cum aliquamdiu pio corde fuerit frequentata est pascēs ⁊ reficiēs nam secundum ambro. Qui domicilio christū recipit interno: maximis delectationibus exuberantius pascitur voluptatum. Est consolatoria solitario ⁊ quidē optimus comes iugis iocūditatis solacijsqꝫ ⁊ confortationis ac turris fortitudinis a facie inimici et a tribulatione et temptatione peccatoris ¶ Hec est vita plana et facilis ad contemplandum creatorem de qua nullus excusare se potest sicut de contemplatione summe maiestatis ad quam nemo raptim potest pertingere nisi proficiendo per istam vitam nostri redemptoris ¶ Hanc quicunqꝫ incipientes et paruuli quicunqꝫ proficientes et perfecti possunt habere: ⁊ in ea inuenire bonum nidum sibi vbi tā q̄ turtures reponant et abscondant casti amoris pullos quisqꝫ pro sua capacitate. Hec vita multum reddit sanctos dei fauorabiles pios et benignos cultoribus suis propter ipsum qui nobis cum illis commune est gaudiū: vbi gratia. Nunquid beata virgo mater misericordie pietatis et gratie poterit te despicere vel oculos suos a te auertere q̄uis sis peccator: quando non solū semel in die viderit: sed et frequenter filium suum quem super omnia diligit in brachijs tuis ⁊ inter vbera tua commorantem. Nunquid poterit te cum filio suo quem portas deserere quando viderit te predicto modo filium suum tam sollicite per singula comitantem. et eidem pietatis officio deuotionis ministerium per dies singulos exibentem. Nullo modo Sic et ceteri sancti libentissime respiciunt illos cum quibus deus placatus habitare dignatur cum ista vita faciat cultores suos consortes illorum qua est ⁊ vita ipsorum ¶ Plane hec vita est vita b. matris christi ipsi sedule ministrantis in annis pluribus et famulantis. Hec est vita apostolorum christo familiariter adherentium ⁊ cum eo fideliter perseuerantium Hec est vita ciuium supernorū christo fruentium et eius opera mirabilia admirantium et sibi reuerenter assistentium in eternum. Hec vita est optima pars scilꝫ sedere ad pedes christi et audire verbum eius. Unde merito a possessore suo ipsa ꝫ modo per gratiam colente non auferetur: q̄ ipsa est retributio illa que seruo fideli et prudenti promittitur. et hic incipiens in eternitate perficietur. Hanc vitam nulla lingua laudare sufficit adeo bona est et sancta ⁊ super omnes vitas dignissima: cum sit initium cuiuslibet altioris contemplationis ac vite angelice ⁊ eterne que speratur in patria. ¶ An parum est tibi continue cum christo esse in quem desiderant angeli semper prospicere. Si vis ineternum regnare cū christo: incipe regnare modo ⁊ noli deserere eum cui seruire regnare est. Appropinqua ergo ad ipsum pio corde vt descendenti ꝓ de sinu patris in vterum virginis quasi alter testis cū angelo sancte cōceptionis

Augusti.

Bernardus. Crisostomus.

Ambrosius

onis existas in pura fide et congratulare virgini matri sic propter te secundate Adesto eius natiuitati et circūcisio- ni quasi bonus nutricius cum ioseph. Uade cum magis in bethleem: et adora cum eis paruulum regem. Adiuua cum parentibus portare puerū et presentare in templū. Comitare cum apostolis pium pastorem gloriosa mira cula facientem. Adesto morienti cum b. matre eius et io hanne ad compatiendū et condolendum sibi. et quadaꝫ pia curiositate palpando tracta singula vulnera saluato ris tui propter te sic mortui. Quere resurgentem cū Ma ria magda. donec merearis inuenire. Admirare in celum ascendenteꝫ quasi inter discipulos in monte oliueti exi- stens. Sede cum apostolis in conclaui et abscondere ab exterioribus singulis vt virtute spiritussancti ex alto in- dui merearis. Et si pro ac humili et deuoto corde sic euꝫ modico tēpore fueris ꝓsecut⁹ in terris ipse te subleuabit ad se sedentem in dextra dei patris in celis scđm ꝙ pro- misit fideli peccatori sibi adherenti dicens. qui michi mi nistrat me sequatur etc. ¶ Quicunqꝫ ergo fidelis peccator hanc vitā amabiliter amplexatus fuerit non dubitet quī christus eum in filium adoptauerit vnde scriptum est in

Bernardus. prouer. Ego diligentes me diligo. vnde et bern. Qui nō placet deo: non potest illi placere deus nāꝫ cui placet de us deo displicere non potest. caueat tamen prudenter fi delis peccator vt nunqꝫ in quocunqꝫ statu fuerit confidē tiam in meritis suis habeat: sed tanqꝫ mendicus pauper culus omnino nudissimus ad elemosinam dominicā mē dicandam semper vacuus accedat. hec autem faciat non quasi ex humilitate ficta merita sua abscondens sed cer tissime sciens ꝙ non iustificabitur in conspectu dei omis viuens. Etiam solius cogitationis nostre nō possumus rationē reddere si ipse voluerit nobiscū in iudiciuꝫ intra re. Isto aūt modo ꝙtuncunqꝫ se ingerat: cum pio tamē timore et reuerentia ad bonum dominum peccatores vo cantem presumptuosus nō reputabitur. sicut pauperes seculi quanto nudiores sunt. cuꝫ se non tanqꝫ dignos: sed tanqꝫ miseriores ꝑplus ingerunt ad elemosinam diuitis Mendicandam presumptuosi vel superbi non dicuntur sed a benignis diuitibus misericordius respiciuntur.

Bernardus. ¶ Hanc vitā b. bern. plurimū ꝯfrequentauit: qui fascicu- lum mirre id ē cumulum amaritudinis ex vita et labori bus christi colligens: et inter vbera sua i. affectiones su- as collocans sic ait. Tu quoqꝫ si sapis imitaberis spon se prudentiam atqꝫ mirre taꝫ carū fasciculū de principa li tui pectoris: nec ad horam patieris auelli et amara il- la omnia que pro te pertulit semp in memoria retinēs et assidua meditatione reuoluens: quo possis dicere et tu. fasciculus mirre dilectus meus michi inter vbera mea commorabitur. Et ego fratres ab ineunte mea conuer- satione pro aceruo meritoruꝫ quem michi deesse sciebaꝫ hunc michi fasciculum colligare et inter vbera mea collo care curaui: collectum ex omnibus anxietatibus et ama ritudinibus dn̄i mei. Primum scꝫ infantilium illarū ne- cessitatum: deinde laborum quos pertulit in predicādo. fatigationem in discurrendo vigiliarū in orando tēpta tionū in ieiunando lachrimarū in cōpatiendo insidiarū in colloquendo. postremo periculorū in falsis fratribus conuiciorum sputorū. colaphoꝝ. subsanationū exprobra tionū: clauoꝝ horūqꝫ similiū q̄ in salutem nostri gene- ris silua euāgelica copiosissime noscitur protulisse. Ubi sane inter tot odorifere mirre hui⁹ ramusculos minime preter mittēdā putaui etiam illā mirrā qua in cruce po- tatus est: sed neqꝫ illaꝫ qua vnctus est in sepultura. Qua rum in prima applicuit sibi amaritudinem meorum pec catorum In secunda futuram corruptionem mei corpo ris dedicauit. Memoriā abundantie suauitatis horum eructabo quo ad vixero. In eternum non obliuiscar mi- serationes istas: quia in ipsis iustificatus sum. Hec me- ditari dixi sapientiam in his iusticie perfectionem michi cōstitui in his plenitudinem scientie in his diuitias salu

tis in his copias meritoꝝ. Ex his michi interdū potus salutaris amaritudinis. ex his rursuꝫ suauis vnctio con- solationis Hec me erigūt in aduersis in prosperis repri munt et inter leta tristiaqꝫ vite presentis via regia ince- denti tutū prebent vtrobiqꝫ ducatū: hinc inde mala im minentia ꝓpulsando Hec michi conciliāt mūdi iudiceꝫ dū tremenda potestatibus mitem humilemqꝫ figurant dū nō solum placabilem: sed et amicabilem representat eum q̄ in accessibilis est principibus terribilisqꝫ apud re ges. Preterea hoc michi in ore freq̄nter sicut vos scitis Hec in corde semꝑ sicut scuit deus. hec stilo meo admo duꝫ familiaria sicut apparet. Hec mea sublimior interiꝫ philosophia: scire ihesuꝫ et hūc crucifixū hūc et vos dile- ctissimi tā dilectū fasciculū colligite vobis. Memētote q̄ accepit eum simeon in vlnis. maria gestauit in vtero. fouit in gremio spōsa sibi iter vbera collocauit. Arbitror ioseph sup genua illū freq̄nter arrisisse Hi omnes ante se eum habuerūt et nullus retro. exēplis igitur sint vobis vt et vos similiter faciatis. Si enī ante oculos habueritis quem portatis pro certo videntes angustias domini: le uius et vestras portabitis. hec ber. Sed q̄ ista multi mini me cogitāt statim fatigati sunt. q̄ si ista cogitarēt: nō ita cito de bono opere fatigati essent. ¶ Hāc etiā vitā beata cecilia virgo legit habuisse. Nā inter alia virtutū et lau- duꝫ preconia de ea scribit ꝙ euangeliū christi abscōditū semper in pectore portabat qđ sic intelligi videt ꝙ ipsa de vita dn̄i ihesu in euangelio tradita quedā deuotiora sibi preelegerat in q̄bus die ac nocte corde puro et inte- gro. attentione ꝑcipua et feruēti meditabat. et cōpleta circulatiōe iterū repetens ac dulci et suaui gustu ruminans ea in archano pectoris sui prudenti consilio collocarat. ¶ Simile tibi suadeo faciendū. ¶ Super omnia nāqꝫ spi ritualis exercitij studia hoc magis necessariū credo ma gisqꝫ ꝓficuū et ꝙ ad celsiorē possit ꝓducere gradū. Nusqꝫ enī inuenies vbi sic doceri possis cōtra vana blandimēta et caduca. cōtra tribulatiōes et aduersa. cōtra hostiū tēpta mēta et vicia sicut in vita dn̄i ihesu q̄ fuit absqꝫ oī defectu perfectissima. Ex freq̄nti enī et assidua meditatione vite ipsius adducit aīa in eius amorē ac cōfidentiā et familia ritatē ita ꝙ stabilitur cōtra vana et caduca vt ea vilipēdat et contēnat. Ut patet in predicta b. cecilia que ita cor suū de vita christi repleuerat ꝙ in ipsaꝫ vana intrare nō pote rant. Unū in pōpa nuptiaꝝ vbi tot vana geruntur exultens cantātibus organis ipsi stabili corde soli dn̄o decātabat dicēs. Fiat dn̄e cor meū immaculatū vt nō cōfundar. Forti ficat quoqꝫ cōtra tribulatiōes et aduersa vt ea minus ti meat et sentiat. vt pꝫ in martiribus vnde ber. Idcirco de nique audit colūba mea in foraminibus petre ꝙ in christi vulneribus tota deuotione versetur et iugi meditatione demoretur in illis. Inde martiri tollerantia: inde illi fidu cia magna apud altissimum. Uult benignus dux deuoti militis vultum et oculos in sua sustolli vulnera vt illi⁹ ex hoc animū erigat et exēplo sui reddat ad tollerādum fortio rem. Enīuero nō sentiat sua dū illius vulnera intuebitur Stat martir tripudians et triūphans toto licꝫ lacerato cor pore et rimante latera ferro nec modo fortiter: sed hila- riter sacrū e carne sua circūspicit ebullire cruorē. Ubi er- go tūc aīa martiris nēpe in tuto nempe in petra nempe in visceribus ihesu vulneribus nimirū patentibus ad in introeundū. Si eni in suis esset visceribus scrutās ea fer rum ꝑfecto sentiret dolorē nō ferret. succūberet et nega ret. Nunc aūt in petra habitās. quid mirū si in modū pe tre duruerit Sed neqꝫ mirum si exul a corpore dolores nō sentiat corporis. neqꝫ hoc facit stupor sed amor sub- mittitur cū sensus. nō amittit. nec deest dolor sꝫ cōtemni tur. Ergo ex petra martiris fortitudo hec bern. ¶ Inde quoqꝫ est ꝙ multi cōfessores et etiā alij in laboribus et tri bulationibus et infirmitatibus suis non soluꝫ patientes sed et hilares fuisse et esse reperiuntur. quia ex deuota me ditatione vite et passionis xpi eorum aīe non in eorum

Bernardus. (margin, beside "Idcirco deniq[ue]")

Bernardus (margin, beside "Inde quoq[ue]")

corporibus et visceribus sed christi fuisse et esse videtur Instruitur contra hostiū temptamenta et vicia. vt in faciendis et obmittendis errare aut falli non valeat cū ibi perfectionē oīm virtutum reperiat. Nam paupertatis humilitatis caritatis mansuetudinis. obediencie. paciencie ceterarūq3 virtutū exempla et doctrinam nusq3 sic inuenies. sicut in vita domini virtutum. Quicquid enim virtutum in ecclesia habetur ab ipso christo per exēpla operum illius trahitur. vnde bernardus. Quid vobis cū virtutibus qui dei virtutē christū ignoratis Vbi nam queso vera prudentia nisi in christi doctrina. vbi vera iusticia nisi de xpī misericordia. vbi vera tpantia nisi in xpī vita. vbi vera fortitudo nisi in christi passione. Soli igitur q̄ eius doctrina imbuti sunt prudētes dicēdi sunt. soli iusti q̄ de eius misericordia veniā petōz cōsecuti sunt. soli tpantes q̄ eius vitā imitari studēt soli fortes q̄ eius sapiētie patientie documenta fortiter in aduersis tenent. ¶ Incassum ꝑinde qs laborat in acq̄sitiōe virtutum si aliūde eas sperandas putat q̄3 a dño virtutum cuius doctrina seminarium prudētie cuius mia opus iusticie. cuius vita speculū tpantie cuius mors insigne est fortitudinis vnde et Grego. Quid est q dilectum suū sponsa non mirram: sed fasciculum mirre nominat nisi q dum sancta mens xpī vitā ex omni parte considerat contra omnia vicia ex eius imitatione virtutes repugnantes congregat. ex quibus sibi fasciculum aptat. quo carnis sue sempiternam putredinē abstergat. vnde etiam augustinus Cum omnibus modis medeatur animis deus pro temporum opportunitatibus que mira sapientia eius ordinantur nullo modo beneficientius consuluit generi humano q̄3 cum ipsa dei sapientia i. filius vnicus consubstantialis patri et coeternus totum hominem suscipere dignatus est. et verbum caro factum est et habitauit in nobis. Satellites voluptatum diuicias perniciose ppl'i appetebāt pauper esse voluit Honoribus et imperijs inhiabant rex fieri noluit Carnales filios magnum bonū putabant tale coniugium prolēq3 contempsit Contumelias superbissime horrebant omne genus cōtumeliarū sustinuit Iniurias intollerabiles eē arbitrabant q̄ maior iniuria est q̄3 iustū innocētemq3 dāpnari Dolores corporis execrabantur flagellatus atq3 cruciatus est. Mori metuebant morte mulctatus est. Ignominiosissimum mortis genus crucem putabant crucifixus est. Oīa que habere cupientes non vitabamus carēdo vile fecit. Omnia que vitare cupientes ab studio deuiabamus percipiendo deiecit. Non enim vllū peccatū committi potest nisi dum appetuntur ea que ille cōtempsit aut fugiuntur que ille sustinuit. Tota itaq3 vita eius in terris per hominem quē suscipere dignatus est disciplina morū fuit. Et iterum. Concedamus nō apparere nunc hoīes dignos imitatione quisquis hec putas: mente deum intuere. qui homo factus ē vt hoīez viuere doceret. Recordare quid sit illud quod Jo ait: qui se dicit in xpo manere. debet quēadmodum ille ambulauit et ipse ambulare. et ita nec derit tibi quem sequeris. Quia omīs xpī actio est nostra instructio: Item alibi habemus de passione domini Exemplū enim dedi vobis. et vt ita faciatis. vnde beda. Qui dicit se in christo manere debet sicut ille ambulauit et ipse ambulare. quod est non ambire terrena non caduca lucra sectari fugere honores omnē mūdi ꝯtēptum pro celesti gloria amplecti libenter cunctis ꝓdesse iniurias nulli inferre. et sibi illatas pacienter sufferre sed et inferentibus a domino veniam postulare nunq̄3 suam sed ꝯditoris gloriā ꝗ querere. et quos secū valet ad superna erigere Hec et hmōi gerere ē vestigia xpī seq̄ hec beda ¶ Xpī itaq3 vestigia sequi debemus. q2 (vt ait ambrosius) in agnitione xpī oēm salutē et sapiām habemus. Et iterum. Oīa habemus in xpo. et oīa nobis xpo. Si vulnerum curatorem desideras medicus est si febribus estuas fons est si grauaris iniquitate iusticia est si indiges auxilio. virtus est. si mortem times vita est si tenebras fugis: lux est si celum desideras: via est si cibum queris: alimentum est hec ambrosius. Et ideo bene per quendam sapientem dr̄. Hoc est nescire: sine christo plurima scire. Si christum bene scis: satis est si cetera nescis. Vtinam sapientes huius mundi hoc saperent et intelligerent: et scientiam suam in hanc commutarent. Qui ergo christum sequitur errare vel falli non pōt ad cuius virtutes imitādas et adipiscendas ex frequenti meditatione vite ipsius cor accendit et animatur ac diuina virtute illuminatur adeo vt plures fuerūt illitterati et simplices q̄ magna et profunda dei inde cognouerunt q2 ibi inuenitur vnctio que paulatim purificans aīam et eleuans docet de oībus. In oībus itaq3 virtutibus et bonis moribus semꝑ prepone tibi illud clarissimum speculum et totius sanctitatis exēplar scz vitā et mores filij dei dn̄i nostri ihesu xpī. q̄ ad hoc de celo nobis missus est: vt preiret nos in via virtutū legez vite ac discipline suo nobis daret exēplo et erudiret nos sicut semetipsum. et sicut ad imaginē eius naturaliter creati sumus: ita ad morū eius silitudinē ꝑ imitationē virtutū ꝓ nostra possibilitate reformemur. q̄ eius imaginem in nobis per peccatum fedauimus. Quantū aūt quisq3 se ei in virtutum imitatione conformare studuerit: tm̄ ei in patria in glorie claritate propinquior et similior erit. Percurre ergo singulas quasq3 etates christi virtutesq3 eius per singulas sicut fidelis discipulus ꝓposse studeas imitari ¶ In labore etiā exterioris et interioris recordare laborū et aduersitatū christi. Et qñcunq3 in aliquo grauaris: statim ad ipm piū patrē pauperū tanq̄3 paruulus ad matris gremiū curre totū illi reuela totū cōmitte totum in ipsum iacta et ꝓijce et ipse ꝓculdubio tēpestatem sedabit et releuabit te. Non solū aūt vigilans dño ihesu intēdas: sed et cū corpus strato recolligis et caput reclinatorio imponis sit tibi quasi cum b. iohāne sup pectus ihesu recūbens sicq3 recumbēs super pectus ihesu suge vbera eius et in pace in idipsum dormies et requiesces. Et vniuersaliter in omnibus dictis et factis tuis q̄si ad exemplar respicias in ihesum. incedens et stans sedens et iacens comedens et bibens: loquens et tacens solus et cū alijs. ex hoc enim magis eū diliges et familiaritatis eius gratiam et fiduciam maiorem assequeris: et in omni virtute perfectior eris. Et hec sit sapientia tua et studiū tuum semper de ihesu aliqua cogitare vnde prouoceris ad imitandum vel afficiaris ad amandū ipsum Talia enim meditando et tēpus vtiliter expendes dū occuparis in bonis studijs et diuinis circa dñm ihesum. et mores tuos emendabis ad formam vite ipsius: dū in oībus agendis semꝑ ad ipm respicis oīs perfectionis speculū et exēplū Et q̄tomagis has frequentaueris meditatiōes: tāto magis eas tibi reddes familiares et facilius tibi occurrēt et iocūdius te reficient. ¶ Vidisti ergo ad quē excelsum gradū meditationes vite xpī te ꝑducūt. nūc i ipsas meditationes te aliqualiter introducere tēptabo nō omīa q̄ in euangelio scripta sunt pertractando: sed q̄dā deuotiora ex his eligendo. Nec credas q oīa que christū dixisse vel fecisse meditari possumus scripta sint: sed ad maiorē impressionē ea tibi sic narrabo ꝓut contigerūt vel contigisse pie credi possunt scz3 quasdam imaginatiuas representatiōes q̄s animus diuersimode percipit. Naz circa diuinā scripturam meditari intelligere et exponere multifarie possumus prout credimus expedire dūmō nō sit contra veritatē vite vel iusticie aut doctrine i. non sit contra fidem vel bonos mores. Quicunq3 vero asserit de deo aliquid qđ nō est sibi certū vel ꝑ naturalē rōnem vel synderesim vel per fidē. vel per sacrā scripturā presumit et peccat. Cum ergo me narrantem inuenies ita dixit vel fecit dñs ihesus seu alij q̄ introducūtur si id per scripturā probari non possit: non aliter accipias q̄3 deuota meditatio exigit. Hoc est perinde accipe ac si dicerem. meditor q ita dixerit vel fecerit bonus ihūs et sic de similibus. Tu autem si ex his fructum sumere cupis: toto mentis affectu

Bernardus. Gregori. Augusti. Beda. Ambro.

diligenter delectabiliter et morose omnibus alijs curis et sollicitudinibus tunc obmissis: ita presentem te exhibeas his que per dominum ihesum dicta vel facta sunt: et ex his que narrantur ac si tuis auribus audires et oculis videres: que suauissima sunt ex desiderio cogitanti: et multomagis gustanti. Et licet quamuis multa ex his tanquam in preterito facta narrantur tu tamen omnia tanquam in presenti fierent mediteris: quia ex hoc maiorem sine dubio suauitatem gustabis. Lege ergo que facta sunt tanquam fiant: pone ante oculos gesta preterita tanquam presentia: et sic omnia magis sapida senties et iocunda. ¶ Unde et quandoque annotaui loca in quibus hec vel illa sunt facta: quia multum valet homini cum audit euangelium legi: et hoc vel hoc factum tali loco gestum cum rem gestam scit et loci situm. Ad terram enim sanctam quam vniuerse christi ecclesie nocte dieque sociate non desinunt quam bonus ille ihesus inhabitando et verbo vel doctrine illuminando illuminatam suo sacratissimo sanguine consecrauit delectabile est aspirare sed delectabilius eam oculis corporis intueri et mentis intellectu reuoluere quod in locis singulis in ea nostram salutem dominus operatus sit. Quis enim enarrare sufficit quot deuoti discurrentes per loca singula in spiritu vehementi osculantur terram: amplectuntur loca in quibus dulcem iesum vel stetisse vel sedisse vel aliquid egisse audierunt: nunc tundunt pectus: nunc fletus nunc gemitus nunc suspiria emittentes gestu corporeo devotionis cum foris ostendunt: et absque dubio intus habent in lacrimas prouocant plerumque etiam saracenos. Quid dicam de patriarchis iacob ioseph et fratribus eius: qui quia viui in terra illa esse non potuerunt: elegerunt in ea mortui sepulturam. Quid plura: tarditas ingemiscenda est christianorum nostri temporis qui tot exempla habentes tardi sunt de manibus inimicorum eruere terram quam consecrauit sanguine suo iesus christus. ¶ Et nota pro regula generali quod vbicunque in sequentibus meditationes singulares non inueneris: sufficit tibi quod que per dominum iesum dicta vel gesta ante mentis oculos ponas et cum eo conuerseris ac familiaris ei fias. Nam in hoc videtur haberi maior dulcedo et deuotio efficacior et quasi totus fructus harum meditationum consistere vt vbique et semper intuearis eum deuote in actu suo et moribus: vt quando stat cum discipulis suis: quando cum peccatoribus: quando loquitur et quando predicat quando vadit et quando sedet quando dormit et quando vigilat: quando comedit et quando alijs ministrat quando sanat egrotos et quando alia miracula facit describens tibi in corde tuo mores eius et actus: quam humiliter se habuit inter homines quam benigne inter discipulos quam misericors fuit super pauperes quibus se similem per omnia fecerat: et quasi familia eius specialis videbatur quod nullum spreuit vel horruit etiam si leprosus esset: quod diuitibus non adulabatur: quam liber fuit a curis mundi nec anxius pro corporis necessitatibus: quam patiens ad contumelias: quam mitis in responsis non enim studuit se verbo mordaci et amaro vindicare: sed blando et humili responso alterius maliciam sanare: quam compositus in omnibus gestibus suis fuit: quam sollicitus de animarum salute quarum etiam amore dignatus est mori quod seipsum prebuit exemplum omnis boni: quam compatiens afflictis fuit quod infirmorum imperfectioni condescendit quod peccatores non spreuit quam clementer penitentes suscepit: quam obediens fuit parentibus quam promptus in ministrando omnibus vnde ipse ait Ego in medio vestrum sum sicut qui ministrat. Quod omnem iactantiam et omnem singularitatis ostentationem declinauit: quod omne scandalum cauit quam modeste in edendo et bibendo se habuit quam verecundus visus fuit quam studiosus ad orationem quam sobrius ad vigilias: quam patiens laboris et penurie: et quam placidus in omnibus fuit. ¶ Et similiter secundum hunc modum in omnibus dictis et factis que de christo legeris vel audieris meditare mores et gestus suos qualiter ipse in omnibus se habuerit vel habere potuerit secundum tuam estimationem quia in omnibus semper optimo et perfectissimo modo se gerebat qui in omnibus semper optimus et perfectissimus est. Erat enim aspectu dulcis colloquio suauis: et omni conuersatione benignus. Et maxime contemplare faciem eius si potes eam imaginari: quod supra omne videtur difficilius sed forte reficeret iocundius. Et istud sit tibi pro doctrina et recursu omnium que sequuntur: vt vbicunque dictum vel factum narrabitur si aliter singulares meditationes non fuerint expresse vel etiam iste generales fuerint obmisse recurras ad hunc locum et sufficit tibi quod hic generaliter dictum est. ¶ Ut autem christi faciem et formam seu figuram eius totam: et ex his actus seu mores suos et gestus melius valeas meditari quedam de his alibi scripta hic inserere vtile iudicaui. Legitur enim in libris annalibus apud romanos existentibus quod iesus christus qui dictus fuit a gentibus propheta veritatis: stature fuit procere mediocris et spectabilis. Uultum habens venerabilem: quem possent intuentes et diligere et formidare. Capillos habens ad modum nucis auellane permature fere vsque ad aures: ab auribus cincinnos crispos aliquantulum ceruleos ab humeris ventilantes discrimen habens in medio capitis iuxta morem nazarenorum. Frontem planam et serenissimam cum facie sine ruga et sine macula: quam rubor moderatus venustauit. Nasi prorsus et oris nulla fuit reprehensio. Barbam habens copiosam et impuberem capillis concolorem non longam: sed in mento bifurcatam. Aspectum simplicem et maturum oculis glaucis varijs et claris existentibus. In increpatione erat terribilis in ammonitione blandus et amabilis: hilaris seruata grauitate. Aliquando fleuit sed nunquam risit. In statura corporis propagatus et rectus. Manus et brachia visui delectabilia. In colloquio grauis: rationabilis: rarus et modestus. Et ideo merito secundum prophetam dicitur speciosus forma pre filijs hominum. Hec vbi supra. ¶ Inter omnes ergo scripturas precipue euangelium quod secundum augustinum inter omnes diuinas auctoritates que sacris litteris continentur merito precellit studeas pre manibus semper habere et in corde tuo iugiter circumferre: quia hoc te de vita et moribus domini nostri iesu christi et de omnibus ad salutem necessarijs poterit clarius edocere. Nam secundum Crisostomum in euangelio totius perfectionis nature rationalis summa continetur. Et secundum hieronymum euangelia legis impletio sunt: et in his precepta et exempla viuendi plenissime sunt digesta. vbi supra. Oportuerat quidem nihil nos indigere auxilio litterarum sed tam mundam in omnibus exhibere vitam vt illorum vite gratia spiritus sancti vteremur: et sicut attramento pagine: ita corda nostra inscriberentur a spiritu. Quia vero hanc a nobis exclusimus gratiam agere: vel secundas diuitias expectamus et intendamus his que scripta sunt. Non enim propterea date sunt scripture vt in libris eas habeamus solum: sed vt in cordibus conglutinemus eas. Sicenim in domibus vbicunque fuerit euangelium positum non audebat accedere dyabolus: multomagis animam intelligentiam habentem talem et circumferentem non tanget vnquam neque superueniet eidem non neque peccati natura. Sanctifica igitur animam: sanctifica corpus tuum hoc in lingua et corde semper habens. Si enim turpiloquium sordidat et demones vocat manifestum est quod spiritualis lectio sanctificat et spiritus sancti euellit gratiam. ¶ Attendamus igitur dilecti scripturis: et si nullum aliud euangelijs saltem circumstudiosa nobis fiant: et hec pre manibus habeamus. Confestim enim expandens librum si permanseris vsque ad finem omnia respues mundana: omnia deridebis que hic sunt. Et si diues fueris nihil reputabis diuitias: et si inops fueris non confunderis in opia. Non rapies: non auarus eris: sed concupitor eris magis inopie et despicies diuitias. Si vero hoc fiet omnia exterminabis mala. Multa alia est lucrari que non est nunc secundum partem dicere. Sciunt autem qui experientiam susceperunt. Et iterum Quid igitur vnquam euangelijs equale fiet. Utique deus conuersatur in terris: homo ascendit in celum et facta est omnium vna permixtio angeli cum hominibus chorum faciebant homines angelis concalebant et alijs celestibus supernisque virtutibus. Et erat videre antiquum prelium repen

Crisostomus.

sum. demones fugientes. mortem peremptā. paradisum apertū. maledictōem remotā. pctm̄ de medio sublatum. errorem expulsum. veritatem reuersam. pctatis sermonem vbiqꝫ seminatū ⁊ vegetatū. celestez conuersationez in terre regione plantataꝫ. supernas virtutes familiarit nobiscum loquentes. ⁊ ad terras sepe angelos ventitantes. ex hisqꝫ omnibus spem firmari certissimā futurorꝫ. Propterea igitur euangeliū ista vocat historia. quasi s. oīa alia verba inania doceātur. quibus solent pn̄tia promitti. Que vero piscatorū annunciata sunt verbis. proprie ac vere euāgelia nominātur. qꝛ cū omni nobis facilitate donata sunt. Nō enī laboribus nostris atqꝫ sudoribus nō doloribus ⁊ erūnis. sed p dei tm̄mō in nos caritatem tam grandia hec promissa suscepimus hec Crisosto. Vñ ⁊ aug. Euāgeliū nomen latine interpretatur bonus nūcius vel bona annūciatio. qđ quidem cum aliquid bonum annūciat sp dici pōt. proprie tn̄ hoc vocabulū obtinuit annunciatio saluatoris. Narratores quippe originis factoꝝ dictorūqꝫ passionis dn̄i nostri iesu christi proprie dicti sunt euangeliste. ¶ Sed anteq̄ ad euangelij historiam accedamus scias q̄ quedā per euāgelistas salubriter directione spūssancti. aliquando anticipando vel preoccupādo que post dicenda erāt. aliqñ rememorādo vel recordando que obmiserāt ⁊ aliqñ recapitulando vel repetendo que dicta fuerant. posita sunt que q̄uis aliter conscribi non deberent. q̄ per eos summe vtiliter sunt dictata. qꝛ scdm̄ aug. probabile est q̄ vnusquisqꝫ euangelistarū eo se ordine credidit debuisse narrare. quo deus voluit eius recordationi suggerere ne tn̄ turbari possit deuotio paruuloꝝ locis debitis quodā ordine alio prout res gesta vel dicendi congruentia exigere videbatur. in sequentibus per ordinem situant. Non tn̄ affirmo q̄ hic sit verus ac certus ⁊ debitus rei geste ordo descriptus oꝛ talis vix ab aliquo reperitur expressus. In ipso aūt euāgelio reperies verbi incarnati historiam mandata ⁊ promissa in quibus habes viā. veritatē ⁊ vitā. Xpi igitur exemplo nosce quia bn̄ viuere possis. preceptis bn̄ viuere scias promissis bene viuere velis. His itaqꝫ tribus tria pulsare necesse est s. impotentiā ignorantiam negligentiam. Ignorās enī ignorabit. Negligens vero nescit. necq̄ simulator impotentie nichilominus eijcietur. Expgiscere ergo aīa christo deuota. singula omīs aīa xpiana et singula que de xpo ihesu dicūtur diligenter discute. considera attente. morose pertracta. ⁊ dn̄i tui imitare vestigia ille propter te de celesti sede descendit ad terrena tu propter te fuge terrena. appete celestia. Si dulcis est mūdus dulcior est christus. Si amarus est mundus: oīa propter te sustinuit christus. Surge ⁊ ambula. noli pigrescere in via ne locum perdas in patria.

Finit prologus.

¶ Sequitur oratio eiusdem in librum vite christi ihesu.

D

Omine iesu xp̄e fili dei viui. concede michi fragili ⁊ misero peccatori vitam ⁊ mores tuos pre oculis cordis semper habere. ⁊ p mea possibilitate imitari facqꝫ me in ipsis proficere ⁊ crescere in virum perfectum ⁊ in templum sanctū in domino. Illustra queso cor meum lumine gratie tue. que me iugiter preueniat ⁊ sequatur: vt te ductorem in omnibus vijs meis habēs cuncta que tibi placent implere ⁊ que tibi displicent vitare possim. Dirige obsecro cogitationes sermones ⁊ actiones meas in lege tua. ⁊ in preceptis atqꝫ cōsilijs tuis o altissime vt in oībus voluntatē tuam faciens hic ⁊ in eternum per te merear saluus esse. Amen.

¶ Opus preclarum atqꝫ insigne cuius titulus extat vita christi a magne litterature deuotionisqꝫ permaxime viro Rudolpho sacri cartusiensium ordinis elaborantissime editum: non quidem ab apocriphis de infantia saluatoris extractum: sed ex serie sacri euangelij sacrorūqꝫ doctorū sancte ecclesie ex toto colectū. Incipit feliciter

De diuina et eterna christi generatione.

E plenitudine itaqꝫ euangelij viui fōtis boni quod vsqꝫ ad hoc tempus gratie dominus iesus seruauit quasdam guttas haurire cupientes. sumamus initium a diuina eius generatiōe. de qua euāge. Johannes specialiter loquitur. qꝛ omnia ad hoc inducit vt diuinitas verbi manifestetur et maxime contra quosdam hereticos. dicentes christū purū hoīem esse ⁊ per cōsequēs propter tēporalē natiuitatem nec sp̄ nec añ mariā fuisse. Et ideo de eternitate verbi incipit ostendens diuinam xp̄i naturam in qua eternaliter precessit mariā. Et ponit quinqꝫ de diuinis psonis. que per ordinem tanguntur in subscriptis. ¶ Primo declarat filij a patre eternam generationem: dicens (In principio erat verbum) id est in ipso deo: qui ab omnibus supponitur primum principium necessario est verbū proprie dictum tanq̄ in ipso cuius est. Ac si diceret filius erat in patre. patri. s. coeternus non in maria incepit esse. sed in principio. i. in patre qui est principium sine principio. ⁊ filius qui est principium de principio. Dicit autem verbum dei filium. quia iesus christus dn̄s noster quemadmodum dicitur filius dei. sic dicitur verbum dei sic ⁊ virtus ⁊ sapientia dei. vnum. enim idēqꝫ significant vnū idemqꝫ sunt. filius verbum. virtus ⁊ sapientia. Sed ait verbū: nō filius. qꝛ hoc nomen verbū magis ad ppositum facit q̄ filius. Vbi sciendum. q̄ vox significatiua dr̄ verbum sed hoc est tantummodo large ⁊ denominatiue inquantum significat interiorem mentis conceptū sicut vrina dr̄ sana inquantū est sanitatis indicatiua. et ideo sicut illud proprie dr̄ sanitas qđ per vrinam designatur. ita illud proprie dr̄ verbū qđ per vocē significatur. Hoc aūt est interior mentis conceptus. qꝛ voces sunt note et signa passionū que sunt in anima. ⁊ ita cōceptus mentis interior etiā anteq̄ per vocē designetur proprie verbū dr̄. Cū ergo hoc nomen verbū significet vocē vocalem ⁊ qđ exit ab ore significet etiā mentale quod a mente gignit. nec ab ea recedit cū emittitur. s. verbū conceptum scdm̄ vltimā acceptionem hic sumitur vt p ipsum filius intelligatur. q̄ppe qꝛ a patre procedit p eternā natiuitatem ac cū eo ⁊ in eo permanet per essentie vnitatē sicut cogitatio seu conceptio mentis que ex mēte nata est cū ipsa permanet. ⁊ ideo maluit dicere verbū q̄ filius. Cum igitur in ipso deo proprie ⁊ pfecte sit verbū. ve i bsi autem de sua rōne dicit q̄ procedens ab eo cuius est verbum sicut conceptus a concipiēte ⁊ est verbū ⁊ filius similiter sequitur q̄ ibi sit generatio filij a patre ex quo est ibi processio verbi a dicente. Item potius describit filium dei sub noīe verbi q̄ sub noīe filij: qꝛ filius solū dicit cōparationē ad patrē verbū vero dicit cōparationē nō solū ad dicentē sed etiā ad id qđ per verbū dr̄ nec non ad vocem quam induit. ⁊ ad doctrinam que mediante verbo in altero efficitur. Quia igitur dei filius debet hic describi nō tm̄ i cōparatiōe ad patrē a quo procedit sed etiā ad creaturas quas fecit ⁊ ad carnem quā induit. ⁊ documenta que prebuit cōgruissime ⁊ decētissime sub noīe verbi describitur qꝛ nomen illud ad omīa supradicta respicit nec posset sub celo ita nomen conueniens inueniri. ¶ Scdo

Crisostomus.

Augusti.

Johānis pmo

declarat patris et filij personalē distinctionē. dicens (et verbū erat apud deū) Hoc nomē deus in hac clausula ē personale. vt verbū erat apud deū. i. apud deū prem. sp enim in pre filius. sp in filio pr. Unū hec prepositio apud que est trāsitiua personarū et distinctiua. distātiā distincti onis personalis designat nō essentie. Nulla enim res dr̄ proprie esse apud semetipsam. sicut nec aliquis est in seip so. et ideo inter verbū et principium apud qd̄ est verbum. est personalis distinctio. Nō enī. verbū pcedit a pre per actionē transeuntē extra sed manentē intra. et ideo verbū manet intra illud cuius est verbū tn̄ ab eo distinctum di stinctione personali. vt iam dictū est. qr verbū erat apud deum vt alius apud aliū ¶ Tertio declarat patris et filij consubstantialitatē siue sube vnitatem. dicens (Et deus erat verbū) ita q̄ ly deus ponitur a pte predicati dicēdo verbū est de⁹ nōia enim et verba trāsposita idē significāt Hoc nomen deus in hac clausula est essentiale vt verbuz est deus. i. natura est substātia diuina. ne dicat̄ esse cū deo et nō deus. Nihil enī in deo est qd̄ de⁹ nō sit qr totus idez est et substātialiter idē. Quāuis ergo verbū sit apud deuz nō tn̄ est aliquid extranee nature sicut est verbū nr̄m sed est nature diuine que indiuisibilis est et nō multiplicabilis qr nullo mō pōt esse nisi vna et simplicissima et ideo verbū et principiū a quo est sūt idem penitus in natura q̄uis vt dictū est distinguantur in persona. Et sic in ista clausu la implicantur oēs tres persone pater in hoc noīe deus filius in nomīe verbi sp̄ussanctus in prepositione apud. Quarto declarat patris et filij coeternitatem dicens. (Hoc erat in principio apud deū) Hoc .i. verbuz de quo locutus fuerat est apud deū patrē a principio eternita tis. i. añ secula est eternaliter. q. d. Hoc dei verbū nunq̄ a deo pre extitit separatū Nūq̄z enī pr̄ sine filio fuit. nūq̄ sine verbo nunq̄ sine virtute nunq̄ sine sapiētia esse po tuit. Prem enī dicim⁹ qr filiū hz. cū hoc sit prem esse qd̄ filiū hr̄e. Et qr pr̄ qui verbū dicit et concipit est ab eterno ergo verbū qd̄ gignit dicēdo vt vere dicat̄ verbū in prici pio nō tpis quo dictū est in principio creauit de⁹ celū et terrā sed in pricipio eternitatis. de q̄ dr̄ tecū principiū in die virtutis tue in splēdoribus sctōꝝ. ex vtero. i. sba mea añ luciferum. i. añ mundi creationē genui te. Unde q̄n dr̄. Ego hodie genui te intelligitur de die eternitatis q̄ om nem diē cōplectit̄. Et sic accipit̄ hic nomen principij ali ter q̄z supra qr ibi accipit̄ pro pre hic p eternitate. Quali ter aūt verbū ipse pr̄ genuit. qr solui nō pōt q̄ri nō debet Diuina enim generatio est oīno inenarrabilis de qua dr̄. Generatōez eius quis enarrabit. Quia et si dr̄ filius a pre genitus tn̄ qualiter nec propheta nouit nec āgelus [Moraliter.] Mo raliter docemur ex premissis. q̄ principiū oīs nr̄e intētio nis dz esse deus. qr in principio erat verbū et ei⁹ erat ver bum. Iterum si vis scire de oī actione tua interiori et exte riori. vtrum sit diuina et vtrū deus ipsam operetur in te et per ipsum sit facta vide si finis intentionis tue sit deus. Qd̄ si sit. ita actio tua est diuina. et principiū et finis idem scz deus ¶ Postq̄ ergo euāgelista declarauit ipsius ver bi esse seu generari. cōsr̄ declarat suū agere seu operari et declarat sic. Quinto patris et filij indiuisam operationē dicens (Oīa per ipsum facta sunt) .i. q̄cūq̄z a patre facta sunt (et sine ipso factū est nichil) .i. a pre siue visibile quid siue intelligibile. Siquidē omīa in sapiā fecit deus et sine sapientia nichil fecit. Creature enim pducūtur a deo si cut artificiata p artificē. Oīz enī ē artifex. cū sit agēs p in tellectū qd̄ aūt producit̄ per artē seu intellectū pducitur per artis seu intellectus conceptum sicut domus in re ex tra producit̄ a domo que est in anima. verbū aūt in diui nis idē est q̄ cōceptus intellectus diuini vt supra dictum est ergo oīa producta per ipsum pducta sunt. tā spūales q̄z corporales creature. Hec aūt prepositio per notat hic causam efficientē. non ministerialem vel ministeriū vel instrumentū ipse enī filius cū pre est actor oīm sicut spiri tussanctus cū eisdem. qr indiuidua sunt opera trinitatis Oīa ergo per ipsum facta sunt vt nec pr̄ nec spūssanctus excludantur. Oīa simul et semel sunt facta sed sex diebus per partes sunt distincta. Si ergo omīa per ipsum facta sunt verbum aūt non possit a se fieri vel seipsū facere qr esset añq̄ esset. sequitur q̄ ipsū verbuz nō sit factum. Et scdm aug. Si factū nō est creatura nō est. Si aūt creatu ra nō est. eiusdē cū pre sbe est. Oīs enī sba q̄ deus non est creatura est. et que creatura nō ē deus est. Hoc aūt verbū nec sillabis cōstat nec voce profertur sed sp in sinu .i. secre to et corde patris manēs. cūcta disponit. regit et operat̄ [Augusti] Nō enim loquendo sed volendo cūcta opatur de⁹ qr di cere dei voluisse est et verbo .i. filio oīa creare. ¶ Ostenso itaq̄z q̄ verbū sit causa productiua rerū. ondit cōsequent̄ per quē modū sit causa earū dicēs (Qd̄ factū est) .i. in effe ctu (in ipso) .i. verbo (vita erat) .i. viuens. Sicut faber pri us facit archā in mente. post in opere. qd̄ in mente est vi uit cū artifice qd̄ fit mutat̄ cū tpe. Nō enim oīa que facta sunt hn̄t vitam nec sunt vita in se hoc est in natura sua in qua sunt vt creature vt tn̄ sunt in deo et arte diuina que est vita in se sunt vita qr ibi hn̄t exemplar et rōnem viuentez Oīa namq̄z que temporaliter fiunt vel facta sunt. ab eter no fecit .i. facere disposuit et priusq̄ fierēt facta nouerat. et in eius mente et pñtia et viuebāt et vigebāt quia oīa añ mūdi initiū in ipso dei filio imaginata erāt. et vt postea fi erent dispositum erat. ac per hoc quasi facta erant et vi uebant Uiuunt enim oīa que in dei dispositione sunt qr sicut disposita sunt non euenire nō possunt. Et sic patet modus per quē creature procedūt a verbo. vicz sicut arti ficiata ab artifice vel arte propter qd̄ dicit Boetius Tu [Boetius] cūcta superno ducis ab exemplo. pulcrū pulcerrim⁹ ipse mundum mente gerens similiq̄z imagine formans Mo [Moralit̄.] raliter est hic notādū q̄ opus virtutis est opus vite. sicut opera viciosa dicūtur opa mortis opus aūt virtutis siue opus bonū nullus opat̄ nisi in deo. Si vis igitur scire an opus tuū sit viuū .i. si sit opus virtutis siue op⁹ bonum et diuinū. vide si sit factū in ipso .i. deo qr hic dr̄ (qd̄ factū est in ipso) .i. deo (vita erat) .i. vitale et viuuz est. In deo aūt fit qd̄ in caritate fit et qd̄ extra deū fit preter deum non hēt mouēs nec finē. ¶ Ostenso autem qualiter verbū se habe at ad oēs creaturas in generali. pūr ondit qualiter se ha beat ad hoīes in spāli dicēs (Et vita erat lux hoīm) Qr vita .i. ipsū verbū qd̄ ē vita in se in q̄z per quā creature vi uunt erat lux hoīm .i. vn̄ rōnales creature vt beate fierēt illuminande erāt. qr non desicit hoīes illustrare per gra tiam super omīa irradiando. sibi hō facit qd̄ in se est se ad deū per cognitionē et amorez prout pōt cōuertēdo ¶ Mo [Moralit̄.] raliter vita bona est lux hominū. quia plus illuminat et edificat proximū vita q̄z verba vn̄ hiero. Multo plus in [Hieroni.] telligitur qd̄ oculis videtur q̄z qd̄ aure percipitur et Se [Seneca.] neca Longū iter per precepta breue et efficax per exem pla. Unde iesus cepit facere et docere (et lux in tenebris lucet) id est in peccatoribus. quia verbum quantum in se est illustrat eos lu'e gratie. sed quia tenebrosi sunt hoc est quia se subtrahunt ab influentia diuine lucis siue verbi ideo seqtur (Et tenebre eā non cōprehenderunt) et pec catores hanc lucē nō consequūtur. nō propter lucis sed proprij defectū. vnde aug. Quō enī hō posit⁹ in sole ce [Augusti.] cus pñs est illi sol. sz ipse soli absens est sic omnis stult⁹ omnis iniquus. omnis impius cecus est corde presente sapientia. Sed cum ceco presens est. oculis eius absens est. Non quia illa ipsi absens est. sed quia ipse absens est ab illa. Quid ergo faciet iste mundetur vnde possit videri deus. Peccata et iniquitates tolle et videbis sapiē tiā que pñs est. qr deus est ipsa sapientia. et dictum est. beati mundo corde qm̄ ipsi deum videbunt. ¶ Scdm. Orige. Lux in tenebris lucet. quia dei verbum vita et lux [Origeñ.] hominū in nostra natura que per se inuestigata et consi derata informis quedam tenebrositas inuenitur lucere non desinit. Et qm̄ ipsa lux omni creature est incōprehē

sibilis tenebre eam non cõprehenderunt. ¶ Ubi nota ꝙ triplex est comprehensio scʒ per inclusionẽ. per aptã visionem. per fidei et charitatis adhesionẽ. Primo modo a nullo. secũdo modo a beatis. tercio modo a sanctis sed nullo istoꝝ modorum a malignis cõprehẽdit. ideo dicit (et tenebre eã nõ cõprehẽderũt) i. q non fide nec amore adheserũt. Dr etiã aliqd cõprehẽdi qñ puenitur ad finẽ cognitionis ipius. et hoc est qñ res cognoscit ita perfecte sicut cognoscibilis est. et sic solus oculus diuinus lucem hanc cõprehendit. et nulla creatura.

Mora. Moraliter lux in tenebris lucet. qr virtus lucet et apparet in aduersis et oppositis. Nam virtus in infirmitate perficitur. vñ Grego.

Grego. Nemo quãtũ pfecerit nisi in aduersitate cognoscit. qualis n. quisqʒ apud se lateat illata contumelia probat. Et qr nulla aduersitas põt supare sctõs et separare a charitate christi. ideo dr (Et tenebre eã nõ cõprehẽderũt). Boni eñ viri si tangantur aduersitatibus: nõ tñ frãgunt aut vincitur. imo in eis gaudẽt et delectãtur (Uel lux in tenebris lucet) qñ deus per cõsolationẽ illucet his q aduersa et tribulationes sustinẽt fm illud. Juxta est dñs his q tribulato sunt corde et cum ipso sum in tribulatione (et tenebre eã non comprehenderũt) qr non sunt condigne passiones huius tpis ad futurã gloriã. Sẽp enĩ deus remunerat supra condignum: et punit circa condignum. Lux etiã in tenebris huius mũdi lucet. qr creator ĩ creaturis apparet. Sicut enĩ in pria deus est speculũ creaturarũ in quo creature relucent. et in quo oĩa videbimus que ad gaudiũ nostrũ ptinebũt. sic in via ecõuerso creature sunt speculum creatoris in quo creatorẽ nrm speculamur.

Aplus. quia vt ait aplus. videmus nũc per speculũ videlicet creaturarũ in enigmate et obscure. et inuisibilia dei a creatura mundi per ea que facta sunt intellecta cõspiciuntur. Deum enĩ esse nõ solum fides recta testatur. scriptura sancta loquitur. cõparatio rerũ ad ipsum indicat ratio naturalis dictat. sanctiqʒ predicant. verũ etiã creature clamant. Omnia nanqʒ suo modo dicunt. ipse fecit nos et non ipsi nos. quia deus est vox nature. qua omia pulcra testantur ipsum esse pulcerrimum. dulcia dulcissimum. sublimia altissimũ et pura purissimũ. fortia fortissimum. et sic de alijs. ¶ Sane cum audis in premissis filium ex deo patre genitum. caue ne mentis tue oculis infirmũ aliquid carnalis cogitationis occurrat: ꝗn potius columbino et aquilino intuitu simpliciter crede ac pspicaciter contẽplare ꝙ ab illa luce simul immensa et simplicissima fulgentissima et summe archana. coeternus coequalis et consubstantialis splendor exoritur. que est virtus summa et sapientia. et in quo omnia pater disposuit ab eterno per quẽ fecit et secula factaqʒ gubernat et ordinat ad gloriã suã partim per naturã. partim p gratiam. ptim per iusticiã. ptim per miam vt nihil ita in hoc mũdo inordinatũ relinquat. vñ Aug.

Augusti. Sicut splẽdor ex substãtia solis nascitur: ita et filiũ ex substãtia patris genitũ intelligam⁹. Et sicut nõ est sol aut ignis prius splẽdore suo licet ex ipso nascat sed ex quo sol aut ignis processit. simul cũ eo et splendor eius apparuit. nec dici põt splendor sole vel igne posterior. cũ tñ vt dixi ex ipso nascatur. Si ergo in creaturis aliqd inuenitur qd et nascat et posterius non sit genitore suo cur hoc a creatore fieri posse despes. sicut splẽdor ex sole natus replet orbẽ terrarũ. et tñ a genitore suo non abscindit aliqñ nec recedit ita et filius a patre genitus vbiqʒ dum sit in patre semper permanet. Et sicut substantialiter splendor in sole est et sol in splendore: ita substantialiter pater in filio et filius in patre est. et sicut soli et splendori vna substantia dñ sit non tamen vna persona. quia nec solem splendorem esse nec splendorem dicimus solem. ita et pater et filius cum sint vnius essentie: non tamen vnius sunt persone. Et sicut sol splendore calefacit et illuminat et siccat et soluit et excandidat et denigrat. et omnia que ei a domino iniuncta sunt operatur. ita et patrem per vnigenitum filium suum omnia legimus fuisse operatum. hec augustinus. Secundum eundem augustinum hoc initium sancti euangelij quidam platonicus aureis litteris prescribendum et per omnes ecclesias in locis eminentissimis preponendum esse dicebat.

Oratio.

Domine deus pr̃ oĩps q coeternũ et coequalẽ et consubstãtialẽ tibi añ oĩa secula filiũ ineffabilit̃ genuisti. cũ quo atqʒ spũsctõ oĩa visibilia et inuisibilia. ac me miserũ peccatorẽ inter oĩa creasti te adoro. te laudo. te glorifico. esto ppicius michi peccatori et ne despicias me opus manuũ tuarũ sed salua et adiuua me propter nomẽ sanctũ tuũ. Opi manuũ tuarũ dexteram porrige. carnali fragilitati succurre. Qui me fecisti: refice infectum vicijs. qui me formasti reforma corruptum peccatis. vt secundũ magnã tuã misericordiã salues animam meam miseram. Amen.

¶ De inuentione remedij pro saluatione generis humani. et natiuitate virginis marie. Capitulum secundum.

In principio cum

lucifer creatus esset. erexit se contra deũ creatorem suũ. et in ictu oculi de excelso celorũ proiectus est in infernũ. Et ob hanc cãm decreuit deus genus hũanũ creare vt p ipm posset casũ luciferi et socioꝝ eius restaurare. quapropt̃ diabolus hoĩ inuidẽs sibi insidiabatur. et ad precepti trãsgressionẽ ipm inducere nitebatur. Et quoddã genus serpentis sibi eligebat q tunc erectus gradiebat et caput virgineum habebat. In hunc fraudulẽtus deceptor intrauit. et per os eius loqns verba deceptoria mulieri narrauit. ac eã decipiẽs sup oĩne genus hũanũ mortẽ induxit. Et oportebat nos oẽs carcerẽ inferni igredi de q non poteramus alicui⁹ adiutorio eripi. Sed tãdẽ pat̃ miarũ et dñs toti⁹ cõsolatiõis clemẽter respexit statũ nr̃e dãnatiõis et nos per semetipm liberare decreuit sup quo signũ nobis per oliuã dedit. quã columba inclusis ĩ archa afferebat. que miam dei futurã iclusis in limbo ptendebat. Non solũ enĩ his q in archa erant mia pmittebat sed et toti mũdo signũ salutis in oliua dabat et hoc idẽ deus pmõstrauit nobis in multis alijs figuris. ¶ A pricipio aũt cõditiõis nr̃e adã in agro damasceno iuxta ebron de terra formato et a dño in padisũ voluptatis trãslato. ac eua ĩ paradiso de costa ade dormiẽtis facta. et p cõsorte ei data ipsisqʒ primis pentib⁹ in padiso ad opandũ et custodiẽdũ collocatis. et dehinc ppt̃ ligni vetiti esum p diuini secreti seueritatem expulsis. supna miseratio nõ desistit hoĩes incitare ad bonũ p occultos instinct⁹. nec distulit hoĩem errabundũ ad pñiam reuocare. spem venie dãdo per repromissum saluatoris aduentum. Et ne forte per ignorantiam et ingratitudinem tanta dei dignatio nostre saluti foret inefficax. in quinqʒ huius seculi etatibus per patriarchas. iudices. sacerdotes. reges et prophetas. ab abel iusto vsqʒ ad iohannem baptistam filij sui aduentum prenunciare repromittere et pfigurare nõ desti

tit. vt per multa milia tēpoꝝ ⁊ annoꝝ magnis et varijs multiplicatis oraculis et intelligentias nr̄as ad fidem erigeret et affectus per nūnia ⁊ viua desideria inflāmaret. vnde Leo papa. Cessent illoꝝ q̄rele que de dñica natiuitatis tarditate causant̄ tanq̄ p̄teritis tēporibus nō sit impēsum q̄d in vltima mundi etate sit gestum. Verbi icarnatio hoc cōtulit faciēda q̄d facta ⁊ sacr̄m salutis humane in nulla vnq̄ antiquitate cessauit. Q̄d p̄dicaue rūt apostoli. hoc annūciauerūt pphete. Nec sero est impletū q̄d semp est creditū. Sapia vero et benignitas dei hac salutiferi operis mora capatiores nos sue vocationis effecit. Ut q̄d multis signis ac multis vocibus multisq̄ mysterijs per tot fuerat secula nunciatū. in his euāgelij diebus non esset ambiguū. Et natiuitas saluatoris tanto constantiorē in nobis gigneret fidē: quāto predicatio eius et antiquior precessisset ⁊ crebrior. Non itaq̄ nouo cōsilio deus humanis rebus nec sera miseratiōe cōsuluit. sed a cōstitutione mundi vnā eandē q̄ oībus cām salutis instituit. Grā n. dei que sp̄ est vniuersitas iustificata ⁊ sctōꝝ aucta est christo nascēte. nō cepta. Et hoc magnū pietatis sacr̄m tam potens etiā in suis significationibus fuit vt nō minus adepti sint q̄ illud crediderē promissum q̄ q̄ suscipere donatū. hec leo papa. Et nota s̄m Aug. q̄ xp̄s nō prius venit nisi hō de lege naturali ⁊ scripta prius cōuincere. q̄ si xp̄s statim venisset diceret hō q̄ p legē naturalem saluari poterat et superfluū crederet aduentū xp̄i. sil̄r dicere poterat de lege scripta. Sed cōperto q̄ non sic saluari poterat. cū oēs ad inferos descenderunt tunc venit ipse. q̄z tūc erat tēpus miserēdi. et prius venire nō fuit necesse. q̄ nō prodest medicina spiritualis sine affectu recipientis. Nec posterius venit. ne fides et spes ex p̄missa incarnatiōe periret. Si enī tardasset venire. quotidie decreuissent et tepuissent s̄m eundem Aug. magnū desideriū habebāt antiq̄ videre xp̄m. sciebāt enī illū esse venturū et nō solū patriarche ⁊ pphe: sed etiam oēs q̄ pie viuebāt desiderātes dicebāt. O si hic me inuenict illa natiuitas o si q̄d credo videbo oculis meis. Si ergo fideles isti tātū desiderabāt. ⁊ tāq̄ deuoti erāt xp̄o adhuc venturo q̄d faciendū est iā suscepto sed ve nobis miseris huius moderni tp̄is. q̄ nec tantum afficimur ad grām exhibitā quātū antiq̄ afficiebant̄ ad p̄missam. vn̄ Ber. Desideriū suspirantiū xp̄i in p̄sentiā frequētissime recogitans cōpungor et confundor in memetipso et nunc vix contineo lachrimas ita pudet tp̄is torporisq̄ miserabiliū tēpoꝝ hoꝝ. Cui nāq̄ nr̄m tantū ingerat gaudiū huius grē exhibitio quātū accenderat veteres desiderata sola promissio. hec bern. ¶ Cum igitur per longissima tēpora circa spaciū quinq̄ miliū et fere ducentoꝝ annoꝝ miserabiliter iaceret genus hūanū et nullus pp̄ter petm̄ primi hoīs ad eternā beatitudinē ascēdere posset. ad primi beatissimi spūs cōuaticinantes tandem ruine ac de sua sollicitē restauratione licet pluries antea. tū adueniente plenitudine tp̄is instātius et deuoti⁹ dn̄o supplicauere. Vn̄ mīa pulsabat viscera p̄ris vt subueniret secū hūs pacē. sed cōtradicebat veritas secū habēs iusticiā et inter eas magna cōtrouersia facta est. put narrat ber̄ lōgo sermone de annūciatione sed dicti sui summa hec est. Dicebat mīa deo. Eget miseratione diuina creatura rōnalis. q̄m misera facta est et valde miserabilis venit tēpus miserendi eius. Ecōtra veritas dicebat. Queso dn̄e impleri sermonē quē locutus es. Tot⁹ moriatur adam cū omibus qui erāt in eo. q̄n preuaricādo pomū vetitum gustauit. Dixit mīa. Ut quid me dn̄e fecisti. Scit enī ipsa veritas q̄ ego perij si nūq̄ misereris. Econtra veritas. Si p̄dictā tuā sententiā preuaricator euaserit: perijt veritas tua et nō permanet ineternū. Fuit aūt hec q̄o per p̄rem missa ad filium. Veritas autē et misericordia coram eo eadem dicebant. Non videbatur q̄d circa hominē possent misericordia et veritas simul conseruari. Sed ipsi rem tex sententiā sic continentē. Hec dicit. Perij si adā non moriatur: et hec dicit. Perij si misericordiā nō consequatur. Fiat mors bona et habet vtraq̄ quod postulat vt et adam moriatur et misericordiam consequatur. Obstupuerūt omnes in verbo sapiētie et cōsenserunt q̄ moriatur adam miam consequendo. Sed querunt quō mors possit fieri bona: cum horribilis sit ipso auditu. Respōdit rex. Mors petōꝝ pessima. sed sanctoꝝ est preciosa et vite ianua. Inueniatur ergo q̄ ex caritate moriatur non obnoxius morti et sic mors non poterit tenere innoxium sed faciet in ea foramē per q̄d trāseāt liberati. Placuit sermo. Sed vbi inuenit talis poterit inueniri. Circuit ergo orbē terrarum veritas: et nemo mūdus a sorde nec infans vnius diei. Sed et misericordia perlustrat celum et neminem inuenit qui sufficientem ad hoc habeat charitatē. Ei ergo hec victoria debebatur quo nemo maiorē charitatē haberet: vt aiam suā pro seruis inutilib⁹ poneret. Redeunt itaq̄ ad constitutū diem aute plurimū non inuento quod desiderabant. Tandem seorsum pax eos consolans dixit. Nescitis q̄ nō est qui faciat bonum non est vsq̄ ad vnū. Qui dedit consilium ferat auxilium. Intellexit hoc rex et ait. Penitet me fecisse hominē. Pena inquit tenet me. Penam sustinere incumbit michi p hoīe quem creaui. Et vocato angelo gabriele dixit. Vade dic filie sion. Ecce rex tuus venit. Festinauit ille ⁊ ait. Adorna thalamum tuum et suscipe regē. hec bern. Vides ergo q̄ magni periculi et quantum fuit peccatum et q̄ magna difficultas sit inuenire remedium. In hoc itaq̄ cōsenserunt predicte virtutes et tunc impletum est illud pp̄heticū. Misericordia et veritas obuiauerunt sibi: iusticia et pax osculate sunt. vn̄ et leo papa. Qua nō ita in primum hoīem diabolus violentus extiterat vt cum in partes suas sine arbitrij cōsensione transferret. sic destruendū fuit peccatū voluntariū et hostile consiliū vt dono gratie nō obesset norma iusticie. In totius igitur humani generis strage cōi vnum solum fuit remedium sub diuine rōnis occulto. q̄d posset subuenire prostratis si aliquis filioꝝ adam originalis preuaricatiōis alienus atq̄ innocens nasceretur. q̄ ceteris exemplo prodesset ⁊ merito. Sed q̄z hec naturalis generatio non sinebat dicens David factus est filius dauid et de promissi generis fructu proles est orta sine vicio. vn̄ etiam Ansel. Natura nr̄a ad similitudinē dei in principio creata fuit quatenus indesinenter ipso deo frueretur. ⁊ eius gloria sine omni corruptione et mutabilitate aliq̄n potiretur. Hoc tā grande bonū statim in primis parentibus p̄didit. atq̄ in huius mundi miserias infelix et preceps ruit in eternas miserias decurso vite labentis articulo multo infelicius tuitura. Transierunt multa secula et dānationis ipsius immanitas super oēs filios hoīm est in deterius roborata. Nec enī summi sapientia dei vllam in massa creationis humane viā inuenit per quā vt disposuerat in mundum veniens tam luctuose perditioni subueniret donec ad istā de qua loquimur virginem ventū esset. Sed hec mox vt i mundū venit per hūane generatiōis lineam tāta omnis boni virtute atq̄ constantia perfecte resplenduit vt eā ipsa sapia dei vere dignā iudicaret. per quam in hoīem veniens non tm̄mō reatū primoꝝ hoīm sed et totius mundi peccata deleret atq̄ diabolū sui operis in vnicū cum suis elideret necnō dāna patrie celestis hominē illuc reducendo reintegraret. Quis igitur ista perpendens estimare queat qua laude digna sit que tantoꝝ bonoꝝ sola pre cunctis mediatrix effici meruit. hec ansel. ¶ Nec fuit ista virgo subito et casu inuenta. sed ab eterno predestinata. Unde damas. Ipsa dei genitrix ab eterno etiam preuiso tempore dei consilio predeterminata. et diuersis imaginationibus et sanctificationibus prophetarum per spiritūsanctum preimaginata et p̄dicata fuit. Exurgam⁹ ergo in gratiarū actiones. ⁊ pro tāta dei circa nos dignatiōe laudes referam⁹ cū anselmo: dicētes Adoramus te christe rex israel. lux gentium. princeps

Leo papa.

Augustinus

Bernardus.

Bernardus

Leo pa.

Anselm⁹

Damas.

De desponsatione

regum terre. dñe sabaoth. virtus dei omnipotentissima.
Adoram⁹ te preciosuz nře redemptõis preciũ. hostiã pa
cificã que sola odoris tui inestimabili suauitate patrem
qui in altis habitat ad respiciendũ humilia inclinasti. & fi
lijs ire placabilẽ reddidisti. Tuas xpe miseratiões predi
camus tue suauitatis memoriã cum abundantia eructa
mus tibi xpe sacrificiũ laudis immolamus pro multitu
dine bonitatis tue quam ostendisti nobis semini nequã fi
lijs sceleratis & perditis. Cũ enim adhuc essemus inimi
ci tui dñe. & antiqua mors in omnem carnem iniquum ex
erceret dominiũ. cui omne semen adã lege primordialis
culpe obnoxiũ erat. recordat⁹ es vberrime misericordie
tue & prospexisti de sublimi habitatione tua in hanc val
lem plorationis & miserie. Uidisti dñe afflictionem po
puli tui & tactus dolore caritatis intrinsecus apposu
isti cogitare super nos cogitationes pacis redemptionis
hec ansel. ¶ Tacitis autem illis que ab initio omnis crea
ture vsqz ad sancti filij introitum de hac beata virgine
prophetata sunt tam per eos qui ante legem q̃ per eos
qui sub lege iusti fuerũt. de natiuitate ipsius quaz quidẽ
ex linea generationis humane descẽdisse scimus. et ma
gna quedã atqz mirãda signorum indicia precurrisse cre
dimus. cõsequenter aliqua videamus. Uirgo itaqz glo
riosa ex qua incarnatio filij dei est facta. de tribu iuda &
[Crisostomus.] stirpe dauid est orta. Nã. vt ait criso. dignũ atqz conueni
ens erat celesti misterio. vt eadem maria que mater dei
fili carnẽ esse meruit. & ex regali genere & ex sacerdotali
origine nasceretur de qua filius dei qui rex et sacerdos
eternus est corpus humane carnis assumpsit. Anno au
tem imperij Augusti circiter. xxvij. nata est gloriosa vir
go maria. ex patre ioachim de nazareth. ex matre anna
de sephoz oppido distante ad duas leucas de nazareth
ambobus iustis ante deũ. Qui per annos viginti prole
carentes pro habenda sobole orauerunt vouentes se il
lam dño oblaturos. Cum autem videret Isachar sacer
dos ioachim inter conciues suos cum oblatiõe assistere
spreuit illum improperãs sterilitatem. Qui improperij
pudore ad pastores pecorum suorum se cõtulit. ibiqz ap
paruit ei angelus dñi cõfortans eum. & dicẽs orationes
eius exauditas. & elemosinas ascẽdisse in conspectu dei.
Terciã enĩ partem substantie sue dabat pauperibus. & ter
ciã templo et templi ministris de alia tercia viuebat cuz
domo sua. Et ait ei angelus. Ecce vxor tua pariet tibi fi
liam vocabisqz nomen eius mariã. Consecrata erit dño
vt vouisti. et spũ sancto replebitur ex vtero matris sue. &
in templo dñi erit cõuersatio eius. Eadẽqz angelus nũ
ciauit anne. Monituqz angelico ambo ascenderũt in hie
rusalẽ. et debitas gratias dño persoluẽres in templo re
gressi sunt ad propria. Cõcepitqz anna & peperit filiam
quam vocauit mariã. ¶ Ab originali aũt quodã priuile
[Bernar.] gio singulari in matris vtero purgata fuit. vñ Bern. Est
itaqz virgo maria bonorũ titulis cumulata. que procul du
bio ante fuit sancta q̃ nata. Ego puto q̃ copiosior san
ctificationis benedictio q̃ in alijs sanctificatis ab vtero
in eam descẽderit. que non solũ ipsius ortũ sanctificaret.
sed vitã eius deinceps ab oĩ peccato cõseruaret immunẽ.
Decuit nimirum vt singulari priuilegio vitã absqz pec
cato duceret. q̃ dñi pctĩ mortisqz redemptorẽ pareret. vite
iusticieqz munus plus oĩbus obtineret. hec Bern. vnde
[Augusti.] dicit aug⁹. Ab b. virgo añ cõceptionẽ filij dei sctificata
fuit q̃ peccare venialiter potuit. sed post cõceptionẽ filij
dei nec mortaliter nec venialiter peccare potuit. Ipsa au
tẽ gloriosa virgo maria cũ triũ esset annoꝝ portabat ad
tẽplũ et a parentib⁹ in tẽplo oblata intra septa tẽpli cum
alijs virginibus collocata vt lrãs disceret & dño seruiret
ibidẽqz vsqz ad annũ xiiij. permãsit. Sz accelerato in ea
diuina gratia rõnis vsu qui parentes eã in tẽplo dimiserũt
extunc statuit i corde suo deũ habere i patrem. et fecit se
doceri dei legem. ac deuote et freqũter cogitabat quid
posset facere deo gratũ vt sibi gratiã suã dare dignaret.
Petebat vero affectuose a deo gratiã obseruãdi mãda
ta et precepta legis. et vt faceret eã amare oĩa que ipse
amat. et odire oĩa q̃ ipse odit. Petebat quoqz oẽs virtu
tes p quas efficeret graciosa añ cõspectũ suũ. et meli⁹ ac
melius in dei opere proficiebat. Omni tpe cõtẽplatiõi aut orõ
ni aut lectioni aut operatiõi se dabat. pro salute generis
humani sine intermissione orabat scripturas de aduen
tu christi freqũter legebat. et quicq̃d in scripturis de in
carnatione dei inueniebat. hoc osculãdo et amplexãdo
dulciter relegebat. Fiebat vt ĩ vigilijs inueniretur pri
or in sapientia dei eruditior in humilitate humilior ĩ car
minib⁹ dauidicis elegãtior in caritate graciosior in pu
ritate purior in omni virtute perfectior erat enĩ cõstãs et
immobilis. Et cũ quotidie melius trãsisset hãc trascẽtez
nullus vidit vel audiuit. Omnis sermo eius ita erat grã
plena. vt in lingua eius agnosceretur deus. Et erat solli
cita circa socias suas. ne aliqua ex eis in vllo sermone of
fenderet. ne aliqua in risu vocẽ suaz exaltaret ne aliq̃ in
iuriosa vel superba circa parez suã existeret & ne in aliquo
peccarent. Sine intermissione benedicebat dñm. Et ne
forte in salutatõe sua a laudibus dñi tolleretur. si qs eam
salutabat. ipsa pro resalutatõe deo gratias rñdebat. De
niqz primũ ab ipsa exiuit. vt dũ homines sancti salutant
deo grãs dicãt. Ipsa etiã prima omniũ de seruãda virgi
nitate (nisi deus aliter ordinaret) votum vouit. q̃d nulla
ab initio seculi. ex quo hic factus est mũdus deo obtulit
taz prudẽter tã humiliter tã deuote se habebat q̃ vita ip
sius exẽpluz viuendi cũctis prebebat. vnde de vita eius
[Ambrosius.] sic scribit ambro. Sit nobis tanq̃ imagine descripta vi
ta marie. ex qua velut speculo refulget spẽs castitatis et
forma virtutis. Uirgo erat corpore & mente. corde humi
lis verbis grauis aĩo prudẽs loq̃ndi peritior legendi stu
diosior. nõ in incerto diuitiaꝝ. sed in prece pauperis spẽ re
ponens. Intẽta operi verecũda sermone. arbitrũ mentis
nõ hoĩez sed deũ q̃rere. nulliũ ledere. oĩbus bñ velle. ma
ioribus assurgere. equalibus nõ inuidere. iactãtiã fugere
rõnem seq̃. amare virtutẽ. Qñ illa vel nutu lesit parentes
qñ fastidiuit humilẽ. qñ irrisit debilẽ. qñ vitauit inopem.
Nihil toruũ in oculis nihil procax in verbis nihil inuere
cundum in actu. Nõ gestus fractior. nõ incessus solutior
non vox petulãtior vt ipsa spẽs corporis simulacrũ fue
rit mẽtis & forma probitatis. Talis enĩ fuit maria. vt ei⁹
vnica vita oĩm disciplina sit. Si igit̃ actor non displicet.
opus probemus vt quicũqz sibi exoptat premiũ imitet̃
[Anselmus.] exemplũ. hec ambro. vñ & ansel. Nota igitur & infantiles
annos exacta. q̃ caste. q̃ sancte q̃ deo digne vitã institu
erit ac institutã egerit vel cogitari queat cõiectare. Nul
li deniqz dubiũ castissimũ corpus & sanctissimã animam
eius funditus fuisse ab omni macula peccati iugi angelo
ruz custodia ptectã. vtpote aulã quã filius & oĩm creator
deus corporaliter inhabitatur⁹. & ex q̃ hoĩez sue psone vni
tatẽ ineffabile fuit operatõe sumpturus. Et quid mirũ.
Nã & inter hoĩes vsus obtinuit. si tñ celestibus ad terre
na põt esse cõparatio vlla. vt cũ prepotẽs aliq̃s vel psona
diues aliquo vadit hospitaturus. clientes pcurent locum
muniãt. mundẽt. ornent atqz custodiã. quo venienti dño
suo aptus ad habitãdum & cõgruus fiat. Qd si talis ap
paratus fit pro aduentu terreni hominis et momenta
nee ptãtis. qualis putamus apparatus oĩs boni fiebat
pro aduẽtu celestis & eterni regis ĩ corde sacratissime vir
ginis q̃ illũ nõ solũ erat i semetipsam trãsitiue hospitatu
ra sz etiã ex substãtia sua hoĩem factũ pitura. Hec ansel.
Considera hic attente virtutes et mores virginis ma
rie. et pro posse tuo etiam imitari stude. ¶ De marie con
ceptione et sanctificatione est sciendum. q̃ cum deus hu
manam naturam assumere decreuisset. congruum fu
it vt matrem de qua nasceretur premitteret. Et hec per
filiam regis astiagis prefigurata fuit. qui. Ut in scola
stica historia dicitur. in visione vidit q̃ de vtero filie
sue vitis pulchra crescebat que frondibus et floribus

se dilatabat: et fructu proferens totum regnum suum obumbrabat. Dictumqz est ei q de filia sua rex magnus nasciturus erat q post hec cyrum regem generauit. qui filios israel de captiuitate babilonica liberauit. Ita ioachim dictu est q filiam gigneret que christum regem portaret qui nos de captiuitate dyabolica liberauit. qui et vera vitis fuit et totum mundum obumbrauit. Ipsa etiam prefigurata fuit per fontem signatum in orto concluso positu qz ea coclusam in vtero matris spussanctus sanctificauit et sigillo sancte trinitatis sic conclusit et signauit q in ea nunqz aliquid coinquinatum introiuit. Hec etia prefigurata fuit p stellam balaam q pmisit q de iacob oriretur stella p qua figurabat maria fluctuantiu ductrix et adiutrix singularis et precipua sine qua stella no poteramus hoc seruidu mare ptrasire: nec ad portu celestis patrie peruenire. Ipsa etia beata virgo quo ad sua natiuitate prefigurata fuit p virga de radice et stirpe iesse patris dauid egressaz de qua flos amenissim⁹ scz christus ascedit sup qua septiformis gra spussancti requieuit. Quo aut flore pducit pfiguratu fuit p porta clausa qua dns ezechieli mostrauit que nuqz aperiri debebat: sed dns solus p ea clausam transire volebat. Ipsa etia prefigurata fuit p templu qd salomo dno edificauit. Hoc templu erat constructum marmore candidissimo: et ornatum intrinsecus auro mundissimo. Sic maria erat albissima candore purissime castitatis et ornata intrinsecus auro perfectissime caritatis. ¶ Oblatio vero marie in templo fuit premonstrata per mesaz solis in sabulo de qua mensa dr in scolastica histo. Piscatores ei quida rethe in mare mittentes casu mirabili mensam aurea extraxerut: que ipsi soli materiali que gens illa tanqz deu colit oblata fuit in templo qd ibide in littore maris in sabulo constructum erat. Per illa mensam q in teplo solis materialis est oblata: bene est maria figurata q vero soli i. summo deo et in teplo solis eternalis est oblata. et pulchre p mensaz maria est figurata. qz per ea celestis esca nobis est collata. nam ipsa filiu dei ihesum xpm nobis generauit: q nos suo corpore et sanguine resocillauit. Itez premonstrata fuit per iepte filiaz sed illa ex arupto et indiscrete oblata deo post ea seruire nequit maria vero rite et discrete oblata: post oblatione sua semper dno seruiuit. Illa post victoria hostiuz teporaliu pro gratiaru actione maria aute victoria pro victorie hostiu teporaliu collocatione. Qualiter aut deo seruiuit et qua vita habuit hoc in orto illo suspenso demonstratu fuit. que rex persarum vxori in alta structura plantauit de quo patria sua de longe contéplari affectauit p qua conteplatiua vita marie designat q in teplo dni conteplatoi insistes patria celeste semp conteplabat

Oratio.

O Virgo virginu maria: que nec prima simile visa es nec habere sequente que prima inter feminas seruande virginitatis votum vouisti et gloriosum munus deo obtulisti cum hoc a nullo hoie nec verbo didicisses nec exemplo ad imitatione inuitata fuisses hacqz virtute et ceteris ornata deo placuisti et viuedi exeplu oibus reliquisti. deprecor bonitate tua imensaz. vt tu summu meu solaciu dirigas vita mea meqz tuas virtutes et exempla pro posse imitari facias. et gram tuam semper michi adesse concedas Amen.

¶ De desposatione virginis marie Ca. iiij

Irgo itaqz dni

maria: cu etatis processu quotidie etiam in virtutibus proficiebat et qz pater et mater eaz dereliquerat: dominus eaz assumpsit. Quotidie naqz ab angelis freqntabatur quotidie diuina visiõe fruebat que eaz a malis oibus custodiebat. et bonis oibus redudare faciebat. Ita qz sic vsqz ad annu xiiii. peruenit. Tunc pontifex publice denunciauit vt virgines que in templo constitute hanc etate implessent domu reuerterentur ac nuptijs operam darent cui mandato cu cetere prone paruissent: sola virgo maria hoc se facere no posse respondit Siquide et parentes suos se dixit domini seruitio mancipasse. et insuper seipsam dno virginitatez vouisse. Potifex igitur in angustia positus. cu neqz cotra scripturaz que dicit. vouete et reddite votum infringendu putaret neqz more gentis isuetu introducere auderet. cosiliu habuit cu primorib⁹ quid esset faciendu omnibusqz in col placuit dominu sup hoc esse consulendu. Et ceteris quidez orationi incubentibus potifex ex more ad consulendum dnm accessit Nec mora et cunctis audientibus de ppitiatorij loco vox facta est esaie vaticinio requirendum esse: cui virgo comendari et desposari deberet. illo scz qui egredietur virga de radice iesse et c. Cunctos qz de domo et familia dauid nuptijs habiles no coniugatos: virgas suas ad altare iussit allaturos. Erat aut inter ceteros homo nomine ioseph. qui cu virgam suam attulisset: et ipsa illico flores germinasset atqz in eius cacumine columba de celo veniens cosedisset: liquido oibus patuit ipsi virginez desposandam fore Unde in numeri legitur q moyses inuenit virga aaron germinasse: et turgentib⁹ gemmis flores erupisse. qui folijs dilatatis in amigdalas deformati sunt. Per istam intelligi potest beata virgo: que instar virge fuit gracilis per paupertatem et flexibilis per humilitatem. et recta per intentionem et caritatem. Ista virgo inuenta est gemmis turgentibus quado filiu dei in vtero suo cocepit ex qua flores fructiferi erupersit quondo dei filius ipsa manente virgine natus fuit Naz sicut flos non violat arborez sed ornat sic dei filius non violauit virginem sed magis donis et gratijs adornauit scdm Crisosto. Hec virga est que in tabernaculo testimonij posita: sine humore terre fructum nucis germinauit. quia sine semine viri filiu edidit: qui tanqz nux ligno passionis adhesit. Et bene nunc flos nunc fructus dicitur quia secundum ambrosi. veluti boni arboris fructus p nostre virtutis processu nunc floret nuc fructificat in nobis nunc rediuiua corporis resurrectione reparatur. Ideo etiam alibi flos alibi fructus dicitur: qi in vtriusqz testamentis paginis ita predicatur. flos in littera: fructus in spiritu. Flos in lege: fructus in gratia et veritate. Flos in priori tabernaculo: fructus in secundo. Flos in obseruatione carnalium sacrificiorum. fructus in spirituali intelligentia misteriorum. Sicut eni in flore fructus prenunciat: sic in illis cerimonijs christus venturus significabatur. Patet itaqz q christus flos dicitur in prophetica veteris testamenti promissione qui et fructus vocatur in noui testameti gratie perfectoe. Sz sicut fructus non apparet virete flore: ita nec christi veritas patuit carnali obseruatione manente. Arescente vero flore fruct⁹ videtur. qz decidete lege gratia et veritas per iesum xpm facta tenetur. ¶ Igitur virgo domini cu quibusdam virginibus collactaneis suis quas ob miraculi ostensionem et pudoris sui custodiaz a sacerdote acceperat. ad domu parentu in nazareth reuersa est habens secu more solito suspudoris custodes et testes sine quo nunqz processit. vnde hiero. Cu ea semp singularu virtutu pudicitia comes in remota mansit. qz omnino pudor indiuiduus virginitati esse debet. sine quo castitas vera seruari non pot Nunqz igitur beata maria sine pudoris sui custode pcessit. Joseph quoqz secessit ibidem et mutua desposatione facta recedit in domu sua eam dispositurus et nuptijs necessaria prouisurus Fuit itaqz virgo maria ioseph viro sue tribus desponsata: qz mulier viro alterius tribus nubere non poterat quando ad ipsam hereditas paterna pertinebat Beata aut virgo fuit vnica ioachim patri suo succedens ei in hereditate et ideo ex lege cogebatur viro sue tribus nubere. Ambo aut de eadez tribu erant: quia ambo a dauid descenderant: sed maria per nathan: et ioseph per salomonem. Et licet ioseph etiam cogeretur

Crisostomus.

Ambrosius.

Hieronimus.

De desponsatione

ad matrimonium contrahendum scdm temporis illius
modum q̄n habebat virginitatem in desiderio et propo
sito. sed nondū expresserat in voto. Contraxit itaq3 ma-
trimoniū cum virgine cōmittens se volūtati diuine. Et
postmodū ex diuina reuelacōe ioseph agnouit proposi-
tum marie. ⁊ tūc ex cōi consensu vouerūt virginitatē ser
uare. vñ F3 au. Maria ⁊ ioseph āteq3 esset facta mutua de- *Augusti.*
spōsatio: virginitatē seruare proposuerūt. ⁊ vterq3 cōsen
sit in matrimoniū reuelatōe spūsancti. Nec alter consen
sisset in alterū nisi docēte spūsancto alter alterius cogno
uisset propositū. Sed postea vterq3 propositū suū expri
mēs verbo deo vouerūt virginitatē. Adhuc eīn vt credi
tur ioseph virgo erat cuius ratio hec esse potest. Quia cū
xps in passione sua nulli matrē seruandā tradidit nisi vir
gini: non est probabile q̄ ante cōceptū dum adhuc esset
iuuencula traderetur alicui custodienda nisi virgini.
Fuit autem beata virgo desponsata ioseph non despon
satione futuras nuptias promittente: sed desponsatio-
ne et consensu per verba de presenti. Et ita verum ma-
trimonium fuit inter ipsos ⁊ consummatum solemnitates
enim nuptiarū nō sunt de substantia matrimonij. Unde
et ioseph sponsus ⁊ vir eius solet dici. Unde dicit hugo. *Hugo.*
q̄ cum beata virgo virginitatē vouisset: et parentes eam
nubere iuberent timens illa inobediens esse parentibus
nec virginitatis propositum deserere volens per spiritū
sanctum edocta commisit se deo certam habens fiduciam
q̄ eā diuina misericordia ita custodiret. vt posset paren
tibus in contrahendo matrimonio obedientiā exibere. et
tñ votum virginitatis non cogeretur frangere. Et ponit
exēplum de abrahā: qui repromissionē acceperat in semi-
ne ysaac. quē tñ postea iussus est immolare cui iussioni pa
ruit sciens pro certo. q2 et si scdm humanam ratonē pro-
missioni contraria videretur iussio scdm illam tñ virtu-
tem qua deo possibilia sunt omnia cū obedientia iussio-
nis impleri posset promissio. Sicq3 factum est. vt et obe
dientie inueniret meritū ⁊ promissionis cōsequeretur ef
fectū. Ita potuit esse in proposito de beata virgine vnde
et ans. l. Et quidem hec duo ipsa iocundius amabat vir- *Anselm'.*
ginitatem scz ⁊ fecūditatem. Uirginitatem q2 hanc deo
per omnia placere intelligebat. Fecūditatem q2 sine hac
maledictū legis que adhuc carnaliter custodiebatur in-
currere metuebat. Duo ergo erāt in virginis animo inui
sibili sed magno concertantia prelio virginitatis amor
et legalis maledictionis timor. Uerūtamen librato diu
multūq3 concilio vicit amor qui preponderabat ⁊ terga
dedit timor. Uicit in ea amor seruande virginitatis. ⁊ ex
clusit ab ea timorē incurrende maledictionis. Uirgo ita
q3 tenera ⁊ delicata regali ex stirpe progenita ⁊ speciosis
sima: totā intentionē suam totū amorē suū totū studium
suum ad hoc intendit: vt corpus et animā suā deo perpe
tua virginitate consecraret. Sciebat eīm q̄ q̄to sanctius
eam cōseruaret: tāto sublimius ei q̄ oīum castissimus im
mo qui ipsa castitas est: appropinquaret. Amplectendo
igitur qd acceptabilius esse cognouit dño legis sperauit
et credidit se plene euasuram maledictionē date legis re
putans secum illud tante bonitatis tanteq3 sapientie vt
dum se nullatenus iuxta cōscientiam suam melius scire
aut posse facere q̄3 faciebat aduerteret tutū consiliū ne-
quid peccati in istis subiret inueniret. Nec decepta est.
Quis enim sperauit in dño ⁊ derelict9 est ab eo. Deniq3
vbi tam sanctam intentionem eius tam castum proposi
tum eius tam firmā fidem constantem spem et indeficiē
tem vidit caritatem eius eo misericordie sue intuitu egit
circa illam. vt nec sanctitas intentionis eius frustraretur
nec castitas propositi eius violaretur. Ne aūt firmitas
fidei infirmata spei constantia titubaret aut caritatis
in ea plenitudo deficeret occurrit dei auxilium que ei et
qd timebat eriperet. et qd amabat saluo signaculo nō au
ferret. Dedit ergo illi vt et vir go quod et magis optabat
permaneret: et nemo illam a maledicto liberrimam du

bitaret fecunda fieret. Dedit ei vt esset et prole fertilis: ⁊
virginalis damni immunis. hec anselmus. Et est hic sci
endū propter marie cognationē de qua in euāgelio se pe *Anselmus.*
fit mentio. q̄ anna tres viros successiue habuit. ¶ Primo
ioachim. ¶ Secundo cleophā fratrē ioseph. ¶ Tertio sa
loman. De quolibet horum filiam vnā suscepit: et quāli-
bet mariam appellauit. He tres marie tres viros habue
runt. Prima Joseph. Scda alpheum. Tertia zebedeum
Prima parit Christum. Secunda Jacobum minorem
et Joseph iustū qui ⁊ barsabas est dictus ac Symeonē ⁊
Judam. Tertia Jacobum maiorem et Johannem euan
gelistam. Jacobus autem zebedei licet posterior natu
tamen maior est dictus. q2 prius a domino vocatus: ad
cuius distinctionem Jacobus Alphei minor est appel-
latus. Hic Jacobus minor et tres fratres sui pre ceteris
consanguineis dicti sunt fratres domini quia non solum
cognati erant de duabus sororibus. sed et putabantur
agnati tanq̄3 ex duobus fratrib9 scz. Joseph ⁊ Cleopha
descēdentes. Inter quos tñ antonomatice Jacobus fra
ter domini est dictus q2 erat ei in facie ⁊ lineamentis cor
poris similis voluit autem dominus matrem habere suā
virū et nō de simplici sed de desponsata concipi et nasci
diuersis ex causis. quarū quedā accipiūtur ex parte pue
ri. quedam ex parte matris. quedā ex pte aliorū. Ex par
te pueri sumunt rationes quinq3. Prima scdm Hiero. *Hieronim'.*
propter declarationem originis. vt per generationem
Joseph cuius Maria cognata erat origo Marie mon-
straretur. et more scripturarum genealogia christi per vi
rum describeretur. Secunda scdm Ambro propter re- *Ambrosius.*
motionem suspitionis ne. s. a legis iniuria incepisse vide
retur: cum partus innupte lege damnaretur. Tertia secū
dum eundē. propter remotionem suspitionis. ne scilicet
herodes et iudei christum iuste quasi de adulterio na-
tum persequi viderentur: et ab infidelibus tanq̄3 illegiti
mus abijceretur. Quarta secundum Origenem. propter *Orige.*
substentationem pueri. maxime cum deberet in egyptum
portari vt scilicet a Joseph nutriretur. Unde et Joseph
nutritius domini appellatur. Quinta scdm Origenem.
Hiero. et Ambrosi. propter occultationem natiuitatis *Hieronim'.*
christi. vt videlicet misterium ⁊ partus filij dei dyabolo *Ambrosius.*
celaretur. dum eum putaret non de virgine. sed de vxo-
re generatum. ¶ Item quinq3 rationes sumūtur ex par-
te matris ¶ Prima scdm Amb. ne grauida apparēs infa *Ambrosius.*
maretur. et ideo permisit dominus q̄ potius de suo ortu
q̄3 de matris pudore dubitaret ¶ Scda secūdū Bedam *Beda.*
et hieronimum adiutationē pene ne scilicet tanq̄3 adul *Hieronim'.*
tera a iudeis calūniaret ⁊ sic q̄si iuste lapidaret. ¶ Tertia
s3 Hie. et Orige. ad sustētationē solatij vt scz viri ministe *Hieronim'.*
rio et solatio. et maxime in egyptū fugiens. et inde redi-
ens frueret. ¶ Quarta scdz glo. ad roborationē fidei: vt
scilz Marie verbis maior fides adhiberet: innupta cum
pregnans. mētiri videretur nec ei si se virginē esse diceret
crederetur. ¶ Quinta ad participationē stat9 singuli. vt
videlicet mater dñi haberet aliquid cuiuslibz status. scz
virginitatis matrimonij ⁊ viduitatis. ¶ Itē quinq3 rōes
sumuntur ex parte aliorum ¶ Prima scdz Ambro. ad re *Ambrosius.*
motionem excusationis peccati: ne virginibus impudi-
cis et male viuentibus. velamem excusationis preberet:
ex quo mater domini infamata videretur ¶ Secunda se
cundum Orig. ad confirmationem matrimonij cōtra fu *Orige.*
turos hereticos matrimonium damnare volētes vel vt
per hoc q̄ de virgine et desponsata nasceretur vterq3 sta
tus et virginum et coniugatorum approbaretur contra
hereticos alteri istorum detrahentes ¶ Tertia ad sub-
leuationem opprobrij vt scilicet ab omni gradu femina
rum tolleretur obprobrium. quod in eua incurrerant om-
nes femine et tam virgines q̄3 nupte. q̄3 etiam vidue a
communi opprobrio quod in eua contraxerant exime-
rentur in persona marie. ¶ Quarta est ad commenda-
tionem exempli. vt videlicet ostenderet facta despon-

fatione ante conuentionem liberum esse transire ad me-
liora vota sponso irrequisito. vt est in religionis ingres-
su. vbi anima desponsatur deo: sicut fuit in beata virgi-
ne. ¶ Quinta est secundum Cri. ad declaratione misterij quo
scilicet ipsi christo desponsatur ecclesia. que virgo est im-
maculata semper et sine ruga cuius virginis sumus fi-
lij in fide ihesu christi. qui secundum Leonem papam. vno spi-
ritu de virginis vtero nascitur christus. hoc de ecclesie vte-
ro nascitur christianus. Ideo autem secundum Crisosto. Bea-
ta maria fabro lignario desponsata fuit: quia xps eccle-
sie sponsus omnium salutem per ligni crucis operari de-
bebat. Et secundum Augu. Christus natus est de matre que
fabro desponsata erat omnem carnalis nobilitatis tumo-
rem extinxit. Hec fuit prefigurata per virginem saram.
Raguelis filia thobie desponsatam que ab omni concu-
piscentia mundam seruauit animam. Multo magis ma-
ria ioseph desponsata que virgo in eternum permansit i-
maculata. ¶ Comparatur etiam virgo maria turri fortis-
sime. que dicebatur baris: que (vt in scolastica historia di-
citur) duobus custodibus defendi poterat ab omnibus
viuentibus. Tam fortissima et inuincibilis fuit virgo ma-
ria: cuius custos precipuus erat deus eterna sapientia.
Cum qua etiam comparatur turri Dauid que munita
erat mille clipeis: qui de ea dependebant quia mille vir-
tutes et multo plures in Maria apparebant quibus vi-
ta eius munita erat intantum quod omnes temptationes et
peccata superabat: et non solum hoc a se sed etiam ab a-
lijs gratiam suam infundendo repellebat. Considera mo-
do quante ante hanc beatam virginem et etiam quante
post eam mulieres et virgines fuerint: hec tamen sola ma-
ter domini fieri meruit. Magna enim et ineffabilis gra-
tia est vt vna ex tantis milibus eligatur. Ideo autem pre
ceteris electa fuit: quia omnes alias sanctitate precellit.
Unde Ansel. Eam solam scrutans corda et renes deus
ex omnibus virginibus quas capiebat mundus elegit et sa-
crauit vt habitaret in ea corporaliter quam iam plenam
pridem virtutibus fouebat et circumplectebatur spiritu-
aliter. Ipsam autem omnes mulieres sanctitate precel-
luisse: puto quod intelligit: qui animaduertit. Nam alie qui-
dem partes gratiarum meruerunt: ipsa autem plena gra-
tia ab angelo salutatur. Hec Ansel.

Oratio.

Aue virga iesse florida et fructifera maria vir-
go beatissima: de quo vnicus ille et singularis
flos et fructus prodijt. vnde virtutum spiritualium
germine erupit flos suauissimus emittens odorem: fructus sa-
pidissimus emittens dulcorem flos cuius bonitas expellit
mesticiam fructus cuius satietas plenam dat leticiam.
Benedicta virgo de radice iesse benedictus flos qui de ta-
li radice ascendit Benedicta arbor: benedictus arboris fru-
ctus. Tuo ergo flore me recrea. Tuo fructu ab omni mise-
ria me libera virgo maria in eternum benedicta. Amen.

¶ De conceptione Johannis precursoris. Capi-
tulum. iiij.

Luce primo

Uit autem in die

bus illis scilicet in diebus herodis regis iu-
dee (sacerdos quidam nomine zacharias
de vice abia et vxor ei nomine Elizabeth
aaronica: erantque ambo iusti ante deum) non sicut ypocri-
te quoniam fingunt iusticiam ante mundum (incedentes
in omnibus mandatis) quantum ad obseruantiam morali-
um preceptorum (et iustificationibus domini) quantum
ad obseruantiam ceremonialium (sine querela) quantum ad ob-
seruationem iudicialium quia pacifice ad proximos se habe-
bant (et non erat illis filius) propter sterilitatem que est cam
specialis mulieri et senectutem que est cam communis viro
et mulieri. Ex quo apparet conceptio precursoris mira-
culosa. quia non fuit tantum per naturam sed per naturam gra-
tia diuina adiutam. Iste herodes de patre ydumeo descen-
dens fuit alienigena. et iam sceptrum ablatum fuit de iu-
da. et ideo tempus aduentus christi instabat quia Jacob pa-
triarcha spiritu prophetico signum aduentus christi pre-
dixerat. quando regnum iudee ad alienigenam translatum
esset dicens. Non auferetur sceptrum de iuda etc. et scien-
dum hic quod cum moyses vnicum instituisset summum sa-
cerdotem cui mortuo vnus per ordinem succederet. Da-
uid volens ampliare cultum domus domini de xxiiij. fa-
milijs que descenderant ab aaron instituit xxiiij sacerdo-
tes super quos tamen vnus maior erat et summus omni-
um qui dicebatur princeps sacerdotum. Instituit etiam vt
vicissim ministrantes per hebdomadam a sabbato vsque
in sabbatum tempore vicis sue singuli castimonie stude-
rent nec interim in domum propriam intrarent sed in do-
munculis circa templum constitutis que exedre voca-
bantur cubarent. Et secundum sortes dedit cuique vicis sue heb-
domam et octaua sors cecidit super Abiam. de quo de-
scendit iste zacharias. Similiter de tribu leuitarum.
xxiiij leuite erant vt ipsi quoque eodem modo sortiti iux-
ta morem sacerdotis octena diebus ministrent (zacha-
rias autem cum in ordine vicis sue sacerdotio fungere-
tur) secundum exigentiam sortis sue octaue (exijt) de do-
mo vbi se sacerdotalibus vestibus induit (vt incensum
poneret ingressus in templum domini) decima die men-
sis septimi id est septembris (Et interim populus foris
orabat) extra templum quia non erat licitum populo in-
gredi templum sed tantum atrium. Ex his videtur za-
charias fuisse sacerdos simplex. non summus quia hic
dicitur quod ingressus fuit templum ad ponendum incen-
sum tantum hoc autem licitum erat minoribus sacerdo-
tibus secundum quod dicit apostolus. In primo quidem ta-
bernaculo quotidie intrabant sacerdotes sacrificiorum
ministeria consummantes. quia peracto sacrificio in alta-
ri olocaustorum. quod erat in atrio vbi ministrabat sacer-
dotes minores sacerdos qui ibi ministrauerat accipie-
bat prunas de altari olocaustorum. et intrans primam
parte templi. que vocatur sanctum vel sancta. concrema-
bat in illa super altare incensi thimiama et tunc erat sa-
crificium consummatum et hoc fiebat omni die. In hoc
enim erat consummatio sacrificij. quia sacrificia veteris
legis non erant accepta nisi ex fide et deuotione offe-
rentium deuotio autem per thurificationem designabatur:
et ideo in hoc sacrificium consummabatur. In illam ve-
ro partem templi que dicebatur sanctum sanctorum so-
lus summus sacerdos intrabat cum sanguine hirci vi-
tuli immolati pro peccato populi. vt ex illo aspergeret
contra propitiatorium quod autem zacharias intrauerit cum
sanguine tali non dicitur hic sed solum ad ponendum in-
censum (Unde angelus apparuit ei a dextris altaris in-
censi) quod etiam vocatur altare aureum. Hoc autem al-
tare non fuit intra sancta sanctorum sed in prima parte
templi ad quam simplices sacerdotes poterant ingredi.
¶ Sed incensum quod soli summo sacerdoti licitum erat po-
nere intra sanctum sanctorum in die expiationis. hoc non
ponebatur ad offerendum sed vt nebula inde consurgens
operiret oraculum cum pontifex aspergebat sanguine vi-
tuli et hirci contra oraculum. Et ne aliquis hystoriogra-
phus describens sacerdotum iudeorum mentionem fa-
cit de summo zacharie sacerdotio. Per zachariam qui do-
mini memor interpretatur bonus prelatus signatur qui

Moraliter.

in suo pectore debet dei memoriam gerere pro sua et su-
orum subditorum salute. Hic autem templum ingredi-
tur per diligentem diuini cultus sollicitudinem et offert
incensum per deuotam orationem et populus orat per
eius informationem. Triplex vero debet haberi de deo
memoria. scilicet potentie eius quo ad opera creationis sa-
pientie quo ad opera recreationis bonitatis quo ad ope-
ra retributionis. Prima ad patrem secunda ad filium tertia

ad spūsctm referat. Apparuit aūt zacharie gabriel ange
lus stans a dextris altaris incēsi. quo viso timor irruit su
per eū ꝓpter altioris et potētioris nature aspectū sʒ bo
nus a malo discernit qr malus horrorē ꝯtinuat. qui fm
bedā multa meliꝰ rōne ꝗ fide intrepida superat bonꝰ aūt

Beda

statim cōfortat et cōsolat. Unū angelus statim eū ꝯforta
uit dicēs Ne timeas zacharia. q̄si diceret. Ueni ad cōso
lationē tuā. ꝛ iō subdit qr exaudita est deꝓcatio tua. Ora
bat eīm nō pro sobole de qua iā non sperabat ꝓsertim cū
de sua sueqʒ vxoris etate diffideret eo angelo id ꝓmitten
ti nō crederet sed pro ppli pctīs et redēptiōe ꝛ aduentu
messie et qr salus ppli per xpm futura erat nūciauit ei fi
lium nasciturū q ꝓnitentiā et fidē ꝓdicādo plebē salua
toꝝ ꝓpararet. Nomen quoqʒ pueri īdicauit qr Johānes
vocari debuit. Johēs eīm interptat in q est grā ipe vero
xpm manifestauit ꝑ quē grā et veritas facta est. Ubi be
da. Johānes interptat in quo est grā vel dni grā. quo no
mine declarat primo parētibꝰ eius grām qbus decrepi
tis filiꝰ nasceret esse donatā. Deinde ipsi iohāni qui ma
gnus coram dño erat futurus et adhuc in vtero matris
spiritussancti sit munere ditandus. Postremo etiā filiis
israel quos ad dām deū ipsoꝝ erat conuersurus hec be

Beda

da. Patri quoqʒ inde gaudiū scʒ interius et exultationē
scʒ exterius insinuauit. Dicit eīm exultatio q̄si extra salta
tio. et hoc est ꝓpie qn gaudiū est tm̄ interius ꝙ nō potest
cōtineri quin appareat exteriꝰ. Leticiā etiā multis aliis
in eius natiuitate ꝓmisit qr in ortu eius nō solum pater
sed et alij multi sunt gratulati et nunc etiā videmus im
pleri. qr dies sue natiuitatis nō solū festiuatur ab omni
bus xpianis sed etiā a saracenis ꝛ quibusdā aliis. Unde

Beda

beda. Merito pater gaudet ꝙ vel in senecta natū vel ta
lis gratie accepit filiū. Gaudent et alii quibus inauditū

Ambros.

catenus regni celestis euāgelizauit ingressum. Unū ꝛ am
bro. Solennis leticia est in ortu et generatione iustorum
Sanctus eīm nō solū parentū grā sed etiā salus est pluri
moꝝ. Unā admonemur hoc loco sctōꝝ generatiōe letari.

Moralit.

hec ambro ¶ Moraliter in quolibet nostrū possumus in
uenire zachariam et vxorem eius elizabet que parit ei fi
lium cuius nomen debet vocari iohānes. eritqʒ sibi gau
dium et exultatio. et multi in natiuitate eius gaudebunt
Elyzabeth vxor zacharie potest intelligi caro copulata
spirituiscto qr sicut vir regit et castigat vxorem ita sp̄us
castigare et regere debet carnem ne lasciuiat ꝛ incidat in
fornicationis reatū Hec parit ei filium qn sp̄us per car
nis officiū exercet opus viuū vt si dat elemosynā. vestit
nudum. pascit esurientem visitat infirmum. sepelit mor
tuū. ꝛ cetera hmōi tunc vxor ipius sicut vitis abūdet in
lateribꝰ domus sue. Huius filij nomen debet iohannes
videlʒ dei grā vocari. qr nemo bonum opus debet sibi
ascribere sʒ tm̄ gratie dei. Eritqʒ sibi gaudiū et exultatio
qr de bono opere gaudebit ꝛ exultauit qui mente letifi
cat et serenat Et multi in natiuitate eius gaudebūt oēs
videlʒ boni qui proximo suo cōgratulantur in bono. Est
ergo nobis sūmopere prouidendum vt qui gaudemꝰ ex
terius tripudiantes in corpore gaudemus interius exul
tantes in mente qr reliquie cogitationū diē festū agunt
dño. Non est impiis gaudere dicit dñs nec pctōribus a
facie petōꝝ Quocirca purgemus aīas nostras a macu
lis viciorum vt tante solennitatis gaudiū digne celebra
re possumus. Magnificentiam etiam pueri coram dño
futurā in virtute sanctitate et dignitate angelus prenun
ciauit. Cuius magnitudo in iiij cōsistit fm quatuor di
mensiones. s. in altitudine ꝯuersationis. in profunditate
humilitatis in latitudine caritatis. in lōgitudine ꝑseue
rantie finalis fm illud apli. vt possitis cōprehendere cuʒ
oībus sanctis ꝛc. Saluatore quoqʒ post modū attestare
inter natos mulierū maior eo nō surrexit. Sʒ ꝛ angelus
multipharia eius magnitudinem subsequēter exposuit
et plura ipsius priuilegia seriatim memorauit. Na vitaʒ
eius cum abstinentia ꝓdixit. s. ꝙ vinū ꝛ sicerā. i. poculum
qd inebriare pōt bibiturus nō esset qr nō decet vas cele
sti mancipatum grē seculi illecebris deseruire. In q̄ pate
ter iudicauit angelus qr ab oībus viciis ꝛ mūdi illecebris
quē statū inētis solēt euertere futurus erat immunis. Pre
dixit etiā angelꝰ ꝙ spūsancto ex vtero esset replendus. s.
q̄tum ad purgationē originalis peccati et ad operatio
nem boni meritorii. In quo profecto ostēdit qr natus in
mundū cūctis virtutū fratribus clarificandus esset Pre
dixit qʒ ꝙ multos filios israel cōuerteret ad dñm. i. ad chri
stum qd̄ fecit ꝑdicando ipsū ꝛ ꝑhibendo de eo testimo
nium. ¶ Prenunciauit insuper angelus qr ante dñm in
spū ꝛ virtute helye esset ꝓcessurus. Primo propter simi
litudinē officii qr sicut helyas ꝓcedet aduentū xpi scdʒ ita
iohēs ꝓcessit primū Scdo ꝓpt simlitudinē vite qr vterqʒ vi
xit in magna victꝰ et vestitꝰ austeritate Tercio ꝓpter sili
tudinēʒ doctrine qr vterqʒ cōstāter redarguit vicia etiaʒ
ꝑsonarū magnarū Ad hoc aūt debebat ꝓcedere vt con
uerteret corda patrū in filios. s. quātum ad scripturaꝝ in
telligentiā ꝛ incredulos ad prudentiam istorum. quo ad
fidei obedietiā ꝛ pararet dño plebem ꝑfectam. quo ad euā
gelii ꝛ noui testamenti graciā suscipiēdā qr neminem ad
ꝑfectū adduxerat lex Et ꝓpter hoc dicit illa lex timoris
qr imperfectorum est timore pene retrahi a malis lex au
tem euāgelica dicit lex amoris qr ꝑfectoꝝ est a malis re
trahi amore boni Sicut autē de ꝑntibus sensibus talis
et tantus natus est sic sepe ꝓuecte etatis hoīes et bonis
operibus steriles ex dono spūssancti faciūt magnū fru
ctum in eccl'ia dei sicut ꝑʒ de Aug. ꝛ Dyo. qui prouecte
etatis vocati fuerunt ad fidē xpi. Zacharias autem
sterilitatem vxoris et vtriusqʒ senectutē cōsiderans nō
credidit et ob hoc vsqʒ in diem partus obmutuit signifi

Crisost.

cans ꝙ iam aduenīēte xpo lex ꝛ prophetie adimplere to
cerent. Unū Cris. Et ideo zacharias sacerdos iudeoꝝ
obmutuit quia iam cessare et obmutescere oportebat sacri
ficia eorum que ꝓ peccatis populi offerebantur Uenie
bat enim solus sacerdos qui agno proprio immolato sa
crificium deo pro peccatis oīm offerret. Per hoc qʒ ꝙ
dubitans factus est mutus significatur ꝙ lingua dubitā
tis in fide facta est muta qm eius oratio nō est deo acce
pta Per hoc etiam ꝙ post reuelationē sibi factā obmu
tuit innuitur ꝙ post reuelationem siue visionē debʒ hō
reticere quasi mutus non se iactare tanqʒ elatus. Ut aūt
impleti sunt dies officij eius abijt in domum suam ad
quam non licebat reuerti durante officio. Uel quia eo tēpo
tempore sacerdotes castimonie studebant ac scdm ꝓce
ptum dñi vinū ꝛ omne qd inebriare pōt non bibebāt Sʒ
si legalis sacerdos tenebat ad tantā cōtinētiā et abstinē
tiam ac reuerentiam in sanctorum multomagis sacerdos
euangelicus qui tm̄ conficit sacramentū et qr tota ebdo
mada qua in templo ministrabat sacerdos ad hoc depu
tatꝰ in templo manebat et non exibat ad propria nego
tia intentus ad diuina ex hoc inoleuit consuetudo apud
aliquos religiosos sancta ꝛ honesta scilicet ꝙ ille q est eb
domadarius per totaʒ ebdomadā manet infra claustrū
non exiens ad exteriora intētus ad diuina quia ille pe
medius et sequester inter cōuentū et deū Apud quosdā
etiam religiosos abstinet illa ebdomada a communi col
loquio et apud quosdam etiā eccl'ia res canonicos in cō
muni tunc dormit dormitorio. Post hoc elizabeth con
cepit. s. viij kal. octobris et sexta feria et quia senexerat
pre verecūdia se. v mensibus occultauit donec maria cō
ciperet et fetus eius exultans cū gaudio ꝓpheraret. Licet
em de conceptu et de oblato obprobrio sterilitatis gau
deret ꝓpter annilem tn̄ etatem aliquantulum erubescat
ne in senectute videretur libidini vacasse. Antiqui enim
vbi non erat spes de prole non cōueniebant inter se. vbi

Beda.

beda. Quanta sanctis cura sit ne quid turpe de quo eru
bescere debeant admittant ondit elyzabeth que ei de ip
sis que accipe cupiebat donis erubescit Considera ergo
hic quō elyzabeth etiam de licitis erubescat corā homi

bus. et stude de illicitis oībus erubescere et abstinere nō solum corā hoībus sed etiā corā deo ꝛ angelis eius. Naz (testante boetio) magna est nobis indicta necessitas recte viuendi et probitatis: que omnia facimus ante oculos iudicis cuncta cernentis. vñ Aug. Quicquid fecero deus assistit. vtpote perpetuus inspector oīm cogitationum intentionū et actionū. cūqz hec diligenter considero timore pariter et ingenti rubore confundor. qr illum vbiqz presentē et oīa occulta mea videntē intueor. multa enī sunt in me de quibus corā deo erubesco. Et iō ait Ansel. Ibi pecca vbi deum esse nescis. Vñ et quidā alius Cum quid turpe facis quod me spectanteruberes. Cur spectante deo non magis ipse rubes. Inter proprietates quippe hominis vna est verecundari in turpi perpetrato. Propter qđ inuerecundi dicunt inemendabiles qr in aliquo a rationis honore mutati sunt pecorinam naturā assumentes et tanqȝ effrontes inter homines rationales se habentes.

Augustinus

Anselmus.

Oratio.

Ancte Johānes tu eodem angelo quo xp̄s denunciante cōceptus et pri⁹ ab ipo angelo laudatus q̄ȝ a patre genitus. Tu de quo dixit de⁹. Inter natos mulierū non surrexit maior: adte dn̄e tam sanctum tā bratū tā magnū confugio dubius de salute mea qr certus de magna mea culpa sed sperās de maiori tua gratia. Dele ergo apud deum scelera mea qr maiora sunt apud eum merita tua. Magna enī sunt magne Johānes merita tua vt sufficere possunt tibi et michi et si prosint michi nichil minuentur tibi. Suppleat ergo tua abundantia meā inopiā vt de te mediatū et saluatum ineternum gaudeam. Amen.

De conceptione saluatoris. Capitl. v.

N mēse autem se

xto a conceptione precursoris postq̄ȝ venit plenitudo illius sacratissimi ꝛ felicissimi tēporis scilz principium sexte etatis quo summa trinitas generi humano per incarnationē verbi puidere ante tēpora ordinauerat vocans deus oīpotens gabrielē archangeluz vnū de primis principibus regni sui misit eum in ciuitatem galilee dictā nazareth ad virginē mariā desponsatā ioseph viro de suo genere qr ambo erāt de domo dauid de familia regali de tribu et stirpe nobili et pre ceteris religiosa sicut dicit bern. Placuit deo eodem ordine ꝛ eodem modo hominem reconciliare quo nouerat cecidisse. Ceciderat autē hō fm Bedam. dyabolo destinante serpente exequente dyalogo interueniēte muliere consentiente. Reparatus est eodē ordine econtrario. deo destinante angelo exequente. dyalogo interueniente et virgine consentiente. Verba autē hic posita mysteriis sūt plena et ideo (vt dicit beda) solenniter sunt notanda tantoqȝ cordi inserenda. quāto manifestius apparet q̄ in ipsis tota redēptionis nostre summa ꝯsistit. Libenter enī debemus recordari de principio nostre salutis. Notandū ergo q̄ numerus senarius nō vacat a mysterio. Vñ xp̄s conceptus est sexta etate quia per ipsum debebant omnia perfici numerus senarius perfectus est. Item sexta cyliade i. millenario qui est limes omniū numerorum et christus est limes et finis omniū entium. Item sexto mēse quia illo mense factus est mundus qui per ipsum refici debebat sicut per ipsum factus fuerat. Item sexta feria quia illa die homo est creatus et per ipm recreari debebat iam perditus. Et ideo similiter eadē etate eodem millenario eodem mense et eadem feria passus est reuolutis xxxiij annis. Et forte vt omnia conuenirent dici posset q̄ etiam sexta hora conceptus esset quia ea hora passus est sicut etiā eadem hora homo peccauit vt sic fm quandam congruentiā eadem hora qua eua seducta fuit per dyabolū in ira edocta sit per angelū. Missus est igitur angelus gabriel qui dei fortitudo iterpretatur vt dei

Beda

virtutē et dei sapientiā carnē suscipere nunciaret in qua humilis appareno aereas potestate debellaret. Et ideo merito de ordine archāgelorum esse debuit quia magna nunciauit. Deus autem mittens angelum fuit tota trinitas licet patri specialiter attribuatur. Pater quidem misit quia enī incumbebat prouidentia de filio de sponsa et de genitrice filius vero misit quia venturus erat in virginem spiritussanctus etiam misit quia ipse sanctificare et obumbrare habuit ipsam. ¶ In ciuitatem galilee que interpretatur transmigratio quia transiturus erat de icredulitate iudeorum ad fidem gentiū. Est autē duplex galylea vna est gentium cōiuncta tiris quā salomō dedit regi yrā ꝛ de illa hic non dicitur. Alia est iudeorum que ē super mare galilee et de illa hic intenditur ¶ Cui nomen nazareth quod interpretatur flos cōueniēs enī fuit vt verus flos i. christus conciperetur in flore id est in nazareth et de flore id est de beata virgine et cum floribus id ē tēpore florum et sic accipiemus florē de flore in flore inter flores. Dicitur autem flos iesus propter sancte conuersationis pulcritudinem et decorē propter bone opinionis suauitatem et odorem propter passionis fructum et cōuersionis fideliū vtilitatem. Iste flos floruit in conceptione apparuit in natiuitate emarcuit in passione sed refloruit tandē in resurrectione. Si ergo vis capere istum florem sequere decorem sue conuersationis predica odorē operationis et sic habebis fructum passionis. Noluit dominus sicut terreni reges magnam ciuitatem eligere in nuptiis suis quibus sibi copulauit naturam humanā sed nazareth ciuitatem paruam propter humilitatis exemplum vt nos doceret semper humilia loca eligere sed in ciuitate iherusalē magna elegit pati. vt nos doceret obprobria coram multis pro ipso non erubescere. ¶ Missus est inqȝ ad virginem non qualibet sed virginem mente virginem corpore virginē professione. Voluit autem christus concipi et nasci de virgine. Primo secundū bernar. quia congruū fuit vt si deus concipi vel nasci debuit nō nisi de virgine conciperetur vel nasceretur. Item si virgo conceptura vel paritura erat non nisi deum conciperet vel pareret. Secunda ratio est secundū damas. vt qui in celis patrem habet sine matre in terris haberet matrem sine patre. Tercia secundū aug. vt signaret membra sua mistica de virgine ecclesia secundū spiritum nascitura iō decuit caput de virgine nasci. Quarta vt sicut primus adā de terra virgine factus fuerat. ita secundus adam de virgine homo fieret. Quinta vt sicut per euam virginem facta fuit humani generis perditio ita per mariam virginem fieret eiusdem reparatio. ¶ Ad virginem inquit desponsatam viro. Cur autem de desponsata concipi et nasci voluit supra de desponsatione virginis marie dictuz est. Virum vero nominat vt dicit Bern non quia mari⁹ sed quia hō virtutis et iustus erat et ideo fuit testis legitimus. Vnde ioseph i. accrescens s. per augmentum virtutum dicitur per quod continuus profectus virtutū innuitur. Et nota quattuor famosos ioseph in scriptura. Primus fuit filius iacob in quo notatur prudentia quia somnia pharaonis prudēter exposuit. Secūdus ioseph vir marie in quo notatur temperantia quia mariā virginem resignauit. Tertius ioseph ab arymathia in quo notatur fortitudo quia audacter introiuit ad pylatū et petiit corpus iesu. Quartus ioseph iustus in quo notatur iusticia vnde ꝛ iustus est nominatus. Tale itaqz decebat hre nomen sponsum virginis in quo inuenirent mysterium omnis virtutis ¶ Additur autē de domo dauid ad ostēdendum q̄ christus descendit de semine dauid sicut fuerat per prophetas predictū. Licet enim ioseph non fuerit pater filii dei tamen virgo maria de qua christus carnem assumpsit fuit de eadem tribu cum ioseph scz de tribu ipsius dauid. ¶ Merito autez dicit nomē virginis maria hoc enim venerabile nomē triplicē habet interptatiōm in triplici lingua. Hebraice interptatur stella maris vel

Bernar

Damas.

Augusti.

illuminatrix latine ethymolizatur mare amarū. syriace vero dn̄a nuncupat̄. Ipsa fuit maris stella in filij dei natiuitate. tūc eni emisit radiū totū mundū illuminantem. Mare amarū in filij passione: qr tunc ipsius aīam ptransiuit gladius. sed dn̄a in sua assumptiōe qn̄ super choros angeloꝝ est exaltata. Itē maria dicta est stella maris in petōꝝ cōductione: qr pmare huius seculi eos dirigit ad portum penitentie et ad filiū pducendo. in cuius etiam signum in natiuitate christi stella magis apparuit q̄ eos ad natū infantē pduxit. vn̄ oculi oīm petōꝝ sūt ad ipsam sicut oculi oīm nautarū ad stellā. Vn̄ Bern. Ne auertas

Bernar.

oculos tuos a fulgore huius syderis si non vis obrui procellis. O quisq̄s te itelligis in huius seculi pfluuio magis inter pcellas et tēpestates fluere q̄ sup terrā ambulare respice stellam: voca mariā. Si iactari s supbie vndis si ambitionis si detractionis si emulatiōis: respice stellam voca mariā si iracundia aut auaricia aut carnalis illecebra naviculā concusserit mentis: respice stellā voca mariam. Si criminis immanitate turbatus vel consciencie feditate confusus baratro desperationis incipias absorberi: respice stellam voca mariā. In periculis in angustiis in rebus dubijs mariā cogita. mariā inuoca. non recedat ab ore non recedat a corde. et vt impetres eius orationis suffragium ne deseras cōuersationis exemplum. Ipsam sequens non deuias. ipsam rogans nō desperes ipsam cogitans non erras. ipsa tenente non corruis. ipsa protegente non metuis. ipsa ducente non fatigaris. ipsa propicia ad portum peruenis. sic in temetipso experire poteris q̄ merito dictum sit nomen virginis maria maris stella hec berū. ¶ Item illuminatrix interpretata est. quia splendore gratie et exemplis sue sāctissime vite mundum illustrauit. Unde de ea canit ecclesia. cuius vita inclita cunctas illu. eccle. Hinc ait berū. Tolle hoc corpus sola-

Bernar.

re. vbi dies: tolle mariam hāc maris stellam. quid nisi caligo inuoluens et vmbra mortis ac densissime tenebre relinquuntur. hec Bern. Est quippe stella maris. huius vtiq̄ tenebrosi maris. vbi reptilia quorum nō est numerus. Plures stellas habet celum mare vnam que pre omnibus illo clarior et melior est. micans meritis. illustrās exemplis. De hac enim vna ortus est sol iusticie cuius fulgore illustrantur omnia. quem qui sequitur non ambulat in tenebris sed habebit lumen vite. Cuius ergo fulgoris illam stellam esse putamus quem hunc tantum talemq̄ solem peperit mundo. Qui hanc stellam sequitur deuiare non poterit nec errare. ¶ Item est mare amarum in peccatorum conuersione quam eis impetrat vt conuertantur de peccatis suis faciens aquam carnalis delectationis cōuerti in vinum cōpunctionis. ¶ Hoc etiā nomen conuenit ei inquantū mare presentis seculi in tota vita sua fuit sibi amarū et insipidū propter desiderium videndi filium in regno suo. Item latine deriuatur a mari inquantū in ipsa est cōfluentia omniū gratiarum sicut omnia flumina cōfluunt ad mare. Item est dn̄a in tēptationum subuentiōe liberans omnes de angustijs suo tēpore. Potest quidē et vult subuenire quia regina celi est et mater misericordie. Hoc etiā nomen scz dn̄a. conuenit ei inquantū ipsa dn̄a existit non tm̄ hominū in terra: verūetiā angeloꝝ in celo et demonum in inferno. Et ideo

Bernar.

in omni tēptatione et maxime contra infestationes demonū inuocanda est maria. qr scḋm bern. Non sic timēt hostes visibiles quamlibet castroꝝ multitudinē sicut ille aeree potestates marie vocabulū patrocinium et exemplū. Sicut eni puluis ante faciē venti spargitur ꝛ sicut cera a facie ignis liquescit: sic ad inuocationē huius nominis maria fugiūt et pereūt. Et iterū vbi nomen marie noīatur ibi demonium effugatur. reis venia. medela egris. pusillis corde robur. afflictis. cōsolatio peregrinātibus adiutoriū datur hec berū. Uel aliter potest accipi vt inquantū mare amarū gerat typum actiuoꝝ inquantum stella vel illuminatrix seu illuminata gerat typum contemplatiuoꝝ sed inquantū dn̄a gerit typū prelatorū (Missus est igit̄ angelus gabriel ad mariā) vt annūciaret ei et diceret qr dei filius spēm suā concupisceret ꝛ eā sibi in matrē elegisset ipamq̄ moueret et induceret. vt eūdem filiū letāter susciperet qr p eā totius hūani generis

Bernardus.

salutē deus operari decreuisset. vnde bern. Felix maria cui nec humilitas defuit nec virginitas. Ut eni que sanctū sctōꝝ conceptura erat. pariter et paritura sctā esset corpore accepit donū virginitatis vt esset et mente. accepit et hūilitatis. His nimirū virgo regia gēmis ornata virtutū gemino q̄z mētis pariter ꝛ corporis decore pfulgida: specie sua ꝛ pulcritudine sua in celestib᷒ cognita celi ciuium in se, puocauit aspectus: vt et regis animū in sui concupiscentiā inclinaret ꝛ celestē nunciū ad se de supernis adduceret. (Et igressus angelus ad eā) quo puto i secretariū cubiculi vbi illa fortassis clauso super se ostio orabat patrē suū in abscōdito. Nec suspicandū est q̄ apertū angelus inuenerit ostiū virginis cui᷒ in, pposito erat hominū frequētias fugere. vitare colloquia ne vel orantis perturbaret̄ silentiū vel continētie castitas temptaret̄. Clauserat itaq̄ etiā illa hora suū sup se habitaculū prudentissima virgo sed hoibus nō angelis hec bern. Non igitur in plateis maria erat. nō in publico morabatur intus erat. in penetralibus sola sedebat. nec tn̄ sola tāto virtutū exercitu circūsepta. Unde cris. Inuenit angelus

Crisostom᷒.

mariā nō foris vagantē: sz solitariā et contēplationi vacantē. et qr nō q̄siuit grām apud mūdū inuenit gratiam apud deū. vn̄ ꝛ amb. Hec ad ipos igressus āgeli inuenta

Ambrosius.

est domi in penetralib᷒ sine comite: ne q̄s intētionē abrūperet. Neq̄ eni comites feminas desiderabat: q̄ bonas cogitatiōes habebat. Quī etiā tunc sibi min᷒ sola videbatur cum sola esset. nā quēadmodū sola cui tot libri adessent tot archāgeli tot prophete. Denīq̄ gabriel vbi eam reuisere solebat inuenit. Unde alibi Hiero. Habebis cel-

Hieronim᷒.

lulam in q̄ te solum capiat: imo non eris solus angelica te cum turba versabitur: tot socij quot sancti lege euangelium. fabulas tecū iesus: replicabis apl̄os vel, pphetas. nunq̄d poteris talē aliū tuis sermonib᷒ habere cōsortem Et bern. Nunquā minus solus sum q̄ qn̄ solus sū. Cre-

Bernardus.

dendum autē q̄ tunc erat tota abstracta in deuotissima oratione vel in intima cōtemplatiōe consurgente forte tunc specialiter ex meditatiōe sup salute generis hūani. qualit̄ scz p virginē debebat saluari. Vn̄ etiā quidam dicunt eā tunc actu legisse illud Isa. Ecce virgo concipiet ꝛc. In hoc igit̄ actu tā intime contēplationis q̄ erat deo totaliter coadunata igressus est angelus ad eā. Rōnabile eni videtur q̄ qn̄ corporalit̄ sibi voluit vniri verbū eternū: tunc ipa spūaliter sibi fuerit vnita in contēplationis actu (Ingressus itaq̄ angelus ad virginē) in thalamo ꝛ cōclaui domuncule sue manentē. Et ei ad sensum corporali visione ꝛ hūana specie apparens ait. (Aue grā plena dn̄s tecum benedicta tu in mulieribus) Angelus in hoīs forma apparens quasi exemplo docuit. q ꝛ deum in carnari et spiritū coopari nunciauit. Quia eni illū nunciauit q̄ in se inuisibilis corpus visibile voluit ex virgine sumere: cōgrue debuit corpali specie apparere. Formauit autē angelus sibi corpus lucidū. Quia fin Aug. fa-

Augustinus

cie rutilans et veste coruscās virgini apparuit. Cōueniēter vero annūciatur virgini incarnatio verbi vt s. prius ipm cōciperet mente q̄ carne. Mutans ergo angelus nomē eue dicit virgini (aue) idicās eā ab oī ve liberaz. Que bene gratia plena dr̄ qr alijs ad mensuram gratia datur hec autē sola gratiā quā nulla alia meruerat consecuta est vt grē repleretur auctore. Que cum grā plena sit priusetiā q̄ cōciperet post cōceptionē quāta dei habundet grām qs cogitare possit. Vn̄ Hiero. Et bene plena. qa

Hieronim᷒.

ceteris per ptes prestat̄ grā: marie vero simul se totā infudit grē plenitudo. Uere grā plena p quā largo sctī spiritus ymbre supfusa est omnis creatura. Que celis dedit gloriā: terris deū: pacēq̄ refudit hoibus. fidē gentibus

fuerit vicijs·vite ordinem moribus disciplinã. Dñs quoqz est (dñs tecũ) q sit in vtero q est tecũ in aĩo adipleat vẽtrẽ qui adiplet mentẽ. Tecũ nõ tñ p essentiã potẽtiã z pñtiam q̃liter est in oĩbus rebus. nec solũ per grãm eo mõ q est in sanctis hoĩbus sed etiã p carnis assumptionẽ de tuis purissimis sanguinib9. ¶ Ubi nota q z si tota salutatio angelica sit virgini gratissima ista tamen clausula (dñs tecũ) potissime eam delectat z iõ singulari deuotione dicenda eẽt licz cum ea z erat cũ virgine nouũ tñ misit nũciũ q mõ singulari voluit esse secũ hec etiã sola pre oĩbus mulieribus z super oẽs mulieres benedicta predicatur Dis enim mulier subiacet maledictõi dei vel legis nam corrupta subiacet maledictioni dei qui aiebat dolore paries: virgo maledictõi legis in qua erat maledicta sterilis. Sed maria vtrũqz maledictum vitauit. maledictum dei: q virgo permansit maledictũ legis q filiũ habuit. Unñ ipsa primiceria virginũ dũ primo virginitatẽ suam deo obtulit maledictũ legis aboleuit. Et merito benedicta dr per quã mũdus a maledictõe liberat. ¶ Et notandũ q super hãc salutatõez nũq̃ hõ peruenire valebit nec aliq̃s excellentius dulcius z gratius beatã virginẽ salutare poterit q̃ hac salutatõe quã ipse deus pr̃ dictauit z per angelũ ei destinauit In cuius verbis singulis dulcissima implicant mysteria. Nã deus pr̃ sua oĩpotentia eã cõformauit vt esset immunis ab oĩ ve q̃ importauit istud verbũ aue. Fili9 q̃z dei sua sapiẽtia sic eã illustrauit vt eẽt pclarũ sydus q celũ z terra illustratur qd notat hoc nomen maria: qd sonat idẽ qd maris stella. Spũssanctus etiaz tota sua diuina dulcedine eã penetrãdo sua grã eã tã gratiosaz effecit vt oĩs qui quesierit p eã grãz inueniat qd innuit in his verbis (grã plena) In hoc aũt verbo (dñs tecũ) innotescit illi9 ineffabilis vnionis operatio quã tota trinitas in ea pfecit. cũ sue carnis subaz diuine nature in vna persona copulauit ita vt de9 fieret hõ z hõ de9 qd in illa hora gaudij z dulcedinis habuerit nullus vnq̃ hominũ ad plenũ experiri potuit per hanc clausulã (benedicta tu in mulierib9) oĩs creatura mirãdo agnoscit z testat eã bñdictã z exaltatã super oẽm creaturã tã celestẽ q̃ terrestrẽ Per (bñdictus fructus ventris tui) bñdicit z extollit excellentissimus fructus ventris virginalis q omnem creaturã viuificauit sanctificauit z in eternũ bñdixit ¶ Ipsa vero virgo maria vt salutatõz ãgeli audiuit (turbata est) z nihil rñdit. Nõ fuit turbata turbatiõe incredulitatis. sicut zacharias vel alia rõne culpabili. nec de visione angeli q angelos videre solita erat. sed turbata fuit

Crisostom9.

primo rõni cuiso propter noue apparitiõis spẽm q etsi consueta fuerit videre angelũ nunc tñ nouo mõ apparuit ei sumpta spẽ corporali z cum ingenti lumine et splendore: ex hoc aliqualiter pterrita fuit. Unñ cãtat. Et expauescit virgo de lumine. Scdõ propter virginalis pudi-

Ambrosius.

citie verecũdiaz: q (vt dicit ambro.) trepidare virginuz est. z ad oẽs viri ingressus pauere oẽs viri affatus vereri Tertio propter noue salutationis formã quã sermo eius

Ambrosius.

ingerebat. Unñ ambro. Bñdictionis nouã formulã mirabatur: que nusq̃ est añ aperta soli marie salutatio hec seruabatur. Quarto propter laudatiõis excellentiã qua angelus in suo sermone eam laudauit Sancte enim mentes humiliũ quãto amplius laudibus attollunt. tãto magis timent. Turbata ergo fuit ex verecũdia virtuosa z honestate sed nõ perturbata. vñ tanq̃ prudẽs z cauta z tota pudorosa nichil rñdit cogitãs intra semetipsam de nouitate talis salutatõis z dictũ examinãs. nõ enim sic salutare angeli consueuerãt cũ nec vnq̃ tales loquentes audierat In qua salutatiõe est videre esse de tribus cõmendari nõ poterat humilis dña nõ turbari. Cõmendat enim q esset grã plena: z q dñs esset secũ: z q esset bñdicta super oẽs mulieres. At humilis dña nõ poterat suã commendationẽ sine rubore z turbatione audire. q vere9 humilis de laudibus z honoribus erubescere solet z dolere. Unñ

Bernardus.

bern. q turbata est fuit verecũdie virginalis. q non per turbata fuit fortitudinis: q vere tacuit z cogitauit. fuit prudentie z discretõis. ¶ Tunc angelus intuitus virginẽ z varias eã secũ voluere cogitatões facillime deprehendens z eã in sue turbatiõis cognoscens cõsolatur pauidã cõfortat timentẽ. ac quasi notã familiariter ex nomie vocans: ne timere debeat. benigne persuadet. z iubet dicẽs (Ne timeas maria) nec de laudib9 quas tibi dixi verecũderis: est enĩz veritas in eis Nec solũ es grã plena sz etiã toto generi humano grãz multiplicẽ recuperasti z reiuenisti apud deũ quã nulla vnq̃ repperit creatura. q. d. sum erisõ q apud deũ meret grãm nõ hz qd timeat (Inuenisti) inqt q merito

Crisostomus.

Certe hũilitate pudicitie castitate et pscientie puritate de primo dñ eĩ qui q̃sq̃z grãm repperit

Crisostomus.

nisi mediãte hũilitate Nã hũilib9 deus dat grãz de aliis duob9 dicit greg. Inuenit grãz vero coram deo q splen-

Gregorius.

dore pudicitie propriã exornãs aĩam: gratũ se deo habitaculũ preparauit. z nõ solũ celibatũ inuiolabilẽ reliqt. sz et imaculatã pscientiã custodiuit itaqz (inuenisti grãm) s. dei z hoĩm pacẽ mortis destructõez z vite repatiõem. vt per te deus mũdũ redimeret per te illũinaret p te ad vitã reuocaret. Plena ergo iã grã inuenit grãz sed aliis z ad dispẽsandũ Unñ au. O maria grãz apud dñm inuenisti z et hãc

Augustinus.

per totũ mũduz diffundere meruisti Unñ notãr dicit inuenisti nõ dicit habuisti vel acquisiuisti. q res habita vel iuste acq̃sita vt ppria custodit sed inuenta his q pdiderãt restituit sic maria inuenit grãm nõ sibi soli retinendam sed tã alijs restituendã. Qui enĩ inuenit pditũ tenet restituere grãm vel o quã eua pdidit maria inuenit nõ solũ pro se sed z p nobis imo etiã pp̃ter nos: q si nos petõres nõ fuissem9 de9 de ipsa carnẽ nõ suscepisset z iõ oĩo q peccado grãm amisimus. securi ad tronũ grẽ accedamus et mariã inueniẽtis icẽ grẽ pijs fletibus z deuotis orõibus pulsemus vt grãz nobis reddat quã p nobis z ppter nos inuenit. ¶ Ipsa ẽ enĩ ita legalis iusta pia z ppicia q nulli grẽti denegat grãz vñ ber. Oĩbus oĩa fctã est oĩbus sinũ mĩe

Bernardus

aperuit. vt de plenitudine eius accipiãt vniuersi captiu9 redẽptõez eger curationez tristis ɔsolationez petõr veniaz iustus grãz angelus leticiã deniqz tota trinitas gloriã z iterũ Filioli hoc petõrũ scala hoc mea maxima fiducia: hoc tota rõ spei mee. Dico vobis si pie a vobis pulsata fuerit si pie fuerit inuocata: cõpatiet vobis non deerit necessitati vr̃e. Siquidẽ nec facultas deesse poterit nec volũtas q̃m regina celoꝝ est misericors est z mr̃ misericordie z ite z Alio9 intuemini q̃to deuotiõis affectu a nobis eã volut honorari. qui totius boni plenitudinem posuit in maria. vt si qd spei in nobis est. si qd grẽ. si qd salutis ab ea nouerim9 redũdare. nichil enim nos hr̃e voluit deus qd per manus marie non trãsiret hec ber. ¶ Inuenisti in q̃ grãm totius grẽ auctorez cõceptura Nam (ecce cõcipies in vtero) sine petõ z macula (ac paries filiũ) sine dolore z tristicia virgo permanẽs in partu. sicut z in conceptu. Et bene dicit cõcipies in vtero iã enĩ per fidẽ z deuotiõez cõceperat eũ in corde suo et hoc mõ debem9 nos eũ cõcipere. s. per fidẽz deuotiõez z opere per sctãz opationez (¶ Et vocabis nomen ei9 ihm) i. saluatorẽ. Nõ dicit impones q hoc nomẽ ab eterno fuit a deo pr̃e impositũ z p angelũ marie z ioseph ac per eos alijs diuulgatuz. Hoc etiã nomen ipositũ est sm proprietatẽ futurã q salus humani gñis futur erat per ihesuz q salus interpretat z iõ subditur. Ipse enĩ saluũ faciet nõ quẽcũqz sed ppłm suum ei s. per fidez adherentẽ. z ipsius bonis opib9 imitantem a petis eorũ. Et per hoc notat verius esse de9. q solus dei ẽ

Crisostomus.

saluare a petõ. vt ait cris. ppłs xpi nõ tñ natio iudeorũ est sed oẽs quoqz qui ad eũ venerũt eiusqz agnitiõi donat Utinã z me petõrẽ digneris dñe iesu annumerare populo tuo vt saluũ me facias a petis meis (Hic erit magn9) nõ quidez cadez magnitudine qua Johãnes de quo etiã predictuz fuerat erit enim magn9 corã dño: sed dñr scdz

Ambrosius.

Am. q iohãnes magnus vt hõ corã dño: hic vero magn9 vt deus z dei filius Dicit aũt hic erit magn9: nõ q ãn fuit

virginis nō fuerit magnus. semꝑ enī fuit magnus deus sed futurus erit magnus homo. qꝛ magnificentiā quam habuit filius dei eternaliter ꝑ naturā accepturus erat filius virginis ex tpe per grām ⁊ eternaliter habitur⁹. vt vna sit ꝑsona homo et deus. Et bene magnus qꝛ filiꝰ altissimi merebit appellari. Vñ sequit. Et filius scʒ naturalis altissimi vocabit .i. ipius dei qui solus est altissimus. Homo enī altus est inter creaturas corporales. sʒ angelus altior. deus autē altissimus. Et dabit illi dn̄s deꝰ sedem .i. regnū dauid patris eius. Scd̄m bedā ꝙ angelus prius dixit christū filium altissimi nunc vero patrē suū ʒ dixit esse dd̄. ꝑ hʒ euidēter demōstrat duas naturas ī vna ꝑsona xp̄i diuinā sʒ quā est filiꝰ dei. ⁊ hūanā sʒ quā ē filiꝰ dd̄. Dabit aūtei sedē dauid nō typicā sʒ verā. nō tpalē sʒ eternā. nō terrenā sed celestē. q̄ idcirco dr̄ fuisse dauid. qꝛ hec in qua dauid tpaliter sedit eternc illius imagnē gerebat. Vñ beda.

Beda.

Beda.

Accepit aūt sedē siue regnū dauid dn̄s. vt gentē cui dauid quondā tpalis regni gubernacula simul et exēpla iusticie ꝓbuit. quāqʒ modulis ymnoꝝ spiritaliū ad fidē atqʒ amorē sui cōditoris accēdere solebat. hanc ipe factis verbis donis et ꝓmissis ad regnum celeste ⁊ imortale vocaret atqʒ ad ipam dei patris visionem ꝑduceret. Angelus ergo nō loquit̄ de regno tpali. qꝛ illud negauit xp̄s corā pylato dicēs. regnū meū nō ē de hoc mundo. neqʒ xp̄s in hoc mūdo exercuit tpale regnū in iudaico pp̄lo. cui tñ debebat̄ regnū iudeoꝝ iure hereditario. sʒ loquit̄ de regno sp̄ūali ecc̄le militantis. et celesti ecc̄le triūphantis qd̄ figuratū fuit ꝑ regnū dauid tpale. sicut ⁊ celestis hierl̄m ꝑ tpalē. ⁊ sicut dd̄ regnauit in regno tpali: ita et xp̄s regnabit in sp̄ūali ⁊ celesti: qꝛ regnabit in ecc̄lia hic in via et in patria. Vñ ⁊ subdit̄ (Et regnabit ī domo iacob in eternū) hic quoqʒ accipiē da est domꝰ iacob non tēporalis sʒ eťna in qua regnet in eternū. Regnabit ergo ī eternū in domo iacob .i. suꝑ oēs electos de domo enī abrahe ⁊ ysaac aliq̄ fuerūt reprobati. sicut ismael ⁊ esau. sed in domo iacob omēs eius filij a sctīs doctoribꝰ inter electos sunt cōputati. qꝛ etsi aliqui peccauerūt penitentiā tamen egerūt. Jacob qppe interpretat̄ supplātator. In illis enī q̄ supplantant passiōes inordinatas et vicia. regnat xp̄s sed in illis q̄ supplantātur ab eis regnat diabolus. Regnabit ergo nō solum in domo dauid .i. in tribu iuda verūetiā in domo iacob .i. ī toto pp̄lo israel et in tota ecc̄lia ⁊ in oībus electis. non scd̄m successionē carnis sed fidei. Per qd̄ intelligit̄ ꝙ in eius regni exercitu oēs illi q̄ enumerant̄ quicūqʒ dd̄ et iacob fidē et iusticiā imitant̄ qꝛ ipi sunt sp̄ūalis ⁊ eterna sedes dauid et domꝰ iacob in qua sedebit ⁊ regnabit dn̄s iesus ī eternū et nunc quidē ꝑ grām et in futuro per gloriā. Beati in q̄bus iesus regnabit in eternū. qꝛ et ipsi cum eo regnabūt (Et regni eius nō erit finis) Christus enī nō solum in q̄ʒtū deus sed etiā in q̄ʒtum homo regnabit ī eternū. nō solū suꝑ hoīes sed etiā suꝑ angelos. Hoc regnū eternū est ⁊ nō corrūpetur. hoc iperiū nō deficiet et non auferet̄ qꝛ regnabit dn̄s in eternū ⁊ in sclm̄ sculi.

Bernar.

Vbi bern̄. O q̄ʒ gloriosū est regnū illud in quo reges cōgregati sunt: cōuenerūt in vnū ad laudandū s. ⁊ glorificādum eū qui suꝑ oēs est rex regū et dn̄s dn̄antiū. De cuꝰ splendidissima cōtēplatione fulgebunt iusti sicut sol ī regno p̄ris eoꝝ. O si ⁊ mei pctōris meminerit iesus in bn̄placito pp̄li sui: cū venerit in regnū suū. O si mei in illa die q̄n traditurꝰ est regnum deo p̄ri visitari dignabitur in salutari suo ad videndū scʒ in bonitate electoꝝ suoꝝ ad letandū in leticia gentis sue vt laudet̄ etiā a me cum hereditate sua veni iterī dn̄e iesu auser scādala de regno tuo qd̄ est aīa mea vt regnea q̄ debes in ea qꝛ tu es ipse rex meꝰ et deus meꝰ q̄ mandas salutes iacob. hec bern̄.

Ambro.

Et cum angelus retulisset tanta maria perplexa fuit. qꝛ scd̄m ambrosium. Neqʒ non credere debuit angelo. neqʒ tam temere vsurpare diuina. Unde de alio certificari volens de quo multū timebat scʒ ne virginitatē suam perderet de modo cōceptionis querit dicēs. (Quō fiet istd̄) scʒ ꝙ tu promittis me parere filiū. qm̄ virū non cognosco .i. me virum non cogniturā in animo voui et ex voto proposui quia quāuis desponsata erat tñ se nūq̄ʒ nupturam neqʒ virum cogniturā certissime sciebat. Et ita fuit virgo mente carne ⁊ proposito. q. d. Rem credo sʒ de modo quero. cum sciat dn̄s meus testis cōscientie mee votū esse ancille non cognoscere virū. qua lege quo ordine placebit ei vt fiat istud. vñ Amb. Non dubitet esse faciēduʒ qd̄ quō possit fieri inquirit. Legerat maria. Ecce virgo conci in vte. ⁊ pa. fi. et ideo nō credidit futurū sed quō fieret ante non legerat. Non enī queādmodū fieret vel tā to alicui prophete fuerat reuelatum. Tantū enī mādati mysterium non fuit hominis sed angeli ore promēdū hec ambro. (Et angelus) Fiet inquid non modo humano sed diuino. non per virum sed per operationem spūissancti qui in te superueniet sicut ignis diuinus mentem tuam inflāmans. carnēqʒ tuam dei filio vniendam perfectissima puritate sanctificans et singulari modo te fecundabit. et ex eius operatiōe salua tibi virginitate tua concipies (Spiritussctūs) prius in virginem venerat in sua sanctificatione eā ab originali peccato purgādo sed in cōceptione filij dei superuenit. id est iterū venit maiorem grē plenitudinē conferendo. que nō solum sanctificauit mentē sed etiā ventrem. Superuenit igitur spūssanctus in virginē quēadmodum virtus solis descendit sup rosam et lilium dans illis concipiēdi virtutem. Et licet ista ineffabilis cōceptio celebrata sit opatione totius trinitatis cū opera trinitatis sint indiuisa specialiter tñ appropriat̄ hoc opus spūisancto ꝑpter plures rōnes. Prima est scd̄m aug. ꝑpter ostensionē grē sine meritis. vt videlicet per hoc ꝙ dicit̄ cōceptus de spiritusctō ostendat̄ ꝙ sit ex sola gratia quā nulla hominū merita precesserunt. Gratia autē attribuitur spūisancto. vñ glo. Spūs est nomen oīs gracie que a deo inspiratur. Scd̄a est scd̄m Ambro propter virtutē operationis qꝛ scʒ operatione ⁊ virtute spūssctī conceptus est. cui attribuunt̄ opera clementie et pietatis. Tercia est scd̄m magistrū sententiarū ꝑpter ostensionē eximie caritatis. que attribuit̄ spūisancto: vt scʒ ostendat̄ ꝙ verbum dei caro factū est ineffabili caritate. qua deus sic dilexit mundū vt filium suum vnigenitum daret. Et virtus altissimi patris s. dei verbū seu filius. qꝛ scd̄m ap̄lm dicitur dei patris sapiētia. et virtus obumbrabit tibi .i. de te corpus quasi vmbraculū assumet in quo deus quasi hamū sub cibo se abscondet. qꝛ in beata virgine sub vmbra carnis latuit virtus deitatis. Diuinitas obumbrata fuit virgini per susceptionē humanitatis vt qd̄ impossibile erat mortali femine: obiectu tñ viuifici corporis ferret ꝑsentiā maiestatis. et lucē sustineret inaccessibilē sicut sol q̄n eum visu intueri nō possumus obumbratur nobis aliquo velamine. Vñ bern̄. Quia deus spūs est nos vero caro vmbra corporis sui temperauit se nobis vt obiectu viuifice carnis videamus verbū in carne solem in nube lumen in testa cereū in laterna. hec bern̄. Qd̄ autē in ꝑfatione beate marie cantatur. que et vnigenitū tuum sancti spūs obumbratione cōcepit. non est contrariū huic qd̄ hic dicit̄ obumbratio fieri per corpus xp̄i applicatū diuino lumini. Cum enī tam filius q̄ʒ spiritussctūs sint virtutes patris et corpus xp̄i vtriqʒ virtuti cōueniat. filio tanq̄ʒ cui vnitur spiritusctō tanq̄ʒ agēti a quo format̄ patet ꝙ hec obumbratio tā filio q̄ʒ spirituisctō cōuenire pōt. Et attende quō hic angelus totam trinitatē virgini edidit. Primum nāqʒ spiritūsanctum sub nomine proprio cōmemorat: deinde filium nomine virtutis. et consequēter patrē nomine altissimi insinuat. Sic ergo vt notetur tota trinitas fecisse incarnationem appropriat hoc spirituisancto incarnationis cooperationē cum dicit. spūssanctus superueniet ī te. scʒ filio carnis assumptionē. cum subditur. et virtus altissimi obumbrabit tibi. sed patri auctoritatem cum dicit altissimi.

Ambrosius.

Augustinus

Ambrosius.

Mgr̄ sñarū.

Bernardus

De conceptione saluatoris nostri

Excelsum namqz incarnationis opus totius trinitatis fuit: q2 sicut persone sic et opera trinitatis inseparabilia sunt et indiuisa: ita vt quicqd opat̄ vna psona opet̄ et alia. Quis solus filius fuerit incarnatus. non pr̄ nec spūssctūs vt per eandē sapientiā qua deus mūdū ꝯsiderat: reparatio fieret. et q̄ dei filius erat in diuinitate ipsi filius hoīs fieret in humanitate ne filij nomen ad aliū trāsiret. qui nō esset filius eterna natiuitate. Et habem⁹ simile de tribus iduentibus vnā de semetipsis de qbus dici pōt. q2 oēs simul vnicā faciūt opus. et quicqd facit vnus facit alius non tñ induit̄ nisi vnus. Vñ au. Ita singuloꝝ queqz in trinitate opa trinitas opat̄ vnicuiqz opei āli cooperātib⁹ duobus conueniēte in tribus agendi ꝯcordia nō in vno deficiēte efficacia peragendi. ¶ Ideoqz et qd nascet̄ ex te sctm̄ vocabit̄ filius dei. nō adoptiu⁹ sicut alij sed naturalis. qui tñ ab eterno fuit fili⁹. sed nō vocabat̄ vel manifestabat̄ noīe aliquo nisi in tp̄e. q̄d q2 enim fecundante virtute spūsscti nō prolem viri generabis sed filiū dei. q2 non ex libidine ꝯcipies iō non pctōrem sed sctm̄ gignes et per ꝯsequens sine dolore paries. vñ ber. Quid est dicere. Q2 nō de homine: sed de spūsctō ꝯcipies. ꝯcipies āt virtutē altissimi hoc est filiū dei (iō et qd nascet̄ ex te) i. ex tua vera natura (sctm̄ vocabit̄ filius dei) i. nō solū q̄ de sinu pris in vterū tuū veniēs obūbrabit tibi. sed etiā id qd de tua substantia sociabit sibi. ex hoc iam (vocabit̄ filius dei) quēadmodum et is qui a patre est añ secula genitus: tunc quoqz iam modo reputabit̄ filius. Sic asit et qd natū est ex ipso erit tuus. et qd ex te nascet̄ erit eius: vt tñ non sint duo filij sed vnus. Et licet aliud quidem ex te. aliud ex illo sit. iam tñ nō cuiusqz suus sed vnus vtriusqz filius erit. Hec berna.

¶ Et nota q̄ dicit sanctū absolute et substātiue absqz determinatione. q2 si diceret sancta caro sanctus homo vel aliqd ꝯsimile. parū videret̄ dixisse nec expressisset sanctitatē eius cōplete. Posuit ergo indefinite sctm̄: q2 quicquid fuit qd virgo genuit ꝓcul dubio ac singulariter sctm̄ fuit. Et ne virgo de partu in aliquo desparet et vt fidē exēplo angelus astrueret et ꝯfirmaret exemplū sterilis anus et periture induxit senioriqz senitue et sterilitatis inopinatā fecunditatē virgini nunciauit. vt assereret oīa decentia deo possibilia q̄ solito ordine nature videtur ꝯtraria: et q̄ supra naturā cōceptuz dedit sterili daturus nō dubitaretur et virgini. et vt facilius credas (ecce inqt elizabeth cognata tua) cū esset senex et vocat cum sterilis ꝓpter non tam tandudū eius sterilitatē. iam sex menses sunt q̄ cōcepit filiū per dei virtutē. Cū q2 istud exemplum non est vsqz quaqz ꝑfectū. q2 maius ē virginē cōcipere q̄ sterilē. et iō angelus inducit rōis efficacia ex dei oīpotentia. dicēs (q2 nō erit īpossibile apud deū omne verbū) i. oīs res digna verbo qui īplere possit omne verbo suo promissuz vel verbū. i. qdcunqz opus vel factū in eius dispositione prouisuz nam dicere dei est facere scdm̄ illud ps. Ipse dixit et facta sunt. quicquid enim ꝯtradictōem nō implicat totū est deo possibile. cuiusmodi est virginē parere. Sed que implicāt ꝯtradictōez vt ꝯtradictoria simul esse vera vt ea que facta sunt. fiāt nō facta et huiōi talia nō sūt deo possibilia: nō propter impossibilitatē dei sed ꝓpter īpossibilitatē rei q̄ d. per virtutē ac actionē nature nec sterilis nec virgo pōt ꝯcipere. sed diuina potētia pōt hoc facere.

Bernardus.

¶ Scdm̄ Ber. Dicit omne verbū et nō omne factibile q2 q̄ facile pūt hoīes loqui qd volunt: sic incomparabiliter facilius pōt deus implere quicqd pūt illi verbo exprimere.

Bernardus.

Preterea s̄m eundem bernar. Conceptus elizabeth virgini nunciatur. vt dū miraculū miraculo addit̄ gaudiū gaudio cumuletur. Itē q2 occultauerat se et iam occultare nō poterat. conueniens fuit vt ante ceteros virgo hoc sciret. Item vt etiam preceur soris q̄ saluatoris gesta sciret: que scriptores docere debebat. Itē propter sanctificationē baptiste. quē adhuc in vtero matris positum iesus voluit sanctificare. Item vt antique cognate obsequium preberet. et vt humilitatē impleret Maria quippe et elizabet cognate seu consobrine fuerunt in scdo gradu q2 filie duarum sororum s. anne et hysmerie. Fuit etiam elyzabeth de tribu iuda sicut et maria. Intuere hic et meditare qualiter tota trinitas est ibi p̄ns: rūsionem huius sue filie singularis expectans. et amanter ac delectabiliter ei⁹ verecundiam et mores aspiciens: et verba auscultans. O qualis est domuncula: vbi tales sunt et talia exercentur. Nam licet sancta trinitas sit vbiqz ibi tamen nunc aliquo modo singulari eam esse mediteris ratione singularis operationis. Intuere etiam et meditare qualiter angelus cum reuerentia. vultuqz placido dn̄am suam diligenter inducit et verba sua sapienter ordinat vt super hoc opere mirifico voluntatem domini sui perficere valeat. Et etiā qualiter ipsa se h3 timorate et humiliter facie pudorosa quasi ex inde pulso ab angelo verbis istis preuenta Nō extollitur neqz se reputat. et cū audit magnalia de se qualia nunq̄ alicui dicta fuere: sed totū ascribit grē diuine. Iā ergo angelus expleto nunc ambasiatoris officio expectat virginis respōsuz. vñ ber. Audisti virgo q2 cōcipies. audisti q2 nō per hoīem sed per spūmsctm̄. Expectat angelus rñsuz tuū tp̄s est enim vt reuertat̄ ad deū q̄ misit illū. expectam⁹ et nos o dn̄a verbū miserationis quos miserabiliter premit sententia dānationis. ecce tibi preciū offert̄ nre salutis statimqz liberamur si ꝯsentis hoc supplicat a te pia virgo flebilis adā cū misera sobole exul de padiso hoc dauid. hoc ceteri flagitāt p̄res tui q̄ et ipsi habitāt in regione vmbre mortis hoc totus mūdus tuis genibus ꝓuolutus expectat O dn̄a rūde verbū: qd terra qd inferi. qd celi expectāt rūde verbū: et suscipe verbuz: pfer tuū et suscipe diuinū emitte trāsitoriū. et amplecte sempiternū hoc be. vñ et btūs aug exclamat. O beata maria seculuz oē captiuū tuū deprecat̄ assensuz. te dn̄a mūdus sue fidei obsidē3 fecit noli morari virgo: nūcio festināter rūde verbū et suscipe filiū. ¶ Tandē prudētissima virgo audiens angeli verbis ꝯsensit et ꝓut dr̄ profunda deuotione genua flexit ac manibus expāsis deiū iūctis. et oculis ad celū eleuatis cū inestimabili humilitate ꝓtulit desiderātissimū verbū toto cordis affectu audiendū dicēs. (Ecce ancilla dn̄i: fiat michi s̄m verbū tuū) Ecce prōpta obedientia deuota optatio fide ꝯsensus ancilla inqt sum dn̄i nō mee sed illi⁹ ꝑtātis fiat michi (fiat verbū tuū) i. fiat qd tu m̄ nūciasti. Que m̄r dn̄i eligit̄ ne ꝯditōis et diuine dignationis ꝑ oīa mēor ancillā se nuncupat. et cū magna deuotione ꝓmissuz angeli impleri optat ¶ Ad hāc vocē marie exclamat aug dicēs. O felix obedientia o insignis grā que dn̄i humiliter fidē dedit celi in se opificē ꝯparauit vñ et ansel. O fides deo accepta o hūilitas deo grata o obedientia oī sacrificio deo iocūdius oblata o sublimis virgo mater dei. o m̄r humilis ancilla dei quid sublimius esse possit. Quid humilius sentire posset vñ et Ambro. Vide hūilitatē vide deuotiōez. Ancillā se dicit dn̄i que m̄r eligit̄ nec redēptiua exaltata ꝓmissiōe simul ancillam dicēdo nullā sibi prerogatiuā tantogr̄e vendicauit: qn̄ faceret qd iuberet̄. Mitē ei humilēqz peritura hūilitatē debuit etiā ipsa preferre vñ ber. Sp solet eē grē diuine famuliaris virtus hūilitas deus enim superbis resistit. hūilib⁹ āt dat grāz. hūilitas ergo rūdet̄ vt sedes grē pparet̄ ecce inqt ancilla dn̄i. Que est hec tā sublimis hūilitas. q̄ cedere nō nouit honoribus. insolescere gloria nescit. Nō magnū est esse hūilē in abiectiōe magna prorsus et rara virtus humilitas honorata hoc ber. Beata ergo virgo q̄ vltra oēs hoīes mūdi per annūciatōez angeli attollebatur. et tñ in se profundissime hūiliabat̄ iō eius hūilitas incōparabilis pre oīb⁹ alijs virtutib⁹ ꝯmēdatur. Inter oēs ei virtutes tñ placuit hūilitas bte virginis filio dei q̄ attraxit ipsum de celo: vt ex virgine carnē assumeret. quēadmodum ꝑferrū trahit̄ ab adamante vñ aug. O vera humilitas que deū hominibus peperit vitā mortalibus edidit padisum aperuit. et hoīm aīas liberauit. Facta est marie humilitas scala celestis per quā deus descēdit ad terras. Decebat enim vt dicit Beda q̄ sicut ꝑ superbiā eue mors in

Bernardus

Augusti.

Augusti.

Anselm⁹

Ambro.

Bernardus

Augusti.

Beda.

mundū intrauit. ita per humilitatē marie vite introitus panderetur. Tm̄ autē placuit xp̄o ista vox virginis: cuz dixit. ecce ancilla dn̄i. q̄ ex hoc magis appellat se in scriptura filiū ancille q̄ virginis. Ex quo trahit euidens argumentū. q̄ plus placuit deo marie humilitas q̄ virginitas. Et licet singula verba huius euangelij sint plena mysterijs ista tn̄ verba que in sui cōsensus expressiōe virgo posuit precipue redolēt virtutes incōparabiles. Posuit enī sex verba que redolēt sex virtutes eximias in ea Dicit nāqz (ecce) in quo obediētia pmpta (ancilla) ī quo humilitas pfecta (dn̄i) ī quo virginitas īmaculata (fiat) ī quo caritas inflāmata (michi) in quo spes secura (s̄z verbum tuū) ī quo fides deuota. Et vere fides deuota erat in virgine. q̄ illud credidit in se debere fieri ad verbū angeli q̄d nunq̄ a seculis fuerat auditū. nunq̄ repertū. nisi q̄ visum aut ab aliquo cogitatū. De hac fide dicit bern.

Bernar.

Tria mirabilia fecit dn̄s in īcarnatiōe. Coniūcta q̄dem sunt adinuicē de⁹ et homo mater ⁊ virgo. fides ⁊ cor humanū. Et quidē tercia cōmixtio est īferior alijs duabus sed nō minus fortis. Mirū enī est quō cor hūanū his duobus fidē accōmodauit quō credi potuit q̄ de⁹ homo esset. q̄ virgo fuerat q̄ peperisset Hec enī nequeūt cōmisceri si nō misceat glutinū sp̄ussc̄ti. Igit̄ his verbis dictis a virgine statim in illa hora sanctissima sp̄ussc̄tus in eā superuenit ac dei filius virgo gloriosa cōcepit. Vn̄ statim in his verbis marie filius dei totus īrauit in vterū eius et ex ea carnē assumpsit et totus in sinu p̄ris remansit. In instanti enī fuit totū corpus xp̄i formatū et aīa rōnalis creata. et simul vtrūqz diuinitati in p̄sona filij cōiunctū. vt idē esset deus et homo saluis vtriusqz nature p̄prietate. Fuit aūt corpus xp̄i formatū ex sāguine btē virginis non ex carne ⁊ fuit ī instāti sanguinis separatio. consolidatio figuratio. aīatio. deificatio. Et in eodez instanti fuit plenus et p̄fectus hō in aīa ⁊ carne s̄m oīa corporis lineamenta sed puulus valde: ita vt mēbror̄ distinctio vix posset discerni visu hūano. Postea vero naturaliter in vtero creuit vt alij licet mēbror̄ distinctio et aīe infusio dilata nō fuerit vt in alijs. Fuit etiā p̄fectus deus sicut ⁊ perfectus hō s̄m humanā naturā ex aīa rōnali ⁊ hūana carne subsistens: s̄m diuinā ex verbo. vtriusqz in vnitate persone cōiunctio. Sicut enī in deitate est vna essentia ⁊ tres p̄sone: ita in xp̄o ecōuerso est vna p̄sona ⁊ tres essentie sez deitas aīa et caro Hoc est eternū nouū ⁊ antiquū est enī deitas eterna aīa noua q̄z in assumptione creata. caro antiqua q̄z ab adam p̄pagata. ⁊ xp̄s s̄m naturā deitatis est generatus s̄m aīam creatus ⁊ s̄m carnē factus. Et fuit vnio triplex in xp̄o s. deitatis ad aīam ⁊ ecōuerso ac deitatis ad carnē ⁊ econuerso. et aīe ad carnē. Due priores vniones semp manserunt. tertia separata fuit ī morte. Vnio igitur diuinitatis ad humanā naturā non est in vnitate nature sed p̄sone. non p̄sone humane s̄z diuine. nō assumpte sed assumētis: nec p̄sone cuiuslibet sed solius verbi Quia enī impossibile est q̄ natura diuina cōcurrat cum alia sicut pars ad tercij constructionē. vel q̄ ipa transeat in aliā vel alia in ipam ideo diuinitas et humanitas non vniūtur in vnitate nature sed p̄sone. Et q̄z diuina natura in nullo supposito potest subsistere p̄terq̄ in propria ypostasi. ideo vnio illa nō potest esse in persona hoīs sed dei. et propterea deus in vna p̄sona rū suarum fecit seip̄m suppositū humane nature. vn̄ tantū vna est ibi p̄sonalitas ⁊ vnitas personalis s̄z ex p̄te assumentis et ideo xp̄s s̄m q̄ est homo nō est persona. Vn̄ hugo

Hugo.

Ex quo hoīem deus assumpsit totū assumpsit. carnē s̄z et aīam. s. hoīs naturā. non hoīs personam sed hoīem in personā. Caro enī illa et aīa anteq̄ verbo vniretur in p̄sonā nō erant inter se vnita ad p̄sonā Vnio siquidē vna fuit ad vnū verbi carnis et aīe. non prius verbū et caro nec prius verbū et aīa. nec prius aīa et caro: sed simul verbum et aīa ⁊ caro. Nec cepit persona esse verbū q̄n hō esse cepit sed hoīem sic assumpsit vt p̄sona esse homo inciperet nec alia p̄sona q̄ erat illa q̄ eū accipet. Itaqz verbū p̄sona suscepit hoīem. nō p̄sonā s̄z naturā. vt q̄ suscepit ⁊ q̄d suscepit vna esset ī trinitate p̄sona ergo xp̄s p̄sona ad infernū descēdit s̄z s̄m solā aīam ⁊ xp̄s p̄sōa ī sepulcro iacuit s̄z s̄m solā carnē ⁊ xp̄s p̄sōa vbiqz fuit s̄z s̄m solā diuinitatē q̄d est aūt quod scriptum est q̄z cum xp̄s in sepulcro iacuisset dicit totū p̄ parte positū est. Fortasse cogitas q̄si tria q̄dam diuinitatem et aīam carnē composuisse xp̄m Absit. Nō. n. p̄s xp̄i verbum ⁊ p̄s hō s̄z totus xp̄s verbū ⁊ totus xp̄s hō. Diuinitas p̄s nō fuit nec ī ipsa p̄s fuit in hūanitate sola p̄tes sunt. aīa s. ⁊ corpus. ⁊ vbi alter̄ illor̄ est p̄s hoīs est. Verūz est ergo q̄n in sepulcro xp̄s iacuit. nec tn̄ ibi totus hō iacuit. q̄uis totus hō xp̄s fuit anime enī et caro dei verbo oīn p̄sona vnita fuit. iō vbi caro erat verbum deesse nō potuit Hec hug. De hac verbi incarnatione sic dicit ansel. Vidisti domine afflictionem populi tui. et tactus dolore caritatis intrinsecus: apposuisti cogitare super nos cogitationes pacis ⁊ redemptionis Et q̄dem cū esses filius dei. verus deus deo p̄ri sanctoqz sp̄ui coeternus ⁊ consubstantialis. lucem habitās inaccessibilem. portansqz oīa verbo virtutis tue. non despexisti in hoc nostre mortalitatis ergasculum altitudinem inclinare tuaz: vt n̄ram ⁊ gustares ⁊ absorberes miseriam nosqz repararesad gloriā. Paruz bone dn̄e iesu fuit caritati tue ad p̄summandū opus nostre salutis. cherubin vl' seraphin. aut vnuz ex angelis destinare ipse ad nos venire dignatus es p̄ mandatū patris. cuius nimiā caritatē exp̄ti sumus in te. Venisti enim nō locū mutando s̄z p̄ntiam tuam p̄ carnē exhibendo. descendens a regali solio sublimis glorie tue. in humilem ⁊ abiectaz ancillā in oculis suis puellā p̄mo virginalis continentie voto sigillatam. In cuius sacrosancto vtero sola sancti spiritus virtus inenarrabilis. ⁊ concipi te fecit ⁊ nasci in vera humanitatis natura. ita vt nec maiestatem diuinitatis in te nec integritatem virginitatis in se violaret natiuitatis occasio. Idem ad sororem suam. Primum cuz beata maria ingressa cubiculum libros quibus virginis partus et christi prophetatur aduentus euolue. Ibi aduentum angeli prestolare. vt videas intrantem. audias salutantem. et sic repleta stupore et extasi dulcissimaz mariam dominā tuamcū angelo salutante saluteexclamās et diceno Aue maria ⁊c. Hoc crebrius repetens que sit hec gratie plenitudo. de qua totus mūdus mutauit gratiam. q̄n verbū caro factū est. Contemplare ⁊ admirare dn̄i. q̄ terram implet ⁊ celuz intra vnius puelle viscera claudi quaz p̄r sanctificauit filius fecundauit sp̄ussc̄tus obumbrauit. O dulcis dn̄a. quanta inebriabaris dulcedine. quo amoris igne succendebaris. cuz sentires in mēte et in ventre tante maiestatis presentiam. cum de tua carne carnez assumeret. et membra quibus corporaliter omīs plenitudo diuinitatis inhabitaret. de tuis sanctis membris aptaret hec Anselmus. O si valeres vtiqz sentire quale quantumqz fuerit illud e celo immissum incendiū. collatum refrigerium. infusum solatium quāta sublimatio virginis matris. quanta nobilitatio humani generis. quanta condescensio maiestatis. Si virginem canentē cum iubilo posses audire estimo q̄ cum illa pariter pro tanto beneficio inciperes iubilare ⁊ nō cessares deo gratias decantare. Vt ergo ipi virgini tantū gaudiū renouare et ad mentem reuocare valeas. crebro eā cū dulci versu angelico salutare: et deuote salutationis oscula saltem pedibus eius infigere non negligas dicens. Aue maria. Vn̄ bern. Est tibi virgo maria quasi osculū audire hunc versum angelicū aue toties enī beatissima osculaeris quotiēs per aue deuote salutaris Ergo fratres carissimi ad imaginē eius accedite. genua flectite oscula ei imprimite aue maria dicite Et iterum. Celi respōdent. angeli iubilant. mūdus exultat demones contremiscūt cum dico. Aue maria. hec bern. Moraliter tangūtur hic vij. cōditiōes quas debet habere q̄libet aīa scā. xp̄m spi-

Anselmus

Bernardus.

Moraliter

ritualiter ꝯceptura. Debz enĩz pzio hĩtare in quadã sepa
tõez alienatõe oĩs create delectatõis. vt sic habitet ĩ gali
lea qđ interpretat' transmigratio. Illa enĩz aĩa pfecte ha
bitat in trãsmigratione que transmeauit omnẽ creatam
delectationez ita q nulla re creata amplius delectat' nisi
inquantũ in ea relucet ymago z pfectio creatoris q non
solũ nullã rem diligit ꝯtra deũ sz nec vllã diligat nisi in
q̃tum in ea deus relucet vel ymago dei vt proximum
vel inq̃tum potest eẽ accomoda vltimate saluti sicut alia
res ¶ Scđo debet talis aĩa habitare in quadã floritione
deiformis operationis. s. vt inhabitet ĩ nazareth qđ inter
pretatur flos. virgultũ. sanctitas vel consecratio. vt. s. flo
re et vel in flore habitet ex cãdore innocẽtie sit virgultum
dulcore diuine influentie sanctitas feruore diuine carita
tis. z inhabitet in quadam consecratione. splendore ve
ritatis. ¶ Tertio talis aĩa debz esse virgo: vt ab oĩ motu
non solũ sensuũ sed etiã oĩ aĩe viriũ sit restricta ita vt ni
hil in ea corruptionis valeat subintrare. nec p vias sen
suum intret aliquid qđ moueat ad carnalitatẽ nec p vias
Augustinus. viriuz intellectiuarum veniat aliquid qđ tendat in curio
sitatem Et sm aug. quecunqz aĩa talis fuerit virgo cen
setur. ¶ Quarto talis aĩa debet eẽ despõsata vt fidẽ amo
rem ad vnicũ bonũ restrinxerit qđ est deus ne in incerto
vagetur. nũc istud nunc illud amans. Et signanter dr q
debet esse despõsata ioseph. qđ interpretat' augmẽtũ vel
appositio. vt in fide z amore apponẽs sẽpqz pficiens aug
mentet'. q2 in talibus nõ pficere est quodãmõ deficere. Et
signãter addit' de domo dauid qđ interptat' manu fortis
q2 per gressus spũales p fortes conatus z opatões in spi
rituali exercitio augmẽtat'. ¶ Quinto describitur hoc aĩa
vt rota illuminata q2 nomẽ eius est maria. qđ interpretat'
illuminata. s. vt signatũ sit super eam vultus dñi. z habeat
leticiã spũalem in corde suo. ¶ Sexto describit' vt a deo
ꝯfortata per donuz fortitudinis spũssancti q2 ingredit' ad
eã angelus gabriel. qđ interpretatur fortitudo dei z p eũ
fit annũciatio. s. qñ anima ꝯtẽplatiua fortificata a deo p
spem eleuatur vt appetat gratie plenitudinem dñi pñti
am z quãdã singularitatẽ benedictionis inter oẽs crea
turas. ¶ Spũaliter ãt circa tertiã cõditõez est sciẽdũ q my
stice p hoc q xp̃s ꝯcept9 z format9 fuit in vtero virginali g
opatõz spũssc̃ti significat' q spũaliter ꝯcipit' z format' in
mente pura eiusdẽ spũssc̃ti opatõe oportet eã mẽtẽ eter
ni verbi cõceptiuã eẽ virgineã z nõ solũ a vicijs sz ẽt a spe
ciebus creaturaz rex. z ab huiõi spẽx delectatiõe z corru
ptione immunẽ eẽ z abstractã. Cũ enĩ oĩs creatura va
nitati sit subiecta. oĩs spẽs a re creata abstracta vanitati
est conficta ac per hoc mentẽ ad altiora tendentẽ abdu
cit quodãmõ z corrũpit. Ad hãc aũt mẽtis abstractionez
Dyo. hortatur Dyo thymo. dicẽs tu ãt amice thymothee for
ti contritione sensus derelinque z intellectuales operati
ones z oĩa sensibilia z intellectibilia z ad eius vnitionem
propera q ẽ sup oẽm sbam z cognitõz. hoc Dyo. et ĩ hac
abstractõe perficit' illa beatitudo de qua dr. Btĩ mundo
corde intelligẽdo mũdũ cor illud qđ est ab omĩ extranea
spẽ emũdatũ. Tales aũt deũ videbũt z hic per internã
ꝯtemplatõz z in pãa per eternã fruitionẽ. Et tales virgi
nee mẽtes sequuntur agnũ tot9 puritatis quocũqz ierit
Bernardus. virgineo enĩ sunt. De tali mẽte aĩa sic dicit ber. Aĩa que
semel a dño didicit intrare ad semetipsam et in intimis
suis dei pñtiã suspirare z querere faciẽ eius sp talis inq̃
anima nescio an vel ipsam gehennam ad tps expiri hor
ribilius penaliusue ducat q̃ post spũalis huius studij gu
statam semel suauitatem exire denuo ad illecebras vel
potius molestias carnis seu inuiqz inexplebilem repe
tere curiositatẽ. Dico ergo vobis nihil est q̃ntantum for
midet [illegible] hoc bñficium semel accepit q̃ ne gratia
[illegible] necessarie hẽat denuo egredi ad carnis conso
[illegible] de sol[illegible]nones [illegible] sumqz carnaliũ sensuũ su
stinere [illegible] hec bern. ¶ In nazareth autem vbi an
nunciatio facta est sunt due ecclesie vna vbi erat domus
in qua angelus ad mariã venit z ãnũciationẽ fecit ĩ q̃ est
altare marie. i. loco vbi orabat. quãdo angelus eaz salu
bat: z altare gabrielis. vbi ãnunciationem faciendo ste
Altera vbi dom9 fuerat in qua dñs nutritus ẽ cuz infans
erat. ¶ Fuit aũt ꝯceptio vnica ĩ rubo ardenti prefigurata
Rubus ei sustinuit ignem z non pdidit viriditatẽ: maria
ꝯcepit filiũ z nõ amisit virginitatem Dñs habitauit in ru
bo ardente: z ipse habitauit ĩ marie gaudidato vẽtre. D
scẽdit in rubũ ppter iudeorũ liberationem. vt eos educe
ret de egypto: descendit in mariã ppter nr̃am redẽptio
nẽ: vt nos eripet de inferno. ¶ Cũ autem dñs incarnari
voluit mariam solã p oĩbus mulierib9 elegit Et h fuit
figuratũ in vellere gedeonis. qđ solũ celestẽ rorem capie
bat: z tota terra circumiacens sicca remanebat Sic ma
ria sola diuino rore replebat': z in mũdo nulla alia digna
inueniebatur. Repletio velleris signũ erat liberationis
filioz israel ab hostibus suis: ꝯceptio marie signum erat
nr̃e redẽptõis. Vellus gedeonis est virgo maria: de quo
vellere ihesus xp̃o fecit sibi tunicã. vellus suscepit rorem
sine lane lesione: maria concepit filiũ sine carnis corrupti
one. Gedeon expressit rorẽ z cõchã ex eo repleuit mariã
[illegible] est filium q totũ mũdum rore gratie repleuit. Hec
aũt ꝯceptio facta est per annunciatiõez gabrielis qđ figu
ratuz est in seruo abrae. z rebecca filia batuelis. Abraa
misit seruũ. vt de virgine filio suo in sponsam prouideret
rebecca aũt nuncio potũ prebebat: z lõ eam filio dñi sui
in sponsam eligebat. Sic pater celestis misit angeluz su
um vt filio suo q̃reret virginẽ in matrẽ. qui virginem in
centissimã. s. mariã inuenit: que sibi potum. i. nunciatio
nis sue consensum dedit. Rebecca nõ solum nuncio sed et
camelos eius potauit: maria tã angelis q̃ hominibus fo
rem vite propinauit. ¶ Gabriel itaqz peracto legationis
sue officio reuerenter se inclinans z dñe sue valefaciens
discessit ab ea z disparuit. gaudens vtiqz et exultans q
responsionem deo acceptabilem relaturus erat. Jã enim
venerat sponsus: z ideo recessit paranymphus: dimit
tens sponsum in sanctissimo sponse cubiculo: matrimo
nio cõsummato Discessit quidem ab ea angelus: sed re
mansit cum ea rex angelorum z dei filius. Discessit ab ea
q̃tum ad apparentiã: sed remanserunt cuz ea multi pro
pter reuerentiã: quã z sibi propter dignitatem mentis z
suo regi exhibebant. Recedẽs ergo peracto nuncio et ad
patriam rediens. hocqz narrãs: fecit ibi nouum festum re
nouum gaudiũ z exultationem magnam nimis ¶ Cõsi
derare ergo debes quanta est hodierna solemnitas: z iu
bilare in corde tuo z agere dies leticie. Inaudita est enim
vsqz tunc a seculis: nec vnq̃ fuerat solemnitas talis.
¶ Hodie namqz est solemnitas dei patris: qui filio suo in
desponsationem humane nature nuptias fecit: quaz ho
die sibi filius inseparabiliter vniuit. Hodie est solemnitas
gloriose dñe nostre. Hodie est solemnitas nuptiarum fi
lij dei in vtero: sz postea erit ex vtero. Hodie est solẽnitas
spũs sancti. propter hoc mirificum opus quod attri
buitur ei: z q2 hodie incepit ostendere benignitatez singu
larem humano generi. hodie est solennitas gloriose dñe
nostre: quia patre in filiam. a filio in matrem. a spiritu
sancto in sponsam est recognita z assumpta Hodie est so
lennitas totius celestis curie quia inchoatur eius repa
ratio. Hodie multo magis est solennitas humane natu
re: quia eius salus incipit z redemptio. z totus mundi
reconciliatio: z quia ipsa hodie est sublimata atqz deifica
ta. Nusq̃ enim dei filius angelos apprehendit. hoc est
non in vnam sibi personam assumpsit. sed semen abrae
Hodie nouam obedientiam suscepit filius a pr̃e de nr̃a
peragenda salute. Hodie a summo celo egrediens ex
ultauit vt gygas ad currendam viam nostre salutis: z se
reclusit in claustro vteri virginalis Hodie fact9 est quasi
vnus ex nobis z frater noster. z cepit peregrinari nobis
scũ. Hodie de celo lux vera descendit ad fugandas no
stras tenebras z tollendas Hodie panis viuus qui de

vitã mundo in vtero virginali est confectus sed in cruce quasi in clibano decoctus. Hodie enim verbum caro factum est vt habitaret ĩ nobis. Vñ vocatur emanuel. qḋ dicitur nobiscũ deus .i. deus et hõ. Hodie impleta sunt preambula figurarũ. documẽta scripturarum: ac desideria. pphetarũ. propter qḋ etiã aduẽtus xp̃i plenitudo tẽporis dr̃. Clamabãt enĩ desiderio ienarrabili: et hodiernum diẽ vehemẽtissime expectabãt. hodie est principiũ et fundamentũ oĩm solẽnitatũ: et totius boni nr̃i initiũ. Nam vsq₃ nũc indignatus erat dñs cõtra genus humanũ. propter trãsgressionẽ pmorũ parentũ: sed ãmodo videns filium hoĩem factũ nõ vlterius irascet̃ ineternũ. Vides q̃ admirabile opus et solẽnissimũ festum sit illḋ. Totũ delectabile et totum iocundum: totum desiderabile et omni veneratione dignissimum: cum omni deuotione suscipiendum in iubilatione ac leticia et exultatione ducendũ. In his ergo meditare in his delectare et iocundaberis et forte ostendet tibi dominus ampliora si vigilaueris.

Oratio.

Jesu fili dei viuiq₃ ex volũtate patris cooperãte spũsancto de sinu eiusdẽ p̃ris velut quidã fluuius de loco voluptatis egrediẽs per humilia decliuans conuallis humilitatẽ ancille tue respiciens ĩ vterum virginis descendisti. vbi conceptus ineffabilit̃ carnem assumpsisti: descendat iesu misericors gratia tua duce per merita matris et virginis sup me seruũ tuum indignissimũ per quã teipm desiderem et amore intus concipiã et per eandẽ gratiam operantẽ in me fructꝰ bonorum operũ salutares proferam. Amen.

¶ De natiuitate et circuncisione precursoris domini. Correspondet euangelio. Exurgens maria abijt in mõtana. Capitulum. vj.

Ost hec recogitãs maria de verbis angeli q̃ de cõsobrina sua elyzabeth dixerat eã visitare ad cõgratulandũ et seruiendũ eidẽ volebat. Iesus enĩ qui in vtero illiꝰ erat. iohannẽ adhuc in vtero matris positũ sctificare festinabat (Exurgẽs) ergo de loco ĩ quo erat et a quiete cõtẽplatiõis ĩ qua prius sederat et ab orõnẽ q̃ oibus opibus suis erat prenia init de licẽtia ioseph a nazareth et abijt versus austrũ (in mõtana) q2 iudea in mõtanis .i. ĩ altiori loco et ad austrum est respectu galilee a qua recesserat maria. Et nichilominꝰ domus zacharie in loco mõtuoso vbi mõtana iudee sũt erat sita: et via ad eã petrosa et mõtuosa. Iuit vero (cũ festinatiõe) q2 diu in publico nolebat apparere. vt ostẽderet q̃ virgo nõ debet morari ĩ publico nec sibi cõtrahere colloquia cũ aliquo. Et venit in hierl̃m ciuitatẽ iude qḋ hoc loco nomẽ est nõ tribꝰ s₃ regni ĩ iude. Hierl̃m enĩ in tribu beniamĩ erat. per quaz videt̃ trãsisse ad oppidũ ĩ quo dicit̃ tunc habitasse zacharias et natꝰ iohãnes. quarto miliaris vltra hierl̃m fere cõtra occidentẽ s₃ aliquãtulũ ad meridiẽ. maria ꝯcepto verbo eterno iuit ad visitandũ elizabeth. Et s₃ ambro. hoc fecit nõ quasi incredula de oraculo .s. ꝑ angelũ dicto nec quasi icerta de nũcio .s. sibi misso. nec quasi dubitãs de exẽplo .s. de elizabeth sibi dato: s₃ quasi leta pro voto sc₃ animi sui religiosa ꝓ officio .s. obsequẽdi. festina pre gaudio. Fide cõcepto cõspice igit̃ quõ vadit regina celi et terre. nõ eques s₃ pedes cũ aliq̃bus de virginibꝰ quas secũ domi habebat per tã longã et asperã viã vt illa erat. Sũt enĩ de nazareth vsq₃ in hierl̃m triginta quattuor miliaria et deinde ad oppidũ zacharie iiij. vel circa. quorũ duo faciũt vnã leucã. Vadit aũt cũ ea verecũdia humilitas et paupertas. oĩmq₃ virtutũ honestas. Est etiã secũ ipse dñs virtutũ magnã et honorabilẽ habet comitiuaz sed nõ huiꝰ seculi vanã et põposam nec erat a cõceptu filij grauata vt cõiter cõtingit alijs mulieribꝰ nõ enĩ fuit dñs iesus matri sue onerosus. O q̃ felix fuisset q̃ in illo itinere mariã o. ..iã habuisset et vocẽ salutationis ab ea

recepisset. (Et intrauit maria in domũ zacharie et elizabeth) cognate sue. Domũ religiosam visitat sueq₃ humilitatis et mãsuetudinis signa manifestat. et prior (salutauit) .i. salutẽ optauit (elizabeth) quasi cõgratulans ei de dono qḋ eã accepisse didicerat. Prior ipa virgo profert salutationẽ ꝑpter duo. primo cã humilitatis. q2 humilior. scḋo cã pietatis q2 superior. Prima rõ respicit morem illarũ regionũ. vbi iferiores solent salutare prius superiores quasi reuerẽtie exhibitione. Sed secunda respicit morẽ illarũ regionũ vbi salutatio ꝓfertur a maioribꝰ in signũ q̃ oĩs benedictio desursum est. ¶ Nota moraliter q̃ sex dicũtur hic de beata virgine que et nos eius imitatõe etiã debemꝰ facere. Primo q̃ exurrexit surgamꝰ et nos a torpore accidie et a desiderijs terrenis nos elongemꝰ in quibus morãdo dormimꝰ. Scḋo abijt ĩ mõtana ascẽdamus et nos in mõtana tendẽdo in altiorẽ vitã et appetendo celestia et appropinquãdo ad ea. Tertio festinauit festinemꝰ et nos ad bona opa accelerando et q̃cq̃d possimus instãter opando. q2 vt dicit Cris. nichil ita est qḋ vitam nostrã valeat euertere vt operũ actionẽ bonorũ dissimulare semp q₃ differre. sepe enĩ istud oibus nos bonis fecit excidere. Vñ dixit q̃dam q̃ bonũ opus nunq̃ differendũ est ne forte aliquo casu supueniente impediatur. malum vero egens semper differri debet. si forte aliquis casus supueniens impediat. Quarto venit in ciuitatẽ iuda ingrediamur et nos in ciuitatẽ iude .i. cõfessionis et laudis diuine sc₃ in ecclĩam ad laudandũ et obsequendũ ibi. et in ciuitatem contemplatiuam celestem hierusalẽ ad cõfitendũ nomini dñi. iudas enĩ confitens interpretat̃. Quinto intrauit in domũ zacharie intreꝰ et nos in domũ zacharie nõ sequentes cogitationes vanas sed magis memores mãdatorũ dñi. interpretat̃. Sexto salutauit elizabeth. salutemus et nos elizabeth creaturas fastidiendo et in solo deo saturitatem nostri desiderij statuẽdo qui solus replet in bonis desideriũ nostrũ. Elizabet enĩ dei mei saturitas interpretat̃ et insup gratiam pceptã cõscemꝰ primo sicut maria fecit elizabeth et puero. Quã cito autem virgo salutauit elizabeth repletus est iohãnes spũsctõ in vtero ꝓut repromissuz fuerat ab angelo et sentiens dñi presentiã pre gaudio ĩ matris vtero exultando et salutando tripudiat. ac quosdam gestus ad similitudinẽ exultãtis repñsentaut. et quem lingua et voce nõ potuit aĩo exultante et etiã motu salutauit. Mouebat̃ enĩ in vtero quasi gestiens salutare et dño suo assurgere ac quasi egredi vellet ex vtero et ei occurrere. Et tũc primo precursorẽ suũ iesus ꝓphetã fecit. qui ĩ vtero exiliens eiꝰ aduentũ euãgelizauit et precursionis sue officiũ inchoauit. quasi etiã intra matris viscera iam clamaret. Ecce agnꝰ dei ecce q̃ tollit pctã mũdi. Vñ cris. Xp̃s ideo fecit mariã salutare elizabeth. vt sermo precedens ex vtero matris vbi habitabat dñs et per aures elizabeth igressus descẽderet ad iohannẽ et illic eum vngeret in ꝓphetã. Nam statim vt vox exultationis cõuenit ad aures eiꝰ exultans puer prophetauit nõ voce s₃ motu. hec cris. Dic ifans. dic ꝓphetarũ oĩm maxĩe qui digne satis plusq̃ꝫ ꝓpheta vocaberis. vñ tibi hec exultatio. Nõ dum natꝰ es et iã prophetas. Dñi aduentũ agnoscis quẽ q2 voce salutare non potes exultando agis quod potes. Q2 letus ei occurri eres si iã natus esi. videns cuiꝰ agnito aduentu exultando obuiã ire conaris. Deinde repleta est etiã mater spũsctõ ꝑ filiũ et meritis filij. Non priꝰ repleta est mater q̃ filius: sed filius repletꝰ repleuit et matrem. Ex plenitudine enĩ grẽ qua xp̃s se receperat in maria effudit ꝑ salutationẽ virginis gratiã sctificationis in iohãnẽ que vlteriꝰ redũdabat in matrẽ. Vñ exultans ac tota exhilarata et spũsctõ accensa amplexatur virginẽ tenerrime. et pre gaudio exclamat magna voce. Filius intus latens docet q̃d mater exteriꝰ agere debeat. Spũs enĩ infantia nõ valentis clamare nec loqui voce ꝓpria fecit clamare matrẽ voce magna. Clamauit aũt voce magna tum in signũ magne affectionis. tũ quia magna dei vo-

Luce. j.

Ambro.

Moraliter.

Crisostomꝰ

Crisostomꝰ

na cognouit tũ qr filium in vtero tenebat qui vox verbi erat. Quasi ergo magna vi elyzabeth intus commota nõ solũ virginẽ resalutauit verũ etiã voce magna clamauit nõ tã clamosa q̃ deuota. qr nõ clamor sꝫ amor sonat in aure dei. Vñ ista magnitudo magis ẽ intelligenda rõne deuotionis interioris q̃ soni exterioris. Deuotio enim magnus clamor est: ita vt vsqꝫ celũ audiat. Quid inquit dñs moysi tacenti clamas ad me: qui tñ nõ clamabat ad deũ clamore oris sed desiderio cordis. vñ augu. Clamor ad dñm est intentio cordis et flagrantia dilectionis qr ꝓ petit q̃ optat (Et dixit elyzabeth. Bñdicta tu inter mulieres) i. super oẽs mulieres et inter benedictas benedictione insignis. Nulla enim tante vnq̃ gratie particeps fuit aut esse poterit. Bñdicta es et ampliori bñdictione cumulaberis (Et bñdictus sit fruct᷒ vẽtris tui) p quẽ benedictio venit aliis. Qui fm q̃ homo benedictus est bñdictione grẽ quippe plenus dono oĩm carismatũ. bñdict᷒ ẽt bñdictõe glorie fm q̃ deus ab eterno et vsqꝫ in eternũ. Nõ qr tu bñdicta iõ bñ. fru. vẽtris tui sed qr ille preuenit te in bñdictõibus dulcedinis iõ tu bñdicta. Bñdicta arbor bñdictus et arboris fructus. Bñdicta virga de radice yesse bñdictus et flos qui de tali radice ascendit. Bñdicta talis mater: bñdictus et talis filius. Bñdicta est maria ab angelo supra qr triũphantis ecclesie ruinã reparauit sed hic ab elyzabeth qr militantẽ ecclesiã q̃si iã mortuã suscitauit. Vbi beda. Eadẽ voce ab elyzabeth. qua a gabriele bñdicitur. quatenus et angelis et hoĩbus venerãda monstretur. ¶ Et notandũ q̃ quinqꝫ fructus colliguntur ex beata virgine. Primus est ventris et hic est generatio per quã fructũ vite cõmedimus. Scđs est fructus mentis et hic est cõpassio quã habet ad afflictos et super peccatores. Tertius est oris et hic est oratio. Quartus ẽ operis et hic est protectio. Quintus est noĩs et hic est deuotio q̃ habetur ex bñdicto noĩe eius etiã a sceleratis. ita vt in oĩbus periculis ab oĩbus inuocet (Et vñ hoc mihi vt veniat mr dñi mei ad me) .i. qua mea iusticia quibus meis factis vel meritis accidit hoc mihi .i. sterili et seni et scđm reputationem hoĩm maledicte. vt mater dñi mei scꝫ virgo fecunda et bñdicta veniret sic humiliter deuote et reuerenter ad me seruã et ancillã suã q. d. nullis neqꝫ sanctitas neqꝫ religio neqꝫ nobilitas aliqua hoc michi prestitit. vt tanto honore tantaqꝫ beatitudine fierem digna sed sola dei grã. Ego potius debui ire ad te sed tua tuiqꝫ filii humilitas te coegit venire ad me. Et notandũ q̃ mater dñi venit ad petõres per compassionẽ inq̃tum est amarum mare dans eis amaritudinẽ cõtritionis venit ad oppressos per protectionẽ inq̃tum dña liberans eos venit ad mestos per consolationẽ inq̃tum stella letificans eos. vnde augusti. Sancta maria succurre miseris ecce primum iuua pusillanimes. ecce secundũ refoue flebiles. ecce tertium. ¶ Et vera benedicta es. benedictus fructus ventris tui. et admiror de humilitate visitationis tue propter magnificentiam virtutis que apparet in te. Ecce enim in tuo aduẽtu et salutatione non solũ ego sed et infans in vtero meo gratulatur. et q̃ voce nõ põt gaudio fatetur sic elyzabeth miraculũ incarnationem verbi cognouit. et mariã esse matrẽ dñi et deo plenam intellexit ¶ Intellexit quippe per spm̃sctm̃ quo repleta erat q̃a exultatio infantis illius significaret venisse matrẽ eius cuius ipse precursor erat futurus et iõ que añ erubescebat onus parentis dũ adhuc nesciret mysteriũ religionis iã bñdicit et que se occultabat qr cõceperat filiũ iactat se qr generabat prophetã. ¶ Elyzabeth etiã que in occulto secreta inspiratione cognouerat his qui simul aderãt palam euangelizabat dicens (Et beata que credidisti) scilꝫ angelo qñ per assensũ fidei cõcepisti (qm̃ ꝑficiẽtur) implius in futuro (ea que dicta sunt tibi a dño) s. per angelũ nunciantẽ et per spm̃sctm̃ mentem tuam illustrantem et te immediate docentem. Aperte hic indicat q̃ verba angeli ad mariã dicta p spm̃ agnouerat (Beata inqt q̃ credidisti) Sed et beati illi qui audiunt et credunt considerata itaqꝫ q̃ magne virtutis est beate marie virginis salutatio que ꝯfert gaudiũ ꝯfert spm̃sctm̃ ꝯfert reuelationẽ secretorũ diuinorũ ꝯfert et prophetie actũ. Et iõ semp ẽ salutanda propter resalutationis lucrũ inde sperandũ. ¶ Audita igitur ꝯfessione elizabeth q̃ eã matrẽ dñi sui appellando ac biãm predicando et fidẽ fortem laudando prophetauit amplius maria tacere nõ potuit. dona que perceperat. et q̃ virginali pudore et ex hũilitate acceptũ oraculum silentio texerat iam congruo tpe patefecit. vnde exultans prorupit in canticum leticie. q̃ dño edidit dicens (Magnificat aĩa mea dñm) etc. totum ibidem complens iocũditatis et leticie canticum. Cõsueuerũt enim hebrei in casu magno cantica cõponere et dicere dño q̃r deus mirabilia fecit circa ipsos. Et plus oĩbus põt hoc virgo magnificare dñm. Beata siquidẽ virgo tantũ mysterii sibi esse manifestatũ et quãta p hoc eẽt more hũilis nõ statim reuelauit. sed quousqꝫ per elizabeth reuelatur. abscondit quã qr cognouit mysteriũ per spm̃sctm̃ cognouisse intelligens dñm illud reuelari velle tandem et hoc ipsa reuelat deũqꝫ magnificat .i. magnũ in operibus eius laudat et predicat nõ magnum facit. qr in se grandescere nõ põt et nec detrimentũ nec augmentũ recipit. q. d. maria. O elyzabeth tu me magnificas de bonis que vides in me sed anima mea dño et creatori videlꝫ deo patri: ex quo sũt oĩa: attribuẽs ipsũ in hoc cantico magnificat. et eius magnificentiã predicat non tantũ lingua laudat (Et exultauit sps meus in deo salutari meo) et saluatori meo s. in filio p quẽ sunt oĩa per que salus mundo reparat. In hoc añt salutari virgo bñ habet cãm exultatõis plusq̃ oẽs creature qr parentes in filiis solẽt exultare. Et licet ipse sit salutare oĩm hoĩ singulariter tñ fuit salutare virginis pre cũctis hoĩbus. ꝓpter singulares virginis prerogatiuas. Spũs ipse est aĩa interdũ tñ accipit pro aĩe rõnabilitate et excellentia. Aĩa namqꝫ viuimus spiritu discernimus et intelligimus. Añ cõprehendit oẽs vires sub aĩa et spiritu sub aĩa ꝯprehenduntur vires inferiores in comparatione ad corpus spiritus vero importat eandẽ substantiã aĩe fm vires superiores q̃bus rapit supra se dulcedine ꝯtemplationis. Maria ergo aĩa et spiritu deo deuota de oĩbus beneficiis circa eam deintus exhibitis omnes vires suas in gratiarũ actione et laude dei impendit q. d. scđm ambrosi. Tanto munere me deus sublimauit vt nullo lingue officio explicare possum. sed totum animi interioris affectũ in agendis gratiis in laudibus offero. totum q̃ viuo. q̃ sentio. quod discerno in eius magnitudine contemplanda in eius preceptis obseruãdis impendo. Magnificat añt et ille dominũ in cuius bonitate magnificatur et laudat dominus. Sic enim in discipulis magistri sic in operibus suis artifices singuli laudantur et magnificantur. Magnificatur ergo deus in nobis. dum anima nostra que ad imaginem dei facta est per iusticiã xpo se ꝯformat qui est imago patris. dum imago dei que est in ipsa magnificatur .i. virtutũ magnitudine magna efficitur dum fm precepta diuina viuimus dũ bonis operibus lucemus. Et ideo: ait aplus: Magnificate et portate deum in corpore vestro ¶ Vñ nota q̃ deus magnificatur tripliciter i beneficiis suis. Primo ipsa beneficia deo attribuendo. Scđo pro ipsis deo gratias agendo tertio in ipsis nos exercendo. ¶ Notandũ etiam q̃ beata virgo in isto cantico dilatauit se in dei laude et gratiarum actione. Nusq̃ autem alibi legitur fuisse locuta. nisi valde parum et pauca verba. In vniuerso enim tñ septẽ vicibus legimus eã locutã vt ex hoc oñderet se gratia septiformi plenã videlicet cũ angelo bis. Primo quõ fiet istud. Scđo Ecce ancilla domini. Cum elyzabeth bis. Primo cũ salutauit elyzabeth. Scđo cum ait magnificat aĩa mea dñm. Cum filio bis. Primo in templo Fili quid fecisti nobis sic scđo in nuptiis. vinum non hñt. Et semel cum ministris ibidem q̃cunqꝫ dixerit vo

Augustinus

Beda.

Augustinus

Ambrosius.

bis facite. In oībus his patet q̄ nunq̄ locuta est nisi breuiter paucis verbis excepto q̄ in cātico se dilatauit vbi cum deo locuta est. Et notandū q̄ hec vij. verba locuta est in iiij. tēpor vicib⁹. et nō sine euidenti vtilitate quali ter vice. quater igitur est locuta ⁊ iiij. miracula sunt secuta. Pri. in angeli annūciatione et tunc concepit deum. Scd̄a in elizabeth visitatione ⁊ tunc exultauit īfans in vtero. Tertia in nuptijs tunc cōuertit aquā in vinum. In templo et tunc erat subditus illis. Notandū etiā q̄ inter p̄dictas locutiōes cum iiij. personis locuta est beata virgo. scz angelo. cū elizabeth vetula ⁊ cognata sua. cum filio ⁊ cū ministris. In quo ostendit pulcrū documentū q̄ puella iuuenis ⁊ precipue mōialis rarissime debet loqui nisi vel cū angelo. i. cū angelico sacerdote qui angelus dñi exercituum est sacerdos. et hoc in cōfessione vel cum scā elizabeth. id est cum vetula vel alia matura ⁊ scā muliere. et hoc ī ratione cōsolatione vel cū filio dei et hoc in orōne vel lectiōe vel cum ministris honestis et hoc in necessariorū postulatione. Cōsideret ergo quō letantur matres ambe. laudant deū de vtraq̄ cōceptione et in grāꝝ actione consistentes agunt dies leticie. O qualis dom⁹ vbi pariter cōmorantur et requiescūt tales matres. s. maria ⁊ elizabeth talib⁹ filijs. s. iesu ⁊ iohāne fecūdante. O si cum dña tua in mōtana posses cōscendere. s. sterilis ⁊ virgīs mutuas suauē contueri cōplexū et salutationis officiū. puto q̄ canticū illud sacrū magnificat aīa mea dñm cū beatissima virgine suaui cū modulatione cōcineres. mirisq̄ conceptū virgineū vna cū propheta paruulo exultans et iubilans adorares. Vñ ansel. ad sororē suam. Jam cū dulcissima dña tua in mōtana cōscende. sterilis ⁊ virginis intuere complexū ⁊ salutationis officium. in quo seruulus dñm preco iudicē vox verbū inter anilia viscera cōclusus in virginis vtero clausum et agnouit et indicibili gaudio, p̄phetauit. Beati ventres in quibus totius mūdi salus exorit. pulsisq̄ tristicie tenebris sempiterna leticia prophetat. Accurre queso accurre: tātis gaudijs admiscere. p̄sternere ad pedes vtriusq̄. et in vnius ventre sponsum tuū amplectere. amicū vero eius in alteri⁹ ventre venerare. hec ansel. Attende hic et imitare humilitatis exemplū. q̄ cū maria ad elizabeth. x̄ps ad iohannē. dña ad ancillam. dñs ad seruum venire. et maria elizabeth seruire nō dedignatur. quid aliud q̄ humilitatis exemplū ostenditur. De qua etiā specialiter in cantico suo predicto maria gloriat. et plena oīm virtutū solā humilitatē recognoscit dicens. (Quia respexit hui. an. sue) ergo ⁊ tu de te humilia cū maria sentias et q̄cquid boni habes deo non tibi cum ea attribuas (Et stetit maria quasi mēsibus tribus cū elizabeth) pro cuius cōsolatione et obsequio venerat ministrāns et seruiēs ei humiliter reuerenter ⁊ deuote in oībus quibus poterat quasi oblita se matrē dei esse et totius mūdi reginā. vt in oībus impleret humilitatis mensurā. In ea igitur contēplatio nō deseruit actionē nec actio diminuit contēplationē. Vñ et euangeliū scriptū de ministerio marthe et cōtemplatione marie legit in ip̄ius beate virginis assumptione. q̄ et actiua fuit. vt patet in hoc loco. et contēplatiua qz conseruabat oīa verba hec cōferens in corde suo. Tādiu q̄ppe mansit maria cū elizabeth donec partus tpe cōpleto precursoris dñi sui, p̄pter quā venerat natiuitatē videret ⁊ tel et mrī obsecūdaret ⁊ vt in via ⁊ publico non viderek frequēti⁹. ⁊ vt tanto tpe elizabeth ⁊ iohānes cresceret ī gratijs p̄fect⁹. Nā si in primo aduētu marie: sed et etiā ip̄ius dñi sp̄uscō sunt repleti. multū est illis superadditū de gratijs in tāta mora mānsionis. Cōpleto igit pariēdi tpe (peperit elizabeth filiū). s. viij. kl' iulij ⁊ feria sexta cui nato acceptū mrī ei⁹ hūilia obsequia btā virgo exhibuit et in domo etiā aliena ministrare poti⁹ q̄ ministrari voluit (et audierūt vicini) q̄ erant cohabitātes (et cognati) q̄ erāt cōsanguinei vel affines elizabeth (q̄ magnificauit) et magnifice fecit (dñs miām suā cum illa) id

est magnā miām ei fecit. s. opprobriū sterilitatis auferēdo et tantū et talem filium sic nunciatū mirabiliter ⁊ cōceptū sup̄naturaliter ei dando et congratulabank ei super tanto dono. fm qd̄ angelus zacharie dixerat: multi ī natiuitate eius gaudebūt. Hoc autē gaudium sanctitatem in eo futurā significabat. Sic q̄libet debet congratulari de bono alteri⁹. et gaudere. ↄtra inuidos q̄ de malo gratulank et de bono tristank. Et nota q̄ hac die scūs iohānes euāgelista de carcere huius mundi migrauit: et ad celeste palatiū letātibus angelis gloriosus itrauit: et quia propter ingens officiū non potuit hodie eius festū celebrari: statuit hoc eccl'ia in ebdomada natalis dñi die tertia solēnit et fieri. vel qz ea die fuit ibi basilica dedicata. vel qz tunc insulat⁹ est patriarcha eccl'iarū in asia ⁊ solēnitas baptiste in suo die remansit: nimirū qz hic dies ab angelo gaudio natiuitatis p̄cursoris autenticatus fuit. Igik dilectissimi hos eq̄natos summos dei amicos īter choros angeloꝝ rutilantes deuotis hodie laudibus honorantes et orationes ad thronū gratie mittam⁹ vt misericordiā consequamur et gratiam in auxilio opportuno inueniamus. Sed cur natiuitatē iohānis potius q̄ alicuius sancti celebrem⁹. hec cā est fm augusti: qz illorū post natiuitatē ⁊ etatis accessum fides dño adhesit. sed nullus eorum natiuitas christo militauit. Johānis autē dñm ip̄a natiuitas prophetauit quē conceptum ex vtero salutauit. Idcirco etiā iohānis celebratur natiuitas. Iohannes dei gratia datus scz ⁊ natus est initio gratie qz etiā gratiā noui testamenti erat predicaturus. qui etiā in vtero est initiatus. Die quoq̄ natiuitatis iohānis quidam lucem ad multas accēdunt in quo significatur eius esse diez de quo dña dixit. Illa erat lucerna ardens et lucens. Octauo autē die a natiuitate p̄cursoris (venerunt circūcidere puerū) fm preceptū legis. Et qz in circūcisione tunc imponebak nomen puero sicut modo imponitur in baptismo: ideo subdik (Et vocabāt eū nomine patris sui zachariam) Mos enī erat antiquorū imponere nomina patrum p̄mogenitis ⁊ maxie vnigenitis. Cōgrue autē imponebak nomen in circūcisione qz nullus nisi abijciat carnalia qd̄ significat circūcisio dignus est vt nomē ei⁹ scribak in libro vite (Et respōdens mater ei⁹ dixit Nequaq̄) scz vocabik zacharias (sz vocabit iohānes) Hoc sibi a deo reuelatū fuit qz a patre mutuo nō didicit. Patet etiā nutu ⁊ signo de noīe imponēdo interrogat⁹. Per qd̄ videk q̄ nō tm̄ erat mut⁹: sz etiā surdus (postulauit) signo nō verbo (pugillarē) i. tabulā tantā quātā potest pugillus cape. Vñ fm vulgare romanoꝝ pugilla est tabula ad scribendū. Dicik etiā aliqū pugillaris calam⁹ et stilus ⁊ grafiū quo scribim⁹ (Et scripsit sic dicēs. Johānes est nomē ei⁹) Nō dicit erit sed est q. d. Jam est impositū nomen a deo et ab angelo ego nō impono sed impositum indico. ¶ Et notandū q̄ hoc nomen iohānes fuit ei, p̄priū. p̄mo propter plenitudinem gratie quā habuit. Scd̄o propter tēpus grē qd̄ inchoauit. Tertio, p̄pter excellentiā grē quā p̄mum⁹ p̄dicauit. s. remissionē pctōꝝ et grē collationē (Et mirati sunt vniuersi) super cōueniētia et cōcordantia ink patrē ⁊ matrē de noīe pueri seu de impositiōe noīs hm̄oi. Et tunc apertū est os zacharie et resoluta est lingua ei⁹. qz quam vinxerat incredulitas fideo soluit. Per confessionē enī fidei in scripto quam verbis facere nō poterat meruit liberari: sicut propter verbū dubitationis demeruerat ligari. Quo facto gratia noui testamēti reserata. i. manifestata ostendik esse (Et loquebak bñdicens deum) probe neficiis ostensis circa eum. Nec mirum si loquebak qui a p̄lor suus scz deus dederat ei benedicite. ⁊ ideo benedixit deum fm illud. Benedicite sacerdotes dñi domino. (Et factus est timor magnus sup omnes vicinos eoꝝ) timor scz admirationis de his que facta sunt in ortu iohannis scz de partu senis et sterilis de impositione nominis singularis: de miraculosa restitutione locutio-

nis. vel timor punitionis. q̄ videntes virū religiosuz pro
pter hesitatōez sic punitū. timebant sibi omēs: scientes q̄
nō esset tutū offendere deū (Et sup oia montana iudee)
circūcirca (diuulgabātur oia verba hec) s. predicta mira
bilia (Et posuerūt oēs qui audierāt in corde suo) s. mira
cula que facta fuerāt ↄsiderātes. ⁊ euentū rei tacite ↄsto
lantes (dicētes) s. intra se. (Quis) ⁊ q̄lis (putas puer iste
erit) q. d. valde magnus ⁊ laudabilis erit. Nec mirum q̄
ita querebāt de puero (etenī man⁹ dn̄i) i. ptās diuina ⁊ vir
tus dei operatiua (erat cū illo) s. iohāne in mirabilibus
circa eū factis. ex q̄bus rōnabiliter ↄcludebāt magnitu-
do pueri futura corā deo (Et zacharias impletus ē spi-
ritusctō) ⁊ prophetizās canticuz diuine laudis fecit dn̄o di
cēs (Bn̄dictus dn̄s de⁹ israel ⁊c. ꝑ totū. ¶ Magna ē lar-
gitas diuine pietatis ⁊ immensa eius si ꝓmpti ⁊ pati ad
accipiendū sim⁹. Nā ecce loquela q̄ sola ablata est diffi-
denti. cū spiritu prophetie est restituta credenti. ⁊ vbi a-
bundauit delictū supabūdauit ⁊ gratia. ⁊ ita frequenter
amplius reddit dn̄s q̄ȝ sustulerit q̄ etiaȝ quos sanauit in
corpore hos etiā in anima sanauit. vn̄ amb. Uide q̄z bo-
nus de⁹. ⁊ facilis indulgere peccatis. non soluz ablata re
stituit sed etiā insperata ↄcedit. Ille duduȝ mutus pro
phetat. Hec enim grā dei maxima q̄ euȝ qui negauerat
cōfitetur. Nemo ergo diffidat. nemo veterū cōscius deli
ctoruȝ premia diuina desperet. Nouit deus mutare sen-
tentiam si tu noueris emendare delictū. Hec Am. Ma-
ria vero tandem vale faciens elyȝa. ⁊ zacharie ac benedi
cens iohāni rediȝt ad domum habitationis sue in naza-
reth. cōpleto tn̄ prius ortu precursoris prout opinio ma
gis communis tenet. Per hoc autem q̄ peracto obse-
quio post partum cognate sue rediȝt in domum suam.
ostendit q̄ inhonestū sit morari sine officio in domo alie
na ¶ Libet nūc intueri quantas tunc zacharias. q̄ȝtas ⁊
elyȝabeth lacrimas fuderunt. quando virgo maria inde
recessit q̄ mundi gaudiū ⁊ stella maris in domum suam
reuersa est. Johannes quoqȝ in eius discessu non parum
doluit. qui in illius aduentu tanto gaudio exultauit. In
reuersione aūt marie paupertatē eius ad memoriā reuo
care stude. Rediȝt ad domū in qua nec panē nec vinum
nec aliam necessaria erat inuentura. fuerit quasi tribus mē
sibus apud illos forte opulenter nunc aūt rediȝt ad pau
pertatem suam vt propriis manibus laborādo victū q̄re
ret. Compatere ergo sibi ⁊ in amorē paupertatis accende
re (¶ Puer aūt iohānes (crescebat) q̄ȝtum ad augmen
tū corporis (⁊ ↄfortabat spiritu) q̄ȝtum ad augmētū gra
tie ⁊ virtutis q̄r s̄m crementū corporis crescebat per au
gmentū virtutis. caro enim est infirma ⁊ iō spiritu promp
tus est cōfortanda (Et erat) q̄ȝtum ad perfectōem ↄuer
sationis (in desertis) locis orōni ⁊ contemplationi aptis
ibi enim habitauit a septimo anno etatis sue (vsqȝ in di-
em ostensionis sue ad israel) i. donec placuit deo ipsum
israhelitico populo demonstrare. s. q̄n venit transiorda-
nem predicans baptismum penitentie. q̄d factum est an
no. xv. imperiȝ tiberiȝ cesaris. tunc enim exiȝt de desertis
ad predicandū populis. Considera in premissis magni-
ficentiam iohannis. ⁊ in multis aliis que de eo reperiun
tur priuilegiis.

Oratio.

Sancte iohannes baptista. tu prius plenus deo q̄ȝ natus ex vtero. prius noscens deuz: q̄ȝ natus in mundo ad te dn̄e quem gratia fecit tam ami
cum dei. fugio anxius quem iniquitas fecit tā reum dei
memento ergo dn̄e vt sicut gratia dei te sic sublimauit sic
misericordia tua erigat queȝ culpa sua sic humiliauit me
enim iniquitas mea talem fecit. te aūt talē nō tu sed gra
tia dei tecū. Obtine queso mihi misero. vt sicut in primo
aduentu nostri saluatoris magno gaudio exultasti sic et
ego in secundo aduentu eius mei erat gaudere ⁊ cum san
ctis in gloria exultare. Amen.

De genealogia saluatoris. Ca. vij.

Scripto igitur ortu precursoris consequen-
ter sequitur genealogia saluatoris. q̄r hec eius
ortum precedit de qua math sic dicit (liber ge
neratiōis) s. tpalis (iesu xp̄i) i. saluatoris vn
cti (filiȝ dauit filiȝ abrahaȝ) hic. s. est qui sequitur math li-
ber dictus est liber generationis. q̄r scripsit hebraice con
suetudo aūt hebreorum est libros ab eorū principiis seu
ab eo de quo tractatur in principio denomīare ⁊ iō a xp̄i
genealogia euangeliū suum denominat seu intitulat q̄r
ab ea ipsum incipit ⁊ inchoat. Preposuit autem in prolo
go istos duos. s. dauid ⁊ abrahā. potius q̄ȝ alios et horū
duoꝝ filius spēaliter dr̄ xp̄s q̄r vnus inter patriarchas al
ter inter reges fuit principalis. ⁊ his duobus solū in ve-
testa. facta est expressa promissio de xp̄o ex eis nasciturо
⁊ vt dignitas sacerdotalis ex abrahaim ⁊ regalis ex dauid
originali iure ostēderetur in christo. Preposuit vero da-
uid abrahe. cū econuerso esset q̄ȝtū ad tēpus q̄r dignitas
regni maior est q̄ȝ prioritas tp̄is. q̄r dauid profundus fuit
pctōr. iō vt ex sola misericordia xp̄s nat⁹ ostdat. pctōr in
sto preponit. ⁊ q̄r euidētius ⁊ sepius ⁊ firmius pmissio fa
cta est dauid. ⁊ ne ordo genealogie turbaret. q̄r finis clau
sule vnius est principiū alteri⁹. vn̄ incipiens genealogiā
subiūgit abrahā genuit ysaac ⁊c. vsqȝ ad ioseph descen-
dēdo. Que generatōes narrant. ꝑpter illā qua maria ge-
nuit iesuȝ. q̄ vocatur xp̄s. de qua dicet inferi⁹. Et iō dicit
(liber generatōis) singulariter. q̄r q̄uis multe generatio
nes per ordinem replicent. vnius tn̄ i. iesu xp̄i generatio
querit propter q̄ȝ cetere hic inducunt. q̄ dr̄ iesus quo ad
diuinā ⁊ xp̄s quo ad humanā naturā. Uñ nomē iesu est
nomen propriuȝ sed nomē xp̄i est nomen cōe ⁊ nomē iħu
est nomē glorie sed nomē xp̄i ē nomē grē. ¶ Cōsiderādū
aūt q̄ matheus descendēdo texit generatōez xp̄i q̄r agit
de hūanitate qua xp̄s ad nos descendit. ⁊ assumptionē in
firmitatis nr̄e a deo ostdit. Uñ ab abrahā incipit ostēdens
modū qualiter de⁹ venit in mūdū carnē a p̄rib⁹ descēdē
teȝ assumēdo. ⁊ ꝓcedit vsqȝ ad ioseph virū marie de qua
sola virgine natus est iesus materialiter q̄r de p̄re eēntia
liter. E cōtrario aūt lucas describit eā ascendendo. quia
filios grē per xp̄m ad regnū ascendere ostdit ⁊ reductōez
humane nature in deū describit. Uñ ⁊ a baptismo vbi fi
liȝ grē fiūt incipit ⁊ vsqȝ ad adā ꝓcedit q̄r spūalis gene-
ratio oīm eōq̄ volūt in xp̄o filiȝ dei fieri ↄprehēdit. Ut āt
dicit hyla. gradūq̄ quē mat in ordine regie successiōis edi
derat lucas in sacerdotali origine cōputat quē duȝ vtrius-
qȝ diuiserat cognatōez in dn̄o vtriusqȝ trib⁹ vterqȝ signi-
ficat. atqȝ ita suis quoqȝ p̄rib⁹ dn̄um n̄ri iesu xp̄i. q̄ est etern⁹
rex ⁊ sacerdos et in carnali ortu vtriusqȝ generis gloriaȝ
probauerit. Hec hyla. Uñ ⁊ aug. Solus aūt tunc vnge-
batur rex ⁊ sacerdos. ⁊ in his duabus personis prefigura
batur vnus rex ⁊ sacerdos. vtroqȝ munere vn⁹ xp̄s regēs
⁊ interpellās pro nobis faciensqȝ nos membra sua. vt in
illo ⁊ nos xp̄i essemus. ¶ Incipiens itaqȝ mat. ab abrahaȝ
⁊ per inde lineā veniens ad dauid primū regem in tribu
iuda totam sibi succedentium genealogiā vsqȝ ad ioseph
ex ordine texit vt saluatorem nostrum ex semine abrahe
qui principalis fuit inter patriarchas. ⁊ de ꝓgenie dauid
qui p̄ncipalis fuit inter reges. ⁊ de tribu iuda q̄ inter tri-
bus principalis fuit s̄m carneȝ descendisse ostdat. Nā et
abrahe ⁊ dauid xp̄s dn̄s fuerat promissus ⁊ q̄ de tribu iu
da originem duceret fuerat prophetatū. ¶ Describitur
autem hic generato xp̄i per tres quaterdenas generati-
onū quaꝝ alique fuerūt aū legē ⁊ alique tp̄e legis ⁊ vlti-
ma s. xp̄i generatio tp̄e grē. q̄d incepit ab eius conceptio
ne. Et ꝑ hoc significat q̄ aliq̄ istis tribus tp̄ibus saluati
sunt per fidē xp̄i. Item s̄m cris. Completis per quattuor
decim generatiōibus mutatus est in iudeis hoīm status
ab abraam enim vsqȝ ad dauid fuerunt sub iudicibus a
dauid vsqȝ ad trāsmigratiōnē sub regibus. a trāsmigra-
tione vsqȝ ad xp̄m sub pōtificibus ostdit ꝑ hoc q̄ sicut cō
pletis ter quattuordeci generatiōibus mutatus est hoīm

Ambrosius.

Mathe. primo.

Hyla.

Augusti.

Crisostomus.

statu. Sic a xpo hoim status mutatus est vt ipse sit iudex
rex et pontifex. Itē per hoc significat q in xpo consum-
matur obediētia decalogi et veritas euāgelij in fide tri-
nitatis in qua dedit nobis potestatē filios dei fieri. et q
per istoꝝ obseruationē xps qui est sol iusticie oritur in no-
bis per spiritualē illuminationē. Item tres quatuorde-
nē faciunt xlij generatiōes per quas puenimus ad xpm
qui promissus est nobis in premiū sicut filij israel p xlij
mansiones venerūt ad terrā sibi promissam. ¶ Per has
tres quaterdenas notantur tria tempora ante legē. sub
lege et tēpus gratie. Prima quaterdena est ab abrahā
vsqz ad dauid inclusiue. Secunda a dauid vsqz ad trans-
migrationē babilonis. Tertia a trāsmigratione babilo-
nis vsqz ad christū. Prima continet patriarchas. Secū-
da reges. Tertia duces. In prima ponuntur pmo nati
ante ingressum egypti ibi iudas autem. Secūdo nati in
egypto ibi phares autē. Tertio nati post egressum ibi.
naason autem. Prima quaterdena signat generationē
christi per gratiā in anima penitente. Secūda in anima p-
ficiente. Tertia in anima perfecta. Generatio christi spi-
ritualis in anima penitente ostenditur fm tres gradus
penitētie. Primus enim in inchoatiōe. Secūdus in pgres-
su. Tertius in cōsūmatione. In inchoatione penitentie
implicantur tria. scz precedētia. cōstituentia et conser-
uantia penitentiā. Precedētia sunt duo. scz fides boni-
tatis diuine. q per abrahā. spes venie que per ysaac. Cō-
stituentia sunt tria. contritio in qua est lucta detestando
pctm̄ prius amatū q per iacob. Confessio que per iudaz
satisfactio q per fratres eius. Conseruātia sūt tria timor
offense q per phares q dicit diuisio. Amor glie q p zarā.
qui dicit oriens. Horror gehēne q per esrom q dicitur sa-
gitta. ¶ Sequit spūalis generatio xpi in aīa. in pgressu
penitētie q cōtinet iiij generatiōes fm iiij expedientia p-
gressu. Primū est electio boni a malo q per arā q dr ele-
ctus. Scdm est volūtas pfecta in bona exequēdo. q per
aminadab q dr spontane⁹. Tertiū ē prudētia discernē-
di iuuās a nociuo. q per naason q dr serpētin⁹. Quartuz
est sensus gaudij in cōplacēdo. q per salomon. q dr sensi-
bilis. ¶ Subsequit tertia gñatio xpi in ꝯsūmatiōe peni-
tentie ad quā cōcurrunt iiij gñationes fm iiij. ibi expedi-
entia. Primū est robur ꝯtra tēptatiōes culpe. qd signifi-
catur p booz in q robur. Scdm est seruit⁹ ad opationes
gre q significat per obed q dr seruiēs. Tertiū est cōstan-
tia ꝯtra psecutiōes pene. qd designat yesse i. insule libani.
insula enī quatit vndis. Quartū est fortitudo finalis p-
seuerātie. qd significat dauid i. manu fortis. ¶ Deinde in-
cipit scda quaterdena in q signatur gñatio xpi spūalis
in aīa pficiēte. et hoc fm iiij gradus. Quoꝝ prim⁹ est in
volūtate bonoꝝ. Scds in declinatiōe maloꝝ. Tertius i
ope mādatoꝝ. Quart⁹ in impletiōe cōsilioꝝ. Ad primū
gradū ptinent tria. Quietudo cordis ad hoīem ips. quā
designat salomon i. pacificus. Latitudo caritatis ad p-
ximū. quā designat roboā i. latitudo ppli. Subiectio vo-
luntatis ad deū. quā designat abya pater dñs. in q amo-
ris et timoris subiectio intelligit. Ad scdm gradū q est
pfectus in declinatiōe maloꝝ ptinent sl'r tria. Uitatio
scādali. qd signat aza i. tollens. Uitatio praui iudicij. qd
signat iosaphat i. iudicans. Uitatio ꝯtēptus primi. qd
signat ioram i. excelsus. Per primū signat vitatio mali
in effectu p scdm in cogitatu per tertiū i affectu. Ad ter-
tiū gradū q est pfect⁹ in ope mādatoꝝ ptinent quattuor
gñationes qꝛ obseruāda sunt mandata in statu aduersi-
tatis et psperitatis. Ad statū aduersitatis ptinent duo.
fortitudo in aggrediēdo difficilia. quā signat ozias i. ro-
bustus dñi v⁹ fortitudo patiētia i sustinēdo aduersa quā
signat yoathā i. perfectus. ꝗ patiētia opus perfectū ha-
bet. Ad statū prosperitatis pertinēt duo continētia de-
lectando in bono cōmutabili quā signat achaz i. ꝯtinēs.
ꝯfortatio i bono i-ō mutabili quod signat ezechias i cō-
fortauit me dñs ¶ Ad quartū gradum qui est profectus
in adimpletione consilioꝝ cōcurrunt iiij. primum est ob-
liuio terrenoꝝ huius mundi. quā signat manasses i. ob-
liuio scdm est susceptio iugi dñi quasi spūalis nutrimen-
ti. quam signat amon i. nutritus. Unū ait alibi venite ad
me omnes qui laboratis et ego reficiā vos. tertiū est de-
uotio respectu presentis meriti. quā signat yosias i. incē-
sum dñi. quartū est preparatio respectu futuri pmij. quā
signat iechonias i. preparatio. ¶ Ultio icipit tertia qua-
terdena. que signat generationē xpi. per gratiā in anima
perfecta scdm quattuor gradus. Primus attendit quan-
tum ad perfectionē religiosorū. scds prelatoruz. tertius
actiuorum. quartus respōdens cōiter oibus scz perseue-
rantiū. (Post transmigrationē babylonis) i. post trans-
itum a statu imperfectionis sequit perfectio religiosorum.
Ad quā pertinēt tria. obediētia prompta quaz signat ie-
chonias i. preparatio paupertas voluntaria que nichil
aliud q̄ deum querit. quā signat salathiel i. petitio mea
deus regularis disciplina. quā signat zorobabel i. magi-
ster cōfusionis. qꝛ disciplinat confusionē pcti. Ad perfe-
ctionē prelatorū pertinēt quattuor s. paterna sollicitu-
do ad subditos. quod signat abiud i. pater meus iste do-
ctrina excitans pigros. qd signat eliachim i. resuscitans
sciētia impitis cōsulens. qd signat azor i. videns lumen.
sanctitas vite alios informans. quod signat sadoch i.
iustus. Ad perfectionē actiuorū pertinēt quattuor s per-
fectio caritatis ad primos. qd signat achim i. frater me⁹
perfectio amoris ad deū. qd signat eliud i. deus me⁹. p-
fectio fiducie in deū in aduersis. qd signat eleazar i. de⁹
me⁹ adiutor: perfectio hūilitatis in prosperis vt omnia
reputētur dona dei. qd signat mathan i. donū. Ad per-
fectionē vero cōmunē pseuerantiū pertinent tria s sup-
plantatio viciorū. quod signat iacob i. supplantator. cō-
tinuus pfectus virtutū. quem signat ioseph i. accrescēs.
cōstantia fidei immobilis: qd signat in hoc q dicit vir ma-
rie. q interptatur stella maris: q est polus qui nō mouet.
hec enim tria sunt necessaria pseuerantie. Per hos autē
predictos oēs figuratur christus. qꝛ ei cōueniunt res in-
terpretationū noim predictorū. Considera hic pgeni-
tores dñi. qꝛ de exiguis z pctōribus non dedignatus est
nasci et noli in pgenitorib⁹ gloriari. Neqz enī in his ne-
qz qd apls⁹ est i virtutib⁹ et operib⁹ gl'iari debem⁹ ne ho-
rum mercedē in aliquo minuamus. vel etiā in toto pda-
mus. Unū criso. Hic refulget dignitas christi. non qꝛ ma-
gnos progenitores habeat ac potentes. sed qꝛ exiguos
ac viles. Sublimiū enī illa maxima et admirabilis glīa
est humiliari sponte submissius. Sic enim admirabilis
iudicatur. non quia mortuus tm̄ est. Uerū qꝛ etiā crucifi-
xus est et sepultus: sic etiā in generatione illius dici pōt
q non solum quia suscepit carnē z homo factus est. ad-
miratione sit dignus sed quia etiā tales pgenitores ha-
bere dignatus est. nichil de nostris vilitatib⁹ erubescēs
per ista proculdubio docens vtiios quoqz nunq̄ de vi-
cijs erubescamus parentū: sed vnum illud queram⁹ sem-
per nobilitari propriarū honore virtutū. Non est oīno
non est nec de virtute nec de vicio parentū: aut laudan-
dus aliquis aut culpādus: nemo inde vere aut obscur⁹
aut clarus est. Immo vt cōsiderantius aliquid dicamus
nescio quō magis ille resplendet: qui ex parētibus a vir-
tute prorsus alienis existens: ipse tamē fuerit de virtute
mirabilis nullus igitur in superbiam de gloria eleuetur
parentum sed considerans progenitores domini sciens
euacuet et comprimat mentis tumorem et de solis vir-
tutibus glorietur. Quinimo ne de istis quidem Sic enim
etiam phariseus publicano deterior effectus est. Noli
igitur ipse tuorū corrumpere fructus laborum z noli su-
dores tuos inuanum effundere. noli cursum inanem di-
rigere. post mille circuitus mercedem laboris euacu-
are. Nouit enim dominus tuus. et quidem multo te
melius tuarum merita virtutum. ne igitur in superbi-
am tumescamus: sed dicamus nosmetipsos inutiles:

Crisostom⁹.

vt in partem vtilū transeamus. Si enim laudandū te esse dixeris reprobus efficieris etiā si fueras ante laudabilis. Si vero inutilem te fateris factus es vtilis etiā si ante reprobus fueris propter qḋ necessaria nobis est preteritarum obliuio virtutum. Stabilissimū enim erarium virtutū est obliuio virtutū. Itaq̄ si eas in memoria quasi venales assidue portemus: armamus hostē irritamus inimicū ⁊ dolorosum inuitamus ad furtū. Si vero nemo alter hec scierit nisi quem nulla occulta possunt latere tuto in loco preciosa consistent. Nequaq̄ igitur hmōi bona frequenter euentiles ne quis forte ea diripiat qḋ etiā phariseus passus est in lingua illa circumferens vnde ea et dyabolus rapuit. Caueamus igitur de nobismetipsis dicere aliquid gloriose hoc enim nos ⁊ hominibus odibiles ⁊ deo abhominabiles facit. Et idcirco quanto maiora fecerimus tanto de nobis minora dicamus. hoc enī modo maximam ⁊ apud deum ⁊ coram hominibus gloriam consequimur nec solum gloriam apud deū sed etiā mercedem retributionemq̄ plenissimam. Quando enim aliqua sancta fecerimus habemus proculdubio debitorem. q̄n vero nihil nos arbitramur operatos amplius etiam de tali meremur affectu quam propter opera ipsa q̄ facimus. ¶ Itaq̄ virtutū omniū merita bonū humilitatis exuperat que si non assit nec ille poterūt esse laudabiles. Itaq̄ si bona tua magna vis facere noli illa putare magna aliter magna esse non possunt. Sic enim centurio ait nō sū dignus vt intres sub tectū me. ⁊ propterea dignus effectꝰ est supraq̄ omēs tunc iudeos mirabilis. Sic etiā paulus ait. non sum dignus apostolus vocari ⁊ omnium primus effectus est. Sic et iohannes non sum inquit ydoneus vt soluam corrigiam calciamenti eius: ⁊ ideo co amicus factus est sponsi et manum quam indignam dixit calciamentis. hāc christus supra caput attraxit sui. Sic etiā petrus ait. exi a me dñe q̄r homo peccator sum ⁊ propterea factus est fundamentum ecclesie. Nihil enim ita est amicum deo vt si se aliquis minimum ac humilem reputet. Que virtus nō aliunde magis aut oritur aut nutritur q̄ si nunq̄ animus a punctione ⁊ sui discussione discedat. Qui enī humiliatur corde atq̄ spiritu nō offeretur in gloriā non in muliere liuorē non iracundie furore vexabitur nō aliquam alia suscipiet passionem. discite enim inquit a me. q̄r mitis sum et humilis corde ⁊ inuenietis requiē animabus vestris. Et ergo hic ⁊ ibi requie multa perfruamur humilitatē matrē bonorū nostris penitus inseramus aīabus. Sic enī ⁊ istius vite pelagus sine fluctus transire poterimus ⁊ ad tranquillissimum illum enauigare portum. hec cris. Oratio.

Omine iesu christe spes ⁊ fiducia nostra memor esto que p redemptione nostra suscepisti memor esto. q̄ creator omnium susceptione nostre nature cōscius fieri dignatus es figmēti nostri. Venisti dñe propter pctōres vt omnium pctā deleres. Quid tibi retribuā quid p hoc digne potest agi te laudo. tibi totis visceribus gratias ago. pro immensis bñficijs tuis quibus humano generi perdito subuenisti. ⁊ precor te piissime dñe: vt qui sic pro nobis flexus es vt homo fieri dignareris: non in nobis patiaris perire qḋ decreuisti miseratus assumere. ⁊ fac me tibi gratam ⁊ debitam seruitutem exibere Amen.

¶ De eo q̄ ioseph voluit dimittere mariam correspōdit euangelio. Cū esset despon. ma. mater domini. Ca. viij.

mathei pmo

T quia i premissa

cristi genealogia Matheus ostendit veram eius humilitatem consequenter nunc ondit eius diuinitatē per modū pceptōis eius mirabilē dicēs (xpi aūt generatio sic erat) quasi diceret. Non credatur

q̄ deus sit genitus ex cōmixtione maris et femine. sicut precedentes: sed potius modo mirabili qui sequitur. (Cū enim esset desponsata maria ioseph) ⁊ ipsa de elizabeth ad domū suā in nazareth redisset tādē ioseph a iudea in galileā veniēs ⁊ desponsatā sibi in domū suā ducere volens (anteq̄ pueniret) .s. anteq̄ nuptiarū solemnia celebrarent nō q̄ postea cōuenerint sed ostendit proximum tempus nuptiarū solemnijs ⁊ est tropus loquendi huic similis anteq̄ peniteret morte preuentus est non q̄ post ea penituerit. Vel (anteq̄ cōuenirent) cōmuni habitationi .i. anteq̄ simul in vna domo habitarēt. nondū enī puenerāt. nondū simul habitabāt ille in sua ⁊ illa adhuc in sua domo manebat. q̄r licitum non erat apud iudeos q̄ spōsus ⁊ sponsa absq̄ nuptiarum celebratione simul conuenirent vel habitarent (inuenta) ⁊ visa est maria a ioseph (in vtero habens) ⁊ grauida. ¶ Sed quid sequitur non inuenit nec agnouit manifeste .s. hoc est de spiritussancti operatione. Perpendens igitur hoc et ignorans tantū secretum mysterij. dolebat ⁊ turbabatur. ac (nolens eam traducere) in publicum .i. diuulgare ⁊ diffamare ne .s. tāq̄ adultera lapidaretur. Vel (nolens eam traducere) in domum suam ad cohabitationem assiduam . q̄r propter mysterij virtutem quam nesciebat se indignum ad eius consortium estimabat (voluit occulte eā dimittere) parētibus a quibus eam acceperat. Legerat enim egredietur virga de radice yesse vñ nouerat mariam duxisse originē ⁊ legerat etiam ecce virgo concipiet. et hec de ea credebat presertim q̄r post conceptionē facies eius ita resplenduit diuinitate. vt propter choruscationem vix eam irreuerberatis oculis ⁊ non cum timore posset intueri.

¶ Ideoq̄ voluit se ante tantam gratiam humiliare indignum se reputans tante virginis cohabitatione. Unde hiero. Hoc testimonium marie est q̄ ioseph sciens illius castitatem ⁊ admirans qḋ euenerat celat silentio cuius mysterium nesciebat. Unde ⁊ Crisostomus. O inestimabilis laus Marie magis credebat ioseph castitati eius q̄ vtero ⁊ plus gratie q̄ nature. Conceptionem videbat ⁊ fornicationem suspicari non poterat. Possibilius enim credebat virginem sine viro posse concipere q̄ mariam posse peccare. hec Crisosto. ¶ Et nec maria pertransiuit absq̄ tribulatione perpendebat enim ⁊ videbat ioseph turbatum ⁊ de hoc ipsa turbabatur non modicum. Humiliter tamen tacebat ⁊ occultabat donum dei: volens potius vilis ⁊ mala reputari q̄ ipsum donum propalare. ⁊ de se aliquid loqui. qḋ ad iactantiam putaretur pertinere. Rogabat autem dominū vt ipse dignaretur remedium apponere. et hanc sibi ⁊ viro tribulationem auferre. Vides q̄ magna tribulatio et anxietas eis erat ⁊ quomodo dñs suos tribulationibus vexari ⁊ temptari ad ipsorum coronam permittit. Sed tandem dñs vtrisq̄ prouidit. Ioseph enim de dimissione marie cogitante ⁊ deliberante vbi habes argumentum: diu deliberandum esse in incertis ⁊ dubijs ne peccetur temeritate leuitatis misit dñs angelū suū .s. gabrielem scḋm augustī. Et hoc fecit triplici ratione scḋm Criso. Primo ne iustus homo faceret rē iniustam iusto proposito: scḋo propter honorē matris .s. ne dimissa notaretur turpi suspitione tertio vt intelligens ioseph cām conceptionis. reuerentius se haberet cū virgine. quarto scḋm glosam ne vlterius premeret dubietas quē cōmendabat equitas (Cui) .s. ioseph (apparuit angelus in somnis) non manifesta visione. q̄r ipse dubietate aī premebatur. velut somno infidelitatis: ⁊ dixit ei (Ioseph fili dauid) per qḋ scḋm criso. reducit eū in memoriā pmissionis facte dauid de ipso xpo. q. d. scḋm glo recognosce pmissionē factā dauid de cuius stirpe tu es ⁊ maria: et vide impletum in ea (noli timere accipere) ⁊ domi retinere (mariā in coniugē tuā) nō ad carnalem copulā: sed ad cohabitationē cū ea ⁊ ministrationē ⁊ deuotā necnō affectu ⁊ copulatione aīnorū: qḋ est vere piugiū. Exemplo ergo marie liquet fideles coniugatos.

Hieroni.

Crisostomus.

Augusti.

Crisostomus.

Glosa.

Crisostomus.

seruato pari cõsensu in cõtinentia posse permanere cõ
iugis posse vocari non permixto corporis sexu sed custo
dito mentis affectu. Unde et ioseph vir marie dicit͂ qr ve
rum cõiugium est ubi amoris affectus seruatur et etiam
in maria fructus nuptiarũ inuenit͂. Quasi diceret ange
lus. Ne suspiceris q̃ hic interuenerit humana cõceptio.
Quod enim in ea natũ est .i. conceptũ de spiritu sancto est .i.
virtute spiritussancti est factum. In ea quippe nasci est cõ
cipi sed de ea nasci est in lucem proferri. Et sm̃ hoc dici
tur q̃ duplex est natiuitas s. in vtero et ex vtero. Nasci
mur enim in vtero cum cõcipimur: sed ex vtero cũ in lucẽ
educimur. Hic ergo ponit͂ explicita reuelatio facta ipsi
ioseph ab angelo. Ante enim nouerat implicite quod dñ
diuinũ esse in virginis cõceptu vt supra est dictũ. expli
cite tñ nesciuit factũ et conceptionis modum seu myste
rium. et ideo hec explicite sibi reuelantur per angelum.
Pariet autẽ filium q̃n scz erit natiuitas ex vtero quem
ipsa sicut stella lucẽ sicut virga florẽ sicut terra germen
paritura erat (et vocabis nomẽ eius iesum) i. saluatorem
Ipse enim saluũ faciet pp̃lm suum a peccatis eoꝝ. qd̃ nõ
est modicũ qr nulla seruitus miserior q̃z seruire pctĩs. et
hoc propter vtilitatẽ ipsoꝝ. Ubi ostẽdit angelus eũ veruz
hominem in ptu virginis: et verũ deũ in salute pp̃li a pctĩs
q̃ nullus põt saluare a pctĩs nisi solus deus. De hoc la
tius videre poteris supra de cõceptione saluatoris. Jo
seph igitur certificatus de cõceptione et virginitate ma
rie (exurgens a somno) dubietatis et ad mandatũ ange
li accipiens sponsã in cõiugẽ .i. ad nomẽ cõiugis et vxo
ris cum virgine virgo ꝑmãsit. et ei obsequiose tanq̃ dñe mi
nistrauit. Hic habem᷒ argumẽtũ q̃ quicqd a deo mone
mur statim facere debemus. Ergo si vouisti deo aliquid
si potes ꝑsolue. si nõ potes q̃cito facultatẽ habe
bis statim implere teneberis. Uota etiã q̃ sine expssione
certi tpis sunt facta stati sũt adĩplenda. Ubi cris. Joseph *Criso.*
per angelũ de sacro mysterij celestis instruit͂ monitis an
geli letus obtẽperat. gaudens diuina iussa ꝑsequit͂. Su
scipit felix mariã z voti exultãtib᷒ glĩat͂. qr tãte maiestatĩ
virginẽ matrẽ cõiugẽ dici ab angelo merer͂ audire. Hec
cris. Per ioseph cogitãtẽ dimittere mariã. q̃ certificatus
de mysterio p angelũ accepit eam vt dñam: significat͂ hõ
dubitãs in fide vel morib᷒: q̃ per p̃dicatorẽ vel cõfessorẽ
boni solidat͂ in istis. et subijcit se monitionibus ipsius. Et
nõ cognouit .i. nõ agnouit eã donec peperit filiũ suũ pri
mogenitũ. qr eo nato dignitatem eius maxime agnouit
Unde cris. Uere nõ cognouit eã ante cui᷒ fuerat dignitatĩ *Criso.*
sed postq̃z peperit tũc cognouit eã: qr speciosior z digni
or facta fuerat q̃z tot᷒ mũdus qr quẽ totus mũdus cape
re nõ poterat in angusto cubiculo vteri sui sola suscepit
Uel non cognoscebat eã ope coniugali ꝓpterea q̃ dedi
cerat donec pro eterno sumẽdo .i. nunq̃ vt per ꝑticipis
significationẽ omẽ tẽpus significatũ accipiat͂. Est enim
hec dictio donec q̃nq̃z significatiua determinati tpĩs quo
transacto fit aliqd. sic dr̃ iste non comedit donec esset ho
ra sexta qua cõpleta comedit. Q̃nq̃z est affirmatiua oĩm
tẽpoꝝ et accipit͂ pro semp vt ibi sede a dextris meis do
nec ponã inimicos tuos scabellũ pedũ tuoꝝ .i. semp se
des a dextris meis. q̃nq̃z est abnegatiua oĩm tempoꝝ. et
accipit͂ pro nunq̃ vt hic in ꝓposito. Si enĩ eã nõ cognouit
ante partũ: multo magis non cognouit eã post ꝑtuz.
visis videlicet tot signis z miraculis in natiuitate et post
natiuitatẽ dñi cognoscens deũ esse q̃ natus est. Aliq̃ ex
ponunt hoc de cognitione faciei dicẽtes. q̃ ex presentia
xp̃i in vtero virginis tanta erat claritas in facie eius q̃
ioseph facie ad faciẽ eam videre non poterat: quã spũs
sanctus a conceptione penitus impleuerat sicut dicitur
de claritate faciei moysi ex consortio sermonis dñi. quis
non poterãt intendere in eũ filij israel. et ideo ioseph nõ
cognoscebat facie ad faciem quã desponsauerat. donec
vterus euacuatus esset. Remanet igitur et stat gaudens
cum sua benedicta coniuge et vltra q̃z dici possit eã ca
sto diligit amore et curam ipsius gerit fideliter. et dñã eũ
eo morat͂ confidẽter z simul in sua paupertate viuunt letã
ter. Unde tribulatione cessãte redijt magna cõsolatio. Sic
et nobis contingeret si in tribulationibus patientiam ha
beremus. Stat etiã dñs iesus morte aliorum vsq̃z ad no
nem mẽses i vtero reclusus. vt hoies qui in miserijs mũ
di vel inferni clausi erant ad consortiũ noue ordinũ an
gelorum reduceret. Stat benigne ac patienter sustinet
et tempus debitũ expectat. Compatere sibi q̃ ad tantã
humilitatis profunditatẽ deuenit. Multũ debem᷒ hãc
virtutẽ affectare: nec deberem᷒ ad elationẽ vl nostri repu
tationẽ vnq̃z intumescere q̃n tantum se voluit dñs ma
iestatis inclinare. Et qr de hoc solo bñficio huiusmodi pro
lixe reclusionis nunq̃z ei digne satisfacere possumus sal
tem corde hoc cognoscamus et gratias eidem toto affe
ctu agamus q̃ nos ex alijs assumere dignatus est. vt vel
hoc modicũ rependamus eidẽ q̃ reclusi stemus ad suum
seruitiũ. Ipsius quippe beneficiũ est hoc nõ nostrũ me
ritũ et quidẽ beneficiũ multũ acceptabile ac venerabile
et per maximũ. Non enim ad penam sed ad cautelam su
mus reclusi et in arce religionis tutissima collocati: ad
quã huius mũdi nequissimi venenose sagitte: vel tumul
tuosi maris procelle nisi nostra temeritate nõ possũt atti
gere. Conemur igitur toto posse mente reclusa z abstra
cta ab oĩbus caducis. eidem dño cordis puritate vacare
quia corporalis reclusio nichil aut parũ sine mentali vi
detur prodesse vñ aug. Quid prodest solitudo corporis *Augustinus*
si solitudo defuerit mẽtis. Et Gre. quid prodest corpore *Gregorius.*
cõuersari in claustro et mẽte vagari in seculo. Conemur
etiã in oĩbus ei gratias agere et ex corde eũ benedicere
nã hoc in virtutibus nobilissimũ est et coram deo splen
didissimũ: vt homo in coactione obedientie. in exilio. in
paupertate. in contemptu. i infirmitate. i multiplici mẽtis
et corpis tribulatiõe velit. sciat et possit deũ laudare. et
ex corde bñdicere ac ei cũ gaudio grãs agere. desideria
sursũ erigere z eũ opibus collaudare. Unde bern. Felix q̃
passiones corpis sui propter iusticiã ordinat. vt q̃cqd pa *Bernardus*
tiatur ꝓpter dei filiũ patiat͂ q̃tenus z a corde tollat͂ mur
muratio. z in ore versetur grãrũ actio z vox laudis. Hec
bern. Qui enim bñ attenderet q̃ diligẽtibus deũ oĩa coo
perant͂ in bonuz. ad magnã aĩi q̃etem ꝑueniret. ita q̃ in
eo locũ h̃ret quod sapiens ait. nõ ꝯtristabit iustũ quicqd
ei acciderit. qr scd̃m aug. q̃cqd acciderit iusto voluntati
diuine deputandũ est nõ ꝑtati inimici. Et siliter ipse di
cere posset cũ iob. Sicut dño placuit ita factuz est sit no
men dñi bñdictuz. ¶ Igit͂ in tribulatiõibus seu flagellis
et afflictiõibus non debes dubitare: qr deus nõ ꝑmittit
eas ad suos venire: nisi p ipsorũ vtilitate. Aliq̃n q̃dem
vt hõ a seculo se auertens oblectamenta t̃palia respuat
z ad deum se ꝯuertens eterna cõcupiscat vñ aug. Nõ ei
ab h̃ seculo auertit͂ nisi pniciosis eius voluptatib᷒ labo *Augustinus*
res dolores atq̃z misceant͂. Si ei cessaret dñs et nõ misce
ret amaritudines felicitatib᷒ seculi obliuisceremur eũ.
Hec aug. Et ĩõ ait psal. Multiplicate sunt infirmitates
eoꝝ. postea accelerauerũt. Aliq̃n vt peccata sua melius
agnoscat. z inde penitẽs z se corrigẽs purgatus z mũda
tus fiat. Unde enim vt ait aug. qd̃ lima ferro qd̃ fornax auro
qd̃ flagellum grano hoc tribulatio viro iusto. vñ fr̃es io
seph dicebant. Merito hoc patimur. qr peccauim᷒ in fra
trẽ nr̃m. Aliq̃n vt sublato adiutorio melius imꝑfectiõez suã
videat z seipm cognoscat. Unde ps̃. Ego dixi in abũdãtia *Psalmista*
mea nõ mouebor in eternũ: sz vt meli᷒ me instrueres
auertisti faciẽ tuã a me z fact᷒ sũz ꝯturbat᷒. Aliq̃n ꝓpter
humilitatẽ ꝯseruandã z virtutũ custodiã. ne de meritis su
is presumat z in superbiam se extollat. vñ apl̃s. Ne magni *Apostolus.*
tudo reuelationũ extollat me. datus est michi stimulus
carnis mee angelus sathane qui me colaphizet. Aliq̃n
vt sciat q̃ malum sit reliquisse deũ. z ab eo esse derelictum. *Hieremias.*
vñ hiere. Scito z vide. qr malũ z amaruz est reliquisse te
dñm deũ tuũ. z non esse timorem eius apud te. Aliquan
do vt deus patientiam alicuius declaret z per sanctorũ

exempla alios ad patientiam instruat. Vñ iob hec sit mi
chi cõsolatio vt affligẽs me dolore nõ parcat nec cõtradi
cam sermonib⁹ sctis. Aliqñ vt alij magis timeãt ⁊ exẽpli
viuẽdi inde sumãt. vñ sapiẽs. Pestilentie flagellato stul
tus sapientior erit. Aliqñ ad dei saluantis laudẽ ⁊ eius
gloriã manifestandã sicut infirmitates cecinati et lazari
fuerũt vt in eis opera dei manifestarẽtur ⁊ ipse deus glo
rificaretur ineternũ. Aliqñ vt amoris xpi insignia recogi
tet ⁊ misericordiã dei circa se recognoscat. Vñ in macha.
Etenĩ multo tpe nõ sinere pctõribus penitentiã ex sñia
agere: sed statĩ in vltiones adhibere: magni beneficij est

Hieronim⁹.

iudiciuz. Vñ ſm hiero. magna miseria est ad pñs miseri

Augustinus

cordiã nõ consequi. Et ſm aug. magna ira dei est qñ pec
cantẽ nõ corripit sed licentiam vagã in peccatũ tuendi
permittit. Aliqñ vt spem maiorẽ ad deũ habeat ⁊ fiduci

Augustinus

am ampliorẽ inde accipiat. Vñ augu. Cũ timore debes
esse qñ tibi bene est. Nonne melius est temptari et proba

Bernardus.

ri. ꝗ̃ nõ temptatũ reprobari. Vñ ⁊ ber. Tunc magis ira
scitur deus cũ nõ irascitur. Nõ enim cũ nescio sed cũ sen
tio temptatũ tunc maxime confido propitiũ etenĩ cũ ira
tus fueris misericordie recordaueris. Aliqñ vt ꝗ̃ para
tus sit deus ad succurrendũ hõ sciat: si tñ ad euz toto cor
de recurrat. Vñ psal. Ad dñm cum tribularer clamaui ⁊
exaudiuit me. Aliqñ vt hõ probetur si deũ amet ⁊ si vir

Gregorius.

tutes in se habeat. Vñ grego. Pena interrogat. si quies
tus quis deũ veraciter amat. Et iteruz nemo in pace vi
res suas cognoscit. si enim bella desunt virtutũ experimẽ
ta nõ proderũt. Aliqñ vt hõ inde probatior fiat ⁊ per pa
tientiã coronã maiorẽ ⁊ meritũ amplius accipiat. vt ptꝫ
de iob ⁊ martiribus. Vñ iacobus. Beatus vir qui suffert
temptationem. qm̃ cum probatus fuerit: accipiat coro
nam vite quã repromisit deus diligentibus se. ¶ Itẽ ſm

Crisostom⁹.

criso. vt signũ creditorꝫ sibi thesaurorum. i. donorum col
latorũ accipiat. neqꝫ enim superueniret ei diabolus nisi
eũ in maiori honore effectũ viderꝫ sicut insurrexit aduer
sus adã qꝛ multa illũ dignitate vidit cõspicuũ et contra
sctm̃ Job qꝛ videbat illum a deo mitis laudibus corona
tum. ¶ Insuper quidã flagellis ⁊ tribulationibus atterũ
tur nõ ad pcti purgationem ⁊ veniã. sed ad punitionem
⁊ vindictam: ⁊ ad eterne damnationis inchoationem et
augmentũ qd̕ reproborũ est proprium sicut antiochi⁹ et
herodes ac quidam alij sunt passi. ⁊ multi adhuc hodie
videntꝛ pati. quibus cõgruit illud prophete. duplici con
tritione cõtere eos. talibus enim pñtes molestie sunt. qd̕
dã preãbulũ ⁊ initiũ penarum gehenne: qꝛ afflictionum
suarũ miseria oñdũt: qd̕ perpetuo in gehẽna passuri sunt.
Circa suos vero dñs oĩa misericorditer ordinat. ⁊ ad vti
litatẽ eorũ cũcta dispensat. Oĩa ergo vel iuste vel mise
ricorditer facit vel fieri permittit dñs. ⁊ ideo in omnib⁹

Augustinus

sp est laudandus. Vñ augu. Vera fidelium humilitas est
in nullo superbire in nullo murmurare. nec ingratuz eẽ
nec querulum: sed in omnibus dei iudicijs grãs deo a
gere deũqꝫ laudare cuius oĩa opera aut iusta sunt aut
benigna. Hec aug. ¶ His itaqꝫ consideratis sic cor tuum
stabilire ⁊ ordinare studeas. vt in contingentibus aduer
sis ⁊ quibuscũqꝫ displicentijs. humiliter ac patienter et
letanter te habeas. vt in via spũs ita te exerceas. vt eius
repletus feruore etiã hoc pro amore dñi ihesu appetasꝗ
in se ⁊ in suis hanc viã excelsaz tenuit ⁊ mõstrauit: ⁊ exẽ
plũ ambulãdi per eã oĩbus reliqt. Patitꝛ enĩ ⁊ sustinet vt
electi ⁊ filij regni affligantꝛ hic in interiori homine et exte

Apostolus.

riori. Nã ſm aplm̃ qui extra disciplinaz sunt nõ filij sed

Augustinus

adulteri sunt. Et ſm aug. q exemptus est a passiõe flagel
lorũ. exẽptus. est a nũero filiorꝫ. Vñ ⁊ idez aug. Nemo si
bi promittat qd̕ euãgeliũ nõ promittit. Necesse est vt vs
qꝫ in finẽ sic fiat sicut scripture dixerũt. nõ nobis pmittũt
scripture nr̃e in hoc seculo nisi tribulatiões. pssuras. angu
stias augmẽta dolorꝫ abundantiã temptationũ. Ab ista
precipue nos pare m⁹ ne īperati deficiam⁹. ¶ Sed aliqñ

peccatores in hac vita aut non. aut minus flagellantꝛ qꝛ
iaz desperata est correctio eorꝫ. At uero illi qbus paratꝛ vi
ta sempiterna necesse est vt hic flagellentꝛ qꝛ flagellat oẽꝫ
filiũ quẽ recipit. i. quẽ receptur⁹ est in hereditatẽ eternã.
Addit oẽm etiã vnicuz. qui sine ol peccato est. Qui ergo
flagellat vnicũ sine pctõ. relĩqt adoptatũ ꝗ est cũ pctõ.
Vnicus sine peccato. nõ tñ sine flagello exẽplum nobis
proposuit in passiõibus suis. Nõ ergo ꝯturbari debem⁹
cuz aliqs sctũs grauia ⁊ īdigna perpetitur. si obliti nõ su
mus ꝗ pertulit iustus iustorꝫ sctus sctõrꝫ. Oĩa enim ter
rena bona ꝯtẽpsit vt ea ꝯtẽnenda mõstraret. ⁊ oĩa terre
na mala sustinuit ꝗ sustinẽda precipiebat vt nec in illis ꝗ
reretur felicitas nec in istis timeretꝛ infelicitas. Hec au.
Expedit igitur nobis tribulari hic ⁊ affligi. ⁊ iõ nõ debe
mus in his frãgi vel impatiẽtes esse. sed potius hec affe
ctare ⁊ diligere: qꝛ sepe a malo nos retrahũt ⁊ ad bonuz
inducũt. Cõtraria vero pro aduersarijs hr̃e debemus ⁊
fugere. qꝛ ꝯtraria predictis in nobis efficiũt. Oratio.

D Omine ihesu xpe qui es inexpugnabilis murus
oĩm in te sperãtiũ esto in tribulatione meũ refu
giũ. vide tribulationes ⁊ augustias meas et mei
miserere. ⁊ per omẽs miserationes tuas michi succurre.
Vide infirmitatẽ meã ⁊ paterna miseratione me prote
ge. vt tua suffultus prouidentia nunqꝫ tua destituar ꝯso
latione ⁊ misericordia. Memento dñe creature tue. ⁊ insi
diantes mihi hostes a me repelle. vt tua mĩa munitus bo
nitatis tue dulcedinẽ in me cognoscã. ⁊ dignã pniãz pro
peccatis meis exoluam. Amen.

¶ De natiuitate saluatoris ⁊ correspondet euangelio
Exijt edictum a cesare augusto. Ca. ix.

IN diebus illis scꝫ

Luce se cundo.

maria adhuc ꝑgnãte (exijt edictũ a cesare au
gusto vt describeretꝛ) i. in scripto redigeretur
(vniuersus orbis) s. qlibet in ciuitate sua sub censu vicꝫ ꝑ
soluendo vt ait gre. Nascituro dño orbis describitꝛ qꝛ il
le veniebat in carne ꝗ electos suos ascriberet in eternita
te. vtinam dñe ihesu de electis tuis me miserũ facias. vt
me in eternitate ascribas. huic regi nr̃o debemus censũ
fidei ⁊ iustitie profiteri. corde ore ⁊ opere huic debem⁹ de
nariũ. i. aiaz lumĩe vultus eius insignitã. vel decalogũ le
gis in ꝗ vultũ regis nostri. i. volũtatẽ eius inuenim⁹. Sic
enĩ nullus a denario excipiebatꝛ sic nullus ab obseruã
tia mãdatorꝫ excipitꝛ. ¶ Vbi notãdũ ꝗ primus impator

Isidorus

romanorꝫ fuit iulius cesar. qui ſm Isido. iõ cesar appella
tus est. qꝛ ceso mortue matris vtero eductus probatusqꝫ
fuit. vel qꝛ cesarie natus est. vel qꝛ fortiter hostes cedebat
vñ ab eo impatores ceteri sunt cesares appellati. Julio
mortuo successit sibi octauian⁹ augustus nepos iulij im
perator sctõus. qui ideo appellatus augustus qꝛ maxime
rempublicã ⁊ romanũ auxit imperiũ. Vñ ab eo impera
tores ceteri dicti sunt augusti. Hic retẽto cognomĩe pre
decessoris s. cesare vna cũ cognomine suo. s. augusto vo
catus est cesar augustus. A quo mensis qui prius voca
batꝛ sextilis dictus ẽ augustus. vel qꝛ in eo natus ẽ vel qꝛ
tũc de victoria rediit. A tẽpore istius prĩo ptãs cepit im
perij que grece dr̃ monarchia ⁊ regnauit annis. lvij. ⁊ se
mis. Hic. xij annis circa tps natiuitatis christi in pace re
gnauit et tali tẽpore christ⁹ cui pax ista famulabatꝛ nasci vo
luit. quia pacem magnopere quesiuit. ⁊ pacis caritatisqꝫ
amatores ⁊ etiaz sectatores sꝰ inuisere dignatus est. Qꝛ
enim nasciturus erat rex pacificus ⁊ princeps pacis con
gruũ fuit vt ipse ante ortũ suuz pacem quasi prenunciam
premitteret. quã etiã pacem ipse postea viuens in mũdo
docuit. ⁊ exiens de mũdo discipulis reliqt. Ex quo etiaz
moraliter datꝛ intelligi ꝗ verbũ eternuz nõ nascitꝛ nisi in
corde pacato vñ ps. In pace factꝰ est lo. ei⁹. Pacatis ergo
oĩbus regionibus per orbẽ vniuersuz. cũ quietuz silentiũ
vlis pacis sub cesaris augusti imperio ꝯturbata pri⁹ se

cula seruasset. medio tus augustus rēpublicā legibus pacificis adequare ꝛ nutrire desiderās ꝓtulit edictū vt describeret̄ vniuersus orbis. Volēs enī scire numerū regionū in orbe que ditioni suberāt romane: nūerū etiā ciuitatū in qualibet regiōe numerū quoqꝫ capitū.i.psonarum in qualibet ciuitate: vt sciret q̄t et q̄tā deberent iure tributa dare. et sic tributis idebitis nō grauarent̄. et sciret per quē modū singule terre sub romano imperio meli⁹ regerent̄ ꝑcepit vt de suburbanis oppidis ac vicis et plagis vbicūqꝫ habitarēt ad suā hoīes ciuitatē confluerent vbi territoriū habebāt vel originē traxerant: ꝛ q̄sqꝫ denariū scꝫ nummū argenteū ꝑcij decē nūmorū vsualiū. vn̄ et denarius dicebat̄ presidi ꝓuīcie tradēs: se subditū romano imperio recognosceret et ad soluendū tributa se obligaret. Nā et nūmus ꝑferebat cesaris imaginē: et nōīs eius subscriptionē. Dicebat̄ autē ꝓfessio. q2 q̄libet qñ reddebat presidi denariū: ponebat illum super caput suū. et proprio ore fatebat̄ se romano imperio esse subiectum. Dicebat̄ etiā descriptio: q2 numerus eorū qui censi capite.i.censi vel recensiti per singula capita et numerati ferebātur: recto determinabātur numero et in scripti̇ redigebant̄. Et sic tripliciter profitebātur scꝫ facto. quia censum capitis imperatori soluebant. verbo. quia se esse subiectos romano imperio ore fatebātur. et scripto. q2 eorū nōīa scribebātur (Hec descriptio prima facta est a cyrino preside syrie) qui missus fuerat a cesare augusto ī syriam tanqꝫ preses et iudex ad ipsam regendam. Judea quippe non habuit presidē proprium: sed ipa continebatur sub syria cuius pars est iudea. Prima autē pōt dici q̄tum ad cyrinū: q2 enī syria est ꝓuīcia in cuius medio est iudea quasi vmbilicus terre habitabilis dicit̄ prouisum esse. vt in ea ipse inchoaret et deinde per circunstantes regiones alij presides ꝓsequerentur. Vel prima vniuersalis in qua vniuersus orbis describit̄: q2 alie ꝑticulares precessisse intelligunt̄. Vel prima capitū in ciuitate fiebat a preside. secūda ciuitatū in regione a legato cesaris: tercia regionū in orbe coram cesare. Hic primum iudea facta est romanis tributaria seu stipēdiaria. Hec descriptio quotannis.i. singulis annis postea facta videt̄. quia in euāgelio legitur. magister vester nō soluit hoc anno tributū (Et ibant oēs vt profiterēt̄ur singuli in suam ciuitatē) vn̄ duxerant originē. Appropinquāte aūt termino nouē mensium (ascendit) ꝯm loci situm (et ioseph a nazareth galilee) vbi manebat (cum maria desposata sibi vxore pregnāte in bethleem iude ciuitate dauid) q2 ibi natus est ꝛ in regē vnctus fuit de cuius domo .i. progenie et familia erat ioseph et etiā maria. vbi habitabat eorū genus ꝛ familia vt ꝛ ipsi sicut ceteri eādē facerēt ꝓfessionem. Ubi vide dn̄m propter te etiā capite censum ascribi in terris vt et nomen tuū ascribatur ī celis. In q̄ dedit exemplū humilitatis perfecte. a qua saluator icepit a natiuitate et eam continuauit vsqꝫ ad mortē. ī qua humiliauit semetipm factus obediens vsqꝫ ad crucem.

Beda. Un̄ beda. Cuius nō pretereunt tanta tamqꝫ benigna est humilitas intuēda: q2 nō solum incarnari pro nobis sed et eo tpe dignatus sit icarnari: quo mox natus cēsu cesaris ascriberet̄ atqꝫ ob nr̄i liberationē ipe seruicio subderetur. Cōsidera etiā q2 licet btā virgo iā cōcepisset regē celi ꝛ terre ipa tn̄ vna cū spōso suo ioseph impali edicto voluit obedire. vt posset cū filio dicere sic decet nos implere oēm iusticiā: ac ꝑ hoc daret nobis exēplū obtēperādi omī ꝑtāti superiori. Laborat ergo iterū dn̄a hoc lōgo itinere. Nā a nazaret vsqꝫ in hierlm̄ sunt xxxv. miliaria et deinde in decliuio mōtis hierlm̄ versus meridiem est bethleē sita que ꝛ effrata est dicta distās a hierusalem per v. miliaria vel circa. ¶ Ex hoc loco colligit̄ q2 btā virgo licet grauida esset ꝛ iā vicina ꝑtui: nō tn̄ ex hoc grauabat̄ in corꝑe quin iret de ꝓuīcia in ꝓuīciā. Quia vt di-

Augusti. cit Aug. Cū esset virgo grauida salubri leuitate plaudebat. lumē enī qđ in se habebat pōdus habere nō poterat referēdo singula singulis ioseph volēs soluere censū imperatori terreno ascendit de ꝓuīcia in ꝓuīciā .i. de galilea in iudeā et de ciuitate in ciuitatē scꝫ de nazareth in bethleem ¶ Moraliter ioseph q̄ interpretat̄ augmentū id est q̄libet nostrū volēs spūaliter augeri si soluere vult censum deuotiōis eterno regi debet ire passib⁹ virtutū. et ascēdere de galilea .i. de mundo ꝛ volubilitate mūdane cōuersationis ad iudeā cōfessionis ꝛ laudis dn̄e. nā galilea interꝑtat̄ trāsmigracio vel rota seu volubilis iudea vero confessio. Et sic eundo ascēdet de nazareth in bethleē .i. a florida virtutū actiōe ad pastū cōtēplatiōis interne in qua vera refectio aīarū inuenit̄. nazareth enī flos et bethleē domus panis .i. dom⁹ refectiōis interpretat̄. Ascendit autē ioseph cū maria: q2 sꝑ debem⁹ nobiscū habere penitētiā sicut ꝛ ioseph vsqꝫ ad mortem habuit mariā. que interꝑtat̄ mare amarū. Cūqꝫ in bethleem essent q2 paupes erāt hospiciū inuenire non potuerūt ꝓpter cōuentū et frequētiā multorū q̄ ob eandē cām concurrerāt. Cōpatere hic dn̄e. ꝛ cōspice delicatā iuuenē annorū quindecim ex longo itinere fatigatā. et cū verecundia inter hoīes versantē q̄rentē vbi quiescebat nō inuenientē. Oēs eā et sociū licentiāt. ꝛ sic in cōi trāsitu in diuersoriū se receperunt qđ infra ciuitatē ī fine iuxta vnā portarū sub rupe cōcaua erat non hn̄s desuper tectū vt hodie cernit̄ nisi rupem de mōte dependentē.

Moraliter

Beda. Scđm bedā diuersoriū est spaciū inter duos vicos ex vtraqꝫ latere hn̄s murū et ex vtraqꝫ ꝑte portā vt sit inde exitus in vtrūqꝫ vicum desuꝑ cooꝑtū ꝓpter aeris intēperiem vt in festiuis diebus possint ibi hoīes cōuenire ad colloquendum et solatiandū. et figurat ecclēsiā inter paradisum ꝛ mundū existentē in quā diuertamus ob erroribus mundi huius. Ibi etiā hoīes ad illā ciuitatem propter negocium aliqđ venientes aīalia ꝓpter aeris intemperiē locare cōsueuerūt. vn̄ et diuersoriū dicebat̄ q2 illuc hoīes diuertebāt. Forte ibi ioseph faber lignarius presepe fecerat boui et asino quos secū duxerat asinū quidē vt virgo pregnās suꝑ eū veheret̄. bouē forte vt ipm vēderet ac censum ꝓ se ꝛ ꝓ virgine solueret ꝛ de residuo viueret. vl̄ forte aliqs alius bouē adduxerat vt illū ibi vēderet q̄ tunc cū asino ī eodē ꝑsepio comedebat. vel forte ābo hec aīalia pallos fuerūt adducta. vt ḡ crit.

Crisostom⁹. Quicūqꝫ paupr est accipiat cōsolationē. ioseph ꝛ maria mr̄ dn̄i nō hēbāt famulū nō ācillā de galilea. de nazareth soli venūt nō hēbāt iumētū. Ipi sūt dn̄i ꝛ famuli. Rē nouā. Ingrediūt̄ in diuersoriū nō igrediunt̄ ī ciuitatē. Paupertas est timida ideo diuites nō audebat accedere. Ubi cū venisset hora ꝑtus scꝫ ī media nocte dici dn̄ice dū nox mediū iter hēret. nā ea die q̄ dixit fiat lux et facta ē. visitauit nos oriēs ex alto peperit virgo filiū suū p̄rogenitū. ly p̄rogenitū non dicit h̄ ordinē respectu seqūtiū sꝫ priuationē respectu priorū. q2 nullū habuit añ illū. Un̄ ꝯm bedā. p̄rogenit⁹ dr̄ nō post quē ali⁹ sꝫ añ quē nullus.

Beda. Et ꝯm eundē oīs vnigenitus est p̄rogenit⁹. ꝛ oīs p̄rogenit⁹ vt sic est vnigenit⁹. Et q2 filius dei tꝑaliter nasci voluit ex m̄re ꝯm carnem. vt ipe multos frēs acqreret ꝑ regenerationē spūs. Hic est q2 vt sic meli⁹ est dict⁹ p̄rogenitus q̄ vnigenitus. Et hoc est q2 dicit beda q2 xp̄s est vnigenit⁹ in substātia diuinitatis sed p̄rogenitus ī susceptiōe hūanitatis. In nocte natus fuit q2 occultus venit vt ꝛ eos qui in nocte erroris erant ad lucē veritatis reduceret. Filiū quoqꝫ natum mater statim vt deū adorauit inuolutqꝫ per semet ipam pānis .i. vilibus ꝛ veteribus indumētis. Un̄ pāno si dicunt̄ pauperes q̄ pannis induūtur veteribus iūnt̄ cōsutis. Et reclinauit ac posuit eum. non in reclinatorio aureo. sed in ꝑsepio in medio duorū aīaliū ꝑdictorū scꝫ īter bouē et asinū. q2 nō erat ei locus alius in diuersorio. Ecce magna xp̄i paupertas ꝛ inopia. q2 non solum non habuit domū ꝓpriā sue natiuitatis. sed nec ī cōi diuerso

rio poterat habere locũ conuenientem: z congruũ: z opor tuit eũ pre inedia loci in presepio reponi. Uñ verificatũ est illud. Uulpes foueas habẽt. volucres celi nidos. fili9 autem hominis non habuit vbi caput suũ reclinet. Et in tellige q diuersoriũ illud z stabulũ erat ita animalibus et alijs repletum vt non haberet locum nisi inter bruta animalia artissimũ. Unde poterat dicere illud psal. Ut iumentũ factus sum apud te. z ego semper tecũ. Primo quieuit in virginis alueolo. scdo in vili presepio. tertio in crucis patibulo. quarto in sepulcro etiam alieno. Ecce quãta inopia z qualia reclinatoria. ¶ Aduerte ex premis sis q iam incipiebat statũ perfectionis. exemplo docere qui cõsistit in humilitate. austeritate z paupertate. vt vere posset dicere illud psal. Pauper sum ego. z in laboribus a iuuentute mea. Hic ergo damnantur huius mũdi honores ac pompe ac vanitates. Itemq3 delicie ac mol licies z carnis delectationes insuper diuitie z abundãtie ac superfluitates. Uñ anselmus. O amãda z ammirãda

Anselmus.

dignatio. Deus immẽse glorie vermis cõtemptibilis fieri non desperisti. Dñs oim conseruus apparere voluisti. Parum tibi visum est parem nobis esse. z frater noster esse dignatus es. Et tu dñe vniuersorum. qui nullam habes indigentiã. inter ipsa natiuitatis tue initia non horruisti abiectissime paupertatis degustare incommoda. Ut enim: ait scriptura: tibi nõ nascerio non erit locus in diuersorio. nec cunabula. que teneritudinez tuam acciperent habuisti sed in vili presepio sordẽtis stabuli tu q̃ terram palmo concludis inuolutus panniculis reclinatus es. z hoc ipsum a brutis animalibus mater tua mutuo accepit. Consolamini cõsolamini qui in sordibus paupertatis enutrimini. q2 vobiscuz est deus in paupertate. Non cubat in delitijs splẽdidi cubilis. nec inuenit in terra suauiter viuẽtiũ. Quid igit gloriaris o diues. res lutea in volutabro lecti picti z delicati. cũ rex regum suo recubitu stramenta pauperuz honestare maluerit. Quid dura strata detestaris cũ tener infantulus in cuius manu sunt omnia regna. tuis sericis plumeis lectis. duras iumentorum stipulas preelegerit. Unde bernar. Non consolatur

Bernardus.

christi infantia garrulos. nõ cõsolãtur xp̃i lacrime cachinnãtes. nõ cõsolantur panni eius ambulãtes in stolis. nõ consolãtur stabulũ z presepe. amãtes primas cathedras in sinagogis. Uigilantib9 pastoribus annũciat gaudiũ lucis. z eis dr̃ esse natus saluator pauperibus atq3 laborantibus nõ vobis diuitibus qui vr̃am habetis consolationẽ. nõ diuinã. Et iterũ. Nascitur dei filius in cuius arbitrio erat quodcunq3 vellet eligere tempus. elegit qd molestius est presertim paruulo. z pauperis mr̃is filio que vix pannos haberet ad inuoluenduz. presepe ad reclinandũ. Et cũ tanta esset necessitas nullã audio fieri pelliũ mentionẽ. xp̃s vtiq3 qui nõ fallit elegit qd carni molestius est. Id ergo melius id vtilius. id potius eligendũ. z quisquis aliud docet vel suadeat ab eo tanq̃ a seductore cauendũ. Et tñ fratres ipse est promissus olim per ysaiã paruulus sciens reprobare malũ z eligere bonũ. Malũ ergo voluptas corporis est. Bonũ vero afflictio ẽ. Si quidẽ z hãc elegit. z illam reprobauit puer sapiens verbũ infans caro. Infirma infantulus tener caro oĩs laboris impotẽs omnis operis impatiens. Itaq3 iam carnalis homo fuge voluptatem. quia posita est mors secus delectationis introitum. Age penitentiam. q2 per illam appropinquat regnum. Hoc stabulũ illud predicat. Hoc presepe clamat hoc membra illa infantilia manifeste annũciant hoc lacrime z vagitus euãgelizant. O duritia cordis mei Utinam dñe sicut verbũ caro factum est ita carneum fiat z cor meũ. Siquidẽ z hoc pollicitus es per philosophiã auferam inquiens a vobis cor lapideum z dabo vobis cor carneum. Hec bern. ¶ Uidisti ortum sanctissimi principis. Uidisti simul z partum regine celestis. z in vtroq3 artissimam paupertatem attendere potuisti. Hec virtus est illa euangelica margarita pro qua emẽda z cõparanda

omnia sunt vendenda z danda. hec est totius sp̃ualis edificij primariũ fundamentũ. Hec est sp̃ualis vis salutis tã q3 humilitatis fundamẽtũ z perfectionis radix. cuius ẽ fructus multiplex sed occultus. Potuisti etiã attendere in vtroq3 profundissimã humilitatẽ. Nõ enim sunt stabulũ dedignati nõ presepe. nõ fenũ. nõ cetera vilia ad dandũ nobis exemplũ perfecte hũilitatis. Sine hac virtute salus nõ ẽst. q2 nulla operatio nostra cũ superbia deo placere põt. Nẽpe vt virtutes sepe den z vel accepte seruentur aut seruate cõsumentur humilitas merẽt. z absq3 ista ille necesse virtutes videntur. Potuisti etiam attendere in vtroq3 z maxime in puero iesu nõ paruã corporis afflictionẽ. Inter ceteras aũt hec vna fuit. q qñ mater sua in presepio eũ locauit. z puluinar vel aliud huiusmodi nõ haberet. ad caput eius quendã lapidem nõ sine grandi cordis amaritudine posuit. interposito forte feno qd ab animalibus mutuo accepit. Et (vt dr̃) adhuc ille lapis ibidẽ ad memoriã reseruatus videtur. Paupertatẽ igit ur z humilitatẽ z afflictionũq3 corporis studeas z tu p posse amplecti. z in his xp̃m pro modulo tuo imitari. vñ bernar.

Bernardus

Tribus exẽplis viã nobis oñdit qua cũ sequi debemus Exemplo paupertatis. q2 in hoc mũdo diuitias hr̃e noluit qd exemplũ leue facit. z expeditũ vt currat. exẽplo humilitatis: q2 mundi gloriã spreuit. qd modicũ facit vt lateat. Exemplo patiẽtie. q2 mala sustinuit qd fortẽ z robustum facit vt sustineat. hec bern. Scdm ansel. Redem

Anselmus

ptor noster cecatis luminibus colliriũ sue incarnationis apposuit. vt qui deũ in secreto maiestatis fulgẽte videre nõ poteramus deũ in hoĩe apparentẽ aspiceremus aspiciendo cognosceremus. cognoscẽdo diligerem9 diligendo summo studio ad eius gloriã peruenire satageremus. Incarnatus est. vt nos ad sp̃ualia reuocaret mutabilitatis nr̃e particeps factus est vt nos sue incõmutabilitatis participes faceret. Inclinauit se ad hũilia nr̃a. vt nos ad excelsa sua sublimaret. Et sz cri. Fili9 dei naturalis. etiaz

Crisostomus.

dauid filius esse dignatus est. vt nos filios dei faceret. Seruũ suũ hr̃e patrẽ dignatus est. vt nobis prẽz faceret deũ. Nõ enim frustra nec vane ad tantã humilitatẽ ipse descẽdit sed vt nos ex humili sublimaret. Natus est in carnem vt nos in spiritũ renasceremur. Et q2 partus sequitur cõceptionẽ sicut fructus florationẽ. ɔgruũ fuit q xp̃s qui concept9 fuit in flore. s. nazareth. qd interpretat flos nasceret in fructu. s. in bethleem. qd interp̃tat domus panis vel refectionis. qd pertinet ad fructũ. Quotidie quisq3 dñs in nazareth cõcipit z in bethleez nascitur cũ aliqs flore verbi suscepto se domum eterni panis efficit. Ideo etiã ɔgruũ fuit vt in bethleez: q̃ dom9 panis interpretat xp̃s nasceret. q2 ipse est panis viuus q̃ de celo descendit qui electorũ mẽtes interna satietate reficit. Natus ẽ3 in bethleem que inter oẽs ciuitates inde exigua erat nolui t quenq3 de terrene ciuitatis sublimitate gloriari. Qui nõ in parentũ domo sed in via nascit vt se pegrinũ esse z regnũ suũ de hoc mũdo nõ esse oñderet. q̃ etiã dicit ego sum via qua s. ad patriã veniamus. In diuersoriũ se recepit. vt nos nõ palatia sed diuersoria in hoc mũdo q̃rere doceret. Stabulũ ad nascendũ elegit vt curiositatez edificiorũ z gloriam mundi dãnaret. Paruulus fact9 est. vt nos magnos ac viros perfectos efficeret. z ne vltra magnificare se hõ super terrã apponeret. Infirm9 fact9 ẽ vt nos ad bona opera fortes z potẽtes faceret. Pauper factus est. vt sua inopia nos ditaret. z ne de terrenis diuitijs q̃sq3 se extolleret. Pãnis vilibus inuolutus est. vt nos laqueis mortis absolueret z stola prima immortalitatis indueret. Manus z pedes eius cõstringũt vt man9 nr̃e ad bñ operandũ laxent. z pedes nostri in viã pacis dirigãt In diuersorio loco caret. vt nobis in domo p̃ris sui mansiones multas p̃paret. Et sic in presepi ãgusto posit9 ẽ vt lectos delicatos et ampla edificia reprobaret. vt z nos per celestis regni gaudia dilataret z nos locuz cordis nostri sibi propriũ dilatarem9. iuxta illud. fili prebe cor tuũ

michi. In presepio etiã reclinatus est vt nos quasi sancta aĩalia carnis sue frumẽto reficeret vt et cibus esse iumẽtorũ hõ enĩ factus est iumẽtũ per peccatũ. ſm illud. hõ cum in honore eſſet nõ intel. cõparatus est iumẽtis insipiẽtibus et similis factus est illis ideo dñs fact⁹ est fenũ qđ est cibus iumẽtorũ. qr verbũ caro factũ est et ois caro fenũ. Bos quippe q̃ designat pp̃lm iudeorũ et asin⁹ qui designat pp̃lm gentiũ. dñm in medio habẽtes et miraculose cognoscentes flexis genib⁹ incessant eũ adorabãt et tanq̃ laudando voces dabãt. Vñ amb. Infantis audis vagitus: non audis bouis dñm agnoscẽtis mugit⁹. Agnouit enĩ bos possessorẽ suũ et asinus p̃sepe dñi sui. vñ et gre. nazanzenus. Venerare p̃sepe illud per qđ cũ esses pene iã mutum aĩal pasceris nũc verbo et rõne dei Agnosce vt bos possessorẽ tuũ et sicut asin⁹ p̃sepe dñi tui. seru tu mundorum aĩaliũ qui es et eorũ q̃ ruminare norũt et verbũ dei ad memoriã reuocare. qq̃ etiã diuinis sacrificiis atq̃ altarib⁹ apti sunt. seu certe ex immũdis es aĩalibus et neq̃ cibis nec sacrificiis denotat⁹ es. Per mariã eccl'ia designari põt et per ioseph sponsũ eius ep̃s. ppter qđ annulũ habet sicut spõsus. Et sicut maria fecũda fuit. non tñ a ioseph spõso sed a spũsctõ. sic et eccl'ia fecunditatem gr̃e habet a deo. Hi ascendũt tendẽdo in bethleẽ ciuitatem suã. s. celestẽ. et profitẽtur oĩ impatori exhibere seruitutẽ. Eccl'ia vero in qualibet bona p̃sona parit filium qñ bonũ pri⁹ conceptũ p̃ducit ad effectũ et pãnis inuoluit. qñ ab hũanis laudib⁹ hoc abscõdit. et in p̃sepio reclinatus qñ ex bono ope nõ eleuatur sed magis se hũiliat. Nascentẽ etiã dñm angeli circũdederũt et natũ statim adorauerunt(Et pastores erãt in eadẽ regione vigilantes sup gregẽ suũ) ppe per miliare. s. iuxta turrim quandam inter bethleẽ et hierl'm vbi iacob rediens de mesepotamia morat⁹ est cũ grege suo vbi mortua et sepulta est rachel et turris gregis dr. Vbi etiã in eccl'ia tria pastorũ illorũ mõstrantur monumẽta(Et ecce angelus dñi) circa q̃rtã vigiliã noctis venit ad eos. Diuidit enĩ nox in quattuor vigilias(et stetit iuxta illos) i. in veste cãdida et facie rutilãti et iocũda. Et creditur fuisse gabriel. q̃ virgini conceptũ verbi nũciauerat. Vñ ipse ampli⁹ ceteris gaudẽs de impletione ei⁹ qđ dixerat añ oẽs se gerebat vt x̃pi natiuitatẽ p̃dicaret(et claritas dei circũfulsit illos) vndiq̃ exteri⁹ in corpe et etiã inter⁹ in mẽte in signũ q̃ ort⁹ erat sol iusticie et in tenebris lumẽ rectis corde et appropinquabat claritas glorie. Ideo ergo lumẽ angelus attulit qr eũ nunciare venerat q̃ est lux vera q̃ oẽm hoiem illuminat. Magis autẽ apparuit angelus pastorib⁹ q̃ alii generi hũano. Primo qr paupes ppter quos x̃ps veniebat. ſm illud ps. Propter miseriã inopũ et gemitũ pau. ec. Scđo qr simplices iuxta illud puer. et cũ simplicibus sermocinatio ei⁹. Tertio qr vigiles. ſm illud puerbiõ q̃ mane vigilauerit ad me inueniet me. Quarto ppter mysteriũ vt significetur q̃ doctrina debet a pastorib⁹ et p̃latis venire ad subditos(Et timuerũt timore magno) ppter insolitã angeli visionẽ et subitã claritatẽ. Sed angelus eos consolatur dicens(Nolite timere) Cui⁹ cã subdit cũ dr(Ecce eĩ euãgelizo) i. bonũ nuncio(vobis) scz (gaudiũ magnũ qđ erit omni pp̃lo) i. eccl'e de cũctis populis scz iudeorũ et gentiliũ colligẽde. qr(natus est nob) id est ad vtilitatẽ nostrã. s. hoim. (Hodie) i. in isto die naturali. noctẽ precedentẽ supputando ad diẽ seq̃ntẽ. Vñ ex tunc nox icepit precedere diẽ. et potius dicit hodie q̃ hac nocte qr gaudiũ venerat nũciare et nox illa sicut dies illuĩata fuit ex diuina claritate(saluator) i. salutis mator et dispẽsator(q̃ est x̃ps) quãtũ ad hũanitatẽ(dñs) q̃ ad diuinitatẽ(in ciuitate dauid) i. bethleẽ vñ dauid traxerat originẽ. X̃ps grece idẽ est q̃ vnctus latine. In veteri autẽ lege vngebantur tñ reges et põtifices. X̃ps vero rex est et põtifex et ideo bñ dr x̃ps i. vnct⁹ nõ vnctiõe hũana sed diuina qr in hũanitate pro nobis assumpta fuit vnctus a deo p̃re. imo a tota trinitate plenitudine gr̃e. ſm bedam aliter angelus mariam aliter ioseph aliter pastores instruit s. et concipiendũ et conceptũ et natũ dñm testando vt et hoĩes sufficiẽter imbuat et suũ deo seruiciũ incessanter impẽdat(Et hoc vobis sit signũ) more iudeorũ qui signa querũt (Inuenietis) s. tanq̃ abscõditũ nõ se ostẽdentẽ(ifantẽ) i. nõ fantẽ. et tñ verbũ dei existentẽ (pannis) nõ sericis(inuolutũ) ecce ei⁹ paupertas et habit⁹ vilitas. (et positũ i p̃sepio) nõ in reclinatorio aureo. ecce mira hũilitas vt dñs dñorũ reclinaret se vsq̃ ad presepe aĩaliũ brutorũ. Et notandum q̃ pastores erãt simplices paupes et humiles seu contẽptibiles. ideo ne timerẽt accedere datũ est eis signũ infantie paupertatis et hũilitatis in x̃po Hec sunt signa aduẽtus primi sed alia erunt signa aduẽtus secũdi. Moraliter in hoc istruimur qualiter et a quibus x̃ps inuenitur. Quia nõ nisi a puris et simplicib⁹ qđ respõdet ei⁹ infantie. et a paupibus qđ respõdet pãnorũ inuolutioni. et ab hũilibus et contẽptibilib⁹ qđ rñdet eius in p̃sepi reclinatiõi. Que ita cõprehẽduntur in tribus votis religiosorũ. s. castitate quantũ ad primũ. paupertate quãtũ ad scđm. et obediẽtie quãtũ ad tertiũ. Et bñ nato summo pastore angelus pastorib⁹ apparuit et vigilantibus insinuãs quales debeãt esse pastores eccl'ie s. humiles et vigilãtes. Mystice ergo ſm bedã isti pastores gregum signant doctores et rectores fideliũ aĩarũ qui vigilant sup vitã subditorũ ne delinquãt et custodiũt vigilias noctis sup gregẽ suũ ne infernaliũ luporũ morsib⁹ pereant. Nox enĩ pericula tẽptationũ indicat a quibus se suosq̃ subiectos oẽs q̃ pfecte vigilant custodiũt et nõ cessãt. E iuxta illos stat angelus ad eorũ custodiã. et claritas dei circũfulsit illos ad suã et subditorũ directionem. Et scđm eundẽ bedam nec solũ ep̃i presbiteri dyacones vel etiã rectores monasteriorũ pastores intelligẽdi sunt sed etiã oẽs fideles q̃ vel puule domus sue custodiã gerunt: pastores recte vocãtur in q̃ntũ eidẽ sue domui sollicita vigilantia p̃sunt. et quicũq̃ saltem vni vel duob⁹ fratrib⁹ quotidiano preest regimine debet eisdẽ pastoris officiũ implere qr iubetur in quãtũ sufficit hos verbi dapibus pascere Immo vero vnusq̃sq̃ qui etiã priuatus creditur viuere pastoris officium gerit et sp̃ialẽ pascens gregẽ vigilias noctis supra illum custodit si bonorũ actuũ et mũdarum cogitationũ sibi multitudinẽ aggregans hoc iusto moderamine gubernare. et celestibus scripturarum pascuis nutrire puigiliq̃ solercia cõtra immũdorũ spirĩtuum insidias seruare contẽdit. Cũq̃ pastores de visis et auditis mirarentur ne vnius angeli et testis auctoritas parua videretur. pro signo et concordia testimonii(subito facta est cũ ãgelo) qui tanq̃ principalis inter alios nunciauerat natiuitatẽ x̃pi(multitudo militie celestis) i. angelorũ qui noĩe militie designãtur qr pro salute hoinũ cũ demonibus p̃liantur. vel qr natus est rex celestis ideo multitudinẽ angelorũ noĩe militie designat. quia vero dux ad prelium natus est. ideo eã scđm aliã litterã exercitũ appellat(laudantiũ deũ) cõsona voce de x̃pi natiuitate eo q̃ per ipm sciebant hoies ad salutem deduci et ruinaz angelorũ reparari et in honorẽ dei vna bñdictione dicẽtiũ(Gloria i excelsis deo) i. i. celis. quia licet eius gloria vbiq̃ reluceat maxime tñ in celo empirreo vbi est angelorũ et sanctorũ habitatio. et. q. d. in terris a multis despicitur sed in celis ab oĩbus glorificatur(Et in terra pax hominib⁹) nõ q̃buscũq̃ sz(bone voluntatis) s. eis q̃ bona voluntate x̃pm natũ suscipiunt. nõ p̃sequũtur. nõ enĩ ẽ pax impiis sed pax multa diligentibus nomen dñi. Nã ſm leonẽ papã. x̃piano vera pax est a dei volũtate nõ diuidi et in his solis q̃ dei sunt delectari. Ad deum quippe pacem hr̃e est velle qđ iubet et nolle qđ p̃hibet. pax ergo nunciatur hoibus bone voluntatis i. hoibus bonis. Per bonitatẽ enĩ voluntatis dicitur hõ simpliciter bonus. magisq̃ per bonitatẽ aliarũ potentiarũ aĩe. qr volũtas mouet alias potentias ad actus suos. et ideo bonitas eius vel malicia in oẽs alias redundat potentias sicut illuẽ-

Ambro.

Gre. na.

Moraliter.

Beda.

Leo papa.

tis cause mouentis in motis ab ipsa. malis aūt hominibus nō est pax. qꝛ nō est pax impijs. Et hoc etiā verbo au geli pax. q̄ illa pax q̄ principaliter p pphetas predicta fuit futura in aduētu xpi. erat pax inter iōr bone volunta-tis qꝛ scōm q̄ dicit̄ in prouerbijs nō cōtristabit iustū q̄c quid ei acciderit pax aūt tēporalis q̄ fuit in aduentu xpi pacatis oībus gentibus sub imperio romano fuit figura huius pacis principaliter intente. Et bn̄ dr̄ gloria deo. et pax hoībus. qꝛ per xpm̄ est pr̄ glorificatus ⁊ pax facta in ter deū ⁊ hoīem ac inter angelū ⁊ hominem ⁊ inter iudeū et gentilē. Laudamus te ⁊ cetera que sequūtur in hoc cā tico. creditur hilarius addidisse ⁊ Anastasius papa scōs instituit ipsum cantari in missa diebus dn̄icis et festiuis. qꝛ est canticum gaudij et exultatōnis. De gaudio huius diei dicit Cassiodo sup illud ps. Hec est dies quam fecit

Cassiodor⁹.

dn̄s. Licet inquit deus cunctos dies creauerit. singula-riter tū hunc diē fecisse dicit̄. qui xpi dn̄i natiuitate sacra tus est in quo merito exultare cōuenit et letari qm̄ in eo diabolus ius perdidit ⁊ salutez mundus accepit. Et no tandum q̄ multitudo celestis angelo nunciāti sociata est. vt multitudo adueniens dictum angeli confirmaret.

Beda.

Et secundū bedam vno euangelisante angelo in multitu do in consonam laudem. prumpit creatorīs et officium suum deo impendens ⁊ nos exemplo suo instruens vt quotiēs faciā eruditionē ex fratris ore audimus vel ipsi que pietatis sunt intra nos ad mentez reducimus statī deo laudes corde ore ⁊ opere reddamus. ⁊ aperte demō strāt q̄ p hāc natiuitatē hoīes ad pacez vnius fidei spei ⁊ dilectiōis atqꝫ ad gl̄iam diuine laudationis essent con uertendi. Deinde ascēdentes angeli in celuz cū iubilo et canticis nūciauerunt hec sibi pꝛincipibus suis. Tota igitur superna curia exhilarata magnoqꝫ festo facto ac laudi-bus ⁊ grāꝝ actionibus deo patri exhibitis venerunt oēs per ordines suos videre faciem dn̄i dei sui. ⁊ adorantes eū ⁊ matrē ipsius cū omni reuerētia laudis eidē persona bant recātica quis enim illoꝝ talibus auditis nouis remā sisset in celo. quin visitasset dominū suū sic humiliter consti tutū in terra. In nullo eoꝝ cadere potuisset hec tanta su perbia vn̄ apl̄s. Et cū introduceret primogenitū in orbē terrarū dixit. Et adorēt cum omnes angeli dei. vnde au.

Apostolus. Augustinus

In stabulo nascitur ⁊ a matre maria vili fascia cingitur. ⁊ in presepio reclinatur. Non erat ei cedi ina domus nec lectus eburneus in quo patrē et creatorem ⁊ omniū po-neret redēptorē. Idcirco velut exul ⁊ peregrina in aliena domo mundi dn̄m peperit ⁊ tanq̄ femina pauper non sericis sed pannis vilibus inuoluit ⁊ in presepio colloca uit. Quē vt peperit statim vt deū adorauit. O stabulum felix presepe beatū in quo nascit̄ xps ⁊ reclinat̄ oīm deus. Ibi fuerunt obstetrices angelice ptātes. ⁊ solatiū ange-lorū ibi erant multa milia exultantiū. Ibi vagiebat xps in stabulo ⁊ fiebat letitia magna in celo. Plorabat in pre sepio xps ⁊ tamen de ipso exultat multitudo celestis ex-ercitus resonans deo gloriam in altissimis. ⁊ in terra pa-cem annuncians hominibus bone voluntatis. qꝛ boni-tas celi nata erat in terris. Descenderat pax vera de celo ⁊ inde angeli gratulantes decantabant gloriam in altis-simis deo. Exultāt angeli. contremiscit maria mater dei effecta. Gaudent angeli de christo tripudiando secure. ante quem stat mater cum magno tremore et timore ex ultat ⁊ cum exultatione timida perseuerat. hec augusti.

(¶ Post hec pastores loquebantur adinuicez dicentes. Trāseamus vsqꝫ bethleem) de qua nobis dictū est (⁊ vi deamus) ibi oculis nostris (hoc verbum) i. istam rem di gnam verbo vel recordatiōe que res facta ⁊ impleta est. quam rem (dn̄s fecit) qꝛ alius facere nō potuit (⁊ ost̄dit) id est reuelauit (nobis) quasi diceret. Videamus pueruz natū per verbum angeli nobis significatū. Verbū enim vel sermo in facra scriptura sepe pro re digna verbo accipi-tur vt in vsu nō erat verbum in domo sua i. res grandis quā non ostēderet eis. Vel hoc verbum videamus. quod erat in principio apud patrem quod caro factum est. quia cū caro dn̄i nostri videtur verbuz videtur qꝛ filius ē (qd̄ factum est) qꝛ tota trinitas incarnari constituit. ⁊ sic fa-ctum hoīem s. mortalē ostendit nobis. qꝛ in deitate vide ri non poterat. (Et venerunt festinātes) principaliter ex vehementi gaudio ⁊ desiderio videndi infantē natuz. ⁊ se cundario vt citius redirēt ad gregē suū sine custodia di-missuz in quo notat̄ eoꝝ deuotio ⁊ sollicitudo q̄rēdi. nō enim cū desidia querēs xpm̄ inuenire meret̄. Ad quē fm̄

Beda.

bedā festināter ire est nō pedū gressus accelerare sed insti de sp̄ ac virtute proficere (Et inuenerunt mariā et ioseph ⁊ infantē positū in presepio) Ex abundātia qp̄pe pacis qua tūc hoīes gaudebāt ⁊ propter hospitū superuenētiū frequētiā porte nō claudebātur io pastores nocte intra-re ⁊ ad pueruz venire poterāt. Inuenitur xps cū maria virgine ⁊ ioseph viro eius ⁊ in presepio per qd̄ docemur q̄ qui vult inuenire xpm̄ debz hr̄e mundiciam cordis re spectu sui qd̄ per mariā virginē iusticiā respectu proximi qd̄ per ioseph iustū ⁊ humilitatē ac reuerētiā respectu dei qd̄ per humile presepiū innuit̄ inuenit̄ aūt xps mediāte maria ⁊ ioseph i. cōtemplationē ⁊ actōe in cuius figurā ia cob q̄ ⁊ israel i. vidēs deū dictus ē vtrāqꝫ vxorē s. rachel ⁊ lyam habuit (Videntes aūt) oculis corporalibus ex te rius puerū s. in carnē (cognouerūt) cogitatōe itellectuali ⁊ per fidē interius (de verbo) i. filio dei dictū eē (qd̄ dictuz erat illis de puero hoc) ⁊ sic p cognitōez hūanitatis vene rūt ad cognitōez deitatis qꝛ vt predictū ē nō solū exteri⁹ sed etiā interius fuerūt illuminati de cognitōe verbi icar-nati. Et adorātes puerū referebāt q̄ ab āgelis audierāt. (Et omnes qui audierūt mirati sunt) ⁊ de incarnationis mysterio ⁊ de pastorum attestatione. ¶ Moraliter ex pre missis nota q̄ volētibus spūaliter inuenire christum tria sunt necessaria s. colloqui per meditationem scripturaꝝ. transire per contemplationem creaturarum festinare p degustationez gratiarū. Vel volentes inuenire xpm̄ de bemus colloqui per petōꝝ confessionē transire per carna lium ⁊ tēporaliū abiectōz festinare per feruētis desiderij acceleratōez ⁊ hoc vsqꝫ in bethleez i. domum panis per diuinoꝝ degustatōez. Et tūc inueniemus xpm̄ in prese-pio cordis nostri per deliciosam sue p̄ntie exhibitionem cuius delitie sunt esse cum filijs hominuz. Moraliter eti

Moralit̄.

am ⁊ anagogice per bethleem que interpretat̄ domus pa nis pr̄ia celestis designatur. qꝛ ibi est ille beatus panis de quo iusta dr̄. Beatus qui manducat panez in regno dei. Ad hanc bethleem triplici trāsitu peruenit̄. Primus est de vicijs ad virtutes. Scd̄us de virtute in virtutem. Tertius est ex hoc mundo ad patrem. siue de morte ad vitam. Igitur scd̄m consiliuz Bede. Transeamus etiam

Beda.

nos exemplo horū pastorū vsqꝫ in bethleē ciuitatē da-uid cogitādo ac recolamus amādo ⁊ incarnationē xpi di gnis honoribus celebrādo. Trāseamus etiā abiectis car nalibus cōcupiscentijs toto desiderio mentis vsqꝫ in be thleem supernā i. domum panis viui. non manufactum sed eternā in celis. ⁊ recolamus amando qꝛ verbuz caro factū illuc carne ascendit vbi qꝫ sedet in dextra patris il-licem tota virtutū instātia sequamur. ⁊ sollicita cordis ac corporis castigatōe procuremus vt quē illi in presepio videre vagientē nos in patris solio mereamur videre re gnātē. Nō est tāta btitudo cū desidia ac torpore q̄renda sed alacriter sunt xpi seq̄nda vestigia. Et sicut illi viden-tes cognouerunt. sic ⁊ nos q̄ dicta sunt de saluatore nr̄o plena dilectione festinemus amplecti vt hec in futuro p fecte cognitionis visu comprehendere valeamus (Ma-ria autem) prudentissima (conseruabat) in sermo pecto ris sui (oīa verba) s. de annunciatione angelica de exul-tatione iohannis in vtero. de ortu saluatoris de cantico angelorū. ac de apparitōe ⁊ fide pastorum (conferens ea in corde suo) cū scriptis prophetarū. Ecce ergo optia di scipula que audita cōseruabat memorie cōmēdādo ⁊ oīa nihil obliuioni vādo ⁊ ɔferens obseruata frequenter re-

petendo. vñ fuit archa cõtinens diuinoꝝ eloquioꝝ archana. Cõseruabat ergo oĩa ꝛ memorie cõmendabat vt postea ip̃a docente ꝛ narrãte scriberent et ĩ vniuerso mũdo p̃dicarent. Ab ip̃a eñi apl̃i plurima de gestis dñi didicerunt maxĩe ea q̃ gessit añq̃ eos vocaret et ad ipsam oẽs quasi ad magistrã recurrebãt. Et q: sctãs scripturas legerat et ꝓphetas sciebat cõferebat q̃ secũ sunt acta de dño cũ his q̃ nouerat a ꝓphetis scripta de eo attendens prudẽter quõ ꝓphetie implebant in puero nato. Conferens ergo ea q̃ in puero fieri videbat cũ illis q̃ de eo ĩ oraculis ꝓphetarũ legerat. tãto veri⁹ eũ deum esse credebat quãto ea q̃ de illo legerat in eo cõpleri cernebat. Et ista collatio erat ei delectabilis valde ꝛ vtilis eccl̃ie. q: ſm [Hiero.] hiero. Ip̃a post ascẽsionẽ filij sui remãsit ad tẽpus ĩ terris cum apl̃is vt eos pleni⁹ instrueret. q: oĩa familiarius viderat et tractauerat propter qđ melius exprimere poterat. Ut eñi dicit hiero. qđ melius nouimus meli⁹ proferimus. Maria ergo virginalis pudicitie iura custodiens ꝛ nõ minus pudica ore q̃ȝ corpore secreta xp̃i q̃ nouerat nulli diuulgare volebat sed tacito corde scrutans congruum tẽpus quo deus hec diuulgari vellet et quõ vellet reuerẽter expectabat cõferens ea q̃ viderat circa se acta ꝛ que in scripturis legerat agenda. Legerat enim in Ysa. Ecce virgo cõcipiet ꝛ pariet filium ꝛ videbat se virginẽ ꝛ concepisse ꝛ peperisse. Legerat cognouit bos possessorẽ suum ꝛ asinus p̃sepe dñi sui. ꝛ videbat dei ꝛ suum filiũ inter hec aĩalia vagiẽtẽ in p̃sepio. Legerat egredier virga de radice yesse. ꝛc. ꝛ videbat se de stirpe dauid ortam ꝛ natã. Legerat nazarenus vocabitur puer iste et videbat se in nazareth de sp̃ũsctõ concepisse. Legerat et tu bethleẽ terra iuda. ꝛc. ꝛ videbat se in bethleẽ peperisse. Cõparat ergo verba ꝓphetarũ et que legerat factus ꝛ his q̃ audiebat ꝛ videbat et in oĩbus vnã mater sapie cernit cõcordiã ꝛ habet certa fidei augmẽta. O quãtũ gau= [Anselm⁹] dere poterat cũ se matrẽ dei cognosceret q: vt ait ansel. Solũ de sctã maria virgine p̃dicare q̃ dei mater est excedit oẽm altitudinẽ q̃ post deũ dici vel cogitari potest. (Pastores) autẽ abierunt cũ gaudio ingenti (ꝛ reuersi sunt) ad curã et custodiã gregis sui (glorificãtes) corde (et laudãtes) ore (deũ) tã q̃ȝ auctorẽ ꝛ opificẽ (in oĩb⁹) id est de oĩbus (q̃ audierãt) s. ab ãgelis (et viderant) in bethleẽ ꝓprijs oculis (sicut dictũ est) ab ãgelo (ad illos) id est ĩ hoc gl̃iam deo laudesq̃ȝ referebãt. qđ nõ aliud veniẽtes inuenerãt q̃ȝ sicut ad illos dictũ erat. Ip̃i eñi de tã eximio bñficio toti mũdo generaliter collato ꝛ eis specialiter oñso grati existẽtes deuotionẽ suã ĩ laude dei eructabãt ꝛ deũ glorificabãt. In hoc etiã reputant deuoti. q: post ɔtẽplationẽ saluatoris reuertunt ad exercitium actiõis. In q̃ dat forma pastorib⁹ eccl̃ie q̃ alijs dormientib⁹ debẽt vigilare et ire aliq̃n in bethleẽ ɔtẽplatiõis et ad studiũ sacre scripture vt ibi pane celesti reficiãt. et refecti pane doctrine ad pascẽdũ gregẽ reuertant. vñ ĩ ezechiele aĩalia ibãt et reuertebãt. Uade nũc ꝛ tu ad videndũ verbũ pro te carnẽ factũ ꝛ genib⁹ flexis adora dñm tuũ ꝛ ei⁹ matrẽ ac reuerent saluta ioseph sanctum senẽ. Deĩde osculare pedes pueri iesu iacẽtis ĩ p̃sepio ꝛ roga dñam vt eũ tibi porrigat vel accipe ꝑmittat. Accipe ergo eũ ad te et int brachia tua retine. Intuearis faciẽ ei⁹ diligent ac reuerẽter deosculare ꝛ delecteris ĩ eo ex corde. Cõfident hec facere potes q: pro salute eoꝝ veit ad petõres et cũ eis hũiliter ɔuersat⁹ est et tandẽ se eis in cibũ dimisit. vñ benign⁹ dñs patiẽter ꝑmittet pro tuo velle se tãgi nec ĩputabit p̃sumptiõi s; amori. Sẽp tñ cũ reuerẽtia ꝛ timore hoc facias q: ip̃e sctũs sctõꝝ est. Postea redde ip̃m matri sue et cõspice studiose q̃ȝ diligẽter ꝛ sapiẽter eum lactat ꝛ gubernat ac cetera obsequia ei facit. Sta et tu ad seruiendũ paratus et adiuua eam si potes. In his delectari iocundari ꝛ sedule meditari memento. et quantũ potes sis familiaris dñe et puero iesu ꝛ itueraris faciẽ eius sepe in quẽ desiderant angeli prospicere.

semp tñ vt dixi cũ reuerentia ꝛ timore. ne patiaris repulsam de p̃sumptione. Reputare eñi te debes indignũ in cõuersatione taliũ et tantoꝝ. vñ ansel. Hinc matrẽ cum [Anselm⁹] oĩ deuotione ĩ bethleẽ prosequere ꝛ in hospiciũ diuertens cum illa assiste et obseq̃re pariẽti locatoq̃ȝ in p̃sepio paruulo erũpe in vocẽ exultationis. et clamans cũ ysa. puerlus nat⁹ est nobis et filius datus est nobis et amplectere illud diuinũ et dulce presepiũ. Mitiget verecundiam amor timorẽ depellat affect⁹ vt sacratissimis pueri pedibus labia figas ꝛ oscula gemines. deinde pastoꝝ excubias mente ꝑtracta angeloꝝ currentẽ exercitũ admirare. celesti melodie tuas interpone p̃ces simul corde et ore decãtans. Gl̃ia ĩ excelsis deo et in terra pax hoĩbus bone voluntatis. vñ et augu. Angeloꝝ vocẽ per quam dñs [Augustinus] iesus xp̃s nat⁹ virgĩe ꝑꝛu pastorib⁹ nũciat⁹ est. cum euãgeliũ legeret audiuim⁹. Gl̃ia in excelsis deo ꝛ in t̃ra pax ho. bo. vo. Festa vox et gratulatoria. nõ vni semine cui⁹ vteras ediderat prolẽ sed hũano generi cui virgo peperit saluatorẽ. Dicam⁹ ergo et nos et quãta possumus cũ exultatione dicam⁹. dicam⁹ inq̃ȝ et nos fideli corde deuota voce. Gl̃ia in excelsis deo ꝛ in ter. pax ho. bo. vo. et hec verba diuina has dei laudes hoc euãgeliũ gaudiũ; quãta valemus cõsideratione ꝑspectũ. fide et spe ꝛ caritate meditemur. vñ etiã gre nazanzen⁹. Cum pastorib⁹ [Gre. nazan.] puerum venerare. cũ angelis hymnũ dicito. cũ archangelis chorũ ducito. Exulta et si nõ potes vt iohãnes ex vtero. certe velut dauid in collatiõe arche testi tripudia venerare natiuitatẽ per quã terrene natiuitatis vicul liberatus es hec gre. Uerumtamen ꝛ nichilomin⁹ quotidie vt videas iesũ in p̃sepio sp̃ũali scȝ ĩ altari vt carnis sue sumẽto merearis cum aĩabus sanctis refici. Et sciendum q̃ triplex est xp̃i natiuitas. scȝ diuina hũana gratuita. Prima est ex p̃re eternaliter. Scđa ex m̃re tp̃aliter. Tertia in mẽte sp̃ũaliter. Et iste tres natiuitates sumunt ſm tres xp̃i substãtias q̃ sũt deitas caro et sp̃ũs. Nã ex p̃re nascitur de⁹. ex m̃re caro in mẽte nascit per grãm sp̃ũsctũs. Ex p̃re nascit sp̃. Ex matre semel in mẽte sepe. Scđ; natiuitatẽ diuinã xp̃s habet p̃rem sine m̃re. ſm hũanitatẽ matrẽ sine p̃re. ſm gratuitatẽ h; patrẽ ꝛ matrẽ. s; illud. Quicũq̃ȝ fecerit voluntatẽ patris mei q̃ in celis est ipse me⁹ frater ꝛ soror ꝛ mater est. Has vero xp̃i natiuitates rep̃sentat eccl̃ia ĩ die natiuitatis ei⁹. Primã natiuitatẽ; rep̃sentat ĩ missa q̃ cãtat in nocte. q: diuina natiuitas est nobis occulta. Scđam rep̃sentat ĩ missa q̃ cãtat in auro ra. q: natiuitas hũana fuit ꝑtim occulta s. quãtũ ad modum. et ꝑtim manifesta scȝ quãtũ ad effectũ. Tertiã rep̃sentat in missa q̃ cãtat in die q: gratuita natiuitas manifesta est in aĩa ĩ qua xp̃s cõcipit ꝑ effectũ. nascitur ꝑ effectũ nutrit ꝑ profectũ. Honora tunc ꝛ venerare ciuitatẽ bethleẽ pusillã et minimã ꝑ quam tibi regressus patefactus est ad paradisum et ad patriam. Hec ciuitas spacio modica. p̃mo dicta est effrata. sed postea facta ẽ ibi fames magna qua transeũte facta ẽ ibidẽ magna abundantia ꝛ tũc vocata est bethleem ĩ domus panis ꝑpter euentum abundãtie superuẽictis. Hec ciuitas nõ est minima in principibus iuda ĩ dignitatis excellẽtia. q̃ppe q: conscia mysterioꝝ añ xp̃i aduentũ. Ibi eñi vnctus fuit dauid ibi sacrificium solennizatũ ibi connubiũ. Ruth ꝛ boos celebratũ in quo prefigurabat hũanitatis et diuinitatis connubiũ. verũ sacrificiũ ꝛ inmutabile regnum Item conscia gaudioꝝ in aduẽtu xp̃i. O quis digne pensset gaudiũ angeloꝝ laudantiũ. pastoꝝ videntiũ. reguz adorantiũ. ꝑplõꝝ credentiũ. Ite; cõscia martirioꝝ post aduentũ xp̃i qñ herodes fecit infantes occidi. Sed maxime brãm germine. q: inde exijt germen nobile. s. dux ꝛ dñator germen vtile regẽs ꝑp̃lm israel. De cui⁹ ciuitatis laude. Sic dicit bern. O bethleem parua sed magnificata a dño. Magnificauit te qui fact⁹ est in te paruus [Bernardus.] ex magno. Que ciuitas si audiat nõ inuideat preciosuz stabulu; illud. et illius presepij gloriam. Ubiq̃; gloriosa

dicta sunt de te ciuitas dei. vbiq₃ canitur q2 hō natus est in ea ⁊ ipse fundauit eā altissimus. Hec bet n. Bethleem sita est in monte longo sed arto ab oriente se extendens in occidente. in cuius fine orientali sub rupe quadā q̄ erat in quodam diuersorio illuxit nobis sol iusticie xp̄s deus noster. ⁊ cōtra occidentē ad q̄ttuor vel quiq₃ pedes erat presepe iumentoꝝ in q̄ dulcis puer ille fuit reclinat⁹. In hac ciuitate est sancta ⁊ venerabilis ac mire pulcritu dinis ⁊ deuotōis ecclesia cathedralis cōsecrata in hono re beate virginis marie quā₃ edificari fecit beata helena mater Cōstantini imperatoris. in q̄ est cripta. in illa pul cerrimū altare marmoreū in loco vbi virgo maria pepe rit ⁊ xp̄s nasci voluit. Est etiam in ipsa ecclesia capella pulcerrima ⁊ deuota in qua erat illud presepiū venera bile ⁊ diuinum. In eadem ecclesia sepulcrū innocentū. et sepulchrū beati hieronimi. Ibi btā paula ⁊ eustochiū requiescunt. Ibiq₃ est cisterna in quā stella dux magoꝝ di cecidisse. Hāc sanctā₃ ⁊ deo dilectā ciuitatem beat⁹ hie ronimus preelegit vt ibide₃ dn̄o deseruiret. Beata etia₃ paula ⁊ eustochiū filia eius cu₃ multis alijs virginibus in monasterio sanctimonialiū dei seruitio ⁊ diuine contē plationi deuotissime vacātes regnū mūdi ⁊ omne₃ eius ornatū propter amore₃ dn̄i nr̄i ihesu xp̄i ⁊ loci deuotōe₃ contempserūt. Multi q₃ ex his q̄ desiderio terre sancte de terra ⁊ de cognatōe sua ⁊ de domibus patrū suorum exierūt licet turba ⁊ tumult⁹ hoīm plerūq₃ religiosi sint impedimentū. maluerūt tn̄ inter turbas ppl'oꝝ corporali ter habitare q̄₃ sacrārum ciuitatū quas xp̄s spaliter elegit .s. hierusalem. betbleem ⁊ nazareth. q̄ tanq̄₃ celle aroma tice saluatoris conuersatōe redolēt habitatione priuari. In nazareth enim de spūsctō ex maria virgine fuit dn̄s cōceptus in bethlee₃ nat⁹ in hierusalē pro salute nr̄a cru cifixus mortuus ⁊ sepultus. In bethleem ergo secūdus adā est natus. de qua ad septē miliaria vel circa contra au strū est ebrō ciuitas vbi in agro damasceno fuit primus adā de rubra terra formatus de quo agro ad iactū arcus est spelūca duplex vbi ipse adā cū cōiuge sua est cōditus ⁊ sepultus tres magni patriarche .s. abrahā ysaac ⁊ iacob cū coniugibus suis. ¶ Xp̄s itaq₃ natus est vt captiuū ho minē liberaret. Et hoc prefiguratū fuit in pincerna pha raonis. cui in carcere videbat̄ q̄ corā se vitis de terra cre scebat. hīs tres propagines seu ramos q̄ cepit florere et vuas producere q̄s in calicē pharaonis exprimēs potū pharaoni offerebat. qui p̄m somnij interpretatione post tres dies liberatus est. Sic cum genus humanū₃ misera bilem sustineret captiuitatem vitis .i. xp̄s de terra .s. sola. s. maria excrescebat qui in se tres propagines .s. carnē aīa₃ deitatē habebat. vel tres propagines sūt tres psone scte trinitatis. Tertia vero die. postq̄₃ vinū₃ sanguinis sui in cruce est expressu₃ ⁊ regi celesti oblatū nunc genus hūa nū de captiuitate est egressum. Hoc vinū regem celestem ita inebriauit q̄ omnem offensā₃ humano generi relaxa uit. Hoc vinū nobis sub sacramēto reliq̄t vt quotidie re gi celesti p̄ mūdi offensa offerat̄ q2 quotidie a mūdo of fenditur. Vñ cū xp̄s nasceret̄ vinee engadi floruerunt et xp̄m verā vitem venisse ōnderūt. ¶ Modus autē natiui tatis xp̄i figuratus est in virga aaron que floruit ⁊ fructū amigdalinū protulit. Sicut enim virga illa mirabiliter cōtra naturā germinauit. sic maria supra ordinē nature mirabiliter filiū generauit. Virga aarō ptulit fructū sine plantatione. maria genuit filiū sine virili cōmixtione. In testa amigdalina dulcis nucleus latebat in testa carnis xp̄i dulcissima deitas abscondita fuit. In virga aaron in uenimus frondiū viriditatē florū suauitatem ⁊ fructuū vbertatem. sic maria habuit viriditate₃ virginitatis sua uitatem pietatis ⁊ vbertate₃ perpetue satietatis. Nō so lum aūt xp̄s iudeis sed ⁊ paganis ortū suū premōstrauit q2 omnes homines saluos fieri volunt. Vñ octauianus q̄ tūc toti mūdo dn̄abat̄ ⁊ ideo a romanis tanq̄₃ deus reputa batur sybillā propheti₃ cōsulebat si in mundo aliq̄s eo maior futurus erat. Eodem aūt die q̄ christus in iudea nascebat̄ sybilla rome circulū aureū iuxta solē cōtempla batur in quo circulo virgo pulcerrima residebat que pue ru₃ speciosissimū in gremio gerebat. Quā illa cesari octa uiano monstrauit ⁊ regē potentiorē ipso natum esse inti mauit. ¶ Meditari ergo debes cū gaudio quanta sit ho dierna solemnitas. Hodie n. nā₃ natus est xp̄s ⁊ sic vere est dies natalis regis eterni ⁊ filij dei viui. Hodie puer na tus est nobis ⁊ filius datus est nobis. Hodie sol iusticie qui in nubib⁹ erat clare fulsit. Hodie spōsus ecclesie ele ctoꝝ caput de thalamo suo processit. Hodie speciosus forma pre filijs hoim desideratā faciē eius ōndit. hodie illuxit nobis dies redēptionis nr̄e reparatōis antiq̄ felici tatis eterne. Hodie pax est nūciata nobis hoībus. vt ca nitur in ymno angelico q̄ hodie est factus. Hodie vt can tat ecclesia per totū mellisflui facti sūt celi. Hodie appa ruit benignitas et humanitas saluatoris nostri dei. q̄ vt dicit bern. Potentia apparebat in reꝝ creatōe sapientia vero in eaꝝ gubernatōe sed bonitas misericordie maxīe nūc appāruit in hūanitate. Hodie adoratus ē de⁹ in similitu dine carnis pcti. Hodie ⁊ nos cū xp̄o sumus cōgeniti q2 generatio xp̄i origo est ppl'i xp̄iani. Hodie illa duo mira cula cōtigerūt. que omnē superāt intellectū ⁊ sola fides apprehēdere pōt .s. q̄ de⁹ nascit̄ ⁊ virgo parit. Hodie alioꝝ miraculorū claruit multitudo. Denique oīa que de incar natōe dicta sūt quasi hic clarius elucescūt ibi īchoata hic manifesta videas nunc illa ac istis coniunge et applica. Merito ergo est ista dies gaudij ⁊ exultationis ac leticie magne nimis.

[Bernardus]

Oratio.

Jesu dulcis q̄ de ancilla hūili humilis natus te hūiliter inter hūilitatis pānis inuolui ⁊ in pre sepio reclinari voluisti da michi clementissime dn̄e per tuā inenarrabilē natiuitatem renasci in me noue vite sanctitatem. ⁊ sic sub habitu ⁊ pannis me religionis hūiliari vt inter arta regularis discipline studia velut in quodā p̄sepio reclinat⁹ ad culmē vere hūilitatis valeā atti gere ⁊ q̄ nr̄e hūanitatis ⁊ mortalitatis fieri dignatus es p̄ticeps da m̄ tue diuitatis ⁊ eternitatis eē p̄ticipē. Amē.

De circuncisione dn̄i. Correspondet euāgelio. Post q̄₃ consummati sunt dies ⁊c. Ca. x.

Post quam aūt con

[Luce secūdo.]

summati ⁊ impleti (sūt dies octo) .s. a natiuitate dn̄i vtraq₃ extremitatē ꝯputādo (vt circūcide ret puer) .s₃. legis p̄ceptū. q2 hoc erat tp̄s circūcisiōi depu tatū (vocatū) ⁊ declaratū (est nomē ei⁹) esse (ihs) .i. salua tor. q2 in circūsione solebat nomē imponi (qđ) .s. nomen iā aū impositū est a deo (vocatū) .i. preuūciatū (est ab āge lo priusq̄₃ in vtero) .s. virginis (cōcipet̄) de spūsctō. Rit⁹ cir cūcisionis a btō patriarcha abrahā exordiu₃ sūpsit. qūi ⁊ noīs amplificatōe₃ accepit. Nā cū signaculo circūcisiōis augmentū ⁊ immutatōe₃ pmeruit noīs. vt q̄ prius dice batur abram .i. pr̄ excelsus deinceps ob meritū fidei di ceret̄ abrahā .i. pr̄ multarū gentiū. Nec solū ipse sed etiā venerabilis vxor eius augmētū cū noīs mutatōe pme ruit. vt q̄ prius dicebatur saray .i. princeps mea ⁊ domus sue tm̄ deīceps diceretur sara .i. pricepsoīm recte credē tiū feminaꝝ. Ex hoc ergo in ꝯsuetudinē venit q̄ ad hui⁹ rei imitatōe₃ noīa īponerētur pueris ī die circūcisiōis eoꝝ ⁊ sic puer o ihesu est factū. Ab hūilitate ergo q̄ ē radix et custos virtutū Ihus sumēs initium circūsionis accepit signaculū vt pro te sanguinis precisi uō tardās eiūdere sctūi verissimū saluatoiē oñdat p̄ribus tam verbo q̄₃ si gno repromissu₃ eisq₃ assūptū per oīa preter ignorātiā ⁊ petm̄. Duo magna hodie sunt facta. Primum q2 nomen .s. ihesus ē manifestū qđ ab eterno erat sibi impositu₃. et ab angelo priusq̄₃ in vtero cōciperet̄ vocatū. Angelus eni₃ gabriel missus ad mariā ait. Ecce cōcipies in vtero et pa ries filiū ⁊ vocabis .s. in circūsione nomen eius ihesum .s. a deo patre sibi impositū. vñ in ysa. Et vocabitur tibi no

Origen.

men nouū qd os dñi noīauit. Scdm orige. vocabulū iesu dulce ꝛ gloriosum oī adoratu cultuqꝫ dignissimū nomen quod est sup oē nomē. nō decuit prīmū ab hoīb9 appellari neqꝫ ab eis offerri in mundū sed ab excellentiori quadā maioriqꝫ natura. Hoc ergo nomē ei innatum est vt eni saluator sit appria natura habet. Et q̄uis hoc nomen alijs añ fuerit ipositū tñ fuit nomen in xpo inchoatū fuit impositū ab hac ꝓprietate qꝛ est saluator oīm que in alijs nō fuit. licet salutē i aliquo facto ꝑticulari fecerint. Jesus eni hebrayce saluator interꝑtatur latine. Dicitur autē saluator. Primo a potētia saluandi et sic conuenit ei hoc nomē ab eterno. Scdo ab habitu saluādi ꝛ sic fuit impositū ab angelo ꝛ cōuenit ei a cōceptiōis sue principio. Tertio ab actu saluādi ꝛ sic fuit vocatū nomen in

Crisos.

circūcisione. et cōuenit rōne passionis sue. Igit̄ fm crisHoc nomē dei quo iesus ex vtero virginis nūcupat̄ nō nouū est ei sed antiquū. qꝛ iesus .i. saluator vocat9 est fm carnē q̄ erat saluator fm diuinitatem. Vñ considera dignitates huius nois. Primo q̄ hoc nomen fuit ab etno preordinatū ꝛ cōsecratū. Scdo fuit diuino ore noīatum Tertio patriarchis ꝛ patrib9 antiq̄s desideratū. Quarto a ꝓphetis ꝓphetatū. Quinto ab antiquo .s. in iesu naue: q̄ et iosue dr̄ ꝑfiguratū. Sexto ab angelo virgini ꝛ ioseph ꝓnunciatū. Septio a be. virgine ꝑdicatū. Octauo a ioseph hodie ipositū. Nono ab angelis diuulgatum. Decimo ab aplis magnificatū. Vndecimo a martyrib9 testificatum Duodecimo a confessoribus collaudatum. Tredecimo a sctīs virginib9 tanq̄ oleū effusum pregustatū Decimoquarto a fidelibus veneratū. Est autē fm

Augusti.

augu. dr̄a inter nomē iesus et nomē xp̄s. qꝛ nomē iesus est nomē ꝓpriū ſꝫ nomen xp̄s est nomen cōe ꝛ sacramenti. Itē nomen xp̄s est nomē grē ſꝫ nomen iesus ē nomen g̃ie. Sicut eni hic p grām baptismalē a xp̄o dicimur xp̄iani. sic in celesti glīa ab ipo iesu dicemur hiesuite .i. a saluatore saluati Et quāta est dr̄a inter grām et gl̄iam. tanta

Moralit

dr̄a pōt dici inter nomē iesus et xp̄s. Moralit fm bedā sicut xp̄s in sua circūcisione corꝑali accepit hoc nomē iesus ita electi in sua circūcisione ꝑticipāt isto noīe. vt sicut ipi a xp̄o dicti sunt xp̄iani ita a saluatore vocent̄ saluati. Qd etiā nomen ei nō solū priusq̄ in vtero eccl̄ie p fidē conciperent sed ante secula a deo vocatū est. Hoc est ergo nomen qd est sup oē nomen. nec eni est alid nomen sub celo datū hoīb9 in quo oporteat nos saluos geri. No

Bern.

men qd fm bern. est mel in ore. i aure melos in corde iubilus. nomen qd instar olei lucet predicatū pascit recogi

Pe. raue

tatū lenit et vngit inuocatū. Et fm Petrus rauennas Hoc est nomen qd dedit cecis visum ꝛ surdis auditum. claudis gressum sermonē mutis. vitā mortuis totamqꝫ

Anselm9

dyaboli potestatē de obsessis corporib9 virtus hui9 nominis effugauit. De h noīe dicit ansel. Jesus est nomen dulce nomē delectabile nomē cōfortās peccōrē. ꝛ nomen

Aplus

btē spei. ergo iesu esto michi iesus. Nomē iesu est virtuosum iuxta illud apl̄i. Abluti estis scīficati estis iustificati estis in noīe dñi nr̄i iesu xp̄i. Habet eni nomē iesu virtutē ablutiuā quo ad pcti maculā. virtutē scīficatiuam quo ad culpā. ꝛ virtutē iustificatiuā quo ad reatū. Cum igit̄ tria sunt in pctō .s. macula culpa et reatus ꝑꝫ q̄ quo ad oīa ista pctīn remittitur p nomen iesu. Vñ iohes. Remittūtur vobis pctā ꝓpter nomē eius. In hoc noīe omē genu flectitur celestiū terrestriū et infernorum. Hoc nomen dñi quicūqꝫ inuocauerit salu9 erit. De hoc q̄ꝫ noīe ipe dñs ait. Quicq̄d petieritis patreꝫ in noīe meo dabit vobis Hoc igit̄ noīe in oībus orōnibus vti debem9. ac petitiones in noīe xp̄i formare. et ꝓpter hoc orationes eccl̄ie in fine formant̄ in xp̄i noīe dicendo per xp̄m dñm nostrū vel alīqd sīle. In hoc noīe ille nō petit q̄ cōtra dei dispositionē ꝛ ꝯtra suā vel alioꝝ salutē petit imo vero q̄ taliter petit ꝯtra hoc nomē eū petere dubiū nō est. Vere ergo et ꝓprie dict9 est iesus qꝛ nō nisi in hoc solo noīe salutē obtinere possum9. vñ de seipo dicit. Ego sū alpha

et o. principiū ꝛ finis. Quia sicut p verbū etnaliter dicta oīa ꝓducunt̄ sic per verbū carni vnitū reparant̄ ꝓmonent̄ et finiūtur. Scdm qd hodie factū est qꝛ cepit hodie dñs iesus suū sacratissimū sanguinē pro nobis fundere. cum ipius caro cultello incideret̄ lapideo. Tempestiue cepit pati p nobis. et q̄ pctm̄ nō fecit penā hodie portare incepit pro pctīs nr̄is. Nō solū eni i virili ſꝫ etiā in infātuli etate sanguinē suū p nobis voluit fundere. Plorauit autē puer iesus hodie ꝓpter dolorē quē in carne sensit. nā verā carnē et passibilē sicut ceteri hoīes habuit. Sed eo plorāte credis ne q̄ mat̄ potuerit lachrymas continere. Plorauit ergo et ipa. Cōpatere ꝛ tu sibi ꝛ plora etiā cū eo qꝛ hodie ipe sortitet plorauit. Nā in solēnitatib9 istis multū gaudere debem9 ꝓpter salutē nr̄am quā ꝯsuit. ſꝫ multū cōpati ꝛ dolere ꝓpter suas angustias quas p nobis sustinuit. Multū etiā ex hoc ammitari debemus ad tolerandū penas pro pctīs ꝓprijs cū cernim9 ipm̄ tātas

Bernardus.

tolerasse p alienis. vñ bern. Quis nō erubescat refugere multo minores penas pro pctīs suis cū nouerit christum tanta ꝑtulisse non pro suis sed alienis. Et sciendū q̄ sex vicib9 fudit sanguinē suū pro nobis. Prīo in circūcisione et hoc fuit nr̄e redemptionis initiū. Scdo i orōne et hoc fuit nr̄e redēptiōis desideriū. Tertio in flagellatione ꝛ quarto i coronatiōe. ꝛ hoc fuit nr̄e redēptiōis meritū. qꝛ liuore eius sanati sum9. Quīto in crucifixione. et hoc fuit nr̄e redēptiōis preciū. tūc eni q̄ nō rapuit exoluebat. Sexto i lateris aꝑtione. ꝛ hoc fuit nr̄e redēptionis sacramētū per qd figurauit nos per aquā baptismatis debere mundari qui quidē baptismus habitur9 erat efficatiā a sanguine christi. Per primū docemur nos spiritualiter circūcidere et peccata abijcere. Per secundū mentis angustiā pro salute nostra sustinere. Per tertiū carnem nostrā domare. Per quartū aīam nostrā virtutibus ornare. Per quintū mēbra nostra mādatis deligare. Per sextū vulneratū cor in charitate dei hr̄e. Vides ergo quotiens xp̄s suū fudit sanguinē propter nostram redemptionē. vbi sunt nostre lacrime. vbi gemitus. vbi fletus. vbi gratiarū actiones pro tam copiosa sanguinis effusione. Venite adoremus et procidamus ante eum. ploremus ante dñm q̄ fecit nos et tam copiose redemit

Bernardus.

vt enī ait ber. Sufficeisset ad redēptionē orbis vna p̄ciosissimi sanguinis gutta sed data est copia. vt in beneficij recordatione virtus diligentis claresceret. copiosa enī apud eum redemptio ¶ Vt autē dictum est ritus ꝛ religio circūcisionis ab abrahā sumpsit exordiū qꝛ primus vnius dei ꝯfessus ē fidē. et in signū hui9 prīo accepit circuncisionē q̄ fuit signū distinguēs fideles ab infidelibus Credēs eni abraham adhuc in preputio positus filiū se habiturū quē de9 ei ꝓmisit h9 rei signū circūcisionē accepit vt q̄ credens iustificatus sic cerneret̄. Fuit ergo data et instituta circuncisio ¶ Primū propter meritū fidei abrahe. vt sicut fide distabat a nationibus ceteris. sic distaret etiam signo circūcisionis. ¶ Item vt popul9 qui ex eadem ꝓgenie nasciturus erat p circūcisiōis signū peculiaris deo agnosceret̄. et ab alijs natōibus discerneret̄: ac semē eius q̄ credēs deo hoc ipꝫ accepat eē sciret̄. ¶ Itē vt si q̄ ex eodem ppl̄o in prelio corruissent hoc signo circūcisionis inter gentes cogniti. q̄ de stirpe sctā descēderāt sepulture traderent̄ Et ideo in heremo non circuncidebant̄ vbi soli sine gētibus ꝯuersabant̄. Itē in remediū peccati originalis et ad repressionē ꝯcupiscē carnalis Data est ēt circūcisio in ꝑparatōeꝫ susceptōis fidei. qꝛ circūcisio ē q̄daꝫ professio mosayce legis seruāde sicut et baptism9 ē ꝓfessio legis euāgelice ꝛ p ꝓfessionē illā disponebant̄ ad istam Circūcisio igr̄ ꝑterita tpīs mādatū fuit. et signū ꝓmissi xp̄i quam vsqꝫ ad xp̄m oportuit auctoritatem habere vt tandiu curreret donec nasceret̄ ꝓmissus abrahe quo nato et ꝓmissione ampleta. oportuit circūcisionē et signum promissionis cessare. Vñ fiebat cultris petrinis. quia petra erat xp̄s ¶ Voluit autē xp̄s circuncidi ex causis pluri

bus quis si esset legi subiectus. Primo vt ostenderet se esse de genere abrahe qui circūcisionis mādatū accepit et cui de xpo repromissio facta est. Secūdo vt patribus assimilatus iudeis satisfaceret ac scādalū et oēz excusatōz in se nō credēdi et eū non recipiendi ipsis auferret. tertio vt legē veterē et circuncisionē quam deus instituerat approbaret ac eā sanctam iustā et bonā fuisse monstraret. Quarto vt obedientie et humilitatis virtutez nobis suo cōmēdaret exēplo preceptū legis cui tñ subiectus non erat obseruādo. Quinto vt legē quā dedit alijs etiam ipse impleret. et q in similitudine carnis pctī nō aūt in carne pctī venerat remediū quo caro pctī mūdari cōsueuerat non respueret. Sexto vt legis onus in se sustinens alios a legis onere qd portare nequerant liberaret. qr factus est sub lege vt eos qui sub lege erant redimeret. Septimo vt pro nobis sanguinez suū non solū in etate virili. sed etiā in infantia funderet et tempestiue pati inciperet. Octauo vt in se veritatez carnis humane ostenderet et hereticos q dixerunt eū nō verū corpus sed fantasticū habuisse cōfunderet. nono vt castitatē que a circūcisiōe actus illius mēbri ē cōmēdaret et cōcupiām carnalem reprobaret. Decimo vt in ipso carnalis circūcisio finē et spūalis exordiū hēret nos fore

Apostolus.

spūaliter circūcidendos demōstraret. vt enim apłus ait. Finis legis xps ad iusticiā omni credenti. Hodierno itaqz die cessat circūcisio et habem9 pro ea baptm q est maioris grē et minoris pene. itaqz grā baptismi superueniens carnis circūcisionem euacuauit. quemadmoduz fructu ad-

Gregorius.

ueniēte flores decidūt et marcescūt. vt grego. Quod apud nos valz aq baptismatis hoc egit apud veteres vel pro paruulis sola fides vel p maiorib9 virt9 sacrificij vel pro his qui ex stirpe abrahe prodierūt mysteriū circūcisiōis. Et

Beda.

sm bedā idez auxiliuz curationis in lege circūcisio contra originalis pctī vuln9 pstitit qd nūc baptismus tpe grē cōfert nisi qd introitus in regnū nōdum patebat circūcisis vt mō baptisatis. At vero nō solū baptism9 hoc facit. sz etiā passionis adiūctio q si circūcisioni adiūcta esset. et similiter ibi fieret. id aūt in carne preputij fiebat circūcisio qr in pte illa magis ꝯcupia dnāt per quā originale pctm ppagat. Ubi ergo via pctī est ibi apte signabat pctī remediuz. Significat aūt per circūcisionem carnis circūcisio mētis. q mūdatur aīa a vicijs. et iō debemus circūcisionē

Bernardus

spūalē in oib9 nr9 et extrahere. vez oī pte spūalr vicijs circūcisi esse. Circūcisus enī xps est vt oīa petōz viciorūqz supflua hoiem abscidere a se debere doceret vñ sm bern. Duplex est circūcisio que a nobis fieri debz. s. interior et exterior. exterior ꝯsistit. s. in habitu ne sit notabilis i actu ne sit reprehēsibilis et in sermōe ne sit ꝯtēptibilis. Interior sit in tribus ꝯsistit. s. in cogitatōe vt sit sancta in affectione vt sit pura in intentione vt sit recta hec Ber. Debemus igitur esse circūcisi corde a cogitatōibus noxijs et immundis a iudicijs falsis et temerarijs. ab intentionibus et volūtatibus iniquis. vt corā deo ptimescamus versare i corde qd corā hoib9 erubescerem9 dicere vel facere qr qd dicta vel facta hoibus hoc sunt cogitationes deo. Debemus qz esse circūcisi lingua a verbis turpibus detractorijs mēdosis ociosis et superfluis qr de omī verbo ocioso etiā ignoranter prolato sicut et de cogitatione minimissima reddēda est ratio in die iudicij. Debemus etiā esse circūcisi oibus sensibus et mēbris corporis nrī a prohibitis et illicitis a voluptuosis et superfluis oibus abstinēdo. et nō soluz a pctō. sed et ab omni occasione peccati nos subtrahendo. qr nisi quis occasionem peccati vitauerit vix peccatum declinabit. Tali circūcisione omnia vicia et peccata tollūtur et excludūtur. vnde et octauo die circuncisio merito fiebat in qua et vltima resurrectio fiet quando membris omnibus circuncisis i vicijs et peccatis abscisis totus ex integro innouatus omniqz superfluitate mundatus homo ad immortalitatez resurget. Octaua dies ipsa est que et prima. In hac enim mūdus cepit. xps resurrexit in hac et vltis resurrectio erit. Sex etenim sunt huius seculi etates in quibus pro deo laboribus insistere et pro adipiscēda sempiterna requie ad tpus oparī necesse est. Septia etas nō in hac sed in alia vita q̄scētiū vsqz ad tps resurrectionis oīm. Octaua aūt etas ipsa est dies resurrectiōis sine vllo tpis fine beata. Tūc aūt non solū circūcisi sed omnibus ab eis pctīs abscisis mūdi et immaculati eternū nomē scti suscipiēt et hereditatē qui ei go mala et vana cogitare vel loqui aut facere nō appetit iste interius et exterius perfecte circūcisus est. Paruz autem prodest circūcisum esse ex parte vna et nō ex alia vt enim

Pius papa.

ait Pius papa. Nihil prodest hoī ieiunare et orare. et alia religionis bona agere nisi mēs ab iniquitate et ab obtrectatōibus lingua prohibeat. Nihil quidem prodest. s. q̄-

Beda.

tum ad vitā eternā prodest enī q̄tū ad tpalia. vñ Beda Nemo sane est circūcisionez predicari audiens. vnius solummōbri continētiaz auctūr imperari quasi vel a fornicatione tm vel licito matrimonio tpanter vtentem vel virginitatē gloriosuz existere absqz aliarū virtutū abiectione sufficiat. non oīm potius quos corde vel corpe gestamus sensuū castigatōnez precipi. Ille itaqz vera circūcisione mundatus est qui obdurat aures suas ne audiat sanguinem et claudit oculos suos ne videat malum qui custodit vias suas ne delinquat in lingua sua et attendit sibi ne grauetur cor eius in crapula et ebrietate qui lauat inter innocentes manus suas et ab oī via mala prohibet pedes suos. qui super oīa castigat corpus suuz et seruituti subijcit oīqz custodia seruat suū cor qm ex ipso vita pcedit. Sed et ipsa bona actio sua que in abscōdito ē circūcisione nō minus indiget. vt cū ieiunio oro. elemosinā facio. gloriam intrinsecus queram. Quapropter et apłs abscōditā corde circūcisionē sedulo commendat cui laus non ex hoibus sed ex deo est hec beda. Dēmus ergo oē pctm intus et extra vitare. et ex omni parte spūalr circūcisi esse. Totiēs etiā hō circūciditur. quotiens post pctm ad penitentiā reuertit. hāc aūt circūcisionē precedere oportet octo spūales illumiātiones diuinaz grāz q per viij dies intelligitur et sic octauo die circūcisio in aīa celebratur. vicz petōris ad deū conuersio pctī recognitio ꝯtritio. ꝯfessio. satisfactio pctī detestatio in futurum cautio. et ex tūc octauo sequitur impij iustificatio qua grā infunditur et pctm expellitur et in ipsa die octaua. s. i iustificationis impij celebratur circūcisio in aīa penitētis. Que qdez circūcisio nō est aliud q̄ āputatio viciorū q habet fieri in cultello pnīe. Sicut enī in circūcisione corporali fit āputatio superflue carnis sic in circūcisiōe spūalī fit amputatio viciorū et pctōz q sola sunt hoī superflua oīa eniz alia creata in hoie sunt valde bona. Et nō ista circūcisio fiat in aīa ipsa est filia pditōis sm illud geñ. masculus cuius preputij caro circūcisa nō fuit peribit de pplō suo. Ite isti octo dies sunt. viij illuminatōes spūs septiformis in septē virtutibus pncipalib9. cuz perseuerātia finali q ē octaua. Et qr nisi per xpm pctā nō tollūt ipse est eī agn9 dei qui tollit pctā mūdi iō vt dictū est circūcisio cultris fiebat petrinis quia petra erat xps. Hec illa iudeorum circūcisio significat et sine hac significatione inutilis est Et iō xps circūcisus est vt circūcisionis significationem nobis cōmēdaret. Sicut eī nobis est nat9 nobis baptisatus et passus ita et nobis nō sibi ē circūcisus. Spūalē ergo circūcisionē significatā p corporalē hēre studeam9 vt illā spūalē q in octaua resurrectōis in nobis futura ē ab omi corruptōe culpe et pene consequi mereamur. Tres itaqz constat esse circūcisiōes. vna ē sacrm. s. circūcisio que est in corpore due vero sunt res illius sacri. vicz circūcisio a pctō que quotidie est in aīa ac circūcisio a peccato et ab omni pena peccati que in resurrectione erit in anima et in corpore.

Oratio.

o Iesu clemēs q de virgine natus sub lege circūcidi voluisti circuncide ihesu misericors cogitationes verba et opa sui tui vt nil tue volūtati priuz

cogitando loquēdo opando pagā et in sensu sit mihi cogitatus dei. et oīs narratio mea in pceptis altissimi ⁊ in opibus mādatoꝝ tuoꝝ dirigant oēs act⁹ mei. Ecce dñe corā te sunt cor meū lingua mea sensus et mēbra conantur qdem ſꝫ p se nō possunt. Factu qđ ipa nō pñt. et perfice in bonis desideriū mei peccatorisq cōsueuisti desiderium suum dare iustis Amen.

De apparitione domini. Ca. xi.

Ertiadecima vero

die puer iesus manifestauit se gentib⁹. i. magis qui erāt gentiles Prophetatū qppe fuit vaticinatū fuerat per balaā pphetā gentiliū q oriret stella ex iacob et cōsurgeret hō de israel. vbi ostēdit q ort⁹ noue stelle apparētis erat signū xpi nascētis. Isti ergo videntes nouā stellā cognouerūt pīspiratione diuinā q illa erat q per balaā pdicta fuerat. et iō stati mouerunt se de locis suis vt ad venerandū puerū natū venirēt. Isti a balaā gen⁹ duxerāt ⁊ nō min⁹ fidei q generis successores et heredes erāt. vñ nō a magica arte sed a magnitudine scie vocati sunt magi. quasi in sapia magni. et erāt in scia astroꝝ piti. quos eni hebrei scribas. greci phos. latini sapiētes hos pse magos appellāt. Et ideo erāt magi nō malefici ſꝫ sapiētes primitie fidei nr̄e. Qui iō etiaꝫ reges dicti sunt q2 illo tpe phi et sapiētes regnare psueuerunt. Unde de antiquoꝝ tpm felicitate Sen. sic dicit. Sūma felicitas erat gentiū in qbus nō poterat potentior esse nisi melior. Illo ergo seculo qđ aureū perhibet. officiū erat impare nō regnū Parū erat regi sine arte et difficultate sibi inuenire aliquod receptaculū Vñ de qdam phō tunc regente statim subiungit Dyogenes dedalus cum vidisset puerū caua manu aquā bibenteꝫ fregit ptin⁹ exēptū e perula calicē hac obiurgatōe sui Quā diu hō stultus supuacuas sarcinas habui. Qui se cōplicuit in dolio et in eo cubitauit hec Sene. O qntuꝫ distat inter rectores huius tēporis et illius q2 nunc oīa illis cōtraria s. diuitias honores et delitias querunt et ideo in futuro forte pe⁹ gētib⁹ hēbūt. (Et venerūt magi ab oriente) .i. a partibus que respectu hierusalem sunt versus oriente vt fm cris Unde dies nascitur inde procederet fidei initiū q2 fides lumen est aīarū. Et fm bern. Merito ab oriente veniunt qui solem iusticie nouū nobis ortum anunciant. letisqꝫ rumoribus totū mundum illuminant. Venerūt autē specialiter de finibus persaruꝫ medorū et chaldeoꝝ vbi fluuius est saba. a q ⁊ sabea regio illa đr. iuxta quā est arabia vbi magi reges fuisse memorant. Sūt aūt due arabie vna cōtermina et vicina iudee et respectu hierlm ab oriente de qua videntur magi venisse. alia cōtermina indie distans a hierlm quasi vnius anni itinere. et de hac infra xiij. dies nō poterant venire vñ Remigi⁹. Sciendū est q aliq solēt dicere q puer iqui tunc natus est in tam breui spacio tpis de vltimis finib⁹ terre eos ad se pducere potuit. vel si fuerunt successores balaā regio istoꝝ non longe distat a terra promissionis. idcirco in tam breui spacio tēporis hierlm venire potuerunt. hec Remi. Factū est autē vt visa stella quicqd p rā significabat sanctis psis illustratione mox intelligeretur Xpm igitur deū et hoīem in stella querebāt. quē diuina inspiratiōe per stellā significari intelligebāt. Ista stella differebat ab alijs multipliciter. Pmo in substātia. quia aliarū stellarū materia est materie celestis et quīte essentie. hec aūt de substātia corruptibili fuit. Scđo q ad eius principiū effectiuū. q2 alie stelle a deo per verbum create sunt nulla cooperāte natura. sed ista ministerio angeli a verbo facta est. Tertio in duratiōe. q2 alie a pricipio mūdi sunt cōdite ⁊ in eternū manebūt ista xpo nato creata est et postea esse desinit Quarto in situ q2 alie sunt i celo ista aūt nō fuit sita in firmamēto sed in aere non longe a terra Quīto in magnitudine q2 fm ptholomeū quelibꝫ stellarū firmamenti visibilis nobis maior est tota terra forte ista non fuit vltra quantitatē duoꝝ vel triū cubitorum. Sexto in motu q2 alie mouētur circulariter ab oriēte in occidentē hec aūt ferebat motu recto ab ortu i meridiē. Septimo in statu. alie mouētur motu continuo et nunqꝫ stāt ista aūt cū magis euntib⁹ ibat et cū stantibus et quiescētib⁹ quiescebat. Octauo in vicissitudine apparitionis et occultationis cū eni intrauerunt hierlm occultauit se. deinde vbi herodē reliqrūt seipam mōstrauit Nono in tpe q2 alie lucent solū de nocte hec vero in meridie sole lucente apparebat. quā lux diurna nō impediebat. q2 fm Cris ipos etiā solis radios proprio fulgore superabat Decio in significatione q2 alie signāt tēporū et annoꝝ distinctionē. ista vero significabat creatoris natiuitatē. Undecimo in effectu. q2 alie habent efficatiā certam ad transmutationē istoꝝ inferiorū. ista autē nullum habuit effectū nisi q notauit natū saluatorē. Duodecio i ministerio. cetera eni astra creauit deus in ministeriū cūctis gentibus. hec aūt stella in ministerium solius xpi est edita Tredecimo in singularitate apparitionis. q2 quelibet stella apparet oībus qui sunt in emisperio eius: sed ista visa est tm̄ tribus magis. Quartodecio in motore q2 alie stelle nō habēt motores pprios. ista aūt habuit motorē ppriū ſꝫ angelū q natiuitatē xpi pastorib⁹ nunciauit. Multa et magna hac die facta sunt per dñm iesum ⁊ maxime circa ipam ecclīam. Primuꝫ est q2 ipa hodie in persona magoꝝ ab eo in sponsam est recepta q2 est ex gētibus maxie cōgregata. Nā die natalis sui in psona pastorū iudeis apparuit de qbus nō nisi pauci verbum dei receperūt. Hodie vero apparuit gentib⁹ q ecclīam iplenerūt. q2 in stelle fulgore dei grā et in trib⁹ magis vocatio gentiū pcessit. ipi eni magi primitie gentiū fuerunt ⁊ gētes in xpm credituras signauerūt. Vñ festū hodiernū pprie est festū eccl'e et fideliū xpianoꝝ. Scđm est q2 ecclesia hodie scā est ab eo despōsata. ⁊ eidē p baptismum vere coniūcta. quē tali die anno suo xxx. recipe dignatus est. Et iō letāter cantat. Hodie celesti sponso iuncta est ecc'ia qm̄ in iordane lauit xps eius crimina. Nam in baptismo desponsat aīa xpo q virtutē sumpsit a baptismo suo. et iō aīarū baptisatarū cōgregatio vocatur ecclesia. Tertiū est q2 tali die s. anno reuoluto post baptismuꝫ fecit ad nuptias primū miraculū qđ etiā ad ecclesiā ⁊ spirituales nuptias adoptari pōt. put infra suo loco apparebit His ergo vt cātat eccl'ia trib⁹ miraculis ornatum sanctū diē colim⁹. vñ vt dicit Maxim⁹ eps ⁊ in antiquis rib⁹ libris dies illa đr pluraliter dies epiphaniarū. id est plurīū illustrationū xpi. epiphanes eni illustrationē sonat. Has tñ tres manifestatiōes pprijs qdem noib⁹ distinguūt. ⁊ epiphaniā vocantes eā q per stellā facta ē quasi desursū facta. theophaniā eā q in baptismo quasi a đo id est pre factā. bethphaniā eā q in nuptijs quasi i domo factā. beth eni domū sonat. Recteqꝫ etiā hec in vno die acta nobis mysteria pdicant q trinitatis ineffabilis archanū vno dei sub noīe cōfitemur. Hec maxim⁹. Insup fm Orige. etiā hac die pauit quattuor milia hoīꝫ de .vij panib⁹ et paucis pisciculis. Vides itaqꝫ q venerabilis ē dies ista quā dñs elegit ad tot mirifica et magnifica faciend. Considerās ergo eccl'ia tot magna bñficia hodie sibi a sponso exhibita grata existere volens exultat iocūdatur et iubilat ac diem hāc magnifice solēnisat. Dicamus itaqꝫ nūc de pmo. q2 de alijs dicendū erit infra ordine suo. (Cū ergo) fm pphetiā Michee (nat⁹ esset iesus in bethleē iudee) q est in tribu iuda. qđ đr ad distinctiōeꝫ alteri⁹ bethleē q est in galilea in tribu zabulon (in dieb⁹ herodis regis) s. anno regni sui xxx. per qđ ostendit tps prefinitū xpi nascētis. pphetauerat eni patriarcha iacob illo tpe xpm nasciturū qñ deficeret sceptrū siue rex et dux de populis iudeorū et hoc impletū est in herode ascalonita. q fuit ydume⁹. et primus regnauit alienigena (Ecce magi) et gentiles vniuersam ecclesiam futurā ex gentibus representantes a partib⁹ orientalib⁹ (venerūt hie

Math. ij
Seneca.
Crisosto.
Bern.
Remigi.
Crisostom⁹.
Maximus.
Origenes.

rosolimam) ciuitatē regiā ibidē de xp̄o nato inqrentes (dicētes vbi ē q̄ natus ē rex iudeoꝝ) ecce ergo titulus a magis hic nunciatus a iudeis reprobatus ibi noli scribere rex iudeoꝝ. a sci ipsum a ꝯfirmat⁹ ibi. qḋ scripsi. scripsi (vidim⁹ ei ī oriēte stellā ei⁹) s. ꝓpriā q̄r hāc creauit ad sui ostēsionē (ꝛ venim⁹) ꝑsonaliter (adorare) hūiliter (eū) singulariter. Venerūt pastores vt certificentur vt supra. veniunt reges vt venerentur vt hic veniunt senes vt gratulētur vt infra. Primū pertinet ad prelatos. secundū ad actiuos tertiū ad cōtēplatiuos primi vidēt ꝛ predicant secundi venerātur ꝛ adorāt tertij amplexāt ꝛ tenēt scḋ; quosdā magis iudeā intrātibus stella disparuit vt amittentes itineris ducē necesse haberēt recurrere ad ciuitatem regiā s. hierlm. ꝛ ibidē inquirere de rege nato. scḋ; vero alios cū magi hierlm ad querendū de puero ingressi fuissent. stelle ducatū amiserūt qm̄ auxiliū humanū requirentes iuste ꝑdere diuinū meruerūt. q̄r recte diuino deseruntur auxilio q̄ hūanū preponūt diuino. Et pōt stella ista illuminatio grē intelligi q̄r duz boni a malis ꝯsiliū querunt verā illuminatōz amittūt. ¶ Sed siue añ ingressū in hierlm siue post ingressuz disparuit factū est hoc a deo pluribus de causis. Prīa ꝓpter ipsos magos q̄ prius fuerant cōmoniti celesti signo ꝯfirmarētur etiā dicto prophetico ex doctoꝝ ibi residentiū ꝯsilio. Scḋa ꝓpter xp̄m vt eius natiuitas in ciuitate regia publicaret. ꝛ ꝓphetia de loco natiuitatis xp̄i impleta monstraretur. Tertia vt studio magoꝝ dānaretur pigricia iudeoꝝ. q̄r gentibus sollicite xp̄m querētib⁹. ipsi in nullo moti sunt ad q̄rendū. Quarta vt iudei xp̄m nō recipientes. inexcusabiles de aduentus eius noticia remaneret eis magi iudeis tp̄s. ꝛ iudei magis locū natiuitatis ostēderēt ꝑ hoc etiā figurabat q̄ fides xp̄i erat a gētibus deuote recipiēda. ꝛ a iudeis pro maiori pte in infidelitate remanētibus refutāda. Isti magi fixi fuerūt in timore xp̄i ꝛ fide firmati q̄r nō obstāte q̄ scirēt iuxta edictū imperiale capitali sn̄ia puniendū esse quicūq; regē aliū q̄ subiectū romāo impio noīaret xp̄m

Crisostomus

tū intrepidi sunt ꝯfessi vñ Criso. Sz nūquid nesciebant q̄ in hierlm regnabat herodes. Nūquid nō intelligebāt. q̄ quicumq; rege viuēte alterū regē ꝓnunciat aut adorat puniē in sanguine. Sz dū cōsiderabāt regē futurum non timebāt p̄ntez adhuc non viderāt xp̄m ꝛ iam pati erant mori pro xp̄o. O beati magi q̄ añ ꝯspectum crudelissimi regis prīusq; xp̄m viderēt xp̄i facti sunt confessores hec Crisost (Audiens aūt herodes rex talia de puero nato (turbatus ē) timēs ne regnaturus esset ꝓ eo se tanq̄ alienigena destituto. vbi augu.

Augustinus

Quid erit tribunal iudicātis quando superbos reges cuna terrebat infantis. Timeant nūc reges ad patris dexterā iā; sedētez quez rex impius timuit adhuc matris vbera lābētez. ꝛ nō solū turbatus est ipse sed (ꝛ oīs hierosolima cū illo) nouitate miraculi percussa. ꝛ fauere volēs herodi quē timebāt q̄r sibi subiecta. Sepe eī ppl's plus eis iniuste fauet q̄s crudeles sustinet. vñ rex iniustus oēs ministros h; ipios ꝛ adulatores

Crisostomus

Turbat ergo sm̄ criso. oīs hierosolima cū eo: vel cā adulatōis vel timoris. Turbātur etiā ille ꝛ isti q̄r de aduētu iusti nō pn̄t gaudere iniq̄. vel accipiēdo hic ptē ꝓ toto oīs hierosolima intelligit illa ps q̄ sibi fauebat sic cōter dī q̄n maiores ciuitatis aliq̄d faciūt q̄ tota ciuitas illud facit sicut in proposito q̄ erāt ibidē maiores. ꝛ in regalibus officijs assistentes illi cū rege turbati sunt (ꝛ ꝯgregans) sapiētes iudeorū (sciscitabat ab eis vbi xp̄s nasceretur) Quia enī volebat xp̄m ꝑdere iō studuit de loco natiuitatis xp̄i. diligēter inqrere ab illis q̄ scripturas ꝓphaꝝ pdictas de xp̄o nouerant. ꝛ genealogias descēdētes a dauid scieb̄at (At illi dixerūt ei q̄ in bethleē iude) i. q̄ sita est in

Augustinus

terra iuda prout scribitur in michea sm̄ au. Iudei in hoc facto q̄ docēt alios locū natiuitatis ꝛ tū ipsi nō vadunt siles sunt fabricatoribus arche noe qui alijs vbi euaderēt prestiterūt ꝛ ipsi diluuio perierunt. Siles etiā sunt lapidibus miliaꝝ q̄ aliis viā indicāt. nec ipsū per eam ambulant. de quibus etiā dicit ibidē au. q̄ ostenso alijs vite fonte ipsi sunt mortui siccitate. Per scribas aūt ꝛ sacerdotes q̄ locū natiuitatis xp̄i ex prophetia declarauerūt ꝛ tū ipsuz xp̄z nō adorauerūt sed magis ꝑsecuti sunt signātur doctores bone doctrine sed male vite. q̄ quē predicāt sana doctrina. persequūtur mala vita (Tūc herodes clā) ꝛ occulte (vocatis) ad se (magis. didicit ab eis tp̄s stelle que apparuit eis) Cognito enī loco natiuitatis xp̄i ex iudeorū. tūc voluit scire tp̄s natiuitatis ab ipsis magis. vt si ad ipsum redirent ex tēporis ꝛ loci cognitione posset xp̄m interficere. ꝛ cū esset alienigena nō ꝯfidebat de iudeis. ꝛ ideo voluit ꝯsiliū suū latere eos. ꝛ mittens illos in bethleem dixit eis dolose ꝛ volens decipiendo (Ite ꝛ interrogate diligēter de puero) nato (et cū inueneritis renunciate mihi vt ꝛ ego veniens adorem eum) spōdet falsum obsequiū vt facilius eos decipiat. ꝛ ad redeundum ꝑ ipsum inducat falsa quippe fuit herodis promissio q̄r

Crisost.

sm̄. Crisost. Deuotionē ꝓmittebat sed gladium acuebat ꝛ malitiam cordis sui hūilitatis colore depingebat talis est ꝯsuetudo oīz malignoꝝ q̄n aliquē in occulto grauius ledere volūt hūilitatē illi ꝛ amicitiam fingūt. ꝛ secūdum raba. Finxit herodes tam vultu q̄ verbis se adorare eū velle quem inuida cogitatione tractabat occidere ꝛ hoc vt vel ad ipsuz magi alacrius redirēt. ꝛ ne iudei q̄ erat futurus ab eo ipsum abscōderēt. cuius ꝑsonam oēs ypocrite tenēt qui dū ficte deū q̄runt inuenire illū nunq̄ merentur. Et sicut herodes sub spē religiōis voluit occidere xp̄m sic ypocrite q̄tū in eis est occidūt eū sm̄ illud apli. Rursum crucifigentes sibimetipsis filium dei. nam scḋ;

Gregori.

gregori. Simulata sanctitas est duplex iniquitas scḋm

Crisosto.

Criso. herodi siles esse ꝓbantur qui sacra cōione mysterij indigne abutūtur. Adorare q̄ppe se fingūt ꝛ eū quantū in ipsis est interimunt. Iuxta illud apli Qui manducat ꝛ bibit indigne reus erit corporis ꝛ sanguinis dñi. Cū aūt magi audissent regez herodē nihil mala suspicantes abierunt recedētes s. de hierlm vt irent versus bethleem edocti de hoc per ꝓphetiā. Et cū; hierlm egressi fuissent (ecce stella) que disparuerat iteꝝ eis apparuit q̄r auxiliū deserētes hūanū meruerūt recuperare diuinū in ipso autem loco q̄ eis apparuit stella fcā ē in memoriā huius eccia De inde (añcedebat eos) ꝛ viam ostēdebat (vsq; dum veniens staret supra) locum ꝛ vicina domui (vbi puer erat) Stabat quasi supra caput pueri vt quasi innueret ꝛ diceret hic est qui natus ē rex quē testabar vt quez loq̄ndo mōstrare nō poterat testando mōstraret. Et sic stella duce cum magno gaudio ad thugiriū in quo dñs ihus natus ē puenerunt. Ambiguū ē qḋ istorum fuerit. s. an magi in oriente positi viderunt stellā sup iudeā existez īmobilē. vel viderint stellā in oriente existere q̄ que eos perduxit in iudeaz. Potuit enī nasci in oriētē ꝛ eos precedēdo in hierlm perducere. ꝛ sentit Criso. ꝛ tenetur cōiter. Fulgētius tn̄ videtur velle q̄ eā primo viderint immobilē sup iudeā que dedit eis signum veniēdi in iudeā. qui hierlm tanq̄ caput iudee audierunt. ꝛ ipsis egressis tunc motu notabili eos

Fulgen.

precessit q̄ ꝑacto officio suo i placēte materiā reuersa ē (Et intrantes domū) magi s. diuersoriū (inuenerūt puerū cū maria matre eius) forte tūc sedēte ꝛ tenente super genua puerum ꝛ valde gauisi sunt q̄a desiderio suo fraudati nō sunt nec inaniter laborauerūt vñ Criso. Propterea

Crisosto.

gratulati sunt q̄m qḋ questitū est desideratūq; repererāt q̄m effecti fuerāt nūcij veritatis. ꝛ q̄r nō frustra taz longe vie cōfecerūt spacia tā ardēti quippe ergo xp̄m cupiditate flagrabāt. Felix maria nam ihesus sine maria nō nascitur q̄r ipsa ministra īcarnatōnis sine maria nō inuenit q̄r ipsa famula educationis. sine maria non crucifigitur.

Crisosto.

q̄r ipsa socia passionis. Joseph aūt sm̄ Crisos. idcirco tacetur q̄r nullū de officijs ad nutriciū pertinētibus commemoratur vel sm̄ hylariū ꝛ raba. Diua dispēsatōe actū

Hylari⁹.

est vt illa hora absens eēt ne p̄r eius crederetur vel aliqua suspitōis occasio daret gētib⁹ qḋ deus nō esset q̄ primitias suas statim nato saluatore ad eum adorandum ma-

sersit. Ingressi itaqz (ꝓcidētes) tā mente q̄ꝫ corpe genua
flectūt puero iesu hūiliter et adorāt in carne deū verum
adoratione latrie reuerēter. Honorāt vt regē ꝛ adorāt
vt deum vidēt enī hoīem ꝛ agnoscūt deū, ꝓcidunt in si-
gnū humilitatis sine qua nullus vere adorat. qꝛ oīs ado
rator oēm fastū ꝛ cōfidentiā sui deponere debet vt quaꝫ
corpe deiectionē ꝓfert in oculis dei animo gerat contri-
tiōqꝫ cordis ꝛ hūilitati victimā offerēs deo se curandū cō
mittat. Quāta tūc exultatio tibi fuit o virgo btīssima q̄s
cogitare valeat qñ eū quē nuꝑ genueras iā quasi deum
adorare videbas. O q̄ꝫ magna fuit hoꝝ magorum fides
Quid enī erat credere q̄ ille puerulus sic viliter īdutus
cū paupcula mr̄e ꝛ īloco sic abiecto sine societate sine fa
milia. sine omī ornatu inuēt⁹ esset rex et ver⁹ deus. Et tñ
vtrūqꝫ crediderūt. Paruulū enī nō adorassent ꝛ hono-
rassent si puulū tm̄mō credidissent. Tales duces ꝛ talia
primitiua nos hr̄e oportebat ex quo ptꝫ q̄ cognouerūt
xp̄i diuinitatē ꝑ diuinā reuelationē. Cū enī viderēt pue
rū pānis vilib⁹ inuolutū in gremio paupis mr̄is positū.
nullū regie dignitatis hūtē signū nō est verisile q̄ talem
reuerētiā ei exhibuissent nisi ī eo aliqd supra hoīem co-

Bern.

gnouissent. vñ bern. Adorāt magi et offerūt mūera ad-
huc lactēti mr̄is vbera. Sed vbi est o magi vbi ē purpu
ra regis hui⁹. nunqd viles pāni isti qbus est inuolutus.
si rex est dyadema vbi est. sꝫ vos eū vere videtis in dya-
demate q̄ coronauit eū mat̄ sua. ī sacco nr̄e mortalitatis
de quo cōsurgēs ait. cōscidisti saccū meū ꝛ circumdedisti
me leticia et iterū. Sꝫ vñ vobis hoc o alienigene vt a vo
bis adoret xp̄s. Neqꝫ enī in israel tantā fidē inuenimus
Sic vos nō offendit vilis hītatio stabuli. nō paupes cu-
ne ꝑsepij. Non vos paupis mr̄is ꝑñtia nō lactētis scan-
dalisat īfantia qd facitis magi qd facitis. Lactentē pue
rū adoratis in tugurio vili ī vilib⁹ pānis. Ergo ne deus
est iste. De⁹ certe in tēplo scō suo de⁹ in celo sedes ei⁹. et
vos eū q̄ritis ī vili stabulo in mr̄is gremio. qd facitis q̄
et aurū offertis ergo rex est ipe ꝛ vbi aula regia vbi thro
nus vbi curie regalis frequētia nūqd aula ē stabulū. thro
nus ꝑsepiū. curie frequētia ioseph ꝛ maria. Quō ita insi-
pientes facti sunt viri sapientes vt adorent paruulū de-
spicabilē tā sua etate q̄ꝫ paupertate suoꝝ. Insipiētes fa
cti sunt vt fierent sapientes et predocuit eos sp̄us quod
postea ꝑdicauit ap̄ls qui vult esse sapiens fiat stultus vt
sapiens sit. Nonne timendū erat fratres ne scādalisarē-
tur viri isti. et illusos se crederent cum tāta indigna vide
rent. A regia ciuitate vbi regē querendū cōiectabantur.
ad bethleē villā paruulā dirigūtur. Ingrediūtur in sta-
bulum inueniunt inuolutū pannis infantulum. Non il-
lis sordet stabulū non offendūtur pannis non scandali-
santur lactētis infantia ꝓcidūt ante eū. venerātur vt re-
gē adorāt vt deū. Sed ꝑfecto qui illos adduxit ipe ꝛ in-

Augusti.

struxit et qui per stellam foris ammonuit ipe in occulto
cordis antus edocuit. hec bern vñ ꝛ Augu. Non sub pol
lice cella regalis. non de membris purpura non in capi
te dyadema fulgebat non pompa famulantiū non ter-
ror exercitus non gloriosior fama preliorum hos ad eū
viros ex remotis cum tanto voto supplices attraxerat.
Jacebat in presepio puer ortu recens exigu⁹ corpe con-
temptibilis paupertate. Sed insigni aliquid latebat ī pu
ero q̄ illi hoīes nō terra portāte sed celo narrāte didice-

Crisosto.

rant. Vñ et cris. (Et intrātes domum inuenerūt puerū
cū maria matre eius) Matre inq̄ꝫ ei⁹ nō dyademate co-
ronata. nō auro refulgente aut in lecto aureo recūbente
sed vix tunicā vnā habente. nō ad ornamentū corporis:
sed ad tegumentū nuditatis qualē hr̄e poterat carpēta-
rij vxor pegre cōstituta. Si ergo regē terrenū q̄rētes ve-
nissent magis fuissent cōfusi q̄ꝫ gauisi qꝛ tanti itineris la
borem sine cā suscepissent. Nunc autē qꝛ celestem regem
querebāt ꝛ si nichil regale videbāt in eo: tñ soli⁹ stelle te-
stimonio cōtenti gaudebāt oculi eorū cōtemptibilē pue
rum aspicere. qꝛ sp̄us in corde eorum terribilē eū mōstra

bat. vñ et leo papa. Nec immerito cum tres adorandū pue

Leo papa.

rum noui syderis claritas deduxisset non cuꝫ imperantem
demonib⁹ nō mortuos suscitātē nō cecis visum aut clau
dis gressum aut mutis eloquiū reformātem. vl' in aliqua
diuinarum virtutū actione viderunt sed puerum silentē
quietū sub mr̄is sollicitudine ꝯstitutū. In quo nullū quidē
apparet de ptāte signum: sed magnū prebet de hūilitate
miraculum. Tota cuī vita saluatoris que ꝛ dyabolū supa
uit et mundum. hūilitate est ꝯcepta. hūilitate est confecta
Dispositos dies sub ꝑsecutiōe finiuit. Nec puero toleran
tia passionis nec passuro defuit mansuetudo puerilis vñ
tota christiane sapientie disciplina non in abūdantia ver
bi non in astutia disputandi neqꝫ in appetitu laudis et
glorie. sed in vera et voluntaria humilitate consistit quaꝫ
dn̄s iesus ab vtero mr̄is vsqꝫ ad suppliciū crucis ꝓ omni
fortitudine. et elegit et docuit. hec leo. Ut ergo possis et
tu dyabolū et mundū vincere. conerisꝑ virib⁹ hūilitatis
ac pacientie virtutes exemplo xp̄i seruare. qꝛ his munit⁹
poteris faciliter aduersarios et inimicos tā visibiles q̄ꝫ ī
uisibiles supare. ¶ Et magi inuēto puero. aperuerūt the
sauros suos. in quo moraliter informamur vt thesauros
nostros in via non pandamus. donec preteritis hosti
bus soli deo ex occultis cordiū offeram⁹. Et (obtulerūt)
singli puero iesu (aurum thus et mirrā) Traditio fuit an
tiquoꝝ vt nullus ad deū vel ad regē veniret vacu⁹ ꝛ sine
mūeribus. Arabes aūt auro et diuersis gn̄ibus aromatū
abundant et talia munera offerre ꝯsueuerunt. et iō magi
ista obtulerunt. Et licet morē sue gentis in donis offerē
dis sequerentur hoc tamē diuina inspiratiōe ē factuꝫ vt
aliqd mysteriū mūerib⁹ demōstrarēt ꝛ fidē suaꝫ mysticis
reb⁹ ꝯsiterent. tū s. trinitatis fidē ꝛ mysteriū reuelātes ꝛ
in xp̄o trinitatē adorātes. tū eū regē ꝛ dn̄m deū sed mor
talem significātes ꝛ xp̄i regiā ptātē ac diuinā maiestatē
et humanā mortalitatē venerātes. Hec enim tria magi
de xp̄o cognouerūt vt supra dixerūt. vbi est q̄ nat⁹ ē ec-
ce hūanitas rex iudeoꝝ ecce regia potestas venim⁹ ado
rare eū. ecce diuinitas. Significat enī in xp̄o regia ptās
per aurū. qđ regi soluit in tributū. nā auruꝫ ꝓpter sui no
bilitatē munus est regale. et iō ondit pueꝝ regē esse ꝛ se
illud decere. Signatur vero diuina maiestas ꝑ thus. qđ
deo offert in sacrificiū. et iō ostēdit pueꝝ eē deū. qđ eniꝫ
erat oblatio sacerdotalis. et puer ille erat sacerdos cui
nullus vnq̄ꝫ fuit eq̄lis. Signat quoqꝫ hūana mortalitas
ꝑ mirrā. q̄ condiri solent corpa mortuoꝝ ꝛ xp̄s rex ꝛ sa

Augustinus

cerdos voluit mori ꝑ salute oīm. Vñ aug⁹. Auruꝫ ergo
soluit q̄si regi magno thus immolat vt deo mirra prebe
tur tanq̄ꝫ ꝑ salute oīm morituro. Vnusquisqꝫ aūt eoꝝ pre
dicta tria obtulit. qꝛ vt dictū est mysterio congruit. Nul
lus enī vere xp̄ianus dr̄ q̄ nō xp̄m ꝛ deū ꝛ regē ꝛ passuꝫ
ꝯfiteatur. qđ illis tribus munerib⁹ significat. vñ remigi.

Remigius

Isti magi non singuli singula obtulerunt. sꝫ singuli tria.
et singuli cū suis muneribus regē deuꝫ et hoīeꝫ predica
uerunt hec remig. Hos oīs vere xp̄ianus imitat q̄ xp̄m
verū deuꝫ regē ꝛ passuꝫ ꝯfitet. Offeram⁹ ergo ei auꝝ vt
euꝫ oīm regē esse. ꝛ vbiqꝫ regnare credamus thus vt de
um verū ꝛ creatorē oīm esse ꝯfiteamur. mirrā vt sicilluꝫ
deuꝫ esse credamus. quē hoīem et mortalē ꝓpter nos fa
ctum esse nō dubitem⁹. Oīa cuī hec sancta fides veraci

Hylari⁹.

ter xp̄o offerre nō desinit dum vnū eundēqꝫ deuꝫ veruꝫ
vtrūqꝫ hoīeꝫ credit et vere ꝑ nobis mortuum veraciter
recognoscit. Habem⁹ itaqꝫ ꝭm hilariū in his non modi
cā sacramētoꝝ cognitionē. in hoīe mortis. in deo resur-
rectionis in rege iudicij. Et ego dn̄e iesu in extremo ve-
stigio seruoꝝ tuoꝝ. adoro te sedentē in gl'ia dei patris
vbiqꝫ regnantē. ꝛ offero tibi splendorē fidei. qua te cre-
do regē oīm seculoꝝ deum de deo et hoīem de virgine.
mortuū pro petīs nr̄is ꝭm bern. Obtulerūt auri preciuꝫ
ob paupratē ꝑ ad paupis mr̄is et filij sustentatiōnē thu-
ris ad ornamentū ob sordidā stabuli māsionē ꝛ ꝯtra lo-
ci fetorē. mirre vnguentū ob infantulis. vt assolet corpo
ris teneritudinē et debiliū membrorum pueri cōsolida

De apparitione domini

tionē. Quia ergo obtulimus xpo sua offerimus ei ⁊ nr̃a. Quia enī regē ⁊ deū ⁊ hoīez eū esse credimus sua ē nr̃a vero sunt q̄ nobis a deo donata sūt. Sūt eī in nobis tria munera deo placētia ⁊ hec offeram⁹. Primum ē gia nr̃a que notat̄ p aurū qz sicut auro nihil est nobilius vel preciosius aut pulcrius sic nihil nobili⁹ vel p̄ciosius aut pulcrius q̄ gia corā deo reputatur. Scđm ē corpus nostruz qđ per mirrā designat̄ mirra eī ē amara ⁊ corpus ē amaricādū per castigatōes ⁊ passiōes. Tertiū est cōuersatio scīa honesta in vtroqz .s. in corpore ⁊ aīa ⁊ hoc designat̄ in thure thus aūt nō redolet nisi in igne crcmetur. sic cōuersatio nr̃a non reddit odorem deo nisi crcmetur igne tribulatōis. Debemus etiā offerre xpo aurū dilectionis eo q̄ pro nr̃a salute subijt penā passionis ac thus deuote laudis per grāꝝ actōez ⁊ mirrā cōpassionis p mortis eius recordatōz hꝫ etiā ecclesia moraliter aurū ī p̄fecta sapientia ⁊ doctrina ac recta fide thus in deuota orōne vel bona cogitatione ac scā acbū deo redolentē cōuersatione mirrā in p̄nie amaritudine ⁊ carnis mortificatione ac bona operatōe aurū ergo offerūt doctores thus martires ⁊ cōfessores mirrā ī m penitētes peccatōres. Oīo enim oblatio in his tribus muneri b⁹ ꝯtinet̄. Talia ergo munera magi obtulerūt in quibus ⁊ fidei veritatē ⁊ totā ecclesiasticā disciplinā significauerūt. Scđm bernar. Aurum offerimus saluatori cū pro noīe ipsius ex integro derelinquimus substātiā huius mundi. Ju vero necesse est vt qui terrena cōtempsim⁹ flagrāti desiderio celestia requiramus. Sic enim offerimus thuris odoramentū quo nimiruz designātur orōnes sanctorū. Oportet etiam non soluz vt presens seculū cōtemnas sed ⁊ carnez ipsaz castigeo ac seruituti subijcias. Duas igitur alas habent orōnes cōtemptum mundi ⁊ afflictionez cordis nec dubium quin celo penetret et in conspectu dei sicut incēsuz dirigatur in qua cum auro et thure mirra quoqz ei offeratur. hec ber. Sic ergo magi xpm honorauerūt de substantia triplici .s. corporali qz prociderunt spūali qz adorauerūt temporali quia munera obtulerunt. Plus quippe non habet homo nisi corpus animā et tpalia. Bene aūt tres magi fuisse dicuntur. qz qui ad fidem veniunt. indiuiduam trinitatem confiteri debent siue quia qui deum adorant tres principales virtutes .s. fidem spem et caritatem debent habere siue qz qui deū videre desiderant cogitationem locutionem et operationē seu memoriam intellectum et voluntatem debent a malo obseruare. et in bonis occupare. Unde secūdum grego. Sancti viri bene reges vocantur. qz cunctis motibus carnis non consentiendo succumbere sed bene regendo preesse nouerunt. Et secundum Isido. Reges a recte regendo vocantur. et ideo recte faciēdo regis nomē tenet̄ peccādo amittitur. et hi venisse recedūt ab oriente p qđ intelligitur prosperitas humana que est triplex .s. diuitiarū delitiarū et honorū. Per stellā aūt q̄ magis apparuit. significari pōt virgo maria. que interpretatur maris stella. Hec aūt stella apparet magis seu regibus cōdescenden do sibi deuotis se his regētibus ⁊ eos per huius mundi mare turbulentū nauigantes dirigit ad portuz salutis qui est xps et ipsiz inuenientes venerantur munera ei offerētes .s. aurū caritatis ⁊ thus deuote orōnis ac mirra mortificatōis carnis. Eodē aūt die cū xps in iudea esset natus ortus eius magis in oriēte est nūciatus. Uidebāt nāqz stellā nouaz in qua puer apparebat. supra cui⁹ caput crux aurea splēdebat. audierūt vocē sibi dicentē ite in iudeā et inuenietis ibi natum nouum regem. Igitur in iudeā festinauerunt ⁊ audacter eā intrantes regi celi nato munera obtulerunt. Hi ergo tres magi p tres robustos p̄figurati fuerūt qui regi dauid aquam de cisterna bethleem attulerunt. Tres robusti exercitū inimicorum nō timentes sed viriliter castra ꝯtrāseuntes aquā hauserunt. sic tres magi potentiaz herodis nō formidātes sed audacter iudeam intrantes de nouo rege inter rogauerunt. Tres robusti perrexerunt bethleem pro aqua cisterne. quā hauserunt de cisterna terrestri tres magi venerūt bethleez pro aqua grē eterne quam susceperunt de pincerna celesti. Figurabat ergo illa bethleemitica cisterna q̄ in bethleem nasciturus erat celestis pincerna. qui propinaret aquā grē oīm sitienti. ⁊ daret aquā vite nō habenti ¶ Figura huius nostri regis ⁊ huius nouc oblationis premonstrata fuit in regno salomonis. Salomon residebat in throno de ebore candidissimo. qui vestitus erat auro purissimo. Uniuersi reges terre regem salomonem videre cupiebant et ei munera preciosissima apportabant. Sed et regina saba talia ⁊ tanta munera ei offerebat. quāta ⁊ qualia vbi ternaz visa nō erāt. Thronus vero salomonis ē btā virgo maria in quo residebat ihs xps vera sapiā hic thron⁹ factus est de ebore candido et auro puro. ebur propter suū candorē ⁊ frigiditatē designat virginalis mundicie castitatē sed ebur antiquū in ruborē vertit̄. sic longa castitas martiriū reputatur. Aurū qz in valore precellit omē metallū significat caritatē q̄ est mr̄ oīm virtutū maria ergo fit eburnea propter virginalē castitatē. ⁊ auro vestita propter perfectissimā caritatē ⁊ pulchre virginitati ꝯiungit̄ caritas qz sine caritate corā deo nihil reputatur virginitas. Thronus salomonis sup sex gradus erat exaltat⁹ ⁊ maria supercxcellit btōꝝ sex status .s. patriarchaꝝ pphetarū aplōꝝ martirū confessorū ⁊ virginū. Duodecim leunculi super sex gradus thronū exornabāt qz duodecim apli mariē tanq̄ regine celi ministrabāt vel qz duodecim patriarche progenitores marie erant. Summitas throni erat rotunda quia maria erat sine angulo sordium ⁊ tota munda. Due manus sedile hincinde tenebant qz pater et spūs a matre filij nunq̄ recedebāt ¶ Tandem magi reuerenter ac deuote pedes pueri deosculati sunt ⁊ adorato dn̄o omniqz obsequio peracto. ⁊ deuotōe cōpleta ac bñdictione accepta inclinantes se cū magno gaudio recesserunt qui cū de reditu deliberassent respōsuz acceperūt in somnis per diuinā reuelatōez ne ad herodē redirēt quia cognita veritate nō licz retro ire p hoc etiā admonemur q̄ cū malis hoībus societatē aliquā nō contrahamus. et cognitos errores vitemus vñ senec. Nō est leuitas a cognito errore discedere nō est turpe cū re mutare cōsiluz qz ergo intus in cōscīa querebāt qđ vellet diuina volūtas de reuersione ad herodē sicut eī moyses tacēs clamabat sic isti pio affectu interrogabāt qđ diuina volūtas iuberet iō dei meruerūt respōsionē. sinternum vel angeli ministerio factā. ⁊ descēdētes ad mare per nauez in q̄ transfretantes in thar .s. cilicie abierūt ⁊ sic per aliā viā in regionē suā redierūt. qz scđm hiero infidelitati iudeorū nō erant inde orū propter qđ factū herodes iratus postea naues thar sensū incēdit f̄m prophetiā dauid in spū vehementi conteres naues tharsis vñ criso. Intuere aūt magoꝝ fidem qualiter nō scādalizati sūt in seipsis dicētes. Si magnus est puer hic q̄ necessitas fuge ⁊ occulte recessiōis hoc enī est vere fidei nō q̄rere causas eoꝝ q̄ vere p̄cipiunt̄ sed suaderi solū ab eis hec criso. In hoc ergo forma datur credētibus vt deuoti ad deū veniēt et in oībus operibus suis quid iubeat attēdāt sue ad dyabolū redeāt sꝫ p xpm qui est via. veritas ⁊ vita ⁊ per semitas virtutū ad patriā reuertantur. Hic itaqz admonemur oēm salutē ⁊ spem in xpo locare. ⁊ abstinere priores vite abstinere ⁊ per aliud iter incedere vñ augu. Nō qua venimus via redeamus nec priores nr̄e ꝯuersationis vestigia repetamus via mutata est vñ gre. Magnū vero nobis aliqđ magi innuunt. qz in regionē suaz per viā aliā reuertitur regio q̄ppe nr̄a paradisus est ad quā ihesu cognito redire p viā qua venim⁹ prohibemus. A regione etenī nr̄a superbiendo ⁊ obediēdo visibilia sequēdo cibū vetitū gustādo discessimus sed ad eā necē est vt flēdo obediendo visibilia ꝯtemnendo atqz appetitū carnis refrenādo redeamus. Per aliā ergo viā in regionē nr̄az regredimur qm̄ q̄ a paradisi gaudijs per delectamētū discessimus ad hec per lamēta reuocamur

hec gre. Ad hoc etiā ſignificandū q̄ per aliā viā in regionē noſtrā redire debeamꝰ. Dñs papa in ꝓceſſionibus redit per aliā viā ab ea per quā eſt egreſſus. Magi vero reuerſi ſtudioſe plus q̄ prius deū colentes glorificauerūt et predicātes multos erudierūt. Pie aūt credi pōt q̄ dña paupertatis amatrix zelās fortiter pro paupertate ⁊ intelligens filij ſui voluntatē totū aurū īfra paucos dies pauperibꝰ erogauit. Vñ qñ īt̄rauit tēplū non habuit de quo agnū emeret quē offerret pro filio ſed emit turtures vel colūbas q̄ erat pauperū oblatio. Vides hec ꝓcoma paupertatis ī duobꝰ. Prio q2 hodie puer ieſus elemoſinam accepit vt paup ⁊ mat̄ ſua ſilr. Scdo q2 nō ſolū nō ꝓcurabat acq̄rere. ſʒ etiā q̄ dabant̄ nolebat retinere. Jncreſcebat deſideriū paupertatis. ſi aūt bñ attēdiſti ⁊ profūditas creuit hūilitatis. Sūt etiā q̄ ſe viles ⁊ abiectos ī aīo ſuo reputāt et in oculis ſuis nō extollunt̄ ſʒ ſic eſſe nolunt in oculis alioꝝ. Nō ſic puer ieſus dñs oīm. Etiā alijs ſuos defectꝰ et vilia patere voluit et nō puris et paucis ſed regibus et eoꝝ ſocijs quos ī comitatu ſuo adduxerāt et in tali caſu et tpe in quo multū timēdū erat. Nā cū illi venirent vt regē iudeoꝝ quē etiā deū eſſe credebāt īuenirēt. dubitare poterāt ne talibꝰ de ipo viſis reputātes ſe deluſos ſine fide et deuotiōe recederēt Sed nec propterea dimiſit hūilitatis amator dñs nobis exēplū ne ſub ſpecie alicuꝰ apparētis boni recedamꝰ ab hūilitate. ⁊ q̄ diſcamꝰ etiā in alioꝝ oculis viles et abiecti velle apparere Expeditis igit̄ magis ⁊ verſus patriā ſuā regreſſis: adhuc ſtat dña mūdi cū puero ſuo ieſu ⁊ nutricio eiꝰ ioſeph apud ꝑſepe in illo loceſſo patiēter ⁊ hūiliter vſqꝫ ad quadrageſimā diē. ac ſi q̄uis mulier alia de pplo ⁊ puer ieſus hō purꝰ eſſet et ipi legis obſeruatiōe īdigerent. Stabat igit̄ dña vigilās ⁊ attēta ſup dilecti filij ſui cuſtodia. O cū quāta ſollicitudine ⁊ diligentia ipm gubernabat. ne vel in minimo defectū haberet. Cū quāta etiā reuerentia cautela ⁊ pio timore ipm contrectabat quē ſuum deū et dñm eſſe ſciebat. Flexis q̄dem genibꝰ accipiebat ipm de cunis et reponebat in eis. Cū quanta etiā iocunditate cōfidētia et auctoritate maṫna ipm amplectabat̄ oſculabatur ſtringebat dulciter et in eo delectabat̄ quē ʒ filium ſuū eſſe cernebat et certiſſime ſciebat. Quā ſepe q̄ curioſe et prudenter tenella mēbra ipius faſcians componebat. ſicut enī fuit hūilima ſic fuit et prudentiſſima. vñ in ſingulis officijs ⁊ obſequijs ſedule miniſtrabat vigilanti et dormiētiq̄ nō ſolū infantulo ſʒ etiā grandeuo. O q̄liběter eū lactabat. vix fieri potuit q̄n magnam et alijs feminis inexpertā dulcedinē in talis filij lactatiōe ſentiret. Jpa virgo infantē hūc cōcepit ſine pudore peperit ſine dolore lactauit celeſti rore. virgo añ ptū in cōceptiōe virgo ī ptu in plis ēniſiōe et virgo poſt ptū in pueri dulciſſima lactatiōe vñ aug. Jpam virginē mr̄em dulciter alloq̄ēs ait. Lacta mat̄ xp̄m ⁊ dñm nr̄m ⁊ tuū. Lacta panē de celo venientē lacta eū qui talē fecit te vt ipe fieret in te tibi et munꝰ fecūditatis attulit cōceptus et donū virginitatis nō abſtulit natus. vñ anſ. Uerum dū hunc puulū inter manꝰ ſuas verſaret ad vbera ſua pēderet. atqꝫ ad quas pueri corpis leſiones puulorū more vagire cōſpiceret. q̄ppio precoꝛ affectu mouebat̄ piſſimꝰ animꝰ eius. quoue ſtudio ad occurrēdū cūctis q̄ incōmoda illi fore timebat parabat̄ caſtiſſimū corpus eiꝰ. Sed et de ſctō ſene ioſeph refert ber. q̄ puerū ieſū ſup genua ſua tenēs eidē frequēter arriſit. Stāte igit̄ añ ꝑſepe dña ſta ⁊ tu iuxta ꝑſepe cū ea ⁊ delectare cū puero ieſu q2 virtus exijt ab illo. Quelibet aīa fidelis ⁊ maxime religioſa deberet a die natiuitatis dñi vſqꝫ ad purificationē ſaltē ſemel ī die apud dictū ꝑſepe dñam viſitare puerū ieſum et matrē eiꝰ adorare de paupertate ⁊ afflictiōe. hūilitate ⁊ benignitate ipoꝝ affectuoſe meditari. vidiſti quō b. virgo in ſordēti ſtabulo patiēter multis diebꝰ cū puero ieſu et ioſeph ꝑſeuerabat. vnde nō deberet nobis graue eſſe nec magnū videri in monaſterio ⁊ ſecreto noſtro ꝑſiſtere. Cōſidera nunc quāta ſit ſolēnitas hodierna et letare in ea. q2 hodie apparere ceperūt fidei nr̄e initia. vñ leo papa. Agnoſcamꝰ ergo dilectiſſimi in magis adoratoribus xp̄i vocatiōis nr̄e fideiqꝫ primitias ⁊ exultantibus aīo btē ſpei initia celebremꝰ. honoret̄ a nobis ſacratiſſimus dies ī quo ſalutis nr̄e auctor apparuit et quē magi venerati ſunt ī cunabulis. nos oīpotentē adoremꝰ in celis. vt ſicut illi de theſauris ſuis myſticas dño mūeꝝ ſpecies obtulerūt ita et nos de cordibꝰ nr̄is q̄ deo ſūt digna promamꝰ. Sacrū eni p̄ntis feſti oportet ī nobis eſſe ꝑpetuū q̄d vtiqꝫ ſine fine celebrabit̄ ſi in oībus actibꝰ noſtris dñs ieſus xp̄s appareat hec leo. Vidiſti ergo q̄ mlta noua ī natuitate dñi cōcurrerūt q̄ eū nati ꝓbauerūt. vñ criſo. Oīa itaqꝫ noua ⁊ ſupra modū admiratiōis humane in dñi natiuitate cōcurrerūt. Angelus in tēplo zacharie loquit̄ futurū elizabeth filiū repromittit. non credēs angelo ſacerdos obmuteſcit Sterilis cōcipit virgo parit ioħes ī vtero mr̄is exultat. xp̄s dñs natꝰ ab angelo nunciat̄. ⁊ q̄ ſaluꝰ mūdi ſit paſtoribꝰ ꝑdicat̄. gaudent angeli. exultāt paſtores. magna in celo ⁊ in terra leticia huiꝰ admirāde natiuitatis exorit̄. Nouū ſignū ſtelle e de celo magis oſtendit̄ per q̄d dñs celi ac terre rex iudeorū noſcitur natus. hec Criſo.

Leo papa.

Criſoſtomꝰ.

Auguſti.

Anſelmꝰ

Oratio.

Jeſu bone q̄ de virgine natꝰ te ipm magis ſtella duce reuelaſti ⁊ eos per aliā viā in regionē ſuaʒ redire feciſti. illuminet ieſu miſericors lumē gratie tue tenebras cōſcientie mee. et per tuā letā apparitionem da michi plenā tui ⁊ mei cognitionē. vt intus te videā intus te inueniā ibiqꝫ mirrā cōpunctiōis iterne thꝰ orōnis deuote. aurū dilectiōis pietue maieſtati offeram et qui per viam tenebrarū et culpe receſſi a patria felicitatis ſuperne per viā veritatis et gratie adeam redeam te ducente. Amen.

De preſentatione dñi in templum. Ca.xij

Dueniēte aūt quadrageſima die q̄ñ ſcd̄m legē (impleti ſunt dies purgationis marie) exijt ipa de ſtabulo cū ioſeph et puero vt legē ipleret in qua nichil purgandum erat qꝫ ſine petō cōcepat. Jn circumciſione q̄dem purgabatur puer ab originali q̄d a parētibus contraxerat. Jn purgatiōe vero purgabat̄ mr̄ a petō. q2 in libidine cōceperat. ſʒ nichil hoꝝ in hoc puero vel in mr̄e erat. Et (tulerūt) puerū prius circūciſum de bethleē (in hierlm) vt ſʒ legē (ſiſterēt) .i. offerrēt ſeu offerēdo p̄ntarēt (eū dño) in tēplo (et vt darēt hoſtiā) .ſ. (par turturū aut duos pullos columbarū) pro eo. Ad euidentiā huiꝰ ſciendum q̄ de prolemata duplex erat ꝓceptū. Vnū generale q̄tum ad oēs vt ſcʒ cōpletis diebꝰ purgationis matris puer ad templū deferret̄ et pro eo hoſtia daret̄. Lex aūt purificationis erat q̄ mulier q̄ ſuſcepto ſemine peperiſſet maſculū imūda eſſet vij. diebꝰ ſeparata a cōſortio hoīm ⁊ ab ingreſſu tēpli et a tactu ſacroꝝ et die viij. circūcideretur infātulus et ipa quidē mūda efficeret̄ quo ad conſortiuʒ hoīm ſed adhuc xxxiij. diebus imūda eſſet quo ad ingreſſum tēpli et tactū ſacroꝝ. et his diebus nō licebat egredi domū ⁊c. Completis xxxiij. diebus cū vij. ꝓcedentibus extunc quadrageſima die mulier intrabat templuʒ et p̄ntabat natū puerū dño offerens ſacrificia pro ſe ⁊ ꝓ puero. Si aūt feminā peperiſſet duplicabant̄ dies q̄ ad cōſortia hoīm et quo ad templi ingreſſum Aliud erat ꝓceptū ſpeciale de primogenitis tam in hoībus q̄ in iumētis vt ſancta dño fierent q2 dño cōſecrata erāt. Ex eo tpe quo primogenita egiptioꝝ dñs interfecit filios iſrael ſaluās. oīa primogenita filiorūʒ iſrael ſibi vendicauit. ſibiqꝫ offerri ꝓcepit Sicut enim voluit ſibi offerri primitias fructuū ita et primogenita hoīm et aliorum aīaliuʒ mundorū. Sed q̄re hoc niſi vt oīa prima ⁊ maxime oīa

Luce ſcdo.

meliora et cariora dño offeramus. Quia ergo xps ex mu-
liere natus et primogenitus sub lege fieri voluit. Hec duo
premissa circa eũ obseruata fuerunt. Non suffecit mgro
hũilitatis perfecte cũ per oia patri coequalis esset: se sub
dere hũili virgini nisi et subderet se legi. Hoc aũt pluribus
de causis fecit. Primo vt veterem legẽ approbaret. Se
cũdo vt eã seruãdo in semetipsam consummaret et termi
naret. oñdens ex hoc qꝛ ad ipsam ordinata erat. Tertio
vt iudeis calũniandi occasionez subtraheret. Quarto vt
hoĩes a seruitute legis liberaret. Quinto vt exemplum
hũilitatis et obie nobis daret. Quãuis etiã b. virgo ad le
gem mulier ũ nõ teneretur nec purificari indigeret. qꝛ nõ
concepit suscepto semine. sed spũssancti mystico spirami
ne voluit tñ subdi purificationi propter plures ratiões.
Prima vt se in hoc alijs mulieribus conformaret sicut et

Bernardus

filius p oia fratribus assimilari voluit vñ ber. Vere b. vir
go nõ habes cãm nec tibi opus est purificatiõe. Sed nũ
quid filio tuo opus erat circumsione. Esto inter mulieres
tanq̃ vna illarũ. nã et filius tuus sic est in medio puerorũ

Beda.

Seda scdm bedaz. Sicut xps sic et be. virgo legi est spon
te subiecta vt nos a legis vinculo solueremur. Tertia vt
occasionem scandali vitaret. nondum enim erat notum
ipsam sine semine peperisse. Unde si non obseruasset di
eo purificationis sue fuisset iudeis occasio scãdali et mur
murationis contra ipsam. Quarta vt legem purificatio
nis terminaret adueniẽte. s. xpo qui est nostra purificatio
p fidẽ nos purificat. Quĩta vt nobis exm̃ hũilitatis da-
ret. Nã hũiliauit se etiã in his ad q̃ tenebatur vt humilita
tez doceret. vt enim mr̃ doctoris oĩm et ipsa doctrix exi-
steret cũ nõ posset propter sexũ publice docere verbo sõ
voluit docere exẽplo. Maria igitur licet purificatõe non
indigeret purificationez tñ peragere voluit qꝛ oĩa que le
gis erãt diligentissime obseruabat. et ideo ipsa est per ar-
chã testamẽti prefigurata. in qua iclusa erãt legis mãdata.
Ibi et erãt due tabule in qb' x. p̃cepta scripta erãt q̃ ma
ria diligẽter obseruabat. Archa et librũ legis continebat
et maria libros sacre scripture libenter legebat. In archa
erat virga aaron que floruit. et maria floruit et benedictuz
fructum ventris sui protulit. Archa etiam vrnaz auream
cum mãna celi cõtinebat et maria verum manna celi no-
bis offerebat. Archa de ligno cethim imputribili erat fa
cta et maria in putredinẽ vel in puluerez non est redacta
Archa iiij. circulos aureos in lateribus habebat et maria
quattuor virtutes cardinales que diuiduũ virtutũ radices
et initia sunt in se gerebat. Archa habebat duos vectes.
quib' portabatur per q̃s duplex caritas in maria designa
batur. Archa tam intrinsecus q̃z foris deaurata erat. ma
ria intus et foris virtutib' resplẽdebat. Quapropter ipsa
etiam pulcre figurata est in cãdelabro aureo qḋ lucebat
hierosolimis in domini tẽplo supra qḋ. vij. lampades ar
dentes stabãt que vij. opera mĩe in maria figurabãt q̃ re
gina mie et mr̃ pietatis erat. Hoc cãdelabrũ et eius can-
delã honoramus qñ in festo purificatõis accensas cãde
las baiulam' maria enim cãdelã dño in sua purificatõe
offerebat qñ simeon lumẽ ad reuelatõz gentiũ cõcinebat
Xps marie filius est cãdela accensa propter tria q̃ inue-
niũtur in ea. s. lignẽ ignis et cera. et in xpo sunt tria. s. caro
aĩa et deitas vera. Hec cãdela pro hũano genere dño est
oblata per quã nox tenebrarũ nrarũ est illuminata obla
tio huius btĩssime cãdele p̃figurata fuit in puero samu-
ele. Anne sterili cõtra morẽ nature de' filiũ dedit et ma-
rie virgini supra cursum nature filium inspirauit. Anna
obtulit filiũ qui iudeos erat propugnaturus maria ob-
tulit filiũ q̃ mũdũ erat protecturus. Fili' anne post ea a
iudeis ẽ refutatus filius marie ẽ ab eis turpissima morte
cõdẽnat'. Hoc ẽ qḋ simeon marie prophãdo predice-
bat qꝛ filij ipsius gladi' aĩam suã ptrãsire debebat. Ibãt
igr̃ parẽtes ihesu i hierlm vt legis mãdata pficerent et q̃z
nis timerẽt herodẽ tñ nõ sunt ausi trãsgredi legẽ quin ad
templuz pueũ deferrent. Et forte adhuc oĩa quieta erãt
adhuc herodes magos expectans nondum sui cordis
malitiã reuelauerat. Dñs itaqꝫ ihesus xps cum matre in
his et alijs legẽ obseruans oñdit cũ quanta sollicitudine
et vigilantia debem' obseruare euãgelij precepta quan
do ipse precepta legalia q̃ p seruũ dederat cũ tãta obser-
uauit diligẽtia. Adduxerũt ergo dñm tẽpli ad tẽplum vt
facerẽt scdm ꝯsuetudinẽ legis pro eo. Cũqꝫ intrassent tẽ
plũ emerunt duos turtures aut duos pullos columba-
rũ. vt pro eo offerrẽt sicut p paupib' erat cõsuetũ. Et qꝛ
pauperrimi erãt credẽdũ est magis qꝛ de pullis colũbarũ
emerũt qꝛ facilius et pro miori p̃cio inueniunt. et lõ i lege
vltimo loco ponuntur. Et tacet euãgelista de agno qꝛ erat
diuitũ oblatio. Unde qꝛ tã pauperes parẽtes dñs elegit
qui nõ haberẽt agnũ quẽ pro eo offerrẽt sꝫ tñ par turturũ
aut duos pullos colũbarũ q̃ erat oblatio pauperũ. In le
ge enĩz dñs preceperat vt dic qua parẽs infantẽ in tẽplo
presentaret p sua et sobolis purificatõe agnũ anniculũ im
maculatũ in olocaustũ ac etiã turturẽ siue pullũ colum-
be pro pctõ. qꝛ in libidine ꝯceperat offerret. Qui vero nõ
sufficiebãt ad offerẽdũ agnũ duos turtures offerrẽt vel
duos pullos colũbarũ. vnũ loco agni in olocaustũ qḋ to-
tũ incensum dr̃ qꝛ totũ incendebatur. et alterum pro pec-
cato qui cedebat in partẽ sacerdotis q̃ orabat pro mulie
re. et sic mũdabatur. Hanc ostiã et oblatõem pauperũ vo
luit dñs pro se dari. et cũ diues esset p nobis paup digna
tus est fieri. vt nos sua paupertate ditaret et diuitiarum
suarũ donaret esse p̃ncipes et nos faceret hic in fide diui-
tes et in celo regni heredes. Sicut enim mortalitatem no
strã assumpsit vt p eã nobis immortalitatez cõferret sic
paupertatẽ nr̃am voluit assumere vt p eã nobis eternas
diuitias tribueret. Imitemur ergo nos dñm nr̃m et spon
taneã paupertatẽ amemus. vt hñtes victũ et vestitũ his
cõtenti simus. Cur aũt pulli colũbarũ et nõ simpliciter co
lũbe sicut turtures in sacrificio dñi permittebantur offerri.
declarat ber dicẽs. Et lꝫ al's quidẽ per colũba sps̃sctũs

Bernar.

soleat designari. qꝛ tñ libidinosa auis est nõ decuit affer-
ri eam in sacrificio dñi nisi ea sane etate que nesciret libi
dinẽ ac turturis nõ designat etas qñ agnoscitur castitas
in quacũqꝫ etate demqꝫ ꝯpare vno ꝯtẽta est quo amisso
alterũ nõ admittit. uniuersitatẽ in hoĩb' nuptiarũ redar
guẽs. Cernere ẽ turturẽ tpe sue viduitatis sctẽ viduita-
tis opus strẽnue ac ifatigabilit' exeq̃ntẽ videas vbiqꝫ sin
gularẽ vbiqꝫ gemẽtẽ audias nec vnq̃z in viridi ramo resi
dentẽ prospicias et tu ab eo discas voluptatum viretta
virulẽta vitare Adde q' in iugis mõtiũ et in summitatib'
arborũ frequentior illi cõuersatio ẽ vt qḋ vel maxime pro
positum pudicitie decet doceat nos terrena despicere et
amare celestia hec ber (Et ecce simeõ) inter sacerdotes:
famosus et noiatus q̃ (iustus) erat in oĩ opatõe boni (et tio
rat') in cautela mali. vel (iustus) recte se hñdo ad p̃xĩz (et
timoratus) q̃ ad deũ qꝛ difficile iusticia sine casto et filia-
li timore dñi custodit timor eniz dñi iusticie et ceterarũ vir
tutũ custos est. qꝛ quãto iustus ardẽti' deũ diligit tanto
solerti' offendere cauet. Illorũ enim opatio comitatur iu
sticia quorũ mẽtes timor dei illuminat. testante ps q̃ ait.
Btũs vir qui timet dñm et c. Et salomone q̃ dicit Qui ti-
met deũ nichil negligit. Et bñ iustus erat et ad proximuz
se recte habebat. qꝛ nõ suã solũmõ sed et totius ppl̃i salutẽ
q̃rebat (expectãs ꝯsolatõez israel) in desiderio et spe boni
promissi quo ad fidei et spei rectitudinẽ quã hẽbat. Mi-
nores quidẽ expectabãt ꝯsolatõez tpalẽ per p̃missũ sa-
lutis auctorẽ. vt q̃ ab herode pressi fuerãt. i aduentu sal-
uatoris liberati cõsolatõez acciperẽt. Maiores vero vt
simeon et hmõi etiã sp̃ialẽ cõsolatõez et redẽptõez a dia-
bolo expectabãt. Cõsolatio q̃ppe israel i. videntis deum.
dñi aduẽtus in carne fuit sctĩ eniz p̃res quos met' origi
nalis pctĩ ꝯtristabat per dñi icarnatõz cõsolari credebãt
Hãc ꝯsolatõz simeon q̃ obediẽs interpretat': expectabat
quẽ matura etas de mũdo exire ꝯpellebat. tñ propter de
siderium videndi dñm in carne manebat (Et spũssctũs)

et sanctificator ex pñtia summi boni (erat in eo) qñtũ ad
gratie plenitudinẽ quã possidebat. qr nõ solum habuit
gratiã iustificantẽ prout cõîter dr̃ a iustis sʒ etiã qñtũ ad
illuminatiões ⁊ ꝯsolatiões diuinas spãles. Dicitur⁹ euan-
gelista de symeone qr spũsſctũs erat in eo ꝑmisit ꝙ erat
iustus et timorat⁹ qm illoꝝ corda de⁹ inhabitat q̃ timen
teo deũ iusticiã seruãt. vñ ipse ꝑ prophetã dicit. Super
quẽ requiescet spũs me⁹ nisi sup hũilẽ et quietũ ⁊ tremẽ
tem ſmoẽs meos. et ab ipo (spũsctõ) q̃ per inhabitatẽm
gratiã in eo erat (rñsum) in orõnib⁹ suis deuotis (accepe
rat) inuisibiliter ĩ mẽte ꝑ occultã ĩspirationem. et ĩtellexit
de xpĩ aduẽtu ꝙ xpm quẽ videbat oculis mẽtis videret
oculis corporis añq̃ꝫ pñtẽ finiret vitã. ex q̃ pꝫ ꝙ pro hoc
pu⁹ orauerat. qr hoc sperabat ⁊ ꝯsolationẽ israel expecta
bat. tũc enĩ erat opĩo cõis apud ĩtelligẽtes ꝙ ĩminebat
aduẽt⁹ xpĩ ſm signa a patriarchis ⁊ ꝓphis data. et iõ sy-
meon de hoc feruẽti⁹ deũ orabat (et in spũ) i. ꝑ reuelatio
nẽ spũsscti ⁊ ipo spũsctõ q̃ in eo erat iubẽte (venit ĩ tem-
plũ) vt sicut rñsum ⁊ ꝓmissũ ab eodẽ spũ accepat xpz dñi
id est vnctũ a dño añq̃ꝫ moreret videret. O q̃to deside-
rio vidẽdi dñm senex iste brũssimus estuabat quẽ iã etas
de hoc sclo exire cogebat sʒ dei rñso renitebat. qr nõ erat
mortẽ visur⁹ .i. sensitur⁹ vel experturus (nisi prius videret
xpm dñi) messiã ꝓmissũ oculis corꝑalib⁹. hoc ei ergo desi-
derabat ĩ mẽte tractabat h̃ semp cogitabat dicẽs. Scio
qr veniet. scio qr videbo eũ. Sed qñ veniet qñ eũ videbo
Ueni dñe iesu solue michi hec vincula et me iã nunc ĩ pa
ce ire ꝑmitte. Dũ autẽ hec secũ diceret dũ hoc desiderio
estuaret dictũ est illi a spũsctõ Ecce adest quẽ expectas
quẽ q̃ris nunc eũ videbis. surge. ꝓpera. festina vade ad
tẽplũ Cũ aũt festinãter veniẽs tẽplũ intraret ⁊ eũ vide
ret statim eũ spũ ꝓphetico cognouit. Eadẽ q̃ppe spũs
gr̃a q̃ olim ꝑcognouerat vẽturũ etiã nũc venientẽ et iã
iãq̃ꝫ a se videndũ cognouit saluatorẽ. Et accelerãdo oc
currẽs genua flexit et eũ int̃ brachia adorauit mr̃is. bra
chiaq̃ꝫ sua extẽdit ⁊ pentib⁹ ait. Michi eũ date. michi de
bet̃ mei officij est. ad hoc missus sũ huic obseq̃o reserua-
tus sũ Mater vero ĩtelligẽs volũtatẽ filij porrexit eum
symeoni. Ille autẽ letus et exultans cũ maximo cordis
gaudio in vlnas suas et inter brachia eũ suscepit. O q̃
beate man⁹ que verbũ vite palpauerint. ⁊ vlne q̃ ipsum
amplexate sũt Et cũ puerũ in vlnas accepisset surrexit
et mox senectus fugit ac iuuenalis vigor ⁊ fortitudo af-
fuit. Magna hic dñi ptãs sed nõ minor eius claret hũili
tas. Qui celo terraq̃ꝫ nõ capit̃ grãdeui hoĩs vlnis gesta
tur. q̃ prius seipm ferre vix poterat nunc leuiter puerũ
ferens exultat. Ipse enĩ portabat a quo portabat̃ ⁊ q̃ ver
bo virtutis sue oĩa portat. Ille portabat xpm in hũani-
tate a quo portabat̃ ꝑ diuinitatẽ Elegãter igit̃ dictũ est
Senex puerũ portabat. puer autẽ senem regebat. Fere
bat senex xpm infantẽ qui illum regebat ĩ senectute de-
gentẽ. Felix q̃dem symeon iste q̃ nõ solum videre sʒ etiã
xpm in carne meruit portare. Felix nimiũ q̃ tantã cõso-
lationẽ meruit quã desiderauerãt patriarche ⁊ ꝓphete
et non acceperũt Et nõ dubiũ quin ex huiõi amplexu
iesu xpĩ multas cõsolationes recepit et singularia caris-
matũ grãrũ. Unde et dicit doctor grec⁹ ꝙ infantis ineffa-
bile iubar adeo illustrauit senem vt ꝓcessu tpis futura
mox sibi fierent nota. Nõ minus felices sunt q̃ nõ vide-
runt et crediderũt (Bñdixit) q̃q̃ꝫ ⁊ laudauit (deũ) grãs
agẽdo pro tãto bñficio ſ de impletiõe ꝓmissionis et de
exhibitiõe saluatiõis ac viso redẽptore aperit reuelatio
nẽ in secreto dyalogo sibi factã dicens. (Nunc dimittis
dñe seruũ tuũ in pace. qr viderũt oculi mei salutare tuũ)
⁊c. ꝑ totũ. Te inq̃t dñe bñdico ꝓmissio tua completa est
completũ est desideriũ meũ qr video xpm salutare tuuz
dñm meũ Jesus enĩ saluator siue salutaris interpretat̃.
Uiderunt q̃dem oculi carnis hoĩem sed oculi mẽtis co-
gnouerunt eũ esse deũ (Dimittis) ergo .i. dimittes v⁹ di-
mittas. vt intelligat̃ optatiue .i. vtinã dimittas iã nunc
et de certo (seruum tuũ) abire (in pace) et de hac vita trã
sire in cordis quiete quieturũ in sinũ abrahe. Quasi secu
re morior qr pñs est et in ꝓximo passurus quo redimat̃.
Sciebat q̃ beati oculi qui xpm essent visuri et iõ donec
illum videret nolebat morte dissolui. Mox aũt vt vidit
optabat solui a corpore et in sinu abrahe pacem habere
Letãter enĩ descẽdere volebat ad limbũ patruz ex quo
sciebat saluatorẽ natum. Sed quõ in pace dimittit̃ cum
oẽs tunc sterneret lectũ suum in tenebris. In pace inq̃t
quietis nõ in pace fruitiõis dei. Ecce symeon ꝑfectus sic
it habẽs vitã in patiẽtia et mortẽ in desiderio. Adeo er-
go in q̃busdã ꝑfecti fuerũt pr̃es veteris testamẽti vt no
ui ſm bedã. Qui vult tenere iesum manib⁹ et amplexari

Beda

et in pace dimitti omni labore nitatur vt habeat spiritũ
ducẽ veniatq̃ꝫ in hierl'm cõuersando ĩ celestibus. vesat
in templũ optãdo se exẽplo illoꝝ in q̃bus habitat deus
suspirãdo et vnã petendo vt inhabitet sẽp in domo dñi
expectat dñm et aduentũ eius. Sic enĩ ⁊ ipm verbũ dei
in manib⁹ accipe ⁊ fidei ac spei ⁊ caritatis brachijs mere
bitur amplecti. Tunc dimittet̃ vt nõ videat mortẽ eter-
nam qr vidit vitam. Multum enĩ felix mortem videbit
carnis quicũq̃ꝫ sic xpm dñm satagerit pri⁹ videre oculis
cordis. vñ bern. Dimittet̃ in pace q̃ xpm habet in pecto

Bernardus.

re. Ipse enĩ est pax nr̃a. Tu quo exibis aĩa misera q̃ ducẽ
itineris iesum ignoras. Moraliter symeon qui obediẽs

Moraliter.

interꝑtatur bonũ religiosũ significat. et hic manet ĩ hie-
rusalẽ q̃ interꝑtat̃ pacifica qr manet in pace interna fra
terna qui est iustus ad proximũ timorosus ad deũ expe
ctans cõsolationẽ israel .i. diuine visionis qr isrl' vidẽs
deum interꝑtat̃ et spũsctũs est in eo ꝑ sue grẽ bñficium
Et tali dat̃ iesus ad amplexandũ et sic cũ symeone de tã
to bñficio bñdicit dñm et desiderat exire de mũdo vt ei
detur ad ꝑfecte fruendũ ſm aplm desideriũ habens dis
solui et esse cum xpo. Moraliter etiã hic instruimur de
multis Primo ꝙ ꝑ virtuosa opa q̃ per brachia intelligũ
tur iesus apphendit̃. Scdõ ĩ hoc ꝙ senex ĩfantẽ suscepit
instruimur ꝙ deposita culpe vetustate debemus induce
re vite nouitatẽ. Tertio in hoc ꝙ xpc qui oĩa portat vo-
luit portari habemus exemplũ humilitatis. Quarto in
hoc ꝙ bñdixit deum instruimur ad agendũ gratias deo
de oĩbus bonis nr̃is. Possumus etiã dicere ꝙ in hoc cã
tico magnificatur xpc quo ad quattuor ſm quattuor no
mina q̃bus symeon xpm appellat Cõmendat̃ enĩ xpus
vt pax vt salus. vt lumen vt glĩa. Pax est qr mediator
salus qr redemptor lumen qr doctor. glĩa qr premiator
Et in hijs q̃ttuor cõsistit ꝑfecta xpĩ cõmẽdatio ĩmo toti-
us euangelice historie quedã breuissima cõprehẽsio. Ea
nãq̃ꝫ q̃ respiciunt eius incarnationẽ cõprehẽdunt̃ in pa
ce. ipe enĩ est pax nr̃a q̃ fecit vtraq̃ꝫ vnũ. qr vtrãq̃ꝫ natu-
ram in vno supposito vniuit duos ꝑplos in vnũ copu-
lauit dans pacẽ his q̃ longe ⁊ his q̃ prope deũ etiã hoĩ
recõciliauit. Ea vero q̃ respiciũt eius ꝑdicationẽ et sue
vite cõuersationẽ ac miraculoꝝ opationẽ cõprehẽdũtur
in luce vñ ipse dicit. ego sum lux mũdi Que aũt respiciũt
redemptionẽ ⁊ passionẽ cõprehẽdunt̃ in nomine salutis
Sed q̃ respiciũt resurrectionẽ ⁊ ascensionẽ ꝯphẽdũt in
glĩa. Et qr cãticũ istud sic cõtinet laudis xpĩ plenitudinẽ
et senis moriẽtis cõsolationẽ. iõ in sero et fine cantatur
in cõpletorio. (Et erat pater ei⁹) ſ putatiu⁹ i. ioseph q̃
meruit vocari pater xpĩ eo ꝙ fuit nutricius eius (et mat̃
eius) vera .s. maria (mirãtes) non dubitãdo sʒ assentiẽ-
do ⁊ cõgaudẽdo (sup his q̃ dicebãtur d̃ illo) s. iesu Mira
bat̃ virgo de his q̃ audierat ab angelo in annunciatiõe.
ab elizabeth in salutatiõe et iohãnis exultatione ⁊ a za-
charia in iohãnis natiuitate. Itẽ mirabatur ꝑ pater ioseph
de exultatione angeloꝝ nato xpõ ⁊ de cãtico nouo. Itẽ
de aduẽtu pastoꝝ et de reuerentia magorum. Item de
aduẽtu symeonis et laude eiusdem. Que omnia erant
mira et ammiratione digna vñ ambro. Non solum ab

Ambrosius.

angelis et ꝓphetis a pastoribus et gentibus sʒ etiã a se-

aioribus et iustis generatio domini accepit testimoniū.
Omnis etas ⁊ vterq₃ sexus euentorumq₃ miracula fidē
astruunt virgo generat. sterilis parit mutus loquitur eli
zabeth prophetat magnus adorat ytero clausus exultat
vidua cōfitetur iustus expectat. Et ex virtute pueri quē
gestabat in vlnis benedixit symeon marie et ioseph cum
affectu ⁊ gaudio ac deo grās referendo q̄muis enim ma-
ria ⁊ ioseph essent maiores in sanctitate ille tñ precelle-
bat q̄tuz ad sacerdotis officiū ad quem spectat benedi-
cere populū. Mos quippe erat in lege. q̄ q̄n parētes pre
sentabāt puer in tēplo. sacerdos bñdicebat illis ꝑ pentī-
bus et puero. Et ideo bñdixit symeon parentibus xp̄m
presētantibus. i. beatos eos dixit ⁊ bñdictos predicauit.
vel benedictionē a deo eis optauit. Huius autem bene-
dictionis formā nō habemus expssam s₃ pōt ista benedi
ctio intelligi laudationis et gratiarū actionis. sicut dici-
mus q̄ creatura benedicit creatori ipm cū grārū actione
laudādo. Bñdixit parētibus propter filiū sicut ecōuerso
plerūq₃ bñdicūtur filij pp̄ter parētes ⁊ nota q̄ in ioseph
p̄ris similitudo erat. q̄ nutritor eius ideo nō est cōi benedi
ctōe priuatus. Maria virgo q̄ vere ē ei⁹ mr̄ erat ⁊ de pue
ro magis ad eā ptinebat. io ad eā singulariter se vertit re
uelando et occultoꝝ presagia. Cognouit enī₃ illo docēte
quē gestabat in vlnis. diuinū illud non esse ex ioseph sed
ex virgine. iō ad eā dirigit sermonē. ⁊ nō solū benedixit.
sed etiā pphetādo futura predixit dicēs (Ecce posit⁹ est
hic) per aduentū suū a deo statutus ⁊ ordinatus (in rui
nā) i. superboꝝ se stare putantiū. de q̄bus ipse dicit si nō
venissē et locutus eis nō fuissem petm̄ nō haberēt (⁊ in
resurrectōe₃ multorū) i. hūiliū semē stare reputantiū qui
in eū credentes resurrexerūt a pctīs per eū. ꝑ dicit (in isrl')
q̄ multitudo ia veritate credentes fuerūt excecati et mul
ti prius simplices ignorātes illuminati (⁊ in signū) i. fede
ris ⁊ recōciliatōis inter deū ⁊ hoīem (cui ꝯtradicet) p̄rio

Origenes.

a iudeis. deinde a gētibus seu paganis postea ab hereti-
cis hoc nō credētib⁹. Ubi notandū scd̄m Orige. q̄ in oī-
bus que de xp̄o narrātur a fidelibus ꝯtradictōꝫ passus ē
falso ab incredulis de q̄bus ipse ꝯquerit in ps̄ dicēs. In
surrexerūt in me testes iniqui. ⁊ mētita est iniquitas sibi.
Potuit enī₃ xp̄s īpugnari sed nō expugnari. Sed ⁊ pra
ui xp̄iani ꝯtradicūt ei in morib⁹ ⁊ opibus etsi nō in fide ⁊
sermonibus qui cōfitentur se nosse deū. factis aūt negant
Uenit ergo saluator in ruinā nō credētiū ⁊ supboꝝ. ⁊ hoc
per occasionē ⁊ in resurrectōe₃ credētiū ⁊ hūiliū s₃ p cām
Nō solū aūt alijs in ruinā ⁊ alijs in resurrectōꝫ venit s₃ et
vni eidēq₃ hoī in ruinā pariter ⁊ resurrectōe₃ apparet in
ruinā s. vicioꝝ. ⁊ resurrectōe₃ virtutū. Nec fit resurrectio

Bernardus.

virtutū nisi precedat ruina viciorū vt ait ber. Nō pōt vir-
tus cū vicijs pariter crescere. ergo vt illa vigeat ista cre
scere nō sinat. Tolle superflua ⁊ salubria exsurgunt.
Uel notandū q̄ xp̄s destruxit regnū pcī ⁊ construxit re
gnū virtutū propter qd̄ dr̄ positus in ruinā ⁊ resurrectio
nem. Ruit enim superbia ex eius humilitate ruit auari-
cia ex eius paupertate. ruit luxuria in eius castitate ruit
inuidia in eius benignitate ruit gula in eius sobrietate. ru
it ira in eius patientia ruit accidia in eius labore ⁊ vigi-
lia. Et sic xp̄s construēdo regnum virtutū destruxit re-
gnum vicioꝝ ita q̄ eisdē venerit in ruinā et resurrectiōe₃

Crisostomus.

Nā scd̄m criso. cū superbus humilis efficitur lasciuus ca
stus auarus misericors ⁊ ita de alijs tunc in eadem per-
sona est ruina vicij ⁊ resurrectio virtutis. Et ad hoc a deo
positus fuit hic in mūdo tanq̄₃ signū ad sagittā vt quili
bet quasi pro libito iaculū mitteret in eū. Et pphetizās
symeon de xp̄i passiōe ait (Et tuā aīa₃ pertrāsibit) p cō-
passionē (gladius) i. passio seu dolor passiōis ipsius. Nō
enim absq₃ magno affectu materni doloris potuit vide
re crucifigi filiū et si speraret morte deuicturū ac resurre

Hieronimus.

cturū ⁊ post mortem victurū. Unde dicit hiero. q̄ q̄ in
parte impassibili passa est plus q̄₃ martir fuit. Dolores
quippe quos pariens effugit. hos tpe passionis xp̄i sustī

Anselmus.

nuit. vnde ansel. Nūc reposcit debitum atrox vis nature
qd̄ tibi detinuit olim pariture. penasq₃ fenore estimauit
vsine. que cōi martirib⁹ debebātur iure (vt reuelētur ex
multis cordibus cogitatōes) Xp̄i namq₃ passio multoꝝ
cordiū cogitatōes reuelauit. q̄ prophetarū dicta cogi-
tationes ⁊ occulta mysteria ibi reuelata sunt ⁊ cōsumma
ta. Et hoc quidē velum tēpli significauit qd̄ eo moriēte
scissū est vt sancta sctōꝝ oībus appareret. Uel multorū
cordiū i. bonoꝝ ⁊ maloꝝ cogitationes tūc reuelate sunt
q̄ xp̄o passo alij crediderunt. alij credere noluerunt. Et

Beda.

scd̄m beda₃ antea incertū erat qui in deorū eu₃ receptu-
ri erant. ⁊ qui non postea certum fuit. ¶ Mystice: vt dicit
beda. vsq₃ ad finē seculi gladius tribulatōis aīa₃ ecclesie
pertransit cū signo fidei ab impijs ⁊ reprobis cōtradicit
cum multos ruere videt eū reuelatio cordiū cogitationi
bus vbi bonū semē seminauerat. zizania germinare con
spicit. Et notandū q̄ ly vt nō tenetur hic causaliter nō ei
pp̄ter hoc pricipaliter pati voluit xp̄s vt reuelarētur hoīꝫ
cogitatōes. s₃ tenet hic cōsecutiue. q̄ hoc qd̄ est reuelare
cogitatiōes: secutū est ad passiōe₃ xp̄i. Sicut si dicerem
exiui ad cāpos vt caperer ab hostibus. capi ab hostibus
nō fuit de intentōe mea sed quoddam ꝯsecutiuū ad exi-
tu₃ meū. ⁊ ē iste modus loquēdi cū dr̄ sepe in euangelio.
Hoc factū est vt implerentur scripture. Hoc enim nō fu
it principalis intentio xp̄i q̄ talia fecit vel passus est vt
implerentur scripture sed postq̄₃ talia euenerūt ꝯsecuti-
ue scripture sunt īplete. Nō enim prophetia est cā euen-
tus rei sed ipsa res est cā prophetie. Aliter exponit orige.

Orige.

de reuelatōe occultoꝝ pctōꝝ in cōfessione vt reuelentur
cogitatōes male p cōfessionē. que prius occultabātur q̄
per effectū passiōis in sacramēto pnīe operātis sanātur.
Et ipsa eadē hora qua s. symeon loquebat de xp̄o tenēs
eū in vlnis superuenit ⁊ anna prophetissa nō a casu vel
ex dispositione humana. sed spūssancti reuelatione. sicut
dictū est de symeone ⁊ adorās eū (ꝯfitebatur dn̄o) cōfessio
ne laudis ⁊ gratiarū actionis laudās deum de tantis be
neficijs adimpletis ⁊ in incarnatione ⁊ natiuitate exhi-
bitis perhibensq₃ testimoniū de filio instruēs populū (lo
quebatur de illo oībus qui expectabāt redēptionē) hieru
salē ⁊ (israel) annūciās eis natū esse redēptorē ⁊ hūani ge
neris saluatorē et q̄ ille diu desideratus esset qui eos re-
dimere ⁊ liberare deberet. Oībus fidelib⁹ qui iugo hero
dis alienigene grauati liberatōe₃ ciuitatis ⁊ ppli ac etiā
spūalē expectabāt per aduentū xp̄i in proximo fieri re-
demptōe₃ a tyrannide herodis ⁊ demonis promittebat
Hec mulier venerabilis cuius nobilitas extollitur conti
nentia laudatur etas cōmendat religio predicat ydonea
⁊ digna valde erat q̄ dei filio incarnato testimoniū perhi
beret. Unū ⁊ prophetissa describit vt eius testimoniū au-

Orige.

tentizet. q̄ prophetie inspiratio vel reuelatio diuina esse
perhibet vt ori. Iuste scā mulier spū prophetādi meru
it q̄ longa castitate lōgis etiā ieiunijs ad hoc culmē asce
derat. Quia ergo oēm sexū ⁊ oēm etatē gradū et omne₃
professionē dn̄s redimere venerat dignū erat vt oēs in
eius natiuitate testimoniū perhiberēt. Sūt enim tria ge
nera in vtroq₃ sexu cōmēdata puta de virginibus s. ma
ria ⁊ xp̄s ac de viduis. s. anna ⁊ symeon. cuius etas cōpa-
ratur anne. Et etiā tertiā gen⁹ s. de coniugatis s. elyza-
beth ⁊ zacharias. Nullus ergo gradus xp̄ianoꝝ fideliu₃
preterimissus de quo nō haberet testimoniū saluus omniū

Anselmus.

Et aūt dicit ans. Oblatus ē in templo ⁊ a sancta vidua
susceptus vt fideles suos donū dei frequētare ⁊ vt eū me
reant suscipere studio sanctitatis intendere moneret A
symeone sene susceptus atq₃ laudatus est vt vite grauī-
tatem ⁊ morum maturitatem se diligere patefaceret. Ex
ulta ergo ⁊ tu cū illo sene symeone ⁊ anna longeua proce
de in occursū matris ⁊ paruuli vincat verecūdiā amor.
timorem expellat affectus accipias ⁊ infantem in vlnas
tuas dicasq₃ cū sponsa tenui eū nec dimittā tripudia cū
illo sanctissimo sene ⁊ concine nūc dimittis sci uū tuum

dñe fm verbũ tuũ in pace. hec ansel. Moraliter nota ꝙ inopinatus cõcursus istarũ personarũ de quibus fit hic mentio non sine mysterio instinctu diuino fact⁹ est. Unũ nos spũaliter in mente debemus istarũ quattuor personarũ processionẽ celebrare. Per symeonẽ qui interpretatur audiens qui et responsum audiuerat a spũscõ mentali scʒ reuelatione significatur verbi dei studiosa auditio per annam ꝗ interpretatur grãa que nõ discedebat de templo significatur crebra oratio. per ioseph qui interpretatur appositio vel augmentũ qui et sollicitã curã habuit de puero xpo: intelligitur bonoꝝ operum cõtinua appositio p mariã vero ꝗ interpretatur illuminata: ꝗ et xpm portauit in vtero significat diuine cõformitatis pfectissima visio. Hec aũt quattuor psone xpm offerẽtes: in mente debẽt portare quattuor luminaria. Symeon portat lumen sancte meditationis. anna gestat lumẽ interne deuotionis ioseph defert lumen virtuose progressionis. maria vero portat lumen sublime contemplatiõis. Hec quattuor innuitur in ps. cum dr Memor fui dei ꝛ delectatus sum ꝛ exercitatus sum ꝛ defecit spũs meus. Et patent referendo singula singulis. Et cõsiderãdum ꝙ pñtationi dñi interfuerũt quinqꝫ psone. Xpe iesus p quẽ significãtur innocẽtes. maria scʒ amarũ mare p quã penitentes. ioseph scʒ accrescens per quẽ proficientes. symeon per quẽ pfecti in vita actiua: anna per quã perfecti in vita cõtemplatiua. In quo significant illi ꝗ sunt digni vultui dei in templo dei celestis hierl'm presentari. *Anselmus* Tandẽ symeon puerum iesum matri reddidit: quem illa letãter reaccipit. Postea vadunt ad altare facientes processionẽ: ꝗ hodie repñtant per vniuersum orbem. Procedũt alacriter illi duo venerabiles senes ioseph ꝛ symeon cum exultatione magna iubilãtes. Sequitur mater portans regẽ iesum cũ ineffabili cordis leticia ꝛ anna associat eã vadens ex latere cũ reuerentia iubilans ꝛ ipa cum idicibili gaudio ꝛ laudans dñm affectu imenso. Ab istis ergo fit pcessio venerabilis paucis quidem sed valde magnis ꝛ quasi de omni genere hoĩm repñsentantibus. Sunt enĩ inter eos de masculis ꝛ feminis senibus et iuuenibus virginibus ꝛ viduis. Maria quidem et ioseph tanqꝫ parẽtes puerum iesum in tẽplo pñtauerũt symeon vero et anna vt pphete preconiis ppheticis laudauerunt. Sic et nos in ista die mistiũ solẽnia celebrãtes cereũ accensum per quẽ significat puer iesus in manibus baiulam⁹ et processionẽ facientes vsqꝫ ad altare deferimus ꝛ offerim⁹ recolentes illud lumen ineffabile qđ maria et symeon hodierna die portauerunt in manibus. Sunt enim tria in cereo per ꝗ significant tria ꝗ fuerunt in xpo. Nam cera significat carneʒ xpi que nata est de virgine maria sine corruptiõe. sicut apes cerã gignũt sine alterutriũ cõmixtione. Lignus autẽ in cera latens significat aĩam xpi candidissimã in carne latentẽ. Ignis vero siue lumen significat diuinitatẽ. qꝛ de⁹ noster ignis cõsumens est. Per hec etiam tria põt trinitas designari. vñ est versus Cera foc⁹ lignũ tria sunt mõstrantia trinũ. Cũ autẽ puenirunt ad altare: mater cũ reuerẽtia genua flectit et dilectissimũ filium suũ deo prĩ suo sup altare offert. Presentabat ipa b. virgo puerum dño grãs agens deo prĩ de mũere tanto ꝙ ipa virgo eũ cõceperat ꝛ pepererat. et ꝙ ipa in tali ple dignissima deo prĩ cõsecrabat. Presentatio enĩ pueroꝝ ad templũ pcepta erat ppꝫ tres cãsas: vt ex hoc ĩfans dño cõsecraret tũ vt p hoc dñe custodie cõmẽdaret tũ vt grãꝝ actio deo redderet a quo tale donũ parẽtes acceperũt ꝛc. Sed prime due cãe nõ habebãt locũ in xpo qꝛ mox cõcept⁹ in vtero fuit plenissime deo cõsecrat⁹ et diuine custodie p diuinitatis vniõnẽ cõmẽdat⁹. sed tertia cã pcipue locũ habuit ĩ xpo. p qua b. virgo grãs agere habuit deo prĩ pre oĩb⁹ matrib⁹. vt pote ꝗ eũ singulari priuilegio cõcepit ꝛ pepit. Quid aũt ipa tũc orauerit ꝗdue dixerit scriptũ nõ habem⁹ sed forte sim[i]lia his verba saltẽ ore cordis dicebat. Ecce dñe sancte pater pñsento tibi filiũ tuũ a te eternaliter genitũ et de me tpaliter natũ. Ego p̃sento tibi eũ ꝗ tibi semp est pñs. Grãs tibi ago ꝙ eũ tuo mũere sic cõcepi mirabiliter et peperi ineffabiliter. O scẽ pater hũc filiũ tuũ ꝛ meũ tibi offero oblationẽ nouã deũ caro factũ: ꝗ pro salute mundi oblatur⁹ est tibi semetipm. O qualis est ista oblatio. Nũqꝫ talis facta a scõ vñ bern.

Bernardus. Offer filiũ virgo sacra ꝛ bñdictũ fructũ vẽtris tui dño repñta. Offer ad nraꝫ oĩꝫ recõciliationẽ hostiã sctãm deo placẽtẽ hec bern. Uoluit aũt xps deo prĩ pñtari: ꝗ nunqꝫ ab ei⁹ aspectib⁹ latuit nobis in exẽplũ. vt sicut nõ grã sui de⁹ factus est hõ: sʒ vt nos p grãm faceret deos nec ppter se circũcisus ẽ in carne sed vt nos spũaliter circũcidamur sic ppter nos sistit dño vt discam⁹ deo pñsentare nosipos. Deinde aduocantur sacerdotes ꝛ redimit dñs oĩm tanqꝫ seru⁹ quinqꝫ ciclis argẽteis qꝛ erat primogenit⁹. Quinqꝫ ciclis argenteis redimebat primogenitũ et erat ciclus gen⁹ monete obolos xx. habẽs. Precepit enĩ lex oẽ masculinũ primogenitũ tam hoĩs qꝫ pecoris sanctũ dño vocari. a dño sãctificari et pñsentari ac sctificatũ et dedicatum dño dici ꝛ sacerdotis esse. ita ꝙ primogenitũ de tribu leui non redimeretur. sʒ in misterio ꝛ seruitio domus dñ s. tẽpli sp ꝛ ppetuo teneret. Primogenitũ vero de aliis vndecim tribubus sacerdos redimi faceret ꝛ precio accepto illud ad ppria a gentibus referri pmitteret. primogenituʒ qꝫ animalis mũdi deo offerret. imundi vero aũt pcio redimi aut mũdo mutari aut occidi faceret. est aũt anĩal mũduʒ ad offerendũ mũdũ ad esuʒ. Immũdoꝝ vero aliud ẽ immundũ ad offerẽdũ: sʒ mũdũ a natura. vt asinus ideoqꝫ aut pcio redimebat: aut agno cõmutabatur. Aliud immundũ ad offerendũ ꝛ redimẽduʒ seu pmutãdũ: vtcʒ canis ꝛ iõ precium aliqđ non hũs occidebat: et ex toto ab vsibus tẽpli piciebat. Cum igit xps de tribu iuda vna de vndecim fuerit: ptʒ ꝙ redimi debuit ꝛ iõ redemptus fuit. Accepit etiã mr de manu ioseph aues predictas: ꝛ genua flectẽs offert sup altare deo prĩ eas. Obtulit ergo btã virgo tanqꝫ paupcula par turturũ aut duos pullos collũbaꝝ. vnum in olocaustum p filio alteꝝ p pctõ in hoc se subdẽs legi peccatricũ ꝗuis nullũ haberet pctm. Facta ergo oblatiõne ꝛ redẽptiõe mater filiũ receperat: et eũ secũ domi reportat vnde bern.

Bernardus. Oblatio ista frẽs satis delicata videt vbi tm sistit duob⁹ redimit auibus ꝛ ilico reportat. Ueniet tps qñ iaꝫ nõ offeret in tẽplo nec inter brachia symeonis sʒ extra ciuitatẽ inter brachia crucis. Ueniet qñ nõ redimetur alieno: sʒ redimet alios sanguine pprio. qꝛ redemptorẽ misit euꝫ deus pr̃ populo suo. Istud ẽ sacrificium matutinum: illud autẽ vespertinuꝫ hoc bern. Mystice p primogenita aĩalũ significat ille ꝗ vnigenitus dei dignatus est nasci primogenit⁹ ĩ dignitate oĩs creature. ꝗ ẽ vere sctũs dño: qꝛ sine pctõ.

Moraliter Moraliter autẽ p primogenita significant bone actões intus: ꝗ quasi corde gignimus ex dei grã. Cõmouemur ergo hic vt oĩa primogenita nrã deo offeram⁹. ꝗcqđ bonũ ꝛ iustũ in nris opeꝛibus inueniemus eius grẽ nõ nris meritis deputem⁹: dicentes Non nobis dñe nõ nobis sʒ noĩ tuo da glĩaꝫ. Si aũt immũdũ aliqđ parimus .i. si pctm in ope ppetramus occidamus .i. malũ p emendationẽ radicitus euellamus aut certe mutemus illud mundo declinantes a malo et facientes bonum aut redimamus quinqꝫ ciclis bona opera ꝛ dignos fructus pñie: p quinqꝫ sensus corpis facientes. Commouemur etiã hic vt si in grege operum nostroꝝ agnũ innocentie vel pricipales virtutes qualis est caritas castitas humilitas patientia ꝛ hm̃oĩ inuenimus: deo offeramus id est ꝙ digne viuimus. non nostris meritis deputemus sed illius qui ait in euangelio: Sine me nichil potestis facere ipse enĩ dat velle ꝛ pficere. Si autẽ tam paupes sumus vt in ope nrõ agnũ ꝛ diuitias innocue vite vel principales virtutes non inueniamus offeramus saltẽ duos turtures vl' duos pullos colũbarum .i. duo genera compunctionis: vide licet timoris ꝛ amoris: ꝛ nõ solum pro

De presentatione domini

nostris aliorumqz diluendis peccatis: sed etiã pro impetrandis virtutib⁹. ꝛ desiderio patrie celestis quotidie defleamus. Et sic vnũ p petõ offerimus dñõ de malis perpetratis gemimus alterũ in olocaustũ qñ amore celestiũ inflamamur. ¶ Moraliter hic attẽdẽda sunt tria misteriũ purgationis marie sacrũ delationis dñice ꝛ significatũs oblationis facte. Quãtuz ad primũ sciendũ q maria que interpretatur stella maris vel amarũ mare. designat aiam siue sit in lumine vite cõtemplatiue siue in amaritudine vite actiue. Et vtraqz necessaria est purgatio q videlicet aĩa contẽplatiua purgetur a supbia qḋ fit p timorẽ ꝛ aĩa actiua a negligentia: qḋ fit per rigorẽ ꝛ laborez In hierusalem enim q interpretatur visio pacis. ꝛ significat vitaz beatã nemo infert. nisi prius dies purgatõis ei⁹ impleantur. Quia nisi qs sit plene purgatus ꝛ ita purus sicut fuit in baptismo nõ põt peruenire ad istã hierusalẽ vel etiã in tẽplũ celeste Talis aũt purgatio celebrat vel hic in pñtĩ per pniam aut tribulationes ꝛ hmõi vel in penis purgatorij Quãtuz ad scḋm sciendũ q legimus xpm delatum in hierusalẽ. vt hic. ꝛ legim⁹ eũ delatũ in egyptũ. In quo docemur. q proles mentis nr̃e que est intelligẽtia. nunc eleuãda est ad ↄ̃tẽplatõz eternoꝝ q̃ p hierl'm designatur que visio pacis interp̃tat nũc vero deprimẽda est ad ↄ̃siderationẽz pprioꝝ defectuũ q̃ p egyptũ designat egyptus enĩz tenebre interp̃tat. Possumus et aliť quiqz numerare loca in q̃ xps portat vel ducit s. in hierl'm egyptũ desertuz montẽ excelsum ꝛ tẽpli pinnaculũ. Et ista quinqz loca significãt quinqz status in quib⁹ inuenit xps Hierl'm significat vitã ↄ̃templatiuã vbi est visio pacis. Egypt⁹ significat vitaz actiuã in qua est meror ꝛ angustia tribulatõis Desertũ significat religionẽ in qua insistitur ieiunijs. Mõs excelsus significat fastigiũ prelationis. Pinnaculũ templi est sedes magistralis. ꝛ in his statibus inuenit iesus qr in oĩ statu ecclesie põt inueniri iesus. s. salus. Sed cõsidera quis portauit eũ in hierl'm: ꝛ ubi. ꝛ inuenies q in hierusalẽ ꝛ i egyptum tulerũt xpm maria et ioseph stella maris ꝛ augmentũ fidei s. ꝛ caritas in desertũ ductus est a spũ scõ sed in montẽ excelsuz ꝛ supra pinnaculũ tulit eũ diabolus. ꝛ iõ timere dñt prelati ꝛ magistri ne eos portauerit diabolus in montẽ excelsum prelationis ꝛ in cathedram magistrationis. ¶ Quantuz ad tertiũ est notandum q oblatio indeterminate fiebat de turture vel colũba per turturẽ que est solivaga ꝛ casta intelligitur vita cõtẽplatiua per colũbã vero que gregatim volat ꝛ fecũda est significat actiua. Et vtraqz auis gemitũ habet p cantu sed aliter ꝛ aliter. Gemitus eĩ turturis cõpetit cõtemplatiue. ꝛ hic geminat. vnde dr̃ par turturũ. Primus gemitus est amoris de quo dicit apl̃s q intra nos gemim⁹ adoptõz filioꝝ dei expectãtes. Scḋus est deuotiõis. de quo dicit idẽ apl̃s q spũs postulat pro nobis gemitib⁹ inenarrabilib⁹. Gemit⁹ vero colũbe cõpetit actiue. ꝛ hic est duplex vnde dr̃ duos pullos columbaꝝ. Vnus ẽ p pctis ppriis s. iuxta illud ysa quasi colũbe meditantes gememus. Alius est p pctis alienis. scḋm illud trenoꝝ. Oẽs porte eius destructe: sacerdotes eius gemẽtes Hũc quadruplicẽ gemitum offerre debẽt. qui agnũ i innocentiã nõ habent. Predicta igiť recolligendo dicẽdũ. q in hac purgatione delatõe ꝛ oblatione significat. q qui purgatus ẽ a supbia ꝛ negligentia: ꝛ dispositus est vt ascẽdat ad ↄ̃tẽplationẽ dei. ꝛ descendat ad cõsiderationem sui. Et rursus ascendens gemat ex amore et deuotõe ꝛ deorsum rediẽs gemat ex ↄ̃tritione et compassione In his ↄ̃sistit perfectio fidelis aĩe deo deuote. Et qr vtraqz iste vite deo sunt accepte: nõ est diffinitum vtruz pro dño tunc turtures an columbe sint oblate sed indifferenter est dictũ: par turturum aut duos pullos columbarũ ¶ Vidisti ergo in p̃dictis xpi ꝛ parẽtũ ei⁹ ꝛ paupertatem. qr pauperũ tm̃ habebãt oblationẽ. Si aũt vis informari de humilitate cõsidera ista oblatione ꝛ redẽptiõe ac legis obseruatione de facili poteris aduertere. Aduerte etiã hic de xpi humilitate. quõ a precedentibus sit aucta successiue. Nã i natiuitate se habuit vt paup hõ. i circũcisione vt paup ꝛ petõr homo sed hodierna die vt pauper et peccator ꝛ seruus. Vt pauper quidem in eo q pauperuz oblationẽ elegit vt petõr vero in eo q ipse cũ mr̃e p oblationẽ expiari voluit vt seruus aũt in eo q redimi se fecit. Et qr vt visum est post circũcisionem filij ꝛ purgationem matris tulerũt iesum in hierusalem vt sisterẽt eum dño. Sciendũ est ꝛ diligenter aduertendũ q ex predictis tribus moraliter instruunť fideles vt cũ tẽplũ dei materiale i ecclesiam ingredi voluerint. in ipsis tribus circũstantijs se debeant beate virgini ꝛ xpo conformare. vt videlz sint a petõrum scoria purgati ꝛ circũcisi. quo ad primũ sint brachijs scẽ matris ecclesie deportati quo ad secundũ sint recte intentionis siue ordinati quo ad tertiuz ¶ Primo ergo ingressuri ecclesiaz debent a petõꝝ scoria esse purgati ꝛ circũcisi nã beata virgo añqz egredereť in templũ post partũ sui immaculati filij dies purgationis impleuit ipse etiã filius añqz induceret in tẽplũ circũcidi voluit. Nõ q mater purificatione indigeret aut filius circũcisione cũ illa nõ suscepto semine cõceperit et ipse ex intacta virgine natus fuerit. vterqz tñ in hoc legẽ seruare voluit vt nobis daretur forma purgationis ꝛ circũcisionis spũalis qr purificari ꝛ circũcidi debemus a vitijs anteqz ecclesiam ingrediamur ꝛ deo offeramur si volumus q ei nr̃a placeat oblatio. qr scḋm bedam nemo nisi purificatus ꝛ circũcisus a vicijs dñicis est dignus conspectibus. Ex quo trahiť documẽtũ q nullus ingredi dz ecclesiam cũ conscia mortalis criminis nisi prius sit confessus vel saltem cõtritus si nõ assit copia confessoris. et q ingressuri ecclesiam prius dñt purificari a petĩs saltẽ generali ↄ̃tritõe et si nõ hẽat ↄ̃sciẽtia certi peti cũ bonarũ mẽtiũ sit culpã timere vbi culpa nõ existit exẽplo b. virginis purificatõe minime indigẽtis. propter qḋ consuetudo est q aqua bñdicta habetur añ fores eccĩe vt igressuri ei⁹ aspersione purificent etiã a venialibus q̃ de mortalibus sibi conscij nõ existũt In cuius figura labia cũ aqua erat ante ostiuz tabernaculi. ꝛ ibi aaron ꝛ filij eius ingressuri tabernaculũ lauabãt manus ꝛ pedes. ¶ Scḋo debent eẽ brachijs sancte matris ecclesie supportati sicut xpus portat⁹ est in templũ brachijs sue matris. vt de fidelibus digne ecclesiam ingredientibus dicat ipsa mr̃ ecclesia illud osee portabam eos in brachijs meis. Extra ista aũt brachia vnitatis eccĩe sunt heretici q̃ oberrãt a fide scismatici qui deuiãt a caritate ꝛ oẽs excõicati q̃ presicisi sunt ab vnitate ecclesie. Hi eĩ oẽs q̃ nõ portanť in brachijs matris ecclesie. nõ sunt idonei ad ingressum eius vt cyprianus. Nõ pt hr̃e deũ prẽz qui mr̃is ecclesie nõ tenet vnitatem Frustra ergo ꝛ indigne eclesiã materialez ingrediť. qui inter brachia ecclesie mystice nõ cõstringitur. ¶ Tertio dñt esse recte intentionis siue ordinati vt vicz cã deuotionis ꝛ orõnis ingrediant ecclesiam nõ cã vane simulationis sicut ypocrite non cã ostentatõis ꝛ inãis glorie sicut illi qui se ornant in vestibus ꝛ alijs vt appareant hominibus nõ cã lasciuie sicut qui vadũt ad ecclesiam ad videndum mulieres vel viros vt concupiscant ꝛ concupiscantur. non cã vanitatis ꝛ solacij sicut qui vadũt ad ecclesiam vt vacent vanis colloquijs cachinnis et leuitatibus non causa questus ꝛ auaritie sicut clerici qui vadunt ad ecclesiam solũ propter pñtias sibi dandas. vel qui vadunt ad negotiationem ꝛ causa lucri temporalis. Hi enĩ omnes qr finẽ debitum non intendũt non sunt digni ingredi in templum qr ingredientes nõ sistunt se domino nec veniũt spiritu in tẽplum. Vñ nõ vident xpm: nec eũ amplexari possunt spũalibus anime brachijs. ¶ Et nota scḋm bedã. q ille post circũcisionẽ hierusalem allat⁹ ꝛ domino oblatus est q̃ iuxta eũ qui dixit declina a malo ꝛ fac bonũ postqz desijt a peccatis: bonis cepit operibus abundare. qui dicere põt oculi mei sp ad dñm: ꝛ audiã vocem laudis tue qui dicit: xpi odor sumus ꝛ leuaui manus me

Moraliter.

Morali- ter.

Beda.

Cypri.

Beda.

as ad mandata tua. et conuerti pedes meos in testimo-
nia tua qui siue manducat siue bibit siue aliud quid agit
omnia in gloriam dei facit: et dicit. Quam dulcia faucibus
meis eloquia tua domine. et ad extremum cor meum et caro
mea exultauerunt in deum viuum. Quare autem saluator
in templum portari voluit: preter rationes alias potest esse ratio
vt per suam presentiam templum sanctificaret. sicut baptizatus est
vt ipse aquas sanctificaret. Unde sicut per baptismum christi
non solum sanctificata est illa pars aque iordanis que tetigit
carnem christi: sed et omnes aque sic per eius delationem in tem-
plum illud: in biblium sanctificata sunt omnia templa in
eius nomine dedicata. propter quod statutum est quod in eccle-
sijs debet haberi etiam corporalis christi presentia. videlicet in
sacramento. Unde etiam ibi reconduntur reliquie sancto-
rum. ibi etiam ministeria fiunt angelorum. Et ideo dignum
est vt ecclesie in veneratione habeantur: et non nisi cum sum-
ma reuerentia et deuotione frequententur. Unde secundum psalmum Do-
mum dei decet sanctitudo. Possunt autem hec exponi
de templo mentali in quod verbum eternum quotidie in-
ducitur a deuotis fidelibus de quo ait apostolus. Tem-
plum dei sanctum est quod estis vos. Et quia nobilitas
cuiuslibet rei ex eius causis colligitur: hinc est quod huius
templi nobilitas colligitur ex quattuor causis. scilicet ex
efficientis dignitate. et materie preciositate. et forme spe-
ciositate. et ex finis honorabilitate. Primum patet quia
hoc templum quod est mens anime rationalis: est ab ipso
deo met immediate creatum. et hoc arguit maximam a-
nime nobilitatem. nam ad creandam animam: deus non
aduocauit aliquam creaturam. sed ipsa trinitas semetip-
sam inuitauit: dicens faciamus hominem. Non enim hoc
verbum dixerit deus ad angelos vt dicit augu. Sed ipse
pater ad alias personas in diuinis. Et ex hoc ostenditur hoc
esse opus singulare ipsius trinitatis. Secundum patet
quia non ex aliqua preiacente materia facta est anima: sed ex nichi-
lo. In omnibus enim rebus creatis non inueniebatur aliquid
materiale ita nobile. vt ex eo posset fieri anima rationalis.
Non quidem terra vel aliquod aliorum elementorum nec
celum puta sol luna stelle seu aliquod corporum celestium
fuit dignum intrare compositionem anime rationalis vt mate-
riale principium eius esset que longe altior et nobilior
eis extitit. et ideo facta est ex nichilo: quod ad maximam
nobilitatem mei cedit. ¶ Tertium patet nam forma ratio-
nalis anime est nobilissima: cum sit ymagine dei insigni-
ta. Non enim deus impressit anime ymaginem alicuius
rei create: sed formam suiipsius. ita quod ipsa forma anime
rationalis non est aliud quam quedam relucentia ipsius be-
atissime trinitatis. Nec poterat beata trinitas magis a-
nimam rationalem nobilitare: quam ei eam sibi assimulauit
et proprie ymaginis formam quam impressit vt quia simili-
tudo est causa dilectionis: et vt anima omnem affectum
dilectionis in ipsum conuerteret. cum nichil sibi simile
in rebus creatis inueniret. ¶ Quartum patet nam deus
non ad alium finem creauit animam quam propter seipsum
vt videlicet esset habitaculum suum. Iuxta illud psalmum.
Quoniam elegit dominus syon id est animam speculatricem. ele-
git eam in habitationem sibi. Et quoniam ad hoc eam elegit: sum-
me eius inhabitationem concupiscit. Iuxta illud prouerb.
Prebe fili cor tuum michi. Et illud sapientie. Delicie mee
esse cum filijs hominum. Unde quicunque deus huiusmodi animam digne pre-
paratam inuenerit quasi voto potitus dicit illud psalmi. Hec requi-
es mea in seculum seculi: hic habitabo quoniam elegi eam. O igitur
Bernar. fidelis anima si nobilitatem tuam ex omnibus premissis
causis attenderes vtique nunquam peccares. Unde Bern.
Si nobilitatem tuam cognoscis o anima mea peccatum
abominaris. Et certe in tantum desideratio nobilitatis
anime ducit in abominationem peccati: quod etiam non ha-
bendo respectum ad premia vel ad penas adhuc indu-
ceret ad non peccandum. quia anima nobilis omnia ista ca-
duca reputat nimis vilia et indigna ad hoc vt ipsa eis
velit coinquinari. Et hec est quedam sancta et nobilis su-
perbia anime generose: quam etiam habuit ille gentilis
Seneca seneca qui dixit. Si scirem deos ignosciturous et homi-
nes ignoraturos: adhuc propter peccati vilitatem pec-
care dedignarer. Hoc igitur templum dei mentale de-
bet esse ornatum et depictum varijs coloribus virtutum
videlicet colore albo castitatis. rubeo voluntarie pro chri-
sto passionis. croceo spiritualis iocunditatis. viridi vir-
tuosi exercitij. blaueo celestis desiderij. aureo caritatis.
demum nigro humilitatis. In istud igitur templum sic
compositum sic ornatum debemus inducere puerum ie-
sum verbum eternum ibique debemus offerre pro eo par
turturum aut duos pullos columbarum id est geminam
dilectionem dei videlicet et proximi vel solitudinem con-
templationis et publicum actionis. aut castitatem mentis et
corporis: quia turtures sunt aues castissime ad multiplica-
tionem bonorum operum quia columbe sunt aues in prole fe-
cunde. Debemus etiam eum cum symeone portare in vlnis am-
plexando eum brachijs vere amoris. Debemus nichilomi-
nus eum benedicere pro omnibus beneficijs menti in huiusmodi pregu-
statione diuine dulcedinis exhibitis. vt sic desiderio disso-
lutionis affecti: beatam fruitionem verbi eterni expecte-
mus. cantantes canticum susfossum cum symeone: et dicen-
tes. Nunc dimittis seruum tuum domine secundum verbum tuum in pace.
Magna est ergo presens solennitas propter multa que in ea fa-
cta sunt. quam tamen tria specialiter attollunt. Primum est christi
in templum inductio presentialis. Secundum est parentum eius pro
eo oblatio legalis. Tertium est symeonis senis consolatio
salutaris. Et secundum hec tria festum istud sortitur tria vocabu-
la. Nam ratione primi dictum est ypapanti. quod idem est quod pre-
sentatio eo quod ipso die christus presentatus est in templo. Ratione
secundi dicitur festum purificationis. eo quod tunc beata virgo pro sui
purificatione secundum legem: licet non indigeret: oblationem fe-
cit. Ratione tertij dicitur candelabra vel festum luminis. eo quod
hodie candelas benedictas et accensas in manibus gesta-
mus representantes et sectantes in hoc deuotionem symeo-
nis. Hoc templum dicitur sanctum de quo hic dicitur: in monte
moria est constitutum in quo voluit abraam immolare
ysaac filium suum in quo etiam loco iacob dormiens vi-
dit scalam erectam vsque ad celum. In hoc quoque monte vi-
dens dauid angelum stantem et cedentem populum in terram
corruit. et penitens grauiterque se afflig[ens] a deo veniam
meruit. In hoc monte aurea vinis iebusei erat quam da-
uid ad constituendam ibi domum domini emerat. eo quod mi-
sericordiam in illo loco consecutus fuerat. In hoc san-
cto loco cum salomon opere consummato domino sacrificia
offerret. nebula impleuit domum et apparuit gloria domini
et ignis descendens de celo deuorauit olocausta. Cum
autem ibi flexis genibus et manibus ad celum expansis
salomon dominum orasset. vt quicunque beneficia petiturus
ingrederetur preces eius a domino reciperentur apparuit ei
dominus dicens exaudiui orationem et deprecationem tuam. ele-
gi enim et sanctificaui michi locum istum. In hoc loco heli-
odorus a rege antiocho missus vt locum sanctum vio-
laret et spoliaret. flagellatus et sine intermissione mul-
tis plagis vulneratus. verberatus est. Templum autem domini
vocatur quia in eo sacrificia domino offerebantur sed modo consecra-
tum est in honore saluatoris mundi et genitricis eius ma-
rie. Quod licet primo a babylonijs et postea a romanis fu-
erit destructum. a fidelibus tamen et religiosis viris ope et otia
do in eodem loco magnifice et miro artificio est iterum
reparatum. In hoc loco b. virgo cum alijs virginibus dicitur ministras-
se templi cortinas et vestimenta sacerdotalia preparando
litteras sacras addiscens ieiunijs vigilijs orationibus et di-
uinarum lectionum studijs vacans. In hoc loco dum san-
ctus zacharias incensum domino offerret. apparuit ei an-
gelus nuncians sibi orationem suam esse exauditam. et iohannis na-
tiuitatem futuram. In hoc loco: vt hic dicitur dominus noster iesus christus
a parentibus est oblatus a symeone susceptus a sancta an-
na vidua omnibus qui expectabant redemptionem israel annunciatus.
In hoc templo iesus cum iam duodecim esset annorum inuentus

est ad disputationē sedens in medio doctoꝝ. Supra pinnaculū huius tēpli iesum diabolus statuit ⁊ vt se deorsū mitteret tēptando suggessit. Ab hoc tēplo vendētes et emētes eiecit ac mēsas nūmulorioꝝ ⁊ cathedras columbas vendentiū euertit. In tēplo hoc dum moraretur in hierlm̄ docebat iudeos licet eū emulātes. In tēplo hoc liberauit adulterā ab accusantibꝰ eam. Imminente etiā eius passione tota die erat in tēplo hoc docens ⁊ vespere in bethaniā secedens. Huius tēpli velū in morte eius scissum summo vsqꝫ deorsum vt pateret introitus ad scāsanctoꝝ. Ab huius tēpli pinnaculo versus meridiem b iacobꝰ apl̄s primꝰ sub gra hierosolymoꝝ eps̄ p̄dicans precipitatus ptica fullonis percussꝰ martyrio est coronatus. Inter hoc templū et altare qđ est ante templū foris in atrio ad meridiē zacharias filius barachie martyr occubuit. Ipm̄ vero tēplū rotundū cōstat ex octo parietibꝰ conclusum exteriꝰ per circuitū. interiꝰ vero ingētibꝰ columnis marmoreis per circuitū in medio qꝫ in ipa altitudine in modū fornacis est obductū. Est autē intrinsecꝰ scriptū in supmo ordine. Audi dñe hymnū ⁊ orōnē quaꝫ seruus tuꝰ orat corā te hodie vt sint oculi tui aperti ⁊ aures tue intētę sup domū istaꝫ die ac nocte. In vnoquoqꝫ vero pariete extrinsecus scripti sunt singuli istoꝝ versuum in circuitu ita vt per totam ciuitatē legi possint. Contra ciuitatem. Pax eterna ab eterno patre sit huic domui. Contra templū militū. Bene fundata est domus dñi supra firmā petrā. Contra bethaniā. Non est hic aliud nisi domus dei et porta celi. Contra montē oliueti. Beati qui habitāt in domo tua dñe. Contra vallem iosaphat. Benedicta gloria dñi de celo sctō eius. Contra claustrū templi. In domo dñi omnes dicent gloriā. Contra montē syon. Templū dñi sanctuꝫ est dei cultus est dei edificatio est. Itē cōtra ciuitatē. In domū dñi letātes ibimꝰ. Hoc templū in inferiori pte vrbis iuxta muru ad orientē nec lōge a muro ad meridiē est situ. In huiꝰ templi ecclia solebant esse cū abbate canonici regulares fm̄ regulā b augustini dño seruientes. Non longe aūt ab hoc tēplo dñi est templū aliud immēse quātitatis ⁊ altitudinis. qđ domus salmo(nis) de lignis libani dicit ⁊ templū salomonis vocat. qꝛ salomon ibi docebat ⁊ iudicia faciebat ⁊ ad distinctionē alterius p̄dicti qđ specialiter appellat templuꝫ dñi. Ut ergo maria ⁊ ioseph pfecerūt oīa que fm̄ legem debebant nichil omittētes quis nō tenerētur recesserūt de hierlm̄ volētes redire in galileā in ciuitatē suam nazareth. Erat quidē vt dicit theophilus eoꝝ ciuitas bethleem sicut patria nazareth vero tanꝗ habitaculū. Uade et tu semp cū eis et adiuua portare pueꝛ ihesum et serui as eis in quibus potens.

Oratio

Iesu desiderabilis qui tēplo te iusto symeoni te ad videndū desiderāti ad amplexādū misericorditer tribuisti veni iesu dulcissime ⁊ toto desiderio te expectāti tempore clemēter indulge. ⁊ quicqđ impuritatis in me inueneris per grām purificantem expelle. et cor meū templū tuū dignāter inhabitādo pfice. ibi te brachiis desiderij amplexar et tenea. Da michi semp desiderāte te fontē luminis qui es apud patrē. ⁊ nō priꝰ de hac vita exeā qꝫ te oculis cordis videā qui es amor ⁊ desideriū vita et premiū te desiderantiū Amen.

De fuga dñi in egyptū. Correspōdet euāgelio Angelus dñi apparuit in somnis io. Ca. xiij.

Um ergo maria et

ioseph pergerēt versus nazareth nesciētes adhuc sup h cōsiliū dñi et timorē de puero incipere dilatari (angelꝰ dñi appuit i sōnis ioseph dicēs) et vt surgens acciperet puerum et matrem eius et fugeret in egyptum quia (futurum esset vt herodes quereret puerum ad perdendum eum) Dñs humilitatē perfectā tūc specialiter adornauit decet comitatu virtutū. scꝫ paupertatis in fugiēdo diuitias vt fomēta superbie. patientie vero in equanimi pꝑessione contēptus obediētie quoqꝫ in alienis parendo mādatis ideo supne reuelationis oraculo iesus in egyptū transfert vt peregrinus et pauperimus paruulis ipius causa occisis occidit ⁊ quasi in quolibet trucidat et ad patriā reductus adeo erat subditꝰ parentibus. vt minꝰ vel ad momentū secederet nisi cū duodecim factus annoꝝ remāsit in hierusalē nō sine matris dolore questitus nec sine gaudio inuētus. Ioseph vero euigilans matrem excitat. ⁊ quecunqꝫ ipse ab angelo audierat enarrat. Ipa vero incōtinenti ⁊ nulla mora contracta surrexit ⁊ ad iter arripiendum disposuit se. Concussa sunt enim ad hanc vocē omnia viscera eius et etiam circa salutem filij nolebat negligēs saltem inueniri. Conspice et meditare ista ⁊ quō puerum iesum dormientem mater eleuat et puer sic importune excitatus plorat et cōpatere ipis si qua in te sūt viscera pietatis. Cogita qua cōsolatio mrī esse poterat qū ipa puella delicata q de ptu recēter surrexerat in terrā longinquā per vias asperas et incognitas cogebat fugere cū puero tenello sic p vias longas cogebatur circūferre quē inter ydolatras cōpellebatur manere. Igitur de nocte versus ptes egypti ire ceperūt quoniā nox magis qꝫ dies fuge competit vt sic negociū magis occulte fieret et secretius pericula eminentia euaderent. ne scꝫ fuga a vidētibus accusari apud regem posset. Licet enī de hoc haberēt reuelationem diuinam nō tū propter hoc debebāt obmittere qđ poterant facere fm̄ viam humanā. Ecce fugit xpꝰ et nocte fugit vt fuga que per se difficilis est noctis obscuritate difficilior fiat. Fugit aūt in egyptū vt eos specialiter illuminaret pre ceteris et sanaret vt augu. Audi etiā magni mysterij sacramentū. Moyses quōqꝫ in egypto perfidis clauserat diem. illuc christus adueniens sedentibus in tenebris reddidit lucem. Unde ⁊ criso. Sed quare in egyptum. Recordatus est enī dñs qui in finē nō irascitur quāta mala fecerat super egyptū ideo misit filiū suū in eam dans illi reccōciliationis signū et ppetue amicitie pignus. vt decem plagas egypti vna medicina sanaret. O imitatio dextere excelsi. vt populus qui ante fuerat psecutor populi primogeniti postea fieret custos filij vnigeniti. Et iterū in egyptum paruulus mittit vt illam regionē que pre omnibus terris flamma impietatis ardebat igne potius fidei succenderet ex his psuadens etiā de aliis mundi partibus speranda esse meliora. Et vt etiam addiscamus quod ab ipis vite initijs ad temptationes debeamus atqꝫ insidias preparari. Nam ab ipis cunabulis xpi istud effectum est vt tu videlicet hoc audiens cū videris tribulationes varias ⁊ mille sustinere discrimina nihil omnino turberis. sed vt isto munitus exemplo viriliter cuncta sustinens sciēs tribulationes maximas inseparabiles quasdam comites esse virtutū. Hec crisostomꝰ. Ideo etiā fugit in egyptum magis qꝫ in aliam terram vt ostenderet se verū moysen. vt sicut moyses populū dei de pharaone et egypto liberās in terram duxit promissionis ita ipse populum fideliū de dyabolo et inferno liberans secum ad regnum duxit beatitudinis. Multa quidem bona cōsiderare potes in presenti negocio ⁊ materia. Primo cōsidera quemadmodum dñs in sua persona circa prospera suscepit etiam aduersa. Etenim in natiuitate sua magnificatꝰ fuit a pastoribus tanꝗ deus et parum post circuncisus tanꝗ peccator. ¶ Deinde venientes magi cum plurimum honorauerunt ⁊ ipse nichilominus in stabulo remanens inter bestias stabat et vt cuiusdam hominis filius plorabat. Postea presentatus in templo symeō et anna extulerunt quāplurimum et tunc ab angelo dicit vt fugiat in egyptum. Et multa talia in vita sua poteris perpendere que ad nostram instructionem possumus retorquere. Unde crisostomus. Misericors deus mestis rebus quedā etiam iocunda permiscet quod certe in sanctis oībus facit quos neqꝫ tribulationes neqꝫ iocundi-

Augusti.

Crisosto

Crisosto.

tates sinit habere continuas. sed tum ex aduersis tū ex prosperis iustorum vitam quasi admirabili quadam varietate contexi. Quod hic quoqz eum fecisse considera. Videndo quippe sanctus ioseph grauidaz sponsam: in turbationem incidit maximam. Sed affuit repente angelus suspitionez soluens et timorem prorsus extingēs deinde videns puerum signo natum. maxima exultatōne repletus est. Sed rursus huic gaudio periculum grāde successit: cum tota ciuitas turbaretur et ipse rex furret. Sed et hunc merorez rursus leticia subsecuta est. apparitio videlicet stelle. et adoratio magorum. Post hāc quoqz iocunditatem iterum periculum iterumqz formido. Querit herodes animam pueri et fugere necesse est et in longinqua pertransire. hec crisostomus. Cū ergo consolatiōez habueris tribulatōem expecta et ecōuerso. Vt nec in cōsolationibus debemus extolli: nec in tribulationibus frangi. Dat enim nobis deus consolationes ad spem subleuandam ne deficiciamus. et tribulatōnes ad humilitatem conseruandam: vt cognoscentes nostram miseriam semper in suo timore stemus. Secundo considera circa dei consolationes et beneficia qꝫ qui ea percipit: non percipienti se preferre non debet. et qui non percipit: non deiciatur animo nec percipiēti inuideat. Nā euangelorum locutiones fiebant ioseph et non matri. cū tamen longe esset ea inferior. Item et qui percipit sinō percipit pro suo velle: non debet esse ingratus vel murmurare: cum etiam ioseph qui tantus erat apud deum non palam sed in somnis tales locutiones acciperet.

Tertio considera qualiter deus permittit suos persecutionibus et tribulatōnibus vexari. Et vere magna erat tribulatio matri et ioseph. cum viderent puerum iesuz ad occisionem queri. Quid enim grauius audire poterant. In hoc etiam tribulatio erat. qꝫ in terrā longinquā quam ignorabant et per vias asperas eos ire oportebat cum essent inhabiles ad eundum domina propter iuuētutem. ioseph vero propter senectutem. Ipse etiaz puer quem portare habebant: adhuc tenerrimus erat. Peregrinari quoqz habebant in terra aliena: pauperes et quasi nichil habentes. Omnia enim ista sunt afflictionum materia. Tu quoqz cum turbaris patientiam habe. nec credas tibi a deo priuilegium dari quod nec sibi tribuit nec matri. Quarto considera benignitatem domini. Vides quomodo persecutionem patitur et fugatur de terra natiuitatis sue et quam benigne cedit furori illius quem poterat in momento perdere. Magna patientia domini sed non minor eius humilitas. Ille enim ante faciem persecutoris fugit. cui angeli ministrant. Deus est sed vt homo fugit herodem miserum: qui refugium est omnium. Profunda hec eius humilitas et mira patiētia. Nolebat persecutori vicem reddere nec eum offendere: sed fugiēdo insidias vitare. In quo dedit nobis exēplum vt et nos sic facere conemur. s. aduersantibus vel persequentibus non resistere. vel de ipsis vindictam expetere. sed patienter expectare et furori ipsorum cedere. et quod plus est vt alibi docet, pro eis orare. Quod enim dominus ne occideretur sublatus est in egyptum significat electos sepius malorum improbitate suis a sedibus effugandos vel etiā exilio damnādos. In quo etiaz debilibus exēplum reliquit: et eos ad patientiā confortauit. Nam qꝫ fugit sacri fuit exēpli: non timoris. vt exēplum daret suis. maxime cum fuga et cōseruatio prelati prodest ecclesie vt pauli. et quando grex nō periclitatur de fuga prelati.

Moralr. Moraliter per fugā istaz in egyptū: significatur fuga iusti a periculo et perditione peccati in statū penitentie vbi debet manere vsqz ad obitum herodis. i. donec cessent impugnationes hostis. Fugiebat quidem dominus ante faciē serui sui: immo potius serui dyaboli nō qꝫ mortem timeret sed vt ipse cōgruo fu-stineret. Non enim fugit mortez qui mori venerat nec insidias expauit: qui insidias et versutias dyaboli aperire venerat. Portauit eum mater tenera et iuuencula valde et sanctus ioseph multū senex in egyptū per viā siluestrem obscuram. nemorosam et inhabitatā. et per viam etiā valde longam. Dicitur enim qꝫ ad iter cursoris sunt xij. vel xv. dietę. pro eis autē forte erat duorum mensium vel pluriuz. Fuerunt autem vt dicitur per desertū illud per quod filij israel transierunt in quo et xl. annis steterūt. Sed quomodo de victu secū portando faciebant. Vbi etiā et quomodo de nocte hospitabantur et quiescebāt. Raro enim domos in illo deserto inueniebant Cōpatere ergo eis: quia labor difficilis magnus et lōgus et tam puero quam ipsis. et valde cum eis et adiuua portare puerum iesum et in omnibus quibus poteris exhibe eis ministeriuz. Debet videri nobis labor penam agere pro nobisipsis pro quibus labor tātus ab alijs et a talibus et totiēs est assumptus. Vnde ansel. Noli in tua meditatiōe fugientē in egyptum relinquere in comitatu. Inspiciat oculus deuotiōis puulum iesum. dulces mammillas gloriose virginis matris dulciter sugentem. et mammillas maternas filiali more tractātē Quid visu iocundius. Quid delectabilius. Cerne illum qui immensus est. puulis brachijs ad materna colla pendentem: et dicas. Felix sum. feliciorqz domine illum video quē reges optauerunt videre et nō viderunt. Dignus est visu: quia speciosus est forma pre filijs hominum. Cogita et recogita quanto et quā cogitatiōe tenebat illa dulcissima mater eius cum illum dominum tantū ac tantilluz in brachijs suis exultans et leta teneret. cum ei vt infantulo gestienti dulcibus osculis ac frequentibus cōgauderet cum eum lacrimantem super genua sua quibus poterat modulis consolaret. cum deniqz alijs atqz alijs studijs ad que ipsaz materna pietas informabat ei pro qualitatū vicissitudinibus sedula blandiretur.

Anselmus

Item vlterius notandū est qualiter maria mater iesu apprehensa cū puero iesu a latronibus. Opinare verū esse qꝫ dicitur eum esse a latronibus cōprehensum in via et adolescentuli cuiusdam beneficio ereptū. Erat is vt dicunt principis latronum filius qui preda potitus cū puulum in matris gremio aspexisset: tanto in eius speciosissimo vultu splendoris maiestas apparuit: vt eum supra hominem esse nō ambigēs. incalescēs amore amplexatus est eum. Et o inquit beatissime paruulorum. si aliud se tempus obtulerit rursus miserendi tunc memētote mei. et huius temporis noli obliuisci. Ferunt hunc latronem fuisse qui ad dexterā dei crucifixus alteruz blasphemantem corripuit: dicens. Neqz tu times deum qꝫ in eadē damnatione es. Et nos quidē iuste: hic vero nichil mali gessit. Conuersus vero ad dominum. cum in illa quā in paruulo apparuit intuens maiestate pacti sui non immemor memento inquit mei dum veneris in regno tuo. Itaqz ad incentiuū amoris hoc non inutile arbitror vti opinione. remota, omni affirmādi temeritate hec ansel. Herodes autem cum magi quos estimabat per eandē viā regressuros ad eum non reuerterentur et nichil sibi renunciarent. putauit eos visione stelle deceptos et erubuisse ad eum redire. et ideo cessauit a pueri inquisitione. Vel tot et tantis occupatōnibus regia cura distendebatur. vt a pueri inquisitiōe auerteretur vel impediretur. Sed cum postmodū audiret que in templo gesta essent. quid symeon dixerit. et quid anna prophetauerit tunc fama pueri nati crescente turbatus ex his magis timuit. et sentiens se illusum a magis ad ipsum nō redeuntibus. iratus est valde. tum propter sui contemptū tum propter timorē amittendi regnū ideo de morte puerorū bethlemitarum tractauit. vt cum illis occideretur ille qui incognitus sibi fuit. Putabat enim qꝫ si oēs pueri occiderentur. vnus quem querebat euadere non posset. Nō estimās infelix. quia nō est consilium nō est sapiā nō est prudētia contra dominum Dum ergo de nece puerorum disponeret per epistolaz hortatus est a cesare augusto vt romā veniret. Qui cum iter faceret per ciliciam audiens naues tharsensium magos trāsuexisse. iratus valde in spiritu vehementi. i. in ira comburi et conteri fecit naues de tharso cilicie. quibus magi credebantur occulte redisse secundum qꝫ dauid prophetauerat dicens. In spiritu vehementi conteres naues tharsis. Et de roma reuersus hierosolymam misit spiculatores et iussit occidi omnes pueros qui erant in bethleē

iude et in oĩbus finibus eius et locis adiacẽtibus(a bimatu et infra) i. biennes ꝛ minores etatis vsq3 ad puerp diei seu noctis vnius fm tẽpus qđ a magis de ortu stelle exquisierat. vt nec loco nec tpe celaret q̃ nat⁹ erat quoꝝ maxima pars tertio miliario a bethleẽ ad austrũ sepulta est. Bimatus spaciũ duoꝝ annoꝝ đr a bis et ymatos greee qđ est annus latine et inde bimat⁹ quasi binus annus appellat̃. Vñ dicit̃ bin⁹ na nũ. ſ aĩal duoꝝ annoꝝ et trimus na nũ annoꝝ triũ. Inter opiniones diuersas plurimũ. sna et vsitatioꝛ hec est. q̃ herodes euoluto anno post xp̃i natiuitatẽ occidit infantes et q̃ stellam eandẽ die q̃ natus erat dñs ortam viderat et fm ortum stelle dñm anniculũ et insuper aliquot dierũ esse sciebat. ideoq3 supra etatem eius vsq3 ad binos et infra vsq3 ad vni⁹ diei seu noctis in ĩfantes desemit pueros timens ne puer cui syderis famulabãtur paulo supra etatem suã vel ĩfra speciem suã trãsformaret vt etatẽ sui temporis occultaret. Sic ergo post annũ ꝛ q̃ttuor a natiuitate dñi dies verisimile est eũ occidisse infantes. Tunc impletũ est illud hieremie. (Vox in rama audita est plorat⁹ et vlulatus) ꝛc. Rama nõ est hic ꝓpriũ nomen loci s3 est hic nomen cõe. ac interpretatur ꝛ significat excelsum vt sit sensus Vox in excelso audita est i longe lateq3 dispersa. q2 multũ exaltata circũquaq3 diffundebat̃ pre sua magnitudĩe ĩmensa Multus eni plorat⁹ q̃ttum ad fletũ paruuloꝝ et vlulatus q̃tum ad lamentũ matrum ibi erat vbi tot parẽtes tot hoĩes vtriusq3 sexus visa tanta crudelitate etiam si vellent voces cohibere nõ poterant. In paruulis autem mors faciebat finem doloris. in matribus vero semp per memoriã reparabat̃ et iõ dicit vlulatus multus. Vel in excelso audita est q2 de morte innocentiũ mittebat̃ quorũ sanguis vsq3 ad celos per interfectores eoꝝ clamauit fm illud. Vox pauperis penetrat nubes. Quãuis autem bethleem sit in tribu iuda orta de lya et hierusalẽ in tribu beniamin orta de rachel plorare tñ dicit̃ rachel filios iude i bethleẽ quasi suos siue q2 iuxta bethleẽ in effra sit sepulta ac rõne sepulture et ex materni corpusculi hospicio nomen matris accepit et dicta est mater ipsius bethleem et habitantiũ in ea. siue q2 iuda et beniamin due tribus iuncte ac vicine sibi et proxime erãt. q2 iuxta se hereditatẽ acceperãt. ꝛ funiculus sortis beniamin ꝓpe hierusalem ꝑueniebat. et herodes p̃ceperat nõ solũ in bethleẽ sed et in oĩbus finib⁹ eius ĩterfici pueros. ꝛ p occisionẽ bethleẽ intelligim⁹ multos rachel filios de beniamin pro victima fuisse occisos qđ euãgelista insinuat ad exaggerendũ scelus herodis q̃ ex effrenata crudelitate h̃ fecit vñ dicit Rabanus. Crudelitas in nullo modũ tenuit nõ est cõtenta vastatiõe bethleẽ. sed adiacẽtia loca vastauit. Plorauit aũt(rachel filios ꝛ noluit consolari. q2 nõ sunt) i de hoc qđ nõ essent ꝛ sup hoc q̃ mortui erãt q2 ĩ eternũ victuros esse sciebat. Rachel que ouis vel videns principiũ dicit̃ ecclĩam significat cui⁹ tota intentio vt deũ contẽplet̃ inuigilat ꝛ ipa est ouis cẽtesima quam pastor in humeris ad caulas reportat. Hec ergo filios suos plorauit. q2 pro ꝑsecutione fidelium gemit. Non vult aũt cõsolationẽ recipere de hoc quia nõ sunt i q2 nõ sunt mortui vt qui vicerũt seculum morte rursus ad seclĩ certamina secum toleranda redeant iterum pugnaturi sed gaudet potius. q2 feliciter sunt et regnant cũ xp̃o p martyriũ coronati. Plorat ergo ecclĩa bonos vt martyres. q2 videt eos iniuste cruciari sed q2 scit illos beatos nõ vult tẽporaliter s3 eternaliter cõsolari. Plorat insup etiã malos vt ĩpenitẽtes q2 videt eos damnari et q2 videt illos irremediabiliter perditos nõ vult consolari. Ubi sciẽdum q̃ triplex est genus martyrum quidã eni patiuntur voluntate et actu vt stephan⁹. quidã voluntate nõ actu vt euangelista iohãnes tertij non voluntate sed actu vt innocẽtes in quibus xp̃s cuius vice mortui sunt. suppleuit si quid defuit volũtatis. Vñ ordinant̃ coꝝ festa post natiuitatem dñi fm maiorem martyrij dignitatẽ. Primo

Rabanus.

stephani Secũdo iohannis. Tertio innocentium. Nã dilectus ecclesie xp̃s. candidus in iohãne rubicundus in stephano electus ex milibus in innocẽtibus. Innocentes ergo et vsũ nõ habeant et sic testificari nõ poterant christus tamen cuius vice mortui sunt suppleuit si quid defuit voluntatis ipi autem non loquendo sed moriendo testificati sũt. Laxato igitur vocabulo martyres xp̃i id est testes dicuntur. quos enim testes latine dicimus: grece martyres appellantur nõ quia proprie testes christi sunt. quia nec pro fide xp̃i nec pro iusticia occubuerũt sed q2 pro fide xp̃o id est loco xp̃i occisi sunt q2 in eorum numero xp̃s querebatur occidi in quo eũ et si nõ loquendo tamẽ moriendo sunt confessi. Multis vero de causis potest quis martyr fieri sc3 pro iusticia vt abel. pro lege dei vt machabei. pro assertione veritatis vt esaias et hieremias pro argutiõe peccati vt iohãnes bap. pro salute populi vt xp̃s pro fide et nomine xp̃i vt stephanus pro libertate ecclĩe vt thomas pro xp̃o seu loco xp̃i vt hi pueri. Vñ et ecclĩa pro his pueris solẽnizat q̃uis ad inferos descenderunt et ob hoc quedam cantica leticie pretermittũtur vnde Crisosto. In bethleem omnes occiduntur infantes q̃ dum innocẽter pro xp̃o moriuntur primi xp̃i martyres extiterũt et perfecte laudis martyrũ consequũtur. vñ nõ immerito infantes illi beati p omnia extiterũt q̃ primi mori pro xp̃o meruerũt vnde et augusti. O ꝑuuli beati mõ nati nunq̃ tẽptati nondũ luctantiam coronati. Et iterum. Nunq̃ prophanus hostis beatis ꝑuulis tantũ prodesse potuisset obsequio q̃tum ꝑfuit odio. Nã q̃tum cõtra eos iniquitas abũdauit tanto gratia diuine benedictionis effulsit. Et dum insequitur xp̃m regi nostro coeuũ ꝑcurauit exercitum stolis victricibus candidatum hec augustin⁹. Cõsidera h̃ quomodo christus adhuc infans tenerrimus iam cepit pati in se et suis et vehementer ei compatere si qua ĩ te sũt viscera pietatis. Vñ ansel. Sed et tenella hoc xp̃e tua infantia a persecutoꝝ gladijs tuta nõ fuit Adhuc eni inter dulcia matris vbera sugẽs depẽdebas qñ apparuit angelus in somnis ioseph dicens. Surge et accipe puerũ et matrem eius ꝛ fuge in egyptũ ꝛ esto ibi vsq3 dũ dicã tibi. Futurũ eni ẽst vt herodes querat puerũ ad ꝑdendũ eũ. Iam ex tunc bone iesu pati cepisti. Non solũ aũt illã aĩe infantie vexationẽ in teipo ptulisti s3 etiã mortẽ in pusillis tuis. quoꝝ multa milia inter mãmillas matrum ꝓ te herodes trucidauit i manitas excepisti hec ans. In rege herode crudelitas impioꝝ existimãtiũ martyrũ cede posse religionẽ xp̃ianã extinguere ꝛ in occisiõe ꝑuuloꝝ cunctorũ martyrũ q̃ paruuli i humiles ꝛ innocẽtes occisi sunt ab impijs forma precessit. Sed nõ sic religio in xp̃o fũdata extinguit̃. q2 vt leo ait nõ minuit̃ persecutiõibus ecclesia s3 augetur. vñ fm bedã et bern. Herodiana malitia ꝛ babylonica crudelitas est nascentẽ velle religionẽ extinguere et paruulos israelis allidere. Si quis eni quid ad salutem pertinẽs si quis religiõis et sctĩtatis ortũ vel ꝑfectũ vel cõsummationẽ impedit vel persequit̃ talis plane cũ egyptijs ꝑuulos israhelitici germinis necare conat̃ imo cum herode nascentẽ saluatorẽ persequit̃. Qđ aũt nato dño ꝑsecutio cepit significat per omne tẽpus vite ꝑsentis nõ defisse futuros qui electos dei ꝑsequerentur. sicut dñs in euãgelio ait. Si me persecuti sunt ꝛ vos ꝑsequẽt. Et apl's Oẽs q̃ pie volũt viuere pro xp̃o ꝑsecutionẽ patiunt̃ Qđ vero pueri i pro dño occisi sũt significat per humilitatis meritũ ad coronã martyrij esse veniendũ q2 vt dñs ait qui se humiliat exaltabit̃ pueroꝝ eni innocentia humilitatẽ significat simplicitas de q̃bus dñs ait. Sinite paruulos venire ad me talium est eni regnũ celorum. Qđ aũt occisi sunt sed xp̃s euasit. insinuat corpora martyrum ab ipijs posse perimi s3 xp̃m ꝓ quo ꝑsecutio seuit nullatenus posse a fidelibus auferri. Siue eni viuimus siue morimur dñi sumus. Moraliter occidunt pueros multos ꝛ multipliciter. pharao submergẽdo herodes detrũ

Crisosto.
Augusti.
Anselm⁹
Leo.
Be. bern
Apls
Moralit̃

cando. antiochus suspēdendo. medi sagittando. In flu-
mine submergēte significat delectatio psentis volupta-
tis. In gladio detruncante inflictio psentis aduersitatis. in
sagitta de longe percutiente timor future asperitatis.
in suspendio spes siue ambitio future prosperitatis. Sic
et dyabolus q pharao i. dissipās p inuidiā. q herodes
id est gloriās per supbiā. q medus. i. mēsurās i culpe pe-
nā p malā intētionē. q anthioch⁹. i. silentiuz paupertatis p
fraudulentiā paupertatē enī celat et diuitias suggerit. hic
occidit pueros fm quattuor affectiōes q sunt gaudium
psentis psperitatis et spes future. tristicia psentis asperita-
tis et timor future. Et est notabile q interficiunt pueri i
quo stultitia in bethleem in quo abūdantia. a bimatu et
infra in quo abūdantia. et hoc cōpatiēdo luget ecclesia.
Cū aūt maria et ioseph cū puero iesu intrarēt egyptum
oīa ydola illius puincie in tēplis suis corruerūt sicut p
ysaiā fuerat pphetatū. Tradūt enī q sicut in exitu filiorū
israel de egypto nō fuit dom⁹ egypti in qua deo procu-
rante nō iaceret mortuū primogenitū. ita nec mō fuit tē-
plū in egypto i quo nō corruisset ydolū. Sicut et ante ar-
cā dñi corruit dagon ydolū cū archa appropinquasset ad
(Moralit.) illum. Spūaliter etiā corruūt vicia ingrediēte dño domū
cuiusqz prius desertā per pctā. vt etiā dr in scolas. histo.
qr hieremias in egypto p captiuitatē duct⁹ fuerat pro-
phetauit eis q in futuro qdā virgo paritura esset et tūc
oīa dij et oīa ydola egypti ruerēt. Egyptij ergo imagi-
nē virgīs cū puero sculpebant et sibi honores exhibebāt.
Hec aūt pphetia mō qn xps cū matre intrauit egyptuz
est impleta nā oīa ydola egypti corruerunt et virginem
sicut predictū fuerat peperisse indicauerunt. Hoc idē p
figuratū fuit in moyse et pharaone in cōtractione dei sui
hamonis et corone. Ut enī in scolas. histo. dr pharao rex
egypti coronā regalē habebat in qua imago dei sui ha-
monis egypti sculpta fuerat. filia ergo pharaōis q moy-
sen puerū in filiū adoptauerat postea quadā vice decre-
uit eū pharaoni regi videndū pberet. Cui pharao al-
ludēs coronā suā imponebat quā ille in terrā proijciens
penit⁹ confringebat. Et cū eum occidere voluisset dixe-
runt quidā q puer hoc ex insipiētia fecisset. Moyses nu-
tu dei saluat⁹ est a nece pharaonis sic xps nutu dei salua
tus est de gladio herodis. Moyses nat⁹ est vt filios isrl'
educeret de egypto: xps homo factus est vt eriperet nos
de inferno. Moyses deum regis egypti cum corona con-
fregit: xps omnia ydola egypti et deos in nichilū rede-
git. Hanc ruinā ydolorū illa statua ptendebat quam rex
nabuchodonosor in somno videbat. De monte aūt sine
manibus quidā lapis est abscisus et in pedes illi⁹ statue
seu imaginis et ydoli est illisus. Contriuitqz eā et i pul-
uerē redegit et postea idē lapis in montē magnū excre-
uit. Lapis iste significat xpm qui abscisus est de monte si
ne manibus qr natus est de maria sine tactibus marita-
libus. Lapis iste scz xps contriuit in egypto omnia ydo
la de quacūqz erant materia. Et confracta statua lapis
ille in montem magnū excreuit. qr destructa ydolatria fi
des xpi per totum mundū inoleuit. et xps creuit in mon
tem talem et tantū q summa immensitate repleuit tam
celum q mundū. Per transitū dñi in egyptū propter p
secutionē herodis significatus fuit transit⁹ apostolorum
ad gentes ppter psecutionē eis motam a iudeis. Per re
(Remigi.) ditū autē ei⁹ in iudeā defuncto herode significat illumi-
natio iudeorū in mundi finē. vūsm remigiū. Per ioseph
designātur predicatores per puerū fides et noticia salu-
toris per mariā ecclesia et sacra scriptura. per psecutionē
herodis persecutio facta a iudeis. per fugam ioseph in
egyptū transitus predicatorū ad gentes ad quas fidem
xpi et ecclesie tulerūt relicto herode id est iudeorū infide
litate. per tēpus autē quo fuit in egypto spaciū tēporis
ab ascensiōe dñi vsqz ad aduentū antixpi. per obitū he-
rodis extinctio inuidie in cordibus iudeorū in fine. Tūc
itaqz dñs in egypto ignorantie tenebras effugauit et ydo

lorum vanitate discussa dei veri cultum venerationēqz
reparauit. Ubi ignis fidei successus intantū excreuit q
etiā deserta eius repleuerit. Dñi enī presentiā postmo-
dum heremus egypti meruit vt paradiso melior et celo
clarior effecta videretur. Uñ cris. Deniqz si quis nunc ad (Crisostom⁹.)
egypti veniat solitudines paradiso prorsus omnē illam
videbat heremū dignitorem et innumerabiles angelorū
cetus in corporib⁹ fulgere mortalib⁹. Est enī cernere to
ta illa regione diffusum exercitū xpi et admirabilē illuz
regiū gregē virtutūqz celestiū conuersationē i terris mi
cantem. Non ita varijs astrorū chorus celum refulget. vt
egyptus innumeris monachorū distinguit atqz illustrat
habitaculis. Noctes quidem sacris hymnis et vigilijs.
dies vero oratiōibus manuūqz operib⁹ exercent aplice
cursum virtutis imitantes hec cris. Iuerūt ergo ad quā-
dam ciuitatē thebaide que vocatur heliopolis et ibi ali
quam domūculā conducentes habitauerūt per septem
annos tanqz aduene et peregrini pauperes et egeni. Sz
vñ et quō isti tanto tpe viuebāt nunqd mendicabāt Le-
gitur autē de dño q colo et acu querebat sibi et filio ne-
cessaria. Suebat ergo et filabat dña mundi pro precio pau
pertatis amore et zelo. O quot et quāte hmōi aduenis
fiebant iniurie quas dñs vitare non venit sed suscipere.
Quid etiā si aliqñ filius famē patiens panē petijt nec vñ
daret mater habuit. Nōne in his et similib⁹ totaliter con
cutiebantur viscera eius Consolabatur verbis filiū pro
ut poterat et nichilominus ope victū pcurabat et sibi for-
te aliqñ de victu subtrahebat vt filio reseruaret. Et si ex
ope manuū oportebat qrere victū qd dicem⁹ de vestimē
tis qd de vtensilib⁹ lectis et alijs infra domū oportu-
nis. Nunquid duplicia. nūquid supflua. nūquid curiosa
habebat. Hec cōtra paupertatē sunt et hec si habere possz
nollet ea paupertatis amatrix. Sed nunqd dña suendo vl'
alia opa faciēdo faciebat more quorundā opera curiosa
Absit. Est enī periculosū et valde magnū viciū propter
multa. de quo lati⁹ dicet infra Conspice nūc dñam in la
borib⁹ et operib⁹ suis filando suendo. texendo sollicitaz
quō facit ea fideliter atqz humiliter cū diligētia habendo.
et nichilominus sup filio suo et gubernatiōe dom⁹ curā di-
ligentissimā habēdo. vigilijsqz et orōnibus iuxta posse sē
per intendēdo et toto affectu cōpatere sibi. et cōsidera q
nō habuit oīno gratis regnū dei dña regni. Sz et ioseph
sctūs faber lignari⁹ aliqd operat in arte lignaminis. Uñ
qr cōpassionis occurrit materia tandē cū aliquā morā
cū eis cōtraxeris pete recedendi licentiā. et bñdictione
accepta primo a puero iesu. deinde a matre postea a io-
seph genib⁹ flexis et cū lacrimis et cōpassione magna va
le facias eis qr tanqz exules a patria sine aliqua cā et ex-
bāniti remanēt ad peregrinandū ibidē per annos vij. in
sudore vultus sui victum.

Oratio.

Domine iesu xpe q adhuc infans persecutiōes et
exilia pati et īfantes tunc pro te occidi voluisti.
da michi misero hec oīa ac etiā mortē si oportet
pro te patiēter tolerare. cūctaqz psp era mūdi despicere.
et nulla eius aduersa formidare. Et vos o sanctissimi in
nocētes flores et primitie martyrū q per īnocētiā et mar
tyrij palmā dei filio infanti adhesistis dignemini de ple
nitudine grē et innocētie vestre infirmitati et miserie pec
catorum eorū veniā et gratiā ab eodē dei filio benignissi
mo obtinere. Amen.

De reditu domini ex egypto. et initio penitentie io-
hannis bap. Correspondet euangelio. Defuncto hero-
de. Capitulum. xiiij.

Impletis aūt fere
septē annis qbus dña peregrinat⁹ est i egypto (Mathei. ij.)
et herode mortuo vocatus est dñs ex egypto
qr sicut dr in historijs tricesimo anno regni herodis na-
tus est xps. et xxxviij anno regni sui mortuus est hero-
des. Hoc aūt factū est vt cōsecutiue adimpleretur qd di

De reditu dn̄i de egypto.

etiā est a dn̄o per osee ,pphetam. Ex egypto vocaui filiū
meū scʒ consubstantialē. Hoc aūt de vocatione et exitu
israel de egypto ad litterā legit qui etiā quōq̄ʒ puer ⁊ fili⁹
a dn̄o appellat. Ista ergo auctoritas habet duplicē sen-
sum litteralē q̄r verificata est ad l̄ram de pp̄l's israel vo-
cato a dn̄o de egypto ,pfectus tū de dn̄o nr̄o iesu xp̄o q̄r
ipe est filius dei naturalis alij aūt sūt filij per adoptatio
nē. Primo ergo anno archelai senioris filij herodis et
anno dn̄i octauo (apparuit angelus dn̄i ioseph in som-
nis dicens ei. Tolle puerū et matrē ei⁹ et vade in terraʒ
israel) scʒ in iudeā (defuncti sunt enī q̄ querebant aīam
pueri) ī vitam corporalē scʒ herodes et cōplices eius ⁊
fautores in morte dn̄i scribe et pharisei. Quia s̄m iose-
phū Herodes precepit in morte sua plures de nobilib⁹
iudeoꝝ interfici vt sic cogeret iudeos qui eum oderant
flere in sua morte. Vel herodes mortuus est ad litteraʒ
Hieronim⁹.
alij quo ad potestatē. Ex hoc ergo loco s̄m hiero intel-
ligimus non solū herodē sed ⁊ sacerdotes ⁊ scribas eo-
dem tēpore necē dn̄i fuisse meditatos. Et aūt ait remi-
Remigius
gius. Per hoc q̄ angelus in somnis ioseph apparuisse
dicit mystice designat q̄ illi q̄ a curis terrenis ⁊ seculari-
bus negocijs requiescūt perfrui angelica visione merent.
Igitur ioseph (cōsurgens) tanq̄ ,pmptus obediēs (acce-
pit puerū) tanq̄ nutritor⁹ sollicitus (⁊ matrē eius) tanq̄
comes obsequiosus ⁊ cepit redire (in terrā israel) Vadunt
ergo et transeūt per desertū per q̄d venerant. Vade et tu cū
eis auxiliū et seruitiū exhibēs ⁊ impendens ipsis in qui-
bus poteris. Et in isto itinere poteris cōpati eis ⁊ respi-
cere ipsos fatigatos et labore deuictos ⁊ tā de die q̄ de
nocte parū quietis habētes. O q̄tum puer egregius ac
delicatus rex celi et terre pro nobis laborauit ⁊ q̄ntū ce-
perit. vn̄ et ,ppheta in eius psona p̄dixit. Paup sū ego et
in laborib⁹ a iuuētute mea. Penurias magnas. labores
arduos et afflictiones duras corpis cōstantissime assum
psit ⁊ seipm q̄si odio pro amore nr̄i se habuit. Certe sol⁹
hic labor de quo nūc tractam⁹ ad plenā redemptionem
nostrā sufficere debuisset. Dicit aūt q̄ppe sūt p̄dicti de-
sertū q̄ puer iohānes bap. pn̄iam agere ceperat cū tū nul
lū pctm̄ haberet. q̄r d̄r petisse desertū dū septē annorū
esset et q̄ locus iordanis vbi baptizauit ipe iohānes est
ille vbi transierūt filij israel q̄n venerūt de egypto p ipm
desertū prope quem locū in eodē deserto iohannes fecit
pn̄iam. Predicator pn̄ie futur⁹ cōtocius potuit aspera
solitudinis elegit et petijt vbi primeuā etatē transegit.
vt vincens in desertis vitam austerā duceret ⁊ ob amore
et illecebris mundi ⁊ se ⁊ auditores suos suspenderet fa
cilius et reuocaret et vt ibi cōtemplationi vacaret libe-
rius diuinā sapientiā hauriendo q̄nā postea effudit pre-
dicando. Bonū est igit cum exemplo ab adolescētia iu-
gum dn̄i portare ⁊ dū natura tenera est bonis se assuesce
re ⁊ in p̄dicando autores actu p̄cedere. Ex quo sumitur
argumentū q̄ anteq̄ q̄s pfect⁹ fuerit aliorum magisteriū ob-
tinere nō debet. Manebat iohānes in deserto vbi ē aer
purior celū apertius ⁊ familiarior de⁹. vt q̄r nondū ba-
ptismi et p̄dicationis tēpus aduenerat. orōnib⁹ vacaret.
et cū angelis cōuersaret ⁊ extra multorum maliciā nutrire
tur et neminē vereret arguere nichil sibi cōscius ⁊ esse fi
de dign⁹ qui xp̄m erat p̄dicatur⁹ et de ipo testificaturus.
Nemo enī pōt alterius testis esse idone⁹ nisi pri⁹ fuerit
suo. Fugit igitur turmas et tumultū populi ne ex coha
bitatione cōtraheret infamiā vel vita aliquā maculā scā
dali vel delicti. Qui si in mūdo mansisset forte malicia ⁊
cōuersatione hoim deprauat⁹ fuisset. Mundum itaq̄ fu
git vt sanctitatē suā custodiret ⁊ ne leui saltē verbo vel
Crisostom⁹.
pctō vitā macularet. Nam s̄m cris. Sicut impossibile est
arborē iuxta viā positā fruct⁹ vsq̄ ad maturitatē serua-
re sic hoīe in iuxta mundū positū vsq̄ in finē vite innocē
tiam custodire. Sunt autē quedā arbores que licet ī or-
to sint plantate ita q̄ ad stipitē trahi sentes non possunt
attingere. tū ramos suos per viam expandunt et idō mo-
lestantur a transeuntibus. sic est de religiosis in negocijs
secularibus se implicātibus. Excellens valde et mirabi
lis est puer iste iohannes. Ipe enim fuit primus heremi
ta ac principiū et via religiose viuere volentiū. De cui⁹
singulari cōuersatione Petrus rauennas ita scribit. Iu-
Petrus.
fra teneritudinē annorū beatus iste puer spiritu ducen
te ad heremum ductus est. Nec obstitit etatis infirmitas
quam maiestas dn̄i secundauit. Reliquit iohānes mūdi
holes fugit patriā nescit parētes aspernat et in solo⁹ di-
uinitatis aspicē btē contēplationis figit obtuitus. Mira
terum cōuersatio hoiem vix mundū ingressum. mundi
gloriā fugere et seculi cupiditates non solū obliuisci sed
et nescire ppetuū cum diuinitate stabilire cōsortiū. Re-
cessus montiū siluarū anfractus ⁊ vallium subteriacēs va
stitas puero pariter ebe domicilia cum nox cogerat pre
buerunt. Sic iohānes etatis suggressus infantiā et nobi
lioris generis generositatē oblitus soli vacat diuinitati
forma vite monachorum ,ppositū anachoritarū principiū
totius religiōis assertio. Vn̄ et cris. Sicut sacerdotū prī
Criso.
cipes sūt apl̄i sic monachoꝝ princeps iohēs bap. est. q̄
tū tradit hebreoꝝ scriptura et vsq̄ hodie in memoria ē.
Cōsiderate monachi dignitatem vr̄am iohēs princeps
vr̄e est dignitatis. Ipe monach⁹ stati vt nat⁹ est in here-
mo viuit ī heremo nutrit xp̄m expectat in solitudie nō
vult cū hoībus puersari ī heremo cū angelis ,pbat. Felix
ista cōuersatio despicere hoies angelos q̄rere vrbes de
serere et in solitudie xp̄m inuenire. Xp̄m nō q̄rebat in tem
plo sʒ in deserto. Separauit se a multitudie. Oculis expe-
ctantib⁹ xp̄m nil aliud dignum est aspicere nisi xp̄m. Feli
ces sunt q̄ imitant iohānē quo maior int natos mulierū
nō fuit. hec cris. Infelices ergo monachi sūt q̄ iohannem
principē suū nō sequētes solitudinē suā deserūt ⁊ ī vrbib⁹
cū hoib⁹ cōuersant q̄bus solitudo carcer est et oppidum
paradisus. Nō sicut hieronim⁹ sentiebat q̄ dicebat. Vi-
Hiero.
derint alij q̄d sentiāt vnusquisq̄ enī sensu suo ducit. michi
oppidū carcer est ⁊ solitudo paradisus hec hiero. Agno
scat ergo monach⁹ nomen suū monos enī grece vn⁹ lati
ne ⁊ achos grece tristis latine d̄r vn̄ monach⁹ quasi vn⁹ ⁊
tristis interpretat. Sedeat solus ⁊ tristis ⁊ officio suo va-
cet alienūq̄ officiū nō vsurpet. Qui tū si docere vult au
diat cōsiliū hugonis q̄ dicit. Vilitas habit⁹ tui ⁊ simpli
Hugo.
citas vultus ⁊ sanctitas cōuersatiōis sue docere debet
hoīes. Melius fugiēdo mūdū doces q̄ sequendo. Qui etiā
s̄m consiliū gregorij reuerentiā sui habitus in actu ⁊ co-
Grego.
gitatione in locutiōe semp circūspiciat vt ea q̄ mūdi sūt
perfecte deserat et q̄d ostēdit hūanis oculis habitu hoc
ante dei oculos morib⁹ ptendat. Nō ergo glorieris q̄ in
solitudine vel religione sis aut longo tpe fueris nisi ī ea
bene vixeris q̄r nichil tibi proderit immo magna damna
pateris si heremita vel religiosus vocaris et vitam non
agis. Vt enī ait hiero. Non hierosolymis fuisse sʒ hiero-
Hiero.
Augusti.
solymis bene vixisse laudandū est. Vnde augu ad frēs
heremitas. Non enim satis prodest q̄ tālē locum expeti
uimus si tales sumus quales in seculo esse poteram⁹. Nū
quid nobis habitatio huius heremi aliquid prodest quā-
do tyrannico dominatu malicia in nobis regnat. quādo
ira supequitat quādo maiorē nobis victoriā humanus
oculus q̄ diuinus iudicat. q̄ laudabiles heremite extra
mundū nos esse credimus et per diuersarū passionū vi-
cia mundū intra nos inclusum tenemus ita vt qui puta
bamus nos precibus nostris ⁊ celo ipi succurrere. pene
necesse sit vt videamur magis seculi intercessoribus indi
gere. Dubium quippe non est q̄ illa anima que cōcupi-
scentia voluptatū possessa efficit mundane cōuersatiōis
nō possit effici regnū diuinitatis. Ideoq̄ fratres videte
vocationē vr̄am. Venire q̄dē ad heremū summa pfectio ē
sed nō pfecte in heremo viuere summa dānatio est. Quid
eni pdest si loc⁹ corporaliter quietus teneatur ⁊ inquietu-
do in corde versetur. Quid imq̄ prodest si in habitatione si
lentiū in habitatoribus sit viciorū tumultuo et collucta

tio passionū. si exteriora nr̄a serenitas teneat ⁊ interiora tempestas. Non enī ideo ad locū istū venimus vt nobis mūdus famuletur. vt rebus oībus abūdantes oī quiete fruamur. nō vtiqȝ ad requiē nec ad securitatē sed ad pugnā huc venim⁹. ad agonē ꝓcessim⁹. ad exercēda cum vicijs bella ꝓperam⁹. vt lingue gladio retūdamur. vt non solum nō inferam⁹ iniurias sed nec statim sentiam⁹ illatas hec augu. Sed heu pauci hodie religiosi reperiūtur qui de bono in melius proficiūt et de virtute in virtutē ascendūt. Vñ bern. [Bern⁹.] Multo facili⁹ reperies multos seculares cōuerti ad bonū q̄ȝ vnū de religiosis trāsire ad melius. Rarissima auis in terris est q̄ de gradu quem in religione semel forte attigerit vel parū ascendit. Aut ascendas necesse est aut descēdas. si attēptas stare vt ruas necesse est. Et iterū minime ꝑ certo est bon⁹ q̄ melior esse nō vult. ⁊ vbi icipis nolle fieri melior ibi desinis esse bonus hec bern. Joseph aūt et maria cū puero iesu transeūtes iordanē venerūt in terrā israel ſm angeli iussionē. Non enī determinauerat angelus in quo loco terre israel. nec nominauerat aliquā ciuitatē determinate vt dubitātes ioseph iterū reuerteret̄. et ex reuersione angeli instructus eē de loco ioseph ex frequētiori visitatiōe angeli et locutione cū eo certior redderet̄ et magis cōsolaret̄. Q̄ȝ iesus ī patriā suā reuerteret̄ nos q̄ȝ in patriā nostrā festinare ammonet. (Audiens) vero ioseph (q̄ archelaus filius herodis senior regnaret ī iudea pro suo patre timuit illuc ire) pie archelao paterne crudelitatis herede. quia ille tanq̄ȝ principalis magis pro patre zelabat. et omnis impetus persecutionis in bethleem eiusqȝ finib⁹ desuieb at. Judea aliq̄ñ accipitur pro tota terra. xij. tribuū. vt ibi. notus in iudea deus. Aliq̄ñ pro sola terra trib⁹ iude. vt ibi. Judea et hierusalem nolite timere. Aliq̄ñ pro terra duarum tribuū. scilicet iude et beniamin vt hic dicitur. q̄ archelaus regnauit ī iudea. Diuisū ergo erat regnū etiā a pluribus regebatur. Ad cuius euidentiā est sciendū q̄ ſm opinionē magis probabilē herodes moriēs condidit testamentū in quo ordinauit archelaū filiū suū regni sui successorē ita tñ q̄ coronā sibi nō imponeret nisi per romanū imperatorē. Ad sumendū igit̄ dyademā romā venit. sed et fratres ei⁹ duo. s. herodes antipas ⁊ philippus q̄ cū ipso post mortē pr̄is supstites erant. qr alios tres filios. s. antipatrū suū p̄mogenitū ⁊ alexandrū ⁊ aristobolū pater ante mortē suā miserabiliter necauerat etiā romā venerūt et paterne hereditatis partē petierūt. Tandem imperator ⁊ senatus romanoꝝ volentes frangere iudeorū superbiā et auferre eis rebellandi occasionē abstulerunt eis regiū nomen et diuiserūt regnū in quattuor ꝑtes. s. tetrarchias quarū duas. s. iudeā ⁊ abilinā dederūt archelao filio seniori. tertiā vero scȝ galileā ⁊ regionem trāsfluentē dederūt herodi antipe. sub quo iohēs est decollat⁹ et dñs passus. ſȝ quartā. s. yturēā ⁊ traconitidē regionē dederūt philippo. cui⁹ vxorē abstulit ipse herodes antipas frater ei⁹. Et sic archelaus erat dyarcha sed alij duo fuerūt tetrarche. Adhuc aūt preter herodē ascalonitā et herodē antipā supradictos etiā tertius herodes dictus agrippa filius aristoboli filij herodis ascalonite fuit. q̄ iacobū fratrē iohis gladio occidit et petrū incarcerauit. Et q̄r archela⁹ fuerat a patre q̄tum in se erat in toto regno iudeoꝝ substitut⁹ ideo magis fauebat factis sui patris ꝓpter qḋ ioseph timuit ire in iudeam (et ammonitus in somnis) per angelū iuit cū puero et matre eius in galileā vbi dñabat̄ alius filius scȝ herodes q̄ portione sibi debita a patre quātū in se erat ante priuatus fuerat. ꝓpter qḋ ioseph ibidē cū puero securius mansit. que ⁊ ipsa terra israel erat. quia eam israel incolebat (Et veniens habitauit in ciuitate q̄ vocatur nazareth) vt ibi xp̄s nutriretur vbi fuerat conceptus licet in bethleē fuerat natus ibi enī securi⁹ habitare poterat q̄ȝ in hierl'm vel bethleem vbi archelaus manebat vñ cris. [Crisosto.] Venit igit̄ iesus in nazareth nō solū periculi timore verūetiā patrie amore cogente. scȝ vt securius ibi habitaret et gratius. Hoc autē factū est (vt adimpleret̄ qḋ dictū est per ꝓphetam qm̄ nazareus vocabit̄) ly vt tenet̄ consecutiue nō cāliter q̄a ꝓphia nō est causa euentus rei sed euentus est cā impletionis ꝓphetie. Nazare⁹ aūt xp̄s est nūcupat⁹. tam ex loci appellatiōe vbi cōceptus est et nutritus. q̄ȝ ex sacramento legis ſm quā nazare⁹ sctūs interꝑtatur et dñm oēs scripture sanctū dicūt et testant̄. Sicut ergo elegit locū in quo nasceret̄ sic et ciuitatē in qua coadolescens nutriret̄ cui⁹ nomen est indiuiso qḋ essentialiter ipse fons sanctitatis in sanctitate nutrit⁹. sctūs sanctorū quasi nazareus nazareoꝝ recte dr̄. Nazareth enī flos campi vel germē nouellū. vel sctītas interꝑtat̄. de cui⁹ radice germinis sctūs sctōꝝ .i. nazare⁹ ascēdisse legit̄. Vñ et ex hoc q̄ xp̄s dict⁹ est nazare⁹ discipuli eius et xp̄iani prius cōi noīe cōsueuerūt nazarei vocari sed postq̄ȝ pet⁹ anthiocenā sedē tenuit ex cōi cōsilio greco noīe a xp̄o xp̄iani dicti sunt. In nazareth ergo cōcipi et nutriri xp̄s voluit. et per hoc daret itelligi q̄ florida fuit ⁊ ei⁹ cōceptio q̄r sine originali et ei⁹ cōuersatio quia sine actuali. Vñ dicit ber. [Bernardus.] q̄ amat flor gerā patriā. flos de radice yesse. In hoc aūt q̄ dereliquit egyptū et venit ī galileā habitauitqȝ in nazareth. dat̄ nobis exemplū q̄ statū culpe debem⁹ deserere. et de vicijs ad virtutes trāsire in ꝑseuerātiaqȝ bonorum operū florere. vt sic ad patriā celestē valeamus ꝑuenire. Ecce reduxim⁹ puerū iesū de egypto. Eo reuerso sorores de ⁊ alijqȝ cōsanguinei ⁊ amici cōcurrūt et ad visitandū eos festināt. Ipsi aūt in nazareth remanēt ⁊ pauperem vitā ducūt. Vbi more solito ioseph opas fabriles locauit ⁊ maria filādo et suēdo et alīs ꝑut potuit laborauit. ac nichilominus circa filiū suū diligēs ⁊ sollicita fuit. Vt eī ait ansel. [Anselmus.] nec est aliq̄ scīa q̄ possit penetrare nec eloq̄ntia que possit p̄dicare q̄nta dulcedinis sedulitate paruulum fouerit. q̄nta diligentia obsequioqȝ adolescentē et in robur etatis puerxerit vadentē. Et vt ipamet cuidā deuote persone reuelauit. multotiens cū filiū suū gremio con foueret pre nimia deuotionis dulcedine caput suū capiti filij acclinās tantas lacrimas effudit vt caput et totam eius faciē lacrimis amoris rigaret et dicebat. O salus ⁊ gaudiū anime mee. Quis hec audiens vel mēte tractās se a lacrimis poterit cōtinere. Exinde vsqȝ ad. xij. an. pueri iesu nō legit̄ aliq̄d de ipso vel eius parentib⁹. Dicit̄ tñ et verisimile est q̄ in nazareth adhuc est fons paruus ad quem dña aliq̄ñ ibat ⁊ de quo puer iesus freq̄nter aquam hauriebat ⁊ m̄ri ministrabat vtpote q̄ subditus illi erat. Pro summis ergo delicijs interdū aquā tribuit sue matri qui dat escā oī carni. Vbi etiā herbas in agris collegit. de q̄bus mat̄ olera cōficeret. Faciebat huiōi seruitia m̄ri humilis dñs. nō enī hēbat aliū seruientē vel iuuantē in necessitatib⁹. In hūilitate se tēpestiue exercere cepit. de q̄ postmodū pre ceteris virtutib⁹ gloriādo dixit. Discite a me q̄r mitis sū et hūilis corde. Vñ ansel. [Anselmus.] Nichil vesanitatis estimes tibi accessurū si eū apud nazareth puerū int̄ pueros cōtempleris si obseq̄ntē matri si operanti nutricio assistentē intueris.

Oratio.

Jesu mitissime q̄ de virgine nat⁹ in partes egypti secessisti ⁊ ab egypto vocat⁹ in terrā israel redijsti reuoca me dñe seruū tuū a vultu oculorum tuorū in egypto hui⁹ exilij proiectū in hui⁹ peregrinationis tenebris exulatū ab egypti partib⁹ a mūdane cōuersationis tenebris reduc corpore. reduc mente. reduc et volūtate. fac me vicia deserere ⁊ ad virtutes trāsire. ⁊ in terrā ꝓmissionis me digneris introducere modo fide spe ⁊ caritate. in futuro vero re spe glorificatione et veritate. Amen.

De eo q̄ puer iesus remansit in hierusalem. et inuentus est in templo. Capitulum. xv.

Puer autē Jesus cre

De eo q̄ puer ihesus mansit in hierusalem

Luce secūdo

ficebat in augmento (et confortabatur) in vigore .s. quantum ad corpus: et ne quis imaginaretur ista cum creuisse secundum annum .s. sicut creuit secundum corpus: ideo subdit q̄ erat (plenus sapientia) .s. quantum ad animā (et grā dei erat in illo) scz quantum ad vtrūqz. Vn̄ sm̄ bedā Quia in xp̄o habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter: adeo puer iste erat plenus sapiētia nec secūdū hoc indiguit augeri vel cōfortari: vtpote verbū dei et deus: sed inquantū fuit hō crat in eo grā Magna enim grā illi homini xp̄o donata est. vt ex quo hō fieri cepisset perfectus esset et deus. Et sm̄ eundē bedā Huic sīle est qd̄ scribit iohannes eū plenū grā et veritate eandē ipse diuinitatis excellentiam noīe veritatis quā lucas sapiētie noīe commendauit. Habuit quippe xp̄s plenitudinē omniū virtutū donorū spūsscti exceptis fide et spe: pro quibus habuit certā sciam et firmam tentionē q̄ ab instanti sue conceptionis habuit. Quomodo ergo xp̄s crescere et cōfortari vel tale aliquid agere dicitur: toīa ad corpus referūt. Nā scdm aīaz ab instanti oceptionis totaliter pfectus fuit sed hāc pfectionē non ondebat nisi prout conuenientia tpis exigebat. Vn̄ bern. vir erat iesus nondū natus sed sapientia non etate. aīme vigore nō corporis maturitate. ant gritate sensui non corpulentia membrorū. Nec enim minus habuit sciētie iesus cōceptus q̄ natus: paruus q̄ magnus. Siue ergo latens in vtero siue vagiens in presepio siue iam grandiusculus interrogans legis doctores in templo siue iam perfecte etatis docens in pplo: eque perfecte fuit plenus spūsancto. De his et huiōi habes etiam infra in fine huius capituli (Et ibant parentes eius) tanq̄ deuoti et religiosi legis obseruatores (per omnes annos) vt essent (in hierusalē in die solenni pasche) spara scene vt legem audirent sacrificijs participarent solennitati interessent et eius adhuc vmbre seruiebant cum iam veritatem tenebant. ¶ Vbi nota q̄ legales festiuitates iudeorum quedam erant communes et continue. quedam anniuersarie Communes et continue erāt due .s. sabbatum quo vacabant ab omni opere q̄ illo die deus requieuit ab omni opere creationis alia est neomenia in principio .s. noue lune ad laudez creatoris qui creauit omnia tpa. Anniuersarie vero festiuitates erant quinqz .s. festum pasche qd̄ celebratur decimaquarta luna mensis primi erat hec festiuitas in memoriam liberationis de egypto Secunda erat festiuitas penthecostes que celebratur quinquagesima die a pascha eo q̄ tunc data fuit lex iudeis in monte synai a deo. Tertia festiuitas erat tubarum et clangorum que erat prima die mensis septēbris tunc enim buccinabant cornibus pecorum in memoriam q̄ eadem die fuit ysaac liberatus ab immolatione patris pecore substituto pro eo. Quarta festiuitas erat propiciationis et celebratur decima die mensis septembris quia eadem die venit ad eos moyses referens dei iram placatam de offensa conflationis vituli quem adorabant. Quinta erat scenophegia scilicet festum tabernaculorum quod erat decimaquarta die septembris et tunc illis diebus habitabant in tabernaculis in memoriam q̄ patres eorū quadraginta annis in deserto fuerunt sub vmbraculis habitantes. Inter has quinqz festiuitates sole tres scilicet pasche: penthecostes et scenophegie erāt solenniores et protendebantur septē diebus In his tribus omne masculinū scdm preceptū legis ascēdebat in hierim vt appareret coram dn̄o qui tn̄ erant remoti ex rationabili causa de penthecoste et scenophegia se poterant excusare sed de pascha non nisi infirmitate cogente. Ista aūt lege mulieres non erant astricte: sed tamen plurime veniebāt ex deuotione. Vn̄ et beata virgo ascendebat singulis annis nolens puerum dimittere sine cura in terra q̄diu regnauit archelaus Quāuis ergo parentes timerent archelaum ibāt tn̄ in hierl'm ad diem festum q̄ poterat fieri. vt tunc inter tam ingentez turbaz latenter ascenderent mox reuersuri vt nec solēnitate pre

termissa essent irreligiosi nec longa mansione conspicui. (Et cum factus esset iesus annorum duodecim ascendit cum parentibus suis secūdum legis consuetudinem ad diē festū in ierl'm. Per hoc ondit q̄ a pueritia dn̄i homines assuescere ad diuina et ad idē facit q̄ alijs recedentibus ipse in loco diuini cultus remāsit Laborant ergo etiaz nunc puer ihesus in itineribus legis. et adsit vt honoret patrem suū celestē in festis suis obseruās humiliter legem dn̄s legis Quia enim dn̄s venit vt daret omnis pfectionis et humilitatis exemplū voluit legē q̄diu statum habuit conseruare. Vbi beda. Seruauit ipse legē quaz dedit vt nobis qui hoīes sumus puriori ondēret seruandum poīa q̄cq̄d deus iubet. Sequamur ergo iter humane puersationis eius si deitatis gloriam delectamur intueri. hec Beda. Nos itaqz serui ad exemplum dn̄i debemus magno studio bonorū operū et preuenire solennitates et celebrare ac sollicite diuina precepta obseruare. Vnde quidam frater tam magne deuotionis ad festa xp̄i et btē virginis et ad festū oīm sctōrū erat q̄ aū quodlibet festum ieiunijs orōnibus et castigationibus ad suscipiendū ipsum festum se preparabat et q̄diu aliqd̄ festum durauit tandiu circa illud meditationibus et orōnibus se occupauit Moraliter hic instruimur q̄ spēaliter in diebus festiuis quilibet xp̄ianus dz ire ad locū quē elegit dn̄s .i. ad ecclesiam nō ad theatrū vel tabernam dz vacare diuinis laudibus nō choreis et vanitatibus dz insistere elemosinis nō vsuris vel spolijs dz intendere bonis operibus nō cōmessationibus et ebrietatibus. Nam de his qui secus faciunt dicit dn̄s in ysa. Solennitates vestras et neomenias vestras odiuit aīa mea Postq̄ ergo ihs ad etatem xij annorū venit suā sapientiā manifestare cepit et aperire quid patri celesti ad terrenē n̄ri deberet Etas enī duodēnis tipus erat duodecim aplorū per quos diuinitas et humanitas eius erat per orbem annuncianda vniuersis Recte ergo in duodenario numero iubar perfectionis eius declarari incepit per quē quasi p duodecim radios et per duodecim aplos vniuersitas saluandorum significatur (Cōsummatis aūt dieb' festi et cōpleta solēnitate que per dies octo durabat recedētib' parētib' (remāsit puer in hierusalē) nō a casu nec parentū negligentia vel obliuione sed sua voluntate et ordinatiōe. vt a pueritia zelum suum ostenderet circa spiritualia. et sicut parentibus quod debebat exhibuerat ascendens cum eis tanq̄ homo cū hoībus ad offerenda deo sacrificia sic etiam patri debitum spūalis doctrine vacando exhiberet (Et nō cognouerunt parentes eius) sī nō aduerterunt q̄ in hierl'm remaneret (existimantes illum esse in comitatu) idest inter eos qui simul fuerant comitati. Secreto autem et eis ignorantib' remanere voluit ne aut eis obediendo recedens retraheretur a disputatione aut non obediendo remanendo videretur eos cōtēnere. Hinc habetur argumentum q̄ filius absqz cursus pfitia pater et mater vitam pūt trāsigere ipsis etiā nescientibus aut nolentib' pōt ad religionē et ad statū pfectiōis euolare seqz diuino cultui mācipare discretionis iudicio comite. Et impeditorib' ait dn̄s. Sinite puulos venire ad me talium ē enī regnū celorum. ¶ Sed queritur hic quō parentes eius obliuiscendo eum relinquere potuerūt quē tanta cura nutriuerūt Ad hoc dicendum q̄ mos erat filijs israel ad festa cōfluētib' vel inde propria redeuntibus vt seorsum viri et seorsum mulieres propter inūdiciā castitatis incederēt vt abinuicez continentes magis religiose scdm legis datōem festa celebrarent. et ne eorū mixta societate aliqd inhonestū contingerz pueri aūt cū quolibet parente indifferēter ire poterant Vn̄ ioseph videns puerū iesum non esse secuz putabat eum esse cū maria in comitatu mulierum et econuerso maria putabat eū esse cū ioseph in comitatu virorum. Sic ergo (venerunt iter vnius diei) a hierusalez sine puero cum hac existimatione q̄ esset in comitatu virorū vel mulierum. Et cū in sero venissent ad locum vbi hospita-

Beda

Bernardus.

Beda

Moralit.

ri debebant. videns dn̄a ipm̄ ioseph sine puero quem cū eo redisse credebat dolore vehementi concussa cū lacrimis per domos q̄z decenter poterat sero circuibat et de ipso puero q̄rebat. Joseph vero senex cū fletu eam seque batur et associabat. Vade et tu semp̄ cū eis et q̄re puerū iesum donec inuenias. Puero aūt a parentibus tūc nō inuento qualē quietē habere poterāt turpe cogita ⁊ maxime mater q̄ ipm̄ arti⁹ diligebat. Et licet a notis cōsortaret̄ tū cōsolari nō poterat. Quid enim erat perdere iesum. Cōspice bn̄ ipam et vehemēter ei cōpatere. quia in magna angustia est nūc anima sua. Nunq̄z ex quo nata est vsq̄z tūc fuit in tanta. Non ergo turbemur qn̄ tribulationes habem⁹ cū etiā matri sue nō pepercit dn̄s. Ad suos enī eas venire pmittit et per ipas signū sue dilectōis suis ondit. Tandē dn̄a in camerā se recludēs et ad orōnē et planctū se cōuertens per totā noctē illā angustiabat̄ super dilecto filio suo. Mane vero seq̄nti tēpestiue domū exeuntes eū etiā per circūstantia loca q̄rebāt. nā redit⁹ per plures vias patebat. Circueundo igitur eū in vtraq̄z comitiua reqrebāt ⁊ iterū et iterū q̄rebāt. maxie (inter cognatos ⁊ notos ⁊ amicos q̄ in vtroq̄z comitatu erant. Quo etiā tūc non inuento mater sine spe auxilebatur ⁊ cōsolari non poterat. Hec diligēter recogita q̄ntis vulnerib⁹ et cruciatib⁹ cor btē virginis tūc sautiatū fuerat q̄ suspiria q̄ lamenta. quas anxietates pertulerit cū quesitū filiū nō inuenit. Jā expiricepit qualis esset futurus dolor ei⁹ de quo pdixit ei symeon dicens. tuā ipsius aīam ptrāsibit gladius. Nesciebat virgo q̄d ageret. quia thesaurū sibi pie a deo cōmissum perdiderat. Cū lamentabiliter potuit dicere illud gen. Puer vero non cōparet et ego quo ibo. Cōsidera hic q̄ btā virgo de t̄ra sua expulsa ⁊ in egyptū fugata in tāta tribulatiōe posita filiū non perdidit sed postq̄z ad felicitates iuit ipm̄ amisit. p q̄d dat̄ intelligi q̄ iesus sepe i aduersitate custodit̄ ⁊ in psperitate perdit̄. Tertia vero die regressi sunt in hierlm a q̄ per vnā dietā recesserāt ⁊ eū ibidem reqrebāt. Puto q̄ cū labore multo itineris et lacrimis plurimis virgo iterato redijt hierl'm ⁊ appropriate potuit dicere illō Can. Quesiui quē diligit anima mea. q̄siui illū et non inueni. sc̄z inter cognatos ⁊ notos. Surgam ergo esido de loco ad locū et circuibo ciuitatem per vicos ⁊ plateas. ⁊ queram quem diligit aīa mea. Et post triduū amissionis ei⁹ in quo prefiguratū est triduū mortis ei⁹ in quo credebatur amissus quarto die mane (inuenerūt eū in templo)

Ambro.

vt sm̄ amb. daret iudiciū. q̄r post triduū triūphalis passionis resurgeret q̄ credebatur mortu⁹. et tūc cū gloria i mortalitatis est inuent⁹. Inuenerūt ergo eū in templo i loco vtiq̄z deuoto in loco dei sancto. Non inuenerūt eū in theatro aut foro vel ludo. sicut solent pueri inueniri. sed in loco deputato doctrine sacre et orationi. Fili⁹ libēter in domo pr̄is sui manet. Ille igit̄ qui libēter stat i ecclesia signū est q̄ sit fili⁹ dei q̄r stat in domo patris sui. ille vero q̄ libenter stat in taberna signū est q̄ fili⁹ sit dyaboli q̄r morat̄ in domo pr̄is sui. Inuenerūt inq̄z eū in tēplo non huc atq̄z illuc leuiter pit mos est pueris discurrentē sed tanq̄z sapie fontē (in medio doctor̄) vt melius omnes audire et cū eis conferre posset. Composite (sedentem) et tanq̄z exemplar humilitatis prt⁹ (audiētem illos et interrogantē) q̄z docentem. Ille doctores interrogat in templo q̄ angelos docet in celo. Ille doceri interrogādo voluit q̄ verbū scie ipis suis doctorib⁹ ministrauit. Interrogabat nō q̄r idigeret vel vt addisceret sed vt nobis addiscendi ⁊ zelandi scripturas sacras formaz daret et vt ea q̄ non intelligim⁹ interrogare non erubescam⁹ de quo tū erubescent multi superbi eligentes potius in errore permanere q̄z instrui. Ad exēplū quoq̄z humilitatis prius audire q̄z instruere volebat docēs q̄ hoīes docti pmptiores debēt esse ad audiendū q̄z ad docēdū q̄r qui prius respondet q̄z audiat stultum se esse demonstrat. Ad probandū etiam q̄ deus esset eosdē hoīes subtiliter interrogat ⁊ sapiēter respōdet. ita vt audientes i de stuperent. Vn̄ dr̄ (Stupebāt aūt) i. valde mirabātur (omnes q̄ eū audiebant sup̄ eius prudētia) interrogādo et opponendo et in respōsis soluendo q̄r al's inauditū fuerat q̄d puer talis etatis tam sapienter locutus esset. Stupor q̄ppe est vehemens amniratio rei oī no inconsuete. et sic fuit hic. Audiuit enī humiliter quesiuit prudenter et respōdit sapienter cū tū esset puer. Ipse interrogabat. ipe respōdebat. ipe suas ⁊ illor̄ questiōes soluebat morē agens peritissimi mgr̄i q̄ nūc interrogando nūc respōdendo discipulos instruit. Vn̄ sm̄ bedam. Ad ostendendū q̄ hō erat oēs magistros hūiliter audiebat et ad probandū q̄r de⁹ erat eisdē loq̄ntib⁹ sublimiter respondebat. Stupebant aūt videntes ei⁹ infantiā. et tū sic sublimia loq̄ntem videntes eū corpore et etate puū. sed interrogationib⁹ et respōsis magnū hoīem ⁊ nō deū considerātes. et inter alta q̄ audiunt et infirma q̄ vident dubia amniratione turbant̄. Nos aūt non cū senioribus iudeor̄ super prudentia et respōsis ei⁹ stupeamus. neq̄z miremur sed ipm̄ verū deū veruq̄z hominē esse credam⁹ a quo est oīs sapiētia et cū quo fuit semp̄ et est ante euū. sciētes sm̄ prophetiā q̄ sic paruulus nat⁹ est nobis q̄ pmanet deus fortis (Et) parentes ei⁹ (videntes) eū in tēplo in medio doctor̄ sedentem (amnirati sūt) valde ppter rei inexperientiā. q̄r nūq̄z fecerat rem talē vel similem. Mater aūt ei⁹ quasi reuiuiscens exhilarata deo gratias egit imensas. At puer iesus videns matrē venit ad eam. quē ipa suscipiens et dulciter osculās ac deinde respiciens in faciē ei⁹ decorā dixit ad illū (Fili q̄d fecisti nobis sic) Quasi diceret desiderātissime fili quare hoc fecisti vt nobis ignorātibus et nesciētib⁹ remaneres. Quid tam dilecte et tam diligēti matri tantam materiā doloris inferre potuisti. Peto fili hoc mihi indicari vt dolor me⁹ ex hac re concept⁹ valeat mitigari. quē virgo mater per triduū anxio dolore q̄sierat. post inuentionē inf̄ merorem et gaudiū posita pia correctione increpauit. Joseph aūt licet pater ei⁹ diceret̄ non fuit ausus illū arguere. cū firmiter crederet ipm̄ dei filiū esse sed mater ex maxima dilectione quam habebat ad filiū quem sic querebat sic arguebat illū. q̄r amor excellens nescit modū. Loquitur ergo ipa et non ioseph q̄r in ea fuit maior dolorus affectus. Unde grego. Maria maternis affecta visceribus quasi cū lamentis inquisitionē dolorosam ostendit et omnia sicut mater fiducialiter et hūiliter et affectuose exprimit dicens. Fili q̄d fecisti nobis sic. Vn̄ et ansel. Quid si duodēnē per triduū cū matre quesieris. O quāta copia fluent lacrime eū audieris matrem dulci quadā increpatione filiū verberantem et dicentē. Fili quid fecisti nobis sic. Vel posset dici q̄ non fuit increpatio sed pia de ei⁹ absentia conquestio. (Ecce pater tu⁹) sc̄z nutritius (et ego dolentes) sc̄z de amissione tua ⁊ absentia (querebam⁹ te) cui⁹ psentia est nobis dulcissima. In quo moraliter instruimur q̄ dolere debem⁹ cū iesum id est salutem eternā amittim⁹ q̄d per peccatū fit cū peccamus. Et tunc eū queram⁹ per triduū penitentie sc̄z per cōtritionē cū dolore. per confessionē cū pudore. p satisfactionem cū labore et reinueniem⁹ eū. Sed heu multi pl⁹ dolent de amissione rerū transitoriū q̄z de amissione eterne salutis sue et aliorū. Unde bern. Cadit asinus et est q̄ subleuet. perit anima et non est qui succurrat. Sacrata virgo patrem eius appellat ioseph tū propter iudeorū suspitionē. tū propter eius educationē tū propter genealogie explicationem. Et nota q̄ nunq̄z legimus ioseph dn̄o fuisse locutū sed hoc virgini dimittebat. q̄r ad ipam sicut ad verā matrē magis pertinebat. Querēdus est iesus socialiter cū maria et ioseph q̄d notat̄ cū dicit̄ pater tu⁹ et ego. Joseph enim interpretat̄ augmentū et significat opera bona q̄ semp̄ debēt augeri. maria interpretatur illuminata ⁊ significat fidē q̄ est illuiatio mētis. interpretat̄ et stella maris et significat caritatē q̄r sicut ceteri stel

Beda.

Gregorius.

Anselmus

Moraliter

Bernardus

lis occidentibus illa nō occidit sic ceteris virtutibus de ficientibus illa nō deficit. Cū tali igitur societate iesus est querendus scʒ fide bona operatione sollicita ₇ caritate succensa ₇ tūc inuenietur. Si enim alterū istorum defuerit inueniri nō poterit. Hʒ etiā queri lacrimabiliter. qđ nota tur ex eo q̄ virgo dixit. dolētes querebam⁹ te (Et ait ad illos) nō matrem exasperādo. sed potius instruēdo: dicēs (Quid est q̄ me q̄rebatis) s. inter cognatos ₇ consanguine os cū potius deberetis me q̄rere in tēplo. qđ est domus patris mei ₇ in occupatiōe circa spūalia. Nō ē vox indi gnātis sed humiliter se excusantis ₇ mysteria detegentis Nō enim increpat ₇ vituperat q̄ eū quasi filiū q̄rūt sed q̄ si corrigēdo verbū m̄ris q̄s sibi verus pater sit. ₇ qđ pot ius eterno patri debeat illis ₇ nobis insinuat subdēs (Ne sciebatis q̄ in his q̄ patris mei) s. del (sunt opoʒ me eē) scʒ in tēplo in doctrina ₇ in opib⁹ q̄bus manifestetur p̄r meus. q. d. Potius debeo respicere eū cuius sum etern⁹ filius s̄m natūā diuinā q̄ te cuius sum filius scđm natu ram hūanā. ₇ ioseph cuius tm̄ sum filius nutritius. Vñ nō debetis mirari si vos dimisi propter patrē eternū cui plus teneor. Magis afficiebatur ih̄s ad patrem natura lem ₇ eternū q̄ ad matrē naturalē ₇ p̄rem putatiuū. Quā uis enim parētes diligeret ₇ eis obediens fuit in̄ princi palius deū honorare voluit. In quo dat̄ doctrina q̄ pie tas ad deum pietati respectu parentum est preferenda. Disce igitur ₇ tu deum ₇ parētes diligere et honorare eis obedire: sed in omnibus deum preferre. Nota etiam moraliter q̄ per hoc q̄ x̄ps interrogatiōi r̄ndit quasi cor rigendo verbū matris que ipsum dolore inter cognatos et notos quesierat obmissionem vinculorum sanguinis parte suggerit ostendēs q̄ nō ptingit metā perfectionis attingere eū qui adhuc vagat̄ in his que corpori cōferūt et q̄ hō deficit a perfectōe propter affectū cognatoꝝ. Et hoc innuit per primā clausulā cū ait (quid est qđ me que rebatis) s. inter cognatos ₇ carnaliter propinquos. Per hoc vero qđ addit (nesciebatis) ₇c docet nos nō per infi ma gradi. sed ad superiora debere mentis oculos attolle re. ¶ Moraliter per boc qđ christus cum correptus esset hic a matre se dulciter ₇ humiliter se excusauit alibi au tem s. in nuptijs cum inuitatus est ad miraculū dure re spondit. dedit nobis exemplū ₇ formam humilitatis vt malimus corripi q̄ laudari. ¶ Et nota q̄ istud fuit primū verbum qđ ab ore saluatoris prolatū esse legitur. in quo suam diuinitatem expressit Et ipsum verbum tante fuit altitudinis q̄ maria ₇ ioseph ipsum non intellexerunt. Et hoc est quod subditur (Et ipsi non intellexerunt ver bum quod locutus est ad illos) scʒ quod de patre dixerat ₇ quid per hoc verbum innuere vellet. Volebat enīʒ eis innuere q̄ sicut ad patrem ita ad ipsum pertineret cura templi. ₇ spiritualiū ₇ omniū que patris sunt gubernatio q̄ amboꝝ vna est maiestas gloria ₇ opatio ac vna sedes ₇ domus nō solum materialis sed ₇ spiritualis. Cum ma ria ₇ ioseph iesum dei filiū crederent nō tamen animad uertunt quid dicat nec diuine nature archanum intelli gunt q̄ talia adeo audire adhuc assueti non erant et de diuinitate sua nondum ad eos loquentē audierant. Vel intellexerūt quid dixit sed non ita plene vt postmodum ¶ Ipse vero ad matris requisitionē ₇ voluntatem redijt cum illis nazareth ad eorum cōsolationē vbi erat conce ptus et educatus. vñ ₇ nazarenus est vocatus. Nā quia deus ₇ hō est vtrāq; suā naturā nobis hic commendat. ₇ nūc excelsa deitatis nūc īfirma humane fragilitatis pre fert. Itaq; quasi hō cū parētibus ih̄r̄lm ascēdit s; q̄si de⁹ illis nescientibus in tēplo remansit quasi hō seniores in terrogabat sed quasi deus q̄ seniores mirarētur r̄ndebat Quasi dei filius in tēplo patris ₇ suo cōmoratur quasi fi lius hoīs cū pentibus quo iubent reuertit̄ (Et erat subdi tus illis) ad n̄ram instructionē ₇ superbie n̄re cōfusionē q̄ frequēter renuimus subijci superioribus n̄ris. Erat q̄p pe subditus illis s. in ea natura qua p̄re minor est. Quia

vt dicit aug. s̄m formā serui puer x̄ps minor erat eti am pentibus suis. Et tu ergo subdit⁹ esto ꝓpter illū. vt ad eū ꝑ obediētie laborē redeas. a q̄ per inobedientie de sidiā recesseras. Hic em̄ exemplum et formā obie et hu militatis x̄ps nobis p̄buit et ōn̄dit dū ip̄e iperator mun di ₇ cui mūdus subiectus ē parētibus suis ₇ eorū impio humiliter subdi voluit. Audiāt ergo hec subditi ₇ subdi ti esse nō dedignent̄. siquidem oībus p̄latis subditus fie ri nō est dedignatus. Prelati q̄ʒ nō superbiāt ₇ in ioseph prelato ₇ in x̄po subdito intelligant. q̄ sepe fit vt maio ris meriti sint subditi q̄ prelati. Qđ si intellexerit nō ele uabitur superbia que est sublimior dignitate sciens meli orem sibi subiectum esse. ¶ Et adverte q̄ta sint dignitas virginis q̄ ei ille subiectus est cui omnis creatura subijci tur. Vnde augu. Hoc singulare priuilegium habuit vir go. vt h̄ret sibi subiectum quē nō solū humana creatura. verumetiam angelica reueretur ₇ adorat multitudo. vñ ber ptractās hoc idem verbum (₇ erat subditus illis) mi rare inquit vtrāq; ₇ elige id qđ amplius mireris siue fi lij benignissimā dignationē siue matris excellentissimā dignitatem. Vtrunq; stupor vtrunq; miraculum. q̄ fe mine deus obtēperetur hūilitas absq; exemplo q̄ femīa deo principetur sublimitas sine socio. Et subdit. Disce ergo hō obedire disce terra subdi disce puluis obtēpare Erubesce superbe cinis. Deus se humiliat ₇ tu te exaltas Deus se hoībus subdit ₇ tu dn̄ari gestiens hominibus. tuo te preponis auctori Quotiēs enim hoībus p̄esse de sidero toties deum meū p̄ceire ptendo. ₇ tunc vere non sapio ea que dei sunt Hec bern. ¶ Et nota q̄ filius mul ta debet parentibus Primo amorē cordis. Scđo hono rem operis. Tertio in necessarijs sustentationē Quarto in obsequijs famulationem Quinto reuerentiā in ver bis. Sexto obedientiā in honestis. Septimo veniā in of fensis Octauo tollerantiam in aduersis. Sed quid fecit puer ihesus in illo triduo Cōspice eū attende quomodo se ad aliquod hospitale pauperū reducit. ₇ cū verecūdia se ibi hospitari petit. ₇ ibi cum pauperibus iesus pauper hospitat̄ ₇ comedit Mendicāt etiam ostiatim cū paupi bus qđ ₇ alis q̄nq; fecisse credit̄. Vñ bernar. hoc querens a dn̄o eū alloquit̄. Dn̄e inquit quis te in triduo susteta uit. Et r̄ndet sibimet sic dicens. Vt te dn̄e iesu christe n̄re paupertati per oīa ꝯformares q̄si vnus in turba paupe rum stipendia per ostia mendicans quesisti. Quis dabit mihi buccellarū illarum mendicatarū participem fieri. ₇ illius sacri edulij reliquijs saginari. Hec bernar. Con spice eū etiam inter doctores vultu placido sapienti et reuerenti. ₇ quō eos quasi ignorās interrogat ₇ audit qđ ex hūilitate facit. ₇ etiā ne illi super mirabilib⁹ r̄n̄sis eius vere cūdiderent. Considerare aūt potes moraliter in predi ctis tria valde notabilia. Primū est qui vult deo adhere re nō dʒ inter cōsanguineos cōuersari. sed potius ab eis discedere Nā ₇ puer ih̄s dimisit a se dilectissimā matrē cū opib⁹ p̄ris intēdere voluit ac etiā postea inter cognatos ₇ notos quesitus inuent⁹ nō fuit. q̄ caro ₇ sanguis eum non reuelauit nec inuenit̄ in carnali societate. vñ bernar. Puer ih̄s inter cognatos ₇ notos q̄ritur nec iuenit̄. Fu ge fratres tuos ₇ ruꝰ si tuā vis inuenire salutem. et obliui scere pplm tuū ₇ domū patris tui vt cōcupiscat rex de corem tuū. Et iterū O bone iesu si nō inuentus es inter co gnatos tuos quō te inueniā inter meos. Qualiter te in ueniā in gaudio quē vix mater tua dolens inuenit. Hec ber. Nec inueniri pōt in comitatu multoꝝ q̄ non inue nitur in multiplicitate mundanoꝝ. sed in intimo corde mentis vbi dei est templum. Scđm q̄ q̄ spūaliter viuit non miretur si aliqn̄ mente arida remanens videatur sibi qđ a deo derelictus sit cū etiā hoc m̄ri dei ptigerit. Non ergo mēte tabescat. sed ꝑ ptinuū exercitiū i sacris medi tatiōibus ₇ orōibus ac bonis opib⁹ ꝑsistendo diligenter eū querat. ₇ eū si sollicitus fuerit inueniet. Nam scđm origenē. Oportet eū q̄ q̄rit ih̄m nō negligenter ₇ dissolu

Moraliter

Moraliter.

August.

August.

Bernar.

Bernar.

Bernar.

Moralit.

Origen.

te transire. sicut multi querunt et nõ inueniũt: sz cũ labore et dolore. Unde bern. Si uolumus frustra querere: queramus veraciter vt nõ p illo aliud seruenter. vt non cũ illo aliud pseuerãter vt nõ ab illo ad aliud ꝯuertamur. Facilius ẽ celum et terra transire possunt. quã vt sic querens nõ inueniat. sic petens non accipiat. sic pulsanti non aperiat. Tertium qr non debet qs esse ꝓprii sensus vel ꝓprie voluntatis. Nã cũ dñs ihs dixisset oportere eũ opibus patris intendere mutauit ꝯsiliũ et matris voluntatẽ secutus recessit cum ea et nutritio suo et erat subditus illis. Hinc etiã perpende. quantum oportet hoĩes obedire deo. quãdo quidem ipse deus obedit hoĩbus. Si enĩ exẽplo dñi obediẽdũ est hoĩbus multo magis oportet obedire deo. Obediamus igit nõ solum deo sz et hoĩbus. qr deus filius obediuit nõ solũ deo patri celesti sz et gentib[9]. (Et mr̃ eius ꝯseruabat) quasi magna oĩa (verba hec) q̃ necesse et aliis audierat ab eo. et hoc (in corde suo) quasi sub sigillo recõdens et signaculo. Nisi enĩ ipsa conseruasset nos ea nõ haberemus de eius namqz thesauris nos iã suscepimus. Oĩa quippe q̃ de dño vel a dño dicta vel facta ꝯgnouit. siue intellecta. siue nondum intellecta in corde et memoria quasi ruminanda et diligentius scrutanda recondebat. vt tpe suo vniuersa put gesta erãt intelligeret. ac euangelistis et querentibus sufficienter explicaret et his tanq̃ regula et lege p totã vitã vtebatur docẽs vt nos crebra factorũ et dictorũ dñi meditatione importunas cogitatiões repellamus et alios instruere laboremus. Et ideo si quis indiget bonis sermonibus ad eã recurrat. qr facta et verba xpi in custodia conseruat. Moralr̃ ex isto habemus exemplũ qualiter audiri debeãt verba diuina. s. vt in corde conseruent. et ibidẽ ruminent. nõ vt intrẽt p aurẽ vnã et exeant p aliã. (Et ihs pficiebat etate et sapia et gratia apud deuz et hoĩes) Etas ptinet ad corpus sapia ad aĩam gr̃a ad vtrũqz salutem. pficiebat vtiqz etate. sicut carnis est etatis incrementa suscipere. qr de infantia ad pueritiam de pueritia ad iuuentutem consueto hoĩbus crescendi ordine peruenit. Porro in sapia et gr̃a põt aliqs pficere dupl'r. vno mõ s'm ipsos habit[9] sapie et gr̃e augmentatos et sic xps in eis nõ proficiebat. qr ab instanti ꝯceptiõis sapia et gr̃a plenus fuit. Alio mõ s'cdz effectus in q̃tum s'cz aliquis sapiẽtiora et virtuosiora opera facit. et sic xps pficiebat sapia et gr̃a sicut et etate. s'cdz q p processum etatis pfectiora opa faciebat. et in his q̃ sunt ad deum et ad hoĩes. et hoc ẽ qd addit apud deũ et hoĩes. Uel aliter s'cdm amb. pficiebat sapia q̃ ad manifestationez et vsum eius qr suã sapiam et gr̃am paulatim magis et magis patefaciebat. Uel s'cdm grego. pficiebat in aliis. qui doctrina eius et exẽplo pficiebãt. sicut mgr̃ in scolaribus dicit pficere. qr scolares sub eo pficiũt. Et hoc apud deum. i. apud laudem dei et apud hoĩes i. ad vtilitatem hominum. vel s'm theophilũ apõ deũ et hoĩes. qr prius debet placere deo et postea hoĩbus. Et lz ihs in se nõ pficiebat sapia et cognitiõe habituali. qr hec in eo augmentata nõ fuit ab instãti enĩ ꝯceptiõis plenitudiẽz huius hũit pficiebat tñ et in se cognitione sensuali et experimentali qr sensus eius cõuertebatur de nouo ad aliqd ad qd antea nõ cõuertebatur vñ s'cdm aplm didicit ex his q̃ passus est obiam. Non tñ de nouo aliqd didicit quod prius nesciret qr quod didicit. prius nouerat scientia diuina et inspirata. vñ bern. Ut ob alienam miseriaz cor miserum habeas oportet vt tuã prius cognoscas vt proximi mẽtem in tua inuenias: et ex te noueris qualiter illi subuenias. Uerus quippe dei filius priusq̃ se exinanisset formã serui accipiens sicut miseriam vel subiectionẽ expertus nõ erat sic misericordiaz vel obiam experimẽto nõ nouerat. Sciebat q̃dẽ p naturã nõ aũt sciebat p experientiaz At vbi minoratus est vsqz ad illam formam in q̃ et pati et subiici posset in passione expertus est miseriã et in subiectione obiam. Per quã tñ experientiam: nõ illi scia sz nobis fiducia creuit: dum iã hoc misero genere cognitiõis is a quo longe erraueramus factus est propinquior nobis. Quando enĩ illi appropinquare auderemus in sua impassibilitate manenti. Nunc autem monemur cum fiducia adire ad thronum gratie ipsius. quẽ nimirum languores nostros tulisse et dolores portasse cognoscimus: et in eo in quo passus est ipse. nobis compati non dubitamus. Hec bern. Moraliter sicut ipse proficiebat sapientia etate et gratia apud deum et homines. et passus et resurrexit. et ita intrauit in gloriam suam: sic etiam suos sequaces ostẽdit pficere virtutibus et p passiones ad gaudia trãsmigrare debere. Hec autem facta et deo amabilis ciuitas nazareth in qua verbuz caro factũ et flos omnia vincens aromata in vtero virginis germinauit. Unde et merito flos interpretatur. in hoc super omnes alias speciali gaudet priuilegio: q̃ salutis nostre dñs in ea principium procreauit. et ipse preterea nutriri et parentibus subiici dignatus est: cui pater omnia que sunt in celo et in terra subiecit.

Oratio.

Domine ihũ xpe fili dei viui. qui per triduum a parentibus tuis dolẽtibus quesitus. tandẽ in templo es inuẽtus: da michi misero te desiderare desiderãdo querere. querendo inuenire inueniẽdo amare amando mala mea redimere. redempta non iterare. Et qui petenti largiris querenti inueniris pulsanti aperiris: non deneges in minimo qd omnibus pmittis. Quiqz ad voluntatẽ parentum nazareth rediens et subditus eis existẽs formã ostendisti obedientie: da michi duro voluntatẽ ꝓpriam frangere. vt subiectus sim tibi. et propter te omni humane creature Amen.

Quid fecerit dñs ihs ab anno duodecimo vsqz ad principium anni tricesimi   Ca. xvi.

Euersus ergo dominus iesus a templo et hierusalem cũ parentibus suis in nazareth erat vt dictum est subditus illis. Et ibidem cũ eis vsqz ad principiũ anni tricesimi mansit. nec in scripturis reperit q' in toto tpe isto aliquid fecerit. quod valde videtur mirabile. Quid legitur meditabimur ipsum fecisse. Stetit ne dominus iesus ociosus tanto tempore. vt nil faceret dignum scriptura et recitatione. Si enĩ z fecisset. cur sicut reliqua facta sua non scriptuz fuisset. Omnino stupor videtur. Forte ideo scriptura tacet: ne acta maiorum minis se publicent. Sed attende hic bene. quia patenter poteris videre: q' nichil faciẽdo fecit magnifica. Nichil enim de facto eius a mysterio vacat sz sicut virtuose loquebatur et operabatur: sic virtuose tacebat et se subtrahebat. Credendum est enĩ sicut dicit doctor Gregorius q' ante et deinceps absqz ostensione alicuius famosi et publici miraculi taliter inter homines conuersatus fuerit. quasi fuerit vnus ex illis. donec ad virilem perueniret etatem. Unde de ipso dicit iohannes baptista. Medius autez vestrum stetit quẽ vos nescitis. Et totum istud tempus breuiter complexus est lucas sub his verbis. quia descendit cum eis et erat subditus illis. Unde et Thomas. Medio tempore scilicet a natiuitate vsqz ad baptismum nullum miraculum christus operatus est sed conformis cõuersationis aliis erat. et sua virtus ignota omnibus existebat. Ideo aũt non fecit miracula medio tpe vt nõ putaretur mysterium incarnationis fantasma esse. si non se habuisset sicut alij etate infantes. et ideo demonstrationem scientie et virtutis sue ad id distulit tps: in quo alij homies sciã et virtute vigere consueuerunt hec thomas. Magister hic siminus aliquãdo doctus virtutes et viã vite cepit a sua iuuentute opera virtuosa facere sed modo mirabili et incognito ac retroactis temporibus inaudito videlicet se in cõspectu inutilem et abiectum et insipientẽ reddendo: vt deuote et sine omni temeraria assertione cogitari et meditari põt. Et cuz hac modificatiõe omnia tñ affirmo que per auctoritatẽ sacre scripture nõ xbant put etiam supra in plogo recitatur. Subtrahebat ergo

Bernar. — Moralr̃. — ambrosi. — Gregori. — Theo. — Bernar. — Luce secũdo — Gregorius. — Thomas

se a consortio hoim. et tumultus eorum deuitabat. crebris quoque orationibus intentus erat. Ibat ad synagogam id est ecclesiam et stabat ibi multum in oratione ponēs se in loco viliori et magis humili. Redibat domum et cum matre ac nutricio suo stabat. et aliquando eos adiuuabat. Pertrāsibat eundo et redeundo inter homines ac si non inueniret homines. Mirabantur cuncti cernētes iuuenem tam speciosum nichil facere quantum apparebat laude dignū. Expectabant enim facere et magnifica et probi viri opera. Cum enim puer erat proficiebat etate et sapientia et gratia apud deum et homines. Sed ecce crescens et perueniēs vsque ad vicesimum annum et etiam vsque ad vicesimum quintum et vltra nulla faciebat opera. aliquam speciem probitatis et virilitatis pretendentia. Stupebant vehementer eum et videbant. et apud omnes communiter vilis et abiectus reputabatur. Quod bene per prophetam in persona ipsius dictum fuerat. Ego sum vermis et non homo obprobrium hominum et abiectō plebis. Omnes videntes me deriserunt me locuti sunt labijs et mouerunt caput. Reddebat se vilem in omnibus et abiectum. Sed an tibi paruum hoc videtur. Ipse quidem non indigebat. Sed certe in operibus nostris nullū maius aut difficilius reputatum ad altissimum gradū peruenisse videtur ac difficilimum quod ad hoc peruenit. vt corde et aīo vere et nō ficte ita se vincit ac dñatur aīo suo et superbo carnis sue supercilio. quod nolit alicuius momenti reputari. sed vt abiectus et vilis sperni. Vsquequo igitur ad hunc gradum perueneris nichil tibi fecisse videaris. Nam cū in veritate iuxta verbū dñi omnes simus inutiles etiā cum bñ fecerimus quousque in hoc abiectionis gradu non sumus nondū in veritate stamus sed in vanitate cōsistimus et ambulamus. Vñ nō seducamus nosmetipsos quia scdm aplm qui se existimat aliquid esse cum nichil sit ipse se seducit. In omni quidem cura quā pro salute tua geris. non est vllū officium vel medicamentū vtilius tibi quam teipsum vituperare atque contemnere. Quicunque ergo hoc facit adiutor tuus ē hoc enim agit quod tu agebas aut agere debebas vt saluus fieres. Ad eum itaque qui iniuria tibi fecit priuatum magis te exhibe et affabilem: ad eū vero cui tu fecisti supplicē et erubescentem. Aduersarium tuum et eū qui tibi moleste aliquid irrogat amicum et adiutore estima: damnum tibi illatum et cōtumelias lucrum et profectum tuum deputa et pro his gratias deo et inferentibus referre nō cessa. Vnde scdm quendam humilis gaudet cum despicitur. dolet si honoratur gemit in prosperis. exultat in aduersis. timet in diuitijs luget in delitijs. cruciatur in abundantia. et in penuria gloriatur laudes contemnit transitorias et omni honore estimat se indignum abhorret ypocrisim nescit simulationem. sed diligit veritatē. terrena obliuiscitur et eterna cōcupiscit nescit quid mundi sunt vt celestia mereatur. numquam de se presumere cōsentit vires suas vel grās si quas habet nō quod sibi tribuit merita sua non suis viribus vel suo sensui ascribit sed diuine clementie dona humiliter recognoscit. Idem latere desiderat si fieri possit sine damno proximi ne possit vel modico iactantie seu elationis vitio inquinari. Quis est talis et laudabimus eum. Vnde et bernar.

Bernardus. Appetere de humilitate laudem humilitatis nō est virtus sed subuersio. Verus humilis vilis vult reputari nō humilis predicari. gaudet in contemptu sui hoc solo sane superbus quod laudes contēnit. Hec bern. Si ergo queras quare dñs sic viuebat. rñdeo tibi nō quia indigeret. sed vt nos instrueret. Vnde si non discimus inexcusabiles sumus. Abominabile est prorsus. vt se erigit vermiculus et vermium esca futurus: vbi se humiliauit abiecit dñs maiestatis. Si autem absurdū alicui videatur quod sic inutiliter staret et quod euangeliste multa de factis eius obmiserunt. et alia similia forte dicat rñderi pōt. quod non erat inutile facere et prebere tante virtutis exercitium immo erat valde vtile et oīum virtutum rectum et stabile fundamentū. Hoc autem quod dico videtur etiam bern. sentire. put habes infra in tractatu de baptismo dñi circa finem. Quōcunque autem se habeat veritas rei pium et vtile videt sic meditari. Habes ergo quod dñs ihs cepit prius facere quam docere. Docturus enim erat. discite a me quia mitis sum et humilis corde. Hoc ergo primo facere voluit et non ficte sed ex corde faciebat sicut vere et ex corde humilis et mitis erat. Non poterat in eum simulatio cadere sed potius intima fundauit et profundauit se in humilitate. vilitate et abiectione. et sic se in conspectu omnium annichilauit. quod etiā postquam predicare ac diuina et altissima loqui miracula quoque magnifica opera facere cepit. non eum reputabant sed vilipendebāt dicentes. Quis est hic. Nōne hic est fabri filius. Et multa alia derisoria et despectiua dicebant. Verificatum est ergo in hūc intellectū verbū apli. exinaniuit semetipsum formam serui accipiēs. et nō solū cuiuscunque serui per incarnationem sed etiam inutilis serui per humilem et abiectā cōuersationem. Cōsidera singulos eius actus semper in eis relucet humilitas. Hic igitur ipsam fabricauit et ostēdit qualiter acqri possit scilicet per vilificationē et abiectionē suipsius in cōspectu suo et aliorum. ac per cōtinuū exercitium operū vilium et humilium. Si enim vis adipisci humilitatē. oportet quod precedat humiliatio et exercitiū oportet humiliū. vñ bern. Hu-

Bernar. militas ad quā vtique ducit humiliatio totius est spūalis fabrice fundamentū. Siquidem humiliatio via est ad humilitatem sicut patiā ad pacem sicut lectio ad sciam. Si virtutē appetis humilitatis. viā nō refugias humiliationis. Nam si nō poteris humiliari nō poteris ad humilitatem puenire. Prodest itaque michi meā insipientiā sciri. et a scientibus iure cōfundi cui sepe cōtigit a nescientibus iniuste laudari. Grande revera periculū audire quecunque de se. supra quam sentit in se. Quis dabit michi apud hoies tantum de veris digne humiliari quantum vel de falsis datum est indigne exaltari. Illam vero vocē propheticam iure assumerem Exaltatus autem humiliatus sum et conturbatus. Et illud Ludā et vilior fiā. Ludā scilicet vt illudar. Bonus ludus quo michol irascitur et deus delectatur. Bonus ludus qui hominibus quidem ridiculū sed angelis pulcerrimū spectaculū prebet. Bonus inquam ludus quo efficimur obprobrium abundantibus et despectio superbis. Hoc casto et religioso ludo ludebat qui dicebat Spectaculum facti sumus et angelis et hominibus. Hoc ludo et nos interim ludamus vt illudamur confundamur humiliemur. donec veniat qui deponit potētes et exaltat humiles. qui nos letificet et glorificet. et in eternum exaltet. Et iterum. Oportet namque humiliter sentire de se intendentem ad altiora quia nemo supra se attollitur cadat ad se nisi firmiter per verā humilitatē fuerit solidatus. Maxima enim nisi humilitatis merito minime obtinentur. Propterea qui puehendus est correptione humiliatur. humilitate gratiam mereatur. Tu ergo cū te humiliari videris hoc tu id signum in bonū. oīno ē argumentū grē propinquātis nam sicut ante ruinam exaltatur cor ita et ante exaltationē humiliatur. Sane vtrūque legis deū scilicet et superbis resistere et humilibus gratiam dare ac parū est eū seipsum humiliat nos deus si tūc libenter accipimus nisi et qui per aliū hoc facit sapienter sit. Quāobrem accipe huius rei mirabile documentū de scō dauid. Aliquando maledictus est illi et a seruo. At ille nec cumulatam sensit iniuriam quia presensit grām. Quid michi ait et vobis filij saruie. O vere hoiem scdm cor dei. qui se vult cicendi potius quam exprobanti succensendū putauit. Vñ et secura conscientia loquebatur. Si reddidi retribuentibus michi mala decidam merito ab inimicis meis manis. Vetuit ergo prohiberi maledicū econtrariante. questu est manus maledicta. Sentiebat lingua maledicta. et ille intēdebat quid in occulto ageret deus. Vox maledictentis in auribus et animus inclinabat se ad benedictionem. Et ideo dicit. Bonum michi quia humiliasti me vt discam iustificationes tuas. Vides quia humilitas iustificat nos. Humilitas dixi et nō humiliatio. Quāti humiliantur qui humiles non sunt. Alij cum rancore humiliant. alij patienter alij et libēter. Primi rei sunt sequētes innoxij vltimi

iuſti. Quanq̃ ⁊ innocētia ꝑs iuſticie ē ſȝ ꝯſummatō eius
apud humilem. Nō huīliatis ſȝ humilibus dat grām. Eſt
aūt vere humilis q̄ huīliationē ꝯuertit in humilitatē. et
hic pōt dicere deo bonum m̄ q2 humiliaſti me. hec bern.
Sunt autē plura q̄ ad huīliationē ⁊ humilitatis exer
citiū valent de q̄bus idem bern. ſic dicit. Ad exercitiū

Bernar.

humilitatis quinq; ꝓdeſſe pñt. Amor viſitatis vt ea que
rat homo in q̄bus ⁊ locus q̄dam videat iniurie. Aſſidui
tas ſubiectōis. vt ſp velit eē cum aliquo. quē revereatur
et timeat vt diſcat frangere ſuam voluntatē. Tertio in
humilitatis exercitio eſt comparatio meliorum vt eum ſem
per attendat hō in quo inueniat gratiam que ei deſit o-
blitus que retro ſunt. ⁊ in ea q̄ anī ſunt extēdens. Quartū
eſt aſſidua meditatio ꝓprie conditionis. vt ad omnē ela
tionis motum ſtatim occurrat q̄d ſuperbis terra ⁊ cinis.
Quintum eſt conſideratio occulti inſpectoris. Quō eniz
qui ſepius ꝯfeſſionem fecerit alicui de verbis q̄ arrogan
ter dixerit ſi forte contingat. vt prauus ſile aliq̄d loquēs
illum videat audientē valde confunditur. ita q̄ ꝯſiderat
occultū inſpectorē cui cogitatio oīs confitetur. non po
terit non erubeſcere. ſi elatū q̄d meditetur. ꝓpterea non
ſolum ꝯtra ſupbiam. ſȝ ⁊ cōtra vicia vniuerſa valde vtile
eſt homini ſp videre videntem ſe. ⁊ ſic attendere oculos
eius in corde ſuo. ac ſi hec ſola cura ſit deo contemplari
quid agat aut quemadmoduȝ ſe habeat ipſe. Hec bern.
Humilitatem igitur ꝓ poſſe ſectare: ſine qua non pote-
ris proficere aut virtutem aliquam poſſidere. Unde ite

Bernar.

rum bern. Humilitas ceteris virtutibus intantū eſt ne-
ceſſaria. vt abſq; iſta ille nec eē virtutes videātur. Nem
pe vt caritas ſiue queq; alia virtus detur. humilitas me
retur q̄m humilibus deus dat grām. Seruat acceptas.
quia non requieſcit ſpūs niſi ſuper quietum et humilem
Seruatas conſumat. nam virtus in infirmitate hoc ē in
humilitate perficit. Hec bern. Humilitas ergo meretur
grē impletōnē. Unñ in pſalmo qui emittis fontes in con
uallibus .i. grām tuā preſtas humilib⁹ inter mediū mon
tium ptranſibunt aque. Duo eñ mōtes ſunt due ſpēs ſu
perbie quaꝝ vna naſcitur ex re tpāli alia ex re ſpirituali
et inter iſtos duos mōtes eſt vallis hūilitatis non decli-
nans ad aliquam ſpēm ſupbie. ⁊ in iſto medio tranſeunt
aque graꝝ. Scdo hūilitas meretur implete grē aug
mentationē ⁊ ideo volēs vlteriorē gratiā recipere a deo
nō eſtimet ſe magnū ſed humiliet ſeipm. Qd aūt hō non
leuet ſe de grā quam hȝ ſunt tria ſigna. Primum ſi non
vult vt ꝓpter grām vel pfectionem quā hȝ exhibeatur ſi
bi maius cōmodum habet q̄ alij. Scdȝ ſi patus ē cōtem
ptum incommodū ⁊ laborem pati ſicut alij. Tertio q̄ fa
cto ſibi incommodo. credit in hoc non ſibi fieri iniuriam
ſed iuſticiam. Tertio humilitas meretur gratie au-
gmentate conſeruationē. Sicut enim cinis ꝯſeruat ignē
ſic humilitas gratiā que ē ignis ſpiritualis. Cōſeruatur
etiam ignis ꝑ lignorum appoſitionē. ſic ⁊ grā ꝑ bonoꝝ
operum multiplicationem q̄ eſt quaſi lignoꝝ appoſitio
Item conſeruatur ignis ꝑ inſufflationē. ſic ⁊ grā ꝑ feruen
tem meditationem q̄ eſt quaſi quedam inſufflatio. Item
conſeruatur ignis ꝑ preſeruationē a cōtrario. ſic ⁊ grā ꝑ
occaſionū ⁊ ſocietatū maloꝝ deuitationem que eſt qua-
ſi quedā a contrario preſeruatio. Sȝ redeamus ad in
tuendum actus ⁊ vitam dñi ieſu ſpeculi nri. qd eſt princi
pale noſtri ꝓpoſiti. Igitur in omībus exhibeas te preſen
tem ⁊ cōſidera illā ſup oēs alias benedictam familiam
paruam ſed valde excelſam pauperē ⁊ humilē vitā du
centem. Felix ioſeph ſenex querebat de arte lignaminis
quod poterat. Domina vero colo ⁊ acu pro precio labo
rabat. victum ſponſo et filio parabat. et alia expedientia
domus obſequiis que multa ſunt faciebat. q2 ſeruientem
non habebat. Compatere igitur ſibi. quaȝ ſic oportet la
borare et ſuis manibus operari. Compatere etiam dño
ieſu quia eam adiuuat fideliter ⁊ laborat in his que po-
teſt. Uenit enim: vt ipſe ait: miniſtrare ⁊ non miniſtrari

Intuere igitur bene euȝ humilia obſequia domus facien
tem. ⁊ nichilominus intuere etiaȝ dominā ⁊ ioſeph ſenē
pro vite neceſſariis laborantes. Unñ baſil. Ab ipſa auteȝ
primeua etate parentibus obediēs. q̄ntum laborem cor
poreum hūiliter ⁊ reuerenter ſuſtinuit. Cū ei hoīes eſ
ſent honeſti ⁊ iuſti egeni tñ et neceſſarioꝝ penuriaȝ pa
tientes teſte preſepi: manifeſtū eſt q̄ ſudores corporeos
frequentabant neceſſaria vite ſibi inde querētes. Ihs au
tem obediens illis etiaȝ in ſuſtinēdo labores ſubiectōeȝ
plenariā oñdebat. Hec baſil. Cōſpice etiaȝ qualiter ipſi

Baſilius

tres comedunt ad vnam mēſam ſil ꝑ ſingulos dies non
lautas ⁊ exquiſitas. ſed paupeires ⁊ ſobrias cenas ſumen
tes: ⁊ q̄liter poſtea ſimul colloquunt non inania et ocio
ſa verba. ſȝ plena ſpūſancto ⁊ ſapiā. nec min⁹ mente re-
ficiunt q̄ꝫ corpore: ⁊ q̄liter poſt aliq̄lem recreationem cō
uertūt ſe in cubilibus ſuis ad orationem. Nō eñ erat eis
dom⁹ ampla ſȝ parua. ¶ Meditare etiam tria cubilia in
aliq̄ camerula. ſ. vnum ꝓ quolibet eorū. ⁊ intuere dñm ie
ſum ſupet vnū ſero poſt orationē ſe cōponere per ſingu
las noctes tam longiſſimi tpīs ſpacio. ſic humiliter. ſic vti
liter. ſic etiam pſeueranter: vt faceret q̄cunq; ali⁹ pauper
culus de populo. Quolibet ſero in hoc ſtrato deberes ſi
bi cōpatiendo eum aſpicere. ⁊ te eidē humiliter ⁊ deuote
recōmendare. In tāta tamē corporis afflictōe ⁊ penuria
pia mater replebatur mētis leticia. de tāti filii pñtia. Unñ
anſel: Quo vel quali gaudio replebatur tota ſubſtātia ei

Anſelmus

q̄ñ eum queȝ tanto tpe diligebat. quem creatorem atq;
dñatorem oīm rerū eſſe ſciebat. ſecum degentem ſecum
edentem. ſeq; q̄ecumq; noſſe volebat dulci affatu do-
centem haberet quis capiet: Quam quis mirabilis itaq;
et ineffabilis amoris affectus conſiderari queat .i. inter
hūc talem tante matris filiū ⁊ hāc talē tāti filii matrem
perpendant hi ſaltem quo quomō q̄ vnico dilectōis fer
uore ſepe altrinſecus amant mater ſcilȝ filium et filius
matrem. Nec putetur ab aliquo vel parum quid ſentire
in ſe quemlibet de affectu iſtius matris in filium ſuum.
Nullo ſiquidem modo crediderim q̄ is qui ad eum in-
telligendum prouehi meruerit ab amoris ipſius dulce-
dine extraneus eſt vſq;quaq; fieri poſſit. Qui autem in
huius dilectionis ſuauitatem tranſit. nullo pacto defici
endum quin ⁊ in retributionis eius participium tranſi
turus ſit. Hec anſelmus. Uidiſti quantam paupertateȝ
vilitatem. et aſperitatem: vigilando. dormiendo. abſti-
nendo. et in omnibus ſuis actibus rex regū ⁊ deus eter
nus per tam longiſſimi tpīs ſpacia pro nobis ſuſtinuit.
Ubi ſunt ergo q̄rentes ocia ⁊ cōmoda. q̄rētes ſuperflua
⁊ ornata. q̄rentes curioſa ⁊ vana. Non didicimus in ſco
lis magiſtri huius q̄ talia volumus. Sȝ nunquid ſapien
tiores eo ſumus. Ipſe nos docuit verbo ⁊ exēplo hūili
tatem paupertatē ac corpis ⁊ laboris afflictionem. Se
quamur ergo ſummū mgr̄m. qui nec fallere vult nec fal
li poteſt: et habētes iuxta doctrinaȝ apoſtoli victū ⁊ cū
quibus tegamur ad congruentē ſ. neceſſitatē. nō ad ſup
abundantiam: his cōtenti ſimus. Aliis etiā virtutū exer
citiis ⁊ ſtudiis ſpūalibus cōtinue indeſinenter ⁊ vigilan
ter ꝓ poſſe inſiſtamus. Ex hoc ergo facto dñi accipe do
ctrinam in tuā paruitatē reſiliendo. ac teipm nō ſolū in
tuo ſȝ etiā alioꝝ conſpectu viliſicando: ⁊ ꝑ exercitiū vili
um ⁊ humilium opeꝝ abiiciendo. Uideas cōtinue defe
ctus tuos ⁊ pctā tua ⁊ ea aggraua q̄ntum potes: alioꝝ
vero defectus poſtergū piicias. ⁊ non videas: q̄d ſi vide
ris alleuies et excuſes. et ipſis compatiaris ⁊ ſuccurras
pro viribus: cogitano ſp q̄ tu faceres peius niſi ſola ſua
grā te conſeruaret ihs xps. Auerte oculos tuos et men
tis ⁊ corpis ab aſpectu aliorum: vt in lumine vultus dei
cōſpicere poſſis teipm. Nichil eñ ad te hūiliandum
vtilius reperire poteris: q̄ꝫ ſi teipm bñ inſpexeris. Unñ
bern. Uolo proinde aīam primo oīȝ ſcire ſeipſam. quia

Bernardus

talis ſcia nō inflat ſed humiliat ⁊ eſt quedaȝ preparatio
ad edificandum. Niſi eñ ſup humilitatis ſtabile funda

mentū: spūale edificiū stare minime potest. Porro ad se humiliandū nichil aliud inuenire vtiliu seu accōmodatius pōt q̄ si se in veritate pspexerit. tūc non dissimilet nō sit in spū eius dolus statuat se ante faciē suam nec a se auertere abducatur. Hec bern. Unde et augu. dicit q̄ non est paru᷒ ad beatitudinē accessus cognitio infelicitatis sue. Teipm ergo sine cessatione considera et semp sue simulatione diiudica. In omni actu tuo in omni locutione tua. et in omni cogitatiōe tua teipm reprehende. et in te semp cōpunctionis materiā studeas inuenire. cogitādo q̄ etiā bona que facis nō sunt ad plenū excocta: nec illo feruore quo deberēt facta sed multis inquinata negligentijs vt merito oīs iusticia tua panno menstruate cōparari debet mulieris. Considera etiā diligēter et cū magno pauore freq̄ntissime rumīa: q̄ oēz aptitudinē ad bonū et ad omnē gratiā seu quācūq̄ sollicitudinē circa virtutū acquisitionē a teipo nō habes sed xp̄s tibi dedit sola sua misericordia: qui si voluisset potuisset ita conferre cuicūq̄ ribaldo te in luto fecis et lacū miserie derelicto. Quō cū sibi aliqd tanq̄ suum attribuet ac si ab ipo proueniat qui multotiēs suam impossibilitatē in quibuscunq̄ bonis operibus magnis et paruis est expertus. q̄ totiēs cognouit se nō posse dum voluit et q̄n: vt ita dicā nō voluit nec curauit nec super talibus cogitauit. sensit se subito diuinitus excitatū. feruore mirabili ad illa opera faciēda que prius cū omni suo conatu implere nō potuit. Nam et talem impossibilitatē idcirco deus tam longo tpe dn̄ari in hoie pmittit vt discat humiliari et nūq̄ in seipo inaniter glorietur sed deo omne bonū attribuat nō solum consuetudine quadā et labijs sed potius ex intimo sui cordis. Cogita etiam q̄ nō est ribaldus vel quicūq̄ peccator qui nō magis assisteret deo suo q̄z tu. et q̄ non magis recognosceret dei beneficia q̄z tu si recepisset gratias quas tu sola dei gratuita bonitate et nō ꝓprijs meritis recepisti propter qḋ potes teipm viliorem et inferiorē omni hoī iudicare. et ne ꝓpter ingratitudinē tuā a suo cōspectu te xp̄s foras abijciat nō immerito formidare et peccata alioꝝ in te sub quadā similitudine transformare: sic te in tua cōsciētia increpādo. Ecce ille ē homicida et ego miser multotiēs occidi aīam meā. Iste fornicator est et adulter et ego tota die fornicor et adulteror a deo meo oculos auertēdo. et dyabolicis suggestionibus supponēdo. et sic de alijs suo modo. Debes etiā habere in ꝓprio tuo sentimēto duo videlicet q̄ sentias de teipo sicut de vno corpore mortuo fetēti pleno vermib᷒ et male olēti et sicut de vno cadauere qḋ hoīes dedignātur videre īmo claudūt nares ꝓpter eius pessimū fetorem et auertūt facies vt nō videant talē ac tantā abhominationē. Et q̄ si q̄s de tuo corpe iusticiam faceret sentias q̄ iustū esset vt tibi oculos erueret ac nasū auferret et os abscideret et sic de alijs sensibus et mēbris corporis. qi deum offendisti cū eis et q̄ nisi de hoc gauderes vt nisi q̄ aliud de te tm̄ desiderares aut velles et q̄ oēs vituperia verecūdias et diffamatiōes plusq̄ possent imaginari. vel cogitari vt vinum bibens ac cū summo gaudio et leticia cordis reciperes. īmo in facie ridens splendens et alacer appareres et q̄ omnes te videntes facerent admirari et ad seipos cōuerti et q̄ crederēt nō posse sine deo hoc fieri. Deīde oportet q̄ diffidas de teipo totaliter et de oībus bonis tuis et de tota vita tua et cōuertas te totū et reclines sup brachia iesu xp̄i pauprimi humilimi improbati despecti et mortui ꝓpter te vsq̄ quo tu sis mortuus in oībus tuis sentimētis hūanis. et q̄ iesus xp̄s crucifix᷒ viuat in tuo corde et in aīa tua et totus trāsformat᷒ et transfiguratus et viu᷒. et hec cordialiter sentias in te. intū vt nūq̄ videas vel audias nisi solū iesum stantē in cruce suspēsum et mortuū ꝓpter te ad exēplar btē virginis mortu᷒ mūdo et viuēs in fide et q̄ in illa fide viuat tota tua vita vsq̄ ad resurrectionē in qua de᷒ mittet gaudium spūale et donū sc̄ti spūs in aīa tua et in illis q̄ diligunt aduentū eius. Ex his ꝑmissis generabit in te virt᷒ illa q̄ est mater et origo oīm virtutū scz hūilitas q̄ interiores oculos aperit ad dei cōspectū. cor hūanū ab oī supflua cogitatiōe purgādo. Nā dū homo in suā paruitatē resilit se vilificādo. se increpādo. se detestādo suā nichilitatē cōsiderando. sibiipsi intētissime displicēdo. per hec et silia intū circa ppria occupat negocia q̄ oīs alia inutilis cogitatio arescit. et sic dū oīa alia audita visa et tpalia opata a se repellit et in obliuionē adducit. icipit ad seipaz redire et mō mirabili in seipa reuoluit et sic ad originalē iusticiā et celestē quod āmō puritatē incipit ꝓpinquare. Sic dū in seipam reflectit ɔtēplatiōis oculus dilatat et in se scala erigit per quā trāseat ad ɔtēplandū et angelicū spiritū et diuinū. Ad qḋ oportet vt aīa materialia oīa ab oculis suis excludat sicut aliqs volēs solem visibilez intueri necesse est vt ab oīb᷒ alijs visibilib᷒ oculos auertat. Et ex tali ɔtēplatiōe anim᷒ ad bona celestia inardescit et oīa tpalia tan q̄z nichil et longe ꝓspicit. Per hoc illa caritas in mēte feruescere icepit q̄ velut ignis oēm rubiginē viciorꝫ cōsumit. Sic totā aīam intū occupat caritas q̄ nō est qua intret vanitas. Jā quicq̄d cogitat q̄cq̄d loquit vel operat totū ꝓuenit ex dictamine caritatis. Ut ergo ī bono iugiter pseueres sta iugiter in timore et a deo totaliter recognosce et ab ipo pseuerantiā pete. Et si nō vis corruere noli alios iudicare nec cōtra eos indignationis spū mouearis si eos vides in aliq̄bus deficere et eis cōpatiaris ex corde ac pro eis suppliciter ora et eos ī corde tuo quantū potes excusa. cogitādo q̄ nō potes aliqd nec ipi possunt nisi quantū xp̄i gr̄a manū suā porrigit. q̄ nō pro meritis sed ꝓ sue volūtatis bn̄placito tribuit. Si hec cogitaueris firm᷒ eris. Nam q̄ est cā q̄ multi quīq̄ incipiūt multa in abstinētia et in alijs facere q̄ nō pseuerāt corpore languēte vel spū frigescēte. Certe nulla alia cā. nisi propter eorꝫ elationē et presumptionē dū de se psūmentes alijs indignātur et eos in cordib᷒ suis iudicant. et deus subtrahit ab eis donū suum. efficiunturq̄ defectu eis plusq̄ alij quos prim᷒ iudicabāt. Nā cōiter istud accidit q̄ quicūq̄ aliū in aliquo iudicat deus tandē eum ī eodem defectu vel maiori cadere pmittit. Ergo seruias deo in timore et sīq̄ te sentias ī exaltatiōe quadā ob memoriā beneficiorꝫ q̄ tibi donat altissim᷒ apphende disciplinā increpatiōis et ꝓprie reprehēsionis neq̄ tibi irascatur dn̄s et pereas de via iusta et cadas. Et breuiter seq̄re vtilem ansel. doctrinā. Oīa īquit interiora tua et ea que agis inspicias et ad quē finē queq̄ ꝓuētura sint videas. Et credo (nisi insan᷒ sis) ea facies. vn̄ felicitatē et gaudiū recipies ea vero dimittes. vn̄ tormēta et tristiciā merearis. hec ansel.

Augustinus

Anselm᷒

Oratio.

Jesu mitis et vere patiētie forma et hūilitatis exemplū repelle a me oēs fastus sup̄bie cunctosq̄ appetit᷒ inanis glie oīa simul genera tāte pestitanteq̄ malitie. Non sit dn̄e neq̄ videri possit vllum tā ti mali tanteq̄ perditiōis signū in seruo tuo. neq̄ in morib᷒ meis neq̄ ī verbis neq̄ in factis neq̄ corā te ī cogitatiōibus meis. Funda in vera et pfunda hūilitate vt nullus in me pateat locus inimicorꝫ insidijs et presta vt sim paruulus in oculis meis quaten᷒ plenā grām inueniam in oculis tue maiestatis. Amen.

De officio et vita Johannis baptiste. Correspondet euangelio. Anno quintodecimo imperij tiberij cesaris. &c. Capitulum. xvij.

Retermissis oībus

alijs īfantie saluatoris actib᷒ cura fuit dei ceps ipis euangelistis describere facta et dicta xp̄i que gessit ſm etatis plenitudinē et ſm virū pfectū et primo de baptismo quo a iohāne baptisat᷒ fuit. Pretermittendū est igit mysteriū et officiū iohānis baptisantis. et

Ex mat. et Luz.

baptismũ pnie predicantis (In diebus itaqz illis) qbus
adhuc in nazareth ihs hitabat vel qñ hec q sequunt con
tigerunt scdm qd dr in principio euãgelior̃ in eccl'ia in
illo tẽpore.s.(ãno.xv. tibberij cesaris) q successit octauia
no augusto.sub q natus est xps (pcurãte) z regẽte (pon
cio pilato iudeaz tetrar cha autẽ) adhuc (galilee herode
et lysania abiline tetrarcha philippo) etiam adhuc (te
trarcha yturee et traconitidis regionis) Ubi sciendum
q vt supra dictuz ẽ regnũ iudeor̃ in quattuor tetrarchi
as diuisum fuerat.quar̃ duas scz iudeã et abilinam ha
bebat archelaus.tertiaz vero et quartã philippus. Acci
dit aũt vt archelaus tyrannidẽ exercẽs.apud augustuz
accusaretur.qui ob hec ab augusto depositus in exilium
est missus.x.anno sui principatus. Et extunc vna pars
principatus sui.scz iudea cepit per procuratores z offici
ales romanorum administrari.quor̃ quintus poncius
pilatus fuit.dictus a poncio insula in qua stetit. Unde
non erat princeps ordinarius.sed fuit vicarius vel de
legatus et ideo pcurator est dictus. Si ergo quãdoqz le
gitur preses fuisse.intelligendum est de pcuratore.quia
vt videtur.nunqz preses fuit sed eo pcuratore existente
vicellius preses syrie cuius ps iudea est.extitit.Et forte
ideo preses dici poterat.qr q̃nqz presidis officiuz exerce
bat.Altera vero pars principalis sui.scz abilina tradita
est lysanie sub noĩe tetrarchie. Istũ lysaniã dicũt quidaz
fuisse filium herodis ascalonite.sub q natus est dñs.sed
iosephus dicit q fuerit nepos eius natus ex alexandra
sorore ipsius herodis.et ex patre ptolomeo de libano z
hoc magis videtur Et subditur (sub p̃ncipibus sacerdo
tum anna et caypha) Isti affinitate erãt coniuncti et vi
cissim pontificatum ãministrabãt. scz annas q anno dñs
est baptizatus.z cayphas illo q est passus inter quos in
illis tribus annis tres alij scilicz ysmahel.eleazarus z sy
mon fuerunt.q hic tacentur.et tangit euangelista solũ il
los sub qbus predicatio incepit iohis et passus est xps.
Qr autem predicatio iohis tã solenniter describit scz p
imparatoris z pontificum et p̃ncipũ tpa.est ad designã
dum excellentiã eius quez nũciare veniebat vtpote qui
summus imperator z pontifex z gubernator oĩm existe
bat. Tẽ ergo (factũ est verbũ dñi) i.supna mẽtis inspira
tio que dr verbũ qr intus in mente loquit̃ fm illud psal.
audiaz quid loquat̃ in me dñs deus (sup iohem Zacha
rie filium in deserto) qui tũc in anno erat.xxx.qd tps pre
dicationi debitum est.qr tũc etas virilis viget.vt bapti
zans et predicans xpi aduentũ z redemptõis solatiũ an
nunciaret. Audiuit iohes p internã inspirationẽ ac reue
lationem diuinã z auditu mentis.verbũ dñi sola gr̃a de

Crisosto.

super ei loquẽtis.Uñ scdm crĩs. Uerbuz dñi hic manda
tum seu preceptũ dei dr qr nõ a semetipso iohes.sz deo il
lum monente ad ministeriũ istud accessit. Uñ z ipse ait.
qui me misit baptizare in aqua zc. Et ne pp̃ter defectuz
aque differret baptismus eor̃ q in eius predicatõe ↄuer
tebantur.z vt predicando magis pficere posset.exiuit de
deserto vbi iam p̃mum agẽdam pdicare cepat (z venit in
regionem) circa iordanez vbi copia aquar̃ z loca popu
losa erant (baptizans et predicãs baptismum pnie in re
missionem pctõr̃) Et in hoc dedit exemplũ predicatori
bus.vt loca fructificatiõis verbi diuini q̃rant nõ recrea
tionis.Baptismus iohis disponebat homĩes ad suscipi
endum xpm. io non baptizabant ab eo nisi iudei quibus
p̃ncipaliter pmissus fuit xps. Mulieres etiam non ba
ptizabant qr ipse erant instruende a viris. Nec infantes
baptizabantur.qr mysterium nõ intelligebãt z cognitio
necessaria erat. Baptismus vero xpi dat oĩ sexui omni
genti.oĩ etati in remissionez pctõr̃. Qd ergo hic dr in re
missionem pctõr̃ nõ est referendũ ad baptismum iohis.
sed ad pñiam q baptismo annectebat. sola enĩ ipsa pctõ
remittebat. Baptismus qdem iohãnis baptismus pnie
erat qr ad pñiam baptizandos monebat z nõ nisi adul
tos quos penitentes videbat baptizabat. Unde licz ba

ptismo ipsius nõ dimitterentur pctã susceptio tñ illius
erat quedã pteśtatio agendi penitentiã p quã dimittũt
peccata. Erat etiã baptismus iohannis in remissionem
pctõrum nõ effectiue sz p̃paratiue.qr preparabat ad xpi
baptismuz in quo fiebat remissio pctõrum. Baptismus
ergo iohis erat baptismus pnie qr pniaz delictor̃ habe
bat.sed ea relaxare non poterat. Baptismus aũt xpi est
baptismus grẽ.qr in xpo datur z pctã relaxãtur. Unde

Crisostom⁹.

Gre nazan.

cris. Illud datum est in pnia hoc in gratia. Ibi venia hic
victoria. Et notandum scdm greg.nazanzenum q quin
tuplex est diuina baptismatum. Est enim quoddam figu
ratiuum quo baptizauit moyses sed in aqua soluz.s. in nu
be et in mari. Aliud est preparatiuuz quo baptizauit io
hannes De quo hic dicitur. Tertium est pfectiuuz vt ba
ptismum xpi quod fuit in spũ. Quartũ est superogatiuũ
qd scz fit in sanguine p martiriuz.z hoc est venerabilius
ceteris qr iteratis non fedatur contagijs. Quintum est
culparum actualium abstersiuũ.qd fit quotidie in lacri
mis z est laboriosius ceteris. Johãnis quidẽ baptismus
erat preparatiuus.qr necessariũ erat hoies preparari ad
xpm baptismo eius.et scdm hoc ita se hz baptism⁹ ioh.
ad xpi baptismum sicut cathecismus in quo baptizandi
instruuntur de fide et preparantur ad baptismũ se habz

Remigius.

ad baptismũ verũ. Uñ Remi. Baptismus ioh.figurã ge
rebat cathecuminor̃. Nam sicut modo cathezizant pue
ri vt digni fiant ad sacramentum baptismatis ita iohes
baptizabat vt baptizati ab eo postea deuote viuendo di
gni fierent accedere ad xpi baptismuz. Unde z crisosto.

Crisostom⁹.

Apte ergo cũ dixisset q venit predicans baptismũ pnie
adiecit in remissionem pctõrum q d. Idcirco suadebat
illis penitere.vt subsequentẽ veniã facilius impetraiẽt
credẽtes in xpm.vñ baptisma illud nullam aliam habu
it causam.nisi q preparatorium erat ad fidem. Hec cris.
Uñ z baptizabant in iordane q descensio interpretatur
de supbia veteris hoĩs ad hũilitatem cõfessionis z emẽ
dationis descendẽtes.q̃tenus abdicata vita veteri reno
uari merẽtur in xpo. Ideo etiã conueniẽter baptismus
iohis factus est in iordane.qr erat quedam ptestatio pe
nitentie agende.p quã appropinquat regnum celor̃ et
transitus ad terram viuentiuz.sicut filij israel ad terrã p
missionis transierunt per iordanis fluuium Baptizauit

Augustinus

aũt iohannes pp̃ter plures rationes. Prima ẽ fm aug.
vt significaret baptismum xpi.z sic fuit sacramentũ. Se

Crisostom⁹.

cunda est fm cris. vt ex noĩe baptizandi plures ad iohã
nem conuenirent.qbus de xpo annũciaret Tertia ẽ fm

Gregorius.

greg.vt p baptismum iohannis hoies assuescerent ad ba

Beda

ptismum xpi Quarta scdm bedam.vt p baptismũ iohis

Ma tertio

hoies preparent z hũiliarent ad baptismum xpi Quin
ta est scdm ipm iohãnẽ.vt manifestet xps in israel in ba
ptismate iohannis.voce patris et spũsctõ Dicebat ergo
p anis in deserto.z postea circa iordanem ad eos q motĩ
conuersatione vite eius exibant ad ipm (Penitẽtiã agi
te) i.peniteat vnusquisqz mala prioris vite (appropinq
bit enim regnũ celor̃).s.pniam agenti. Scdm remigiũ

Remigius

regnum celor̃ quattuor modis dr.s.xps fm illũ regnuz
dei intra vos est sctã scriptura fm illud auferetur a vo
bis regnum dei.z dabitur genti facienti fructũ eius.sctã
eccl'ia scdm illud. Sil'e est regnum cel' de vir. superni so
lium scdm illud. Multi veniẽt ab oriente z occidente.et
recumbent in regno celor̃. Et hoc totum põt hic intelli
gi. Agẽda est penitentia et non sera que est damnator̃z
non coacta.que est latronum. non ficta que est ypocrita
rum non desperata.que est perditorum.sed vera que fm

Crisostom⁹.

Cris. cor mundat sensus illuminat et ad susceptionem

Hieronim⁹.

xpi humana precordia preparat. Ut autem ait Hiero.
Primum baptista iohannes regnũ celoruz predicat.vt
precursor dñi hoc honoretur priuilegio. Unde et petr⁹

Pe.rauen.

rauennas dicit.q post peccatum ade et illius diluuij va
stitatem solennem electa est iustorum infinita plurali
tas.cum quibus deus facie ad faciem locutus fuisse dig

noscitur. Et enumeratis precipuis patriarchis patribus et prophetis ve testam subinfert qui ab eis nulla mentio facta fuit de regni celestis perpetua mansione. nec in his omnibus memoria regni nec nominatur nec auditur. nihilque de celestis regni gloria prophetatur. Et subdit. Quid plura. A principio mundi usque ad iohannem vniuersitatis humane electionem recollige. nec in sermone vel opere illius regni celestis poteris reperire dulcedinem. Veni ergo ad iohannem et audi vocem exultationis vocem leticie. misericordie verbum sermonem glorie gratie largitatem. quod celauerat deus tacuerat angelus latuerat patriarchas. prophete nesciebant. Penitentiam inquit agite appropinquabit enim regnum celorum. Verbum penitentie dulce et gloriosum verbum regni celorum letum et aduocandum illi soli primo preciens qui primus noui testamenti posuit fundamenta. et addit. A diebus Ade usque ad iohannem organum nostrum versum est in vocem flentium quia vbi peccatorum frequentia nec penitentie locus duplex erat deplorandi materia. Iohannes primus ostendit medicamen vulneri peccato penitentiam venit iniquitati. Hec est prima vox quam clamans in deserto proposuit et vox turturis audita est in terra nostra et tunc immisit in os nostrum nouum carmen deo nostro. et resonat in ore nostro gratiarum actio et vox laudis. Superexaltatur misericordia peccatoribus presentatur regnat pietas iusticia dissimulatur et misericordia non ferienda querit occasionem misericors et miserator dominus. hec petrus. Et vt ostendatur ydoneitas iohannis ad testificandum de christo ex sanctitate vite describit euangelista vitam iohannis. Primo ab asperitate vestis. qui vtebatur veste aspera scilicet cilicio seu tunica de duris camelorum pilis. In quo mouemur vt ad refrenationem carnis asperis vtamur. Vnde hiero. De pilis inquit habebat vestimentum non de lana. Aliud austeritatis indicium est aliud luxurie mollicies. vnde et cris. Seruis autem dei non conuenit habere vestimentum ad speciem visionis vel ad carnis delectamentum sed tantum ad nuditatis tegumentum (Habebat enim iohannes) vestem non mollem neque delicatam sed ciliciinam grauem et asperam et conterentem corpus potius quam fouentem. vt de virtute anime eius ipse habitus corporis loqueretur. Secundo a pertinentia constringente carnis lasciuiam qui habebat (zonam pelliceam) asperam id est corrigia de siccis et crudis animalium pellibus factam (circa lumbos) in quibus est sedes luxurie ad carnem et luxuriam mortificandam. qui carnem suam crucifixit cum vicijs et concupiscentijs quod corum est proprium qui sunt iesu christi. vnde cris. Consuetudo enim erat apud iudeos vt zonis laneis vterentur ideo iste quasi durius aliquid facere volens zona pellicea cingebatur. Quid tunica et zona iohannis allegorice significent. patet per Criso qui sic ait. Erat iohannes sed hoc est lex non habens vestitus pilis cameli. Non poterat habere tunicam de agno de quo dicitur. Ecce agnus dei ecce qui tollit peccata mundi et zonam pelliceam habebat in lumbis qui iudei hoc solum putant peccatum esse quod opere peccant. Ceterum dominus noster iesus christus in apoca iohannis qui videtur inter septem candelabra habebat zonam auream non in lumbis sed in pectore. Lex in lumbis cingitur ceterum christus hoc est euangelium et monachorum virtus non solum in libidine sed et in mente conducitur. Hic nec cogitare quidem expedit ibi quod fornicatus fuerit tenetur in crimine. Tertio ab abstinentia et victus parsimonia (locustas) enim in herbas sic appellatas (et mel siluestre edebat) qui cibus pauperum est in terra illa. Vbi sciendum quod locuste plura significant de quibus iste versus extat. Radices herbas et aues dic esse locustas. Sunt enim parua animalia per modum saltus volitantia. que reperiuntur in deserto inde et frixa cum oleo sunt cibus pauperum sed non videtur quod iohannes locustarum carnes manducauit. qui pane etiam vesci renuit et quod frixuris vsus sit qui nichil coctum accepit et ideo magis videtur probabile de alijs intelligi debere vel in partibus illis quandam herbam languste id est locuste nuncupant quam dicunt illam esse quam ipse edebat. Mel autem siluestre ex apibus in truncis arborum reperitur. vel secundum Raba. sunt folia arborum alba et tenera que in manibus contrita saporem habent quasi mellis. Inuenitur etiam ibidem mel ex calamellis. que calamelle sunt calami pleni melle id est de succo dulcissimo. Vocant etiam alio nomine cannamelles quod nomen ex canna et melle componitur eo quod cannis siue arundinibus huiusmodi calami sunt similes. In hoc itaque ipso apte demonstrat quod pro nichilo mundum totum ostenderet blanditias duceret. qui tam vilissimo indumento ciborumque tenui et impato vtebatur. Sola enim huius vite necessaria querebat qui sic viuere disposuerat. Huius exemplum illi sequuntur qui dicunt habentes victum et vestitum his contenti sumus. Propterea enim qui penitentiam predicabat qualiter penitentes viuere debeant vt bonus magister eis in seipso exemplum et regulam dabat. Erat enim terra cubile antra domus. pilus vestis. pellis zona aqua potus locusta cibus. Et sic non solum mundum et blanditias eius contemnere sed etiam totius generis humani peccata deflere se ostendit et exemplum vtile posteris dereliquit. Totum ergo quod erat in iohanne penitentiam predicabat et nomen. qui dei gratia locus qui desertum et habitus qui cilicium. et cibus qui locustarum et sermo qui penitentie verbum et operatio quia baptisma assuefaciens ad bonum. In iohanne describitur euangelij predicator et primo quantum ad doctrinam. debet enim exemplo iohannis predicare penitentiam et ea que recedere faciunt a peccato et ea que faciunt accedere ad consecutionem regni celestis. Secundo quantum ad continentiam qui zona debet esse circa lumbos vt predicator continentiam habeat. Vnde dominus hieremie mittens predicare ait. accinge lumbos tuos. Tertio quantum ad vitam et hoc dupliciter scilicet quantum ad vestitum et victum in quibus etiam a iohanne accipiat exemplum. Qui ergo penitentiam et aspera iniungit vel predicat et corripit habitum penitentie pretendat aspera veste tegatur et pece reficiatur vt in eo vilitas vestis et cibi laudetur quorum vsus in diuite arguitur. Austeritas enim vite requiritur in euangelij predicatore. vnde dicit apostolus Castigo corpus meum et in seruitutem redigo ne forte cum alijs predicauerim ipse reprobus efficiar. vnde hiero. Vestis quippe et cibus et potus totam austeram vitam predicantium ostendebat vbi et Criso. Talem esse oportebat precursorem domini prophetam et apostolum christi qui totum se ecclesie deo contemptis rebus mundi prestaret. Vnde non immerito a domino etiam angelus nuncupatur qui in hoc mundo positus mundum ipsum angelica vita calcabat. Si autem ille qui purus ita erat et celo clarior et prophetis celsior et quo nullus hominum maior fuit quique tanta apud deum familiaritate gaudebat ita supra ad omnem patientiam durabat laborum supra delicias cum diuitijs despiciens atque ad omnem se vite rigorem coartans quam nos habebimus excusationem qui post tot christi beneficia. post quam tanta et infinita onera peccatorum neque minimam particulam illius castigationis imitamur sed comessationibus et ebrietatibus deditiac peregrinis odore flagrantes. vel potius fetentes. ac vndique nosmetipsos relaxantes et mollificantes in predam dyaboli preparamur et et captabiles nos facimus. hec Criso. Tunc audita iohannis fama (exibat ad eum omnis hierosolima) quantum ad habitantes in ciuitate illa (et omnis iudea) quantum ad circumiacentes in ea (et omnis regio circa iordanem) quantum ad duas tribus et dimidiam omnis in quam id est multi de omnibus vt sit yperbolica id est multum expressiua locutio et ponitur ibi continens pro contento (Et baptisabantur ab eo in iordane baptismo suo) confitentes peccata sua et se aptantes baptismo christi suscipiendo. Baptismus enim iohannis ad hoc erat ordinatus. quasi quedam preparatio et prefiguratio baptismi ipsius christi de proximo venturi et ideo iohannes non solum predicabat sed etiam baptisabat. qui sicut sua predicatione nunciabat christum de proximo venturum sic suo baptismo assuefaciebat homines ad libentius suscipiendum christi baptismum. Vnde baptismus iohannis erat quedam protestatio credendi in christum venturum et faciendi opera penitentie. vt deuotius acciperent ipsum. Et hoc est quod in actibus dicitur. quia iohannes baptisauit baptismo penitentie populum. dicens in eum qui venturus esset post ipsum vt crederent. hoc est in ihesum et ideo dicitur hic confitentes peccata sua delenda. scilicet per christum venturum. quia non poterat hoc facere iohannes.

Hieronimus.
Crisostomus.
Crisostomus.
Marcipius.
Raba.
Hiero.
Crisosto.
Math. 3.

sȝ denūciabat hoc ꝑ xp̄m fiendū (Uidens aūt multos pharise[illegible] ꝛ saduceoꝝ) nō ꝯfitentes pctā sua (venientes) cū turbis (ad baptismū) nō ex vera religiōe sȝ populi timore
Ex luca ꝛ math. iij.
ac ficte ꝛ insidio se dixit eis (Genimina) seu (progenies viperarū) .i. venenati ꝛ venenatoꝝ filij (quis ostēdit vobis) nō penitētib⁹ (fugere a ventura ira) ꝛ euadere seueritatē futuri iudicij. q. d. nullus nisi a malicia vr̄a recedatis et pn̄iam faciatis. Licet enī falsitas vr̄a lateat in cōspectu populi nō tñ latere poterit in iudicio dei qȝ tūc erūt manifesta abscondita cordis vestri. Sic eos arguebat vt a malis suis resipiscentes. per iustaȝ pn̄iam futuri iudicij
Gregor.
penam euaderēt. nā scd̄m greg. Uentura ira est extrema dei vindicta quam tunc fugere pctōr non valet. qui nūc ad lamenta pn̄ie non recurrit. Pharisei dicuntur a phares quod est diuisio: quasi ab alijs diuisi vel se diuidētes scȝ iudeoꝝ sacerdotes qui in habitu ꝛ in victu ꝛ in gestu erant quodammō distincti ab alijs in signū maioris religionis. Saducei dicunt a sadoch quasi iusti vel se iustificantes. q. v. libros moysi recipiunt. ꝓphās respuunt resurrectiōem ꝛ angelos esse non credunt. Hos qȝ quinter iudeos maiores esse videbant. vidēs iohēs ad suum venire baptm̄ eos increpabat. ꝛ confidenter vicia eorum arguens. vtrosqȝ genimina ꝛ ꝓgenies viperarum vocabat qȝ venenū ypocrisis et erroris a suis traxerunt progenitoribus. ꝛ qȝ maloꝝ acta imitātes eis inuident eos persequuntur. ꝛ ita venenati filij de venenatis parentibus sunt
Remigi.
nati. nam scd̄m Remi. ꝯsuetudo scripturaꝝ est ab imitatione operuȝ noīa imponere. Sic ꝛ isti ab imitatōe viperaruȝ ꝓgenies viperaꝝ dicunt. Cū igit pn̄ia ꝛ correctione maxīe indigerent. increpant qȝ non prius venena deponūt vt sic ad baptm̄ veniāt. vn̄ subiungit. (Facite ergo
Lucas
scȝ in pn̄ti ꝛ cito (dignos fructus pn̄ie) .i. pn̄iam dignaȝ et fructuosam ꝑ ꝯtritionem ꝑ ꝯfessionē ꝑ satisfactioneȝ. vt fugiatis irā venturam. qȝ hec ē sola via euadēdi illam
Crisosto.
vel Criso. Nō enī satis ē penitētibus pctā dimittere. sȝ opus ē eius fructus ferre fm̄ illud. Declina a malo ꝛ fac bonum. Sicut nō sufficit ad sanatōnem sagittam euellere sȝ oportet vlceri medicamentum apponere. Nō āt dicit fructum sȝ fructus copiaȝ designans: hec Criso. Fructus vero dicit nō qualescūqȝ sȝ dignos pn̄ie .i. fm̄ exigē
Gregor.
tiam culpe. vt scd̄m Greg. Quāto qs grauius peccauit tanto amplius pro qualitate culpe peniteat. ꝛ tanto maiora querat bonoruȝ opa lucra ꝑ pn̄iam quāto grauiora sibi intulit dāna ꝑ culpam. vn̄ in apocal. Quantum se glorificauit et in delicijs fuit tantum illi date tormētuȝ ꝛ lu
Pe. ca. p.
ctum. vbi petrus cantor parisien. Sȝ quid faciendum irretito pluribus facinoribus confitenti tñ et penitenti qualitercunqȝ. nolenti aūt subire opus ꝛ fructū pn̄ie dignū culpe. Ergo ne a se repelleret caritatem ꝑ impositioneȝ grauioris pn̄ie respuens eam ꝑ tedium. modicā ei iniungere pn̄iam. Melius enim est vt in purgatorio suppleatur quod minus hic agitur qȝ quis in inferno eternaliter puniatur. Aut enī deus aut homo punit. Sed qd̄ si confessor michi non iniungit fructū dignuȝ pn̄ie .s. ꝑ quantitate culpe. Ego supplebo. qȝ fm̄ quantitatem et qualitatem culpe. metiri debet quantitas pene. qd̄ fit ex discretione q̄ necessaria est penitenti sicut ꝛ confessori hec Petrus. Sed quia iudei de generis nobilitate ꝛ sanctitate glorificantes. scȝ qȝ de abraham descenderunt ex ꝓmissione facta abrahe. sine operibus saluteȝ ꝯsequi presumebant. ideo subiungit (Et nolite dicere) verbo vel mente (intra uos) ꝑ falsam .s. estimatōem (patrem hēmus abraham) de eius iusticia confidendo et ex hoc vos iustos reputando credentes vos saluari sine operibus pn̄ie quia sine fructu pn̄ie nullus sanctorum poterit pctōres saluare. Sic aūt videtur de pluribus xp̄ianis. qui deuotionem specialem ad aliquem sanctoꝝ hn̄tes ꝑ eoꝝ merita saluari credunt sine operibus bonis. Hec est etiaȝ gloriatio quorundā religiosoꝝ qui gloriantur de bonitate et sanctitate fundatorum ꝛ patrū suoꝝ. quibus dici potest si filij abrahe estis opera abrahe facite. Hec etiaȝ est stulta gloriatio quorundam miserorum. qui vane gloriant de statu suorum natalium. vbi Cris. quid enim prodest
Crisostom⁹.
ei quem sordidauit mores generatio clara aut quid nocȝ illi generatio vilis quem mores adornant. Nam ꝛ aurū de terra nascit ꝛ non est terra. aurum quidem eligitur et terra contemnitur. Melius est enim de vili genere clarū fieri quam de claro genere contemptibilem nasci. Melius est alicui vt in eo glorientur parentes qȝ talem filiuȝ habent. q̄ȝ vt ipse in parentibus glorietur. Sic ꝛ vos nolite gloriari dicentes. qȝ patrem habemus abraham. sed magis erubescite qȝ filij estis eius. et sanctitatis eius nō estis heredes. De adulterio eniȝ natus videtur qui non assimilat patrem. ꝛ q̄ sanctitati sui generis nō respōdent amittunt generis dignitatem hec Criso. Et iō non de ꝓpagatione carnali sȝ de imitatione sp̄uali est ꝯsideranduȝ nec in carne sȝ in fide est gl̄iandum. nō .n. q̄ semē sunt abrahe oēs filij sunt. sȝ q̄ fideȝ eius imitant. Nā sanctitas nō venit ꝑ ꝓpagationem nature. sȝ ꝑ grām virtutis diuine. Judei quidē filij abrahe erāt fm̄ carnē. sȝ non scd̄ȝ fidei imitationē ꝛ qȝ fidem abrahe de xp̄o respuerunt: iō nomen filiatōis abrahe perdiderunt. Ecōtrario gētiles qȝ fidem xp̄i deuote ad predicatōnem aploꝝ receperūt. iō filij abrahe facti sunt. Et hoc est qd̄ subdit iohes. (Dico enī vobis qȝ pōt deus de lapidibus istis) .i. de gētilibus per hos lapides signatis (suscitare filios abrahe) fide et imitatione .i. imitatores fidei abrahe. Qui enī fidē atqȝ opa abrahe fuerit secutus. ille abrahe meret dici filius. Pōt etiam deus de lapidibus filios abrahe suscitare .i. de duris ꝛ pctōribus deuotos facere qd̄ vtinā in me dignetur ondere. ¶ Dr̄ aūt q̄ iohannes digito ad litteram demonstrauit ꝛ ondit eis .xij. lapides illos quos Josue per .xij. duces tribuum israel de medio et fundo iordanis in aridam transportari p̄cepit q̄ etiā totidē in eodeȝ alueo ex terra reponi fecit. ꝑ primos ariditatē ꝛ exercitationē figurās iudeoꝝ. ꝑ secundos fidē gentiū ꝑ baptm̄. vel per primos emersionē gentium in luce fidei. ꝑ secundos submersionem iudeoꝝ in infidelitatē. Et merito ꝑ lapides signantur gentes. vel qȝ colebant ydola de lapidibus facta vnde in ps dr̄. Siles illis fiant q̄ faciunt ea. vel qȝ habebant corda lapidea .i. ad intellectū dei insensibilia. De quibus filij abrahe suscitati sunt. qȝ dum in abrahe semine .i. in christo crediderunt eius filij facti sunt cuius semine sunt vniti. vnde eisdem gētibus Paulus dicit. Si āt vos xp̄i ergo abrahe semen estis fm̄ ꝓmissionem heredes. Filij ergo abrahe de lapidibus suscitati sunt. qȝ iudeis ꝑ infidelitatem a filiatōe abrahe decidētibus gentiles fidem xp̄i recipiētes in locuȝ eoꝝ substituti sunt. Sic ergo scd̄m Raba. Quia preco veritatis ad dignuȝ pn̄ie
Raba
fructum faciendū iudeos incitare volebat. eos ad humilitatem prouocabat. sine qua nullus penitere pōt. Et qȝ doctor veritatis nō solū dȝ vicia ꝯfidenter arguere sȝ ēt penā predicere iō q̄si rōnem assignans cur ad pn̄iam in pn̄ti ꝛ cito facienda monuerit subdit dicēs (Jā enī securis) .i. seueritas diuine iusticie (iā ad radicem arboris posita est) ad prescindendū pctōres obstinatos de pn̄ti vita ꝛ ad cōburendū eos in gehenna. vel securis .i. trāsitus vite succedentis ad radicē ꝛ natiuitatem arboris ꝛ cuiuslibet homīs posita est qȝ ab ipso natiuitatis initio incipit hō tendere ad casum nam scd̄m Aug. nichil aliud ē viue
Augustinus
re q̄ȝ de vita transire ꝛ ad mortē tendere. Mox enī quasi vnus carpentator de dicta arbore tollit vnū scopulū. et dies silr̄ aliū quot enī diebus ꝛ noctibus viuit hō. tot minus habet viuere. ꝛ ad vltimū necesse habȝ arbor cadere Et certe vbicunqȝ ceciderit ibi remanebit. quia vt dicit Eccl's. siue ceciderit lignum ad austrum. scilȝ ꝑadisi siue ad aqlonem .s. inferni in quocunqȝ loco ceciderit ibi erit Naturalr̄ vero cadit arbor ad ꝑtem in quaȝ magis inclinant eam rami et fructus sic homo cadit. vbi magis inclinatur mō per affectiones et opera seu actus. Vn̄ ber.
Bernardus.

Siue ad austrum siue ad aquilonem arbor ceciderit ibi erit. Austri calor et lenitas in sacra scriptura bonū solent habere significationē. ab aquilone vero panditur omne malū. Porro hoīes sicut arbores videt aliquis. Excidi tur ergo arbor in morte et quocūqꝫ ceciderit ibi erit. q̄a ibi iudicabit te deus vbi te inuenerit. Ibi inquā erit im mutabiliter et irretractabiliter. Uide ergo quo casura sit an teqꝫ cadat. quia postq̄ ceciderit nō adijciat vt resurgat. Qua parte casura sit arbor si scire volueris ramos eius attende. vbi maior est copia ramorum et ponderosior inde casuram esse ne dubites si tamē fuerit tunc excisa. Rami nr̄i desideria nostra sūt quibus ad austrū extendimur si spūalia fuerint si carnalia fuerint ad aquilonē. Que vero preponderēt mediū corpus indicat. Illa preponderant que secum traxerint corpus. hec bern. Et subiūgit iohā nes (Omnis ergo arbor) i. oīs homo generaliter sine p sonarū acceptiōe (nō faciens) hic (fructū bonū) simpli citer sine criminis admixtiōe (excideř) a cetu fideliū sen tentialiter ī morte (et in ignē) inextinguibilē (mitteř) et naliter sine redēptiōe q̄ est pena cōtra culpā. Per hoc er go ptz q̄ sola missio damnat. Exemplū de hoc habetur de seruo pigro et inde est q̄ in iudicio fiet contra malos de obmissiōibus tm̄ cōmemoratio. Nō ergo sufficit hoī declinare a malo nisi faciat etiam bonū. Nichil enim in fructuosum diligit de⁹ nichil in orto suo nichil in vinea sua nichil in agro suo vult esse infructuosum. sicut nec in paradiso erat arbor īfructuosa. qd̄ ex hoc patet q̄ primi parētes iubebātur comedere ex oī ligno in paradiso p̄ terq̄ de ligno sciētie boni et mali Si aūt ille q̄ non facit fructum bonū in ignē est mittendus quid erit de illo qui malū facit. Arbor ista est genus hūanū siue homo qui est quasi arbor cōuersa. Quedā vero arbores oīno sunt ari de et steriles vt pagani et increduli. Quedam virides vt xp̄iani. et inter has virides quedā infructuose sunt et nul lum fructū faciunt vt ociosi accidiosi. quedā faciunt fru ctū sed inutilē et nō bonū seu meritoriū vt ypocrite. que dam faciūt fructū nō tm̄ inutilē sed malū et venenosum. vt heretici q̄ predicādo fructū pariūt s; mortiferū. et he oēs incēdio apte sunt et damnabiles. quedā vero bonū fructū faciunt. vt boni catholici obedientes verbo dei. Radices arborum sunt cogitatiōes quibus plantati vel sursum celo sustollunř vel ad yma infernum mittunř. Uel radices sunt voluntas bona et mala ex qua sicut ex radi ce prodeunt tanq̄ fructus bona vel mala verba et opa. que volūtatis sunt testimonia. Igitur (vt dicit amb) fa

Ambrosius.

ciat fructū q̄ potest qr̄ e q̄ debet pnīe adest dn̄s q̄ fructuz requirat fecūdos viuificet steriles reprehēdat. Turbe vero cōminatione gehēne pro opibus malis et obmissio ne bonorum audiētes territi interrogabāt dicētes (Ergo) ne excidamur et in ignē mittamur (quid faciem⁹) et opa bimur Quasi diceret vitā nr̄am corrigere paratissimus. Et (rūdens dicebat) turbis (q̄ habet duas tunicas) i. ve stimētū supfluū (det) qd̄ supabundat (non habēti et q̄ ha bet escas supfluas silr̄ faciat) Et ita intelligendū est de alijs reb⁹ quibuscūqꝫ q̄ supfluunt cōsiderata cōuenienti necessitate status psone. Un̄ basili⁹. Hinc aūt docemur

Basilius

q̄ ex oī eo qd̄ assūit supra pp̄ij victus necessitatē tene mur erogare illi q̄ nō habet ꝓpter deū q̄ quecunqꝫ possi demus largit⁹ est Un̄ et grego Quia enim lege scriptuz

Gregorius.

est. diliges primū tuū sicut teipm minus primū amare conuincit qui nō cū eo in necessitate illi⁹ etiā ea que sibi sunt necessaria partiř. Ubi sciendū q̄ duas tunicas ha bere est vltra necessitatē aliq̄d supfluū hr̄e. nō habēs aūt potest intelligi existēs in necessitate extrema vel citra ne cessitatē que aliter absqꝫ periculo pōt ꝓbabiliter trāsire. tunc dicendū q̄ hn̄s sic supfluus q̄ vltra necessitatē sui et suorum quorum curam et necessitate maior ex caritate sibi incūbit ea habet et absqꝫ illis potest transire ex precepto teneř non hn̄ti existēti in extrema necessitate dare aliter sibi suū au fert et vitā cū in tali necessitate sic supflua illi sint tanq̄ debita sua quantū ad ipsius necessitatē pertinet. Si vero nō habēs sic circa extremā necessitatē tunc dare non ca dit sub precepto sed sub cōsilio Hic pbatur hōr apparet

Grego.

in paruo quid factur⁹ esset in magno. vn̄ greg Qui tran quillitatis tpe nō dat pro deo tunicā suā quō in persecu tione daturus erit aīam suā. Uirtus ergo caritatis vt in uicta sit in pturbatione nutriař per misericordiā in tran quillitate quaten⁹ oīpotēti dn̄o pāmū discat sua impen dere postmodū se. Un̄ et aug Caritas vt perficiař nasci

Augusti.

tur cū fuerit nata nutritur cū fuerit nutrita roborař cū fuerit roborata perficiař est ad perfectionē venerit. quid dicit. Michi viuere xp̄s est et mori lucrū. Optabam dis solui et esse cum xp̄o. Incipit ista caritas fratres vt de su is supfluis tribuat egenti in angustijs aliq̄bus cōstituto bancita ceptā si verbo dei et spe future vite nutrieris p uenies ad illam pfectionē. vt paratus sis aīam tuam po nere pro fratribus tuis hec aug. Non ergo pigeat diui tes subuenire paupib⁹. q̄ pro diuitū vtilitate pauperes de⁹ fecit. vt p hoc qd̄ eorum misereřt ipi misericordiā cōse

Crisosto.

quenř Un̄ cris. Ne putes q̄ propter vtilitatē pauperuz de⁹ diuites fecit quos et sine diuitib⁹ poterat sustentare. sed ꝓpter vtilitatē diuitū pauperes fecit q̄ isti uctuosi et steriles erāt futuri nisi pauperes facti fuissent. hec criso. ¶ Iohānes itaqꝫ turbis et rudib⁹ nōdū difficilia s; vi gilias ieiunia et hmōi imponit sed opera mīe ad dignos fructus penitētie iniūgit sup quib⁹ dn̄s in iudicio disce ptabat et de q̄bus alibi dicit Date elemosynam et oīa munda sunt vobis Unde Beda. Ordo predicādi aptis

Beda.

simus est vt post pn̄iam elemosyna i. opus mīe suggera tur. Ille enim iuste a deo penitēs vt sui misereař impe trat qui proximi indigētis quantū valet ipe misereri nō tardat. Ac qui auertit aurē suā ne audiat pauperem orō eius erit expectabilis. Un̄ et iohānes baptista cum tur bis suaderet ne merito sue sterilitatis in ignem mitteren tur dignos pn̄ie fructus esse faciēdos mox consiliū salu tis querentibus adiunxit atqꝫ ait (qui habet duas tuni cas det nō habenti et q̄ habet escas similiter faciat) In ter hec aūt vt ait greg. sciendum est q̄tum misericordie

Grego.

opera valeāt cum ad fructus dignos pn̄ie ipa pre cete ris precipiūtur Et bene mentionē facit de tunica et esca quia tunica qua interius et de necessitate tegimur plus q̄ palliū est necessaria et adhuc magis necessaria est esca Ad fruct⁹ ergo dignos pn̄ie ptinet vt nō exteriora et mi nus necessaria s; etiā ipa valde necessaria cū primis diui dam⁹ vt escā qua viuim⁹ et tunicā q̄ vestimur Hinc habe tur argumētū q̄ si hn̄s duas tunicas pcipiř vnā dare nō hn̄ti. ergo multo forti⁹ q̄ habet duo hn̄e la teneř vnū di mittere nō hn̄ti. et maxie iō q̄ duob⁹ nequit seruire alta rib⁹. Et si hn̄s escas supfluas iubeř dare nō hn̄ti. ergo q̄ habet duo fercula qd̄ preter necessitatē est vel adminus eque liberare teneř de duob⁹ erogare egenti. Per tuni cas pn̄t virtutes q̄ sunt aīe vestes intelligi quas hn̄s d; applicare ad bonū ꝓximi. Et per escā pn̄t intelligi sacre scripture q̄ sunt spūales esce quas hn̄s d; primū spūali ter inde pascere (Uenerunt ergo et publicani) sic dicti q̄ de negocijs ad publicū ptinentibus se intromittūt. vt q̄ publica vectigalia thelonia pedagia et tributa colligūt siue qui bonorum et redditiuū fisci. vel rerum publicarū cō ductores sunt. necnō et hi qui seculi huius lucra per ne gocia s; per mercaturas firmas et hmōi querūt. Post minores petōres venerunt etiā maiores (vt baptizaren tur) ab eo (Et dixerūt ad illū Mgr̄ quid faciem⁹) vt s; vitā eternā habeam⁹ (At ille dixit Nichil ampli⁹) s; in tributis et vectigalib⁹ ab aliquo exigatis (q̄ qd̄ constitu tum est a vobis) s; a legibus et cōsuetudinib⁹ approba tis Hoc aūt dixit q̄ collectores talium solent esse proni ad plus colligendū q̄ eis sit permissum vel mandatū vt qd̄ amplius fuerit eis remaneat. Non prius monet eos de elemosynarū largitiōe sed vt caueāt a rapina rei alie ne in quo innuit q̄ prius declinandū est a malo et postea

faciendum bonuz. & sic primo restituenda ē res aliena q̄ sit
Beda
facienda elemosyna vt̄ beda. Publicanos ab agenda
fraude cohercet vt vtruz primo se ab alienoꝝ tp̄arent ap
petitu tandem ad ꝓpria cum proximis cōicanda pertinge
rent. Per publicanos p̄nt intelligi officiales dominoꝝ
& prepositi q̄ nō debēt a pplo exigere nisi qd̄ ꝯstitutuz ē
scd̄m ordinem iusticie (Interrogauerūt autez & milites
Quid faciemus & nos) .s. vt salui simus (Et ait illis ne
minez cōcuciatis) .s. sub pretextu officij vr̄i paupes q̄ se
defendere nō p̄nt opprimēdo vel corporaliter affligendo
vel indebite terrēdo (neqz calūniam faciatis) falsum cri
men diuitib⁹ & potētib⁹ imponēdo & eos in causam tra
hendo & sic pecuniā et bona eoꝝ que palā vī a talibus
rapere et h̄re nō potestis extorquēdo (et contenti estote
stipendijs vr̄is) que ꝓ defensione p̄rie et reipublice ha
betis preter hec etiā sine oppressiōe & falsi criminis impo
sitione a nullo tallias exactiōes munera vel seruitiorum
exigendo. Ad predicta autez inducebat .b. iohēs milites
q2 ad Zria prom esse solēt redeuntes insidiādo predā ab
Pe.ble.
eis quibus militādo ꝓdesse dn̄t vt̄ petrus blesensis. Ho
die militaris disciplina prius euanuit. Olim se milites
iuramenti vinculo obligabant q̄ starent pro rei publice
statu q̄ in acie non fugerent & q̄ vite proprie vtilitatē cō
munem preh aberēt. Sz et hodie enses suos recipiūt de
altari vt p̄fiteantur se filios eccl'ie atqz ad honorē sacer
dotij aduitionem pauperū ad vindictā malefactoꝝ et
ad p̄rie liberationem se gladium accepisse. Porro in cō
trarium res versa est. Mox q̄ hodie militari cingulo de
corant statim insurgunt in xp̄os dn̄i deseuiūt in p̄rimo
nium crucifixi spoliant & predant subiectos sibi paupes
et miserabiliter atqz immisericordit affligūt miseros vt
in doloribus alienis illicitos appetitus & extra ordinari
as impleant voluntates hec pe. Olim q̄ppe rectores et
gubernatores terraꝝ a milite vsqz ad regem & impatorē
vtilitati reipublice magis q̄ priuate intendebant. pau
peres se tueri nō valentes defendebant. Sz proch dolor
hodie de republica & paupibus parū curāt terras et res
alienas inuadunt & occupāt. vt alijs exclusis domum su
am diteut & augeant paupes miserabiliter affligi permit
tunt & qd̄ plus ē etiā ipsimet immisericorditer eos affli
gunt. Et idō timēdū est eis ne i posterū a terra viuētium
alienēt & a regno celoꝝ qd̄ pauperū ē excludāt vt etiā di
Augusti.
cit aug. Quibꝫ q̄qz rectores q̄libet clericā si amplius q̄
decretuz est eis q̄rūt tanq̄ calūniatores et concussores
iohis sniā ꝯdemnāt milites enī xp̄i sumus Per milites
etiam p̄nt predicatores intelligi q̄s armat aplŝ di. Acci
pite armaturam dei & gladiū sp̄ūs qd̄ ē verbū dei. & Istis
dr̄ neminem ꝯcuciatis nimis aspe predicādo & sicud de
speratōem inducēdo neqz calūniā faciatis predicationē
subtrahendo reputātes eos indignos exhortatiōis ver
bo & contenti estote stipendijs vr̄is q̄ sunt redditus assi
gnati predicatoribus possessiōes h̄ntibus & elemosynā
date mendicantibus. O q̄ felices turbe mercatores seu
publicani et milites essent. si hanc doctrinaz iohis obser
uarent. Sz q̄s est h̄ q̄ de duabus tunicis immo de multis
vnam det nō h̄nti. Quis est q̄ sine fraude mercatōnes fa
ciat et qui aliena bona sibi cōmissa nō inuadit. Quis est
ex maioribus q̄ minoribus calūniā nō faciat. q̄ suos non
ꝯcutiat & q̄ stipēdijs suis ꝯtentus existat. Quis est offici
aliū q̄ vltra suū nō accipiat. Certe talis rarus inuenitur
Et nota q̄ iohēs s̄m audientiū dispositionē effin debat
Crisosto.
sermonem vt dū minora perficerēt tandē ad maiora per
tingerent vt̄ cris. Volebat aūt iohānes q̄n publicanis
& militibus loq̄batur ad aliā maiorē pfectōez eos tradu
cere sz q̄m nondū erant ad illā ydonei minora referat ne
si potiora pferret nequaq̄ illis intenderent. & his etiam
Ambros
pararent hec cris. Maiora aūt q̄ turbis precepat cē ad
publicanos & milites ac cōlter ad oēs ꝑtinent vt̄ amb.
Singulis q̄z generibus hoīm cōuenīēs tribuit sanctus
baptista rn̄sum vnuz oībus ita. Publicanis ne vltra pre
scriptum exigāt militibus ne calūniā facientes predaz re
quirāt. Sz hec et alia officioꝝ precepta singuloꝝ misericordia
cōis ē vsus iō cōe p̄ceptuz oībus officijs oībus etatibus
necessariū ab oībus deferēdū est. Nō publicanus non
miles excipitur nō agricola vel vrbanus diues et paup
oēs in cōi admonentur vt ꝯferāt nō h̄nti. Misericordia enim
plenitudo virtutuz est & iō ab oībus ē ꝓposita perfecte
forma virtutis ne vestimentis alimentisqz suis parcant
Misericordie tamē ipsius ꝓ possibilitate cōditōnis h̄iane men
sura seruatur. vt nō sibi vnusq̄sqz totū eripiat. sz qd̄ habz
cū paupibus partiat hec ambrosius. Oratio.

Beatissime iohēs baptista precursor xp̄i et virgo
sanctissime q̄ pniaz petōribus verbo p̄dicasti et
eam nichilominus exēplo demōstrasti scz austerā
in victu & vestitu vitam ducēdo et te a mundi illecebris
elōgando obsecro te obtine pro me tuis sacris precibus
vt donet michi dn̄s ꝯgruētez abstinētiaz cibi & potus co
gitationis locutōnis atqz opis custodiat me ab oī pollu
tione mētis & corpis. cōcedatqz michi q̄ zdiu in hac vita
tp̄ali subsisto segregari a vicijs. ac militari sibi et ita di
gnos fructus pnie facere. vt valeam oīm peccatoꝝ me
oꝝum veniā cōsequi. & ad vitā eternā peruenire. Amen.

De eo q̄ iohēs non per seipsum sed a deo missus ve
nit ad publicum. Correspondet euangelio Fuit homo
missus a deo cui nomen erat iohannes. Ca.xviij.

Quod autem iohā
nes officiū baptismi nō ꝓpria autoritate vsur
pauerit sz ad testificādū xp̄i maiestatē missus
Johan.pn̄s
testatur iohānes euā. di (Fuit hō missus a deo cui nomē
erat iohannes) Quia eñ lucas dixerat factū est verbuz
dn̄i sup Johēm zacharie filiuz in deserto quid hic signifi
cet iohēs hic declarat cum dicit (Fuit hō) .s. viuens vita
hoīs scd̄m dictamē recte rōnis (missus a deo) .s. de deser
to ad baptizandum & testimoniū phibendū de xp̄o. Ubi
obedientie virtus in iohē ꝯmedat non eñ a semetipso .i.
a sua presumptiōe venit. sz a deo missus (cui nomen erat
iohānes) & venit hoc nomē rei. iohānes eñ dr̄ in quo est
gr̄a et iō fuit ydoneus ad precurrēdū an̄ illuz q̄ ē auctor
gr̄e (Hic venit in testimoniū) .s. (vt testimoniū phiberet
de lumīe) .s. xp̄o (vt ꝑ illū) .s. ꝑ eius testimoniū (oēs cre
derent) in xp̄m. ¶ Et nota q̄ euangelista q̄nqz hic mutat
nomē verbi. nūc eñ appellat lucē nūc lumē & hoc ideo.
q2 lux dicit claritatem in puritate sua. sine alterius natu
re adiunctione. Sz lumē dicit claritatē cū aliqua re con
iuncta sicut claritas aeris nō est lux sz lumen Et q̄m io
hannes missus fuit vt testimonium perhiberet de xp̄o in
quo est vnio h̄iane nature cū verbo iō dicit euangelista
cum perhibere testimoniuz de lumine. Sed q2 iudei esti
mauerunt de iohanne ne forte ille esset christus. Ideo
eoꝝ falsam opinionē remouet euangelista dicens (Nō
erat ille lux) scilicz vera ꝑ essentiaz et ex se naturaliter lu
cens et ad illuminandum alias luce gratie per se suffici
ciens sed lux per participationem. & a luce vera illa que
lucem inhabitat inaccessibilem illuminatus. vt de ea lu
ce vera et sole iusticie. scz verbo q̄ est fil̄a p̄ris. lux q̄z in q̄
tenebre non sunt vlle testimonium perhiberz. Johānes
quidem & sancti non sunt lux illuminans effectiue. sz lux
illuminata a luce prima. Est eñ lux illuminās effectiue
que est lux ꝑ essentiam & sic solus deus ē lux illuminans
Et est lux illuminās dispositiue que est lux ꝑ participa
tionem & sic sancti sunt lux q̄ illumināt verbo & exemplo
Ipsa autē lux de qua testimoniū phibebat erat ab eter
no lux vera sine falsitate siue vmbra. et sine participatio
ne sed per essentiam que illuminat lumine gratie oēz ho
minem venientē in hūc mūdum tenebrosum & quēlibet
vere illuminandū q2 scd̄m augu nullus est de oībus qui
illuminat q̄ nō ꝑ hanc lucē illuminetur. vel s̄m Criso. Il
Crisostom⁹.
luminat oēm hoīem quantū in se est. & ad eum pertinet
Quia si aliqui non sunt illuminati hoc iō est. q2 se subtra

hunt ab influentia huius lucis. Sicut quidā mentis sue oculos claudētes nolūt suscipe lucis huius radios. nō a lucis natura obtenebratio est illis sed a malicia eoꝝ qui huic illuminationi obicē ponunt ꝛ a luce se reuertentes voluntarie seipsos gratie dono priuant. Et ideo inexcusabilis est hō qui se ad grām recipiendā nō preparat. Et quidē verbū et lux illa .i. sapīa dei per quā factus est mūdus .i. vniuersitas rerū et oīs creatura in mundo erat ab ipso .s. mundi exordio sicut causa in effectu. et ars oīpotētis dei per quā oīa facta sunt in facto. hoc est in vniuersis creaturis lucebat rōne creandi ꝛ gubernādi eas. deus enī est pñs vbiqꝫ per potentiā. qꝛ eius virtus ad omīa se extēdit sicut est rex in toto regno ꝛ p pñtiā qꝛ oīa nuda ꝛ aperta sunt oculis eius sicut est rex in aula sua quia oīa que sunt ibi patēt eius aspectui ꝛ per essentiā qꝛ non solum dat rebus esse sed rebꝰ creatis inexistēs ꝯseruat eas in esse. qd̄ nō facit nisi p seipm̄ vbiqꝫ p essentiā ꝓsentialiter existēs sicut rex est in suo loco determinato cui corpus suū est ꝓportionatū. (Mūdus) .i. m̄gnum (p ipm̄ factꝰ est) sua bonitate. vt essent q̄bus suā grām impartiret (Et mundus) .i. hō mundū inhabitās (eum nō cognouit) et ideo necessariū erat q̄ ipse creator per carnē in mūdū veniret. vt per seipm̄ cognosceretur. vel mundus .i. mūdani ꝛ mūdi amatores eum nō cognouerūt qꝛ mūdane impressiones in cordibus taliū impediūt a cognitione diuinoꝝ. Qui aūt dei amici erant eum etiā aūt corporalē ꝓsentiā cognouerūt. Et ideo licet esset in mūdo sicut deus ꝓt est in rebus creatis hoc tñ nō sufficit vt cognosci posset a rudibꝰ et mūdanis. Quapropter vt ad sensum ab oībus videri posset carnem induit et sic per incarnationem seu carnis assumptionē (in ꝓpria venit) .s. in mundū qui suus ꝓprius est sicut creatura sua quā ipse fecerat. per quem facta sunt oīa qꝛ in mundo apparuit per humanitatem quā fecerat per diuinitatē. Et specialiter venit in iudeā que dicebatur terra dei ꝛ ad iudeos de q̄bus oriūdus fuerat quos p ceteris in pplm̄ peculiarē sibi elegerat qꝛ semen abrahe apprehendit dū exiuit a patre ꝛ venit i mūdum carnē assumens. In mūdo erat p deitatē s; in mundum venit per hūanitatē. Venire q̄ppe vel abire est humanitatis s; manere deitatis. Uñ sensus est. venit .i. visibiliter appruit et venit nō ꝓpter se sed ꝓpter nos. et hoc bene innuit euāgelista qꝛ enī nō cognoscebat mūdꝰ sublimitatē diuinitatis apparuit in hūilitate humanitatis. (Et sui eū) per fidē ꝛ approbationē (nō receperūt) id est hoīes quos ad ymaginē ꝛ similitudinē suā fecerat. magna ex pte in eū credere noluerūt. vel (sui) .i. iudei (eū) per fidē et caritatē (nō receperunt) Sic et hodie clerici qui respectu oīm xp̄ianoꝝ magis ꝓprie sunt sui quia de sorte dei sunt pro magna parte eū non receperunt sed prauis suis moribus magis q̄ȝ layci eum abiiciunt. ¶ Moraliter deus in propria venit quia venit in mentes hoīm qui se totos deo dedicauerunt ꝛ seipsos abnegātes deo se totaliter proprios fecerūt vt iam nō sibi sed deo viuant (Et sui eum nō receperunt) id est illi qui sunt suim et querentes que sua sunt nō que dei. tales cum eū non recipiūt nec venit in tales mētes. Et sic volens deū in se venire oportet q̄ sit filius dei verbum enī cuius ꝓpriū est qd̄ est filiꝰ nō venit nisi in propria .i. in omnes qui sunt filij dei. qui credunt in noīe eius cuius nomen propriū est filius. Aliqui tamen de suis ꝛ pauci cōparatiue receperunt eum p fidem caritate informatam filium dei a patre missum ac verum deū et hoīem credentes ꝛ cōfitentes sibiqꝫ per caritatē inherentes. Sed quid eis profuit qd̄ eum receperunt Multum quippe profuit eis quia vniuersaliter q̄tquot absqꝫ distinctione status aut conditiōis sexus aut etatis ꝛ sine discretione personarū receperunt eum per fidem (dedit eis potestatē filios dei fieri) s; adoptionis per regenerationē baptismi ꝛ gratiam adoptionis (his qui credunt in nomine eius) id est iure vel veritate noīs quod est xp̄s deus vngens ꝛ homo vnctus. Nomen q̄ȝ eius est emanuel id est nobiscum deus. et ideo ille credit in nomine eius qui credit eum deum et hominē ꝛ hoc est filius dei. vnde Johan. Omnis qui credit q̄m ipse est filius dei ex deo natus est. Et notandum q̄ non dicit fecit eos filios dei sed ait. dedit eis potestatē filios dei fieri ꝛ hoc signāter fm̄ Criso. Primo ad ostendendū q̄ multo studio opus sit vt ymaginē filiatiōis dei in baptismo formatam incōtaminatā semp custodiamꝰ. Scd̄o ad significandū q̄ hāc potestatē nullus nobis auferre poterit nisi nosmetipsi auferamꝰ. Tertio ad ostēdendū q̄ hec grā nō datur nisi volentibus et studentibus. ita q̄ hoc est in operatione grē ꝛ in potestate liberi arbitrij. Nam hoc q̄dem est dei s; dare gratiā. illud aūt hoīs s; ꝓbere fidem. Potestas ergo filios dei fieri nō datur nisi ꝯfitentibus fidē xp̄i per se si sunt adulti vel alium si sunt paruuli. Per filiū enī naturalē ꝛ per crudelitatē in eū huiꝰ filiatio acquiritur nō p carnis ꝓpagationē. Ecce q̄ntus fructꝰ aduētus filij dei qꝛ ex hoc hō fit filꝰ dei p adoptiōis gratiā qd̄ ipse est p naturā. Et hic est magnꝰ fructus. qꝛ vt dicit apl̄s. si filij et heredes. heredes quidem dei coheredes aūt xp̄i. Ubi larga misericordia dei ostenditur q̄ñ qui serui nō fuerunt digni etiam filij dei sunt ꝛ nominentur. vnde augusti. Magna beniuolentia vnius natus est ꝛ noluit manere vnus non timuit habere coheredes qꝛ hereditas eius non fit angusta si multi possiderint. Et ne q̄s putaret hanc natiuitatem carnalem esse ꝛ nō spūalem subiungit euangelista modum quo assequimur istam filiationem dī. (Qui non ex sanguinibus) id est ex materia feminum patris et matris. pluraliter enī fm̄ grecos dicendo ex sanguinibus viri pariter et femine cōmunionem ostendit. qd̄ etiam exponendo subdit (neqꝫ ex volūtate) id est cōcupiscentia et delectatione (carnis) .i. mulieris. qꝛ enim caro minus fortitudinis habet ꝛ ab ossibꝰ sustentatur. ideo per eā sexus infirmior designatur (neqꝫ ex voluntate) .i. ex concupiscentia et delectatione (viri sed ex deo nati sunt) per baptismi sacramentū ꝛ spūalem generationē et filij adoptionis facti sunt quia nō fit per modum carnalis generationis sed spūalis in q̄ntum homines a deo recipiētes gratiā trahūtur quodāmodo ad naturā diuinā qꝛ per donū gratie efficiuntur cōsortes diuine nature. Moraliter hinc collige q̄ nichil humanū. et per consequēs nichil mundanū neqꝫ creatum debet se gignere in nobis vt nō ex illo sed ex solo deo nati simus. Deinde ostendit ꝛ manifestat modum quo verbum venit in mundū quia nō venit locali aduentu et vbi prius nō erat sed qꝛ nouo modo ibi esse incepit sicut rex qui prius est ī aliqua ciuitate per solā sui potentiā q̄ñ venit illuc personaliter incipit ibi esse nouo mō .s. per sui pñtiā sic dei filꝰ qui erat priꝰ in mūdo per potētiā pñtiā et essentiā venit ibi nouo modo .s. hūiliando se per carnis et nr̄e infirmitatis assumptionē vt filij adoptiui efficeremur per filiū naturalē et hoc est qd̄ dr̄. (Et verbū caro factū est) .i. carni vnitū est seu carnē assūpsit hoc est hoīem assumptum in vnā ꝓsonā sibi copulauit. Caro enī hic dr̄ hō accipiendo sinodochice ꝑtem p toto ac si diceret factū est caro .i. hō. Factū est vtiqꝫ verbū caro nō q̄ verbū mutaretur in carnē sed qꝛ carnē aīa rōnali aīatā suscipiendo ex diuinitate et hūanitate vna ꝓsona facta est vt sint due nature in vna ꝓsona incōfusibiliter integre et indistincte vnite. nō vna in aliā cōuersa sed ambe in vna ꝓsona deus ꝛ hō. Natura ergo hūana assumpta est a verbo nō in vnitate nature sed in vnitate suppositi vel ꝓsone et iō sensus est. Verbū caro factū est ac si diceret deus hō factus est. vñ aug. Filius hoīs habet aīam habet corpꝰ. Filꝰ dei qd̄ est verbū dei h; hoīem tanq̄ȝ aīa corpꝰ sicut aīa habēs corpus nō facit duas ꝓsonas sed vnum hoīem. sic verbum hñs hoīem nō duas ꝓsonas sed vnum xp̄m. Quid est hō. Aīa rōnalis habēs corpus. Quid est xp̄s. Verbum dei hñs hoīem. hec aug. Perfectā ergo in se naturā hominis dñs demōstrauit quia totum hoīem saluare venit. vnde

Moraliter.

Crisosto.

Augusti.

Mora.

Augusti.

Crisosto. Criso. Nā quiam dudū ꝓpter pctm̄ hō totum siue mortis incurrerat ꝛ in corpe ꝛ in aīa necessario dn̄s vtrumqꝫ suscepit vt vtrumqꝫ saluaret hec Criso. Noluit aūt euāgelistā noiare totum vt ondēret singularē ꝛ maximam vnionē verbi ad hoīem q̄ tanta ē vt nō solū verbū sit hō ꝛ hō verbū sꝫ etiā sepatis ptibus hoīs s. carne ꝛ aīa. verbum est vnaq̄qꝫ ptiū ꝛ q̄libet ps ē verbū. Et lꝫ aīa sit nobilior ꝛ prestantior carne noīat tn̄ carnem magis q̄ animam qꝛ vt magis nos certificaret iō ꝑtem indigniorem expressit de q̄ magis dubiū eē poterat q verbum ipsam

Moralr. assumpserit. Moralr autē maluit dicere caro qꝛ aīa ad commendandū inenarrabilē condescēsum benignitatis ꝛ humiliatiōis dei vn̄ ꝑtem viliorē noīauit. In q̄ superbiā multoꝝ percutit q̄ requisiti de cognatōe sua rn̄dent noīnando aliquē tenentē statū dignitatis etiā in linea remota dicētes se eē nepotes talis epi prepositi vel decāi aut hmōi ꝛ tacent de pentibus ꝛ alijs q̄ magis sunt propinqui. Exēplū ad h̄ fabulosum narrat de mulo q̄ requisitus q̄s esset pr̄ eius rn̄dit dextrarius esset eius auūculus tacens ꝛ erubescēs q asinꝰ eēt pr̄ eius (Et) sic verbū (hītauit in nobis) i. in nr̄a natura insepabilr vt ampliꝰ nullatenus ab ea disiungeret. Nō ē intelligendum q hītauit in nobis q̄si in vnitate suppositi in q̄libet nr̄m sicut in xp̄o sꝫ intelligendū in vnitate nature humane quā cōem nobiscum hūit cū q̄ mansionē ꝑpetuā in ea. vel (hītauit in nobis) i. inter nos in mūdo s̄m illud Baruch in terris visus ē ꝛ cū hoībus ꝯuersatus est. Moralr pt etiā intelligi de inhabitatiōe mētali q̄ deus mentē inhītat ꝑ grāꝫ. Et hec verbi inhītatio mētalis hn̄ sequitur eius inhītationē carnalē q̄ videlꝫ factū ē caro sicut effectus seqt̄ suā cām. Ex eo. n. q verbuꝫ ē incarnatū ꝑuenit nobis illud bonū q idē verbū nos inhītat mētaliter (Et vidimus gloriā eius) i. cognouimus maiestatē gl̄iosam diuinitatis q̄si id est vere vnigeniti a pr̄e vnius ꝛ eiusdē cū eo nature. Uidere accipitur pro visione corporali ꝛ ꝑ cognitiōe intelligibili ꝛ vtroqꝫ mō videndi habuit Johannes ꝛ alij apl̄i noticiā verbi incarnati qꝛ cū ipso fuerunt corpaliter conuersati ꝛ sic viderūt sensibiliter opa virtutem totius nature excedentia ex quibus visu mētis perceperūt ꝛ intellexerūt diuinitatis eius excellētiā in carne latētē quā ꝑ infirmitate carnis visibilis superbi credere noluerunt. Gloriam quippe verbi cognouerunt discipuli in sapientia doctrine ꝛ qꝛ erat docens sicut ptātem hn̄s. et ꝓpria auctoritate loq̄ns sil̄r in miraculoꝝ operatōe ꝛ qꝛ creature obediāt ei ad nutū sic dn̄o ꝛ creatori necnō in trāsfiguratione in passiōe in resurrectōe in ascensiōe ꝛ in spūs sancti missione. Propter qđ dicēs (ꝛ vidimꝰ gl̄iaꝫ eius) subdit q̄si exponēdo hāc gl̄iam (q̄si vnigeniti a pr̄e) id ē nō ꝑ adoptiōem sꝫ reuera vnigeniti ꝑ naturam et naturaliter ab eo ꝓcedētis ꝛ ꝑ ꝯ̄s eandē naturā nūero cum ipso hn̄tis. Et attende q ly quasi non ponit hic ad significandū silitudinē filiatōis diuine qꝛ non ē hic expressiuum silitudīs vel cōpationis sꝫ veritatis ꝛ expressionis ac si dicat scd̄m Criso.

Crisosto. Uidimus gl̄iam q̄lem decebat ꝛ conueniens est h̄re vnigenituꝫ filiū. Et ē modꝰ loquēdi s̄m eundē sicut si aliq̄s vidisset regē valde ornatuꝫ. et in multiplici gl̄ia incedētē ꝛ incipiēs de hoc alijs narrare nec valens totū apparatū ꝛ ornatus claritatē enūerare diceret alijs sic Quid oportet mlt̄a dicere quasi rex ibat i. sicut decebat regem. Ita et hic euangelista cum nō posset sub breui sermōe oīa q̄ de gl̄ia verbi cognouerat enarrare puta quō angeli ipsum glorificauerāt vt serui pastores magi adducti per stellam demones de corporibꝰ expulsi mortui suscitati infirmi curati et alia iam supra memorata Et breuiter omnis creatura cognouit et clamauit regem celoꝝ aduenisse immo ꝛ pr̄ de celis et sp̄s sanctus super ipsuꝫ veniens hec testati sunt. Hec ꝛ infinita alia gloriā verbi attestātia breuiter comprehendēs iohānes dicit (ꝛ vidimus gl̄iam eius q̄si vnigeniti a pr̄e) i. talem q̄lem decet vnigenitū dei. Est ergo dei filius luꝫ diuinitatis excellentiā vnigenitus a pr̄e iuꝫ fraternā vero societatē pmogenitꝰ in grā. Jn̄ ē q frater nūcupat et dominus fr̄ qꝛ pmogenitus dn̄s qꝛ vnigenitꝰ. Cognitio āt verbi incarnati quā habuerūt apl̄i ꝛ credētes fuit q̄tum ad vtrāqꝫ naturā. scꝫ diuinā ꝛ humanā q̄tum ergo ad diuinā dicit (ꝛ vidimus gl̄iam eius q̄si vnigeniti a pr̄e) sed q̄tū ad hūanā subiūgit (ꝛ vidimus eū plenum grē) i. carismatibus. qꝛ oīa dona scti sp̄s absqꝫ mensura recepit (ꝛ veritatis) qꝛ ꝓmissa adimpleuit et dicit plenū grē ad exhaurienda pctā. ꝛ plenum veritatis ad implenda promissa Et vere plenꝰ qꝛ in xp̄o habitat oīs plenitudo diuinitatis corpaliter. Et notandū q illud euāgeliū cum sit altissime intelligentie ꝛ contineat ꝓfundissima misteria et precipue vbi dicit verbū caro factū ē cuius misterij modū explicare ille sanctissimus iohānes se fatetur indignum nō dubiū q̄n verba illius magne efficacie vn̄ consuetudo laudabilis ē q in fine misse istud euāgeliū legitur de cuius euāgelij efficacia breuiter recito quedā exēpla In aquitania fuerunt duo demoniaci ambo mendici. et videns vnus q alteri plus daretur clāꝫ vni sacerdoti dixit. Si feceris id quod tibi dixero scꝫ q illud euangeliū In principio erat verbuꝫ legeris in aure socij mei me tn̄ non audiente pro certo fugabitur demon ab ipso. Intelligens aūt sacerdos versuciam demonis alte illud euangelium legit. Et cū diceret Uerbū caro factū statim demones euolauerūt ꝛ ambo liberati sunt. ¶ Item narrat diabolum dixisse cuidam sancto hoī esse quoddā verbū euangelij valde eremebūdū demonibus q̄ interrogante qđ eēt illud verbū noluit dicere. Uir āt ille cū ꝓduceret in medium plures autoritates diabolus rn̄dit ad singula non esse illud. Tandeꝫ interrogatus an esset illud. Uerbum caro factuꝫ est nō rn̄dit sꝫ cū clamore disparuit. Item cuidā abbati apparuit dyabolus in forma mulieris pulcre alliciens eum ad concubitum cū soli essent in q̄dā viridario ꝛ aduertēs abbas maliciā diaboli signauit se dicens. Uerbuꝫ caro factū est et habitauit in nobis ꝛ mox demon cum magno strepitu disparuit. ¶ Item legitur de quodam monacho q̄ cū audiens legi istud euangelium In principio erat verbuꝫ ꝛ ꝑuento ad verbuꝫ caro factū est non genu flecteret nec aliquā reuerentiam faceret diabolus ei alapā dedit dicens Si legeret verbum demon factum est nos nunq̄ genuflectere cessaremus. Et experimento pꝫ q (vidimus eū plenuꝫ grē ꝛ veritatis) qꝛ (de plenitudine eius nos oēs accepimus grām ꝓ grā) q. d. etiam nos omnes duodecim ꝛ oīs plenitudo fideliuꝫ et q̄ nūc sunt ꝛ futuroꝝ de plenitudine eius accepimus et lō pleniū fuisse dicere possumus. ¶ Ubi sciendum q multiplex distinguitur plenitudo. Una ē vniuersitatis siue numerositatis ꝛ corporeitatis q̄ generaliter scd̄m diuersas personas est in eccl̄ia cū nullum donū deest. Alia est sufficientie que fuit in stephano ꝛ in alijs sanctis ꝛ est in singulis iustis in vno quoqꝫ pro sua capacitate. Tertia est prerogatiue siue abundantie q̄ fuit in be. virgine que omnes sanctos excedebat in donis grē Unde sicut in sole deus posuit virtutes oīuꝫ sideꝝ ita ꝛ in maria virtutes oīm sanctoruꝫ Quare non sufficit ei h̄re cum alijs plenitudinē sufficiētie. nisi hēat eaꝫ cū singulari prerogatiua ꝛ in tāta abūdātia q possit supefluere ꝛ redūdare super petōres cuius tn̄ grē auctor ē xp̄s. Quarta ē plenitudo ꝯsummatiōis siue excellētie ꝛ supefluentie q̄ fuit in xp̄o et de qua dicit hic iohannes. Non soluꝫ enim hn̄t plenitudinem in alijs receptam. sꝫ etiā in alios redūdantē qꝛ de hac plenitudine donoꝝ quam hūit. oēs nos electi tanq̄ huius capitis membra q̄si ꝑ ꝑuos riuulos q̄sdam supra merita nr̄a accepimus scꝫ gratiaꝫ ꝓ grā. Grām reconciliationis et salutis ꝓ grā fidei q̄ in eum credimus grām vite eterne ꝓ grā preueniente ꝛ iustificāte grāꝫ remuneratiōis ꝓ grā meriti dedit n nobis grāꝫ vt ꝑ eā gl̄iam consequamur q̄ ē grā ꝯsummata. Et breuiter q̄cq̄d de gratia additur grē preuenienti totū ē grā ꝓ grā vn̄ est illud. q̄c

qđ habes menti ꝑuentrix gr̄a donat. Nil deus in nobis preter sua dona coronat vñ aug. Quā grām pro nō acce-

Augustinus

pimus Fidē: vocat enī gr̄a q2 gratis dat. hāc ergo accepit grām pmā petōr vt ei⁹ pctā dimitterent Et iterū. (grām pro gr̄a) .i. pro hac gr̄a .i. qua ex fide viuim⁹ recepturi sum⁹ aliā .i. vitā eťnā. vita enī eťna quasi merces est fidei Sȝ q2 ip̄a fides gr̄a est vita eťna gr̄a est pro gr̄a Et q2 vt dictū est (de plenitudie ei⁹ oēs grām accepim⁹) in fonte aūt pleno vas accipe pōt aquā q̄ntū pōt ƒm suam capacitatē. ꝛ si parū accipiat nō est defect⁹ fōtis ſȝ vasis. sic in xp̄o q̄ est fons vite plen⁹ nos gratiā recepimus ƒm cordiū nr̄oꝝ capacitatē. Sed vidēm⁹ q̄ plus capit vas bassum ꝛ latū q̄ȝ vas altū ꝛ strictū sic cor bassum per humilitatē et latū per caritatē plus recipit ꝛ magis est capax gratie q̄ȝ cor altū per supbiā et strictū per auaritiaȝ. Vñ ex pte dantis non est defect⁹ sed ex pte nr̄a est defe-

Isidorus

ctus si nō accipim⁹ per hūilitatē ꝛ dilectionē q̄ntū possumus. vñ Isid. Nullo magis dei ꝛ hoīm gratiā meremur

Augustinus

q̄ȝ si hūiles in sinu caritatis esse studeam⁹. vt aūt dicit augu. Nō erat ista gr̄a in vete. q2 lex iubebat nō opitulabatur. iubebat nō sanabat. languorē ōndebat nō auferebat sed pparabat medico venturo cū gratia et veritate. et ideo modū acceptiōis gratie determinās subiungit. (Quia lex per moysen data est) q̄ est annūciatio salutis (gr̄a) quā dat in virtutib⁹ et donis et sacr̄is ꝛ qua fit salus hoīm (et veritas) impletiōis figurarū et pmissionū (per iesum) saluatorē (xp̄m) vnctum sp̄ūscō (facta est) ꝑ se ꝛ per se sufficiēter. vñ aug. Mortē enī tēporalē ꝛ eťnaȝ occidit mors dñi tui. ip̄a est gratia q̄ pmissa et nō habita

Crisostom⁹.

erat in lege. Et criso. Ea enī q̄ in no. te. pficienda erant .i. ve testa. figuris ꝑscripserāt quas xp̄s veniēs adipleuit. vñ figura data est per moysen veritas per xp̄m facta est Qualiter aūt hec gratia ꝛ veritas facta est ostēditur cū subdit (deuȝ) vt est (nemo) .i. nulla creatura (vidit vnq̄ȝ)

Crisostom⁹.

id est visiōe cōprehēsionis q2 vt dicit Criso. Nec angeli nec ip̄a seraphī essentiā dei viderūt vel deū nemo .i. mor

Gregorius.

talis vidit vnq̄ȝ vñ grego. Quādiu hic mortaliter viuit videri per quasdā ymaginꝫ deus potest sed per ip̄sam nature sue speciē nō potest vt aīa gratia sp̄ūs afflata per figuras quasdā deum videat sed ad ip̄am vim ei⁹ essentie nō ptingat Si vero a quibusdā pōt in hac corruptibili carne viuētibus eterna claritas dei videri. hoc ab hac sententia nō abhorret q̄m quisquis sapientiā que de⁹ est

Augustinus

videt huic vite funditus morit̄ ne iam eius amore teneatur. Et aug. Nisi enī ab hac vita q̄ȝ quodāmodo moriatur nō in illam rapitur ꝛ subuehit̄ visionem. Et subditur de eo a quo cōprehenditur (vnigenitus) .i. fili⁹ (q̄ est) et manet (in sinu) .i. in intimis secretis (patris) eťni Per

Crisostom⁹.

qđ ƒm Criso. signatur familiaritas et coeternitas eius apud patrē (ip̄e enarrauit) fidelibus qđ vidit q2 eos de secretis diuinitatis docuit vt de mysterio trinitatis ꝛ de multis aliis q̄ nō fuerunt ita explicite tradita in lege et prophetis sicut xp̄s explicauit sicq3 eos in fide ꝛ gratia

Beda.

fidei fundauit ac viā salutis oībus ostendit. ꝛ in se apparuit. vñ Beda. Homo factus enarrauit quid de trinitatis vnitate sentiendū qualiter ad eius ꝯteplationē properandū q̄bus actibus sit ꝑueniēdū. Oratio

Domine iesu xp̄e fili dei viui qui es lux vera que illuminas oēm hoīem venientē in hunc mūdū ego miser qui tenebris densis obfuscor te adoro deprecans misericordiā tuā vt aīam meā illumines. mētem informes cogitatiōes disponas sensus componas. sermones ꝛ actus dirigas quaten⁹ iniquitatis auctor et tenebrarū amator nō me surripiat nec in me signū suum recipiat ſȝ veri⁹ime lucis fulgore perfusus ꝑcul a me recedat vt per clarā ꝛ rectā semitā ad te lucis auctorem tendens ad tuam glorā perueniā sempiternā amen.

Qđ iohānes cōfessus est se nō esse christum sed eius precursorem et nuncium. Ca. xix.

Omnibus autē exi

stimantibus ꝛ cogitantibus in corde suo de Johāne ne forte esset christus in lege ꝓmissus tū propter mirabilē eius cōceptū ꝛ ortū tum ꝓpter sancte vite eius meritū tū ꝓpter doctrine eius prudentiam efficacē tū ꝓpter baptismi nouitatē. pharisei audita opiniōe quā turba habebat de iohē moti cōtra eum q̄

Joh̄is.

ſz baptizādi officiū preter ordinē legis ꝛ traditionē eorū assumpsisset indebite et dubitātes an messias esset (miserunt ab hierosolimis) ad iohannē de stirpe sacerdotali existentē (sacerdotes et leuitas) in lege sapientes (vt interrogarēt eum qs esset) ꝛ quare babtizaret. Sapientes tñ ꝛ scribe scire poterāt eū non esse xp̄m. q2 xp̄s ꝓmissus fuit ex tribu iuda iohēs aūt fuit ex tribu leui. ioh̄i i vtero sanctificato mouet̄ qđ quis sit rōne cuius nota quattuor questiōes cuilibet de se mouēdas scȝ quid sit in natura. quid in ꝑsona q̄lis .i. forma. q̄ntus in statura. Prius ergo de his teip̄m interroga vt videas qđ interrogāti deo possis rūdere. ¶ Pria ergo qđ est qđ sis in natura. Ad hāc triꝑna est rūsio. Es enī hō rōne corporis t̄ra vt hūiliteris cōtra supbiā. es rōne aīe sp̄us vt sursum conteris ꝯtra auariciā es rōne hō .i. aīal rōnale vt rōnabilit̄ ꝯuerseris ꝯtra luxuriā Hec ergo q̄rit a te de⁹ (Tu q̄s es) O superbe de natura aliā nō es terra te hūilians ſȝ aer te exaltans. non sp̄s querēs sp̄ualia ſȝ caro sapiēs terrena nō homo rōe vtens sed bestia brutaliter viuens. Scd̄a qđ est quis sis in ꝑsona. ꝛ hoc querit̄ a te q̄n pulsas ei⁹ ad ianuā di. dñe

Ambro.

aperi nobis. Et forte rūdebis xp̄ianus sum. Sed vt dicit Amb mendaciū est se xp̄ianū dicere ꝛ opera xp̄i nō facere vel forte rūdebis amicus est. Sed attende quid dicit. Vos amici mei estis si feceritis q̄ ꝑcipio vobis Si ergo neuter es audies Amē dico vobis nescio vos. Tertia qđ est qualis es .i. in forma morū et actionū interius ꝛ exterius vt attēdas diligēter q̄ntum proficias vel q̄ntū deficias. Quarta qđ est quātus sis .i. in sp̄uali statura q̄ȝ paruus per hūilitatē vt sciatur an possis per angustam portam intrare ad vitā. q̄ȝ magnus per caritatē vt sciat̄ q̄ntus tibi locus in celo debeatur. Interrogat⁹ ergo quis esset (cōfessus ē) veritatē (ꝛ nō negauit) hoc eī eēt negare ip̄m xp̄m q̄ est ip̄a veritas vñ sequit̄ (Et ꝯfessus est q2 nō sum ego xp̄s) In quo magis ad mētē ꝛ intentionē q̄rentiū q̄ȝ ad verba ꝛ pōem rūdit ad hoc enī q̄rebāt qs eēt vt rūderet eis si esset xp̄s an nō. vñ lȝ expsse nō quereret an

Crisosto

ip̄e esset xp̄s hoc tñ ƒm Cris. intēdebāt i corde vt patȝ ex iohis missione. Cōfessus est se nō esse qđ nō erat nō negauit se esse qđ erat Confessus est se nō esse xp̄m qđ opinio vulgi publica habebat. ꝛ nō negauit se esse xp̄i pcursorem qđ erat cōfessus est se nō esse iudicē. nō se negauit iudicis precone. cōfessus est se nō esse ecclesie sponsū nō negauit se sponsi amicū Confessus est se nō esse verbum non se negauit esse vocem Elegit solide subsistere in se. ne hūana opiniōe īaniter raperet̄ sup se. Magis enī voluit infirmitatē suā hūiliter recognoscendo inter mēbra xp̄i numerari q̄ȝ eius nomen īuento vsurpando ab ip̄so xp̄i corpore abscidi Hic ergo nobis Johis hūilitas qua nichil mai⁹ est cōmēdat̄ q̄ cū tante virtutis esset ꝛ auctoritatis apud iudeos vt eum crederēt xp̄m. nō est tamen eleuatus in supbiā vsurpās nomen ꝛ honorem alienum

Crisosto

vt enī ait Cris deuoti famuli est nō solū nō rapere gl̄iam dñi sed et oblatā a multis respuere sed hanc iohis humilitatē lucifer non habuit qui gloriam diuinitatis vsurpare sibi voluit. Hanc etiam humilitatem primi parentes non habuerunt qui diuine sapientie similitudinem sibi vsurpare voluerunt Hanc igitur humilitatem ille malignus non habebat qui se extollens diuinū sibi honorem vsurpabat. Et adhuc hodie quidam imitantur luciferuȝ vt tyranni qui seuiendo violenter presunt et ambiciosi q̄ se extollendo nequiter superioritatem querunt. Quidaȝ imitantur protoplastum vt heretici et homines mun-

dane sapientie qui volunt plus sapere q̄ oportet sape-
re. Quidam vero prefigurāt antixpm vt ypocrite simulan-
tes sanctitatem ac mendaces et dolosi negantes verita
tem. Igitur q2 iudei estimabant iohannez esse xpm in le
ge pmissum patet q2 scd̄m scripturas scilicet nouau ferek
sceptrum de iuda et huiusmodi dominice incarnationis
tempus adesse tunc eis fuit notum. Sz mira cecitas iu
deorum q̄ cū crederent iohem eē xpm credere nolebant
ipso iohe attestante xpm esse saluatorē tot signis ac vir-
tutibus approbatū. Et q2 sicut a pplo iudeoz expecta
batur xps venturus ita z helias ipm pcessurus sicut n. ad
uentus xpi fuerat iudeis pmissus ita etiam helie aduen
tus z iō videntes qui missi erant q2 iohēs non ↄfitebak se
esse xpm querebāt si essz helias. Propter duo querebāt
si esset helias quoz vnū est silitudo hitus z vite austeri-
tas aliud similitudo officij precedēdo aduentū xpi z rū-
dit se nō esse heliā sicut iohes fuit angelus non natura et
psona sz officio z vita sic ēt hic se negat heliaz esse corpe
z persona sz alubi xps dicit euz esse heliam officio z vita
Nō fuit ergo helias in psona z corpe sed in spū et virtute
q2 sui suis opibus ostēdebat silitudinez helie sicut enim
helias aduentū dn̄i preueniet scd̄z ita iohis preuenit pri
mum Ille precursor venturus ē iudicis. Iste pcursor fa
ctus est saluatoris. Et sicut helias in deserto morabatur
parco cibo vtebak et duris vestibus operiebak sic et io-
hannes ambo in deserto cōuersati ambo victu parci am
bo vestitu inculti. Et sicut helias magni zeli fuit sic et io-
hānes zelo veritatis mortuus est ambo reges arguebāt
ambo regum infamiam tolerabant Ille iordanem celuz
petiturus diuisit hic ad lauacrū quo celuz petik multos
conuertit. ¶ Et q2 iohēs negauit se esse heliā quem ante
xpi aduentū nouerāt esse venturū q̄rebāt si pphā eēt scz
ille de quo moyses locutus ē quē ēt esse venturū añ xpm
Erat enim famosa opinio tunc tpis q2 ante xpm veniret
vnus magnus ppha singularis p eo qd̄ scriptum pphaz
suscitabit deus de fratribus vr̄is ipm tanq̄ me audietis
qd̄ sm veritatē intelligēdū ē de xpo lz iudei intelligerēt
de ppha alio z iō interrogauerunt cū si esset ille prophe
ta. Et iō idens negauit se eē illum pphetā de quo scriptu
r a predicta intelligik sz non negauit se esse pphetā abso
lute nec pphet am missum añ xpm. Si enim fuit plus q̄
ppheta sequitur q2 fuit ppheta q2 minus icludik in maio
ri. Cum igik iohannes tā famosus eēt vt posset si vellet
xps putari noluit nō solū xps sz nec helias nec prophe-
ta alius reputari z hoc ē ↄtra eos q̄ se iactāt de genere vi-
ta scia z hmōi. ¶ Deinde cū instarēt z q̄rerent quis esset
et quid de se diceret ne ad illos q̄ eos miserunt absq3 rñ-
so redirēt rñdit dñs de xpo testimoniū asserendo se eius
esse precursorē z di. (Ego vox) nō qdez in psona z corpe
sz in officio z silitudine vox inq̄ verbi z xpi p me (clamā
tis in deserto dirigite viā dn̄i sicut dicit ysa. ppheta) id ē
ego sum ille de q̄ scriptura ysaie dicit q2 in deserto iudee
clamare dz vt hoīes ad xpi aduētuz in mundū se pparēt
Preuiscius xpi i deserto clamat q2 iudee a grā dei deser
te z destitute seu derelicte solatiū redemptōis annūciat
Et bn̄ designak iohannes in pprietate vocis q2 erat an-
nūciator verbi diuini i xpi q̄ sm diuinitatē ē verbū pris
sicut vox hūana ē expressiua verbi mētalis vox ergo vo
catur iohānes q2 verbū vocak xps sicut enī precedit vox
verbū ita iohānes precedit xpm. Nā statim vt ex ore lo
quentis sonus in q̄lescūq3 pcedit vox ē verbum añt non
dum est et oīe verbū aliqd significat Et sicut vox mani
festat verbum sic iohānes xpm q2 ppterea venit vt euz
in israhel manifestaret Item vox propinquior est verbo
q̄ sonus q2 pmo audik sonus deinde pcipitur q2 vox est
z deinde verbū qd̄ dr p vocē si iohānes ppinquior est xpo
q̄ alij pphē quoz ppheta fuit quasi sonus respectu iohā
nis q2 illi de remotis iste de ppinquo xpm indicauit di.
(Ecce agnus dei) Merito ergo iohānes precursor dn̄i vo
catur q2 z nascēdo z baptisando z predicādo z moriēdo
et ipse sui nomis appellatione xpm precurrebat. ¶ Sed
quid clamabat alius euangelista sicut narrat dicens (pa
rate) i. preparare (viam dn̄i) s. quo ad mandatoz impletio
nem (rectas facite semitas eius) s. q̄ ad cōsilioz supero-
gationem vt ipse ad vos venire dignek et in vobis habi
tare qui nisi per viā et semitas rectas nescit incedere vel
ad homines intrare vnde in ps. Vias tuas domine de-
monstra michi et semitas tuas edoce me. Primum cla-
mabat ad omnes secundum ad proficientes. Et he se-
mite per quas cito compēdiose perueniek ad priaz. meli
us reficiantur in solitudine. i. in mundanoz elongatōne
z omnimoda tpalium abstractōne ne per colles deuias
mundane oblectationis ↄtingat oberrare has aūt semi
tas quidam obligāt q̄ specie sanctitatis pretendētes vel
habitum religionis gestātes in obseruantijs religionis
et consilijs euangelicis non recto ambulant nec seipsos
in illis rectificant. Vel per vias que aptiores sunt pñt in
telligi actiones per semitas que magis occulte sunt cor
dis intentiones. Vñ (parate viam dn̄i) p mali desertōez
z boni operatōez (rectas facite semitas eius) i. intentōes
cultas facite rectas nō distortas. scz p eternis non p ter-
renis faciatis Reformatio ymaginis in mente in hoc at
tenditur q2 facies mētis incuruata ad terrā p terrenoruz
oblectatōem erigak sursum z rectificek p celestiū conside
rationem z dilectionē. Vñ in cāticis recti diligūt te. vbi
scd̄m bern. Recti intelligunk q̄ a terrenis sunt abstracti
ac contemplatione z dilectiōe toti ad supna erecti. Vñ
dicit q2 q̄rere z sapere q̄ sunt sup terrā curuitas anime est
meditari vero z desiderare q̄ sursum sunt rectitudo Cui
etiā rectitudini scd̄z eundē bern. attestak statura erecta
corporis humani. Quid enī indecētius q̄ curuū recto cor
pore gerere animū. Peruersa res est z feda luteum vas
quod est corpus de terra oculos hr̄e sursum celos libere
respicere spualem vero celestemq3 creaturā suos ecōtra
rio oculos i. internos sensus atq3 affectus trahere de-
orsum in terrā ¶ Et subdik (Oīs vallis) i. ppl's gentilis
vel q̄cūq3 hūilis (implebik) bonis spūalib9. s. grā in pñti z
glīa in futuro (z oīs mons z collis) i. iudaicus ppls vel
q̄cūq3 superbus (hūiliabik) i. euacuabik q2 grāz z glīaz
amittet deus ei supbis resistit humilibus aūt dat grām
z q̄ se exaltat hūiliabik z q̄ se hūiliat exaltabitur. Mons
dicit quantum ad maiores z colles quātum ad minores
(Et erunt praua) i. corda malorū p iniusticiam distorta
erunt (indirecta) i. p equitatē iusticie rectificabunk. z ad
iusticie regulam dirigenk (et aspera) i. mētes iracūde et
immites (in vias planas) i. p infusionē grē ad māsuetu
dinem ↄuertētur z corda cōtra xpm indurata mollifica
buntur (z videbit) oculo corpali in pmo aduētu (omis
caro) i. oīs hō tā gentilis q̄ iudeus (salutare dei) i. xpm
dei filiū. Diuidebak n. tūc cōis hoīm in duas ptes scilz
in iudeos z gētiles z multi de his oībus hoībus viderūt
eū in mūdo inter hoīes cōuersantē. Pōt etiā hoc verbū
intelligi de visu spūali quo vident cum conuersi ad fidē
catholicā ex oībus gētibus totius mundi. Vel videbit
eum in forma hūana oīs hō tam reprobi q̄ electi in secun
do aduentu. scz in die iudicij. ¶ Et cum missi a iudeis au
dirent a iohāne q2 nō erat aliqs triū predictorū quos ex
pectabant tanq̄ personas sollennes quesierunt ab eo di
centes (Quid ergo baptizas) nouū ritū inducēdo z offi
cium alienū vsurpādo (si tu non es xps) qui ptāte ppria
baptizabit (neq3 helyas) q̄ in trāsitu iordanis baptismū
significabat (neq3 ppheta) cuius officium ē baptizare vt
ptz de helyseo qui naamam baptizari iussit. Quasi dice
rent. Quare tibi officiū baptizandi vsurpas cuz vicem p
sonarū quibus scriptura baptizare concedit nō geras sz
cum ppio ore cōfessus es. Notādū aūt q2 licet iohannes
nō esset xps poterat tñ baptizare q2 erat precursor eius
et ideo debuit parare viaz illius. Item licet non esset he
lyas psonaliter erat tñ virtute. Item si non erat ppheta
ille singularis erat tñ plus q̄ ppheta pmitiis z ideo ba

Mathei iij.
Luce iij.

Bernardus.

Jo. primo

De penitentia facienda

ptizare potuit. Et reddit eis iohānes testimoniū de xpo iterū perhibēdo. q2 sicut pcurrebat predicationē xpi sua predicatione et denūciatione ita baptisma xpi precedebat suo baptismate sicut et pphete antiquitus aliquādo denūciabant futura nō solū verbis sȝ etiā factis. vñ dicit (Ego baptizo ī aqua) in pniam nō in spū in remissionē pctoꝝ docēs vos penitere nō potens vos absoluere. (Ego baptizo ī aqua) pparatiue corpa tm̄ lauādo ad significandū illū q̄ ventur⁹ est baptizare ī spū sctō auctoritatiue. etiā aīas abluēdo q̄si di. Nō debetis īputare audacie qd̄ ago nec mirari si ego q̄ nō sum xpo neqȝ helyas neqȝ ille propheta singularis baptizo. q2 baptismus meus nō est cōpletus et perfectus. Nam ad cōpletionem et perfectionē baptismi exigit lotio corporis et anime. et corpus quidē fm naturā lauatur aqua aīa vero non nisi spiritu. Unde et ego baptizo in aqua tm̄ in penitentiam id est in signū pnīe purgātis aīas corpore lauo corpus et instituium baptizādi vsum parās viaȝ fortiori me vo nec veniat q̄ abluit aīas per spiritū. vñ Amb. Ego iquit vos aqua baptizo. Cito. pbauit se nō esse xpm qui inuisibili operet officio. Nam cū ex duabus naturis homo ē. ex aīa subsistat et corpe visibile per visibilia inuisibile g īuisibile mysteriū cōsecrat. aqua enī corpus abluit spiritu aīe delicta mūdant. Et io aliud fuit baptismum pnīe aliud est baptismū grē. Istud ex vtroqȝ illud ex vno. Nā cum delicta cōia sint mētis et corporis purificatio q̄ȝ debuit esse cōis. Et bene nō verbo sȝ opere declarauit non esse se xpm. opus enī hoīs est gerere pniam delictorum dei munus est gratiā implere mysterij hec amb. Johannis ergo baptismus vmbra et figura erat melioris baptismi. q2 significatio et pparatio quedā erat futuri. propter qd̄ vt habetur in actibus forma baptismi iohānis erat ī noie venturi. Nec putandū est baptismū iohānis paruȝ profuisse hoībus q2 et si peccata nō dimittebat oēs tm̄ q̄ ab illo baptizabantur sub peccati vinculo cōstrictos esse sentiebat et ideo redemptorē et mūdatorē qui peccata dimittere posset mox vbi apparuisset querere necesse habebant. Qui baptizabat in pniam et ad hoc vt ageret pniaȝ vt sicut ipe eos aqua lauabat exterius ita ipi se pnia lauarent interius vt mox xpo veniēte parati essent ad ei⁹ baptismū suscipiendū. q2 quos baptizauit baptizati sunt iterum. Baptismus enī ipius erat quedam protestatio credendi in xpm venturū et faciēda opera penitētie vt deuotius reciperent ipm. Utilis ergo erat baptism⁹ iohis ppter assuefactionē ad xpi baptismū et ppter vite emendationē q2 baptizabātur cōfitentes pctā sua et ppter xpi manifestationē. Unde et subdit (Medius vestrū stetit) id ē presens est inter vos quē pdico q̄ est mediator dei et hoīm (quem vos nescitis) nec cognoscitis et ad illū cognoscēdum ego vos preparo baptizando in aqua. Ista verba exponi possunt vno mō fm humanitate xpi fm quā ad litterā xpo fuit in medio iudeoꝝ q2 inter hoīes cōmuniter est cōuersatus quasi vn⁹ ex eis et nō cognouerūt psentem quē crediderūt futurū. Alio mō exponūtur de xpo fm diuinitatē fm quā vbiqȝ presens est et inuisibilis. Et fm hoc medius est oīb⁹ rebus creatis et tm̄ nemo scit eū. q2 nemo cōprehēdit. ¶ Hic nota q xpo sepe legit locum mediū specialiter eligere q2 mediū est locus hūilis vnde ipe ait. Ego aūt in medio vestrū sum sicut qui ministrat. Item est locus cōitatis q2 vniformiter se habet ad oēs. vt centrum ad circūferentiā. Unde Petrus. In veritate comperi quia nō est personarū acceptor deus. Item medium est locus vnitatis quia extrema vniūtur in medio. vñ ap⁹s. Ipse est pax nostra qui fecit vtraqȝ vnum. Itē est locus stabilitatis quia medium mundi est fixum. vñ apls. Fundamentum aliud nemo potest. etc̄. Item loc⁹ proximitatis quia omnibus partibus approximat. vnde in actibus. Si forte attrectent eum cum nō longe sit. Et subdit iohānes de christo (Ipse est qui post me venit vel venturus est) quem ego vt precursor prenuncio (qui tū ante me factus est) Licet iam venisset tacendo.

tamen dicit esse venturū quia nōdum venerat ad baptismum nōdum se manifestauerat predicando et miracula faciendo ac nostre redemptionis mysteriū complendo. Et licet iohānes precesserit xpm tempore natiuitatis et mortis nō tamen resurrectionis et ascensionis. Uel (qui post me venturus est) id est qui predictus est a pphetis. post me venturus est. Scdm remigiū quinqȝ modis venit iesus post iohānē scȝ nascēdo predicādo baptizādo et moriēdo et ad inferos descendendo. Et cū hoc q dicit ante me factus est nō possit intelligi fm deitatē que facta nō est nec de hūanitate qua xpo posterior est iohāne factus oportet q intelligat quo ad honorē et dignitatem q2 quasi dñm sequit eū iohes et vadit post eū. Ante enī hoc ī loco nō tpis sȝ ordinis hȝ significationē et notat dignitatis nō natiuitatis priorītatē. Ac si dicat fm crisost. Non q2 prior veni ad pdicandū ex hoc maiorem illo me estimetis post me ergo venit tpe q2 postmodū natus aū me factus est dignitate q2 tanqȝ clarior et honorabilior seu maior et dignior michi prepositus ē et prelat⁹. Huic sile est cū de aliquo dicim⁹ hic olim me minor vel michi par erat sȝ modo aū me factus est honore. mō me precedit. mō michi prelatus est vel factus est aū sinceritate cōscientie innocētia vite fame decore. Prelationis aūt xpi causas iohānes aperit cū subiungit. Qui prior me erat. Pro tanto enī (ante me factus est) ī michi prelatus et dignitate āpositus est q2 et si posterior sit in tpe est tm̄ prior in eternitate q2 prior me erat nō fm humanitatē quā acceperit in tēpore sȝ fm deitatē in qua est ab eterno cū patre prior me erat q2 ipē ab eterno ego ex tēpore. Aūt qui post me natus est de matre sine patre aū oēm creaturam sine vllo initio genitus est ex pre sine matre. Et fortior me est. q2 ipe deus fortis et potēs ego aūt homo et fragilis et impotens. Ille dñs ego seruus ille imperator ego miles. vñ rabanus. Fortis est iohānes q̄ spiritū sctm̄ dignus est habere fortior q̄ eundē pōt dare. Fortis q̄ regnū celorū predicat fortior q̄ donat. Fortis qui baptizat in petōrum cōfessione fortior q̄ in eoꝝ remissione. Imminētatē autē excellētie eius subdēdo manifestat (Cuius nō sum dign⁹ vt) pcūbens (soluā corrigiā calciamētoꝝ eius) qd̄ hūile et vile officium est. Quasi dicat. Intm̄ est ante me vt ego neqȝ seruire ei neqȝ in vltimis ministroꝝ eius vocari dignus sum calciamentū enī soluere vltimi ministri res ē. Cum xpo calciamenta non portauerat patet q hec est methaphorica locutio. q2 iohānes in hoc dicit se nō esse dignum exhibere xpo etiam minimū obsequium hoc exprimens fm cōem loquēdi modum. Cū enī aliquis suaȝ paruitatē et alterius excellentiā vult exprimere solet cōmuniter dici nō sum dignus tangere sotulares eius vel aliud hmōi. Nec mirū si iohānes hoc dicit q2 hō quantūcūqȝ magnus deo cōpatus nichil est nisi puluis et cinis. nec etiam aliqua creatura est digna ei seruire nisi p gratiam assumat. Per hoc ondit etiā iohānes ipis phariseis qd̄ officium alienū nō vsurpabat sed tm̄ suum ppriuum officiū precursoris exercebat. Uel fm greg. allegorice p calciamentū humanitas p pedes deitas per corrigiam vnio calciamētoꝝ scȝ aīe et corporis ad deitatem intelligi pōt q2 nec ipse iohes nec aliquis alius sufficiens est vel potest mysteriū et modū illius ineffabilis vnionis duarum naturarū scȝ diuine et humane qua verbum caro factū est explicare vel apire cū hec vnio tāta esset q hoīem deum et deum hoīem faceret. vñ ysa. Generationē eius quis enarrabit. Quasi diceret nullus est dignus vbi grego. Qua ī re pensandū nobis est quō sancti viri vt humilitatis in se virtutē custodiāt cū quedam mirabiliter sciunt illud aū mentis oculos student reuocare qd̄ nesciunt vt dū ex pte aliqua infirmitatē suā cōsiderant ex ea parte q̄ pfecti sunt eoꝝ se anim⁹ nō extollat. Restat ergo vt ī oē qd̄ scit sese mens deprimat ne qd̄ virtus scie congregat vētus elationis tollat. Cū bona fratres agitis sp ad memoriā mala acta reuocate vt dū caute culpa conspicitur

Ambrosius.

Remigi⁹

Crisosto.

Raba.

Gregori⁹

nunq̄ʒ de bono ope animus letet. Supiores inuicē pro
ximos vr̄os attēdite. Quia ↄ quos agere aliqua praua
conspicitis q̄ in eis lateāt bona nescitis. Que licet bona
assint opera nulla sunt nisi ex hūilitate condiantur. Qui
eñ sine humilitate virtutes ↄgregat q̄si in vento pulue
rem portat hec greg. Deinde iohes subiungit (Ipse vos — Luce. iij.
baptizabit) non solum in aqua ſʒ ↄ (in spūsancto ↄ igne)
grām spūssancti ↄ caritatis conferendo qḋ non pōt face
re nisi deus. In baptismo eñ xp̄i confert grā spūssancti
et ꝑ ipsum ignis caritatis si debite suscipiatur vel obex
non ponat. Baptismus aūt iohis ista nō ↄferebat ſʒ ba
ptismum xp̄i significabat ↄ ad ipsuʒ disponebat vñ cris. — Crisosto
Aliud fuit baptismū iohis aliḋ dñi. Illud pniē hoc scti
ficatiōis ↄ grē in q̄ et spūsscr̄is in vno q̄qʒ credēte ad de
coquenda peccā mō ignis operatur viēs delicta purgās
sordes carnis ↄ aīe vnde ↄ beda. Baptizamur autem a — Beda
dño in spūssancto non solum cuʒ in die baptismatis fon
te vite in remissione pctōꝝ abluimur veꝝ̄ etiaʒ q̄tidie
cum per grām eiusdeʒ spūs ad agenda que deo placent
accendimur. Est ergo baptismus fluminis in aq̄ flamīs
in pniā sanguīs in martirio. ¶ Deinde post testimoniuʒ
iohis de primo xp̄i aduentu addit etiam de extremo au
toritate et ministerio iudicij xp̄m cōmendando et pplis
cōminādo di (Cuius ventilabrū in manu eius) Ventila
brum a ventiladis paleis dictuʒ ē instrumētum q̄ in pa
lestina solebat purgari bladum et est factum sicut pala
qua proijcitur granū paleis cōmixtū in alrum ↄ ventus
palleas tollit ↄ granū in area cadit. Johes ergo metha
phorice loquēs ꝑ ventilabrū intelligit discretioneʒ iusti
examinis seu diuinum iudiciū ↄ ptātem discernendi bo
nos a malis sicut ventilabro diuiduntur grana a paleis
et fructuosa ab infructuosis quod est in manu i. in ptāte
et arbitrio eius qꝛ iudicandi officium sibi traditum est a
patre qꝛ omne iudicium dedit filio (Et pmundabit) i. ꝑ
fecte mūdabit (et purgabit) in futuro (areā) i. ecclīaʒ su
am a paleis in qua nunc grana cū paleis i. boni cū ma
lis commixti sunt. ſʒ in iudicio sepabunt ab eis (Et con
gregabit triticū) mō pluribus locis dispsum. scʒ bonos
et iustos qui admodū tritici sunt interius candidi ꝑ mū
dicia exterius rubei ꝑ pacientiā graues moribus vtiles
sermonibus multiplicabiles alioꝝ ↄuersiōibus (ↄ in hor
reum suū) i. in celeste habitaculū (Paleas aūt) i. malos
et reprobos leues per supbiam palludos ꝑ inuidiā fragi
les per iracundiā aridos ꝑ auariciā infructuosos ꝑ acci
diam viles per carnalē concupiscentiam (cōburet igne)
gehēne (inextinguibili) ↄ pena sensibili In hac etiaʒ pn̄
ti vita dns ecclesiam purgat duʒ ob manifesta pctā per
uersi et mali de ecclīa ꝑ sententiam eijciuntur vel ꝑ mortē
de hac vita abscindūtur ſʒ hec purgatio in fine perficiet
quando per angelos de regno suo omnia scandala colli
gentur vel mō mundat discernēdo merito nō nūero sed
tūc et nūero ↄ merito (Multa qdeʒ ↄ alia exhortans) et
docens iohes (euāgelizabat) et annunciabat (pplo) Ex
q̄ptʒ q̄ nō oīa facta ↄ dicta iohis scripta sunt sed pauca
respectiue sicut ↄ de xp̄o dī iohis vltimo. ¶ Moraliter
iohannes dat formā viuēdi predicandi ↄ fructificādi nā — Moralr̄
eius vita austera ↄ quo ad victū durum et q̄ ad vestitum
asperuʒ ↄ quo ad locum desertū eius doctrina vera siue
de deo siue de seipso siue de primo eius operatio fructu
osa qꝛ multos vocando baptizando ↄ rectificādo In pri
mo fuit exemplar religiosorum secundo doctorū in ter
cio prelatoꝝ. Si enim talis esset predicator oīs hieroso
lima quo ad claustrales et iudea quo ad clericos ↄ regio
quo ad laycos venirent confitentes peccata sua tam ve
nialia q̄ʒ mortalia venire et iesus cum eis ad sanctificā
dum eos et verbo et remedio et exemplo ¶ Ad maiorē
autem expressionem predictorū locus vbi facta sunt de
terminat consequēter cum subiungit: Hec in bethania — Jo p̄rio
facta sunt trans iordanem vbi erat iohes baptizās. vt eñ
dicit cris. Non in domo neqʒ in angulo xp̄s predicabat — Crisosto
sed iordanem transiens in media multitudine presenti
bus oībus q̄ ab eo baptizabant. In bethania q̄ domus
obediētie interpretatur iohānes baptizare dicitur vt q̄
ex obediētia dei venerat xp̄m nūciare immolandum ꝑ
redemptiōne mundi ostendatur ↄ intelligāt hoīes qꝛ sic
pctō origiali qḋ ꝑ inobedientiā primi pētis ↄtigit absol
ui desiderant submisso corpe et credulo corde baptismi
sacrm̄ suscipe et ꝑ obiectā fidei oīs ad bapm peruenire
debent ↄ vt significet q̄ baptisatis obiecta cōuenit Est
aūt duplex bethania vna est quedā villa citra iordanem
ad duo miliaria de hierlm. scilʒ in latere montis oliueti
vbi lazarus fuit suscitatus. Alia de qua dictum est sita su
pra iordanem ex altera tū parte fluminis in sorte dimiꝰ
tribuum et dimidie a hierlm itinere diei vnius vbi erat
iohes baptizans. scʒ in cōfinio gentiū ↄ iudeoꝝ vt his ↄ
illis oñderetur baptismꝰ cōis. Et bñ trāsiordanē bapti
sabat qꝛ gentes cōius q̄ʒ iudei bapm receperūt. Orō.

O Iohannes btīssime precursor xp̄i preco iudicis.
amicus sponsi vox verbi diuiniq̄ solatiū nr̄e re
demptiōis annūciare meruisti īpetra michi mi
sero apud eūdem dñm nr̄m ihm xp̄m tuis sctīssimis pre
cibus vt purgato a vicijs pectore et ornato virtutibus
parē scdm salubria tua monita viam dñi et rectas faciaʒ
semitas eius quatenus in extremo iudicio cū areā eccle
sie sue mundauerit et triticuʒ a paleis separauerit mere
ar inter grana tritici et electos suos inueniri et in horre
um celestis mansionis cum eis reponi. Amen.

De penitentia facienda. Ca. xx.

Via vero de peni

tētia ꝑ quā regnū celoꝝ appropiquat ↄ via do
mini parat tactū ē in precedentibus nūc pūr de
ipsa aliq̄tulū latius videamus. Ad veram itaqʒ pniāʒ
quā amor dei ↄ odiuʒ peti facit sū oīa duo requiruntur
scʒ q̄ pctōr de pctīs preteritis doleat ↄ nūq̄ʒ iterat a vice
peccādi firmam voluntatē hēat. Sine his duobus pniā
vera non est qꝛ sine eis nec deus pctā dimittit. nec sacer
dos absoluere a pctīs pōt vñ bern. Vera siq̄deʒ pniā est — Bernardus.
sine intermissione tpīs de preteritis malis dolere et sic
plangere cōmissa vt non cōmittat plāgēda. Irrisor nam
q̄ʒ est ↄ non verus penitēs q̄ adhuc agit qḋ peniteat. Si
ergo vis verus penitēs eē cessa a pctō ↄ amplꝰ noli pec
care qm̄ inanis est pniā quaʒ sequens coinquinat culpa
vñ ↄ gre. Pniām quippe agere ē ↄ ꝑpetrata mala plāge — Gregorius
re plangenda nō ꝑpetrare nā q̄ sic alia deplorat ↄ tamē
alia committat adhuc pniām agere aut ignorat aut dissi
mulat vñ etiā aug. Inanis est pniā quā sequens coinqui — Augustinus.
nat culpa Nichil psunt lamenta si replicant pctā nichil
valet a malis veniam poscere et mala denuo iterare. et
iterū. Penitētes penitētes si tū estis penitentes et non
irridentes mutate vitam recōciliamini Pniām agis ge
nuflegis ↄ rides subsānas patiam dei. Si penitens es
penitet te si nō penitet penitēs nō es si ergo penitet cur
facis qḋ male fecisti si fecisse penitet noli facere si adhuc
facis penitens non es. De quibus autem pniā sit agēda
notat idem aug. di. Tres sunt actōes pniē. vna ē que no
uum homieʒ pturit donec ꝑ bapm salutare oīm preteri
toꝝ fiat ablutio pctōꝝ. Dīo n q̄ iā sue voluntatis arbi
ter ↄstitutus est cū accedit ad sacrā fidelium nisi eū penite
at vite veteris nouā inchoare nō pōt. Ab hac pniā cū ba
ptisant soli puuli immunes sunt nōdum eñ vti pūt libe
ro arbitrio. Quibus tū ad ↄsecratōeʒ remissioneqʒ origi
nalis peti pdest eoꝝ fides a q̄bus offerūt. vt q̄scūqʒ ma
culas delictoꝝ ꝑ alios ex quibus nati sunt contraxerūt
alioꝝ etiā interrogatōne ↄ rūsiōe purgētur. Ceteroꝝ ho
minū nullus trāsit ad xp̄m. vt incipiat esse quod nō erat
nisi peniteat eum fuisse quod erat. ¶ Altera vero pniā ē
cuius actio per totā istā vitā ꝑpetua supplicatōis hūili
tate subeūda est. Prio qꝛ nemo vitā eternā desiderat ut

sicut vite huius tpalis peniteat. Quis dubitet in quacūqz tpali felicitate versemur. penitere tū nos debere huiꝰ vite vt adillā incorruptionem tota auiditate curramus Quis ergo festinat atqz exoptat ad patriā remeare nisi quē peregrinationis sue penitet quis itaqz sane mētis nō ingemiscit Cui nō p̄priam sic esse displiceat. Deinde mlta sunt petā q̄ q̄uis singula nō letali vulnere ferire sentiātur tū simul oīa ꝯgregata quo plura sunt necāt nisi medicamēto quotidiane pnīe deferant. Quisquis itaqz se diligenter attēdit satis intelligit cū q̄to piculo peregrinetur a dn̄o Tertia actio est pnīe q̄ pro illis petīs subeūda est que legis decalogꝰ cōtinet. In hac ergo pnīa maiorem ī se quisqz seueritatē dz exercere vt a seipo iudicatꝰ nō iudicet a dn̄o. Ascendat itaqz hō aduersum se tribunal mētis sue ꝯstituat se an̄ faciē suā. Atqz ita ꝯstituto in cordis iudicio assit accusatrix cogitatio testis ꝯsciā carnifex timor Inde quidē sanguis animi ꝯfitētis p lacrimas profluat. Postremo ab ipa mēte talis snīa pferatꝰ vt se indignū hō iudicet pticipatione corpis ⁊ sanguinis dn̄i vt q̄ separari a regno celoꝝ timet p vltimā sniam summi iudicis per ecclesiasticā disciplinā a sacro celestis panis separet. Iudicet ergo seipm hō in istis voluntatē dn̄i pōt et mores puertat in melius ne cū iā nō poterit etiā preter volūtatē a dn̄o iudicet. Sed si iā de sanitate desperans addis petā petīs sicut scriptū est petōr cū venerit in profundū maloꝝ ꝯtēnet noli ꝯtēnere noli desperare clama de pfundis etiā ad dn̄m De tali pfundo iniquitate clamauerunt et ppiciationē inuenerūt. Faciliusqz est euacuata cōminatio ppheticꝗ̄ humiliatio pnīe. Quicqd enī feceris quecūqz peccaueris adhuc in hac vita es vnde te dn̄o si sanare nollet auferret. Cur ergo ignoras qz patiētia dei ad pniam te adducit hec aug. Non solū ergo de magnis sed ⁊ de paruis petīs vt dictum est quotidiana pnīa est agenda et q̄uis pua videant nō tū propter hoc sunt negligēda qz vt ait Greg. Nullū petm̄ adeo puū qd̄ nō crescat neglectū. et iterū Petm̄ qd̄ pnīa non diluit ipso suo pondere moꝝ ad aliud trahit vn̄ dicit Amb. q̄ minimuz petm̄ scienter cōmissum grauius est toto mūdo. vn̄ ⁊ aug. Sed ista leuia q̄ dicimus noli ꝯtēnere si ꝯtēnis qn̄ appēdis expauesce qn̄ numeras leuia multa faciūt vnū grande Multe gutte implent flumen Multa grana faciunt massam hec Augu. non itaqz leuia sunt contēnenda nec propter grauia est desperandū. qz vt ait aug nullū petm̄ criminale est dum displicet nullum veniale dum placet. Agēda est aūt pnīa sine dilatione. et dū possumꝰ ne subito preoccupati queramus spaciū pnīe et inuenire nō possumus vn̄ aug. Remedia ꝯuersionis ad deum nullis sūt cūctationibus differēda ne tempus correctionis pereat tarditate. Qui enī penitenti indulgentiā promisit dissimulanti diem crastinū nō spopondit et iteruz. Si quis aūt positꝰ est in vltia necessitate egritudinis sue voluerit accipere pniam ⁊ accipit ⁊ mox recōciliat ⁊ hinc vadit fateor vobis nō illi negamꝰ qd̄ petit sed nō presumimꝰ qz hinc bn̄ exit. Non ꝑsumo non vos vallo nō presumo. fidelis bene viuēs securus hinc exit. Baptizatus ad horā securus hinc exit agens pniam ad vltimū et recōciliatꝰ. si securus hinc exit ego non sum securus vn̄ securus sum securus sū et do securitatē vn̄ nō sum securus penitētiaz dare possum. securitatē dare nō possum nō dico dānabitur sed nec dico liberabit. Vis te de dubio liberare. Vis quod incertū est euadere. Age penitentiā dum sanus es Si enim agis veram penitentiam dum sanus es et inuenerit te nouissimus dies currentem vt recōcilieris. Si sic agis securus es quia egisti penitentiam eo tempore quo et peccare potuisti. Si autem tunc vis agere penitentiam quando iam peccare non potes. peccata te dimiserunt non tu illa. Due res sunt aut ignoscitur tibi aut non ignoscitur. Quod horum tibi sit futurum ego nescio. Ergo dimitte incertuz et tene certum hec augu.

Ideo aūt aug dubitat de his qui penitent in extremis quia tales potius videntur penitere timore pene. q̄ amore iustitie. et ideo eorum pnīa videtur esse dubia. Non ergo tardes vel dissimules in sanitate penitentiaz agere. et cito peccati onus deponere. quia vt ait august. Stultuz est in illo statu viuere. in quo quis non audet mori et audatior est qui cuz vno peccato mortali dormit q̄ qui cuz septem hostibus. Sepe quidem pmittunt sibi hoīes vitam longam. ex eo q̄ sunt iuuenes vel bone complexionis aut fortes. nescientes quid superuentura pariat dies nec attendentes q̄ raro quis moritur morte naturali sed frequenter ex accidentibus. puta febre. apostemate et hmōi vel quandoqz morte īprouisa et casuali ⁊ tn̄ creditur quod quilibet in statu meliori moritur. Et nō hug. de sane victo. Sciendum q̄ nec iustus nec impius nec puer nec senex an̄ soluuntur a corpore q̄ sint in illo puncto bonitatis vel malicie vltra q̄ si semper viuerent nūq̄ transirent hec hugo. Sed propter vanā longe vite spem multi decipiūtur ⁊ penitentia quā expectant non cōsequūtur. vn̄ Criso. Nichil tantum decipit homines q̄tum vana spes longioris vite. ⁊ aug. Experti sumus multos expirasse expectantes reconciliari. Et posito q̄ homo certus esset de vita longa adhuc tū penitetia non esset vsqz ad senectutem et senium prolonganda q̄a tunc inualidi sunt hoīes ad laborem ⁊ vix in his etatibꝰ reperitur quis qui se a peccatis que consueuit euellat p penitentiā. Optimū ergo cōsilium summa prudentia ⁊ maxima prouidētia in hoc consistit vt per veram contritionem ⁊ pniam ac integralem confessionē et per satisfactionem condignā homo sanus ⁊ fortis se disponat cunctaqz noxia cum a salute eterna retrahētia ac impedientia proiciat et se iugiter omni tēpore sic teneat ac si hodie vel cras vel ad longius in hac septimana discessurꝰ sit de hoc mundo. In extremo quippe vite sine potest homo penitere qz vsqz tunc potest peccare. ⁊ ergo vsqz tūc pōt de peccatis per diuinā misericordiā cōsequi veniam qz misericordia dei vincit humanā malitiā. Sed talis penitētia tarda raro est vera ⁊ fructuosa. qz in ea nō habet distinctiua ⁊ sufficiens de peccato displicentia. contritio enī sufficiēs requiritur q̄ peccatum dimittatur sed vehemēs passio ⁊ dolor in parte sensitiua qualem habēt cōsteri illi in articulo mortis impedit in penitente vsum rōnis ne bn̄ deliberet de petīs De pnīa ergo iniuncta aut voluntarie assumpta gaude ⁊ deo gratias age qui te ad eandem decreuit misericorditer expectare nō sis ingratus qz hodiernū diem habes ī quo corrigaris. Heri malus fuisti hodie bonus esto Considera qn̄ multi mō moriunt q̄bus si vna hora ad agendā pniam ꝯcederet que tibi ꝯcessa est quō per altaria ⁊ q̄z festināter currerent et sibi flexis genibꝰ vel certe toto corpe in terrā pstrato tam diu suspirarēt plorarēt et orarēt donec plenissimā peccatoꝝ suoꝝ veniā a deo ꝯsequi mererent. Tu vero comedendo bibendo locādo ridendo ⁊ ociose viuendo tēpus perdis qd̄ tibi deus indulsit ad requirendā gratiā et ad promerēdā gloriā. Cogita etiā quot a te in inferno cruciātur sine spe venie et mīe. Si amor dei te tenere ⁊ mulcere nō pōt saltē teneat ⁊ terreat timor iudicij metꝰ gehenne laquei mortis ⁊ oīa mala. Sz heu multi hodie abutētes dei patiētia parū hec attendūt ⁊ tp̄s quo nichil est p̄ciosius inutiliter trāsire pmittētes miserabiliter amittūt. vn̄ bern. Hodie filij hoīm nec curam negligunt carnis certam perficiūt in omni desiderio. Neqz enim peccare metuūt sed puniri nec virtuti cordis opa datur sed valitudini corpis īmo etiam voluptati. De scola ypocratis et epicurij didicerūt hec tēpus hoc a sabbus nō corporibus est assignatū dies salutis vtiqz non voluptatis ⁊ iterum Nichil p̄ciosius tpe sz heu nichil hodie vilꝰ estimat Trāseunt dies salutis et nemo recogitat nemo sibi non reditura momenta perijsse causatur. hec Bern. Et reuera nichil in hac vita p̄ciosius est tempore qz breui hora possz quis veniā et grām ac glīam obtinere et plusqz totꝰ mū-

Gregorius
Ambrosius.
Augustinus

Augusti.
Hugo.
Crisosto
Augusti.

dus valeat pmereri. Non est enim hora taz breuis in q̃
non spūalia lucra suo valore incompabiliter oīa terrena
excedentia comparare posset. Attende etiā q̄ plus valz
hic in patientia dies vnus q̄ȝ in purgatorio annus vn̄ in
Ezech. Die pro anno dedi tibi. Pena tamen purgatorij
excedit oēm penaz tpalem huius vite dicit n aug. q̄ ille
(Augusti.)
ignis purgatorij durior ē q̄ȝ q̄cq̄d in hoc seculo penarū
aut sentire aut videre aut cogitare q̄s pt. Igit magis est
curanduz de bona vita q̄ȝ de longa. vn̄ Sen̄ q̄ȝbn̄ viuas
(Sene.)
refert non q̄ȝdiu. Actu vitam metiamur nō tpe. ¶ Sunt
aūt tres partes pn̄ie s. cordis contritio oris confessio et
operis satisfactio. Precepit enim scriptura scindere cor
da nō vestimēta cōfiteri alterutrū pctā ⁊ facere dignos
fructus pn̄ie. Nam cum omne pctm̄ cōmittat corde ope
vel ore iustum est ita curari p cōtrariuz vt pctōr culpam
anlo detestet verbo accuset ⁊ facto peniteat. Iste tres p
tes pn̄ie sunt trine diete. quibus ad terraz promissionis
itur de quibus in Exodo dr̄ Deus hebreorum vocauit
nos vt eamus viā trium dierum in solitudine et sacrifice
mus dn̄o deo nostro ne forte accidat nobis pestis id est
culpa in pn̄ti aut gladius i pena in futuro. In h triduo
quesiuit virgo maria filiuz suum et inuenit eū. In quo fe
lici triduo simlr̄ ⁊ tu si quesieris inuenies ibm̄ i salutem
eternam. Hec est scala cū tribus gradibus quam vidit Ia
cob erectam a terra vsq̄ȝ ad celum ⁊ dn̄m innixū scale p
pter tria. Primum vt eam fortiter sustineat. Secunduz
vt ascendenti p eā manus si necesse fuerit porrigat. Ter
tium vt ascendens cuz laborauerit ⁊ fatigatus fuerit in
ipsum respiciat ⁊ totā suaz curam in eū iactet. Nō n ita
crudelis est q̄ eum cadere pmittat. ¶ Prima ergo pars
pn̄ie est cordis contritio. Est autē contritio dolor volū
tarie assumptus pro peccatis cum pposito seu intentio
ne confitendi ⁊ satisfaciendi. q̄ nullus vere censetur con
tritus nisi habeat ppositū hmōi. In qua contritione hō
singulatim omia pctā sua ante tribunal conscīe sue addu
cat vt sibi seipsum accusans in amaritudine aīe sue de
singulis conteratur ⁊ postea cōfiteat. De singulis quip
pe peccatis mortalibus reqrit contritio singularis. di
uersorum eni morboꝝ diuerse sunt medicine. ſ; contritō
est medicina singularis ꝯtra vnū tm̄ mortale. ergo non
sufficit vna coīs de oībus pctīs sed de quolibet mortali
tenetur homo spāliter ꝯteri si hz distinctā pctōꝝ memori
am ſ; scdm̄ Criso sicut in radijs solaribus videnf atho
(Crisosto.)
mi minuti in aere q̄ nequaq̄ȝ ex radios solares apparēt
ita menti radio circumspectionis pprie illustrate appa
rent seu defectus minutissimi qui alijs desidiosis ac per
hoc tenebrosis mētibus occultant. Si vero q̄ritur q̄ȝdiu
quis de pctīs dolere debeat dicendum q̄ deus q̄n absol
uit hominem a vinculo peccati seu a culpa et pena eter
na ligat eum vinculo perpetue detestationis peccati.
Unde vtile est q̄ sacerdos aliquam pniam quanticun
q̄ȝ puam ppetuā iniūgat vt hō p hoc pctōꝝ suorum pre
teritorum aliq̄n in contritōnis spū rememoret. Sȝ dete
statio peccati perpetua est duplex. Quedam in actu ad
quaz homo non tenet semper si quis tamen faceret per
fectōnis esset nō tn̄ oīno de essentia sicut beatus petrus
legitur semper fleuisse ⁊ sanctus dauid dicebat peccatū
meum coraz me est semper. Alia est in habitu ad quā hō
semper tenetur etiā post pfectaz peccati remissionē. De
hac scdā dicit aug loquens de penitente. Penitēs oīs
(Augusti.)
fructus pn̄ie sue paruos habeat nunq̄ȝ sufficiat semp do
leat et de dolore gaudeat. ⁊ non semper doluisse se dole
at semper pro dn̄o ante quem peccauit erubescat dolo
rem cum vita finiat. Et iterum. Aut continui dolores cru
ciabunt penitentem vitam meā aut eterni cruciatus ve
xabunt puniendam aīam meam. Hec aug⁹. Iste ergo
dolor cessare non debet in penitente nec finiri in hac vi
ta ſ; sicut hō in deum qui eternus est peccauit ita in eter
no suo scȝ q̄ȝdiu vixerit dolere debet. Sed multi gemūt
pro peccatis non q̄ peccata eis displiceant propter deū
sed propter penam. Nonnullos etiam penitet peccasse
p sola peccati turpitudine. Fructuosa ergo contritio est
cum quis de pctō quo deum offendit dolet ⁊ inde turba
tur et gemit q̄ iniquitas amore iusticie sibi displicet. Et
quanto tanto alius sic vere penitet tanto tius deus pec
catum dimittit. Est aūt deū peccata dimittere eternam
penam p illo debitā p collationē presentis grē relaxare
Sic quoq̄ȝ actualis pctī p viuificatōez mētis eterna pe
na relaxata relinquitur tpalis in quā eterna est commu
tata vt q̄d illicita anime delectatōne siue etiā carnali vo
luptate commissum est satisfactōis digne amaritudine
purgetur ab hoīe dū licz ne distinctius a deo puniatur in
futuro q̄ nullū malū preterit impunitū. Est aūt duplex
pn̄ie gemitus vel dum plāgimus q̄d male gessimus vel
dū plāgimus q̄ non egimus q̄d agere debuimus. ¶ Se
cunda pars pn̄ie est oris confessio. Est aūt ꝯfessio p quā
morbus latens spe venie aperitur. Et ē cōfessio duplex
quedam mentalis que fit corā deo et hec ē de iure natu
rali quedam vocalis q̄ fit hoī et hec nō est de iure natu
rali. Igitur an̄ incarnationē xp̄i sufficiebat mentalis con
fessio facta soli deo q̄ de⁹ nondū erat homo. Sȝ postq̄ȝ
deus hō factus ē. requirit ab hoīe q̄ confessio sibi tanq̄ȝ
hoī fiat. Et q̄ ipse in forma humana nobiscū vbiq̄ȝ pn̄s
esse nō pōt vicarios suos constituit hoīes quoꝝ primus
fuit Petrus ⁊ ceteri aplī ac cōsequenter sacerdotes qui
bus ipse dixit quecunq̄ȝ alligaueritis sup terraz ⁊c. Per
hoc eni q̄ ministris sacramētoꝝ dedit ptātem ligandi ⁊
soluendi insinuauit ꝯfessionez eis tanq̄ȝ iudicibus debe
re fieri. Sic ergo xp̄s instituit ꝯfessionē tacite ſ; aplī pro
mulgauerunt eā expresse. Ideo etiā cōfessio facienda est
hoī xp̄i vicario vt p hoc pctā nr̄a celent dyabolo. vnde
aug. In oībus scripturis diuinis fratres karissimi vtili
(Augustinus)
ter ac salubriter ammonemur vt pctā nr̄a debeamus iu
giter ac hūiliter nō solū deo ſ; etiā sctīs hoībus et deum
timentibus confiteri. Nō eni iō vult deus vt ꝯfiteamur
pctā nostra q̄ ipse ea scire non possit ſ; q̄ dyabolus hoc
desiderat vt inueniat q̄d nobis ante tribunal eterni iudi
cis obijciat iō vult vt magis defendere q̄ȝ accusare pec
cata nostra velimus. Cōtrario deus nr̄ q̄ pius ⁊ miseri
cors est vult vt ea confiteamur in hoc seculo vt p illis nō
ꝯfundamur in futuro. Sciēs ergo dyabolus virtutē pu
re ꝯfessionis toto nisu impedire conat hoīem ne ꝯfiteat
Et sicut suggessit prius vt hō caderet sic post casum im
pedit ne resurgat q̄ scit nos non resurgere posse sine cō
fessione. Hec aug. Peius est cōfiteri nolle q̄ȝ legem con
temnere. Peius est dei offensam satisfactione nolle pla
care q̄ȝ peccando dei bonitatez offendere. q̄ȝuis eni in cō
tritione dimittatur peccatū tamē cōfessio vocalis neces
saria est vel in re quādo habetur oportunitas vel in pro
posito q̄n articulus necessitatis eam excludit et non cō
temptus religionis ⁊ ita necessitas confitendi post con
tritionem non est in tali casu ppter necessitatez remedij
sed ppter obligationē precepti. Est aūt confessio conue
nienter instituta. vt q̄ in sua ptāte positus a deo discesse
rat sub alio positus cum humilitate et deuotiōe rediret.
Ideoq̄ȝ deus instituit sacerdotem suū vicariū ⁊ q̄si medi
cum cui peccatoꝝ vulnera detegerent vt pctōr non a se
sed ab alio maioris humiliatis causa satisfactiōis medi
cinam susciperet. Sunt eni sacramēta q̄si q̄dam emplastra
Igitur vt ait aug. ponat se oīno penitens in ptāte iudi
cis in iudicio sacerdotis nichil sibi reseruans: sed oīa pa
ratus sit facere eo iubente p recipienda vita aīe q̄cunq̄ȝ
faceret p euitāda corporis morte. Hoīes etiam ad peccan
dum efficerent proniores si turpitudines suas non esti
marent reuelandas. Et q̄ initiū operū bonoꝝ est con
fessio operū maloruz valde est vtile ꝯfessionē freq̄ntare
Euenit eni cor prius cōtritū ⁊ hūiliatū ꝯfirmari in con
fessione ⁊ plerumq̄ȝ peccator solo timore vel ecclīe ꝯsue
tudine sacerdoti presentatus p sacerdotale officium ve
re compungit ac plenus caritate recedit. Nōnulli etiaz

nec ex corde recedit sed tñ forma penitẽtie quã susceperũt paulatim in eis humilitatẽ cũ caritate nutrit. Nec ob pudorem cesses a cõfessione qꝛ erubescentia et pudoris anxietas ac cõfitentis hũilitas maxima pars est penitẽtie. Vñ crisostomus. Cõfessio pctõꝝ est signũ bone mẽtis ꝛ testimoniũ consciẽtie deũ timẽtis pfectus enĩ timor soluit oẽm pudorẽ. Illic aũt turpitudo cõfessionis aspicit vbi futuri iudicij pena nõ creditur. Et qꝛ ipm erubescere pena ẽ grauis ideo iubet nos deus nr̃a cõfiteri peccata vt verecundiã patiamur pro pena. nam et hoc ipm pars diuini iudicij est. Vñ et valerius. Venia dignus est qui peccati excusationẽ non querit. Vbi enĩ est confessio ibi ẽ remissio qꝛ proximũ ad innocẽtiã locum tenet verecunda confessio. Vñ etiã aug. Nã verecundia magna est confiteri pctũ qui erubescit pro xp̃o fit dignus mĩa. Et quãto pluribus cõfitetur quis in spe venie turpitudinẽ criminis tãto facilius cõsequetur gratiã remissionis. Et iterum. O stulte cur erubescis homini dicere qꝺ nõ erubuisti in conspectu dei facere. Remoue a te pudorẽ curre ad sacerdotem reuela secretũ confitere peccatũ. alioquin nichil tibi proderit cõtritio cordis nisi sequatur oris confessio si possis. Et iterũ. Confessio est salus animarũ dissipatrix viciorũ restauratrix virtutum. oppugnatrix demonum. Quid plura. Obstruit os inferni portas aperit paradisi. Hec aug. Vñ et greg. ad cõmendationẽ confessionis sic dicit. Mirẽtur qui volunt in quolibet iusto castitatis cõtinentiã mirent integritatẽ iusticie mirentur viscera pietatis ego nõ minus amirorꝛ confessionẽ humilimã peccatorꝛ qꝛ tot sublimia gesta virtutũ. Hec greg. ¶ Utile est etiam et valde salubre confessionẽ etiã eorũdem peccatorum frequẽter iterare et pluribus cõfiteri. qꝛ confessio iterata licet ad salutem nõ sit necessaria tñ multũ est proficua tum qꝛ nescit homo an in prima cõfessione sufficiẽter cõtritus fuerit. tum qꝛ maior humilitas ꝛ erubescentia meritũ causat ꝛ acquirit tum qꝛ per quantãcũqꝫ confessionem tollitur virtute sacramẽti aliquid de pena ꝛ cõfertur aliqua gratia. Quis enĩ sacerdos virtute clauium aliquid relaxat de pena debita posset aliquis totiens cõfiteri ꝙ tandẽ nichil remaneret de pena. Et licet aliqui dicãt ꝙ sola prima absolutio effectum habeat vi clauiuꝫ alie aũt nõ cũ nichil inueniãt absoluendũ ꝺm benigniorem tñ opini. aliorꝛ nõ reputatur inconueniens quin hõ posset totiẽs idẽ peccatũ corde cõtrito confiteri ꝛ ab eo absolui ꝙ per hoc dilueret totã penã purgatorij et talis moriẽs statim euolaret. tum virtute clauiũ que semper aliquid relaxat ꝛ si talis absolutio nõ inuenit culpã inuenit reatum pene. et dato ꝙ nichil pene inueniat tunc facit ad augmentum gratie. tum ex vi cõtritionis nec tñ peccatũ remaneret si nõ pena nõ enim modica pars pene est dolor cõtritionis ꝛ erubescentia cõfitentis que in sequenti cõfessione iteratur. Quid igitur melius qꝫ frequẽter confiteri quousqꝫ per centesimã vel millesimã confessionem tota pena relaxetur cõfitenti. Et notandum ꝙ confessio generalis q̃ fit ante missam in ecclia purgat peccata venialia ꝛ delet peccata mortalia oblita. Valde aũt cautꝰ debet esse cõfessor in tenẽdo secretũ cõfessionis ita vt nec illud reuelet etiam de licẽtia cõfitentis. In casu enĩ quo cõfitens renũciat suo secreto ꝛ dat cõfessori licentiã dicẽdi cum voluerit vel loquẽdi de eo. nõ potest ipse cõfessor reuelare dictum sibi in cõfessione qꝛ ipse cõfitens nõ põt in precepto legis diuine ꝛ euangelice sub quo secretum cõfessionis cadit dispẽsare et ideo si cõfessor nõ habꝫ potestatẽ absoluẽdi vel indiget consilio sanioꝛi debꝫ sibi iterum extra cõfessionẽ ob hanc tñ causam dici facere ꝛ tũc põt exprimere supiori vel alteri cõsulenti. Sed nec in casu mortis sibi immĩẽtis nec sub sigillo cõfessionis põt vel debet de secretũ cõfessionis aliis reuelare nec dꝫ ipsi confitenti post cõfessionẽ pctũ improperare nec ab eo peccatũ ad denudandũ vel detrahendũ cautelose post confessionem extorquere. ¶ Tertia pars penitentie est opis satisfactio. Est aũt satisfactio qua pro qualitate culpe pena digna exoluitur. Hic est illud baptiste. Facite dignos fructus pnĩe. vñ Greg. Non solũ fructus pnĩe sꝫ dignos pnĩe fructus ammonet esse faciẽdos. Neqꝫ enĩ par fructꝰ esse boni opis debet eius qui minus ꝛ eius qui amplius deliquit aut eius qui in nullis. et eius qui in quibusdam facinoribus cecidit. Per hoc ergo cuiuslibet pscia cõuenitur vt tãto maiora querat bonoꝝ operũ lucra per penitentiã quãto grauiora sibi intulit dãna per culpã. Et iterum. Nã cogitandũ summope est vt q̃ se illicita meminit cõmisisse a quibusdã etiã licitis studeat abstinere quatenus per hoc cõditori suo satisfaciat vt q̃ cõmisit phibita sibimet abscidere debeat etiã cõcessa. vnde ꝛ bern. Pro eo ꝙ ab ipsis licitis abstinemus ea nobis que prius cõmisimus illicita cõdonant. Patet ergo ex istis qꝫ ad penitentiã ptinet opa cõtraria his que aliquis peccauit. vñ crisostomus. Primaꝫ vero dico nõ solũ vt a malis prioribꝰ desinamus verũetiã vt bonoꝝ operũ fructibꝰ impleamur. Facite inquit fructus dignos pnĩe. Quo aũt mõ fructificare poterimus. si vtiqꝫ pctis aduersa faciamus. Aliena rapuisti incipe donare iam propria. longo ex tẽpore fornicatus a legitima quoqꝫ te vsu suspende cõiugij ac perpetuam cõtinentiã sepius paucoꝝ dierum castitate meditare. Iniuriã vel opere cuiqꝫ vel sermone fecisti refer bñdictionis verba cõuicijs. percutientes te nũc officijs nũc etiã beneficijs placare cõtende. Neqꝫ enĩ vulnerato sufficit ad salutem tantũmodo spicula de corpore euellere. sed etiam medicina adhibere vulneribus. Delicijs aũt et temulentia diffluebas ieiunio et aque potu vtrũqꝫ compensa vt fame superes iminentẽ. vidisti impudicibꝰ oculis alienum decorem feminã iam omnino ne videas maiore tactus cautiõe post vulnera. Declina inquit a malo et fac bonum. Inquire pacẽ ꝛ psequere eam. Nõ tñ hãc dico pacem que cum hoibus vel fictã que cum deo ẽ copulanda. Et bene ait psequere. Exagitata est vndiqꝫ et prorsus explosa ac terras relinquens in celum profecta. Sed tñ possumus eã rursus reuocare si volumꝰ. i. si iracundia superbiã atqꝫ iactantiã oĩaqꝫ abijciẽtes impedimẽta pacis modestam hanc vitam puraqꝫ sectemur. hec Cris. Satisfactio aũt dꝫ fieri per opa penalia. pro satisfactionẽ enĩ oportet pctĩ vulnus sanari pfecte sed peccaminũ medicine sũt pene et ergo ad satisfaciendũ sũt necessarie. Nam licet deo nichil possit subtrahi tñ peccator peccãdo quantũ in eo est subtrahit qꝺ est ad honorẽ dei et ideo cũ satisfactio sit q̃dam recõpensatio oportet ꝙ per eam sibi ipsi penitẽs aliquid subtrahat qꝺ ad honorẽ dei cedat. hoc aũt nõ potest esse nisi sit opus bonũ quãtũ ad dei honorẽ ꝛ penale opus quantũ ad peccatorẽ penitentem cui est subtrahendũ sic ꝛ deo satisfacit et etiam a vicijs ꝛ futuris malis iquantũ penale pseruat. Satisfactio ergo debet esse talis per quam aliq̃d nobis ad honorem dei subtrahamus. Sed nõ habemus nisi tria bona. s. bona aĩe bona corporis ꝛ bona fortune scꝫ bona exteriora. Ex bonis quidem fortune subtrahimus nobis aliquid per elemosynã ex bonis corporis per ieiuniuꝫ. ex bonis aũt aĩe nõ oportet ꝙ aliquid nobis subtrahamꝰ quantũ ad diminutionẽ bonoꝝ aĩe. qꝛ per eam efficimur deo accepti sed per hoc qꝺ submittimus ea. s. tã aĩam qꝫ eiꝰ bona totaliter deo ꝛ hoc fit per orationeꝫ. Iste etiã numerus operũ satisfactorioꝝ videt esse ordinatꝰ ꝯtra radices peccatoꝝ q̃ sunt cõcupiscẽtia carnis cõcupiscẽtia oculorum et supbia vite. qꝛ cõtra cõcupiscentiã carnis ordinat ieiuniũ cõtra cõcupiscentiam oculorũ elemosyna. contra superbiã vite oratio. Igit vt dictũ est ꝺm exigentiaꝫ culpe faciẽdi sunt fructus pnĩe qꝺ est cõtra illos quoruꝫ culpa est multa ꝛ pnĩa modica. Vñ dignos fructus pnĩe facit ille qui ꝺm modũ culpe facit equalitatẽ pene vt qui plus peccat plus peniteat et quot inuenit in se oblectamenta in culpa tot de se faciat holocausta in penitentia. et qui amisit deũ in peccati delectatiõe querat eum in pctĩ abo

Crisostomus. *Ualerius.* *Augustinus.* *Gregorius.* *Grego.* *Bernar.* *Crisosto.*

minatione recogitãdo oẽs annos suos in amaritudine aĩe sue. Et iõ qñ condignã pniam sacerdos nõ iniungit vel si iniungit nõ tñ impletur nõ absoluit peniteus a pena condigna. sed a tãta quantam hic facit nõ autẽ a residua vnde bern. Bernar. Nec tibi blandiaris si grauiter peccanti leuior pena vel a nesciente vel a dissimulante dictat̃ cuz in purgatorijs ignibus pficiendũ sit quicqd hic minus feceris qr dignos fructus pnie querat altissimus. Hec bern. Digna vero pnia non tñ carnis maceratione vel tpis longitudine quantũ cordis cõtritiõe compensat̃. qr apud deum non taz valet mẽsura tpis q̃z doloris nec tãtum abstinẽtia ciboꝝ quantũ mortificatio viciorꝝ. Propter qd mensuram tpis in agenda pnia canones in arbitrio sacerdotis intelligẽtis statuũt ⁊ pnie tempora fide ⁊ cõuersatione penitentiũ abbreuiãda. ⁊ negligẽtia protelãda existimãt. Tanta etiaz cõtritio põt eẽ ꝙ totaliter tollat reatum pene qr deus plus acceptat cordis affectũ q̃z exteriorez actuz sed ꝑ actus exteriores absoluit hõ a pena ⁊ a culpa ergo ⁊ similiter ꝑ cordis affectũ q̃ est contritio absoluitur ab ea qr intentio cõtritiõis põt attendi dupl̃r. Uno mõ ex parte caritatis que displicentiam causat. Et iõ mediãte caritate meretur non solũ culpe ãmotionem sed etiã ab omni pena absolutionez. Alio mõ ex parte doloris sensibilis quã voluntas in contritiõe exercitat et qr ille dolor est etiã illi penitenti quedam pena q̃ tñ põt intendi ꝙ sufficit ad deletionez culpe ⁊ pene. Et si hõ per se non possit satisfacere ꝓ pctĩs põt tñ per adiutorium alterius. Quia eñ pena quã pctõr debet sustinere excedit vires eius. ideo ordinauit deus ex magna misc̃dia vt cum eo et ꝓ eo primum satisfaciat meritũ passionis xp̃i qui per suam passionẽ nõ solũ mundũ redemit sed etiam suum meritũ ꝓ pctõribus satisfaciat. Scdo satisfaciat ꝓ pctõre meritum totius ecc̃lie dicit enim aug. Augusti. ꝙ elemosyne et orõnes que fiunt in ecc̃lia subueniunt recognoscenti mentem suã ad veniã. Tertio subuenit peccatori ꝓpria satisfactio. Ex his tribus scꝫ merito dñice passionis ⁊ totius ecc̃lie ⁊ ꝓprie pnie componit̃ talẽtuz preponderans culpe. ¶ Et sciendũ fm Hiero qr sicut Hieroni. circumuenit sathanas per nimiã duritiã vt pctõres pereant desperando. quõ in nimia remissione corrigẽdo. vñ Salomon. Ne declines ad dexteram neqꝫ ad sinistram Ut aũt ad agendã pniam congruam magis accendaris considera si vnũ peccatũ ade tam districte punitũ est. vt nongentis annis ⁊ ãplius vite huius miseriã lugeret. et in augmentũ miserie multis subsidijs et solatijs mechanicorum quibus nũc vtimur careret ac fere quattuor milibus annoꝝ inferni tenebras sustineret qualiter punientur transgressiões nr̃e tam multe tã magne cũ supnus iudex cui reddituri sumus de singulis rationem ⁊ multitudinem nũeret ⁊ magnitudinez ponderet ⁊ diuturnitatẽ mensuret ⁊ iõ multis lacrimis et orõnibus multisqꝫ ieiunijs est opus vt pctã nr̃a qbus mors eterna debebat̃ satisfactione cõdigna deleamus. ¶ Cõsidera etiã ⁊ attẽde qd per pctm̃ ꝑdidisti. quid incurristi. qs sit quẽ offendisti Perdidisti amiciciam totius trinitatis angeloꝝ apl'oꝝ et oĩm sanctoꝝ decorem aĩe suffragia ecc̃lie. Incurristi laqueos fortissimos hostes crudelissimos statum periculosũ horribile precipiciũ defectũ grẽ ⁊ mortem aĩe. Offendisti eum qui te creauit ꝓ te mortem sustinuit multa bñficia cõtulit ⁊ eterna premia repromittit. Si hec intiger cogitares vtiqꝫ doleres ⁊ ꝓ pctĩs fleres. Et quia in mõ agendi pniam raro penitẽtes docti sunt non oẽs Ambrosi penitẽtiaz verã agunt. Nã fm amb. ⁊ greg facilius inueniuntur qui innocentiã seruauerunt q̃z q̃ verã pniaz egerunt. Et ideo pauci sunt q̃ igne purgatorij nõ indigent Bernar. Uñ bern. Iudicent et sentiãt alij vt volunt ego certe adhuc nullũ penitentez noui quẽ non estimem igne ⁊ flammis purgatorij indigere. Mecum felicissime actum credam si vsqꝫ ad diẽ iudicij ita me purgatorius i. conflatorium oĩm scoria ꝑmũdabit. vt audeã iudici purgatus occurrere. Hec bern. Ecce qd sperare possunt multi miseri si ille vir tã sanctus de se sic tremuit ⁊ expauit. Ut igitur pniam verã agas ⁊ ꝑfectam remissionis grãz ꝯsequaris cautela magna est adhibenda vt. s. circuncisus et purgatus ꝑ ꝯfessionem de pctõ maneas fm Iosue quinto: in eodem castroꝝ loco donec perfecte saneris. Qd fiat si panem doloris ⁊ pnie cũ silẽtio ex turbã mãduces subtrahendo te a ludis ⁊ spectaculis mũdanis et alioꝝ consortijs ⁊ ab oĩ occasione peccãdi. Circũcide itaqꝫ oẽm causam et omnem occasionẽ ⁊ suspitiõez peccati ac ꝑsonas ⁊ loca ⁊ cõsortia eoꝝ cũ qbus cõuersabaris peccãs. Circuncide sensus tuos qbus trãsgressor fuisti. et intra in cubiculũ tue mentis ⁊ ostio clauso contra oẽs riuulos peccatorum. ora in abscõdito p̃rem tuũ q̃ est in celis. Sedete enim ⁊ in vno loco manere penitentiũ est. non vagari non discurrere ad conuiuia ad spectacula ⁊ hmõi maxime in crepudijs pnie agende dum recentia sunt vulnera circuncisionis tue. Uñ Iosue. v. Non sinebat castra moueri anteq̃z perfecte vulnera circuncisoruz sanarent̃ Maria sedit ad pedes dñi lacrimis rigauit ⁊ capillis tersit quousqꝫ audiuit. Dimissa sunt tibi peccata multa. Et vt minus tedeat te laboris penitẽtie recordare obsecro Iacobi minoris qui licet sp̃m scm̃ tanq̃z pignus accepisset: ⁊ sic cõfirmatus de vita eterna certus esset nichilominus tamẽ in pñia ⁊ vita dura vsqꝫ in finem perseuerauit ac verus etiaz ipse carnalis desiderij supplãtator fuit. et adeo magni meriti. vt ab oĩbus vocaret̃ iustus qui etiaz merito filius alphei. i. docti ẽ cognominatus. Uñ quando hierosolimã paulus ingressus est. vt cum ceteris apostolis de dogmatum veritate cõferret. continuo ad hũc intrauit. Hic eplam canonicam scripsit. Hic vt testatur cris. ⁊ egesippus vicinus apl'oꝝ tpm hystoriacus tã mirabilis fuit vt statim post passionem dñi episcopatum hierosolimoꝝ ordinãtibus apl'is primus acceperit. Hic de Egesippus. vtero m̃ris scĩs vocatus fuit vinũ ⁊ siceram non bibit carnẽ nullam comedit nunq̃z attõsus est neqꝫ vnctus est vnguento neqꝫ vsus est balneo die noctuqꝫ flexis genibus orabat intantum vt genua eius obduruisse callo et camelorum duritiã traxisse dicerentur. Tantãqꝫ aũt i eo fuisse carnis incuriam. et ipsuz dure vite tm̃ intendere ꝙ membra oĩa mortificauerit. vt adhuc viuẽtis omnia fere membra morerẽtur atqꝫ assiduitate orõis iugiqꝫ ad pauimentuz prostratiõe corporis frõtez q̃zei⁹ callo similit̃ obductã ⁊ obduratã vt nichil fere a cameli genibus discreparet. Reduc etiaz diligenter ad mẽoriã ciliciuz et locustaz iohannis baptiste. labores pauli. vigilias bartholo. saccuz et panẽ hieronymi. tunicam vepres bñdicti sudariuz et lacrimas arsenij mattulam eulalij columnam et vermes symeonis. nuditatez et radices herbarum peccatricis egyptiace. dauid etiaz regem de solio descẽdisse ac in cinere et cilicio hũiliter et abiectuz in terra sedendo pniam egisse donec audiuit a dño ꝑ nathaz prophetam. transtulit dñs pctm̃ tuum a te. In sessione hũiliatio demonstratur. i. cinere vero cõsideratio mortis per quã tota hũani generis massa i. puluerem est redigenda. in cilicio qd de pilis cõtexitur. mẽoria peccati aspere pũgẽtis significatur. Uñ greg. In cilicio quippe asperitas ⁊ com- Gregorius punctio peccatorum. In cinere aũt puluis oñditur mortuoruz: et idcirco vtrũqꝫ hoc adhiberi ad pniam solet: vt in cõpũctiõe cilicij cognoscamus quid per culpã fecim⁹ et in fauilla cineris perpẽdamus quid ꝑ iudiciũ facti sumus. Hec gre. Consolatõz ergo in his habe et teipm in his exerce. quia cinis et ciliciuz sunt arma penitentium. Maxime enim in cibo et veste consistit labor penitentie.

¶ Circa p̃missa vero his versibus poteris edoceri
Sit tibi potus aqua. cibus acidus aspera vestis.
Dorso virga breuis somnus durumqꝫ cubile.
Flecte genu. tunde pectus nuda caput orans.
Hereat os terre mens celo lingua loquatur:
Cor dictet. sit larga manus ieiunia crebra.

Mens hũilis simplex oculus caro munda piũ cor
Recta fides sit firma spes. dilectio semper.
Ferueat assiduis precibus iustis tamen oĩa.
Hec peccator age quem vere penitet a te.
Nunc potius penas peccatis exige dignas.
Quã te perpetuis addicat iudicio ira.

Bernardus

Audi etiã Bern. q̃ dicit. Uere penitēs de tēpore michil perdit qꝛ ꝑteritũ restaurat ꝑ cōtritionē. ꝓ̃ns tenet ꝑ bonã operationē. ⁊ futurũ tenet per boni ꝓpositi cōstantiã ⁊ firmitatē. hec Bern. Uiriliter ergo agant penitētes et nō deficiãt. ipe enĩ suo metēt nō deficiētes. Nam q̃ seminãt in lacrimis in exultatione metent. Confortet corꝝ in pnĩa ⁊ cōsolent in ea sperãtes cum martyrib⁹ partem habere. qꝛ ſm Cris. Uiuētes in pnĩa ꝑsit martyribus cōparari. grauior est enĩ longa fuga q̃ velox mors. Sed et ipe dñs eos beatos prenũciat eisqꝫ cōsolationē ꝓmittit cum dicit. Beati qui lugēt qm̃ ipi cōsolabunt. Penitentiũ enĩ luctũ dñs ꝑpetui gaudij ꝯsolatione cōpensat

Crisostom⁹.

Ciprianus.

De penitētie quoqꝫ laudib⁹ sic dicit Ciprianus. O penitentia quid de te noui referã. Oĩa legata tu soluis. omia clausa tu reseras. omnia aduersa tu mitigas. omnia contracta tu sanas. omnia confusa tu lucidas. omnia desperata tu animas.

Oratio.

Terret me vita mea. Nam diligenter discussa apparet michi aut peccatum aut sterilitas et infructuosa. et si quis fructus in ea videtur aut est simulat⁹ aut imꝑfectus. aut aliquo mō corrupt⁹. Quid ergo michi restat pctōꝛi nisi vt in tota vita mea plorē totã vitam meã. Certus sum dñe qꝛ petã mea eternã merent damnationē. certioꝛ qꝛ pnĩa mea non sufficit ad satisfactionē. certissim⁹ qꝛ misericordia tua superat oēm offensionem. Fac ergo mecum misericordiã et concede michi peccatoꝝ meoꝝ indulgentiã. qꝛ meritũ meũ indulgētia tua est dñe deus meus. Amen.

De baptismo domini. Ca. xxi.

Ompletis autem

xxix. annis etatis sue q̃bus dñs iesus sic penose ⁊ abiecte vixerat ⁊ tricesimo iã incepto (et in dieb⁹ illis). i. q̃bus iohãnes baptizabat ⁊ ꝑdicabat anteq̃ꝫ clauderet in carcere venit iesus ⁊c. sic qꝛ temp⁹ est vt vadat ⁊ glorificet ac manifestet patrē suũ ⁊ se nundo ostēdat qui diu latuerat ⁊ operet aiarũ salutē pro qua pater ipm huc miserat. Et reuerētet se licētians ab ea et nutricio suo ioseph iter arripuit (a nazareth galilee) vbi nutricius fuerat. q̃ respectu hierlm est ad aquilonē ⁊ iuit versus locũ iordanis vbi iohãnes baptizabat nō longe a hierico q̃ respectu hierlm est ad orientē. De hierico eãt ſꝛ ad orientē sunt quasi duo miliaria vsqꝫ ad capellam sancti iohãnis vbi ipe habitabat et inde est quasi vnũ miliare vsqꝫ ad locum iordanis: vbi xp̄s dicitur baptizat⁹. Putat tñ a nōnullis xp̄s baptizatus inter ennō et salim nō longe a mōte gelboe in bethania. q̃ est supra iordanē tribus leucis de hierico sed duabus de capella sancti iohannis. Scḋm remigiũ. qꝛ galilea transmigratio ⁊ iordanis descensus interꝑtatur. per hoc q̃d iesus de galilea venit ad iordanē significat q̃ eius mēbra si velint baptizari et per gratiã lauari oportet ea transmigrari de vicijs ad virtutes et descendēdo humiliari. Ut aũt ait Beda. Jesus annoꝝ xxx. baptizat⁹ et incepit apertius signa facere et docere legitimũ tēpus ostendēs his q̃ oĩm etatē vel ad sacerdotiũ vel ad docendum putant oportunam. Nec ꝫ hoc mouere quēpiã dꝫ q̃ hieremias atqꝫ daniel ꝓphetie spm̃ pueri acceperũt qꝛ miracula in exēplo operationis nō sunt trahēda. Tricēnalis aũt baptizati saluatoris etas cōueniens fuit et nobis conuenit ꝓpter mysterium trinitatis et operationē decalogi. Qui ergo baptizatur vel gaudet se esse baptizatum tricēnalis sit in hsic modum. vt in fide sancte trinitatis intelligat et cōpleat decalogũ. hec Beda. Hic ergo ſm Rabanũ instruimur nullum debere sacerdotē aut predicatorē fieri vel eccl'ie ꝑfici nisi virilis et ꝑfecte etatis fuerit. Sꝫ heu nũc tales ꝑficiuntur regimini ecclesie q̃ seipos nesciũt regere. tales ꝓcuratores patrimonij crucifixi qui suarũ rerum tutores esse nō possunt. alios etiã ꝑesse qui pedagogo adhuc indigent. Scḋm vero Cris. Triginta annoꝝ venit iesus ad baptisma. qꝛ scꝫ post baptisma illud legē veterem erat soluturus. ꝓpterea vsqꝫ in hanc etatē que oĩa pōt capere petã in legis obseruatiōe ꝑmisit ipam vniuersam ĩplens ne quis diceret iō illã soluisse legē qꝛ eam nō voluisset implere. Propterea igit oēm hanc xp̄s expectauit etatem per q̃ oē tēpus iusticie impleuit. ac tunc demũ venit ad baptisma quasi tumulũ illud cũctis obseruatiōib⁹ legis imponēs hec Criso. Uadit ergo dñs mũdi solus pedibus nudis ꝑ spaciũ tã longi itineris intuere eũ diligent et deuote eidēqꝫ vehemēter ⁊ ex corde cōpatere. Nō ducit secum multitũ aut equoꝝ aut alterius comitiue frequētiã necdũ habebat discipulos vel sequelã aliã. Nō habꝫ qui ꝑcedat ad hospicia et necessaria ꝑparanda. nec sunt sibi honores et pōpe q̃bus nos vermiculi vtimur ⁊ delectamur. Sed ille cui in regno suo milia miliũ ministrant et decies milies centena milia assistunt. sic solus incedit. terram pedibus nudis calcãdo ⁊ vsqꝫ ad fatigationem laborãdo. Nam regnũ suum nō est de hoc mundo qui exinaniuit seipm formam serui nō regis sumendo. Factus est seruus vt nos reges faceret. factus est aduena ⁊ peregrin⁹ vt nos ad patriã et regnũ suũ ꝑduceret. Uiam posuit ante oculos nr̄os per quã illuc ascendere valeamus Sed quare ipm negligim⁹ quare nos ipos nō humiliamus Quare honores ⁊ pompas caduca et vana sic auide q̃rimus et tenem⁹ Certe qꝛ regnũ nostrũ est de hoc mũdo. nec cōsideram⁹ nos aduenas ⁊ peregrinos et propter ea oĩa ista mala incurrim⁹. O vani filij hoĩm cur vana pro veris caduca ꝑ certis tpalia pro eĩnis acceptam⁹. et sic studiose amplectimur. Cur ista transitoria nō spernim⁹ et quasi transacta nō reputamus. Uadit ergo dñs iesus scꝫ dator salutis ⁊ nō indigēs salute. sic humiliter ⁊ continuatio dieb⁹ quousqꝫ ꝑueniat ad iordanē. Cũ autē venit ad iordanē inuenit iohãnē pctōres baptizantē et turbam magnã que illuc ad ipius ꝑdicationē cōcurrerat q̃ eum quasi xp̄m habebãt. Cũ famulis dñs cum reis iudex baptizãdus venit nō tñ aquis mũdari sꝫ ipas mundare cupiēs. Uenit quidē iesus ad iohannē maior ad minorem id est de⁹ ad iohãnē dñs ad seruũ. rex ad militē. lux ad lucernam sol ad luciferũ. vt ipius predicationē iohannis cōfirmaret. ⁊ vt testimoniũ a iohãne acciperet. vt exterioꝛ ablutiōe baptizaret ab eo sponso a ꝛmo. plenitudo a stilla. auctor baptismi a baptismi ministro. non purgatione indigēs sed nostrã faciēs. non necessitate ablutionis vt ipe remissionem pctōꝝ per baptismũ acciperet. sed vt baptismate suo baptismũ iohãnis approbaret et ipm a deo ordinatũ ostēderet vt nobis mysteriũ baptismi insinuaret. vt qꝛ hō natus erat oēm iusticiam legis ⁊ omneꝫ humilitatē impleret ⁊ implēdo doceret vt trinitatis mysterium reuelaret. vt nemo quantũlibet sctūs babtismi gratiã supfluã iudicaret. vt prius faceret q̃d postea faciedũ imperabat vt cognoscerent serui q̃ta alacritate debeãt currere ad baptismũ dñi q̃n ipe dñs nō dedignat⁹ ē suscipe baptismũ serui ⁊ nemo refugiat lauacrum gratie qñ xp̄s nō refugit lauacrũ pnĩe. vt caput draconis in aq̃ contereret pctã deleret et veterē adam sepeliret. vt cōtactu mundissime sue carnis ⁊ corporis aquas sanctificãs vim abluendi ⁊ regeneratiuã aquis ꝯferret ⁊ sctificatas aquas baptizandis postmodũ relinqueret. Ut ꝑ descensionē columbe in lauacro credentiũ spũssancti aduentũ sup baptizatos mōstraret vt populus testimoniũ iohannis de xp̄o et etiam dei patris audiret ⁊ vt ꝑ hoc q̃ ipse filius dei baptizat⁹ est oēs ꝑ baptismũ renatos filios dei et fratres sibi faceret ⁊ ostēderet. Quē et tu fidelis vt iam in xp̄o regeneratus cōcomitare eiusqꝫ sacra ⁊ cũcta qua

Marci. j.

Remigius

Beda

Raban⁹

Crisosto

agũtur scrutare. Volens ergo dñs operari nr̃az salutẽ cepit prius facere q̃ docere ⁊ primũ inchoãs a ianua sacrorum ⁊ fundamẽto virtutũ voluit a iohe baptizari. Dicit itaq3 iohanni tũc pctõres baptizãti. Rogo te vt me cũ tuis baptizes. Johannes vero intuẽs eum et spũ p diuinam reuelationem cognoscẽs eũ esse veruz deũ ⁊ hoiez nullum pctm̃ hñtem et ob hoc lauacro nõ indigentẽ alios a peccato lauantẽ timuit ⁊ expauit. ⁊ vt hũilitatez regis imitaretur miles ex reuerentia euz prohibens dixit.

Maiff.

Dñe (ego) terrenus (a te) celesti q̃ nõ eges (baptizari debeo) qr ego baptizari (⁊ tu) cuius gñatio nõ est viciosa (venis ad me) baptizari. Tu maior eo ⁊ dñs et ego minor et seruus. ⁊ tu non ad me: ƺ ego potius debui ire ad te. Tu mundus es ⁊ omĩa mundas non tu a me: ƺ ego a te et mundari et baptizari debeo. Ego hõ sum tu deus Ego pctõr qr homo tu sine pctõ qr deus Quid vis a me baptizari. Nõ recuso obsequium sed ignoro mysterium Ego peccatores baptizo in pniã. tu quid vis baptizari. q̃ non habes pctĩ cãm Immo potius quid vis vt peccatores baptizari q̃ venisti peccata donare.

Bernar.

Unde bern. Baptizari vis domine iesu. Et quid enĩ aut quid tibi opus baptismate. Nunquid sano opus est medicina aut mundatione mundo. Unde tibi peccatum vbi baptisma sit necessarium. Quam maculam habere potest agnus sine macula. Unde ⁊ crisostomus. Et tu me baptizes est idonea ratio vt iustus efficiar et dignus celo vt autẽ ego te baptizem que est ratio. Omne bonum de celo descendit in terrã nõ de terra ascẽdit in celũ.

Leo pa.

Unde etiam Leo papa Quid facis dñe. Ecce q̃si mendacẽ me lapidabũt Ego magis te predicaui ⁊ tu tam simplex velut hospes aduenisti. Tu sursuz filius regis. ⁊ deorsuz filius regis ⁊ nusq̃ sceptruz regale ostẽdis. Ostẽde dignitatẽ tuam Cur solus taz humilis aduenisti. Ubi angelorum agmina Ubi administratio cherubin sex alarum Ubi ventilabrũ. Tu moysen glorificasti in nube lucida et colũna ignis ⁊ tu michi caput inclinas. Renue dñe caput ex oĩm. Ostendisti humilia ostendisti sublimia. Baptiza omẽs pñtes et me añ omnes. Quid baptizari vis sordẽ non hñs Et si baptizare voluero iordanis non suscipit. cognouit te factorẽ suũ ꝯuertit fluenta retrorsum. Hec leo. Nõ mirũ si baptista cõtremuit qñ manibus suis hũiliatur. cui oẽ genus celestium terrestrium ⁊ infernorum curuat.

Bernar.

Unde bern. Inclinat sub baptiste manibus caput adorandũ angel'. reuerẽdũ ptãtibus tremendũ principatibus Quid mirũ si tremet hõ nec audet attingere sanctũ dei verticẽ Quid vel ipsa cogitatione nõ contremiscit. O q̃tum erit in iudicio caput istud qd̃ mõ sic inclinat. ⁊ vertex qui mõ tam hũilis videtur q̃ sublimis ⁊ erectus tunc apparebit hoc ber. Dominus vero pbat q̃dez famuli sui fidele sintutĩ obsequĩ ƺ dispensatiõis sue manifestat mysteriũ dicẽs (Sine) i. pmitte (mõ) s. me a te baptizari in aqua vt tu postmodũ a me baptizeris in spũ. qr mysteriũ ẽ qd̃ ago In q̃ sc̃dm

Crisosto.

cris. ostẽdit qr postea xp̃s iohẽz baptizauit (Sine modo) vt q̃ formaz serui assumpsi expleã ⁊ humilitatẽ eius. Et subiungit (Sic enĩ) faciendo dñs ego superior nõ indigẽs a te suscipio baptismũ (decet nos) me suscipiendo et te baptizando (implere) et dare exẽplũ implendi (oẽz iusticiam) Et accipit ƺ iusticias non put ẽ virtus spãlis. vicio auaritie opposita. ƺ generaliter put includit oẽm virtutem seu oĩm virtutuz pfectionẽ.

Crisosto.

Scd̃m cris. qd̃ dicit tale est. Oĩa iam legalia cõpleuimus nec vllum trãsgressi sumus aliquod mandatum vnũ. adhuc deest solummõ oportet etiam istud adiiĩgi. sicq3 a nobis iusticia oĩs implebitur. Justiciã vero hic cõplemẽtũ cũctorum nõiat mãdatorum ostẽdens hanc verã esse iusticiã. vt ipse dñs ac mgr̃ oĩe in se salutis nr̃e sacrm̃ impleret. Mandatũ siquidẽ erat hoĩbus baptismum subire pphete. Uel omnẽ iusticiam faciendo vnicuiq3 qd̃ suum est Qui enĩ xp̃i baptismum suscipit miseret aĩe sue placens deo salutis medelam suscipiens ⁊ hũiliter subdit creatori suo eĩ' instituti oĩ obediens. primũq3 exẽplo edificat eũ ad bonum inducens sic ergo oẽm iusticiã iplet. qr deo ⁊ sibi ⁊ primo facit qd̃ dz. Uel omnẽ iusticiã faciendo prius qd̃ postea fieri dz ab alijs. Quasi di. Ideo me nunc subdo tibi minori ne dedignẽtur maiores a minoribus baptizari vel regi. vñ Amb.

Ambrosius.

Que est iusticia nisi qd̃ alterum facere velis prior ipse incipias ⁊ tuo alios horteris exẽplo. vñ ⁊ cris.

Crisostom'.

Nõ ergo sui cã baptizari dñs voluit ƺ cã nr̃i. vt ĩpleret omnẽ iusticiã. Justum est enĩ vt qd̃ q̃s docet alterum facere prior incipiat. Quia igitur dñs mgr̃ humani generis venerat exẽplo sui docere voluit q̃d eẽt faciendũ vt discipuli mgr̃m serui dñm sequerent vñ etiaz aug.

Augustinus

Uoluit facere qd̃ faciendũ oĩbus impabat. vt dñs mgr̃ doctrinã suã nõ tã verbis insinuaret q̃ actib' exerceret. Uel scd̃z

Raba

Rabanũ sic decet nos exemplis dare oĩs iusticie implende in baptismo sine q̃ nõ apit aditus regni celestis vt discant hoĩes neminem sine vnda baptismi pfectuz eẽ. Uł omnẽ iusticiã. i. oẽm ⁊ supabundantẽ hũilitatem maior enĩ ps iusticie ẽ humilitas. Est q̃ppe debita ⁊ sufficiens humilitas oĩ iusto necessaria maiori se subdere pp̃ter deum ⁊ nõ preferre se eq̃li abundãs se sũdere eq̃li ⁊ nõ preferre se minori perfecta ⁊ supabundãs subdere se mĩori ⁊ nõ pferre se alicui. ⁊ hũc tertiũ gradum xp̃s hic tenuit

Bernardus.

id oẽm hũilitatẽ ipleuit vñ bern. Est autẽ q̃daz iusticia stricta ⁊ angusta valde ita vt q̃cito pedẽ verteris in peccati foueã cadis nec preponere se eq̃li nec equare pposito. Huius diffinitio est reddere vnicuiq3 quod suum est Est altera latior et ãplior iusticia. nec equare se pari nec inferiori preponere Sicut enim grandis ⁊ grauis superbia est preferre se equali aut eq̃re prelato sic grãdis hũilitas est inferiorẽ se exhibere equali ⁊ equalem inferiori Maxima ⁊ plena iusticia est inferiorem se exhiberi etiaz ipsi inferiori. Sicut enim summa et intollerabilis superbia ẽ superiori se preponere ita inferiori se subdere. summa est ⁊ plena iusticia Qd̃ ergo iohẽs ait ego a te debeo baptizari de prima fuit q̃ superiori se subdidit. Quod aũt xp̃s fecit de plena iusticia fuit. siquidem ille seruuli sui se manibus inclinauit Videat nunc quilibet quẽ mittetur hunc an eum q̃ extollitur supra oẽ qd̃ credit aut colitur deus. Et iterum nõne deo inq̃t subiecta ẽ aĩa mea. Aut parum est esse subiectum deo nisi sis ⁊ oĩ humane creature pp̃ter deum. Si enĩ decet nos inq̃t implere omnẽ iusticiam i. cõsummationẽ profecto iusticie in hũilitatis pfectione ꝯstituens. Uade ⁊ tu ad minorẽ si vis iusticia esse perfectus defer inferiori ⁊ minori te inclina to hec Bern. In hoc apparet iusticia in humili. qr alienuz nõ surripit nec sibi attribuit qd̃ nõ deb3 ƺ vnicuiq3 ius suum reddit Non surripit honorem deo ⁊ sibi attribuit. ƺ deo honorem et sibi retinet vilitatẽ. Nõ ledit primum nec est disindicat. nec prefert se alicui vel compat. ƺ minorẽ oĩbus se reputat. ⁊ locuz nouissimũ sibi eligit et optat. Uides itaq3 quõ augmentata est dñi hũilitas a precedentibus Ibi enĩ parentibus subditus erat hic vero se etiaz seruo subijcit seq3 vilificat ac seruuz iustificat ⁊ magnificat Sz et in alio considera quõ eius creuit humilitas. Naz vsq3 modo conuersatus est humilis quasi inutilis ⁊ abiectus Hic autem etiam pctõr voluit apparere hoĩbus. Peccatoribus enim predicabat iohẽs pñiaz et eos baptizabat et dñs iesus inter eos et coraz eis baptizari voluit tanq̃ vnus ex illis. Et licet idem dici posset de circuncisione qr voluit pctõr apparere tñ hic plus est qr coram turba publice sed ibi magis occulte Sed nonne timendum fuerat cuz ipse se ammõ vellet intendere ad predicandũ ne tanq̃ pctõr sperneret. Nõ pp̃terea dimisit humilitatis mgr̃ quin pfundissime se humiliaret. Ipse ergo propter nos instruendos voluit apparere quod nõ erat in sui abiectionem ⁊ despectõez ac nos ecõtra volumus apparere qd̃ non sumus in nr̃am gl'iam ⁊ laudẽ Si qd̃ in nobis vid' ẽ eẽ pbitatis ostendimus defectus vero q̃ in nobis sunt celamus Ex ƺ etiã poteris eius hũilitatẽ considera

re q in suscipiendo baptismũ. ⁊ in alijs que ẜm legem debebantur. dñs legis ⁊ supra legem existẽs faciebat vt ceteri homines nec volebat vllas habere ꝓrogatiuas speciales. Non sic multi in cõmuni cõgregatione positi faciunt qui pre ceteris prerogatiuas singulares habere volunt. Cum ergo iohãnes cognouisset iusticiam sic et tali ordine debere compleri. spiritus enim in momento eum docuit quod prius nesciuit (tunc) cõsensit ⁊ (dimisit euz) ẜ se baptizari .i. nõ vlterius restitit. nõ vlterius cõtradixit quinimo vt baptizaretur acquieuit. ⁊ eum ẜm suam voluntatem facere permisit. Quasi tenebat eum iohannes et reuerẽtia prohibendo sed (dimisit eum) obediẽdo vera enim est humilitas quam comes obedientia nõ deserit. et ideo officium quod prius timens et expauescẽs humiliter recusauit postea cõsentiens et obediens deuote impleuit. vñ bern.

Bernardus.

Acquieuit iohãnes ⁊ obediuit. baptizauit agnum dei et aquis lauit. Nos abluti sum⁹ non ille quia nobis lauandis aque cognoscũtur ablute. Hec bern. Nunc ergo bene ẜpm dñm conspice. Spoliat se dominus maiestatis sicut quilibet alius homũculus ⁊ creator elementorum subijcit se humili elemẽto aque et mergitur in aquis frigidis tempore magni frigoris pro nr̃o amore. Operatur nostram salutem tactu sacri corporis aquas mundãs ⁊ consecrans. ac vim regeneratiõis ⁊ iris baptismatis eis cõferens sacramentũqz baptismatis sãctificans et cõstituens ac crimina nostra lauans et purgans despõsat sibi vniuersalem ecclesiaz et omnes aĩas fideles. nam in fide baptismatis desponsamur dño nr̃o iesu christo propheta in persona ipsius dicente. Desponsabo te michi in fide vnde hec solẽnitas et hec operatio valde vtilis est et magna et ideo letãter cantat ecclesia. Hodie celesti spõso iuncta est ecclesia qm̃ in iordane lauit xp̃s eius crimina vnde ansel.

Anselm⁹

Atuero vbi robustioris etatis plenitudo aduenit missurus man⁹ ad fortia egressus in salutem populi tui. vt gigas fortis ad currendam viam totius nostre miserie. Et primũ quidem vt ꝑ omnia te fratribus assimilares seruũ tuum baptizantẽ peccatores in penitentiã tanqȝ peccator adisti. baptizari te quoqz postulasti. Innocens agne dei quem nulla peccati stilla vel cogitatio vnqȝ maculauit baptizatus es non te in aquis sed aquas in te sãctificãs vt per eas sanctificares nos. vnde et Cris.

Crisostom⁹.

Baptizatus est xp̃s iohãnis baptisma. vt ex ipsa natura baptismatis scias qr neqz peccati causa neqz propter indigentiã doni spiritus baptizat⁹ est. Iudaicum quidẽ baptisma abolet ac desiuit nostrũ vero sumit exordium quodqz in pasce innatatiõe factum est idipm efficitur etiam innouatiõe baptismatis. Nam et pasca dñs cum vtrũqz celebrauerit illi quidem terminum posuit huic vero principiũ. Hic vero postqȝ iudaicum impleuit baptisma cõtinuo et ianuas ecclesie reserauit. Sicut ergo in vna tunc mẽsa ita in vno nũc flumine et recepit vmbrã et addidit veritatem. Sancti enim spiritus gratia in xp̃i baptismate est. iohãnis vero baptisma hac donatione priuatur. Et iterum. Quia ergo nouũ baptisma daturus erat ad humani generis salutem ⁊ remissionẽ peccati prior ipse baptizari dignatus est. non vt peccata deponeret qui peccatũ solus nõ fecerat. sȝ vt aquas baptismi solus sanctificaret ad diluenda peccata credentiũ. Nunqȝ enim aque baptismi purgare peccata credentiũ potuissent nisi tactu dñici corporis sanctificate fuissent. Ille ergo baptizatus est vt nos lauaremur a peccatis. Ille tinctus est aqua vt nos a delictorũ sordibus purgaremur. Ille lauacrum regeneratiõis accepit. vt nos ex aqua et spũsancto renasceremur. Baptismuz ergo xp̃i ablutio est peccatorũ nostrorum et renouatio vite salutaris. Per baptismuz enim peccato morimur sed xp̃o commorimur. Vite pristine sepelimur sed noue vite resurgimus. Vetusti hoĩs errore exuimur nõ noui hominis indumẽta suscipimus. hec cris. Congrue aũt voluit dñs in iordane baptizari vt sibi aperiret ianus regni celestis. vbi datus est aditus filijs israel intrandi terram promissionis quia sicut per illud flumen filij israel transierũt ad terram promissam eis per dñm sic per baptismũ fideles transeũt ad terram viuentium. Et etiam ideo qr iordanis est fluuius medius gentium et iudeorũ ⁊ baptism⁹ cõmunis est gentibus et iudeis venientibus ad fidem et xp̃m. In iordane quoqz baptismus dñi in helya et helyseo iosue ⁊ naamã prefiguratus fuit qr in his figura baptismi precessit. In aqua vero baptizatus est qr aqua est contraria igni et peccatũ est ignis. vnde ⁊ igne supplicij punitur. vt ergo hic ignis extinguat in aqua baptizatus est. Aqua etiã sordes abluit sitim extinguit ymaginem reddit ita gratia spũssancti in baptismate sordes peccatorũ abluit. sitim anime verbo dei restringit ymaginem dei ꝑ culpã amissam restituit. Et ex hoc q dñs in aqua ẽ baptizatus trahitur argumentũ qr in alio liquore qȝ ĩ aqua nõ potest fieri baptismus. In aqua etiã vniformiter baptismus cõsecratur quia a dextro latere aqua manauit ⁊ qr nullus liquor adeo ad abluendũ valet ⁊ apud omnes faciliter acquirit ne se aliquis propter inopiam excuset. Et licet spiritus mũdet interius tamẽ necessaria est aque lauatio quia sicut ex duobus est homo scz ex corpore ⁊ anima sic ex duobus renascitur scz spũsancto et aqua (Factum est autẽ vt cum baptizaret) a iohãne fere (oĩs populus) terre illius id est multi de omni populo (⁊ iesu) a iohãne (baptizato) ac post baptismũ de aquis ascendente. et pro baptizãdis vt spiritũsanctũ acciperent (orante apertũ est celum) .i. inestimabilis splendor factus est circa xp̃m et tantus fulgor circũfulsit eum ac si celum empireum apertũ videretur celoqz aereo ⁊ sydereo reseratis splendor celi empirei terris infunderet. Non qr celũ tũc diuisum fuerit nõ ei illa apertio in corpore celesti sȝ ĩ aere fuit sed quia aperiri videbat sicut in coruscatiõe solet fieri. in aqua celũ aperiri videtur et per hoc significabat gloriã celestem aperiri credentibus in xp̃m et qr renatis aperitur et patet ianua regni celestis et aditus in celum qui preclusus fuit homini per peccatũ. vñ Cris.

Ance.

Crisosto.

Sicdez in eius baptismo aperti sunt celi vt discas etiã cũ tu baptizaris hoc inuisibiliter fieri. iam deo te ad celũ vocante nichilqz in terra cõe habere suadente. Et iterũ. Dicit autẽ apertum est celum tanqȝ hactenus reclusum fuisset Iam autẽ oĩuli superno et infimo in vnũ redacto ⁊ vno existente omniũ pastore celum patuit et homo terricula ouis aggregatus est angelis. vñ ⁊ Beda.

Beda.

Iesu aũt baptizato et orãte apertũ est celum qr dum corporis humilitate dñs vndas iordanis subijt diuinitatis sue potentia celi nobis ianuas pandit dũqz caro innoxia frigẽtibus tingitur aquis opposita quondã noxijs rũphea extinguitur ignea hec Beda. In hoc etiã q iesu baptizato et orãte celum apertũ est significatur q oratio mundi ⁊ sancti hominis celũ penetrat. Orauit autẽ xp̃s vt nos informaret ad orandum post baptismũ et vt ostẽderet nobis orãdi ordinem et necessitatẽ ordinẽ qr ad hoc q placeat oratio oportet prius mũdari et baptizari qȝ orare. necessitatem qr baptismalis gratia indiget per orationẽ conseruari et vt daret exemplũ q in receptione sacramẽtorum debet mens hoĩs in deum eleuari. vñ Beda.

Beda.

Q iesus cuius omnia que patris sunt baptizatus orasse memoratur. ad nos informãdos actum nõ dubitatur. quibus post lauacrum baptismatis vt aula celi pandatur ideo nõ ociose viuendũ sed ieiunijs precibus atqz elemosynis est insistendum. qr et si peccata sunt omnia in baptismo laxata nõ adhuc tñ est carnis fragilitas solidata. Nam quasi transito mari rubro gratulamur submersos egyptios sȝ in deserto mũdane cõuersationis hostes occurrunt alij. qui duce xp̃i gratia nostro sudore vincãtur donec perueniamus ad patriã hec Beda. (Et descendit spũssctũs) visibiliter in columbe specie ac requieuit super eum sedens super caput ipsius. Descẽdit inquã nõ per gratiam quia a primo instanti cõceptionis sue plenus fuit spiritu

sancto sed descendit in signo visibili et hoc triplici ratione. Primo ad indicandum alijs quod in ipso esset plenitudo gratie. Secundo ad inueniendum quod in baptismo datur spiritussanctus accedentibus non ficte. Tertio ad ostendendū quod ipse est qui per spiritumsanctum baptizat mundādo a sorde. Apparuit autem in corporali specie columbe quatenus mitem et simplicē sine felle omniq3 amaritudine eum esse et nos per mansuetudinem colligere eū venisse seq3 mansuetos et humiles inhabitare ostenderet. Ideo etiam in columbe specie apparuit vt in omnibus hominibus caritatem dei que precipue in columba est spiritumsanctum esse designaret

Crisosto

vn̄ Cris. Ideo autem spiritussanctus speciem columbe suscepit quoniam pre omnibus animalibus hec cultrix est caritatis. Omnes autem species iusticie quas habent serui dei in veritate possunt habere serui dyaboli in simulatione. solam autem caritatem sancti spiritus non potest immundus spiritus imitari. Ideo ergo hanc priuatam speciem caritatis sibi seruauit spiritussanctus quia per nullius testimonium sic cognoscitur vbi est spiritussanctus sicut per gratiam caritatis. Et secundum eundē crisostomum respondet etiam figure veteris testamenti. Sicut enim in diluuio columba apparens et ramum virentis oliue deferens ostendit signum clementie dei his qui residui fuerunt ex aquis diluuij et omnem orbis terrarum tranquillitatem annunciauit ita et nunc in baptismo veniens spiritussanctus in columbe specie ostendit signū diuine clementie que virtute baptismatis et peccatā remittit et gratiam confert et liberatorē nobis demonstrans pro ramo oliue adoptionem generi humano affert Nichilominus tamen omnis baptizatus septē virtutibus in columba significatis debet repleri et perfici. Quicunq3 enim est perfectus debet esse perfectus quantum ad seipsum quantum ad proximum quantum ad deum et omnia ista significant proprietates in columba repertas. Quantum ad seipsum in duplici proprietate quia columba habet gemitū pro cantu et caret felle sic homo debet habere in se contritionē pro peccatis et gemitum cum lacrimis et debet carere felle amaritudinis peccati et ira irrationabili. Quantum ad primum triplici proprietate quia columba rostro non ledit sic nec sanctus cuiquam detrahit vnguibus nil rapit sic sanctus aliena non recipit pullos alienos tanquam suos pascit sic sanctus per suas compassiones indigentibus sua tribuit. Quantum ad deum duplici proprietate quia columba super aquas residet vt vmbra accipitris in aqua preuisa mergat se et euadat sic sanctus super flucta diuine scripture residere et oculum habere debet vt dyaboli versucias et incursum euadere queat meliora grana eligit et mundo vescatur sic sanctus sanas sententias quibus pascatur eligit et in solo deo in quo puritas summa est recreatur. Unde sicut columba in cauernis petre nidificat sic sanctus in plagis mortis christi qui petra firma est nidum idest suum refugium et spem ponit ¶ Et vox patris testimonium filio prebentis intonuit et audita est de sublimi scilicet de

Mat. iij.

nube dicens (Hic est filius meus dilectus) pre ceteris quia

Crisosto

non adoptiuus vt ceteri sed naturalis. Unde cris. Suus vtiq3 non per adoptionē gratie neq3 per electionem creature sed suus proprietate generis et veritate nature. Et vt ait

Hiero.

hiero. Sedit columba super caput eius ne quis putaret vocē patris ad iohannē factā non ad dominum (In quo michi complacuit) idest in quo voluntas mea complebitur de salute ge

Luce iij.

neris humani Alius vero euāgelista sic dicit (Tu es filius meus dilectus in te michi complacuit) idest in te et per te constitui quod michi placet facere et que agenda sunt agere idest genus humanum redimere Uel michi complacuit idest complete et totaliter placuit. Nichil enim vnquam deo displicuit in eo sicut in nobis qui praui sumus natura filij ire. Unde

Bernar.

bern. Uere enim hic est in quo non est quod patri displiceat quod oculos maiestatis offendat. Unde et ipse ait. Omnia que placita sunt ei facio semper Donet nobis dominus iesus qui semper placet patri vt nos per ipsum mereamur

Beda.

mur placere sibi. Secundum bedā tantum durauit splendor quamdiu paterna vox audita est et cum ea terminatus est. Ipsum autem filium audire huic credere et obedire pater nos ammonet dicens. Ipsum audite. Cui enim nisi sapientie iusticie et veritati credere debemus. Unde bern.

Bernardus.

Ipsum inquit audite. Ecce domine iesu vel nunc iam loquere licentiam loquendi habes a patre. Quandiu virtus et dei sapientia quasi infirmus aliquis et insipiens lateo in populo quandiu nobilis rex et rex celi fabri filium te pateris appellari pariter et reputari. O humilitas virtus christi o sublimitas humilitatis quantum confundis stulticiam mee vanitatis parum aliquid scio vel magis scire michi videor et iam silere non possum impudēter et imprudenter me ingerens et ostentans promptus ad loquendum velox ad docendum tardus ad audiendum Et christus cum tanto tempore silebat cum seipsum sic abscondebat nunquid inanē gloriam metuebat Quid timeret ab inani gloria que est vera gloria patris. Utiq3 timebat sed non sibi. Nobis timebat ab illa quibus nouerat esse timendum Nobis tacebat et nos instruebat. Tacebat ore sed instruebat opere et quod postea docuit verbo iam clamabat exemplo Discite a me quia mitis sum et humilis corde. Nam de infantia domini parum aliquid audio. Ex tunc iam vsq3 ad hunc tricesimum annum nichil inuenio. Nunc vero iam non potest latere qui tam manifeste demonstratur a patre hec Bern. Et hec est auctoritas quam supra allegaui per quam apparet quod siluit dominus iesus ad nostram instructionem et tacendo ore instruxit opere. Ipsius igitur exemplo stude et tu taciturnitati quia qui de omnibus tacet de omnibus pacem habet. Stude michi et nitere quia vt

Ambrosius.

ait Amb. Maior est enim tacendi virtus et loquendi. Uidisti ergo vbiq3 in domino iesu humilitatem redolere que est virtus magnifica et valde necessaria eo quod studiosius querenda et etiam affectuosius amanda est quia dominus in singulis actibus suis studuit eam signanter obseruare et exemplum inde alijs ostendere. ¶ Sic ergo in hoc opere excellentissimo tota trinitas modo singulari se manifestando apparuit large apparitionem accipiendo et sic trinitatis presentia baptismus consecratur. Pater apparuit in voce filius in homine seu carne spiritussanctus in columba. Differenter tamen quia filius apparuit in homine in vnitate suppositi Iohannis primo sed in apparitione aliarum personarum erat vnio per modum signi Caro enim vnita erat filio in vnitate suppositi vox autem et columba non habebant vnitatē suppositi cum patre et spiritusancto sed tantum in presentatione signi. In columba ergo fuit spiritus non spiritus fuit in columba quia ei tamen non fuit vnita non enim fuit incolumbatus quia preter naturā humanam nunquam vnquam creatura fuit deo personaliter vnita nec infuit ei per gratiam sed per apparitionē et signum que pacto officio suo post apparitionem in primordialē et preiacentē materiam redijt vnde sumpta fuerat sicut etiam sentitur de alijs figuris in quibus dominus apparuit. Apparuit autem mysterium trinitatis domino baptizato et non cum baptizaret quia cum non egerat gratia mundante non est baptizatus baptismate suo sed Iohannis baptismus autem iohannis dabatur in nomine venturi baptismus vero christi datur in nomine trinitatis et ideo non decuit in actu baptismi sed postea nomen trinitatis explicari vt distantia pateret inter baptismum iohannis qui non in nomine trinitatis dabatur et inter baptismum christi cui hec forma seruabatur. Et per talem apparitionem trinitatis baptizato christo factā significatum fuit quod baptismus deberet conferri in nomine patris et filij et spiritussancti. In primitiua tamen ecclesia ad tempus collatus fuit baptismus in nomine christi vt nomen christi in reuerentia haberetur maior ad excludendum illorum errorem qui virtutem baptismi attribuunt ministris dicentes ego sum pauli ego sum cephe etc. sed illis causis cessantibus redijt ecclesia ad formā predictam. Et ponitur hic triplex effectus baptismi quem baptismus causat maxime post passionem christi scilicet celi apertio quia celorum regna patent renatis in baptismo spiritus sancti missio cuius gratia ac donum confert in eo et paterna locutio que baptizatos regenerat in filios adoptionis qui

sibi cōplacet. qꝛ per baptismū de filijs ire fiūt filij gratie. et regeneramur in spem vite eterne. Considera hec singula diligēter ꝛ erige aīm vt apto iā trinitatis celo sursum ferans in deū. In hūilitate ꝙ mētis ꝑsiste vt spūssancti deuo ꝛ paterno colloquio munerari merearis. Uñ ansel. Jo iordane sub manu iohānis se ad baptismū inclinans paternā vocē audiuit ꝛ spūssancti aduentū in columba suscepit vt nos doceret ī hūilitate mētis que p iordanē notat. iordanis enī descēsio eoꝝ interp̄tat debere cōsistere ibiqꝫ superni p̄ris honorari colloquio. de quo dr qꝛ cum simplicib⁹ sermocinatio ei⁹ et spūsscti p̄sentia sublimari q sup humiles requiescit ꝛ hoc sub manu iohis qui dei grā dr vt eidē grē quicq̄d a deo pcipim⁹ non nostris meritis ascribamus. hec Ans. Fuit aūt baptismus in mari eneo id est in lauatorio p̄figurat⁹ q̄d ante templi introitū hierosolimo erat collocatū. Sacerdotes enī q templuꝫ dn̄i ingressuri erant in lauacro illo se lauare necesse habebat ita oēs qui volunt intrare tēplū dn̄i necesse habēt prius p baptismū lauari. Duodecim boues enei mare portauerunt. qꝛ xij apl̄i baptismū xp̄i per totū mundū dilatauerūt. Lauatoriū circūtectū ꝛ ornatū erat speculis mulierum vt ingressuri templū viderēt si aliquā maculā vel indecentia haberēt sic baptism⁹ requirit ꝯscie perfectionē peti displicentiā ꝛ cordis cōtritionē. Illud etiā figuratū est in naaman syro gētili ꝛ leproso q ad iussum helizei se septies in iordane baptizabat et sic ab oī lepra sua mūdabatur. Per septena aque iordanis lotione p̄figurauit helizeus septem mortaliū petōꝝ in baptismo ablutionem. Caro naaman facta est vt caro pueri ita petōres efficiūt mūdi sicut puuli. Istud etiā p̄figuratū est in trāsitu iordanis qn̄ filij israel intrauerūt terrā promissiōis qꝛ prius transiuerūt iordanem figuram baptismatis. Sic oportꝫ oēs per lauacrū baptismi transire qui desiderāt ad terrā promissionis peruenire. Archa testamenti que in medio iordanis stabat xp̄m qui in iordane baptizandus erat figurabat. Duodecim lapides quos ꝑpsius tulit de iordanis alueo pro memoriali ꝑpetuo sunt. xij. apl̄i qui p orbē terrarū testificati sunt baptismū xp̄i. ¶ Circa premissa ē sciendū q dn̄s baptismū suum instituendū insinuauit et instituit institutum cōfirmauit. Instituendū insinuauit verbo ꝛ facto. verbo cuꝫ dixit nisi quis renatus fuerit ex aqua et spūscto ꝛc. facto qn̄ baptizat⁹ est a iohāne. Instituit facto ꝛ verbo. facto qn̄ discipuli baptizabāt ei⁹ auctoritate. verbo qn̄ misit discipulos ad p̄dicandum et baptizandū. Institutū confirmauit ꝛ facto ꝛ verbo. Facto qn̄ de ei⁹ latere sanguis et aqua exierūt. Uerbo qn̄ post resurrectionē misit discipulos in mūdū vniuersum p̄dicare ꝛ baptizare. Hic grā hui⁹ tanti sacri. s. baptismi p̄uo a xp̄o incitari de sacramētis aliq̄d videam⁹. Circa q̄ sciēdum q celestis medicus hūani generis reparatur⁹ tali mō sanauit egrotū sicut optime cōpetebat. Egrotus hō est morbus aūt originalis culpa est. Origo vero illi⁹ culpe licet pricipaliter fuerit ex cōsensu rōnis occasionem tn̄ sumpsit ex sensib⁹ carnis. Ad h ergo q medicina r̄ndeat morbo oportuit q nō tm̄ eet spūalis verūetiā aliq̄d haberet de sensibilib⁹ signis vt sicut sensibilia fuerūt aīe occasio labēdi ita essent ei occasio resurgēdi. ppterea medicina nr̄i vulneris cōuenit in ecclesiasticis sacris. Instituit aūt de⁹ sacra diuersimode. q̄dam. s. an aduētū suū vt matrimoniū ꝛ pniam sꝫ hec duo cōfirmauit ī lege euangelica ꝛ ꝯfirmauit dū nuptijs interfuit ꝛ dū pniam predicauit. Alia quoqꝫ sacra solus xp̄s initiauit baptismū q̄dem ip̄m suscipiendo ꝛ deinde formā dando. ꝯfirmatione manuū puulis imponēdo. vnctionē discipulos ad eū andiū mittēdo q infirmos vnguebāt oleo. ordinē vero ptatem ligandi ꝛ soluēdi ac cōferendi sacramētū altaris tribuendo eucharistiā cōficiendo ꝛ dando discipulis imminēte passione sacrm̄ corporis ꝛ sanguinis sui ¶ Instituta ꝙ sūt sacra multiplici de cā. Propꝑ hūiliationē magna ei hūiliatis exhibitio est ī istis visibilib⁹ et hoīe multū īferiorib⁹ a

deo q̄rere salutē quā supbia p̄didit. Scdo ppter eruditionē qua ra p̄it ꝛ pmouet. Tertio ppter cōgruētiā. qꝛ hō p pctiū se subdidit p affectū reb⁹ corꝑalib⁹. ideo decēs fuit vt deus p q̄dam signa corꝑalia spūalem adhiberet hoībus medicinam. Quarto ppter exercitationē qua hō ociū ꝛ noctani occupationem deuitet. ꝛ se in bono missam audiendo eucharistiā suscipiendo ꝛ similia faciendo exerceat Quinto ppter congruitatē medicine. qꝛ cum medicus sit deus et hō. ꝯgruenter medicina dꝫ ꝯtinere aliq̄d diuinum. s. inuisibile graciā. ꝛ aliquid hūanū. s. visibilē grē forma. Sexto est cogruitas ex pte infirmi. qꝛ cum infirmus sit hō constans ex corpe et spū spūs autem in corpe non bene capiet spiritualia nisi in corꝑalib⁹ cōgruū fuit dare medicamenta spūalia in rebus corꝑalib⁹ sic pillule dantur in nebula. Septimo ppter argumentū meriti multū enim valet ad meritum. quando deo credit in his vbi humana rō non prebet experimentū. Cōsistit aūt sacrm̄ in rebus et factis ac dictis. Res sacramentales sunt vt aqua oleum ꝛc. Facta vt baptizando triū submersio sufflatio et hui⁹ Dicta velut sancte trinitatis inuocatio oratio ꝛ cete. Sacramentum est visibile signū inuisibilis gratie vt cū quis baptizatur ipsa exterior corpis ablutio quā videm⁹ signū est interioris ablutionis aīe. que consistit in peccatorum remissiōe quā non videm⁹ Educti quidē sum⁹ de egypto p baptismū tāquam p mare rubrū qꝛ sanguine christi cōsecratum mortuis inimicis. i. pctis nris Amor te q ppe xp̄i ꝛ sanguinis effusiōe habet baptism⁹ virtutē ꝛ efficacia sicut ꝛ alia sacra siue ante legē siue ī lege. Per hunc enī xp̄s pcta q̄ facta sunt dimittit adiuuat ne amplius hanc p̄ducit vbi omo fieri non possint. Nō numeri sacroꝝ est qꝛ ordinant ꝯtra triplicē culpā ꝛ quadruplicē penā. Uñ baptism⁹ ordinat contra pctm̄ originale pnia cōtra mortale extrema vnctio cōtra veniale. cōfirmatio cōtra ipotentiā. ordo ꝯtra ignorātiā eucharistia ꝯtra malicia matrimoniū ꝯtra cōcupiscētiā qua tēperat et excusat Quia vero caracter est signū distinctiuū idelibile spūale. iō nō ꝯfert in sacris q̄ solēt iterari sicut est pnia matrimoniū vnctio ꝛ eucharistia. Baptism⁹ vero ꝛ ꝯfirmatio ꝛ ordo caracteres imprimūt p quos idelibiliter ipressos sēp distinguūtur q receipiūt. Per baptismū enī fit distinctio fidelium ab incredulis per cōfirmationē fortiū ab infirmis. per ordine clericoꝝ a laicis. vñ nullaten⁹ possunt iterari Et quis hec tria sacra ppter caracteris impssionē non iterent tn̄ eōe est hoc oībus. nō iterari sup eandē psonā et materiā ꝛ ex eadē cā. ꝛ hoc est iō ne fiat cōtumelia sacramento. Ex hoc enī credi posset q sacra pri⁹ dispensata fuissent inefficatia ꝛ inepta. Oratio.

Reuerendissime iesu q per manus iohis baptizari voluisti qi fidē quā in p̄rio lauacro promisi irritam feci peccādo ad scḋm recurro lauacrū penitēdo Confiteor tibi de⁹ ego petōr ꝛ reus me grauiter peccasse cogitatiōe locutione ope ꝛ obmissione innumerabilia sūt peccata mea ꝛ circūstantie coꝝ nō tm̄ me in laqueo adduxi petōꝝ sed et multos qui mea suasione exēplo negligentia vel occasione aliqua peccauerūt pro quoꝝ meis obnixe deꝑcor peccatis vt oīa nobis indulgeas misericorditer et absterg as. Amen.

De ieiunio et temptationibus domini Correspōdet euāgelio. Duct⁹ est iesus ī desertū a spūscto. Ca. xxij.

Ostquā dominus

iesus fuit baptizat⁹ regressus est ab iordane plenus spiritusctō plenitudine supabundantie de cui⁹ plenitudine nos oēs accepim⁹. Et incōtinētī ac sine mora (duct⁹ est) spōtanee (in desertū) sup quēdam mōtē mire altitudinis dictū quarātena. q est int hierico et hierusalē distans ab hiericho duobus miliaribus. et a

hierl'm duo deci3 vel circa. In predicto deserto latrones
morari solebant qui locus vocatur domyn quod sangui
nem sonat pp̄ter effusionem sanguīs quā ibi latrones fa
ciebāt. Spāliter domyn ē casale vbi ille q̄ descēdit a hie-
rusalem in hiericho incidit ī latrones q̄si circa medium
in via que de hiericho ducit in hierl'm a parte australi de
serti quarātene deinde est bethania ⁊ bethfage ⁊ hierl'm
⁊ trāsit via in latere australi mōtis oliueti. Quia ergo hō
quibi incidisse dr̄ in latrones gerebat figurā adeo q̄ a de
monibus ē victus cōueniēs fuit vt ibi historialiter ⁊ fu
rem xp̄s superaret dyabolū vbi figuralr̄ ⁊ scd̄m silitudinē
dyabolus dr̄ hoīem supasse primū. Vn̄ dr̄ q̄ samaritan⁹
eadē via descēdit q̄ carne indutas filius dei q̄ est custos
hoīm easdē temptatiōes ibi sustinuit. Pugnaturus qui
dem dn̄s cū dyabolo in desertū secessit vt nobis ōnderet
q̄ qui pfecte laq̄os tēptationū eius vult superare non solū
turbas demonum s3 etiam societatē maloꝝ hoīm aliq̄n
quidē corpe sp̄ aūt mēte d3 vitare ⁊ fugere exēplo illius
q̄ in regali aula et inter turbas pplāres positus dicebat
Ecce elōgaui fugiēs ⁊ māsi in solitudine. Nos ergo exē
plo xp̄i ⁊ iohis agitemur a sp̄ūsctō non per ypocrisim a
maligno ī desertū loci ⁊ solitudīs vel saltē in desertū nr̄i
pectoris et ɔtēplatiōis vt quieti a strepitu mūdi melius
deo vacemus ⁊ in mēte seculū deserētes q̄stmāna deser
ti sola eterna gaudia esurire discamus(Ductus est igit
iesus a spū)sctō q̄ humanitas xp̄i erat organum diuini
tatis ⁊ iō ad omia agenda mouebat instinctu spūssancti
Hoc ergo motu iuit in desertū locū vt ibi spm̄ in orōne
p nobis deo pr̄i offerret ⁊ p ieiuniū carnē innocētē p no
bis maceraret exēplūq3 fidelibus daret vt se deo per ie
iuniū ⁊ orōem offerāt. Nō iuit inuitus s3 voluntarie pu-
gnādi ⁊ (vt temptaret a dyabolo) p q̄ō insinuat q̄ aggre
diens desertū pn̄ie fortius tēptat ab hoste. Iux illō. Fi-
li accedēs ad seruitutē dei sta in iusticia ⁊ tīore ⁊ prepa-
ra aīa3 tuā ad tēptatōe3 i ad resistendū tēptatōi que im
minet tibi. Iō aūt ductus ē a spūsctō q̄ eū designauerat
in baptismo q̄ q̄s ille replet mittit ad pugna3 et prebet
eis fortitudinē. Iō duci voluit (in desertū) i locu3 certa
minis ⁊ in q̄ pugnat asperis q̄m adam in padiso delitijs
affluēs victus ē oblectamētis. Iō tēptari voluit vt tem
ptatiōes superando nobis ptātem superandi tribueret sicut
⁊ mori voluit vt morte sua nostram destrueret. Et hoc
post baptismū ⁊ ieiuniū p hoc nobis insinuās q̄ post la-
uacrum regenerātiōis ⁊ gr̄e pceptionē post labore3 ieiu
nij ⁊ sctē vite ppositū statim dyabolus tēptator accedit
et acrius in nos surgit vt nos a pposito religionis auer
taret et q̄ pficientibus ⁊ ad meliora tēdentibus inuidet et
insidiat pp̄ter q̄ō tunc magis cauendū ē quo dq3 bonos

Gregori. magis q̄3 malos temptat. Quia scd̄3 greg illos temptare
Isido. negligit quos se q̄eto iure possidere sentit. Et scd̄3. Isid.
tūc maxīe impugnaris cū te impugnari nescis Hec eni3
quattuor sc3 baptismus desertū ieiuniū ⁊ tēptatio sic or
dinata fuerūt in xp̄o q̄ p̄mo fuit baptizatus scd̄o ī deser
tu3 ductus tertio ieiunauit q̄rto tēptatus fuit in q̄ signi
ficat q̄ p̄mo d3 eē in nobis ablutio a pctīs scd̄o subtra-
ctio a mūdi illecebris tertio exercitatio in ieiunijs q̄rto
est oppugnatio ab hostiū insidijs. In figura huius quat
tuor occurrerunt pplō israelitico p̄mo mare rubru3 se
cundo desertū tertio sitis ⁊ fames q̄rto hostiu3 insultus
Baptizatus igit dn̄s solitariā ac durā vitā ⁊ pn̄iam con
stanter assumpsit vt fideliu3 mētes ad perfectōis aggres
sionem erigeret vt ad grauia pserēda firmaret. Nō eni p
pter se s3 pp̄ter nos heremum adijt. vt vic3 suis pfectus
imitatoribus vitā heremitā ɔferat instruēs nos nichilo

Crisosto minus ꝑ in cris. Ut vnusq̄sq3 baptizato ⁊ relictis mundi
illecebris ⁊ societate prauoꝝ diuinis p oīa debeat seruire
mandatis. Et h̄ reputāt q̄dā fideles deuoti tpē isto ieiu
niū obseruātes ⁊ p h̄ se xp̄o velut in deserto cōfigurātes
¶ Voluit aūt xp̄s pn̄iam agere non q̄ edebat sed vt ad
pn̄iam nos moneret ⁊ pn̄iam nobis exemplo ostēderet

Ubi docet tria q̄ dn̄t esse in pn̄ia vera ⁊ fructuosa. P̄mo
d3 esse pura vt deo placeat q̄ post bapm̄ statim fecit pe
nitentiam. Scd̄o d3 esse aspa vt carnē domet q̄ fecit pe
nitētia3 in deserto nō in loco delicioso. Tertio d3 esse di
screta ne nimis excedat q̄ xp̄s ductus ē a spūsancto nō
q̄ ductore indigeret s3 vt nobis ostenderet q̄ in pn̄ia a-
genda ductore indigemus discreto. Et veniēs dn̄s ī de
sertū ieiunauit (xl diebus ⁊ xl noctibus) nichil interī mā
ducās. Ubi signāter (noctibus) addit ne in nocte come
disse putaret. Itē in signū q̄ necē habemus et diebus p
spitatis et noctibus aduersitatis ɔ dyabolu3 nos muni
re q̄ nunq̄3 cessat tēptando nos impugnare. Ieiunauit q̄
dem vt aduersus tēptatiōes exēplū ieiunandi nobis da

Basilius ret q̄ scd̄m basiliū volenti pugnas temptationū superare
sobrietas necessaria ē ⁊ spāliter vt ostēderet q̄ innocētia
baptismalis pditat in vita voluptuosa q̄ q̄ xp̄i sunt vt
baptizati q̄ sunt membra xp̄i ⁊ xp̄m induerūt consepul-
ti morti eius dn̄t carnē suā crucifigere cū cōcupiscentijs

Crisostom⁹. suis ⁊ estimare se mortuos sup terram spū mortificando
facta carnis. vn̄ cris. Ut aūt discas q̄3 magnum bonum
sit ieiunium et qualiter aduersus dyabolum scutū ē ma
ximum ⁊ q̄m post lauacrū nō delicijs ⁊ ebrietati et men-
se abundāti. s3 ieiunio intēdere oportet pp̄ter hoc ⁊ dn̄s
ieiunauit nō eo indigens s3 nos erudiēs q̄bus pctā que
ante lauacrū erant dn̄atio ventris introduxerat. Quem
admodum eni si aliquis egrotantē sanū eū fecisset iubet
non facere illa ex quibus egritudo cōtigerat ita vtiq3 et
hoc post lauacrum ieiunium cōtra vitiu3 edacitatis ipse
induxit. Nā ⁊ adā de padiso incontinentia ventris eie-
cit et diluuium q̄ō fuit sub noe illa commeruit et fulmi-
na in sodomitas ipsa deduxit. Ita et iudei maxima ope
rati sunt ab ebrietate et delitijs mala pp̄ter hoc et ipse ie
iunauit nobis vtiq3 demonstrans formā salutis. Un̄ et

Ambrosius. amb. Hoc enim fecit cū salutis nr̄e vt rem vtilem non so
lum doceret verbis s3 etia3 exemplis instrueret. Qualis
et xp̄ianus es cū xp̄o esuriēte tu reficieris. Ille p salute
tua famem sustinet tu pro pctīs tuis ieiunare formidas.
Et iterum nichil tam cecum q̄3 secularis suauitatis pe-
riculum q̄ dū mulcet anim vita3 obruit ⁊ sensum mentis
illudit. Merito igitur dn̄s nr̄ ih̄s xp̄s ieiunio suo atq3 de
serto aduersus voluptatum informat illecebras et tem
ptari se a dyabolo dn̄s oīm patitur vt in illo omnes vo
luptates vincere disceremus hec Amb. Et sciendum q̄
chustus propter infirmitates nostras vt eas curaret di
uersas in se medicinas accepit. Curauit nos per dietam
q̄n ieiunauit xl diebus et noctibus Per electuariu3 q̄n
corpus et sanguinem suum dedit in cena discipulis suis
Per sudore3 q̄n factus est sudor eius sicut gutte sangui
nis decurrentis in terram. Per emplastrum quando fa
cies eius sputa illita fuit. Per potationem quando gu-
stauit acetum felle mixtum. Per minutionem quando
clauis et lancea vulneratus est. Considera hic ⁊ attente
inspice dn̄m iesu3 pluriū eni virtutū tibi monstrat exem
plum. Nam vadit in solitudine3 ieiunat orat ⁊ vigilat in
terra nuda iacet et dormit ⁊ hūliter ac pacifice cum be-
stijs conuersatur. Cōpatere igit sibi q̄ sp et vbiq3 et ma
xime hic vita sua penosa est ⁊ corporis afflictiua ac eius
exēplo disce etiam in his exercitari. Quattuor enim hic
tanguntur q̄ spūalis exercitij sunt et mirabiliter seimui-
cem adiuuant s solitudo ieiunium oratio et corpis affli
ctio ⁊ p ista maxime possumus ad puritate3 cordis pue
nire q̄ vtiq3 nimium poptanda est eo q̄ in se quodammō
oēs virtutes cōprehēdit ⁊ remotōe3 oīm vitioꝝ ptinet
q̄ cū vitijs vel defectu virtutis non stat puritas cordis
Et pp̄terea in collatiōibus sctōꝝ patrū tradit q̄ totū ex
ercitium monachi debet esse ad puritatē cordis habēdā
Per hāc eni hō meretur deū videre dicēte dn̄o in euan
gelio. Beati mundo corde q̄m ipsi deum videbunt. Et

Bernardus. scd̄m Bern. Qui clariorē deo ppinq̄or est esse autē cla
rissimum peruenisse est. Ad hāc hūdam multū valet orō

feruens ꝛ assidua. Sed orõ cum crapula ꝛ corporis mollicie seu ociositate parũ valet. etiã nõ requirit ieiuniũ ꝛ corporis afflictio discreta tñ qꝛ indiscreta omne bonũ impedit. ppterea ad oĩm pdictoꝝ cõsummationẽ videt facere solitudo. Nam cũ tumultu ꝛ strepitu nõ põt decenter fieri orõ. Et videre aut audire multa vix põt fieri sine impuritate ꝛ offensa qꝛ mors intrat per fenestras sensuũ ad aĩas nr̃as. Et ppter supuenientes sepe relaxatur abstinẽtia et corporis afflictio. Et ideo quere solitudinẽ ꝛ separa te a tumultu si vis deo cõiungi ꝛ per puritatẽ cordis eum videre. Fuge collocutiões ppter taciturnitatis custodia interdũ etiã a bonis cessa eloquijs iuxta illud pphete. obmutui ꝛ hũiliatus sum ꝛ silui a bonis. Nõ qras nouas amicitias qꝛ nouis inde pueniũt colloquia ꝛ impedimeta. Non impleas oculos vel aures fantasmatibus vanis et oĩa q̃ quietẽ animi ꝛ trãquillitatẽ metis perturbant fugias tanq̃ venenosa et aĩe inimica. Non enĩ sine ca patres sctĩ petebãt loca solitaria ꝛ mãducabãt his q̃ in cenobijs remanebant q̃ essent ceci surdi et muti. qꝛ sic

Crisostom⁹.

melius poterãt deo cõiũgi. vñ Cris. Qñ sp̃ussctũs descendit sup oĩm in xp̃m statim expulit eũ in desertũ. Qñ monachꝰ habitat cũ parentibꝰ suis si descẽderit sp̃ussctũs et inuenerit sup eos expellet eos de domo et ducet eos in solitudinẽ. Sp̃ussctus nõ libenter habitat vbi turbe ꝛ frequentia et offensiones ꝛ rixe sunt sꝫ pp̃ue sedẽ habet solitudine. Denicꝫ et dñs noster erat in die cum discipulis sꝫ qñ volebat orare intentius solus recedebat. Et nos ergo si volumꝰ orare plusq̃ in publico habeamus cellulã habeamus agros habeamus deserta possumꝰ et virtutes habere de fratribꝰ ꝛ solitudinẽ haber. vñ aug. Fres carissi

Augustinus

mi quãtũ possumꝰ ociosis fabulis ꝛ detractionibus ac scurrilitatibus cũctis finem studeamus iponere ꝛ totiẽs vicibꝰ de impedimẽtis mũdi istius fugiendo aliquas horas q̃rere in qbus pro salute aĩe nostre orõni ꝛ lectioni possumus intẽdere. Igitur a toto affectu et posse tuo conenris imitari dñm ieiũn in solitudine ieiunio orõne ꝛ corporis afflictiõibus discretis. De quo etiã scribit q(erat cũ bes

Marci j.

stijs) ꝛ vrsis leonibꝰ et alijs feris pacifice. et angeli ministrabat ei. In hoc ergo disce int alios hũiliter conuersari ꝛ equanimiter tolerare eos q̃ aliqñ tibi videnť irrõnabiliť se hr̃e qꝛ per hoc moraliť insinnať q illi quoꝝ sensualitas sub rõne pacifice teneť p angeloꝝ ministeriũ ad celestia trãsferenť. Angelicũ enĩ est inter bestiales hoĩes conuersari quasi in heremo in solitudine sanctis. Hoc est in cõteplatiõe lectiõe orõne clauso cubiculo et moribꝰ eorum feris nõ pollui difficile est enĩ tãgere picẽ ꝛ ex ea nõ coinquinari. vñ Beda. Inter bestias dñs cõmorať vt hõ. sꝫ

Beda.

ministerio vtiť angelico vt deꝰ. Et nos cũ heremo sãcte cõuersationis bestiales hoĩm mores ipolutamẽte toleramus ministeriũ angeloꝝ meremur a quibꝰ corpore absoluti ad eterna in celis gaudia trãsferamur. vñ ꝛ hiero.

Hieronim⁹.

Tunc bestie pacate nobiscũ sunt cũ caro nõ concupiscit aduersus sp̃m post hec angeli ministri mittuntur nobis vt respõsa ꝛ solatia cordibus vigilãtibus dent. Ip̃m aũt dñm sepe in hac solitudine visita cõspiciens eũ qualiter conuersatur ibidẽ ꝛ maxĩe qualiter iacet de nocte in terra. Quelibet enĩ aĩa fidelis deberet eũ semel ad minus in die visitare ab epyphania vsq̃ ad dies .xl. qbus ibi manebat ꝛ se hũiliter ei recõmendare. In hoc siquidẽ mõte et deserto desiderabili quidã exemplo dñi sp̃ũliter ducti vitã heremiticã in paruis cellulis ducebant dño deuotissime militantes ꝛ aluearibus cellulatũ modicarũ tanq̃ apes dñi dulcedinem sp̃ũalem mellificantes. In huius montis quasi medio qd a terra plana fere per dimidiũ miliare distat dñs fecit pniãꝫ vbi est ecclesia ꝛ cella. estq̃ ibi altare vbi stabat qñ teptabatur a sathana. Quadraginta aũt diebus et noctibus dñs ieiunauit qꝛ quadragenarius numerus ex quatuor cõstat et decem. quater enĩ decem vel decies quatuor fiũt quadragĩta. p q̃tuor aũt nouũ testamẽtũ qd in quatuor euãgelijs cõsistit significať per decẽ vero vetus qꝛ in decem mãdatis legis cõtineť. Quadragita ergo diebus ieiunare est vtriusq̃ testamenti p̃cepta seruare ꝛ ab illis oĩbus q̃ vtriusq̃ testamẽtũ interdicit ieiunicẽ ꝛ ieiuniũ custodire. vt sicut caro exteriꝰ ieiunat a cibis ita et mens interius ieiunet a vicijs. Ieiunauit itaq̃ dñs .xl. diebus ꝛ noctibus quatenꝰ in ciborũ ieiunio significaret nobis ieiuniũ corporis ꝛ in dierũ numero significaret ieiunium cordis. Exemplũ sane ip̃ius hic numerꝰ dierũ pn̄aliũ i ecclia est. Vñ et post epyphaniã nõ statim incipit ecclia ieiunare sed circiter post quadragita dies quasi ipo tpe ieiuniũ suum ieiunij dominici cõsecutiuũ significans. vñ beda. Quadragesima ieiu

Beda.

nioꝝ habet auctoritatẽ ꝛ in veteribus libris ex ieiunio moysi et helye et in euãgelio qꝛ totidẽ diebus dñs ieiunauit demõstrans euãgeliũ nõ dissentire a lege ꝛ pphetis. In psona quippe moysi lex i persona helye prophete accipiutur. Inter quos in mõte gloriosus apparuit vt euidentius emineret qd de illo dicit ap̃ls. Testimoniũ habens a lege ꝛ pphetis. hec beda. Unde ꝛ albinus. Sicut

Albinus

moyses legẽ helyas pphetiã ita dñs noster euãgelicã p̃dicationẽ quadragita dierũ ieiunio dedicat. Congrue etiã ieiuniũ quadragesime statutũ est cõtiue passioni oñice. qꝛ significat nos a mũdi amicitia debere cõtinere vt deum sequi valeamꝰ. vñ aug. Moyses ꝛ helyas ꝛ ip̃e dñs q̃

Augusti.

dragita diebus ieiunauerunt vt insinuareť nobis et in moyse et in helya et in xp̃o hoc est in lege ꝛ pphetis et in ip̃o euãgelio id nobiscũ agi ne conformemur ꝛ hereamꝰ huic seculo sed crucifigamus hoĩem veterẽ et carnis curam ne faciamus in concupiscẽtijs. Congruit enim ipse deuotioni vt qui dñi crucifixi passionẽ celebraturi sumꝰ repmiedaru carnaliũ voluptatũ cruceť nobisipi etiã faciamus sicut dicit ap̃ls. Qui aũt iesu xp̃i sunt carnẽ suã crucifixerũt cum passiõibus ꝛ cõcupiscentijs. In hac quidem cruce per totã istã vitã que in medijs teptatiõibus ducit perpetuo debet pendere xp̃ianus. Nõ enĩ est in hac vita tepus euellẽdi clauos de quibus in ps dr. Confige clauis a timore tuo carnes meas. Carnes enĩ sunt carnales cõcupiscẽtie. claui sũt p̃cepta iusticie. Pro illas timor dei cõfigit qui nos illi acceptabilẽ hostiã crucifigit. Sic semper hic viue xp̃iane. Si terreno limo gressus non vis immergere noli de ista cruce descẽdere hec Aug. Sꝫ caue ne de ista cruce per voluptatũ admixtionem descendas. qꝛ vt dicit aug nichil prodest tota die longũ duxisse ieiunium si postea ciboꝝ suauitate vel nimietate aĩa obruatur. Insup hoc numero soluimus decimas et primitias dño. Sunt enĩ in anno trecẽtisexagintasex dies quoꝝ preterq̃ sex dierũ decima est trigintasex ꝛ ne sex residui remaneãt indecimati additur vnus qꝛ minus addi non põt tres aũt alij supadditi soluũtur pro primitijs pro q̃bus sũt sunt ieiunia quatuor tẽpoꝝ p tres dies. Sicut ergo in lege offerre iubentur primitias et decimas rerũ ita quadragita diebus ieiunãdo offerimꝰ primitias ꝛ decimas dierũ. Ut q̃ nobisimetip̃is p acceptũ anni vitiumus auctori nr̃o nos eius in decimis ꝛ primitijs p abstinentiã mortificemus et q̃ a paradisi gaudijs per cibũ cecidimus ad hec iterũ possumꝰ per abstinentiã resurgamꝰ. Igiť tpe quadragesime plus solito debemus abstinẽtie et deuotioni intendere ꝛ alioꝝ tẽpoꝝ negligentias hoc tempore sctõ diluere et emẽdare. Hic numerꝰ quadragenarius multipliciter est cõsecratꝰ nã quadraginta annis pauit dns filios israel pane angeloꝝ i deserto quadraginta mensibus p̃dicauit in mundo quadraginta septimanis fuit in vtero virgineo quadragita diebꝰ ieiunauit in deserto quadraginta horis fuit in sepulchro ab hora mortis cõputando quadraginta diebus fuit post resurrectionem cum discipulis in mũdo. Item fm Amb. qꝛ quadra

Ambro.

ginta diebus aque diluuij inundauerũt per quas pctõres exterminati fuerũt et exinde celi serenitas illuxit et refusa fuit sic sacro isto ieiunij tpe abolenť peccata et refulget diuina clementia (Cũ) ergo ieiunasset dñs (qua-

Mat iiij.

draginta diebus z q̄draginta noctibus) nō vltra pcessit vel transiyt ieiunando ne incredibilis videretur carnis assumptio z vt virtus diuinitatis celaret dyabolo q2 etiam tot diebus moyses ieiunauit z helyas z (postea) dominus (esuriyt) Nō autez necessitate s3 voluntate esuriyt et corpus esurire permisit vt in se z veritatē hūane infirmitatis oñderet z occasionem temptādi dyabolo daret ac infestatus monstraret q̄liter supare z vincere opteret [Crisosto] scđm Cris. Per quadraginta dies nō esurire nō erat hominis postea aūt esurire nō erat dei et iō dyabolus sicut dubius de xp̄o accepit occasionē temptandi ip̄m. Moyses z helyas xl diebus ieiunauerunt s3 ieiunantes esuriebant et sitiebant christus vero xl. diebus nō esuriyt s3 postea. Xp̄s aūt noluit ieiunare plusq̄3 illi ne deus a dyabolo putaret nec minus ne purus hō videret. ¶ Tūc ergo dyabolus sentiēs dn̄m esurire accessit vt tēptaret si posset eū in pctm̄ deiicere z vt exploraret an filius dei esset quē sciebat q̄nq3 venturu3 z suā p eū ptātem amissurum [Gregor.] scđ3 Gre. Tēptauit dyabolus dn̄m eisdē tribus mōis q̄bus primū hoīem deiecerat. Primū hominem superauit gula in vetito pomo vana glīa dicēs eritis sicut dij auaricia dicens scientes bonu3 z malū auaritia enim etiam dr̄ scientie z sublimitatis ambitio. Sic et dn̄m temptauit s3 victus recessit David golia3 prostrauit tribus lapidibus de torrente xp̄s dyabolū tribus testimonijs de lege Et scđ3 Gre. cū temptatio tribus modis fiat s. suggestione delectatione z consensu dominus sola suggestione tēptatus ē q2 delectatio peti mētē eius nō momordit nec consensus eū fugauit Et iō oīs illa tēptatio foris nō intus fuit. q2 nichil cōtradictōnis in semetipso tolerauit Utrum aūt oēs iste temptatōes facte sint vna die vel diuersis nō ē expressu3 i scripturis. Prīo itaq3 tēptauit eū de gula dicens (Si filius dei es) sc3 naturalis z p oīa in ptāte ei equalis (dic vt lapides isti panes fiant) Cogitabat eī intra se dicēs si lapides in panes ɔuerterit filius dei erit si autē ɔuertere nō poterit hō purus apparebit Hoc etiā esurienti ɔgrue dicebat vt panes videns immoderato appetitu cibi accenderet. Nō solum expiri voluit an deus eēt s3 ēt q̄si hoīe3 allicere voluit vt esuriens in bite delectaretur in cibo z sic vicio gule peccaret. vn̄ hys [Hylari⁹] la Intendebat demonum princeps ex mutatiōe lapidū in panes virtutem ptātis in deo agnoscere et in homie oblectamento cibi patiam esuritionis illudere. S3 non potuit dyabolus mgr̄m decipere Taliter eī r̄ndit z sic se habuit q2 nec ip̄m ad gulā poterat inducere nec deitatem eius ppendere. Nō eī in temptatōe succubuit seq3 filium dei esse nec negauit nec asseruit s3 eu3 auctoritate scripture cōuicit dicens (Nō in solo pane) s. corpali (viuit hō) z sustentat (sed in oī verbo qđ pcedit de ore dei) [Augusti.] eu3 sc3 voluntatē suā p scripturas reuelat. vn̄ Aug. Certissime scitote fr̄es carissimi q2 q̄lis est caro que post multos dies nō percipit cibū talis est aīa q̄ nō assidue pascitur dei verbo hec Aug. Hoc ēt dictū dn̄i verificat nō solum de vita sp̄ūali s3 etiā de corpali sicut p3 de moyse qui ieiunauit xl. diebus et noctibus verbo z alloq̄o dei sp̄ūaliter et corpaliter sustentatus. Quasi diceret. Nō tn̄ pane corpali sustentat z viuit hō s3 etiā sp̄ūali pane scilicet verbi dei pane operationis sancte pane gratie tandem victurus in eternū pane glīe. Et iō non o3 de lapidibus panes facere q2 licet esuriā tn̄ dn̄s pōt solo sermone esurientem sustentare. Un̄ persuasio tua temptatio est cum mentionem faciat z michi suadeat tn̄ de cibo corpis nō [Crisosto] de cibo mentis Scđm Cris De veteri testamento testimoniu3 protulit atq3 precepit vt siue famen siue aliqđ aliud patiamur. nunq̄3 tn̄ dn̄m relinquamus Dn̄s quidez ihs panes de lapidibus facere potuit sed noluit nec decuit z ideo nō fecit. Primo vt diabolum eius diuinitas lateret. Scđo vt per hūilitatez z sapiētiā magis q̄3 p potentia3 vincere nos doceret Tertio vt ostationez fugere suaderet. Quarto vt voluntatez temptatoris coutēneret q2 fas nō erat dn̄m volūtati eius obtpare z aliter tēptator nō vincit nisi contemnat. Quito vt doceret nun q̄3 eē credēdū dyabolo z nichil faciēdū ad eius iþiū ēt si bonū z vtile ē qđ suggerit vel iubet. [Moraliter] Moralr̄ sepe suadet dyabolus vt lapis .i. duritie s pn̄ie sub quadā spē discretionis conuertatur in panem .i. in delitias z mollitiē dicēs Jam filius dei es de cetero tanta austeritate z pn̄ia non indiges. Sic athalia vineam naboth conuertit in ortu3 olez sic libanus cōuertit in chermel qđ interpretat mollis qđ fit frequenter honore festiuitatis vel cā societatis sic iudei petierūt a pylato ne corpus ihu maneret in cruce in die festo tunc dyabolo ista suadenti est r̄ndendū vt supra fm̄ r̄ñsionē dn̄i. Et nota hic exemplo dn̄i resistendum esse gule nā ab ipsa inchoandū est si cetera vitia volumus supare. Uidet eī q2 q̄ gule succumbit imbecillis reddatur ad alia vitia deuincenda. vn̄ [Beda] Beda. Nisi prius gula refrenet frustra cōtra alia vicia laborat. Et iō prio hic ponit tēptatio de gula q2 hec tēptatio prīo occurrit hoī ab infantia z alie sequunt postea. Quia ergo dn̄s ieiunans tēptatus fuit situ ieiunaueris et tempteris non dicas q2 ieiunij mei fructum perdidi. Nā z si nō tibi profuit ieiunium tuū vt non tēpteris tn̄ pficiet vt a temptationibus non vincaris. Ut aūt aīa a carne nō vincat necesse est vt dyabolo temptatori resistat z deo rectori seruiat vn̄ [Augustinus] Aug. Uis seruiat caro tua aīe tue deo seruiat aīa tua debes regi vt possis regere. ¶ S3 q2 dyabolus sic vincere eum nō potuit cogitauit apud se dicens sicut [Crisost om⁹.] ait Criso. Nō iste sanctus videt sancti autez z si non vincuntur de vitio gule sepe tn̄ vincunt de aliquo motu vane glīe et ideo (assumpsit) dn̄m z portauit (eū in sanctam ciuitatem) in hierlm̄ q̄ respectu aliaru3 in quibus idola colebāt dicebatur sancta q2 diuino cultui deputata propter templum z sanctasanctoru3 q̄ erant ibi nec erat licitum in lege sacrificare alubi. Nūc aūt dr̄ sancta propter sacramenta nr̄e redēptionis ibi patrata. Secundū cris. Et patiā nō impotentia se permisit assumi z hoc corpaliter q2 scđm glosam verisimile est dyabolu3 in humana specie apparuisse s3 tn̄ xp̄s sic egit vt a nemine videretur et scđm aliquos eum in brachijs portauit scđm alios ad manum duxit qui sequebat eum quasi athleta ad temptationem sponte proficiscens. Considera hic benignitatem et patientiam domini permisit enim se portari et contrectari ab illa cruenta bestia que suum z omniū amicorum suoꝝ sanguinē sitiebat. [Gregorius] Necmirum scđm gre si se ab illo permisit duci qui se ptulit a membris illius crucifigi (Et statuit) ac collocauit (eum supra pinnaculum tēpli) vt eum de vana gloria temptaret ibi. ¶ Sciendum autem q2 in templo erant tres mansiones. Prima pauimentum vsq3 ad primū tabulatū siue solariu3 altitudis xxx. cubitorum. Scđa a primo solario vsq3 ad scđm xxx. etiam cubitis alta. Tertia vsq3 ad tertiū solariū qđ erat tectum templi non cameratū s3 planū altitudis xl cubitorū. Q̄lhbet aūt solariū hēbat in circuitu exteri⁹ vnū deambulatoriū z ista āmbulatoria scđ3 mgr̄m in hystorijs dicunt pinnacula sup q̄ꝝ vnu3 xp̄m statuit dyabolus et forte in eminentiori vel forte inferiori vbi scribe et sacerdotes alloquebant pp̄lm exponēdo lege3 dn̄i. Et nota scđ3 glo. q2 in eo loco dyabolus xp̄3 de vana glīa temptabat in quo multos p vanā glīam in cathedra doctoꝝ deceperat. Et sic volēs explorare qđ supra tēptauit eū de vana gloria dicēs (Si fili⁹ dei es mitte te deor.) q.d. Uirtute ppria potes sine pīculo te mittere deorsu3 et etiam ppter misteriū angeloꝝ tibi seruientiū z te custodientiū Cogitabat q2 si p aera volādo sine lesiōe descenderet filius dei esset suasitq3 vt deorsu3 se mitteret vt sic cadēdo z nō se ledēdo hoīes mirarentur z ip̄m tanq̄3 dei filiu3 reuererent z inde occasionē inanis glīe assumeret cum oīs ciuitas laudaret eum z magnificaret. Uere dyabolica vox que non ad celi ascēsu3 s3 ad descēsu3 puocat et mentem hoīs de altiori gradu meritoꝝ pcipitare ptēdit. Nō

enī qs decipit sursū ascēdere mouet sȝ in ymaprouocat et deorsū ruere suadet q2 optat oēs cadere q̄ se sentit p̄ omibus cecidisse. Dyaboli q̄ppe ē stātes deorsū mittere. dei aūt iacētes sursū erigere. Dicēs aūt (mitte te deorsū) īfirmitatē suā manifestat q2 neminē pōt nocere nisi ipse deorsū se miserat. Nā ipse q̄ oēs deorsū cadere desiderat psuadere qdē pt p̄cipitare nō pōt. vñ cris. Nō dixit mitto ne vim facere videat sed mitte deorsū dixit vt ostenderet q2 vnusq̄sq3 nrm libertate arbitrij ꝛ volūtatis sue culpa cadit ī mortē. Illi' est qdē suadere sȝ nrm est psuasiōes ei' p legis obseruātiā fugare. ꝛ q2 xps supra vsus est auctē iōz ipse auctoritatē assumit scripture ꝛ hec nō vt virtutes cōstruat ꝛ doceat sȝ vt errores igerat ꝛ fallat. Vñ subiūgit. Scriptū est enī de te. s. in ps. q2 angelis suis mādauit de te. vt pseruēt te a nocumēto. ꝛ ī manib' tollēt te deducēdo. ne forte offendas ad lapidē pedē tuū malū incurrendo. Man' angeloꝝ dr hic ptās eoꝝ duplex. s. ptās seruādi a malo ꝛ pmouēdi ad bonū. ita q2 p̄ia est sinistra. scđa dextra. Auctoritas hec nō est ad ppositū q2 sm hiero nō intelligit de xpo capite sȝ de mebris. i. q̄libet iusto. Xps enī nō portat manib' angeloꝝ sȝ ipse verbo virtutis sue portat angelos ꝛ oēm creaturā nec indiget angeloꝝ auxilio q̄ maior est agelis. Est ergo auctoritas illa sm glo. sic exponēda q2 angelis suis āministratorijs spūtibus de'. mādauit de te viro iusto q̄cūq3 sis vt tolāt ī manibus. i. auxilijs suis sustollāt et ita custodiant te. ne offendas pede. i. mente vel affectū mētis ad lapidē. i. ad aliqđ offēdiculū peti. lapis enī dr quasi ledēs pedē vñ ois peti et culpe occasio ad quā pōt offendi affect' mētis noīe lapidis intelligit. Est ergo sensus q2 angelis mādauit deus vt custodiāt hoīem iustū a petis. nō q2 boni' hō psidēs de custodia āgeloꝝ debeat se p̄cipitio exponere ad suggestionē demonū ex q̄ loco ꝛ illud cognoscit q2 ad custodiēdū scōꝝ vitā angeli deputant. male ergo interptat diabolus scripturā et itellectū eius puertit ꝛ sic impertinent allegaut. Itē allegauit incōplete q2 ꝛ si esset de xpo etiā illđ qđ sequit debuerat meminisse. s. sup aspidē ꝛ basiliscū ambulabis ꝛ pculca leonē ꝛ draconē. Ipse enī dyabolus est aspis ꝛ basiliscus ipse leo ꝛ draco quē in tēptatiōib' xps cōculcauit. iō ptē scripture q̄ pro se facit tanq̄ supbus inducit. pte vero q̄ ptra se est tanq̄ astut' dimittit. Nam de angeloꝝ auxilio quasi ad infirmū loquit de sui conculcatiōe quasi tergiuersator tacet. Sȝ ꝛ h̄ auctoritate scripture aduersari' deuincit ꝛ sua itentiōe frustrat sm Hiero. In oīb' his tēptatiōib' dyabolus h̄ agit vt itelligat si filius dei sit sȝ dñs rñsionē sic tpat vt eū ābiguū relinquat. Vñ rñdes ait illi scriptū est. ꝛ dictū. s. cuilibz hoī. non tēptabis dñm deū tuū. s. q̄diu aliter euadere poteris. ego aūt hō sū ꝛ alit possum descēdere q̄ p iactantiā me p̄cipitare et iō nolo deū tēptare. Multipliciter aūt qs tēptat deū. s. indebite explorādo dei potētiā vel īdebite expetēdo ei' volūtatē vel īdebite inq̄rēdo ei' sapiam vel indebite expetēdo qđ poscit apud deū. Sȝ hec sūt vitāda q̄diu hō hȝ ex hūana rōne ꝛ facultate aliud qđ faciat. Vñ h̄ est argumētū q2 q̄cūq3 hō hȝ aliq̄d qđ pōt facere sm viā hūane rōnis vel ɔsilij vel auxilij ad euadēdū piculū nō dȝ illud omittere q̄rēdo diuinū expimētū q2 sm aug. Si periculū q̄tum caueri pōt nō caueret magis tēptaret deū q̄ in deū speraret. Vñ q̄uis de' oīa possit discipul' tñ suis ait. Si vos psecuti fuerīt ī ciuitate vna fugite in aliam. Et ipse idē fugit ꝛ latuit. Et ppt hoc pbatio ferri cādētis et monomachie. i. duelli tāq̄ illicita p̄hibent in iure. Si vero deficit hūana rō ꝛ pudētia et hō nō hȝ aliud qđ faciat tūc secure ad dei potētiā se cōuertat et sue pudentie cōmittat nō tēptando sed deuote pfitendo q2 sic non est dicēda tēptatio sȝ q2 xps adhuc hēbat qđ faceret q2 boni erāt ibi gradus p q̄s de pīnaculo descēdere poterat. iō dyabolo sic rūdebat. vbi cris. Nichil mot' nichil idignatus sȝ cū multa modestia scripturaruz ei rursus voce tūdet nos vtiq3 docēs q2 dyabolū p patiētiā atq3 toleran

Crisostom'.

Augustinus

Crisostom'.

tiā nō per signa supari nihilq3 ad ostētationē nři atq3 ad amorē facere gl'iandi. Et iterū. Aspice aūt quō non turbatus est dñs uno de scripturis hūilime cū iniquo decerptat ꝛ conformeris xpo p posse. Voluit dyabolus armis xpi q̄bus succubuit. Ex māsuetudine eum cepit ex hūilitate deuicit tu quoq3 cū videris hoīem effectū dyabolū et tibi obuiantē eo modo deuincas. Doceas aīam tuam formare os condecēs ori xpi. Sicut enī cū romanus forsitan resīdet iudex nō exaudiet responsum ignorātis eo mō loqui sic et xps nisi suo mō loquaris non exaudiet te nec vocabit te. hec cris. Moraliter multos dyabolus eleuat in altū vt facili' ad grauiorē trahat casū sicut cornix nucē eleuat vt ab alto deijciēdo frangat sic et pugil socium a terra subleuat vt prosternat. multi enī ducunt in altum prelatiōis et deijciūtur ibi qui in valle simplicis status fuerāt securi. In mōtibus enī gelboe ceciderunt fortes israel. Vñ sm aug q̄nto q̄s in loco supiori tāto in periculo maiori versat. ꝛ sm cris Prelatos subuertit elatio ideo ad talem locū dñs se assumi permisit. nec tñ ibi dyabolo consensit vt in talibus locis positi dyabolo resisterēt supra pīnacula tēpli etiā dyabolus hoīem statuit qui se ceteris meliorē estimet ꝛ per falsam hūilitatē deorsuz se mittat. Ex tūc ergo sm beru. q2 dñs nichil ośdit diuinitatis arbitrat' hostis eū esse hoīem. Temptauit eū tercio vt hoīem. Exinde enim assumens eū reportauit eū in montē valde excelsum. scđo miliario a quarētena versus galileā vt sc3 locus cōgruat tēptatiōi vt sicut in deserto vbi est esuries tēptauit de gula. supra pinnaculū vbi cathedra est doctoꝝ de vana gloria sic in mōte vbi videnť hec tpalia tēptat de auaricia. Et ostēdit ei omia regna mūdi non ea que nesciebat indicando sȝ sm Cris. ośdit etac si aliq̄s in loco excelso positus manum extenderet dicens. Ecce ex illa pte est affrica ex illa palestina ex illa grecia. ex illa ytalia et huiusmodi. Vel. ostendit id est exposuit et enarrauit ei in momento et in breuibus oīa regna mūdi. i. oīm regnorū pompā et gloriā ac magnitudine. vel omia concupiscibilia in mundo sicut sunt diuitie delitie ꝛ honores. vt quasi speciosa ꝛ delectabilia suaderet ꝛ vel sic eū sibi subijceret. Momētū est decies po pūcti vel quadragesima ps hore pūct' enī q̄rta ps hore est p hoc ergo significať breuitas vel transitus bonoꝝ tēporaliū mūdi hui'. vñ aūb. Bn asit in mometo tpis secularis et terena mōstrauť nō enī tā cōspectus celeritatis indicať q̄ caduce fragilitas ptātis exprimiť. In momento enī cūcta illa pretereūt et sepe honor seculi abit anq̄ venerit. Et temptauit eū de auaricia dñm oīm ex arrogantia ꝛ iactātia pmittēs mēdaciť q̄ dare nō poterat. et dicens (Hec oīa tibi dabo) et te rege faciā (si cadens) tanq̄ inferior adoraueris me tanq̄ superiorē qđ vere esset cadere ꝛ diabolo se subijcere. Vñ cris. Nichil enim sic diabolo hoīem subijci facit vt inhiare opibus ac habēdi amore superari. Et iterū. Regna mūdi promittit illi qui regna celoꝝ credētibus preparauit. gl'iam seculi polliceť ei qui dñs est glorie celestis. Spondet se vniuersa dare qui nichil hȝ et qui oīa possidet. ob eo se iubet adorari in terra quē angeli ꝛ archāgeli adorant in celo hec crisosto. vbi et glo. Ecce antiqua dyaboli supbia sicut ei in pricipio voluit se silem deo facere ita nūc volebat diuinū cultū sibi vsurpare. Et est hic notandū q2 si ɔsiderem' principis hui' tēptationis nunc tēptatio est auaricie si finem temptatio est ydolatrie et bñ iungitur q2 auaritia ē ydoloꝝ seruitus. Cōsiderandū etiā q2 gloria mūdi q̄ cū mundo paritura est in mōte ꝛ in supcilio demōstratur ꝛ dyabolus hoīem ducere ad mōtē nitiť. vt corruat et ei subijciať suadēs vt seruiat ei negligēs iusticiā dei a cuius seruitio liberet nos xps pro nobis tēptatus et passus. Dñs aūt ad campestria et humilia descēdit vt dyabolum humilitate superaret. Nec intuebať sibi ośsa oculo concupiscētie sicut nos sȝ sicut medici sine lesiōe vidēt morbos. Cū ergo volueris fieri magn' et alt' ꝛ aū oculos mentis

Moralr.

Augusti.
Crisosto.

Beru.

Crisosto.

Ambro.

Crisosto.

ista, pponis scito q dyabolus tibi regna mūdi ostēdit q̄ si
consequi volueris necesse ē vt pcidens dyabolum adores
qr adoraturus dyabolū aū corruit et nunq̄ sine casu dya
Ambrosius: bolus adorat vñ amb. Habz em ambitio domesticuz picu
lum z vt dñetur alijs pus fuit z curuat obsequio vt hono
re donetur z dū vult esse sublimior fit remissior Omnis
quidem ptās z ordīatio ptātū a deo est ſz a malo ptātis
ambitio nec est ptās mala ſz is qui male vtit ptāte. Do
cemur ergo ambitionē despicere eo q dyabolice subiacz
ptāti hec amb. ¶ Sed z hic homicida ille succubuit z do
minus z victor aucte diuina ɔminatus euz abiecit et ab
scedere iussit di. (Uade) z recede a me scz in ignem eter
num (sathana) q̄ veritati z hoīm saluti aduersario. In q̄
Crisostomus: vt ait cris. finez temptandi dyabolo ponit ne pgredia
tur vlterius temptās. Continuo em illū in fugaz vertit
neqz alijs iam eum p semetipm tēptationibus appetit
Ubi etiam docemur proprias iniurias portare ſz nullo
mō dei iniurias tolerare. vnde criso. Xp̄s cuz passus fuis
set temptationis iniuriaz dicente sibi dyabolo si filius dei
es mitte te deorsū nō est turbatus nec dyabolū increpauit
Nūc aūt qñ dyabolus dei sibi vsurpauit honorem di. hec
oīa tibi dabo si cadēs adoraueris me exasꝑatus est et
repulit eū di. (Uade sathana) vt nos illius discamus ex
emplo nr̄as quidē iniurias magnanimiter sustinere dei
aūt iniurias neqz vsqz ad auditum sufferre qm in propri
is iniurijs esse quēpiam patientez laudabile est iniurias
Hieronymus: aūt dei dissimulare nimis impium est vbi et hiero. Non vt
pleriqz putant cadē sathanas vt apl̄s petrus sniā ɔdem
natur petro em̄ di. vade retro me sathana i. sequere me q̄
ɔtrius es voluntati mee h̄ vero audit vade sathana z nō
di. retro me vt subaudiat. Uade in ignem eternū qui
paratus est tibi z angelis tuis deinde dño subiungit (Scri
ptum est) omni hoī (dñm) oīz sp potētiaz (deū) sp crea
tionē (tuū) s. q̄ dz eē tuus p cultū spālem (adorabis) itē rursus
fide spe z caritate (et illi soli seruies) exterius seruitute la
Augustinus, Beda: trie. Et p hoc scdz aug. Nō excludit sui9 debita dñiōē
poralibus. Et fm bedā iubemur h̄ soli deo seruire seru
tute latrie que soli diuinitatis cultui debetur vñ z hi qui
hanc idolis impendunt idolatre nuncupant sed ab aplō
iubemur p caritatem inuicem seruire seruitute dulie que
communis est siue deo siue hoi siue cuilibet rerum natu
re. Itaqz vt ait beda dicēs dyabolus saluatori si pcidēs
adoraueris me econtrario audiuit q ipe magis adorare
eum debeat deum z dñm suū quasi sibi diceret. Nō ego
te nō tu me debes vt deum adorare ſz adoratio dyaboli
subiectionis est nō deuotōis. ¶ Ex supradicto ordine tē
ptationis pz q dyabolus incipit a leuiorib9 z pcedit ad
grauia deinde ad grauiora z tandē ad grauissima Ince
pit enim a temptatione leui qñ temptauit eum de gula
q̄ temptatio leuis est maxime tpe famis et finaliter post
alias puenit ad grauissima qñ tēptauit eum de idolatria
Uicit aūt xp̄s ipsas temptationes eis in suis principijs
obuiādo. Nā mox cū dyabolus temptatiōes inferebat
xp̄s eas repellebat. Sic z homo mox vt dyaboli tēptati
ones senserit eas in suo introitu debet repellere. Nā vt di
Hieronymus: cit hiero. Lubricus est serpens antiquus z nisi capite te
neat totus statim illabit. Habz em̄ serpens infernalis ca
put. s. malā suggestionē. habet corpus. s. ɔsensū hz caudā
scz operis ɔsūmationē. Ubi autē pōit caput suggestio
nis statim pōit corpus ɔsensus z vbi pōit corpus cōsen
sus statim pōit caudam operis et ideo in suo capite. i. in sua
suggestione ē ɔterēdus z tūc nocere nō poterit nec q̄ntū
ad corpus nec q̄ntuz ad caudā qz āputato capite sugge
stiōis tota est ɔfracta vis serpentis infernalis. Et con
sūmata. i. superata omi temptatōe ad quā explēdaz do
minus venerat lucifer nō inueniēs qd agerz audito dei
nomine reliqt eū quē tñ nūq̄ teuuit qz supatus a tēptati
one cessauit et recessit ab eo tanq̄ victus et ɔfusus. vsqz
ad tp̄s. postea ei nō tm̄ dolose tēptaturus ſz aparte p iu
deos eū et in se et i membris suis ipugñaturus aduenit. qz
appropinquante tpe passiōis psecutionez eis p principes
sacerdotū suscitauit non p seipm solum ſz et per alios ac
per organa z instrumenta sua ppria cepit euz impugnā
te putās eum mortis timore deijcere scdm criso dyabo
lus non q̄si obediens precepto recessit sed diuinitas xp̄i
et spūssctūs qui erat in eo excussit inde dyabolū qd quī
dem ad nostram pficit ɔsolationē qr nō tādiu hoīes dei
dyabolus temptat q̄ndiu vult ſz q̄ndiu xp̄s permittit et
si eum permittat paulisp temptare ad nostram vtilitatē
tñ repellit ppter nostram infirmitatem qr nō patit nos
Augustinus: tēptari vltra q possum9 sustinere vñ aug. Si tm̄ posset
noscere dyabolus q̄ntuz vult aliquis iustorum non rema
neret. Tribus aūt premissis ɔgressionibus in quibus ad
huc exercetur milicia xp̄iana oīs temptatio dicitur con
sumpta in suis radicibus z superata qz in gula superbia
auaricia ex quibus temptatō oritur oīa vicia sibi ɔfede
rata sunt pcepta In his em̄ tribus est oīm materia deli
ctorum quasi semina in ipsa origine sunt cauēda qr iohā
ne attestante omne qd in mundo est ɔcupiā carnis est z
concupiā oculor z supbia vite. Cui triplici hostis telo
totidem arma defensionis scilz scutū triangulū oppone
re debemus vt ieiunio concupiām carnis orōne supbiā
elemosina auariciā repellam9. Sicut aūt ille hostis anti
quus a dño vsqz ad tp̄s recessit z tempore passionis red
iens non in dolo ſz aperte eum impugnauit sic et nos ali
quando temptare intermittit z qñ in temptatiōe nō pre
ualet a nobis vsqz ad aliud tp̄s recedit vt quasi securos
inueniens repēte rediens facilius inopinatus irrumpat
¶ Instruimur ergo hic ad cautelaz quia licet aliquam tē
ptationem supemus sp tñ dyabolū ad pūgnam paratū in
uenimus tpe vero passiōis oīno vict9 dyabol9 relegat9
Augustinus: ē in infernū i diebus antixp̄i soluēdus fm apoc. ioh. vñ
aug. innuit q iste tēptator fuerit lucifer pmus angel9 ci
le supior q̄ pmū hoīez supauerat credēdus ē āt ipe dia
bolus hoīs formā ad horā assumpsisse in q̄ dñm circum
ducere z ei colloqui posset ¶ Et notandū q ordo tēpta
tionū xp̄i sic scdm math. positus fuit fm ordinē tēptati
onum ade q̄ fuit iste. In quacūqz die comederis ecce gu
la eritis sicut dij ecce inanis g'ia sciētes bonū et malum
ecce auaricia que nō ē tm̄ pecunie ſz z sublimitatis et scie
cū supra modū ambit fm vero aug. Certū nobis nō est
q̄ fuerit scda z q̄ tertia. Sz duo euāgeliste varie narrant
potest assignari qr vna temptatio est de cupiditate pīci
paliter alia de elatiōe z freq̄nter cōtingit q vnū vicium
ex alio nascit z ecōuerso z lō math. pponit vnā luc. vero
aliā. Uñ remigius ob h̄ euāgelistar hāc iste illanc vero
Remigius: ille premittit qr inanis gloria z auaricia adinuicez se gi
gnunt. Xp̄s vero dyabolū in tēptatiōe gule supauit z h̄
quondam in ydolo belis z draconis prefigurauit. In ba
bylone em̄ ydolū belis p deo colebat quod multum co
medere et bibere dicebat quod daniel destruxit et sacer
dotes eius interemit. Ibidez etiā in spelūca draco latita
bat quem gens tanq̄ deuz estimabat cui sacerdos statu
tis horis cibū offerebat daniel autem massam de pice et
adipe et pilis confecit z in os draconis iniecit. Quā cuz
comedit statiz est eruptus z sic vterqz deuorator z gulo
sus p danielē est destructus z iō daniel xp̄m designauit
q̄ tēptatiōem gule supauit. Xp̄s etiā supauit dyabolum
in tēptatiōe supbie z hoc prefiguratū fuit oliz in dauid z
nece golye. Golyas supbissime de fortitudīe sua se iacta
uit quem dauid cum funda ad terraz deiecit z pprio gla
dio interfecit golyas gigas figuram supbi tenet luciferi
dauid aūt pastor q̄ huc pstrauit xp̄s ē qui in temptatōe
superbie hūiliter triūphauit. Tertio xp̄s dyaboluz in tē
ptatione auaricie superauit qd z dō in nece leonis et vr
si prefigurauit leo et vrsus auariciam figurabāt qr aufe
rendo sibi ouem eā pperabant. Dauid aūt ouem suā eri
piens raptores interfecit z xp̄s superata tēptatōe auari
cie sathanam a se reiecit. ¶ Abiecto autez sathana (acces
serunt āgeli) et tanq̄ victori (mīstrabāt ei) sic q̄ viriliter

pugnãdo cõtra dyabolũ triũphauerit ministerio ꝛ con-
sortio angeloꝝ dignus erit. De tẽptationũ vero sugge-

Crisostomus.

stionibus sic dicit cris. Nũc breuiter ꝯstringam⁹ quid si-
gnificẽt xpi temptatiões. Ieiuniũ est abstinẽtia a rei male.
Qñ vero qs inflat⁹ fuerit quasi sctũs ductus est qsi super
tectũ. Et hec tẽptatio sequit̃ primã qm victoria tempta-
tionis gloriatione opera⁊ ꝛ fit cã iactantie. Fuge exalta-
tionẽ cordis ꝛ nõ patieris ruinã. Ascensio aũt montis ẽ
processio ab altitudine diuiciarũ ꝛ gloria huius mundi.
que de supbia cordis descẽdit. vt etiã dicit bern. q̃ quartã
temptationẽ de dño nõ legit ignorat scripturã q̃ dicit q̃
tẽptatio est vita hoĩs sup terrã. Apls q̃z dicit cum fuisse
temptatũ p oĩa pro similitudine absq̃z pctõ. Voluit aũt

Gregorius.

xps tẽptari pluribus ex causis. Prima est sm greg. vt p
suã temptationẽ nos a nr̃is liberaret. sicut p suã mortẽ

Hylarius.

nos a nr̃a liberauit. Scd̃a est sm hyla. vt cautos nos fa-
ceret ne scz aliquis ꝯtumeliq̃z sctũs ꝓsumat de se quasi
de tẽptatiõibus sit imunis. Et ideo post baptismũ et ac-
cepto spũsctõ tẽptari voluit vt oñderet q̃ sctificatis ma-

Augustinus

ior pugna incũbit. Tertia est sm aug. vt nobis exemplũ
pugnãdi daret ꝛ p hoc nos instrueret ꝛ vt esset mediator

Crisostomus.

nõ solũ per adiutoriũ sz etiã per exẽplũ. Quarta est sm
cris. vt nos animaret vt ſ nemo turbet̃ de temptatiõib⁹

Leo papa.

preter spem irruẽtib⁹ vbi etiã xpm videt sub di tẽptatiõi-
bus. Quita est sm leonẽ vt dyabolũ vinceret ꝛ vincẽdo
eius virtutẽ ꝛ audatiã reciperet. Sexta est sz aplm vt tẽpta-
tis meli⁹ misereri ꝛ cõpati sciret et nobis de sua mia spez
faceret qr hõ tẽptatus factus miseret̃ ꝛ cõpatit̃ tẽptatis.
Itẽ temptari voluit vt tẽptatis consolationẽ daret. fuit
eni temptatus statim qñ fuit baptizatus qñ a patre fili⁹
est appellat⁹ qñ spũsctũs i spẽ columbe sup eũ mansit.
qñ celũ sibi apertũ fuit qñ xl dieb⁹ ꝛ noctibus ieiunauit.
vt per hoc det̃ itelligi q̃ si aliqs temptat̃ nõ ꝓpter hoc ẽ
min⁹ a pctõ mũdatus nõ est min⁹ dei filiatiõe dign⁹ non
est min⁹ spũsctõ plenus nõ est min⁹ celo dignus nõ ẽ mi-
nus in pñia sua deo acceptus. Igitur qr dñs sic fuit con-
trectatus ꝛ tẽptatus nõ miremur si nos tẽptemur. ꝛ qꝛ
in oĩbus vicit nitamur ꝛ nos eius adiutorio vt vicamus.
Nec i aliqua virtute nr̃a cõfidam⁹ sed totã spem et fidu-
ciã in adiutorio altissimi ponam⁹. Et sicut vbiq̃z dñs ad-
uersariũ suũ nõ virtute potẽtie sed auctoritate scripture
conuicit di scriptũ ẽ qr hũilitate nõ potẽtia eũ vincere et
sue patiẽtie nobis exẽplũ ꝓbere volebat sic ꝛ nos quotiẽs
a prauis hoĩbus aliqd patimur ad doctrinã poti⁹ q̃ ad
vindictã excitemur ꝛ aduersarios nr̃os hũilitate ꝛ patiẽ-
tia magis q̃ supbia ꝛ potentia vincam⁹. Attẽde itaq̃z
ex pdictis documẽtũ q̃ dñs in oĩbus tẽptatiõibus suis
vsus est auctoritatib⁹ sacre scripture ad nos ĩformãdum.
Attẽde qd ille rñdit ꝛ qñ talis tẽptatio aduenerit dic il-
lud ꝛ tu sp̃ vicz rñdẽdo p scripturã sicut ipse fecit. Vñ si tẽ-
ptat te appetitu honoꝝ debem⁹ rñdere scriptũ ẽ. Quid
supbis terra ꝛ cinis oĩs potẽtatus breuis est vita. Si tem-
ptat de appetitu diuitiarũ rñdeam⁹ scriptũ est. Nichil i-
tulim⁹ in hunc mũdũ nec auferre qd possumus ꝛ nudus
egressus sum de vtero mr̃is mee et nudus reuertar illuc.
Si temptat de appetitu deliciarum carnaliũ respõdea-
mus scriptũ est. Caro ꝛ sanguis regnum dei nõ posside-
bũt vbi sm glo per carnẽ ꝛ sanguinẽ vẽtrẽ ꝛ libidinez i.
opa carnalia designat et ita de aliis quibuscũq̃z viciis im-
pugnamur. sp̃ vtamur clypeo sacre scptũre ad defensio-
nẽ nostrã cõtra istud viciũ. De pmissis domini factis sic

Anselmus

dicit ansel. De baptismo i desertum in spũ solitudinis in-
gressus es vt vite solitarie i tenõ deesset exemplũ. Soli-
tudinẽ et ieiuniũ xl dieꝝ. famis acerbitatẽ temptamen-
ta illusoris spũs equanimit̃ tolerasti vt oĩa h̃ nobis tole-
rabilia efficeris et uerũ. Exinde dilectissimus ihs solitu-
dinis tibi secreta dicauit et scificauit ibi ieiuniũ. ibi ibcel-
dum docẽs cũ callido hoste cõflictum. Hec tibi sctã ꝓ te
facta et q̃nam mõ facta sũt diligenter attendẽs dilige eũ
a quo facta sunt hec ansel. Eya nunc xpi discipule cum
pio mgr̃o solitudinis secreta petẽ q̃ vt soci⁹ ferarum esse

ctus arcana silentiĩ orbnis deuote diuturni ieiuniĩ tri-
ne cõflictionis cũ callido hoste imitator fias ꝛ particeps
et in oĩ tẽptatione discrimine ad ipsũ m discas habere re-
cursum pro eo q̃ nõ habem⁹ põtificẽ q̃ nõ possit cõpati i-
firmitatibus nr̃is tẽptatũ per omĩa pro siĩitudine absq̃z
pctõ. Nec timere debes tẽptatiões aut dubitare in eis.
qr quos deus diligit sepe castigat ꝛ multe tribulationes
nõ quoscũq̃z sz iustoꝝ vt cũ probati fuerint coronã vi-
te accipiãt. vñ amb. Docet igit̃ te scriptura diuina. nõ so-

Amb

lum ꝯtra carnẽ et sanguinẽ sz etiã ꝯtra insidias spũales
esse certamen. Corona ꝓposita est subeunda certamine
sunt. Nemo põt nisi vicerit coronari. nemo autẽ vincere
nisi ante certauerit. Ipi q̃z corone maior est fructus vbi
maior est labor. Et io temptationẽ nũq̃ timere debem⁹
est enĩ cã victorie materia triumphatoꝝ non timeamus
tẽptationes sz magis in temptatiõib⁹ gloriemur dicens
Cũ infirmamur tũc potẽtes sumus. Tunc enĩ nectitur
corona iusticie tolle martyrũ certamina tulisti coronas.
tolle cruciatus tulisti beatitudines. nõ debemus igitur
temptatiões seculi pro malis timere quibus bona pre-
mia cõparant̃ sz magis rogare cõtemplatione ꝯditiõis
humane vt eas tẽptatiões subeam⁹ quas ferre possum⁹

Prosper

hec amb. Vñ et prosper ad magnã vtilitatem fideliũ re-
seruata est materia certaminũ vt nõ superbiat sanctitas
q̃diu hostium incursum sentit infirmitas. Attemptat aũt
dyabolus specialiter sex modis. in bonis per elationem
in malis per desperationẽ in ocio p luxuriã in negociis
per turbationẽ in iusticia per crudelitatẽ. in mĩa p adu-
lationẽ ꝛ quis multis modis temptet quatuor tñ mo-
dis specialiter decipit ꝛ fallit. Primo suadendo bonum
propter malũ vt cum hoĩ instabili suadet religionis in-
gressum ꝓpter hoc vt apostatet postmodũ. Scd̃o suadẽ-
do malũ sub spẽ boni vt periurare pro rebus alicuis cõ-
seruandis. Tertio dissuadendo bonũ tanq̃ nociuum vt
eum dissuadet bono viro religionis ingressum ne de hoc
peniteat ꝛ egrediens cõfundatur vel quando dissuadet
alicui orõnẽ vel elemosynã ne p hoc incurrat vanã gl̃iam.
Quarto dissuadẽdo malũ vt peius adducat vt qñ dissua-
det intẽperantiã victus ꝛ somni. vt i nõ discreta abstinẽ-
tiã qd peius est iducat. Multa ergo sollicitudie ꝓcauen-
dũ est oĩbus ne dyabolicis capiant̃ insidiis et ei⁹ inuol-

Leo pa.

uant̃ laqueis quos vbiq̃z pretẽdit modis variis. vñ leo
pa. Non desinit hostis antiquus transfigurãs se angelũ
lucis deceptionum laqueos vbiq̃z pretendere. Nouit
cui adhibeat estus cupiditas cui illecebras gule ingerat
cui apponat incitamenta luxurie. cui infundat virus in-
uidie. Nouit quem merore conturbet. quem gaudio fal-
lat quem metu opprimat. quẽ admiratione seducat oĩm
discutit consuetudinem ventilat curas scrutat̃ affectus.

Bern.

Et ibi querit causas nocendi vbi quemadmodũ studiosi-
us viderit occupari. hec ro. sollicite ergo qlibet vigilet qr
null⁹ sine tẽptatiõe est. vnde bern. Hoc ꝓmonitos vos
esse volo qr nemo in corpore viuere poterit sine tempta-
tione ꝛ qui ab vna liberatur statĩ expectet aliã ꝛ sic petat
ab ea liberari vt ueuerit aliam ꝓtinus esse vẽturã. sepius
eĩ fit vt vnã domin⁹ patiat̃ diutius ĩmorari ne alia possit
accedere aut ab vna citi⁹ liberet vt alia possit exercere
hec ber. Victoria itaq̃z facta ꝛ temptatore victo pre cõ-
fusiõe recedente venerũt ꝛ redierũt angeli vt seruientes ꝛ
subiecti sibi ad obsequiũ pati. et accedentes ministrabãt
ei sicut vero domino ꝓpriĩ sui volũtatẽ ei⁹ ĩplẽtes q̃ ꝓci-
piente dño ad tempus recesserãt agonẽ ei⁹ ꝓcul aspicien-
tes vt diuinitas eius diabolum magis lateret. ꝛ vt con-
ueniẽti⁹ locũ tẽptandi hret ne forte vidẽs circa eũ ãge-
los ad eũ non appropinquaret ꝛ vt victoria xpi excellẽ-
tior appereret ex h̃ q̃ solus ipsm deuinceret. ꝛ ne eoꝝ ꝓsidio
eguisse vl vicisse videret̃ ꝓcedit tẽptatio vt victoria seq̃-
tur. p⁹ victoriã statim fuerunt angeli vt victori dignitas

Grego.

cõprobet̃ ex h̃ ei diuinitas xpi apparet ꝛ fit manifesta quia
nulla natura sup angelicã nisi diuina et sm greg. ex hac re

vni⁹ psone vtraqꝫ nā ostēditur q̄r ⁊ hō est quē diabol⁹ tē-
ptat ⁊ idem ipse de⁹ est cui ab angelis mīstratur. Hec aūt
mīstratio triplicit̄ pt accipi p̄mo de corꝑali subuētōe vt sit
sensus mīstrabāt .i. esurienti in cibo subueniebant. secundo
de adoratione. vt sit sensus ministrabant ipsum tanquā
deum supplicit̄ adorabāt tertio de cōgratulatiōe ⁊ lau-
datiōe. vt sit sen. ministrabāt .i. sibi pugnāti ⁊ vincēti con
gaudebant ⁊ eū laudabāt. De hac victoria domini ⁊ mi
nisteriis angeloꝝ sic dicit ansel. xl. dieꝝ completo ieiunio
dyabolum cū suis temptamētis supans angelico est mi
nisterio glīficatus e docens nos toto vite p̄ntis tp̄e dele
ctationes reꝝ tp̄aliū declinādo mundū cuꝫ suo principe
pedib⁹ n̄ris substernere ⁊ sic angelicis p̄sidijs cōmuniri
vū ⁊ bern. Deinde tēptatōibus supatis ⁊ temptatore fu
gato accesserūt āgeli ⁊ ministrabāt ei ⁊ tu ergo si vis h̄re
ministeriū angeloꝝ fuge ꝯsolatiōes seculi ⁊ tēptatōibus
resiste dyaboli rēuuat ꝯsolari aīa tua in alijs si vis in dei
memoria delectari. Vñ etiam cris. q̄diu enīꝫ fuit in ꝯfli-
ctu posit⁹ neq̄q̄ āgelos apparere p̄misit ne scꝫ aū victo
riam supandū fugaret. Postq̄ꝫ vero illū p cūcta deuicit
⁊ victū fugere pcepit tūc āgeli pater apparēt vt tu discas
q̄ te q̄qꝫ post ꝯfecta de dyabolo victoriā angeli repente
suscipiet plaudētes tibi teqꝫ stipatorum more vbiqꝫ co-
mitātes ⁊ in oībus honorantes. Sic vtiqꝫ ⁊ lazaꝝ post
fornacē paupertatis ac famis totius p̄ssus āgustie susci
pientes ad requiem ptulerunt ⁊ iteꝝ. Angeli agonē xp̄i
procul aspiciebant ne viderel eoꝝ presidio deuicisse ⁊ vi
ctoria facta accesserunt ⁊ ministrabat ei. Sꝫ qd ministra
bāt scriptura n̄ exp̄mit sꝫ satis credibile est q̄ ministra-
bant ei aliquid comestibile vt serui ⁊ mīstri q̄r legit̄ esurisse
se ⁊ hoc n̄ pp̄ter necītatē ipotētie xp̄i ei ministrabat sꝫ ad
reuerētiaꝫ exhibēdā ⁊ pp̄ter honorificentia p̄tati n̄ ei dꝫ
q̄ adiuuat sꝫ q̄ mīstrāt hec cris. ¶ Hic diligentius atten
de ⁊ conspice dn̄m comedete soli circulstantib⁹ angelis
et ꝯsidera bn̄ oīa q̄r pulcra sunt valde et deuota. Et q̄ro
q̄d angeli mīstrabant vt p⁹ tā longū ieiuniū comederet
de h ei scriptura nō loquitur possumus atvictoriosū prā
diū sicut volum⁹ ordiare ⁊ q̄de si ei potētiā ꝯsiderem⁹
poterat res q̄s vellet creare et p sue voluntatis arbitrio
creatas h̄re sꝫ nō inuenimus q̄ hac potentia p se vel di-
scipulis suis vsus fuerit p turbis vero vsus fuit quas du
abus vicibus in multitudie magna de panibus paucis
pauit de discipulis at legim⁹ q̄ eo p̄nte vellebant spicas
pp̄ter famem et comedebant sīr cuꝫ fatigatus ex itinere
sedebat super puteū loquēs cū samaritana nō dꝫ q̄ cre
auerit cibos sed q̄ miserit discipulos in ciuitatē ad que
rendum eos nec est verisīe q̄ p miraculū sibi prouiderꝫ
q̄r miracula ad aliorum edificationē ⁊ in p̄ntia plurium
faciebat sꝫ h nō erāt aliq̄ nisi angeli. Quid ergo circa hoc
meditabimur in mōte naqꝫ illo no erat h̄itatio hominū
et cibi parati sꝫ an alubi pata cibaria portauerūt ei ange
li sicut contigit danieli. Cū eni abacuth pp̄ha pulmentū
messoribus suis paſset portauit eū angelus dn̄i per capil
los de iudea in babilonē ad danielē vt comederet et po
stea in momento euꝫ reportauit. Immoremur ergo h et
hunc modū assumamus ⁊ cū dn̄o ihū in suo prandio io-
cundemur senciatqꝫ m̄r sua excellentissima de hac eadē
iocunditate atqꝫ victoria p̄ieitaqꝫ et deuote sic medite
mur. Pergūt duo ex angelis dn̄o ānuente ⁊ in momēto
fuerūt corā m̄re ac eā reuerenter salutātes de filij sui sta
tu sibi narrāt et modicū pulmentū q̄d sibi ⁊ ioseph pa
uerat ac panē cū alijs oportunis reportant reuersi ergo
pant in plana terra ⁊ mēse būdictōem solēniter peragūt
Conspice h ei dn̄i in singulis q̄ agit ⁊ q̄ ſilr sedet in terra
composite ⁊ comedit sobrie circumstāt angeli mīstrātes
dn̄o suo ⁊ ymnū cantāt de cāticis syon ac iocundant ⁊ di
em festum agunt cū eo. Sꝫ si dici liceat p̄mixtū est hoc fe
stum compassiōe p̄ maxīa pp̄ter quā ⁊ nos plorare debe
remus ꝯspiciūt ei eū reuerenter ⁊ ꝯsiderātes deū ac do-
minū suū et totius mūdi creatorē q̄ dat escaꝫ oī carni sic

humiliatū ⁊ sustentatōe cibi corꝑalis indigentē et come
dentē sicut ceteri de pp̄lo mouent̄ cōpassiōe sup eo. Et
credo q̄ si corde affectuoso in hoc statu euꝫ respiceres et
eū aliqualiter diligeres ex valida ꝯpassiōe plorares tan
dem sustentatione cibi pcepta ⁊ grarū actiōe reddita do
minus ihs volēs ad m̄rem redire cepit de monte descē
dere conspice etiam nūc bn̄ cū quō solus vadit nudis pe
dibus dn̄s oīꝫ ⁊ ei vehementer cōpatere ⁊ vade sp̄ cū eo
seruiens sibi in oībus studiose. Oratio.

Domine ihū q̄ ductus in deserto a spiritu ieiunans xl
diebus et noctibus et postea esuriens temptato
rem tuum superasti da michi iesu misericors vir-
tutem abstinentie ⁊ ꝯtinētie ieiunare a vitijs ⁊ pctīs esu
rire ⁊ sitire iusticiā ⁊ vt tēptatorē meū immo tēptatorēs
meos mundū carnem dyaboluꝫ deus tua gr̄a deus tuo
auxilio valeā superare ⁊ q̄r tēptatio ē vita n̄ra et miseria
sup terrā memēto dn̄e n̄re miserie ac laboris et da nobis
in tēptatiōe nō cadere sꝫ p tuā tēptatōeꝫ sp̄ vincere ⁊ tā
dem ab oībus tēptatiōibus misericoditer liberari. Amen.

De testimonio iohis de christo. Ca.xxiij.

Altera autem die

Jo primo

post regressuꝫ a deserto venit ihs ad iorda
nē quē iohes vidēs (ad se venientē) ostēdit
cū digito ⁊ exclamauit di. (Ecce agn⁹ dei
ecce q̄ tollit pctā mūdi) Ubi tangit̄ testimoniū iohis de
xp̄o dupl'r p̄mo q̄tuꝫ ad ei⁹ verā hūanitatē in q̄ p nobis
immolat⁹ ē cū dr (ecce agn⁹ dei) .i. a deo missus vt hostia
acceptissima imolādus scd̄o q̄tuꝫ ad eius diuinitatē cū
subdit̄ (q̄ tollit pctā mūdi) q̄r tollere pctā ē pp̄riū ipsius
dei. Hec q̄ppe ē cā q̄ venit vt pctis mūdi pctā suscipiēs
pctī labem ⁊ oīm mortem in se q̄ vinci non posset abole
ret iam venerat ⁊ nō agnoscebat̄ sꝫ nūc demonstrat̄. Ec
ce est h quē desiderauerūt p̄triarche quē prenunciauerūt
pp̄he quem p̄figurauit lex ecce agnus dī qui tollit pctā
mūdi acsi diceret Ecce innocens inter pctōres iustus int̄
reprobos pius iter impios in q̄ nullū pctm̄ potuit inue
niri ⁊ id potēs ē tollere pctā mūdi vnū sicut agnus oblat⁹
ē pro pctīs pp̄loꝝ q̄r in eo ē gr̄a ⁊ virtus purgatiua pec
catoꝝ. ¶ Spāliter aūt inter cetera aīalia q̄ in lege offerri
ꝯsueuerunt xp̄m agnū noīauit q̄r licet alia aīalia immo
larentur in lege vt bos vitulus capra ⁊c tn̄ xp̄s magis ⁊
potius vocatur agn⁹ q̄ꝫ cetera aīalia immolaticia. P̄mo
q̄r inter oēs figuras veteris testi agn⁹ pascalis expressius
figurabat xp̄m innocentē immolandum q̄r ille pascalis
agnus erat sine macula ⁊ p eius imolatōem filij isrl libe
rati sunt a seruitute egyptiaca. Sic et xp̄s erat sine pec-
cato ⁊ p eius passionē liberati sumus a seruitute dyaboli
ca ⁊ nō solū pp̄ter innocentiaꝫ sꝫ ⁊ propter simplicitatē
xp̄s dicit⁹ ē agn⁹ q̄r sic agn⁹ ad victimā duct⁹ ē ⁊ nō ape
ruit os suum. Scd̄o q̄r licꝫ alia fierēt sacrificia in templo
certis tp̄ibus vnū tn̄ erat quotidianum in q̄ iugiter vnus
agnus mane ⁊ alius vespe offerebat̄ nec h mutabat̄ vn-
q̄ꝫ sꝫ tanq̄ꝫ p̄cipale obseruabatur alia erāt ex adiūcto
et tp̄e determinato. Hoc ḡ iuge sacrificium q̄d figurabat
perpetuitatem btitudinis fiebat de agno sicꝫ xp̄s n̄ra p
petua btitudo est. Agnus etiaꝫ dr̄ ab agnitōne siue ab a
gnoscendo q̄r agnouit patrem factus ei vsqꝫ ad mortem
obediens et agnouit matrem curaꝫ eius discipulo ꝯmit
tens. Agnus dr̄ etiā a pietate q̄ tollit pctā mūdi non se-
mel tm̄ sꝫ et quotidie vū theophilus nō dixit q̄ toller sed
q̄ tollit q̄si sp̄ hoc faciēte. Nō eni tunc solū tulit cum pas
sus est sꝫ ex illo tp̄e vsqꝫ ad p̄ns tollit nō semp crucifixus
Unā eni pro pctīs obtulit oblationē sꝫ sp̄ purgans p il-
lam hec theophilus. Tollit eni pctā satisfaciēdo et lauā
do nos a pctīs in sanguine suo et preter hec dimittendo
q̄ndie que facta sunt et adiuuando ne fiāt oīno liberan-
do ⁊ perducēdo ad vitam vbi oīno fieri nō p̄nt. Nō solū
aūt lauit nos q̄n sanguinem dedit p nobis vel q̄n bapti
zamur in mysterio passionis illius verūetiā q̄tidie lauat
nos in sanguine suo cum eiusdē be. passionis meōria ad

Anselm⁹ — Bernar. — Crisosto — Theophil⁹

De testimonio Johānis baptiste

altare replicatꝰ cū panis ꝛ vini creatura in sacrm carnis ꝛ sanguinis eius ineffabili spūs scīficatione transfert cuꝫ scīssimo eius corpe et sanguine satiamur. Propter duo vero aliorū triū s pro dimittēdo ꝛ adimuādo dicimus in missa bis agnus dei miserere nobis ꝑpter tertium dicimus da nobis pacem. O agne dei agnosce me miserum inter oues a dextris tuis ponendas. sꝫ prius dimitte mihi peccata et offensas vt me meliꝰ inter tuas oues agnoscas.

Crisostomꝰ. Scdm cris. iesus nunc scdo post baptismū venit ad iohannē duplici de causa. Prima qꝛ illud erat baptisma piē et ipe eum cū multis baptizauerat vt nullus suspicetur et putat qm ipe tali ꝑposito ꝛ ex eadē cā ex qua et alij ad iohannē ꝛ iordanē venerant. puta vt pctā confessurus aut in pniam i flumine abluēdus. Propter ea accedit dans iohāni occasionē corrigēdi hanc suspitionē quā iohānes ꝑ verba correxit agnū ac redemptorē vocando ab oī qd in toto orbe erat pctō. Etenim in dicēdo Ecce agnus dei ec q tol. pec mūdi oēm hanc pemit suspitioēꝫ qꝛ eni ita purus erat vt alioꝝ pctā absolueret ꝛ cūcta hūani generis pctā delere posset multomagis absqꝫ oī erat ipe delicto. iō manifestū est qm nō vt pctā confiteretꝰ vel in pniam ablueretꝰ accessit sꝫ vt occasionē daret iohanni loquēdi de ipo. Scda cā vt hi q priora audierāt certiꝰ reciperēt que dicta erāt et alia rursus audirēt. Vn̄ subiungit (Hic est de quo dixi) anteqꝫ ad baptismū veniret (pꝰ me venit vir) vilis in virtute et grā et etate pfecta (qui añ me factus est) dignitate. qꝛ prior me erat. eternitate (ꝛ ego nesciebā eum) qntum ad personā determinataꝫ ante suū ad me aduentū (sed vt manifesteꝰ in israel) .i. ipi isrl. (ꝑpterea veni ego in aqua baptizās) ꝛ pniam pdicās iō inquit desertū ꝛ solitudinē reliquiꝛ ad planitiē descēdēs baptizare cepi vt manifestarē euꝫ populo vndiqꝫ ad me confluenti totū eni officiū iohānis in baptizādo et pdicando erat ordinatū ad manifestationem xpi ad testimonium de eo perhibendū. vn̄ fuit sibi pceptū a dño vt baptizaret in noīe venturi et pdicaret eius aduentū ꝛ ppararet populū ad eum recipiendū ꝛ ferebat iohannes de xpo plurics testimoniū vt efficatius esset pluries latum Deinde ergo rursus testimoniū phibet dicēs. qꝛ vidi spiritūscm descēdentē quasi ꝛ vere columbā de celo et mansit ac sedit sup eū hoc fuit qn̄ iohes eum baptizauit. a co māsit spūssctūs etiā ex q cōceptꝰ est nō solū baptizatꝰ in

Crisostomꝰ. alijs vero qnqꝫ venit ꝛ ꝑ pctm recedit vn̄ criso. In xpo .s. descendit ꝛ permāsit ceterū in hoībus descēdit quidem sed nō pmanet. qn̄ eni irascimur qn̄ detrahimus qn̄ tristiciā habemus que ducit ad mortē. qn̄ cogitamus ea q carnis sunt putamus qꝛ spūs sa nō permanet i nobis. Si qn̄ ergo boni aliqd cogitamꝰ sciamus qꝛ spūssanctus habitat in nobis Si vero aliqd mali signū est qꝫ spūssanctus recessit a nobis. hec cris. Quādiu spūs manet inclusus in corpe qnuis corpus illud sit in aqua bene potest fluctibꝰ et vndis agitari nunqꝫ tn̄ submergiꝰ sed semp supnatat et fluctuat. si autē per aliquā parte sui aqua subītrat tūc spūs exit et corpus submergitur et perit Sic illi q sunt in aquis mundi ac diuitiarū et deliciarū temporalium si habēt inclusum spiritū ꝑ amorē dei et pximi licet agitentur a fluctibus temptationū et tribulationū nunqꝫ tamē submergūtur. ad hoc aūt vt bene custodiāt spiritū istum requiriꝰ qꝫ habeāt sensus clausos ad terrena ꝛ mundi delectabilia qꝛ in vase bene clauso nunqꝫ aqua intrabit nec etiā per cōsequēs spūs de eo exibit Deinde iterum subiungit. ꝛ ego nesciebā eum

Crisostomꝰ. Sm criso nesciebat eum facialiter anteqꝫ ad baptismum veniret qꝛ extra paternā domū in deserto cōuersatus psonaliter eū añ tps quo venit ad iordanē nō nouerat licet nouisset dnm christum natū de virgine qui in spūsancto baptizari debebat. sed cum xpo psentialiter accessit ad baptismum diuina reuelatione nouit eum quē prius facialiter non nouerat

Augustinus August. autē refert nesciebā ad potestatē excellentie i baptismo quā xpo sibi retinuit ac per seipm exercere et non alteri committere voluit. quia nesciebat qꝫ hanc excellentiam in baptizando sibi retineret. Unde postea subditur hic est qui baptizat scilꝫ solus qntum ad istam excellentiam Ubi notandum qꝫ potentia baptizandi multiplex ē Prima est auctoritatis quaꝫ deus nulli cōicauit nec cōicare potuit sic nec potentiam creandi. Scda est sb auctoritatis quam potuit dare sm ingrm sed noluit sꝫ alij dicunt qꝫ non potuit. qꝛ implicat potentiā creandi s. grām. Tercia est innouatōis quā dare potuit naꝫ posset deus si vellet qꝫ baptismus daretur in noīe scti petri aut scti pauli. sed hoc noluit ne spem in hoīe poneremꝰ ꝛ ne fieret scisma et tot cēnt baptismi qt baptiste. Quarta est excellētie puta qꝫ vnus baptizet efficatius alio quod etiā nemini ē cōcessum. Quīta ē institutionis quā hūit xpo solꝰ q hoc sacramentū instituit. Sexē prepatōis quā habuit iohes cuius baptismꝰ erat qdā ppatio ꝛ significatio futuri Septima est ministerij exterioris quam dedit eccle ministris. Nesciebat eni eū tā alte tā subtiliter quē spiritu in eo descēdente cognouit Nūc eni didicit qꝫ sicut alioꝝ sacroꝝ sic ꝛ baptismi sui potestatē dns esset sibi retēturꝰ et nulli eam seruo daturꝰ. Sic ergo xpo veniēte ad baptismū didicit sm cris qꝫ iste in psona ille erat quē predicauerat venturū.

Crisosto. Augusti. sm aug. vero didicit qꝫ haberet i baptismo ptātē auctoritatis ꝛ excellētie quam sibi retineret. siue psens in terra corpe siue absens corpe psens maiestate. qꝫ ergo xpo ptātem baptismi retineret hoc iohes nesciuit sꝫ ꝑ columba didicit vn̄ subdiꝰ. Sed qui misit me. scꝫ deꝰ ꝛ tota trinitas cuꝰ opa sunt indiuisa baptizare in aqua nō in spū ille etiā michi dixit. ꝑ subiecta creaturā scꝫ angelū vel inspiratione Super quē inter multos qs baptizabis videris spū dei descendentē ꝛ manentē sup eū. in signo visibili columbe. hic solus est q baptizat auctoritate ꝛ ptāte in spūscto. s. in remissione pctoꝝ que est per spūsctm qd est ppriū ipius dei s lauare aīas ꝑ grām spūssctī alijs vero nō ptāte ꝯtulit. sꝫ ministeriū cōmisit. Minister cui mistrat sꝫ xpo baptizat. qpropter siue a clericis siue a laicis siue etiā a mulierib necessitate imminente baptismꝰ detꝰ nō tn̄ iteraꝰ.

Beda. Et sm bedam siue hereticꝰ siue scismaticꝰ siue facinorosus qsqꝫ in confessione sancte trinitatis baptizetur valet ꝛ nō debet a catholicis rebaptizari ne confessio vel inuocatio tanti noīs videaꝰ annullari ptās qdē a dño in neminē transit sꝫ ministerium in bonos et malos ne qs ergo exhorreat maloꝝ ministeriū recipiat in dnī ptātem. veritas eni sacroꝛꝫ non minuitur merito ministroꝝ Et subiungit (ego vidi) .s. spūsctm pdicto mō descendente sup ihm (et testimonium perhibui qꝛ h est filius dei) vnicus nō adoptatꝰ In q ondiꝰ qd baptista ex hac visione intellexerit s qꝫ xpo eēt filius dei verꝰ ꝛ naturalis et ꝑ hoc eandē virtutē hns cū pre. Hic testaꝰ deitatē quē iam supra dixerat virum. vt ab eo habeatur vtriusqꝫ nature testimoniū Quadripitium āt hūit dominus testimonium hūit eīn testimonium a pphis quia hic eēt xpo. hūit testimonium iohis. ecce agnus dei hūit testimoniū pris hic est filꝰ meus dilectꝰ hūit et testimonium opm. si nō facio opa q nemo aliꝰ ꝛc. Meditari hic potes quō dns ihs a iohe alacriter susceptus ibi aliqntulum substitit ꝛ illa cruda heremi cibaria comedit cū eo. Tu vero astans ibidē ꝛ aspiciēs extende manū sicut mēdicꝰ elymā petēs. ꝛ sūma quasi tabefactus famē si forte vocare merearis ad refectioēm tandē recreatione hita gratiarū actioē pacta. dns iohāni valefecit et ad tps ab eo discessit. tunc tu sequēs ihm et in aduentu ꝛ in discessu genuflecte iohāni deosculans pedes eius ac benedictioēꝫ petēs recommenda te eidē excellēs eni et magnus est valde ipo etiā dño testimoniū de h phibente.

Oratio.

O

Omnipotens deus agnus dei filius patris. q tollis pctā mūdi per merita illius qui hoc testimonio te ostēdit mūdo tolle pctā mūdi q ꝫri in mundo. ꝛ tu sancte iohannes qui ondisti mūdo tollentē pctā sua per grām tibi datā fac m hanc miam vt tollat pctā mea. Tu deus tol-

lis pctã mundi tu amice eius dicis hic tollit peccata mũ
di ecce ante vos onustus pctĩs mundi, pbate m̃ in me tu
actũ tuũ et in dictũ tuũ tu ei magn⁹ dñs et tu magnus
corã dño q̃ ẽ in eternũ misericors et sup oia bñdictus de⁹.

De testimonio iohannis de xpo ac de prima discipu
lorũ vocatione et occulta xpi predicatione. Ca.xxiiij.

Jo.p.ıo.

Dhuc autem iesu in ptibus illis manẽte (altera) i. q̃dã alia seu. vna (die) q̃ ad hesternam nõ refert nõ eni sp respectiue ponitur (iter stabat iohãnes) iuxta iordanẽ immobilis in culmine perfectõis nec flectẽs se a rectitudine veritatis tanq̃ patus ad exercẽdũ officiũ suũ testificãdo de xpo ac baptizando et docẽdo et oẽs ad se venientes de ipso instruendo. Supra quidem perhibuit testimonium de xpo ad turbas hic vero ad discipulos (Et) stabãt cum eo (ex discipulis eius duo) firmiter inherẽtes eius magisterio quor vnus andreas mẽorat̃ s3 alterius qr insigne nõ erat nomẽ tacet. Vñ sicut stephanus est primus martir post xpm ita et ãdreas erat pm⁹ xpian⁹ et silr pm⁹ xpi discipulus qr de duob⁹ prio adherentib⁹ pncipalis extitit et pmus. Quida tñ dicũt q alter duor fuit iohannes euãgelista qr modus ẽ scribentiũ tacere laudẽ ppriã vel saltem loqui de se tanq̃ de alio ad vitandã arrogantiam ¶ Et vidit iohãnes (ihm ambulantẽ) tanq̃ in salute nostra pcurãda pficiscentẽ iux iordanẽ. scz ppe locum vbi iohes stabat qr ihs post q̃ a iohãne ẽ baptizatus ad tps ppe locum illũ morabat̃ et factus ẽ iohãni familiaris vt sic iohãnes freq̃nt̃ testim i sui p̃ntia diceret et sic xps ab alijs cognosceret̃. In quo ɔmẽdat̃ iohãnis ɔstãtia qr nõ vna die nec sel' tm̃ s3 plib⁹ dieb⁹ et multotiẽs xpo perhibebat testimonium Vñ subdit̃ eius testim iterato factũ qr cũ viderat iesum dixit (Ecce agn⁹ dei) ecce verus q̃ se quẽd⁹ ẽ sicut dux gregis. Breuiter repetit euãgelista testimoniũ q̃d fuerat supius dcm̃ et iõ omittit residuum q̃d supra dcm̃ ẽ s q̃ tollit pctã mũdi sicut supra ẽ hitũ per iohannẽ predicator euãgelij designat̃ et p hoc q̃d dr hic stabat et vidit ihm ambulantem et dicit ecce agnus dei significat̃ q pdicator euãgelij d3 eẽ ɔstãs in predicatõe verbi dei et diligenter ɔsiderare, pcessum vite xpi et n̄ solũ considerare s3 et predicare et audiẽtes dñt deuote recipe talẽ predicationẽ et dñs iesus ad tales ɔuertit̃ p clementiã et recipit p grãm et eos instruit de necessarijs ad salutem vñ subditur fructus testimonij ¶ Et audiẽtes illi duo discipuli crediderũt mgro loquẽti ac ɔmendãti iesum et de eo testim phibẽti (et secuti sunt iesũ) ad verbũ iohãnis vt potius illũ audirent q̃ io gaudẽtes se tandẽ inuenisse illũ de q̃ totiẽs iohãnẽ audierãt loquentẽ. Relinquentes iohãnem secuti sũt n̄ tm̃ passib⁹ pedũ s3 etiã deuotiõe si dei et imitatõe operũ eũ quẽ ipsius testio cognouerãt ipi⁹ q̃ iohannis eẽ mgrm desiderãtes et adherere et eius doctrinã audire. Admirate simplicẽ et hũilem et facilem discipulor vocationẽ sine oi obiectione et perscrutatione factã ¶ Benignus aũt dñs sitiẽs eor et oĩm salutẽ (conuersus ad eos) ex sua benignitate q̃ semp ɔuertit̃ ad eos q̃ ad se ɔuertunt̃ et recipit venientes vidensq̃ oculis misericordie et benignitatis eos se seq̃ntes vt daret eis de se fiduciam et audaciã (dixit eis q̃d queritis) .q. d. paratus sũ ad vrãm voluntatem. Nõ dicit quẽ q̃ritis qr de persona illuminati p iohannẽ erant s3 dicit: q̃d q̃ritis: qr sciuit q de salute aliq̃d discere q̃rebant Nec petijt hoc ex ignorantia vt aliq̃d discat sed vt p interrogationẽ magis familiares faciat et vt ex eor responsione conuenientius eos dirigat q dominus ad eos cõuertitur q eos respicit et cum eis loquit̃ clemẽtie et bone voluntatis est indiciũ sciebat eni q̃ affectu seq̃bant̃ eum. In q̃ dat̃ nobis intelligi q omibus q̃ xpm sequi incipiunt puro corde dat fiduciam et spem miscdie et ad eos se conuertit vt opem misericordie sue eis impendat. Unde cris. Hinc erudimur

Crisosto

qr cũ nos bñ velle incepimus tunc multas dat nobis salutis occasiões vñr theophilus. Vide aũt q sequentibus Theophilus se dñs conuertit faciẽ et respexit q̃ nisi p bonã operatõem ipm secutus fueris ad visionẽ facie eius nũq̃ pertinges neq3 ad domũ eius poteris peruenire (Qui dixerunt ei rabi) i. mgr (vbi hitas) .q. d. magisteriũ tuũ et doctrinam tuã q̃rimus Ecce paucis volũtatẽ suã et cur eum seq̃rentur insinuant sapiẽti enim multa ex paucis innotescunt (Ubi habitas) q. d. vbi ẽ hospitiũ tuũ vbi tanq̃ trãseũs ɔuersaris. De hospitiolo q̃runt non de domo eius quam non hẽbat qr filius hoĩs nõ hẽbat vbi caput suũ reclinaret. Nichil habuit dñs in terra preter vnicũ titulũ pilati et nobis plures tituli nõ sufficiunt. Moraliter xpm interrogãt vbi hĩtas quasi vellent scire q̃les dñt esse hoĩes q̃ digni sunt vt xps in eis hĩtet vt exẽplo eorum se tales exhibeãt in q̃bus hitare velit. Mistice aũt delectabilis est ista questio ɔtẽplantiũ lucem in qua deus hĩtat Vñ ps. Dñe dilexi decorem domus tue et locum hĩtatiõis glorie Querebãt ergo hĩtationẽ eius sicut studiosi discipuli vt possent ad eum frequenter venire et cũ eo freq̃ter loq̃ et ab eo instrui. Vñ beda nolebant transitorie magisterio veritatis pfrui s3 mansionẽ q̃rebãt vt plenius ab eo possent instrui s3 nos quotiens incarnatiõis xpi transitũ ad mentem reducimus sollicito corde eũ rogemus vt mãsionis eterne hĩtationẽ nobis dignet̃ oñdere ¶ Ipse vero liberaliter ɔdescendens eor petitiõi r̃ndit (eis Venite et videte) venite testimonio iohãnis ab onere legis ad fontem grẽ et videte reuelata fide tãdem visiõi spẽ q. d. scdm alchuinum Hĩtaculũ meum explicari nõ põt sermone s3 ope demonstrat̃ venite ergo credendo et bñ opãdo et videte intelligẽdo. Vel scdm orig p hoc q dicit venite ad actiõem inuitat p hoc aũt q dicit videte ad ɔtẽplationẽ Nõ dixit in illo vel illo loco habito quod si dixisset potius locum ostendere q̃ eos inuitare videretur Et duxit eos ad domũ in q̃ tunc in ptibus illis se reducebat quia propium hĩtaculũ nõ hẽbat (et mãserũt ibi apud eũ die illo) hoc est diei illius residuo et sequtis sue noctis spacio audientes verba vite ab eo dicit autem die qr vbi est xps lux virtutum et sol iusticie ibi nulle tenebre pñt eẽ. O q̃ beatam diem et q̃ beatã noctẽ duxerũt audiẽtes et vidẽtes eum quẽ multi videre et audire volẽtes nõ viderunt neq3 audierũt Quis ẽ qui nobis q̃ audierũt a dño Edificemus ergo et nos in corde nr̃o vbi hĩtet et in nobismet ipsis faciam⁹ domũ q̃ veniat et nob colloq̃tur et nos doceat (Hora autẽ erat quasi decima) .i. prope vesperã vbi insinuat cõmendationem xpi et discipulor hora eni decima est in occasu diei ex q̃ et xps commendat̃ a diligentia q tam studiosus ad docendum fuit q nec ppter tps tarditatem eos docere distulit et discipuli commẽdant̃ a feruore audiẽdi xpm qr q̃uis tarde esset et adhuc forte ieiunarent non tñ retardabantur a sequendo eũ et cum hora vespina soleant hoĩes reuerti ad domicilia propria tñ oibus dimissis manserunt cũ eo vsq3 in crastinũ desiderio audiendi ipm scdm criso. Hinc docemur omne tps Crisostom⁹. ponere ad diuinã auditionem qr omne tps ad e*a*ptum esset nullum inpãnem. Vñ et theo Non frustra tps no Theophilus tauit euangelista vt tam doctores q̃ discipulos erudiret q doctrina ppter tẽpus nõ est pretermittẽda hoc theo. Horũ igitur exemplo nullã horã pretermittamus ad disponendũ nos vt xpm recipiamus et cum eo habitemus qr nescimus q̃ dñs sue in nocte sue in die sue in mane sue in sero sue in gallicantu venturus sit iuxta mare huius mundi iudicare et damnare amaritudinẽ pctõr q̃ fecimus. Queram⁹ ergo in nocte culpe vbi xps hĩtet seq̃mur eum p verã pniam vt nos clementer respiciat rogemus eũ solicito corde vt hĩtationẽ mãsiõis eterne nobis dignetur oñdere et vt nos secũ hĩtare faciat. Ineamus domo dei qui hĩtãt p decimã etiã horã exprimuntur illi discipuli fuisse obseruatores decalogi qr venerat hora ipsum implendi. Unde augu. Numerus etiam iste legẽ signifi Augustinu

Beda

Alchuinus.

Origenes

cat qr in decē pceptis data est venerat tēpus vt ipleret
lex p dilectionē q̄ a iudeis iplere nō poterat p timorem.
Crisostom⁹. Fm cris. Nō alteri⁹ alicuius cā vel grā xp̄m secuti sunt q̄
ppter doctrinā que ita copiose voluptati sunt in nocte
vna vt cōfestim alteruter ꝛ ad aliorū venationē veniret.
Vñ andreas audita xp̄i doctrina statim iuit ad queren-
dū fratrē suū ad audiendū iesum xp̄m. ꝛ hoc est qd̄ seqt.
(Inuenit hic) s andreas (primū symonē fratrē suū) cui
ex cognatiōe carnis plus tenebat q̄ aliorū nō inuenit eū
a casu s dilligēter quesitū desiderās eū habere fratrem i
religione fidei sicut et in ppinquitate carnali ꝯtra illos q̄
pprios amicos retrahūt ab ingressu religionis vel aliqs
a via veritatis ꝛ virtutis (et dixit ei. Inuenim⁹) sicut lapi
dē pciosum ꝛ sicut thesaurū absconditū (messiā) in lege ꝛ
pphetis pmissum ac diu expectatū ꝛ quesitū (qd̄ est inter-
pretatū xp̄s) .i. vnctus. et bñ dicit inuenim⁹. qr sufficient
fuerat a xp̄o instructus q̄ ipse erat vere xp̄s. Et vt dicit
Beda Beda. hic est vere diuī inuenire vera illius dilectiōe fer
uere si aterne quoqꝫ salutis curā gerere. Messyas hebrai
ce xp̄s grece ꝛ vnctus latine dr̄. Xp̄s enim a crismate id
est vnctus ab vnctione dr̄ a quo oēs xp̄iani vngunt. Ille
aūt singularite r vnct⁹ est oleo inuisibili s. spū sctī pre pri
cipibus suis pticipes cui etiā sunt omēs sancti quia isto
oleo vngunt et ipi sed ille est singulariter sctūs singulari
Cyrillus ter vnctus. Vñ cyrillus. Fuit aūt vnctus saluator spiri-
tu sctō huāanitas in forma serui vngens vt deus spū sctō
credētes in eū. Xp̄s ergo est rex ꝛ sacerdos vnct⁹ nō vn-
ctione huāna s diuina qr in huāanitate pro nobis assum
pta fuit vnctus a deo pre ītio a tota trinitate plenitudi
ne grē sicut reges ꝛ sacerdotes in ve. tes vngebātur cor-
porali vnctiōe vt dicit albinus in fide nō querit annorū
multitudo nec paucitas. Andreas minor erat symone
etate et tñ iesum primo inuenit. stetimqꝫ inuentum nun
ciat fratri traditurus ei bona q̄ suscepit vt sicut sanguine
sic germanus esset et fide. vera pietas statim thezaurum
inuentū fratri nūciauit qr eum primū inuenit et si alium
prius inuenisset et nūciasset ꝛ ad saluatorē eū adduxisset
nullius enī bono inuidit (Et adduxit eū ad iesum) t sal
uatorem qr non cōfidebat de se q̄ posset eum sufficiēter
instruere. Et ex hoc accepit eccl'ia q̄ in sacramēto baptis
mi et cōfirmationis vtit adducētibus q̄ psentent suscipi
entes sacri in q̄ patrini solent vocari. Iesus vero alacrit
eū suscepit sciebat enī qd̄ de ipo factur⁹ esset. Vide h pe
tri humilitatē ꝛ obedientiā qr non dedignat maior sequi
minorē sed cōfestim occurrit ꝛ nichil tardās obedit (Jn-
tuitus aūt eū iesus) oculo mie nō solū exteri⁹ sed et inte-
rius videns deuotionē eius qr cor intuetur (dixit ei Tu
es symon) i. vere obediēs q. d. nomē tuū est proprietati
tue consonū (filius iohānis) seu bariona s eius in quo est
grā seu filius colūbe q d hoc cognomē cōsonat tuo nol.
qi ille qui est vere obediēs est filius grē spūssctī que p co
lumbā designat merito simon filius iohānis seu bariona
dicit siue vocatur. Symon enī interptat obediēs iohan
na gratia bar filius ꝛ iona columba quasi et diceret Tu
es obediens filius gratie vel filius columbe i. spūssancti
qr humilitatē de gratia spiritussancti accepisti vt vocan
te andrea videre me desiderares. Congruunt ergo hec
noīa mysterio vt insinuetur q̄ obediētia necessaria est cō
uersis ad xp̄m per fidē et q̄ hoīes per gratiā veniunt ad
fidem xp̄i et q̄ per spiritumsctm̄ firmantur in amore dei
(Tu vocaberis cephas) qd̄ latine interptatur petrus et
in greco caput siue capitaneus ꝛ congruit mysterio vt il
le qui debeat aliorū esse caput et xp̄i vicarius firmitatem
habeat quā designat petrus. Symon quippe erat nomē
eius ante vocationē et conuersionem sed post impositū
fuit sibi nomen petrus sicut etiā qñ baptizatur adultus.
et quādo aliquis in papā est creatus mutat nomen eius
Symon ergo est pprium nomen Petrus vero est cogno-
men Bariona est hebreū ꝛ sonat filius iona. s3 fm alium
euangelistā dicitur filius iohāna qr fm quosdā idē erat

nomen patris iona et iohanna aliqualiter tñ ppter sub-
tractionē vnius sillabe diuersificatū sicut in latino nicola-
la⁹ ꝛ colinus. Vel dicēdū q̄ pater petri erat binomius
et dictus a et iohānes sunt duo noīa ꝛ hoc videt ex eorum
interptatione diuersa. qr iohāna interptatur in quo grā
et iona interpretatur columba. Cephas hebreū est et sy
rum Petrus grecū ꝛ latinū et in vtraqꝫ lingua nomen
petri a petra est deriuatū vocatur enī petr⁹ qd̄ interpre-
tatur firmus ob robur mētis et firmitatem fidei ꝛ ppter
fidelem cōfessionē xp̄i qua dixit tu es xp̄s filius dei viui.
cuitanqꝫ solidissime petre firmiter adhesit. Utrum autē
hoc nomen modo ei imposuit an promisit imponendū
est incertum. Tutius tñ dici potest q̄ nō promisit qr cum
dicitur vocaberis nō impositio est sed predictio quasi de
futura noīs impositione loquendo ꝛ tunc imposuit cum
dixit tu es petrus et super hanc petrā edificabo eccl'iam
meam. vel in electione xij. vbi dicitur ꝛ imposuit symoni
nomen petrus sicut et claues ante resurrectionē promi
sit sed post dedit si vero nomen modo imposuit tunc in
sequētibus cōfirmauit. et isti hi predicti discipuli primo
ad fidem vocati in aliqualem noticiā et familiaritatē ie
su venerūt et deinde ad propria redierunt (In crastinū
autē) post petri et andree vocationem volens iesus de
iudea larga dicta vbi iohānes baptizabat redire (in gali
leā) de qua patria discipulos vocauit et ad matre quam
ibi reliquerat (inuenit philippum) q̄ erat de (bethsaida
ciuitate) supra mare galilee cōciuis (petri et andree) Et
hoc cōgruit mysterio bethsaida enim domus venatorū
interpretat vt ostendat q̄ de domo venatorū congrue ve
natores ad capiendas aīas ad vitam vocaret. non a ca-
su vel quasi ignotū sed ex sua preordinatiōe et ex intētio
ne quesitum inuenit eū vt eū illuminaret et ad fidem vo
caret. vn sequit (et dixit ei Seqre me) hoc est doctrinā ꝛ
exemplū imitare. vt dicit alchuinus sequit eum q̄ imitat
Alchu. humilitatē ꝛ passionē eius vt sit socius resurrectionis et
ascēsionis q̄ statim sine vlla ꝯtradictiōe sicut bonus obe
diēs secutus est eū. Scd̄m hec dicta primus oim ap'orū
philippus videt esse vocat⁹. Hi quatuor pdicti s andre-
as et alter cuius nomē tacet ac petr⁹ et philippus fuerūt
discipuli iohis q̄ videtes q̄ iohes de iesu testimonium de-
derat coniuncti sunt ei Philippus autē a xp̄o instructus
iuit ad querendū nathanaelē fratrem suū desiderans eū
hr̄e fratrē in fide sicut i carne et inuenit eū sub ficu nō ca
su sed diligēter quesitū (et dixit ei. Quē scripsit moyses i
lege et prophete nūciauerūt inuenimus) diu expectatū
(iesum) salutis auctorē (filium ioseph) scꝫ putatiuum (a
nazareth) qr ibi cōceptus et nutrit⁹ erat. et qr de eo per p
phetas audierat qm̄ nazareus vocabitur philippus fm
cōem loquēdi modū loquit qr filius ioseph cui despōsa-
ta mater eius erat putabat Et miratus nathanael q̄ de
galilea nō de iudea surgeret propheta. et qr scriptura mi
chee dixerat xp̄m in bethleem nasciturū ait negatiue et
Crisosto. dubitatiue fm Cris (A nazareth potest aliquid boni eē)
quasi di. nō. Vel qr iste legisperitus legerat in ppha alio
nazareus vocabit. et signa dñici aduentus forte notaue
rat quādo audiuit a nazareth statim erectus in spe dice-
re volebat fm Aug affirmatiue et assertiue nūc tandem
Augusti. a nazareth potest aliqd boni esse. ꝛ qr philippus nō erat
ita perfecte instructus et iō duxit eū ad iesum vt ab illo
plenius audiret. ppter qd̄ sequitur (Dicit ei philipp⁹ ve-
ni et vide) ꝛ ab eo addisce p experimētū virtutis q̄ est in
ipo et adduxit eū philippus ad iesum. vt dicit Crisosto.
Crisosto. trabit q̄dem eū ad xp̄m sciēs de reliquo eū nō ꝯtradictu
rū si verba et doctrinā illius gustauerit nathanael inter
pretat donū dei ꝛ q̄ aliquis ad xp̄m cōuertitur ex dono
dei est Et (vidit iesus) intuitu dilectiōis (nathanaelē ad
se venientē) ꝛ magis intus q̄ extra appropinquantē qr
nō solū vidit corpus exterius sed etiā cor ipius interius
(et dixit de eo) circūstantib⁹. Ecce vere israhelita deum
vidēs in q̄ dolus ꝛ simulatio nō est nam sine intentione

doli et falsitatis veniebat vt veritatem agnosceret si enim hic petrus confitetur ea non igitur negat eum esse petorem sed laudat in eo confessionem. Dolosi quippe sunt qui se predicant bonos et iustos cum sint mali et petores. Magnus vir iste nathanael cui ipse dominus tale testimonium phibet. Israel interpretatur videns deum. vnde dicitur verus israhelita primo ex fide qua iam deum videre et in eum credere incipiebat quia instructus in lege per fidem et intelligentiam scripturarum saltem per speculum et in enigmate deum videbat. Secundo ex confessione qua christo respondendo faciebat. Uidens ergo nathanael quod conditionem sue mentis expresserat quesiuit vnde ipsum sciebat dicens (vnde me nosti) id est ex qua virtute cum hoc sit supra virtutem humanitatis. Et christus respondit et per reuelationem alterius occulti dixit (Priusquam te philippus vocaret et tibi de me loqueretur cum esses sub ficu vidi) id est cognoui (te) et propositum cordis tui. Ad literam sub quadam ficu sederat forte cogitans de futuro saluatore vbi philippus superueniens de christo cum eo singulariter nullo alio presente loquebatur. Et ideo propter hoc signum et precedens nathanael statim confessus est ipsum esse christum vnde sequitur (Respondit nathanael et ait. Rabi tu es filius dei tu es rex israel) id est christus expectatus ab israel in regem et defensorem. Expectabant enim omnes iudei messiam tpale regem futurum et hoc modo videtur loqui iste nathanael quia non habebat adhuc cognitionem perfectam de christo non enim vt intellexisse tunc ipsius diuinitatem quia non dixisset tu es rex israel sed totius mundi et propterea cum dixit tu es filius dei non fuit confessus eius diuinitatem sed intellexit hanc filiationem per quandam gratie excellentiam vnde dicit cris. quod adhuc credens esse sapientem quem ex aliqua reuelatione dei secreta nouerit confitetur eum esse filium dei non per naturam sed per adoptionis gratiam quia adhuc non erat plene illuminatus de fide trinitatis. Alij tamen dicunt quod hoc ex corde credidit sicut ore confessus fuit sed primum probabilius est sicut inferius patebit. Uñ dominus docet eum amplius eleuans eum ad maiora scilicet ad diuinitatis sue cognitionem per obsequium angelorum sibi tanquam superiori exhibendum nulla enim natura est supra angelica nisi diuina et hoc est quod dicitur (Respondit ihesus et dixit ei quia dixi tibi vidi te sub ficu credis) me esse christum quantum ad excellentiam gratie (maius his videbis) cognoscendo virtutem diuine sube. Ubi cris. q.d. Magnum tibi visum est hoc esse quod dixi et propterea me regem israel confessus es. Quid igitur dices cum maius videris. Et quid sit illud maius ostendit subdens (Et dixit eis) scilicet philippo et nathanaeli (Amen amen dico vobis) Amen idem est quod fideliter et ideo vbi duplicatur est signum maxime certitudinis firmitatis (Uidebitis celum apertum et angelos dei ascendentes et descendentes super filium hominis) in obsequium deitatis in humana latentis natura. In passione enim apparuit angelus de celo confortans eum et in resurrectione visi sunt angeli circa sepulcrum eius et in ascensione astiterunt tanquam duo viri in vestibus albis. Sed et ante hec accesserunt et ministrabant ei et euangelizabant eius natiuitatem vbi cris. vide qualiter paulatim eum a terra subducit et facit quod non vltra estimet eum hominem solum cui enim angeli ministrant qualiter hic homo purus esset per hoc igitur suadet angelorum se esse dominatorem hec cris. Uerumtamen quia iste nathanael doctissimus et peritissimus erat in lege noluit eum dominus in apostolum cum alijs eligere nec etiam nichodemum de quo infra dicitur eo quod et ipse peritus et doctus erat ne propter suam scientiam se electos diceret vel presumeret. Uoluit enim christus apostolos primos fundatores ecclesie ydiotas et simplices homines eligere ne doctrina fidei et prima conuersio hominum humane sapientie ascriberetur sed diuine hoc etiam ideo fecit. vt mundum et sapientes eius confunderet. Fuerunt tamen nathanael et nichodemus a principio ad fidem vocati ne doctrina fidei quasi a solis simplicibus recepta haberetur contemptui et ne si a principio omnes fuissent simplices crederentur per oppositum per ignorantiam decepti postquam vero fides catholica radicata fuit paulus ad apostolatum vocatus est quamuis litteratus esset per andream et philippum qui a

christo edocti de salute fratrum suorum soliciti fuerunt significant illi qui proximos suos quantum bono modo possunt ad sequelam christi inducunt quod est contra multos qui non solum non inducunt sed pro posse suo auertunt. (Et regressus est iesus) cum philippo (in galileam et veniens nazareth) ad matrem suam cum indicibili gaudio receptus est per eam. Attende quod post baptismum post victoriam temptationum christus rediit nazareth quod interpretatur flos et significat quod homo quantumcunque lotus sit a peccatis quantumcunque temptationes superauerit vel quecunque bona fecerit semper debet se reputare in flore et in principio esse. Et deinceps per illum annum ihesus in galilea remansit nec aliquis euangelista ponit quid interim vsque ad nuptias fecerit in anno enim a baptismo vsque ad nuptias nichil aliud legitur christum fecisse nisi quod legitur de ieiunio in deserto et de temptatione a dyabolo et de testimonio baptiste et de discipulorum conuersione. Oratio.

Bone iesu redemptor perditorum saluator redemptorum spes exulum pauperum spiritu dulce solatium laborantium fortitudo lassorum recreatio triumphantium corona supernorum ciuium vnica merces et leticia vera inclita proles summi dei tu fructus sublimis vteri virginalis fons gratiarum omnium de cuius plenitudine nos omnes accepimus in te vt finem omnium tendens et sperans et amans ferar desiderate ihesu ad te adducar te sequar quia tu solus sufficis tu solus saluas tu solus bonus suauis es te querentibus et diligentibus nomen tuum Amen.

De mutatione aque in vinum. Ca. xxv.

Eunde anno sequenti

scilicet xxxi cepit iesus signis mirificis mundum illustrare et primo approbans coniugium nuptias intrauit et aquam in vinum conuertit quod eadem die qua baptizatus fuit scilicet anno reuoluto fecit Dominus sua corporali presentia ac nichilominus signorum suorum initio nuptias quas instituit tanquam licitas et honestas honorare et commendare voluit ne eas heretici despicere et dampnare presumerent. Unde beda quia bona est castitas coniugalis melior continentia vidualis optima mundicia virginalis ad probandum omnium electionem graduum discernendum tamen meritum singulorum ex intemerate marie virginis vtero nasci dignatus est a prophetico anne vidue ore mox natus benedicitur a nuptiarum celebratoribus iam iuuenis inuitatus hos presentia sue virtutis honorat (Die) itaque (tertia) id est tertio ab euangelista nominata post primos duos quibus ihesus post regressum a deserto ad iohannem venit quibus inter eos mihi dies fluxerint (nuptie facte sunt in chana galylee) id est in quodam vico seu villa prouincie galilee sic dicta quamuis autem dubium sit cuius nuptie fuerint tamen nos meditemur eas fuisse ioh. euang. sicut in prologo super ioh. hiero. vnde affirmare quem volentem nubere christus de nuptijs vocauit et ex tunc iohes christo propter mundiciam continentie virginalis magis familiaris fuit hoc etiam videtur ex eo quod christus non legitur fuisse in nuptijs alijs et per hoc (mater iesu erat ibi) tamquam in nuptijs sui nepotis non enim est verisimile quod ipsa venisset nisi multum sibi attinuisset sicut iuit ad elizabeth cognatam suam nec legitur in tali casu iuisse ad aliam in ipsis ergo nuptijs domina nostra fuit non tanquam extranea inuitata sed tanquam primogenita et dignior inter sorores fuit in domo sororis quasi in domo sua. Cum enim soror eius maria salome vxor zebedei vellet facere nuptias filio suo iohi vadens ad dominam nostram in nazareth quarta a chana miliario intimauit hoc ei et sic ipsa ante oculos venit ad preparationem nuptiarum. Uñ legitur quod (mater iesu erat ibi) sed de iesu et discipulis eius dicitur quod fuerint vocati quia tamen discipuli adhuc firmiter non adherebant sed sequebantur gratia familiaritatis imbui cupientes eius doctrina. De ioseph autem sponso virginis non fit mentio. Nam quidam dicunt eum tunc mortuum fuisse et virginem in custodiam filij transisse quia nec etiam deinceps de eo legitur in euangelio quod si nondum

Crisosto
Crisosto
Luce iiij.
Johannis ij.
Beda

mortuus fuit. tñ in passione dñi sine dubio mortuꝰ erat. q2 vxor illius alij cõmẽdata est. Cõspice igit̃ dñm iesum inter alios. sicut vnũ queñs de pplo comedentẽ ⁊ humi liter in loco infimo nõ inter maiores sedentẽ. Nam do cturus erat imposterũ cũ inuitatus fueris ad nuptias re cumbe in nouissimo loco. ¶ Ipse vero prius cepit face re q̃ docere. Cõspice etiam dñam obsequiosam ⁊ in cun ctis recte ⁊ ordinate faciẽdis sollicitã. Cũ q2ppe tunc cõ uiuij cognosceret vinũ deficere iuit ad filiũ et dixit ad eũ (vinũ nõ habẽt) Non casu nec fortuitu accidisse putan dũ est vt dño veniẽte ad nuptias vinuz deficeret sed eo magis vt occasio miraculi fieret. vñ intelligens sctã dei genitrix iã tempus pfecte etatis quo p miracula seipsum deũ mundo inotesceret et nõ filius ioseph sȝ dei ⁊ marie virginis crederet̃ ait (vinũ nõ habẽt). s. ad sufficientiam. quasi di. fili mi vinũ hic deficit. Solum insinuat defectũ nichil petens sciens q2 amati sufficit solum insinuare ne cessitatẽ absq2 vlla petitiõe. vñ nõ dicit. Da eis vinuz vt reuerentiã filio seruet et i liberalitate filij ⁊ mĩa spem po nens tñ defectum proponit. Ex corde eni pijssimo vo luit preuenire totalẽ defectum ne confusio appareret et ideo inuitauit filium quẽ ad hoc potentẽ sciebat. Plena quippe spũsancto iam tunc illud miraculũ preuidebat. qd̃ filius eius facturus erat. qd̃ ergo facere cogitabat h̃ illa vt faceret ammonebat. fm hiero. Congruum est q2 vbi deus inuitatur tẽporalis vinum iocunditatis defice re debeat. hoc eni vino sancti non delectantur q2 inebriat ad dei obliuionem ⁊ incendit ad cõcupiscentiam. nec du biũ est quin xp̃s ad delectãtes in vino iocũditatis nunq̃ introisset et io cõgruũ est vt in nuptijs sanctorũ deficiat

Hieronimꝰ.

Rñdit iesus (Quid michi et tibi est mulier) qd̃ me mo lesta ẽ. fm aug. Maria mulier dicta est nõ corrupta virgi nitate sed appellatiõe gentis sue. mulieres eni omnes fe minas illi appellauerũt, pprietate lingue hebree. vnde ⁊ mulier de eua virgine cũ adhuc in paradiso esset dicitur mulier quã dedisti michi sociã ⁊c. fm Orig. Congrue vo cat mariã mulierẽ pro sexu ⁊ pprietate cordis per miseri cordiam emolliti. quĩ mĩa emollita mollia sensit de nu ptijs celebrãtibus qui ex paupertate vini in proximo ma nifestanda verecũdati fuissent ⁊ addidit (Nondum venit hora mea) i. nondum vini defectum sentiunt qui assunt. sinetergo eos primũ hoc sentire q2 cũ necessitatẽ cogno uerint magis reputabũt beneficiũ quod recipiũt. Nam fm Criso btã virgo ex pietate mota voluit preoccupa re tẽpus debitũ faciẽdi miraculũ. et q2 istud miraculum inter miracula xp̃i erat primũ et ad cõfirmationem disci pulo2 ideo debuit esse notũ ibidẽ existẽtibus ⁊ gratum ipis cõuiuantibus hoc aũt magis fuit ex eo qd̃ factum est post totalẽ vini defectũ q̃ si ante fuisset factũ. Et q2 vt di ctũ est mater iesu voluit puenire totalem defectũ ⁊ q2 sta tim anq2 esset oportunũ xp̃s faceret miraculũ. io xp̃s ma tre haud dubiũ sapiẽtior eam repressit di. (qd̃ michi ⁊ ti bi est mulier) q. d. Scio tẽpus aptũ ad faciendũ miracu lum fiendũ est michi et tibi cõe sed michi soli cõuenit p pter qd̃ subdit (nõdum venit hora mea) . i. hora ꝯueniẽs faciendi miraculũ a me solo cognita sȝ fm augu. Facere miracula cõpetebat xp̃o fm diuinam natura quã a mr̃e nõ habuit. et ideo pdicto mõ rñdendo matri i ostẽdei euo luit q2 in hoc nõ tenebatur ei obedire. q2 in natura diuina nichil habuit a matre nec per ꝯñs cũ ea aliquid cõe ideo dicit quid michi ⁊ tibi est mulier q. d. Uis fieri miraculũ sed ad hoc agendũ quid cõe habeo tecum q. d. ex natura cõi tecum hoc nõ ago sed ex eo qd̃ habeo a patre q2 vir tutem faciẽdi miracula a patre habeo nõ a te. Sȝ q2 hũa nitatẽ in qua passus est traxit a mr̃e ideo addidit (Non dum venit hora mea) a me disposita . hora s. voluntatis nõ necessitatis tẽpus patiendi ex cõi michi et tibi s. in natura quã a te habeo ⁊ tunc te recognoscã ⁊ tibi cõde scendã vñ cũ venisset hora qua vt hõ moreretur de cru ce cogitã matrẽ recõmendauit discipulo. quẽ pre cete

Augustinus

Origenes.

Crisostomꝰ.

Augustinus

ris diligebat. Prime tñ hic sȝ Criso magis cõsonat lit tera sequẽs q2 mater iesu ex eius rñsione non ondit peti tionẽ suã repulsam sed cõuenienter dilatã. vñ de dñi rñsio ne non diffidens sed de sua benignitate presumẽs rediit ad ministros q seruiebãt in nuptijs illis ⁊ fiducialit̃ mit tens illos ad filiũ suũ dixit eis (quodcũq2 dixerit vobis facite) expectans hora cõuenientia filio suo cognita im pletionẽ petitionis sue q. d. Licet abnegare videatur tũ faciet intellexit enim in illis verbis dñi se nõ exasperatam et ideo fiducialiter imperauit ministris vt precepta im plerent filij iubentis. Sciebat enim cum tante misericor die et pietatis q2 compateretur indigentibus et faceret qd̃ petebatur licet aspere loqui ⁊ negare videret̃. Sana doctrina virginis marie. vt semper debeamus xp̃o obe dire. et p hoc etiã monemur de dño non desperare si no bis cũ oramus videat̃ de facto durius rñdere sed cũ be. virgine fiducialiter eius misericordiã expectare. Sed cũ xp̃s maximã reuerentiã matri detulerit mirũ videtur q2 sic extranee ei rñdit. Dura quidẽ videt̃ pdicta dñi rñsio. sed fm Aug. instructoria est q2 in diuinis que dei sũt ma tri ẽ recognoscere nõ debemus. Et sỹ fm bern. ad instru ctionẽ n̄ram fuit q de hoc loco sic dicit. Quid tibi et illi dñe nõne qd̃ filio et matri quid ad illaz pertinet queris cum sis bñdictus fructus ventris sui immaculati. nonne ipa est que saluo pudore cõcepit ⁊ sine corruptiõe te pe perit. nonne ipa est in cuius vtero ix. mensibus moratꝰ es cuius virgineis vberibus lactatus es. cum qua xij. anno rum factus de hierusalem descẽdisti et eras subditus illi dicis. Quid michi ⁊ tibi mulier per oẽm modũ sed mani feste iam video q2 non velut indignãs aut cõfundere vo lens virginis et matris tenerã verecundiã dixeris quid michi et tibi cum venientibus ad te iuxta preceptũ eius ministris nichil cunctatus facias quod suggessit. Ut qd̃ ergo fratres vt quid respõderat prius vtiq2 ppter nos et cõuersus ad dñm vt iam non sollicitet carnalium cu ra parentũ ⁊ necessitudines ille nõ impediant exercitiũ spũale. Quãdiu enim de mundo sumꝰ debitores nos cõ stat esse parentibus. At postq̃ reliquimus nosmetipsos. multo magis ab eorum sollicitudine liberati sumus. Ut legimus fratrem quedam in heremo conuersantẽ cũ ad eum carnalis frater auxilij gratia aduentasset respondit se vt adiret alterum fratrem eorũ cum ille vtiq2 iã obijs set. Cum admiratus qui venerat responderet quia ille obijt heremita se quoq2 similiter obijsse respõdit. Opti me ergo nos docuit dñs ne solliciti simus super propin quos carnis nostre plusq̃ religio postulet quado ipi ma tri et tali matri respondit (Quid michi et tibi ẽ mulier) Sic et in alio loco cuz suggereret ei quidam quomã ma ter eius et fratres foras starent querentes eum loqui respõ dit. Que est mater mea et fratres mei vbi modo sũt qui tam carnaliter et inaniter super carnalibus propinquis suis solliciti sunt ac si adhuc viuerent et ipsi cum eis. hec Bern. (Erant autem ibi lapidee ydrie sex posite scd̃m purificationem) id est fm morem ⁊ ritum purificatiõis (iudeorum) hoc est vasa aquatica et aquarum receptui parata ab ydor quod est aqua sic dicta vt si forte conti gisset aliquem de conuiuis vel ministris lauare se vel va sa aquam ad hoc inueniret et haberet paratam. Crebro enim manus et vasa epulatoria iudei baptizabant id est lauabant et purificabant. et si casu immũdum aliquid te tigissent nisi prius loti non comedebant (Capiebant) autem (singule) ydrie (metretas) id est mensuras (binas vel trinas) a metron quod est mensura sic dicta fm Isi dorum. Metreta quedam mensura est continens x. se xtarios et scd̃m eundem sextarius continet tantum du as libras qui bis assumptus vocatur bilibris (Et dixit iesus) ministris (Implete ydrias aq̃) Aliqd̃ eni de aq̃ priꝰ posita inde assumpserãt ad purificationẽ vaso2. ⁊ ideo iussit iesus suppleri qd̃ fuerat amotũ. Euntes igitur mi

Augusti.
Bern.

nistri hauserunt aquam de puteo qui adhuc sibi esse di-
citur extra viculū z impleuerūt ydrias vsqz ad summum
Que cum fuissent implete aqua conuersa est in vinum di-
uina virtute non dicit hic q aliqua verba ad hoc dixerit
sicut in transsubstantiatione panis z vini in corpus suū z
sanguinem sz occulta virtute diuinitatis hoc operatus ē si
ne ergo oīni verbo sola dni volūtate in optimum vinuz
aqua conuersa est cū tn̄ alia miracula z verbo z tactu cor
poreo z aliqū fletu pfecerit (Et dixit eis ihesus haurite
nūc z ferte architriclino) In hoc duo notantur. Primū
discretio domini qz primo misit magis honorabili nec in
hoc fuit personarū acceptor qz sm Aug. non cum hoīe a
diuerso modo pro suis gradibus honoram⁹ tūc timēdū
est ne psonas accipiamus. Secundum hūilitas dn̄i. quia
patet quod sedebat longe ab architriclino. cū diceret fer
te illi. quasi ab eo remoto z cum ille sederet in magis ho
norabili loco colligitur q dn̄s nolens sedere ibi nec iuxta
eum elegit ibi humiliore locum. Tricliniū est locus vbi
sunt tres ordines mensarum. sm gradus superiores z in
feriores ordinatarum. sicut solet esse in refectorijs reli-
giosorū. z di tricliniū a triplici ordine lectorū super quos
sedēdo recumbentes comedebant. Clinen. n. grece. le-
ctum latine significat. nam antiquitus in lectis sedentes
z accumbentes comedere solebant vt ex labore fatigati
onis interim dum cibus sumitur membra quiescerent:
et ideo i scripturis dicuntur comedentes accumbere. vel
recumbere seu discubere qd̄ est quasi iacendo comedere
Architriclinus est princeps et primas triclinij. id est prin
cipalis et primus inter conuiuantes in triclinio. Et pba
bile est quod fuerit aliquis sacerdos illius tpis q nuptijs
intererat ad bn̄dicendū z ad ostendū quāit debent pce
dere scd̄m legē z statuta seniorz. Voluit ergo dn̄s noster
q principalior inter omnes primo de vino illo gustaret
vt presidentis sniā acceptabilior esset z ex ipsius cōmen
datione miraculū notius fieret. Sic etiā nos debemus
nostra examinatori preisto offerre ad probanduz ea (vt
autem gustauit architriclinus aquam vinum factam) id
est mutatā in vinum (et nō sciebat vn̄ esset) s. p. xpi virtu
tem (vocat sponsum) quasi ad arguendū ipm (et dicit ei
Omnis hō) rōnalis z prudēter agens in principio (bo-
num vinum apponit) cōuiuantibus. qz tūc sensus est vi
uax z pōt discernere vini bonitatem z acceptare (et cum
inebriati fuerint tunc) apponit (id qd̄ deterius) i. aqsius
z debilius ad mitigatōem ebrietatis qz tūc nō sic sciunt
discernere inter bonū z deterius (Tu autē) ɔtra consue
tudinem faciens (seruasti vinuz bonuz vsqz adhuc) ita q
mō sapor eius discerni non pōt. q. d. arguendo eum inor
dinate et imprudenter fecisti contrarium. Iste tn̄ vt pre
dictum ē ignoranter loquebatur. Ministri ergo q̄ dede-
rant vinum illi et alijs diuulgauerunt miraculum qui ipsi
sciebant quō fuerat factum. Commendauit architricli-
nus vini bonitatem et post in cōi commendauerūt mira
culi nouitatem. Non dubiuz quin melior erat mutati vi
ni natura q̄ nati. vt̄ Criso. Fecit aquā in vinū non sim-
pliciter aūt vinū sz vinū optimū. Talia enī xpi miracula
multo his q̄ per manuz ɔficiuntur speciosiora z potiora
quodammō sunt. ita z in alijs qn̄ membrū dixerit corpis
claudicans sanis demōstrabat hoc melius z iterum. Ge
nerale est in omnibus xpi miraculis q sp ad aliquid me
lius terminatur q̄ possit fieri per naturaz hec Cris. hoc
miraculum primo a xpo factū est ad manifestandum ve
ritatem diuinitatis in eo latentem z ad ɔfirmandū eorū
fidē z hoc est qd̄ dr̄ (Hoc fecit ihs initiū signorū) per se
factorū qz an̄ hoc fuerunt signa p ptem facta circa ipsum
et ideo falsum est qd̄ dr̄ de signis puerilibus in libro de
infantia saluatoris z in euan. nazareorum. Fecit autem
hoc (in chana) villa q̄dā puincie (galilee) in q̄ villa osten
ditur locus vbi steterunt ydrie z tricliniū vbi steterunt
mense z descendit ad ea p plures gradus sub terra sicut
est in pluribus alijs locis sanctis qd̄ forte accidit ppter

frequentes destructōnes z ruinas factas in illis (Et ma
nifestauit) p hoc signū (gl'iam suā) i. gl'iosam latentez in
carne deitatez z p deitatis potentiā p quam hec fecit et
q̄ gloriosus est ondens p effectum diuīe virtutis q ipse
esset dn̄s virtutum z rex gl'ie et q ipse esset sponsus eccle
sie et q ipse esset qui cuncta ex nichilo potuit creare qui
etiā sicut dn̄s qn̄ voluit potuit elementa immutare sm
Criso. ostendens quoniam ipse est qui in vineis aquam
transmutat pluuiam per radicē in vinū vertit quodqz in
planta per multuz tpis fit hoc repente simul in nuptijs
operatus ē (Et) viso miraculo (crediderūt in eū discipu
li eius) scz magis firmiter et perfecte q̄ ante miraculuz
Habebat enim paucos discipulos sicut z iohes quos fa
miliariter docebat nō tn̄ sic inseperabiliter adherentes
et pfecte credentes sicut post miraculū sz qui illi fuerunt
nescimus. Unde dicuntur discipuli ppter noticiā z seque
lam z mutuum inter xpm̄ z ipōs amorem. vel quia post
futurum discipuli erant. ad verbum n. iohānis plures eū
occulte audiebant: qui postmodum oīno eum secuti sūt
Potest etiam dici quod aliqui de nouo in eum credide-
runt. z illi qui prius crediderant vt andreas et alij. p hoc
in fide solidati fuerunt vt ai aug. Scriptura non solum

Augustinus

illos duodenos appellat discipulos eius. sed omnes qui
in eum credentes magisterio eius ad regnuz celoruz eru
diebantur. Notandum hic q scd̄z quadruplicem sensum
sacre scripture quadruplices sunt nuptie. s. carnalis copu
lationis. secundum sensum lr̄alem. diuine incarnationis
secundum sensum allegoricuz spiritualis cōiunctōis sm
sensum tropologicum et beate fruitionis secūdū sensum
anagogicum. De primis nuptijs ad litterā est euangeliū
presens. Istis nuptijs interesse debēt mater iesu et iesus
cum discipulis suis. Per tres istos intelliguntur tria bo
na matrimonij. Primum bonum est fides castitatis qd̄
significat casta mater domini. Secundum est sacramen
tum significat enim coniunctionem diuinitatis z hūani
tatis in xpo. vel xpi z eccl'ie quam sacrā rem significat et
efficit xps q̄ interfuit nuptijs. Tertiū est ples suscipien
da et educanda in fide xpi qd̄ significant xpi discipuli.
¶ Secunde nuptie allegorice sunt diuine incarnationis
In his nuptijs spōsus ē filius dei verbuz eternū sponsa
vero humana natura. In his nuptijs tot al'r fuit mr̄ ihu
et ipse iesus z discipuli eius futuri q̄s elegit in ipso ante
mundi ɔstitutionē Harū nuptiarū ples sunt oēs qui cre
dunt in eū. Al'r iste nuptie allegorice dicūtur eē īter xpz
spōsum z ecclīam sponsam quarū nuptiarū ples sunt oēs
fideles z redit in idem cuz iā premissis. ¶ Tertie nuptie
sunt tropologice spūalis vicz ɔiunctōis dei et aīe in his
nuptijs consistunt tria bona coniugij fides proles sacrz
¶ Quarte nuptie sunt anagogice z celestes in q̄bus gau
dium nostrum erit plenū vt̄ in apoca. Gaudeamus z ex
ultemus z demus gl'iam deo. qz venerūt nuptie agni et
vxor eius preparauit se. Ad has nuptias nō intrāt nisi be-
ati qui ad cena nuptiarū agni vocati sunt. q̄les sunt vir-
gines prudentes q̄ intrauerūt cum sponso z clausa est ia
nua. Sicut ergo sūt nuptie hoīs z hoīs i carnali copula
tione ita sunt nuptie dei z homīs in naturarū ɔiunctōe z
spūs creati et spūs increati societate et hoc in grā z glia
Prime nuptie dei z hoīs facte sunt. cū humanam natu
ram diuine nature in vnitatē psone copulauit scd̄e sunt
dei z hoīs in vno spū in grā caritatis ɔiuncti tertie sunt
dei z hoīs in glia qn̄ fidelis aīa ingreditur thalamū spō
sūi in secreto celestis lumīs in oībus aūt his aqua terrene
consolatōis insipide trāsit in vinū iocūditatis eterne in
dei sapore z societate possumus etiā dicere q p nuptias
de quibus hic scd̄m sensum lr̄alem dr̄ cōiunctio xpi et ec
clesie intelligit z q istud mr̄imonium in vtero virginali
initiatū fuit qn̄ deus pr̄ filio hūanā naturaz in vnitate p
sone vniuit. z sic thalamus huius coniūctōis fuit vterus
virginalis. publicatū aūt fuit qn̄ eccl'ia sibi p fidē ɔiuncta
est consummati vero erit qn̄ spōsa i. eccl'ia introducet in

De mutatione aque in vinū.

Beda.

thalamū sponsī in celestē gl'iam. ⁊ fm bedā nō vacat a mysterio ꝙ die tertia nuptie facte referunt. Primꝰ nāqꝫ dies est tpe legis nature quo patriarcharū exēplo. Secūdus tpe legis scripture ꝗ ꝓphetarū scriptis. Tertius tpe gr̄e quo euāgelistarū preconijs quasi tertie diei luce mūdo refulsit in quo dn̄s in carne natus apparuit et nuptias celebrauit. vn̄ Osee. Uiuificabit nos post duos dies in die tertia suscitabit nos. ⁊c. Sed ad hoc qꝺ in chana galilee .i. zelo transmigrationis eedē nuptie facte perhibētur significat eos gratia dei dignos esse qui zelo deuationis feruere ac de vicijs ad virtutes et de terrenis ad eterna nouēr transmigrare. Et fm aug. mysteria que in illo dn̄i miraculo latent videamus oportebat implere in xp̄o que de illo scripta erant. Illa erant aqua. Fecit aūt de aqua vinum cum aperuit eis sensum et exposuit. sic enim sapit qꝺ non sapiebat ⁊ inebriat quod non inebriabat. vt autem dicit alchuinꝰ. ministri sunt doctores no. test. ꝗ scripturas spiritualiter alijs interp̄tantur. Architriclinus vero est aliquis legisperitus. vt nicodemus gamaliel saulus. Dum ergo talibus euangelij verbū cōmittitur qꝺ in littera legis occultaꝶ quasi vinū de aqua factum architriclino propinaꝶ. Et bn̄ in domo nuptiaꝝ tres ordines discūbentiū altitudine inter se distantes describūtur qꝛ ecclesia tribus ordinibus fideliū constat scꝫ coniugatoꝝ cōtinentiū doctorum. Optimum autem vinum xp̄s vsqꝫ adhuc ꝓseruauit .i. euangeliū suū vsqꝫ in sextam etatem distulit. Sed alijs propter prolixitatē vitādam obmissis de nuptijs trepologicis propter moralitatem aliquātulum latius videamꝰ. Sp̄ualiter ergo ī chana galilee fiūt nuptie qn̄ intra sctām ecclīam siue ꝯuersatiōnē bonā per feruorē xp̄o fideles aīe sociaꝶ. Chana em̄ interp̄tatur zelus ⁊ significat feruorē dilectionis. galilea vero interp̄tatur trāsmigratio facta ⁊ designat ecclesiaꝫ ex ꝗ interp̄tatōe hoc ostēdiꝶ ꝙ illi feliciter ad has sp̄uales nuptias veniūt ⁊ discūbentes digni xp̄o sunt ꝗ feruore dilectionis ⁊ zelo amoris dei tacti mala opa respuere et bona amare didicerūt ac de vicijs ad virtutes ⁊ de statu culpe ad grām necnō de terreno amore ad celeste desiderium ⁊ a seipis in deum trāsmigrauerūt. In sctā nāqꝫ ecclesia siue in sp̄ualis vite cōuersatiōe honesta respuētes mala amanꝰ bona et postponētes trāsitoria trāsmigramus ad eterna. Ad hoc facit ꝙ ille eximie nuptie ī annūciatiōe qn̄ be virgo celi nupsit architecto sunt in galilea facte ad insinuandū ꝙ meno apta nuptijs sp̄ualibus debet esse in trāsmigratiōe. In his nuptijs iesus saluator ī. qui populū suū saluat a pctis eoꝝ aquā cōuertit in vinū. qn̄ conuertit impiū et facit pium qn̄ aufert culpā ⁊ ꝯfert grām sed ad p̄ces b. virginis ꝗ semꝑ cōpatitur miseris ī plentur ydrie et aqua tristicie cōuertiꝶ in vinū ꝯsolatiōis et deuotionis interne. Sex ydrie sūt quīqꝫ sensus corporis cū vno simplici sensu aīe sꝫ ydrie dicunꝶ lapidee quia sensus nr̄i aū grām obdurati sūt ꝑ culpā istas ydrias aq̄ implemꝰ qn̄ fletu nostre cōpunctiōis oēs sensus nostros a culpa trāsacta ꝑfecte lauamꝰ. tali aqua purificanꝶ iudei id est vere cōfessores xp̄i ꝗ nō tm̄ cōfitenꝶ eū voce oris sꝫ etiā ope manuū in veritate cordis. Capiūt autem ydrie metretas binas vel ternas binas qn̄ flemus ꝗ cōmisimꝰ delectatione et cōsensu. trinas vero qn̄ fletibꝰ purgamꝰ nō solum dilectionē prauā et cōsensum verūetiā opꝰ malū aqua deniqꝫ in vinū ꝯuertiꝶ qn̄ fletū culpe iocūditas grē sequiꝶ vel etiā qn̄ in mēte hoīs opus dei qꝺ laboriōsum prius nō sapit ꝑ sp̄ualē negligentiā illuminato dulcescit (Oīs aūt homo primū vinū bonū ponit) qꝛ hoīes ea ꝗ ad vinū pertinēt scꝫ delectabilia amāt ⁊ querūt in principio deinde qꝺ deteriꝰ est qꝛ amara inueniēt ⁊ recipient in futuro. Sic ergo dyabolꝰ p̄mo suggerit aliq̄ sub spe boni ⁊ cū quis ꝑ cōplacentiā inebriatꝰ fuerit tunc qꝺ deteriꝰ est scꝫ enormitates diuersas in pctis supinducit. sꝫ xp̄s non primo vinū bonū ponit sed inposterū seruat qꝛ a principio amara ⁊ dura ꝓponit qꝛ arta est via que ducit ad vitam ⁊ oēs qui pie volūt in xp̄o viuere amaritudies ⁊ tribulationes patiunꝶ sed in futuro delectatiōes ⁊ gaudia consequūtur et qua sunt bona ꝗ nobis tribuit in p̄nti tpe ad cōparationē futuroꝝ ꝗ bonis daturꝰ est in eternitate. Bonus medicus nunqꝫ dat bonū et purum vinū infirmo vel illi qui euasit de infirmitate qn̄diu est debilis donec perfectā habeat sanitatē sꝫ dat sibi vinū aqua mixtū sic hoīe existente in vita ista qn̄uis euaserat infirmitatem peccati tn̄ debilis est ⁊ pōt recidiuare. dat dn̄s vinū mixtum aqua tribulatiōis sed in fine qn̄ habebit ꝑfectā sanitatē tunc dabit vinū purū eterne cōsolationis. De predictis ydrijs et metretis sic dicit Bern. Sex ydrie posite sunt his qui post baptismū ī pctā labūtur. Prima ydria et prima purgatio in cōpunctiōe est. de qua legimus qn̄ in quacūqꝫ hora ingemuerit pctōr oēs iniquitates eius nō recordabunꝶ. Scd̄a vero cōfessio est oīa siquidē ī cōfessiōe lauanꝶ. Tertia elymosinaꝝ largitio. hic eī habes in euāg. Date elymosinā ⁊ oīa mūda sūt vob̄. Quarta ē remissio iniuriarū. fm qꝺ orātes dicimꝰ dimitte nobis debita nr̄a sicut ⁊ nos di. de. nr̄is. Quīta est afflictio corporis vn̄ exoramus vt mūdi ꝑ abstinentiā deo canamꝰ gloriaꝫ Sexta est obediētia p̄ceptoꝝ sicut audierūt discipuli ꝙ vtinam mereamur audire ⁊ nos. vos mundi estis ꝓpter sermonēꝫ quē locutus sum vobis. Nimiꝝ qꝛ non erāt sic hij de ꝗbus diciꝶ sermo meus nō cadit ī vob̄ sꝫ in auditu verbi obedierāt ei he sunt sex ydrie posite in purificatōꝫ nostraꝫ et que vacue sūt et plene vēto. si ꝑ inani gl'ia obseruantur. Aqua ī eplentur si timore dei custodientur. qm̄ timor dn̄i fons vite aqua inqꝫ timor dn̄i est et si minus sapida sꝫ optie refrigerans aiaꝫ noxijs desiderijs estuantēꝫ aqua est que facula inimici ignita possit extinguere. Sed diuina virtute aq̄ mutatur ī vinū qm̄ perfecta caritas foras mittit timorē. Dicūtur autēꝫ lapidee ydrie nō tā propter duritiā ꝗ̄ propt̄ stabilitatē capientes singule metretas binas vel trinas. Due metrete timor gehenne incurrende. timor glīe amittende. sꝫ qꝛ hec de contingētibus futuro sunt. ⁊ blādiri sibi pōt anima di ꝑ ostēꝫ aliqꝫdiu in volupitatibus tuis vixeris ages pnīaꝫ. vt nec istam perdas nec illaꝫ incurras bonū est adhiberi et tertiū. qui vtiqꝫ spiritalibus notus est. cōsilior ꝗ de p̄nti ē. Timent ꝗ nouerunt spiritalē cibum neqū forte fraudenꝶ eo. Ipse est panis angeloꝝ. panis viuꝰ panis q̄tidianus. hic ē de quo promissū ē. qꝛ centuplū accipiemus ī h̄ seculo sicut eū mercennarijs et cibus q̄tidianus daꝶ in opere et mercēs seruatur in fine. sic dn̄s vitā in fine reddet: et interim centupluꝫ repromittit et exibet. Quid ergo mirꝝ si timet ne perdat hāc grāꝫ qui iā secutus ē cū hec ē metreta tercia. quā sub distinctiōe signanter posuit: eo ꝙ non oīm sit quia nec oībus cētuplū repmittitur. Et iterū bern̄. Que ratimꝰ ergo mēsuras ꝗs ydrie capiebāt binas aut trinas. Nā ⁊ saluator triplicē nobis aquā apponit et perfectus oīs erit. ꝗ has tres metretas habere potuerit plorat ipse super lazaꝝ et sup ciuitatē hīrlm̄. hec est aqua p̄ma sudat imminēte passiōis hora et hec est scd̄a non ab oculis tm̄ sed a toto corpe manans rubea quidē ⁊ sanguinea. Tercia vero vna cū sanguine manauit ex eiꝰ latere ⁊ tu ergo primā habes si de pctis cōpunctꝰ ꝯsciē statū rigas. secūdam habes si in sudore vultus tui pane tuo vescaris ⁊ labore pnīe corpus tuum castiges. est autem coloris sanguinei siue propter laborem siue ꝓpter ip̄m cōcupiscētie quē extinguit ignem. Iam vero si ꝑficere pores vsqꝫ ad grām deuotiōis polsberio aqua grē saluatoris ⁊ sp̄ūsscī qui sup mel dulcis ē in te fiet aque fons ī vitā eternā saliētis et memēto hāc esse aquā que de latere dormiētis ꝓcedit ⁊ sine oī molestia fluit. Oportet enī ꝙ iam mundo mortuꝰ sit qui in hac grā delectari voluerit. p̄ma igitur a p̄teritis delictis abluit ꝯsciam. scd̄a vt futura capias extinguit ꝯcupiscētiā. tcia vero si ad eā peruenire meruerīs sitientem potat aīam hec bern̄. ¶ Finito autēꝫ conuiuio dn̄s iesus vocauit iohēm seorsum et dixit ad eū. Dimit-

Augustinus

Alchuinus.

Bern.

te hanc v rorẽ z sequere me qui viso miraculo in eius nu
ptijs facto statim relicta spõsa sua secutus ẽ dominũ et
hec fuit prima vocatio iohãnis qua ad xpi venit familia
ritatẽ et noticiã. Spõsa vero ei⁹ anachita noĩe vl' f̃m ali
os maria magdalena. volũtarie sicut sponsus eius cum
alijs sctĩs mulieribus dñm est secuta Dei n pfecta sunt
opa z ideo ex quo vocauit vnũ cõiugũ cõueniẽs fuit z al
tex. In hoc ergo q dñs nuptijs interfuit carnale mrĩmo
niũ approbauit sed in eo q iohãnes de nuptijs vocauit
intelligi apte dedit q longe digni⁹ est spũale mrĩmoniũ
q̃ carnale. Unde in ecclia obũuat q ante copulã carna
lẽ põt licite alter coniugũ intrare religionem Oratio.

Omine iesu xpe. q die tertia f tempore grẽ ad nu
ptias. f piunctõis tui et ecclie per carnem venisti
et aquã in vinum conuertisti dũ ea que in scriptu
ra veteri carnalia videbantur spũalia ostendisti vñ ple
ne sunt ydrie. quia implete sũt pphetie. cõuerte q̃so aiaz
meaz frigidaz in caritatis tue feruorem insipidaz ĩ suaui
tatis tue saporẽ. fluxibilẽ et instabilez ĩ virtutis et grẽ
tue constantiaz mutans aquã totius mee indeuotionis
in vinũ fructuose compũctõis q̃ me miserum saciq po
tare et inebriare ac illud tandez in vinum iocunditatis
conuertere de tua misericordia digneris Amen

De prima electione vendentium de templo et de ni
codemo. Capitulum .xxvj.

Jo. scdo.

Refato miraculo i

mẽse ianuarij facto morã traxit iesus ĩ galilea
vsq3 dum apropinquaret mensis aprilis in quo
tunc erat pascha iudeorũ z tunc (descendit) f̃m loci situ
de chana in (capharnaũ) metropolim galilee (ipse z ma
ter eius) descenderũt simĩr (et fres ei⁹) i. cognati ei⁹ f̃m
carnem f psanguinei mrĩs vel ioseph qui pater putaba
tur (z discipuli ei⁹) qui per euz erudiebãtur Jdeo aũt ca
pharnaũ que erat metropolis voluit venire. quia iam ĩ
ceperat gloriam suã manifestare. (Et manserunt ibi nõ
multis diebus) qr ciues capharnaũ valde corrupti nõ
exhibuerunt deuotos ad suscipiendum xpi doctrinam
et quia iminebat tps eundi ĩ irlem propter proximũ pa
scha iudeorum. Apropinquante autẽ (pascha iudeorum
ascendit iesus) cum discipulis suis (ierosolimaz) metro
polĩz iudee f̃m legis preceptũ (Et inuenit in tẽplo ven
dentes boues et oues z columbas z nũmularios seden
tes) Nõie templi nõ accipitur hic ipsa domus dñi ĩ qua
erat altare thimiamatis et candelabrũ nec atrium sacer
dotũ. in quo erat altare holocaustorũ s3 q̃dda atriũ vbi
hoĩes orabant et doctores docebant. et ibi vendebant
q̃ in tẽplo offerebãtur. Et quia de longinquo adduci
non poterãt iõ sacerdotes q propter cupiditatẽ diuersi
adinuentõibus pp̃lm depauperabant statuerũt hoĩes q
alia ibi vẽdebant. vt venietes de longinquo excusatõz
de oblatõibus dimittendis nõ haberẽt. Alij etiã adue
nientiũ ñ habebãt pecuniã. et ideo statuerãt ibi campso
res. qui sub cautõe tradebãt eã et cũ hoc vltra sortẽ reci
piebant aliqua munuscula nõ tñ pecuniaz ne arguerent
manifeste facere 3 legem dando ad vsurã. et flagello (de
funiculis) facto (eiecit oẽs) f vendẽtes z nummularios
ac (oues et boues) de tẽplo (z nũmulariorũ ces) i. pecu
niã (effudit) z in diuersa sparsit (z mensas) eorũ q̃ erãt q̃si
basa denariorũ (euertit) et deiecit (z his q̃ columbas vẽde
bant dixit (Auferte ista hinc) de loco isto (et nolite face
re) opere vr̃o illicito (domum prĩs mei) q̃ est dom⁹ orõ
nis (domuz negociationis) z merrãtõis. Bis legim⁹ ie
sum ascẽdisse hierosolimam in pascha semel in primo an
no predicationis et hic z iterũ illo anno quo passus fuit
Et hic quidem in principio signoy expulit vendẽtes de
templo s3 scdo ad passionẽ veniẽs expulit vendentes et
ementes diuinis agendo multo quippe maior numerus
erat ementium q̃ vendentium Hic q3 remissa quadã de

increpatõne vtitur di. (nolite facere domũ prĩs mei do.
nego) ibi autẽ durioribus sermonibus vtebat di. nolite
facere domũ meam speluncam latronũ. Fecit aũt flagel
lum de funiculis qr scdm aug de pctĩs nrĩs sumit mate-
riam vñ nos puniat. Ipsa enim ptelatio pctõrum f̃m q̃
pctã pctĩs addunt quidã funiculi dicuntur. Unde in pũer.
q impius funiculis pctõy suorum constringitur. Mi-
stice scdm alcuinũ quotidie deus spũaliter ecclĩam suã
intrat et qualiter vnusq̃sq3 cõuersef attendit caueamus
ergo ne in ecclesia dei fabulis vel risibus vel odijs vl' cu
piditatibus vacemus ne improuisus veniẽs nos flagel
let et de ecclĩs sua nos eijciat scdm aug Uendentes in
ecclĩa sunt qui que sua sunt querunt nõ que iesu xpi venã
lectorum hñt qr redimi volunt. Et nota q p oues innocẽ
tes q̃ suo vellere vestiendis prebent opa mũdicie z pieta
tis signanter q̃ vendunt dũ p laude hũana sub ypocrisi
z in vestibus ouium gerunt ypocrite namq3 mentẽ lupi
nam hñt sub ouina pelle. Per boues q arant predicato
res celestis doctrine significantur q̃ vendunt q nõ amo
re dei sed p questu tpali predicãt p boues etiã q laborio
si sunt signari pñt illi qui magnos labores sustinent pro
diuinis vt p hoc in ecclĩs valeãt promoueri columbas
vendunt q accepta spũsctĩ grãz q p columbã accipitur
nõ gratis iz ad premiũ dant z si non ad questuz pecunie
ad vulgi m̃ fauorem tribuũt nõ ad vite meritum sed ad
grãm larguntur. Nũmos mutuo in ecclia dãt q non si-
mulare celestibus s3 a parte terrenis rebus in ecclĩa de
seruiunt z sua nõ q iesu querunt Domũ etiã dñi domuz
negociationis faciunt nõ solũ hi s3 etiã q gradũ vel grãz
spũalem quã in ecclĩa pceperũt non simplici intentõe
sed causa humane retributõis exercẽt. Oẽs istos eiecit
de templo xpo signans q sunt exclusi de tẽplo grẽ sctẽ
dei Qui ergo nolũt de ecclĩa et de domo celesti veniẽte
dño auferri auferant ista de actibus suis et ab auaricie z
symonie cessent negocijs eijciuntur enim de parte sortis
sctõy qui inter sctõs positi vel ficte bona vel a parte ma
la faciunt et funiculis pctõy mõ flagellãtur ad correcti
onẽ q̃bus incorrecti in fine ligabunt ad dãnatõem. Po
sunt autẽ dñs remediũ z opis z verbi vt doceret eos qui
curã hñt ecclie subditos facto z verbo debere corrigere
¶ Si igitur in figurali tẽplo etiã in atrio ei⁹ q̃ ẽ domus
orõnis phibet negociationẽ q honesta putat cum sit de
his q̃ in templo offerunt multomagis phibet comnes-
sationes potationes risus lites vaniloquium z hmõi sie
ti in ecclĩa dei. Ergo cũ oĩs xpi actio nobis debeat esse
lex et preceptio non licet candelas vel alias merces etiã
dño offerendas in ecclĩa vẽdi nec aliqd officium nisi me
rum ecclĩasticum exercere (Recordati vero sunt discipli
eius qr scriptũ est) in psal. de xpo (zelus dom⁹ tue come
dit me). i. accẽdit Ex xpi cui facto recordati sunt scriptu
re illius z impletõis eius in xpo. Bon⁹ zel⁹ est animi fer
uor in bonum q meno relicto et abiecto humano timore
p defensione veritatis accendit. vñ aug. Fres vnusq̃sq3
xpianus in mẽbris xpi zelo dom⁹ dei comedebat Quis
comeditur zelo domus dei. Qui oĩa que forte ibi videt
peruersa satagit corrigi cupit emendari non quiescit. Si
emendare non potes tolera geme suspira sustine paleaz
verbigratia vides fratrem currere ad theatrum prohibe
mone pcristare sic zelus domus dñi comedit te vides ali
os currere z inebriari velle phibe quos potes tene quos
potes terre quos potes quibus non potes blãdire noli
acquiescere. Si aũt fueris frigidus z marcidus ad te so-
lum expectans et q̃si tibi sufficiẽs dixeris in corde tuo.
Quid michi est curare aliena peccata sufficit michi aĩa
mea vt ipsam integram seruẽ deo. Eya non venit tibi in
mentem seruus ille q abscõdit talentũ z noluit erogare.
Nunquid enim accusatus est qr perdidit z nõ qr sine lucro
seruauit. Sic ergo audite fres mei vt non q̃escatis. Noli
te quiescere lucrari xpo qr lucrati estis a christo hec aug.
Ubi sciendum q zelus dicit quãdam intensionẽ amoris

Augustinus

Alcuinus

Augustinus

Augustinus

g

quo intense deū diligens nichil sustinet qd̄ amori suo re
pugnet. Ille igitur ꝓprie zelum dei habet qui nichil pa-
tienter sustinere pōt ꝯtra honorē dei quē maxime diligit.
Nos aūt debem⁹ diligere domū dei intm̄ ꝙ zelus eius
nos comedat. cū si qd̄ contrariū fieri videmus studemus
etiā quātūcunqꝫ cari nr̄i sint qui hec faciunt remouere.
nec timemus ꝓpter hoc aliqua mala ꝑpeti. ¶ Attenden
dum est aūt quāti meriti sit zelus domus dn̄i ꝛ generalr̄
oīs zelus bon⁹ cuius actū inter prima opa xp̄s ostendit.
cuius merito phinees pactū sempiternū sacerdotij acce-
pit. cuius feruore mathathias legē defendit. cuius igne
succensus helyas ꝓphetas baal interfecit. (Et dixerunt
ei iudei qd̄ signū ōndis nobis ꝛ hec facis) .i. qꝛ cū tanta
auctoritate ꝛ potestate nos expellis nō videt̄ hoc tm̄ of
ficij esse nec credim⁹ tibi licere. ergo ōnde nobis signum
quo credam⁹. Quāuis eni factū esset bonū de se nō tn̄ ꝑ-
tinebat ad quēlibet hoc facere sꝫ solū ad eū q̄ hr̄et aucto
ritatē corrigēdi excessus sacerdotū qd̄ nō ꝯueniebat ali-
cui de cōi ꝑplo cū sacerdotes essent supiores i ꝑplo illo
sed ꝓphete qñqꝫ mittebant ad hoc spūaliter a deo. cum ḡ
xp̄s nō esset filius aaron. et ꝑ ꝯñs nec pōtifex sm̄ legem
nec esset rex in cōspectu ꝑpli nō apparebat eis quare sic
auctoritatiue eijceret eos mēsasqꝫ subuerteret. nisi diui-
na auctoritate ꝓpheta magn⁹ missus esset ꝛ iō petierunt
signū missiōis sine nō ausi man⁹ in eū iniicere. Signū pe
tunt vt sue potētie fidē capiāt. familiare eni erat iudeis
signa q̄rere vtpote per ea ad legē et fidē vocati. Quere-
bāt aūt nunc signū nō vt crederēt et venerarent̄ ꝛ quasi
desperātes ꝙ signū ōndere nō posset et sic eū deriderent
et impugnarent qd̄ ex hoc patet qꝛ statim dictū suū im-
pugnauerūt. Dedit ergo eis signū ꝓtātis diuine i suscita
tiōe corporis sui ꝓpria virtute et qꝛ praue q̄rebāt non de-
dit eis signū apertū sꝫ occultū ꝛ in figura de sua resurre-
ctione qꝛ digni nō erant vt prediceret eis resurrectionē
sui corporis manifeste vn̄ (rn̄dit ꝛ dixit eis. Soluite tē-
plū hoc et in tribus diebus excitabo illud) Hoc aūt di-
cebat spūaliter de tēplo corporis sui .s. intrāsitiue. hoc ē de
tēplo qd̄ est corpus suū loquēdo de corpe suo sub noīe tē
pli qꝛ humanitas xp̄i erat spāle habitaculū ipius dei. Tē
plū eni dr̄ in q̄ de⁹ inhabitat ꝛ qꝛ in corpe xp̄i diuinitas i
habitat ideo corpus xp̄i templū dei nō solū sm̄ animā
sed etiā sm̄ corpus dr̄. Nec dicebat hoc iperādo vel con
sulendo vel hortādo sꝫ id qd̄ facturi erāt predicēdo ꝛ de
nunciādo nō eni est verbū inductiuū ad hoc faciendum
cū fuit simpliciter malū ex pte iudeoꝝ xp̄s aūt non pote
rat inducere ad malū sꝫ est verbū denūciatiuū ei⁹ qd̄ erat
per ipos fiēdū q̄ hoc qd̄ afferebāt demōstrat nō esse ab-
sconditū q .d. (soluite) .i. soluetis. qꝛ in passiōe xp̄i aīa fu-
it soluta a corpore et sanguis a carne et continuitas mē
broꝝ in fixione clauoꝝ et lancee et ego virtute in me la-
tentis diuinitatis excitabo quasi a somno illud templū
per vos dissolutū. Dedit ergo eis signum resurrectiōis
futurū qꝛ in hoc maxime potētia et virt⁹ diuinitatis ei⁹
ōnditur nō eni puri hoīs est vt se a mortuis excitaret sꝫ
solus xp̄s qui īter mortuos liber fuit hoc potētia ꝛ virtu
te diuinitatis sue fecit hoc etiā fuit signū pnīe ꝛ remissio
nis qd̄ solum pctōribus competebat. Et qꝛ dedit eis si-
gnum in figura vocās corpus suū tēplū iō illi carnales
hoc nō intelligētes sed de inaīato templo eū hoc dicere
putātes deridebāt eum et volebāt arguere dictū suū ꝑ
materiale templū dicētes (Quadraginta ꝛ sex annis edi-
ficatū est templū hoc) i reedificatū (et tu in trib⁹ diebus
excitabis illud) hoc dixerūt deridēdo q̄si esset īpossibile
et multo plus derisissent si resurrectionē sui corporis ma
nifeste predixisset qꝛ difficili⁹ est resuscitare mortuum q̄
edificare tale templū. Et nō loquuntur de tēplo facto ꝑ
salomonē qꝛ illud fuit edificatū in septē annis et ꝑfectū
et postea per Nabuchodonosor destructum sed loquun
tur de templo reedificato per zorobabel et neemiā post
captiuitatē babilonicam. qd̄ factum fuit in .xlvi. ānis an-

teqꝫ compleretur inimicio prohibentibus qꝛ iudei im-
pediebant in edificatione tēpli a nationibus in circuitu
eoꝝ existibus (multi) aūt tunc (crediderūt) .i. credere ce
perūt (in noīe eius) .i. in sue diuinitatis notamine cuius
notam fecit per signa et iō sequitur (videntes signa que
faciebat) Ex quo patet ꝙ in fide adhuc cōfirmati nō fuerūt.
qꝛ magis signis q̄ ex deuotione crediderūt (iesus autē
non credebat se eis eo ꝙ ipe nosset oēs et quid esset in ho
mine) scire eni ea q̄ sunt in corde hoīm solius dei est qui
solus corda plasmauit et ideo sciuit ꝙ instabiles erant ꝛ
in tēpore tēptatiōis recederēt. Quapropter vt dicit Be

Beda

da monemur vt nunqꝫ de nr̄a cōscientia securi simus sed
semper solliciti formidemus qꝛ quod nos latet eternum
arbitrium latere non valet. Dubitat̄ hic q̄ntā signa vide-
runt facta a iesu cū nullum legamus eū tunc signū feciſ-
se in hierlm̄. Ad qd̄ pōt dici vno mō ꝙ multa signa facta
sunt ibi tunc a iesu q̄ hic nō habent̄. nā euangeliste multa
sciētes pretermiserunt de miraculis xp̄i cum tot fecerit
ꝙ nō possunt scribi de facili. Alio mō qꝛ inter cetera mi-
racula pōt maximū reputari signum ꝙ cū flagello vno
iesus de templo solus et parū adhuc reputatus eiecerit
multitudinē hoīm. Diuina quidē virtus i illo facto ope
rabat̄ q̄ apparebat i effectu eū volebat. Corpus eni xp̄i
erat instrumētū diuinitati ꝯiūctū et iō quidā fulgor radi
osus ꝛ mirabilis egrediebat̄ de vultu ꝛ oculis ei⁹ virtute
diuina eos deterrēs quo territi sacerdotes ꝛ leuite ꝛ alij
non audebant nec poterāt ei resistere sicut et in passione
vox illa diuinitatis q̄dāmodo instr̄m erat q̄ magnā arma

Hiero.

torum multitudinē legit̄ ꝓstrauisse vn̄ hiero in matheo
de secunda electione. Plurimiqꝫ arbitramur maxima
esse signorum ꝙ lazarus suscitatus est ꝙ cecus ex vtero
lumen accepit. ꝙ in iordane vox audita sit patris ꝙ trāſ
figuratus in monte gloriā ōndit triumphātis. michi aūt
inter oīa signa q̄ fecit dn̄s hoc vr̄ esse mirabilius. ꝙ vnus
homo et illo tpe ꝯtemptibilis ꝛ intantū vilis. vt postea
crucifigeretur scribis et phariseis ꝯtra se seuientibus et
videntibus lucra sua destrui potuerit ad vnius flagelli
verbera tantam eijcere multitudinem. mensasqꝫ sub-
uertere et confringere cathedras et talia facere que īfini
tus nō fecisset exercitus. Igneū n. quoddā atqꝫ sidere
um radiabat ex oculis eius et diuinitatis maiestas lu-

Aug.

cebat in facie. hec hiero. De his autē qui crediderunt in
nomine eius est sciendum ꝙ sm̄ aug. illi credunt ī nomi
ne eius. qui solum ꝓpter signa credūt ꝛ adherēt nomini
eius. qui nōdū sacr̄m baptismi perceperūt velut cathe-
cumini hoc est instructi et quia plenā fidē vt oportet nō
habent in xp̄m et eius sacramenta ideo adhuc non cre-
dit se eis quia etiā non dat eis corpus xp̄i qd̄ quidem
corpus sicut conficere non potest nisi sacerdos consecra

Crisos.

tus ita null⁹ sumere debet nisi baptisat⁹. Et sm̄ Crisos.
isti qui propter signa credebant i noīe eius non firmiter
nec perfecte credebant in eū ꝛ ideo nō ꝯfidebat in eis si
cut in discipulis perfecte et firmiter credentibus nec re
cipiebat eos ad perfectōnem ꝛ ꝯiunctū vt cum eo isepa-
biliter habitarēt nec omnia sua dogmata et secreta eis
committebat nec eis altiora misteria fidei fidebat. quia
horū credulitas non erat ex fide firma sed ex suspitione
quā de xp̄o receperāt propter signa nec estimabant eū
deum sed hominē a deo missum doctorem veritatis.
Et ideo signanter euangelista vt ostendat eos imperfe
cte credere non dicit qd̄ crederent in eū. quia nondū cre
debant in eius diuinitatē. sꝫ dicit ī noīe eius i. illū qd̄ de

Joh. 3

eo noīe tenus dicebat̄ .s. ꝙ iust⁹ et hmōi. vn̄ (nichodem⁹)
inter istos (princeps) ac vnus de (phariseis) ꝛ ꝑncipib⁹
.s. magistris iudeorum quia i tenebris huius erroris erat
(nocte ad iesum) ꝛ ad lucem venisse perhibetur. Ipse qui
dem in tenebris erat non lux quia nō renatus. Et iō n o
cte (ad lucem) venit quia illuminari volebat ꝑ timore q̄
ꝑpli quē offendere metuit cū esset vnus de rectoribus
quia tunc ꝑplus ꝑ doctores et sacerdotes gubernabat̄

in palam venire et sciri non audebat ne de synagoga expelleretur pre verecundia etiam palam addiscendi quia magister in israhel erat secrete et extra turbam aliorum docendus ad ihm solus venit vt ab ipso plenius instrueret. In hoc etiā q nocte venit a studio et diligētia iqsitionis cōmendat et secretum significabat q extra scriptum discere veritatē volebat vñ Beda (Hic venit ad ihm nocte) cupiens secreta eius allocutione discere misteria fidei cuius aperta ostētione iā rudimentū percepat hec Beda. Et q2 prudēter aperta signa notauit plenius fidei misteria reqrit. Et io de his q ad fidem ptinēt doceri meruit. Instruxit eñ eum dñs de secunda et spūali generatōne seu natiuitate .s. de baptismo et de introitu regni dei ac de sua diuinitate et vtraqz natiuitate de passione quoqz sua ac resurrectione et ascensione necnon de vtroqz aduentu. et pluribus alijs ad salutem necessarijs. Unde ɔgruenter hoc euangelium in festo trinitatis legitur q2 in eo de baptismo dr q in nomine trinitatis cōfertur. Hoc qppe sacramentum baptismatis ē necessitatis et io oportet q habeatur in re si est possibile vel in voto quo ad preoccupatos nā vbi cōtemptus in aliquo bapm aque excludit neqz baptismus flaminis neqz sanguinis pdest et ad vitaz eternam q2 non potest introire in regnum dei. Homines nāqz non ascendunt illuc nisi inquantū efficiuntur mēbra xpi p generationē aūt spūalem vniuntur sibi et membra eius fiunt et sic virtute ipsius ascendunt (Nemo n ascēdit) .i. ascēdere poterit (in celū) ppria virtute (nisi qui descendit de celo) non p motū localē celum dimittēdo sed carnem de nouo sibi vniendo q2 omnis qui ascēdit virtute ipsius ascendit et ipse solus p suā virtutē ppriaz ascendit. ¶ Si aūt hic obijcitur q plures v. testa. saluati sunt sine baptismo dicendū q nō erat in precepto consecuti sunt tñ spūalem vitam per grām in fide xpi venturi et sic habuerunt rem baptismi habuerūt ipm etiā in figura in aliquo corrñdente per qd tollebat pctm originale. Ideo etiam hoc euangeliū in festo trinitatis legit q2 in eo qlibet psonaꝝ apte exprimit. Nā psona filij est q loqt psona pris exprimit cū dr (scimus q2 a deo venisti) psona spūitussancti cum dr (nisi quis renatus fuerit ex aqa et spū) etc. Exprimunt āt psone diuine cū suis appropriatis. Exprimitur aūt persona pris cū sua potētia cū dr (Nemo pot hec signa facere q tu facis nisi fuerit deus cum eo) signa eñ facere diuine potētie ē. Exprimit psona filij cū sua sapientia cū dr (scimus q2 a deo venisti mgr) ad mgr̄m eñ spectat sapientiaz docere. Exprimit persona spūsancti cum sua bonitate cuz dr (spūs vbi vult spirat) nō eñ nostris meritis sed ex sua gratuita bonitate se nobis infundit. Quāuis eī pater et filius et spūsctūs hēant eandē potentiā sapiām et bonitatē tñ q2 apud nos nomē pris propter antiquitatē importat impotentiā ne simplices hoc crederēt de pre celesti attribuitur sibi potentia. Silr nomen filij apud nos ppter iuuentutē iportat impitiam iōne de filio dei hoc credat attribuit sibi sapiā. Silr nomen spūsctī apud nos importat qndā furorē iuxta illud ysa. qescite ab hoīe cuius spūs in naribus eius est iōne de spū sancto hoc credatur attribuit sibi bonitas fides et ɔfessio sctē trinitatis si eaz deuote recepimus valet inter cetera ad tribulationū ppulsionem. Nā sicut ait iohēs damas. cum apud ɔstantinopolim pestilentia grauis esset qdaz puer de medio ppli in celū raptus cātīcuz sctē trinitatis s. sctē deus sctē fortis sctē et misericors saluator miserere nobis ab angelis est edoctus qd cū rediens coram populo decantasset mox oīs pestilentia est fugata. Per nichodemum q venit ad ihm vt de ptinētibus ad fidē plenius erudiret significat discipulus hūilis et diligēs qui venit ad doctorē vt ab ipso instruat. q dz eum dulciter recipe exemplo xpi q nichodemum dulciter recepit ac māsuete valde et cum quiete ei loqbat qd est ɔ irascentes q furiose et cū clamore freqnter loquunt ɔtra qs est remedium vtile molliter et sine clamore rñdere scdm illud sapientis. Risio mollis frangit iraz sermo durus suscitat furorē. Etem̄ scdm Cris. si famuli cum aduersus eos irascimur portant humiliter et cū silēcio ɔtumelias propter timorem nrm q venia digni erimus aut quā excusationem habebimus nos qui propter dei timorez aliquid ferre non possumus magis aūt nolumus.

Beda

Damas.

Crisostom9.

Oratio.

Tu dñe vniuersoꝝ q nullaz hñs indigentiam voluisti templū tuū fieri in nobis eijce a corde et corpore meo oīa offendicula et tibi displicētia mundans me ab oībus inqnamētis et maculis mētis et corporis et fac de me tibi tēplū gratū et ydoneū in quo hītare delecteris tu cuius delicie sunt eē cum filijs hoīm. O sapientia q ex ore altissimi prodisti et mgr qui a deo venisti doce me qso a malo declinare et bonuz facere terrena despicere et celestia amare vt veterē hoīem cū suis actibus exuens et nouum induēs qsi de nouo natus regnū tuuz introire merear et videre Amen.

De incarceratione iohis baptiste. Ca. xxvij.

Jo. tertio

Ost hec scilicet cōpleti dieb9 festis in hierlm q ē in vna pte iudee (venit ihs cū discipul' suis) et credētibus in aliam ptē iudee .s. in iordanē q a sorte iude vel a regno duarum tribuū iudea dicebat. A tribu eñ iude q erat principalis et regia terra vbi hītauerūt filij israhel nota est iudea (et illic demorabat) et p suos discipulo (baptizabat) multiqz fiebāt credētes et discipuli eius. Iudea interpretatur ɔfessio ad quā venit ihs q2 xps ɔfitētes vel sua pctā vel diuinā laudē visitat et illic morat q2 tales nō trāsitorie visitat (et illic baptisat) .i. a pctīs purgat vnde alchuinus p iudeā quippe signatur ɔfitētes qs visitat xps vbi eñ est pctōꝝ ɔfessio vel diuinaꝝ laudū illuc venit ihs et discipuli eius .i. est doctrina et illumiatio eius et ibi moratur purgando a delictis et vicijs p baptm sctī spūs. scdm aug. Xps primo baptisauit discipulos aqa et spūsancto postea offm baptisandi eodem baptismate discipulis reliqt intentus predicationi et doctrine sicut et apls paulus paucos p se baptisauit vt possit predicationi fidelius intēdere. Postea ergo soli discipuli iesu baptisabāt eo iñteri circa altiora docendo occupato. In quo dedit exm prelatis eccle cōmittēdi ea q p inferiores pñt ɔmode fieri vt ipsi liberius possint in altioribus exerceri. Et q̄uis iesus tunc nō baptisaret manibus suis. et ministerium exhibēdo sz discipuli eius baptisabāt tñ pñtia maiestatis ipsius eñ erat bapmi sacrm̄ et ad discipulos pertinebat ministeriū hic ē eñ qui baptisat ergo adhuc ihs baptisat et quousqz baptisandi sumus iesus baptisat vñ aug. vtrūqz verū est q2 iesus et baptisabat et nō baptisabat. Baptisabat eñ q2 ipse mundabat non baptisabat q2 ipse non tingebat. Prebebāt discipuli ministeriū corporis prebebat ille adiutoriū maiestatis de q dcm est h est q baptisat (Johēs āt baptisabat in ennō iuxta salim) oppidum ppe iordanē situ (q2 aque multe ibi erāt) qd est etiā interpretatō eius qd dr in ennon ennos hebraice dr aqua latine. Et dicūt aliq q hoc oppidū alio noīe vocet salez et sit locus vbi regnauit melchisedech sz hoc ē sīn q2 salez vbi regnauit melchisedech idem ē qd hierlm nā ipsam edificauit melchisedech et primo dicta est salem .i. pacifica ex conditione regis qui regnauit in pace. Postea dicta est hierlm a tpe quo abrahaz voluit ibi offerre filium suū q2 locū illū appellauit dñs videt et ita hierussalez interpretat visio pacis q2 cū prima interpretatōne addita est visio. ¶ Mittebat āt iohānes ad ihz baptisari q veniebant ad eū sz nō mittebantur ad iohannē venientes ad iesum sicut aū baptismuz xpi iohānes baptisabat in nomine xpi venturi sic post baptismum xpi illos quos baptisabat ad xpm mittebat sic et in suuz testimoniū de christo confirmabat. Et exinde turbati et inuidia moti discipuli iohānis et indiscrete zelantes p magistro suo

Alchuinus

Augustinus

Augustinus

volentesq3 pferre baptismū eius xpi baptismo murmurabāt q ingrati sui gliam zelabat q videbat eis q magistri sui et baptismi eius auctoritatē minueret. Et (facta est questio) et cōtrouersia (de purificatiōe) i. baptismo (a discipulis iohānis) defendētib⁹ magistri sui baptismū z putantibus eū maiorē xpo quē viderant a iohāne quasi a maiore baptizatum (cum iudeis) id est xpi discipulis z aliis ad xpi baptismū venientib⁹ et magis ad ipm pter miracula currētibus et dicētibus maiorem esse xpm z ad eius deberi concurri baptismū tanq̄ ad baptismū meliorem q iohānes mittebat quos baptizabat ad iesum non iesus mittebat quos baptizabat ad iohannē. Et hec questio ad iohannē per suos discipulos est delata z querimonia de xpo facta q baptizaret et plures ad eum q ad iohannē currerēt. vñ zelo indiscreto moti (dixerūt ei. Rabbi) cum sis excellenter magister oīm et magis tu debeas habere gliam (qui erat tecū) sicut cum principaliori (trans iordanē) vbi eū quasi discipulū baptizasti et sic bñficium ei prestitisti (cui tu testimoniū perhibuisti) id est quem tu clarū ostendisti et sic magnū honorē impendisti (ecce hic) a te separās nunc (baptizat) z eadē tibi audēs tuum officiū vsurpat vñ valde miramur (et oēs ad eū) z ad ipius baptismū (veniūt) z te quē eū baptizasti dimittūt. q.s. dicerer. Nos deserimur hic raritas est ad illum turbe cōcurrunt de te nō curatur et sic gloriā tibi surripitur. Non ne prohiberi debent vt ad te potius veniant. vbi Criso.

Crisostom⁹.

Ipe quidem nō baptizabat sed nuncii volentes erigere eos qui audiebāt in inuidiā ita annūciauerūt. oīm malorum causa est vana gloria. hec enim eos zelotipia durā neq3 ad maliciā solam impellit captos sed z virtutibus obstat labores quidē sustinere cogens fructibus vero priuans hec erat. Johānes autē emulationem z inuidiam discipulorū sedare volens xpm cōmendabat et excelsa de eo predicabat seq3 nō xpm sed eius nunciū nec sponsum ecclesie sed sponsi amicū esse dicebat z qd illū oporteret crescere et exaltari nō in se sed q̄tum ad alios fama et auctoritate in q̄tum eius virtus per miracula et opera magis et magis inciperet eis innotescere. ipsum autem minui et humiliari in re vera z quo ad populum in fama. sicut lucifer minuitur in claritate quo ad apparentiā oriente sole et auctoritas preconis adueniente iudice et officiū legati adueniente principe. In estimatiōe quippe populi z xps creuit q agnit⁹ est qd erat et inuentus est esse xps q putabat⁹ tm ppheta et iohannes decreuit q cessauit dici qd nō erat et inuētus est eius propheta qui putabat⁹ xps. Cui attestatur q iohānes natus est decrescētibus dieb⁹ xps crescētibus z q iohānes capite minuitur xps in cruce extēditur. Moraliter aūt hoc debet esse in vnoquoq3 nostrū q oportet illū sc3 xpm in te crescere vt sc3 eius pficias cognitiōe et amore q in q̄tū magis cum pores cognoscendo et amādo pcipere tāto magis xps crescit in te sicut qui magis pficit in videndo vnam et eandē lucē reputat lucē illam magis crescere et hoc oportet hoīes sic pficientes minui in sui reputatiōe q quāto plus homo cognoscit de altitudine diuina tanto minorē reputat paruitatem et humilitatem.

Moraliter

Discipulis iohānis pro magistro suo indiscrete zelantibus et de xpo querimoniā facientibus similes sunt multi etiam religiosi qui magis adherēt quibusdā opinionibus pro eo q sunt opiniones illorū quos magis diligunt q̄ pro ipsa veritate et plato dixit de socrate magistro suo amicus quidē socrates s3 magis amica veritas. per hoc aūt q eosdem discipulos suos reprehendit informant doctores boni vt tales adulationes non recipiant sed magis repellant. Considerant etiam hic qui detractores libenter audiunt et cōtra eos quibus detrahitur subito seuiūt quō iohannes discipulos xpo detrahentes statim compescuit xpm laudibus extollendo et se humiliando. z exemplo eius detractores cōpescāt de se hūiliter sentiēdo. et detractoris laudando ipsosq3 detractores fortiter reprehendant et eis malum vultum ostendant. q vt dicit sapiens. vētus aquilo dissipat pluuias et facies tristis linguam detrahentē (In illo tēpore) cū hec agerent et cū iohānes vno anno et tribus mēsibus pdicasset z arguēs herodem plurimos puertisset (misit herodes tetrarcha) ministros (ac tenuit) et cepit iohannem per eos et vinxit seu (ligauit eum) qui libere predicauerat dei verbum et ad se in galilea adductum (posuit) seu poni fecit (in carcere ppter herodiadem) quā fratri suo abstulerat et sibi copulauerat illicite quam fm legem quā acceperat nō liceret sibi hre vxorem fratris sui eo viuente sic dyabolus spūaliter tenet per delectationē alligat per cōsensum incarcerat per cōsuetudinē. ppter aīam a vero sponso xpo separata et alii copulatā. pselitus quippe fuit herodes z circumcisionē receperat vt magis acceptus iudeis esset vt regnare sup eos posset. ideoq3 ad legē moysi tenebat. in hoc sicut ceteri z propter legis quoq3 naturalis honestatem nō licebat fratris reuelare turpitudinē fratris sui. dicendo etiā eo mortuo eius vxorē nisi ad suscitandum ei semen. vñ (iohannes) tanq̄ testis et defensor veritatis (dicebat) herodi (nō licet tibi habere vxorē fratris tui) In quo virtus et cōstantia iohānis ostendit q malunt apud herodē periclitari q̄ ppter adulationē imemor esse preceptorū dei. q enī venerat in spū et virtute arguit herodē et herodiadem sicut helyas achab et iezabel. Non omisit dicere veritatem ppter herodis potestatē vel herodiadis insidiationē dans in hoc exemplū pdicatorib⁹ euāgelii. vt ppter talia nō omittāt constantiam predicandi veritatem. Primo ergo herodes iohannem incarcerauit ex eo q ipm reprehendebat de herodiade quam fratri abstulerat et ideo ad suggestionem herodiadis ipsum in vinculis posuit. Secundo ex eo q iusticiam z baptismū predicabat et ideo multus populus ad iohānem ob baptismū et predicationē vndiq3 cōfluebat et timēs herodes ne sui populi iohannē sequētis dispendium haberet z ob verba iohannis pplo cum esset alienigena exosus fieret eumq3 a regno ob incestum pelleret iohannē hunc tenuit et vinctum posuit in carcere nō ausus eū statim interficere. Tertio ex eo q iohānes quēdā magnum regem post se venturum predicabat et cum romani ordinassent ne aliquis sine senatus auctoritate rex nominaretur offensam cesaris timuit et ideo ipm incarcerauit z insuper ppter hoc est captus z incarceratus q pharisei ppter inuidiam de predicatione iohannis turbati suaserant herodi vt caperet eum incitantes herodē ad eius mortem. (Herodias aūt) adultera (insidiabatur ei) timebat enim ne herodes ad predicationem iohānis de peccato suo peniteret et eam marito suo redderet quā eā forte occideret z iō volens iohannē occidere mortē ei⁹ querebat s3 quōnā facto id aggredi posset inuenire nō poterat (Herodes enī metuebat iohāne) eū reuerēdo timore mūdano vel hūano (sciens eū virū iustū) q ad hoīes (z sctm) quo ad deū (et custodiebat eū) ne ab herodiade occideret et ex hoc ipe herodes damnū z periculū pateret solo enī metu ab interfectiōe iohānis tenebat q ppter sanctitatē ei⁹ q erat nota toti pplo timebat si eū interficeret ne totus pplus ptra eū insurgeret q oēs iohannem pphetā sanctū reputabāt (Et audito eo multa) s. q̄dā que nō principaliū (faciebat) simulatorie non ex veritate (et libēter eū audiebat) f simulatorie i. audire simulabat totū enī istud erat simulatoriū vt ex tali auditu z obtēperatiōe in aliqb⁹ retineret pplm a rebellione ptra ipm. Herodes pplm z seditionē eius timebat sed amor mulieris supabat p q etiā deū postponebat q deū in cā nō habebat nā fm Cris facile deuiat a iusticia qui in causis non deum sed hoīem formidat timor enī dei corrigit. timor aūt hoīm peccādi differt facultatē z operationē non aufert sed retinet volūtatē donec habeat oportunitatē vel occasionē vñ z quos suspendit a crimine audiores reddit ad crimē z estuat aīo quousq3 pficiat ad malum cogitat. Soli⁹ ei dei est timor q nocētes corrigit fugat crimina innocentiā tribuit perpetem confert facultatem hec

Crisosto

Ex mar vi. z mat. xiiij.

Criso. Iste qui iohem tenuit ⁊ ligauit incarcereto q de malis suis eum arguebat caritatiue et qui similia faciūt similes sūt freneticis q piū medicū ꝑcutere vel occidere querunt. Cōsidera nunc quō iohes magis volebat deo q̄ hoībus placere magisq̨ timebat deuz q̄ hoīes offendere et eius exemplo sꝫ ad deum magis q̄ ad homines aspiciēdo in oībus dei bñplacitū facias et ab eius offensa omnimode abstineas. vñ Criso. Cū a principiis q̄d patimur hoībus ad principē nr̄m consideremus et cosummatorem fidei ⁊ qm̄ a malis hoībus ⁊ qm̄ ꝓpter veritatē ⁊ qm̄ ꝓpter eum. Si eñ hoc excogitauerim' oīa facilia erūt ⁊ portabilia. Si n. p amabilibus q̄s patiēs g̃l'atur ⁊ ꝓpter deū si patiaꝛ q̄ q̄ suscipiet sensum Si enim ipse rem reprobabilissimaz vicz crucē g̃'iam vocabat multo magis nos ita disponi oportet. Oportet ḡ cū debemus quid pati indelectabile non labores sed coronas excogitare et si malū quid delectabile appareat excogitat qm̄ deus non vult ⁊ indelectabile confestim apparebit si eñ hominum timor auertit ab inconuenientibus rebus multomagis christi dilectio hec Cris. Oratio.

Omine ihu xp̄e mgr̄ bone doce me veritatem vite iusticie et doctrine cordis oris et operis ꝓpter metum vel fauorem humanū seu mundanū non obmittere ne temeritudo carnalis timoris vel amoris valeat in me pfectionem spūalis dilectiōis impedire et qm̄ ꝓpter pctm primo ꝝ parentu ꝝ irascibilis nostra cōtraxit debilitate rōnabilis caliginez ⁊ concupiscibilis ꝑuitatem da michi pacītū defensorē ꝯtra psecutōnis illuminatorez cōtra errores inflammatorē ꝯtra ꝯcupiaz vt in omnibus valeam beneplacitū tuū m facere ⁊ ab offensa tua abstinere. Amen.

De initio publice predicationis dñi iesu. Ca. xxviij.

Ma. iiij. Crisosto

Um autem iesus

audisset q iohes traditus eēt ꝑm Criso sine dubio a deo qm̄ vnum scīm nemo pōt aliqd nisi tradiderit eū dns ⁊ cognouisset q murmuratiōnez sibi factā qꝛ audierūt pharisei q p̄ies faceret discipulos et baptisaret q̄ iohā. ⁊ inde ꝯtra eū inuidia ceperūt maiorem q̄ q̄ ihs nō baptisaret tunc p semetipm exterioꝝ tinctōne corporū sꝫ discipuli eius qs tñ ipse baptisauerat pa' reliquit iudeam in q̄ erant pharisei increduli inuidentes augmento baptismi ⁊ doctrine xp̄i q ad capiendū iohannem consiliū dederāt ⁊ xp̄m et psequi cogitabāt ꝓpt baptismū ipsius qui crescebat ⁊ ꝓpter doctrinā eius p qua euacuari legem intelligebāt ⁊ sic docendi gētiles hēbat occasionem ⁊ (secessit) seu abijt iterū (i galileā) Cessit āt ihs primo vt eis patie ⁊ mā suetudinis malis cedendi daret. Secundo vt absentatione inuidiam eoꝝ mitigaret donec meliores animi fierent. Tertio vt nobis fugiēdi persecutores et periculū formā preberet. Quarto vt alijs euāgelium predicaret. Quinto qꝛ tp̄s passionis sue nondū venerat. Sexto vt verbi dei transitum a iudeis ad gentes prefiguraret ⁊ ex h̄ discipulos quid q̄nq̨ facturi essent instrueret. Iste eñ transitus eius trāsitum eiusdem ad gentes significabat ad quas eum t rāsire impellebant. Et regressus eius in galileaꝫ in virtute spūs faciendi signa et miracula qꝛ q̄ uis esset plenus spūs sctō tñ extūc plus manifestauit virtutez suā in publicatiōe doctrine ⁊ opatōe miraculoꝝ ⁊ fama exijt de eo p vniuersam regionem et receperūt eū galilei honorifice propter illa q̄ eū in hierl'ꝫ in die festo fecisse viderāt ⁊ cognouerāt ꝓpter que etiaꝫ nichodem' crediderat (⁊ relicta ciuitate nazareth) vbi fuerat ꝯceptus et nutritus (venit) ad predicandū in galileam (et habitauit in ciuitate capharnauꝫ maritimā) q̄ iuxta mare ē sita ꝓpe nazareth (in finibus zabulon ⁊ neptalim) ⁊ (exiñ) s. de finib' illis (cepit ihs) aꝑte (p̄dicare et dicere) q̄ impletū est tp̄s scd̄e hūane redēptiōis ⁊ venit plenitudo tp̄is. q̄ vmi tp̄s habetis (pniam agite) ⁊ credite euangelio qꝛ sine pnīa ⁊ fide impossibile est placere deo (Appropinquauit enim regnum celorum) qꝛ ianua celi aperta est per christum vnde beda. Regni enim celorum ianuas ap propinquare est de his quem q̨ quibus ab eo disceſſerat penitere vnde et hiero. Penitentiam agite qui vult eterno bono scꝫ regno dei adherere qui eniꝫ desiderat nucleum frangit nucem amaritudinem radicis dulcedo pomi compēsat pericula maris spes lucri delectat dolorez medicine spes salutis mitigat. Mistice per hoc q iesus anteq̄ publice predicaret venit in galileam insinuatur q predicator euangelij prius debet transmigrare de carnalibus ad spiritualia de terrenis ad meditandum celestia qꝛ galilea transmigratio interpretatur et p hoc q habitauit capharnaū q̄ maior et populosior erat vt predicando et miracula faciendo plures illuminaret reliquit scōm Remigiū predicatoribus exēm vt eo tpe in locis illis studeāt pdicare qñ ⁊ vbi multis psit ꝓdesse Capharnaum etiā dr̄ esse inter fines iudee ⁊ gentiuꝫ ex inde q̄ iesus predicare cepit vñ vocare iudeos et gentes presignaretur q vtrosq̨ saluare venerat. In galilea eniꝫ gentes sīl' et iudei habitabant et iō ibi debuit fundari lapis angularis qui fecit vtraq̨ vnum duos in se concludens parietes gentiū ⁊ iudeoꝝ vnde ⁊ post dixerunt sacerdotes ad pilatum. Cōmouit vniuersam iudeā incipiēs a galilea vsq̨ huc Sunt aūt due galilee vna iudeorum altera gentium. Diuisa est enim galilea a tempore salomonis qui xx. ciuitates in galilea dedit hyram regi tyri qui gentes ibi posuit que paro postea dicta est gentiuꝫ reliqua iudeorum. Et merito in confinio illo cepit dominus predicare vt multi iudei et gentiles ad predicationem confluerent in quo oñdebaꝛ q ad redēptōem gētiū ⁊ iudeoꝝ venerat. ziel (exinde) s. postq̄ baptisatus vbi monstratur in eo plenitudo grē per trinitatis testimonium postq̄ teptatus vbi mōstratur in eo sanctitudo vite per victoriam temptationū postq̄ a iohanne testificat' vbi monstratur certitudo ydoneitatis ad predicandum postq̄ iohannes traditus vbi significaꝛ q deficiente lege incepit euangeliū sicut sol sequiꝛ aurorā (cepit ihs predicare et dicere pniam agite) nō tñ dicite contra loquentes q dicūt ⁊ nō faciūt non tñ in aīo ꝓponite ꝯtra differentes nō obmittite cōtra negligentes non destruite contra recidiuantes sꝫ agite pniam quasi medicinam ad sanandum morbum q̄si armaturā ad ineundū belluꝫ quasi clauē ad reserandū celū ⁊ ideo subdiꝛ appropinquabit eñ regnum celoꝝ sicut elongaꝛ p pctm̄ ita appropinquat per pniam recto aūt ordine a iohāne tradito incipit predicatio dñi qꝛ desinēte lege oritur grā euangelij. quod bona annunciatio solet dici. Lex enim ꝓmittebat bona terrena et transitoria sꝫ euangeliū ꝓmittebat celestia et terrena vñ theophil' Vetus namq̨ testimonium his qui seruabant illud dierum longitudinem promittebat euangelium vitam eternā vnde ⁊ crisostomus Propter hoc neq̨ predicauit ante iohannem donec ille incideretur in carcerem vt non hac predicatiōe multitudo populi scinderetur idcirco neq̨ signum vllum fecit iohannes vt ex hoc quoq̨ multitudinem traderet christo que ad eū signoꝝ admiratione conflueret vñ etiā aug. Premissus est iohannes velut vox ante verbum aurora ante sole preco an̄ iudicē seruus an̄ dn̄m amicus an̄ sponsum et qꝛ vniuersum mundum tenebre ⁊ nox infidelitatis oppresserant et solem iusticie aspicere non valebāt btūs iohannes q̄si lucerna premittiꝛ vt oculi q lippitudine iniquitatis oppressi magnum et veruꝫ lumen videre nō poterant admissuꝫ lumē lucerne primū q̄si tenuē splēdorem videre consuescerent vt paulatim pctōꝝ nubilo recedēte et infidelitatis digesto humore xp̄o adueniēte ab illo celestium se letificari potius q̄ retorq̄ri possent hec aug. ¶ Et notandū q pfectio euāgelica versaꝛ precipue circa tria vicꝫ circa opa pietatis circa cōsilia hūilitatis et circa precepta caritatis hec etiaꝫ tria precipue dn̄s docuit in euangelio incepit aūt dn̄s sicut iohes eadeꝫ predicās

Beda

Hieronim'

Remigius

Theophil'.

Crisostom'.

Augustinus

que ille añ dixerat vt ꝓdicatio discipuli ⁊ magistri cōsona esset ⁊ dñs ꝓdicationē ac doctrinā iohis approbaret et cōfirmaret ac supbiā coꝝ q̄ dicta alioꝝ dedignant accipere cōfutaret ac vt se eiusdez dei filiū cui⁹ ille ꝓpha fit esse ondēret verbū ergo qḋ in iohe organo ⁊ in oībus ꝓphetis clamauerat ꝓdicā̃s regnū dei a pnīa incho are volebat· q̄r nisi remisso pctō per baptismū et pnīam condignā nō poterit qs intrare in regnū celoꝝ vñ. Nō statim iusticiā predicauit ſʒ pnīam. Quis ergo ausus est dicere volo bonus esse et nō possum. Pnīa eni correctio est voluntatis et si vos mala nō terrēt vt scʒ pnīam agatis vł bona delectēt appropinquabit eni regnū celorū i. beatitudo regni celestis. ac si dicat. Parate vos ad pnīam q̄r appropinquabit tēpus mercedis eterne. hec cris. Predicauit aūt dñs pnīam appropinquante regno celoꝝ et fine mūdi vt formidaret forte iuuenilis etas mū di. Nūc vero appropinquāte regno celoꝝ ōnditur regnū mūdi agere in extremis iō merito debet conuerti. Sic itaqʒ dñs a baptismo suo vsqʒ ad iohis incarceratiōnē ꝓdicauit docuit occulte ⁊ in locis priuatis sed post ei⁹ incarceratiōnē publice et in synagogis. Sicut eni iohes erat precursor xp̄i ita ꝓdicatio iohānis erat pura xp̄i ꝓdicatiōi ⁊ iō xp̄s nō predicauit cōter ⁊ publice añ iohis incarcerationem sed iuncta ei⁹ predicatiōe ex hoc nobis tribuēs exemplū hūilitatis stupende dū seruo suo iohāni longe se inferiori in ꝓdicatiōis et doctrine officio hūiliter dignat⁹ est deferre. O quot sunt pch dolor hodie religiosi q nō dico inferiori sed nec pari imo nec superiori deferūt in quo se dissilio ꝓferre et eū preire cōtendūt. Ad ꝓdicationē qʒ ⁊ doctrina requirit etas ꝑfecta ꝑfectio aūt etatis est annoꝝ triginta et iō ꝯueniēs fuit vt xp̄s nō nisi post tricesimū annū publice ꝓdicaret ⁊ doceret hoc tp̄s est aptū predicatiōi vt hic ptʒ aptū ꝑlationi vt ptʒ de ioseph qui hac etate factus est ꝑpositus egypti aptū regimini vt patet de dauid q̄ triginta annoꝝ erat cū regnare cepit hac etiā etate prehciēdi essent epi ſʒ heu hodie perficiūtur pueri ac insufficiētes pro hoc statu ⁊ min⁹ ydonei. Fuerūt aūt a baptismo xp̄i vsqʒ ad mortē ei⁹ tres anni ⁊ tanto plus quantū ab epyphania vsqʒ ad pascha et sic modico tp̄e predicauit. Eadem eni die qua baptizatus est reuoluto anno cōuertit aquā in vinū et in pascha sequenti scʒ tricesimi primi anni incarcerat⁹ est iohānes et in alio pascha sequenti scʒ tricesimi secūdi anni decollatus. ⁊ in tertio pascha scʒ tricesimi tertij anni passus est dñs et ita vixit triginta duobus annis integris de tricesimo tertio quantū fluxit tp̄is a natali vsqʒ ad pascha qḋ pro anno dimidio computari solet. Fuit aūt anno tricesimo pascha iudeorum q̄nto kł' aprilis et feria quinta sed anno tricesimo p̄mo fuit decimo sexto kł' may et feria quarta āno vero tricesimo secūdo fuit nonas aprilis et die dñica ſʒ anno tricesimo tertio fuit octauo kł' aprilis ⁊ sexta feria. ⁊ potest triplex causa assignari quare xp̄s modico tp̄e voluit predicare. Prima ad demōstrandā suā virtutē q̄ scʒ in tam modico tēpore totum mundū imitaret. Scd̄a ad excitandū desideria discipuloꝝ vt magis eum desiderarent quē tam modico tp̄e corpali p̄sentia habituri erāt. Tertia ad augmētandū discipuloꝝ spūalem ꝑfectum. cū eni xp̄i hūanitas sit nobis via tendendi in deū. nā ipse dixit ego sum via nō debemus in ea vt in termino quiescere ſʒ per eā in deū tendere Nec ergo corda discipuloꝝ ad xp̄m carnaliter affecta in eo vt in hoīe quiescerēt corporalem p̄ntiā cito subtraxit Unde aplȷ. Et si xp̄m ſm carnē nouimus scʒ q̄n corpaliter nobiscū erat sed nūc iam nō nouimus vñ ⁊ ante passionē inter cetera dixit eis si ego nō abiero paraclitus non veniet ad vos q̄r vt capaces spiritus fierent expediebat q̄ caro et forma serui ab eis auferretur ne adhuc carnaliter eum diligerent. Ipse enim dominus qui mundum vicit voluit vt discipuli animum totū ad celum transferrent quia sicut ⁊ ipsi faciliter vincere mundū possent nos qʒ similiter stad patriam nostram cor transponimus. et ad principez fidei nostre inspicientes viaz eius sequi volumus facil⁹ aduersa ⁊ prospera nihil premittere et ipsum mōm vincere poterimus. ¶ Oratio

Domine iesu xp̄e q̄ n̄re miserie conpatiens et tanq̄ verus medicus medicinā aīaꝝ nobis dare volēs a pnīa predicatiōnē tuaz incepisti et nobis pctōribus dū tp̄s habemus eā facere iussisti da michi misero pctōri spaciū et effectū penitēdi qui tā diu (pro quo tibi laus) misericorditer pepcisti delinquēti vt per pnīam appropinquet et cferet michi regnū celoꝝ qḋ elongatur ⁊ claudit per pctm̄ ꝑ verā penitudinē et lacrimarū ꝯpunctionē talē me esse cōcede in mortis articulo qualem me esse ꝑ aquā regeneratiōis ꝯstituisti in baptismatis lauacro vt aptius esse merear celoꝝ regno amen.

De scd̄a et tertia vocatiōe discipuloꝝ. Ca. xxix.

Ostquā igitur dñs iesus reuersus de iudea in galileā multa predicasset et fecisset ꝓpter que fama clare de ipso creuerat ita vt turbe cum pressura et impetu irruerent et impingerēt in eū pre nimia deuotiōe et desiderio audiēdi verbū dei quadā die cum esset (secus stagnū genezareth) qḋ et mare galilee vel etiā tyberiadis dr̄. et in terra stare pre pressura nō posset (vidit duas naues secus stagnū stantes) quarum vna erat symonis ⁊ etiā andree sui fratris altera vero iacobi et iohis (piscatores aūt descēderāt) ad terrā (et lauabāt rethia sua) amouētes īmūdicias vt piscarēt ea q̄r nullos pisces ceperant nocte illa. (ascēdens aūt in vnā nauē que erat symonis) vt ppl'ʒ de naui cōuenientius doceret (rogauit eum a terra reducere nauē pusillum) ⁊ paululū ita vt non nimis a terra distaret q̄r ita volebat a terra elongari vt posset audiri nō tñ opprimi (Et sedens) tanq̄ doctoris auctoritate vtens (docebat de nauicula turbas) in terra stantes ecce mira xp̄i hūilitas et māsuetudo precipere poterat. preceptor eni erat et tñ rogat in quo prelatis formā dedit vt libentius moneāt q̄ precipiat magisqʒ amari q̄ timeri appetant. q̄r dicit seneca. Generosus animus facilius ducitur q̄ trahit Sed ecōtrario faciunt fatui de q̄bus in ezechiele dicit cū austeritate imperabatis eis et cum potentia ¶ Mystice per stagnū pōt intelligi lex ex q̄ dñs erat. q̄r legalia iam cessare incipiebāt et due naues quas vidit sunt duo ppli s. iudaic⁹ et gentilis q̄s vidit q̄r de vtroqʒ pp'lo multos misericorditer visitando ad finem vocauit piscatores sunt ꝓdicatores et eccl'ie doctores qui nos p rethe ꝓdicationis ⁊ fidei ꝯphendūt. et quasi littori sic fre viuentiū aduehūt q̄ debēt descēdere de alto predicationis ad ꝯsideratione sue fragilitatis ⁊ rethia lauare i. maculas pctoꝝ q̄ in ꝓdicatiōe ꝯtrahunt aq̄ ꝯtritiōis delere q̄r verba ꝓdicationis sepe maculant a questu tpali a glia inani. ab adulatiōe fallaci. ille ergo lauat rethia q̄ lucrū tpale vel curiositatē vel hūanū fauorē a doctrina ⁊ predicatione sua excutit. nauis symonis est primitiua eccl'ia iudeoꝝ quorū ꝓdicator petrus erat in quā dñs per fidez ascendēs de ea turbas docebat. q̄r de auctoritate ipsius eccl'ie vsqʒ ad hodie gentes docet. alia nauis est ecclesia de gētib⁹ q̄bus paulus doctor est missus q̄r de iudea nō sunt credituri tot quot ad vitā eternā sunt ꝑdestinati in naui aūt terre vicina docebat turbas ita eni celestia debem⁹ docere vt ea terreni valeāt saltē per fidē cape vel intelligere ad turbas q̄dem ipate est vtēdū verbo diuino. vt nec terrena eis ꝑcipiant nec a terrenis nimis vt penitus nō intelligant in pfunda sacroꝝ recedat. Aliter per istud stagnū qḋ dr̄ mare intelligit mūdus q̄ ad modum maris tumet per supbiā feruet ꝑ auaritiam spumat ꝑ luxuriā ad trāseundū istū mūdum vidit xp̄s i. approbauit duas naues quarū vna q̄ nō noiat significat viam cōem mādatoꝝ eo q̄ oēs indistincte obligent ad eā ⁊ alia que noiat s. symonis qui interptat obediēs significat consi-

lionuꝫ ⁊ statū religiosoꝝ quiꝫ potissimū votū est obediā
et ad istā descendit xp̄s et in ipsa sedit ⁊ docuit et voluit
ꝙ reduceretur a terra qꝛ xp̄s ad cor religiosi deuote cōsi
lia obseruātis descēdit ꝑ grām sedet ꝑ contemplatōēꝫ ⁊
docet ꝑ dono spūssancti influentiā ⁊ ipse vult ꝙ a terra re
ducatur pusillū ī corde et si non corpe qꝛ non pōt aliter
corꝰ n̄m retineri ne aliqꝗ terrā ex aliqua tāgat pte et scīt
viri nō pōt penitus elongari ſꝫ oꝫ corpi pruideri sic ergo
nauis symonis .i. religiosi dꝫ a terra elongari sed hodie
multi ꝑ ingressum religiōis nō sepant̄ nec elōgāt̄ a terre
nis ſꝫ potius magisq̄ prius approximāt eis. ¶ Item due
naues quas xp̄s vidit sunt due vie quas approbauit quaruꝫ
vtrāqꝫ ingressus est vna est via innocentie altera est via
pnīe. Sicut .n. duobus modis hr̄ hereditas .ſ. ꝑ successio
nem ⁊ emptionē sic celū hr̄ ꝑ viā innocentie quasi ꝑ suc-
cessionem et hanc nauē ingressus ē xp̄s qꝛ pctm̄ non fecit
nec inuētus ē dolus ī ore eiꝰ hr̄ etiā ꝑ emptōēꝫ .i. ꝑ pniāꝫ
et hanc nauē ꝓ nobis xp̄s ascendit quā vsqꝫ ad mortem
nō dimisit ꝑ has duas naues trāsitur mundus ⁊ venitur

Crisosto

ad celū vt vero ait cris. habemus ꝓ naue ecclām pro gu
bernaculo crucem ꝓ gubernatore xp̄m ꝓ rhete patrem
ꝓ vento spūsanctū ꝓ velo grāꝫ ꝓ nautis aplos. pro naui-
gantibus pphās ꝓ naui vetus testamentū ⁊ nouuꝫ com
mittamus ergo nos pelagi huiꝰ ꝓfundo ad ꝗrendā in
scripturis diuīs margaritā latentē (Ut aūt) finita predi
catione (cessauit loq̄) doctrinā suā miraculo ꝯfirmare vo
lens a symone (dixit duc) .ſ. nauē (in altū) .i. ad locū aq̄ ma
gis ꝓfundū q̄ est conuenientior ad piscandū (⁊ laxate re
thia vr̄a in capturā) ſ. pisciū (⁊ rn̄dēs symō dixit) ihū (p
ceptor) cui obedire debemus (ꝑ totā noctē laborātes ni
chil cepimus) quātūis diligentiā magnā adhibuerimꝰ (in
verbo aūt tuo laxabo rethe) .i. ꝯfidēs ī virtute verbi tui
(Et cū h̄ fecisset) obediēdo preceptori (ꝯcluserūt pisciū
multitudinē copiosaꝫ) tantā ſ. quantā ipse maris ⁊ terre
dn̄s volebat nimirum qꝛ obediebāt ei cui subiecta sunt
omēs volucres celi ⁊ pisces maris iō ei eoꝝ ptāte da

Anselmꝰ

te sunt creature vñ ans. Jus siquidē nullū in his que dei
sunt ſ creaturis dn̄t hr̄e ꝗ voluntati eius prauis actibus
non verent̄ ire. In h̄ aūt facto discipuloꝝ dat̄ religiosis
forma obedīe vt .ſ. faciliter obediāt simplici verbo non
preceptū vel ꝯminationē expectādo ⁊ attēde ꝙ etsi alijs
impat̄ vt relaxarēt rhetia predicatōis in hūilitate symo
nis soli tū petro dr̄ duc in altuꝫ rethe ſ in ꝓfundum scri
pture et doctrine qđ est tam altuꝫ q̄ȝ scire dei filium q̄ d.
Sufficit minoribus sacerdotibus scire predicare minora
epīs vero si qua dubia in ecclīa emerserint offerri debēt
vt ea soluant ⁊ doceant. ¶ Mistice h̄ tāgunt̄ tria predica
tori expediētia primo sublimis ꝯuersatio cum dr̄ duc in
altum scdo plana ⁊ nō inuoluta locutio cum subditur la
xate rhetia vr̄a tertio recta intentio cum addit̄ in captu
ram pisciū nō ꝓpter adulationē hūanā nō ꝓpter vanaꝫ
glīaꝫ nō ꝓpter vtilitatē tpalē ſꝫ ꝓpter hoīm edificatōēꝫ
(Rumpebat̄ aūt rethe eorū) ex grauitate multitudinis
pisciū ex q̄ patet duplex miraculū qꝛ non solū ceperant
magnam multitudinē pisciū supra modum solitū et im
possibilem ꝑ viā hūanā ſꝫ etiā tāta multitudo tenebatur
in rethi rupto (⁊ annuerunt) Symon ⁊ andreas filijs ze
bedei (q̄ erant in alia naui vt venirēt et iuuarēt eos) vbi

Theo.

theophilus per nutuꝫ ipsos vocant qꝛ ex stupore ꝓpter
capturam pisciū loq̄ nō poterāt (⁊ venerūt ⁊ impleuerūt
ambas nauiculas ita vt pene mergerentur) ſꝫ ecclīa sub
mergi ⁊ deficere non pōt licꝫ fluctuet et quasset̄. Et cuꝫ
stupor admirationis circundaret symonem petrū ⁊ soci
os eius ac totam eoꝝ menteꝫ occuparet ꝓpter facta xp̄i
insolita petrꝰ intelligēs ꝙ nō poterat eē virtute hūana
ꝓcidit ex hūilitate ad genua ihū tanq̄ȝ suuꝫ recognoscēs
dn̄m ⁊ dixit ad euꝫ (Exi) ⁊ recede (a me dn̄e qꝛ hō pctōr
sum) ⁊ non sum dignus habitare in tua societate (Exi a
me) qꝛ ego homo purus tu hō deꝰ ego pctōr tu sanctus
ego seruus tu dn̄s .q.d. separet te locus a me quem segat

ate fragilitas nature vilitas culpe et infirmitas poten-
tie. Reputabat eīm se indignum esse pn̄tia transacte per
sone. Argumētuꝫ qꝛ valde timendū est hoī pctōri sancta
tangere circūdare xp̄i altare ad eucharistiā accedere dn̄s
aūt petrum consolando ⁊ et exponēdo ꝙ captura pisciū
significaret capturam hoīm per eum ait ad illum (Noli
timere) nec obstupesce ſꝫ potius gaude et crede qꝛ melio
ri predestinatus es piscatiōi alia nāuis et alia rethia da
būtur tibi. Usqꝫ modo cepisti per rethia pisces (ex hoc)
.i. post hoc tp̄s ⁊ de cetero nō tamen statiꝫ (eris capiēs)
ꝑ verba: hoīes: per sanā doctrinā trahēdo eos ad viam
salutis hoc est ad predicationis officiū assumeris verbū
eniꝫ dei hamo piscatoris comparatu qꝛ sicut hamus nō
capit piscem nisi ab ipso capiatur sic ne verbū dei capit
hoīem ad vitā eternā nisi ipm̄ verbū mente eius teneat̄
vel ex hoc eris homines capiēs .i. ex hoc qđ factum est si
gnificatur ꝙ hoīes capies vel ex hoc ꝙ sic te humiliasti.
habebis officium homines capiendi humilitas eniꝫ vir
tus attractiua est et dignum est vt illi alijs presint quia
potestate extolli nesciunt. ¶ Unde non in apostolatum
eligitur sed aliqñ eligēdus sit predicitur totusqꝫ facti hu
ius ordo quid in ecclīa cūms ipse typum tenet gerat̄ hic
ostenditur. Per petrum etiā qui cū socijs ꝑ totā nocteꝫ
laborās nichil ceperat et in verbo xp̄i laxās rethe cepit
copiosam multitudinem piscium et tū non attribuit sibi
nisi culpam dicens: exi a me domine qꝛ hō peccator suꝫ:
figuratur predicator euangelij qꝛ ꝓpriis innitens virtuti
nichil ꝓficit sed innitens virtuti dei magnum profectum
facit et in hoc ꝙ petrus capta multitudine piscium pro-
cidit ad genua iesu datur intelligi ꝙ in predicatione vel
exhortatione capta multitudine hominum predicator
debet se deo humiliare et ei totum attribuere sibi autem
nichil nisi defectuꝫ ascribere et tunc confortatur a domi
no dicente: noli timere: et tunc maior profectus sibi pro
mittitur cum subditur: ex hoc iam plures homines eris
capiēs: Et subductis ad terram nauibus ī tractis ⁊ col
locatis animo et spe redeundi ad eas relictis ad tēpus
oībus scilꝫ nauibus ⁊ maniuū instr̄is secuti sunt dn̄m ali
quantulum cū reuerentie associādo petrus et andreas ⁊
iacobus ⁊ iohānes ſꝫ iter ad ꝓpria redierūt. Ideo eniꝫ
naues ad terram reduxerunt qꝛ adhuc volūtatē redeun
di ad piscationis offm̄ habuerūt. Ex q̄ pꝫ ꝙ nōdū rebus
suis perfecte renunciauerāt nec perfecte in hac vocatio
ne xp̄o adheserunt. ¶ Et sciendum ꝙ idē ē mare galilee
et tyberiadis et stagnum genezareth situm inter hierl'm
et damascuꝫ distans quasi tribus dietis ab vtraqꝫ ciuita
te et habet in longitudine xij. miliaria in latitudine v. vl'
circa arenoso littore ⁊ siluis circumdatum in quo est ma
gna copia piscium diuersoꝝ generꝝ ⁊ est visu amenum ⁊
delectabile ad potandum. Et q̄uis eius aq̄ sit dulcis et
non amara dr̄ tū mare scđm ꝯsuetudinem lingue hebrā
ce qꝛ magnā collectiōem aquaꝝ siue dulciū siue salsaruꝫ
vocat hebreus tharsis .i. mare scđm illud Gen̄. congre-
gationesqꝫ aquaꝝ appellauit maria. Dr̄ autēꝫ mare gali
lee a ꝓuincia adiacente qꝛ situm est in ꝯfinibus ꝓuincie
galilee scilꝫ iudeoꝝ nō gentiū. Dr̄ aūt mare tyberiadis
a tyberiade ciuitate cui adiacet quaꝫ iesus in sua iuuen-
tute frequenter visitare solebat. Dr̄ etiam stagnū qꝛ ē la
cus stans qui fit ex reflexione ⁊ fluxu iordanis ac vndis
ebullientibus et influentibus nec habꝫ alpheū quo fluat
extra locū suū vt fluuius. Porro genezar greco vocabu
lo quasi generans sibi aurā dr̄ a natura et ꝓprietate lacꝰ
ipsius qꝛ ex faucibus montiū circūstantium freq̄nter de
seipso sibi auram excitat ⁊ ventuꝫ validū colligit qui va
lidis crescētibus ⁊ se mouētibus ex ipsius aq̄ resolutōibꝰ
generat̄ ex quo facta in stagno ꝑturbatōe et inualescēte
tempestate vndis fluctuantibus nauicule plurimumqꝫ
submerguntur. Dicit tū iosephus ꝙ sic dictus sit a modi
ca regione genezara quam preterfluit q̄ fertilissima est et
cōuenientissima omi generi arboꝝ vñ interpretat̄ hortus

De secunda et tertia vocatione discipulorū

vel principiū natiuitatis Dicit etiā interdum lacus salinarum ꝓpter puteos vn̄ sal trahebat. Fluuius aūt iordanis ad radices mōtis libani iuxta cesareā philippi ex duobus fontibus scʒ ior et dan ex q̄bus nomen trahit ⁊ originem in p̄dicto stagno genezareth descendit ⁊ ꝑ ipm̄ trāsiens et inde totus egrediens per longū spacium regionē adiacentē irrigās per vallē illustrē q̄ vallis salinarū dicit in mare mortuū nō longe a hierico se infundit ⁊ postea nusq̄ȝ apparens in abysso absorbet. Deinde cum post istam vocationē p̄dicti discipuli ad sua vt dictū est.

Mathei iiii.

et ad piscationē redissent (Ambulans iesus iuxta mare galilee) iterū vidit petrum ⁊ andreā nō tam corporaliter q̄ȝ spūaliter et magis ad corda q̄ȝ ad faciē respiciēs (mittentes rethia in mare) ad piscandū et victum querendum vt dicit glo docēter per piscatoria vadit loca piscatores piscaturus Et ait illis (Venite post me) affectu et imitatione et quēadmodū ego ambulo et vos ambulate (⁊ faciam vos fieri piscatores hominū) nō prebendarū nō decimarū sed animarū q̄ per rethe sancte predicationis pisces .i. hoīes de ꝓfundo pelagi infidelitatis ad lucem fidei traxerunt quasi ad litus salutis vn̄ Theophi

Theophi.

Admiranda est aūt̄ ista piscatio pisces enim cū capiuntur mox moriunt hoīes cū capti sunt verbo predicatiōis potius viuificant. vt autem dicit Criso in medijs aūt operationibus existētes eos vocauit mōstrans q̄ omnibus occupationibus sequelam suā ꝑponere oportet cum ergo quis preficit eccle piscator et pastor valde debet timere ne nō sequatur dominū perfectione sequele que est vt semetipm̄ abneget ⁊ crucem suam tollat (At illi continuo relictis rethibus ⁊ naui secuti sunt eum) oīno non solum pedū incessu sʒ magis obediētia et affectu non amplius ad ꝓpria reuersuri (Et procedens inde) pusillum vltra (vidit iacobū et iohannē in naui cū zebedeo p̄re eoꝝ) q̄ tanq̄ȝ senex tenebat remū (reficientes) .i. componentes vel reparātes (rethia sua) q̄ȝ magne paupertatis erat iudiciū. vn̄ Cris

Crisostom^9.

Crisostom^9.

Vide aūt q̄ȝ cū diligenter inopiam eorum euangelista signauit Inueniunt inquit eos sarciētes rethia sua tanta erat paupertatis nimietas et superabundātia vt vetera ⁊ prerupta cōtexerent et emēdarent quia noua et meliora emere vel habere nequibāt et q̄ȝ ad maiorem pietatē eoꝝ ꝑtinet in tanta paupertate sic patri suo succurrebāt vt secum baiularēt in naui nō vt istos ille adiuuaret in opere sed vt isti illū cōsolarētur sua presentia Nec sane parua hec sunt dogmata virtutis facile omnē tolerare paupertatē ⁊ de iustis laboribus viuere mutua sibi caritate cōnecti hr̄e secū inopē patrē atq̄ȝ in eius obsequio laborare hec Criso. Ergo q̄nq̄ȝ quiescēdum est a piscatione et cessandū a predicatione vt rethia reficias. Si refecisti rethia ⁊ collegisti auctoritates sacre scripture q̄bus auarniā iugulasti qui cessas a predicatione paulisper vt iterū reficias rethia ⁊ colligas auctoritates q̄b^9 aliquē viciosum hoīem capias et vicium eius iugules ⁊ extinguas. Et vocauit eos ad se vt etiam de captura piscium transirent ad piscationem hoīm. fm̄ Cris. Eligūtur piscatores q̄ erant future dignitatis gratiā sui officij opere ꝓphetantes q̄ in melius mutato piscatiōis officio de terrena piscatione ad celestem translati sunt vt humanum genus de profundo gurgite erroris velut pisces caperent ad salutem: illi autem statim relictis rethibus et patre secuti sunt eum: oīno imitatione ⁊ sequele perfectione. ecce q̄ mutatur intentionē piscatio mutātur rethia in doctrinā. cupiditas in amorem animarū. fit mare seculum nauis eccl̄ia. pisces boni ⁊ mali homines. In his aūt dat forma oībus xp̄m sequi volētibus ꝑ hoc enim q̄ petrus et andreas ac iacobus et iohānes relictis rethibus naui ⁊ patre vocantē dn̄m statim sunt secuti ostendit nobis q̄ nō voluntas carnalis nō cupiditas temporalis nec affectio sanguinis nos retrahere debēt a sequela xp̄i. q̄ perfecti sectatores xp̄i relictis rethib^9 peccatoꝝ ⁊ nauī possessionū et etiā parētibus q̄ȝtū ad carnalē affectū animo

ꝓmpto sequūtur eū. In rethib^9 enī ⁊ naui ⁊ patre tria significant que relinq̄re debēt discipuli xp̄i sacrificio peti q̄ per rethia q̄si retinētia possessio mūdi que ꝑ nauim affectio cōsanguinitatis q̄ per patrē pōt intelligi vn̄ Criso. tria enī sunt q̄ relinq̄re debet qui venit ad xp̄m actus carnales q̄ per rethia piscatiōis significant substātia mūdialis per nauem parētes ꝑ patrē. Reliq̄runt ergo nauē vt fierēt ecclīastice nauis gubernatores. reliquerūt rethia vt nō pisces afferrēt ad ciuitatē terrenā sʒ hoīes ad celestem reliquerūt vnū patrē vt spūales patres oīm fierent. hec Criso ¶ Et notandū q̄ de petro ⁊ andrea dicit q̄ mittebant rethe in mare sʒ de iohē et fratre ei^9 dicit q̄ reficiebant rethia sua. q̄ fm̄ criso ꝓpter petrū dicti sunt mittētes ꝓpter iohannē reficiētes q̄ petrus euangeliū predicauit sed nō cōposuit iohānes cōposuit et p̄dicauit. Itē sciendū est hic q̄ p̄mo vocatur actio deinde ꝯtemplatio Que enī circa petrū actionē significāt q̄ vera circa iohānē ꝯtēplatione. Petrus nāq̄ȝ feruidissim^9 et magis sollicitus alijs iohānes vero theolog^9 excellentissimus fuit.

Crisosto.

Cōsidera nūc quāta fuerit hoꝝ viꝝ beatoꝝ discipulorum obediētia q̄ ad vni^9 iussiōis vocē statī relictis oībus etiā volūtate ⁊ ꝓposito hn̄di xp̄m dn̄m sunt secuti .i. quo vt ait Criso se verī abrahe filios cōprobauerūt q̄ simili exemplo audita dei voce secuti sunt saluatorem. Dimiserunt nāq̄ȝ statim questū corpalē vt eterna lucra cōquirerēt reliquerūt patrē terrenū vt patrē celestē hērent. vn̄ nō imerito ⁊ eligi meruerūt. Et uerū. Perpēde ⁊ vero fidē ⁊ obediētiā vocatoꝝ noscitis aūt q̄liter audiū q̄d est piscatio. Sicq̄dē in medio ipi^9 opis cōstituti cū illū vidissent iubentem nichil distulerūt nichil oīno cūctati sunt nō dixerūt reuertimur domū loquimur ꝓpinquis sed cuncta illico reliquerūt q̄ꝯ fecerat q̄ȝ helise^9 q̄ȝ sub helya legitur īplesse. Talē q̄ppe obediētiā a nobis xp̄s efflagitat vt neq̄ȝ puctū tp̄is differam^9. et si nos aliquid necessariū vrgere videat ꝓpter q̄ȝ et alijs quē accedentē ad se ac rogantē vt ad sepeliendū patrē rediret ne id quidā facere permisit. ostēdes q̄ xp̄s cūctis sit etiā necessitudinib^9 preferendus hec cris. vn̄ et Greg

Crisosto.

Grego.

Audistis q̄ ad vnius iussiōis vocem secuti sunt redēptorē ⁊ ad vnū dn̄i p̄ceptū hoc q̄ȝ possidere videbant obliti sunt. q̄d ergo in iudicio eius dicturi sum^9 qui vocantē seq̄ ꝯtēmimus et ob amorē p̄sētis seculi nec p̄ceptis flectimur nec verberibus emendamur. hec greg Secuti aūt sunt dn̄m eius vestigia seq̄ndo. et^9 opa imitādo eius virtutes tenēdo Hoc nāq̄ȝ est post xp̄m ire hoc est xp̄m sequi Neq̄ȝ enī sufficit nobis pedib^9 tm̄ ire post iesum vel et mēte ⁊ dilectiōe sequamur eū In his q̄ fm̄ Hyla. docemur xp̄m sequi ⁊ secularis vite sollicitudine ac patne dom^9 cōsuetudine nō teneri. Et si pauca hi discipuli habuerūt multa tm̄ reliquerunt q̄ in hoc seculo nichil retinere vel amare studuerūt vn̄ greg Sʒ ī hac re affectū debem^9 potius pensare q̄ȝ cēsum. multū reliquit qui quālibet parū totū deseruit multū reliquit q̄ sibi nichil retinuit multū dimisit q̄ desideria habēdi dereliquit multū dimisit qui cū re possessa etiā ꝯcupiscētijs renūciauit A sequētib^9 ergo ī xp̄m tāta dimissa sunt q̄ta a nō sequētib^9 cōcupisci potuerūt. Cor nāq̄ȝ ⁊ nō substātiā dn̄s pensat nec ꝑpendit q̄ȝtū in eius sacrificio sʒ ex q̄to ꝓferat. Estimatione q̄ppe peti nō hʒ sʒ tm̄ regnū dei tantum valet q̄ȝtū habes. An dei nāq̄ȝ oculos nūq̄ȝ est vacua manus a munere si archa cordis repleta est bona volūtate nichil quippe offertur deo ditius voluntate bona. hec Gregorius.

Hylari^9.

Grego.

Oratio.

Domine iesu xp̄e fac me ꝑ auiditatē ad audiēdū verbū dei iruere rethia predicationis ac desiderij ⁊ bone operationis ab oī auaritia adulatiōe et inani gloria lauare nauem religionis a terrenis reducere in ea q̄escēdo sedere ⁊ ꝑ exēplū alios docere ⁊ ī ꝓfūdū cōtemplatiōis ⁊ p̄dicatiōis ducere ī verbo tue īspirationis rethia laxare et in aquis tribulationum copiosam multitudinē internarū cōsolationū concludere Uoca et

trahe me miserum ad tuum sctm discipulatũ quatenus oĩa relinquendo ꝛ te sequendo ad tuorum pauperum merear pertingere consortium. Amen.

De epilogo vocationum discipulorum et de diligentia christi ad predicandum. Ca.xxx.

Res itaqȝ vocatio

nes discipulorum supra habuisti. De prima dicit iohannes et tunc vocati ad fidẽ venerũt solum vt aliquã noticiã et familiaritatẽ ihu ȝherent de secũda dicit Lucas ꝛ tũc etiã secum sunt eũ aĩo redeũdi ad propria ceperũt tñ audire eius doctrinã de tertia dicit Matheus et Marcus ꝛ tunc venerunt ad pseuerandũ cũ eo pfectionẽ eius imitando pme due vocatiões forma sunt nouitiorum in religionibus q primo vocant ad pbandum et instruendum et qñqȝ ad ppria redeunt tertia tenet formam pfessorum q ꝛ tũc velut pfessi religionem xpianã xpo inseparabiliter adheserunt. Item de vocatione math publicani habes infra de mõ aũt vocationis aliorum non est

Crisosto determinatum vel scriptum vñ Criso. Quid ẽ aũt q de alijs aplis nobis non dr̃ qliter ꝛ quõ sunt vocati nisi de pet. a. d. ia. ꝛ io ꝛ math. Hi enim maxime erãt in conuenientibus ꝛ humilibus studijs neqȝ enĩ thelonei offitiõ ẽ aliqd deterius neqȝ piscatõe vilius. Cõsidera igit ꝛ cõspice o ꝛ ihm in predictis discipulorum vocatõib' ꝛ ꝯuersatione eius cũ illis quõ affectuose eos vocat reddens se eis affabilem domesticum benignũ ꝛ obsequiosũ attrahens eos intus ꝛ ex̃ ducendo eos ad domũ mr̃is vel alibi vbi p tpe manebat ꝛ familiariter vadẽs ad domos eorum. Docebat ẽt eos ꝛ istruebat ac curã de ipsis pcipuam hebat sicut mr̃ de vnico filio suo hr̃e ꝯsueuit dr̃ enim qr btũs petrus referebat q qñ in aliq loco eũ eis dormiebat et surgens de nocte eos recooperiebat qr tenerrime eos diligebat sciebat ei qd de ipsis facturus erat. Nã qm us essent hoĩes rudis ꝯditiõis ꝛ hũilis natõis tñ principes mundi ꝛ duces in bello spũali oĩm fideliũ eos erat ꝯstituturus. ¶ Cõsidera ẽt vocatorum obiam q ꝯmendat. qr pmpta eo q ꝯtinuo ꝛ statim in eã oñderũt. qr integra eo q oĩa reliquerunt qr recta eo q dñs ihm secuti sunt Primum pfectũ scdm pfectius tertiũ pfectissimũ. Sed

Crisosto' ad qd reliqrũt oĩa scdm Criso. In h docuerũt nos apli q nemo potest terrena possidere ꝛ pfecte ad celestia pperare. Aer inter celũ ꝛ terrã ꝯstitut' oñdit q inter celestia ꝛ terrena nulla põt esse ꝯiunctio. celestia. n. qr spũalia et leuia sursum ducũt terrena qr põderosa et grauia ad deorsum deponunt sȝ nonne postea resũmpserũt q imperfecte reliquerunt. Dicẽduȝ q pfecta sunt oĩa qr et si postea resumpserunt nõ ex ppuerate .s. amore vel cupiditate. sȝ ex necẽitate vite h fecerũt. ¶ Cõsidera ẽt ꝛ nota quibus q ꝛ qualibus cepit ꝛ orta est ecclia. Noluit dñs primos fundatores eccĩe eligere sapientes vel potẽtes aut nobiles hui' seculi ne fides euangelij ꝛ virtus fidei et opa que fienda erant ascriberentur eorum sapientie vel potentie aut nobilitati sibi hoc reseruauit qr sua potentia sapientia et bonitate nos redemit si enĩ doctus vel potẽs aut nobilis eligeret fortasse iõ electum se diceret qr doctrina vel potentia vel nobilitas eius eligi meruerit volens frangere supbiam eligit illr̃atos et mũdo despectos hosqȝ doctores faciens et ad predicandum mittẽs per eos subiecit

Gregori' mũdi rectores ne fides credentiũ putaretur nõ in virtute dei sȝ in sapia ꝛ virtute hoĩm vñ grego. Relictis sapientibus insipientes relictis fortibus debiles relictis diuitibus pauperes elegit et predicatores infirmos abiectosqȝ qui potentes qsqȝ ꝛ fideles pp'os colligerent habere studuit. Ad predicãdũ nãqȝ cum tales venire debuerant qui de laude ppria nil haberẽt vt tanto solius veritatis cognoscerent esse q agerent qnto ꝛ apte cernere tur si ad hoc agendum ydonei per se non fuissent vnde

Crisosto Crisosto. O beatos piscatores istos quos dñs inter tot doctores legis et scribas inter tot seculi sapientes ad diuine predicatiõis officium et ad gratiam aplatus primos elegit. Et digna sane dño nr̃o atqȝ ꝯueniens predicatio vi eius fuit talis electio vt in predicatione nosa fui tãto maioris laudis admiratio nasceret qnto etiã eam misdi infimi ꝛ hũiles seculi predicassent. Qui nõ p sapientiam verbi mundũ caperẽt sȝ p simplicẽ fidei predicationẽ de errore mortis hũanũ genus liberarẽt. Non ergo nobiles mundi aut diuites elegit ne suspecta fieret predicatio non sapientes seculi q p sapiam mundi psuasisse humani generi crederentur sȝ elegit piscatores illitteratos imperitos indoctos vt aperta esset grã saluatoris. Hũiles quidẽ in seclo etiã in ipso artis officio sȝ precelsos fide ac deuotos mentis obsequio. Ignobiles seculo sȝ nobiles xpo. Nõ scriptos in aliquo senatus ciui sȝ scriptos in aliuo senatus in celo. Despectos terre sed acceptissimos celo pauperes mũdo sȝ diuites deo scit enim deus quos elegit qui occulta cordis nouit eos vtiqȝ q nõ sapientiã seculi qrerẽt sȝ dei sapiam desiderarẽt nec diuitias mundi cuperẽt sȝ thezauros celestes optarent hec crĩs. Attendãt hec nobiles potẽtes et sapiẽtes supbi huius mundi ꝛ cognoscãt ignobiles impotentes ꝛ idiotas sibi preferri ꝛ ex hoc confundant et erubescãt ꝛ a sua supbia resipiscant. Exẽplo itaqȝ horum principũ et ducũ nr̃orum relinquamus ꝛ nos oĩa et seqmur ihm in q habemus oĩa

Crisostom'. ad qd hũ hortat nos crĩs di. Monachus aplicam vitam desiderat imitari. Vis o monache esse discipulus xpi imo vis discipulorum eius esse discipulus. Fac qd fecit petrus qd fecit iac. ꝛ ioh habebant oculũ scãdalizantem patrem et nauẽ et rethe. Dicit eis iesus venite sequimini me absconditur oculus ꝛ hi sequuntur ihm. Monachi aplorum imitatores sunt nõ q possumus eos imitari nisi fecerim' qd fecerũt ꝛ apli nemo ergo monachorum dicat habeo patrem habeo mr̃em et cetera pietatis carorum noĩa. Nũ deo tibi. Habes iesum quid queris ista que mortua sunt qui habet iesum hȝ pr̃ez hȝ mr̃ez hȝ filios hȝ dẽm ppinqtatem quid queris mortuos seqre viuũ dimitte mortuos sepeliant mortuos suos. Dicit ad eum vnus discipulus. Dimitte me vt vadam et sepeliam pr̃ez meũ nõ dixit dimitte vt sim cum pr̃e meo sȝ dimitte me vnius hore spacio quid r̃ndit dñs et in vna hora ꝑire potes. Videdum vis sepelire mortuum ipse moriaris hec crĩs. ¶ De predictis quattuor discipulis a piscatõe vocatis sic

Hieronim'. ait hiero. Mistice autẽ hac quadriga piscatorum vehemur ad ethera vt helyas his quattuor angulis cõstituit prima ecclesia his quattuor lr̃is hebraicis tethragramathon nomen dñi agnoscitur a nobis. Quibus sibi exẽplo precipit vt audiamus vocẽ dñi vocãtis et obliuiscamur ppl̃m viciorum et domum paterne ꝯseruatiõis q est stulticia deo et rhete arenarũ in quo nos velut culices penelapsos tenebat aer q pendet in nichili nauẽ pristine conuersationis abholantes. Symon aũt obediẽs. and' virilis. iac. supplantãs. iohẽs grã in latinũ sonat qbus quattuor noĩbus in ymaginem dei cõuertimur obedientia vt audiamus virilitate vt pugnemus supplantatiõe vt pseueremus grã vt cõseruemur que qttuor virtutes cardinales dicuntur p prudentiã eñi obedimus p iusticiam viriliter agimus p tpantiã serpentẽ calcamus p fortitudinem grãm dei meremur hec hieroni. (Et circuibat iesus

Ma. quarto. totã galileã docẽs in synagogis eorum ꝛ predicãs euangelium regni ꝛ sanans langores ꝛ oẽȝ infirmitatẽ in pplo)

Crisostom'. vbi crĩs. qr eñi illi vt debiles ad medicum venire non poterant ipse sicut studiosus medicus circuibat grauiter egrotantes hec crĩs. hic saluator exemplo suo doctorum suorum vitaȝ instruit ꝛ qlis eẽ debeat prelat' ꝛ predicator euangelij manifeste ostendit vt eñi nõ sint negligẽtes et pigri sȝ diligentes ꝛ feruidi docentur p hoc qd dr(circuibat iesus) vt non sint ꝑsonarum acceptores sȝ in doctrina oĩbus cõe docẽtur p hoc qd subiũgit (totaȝ) Ut aũt nõ sint carnales nec querant delicatas ꝓcurationes docẽtur

Et de diligētia christi ad predicandū

per hoc qđ addit (galileā) erat enī galilea vilis et paup prouincia. vt aūt vacui ⁊ ociosi inmanū nō discurrant docētur per hoc qđ subdit (docēs) Ut aūt pluribus pdesse studeant et doctrinā suā nō suspectam habeāt monent per qđ sequit (in synagogis) vbi plures ⁊ doctores cōueniebāt vt aūt nō errores neqȝ fabulas et inutilia sȝ salutaria predicēt docent per hoc qđ subdit (⁊ predicās euāgelium regni) .i. qđ docet venire ad regnum. vt aūt doctrinē suā virtutibus cōmēdare studeant et nō solum spūalia sȝ etiā tēporalia subsidia ⁊ quecūqȝ possunt beneficia subditis exhibeāt docent per hoc qđ addit (⁊ sanās oēm languorē et oēm infirmitatē in pplo) .i. in turba pauperū et minorū. Sic ergo pdicabat iesus diligēter qȝ (circuibat) generaliter. qȝ (totā) nō carnaliter qȝ (galileam) euidenter qȝ (ī synagogis) vtiliter qȝ (docēs) quo ad virtutes ⁊ moralia (et pdicans euāgeliū regni) quo ad fidē precepta et mysteria mirabiliter qua (sanās oēm languorem) diuturnū (⁊ oēm infirmitatē) leuiorē vt quibus sermo credere nō suaserat opa psuaderēt. Non solum docebat verbo sȝ et doctrinā suam cōfirmabat facto scȝ per miracula varia. que solum fieri poterant virtute diuina. Uel qđ dixit (languorem) ad passiones voluit ptinere corporales. qđ autē dixit (infirmitatē) ad passiones anime spūales vt ondat nature conditor vtriusqȝ. Unde tanqȝ verus medicus omnes interius ⁊ exterius curauit infirmitates. Hoc enim propheta pdixerat dicens Uere languores nostros ipse tulit et infirmitates nrās ipse portauit. vnde cris. Ad hoc enim doctor vite et medicus celestis xps dn̄s venerat vt magisterio suo homines erudiret ad vitam et egritudines corporis aīeqȝ celesti medicīa sanaret vt obsessa corpora a dyabolo liberaret et varijs infirmitatibus laborantes reuocaret ad vitā ⁊ integram sanitatē. nam valitudines corporū diuine potestatis verbo curabat aīarū autem vulnera celestis doctrine medicina sanabat. verus ergo et pfectus medicus ille est q et corporis sanitatem ⁊ aīe salutē restituit. hec cris. (Et abijt opinio) ⁊ fama (eius in totā syriā) que est regio spaciosa cōtinens palestinam in qua iudei habitabāt ⁊ quasdā alias puincias circa eā. Syrie enī terminus ad orientem est eufrates. ab occidēte mare magnum achon. et a septētrione armenia et capadocia. a meridie egyptus ⁊ sinus arabicus. Et sic large accipit hic syria qȝ stricte accipiēdo scȝ pro quodam regno. cuius caput est damascus sic nō cōphendit iudeā. non solū ergo in iudea sed etiā in puincijs vicinis abijt eius fama propter crebra ipsius miracula propter qđ rex abagaruo qui regnabat iuxta eufratē scripsit saluatori vnā epistolā vt habetur in ecclīastica histo. (Et obtulerūt ei oēs male habētes varijs languoribus et tormētis cōprehēsos et qui demonia habebāt ⁊ lunaticos ⁊ paraliticos ⁊ curauit eos) Curat corpora vt paratus adeāt inuisibilia aliter parū erat mox moriturus curam impendere sanitatis vbi cris. Et intende moderationē euāgeliste qualiter nō vniuscuiusqȝ curatorum nobis enarrat sed breuibus verbis copiositatem transcurrit signorū. hec cris. Per demoniacos significantur sortilegi et diuini supersticiosi per lunaticos instabiles in bono. per paraliticos pigri quasi impotētes bonū operari. Isti enim possunt curari per bonam doctrinā predicatoris ⁊ cōfessoris discreti. (Et secuti sunt eū turbe multe de galilea) que interptat trāsmigratio (et de decapoli) que dr̄ decē ciuitatū regio (et de hierosolimis) q interpretatur pacifica (et de iudea) q interptat cōfessio (et de trāsiordanē) que interptat riuus iudicij. Per hoc enī significatur qđ illi xpm sequuntur q de vicijs ad virtutes transmigrāt ⁊ qui decalogū obseruāt et qui pacifice cū alijs habitāt ⁊ q pctā hūiliter cōfitent. et qui diuina iudicia formidāt. Multi diuersarū regionū sunt eū secuti sicut diuersi corpore ita diuersi mente. Alij propter instructionem ⁊ celeste mysterium vt discipuli. Alij propter curationē infirmitatū vt infirmi. Alij ppter refectionem vt famelici. Alij propter videnda miracula vt curiosi volentes si verum esset quod dicebat experiri. Alij propter inuidiā vt iudei obseruātes eum ⁊ querentes in aliquo verbo vel facto capere et accusare. Unde sunt versus. Morbus signa. cibus blasphemia. dogma fuere Cause cur dn̄m turba secuta fuit. Et ideo quotiēs in euangelio turbe vocabulum inseritur sicut diuersitas hominū ita et diuersitas voluntatū intimat. nō enī oēs eadem voluntate sed ex diuersis causis sequebant. Quidam pro bono quidā pro malo. oibus tn̄ dn̄s beneficia prestabat docēdo alendo ⁊ sanādo. Istis quinqȝ generibus dn̄m sequentiū rn̄dent quinqȝ loca predicta qȝ de galilea id est rota veniunt curiosi quibus dicit. Uiri galilei quid statis. ⁊c. De decapoli veniunt infirmi vt per obseruantiā decē mandatorū curent qbus dr̄. Si vis ad vitā ingredi. ⁊c. De hierosolimis obseruatores ⁊ inuidi qbus dicit hierusalē que occidis. ⁊c. De iudea famelici vt confitendo peccata et laudes agēdo doctrinis euangelij sacientur. De transiordane discipuli vt instruātur et lauentur et postea instruant et lauent. In istis autē quinqȝ significantur quinqȝ status hominū qui sequuntur xpm. per galileā id est transmutationē status penitentiū. per decapolim .i. decalogi operationē status actiuorū. per hierosolimā .i. pacis visionem status cōtemplatiuorū. per iudeam .i. confessionem. status prelatorū per transiordanē status innocentiū propter restitutionē sanctitatis per baptismū in iordane signatum. vbi cris. Sequamur illum igitur etiā nos varios siquidem languores habemus aīarum et hi sunt qbus principaliter vult mederi. Accedamus ergo ad eum ⁊ indulgētiā peccatorū precemur. Nā etiam nunc dabit ille si nos nō negligimus postulare. Nūc vero siquidē habuerimus aliqua corporis passionē oīa facimus et negociamur vt a reliquū egritudine liberemur anima vero nostra tam male se habere dissimulamus sȝ differimus. Propterea nec corporis quidē languoribus liberemur qm que maxime necessaria sunt superflua esse dicimus. que vero pene dissimulando hec omnino necessaria iudicamus et fontē ipm incuratū relinquētes malorum riuulos purgare conamur qm malorum que sunt in corpore malicia anime est causa. Exiccemus igit fontem malorū ⁊ cuncta continuo languorū fluenta siccabitur. Nec qȝ nō doles ipe cum peccas age te securum sed propter hoc ipm maxime ingemisce qȝ nō sentis de peccatis dolorē hoc enim fit nō quia peccata nō mordeant sed qȝ insensibilis est aīa que peccat. Est ergo primū bonū nichil oīno peccare. secundū vero post peccatū sentire qđ cōmiseris atqȝ lugere. Si aūt neqȝ hoc habuerimus qualiter deprecabimur deum et remissionē peccatorum petemus de qbus nichil oīno curamus. cum enī ipe ille qui deliquit ne hoc qdem ipm qđ peccauit studeat agnoscere. Pro quibus deum delictis rogabit que adhuc se commisisse nescit. Hec vero ignorans quoniā modo nosse poterit diuini beneficij largitatem. Sollicite igitur ppria delicta considera vt discas quoniam accipias veniā atqȝ ita ipi beneficio gratus existas. Non dolere enī qȝ peccaueris magis indignari atqȝ irasci facit deum qȝ illud ipm quod ante peccaueras. propter hec ergo omnia sic deum precemur vt etiā nostram iungamus voluntatem videlȝ ac studium et desiderium bonum. Ita enim etiā breui tēpore poterimus a malis que nos obsident liberari et tunc saltē vbinā fuerimus addiscere ac digna perfrui libertate hec Cris.

Oratio.

Domine iesu christe qui tanqȝ studiosus medicus circuendo quesisti egrotantes ac corporum et animarum sanasti infirmitates sana me queso interius et exterius varijs laborantem infirmitatibus trahe me post te vt te sequar de vicijs ad virtutes transmigrando decalogum obseruando pacifice cum alijs habitando peccata humiliter confitendo et diuina iudicia formidando. Edue me de lacu miserie et de luto fecis et dirige gressus meos in viam salutis vt in pre

Crisostom.

Crisostom.

Crisosto.

cep tis tuis proficiāt et ad beatam patriam festinent. ac sine impedimento me perducāt Amen.

De vocatione mathei et eius ieiunio Ca. xxxi.

Mathei. no. mar. ij secūdo luce qnto

Tcum preteriret dñs iesus venit ad mare galylee vbi vectigalia marie de rebus p mare deductis solebāt (Et vidit ibi) tā nō corpis q̄ mētis ꝛ miserātis intuitu (hoiez) .s. math q̄ ꝛ leui ante vocationē dictus ē al phei filiū (sedentē) in domo (ad thelonū) .i. ad curam ꝛ dispensationem vectigaliuz thelo eīn grece vectigal interpretatur istine. Sedebat quippe i ptinaci aio lucris inhiabat sessio eīn moram in lucro consequēdo notat (Et ait illi) iesus (Sequere me) .q.d. ei iam non sede sed am mō sequere non ad lucra nec secularia negocia. sed me. ꝛ affectu cordis ꝛ officio corporis et effectu operis. Matheum aūt talibus occupatuz vocauit vt de grā dei nullus desperet quantumcunqz vilibus occupatus fuerit (Qui statiz surgēs) a thelonio in quo sedebat et de amore terrenorum ad desideriuz supernorū (relictis oībus) scz suis ꝛ etiā alienis ex rapina collectis relicit eīn etiam

Crisosto

ppria qui rapere solebat aliena qr scdm crif. theloniū ē rapina permissa (secutus est euz) sine aliqua dilatōe tam gressu q̄ affectu sicut discipulus magistrum sicut viator ducem suum sicut seruus dñm sicut ouis pastorem suuz funem precidens nō solues scdm hiero. cōsiliū. Secutus est quidem sine dilatōe diuina potentia intus operante accendente et docēte. Qui eīn exterius vocauit vt mox sequeretur intus accendit traxit ꝛ modū docuit. Unde hiero. Fulgor ipse ꝛ maiestas deitatis occulte que etiaz in facie relucebat humana videntes ad se trahere poterat in primo aspectu. Si n. in magnete lapide hec esse vis dicitur vt ferruz trahat q̄nto magis dñs oīm creaturatuz ad se trahere poterat q̄s volebat. vbi et crif sicut vidisti vocantis virtutez ita addisce vocati obedientiaz Neqz eīn restitit neqz vacillauit sed protinus paruit et nec in propriaz domum abire rogauit. vt suis hec intimaret hec crif. Letus igitur dñm sequēs et gratus existēs euz et discipulos ipsius in domo sua recepit et conuiuiū magnū apparatū eis exhibet. congruaz celestis beneficij vicez xpi rependens vt illi redderet terrena d q seīnis uerat spiritualia et accommodaret tgalia a quo expectabat bona perpetua (Cōuiuiū) quidē exhibz (magnū) .i. ex magna deuotione et delectatione mētis p aduētu et presentia tanti hospitis ꝛ tā magnum vt de reliquijs reficiantur angeli in celis qr gaudium est angelis dei super vno pectore pnīam agente. Et bn̄ congruit q magnum esset Qui enim vt attamē domicilio xpm recipit interno maximis delectationibus exuberantium pascit volu ptatum. Itaqz dñs libenter ingredit ꝛ in eius recumbit affectu vbi crif. Statim sicut dictum est illi a dño (seqre me) non moratur nō tardat sz mox surgēs (secutus ē eū) In quo se fidelez deo ꝛ abrahe filiū esse suū exēplo vocez dñi sequēdo pbauit vnde statim exemplo abrahe et hospicio dñm recepit et conuiuiū exhibet vt vere p omnia dignus abrahe filius nosceretur hec criso. Mistice sicut matheus post suam conuersionē fecit xpo conuiuiū i domo sua sic quilibet cōuersus ad xpm debet sibi facere cōuiuium spirituale in domo sua spūali scilz in corde et cōscientia vbi seruire ei debet de sanctis cogitatiōibus meditatiōibus et affectionibus vñ in apoca. Ego sto ad hostium ꝛ pulso si quis aperuerit michi intrabo ad eū ꝛ cenabo cū eo ꝛ ipse mecum (Discūbentibus autē eis in domo ecce multi publicani et petōres) ac ceteri eiusdem ordinis hoīes illuc ad conuiuium conueniebant ꝛ (cū ihu et discipulis eius discumbebant) Fuerāt. n. socij mathei et eiusdem artis seu officij et ideo recedens ab eis et volens sequi xpm fecit eis conuiuium sicut fecit helyseus socijs suis volens sequi helyā mgrm suū. Erāt etiā multi

Hieronim.

Ambiosi

Crisosto

peccatores alij q iam penitentes sequebantur dñm sperantes veniam consequi peccatorum vnde hiero. Quia viderunt publicanum a peccatis conuersum et penitentie inuenisse locum ob id etiam ipsi non desperabant. sz velut penitentes veniebant et discumbebant cum iesu et discipulis eius forte inuitati a matheo vt haberet socios in pnīa quos hūit socios in culpa et scdz glo. pulcrum fuit presagiū qr q apls ꝛ doctor gentiū erat futurus in pma sua cōuersione peccantium gregē post se trahit ad salutē vt iā pficeret exēplo qd pficere debebat ꝛ verbo vbi crif. post cōprobatā igit fidē mathei q vn⁹ ex publicānis fuit merito iam cū dño in conuiuio petōres et publicani recūbunt puenerunt aūt publicani ad eū sicut ad collegā ꝛ hoīez eiusdē officij decoratus ci ingressu xpi ꝛ gloriās de pnīa er⁹ oēs eos cōuocauit xps etiaz qlibet genus remedij exhibebat ꝛ nō solū disputando et prestando sanitatum remedia vel arguendo emulos sz etiā comedēdo nonnullos errantiū dirigebat inde nos instruens q qlibet opus ꝛ xps pōt nobis vtilitatem afferre sic nec publicanorum pticipatiōez vitauit pter vtilitatez sequentem more boni medici q nisi sanie tāgeret a morbo non liberaret vñ ꝛ hiero. Ibat aūt dñs ad conuiuia petōrum vt occasiōez haberet docēdi ꝛ spūales imitatoribus suis preberet cibos. Deniqz cū freqnter pgere ad cōuiuia describatur nichil referi aliud nisi qd ibi fecerit qd docuerit vt ꝛ humilitas eius eundo ad petōres et potentia doctrine eius in puersione penitentiū demōstraret hec hie. Et nos eadē cā possumus mādūcare cū petōribus vt alterius cā potius q̄z nr̄a agat nō tn̄ cum vsurarijs et raptoribus qr ea q apponuntur restituere tenent (Pharisei) vero tenacitate iusticie legis et traditionū suaꝝ adherētes ꝛ miscdiaz declinātes d hoc idignati (murmurabāt) ꝛ hoc arguentes (ad discipulos ihu dicebant. Quare cū publicanis et petōribus manducat et bibit mgr̄ vester) q̄si dicerēt. Contrarius ē legib phisēti et estis fatui qui talez mgrm sequimini. Cōsuetudo detractoꝝ est loq de alto nō in facie illius. Uñ q̄si discipuli videbant eis peccare alloqbant mgrm vt alibi qñ vero mgr̄ alloquebantur discipulos vt hic vtrobiqz tn̄ in mgrm iniuriam irrogantes qr error discipulorum ignominia est mgroꝝ. Sic hodie faciunt detractores bona facta membroꝝ xpi denigrantes Dupliciter isti errabant qr putabant se esse iustos cum superbi essent et illos reos cū iā penitērēt sic̄ es phariseo q se iustificabat et alios cōdemnabat. Uera iusticia compassionem habet falsa dedignationem. Solēt etiā iusti petōribus indignari sz aliud est qd agit typo superbie aliud quod zelo discipline. His phariseis similes sunt q traditiones suas preceptis dñi ꝛ ogibus miscdie p reponūt colētes cū appetitu ꝛ exequētes cum diligentia culicē suaꝝ traditionum ꝛ deglutientes camelū mandatorum dei ac mādata maxia saluti necessaria q̄si amara cito exhauriētes et pretereūdo postponentes Sz ipsis phariseis murmurantibus obuiat dñi miscdia prouocans petōres ad pniam cuius cibus et potus et ambulatio ꝛ oīa q gessit saluti seruiuit cuius omis actio nr̄a est lectio et instructio ac mgr̄ cuius liuore sanati sumus seipsum medicū ostendens p discipulis suis rñdit phariseis prio per rationē dicēs (Nō est opus) ꝛ p ogosus .i. necessarius (valētib⁹) .i. sanis (medic⁹) verū ē ad collationez sanitatis sz tn̄ ad puersationē bū est ucclus (sed male habentibus) ꝛ infirmis et ergo familiarius se dz hr̄e ad infirmos qui eo indigent q̄z ad sanos q nō egēt Cū igit xps sit verus medicus aīaꝝ familiarius se debuit hr̄e ad peccatores qui sunt infirmi infirmitate spūali .q.d. Uos sani estis reputatione vestra i deo opus non habetis visitatione nostra sed isti se infirmos reputant et petōres. Uñ glosa. Iō vos declino qr putatis vos non indigere. sed illos visito qr penitēdo dāt locū grē vbi scdm crif ostēdit nō mereri eos sanitatē celestē consequi q sanos se .i. iustos esse putant medicinā dñi respuentes sz eos qui in

Hieronim⁹.

Crisostom⁹.

Hieronim⁹.

Crisostom⁹.

firmitatē suā. hoc est pctā ,ppria cognoscētes ac tota fide

Augustinus

credētes medela celestis grē querūt. Ut enī sit aug. Ne mo a deo fit firmus nisi qui se a seipo sentit infirmū. Deiderūt eis scdo p auctoritatē i osee iscriptā exprobrā do eis scripturarum ignorantiā dicens. (Euntes autem discite) a temeritate vestra recedēdo. discite ignorātie vestre subueniēdo (qd est) qd dicit dñs in osee. (Misericordiā volo) p pcti dimissionē (z nō sacrificiū) p olocaustorū oblatione. vñ in ,puer. Facere miam z iudiciū magis placet dño q̄ victime. q. d. Jte et diligenter considerate illd qd scribit i osee ,ppheta. qr si hanc ꝯsideraueritis scripturā: inuenietis me facere fm ipam (Misericordiam volo) potius sine sacrificio et cum cordis humilitate q̄ sacrificiū sine misericordia et cum cordis elatiōe. vñ plus diligit deus pctōrem hūilē q sue infirmitatis ꝯscius penitēdo se gratie dei submittit q̄ iustū superbū qui de sua iusticia ꝯsumēs alios condemnat z misericordiam circa eos reprehendit. Scdm cris. scribe z pharisei omnia peccata sua putabant sacrificijs legis posse deleri et oēm reliquam virtute contēnentes in sacrificijs totam spem ponebant. et iō dñs misericordiā sacrificio pretulit vt manifeste ostenderet nō per sacrificia legis sed per opera misericordie peccatorum delicta posse purgari. vbi glo. Non tn despicit deus sacrificiū sed sacrificiū sine misericordia. Faciebant autem pharisei sacrificia vt iusti apparerent coram populo nec exercebant opera misericordie in qbus probatur vera iusticia. Ubi et rabanus admonet itaqꝫ eos vt per opera sibimetipis superne misericordie ꝑmia cōquirant et nō contemptis pauperū necessitatibus per oblationē se sacrificiorū deo placere cōfidant. vñ et iuum de misericordia exemplū eis ꝓponit dicens. (Non veni enī vocare iustos) s ad puniam sed tñ ad ,pficiendū et vt proficiant de virtute ad virtutē. sed peccatores ad penitentiā vt corrigant per eā. Uel nō veni vocare iustos. id est eos qui se iustos reputant qui ignorātes dei iusticiaꝫ suam cōstituere volunt qr si cōuertant peccatores iā nō sibi iusti videnk sed peccatores i. peccata z mala sua attendētes qui se pctōres esse z medico egere recognoscūt ac gratie dei penitendo se subijciūt. Uel nō veni vocare iustos qr nulli sunt iusti. sed peccatores. qr oēs peccaue-

Gregorius.

runt et egēt glīa dei vbi Greg. niceu. q. d. Adeo peccatores nō abomin z q eorū tñ grā veni nō vt maneāt peccatores s.d vt cōuertant et boni fiant. vñ aplūs Xps venit in hunc mundū pctōres saluos facere. Ecce magna spes

Augustinus

pctōꝝ qr ,ppter eos venit dei filius in hunc mundū. vñ z augu. Nulla causa veniēdi fuit xp̄o dño nisi peccatores saluos facere. Tolle morbos tolle vulnera et nulla ē medicine causa. Sic venit de celo magnus medicus qr magnus per totū orbē iacebat egrotus humanum genus. Uenit vir sine pctō qui plures saluos faceret a peccato.

Ambrosius

Non enī de celo traxerūt eū nr̄a merita sed nostra pctā. Ergo vt ait amb. vsurpatores iusticie nō vocank ad gratiam. Nā si grā ex pniaqꝫ qui fastidit penitentia abdicat gratiā. Publicani quippe vocank qui vel publice scelerībus fedātur vel qui publica vectigalia seu tributa exigūt vel qui cōductores sunt vectigalium seu fisci vel rerū publicarum. vel qui alijs publicis negocijs et actibus implicantur et seculi lucra per negocia sectantur. vt cōiter sunt cāpsores z pecuniarū numeratores ac alij hmōi et similes. Pricipaliter tñ q vectigalia seu tributa exigunt dicunk publicani a publio rege romano q eos primo ordinauit sic dicti. Et qr fm greg. talia negocia vix aut nūq̄ sine pctō exerceri possunt ideo in hoc magna dei grā

Gregorius

patet q ex talibus matheū ad statū apl̄icum reuocauit.

Hieronim⁹.

Ostēditur aūt hic i verbis et factis xp̄i q pctōres redeuntes sunt dulciter recipiēdi qr xp̄s dulcē se exhibuit in receptiōe mathei publicani. Unde fm hiero. ceteri euāgeliste ,ppter verecundiā et honorem mathei noluerūt eū appellare noīe vulgato sed dixerunt leui. Jp̄e autē matheus fm illud salomonis iustus in principio accusator est sui matheū se et publicanum nominat. vt ostendat lugentibus nullum debere salutē desperare si ad meliora cōuersus sit cum ipe de publicano in aplm sit repēte mutatus. Jn hoc etiā instruimur q peccata et defectus aliorum in qntum possumus celare et occultare debemus vt nec verbo nec nutu veniant in aliorum nō tm cognitionem sed nec suspicionē ac nosmetipos accusare z qd turpius est in peccatis nostris exemplo cōuerti. Scdm be-

Beda.

dam per mathei electionē et publicanorū vocationem fides gentiū exprimitur qui prius lucris mūdi inhiabāt et nūc spūaliter a dño reficiuntur sed per superbiā phariseorum inuidia iudeorū insinuatur qui de salute gentiū torquētur. Uel matheus significat hoiem terrenis lucris inhiantē quem iesus videt dum oculis misericordie respicit et vocat eum vel per pdicationē vel scripture admonitionē vel per internā inspiratiōnē vel per tribulationem vel per quacunqꝫ viam aliā. Potest etiam vocatio mathei ad ap atum significare vocationē hoīs secularis ad religionis statum pharisei vero murmurantes homines maligni religionis statum detrahentes. quibus bene dicit. euntes discite quid est misericordiā volo z nō sacrificium. opus enī magne misericordie est peccatores ad penitentia vocare. Tunc accedentes pharisei et discipuli iohannis querebant a dño iesu quare ipi si equēter sed nō sui discipuli ieiunarent. Pharisei enim frequēter ieiunabant cū quibus iohānis discipuli adhuc in cōsuetudinibus iudaicis permanebant. Sicut autē prius pharisei ad discipulos accesserant vt apud eos magistrū de cōsortio peccatorū in cōmunando arguerent sic modo ad magistrū accedunt vt apud eum discipulos de ieiuniorū omissione arguant vt sic inter eos materia discidij possit oriri. Jsti in duobus deficiebant. Primo qr de sua abstinentia se iactabant cum talia in secreto fieri debeat. Scdo quia xp̄m arguebant ex defectu abstinentie in discipulis defectū et errorem discipulorū retorquentes in magistrū. Per istos qui de frequenti ieiunio se iactabant et propter illud se discipulis xp̄i pferebant significank ypocrite propter apparentia sue religiositatis alios contēnentes dicentes illud cum phariseo. Non sum sicut ceteri hominū ieiuno bis in sabbato. zc. Jesus aūt confutauit eos z rōnabiliter excusauit discipulos tū qr corporaliter cum eis erat tum qr rudes et nondū perfecte innouati essent nec difficilia z noua sustinerēt ponēdo ad idem tres similitudines scꝫ de nuptijs z sponso de pāno et vestimento. de vtribus z vino vt ait. Nūquid possūt filij nuptiarū seu sponsi. scꝫ xp̄i sponsi ecclesie. hoc est discipuli de me z ecclesia per fidem geniti ieiunare seu lu-

Hiero.

gere q̄diu cum illis est sponsus. Scdm hiero. quoddam est ieiuniū expectatiōis vt persona melius expetetur. et sic in veteri testamēto ieiunabatur et isto discipuli nō indigebant qr iam presentem xp̄m habebāt. Aliud est ieiunium vexatiōis quod ordinatur ad carnis refrenatiōnē et disponit ad ꝯtemplationē quo quis ieiunat retrahendo se a delectatiōibus carnalib⁹ vt repleat spūalibus et isto etiā nō indigebant cū ad tales nō afficerenk delectatiōes z xp̄m pñtē haberent cuius ꝑsentia z doctrina plus refrenauit cōcupiscentias illicitas in eis q̄ ieiunij austeritas i alijs. Et iō ieiunare z lugere nō habebāt q̄diu sponsum per corpalē pñtiā cū sponsa cē videbant sed potius de spōsi gratulari pñtia que plus ꝓficit q̄ corporalis abstinētia. Est et aliud ieiunium qr ex plenitudine et perfectione cōtemplationis ꝓcedit quale ieiunium moysi in mōte fuit q̄to enī aīa est in cōtemplatione magis eleuata tanto est pauciori nutrimento contenta z tale ieiunium nō competebat discipulis qr adhuc erāt rudes et imꝑfecti. Sꝫ prius debuerūt per caritatē spūssancti innouari qd factum est in die penthecostes qñ fuerūt per grām spūssancti innouati et tunc debebant incipere nouum modū viuendi. Deinde subiungit. Uenit autem dies ꝑpassionis et ascensionis. cū auferetur ab eis sponsus corporali ꝑntia et tunc ieiunabunt ieiunio meroris in humilitate tribulationis. et illi dies luctus erunt et

Augusti. Beda

doloris vñ apls. In fame ꝛ siti et ieiunijs multis. vnde ꝛ augu. Quasi diceret. Tunc desolabuntur ꝛ in merore et luctu erunt donec eis ꝑ spiritūsanctū gaudia ꝛ cōsolatoria retribuantur. Scḋm bedā notandū hunc luctū absentie sponsi non nunc tm̄ i post mortē resurrectionem q3 eiusdem sponsi s3 ꝛ ante incarnationē illius per totū huius seculi tempus eē celebratū. Prima quippe tp̄s ecclesie ante virginis partum sanctos habuere qui desiderarent incarnationis xp̄i aduentum. Ista vero tempora ex quo ascendit in celum sanctos habent qui desiderent eius manifestationem ad viuos et mortuos iudicādos. Neq3 hic desiderabilis ecclesie luctus requieuit aliquātulum nisi q̄diu hic cum discipulis in carne versatus est hec Beda. Et lic3 hoc de presentia sua corporali xp̄s dixerit moraliter tñ dies quibus aufertur nobis xp̄s sunt dies culpe qñ a domo conscie excludimus verum sponsum sic xp̄m ꝛ introducimus adulterantem dyabolū et tunc ieiunamus et caremus cibo spūalis cōsolationis et habemus dies luctus et doloris. Igit̄ tenēdus ē spōsus ne perdatur cibus. S3 cū aufert̄ a nobis sponsus ꝑ mortale pctm̄ tunc ieiunandum est nobis ꝑ pnīe affectum ꝛ luctum. Naq3 etiam sponsus se subtrahit vt auidius reuocetur et fortius teneatur ꝛ tūc ꝯtinuis desiderijs ꝛ suspirijs est reuocandus q̄r q̄diu sponsus nobiscum est et in leticia sumus nec ieiunare nec lugere possumus vnde

Moralr.

Ambrosi

amb. Ieiunant hi quibus abest xp̄us q̄ bonorū meritoꝝ copijs egent. At vero cui virtus sua voluntate sufficit q̄ sua domo recipit christum conuiuium magnum exhibet hoc est bonorum opeꝝ spūale conuiuiū quo diues populus eget pauper epulatur. Nemo tibi christum potest auferre nisi te illi ipse auferas. Non te auferat iactātia tua non te auferat arrogantia hec ambrosius. ¶ Spiritualiter anima sponsa est cum qua christus esse desiderat. Iste sponsus habet omnes conditiones desiderabiles in sponso. Quia ditissimus alioquin sponsam suā nō dotaret. Unde in prouer. Mecum sunt diuitie. Quia sapientissimus alioquin totum dissiparet. Unde apostolus. In quo sunt omnes thesauri sapientie. Quia pulcerrimus alioquin sponse displiceret. Unde in ps̄. Speciosus forma pre filijs hominum. Quia nobilissimus alioquin contemneretur. Unde sapientie generositatem illius glorificat. Quia potentissimus alioquin opprimeretur vnde eccl' vnus est altissimus creator. Quia optim⁹ alioquin nō diligeretur. vnde in can. Dilectus meus. ꝛc. electus ex milibus. De his omnibus apostolus ad heb. locutus est nobis in filio ecce nobilitatis excellētia quem constituit heredem vniuersorum ecce diuitiarum affluētia per quem fecit et secula sic mira ecce mirabilis sapientia qui cum sit splendor glorie ecce forme elegantia portans omnia verbo virtutis ecce infinita potentia remissionem peccatorum faciens ecce bonitas immensa. Talis sponsi sponsa talis sponsi filij nō habent lugere q̄diu sponsus est cum illis. ¶ Et nota q̄ christus quandoq3 vocat se dominū quandoq3 patrem quandoq3 sponsum vnde gregorius. Quando vult timeri dominum quādo honorari patrem quando amari sponsum se nominat dn̄s. Attende ordinem. Ex timore eñ solet procedere honor ex honore amor. vñ ꝛ bernardus. Si ego dn̄s vbi est timor meus. Si ego pr̄ vbi est honor meus. Sed si se sponsum exhibeat puto q̄ mutabit vocem et dicet. Si ego sponsus vbi est amor meus. Exigit ḡ deus timeri vt dn̄s honorari vt pr̄ ꝛ vt spōsus amari. Quid in his prestat quid eminet. Nempe amor. Absq3 hoc ꝛ timor penā h3 ꝛ honor nō h3 grām. Seruilis est timor q̄diu ab amore non manumittitur. Et q̄ de amore nō venit honor nō honor s3 adulatio est. Et quidē soli deo honor ꝛ gloria s3 horū acceptabit neutrū deus si melle amoris ꝯdita nō fuerit. Is ꝑ se sufficit. Is ꝑ se placet ꝛ propter se. Ipse meritum ipse premiū est sibi. Amor preter se nō reqrit cām nō fructum. Fruct⁹ eius vsus eius hec bern. Et vt idē bern. dicit. Anima spōsa dei dicit q̄r donis grārū subarrata q̄r casto amore illi sociata q̄r ꝓle virtutū fecundā da. ¶ Deinde ponit scḋam similitudinē q̄r (nemo) sapiēs ꝛ discrete operans assumit vel (mittit) ꝛ inserit veteri vestimēto assumentū vel (ꝯmissurā) i ꝑticulā seu supplemētum (pānis rudis) .i. nondū vsitati. q̄r in nouitate ē spissior ꝛ rudior. Nouum eñ (tollit plenitudinē) i vniformitatē seu pulcritudinē (a vestimēto) ꝛ facit difformitatē ꝛ ꝓpt̄ pōdus suū rūpit vet⁹ ꝛ facit in eo scissurā seu ruptură maiorē. Cōmissura quippe idē est q̄d iūctura seu ꝑticula q̄ mittit̄ cū alia dicta a con i. sil' ꝛ mittere q̄si simul mittere illa cū q̄ ꝯiungunt̄ simul mittuntur. ¶ Deinde ponit tertiā sil'itudinē q̄r nemo sapiēs ꝛ discrete agēs (mittit vinū nouū in vtres veteres) q̄r tunc est in ebullitiōe et vtres propter vini fortitudinē rūperent̄ ꝛ vinū effunderet̄ (ꝛ nemo bibēs vetus vinū statim vult nouū) ꝓpter ꝯsuetū veteris vsū. Sic a simili hoībus veteri cōsuetudine imbutis ꝛ de nouo conuersis nō expedit stati graue abstinentiam imponere: q̄r difficile est assueta relinquere. Ex oībus his similitudinib⁹ concludere vult mgr̄ bonus q̄ discipuli sui adhuc quasi nouicij nō debeāt austerū continuare ieiuniū s3 postea ieiunarent cum essent magis solidati et innouati ꝑ spm̄ sctm̄. ¶ Ex his etiam vult cōcludere q̄ noui ꝯuersi nō sunt nimis ꝑ pniāz onerādi ne ꝓpter nimiā austeritatē desperent et totum dimittāt et q̄ sunt ꝑfectionis magne nō sunt hoībus imponenda donec spoliati fuerit veteri vita q̄r hoībus de nouo cōuersis opera inconsueta sunt difficilia ꝛ dura s3 paulati assuefaciēdo efficiunt̄ facilia ꝛ suauia. Qui ergo vult aliquē ad virtutes ꝛ ꝑfectiōē3 inducere ꝑna quedā d3 ꝓmi suadere emēdare et sic gradatī ultra procedere. vñ cris. Hoc āt dixit regulam dans suis discipulis vt discipulos ex vniuerso orbe terrarum cum mansuetudine suscipiant. Itaq3 neq3 nos omnia ab oībus expectamus in ꝓhemijs s3 q̄cunq3 possibilia sunt et velociter ꝛ vltra incedemus hec cris. Hui⁹ loci memor debet esse q̄libet cōdens decreta vel traditiōes ꝛ etiā cōfessor imponēs pniā3 penitētibus. Melius est ei exēplo dn̄i pniā3 leuē ꝛ tolerabilem alicui iniungere q̄ impleat̄ q̄ grauē ꝛ iportabilē q̄ non impleta onerat⁹ reus constituatur. Melior ē leuis pnīa hylariter pacta q̄ grauis indugata et reiecta. Ita est de sniā danda ita de decreto ꝓmulgando vt semꝑ misericordia et lenitas superaltet iudicium et austeritatem.

Criso̅stom⁹.

Oratio

Diuine iesu xp̄e qui multis modis me vocas et admones vt sequar te tu diuina inspiratiōe cor meū accēde vt te vocantē sequar tua grā nec aliquid me separet a caritate tua. Da m̄ vt de sanctis cogitatōibus meditationibus ꝛ affectōibus bonisq3 opibus et virtutibus tibi seruiam ꝛ conuiuiū ex magna delectatione et deuotione mētis exhibeā. Et qui misericordiā vis potius q̄ sacrificiū ꝛ venisti vocare peccatores magis q̄ iustos presta michi misero peccatori vt in me tuā misericordiam merear clementer experiri Amen.

De electione xij apostolorum. Ca. xxxij.

Mathei quarto et decimo quarto et luce sexto

Einde postquā dominus

plures discipulos vocauit (videns turbas) sequentes dimisit eas a strepitu recessit (Ascēditq3 i montē) thabor (solus orare) q̄r q̄ bene orat mentem sursū leuat a terrenis cui etiā necc̄ia est tranqllitas corporis. Hic mōs est i cāpo galilee in cuius descensu ꝛ pede ostēditur locus vbi melchisedech obuiauit abrahe a cede regum reuertēti ꝛ ad radicem eius fluit torrēs cyson. In hoc monte fuit abbacia nigroꝝ monachorum sub metropolitano nazereno a qua ciuitate 3 orientem ipse mons distat q̄rto miliario. Uel scḋm q̄sdam ascēdit in quendā montē aliū supra mare galilee situm (Et erat ꝑnoctās in orōne dei) nō seculi nō ꝓ se tanq̄ infirmus et indigēs s3 ꝓ nobis tanq̄ pius ꝛ clemens. Quedam enim oratio est dei vt ꝓ spūalibus et veris bonis consequendis

Quedā est seculi vt ꝑ terrenis cōferēdis q̄ est etiā diabo li si ex cupiditate hat. Quedā est tñ dyaboli pro carna
Ambrosius
libus desiderijs in plendis. vbi amb. Et erat inquit pno ctans i orōne. Spēs tibi datur: forma prescribit quā de bes emulari. Quid cēte pro salute tua facere opꝫ qñ pro te xp̄s i orone pnoctat. Quid te facere conuenit cū vis a liquod officium pietatis adouri qñ xp̄s missurus ap̄los orauit prius. Et solus orauit nec vsq̄ alubi si non fallor orasse cū ap̄lis reperitur. Vbiq̄ solus obsecrat dei enim consilium hūana vota nō capiūt nec quisq̄ interiorū po
Bernardus.
test esse particeps cū xp̄o. Vñ et bern. Tu inquit cū ora ueris intra in cubiculum tuum et clauso ostio ora et qḋ dixit fecit. Solus in orōne pernoctabat non mō abscon dens se a turbis sed nec vlluꝫ quidem discipulorum nec vllum domesticoꝝ admittens Deniq̄ tres secū in timos sibi adduxerat cum vltro properaret ad montem auulsꝰ est ab ipsis orare volens. Ergo et tu fac similiter qñ o
Crisostomꝰ.
rare volueris vñ et crisostomꝰ. Exurge igit̄ et tu intem peste noctis: purior est tūc tēporis aīa ipe tenebre silen tium nimium possūt sufficienter ad cōpūctionē ꝑducere Tunc non vexat inanis glīa non accidia et cōcitatio oc cupat. non sic ignis ferri sequestrat rubiginem. velut no cturna oratio eruginez pctōꝝ. Que de dic solis estus ꝑcussit. nocte refrigerat̄ quelibet rorē superāt nocturne la crime. et contra concupiscentiā valent et quamlibet tu morē. Si vero predicto rore nō fouet̄ homo arescit sub die. Quapropter ores noctu ꝛ ostende q̄ nō solū ad cor pus noꝝ ꝑtinet sed etiā ad aīam. hec cris. Qui ergo deuꝫ orādo querit exurgentē strepitū victorū premens ad su periora progrediat̄ et ad verticē sublimioris curie ascen dat vt exterioni cessante tumultu in quodā mētis secre to per interna desideria silenter cū dño loquat̄. Cupien ti enī cū deo loqui et consolationē diuinā ꝑmereri expe dit solitudinē querere et consolationē hūanā relinquere Cuiꝰ exēplū habemꝰ in iohe euāgelista q̄ q̄ntū in solitudi ne profecerit ꝛ lucratus sit pene omibus notum est. In pathmos enī insula exilio relegatus ꝛ cōsortio hominū destitutus consolationē angeloꝝ ꝑmeruit. et apocalip. quā ei dñs pro statu eccl'ie p̄ntis scꝫ et future reuelare di
Beda
gnatus est propria manu scripsit vñ Beda. Historia no ta est iohannē a domiciano cesare propter euangeliū in insula relegatum cui tunc congrue secreta datum est celi penetrare cum certa terrarum spacia negabatur excede re. Et similia reperiunt̄ de pluribus alijs qui modico tē pore plus lucrati sunt soli q̄ꝫ toto tp̄e suo lucrati fuerint comitatu. Qñ aūt xp̄s orat theoricam qñ docet practicā vitam informat ne quis pro cura ꝑximi a contemplatio nis studio torpescat vel pro studio diuine cōtēplationis
Anselmus.
q̄uis superior sit ꝑximi curā negligat. vñ ansel. Regnuꝫ dei predicādo diebꝰ cū pp'lo cōmorat̄ ꝛ confluentes tur bas miraculis et verbis edificat noctibꝰ montē frequen tans orōnibus vacat admonēs pro cōgruētia tp̄is nunc proximis iter quos viuimꝰ verbis ꝛ exēplis ꝑ modulo nr̄o vite viā demōstrare nūc solitudinē mētis adeuntes et virtutū montē ascendētes dulcedini supne cōtempla tionis inhiare ꝛ intentionē nostram infatigabili affectu
Bernardus.
ad supna dirigere. Huic illud bern. cōsonat quo de se ꝛ si bilipsi dicebat. Venite ascēdamꝰ ad mōtē dñi ꝛ ad domuꝫ dei iacob ꝛ docebit nos vias suas. intētiones. cogitatio nes. voluntates ꝛ affectiones ꝛ omia interiora mea. Ve nite ascendamꝰ in montē dñi in locuꝫ vbi dñs videt vel videtur. Cure solitudines anxietates pene expectate h̄ cum asino corpore isto donec ego cū puero .i. intelligen tia vsq̄ illuc properantes reuertamur ad vos. Reuerte mur enī ad vos ꝛ heu reuertemur q̄cito (Et cuꝫ factus esset dies vocauit dñs ad se discipulos suos) forte adhuc dormiētes (et elegit ex ipsis xij) seu fecit statuēdo vt es sent .xij. cū illo magis pricipales (quos et ap̄los) .i. missos scꝫ ad ꝑdicandū regnū dei (nominauit) prius quidē vocauit eos ad discipulatū sꝫ mō ad apostolatū. Considera hic

q̄ xp̄s ap̄los electurus orabat prolixe q2 erat pnoctans in orōne et sic diutina ꝛ nocturna orōne prehabita elegit ap̄los ꝑ hoc oñdens q̄ ꝑmotioni ꝑlatoꝝ in eccl'ia dei de bent orōnes deuote ꝑmitti ꝛ q̄ ipi per deuotas orōnes et nō per inductiōes ꝛ ꝑmissiōes sunt eligēdi. vñ glo. Do minus in montē ascendēs ad se vocat ꝛ eligit q̄s vult q2 nō illoꝝ electiones et studij sꝫ diuine erat dignatiōis et grē vt in ap̄latū vocarent̄ vñ ait. Nō vos me elegistis sed ego elegi vos ergo hūanū studiū vt precū hūanarū pe cunie q̄stus generis ꝛ huiōi excludit dñs ab electiōe pre lati vt in ea currat sola grā diuina ꝑpter quā tñ et ꝑ quā debet q̄s eligi. vñ in ps. Ascendunt mōtes ꝛ descendunt cāpi in locū .s. prelatiōis quē fundasti eis. nō pecunia nō carnalis affectus sed sola grā et electio canonica que ho die ad pnicīē eccl'ie multipliciter corrūpit̄ non sine ma gna dei offensa. Per hoc aūt q̄ ap̄los instituit in mōte . si gnificauit q̄ epi ap̄loꝝ successores i supiori gradu sūt ec clesie. Vñ dicunt̄ epi ab ep̄y qḋ est supra ꝛ ycopos inten tio qui supra gregē dñicū debēt intēdere vt eū ad supna valeant erigere. Sed heu multi ex eis inferiores in ope sunt et nec sibi nec alijs ꝑsunt et sie nomen sine re tenēt. Sicut aūt in vocatione fuit cōmendatio gratie sic in nu mero cōgruentia figure. nā duodenarius apostoloꝝ nu merus in multis est figuratus. Isti enim xij ap̄li sub figu ra loquēdo sunt primo xij. patriarche totū ppl'ꝫ xp̄ianū spūaliter generando. Scḋo xij. viuentes fontes i helyꝫ doctrinis suis ecclesiam et mundū irrigando Tertio xij lapides preciosi in veste pontificali exemplis sanctis ec clesiam adornādo. Quarto xij. panes supra mensam ꝑ positionis animas verbo reficiendo. Quinto xij princi pes tribuum precepta salutaria ꝑmulgando et ecclesiaꝫ salubriter gubernando. Sexto xij exploratores terre ꝑ missionis futurā vitam per cōtemplatiōnē inquirendo. et postea deuotis annūciando. Septimo xij lapides de iordane sublati mundi fluxum contēnendo. Octauo. xij lapides altaris xp̄i sacrificium in se portādo. Nono xij. vituli dño immolati pro christo martyrium sustinendo. Decimo xij boues sub mari eneo baptismi gratiā predi cando et ministrando Undecimo xij leunculi in throno salomonis tyrannos mundi vincendo ꝛ obstinatos cō minatione penarū inferni terrēdo. Duodecimo xij pro phete de futuro tēpore eccl'iam admonēdo. Tredecimo xij hore diei vite xp̄iane tp̄a ordinando. Quartodecimo xij porte ciuitatis potestate clauiū regnū celoꝝ aperien do. Quintodecimo xij fundamēta ciuitatis eccl'iam me ritis et precibus sustentādo. Sedecimo xij stelle i coro na sponse ecclesiam doctrinis et miraculis illustrando.
Beda.
Scḋm bedā etiā hunc numerū ap̄loꝝ instituit certa cau sa mysterij vt scꝫ mundi salutē quam verbo predicarent suo quoq̄ numero cōmendarēt. Ter eī q̄tuor xij faciūt et totidē ap̄li ad ꝑdicandū missi sunt q2 per eos fides sā cte trinitatis in quatuor mūdi ꝑtibus predicāda erat vt quadratum orbē fide sancte trinitatis insignirēt. Vñ et de ciuitate sctā hierl'm descendēte de celo a deo scriptuꝫ est q2 erāt ab oriēte porte tres et ab aquilone porte tres et ab austro porte tres. et ab occasu porte tres. Vbi figu raliter ostendebatur q2 predicātibus ap̄lis ap̄loꝝq̄ꝫ suc cessoribus electe per orbē natiōes in fide sancte trinitatis
Hiero.
ecclesiam essent ingressuri. Scḋm hiero fecit vt eēnt duo decim vt sint ipi super thronos xij iudicantes xij tribus israel. Vel cum duodenarius consteẗ ex duplici senario qui est numerus perfectiōis significare volunt q̄ duplex perfectio scꝫ vite et scientie siue operis et sermonis dēt esse in his que habēt apostolicū officiū Noīa aūt ap̄loꝝ quos elegit sunt hec q̄ sequitur. Simon quē post cōuer sionē cognominauerat petrū et andreas frater eius ia cobus zebedei scꝫ filius ꝛ iohēs frater eius. imposuit his duobus noīa boanarges .i. filij tonitrui q2 sepe audierunt terrificā vocē et tonitruū patris per nubē de filio tonātis philippus et bartholomeus thomas ꝛ matheꝰ publica

mus iacobus alphei. f. filius q̄ r iacob⁹ iustus ꝑpt̄ scītatem vite r minor q̄ posterior in vocatione et frater dñi ꝑpter silitudinē est vocatus r symon chananeus fr̄ eius a chana vico seu villa galilee qui r zelotes est dictus chana enim zelus r chananeus zelotes .i. emulator dr̄ et thadeus siᷓr frater eius q̄ et iudas iacobi f. frater est vocat⁹ et iudas scariothes a scharioth vico iudee in q̄ ortus est est noīatus. Hic inter apl̄os eligitur ad oñdendū ꝓphetiam dd̄ eē completā q̄ dñs ihs tradēdus ꝑ discipulū ꝓdicitur r ad excusatiōem bonoꝝ qñ in ꝯgregatiōe coruꝫ aliquis malus repit̄. vñ aug. Nō audeo michi arrogare q̄ domus mea sit melior cetu aploꝝ. Itez scōm eundem aug. vt ipso malo vtens bñ et sue passionis impleret dispositum r eccl'ie sue tolerandoꝝ maloꝝ preberet exēplum. Insup scōm amb. Proinde eligit̄ vt oñdat q̄ magna est veritas quā nec aduersarius minister infirmat voluit deseri voluit, ꝓdi voluit ab ap̄lo suo tradi vt tu socio proditus moderate feras tuum errasse iudicium perisse bñficiū. Itē scōꝫ theophilū vt discamus q̄ deus nō repellit aliquē ꝓpter futurā maliciā sꝫ ꝓpter p̄ntē virtutem dignū hꝫ. ¶ Noīat āt ap̄los ꝓpriis noībus vt pseudo r falsi ap̄li qui futuri erant excluderentur et ab oībus vitarentur nec quisꝙ auderet aliū inscribere catalogo aploꝝ. Itez vt taꝫ noīa aploꝝ q̄ꝫ sibi credentiū ostenderentur scripta esse in libro vite. Cōbinat vero eos ac duos et duos nomīatim exprimit in signum mutue dilectionis r approbatiōis iugalis societatis. Itēqꝫ vt mutuo se iuuantes essent fortiores r insup ꝯ dolum in fidei confessione r ꝯtra ꝯflictū in tormentoꝝ toleratione Ut aūt dicit aug. elegit hos discipulos quos r aplos nomīauit hūiliter natos inhonoratos illr̄atos vt quicq̄d magnuꝫ essent et facerent ipse in eis esset r faceret. Unde r amb. Siᷓr aduerte celeste ꝯsiliū. Nō sapientes aliquos non diuites non nobiles sed piscatores et publicanos quos dirigeret elegit ne traduxisse prudentia ne redemisse diuitijs ne potētie nobilitatisqꝫ auctoritate traxisse aliquos ad suam grām videretur vt veritatis ratio non disputationis grā preualeret hec amb. ¶ Ad montana ergo dñs conscendit vt a turbis recederet et quiete oraret et familiariter apl̄os eligeret et instrueret vt et turbas ad altiora traheret sꝫ turbis ascēdere ñ valētib⁹ sequūt̄ discipuli ei⁹ Uoluit etiā docturus ī mōtē ascēdere vt altiora precepta datur⁹ de altis ea ꝑdicaret. Et q̄ miora legis pcepta filijs israel in monte dederat maiora discipulis euāgelicis in monte dare voluit vt se eūdē deū oñderet qui legem r euangelicā vitā dedit. Post electōeꝫ itaqꝫ aplorum voluit eos de oꝑibus ꝑfectiōis instruere q̄ ad gdū maiorem ꝓmoti dñt cognitōeꝫ maiorē hr̄e. Unde beda Mystice mons ille in q̄ aplos elegit dñs altitudineꝫ designat iusticie q̄ instruendi erāt r quā predicaturi hoīb⁹ Nā q̄ missurus erat eos ad predicandū euāgeliuꝫ regni celestis merito ꝑ sblimitatē loci ī q̄ electi sunt amonere voluit eos non in infimis desiderijs aī dissoluere: sed ad superna desiderāda r q̄renda sꝫ erigere debere. Sic etiā legē datur⁹ p̄ꝰ ꝑplo suo in monte apparuit de mōte que agēda eēnt innotuit vñ r glo. Ascendit q̄ppe mons in mōtē vt altiora virtutū culmīa doceret r ecclīam sup quā sedet ꝑdicās ꝑceptū dñi sublimius erigendā ostēderet: quā eadem doctrina vsqꝫ ad fineꝫ seculi plenius erudiret. Quāuis g̃ ibidē docere poterat vbi erat in mōteꝫ tñ ad predicādū ascēdit in signū q̄d in mōtē r altitudinē virtutū dꝫ ascendere q̄ predicare vult r iusticiā dei docere vñ cris. In veritate consistere dꝫ q̄ iusticiā docet et audit nemo eñ pōt in valle stare r de monte loq̄. Ubi stas inde loq̄re aut vñ loqueris ibi sta. Si aīmus ē in t̄ra quō de celo loq̄ris. Si de celo loq̄ris in celo consiste. Et si iusticiam facere nō vis quō mgr̄m iusticie audis. Ut quid mgr̄m vocas cuius nō vis esse discipulus vñ richar. Qr aūt doctur⁹ discip̄los in montē ascēdit h̄ nobis insinuat q̄ q̄ sacre doctrine verbū dispēsat nō in valle praui oꝑis non in campo effrenate dissolutiōis ꝯsistere debeat sꝫ in montē spūal' ꝯuersatōis ꝑ exercitia virtutū r exhibitōeꝫ bonoꝝ operū ascēdat sicut scriptū est. Sup montē excelsum ascēde tu qui euangelizas syon. Oratio.

Domīe iesu xp̄e q̄ propter inestimabilē misc̄diaꝫ tuā in mūduꝫ venisti vt petōres ab erroribus ad pn̄iaꝫ reuocares r ex his q̄plures dignatus es eligere in tuos secretarios r discipulos speciales reuoca misericors deus me miserum petōrem errantem amplectere redeuntem conforta dolentem instrue ignorātē ac tandē me lꝫ indignū cū discipulis tuis admittens totaliter a desiderio terrenorum leues r mentem oīno ad celestia transferas vt audiam et intelligā verba tua et opere compleam vniuersa Amen.

De sermone domini in monte et primo de octo beatitudinis. Ca. xxxiij.

Post hec dominus

ihs fecit sermonē pulcherrimū r copiosuꝫ quē vt dicit aug. siq̄s pie sobrieqꝫ ꝯsiderauerit inueniet in eo q̄ntum ad mores optimos ptinet ꝑfectum vite xp̄iane modū r istū sermonē oīb⁹ p̄ceptis q̄bus xp̄iana vita informatur eē ꝑfectū. Hūc sermonē math. r luc. varie narrāt r ob h̄ quidā dicūt dñꝫ prius sermōeꝫ fecisse discipulis tm̄ in supcilio mōtis sedēdo per modū doctoris et hūc narrat mathe⁹ r post in latere montis cōiter turbis r discipul' aliū siᷓr stando ꝑ modū ꝑdicatoris r hūc narrat luc. Alij vero dicūt dñm prīo sedisse cū discipu' ī supcilio montis r electis xij descēdisse ad aliquā planiciē ī latere mōtis eiusdē r ibi vnū sermonē siᷓr cū turb. et discipulis habuisse quē vterqꝫ euangelista narrat diuersimode de eadē tm̄ rei veritate. Sꝫ primū cōuenientius tenet: et veritati magis cōsentire videtur. Et ex h̄ inoleuit cōsuetudo in eccl'ia q̄ qñ fit sermo turbis r secularibus stat ꝑdicator vt inuitans ad pugnā r operatiōeꝫ qñ clericis r religiosis sedet vt inuitans ad quietem r contemplatōeꝫ ¶ Proposuit aūt dñs iesus in principio sui s̄monis octo btitudines seu virtutes r sb̄nectit p̄mia singulis btitudinibus seu virtutib⁹ corrñdētia. Ubi posuit ibi aliq̄d ꝑ modum meriti puta bti r c. r aliquis ꝑ modū p̄mij puta quoniam r c. primū eīn ꝑtinet ad beatitudinē meriti secūduꝫ vero ad beatitudinē premij. Sꝫ q̄ desiderat cōsequi premium studeat prīo hr̄e meritum vñ aug. Nemo quippe inueniri pōt qui beatus esse nolit. Sed o si hoīes quō desiderant mercedem sic opus mercedis non recusarent. Quis non alacriter currat cuꝫ ei d̄r bt̄us eris. Libenter audiat r cum d̄r si hec feceris Nō recuset certamen si diligitur premiū r accēdat anim⁹ ad alacritatē operis cōmendatione mercedis hec aug. Beatitudo quippe d̄r dupliciter vno mō in spe sicut habet̄ in via alio mō in re sic habet̄ in patria. Beati sunt g̃ excellētes in virtute beatitudine vie ꝑ gratiam btificandi beatitudine patrie per gl'iam. Uel scōm aug. nō inde beati sunt q̄ paupes spū sꝫ qm̄ ipsoruꝫ ē regnum celorum r ita de alijs suo modo (Docebat) ergo (eos dicens. Beati paupes spū) .i. volūtate r electiōe nō nc̄citate vel siᷓatione (qm̄ ipsorū est regnum celoꝝ) q̄d est p̄mū correspōdēs merito eoꝝ Ubi sciendū q̄ paupertas spūs sumitur hic ꝑ abstinētia ab amore mundi .i. ab amore eoꝝ que in mundo sunt r q̄ amator mūdi complectitur r sic est plenaria oīm delectabilium abdicatio oēs delectationes que sunt in diuitijs delicijs et honoribus contemnēs. Et iō beatitudo ista pt̄ intelligi dupliciter vno mō ꝑ cōtemptu diuitiarum r carnalium voluptatū scōo ꝑ cōtemptu sui r ꝓprie excellentie vt etiā bonus se inutileꝫ r ceteris reputet inferiorem Cōtemptus aūt diuitiaꝝ nascitur ex cōtemptu sui q̄ eīn veraciter r hūiliter ꝓpter deū se ꝯtēnit t̄palia q̄ꝓpt̄ se sūt faciliter etiā ꝯtēnit nec magno precio exteriora estimat q̄ se iuteri⁹ ñ curat. Sic ergo pauptas spūs īplicat virtutem volūtarie ꝓpter xp̄ꝫ egestatis r etiā vere hūilitatis

Margin notes: Augusti. — Ambrosi. — Theo. — Augusti. — Ambrosi. — Beda — Crisosto — Richar. — Mathei quinto r luc. sexto — Augustinus

Et fm vtrũqz intellectũ hec beatitudo primũ tenet locũ. Scõm primũ q̃dẽ ĩtellectũ qz pauptas est prĩa pfectio volentiũ sequi xpm ⁊ totius spũalis edificij fundamẽtũ Nõ eni põt expedite sequi xpm paupertatis speculũ qui onerat⁹ est rebus tẽporalib⁹ nec est liber sed seru⁹ q̃ animi affectionẽ subijcit istis rebus trãseuntibus. Eius eni rei quã affectuose diligo me seruũ sponte ↄstituo. Et lõ nichil est amandũ nisi ipe deus vel aliud ppt deũ. Unde

Ambrosius. amb. Primã ĩ beatitudinẽ hanc vterqz euãgelista posuit ordine eni prima est ⁊ parẽs q̃dam generatioqz virtutũ. Quia qui ↄtẽpserit secularia ipe merebit sempitna. Nec potest quisq̃ meritũ regni celestis adipisci q̃ mũdi cupiditate possessus emergẽdi nõ habet facultatẽ. Similiter quo ad intellectũ scõm qz hũilitas opponitur initio oĩm viciorũ scz supbie que inter oĩa vicia tenet principatũ vñ

Augustinus. Aug. Recte hec intelligũtur pauperes spũ humiles ⁊ timentes deum .i. nõ habentes inflantẽ spm. Nec aliunde oĩno incipere oportuit beatitudinẽ. Sic quidẽ perueniatur ad summã sapiam Initiũ aũt sapiẽtie timor dñi qm et a cõtrario initiũ omnis peccati superbia scribit. Unde

Crisostom⁹. crisostomus. Sicut cetera vicia deposuit ad inferos et maxie superbia sic vehunt virtutes ad celum maxime aũt humilitas hec cris. Cupidi ergo ⁊ superbi appetãt ⁊ diligant regna terrarũ (beati) aũt (pauperes spũ) .i. spũali voluntate vel sui reputatiõe (qm ipoꝝ est regnum celoꝝ) nunc in spe et in futuro erit in re. Et bene premiũ merito rñdet vt indigẽtie ⁊ humiliatiõe copiosias ⁊ exaltatio succedat In regno eni intelligitur oĩmodo sufficientia ⁊ excellentia que bene pmittitur in celis qui talia contẽpserunt in terris Deinde sequitur secũda (Beati mites qm ipi possidebunt terrã) Post paupertatez sequit mitias. q̃ eni pauper est multis lacessit iniurijs. ⁊ iõ necessariũ est q̃ sit mitis vel mãsuetus qđ idẽ est fm rem sed differũt noie Mitis eni est qui aliũ nõ offendit mãsuetus qui se offẽdentes tolerat vñ mãsuetus dr quasi manu assuetus cui facile est sustinere. nõ malũ pro malo reddere. mitis vero qui nulla animi accẽsione turbat sz iugit in animi bonitate pseuerat. Et fm hoc mitis dr in affectu mansuetus in effectu Mites ergo fm rem sunt hoies mãsueti modesti et humiles in fide simplices ⁊ ad oẽm iniuriã patientes qui nullã amaritudinẽ animi sentiunt ⁊ cum irritati fuerint nec cogitant facere malũ nec faciunt cedunt improbitatibus ⁊ nõ resistunt malo sed vincũt in malum in bono Et vere (beati mites qm isti possidebũt terrã) .s. duplicẽ id est corporis ppriũ quã gerunt ⁊ paradisi quã querunt. Terrã inq̃ corporis ppriũ qz mites habẽt dominiũ sui sz nõ iracundi qz nõ subijciunt sensualitatẽ rõni Itẽ terraz paradisi mites eni quiete ⁊ pacifice possidet dñs in terra morientiũ. ⁊ ideo lege vicissitudinis mites possidebunt dñm in terra viuentiũ Et fm glo qm se hoc in pñti pos-

Augustinus. sident hereditatẽ patris in futuro possidebũt. vñ augu. Tunc vere possidebis terrã qñ inheseris ei qui fecit celũ et terram Hoc est eni esse mitẽ nõ resistere deo tuo. Ut i eo qđ bene facias ipe tibi placeat nõ tu tibi In eo autez q̃ mala iuste pateris ipe tibi nõ displiceat sed tu tibi. Neqz enim parũ est qz placebis ei displicens tibi Displicebis enim ei placens tibi. hec aug. Rixent ergo ĩmites et dimicent pro terrenis ⁊ tẽporalibus reb⁹. beati aũt mites. qm ipi hereditate ac ĩmobiliter ⁊ solide possidebunt terrã eterne beatitudinis. Ad hoc eni hoies feroces mouent guerras ⁊ lites sequẽtes mot⁹ irascibilis vt quasi securi possideant terrã deuictis ĩmicis ⁊ lõ illis q̃ sunt totaliter quietati a motib⁹ irascibilis hñ pmittit possessio pacifica terre viuentiũ de qua pelli nõ pñt ab aduersarijs. Significat eni terra fm aug. quãdã soliditatẽ ⁊ stabilitatẽ hereditatis ppetue. vbi aĩa per bonũ affectũ tãq̃ in loco suo requiescit sicut corpus in terra ⁊ ĩde cibo suo alitur sicut corpus a tra. Ipsa est requies ⁊ vita sanctorũ

Beda. Si ergo vt dicit beda celoꝝ regnũ pauperib⁹ ⁊ terra mitibus pmittit. q̃d supbis ⁊ contẽtiosis nisi infern⁹ relinq̃-

tur. Deinde sequit tertia (Beati q̃ lugẽt qm ipi ↄsolabũtur) Hec tertia btĩtudo recte primã sequit ⁊ scdam. post cõtemptũ nãqz mũdi p paupratẽ post quietẽ mẽtis per mãsuetudinẽ vacãs hõ sibi ⁊ ↄsiderãs statũ suũ nichil in ueniens nec in se nec in alijs nisi miam luctus ⁊ flebile. ⁊ iõ incipit lugere Est aũt lugendũ nõ ppter tẽporalia damna sz ppter spũalia detrimenta. Et vere btĩ qui lugent. qm de⁹ eos ↄsolando oẽm lacrimã ab oculis eoꝝ absterget. vñ bern. Felix lacrima que manu pij dñi meretur absterge vt dicit Maximus. lacrime veniã nõ postulant et tñ merent cãm non dicunt ⁊ ueniam cõsequũtur. qz sermo interdũ non totũ profert negociũ lacrima vero totũ

Bern.

Maxim⁹

prodit affectũ. Consolabunt aũt lugẽtes ⁊ hic ⁊ in futuro. In pñti eni cõsolationes spũales cõsolante spũsãcto qui paraclitus .i. cõsolator dicit recipiũt penitẽtes Cõsolabunt ⁊ in futuro cum ad gl'iam pducent vbi gaudiũ et leticia obtinebunt. qz scõm cris hmõi luctũ dñs perpetui gaudij consolatione cõpensat. vt aũt dicit idez criso.

Crisosto.

Lugendũ est ⁊ vere lugendũ pñtis vite tẽpus in quo tã tam maloꝝ labem tantaqz quotidie videm⁹ flagitia cumulari que si velis cõsiderare per singula nũq̃ te potetis a lacrimis tẽperare. Etenĩ si quis extrinsec⁹ vnde cunqz adesset ⁊ preceptoꝝ xpi ac nr̃e cõuersationẽ ⁊ pturbationẽ videret inimicos nos esse ⁊ contrarios preceptorũ xpi iudicaret ⁊ quasi qui studiũ quoddã habuerim⁹ contraria in oĩbus gerere quã ille mandauit hec cris. Et sciendũ q̃ quĩqz sunt cause luct⁹ quarũ due respiciũt culpam scz ppria ⁊ aliena due penã .s. pñtẽ et eternã. quĩta gloriã celestem Lugendũ ẽ ĩgĩ in hac vita primo ppter miserijs proprijs. scdo pro pctĩs ⁊ miserijs alienis. tertio pro ĩco latu pñtis miserie quarto p periculo ⁊ dubio pene eterne. quinto pro dilatione glĩe. Et iõ (btĩ q̃ lugent) .s. ĩ pñti (qm ipsi cõsolabunt) plenarie in futuro ↄ quĩqz luctus pdictos. ↄ primũ de pctõꝝ remissione. ↄ scdm de proximorum bonoꝝ salute et maloꝝ cõdemnatiõe. ↄ tertiũ de h⁹ exilij liberatione ↄ quartũ de euasione pene future. ↄ q̃ntum in glĩe adeptione. et tunc poterũt dicere cũ ps. Secũdum multitudinẽ doloꝝ meorũ in corde meo ↄ̃s tue le. a. m.

Grego.

Hinc sine cõcor greg. q̃ dicit. Quattuor sunt qualitates quibus iusti viri aĩa in cõpũctiõe vehemẽt afficit. cũ aut maloꝝ suoꝝ reminiscitur considerans vbi fuit. aut iudiciorum dei sniam metuens ⁊ secũ querens cogitat vbi erit. aut cũ mala huius vite pñtis solert attendens merẽs cõsiderat vbi est aut cum bona superne patrie ↄtemplatur que qz nõdum adipiscit lugẽs ↄspicit vbi nõ est hec greg. Gaudeant ĩgĩ vani in h mũdo. btĩ aũt q̃ lugent qm cõsolabunt ĩ celo. Cõgrue ãt lugentibus pmittit ⁊ ppat eterna cõsolatio. vt qui tristant in pñti gaudeant in futuro et tpalẽ amittentes leticiã pfruantur eterna. Deinde sequit quarta (Btĩ q̃ esuriunt et sitiunt iusticiã qm ipi saturabunt) hec quarta btĩtudo recte seq̃tur tres pdictas qui ei mũdana ↄtempsit ac mores mãsuetudine texit et defectus luxit. iam põt esurire et sitire iusticiã. quod non prius potuit. qz scõm amb eger cum in graui morbo ẽ non

Amb

esurit Prime vero tres a seculo nos eripiunt pauptas eñ diuitias abijcit. mãsuetudo iniurias nõ sentit. luctus cõmissa diluit q̃ vero sequuntur ad celũ erigũt. quarũ prĩa est non tam iusticia q̃ esuries siue desiderium iusticie. qz in pñti perfectã iusticiã non possumus habere sed possumus esurire. Unde dicit (Btĩ q̃ esu. ⁊ si. iusticiã) .i. cum oĩ desiderio ⁊ vehementer admodum esurientis et sitiẽtis

Beda.

appetũt eã. scõm bedã nos istituens nunq̃ nos satis iustos estimare debere sz quotidiano iusticie sp ardere profectu. vnde hiero. Non sufficit nobis velle iusticiã nisi iu-

Hiero.

sticie patiamur famẽ. vt nunq̃ nos satis iustos sed semp esurire opera iusticie ĩtelligamus. Et accipitur h iusticia scdz q̃ est virt⁹ generalis ad oẽs qua declinat a malo et fit bonũ scõm q̃ homo ab ea generaliter iustus dr per exercitiũ virtutũ qz scõm cris esuriũ iusticiã qui scdz dei iu-

Crisosto.

sticiã desiderat conuersari hanc iusticiam ⁊ vite rectitu-

dinem nō solū in nobis: sꝫ in omnib⁹ alijs appetere debe-
mus. Et hoc est iusticia que tribuit vnicuiqꝫ qd̄ suum est
deo, p̄ximo et sibi. Deo tria. s. honorem creatori amorem
redemptori, timorem iudici. P̄ximo tria. obediētiam
superiori cōcordiam pari. beneficētiam inferiori. Sibi
tria. mundiciā cordi. custodiam ori. disciplinaꝫ carni. Et
vere beati qui esuriunt et sitiūt iustitiam. quoniaꝫ ipsi sa-
turabūtur: vt qui per esuriem et sitim iusticie merenē per
saturitatem glorie premienē: et cōuatū quē passi sunt in
merendo reficiat premiū i pficiēdo. Que saturitas red-
detur in vita beata de qua dicit p̄s. Satiabor cū appa-
ruerit gloria tua. In p̄nti quoqꝫ reddit quia sicut auari-
cia sitit aliena et esurit: sic per iusticiā saturatus cōtentus
ē suo et aliena nō cupit. Non solum itaqꝫ illi qui faciunt
iusticiam seu iusticie opus: sed etiā qui eā esuriūt et sitiūt
id est qui eā facere cōcupiscūt et si nō p̄nt facere qd̄ desi-
derāt: tn̄ beati sūt. q2 q̄ꝫtum in ipsis ē faciūt quod deside-
rant. et isti quidem saturabuntur qn̄ oīa eoꝝ desideria cō-
plebunē. vn̄ aug. Qui perfecte nouit ꝛ perfecte amat iu-
sticiam iam iustus est etiā si nulla existat scd̄m eā forinse-
cus per mēbra corporis operandi necessitas. Desiderāt er-
go alij vana que eos satiare nō poterūt (bti aūt qui esuri-
ūt et sitiūt iusticiā) quia ipsi saturabuntur hic p modulo
sed plenarie in futuro. ¶ Deinde sequitur quinta (Beati
misericordes qm̄ ipsi misericordiā p̄ntur) Post iusticiam
recte ponitur misericordia q2 vna nō debet eē sine alia: sꝫ
altera ab altera pari. Nam misericordia sine iustitia de-
scendit ad dissolutōēꝫ. iusticia sine misericordia descēdit
ad crudelitatem vna cū alia incedit scd̄m equitatē. Est
aūt misc̄dia miseria cordis super malo vnde dicūtur mi-
sericordes q̄si miserū cor habētes: q2 alterius miseriam
quasi suā reputant. et de malo alterius quasi de suo dolēt
Misericordia ē dimittere iniurias illatas ac oēm rancō-
rem et odium. ꝛ dare qdcūqꝫ p̄r spūale corporale subsi-
dium. Misericordie aūt exhibēde is ē ordo vt p̄us sit sup
malo p̄prio scd̄m illud eccl. Miserere aīe tue placēs deo
deinde super p̄ximi malo eius defectib⁹ ꝯdecēdendo cu-
ius finis ē p alio mori exemplo xp̄i q̄ pro nobis ex mise-
ricordia dedit se mori. Est igiē misericordia p̄ria p̄pria
ad seip̄m per p̄niam: scd̄a fraterna ad p̄ximū per beneficē-
tiam. est tertia filialis ad deū p ꝯpassionē. sꝫ heu q2 nichil
ꝯpatiuntur sup ꝯtritōē ioseph. prima ꝯseqtur misericor-
diam i remissione oīs culpe secūda ꝯseqtur misericordiā
i diminutōē pene ꝛ i ecercessoꝝ multiplicatōē. q̄ ei dimi-
nuit alterius penaꝫ mereē sue diminutioneꝫ. tertia cōse-
quiē misc̄dām i adeptione gl̄ie q2 scd̄m apostolū si cōpa-
timur et cōglorificabimur. Sꝫ vt dicit amb. q̄ cōpatiē nō
perfūctorie cōpatiē. sed vt tribulatōēs xp̄i i corpore suo
impleat. sicut implebat et paulus. Igiē studiose circa miseri-
cordiā insistere debem⁹ q2 i oīb⁹ misericordia dei idigem⁹
Hec virtus tāta ē. q2 ea pre ceteris deo quasi sibi propria
attribuiē vn̄ dicit. De⁹ cui p̄priū ē misereri semper ꝛ par-
cere. Hanc etiā negatā exprobrabit reprobis: et impensā
cōmēdabit iustis. Maxime ei succurrēt opa misericordie
in die iudicij hijs qui fecerint ea. q̄ꝫ vt ait Jacob⁹ iudici-
um sine misericordia fiet illi q̄ nō fecerit misericordiam. ꝛ
vn̄ aug. Beatos eē dic q̄ subueniūt miseris: q̄ꝫ eis ita
rependetur vt de miseria liberentur. fac et fiet. fac cū alte-
ro vt fiat tecū. Qd̄ egeris cū petitore tuo. hoc aget deus
cū suo vn̄ ꝛ hylari⁹. In tātū ei de⁹ beniuolētie n̄re in oēs
delectaē affectu vt misc̄dia ṁ suā siē solis misericordibus
p̄stitur⁹ vn̄ ꝛ cris. Dn̄o misc̄diaꝝ misericordes dic eē btōs
ondēs vnūqueq̄ꝫ nostrū misc̄diaꝫ p̄mereri non posse: nisi
et ipse misericors fuerit. Et iterū videē aūt eē equalē retri-
butio sꝫ ꝛ multo maior. nō ē ei equalis. humana misc̄dia
et diuina. Senciāt ergo tyrāni cū suis crudelitatibus si-
ne misc̄dia pluri (bti aūt misericordes qm̄ ipi misericor-
diā ꝯsequenē) i futuro vbi ab oī miseria culpe et pene sb-
leuabitur et i hoc seculo vbi eis culpa remittitur et gra-
tia largitur: conferūt tēporalia et subleuantur a multi-

Augusti.

Ambro.

Augusti.

Hylari⁹.

Crisosto.

plici miseria: prout status iste patitur ꝛ saluti spūali ex-
pedire videē. ¶ Deinde seqē sexta. Bti mūdo corde qm̄
ipsi deū videbūt. Sexē btitudo optime sexto loco ponitē
q2 p̄ s̄am hō ad dei imaginem que ipsius dei p cognitio-
nem ee amorem capax est reparatur quā sexta die cōditus
perdidit ꝛ sexta etate recuperauit. Et recte post miseri-
cordiā ponitur cordis mundicia q2 scd̄m amb. q̄ miseri-
cordiā defert misc̄diaꝫ amittit nisi mūdo corde miserea-
tur nā si iactātiā querit nullus ē fruct⁹. Dic ergo bti mū-
do corde: nō dicit superficie vt fallaces ypocrite q̄ mun-
dant qd̄ foris ē nō tm̄ corpore. vt mūdani diuites q̄ cor-
poris studene mundicie: sed corde quos non arguit con-
scientia peccatoꝝ qui declināt a malo quolibet ꝛ faciūt
oē bonū qd̄ p̄nt bono fine et recta intentione. Et vere sic
mūdo corde beati sūt qm̄ ipsi deū videbūt. q2 mūdicia
maxime vnit summe beatitudini. et mūdus nō nisi mun-
do corde p̄t videri. Illud ē coꝛ mūdū qd̄ nō arguit cōscia
vlla peccati: sed ē tēplū sāctū dei ex quo cogitatōēs ma-
le nō p̄cedūt. Si ei coꝛ fuerit mūdū a prauis cogitationi-
b⁹: totus homo erit mūdus ab iniquitatib⁹ ibi ei p̄ctā ori-
untur ibi radices figunt. que si ibi succise fuerint: non est
vbi crescāt. Deus quippe sp̄us ē et iō nō oculo carnis sꝫ
oculo cordis et mētis tātū videri p̄t. Et sicut optet ocu-
lū carnis eē purū et mūdū vt solē possit videre sic longe
plus optet oculū cordis mūdū eē vt possit deū qui luceꝫ
habitat icessabilē videre q2 i eo oīs sufficiētia nostra cōpleē
ꝛ finis desideriōꝝ nroꝝ hr̄ q̄ solis mūdis corde debetur
vn̄ aug. Hic ē fin⁹ amoris nostri Quicq̄d bn̄ agim⁹ q̄cq̄d
laudabiliē estuam⁹ quicq̄d iculpabiliē desideram⁹: ad dei
visionē cū venerit plus nō requirem⁹. Videre deū volu-
m⁹: sed vide q̄d dictū ē. Bti mūdo corde qm̄ ipsi deū vi-
debūt. Hoc para vn̄ videas. Nō ei corde nō mūdo vide-
re permitteris qd̄ nō videē nisi corde mūdo. vn̄ et amb.
Emūda coꝛ tuū oēs pollutas cogitatōēs de corde tuo
abijce nichil sit quo eius iquineē affect⁹. Simplex mens
pura sinceritas sit taib⁹ se dn̄s volutabrū corporis de-
posuerit demōstrare dignaē hec amb. In mūdi ergo coꝛ-
de q̄ i sordib⁹ sūt sordescāt adhuc. bti aūt mundo corde:
qm̄ ipsi deū videbūt i p̄nti per fidē et i futuro per spēm in
p̄nti familiarius et i futuro gloriosius. Hic s̄m q̄ aliquis
eripuerit se a maē ꝛ bona fecerit scd̄m hoc deū videt aut
mi⁹ aut amplius. ꝛ ibi quāto mūdicia maior: tanto vi-
sio potentior ꝛ clarior. ¶ Deinde sequitur septima. Be-
ati pacifici: qm̄ filij dei vocabūtur. Septio loco ponitur
beatitudo pacis q2 i sabbato septie etatis plenarie dabiē
pax habētib⁹ btitudines supradictas. Bene aūe p⁹ mū-
diciā pax sequiē q2 ad gradū pacis qui purgat⁹ ē dirigiē
nec nisi i bona volūtate pax nutriē. Vn̄ amb. Cū interio-
ra tua vacua feceris ab omni labe peti a re paceꝫ i ceplis.
vt sic pacē alijs feras. Dicit ergo bti pacifici. nec dic aīo
pacati: q2 hoc pertinet ad scd̄am btitudinē q̄ ē mititas sꝫ
dic pacifici q̄ i primo i semetipsis pacē faciūt et quicq̄d
peruerse cogitationis locutōīs. operi sue deprehendunt
potenter expellūt. nec aliquid turbatōīs in sue regno do-
minationis eē permittūt: et si quid eis aduersitatis oc-
currat. pacē suā tn̄ seruāt et cuncta cū cordis sui tranqui-
litate iudicāt. Deinde nō i se tātū pacē custodiūt. veruꝫ
etiā alios discordātes sibi ad vnitatē pacis reducūt: ac
ꝑ paci faciende reformāde et cōseruāde. siue in se siue in
alijs inuigilant. Paci aūt cōtrariātur quinqꝫ s. bella li-
tes tumultus inquietudines et molestie. Pacifici ergo
huiusmodi bellis sopiendis litibus dirimendis. tumul-
tibus sedendis inquietudinibus quietandis molesti-
is mitigandis insistunt. Hec autem sunt officia filij
dei qui in se pacificus pacem reformauit in alijs et ideo
de pacificis bene dicitur (quoniam filij dei vocabuntur)
¶ Pacifici etiam dicuntur qui totaliter etiam per af-
fectum mentis deo sicut summe bonitati coniunguntur
et sic nichil aliud extra ip̄m querunt sꝫ in ipso quietantur
et pacificantur. Qui et filij dei vocari merentur. q2 filios

Ambrosius.

Augustinus

Ambrosius

Ambrosius

tio dei impo^rtat assimilationem ad deū. ppriū aūt ē ipi⁹ dei seipso frui et in ipso quietari pacifici ergo eē debemus vt vere ipm deū pacis in nobis habere mereamur de quo scriptū ē factus ē i pace locus ei⁹. Ubi aug.

Augustinus. Pacifici sū semetipsis sūt. q oēs animi sui motus cōponētes et subijciētes rōni. i. menti et spiritui. carnalesqz cōcupiscentias hñtes edomitas: fiunt regnū dei. In quo ita ordinata sunt oīa vt id quod ē i homine precipuū et excellēs hoc iperet ceteris nō reluctantib⁹ qui sūt nobis bestijsqz cōia atqz idipm qd excellit i homie. i. mēs et rō subijciatur potiori qd ē ipsa veritas vnigenitus fili⁹ dei. Neqz ei iperare inferiorib⁹ pt nisi superiori se subijciat. Et hoc est pax q datur i terra hominibus bone voluntatis hoc ē vita cōsummati pfectiqz sapientis hec aug. Litigāt ergo discordes patrē suū diabolū imitātes (Bti aūt pacifici) primo sibi deinde alijs. s. internā pacē z fraternā seruantes (qm filij dei) z veri imitatores eius in superna pace (vocabuntur) hñt ei similitudinē dei patris q de⁹ pax z qes sūma ē et omnia cū tranqllitate disponit ¶ Deinde sequitur octaua (Bti qui psecutionē patiuntur propter iusticiā. qm ip. ē r c)

Crisostom⁹. Fm criso. posita pacificoꝝ beatitudine ne aliqs estimaret q semper pacē sibi qrere sit bonū subdit bti qui perse pa propter iu.) hec etiā btitudo perficit hominē ad bene paciendū sic ꝑdcē ad bene agēdum quia sicut ad virtutē ptinet bñ agere. ita et bñ pati. Et iō p⁹ pcedētes btitudines q ꝯsistunt i pfectōe actionis sequitur hec q cōsistit in perfectōe passionis. Namsicut btitudo patrie distinguitur penes aureā z aureolā sic btitudo vie q ē imago qdā et similitudo illius precedētibus enim rīdet pmiū aureę: huic vero premiū aureole que hic per regnū itelligit. nā scdm

Hieronim⁹. Hiero hoc martirio ꝯpat. Dicit ergo (Bti) s nō tm q operātur. sz ēt (q psecutōez patiūt) s. patiēter z nō ppter scelera z pctā sua. sz ppter iustitiam s. legalē que icludit omnē virtutē. i. scdm cris pro veritate

Crisostom⁹. atqz pietate et pro aliorum defensione. solemus ei iusticiā pro oi virtute ai ponere. Et vere bti i spe btificādi in re (qm ipoꝝ ē regnū celorū) et q ad aureā z quo ad aureolā Sz nūqid p libertate eccl'ie me exponā mori. Ita pro alijs que spūalia sūt nō p agris vel reddīb⁹ eccl'iez similib⁹ Sepe n nos opponim⁹ p his magis iducti auaritia q iusticia

Ambrosius. Hmōi questionē amb determināš ait. Si a me petierit iperator qd meū ē. i. fūdū meū argētū meū et hmōi sciat me nō refragaturū qñqz oīa q mea sūt pauperū: verū ea que diuina sūt ipatorie ptāti nō sūt subiecta Si patrimonium petit iuadite. si corpus occurrā. vultis i vincula rapere vultis i mortē rapere volūtatis est michi non ego me vallabo circūfusione ppl'oꝝ. nec altaria tenebo vitā obsecrās. sed pro altarib⁹ z spūalib⁹ ad ipa ptinētib⁹ imolabor hoc amb. ¶ Hec octaua cōplementum ē aliaꝝ beatitudinum et sūma oīum coronaꝝ. sic vt cum homo pfectus ē i ceteris tandē aptus ad patiēdum ad-

Crisostom⁹. uersa dignus reperiatur Ūn cris. ppter ea a priori semp sequēti viam faciens mandato. serie et cathenam nobis qndā aureā subtexuit Qui enim quis humil' fuerit et iō cōsequēter z mitis qui aūt mitis ēt pctā lugebit q vero ob pctā luget esurijt sitiqz iusticiā qui iustus ē iste ēt misericors. qui misericors fuerit et iustus idem est cōpunctus mūdo corde. qui vero talis ē. erit ēt pfecto pacific⁹ ¶ Porro qui ista perfecerit erit absqz dubio etiā ad pericula pparat⁹ nec ad maledicta prorsus vlla terrebit' nec si mala quoqz mille patiat' hec cris Qui ergo pdictas virtutes habet btūs ē multo aūt beatior qui has virtutes īter aduersa seruare nō trepidat Septē itaqz pficiūt sed octaua clarificat et demonstrat quod perfectū ē uā patia opus pfectū habet: vt p hunc gradū pficiant' et ceteri tanqz a capite rursus exordiēs Ūn octaua redit ad caput siue ad principiū i. ad primā beatitudinē pbās et purgans eā si quid fermēti hz admixtū. beati ei pauperes si psecutionez patiūtur ppter iustitiam Redit etiam ad secundū pbās et purgans eā. bti ei mites si persecutōem patiunt' ppter

iusticiā Ita et ad oēs alias referēdo redit iterum vt post te probatio purgatio et cōsūmatio eaꝝ. Oz ergo replicari ad oēs alias pcedētes. ad hoc q ꝯsūt pbare btitudines Scorpi⁹ nō calcat⁹ quietus iacet aculeū non exerit sed tact⁹ statim exerit pugionē et pungit Ita et hō vacu⁹ virtute punctus vrenti verbo vel iniuria ei illata statim sicut serpēs ira et odio ac verbo cōtumelioso et in paciētia armatus crepat et insilit i illū qui eū lesit in quo pbatur et vas vacuum eē cognoscitur. Econtra sci pcussi in vna maxilla. prebēt aliā. diligūt inimicos z orant pro psequentibus se Unde dicit bern. q sicut stelle de nocte lucent de die aūt nō apparēt sic virtus que nō apparet in psperis emicat i aduersis Unde scdm hoc non videtur octaua ppria btitudo dicēda et per se distincta: sz pcedentiū illuminatio potius z confirmatio. Octauo aūt loco ponitur q significat generalē resurrectionē octaua etate futuraz que etiam per octauas sanctoꝝ designat'. Hec ergo circūcisioni et octaue resurrectionis cōparatur q p hāc circūciditur in nobis et aufertur si quid fermenti i nobis remanserit. et consūmamur in omni perfectione z pbatione virtutum Sic eñ in octaua resurrectionis immutabimur et pficiemur in glia. ita et per hanc hic in merito et gratia. Et rñdet ibi idē pmiū qd pmo ei regnū celoꝝ quia illi maxime persecutione i mūdo patiūtur q ꝯtēptui habētur et tales sūt maxime paupes spū qui iam a plurib⁹ deridētur maxime etiaz couenitunt i merito volūtaria ei paupptas ē quoddā gen⁹ martirij: q vtrobiqz oz vincere aīm quo ad delectabilia hui⁹ mūdi In regno quoqz sicut dicuntur duo s. diuitie et dñatio pmittit' ergo regnū paupibus per respectum ad diuitias. q qui propter xpm abrenūciāt diuicijs tēpalib⁹ i futuro gaudebunt eternis. pacientib⁹ vero per respectum ad dñia. q. ppter xpm opprimitur i futuro cū xpo oppressoribus dñabūtur. Pōt ēt dici q non ē idē pmiū vtrobiqz. q ibi p regnū itelligit' pmiū aureę. hec premiū aureole Hoc aūt vnū premiū qd

Crisost. ē regnū celoꝝ ēt i alijs ē sed varie nominatuz vt cris. Tu vero et si nō p singulas btitudines regnū audias repromitti ne tristeris et si ei retributiones ipas dīr. rēter appellat eas tamē cūtas ad vnū celoꝝ regnū reducit nichil omnino aliud nisi celeste regnum per hec cūcta designat hoc cris Uideat ergo vnusquisqz hec audiēs si in aliqua istarū btitudinū ꝯtinetur. z si in aliqua se iuenerit. secur⁹ sit beat⁹ erit. hoc ei veritas dixit. veritas aūt mentiri nō pōt ¶ Deinde p⁹ gñalē sniam subdit spālem ꝑsuasionem verbū ad aplos cōuertendo et triplicē actum persecutionis. s. i corde ore et opere eis premunciando dicens (Beati estis cū maledixerint) ex odio (et oderint) ex aīo (vos homines) quo ad primū. et persecuti vos fuerit et separauerint vos excludēdo a synagogis et cōmunione sua tanq imūdos: z sibi graues ad videdum quo ad tertiū et dixerint oē malū aduersus vos s. oīa gña verboꝝ malignātiū qb⁹ vrām famā ledāt et exprobrauerit vos iniurias et improperia vobis dicēdo. et eiecerint nomen vestrum. s. nomen xpiani. tanq malum illud execrantes ac difamātes et extinguere cupientes quo ad scdm. Non q debeat aliquis ista querere. sz q timore hoīm nō dz veritatē vite iusticie z doctrine dimittere Sicut aūt triplex ē persecutio scz cordis oris z opis. et hec tertia triplex s in dāno tpalium in persecutione amicoꝝ in afflictōe z iniuria ppria corpis ita z triplex est paria q odium cordis verbū cōtumeliosum oris. z manualē psecutiōem operis sustinet patienter. remittendo oēz iniuriā cōpatiendo pctō proximi orando vt a via mala cōuertatur. et ita pctū eius deleat' Hic triplex hostis ecclīam dei impugnat cōtra quē triplicē patiētiā opponit Unicuiqz ergo ad oēs gñalit' verba dirigit qñis z hec etiā alijs conueniant pdicens eis precipue quāta pnomine ei⁹ passuri essent z mōstrās q eoꝝ ē maxime pprium ē sup oēs alios Quia ergo ppter malos rē difficultatē spāli persuasione idigebāt iō conuertit' ad eos vt animaret qs sicut agnos inter lupos missur⁹ erat

Beda. vñ beda. Nō ad hoc nostri similes valēt sed eoꝝ q ibāt gaudētes a cōsilio qm̄ digni habiti sūt p noīe ihū cōtumelias pati. Sed qz non omis persecutio bt̄ificat sz tm̄ illa q gaudio suscipitur ppter iusticiā q est xp̄s filius virginis: ideo addit (mentiens) et (propter me) seu (filiū hoīs) qz ad hoc q persecutionis tolerantia beatum faciat requirit q mendose et false seu iniuste ac propter xp̄m nobis inferat: in q tristicia persecutōis cōuertetur in gaudiū qm̄ reddet de fictis mercede laboꝝ suoꝝ: Alis eñ nō est btūs sed miser. nec est ei merces inde sed accumulatio sue miserie. vnde Augusti. aug. Si sustines qz peccasti propter te sustines non ppt deum. Si autem sustines quis mādata dei seruasti vere propter deum sustines et merces tecum manet in eternuz Que sentitur in corde patiētium eoꝝ qui iam pñt dicere gloriamur in tribulationibus. Nō eñ ista ppt fructu sunt est sed ista p xp̄i noīe nō solū equo aīo sz etiam cū exultatione tolerare. Vñ cōcludit subiungēs pmiū et per hoc Hiero. alliciens ad patiēduz. Ut eñ dicit hiero. quodlibet opus leue fieri solet cum eius premium cogitatur et spe mercedis leuigatio fit laboris (Gaudete) inquit s interius in corde (et exultate) s exterius in corpore ppter exēplū gaudium foris ondite tā ppter bonū virtutis patie q ppt spē premij glorie (qm̄ merces vestra) nō tm̄ magna est sic aliorum sed (copiosa) et supra cōdignū est in celis: Multa enī merces est in celis: multa ppt iusticiā patientib' in terris Merces ista magna ē multa ē preciosa est diuturna est Tā magna est q nō pōt cōprehēdi tāmulta ē q nō pōt nūerari tā preciosa est q nō pōt estimari tā diuturna ē q non pt finiri Merces ista tanto est vberior quāto gaudio et exultatione i tribulatōibus fides est deuotior Deus ei non tā quantitatē laboꝝ vel multitudinē operū remūerat q Augusti. qualitatē et modū radicis ex qua oriuntur et tolerant. Nō eñ attendit q̄ntuz sed ex quanto nā minutū vidue ptulit zacheo dimidio. Sentiūt ergo vt dicit aug istā mercedē qui gaudent in spūalibus bonis sz ex oī pte perficientur cum et mortale hoc induerit immortalitatem. Sed nos heu in multis decipimur qm̄ nobis arrident secularia qm̄ vulgus laudibus nos attollit gaudemus et exultamus cū magis flere et dolere deberemus quia maius piculum sunt prospera q aduersa laudes q vituperatiões. Gaudeamus ergo et exultemus cū aplis qb' salubre gaudiū et salubris exultatio demonstratur: cum eis in contumelijs Hiero. et persecutiōib' gaudendū eē et exultandū denunciatur vnde hiero. Nescio q's hoc nostrū possit implere vt lacere tur obprobrijs fama nostra et nos exultem' in dño. Hoc vanā sectat glīam implere nō pōt Gaudere igitur et exultare debemus vt merces nobis in celestibus preparet Crisosto. Eleganter in quodā volumine scriptū legimus Non q ras gloriā et nō dolebis cū inglorius fueris. vnde et criso. Quantū aliquis letat de laudibus hoīm tantū de vitupa Seneca. tione tristatur. Qui vero gliam cōcupiscit in celo: obprobria nō timet in terris. vnde dicit seneca. Nūq felix eris si nondum te turba deridet. Si btūs eē vis cogita hoc pmuz cōtemnere ptemptuz. Si vis beatus esse si fide bona vir bonus sine te stultuz videri siue cōtēnat te aliquis Quisquis volet tibi contumeliā faciat et iniuriā tu tamē nihil patieris si mō tecum erit virtus. hec seneca. Nō solum autē pmio sz etiam exemplo eos ad patiam puocat et rigorē tribulationū temperat cōfortansq eos exemplo prophetaꝝ et suadēs ad sustinendum. cōsolationē eis de illoꝝ societate prestat qui añ eos afflictiões varias ptulerunt dicens (Sic eñ) crudeliter multiplr et incessanter (psecuti sūt prophetas) veros vt hieremiā ysayam et alios qui (ante vos fuerūt) qz pro veritate psecutionē sūt passi. et ita dant vobis exemplum et aīm patiendi. q. d. Non miremini si vos patiamini quia nō est nouū nec insolitū Illorum ergo exemplū vos doceat si illoꝝ vos beatitudo et leticia delectat illorum exemplum vos inuitet ne timore deficiatis p veritate pro qua ipsi passi sunt sine exemplo eos inuitante. Secūduz hunc modum ostēdi solet elephantis sanguis vuer moꝝ ad acuendū eos in prelijs Simuliter nobis pponitur exemplum xp̄i et martirum ad cōfortandum nos in tribulatione persecutionum. Et idcirco proposite glorie premiū cōsiderantes ad oēm tolerantiā passionis deuota nde pati eē debem' vt cōsortes glorie pphetaꝝ atq aplōꝝ effici mereamur. Nō ergo dz quis timore persecutionis veritatē deserere sz potius vbi xp̄s in cā ē persecutiōez affectare. Ut eñ dicit apls oēs qui volunt pie viuere in xp̄o persecutionē patiuntur. Si ergo persecutionē pateris habeto id signū in bonū quis pie in xp̄o viuis. Nam si non pateris persecutionez non Ambrosius vis pie viuere in xp̄o vñ amb. Et fortasse cum persecutiones nō patimur tanq pdemnati habemur quia nequa q pie viuere volum' in xp̄o. Nam vtiq cū sit diuina sententia q oēs qui volūt pie viuere in xp̄o ihū psecutiōes patiunt videtur is q psecutiōes nō patit abdicat' q nō sit pie uiuentionis in xp̄o Deus non ē eñ fidei prelia sequunt hec amb. ¶ Sed diceret aliquis. Nemo pōt mō propter persecutionē attingere ad beatitudinem quia nunc i pace consistūt omnia et sancta eccl̄ia fere de nulla parte patitur aduersa ad quod dicendum q vbiq temptationes sunt et persecutiones quia quotidie in penetralibus sancte ecclesie persequitur cayn abel. ysmahel ysaac. esau iacob s impius iustuz. et si quis persecutionem non patitur ab extraneis patitur tñ a falsis fratribus oēs eñ qui pie volunt viuere in xp̄o persecutionez patiuntur. Et si non patitur quis extrinsecus patitur tñ intrinsec' a nequicijs spūalibus. Et quia non cessant persecutiões patiā nobis necessaria est vt reportemus repromissiones. Ue aūt his qui pdunt patiam. qz et perdūt patientie coronam. Non ergo murmuremus si in paucis vexemur. qz in multis bene disponemur. ¶ De his octo beatitudinibus quas posuit matheus: quattuor tm̄ ponit lucas. Sed scḋz ambro. Ambrosius in istis octo ille quattuor sunt et in illis quattuor iste octo Mansuetudo eñ et pax referuntur ad patiam. mūdicia cordis ad paupertatem spūs. misericordia ad esuriem iusticie. Et quia dñs supra premijs ad virtutes et fidem populos prouocauit consequenter eos etiam a criminibus et peccatis futuroꝝ suppliciorum denunciatione deterret dicens (Ueruntñ ve) scz doloris eterni (vobis diuitib') non tamen omnibus sed (qui habetis hic consolationez vestram) a vobis optatā. abutentes diuitijs ad vite voluptatem. q. d. Non habetis meā nec in pñti nec in futuro. Diuites ergo vocat qui in bonis dicunt dies suos. qz nō tā diuitie q amor et abusio diuitiaꝝ in culpa est. Cum enim superius regnum celorum pauperum esse dicatur ex opposito apparet q ab hoc regno se alienat qui in temporalibus que non consolatio non delicie sed remedium refrigerium z necc̄itas temporis miserias eē dñt cōsolatione querit: auditurus a iusto iudice. fili recordare quia re Ambrosius cepisti bona in vita tua. Unde amb. Qui consolationem vite p̄ntis habuerūt: remuneratione perpetue perdiderunt (Ue vobis qui saturati estis) in pñti vacando cōmessationibz ebrietati et in delitijs viuendo (quia esurietis) in futuro non cibi carentia spēaliter sed totius boni penuria generalit. Sicut diues qui epulabatur quotidie splēdide in delitijs viuens dirū ve sustinebat esuriens: qm̄ de digito lazari quem despexerat guttā aque querebat. Epulones artissimo ieiunio macerebuntur i pena. vt culpe eoꝝ f. gule pena sit cōtraria. Sicut ergo zria cōtrarijs puniuntur in pena ita cōtrarijs cōtraria curari debent in Beda. pñia vbi beda. Si bti sunt illi qui iusticie semper opa esuriunt. infelices econtrario estimandi sunt qui sibi in delicijs placentes nullam veri boni famē patiuntur: satis erat beatos si non ad tempus sua voluptate priuentur Ue vobis qui nunc ridetis: risu inordinato ac gaudeis et lasciuiis gaudio vano: qz lugebitis: dolore interiori: et flebitis: dolore exteriori. Uel: lugebitis: pro omnis boni carentia et flebitis pro omnis mali presentia in ardoribus sempiternis: vbi erit fletus et stridor dentium

Prelati luceant opere et sermone christus legē

Si eñ lugentes beatificentur et consolabuntur: merito ridentes tanq̃ miseri cruciabuntur. Unde salomon ait. Risus dolore miscebitur. et extrema gaudij luctus occupat vbi Basilius. Cuz v̄ās ridentes nunc arguat: pa lā est q̃ nunq̃ erit fidelib' tp̄s risus. ꝛ precipue in tāta multitudine eoꝝ qui in pctō moriuntur: p quibus oportz lugere. Et crisostomus. Dic āt mihi cur cōcuteris ꝛ desluis q̄ debes assistere terribili iudicio et ponere rōnem de omnibus h' operatis (Ue vobis cū bñdixerint vobis hoīes) s. adulādo ac laudando ꝛ extollendo vos per applausum talem nutrientes vos in malis vt ceci efficiamini: vosmetipsos non cognoscentes. nec attendentes illud apl'i. Si hoīb' placerē. sermo xp̄i non essez (Scd'm hoc faciebant) pseudo (prophetis p̄res eoꝝ) q̄ bñdicebāt illis p phetis. q̄ ob captandum vulgi fauorē: ꝛ ad hñdum ppl'i applausum: de corde suo non de sp̄ū ore dn̄i prophetabant falsū. Et hoc est quod ps̄ deplorat q̄m laudatur pctōr ī desiderijs aīe sue. ꝛ qui iniqua gerit bñdicit'. Sed ve eis qui sic laudant q̄ plus nocet lingua adulatoris q̃ gladius psecutoris. Qui eñ mala agentibus adulatur: puluinar sb' capite dormientis ponit vt fulcitus laudib' in malis requiescat. Si ergo beati sunt qui ab hoībus odiose maledicūtur: merito infelices reputandi sunt q̄ ab hoībus adulatorie benedicuntur. Magna quidez dei ira est et vltio q̄ peccatori deest correctio: et adest adulatio quasi de bene gesto: quia ipsa adulatiōe nutritur in culpa ꝛ maiorē fouetur ad penam. Has sniās lucas ponit vt veritas quattuor beatitudinū quas ante posuit clarius per oppositā damnationē elucescat. Oratio.

Domine iesu xp̄e qui vt altiora virtutum culmina doceres in montē cum discipulis ascendisti ibiqz beatitudines ꝛ virtutes sublimes docuisti et premia singulis congruentia promisisti. da michi fragili vt tuam vocē audiēs studeā per virtutū exercitiū hēc meritum. quatenus te miserante cōsequar p̄miū. Fac vt cōsiderans mercedez: opus mercedis non recusem. sed spes eterne salutis mitiget in me dolorē medicine presentis et accēdat animum ad alacritatē operis. Fac me miserū nunc beatum beatitudine vie per grām. et tandē beatuz beatitudine patrie per gloriam. Amen.

¶ Quia prelati dn̄t lucere ope et sermone. Et q̄ xp̄s non venit legē soluere sed implere. xxxiiij.

T quia dn̄s hortatus est apl'os ad sustinendum tribulatiōes: nūc consequēter ponit quattuor similitudines. s. cōparando eos sali. luci ciuitati et lucerne. quibus ipsos dn̄ dīt similes. vt per hoc ītelligant se in tribulationibus debere magis esse fortes. Ac si eis diceret. Non vos debetis in tribulationibus deficere: quia defectus vester multis esset occasio ruine (Uos eñ estis sal t're vos estis lux mundi) vos estis ciuitas supra montem posita et lucerna supra candelabruz posita (Uos) inq̃ (estis) i. esse debetis. Due prime similitudines dicuntur per affirmationem: in quibus ōditur ad quid sunt. quia ad condiendū affectum ꝛ illuminandum intellectum. Due sequentes dicuntur per negationem: in quibus ostenditur ad quid non sunt. quia nec in absconsione persone. nec in occultatione doctrine. Ap'li igitur ꝛ prelati dicuntur sal terre. ꝑpter vite perfectionē qua hoīes condiunt' ꝛ mētes coꝝ q̄ adhuc terrena sapiunt imbuūtur. Sal eñ terram sterilem facit. cibos condit. et carnes siccat a putrefactione conseruat ex aqua ꝛ igne cōficitur. in oīm sacrificio offertur. Sic exemplum sanctitatis terrenū affectum mitigādo sterilem facit. sanctum desiderium sapidū reddēdo cōdit. carnem mortificando desiccat. a putredine libidinis restringendo conseruat ex aqua deuotionis et igne dilectionis decoquendo in fornace p̄ñe conficitur in omni opere dirigendo et moderando offertur. Precipue autē sal in scriptura discretionem significat que ī prelatis esse debet: que debent opera subditorum sic condiri et dirigi vt coram deo sapida reddantur. sicut cibaria sale condita magis sapida sentiuntur. Et monet ap'los et ceteros eccl'ie prelatos vt in virtutibus persistāt (quia si sal) .i. prelatus vel doctor per quem alij condiendi sunt infatuatus fuerit vel: euanuerit: et defecerit. s. aut persecutionis et aduersitatis timore. aut cupiditatis et prosperitatis amore. aut superbie et vane glorie elatione. aut carnalis affectus attractione aut negligentie et securie seductione. aut subuersus errore quo minus cōdiat et doceat subditos exemplo et verbo: in quo saleitur infirmus populus subditus: qui debet condiri vita et doctrina maiorum. vel: in quo: et quo alio doctore condietur. ꝛ emendabitur. s. ipsuz sal. ī ipse qui alios hz condire. s'm illud sapiētis quis medebitur incātatori a serpēte ꝑcusso. vnd' dicēdū est ei: medice cura teipm. Similiter si discretio q̄ opa nostra cōdit ab operibus nr̄is bonis de genere defuerit deo accepta non erunt. In cuius figura sal in oīni sacrificio ponebatur. Sal igitur sic euanescēs ꝑpt' inutilitatē sui: ad nihil valet vltra: neqz in terra neqz in sterquilinio. Non est vtile terre: quia suo infectu phibet eā germinare non sterquilinio .i. fimo: q̄ sibi immixtū non sinit ipsuz fecundare. q̄ d nichil valet: quia nec in se fructificat aut fructum boni operis fert vt terra nec ī alijs fecunditatē seu fecundādi virtutez dat: aut eos excollere valet vt fimus. sed: mittatur foras: ab officio et humilietur iux' hoīes. q̄ sibi nocet ꝛ alijs nō prodest. vnde talis dz repelli a prelatione: ne officiū prelatoꝝ in cōspectu hoīm reddat' vile. Aut ergo a dignitate ecclesiastica deponetur aut ab vnitate ecclesie numero vel merito secernetur. aut a sanctorū gloria excludetur: et talis cōculcabit' ab hoībus ī mūdo per derisionez. ab angelis in iudicio ꝑ sepatiōnē. a demonibus in inferno ꝑ afflictionē. ¶ Dicunt' etiā ap'li et prelati lux mundi. i. hoīm qui sunt ī mūdo ꝑpt' verbū doctrine qua debēt ignorātes de credendis ꝛ faciēdis illumīare. Sicut eñi sol ꝛ luna illuminant oc'los corporis: sic ap'li ꝛ doctores illumināt oc'los mētis. Prius āt est bñ viuere q̃ bene docere: et iō postq̃ dixerat ap'lus sal terre sapienter viuendo. dicit eos lucem mundi tenebrosos illuminādo. Dz ergo p'latus esse sal bñ viuendo: lux bñ docēdo. sal in exemplis: lux ī doctrinis. Rectus ordo iste. p'ze bene viuere: deinde bñ docere. s'm glo. De' ē lux nō illuminata s̄ illuminans: ap'li ꝛ ap'lici viri lux illumīata et illuminans simplices iusti lux nō illuminās s̄ illuminata. Prima est sic lux solis. scd'a sicut lune. tertia sicut lux stelle. ¶ Deinde post cōdimentū saltor radiū lucis sequit' ciuitatis ꝑtectio ꝛ lucerne illuminatio. q̄ ap'li ꝛ prelati non dn̄t se abscondere: neqz lucernā diuini verbi ponere sub modio et occultatōe humani timoris neqz sub lecto ꝛ quiete mūdane ꝑsperitatis sed dz esse ciuitas in monte posita vt sint refugium iniuste oppressis et lucerna supra cādelabrum posita vt per sancte vite exempla luceāt tenebrosis. Unde ad similitudinē ciuitatis supra montē et lucerne sup candelabrum posite sic monet ap'los et prelatos simili lumine coraz hoībus lucere ꝛ fulgere vt visis operibus eorum bonis odore et admiratione talium homines attrahantur et informentur ac inde deus pat' glorificetur. et non ipsis sed ei a quo omne bonum est laus imptiatur. Debent ergo lucere et opere et sermone. non eñ ait vt audientes vestrum sermonē bonum: sed (vt videntes vestra bona opera glorificent patrem vestrū qui in celis est) Magis eñ operando quis proficit q̃ loquendo. et plus mouent exempla q̃ verba. q̄ maior est splendor operis q̃ sermonis. Iste eñ tm̄ ore p̄dicat et vna hora in septimana. ille vero totus predicat ꝛ oīb' tēpis hora. vnde alibi. Fulgebūt iusti ꝛ tanq̃ scintille in arūdineto discurrent. quod s'cd'm greg' est vita secularium qui foris quasi ad alta ꝑficiūt. s' intus a soliditate inanescūt. E cōtra vero docere voce et non ope quedā vanitas est. et parū ꝑdest. quia s'm bern. lingua magniloqua et manus ociosa

Basilius

Crisostomus

Mathei. v.

Grego.

Bern.

doctrina lucida et vita tenebrosa monstruosa res est. Ad hoc autem lucere debent vt finez boni operis in laudib⁹ dei non hominum constituant qꝛ non debent de hoc suã sed dei querere gl'iam et proximi edificationem. vt videntes opa eoꝝ bona deũ ꝑ quem in eis sũnt non facientes glorificent ꝑ imitationẽ eoꝝ. per laudez ꝗ̃ʒ oĩa ei ascribẽtes vt auctori bonoꝝ. Non est ꝗ̃ huic ꝯͣriuꝫ qḋ infra dicitur. attendite ne iusticiã vr̃am faciatis coram hoĩbus. qꝛ ĩ ope bono querenda est gloria diuina et sic loquitur h̃ sed fugienda gloria ꝓpria et hũana et sic loquitur infra. Deinḋ incipit eos iam informare qꝫ doceant ꝯueniendo post falsam opinionem quã habere poterant. Tanq̃ʒ si q̃rerẽt dicentes. Ecce volum⁹ doctrinam tuaz non abscondere. sꝫ quid est hoc ipm̃ quod vetas abscondi. Nunquid alia docturus es contra ea q̃ in lege et ꝓphetis scripta sunt. Nõ inquit (Nolite putare) ne s. in errorem incidatis (q̃m veni soluere legem aut ꝓphetas) prohibendo. s. ne spũaliter fiant vt em̃ dicit augusti. oĩa que in ve testamen. cõscripta sunt noui testamẽti typum et ymaginẽ ꝓtulerunt (Non veni soluere) et destruere (legem) sed potius adimplere eaꝫ In hac autem dñi sententia ſm augusti. duplex est sensus Nam adimplere legẽ est aut addẽdo aliquid quod min⁹ habet. aut faciẽdo qḋ habet. Dominus ergo addit qḋ minus habet nõ vtiq̃ʒ soluit qḋ inuenit. sꝫ magis perficiẽdo confirmat. Oĩa etiam q̃ lex et ꝓphete de eo pmiserãt tã ꝑ ꝑte in ipso ꝯpleta sunt et anteq̃ʒ (celũ et terra trãseant) ⁊ elementa mutẽtur ab hac mutabili forma in immutabilẽ scꝫ anteq̃ʒ iste mund⁹ quo ad figurã nõ q̃ ad materiaz finiatur. oĩa que de eo scripta sunt spũaliter implebunt nec (vnum iota aut vnus apex) i. minimum etiã legis preceptum põt cadere ab effectu impletiõis vt remaneat irritum et inane. Iota minima lr̃a ẽ inter alias. et vno dictu fit apex. ãt ẽ pticula lr̃e que ponitur in summitate ad distinctionem et notat mĩma ꝑcepta quia minimuz ꝑceptũ vel mĩma ꝑcepti pticula (nõ ꝑteribit a lege) i. nõ remanebit q̃n impleatur suo tꝑe vel in capite vl' in corpe Deĩde postmodum implendi et docendi ĩpi xp̃o proprium ostendit modum implendi a pte doctorũ et qualiter dꝫ ei ꝯfirmari doctrina platoruꝫ. Et ponit q̃ndam diuisionẽ bimembrem doctorum. Quidã enim sunt qui male viuunt ⁊ bene docent sicut scribe et pharisei faciebant. et de istis dicitur (Qui ergo soluerit) male. s. viuendo et transgrediẽdo (vnum de mandatis istis minimis) i. de mãdatis decalogi que dicuntur mĩma. qꝛ inchoant hoĩem et ad vitã ptinẽt incipientium (et docuerit sic hoĩes) malis exemplis corrumpẽdo (minimus vocabitur in regno celorum) i. i eccle-

Gregori.

sia militante. qꝛ ſm gre cuius vita despicitur restat vt ei⁹ predicatio ꝯtemnatur. O quot sunt hodie in eccl'ia tales

Augusti.

mimi qui tñ sibi videnť valde magni. Ubi aug. Cõseq̃ns est vt qui minimus est in regno celorũ qualis nũc est eccl'ia non intret in regnum celoruꝫ qualis tunc erit ecclesia q̃n

Crisosto

docendo qḋ soluit ad eorum societatẽ qui faciunt qḋ docent nõ ptinebit. vñ et crisosto. Docere et non facere non solum nichil lucri sed et dãni plurimũ confert. Grandis enim dãnatio est ꝯponenti quidẽ sermonẽ suũ vitã vero suam atq̃ʒ opera negligenti. Alij aũt sunt q̃ bñ viuũt ⁊ bñ docẽt. et tales debent eẽ plati ecclesie. et de isto subditur (Qui autem fecerit et docuerit hic maior vocabitur in re-

Crisosto.

gno celorum) qꝛ ſm criso. ꝑ verba philosophari facile est q̃ vero ꝑ opa demõstratio generosi cuiusdã ⁊ magni ẽ. magni q̃ʒ erunt et si non adeo magni qui faciunt et nõ docẽt factores enĩ legis iustificabuntur apud deuz. Oĩa autem mandata deputantur facta q̃n quicquid nõ fit ignoscitur Ideoq̃ʒ dicere debem⁹ dimitte nobis debita nostra deni ꝯfirmat qḋ dixit. qꝛ in tantuꝫ nõ soluit legẽ sꝫ supabundãter vult eã impleri ꝙ nisi sui eã supabundanť ipleuerint ⁊ iusticia eoruꝫ super scribarum et phariseoꝝ q̃ dicunt ⁊ nõ faciunt supabundauerit et non soluꝫ doceãt sꝫ ẽt faciãt. qꝛ ad salutem nõ sufficit bona doctrina nisi adsit bona vi-

Augusti

ta Uel ſm augusti non solum illa legis minima ꝑcepta impleuerint. sed etiã ista q̃ ab eo adduntur. negat eis introitũ regni celoruꝫ. ꝑ iusticiã enĩ legis nullus intrare potuit in regnum celorũ lꝫ iusticia ꝓprie sumatur ꝑ virtute cardinali qua redditur vnicuiq̃ʒ quod suuz est. large tñ sumitur

Hieronim⁹.

hic qꝛ vt dicit hiero. om̃s virtutũ spẽs vno iusticie noĩe cõtinentur. Et ſm hoc dicit aug. duas esse ptes iusticie. s. declinare a malo et facere bonuꝫ. qꝛ sic iusticia distinguitur ꝯtra peccatum. Ubi sciendũ ꝙ sicut sunt varia dona grãrum dei ita sunt varij stat⁹ et ꝯditiões hoĩm. ꝓpter qḋ his q̃ sũt ĩ statu maiori respectu minoꝝ apte dici ꝑt (nisi abũdauerit iusticia vr̃a plusq̃ʒ) taliũ. s. minorum (non intrabitis in regnum celorum) ¶ Hic aduertenduz ẽ ꝙ saluator ꝑcepta decalogi replicat et ad obseruationem eorum homines inducit. verum intellectuz eoꝝ declarando et errores iudeoruꝫ circa hec excludendo. Nam doctores iudeorum dicebant per precepta decalogi negatiua tm̃ actuz exteriorem non motũ animi eẽ ꝓhibitum. et ꝙ voluntas mala non est pctm̃ nisi exeat in effectum. vñ dicebãt de h̃ ꝑcepto. Non occide. ꝙ per hoc ꝓhibetur occidẽdi factũ et non occidendi ꝓpositum. et hoc est qḋ dicit. (Audistis qꝛ dictuꝫ est antiquis non occides) s. hoĩem hoc est sic interpretabantur ꝑceptum h̃. Sꝫ hũc errorẽ excludit saluator prohibẽs irasci sine causa. Unde non occidere hoĩeꝫ iniuste manu et actu pertinet ad iusticiã legis. qui aũt sic occiderit reus erit ſm legem iudicio mortis seu accusatione et dãnatione in morteꝫ. quia lex ponit ſm talionẽ Sed pfectus supaddit ꝓhibens ne quis sine causa iuste irascatur fratri in corde vel signum cõmoti animi ostendat in voce dicens: racha: que vox indignantis est absq̃ʒ certa expressione vituperij vel blasphemie aut certam iniuriam sub expressione verbi irroget dicens: fatue: quod est magis iniuriari q̃ʒ dicere racha ꝓhibetur ergo primo motus ire in aĩo. scḋo indignatiõis in signo. Tertio vituperationis ĩ verbo. Tribus aũt generibus et gradib⁹ culpe assignat tres gradus pene. ¶ Prima culpa est ira vel odium in corde latens. ¶ Scḋa ẽ ira in generalẽ cõtumeliam ꝓrũpens. ¶ Tertia ẽ ira in spẽalẽ ꝯtumeliã ꝓcedens His tribus culpis debet pena differens eis corrsidens. Naꝫ: qui irascit: motu interiori vl' odio: fratri suo: si vicio et sit ira ꝑ viciuꝫ nõ ꝑ zeluꝫ. q̃ deliberat odiũ ꝑceptũ iplere ope si opportunitas adesset: reus erit iudicio i. dignus accusatione apud deũ ⁊ in foro summi iudicis: lꝫ non hominis. cum de voluntate non possit accusari coram hoĩe Qui aũt dixerit fratri suo racha: ex indignatione et contemptu: reus erit ꝯsilio: i. consensu iudicij de danda in eũ sñia et determinanda pena. qꝛ iam venit in noticiam culpa. Qui autẽ dixerit fatue: ad cõtemptũ ꝑsone nõ ad correctionem culpe: reus erit gehẽne ignis et: pene determinate. qꝛ ſm glo. non modicus furor est quem deus sale sapientie condiuit infatuatuꝫ dicere et salieni derogare. Moyses ergo et lex securim posuit ad ramũ arboris ꝓhibens homicidium xp̃s vero tanq̃ʒ sapiens agricola ⁊ euãgelium securim posuit ad radicem ꝓhibens iram vt oẽꝫ radicem peccati de cordibus nostris auferret. qꝛ per iracundiam etiam vsq̃ʒ ad homicidiũ ꝑueniri põt. Et bñ incipit ab ira. qꝛ ſm glo ianua oĩm viciorũ est iracundia q̃ clausa virtutib⁹ intrĩsecus dabitur requies apta ea ad oẽ facin⁹ armabitur aĩmus. Scḋꝫ hiero. ira est omnis mal⁹

Hieronim⁹.

motus ad nocendum aut ergo surgit subito: et sic est venialis aut ex deliberatiõe et cõsensu et sic est mortale. Cõsiderãduꝫ tñ ꝙ lꝫ ira sit pctm̃: nõ tamẽ oĩs ira. Ira em̃ ẽ appetitus vindicte. Uindicta aũt si sit iusta nõ est pctm̃ eam appetere. ẽ aũt iniusta quadruplr̃ vl' q̃n appetiť pena eius q̃ nõ meruit. vel plusq̃ʒ meruit si appetať ordine debito ꝑtermisso vl' qꝛ appetitur ꝑꝑ indebitũ finẽ: vt q̃n appetitur solũ ꝓpter vindictã: nõ ꝑꝑ iusticiã. xp̃us itaq̃ʒ radices inimiciciarũ ipsosq̃ʒ fontes ꝑ quos caritas necari solet intercipiens: studet nos mutuis nobis caritatis nexibus colligare qḋ tamẽ heu paꝝ curamus aduertere.

Crisostom⁹.

vnde criso. Et nos quideꝫ maiores nr̃os ⁊ potẽtiores ẽt

si iniurijs et contumelijs ꝯ nos agāt ferim⁹ verentes ne quid ab eis grauius patiamur erga equales vero vł īferiores interduꝫ nec lesi irascimur (inquit hiƀanus) met⁹ timore dei ꝑponitur. noli inquit irasci fratri tuo sine cā. Num multo hoc leui⁹ ē q̄ꝫ si tu aliquem feras irascentem tibi sine causa. Cuꝫ ergo qḋ mai⁹ ē ꝑpt̄ timorē hoīm feras: ꝑpter timoreꝫ dei ne minuꝫ quidē patieris hec criso.

Augustinus. Et si phibetur ira recēs multo magis īueterata vt dicit aug. si irasci non ē fas fratri aut dicere racha aut fatue multomagis in aīo tenere aliqḋ vt in odiuꝫ indignatio cōuertatur. Ideo ex ꝑmissis cōcludit q̄ volēs offerre deo in altari fidei et cordis sui quodcūqꝫ (munus) .i. cordis. oris. operis siue hostiā. siue elemosinā: siue doctrinā: siue orōnē: siue hymnū: siue psalmuꝫ siue aliud spūaliū vel corporalium donoruꝫ (prius) dꝫ (reconciliari fratri) leso seu offenso ꝑ euꝫ verbo vł facto. dāno corpali vł spūali. q̄r munꝰ nō accipit nisi ante discordia ab aīo repellat. De⁹ quippe nō munus repellit sed caritateꝫ primi q̄rit et ideo caritatē vł ꝑ⁹ primo exoluat quimunꝰ suū deo placere exoptat. Munus eñ deo oblatuꝫ nō proficit ipi offerenti nisi sit in caritate. caritatē auteꝫ nō hꝫ nisi primo per eum leso velit satisfacere. ¶ Ubi sciendū q̄ si cōmode possit haberi ipsius fratris offensi p̄ntia: tunc ꝑgendum est ad euꝫ pedib⁹ corporis et reuocandus est in grām satisfaciendo vł veniam postulando. Si autem eius p̄ntia non possit ꝯmode haberi tunc sufficit ad euꝫ ire pedib⁹ mētis prosternēdo et subdēdo se illi ꝑ⁹ votis et affectu humiliet habendo ꝑpositum satisfaciēdi loco et tpe cōpetenti. Et hoc mō vtitur ecclesia romana q̄ reuꝫ ꝯfitentē absoluit et sibi satisfactionē leso faciendam imponit. ¶ Sciendum ē etiaꝫ q̄ si offensa nota est fratri postulanda ē reconciliatio. si vero abscōdita non teneor sibi manifestare ne cōcitetur ad iram: sꝫ postulanda ē a deo et manifestāda sacerdoti.

Crisostom⁹. Et fm criso. si cogitatu offendisti reconciliare cogitatu si verbis offendisti recōciliare verbis. si opib⁹ offendisti recōciliare opibus. oē eñ pctm̄ quomodo cōmittit: eodem modo de ipso pnīa agit. Et si offendit q̄s verbo detrahēdo dꝫ reconciliare famā restituendo. Attende bene istaq̄ relucet hic circa nos magna dei mīa. quādo hoīm vtilitatē plus aspicit q̄ꝫ suos honores. et plus diligit fidelium cōcordiam q̄ꝫ munera sibi oblata. vñ criso. O admirabilem benignitatē atqꝫ ineffabileꝫ erga hoīes amorem dei honorē suum despicit dummō primo caritatē requirit. Nichil eñ ita studet deus vt nos mutuis nob caritatis nexibus colligare. ꝑpt̄ h eñ facta sūt oīa. idcirco et deus hō fact⁹ ē atqꝫ oīa illa gessit vt nos in vnū cōgregaret: hec criso. Relucet et hic nichilomin⁹ seueritas dei magna q̄ discordātiuꝫ vota recusat et munera. vñ greg.

Gregorius. Ecce a discordantib⁹ accipe nō vult sacrificiū olocaustuꝫ suscipere recusat. Hinc ergo ꝑpendite q̄ntuꝫ sit malū discordie ꝑ q̄ḋ et illud abijcit ꝑ q̄ḋ culpa relaxat. De h malo discordie sic dicit cyprian⁹.

Cyprianus. discordās ꝛ dissidēs ꝛ pacē cum fratribus non hñs nec si pro noīe xp̄i occisus fuerit. crimine dissensiōis fraterne poterit euadere. Quale delictum est q̄ḋ nec baptismo sanguinis pōt ablui quale crimen est quod martirio non potest expiari. Et ideo vt ait

Crisostom⁹. criso. munera abel suscepta sūt a deo: cayn reprobata quia abel pura ac simplici mente dño munera offerebat. Cayn vero irā aduersus fratrem tenebat: et ideo ille placuit in munere qui placebat in corde. Sed heu hodie mlti huic cayn sunt similes cum discordijs et dolis ad altare accedentes. vnde criso. Cum deus tantum cure reconciliationis nostre habeat: vt patiatur interrumpi ministeria sua donec tu eas et resoluas inimicicias cum fratre tuo nec nos hoc ipsum erubescimus: sed multos dies patimur manere inimicicias et trahimus sicut funem longum discordias ignorantes q̄ tāto longior erit nobis pena q̄nto et discordia. Et quia dictum est de concordia cum fratre offenso habenda inducit generaliter vt consentiamus aduersario nostro: et concordemus cum eo (cito dum) simus (in via) et in hac presenti vita vbi est locus et tps penitendi et merēdi et q̄ḋ possum⁹ hodie non differamus in crastinum q̄r mora trahit ad se periculū: et nemo scit vite sue terminum. vnde criso.

Crisosto. Nihil quippe est quod ita vitam nr̄am valeāt euertere vt operū actionem bonoꝝ dissimulare semper sempqꝫ differri. Sepe eñ istud ex oībus nos bonis fecit excidere. Cito inq̄ꝫ cōcordemus cū aduersario (ne ipse aduersarius tradat nos) id est causa sit vt tradamur (iudici) in vltīo examīe (ꝛ iudex tradat nos ministro) ꝛ exactori .i. maligno spūi ad vltiōeꝫ (qui mittet in carcerē) .i. in infernū ꝛ penā exigit ꝑ culpa quā suggessit. Uñ (nō exibit hō donec reddat nouissimū quadrantem) ꝛ minutum .i. luat etiam minima et leuiora peccata q̄a nichil erit ipunitū donec eī ponitur h̄ ꝑ nūq̄ꝫ vt sit abnegatiuū oīm tēporum sicut q̄nqꝫ oīm affirmatiuum vnde fm aug. nō significat finē pene sꝫ ꝯtinuationē

Augusti. miserie. Penā ergo gehēne tunc hō etiā ꝑ pctīs minimis ratione mortalis annexi sp̄ reddꝫ patiēdo ꝛ nūq̄ꝫ ꝑsoluet veniā ꝯsequēdo q̄r sp̄ punietur ꝛ luet neqꝫ vnq̄ꝫ venie locuo ibi erit vnde nunq̄ꝫ ad nouissimū quadrantē veniẗ q̄ semper soluitur ꝛ iō nūq̄ꝫ homo exibit q̄r ī inferno vbi locus venie non est nūq̄ꝫ erit redditio possibilis. Non loq̄ẗ h̄ de dyabolo aduersario nr̄o q̄r illi non ē cōsentiendum sed poti⁹ resistenduꝫ sꝫ h̄ loco aduersari⁹ nr̄ est primus offensus seu lesus cui debemus ꝑ satisfactioneꝫ debitam et ipsius placationē consentire ꝛ cum eo ꝯcordare vel quicūqꝫ alius nobis aduersatus cui beniuoli et begnini esse debemus. Uel aduersari⁹ noster est synderesis ꝛ ꝯsciā q̄ male nostre voluntati et ꝯ malum remurmurat ꝛ nos accusat testimonium nobis ꝑhibēte ꝯsciā cui debemus ad bonū ꝯsentire. Mistice etiā aduersari⁹ nr̄ est deus quādo peccamus q̄r nobis resistit cum ab eo peccando recedimus cui consentire debemus penitendo et eius voluntatem faciendo. Uel sermo diuinus qui peccare volētibus contradicit ꝛ nos peccantes arguit ꝛ accusat cui debem⁹ obedire a peccatis abstinendo et auertendo ac preceptis eius humiliter nos subdendo. Deinde subiungit quedā alia ad cōfirmandum q̄ḋ dixit supra .s. q̄ nō venit soluere legem sed adimplere et dat intellectū alteri⁹ precepti in lege. Iudei eñi ꝑ istud preceptū nō ꝯcupisces vxorem ꝓximi tui intelligebant signa exteriora tantū ꝓhibita vt sunt tactus impudici oscula ꝛ hmōi et sic exponebant non concupisces .i. signa ꝯcupiscētis non facies. Similiter ꝑ istō preceptū (nō mechaberis) intelligebāt actū mechie exteriorem tm̄ esse prohibitum et sic cōcupiscētia ꝛ voluntas interior latens oīmode in corde non expressa signo vł facto nullū erit pctm̄. Sed h̄ ē irrōnabile q̄r act⁹ exteriores vel signa nō habēt rōnē pctī nisi inq̄ntū sūt voluntarij ꝛ iō saluator hūc erroreꝫ excludēs dicit. Oīs qui vidit mulierem ad ꝯcupiscendū eā .i. ea intētione ꝛ aīo et hoc fine attēdens vt concupiscat eā q̄ḋ nō ē iā titillari sꝫ plene consētire libidini iam mechatus ē eam in corde suo vnde cris. Et si cōcupiero nec eā pl⁹ fecero cū adul

Crisosto. terio ero. Per legem ergo luxuria ꝑpetrata ꝑ auctoreꝫ vero mundicie luxuria cogitata dāṅatẗ. lex adulteriū dānat euāgelium vero etiā concupīaꝫ q̄ radix ē euāgelij adulterij punit vnde iohēs in lumbis sꝫ xp̄s ī pectore cinctus fuit. Et sciendum q̄ q̄dam ē ꝯcupīa ex subito motu sine deliberatione boni operis vel mali et sine consensu et dicitur ꝓpassio ꝛ h̄ ē peccatū veniale. Alia ē cū deliberatione aī ꝛ cum cōsensu ī delectatōē vel in opus ꝛ diciẗ passio ꝛ h̄ ē pctm̄ mortale. Dñs vero loq̄tur hic ḋ ꝯcupiscentia deliberata q̄ implicat in se consensum in delectatione vel ī opus. Cōcupīa ergo cū ꝯsensu ī aīo ē mortale pctm̄ etiā anteq̄ꝫ exp̄matur facto vel signo ꝛ q̄r visus ē ꝯcupie ꝓuocatiu⁹ iō fm ꝯsiliū ambro. auertamus ocu-

Ambro. los a vanitatibus ne q̄ḋ oculus viderit anim⁹ concupiscat. Uñ greg. ꝓuidēdū ergo nobis ē q̄r intueri nō dꝫ q̄ḋ nō

Grego. lꝫ ꝯcupisci. Ut n. munda mēs in cogitatiōe seruetur a lascivia voluptatis sue deprimēdi sūt oculi quasi q̄dem ra

Crisosto. tores ad culpam vbi ⁊ crisosto Qui studet elegantes fa
cies inspicere ipse fornacē sibi passiōis accēdit captiuam
faciēs animā ad opus quoqȝ celeriter adducit. Quid tā
h̄ qqȝ rūdent q̄ ausi sūt temere cohabitare virginib⁹ Hu
ius em̄ sanctiōe leg̃ mille sūt adulterioꝝ rei q̄tidie illas
ad ꝯcupiscēdum vidētes. Audiant h̄ q̄ sepius ad theara
festinant seqȝ ibi pene q̄tidie adulterij obscenitate cōma
culātes adulteros seipsos p̄ vnū quēqȝ diē faciunt et de
cē mille ꝯstruūt ꝑcussiōis occasiōes hec cris. Sȝ ꝯtra hec
Gregori. audi efficax cōsilium greg. Caro inq̄t cum ꝯcupiscit pē
setur q̄ d̄ sit examinis et intelligit q̄d amat. Nihil quippe
sic ad edomādum desiderioꝝ carnalium appetitū valet
q̄ȝ vt vnusq̄sqȝ h̄ qd̄ viuū diligit q̄le sit mortuum penset
hec greg. Et q̄ȝ domin⁹ dixerat ex visione mulieris me
chari videntem iō ꝯsiter docet abijcere occasionē que fa
cit hominē ruere ī talem consensū vt si oculus tuus dext
vel manus tua dextera scandalizat te .i. faciat te ruere in
p̄dictum consensū ȝ (erue eum) vel abscide eā nō mēbruȝ
sȝ membri abusum cohibendo ipsū membrum ab exerci
tio et affectu illicito (et ꝓijce abs te ex toto ānichilādo)
Expedit .n. (tibi vt pereat vnum mēbroꝝ tuorū) p̄dicto
modo .s. factum illicitū q̄ȝ vis delectabilē deferēdo q̄ȝ to-
Gregori. tū corp⁹ tuū cū anima (mittat̄ in gehennā) vn̄ greg. In-
Bernard⁹ tueri si debȝ qd̄ nō licet cōcupisci Et bern. Qui manum
mulieris tenet sciat se esse in vinculis diaboli. Attendāt
ergo multi q̄ȝ malum sit pulcras facies mulierum seu q̄
rumcūqȝ iuuenum intueri aut hoꝝ manus vel facies seu
quascūqȝ corporis p̄tes ꝯtrectare vel libenter cum eis fabu
lari q̄ȝ secūdū plures doctores eccl̄ie et religiose vite pa
tres talia designant interioris hoīs corruptionem ac
Augusti. q̄ndam ei⁹ molliciem ⁊ defectiōem Hic f̄m aug non p̄ci
pit̄ aliqd̄ membrū ad litteram erui sed occasio peccandi
Pōt em̄ esse occasio ex aspectu ⁊ tunc oculus scandali-
zat et cum bona sit intentione tunc scandalizat oculus
dexter. Vel potest esse occasio ex cōtactu ⁊ cuȝ bona intē
tione ⁊ tunc scandalizat manus dextera. Hmōi ergo si
scandalisant abijcienda sunt q̄ȝ fugiende sunt occasiones
peccandi. Et pōt accipi exemplum de visitatione bona
vel opere bono de genere ver. g̃. Si aliquis vadit ad col
legium mulierum causa predicationis vel consilij dandi
vel si dat elemosinā alicui mulieri ⁊ ex hoc ꝑcipiat occa
siōeȝ ruine sibi imminentis p̄ oꝛtum alicui⁹ familiaritatis
male vel temptationis periculose dȝ illud bonum de ge
nere dimittere ne tota congeries bonoꝛuȝ operum subia
Alanus. ceat ruine. Et iō dicit alanus. Si vitare velis venerem
loca tēpoꝛa vita: Et loc⁹ ⁊ tp̄s pabula donat ei Et ideȝ
Seneca. remedium est in oībus vn̄ seneca Qui deponere vult de
sideria reruȝ oīm q̄ruȝ cupiditate flagrauit et oculos et
aures ab his q̄ reliquit auertat. Et hoc p̄ȝ ex eo qd̄ dicit
ideȝ. Auarior redeo ambitiosior luxuriosior immo vero
crudelior quia inter hoīes fui. hec seneca. Vel accipe h̄
oculū ⁊ manum īteriorem .s. cordis qd̄ mēbrū dexterū h̄
dicit̄ compatiōe sinistri ⁊ exterioris .s. corporis fragilioris
Si ergo dextera scandalizat sinistra quid faciet vnde hie
Hiero. ro Cauendum est ne quod in nobis est optimum labat̄ ī
vitiū. Si .n. dexter oculus ⁊ dextera manus scandalizāt
q̄ntomagis ea que in nobis sinistra sunt. Si enim aīa la
Crisosto. bit̄ q̄ntomagis corpus qd̄ est ad pctā ꝓclius⁹ vnde ⁊ cris
Oculum h̄ vel manum n̄ corporis būani significat sȝ oculū
vel manum cordis .i. sensum male ꝯcupiscē ⁊ carnalis de-
siderij cogitationē quā ꝑ fidem celestem erui ⁊ abscidi a
cordibus p̄cipit vn̄ de mala ꝓcedunt. Unde hic magis mē
bra viciorum male mentis et praue cogitatōis excidere
nos domin⁹ p̄cipit ꝓpt̄ regnū celoꝝ ne dūantib⁹ vicis
et corp⁹ ⁊ anima .i. totus hōre⁹ efficiat̄ ignis eterni De
inde postq̄ȝ docuit alienam vxorē non esse ꝯcupiscendā
ꝯsiter docet suam nō esse dimittendā ⁊ dat intellectū cu
iusdā permissi in lege .s. de vxoris dimissione et libelli re
pudij datione credebant em̄ iudei q̄ȝ hoc eēt simplicit̄ li
citū sȝ est falsum q̄ȝ iō hoc p̄mittebatur non quia licitum

sed ad euitandū maius malum .s. vxoricidium. Mi⁹ em̄
malum erat vxores dimittere q̄ȝ eas interficere ⁊ iō non
erat licitum nisi ꝓpter fornicationem vxorem dimittere
In lege ergo moyses iussit dari libellum repudij ꝓpt̄ du
ritiam cordis maritoꝝ odio vxores suas hītium non di
scidium concedens sed homicidiū auferens ⁊ minus ma
lum p̄mittens vt maius abscideret ne mariti ꝓpter odiū
sanguinem funderent. Xp̄s autē iubet vxorē nō dimitti
debere (excepta fornicatiōis cā) q̄ȝ tūc ipsa vxor esse pri-
mo noluit q̄ fidem ꝯiugalem marito non seruauit. Tunc
enim licitū est eā dimittere q̄ȝtum ad cohabitationē ⁊ de
biti redditionē manet tū vinculum m̄rimonij per totam
eoꝝ vitam et ideo si dimissa nubet alteri ꝯmittit adulteri
um et sil̄r qui ducit eam. Quisq̄s tū cā fornicationis vult
Hiero. vxorem abijcere p̄us debet a fornicatiōe purgat⁹ esse q̄a
f̄m hiero q̄cq̄d viris iubetur hoc ꝯsiter redundat in femi
nas neqȝ enim adultera vxor dimittenda est et vir me-
chus tenendus Deinde postq̄ȝ docuit dominus nō esse ī
iuriam ꝓximo inferendam ꝓhibendo irā ⁊ ꝯcupiam con
sequēter docet ab iniuria dei abstinēdum ꝓhibendo per
iurium ⁊ iuramentū ⁊ dat intellectū cuiusdam p̄cepti q̄
ꝓhibetur ꝑiurium in lege veteri. Circa qd̄ errabāt iudei
credentes q̄ȝ solum iuramentū mendax esset prohibitum
⁊ q̄ȝ iuramentum illicitū esset seruandū ⁊ sil̄r q̄ȝ iuramen-
tum incautum qd̄ sine necessitate fit eēt licitū ꝓpt̄ qd̄ sal
uator dicit nō esse iurandū oīno .i. ex q̄cūqȝ causa vbi nō
excludit̄ iuratio necessaria sed īcauta. Justicia ergo pha-
riseoꝝ est non ꝑiurare hanc ꝯsurmat domin⁹ verans iura
re qd̄ ꝑtinet ad iusticiam eoꝝ qui intraturi sunt regnum
celoꝝ. Sicut enī falsum loq̄ non pōt q̄ nō loq̄tur sic ꝑiura
re nō potest q̄ nō iurat. Et sicut ī m̄ltiloq̄o nō deerit pec
catum sic nec in multiiurio ꝑiuriū. Sicut aūt de⁹ p̄cepit
sibi victimas legales offerri non quia ei placerent sed ne
eas ꝓut consueuerant idolis īmolarent sic infirmis con
cessit iurare per deum non q̄ȝ deo placet hoc fieri sed q̄ȝ
minus malum est de hoc deo q̄ȝ creaturis exiberi vnde
Hiero. f̄m hiero in lege preceptum est non iurare nisi per deum
non q̄ȝ bonum sit sed ne iudei pessima consuetudine iu-
rantes ꝑ creaturas crederent eas venerandas. Euange-
lium aūt nō recepit iuramentum cū omnis sermo fidelis
Crisostom⁹. ꝓ iureiurando sit vn̄ cris. Unde iurare nos prorsus non
conuenit q̄d enī vnicuiqȝ n̄rm iurare necesse est cum no-
bis mentiri oīno non liceat. Quoꝝ verba ita vera semp
ita debent esse fidelissima vt pro iuramento habeantur
Et idcirco dn̄s nō solum ꝑiurare sed etiam iurare nos ꝓ
hibet ne tunc tm̄ videamur verum dicere cum iuramus
et ne quos veraces ī omni sermone esse cōstituit putare
mus sine iuramēto licitum esse mentiri. Juramēti enim
hec causa est q̄ȝ oīs q̄ iurat vt quod veꝝ est eloq̄t̄. Et do
min⁹ inter iuramētum ⁊ loq̄lam nostrā nullam vult esse
distantiā. Quia sicut in iuramēto nullā conuenit esse per
fidiā ita q̄ȝ in verbis nostris nullū dȝ esse mēdatiū. Qd̄
vtrumqȝ ⁊ ꝑiuriū ⁊ mendacium diuini iudicii pena dam
natur Quisq̄s ergo n̄rm loq̄tur iurat q̄ȝ scriptū ē Testis
fidelis nō mentiet̄ vnde nō īmerito nō iurare sepe scri-
ptura diuina commemorat q̄ȝ deo qui verax est ⁊ noscit
q̄cq̄d dr̄ pro iuramento hr̄ q̄ȝ verum est oīne qd̄ loquitur
Seneca. hec cris vn̄ ⁊ seneca. Nihil interest an affirmes an iures
de religione ⁊ fide scias agi vbicumqȝ de veritate tracta
Augustinus tur Scd̄m aug q̄m ille iurat qui adhibet testem deum
ridiculū est putare vt nō iurauerit quis q̄ȝ nō dixit ꝑ de
um sȝ dixit testis est m̄ deus. vel ecce coram deo q̄ȝ non
mentior vel deus scit q̄ȝ non mētior. Precepit ergo dn̄s
non iurare oīno .i. iurare non oī mō .et in oī casu q̄ȝ h̄ est
incauta iuratio. Per hoc tū excluditur iuratio in neces-
sitate: q̄ȝ negatio ibi preponitur signo vl̄i affirmatiuo qd̄
equipollet suo ꝯdictorio sȝ postposita equipollet suo con
trario Hic enim nō dicit̄ oīno nō iurare q̄ȝ esset sensus q̄ȝ
in nullo casu eēt iurandum. quod ē falsum: q̄ȝ in aliq̄ casu
est iurandum ⁊ in aliquo non sȝ dr̄ hic (nō iurare oīno) .i.

hūt

iurare non oino id est non omni modo. et ideo non est sensus q in nullo casu sit iurandum. sz quãdocunqz deest necessitas et non est necessarium. et sic excluditur omne iuramentum incautum. Unde sm augu. Dñs non precepit non iurare tanq̃ oino illicitum: sed ne quisq̃ iurare appetat tanq̃ per se bonũ. et vt nullus iuret de facili absqz necessitate et dilabatur in periurium ex iurandi consuetudine. ¶ Ad hoc autem q rectum sit iuramentum tria requiruntur. Unum ex parte rei de qua iuratur: scilz veritas. aliter eñi non esset confirmandi ydoneitas. Alterum ex parte cause pro qua iuratur iusticia aliter enim non esset debita iurandi necessitas. Tercium ex parte iurantis scilicet iudicium siue discretio aliter eñi non esset debita periculi cautela. vnde in hieremia. Iurabis dicit dominus in veritate et iusticia et iudicio. Et non solum incaute iurare per deum est illicitum: sed etiam per creaturas inquantum in eis relucet virtus diuina ideo sequitur (Neqz per celum: quia thronus dei est) i. principaliter ibi relucet gloria dei (neqz per terram: quia scabellu3 pedum eius est) id est infima creatura sicut scabellum est inferior pars sedis (neqz per hierosolymam: quia ciuitas est magni regis) id est dei qui est rex regum et ad eius deputata ciuitas quia. s. est opus diuinum non tuum. quod probat: dicens (quia non potes facere vnum capillum album aut nigrum) Unde vult dicere sicut nec per deu3 non est iurandum. ita nec per creaturas. quia cum quelibet creatura sit opus diuinum. qui iurat per creaturam: iurat per deu3 Ideo etiã prohibemur iurare per creaturas ne creatura3 in honore diuine venerationis habeamus. vel ne putemus non esse periuriu3 iurare falsum p creaturas. et dum per creaturas iuramus nichil iurare et iuramentũ nõ obligare credamus. Fiunt tamẽ interdũ p cruces et euãgelia id est p eũ cui hec sunt dedicata. Et similiter fiũt p sctõ3 reliquias: q in his potius deum q3 sctõs veneramur a quo auctore omne bonum quod hñt eos hr̃e recognoscimus Qui aute3 iurare prohibuit. q uõ loqui opor3 docuit subdens (Sit aũt sermo vester. est est nõ nõ simplr̃ affirmando veritatem. et negando falsitatẽ. Unde duplicat vtrumqz vt qd̃ est intus in corde hoc dicatur foris in ore. Tunc est eñi sermo noster. est est non nõ. cu3 genuĩa veritate cordis et oris affirmamus vel negamus. Igitur sicut e in psciã ita sit et in lingua et sicut ẽ in re ita et in ore: et sicut est in ore ita et in opere. vt qd̃ ore affirmamus opibus pbemus. et quod verbis negamus factis nõ cõfirmemus (Qd aũt his abũdãtius) et amplius (est). s. iurare (a malo est) i. ab infirmitate et suspitione illius q sine iuramẽto nõ credit. Non dixit malum est. tu eñi facis malu3 qui bñ vteris iuratione que etsi non bona tñ necessaria est vt alteri psuadeas qd̃ vtiliter suades sz a malo et infirmitate illius est cuius infirmitate cogeris iurare: cum vides pigrum ad credendum quod ei vtile est credere. nisi firmet iuratiõe. Semp tñ est malum ibi ex aliqua pte. vel ex parte iurantis. qñ iurat sine necessitate. vel si requisitus iurat est ibi a pte requirentis. et hoc vel malum culpe. qñ requirit iuramentum sine necessitate. vel malum pene quia ex infirmitate humana: que est quedam pena generi humano inflicta pcedit q homines non credunt sibi inuicem simplici verbo absqz iuramento. Uerum igitur loquamur neqz id iurationibus crebris. sz mori in probitate cõmendemus Et in loquendo ore tñ vtamur qui quod ore amplius est: scz etiam ceteris artibus vti: a malo est. Ut eñi in prouerbijs dr̃. homo apostata vir inutilis digito loquitur. Stultus ergo est qui talem imitatur. et similiter digito: loquitur sed magis stultus est si etiam manu in qua plures digiti sunt loquatur. et p cõñs stultissimus est si etiã brachijs et humeris in loquendo vtatur. Si autem ad motum membrorum istorum accedit et motio capitis iam videtur quasi insano similis. Expedit ergo omĩa membra preter os in loquẽdo continere: ne inde scandalum ad alios possit quomodolibet deriuare.

Oratio.

Domine iesu xp̃e qui antiquis tẽporalia nobis vero eterna promisisti. vt nostra supabundet iusticia da michi corã tert primis sermone et ope lucere ac legem tuam non soluere sz superabundanter implere Custodi me ab ira et offensione proximi. vt munus cordis. oris vel boni operis quod tibi obtulero. acceptum sit in conspectu tuo. Concede michi clementissime deus. a concupiscentijs et aspectibus malis cauere omne iuramẽtum declinare: vt sicut a proximi sic et a tua iniuria valeam abstinere et tibi in oĩbus sp placere. Amen

¶ De patientia et largitate circa proximos exhibenda Capitulum. xxxv.

Ostquã ergo dñs docuit nõ ee inferendã iniuriã proximo. nec irreuerentiam deo: psiter docet qualr̃ se xp̃ianus hr̃e d3 ad eos q sibi iniuriã inferũt ponens pauca verba que oĩbus hoĩbus ad pfectionẽ sufficiũt: in qbus oĩs patie et largitatis virtus apte cõmendat et suadet Et pma post intellectũ cuiusdã pcepti iudicialis. vbi errabãt iudei credentes q vindicta esset propter se appetenda sz h est falsum. quia velle penã alicuius absolute nõ põt hr̃e rõnem boni sed solum inq̃tum appetitur ppter aliud s. ppt ordinẽ iusticie suandũ vel ppter illius q deliquit correctionẽ vel ppter alioru3 terrorẽ vt videntes talẽ puniri coerceantur a malis vel propter aliqd̃ huiõi. Ubi ergo nullu3 bonũ tale ex pena alicuius estimatur euenire sed magis timetur de scandalo vel de maiori malo suscitando: tunc tenetur homo desistere a vindicta querenda et h est necessitatis si aute3 circa talem casum desistat est supererogationis. Igitur (nõ resistere malo) in aliq casu est preceptũ et in aliq consiliũ et aliqñ nõ resistere esset malum qñ. s. per hoc daret audatia malis hoibus simplices opprimendi et põt eoru3 malitie sine periculo occurri. Malo eñi culpe sp est resistendu3 sed malo iniurie nunq̃ libidine vindicte sz per iudice3 amore iusticie. cã s. vtilitatis ecclesie et correctionis proximi ne malo discat a ue scere. Uñ in lege preceptum iudiciale de pena talionis erat circa mortẽ. percussionẽ mutilationẽ vt percutiẽs in eo pateretur et puniretur i q leserat. et redderet aiam pro aiã (oculũ pro oculo dentẽ pro dẽte) Quia eñi iudei proni ad inferẽdas iniurias proximo etiã sine cã. et sic in vindicando proprias iniurias erant modũqz et mensura3 pene excedebant lex tã pro temeritate ledentiũ q3 lesorũ instituit modu3 et terminu3 vltõis quẽ nullus excedere3 in iniurijs vindicandis s. pena3 talionis. Prouida eñi q̃dã cautela modũ posuit tam propter ptervitatẽ ledentiũ vt reprimerentur timore q3 lesorũ ne vltione3 sumerent vltra modũ propriũ. Xp̃i aũt cuius misedia sup exaltet iudiciũ et plus euangelij iusticia est (nõ resistere malo) s. per malũ. sz in bono patie vincere malũ iniurie Nec etiã respondendũ est iniurijs qd̃ maius ẽ vt iniurijs lacessiti parati et prompti simus ad alias patiẽter sustinẽdas. In lege est retributio quia iubet lesum equali iudicio iudicari in euangelio gr̃a quia docet patientie virtute3 etiã p membrorũ damna fuari sm criß si alterius oculu3 eruis non tñ recupasti sz cũ membro etiã patiam pdidisti. Diabolus vulnera procurat corpm propter vulnera aiaru3 Si tu non percusseris ab hoie qdẽ victus videris sz diabolũ vicisti. Unde si non redderis malũ p malo et si membrum corporis pdidisti vl' lucrum patie acquisisti Si autẽ reddideris et corpis damnum passus es et saluti Nec tñ lederis qñ ab iniquis noceris q̃tum cum a pstantia bonitatis recesseris hec criß. Sunt autẽ quatuor gradus ad pace3. Primus ẽ non plus reddere. Scd̃s enim minus reddere et h additũ ẽ p traditionem pharisco3 q dabant. xl. disciplinas vna minus. Tercius est malũ nõ reddere: Quartus est paratũ esse amplius tollerare Primi duo fuerunt in lege. in tertio icipit euãgeliũ cũ dicis

Augustinus

Ma. v. et Luce. vi.

Criso.

(nō resistere malo) in quarto euangelij consummatio q̄d
ꝯsequēter exponit declarādo. Unde q̄r nō dixit resisten
dū malo ne aliquis intelligeret de malo culpe non iniu
rie subiungit dicens (Sed si quis te percusserit in dexterā
maxillam prebe et illi alteram) s. dexterā mentis inte-
riorem ne exterioris hominis cede vel tacitus intra se
moueatur interior. i. sis p̄atus in animo ad aliam percussio
nem et maiora ꝛ ampliora sustinendū anteq̄ꝫ p impatiē
tiam malo resistas ꝛ scādalū vl' aliq̄d malum aliud ꝯtra
Augusti. caritatē suscites. Uñ aug. Nō tm̄ nō repcutias sꝫ si vult
Crisosto. alteraꝫ ferire patienter sustineas. Ubi cris. Qui repcutit
legis implet mandatum non xp̄i. Sed dicis dignus est
ille repcuti. Etiam sed tu nō es dign⁹ repercutere q̄r di
scipulus illius es qui cū malediceret' nō remaledicebat
hec criso. Ad omne ergo nos exemplū patie ꝛ humilita
tis dn̄s p euangelica precepta confirmat. Non solū enī
ꝓhibet repcutere pcutientem sed et iubet nos paratos
esse iterum pcuti ꝛ non resistere malo iniurie quo minus
Beda adhuc possit nobis inferri. Unde beda quid tam magnū
q̄ꝫ pcutienti prebere maxillam. Nonne indignationis im
petus frangit ira sedatur ꝛ p patientiā ille mutat' vel in
uitatur ad p̄nitiam. Per h⁹ ergo mandati impletionem
hō xp̄o ꝯformatur diabol⁹ ab hoīe vicitur plena pax in
ter homies obtinetur. Uñ criso. Huiusmodi meditatio
Crisosto. tolerantie ducit ad passionem martiry. Facile enim per
secutionis tēpore penas corpis poterit sustinere si ī p̄s
ce ante exercitatus huiusmodi iniurias equanimiter ac
Augusti. libenter suscipiat. Dic' sm̄ aug. Non ꝓhibetur ea vindi-
cta q̄ ad correctionem valet. Sed huic vindicte inferen-
de nō est idoneus nisi q̄ odium dilectiōe supat nō ei odit
p' filiū castigādo. Unde nō debet q̄s odio ꝛ libidīe vidi
ctam expetere sꝫ amore ꝛ ad correctionē ꝛ vt iniurias ab
eo cui rerū ordine p̄tās data est tanq̄ꝫ fili⁹ a patre corri-
gatur patus si opus sit equo animo plura tolerare ab eo
quem vult esse correctū. Talis enī vindicta ad correctio
nem ꝓpter amorē ꝑtinet ad misericordiā. Beatus ergo
q̄ ipso corde est ad omnia parat⁹ vt ī oīb⁹ q̄ patit' ꝓ deo
veraciter possit dicere ꝛ canere illud ꝓpheticum patum
cor meum deus patum cor meū. Non soluꝫ aūt maxillā
prebendam pcutienti dn̄s p̄cepit sꝫ damna subiri. Quia
Crisosto. sm̄ criso. Post corporalis iniurie tolerantiam vult nos
etiam dn̄s seculariū habere cōtemptum ꝛ nō tātūmodo
in plagis verumetiam in pecunijs rebusq̄ꝫ diuersis nos
vult p̄stare patiam. Unde addit (Et ab eo q̄ aufert tibi
vestimentum noli prohibere) s. repugnando vel cuꝫ eo
contendendo exemplo domini qui vestimenta sua per-
misit a se auferri ꝛ a militibus diuidi. Dum enim vis vin
dicare vestem corporis. preciosissimū anime vestimentū
perdis (Et qui vult tecum in iudicio cōtendere) id ē cō
tentiose agere (ꝛ tunicam tuam tollere id est vestem in
teriorem ꝛ magis necessariaꝫ per quam ꝛ cetera necessa
ria intellige hoc est si te ad iudicium ꝓpter tunicam tra-
hat ac negotium tibi molestiamq̄ꝫ cōmoueat (dimitte ei
pallium) i. exterius vestimētum ꝛ cetera quib⁹ non ado
indiges nunq̄ꝫ contentiose ꝛ cum iracundia agas. Qua-
si diceret. Si quis contendendo velit tibi auferre vnum
de necessarijs anteq̄ꝫ contendas in iudicio sustine poti-
us vt auferatur tibi et reliquum de eis. Hoc quoq̄ꝫ se-
Augusti. cunduꝫ aug. ad preparationē cordis non ad ostensionē
operis intelligendū. Ex hoc etiā potes trahere vt si q̄s
vult tunicam tuā tollere id est animā vel interiora bona
Crisosto. dimittas pallium i. exteriora negocia vbi cris. Si litem
tibi videris imminentem etiam illa que non poteris in-
dulge melius est enim iurgio liberari q̄ꝫ retinere mate-
riam iurgiorum. Difficile est rem dimittere sed diffici-
lius de iudicio sine peccato exire. Et iterum non solum
inquit iniuriam patiens nihil iracundie moueas aduer-
sus cuꝫ q̄ iniuriam facit ꝛ non solum ꝓ his q̄ abstulit non
indigneris sed ꝛ si q̄d tibi forte subrelictum est id sponte
largire ei q̄ totum abstulit. Cum enim ille talem te inue

nerit resipiscet cōtinuo ꝛ facti pigebit vbi et beda. Quod Beda
de vestimento et tunica dictum est non in eis solus sed
in omnibus faciendum est q̄ aliquo iure tpaliter nr̄a esse
dicimus. Si enim de necessarijs. h imparatum est q̄ꝫ tomo
gis superflua ꝯtēnere oꝫ. Lex igitur ē vt alteri⁹ nō tollas
et si tuum nō das gr̄a aūt vt ꝛ alteri⁹ non tollas ꝛ tuum
Augustinus des. Secūdū aug q̄ sponte vel conuict⁹ pecuniā debitā
reddere noluerit intantum vt velit litigare dimittenda
illi est seruum enim dei non oꝫ litigare manente illa re-
gula vt in animo paratus sit amittere q̄d sibi debet'. Nā
si modeste ac leniter oīno egerit vt sibi restituatur non
tam intendens fructum pecunie q̄ꝫ vt hominem corrigat
cui sine dubio perniciosum est habere vnde reddat et nō
reddere nō solum non peccabit sed proderit etiam plu-
rimum ne ille dum aliena pecunia lucruꝫ facere vult dā-
nū fidei patiatur. Quod tanto ē grauī⁹ vt nulla sit cōpa
ratio. Et nota q̄ repetere sua contingit dupliciter aut
corā iudice infideli et sic xp̄iano nō licet et maxime vbi
ecclesia libertatem habet aut coram fideli et hoc duplici
ter aut contentiose et cum fraude et sic nulli licet aut mo
deste et cum iusticia et sic infirmis et imperfectis licet
simpliciter vero repetere sine cōtentione et fraude nō co
ram iudice oībus licet. ¶ De religiosis vero sua non ha-
bentibus est sciendum q̄ repetere aliqua cōtingit dupl'r
aut vt aliq̄ ꝓpter vtilitatē ꝓpriā sic ꝑfectis non licet aut
vt cōgregationis ꝓp' vtilitatē cōmunem sic licꝫ etiā ꝑfe
ctis qui ꝛ si non habent sua in ꝓprio tn̄ h̄nt ī cōi et ita no
mine cōitatis licet repetere vl' si non h̄nt dominium nec
in cōmuni nec in ꝓprio h̄nt tamē res ad vsuꝫ deputatas
Tamen magis expediret iudici secreto significare q̄ꝫ in
iudicio repetere. Deinde subiungit (Et qui te anga-
riauerit mille passus vade cum eo alia duo) milia. i. pa-
tienter feras si amplius te ire oporteat. Angaria dicitur
indebiti seruitij exigentia in ꝓpria ꝑsona vel quecunq̄ꝫ
coactio iniusta. Unde angariare est inique seu iniuste ali-
quo modo trahere vel personalia obsequia ꝛ opa īpen-
dere opprimendo in ꝑsona et grauando. Est ergo sens⁹
q̄cūq̄ꝫ te in seruitio indebito sine peccato tn̄ coegerit ser
uire ad hoc etiā ita debes pat⁹ esse vt ampli⁹ pati velis
q̄ꝫ ille optat inferre. Nam mille passus est iter sabbati et
ideo h non est ꝯtra sabbatū leg' sic sustine iniurias ī his
q̄ non sunt ꝯtra sabbatum pectoris. Uel ī millenario ꝑfe
ctio spiritualis significat' q̄ impletione hui⁹ p̄cepti ostē-
ditur. Et cū millenari⁹ sit numer⁹ ꝑfectionis ī trib⁹ mil-
lenarijs notat' q̄ in tribus cōsistit ꝑfectio patīe. s. in cor-
pore et ratione et voluntate q̄d significat' p alia duo mi
Crisostom⁹. lia. Ubi cris. Uides superabundantiam ꝓhe et cumuluꝫ
sapientie. Postq̄ꝫ nimirꝫ dederis maxillam ꝛ tunicam ꝛ
vestimētū etiā si nudo inquit corpe tuo vti voluerit ini-
micus ad iniurias et labores nec sic quidā illum oportꝫ
ꝓhibere. Uult enim oīa nos possidere cōiter et pecuni
as vicꝫ ꝛ corpa nō cū indigentib⁹ solum verūetiā cum i
iuriam facientib⁹. Unum enī misc̄die ē alterū vero patie
Et iterum. Ad omne deuotiōis op⁹ ipigros nos eē p̄ci
pit dn̄s ac patos. Bonum enī nr̄m vult nō tā necessitati
esse q̄ꝫ ꝓprie voluntati vt dum āplius ex nobis facim⁹ q̄ꝫ
ab alijs postulamur maioris mercedis gratiā consequa
mur. Integre enim caritatis ac ꝑfecte deuotiōis officiū
est plus sponte prestare q̄ꝫ peteris hec cris. Ubi sm̄ aug
Augustinus monet non tā vt pedibus agas q̄ꝫ vt aīo sis patus. Non
solū ergo tu vt deuites altercationeꝫ sꝫ ꝛ teipsū pbe an
gariātī nā tā ope ꝛ pedib⁹ q̄ꝫ aīmo et ꝯpassionis affectu
pat⁹ multo plus fuire q̄ꝫ precepit. Totū enim q̄d dictū
est intelligendum sm̄ p̄parationē aī in casu consilij non
autem in casu in q̄ ex tali ꝑmissione nutriret' pcutiēs aut
rapiens vel angariās seu al's offendens in sua malitia ꝛ
iniq̄tate. Immo in tali casu sustinere non esset bonum
nisi ꝓpter scādalū vel aliq̄d mai⁹ malū cuitādū. Nā te-
stante aug. cui licentia iniq̄tatis eripit' vtiliter vincit' q̄m
nihil est infelici⁹ infelicitate peccantiū q̄ penalis nutrit'
impunitas et mala voluntas: velut hostis interior ro-

dorātur. ¶ Et aīt dicit idem aug. in his triū exemplorū
nullum genus iniurie est ꝑtermissum. Nā oīa in qb⁹ im-
probitatē aliquā patimur in duo genera diuiduntur quo
rū alterū est quod restitui non pōt in q̄ vindicte solatiū
tamidus animus q̄rere solet qui talia fomēta desiderat sꝫ
sanus ꝛ firmus misericorditer ꝑferenda alterius infirmi
tatē iudicat. neqꝫ h̄ vindicta ad correctionē ꝓhibetur: vt
etiā supra dr̄. Alterū iniuriaꝝ genus est quod in integrū
restitui pōt. cuius due sunt spēs. vna ad pecuniam: alte-
ra ad opam pertinet. Exemplū primi de percussa maxilla.
secūdi de tunica ꝛ vestimento: tertiū de angariis passuum.
Quia qđ in corpore lesum est nō restituitur integrū: ꝛ red
di vestimentū pōt. ꝛ adiuuari opa pōt si opus fuerit. In
his ergo oībus generib⁹ iniuriaꝝ dominus docet patiē-
tissimū et misericordissimū. ꝛ ad plura ꝑferēda paratissimū
aīm xp̄ianorum eē oportere. propter spem retributionis
eterne. Sed qm̄ parum est nō nocere: nisi etiā ꝓstet bene
ficiū q̄ntum poterit. ꝓinde adiungit dn̄s. et dicit (Omni
petenti te tribue) Quasi diceret. Ita debes eē patiens in
aduersis propriis: sed et compatiēs alienis. Nō dicit qđ
tribuēdū: qꝛ nō semper res est danda: sꝫ tamen dandū
est saltē bonum responsum. Qui ergo in necessitate sua petit
a te rem corporalē vel spūalem (da ei) donū vel verbū. Si
enī rōnabiliter petit tribuendum ē donū qđ petit. vel de
precepto cū in extrema necessitate positus omīo indiget
dareqꝫ possis. vel de consilio cum petens aliter trāsire pōt
et h̄ est elemosyna corpalis. Et si deest tibi facultas. da af
fectum ꝛ bonā voluntatē: bonū responsum ꝛ orationem. Si
autem irrationabiliter petit: dandū ē verbū docēdo eū
de irrationabilitate sue petitionis et de cā iuste negatio-
nis: vt non eū inanē dimittas. ꝛ hec doctrina est pars et
opus iusticie ꝛ elemosyna spūalis. Et si iste non accipit
id quod petit. melius tamē s. correctionē accipit. Ita oīm
petenti te dabis) qui⁹ non sp id qđ petit dab. Eū (omni
petenti) inqt nō oīa petenti: vt des quod dare honeste ꝛ

Ambrosius.

iuste potes. Ubi amb. Non minus est criminis h̄nti tolle
re: q̄ꝫ cum possis et abundans sis indigentibus denegare
Et esurientis panis est quē tu detines. viduaꝝ indumē
tū quod tu recludis. miseroꝝ redemptio: et absolutio est
pecunia quā tu in terra fodis. Tot ergo bona scias tem

Crisostom⁹.

uadere quot bona posses ꝓstare. Quia vt dicit cris. diui-
tie nostre non sunt: sed dei. omēs enī dispensatores diuiti
arum suarū nos voluit esse non dn̄os. Da ergo ꝛ tribue
non vende. Uendit qui multas preces expectat. vendit
qui beneficium procrastinat. vēdit qui pauperi improperat
vendit qui tristi vultu donat. vendit q̄ vicissitudinē expe
ctat. Pauper tamē nichil h̄ñs nō tenetur ad donū mu-
neris a manu: sed ad donū cōpassionis a corde. cōsolatio
nis in ore. subuentionis in ope: tenetur pro loco ꝛ tēpore
Unde glosa. Si deest facultas da obsequiū. vel affectū
vel verbum. Hec sunt illa quattuor q̄ obtulit magdale-
na xp̄o. s. lacrimas compassionis capillos subuentionis
osculum obsecutio. vnguentum cōsolationis. Et eodem
modo intelligendum ē quod subdit: Et volenti mutuari:
id est mutuū accipere: a te ne auertaris. ab eo s. nō mu-
tuādo. vel mutuū differendo: vel diminuendo. Mutua si
bi si petit rōnabiliter: vel rōnem redde si petit irrationabi
liter. Da mutuum hilariter. hilarē enī datorē diligit de⁹
et ex caritate pura: nichil inde sperans vel recipiens vl-
tra sortem nec seruitium nec quodcūqꝫ commodum: ita
q̄ propter istam spem non debet mutuū fieri. licet a deo
possit inde merces sperari. A misericordia te nō auertas

Augustinus

nec in homie spē mercedis figas: sed i deo qui cū multo
fenore tibi reddet: quod illo iubente facis. Unđ augusti.
Nec ꝓpterea volūtatē alicuius ab eo q̄ petit. quasi nichil
recepturus a deo cū rem que datur mutuo. ille q̄ accepit
exoluat quia cū id ex precepto dei facis: apud illum qui
hec iubet: infructuosum esse nō pōt. Hec aug. Dicens er-
go: omni petenti tribue. et volenti mutuū ne auertaris:
duo genera bn̄ficii complectitur. vel cū beniuole dam⁹.

vel cum reddituro cōmodamus. ꝛ ad vtraqꝫ pati esse de-
bemus. In vtroqꝫ enī genere. s. in re dato s. et mutuo te-
nemur omni petenti egenti subuenire etiam inimico si p
fecti sumus si imꝑfecti non nisi in summa necēitate esse vi

Crisosto.

derimus. Unde cris. Si misericordiā postulamur quod
possumus largiamur. vt ipsi id quod a deo petimus ꝓce
dente merito facilius impetrare possumus. Uerū si eos
qui nos petunt despiciamus: qua fiducia deū nobis qđ
petimus prestare credimus. Iubemur enī per omnia reli
gionem pietatis ac fidei custodire. vt necessitatē tribula-
tionis alterius quasi propriā computem⁹: nec pluris fa-
cultatem q̄ fratrē faciam⁹: expectantes mercedem retri
butionis eterne. hec cris. Et non solum de elemosynis h̄
intelligendum est sed ꝛ de pecunia q̄ nunq̄ deficit. i. de sa
pientiaꝫ doctrina. q̄ non est petenti denegāda. qm̄ auaꝝ
dedignatur possessorē ꝛ in alios translata crescit et magis
ditat auctorem. Ergo petenti eam pro deo distribuas. ꝛ
volenti eam mutuari a te: vt alios doceat: ne auertaris:
qꝛ quod alios preter te docebit. tibi reddetur a deo. cū fe
nore multo: Utraqꝫ ergo pecunia. s. corpalis et spūalis ē
cōmodanda. sꝫ materialis sine vsura spūalis cum vsura.
¶ Deinde sequitur: Et q̄ aufert tibi q̄ tua sunt: siue pecu-
niā siue rem aliā ne repetas: sꝫ in iudicio ac cū lite ꝛ cō
tentione. Non enī licet alicui rem in iudicio repetere cur
baro aīo ꝛ ex ira ꝛ cōmotione. ac per inordinatum affe-
ctum vindicte potius q̄ ad emendam delinquentis. vel
ex auaricia qua magis vult cum iactura ꝓximi h̄ri se h̄re
Et quia docuit dn̄s iniuriaꝫ inferētibus non esse resisten
dum sꝫ plura ꝑferenda esse paratū. ꝓinde docet iniuriā i-
ferentibus impendendū esse caritatis effectū simul ꝛ effe
ctum. Quia enī opa iusticie infructuosa sunt sine caritate
iđ addit de caritatis ꝑfectione. ꝛ dat intellectum precep
ti de dilectione ꝓximi in quo errabant iudei. Ex h̄ enī q̄
ꝑceptū est in lege. Diliges ꝓximum tuum sicut teipsum ꝛ
iterum ibidē dr̄. diliges amicum tuum. arguebāt a cōtra
rio sensu q̄ debebant odire inimicum: sꝫ hoc ē falsum. qꝛ
omnis homo ex caritate diligēdus ē inquātū ad imagi-
nē dei est. ꝛ capax ipsius ꝑ cognitionē ꝛ amorē. Dicit er-
go: Audistis quia dictū ē in lege: Dilige proximū tuū: ꝛ
affectu sic ligat oēs. ꝛ effectu sic ligat ꝑfectos pro loco et
tpe. ꝛ odeis inimicum tuum: sꝫ hoc vltimū non est scrip-
tum in lege. sed ē traditio scribaꝝ qui hoc addebāt et ex
aliis scriptis ibidem: vt dictum est colligebant. Uel si ali
cubi scriptum dicatur. tunc s̄m aug. non vox iubentis iu-

Augusti.

sto accipienda est sed ꝑmittentis infirmo: ego autem di
co vobis. Diligite: sꝫ affectu: inimicos vr̄os: homīes. s.
non vicia. naturā nō culpā. Quia s̄m aug. sic diligendi sūt
homines. vt eoꝝ non diligantur errores. Diligere debe-
mus inimicos. bona gratie ꝛ glorie eis optando quibus
homo nō pōt vti male. alia vero bona sꝫ nature vel for-
tune non sūt eis optāda nisi quadā generalitate inquā-
tum valet ad salutē eoꝝ quod soli deo est notū. qꝛ talib⁹
bonis pōt homo bene vti vel male. ꝛ iō circa hec non est
aliquid petendum determināte. ¶ Et nota q̄ diligere ami
cum est magis debitum ꝛ nō excludit dn̄s a dilectōe ami
corum mercedē sꝫ innuit minorē. qꝛ ceteris paribus di-
lectio inimicorum est magis meritoria q̄ amicoꝝ. quia
difficilior ꝛ cum maiori conatu bone voluntatis. qꝛ pu-
rior et ex motu grōnon nature inclinantis. quia liberali-
or nō ex debito meriti precedētis. Et quia non sufficit di
ligere corde nisi dilectio ꝓbetur opis exhibitiōe. ad min⁹
loco ꝛ tempore subdit benefacite: sꝫ effectu: his q̄ oderunt
vos. ī his que spectant ad eoꝝ salutē. eā mō debito possi
bili procurando. quia bn̄facere est dilectionis effectus ꝛ
exhibitio. Et ideo sicut tenemur diligere inimicos quan
tum ad bona gratie et glorie ita tenemur in effectu salu-
tem eorum procurare. Inimicus ergo quo ad naturam
qua est ꝓximus. de necessitate precepti est generali dile-
ctione diligendus. qua dicitur diliges ꝓximū tuum: sed
dilectione speciali. vt specialiter quis moueat ad dilig-

dū inimicū non est precepti sed perfectionis. Nō enī est preceptū ad oēs specialiter affici. et nec hoc ē possibile et ideo nec est preceptum specialiter affici ad inimicum sed generaliter inquātum est homo proximus. Et quia exteriora beneficia proporcionātur interiori dilectioni signa generalis dilectionis vt aliquod bonū facere toti communitati vel orare pro toto populo in cōmuni ista exhibere inimicis cum ab his que sunt generaliter exhibenda non debeant excludi est de necessitate precepti quia si ab his intēderet homo eos excludere iā generaliter dilectio non ferretur immo magis odium ostenderet. Et qr ex tēpore extreme necessitatis obligatur homo oī hoī in tali necessitate existenti ideo etiam inimico (nisi ex hoc deterior fieret et fidem impugnaret) debet in tali necessitate beneficium exhiberi. beneficia vero que sūt signa dilectiōis specialis nō tenetur inimico exhibere extra casum necessitatis. sed hoc est pfectionis. Dilectio ergo alia interior alia exterior. Dilectione interiori et perfectione sufficientie quilibet etiā impfectus tenet quēlibet etiam inimicū diligere. dilectōe autē exteriori i. beneficij exhibitōe et perfectione supererogatiōis tenetur tantū pfectus hoc facere impfectus enī tenet inimico rancorē odij dimittere et bonum optare. siue petierit veniā siue nō. et si petierit veniam tenetur ei colloqui et dicere aue. sed nō tenetur beneficia tpalia ministrare. Perfectus autem tenetur etiam presidia tpalia conferre et necessaria ministrare siue ab eo veniam petierit siue non. Qr si inimicū a cōmunione nostra sepamus. eo ipso ei benefacimus dum illud hoc fine facimus vt eum ab errore reuocemus. Unde glosa. Benefacite ministrando cibum mētis i. instructionem vel correctionem vel corpis. oīa enī in ecclesia etiaz excōmunicatio eo spectant vt fratres et amici fiant. Et quia est quoddā beneficium ad salutē pertinens quod a quolibet quātūcunqz paupere potest exhiberi. s. orare p animarum salute ideo subiungit (Benedicite) scz bona gratie et glorie imprecando (maledicētibus vobis) retro detrahendo. vel apertis blasphemādo (et orare) dicta bona optando et deū deprecando (pro persequentibus et calūniantibus vos) falsum crimē vobis imponēdo. Huius exemplum dedit dñs in cruce suspensus: et stephanus lapidatus. et dauid a semei maledictus. ¶ Ubi nota qr triplex est iniuria scz cordis que rancor vel odium dicitur. oris que detractio vel maledictio operis. s. lesio manualis. His igitur generibus tria dñs apponit remedia. ptra primū (diligite inimicos vestros) cōtra scdm (benedicite maledicētibus vobis et orate pro psequentibus et calūniantibus vos) cōtra tertiū (bñfacite his qui oderūt vos) vñ glosa. Contra ecclīam tribus modis pugnatur. odio verbis et cruciatu corpis. ecōtra ecclīa diligit. orat et benefacit. Si ergo volumus esse perfecti. debemus iniuriantibus nobis bñficiū dare cordis ipsos diligēdo. bñficiū oris. p eis orādo. et beneficiū operis ipsis bñfaciendo. Et qr magnū dedit preceptū. p̄clarū subdit premiū. Ita inquit diligite benefacite. orate pro inimicis vestris (vt sitis filij patris vestri) altissimi (qui i celis est) filij inqz p bonitatis imitationē p gratie adoptionē p educationē per hereditatis adeptionē. Ut sicut estis filij dei p naturam et creationem sic etiam sitis filij eius per gratiā et imitationē. in eo qd ē ei propriū. nā ppriū est ei misereri et esse beneficuz. Unde beda. Nulla maior pōt esse merces qz filios hominū terrigenas effici filios altissimi qui in celis est. Nos enī ptāte accepta efficimur filij dei inquantum ea que ab eo precipiuntur implemus. Et subiūgit. Qui solem suum facit oriri super bonos et malos. et pluit super iustos et iniustos ac gratos et ingratos. Et non solum amicis: sed etiam inimicis benefacit. Sic enim inimicos nutrit vt amicos ac bonos et illos sui solis splendore illuminat et suarum pluuiarum inundatione fecundat. et beneficia communia non subtrahit. etiam malis hominibus qui tamen ei inquantum in eis est inimicantur. sed pro sua miscdia indiscrete oībus vite presentis beneficia largit. Unde hiero. Noli negare quod deus nulli negat qūuis sit blasphemus et impius. Sine distinctione omnibus tribuamus. non querentes cui sed quare demus. Ut autem dictum ē supra. orare generaliter pro inimicis et eis benedicere. pro quanto in generalitate populi includuntur est p̄ceptum sicut quod in generali dilectione diligant. sz in speali ista facere nō ē preceptū sz pfectionis. ¶ Et scdm crisostomum. posuit nouē gradus fm accessum ad perfectionem mandati huius. Unde ait. Uidisti nempe quātis ad perfectiōem gradibus ascēdit et quēadmodum nos in ipm veritatis cacumē statuit. et paulatim in ipsum celum reducit. Primus gradus est. ne quis qz ad ledendum prior ēveniat. Secundus vt non amplius referat qz q a ledente sustinuit Tercius ne lesus faciat illa que passus est sed quiescat. Quartus vt etiam prebeat seipsum ad iniuriam sustinēdam. Quintus vt etiam ad maiora se prebeat. qz vult esse qui fecit. Sextus non odisse eū a quo ista perpetitur. Septimus etiam diligere ledentem. Octauus bñficijs eū libenter afficere. Nonus etiam deū pro aduersario deprecari. Perspexisti celsitudinez phie. et idcirco tam claro dignus est premio. quia tā magno est subiecta p̄cepto. Nam et premium illi tale proponit. quale prorsū osno nulli. vt efficerēt similes dei prout tamē hominibus id esse possibile est. Igitur benefaciēdum est oībus. qr vt dicit Seneca Nemo non cum alteri pdest. sibi profuit. Quia vero perfectio dilectionis vltra dilectionem inimicorū nō pōt pcedere. ideo postqz precepit inimicos diligere. pñter subiungit Estote ergo vos perfecti. sicut et pater celestis perfectus est: que ē lex amoris conseruādo vt queratis etiaz inimicis prodesse. quod deum facere manifestum est. qui beneficia largitur etiā malis hoībus. sic pppter eorz maliciā non deserit benefacientiā circa ipsos ita nec vos circa inimicos. Nam scdm cris. sicut filij carnales similant pres in aliquo corpis signo ita filij spūales deum in scītate. et nichil nos deo ita assimilat sicut iniusta facientibus ignoscere. et pro eis orare. Et arguit hoc exemplo publicanorum et infidelium qui suos amicos diligunt et eis benefaciunt. Si ergo supra ipsos mercedē beatitudinis volumus habere: debemus plus ppter deuz facere. dilectionē etiā ad inimicos extendendo. Si enī diligitis nisi tm eos qui vos diligunt. quā mercedem habebitis: hac s de causa a deo in eterna vita. Quasi diceret nullam de his enim dici potest. recepistis mercedem vestram. Talis nāqz dilectio ē naturalis. et non procedit de caritate q et extendit ad oēs homies. et ideo non est meritoria. Sz tn hec oportet facere. et illa non obmittere. Diligere n. diligentes ē nature. diligere non diligētes ē gratie. non diligere diligentes ē puersitatis maxime. non diligere non diligētes est impfectionis humane: Et si salutaueritis fratres vros tm: qui aliqua affinitate iuncti sunt vobis i salutez eis optaueritis. ac caritatis et dilectionis affectū eis ostēderitis: quid amplius. s. quantuz ad pfectionem facietis: Et si bñfeceritis tm his qui vobis bñfaciūt quod ē debiti naturalis ex accepto bñficio: q vobis est gratia i. quod meritum gratie apud deū. Quasi diceret nullū. Nam: publicani et ethnici id ē pctōres et gētiles: hoc faciunt: publicani qui publica vectigalia exigunt a publio rege romanorum nomen traxisse dicuntur. ethnici vero ab ethnos grece quod gens latine est vocantur. qui tales sūt vt fuerunt geniti s sub peccato (Et si mutuum dederitis his a quibus speratis recipere. que gratia vobis). s apud deuz Quasi diceret nulla. Nam vt dicit glosa. ex hoc solo qd speratis recipere. non pro deo datis. Unde de talibus dicipōt recepertit. mercedē suā. quia spe retributōis humane mutuant (Nam et pctōres) q gratiam dei nō hñt: pctōribus fenerant: id ē mutuū dāt. vt equalia nō vltra sortem recipiāt. Ex q ptz qr plus qz pctōres sunt q mutuant vt cum vsura recipiant Quasi diceret secūdū bedam. Si tales inter se natura duce norunt esse bñfici quanto vobis gradus professionis eximior necesse est. vt cura virtutis

Marginal notes: Math. vi; Glosa; Beda; Hieronimus; Crisostomus; Seneca; Crisostomus; Glosa.

sit vberior quatenus etiam non amantes caritatis sinu amplectamini. Unde cris. Quoniã igit digni supplicio

Crisostom⁹.

sumus qui cũ ad similitudinẽ dei vitam nostrã informare iubemur. forsitan nec gentilibus quidẽ inuenimur equales. Et iterum. Sed si nos in his nec publicanis nec gentilibus meliores efficimur: nõne lugendi et plangendi sum⁹ Quiymo in tantũ longe sumus a diligendis inimicis ut nec amicis quidem caritatis vicem reddamus sed econtrario odio habeamus etiam diligentes in quo non solũ gentilibus et publicanis nequaqꝫ differimus sed multo etiam inferiores existimus. xp̄s etiã nõ solũ vult nos ignoscere delinquẽtibus sed vt etiã amemus eos et oremus pro ipsis. Nam si tm̃modo non ledas eũ qui te lesit auertis te tñ ab eo nec libenter euꝫ videas manet sine dubio vulnus in pectore: et dolor agnescit in corde. Nunquid tu ita vis tibi propitium fieri deum. vt non te quidem ledat aduertat se tñ abs te et peccõrum tuorꝫ memoriã teneat et videre te nolit. Igitur qualem vis erga te esse deuꝫ cũ delictorum veniam poscis talẽ te exhibere debes his qui deliquerunt in te. Hec cris. Intellige ꝙ qñ ista fiunt ex naturali affectione que põt pcedere ex causa vtili aut delectabili et ex causa honesti. et per habitum moralis amicitie. sic non sunt meritoria vite eterne. Sed quando ista procedunt ex habitu caritatis tunc sunt meritoria. ac principium et ratio merendi ad deum. que sola diuidit inter filios regni et perditionis. Diligere eñ propter amorem reciprocum nature est debitum. Diligere pꝑter beneficiũ acceptũ vel speratũ est mercenarium. Diligere propter mutue familiaritatis oblectamentum est malum. Diligere propter peccati consensum est malignum Diligere propter opus bonum est gratuituꝫ. Qui eñ diligit proximũ aut quia bonus est aut vt bonus sit aut qꝛ eiusdem corporis membra et eiusdem patris filij sumus diligere dicitur. talis eñ amor spiritualis est et iõ indeficiens. carnalis enim amor cito dilabitur sicut et ipsa caro quali vicꝫ amore publicani et ethnici se inuicem diligunt in quibus est natura sine gratia et tantũ diligẽtes se diligunt. statim eñ vt se ab alijs non diligi intelligunt ipsi qꝛ alios non diligunt. Nos ergo omẽs diligere oim salutem querere. omibus benefacere et caritatis affectuꝫ ostendere debemus non querentes cui sed quare ista faciamus. Sic eñ augetur amor et ↄcordia crescit. Ista itaqꝫ debent fieri. non in spe retributiõis humane sed diuine Sicut eñ deus est ois boni principiũ. sic vult esse finis. Ego sum inquit alpha et o principiuꝫ et finis Unde

Augustinus

aug. Qui amicum propter cõmoduꝫ quodlibet amat. nõ amicũ cõuincitur amare sed cõmodum. Et ideo deus ꝗ nihil est maius aut melius pꝑter quod diligat pꝑter seipsum pfecte diligitur. Si vero saltcꝫ pꝑter illa que pstat amatur. nõ vtiqꝫ gratis amat. qꝛ iam illud propter qđ diligitur ei quod dictu qꝫ nefas antefert. Et iterꝫ. Gratis deus amet. vt operis ꝗ illi ministratur preciũ sit esse cuꝫ illo. Nichil n. debemus pro amore iesu querere nisi eius

Bernardus

suauẽ presentiã. hec aug. Unde et bern. Nõ sine premio diligitur deus. et si absqꝫ premij intuitu sit diligendus. Uerus amator premiũ non querit sꝫ meretur. hec bern. Amemus ꝙ aduersarios nostros et nihilomin⁹ eis bñficia prestemus vt simus pfecti. p modulo nr̃o perfectõe gr̃e sicut et pater noster celestis pfectus est pfectione nature qñ pfect⁹ dñs bonos et pfectos vult habere fideles Simus interim pfecti saltem pfectione sufficientie que est in dei et proximi caritate. et nitamur ad cumulum perfectionis superogationis que est diligere inimicos et ora

Crisostom⁹.

re pro eis sicut fecit christus vnde cris. Non tantum leduntur ab iniquis quando nocemur ab ipsis quantuꝫ cũ per malitiam eorum constantia bonitatis a suo proposito victa recesserit. Ne igitur odio habeas faciẽtem tibi mala. et ne maledicas vexanti. sed magis ama. quasi multorum tibi consiliatorem bonorum teqꝫ ad amplissimuꝫ honorem ledendo ducenteꝫ. Alioquim et laborem sustinuisti. fructu autem priuatus es. et iacturam quidem feres mercedẽ autem pdes. Quod certe extreme oĩno dementie est. vt aliqui cum maiora perpessi sunt neqꝫ minora sustineãt Et quẽadmoduꝫ inqꝛs fieri ista possibile est. Uidisti deũ hoiem factum. et eo vsqꝫ pro tua descendentẽ salute tantaqꝫ pꝑter te esse perpessum et adhuc inquiris aut dubitas. quẽadmodum impossibile sit iniurias donare conseruis. Sed tu plurimum oĩno lesus es. Uerum quid tale ppessus es. quale tuus immo oĩm domin⁹ Si autem oĩno nimis lesus es. idcirco maxime beneficiũ refer nocẽti. vt et tibi ipsi clariorẽ facias coronã. et frẽm a periculo grauissimi languoris absoluas hec Crisostomus.

Oratio

Domine ihũ xp̄e mitissime totius hũilitatis et patientie magister. da mihi seruorũ tuorꝫ vltimo et simplici. vt me humilẽ et alijs inferiorem constituens ab oĩbus cõtemni cupiã et conculcari iniuriamqꝫ in corpore vel rebus patienter sustinens. alm pratum ad plura sustinenda habeam ac omi petenti in corporalib⁹ et spũalibus pro posse subueniã Concede etiam vt non solum amicos: sed et inimicos me corde ore vel opere ꝑsequentes econtra valeam diligere. eisqꝫ benefacere et benedicere ac pro eis orare: vt inter filios et electos tuos merear tua gratia numerari. Amen.

¶ De laude humana in bonis operibus non querẽda. Capitulum. xxxvi.

Math. vi

Osthec magne perfectionis verba docet ne de bonis operibus inaniter glorientur quia valde difficile ẽ vt in eis vana gloria totaliter euitetur. vñ ait (Attendite) i. diligẽter considerate et attenti aut cauti estote s contra insidias supbie. quia etiã bonis operibus insidiatur. vt faciet ea pire: ne iusticiã vr̃am. i. opa iusticie. s. opa bona de genere quecũqꝫ fuerint illa. qꝛ oĩa cõtinẽtur sub iusticia generaliter dicta: faciatis corã hoibus: eo s. fine. vt videamini ab eis: idẽ propter laudẽ humanã et fauorẽ mundi nõ pꝑter gloriã dei nec propter edificationem proximi alioqui mercedẽ nõ habebitis apud deũ cui⁹ amore non fecisti. Ille n. debet mercedẽ dare. cuius mandato mouetur operarius vel amore. Nisi ergo deus singulariter sit in cã nõ opis mercedẽ sꝫ fallacie supplicium apud deuꝫ habebũt. quia hic ab humano ore mercedẽ s. leuẽ auraꝫ fauoris recipere voluerunt. Ab his tñ duntaxat acceperũt a quibus eã concupierunt. Ex quo n. intentio fertur ad hoĩes tm̃. non ẽ aliquid a deo iuste expectandũ: qꝛ nõ virtus sed causa virtutis mercedẽ habet apud deuꝫ Hoc igitur deputatur eis p mercede. cuius amore fecerũt scꝫ laus hũana quã quesierũt Et non solũ vera mercede ob prauam intẽtionem euacuatur sꝫ et nichilominus pro inani gl̃ia. ꝗ siue precedat op⁹ siue sequatur sꝑ mortale petm̃ est penã eternã merentur. Minuitur etiã probitas conscientie ex fame mercede. vnde. Boe. Minuit

Boe.

se probitatis conscientie secretum quotiens ostendẽdo quis fructum recipit fame precium. Et ideo vt idem Boe dicit. sapiens bonum suum non populari rumore sed conscientie veritate metitur. Et considera ꝙ vt ait

Crisosto.

Crisosto. Non solum non ostendi iubet sed et studere latere. Neqꝫ enim est equale non studere apparere et studere latere. Per hoc tamen non prohibentur opera bona fieri corã hoibus ad dei gl̃iam et proximi edificationem quia hoc est bonũ et meritoriũ apud deum. Sed vt dicit

Gregori.

Grego. Ualde perfectorũ est sic ostenso ope gl̃iam actoris querere vt de illata laude nesciat priuata exultatiõe gaudere. quã infirmi quia perfecte cõtemnẽdo nõ superant restat necesse est: vt bonum qđ operantur abscondãt ¶ Deinde postqꝫ generaliter iusticiam nominauit nunc cõsequenter per partes exequitur. et specialiter phibet in elemosina et orõne ac ieiunio vanam gl̃iam queri. qꝛ hec tria precipue consueuit inanis gloria comitari hec sunt

tria satisfactionis opa s. elemosina ptra pctm i. proximum
oro ptra peccatu in deum ieiunium ptra pctm i semetipm
Hec etiam tria valent ptra tres radices pctorum s. contra
tria mala que in mundo sunt. Elemosina n. est iusticia co
tra pcupiam oculorum. oratio cotra superbiam vite ieiu
nium cotra concupiam carnis. Ait ergo cum facis elyna
corpalem s vel spiritualem (noli ante te tuba canere. sicut
faciunt ypocrite) i. noli eam facere i manifestatione. et
velle innotescere vt glorieris in laude tua sicut ille aptu
dat signum qui canit tuba. Non est ingrata deo elemosy
na q videt sed que ideo fit vt videatur. Et qr tales pnci
paliter intendunt honore vanu et transitoriu. ideo amit
tunt veru et eternu. vn sequitur (Amen dico vobis recepe
runt mercedem suam) s. gliam humana. quam qrebat p
dono elyne. sed pena expectatur p mala intentione. Ita
ergo faciunt ypocrite. Te autem facite elyam quod est
opus de genere bonorum nesciat sinistra tua. et intentio p
uersa quod faciat dextera tua et intentio sancta. Sini
stra est appetitus et delectatio laudis humane vel commo
di terreni dextera autem intentio implendi precepta di
uina seu amor debet celestis premij. Est ergo sensus non
se immisceat intentio alicuius prauitatis dum pcepto
dei implere satagis. Et exponit quod dixit nesciat illud
enim nescitur quod in abscondito e. et io dicit (vt sit elyna
tua in abscondito) est s. fm ratione intentionis et si no fm
rationem operationis. Sit in abscondito et secreto men
tis et in ipsa bona conscientia que humanis demostrari
non possut oculis. Sufficit tibi ad pmerendu premium
qui solus conscie inspector e. et hoc est quod subdit. (Et
pater tuus) s. deus qui est pr oim p creationem et iustorum
p gratie adoptionem q videt i abscodito. quia ipse solus
videt intentionem cordium reddet tibi quia retribuet
bonis fm intentionem cordis hoibus absconditam et oc
cultam. et si non in presenti tamen in futuro. Non ergo si
hec sciant hoies formidandum est si si hoc animo fiant vt
fructus placendi hoibus in eis expectetur. et laus huma
na admisceatur. In omni enim ope nostro nescit sinistra
quid facit dextera si nouam ore laudis humane sed amo
re dei et iusticie id agamus. Et ideo siue i sinagogis siue i
vicis et plateis elemosinam vel aliud opus bonum quis
faciat in abscondito tamen facit quicumqz hoc faciens
non ab hominibus sed a deo videri desiderat. Econtra
vero qui in abscondito facit et videri cupiens laudem ex
hoc et gloriam querit non in abscodito quidem facit quo
niam absconditum non vult esse quod facit. tantumqz

Crisosto.

ei valet ac si in publico fieret. Unde Criso. Potest enim
aliquis coram hominibus elemosynam facere. nec tn ad
hoc facere vt eam hominum oculis ostentet. et aliquis no
coram hominibus faciens eo tame animo facere vt se id
facientem optet videri. Propter quod non factum ipsum
sed voluntatem aut coronat aut punit. nec fm operis sed
voluntati operantis mercedem vel damnum decernit.
Non igitur tantummodo dedisse elemosinam sed quead
modum oportet dedisse virtutis est hec Crisostom⁹. Si
militer in oratione docet fugere vanamgloria vt no ores
in publico ad manifestationem vt videaris ab hominib⁹

Crisosto.

sicut faciunt ypocrite qui vt dicit Crisostomus non inten
dunt exaudiri sed videri. Et qr intentionem habent per
uersam ideo damnosam subdit sequelam (quia receperut
mercedem suam) scz laudem transitoriam sed tandem re
cipient penam eternam. Argumentum habes ex hoc q cu
vana gloria sit mortale pctm io ome opus ex vana gloria
factum est mortale reputandum qr pro eo pena infligitur
eterna. ¶ Ita ergo faciunt ypocrite (Tu aut cu oraueris
intra in cubiculum tuu) id est in locum secretum (et clauso
ostio) ne veniat multitudo impediens eleuatioem metis
et auertens a tuo pposito (ora prem tuum) celestem (in ab

Remigi.

scondito) Et est sensus fm Remi. Sufficiat tibi vt ille so
lus nouerit tua oronem qui oim corda nouit occulta. quia
ipse qui e inspector erit exauditor (Et pater tuus) cuius

Crisostom⁹.

honorem debes intedere (qui videt in abscondito reddet
tibi) fructum orois in apto fm Crisosto. q sic orat secre
to. vt ab hoibus absconse orare videatur. non deum aspi
cit sed homines. et ideo qntum ad propositum suu in sina
goga orat. ac etiam si dupl'r laudatur et qr orat. et qr absco
se orat. Cuius aut orantis mens solum aspicit deu qmuis
in sinagoga oret. tame apud se i secreto videt orare. Orans
ergo nichil nouu faciat qd aspiciant hoies vel clamando
vel pectus pcuciendo vel manus expandendo hec Cris.
Ubi sciendum q duplex est oro: quedam publica que fit
a ministris ecclesie. et ista non debet fieri in occulto: sz ma
gis in publico et in ecclesia coram pplo. qr pro tota offert
coitate et ppls in hoc conformare se debet ministris eccle
sie ipm deum deprecando scdm modum cogruum et sibi
possibilem. Alia est oro priuata. et talis magis debet fieri
in secreto duplici d causa. vna est. quia oro est eleuatio me
tis in deu mens autem citius et melius eleuatur in deum
quado ho est in secreto loco. et a tumultu sepatus. alia est
ad euitationem vane glorie q de facili insurgit in publico.
Orare itaqz volentibus salubre dat xps consilium vt in
trent in cubiculu scz cordis secretum. et claudant ostiu scz
carnales sensus: p quos exteriora improbe se ingerunt et
turbe fantasmatu orantibus obstrepunt. vt sic etiam clauso
ostio mentis et collectis aie viribus oro spiritalis fiat in
intimis cordis: et inde dirigatur ad deum feruentius: vbi
orat pater in abscodito: qr absconditu et cubiculu est secre
ta cordis intentio. Qu antu enim ho contemnit qd est extra se
tantu potest se recolligere intra se. et qntu se recolligit in
tra se tantu potest supra se ad oronem et dei cotepla toez
ascendere. Deinde circa orōem excludit gentiliu errorem
di (Orantes aut nolite multu loqui sicut faciut ethnici: q
putat in multiloquio) et altiloquio ac suauiloquio suo exaudi
ri. et q ipsi ita verbis flectere queat deu sicut orator iudi
ce (Scit n. pr vester celestis qd op⁹ sit vobis anqz petatis
eu) qr audit ppatione cordis singuloru. hoc addit ad ex
cludendum istoru gentilium falsum intellectum fm que
aliqd deo notificatur de nouo qr ora scit ab eterno. Non p
hibet dns in orone multiplicationem verborum simpl'r et
absolute. quia et ipse pnoctauit in orone. et factus in ago
nia plixius orabat sz prohibet ne multiloquio vtamur in
orone eo fine et ea intentione qbus vtebatur getiles ydo
latre. qui triplici de ca vtebantur vocali orone in multilo
quio facta. Prima quia orabant demones qui nescirent
quid illi peterent nisi verbis et signo exteriori instructi es
sent. secreta n. cordis humani penetrare non valent. Se
cunda qr putabat demonibus quasi hoib⁹ verbis psuasi
bilibus et multis persuadendu esse. et sic eos ad miseren
du puocari. Tercia quia demones quos orabat. qnqz ab
sentes esse putabat et q per tale oronem reuocari posset
Ista sunt mala. et ideo ab oratione fidelium remouenda.
Similiter autem triplex est causa quare nos vtamur vo
cali oratione. Prima vt obsequium oris sicut et cordis et
operis deo impendamus triplex n. sacrificium deo de
bemus. scz sacrificium cordis. oris et operis. Secunda vt
ad memoriam reuocemus quod petere debem⁹. et vt ipa
vocalis oratio pigritia nostram excitet. quia si homo sem
per in silentio oraret de facili obdormiret oblitus quid
peteret. Tercia. vt vocali oratione proximus instruatur
et ad consimile opus inuitetur. Uult autem deus vt ore
mus ne quod ab eo nobis datur vile habeamus sed eo
ipso amplius eum adoremus. desideremus et ita amplius
merueamur. Nec ad eum orantes frustra sicut loqui

Hiero.

mur. quia secundum hiero non narratores sed rogatores
sumus aliud est enim narrare ignoranti aliud petere scie

Crisostom⁹.

ti. vnde Crisostomus dicit. q oportet orare vt. s. deu non
doceas sed inflectas. vt familiaris efficiaris iterpellatio
nis frequentia. vt humilieris orando. vtqz peccatorum
tuorum recorderis. Et notandum q phit multiplicari
verba in orone vt per significationem verboru deuotor
animus melius eleuetur in deu. et non solum mete sz etia

corporalis voce hō clevet in eū scdm illud. Cor meū et caro mea exultauerūt in deū viuū. nō tñ potest ibi dari regula certa. sz oz hō talibus vti in orone quantuz percipit quod faciunt ad deuotiōis exercitatōem. Si autem eōtrario percipiat q multiplicatio verborum distrahat mētem eius qz aliqñ multiloquium oris impedit deuotionem mentis. tunc debet cessare a verbis et orare deum mentis affectibus. vnde fm aug. qñ rogamus deū pietate

Augustinus

opus est non verbositate. aliud est sermo multus aliud diuturnius affectus. Nam plurimūqz hoc negotium plus gemitibus agitur qz sermonibus. plus fletibus qz affatu. Hec tamen intelligenda sūt de oronibus priuatis z voluntariis qz orones debite z publice debent eē in verbis vt possint percipi ab aliis. Deinde docet fugere ypocrisim in ieiunio dicens (cum ieiunatis quod expedit pro tpe nolite fieri tristes sicut ypocrite) Non solum phibet fieri sed velle. cum dicit nolite. i. voluntate ē. n. pña radix merendi vel demerendi. Item fieri phibet non esse quia

Crisostomus

fm Criso sciens dominus q nō pōt eē hilaris qui ieiunat nō dixit nolite esse tristes. sed nolite fieri aliud e cui esse aliud fieri. Assiduū quidē ieiunium naturaliter facit esse tristem. quia autē p ypocritum pallētes apparēt tristes non sunt sz fiunt sicut ypocrite tristes in apparentia vt ipsa vultus tristicia sit ostētacio ieiunii falsa et vana (Exterminant n.) z quasi extra pprios terminos ponūt z adducunt (facies suas.) ac deformant corpaqz sua hitu sordido et squalido deturpant (vt pateant hominibus ieiunātes) ac sp videant tristes et quasi de peccatis z aliorum lugētes ostendunt n. quādā faciei tristiciam et extra solitum aliorum modum in vultu et veste squalorē demonstrant vt penitēcie rigorē simulēt. z religiosi pre ceteris appareant et inde laudes ab hominibus recipiat. O infamia vanitatis volunt esse quod tamē volūt apparere Et ppter hoc cum assertōe cōminatur eis penā nō modicā dicens (Amen). i. vere dico vobis qz receperūt mercedem suam sz laudē hominū quā querebāt z in futuro recipiēt pro simulatōe damnatōnem quā non timebant Et signanter dicit receperunt non recipiunt quia talis laus adeo breuis est q quasi nihil de presenti habet vnde in iob Laus impiorum breuis z gaudium ypocrite instar pūcti. non ergo phibet dñs tristiciā pro p petis sed tristiciā fictā p laudibus consequēdis nec prohibet videri ieiunantes sed hoc non appetere ppter hominum fauores quia non

Crisostomus

virtus vetatur sed mens ficta reprobatur. vnde Criso. Si ergo qui ieiunat et tristem se facit ypocrita est quanto magis iniquior est qui non ieiunat sed argumentis quibusdam in facie sua pingit venalem pallorem quasi ieiunii signum Deinde subdit modum ieiunandi debitum Tu autem cum ieiunas nō sumiteris ypocritas sed (vnge caput tuum z faciem tuam laua) Quia ridiculum esset caput oleo adulteram vngere ideo fm hiero accipitur

Hiero.

methaphorice a palestinis qui in festis solebant hoc facere vt quando ieiunamus letos nos et festiuos esse monstremus (vnge ergo caput tuū). i. hilarem te exibe (z faciē tuam laua) ad litteram ne sordidus appareas. Duo dicit cōtra duo. vnge oleo leticie contra tristiciam ypocritarum Laua aqua mundicie contra exterminationem facierum Vel fm duas partes iusticie laua faciem internam i. consciam a malo p confessionem tergendo. vt munda sit ante deum sicut eñ in cōspectu hominum gratiosa est facies pulchra sic in oculis dei preciosa est cōsciētia munda. et vnge caput i. mētē seu rationem que in anima preeminet ac cogitatiōes z cetera hois regit in bono per deuotiōem gaudendo vt in ieiunio hilarem aīm exibeas deo spiritualis enim hilaritas in ieiunio sicut in elemosyna est necessaria. qz sicut deus diligit hilarē datorem sic et hilarē ieiunātem Vbi augustinus Intelligendum est hoc pceptum ad

Augustinus

interiorem hoiem ptinere. Vngere caput ad leticiam ptinet lauare autem faciem ad mundiciam. Et ideo caput vngunt qui letātur interius mente atqz rōne. Et hoc facit qui non foris querit leticiā vt de laudibus hoīm gaudeat. Ita eñ z faciem lauabit i. cor mundabit q visurus est deum nō pro interposito velamine ppter infirmitatē contractā de sordibus. vel scdm cris. Vnge caput. i. xpm

Crisosto.

oleo misedie i. pauperes recipiendo: laua faciē. i. intentionē propter deum hoc faciēdo. Et subdit remouēs intētionē prauā (ne videaris hoibus). i. ad laudē et gloriam hoīm querendā: ieiunare: sed patri tuo: celesti cuius gloriā tm debes in operibus tuis querere: qui est in abscondito: cordiū. quia scrutatur renes z corda hoīm vel: i abscondito: remūerationum quas abscōdit timētibus eū vel quia deus in vita presenti nō pōt a nobis videri. licz pñs sit vbiqz: Et pater tuus: qui nō obliuiscitur plē suā q videt in abscondito i. approbat rectā secretā intentionem (reddet tibi) talis ieiunii mercedē. qz reddet deus mercedem laborū sanctorum suorum. Vbi remigius. Sufficit

Remigius

enī tibi vt qui est inspector cōscie sit etiam remunerator. De vtilitate autem z fructu ieiunii sic dicit aug. Ieiuniuz

Augusti.

purgat mentem subleuat sensum. carnem spiritui subiicit cor facit contritum et humiliatum. concupiscentie nebulas dispargit. libidinem extinguit caritatis lumen accendit. Hic scdm aug animaduertendum est non solum esse iactantiā in corporum z rerum corporearum nitore atqz pompa sed etiā in ipsis sordibus z squalore. et hoc co periculosius est quo sub nomine seruitutis dei decipit. que tamē ceteris operibus cognosci pōt. Et ideo medium est tenēdum. quia nec nitor nec squalor nimius decet xpianum. Ex premissis etiam ppende q virtutes ppter se et deum non propter homines sunt appetende. vnde cris. Non

Criso.

paruus autem fructus est humanā gloriam cōtemnere. p hoc enim aliquis a graui seruiture liberatur. z ppriis virtutis operator efficitur eā amās non ppter alios sed ppter seipsam. Notanter vero oratiōi elemosynā z ieiunium adiungit. quia oratio est quedā auicula que penetrat celum et habet duas alas scz elemosynā z ieiunium. et ideo primo agit de elemosyna. et vltimo de ieiunio et medio loco de oratione. quia ipsa oratio his quasi duabus pēnis a dextris et a sinistris subleuata penetrat celum et ipsa quasi volando peruenit ad deum. vnde in thobia Bona est oratio cum ieiunio et elemosyna In oībus ergo nris operibus humanā laudem fugere debemus quia vt dicit Boe. sapiens bonum suum non populari rumore. sz cōscientie veritate metitur. Non solum autē in opibus. sz etiā

Boe.

in ocio laus humana est fugienda. vnde seneca. Abscon-

Seneca.

de te in ocio. sed et ipsum ocium absconde. Non inscribas tibi philosophiam aliud proposito tuo nomen impone valitudinem z imbecillitatem vocato z desidiam. Gloriari in ocio ambitio est. Alia quedam inueniri possunt q vestigia circa ipsum confundunt cubile idem tibi faciendū est alioquin non deerūt qui persequātur. Optimū est nō tactare ocium suum. Ille se abscondit ille clausus est ille multis annis non transit domus sue limen. Conuocat turbam quisquis ocio suo aliquam fabulā iposuit. Cum secesseris non est hoc agendum vt de te hoīes loquantur sed vt ipse tecum loquaris Quid in ocio facis. Vlcus meū curo. Si ostenderem tibi pedem turgidū liuēdam manum ac contracti cruris aridos neruos permitteres me vno loco iacere et fouere morbum. maius malum est hoc quod non possum tibi ostēdere. Nolo me laudes nolo dicas O magnum virum cōtempsit oīa z dānatis humane vite furoribus fugit. Nihil damnaui nisi me non ē quod proficiendi causa venire ad me velis. Erras qui hinc auxilii aliquid speras Non medicus sed eger Hic habitet Malo illa cum discesseris dicas. Ego istum beatum hoīm putabam eruditum Erexeram aures destitutus sum Nil vidi. nil audiui quod cōcupiscerē ad quod reuerterer Si hec sentis si hec loqueris aliquid perfectum est. Malo ignoscas ocio meo qz inuideas hec seneca. Oro

Domine iesu christe qui nobis in oībus operibus tuis humiliastis exemplum ostendisti. ac vanā ina-

nem gloriam fugere docuisti. custodi me queso intus et foris contra insidias superbie. vt nullus pateat locus insimicis anime mee et da michi vt in elemosyna oratione ieiunio et in cunctis bonis operibus laudem humanam et mundi fauorem non queram sed pure ppter dei gloriã et proximi edificationẽ ea faciam nec de eis vnq̃ inanẽ gloriam presumam ne mercedem hic recipiens in futuro vera mercede merear euacuari et nichilominus penis eternis deputari Amen.

De oratione dominica: Ca. xxxvij

Math. vi.

Inter cetera autem

que de oratiõe dicũtur oratio dñica interseritur que multis ex causis orationibus ceteris antecellit scz auctoritate doctoris. quia ipsius saluatoris ore prolata fuit breuitate sermonis quia facile dicitur et cito profertur. sufficientia peticionũ. q2 vtriusq3 vite continet necessaria et secunditate mysterio2 quia immensa ptinet sacramẽta vnde cris. Dñs sub compendio verbo2m formã orandi tradens discipulis ₇ summam ₇ sufficientiam oĩm petendo2m tã beatitudinum tã dono2m oĩum vite ad vitam presentẽ et futurã pertinentiũ complectit i hac orationis formula breuis paucitate verbo2m sed sufficiens continentia oĩm petendo2ũ omnĩ orõne spũalio2is et sanctioris. q2 ex ore altissimi pcessit q̃ petuntur et includuntur que in oĩbus aliis orõnibus cõtinentur. O q̃ fidelis hec ₇ beata nobis orõ est cuius ordinem nobis doctor vite ac magr̃ celestis instituit. q̃ beati etiam nos esse possumus si hui⁹ orõnis dñice verba non tm̃ officio oris sed etiam fidelissime cõuersationis actu seruemus. Hanc itaq3 formã dominus discipulis suis ad spem salutis humane orandi constituit vniuersa igitur que fidei ac saluti nostre sunt necessaria in hac breuitate orationis dominice cõtinentur hec cris. De sufficiẽtia q2 istius orõis benedicte sic dicit aug⁹. Quecũq3 alia verba dicamus que affectus orantis format nil aliud dicimus q̃ quod in ista oratione dñica positũ est si recte et congruenter oramus Et si per omnia precationũ sanctarum verba discurras nichil inuenies quod in ista oratione dñica non contineatur. quisquis aũt id dicit quod ad istam euangelicã precẽ pertinere non possit. carnaliter orat. quod nescio quõ non dicatur illicite. q̃ renatos dñs non nisi spiritualiter docet orare. Hec aug. Cipri. etiã de orõne dñica dicit q̃ xp̃s in ista oratione magistro suo oẽm precẽ nostram salutari sermone breuiauit Quare autẽ hec oratio tã breuis est tam pauca verba cõplectitur. pñt assignari septem rationes. Prima est vt citius addiscatur. scda vt melius retineatur. tertia vt nullus de eius ignorantia excusetur. quarta vt frequẽtius dicatur. quinta vt tedium in dicendo remoueat. sexta vt fiducia cito impetrandi tribuat. septima vt i deuotione mentis non in multiplicatiõe verbo2m virt⁹ orationis esse ostendatur. Omẽs vero petitiões sub septenario numero cõprehenduntur. quia septenarius est numerus vniuersitatis. et vniuersitas oĩm recte desiderabilium in his cõprehenditur petitiõibus ideo rõnabiliter omnes petitiões sub septenario est complexus Habet ergo hec oratio dñica octo partes. prima est captatio beniuolẽtie quã sequũtur septem petitiões. Capitur autẽ beniuolentia tripliciter. ex pte rogati q2 pater cuius filij sumus per fidem. ex parte rogãtiũ q2 noster. nobis dat⁹ p caritatem ex pte assesso2ũ rogati quia (in celis) est i in sctis quo2um auxilio erigimur per spem Dicam⁹ ergo (Pater) in quẽ credimus (noster) quẽ diligim⁹ qui es in celis. de quibus speramus hec em̃ tria faciũt orationẽ dignã. s. motus fidei caritatis ₇ spei Ipse quidẽ dñs dr̃ pater noster tripliciter scdm q2 triplex esse quod ab eo accepimus s. nature gratie et glorie. Esse nature dedit nobis in creatione esse gratie in recreatiõe seu redẽptiõe ₇ esse glorie i regni consumatione. Dicit ergo pater oĩm generaliter rõne creationis

Crisosto

Augusti.

Cipri.

sed fidelium spũaliter rõne adoptiõis. noĩe aũt patris intelligitur hic tota trinitas. s. pr̃ ₇ filius et spũssanctus. O quãta fiducia ₇ fiducialis audacia q̃ factura factorẽ creatura creatorẽ homo deum patrem audeat nũcupare Quis vnq̃ ausus ẽẽt vel tãta presumere. Nemo vtiq3 Quia secundum glosam deus antiquis vt seruis dicebatur dominus. nũc dr̃ pater cui non timore sed amore seruimus vñ et aug. Nunq̃ inuenit preceptum populo isrl̃ vt diceret pater noster sed est eis insinuatus tanq̃ dñs seruis. Nos vero per sanguinẽ dñi iesu filij adoptiõis effecti ɔfidenter clamamus Abba pater. Et iterum. Quo nomine ₇ caritas excitat. Quid enĩ carius filiis esse debet q̃ pater supplex affectus cũ homĩes dicunt pater noster. Et quedaz presumptio impetrandi qua petituri sumus. Quid enim nõ det iaz filiis petentibus cũ hoc ipse añ dederit. vt filij essent Postremo quãta cura aĩm tangit vt q̃ dicit pater noster tanto patre nõ sit indignus Admonẽtur hic etiaz diuites vel genere nobiles scdm seculum cũ xp̃iani facti fuerint. nõ superbire aduersus pauperes ₇ ignobiles q̃m simul dicunt pater noster quod non pñt vere ac pie dicere nisi se fratres esse cognoscant hec aug. Unde ₇ cris. Quãta dñi circa nos dilectio quãta misericordia ei⁹ ₇ pietas. que nobis tante gratie mun⁹ indulsit vt licenter dominũ ac deũ nostrũ serui patrẽ dicere audeamus quo vocabulo non iam tm̃ seruos sed etiaz filios dei esse demonstrat q2 ergo tanti muneris gratiã consecuti sumus. quasi filij dei agere conuersari debemus vt id nos esse quod dicimur spiritali actu probemus ne aliter agentes q̃ dei filios conuenit ret sub vsurpatiõe tanti nominis teneamur Docet autẽ et generalem pro fratribus facere orationẽ nõ enĩ dicit pater meus sed pater noster. vt p cõis corpore p̃ces fundas et vbiq3 non iam propria cõmoda q̃ xp̃i cõmoda requiras. Ab hoc autẽ ₇ inimicitias iret emit et superbiã reprimit et inuidiã repellit ₇ matrem bono2m oĩm caritatem introducit. et humana2ũ rerum inequalitatem prorsus excludit et iniuriã regis cum paupere equalitatem honoris ostendit si tñ in maximis ₇ ad eternã gloriã necessariis cõmunione sociemur Cunctis enĩ vnam atq3 eandẽ nobilitatẽ donauit deus cum dignat⁹ est pat̃ oĩm vocari hec cris. Admonemur hĩ ad fraternam vnionem ₇ dilectionem sicut geniti ab vno patre celesti per gratiaz. ab vno etiam terreno naturã plasmato ₇ creato a summo patre celesti. omẽs etiã de eodẽ luto formati ne simus elati quasi alij aliis clarioribus sint orti natalibus. Per celos autem intelligunt̃ sancti et iusti. qui templũ dei sũt q2 in oĩbus per diuinitatis pñtiã. est tamẽ spũli modo i iustis per inhabitantẽ grãm. et specialissime excellẽtia ei⁹ relucet in beatis per gloriã vnde aug⁹. Recte intelligitur qđ dicitũ est (pater noster qui es i celis) in cordibus iusto2 eẽ dictum tanq̃ in templo sancto suo. Simul etiam vt qui orat i se quoq3 ipso velit habitare quẽ inuocat Et cũ hoc affectat teneat iusticiam. quo munere inuitatur ad inhabitandum aĩm deus Hec aug. Uel (qui es in celis) i in secreto tue maiestatis q̃ adhuc celatur nobis secũdum illud Ysaye. vere tu es deus absconditus in quo amonemur et sanctos imitari in conuersatiõe ac secreta et abscondita petere Uel in celis i in illa celesti regione eterne beatitudinis vel cõmorationem vite presentis velut peregrinã et a patre nostro nos sperantem. horrentes. ad regionem in qua patrem nostrum cõmorari fatamur summo desiderio properemus ₇ ad illam tanq̃ ad pr̃iaz totã nostram intentionẽ figamus. Admonemur etiã vt nihil admittam⁹ eiusmodi quod hereditate paterna nos priuet Et per hoc quod dicitur esse in celis nõ excluditur quin sit vbiq3 et in oĩbus locis q̃uis enĩ vbiq3 sit totus eẽntialiter pñtialiter ₇ potẽtialit̃. tamẽ dicit deo (q̃ es i celis) vt insinuat q̃ celestis pater celestes vult habere filios et iõ (vt ait criso) erubescant se terrenis rebus substernere. qui patrem habent in celis. ¶ Item vt orantes celestia pestamus et vt in celis hereditatem filio2um dei cogitemus

Augustinus

Crisostom⁹

Augustinus

Crisostom⁹

Item q in celis magis relucz sue vsuse oꝑationis pñs ꝛ virtus pcipue et poti⁹ vr̃ eẽ ibi ꝙ alubi. sicut aĩa vbiqꝫ ẽ in corpe in ẽẽms tñ vr̃ eẽ in corde vel fm alios etiam dicitur esse in capite. q sibi nobiles sue operationes magis videntur apparere. ¶ Jam nũc que sunt apparẽda videamus. Primum autẽ oĩm que petũtur. hoc est (Sanctificetur nomen tuum) i. nomen tuũ quod in se et semper venerabile est et sanctũ. glorificetur ac sanctũ et celebre sit. et ostendat in nobis et in corde credendo et amando ꝛ in ore laudãdo et predicando et in opere bene viuendo vt s. nostra vita et conuersatione spũali sanctus appareas. Ita ergo dicitur sanctificari sicut clarificari et magnificari. non in se sed in nobis nõ eñ petimus ꝙ aliqua sanctitas ei de nouo accrescat. quia hoc est impossibile sed ꝙ sãctitas que eternaliter in eo est relucescat amplius in creaturis ac primo ꝛ principaliter queratur in operibus humanis. vt scdm aplm omnia in gloriam dei faciamus. Unde

Crisostom⁹.

Cris. Digna prorsus eius qui deuz patrem appellauit oratio. nihil oĩno prius ꝙ pro illi⁹ gloria supplicare. Dignare inquit in tam mũdanos conuersatione seruare vt per nos cuncti te oĩno glorificent. Sicut enim eum quis celi pulcritudinem aspicit dicit gloria tibi deus sic etiam cuz aspicit alicuius virtutez. quia hominis virtus multomagis ꝙ celum glorificat deuz. Hec Cris. Uel (nomen tuũ) .i. paternitatis quo diceris pater. sanctificetur i. confirmetur in nobis per perseuerantiam ꝛ stabilitatem ne a sanctificatione nominis i aliquo discrepemus sed patris nomen in nobis tanꝙ in filijs vita et moribus ostendamus vt nũꝙ per peccatũ a filiationis gratia separemur. vel a nobis gratia separetur filiationis. sed filii tui per gratiam semper maneamus. vt vere simus filii tui. quorum tu pater esse dignaris. Uel (nomen tuum) i. noticia tua sanctificetur id est confirmetur in nobis per veram fidem. vt tu deus qui in te sanctus es sanctus habearis ab hominib⁹ et ita oĩbus innotescaris vt non existiment aliquid sanctius quod magis timeant offendere. et ꝙ diligentius studeant honorare. ¶ Deinde sequit secũda petitio (Adueniat regnum tuuz) i. ecclesie i manifestetur hoĩbus vt tu qui nunc regnas semperqꝫ regnasti in terris ab hominibus ignorantibus regnare percipiaris et cognoscaris. ꝙbus regnum dei quis nũꝙ discedat de terris. tamen absens est. sicut lux pñs abest cecis et oculos claudentibus Uel (adueniat regnum tuũ) i. gr̃e quo quotidie regnas i sanctis qđ fit cũ dyaboli imperio ꝑ extinctionẽ viciorum de cordib⁹ nostris pulso tu in nobis ꝑ virtutũ flagrantiaz incipias dñari. vt non regnet dyabolus aut mundus vel carnalis affectus seu vllũ peccatũ in nobis sꝫ tu solus ĩ ne illis. Uel (adueniat regnũ tuuz) i. glĩe. quod pstituto tpe omĩbus est perfectis ac dei filijs gñaliter repromissũ Ubi desiderium nostrũ ad futur regnũ excitamus vt nobis et ad nos veniat. et in eo regnare mereamur. ¶ Nam velimus nolimus vtiqꝫ aduenitt. et vtinam paratos inueniat nos.

Crisostom⁹.

Criso. Hoc quoqꝫ gratissimi omino serui est neqꝫ inherere pñtibus neqꝫ magnum aliquid ea que videtur putare sed ad patrem semper vrgeri. semperqꝫ in futura gestire. Quod certe de optima oritur conscientia et mente terrenis omnibus exuta. Qui n. isto amore succenditur et hoc habet desiderium neqꝫ huius opibus et benignis inflari poterit neqꝫ aduersis et tristibus humiliari. sed tanꝙ in ipso celo habitans et conuersans ab vtraqꝫ erutus est inequalitate. Et iterum. Sed magne fiducie et sincere conscientie est hoc domini regnum vt aduenia confidenter optare. Et ideirco quia vt regnum dei veniat semper oramus tales nos in fide domini et mandatis eius exhibere debemus vt futuro regno digni esse possimus hec Criso. Et sic regnum dei est triplex s. in eccia et in aĩa atqꝫ in vita eterna nec possumus ad deum venire per gloriam. nisi ipse primo veniat ad nos per gratiam. ¶ Post hec sequitur petitio tertia (Fiat voluntas tua sicut in celo et in terra) i. sicut in angelis et electis qui sunt in celo. perfecta est voluntas tua. vt volũtati tue conformati preceptis tuis obediant. et tibi omnino adhereãt. et inculpate seruiant teqꝫ perfruantur. ita fiat in hominibus qui de terra sunt et in terra conuersantur. Uel (fiat voluntas tua sicut in celo ꝛ in terra) i. sicut in iustus ita ꝛ peccatoribus vt ad te scꝫ vnum deum et verum conuertentur. et vniuersi non suam sed tuã faciant voluntatẽ ad te credant omnia que videntur vel aspera vel prospera ꝑ nostris vtilitatibus dispensare. Tantũ n. spũaliter intercisse videtur inter iustos et pctõres ꝙñũ corꝑaliter inter celum ꝛ terram ꝛ hoc accidit ex diuersitate affectuum nam affectus iusti est circa celestia. pctõrũ autez affectus versatur circa terrena. Uel (fiat voluntas tua sicut in celo et in terra) i. sicut in spũ ꝛ in carne. vt caro non concupiscat aduersus spm̃ sꝫ quemadmodũ bonus spũs non resistat tibi ita ꝛ corpus non resistat spiritui. et per consequens nec tibi. ꝛ vtroqꝫ omnia que odis odiamus ꝛ que diligis diligamus ꝛ que precipis impleamus. De voluntate dei

Ciprian⁹

sic dicit. Cipria. super orationem dñicam. Uoluntas dei est quam xps fecit et docuit. humilitas in conuersatione stabilitas in fide modestia in verbis in factis iusticia in operibus misericordia. in moribus disciplinam. iniuriam facere et nosse et factam posse tolerare. cum fratribus pacem tenere. dominum toto corde diligere. amare in illo quod pater est timere quod deus est xpo nil preponere. quia nec nobis quicꝙ preposuit caritati eius inseparabiliter adherere. cruci eius fortiter ac fidenter assistere. quãdo de eius nomine et honore certamen est exhibere in sermone cõstantiã qua confitemur. i questione fiduciã qua cõgredimur. in morte patiãm qua coronamur. Hoc ẽ coheredem xpi velle esse hoc est preceptum xpi facere. hoc est voluntatez patris implere. hec Cypria. Deinde sequitur quarta petitio (Panẽ nostrum quotidianũ da nobis hodie) i. victum quotidianum corporali necessariũ nomie panis designatuz. Et in hoc intelliguntur peti omnia vite necessaria. vnđ aug. Si ergo hic sufficientiã petimus a

Augusti⁹

pte que excellit. i. noĩe panis totã significantes. Panem ergo dicit non carnes nõ pisces. i. non aliquod supfluum sꝫ tm̃ hoc qđ est nature necessariũ. qđ bene significat ꝑ panẽ qꝛ fm. Ecciasticũ initiuz vite hominis aqua ꝛ panis. Et addit nostrum vt nemo sibi tpalia appropriet. quia scdm

Criso.

Criso. omĩa que nobis dat deus siue orantibus siue militantibus. non solũ nobis dat. sed etiã alijs per nos. vt de eo quo accepimus a deo ꝑtem imponentibus faciamus Qui ẽ de laboribus suis indigentibus non prestat. nõ tm̃ panẽ suum. sed etiam alienum manducat. Et qui de iusticia panem acquisitũ manducat suuz panẽ manducat qui aũt cũ pctõ alienum. Nam illi deus dat panem. ꝙ cum iusticia preparat dyabolus aũt ei ꝙ pparat cũ peccato. Fur

Gregori⁹

Grego. Nostrum hunc panem dicimus ꝛ tamen vt detur oramus dei n. est ex munere quia ab illo datur. et noster fit ex pceptione cum accipitur. Dicit autez quotidianum non annuum vel ad plures annos prouisum ꝛ in horreis reseruatum quez math. dicit supsubstantialẽ id est superadditum substantie ad substantationẽ. Et scdm. Cyrillus

Cirillus

ex eo etiam ꝙ quotidianum alimentum iussit querere. vt detur ꝙ nihil concedat eos hr̃e sed magis honestam colere paupertatem. Non n est habentium panem petere sed oppressorum penuria. Et subiũgit (da nobis hodie) quia nec minimum habere possumus nisi det ille qui dat escam omni carni. Unđ homo deuotus tali mente debet sumere cibum ac si sibi de manu dñi ꝑsonaliter ministret. Et addit (hodie) i. in pñti vel (hodie) i. illum qui nobis hodie tñmõ sufficit. vt de crastino non cogitemus. quia nescimus si in crastinum proueniamus. O sapia veraꝫ diuina prouidẽtia. que docuit et panem solum petere et hodie nominare hoc. n. dicto ꝛ auiditas ꝛ auaricia tollitur et humane vite incertum insinuatur. Uel (panem nostrũ quotidianuz da nobis hodie) i. panem spiritalẽ i. ꝑcepta diuina ꝙ quotidie oportet meditari et operari. Nam de

vñ iste panis qñdiu durat hec vita vl'alio. Dictum est aũt (da nobis hodie) quod itelligitur pro toto tpe huius vi te humane in futura enim eis qui hic meruerunt nõ aufe retur qr cibo spirituali in eternum saturabuntur. Uel (pa nem nr̃m quotidianũ da nobis hodie) i. panez sacr̃alez et vinum qui de celo descendit q̃ est sup substãtialis i. sup omnes sbas et vniuersam superat creaturam qui panis noster est in altari ꝛ q̃tidie offerk pro salute fidelium q̃re ficit aĩam naturã corpis transcendentẽ quo quotidie ad roborandum nos indigemus quia quotidie labimur et ad lapsum pni sumus. Qui etiam vocatur quotidianus qr quotidie ipm sumimus per ministros ecclesie qui hoc

Crisosto

sacr̃m percipiunt pro se ꝛ pro totã cõitate. vñ crĩs. Non immerito semper orare debemus vt hunc panem celes stem quotidie mereamur accipere ne aliq̃ interueniente petõ a corpore dñi separemur. Põt etiam adhuc de alio triplici pane exponi. scilicet doctrinali seu intelligẽtie in ctuali seu mestice et celesti seu glorie. De primo dicitur cibauit illum pane vite et intellectus de secũdo cibabis nos pane lacrimarum de tertio qui manducat panez in regno dei. Et bene illa beata fruitio dicitur panis quia sicut panis corporalis satiat appetitum edentis sic frui tio illa satiat desiderium contemplantis secundũ illud Satiabor cum apparuerit gloria tua. ¶ Post hoc sequi tur petitio quinta (Et dimitte nobis debita nostra) id ẽ pctã que nos debitores pene constituunt ꝛ qbus obliga mur ad penam aut satisfactoriam aut purgatoriam aut eternam. Debita inq̃ et pctã q̃cunq; ↄtra te cõmisimus vel contra ꝓximos vel cõtra nosmetipsos. Item contra te patrem et cõtra te filiũ vel ↄtra spm̃sctm̃. Item corde

Cipria.

vel ore vel opere vbi Ciprianus. Et ne qs sibi q̃si inno cens placeat et se extollẽdo plus pereat instruitur se pec care quotidie dum ꝓ peccatis quotidie iubetur orare. (Sicut ꝛ nos dimittimus debitoribus nr̃is) Ecce regu la nobis proposita q̃ si volumus nobis dimitti peccatũ nr̃m debemus dimittere ꝓximo petm̃ in nos cõmissum

Gregori
Cipria.

vt scdm̃ Greg. bonũ qd̃ a deo ↄpuncti petimus hoc ipm primo ꝓximo ↄuersi faciamus vñ Cipria. Qui ergo pro pctis orare nos docuit paternam miam ꝓmisit sed pla ne addidit legem certa conditione nos constringens vt sic nobis debitum dimitti postulemus scdm̃ qd̃ et nos ipi

Crisosto

debitoribus nr̃is dimittimus. vñ ꝛ Criso. Nõ aũt dixit vt prius nobis deus dimittat ꝛ postea nos debitoribus nostris. Scit em̃ deus hoĩes esse mendaces qm̃ et si acce perint remissionẽ pctĩ sui ipsi suis debitoribus nõ dimit tunt ideo sic dicit vt prius dimittamus et postea peta mus dimissionem. Et iteruz. Hec igik aĩa aduertẽtes gra tes agẽde sunt debitoribus nostris nũt em̃ nobis si sapi mus cã indulgentie maxime et pauca exhibentes pluri ma reperiemus. Nã et nos multa debemus ꝛ magna de bita dño quorum si nimiam ꝑtem a nobis vellet exigere iam periissemus hec Criso. ¶ Sed quid de illo qui nõ sa tisfacere vult cum põt nec veniã postulare cum non põt sane distinguendũ est. Is em̃ q̃ viã ꝑfectõnis arripuit de bet etiam non petenti veniã oĩmodis indulgere non so lum rancorem animi dimittendo sed sine satisfactõne in iuriarum sine restitutõe rez sine interuentu precũ oĩa di mittere ꝛ ex puro corde diligere et ad hoc tenẽtur perfe cti qr sic consilium est. Qui vero nondum ꝑfectionis vo tum assumpsit tenek quidem rancorem aĩi dimittere vt nec maluz inimici velit augeri nec bonũ eius minui s; qd̃ in euz deliquit aliqualiter satisfieri ꝛ ad h̃ tenẽtur oẽs qr sic preceptuz est. Remissio ergo offense est de necessitate qr hõ tenetur esse in caritate ꝛ omnes diligere s; remissio iniurie non est necessitatis s; superogationis. Sicut enĩz pecuniam ablataz non tenetur qs auferenti dimittere s; põt eã repetere sic ꝓ iniuria sibi illata põt recompensa tionem per emendam petere scdm̃ ordinem iusticie. Nã

Augusti.

s; dz aug. ĩi loq̃k de debito pecunie siue iusticie exigẽde s; rancoris et inimicicie non re inferende. Quia vero sunt

culpe in quibus culpa est vindictam relaxare et si pctm̃ in nos teneamur dimittere pctm̃ tñ in deuz et peccatũ in

Hieronim⁹.

ꝓximũ debemus punire. Unde hiero. Si peccauerit in nos frater nr̃ ꝛ in qualibet cã nos leserit dimittendi ha bemus ptãtem immo necessitatẽ. Si aũt in deũ q̃s pec cauerit nõ est nostri arbitrij. Nos econtrario in dei iniu ria benigni sumus in nr̃is ↄtumelijs exercemus odia hec hieroni. Qui ergo laborat odio vel inuidia grauatur ma gis hac orõne q̃; iuuek eã. Tale em̃ ẽ ac si dicat. Noli mi chi dimittere peccata mea qr nec ego volo alijs dimitte re sua. Ecce q̃ntũ detestak dñs fraternũ odiũ cũ ita ↄdi tionaliter ꝛ nõ alr̃ dimittat pctm̃ si scil; s̃r dimiserimus

Anselmus
Seneca

Nã vt ait Ansel. indulgentiam non hẽbis nisi dederis. vñ dicit Señ. Alteri semꝑ ignosce tibi ipsi nunq̃; ¶ Deĩn sequitur sexta petitio (Et ne nos inducas in temptatio nem) sc; carnis vt nos non absorbeat per voluptatẽ vel mundi vt nos nõ comburat ꝑ cupiditatẽ vel dyaboli vt nos non perdat per iniquitatem. ¶ Est aũt tẽptatio du plex vna sc; ꝓbatõis et hac deus sanctos bñ tẽptat non vt ipse ꝑ hoc de eis noticiam capiat cui eñ oĩs tempta tiones quisq; notissimus est s; vt ipsi seipsos ꝓbẽt ꝛ sibi ipsis innotescant q̃ se nesciebãt. Alia est temptatio dece ptionis et hac deus neminẽ temptat s; fit a carne q̃ sug gerit mollia et a mundo qui offert vana et ab hoste q̃ in gerit amara sed deus bñ ꝑmittit in hanc induci ex causa Unde ẽ sensus (ne nos inducas) i. ne permittas nos in duci in temptationem et temptare supra id quod possu mus ferre s; fac cum temptatione etiã exitũ vt possim⁹ sustinere ne irretiti teneamur ꝛ superemur eius fortitudi ne. q. d. Et si nos ꝑmittas duci ꝑ sensum vt exercitemur non tñ ꝑmittas induci ꝑ ↄsensum vt succũbamus. Cau saliter quidem ꝛ efficiẽdo deus ꝑ seipm non inducit s; ꝑ missiue et deserendo patik induci eum quem suo auxilio deserit sicut cor pharaonis indurauit i. indurari permi sit et sicut dr̃ q̃ non est malũ in ciuitate qd̃ dñs non facit

Ciprianus

i. qd̃ fieri non permittat vbi Ciprianus. Quia in parte ondĩtur ↄtra nos nichil stat aduersariũ posse nisi deus ante permiserit vt oĩs timor nr̃ et deuotio cõuertak in deum Aliud est in temptationez duci ꝛ aliud induci. In tẽpta tionem em̃ ducik q̃ a tẽptatõne pulsak s; non deijcik. In temptationem inducik q̃ tẽptationi succumbit et ab ea superatur. Induci em̃ ẽ intus duci ꝛ succũbere. Ondit g̃ non id a nobis orandum esse vt nõ tẽptemur qr tempta ti non ẽ malũ s; magis vtile ꝛ ad virtutis exercitium qñ viriliter resistitur. Nã sine tẽptatione nemo põt ꝓbatus esse siue sibi ipsi siue alij sed ne deserti eius adiutorio per blanda vel aspera in tẽptatiõem ꝑ cõsensũ inducamur ne alicui tẽptationi vel consentiamus decepti vel ceda mus afflicti et sic ab ea deuincamur a deo deserti Sed q̃ blandis non decipitur etiam aspis nõ deijcik. qr vt dicit

Augustinus

aug. nemo frãgitur rex aduersaꝝ molestia q̃ ꝓsperatum delectatione nõ capitur. Et itex. Prĩo itaq; vitãde sũt delectationes postea dolores. Quõ em̃ superare põt mun dum se tenentem q̃ non põt blandientẽ. Sic g̃ dñs voluit nos ad se in tẽptationibus recurrere ꝛ nõ de nobis pre sumere vnde augu. voluit ergo deus a se posci ne infera mur in temptatiõem qd̃ poterat nobis etiã nõ orãtibus dare qr voluit nos ammoneri a quo hec bñficia accipia

Ciprianus.

mus. In quo vt dicit Cypri. ammonemur infirmitatis ꝛ imbecillitatis nostre ne quis se insolẽter extollat vt dũ ꝓ cedit humilis ꝛ submissa cõfessio et dak totũ deo q̃cquid suppliciter petik ipsius pietate prestek. ¶ Post hoc sequi tur petitio septima et vltima (Sed libera nos a malo) sc; oĩm vel innato qd̃ ↄtrahimus s. originali vel adiecto qd̃ cõmittimus s. actuali vel inflicto qd̃ sustinemus scil; penali i. pena ↄsequti. Uel a malo oĩm sc; visibili et inui sibili i. culpe et pene. Uel a malo omni s. ꝓterito pñti et futuro. Et notandum q̃ hec petitio non intelligitur de malo culpe iam perpetrate qr tunc coincideret cũ q̃nta petitione sed culpe instantis perpetrari possibilis a quo

malo liberari nos petimus ne videl3 peccemus. Item
nõ intelligitur de malo pene future q2 tunc coincideret
hec petitio cũ secunda sed pene pñtis in quãtum est nobis
causa r occasio ruine. Potest etiã accipi de malo pene
future ita q̃ petamus sic nos liberari a malo pñtis vt nõ
incurramus pene future. Et ab oĩbus pdictis petimus
liberari orantes et loquẽtes in persona ecclesie. Sed qui
vult a malo liberari studeat malis proximis cõpati q2 q̃
vult impetrare misericordiã a deo necesse est vt exhibe-
at eam proximo. ¶ Deinde sequitur cõclusio totius ora-
tionis pmisse cũ dr (Amen) i. fiant omĩa predicta. Quo
verbo desideriũ orãtis exprimit q2 est verbũ optatiuum
respectu bonorꝫ precedentiũ et optatio amplectẽs oĩm
petitorum. Hoc verbũ amen additũ a iohẽ ne q2 angeli-
cum est sicut r alleluia nulla lingua presumpsit transfer-
re. Hoc aũt verbum est hebreum et nec grecus interpres
ausus est interpretari nec latinus propter reuerentiã sal
uatoris qui ad cõfirmandam veritatem sepe eo est vsus.
Sic mansit et nõ est interpretatũ vt honorẽ haberet ve-
lamento secreti nõ vt esset negatum sed ne vilesceret nu
datum. Ponitur aũt q̃nq3 nominaliter vt ĩ apocali. vbi
dicit. Hec dicit amen i. veritas q̃nq3 verbaliter vt vbicũ
q3 in ps dr fiat fiat idem est q̃ amen amen r sic ponitur ĩ
fine orõnũ vt hic. q̃nq3 autem aduerbialiter. vt in euãge
lio vbicũq3 dr amen dico vobis. i. vere r fideliter. Habet

Hieronim⁹.

aũt hec dictio amen posita in fine triplicem efficatiam r
virtutem. Nam cõcludit orationẽ q2 fm Hiero est ora-
tionis signaculũ. vt sicut per sigillu3 clauditur scriptura
sic per amen claudit orõ. Recolligit etiam intentionem
nam qñ dicit amen intentio summatim fert sup oĩa pre-
cedentia et si aliquid ex fragilitate hũana per distractio
nem mẽtis in orõne absq3 actuali intentione ptransitum
fuerit ad id intentio redit dicendo amen. Impetrat ni-
chilominus exauditionem est enim amen exauditionis

Rabanus.

nota et signũ vt̃ Raba. Per hoc q̃ dñs dixerat amẽ si-
gnat indubitãter illis a dño conferri oĩa que rite postu-
lant qui cõditionis adduc seruare pactũ non negligunt
que qdem cõditio est dimittere debitoribus nr̃is de qua
dictũ est hec Raba. O dñe parũ est q̃ dixeri amẽ vi fiat
optando nisi tu dicas amen imperãdo i. fiat. O magnifi
cum et efficacissimũ verbum fiat hoc eñi verbo tu pater
summe in principio. i. in verbo tuo coeterno oĩa creasti.
dixisti et facta sunt hoc etiã verbo nos perditos repara-
sti dicẽte illa sanctissima reparatrice nostra ad angelum
fiat michi fm verbum tuũ. O salutiferum verbum fiat. o
amen. o fiat o verbum oĩpotentie verbum mire efficatie
Eya mi dñe iesu bone verbũ patris cõple tu orõnẽ meã
perfice tu verba mea predictara et in os meũ commenda
ta perfice ea r dic amen dic fiat dic michi sicut dixisti illi
mulieri sirophenisse fiat tibi sicut vis O dulcis amore-
su o dulcis veritas o dulceamen o dulce verbum fiat. fi
at michi fm verbum suum fiat amen. Et secundum q̃ lu-
cas omittit duas petitiones orationis dñice sc3 tertiam
et septimã q2 tertia continetur in duabus precedẽtibus
et septima in sexta. In sanctificatiõe enim anime que pe
titur in prima r in resurrectiõe carnis que petit in secun-
da implet diuina voluntas que petitur in tertia. Uel si
gloriã dei pricipaliter queram⁹ et participatione3 regni
eius que cõtinent in duabus primis petitiõibus bñ vo-
luntatẽ eius facimus r eius volũtas impletur in nobis
qd continet in tertia q2 ad hoc pcipue voluntas dei ten-
dit vt eius sanctitatẽ cognoscamus et cũ ipso regnemus
Siliter septima cõtinet in sexta vt sciat vnusquisq3 se li-
berari a malo cũ nõ inducit in temptationẽ. Sic enim tẽ
ptationẽ nõ inducimur et succũbendo sc3 magis preua-
lemus resistẽdo bene liberamur a malo. Et sic qd mathe
us dicit explicite Lucas cõplectitur implicite. vt autem

Augustinus

dicit aug nõ negligenter pretereundũ est q̃ ex oĩb⁹ his
sententijs quibus nos dñs orare precepit eam potissimũ
cõmendandũ esse iudicauit que pertinet ad remissionem
peccatorũ in qua nos misericordes esse voluit. qd vnum
est consiliũ miserias euadendi In nulla eñi sententia sic
oramus vt quasi paciscamur cũ eo. Dicimus eñi dimitte
nobis sicut et nos dimittimus. In qua pactione si menti
mur totius orõnis nullus est fructus hec aug vnde post
orationẽ subiungitur. Et cũ stabitis ad orandum dimit
tite si quid habetis aduersus aliquẽ vt r pater vester q̃ ĩ
celis est dimittat vobis petã vr̃a. vt ait Criso. Ideo ce-

Crisosto.

lorꝫ r patris meminit vt ex hoc puocet auditore. Nichil
eñi ita deo assimulat sicut iniuriam faciẽtibus ignoscere.
Inconueniens est autẽ si talis patris filius existens fera-
lis efficitur et ad celũ vocatus terrenũ quẽdam r vite hu
ius pprium habet sensum hec Criso. (Si enim dimiseri
tis) nõ retinendo rancorẽ non appetendo vindicta (hoĩ
bus petã eorũ) sc3 in vos cõmissa (dimittet vobis pater
vester celestis delicta vestra. Si aũt nõ dimiseritis hoĩ-
bus nec pater vester dimittet vobis peccata vr̃a) Bene
dicit vestra q2 hec est sola opatio hoĩs et possessio ꝓ petiũ
in malũ eñi potest p se non in bonũ. Ecce lex o homo ti-
bi a dño posita est. Si enim dimiseris dimitteretur tibi. si
non dimiseris nõ dimittetur tibi vt̃ Cypria. Excusatio

Cypria.

eñi tibi nulla erit in die iudicij cũ fm tuam sententiã iudi-

Crisosto.

caberis et qd feceris hoc ipse patieris. vbi et Criso. Post i-
pletã orationis formulã nullius prorsus mandati memi
nit nisi istius certe quo ad dandum nos veniam concita
uit. Ait quippe (Si dimiseritis hoĩbus peccata eorũ di
mittet et vobis pater celestis peccata vestra) itaq3 a no
bis tota hec res sumit exordium futurũq3 de nobis i nos-
tra est potestate iudiciũ. Ne eñi vel irrõnabilis q̃spiam
aut in magno aliquo aut in exiguo delicto de iudicio dei
conqueri posset ipim reum dñm illius fecit esse sententie.
Quemadmodum inquit iuste iudicaueris ita tibi etiã iu-
dicabo Si eñi dimiseris conseruo tuo a me quoq3 eadẽ
gratia cõsequeris Et certe nequãq̃ istud equale est. Tu
eñi remittis cũ ipse quoq3 remissione indigeas deus vero
cum nullius vnq3 idigeat ignoscit. Tu conseruo remittis
deus seruo. Et tu quidem mille peccatorꝫ reus deus ve-
ro ab omni peccato extraneus. Et tñ sic quoq3 abũdan-
tiam ppriе miserationis ondit. Quo nõ igitur digni sup
plicio sumus cũ tali eñi a deo potestate donata ipi salu-
tis nr̃e estimemur pditores. Quẽadmodũ vero ĩ alijs cau
sis vt audiamur rogamus qui nobis ex ipsa quoniam dñi
sumus nõ impẽdimus. Nichil est qd sic dei similis faciat
vt malignis atq3 ledentibus esse placabilem Propterea
ea et per singula q̃q3 verba nos commouens fieri orones
docet dicẽdo pat noster. r c. plurali vbiq3 nũero nos vti
docens vt pxim⁹ per cũcta placatiõe vestigiũ qdem ĩ no
bis iracũdie relinquam⁹. Nõ si vnius diei saltem velle-
mus nostra peta dinumerare tunc optime disceremus q̃-
torꝫ rei essemus malorꝫ. Quis igitur vestrũ in oratiõe nõ
habet desidiam. Quis non superbie est inflatus tumore.
Quis nõ ianis gl'a aurula ventilat⁹ Quis nõ de frẽ detra
xit. Quis nõ cõcupiscentia admisit malignam vel impu
dicis oculis aspexit. Quis non inimici cum passione aut
ini recordatus est. Quis non emuli sui aut cruciatus est
prosperis aut delectatus aduersis. Ueruntamen tot ac
talium peccatorum compendiosam nobis ac facilẽ de⁹
viam liberationis dedit totiusq3 laboris alienam. Quis
enim labor est fratri indulgere merenti. Labor quidem
in retinendo nullus in retinendo vero inimicitias ma-
ximus. Siquidẽ iracundia liberari magnam menti red-
dit quietem et valde hoc est facile volenti. Sufficit velle
tantũ et oĩa continuo peccata deleta sunt. hec Crisosto.

Augustin.

Igitur vt ait aug. amplectẽda est hoĩ tam benigna cõdi
tio vt dimittẽdo delicta aliena diluat sua. Nam fm eun
dem multa sunt elemosinarũ genera quas cum facimus
adiuuamur vt dimittant nobis peccata s3 ea nichil ma-
ius est q̃ cum ex corde dimittimus qd in nobis q̃sq3 pec
cauit nec simus pigri ad dimittendum alijs. q̃ enim vt

Crisosto.

ait Criso. remisit proximo se prius q̃ illũ de reatibus li-

Gregori. berauit vñ z greg. Si cogitauerimus q̃ñ non ei qui con tristauit nos sz nobisipsis largimur cito dimittere in⁹ venenum ire. Ad dimittendũ autez alijs necesse est frenare iram que frequenter nos stimulat ad vindictam vñ aug. Augusti. Fratres mei exercete vos quãtũ potestis ad exhibendam mansuetudinem etiam erga inimicos vr̃os. Frenate iram que vos stimulat ad vindictam. Si vindicare te vis de inimico tuo ad ipsam iram te conuerte q2 ipsa est inimica tua q̃ occidit aiam tuã. Oraturus es deum venturus est hora vt dicas pr̃ noster qui es in celis venturus es ad illuz versum dimitte nobis debita nostra. Quid sequitur. Sicut z nos dimittimus debitoribus nr̃is ibi illa inimica stat contra te. Sepit viam orõnis tue. Murũ erigit et non est qua transeas. Non seuias contra inimicum tuum in istã seuias. Melior est qui vincit iram q̃ʒ q̃ capit ciuitatem. Non potes illã interimere potes istam reprimere. Si fortis es iram vince et ciuitati parce hec Augustinus.

Oratio.

Pater nr̃ excelsus in creatõne suauis in amore diues in hereditate. Qui es in celis speculum eternitatis corona iocũditatis thesaurus felicitatis. Sanctificetur nomen tuuz vt nobis sit mel in ore. cithara in aure deuotio in corde. Adueniat regnum tuum iocundum sine permixtione tranquillum sine perturbatione securum sine amissione. Fiat vol. t. si. in celo et in terra vt omnia que odis odiamus q̃ diligis diligamus q̃ tibi placent impleamus. Panẽ nostrũ quotidianũ da nobis hodie scz doctrinalem penitentialem virtualem. Et dimitte nobis debita nostra quecunqz ptra te cõmisimus aut contra pximos vel cõtra nosmetipos. Sicut et nos dimit. debt. no. qui nos offenderunt verbis vel in psonis aut in rebus. Et ne nos indu. in temp. mundi carnis demonis. Sz libera nos a malo presenti preterito et futuro. Amen.

De non thesaurisando in terra sz in celo. Ca. xxxviij.

Ma. vj. z luce xij

Einde docens per

fectum cõtemptũ terrenoꝝ ꝓpter deũ ponit ꝓhibitõnem de collocando thesaurũ in periculo ne scilz thesaurisemus (in terra vbi erugo) i. eris rubigo consumit et in hoc tangit corruptio diuitiarum artificialium vt auri et argẽti ac ceteroꝝ metalloꝝ (et tinea) i. vermis (demolit) et in hoc tangit corruptio diuitiarum naturalium vt bladi vini vestimẽtorũ z cõsimilium (vbi fures effodiunt et furant) hoc dicit propter lapides preciosos qui licet nõ possint rubiginari nec a vermibus corrodi tam possunt a latronibus tolli. Sed ve nobis q2 totum contrarium facimus vñ Criso. Quid dicam de illo mandato quo iubemur non thesaurisare super terras. Crisosto. Quod forte quidẽ faciũt pauci. Ceteri vero q̃si econtrario audierunt prece pturne q̃si dictũ sit ad eos thesaurisate omnimodis super terras ita relinquentes celuz adherent terre et insaniunt erga pecuniam congregandã hec Criso. Deinde subdit admonitionem de thesauro reponendo in tuto vt scz thesaurisemus in celo vbi nec erugo demolitur q2 ibi nulla vetustas nec tinea quia ibi nulla passibilitas et vbi fures non effodiunt nec furantur quia ibi nulla violentia vel fraus. Excellentissimus modus thesaurisandi est q̃ñ bõa tp̃alia et trãsitoria in pios vsus consumuntur et sic in bona spiritualia et eterna et ꝑ consequens incorruptibilia commutãtur. Nõ ergo thesaurisemus in terra emolumenta terrenorum vbi recõdita deficiũt z pdũtur z vñ sumus exituri sz in celo premia meritoꝝ vbi recondita ꝑficiũt z seruant z vbi sp̃ sumus mansuri. vñ hiero. Stulticia est illic thesauꝝ reponere vñ deHieroni. Gregori. exiturus es et illuc nõ pmittere vbi sp̃ victurus es. Illuc ergo sbam tuã colloca vbi patriã habes vñ et gregori⁹. Iusti hic edificare et thesaurisare negligunt vbi peregrinos et hospites se esse cognoscunt nam quia in proprijs gaudere desiderãt in alieno felices eẽ recusent vnde cris. Crisostom⁹. Qui enim collocat thesauros in terra non habet quod speret in celo. Ut q̃d ergo aspiciet in celũ vt nichil repositũ habet hec Cris. Quia vero vnusquisqz illuc ꝑuenire desiderat vbi suas diuitias reconditas esse cognoscit beatus est qui diuitias suas in celo reposuit vt sp̃ ibi mentẽ habeat sempqz illuc omnibus viribus desiderio tendat q2 vt subdit (Ubi est thesaurus tuus) i. res a te amata z desiderata ibi ẽ cor tuũ z affectus tuus. Necesse est enim vt q̃ precessit dilectõis thesaurus illuc z cogitatõis seq̃t affectus nã scd̃m aug. amor ẽ aĩe pondus portans eaz q̃cunqz ipse fertur z aĩa verius ẽ vbi amat q2 vbi animat. Augustinus vñ Fulgentius. Ut ergo in celis thesaurisemus celestia Fulgentius. diligam⁹. Uis nosse vbi thesaurisas attẽde quod amas vis nosse quod amas attende quod cogitas. Ita fiet vt thesaurum tuum ex tuo amore cognoscas et amorem tuum iudicio tue cogitatõis intelligas et ideo vt dicit gre. Gregorius in tot partes cor diuiditur q̃t sunt ea q̃ diligũt vñ z cris. Crisostom⁹. Ne thesaurisaueris thesauros in terra tineis z vermibus et furibus ea ꝓgregas. Stãũt z hec effugeris nocumenta z nichil boꝛuz erit in seruitutẽ redactũ esse cor tuum z affixum esse inferioribus oĩno nõ effugies. In seruitutem redactum esse intellectũ egritudine hac multo difficilis ẽ q̃ʒ habitare carcerem nõ paruam sustinebis iacturã inferioribus affixus et seruus ꝑ libero factus et a celestibus bonis cadens z nil excelsoꝛuz cogitare potẽs ꝓpter hoc et gentiles non credunt his q̃ a nobis dicunt de actibus enim nõ de sermonibus nr̃is futuroꝝ volunt hr̃e documentũ. Nũc vero cum videãt edificari a nobis splẽdidas domos agros emi balnea atqz hortoꝛuz amenitates parari nolunt credere q2 ad alterius nos vitis ꝑfectionem pararemus. Si eni inquiũt veꝝ esset istud videntes prorsus cũcta q̃ possidẽt illuc profecto premitterent. Hec igitur cõsiderãtes vincula tanti abrumpamus erroris. Qui enim pecunie seruit et p̃ñtibus cõpedibus stringitur et futuris paratur. Qui vero istius cupiditatis immunis ẽ vtraqz libertate potietur. Quam vt consequamur grauissimũ auaricie conterentes iugum ad celi fastigia subleuemur hec. Crisosto vnde et Ansel. vt sileat Anselmus tibi mundus omnis amor carnalis sordeat. Nescias te esse in hoc mundo quoniam ad illos qui in celo sũt z deo viuunt tuum transtul isti ꝓpositũ. vbi ẽ thesaurus tu⁹ ibi est z cor tuum noli cuz argenteis simulacris villi marsupio tuo tuum includere animũ q̃ nunq̃ʒ cum nummoꝝ pondere poterit transuolare ad celum hoc autez fm hieronim⁹. Hieronim⁹. ro non tm̃ intelligendum est de thesauro pecunie sed vniuersaliter de cunctis voluptatibus ac possessionibus zc. Gulosi deus venter est luxuriosi thesaurus epule sunt lasciui ludicra amatoris libido amari pecunia et sic intelligendum est in alijs huic enim ceruit vicio vnusquisqz q̃ vincitur et ibi habet coꝛ vbi thesaurum. et ad hanc conuersionem cordis ad amorem passionum et rerum huiõi sequitur auersio a deo. Si ergo in celo est mundum ẽ q2 munda sũt celestia. Si autem in terra volutatur ad est si quid agat vt terrena consequatur. quõ mũdũ ẽ. vñ. Aug. Augustinus Sordescit aliquid cum inferioꝛi nature miscetur q̃uis in suo genere non sordidetur. q2 ẽt de puro argento sordidatur auꝝ si misceat ita z aĩmus nr̃ terrenoꝝ cupiditate sordescit q̃uis terrena in suo genere munda sint. Igitur vt ait Richar. quecunqz in mundo concupiscis. quicũqz in mundo metuis impende libenter pro libertate cordis Richardus. q2 vt dicit aug. totũ mundũ debet ꝓtemnere quisibt thesaurisat in celo. ¶ Et ne timor surrepat diffidentie habẽdi vite necessaria consequenter excludit diffidentiã q̃ nasci posset ex conditione propria dicens (Nolite timere pusillus grex) i. congregatio humilium (quia cõplacuit patri vr̃o) celesti (dare vobis regnũ) nõ quidem ob merita vestra sed ex mera liberalitate et bonitate sua diuina. Quasi diceret. Ex quo regnum celorum paratum est vobis parum debetis curare de terrenis. Non enim de vi

te necessarijs debet diffidere cui regnū vite pmittitur ī quo oīs sufficiētia habet. Dicitur aūt grex propter fidei obedientiā pusillus propter voluntarie paupertatis z humilitatis deuotionē qua puenitur ad celestis regni possessionē. Uel pusillus dicit grex electoꝝ respectu maioris numeri reproboꝝ qꝛ pauci erant fideles respectu infideliū et pauci sunt electi respectu reproboꝝ. Utinam et ego merear de illis paucis vel minim⁹ esse z cum eis regnum pcipere. Peruenitur etiā ad regni opulentiā p cōsilioꝝ superogationē quibus itur ad perfectionē. z ideo subiungit dicēs (Uendite que possidetis) etiā necessaria: z date elemosynā: que ad idez regnum est via: facite vobis sacculos: id est repositoria bonoꝝ z loca ad reponendū mercedē elemosynarū vraꝝ: que nō veterescunt: et deficiūt. s. reponēdo elemosynā in manus pauperum qui vobis p hostes z fures trāseuntib⁹ pecuniā vestram vsqz ad locū tutū portēt ne eā amittatis: thesaurum nō deficientē in celis: z eternis qꝛ merces elemosyne ī eternum manet in celis. Nam fructus elemosyne auget merita que sunt thesaurus indeficiens ī patria. Et si per elemosynam habemus in celo thesaurū meritorium ibi cor nostrum suspiret z expectat thesaurum premioꝝ. Deinde docet eos de oculo simplici habendo qð attēdere debemus in omni opere nostro. vñ ait. (Lucerna corporis tui est oculus tuus) Hic est locutio metaphorica qꝛ corpus morale hic accipitur pro cōgerie operationuz. sicut corpus materiale est quedam aggregatio mēbroꝝ diuersorū. et ideo sicut oculus materialis regit totū corp⁹ materiale z dirigit mēbra ad operandū sic oculus moralis scꝫ intentio regit totum corpus morale et dirigit varias operationes in finē. Ideo subdit (Si oculus tuus fuerit simplex) id est intētio tua recta sine plica simulationis z erroris (totū corpus tuū lucidū erit) i. cōgeries operationū tuarū erit bona et meritoria etiā si nō ita hoībus videatur dū tñ operatiōes sint bone de genere vel saltē indifferētes z licite aliter nō caderēt sub recta intētiōe. vñ seneca. Nichil interest quo aīo facias qð viciosum est fecisse qꝛ facta cernuntur animus nō videt (Si autē oculus tuus nequā fuerit) i. intentio puersa (totū corpus tenebrosum erit) i. cōgeries operationū obscura per pctm̄ et mala etiā si operatiōes sint bone de genere z hoībus videant: recte qꝛ opus bonū de genere efficitur malū ex puersa intētione. Uide ergo ne intētio tua sit peruersa qꝛ per hoc corrūperētur oīa bona: Si enī lumen qð in te est tenebre sint: id est si actio bona de genere que est qsi qddā lumen efficitur mala ppter defectū intētionis bone: ipse tenebre quāte erunt: quasi diceret multo magis qꝛ actio mala de genere que est quasi quedā tenebre si cū hoc superueniat intētio mala est multo deterior ꝙ prima. Quādo enī que per se mala sunt etiam cum mala intentione fiūt tunc duplex obtenebratio est z praue intētionis z praue operationis. Non ergo qd quisqꝫ sed quo aīo faciat cōsiderandū z primo circa puritatē intētionis laborādū est qꝛ sine ipa opus sequēs nichil valet. Itaqꝫ si bonū bona intētione feceris nō habens in tua ꝯsciā aliquā partem tenebrose cogitatiōis illuminatur etiam sacrū tuū qualemcūqꝫ exitum habuerit z illuminabit te. i. splendidum et fulgidū reddet. z hic per splendorē grē z in futuro splēdore glorie. Et si bene alicui puenīat ꝙ tu nō recta z mūda intentione facis quō tu feceris tibi imputatur nō quō illi prouenerit. Igitur caue ne ipa cordis intentio que lumen est aīe vicioꝝ caligine fuscetur vt oculus simplex totū corpus faciat lucidū quaten⁹ quicqd feceris facias ppter deū z ad locum vñ exeūt gratie redeant vt iterū fluant. Et qꝛ aliquis cupiēs asseqⁱ terrena z celestia posset dicere ꝙ recta z simplex pōt esse intētio vt quis agat et ppter tpalia z ppter deū bona q̄ agit hoc remouet exēplo duoꝝ contrarioꝝ dñoꝝ qꝛ (nemo potest seruire duobus dñis) scꝫ cōtrarijs z disparatis z nō subalternatim positis. Nam vt ait beda. nō valet simul transitoria z eterna

Seneca.

Beda.

diligere. Et vt dicit aug. Unus oculus nō potest videre in celo z in terra. vñ et cyprian⁹. Mundi amor z dei pariter in vno habitare nō possunt. quēadmodū oculi celum et terram nequaꝙ̄ cōspiciūt. Sicut aūt dicit phūs ī libro de aīalibus. Aues claudūt oculos cū palpebra inferiori aīalia vero grossa cum palpebra superiori. Per aues intelliguntur viri spūales qui ad inferiora z terrena oclos claudūt p aīalia vero grossa intelligunt viri mūdani qui habēt oculos clausos ad celestia z apertos ad terrena et secularia. fm Cris. duos dños dicit qui cōtraria iniūgūt plures aūt idē iniungētes nō sunt plures sed vnum. Nā concordia multos facit vnum. Isti dñi quibus nō potest simul seruiri sunt vicia z virtutes celestia z terrestria de⁹ et dyabolus. caro et spūs. nam ad cōtraria trahunt et cōtraria iniūgunt et ideo cōsequēs est vt vnum deserat z alteri obtemperet. Uñ quasi declarando subiūgit: non potestis deo seruire z māmone: Māmona māmone syriace dicitur diuitie latine z mā̄mon māmonis nomē est demonis qui preest diuitijs z temptat de vicio cupiditatis nō ꝙ in eius ditione sint diuitie vt dare eas possit vel auferre nisi qñ deus permittit sed ꝙ his vtatur ad decipiendum z irretiendū hoīes laqueis quos in diuitijs pretendit. Et licet homo nō possit seruire deo z diuitijs potest tñ seruire cū diuitijs. Diuitijs enī qui seruit illi vtiqꝫ seruit qui de cupiditate diuitiarū temptat z decipit Ille autem diuitijs seruit qui eas propter se z vt finem vltimuz diligit aut q̄ eas cupide acquirit vel auare retinet z vt seruus custodit. Ille aūt qui in opibus pijs diuitias expandit nō seruit diuitijs sed magis diuitie seruiunt ei qꝛ eas distribuit vt dñs et eis vtitur ad opera virtutū sicut instrumētis. Nam fm amb sicut diuitie sunt impedimēta in probis ita probis sunt adiumenta virtutis. vñ Criso. Duo ergo sunt nobis dñi ꝓpositi deus z māmona id est dyabolus q̄ māmone est auctor. Ille nos ad miam puocat hic ad auaritiā. Ille ad vitam hic ad mortē Ille ad salutem hic ad perditionē. Cui de duob⁹ optēperare debemus. Ei vtiqꝫ q̄ nos ad vitā inuitat nō ei q̄ nos trahit ad mortē. Quid enim terribilius est ꝙ̄ si propter pecunias a xp̄i seruitio dicamur excidere. vel desiderabilius ꝙ̄ si despectu pecuniarū tota illi possumus mente z dilectōe puingi hec cris. Et cū nullo modo possit qs duob⁹ dñis seruire multi tamē fatui conantur ptra hanc impossibilitatē siles illis de quibus in libro regū dicitur. ꝙ fuerunt gentes deū timentes et nihilominus ydolis seruientes. Et sciendū ꝙ diligere diuitias propter se z deū ppter se et vtrunqꝫ vt finē vltimū vt in hoc seruus vtriusqꝫ dicat est impossibile. licet possit vnū in ordine ad aliud appetere. puta diuitias ppter deū. Actio ḡ corporalis pōt referri ad finez tpalē dūmodo postea illud tpale referatur ad deū. Si aūt ī actionibus finis primus ponatur deus et finis vltimus temporale puersissimū est. Quecūqꝫ enī res ppter aliud aliqd queritur iferior est ꝙ̄ id ppter qð queritur. vñ bñ licet ꝯstituere duos fines s. tpalem z eternū. et finē sub fine ponere. vt illud quod est eternū finis vltimus sit. quia vna intētio multos actus informat. Diuersi vero fines quoꝝ vnus sit ad aliuz referibilis non sunt faciendi. ¶ Post hoc concludendo inducit. vt de victu et vestitu que necessaria sunt non solicitemur loquens ad discipulos suos quos specialiter ad mundi contemptum inuitat. hec enī specialiter dicuntur aplis eorūqꝫ successorib⁹ et ceteris omnibus qui ad summaz perfectionis culmē attigere cupiūt nā talibus nulla terrenorū bonorū sollicitudo est qꝛ habentes victū z vestituz his contenti sunt. Hec oīa dicuntur hic ad tollēdū a predicatoribus euāgelij sollicitudinē supfluā de necessarijs. quantū ad presentē vitā. Uñ ne dicerēt q̄liter poterimus viuere si omnia abiecerimus idcirco īferendo intentuz suuz ex pmissis subiungit. (Ideo dico vobis ne solliciti sitis) sollicitudīe superflua z īordinata (aīe vrē) i. vite aīali. q̄ cibo sustētat (qd manducetis) vel bibatis

August.

Cyprian.

Crisosto.

Amb.

Crisosto.

(neqȝ corpi vestro qd induamini) Quasi diceret. Si vul
tis deo seruire optet renūciare mammone in nimia tpa
lium solicitudine nō ait ne laboretis ne curetis ne quera
tis de cibo aut potu aut vestimento sed ne solliciti sitis vt
vitiosam solicitudinem prohibeat que mentem pertur-
bat et ab eternis retrahit seu reuocat et vt necessariū cō
cedat vnde beda

Beda

Precipitur nobis ne soliciti simus qd
comedamus et quia sudore vultus preparamus nobis
panem labor exercendus est solicitudo precauenda vīr
cris.

Crisosto

Non enim solicitudinibus spiritualibus sed labori-
bus corporalibus acquirēdus est panis q laborantibus pro
premio diligētie deo prestāte habundat ꝛ negligētibus
ꝑ pena deo faciente subducit. Item non ait. Vt mandu
cetis vel bibetis aut induamini sed quid manducetis vl
bibatis aut induamini manducare namqȝ ac bibere ꝛ in
dui necessarium est ad sustentationem nature. solicita-
re vero circa sumptuositatem vl delectationē ad vitiū ꝑ
tinet gule aut vane glorie vel etiam auaricie. Vbi scdm
bedaȝ videtur argui qui spreto victu et vestitu cōi lautio
ra sibi vel austeriora pre his cum quibus vitā ducunt ali
menta vel indumenta requirūt.

Beda

Spūaliter ḡ in māduca
tione possumus intelligere gulosos in idutōe vane glo
riosos in vtroqȝ auaros vl alibi. Erat quidem diues in
quo cupiditas q induebat purpura et bysso in quo vani
tas et epulabatur q̄tidie splendide in q gulositas. Nolī
ḡ quicūqȝ es qui mūdi gloriā spreuisti ac deo seruire ele
gisti noli inqȝ solicitus esse vite tue de victu et vestitu qr
vanum est ꝑ his esse solicitum. Vnde confirmat speȝ no
stram dūs primo de maiori ad minus descendens ꝛ pro
bat a maiori neminem esse solicitum circa hmōi. Si enȝ
maius donabile dat ex amore et minus dabitur saltē in
necessitate ȝ deus dedit nobis maiora beneficia scȝ aīaȝ
ꝛ corpus ḡ dabit et minora .s. victū et vestitū. Non enim
aīa ꝑpter escam creata est nec corpus ꝑpter vestimentū
ȝ magis ecōtra est factū id nō sit solicitus animus ne ꝑ-
cipiat qd ꝑpter se creatum est. Vnī criso.

Crisosto

Nisi deus vellet
cōseruare qd est ipm non creasset qi vero ipse constituit
vt aīa cibo ꝛ corpus indumento ꝯseruet id ipse vtrumqȝ
tribuit hec cris. Qui ergo dedit sine solicitudine nr̄a vi-
tam dabit sine solicitudine nr̄a superflua etiam illud vit
regat vita fatuus est ergo qui ꝑpter minus scȝ escaȝ aut
vestimentum perdit malus saiaȝ vel corpus. ¶ Deinde
ꝑbat singulariter de vtroqȝ scȝ cibo et vestimento. Et ꝑ
mo de cibo de quo confirmat spem nostram a minori ad
maius ascendens et ex minori maius persuadēs. Et po
nit exemplū de irrōnabilibus creaturis .s. volatilibus ce
li .i. aeris in quo volitant qr (nō serunt neqȝ metūt) scȝ ad
cibum acquirendū (neqȝ ꝯgregāt in horrea) .s. ad ꝯseruā
dum (ꝛ pater celestis pascit illa) ꝑpter hoīes sine solici-
tudine eoꝝ magna ergo multo magis pascit homīes qui
sunt cariores sine solicitudine eoꝝ superflua. Rationale
enī animal (sicut et homo) maioris est ponderis ꝛ precij
coram deo q̄ irrōnabilia sicut sunt aues qr aīalia facta
sunt ꝑpter hominem finis autem est nobilior his q sunt
ad finē. Sicut ergo deus pascit aues cū solicitudine con
uenienti sue nature sic pascit homines cum solicitudine
conuenienti eoꝝ nature que est scdm regulā rōnis recte.
si tñ ea q precipit studeāt implere. Qr sicut natura auiū
est predicto mō viuere sic natura hoīs est viuere scdm di
ctamen rōnis recte ad qd sequit ipsum debere solicitari
solicitudine moderata ad querendū ea q non dedit sibi
natura vt cibum et vestimentum necessariū Vnī nō dicit
de auibus non volāt ad grana ꝛ ad pascua qr nō ꝑhibet
laborem et ꝑuidentiam ȝ sollicitudinē ꝛ auariciam. Vbi
cris.

Crisosto

Oīa volatilia fecit deus ꝑpter hoīem. hoīem aūt ꝑ
pter seipm. Si ergo aīalibus ministrat ꝑpter hoīeȝ quō
non hoī ministrat ꝑpter seipm. ¶ Deinde ꝑbat de vesti-
mento et ponit duplex exemplū primū est de eo qd ē in
tra hoiem magnitudine corpis quā dat deus sine solici-
tudine ipsius qd ex hoc ptȝ qr quātūcūqȝ aliqs sollicitet
de augmentatione sua nō (pōt addere ad staturā suā cu
bitum vnū) Cū igit vestimētū ꝯperat maius vel minus
scdm quantitatem corpalē ꝛ quātitas dat ei sine solicitu
dine sua ꝑ ꝯ͂ns vestimentū cōueniens dabitur ei sine soli
citudine sua supflua. Scdm exemplum sumit ex eo qr est
ꝯtra hoīem .s. ex terrenascētibus vt lilijs ꝛ herbis qr sine
sua solicitudine crescunt et scdm suam quātitatem a deo
vestiuntur ꝑpter qd dicit (nō laborāt) ad ordinādum se
coloribus (neqȝ nent) .i. filant ad faciendū sibi vestimētū
ꝛ tñ optime vestiuntur dei ꝑuidentia tam preciosis colo
ribus induta. Ipse enī color operimentū est florꝝ q oīs
excellit colores vestium et regale excedat ornamentum
Quod ꝑbat qr salomon licet fuerit rex potentissimus tñ
non fuit ita bñ vestitus qr licet ars imitetur naturam tñ
opera artis nō assequūtur ꝑfectionez operū nature. Vnī

Hieronim⁹.

hiero. Et reuera qd sericum que regum purpura que pi
ctura textricum pōt floribus comparari. Quid ita rubet vt
rosa. Quid ita candet vt lilium. Viole vero purpuram
nullo mō superari murice oculorꝫ magis q̄ sermonum
iudiciū est vīr ꝛ cris.

Crisostom⁹.

Cur vero tanto etiam herbas deco
re vestiuit vt suā scȝ sapiam demōstret ꝛ supabundātiā
virtutis vt vndiqȝ eius gloriā discamus. Non enī soli ce
li enarrant gloriā dei .ȝ et terra hec cris. Et ex hoc con-
cludit qr deus sufficienter vestit hoīeȝ absqȝ solicitudine
supflua dicens (Si aūt fenū) .i. herbā (agri qd hodie est)
.i. in ꝑtū (ꝛ cras in clibanum mittit) .i. in furno mittitur
seu ponitur qr in quibusdam terris loco lignorū vtūtur
stipulis et talibus ad calefaciendum furnū deus sic pul
cre et varijs coloribus et formis vestit ꝛ venustate ador
nat (quanto magis vos minime fidei) scilicȝ sine solicitu
dine supflua vestiet. Quasi diceret. Si de floribus qui
nati sunt tm̄modo vt videantur et pereant tantam deus
curam gerit quātomagis de hominibus quia ad ymagi
nem dei sunt facti et ad eterna vocati. Vocant autē eos
qui nimis solicitantur modice fidei qr ex defectu fidei ꝑ
cedit talis solicitudo superflua non autem solicitudo rō
nalis et moderata secundum glosam sancti nō immerito
auibus comparantur q nichil in mundo habētes nec labo
rantes sola contemplatōe terrena despiciunt celestia pe
tunt iam angelis similes. Ecce qr commendantur in san
ctis tria .s. pauptas volūtaria qr nichil habētes contem-
plationis quies siue ociositas sancta qr non laborantes
mentis eleuatio ad superna qr eterna petunt. Per vola
tilia ergo celi intelligi possunt viri contemplatiui qui nō
serunt neqȝ metunt neqȝ congregant in horrea se negō-
tijs secularibus implicando ꝛ dominus pro eis sollicita-
tur necessaria ministrando. Per lilia vero agri intelligi
possunt vere casti quia propter candorem mundicie ꝛ ꝑ
pter odorem virtutis in quibus crescunt non tam suo la
bore q̄ dei dono qui consideran di sunt ad laudandum ꝛ
imitandum ꝛ incremento et inquiete sancte contempla
tionis et in decore honeste conuersationis. Ex his ergo
instructi non diffidamus de necessarijs qr tempore opor
tuno deus prouidebit nobis de illis si tamen ea que pre
cipit faciamus. Si enim de tēporalibus diffidimus quō
eterna sperabimus. Fides famem non timet Modica fi
des que nec de minimo certa est nedum eterna speret q
intelligit quid est homo non desperat de deo qui autem
desperat de deo nescit quid est homo qr deus in homie
ꝛ hōin deo. De creatore desperat qui in creaturis spem
ponit. Igitur vt ait ansel non te futuri tpis sterilitas ter

Anselmus

reat non future famis timor mentem tuam eijciat sed ex
ipso tota fiducia tua pendeat qui aues pascit et lilia ve-
stit Ipse sit horreū tuum ipse apotheca ipse marsubium
tuum ipse diuitie tue ipse delitie tue solus sit tibi omnia
in omnibus. Et ponit hic dūs tria bona q deus homini
dedit scȝ aīam corpus et res. Aīa debet subijci superiori
scȝ deo et sibi obediendo ꝛ corpus suo superiori .i. aīe sibi
obtꝑando et res suis superioribus .s. deo vt pauperibus
distribuantur et aīe vt discrete diligant ꝛ corpori vt sibi

necessaria ministretur. Sed istum ordinē puertunt diuites qui nō subiiciūtur deo qr paupibus nihil tribuūt nec aīe qr res iniq̄ue diligūt nec corpori qr illud fatue afficiunt. ¶ Deinde ad inculcandū artius qd supra dictum est repetēs subiungit. (Nolite ergo soliciti esse dicētes quid māducabimus aut qd bibem⁹ aut quo operiemur) scdm

Crisostom⁹.

Criso qr dicit nolite soliciti esse nō idē est qd nolite operari sed nolite rebus mūdanis mēte affligi cōtigit eniz aliquē operantē nichil solicitum esse. Et fm eundē. si pro necessariis nō oportet esse sollicitos qua pena digni erūt qui pro superfluis nō dormiūt ⁊ aliena rapiunt. Nolite inquā de his sollicit esse (Hec enī oīa) scz ad victum et vestitum pertinētia (gentes) i. gentiles (inquirunt) cum sollicitudine nimia ⁊ viciosa que diuinā puidentiam circa actus humanos negantes circa talia immoderate sollicitantur quoꝝ videlz erga p̄sentem vitam studium oīne consumit quibus nulla prorsus cura est futuroꝝ nec confidētia de promissione eternoꝝ. Uel (hec oīa gētes) id ē hoīes mūdani cum sollicitudine immoderata et nimia (inquirūt) qr magis bona p̄ntia q̄ futura querunt ⁊ ideo talis sollicitudo facit eos infidelib⁹ similes. Quid ei amplius habet fidelis a gentili cuius infidelitas aīm sollicitat ⁊ curis huius vite fatigat. Sz heu multi ex nobis ca que mūdi sunt magis q̄ gentes inquirūt. Uos ergo hec querere nō est necesse querere inquā cū sollicitudie (Scit enī pater vr̄) qui viscera nō claudit bonis filiis (qr his oībus indigetis) scz in via necessariis sine his enī neqz viuere neqz deo seruire potestis que vtiqz ip̄e dat nisi infidelitas vestra auertat. Quis nō est pater pius q̄ non tribuit necessaria filiis indigentiam sibi notam patiētibus. Et qr pater est vult. ⁊ qr celestis potest. si aūt pōt ⁊ vult sine dubio donabit qd nobis expediat ad salutem. vñ Raba.

Rabanus.

Quis rex militibus deuotis debitam nō procurat alimoniam. Quis dominus famulis suis nō ministrat cibaria.

Crisostom⁹.

Quis pater nō dat filiis alimentū. vñ Criso. Non dixit nouit deus sz nouit pater vester vt eos ī maiorē spem ducat. Si ei pat est ⁊ pat talis nō poterit despicere filios in vltimis malis cū vtiqz neqz hoīes p̄res existētes hec sustineant. Est enī oīno clarū qr deus naturam ipsam nouit ⁊ eius creator existit. q̄qz illaz talē formādo creauit indigētiā quoqz ei⁹ magis p̄spiciat q̄ tu ip̄e qui eiusmōi necessitatibus coartaris nam ipsi vtiqz sic placuit vt hanc indigentiā natura pateret. Nequaq̄ ei it ergo contrarius in his quibus ei opus esse decreuit necessariarū eāꝝ rerū perceptiōe fraudabit. hec criso. vñ etiā aug. Scit celestis medicus qd nobis datur⁹ est ad p̄solationem quidue subtracturus sit ad exercitationē nō enī hō iumento suo cibaria subtrahit sine cā. Si g̃ scit vt dictū est ⁊ vult qr pat est pōt qr oīpotens. ergo nec est timendū qn puideat nobis hec aug. Notandum autē qr ex pluribus causis aliq̄n patimur penuriam in vite necessariis. Prima est ex merito pctoꝝ nroꝝ. Scda est causa exercēde virtutis. Tertia ē ex importunitate nr̄e auaritie nimia nāqz sollicitudo ne deficiāt necessaria facit vt aliq̄n deficiant. Quarta est humana sup̄fluitas. dignū ē eī qui sup̄flua querim⁹ vt aliq̄n necessariis careamus. Quīta est abusus tp̄alium q̄ enim creatura dei abutit dignū est vt aliq̄n ad necessitatē ei tollatur. Sexta est ingratitudo. dignū enī est qr bñficiis dei priuet q̄ ingrat⁹ extitit. Septima cā est vt credam⁹ deū nobis p̄bere tp̄alia ⁊ non esse a nobis vel ex debito nobis tribui a deo. eā enī subtrahendo ostēdit qr ip̄e sit dñs. Prohibet ergo dñs sollicitudinē diffidentie ⁊ timorem sed promittit sollicitudinē prouidētie ⁊ laborem. Prohibet sollicitudinē deordinatam ⁊ superfluā per quam impediūtur ⁊ postponūtur bona sp̄ualia sed p̄mittit sollicitudinē moderatā ⁊ necessariā fm regulam rōnis recte cū sit pars prudentie. aliter sequeret qr hō tēptaret deum si expectaret ab eo oīa necessaria omittēdo qr debet fieri circa hec via hūana. Igit cū duplex possit ē amor rerū tēporaliū. s. respectu sup̄flui vel respectu necessarii contra primū prohibet dñs thesaurisationē. contra scdm prohibet p̄focantē sollicitudinē. ¶ Ubi notandum qr triplex est sollicitudo. Prima est nature q̄ veriꝰ labor ⁊ cura dicitur. prudētie q̄ hoīe ne deū tēptat cōceditur vt tñ deus oībus p̄ferat. Unī ⁊ ade dictū est in labore ⁊ sudore vult⁹ tui vesceris pane tuo ⁊ dñm loculos habuisse p3 ex euāgelio. Scda est culpe qr cōsistit in quantitate rerum cū supra necessitatē acquirunt. ⁊ hanc sollicitudinē parit et comitat auaritia. in qualitate etiā ⁊ lauticia rerum quaz contrat luxuria inutinus q̄z anxia necessarioꝝ puisione ex q̄ sequit sp̄ualiū negligētia ⁊ hec sollicitudo oīno prohibet qr viciosa iudicat. Tertia est grē que cōsistit ī operib⁹ iusticie ⁊ proximi cōpassione. vñ apls. Instātia mea quotidiana ⁊ sollicitudo oīm ecclesiarū. hec sollicitudo precipitur qr ad caritatē ptinere dinoscitur. Prima est tolerabilis secūda vituperabilis tertia commendabilis. Tandē cōcludit de q̄ debet hō esse sollicit⁹ qr de eternis nō de terrenis. Et implicat hic triplex bonum scz celeste sp̄uale ⁊ tēporale. Primū est bonū glie scdm grē. tertiū fortune. Primū est maximū scdm minus tertium minimū. Ideo p̄mū debet eē in intētione sicut p̄miū. scdm in opatione tanq̄ meritū. terciū in adiectiōe tanq̄ sustētamentū. Ita inquit nolite esse sollicti circa tp̄alia querenda sz primū intetione ⁊ affectione at precipue p̄ oībus aliis ⁊ p̄incipaliter tanq̄ beatitudinē oīm actionū ⁊ vltīmū finē q̄ est p̄ se appetibile (querite regnū dei) i. vitā eēnam ⁊ celestia bona ⁊ ne sit error in querendo. scdo tanq̄ rectā viam ⁊ id per qd mereť obtineri regnū dei q̄rite (iusticiā) dei sequēdo eius p̄cepta etia iusticie opa. et tertio ad vite necessaria vobis (hec oīa) s. tp̄alia quoꝝ vniuersitatē in trib⁹ posuit. s. ī cibo potu ⁊ vestimēto (adiicient) scz (vobis) coopantib⁹ ⁊ collaborantib⁹ ac sollicitudinem mō hītib⁹ qr sicut ppē mala opa tructꝰ ťre subducit hc propter bona opa adiicit. Uerūtñ si p̄ntia subtrahunt ad exercitationē est ⁊ p̄batiōnē ac etia perit⁹ subtracta mortirū p̄merent coronā si vero dant ad p̄solationē est ⁊ grāz actionē qr diligētibus deū oīa cooperant in bonū scit eī medicus celestis quid magis expediat nobis. Igitur qr primū relatiue dr ad scdm patet qr nō excludit sollicitudinē oīno circa necessaria vite sed ostēdit qr principaliter debem⁹ sollicitari de sp̄ualibus ⁊ scdario de tēporalibus que tp̄alia adiicient nobis ī p̄nter sine vllo nostro ipedimēto ne cū ista querim⁹ illinc auertamur aut ne duos fines cōstituamus. nā fm aug. Cum dixit primuz querite

August.

regnū dei significauit tp̄ale posterius querendū non tpe sed dignitate. Illud tanq̄ bonū hoc tanq̄ necessariū ppť illud bonū. Hoc est primū querere regnum dei ⁊ posterīus tp̄ale. i. hoc priore loco ponere ⁊ illud posteriore scilz vt ideo queram⁹ tēporale vt habeamus regnū dei ⁊ non e cōuerso. Apte enī ostēdit nō tp̄alia sic esse appetēda vt propter ipa bñfacere debeamus licet sint necessaria sed quecūqz facimus ppter regnum dei facere instituimur. Ergo cū aliqd boni operamur nō tp̄alia sed eterna cogitemus ⁊ primū intētione ⁊ affectione regnū dei queram⁹. Sed primitiue que fierūt primo regnū dei ⁊ iō deus adiecit eis regnū mūdi. s. tpe cōstantini. Sz hodie a multis p̄imo et p̄cipue querit regnū mūdi magis q̄ dei et magis sollicitui sunt pro terrenis ⁊ diuitiis q̄ pro aīab⁹ et ecclesiis ⁊ ideo timendū est eis ne cū regno mūdi amittāt regnū dei. Deinde vetat cogitare de crastino ⁊ futuro dicēs (Nolite ergo solliciti esse in crastinū) i. in futurū sollicitudinē scz futuro tpi debitā inordinate preoccupādo et curā que incūbit diei crastino in diem hodiernum anticipando. De p̄ntibus ergo vt ait hiero. cōcessit debere

Hiero.

esse sollicitos q̄ futura p̄hibet cogitare. Sufficit enī nobis p̄ntis tpis cogitatio futura que incerta sunt reliquamus deo. Ubi petrus cantor supra prohibuit sollicitudinem

Pe. can.

viciosam de p̄ntibus qr scz sunt vnius anni semel enim in anno serimus metim⁹ ⁊ colligimus. Unī ⁊ p̄ntia quasi dicūtur hic aūt prohibet sollicitudinem de futuris vt de

his que post annum veniunt. De his n. q̄ pcurat diuina ordinatio nō conuenit sollicitari. Si ergo pudentia tua vltra annū extēditur iam in viciosam sollicitudinē vertitur vt abbatis qui ysq3 in tertium annū reseruauit annonam. Huiusmodi hoīes nō reputamus sapientes cū tn̄ veniant contra dn̄i phibitū q̄ concedit tm̄ curā pn̄tiū Tales etiā de deo diffidunt ⁊ ob hoc miserrimi sunt hec

Crisosto

petrus vn̄ ⁊ Criso. Quod autem dictū est nolite cogitare de crastino scio ego nec audire aliquem nec omnino seruare. Cum em̄ neq3 orare phis iubeamur nos omne studium erga hec expēdimus ⁊ de his singulis cogitando consumimur. Sz quantā in his q̄ ad corpus sunt curam oñdimus tantā in spūalibus hēmus incuriā imo longe etiā amorem hec Criso. Non vult aūt dn̄s de futuro nos esse solicitos tanq̄ certi de futura vita simus. q2 neq3 de presenti certi et securi sumus vnde ansel. puta te quotidie moriturum et de crastino non cogitabis vn̄ ⁊ Sen̄. Ois dies sicut vltima ē ordināda. Sufficit q̄ nobis pn̄tis cogitatio tpis futuroꝝ curam q̄ incerta est relinquamus (Crastinus .n. dies sollicitus erit sibipsi) i. ipse affert sollicitudinē suā secū q2 tp̄s futurꝝ hēbit sollicitudinem suam sibi congruā ⁊ debitā sicut pt3 q2 ex variatione tp̄is occurrunt varia fienda de quibus sufficit tūc sollicitari cū venerit coꝝ hora ac si dicat. Cum futurus dies aduenerit de ipso curabitis ⁊ non aū sicut em̄ hodiernam sollicitudinem nō interdico ita nec crastinā post q̄ crastinus dies aduenerit. Et scd̄m hoc in predictis h̄ nomen sollicitus dicit anxietatem auaritie q̄ sp est fugienda hic discretionem pudentie q̄ de pn̄tibus non de futuris est h̄ñda. Sit ergo hodiernus dies de se sollicitus tm̄mō ⁊ non de alio (Sufficit em̄ diei malicia sua) i cuilibet tp̄i labor et fatigatio calamitas ⁊ contritio dolor ⁊ tristicia afflictio et angustia sollicitudo et cura. Vn̄ malicia hic dicitur non malum culpe qd̄ agimus s3 malū pene qd̄ patimur in statu enim innocentie non indiguisset. homo tali sollicitudine ac si dicat nō oportet q2 labor et cogitatus ad hn̄dum vite necessaria diē preueniat quia ad hoc sufficit dies quo necessaria sumere oporteat cum enim p se suā habeat sollicitudinē nō oport3 addere aliam. Cur ergo maliciā malicie laborē labori curam cure superaddere velis. Non itaq3 p malignitate ponitur hic malicia sed pro labore et miseria. Sicut enim dicere solemus multa mala hodie passi sumus q̄n aliquo magno la-

Crisosto

bore vel miseria fatigamur vnde Criso. Malitiam vero hic non malignitatem vocat sed miseriā ⁊ laborē. Sicut enim cum alibi dicit si ē malicia in ciuitate quā dn̄s nō fecit nō auariciam significat ac rapinas nec taliū quicq̄ aliud oīno sed eas pfecto plagas que diuinitus inferuntur de quibus rursus loquitur p pp̄h̄am qui facio pacem et creo malum. Neq3 enim hic maliciā voluit intelligi s3 pestilentias profecto et fames ceteraq3 hmōi que mala esse putant a plurimis ita hic q3 maliciā p afflictōne posuit dicens (sufficit diei malicia sua) Nichil eni3 ita dolorem infert anime vt sollicitudo et cura hec Criso. Itaq3 nō labor ⁊ pudentia damnatur s3 mentē prefocans cura

Augusti.

Et ideo scd̄m aug hoc loco vehementer cauendum ē ne cum viderimus aliquem seruū dei pudere ne ista necessaria sibi desint vel sibi commissis iudicemus eum cōtra precepta dn̄i facere et de crastino sollicitum esse. Nam ⁊ ipse dn̄s cui ministrant angeli ppter exemplū ⁊ ad informandā ecc̄iam loculos hr̄e dignatus ē ne q̄s in hoc scādalum pateret. Et iteꝝ satis apparet dn̄m nr̄m non hoc improbare si quis humano more ista pcuret s3 si quis ppter ista deo militet vt in operibus suis non regnū dei s3 istorum acquisitionē intueat Ad hāc ergo regl̄a3 hoc totū preceptū redigit vt etiā in istoꝝ puisione regnum dei cogitemus in militia vero regni dei ista non cogitemus et simplici corde tm̄mō ppter regnū dei debemus operari bonum ad omnes non aūt in hac operatione vl' solem vel cū regno dei mercedem tp̄alium cogitare. Ita

em̄ etiam si aliq̄ū defuerint qd̄ plerumq2 ppter exercitationem nostrā deus sinit nō solū non debilitant ppositū nr̄m s3 etiā examinatū ppositū ɔfirmāt hec aug. Orō.

Domine ihesu xpe fac me nō thesaurisare in terra elimenta terrenorum s3 in celo premia meritoꝝ et q2 nemo pōt duobus dn̄is seruire ꝑ contrarietatem obsequiorum libera me a dn̄io et seruitute mundi carnis et dyaboli vt respiciam cōtēplatōes celestes nō terrenas adijce ad staturam nature mee cubitū gratie in pn̄ti et glorie in futuro vt considerem lilia agri deuotos ecclesie coopertos virtutū candore potiusq̄ scn̄ū dites seculi mittendos in clibanū gehenne. Queram precipue regnum dei et iusticiā eius vt cū viatico tp̄alium ꝑ viam virtutum perueniam ad regnum celorum Amen.

De misericordia facienda et non iudicando ac fiducia orationis. Ca. xxxix.

Post hec hortatur

Luce sexto. et mathei. xi.

dn̄s ad m̄iam circa pximū faciendam dicēs (Estote misericordes sicut ⁊ pr̄ vr̄ misericors est) Deus enim releuat miserias nr̄as nō expectādo aliq̄d a nobis s3 ppter suā bonitatem sic nos debemus moueri ad releuandum miseriā pximi non ppter nr̄m cōmodum ⁊ emolumentū s3 ppter illius salutem et diuine bonitatis amorem q̄ em̄ ppter suū comodū vel emolimentum pximo consulit vel q̄ñ facit nō vtiq3 caritatem hoc facit q2 nō illius que3 debet tanq̄ seipm diligere s3 suam vtilitatem querit vult nos dn̄s pre3 imitari in misericordia qua nos miseri multum indigemus non in potentia quā superbe appetēs dyabolus in infernū ē detractus non in sapia quā appetēs homo padisum ꝑdidit immortalitatis spoliatus gl̄ia. Magnū ergo preconiū pietatis aīalibus nostris imprimit q̄ nos deo cōformes reddidit Naturale ē oībus aīalibus eiusdē spēi adinuicem m̄iam seruare multo magis hō ad imaginem dei conditus debet alter alteri tanq̄ coimagini sue compati ⁊ vnus alterius miseriam cordis assumere velut suam et in hoc con-

Hieronim⁹.

sistit ratio misc̄dīe. De pietatis opibus sic dicit hieroni. Non memini me legisse mala morte mortuū q̄ libenter opera pietatis exercuit habet em̄ multos intercessores et impossibile est multoꝝ preces nō exaudiri. ¶ Dein pōnit tres spēs misc̄dīe quaꝝ pa consistit in non iudicando. De multis em̄ incertum est q̄ aīo fiāt cum possint simplici corde fieri aut duplici ⁊ ideo bn̄ subiungitur (Nolite iudicare) s. iniuste temerarie de proximo (et non iudicabimi) i. nō incurretis pcm̄ ꝑ qd̄ sitis digni a deo iudicari ⁊ si forte ex humana fragilitate contingat vos suspitiose iudicare (nolite) tn̄ (ɔdemnare) i. aliquē dignū cōdemnatiōe dicere (⁊ nō cōdemnabimi) s. a deo p hoc pcō q2 aliquis est hodie pessimus qui forte cras erit bonus ¶ Circa istud sciendū q2 iudiciū vno mō est actus iusticie pertinens ad iudicē secularē vel ecc̄iasticum et de hoc non loquit hic. Alio mō accipit iudicium put aliquibus signis aliq̄s iudicat de pxio male ⁊ hoc phibet h̄ dicens (Nolite iudicare) Pōt aūt aliq̄s malū iudicare de proximo multipl'r. Vno mō ex euidentia facti vt cum aliq̄s iudicat aliquem homicidā q2 vidit eū interficere hominem et hoc nullum est pcm̄. Alio mō ex signis euidētibus vt si aliquis iudicet aliquem fornicatorem q2 vidit eum nudū cū nuda solū cum sola ⁊ hoc sil'r nullum est peccatū. Tertio modo ex signis leuibus. Et in hoc iudicio est triplex gradus. Primus est q̄ñ ex leuib⁹ signis icipit aliquis dubitare de fratris bonitate: et hoc pcm̄ veniale est q2 pcedit ex humana infirmitate. ⁊ hoc nō vocat ppie iudicium sed suspicio. Scd̄us gradus est q̄ñ ex talibus signis firmiter tenet in animo q2 frater sit malus ⁊ h̄ proprie dicitur iudiciū q2 iudicium importat firmā sententiā et hoc est pcm̄ mortale si malū qd̄ iudicat de fratre ex leuibus signis sit de genere peccati mortalis quia

De misericordia facienda et nō iudicādo

est cōtra caritatē. Tertius gradus est qñ ex leuib⁹ signis
nō solū predicto mō iudicat sed etiā ꝓcedit ad punitio-
nē fratris sicut de facto ⁊ hoc est grauis qꝛ nō solū est cō
tra caritatē ſʒ etiā ꝯtra iusticie equitatē ⁊ de talib⁹ intelli
gitur verbū ꝓdictū (nolite iudicare) ⁊c. Prohibet dñs
ne temere iudicem⁹ vel condēnemus. Mali enī hoīes se
pe in malā partē iudicāt que vidēt vel audiūt. Boni au
tē in bonā partē interꝑtant ⁊ nō dubitāt qn recte oīa fi-
unt deo cūcta vel recte operāte vel iuste ꝑmittente ⁊ iō

Augustinus.

de oībus lucrū faciūt. Vñ enī ait aug. In trib⁹ ꝯsistit or-
dinatio bonoꝝ i. estimādo bonū de quolibet in exhibēdo
bonum cuilibet in sustinēdo malū pro quolibet. vnde et

Bernardus.

bern. Caue aliene cōuersationis esse aut curiosus explo
rator aut temerarius iudex etiā si perperā actū quid de-
prehēdas nec sic iudices proximum magis aūt excusa.
Excusa intentionē si opus nō potes puta ignorantiam.
puta surreptionē puta casum. Quia si oēm oīno dissimi
lationē rei certitudo recusat suade nichilominus ipe ti-
bi ⁊ dicito apud temetipm. Vehemens fuit nimis tēpta
tio. Quid de me illa fecisset si accepisset i me similiter po
testatē. hec bern. De dubijs ergo iudicare ⁊ suspectos q̄
si reos condemnare penitus repellit a nobis dñs. Et iō
semper dubia sunt in melius interꝑtanda ⁊ in dubijs be

Augustinus

nigniora sunt ꝓferenda. vnde aug. Hoc loco nichil aliud
nobis precipi existimo nisi vt ea facta que dubiū est quo
animo fiant in meliorem partem interpretemur. Sunt
enī quedā facta media que ignoramus quo animo fiant
qꝛ et bono ⁊ malo fieri pñt de quibus temerariū est iudi-
care maxime vt condēnemus. Duo aūt sunt in quib⁹ te-
merariū iudicium cauere debemus. Cū incertū est quo
aīo qd factū sit vel incertū est qualis futurus sit qui nūc
malus vel bonus apparet nō ergo reprehēdamus ea q̄
nescim⁹ quo aīo fiant neqʒ ita reꝑhendam⁹ que manife-
sta sunt vt desperemus sanitatē ⁊ vitabimus iudiciū de
quo nūc dicit. nolite iudicare ne iudicetur de vobis. hec

Crisostom⁹.

aug. vñ ⁊ cris. Non oportet exprobrare delictū neqʒ illū
qui petō aliquo sit ꝑuctus insolēter obiurere sed clement
monere neqʒ ꝑsequi iurgio sed iuuare consilio. Non enī
illū sed temetipm ꝑfecto condēnas et facis tibi terribil
us esse iudiciū cogisqʒ aduersus te diligentissimam fieri
etiam de minimis vltionē. Vt enī diligentius petā exa-
minētur tu alegem primus ipe posuisti seuerius de his
que proximus peccauerit iudicādo. Sunt aūt he dyabo
lice temptationis insidie. Nam qui seuere discutit alie-
na nunqȝ propriorꝝ reatuū merebitur veniā. Et iterum.
Si nullū nobis aliud peccatum fuisset admissum ꝓ hoc
solo gehēne nos tradi satis abūdeqʒ sufficeret. Quippe
qui in aliorum delictis seueri ⁊ amarissimi iudices reside
mus nostras aūt trabes oculis infixas ꝓprijs non vide-
mus q̄ aliena etiā minima tā sollicite ꝑscrutamur ⁊ ad cō
demnādos ceteros oē vite nr̄e tēpus absumimus a quo
vicio neqʒ seculi hoīem neqʒ monachoꝝ vllū facile inue-
nias liberū. hec cris. (In quo enī iudicio) i. ꝓ quali s. iu-
sto vel iniusto misericordi vel duro (iudicaueritis) alios.
(iudicabimini) a deo (et i qua mēsura mēsi fueritis) alijs
mō (remetiet vobis) s. in iudicio. i. iuxta qualitatē teme-
ritatis in iudicādo erit qualitas pene ⁊ ſm mēsurā pra-
ue volūtatis erit mēsura retributiōis in futuro. Cōmi-
natur ergo duo scʒ iudiciū ⁊ mēsurā. iudiciū refertur ad
culpe et pene qualitatē mēsura ad earū quantitatē ⁊ ſm

Augustinus

Aug. nō est intelligendū si temere nos iudicauerimus q̄
temere de nobis deus iudicabit. aut si mensura iniqua mē
si fuerimus q̄ apud deū iniqua mēsura nobis remetietur
sed qm̄ temeritas qua punis alium eadē ipsa te puniet.
Vñ nō accipit hic equalitas iniquitatis ad iniquitatem
sed culpe ad penā vt q̄ per culpā male iudicat per penā
iusti diuini iudicij mala sustineat et iuxta mensuram cul-
pe sit mensura pene. Ad hunc sensum etiā retorquetur il
lud. Qui gladio scʒ iniquae sniē iudex quēqʒ ꝑcusserit gla
dio diuine sententie iuste feriet ⁊ eterna morte morietur

Deinde ponit scdam spem misericordie que cōsistit in di
mittendo cū subiūgit (Dimittite) scʒ iniurias vobis illa
tas a pximo ⁊ debita vobis a pauperib⁹ (⁊ dimittet vo-
bis) scʒ pctm̄ vestrū a deo cui frequēter iniuriati estis et
debitū qd deo debetis. Et ponit tertiā speciē que consi-
stit in dando cū addit (Date) scʒ indigētib⁹ bñficia tēpo
ralia (⁊ dabit vobis) s. vita etna. Indiuisibiles enī socij
sunt dimittere ⁊ dimitti ac silr dare et dari. vñ aug. Duo

August.

sunt opa mīe q̄ nos liberāt. Dimittite et dimittet vobis.
date ⁊ dabitur vob. Dimittite ⁊ dimittet vobis ad igno
scendū ꝑtinet. date ⁊ dabit vobis ad bñficiū prestandū.
Ignosci vobis vultis ignoscite remittite ⁊ remittetur vo
bis. Accipe vultis (date ⁊ dabit vobis) Et ſm eundē he
sunt due ale orōnis q̄bus volat ad deū s. illud qd ꝯmitti

Beda.

tur ignoscit delinquēti ⁊ donat egenti. vñ beda. Dimitte
te nos iniurias dare bñficia iubet vt ⁊ nobis pctā dimittā
tur et vita detur etna. Qua snīa breui sʒ eximia cunctaq̄
latissime de cōuersando cū inimicis mādncauerat ꝯphen
dendo cōcludit. Et qꝛ vt ait iaco. iudiciū sine mīa fiet ei
qui nō fecerit mīam. multū nobis insistēdū est circa mīaꝫ
in proximoꝝ necessitatib⁹ vt et nos eā in nr̄is necessitati

August.

bus reperiam⁹ vt enī ait aug. Vnusquisqʒ talem indulgē
tiam accepturus est a deo qualē ⁊ ipe dedit pximo suo. Et
iterū hoc vnū remediū est de malis euadēdi vt infirmita-
tē alioꝝ ferat ⁊ eis q̄tū pōt opituleꝝ qui sue diuinit⁹ de-
siderat subueniri ⁊ dimittat sicut sibi vult dimitti. Bea-
ti enī misericordes qm̄ ipsoꝝ miserebit de⁹. Vbi nota q̄
ex vitispatrū q̄ cū fr̄es cuiusdā monasterij multū abūda
rēt et ad paupes multū liberales cēnt tandē elemosinas
dimiserūt ⁊ ipi egere ceperūt. Qd cū viro scō referrent
ait. Duo socij in isto monasterio ꝯsueuerūt habitare. scʒ
Date et dabitur vobis vos expulistis primū ⁊ noluit se-
cūdus remanere. Deinde ex vbertate premij liberales
nos facit dñs ad bñfaciendū ⁊ mīam impēdendū qꝛ illi
quibus sit dabunt i. erunt causa quare deus dabit nobis
premiū. Nā per ipsoꝝ intercessionē ⁊ merita qb⁹ vel cali-
cē aque frigide dederim⁹ dabit nobis in eterna beatitu-
dine mercedē et (mensurā bonā) i. iustā qꝛ ſm meritoꝝ
exigentiā (et confertā) i. plenā qꝛ supra condignū (et co
agitatā) qꝛ supra desideratū (et supefluentē) qꝛ supra co
agitatū. Vel premiū quo remuneramur misericordes de
scribēdo dicit (mensurā) qꝛ vnicuiqʒ distribuet premium
iuxta mensurā meritoꝝ ⁊ (bonā) qꝛ bonū est illud beati-
tudinis premiū imo bonū oīs boni cōplectens in se que
cunqʒ sunt bona (et cōfertā) i. plenā plena nāqʒ erit aīa
celesti beatitudine ita vt nichil eius sit vacuū a gloria (et
coagitatā) i. firmā que enī firma esse volumus coagita-
mus i. quassam⁹ sic premiū beatoꝝ erit stabilitū ⁊ securū
(et supefluentē) i. abundantē qꝛ excedit merita nostra.
dedimus tpalia pro eternis misidana pro diuinis. Et di

Grego.

cit (in sinū) qꝛ ſm greg. Nichil securius et amabilius eo
qd in sinu collocam⁹. Deinde ponit equitas retributiōis
cum subditur (Eadē quippe mēsura qua mēsi fueritis)
in merito (remetiet vobis) in premio. Non dixit in tāta
sed in eadē i. cōsimili q̄ enī bene facit bene fiet ei. qd est re
metiri eadē mensura sed supefluentē dicit. qꝛ milies be
nefaciet ei et vltra. deus enī abundātius premiat q̄ me
reamur sicut et minus punit q̄ demereamur. Generalit
aūt de omnibus qui mente lingua manu gerimus accipi
potest qꝛ reddet deus singulis ſm opera eorum ⁊ ſm q̄
opera pietatis sunt maiora similiter erit retributio diui
na. Ista tū maioritas nō est attendenda semp ſm magni
tudinē operis exterioris sed scdm magnitudinē affect⁹
interioris. Vnde et vidua que misit duo minuta in gazo
philatiū ſm testimonium saluatoris dicitur plus misisse
q̄ multi diuites qui magna dona miserunt in ipm (Dice
bat autē illis similitudinē. Nunquid potest cecus cecū
ducere) id est stultus stultum docere ⁊ dirigere in regulā
iusticie. (Nōne in foueā) et perditionē (ambo cadūt) s.
primo culpe ⁊ deinde gehēne. Nā vt ait greg. cū pastor

Grego.

per abrupta gradit. ꝯsequens est vt grex ad precipitium sequat.
quasi diceret dn̄s. Predicta facere debetis vt illuminā-
tes verbo et exemplo alios gubernare possitis ne sitis de
cecis speculatoribus synagoge nō ecclesie. ridiculosa res
est immo magis periculosa speculator cecus: doctor in-
scius: precursor claudus: prelatus negligens: preco mu-
tus. Ergo rōne vitandi periculi nō debet ignorans pre-
sidere. Si ergo tu aliū iudicas et ipse in eisdem peccas iā
ceco cecū ducenti assimilaris. Quomodo enī illa te du-
cet ad bonū cū tu pecces qui te doctorē putas et mgr̄m.
Deinde inducit et aliam similitudinem de eodem dicēs.
(Quid autē) i. quare et quō (vides) et cōsideras (festucā)
i. paruū et leue peccatū. qd̄ tn̄ oculum non excecat et de
facili sicut festuca ꝯsumitur ardore caritatis (in oculo) i.
in intētione et cōscientia (fratris tui trabē aūt) i. magnū
et graue pctm̄ (in oculo tuo) i. in intētione et ꝯsciētia tua
(nō cōsideras) Quasi diceret Cur habes oculum aptū
ad iudicandum minima et aliena clausum vero ad iudi-
candum tua magna et cōsideratione tui relicta ꝯsideras
aliorum errata. Cōuenit aūt hoc omnibus et maxime do
ctoribus qui non subditorū minima pctā puniūt ꝓpria
impunita relinquunt (At quō) i. qua ꝯsciā aut qua fron
te dicis (fratri tuo) minus peccāti vel innocēti (frater) lo
quendo simulatorie (sine) i. patienter sustine et permitte
(eijciā festucā) i. culpā licet modicā (de oculo tuo) i. de
conscientia et intentiōe tua te corripiēdo et (ipse trabē in
oculo tuo non vides) Quasi diceret nāz potes dicere or

Crisosto

dinate. Ut enī dicit cris. videre festucam et eijcere nō est
omnium sed doctorū et sanctorū. Et qr scdz eundē cris.
Omnis sacerdos q̄ si vult docere ppl̄m dz prius docere
seipsum idō bene sequit. Igit tu (ypocrita) i. simulator et
representator psone aliene qr sepe malus bonum arguit vt
iustus videatur et alium accusat vt se extollat (eijce pri-
mū) p collirīū pnīe (trabē) maioris pcti (de oculo tuo)
et conscīa qr magis tui q̄ alterius es cognitor qr magis
vides maiora q̄ minora qr magis te diligis q̄ alium qr
in maiori pctō maius est periculū (et tunc) scz cū munda
tua fuerit oculus tuus videbis et (prospicies. vt eijcias
festucā) minoris pcti (de oculo) et ꝯsciā (fratris tui) ipm̄
arguendo qr oculus cōsciē purgatus videre pōt sz nube
et caligine pcti cecatus non pōt. Sic facias vt exemplo
potius q̄ dictis fratrem emēdes ne tibi dicatur medice
cura teipm̄ et illud apl̄i qui alium doces teipsum non do
ces. Sic est ordo caritatis q̄ a seipso incipiat et prius se
ac postea alios corrigat et emendet. Circa correctionē
enī ꝓximi attendi debet ordo correctionis. s. vt hō prius
se corrigat deinde ꝓximū modus mansuetudinis. causa
mouēs scz zelus caritatis circunstātia loci et tpis estima
tio euentus sequentis. Prope modū et fere naturale est
vt quilibet pctā sua leuiget et aliena aggrauet. Unī dicit

Hylari°.

hilarius q̄ vix inuenitur aliquis ab hoc vicio alienus qr
vnusq̄sq̄ vicijs suis fauēs aliena facile reprehendit. Et

Augusti.

idō dicit aug. pie tanteq̄ vigilandum est vt cū aliquē re-
prehendere vel obiurgare necessitas cogerit primum co
gitemus vtrū tale sit vitiū qd̄ nunq̄ habuimus. Et si nūq̄
q̄ habuimus cogitemus et nos hoīes esse et habere po-
tuisse. Si vero habuimus et nō habemus tangat memo
riam cōis infirmitatis vt illā reprehensionē aut obiur-
gationē nō odium sed miscdia precedat. Si aūt cogitan
tes nosmet inuenerimus in eo vicio in quo est ille quem
reprehēdere parabamus nō reprehēdamus neq̄ obiur
gemus sz tn̄ cōgemiscamus et nō illum ad obtpandum
nobis sz pariter conandū inuitemus. Raro ergo et magna
necessitate obiurgationes adhibēde sunt ita tn̄ vt etiam
in his non nobis sz deo vt seruiatur instemus hec augu.

Basilius

¶ In oībus istis vt dicit basilius cōsiderandū ē quante
sit difficultatis alios iudicare qr oportet vt primo seipsos
iudicent et conspiciant qd̄ videt grauissimū oīm qr cum
oculus cuncta videat exteriora tn̄ sup se visu non vtitur.
ita intellectus cum alienum corrigit peccatū difficile est

ꝓprios defectus percipere. Aduertendū tn̄ q̄ crimina ar
guētis aut sunt publica aut occulta si publica peccat du
pliciter arguendo scz pctō presumptiōis et pctō scanda-
li si autē sunt occulta tunc peccat primo mō tn̄ si tn̄ iste
qui arguit primo peniteat et postea humiliter arguat nō
peccat ¶ Sed qr aliqui dei preceptis obtemperare cupi
entes q̄nq̄ aperiendo ea que hi quibus aperiunt capere
et sustinere nō pñt amplius nocent q̄ si occultarēt recte
subiūgit (Nolite sctm̄) i. sacre scripture mysteria et fidei
secreta vel etiam ecclesiastica sacramenta (dare) vel id ē
publicare et reuelare predicando mysteria dispensando
sacramēta (canibus) i. oblatrātibus detractoribus et ve
ritatis obpugnatoribus (neq̄ miseritis margaritas) i.
quod sanctū (ante porcos) i. ꝯtemptores et derisores (ne
forte cōculcēt eos) scz porci ꝯtemnendo et fastidiēdo (pe
dibus suis) scz intellectu et affectu (et ꝯuersi) scz canes ab
eo qd̄ audierunt a vobis (dirumpāt vos) reprehēdendo
et blasphemando ac fidei simplicitatem et veritatem im

Augustinus

pugnādo. Ut enī ait aug. due res faciūt magna non reci
pi scz contemptus et odium primū ad porcos scdm̄ ad
canes refert. Cauendū est ergo ne q̄d aperiat ei qui non
capit melius enī querit qd̄ clausum est q̄ id qd̄ apertum
est aut infestet per odiū vt canis aut negligat per contē
ptum vt porcus. ¶ Et possit aliquis ignorātie sue ꝯscius
dicere q̄ sanctum me dare canibus ꝓhibes et quas mar
garitas mittere añ porcos cū adhuc me habere nō vide
am opportune subiecit dicēs (Petite) scilz in fide et oran
do (et dabit vobis q̄rite) scilz in spe et recte viuendo (et in
uenietis. pulsate) scz in caritate et pseuerādo (et aperiet vo

Crisostom°.

bis) Ubi cris. Qm̄ maiora erant mādata superius posi-
ta q̄ virtus hūana trāsmittit eos ad deum cuius gre ni-
chil est īpossibile dicēs (petite et dabitur vobis) vt qd̄ ex
hoībus cōsummari nō pōt p gr̄az dei adimpleatur. Cū
enī alia aīalia deus muniuerit velocipedū cursu aut ve
locibus pennis aut vnguibus aut dētibus aut cornibus
hominē solū sic disposuit vt virtus illius sit ipse vt infir
mitatis sue necessitate coactus semper necessarium ha-

Hieronim°.

beat dn̄m suum. Ubi et hiero. Si petēti datur et querēs
inuenit et pulsanti aperietur ergo cui nō datur et q̄ nō in
uenit et cui non aperit apparet q̄ non bn̄ petierit q̄sierit

Crisosto:m°.

pulsauerit. Et cris. petentis negligētia reprehendit vbi

Augustinus

de dantis miscdia non dubitatur. Unī etiam aug. Dn̄s ie
sus xp̄s inter nos petitor cum p̄re dator non vtiq̄ nos
tantū hortaretur vt peteremus nisi dare vellet. Erube
scat humana pigricia plus vult ille dare q̄ nos accipere
Plus vult ille misereri q̄ nos a miseria liberari Nam il
le qd̄ nos hortatur ꝓpter nos hortat. Euigilemus et hor
tati credamus ꝓmittenti obsecremus vt et dantem gau
deamus hec aug ¶ Sciendū vero q̄ oratio est exaudibi
lis tribus concurrentibus. Primum est q̄ sit pia et iusta
id est de pertinentibus ad salutē qr exaudiri in alijs quā
doq̄ non expedit. Scdm̄ est q̄ sit perseuerans i. nō inter
rupta per aliq̄d orōni ꝯtrium qr nō cessat orare qui nō ces
sat bn̄facere. Tertium est q̄ oret ꝓ se qr lz aliq̄s pie et p
seueranter ꝓ alio oret oratio tn̄ posset impediri ꝓpter de
meritū illius ꝓ q̄ orat sz tribus predictis ꝯcurrētibus sp
exaudit et h̄ est qd̄ notat in tribus verbis hic positis scilz
(petite) pie (q̄rite) pseuerāter (pulsate et aperiet vobis) ex
quo patz q̄ loquit de orōne facta ꝓ se cum dicit (et aperiet
vobis) Et qr istis cōcurrentibus semp exaudit orō idō ne
hoīes desperent in sua oratōne exaudiri subdit omibus
spem cōferens impetrādi: Dis enī: inq̄t: qui credēdo: pe
tit: sicut debet accipit et qui sperādo q̄rit sicut dz inuenit
operando pulsanti aperiet. Ergo pseuerātia opus est vt
accipiamus qd̄ petimus inueniamus qd̄ querimus et qd̄
pulsamus apiat. Hac enī tanta cōculcatōne verborū ma
nifeste dn̄s ostendit q̄ sollicitos molestos et importunos
violentos et improbos ad petendum nos esse velit. Unī
et quidam ait labor improbus omnia vincit. Illud enim
qd̄ ad salutem petitur nō sp statim dat sz differtur vt con

De misericordia facienda et nõ iudicãdo

gruo tẽpore det ꝛ vt oblatione carius habeat. qꝛ diu desiderata dulcius obtinentur cito aũt data vilescunt. Expedit etiã vt ab ociosa locutione abstineat qui in orõne exaudiri desiderat. Quia fm greg. (Gregorius.) Os nostrũ ab oĩpotente dño tanto min⁹ exauditur in p̃ce quanto amplius iquinatur stulta locutiõe. Conetur etiã orans vt seipm intelligat si vult q̃ deus eum exaudiat. Nã fm amb. (Ambrosius.) Illã orationẽ deus nõ audit ad quã iste qui orat nõ intẽdit. Vult deus fideliter peti a se quod disposuit petentibus erogare. Vñ bern. (Bernardus.) Vult aũt a se requiri deus etiã qd pollicetur. Et ideo forte multa que dare disposuit prius pollicetur vt ex pmissione deuotio excitetur sicqꝫ qd gratis daturus erat deuota orõ promereatur. Non aũt dicit dñs quid accipit petens vel querens aut pulsans qꝛ qñqꝫ exauditur ad votum vt cuꝫ datur id qd petitur. qñqꝫ ad meritum vt cum aliquid equiualens vel melius datur. Aliquãdo enĩ sancti non recipiẽdo qd petunt magis exaudiuntur q̃ si illud reciperent. Vñ aug. (Augustinus) Nolite pro magno habere ad voluntatẽ a deo exaudiri. aliq̃n deus quasi iratuo dat qd petis ꝛ ppicius negat qd petis. Quid profit ꝛ quid nõ medicus nouit qꝛ deus si volũtati nostre nõ dat saluti dat. Quid enĩ si hoc petieris qd tibi obest ꝛ medicus nouit qꝛ abest tibi fratres discite rogare deum vt medico cõmittatis qd ipse nouit faciat. Tu morbum confitearis ille medicamentum adhibeat. Nõ te exaudit ad voluntatẽ sed exaudit ad salutẽ. nõ fit qd vis sed fit qd tibi expedit. hec aug. Vñ ꝛ bern. (Bernardus) Nemo vestrũ paruipendat orationẽ suam qm ipse ad quẽ oramus nõ paruipendit eam sed aut dabit qd petimus aut qd nouit vtile. Frequẽter dñs discipulos ad orãdum monuit sepe opere cõprobauit ꝛ exẽpla plura ad hoc eis proposuit vt nobis virtutẽ orationis cõmendaret. Est quippe virtus eius inestimabilis ꝛ efficax ad omnia bona ꝛ proficua impetrãda ac mala ꝛ nociua repellẽda. Si ergo vis patiẽter aduersa tolerare ora. Si vis paruas affectiones conculcare ora. Si vis astutias sathane cognoscere et fallatias eius euitare ora. Si vis letanter in opere dei viuere ac laboris ꝛ afflictionis non cedere ora. Si vis in spũali vita te exercere ꝛ carnis curam in desiderijs non agere: ora. Si vis vanarum cogitationum muscas effugare ora. Si vis animam tuam sanctis ꝛ bonis cogitationibus ac desiderijs feruoribus ꝛ deuotionibus impinguare ora. Si vis cor tuũ virili spiritu ꝛ constanti proposito in dei beneplacito stabilire ora. Si vis vitia extirpare ꝛ virtutibus imbui ora. Si vis ad contemplationẽ ascendere et sponsi amplexibus frui ora. Si vis celestium dulcedinem et alta dei magnalia degustare ora. Et breuiter in quacũqꝫ necessitate oratio valet que spiritus malos a nobis fugat ꝛ bonos ad nos vocat. Unde beda (Beda.) Sicut fur audito clamore fugit ꝛ vicini excitantur ꝛ veniunt ad succurrendum ita clamor orationis dyabolum fugat ꝛ ãgelos ac sanctos omnes ad succurrendum excitat. Vñ ꝛ bern. (Bernardus) Inter babylonem ꝛ hierusalem est nuncius fidelissimus regi bene notus ꝛ curie oratio scilicet que in secreto noctis silentio per ignotas semitas archana celi penetrare et cubiculum regis adire ꝛ oportuna importunitate impij regis animum ad auxilium mittendum inflectere nouit hec bern. Vides q̃ magne potentie ꝛ virtutis sit oratio. Ad quorum omnium probationem omissio scripturarum probationibus hoc tibi sit pro efficaci probatiõe quod audiuimus ꝛ videmus quotidie per experientiam illiteratas ꝛ simplices personas p̃dicta ꝛ plura alia etiã maiora per orationem impetrare. Magnum quippe signum est gratie dei vacare frequẽter orationi. Vñ aug. (Augustinus) Cum videris non a te amotam deprecationẽ tuam securus esto quia non est amota a te misericordia ipsius. Et vt breuiter vtilitatem orationis dicam multum est necessaria ad salutem promerendam. Unde aug. Nullum credimus ad salutem nisi deo inuitante venire. nullum inuitatum nisi deo adiuuante bona operari. nullum nisi orãtem dei auxilium promereri. Vaca igitur orationi. nihil qꝫ aliud necessarijs curis tñ exceptis te delectet nisi orõ qꝛ nichil tñ te delectare debet quantum morari cuꝫ deo quod fit per orationẽ. Unde cris. (Crisosto.) Considera quanta est tibi concessa felicitas quanta gloria attributa orationibus fabulari cum deo cũ christo miscere colloquia optare quod velis quod desideras postulare. Dein de auget orantibus obtinendi fiduciam a minoribus consurgens ad maiora confirmans superius promissum per exẽpla. Et ponit primo similitudinẽ de amico qui propter importunitatẽ ꝛ constantiam amici media nocte venientis et petentis surgit ꝛ panes necessarios commodat. sicut ꝫ homo perseueranter petenti dat ex tedio multo magis deus perseueranter petenti dat ex amicitia. Unde beda (Beda.) Comparatio est a minore. Si enim amicus homo surgit de lecto ꝛ dat non amicitia sed tedio ꝯpulsus quãto magis dat deus qui sine tedio largissime donat quod petit. sed ad hoc se peti vult vt capaces donorum eius fiant q̃ petunt. vñ ꝛ aug. (Augusti.) Non propter amicitiam cuius amicus sit sed propter improbitatẽ quia pulsare non desistit ꝗa et cum esset negatum non se auertet ille qui nolebat dare quod petebatur fecit quia in petẽdo non deficit. Quãto magis dabit bonus pater qui nos hortatur vt petam⁹ cui displicet si non petamus. Vbi etiã amb. (Amb) Media nocte perrexit vt omnibus momẽtis non solum diebus sꝫ etiam noctibus oratio deferatur. Et ideo scriptorũ memores noctibus ac diebus orationi instãtes peccatis nostris veniam postulemus. Nam si ille tam sanctus ꝛ qui regni erat necessitatibus occupatus septies in die laudẽ dño dicebat matutinis ꝛ vespertinis sacrificiis intẽtus. quid nos facere oportet qui eo amplius rogare debem⁹ quo frequentius carnis ac mentis fragilitate delinquimus vt de via lassis ꝛ istius seculi cursu ac vite hui⁹ anfractu grauiter fatigatis panis refectionis deesse nõ possit qui hominis cor confirmet. Nec solum media nocte dñs sed omnibus prope docet vigilandum esse momentis. Vigilandum est semper multe enim insidie sunt nobis ꝛ grauis corporis somnus. Quia si dormire mẽs ceperit vigorem sue virtutis amittet. Excita igitur somnũ tuum vt pulses ostium xpi. hec amb. Secundo ponit similitudinem de patre carnali qui dat filiis suis bona data et necessaria que petunt. Et ponit exemplum de tribus per que intelligũtur que a deo postulare debemus. Primum est panis et significat caritateꝫ qꝛ sicut sine pane omnis mensa inops dicitur sic sine caritate omnis virtus vana et manis est ꝛ omne opus bonum pditur. Huic opponitur duritia cordis que per lapidem intelligitur. Et pro vtroqꝫ istorum debet orari vt scꝫ caritas detur ꝛ duritia cordis auferatur. Secundo ponit exemplum de pisce per quem intelligitur fides qꝛ sicut piscis i aqua nascitur et in fluctibus aque non moritur sed potius purgatur ꝛ melioratur sic in baptismo fides nascitur ꝛ inter tribulationes ꝛ fluctus angustiarum huius mundi non extinguit sed potius purgat. Huic contrari⁹ est serpens ꝓpter venenũ infidelitatis. Istam fidẽ debem⁹ petere a deo ꝛ non dabit nobis serpentẽ id est infidelitatẽ aut doctrinã vel ꝑuersitatẽ hereticoꝝ que per serpentẽ itelligitur. Tertio ponit exemplũ de ouo ꝛ significat spem qꝛ sicut in ouo nondum est fetus perfectus sed sola spes fet⁹ sic spes non est de habitis sed habendis. Unde sicut ab ouo expectatur pullus si ouum a matre fuerit calefactuꝫ sic eterna beatitudo a spe expectatur si spes a matre conscientie in calore caritatis conseruatur. Huic contrariat scorpio cuius venenata est cauda. Hanc spem debemus petere a christo ꝛ non dabit nobis scorpionem qui pungit cauda et occidit et mortem inferni inducit. Tres virtutes predictas petere debemus quia sine eis non est salus. Si ergo homo qui malus est ad comparationem diuine bonitatis et clementie respectu cuius nemo est bo-

nus qui etiam ideo malus dicitur qr ad malum est pronus dat bona data sibi a deo scilz temporalia filio petenti multo magis pater noster celestis qui ex natura sua bonus et pius est per essentiam (dabit spiritum) id est bona spiritualia .s. gratiam et gloriam (petentibus se) nō renuentibus. Uocat autem omne donū spirituale spiritū bonū qr scdm aug. Spiritussanctus est primuz donum in quo oīa donantur Ubi aug. Non denegabit se penitētibus q̄ sponte obtulit se non penitentibus. Et preter hoc omnia qui proprio filio suo non pepercit sz p omnibus tradidit illum et dedit ad occidendum quō nobis non cuncta que petimus donabit. Dabit autem ea que petimus si tamen ea que precipit fecerimus. Et iterum. Qui vult audiri a deo prius audiat deuz Qua fronte postulas qd promisit deus si non facis quod iussit deus. Prius audi monitiones et sic exige promissiones. Qui a preceptis dei auertitur quod in oratione postulat non meret. Hec augustinus. ¶ Deinde ostendit per quid oratio a pte orātis exaudibilis sit et ad meritum exauditionis concludēdo subiungit (Omnia ergo quecunqz vultis) scz rōnabiliter et dictante caritate (vt faciant vobis homines) scz vtiliter et ordinate (eadē et vos facite eis) scilz loco et tempore. Qua enim fronte petis dnm tuum q̄ non agnoscis parē tuuz. Quasi dicat Si vultis petita accipere quesita inuenire pulsantes intrare ergo vos facite alijs q̄ vobis fieri vultis ab illis. Sz nec ab alijs expectetis quod illis nō feceritis. Ubi cris. Ac si diceret Si ergo cupitis audiri preter illa que dixi etiam ista perficite. Uidisti certe qr cum oratione opus sit etiam disciplina virtutum. Que vis tibi fieri a conseruo ea tu erga proximum inqt oñde Quid vnq̄ hoc precepto aut leuius inuenitur aut iustius hec criso. Et qr iusti faciūt hec omia iō multum valet orō iusti assidua. Justus qppe fortis turris et murus est in aduersis et se et alios defendit ab eis. Unde figura innumeris est vbi dicitur q̄ aaron stans inter mortuos et viuos deprecatus est et plaga cessauit et ab incēdio eos liberauit. Uñ et sup illo verbo Geñ. non delebo ppter decem dicit amb. Hinc discamus q̄ntus murus sit prie hō iustus Jllorum fides vos seruat iusticia ab odio diuino nos defendit vñ greg. Melius pugnat vir iustus orando q̄m innumeri preliatores pugnando orō enim viri iusti celos penetrat quō ergo in terris hostes nō vicat. Et nota q̄ cū dictū sit oīa hoc mandatū non implet q̄ aliqd talū omittit precipue q̄n illud facere pōt nisi maius bonum illud accuset. Quid ergo dicet de illis q̄ nō tm̄ omittendo sz alios multipliciter affligendo qd sibi nolunt fieri alijs facientes huius mandati trangressores efficiunt Dici potest q̄ perfecti tenentur ad vtrūqz .s. nichil taliuz omittere et nichil molestū quod sibi nollent alijs inferre Jmperfecti aūt tenent ad vltimuz sz nō ad primum nisi in casu necessitatis qr primuz in tali casu est precepti sed in alijs ē superogatōis. Cū ergo sit duplex preceptū legis naturalis vnū negatiuum de quo in tobia dr q̄ ab alio tibi oderis fieri vide ne aliquando alij facias aliud affirmatiuū de quo hic habet in hoc affirmatiuo negatiuum illud intelligit. vñ cris. Cum enim due sunt vie q̄ ducunt ad virtutem scz abstinentia mali et opatio boni hanc posuit per istam et illā significās Hec cris. Et istud affirmatiuum ad maiorē pfectionē obligat q̄z negatiuum et ideo rationabile fuit vt affirmatiuū poneret in noua lege que maioris est perfectionis Jbi malum facere intercidimur hic autez etiam malis bona facere iubemur. Quia enim caritas patiens et benigna est non tm̄ iniurias proximi fortiter sustinet sz eius q̄z grām benigne fuerit vt beneficijs ad amorem trahat. Perpende quante pfectiōis sit hoc mandatū cuius est affectus nō amantē beneficijs cogi ad amorem. Uñ non ait, put faciūt facite sz prout vultis vt faciunt vobis facite illis. Qui hanc regulam obseruaret nullum offenderet sicut a nullo vellet offendi et alijs bona impenderet sicut ab alijs vellet sibi impendi.

Qui enim cogitat vt ea alteri faciat que sibi ab altero fieri expectat pensat nimirum vt malis bona et bonis meliora exhibeat. ¶ Et declarans istius precepti preconiuz consequenter adiungit (Hoc est enim lex et pphete) .i. impletio legis naturalis qr hec lex naturalis scripta est in corde hominis et insita nobis per quaz quid sit virtus et vicium dinoscimus ac impletio legis mosayce et prophetice predicationis qr nichil dicruz videtur q̄z diliges proximum tuū tanq̄ teipsum qd tū ex dei dilectōe est faciendum. Quasi diceret. Jn hoc vno impleutur et ad hoc tendunt et propter hoc sunt et hoc docent lex et pphete et oēs sacre scripture oia em̄ precepta ordināria hoiez ad proximum nō sunt nisi quedam cōclusiones ex isto principio deriuate. Unde apls. Qui diligit proximum legem impleuit. Ubi et cris. Breui sermone oia que saluti ac fidei nostre erant necessaria dñs cōprehēdit vt ea q̄ nobis ab alijs fieri volumus ipsi q̄z alijs similiter faciamus. Jn q̄ mandato vniuersa precepta legis ac pphārum cōsistere dñs apte monstrauit dicendo hoc est em̄ lex et pphe. Nā quecūqz lex et pphete sparsim in oībus fere perūt scripturis in hoc cōpendioso cōtinentur mādato q̄si innūerabiles arborū rami in vna radice. Qui q̄ ab alijs nobis non nisi bona et vtilia fieri volumus ipsi q̄qz vicē grē amoris q̄z repēdere debemus vt precepta legis ac pphārum implētes retributionē fidei a dño cōsequamur hec cris. Jugū ergo dñi suaue est et onus eius leue vt in tā breui regula eius lex et precepta ad proximum cōpleant. Naz alio loco de duobus preceptis scilz de dilectiōe dei et proximi loquens non tm̄ ait lex pendet in his et pphe sz addidit totta lex et oēs pphete. Qd cū hic nō addidit seruauit locū alteri precepto qd ad dilectionez dei pertinet. Quidam tamen volunt q̄ cōprehendat etiaz dilectio dei siue qua non impletur caritas proximi qr nec proximus sine deo nec deus sine proximo diligitur. ¶ Considera nunc premissa dñi precepta et vide q̄z rarus sit q̄ obseruet ea. Precepti quidem affirmatiui hic in euangelio positi .s. omnia quecunqz vultis vt faciant vobis homines et vos facite eis nescio si obseruator aliqs possit hodie reperiri. Precepti vero negatiui in thobia positi scz quod ab alio tibi oderis fieri ne facias alij et si sint operarii sunt tamen valde pauci qr vt dicit cris. Nos econtrario omīa facimus hoibus que ipsi pati nolumus. Hoc quippe nō solum in secularibus sz et in quibusdam patet religiosis q̄ sepe in personis et rebus siue vtiles alijs subtrahendo siue de inutilibus se expediendo fratribus suis iniuriam faciunt sicqz in his et ceteris modis varijs ɔtra predictū dñi mādatum id faciunt qd ipsi pati nollent nec mirum si in futuro patientur quod nollent.

Oratio.

Domine iesu xpe q̄ docuisti nos facere omnibus misericordiam et nō iudicare quenq̄ da michi qd doces perficere vt tibi preualeā complacere hortarisnos vt oremus et vtiqz cōferre vis q̄ semper commones vt rogeris. Peto ergo qr iubes q̄ro qr precipis pulso qr iniungis. Qui me fecisti petere fac accipere qui dedisti querere da inuenire qui docuisti pulsare aperi pulsanti vt possit intrare A te habeo desiderare a te habeaz impetrare. Dona quod offeram custodi qd exigas vt velis coronare quod prestas Amen.

De arta via et ɔclusione sermonis. Ca.xl.

T quia multa et ad miranda dñs preceperat cūctisqz passiōibus suos esse liberos iusserat ne aliquis diceret qr importabilia sunt ista prorsus ac dura arta via est ista valde difficilis obseruationis sunt ista mandata subdit monitionem dicens (Contēdite ergo et sollicite satagite) intrare per angustam portam non per latam. Quasi diceret. Quamuis predicta sunt difficilia et angusta tamē meris

Augusti. | Crisosto | Ambrosi | Gregori. | Crisosto | Crisostom⁹. | Crisostom⁹. | Luce tridecimo et mathei septimo

toria sunt et sutroitus ad celestia. Et notanter dicit contendite quia regnũ celorũ vim patitur. et violenti rapiũt illud. Non enim potest fieri sine conatu magno q̃ homo terrenus fiat ciuis in celo. ¶ Et hec contentio est bona et sancta q̃lis fuit ĩ legione thebeorũ. inter q̃s erat de gloriose mortis acceleratione contentio. Sꝫ hodie ẽ contentio de aliis. quis de maioritate ⁊ excellentia de acquirẽda pecunia de iiuria remouẽda. et huiusmodi similia ¶ Deinde reddit monitionis dicte rationem: dicẽs. Ita ergo intrate per angustã portã nõ per latã (q: lata ẽ porta et spatiosa via q̃ ducit ad perditionẽ et multi sunt q̃ intrant per eã. Angusta vero est porta et arta via q̃ ducit ad vitã et pauci sunt q̃ inueniunt eã) porta ingressus ẽ quo ad incipientes via progressus est quo ad proficiẽtes vel deficientes. Et bñ dicit viã angustã et artã aliã vero latam et spaciosam. Nã ieiunare vigilare a carnis desideriis ⁊ voluptatibus abstinere propriã voluntatẽ nõ facere cui non videtur angustũ et artũ. At vero deliciose manducare et bibere ceterisqꝫ carnis desideriis et voluptatibus obedire. ac voluntati sue in nullo contradicere cui nõ videtur latũ ⁊ spaciosũ. Sed heu per latã viã q̃si omnes ĩcedimus. et de angusta pauci curamus. Vñ crisostom⁹: Cũ iussi sumus per angustã portã incedere per latã semper incedimus. Et quidẽ hoĩes seculi latã viã spaciosamqꝫ gradiantur nõ valde mirũ est. Eos aũt q̃ videntur sustulisse crucem suã et sequi xp̃m per hanc latã et spaciosam velle incedere non tibi prodigiũ videatur. Deniqꝫ monachi cum de monasteriis requirũt. et de locis habitationum percunctantur ante omnia inquirũt si requies sit in loco si abundent omnia. si aquarũ copia consluant. Sed et si de heremo requirat. etiam ibi ante omnia de requie tractãt et de oportunitate ministerii corporalis. Jam vero si ad aliquã dispensationem vocaueris aut aliquid ministerii diuini iiungere volueris prima statim sollicitudo eius et prima verba eius ista sunt. Si est ibi requies quo eundũ est si inueniantur ea q̃ necessaria sunt abundanter si nichil desit eorum q̃ lata via et spaciosa deposcit. Quid agis o homo quid loquaris. Artam viam et angustam iussus es ambulare vt quid de requie. vt quid de abundantia percunctaris. ¶ Per angustam ianuã transire iussus es vt quid amplos requiris ingressus. Est aliquid ista permutatione nequius est aliquid ista peruersitate deterius. Et quidem qui principibus seculi ministrant hoĩũ nichil requirunt sꝫ tm̃ si lucri habeat aliquid temporalis militie cuius locus. Quid si solum esse cognouerit ibi nullus refugitur labor nullũ periculum vitatur nulla indignitas excusatur. seruilia etiam si ab ingenuo deposcantur officia nõ negabit. Peregrinationes quoqꝫ longissimas periculosasqꝫ non respuet contumelias cruciatus permutationes temporũ fieret omnia spe lucri. Nec timet ne forte ab ipsa miserabili spe decipiatur ac decidat nec inmaturam peregrinis locis mortem ⁊ subitam pertimescit separationẽ suorum coniugis etiam ac liberorum absentiam tolerabiliter patitur non patrie nõ carorum mollitur affectu sed desiderio et cupiditate pecunie velut amens agitur et amore eius incensus nichil laboris sentit nichil doloris intelligit. Nos econtrario qui non pecuniam querimus sꝫ sapientiam nec terram sed celum petimus ⁊ ad celi diuicias festinamus quas neqꝫ oculus vidit neqꝫ auris audiuit nec in cor hominis ascẽderunt. Hec inquã querentes et pro his celo ipsi vim parantes inferre de requie corporis percunctamur. Vide illis quanto miseriores simus et molliores. Quid dicis o homo quid agis. Celum paras ascendere ⁊ regnum celi inuadere ⁊ interrogas ne qua tibi difficultas occurrat in itinere ne quid in via tibi asperum accidat aut laboriosum ⁊ non erubescis non pudore oppressus sub terram temetipsm defodis. Si enim omnia tibi mala occurrerent. Si vniuersa tibi pericula imminerent si conuitia si iniurie si ignominie si calumnie si gladius si ferrum si ignis si bestie si precipicia si fames. si egritudo si cuncta que dici vel cogitari possunt mala super te irruent dignum aliquod erat vt nõ tibi hec omnia pro tantis et talibus causis ridẽda prorsus ⁊ penit⁹ spernenda viderẽtur. Anilis animi metus hic ⁊ effeminate. Erit ergo aliquis ita abiectus ⁊ ita infelix ⁊ ita degeneris animi vt celum cupiens ascendere de terrena requie cogitet quam non solum requirere sed etiam paratam recipere iudeorum est. Non video carissime q̃ aliquis nostrũ vera ⁊ perfecta cupidine celestium teneatur. Aliõqñ omnia q̃ videntur esse grauia vmbras putaret et risum. hec de via lata crisosto. De via vero arta sic dicit Gregorius: Gregori⁹ Arta quippe bene viuendi cẽsura non est ampla via sed semita in qua quisqꝫ studiose cõstringitur qui sub preceptorum custodia solicite coangustatur. An non quasi quedam angustia itineris est in hoc quidem mundo viuere. sed de mundi huius concupiscentia nil habere. aliena nõ appetere. propria non tenere. laudes mundi despicere. ⁊ pro deo opprobria amare. gloriam fugere ⁊ despectum sequi. adulatores despicere. despicientes honorare. mala nocentium ex corde dimittere ⁊ erga eos dilectionis gratiam immobilem in corde retinere. Que quidem omnia semite sunt sed magne. quia quanto in hac vita pro ipsa viuendi custodia angusta sunt tanto amplius i eterna retributione dilatantur. Perfecta quippe scientia est ⁊ cuncta hec agere ⁊ de suis viribus scire se nichil posse. Unde ⁊ iohannes abbas montis synai: Joh. Attẽdamus nobis ipsis nequando artam ⁊ angustam viam ambulare dicimur ampiam et spaciosam tenentes curramus. Artam viam indicabit tibi ⁊ lucidabit tribulatio vẽtris statio ad vigilandum in orationibus per totam noctẽ mensura aque ⁊ panis penuria. subsannationes. derisiones. illusiones. decisio propriarum voluntatum ignominiarum poculum passionum ⁊ impulsionum patientia sub despectione esse sine murmuratione. violentia iniuriarũ lesus sustinere fortiter. detractione non indignari. contemptus ⁊ vilipẽsus non irasci iudicatus humiliari. Beati post dictam viam ingredientes quoniam ipsorum est regnum celorum. hec iohannes. Non autem te moueat quia hic dicitur (angusta est porta ⁊ arta via que ducit ad vitam) ⁊ dicitur iugum enim meum suaue ⁊ onus meum leue. quia sicut onus dicitur leue in comparatiõe ad mercedem licet in se sit graue sic presentia incommoda respectu glorie future. Itaqꝫ lata dici potest hec via quia in amore celestium cor dilatat cogitantium quoniam nõ sunt condigne passiones huius temporis ad futurã gloriam que reuelabitur in nobis. ⁊ angusta quia amorem terrenorum angustat ⁊ a terrenis hominem alienat. vnde scdm Crisosto. Crisosto. Arta est via ⁊ angusta ⁊ nichilomin⁹ leuis ac facilis quia cuncta aspera vite huius pertranseunt ⁊ quia ad bonum finem scilicet ad vitam perueniũt. Temporale sudorum ⁊ perpetuum coronatorum. Et q: prius sunt laboriosa que transeunt ⁊ postea gloriosa que permanent maximum potest laborum esse solatiũ. Igitur ⁊ si in se difficile sit quod iubemur tamen faciendum est vt ad gloriam peruenire mereamur. Qui enim non compatitur non conregnabit nec coronabitur nisi qui legitime certauerit. Et iterum. Si quis viam laboriosam existimat suam desidiam accusat. Si enim nautis pelagi fluctus si tempestates atqꝫ hyemps agricolis si vulnera cedesqꝫ militibus si grauissimi ictus plageqꝫ pugilibus leues videntur ⁊ tolerabiles sunt propter spem temporalium ac pereuntium commodorum tanto magis cũ celum preparatur in premio nichil ex presentibus asperitatibus debet sentiri. Nec aspicias q̃ via est aspera sed qm ducit nec alia quia lata est sed vbi desinit. Hec criso. Quõ autem domini precepta nobis nõ difficilia ⁊ onerosa sed magis facilia ⁊ leuia esse videãtur docet adhuc idem criso. dicens. Has ergo q̃ dicta sunt ne vltra inobedientiam contẽptione foueamus maxime cum premiat

voluptatē habeant in se et vtilitatē ipsa precepta. Que si molesta et onerosa plerisq̄z et ingentis cuiusdā videntur laboris intellige propter christū te illa suscepisse faciendā et qd videt esse triste iocundissimum iudicabis. Si enim cogitationem hanc semp habuerim⁹ nichil experimur onerosum sz ex diuerso plurimaz vndiq̄z capiemus voluptatem. Siquidem labor ipse non amplius labor apparebit sed quantomagis intenditur tantodulcior te voluptuosior fiet. Quando igitur te cupiditas pecuniarz aliouimq̄z obsederit ꝯsuetudo vitioꝝ ipse ad aīam tuā loquere. Tristaris qz te corporis voluptate defraudo sz letare potius qz celorum tibi regna prouideo. Non eniz ꝓpter hominem sz ꝓpter deum ista operaris. Paululum igitur expecta et videbis q̄z sit commodū grande gratuz Disce presentis vite pondera magnanimiter sustinere et ineffabili apud deum fiducia ac liberalitate gaudebis Si enim ista semper nostre inculcemus anime celeriter ab omnibus illā vitijs subtrahemus. Unde illud a te ac solum requirit deus vt aduersus hostem feras inimicicias pro honore regis et tua salute suscipias. ¶ Itaq̄z si ei istud obtuleris omne iam bellum ipse conficiet. Ita etiam illa que importabilia nunc putamus facilia prorsus ac leuia amabiliaq̄z ducemus. Quamdiu enim in vitijs pmaucinus asperam atq̄z difficilem et omnino arduam opinamur esse virtutem ipsa vero vitia desiderabilia prorsus ac dulcia. Si autē vel breui illa tempore deserim⁹ tunc et hec horribilia et turpia et virtus delectabilis apparebit ac facilis. Hec autem ex illis habunde valemus addiscere q̄ vitam suam facta in melius conuersione mu-

Seneca.

tauerunt. Hec Cris. vnde dicit et Seneca. Quedam nō quia difficilia sūt nō audemus sed nō audemus difficilia sunt. Et quia dixit paucos esse qui inueniunt angustam portā et artā viam ne heretici et peruersi homines falsitatē apparentia virtutū palliantes ⁊ se plurimūq̄z paucitate commendantes se nomine paucitatis supponant et simplices in via dei ambulantes decipiant statim subiecit dicens (Attendite) i. attente et diligēter cauete (a

Hylari⁹.

falsis prophetis) vnde Hylarius. Quia paucorum est inuenire artam viā fraudulentiā eorum qui se eam inuenire mentiuntur exponit: ne ab illa nos impediant. (Attēdite inq̄z a falsis prophetis) i. a deceptoribus hereticis. simulatis ypocritis falsis fratribus religionis speciem

Moralr.

pretendentib⁹ et huiusmodi. Moraliter tres falsi ꝓphete sunt caro mundus diabolus. Ille enim dicitur falsus ꝓpheta qui vnū predicit ⁊ premittit ⁊ aliud euenire solet sicq̄z homines decipit ⁊ fallit. Primus ergo est cōcupiscentia carnalis promittens delectationē et soluens eternam afflictionem. Secundus est cupiditas mundialis promittens sufficientiam et soluens finalem inopiā. Tertius est dyabolus siue superbia secularis promittēs exaltationem et soluens futuram abiectionem quia qui se exaltat humiliabitur. Potest etiā hoc exponi de omnibus demonibus se in angelos lucis vt iustos decipiāt transferentes. Unde dicit Johannes nolite credere omni spiritui sed probate spiritus an ex deo sint (Qui veniunt ad vos) scilicet decipiendos (in vestimentis ouium) i. sub specie religionis in conspectu hominum similes in sticie ministris in habitu humili et oratione prolixa in ieiunio arto in elemosyne largitione in verbis blandis ceterisq̄z religionis signis quia pretendunt simplicitatem simulant mansuetudinem ostentant humilitatē fingūt suam ad populum humilitatem habentes secundum apostolum speciem pietatis virtutem autē eius abnegātes vnde subiungitur (Intrinsecus autem) scilz in corde et voluntate decipiendi (sunt lupi rapaces) qz cum specie virtutis sint induti vite tñ prauitate sunt corrupti et ideo magis cauendum ne rapiendo vilansens vos blan

Crisosto⁹

dicijs et simulationibus. Unde eñ ait cris. Nulla res sic exterminat bonum sicut simulatio nam malū sub specie boni

Hieroni.

celatum dū nō cognoscitur non cauet. Ubi hiero. Et de

omnibus q̄dem intelligi pōt qui aliud habitu ac sermone ꝓmittunt aliud opere demonstrant. Sz spāliter de hereticis intelligendum est qui videnꝭ continentia castitate ieiunio quasi quadam pietatis veste se circundare intrinsecus vero hābites animū venatum simpliciorꝫ fratrum corda decipiunt hec Hiero. Et qz isti falsi ꝓphete non pñt cognosci ex apparentia exteriori ideo ostendit vñ debeant cognosci s. a fructibus et operibus. Cū eñ alteri sint exterius in conuersatione alteri interius in affectione et ita difficile cognoscantur tñ (a fructibus eorū) i. operibus (cognoscetis eos) scz finaliter non tñ oībus licet bona ⁊ laudabilia opera videantur alijs sz q̄busdam ⁊ maxime per impatientiam eoꝝ tpe ꝑsecutionis ⁊ aduersitatis qz de facili in tpe temptationis recedunt ⁊ pro simulata iu-

Augustinus

sticia pressuras non sustinent. Sed vt dicit aug. Uestimēta religiosa sine bonis operibus non solum remediuz habere non poterunt sed etiam iustum dei iudiciuz sustinebunt vt enim dicit Seneca. Malus vbi bonum se simu-

Seneca

lat tūc pessimus est. Igitur vt idem Seneca dicit qa sis interest non quid habearis ¶ Deinde probat quod proposuit exemplo particulari qz spine et tribuli ac vitis et ficulnea cognoscuntur districte ex fructibus diuersis ergo et homines. Non eñ (colligūt de spinis vuas aut de

Crisostom⁹.

tribulis ficus) Ubi criso. Quod vero dict hmōi est. Nichil habent mansuetum nichil mitte nichil dulce vsq̄z ad pellem sunt oues ideo qz facilis est cognitio vt neq̄z de ꝯtingenti dubites hec cris. Noīe spine pōt intelligi carnalis cōcupiāq̄ sp ardet ⁊ nunq̄z cōsumiꝭ noīe tribuli spūalis malicia q̄ plena est punctionibus petōꝝ noīe vue seruor vite actiue nomine ficus dulcedo vite contēplatiue. Ex cōcupiscentia ergo carnis nō colligiꝭ bona actio que requirit corpus spūi obediēs ⁊ subiectū nec de malicia cordis contemplatio que reqrit cor deuotū ⁊ pacificum qz in maliuolā aīaz non introibit sapīa q̄ ad contemplatiuam nec habitabit in corpe subdito petis q̄ ad actiuam q̄ ministerio corpis exercetur. ¶ Deinde confirmat hoc idez exemplo generali qz sicut vna queq̄z arbor ex fructu suo cognoscitur ita vnusquisq̄z hō ex fructibus et operibus suis cognosci pōt. Ideoq̄z non dixit a folijs eoruz i. verbis sz (a fructib⁹) i. opib⁹ (cognoscetis eos) Si eñ verba attendimus nō facile boni discernunꝭ a malis sz q̄ in verbis nō discernunꝭ in opibus comprehēdunꝭ si fideles sunt si mites si patientes si humiles si casti si auariciam oderit ⁊ similia que enumerare longū est. Cognoscenꝭ ergo falsi ꝓphete a fructibus suis qñ etsi aliqū bonum aliqd facere videanꝭ s. elemosynam orōnem et ieiunium ⁊ hmōi tñ qz vel ꝓ lucro vel ꝓ laude faciunt eoruz simulatio diu non pōt celari. Quāuis enim inscrutabile sit cor homīs pōt tñ humano iudicio maxime longo tpe cognosci ex actibus ⁊ opibus q̄ vocat fruct⁹ qz q̄lis vnusquisq̄z est talia dicit et operatur. Unde lz mali ⁊ viciosi maliciam suam operiant aliq̄ tpe⁊ openꝭ bonū ex genere tñ non est bene possibile qn openꝭ q̄nq̄z scdz inclinationem

Seneca

sue malicie. Unde seneca. Nemo pōt diu ferre personam ficta cito in naturā suā recidunt q̄bus veritas nō subest qui autem ex solido nascunꝭ tpe ipso in melius ꝓficiunt Detegitur etiam error q̄nq̄z tpalis commodi tēptatōe ꝑsecutionis tpe et si fingāt hūilitatem ⁊ bona opa tpe prosperitatis cū honoranꝭ detegeꝭ tñ eoꝝ superbia cum aduersis tanguntur et honor subtrahiꝭ. Possūt etiā cognosci qñ consecuti sunt ea ꝓpter q̄ operādo laborauerūt vt dignitates et hmōi qz sepe postmodum cessant operari vñ

Augustinus

Augu. Quecunq̄z in factis vel dictis apparere non potuerunt tēptatōnibus aperiunꝭ ¶ Tēptatio aūt duplex est aut in spe adipiscendi aliquod commodū tpale aut in timore amittendi. Cum eñ aliq̄bus tēptatōnibus ceperint ea ipsa illis subtrahi vel negari que isto velamine vl consecuti sunt vl consequi cupiunt tunc necesse est vt appareat vtrū lupus in ouina pelle sit an agnus in sua hec augustinus. Insuper et in hoc cognoscuntur qz simpli-

ces opprimũt maioribus detrahunt minime redarguũt correctionẽ impugnãt nõ faciunt qđ dicunt. in dignitatibus se iactant in bonis inceptis fastidiunt in aduersitatibus murmurant et maxime per impatientiã in aduersitatibus vt supra dictum est cognoscunt. Ubi nota qꝛ hõ nõ loquitur ita expresse nec ita ꝓprie sicut in lingua ꝓpa. Sunt aũt aliqui qui faciunt sicut auis in capola que mutat linguã ꝓpriam ⁊ fingit vocẽ hoĩm vel aliarũ auium et licet qñ bene scit sibi hoc faciat tñ si aliquis eam in pede leserit vel alibi dolorẽ senserit vel quicq̃ contra voluntatem receperit statim ad vocem ꝓpriam reuertitur. Sic multi qñ sunt in prosperitate vel qñ bene fit eis mutant vocem ꝓpriam deum laudant adulatiõibus seruiũt sed si sint in aliqua aduersitate vel aliquo modo ledant statim ad linguam ꝓpriam scꝫ ingratitudinem impatiẽtiã ⁊ huiusmodi reuertuntur. Et bene dixit qꝛ ex fructibꝰ cognoscuntur nam (omnis arbor bona) id est homo bonus habens voluntatẽ bonam (fructus bonos) i. opera bona ⁊ vite eterne meritoria (facit. mala aũt arbor) id est homo habens voluntatẽ prauam (fructus malos) i. opera mala et demeritoria (facit) Nam actus interior voluntatis

Ambrosius. Crisostomꝰ

causa est imediata actus exterioris. Et ideo vt amb dicit Effectus tuus operi tuo nomen imponit. vñ fm Criso. Uoluntas est aut que remuneratur pro bono aut condemnatur pro malo. opera aũt testimonia sunt voluntatis. Et vere ita est qꝛ (nõ potest arbor bona) inq̃tum hmõi (fructus malos facere neqꝫ arbor mala) inq̃tum hmõi (fructus bonos facere) Istud enim cõposite intelligendũ est quia (arbor bona) manens bona (nõ potest fructus malos) et demeritorios (facere et arbor mala) manens mala (nõ potest fructus bonos facere) id est meritorios vite eterne. Et ideo si homo bonus facit fructus malos iam bonus nõ est et si malus vult bona operari bonus primo fiat. Et vere bona arbor bonos fructus facit et mala malos qꝛ bonus homo de bono thesauro cordis sui i. de bona intentione et voluntate que sicut thesaurus absconditus latet interius in mente profert bona verba scilꝫ ⁊ facta et malus homo de malo thesauro i. mala voluntate et intentione profert mala. scilicet verba et facta qꝛ contrarie cause habent contrarios effectus. Nam fm bedã

Beda.

idem est thesaurus cordis qđ radix est arboris ⁊ quod de corde profertur idem est qꝛ arboris fructus. Unde ⁊ Remigius.

Remigius

Thesaurus cordis intentio est ex qua deus iudicat opera vt aliquãdo minora maior: aliquando maiora minor merces sequatur. Magnum donum dei est bona voluntas et prestantius super omnes res terrenas. Uñ aug. Bona voluntas est qua appetimꝰ recte honesteqꝫ

Augustinus

viuere et ad summã sapientiam peruenire. Uoluntatem quisqꝫ cum habet bonã idcirco habet quod terrenis omnibus regnis voluptatibusqꝫ omnibus corporis longe anteponendũ sit. Quisquis autem nõ habet caret profecto illa re quam prestantiorem omnibus bonis in potestate non constitutis sola illi voluntas per seipsam daret. Et iterum. Si desit facultas nõ queritur nisi voluntas. Hec aug. Arboris ergo bone radix est voluntas gratia diuina informata folium cogitatio. flos sermo. fructus opus. Arboris vero male radix est voluntas gratia dei destituta cuiꝰ cadunt folia marcent flores putrescunt fructus que ex bona arbore nõ possunt procedere. Et merito qđ de bono vel malo corde procedit bonus vel malus debet iudicari fructus ex abundantia enim bonitatis vel malicie cordis que intus latet os exterius loquitur verbum dictionis et operis. Ex interiori enĩ homine procedit exterior effectus tam in verbis q̃ in factis ac verbum et factum exterius testimoniũ cordis est et significatiuũ conceptus interioris. Per oris enim locutionẽ vniuersa que dicto vel facto vel cogitatu de corde proferuntur dñs voluit significare. nam moris scripturarum est verba pro factis et rebus ponere. vnde in Ezech. Non fuit verbum quod nõ ostenderim eis qui vtiqꝫ rerum ⁊ non verborum caldeis reuelauerat archana. De ore autẽ hic specialiter exemplificat qꝛ per os cor maxime manifestatur eo qꝛ verba in signis principatũ tenent fm aug. Deꝰ au-

August.

tem fm os omnia cordis diiudicat qui ex qua intentiõe verba procedunt nõ ignorat. Et notanter dicit (ex abũdantia cordis os loquitur) qꝛ plus intus est q̃ effunditur. Sicut fumus ab igne surgit sic olla ebulliens redundat. Uñ criso. Naturalis enim cõsequentia est vt cum intus

Crisosto.

abundat nequicia effluant oretenus verba nequã. Quare cum audieris hoĩem perniciosa et inhonesta loquentem nõ tantã putas in eo latere nequiciã quãta verbꝭ eiꝰ exprimitur sed multo ampliorẽ conijcere esse fontẽ. Quod enĩ exterius dr supfluũ est eius qđ intꝰ est. Lingua q̃dem cõfusa multa stiẽs nõ repente effundit nequitia. cor autẽ nullũ hoĩm habẽs testem sine timore quecũqꝫ vult parit mala. dei enim nõ multa cura est ei. Hec sñia ⁊ similitudo de arbore hic ponitur ꝯtra ypocrisim spãliter scribarum ⁊ phariseoꝝ sꝫ ĩtra etiã ponit ꝯtra eoꝝ maliciã et blasphemiã qua dicebãt xp̄m in beelzebub eijcere demonia. Et ne tepidi putẽt se esse imunes a pena qꝛ a malo abstinẽt aliena nõ rapiunt sine querela viuũt tñ bona non agunt proximis non cõpatiuntur sua egentibus non tribuunt ideo additur (oĩs arbor que nõ facit fructum bonũ excidetur) id est sententia iudicisa cõsorcio oĩm bonorum ⁊ numero fideliũ separabitur et sñie executiõe ab angelis messoribus (in ignẽ) eternũ gehẽne (mittetur) vbi minatur dñs infructuosis penam damni qꝛ excidẽtur a terra viuẽtium et penã sensus qꝛ mittẽtur in ignẽ eternũ. Nec exprobrabit dns qꝛ mala fecerint sed qꝛ bona non egerunt. dicens. esuriui et nõ dedistis michi manducare. ⁊c. Et sciendum qꝛ fructus cordis sunt contritio. diuine legis meditatio bñficioꝝ dei recordatio. mortis memoratio. proximi ꝯpassio. Fructus oris oratio predicatio. gratiarum actio. cõsiliũ fratris enarrãtis correctio. ignorãtis instructio. Fructus opis sunt pnĩa elemosyna obedientia. obsequioꝝ diligẽtia difficilium tolerantia. Sed ne putemus ad fructus ia ꝑtinere si quis dicat dñe dñe. et ex eo nobis arbor bona videatur esse subiungit. Quid autem vocatis me dñe ⁊ nõ facitis q̃ dico q̃si vellet dicere ypocritis ⁊ specialiter scribis ⁊ phariseis. Uos estis arbores habẽtes folia sine fructu ⁊ verba sine opere ⁊ ideo maledicti tales sunt sicut salices folia similia oliuis sed fructu carentes. Tantũ enĩ est inter dicere ⁊ facere q̃tum inter folia ⁊ fructus. Deinde ostendit qꝛ ad salutem non sufficiunt verba cõfessionis sed qđ exigitur executio diuine voluntatis dicẽs (nõ omnis qui) verbotenꝰ noie tñ (dicit michi dñe dñe) cõfitendo fidem catholicã (intrabit in regnũ celoꝝ) cõfessis enĩ fidei sine operibꝰ nõ sufficit ad salutẽ qꝛ talis fides mortua est sicut illoꝝ q deũ ore confitentur factis aũt negant. Sic modo plurimi i. ofoe positi verbotenus ⁊ noie tãtũ dicunt dñe dñe. cor aũt eoꝝ longe est a deo Ypocrite etiam dicunt hoc facto sanctitatem exteriꝰ simulantes coram ppl̃o. Sed qui facit voluntatem patris mei qui in celo est ipse intrabit ĩ regnũ celorum. Hi enim sunt fructus boni ⁊ bone arboris i. facere voluntatem patris cꝰ faciende seipsũ prebere exemplum dignatꝰ est. Quid enĩ meriti est dño dicere dñe dñe Numquid dñs non erit nisi fuerit dictꝰ a nobis. Uere dicere dñe dñe vel dominꝰ iesus ẽ corde credere ore ꝯfiteri opibus attestari. Nã vnum sine alio negare est vt enĩ ait aug. Credere in deum ẽ credendo amare et diligere cre-

Augusti.

dendo in eum ire et eius mẽbris incorporari. Et notandũ qꝛ hec videntur immediatiꝰ facere voluntatẽ dei i. super omnibus agendis sustinendis ⁊ habendis ei se cõformare et inde quies mentis faciem diuinã intuentem sꝑ vt presẽtem intueri et inde reuerẽcia pudor et disciplina intus et extra bonitatem gratuite liberalitatis dei libenter considerare sepius actualiter aduertendo inde amor gratuitus et confidentia de futuro sꝑ attendere ad edificationẽ proximi. omne verbum et opus premeditari sepius

flecti. ¶ Et ne decipiamur non solum nomine xpi per eos qui nomen et non facta habent sed etiam quibusdam factis et miraculis adiungit et dicit (Multi dicent michi in illa die) notabili et famosa terribili impiis et blanda piis scilicet die extremi iudicii qui secundum cris. loquentur corda et tacebunt ora qui non persona interrogatur sed conscientia discutitur vbi non erunt testes adulatores sed angeli veraces (Domine domine nonne in nomine tuo) .i. in virtute et inuocatione nominis tui (prophetauimus) .i. propheticum sermonem protulimus et occulta denunciauimus (et in nomine tuo demonia eiecimus) ab obsessis (et in nomine tuo virtutes multas) .i. miracula (fecimus) his similes

Crisosto

sunt boni docentes et male viuentes vbi cris. Illi quippe quia contrarium expectationis sue finem videbunt quia hic fuerunt mirabilia faciendo conspicui ibi autem se intelligent puniendos quasi stupentes dicent atque mirantes (Domine domine nonne in nomine tuo prophetauimus) quemadmodum nos aduersaris modo. Quia ibi vult nouus iste finis nec a nobis aliquando preuisus. ¶ Deinde subiicitur sententia iudicis tales reprobantis et abiicientis (Et tunc) inquit (confitebor) et dicam (illis nunquam) in predestinatione (noui vos) .i. noticia approbationis sed reprobationis. Illos enim deus dicitur scire quos approbat illos vero nescire quos in sua dilectione non approbat vt ait aug.

Augusti.

Scit reprobos quos cognoscendo iudicat non autem approbat voluntatem que ab ipso discordat vt dicit

Beda

beda noticia scripturarum deo noui facit quem operum iniquitas obtutus eius ostendit indignum. Et tandem eos propter opera iniquitatis abiiciendo subiungit (discedite a me) vos non glorificantes (qui operamini iniquitatem Discedite) .i. diuisi per iniquitatem cecate in eternam damnationem non cognoscit nisi eum qui operatur equitatem a deo qui vbique est iubentur recedere quia licet sit vbique per presentiam deitatis non tamen vt obiectum beatitudinis Dicit autem in presenti qui operamini quia affectus ma-

Hieroni.

lus adhuc remanet in eis vt hiero. Non dixit qui operati estis iniquitatem ne videretur tollere penitentiam sed qui operamini hoc est qui vsque in presentem horam cum iudicii tempus aduenerit licet non habeatis facultatem peccandi tamen adhuc habetis affectum vnde et cris. Non dicit qui operati estis

Crisosto

sed qui operamini quia iniqui post mortem non desinunt esse iniqui quia et si peccare non possunt peccandi tamen voluntatem non amittunt. Nam mors animam quidem a carne separat anime autem

Crisosto

propositum non immutat. Igitur vt ait cris. Voluit dominus hoc loco asserere quod fides absque operum sanctitate nil valeat et non modo fides sed nec ipsa quidem cuiuspiam mirabilia profutura sunt si ea operatus fuerit absque possessione virtutum quia neque fides neque mirabilia quicquam valent si non assistat vita et iterum nusquam in opere signorum et mirabilium beatitudo ponitur sed in expletione mandatorum et perfectione. Qui signorum et mirabilium iudiciis probari vult non potest probus videri. Vita enim et actus probi etiam sine signis et mirabilibus merentur coronam iniqua autem conuersatio etiam si signa et prodigia fecerit supplicia non euadet hec cris. ¶ Notandum quod hic miraculorum operatio quandoque prouenit ex merito inuocantis nomen domini quandoque ex merito illius super quem inuocatur quandoque nec ex merito huius nec ex merito illius sed ob vtilitatem assistentium vt videntes hoc deum honorent et in xpm credant quandoque ad damnationem inuocantis et presentium vt videntes non videant et videntes ceci fiant quandoque etiam in elationem et vanam gloriam extollit vel aliquo alio modo facienti nocet. non mireris ergo si quandoque iniqui prophetent aut miracula faciant. quia iste sunt gratie dei gratis date que dantur principaliter ad communem vtilitatem ecclesie et raro ad vtilitatem singularis persone et ideo aliquando per malos homines a deo nobis datur ad inuocationem nominis xpi non propter merita inuocantium sed ad declarationem virtutis xpi et confirmationem fidei licet ipsi inuocantes sint mali sicut bona elemosyna aliquando datur a bono domino mediante malo seruo. Bonum ergo sectemur malum omne vitemus totoque affectu preceptis celestibus obtemperemus ac talibus officiis cogniti dei simus agentesque potius quod vult quam quod possit gloriemur. ¶ Et quia dominus repellit ipsum contemptores ore et opere legem suam non implentes concludit inutilitatem auditus vbi non sequitur opus et amonet nos vt xpi doctrinam opere impleamus ne cum operariis iniquitatis ab eo discedamus quia inutilis est legis auditio nisi sequatur operis impletio. Vnde concludit totum sermonem cuius conclusio quam terribiliter inferatur valde attendendum est (Omnis ergo) inquit nullo excluso (qui audit) aure interiori intelligendo (verba mea hec) que locutus sum in aperto (et facit ea) affectu caritatis opere adimplendo (assimilabitur viro sapienti) sibi in futurum prudenti (qui edificauit domum suam) .i. bonorum operum constructionem (supra petram) .i. xpm omnia opera sua faciens propter ipsum talis enim facit opera bona de genere et recta intentione que duo requiruntur ad impletionem legis euangelice Non enim quisque firmat quod audit vel percipit nisi faciendo et opere implendo Et quia petra est xps ille in xpo edificat qui quod ab illo audit facit (Descendit pluuia) .i. temptatio carnalis lasciuie et concupiscentie (venerunt flumina) mundane cupiditatis et auaritie (flauerunt venti) dyabolice vanitatis et superbie (et irruerunt) per impetuositatem et importunitatem temptationum (in domum illam) .i. edificium virtutum in xpo constructum sed non diruerunt eam (nec cecidit) a stabilitate virtutis succumbendo temptationibus istis (fundata enim erat) finaliter radicaliter et perseueranter per fidem spem et caritatem (supra firmam petram) et solidam .i. xpm non in terrenis Tangitur ergo hic triplex temptationum differentia in qua significantur et consistunt omnia temptationum genera potest etiam dici quod quedam sunt temptationes voluptatis et concupiscentie carnalis que designantur in pluuia que guttatim cadit et emollit alie sunt aduersitatis et tribulationis que significantur per flumina que cum impetu veniunt alie sunt persuasionis siue per minas siue per blandicias humanas siue per suggestiones dyabolicas que designantur per ventos. horum autem omnium que prosperitatibus inducitur aduersitatibus frangitur Quorum nichil metuit qui fundatam habet domum supra petram .i. xpm cui innititur in obseruatione preceptorum .i. qui non solum audit precepta domini sed etiam facit et his omnibus periculose subiacet qui audit et non facit non enim quicquam stabile fundamentum habet nec firmat in se que dominus precipit vel ipse audit nisi ea fecerit. Vnde contrarium ait. Et per oppositum (Omnis qui audit verba mea hec) supra dicta (et non facit ea) sed contemnit (similis erit) in culpa (viro stulto) et malo (qui edificauit domum suam) .i. edificium operum suorum (supra arenam) .i. amorem terrenorum mobile et instabile fundamentum quod facit omnis qui contemptis celestibus non cessat inhyare terrenis et qui intentionem suam super aliud quam super ipsum deum ponit. quia omnis creatura mutabilis est Arena cupiditati terrenorum comparatur quia sterilis sic qui amat diuitias frui non potest quia fluida sic transeunt omnia velut vmbra quia fluctibus concussa sic in mundo est pressura. Item per arenam congregationem malorum significat quia innumerabilis per multiplicitatem quia discoherens per dissensionem quia sterilis ad bonorum multiplicationem et ideo sequitur casus in peccatum (quia venerunt) supradicta mala temptationum (et irruerunt) subito impetu et simul (in domum illam) male fundatam (et cecidit) per culpam (et facta est ruina eius magna) quia ruit vsque in gehennam. Primo ruit in foueam culpe et postea in foueam gehenne que est ruina magna quia omnino irreparabilis omnis conscientia que spe fixa in deo non permanet in temptationibus subsistere non valet et tanto amplius agitatur quanto plus in his que mundi sunt a superioribus disiungitur. Vnde beda. Mani-

Beda

festum est quia ingruente quolibet temptatione mox et vere mali et ficti boni peiores fiunt donec ad extremum in perpetuam labantur in penam. vbi et cris. Et facta est inquit ruina eius ma-

Crisostom⁹.

gna. Neque enim exiguarum leuiumque rerum periculum est sed de anime discrimine de immortalibus suppliciis deque celestis regni amissione res agitur hec cris. Nec tamen semper audiens verbum dei et non faciens cadit in illam periculosam ruinam sed duplici distinctione opus est. Vna ex parte audientis quia is qui audit verbum dei aut omittit facere ex contemptu et tunc locum habet similitudo proposita aut ex fragilitate et tunc non. Alia est ex parte verbi dei quia ea verba que quis

audit. aut sunt verba necessitatis ad salutem sicut precepta euāgelica et tunc similitudo habet locū. aut sunt verba consilij et superogationis ꝛ tunc nō nisi quātum ad pfectos ¶ Moraliter domus iusti cui⁹ edificatio est bona cōsciētia ꝑtinet ad bonoꝝ operū pfectionē fossio ad cōtemptū terrenoꝝ siue pauptatē fūdatio ad meditationē celestiū et amorē impulsio ad temptationū impugnationē imobilitas ad finalē perseuerantiam. Domus impij est mala cōscientia de qua in michea adhuc ignis in domo impij cuius terrena edificatio ꝑtinet ad terrenoꝝ amorē fundamēti priuatio ad mētis instabilitatē flumims inundatio ad carnaliū deliciarū fluxibilitatē casus celeritas ad peccandi ꝓnitatē ruine magnitudo ad eternā damnationeꝫ domus etiā cōcutit in temptatiōe inclinat in delectatione cadit in cōsensu. Et est casus magnus in cōsensu quia sic cadit a grā maior in ope qꝛ sic cadit a vita maximus in obstinatiōe qꝛ sic cadit a mīa. Sapiens ergo qui audita opere cōplet et pficit structurā firmā erigit qꝛ per cumulum bonoꝝ operū deus grām dat q̄ nostra merita absqꝫ ruina casus cōsolidat et cōfirmat. Per gratiā enī bn̄ operando meremur perseuerantiā in bono vt spūale nostrū edificiū in petra fidei fundatū per spem erectū p caritatē solidatū nec pluuia nec fluminib⁹ nec vētis poterit euerti xp̄o suā gratiā donāte. Stultus vero q̄ audit ꝛ nō operatur sed audita dissimulās obliuiosus auditor factus tāq̄ sup arenā opus edificatiōis impēdit. et qꝛ aure perceptū opus nō firmat statim tēptatiōibus superuenientibus ruit et euanescit. Nō enī auditores legis iusti sunt apud deū sed factores. Sunt autē tria genera hoīm edificantium. Sūt enī qui amāt solū deū et hi edificāt aurū argentū et lapides pciosos in amore virtutis aurū. in cognitiōe veritatis argentū. in cooperatione boni operis lapides pciosos. Sunt alij q̄ amāt quedā preter deū tū nil ꝯ deum nec aliq̄d plus q̄ deum. et in his fundamētum quidē manet qꝛ amor dei nō destruit tū qꝛ ex affectu eorum que pariter amātur quedā corruptio cōtrahitur lignū ꝛ fenum et stipula supedificat in ligno petm̄ illiciti operis in feno siue opere petm̄ praue delectatiōis in stipula petm̄ illicite cogitationis. Sunt alij q̄ amāt quedā ꝯtra deum ꝛ in his omnino destruit fundamētū qꝛ amor dei esse nō pōt vbi vel solus vel summ⁹ nō est. Igitur ad p̄mos ptinet laudari et saluari ad scdos corripi ꝛ liberari ad tertios argui ꝛ dānari. Itē super fundamentum fidei quidam edificat aurum cōtemplationis quidā argentū pdicatiōis q̄dā lapides pciosos bonoꝝ operū. Isti quidē saluāt ꝛ merito fundamēti ꝛ bonoꝝ operū. Alij vero edificant ligna s. amorem ardentiorē tpaliū alij fenū s. fimum delectationum carnaliū alij stipula s. ociosoꝝ verboꝝ ꝛ operū intimeriū. Isti etiā saluant merito fundamēti et tū quasi p ignē quo exurit edificiū tanto fundamēto nō ydoneū. Deinde ad cōclusionē oīm pcedentiū subiūgit. (Et factū est cū ꝯsūmasset iesus verba hec) s. sermones istos i mōte habitos qui bn̄ dicunt ꝯsūmati qꝛ nichil impfectiōis hn̄t ꝛ oīa saluti necessaria cōtinent (admirabant turbe sup doctrina eius) et de excellētia sapie eius qꝛ nūq̄ sic hō est locut⁹. et bn̄ admirabant. qꝛ vt ait Cris. quicq̄d digne laudare nō possum⁹ admiramur. vbi ōndit eminētia doctrie xp̄i qꝛ admirabant turbe eo q̄ eminētissimas virtutes docebat et impfectionē legis supplebat ꝛ nō soluꝫ terrena bona sed celestia bona pmittebat ac doctrinā suā mirabilit cōfirmabat. vn̄ cām admirationis subdit dicens. (Erat enī docēs eos sicut ptātē hn̄s) scꝫ per seipm̄ in sermone pferēdo ꝯsilia pceptis et q̄ minus videbant in lege addēdo obscuritates legis explanādo in iure condendo et ad libitū suū sicut auctor ꝛ cōditor iuris sui mutādo vel illō sicut nemini subiect⁹ cū vellet reuocādo. vel (sicut ptāteꝫ hn̄s) infirmos sanādi ꝛ miracula faciēdi. vel (sicut ptāteꝫ hn̄s) imprimēdi ꝛ corda audientiū ad se cōuertendi (nō sicut scribe et pharisei eoꝝ) q̄ ea que per legē didicerant precepta populis dabant nec eis aliquid de his mutare licebat. Sicut nec etiā moyses aliud q̄ dn̄s iusserat potuit loqui ꝛ nichil de pceptis eius mutare vel subticere. vbi cris. Admirabant vero eius inter multa alia precipue potestatē nō ei quasi ex alterius ꝑsona pcepta ponebat sicut moyses fecerat ꝛ pphete sed fere vbiqꝫ se indicabat esse qui imperādi auctoritatē teneret. Deniqꝫ cū pcepta ipa sanciret sepe dicebat ego aūt dico vobis. et terribilis illius iudicij faciēs mentionē se mōstrabat esse iudicē de premijs atqꝫ supplicijs. hec cris. Conspice nunc ꝛ considera dn̄m iesum in sermone isto quō affectuose benigne et efficaciter loquit auditoribus et eos ad actus virtutū inducit. cōspice etiā discipulos quō reuerēter humiliter ꝛ cū tota mētis intētione eum aspiciunt et verba illa mirifica auscultāt et ea memorie commendant ꝛ cum iocūditate magna tam in verbis q̄ in aspectu fruitur. erat enī speciosus forma pre filijs hoīm ꝛ diffusa est gratia in labijs suis. in hac enī cōsideratione iocūderis et tu aspiciendo et auscultando ac si eum videres et loquentē audires et approximādo eis si forte vocatus fueris et īmorādo ibidem vt dn̄s tibi dabit. Deinde cōspice eum vna cū discipulis de mōte descendentē et cū eis familiariter etiā per viam eundo loquentē. et quō ille simplicium cetus gregatī sequitur eū nō curiose ordinati sed sicut pulli post gallinā et quilibet vt melius audiat magis eidē nitit appropinquare segre et tu pciosum illū thesaurū vel a longe si forte mica vel reliquias aliquas inde cadentes post terguꝫ tam pij magistri valeas colligere.

Oratio.

Domine iesu xp̄e clemētissime fac me per artam viam iusticie ꝛ angustā portā pnīe intrare ad aulam salutis ꝛ viā glorie doce me vitare deceptorū fallaciā ꝛ da michi interi spūalis ouis simplicitateꝫ et innocentiā fac me radicē cordis celo nō terre affigere ne in folijs verboꝝ tm̄ꝫ poti⁹ in fructib⁹ bonoꝝ opm̄ fidelis inueniar luciuri fac vt voluntatē pris celestis faciā et verba tua audiēs ope adimpleā vt in te firmatus nullis a te separer tēptationibus. Amen.

De curatione leprosi. Capitulū. xli.

Ege ergo euāgelica in mōte data ꝯcq̄nter ponit eius cōfirmatio p miracula qꝛ boni mgrī ē doctrinaꝫ suam cōprobare p facta (cū) itaqꝫ cōpleto sermone (dn̄s descēdisset de mōte secute sunt eū turbe multe) ppt grāꝫ edificationē et rogatū ppl̄i deuotionē mouebat ad faciendū miraculū. vn̄ Hiero. post pdicationē atqꝫ doctrinā signoꝝ offert occasio vt per virtutum miracula pteritus apud audiētes sermo firmetur. et cris. Post sermonē immediate pcedit ad miracula vt verbis pcedētibus auctoritatē prestaret vt mirabilis in verbis mirabilis appareret in ope. Et theophil. Doctrine aūt opatione indiget nisi eum ōnderet miracula ei⁹ sermoni nō crederet. Sic et tu post doctrinā opare vt nō sit in te vacu⁹ tuus sermo ¶ Mystice (Cū descēdisset iesus de mōte) s. diuine excellentie in vallē humilitatis manēdo qd̄ erat assumendo qd̄ nō erat tunc enī de monte descendit qn̄ se exinaniuit formē serui accipiēs tunc post descensū (secute sunt eū turbe multe) qꝛ nisi de⁹ descēdisset hō ad sequelā suā nō ascēdisset qꝛ magna glīa ꝛ dignitas est hoī sequi hūc dn̄m. et fm aug. primo leprosum mūdauit. vt ex hoc appareret nouū testamentū in mōte datū ꝛ grām euāgelij supra legē esse q̄ leprosum excludebat nō sanabat. vt aūt hic contrarietas i. eo qd̄ math. dicit cū descēdisset de mōte. Luc. vero dicit cū eēt in vna ciuitatū ad h̄ dicēdum fm glo. q̄ post descensum de mōte fuit aliqd̄ interualli anq̄ intraret ciuitatē et in illo interuallo fuit sanatus leprosus. qd̄ math. suo loco ponit. luc. vero dicit cū esset in vna ciuitatuꝫ scꝫ capharnaū qꝛ erat ibi pꝑe ad leucā et dimidiā contra orientē (leprosus) ergo (veniēs) nō tam passib⁹ corpis q̄ fide cordis (genu flexo pcidēs in faciē suā adorabat eū)

Moraliter

Crisostom⁹

Criso.

Mar. i. et luce. v.

Hiero.

Crisosto.

Theop.

Augusti.

cum humilitate corporis et (rogauit eum) cum oratione oris vbi tria ista concurrunt scilicet fides humilitas oratio nichil negatur a deo (procidit in faciem) sicut humilis maculas suas non tegens sed humiliter confitens et publicans ideo exaudiri meruit et mundari sic et tu humilieris vt exaudiri et mundari merearis vnde amb. Qui in faciem procidit humilitatis est et pudoris vt vnusquisque de vite sue maculis erubescat sed confessionem verecundia non repressit vulnus ostendit remedium postulauit (Adorabat ergo eum dicens domine) per quem omnia facta sunt (si vis potes me mundare) voluntas tua opus est et opera tue voluntati obediunt non dixit munda me sed in voluntate ei sicut deo potestatem et auctoritatem curandi tribuit et ei totum concedit quasi diceret quecunque vis potes sicut omnipotens vbi titus addiscamus ex verbis leprosi corporalium infirmitatum medelam non querere sed diuino beneplacito totum committere qui nouit opportuna et omnia iudicio disponit leprosus ergo confitendo in christo diuinam potentiam et potestatis auctoritatem ac suam ostendendo fidem et deuotionem meruit curationem (Ihesus enim misertus eius) per compassionem et affectum et extendens manum suam quod fuit liberalitatis contra auaros tetigit eum quod fuit humilitatis contra superbos dicens volo quod fuit pietatis contra inuidos mundare quod fuit potestatis contra incredulos. ¶ Ubi notandum quod lepram corporalem quinque modis curatam legimus. Primo per ablutionem sic patet in naaman et significat lacrimarum effusionem. Secundo per ostensionem sicut patet in decem leprosis qui eundo ad ostendendum se sacerdotibus mundati sunt et significat confessionem. Tertio per separationem sicut patet in maria sorore moysi et significat excommunicationem que instar cauterii debet esse medicinalis. Quarto per inclusionem sicut patet in manu moysi que de sinu extracta leprosa apparuit sed in sinum reposita curata fuit sic multi qui in seculo spiritualiter erant leprosi mundantur claustrum ingressi. Quinto per tactum sicut patet hic vbi manus christi carnem leprosi tetigit et mundauit. ¶ Ubi notandum quod triplex est dei tactus valde virtuosus scilicet tactus pure corporalis et tactus pure spiritualis et tactus partim corporalis et partim spiritualis. Tactus pure corporalis est in quo et quod tangit et quod tangitur est pure corporale et iste fuit in christo valde virtuosus quia omnem infirmitatem sanabat vt sicut de multis patet in euangelio. Tactus partim spiritualis et partim corporalis est in quo quod tangit est spiritus sed quod tangit est corporale vel spirituale hic est tactus tribulationis et iste tactus est similiter valde virtuosus valet namque ad constringendum peccatorum duriciam et ad reprimendum carnis concupiscentiam et ad probandum iustorum patientiam. Tactus pure spiritualis est in quo et quod tangit et quod tangitur est spiritus et hic est tactus interne inspirationis et iste similiter est valde virtuosus ¶ Uirtus autem eius ad septem effectus est secundum septem dona spiritussancti. Primus effectus est boni propositi inspiratio siue conceptio et hic pertinet ad donum timoris a quo concipitur spiritus salutis Secundus est per gratiam peccatorum remissio et hic poterit referri ad donum pietatis secundum illud dan. peccata tua elemosynis redime. Tertius est vtilium siue necessariorum ad salutem instructio et hoc refertur ad donum scientie que docet recte conuersari Quartus est ad bene operandum et ardua aggrediendum roboratio et hoc quantum ad donum consilii quod respicit maxime opera superogationis. Quintus effectus est in tribulatione consolatio per quam anima fortificatur ad tolerandum aduersa et hoc quantum ad donum fortitudinis que precipue attenditur in tolerantia aduersorum. Sextus est caritatis et dilectionis dei inflamatio et hoc quantum ad donum intellectus que docet intelligere i. intus legere dei beneficia per que animam in eius amorem accenditur et inflamatur. Septimus est a terrenis eleuatio et celestium contemplatio et hoc quantum ad donum sapientie que est de eternis s. donis que sursum sunt sapere non que super terram (Et confestim mundata est lepra eius) ad dominum imperium et voluntatem statim opus est secutum secundum cirillum. Ista dictio confestim tardius profertur opus sanationis fuerit factum eum autem hic magna appareat domini potestas non minor eius declaratur humilitas leprosum enim quem lex extra castra eiciebat quem scribe et pharisei vix respicere dignabantur ipse tangere non recusauit non solum propter occultum rei mysterium sed vt nobis formam humilitatis preberet et compassionis exemplum ne quis hominem pro quacunque corporis maculatione vel infirmitatem sperneret vel abhorreret. Item tetigit eum vt se non esse sub lege sed supra legem que leprosum tangere prohibuerat nec seruum sed dominum legis ostenderet qui cum secundum legem ambulasset etiam supra legem sanaret eos quos remedia legis non sanauerant. Item vt lepra que contaminare tangentem solebat econtra tactu domini fugaretur et recederet neque enim manus a lepra facta est immunda sed corpus leprosum a manu tactum est mundatum. Lex namque que facere non potuit vt lepra tangentem non sordidaret ideo lepram tangi prohibuit non vt leprosi non sanarentur sed vt tangentes non inquinarentur non autem inquinaria lepra potuit qua eam mundauit et ideo quamuis litteram legis soluerit tamen prohibitioni legis non obuiauit. Nec propositum eius soluit. Quia non erat prohibitum tangere leprosum ei qui ex tactu suo poterat curare eum sicut helyas et heliseus non fecerunt contra legem tangendo mortuum ad resuscitandum. Licet etiam dominus posset solo verbo curare leprosum tamen apposuit manum quia humanitas christi erat quasi instrumentum ipsius diuinitatis et ideo sicut artifex mediante instrumento operatur sic virtus diuina in christo per applicationem humanitatis aliqua faciebat vt eam coniunctam diuinitati declararet. Et precepit ei dominus quod miraculum factum nemini diceret ne iactanter se sanatum esse predicaret vt daret nobis exemplum et nos doceret non diligere ostentationem et honorem et bona que facimus non esse diuulganda sed subticenda vt non solum abstineamus a mercede pecunie sed etiam gratie humane et vane glorie et ista non queramus in operibus nostris ne vnquam aliqua sinistra manus se admisceat dextre in eis Unde ait Cris. Et nulli hoc eum iussit fateri docens quam esset alienus ab aura glorie et pompa iactantie. Et certe nouerat ille quod non esset taciturnus sed passim tam gratie de beneficium predicaturus et tamen quantum in ipso est fugit ostare quod fecerat. Et alibi publicari talis ipse precepit non contra se veniens sed curatos a se gratos esse precipiens. Non enim semetipsum predicari iussit sed dari gloriam deo vt et per leprosum nos non esse inane gloriosos et glorie ac iactantie renunciandum doceret et per illum quem a legione mundauerat non esse ingratos sed gratias nos deo referre commoueret eius beneficia confiteri atque vt ostenderet se ex mirabilibus suis laudem non nisi deo referendam. Quia enim homines quamdiu egritudine detinentur dei semper meminerunt a morbo autem liberati grauius obsidentur languore desidie idcirco precipiens vt et egroti et sani deum iugiter recordemur ei quem curauerat ait da gloriam deo Hec crisostomus. ¶ Ubi notandum quod triplex est preceptum scilicet cautele probationis et obedientie. In primo non interdicitur actus qui optimus est sed gloria que immiscet se bonis actibus et honestis tale preceptum fuit hic. In secundo non vult deus actum sed ostensionem virtutis que latet in eo cui datur preceptum et est vtilis sibi et aliis ostensio virtutis eius sicut in precepto facto abrahe de immolatione filii cui dicitur nunc cognoui i. te et alios cognoscere feci quod timeas dominum. In tertio autem vult deus actum vt patet Exo per totum Uel iussit vt nemini diceret propter credentium sponte maiorem vtilitatem quia meliores sunt qui spontanee quam qui speratis beneficiis credunt. Uel vt nemini diceret scilicet antequam ea que in lege sunt compleret quia prius expectandum erat iudicium sacerdotum ad quos secundum legem pertinebat iudicare de lepra vnde Cris Uel non simpliciter prohibet vt non aliquis dicat sed vt antequam ostenderet se sacerdoti nemini diceret ne forte si ante alicui nunciaret audiret sacerdotes et occasionem habentes lepre propter odium et inimicicias christi expellerent eum de populo quasi leprosum non recipientes manus

Ambrosius | Titus | Cirillus | Crisostomus. | Crisostomus.

datum hec criso. Et humiliter misit eum ad sacerdotes quoꝝ erat lepram discernere precepitqꝫ scdm legē munus eius offerre. Uocauit primo ideo fecit qꝛ licet esset mūdatus non tñ reputabatur mundus nec debebat scdm legē restitui ad cōmunē habitationē hoīm nisi prius per sacerdotū iudiciū mundatus esse demōstraret et munus dño pro eius mūdatione offertur. Uñ sicut ad eorum arbitriū separabatur ita nō sine eorum arbitrio ad consortiū aliorꝫ admittebatur. Scdo ꝓpter humilitatē vt sacerdotibus deferens non videretur eorum gloriaꝫ rapere vel honorem z vt ostenderet exhibendam sacerdotibus reuerentiā. Tertio vt quod in eo sepe criminabantur ostēderet se non legis transgressorem nec legem soluere sed implere ꝑm legem gradiens z supra legē curans. Quarto vt intelligerent eum non legis ordine z consuetudine ſꝫ dei grā z operatione supra legem curatum esse z se maioris virtutis esse q̄ legem vel sacerdotes qꝛ lepram cognoscebant quam mundare non poterant. Itē vt sacerdotum animos ad crudelitatē prouocaret z non credentibus oēm excusationem auferret offerri munus voluit i testimonium illis id est contra illos si viso miraculo non crederent sed pro illis in testimoniū salutis si crederent. vt scilicet videntes leprosum mundatum si crederēt mūdatori salui fierent z sic credentibus esset testimonium z causa salutis eoꝝ si non crederēt inexcusabiles essent eo q̄ viderunt z nō crediderint et sic non credentibus fieret accusatio et testimoniuꝫ damnationis eorum. Per hoc etiā q̄ eum ad sacerdotes misit figurare z docere voluit q̄ peccator q̄ per leprosum signatur licet sit mundatus a lepra peccati per contritionē tñ adhuc tenetur se sacerdoti ostendere per confessionē z ad eius consiliū subire satisfactionē. Uñ dñs istū leprosum tangendo mundauit et postea vt sacerdoti se representaret z sacrificiū offerret ꝑcepit. Tunc enī leprosus a deo tangitur qñ peccator cōpungitur tunc sacerdoti se representat qñ peccatū confitēdo manifestat tunc sacrificium offert qñ satisfactionē cōplet. Piger quippe expectat donec sacerdos eum q̄rat. sed tu preueni sacerdotem z leprā anime ostēde per oris confessionē. que confessio quattuor cōditiões debet hr̄e. Prima est qꝛ debet esse voluntaria vñ dicit (vade) non ductus nec tractus nec coactus sicut q̄ tormētis affliciꝰ vel timore mortis in vltimis confitetur peccata. Scda ē qꝛ cōfessio debet esse nuda z aperta vñ dicit (ostende) q̄d scꝫ egisti quid cogitasti quid locutus es. nō dicit absconde scꝫ excusationibus aut verboꝝ palliatiōibus vel mentiendo aut etiā minuendo vel non plene omnia peccata cum debitis circūstantijs recitando. Tertia est qꝛ confessio debet esse pura vñ dicit (te) scꝫ ostēde z nō alios. Cōtra q̄s aliqui dupliciter faciunt. vel aliorū facta recitādo vel eos cum q̄bus peccauerunt reuelando. Quarta est qꝛ confessio debet esse ordinaria. vñ dicit (sacerdoti) q̄a non cuicūqꝫ facienda est sed sacerdotibus q̄ habent clauem scientie et auctoritatis. Typice leprosus significat genus humanū lepra originali infectū et per hoc aduatia peccata prouū. Per leprā enī que morbus contagiosus est originalis culpa significatur q̄ per carnalē generationē ad posteros diriuatur q̄ manu xp̄i tactus sanatur. qꝛ virtute eius per baptismū emundatur. Per oblationeꝫ aūt muneris z diuulgationē operis significatur q̄ baptizatus tenetur deo fideliter seruire z eum iugiter collaudare. Uñ beda. Typice aūt leprosus humanū genus languidum peccatis significat plenum lepra qñ omēs peccauerūt et egent gratia dei. illa scꝫ vt extenta manu i. incarnato dei verbo humanāqꝫ cōtingente naturā a prisci erroris varietate mūdentur z offerant pro sua emundatione corpora sua hostiam deo viuam hec beda. hoc idē dñs miraculū per gratiam suam facere quotidie non dedignatur. Quotienscūqꝫ enī aliquē impiū iustificat recte leprosum mundat. ¶ Moraliter quippe per leprosum significatur peccator pluribus de causis. Primo qꝛ lepra

Moraliter

est morbus contagiosus et periculosum est cōmorari leprosis sic peccatores contagiosi sunt z inficiunt alios ad peccandum et ideo periculosum est conuersari cum eis. Scdo qꝛ lepra est morbus periculosus inficit enī totum corpus nō tñ partē eius ſꝫ peccatū est periculosius corpus et aīam inficit z corrumpit z ideo valde timendū et fugiendum est. Tertio qꝛ lepra est morbus fetidus z abominabilis sic peccatores fetentes sunt z abominabiles deo et angelis. Quarto qꝛ leprosi separantur ab alijs hoībus z locantur extra alios sic peccatores positi sunt ex gratiam dei et extra cōmunionē fidelium et ecclesie. z separantur a bonis hic q̄tum ad meritum sed in futuro q̄tū ad consortium et q̄tum ad locum z q̄tum ad p̄miū. Quinto qꝛ sicut lepra varium exprimit colorē in cute sic peccatū varias habet species in mēte. Illa enī aīa leprosa est que supbia ira auaritia accidia gula inuidia vel luxuria sordescit. Nam significatur in carnis tumore superbia. i. exustione iracundia in siti auaritia. in ponderositate accidia. in prurigine gula. in putredine inuidia in fetore anhelitus luxuria. Talis leprosus confidenter currat ad iesum festinet ad medicum nō desperet vere peniteat z mūdari desideret. Cum fideli leproso ex humilitate z pudore in faciē procidat vt de sue vite maculis erubescat. Sꝫ confessionem verecundia non reprimat vulnus ostēdat. ac cum lacrimis z gemitibus se peccatorē recognoscat. detecto vulnere remedium querat et dñi misericordiam compuncto animo ex corde imploret et remediū postulet. Deo se humiliet z deprecetur eum vt sua gratia se tāgat et sanet. Confiteatur sese immundum et xp̄m potentem ad se mundandum et apud ipm cum leproso clamet et dicat (Dñe si vis potes me mundare) Si enī hoc egerit certus sit de misericordia nō desperet de venia qꝛ benignus est dñs qui neminem ad se venientē repellit sed oībus sinū sue misericordie aperit et expandit. Nō egret spacio annorū vel longitudine tēporis in pnīa ſꝫ cor cōtritū et humiliatū reqrit z digne penitētibꝰ peccata per misericordiā relaxat. Tali enī manꝰ diuine mīe protenditur cuius tactu z imperio cūcta eius crimina relaxātur. Extendit enī dñs manū qñ diuine miserationis impendit auxilium z statim consequitur remissionē delictorum. Nec debet ecclie recōciliari talis nisi iudicio sacerdotis. A peccatis aūt mūdatus debet deo offerre munus. i. sacrificū laudis z cū vbiqꝫ laudare qꝛ debet deo valde gratus esse ei ſꝑ gratias referēdo z proximis bona q̄ potest faciēdo seruans erga deū z erga proximos caritatē. Nichil enī nobis per vanā gloriā debemus attribuere sed omīa deo offerre. De oībus enī opibus nr̄is deus vult vt habeamꝰ totū meritū et proximꝰ habeat bonū exemplum. sed deꝰ vult habere laudē z gloriā. Tria cuī deus sibi specialiter reseruauit z nulli creature vnq̄ꝫ cōmunicare voluit scꝫ gl̄iam vindictā z iudicij potestatē. Gloriam autē auferūt vane gloriosi vindictā supbi z iracundi qui de iniurijs sibi illatis vindicare se cupiunt iudicium temerarij z presumptuosi qui de occultis aliorum iudicare volunt. Et qꝛ vt dicit tytus oportet beneficiatum gratum esse gratias reddere etiā si beneficians nō indigeat. Ideo licet precepisset dñs leproso mundato vt de sua curatione taceret tamen (egressus) et recedens (sermonē) id est opera z verba dñi (diffamabat) et sermo sanitatis z doctrine de illo magis perambulabat quia hoc ipso q̄ homo fugit famam et gloriam acquirat eam. Nam vt ait bern. Hoc solū habet mūdi glīa gloriosum q̄ insequētes se fugit z fugientes insequitur. Et adeo comparatur vmbre quam si secutus fueris nō apprehendes et si precurreris non effugies. Ille itaqꝫ functus officio euangeliste (cepit predicare) z se interius exteriusqꝫ sanatum docere ita q̄ eius saluatio multos ad deum cogeret venire. et iesus iam non posset manifeste propter turbā z pressuram hominū ad querendū sanitates z videndū miracula concurrentiū in ciuitatem ad orandū introire. Uñ se-

Tytus.

Ber.

cedebat in desertum vt secretius oraret. Sanat vt deus sed orat vt homo (Et conueniebant ad eum vndiqȝ) turbe vt eius doctrinam audirent et sanitates perciperent. Strepitum igitur ꝛ tumultū dn̄s fugit ꝛ secretū locū q̄rit vt ostendat se magis quietam et seculi curis remotaȝ diligere vitam qȝ tumultum et carnales mētes declinat secretas vero a mundanis curis visitat. In quo etiaȝ ondit ꝙ predicatores verbi diuini debent fugere applausum populi et aliquādo se retrahere a multitudine vt vacent orationi. Ubi hieronimus. Quod autem non poterat iesus manifeste in ciuitatem introire sȝ foris in desertis locis esse signatur ꝙ nō omnibus manifestatur iesus qui laus atqȝ plateis seruiūt laudibus et proprijs voluntatibus sed his qui cum petro foris exeunt et in desertis locis sunt que elegit dominus adorandum et reficiendum populum qui deserunt delectationes mundi ꝛ omnia que possident vt dicant portio mea dn̄s. Gloria vero dn̄i manifestatur his qui vndiqȝ ꝯuenīūt i. ꝙ ꝑ plana et ardua ad eū veniunt quos nichil pōt sꝑare a caritate xp̄i. Ubi ꝛ Beda. Quia in vrbe miracula facit in deserto vero vel monte orando pernoctat vtriusqȝ nobis vite ꝛ actiue scȝ ꝛ cōtemplatiue documēta premonstrat vt nec contemplationis studio quis proximorum curam negligat nec curā ꝓximoꝝ immoderatius obligatus ꝯtemplationis studia derelinquat quatenus nec amorem dei prepediat amor proximi nec amori ꝓximi obuiet amor dei. In monte quippe orare est relictis infirmarum cogitationum curis tota mente quemlibet ad eterna superne cōtemplatōnis gaudia festinare. In desertū secedere ꝛ orare est exurgentem intrinsecus strepitū terrenoꝝ desideriorū ꝓmere ꝛ quoddā sibi cū dn̄o intra se secretū q̄rere, vbi cū illo exteriore cessante tumultu per interna desiderta silenter loquat. Un̄ etiaȝ Grego. Redemptor nr̄ ꝑ diem miracula in vrbibus exhibet ꝛ ad orōnis studiū in mōte ꝑnoctat vt ꝑfectis videlȝ predicatoribus innuat q̄tenus nec actiuam amore speculatōis funditus deserāt nec ꝯtemplationis gaudia ꝯpatiōis nimiet ate ꝯtemnāt sȝ quieti contemplantes sorbeāt qđ occupati erga proximos loq̄ntes ꝓfundant. Hec Grego. Qr autē hic secūdm marcū ꝛ lucam dr̄ qr ih̄s (nō posset manifeste in ciuitatē introire sȝ secedebat in desertum) non intelligitur de illa die qua curauerat leprosū qr illo curato intrauit ipsa die capharnaum ciuitatem secundo miliario sibi proximam anteq̄ȝ sermo seu fama ad multos ꝑueniret. Un̄ ꝛ math. hoc miraculum de leproso cum sequenti de centurionis seruo simul continuat.

Oratio

Omine ihesu xp̄e q̄ de monte p̄ris soliȷ et virginalis vteri descendisti vt sanares lepram generis humani ecce ego leprosus varijs peccatorū maculis aspersus adoro te dn̄e si vis potes me mundare Extende manum gratie et pietatis tange interiora ꝛ exteriora leprosi te inuocātis miserere michi penitēti ꝛ impera morbo pctī Deus meus ꝛ misericordia mea q̄ non vis mortē pctōris sȝ vt cōuertat ꝛ viuat ꝑfice hec in me pctōre vt in anima non moriar sȝ conuertar et viuam tecum in eternum Amen.

De seruo paralitico centurionis. Ca xlij.

Einde cepit ihesus

appropinquare ciuitati capharnaū q̄ vt dictuȝ est ibi ꝓpe erat ꝛ tunc (Centurio) seu tribunus id est princeps centum militū positus ibi a romanis pro collectione tributi et custodia galilee ne forte vellent cōtra romanos quibus tota illa terra subiecta erat rebellare propter quod manebat in capharnaum que erat metropolis illius terre tūc ciuitas glōsa sȝ nunc valde abiecta (Accessit ad eum) fide desiderio et deuotione potiusq̄ȝ gressu corporalis p̄ntie. Unde Origeñ. Accessit alienigena generatione sȝ domesticus corde alienus natione sȝ primus fide ꝛ princeps militū ꝛ socius angelorum Iste non erat iudeus sed gentilis ꝛ iō ꝑ seipm̄ non est ausus ad ihesum corꝑaliter accedere reputans se indignū p̄ntia xp̄i esse sȝ primo ꝑ seniores iudeoꝝ quasi ꝑ familiares ꝛ dilectos ihesu accessit quos misit ad eum rogans ꝑ eos et dicens (Dn̄e) in cuius p̄tāte est morbus et sanitas mors ꝛ vita (puer meus) i. seruus ꝛ subditus quem curialiter loquens vocat puerum ab etate vel familiaritate potiusq̄ȝ conditione contra suꝑbos qui dedignant famulos (iacet paraliticus in domo) cōtra inhumanos dn̄os qui de domo sua expellunt infirmos et ad hospitale mittunt eos (ꝛ male torquetur) propter multa incommoda q̄ patit. Tria verba hec s. iacet ꝑaliticus ꝛ torquet dicit vt ꝛ anime sue angustias indicet ꝛ dn̄m ac misericordiaȝ flectat Un̄ crisosto. Infirmitatem tm̄mō exposuit sed remedium sanitatis in potestate misercdie eius dimisit Dn̄i na autem ꝓuidentia iudei sunt missi vt inexcusabiles fierent si viso miraculo et credente gentili non crederent Iste quidem centurio auditis xp̄i miraculis firmiter credidit ꝙ poterat sanare seruum eius qui erat sibi carus ꝛ moriturus nisi per christū fuisset sanatus et ideo de eius sanatione erat sollicitus. In hoc ergo facto centurionis tantam curam et sollicitudinem pro seruo habentis discere debemus commisereri seruis nostris et subditis ac sollicitudinem ꝛ curam habere de eis. Nō erat ipse sicut multi sunt hodie qui videntes subditos suos infirmari eos negligunt ꝛ plus de seipsis sanis q̄ȝ de subditis infirmis solliciti sunt plusq̄ȝ sibiipsis in voluptatibus q̄ȝ subditis in necessitatibus condescendunt. Rogauit inq̄ȝ affectans vt veniret ad domum suā minus plene ꝑcangustia serui et desiderio cure cogitans christi maiestatē et reuerentiam. Ihesus aūt sciens deuotionem eius respōdit per ipsos internuncios (Ego veniā) ecce humilitas (et curabo eum) ecce pietas. Uenit aūt potentia sanandi non p̄ntia corporali (Et ibat cum illis) Alteriusmodi erat iste medicus q̄ȝ sunt illi qui non pauperes sȝ diuites visitare sunt parati (Et cum iam esset) prope domum cēturio plenius cogitans ꝛ ꝑ actū fidei se ꝯuertens ad xp̄i eminentiam ꝛ maiestatem accessit aū reditū alioꝝ ꝑ amicos sibi magis domesticos quos (misit ad eum) rogans vt non veniret et (dicens. Dn̄e noli vexari nō enim sum dignus vt intres sub tectum meum) Non dicit palatiū non domum licet princeps esset sed tectum pre humilitate sui et consideratione magnitudinis xp̄i propter gentilis vite conscientiam timebat offendere xp̄ȝ quē credebat deum si corporali p̄ntia intraret ad eū Sed fm aug. dicendo se indignum p̄stitit se dignum nō intra cuius parietes sed in cuiu scor xp̄s intraret. Un̄ ꝛ cris. Quia indignum se fecit suscipiendi christum in domo dignus factus est regno. Et ad maiorem sui humiliatone mādiecit dicens (ꝓpter qđ ꝛ meipm̄ arbitratus nō sum dignus vt venire mad te) et internuncios submisi pro me (Sed tm̄) sine presentia corporali (dic verbo) per quod omnia creātur regunt ꝛ sanant (ꝛ sanabit puer) ꝛ seruus (me⁹) ipse enim dixit ꝛ facta sunt vt dicit hic Beda Magna ē fides que dicere credit esse facere. Ubi petrus cantor parisiensis Hinc argue melius esse abstinere ab ordine a cōfectione vel sumptione eucharistie nisi plurimum ad hoc vel illud accedentem confortet bona conscientia q̄ȝ ordinari vel conficere vel sumere cū ꝯscīa nō dico lesa qr hoc esset mortale sed dubia de qua dubito an sana sit cum sic accedens potius grauet q̄ȝ iuuet Et quia irregularitas excludit aliquem a ministerio huius sacramenti iō non debet ignorare ex quo īcurritur irregularitas ex quo ponit se ad talem actum sed scire debet suū statuȝ. In opere huius centurionis tres mirabiles nobis ostenduntur virtutes scilicet humilitas fides et prudentia. Magnaȝ enim humilitatem habuit qui cum dominus ad eum venire paratus esset indignum se vt sub tectum suum intraret iudicauit. Perfectam quoqȝ habuit fidem quia cum

Marginalia: Hieroni. — Beda. — Gregor. — Ma. octa uo luce se ptimo et io. quat to — Orige. — Crisostom⁹. — Augustinus — Crisostom⁹. — Beda. — Pe. cantor

esset gentilis solo verbo deum credidit posse puero reddere sanitatem. Non paruam etiam prudentiam habuit quia vltra carnem diuinitatem latentem cognouit. et eum quem corporaliter ambulantem vidit vbiqz per diuinitatem esse presentem intellexit. Nec caritas in eo defuit quia cum multi pro sua suorūqz filiorum ac carorum salute ad dn̄m rogaturi accederēt ille pro seruo tm̄ sanitate rogauit. Ūn̄ adhuc in fidei cōstantia perseuerans ostendit q̄ verbo potest sanare dicens (Nam et ego hō sum sub potestate) altiori scz preside z imperatore (cōstitutus h̄ns sub me milites) et seruos (et dico huic) militi (vade z vadit) q̄ntum ad negociū implendū in absentia (et alio) qđ antiquus est grāmatica i alij (dico veni z venit) q̄ntum ad officiū implendū in p̄sentia (et seruo meo) dico (fac hoc z facit) sine resistentia. Ex his cōcludit q̄ si dicto eius vn⁹ vadit z alius venit z alius facit qđ iubet multo plus si xp̄s deus z dn̄s dicat infirmitati vade z vadet et sanitati veni et veniet z paralitico fac hoc z faciet vel seruiētibus sibi angelis et hec miracula faciant z facient Et est rō a minori talis potius debet fieri verbum dei q̄ hōis subiecti sed verbum meū fit qui sum hō z non deus subiectus et nō dn̄s summus ergo z tuū qui es de⁹ z summus dn̄s. Si ergo ego q̄ sum homo modice potētie z maiori subiectus solo verbo operor p ministros meos z possum imperare inferioribus q̄ ad verbū meū michi obediunt multo magis tu qui deus es vbiqz p̄ns z potens super oēs potestates z oīm dn̄s cui oēs potestates seruiūt cui angeli et oīa obediunt poteris solo verbo z sine p̄sentia corporali seruū meū curare et ideo nō est necesse corporaliter eundo te fatigare. (Audiens aūt iesus) verba centurionis expressiua tante fidei scz q̄ sub velamento carnis agnouit excellentiā maiestatis (miratus est) i. ad modū mirantis se habuit z vultum mirantis ońdit. Admirabatur dn̄s fidē centurionis quā cordi eius mirabiliter ministrabat et magnalia dei in eo laudauit nō q̄ ei aliquid mirandū esset q̄ cuncta mirabiliter operat̄ sed vt nos in

Augustinus

bn̄ficijs dei mirari et laudare doceret. vn̄ aug. Quis miratur dn̄s nobis mirandū esse signat. q̄bus adhuc opus est sic moueri oēs enī tales motus cū de deo dicitur nō perturbati animi signa sunt sed docētis magistri. Centurionis ergo dn̄s fidem admirans pariter et collaudans sequentibus se dixit fidem eius approbando z in exemplum p̄ponendo (Non inueni tantā fidem) i. tante fidei signū vel fidei facilitatē scz in credēdo: (in israel:) id est i populo israhelitico f huiꝰ tp̄is p̄ntis. Inuenit enī in antiqs maiorē vt in abrahā ysaac z iacob z alijs pluribꝰ patriarchis et p̄phetis qui fuerūt fidei nr̄e principium. Excipit aūt semp beata virgo cum d z meritis vel peccatis fit mētio Nec tn̄ hoc verbū xp̄i de oībus p̄sentibus est intelligendum q̄ excludunt illi q̄bus loquebat̄ scz apl̄i sequentes eum. Hoc aūt apparet p̄ū cōem vsum loquendi. vt si quis intrat domū aliquā cum societate si nullum ibi inuenerit dicit nō inueni aliquē in domo ista. in tali ei modo loquendi non cōnumerat secum venietes et redditur locutio vera pro pluribus absentibus. Uel s̄m cris. Si vo

Crisostom⁹.

lumus fidem huius preferre fidei apostolo z sic intelligēdum est s̄m q̄ vnūquodqz bonū hominis scd̄m qualitatem illius laudat̄. Rusticum enī dicere aliquid sapienter magnū est qđ de p̄ho nō est mirum. Sic et hic. Non enī erat equale iudeū credere et gentilē. Uel s̄m eundē cris. Intelligendū est q̄ntum ad originē credendi q̄ alij pluribus signis visis crediderunt iste vero nullo miraculo viso sed tm̄ auditu credidit. Ubi hiero De presentibꝰ dicit

Hieronim⁹.

non inueni tantam fidem in israel. non de patriarchis et prophetis nisi forte in centurione fides gentium preponatur israeli. Et beda p̄ntibus ideo fides cēturionis an

Beda.

fertur q̄ illi legis prophetarūqz monitis edocti erāt hic aūt nemine docēte sponte credidit. hec beda. Mirabat̄ ergo iesus de fide cēturionis gentilis hoīs z eā laudauit vt ex istius laude erubescant z cōfundantur israhelite et

ideo tunc fidē gentiū mirabat̄ quam vltra fidē iudeorū crescere videbat. Nec solum fides gentiū est in centurione collaudata sed etiā p̄figurata. Unde occasione accepta ex fide huius gētilis cōcludit et predicit dn̄s cōuersionē et vocationē gentilium et ex opposito scz infidelitate reprobationē iudeoꝝ dicēs Amen i fideliter: dico: et p̄dico: vobis q̄ ad exemplū istius i quo fides gentiū p̄figurat̄: multi: sed nō oēs q̄ nō oēs obediunt euangelio: ab oriēte et occidēte: ac etiā ab austro z aquilone i. ex omni parte mūdi z ex oī genere gentiū: venient: ad fidem et vnitatē eccl̄ie. Ūn̄ s̄m aug. Illis duabꝰ partibus

Augus.

scz oriente et occidēte totus orbis designat̄. Ūn̄ sub typo eccl̄ie dictum fuit iacob dilataberis ad orientē z occidentem ad septētrionē z meridiē. ¶ Moraliter ab orien

Moralit.

te veniunt qui ex cōsideratione p̄prie natiuitatis humiliant̄ vel qui p̄niam agunt in sua iuuentute ab occidente qui ex memoria mortis cōuertunt̄ vel qui penitentiā agunt in senectute. ab austro qui fauente p̄speritate vacant operibus pietatis z inter p̄spera seruant temperantiā. ab aquilone qui necessitate vrgēte cōpungunt̄ et inter aduersa seruant patientiā. de his enī oībus aliq saluabūtur: Et recūbēt: id est feliciter requiescet nō carnaliter iacētes sed sp̄ualiter pausantes: cū abrahā ysaac et iacob: quoꝝ fidem imitati sunt z cū alijs fidelibꝰ z amicis meis: in regno celoꝝ: et istoꝝ vbi lux z gloria et longeuitas vite eterne et omne bonū. abrahā ysaac z iacob specialiter nominantur q̄ istis principaliter facta est p̄missio de terra p̄missionis per quā patria beatoꝝ significat̄. Filij autē regni i iudei in q̄bus regnabat deꝰ vel filij regni: vocatione nō electione p̄missione nō cōsecutiōe. sua reputatione nō re qui pro regno habēdo facti fuerāt sed se indignos reddiderunt: eijcient̄ a facie z visione dei: in tenebras exteriores: q̄ in se habēt interiores. Tenebre

Grego.

patrie sunt culpe alie autē sunt gehenne Nam s̄m grego. interiores tenebre sunt cecitas mentis exteriores eterna nox damnationis. Ideo autē dicuntur ibi esse tenebre exteriores q̄ licet ibi sit ignis tn̄ nō lucet ad ostendendum damnatis aliquid ad eorū consolationē sed ad eorū desolationē Unde Isid. Ignis gehēne lucebit miseris ad

Isidorus

miserie augmentū vt videant vnde doleant nō ad consolationē vt videant vnde gaudeant: Ibi erit fletus: oculorum ex fumo et calore ignis eo q̄ mors intrauit per fenestras q̄ nō licet intueri qđ nō licet cōcupisci: et stridor dentium: ex frigore q̄ hic gaudebant de edacitate vel: fletus: ex angustia animi: stridor ex indignantis affectu eo q̄ sero penituerunt de peccato et in hoc ostenditur tormentorum magnitudo: Et dixit iesus centurioni: scz per internūcios supradictos: Uade. id est securus reuertaris: et sicut: perfecte: credidisti: sic: fiat tibi: in sanatione serui tui vt sicut per nūcios accessisse sic et per nuncios reuersus fuisse intelligatur. Ubi rabanus fidei merito ostē

Raban⁹.

dit impetrasse salutem seruo vt fidei robur magis in eo accresceret quo prospiceret quecunqz vellet per illam impetrasse se posse: Et sanatus est puer: verbo xp̄i absentis: ex illa hora: quia xp̄s protulit hoc verbum fiat quo etiā verbo omnia creata sunt vt fides centurionis verificaretur et potentia christi quam centurio confessus fuerat ex opere subsecuto pateret dixerat enim centurio z confessus est: dic verbum et sanabitur puer meus: et xp̄s dixit et opere compleuit. Ūn̄ cris. vbi velocitatē admirare neqz enim solum curare sed inopinate z in momento

Crisosto.

tēporis hoc facere virtutem xp̄i ostendebat. In itinere aūt verbo sanauit cum ne putaretur ire corporaliter ob impotentiā z nō ob humilitatē. Hic considerandum est q̄ntum vniuscuiusqz fides valeat propria qñ tantū valuit aliena nā p̄pter fidē centurionis sanitas puero est reddita Considera etiā hic humilitatē dn̄i q̄ ad seruū centurionis etiā nō rogatus ire paratus fuit ad filium autem reguli de quo infra d̄r q̄si pompā refugiēs etiam rogatus ire noluit. Excelsus enim dn̄s humilia de prope respicit

Gregori. et alta .i. superba a longe contemnit. In quo secundum greg. Superbia nostra retunditur et increpatur qui personas acceptando in hominibus non naturam qua ad ymaginem dei facti sunt sed honores et divitias venerantur. Ecce de celo venit qui sermo occurrere in terram non despicit et tamen humiliari in terra contemnimus qui de terra sum⁹. Quid vero apud deum vilius quod est despectus ꝑt quam servare honorem apud homines et interni testis oculos non timere et secundum ambro. Ambrosi ad reguli filium noluit pergere ne in reguli filio videretur magis divitijs detulisse hic ipse prexit ne videretur in centurionis famulo conditionem despexisse servilem omnis enim servus et liber in christo unum sumus hec amb. In centurione fides gentium prefiguratur et per eum primicie et electi de gentibus designantur qui quasi centenario milite stipati virtutum perfectione sunt sublimes credentes in christum et laborantes ad conversionem aliorum. unde Remig. per centurionem designantur qui primi ex gentibus crediderunt et perfecti in virtutibus fuerunt. Centurio enim dicitur qui centum militibus preest. Centenarius autem numerus perfectus est. Recte ergo centurio pro puero suo rogat quia primitie gentium pro salute totius gentilitatis deo supplicaverunt. Etsi opponitur de magis qui prius domino crediderunt respondendumque centurio dicitur primitie gentium quia primus credidit a nullo edoctus nisi a spiritusancto magi vero etsi primi crediderunt edocti tamen per libros balaam et per nove stelle indicium. Ipsis autem gentibus corporalis christi presentia non est exhibita sed verbum fidei per apostolos eis misit et ab infidelitate sanavit. Remigiu.

Moralit. Moraliter per istum puerum centurionis significatur peccator propter quattuor mala que peccator incurrit que designantur in quattuor conditionibus que de isto puero hic scribuntur. Primum malum peccatoris est servitus peccati .i. pravitas peccandi unde dicitur de puero isto quod erat servus unde iohannes omnis qui facit peccatum servus est peccati et petrus a quo quis superatus est huius et servus est et aug. Peccator est servus tot dominorum quot viciorum. Peccatum autem cum homini dominatur facit eum primum ad peccandum ut ex uno peccato ad aliud tendat peccatum etiam ulterius deducit ad aliam servitutem .s. dyaboli quia superbus est servus luciferi avarus est servus mammonis luxuriosus est servus asmodei. Secundum malum est impotentia ad bene operandum quod significatur per iacentem unde dicitur iste puer iacere in domo iacentes enim nichil operantur vel operari possunt. Iacet autem peccator aliquando in igne iracundie aliquando in luto luxurie aliquando in splnio avaricie Et bene dicitur iacere quia nullum bonum meritorium potest operari. Tertium malum est tremor et timor quia semper est peccator in timore quod per palisim designatur ex qua fit dissolutio et tremor membrorum. Si enim dicatur peccatori ut det elemosinam aut male acquisita vel ablata restituat timet ne sibi deficiat. Si dicitur quod ieiunet timet ne esuriat. Si dicitur quod confiteatur peccata sua timet de verecundia. Si dicitur quod faciat penitentiam et satisfactionem de peccatis timet de afflictione et incommodo corporis. Ecce quomodo iste paliticus tremit et ad sonitum folij pavescit. Quartum malum est afflictio spiritus quod signatur per hoc quod de puero isto dicitur quod male torquetur. Et revera omnis peccator male torquetur in seipso propter vermen conscientie qui semper pungit et rodit unde Augusti. aug. Iussisti domine et ita est ut pena sibiipsi sit omnis inordinatus animus unde et Sap. Semper presumit seva et perturbata conscientia. Ex alio etiam torquetur peccator dum anxius est quomodo acquirat honores divitias mundi oblectamenta corporis. Torquetur inter prospera per curam superfluam et inter adversa per impatientiam Item male torquetur qui considerat turpitudinem viciorum in quibus iacet et penas infernales quibus eternaliter subiacebit nec tamen miser per penitentiam resilit. Sed tamen talem quandoque curat dominus veniendo ad eum suffragantibus meritis sanctorum. Tu ergo si habes animam paraliticam et talia mala in te sentis roga et mitte sanctos ut ad dominum intercedant pro te sicut seniores pro centurione et clama ad dominum dicens devote cum eodem (Domine puer meus iacet paraliticus in domo et male torquetur et non sum dignus) propter fragilitatem nature propter feditatem culpe et multiplicitatem miserie (ut intres sub tectum meum) tam angustum tam immundum tam ruinosum (sed tantum dic verbo et sanabitur) ad tuum imperium. Et quia istud verbum centurionis tante efficatie fuit quod ut supradictum est dignum prestitit ut in corde eius christus habitaret et ad recipiendum corpus christi in sacramento eucharistie nullus est dignus ideo quando ad mensam christi accedimus et fragilitatem nostram consideramus verbis centurionis edocti dicamus singuli. (Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum) non sum dignus ut corpus et sanguinem tuum suscipiam in os meum ut vel virtute verborum istorum digni effici mereamur. unde Orige. nunc etiam quando sancti et acceptabiles ecclesiarum antistites sub tectum tuum intrant ibidem dominus per eos ingreditur et tu sic estimes quasi dominum suscipiens et quando corpus et sanguinem domini manducas et bibis tunc dominus sub tectum tuum intrat et tu ergo humilians te ipsum dicas Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum. Ubi enim indigne ingreditur ibi ad iudicium ingreditur accipienti hec origenes. Origenes Per istum etiam centurionem significatur ratio vel intellectus cuius servus est appetitus sensitivus qui debet obedire rationi sed ex corruptione nature est infirmus ad obediendum ei propter quod homo per rationem cognoscens hanc infirmitatem in suo appetitu sensitivo per se et per alios debet rogare deum ut sanet servum suum et sic puer eius sanatur per dominum. Item sicut ille centurio dicebat (nam et ego homo sum sub potestate constitutus habens sub me milites et dico huic vade et vadit et alio veniet venit et servo meo fac hoc et facit) sic ut dicit cassianus perfecta mens que per centurionem intelligitur sub dei potestate constituta omnibus viribus suis dominatur et habet potestatem cogitationes noxias depellendi et in bonis cogitationibus immorandi. Cassianus Tunc malis cogitationibus dicere possum⁹ abite et abscedent bonis vero dicemus venite et venient servo quoque nostro .i. corpori quod debet servire spiritui eaque castitatis et continentie sunt similiter iniungemus et sine ulla conditione obtemperabit omnemque subiectionis spiritui exhibens famulatum.

Oratio.

Domine ihesu christe non sum dignus ut intres sub tectum carnis mee quia puer sensualitatis iacet paraliticus dissolutus morbo peccati in domo corporis mei et male torquetur concupiarum motibus sed veni per gratie infusionem et dic verbo veritatis ut sanetur puer meus et resurgat a peccatis. Presta misericors deus michi misero sub potestate tue gratie constituto et habenti de tua gratia sub me vires et virtutes naturales ut habeam potestatem cogitationes et motus noxios repellendi et in bonis immorandi ac corpori ut spiritui serviat imperandi. Amen.

De curatione demoniaci et socru petri. xliij.

T ingrediebatur

dominus iesus in civitatem (caphatnaum) quod interpretatur ager seu villa pulcritudinis et pinguedinis et consolationis et significat animam religiosi devoti que debet esse impinguata pinguedine triplici .s. caritatis devotionis et contemplationis. Ad istam villam descendit libenter christus et ob hoc efficitur villa pulcritudinis et consolationis De pulcritudine et consolatione huius ville dicit petrus ravennas. Iuxta sententiam cordis mei si paradisus in hac vita presenti est vel in claustro vel in scolis est quicquid est enim extra hec duo plenum est anxietate inquietudine amaritudine formidine sollicitudine et dolore Hoc tamen quod dicit de scolis intellige de divinis scripturis non de alijs vanis scientijs. Unde hugo. Nichil in hac vita dulcius sentitur nichil avidius sumitur nichil ita mentem ab amore mundi separat nichil sic animum contra temptationes roborat nichil ita hominem excitat et adiuvat ad omne opus bonum et ad omnem laborem sicut studium sacre scripture. Et statim sabbato quando plures concurrebant et ab operibus ser-

Marci primo et nono luce quarto et mathei octavo.

Pe. ravenas

Hugo.

ustibus quiescēdo spūalibus vacabāt (ingressus synago
gam) vbi legisperiti ad docendū ꝛ cōis ppl̄s ad audien
dum legis doctrinā cōueniebant: docebat eos: maxime
tali tpe et loco docebat xp̄s qꝛ erant cōgruentia doctri-
ne eius tunc enī plurium ad synagogā fiebat cōuentus.
Sic nō quilibet xp̄ianus tenet diebus dn̄icis venire ad
eccl'iam ꝛ audire ibi missam totā et integrā. Et nota ꝙ
missa est aliquo modo de lege nature diuina et euangeli
ca lex nature vult ꝙ quilibet aliquo tp̄is spacio vacet ad
orandū deū lex scripture precipit sabbato vacandū ad
orationē sed canones ordinauerūt ad istā orōnē ꝛ tēpus
misse vbi deus ꝛ hō realiter cōtinet. Jō vt dicit glo. pec
cāt mortaliter q missam nō audiūt qꝛ preceptū est nisi co
gat necessitas aliis vero diebus nō est preceptū sed con
silium. (Et stupebāt) i. admirabantur (sup doctrina ei⁹)
tum qꝛ legē et ꝓphetas nō didicerat ꝛ tn̄ clarissime doce
bat. tum qꝛ doctrinā suam diuinis operibus ꝯformabat
vn̄ subditur (Erat enī docens eos quasi ptātē habēs) qꝛ
in ostensione signoꝝ et virtutis docebat ꝛ qꝛ pro timore
veritatē nō celabat (et nō sicut scribe) q solam verbis do

Beda.

cebant ꝛ veritatē dicere timebāt vel qꝛ non custodiebāt
ideo dicere erubescebāt. Unde beda. Sermo doctoris
in potestate fit cū ea que docet opatur. Nam q factis ipe
sua dicta destruit ꝯtēnit vel iō in ptāte (erat docens eos
et non sicut scribe) qm̄ scribe q per legē didicerāt ꝑcepta
ppl̄is dabāt ipe vero qsi auctor impletorꝙ legis vl' mu
tando vel augēdo q min⁹ videbant libere substituit. hec
beda. Quia ergo xp̄s doctrinā suā cōfirmabat per opera
miraculosa ceteri ꝑdicatores ꝛ doctores q hoc nō possūt
debēt doctrinā suā cōfirmare per opa virtuosa ꝛ nō sicut
scribe qui dicūt ꝛ nō faciūt ac doctrinā suā verboꝝ iactā
tia affirmant ꝛ ostentāt. vn̄ statim potestas dn̄i ostendit
per factū cum subditur (Et erat in synagoga eoꝝ) forte
adductus ad locum sanctū vt ibi liberaret (homo) qdam
(hn̄s spiritū imūdū) i. obsessus a demōe (exclamauit)
voce magna (dicens. Quid nobis ꝛ tibi nazarene. Veni
sti ante tēpus pdere nos) i. diminuere ꝛ auferre nostram
potestatē nocendi hoībus et torquere nos. Quia enī dy
abolus inuidia motus de salute hoīm torquetur. Jdeo
de xp̄i doctrina que erat animarū salus et medicina dole

Theophil⁹.

bat et sic clamabat. vn̄ Theophi. Exire enī ab homine ꝑ
ditionem suam dicebat demoniū. Jmmisericordes enī
existūt in hoīes mali aliqd pati se estimātes cum hoīes
nō molestant. (Scio) te qs sis q̄d est vehementer opinor
scꝫ: scis deū q̄d est xp̄s ad salutē hoīm missus. Per pro-
phetias enī de xp̄o dictas que determinauerāt tēpus et
modū ꝛ locum ventēdi ipsius xp̄i et per alias circumstan
tias sciebāt ipm esse xp̄m in lege ꝑmissum verūtn̄ nescie-
bant ipm esse deum nec per tēptationē xp̄i in deserto dy
abolus potuit scire de xp̄o vtrum dei filius per naturam
esset licet ad hunc finem tripliciter eum temptauerit. Si
enim cognouissent demones ipm esse deum nunꝙ indu
xissent iudeos ad ipm crucifigendū. vnde apostolus. Si
enim cognouissent nunꝙ dn̄m glorie crucifixissent. Ec-
ce quante peruersitatis sunt multi hoīes qui in aduersi-
tate sua deū blasphemant cum tn̄ demones ipm predi-

Beda.

cent. vbi Beda. Non voluntas ista cōfessio est quam pre
mium non sequitur cōfitendi. sed necessitatis extorsio q
cogit inuitos. Et velut si serui fugitiui post multū tēpo-
ris dn̄m videant nichil aliud nisi de verberibus suspicā-
tur sic ꝛ demones cernentes dominū in terris repēte ver
sari ad iudicandos se venisse credebant presentia saluato
ris tormenta sunt demonū hec Beda. Dicitur antē de-
mon spiritus immundus ab effectu qꝛ facit immundum
quem possidet sicut dicitur spiritus surdus vel mutus qꝛ

Crisostom⁹.

hominē surdum vel mutum facit. Vel ꝓm Crisosto. im-
mundus dicitur propter impietatē ac elōgationē a deo
et qꝛ omibus immundiis et prauis operationibus se im-
miscet. Jpm quoqꝫ imundū spiritū dn̄s licet vera de eo
testificantem iussit obmutescere ne veris falsa misceret. ꝛ
ne videretur ab ipso testimonium querere maxime quia
pharisei dicebant ipm in beelzebub demonia eijcere ꝛ ne
videretur vtilitas crucis et passionis sue. Jn quo datur
nobis dogma salutiferum vt demonibus qui mendaces
sunt ꝛ in veritate nō steterunt non credamus quantūcū-
qꝫ denuncient veritatem quia si aliquos sibi credentes i
uenerint veritati mendacium miscent et veritatē in mē-
dacium conuertunt ac vera dicendo nituntur credentes
in errorem ydolatrie ꝛ peccata inducere. Per hoc autē
ꝙ christus increpauit demonem qui suam confitebatur
potestatem ꝛ sanctitatē imponēs ei silētium docuit nos

Seneca.

laudes turpium fugere. Unde scd̄m Senecam tā triste
et tam turpe nobis esse debet laudari a turpibus ꝙ si lau
demur ob turpia. Et spiritus immūdus iussus exire ab
homine proiecit illum in medium: et discerpens eum: ꝙ̄
tum ad afflictionem exiuit inde ꝛ nichil ei nocuit ꝙ̄tum

Hiero.

ad mutilationem. Ubi hiero. Spiritus discerpēs homi-
nem exiit ab eo. Appropinquante salute appropinquat
temptatio Pharao dimissus ab israel persequitur isra-
el Dyabolus contemptus surgit in scandala Hec hiero.

Moral.

Sic etiam accidit spiritaliter quia dyabolus sepe in me
dium proijcit peccatum alicuius ad eius infamationem
et cum peccator videt se confusum dimittit peccatū co-
giturqꝫ dyabolus ab eo exire. Unde in psal. Jmple fa-
cies eorum ignominia et querent nomen tuum domine.
Verecundia enim quam habet peccator de peccato est
valde vtilis ad dimittendum peccatum. Propter quod

Seneca.

dicit Seneca ꝙ mittendus est pudor quia ꝙ̄diu in ani-
mo durauerit aliquis erat bone spei locus. Per hoc aūt
q̄d: discerpens eum exiit ab ipo: intelligitur ꝙ nullus li-
beratur a dyabolo nisi discerpatur per compunctionem
et contritionem salutarem. Et specialiter hoc de carnis
vicio intelligitur quia vicium carnale non nisi carnis af-
flictione curatur vt per que quis peccat per hec et tor-

Grego.

queatur. Et factus est sicut mortuus ita vt multi dicerēt
quia mortuus est. Unde grego. Velut mortuus quippe
ostenditur qui a maligni spiritus potestate liberatur qꝛ
quisquis iam terrena desideria subijcit vitam in se carna
lis conuersationis extinguit et mundo mortuus appa-
ret quia possessore prauo qui per immunda desideria se
agitabat caret. Quem multi mortuum dicunt quia spiri
tualiter viuere nesciunt cum qui carnalia bona non sequi
tur extinctum funditus arbitrantur hec grego. Si ergo
a maligno liberatus est mortuus sequitur ꝙ qui non est
mundo mortuus non est a maligno liberatus quod est
verbum terribile mundum diligentibus. Jesus autem
tenens manum eius leuauit eum et surrexit. ipse enī pro

Ambro.

stratis manum auxilij porrigit ipe elysos erigit vbi am
bro. Mystice autem qui in synagoga habebat spiritum i
mundum populus est iudeorum qui innodatus dyabo-
li laqueis simulatam corporis mundiciā interioris men-
tis sordibus inquinabat. Et bene spiritum immundum
habebat quia spiritūsanctum amiserat. Introierat enim

Theophi.

dyabolus vn̄ xp̄s exierat. vbi et Theophi. Sciendum
est etiā ꝙ multi nunc demonia habent. omnes scꝫ qui de
monioꝝ desideria implent vt furiosi habent demonium
ire et sic de ceteris. Sed dn̄s in synagogam venit cū mēs
hominis fuerit cōgregata ꝛ tunc dicit demoni inhabitā
ti obmutesce et statim egreditur ab eo: Et protinus egre
diens dn̄s de synagoga: scꝫ post predicationē ꝛ eius con
firmationem post demonis expulsionem introiuit in do
mum petri vt ibi refectionē acciperet post laborē. Salua-
tor enī noster cū corpus passibile ad nostrā accepisset sa-
lutem aliqn̄ declinabat ad loca familiariū sibi ꝛ deuoto

Cyrillus

rum ad quietem habendā post laborem et fatigationem
et isto modo venit ad petri domū seu hospiciū vnde Cy
rillus. Aspice autem quō manet penes virum inopē xp̄s
qui spontaneā paupertatē pro nobis passus est vt disca
mus cū pauperibus conuersari nec spernere depressos

Crisosto.

et pauperes. Unde crisosto. Et nimirū excogita quales

erant domus piscatorū hoꝝ sed tamen non dedignatus
est sub vilia tuguria piscatorum intrare erudiens ꝑ om-
nia humanum conculcare timorem. Et iterum propter
hoc nunq̄ intrauit in domum preclaram xp̄s sed in do-
mum publicani et principis publicanorum ⁊ piscatoris
palatia dimittens et eos qui mollia induunt vestimenta
Si itaq; eum vis ⁊ tu vocare orna domum tuam elemo
synis orationibus supplicationibus vigilijs. Nullus ita
q; verecundetur domum vilem habens si hec habuerit
oportoria. Nullus diues magnū sapiat domum habēs
preciosam sed verecundetur magis et hanc zeletur illāz
dimittens vt et hic christum suscipiat et illic eternis po-
tiatur tabernaculis Hec crisostomus Hic quidam dicūt
q̄ licet petrus fuerit de bethsaida tamē ratiōe vxoris ha
bebat domum in capharnaum Sed contra hoc videtur
quod marcus dicit venit (in domū Symonis ⁊ andree)

Stepha. Ideo dicendum secundum stephanum q̄ domus petri
non dicitur possessiue sed ad quam declinare consueuit
causa vendendi pisces et hac etiam familiaritate vxorē
duxit de domo illa que etiam dicitur domus Andree ꝑ
pter inseparabilitatem illorum in piscium negociatione
¶ Et mox discipulis petētibus pro socru petri id estima
tre vxoris eius febricitante (stans) dominus (super illaz
imperauit febri vt cessaret) vel recederet (et apprehensa
manu leuauit eam) que statim et subito liberata est ita vt
(continuo surgens ministrauerit ei) et discipulis suis vi
tes quas accepit. Quasi gratias agendo in obsequiū sui
exercens saluatoris. Non remanente vt solet molestia
egritudinis Quod non nisi diuina virtute potuit fieri.
Natura enim non operatur in instanti. Et ideo hoc pro
prium est medici celestis sed secus est in alijs licet enim
virtute nature possit homo a febribus curari non tamen
in instanti ac ita subito et perfecte q̄ possit statim opera
consueta facere sicut hic dicitur factum esse ex quo osten
ditur ista curatio miraculosa ad discipulorum confirma

Beda tionem in fide vnde beda. Naturale est febricitantibus
incipiente sanitate lacescere et egrotationis sentire mo-
lestiam. Uerum sanitas que dn̄i infertur imperio simul
tota redit. Non solum ipsa redit s; ⁊ tanto robore comi-
tante vt eis continuo qui se adiuuerant ministrare suffi-
ciat. Et iuxta leges tropologice membris q̄ seruierāt im
mundicie ad iniquitatē vt fructificarent morti seruiant

Cirillus. iusticie in vitam eternam vnde ⁊ cirillus. Et nos suscipi
amus ih̄m cum enī; visitauerit nos ⁊ portamus eum in
mente ⁊ corde tunc enormiū; voluptatū estū extinguet
et incolumes faciet vt ministremus ei h̄ est eius bn̄placi

Moralr. ta peragamus. Moraliter aūt ꝑ hoc dat intelligi q̄ añ cu
rationem a pctō non est gratum seruitiū impensum deo
sed penitēs q̄ cito curatus est a febre peccati tam cito de
bet se occupare et totaliter mancipari seruitio dei secun
dum illud apl̄i. Sicut exhibuistis membra vestra serui-
re immundicie ⁊ iniquitati ad iniquitatē ita nūc exhibe
te membra vestra seruire iusticie in sanctificationem. Si
ergo aīa tua febre vicioꝝ est capta sctōs in adiutoriū tu
um inuoca vt eorum rogatu gratia dei curet te q̄ possis
ei ⁊ sanctis suis gratam seruitutē exhibere. In hoc etiaz
q̄ discipuli rogauerūt ꝑ illa datur nobis exemplū oran

Beda di ꝑ infirmis et necessitate aliena Scd̄m bedam mystice
domus petri ecclesia de circūcisione eius apl̄atui ꝯmissa
socrus est synagoga que quodāmodo mater est ecclesie
petro cōmisse in cura et custodia. Hec synagoga febrici-
tat q̄ inuidie estibus laborat persequens ecclesiaz cuius
manum dominus tangit quando carnalia eius opera in
sp̄ualem intellectum ⁊ vsuz ꝯuertit ⁊ sic erecta ministrat

Moralr. in spiritu ¶ Moraliter autē socrus petri febricitans est
caro concupiscens cum enī homo calore cōcupiscētie la
borat q̄si febribus estuat qd̄ pōt eē tripliciter iuxta illud
iohannis. Omne qd̄ est in mundo aut ē concupiscentia
carnis aut concupiscentia oculoruz aut superbia vite et
sic triplicem habemus febrem. Quedam enī est ex corru

ptione in spiritibus alia ex corruptione in humoribus.
Tertia ex corruptiōe in mēbris ⁊ in oībus est calor inor
dinatus supergrediens nature cursus Primam facit su
perbia Scd̄az luxuria. Tertiam auaricia. Ad hanc veni
ens iesus videt per grām illuminantē impat ꝑ gratiā iu
stificantē; tangit manū ꝑ grām adiuuantē ⁊ sic dimittit
febris in contritione. surgit sana in confessione. ministrat
in satisfactione. Moraliter etiā ꝯstans sup illam q̄ nul
lū spiritualiter sanat nisi eū qui sub eo est ⁊ ꝑ timorē salu

Beda; briter humiliatum. vbi beda Si virū a demonio libera
tum moraliter animum ab immūda cogitatione purga-
tum dixerim⁹. ꝯsequenter femina febrib⁹ tenta sed ad im
perium dn̄i curata carnē ostendit a cōcupiscentie sue fer
uore ꝑ continentie p̄cepta frenatā oīs enī amaritudo et
ira et indignatio et clamor ⁊ blasphemia sp̄us furor est i-
mundi. fornicationem vero immūdiciā libidinem concu
piscentiā malam: et auariciā que est simulacroꝝ seruitus

Augustinus febrē illecebrose carnis intellige. hec beda Potest etiaz
per socrū petri que mulier erat sensualitas que ab augu.
mulier vocat significari per xp̄m aūt qui est imago p̄ris
ratio scd̄m quā homo fact⁹ est ad imaginē dei. Igit mo-
raliter socrus petri sanat. cū sensualitas q̄ calore cōcupi-
scentie febricitās iacet ꝑ rōnē ad debitū ordinē moralis
virtutis reuocat. Jd̄ subdit (et ministrabat eis) q̄ sensua
litas reformata virtute morali ministrat et seruit rationi

Crisostom⁹. Et tunc hō peccatum qd̄ ante cum in eo esset non noue-
rat incipit agnoscere postq̄ ab eo exiuerit. vnde Criso.
Si vis discere peccati fetorem excogita id postq̄ factū
est cum a desiderio ereptus fueris cum adhuc non mole
stat ignis et tunc videbis quid est peccatum. Nota etiaz
de quattuor infirmitatibus premissis q̄ sp̄ualiter per le-
pram potest intelligi culpa originalis per paralisim cul
pa actualis in omittendo ꝑ febrem actualis in cōmitten
do per vexationem demoniacā culpa erroris. ¶ Deinde
ponuntur ad confirmationem legis euāgelice multa mi
racula in generali q̄ audito hoc miraculo et vespere fa-
cto (cum sol occidisset) ad occasum venisset (oms qui) in
illa ciuitate (habebant infirmos varijs languoribus) oc
tentos etia demonijs vexatos (ducebant illos ad ie-
sum) et obtulerunt ei vt curaret eos q̄ tunc ad hoc pote

Theophilus rant vocare vnde dicit theophilus q̄ ita tarde adduxe-
runt eos ad christum q̄ illa dies erat dies sabbati et cre-
debant curationes non esse licitas durante die sabbati.
que finiebatur in vespere illius diei et ideo expectabant
occasum vt curandos ad ihesum adducerent (At ipse sin
gulis manus imponens curabat omnes) nullius enim
morbum horrebat qd̄ est contra medicos superbos et in
dignantis nature qui pauperes ⁊ miseros dedignant vi
sitare ⁊ tāgere. Et eiecebat sp̄us immundos verbo in si-
gnum q̄ verbum xp̄i deuote auditum fugat demonē de
corde peccatorum. Licet aūt posset etiā oēs curare solo
verbo tñ q̄nq; apposuit manus q̄ hūanitas xp̄i erat qua
si organum seu instrumentū diuinitatis ipsius in mira
culis faciendis. Et ideo sicut artifex mediante instrumē
to opat sic virtus diuina in xp̄o ꝑ applicationē humani
tatis aliqua faciebat vt eam ꝯiunctam deitati declararē
Miracula quidem xp̄i ad duo ordinabantur s. ad mani
festationem diuinitatis sue et ad confirmationē sue do-
ctrine per quam hoīes ad fidē inducebant. Uñ et ad ta
ctum manus eius sanabant infirmi curabantur leprosi il
luminabantur ceci et ad vocem eius suscitabant mortui
et eiciebantur sp̄us immūdi. Per hoc autem q̄ vespere
facto obtulerunt sibi infirmos et demoniacos significa-
tur q̄ hora mundi vespertina xp̄s venit demones eijce-
re et infirmitates hominum curare et ꝑ occasum solis si
gnificat q̄ passio sua in qua sol iusticie occidit futura erat
medicina omnis spiritualis infirmitatis. vnde secundū

Beda bedam mistice solis occubitus passionem mortemq; ille
us significat qui dicit q̄diu sum in mundo lux sum mun
di ⁊ sole occidente pluresq; ante demoniaci et egroti sa

nant. qr q temporaliter in carne viuens paucos iudeorum docuit oibus per orbe gentibus fidei salutisq dona transmittit. *Moraliter.* Moraliter vero occasus solis pot dici casus mundane psperitatis post que multi sanant q lucete sole prosperitatis grauiter infirmant. Considera q paucis verbis multa hic miracula pphendunt q expsse fortassis incre- *Crisostom9.* dibilia viderent. vn cris. Tu aut intede quanta multitudine curata trascurrut euagelste. no vnumquemq curatum dicetes nobis z enarrates sz vno verbo pelag9 ineffabile miraculorum supuenietes vt no rursus magnitudo miraculi icredulitate imittat si tanta plebe z varias egritudines in vno tpis momento soluit z emedauit. hec crisosto. (Exibat aut demonia a multis clamatis z dicetia qr tu es filius dei. Et icrepans no sinebat ea loqui qr sciebat) per vehemente coiecturam (ipm esse xpm) no tn p scie cer- *Beda.* titudine. vn Beda. Demonia filium dei confitebantur et sciebant ipm esse xpm qr cum ieiunio fatigatu eum dyabolus videret verum hoiem intellexit sed qr temptado no preualuit vtru filius dei esset dubitabat. Nunc autem per signorum potentia vel intellexit vel potius suspicatus est esse filium dei sz se morte illius no preuidit esse damnandu vere eni de hoc mysterio a seculis abscodito dicit aplus q nemo principum hui9 seculi cognouit si eni cognouissent nunq dnm glie crucifixissent. hec beda. Ideo aut non sinebat ea loqui ne hoies audietes demone predicare mundo veritate deiceps acquiescerent sibi predicanti falsitate. Vn glo. ideo phibet loqui nedum aliqs audit demone vera predicante postea sequatur errantem. Improbus eni mgr vera falsis pmiscet vt sub spe veritatis falsitatis testimonium obtegat. De hoc habes z alias cas prime supra de spu inmudo dictas. (Facta autem die) z valde diluculo (egressus) iesus de capharnaum (ibat in desertum locum) vt applausum ppli sugeret z ibi secretius oraret. In hoc dans exemplum q predicator et mirabilium diuinorum operator debet vana gliam z ostentatione fugere et ad solitudine cotemplationis ac secretum orois post laborem predicatiois redire vt deo gratias agat de psectu preterito z se disponat pro futuro vt sibi *Theophil9* hauriat qd postea populis effundat. Et scdm Theoph. ondit nobis q deo debet attribui si aliquid boni facim9 et ei debemus dicere q'm omne optimu desup est descendens a te. In deserto quo xps orat no q ipse oroe indigeat sz vt nobis bone exemplificatiois operatiois exemplum z forma fieret z vt nos tumultu fugere z cura mudi vitare ac secretu mentis qrere doceret cum eu orare vel ei silenter loqui affectam9. (Et turbe requirebat eum) scz per fide: et venerut vsq ad ipm: p spem z detinebant illu per caritate ne discederet ab eis vt psectu cosequere- *Crisostom9.* tur maiore. Vbi cris. Gaudens aut eos suscipiebat sed z voluit eos dimittere vt et reliqui z doctrine eius participes essent et io sequit: qbus ait qr z alijs ciuitatib9 oportet me euangelizare regnum dei i qualiter peruenitur ad regnum dei qr per pniam q est via ad hoc pueniedi. vbi *Theophil9.* Theophi. Transit eni ad alios magis indigetes doctrina qr no conuenit in vno loco doctrina cocludere sz vbi- *Crisostom9.* qz radios eius extendere. Vbi z cris. Simul etia considera q poterat in eode loco manedo oes attrahere ad se non tn illud fecit pbens nobis exemplum vt pambulemus et requiram9 pereuntes sicut pastor pditam z medic9 accedit ad infirmum. Vna eni aia recuperata poterit aliqs mille delicta abolere. hec criso.

Oratio.

Domine iesu xpe remoue z eiice spiritum inmundum a me ne aliqn mo me valeat maculare vel in maculis detinere vt sim z appaream mudo mortuus eni a possessore prauo qui per imunda desideria nos agitat fuero liberatus. Peto etia dne te medicum aiarum vt me curare digneris a febre viciorum quaten9 surgens ab eis valea tibi ministrare et grata seruitute exhibere. Tu etia dne cura me et oes varijs aie defectos languoribus vt a pctis saui z incolumes facti tibi ministremus et bñplacita tua peragamus. Amen.

De suscitatione filij vidue. Ca. xliiij.

Deinceps ibat iesus cu discipulis z turba copiosa q eum seqbat *Luce. vij* nouitate operum suauitate doctrine et ex sanctitatis eius deuotioe in ciuitate galilee: q vocat naym: scdo miliario a monte thabor. est ciuitas naym z supra naym mons endor ad cuius radicem fluit torrens cyson. An hui9 ciuitatis porta vbi erat maior cocursus populi obuiauit dns multitudini hoim efferentium .i. extra portam tum defunctum filium vnicum vidue ad sepeliendum qr antiquitus loca sepulture erant extra ciuitates et hominum habitationes ne cadaueribus inficerent loca z homines hoc aute sic factum est vt euidetius esset miraculum coram multis factum z multi essent testes tanti miraculi. Et qr vacabat ad pietatis opus psequendo funus z psolando vidua et orbata matre meruerunt ipm videre mi- *Gre. ni.* raculum. Vbi gre nicen9. Et sine molem breuibus verbis explicuit. Mater vidua erat que non spetabat vlterius filios procreare no habebat in quem dirigeret aspectu vice defuncti quia vnicus erat hunc solum lactauerat. Hic solus aderat alacritatis causa in domo quicquid mater dulce ac preciosum hic solus extiterat. Vnde z cyrillus. *Cyrillus* Miseranda passio et ad fletum et ad lacrimas potes puocare. Quam cum vidisset dns: sic tristem et afflictam misericordia: ac pietate: motus: sin q homo: super eam: tum quia vidua erat tum quia non habebat aliud filium a quo in senectute sustetari posset q ab ipso: dixit illi: verbo consolatorio et dulci: Noli flere: q d. cito cosolata eris desiste quasi mortuum flere que mox viuum resurgere videbis. Merentium cosolator de9 illorum maxime lacrimas ituetur q aliorum miserias et pcta deflent sm Beda. Dns mia *Beda* mot9 est vt nobis exeplum imitande pietatis ostenderet. Vn et cris. Iubens ergo cessare a lacrimis qui consolat *Crisosto.* mestos monet nos de presentibus defunctis consolationem recipere resurrectionem sperantes. Pagani z gentiles causam habent plangendi defunctos quia resurrectione nesciunt sed xpiani eam credunt et ideo causa plagendi no habent. Et accessit et tetigit loculum .i. feretrum vt effectus salutis tactu corporis sui deueniret z ostederet q corpus suum deitati vnitum erat instrumentum deitatis in miraculis faciendis. Loculus diminutiue e mortui locus in quo iacet cui eni viuenti magna pallatia et ample domus no sufficiebant pro loco ei morienti paruum spacium sufficit pro loculo. Vn mortuo alexandro dicit quidam phs que totus mundus no capiebat hodie parua cotinet archa. Hi autem qui portabant steterunt: nec vltra progredi ausi sunt. Et ait illi. Adolescens surge. et sic eu sm q deus suscitauit. Et resedit qui erat mortuus qr surgens sedit in loculo in quo iacuerat pri9: z cepit loqui. vt manifeste appareret q erat vere non apparenter resuscitatus et forte verba ipsius fuerunt gratiarum actioes: et dedit illu mri sue: qr non suo merito sz mris resurrexerat vt que de ipso tristis fuerat in ipso cosolaretur. Oes aute inuasit timor ex stupore tanti miraculi qui timor no fuit alicuius mali sed reuerentie de potetia et bonitate: z magnificabat: id est laudabat deu z magnu pdicabat qr quato grauior est casus tanto pietas erigentis est gratior et spes salutis penitetibus est certior Et dicebant: q ppha magn9: scz in lege et pphis promissus: surrexit in nobis: immo plusq ppha: et quia dns visitauit plebe sua: mittendo eis saluatore vt eos redimeret sicut medicus visitauit infirmum vt eum sanet. Mystice iste defunctus est homo p pctm mortale mortuus. Ei9 mat est ecclia que est vniuersitas credentium et cuius filij sunt credentes singuli. Peccator aut dr filius vnicus matris sue scz ecclie qr quelibet ista defiet qn in pctm cadit sicut mater vnicum filiu qn decedit. Ecclesia dr vidua qr

sponsi sui morte redēpta vel q̄ nūc q̄diu peregrinatur a dn̄o est ab amplexibus sponsi sui priuata de q̄ vidua dr̄ in psal viduā eius bn̄dicens bn̄dicam. Effert defunctus cum sensus interior exijt in opus. Quattuor portitores huius defuncti sunt q̄ttuor affectiones cordis nr̄i. s. gaudium z tristicia spes z timor. Ista enim quattuor portant mortuum per abusum de q̄bus dicit bern. Amāt q̄ non

Bernar.

decet timent qd̄ nō oportet dolēt vane et gaudent vanius Uel isti q̄ttuor portitores sunt amor pcti timor pnie spes emēde et presumptio de dei misericordia vel q̄ttuor portitores sunt quattuor que aīam in pctō perseuerare faciunt scz fiducia longioris vite que tn̄ hoīem sepe decipit cōsideratio culpe aliene qua hō correctionem propriam deuitat stulta spes penitendi in futuro et fiducia de venia quam hō concipit ex magna dei mīscdia impunitas pctōis qua redditur ad pctā magis pcliuus pnt etiam intelligi isti portitores carnalia desideria vel adulatorū et benedicentium blandimenta vel prelatoꝝ mercennariorum verba vngētia nō pungētia z quicunq̄z verbo vl' facto fouentes hoīem in pctō. Porta per quā effert seu egredit mortuus est aliq̄s de quinq̄z corporis sensibus pcti manifestatiuus nam q̄ videt vel audit vel loquit qd̄ non licet mortuus extrahitur p portaz visus vel auditus vel oris et sic suo modo de alijs z ideo custodie ad istas portas sunt adhibende. Unde beda. Portam ciuitatis qua

Beda

defunctus efferebatur puto aliquem de sensibus esse corporis. Qui enim seminat inter fratres discordias qui iniquitatem in excelsum loquitur per oris portaz extrahit mortuus. Qui videret mulierem ad cōcupiscēdum eam per oculorum portā sue mortis iudicia pfert. Qui fabulis ociosis obscenisue carminibus vel detractionibus aurem libenter aperit hanc anime sue portā mortis efficit ceterosq̄z qui non seruat sensus mortis sibijpsi reddit aditum hec beda. Loculus est ɔscīa pctōris in quo tanq̄z in lecto male conscīe requiescit. Talis aūt mortuus per pctm̄ mortale suscitatur a deo per preces ecclie. Sz quō resuscitatur in figura hic docetur. Sicut enim tria sunt signa mortis spiritualis sic tria sunt signa resuscitationis spūalis. Signuz mortis spūalis accipitur scdm̄ signum mortis corporalis. Signuz aūt mortis corpalis triplex est. Primum est carētia operationis sic carētia ad bn̄ operandum est signū mortis spiritualis. Un̄ in exodo fiant immobiles quasi lapis. Scdz est carentia sensus qn̄ pcutitur et non sentit sic qn̄ hō non sentit pcussiōes z ammonitiones spirituales signū est q̄ ipse spūaliter ē mortuus Unde in pūerbijs. Uerberauerunt me sz non dolui traxerunt me z non sensi. Tertium est rigor sic hō qn̄ habet cor ita rigidū q̄ flecti non pōt p compassionē ad proximū nec per obedientiam ad deuz signum est mortis spūalis vnde in iij. Reg. dr̄ q̄ manus hieroboaz quā extendit de altari exaruit. Sic ergo tria sunt signa mortis spiritualis Bene quippe operari tollit supbia sensum aufert luxuria z rigorem facit auaricia. Et econtra sunt tria signa resuscitatōnis spūalis que tanguntur in hoc (q̄ resedit z cepit loqui z dedit illum matri sue) Per hoc quod dicit (resedit) intelligitur contritio in ɔtritiōe em̄ hō residet z resilit a peccato p hoc quod dicit (cepit loqui) intelligitur confessio in qua hō loquit se accusando p hoc qd̄ dz (dedit euz matri sue) intelligit satisfactio p hoc em̄ q̄ hō soluitur z iniungit ei satisfactio restituit mr̄i sue .i. ecclesie et communioni fidelium p spūalem incorporationez que quidem satisfactio fit per tria scz per orationē ieiuniū et elemosynam. Sz modus iste resuscitatōis tangit cum dicit (accessit et tetigit loculum) Ad mortuuz spūaliter saluator accedit et appropinquat cuz aliquā gratiam preueniente vel desiderium ppriē salutis ei donat. Loculū tāgit qn̄ conscientiā z cor durū peccatoris ad penitentiaz emollit z peccatorem ad sui cognitionez reducit et tunc mortuus a peccato resurgit. ¶ Et sciendum q̄ spūs scī̄s peccatum p mortē voluit designari ad ostendenduz quātum pctm̄ sit fugiendū et quantū de eo sit dolendū qn̄ ē commissum. Peccatuz fugiendū est vt mors z de eo dolendum est tanq̄z de morte sic dolere debet q̄ amicum suum in peccato mortali videt ac si eum mortuum videret immo etiam eū plus dolere debet. Et q̄r sicut mortuus iste figurat peccatorem sic eius suscitatio figurat peccatoris conuersionem ideo sicut multum timendum ē peccatum et multū dolendū vnde eo cōmisso sic multū desiderāda est peccatoris cōuersio et multū gaudenduz de ipsa iam facta. Obsecra ergo o peccator dn̄m vt resuscitet te a morte peccati et restituet te sancte ecclesie sue in laudem et gloriaz noīs sui. Et vt ait ambro si graue pec

Ambrosius.

catum est quod pnie tue lacrimis ipse lauare non possis flet pro te mater ecclesia que pro singulis tanq̄z p vnicis filijs vidua mater interuenit compatit quodammō spiritali dolore nature cum suos liberos letalibus vicijs ad mortem cernit vrgeri. Uiscera enim sumus de visceribus

Augustinus

eius vnde z aug. De iuuene illo resuscitato gauisa ē mater vidua de hominibus in spiritu q̄tidie suscitatis gaudet mater ecclesia. Ille quidem mortuus erat corpore illi autem mente. ¶ Moraliter tres mortuos christus suscitauit puellam in domo clausam .i. mortuum per ɔsensuz

Moraliter

delectationis praue in cogitatione seu voluntate adhuc tectum iuuenem in porta .i. mortuū p actū peccati in verbo nutu vel opere. Lazarum in sepulcro .i. mortuuz lapide mole consuetudinis peccandi pressum male olentem et alios fama corrumpentem. Omnes istos suscitat et sanat dn̄s cum ad ipsuz redeūt veraciter penitēdo z tanto leuius resuscitatur quisq̄z per gratiā quātominus mortificatus est per culpam. Un̄ dn̄s puellā corā paucis de facili suscitat puelle dicens surge. Iuuenem coram pluribus z quasi difficilius tangens feretruz z di (adolescens tibi dico surge) Lazarum difficillime q̄r cum lacrimis eū fremitu cum sui perturbatiōe cuz magna voce dicens lazare veni foras z quasi cum auxilio z testimonio psītium dicens soluite z sinite abire non q̄ dn̄o tam facilis nō fuerit resuscitatō lazari sicut puelle cum (vt ait aug.) nemo

Augustinus

tā facile excitat in lecto q̄z christus in sepulcro sz domini facta aliaꝝ rerum sunt exempla longa em̄ consuetudine pressus vix z quasi cum labore suscitat. Qui vt suscitetur dn̄m cogit lacrimari z eiulare et iō licet omne peccatum maxime tn̄ peccandi consuetudinez fugere debemus q̄r hic sanatur difficilius vn̄ ambro. Omē pctm̄ cōsuetudie

Ambrosius.

vilescit z fit hoī quasi nullū sit sic z econuerso omnis virtus bona consuetudine fit grata z facilis q̄r nichil differt assuesci sic vel sic. Triplex est ergo mors culpe designata in predictorum trium morte scz peccatū cordis pctm̄ operis z pctm̄ ɔsuetudinis. In suscitatōe vero hoꝝ triū mortuorum ostensum est q̄ saluator ptātem habet super triplicem mortem scz nature culpe z gehēne sup triplicem vitam scz nature grē z glīe. Quartum mortuū insinuāte discipulo audiuit sed ad eum ire noluit .i. ad mortuum in obstinatione vel desperatione seu praua pcti excusatiōe de quo dixit dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Hec igitur audientes qui stant nō presumāt sz cauti sint ne cadant z q̄ ceciderūt nō desperēt sz solliciti sint vt resurgāt. vn̄ aug. Hec ergo carissimi audiuimus vt q̄ viuūt

Augustinus

viuant qui mortui sunt reuiuiscant. Siue adhuc pctm̄ in corde cōceptum nō processit in factum peniteat corrigatur cogitatio resurgat mortuus intra domum cōscientie sue iam quod excogitauit admisit nec sic desperet. Non surrexit mortuus intus surgat elatus peniteat facti de proximo reuiuiscat non eat in profunda sepulture non accipiat desuper consuetudinis molem sed forte iam illi loquor qui iam duro suimoris lapide premitur qui iam vrgetur consuetudinis pondere qui iaz quadriduanus putet nec ipse desperet profundus mortuus est sed altius est christus agant etiam tales penitentiam neq̄z em̄ lazaro resuscitato post quadriduū vllus putor in viuente remāserat ergo qui viuunt viuūt qui autez mortui sunt in qua

Crisostomꝰ. cunqꝫ barũ triũ morte se inuenerint pnsam agunt accelerent iã resurgant vñ ꝛ cris. Ne audiamus q̃ stamꝰ sed dicamus nobisipis q̃ estimat se stare videat ne cadat ne desperemus si cecidimꝰ sed dicamꝰ nobis nunq̃d qui cadit nõ resurgat. Etenĩ multi in ipm celi verticẽ ascendẽtes: et oẽni patientiã demõstrantes parũ lapsi sunt ꝛ ad ipm venerunt malicie baratrũ. Alij aũt rursus ad celum inde ascẽderunt ꝛ a scena ꝛ scurilitate ad angelicã sunt trãslati vrbanitatẽ ꝛ tantam oñderunt virtutẽ vt demones abegerunt ꝛ multa signa alia operati fuerint et boꝝ quidem plene sunt scripture ꝛ plena vita exẽplis nobis. Quẽadmodũ enĩ medici difficiliores egritudinũ eligẽtes libris inscribunt ꝛ huius emẽdationis methodũ i doctrinam docent vt in maiorib9 exercitati facile minora superent ita vtiqꝫ et deus magna peccatoꝝ in mediũ adduxit vt qui parua deliquerũt per illa facilẽ hoꝝ emendationẽ inueniant. Si enĩ maiora habuerũt sanationẽ multomagis minora igitur armemꝰ uosmetipos bonis operatiõibus et si aduenerit aliqd delictum abluamur vt digni efficiamur in gloriã dei viuẽtes presentẽ vitã futura frui vita. hec criso. Cõsidera hic viduã de morte filij flentem ꝛ ita in oĩbus postpositio de morte aĩe tue luge et lacrimare: vt merearis ab ipa morte aĩe per tactũ diuine miseratio nis resuscitari. Abstine a risu ꝛ cachĩno cogitans qꝛ de cũctis actibus tuis reddituꝰ es rationẽ in iudicio. vnde

Crisostomꝰ. Criso. Nichil q̃ppe ita cõglutinat deo vt lacrime ille q̃s et peccati dolor ꝛ amor virtutis effundit siue ꝓpris pctã quis siue etiã lamẽtetur aliena. Cuius etenĩ rei gratiam in cachinnũ laxaris ac diffluis q̃ tantoꝝ sponte factꝰ es causa meroꝝ ante terribile illud xpi staturus tribunal et summa cũ examinatiõe rõnem pro cũctis actibus reddituꝰ. hec criso. Ualde aũt periculosum est q peccator in sordibus pctõꝝ ꝛ in morte aĩe iacet nõ curans se per penitentiã purgare ꝛ resurgere si enĩ linguis hoĩm loquaris et angeloꝝ ꝛ si tot per tuã doctrinã cõuerteres hoĩes q̃t fuerunt hoĩes ab initio mundi vel quot sunt stelle celi et teipm per pniam nõ mũdaueris factꝰ es velut es sonãs aut cimbalũ tinniẽs cãpana enĩ ad vtilitatẽ hoĩm seruiens pulsando seipam ꝯsumit et si habueris oẽm sciam et si per tuã sciam ꝛ tuis discretis cõsilijs oẽs reges mundi vel principes imo totus mũdus pacifice dirigerent ꝛ te ipm per pniam nõ correxeris nichil ꝓficies ꝛ si habueris oẽm fidem ita q trahas ad fidẽ oẽs iudeos hereticos et paganos et si in pctõ mortali es nihil tibi proderit ad vite eterne salutem. Item si mille claustra faceres et mille hospitalia manu propria edificares et in illis oẽs mũdi pauperes bonis tuis pasceres q̃diu in peccato mortali persistis in statu saluãdoꝝ non es. Item si corpus tuum ad cremandũ dares vt laurẽtius. ad excoriandũ vt bartholomeus. si crucifigi[illegible] vt xps ꝛ sic cũ vnico peccato mortali morereris nunq̃ saluaberis. Item si mille milia missaꝝ pro te dicerent si oẽs sancti in celo cũ oĩbus angelis ꝓstrati ante deũ sanguineas fũderẽt lacrimas vsqꝫ in diẽ nouissimũ orantes pro te non flecterent misam dei ad miserendũ tui si discederes in pctõ mortali ꝛ iõ pctõrum morte aĩe iacente plus valeret vna cõfessio bona q̃ oĩa bñficia ꝓdicta per eũ facta vel sibi ipensa. Orõ.

Domine iesu xpe veni in naym aĩam fluctuantẽ tẽptatiõibus appropinqua porte cohibẽdo ne per sensus veniant ad effectꝰ accede ꝑ grãm tange corpꝰ per correctionẽ stent portitores occasiões peccandi ꝛ oportunitates dic aĩe iacẽti in pctis vt resideat per bonã voluntatẽ incipiat loqui per cõfessionẽ surgat ꝑ bonã operationẽ redde matri sue grẽ nutrici vt stet per stabilitatẽ ꝛ sic plebẽ tuam vires aĩe affectiões ꝛ cogitationes visitet tua veritas per cognitionẽ. virtus per operationẽ ꝛ bonitas per cõseruationẽ. Amen.

De scriba doloso et duobus alijs christum sequi volẽtibus. Capitulum. xlv.

Math. viij. luce. Uidens autẽ iesus turbas multas circũ se: et se sequẽtes (iussit discipulos ire trãsfretũ) i. vltra mare galilee in locũ secretũ ꝛ iuit cũ eis vt trãsfretaret ꝛ eos a turbis sequestraret docẽs etiã ꝑdicatorẽ euãgelij ꝛ oẽs applausum ppli declinare et nichil ad ostẽtationẽ facere. ꝑ hoc etiã innuit q cure mũdi sũt fugiẽde qꝛ turbe multe sunt multe cure q̃ turbãt aĩam ex oĩ pte. et iõ dicit (circum se) nã impediũt a posteriori ne posteriori recolat ab anteriori ne se ad meliora extẽdat a dextris ne desideret eťna a sinistris ne timeat supplicia vel posteriori ne desiderent defectus vite ꝑterite ab anteriori ne ꝯsiderent status vite future a dextris ne ꝯsiderent picula in statu ꝓsperitatis a sinistris ne ꝯsiderent picula in statu aduersitatis. Sicut enĩ faber qñ vult minuere equũ cooperit sibi oculos et tũc pcutit vbi vult sic dyabolus volens hoĩem pcutere. operit sibi oculos per curas ꝛ sollicitudines ꝛ tũc vulnerat per peccatũ ꝛ extrahit sanguinẽ virtutũ et ideo ab hac turba eẽt declinandũ hec est turba q̃ impediebat zacheũ in vidẽdo iesum (Et) in via (ascendens) corpaliter nõ spũaliť (vnꝰ scriba) i. legisperitꝰ seu lrãtꝰ (ait illi Magister) nõ dicit dñe qꝛ cã discẽdi nõ fuiẽdi veñt. nec q̃rẽs mgr̃m sꝫ ex mgr̃o lucrũ (seq̃r te q̃cũqꝫ ieris) Iste duplici de cã volebat seq̃ xpm i. cã cupiditatis ꝛ lucri tpalis ac iactãtie ꝛ vane glie. multitudie eĩ ꝛ magnitudie signoꝝ visoꝝ motꝰ volebat seq̃ dñm vt disceret signa facere ꝓpť lucrũ acqrendũ vel ꝓpť vanã gl̃iam ꝯseq̃ndã hoc idẽ desiderans ꝯseq̃ a dño qd simõ magꝰ volebat emere a petro. Jesus aũt vidẽs eiꝰ aĩm nõ rñdit ad eiꝰ verbũ tm̃ sꝫ ad eiꝰ aĩm di (Uulpes foueas hñt) ad quiescendũ et latitandũ ꝛ: volucres celi: nidos habent ad q̃s ascendũt ꝛ cõfugiũt filius aũt hoĩs i. virginis. ecce a pre iferiori denoĩat genus suũ ꝯ gl̃iantes de genere suo. ꝛ allegãtes qd est i eo preciosũ: nõ hꝫ: domicilium ꝓpriũ: vbi caput suum reclinet: ad pausandũ q. d. Bruta hñt sua latibula ꝛ loca vbi pñt latere ꝛ q̃escere ego aũt sũ ita paup q nõ hẽo hospitiolũ proprium vbi pcipiẽdo q̃etẽ caput reclinẽ ꝛ iõ frustra venis ad me ꝓpť lucrũ tpale. vñ Cris. Aspice q̃liť paupertatẽ quam

Crisosto. dñs docuerat ꝑ opa demõstrat nõ erat ei mẽsa nõ candelabrũ nec domꝰ nec q̃cq̃ taliũ. hec cris. Hospitiolũ q̃dem habuit virginis vterũ reclinatoriũ hũit ꝑsepiũ nõ ꝓpriũ ꝛ crucis patibulũ sepulcrũ hũit sed alienũ. Hic gremouet cupiditas terrenoꝝ a volẽtibus sequi xpm. Audita aũt

Crisost. xpi paupertate nõ institit amplius vt sequeretur. vñ Criso. Nõ aũt rñdet seq̃r te pauperẽ ħ ei dñs forsitã cõcessisset vel per vulpes dolositas ꝛ simulatio ꝑ volucres inanis iactãtia ꝛ elatio signatur q. d. dñs dolositas ꝛ elatio latent in corde tuo qꝛ s. cã cupiditatis ꝛ vane glie vis me sequi et ideo te in societatẽ meam nõ recipio qꝛ: filius hominis: simplex cõtra dolositatẽ hũilis ꝯtra superbiã: nõ hꝫ vi te vbi caput reclinet: caput ei xpi deꝰ est. deus aũt hitat i hũili ꝛ simplici ꝛ trementem sermones eius ꝛ ipa reclinatio capitis non erectio hũilitatis mgr̃a est q̃ in illo locũ nõ hũit. In tribus ergo iste rephendit a dño. s. in dolositate qꝛ ficto aĩo ꝛ non simplici sequi volebat. et in cupiditate qꝛ eũ pro questu sequi intendebat et in elatione quia ꝓpter inanẽ gl̃iam ei adherere cupiebat sicut vulpes est aĩal fallax insidijs intentum ꝛ rapinis plenum. auis vero alta petẽs ꝛ ascẽdens sursum. hic ergo sequi volebat mgr̃m vt nõ virtutes disceret nõ vt paupertatẽ ꝛ hũilitatẽ mgr̃i imitaret sed vt fictus discipulus deciperet et sub mgr̃o hũilitatis ꝛ paupertatis honoꝝ dignitates ambiret et diuitias congregaret. Et hanc ambitionem simoniaci in ecclesia imitantur qui cupiunt ad alta subue bi querentes que sua sunt non que iesu christi non vt ministrent sed ministrentur et ideo vulpi dolose et volanti aui merito comparantur. Per hunc etiam significantur querentes intrare religionem vel monasterium diuitias habentiũ nõ ex deuotione sed vt ex paupibus di=

nit es et ex contemptibilibus honorati fiāt Ihs talibus dr
(vulpes foueas hñt et volucres celi nidos) i. demones
dolosi et supbi hñt in vobis habitaculū sz non xps pōt in
super dici q (vulpes foueas hñt) i. dolosi habēt cautelas
ad quas refugiūt ne in suis capiant malicijs (et volucres
celi nidos) i. supbi qrunt eleuari in altis (fili⁹ āt ho non
hz vbi ca. su. re.) in talibus i. ille q scdm dictamē rōnis vi
Crisosto uit talia non querit vt ergo dicit criso. scriba hic non cre
dendi sz simulata mente accessit ad dñm. vnde inspector
cordiū et secretorz cognitor deus temptantē se potius q̄
vere ac fideliter seq volentē nō immerito refutauit nam
Augusti. vt ait aug. videbat eū dolosa simulatione tenebrosum et vē
tosa elatione iactatum non habere locum hūilitatis vbi
doctorez se inclinantem exciperet qi in discipulatu xpi nō
illius grām sz suā gloriam requirebat. ¶ Dixit aūt dñs al-
teri cuius patrem iam mortuuz sciebat (seqre me) qui re
spōdit (dñe) qd ē reuerētie (pmitte me) qd est obie qz de
discipulis suis s futuris dr et si nōdum erat (primum ire
Raban⁹. et sepelire prem meū) qd est opus mie vbi Raba. non di
scipulatū respuit sz expleta primuz prīs funeris pietate
liberior hūc sequi desiderat sicut helyseus vocāte se helya
osculer inqt oro te prem meum et mrēz meaz et sic sequar
te (Ihs aūt ait illi) aīo compīedi (seqre me) non obstāte
prīs tui funere q d. nō ē de caritatis ordie minus bonuz
maiori preponere (et dimitte mortuos) i. morte culpe (se
pelire mortuos) morte nature (suos) i. sibi astrictos vin
culo ppinquitatis vel nature dicēs aūt suos mōstrabat
qm hic nō eius mortuus sz aliqs infidelis erat cuius et se-
pultores p infidelitatē impietatis in aīa mortuos intelli
gi volebat. Infideles dicunt mortui qi fide carēt que vi
ta aīe est scdm illud iustus ex fide viuit hic ergo remoue
tur carnalitas ppinquorz p hoc eñ q dixit ei (seqre me et
dimitte mortuos sepelire mortuos suos) ostendit q car
nalis affectus a seqntibus xpz ē totalit dimittendus. Et
est hoc argumentū otra excusantes se de igressu religio-
nis ppter curam parentum. Item cōtra pcrastinātes si
eniz noluit retardari pro sepultura multominus pro ex
Crisosto peditione diuturna vñ Criso. alius intentōe ficta dixit
seq te hic etiā scdām rē petēs nō sinit recedere quia alij
erant q sepelirēt et hūc a magis necessarijs recedere non
opoitebat hec Criso. Et vide quō primum dolosum et
superbum q fcte et inflata mente accesserat respuit scdm
simplicem et deuotū qui vere simplici mente et puro cor
de querebat ad sui sequelam traxit absqz dilatione se se
qui iubens nec patrem sepelire permisit quem forte a se
pultura prohibuisset si alij qui sepelirent non fuissent ac
si ei diceret. Uenisti ad vitam vis redire ad mortem ego
sum vita ego sum pater et creator tuus me sequere (et di
mitte mortuos sepelire mortuos suos) tu autem vade et
annuncia regnum dei non fabulas non curiositates vel
aliquid huiusmodi. Non nego sepulturam eē de opibus
mīe nec dico opera eius proximo non esse impendenda
sed p maioribus esse postponenda. Annūcia regnuz dei
suscita mortuos in aīa. Instruimur ergo hic vt p maiori
bono minus bonū deseramus naz si meritoriū sit paren
tem sepelire dignī⁹ ē tñ verba vite docere piū q̄ppe erat
qd volebat facere sz docuit mgr̄ quid deberz pponere
maius eñ est aīas mortuorum predicando ad vitā resu
scitare q̄z corpus mortui in terra abscondere maius est
predicando vnum saltem viuificare q̄z omnes mortuos
Ambros sepelire vñ Ambros. cum religiosum humani corpis se-
peliendi acceperimus officiū quō hic prīs q̄z funeris se-
pultura prohibetur nisi vt intelligas humana post habē
da diuinis bonum studium sz maius impedimentū naz
qui partit studiuz diminuit affectū q diuidit curā differt p
fectum ergo prius sunt hñda q̄ maria. Quō ergo mor-
tui sepelire mortuos possunt nisi geminā hic intelligas
mortem vnam nature alterā culpe. Est etiā mors tertia
in quo pctō morimur deo viuimus nō ergo prīs funeris
sepultura prohibetur sz necessitudini generis diuine re-
ligionis pietas anteferi. Illud consortibus relinquitur
Crisostom⁹. hoc mandatur electis vñ et Criso. Inconueniēs eñ erat
vt qui semel filio dei credēs viuit et celestē deuz prez hre
iam ceperat de patre mortuo cogitaret et ideo dominus
ostendit preferendā esse fidē et cognitiōem xpi hmōi pie
tatis officijs ppter quem viuētes pentes iubemur relin
quere sz hoc ergo phibuit eū nō iubēs ptēnere honorē q est
ad eos qui pgenuerūt sz mōstrans qm nil celestibus ne-
gocijs magis nobis ncēium eē oportz et qm cuz fastidio
vniuersoruz his iungi oz et neqz paruz tardare et si valde
ineuitabilia et incitantia fuerint que attrahunt. Etenim
multo melius est regnū diuulgare et alios euellere a mor
te q̄z mortuum qui in nullo in vtilitatē habet sepelire et
maxime cum fuerint qui hec vniuersa complent. Nichil
igr aliud hic discimus q̄z qm neqz ptingēs tps pdere oz
et si x. milia q pucāt fuerint oibus et maxime necijs ipsis
Moraliter spūalia preponere hec Criso. Moralr mortui sepeliunt
mortuos qñ petōres in peccatis suis mutuo fouendo ce
Gregorius lant et operiunt semetipsos vñ scdz gre. p mortuos intelli
gi pñt adulatores q petōres fouēt in petis eosqz amplr
sepeliūt premendo terrā et terrenaz adulatōez sup caput
ipsorz vt exercent in vicijs istitis ligātes pedes eorz ne i
vijs dei ambulēt (Et ait alter) ad ihm (sequar te dñe) sed
primuz permitte me renūciare his qui domi sūt volebat
renunciare eis ne forte quō fieri solet qrerent eum licen
tiando se ab eis et dicturus valete ac ppositurus fami
lie. Sic helizeus requisitus heliam sequi dixit oro te vt
deosculer primuz prem meū et mrem meam et sic se qr te
sic hodie multi faciūt qui inutiliter ingressum religionis
vel executionem melioris vite differūt et dicūt disponā
prius de amicis vl de reb⁹ meis et postea religiōez intra
bo seu vitā emendabo qd hiero. dissuasit cuidam cuiuqz
Hieronim⁹. ab periculosa dilatiōe reuocauit di. Nauicule heretis in
salo funē potius prescinde q̄z solue. vñ et Criso. ne dicaz
Crisostom⁹. dissoluam negocia mea primū principiū desidie hec tar
datio est. Qñ vehemēter instat dyabolus ingressuz quē
deus volens accipere et si pua vocatōem et tardatōez ap
prehēderit magnaz opatur pigritatōem ppter hoc āmo
net qdam ne tardaueris de die in diē et hoc etiā remoue
tur ouenientē exēplo cū subdit (Ait) n. illi (ihs. Nemo mit
tens manū suā ad aratrum) i. pnie q coi euertit vt virtu
tibus seminet mittens inquā penitēdo et xpm sequi pro
ponendo (et respiciēs retro) facto vel pposito ad statum
pristinū redeūdo (aptus ē regno dei) consequēdo vl pre
dicando vñ paulus regnū dei hītaturus et ipsum alijs
predicaturus ait q retro sunt obliuiscēs quasi dñs dicat
ei Uocat te oñes et tu attēdis ad occidentē hic ergo re-
mouetur inutilis dilatio qz cū ppositū mutandi vitam
parentibus reuelatur qñqz ab eis reuocat. Arator q̄ppe
retro aspiciens facit sulcum tortuosum et ineptum sic ac
cipiens melioris vite statum et hūs affectum redeūdi ad
statum pristinū ineptus est ad regnū dei adipiscendum
Talis est religiosus q mundū reliqt sz ad mundū mente
recurrit nūc hos nunc illos seu prius habita vel facta in
corde reuoluendo et amorem seu delectatiōem ad hmōi
Maximus. flectendo vñ maximus eps. omis eñ arans si retrospiciat
aut tortuosum et inutilem facit sulcum aut aratruz boū
suorum vestigia vulnerabit Ita et qui directo tramite ac
spirituali vomere vicia mūdana psulcās incedit ad regnū
dei si aspectum suum ad impia et vana ouerterit et iuges
suos hoc est corpus atqz aīam vulnerabit et optimi iti-
neris periculosum nimis incurrit errorem vñ et aug. ap-
Augustinus ponit manum aratro q affectuosus ē ad sequendū retro
tū respicit qui dilationem petit occasione redeūdi ad do
Bernardus. mum cū amicis oferendi vñ et bern. si ait secuturus dñm
discipulus qui vel domui renunciare velit arguitur qui si
et illis qui nulla vtilitatis nulla fidei edificāde grā sepi-
us suorz quos in mūdo reliqre domos reuisere nō timēt
hoc facit ō monachos in domibus pentū et secłariū con
uiuantes vel etiā. Criso. oñdit q quis sequi dñm desiderat Crisostom⁹.

qui manũ in aratro ponit .i. q̄ in spe crucis xp̄i euangelica fide fundatus seculo renũciat. respicere retro non debet .i. rursus ad ea que seculi sunt redire ne per hm̄oĩ inanem seculi curã ⁊ vanã cupiditatẽ regno dei efficiatur indignus. vnde nõ immerito ⁊ ap̄l'us admonet ne ad infirma et egena mundi reuertamur. vnde ⁊ bern. ⁊ hoc omnino timendum est ne quis aut corde solo aut etiam corpore fiat apostata. Legimus enĩ de filiis isr̄ael q̄ꝛ corde redierunt in egyptũ. Nã corpore reuerti clausum post eorũ tales rubrũ mare vetebat hoc est q̄d ego ver corꝛ fratres ne forte sint aliq̄ quib⁹ si pudor negat apostasiam corporis tempor faciat apostasiã cordis vt videlʒ in habitu religionis cor seculare gerãt ⁊ quicq̄d secularis cõsolatiõis inuenire potuerit leti suscipiãt hec bern. Qui ergo seculo renũciauit nullatenus retro respiciat. q̄ꝛ vt ait grego nil angelis carius nil deo acceptius nil hoĩ fructuosius q̄ꝫ in suscepta religione p̄sistere inraqꝫ obediẽtie obseruare ⁊ cõplere. et vt ait Ysid atrociter in discussione diuini iudicij arguendi sunt qui q̄d professione spoponderunt opere implere contẽpserunt ⁊ ideo cauti esse debemus ne mundo vndiqꝫ retrahente ⁊ post dorsum vt retro respiciamus si repente seducamur ⁊ retro cum vxore loth que in statuã salis versa est respiciamus. Unde nota q̄ statua habet figurã humanã sed nõ sentit nec mouetꝛ sic p̄sone que existunt mundũ habẽtes cor adhuc ad negocia mundi non habẽt sensum vel motũ alicui⁹ boni operis. Item terra vbi sal seminatꝛ efficitur sterilis sic tales reddunt societatem in qua sunt sterilẽ. Item sal prebet saporẽ aliis tñ p̄ consumptionẽ sui sic tales cõsumũtur in religione sine p̄pria vtilitate ⁊ dant aliis exẽplũ cõseruatiõis. s̄m bedã. etiã manũ ad aratrũ mittit q̄ quasi quodã instr̄o cõpũctionis .s. ligno ⁊ ferro dñici passiõis duritiã cordis sui emollit et euertit ad p̄niam sicqꝫ ad bonos fructus ferendos terrã cordis vomere p̄ne aperit recolens dñicam passionem. Qui si ad relicta vicia desiderio rapitur a regno dei cum vxore loth excludit. Sctĩ enĩ posterioꝝ obliti semp in anteriora se extẽdunt iuges suos .i. corpus et aĩam q̄si bonos iugo dei cõiunctos a iugo eius nõ relaxantes sed semp colla subdẽtes vt fructũ plus afferant. Et sciendũ q̄ q̄uis sepelire patrẽ ⁊ renunciare bonis vel amicis per se nõ impediant hoĩem a p̄fectione et regno dei per accidens tñ ei p̄pter aliqua supueniẽtia imminet periculũ retrocedendi a via dei q̄ꝛ dum deberet implere p̄positũ potest faciliter immutari ab eo q̄d proposuit p̄pter intuitũ eorum que dimisit vel reuocari a proposito p̄pter suasũ parentũ seu alioꝝ quos reliquit vt aũt dicit augu. in hoc ca. et hoc discimus quia quos voluit dñs hos elegit obtulit se vnus vt eum sequeretur ⁊ reprobatus est alius non audebat citatus est tertius differebat culpatus est. non sis ergo dolosus et superbus ne cũ p̄mo reproberis sed magis sis simplex et deuotus vt cum duobus aliis eligi merearis.

Oratio.

Domine iesu xp̄e magister bone inspector cordiũ et cognitor secretorum exclude et remoue a me oẽm dolositatẽ ⁊ simulationẽ ⁊ fac me verũ et fidelẽ tuũ discipulũ ⁊ sine fictiõe sequi te veracẽ magistrũ. Da etiã michi vt propter carnalẽ quoruĩcũqꝫ effectuũ te sequi nõ differã ⁊ minus bonũ maiori nõ preferaʒ presta michi dñe deus meus ne ad aratrũ p̄nie manũ mittens ꝛ te sequẽs per melioris vite statũ p̄ponens respiciaʒ retro facto vel p̄posito ad statũ p̄stinũ redeundo vt nõ efficiar ineptus regno dei cõsequendo. Amen

De eo q̄ dñs exci. iperauit vẽtis ⁊ mari. Ca. xlvj.

Math. viij. mar. iiij.

Post hec dñs iesus dimittens turbas ascendit sero in nauiculaꝫ ad transeundũ lacũ genezareth vt in locũ remotum p̄pter causas supra in principio precedẽtis capituli dictas cum discipulis iret. vt enim dicit Remigius Tria legitur habuisse dñs refugia scʒ nauis montis ⁊ deserti. et quotiens a turbis cõprimebatur ad aliquod istorum refugiebat. vbi Origeñ. Cũ multa magna et miranda dñs ostẽdisset in terra trãsiit ad mare vt ibi excellentia opera demõstraret quaten⁹ terre marisqꝫ dñm se ostẽderet et (secuti sunt eum discipuli eius) transfretãtes scʒ cum eo nõ tñ gressus sequẽtes sed magis sanctitatẽ concomitantes. (Secuti) quidẽ (sunt eum) q̄ꝛ trahantur suauitate sermonis eius ⁊ admiratiõe operis et benigna cõuersatione ipsius ita vt esset eis difficile ip̄m relinq̄re (Et ecce motus magnus) vt maius appareret miraculũ (factus est in mari) nõ naturaliter et ex se sed xp̄i imperio et virtute (ita vt nauicula operiretꝛ) scʒ fere (fluctibus) inundantibus. Et bñ dicit operiretꝛ nõ submergeretꝛ q̄ꝛ nauicula petri cõcuti potest sed submergi nõ potest. cui⁹ figura in archa noe fuit (ip̄e vero dormiebat in puppi) .i. in posteriori parte nauis iuxta tabernaculũ. super ceruical nauis ligneum. ostẽdens s̄m Criso suam humilitatẽ. Nec mirum si dormiebat ip̄e enim multũ de nocte in orõib⁹ vigilabat multũqꝫ de die in p̄dicatiõibus laborabat. Dormiebat quidẽ corpore sed vigilabat deitate. Unde ip̄e in canticis dicit. ego dormio et cor meũ vigilat. vbi criso. Ascendit paruã nauiculam vt nauigaret ille qui totum mundũ diuina virtute gubernat Dormit in somnũ q̄ populum suũ vigilia eterna custodit. Voluit autẽ dñs dormire multiplici de causa Prima vt veritatẽ humane nature in se demonstraret. in miraculis enĩ xp̄i semp aliq̄d ponitur ad ostendendã veritatẽ humanitatis et aliquid ad ostendendũ veritatem diuinitatis Secũda vt discipulorum fidem probaret nõ q̄ ip̄e corda eorũ ignoraret sʒ vt ipsi seip̄os agnoscerent. Tertia vt discipuli magis timerent ⁊ sic eos ad oratiõnẽ prouocaret. si enĩ vt ait cris. eo vigilante tempestas facta esset vel non timuissent vel rogassent. Quarta vt veritatem diuine nature ⁊ suam potentiam demonstraret que magis claruit in eo q̄ mox excitatus imperauit ventis qui ei parebãt. timẽtes ergo: discipuli: et in periculo positi: accesserũt: recurrẽtes: ad ip̄ʒ et suscitauerunt eũ dicentes. Dñe salua nos: tu enim potes ⁊ nos indigemus q̄ꝛ: perimus: et in periculo constituti sumus. Ubi orig. o veraces discipuli saluatorẽ vobiscũ habetis ⁊ periculum timetis vita vobiscum est ⁊ de morte solliciti estis. Et ideo q̄d dixerunt: salua nos: fuit fiducie. q̄d: perimus: fuit pusillanimitatis. q̄d: suscitauerunt: infidelitatis. p̄pter q̄d increpando dixit eis: Quid timidi estis modice fidei: q.d. si haberetis fidem non timeretis sed faceretis quod velletis ⁊ ventos et mare placaretis. vbi Cyril. In quo ostendit q̄ timorem nõ facit tẽptationum inductio sed imbecillitas mẽtis. sicut enĩ aurũ probatur in igne sic in temptationibus fides. Redarguit ergo in eis duo scʒ mẽtis pusillanimitatẽ q̄ꝛ nõ debãt timere eo presente quem viderunt tot miracula facere ⁊ cui q̄ adheret perire nõ potest. ac fidei modicitatẽ quia nõ credebant eum tantũ posse in dormiendo q̄tum in vigilando vel tantũ in mari q̄tum in terra. Argumentum hinc habemus quia modice fidei est qui in aduersitate famis pressure ⁊ hm̄oĩ constitutus murmurat timet et impatiẽter fert. Unde fides maxime necessaria est in periculis. hec est enim victoria que vincit mundũ id est mundi pericula fides nostra. Ut autem dicit amb. iconia seruatur in ap̄lis vt aduersitas sine temptatione neminem posse ex hoc vite curriculo demigrare quia exercitium fidei tẽptatio est. Subiecti ergo sumus nequitie spiritalis procellis sed quasi peruigiles naute gubernatorem excitemus. Tunc surgens: iesus: imperauit ventis ⁊ mari: seu cohibuit sicut dñs creature di. tace et obmutesce et cessauit tempestas et facta est tranquillitas magna. ita q̄ nec semita nec vestigium alicuius turbationis remaneret sic itaqꝫ vtriusqꝫ sue nature scilicet diuine ⁊ humane verita

Marginal notes: Bernardus. Gregorius Ysidorus Beda Augustinus Remigi. Origeñ. Crisosto. Origeñ. Cyrillus Amb.

tem dnis illis xps dignatus est hic cōmendare quasi eni hō
navē ascēdit sz qsi deus mare cōturbat quasi hō in navi
dormit sz quasi deus vētis et mari imperat et eorū furorē
verbo coercet nā sentiūt dnm mādantez quorum tn insensi
bilis natura videtur unde dicunt deo obedire inanimata qr
solo verbo de his facit qd vult scdm quem modū loquē
di solet dici materia obediens vel inobediens medicine
Hieroni. (Porro hoies) scdm hiero non discipuli sz naute et cete
ri qui erāt in navi (mirati sunt) ex effectu virtutē deitatis
eius cognoscentes ac etiam confitētes et admirando di.
(Qualis ē hic) et quātus .i. qm magnus qm potēs quante di
gnitatis et ptātis. q. d. nō est hō purus sz verus deus ubi
Crisosto. cris. Somnus hominem trāquillitas deum ostēdebat iō
dicunt qualis est hic qr sicut homo dormit sicut deus mi
racula facit. Tria qz admirant hoiēz dormientē et deum
imperantez et creaturā obedientē vnn addunt (qr venti et
mare) qr insensibilia sunt (obediunt ei) ad nutū obsequen
do sicut creatura creatori suo. In quo redarguuntur cre
ature rationales que non obediunt creatori cum creatu
re insensibiles obediāt ei qui qz prius miracula in terra fe
cit etiam in mari facere voluit ut dns terre et maris ap-
pareat et in signum qr tota ei seruit orbis machina et cun
cta ad nutum suuz sunt creata. Per hoc autez qr a discipu
lis excitatus et rogatus eos liberauit ostēditur qr sp vult
rogari a nobis sepe enim exponit nos pressuris qr vult
ut cum oremus et sic liberemur ab illis. Unde ptz qr mul
to melior est orō qm lectio scdm cris. xps fecit in mari ma
gnam turbationē ut magna turbatio magnuz discipulis
incuteret timorez et magnus timor induceret eos ad cla
mosam orationez et clamosa oratio induceret christū ad
Augusti. magnam miraculi operationē et magnū miraculuz indu
ceret hoies ad fidē et admirationē vnn aug iō premuntur
iusti ut pressi clament clamantes exaudiantur exauditi
glorificent deum. Iste aūt clamor nō tm dz fieri voce et
corde sed etiam opere ut insistant ieiunijs et elemosinis
et maceratiōi corporis. ¶ Mistice istud pōt exponi diuer
simode. Primo allegorice put ptinet ad totum corpus
ecclie ut navicula intelligatur ecclesia fidelium q ad mo-
dum navis in principio fuit arta qr paucos habuit cre-
dentes in fine etiam scz tpe antixpi erit angusta qr tunc
pauci erunt fideles in medio autez ē lata qr mō fides est
multum dilatata. In hac navi cōtinent fideles qui cum
xpo per mare seculi ad regnum celorū puenint hanc itaqz
navem ascendit xps p regimē et gubernationē qr ipse est
rector ecclesie et gubernator in qua discipuli cōtinentur.
Hanc aūt ascēdit in baptismo qr baptismus est ianua sa
cramentorum in ecclesia qr tanqz in navi sumus et dns nobi
scum ppter sua sacra. Sz cōtra ecclesiaz flant venti varij
et validi malorum et elevant fluctus cōtra eaz ut sic navicula
quasi operiat fluctibus submergi tn nō pōt et inter hec oia
Orige. xps dormire videtur et nō attēdere qr scdm orig patiam
bonorum et pniam impiorum expectat xpi eni dormitio ē
divina in tribulatōibus pmissio q excitat qsi bonorum pre
cibus pulsat accedam⁹ ergo ad eū di. Exurge quare ob
dormis dne exurge et ne repellas in finem ipse aūt exur
get et impabit vētis .i. demonibus q concitant fluctus .i.
malos huius mūdi ad immittēdū psecutōes sctis faciet
qz trāquillitatē magnā pacē ecclesie et serenitatē mūdo p
cessationem tribulatōis cōferendo vel patiam tribulatis
Crisosto. dando. De ista navi sic dicit cris nō dubiū est navē istam
ecclesiam figurasse q navigātibus aplis gubernāte dno
flante spusctō predicatōis verbo ubiqz discurrit portās
secum magnū inestimabile preciū q totū mundū sangui
ne xpi mercata est. Mare vero seculum intelligit qd a di
versis petis et varijs temptatōnibus velut qbusdam flu
ctibus estuat venti aūt nequitie spirituales et immūdi spi-
ritus intelliguntur q ad naufragiū ecclesie p diversas se-
culi temptationes velut p fluctus maris deseruiūt. Dor
mire vero dns in hac navi intelligitur cū ad probationē
fidei ecclesiam suā pressuris et psecutōibus mundi istius
temptari permittit. Excitatio vero discipulorum excitantiū
dnm et auxilii implorantiū ut liberentur preces sctorum
oim ostendunt. Et quis infestatione inimici ecclesia vel
seculi tempestate laboret dnus temptationum fluctibus
pulsetur naufragium tn facere nō pōt qr dei filiuz hz gu
bernatorem. Inter ipsos eni turbines mundi inter ipsas
seculi persecutiones plus glie ac virtutis acqrit dum in fi
de firma et indissolubili permanent. Navigat eni instru
cta fidei gubernaculo felici cursu per huius seculi mare
hns deum gubernatorem angelos remiges portans cho
ros omniū sctorum erecta in medio ipa salutari arbore cru
cis in qua euāgelice fidei vela suspendēs flante spusctō
ad portum padisi et securitatem qetis eterne deducit hec
cris. Alio mō hoc idē pōt exponi allegorice ut prius ad
caput ecclesie qd est xps ut navicula quam xps ascendit
intelligat arbor crucis cū qua mare huius mūdi ptransi
tur sine periculis cuiusqz bnficio et auxilio fideles adiuti
transfretatis et emersis mūdi fluctibus pueniūt ad littus
et portum patrie celestis. Hanc naviculā xps in die pasce
ues cum discipulis suis ascendit p quā mare pntis secu-
li trāsiuit nō quidē qz qd ipsi tunc passi fuerint sz qr sic eis
exemplū patiēdi reliquit. Unn ascendente eo in hanc navi
culam sunt eum cōsecuti qr ois ad tormenta et usqz ad
mortē fuerunt eū imitati. Cū ergo xps in cruce positus
fuisset magnus motus in mari factus est qr mentes disci
pulorum mote sunt qr a stabilitate fidei corruerunt terre
motus magnus factus est petre scisse sunt et cetera signa
que tunc facta sunt ita qr navicula operta est fluctibus qr
tota vis psecutōis circa crucē xpi fuit et mētes oim cōtra
ipsam fluctuabāt et facta est crux xpi iudeis scandalū gen
tibus aūt stultitia. Sz inter has commotōes ipse dormi
ebat in cruce moriendo qr suum dormire hoc loco mori
est. Excitaut autem discipuli dnm dū turbati mente ma
ximis desideriorum clamoribus resurrectionē efflagitāt
di. (Salva nos) resurgendo a mortuis qr (pimus) ptur-
batione tue mortis. Ipse vero resurgēs et p resurrectōez
excitatus primo increpat discipulorum modicam fidez qr
exprobrauit incredulitatem eorum et duriciā cordis (Im
perauit aūt vētis) qr dyaboli supbiā strauit imperauit (et
mari) qr vesaniā iudeorum compescuit (et facta ē tranquilli
tas magna) et consolatio qr visa resurrectōne sedate sunt
mētes discipulorū et gauise nos vero hoies vidētes hec
oia et cognoscētes dicimus (qlis est hic) et quantus disci
puli ergo .i. hoies fideles dnt eū seq iuxta illd Si qs vult
post me venire abneget semetipsum et tollat crucez suaz
et sequatur me. ¶ Et qui ppriaz maxime crux tollit ideo
Moraliter etiam tropologice seu moraliter p naviculam pnia desi
gnatur qr p ipsam hō ad portū salutis deducit et qcunqz
extra ipsam naviculā invētus fuerit ad portū salutis non
perveniet sz ipsum unda infernalis involuet iō significa-
ta est per archaz noe. qr illi qui in eā ascēderūt fuerūt salua
ti qui vero nō ascenderūt fuerūt submersi. Tunc aūt ihs
naviculaz hanc ascendit qn qs salutis sue auidus pniam
assumit et sepe contingit qr qn qs pniam inchoat gravis
temptatio eū pulsat nec deus ipm liberat sz auxiliuz sub
trahit ipm iō recurrere dz ad eū p feruētē orōnē et rā pse
veranter instare donec impetret dei miseratione. Tanta
aūt gra sepe eum cōsequit qr ipse etiā in admirationem
Beda excitatur. Unn scdm bedā cum signo dnice crucis imbuti
seculum relinquere disponimus navē cum iesu conscen
dimus mare transire conamur. Qui enim abnegans im
pietatem et secularia desideria crucifigit membra sua cū
vicijs et concupiscentijs et cui crucifixus est mundus et
ipse mundo quasi cū dno navem ascendens mare huius
seculi transire desiderat sed nobis navigantibus quasi in
ter equoris fremitus obdormit dns qn crebrescente vel
immundorū spirituū vel hoim pravorum vel nostrarum
cogitationum impetu fidei splendor obtenebrescit spei
celsitudo cōtabescit amoris flamma refrigescit sed tunc
ad dnm recurramus qtenus tempestatē cōpescat trāquil

litatē refundat ⁊ portū salutis indulgeat. Potest etiam
aliter tropologice seu mo. expo. vt p nauiculaȝ intelligat
quelibet fidelis aīa hec nauicula mari exponit qr corpi
sociat. vere enī corpus nr̄m mare est qr omīs opera eius
amaritudinē habēt annexā. In hanc nauiculā xp̄s ascen
dit cū eā per grām inhabitat. Sequūtur aūt eū discipuli
id est virtutes tres theologice. ⁊ quatuor cardinales et
septē dona spūssancti ecce q̄ꝫ pulcra xp̄i comitiua q̄ eum
semp comitabat ⁊ quotidie cū in aīam fideleȝ ascenderit
comitatur. Sed ⁊ hanc nauiculā cōmouent venti tēpta
tionū .i. exteriores demonū impulsiōes ⁊ vnde seu pcel
le passionū .i. interiores vexatiōes carnales que frequen
ter insurgunt pie in xp̄o viuētibus et nonnūq̄ꝫ est tantus
temptationū impetus q̄ quasi aīa operit fluctibus ex q̄
bus timendū est virtutes et dona periclitari in ea ꝫ xp̄s
in nobis dormit cū talia permittit eo q̄ somno nr̄o con
sopiatur in nobis ita q̄ videt nos dereliquisse sed nō est
ita imo ipse promisit dicēs cum ipso sum in tribulatō̄e ⁊c.
Et ideo redeunte anima ad se virtutes ⁊ dona excitant
dn̄m exclamantes voce grandi ⁊ di. (Dn̄e salua nos pe-
rimus) tunc xp̄s oēm tribulantiā sedat exteriores vētos
demonum cōpescit. fluctus carnis cōtra animā se erigen
tis mitigat et sic fit magna tranquillitas exterius cū tri
bulatio ⁊ temptatio cessat vel interius cū patientiam bo
nam prestat. et hec tranquillitas virtutis melior est q̄ꝫ trā
quillitas corporalis. sicut dictū fuit paul' sufficit tibi gratia
mea. ppter q̄d subiungit libenter igitur gloriabor in infir
mitatibus meis vt inhabitet in me virtus xp̄i. tā magna
aūt fit tranquillitas ita vt ipse totus homo miretur ⁊ di
cat. (Qualis est hic) misericordissim' potētissimus et sa
pientissimus dn̄s (qr mare ⁊ venti) temptationū ⁊ passio
num (obediūt ei) ad nutū. quid igit tam benignissimū q̄ꝫ
q̄ deus in hanc nauiculā de celo veniens pro delicijs ha
bet esse cum filijs hoīm quid interest tā admirantissime vti
litatis esse poterit q̄ꝫ q̄ deus cōiunctus aīe ipsam promo
uet ad salutē qui descendēs in aīam dormire tunc dicit.
cum subtracta grā spūali motus temptationis insurgūt
vigilare vero ⁊ excitari tūc dr̄ cū spūalis grā iam presens
sentitur ad cuius p̄ntiam oīa temptationū genera con-
quiescūt. Circa istō aug quasi de vno exemplū inducens

Augustinus

sicait. Intrant venti in cor tuum vtiq̄ꝫ vbi nauigas vbi
hanc vitā tanq̄ꝫ pcellosum ⁊ periculosum pelagus tran
sis intrant venti mouēt fluctus turbant nauē. Qui sunt
venti. Audisti cōuiciū irasceris cōuiciū ventus est iracū
dia fluctus est periclitaris disponis respōdere disponis
maledictum maledicto reddere iam nauis propinquat
naufragio excita xp̄m dormientem ideo ⁊ fluctus ⁊ ma
la pro malis reddere preparas qr xp̄s dormit in naui. In
corde enim tuo somnus xp̄i oblitio fidei. nam si excites
xp̄m id est recolas fidem q̄d tibi dicit tanq̄ꝫ vigilans xp̄s
in corde tuo ego audiui demonium habes ⁊ pro eis ora-
ui audit dn̄s et patitur audit seruus et indignatur ꝫ vin
dictam vis quid enim ego iam sum vindicatus enim tibi
hec loquitur fides tua quasi imperat ventis ⁊ fluctibus ⁊
fit tranquillitas. hec aug. Et similiter de alijs que nos tē
ptāt vel tribulant intelligas suo modo vt ex omni parte
concludatur mala conditio q̄ sicut modicum foramen
existens in naui ponit eam in periculo nisi obstruatur sic
anima est in periculo damnationis propter vnam malā
conditionem nisi excludatur et ideo dicitur in pūerbus.
omni custodia serua cor tuum. ⁊ in ecclesiastico. sepi au-
res tuas spinis et ori facito ostia ⁊ seras auribus. Igitur
qū tribulamur ⁊ temptamur debemus esse constantes i
fide et nil hesitare qr licet circa nos ⁊ facta nostra dn̄s vi
deatur dormire ipse tn̄ diligentissimus est super custodia
nostra quotidie qui ⁊ si iā sui corporis somno non dormiat
caueam' tn̄ ne nr̄i corporis somno nobis dormiat ⁊ q̄escat
Dormit enī qū ab orationibus et bonis operibus cessa-
mus ⁊ suscitādus tūc est in nobis crebris ⁊ deuotis p̄ci-
bus et ipse tunc facit trāquillitatē qr facit in tēptatiōe p-
uentū sed fatut ipm magis obdormire faciunt i hoc ꝫ q̄
magis ad hūanū cōsilium q̄ꝫ ad diuinū cōfugiunt. vnde
Aug. nichil magis suggerit hūano cordi ab inuisibilib' ex

Augusti.

pugnātibus inimicis nisi q̄ de' nō est adiutor. vt requiren
tes alia adiutoria inueniamur inualidi ⁊ ab inimicis ipsis
capiamur. hec aug. Volens ergo ad seruitutē dei accede
re sm̄ cōsiliū sapientis pparet se ad tēptatiōes iminētes
cum enī quis a vicijs ⁊ pctīs se subtrahere voluerit vt so
li deo vacare .i. intendere possit cōmotio magna fit in ma
ri seu mūdo .i. psecutio multiplex cui' causa est triplex ꝫ
impulsus ventoꝝ hoc est tēptatio a diabolo turbatio ma
ris hoc est tēptatio a mūdo. commotio tēpestatis hoc est
tēptatio a carne quas tēptatiōes ɔtra se sentit insurgere
Procella enī tēptatiōis ex inuidia diaboli conatus viri
iusti a bono proposito cōmouere optat aliquādo prauo-
rum psecutiōibus exterius aliq̄n impulsu malarū cogita
tionū interius nōnūq̄ꝫ etiā ex propria fragilitate carnis
stimulus qr quāto magis quis deo appropinquare volu
erit ⁊ in deum pfecerit tanto amplius inuenit q̄d durius
portet. In exēplo videlꝫ israhelitarū q̄ tunc duri' a pha-
raone sunt afflicti qū per moysen ⁊ aaron ad terram pro
missionis sunt vocati q̄d dn̄s etiaȝ suo exemplo ostendit
qū post baptismū et ieiuniū temptationes diaboli ptulit
sepe enī post cōuersionem nos diabolus acrius temptat
quos a sua seruitute recedere considerat ꝫ ille qui nō dor
mitat neq̄ꝫ dormiet custodiens israhel quasi dormit i na
ui cum mentē viri iusti inter procellas temptationū diu-
tius permittit fatigari. Cūq̄ꝫ sentit temptationes suauis
tute superare nō posse accedit ad omnipotentiam dei re
currens ⁊ suscitat dn̄m cum per mentis deuotionem ill
appropinquans ⁊ suam fragilitatē humiliter recogno-
scit ac diuinā potentiā ac dei miam deuotissime totis vi
ribus mētis implorare nō cessat quousq̄ꝫ i sui adiutoriuȝ
diuinū excitet auxiliū tūc enī surgēs iperat vētis et ma-
ri qr tēptamēta diaboli insurgētia cōtra mentē viri iusti
cōquiescere facit ⁊ eū sibi libere seruire pmittit. fit autem
tūc magna tranqllitas qr expulsis malarū tēptationum
radicib' virtutes aīe ⁊ ea q̄ pri' nō sine formidīe obserua
bat postmodū velut naturalit̄ p bonā ɔsuetudinē custo-
dire icipit gaudēs cū pp̄ha ⁊ cātans. declinate a me mali
gni ⁊ scrutabor mādata dei mei sicq̄ꝫ trāsnauigato mari
et huius seculi fluctibus calcatis ad portum feliciter per
uenit paradisi.

Oratio.

Domine iesu xp̄e impera suggestionū ⁊ tēptatio-
num flatibus ⁊ motibus veni ⁊ gradere sup cor
dis fluctus vt serena et tranquilla fiant oīa mea
requiescat in te deus meus cor meū. cor mare magnum
tumēs fluctibus dormiat ab oībus q̄ sub celo sunt vigi-
lans in te quaten' amplectar te vnū bonū meū et ɔtem-
pler te lumen oculoꝝ meoꝝ ⁊ letabūdus cantem ⁊ dicaȝ
ego dormio et cor meum vigilet ⁊ illud in pace in idipm
dormiam et requiescam. Amen.

De duob' demoniacis a legiōe obsessis. Ca. xlvij.

Dum autē iesus et discipuli eius trāsfretassent et mare galilee trāsiuissent venerūt in regionē gerasenorū

Mat. viij

contra galileam. Gerasa quippe est insignis ciuitas ara
bie transiordanem iuxta montē galaad in quo laban cō
prehendit iacob in tribu manasse non longe a stagno ty
beriadis ex opposito galilee stagno interiacēte a qua ci-
uitate denominatur regio gerasenorum ⁊ cum de naui
essent ad terram egressi (occurrerunt ei duo) homies de
moniaci (seui nimis) qr in se et in alios seuiebant non qr
demoniaci aliquid possint nisi q̄tum deus eis permittit
(ita vt nemo posset p viā illā trāsire) hoc eī intēdūt seuiē
tes in nos demones .s. obstruere nobis viā vite (exeūtes
de monumētis) in q̄bus habitabāt (⁊ domiciliū hebāt)
Ideo i monumētis gētiliū vbi corpora eoꝝ sepulta erāt

demones hītabant tanq̄ hītur sup corpa eorū ptātem post iudiciū sup q̄s aīas ptātem iam hēbāt in monumētis enī aliqū demoniaci hītant vt p hoc demones terrorem hoībus de aīabus defunctoꝝ ingerāt et ēt q̄ i mortuis opib9 .i. in pctīs delectant ꝛ gaudēt q̄ ēt vinciebant catenis ꝛ ɔpedibus ꝛ ruptis vinculis agebant ī deserto a demōib9 his silēs sunt mali religiosi si q̄s vincl'a obieɔ ɔstōem nō pñt tenere q̄n exeāt de monumētis .i. de claustris in mundo mortui dūt eē ꝛ hoc ad negocia secularia vel inutilia seu etiam mala exercenda. Et virtutē dei sentientes atq; ex magno timore non ex hūilitate aū ihm ꝑcidentes eum adorauerunt ꝛ clamātes scoacti voce magna vt eñ dicit hila. nō ē volūtatis confessio sȝ nc̄citatis

Hylari9.

extorsio qr timēt eius pñriaȝ dixerūt (Quid nobis ꝛ tibi ihu fili dei) q d nichil ē cōe tibi ꝛ nobis tu deus nos dyaboli tu hūilis nos supbi tu venisti saluare nos pdere vñ apl's que ɔuentio xpi ad belial i ad dyabolū certe nulla qr xp̄s oīa facit bñ dyabolus oīa male supia dubitās dixit si filius dei eē h eruditus tormentis asserit ihu fili dei pena n. oclos apit q̄s culpa claudit nō cognouerāt ex certa sciā ihm eē filiū dei sȝ ex ɔiecturis q̄busdā opinabant nō tñ de hoc certi vñ aug. q̄ demones clamant q̄d nobis

Augusti.

et tibi iesu fili dei magis ex suspitione q̄ ex cognitōe dixisse credēdi sunt si eñ cognouissent nunq̄ dñm glīe crucifigi pmisissent. Istis demoniacis ex tiore dñi adorantibus ꝛ cōfitentibus siles sunt q̄ timore gehēne potius q̄ amore iusticie deo seruiūt q̄ magis hñt oculū sinistrum ad gehennā vel cōmodū transitoriū q̄ oculū dextrū ad celum ꝛ incommutabile bonū nō gratis colētes deū. Venisti ante tp̄s debitū torq̄re nos. Sciebāt eñ in die iudicij sic facturam dānatōeȝ ꝛ se mittēdos in abyssum et torquendos sȝ iam torq̄ri se dicebāt qr fm Hiero pñtia sal-

Heroni. Crisosto

uatoris tormētū ē demonū vñ cris. ceteri flagellabant inuisibiliter puncti et infixi ꝛ itolerabilia patiētes ex pñtia sola vel iō torquebant qr suspicabant q̄ exire et a lesione cessare cogerent nā scd̄m hier o. magnū tormētū ē demonibus a lesione hoīm cessare ꝑpter odiū q̄d erga nos habent ꝛ tāto grauiu9 dimittūt q̄nto diutiu9 posséderāt caueat ergo lesus a dyabolo vt cito eius iugum dirūpat qr tanto facilius q̄nto citius eius dñium euitatur (Et interrogabat iesus de noīe non qr ignoraret sȝ vt multitudo demonum ex confessione eorū appareret et magis credibile esset q̄ tot demones in duob9 hoībus fuissent et vt confessa peste virtus curāns gratior emicaret. Vñ dixerunt (legio michi nomen ē) qr multi sumus legio aūt proprie dr̄ numerus determiatus armatoꝝ in exercitu ꝛ cōtinet sex milia sex centos sexaginta sex ꝛ inde dr̄ legio in demonibus q̄ militant contra nos ꝛ qr ꝛ si non possint hominibus nocere in persona saltem appetunt eis nocere in rebus. rogabāt iesum si eos eijceret (ne se expelleret ex regione) i. hītatōeȝ hoīȝ vl' (i abissuȝ) ꝛ i infernū loc9 n infernus debet demōibus pmittunt tñ inter hoīes habitare vsq; ad iudicium vt gloriosior sit victoria electorūȝ in superatione demonum temptantiū sed mitteret eos in porcos vt saltē sic in aliquo affligerent hoīes qr vbiq; hoīes in mesticiam mittere studēt ꝛ de pditione eorū gaudent Ecce demonuȝ infirmitas qr nil pñt nisi permissi si ergo porcis nocere nō poterāt nisi pmissi mīto minus hoībus factis ad ymaginē dei oȝ igr̄ deū solū timere illos autē ɔtemnere in q̄ etiā apparet eoꝝ vilitas qr ingredi volūt in porcos (Et pmisit) dñs ɔcedēdo eis petitionē ipsoꝝ q̄d ptȝ per sequentē effectū nā porcoꝝ gregeȝ q̄ iuxta pascebantur inuaserunt et duo milia in stagno genezareth seu tyberiadis submersērūt ꝛ sic demoniaci liberati sunt ꝛ curati pmisit āt hoc dñs nō ꝑpter eoꝝ ꝑsuasionē vl' vt impiā eoꝝ impleret volūtatē sȝ ꝑpter mītiplicē cāȝ ꝛ vtilitatē. Quaꝝ prima ē qr forte hoīes illius terre petīs suis illud dānū sibi fieri demeruerant. Scd̄a vt ex euentu ꝛ iacture magnitudine appareat hominibus q̄ȝ sint crudeles et nocentes sibi subditis obtēperantibus et q̄ homines

quos magis odiunt plus affligerēt si deus pmitteret et eis liceret vñ Criso. ꝛ concessit eis volens furiam quā cōtra homīes hñt demones oībus demonstrare ꝛ q̄ multo peiora vellent hoībus infligere si possent virtute nō impediti diuīa ꝛ qr in hoībus hanc demonstrationem fieri eius pietas non ferebat ipsos in porcos intrare permisit vt in illis virtus ꝛ furor demonū videat. Tercia scd̄m Criso. vt discant omnes q̄n neq; aduersus porcos audent. vel pñt nisi deus concesserit vel pmiserit. Quarta propter sa-

Crisostom9.

lutem hoīm vt inde homibus salutis occasio preberetur ꝛ vt hoīes regionis illius discerēt dei virtutem ꝛ in eius venirent cognitionem. Huius enīȝ occasione pastores fugerunt ꝛ hec omnia hoībus i ciuitate gerasa nūciauerūt Quinta ꝑpter dignitatem hominū ostendā. s. q̄ȝ dignior sit hō bestijs eum ꝑpter salutem duoꝝ hoīm perire pmisit deus duo milia porcoꝝ multum ergo peccant qui hominem perdere vel mutilare nō formidāt. Sexta ad cōtumeliam demonum qr porcus aīal ē immundū. Elegerunt eñ intrare in porcos qr hoc magis sibi permitti putabant et hoc magis cōgruebat porci n. ꝑpter immundiciam et serpentes ꝑpter astuciam magis eis cōpetūt vñ Remigius ideo aūt non petierūt mitti in hoīes qr illum

Remigius

cuius virtute torquebant hūanaȝ spēm gestare videbāt nec petierunt vt in pecora mitterentur qr velut munda aīalia in templo dei offerebantur. Petierūt autem vt in porcos mitterentur qr nullū aīal immūdius est porco et demones semꝑ in spurcitijs delectant. Septima ꝑpter misterium nam porci q̄ nō hñt ad celū faciē sȝ ad terram ꝛ in luto iacere delectantur significant illos q̄ deum pre oculis non hñt sed vicijs sordidantur ꝛ in ptātem demonum traduntur et in infernū cū eis finaliter demergunt et nūc suffocati in aquis ꝛ voluptatibus huius mūdi tūc suffocabuntur in abyssis et puteo inferni vnde glo. Nisi quis more porci vixerit dyabolus ptātem in eo non habebit nisi forte ad ꝑbandum nō ad perdenduȝ vñ ꝛ aug.

Augustinus

Certi misterij gratia ꝛ certa dispensatiōe dimisit demones in porcos vt ostenderet dyabolum in eis dñari q̄ vitam porcoruȝ gerunt vbi scd̄m Ambro clementiam do-

Ambrosius.

mini debemus aduertere q̄ nullum prius ipse ɔdemnat sȝ vnusquisq; ipse sibi auctor est pene. Timeant ergo hi dimosi castrimargi et immundi qui in sordibus luxurie et voluptatum viuunt ne in ptātem dyaboli etiam viuentes dño iubente vel permittente tradantur ꝛ postea cū eo in infernum demergantur. Dicit etiā q̄ demones nobiliores peccata detestantur vtpote sicut q̄ȝ to magis hō debet detestari ea. Patet autem ex hoc q̄ȝ detestabilis sit libido castrimargia sicut et supbia non enim legitur dyabolum in aliq̄d animalis organum intrasse preter q̄ȝ porci serpentis et hominis vbi Criso. Cum porcini homines

Crisostom9.

sunt facile capi possunt ab actionibus. Porcini sunt homines auide comedentes per gulam pingues ad luxuriam in luto iacentes per accidiam in terra fodientes ꝑ auariciam spumantes per iracundiam per porcos etiaȝ significantur detractores et referendarij qui pascunt de fecibus et mundicijs aliorum tanq̄ porci referētes que vident vel audiunt rodūt vitam eoꝝ quos etiam demones intrant et demergunt in infernum Erubesce miser de hoc detestabili officio pacis turbamento et discordie seminario et insuper time de aīe ꝑiculo qr dyabolus in te ptātem accepit q̄ñ te ad hoc offīn ꝑduxit ꝛ qui nūc te suffocauit in hoc vicio postea te suffocabit in inferno. Timeat etiam et caueat auditor ne talibus consentiendo ꝛ aures prebendo eis similis fiat qr sicut sup linguam detractoris sic super aures auditoris dyabolus sedet et si non esset auditor non esset detractor vñ glo. super illud vētus aquilo dissipat pluuias et facies tristis linguā detrahentem sic dicit. Si hylari vultu detractorem audieris tu illi das fomitem detrahēdi si vero tristi discit non libenter dicere q̄d didicerit nō libēter audiri. Aufer dñe obprobrium talium hoīm pestiferoꝝ a religione seruorū

tuoꝝ. ¶ Mystice per demoniacū significatur diabolus q̄ in monumētis et in montibus .i. in fedis ꝛ superbis habitat hoībus. Nomē eius legio dr̄ qꝛ multis in malum associatur eius aūt eiectio per xp̄m significauit de monū multitudinē deuincendā per ip̄m. legio q̄ꝫ ab hoībus pulsa porcos ingrediť qꝛ demones ab illis q̄ ad vitam eternaꝫ predestinati sunt per grām electi male viuētibus ꝛ terrenis intēdentibus dn̄antur. qđ tn̄ nō faciūt nisi iesus concedat qꝛ nec malos tēptare possunt nisi potētia diuina p̄mittat. Grex vero porcoꝝ a legione ī mare proijciť dum per demones maloꝝ vniuersitas ad infernalem amaritudinem perducitur. Non repugnat aūt qđ matheus de duobus demoniacis. marcus vero ꝛ lucas de vno loquūtur. *Augustinus* sed f̄m aug. intelligas vnum eoꝝ fuisse persone alicuius *Crisostomus.* clarioris ꝛ famosioris vel f̄m Criso. senioris et insanie maioris pro quo illa regio maxime dolebat. qđ volentes significare duo euangeliste solum vnum cōmemorandum iudicauerunt de quo facti huius fama latius preclariusq̄ꝫ fragrauerat. Illi aūt hoīes de ciuitate exeuntes (venerūt ad iesum) vbi *Titus* Titus. illos aūt ad saluatorem duxit dāut necessitas. frequēter enī deus hoīes damnat ī rebus possessis ꝛ confert beneficium aīabus. Et hoīes iesum ac facta videntes conscij fragilitatis sue velut adhuc infirmi et presentia dn̄i indigni rogabant eum ex humilitate vt a finibus eoꝝ discederet qꝛ timore magno admirationis et reuerentie tenebantur. Reputabāt enī se indignos tanto doctore et eius cōuersatione sicut centurio reputabat se indignum tanto hospite ꝛ sicut petrus fragilitatis sue memor ait exi a me dn̄e qꝛ homo peccator sum vel forte isti geraseni ex peccatis suis territi timebant offendere p̄sentiam xp̄i et per ꝯñs incurrere penam maiorē precedēti ꝛ per eum amplius q̄ꝫ in amissione porcoꝝ damnificati sicut oza tangens archā dei. Ipse aūt ascendit nauem: vt infirmos desereret q̄bus oneri suā p̄ntiā esse videbat. *Crisostomus.* vbi Criso. Attende aūt xp̄i humilitatē postq̄ꝫ enī collatis a se talibus bn̄ficiis emittebāť non obstat sed discedit et eos qui seip̄os indignos sua doctrina promulgauerant dereliquit dans eis doctores liberatos a demonibus et porcorum pastores: Cūq̄ꝫ iesus nauem ascenderet: rogabat illum ex deuotione sanatus: vt cū eo esset: qꝛ gratus de bn̄ficio sibi collato eum sequi volebat. Jesus aūt: non admisit: id est nō recepit eū ad discipulatū p̄pter p̄cedentis passiōis horrorē ꝛ ne scriberet demoni qđ iste faceret si discipulus xp̄i esset. Ex hoc loco accipiť ꝛ ꝯsuetū est in eccl̄ia q̄ demoniaci et furiosi post curationē nō promouentur ad eccl̄iastica officia sed dn̄s eum quē curauerat secum ducere noluit vt iactantie cām vitare doceret ꝛ p̄pter fructū predicatiōis ip̄m ad suos remisit vt per eum aliis p̄curareť salus ꝛ infidelibus esset exēplo ipse sanatus. vn̄ eum a sua sequela simpliciter nō repellit sed ip̄m p̄dicatorē magnaliū diuini cōstituit dr̄. Uade in domū tuā: ad tuos q̄bus ex officio caritatis plus teneris: et nuncia illis quātā tibi dn̄s fecit ꝛ tui misertus sit: sanans te ī aīa *Theophilus.* et in corpe. vn̄ theoph. Uide saluatoris humilitatē nō dixit denuncia oīa que feci tibi sed oīa que fecit tibi dn̄s. sic tu cum bonū aliq̄đ operaris nō tibi sed deo attribuas *Crisostomus.* vn̄ et cris. Licꝫ aūt aliis sanatis p̄cepit nemini dicere cōueniēter tn̄ huic p̄cepit q̄ annunciet qm̄ oīs illa regio de *Augustinus* monibus detenta sine deo manebat. vn̄ etiā aug. q̄ autez iste sanatus cupit iam esse cum xp̄o. ꝛ diciť ei redi in domum tuā ꝛ narra quanta tibi fecit deus sic intelligiť vt si quisq̄ꝫ intelligat post remissionē petoꝝ redeundum sibi esse in cōscientiā bonā sicut in domū ꝛ seruiendum euangelio p̄pter alioꝝ salutē vt deinde cū xp̄o requiescat. Ne *Gregorius.* dum p̄propere vult iā esse cū xp̄o negligat predicatiōis mysteriū fraterne redēptioni accomodatū. Et greg. cuꝫ enī quātūlibet parū de diuina cogitatiōe p̄ceperimus redire iam ad humana nolumus quietē cōtemplatiōis querentes sꝫ dn̄s p̄cepit vt mēs prius exsudet in ope et postmodū refici debeat p̄ cōtemplationē. Et abiit: nō mente sed corpe separatus a dn̄o: et predicauit ī decapoli .i. in regione .x. ciuitatum: quāta sibi fecisset iesus: magnalia: et oēs mirabanť: ꝛ per eū ad fidem edificabanť. Ecce mutatio dextre excelsi qꝛ ex infideli ꝛ demoniaco factus est p̄dicator fidelis ꝛ demonis operāte dn̄o. et vere fidelis qꝛ ad gloriam dei et ad vtilitatē proximi effectus est talis. Qđ vero hic dr̄ de vno intelligendum est etiā de alio qui erat cum eo qꝛ ambo volentes xp̄m sequi ad suos missi sunt ꝛ ambo salutē sibi factam ꝛ magnalia dei predicauerunt p̄ quo q̄ꝫ exēplo doceť quēq̄ꝫ suo p̄ximo salutē sibi factam p̄dicare ꝛ a diabolo se liberatum esse verbis ꝛ operibus bonis demonstrare ꝛ alios ad eandem salutem percipiēdā vocare. Studeamus ergo ꝛ nos si nōdum liberati sumus a diabolo liberari et si iam nos liberatos eē cognoscimus salutem aliis predicemus quam nos obtinuisse gaudemus memores quod scriptū est qui audit dicat veni. Sꝫ multi hoc exemplū minime sequuntur et de his que ad corpora pertinent circa amicos suos solliciti sunt ꝛ inquirunt sed de his que ad salutē aīarum pertinent sollicitudinem nullam gerunt.

Oratio.

Domine iesu xp̄e amator hoīm benignissime supplico lacrimabiliter bonitati tue libera me ab oībus petoꝝ sordibus et demonum infestatōibus meq̄ꝫ ab eis liberatum vsq̄ꝫ in finē misericorditer custodi illesum vt ad tuā gloriā ꝛ p̄ximoꝝ vtilitatē valeā verbis narrare ꝛ operibus demōstrare q̄ꝫta magnalia feceris aīe mee p̄ tuā grām liberare quatenus cognoscētes ceteri qꝛ hec mutatio dextre excelsi oēs meo exēplo p̄uocenť te misericorditer ad meliora cōuertantur. Amen.

De curatiōe paralitici per tectū dimissi. Ca. xlvij.

Tcum dn̄s iesus ascēdisset in naiculā vt de terra gerasenoꝝ rediret in galileā. vn̄ illuc venerat f̄m Criso. *Mathei. Marci. luce v. Crisostomus* nauigio transierat q̄ poterat pede p̄trāsire. nō sꝫ enī voluit potētiā ondere ī mirabilibus ne incarnatiōis noceret mysterio. Et ꝯtra hoīes huius mūdi si vllā hūt potētiā sꝫ volūt ea vti magis q̄ꝫ veritate iusticie iō etiā sine vehiculo nauis trāsire noluit vt nos doceret naui et suffragio p̄nie vti ī mari seculi huius vt ī ciuitatē celestē p̄ueniamus Hec enī nauis p̄nie ī ciuitatē celestē deducit. 2º secūř. Et venit ī ciuitatē suā .s. capharnaū in q̄ frequētius cōuersari solebat ꝛ miracula opari. f̄m Cris. ciuitatē suā h̄ dicit capharnaū quā nō nascēdo sꝫ miraculis illustrādo suā ipse *Crisostomus* fecerat. Alia q̄dē eū extulit ꝛ extra in lucē duxit vt bethleem. alia aūt nutriuit vt nazareth. alia aūt diu ihabitantē habuit vt caphamaū. hanc enī ciuitatē magis freq̄ntauit ꝯuersatiōe ꝛ in miraculoꝝ opatiōe. qꝛ scđꝫ aug. erat q̄ *Augustinus* si metropolis ꝛ insignior ciuitas galilee vbi plurimoꝝ cōcursu fides ꝛ doctrina eius clarius pateret ꝛ miraculis cōfirmata ad multos salubriť p̄ueniret. vel qꝛ vt supra dcm̄ ē caphamaū interp̄tať villa pulcritudīs ꝛ pinguedis ꝛ cōsolatiōis q̄ sunt occasio peccādi multis iō ad sui ꝯuersionē pluribus indigebat miraculis vel sicut metropolim regionis alicuius ciuitatē nr̄am dicimus existētes tn̄ de ciuitate subiecta illi ita ꝛ capharnaū metropolis nazareth galylee sita īter nazareth ꝛ stagnū diciť ciuitas dn̄i ī nazareth concepti ꝛ nutriti. Et cum in domo doceret turbas: viri quatuor portantes in lecto paraliticū: inueniētesq̄ꝫ multitudine ianuā obturatā ꝛ nō valentes introire p̄ eā: ꝛ illū inferre pre turba ascēderunt sup̄ra tectū: et nudantes illud: per tegulas submiserūt illum cū lecto in mediū an̄ iesum: ꝛ hoc fuit signum magnū fidei ip̄oꝝ. Unde post fidem eorum ostendit dominus diuine potestatis actum et super animam et super corpus ipsum. et hoc tripliciť. primo in remissione criminis secundo in cognitione cogitationis. ꝛ hec duo pertinent ad animam. tertio ī subita curatione egritudinis corporalis. nam videns iesus fidem illorum. scilicet offerētium et etiā paralitici oblati

non eũ se portari et per tectum submitti sustinuisset nisi curationis fidem hũisset dimisit ei pctã di (Cõfide fili remittuntur tibi pctã tua) z non dicit remitto ſʒ remittunt cã hũilitatis et pietatis insinuãde ex hoc pʒ q̃ fides palitici aderat q̃ illʒ sanitas corpalis vel aliqd hmõi dei alicui ppter fidem alienã remissio tñ pctõrum nõ dat alicui adulto sine fide ppua z iõ hũ filiũ vocat q̃ iam credebat

Hieroni.

vbi hiero. O mira humilitas despectũ et debilez totisqʒ membroꝝ compagibus dissolutũ filiũ vocat quem sacerdotes non dignabantur attingere. Aut certe iõ filium q̃ dimittuntur ei pctã sua (Et quidã de scribis) .i. legisperitis (dixerũt intra se) .i. cogitabant q̃ extra dicere ppt ppl'm nõ audebãt verbũ .n. intrinsecũ est cogitatio mẽtis (Hic blasphemat) .i. qđ dei est sibi vsurpat Est .n. blasphemare deo iniuriaʒ irrogare quod fit tripliciter vel cũ deo attribuit qđ ei nõ ꝯuenit vel ab eo remouet qđ ei conuenit vel cũ hõ sibi qđ ppriũ ẽ dei tribuit z hoc mõ tertio iudicabant eum blasphemare q̃ ipm putabant hoiem tñ et non deũ eẽ dimittere aũt pctã soli deo ꝯuenit. Sed xps ꝯuenienter eos redarguit oñdẽs se esse deuz dupl'r. Pmo q̃ rñdet eoꝝ cogitatõibus q̃s cogñscere p certitudinẽ soli deo ppriũ ẽ di (Ut qd cogitatis mala in cordib⁹ vr̃is) imponẽdo michi falso blasphemiã s. me nõ posse pctã dimittere et qđ dei ẽ vsurpare .q. d. qua ptãte cogitationes vr̃as video etiã pctã dimittere possuʒ q̃ cogitatiões sũt fons boni z origo mali iõ saluator nr̃ cuʒ vidisset malas scribaꝝ cogitationes ne vlterius pdirẽt in peius statim redarguit eos di. (vt qd cogitatis mala in cordibus vr̃is) dãs nobis doctrinã vt q̃cito ppẽderimus nos mala cogitatiõe pulsari stati dẽmus nosmetipsos rephendere. vt q. d. tibijpsi hec xpi verba vt qd cogitas mala in corde tuo. Deĩn hoc ẽt oñdit sanãdo palitiçũ p impiũ tanq̃ ppria virtute qđ est eiusdez ptãtis sicut et peccata dimittere licet eniʒ palisis virtute nature aliqñ possit curari nõ tñ subito nec ita perfecte vt statim homo possit lectuʒ in quo iacet portare vt hic dr̃ factum esse vñ subiũgit (quid ẽ facili⁹) int duo ista s. (dicere dimittũt tibi pctã tua aut dicere surge z ambula) hoc ẽ solo verbo efficere vt dimittantur peccata an verbo efficere vt paraliticus surgat sanus et ambulet .q. d. Si vobis hoc manifestius z maius videt scʒ subita curatio corporum q̃ animaruz z possuʒ hoꝝ primũ g̃ z reliquũ q̃ eq̃lis ptãtis ẽ vtrũqʒ z vtrumqʒ ẽ virtutis infinite. Uñ ex hoc cõcludit virtutem diuinitatis sue p factum di. (Ut autẽ sciatis q̃ filius homĩs habʒ ptãtem in terra dimittendi pctã tũc ait palitico) q̃ verbũ interponit ab euãg. (Surge) s. sanus a lecto (tolle lectũ tuũ) in quo diu decubueras infirmãdo vt qđ fuit testimoniũ infirmitatis sit pbatio sanitatis (et vade in domum tuaʒ) p te non indigẽs vt prius portitore. Et fecit sic (magnificãs deũ) q̃ sanauit cum magna virtus vbi sine mora salus imperium comitat vt nemo iam dubitarʒ eum palitico dimisisse pctã qui eundem sublato grabato ambulare precepit vñ merito q̃ aderãt stupẽtes et mirantes relictis blasphemijs ad laudez cõuertuntur tãte maiestatis ppter qđ seq̃tur (Uidẽtes aũt turbe) s. miraculum factum in palitico (timuerũt) reuerẽdo z admirãdo (z glĩficauerũt) laudãdo (deũ q̃ dedit ptãtem talem) scʒ dimittẽdi pctã z curandi solo verbo infirmos (homĩbus) ad eoꝝ scʒ salutẽ vel scđm glo. hoiem tam potẽter inter hoies operantẽ. Et hãc ptãtem dedit deus pater xpo causatiue hoibus aũt receptiue. Xps quippe tribus de causis miracula faciebat primo ppter vtilitatem circa q̃s faciebat vtilitatem q̃ eos in corpore z in anima curabat secundo propter aliorum conuersionem q̃ multi videntes ea conuertebantur tertio propter dei gloriam z honorem et ista triplex cã hic tangitur Ex hoc tñ qđ timuerunt videtur q̃ nec de christo plenã cognitõem habebãt q̃ purũ hominem eẽ z posse z hanc ptãtem a deo credebant vñ glo. Spectãt surgentẽ increduli imitantur abeuntem et diuini operis miracula malunt timere q̃ crede-re nam si crederent non timerent sed diligerent perfecta enim caritas foras mittit timorem. ¶ Cõsidera hic q̃ dominus curando palitiçũ incepit a morbo spũali qui erat causa z radix morbi corporalis q̃ primo remisit peccata eius que fuerunt cã morbi ad modũ boni medici qui primo remouet causam morbi et tunc postmodũ intẽdit curationem. Infirmitas autẽ hec fuerat inflicta palitico propter peccata sua vt purgarẽtur z iõ dñs primo remouit causam q̃ cessante causa cessat et effectus introduct⁹ ob illã causam. Nulla enim nocebat aduersitas si nulla dñetur iniquitas vnde scđm glo. qnqʒ modis infirmitates contingunt vel vt iustis merita per patientiam augeantur vt iob vel ad custodiam virtutum ne supbia temptet vt paulo vel ad corrigendum peccata vt marie lepra et sicut huic palitico vel ad gloriam dei vt ceco nato z lazaro vel ad initium pene vt herodi quatenus hic videatur quid in inferno sequat. Hic ergo scđm hiero datur intelligi plerasqʒ corporum debilitates euenire propter pctã. Et iõ prius pctã dimittũtur vt causis debilitatis ablatis sanitas restituatur z sic visibile signum vt inuisibile sic probetur vnde z Beda. Curaturus aũt hoiem a

Hieronim⁹.

paralisi dñs primo pctõrum vincula dissoluit vt ostenderet eum ob nexus culpatum artuũ dissolutiõe fuisse dampnatum nec nisi his relaxatis membroruʒ posse recuperatione sanari. Sed heu nos econuerso magis satagimus de curatione corpis q̃ anime ideo sepe destituimur vtrobiqʒ vnde Crisostomus. Nos autem si corporaliter patiamur satagimus nociuum abijcere. Cũ vero male sit aĩe differimus atqʒ ideo nec a corporis nociuis curamur.

Beda

Crisostom⁹.

Abscindamus ergo fontem malorum et cessabũt egritudinuʒ fluxus hec Criso. ergo quia constat q̃ ppter pctã qñqʒ homo egrotat medicus egrum visitans primo euʒ ad penitentiã et confessionem monere debet ne peccato tanq̃ ferro manente in vulnere frustra sit emplastruʒ apponere. Unde peccant medici qui curam materialez adhibent corpori priusq̃ cura spiritualis sit adhibita anime ignorantes causam morbi videlicet pro peccato aĩe inflictus sit corpori vbi Criso sʒ q̃ hec ipsa domini gesta spiritalium in se rerum cõtinẽt rõem cuius typũ paraliticus iste gerat debemus aduertere. Figuraʒ namqʒ in eo ppl'i gentilium preostensam esse cognoscimus qui peccatis grauibus aĩo dissolutus quasi quadam insanabili infirmitate plagatus in quattuor angulis mundi istius velut in lecto iacebat. Unde z in eo palitico cui remissa sunt pctã id ostensum est q̃ pplus gentiũ qui graui valitudine peccatorum laborabat data sibi remissiõe p medicinam celestem integrã z pfectã sanitatẽ scđm corpus et animaʒ eterne salutis acceperit. Cui non immerito post remissionem peccatoruʒ reddita salute iam dr̃ redi in domum tuam .i. in domum padisi de qua adam iam duduʒ expulsus fuerat qui huius infirmitatis auctor extiterat et merito sequitur. Hoc viso turbe timuerunt et magnificauerunt deum qui tantam potestatẽ dedit hominibus magnificatur enim deus qui vel apostolis suis potestatem emittẽdi pctã donauit vel hoibus tantam gratiam concessit vt post remissionez pctõꝝ p meritũ fidei atqʒ iustitie ptãtem accipiant ad paradisum redeũdi vbi et hylarius. Uidẽtes aũt turbe timuerũt magni eniʒ timoris

Crisostom⁹.

res nõ ẽ dimissis pctis a xpo in mortẽ resolui q̃ nullus ẽ in domum eternam reditus si cui indulta non fuerit venia delictoꝝ cessante autem timore hono z deo reddit q̃ ptãs a hoibus hac vita data sit p verbũ eius et remissiõis pctõrum z corpoꝝ resurrectiõnis z reuersiõis in celũ hec hila. Moraliter p paliticum q̃ priuatus ẽ vsu membroꝝ corpalium significat hõ pctõr opibus meritorijs priuatus z turpi marcẽs ocio. Talis enim priuat gressu meritorie affectionis z tactu bone operationis et gustu suauitatis celestis et visu diuine contemplationis z auditu diuini sermonis z odoratu diuine ꝯsolationis. Et sic iacet in lecto qñ superueniẽs tenet eũ praua ꝯsuetudo hoc

Hylarius

Moraliter.

eni lectus dici potest hoc loco. Ipsum quoqꝫ pctm̄ more
paralisis facit tremulū per mali dilectionē reddit insen-
sibilē per obstinationē impedit loquelā p desperationē.
Ubi sciendū q sicut dn̄s legitur resuscitasse tres mortu-
os sed multo plures sunt sic legitur curasse tres paraliti
cos licet etiā plures sint. s. paraliticū in domo paraliti-
cū iuxta pbaticā piscinā paraliticū in lecto. vt in propo-
sito. Et qr paraliticus vt dictū est peccatorē signat ideo
notandū q tria sunt genera pctōꝝ. scꝫ peccator occult⁹.
publicus et cōsuetudinari⁹. Paraliticus i domo est pec
cator occultus. paraliticus iuxta piscinam est peccator
manifestus. paralitic⁹ in lecto est peccator cōsuetudina-
rius. ꝛ hoc pctm̄ in ꝯsuetudine ductū difficulter relinqr.
et paralitic⁹ hic in lecto iacere dr̄ i pctm̄ cōtinuare dr̄. p-
dictos pctōres quatuor exportāt extra domū ꝓprie con
scientie et etiā extra ecclesiam tam militantem q̄ trium
phantem. Primū est tepiditas boni. qn̄ enim homo in-
cipit ex desidia tepescere in bono inchoato talis dimit-
tit deum ꝛ per cōsequens dimittitur a deo. Scdm̄ est de
lectatio mali qd̄ cōiungit quasi socius eius. cū enī deus
derelinquitur statim anima in malo delectatur ꝛ hi duo
socij precedunt. Tertium est mali operatio cum delecta
tio ad opus ducitur. Quartum est mali operis consuetu
do cum ipm̄ malum frequentatur. Et hi duo sequuntur
portantes peccatorē extra suffragia ecclesie quibus ipse
priuatur. Sunt aūt quatuor q̄ ipm̄ reportant ꝛ reconci-
liant. Primum est vite breuitas vt homo consideret q̄
breuis sit vita presens et incerta. Secundum est timor
pene gehennalis. vt homo consideret eius acerbitatē
diuersitatem eternitatem. Tertium est consideratio
culpe vt homo cōsideret qd̄ grauedinis quid immundicie
quid malicie sit in peccatis. Quartū est spes venie vt q̄
uis in multis offenderimus nichilominus tamē veniam
speremus. Qui hec quatuor habuerit ante deū portabit
et misericordiā cōsequetur. Uel portitores eius vt sanct
a xp̄o sunt quatuor sue salutis procuratores scꝫ monens
secrete. predicans publice. orans pro eo. et inuitans exē
plo. et sic isti offerunt eū xp̄o sollicitantes pro ipo. et ipse
offert qn̄ eis cōformat cōsentiendo ꝛ meritis eoꝝ obicē
nō ponendo. Xp̄s autē fidē illoꝝ inspicit cū preces eoꝝ
exaudit et paraliticus curat qn̄ peccatū sibi dimittitur ꝛ
donat sibi grā per quā ad actus meritorios restituitur ꝛ
tunc suū male cōsuetudinis lectum tollit qn̄ ab ea p exer
citiū boni operis recedit ꝛ sic pcedens de virtute in vir-
tutē vadit in domū suam qn̄ bonis actibus ad celestem
festinat patriā ꝛ populus eū glorificat de mutatiōe tali.
qm̄ hec est dextere excelsi. Illi vero q inde murmurant si
gnāt demones qui inde valde dolent. Christus vero cu
rāo quatuor iperat penitēti. Primo aīā oīa vt cōfidat et
spem de venia cōsequēda habeat quē etiā iam filiū per
adoptionē vocat. Deinde volens eū sanare iubet eū sur-
gere et lectum tollere et in domū suam abire. surgere in-
quā a peccato ꝛ mētis delectiōe. i peccato enī male dele
ctādo pctōr quasi i lecto qescit ꝛ ex pctō ita mens deijcit
vt nunq̄ possit esse leta qr sp̄ ꝓsumit seua perturbata con
scientia tūc aūt surgit qū ista deserit. Tollere vero lectū
et portare est vt pctm̄ qd̄ erat sibi quieti et delectationi i
cipiat sibi esse oneri ꝛ dolori. Abire quoqꝫ in domū suā
vt in celū meditatione pergat vel cōscientiā suam que do
mus aīe est discutiat ꝛ si quid ibi inmundū inuenerit per
os qn̄ per ostiū cōfitēdo ꝓiciat a qua homo p multitudi
nem pctōꝝ ita alienat q quasi ipam pdat ꝛ seipm̄ nō co-
gnoscat. Nō ergo paralitic⁹ hoc est mollicie et illecebris
carnis vel voluptate seculi resolutus ꝛ torpēs ac pretur
ba cogitationū ꝛ causarū seculi videre deū non valens
postq̄ supra tectū carnis ascēderit vt spūs dicetur carni.
videt deum ꝛ ad cognitionē dei vere redit ꝛ tūc deus eū
sanat per grām ab oī qd̄ deliquit ꝛ vocat filiū p adoptio
nē et iubet surgere de torpore negligentie ꝛ se erigere a
carnalibus desiderijs per pnīam et corpus in cuius desi

derijs iacuit ad voluptatē spiritus attollere ac carni do
minari per ꝯtinentiā ꝛ ire ac tēdere per bonā oꝑationē
et honestā cōuersationē in domū suā scꝫ paradisum que
prima fuit hoīs dom⁹ hoc est in habitationē eternam vel
in bonā cōscientiā segregat⁹ a terrenis ꝛ custodiens illā
vel ne iterū peccet ad internā sui custodiam. Ubi beda.
Spiritaliter de lecto surgere est aīam se a carnalib⁹ de-
siderijs vbi egra quiescebat abstrahere. Lectum vero tol
lere est ipam qꝫ carnē per cōtinentie frena correptā spe
celestium premioꝝ delicijs priuare terrenis. Ipse est enī
lectus q per singulas noctes lauat a dauid. i. pro vniuſ-
cuiusqꝫ nocte maculis digno pnīe fletu castigat. Subla-
to aūt lecto domū ire ad paradisum redire est. Ipsa est ei
vera domus que hoīem prima suscepit non iure amissa
sed fraude tandēqꝫ restituta per eum qui fraudulēto ho-
sti nichil debuit. Ubi et ansel sed ꝛ domū illam non pre-
teribis vbi p tegulas paralitic⁹ añ pedes eius submittit.
vbi pictas et potestas obuiauerunt sibi. Fili inquit re-
mittuntur tibi pctā tua o mira clementia o inenarrabilis mi
sericordia. Accepit felix remissionē peccatoꝝ suoꝝ quā
non petebat quā nō precesserat cōfessio nō meruerat sa-
tisfactio non exigebat contritio. Corporis salutem pete
bat nō anime ꝛ salutem corporis ꝛ anime recepit. Uere
dn̄e vita ꝛ voluntate tua si decreueris saluare nos nemo
poterit prohibere si aliud decreueris non est qui audeat
dicere cur ita facis. Pharisee quid murmuras an oculus
tuus nequā est qr ipse bonus est certe miseretur cui ipse vo
luerit ploremus et oremus vt velit bonis etiā operibus
pinguescat oratio augeatur deuotio. excitetur dilectio
leuentur pure manus in oratione quas nō sanguis inmū-
dicie maculauit. tactus illicitus sedauit. auaritia non ex
asperauit leuetur et cor sine ira ꝛ disceptatione qd̄ tran-
quillitas sedauit pax composuit puritas conscientie la-
uit sed nichil horum paraliticus ille legitur ꝑmisisse qui
tñ legitur remissionē omniū peccatoꝝ meruisse. Hec est
aūt ineffabilis mīa eius virtus cui sicut blasphemum est
derogare ita et hoc sibi presumere stultissimum. Potest
cuicunqꝫ vult ꝛ hoc ipm̄ efficaciter dicere qd̄ dixit para-
litico dimittunt tibi peccata tua sed quicūqꝫ sine suo la-
bore vel cōtritione vel cōfessione vel etiā orōne sibi h dī-
cēdo expectat nūq̄ ei remittitur pctā hec ansel.

Domine iesu xp̄e q in passiōe tua na Orō.
uiculā crucis ascendisti in resurrectione trāsfre-
tasti ꝛ in ascensione in ciuitatē tuā venisti ecce ti
mor de pctīs de ira dei de periculo supplicienti s infirmi
tatis et de incertitudine mortis offerunt tibi aīam meā pctī
morbo dissolutam. Pro iacenti in pctīs vt ꝯfidat de grā
remissionis resurgat per contritionē ꝛ ꝯfessionē tollat le
ctum suū p satisfactionē ambulet p ꝓfectū virtutū in do
mum suam eternā beatitudinē vt turbe fideliū videāt ti
meant ꝛ glorificent deum qui talem potestatē dedit ad
hominum vtilitatem. Amen.

De emorroissa et archisynagogi filia. Ca. xlix.

Post hec quidam

Mat. ix. Mar. v. Luce. viij.

princeps synagoge noīe Iairus accessit
ad ihm̄ tā fidei q̄ corpis gressib⁹ (ꝛ ado-
rabat eū) faciēdo sibi reuerentiā debitā ꝛ
pcidendo ad pedes ei⁹ qbus circūporta
uit oībus salutē (rogās) p (vnica filia au xij an. di. Dn̄e filia
mea mō defuncta ē) i. e mortua. Hoc dicit fm reputatōē
qr eā desperabat filiā posse īuenire viuā de ea loquebat
vt iā defuncta desiderās a dn̄o vel morientem sanari vel
mortuā suscitari. Sꝫ marcus dicit q erat in extremis tū
erat mortiꝫ ita ꝓpinqua q reputabatur mortua vñ scdm̄
communē modū loquēdi de illo qui sic est morti propin
quus dicitur q est mortuus qr quod modicum distare vi
det quasi nihil reputatur (sꝫ veni) ꝛ per misericordiam appro
pinqua (ꝛ impone manum tuam) adiutricē super eam et

viuet sanitate sibi restituta duo petit propter tertium scilicet ut veniat et manum imponat et sic filia reuiuiscat ignorans scilicet quod et absens liberare poterat.

Moraliter

Sic moraliter cum quilibet non habeat nisi vnicam animam magis debet curare de eius sanatione quia si eam amittit totum amittit Spiritualiter autem venit deus per gratiam preuenientem manum imponit per gratiam concomitantem et tunc anima viuit per gratiam cooperantem (Et surgens iesus sequebatur eum et discipuli eius et turba multa cum eo) in hoc datur subditis forma obediendi ac paribus mutuo obsequendi et prelatis animas mortuas suscitandi.

Remigius

Vnde remig. Miranda autem pariter atque imitanda domini humilitas et mansuetudo. Nam mox vt rogatus est rogantem cepit sequi hinc subditos et prelatos pariter instruxit subditis exemplum obedientie reliquit prelatis vero instantiam et sollicitudinem docendi demonstrauit vt quotiens audierint aliquem mortuum in anima statim adesse studeant vnde et crisostomus

Crisosto

Cum rogatus esset dominus a yairo vt ad suscitandam filiam ipsius veniret non moratur sed statim surgens secutus est eum Quo exemplo docuit nos impigros in omni opere dei esse debere ¶ Et dum iesus pergeret ecce mulier emorroyssa a morbo quem patiebatur sic dicta (ab annis xii sanguinis fluxum passa que in medicos erogat omnem substantiam suam accessit retro) et a tergo tum quia verecundabatur de infirmitate fetida quia tamen secundum legem reputabatur immunda tum quia ante faciem non potuisset accedere pre turba tum propter mysterium confusionis quam debet homo habere pro culpa sua (et tetigit fimbriam vestimenti eius) non solum tactu corporali sed et deuotione fidei in quo laudanda est humilitas eius quia indignam se reputabat tangere pedes domini vel plenitudinem vestimenti. Habebat enim xpus fimbrias iuxta consuetudinem iudeorum secundum legis preceptum. Ecce quia non habebat dominus ianitores vel stipatores seu ministerios nec aliquem qui comprimentes eum verberaret et ideo libere mulier accedit et turbe comprimunt

Remigi.

Vbi remigius. In quo fides eius admiranda est quia desperans de salute medicorum in quos sua erogauerat intellexit celestem adesse medicum et in eo totam suam intentionem collocauit et ideo saluari promeruit.

Raba

Vbi raba. Docet mulier quantum sit corpus xpi quod in fimbria tantam demonstrauit esse virtutem quod quam sperare debemus quod non solum corpus dominicum contingimus sed conficimus et sumimus. Illa quidem medicinam accepit ex vulnere ve illis quibus ipsa medicina in vulnus conuertatur (dicebat enim intra se) firmiter scilicet credendo (si tetigero tantum vestimentum eius salua (ab infirmitate mea ero non quia vestimenta aliquam virtutem sanandi habebant sed quia per hoc declaratur virtus illorum quorum vestimenta sunt. Tangens autem (confestim mente sanata a plaga sua) Et est notabile quod accessit accedens dixit dicens tetigit tangens curationem accepit quia his tribus scilicet verbo fide et opere omnis salus acquiritur (Et cognoscens iesus ex se exisse virtutem dixit Quis me tetigit) Non querit ex ignorantia vt doceatur sed vt mulier sanata confiteatur et per confessionem appareat fides eius et a christo commendetur tum propter mulieris meritum per humilem confessionem tum propter astantium edificationem tum propter dei laudem et glorificationem tum propter spem archisynagogi augendam et eius de sanatione filie sue assecurationem Et dicentibus discipulis quod turbe eum comprimerent dixit (Tetigit me aliquis nam et ego noui virtutem de me exisse) effectum virtutis in curatione infirmitatis. Nam licet turbe qui in ipsum pre deuotione audiendi irruebant eum comprimerent et in tali pressura corporaliter tangerent non tamen tangebant eum cum tali deuotione et fide sicut ista mulier tetigerat et de tali tactu singulariter dominus querebat (Videns autem mulier quia non latuit) timens corde et (tremens) corpore ad maiestatem diuinitatis cuius virtutem in se experta fuit. (venit et ante pedes illius procidit ac causam) tactus et sanationem (coram hominibus indicauit) confitendo veritatem de quantitate et prolixitate infirmitatis et de perceptione integre sanitatis hoc enim dominus sciri voluit ad laudem dei et aliorum vtilitatem. ¶ Sed querit crisostomus

Crisostom⁹.

quare ipsam manifestat deus cum ipsa latenter accesserit et respondens ponit ad hoc sex rationes. Prima est vt mulier sanguinaria christum tangens non haberet inde conscientie remorsum. Secunda vt mulierem emendet quia estimabat hoc latere christum. Tertia vt fidem eius ostendat omnibus ad exemplar celeriter credendi. Quarta vt monstraret se cognitorem omnium. Quinta vt ostendat quod vt deus sistit sanguinis fluxum. Sexta vt in fidem dirigat archisynagogum. ¶ At iesus conuersus et videns eam. i. approbans ipsius fidem dixit illi (Confide filia fides tua te saluam fecit) i. hanc tibi salutem meruit. Cum enim operatio miraculosa sit supra naturam fidei attribuit eam eo quod fides est de his que sunt supra naturam vbi hie.

Hieronim⁹.

Non autem dixit quia fides tua te saluam factura est sed saluam fecit quasi dicat in eo quod credidisti iam salua facta es vbi et cris.

Crisostom⁹.

quia formidolosa erat hec mulier propter hoc ait confide et filiam eam fecerat. Filia vero vocat sanatam fidei ratione fides enim xpi dei filiationem prestat. Notandum etiam quod dominus non dicit ego sanaui te sed fides tua vt vitandam ostentationem doceat et meritum fidei extollat vnde secundum cris. Dominus ait quod fides sua ipsam sanauerat nolens sue virtuti sed fidei eius sanitatis beneficium arrogare docens per hoc in virtuosis actibus nostris non nostram sed dei laudem querere debere et predicare et addidit dominus (Vade in pace) que. s. prius eras in perturbatione propter longam infirmitatem tuam corporalem vbi cris.

Crisostom⁹.

dicit autem ei vade in pacem mittens in finem bonorum. In pace enim deus habitat vt cognoscat quod non solum corpore curata est sed etiam a causis corporalibus passionis i. peccatis mutata (Et salua facta est mulier ex illa hora) Vbi glo. Intelligendum est ex illa hora ex qua tetigit fimbriam non ex illa hora ex qua iesus conuersus est ad eam iam enim facta salua erat vt ex verbis domini perpendi potest.

Ambrosius.

Ex verbis ambro. quibusdam videtur quod hec mulier martha fuerit qui in quodam sermone inter beneficia xpi que enumerat sic dicit. Dum larguum sanguinis fluxum siccauit in martha dum demones expulit de maria dum corpus rediuiui spiritus calore constrinxit in lazaro. Sed ex istis verbis ambro. non habetur quod martha fuerit a xpo curata a fluxu sanguinis quod autem martha fuerit hec mulier de qua hic agitur non habetur ex verbis illis Et quod hec mulier non fuerit martha ex hoc videtur quia de hac muliere dicitur quod omnem substantiam suam in medicos erogauerat martha autem diues erat. Hoc etiam patet per eusebium qui

Eusebius

dicit hanc mulierem fuisse quandam cesaree philippi ciuem Nam secundum eum mulier emorroyssa postquam sanata est fecit in cesare philippi (vnde oriunda est) statuam eneam in curia sua fieri ad ymaginem christi cum fimbriis vestimenti ipsamque ymaginem in magna reuerentia habebat et deuote adorabat. Fecit et ex opposito ymaginem suam flexis genibus et manibus iunctis ac cancellatis quasi precaretur et supplicaret versus quam ymaginem christi manum extendebat Contigit autem quod subtus ymaginem christi creuit herba quedam nullius efficacie et virtutis que cum fimbriam attingebat tante virtutis erat quod omnes infirmitates sanabat. ¶ Iterum dicit hieroni. quod iulianus

Hieronim⁹.

apostata cum cognouisset quod in cesarea philippi esset simulacrum quod scilicet sanguinis liberata pro fluuio femina fecerat eo deposito suam ymaginem ibi collocauit que fulminis ictu fracta est. His habes quoddam valde notabilitatis ad humilitatis custodiam sicut bern. hoc modo introducit dicens.

Bernardus.

Quilibet domino perfecte seruiens potest appellari fimbria quasi vltima pars vestimenti domini propter suam humilem reputationem qui ergo ad tantum statum peruenerit quod sciat se a domino exaudiri in liberandis infirmis vel aliis miraculis non extollatur propterea quia non ipse sed dominus facit. Quamuis enim hec mulier tangeret fimbriam ad cuius tactum se liberari confidebat et sic contigit non tamen a fimbria sed a domino virtus liberatio

nis exiuit Et propterea ipse dixit (sensi de me virtutē exisse) Nota igitur hoc bū et nichil boni tibi imperpetuum attribuas qr totum est a dño Allegorice mulier sanguine fluens seda dño curata est ecclesia de gentibus congregata que fedata fuit sanguinis martyrum effusiōe z ydolatrie pollutione et his que carnis z sanguinis geruntur delectatione Que et fimbriam vestimenti christi tetigit qñ fidem īcarnationis credidit humanitas enī vestimentum diuinitatis est in xpo. De quo dicit q in similitudie hoīm factus est et habitu inuētus vt homo. z tunc a fluxu sanguinis sanata fuit qr fundere sanguinē catholicū desiuit et ab ydolatrie ac carnis delectatione z sanguinis effusione sanata fuit ac ab eius pollutione cessauit. p gente autē dño ad filiam archisy. mulier morbosa sanata est quia sic dispensata est salus humani generis vt primo aliqui ex israel deinde plenitudo gentiū intraret z sic oīs israel saluus fieret. Emorroissa autē sanata archisynagogi filia nunciatur mortua qr dum gentilitas ad deū conuertitur synagoga perfidie et inde recte mortua nūciatur hoc etiā significatum fuit in parabola de duobus filiis quorū senior de conuersione tristabatur iu nioris. Vñ

Ambrosius. amb. Quem aūt putamus synagoge principē esse nisi legem cuius contemplatione dñs synagogā non penitus dereliquit. Ad hanc autē principis filiam dñs pperat dei verbū vt saluos faceret filios israel sancta ecclesia ex gētibus congregata que inferiorū lapsu criminū deperibat. paratam aliis fide preripuit sanitatē. Quid aūt sibi vult q hec principis filia annorum xii. moriebatur et mulier ista fluxu sanguinis ab annis xii. laborabat nisi vt intelligatur qr q̄diu synagoga viguit laborauit ecclesia Vñ

Hieronim⁹. et hiero. Nota ergo q eo tempore hec mulier .i. gentium populus ceperat egrotare quo genus credidit iudeorū nisi eni ex cōparatione criminū viciū non ostendit.

Moraliter. Moraliter etiā per mulierē sanguinis fluxum patientē personā peccatrix a longo tempore et de pctō in peccatum cadēs potest intelligi que tū remediū querit a dño dicēs et Libera me de sanguinibus deus de⁹ salutis mee. Dominus ergo quotidie mulierē sanguine fluentē sanat dñi aīam diuersis viciis corruptā per gratiā curat. Deinde cum vtiq ad archisinagogū venissent dicentes filiā iam esse mortuā dixit iesus archisinagogo eum ad fidem confortando (noli timere) in fide dubitando (tantūmō crede et salua erit) a morte (Et veniens dñs iesus ad domū principis) inuenit filiam eius iam defunctam z tibicines conductiuos carmen lugubre canentes. diuerse eni melodie diuersas passiones excitant in hoīe. aliqu e eni excitant audaciam vt patet in tubis bellicis et alique deuotionē vt patet in canticis ecclesiasticis aliquc leticiam vt patet in diuersis instrumētis musicis. aliqu e excitāt fletum et deuotā lamentationē z talibus vtebanṫ antiquitus in exequiis magnarū personarum vt puocareṫ multitudo ad fletum z luctū. Christianis tñ nō cōuenit tales habere qr nō debent incōsolabiliter flere (et inuenit) etiā (turbam tumultuantē) in fletu planctu z vlulatu multo qd vocatur tumultus qr inde causatur sonus cōfusus ac etiā in preparatione funeralium. Et dicebat (nolite flere non est mortua puella) .i. de sti in morte mansura (sed dormit) scz michi qr ita de facili possum eam suscitare vt de

Beda somno excitare. vñ Beda hoībus mortua erat qr suscitare nequiuerant deo dormiebat .in cuius dispositiōe et aīa recepta viuebat et caro resuscitanda quiescebat vñ mos apud xpianos obtinuit q mortui qui resurrecturi eē nō dubitantur dormiētes vocētur (Et deridebant eū) putātes q de dormitione somni diceret et eā esse mortuā nescirent Ecce deridetur in cubis principum nec ira sciṫ nec

Hieronim⁹. arguit eos qr quāto maior fuit derisio tanto postea maior virtutis ostensio. vbi hiero. Non autē erant digni vt viderent mysterium resurgentis quiresuscitantē īdignis contumeliis irridebant. Quāuis autē dñs deridebaṫ ab eis non tamen destitit ab incepto in quo instruūtur boni q cum derideantur a malis nō ideo debent desistere a bono inchoato. Et cum eiecisset turbam scz lamentantium tumultuantiū et deridentiū qui propter incredulitatem et derisionē nō erant digni videre miraculum (intrauit cū patre et matre puelle) quos in fide confortare tanto miraculo disponebat (ac petro iacobo et iohāne) quos specialiter instrui volebat hos eni .v. voluit habere testes miraculi vt in ore duorū parentū vel triū apl'orū staret omne verbū. In hoc etiā facto oñdit nobis dñs qr blasphemis z irrisoribus nō sunt reuelanda mysteria sed

Crisosto. fidelibus qui honorent ea. Et ſm Criso. in hoc q turba eijcitur z discipuli solum in domū intrant et neq3 hi oēs

Theoph. erudit nos gloriā que est a multis euitare. vnde z Theophi. Mortuā suscitans eiecit oēs quastuos docēs absq inani gloria esse et nichil ad demonstrationē facere. non eni humilis xps ad ostētationē volebat aliquid operari Predictos aūt tres discipulos tm permisit dñs interesse sue transfigurationi item agonis sui orationi. itē huic suscitationi. primo ppter eorū dignitatē. scdo ppter signādam trinitatis fidem. tertio ppter testiū numerū sufficientem. quarto propter oīm statuū ecclesie significationem et cōmendationē. Per petrum eni qui vxorē habuit significant coniugati. per iohannē q virgo fuit virgines p iacobū q nescit virgo fuisse vel vxorē habuisse viduat' status. Patrē aūt z matrē pmisit intrare propter eorū credulitatē et propter eorū testificationē (Et tenēs manum puelle ait illi tibi dico surge) per tactum et vocem cū curabat vt oñderet q hūanitas esset instrumentū diuinitatis miracula faciētis. vñ ſm Criso. manus iesu viuificans

Crisosto. i. ex xpo mortuum corpus viuificat vox aūt iacentē excitat (Et confestim surrexit puella z ambulabat) qr nulla mora inter verbū eius z factū erat vbi Criso In ambula

Crisosto. tione eius nō solū suscitata sed z perfecte sanata oñdit (Et iussit illi dari manducare) ad demōstrandū q eā vere suscitauit et nō vt videaṫ fantasma esse qd factum est.

Moralit. ¶ Mystice puella in domo mortua est alma mortua per peccatū in cogitatiōe. Dicit aūt dñs q puella dormit qa qui i peccāt in pñti adhuc per pniam resuscitari pñt. Tibicines sunt demones suggerentes vel homines adulatores qui fouēt mortuā z tenēt hic corpus in carnis lasciuia et solatiis que faciliter terminanṫ ad luctum inferni et desolatiōis. Sed nos ad patriā tendentes mortiferos sirenarū cantus surda aure pretereamus. Unde hercules fecit se ligari in malo nauis et aures suas obturauit. ne deceptus sirenarū cantibus in mare saltaret. Turbe tumultuantes sunt affectiones vel amici carnales derisores sunt seculares vel detractores. Turba ergo foras eijcitur vt puella suscitetur qr anima intus iacens mortua non resurgit nisi prius affectiones carnales et cure seculares de corde expellantur. hec enim impediunt ne quis ad ꝯsiderationē sue salutis se collegat Tibicines etiā eijci debēt qui tanq3 magistri in errorem aīam demulcēt Derisores quoq3 eijciendi sunt qr contemnendi et minime curandi Et tunc puella suscitatur qñ xps domū cordis ingreditur ducēs secū iohannē grām petrum cognitionē z iacobum supplantationem viciorū. Qui vero a spirituali morte ſ viciis resuscitatus fuerit. non solum a sordibus sceleris exurgere sed et in bonis ābulare z pficere debet z mox celesti pane ſ. verbi dei z sacr' altar' saciari necesse habet Pñt aūt hic notari tria ſ. pctōris periculū in filia i in aīa moriente penitentis remediū ī pncipe .i. in ecclia deum rogāte. creatoris bñficiū in xpo ppiciante. Periculū sic procedit nam morti appropinquat cū delectabile illicitū concipit in extremis laborat cū ad ꝯsensum accedit ſ3 moritur cū consentit et tūc opera sunt mortificata. Remediū q̄ritur .cū princeps ad xpm accedit credendo. adorat diligendo dñm appellat mentendo Beneficiū datur cū xps surgit p̄ces exaudiēdo turbā eijcit peccata expellēdo. vel impediētia remouendo domū intrat grām infundēdo: prius enim eijcitur cul

pa et sic ingreditur gratia. Et ad insinuãdũ hũilitatẽ do cens dñs iesus fugere ostentatiõem & inanẽ gloriam pre cepit parentibus ne alicui dicerẽt qđ factum erat osten dens vt dicit gregorius q largitor bonoꝝ est non aũt cu pidus glorie datqꝫ totũ nichil recipiens. Et tñ exiuit fa ma hec in vniuersam terram illam scꝫ prouincie galilee ad manifestandam miraculi magnitudinẽ & veritatẽ vbiqꝫ. Prohibuit quidẽ dñs iactantiã nõ miraculi manifesta tionem q: res ipsa se indicabat & manifestam faciebat ac si dicat. Nolite gloriari in bonis operibus vestris sicut nec ego in eis. Ubi sciendum q xp̃s publicari prohibuit opera miraculoꝝ ꝑpter mũdi honorem et laudes hoĩm seu vanam gloriam sꝫ non ad glorificandum deum et ad fidem probandaꝫ propter que dñs miracula faciebat nõ ꝓhibuit enarrare. Uñ & parentes puelle preceptum dñi seruauerũt ꝑpter humanũ applausum ipsum miraculũ non publicando nec contra ꝓhibitõem dei fecerunt hoc ad dei gloriam predicando. Et similiter fecerunt duo a cecitate curati de quibus mox subiungitur et plures alij de quibus alibi simile reperitur.

Oratio.

Domine ihesu xp̃e adoro pedes misericordie et veritatis tue deprecor te piissime sana tactu gra tie tue animaꝫ meam sanguinolentã & peccatis varijs maculatam ac resuscitatã eaꝫ a morte voluntatis propositiqꝫ pessimi et occulti ac restitue me deo et patri tuo cui filiuꝫ inter coheredes tuos adoptasti. Ne memi neris bone domine iusticie tue aduersus peccatoreꝫ tuũ neqꝫ ire aduersus reum tuum sꝫ memor esto benignitatis tue erga creaturam tuam et miserationis tue erga miseꝝ tuum domine deus meus. Amen.

De duobus cecis et vno muto.　Ca.l.

Mathei nono

Transeunte inde

iesu scꝫ de domo principis (secuti sunt eũ duo ceci) misericordiã cum clamore in via petẽtes et deuota oratione dicentes (Miserere nostri fili dauid) Uulgata enim erat fama apud iudeos q: christus nasci turus erat de semine dauid secundum carnem. Et iõ q: credebãt ipsum esse xp̃m ipsi dauid ꝓmissum vocant sic eum sic dauid filiuꝫ. Clamabant aũt q: ad lr̃am non vi

Crisosto

debant qm̃ ꝑpe est dñs vbi Criso. Uide autẽ eorum desi derium et a clamore & ab ipsa interpellatione. Neqꝫ eniꝫ simpliciter accesserunt sꝫ magne clamantes et nichil ali ud q̃ꝫ misericordiam postulantes. Filiũ auteꝫ dauid vo cabant q: nomen honoris esse videbatur (Cum autem venisset domum) i. ad hospitiuꝫ suũ in illa regione inter rogauit eos si crederent eum hoc posse facere q d. confes si estis humanitatem me dicendo filiuꝫ dauid si creditis q possum hoc facere vt deus opus enim est diuinitatis. Non interrogat quasi ignorans eorum fidem q: omnia sciebat per certitudinem sꝫ vt confessio exterior adderet fidei interiori & sic essent digniores illuminari et mercede ampliori q: scđm apostolũ corde creditur ad iusticiã ore

Raba

aũt confessio fit ad salutem vñ Raba. Non quasi nescius interrogabat sꝫ vt fidem confessio promat cõfessionẽ vir tus salusqꝫ committetur virtutẽ (Dicũt ei) fidẽ confiten

Crisosto

do (vtiqꝫ dñe) vbi Criso. Non vltra filiũ dauid vocant sꝫ altius extenduntur & dñm confitent qđ est nomen po testatis (Tunc) post confessionẽ fidei (tetigit oculos eo

Raba

rum) vbi Raba. Confessio oris tactum meruit diuine pi etatis. Felix tactus ad quem tanta sequitur virtus et di xit (scđm fidem vestram fiat vobis) sicut fides menteꝫ illuminat ita oculus luceꝫ restituat (Et) statim illumina ti sunt (et aperti oculi eorum) Ecce quanta est fides sim pliciter credentium que meretur tot donorum colatiõeꝫ et augmentũ a deo vt omnia possibilia sint credenti Nõ eos in via curat vt laudes hominum et iactantie glori

Crisosto

am vitare doceat. vnde Crisostomus Rursus autẽ hoc erudit nos gloriam multitudinis expellere q: enim pro

pe erat domus ducit eos illuc singulariter curatur9. Un de et propter humilitatem etiaꝫ (comminatur eis ne cui dicant) vt ad fugiendam iactantiam et inanem gloriam

Crisostom9.

nos instruat vt enim dicit Crisostomus. Iustus cum lau datur in facie flagellatur in mente. Sed (illi) ceci illumi nati (exeuntes) scꝫ de domo (diffamauerũt eũ) i. famaꝫ eius per miraculũ factum diuulgauerũt (in tota terra il la) et publice nunciauerũt. & ꝑpter memoriam gratie nõ potuerunt beneficiuꝫ tacere. sed nõ ingrati gratie dei fa cti sunt eius precones et euãgeliste. vnde Hiero. Dñs q

Hieronim9.

dem ꝑpter humilitatẽ fugiens iactantie gloriam hoc ꝑ ceperat et illi ꝑpter memoriam gratie nõ possunt tacere beneficiũ. vñ & Criso. Si autẽ alteri videt dicens. Uade

Crisostom9.

et enarra gloriã dei nõ est cõtrarium illi hoc sed vt valde conueniẽs. Erudit eñ nosipsos quidem de nobisipsis ni chil dicere. sed et eos qui volunt nos ꝑpter nos laudere prohibere. Si autẽ ad dei gloriã refertur non solum ꝓhi bere sed et iniungere hoc facere. Ut eñ supradictum est solum ꝓhibet dñs publicari beneficia ad laudem huma nam: sed non prohibet hec enarrari ad dei gloriam. Ubi sciendũ q preceptum dat vel exequendũ vel ad proban dum vel ad instruendũ. Primum obligat ad faciendum rem precepti. Secundũ ad sequendũ voluntatẽ seu intẽ tionem precipientis. Tertiũ ad discendum aliquid ex ꝓ cepto. et hoc tertio modo (cõminatus est eis ne alicui di cerent) Unde nõ fuit simpliciter inhibitio dicẽdi. sed po tius moralis instructio: vt exemplo sui bona que faciunt homines velint latere. sed tñ vt prosint alijs prodãt iu sti et ideo isti nõ sunt trãsgressi q: non fecerunt cõtra intẽ tionem precipientis Unde deus iussit taceri non simpli citer sed propter gloriã sed taceri nõ potuit veruꝫ est vti liter ꝑpter aliorum salutẽ. Nam nõ posse vtiliter fieri dr̃ secundũ ius nõ posse fieri. De hoc etiam habes supra de curatione leprosi. ¶ Allegorice vterqꝫ populus cecus et sine lumine veritatis erat dño per hoc seculũ transeunte eyuit vterqꝫ in domum i. in sanctam ecclesiam veniat et verbo dei credat lumen nõ meretur recipere. In ipsa eñ ecclesia in quaꝫ venit xp̃s per carnem illuminãtur ceci p fidem xp̃i incarnati. vñ Remigi. Allegorice auteꝫ p hos

Remigius

duos cecos duo populi designãtur i. iudaicus et gẽtilis De vtroqꝫ autem populo in se credentes xp̃us illumina uit in domo: per quã intelligitur ecclesia. q: absqꝫ vnita te ecclesie nullus saluari meretur. Illi aũt qui crediderũt aduentum dñi per vniuersuꝫ orbem diffamauerunt hec Remi. Spũaliter etiaꝫ duo ceci sunt intellectus et affe

Moraliter

ctus duo autem sunt oculi intellectus dexter fides diui nitatis sinister fides humanitatis duo similiter sunt oculi affectus dexter amor bonitatis siue glorie diuine sinister timor iusticie vel gehenne. Et sic est quadruplex cecitas in quattuor oculis Prima est error circa diuinitatem. se cunda est error circa humanitatem tertia est malignitas contemnens bonitatem siue gloriaꝫ diuinam. quarta est presumptuositas non videns gehennam et non timens iusticiam (Egressis auteꝫ) de domo (illis) scꝫ duobus ce cis iam illuminatis (obtulerunt ei) homines illius terre (hominem mutum) et quod peius est (habentem demo

Crisostom9.

nium) hic Crisostom9 non erat mutus a natura sed a de mone insidiante et linguam tenente et ideo (eiecto) & ex pulso per dñm (demonio locutus est) q: a morbo impedi mento habuit loq̃ndi officium sicut prius. In quo scđm

Hylarius

Hilarium rex ordo seruatus est nam demonium prius ejicitur & tũc reliqua corporis officia succedunt (Et mirate sunt turbe) i. ex signoꝝ nouitate (dicẽtes. Nunq̃ appa ruit sic in israhel) i. talia miracula non sunt visa inter iu

Crisostom9.

deos vbi Criso. Preponebant quidem ceteris eum nõ q: curabat solum sꝫ quoniã facile et velociter & infinitas egritudines et sanabiles sanabat. ¶ Pharisei autem di cebant in principe demoniorum eijcit demonia. Quasi dicerent non est hec potestas a se vel a deo sed a dyabo lo vbi Hieronimus. Qui virtutem negare non possunt

Hieronim9.

Remigius

opus calūniabant̄. et Remigi. Scribe nãq; et pharisei facta dñi negabãt q̄ poterãt et que nõ poterãt negare in sinistrã partẽ interpretabant̄. Turbe nãq; deuoti et simplices opera dei cõfitebant̄ ⁊ cū dei reuerentia ⁊ laude admirabant̄ s; pharisei inuidi et infideles expulsionem demonis principi demonioꝝ ascribebãt ⁊ opera dei calūniabant̄. Odium em̄ et inuidia faciunt interpretari facta in deteriorẽ partẽ ⁊ peruerti iudicia. Pharisei aūt odiebãt xp̄m q2 acriter arguebat vicia eorum et ideo miracula a xp̄o facta virtute diuina dicebant esse facta arte magica et eodẽ mõ eiectionẽ demonū factã per xp̄m dicebãt fieri virtute cuiusdam demonis superioris sibi familiaris ⁊ priuati quem vocabant beelzebub cui inferiores demones obediebãt ad nutū de corporibus exeundo. S; istō inferius de alio demoniaco rationabiliter reprobatur a xp̄o. Mystice aūt in turbis cõfessio nationum in pharisëis infidelitas signatur iudeoꝝ. Et sicut in duobus cecis signatus est vterq; populus iudeoꝝ ⁊ gentiū ita in hoīe muto et demoniaco generaliter signatum est omẽ gen9 humanū vñ p̄dicatores obtulerūt dño hoīem mutum. i. genus humanū mutū a cõfessione fidei demoniū hñtem et ydolatrie deditum. Sed (eiecto demonio) ⁊ ydolatria relicta (locut9 est mutus) ⁊ xp̄m cõfessus. Per istū etiam mutū signatur q̄libet hõ possessus a demone p̄ peccatū mortale et dimitit9 q2 loq̄ nõ potest meritorie s; deo curãdus offertur qñ iusti pro eo dep̄cant̄ ⁊ tunc demon eijcit̄ qñ pct̄m ipius a deo per infusionẽ grẽ relaxatur tunc q; soluit̄ ei9 lingua ad dei p̄conia p̄soluẽda. Qñ enim a demone per pct̄m possidet̄ q̄si conuertat̄ et ad p̄niam redeat mox videbis mutū loquentẽ deū laudantẽ seip̄m accusantem et veritatẽ predicantẽ. Pharisei aūt hoc demonioꝝ principi attribuentes sunt hoīes maligni bona aliorum deprauare et peruertere studentes. Dñs aūt nõ desistebat a predicatione p̄pter illorum deprauationē docẽs nos accusatoribus nr̄is retribuere non accusationes sed bñficia. vñ criso.

Crisostom9.

Voluit dñs ip̄o facto accusationẽ redarguere phariseoꝝ dicentiū (ī p̄ncipe demonioꝝ eijcit demonia) demonē em̄ q̄uleiū passus non bñfacit sed nocet eis q̄ eū inhonorãt dñs aūt ꝯtrariū facit q̄ post cõuicia et contumelias non solū nõ punit s; etiã nec increpauit quinimo bñficia prestitit. Vñ seq̄t̄ (Et circuībat iesus) hoc est ꝯtra negligẽtes (oẽs ciuitates ⁊ castella) id ẽ oīa loca maiora ⁊ minora hoc est ꝯtra locoꝝ vel p̄sonarū acceptores. vñ Theophilus.

Theophil9.

Non solum in ciuitatibus dñs predicabat sed etiã in castellis vt discamus p̄ua loca non spernere neq; magnas semp̄ q̄rere ciuitates s; verbum dei ī vicis abiectis ⁊ vilibus seminare. (Circuibat) inquã (docens in synagogis eoꝝ) i. in locis cõibus et debitis vbi erat ꝯsuetus hoīm non in latibulis sicut mos est hereticis (et predicãs euãgeliū regni) i. legem nouā que īmediate ducit ad regnum q̄d non faciebat lex vet9 non fabulosa inutilia vel curiosa (et curans omnem languorem) prolixum q̄ licet non sit multū vehemens grauat tñ ex diuturnitate (et oẽm infirmitatẽ) .i. vehemẽtẽ q; que grauat ex passionis acerbitate vt non sermone tm̄ s; et opere p̄suaderet. Ex quo patẽt multa miracula hic in quodã generali conclusa ad cõfirmationẽ legis euãgelice a xp̄o facta. Hic em̄ ponuntur miracula ī generali q2 euangeliste non poterãt oīa facta xp̄i scribere in particulari. Nam vt dicit iohãnes multa alia signa fecit iesus q̄ non sunt scripta in li. hoc. Sicut enī in ecclesia legitur et dicit̄ in martirilogio et aliorū plurimorū sctōꝝ martyrū et cõfessorū atq; virginū hac. s. de cã q2 karolus magn9 fecit īq̄ri diligẽter obitus ⁊ actus martyrū et aliorum sanctorū et īuẽtū est q̄ diebus singulis occurrebãt pl9 q̄̄ trecenta festa p̄pter q̄d statutū est vt in fine martirologij addatur clausula predicta vt saltẽ in generali fiat memoria sanctorū in die transitus eorū ita similiter euangeliste q2 non poterãt omnia miracula xp̄i in p̄ticulari scribere ideo frequẽter multa cõcludūt in quadã generalita

te sicut patet hic et alibi in diuersis locis euãgelij (Circuibat) ergo iesus nõ ad deuorandū et perdendū sed ad maxima bñficia eis afferendum vnū quidẽ regni euãgelium aliud aūt oīm egritudinū curationẽ. in quorū p̄mo salus aīarū in scd̄o salus corporū exp̄mit̄ ⁊ illos q̄s corpore sanabat extrinsecus etiã mente sanabat intrinsecus. Oīm quidẽ salutẽ affectabat et bonū cõmune magis q̄̄ priuarū p̄curabat. Sed proch dolor hodie bonū priuatum magis q̄̄ cõmune querit̄ ⁊ per hoc in magna p̄te mundus destruit̄. Hoc aūt p̄cedit ex defectu caritatis. que nõ querit q̄ sua sunt s; que aliorū. vñ criso.

Crisosto.

Hec est p̄fecta grã caritatis qñ quis aliis festinat amplius vtilis ⁊ lucrosius esse q̄̄ sibi. Igitur ad tã piūm samaritanū ad tam salutarẽ pastorẽ et medicum in oī necessitate sẽp est recurrendū et nõ solū aīarū sed corporū salus ab ip̄o solo est querẽda et in eo tota spes nostra est ponenda. ip̄se enī melius nouit et cõsiderat quid cuilibet expediat. vñ aug.

Augusti.

Bonū est vt de salute corporis nõ satagas nisi vt a deo illa petas. Si sicut tibi prodesse dabit illam. Si nõ tibi dederit non tibi p̄derat habere illam. Nouit deus q̄d nobis expediat. Id agamus vt sanū sit cor nostrū a peccatis. Ergo qñ forte flagellamur in corpore ip̄m deprecemur. Hec fratres ideo dixi ne quis querat aliquid preter auxilium dei. hec aug. Permittit quidem deus tribulationes et temptationes aduenire et scit q̄̄diu debeãt durare ip̄se enim qui earum nouit principiū et introitū nouit etiã finem et exitum. Et ideo oīa patiẽter feramus ⁊ ad ip̄m solum recurrẽtes omnia sibi cõmittamus. Vnde criso.

Crisosto.

Orationibus cum diligentia intendamus ⁊ si non acceperimus immoremur vt accipiamus. Ideo enī aliq̄̄diu et annuere precantibus differt et tribulationes irruere permittit vt continue ad ip̄m refugiamus nec ab eo aliquando discedamus. Quia si quales in tribulatione sumus tales essemus etiam in requie nequaq̄̄ egeremus afflictionibus erudiri. Et quid dico de vobis. Etenī omnes quicunq; vnq̄̄ clariores induti sunt coronas a tribulationibus et temptationibus coronati sunt et famosi effecti. Que omnia cognoscentes ne festinemus in tempore inductionis mali sed vnum solum erudiamur vt viriliter cuncta toleremus nec de his que nobis accidunt questionem curiositatis moueamus. Scire enim quãdo oportet solui tribulationes permittentis est eas aduenire illatas autẽ cū omni ferre gratiarū actione nostre est bone mentis opus. Qz si fiet omnia bona sequentur vt igitur hec cõsequamur et probabiliores hic et clariores illic fiamus omne quodcuq; superuenerit equo animo suscipiamus gratias agentes ei qui super omnes scit magis id quod nobis expediat et his qui genuerunt vehementius nos diligenti et ad singula queq; discrimina has vtrasq; excogitationes in nobisip̄is cantantes iusticiã cõprimamus glorificemus autem in omnibus deum pro nobis cuncta facientem nobisq; omnia prouidentẽ. Sic enim facile et eas qui virtuti opponūtur expellem9 insidias et immarcessibiles consequemur coronas. Hec Crisostomus.

Oratio.

Domine iesu christe lumen claritatis eterne illumina oculos meos interiores ne vnq̄̄ obdormiam in morte anime vt per tuam gratiam illuminatus omnia que agenda sunt videã et per eandẽ adiutus adimplendū que videro conualescã ac inde tua bñficia enarrem ad tui gloriam et aliorum vtilitatem. Aperi etiam domine os meum mutum peccata mea per infusionẽ grẽ relaxãdo ⁊ linguã meã ad tua p̄conia soluendo vt loquẽdi grã p̄cepta meip̄m accusem te deū laudẽ ⁊ proximū edificẽ et predicẽ veritatẽ. Amen

De missione apostolorum ad predicandum cum potestate curationum. Capitulū. li.

Mat. ix. ⁊ x. mar. 3 et luce. ix

Visita euangelice legislatiõe p̄ xp̄i p̄dicationẽ et descripta eiusdẽ

legis confirmatione per miraculorum operatõnem nūc
consequenter ponitur predicte legis ꝓuulgatio per disci
Crisosto
pulorum missionem Ubi cris. Attende autē oportunita
tem missionis. Postq̄ȝ eum viderit mortuos suscitantē
mare increpantem et cetera hmōi ⁊ sufficienter virtutis
eius demonstrationez susceperāt per verba et opera tūc
eos emittit. Un̄ ⁊ glo. Non ab inicio misit illos ſȝ postq̄ȝ
viderunt paraliticos curatos et mortuos suscitatos.
Quia ergo multi iesum sequebantur tum ꝓpter predica
tionem audiendā tū ꝓpter infirmitatū curationē haben
dam. Jesus eñ ita paup erat q̄ nec domicilium vbi caput
reclinaret habebat. ꝛ iō turbe sequentes eum fessi et vexa
ti sub diuo sup terrā iacebāt ꝓpter quod (videns) intui
tu clementie (turbas) ad se congregatas viscera misericordie
expandēs circa ipsas (misertus) ⁊ cōpassus (est eis quia
erant vexati) labore corporali ⁊ etiā spūali. s. corporum ⁊
pctōꝝ ⁊ abiecte (iacentes sicut oues pastorē) q̄ eos diri
gerȝ (non habentes) In quo pōtifices iudeoꝝ redarguit
Hieroni.
qui magis lupi q̄ȝ pastores erant. Unde hiero. Vexatio
gregis ⁊ oīm atq̄ȝ turbaꝝ pastorū culpa ⁊ viciū mgroꝝ ē
Sacerdotes eñ et doctores illius tpīs intenti auaricie
non vacabant debito mō eorum doctrine sed erant sicut
lupi rapaces spoliantes pplm bonis tpalibus p malum
exemplum reuocātes a spūalibus. Jesus vero tanq̄ȝ pa
stor bonus pascebat eos continue verbo doctrine sue spi
ritualiter et aliqñ etiam tpali subsidio corpaliter. Sicut
aūt tunc sic ⁊ hodie ꝓh dolor multi qui pastores dicun
tur attamen ea que lupoꝝ sunt facere nō verent. Non so
lum eñ nō emendāt subditos ſȝ p negligētiā ⁊ mala exē
pla nocent eoꝝ ꝓfectibus. Mittunt collectores decima
tum et ꝯfiscatores reꝝ temporaliū nō inq̄sitores heresuȝ
et emendatores vicioꝝ et iō tot ⁊ tante hereses ⁊ sentes
vicioꝝ in hortu ecclesie iam pululant ⁊ crescūt q̄ vix era
dicari et exterminari pñt. Vexatio ergo ouiū et negligē
tia pastorū fuit occasio mittendi aplos ad predicanduȝ
pplo et sanandum infirmos vt non esset necesse q̄ turbe
currerent post ihm tanto labore. Et q̄uis primo aposto
lis et postmoduȝ septuaginta duobus discipulis cū eos
mitteret precepta quedā dñs dederit tñ q̄ fere oīa ⁊ his
⁊ illis ⁊ nō solū ipsis sed ⁊ eoꝝ successoribus et imitatori
bus conuenire videnř iō in sequētibus simul ordine con
gruēti ponuntur. Cōsiderans itaq̄ȝ ihs vexatōeȝ ouiuȝ
et negligentiaȝ pastorum poterat dicere discipulis suis
(Messis quidē multa) i. multitudo preparata ad hoc q̄ p fi
dem colligatur ⁊ in horreū reponař vñ ⁊ alibi dr. Leua
te oculos vros ⁊ videte regionem q̄ albe sunt ad messeȝ
(Operarij autem pauci) i. doctores ⁊ predicatores veri
respectu tante multitudinis conuertende q̄ adhuc non
dum predicauerant christi discipuli. Messis est turba cre
dentium in qua nunc sunt grana cum paleis. i. boni cum
malis sed in futura messione separabunř dicitur eñ vno
mō messis collectio hoīm ad fidē alio mō collectio fideli
um ad retributionem. Operarij sunt in ecclesia qui que
runt opus non ocium onus non honorem aīas nō deci
mas prodesse non preesse. Pauci autem sunt oparij sed
multi conducticij pauci operarij sed multi mercennarij
pauci operarij salutem aīaꝝ querentes ſȝ multi q̄stuarij
lucrum tpalium sectantes. Et ideo rogandus est dñs vt
operarios multiplicet et mittat eos q̄ etsi sunt qui bona
audiant desunt tñ qui dicant (Rogate ergo dñȝ messis)
i. me qui scdm q̄ deus sum dñs messis (vt mittat opari
os in messem suam) i. predicatores ad erudiendū pplm
q̄ nullus sit aptus ad predicationem verbi diuini nisi p
gratiam dei et ab eo missus immediate vel mediate. Ec
ce optima et necessaria oratio quam quotidie debemus
deo facere vt mittat inquit non vt ipsi se ingerāt sicut fu
res et latrones faciūt in messem suaȝ i. in salutē aīarum
ad hoc enim mittuntur sed multi cōuertunt falceȝ suā in
messem alienam. s. in tpalia ad que non diriguntur. Dñs
mittere proponit ⁊ tamen rogari vult ⁊ hoc ꝓpter rogā
tium excitandam caritateȝ ⁊ augendū meritū quatenus
fideles sui nō solū de operatōne verūetiā de affectu ⁊ vo
luntate remunerentur. Ex quo pȝ q̄ licet deus velit ali
quid facere vult causaȝ q̄nq̄ȝ pro hoc a iustis exorari (Et
conuocatis duodecim apostolis dedit eis potestatem)
eiiciendi spūs immundos ab obsessis (et curādi oēȝ lan
guorem) corpoꝝ (⁊ infirmitatē) aīaꝝ que q̄dem dñs fa
cit potestatiue sed discipuli fecerunt in eius noīe. i. inuo
catione et virtute. Unde Beda. Benignus et clemens
Beda
dñs non inuidet seruis atq̄ȝ discipulis virtutes suas et si
cut ipse curauerat omnem languorem ⁊ omnē infirmita
tem apostolis quoq̄ȝ suis dedit potestateȝ vt curent oēȝ
languorem ⁊ oēm infirmitatem. Sȝ multa distantia est
inter habere et tribuere donare ⁊ accipere Iste q̄cunq̄ȝ
agit potestate agit illi si quid faciunt imbecillitatē suam
et virtutē dñi confitentur dicentes. In noīe iesu surge et
ambula. Hec beda. Per istum numerum aplorum duo
denariū qui ꝯponitur ex denario et binario significař q̄
apostoli et eoꝝ successores debēt pre ceteris implere de
calogum legis et duo precepta caritatis (Et misit illos
Mathei vi. ⁊ luce decimo
binos) in signū caritatis que requirit in predicatorib9 ⁊
vt haberent mutuo solaciū societatis q̄ adhuc erant in
firmi quando autem erant ꝯfecti. s. post ꝯceptionem spi
ritussācti misit eos simpliciter siue binos siue solos quia
tunc erant spūsancto solidati (Misit) inquam (illos pre
dicare regnum dei) i. euangelium qđ ꝓmittit regnū dei.
et docet qualiter ad hoc itur et ꝯuenitur q̄ p penitētiam
vel predicare. i. in sua predicatōne penitētibus ꝓmittere
regnum dei (⁊ sanare infirmos) corporaliter et spūaliter
Hoc etiam quotidie facit predicatoribus euangelij si fa
ciant quod in se est q̄ dat eis potestatem eiiciendi demo
nes spūaliter de cordibus hoīm et sanandi languores
viciorū. Instruxit etiam dñs aplos quo pergerēt ⁊ qđ fa
cerent quo vterentur ⁊ a quo abstinerēt ⁊ a q̄bus cauerēt
⁊ a quibus non timerent. Sicut itaq̄ȝ ex precedentib9 ⁊
sequentibus pōt intelligi non nisi virtuosi sunt missi pau
peres ⁊ expediti stabiles impigri et benigni nō malis cō
municantes nec cupidi debent predicare regnum dei.
(Misit) ergo (duodecim precipiens eis ⁊ dicens. In via
gentium) scȝ que ad gentes ducit (ne abieritis) vbi pro
hibuit eis ne irent ad predicandum gētibus extra terrā
promissionis (et in ciuitates samaritanorum ne intraue
ritis) qui samaritani licet essent in terram ꝓmissionis tñ
erant partim gentiles ⁊ partim iudei q̄ ceperunt libros
moysi et cum hoc seruierunt ydolis. Ideo autem aposto
li fuerunt prohibiti predicare predictis gētibus q̄ vsq̄ȝ
ad passionem christi nō erat magnū tempus et conueni
ens erat vt eius aduentus primo denūciarer iudeis qui
bus pricipaliter erat missus ⁊ ideo tempus qđ erat vsq̄ȝ
ad passionem xpi futurū erat necessariuȝ ad manifestan
dum iudeis p apostolos christi aduentum. Et hoc est qđ
subditur (sed potius ite ad oues domus israel que peri
erunt) propter ydolatrie peccatum et legis preuaricatio
nem Non q̄ negat qn aliqñ ituri sint ad gentes ſȝ potius
et primo ad iudeos ne iudei haberent excusatione ⁊ cau
sam non recipiendi dñm ⁊ euangeliū q̄ ad gentes misit
aplos dicentes se q̄ ꝓprij erant esse relectos. Un̄ post re
surrectioneȝ ascēsurus in celum dixit eis euntes in mun
dum vniuersuȝ predicate euāgeliū oī creature. Ubi hie.
Hieronim9.
Non est contrarius locus iste ei precepto quo postea di
citur euntes docete oēs q̄ hoc ante resurrectioneȝ illud
post resurrectioneȝ preceptū est ⁊ oportebat primo aduē
tum xpi nūciare iudeis ne iustam haberēt excusationem
dicētes ideo se dñm relecisse q̄ ad gētes et samaritanos
apostolos miserit. Unde ⁊ greg. Redemptor noster pri
Gregorius
us soli iudee voluit ⁊ postmodum cunctis gentibus pre
dicari vt dum illa vocata conuerti renueret predicato
res sancti ad vocationem gentium per ordinem veni
rent q̄tenus redēptoris nostri predicatōe a ꝓprijs repul
sa gentiles pplos quasi extraneos q̄rerent. Hec grego.

De missione apostolorum ad predicādum

¶ Mystice in viam gentiū nō est adeundū .i. modus vivendi eorum non est tenendus et in civitates samaritanorū per quas significant̄ cōventicula hereticorū non est intrandū per consensum sicut enī samaritani .i. gentiles partim tenebant vetus testamentū et ptim negabāt sic heretici ptim confitent̄ fidē xpi et ptim negant. Deinde ondit̄ur forma docēdi cū dicit (Euntes aut̄ē predicate dicētes qr appropinquabit regnum celorū) Quasi diceret. Predicate qr prope est vt aperiat̄ ianua regni celestis scz mea passione qḋ regnum ante xpi adventū erat longe qr nullus poterat illuc pervenire. Hoc regnū diversimode noiatur. Aliquādo regnum dei a regnante. aliquādo autē regnum celorum a subditis angelis et sanctis qui celi dicuntur. Item etiā qui prope est vt rex celorum regnet in hoibus sibi subditis in fide et hominibus obediētibus. Vel (appropinquabit regnum celorum) .i. xps qui est dator regni celorū. A pdicatiōe igit̄ regni celorum incipit iohānes et xps et discipuli eius. Et qr doctrina non est efficax nisi assit probatio sequit̄ modus cōveniens ad pbandū veritatē huius doctrine. scz opa facta virtute divina cū dī (Infirmos) corpore vel mente curate mortuos) in corpe vel in aīa (suscitate leprosos) respersos maculis in corpore vel aīa (mundate demones) ab obsessis et criminā a peccatoribus (eiicite) Hic ponunt̄ quatuor genera miraculorū ad predicationis confirmationē. Procedit aūt ordo s̄m mysteriū quia infirmi sunt qui temptationibus cōsentiunt. mortui sunt qui operantur et digna mortis opa faciunt: leprosi sūt qui cōsuetudine se et alios inficiunt. demoniaci sunt qui cōtemnunt. Hec autē ideo dn̄s concessit vt ipsa miraculorū operatio fidē sermoni eorū faceret. vn̄ Hiero. Ne hominibus rusticanis et absqz eloquij venustate indoctis et illiteratis pollicentibus regna celorū nemo crederet dat potestatē miracula faciendi vt magnitudinem promissiorū probet magnitudo signorum. Unde et greg. Adiuncta sunt autē predicatoribus sanctis miracula vt fidem verbis daret virtus ostensa nova facerent qui nova predicarent. Et iterum. Hec autē signa in exordio ecclesie necessaria fuerunt vt enim fides cresceret credentiū miraculis erat nutrienda. Et criso. Postea autem steterunt reverētia fidei vbiqz plātata. Si autem et postea facta sunt pauca et rara fuerūt Deinde excludens ab eis cupiditatem subiungit. (Gratis) et sine precio (accepistis) potestatem miracula faciendi gratiam predicandi et ministerium sacramenta dispensandi et dona alia a deo vobis collata (gratis) et sine precio (date) aliis eodem modo quo accepistis ne desinat esse gratia sed merces videatur ne vilescat inestimabile dum preciabile reputat̄. Quasi dicat s̄m hiero. Ego magister et dn̄s absqz precio hec tribui ergo et vos sine precio date. Unde et criso. Ne videatur eorum beneficium superbiam eorum comprimit dicēs gratis accepistis et ab amore pecuniarum eos mundos preparat dicens. gratis date. Et iterum. Quasi dicat. Nichil vos de vestro largimini suscipientibus neqz enim mercede hoc accepistis neqz laborātes in ea est gratia. gratis enim accepistis ita igitur aliis date neqz enī est condignum precium eorum invenire. hec cris. Hec audiāt symoniaci. hoc audiant illi qui spiritalia vendere vel emere non formidant. Pro spiritalibus enim actibus vt pro administratione sacramentorum et predicatiōe vel miraculorum operatione et cōsimilibus non debet aliquid quasi precium accipi qr non est precium eorum dignum invenire. Deinde ab omni eos liberat sollicitudine vt vocationem omnem tribuat verbo dei et tota sollicitudo eorum congregata convertatur ad predicationem evangelij dicens. (Nichil tuleritis in via) euntes ad predicandum (neqz aurum neqz argentum neqz pecuniam aliquam in zonis) et bursis (vestris) ad providendum vobis scz vobis in via de necessariis (neqz sacculū neqz peram) id est repositoriū ciborum ad portandum in via (neqz panem) qui magis videtur necessarius inter alia et multo min⁹ cibaria delicata. (Neqz duas tunicas) id est vestes superfluas (habeatis) quotquot enī sunt necessarie pro via reputantur (neqz calciamenta) scz integra quia apostoli sandaliis vtebantur (neqz virgam) que scz itinerariis prebet auxilium. Qui enī dn̄i habet auxilium cur baculi vel alterius rei querat presidium. Sed si prohibet virgam et quedam alia que videntur necessaria quid de equis et equorum faleris vel ceteris superfluis. Ubi omnis cupiditas et avaricie occasio et sollicitudo temporalium tollitur. omne superfluum amputatur et sola necessaria conceduntur. Denique expeditur via et fugit timor crescit securitas. Unde nō immerito poeta iuvenalis ait. Cantabat vacuus corā latrone viator. Hoc ergo totum dicit ad excludendum a predicatione verbi divini sollicitudinem temporaliū temporalia enī in sui acquisitione molestant animum et adhuc plus in sui possessione turbant eum qr iam sunt quasi mēbra ipi habenti incorporata et ideo magis trahunt animū hoīs ad inordinatā dilectionē sui et qr hoc suffocat verbū dei ideo nō debet esse in predicatoribus evangelij. Igit̄ vt dicit Greg. tāta pdicatori debet i deo esse fiducia vt pn̄tis vite sumptus quis non provideat tū sibi hos nō defecturos certissime sciat ne dum mens eius occupat̄ ad tēporalia minus aliis provideat eterna. Et s̄m greg nazanzenū horum summa est vt adeo virtuosi existant q non minus pp̄ter vite modū q̄ propt̄ eorū verbū evāgelium pficiat. Vn̄ et s̄m cris. hoc etiā eis dn̄s precepit vt per habitū ōnderēt quantū a divitiarū desiderio distabant. Et s̄m theophilū vt videntes eos predicare paupertatē acquiescāt eis apostoli nichil habēt ita aūt expresse, phibuit possessionē tēporalium quia sic oportebat in primitiva ecclesia vt ostenderent omnia gubernari dispensatione divina et ōnderet virtus fidei contra errores hoīz qui cursu syderū vel fortuna credebant agi omnia: et hadhuc competit apostolicis viris apostolorū successorib⁹. Quidā tū sunt q pr̄āti nō paupertati succedere volunt cum tū nō pr̄āti sed paupertati regnū celorū sit promissū. Tres ergo sūt rationes quare hoc precepit. prima ne sint quasi cupidi et ambitiosi. secunda ne sint solliciti quasi pusillanimes. tertia vt mittentes virtutē ostēderet quādo nichil eis deest. Si q̄rit̄ur an alij ad hoc obligantur dicendū q consiliū est nō preceptum. Sz certe nō auderet aliqs vtile et sanū cōsilium repellere in facie eius: quanto magis illud qḋ dedit magni consilij angelus. Et quicunqz huic consilio fiducialiter adhereret nō dubiū quin deus sufficienter sibi provideret. Qn̄ enī missi fuerunt apl̄i ad predicandū sine sacculo et provisione aliqua necessariorū: fuit divinitus eis laute provisum qr nichil eis defuit: qn̄ vero relaxatum fuit illis providere sibi de necessariis in via passi sūt penurias multas postea hoc aūt fecit deus ad dandum fiduciā pauperibus predicatoribus ad exequendū constanter predicandi officiū. Ubi nota pulcrū de duobus religiosis vltra mare ad terram sanctā profectis exem plū. Cum enī vltra mare et redeundo circa mare adhuc inter ignotos essent semp in deo solo spem habebant et nichil de necessariis eis deficiebat. Cū autē pervenissent ad dulce natale soluz dixit vnus inter eos ad alterum. Modo picula evasimus quia iā in t̄ra nr̄a et inter notos sumus. Et cū sic ponerēt spem ī homine inceperunt in necessariis deficere et maiorem passi sunt penuriā q̄ ante ¶ Et quia quodāmodo nudos et expeditos ad predicandum discipulos dn̄s miserat sceritatē precepti in sequēti s̄ma temperavit dī. (Dign⁹ est enī operarius) i. pdicator qui opatur opus dei ad vtilitatē pximi (cibo suo) i. necessariis ad vitā quia in cibo intelligitur etiā vestimentū et domicilium sine quibus decenter non vivit genus humanū. Quasi diceret. Tantum acci

Hieronimus. — Gregorius. — Crisostom⁹. — Hieronim⁹. — Crisostom⁹. — Grego. — Grena. — Crisosto. — Theoph.

pite quātū in victu z vestitu vobis necessariū est. Unde z aplūs replicat. Ordinauit deus his q̄ euangeliū annunciant de euangelio viuere. Et iterū hn̄tes victū et vestitum his cōtenti sumus. Hinc est q̄ dyaconus pcedit a presbitero quasi missus a dn̄o ad p̄dicandū euāgelium cui subdyaconus fert puluinar quo liber sustentat q̄z alij debent predicatorem sustentare. Dignus est eñ operarius mercede sua non solū eterna que debetur in patria ad remuneratione͂ sz etiā tpali que debet in via ad sustentationem .s. conuenienti victu ac vestitu et domicilio hic est duplex honor quo digni sunt qui bn̄ presunt. Nā scd̄m greg. Merces predicatiōis hic inchoat

Gregori.

et in celo pficit q̄z vni nr̄o operi due mercedes debentur vna in via que nos in labore sustēstat alia in patria que nos in resurrectōne remunerat. Ergo q̄ nō operat nec laborat non manducet ne mercedem exigat. Ecce quare precepit eis nichil ferre q̄z omnia debent eis p labore. De iure enim naturali est z diuino ac etiā hūano vt illis qui seruiunt cōmunitati in spiritualib⁹ scz in diuino cultu et doctrina prouideantur a cōmunitate in temporalibus necessaria. Nō ergo prohibuit eis ferre necessaria ad sustentationem huius vite: sed vt demōstraret hec eis deberi ab illis quib⁹ predicarēt nec omnino et simpliciter precepit eis illa: sed magis ad reuocandū eorum affectū ab inordinato amore temporaliū vt nō quererent superflua: sed eis sufficerent necessaria: qui in eis nō defectura dn̄s ordinauit dādo eis ptātem sumēdi ea ab his quibus euangelizabāt et sic carnalia meterent q̄ spiritualia seminabāt. Nec tn̄ inobedientes sunt qui de suo iure cedūt. Vn̄ Aug. Apparet autē hec

Augusti.

nō ita precepisse dn̄m tanq̄ euangelis te viuere aliunde non debeant q̄ eis prebentibus q̄bus annūciant euāgelium. Alioq̄n ɔtra hoc preceptū fecisset aplūs q̄ victū de manuum suarū laboribus transigebat ne cuiq̄ grauis esset sz potestatez dedisse aplis in qua scirent sibi ista deberi. Cum eñ a dn̄o aliq̄d impat nisi fiat inobedientie culpa est. Cū aūt ptās datur licz cuiq̄z nō vti q̄z z tanq̄ de suo iure credere. Hec augu. Et nota scd̄m Criso. q̄

Crisosto.

Matheus z lucas non calciamenta neq̄z baculum portare permittit qd̄ ostēdit pfectissimū esse. Marcus vero iubet baculum assumere z sandalijs calciari qd̄ dictum est permissiue. Unde z illud de duabus tunicis non portandis exponit hiero. non ad litteram sz q̄ vna tunica

Hieroni.

dicatur vestimentum necessariuz scd̄a superfluū ne alio vestiri aliud nobis futuroꝝ timore seruemus. Sed si nō ppter timorem multominus propter ostentatione͂. In quo comprehendunt qui perticas vestiunt z archas implent et qui equos mutatorijs vestimentorum onerāt. Vn̄ aug. Hoc de duabus tunicis intelligendum est ne

Augusti.

quisq̄ eorum preter eam quam esset indutus aliam portandam putaret sollicitus ne opus esset cum ex illa potestate posset accipere. In math. etiā z in marco virga accipitur equiuoce. In matheo enim accipitur methaphorice vt sit sensus neq̄z virgā id est nec minimas res. Uel non innitamini subsidio temporali sicut corpus innititur baculo sustentanti z similibus. In marco autem vbi dicitur nisi virgam tantum accipitur ad litteram p quam tamen intelligitur potestas accipiendi sumptus qua vti potuerunt vel non vti secundum q̄ voluerint. Unde doctores hebreorum in signū doctrine virgā in manu portabant quia apud iudeos consuetum erat p̄uideri eis de victu a populo quem docebant ideo christus voluit q̄ hoc eis pro alia prouisione sufficeret per hoc eñ ostēdebatur q̄ pp̄ls cui predicabāt puidere eis debebat. Igitur non phibet dn̄s necessitatē sed supfluitatem et prohibet euangeliū annunciantibus nimiā curam z sollicitudine͂ de temporalibus ne velint portare vltra necessaria aliud timentes q̄ sibi deficiat. ¶ Item vt sub quāta festinatione ad predicanduz pgere debeāt ostendatur adiūxit (Et nemine͂ per viam salutaueritis. Non simplr̄ salutatione͂ phibuit sz cū mora et ɔfabulatione hanc fieri noluit ne occasione salutationis impedirentur a cursu predicationis quo minus cito salutez predicarēt auditoribus. Uel phibuit ne salutarent .s. ex curiositate sicut quidā faciūt q̄ nō ex studio salutē optādi salutare ɔsueuerūt sz non phibuit hoc fieri ex caritate z ad ɔsulendū ac studio optandi salutē. Ubi ōnditur quanta diligentia et festinatōe p̄dicator verbi diuini dz officiū sibi iniunctū exercere q̄z non dz ab officio hmōi ppter familiaritatē cū aliq̄ retardari. Et iō predicator multū debz plāgere tps quo ꝑtermittit fructū p̄dicatōnis et siliter alij debent plangere tps quo ꝑtermittunt spūalia exercitia ad eorū statū ptinentia. Item omniū eis aperiens domos de necessario cibo fecit eos confidere dicens (In quamcumq̄z autem ciuitatem aut castellū) .i. quecunq̄z loca maiora vel minora (intraueritis interrogate quis in ea dignus sit) id est fidelis et bone fame et nō suspectus ipse vel locus eius ne infamia suscipientis fama z dignitas predicatorum maculetur et eorum predicatio et doctrina deturpetur ac tanq̄ suspecta impediatur. Ubi hiero. Testimonio vicinorum

Hieronim⁹.

et per famā eligendus est hospes: ne eius infamia predicatio ledatur. Ergo multo magis socius eligendus est dignus. Itez hoc dicit vt sciat hospes se magis gratiam accipere q̄ dare (Et in quancūq̄z domū intraueritis) causa hospitandi in eadem (manete) non sine honesta causa inde exeūdo nec curiose et inutiliter discurrendo (donec exeatis) transituri .s. aliubi ad predicandū. Non est tn̄ intelligenduz q̄ per hoc velit excludere causas honestas exeundi vt ad docendum vel aliquid huiusmodi faciendum cuz propter hoc intrauerint ciuitatem vel castellū: sed p hoc vult discursus vagos excludere qui nō debent esse i predicatore: sed magis cessante necessitate exeundi debet vacare cōtemplatiōi vt ibi hauriat qd̄ populo postea effundat. ¶ Item hortat eos ad tpantiam dicens (edētes z bibentes que apud illos sunt) .i. non q̄rentes nec queri facientes extra domum delicata z superflua q̄ apud illos non sunt sz manducate q̄ vobis sponte apponunt z offerunt ab illis q̄uis modica sint z vilia non querentes lautiora vel plura etiam si apud illos sunt talia z certe q̄to paucioribus et vilioribus vtuntur tanto amplius implent qd̄ hic dr̄. Dignū ē vt ibi maneant z ab eis cōsequant terrena quibus offerunt celestia (dignus ē eñ operari⁹ mercede sua) non solum eterna in patria ad remunerationem sz etiā tpali in via ad sustentationez. Item iubet ne de domo ad domū quadam vaga facilitate demigrant et hospitez propter lantiora habenda non mutent quez etiaz ex hoc infamare possent. Vn̄ iubet hoc iō scd̄m Cris. ne leues et vaga-

Crisostom⁹

bundi discursores videantur z gulosi quibus nō sufficit vnius hospitis victus necessarius et ne cōtemnere et iniuriari seu contristari viderentur suscipientez vt ingrati. Duo ergo hic mandantur vnū de electione hospitij aliud de impmutatione electi nec dicit hic quin liceat predicatori aliquādo mutare hospitiū vl̄ cū alijs comedere maxime vt non grauet hospitem suum dū tn̄ ad dignos diuertat et honestos sz prohibuit dn̄s mutationez hospitij ratione triplici vna est vitatio leuitatis que nullo modo debet appatere in p̄dicatore alia suspitio gulositatis quia homines consueuerunt nouos hospites lautius p curare tertia declinatio infamie hospitis quia si dimitteretur videretur indignus. Itē iubet vt cum bn̄dictiōe intrent domuz dicens. (Intrantes aūt in domuz salutateeam) .s. familiā .s. homines habitātes i ea vt sit lata relatio .s. antecedens p continēte et relatiuū pro ɔtento. (dicentes pax huic domui) i. familie vt qui cibū et necessaria recipiunt salutē z pacis beneficiū largiātur. Quia p̄dicator dz habitantib⁹ in domo quaz intrat pacem offerre et optare et non solū optare sz etiā euangeliū xp̄i qd̄ ē

euangeliū vere pacis predicare et eos ad pacē internā et fraternā inducere ac salutē habitantiū bonis verbis et exemplis procurare vt appareat eos legatione fungi pro xpo ihu qui est vera pax et salus oīm. Ob hoc solū vicarijs aplo₊ .s. epis ₚcipuis ecclie spōsis licet in principio misse salutare populum et dicere pax vobis. Pax peccato₊ pax tpis tandē pax eternitatis. Fit ergo introitus cum optatione salutis. salus cum optatione pacis et hec duo sunt optanda hospitibus salus in amotiōe malo₊ pax in adeptione bono₊ salus contra ₚiculum damnationis pax q̄tum ad bonū recōsiliationis. Nūc aūt modū intrandi et salutandi dn̄s dedit vt ex hoc ondēret ad quid venirent pacem .s. facere bella sedare predicatores nō de nugis sȝ de salute aīarū loqui debere (et si fuerit domus illa digna) recipiendi pacem oblatā .s. si fuerit eius familia ad vitam eternā predestinata et ibi fuerit filius pacis .i. amator vel obseruator vel heres pacis ad pacem eternam ordinatus (veniet) et requiescet (super illā pax vestra) a vobis nūciata et eis optata. q̄r oratio vestra et predicatio habebit ibi effectum recipientēsq̄ pacifice vestram doctrinā et sequentur eam q̄ prouocat ad pacem eternā (Si autē non fuerit digna) .i. ad vitam eternam nō ordinata et nullus doctrinā vr̄am receperit et secutus fuerit vos tamē nō eritis sine fructu nec priuati merito vr̄o quia (pax vr̄a) .i. meritū et merces operate pacis (ad vos reuertetur) nam vobis a deo recōpensabitur et q̄uis non habeat q̄tū ad ipos effectū vos tū habetis mercedē inde apud deum a quo pro labore vr̄i opis reddetur vobis pmiū. Et quicūq̄ non receperunt vos hospitio necessaria vobis ministrando: neq̄ audierint sermones vr̄os: vestris monitis obtemperando: exeuntes de domo vel ciuitate illa excutite puluerem pedū vestro₊ in testimoniū illis: sine signū .s. scilicet triplex quia iudei signa querūt et mos fuit iudeorum typicis et figuratiuis vti opibus. Primum vt dicit hiero. in testimoniū laboris sui .s. q̄ ingressi sunt ciuitatem et predicatio ad illos peruenit. (Excutite ergo puluerē) .i. mīnia itineris et laboris q̄ pro illis sustinuistis exponite et erit eis occasio maioris damnationis. Scd̄m signum est q̄a puluis in pedibus signū est laboris. excussio pulueris in inutilitatem significat laboris inutilia enim excuti solēt et abijci. Excutiendo ergo puluerē ostendūt q̄r inaniter laborauerunt et ideo inexcusabiles erunt nec iniuste dānabuntur q̄ salutē sibi oblatā recipere noluerunt. Tertium signū est vt ondēderent se ab eis nichil terrenū querere nec etiā minimū de terrenis opibus accipe vt nec etiā puluerem de terra sua sibi paterentur adherere cum incorrecti fuerint et euangelium spreuerint. Ergo nichil vnq̄ nec etiā necessaria accipiantur ab incorrectis et a ₚtemptoribus euangelij et indignis. Uel (excutite puluerem pedum) .i. leuia peccata que solent ex talibus accidere etiā in hoībus ₚfectis. ¶ Moraliter pedes iubentur excuti in signum excussiōis terreni appetitus vel humane laudis. Prohibent ergo in predicatoribus et prelatis sarcinarū multiplicitas victus curiositas. tēporaliū cupiditas vestiū superfluitas. instabilitas. et malorum cōmunicabilitas. Et ne leuis culpa videat aplōs non recipere subdit (Amen dico vobis tolerabilius erit terre sodomorum et gomorreorū in die iudicij q̄ illi ciuitati) id est habitatoribus illius ciuitatis que spreuit vos et sermones vr̄os. Huius rō est sm̄ hiero. q̄r illis nō fuit ₚdicatū huic autē cum predicatū sit non recepit euangeliū. et sm̄ Raba. q̄r illi solum legem nature transgressi sunt sed isti etiā legē scriptā et dicta ₚphetarū et aplo₊. Nō fit ₚparatio bonorum q̄tum ad peccatū carnale quo sodomite grauius peccabant sed q̄tum ad peccatū inhospitalitatis quo isti magis peccabāt quia de illis dicitur q̄ egeno manū nō porrigebant sed isti tantos post auditā veritatē repellebant et nō est dubiū q̄ grauius peccatū est negare victum seminantibus spūalia quibus tenentur homīes de iure naturali diuino et humano q̄ manū non porrigere egeno simplici spūalia non seminanti. Cui enī multum datum est multū querēt ab eo. Unū Beda. Sodomite et si inhospitales fuerint inter cetera carnis animeq̄ flagitia nulli tamen apud eos tales hospites quales apostoli reperti sunt et loth quidē aspectu et auditu iustus erat non tū ibi aliquid docuisse aut signa fecisse perhibetur. Unde et Remigius. Specialiter tamen sodomorū et gomorreo₊ mentionē facit vt per hoc demonstret q̄r illa peccata sūt deo magis odibilia que fiunt contra naturam pro quib⁹ deletus est mūdus aquis diluuij et quatuor ciuitates submerse et mundus quotidie diuersis malis affligit. Unde sm̄ hiero. videns dn̄s hoc peccatum in carne pene desiit incarnari q̄r naturam quā assumpturus erat corrupant. Summa enim mundicia talem summā immundiciā maxime abhominatur et sustinere non potest. Unde etiam dicit aug. Qui aūt faciendo q̄d malum est etiam mala cōsuetudine se implicant vt ipa consuetudo mali non eos sinat videre q̄r malum est. fiunt defensiones malorū factorum suorum irascuntur cū reprehendūtur intantū vt sodomite quondā dicerent loth reprehendenti nequissimam voluntatem habitare venisti non leges dare. Tanta enim ibi nephande turpitudinis consuetudo erat vt iam nequitia esset iusticia et prohibitor potius reprehenderetur q̄ factor. Hec aug. Quā grauiter autē hoc peccatum deus punierit testatur mare mortuū siue diaboli et vere mortuum q̄r nil viuum recipit et diaboli quia instinctu eius quatuor ciuitates igne sulphureo cōcremate in illud submerse sunt. Unde mare maledictum etiam appellatur semper fumans et tenebrosum de vaporib⁹ quasi sit inferni caminus. Est vltra hiericho non longe positum diuiditq̄ iudeam et arabiam et habet in latitudine septem leucas. Et licet quinq̄ ciuitates fuerint destructe propter hoc peccatum tñ due noīantur tñ quia maiores et famosiores erant in multitudine populi et turpitudine peccati.

Oratio.

Domine iesu xpe q̄ discipulos tuos ad predicandū mittens dedisti eis potestatē curādi ac precepta viuēdi et cōuersandi dirige pedes meos in viam pacis et da michi salutē mētis et corpis et vt habeā in opibus iusticiā in morib⁹ disciplinā et in oībus tuum timorē et amorē mortifica in me oīa vicia meq̄ tuis donis interi⁹ et exterius restaura vt ea q̄ discipulis tuis precepisti pro modulo meo merear imitari et cū ipis eterna gloria de tua mīa munerari. Amen.

De patiētia in aduersis habēda. Ca. lij.

Tquia oēm sollicitudinē discipulorū abiecit et eos signorū ostēsione armauit ac ferreos quosdā opatus est et fecit ab oībus hui⁹ vite negocijs eos eruens et ab omni tēporanea sollicitudie liberās nūc post ₚspera dicit etiā illa que debēt eis cōtingere mala ad ₚeliandū ₚtra mūdū et diabolū eos ₚparans et ad patientiā ₚtra aduersa toleranda instruens. q̄r vt dicit Seneca cuius dolori est remedium patientia. Et hec ₚcipue discipulis erat necessaria. q̄ enī vt dicit Greg locū predicatiōis suscipit mala inferre non debet sed tolerare. vt ex ipa sua mansuetudine iram seuientium mitiget et peccato₊ vulnera ī alijs ipe afflictiōibus vulneratus sanet. Dicit ergo. Ite scȝ ad predicationis officiū (ecce ego) dn̄s et magister vester q̄ vos elegi vos docui ego dn̄s oīpotens qui vos armaui ego cui nemo resistere valet ego inquā qui dominus sū messis (mitto vos) homines electos doctores istructos milites armatos medicos peritos (sicut oues) id est simplices et innocentes per arma vos non defendentes vt lacte doctrine alios nutriatis exemplo mansuete ₚuersationis attrahatis pro eis etiam corpora exponatis (in medio lupo₊) .i. scribarū et phariseorū et alio₊ crudeliū persecuto₊ et detractorū q̄ dicunt lupi ₚpter rapacitatē

Hieronimus. Moraliter. Hieronimus. Rabanus. Beda. Remigius. Hiero. August. Oratio. Matth. Grego.

crudelitatem z dissimilitudine q.d. Sicut masueti inter crudeles ad patiendum itis patiam z innocentia custodite. Non vos defendatis qr oues estis seuiant illi qui lupi sunt. ¶ Mirabilis venator est dns qui per agnos siue oues capit et deuincit lupos per patia vincit potentia Et bn dicit (in medio lupoz) vt patia sit qsi centrum ad oem iniuriam circundantem. Jte (in medio) p comune z oim conuersionem ac ppter ouiu vnitate in fide et luporum plalitate in erroribus. Et hec vnitas maxime facit

Ambrosi

vincere qr vt dicit amb. omis pugna vnanimiter aggressa parit victoriaz. Dicit aut (Ecce ego mitto vos) vt du mittentis prna consideratur pliculi magnitudo no timeatur. Un criso. Que igit hoz erat consolatio. Mittentis

Crisosto

virtus. Jdoqz hoc ante omnia posuit dicens ecce ego mitto vos. Sufficit hoc ad cofitendu z nullu formidanduz superuenientiu vides autoritate vides ptatem vides virturem inexpugnabile. Hec criso. Mittit dns discipulos sicut oues inter lupos sz heu hodie multi prelati sunt inter suos sicut lupi inter oues (Estote ergo prudentes sicut serpentes) ptra scribaz astutia z fallacia .s. ad intelligendas et cauendas fraudes et insidias (z simplices sicut columbe) contra tyrannoz crudelitatez z malicia .s. ad sustinendas et ignoscendas lesiones et iniurias. Prudentia est necessaria in precauendis malis simplicitas in faciendis bonis q.d. Sicut serpentes residuum corporis pro capitis plculo exponunt et caput in quo vita est toto corpore occultando custodiunt et letale vulnus excludunt ita et vos totius corporis periculo caput vestru .i. me ac fidem et anima integere et incorrupte seruate et custodire et sicut columbe sine felle et amaritudine malicie sunt et nulli malu faciunt ita z vos innocentiaz custodiendo malum inferre vel referre alijs nolite vt per prudentiam malum deuiteris et per simplicitatez nulli malu faciatis Potest etiam prudentia serpentis considerari in tribus veterem enim pelle ad artu forame deponit z cum sit frigide nature solem diligit. Pellis depositio pertinet ad incipientes qui debet deponere scdm pristina puersationem vetere hoiem cuz actibus suis. Corpis expositio p capite ad pficientes pertinet q p mente defendeda que est caput hois totum hominem morti tradunt. Solis dilectio pertinet ad perfectos qui insistut diuine ptemplationi qua z illuminant z inflant sic eni serpes ppter duo diligit solem ppter calore quo natura figuratur z ppter luce q illuminant qr cu senescit amittit visuz sz ad radios solis directe oculos opponens recipit eu. Jn his tribus nos dns voluit assimilari prudentie serpentis sed non in venenata complexione non in lingue ptitione non in amfractuosa deambulatione. Simplicitas similr columbina dz esse in tribus scz cognitois in iudicando hz enim blandos oculos z dulcez aspectum affectiois in diligendo figitur eni in amore ad genus sui vne frequetat osculum intentionis in operando residet eni sup fluenta aqz

Remigi.

vt accipitris insidias caueat per vmbra. Et scdz remi bn adiungit prudentie simplicitate qr simplicitas absqz prudentia facile decipi pot et potentia periculosa est ad decipiendum nisi simpliciter temperetur. Unde ptz q astu

Gregori

cia vulpina vituperabilis est z silr ruditas bouina sz medium est tenendum z medio mo est incededuz. Un z grego. Utraqz necessario in amonitione coiunxit vt simplicitatem columbe astutie serpetis instrueret et rursus ser

Crisosto

pentis astutiam columbe simplicitas obtparet. Unde z Cris. Estote ergo prudentes sicut serpetes ad intelligedas fraudes estote simplices sicut columbe ad ignoscendas iniurias. Nolo vos esse sp quasi columbas ne ppter simplicitatem nimia p seductionez in laqueu incurratis Nolo vos ee sp sicut serpetes ne ex corde ptra aliquem venena fundatis sz scdm tps z psonas mutetis mores Et vt breuiter dica estote prudentes sicut serpentes vt omne malu intelligatis z caueatis estote simplices vt columbe vt no faciatis vllu malu qr intelligere malum laudabile est facere aut vituperabile. Nec q intelligit malum ille facit malu sz qui facit malum Hec cris. ¶ Et subiungit exponendo quos lupos dixerit (Cauete aut ab hoibus) .i. lupis deterioribus .i. ab hoim psuasionibus q querunt fraudulenter vos decipe z violenter puertere. Ubi se exponendo dns declarat q lupos non bruta sz homies dixe-

Crisostom^9.

rit. Un cris. ita dixit. Attendite vobis ab hoibus quasi a quibusdaz pessimus malis z sup oia malis ondere voles qr pre oibus malis ho est pessimu malum. Nam si bestie eum compare volueris peiore invenies eu. Bestia eni q uis crudelis sit qr irronalis est declinabil ab homine crudelitas eius. Homo aut crudelis cu sit irratonalis no facile euadet crudelitas eius. Sic copaueris hoiem serpeti peiore invenies eu qm serpens z si malicia hz tn z hominis habet timore. Jdo si quide potuerit mordet si aut no potuerit fugit. Homo aut malicia hz serpentis z timorem non hz sicut serpes. Jdo qdiu no hz tps lat sicut serpens si aut tps invenerit irruit sicut bestia. Adhuc aute ois bestia si qdez irritata fuerit seuit si aut irritata non fuerit in silentio transit ho aute non irritatus insanit a quibus no fuerit irritatus. Et vt breuiter dica vnaqueqz bestia vnum z pprium malum hz ho aut oia mala hz in se. Deniqz ho malus peior est q ipse dyabolus. Dyabolus eni si viderit hominem iustu non est ausus ad eum accedere ho aut malus qius hoiem sctm viderit non solum illum non timet sz adhuc magis ptenit non eni dyabolus prestat hoi virtute sz ho dyabolo Arma ergo dyaboli ho est malus. Sicut eni ho sine armis non pot aliquid facere z hostem sic et dyabolus sine hoie no valet z sanctos. Et iterum. Virtus dyaboli hoies mali sunt nec eni pot aliqd malum seminare in mundo nisi p suos ministros qr in sanctis non invenit locu hec criso. Unde z aug. Si chri

Augustinus

stianus es ipse mundus inimicus est absqz priuatis inimicicijs. Non enim est nobis colluctatio aduersus carnem et sanguinem sed aduersus principes et potestates z spualia nequicie .i. aduersus dyabolum z angelos eius qr et q patimur homies importunos ille instigat ille inflammat ille tanq vasa sua mouet Attedamus ergo duos hostes que videmus z que no videmus hoiem videmus dyaboli no videmus hoiem diligamus dyabolu caueamus p hoie oremus cotra dyabolum oremus hec aug. Un etia legitur in vita sancti colibani q cu ipse per opaca saltus inter densa ambularet z libru hueris feres de scripturis sacris secum disputaret subito cogitatio in mentez ruit quid eligeret melius in hoiz iniurias incidere an ferarum seuicia sustinere. Cumqz vrgeret cogitationem illata seueritas crebro frontez signo crucis armas atqz orans inter se ait melius esse ferocitatem bestiarum absqz alieno peccato q hominu rabiem sustinere cu dano aiar. Un interrogatus qdaz a phis quare horribilis ho grauior t esset q qlibet pondus taliter eis respodisse fertur ho inquit horribilis pondus e solius animi alia vero pondera anie z corpis sunt. Un Seneca. Quid est hoi inimicissimu Alter ho (Cauete igit ab hominibus) vos maliciose z insidiose ad peccatu trahere nitentibus ne vos decipiat ne vos seducant ne vos blandicijs et psuasionibus ne vos minis et flagellis a veritate deuiare faciant (Tradent enim vos) primum (in cosilijs) .i. in locis priuatis vbi conuenientes consiliantur quasi ratoabiliter operentur vos ibide conueniedo vel phibedo ne predicetis in nomie meo z deum de incorrectos (flagellabut vos in synagogis suis) .i. in publicis conuentibus et congregationibus vbi conueniunt sub specie cuiusdaz iusticie et sanctitatis z tande ad magistratus .i. principes synagoge scz pontifices (et ad reges) .i. ad maiores principes (z presides) .i. principes maiores .s. romanoru (ducemini) scz violenter non masuete vt s. pdemnemi ad mortem qd no licebat iudeis qr erat subditi romanis (ppter me) .i. confessione nois mei ecce optimus titulus et honestissima causa patiendi qr vt dicit Beda. Felix iniu-

Beda

Crisostom9. ria cui deus est causa. Unde et cris. Non est parua cõsolatio ẽ propter xpm pati quã nõ vt pniciosi ⁊ nociui hoc patiebantur Et hoc (in testimoniũ illis) s. iudeis de eorum puersitate (et gentibus) de earũ correctione illis ad accusationẽ et gentibus ad cõpunctionẽ ⁊ correctionẽ (i testimoniũ) quippe saluationis electorum et (in testimoniũ) dãnationis reproborum. qr contra illos ⁊ pro istis feretis testimonium. *Crisostom9.* Unde criso. Ante reges ⁊ presides stabitis in testimoniuz illis et gentib9 et dñi apli accusantur dum respõdent i quibusq3 pretoriis xpi veritas pdicet. iudeorum perfidia demonstretur et gẽtibus ad salutẽ credentibus mysteriuz reueletur. Et iterũ. Mors quippe iustorum bonis in adiutorium est malis in testimoniũ vt inde peruersi sine excusatione pereant vnde electi exemplũ capiunt vt viuãt. hec criso. Futuris ergo aduersis vt preuisa minus ledant a dño predictis qr tot terroribus auditis discipuli turbari poterant subiungit contra terrores consolationẽ dicens (Cum aũt) inducent et (tradent vos) ad iudices adducendo oppositiões cõtra vos machinãdo vt me negetis (nolite cogitare) ⁊ solliciti esse vos pre sollicitudine anxiando qualiter aut (quõ) i. de mõ pferendi quo ad formã (aut qd) i. de mõ inueniendi quo ad materiã (rñdeatis) interrogãtibus vel (loquamini) discere volentibus. (dabitur enĩ vobis) s. a patre luminũ (in illa hora) s. ad respõdendũ oportuna (qd loquamini) i. sapiam in mente et eloquentiã in ore. Non cõfidatis de sciẽcia vr̃a ⁊ eloquẽtia sed de diuina pudentia qr spũssanctus docebit vos. tunc sine premeditatiõe vr̃a qd loqui oporteat (Nõ enĩ vos estis qui loquimini) i. nõ ex solo ingenio vr̃o procedũt verba vr̃a sed ex spũsscti gr̃a (spũs enĩ pr̃is vestri est qui loquit in vobis) vt i organis qr sicut organa emittũt modulationẽ ad motũ tãgentis sic bonũ qd predicator loquit ad voluntatẽ patris inspirãtis. Per hoc aũt vt dicit *Crisostom9.* Cris. ad pphetarũ eos dignitatẽ reduxit q sez dei spũ sunt *Gregorius.* locuti. Unde grego. Ac si mẽbris suis infirmantibus dicat. Nolite pertimescere vos ad certamen acceditis sed ego prelabor. vos verba editis sz ego sum q loquor. Hic paulus ait. An experimentũ q̃ritis eius q in me loquit xps. Securi ergo ibant quocũq3 ducebãtur. Securus enĩ ad preliũ vadit q talibus armis ⁊ sub tali principe pugnat *Crisostom9.* securus ad cõsiliũ pergit q tali plocutore cũm suã defendit. Unde cris. Cum aũt tradẽt vos nolite solliciti esse quõ aut qd loquamini mea est enĩ causa. Jõ vos mihi tñmõ personas prestate et ego vobis sensuz. Nã sollicitũ eẽ añ auditũ nõ est preparatio rei: sed desperatio de deo Sint te ergo vt i causa sua deus loq̃tur pro vob qui sciãz iterrogantis agnoscit. Non enĩ est impossibile vt rex qui milites suos mittit ad belluz prestet illis arma aduersus hostem Quid ergo sollicitus est qd loquatur in sua sapiẽtia *Hieronim9.* sperat q est prima causa ruine. Maxĩ. persecutionib9 virtus dei nõ reqritur nisi precesserit fides. Unde ⁊ hiero. Cũ ergo ppter xpm ducimur ad iudices voluntatẽ tm̃ nr̃am pro xpo debemus offerre. Ceterum ipse xps q in nobis habitat loquitur pro se ⁊ spũ sancti in respondẽdo gratia ministrabitur hec hiero. Per hoc tñ nõ intendit excludere meditationez respondendi et viã prouidendi de respõsione si tps et scie facultas assit: sz promittitur securitas si illa deficiant. ¶ Qd frequenter contingebat in primitiua ecclia: quia tunc sepe fideles illitterati et simplices subito trahebantur ad iudices et deus puidit illis. Unde nõ debent ppter hoc cõturbari si ista deficiãt. qr hoibus de deo cõfidentibus spũssanctus non deficit in necessitate cuiz nõ pñt aliter occurrere et itez q̃ in tali casu sufficit ad salutem confiteri constanter in generali fidez qd põt facere quilibet xpianus quãtumcũq3 simplex. Et patz ex p̃dictis q nõ loq̃tur hic de verbis predicatoris. Qz enĩ p̃dicator verbi diuini precogitare q̃liter debeat verbũ dei pponere aliter temptaret deũ si negligeret de hoc cogitare dñ tamẽ de h tps oportunũ possit hr̃e. Hic aũt phibet dñs prouisionẽ in dicendis ornatuz et nimiã sollicitudinem permultũ tẽporis. Facile est enim veritatẽ dicere q sine ornatu persuadet vt recipiat vbiq3. ¶ Et ne in auxilio amicorũ confidant subiungit grauiorẽ persecutionẽ q est ab amicis quia scdm greg. *Grego.* Plus in nobis ea tormenta seuiunt que ab illis patimur de quib9 presumebamus qr cũ dãno corporis mala nos cruciant amisse caritatis. Unde ait (tradet aũt frater fratrẽ pater filiũ ⁊ filii parentes in mortẽ) s. infidelis fidelẽ. quia vt ait hiero. *Hiero.* Non est inter eos vllus fidus affectus quorum diuersa fides est. Unde *Crisosto.* crisostom9 Nemo speret in patronis nemo i amicis aut parẽtibus cũ etiã frater fratrẽ tradat in mortẽ pater filium et filius patrem. Uide q̃le tunc icẽdiuz persecutõis ardebit vt nec sibiipsi parcat natura. Quo autez tunc patronorum aut amicorum fidez integrã queras cuz videris amiciciã fraternitatis ⁊ paternitatis esse extinctã. Si enĩ amicitia in ipsa natura deficiet quõ inuenietur extra naturam hec cris. (Et eritis odio oibus hoibus) hũana sapiẽtibus s. amatoribus mundi q inimici sunt dei. homo enĩ hic magis dicit vicium q̃ naturã qr multũ repugnat amor dei et mundi distant enim plus q̃ celum ⁊ terra q.d. Eritis odio nõ solum inimicis sed etiam amicis non solum extraneis sed etiã ppinquis. s. parẽtibus et fratrib9 Sequentes enĩ xpm frequẽter sunt odiosi aliis etiã carnalib9 fratribus. Et subditur (ppter nomen meũ) qd addit ppter consolationẽ eorum qr delectabile est propter amorẽ nois dñi esse odiosum. qr enĩ habeantur odio propter nomen xpi cã est sufficiens patiẽter persecutiones sustinendi et ad hoc magnum sequit premiũ qr nõ martirẽ facit pena sed cã. Et ne in tribulatiõibus deficiant consolatur eos subiungẽs (Qui aũt pseuerauerit vsq3 in finẽ) s in gratia permanẽdo nõ finaliter succũbendo vel scdm Remigium *Remig9* qui pcepta fidei nõ deseruerit ⁊ in psecutiõibus non defecerit (hic saluus erit) qr finis non pugna coronat. non enĩ cepisse sed pfecisse virtutis est. In quo nõ modicã dat cõsolationẽ inter psecutiões ⁊ in tolerantia tribulationũ qr non inchoãtibus sed perseuerãtibus confert premiũ. Non enĩ coronabit nisi q legitime certauerit. Hoc significatur in signo thau q est vltima littera quo omnes saluãdi signant. Dicit enĩ hic in signum discretionis singularitatis et paucitatis Unde cris. *Crisosto.* Quia incipere multorum est finire paucorum semp in principio delectatio est in fine probatio. Cura bone fidei est exitus bonus qr nõ incipere aliquod bonũ gloriosum est sed finire. Quapropter deuz sit eternũ est sicut de9 etern9 est. Cũ ergo cõuersus fueris ad deuz ⁊ ceperis deo seruire ⁊ opera iusticie facere nec aliqũ acta tua pterita recorderis sed finẽ tuũ cogita qr preteritorum operũ bonorum consideratio negligentiã vel iactantiã operatur cõsideratio aũt finis timorem. Unde ⁊ ber. *Ber.* Perseuerãtia est vigor virium cõsummatio virtutũ nutrix ad meritum mediatrix ad premium soror patientie constantie filia amica pacis amicitiarum nodus vnanimitatis vinculum sanctitatis propugnaculũ. Tolle perseuerantiã nec obsequium habebit mercedẽ nec beneficium grãm nec fortitudo laudẽ. Deniq3 nõ q inceperit sz qui perseuerauerit saluus erit hec bern. Et nota q duplex est perseuerantia vna est continuatio in bonis operibus hec nõ est in pcepto. alia perseuerantia volũtatis in proposito bñ agendi ⁊ hec est in precepto. Et qr apostoli adhuc erãt infirmi nõdum virtute ex alto induti docet eos tanq̃ teneros fugere vt pluribus possint pdesse di. (Cũ aũt psequẽtur vos in ciuitate vna fugite in aliã) vt amplius diuulget nomẽ vestrũ et vr̃a pdicatio audiatur et vt vestre ifirmitati puideat ⁊ hostibus parcatur. Unde *Crisosto.* cris. Sciens in temptatiõibus ifirmitatem humane nature si qs vos inquit psecutus fuerit in ciuitate ista fugite in alteram Non enĩ cõtemno timidos nec eligo tantum fortes qr nõ virtutẽ hoim deus cõsiderat sz volũtatẽ. Nam ille q fugit ⁊ si virtute quidem dissimilis est voluntate tñ equalis est. Nã sicut iste iõ passus est, ne se magis videat amare q̃ deum ita ⁊ ille ideo fugit ne victus

in doloribus thesaurum explanitatis amittat. Hoc autez
mandat non vt qui steterit peccet. sz vt q fugerit nō pec
cet. Infirmitati humane consulit non fidei promptioris
virtutē excludit. Dicimus aūt ad ꝯsolationē fugientiuz
xpianorum qm̄ stare quidē fortis fidei est magne autem
Remigi. humilitatis fugere. Hec criso. Vn̄ et remi. Sicut prece-
ptum perseuerādi in persecutionibus specialiter ad apo
stolos pertinet et ad eorum successores viros fortes sic li
centia fugiendi satis cōuenit infirmis in fide cuilibet cō
descendit pius magister ne si se vltro ad martiriū obtu-
lissent fortassis positi in tormentis negarent leuius eniz
erat fugere q̄z negare. Sed quāuis fugiendo perfecte fi-
dei constantiam in se non ostenderent tamen magis me
riti erant qm̄ omnia pro xpo parati erāt deserere fugien
do. Nisi autem illis licentiam fugiendi dedisset dicerent
eos aliqui alienos esse a gloria regni celestis hec remig.
Vbi sciendum q̄ persecutio aliqn̄ est ꝑsonalis vt qn̄ quis
querit ad mortē nō q2 fidelis pricipaliter sz ꝓpter odium
ꝑsone determinate z tunc est sꝫ fugiendū sicut paulus q̄
rebatur ad mortē in damasco qđ patet ex hoc q2 alij fide
les permittebantur ibi pacifice hitare sz q̄rebāt solū pau
lum interficere iō dimissus a fratribus ꝑ murū fugit per
secutionē personalē nō timēdo ꝑsecutionez sz potius de
cliuādo vt multis ꝓdesset. Itaqꝫ nō est imꝑfectōis fuge
re scđm dictamē recte rōis ad tps salubrius vt saluet fu-
giens ad maiores fructus. Aliqn̄ aūt nō solū est persecu
tio persone sz etiā fidei z iusticie z tūc si hō percipiat pro
babiliter q̄ ex fuga sua sequatur derisio fidei z depressio
iusticie fuga est mala z peccatum mortale. Si autez non
apparet hoc ꝓbabiliter sz magis contrariū vtpote q2 ex
fuga tali pōt alibi fieri vtilitas ecclesie ex mansione aūt
non haberetur nisi occisio ministroꝝ ecclesie et conculcatō
articuloꝝ fidei ab obstinatis infidelibus tunc est fugien
dum et alibi proficiendum qui enim non pōt in vno loco
Augusti. proficere debet ad aliuz transire Unde aug. Faciāt ergo
serui xpi quod precepit vel ꝑmisit sicut ipse fugit in egi-
ptum. Fugiant oino de ciuitate in ciuitatem qn̄ eorum
quisqꝫ spāliter a persecutoribus q̄ritur vt ab alijs qui nō
ita queruntur nō deserat ecclesia sz prebeāt cibaria conser
uis quos aliter viuere non posse nouerint. Cuz aūt oīm
id est episcoporum clericoꝝ z laicorum est commune pe
riculū hi qui alijs indigent non deserantur ab alijs q̄bus
indigent. Aut igit̄ ad loca munita oēs trāseant aut q̄ ha
bent necessitatem remanēdi nō relinquant ab eis ꝑ quos
illoꝝ ecclesiastica supplēda est necessitas vt vel pariter
viuant vel pariter sufferant quod eos paterfamilias vo
let pati hec augustinus ¶ Sed ne dicerent iussisti ne ad gen
tes iremus qđ ergo faciemus si oēs ciuitates iudee cir-
cuiuimus z nos abiecerint. Hoc preuenit hunc timorē
remouendo dicens (Amē dico vobis nō cōsummabitis
ciuitates isrl') predicādo scꝫ vsqꝫ aduentū vel fidē xpi (do
nec veniat filius hominis) resurgendo sꝫ a mortuis q2 de
nunciato aduentu xpi ab aplīs ꝑ ciuitates iudee imme-
diate passus est xps et a mortuis resurgens apparuit di-
Raba scipulis. Unde Rabanus. Predicit q̄ non ante predica
tionibus suis ad fidez ꝑducerent ciuitates israel q̄ resur
rectio domini fuerit perpetrata et toto orbe terrarū pre
dicandi euangelium ptās cōcessa. Vel si intelligat̄ de ad
uentu xpi ad iudicium tunc intelligēda est consummatō
predicationis aploꝝ ꝑ totū orbē q̄ztum ad cōuersionis
effectū q2 vbiqꝫ dispersi sunt filij israel scđꝫ predestinatio
nem. Licet em̄ predicatio aploꝝ discurrerit ꝑ totū orbē
tpē ipsoꝝ q2 in omnem terrā exiuit sonus eoꝝ tamē effe
ctus conuersionis fideliū q̄ztum ad eos q̄ generaliter cō
uertendi sunt ad fidem habebit plenarie effectum circa
mundi finem. Vn̄ dicit (Amen dico vobis non consum
mabitis) i. complebitis (ciuitates israel) fugiēdo vl' fidē
predicando z ad fidez cōuertēdo (donec veniat filius ho
minis) scꝫ ad resurrectionē generalez in gloria patris nō
em̄ cōuertentur cōmuniter filij israel donec ꝓpe finē mū

di Vn̄ cris. Et quasi dicentibus eis q̄zdiu possumus fu-	Crisostom⁹.
gere grauior est enim fuga lōga q̄z velox mors consolās
eos propterea dn̄s ait. Non consummabitis ciuitates
israel donec veniat filius hois. Si de apostolis hoc tm̄
intelligit̄ dictū non ꝓcedit intellectus em̄ multo ante de
functi sunt apostoli q̄z xps adueniat. Sed omnia que ad
aplos loquitur etiam ad illos loqui videtur q̄ postmodū
per illos fuerant eruditi vsqꝫ ad exitū mundi Ipsi em̄
duodecim erant capita totius christianitatis future. Et
quemadmodum qđ in os mitteris ꝑ tota corporis membra
dispargitur sic z aplis qđ dicebat̄ ad totam plenitudinē
xpiani corporis ꝑtinebat. Sciebat enim dn̄s quia noticia
eius tot occupatura fuerat ciuitates ita vt pene omnes
totius orbis terre ciuitates israhelitice dicerentur. Hec
Cris. ¶ Deinde post ostensam magnitudinez tribulatio-
nis imminētis. Hortatur discipulos ad eius tolerantiaz
et consolatur eos suo exemplo z ꝓcedit a minori sic Si
in magistro in dn̄o impr̄ familias blasphemias intece-
runt z iniurias multas sine cā fecerunt et ipse patienter
et intrepide sustinuit multo plus fiet in ipsis qui sunt vt
discipuli serui z famuli z ipsi silr̄ debent patienter susti-
nere. Unde dicit (Non est discipulus sup mgr̄m neqꝫ ser
uus sup dn̄m suū) intelligendum est donec et q̄zdiu fue-
rit discipulus et seruus nō ē inqꝫ sup mgr̄m et dn̄m scđm
honorem naturā vl' (nō ē discipulus) i. nō dꝫ eē (supra ma
gistrū nec seruus) dꝫ velle (supra dn̄m suū) ꝯtrarium et q̄si
potentiora mgrō z dn̄o suo opando. q. d. Nō dedignemī
tolerare vos serui z discipuli qđ ego tolero vel tolerabo
dn̄s z magister q2 dn̄s sum faciēs qđ volo z magister do
cens quod vtile scio. Mea exempla vos doceant adtene
respicite quid in me fieri videris hoc in vobis ne formi-
detis. Qui me offendere z persequi non timēt vos q̄z of
fendere et ꝑsequi non timebūt vn̄ cris. Nūc incipit eos	Crisostom⁹.
consolari in passionibus eoꝝ futuris suo exemplo Natu
ralis est res si pro deo iniuriam patimur ab aliq̄bus indi
gnis irascimur z dolem⁹. Si vero audierimus aliquam
p̄clarā personā que silr̄ passa est refrigeramus z infla-
tio indignationis nr̄e laxat̄. Dicimus em̄ si vir ille q̄ clari
or est q̄z ego passus est talia plane ego iniurie mee nō de
beo sentire dolorem. Quanto magis consolabuntur di-
scipuli in passionibus suis cum discipuli essent et seruire
cordantes xpm dominum et magistruz talia aut maiora
perpessum. Hec cris. Et iō debent dn̄m nō solum patien
ter sz etiā gaudenter sequi q2 vt dicit seneca malus miles
est q̄ imperatorē gemens sequit̄ Et subiungit (Sufficit
discipulo) i. sufficere dꝫ (vt sit sicut mgr̄ eius et seruo vt
sit sicut dn̄s eius) iniurias suscipiens z vindictā non que
rens mala recipiens z bn̄ficia ꝯferens vel sufficere debꝫ
ei si non plus ꝯculcetur z cōtemnat̄. Perfectus aūt erit
si sit sicut mgr̄ z dn̄s eius ipm in suis imitando operibus
q2 ꝑfectio est assimilatio mgr̄i. Vn̄ de beda. Si mgr̄ non	Beda
suas vult vindicare iniurias qui deus est sz ipsos mauult
insecutores patiendo reddere mitiores eandem necesse
est discipuli qui puri hoīes sunt vt ad regulā ꝑfectiōis se
quantur. Hec Beda. Hoc aūt dictuz domini in proposi
to est verū vbi de se loquitur qui est mgr̄ z dn̄s immo ꝑ
oim̄ se em̄ dicit mgr̄m z dn̄m aplos autē z eorum imita
tores vsqꝫ ad finem seculi dicit discipulū z seruū. Huius
magistri et dn̄i imitatio est humana perfectio. Vn̄ aug⁹.	Augustinus
Summa xpiane religionis est imitari quem colis. Non
aūt dicit hoc dn̄s de alio sicut mgr̄ indoctus fuerit non
sufficit discipulo ignorantia mgr̄i z si dn̄s miser fuerit nō
sufficit seruo miseria domini. Vel scđm Criso. non scđm	Crisostom⁹.
ea q̄ raro ꝯtingunt sed ab amplioribus z ab his que sunt
in pluribus suscipit hunc sermonez ¶ Et addit (Si p̄rem
familias) i. me qui paternā gero sollicitudinez p̄ris hn̄s
autoritatez (beelzebub vocauerūt) i. me operari in beel
zebub dixerunt (q̄ztomagis domesticos eius) i. vos in h̄
etiaz diffamabūt. Q2 em̄ apl'i facerēt miracula virtute de
monis sepe dixerūt iudei et gētiles vt pꝫ multipliciter ex

apl'orum legendis. Non ergo boni contristari debent si forte ab aliquibus prauis hominibus sine culpa detrahatur eis: quia ad consolationem nostram sua dominus opprobria adducere dignatus est dicens (Si patremfamilias beelzebub vocauerunt quanto magis domesticos eius) Sunt enim plurimi qui vitam bonorum fortasse amplius laudant quam debent. et ideo ne eis elatio de laude surrepat permittit omnipotens deus malos in obtrectatione prorumpere vt si qua culpa ab ore laudantium in corde bonorum nascitur per obtrectationem malorum ad penitentiam reuocentur. Sed inter verba laudantium et vituperantium ad mentem semper recurrere debemus et si in ea non inuenitur bonum quod de nobis dicitur magna tristicia in nobis generari debet. et si in ea non inuenitur malum quod de nobis dicitur in magnam leticiam resilire debemus. vnde

Gregorius.

Greg. In omne quod de nobis dicitur semper taciti ad mentem recurrere debemus interiorem testem et iudicem querere. Quid enim prodest si omnes laudent cum consciencia accuset. Aut quid poterit obesse si omnes nobis derogent et sola nos consciencia defendat. Vnde catho. Cum te quis laudat iudex tuus esse memento. Plus aliis de te quam tu tibi credere noli. Sed vt dicit

Gregorius.

Greg. qui non amat gloriam non sentit contumeliam. Et de virtutibus aliis et viciis similiter iudicabis. Valde autem periculosum est hominem in presentia sua laudari quia oporteret eum valde fortem in deo esse qui non eleuaretur intus in corde vt etiam consuluit. Oratius. qualem commendes aspice ne mox incutient tibi aliena peccata pudorem. Igitur loco glorie id amplectimur si domino nostro in passionum conditionibus adequamur. Quia enim in igne tribulationis peccata purgantur ideo sicut tunc caput ecclesie christum fluctibus passionum deus exposuit sic et corpus eius scilicet ecclesiam suam vsque in finem seculi ad probationem et purgationem tribulari permittit. Aspera enim et dumis ac sentibus plena et horrida est virtutis via. Sic patriarche sic prophete sic apostoli sic martyres sic confessores sic virgines et quotquot placuerunt deo. per multas tribulationes transiere fideles. sic etiam omnia christi membra vsque ad diem iudicii pertransibunt. Vnde

Augustinus

Aug. Nullus seruus christi sine tribulatione est Si putas non habere persecutione nondum cepisti esse christianus. Et subiungit dominus concludendo (ne ergo) domestici et imitatores mei (timueritis eos) scilicet persecutores homines fragiles et peccatores nec eorum blasphemias vel seuicias obmittendo veritatem fidei propter persecutionis timorem sed ferte pacienter iniurias propter dei amorem. Ad tolerandum igitur pacienter aduersa multum iuuat si quis christum pro se passum cogitat. Vnde

Augustinus

aug. Noli esse pusillanimis. si enim pleno corde intuitus fueris quid pro te christus passus fuerit nec tu pusillanimitate deficies sed magnanimiter et tu quicquid aduersi acciderit tolerabis insuper et gaudebis quia inuentus es in aliqua similitudine passionum regis tui. Et iterum. Si ille qui verissime dixerat. Ecce venit princeps mundi huius et in me nichil inueniet dictus est peccator iniquus beelzebub insanus. tu dedignaris ferre audire pro meritis tuis quod dominus audiuit nullis meritis suis. Ille venit vt preberet tibi exemplum qua si gratis hoc fecerit si tu non proficis. Quare enim ille audiuit nisi cum audires tu non deficeres. Ecce tu audis et deficis. Frustra ergo ille audiuit non enim propter se sed propter te audiuit Ideo enim prior ille sustinuit vt nos sustinere disceremus. et si ille qui non habebat quod sibi obijciebatur quanto magis nos qui et si non habemus peccatum quod nobis obiicit inimicus habemus tamen alterum quod digne in nobis flagellatur. Nescio quis furem te dicit et non es fur audis obprobrium non tamen sic non es fur vt non sit aliquid quod deo displiceat. Et iterum. Vnusquisque considerans consciam suam si mundi amator est mutetur fiat amator christi ne sit antichristus. Si quis ei dixerit quod antichristus sit irascitur iniuriam sibi factam putat: Dicit ei christus. Patiens esto. Si falsum audisti gaude mecum quia et ego ab antichristis falsa audio. Si autem verum audisti conueni conscientiam tuam et si audire times esse plus time Hec aug. Vnde et

Grego.

greg. Tunc illata conuicia bene toleramus cum in secreto mentis ad mala perpetrata recurrimus. Leue quippe videbitur quod iniuria percutimur dum in actione nostra conspicimus quod peius est quod meremur. hec greg. Deinde dominus hortatur discipulos ad tolerantiam ex consideratione diuini iudicii in quo omnia manifestabuntur. quia bona et mala omnium erunt omnibus manifesta. tale enim erit iudicium quod omnibus videbitur iustum quod non posset esse nisi merita et demerita viderentur ab omnibus manifeste. vnde dicit (Nichil enim est opertum) in presenti tempore quantum ad operata que occultantur ex industria (quod non reueletur) in iudicio futuro (et nichil est occultum) nunc quantum ad cogitata que occultantur ex propria natura (quod) tunc (non sciatur) quia non solum opera sed etiam cordis secreta que soli deo sunt nota tunc erunt nobis manifesta. quod d. secundum hiero.

Hiero.

Nolite timere persequentium seuiciam et blasphemantium rabiem neque emulemini simulatores quia veniet dies iudicii in quo et vestra virtus et eorum nequicia omnibus demonstrabitur et cuilibet secundum opera sua tam interiora quam exteriora reddetur quia tunc patientia martyrum premiabitur et nequicia persecutorum punietur. Nolite ergo euangelium erubescere sed tota intentione verbo operam date fixa mente retinentes illum extreme retributionis diem quo illuminabit deus abscondita tenebrarum et manifestabit cogitationes cordium tunc enim erit vobis a deo laus et aduersariis veritatis pena manet eterna. Consideratio huius manifestationis debet dare magnam audaciam in veritatis predicatione et predicatores monere ad predicandum veritatem secure. Propter quod subdit (Quod dico vobis) id est modo existentibus (in tenebris) scilicet timoris id est dum adhuc in timore carnali estis (dicite) id est predicate (in lumine) id est in fiducia securitatis quod et fecerunt accepto spiritu sancto (et quod in aure auditis) id est solo auditu percipitis (predicare) opere complendo existentes (super tecta) corpora vestra que sunt animarum domicilia. Vel (quod dico vobis in tenebris dicite in lumine) id est quod auditis in mysterio enigmate predicate apertius et manifeste (et quod in aure auditis predicate super tecta) id est quod vos erudiui in paruulo iudee loco audacter dicite in toto mundo vel (quod dico vobis in tenebris) id est in locis priuatis (dicite in lumine) id est in locis publicis et coram omnibus quia apostoli postea in palam populo predicauerunt ea que sursum a christo didicerunt (et quod in aure auditis) id est in secreto soli: predicate super tecta: id est publice coram omnibus nulli abscondentes verbum quasi quis stet super tectum et clamet in publicum. Et loquitur secundum modum in palestina vbi domus non habent tecta cacuminata sed plana et ibi solebant sermones fieri ad populum inferius in terra positum Considera hic quia discipuli domini exponuntur persecutionibus. nos autem in pace pigritamus. propter quod venia digni non sumus. vnde

Crisosto.

Cris. Quo vtique erimus digni in pace mollitie et pigritantes. Nullo denique bellante occidimur nullo persequente dissoluimur. In pace saluari iussi et neque hoc possumus que igitur nobis venia. Non flagella non carceres non principes non synagoge non aliud aliquid talium imminet sed et contrarium vniuersum. Nos regnamus etenim reges pii sunt et honores multi sunt christianis et neque ita superamus. Si igitur fieret prelium ecclesiarum et persecutio excogitata quanta esset derisio quanta obprobria. Et valde decenter. Cum enim in palestra nullus exercitatur qualiter in agone erit clarus. Sta igitur aduersus passiones fer vtiliter dolores que sunt mentis vt et eos qui sunt corporis sustineas. Etenim b. Job nisi bene esset exercitatus ante agones non vtique ita clarus in agonibus effulsisset nisi meditatus fuisset extra omnem tristiciam esse dixisset vtique aliquid pertinax nunc autem ad omnia stetit certamina. Hanc igitur fortitudinem hanc mansuetudinem et nos zelemus illius qui ante legem et gratiam fuit vt eternis cum eo possimus communicare tabernaculis Hec criso.

Oratio.

Domine iesu christe clementissime qui discipulos tuos ad preliandum contra mundum et diabolum sicut oues inter lupos misisti et eis consolationem in tolerantia tribulationum prestitisti confirma fragilitatem

meam et michi contra mundi pericula et insidias dyaboli pre-
be firmitatē custodi me ab hostibus meis visibilibus et in-
visibilibus et da michi patiam in aduersis et tribulatio-
nibus vt te meū creatorē sp sentiā meū defensorem et in
pñti vita sp a te defensus post hanc ad te pueniā a pctis
omnibus absolutus Amen.

¶ De non timēdo mortem et confitendo xpm liij.

Ma.x.

Postquā dominus

excussit discipulis timorē persecutionū et infa-
mie seu maledictionis consequēter aufert eis
timorem mortis corporalis que ē vltimū oīm terribiliū
in hoc mūdo et finis. Et vt ait criso. nō pmittit eis erepti-
onem a morte: sed permittit mori maiora largiēs. q̄ si nō
fecisset hoc pati. suadere eni ptēnere mortem maius ē q̄
eruere a morte. Euacuat aūt dñs timorē mortis sex ra-
tionibus que in serie lr̃e ponuntur. ¶ Prima est ex psyde-
ratione humane impotentie. qz hoies nō pñt ledere nisi
in minimis. s. in corpore. et sic iesus pficit in magnis. s. in
aīa. vñ ait Dico aūt spēaliter vobis amicis meis. q̄ nihil
terrenū cupitis. qui debetis alijs esse exēplū fortitudinis
(Nolite timere eos q̄ occidunt corpus) id ē hoiem i cor-
pore tm̄ et ad tps (aīam aūt nō pñt occidere) qñ deus eā
corpi reddat. et ipm corpus resuscitet. Ubi cris. Nolite ti-

Crisosto

mere eos qui occidunt corp⁹ ne forte pp̄ter timorē mor-
tis nō libere dicatis in lumie. qđ auditis in tenebris nec
fiducialiter pdicetis oibus q̄ in aure soli audistis. Sicut
ergo ex his verbis ondit̄ur non solū ille ē pditor veritatis
qui transgrediēs veritatem palam, p veritate mendaciū
loquitur sed etiā ille qui nō libere pnūciat veritatē. quā
libere nunciare oz aut non libere veritatē defendit quā
libere defendere cōuenit pditor ē veritatis. Non solū il-
le transgressor ē veritatis qui palam denegat veritatem.
sed etiā ille qui propter timorem corp q̄ possunt occidere
corpus tacet veritatē. Et quid dico q̄ ppter timorē mor-
tis tacent hoies veritatē, ppter miserum ventrē et ppter
spem vani honoris tacēt hoies veritatē. Sed forte dicis
Si taceo veritatē ante aduersarios nunqđ psentio men-
dacio eorum. Dic michi. Si pīnceps aliqs romanī impe-
ratoris videns ciuitatem romanā ab hostib⁹ expugnari
cum possit liberare defendere neglexerit nū ipse videbit
tradidisse. quā potuisset liberare si voluisset sicz tu vidēs
veritatem dei ab impijs expugnari cum possis eā defen-
dere si loqui voluisses tacens expugnasti per hoc ipsum
q̄ eam passus es expugnari. Et si propter timorem eo-
rum qui occidunt corpus. tacere veritatem impietas est
quomodo non sit impietas maior tacere veritatem pro-
pter miserum ventrē et spem vani honoris. meliorem qz
facere grām panis et honoris q̄ grām veritatis dei. (Et
nolite timere eos qui occidunt corp⁹ :) quoniam corpus
et si ab impijs occisū nō fuerit, ppter deū a seipso p⁹ mo-
dicum moriet, ppter naturā. ergo occisi fm corp⁹ ab im-
pijs nichil pdūt nisi mortis dilatōem. magis aūt nec ipaz
dilatōez. si eni verū est q̄ nec foliū cadit de arbore sine pce
pto dei. et qz numerati sūt nob dies ad vitā credere debe⁹
q̄ nec moriunt ante diē nec transire possum⁹ diem. Tū
ponamus q̄ si et ante diē morit. qui moritur, ppter deuz.
Si ergo et gratis p⁹ modicū morituri sum⁹ nulla dei cā p-
posita: quare nō ante modicū in cā dei cū glīa morimur.
vt fiat sacrificiū voluntarium, pposita cā dei vt offeram⁹
deo pro munere qđ aliqñ reddituri sumus, p debito. Ec-
ce si mutuo acceperis v. puta bouem aut equum aut asi-
num nonne assidue opus tuū operaris in eum. Dicis eniz
apud te hodie aut cras tollendus est a me qz non est me-
us. Et in corpe corruptibili natus quare non ad vtilita-
tem aīe tue vteris corpali corpe tuo sciens qz post modi-
cum tollendum est a te qz non est tuum. Que est ista insi-
pientia nostra odire qđ nostrū est et amare qđ nr̄m nō est.
Studere quod seruare non possumus et negligere qđ sine

ternum habebimus (Nolite timere eos q̄ occidunt cor-
pus) Quid est timor mortis. Non dolor exeundi de cor-
pore sed desperatio vite post mortez .i. timet mortē q̄ nō
putat se viuere post mortez. Uis scire. Ecce frequenter
hoies grauez dolorem patiunt in infirmitate et non mo-
riuntur et tm̄ magis contenti sunt grauē dolorē pati et nō
mori. Uides ergo qz nō dolor mortis sz mors ipsa time-
tur. Et iterum. Qui male consciē ē sp pusillanimis ac ti-
midus est. Hec cris. Uñ et Seneca. Timidum non facit
animū nisi sp̄e reprehensibilis vite conscientia mala. Hec
seneca. Sit ergo tibi singularis et superexcessiua fiducia in
xpo et eius pmissis et verbis in oī periculo et dubio et in om-
ni inopia cor ineffabiliter assecurans ita q̄ si omnia ca-
stra demonum et tota synagoga peccantium ac tota ca-
terua mundanoruz sapientiū et principū te obsideāt ha-
beas omnes pro fumo volatili et pro stuppa et pro spuma
gracili et mani et si in principio temptationis fortis fue-

Crisostom⁹.

ris postea minus vinci poteris. Unde crisostomus. Om-
nis operatio inimici talis est. In primis grauis et fere in-
tolerabilis est impetus eius Quia si quis forti anīo susti-
nuerit eum secundo inueniet eū infirmiorē Et q̄to plus
repercussus fuerit tanto magis frigescit. Unde puto in
psecutionibus xpianis si in primis qñ cōprehendunt nō
denegauerunt territi. nullis poterunt postea vinci dolo-
ribus qz dyabolus non tantū hz in se virtutis q̄tum ter-
roris. Hec crisosto. ¶ Secunda ratio est ex consideratōe
diuine potentie qz deus pōt ptāte ordinaria non ab alio
delegata vel permissa et aīam et corpus pdere qđ pl⁹ est
q̄ corpus occidere. vñ dicit (Sz potius eū timete q̄ pōt
corpus et aīam pdere in gehennam) q̄ est mors anīe eter-
na. Manus enī oīpotētis nullus pōt effugere neqz viu⁹
neqz defunctus. Uñ in ecclesiastico Deuz time et manda-
ta eius obserua hoc. i. ad hoc est oīs hō. Nullum siquidē
summe plus pdit sz pdere dr̄ qñ non soluat sicut indura-
uit cor pharaonis .i. non emolliuit sed indurari permisit

Gregorius

Ut autē dicit gregorius Magna securitas est nichil tīe-
re preter deum et stultus timor est quo plus timet huma-
na indignatio q̄ diuina. Nam vt dicit sapiens qui timet
hominem cito corruet qui sperat in dño subleuabit. Sz
proch dolor hodie a multis plus timetur offensa homis
q̄ dei et magis dānum corpis q̄ aīe. Justum enim est vt
timeamus nō timenda q̄ timere nolumus timēda vnde

Crisostom⁹.

Cris. Quia eni q̄ oz nō timemus propter hoc q̄ nō oz for-
midamus. Timor igitur mundi expulso seruile dño tio
re gehenne donec illum caritas foras mittat permanen-
te casto timore .i. reuerentia sine fine deo exhibenda. Ut
et dicit idē crisostomus. In natura creauit deus timere
carnalia mala vt per timorem carnalium magis timea-
mus spūalia. Et sciendum q̄ multiplex est timor. s. hūa-
nus mundanus naturalis seruilis initialis filialis siue ca-
stus. Duo primi sunt vicia duo vltimi sunt virtutes duo
medij nec vicia nec virtutes Humanus timor est ille q̄ qs
a bono declinat ad malum vt vitet corpale periculum. Si-
cut petrus q̄ ne mortē incurreret vitaz negauit īmemor
eius qđ audierat a magistro (nolite timere eos q̄ corpus
occidunt aīam aūt nō pñt occidere) Mundanus timor
est ille quo quis a bono decliāt ad malū vt vitet tpale in-
comodum siue damnum. Sicut herodes q̄ ne regnū per-
deret innocentes occidit illic trepidans timore vbi non
erat timor Naturalis timor est ille quo q̄lib3 hō natura-
liter horret penam et timet nocumentum nature. Sicut
et ipse xps de q̄ legit q̄ cepit ihs pauere et tedere conti-
stari et mestus esse Seruilis timor est ille quo quis timet
peccare, ppter gehennam et non amore iusticie: sz formi-
dine pene cohibet manum sz non aīm a pctō. Et de tali
timore legitur timor non est in caritate sz pfecta caritas
foris mittit timorem. Initialis timor est ille q̄ qs timet
gehennam et cum hoc dei offensam ac declinat a malo p
tim amore iusticie et ptim formidine pene. De hoc timo-
re legitur. Initium sapientie timor dñi intellectus bonus

oībus facientib⁹ eā. Omnes isti timores sunt imperfecti quia perfecta caritas foras mittit timorem. Sed filialis siue castus timor est ille quo quis amore boni et virtutū succensus pure timet offendere deum et ab eo separari. ac declinat a malo tm̄ amore iusticie. Iste timor est perfectus ꝛ nō expellit per caritatē imo augetur ſm augmētum caritatis Et de isto timore legit. Timor dn̄i sāctus permanēs in seculū seculi. Prohibet ergo dn̄s ne timore humano vel mundano ꝛ ꝓpter corporale periculum vel tpale cōmodū de virtute ad viciū declinemus. De timore serui ꝛ filiali seu casto specialiter sic dicit augu. Est timor seruilis et est timor castus. Est timor ne patiaris penam est alius ne amittas iusticiam Timor ille ne patiaris penam serui est. Non est magnum timere penā ſꝫ magnum est amare iusticiam. Eā deus innocentiā probat qua hō non metu pene fit innocēs sed amore iusticie Nam qui timore nō peccat ꝗuis non noceat cui vult nocere sibi tm̄ plurimuꝫ nocet ꝛ abstinens ab iniquo opere sola tm̄ reus est voluntate. Et iterum. Inaniter putat victorem se esse peccati qui timore pene nō peccat qꝛ etsi nō impletur foris negociū male cupiditatis ipsa tm̄ mala cupiditas intus est hostis. Nā ꝗtum in ipo est mallet et non esse iusticiam punientē peccata Inimicus iusticie ē qui pene timore nō peccat amicus aūt erit si ex amore iusticie nō peccauerit. Mandatum dei si timore potius fit pene ꝗ amore iusticie seruiliter fit ꝛ non liberaliter ꝛ iō nec fit. Non enim bonus fructus est q̄ nō de caritate procedit. Nemo inuitus facit bonū etiam si bonū est qđ facit qꝛ nichil prodest spūs timoris vbi non est spūs caritatis. Hec aug. Unde ꝛ Criso Qui in timore seruit deo penam quidem euadit mercedem autem iusticie nō habet qꝛ inuitus fecit bonū propter timorem. Unde etiā dicit poeta oratius. Oderunt peccare boni virtutis amore. Oderunt peccare mali formidine pene. Unde dicit et seneca. Non putes virtutem hoc effecturā quod efficit nimia formido. Tertia ratio est ex cōsideratione diuine ꝓuidentie qꝛ prouidentia dei ordinatur vita et mors sanctorum qꝛ ꝛ irrationabiliū animaliū. ergo nō est eis timēdum siue viuant siue moriātur. Unde dicit (Nonne duo passeres asse veneūt) i venduntur qꝛ veneo venis habet sensum passiui sub voce actiua (et tm̄ vnus ex illis) quantumcūqꝫ sint pui precij ꝛ valoris (nō cadet super terrā) et in laqueū nō moriet (sine patre vr̄o) i. sine dei pr̄is prouidentia in qua sunt omnia. Quasi di. Nolite timere mortem quia mori non potestis sine motu et voluntate dei patris qđ liquet in minorib⁹. Si enim passeres q̄ parui et viles sunt in auibus ꝛ minimi precij sine dei voluntate vel ꝑmissione nō possunt mori ꝗto magis vos q̄ pluris estis. hoc est apud deum maioris dignitatis ꝛ ꝓcij quia rōnales ac empti precio magno et redempti sanguine xp̄i non moriemini sine ordinatione dei. Non est enim proportio valoris infinitorum passerum ad vnum spiritum. Et ita patet ratio secundum appreciabilitateꝫ Item pōt ꝓbari scđm eternitatem et ē sensus secundum Hiero. Si peritura sine dei ꝓuidentia non pereunt vos qui eterni estis timere non debetis qꝛ absqꝫ dei prouidētia viuatis. Ubi criso. Si ergo passeres in volūtate dei positi sunt non in ptāte hoīs quos deus ad vsum hominum fecit ꝗto magis vos non estis in potestate hominum sed in volūtate dei. quos de⁹ ad suā glīam fecit. Si passer euētu nec morit nec cadit ꝓpter hoc ipm qꝛ op⁹ dī ē ꝗto magis iustus hō non ē in euentu positus quia imago dei est: sed aut a deo traditus aut a deo liberatus euadit. Si in passeribus nichil sine rōne agitur quorū duorꝫ preciū vnus ē assis ꝗto magis in vobis sine deo nichil agitur quorum p̄ciū ē sanguis meus. Si sic habentur passeres quō habendi sunt filij. Ideoqꝫ nō habetis timere homines quia non est in vobis illoꝝ ptās: sed dei. Non enī qū volunt impij tunc pn̄t nocere sanctis sed qū illis nocē di ꝑs ꝯcesserit. vt ꝓuideat sanctis suis coronā. q̄ ē ergo sapientia illā nō timere q̄ dat ptātē sed illū timere qui accipit. Si ergo nō es tradit⁹ sine cā times. ꝛ si tradit⁹ es pariter sine cā times. Deo eī liberante homo tibi nocere nō potest deo aūt tradente hō tibi parcere nō pōt. ꝛ si vult Nescitis quō pilatus volebat dimittere xp̄m sed nō potuit qꝛ deus eum tradebat hec criso. Unī dicit et seneca. Uir bonus quicqđ illi accidit equo animo sustinebit sciet enī id accidisse lege diuina qua vniuersa ꝓcedunt. Mystice ſm Hyla duo passeres i corpus et aīa minimo precio vendūtur cū pro minima delectatiōe dyabolo tradūtur. Quarta ratio est ex cōsideratione resurrectiōis future que solū ptinet ad hoīem qꝛ deus habet ꝓuidentiā de minoribus. s. de capillis qui sunt extrema pars ꝛ de superfluo hoīs vt corpe in debito numero redeant ergo nō est timendū de aliis maiorib⁹ si ꝓpter deum morti tradanꝫ. Unī dicit (Uestri aūt ꝛ capilli capitis oēs numerati sūt) apud deum ꝛ in dei p̄ntia ꝛ redibunt ꝗtum sufficit ad ornatū corporis in resurrectione futura ꝛ longe magis corpus et partes corporis etiā si a bestiis comesta fuerint. ꝗtum sufficit ad debitam substantiā in resurrectione redibunt. Quasi diceret Nolite timere qꝛ in plenitudine resurgetis Unde glo Ut de tota tacea massa corporis etiam minime ꝑticule future resurrectioni seruantur Meditatio huius resurrectionis multum facit ad tolerātiam martyrij qꝛ per resurrectionē redibunt in electis nō solum illa que sunt de necessitate humane nature ſꝫ etiā ea que faciunt ad decorem cuiusmodi sunt capilli. Nō ergo nroꝝ corporꝝ casum ꝑtimescamus sed oēm curam in eum apud quē nec capillus perit proijciamus. Scđm hiero. non dixit saluator q̄ capilli oēs saluandi sunt sed numerati vbi scīa numeri demōstratur nō eiusdem numeri cōseruatio qđ immēsam dei erga hoīes ostendit ꝓuidentiā ꝛ ineffabilem affectum significat qꝛ nichil nrorum deū lateat. Nō ergo actu cōputatiōis sed facilitate cognitiōis sunt a deo oīa numerata qꝛ cum cognita sunt oīa numerata sunt oīa. Bene etiā numerata dicuntur q̄ seruat qꝛ illa que volumus seruare numeramus. vnde capilli numerati sunt vt seruenꝫ ad resurrectionē gloriosam sicut numeraꝫ pecunia vt seruetur. Mystice ſm remigiū xp̄s caput est inde prodeunt capilli scꝫ omnes iusti qui pulcre numerati dicunꝫ qꝛ noīa sctōꝝ scripta sunt in celis. Et ſm cirillum caput hoīs est intellectus. capilli vero minutissime cogitatiōes q̄ patent deo ꝛ discutientur in iudicio. Et bene per capillos intelliguntur cogitationes sicut enī capilli capiti sic cogitationes cordi adherent ꝛ omnes iste numerate sunt vt bone remunerentur ꝛ male puniānꝫ. Omnia etiam opera nostra siue bona siue mala deo numerabilia sunt et nota vt ista remunerentur illa puniunꝫ. Deinde concludendo subiungit: Nolite ꝰ timere scilicet mortē: qꝛ multis passerib⁹ meliores vos estis: scꝫ quo ad statū nature. qꝛ rationales ꝛ perpetui. q̄ ad statū grē. qꝛ per adoptiōem filij q̄ ad statū futurum. qꝛ in glīa beatificādi ꝛ pluris ac maioris reputationis est apud deum: qꝛ ad imaginē eius facti qđ nō cōpetit creature irrōnali. Quinta ratio ē ex consideratione beate retributionis qꝛ: oīs qui confitebitur me: ꝛ fidē meam: coram hominib⁹: s. malis non timēdo eos apud q̄s confessio xp̄i est odibilis: sed non est magnū ꝯfiteri corā bonis: confitebor et ego eū: glīa et vita eterna dignū: coram p̄re meo: rege summo qui est in celis eterne beatitudinis: vt approbet. vt recipiat. vt remuneret. Qui ergo xp̄m hic ꝯfitebitur i simul corde et opere fatebiꝫ. non recusans mori p eo et ꝯfessione noīs xp̄i ac mandatis eius vsqꝫ ad mortē. fideliter firmiterqꝫ persistēs confitebitur et xp̄s eū de diuino iudicio corā p̄re suo pro eo attestās ac ipso affectu remuneratiōnē testimonij adiecit: vi. Uenite benedicti patris mei percipite regnū. Non solum eꝫ martires: sed et confessores christum confitentur. vn̄ anselmus Quem olim venerandi ꝯfessores et doctores doctrinis sacris et operib⁹ iustis confessi sunt corā hoībus

Augustinus.
Crisostom⁹.
Hieronim⁹.
Crisostom⁹.
Hylariꝰ
Hiero.
Remigi⁹
Cyrillus
Anselm⁹

nunc cõfitetur eos coram pr̃e suo ⁊ sanctis angelis eius Quanto autem melior est deus hoīe: tanto melior est cõfessio eius confessione homis. Sexta rõ est ex ꝯsideratõe future damnationis: qr (qui coraz hoībus) vbi dz pdesse cõfessio noīs mei (negauerit me) non audiens me ꝯfiteri et veritatẽ euãgelij (negabo ⁊ ego eũ corã pr̃e meo) tanꝗ̃ indignum cõsequi gl'iam in celo. Qui g̃ hꝫ xp̃m negauerit corde non credendo in eum. vel ore: qr non solum corde credere est necessarium ad salutem: ꝗ̃ etiam cõfiteri ore. p loco ⁊ tp̃e casu recurrẽte vel opere: qr qui p̃ceptis nõ obedit ⁊ si ore cõfiteat̃ factis tñ negat: hũc xp̃s negabit in tp̃e s. extreme necessitatis. qñ dicet. Nescio vos ⁊ ite maledicti in ignem eternum. Ubi criss. Omnẽ rem possibilem ꝗ̃tum ad naturam carnalẽ mandauerat. nunc et penam proponit ⁊ premiũ. vt mõ timore pene modo desiderio premij: virtus anime adiuuetur. Sed prius dicit p̃miũ postea penã. quia misericors deus parator est ad remunerandum ꝗ̃ ad puniẽdum. Igitur vt ait aug. Aina que pollicetur oīpotens deus time que minat̃ oīpotens: sic vilescit omis mũdus siue ꝑmittens siue terrens qui mũdus f̃m aug. ꝑiculosior est blanditijs ꝗ̃ molestijs. et magis cauendus cuꝫ allicit sic diligi ꝗ̃ cum admonet cogit ꝗ̃ cõtemni.

Criso.

Augusti.

Oratio

Domine ih̃u xp̃e da michi vt sic omnes cupiditates terrenas ⁊ delectationes vitiosas despiciam. ꝙ nichil ꝓ tuo nomine in terris pati timeam sed tuum nomen ⁊ tua passio sic cordi meo semper inscribatur vt palmam victricẽ contra omnia aduersa ⁊ prospera anima mea habere mereatur et sic te confitear corde ore ⁊ opere coram hominibus in terris. qr tu f̃m promissum tuum confitearis me coraꝫ patre tuo in celis vbi de tua pietate ⁊ misericordia cum sanctis ⁊ electis tuis percipere merear gaudia. ꝑ te bone ih̃u sic confitentibus repromissa. Amen.

¶ De quibusdam impedimentis perfectionis et sequele xp̃i. ca. liiij

Lu. xij et Mathe. x.

Ignem veni mittere in terram: et quid volo nisi vt accendatur.

Et quia d̃ns ihesus valde nos dilexit et ita etiam diligi vult a nobis id vehementiã amoris queꝫ expedit ostẽdens ꝯfiter sibi signi dicẽs (Ignẽ) scꝫ diuini .i. feruorẽ sp̃us sancti ac caritatẽ dei ⁊ proximi (veni) ꝑ incarnationẽ (mittere in terrã) .i. in homies ad cõsumptionẽ pctõꝝ et innouationẽ aīarũ: et qd volo nisi vt mediante sufflatorio diuine inspirationis vel humane p̃dicationis vel secrete meditationis: accendatur .i. ardeat ⁊ augmẽtet̃. qr caritas meretur augeri vt aucta mereatur ꝑfici. Unde grego. Ignis quippe in terram mitti. cuꝫ ꝑ ardorẽ sp̃us sancti afflata terrena mens a carnalibus desiderijs suis cõcrematur. Succensa autem a sp̃uali amore maluꝫ qđ fecit plãgit ⁊ sic ardet terra. qñ accusante se cõsciẽtia cor pctõris in dolore penie crematur. Unde beda. Ignem quippe dic̃ sp̃us sancti feruorẽ. qui secreta cordis illuminans cõtinuis motibus ad superna puocat vicia ꝯcupie carnalis quasi spinas tribulosq; comburit. aurea dñice domus vasa ꝓbando meliorat ⁊ lignum fenũ stipulãq; cõsumit. ⁊ qui ob hoc solum de sinu p̃ris exiui. ⁊ veni in mundũ vt homies a terrenis cupiditatibus ad celestia desideria succendam quid volo aliud ꝗ̃ vt huius incẽdij iubar cunctas mundi plagas illustret huius flãma deuotionis vsq; in finem sc̃li fideliuꝫ sp augescat in corde neq; vllo infidelium vel fluctuuꝫ extinguat̃ incursu vel flatu hec beda. Unde etiam hug. de sancto victo. Homies g̃re sunt hi q̃ per aspirationem sp̃iritussancti sunt illuminati vt bonũ quod faciendum est agnoscãt. ⁊ inflãmati vt diligãt hec hugo. Si ergo te a vicijs purgaueris accendes in te ignẽ diuini amoris si dulcedinẽ diuini amoris in te ꝑfecte gustaueris de dulcedine tp̃ali non curab. Et subdit tp̃s missionis illius ignis qr non ꝑficitur eius missio donec ipse passus fuerit. Unde dicit (Baptismo autem habeo ꝑus baptizari) .i. f̃m bedã sanguinis ꝓprij tinctione prius habeo ꝑfundi. ⁊ sic corda credentium sp̃ũs. s. igne inflãmare. quod est dicere anteꝗ̃ mitto sp̃m: dabo me crucifigendum: Unde dr̃. non erat sp̃ũs datus. quia iesus nõdum fuerat ꝑ resurrectionem ⁊ passionis victoriam glorificatus. Quia enim passio xp̃i quam ex magis caritate pro nobis sustinuit: est maximũ caritatis incentiuum: id dicit se prius baptismo baptizãdum baptismũ hic appellans effusionem ⁊ tincturam sui sanguinis in sua passione benedicta. ex quo baptismus ⁊ alia sacramenta ecclesie hñt efficaciam. q. d. vt ignis iste accendatur. quo a meis oĩa terrena despiciant̃ ⁊ aspersiõe ꝓprij sanguinis ꝑfundi habeo vt baptizatus in sanguine meo alios baptizem in eo. vt eos magis in meum accendã amorem. Nichil enĩ est quod ita excitet ⁊ accẽdat nos ad diligendum deũ sicut ꝙ passus est ꝓ nob. ⁊ in sanguine suo lauit nos a pctĩs nr̃is. Ut autem dicit amb. Tãta ē dñi dignatio ⁊ infundende nobis deuotiõis ⁊ cõsummande perfectionis in nobis ⁊ matur andeꝑ nobis passionis studiuꝫ sibi inesse testetur. Unde sequit̃ (Et quõ coartor) vel angor et cõtristor (vsq; dum ꝑficiat̃) ꝑ passionẽ meus baptismus ⁊ hoĩm salus .i. quãto desiderio affecto orationem meam ⁊ passionem ꝓ salute generis humani cõsummari. Quasi diceret multum. Per hoc ergo intelligitur magnum desiderium eius ꝑficiendi nostram salutẽ ꝑ suã passionem. Unde alibi Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum. vt michi vniremini per dilectionẽ Unde Amb. Cuꝫ enĩ in se nichil habuit qđ doleret nr̃is tamen eũ angebatur erũnis. ⁊ tp̃e mortis mesticiam ꝓtendebat quã non ex metu mortis sue sed ex mora nostra redẽptionis assumpserat. Ut autem dicit beda quõ post baptisma sue passionis post ignis sp̃ualis aduentum terra sit arsura declarat subdens (Nolite arbitrari) id ē falso iudicio rõnis opinari: quia veni mittere .i. ꝓcurare vel confirmare pacem in terra: id ē concordiam praue colligationis sue carnalis affectionis: Non veni paceꝫ: scꝫ talẽ mittere: quia guerrã constituit: et hoĩem inimicum dei facit: sed gladium: id est separationẽ ⁊ precisionẽ eius que pacẽ inducit et hominẽ deo coniungit: Ueni separare filium aduersus patrem suum. ⁊ filiã aduersus matrẽ suã et nurum aduersus socruꝫ suã: id est f̃m glosam. Ueni prauos carnis affectus extinguere. quibus ita inuicẽ diligunt vt deo minus seruiant vel penitus a dei seruitio se auertant Unde loquit̃ hic de separatione spirituali scilicꝫ ab amore amicorum inordinato. non de corporali quando est sine contumelia creatoris et offensa: ⁊ inimici hominis: qui scꝫ sic operatus est ab alijs. vel fide vel religione et moribus sunt: domestici eius qui etiam ante separationem etsi carnaliter diligunt tñ sp̃ualiter odiunt dum cursum vite sp̃ualis impediunt. ¶ Deinde ostẽdit modum quo venit separare hoiem ab amicis. et ponit primum impedimẽtum perfectionis ⁊ sequele xp̃i. quod est inordinatus amor propinquoꝝ: dicens: Qui amat p̃rem aut matrem vel filium aut filiã plus ꝗ̃ me: qđ fit multipli̾ cum pp̃t eos ad fidem non venit vel acceptã dimittit. vel mortale cõmittit vel stat⁹ sui periculo se exponit: non est me dignus: me .s. in mundo hr̃e hospitẽ in iudicio testẽ in regno remuneratorẽ. Secũdum enĩ aug. peccator etiam non est dignus pane quo vescit̃. Quasi diceret dñs. Sic veni separare hoiem a p̃re vel amicis nõ ꝗ̃ patrẽ diligat. et in parentes pietatẽ fuct. sꝫ ne paternã pietatẽ sue saluti diuine religioni ac pietatis cultui anteponat ⁊ vbi patri vel matri non põt seruari honor aut pietas sine offensa dei. et iactura ꝓprie salutis. tunc odium in suos: pietas est in deum ⁊ salubriter relinquit̃ p̃r ⁊ m̃r. qr preferẽdus ē creature creator. Caritas enĩ est sic ordinata ꝙ homo dꝫ deũ diligere sup oĩa etiã sup seipm̃. ⁊ iõ ꝑ nullius quantũcũq; amicicia debꝫ retardari. qn ꝓsequat̃ ea que pertinent ad honorem dei. Sub deo ⁊ ꝓpter deum quicquid amatur est amandum. Unde hiero. hic ordo in omni affectu ne-

Ambrosius.

Ambrosius.

Gre.

Beda.

Beda

Hugo

Beda

Augustinus

Hiero.

cessarius est. Ama deuz patrē: ama matrē: ama filios si
autē necessitas venit vt amor parentū ac filiorū amo
ri dei comparetur et non possit vterqꝫ seruari etiā odi-
um in suos pietas in deum est. ¶ Circa hoc primum impe-
dimentū sequendi xpm nota hic vtile exemplum. Cum
enim quidā amore propinquorū detentus p̄ a sequela dn̄i
esset impeditus quadā vice volēs apponere remediū cō
uocauit eos ad conuiuiū et inter epulas rogauit vnū ex
illis quē magis sibi fidelem esse credebat pre ceteris vt
si eum diligeret: digitum suū minimum pro eo in ignē mit
teret sed ille penā timens hoc facere renuit nec fidem
quā simulauerat ei exhibuit. et dein de ceteris omnibus
per ordinē similiter requisitis idē qḋ i primo etiā reppe rit
in eis. Tunc propositum suū aperiens omnibus dixit q
ob solū amorē eorū hactenus a sequela dn̄i retardatus
esset sed quia fidem i eis non inuenit amplius retardari
nollet. et quia ipsi minimum membrū corporis noluerūt p
eo ad horam exponere igni transitorio nec ipse totum
corpus et animā pro eis exponere vellet igni perpetuo
et valedicens omnibus illis recessit ab eis. ¶ Deinde sub
iungit de non diligēdo corpore ꝓprio plusqꝫ xpm et po
nit scd̄m ipedimentū qḋ est amor carnalis voluptatis
dicens. (Et qui non accipit crucē suā) quotidie (et se
quitur me: nō ē me dignus) quia nec meo ꝯsortio p̄ gra
tiā nec meo solatio per familiarē p̄ntiam nec meo con-

Bernardus. uiuio per gl̃iam vt eni dicit bern. Delicata est diuina ꝯso
latio et non datur admittentibus alienā. crucē aūt accipi
mus cū propter fidē xpi martiriū sustinemus. passionē
dn̄i per sanguinis effusionē imitando aut cū p̄nie onus
assumimus. ꝯcupias carnis per eius afflictionē reprimen
do. aut cū proximis cōpatimur necessitatē illius n̄ram
compassionē putando. In cruce eni oīa tormētorū gene
ra designantur. ¶ Dn̄i crux a cruciatu dicitur et cruciari d̄r
qui quolibet modo affligitur. et quotidie ac si crucē por
tare debemus vt amorem xpi ostendamus. et sic nos xpm
amare doceamus. Non sunt aduersa timenda. non pro-
spera et carnalia desideria sectanda. vt crux ipsi feratur

Augustinus que necessario i hac vita est ferēda. vn̄ aug. Crux dn̄i nō
tm̄ illa dicit q̄ tpe passionis ligni affixione cōstruit̄ sꝫ et si
ꝗ q̄ totius vite curriculo cūctarū disciplinarū virtutibꝫ

Crisostomꝰ. coaptatur. tota enim vita xpiani hoīs si f̄m euāgeliū vi
uat crux atqꝫ martiriū est. vbi cris. crucē suam tollit q̄
paratus est ad omne p̄iculū propter deū si necesse fuerit
vsqꝫ ad mortem magisqꝫ relinquere xpm. Ille talis et si
misericordia dei euadat tn̄ qñtum ad propositum suū quotidie
cruciatur. ideo et si nichil tale passus fuerit tn̄ mercedē ac
cipiet. voluntas eni apud deum remuneratur non opus
quia voluntas ex arbitrio n̄ro ꝓcedit opus aūt p̄ dei gra
tiam cōsūmatur hec cris. Et qr crucis acceptio posset fie
ri sinistra intentione iō additū est (et sequitur me) nō mū
dū per viā cupiditatis: nō carnē per viā voluptatis nō
hoīes per fauorē et gloriā vanitatis. Dn̄m eni sequit̄ sꝫ
crucē ferri videatur q̄ nō ꝓpter dei laudē et eternā intē
tionē sꝫ propter manē gl̃iam et tpale lucrum cōmodū
imitatur dn̄i passionē seu affligit carnē seu proximo car
naliter cōpatitur. vt culpe eius faueat. vel etiā q̄ in anga

Crisostomꝰ. ria vt rota seruū crucē portat. ¶ Quia vero vt dicit cris
precepta hec q̄ insigit: onerosa videbantur. ponit vtili
tatē eorū maximā: di (Qui inuenit aīam suā) .i. hanc
p̄ntem vitam q̄ causatur ab aīa existēte in corpe et q̄rit eā
saluā facere. s. potius xpm et nomē eius negando vel ab
amore eius cadendo vel qḋcumqꝫ opus iusticie deseren
do. vel etiā carnis desideria sectando. vel aliꝰ verbo aut
ope postponendo q̄ vitā p̄ntem tpaliter amittendo (per

det eā) eternaliter. qr perdet vitā eternā. vn̄. Remigius

Remigius Qui hanc p̄ntem vitā et lucē ac eius delectatōes et vo
luptates ad hoc desiderat vt sꝫ inuenire possit istā quā
seruare cupit perdet et aīam suā eterne damnationi ꝑ
parat (et qui p̄diderit tpaliter aīam suā) .i. vitā hāc aīa
lem. et paratus est p̄dere eā ad mortē tpalē eā ꝓ xpo ex
ponendo. et oīa xpi amore postponendo et ideo sequit̄
(propter me). s. diligendum i corde. cōfitendū in ore imi
tandum in opere nō ꝓpt̄ se vt latrones vel ꝓpter fauorē
humanū. vt superbi vani gloriātes. non propter tpalem
mercedē. vt cupidi terrena sectantes (inueniet eā) in fu
turo saluā. quia inueniet et accipiet ꝓ trāsitoria eternam

Augusti. Unde aug. Quisquis ꝓpter deum hāc vitā q̄ nūc corpis
viuificatione ex aīa tpaliter mortalis cōstat libenter de
specerit: in futuro eandē corporis nō solū aīe vitā eter
nā et immortalē recipiet hec aug. Animā ergo in hoc lo
co pro vita p̄nti posuit. quia oīs vita nostra in aīa ē. Ani
ma quippe dicit̄ inquātum corpus animat siue viuificat
spūs dum spirat mens inquātum recordatur seu memi-
nit. animus dum vult. ratio dum rectū iudicat. sensus dū
sentit. memoria dū recordatur. voluntas dum consentit
Hec nōīa diuersa sunt aīe. nec propter aīe pluralitatem
sed propter defectū multitudinē Unde aug. Anima ex

Augusti. eo dicta est q̄ animet corpus ad viuendum hoc est viuifi
cet spūs est ipsa aīa: pro spūali natura vel pro eo q̄ spi
ret in corpore spūs ad substantiam d̄r. aīa ad viuificatio
nē Eadem est substātia sed proprietas diuersa. Nā vnꝰ
et idem spiritus: ad seipsum d̄r spūs ad corpus aīa hec
aug. Spūs ergo q̄ est substentia nostre anime si deside-
rat ea que sunt corporis in his perdit̄ totum bonū eius
quia totū bonū spūs nostre aīe est in auertēdo se a carne
et abstrahendo se a desiderijs concupiscentie sic eni vin-
cit passiones et virtute ꝑficitur. et cōtemplationi eē iun-
gitur superiorum. et depuratur et mundat̄ vt sit honesta-
ti subiectum. et diuine sapientie speculū (Qui) ergo (ani
mā) .i. vitā presentē i anima designatā (inuenit) et amat
inordinate in ea carnaliter viuere cupiendo vnde et dici
tur aīalis homo (p̄det eā) in futuro. Res eni perditur
que finē debitum non cōsequit̄ sicut medicina p̄ditur. cū
p̄ eam sanitas nō acquirit̄ et eodē mō vita p̄ns que finali
ter ad cōsecutionem vite eterne ordinat̄: recte p̄ditur qñ
p̄ ipsam ad eternam vitā nō puenit̄. quod illi cōtingit qui
inordinate ipsam diligit. Et econtrario (qui p̄diderit) vi
tam p̄ntem proter xpm negligendo. talis eni dicit̄ per-
dere non scd̄m veritatē. sed tn̄ scd̄m hoīm opinionē (in-
uenit eam) accipiendo pro transitoria eternā. Nō debꝫ
ergo homo trahi a bono propt̄ dulcedinem p̄ntis vite q̄
est breuis et transitoria. et ad merendum eternā vitā ordi-
nata. finis eni melior est his que sunt ad finem. immo ea
que sunt ad finem non sunt nisi propt̄ finis assecutionem
ideo de ipsis non curat̄ nisi q̄ finis habeat̄. propter quod
non est curandum de vita p̄nti: sed assecutione vite eter

Crisosto. ne. Unde cris. Melius est ꝓ tempore mori. et imppetuū
viuere. q̄ꝫ pro tpe viuere et imppetuum mori Si ille pro
nobis mortuus est qui mori non poterat nisi voluisset.
quāto magis nos pro eo mori debemus. qui et si nolumꝰ
mortales sumus. Si dominus pro seruo mortuus est. et
hoc sine premio iustus ē vt seruus pro domino moriat̄.

Augusti. et hoc cū premio. Unde et aug. Non habebat ille quare
moreretur et mortuus est et tu habes et quare mori dedi
gnaris. Dignare equo aīo pati p̄ meritum tuum quod
ille pati dignatus est vt te a sempiterna morte liberaret.
¶ Circa predictum secundum impedimentum nota hic
pro edificatione exemplum. Nam cum quidā monachꝰ
deuotione motus: vitam austeram duceret. et parentes
sui hoc cognito ad eum venientes: ipsum super hoc ar-
guerunt. tale eis dedit responsum: corde et memorie cō-
mendandum. Tanta et talia audiui et legi de vita eter
na. q̄ non curo quantum michi constet. et quid expendā
pro ea ¶ Qd autem dicit matheus de non amare patrē

Luce de c. moꝗrto et huius plus q̄ꝫ xpm hoc refert lucas de odire. dicens
(Si quis venit ad me) id est vult venire per fidem cre-
dendo vel statum ꝑfectionis assumendo (et non odit pa-
trem suum et matrem et vxorem. et filios et fratres et so-
rores adhuc āt et animam suam) .i. animalitatē et vitā
animalem seu corporalem. eam contemnendo ꝓpter de-

um paratus: si opus fuerit: pro fide exponere et eligens occidi potiusq̃ in deum peccare eiusq̃ acquiescendo desiderijs carnalibus (non põt meus esse discipulus) qđ valde damnosum est quia ipsa est veritas et vera docet. Non q̃ propinquorum naturã odiamus: sed ea quibus nobis in itinere dei obsistunt et nos impediũt ne ad christum fide et caritate accedamus. Nullus enim odio est habendus etiam si sit malus. Unde Boetius

Boetius

Apud sapientes nullus prorsus odio locus relinquitur. nam bonos qui nisi stultissimus oderit malis vero odisse ratione caret nam si vti corporum languor ita victositas quidem est quasi morbus animorum cum egros corpore minime dignos odio sed potius miseratione iudicemus. multomagis non insequandi. sed miserendi sunt. quorum mẽtes omi lãguore atrocior vrget improbitas. hec boetius. Unde excludit h' affectio carnalis seu amor inordinatus parentũ et cõiunctorum. et h' vnũ impedimentũ supra fm mathiũ etiam dictum qđ obest sequele xpi. et volentibus venire ad ipsum. Ubi amb.

Ambro.

Etenim si propter te dominus sue renunciauit matri: dicẽs que est mr mea aut q̃ fratres mei cur tu dño tuo cupias anteferri sed neq̃ ignorare naturam. neq̃ seruire nature dñs iubet. sed ita indulgere nature. vt venereris auctorem: nec a deo parentum amore desistas. Unde grego.

Gregori'

quisquis iam eterna cõcupiscit. in ea quam aggredit cã dei extra patrem. extra vxorem. extra filios extra cognatos. extra semetipsum fieri debet vt eo verius cognoscat deũ quo in eius causa neminẽ recognoscit. Amandi ergo sũt proximi: impendenda caritas oĩbus et propinqs et extraneis nec tamẽ pro eadẽ caritate a dei amore flectendũ. Fideles quiq̃ cõpatiant proximis p caritatẽ et tñ de via dei nõ exorbitent p cõpassionẽ. Secđm impedimentũ etiam fm math' supra positum est amor carnalis voluptatis. et h' tangitur scđm lucã cũ dđitur (Et q̃ nõ baiulat crucẽ suã et venit post me: non potest meus eẽ discipulus) Nã: vt ait criso.

Crisosto.

pfectus xpi discipulus est q̃ oĩa mala patit. aut pati paratus est pp̃ter xpm. De his duob' impedimẽtis iam supra dictũ est lati'. sic etiam habes infra ante dñi transfiguratiõnẽ sed non est idem. Tertium impedimentum est incõsiderata leuitas mẽtis qua q̃s impedit a pseuerantia vite assumpte dum incõsiderate aggredit viam quã non põt pficere. Unde huic q aggredit viã pfectiõis necessaria est discretio vt cõsideret si habeat illud quod ad hoc requiritur. qđ est fortitudo animi ad relinquẽdũ oĩa et sustinendũ aduersa p deo ne ppter indiscretionẽ resileat ab incepto. et hoc ostẽdit per similitudinez de volente edificare turrim et aggredi pfectionẽ euangelicam. et vite sublimitatẽ p quam xpi sunt' discipuli. qui ergo xpi discipul' esse et dici desideret sedeat prius et cõputet i deliberans cõsideret si habeat sumpt' requisitos ad pficiendũ si discipulorum vitam tenere. patiam habere. laborem sustinere. et sil' cum eis turrim virtutũ edificare. contra hostes pugnare et cetera que sec' n' itur agere valeat. Magnã etenĩ turrim edificare incipit qui mundi honores diuitias et dignitates cõtemnens. oĩa relinquit et aplorum vitam ac monachorum cõuersationẽ pmittit se duxte prius cõputare debet q̃ arctẽ et laboriosã viã aggrediatur. et q̃ magnum et difficile opus agere incipiat. qr: fm

Gregori'

greg omne quod agim': puenire per studiũ cõsideratiõis debem' (Sedens) igitur. i. a vita veteri. et a tumultibus mundi et passionũ quietat' et q̃scens (cõputet) et diligenter discernat erogandã esse substãtiã tpalem et cor a cupiditatib' auertendum et aĩam cõtra seculi aduersa pparãdam. Debet etiã cogitare si habeat sumptus spũales virtutum et bonorum opm sumpt' enĩ temporales potius spargendi sunt anteq̃ cõgregandi (si habeant) inq̃ (ad pficiẽdum) opus intentum i humilitatẽ patiam obedientiaz et pseuerãtiam q̃ cõsumat tenere et custodire valeat sine quib' hoc edificiũ perfici non potest. Sumptus q̃dem sunt ea q̃ debes deo tibi et primo. Edificans ergo spũaliter cõsidera si pie. sobrie et iuste vixeris (ne posteaq̃ posuerit fundamentum) qđ cõsistit in obseruantia mandatorum (et non potuerit pficere) a bono pposito declinando et in edificio bone operationis deficiendo irrisionem patiatur ab inimicis. i. malignis spiritib' nr̃is bonis operibus semp insidiantibus et ex nostris defectib' gratulãtibus (et oẽs qui viderint) eum deficere (incipiant illudere ei) aut hoĩes in vita. aut demones in morte. aut domin' in iuditio et etiam sancti q̃ sup eum ridebũt. dĩ (qr hic hõ cepit edificare) iter perfectionis assumendo (et non potuit cõsummare) in incepto perseuerando. Sed q̃d excepisse pdest si saluus non erit. Non enĩ qui ceperit sed qui pseuerauerit hic saluus erit. Quartũ impedimentum est confidentia stulte securitatis dum quis confidit in securitate suarũ virium vel meritorum. quib' violẽter credit celeste regnum obtinere et ex meritis saluari iuste. sed qr non potest cum nullis meritis suis ad gloriã pertingere possit. nisi seueri iudicis sentẽtia temperet p miam necesse est vt pmittens legationẽ lacrimarũ et opm bonorum roget (ea que pacis sunt) et ad pacem anime pertinent. in cõspectu enĩ eius oĩs homo imperfect' est et nullus iust'. Et hoc ostẽdit p similitudinẽ de rege volente cõmittere bellum aduersus alium regem. qui cũ non possit cum decem milibus occurrere venienti cum xx. milibus. querit pacez. Si rex a rege pacem querit. multomagis nos infirmos cum deo pacem habere cõgruit. Hic q̃ppe accipitur rex quicũq̃ vult aggredi statum perfectiõis qr debet bene regere operatiões et cogitationes suas. omnesq̃ sensus suos interiores et exteriores et habet committere bellum ad rapiendũ sibi celeste regnũ qr regnum celorum vim patit et violenti rapiunt illud. Ecclesia quasi cõmittere bellum cũ deo est aliquẽ confidere se ex meritis oeb cre ab eo saluari. Sed quasi cum decẽ milib' deo occurrit. qui offert opera et obseruantiã decem mãdatorum que exterius gessit. Deus vero celestis duplicem obseruantiam exigit ab eo s. mandatorũ et cõsiliorum. qr prima nõ sufficit ad perfectionis statum acquirendũ. vel scđz gre.

Gregorius.

deus rex quasi cum duplo exercitu cõtra simplũ venit. qr nos vix in solo ope te. pparatos: simul de ope et cogitatione discutit. vel qr multo plura se pro nobis sustinuisse allegabit. Mittamus ergo ad eum nobis placandum legationem assentiendo ei in obseruantia cõsiliorum. vel offerendo munera lacrimarũ orationũ et bonorũ operũ. Sicut ergo premeditatio est necessaria ad cauendã inimicorum irrisionẽ. ita est necessaria ad impetrandam iudicis miam. Unñ hec similitudo eadẽ est que et superior nisi et aliud his verbis ammouemur nisi vt vltra vires nostras nos nõ extendamus. Quintũ impedimentum est amor rbe tẽporalis. qui multũ impedit pfectionẽ et seqlã xp̃i. Unñ subiungit inferens ex silitudinib' pmissis sic ergo (omnis ex vobis qui non renunciat omnib' que possidet. nõ põt me' esse discipul') qr non põt q̃sq̃ deo fuis-

Prosper.

re simul et mundo. ppterea: vt ait psper: voluit de' cultores suos oĩbus renunciare vt exclusa mundi cupiditate.

Augustinus

diuina in eis caritas possit augeri et perfici. Unde aug. Disce non diligere mundum. vt discas diligere deum si de vt implearis auerte vt conuertaris dilectio ergo temporaliũ non possessio hic reprehenditur qr vt dicit aug. Non damnat de' diuitias vnde meremur celũ sz cor appositum q̃ eas non expendit sz recõdit. vnde abraã legitur multas possessiões habuisse et tamẽ fuit perfect'. Nõ dixit ei domin' relinque oĩa sed ambula coram me et pfecte me amãdo et sic esto perfectus. Sz qr difficile est diuitias habere in archa per possessiões et non in aĩo pamorem. ideo cõsulit dñs iuueni diuiti: di. Si vis perfectus esse vade et vende oĩa que habes et da pauperibus et seqre me. Hac igitur conclusione fm glo. ostẽditur q̃ edificare turrim facere cum fortiori pacez. nichil aliud est q̃ eẽ discipulum xpi. preparare vero sumptus. mittere legationem nichil aliud est q̃ renunciare oĩbus. et ideo in

fert ex predictis similitudinib⁹ qꝫ sic nõ potest edificare qui non computat sumpt⁹ nec secure occurrere. q nõ pre mittit legationẽ. sic (oīs ex vobis q non renunciat omni bus que possidet: non potest me⁹ esse discipul⁹) Hec oīa sunt non solũ tpalia sꝫ ⁊ amor ꝓximoꝝ. ⁊ spūalia quibus oībus deũ preponere debem⁹ vt renunciem⁹ tēporalib⁹ ⁊ carnalibus ꝓpinquoꝝ affectibus. ⁊ animalitati nostre vt etiã sp̃s ꝫ aiam vitaꝫ. s. presentē. pro deo ⁊ proximo si opus fuerit ponamus. Unde dicit (omnibus) vt innuat qꝫ integra debet esse renunciatio. s. quoad sua: quoad su os ⁊ quoad se secũdũ qđ dictum est abrae. Egredere de terra tua ⁊c. Unde quidã ait Xpe tuos tua te gratis ac cepimus a te ergo meos mea me merito nũc exigis a me Istud quod dictum est abrae potest exponi de religio so cui loquitur deus: dicens. Egredere de terra per vo tum paupertatis. qꝛ sicut lutum ⁊ puluis adherens fa tigat ⁊ impedit ambulantes sic terrena cupiditas post dñm ire volentes. Et de cognatiōe tua q̃tum ad votuꝫ castitatis. in cognatione enim tangitur carnalitas. que multum impedit castitatem. Et de domo patris tui q̃ tum ad votum obedientie quia monachus debet esse in religione sine patre sine matre sine genealogia. Ista tria significata fuerunt per munera magorum per aurũ votum paupertatis. per mirram castitatis. per thus de uote obedientie hũilitatis. Et veni in terrã quaꝫ mõstra uero tibi spũaliter non dedero. qꝛ adhuc q̃diu sumus in hac vita non datur terra paradisi sed ostendit. Et nota qꝫ

Beda.

scđꝫ bedã distat inter renunciare oīb⁹. ⁊ relinquere oīa. paucorum eni s perfectoꝝ est relinquere omnia: hoc est oīa tēporalia ⁊ curas mundi postponere ⁊ solis eternis inhiare. cunctoꝝ aũt fideliũ est renunciare oībus. hoc est sic gerere terrena ⁊ tenere que mũdi sunt vt tñ per ea nõ teneantur a mundo. sed tota mente tendant ad celestia. Unde renũciare cõuenit omnib⁹ eis qui licite mũdanis vtuntur. relinquere vero omnia perfectoꝝ ē. vt aploꝝ ⁊ suorũ sequatium Omnib⁹ ergo renunciat. qui q̃uis aliq̃ possideat. omnia tamē si necesse sit ꝓ xpi noīe amittere non timeat Nam ipi quoqꝫ apl'i. ⁊ vestimenta ⁊ calcia menta qualiacũqꝫ habebant. quibus tamē iam renuncia uerant. quoniã si necesse esset ea simul cum ipsa vita ꝑde re nõ timebant Habites igit' victũ ⁊ quib⁹ tegamur his cõ

Bernardus

tenti sumus. hoc eni: vt ait berñ. est perfectio euãgelica. Et scđm hoc ꝯsidera qꝫ duplex est discipulat⁹ xpi Un⁹ ē necessitatis ⁊ sic in ꝑmitiua ecclia oēs dicebant discipuli qui nunc dicuntur xpiani. Ali⁹ est superogationis q̃ q̃s xpm sequitur in cõsiliis euãgelicis. Primo discipulatui necessariũ est renũciare oībus q̃tum ad affectuꝫ ne quis ita afficiat' ad bona tēporalia vt postponat et'na ⁊ amo re tēporaliũ superat⁹ ordie peruerso diligat creaturã su per creatorē Scđo discipulatui necessariũ est oīa relinq̃ re. non solũ q̃tũ ad effectũ sꝫ etiã q̃tũ ad rem in effectu sicut apl'i oīa reliquerũt ꝑ voluntariaꝫ paup'tatē. nõ ergo oēs tenent' oīa relinquere q̃tum ad effectũ nisi ꝑfecti. q̃ voto paupertatis sũt astricti oēs vero tenentur renũcia re omnib⁹ q̃tuꝫ ad effectũ ne plus afficiant' ad ista q̃ꝫ ad deum Silr' reliquẽdi sunt parentes ⁊ ꝓpinqui s'm carnē et amici scđꝫ seculũ. qꝛ alr' nõ pt quis esse xpi discipul⁹ Qđ q̃tũ ad pmũ discipl'atũ intelligendũ ē sic. qꝫ hõ hmõi ꝓ pinquos ⁊ amicos non amet nisi in ordine ad honorem dei. ⁊ ideo si instigent ad aliq̃d qđ sit ꝯtra diuinũ honorē tunc sunt odiendi ⁊ relinquẽdi. Sed q̃tum ad secunduꝫ discipulatũ relinquẽdi sunt realiter q̃tum ad oēꝫ ꝯuictũ mundanũ etiã in licitis nisi q̃tum cedit ad honorem dei Tertio relinquẽdum est corp⁹ ꝓpriũ. ⁊ vita corpalis. qđ significat dñs per aiam scđm vnũ sensum cuꝫ ait adhuc autē ⁊ aiam suã vbi: vt supra dictum est: aīa accipit' ꝓ vi

Augustinus

ta aīali. ꝓut aīa viuificat corpus ⁊ delectat' in eo. Et sic scđꝫ aug aīa dupliciter est odienda vno mõ vt hõ mor tem ꝓ xpo nõ timeat. vt cũ xpo in ꝑpetuũ viuat. alio mõ vt hui⁹ vite delectatiōeꝫ respuat. vt voluptatē felicit' in regno dei inueniat. Et vtrũqꝫ hoꝝ ē necessariũ si velim⁹ eē discipuli xpi q̃tũ ad discipulatũ vtrũqꝫ Nã pmo disci pulatu necciũ est vt q̃ in cã fidei interrogat⁹ ⁊ exact⁹. morti ꝓ xpo nõ timeat s'm ꝑpatiōnē ai q̃tũ ad pmũ. ⁊ in delectationib⁹ corporalib⁹ ad peccãdũ nullaten⁹ acq̃e scat q̃tũ ad s'm. Scđo aũt discipulatui necciũ est vt q̃s etiã non exact⁹ cũ de fide agit' ad mortē se offerat: ⁊ hoc q̃tũ ad pmũ Rursus q̃tũ ad scđꝫ huic discipulatui con uenit vt q̃s nõ solũ non frangat' delectatiōe carnali. sed etiã vt corp⁹ nõ nutriat' ꝑpt' voluptatē sꝫ ꝑpt' solã natu re necessitatē nec ꝓpt' se sꝫ ꝑpt' honorē diuinũ vt ex hoc deo expedit⁹ seruiat' ita qꝫ hõ ymaginet' q̃si de⁹ sedeat i mēte: expectãdo corpis necc'ia tãq̃ sui mancipij. ⁊ sic q̃c quid homo de cibo vel potu sumit per hoc intendat nõ solum sue necessitati subuenire sed etiam deo principali ter ministrare. ⁊ propinquare pro sui mancipij sustenta tione similiter est intelligendum de quolibet commodo corpali. Quarto relinquenda est aīa ꝓpria accipiendo pro nobiliori vi aīe. que est volũtas. ⁊ scđꝫ hoc in ꝓpo sito relinquere aīam nihil ē aliud q̃ꝫ volũtatē propriam relinquere ⁊ eam diuine voluntati cõformare. Quod cõ tingit dupl'r scđm duplicē discipulatũ. Uno mõ q̃tũ ad diuina p̃cepta quib⁹ hõ non velit aliq̃liter cõtraire et hoc ē necessariũ pmo dicipulatui Alio mõ q̃tũ ad quis diuina bñplacita. quib⁹ hõ volũtatē suã in q̃tũ scit ⁊ pt per oīa conformat Ita qꝫ anim⁹ q̃si sui ⁊ oīm exterioꝝ o blitus se totũ in diuinã voluntatē transformet. iuxta il lud verbum domini qui vult venire post me abneget se metipm Ubi dicit basili. qꝫ abnegatio suiipi⁹ est total' sui obliuio ⁊ recessus a ꝓpriis voluntatibus ⁊ isto mõ relin quere aīam ꝓpriam cõuenit secũdo discipulatui. Et nota qꝫ hec oīa predicta ꝓpter xpm relinquẽda cõprehēdun

Basili⁹

tur in ꝓfessione religiosoruꝫ. etiã hoc mõ ⁊ aliter q̃ꝫ supra nã relictio reꝝ exterioꝝ ac etiã ꝓpinquorum ⁊ amicoruꝫ ꝯprehendunt' in voto voluntarie paupertatis relictio vi te carnalis ⁊ delectatiōis corporalis intelligit' in voto ca stitatis. relictio ꝓprie volũtatis intelligitur in voto obe dientie.

Oratio

D Omine iesu xpe splendor paterne glie. mitte in me ignē ⁊ feruorem spũsscti vt accendatur ⁊ au geatur ac perficiatur in me caritas dei ⁊ ꝓximi. Da mi chi affectiōeꝫ carnalis ꝓpinquitatis. ⁊ amorē corpalis de lectationis oino relinquere. teqꝫ sup oīa diligere. ac per considerationeꝫ ⁊ discretionē in oībus agendis habere. ⁊ nunq̃ in securitate virium vel meritorum meorum cõ fidere sed legationē lacrimaꝝ ⁊ bonorum opm semꝑ ad te mittere. paceꝫqꝫ a te petere ⁊ reportare. Da etiã mihi vt omnib⁹ renunciē ex affectu ⁊ oīa relinquã in effectu. vt sic tuus verus sim discipulus. Amen.

De consolatione discipulorum inter onera precep torum. Capitulum lv.

Uia vero dominus se

Mat. 10
Jo. 13.

parat discipulos ab amicis ⁊ temporalib⁹ bonis dat eis ꝓ cõsolatione alios qui eos caritatiue su scipient. ⁊ ipsis domos suas aperient ac necessaria mini strabunt vite propter spem retributionis eterne. dicens (Qui recipit vos) corporaliter (me recipit) spiritualiter (⁊ qui me recipit. recipit eum q̃ me misit) Silr' alibi ha betur. vbi dicit' (q̃ accipit si quē misero: me accipit q̃ aũt me accipit accipit eum q̃ me misit) Quia inquit vos mē bra mea estis ⁊ ego in vobis sum (qui recipit vos: me re cipit) Silr' autē qꝛ ego ⁊ pat' vnuꝫ sum⁹. ⁊ ego sum i p̃re ⁊ pater in me est (q̃ me recepit) in mēbris meis (recipit eũ qui me misit) s. patrē Et ꝑ ꝯñs etiã recipit spm sctm qui cum patre ⁊ filio per gratiã inhabitat recipientis men tem. Unde manifestum est. qꝛ ⁊ patrē ⁊ filiũ totãqꝫ trini tatem recipit. que dei nunciũ venerat' ⁊ recipit. qui vero

dei ministro iniuriam facit. deo oīpotenti ꝛ trinitati in-
separabili iniuriam facit. Et certe hoc magnum est pre-
mium qꝛ tu recipiendo hoīem efficiaris totius trinitatis
habitaculum. Et per hoc hortatur eos qui discipulos
(Crisosto) suos ꝛ nūcios recipiunt. ostendens magnitudinem pre-
mij quam habebunt. Unde crisostomus. Seipsum po-
suit in eis vt ad susceptionē eoꝝ oēm xp̄ianū populū p
uocaret sibi imputans acceptum qđ eis foret datū hoc
crisosto. Sed studeant predicatores ꝛ discipuli domini
vt se tales exhibeāt qꝛ ceteri bonoꝝ operū eoꝝ exemplo
prouocati beneficia caritatis libentius eis impendant.
Unde dum quidem in predicando exclamatiōem non
modicam faceret de hoc qꝛ caritas ꝛ affectus hoīm multo
rum ad deum ꝛ ad sanctos eius defecisset ꝛ qꝛ xp̄s suam
martham in mundo iam non inueniret q̄ tot vt olim ob
sequia sibi faceret post cōpletum sermonē quedā infona
deuota ipm adijt eiqꝫ quasi substomachando dixit. o fra
ter si martha nunc vt olim inueniret suum xp̄m vtiqꝫ xp̄s
nunc q̄ꝫ sicut olim inueniret suam martham intendens
qꝛ si quidam de predicatorib⁹ essent sicut deberēt adhuc
essent qui eis cū omni deuotiōe subuenirēt. Et vt in su
scipiendis discipulis vnusqꝫ credendū xp̄m se suscipe
re arbitrareꝛ adiungit (Qui recipit pphetā) nō simpliciꝛ
sꝫ (in noīe pphe ꝛ iustū) non simpl'r: sꝫ (in noīe iusti) i. nō
ex affectu carnis seu ppꝛ cōsanguinitatē vel affinitatem
aut quia amic⁹ est seu cōpatriota vel huius nec ppter lu
crū v' cōmodū temporale. qꝛ si non recipit eū pure ĩ dei
vel pphete seu iusti noīe: sed qꝛ dei mīster est. ac xp̄i fidē
pphetat ꝛ nūciat vel iusticie opera facit (mercedem pro
phete. vel iusti a deo) eius⁹ ppha ille est. ꝛ qui huic iustifi
cat (recipit) Recipitur eniꝫ quis dupliciter vel intuitu do
ctrine sue. sic dič pphā. vel intuitu boē vite sic dič iu-
stum. Merito pphetie ꝛ iusticie (mercedē accipiet) qui in
tantū pphiam ꝛ iusticiā diligit vt oībus hoībus ex affe
ctu seruiat in quib⁹ pphiam vel iusticiam esse cognoscit
Nam quasi operarios in pphia ꝛ in opibus iusticie sibi
cōstituit. dum sua largitate eos sustentāt ne ppter inopi
am deficiant. qui eñ spūalia dona habētibus tpalia sub
sidia tribuit i ipis spūalib⁹ donis eis collaborat ꝛ coope
rator existit ꝛ idcirco cum illis apud deū p̄mia habebit.
et p̄ceps meriti eoꝝ erit siliter q̄ sacerdotes p xp̄i noīe
ꝛ quia sacerdotes sunt veneraꝛ ꝛ recipit: mercedem sa
cerdotij habebit. Eandem itaqꝫ mercedem habebit reci
piens de receptione quā ppha de phia ꝛ iustus de iusti-
cia. ꝛ sacerdos de sacerdotio. ꝛ pōt esse eq̄litas q̄tū ad
mercedem substantialē si equaliꝛ operentur caritate. vbi
(Crisosto) Crisosto. Prophete doctores intelligūtur. iusti autem
oēs xp̄iani pphe ergo noīe voluit oēs p̄dicatores xp̄i.
iusti autem noīe oēm hoīem xp̄ianū. In noīe pphe. i. q̄-
si pphām xp̄i. In noīe iusti i. q̄si iustum xp̄i seruum. Qua
lem antē mercedem hꝫ ille qui ppter deum peregrinaꝛ.
talē mercedē hꝫ ꝛ iste q̄ suscipit ppꝛ deū peregrināte. ꝛ
fiūt ambo eq̄les. ꝛ ille q̄ ppter deū laborat ꝛ iste q̄ ppter
deum laborantē refrigerat vtpote suscepisti sacerdotē sa
cerdotis hēs mercedem. suscepisti laicum iustū laici iu-
sti hēs mercedē hec criso. Si ergo oībus sufficis oī petē
ti ꝛ indigenti sine psonarū electiōe tribue. des nature v'
gratie nūq̄ꝫ culpe si non oībus sufficis des tm̄ gr̄e iuxta
illud. desudet elemosina in manu tua donec iustū inueni
(Hiero.) as tamen si opus fuerit pasce fame morientem alioqui
si non paueris occidisti. Et secundum hiero ne quis pos
set se per paupertatem excusare ac causari ꝛ dicere paup
tas me retinet qꝛ hospitalis esse non possum hanc excu-
sationem leuissimo precepto deleuit dicēs. (Et quicūqꝫ
potū dederit) non dico aliud (vni) non pluribus (ex mi-
nimis meis) non solum maiorib⁹ (calicem) non lagenaꝫ
(aque) nō vini (frigide) nō calide (in noīe discipuli) i. in-
tuitu isto qꝛ est discipulus me⁹ ꝛ fidelis denunciās fideꝫ
xp̄ianā (amē dico vobis) i. fideliter ꝛ certitudinaliter p-
mitto (nō pdet mercedē) quā ex bono affectu poti⁹ me-
ruit q̄ꝫ ex actu. qꝛ ꝛ actu meruit ꝛ affectu: nō eñ iudicat de
maiori obsequio. sꝫ de minimo q̄ꝫ mercedē suscipiet q̄cū
qꝫ in noīe discipuli vob̄ seruierit. Hoc aūt de aqua frigi-
da dič. vt nemo excuseꝛ excusādo se p iopiā. nō eñ aut aq̄
calide ne in calida ꝛ paupertatis penuria de ligno p oc
casiōe q̄rereꝛ ꝛ iō q̄ nō hꝫ vñ aquā calefaciat saltē frigidā
det p deo petēti. Quilibet ergo q̄tūcūqꝫ paup pōt aliq̄
pietatꝭ opa facere: qꝛ pōt aque frigide potū dare. in his
eñ q̄ dātur ppter xp̄z. nō tantū pensaꝛ quātitas doni qđ
datur q̄tū pesaꝛ quātitas bone volūtatis ex q̄ daꝛ nō q̄
tum des: sꝫ ex q̄to attēdit de⁹. Utrūqꝫ q̄dē attēdit: sꝫ po
tius h̄ q̄ illō vñ cris. Uere iust⁹ iudex. q̄ eī ꝛ p verbo ocio
so ꝯstituit penā iustū erat vt p aq̄ frigida daret mercedē (Crisostom⁹.)
Frigidam aquaꝫ iō dixit. vt nec calefaciendi impendat
laborem non quia aliquid est quod dat iō habet merce-
dem sed quia magn⁹ est ppter quē dat. Quid eñ si aliq̄d
amplius voluit dare ꝛ non potuit nūquit iustū est vt fm
modicū opus augustetur largā volūtas. meli⁹ ē ergo vt
opus extendatur fm volūtatē q̄ꝫ larga voluntas angu
stetur fm op⁹. quō ergo oēs paupes volētes benefacere
cōfortat. ita nolentes benefacere inexcusabiles reddit q̄
eñ aque frigide mercedem constituit. puto qꝛ sine opere
nude voluntati reddet mercedē hec criso. Et nota qꝛ tri
plicem recipiēdoꝝ differentiā ponit. s. pphām. ꝛ iustū ꝛ
minimū discipulum in ppha prerogatiua doctrine. in
iusto prerogatiua vite in minimo discipulo prerogatiua
superogatiōis scdm glo eñ minimi sunt qui nil penitus
ex hoc mūdo hñt. ꝛ iō iudices cum xp̄o erunt. Ultio aūt
loquitur de receptiōe discipuloꝝ quia hoc p̄ncipaliꝛ intē
debāt q̄si ex premissis concludere hꝫ maior est imitatio
discipuli ad mgr̄m q̄ꝫ pphe vel iusti sed illoꝝ receptio re
muneratur a xp̄o ergo multo plus discipuloꝝ xp̄i rece
ptio. magno ergo affectu recipiēdi sunt discipuli ppter
xp̄m qui tā minima beneficia nō euacuat a mercede. Ea
eñ que fiūt xp̄i fidelib⁹ reputat sibi fieri xp̄s. ꝛ hoc tā in
factis malis sicut ibi. Saule saule quid me psequeris i.
fideles meos. q̄ꝫ etiam in bonis sicut patꝫ hic ex p̄missis.
qꝛ dicit se esse receptū in discipulis suis. Unā bīdict⁹ in re
gula oēs superuenīetes hospites tā q̄ꝫ xp̄s suscipiantꝛ. qꝛ
ipse dicturus ē hospes fui ꝛ suscepistis me. omnibus veni
entibus siue discedentibus hospitibus inclinato capite
xp̄s in eis adoreꝛ. qui ꝛ suscipitur. pauperū ꝛ peregrinoꝝ
maxime susceptio: oī cura sollicite exhibeatur qꝛ in ipis
magis xp̄s suscipitur. infirmoꝝ cura ante oīa ꝛ super oīa
adhibenda est vt sicut reuera xp̄o. ita eis seruiatur qꝛ ipe
dixit: Infirmus fui ꝛ visitastis me. Et qđ fecistis vni de
his minimis meis michi fecistis. hec benedic. Igitur vt (Crisostom⁹.)
dicit criso. Caueamus ne si nos duri in hospitū receptio
ne fuerim⁹: post hanc vitam nobis hospitia sanctoꝝ de
negentur. Deinde ad cōmendandū obedientiā subiun- (Luce. x.)
git (Qui vos audit me audit: ꝛ qui vos spernit me sper-
nit: qui autē me spernit) in vobis (spernit eum qui me mi
sit) scꝫ p̄rem. qꝛ ego ꝛ pater vnū sumus. Hoc addit salua
tor ad ostendendū qꝛ doctrina discipulorum eius est de-
uote ꝛ reuerenter audienda. saltem ppter reuerentiā ipi
us de cuius p̄ncipaliter est hec doctrina qꝛ eñ xp̄s in di
scipulis. p̄r vero i filio: ꝛ fili⁹ i p̄re est nō potest vn⁹ hono
rari sine alio vel contēni. Igitur in audiendo euangelij
p̄dicatores sciat se q̄sqꝫ nō viles personas q̄slibet audire
vel spernere. sed ipm dñm saluatorem ꝛ suum patrē. In
discipulo eñ magr̄ auditꝛ. ꝛ in filio pater honoratur. qui
cūqꝫ ergo es qui sacerdotes audire cōtemnis. ꝛ eoꝝ ver
bis ꝛ exhortatiōibus acquiescere despicis saltē deū ipm
nō paruipēdas. ꝛ eū audire nō fastidias. si despicis audi
re sacerdotem. audi vel dñm in eo loquentē. per eum te
ammonentem ꝛ ad vitam reducentem. in sacerdotib⁹ eñ
ꝛ discipul' xp̄s loquitur. ꝛ in eis honoratur vel cōtem-
nitur. Unū apl's. an experimentū q̄ritis eius q̄ in me loqui
tur xp̄s. Noli itaqꝫ spernere discipulos ꝛ nuncios xp̄i

ne ad illum pueniat quod illis feceris imo noli deuz spernere in discipulis et nuncijs suis. Hic ergo xp̃us nos instruit vt preceptis ecclie et prelatorũ obediamus ne ad deum perueniat iniuria quam illis fecerimus ⁊ iõ quilibet sic missum ⁊ propositum accipiat vt in eo mittentẽ ⁊ preponentẽ attẽdat vt in petro xp̃m s. in seruo dominũ in xp̃o patrem s. in vnigenito genitorẽ ⁊ deo ac prelato nõ in his que expresse docẽt vel dicũt sꝫ in his q̃ nouerit eo iñ precisse esse volũtatis vel consilij obediat. Unde aug.

Augustinus

Magna est vtilitas homĩs iubenti deo etiam incognita iussionis rõne seruire. iubẽdo em̃ de⁹ vtile facit quicquid iubere voluerit de quo metuẽdum nõ ẽ ne nõ profuturum precipiat: nec fieri põt vt voluntas propria non grandi ruine pondere super hoĩem cadat si eã volũtati superioris extollendo preponat ⁊ iterũ. Suã voluntatẽ hoĩes faciũt non dei. qñ faciunt quod volunt non quod iubet de⁹ vt diuĩe seruiãt volũtati. qñ aũt ita faciũt qđ volũt. quis volentes agant quod agũt illius tñ voluntas est a q̃ preparatur et iubet qđ volunt. Uolẽs fac qđ iuberis. atqꝫ irat ħ facies quod vis. et non voluntatẽ tuã facies: sꝫ iubẽtis. Unde bern.

Bernardus

Sp̃m discretionis nichil ita extinguit sicut ppria voluntas. volũtatẽ dico propriã q̃ nõ est cõis cũ deo et hominibus sꝫ nostra tñ. i. qñ qđ volumus nõ ad honorẽ dei non ad vtilitatẽ pximi sꝫ ppter nosmetipsos facim⁹. non intendentes placere deo ⁊ pdesse pximis sꝫ satisfacere nobis ipsis. Huic contraria caritas est. q̃ est deus quid enim odit aut quid punit deus preter voluntatẽ pprĩã. Cesset voluntas ppria. et infernus nõ erit vt aĩt ait hiero.

Hiero.

Tantum virtuti adijcies quãtũ volũtati subtraxeris. ⁊ ĩ nõ cõfidas in orõibus ⁊ operibus priuatis: ptempto mãdato superiori. quia vt dicit aug. citius exaudit vna orõ obedientis q̃ꝫ decẽ milia cõtemptoris. ⁊ iõ vt dicit bern. grande malum est ppria voluntas qua fit vt bona tua tibi bona non sint.

Augustinus *Bernardus*

¶ Quñ vero magis. et qñ minus meritoria sit obedientia ostendit greg.

Gregorius

Obedientia aliqñ si de suo aliquid habeat: nulla est. aliqñ autem si de suo aliqd non habeat minima. Nam cũ huius mundi successus pcipit. cũ locus superior imperatur. is qui ad pcipiẽda hec obedit obedientie sibi virtutem euacuat si ad hec etiã ex proprio desiderio anhelat. Neqꝫ enim se sub obedientia dirigit q̃ ad pcipienda huius mundi psperа libidini proprie ambitionis seruit. Rursum cum mũdi despectus precipit cum obprobria adipisci. et cõtumelle iubentur nisi hec ⁊ ex semetipso animus appetat. obedientie sibi meritum minuit q̃ ad ea qua in hac vita despecta sunt: inuit⁹ nolẽsqꝫ descẽdit. Debet ergo obedientia et in aduersis ex suo aliquid hr̃e ⁊ rursum in prosperis ex suo aliquid oĩno non hr̃e. quatenus in aduersis tanto sit gloriosior. quanto diuini ordini etiam ex desiderio iungitur. et in prosperis tanto sit verior quanto a p̃nti ipsa quã diuinitus pcipit gloria funditus ex mẽte separatur hec gre. vt aũt dicit bern. tria vincula debet hr̃e vera obedientia. vicꝫ celeritatem in iussione

Bernardus

iocũditatẽ in labore perseuerantiã in operis executione. ¶ Quantum vero bonum sit obedientia et per oppositũ quantum malum inobedientia. ostendit aug dicẽs. Per

Augustinus

fecte deus euidenterqꝫ monstrauit. quantum sit bonum obedientia. cum hoĩem in paradiso positum ab ea prohibuit que non erat mala. Sola ibi obedientia potuit tenere palmã: sola obedientia incidit penã. Unde et bern.

Bernardus

Inobedientia deum offendit. angelos alienos eijcit a cõmunione sanctorum. vitam eternam amittit. gaudium facit demonibus. eternum meretur supplicium. Et iterum non dabit inobedienti copiam sui tantus amator obedientie qui maluit mori q̃ꝫ non obedire. et ne perderet obedientiam: perdidit vitam hec bern. (Cum ergo consum

Math. xj.

masset iesus) sermones predictos (precipiens duodecim discipulis suis) modum scꝫ predicandi et viuendi predictum: transit inde vt doceret et predicaret in ciuitatibus eorum: scꝫ discipulorum. quarum dñi non erant. sed in q̃bus nati vel enutriti. seu morati fuerant. hoc est vt predicaret iudeis qb⁹ miss⁹ erat. Predicãs itaqꝫ ibidẽ iudeis non samaritanis. non gentibus: fecit quod docuerat ⁊ mãdauerat discipulis vt secundum promissa prius offerret iudeis occasio salutis. Hic ergo dat maioribus prelatis exemplũ. vt ipsi predicare non designant q̃uis alios destinent ad predicandum ne alijs laborantibus ociosi fiãt et bonorum gloriosum fructum perdant. Sed heu hodie multi prelati vicarios non adiutores querunt. et quiescere non collaborare volunt. opinantes q̃ sic sue et subditorum anime requiescant in pace. Immo quod peius est predicationibus omissis. quidaꝫ vacãt guerris et pugnis et qui predicando deberẽt animas viuificare guerras faciendo non timent ⁊ corpora et animas pimere. et sic lotis extrinsecus manibus. sed pollutis intrinsecus cordibus ad altare accedere. Ubi criŝ. cũ consummasset iesus

Criso.

precipiens discipulis suis exijt ad predicandum: ne laborantibus discipulis ociosus eẽt magister. Non eñ vicarios operis sui illos ordinauerat: sed adiutores et iõ festinantibus mercẽnarijs: necesse erat vt amplius ipse pater familias festinaret nam in secularib⁹ qui fuerit maior aut clarior et habuerit secus se minores aut subditos. a deo omnia quecunqꝫ necessaria fuerint ipsi adĩplent ille aũt in suo honore constitutus tñmodo iussionibus pest ab omni labore securus est. In spiritualibus aũt viris non ẽ ita. sed qui maior est: maiorem hꝫ laborem iõ predicantibus aplĩs amplius laborabat xp̃s miserat eñ illos quasi sol radios suos. quasi rosa suauitatis odores. quasi ignis scintillas suas dispsit. vt sicut sol radijs suis apparet. sicut rosa in odoribus suis sentitur. sicut ignis in scintillis suis aspicitur sic in illorum virtutibus xp̃i potẽtia cognoscatur. Quis eñ videns discipulos suos bene instructos nõ sciam magistri collaudet. Aut opera eorum magna considerans non potentiã admiretur auctoris: faciebat eñ xp̃s miracula: faciebant et discipuli eius. ⁊ inter mirabilium opationes maior virtutum fama crescebat hec criŝ. Exeuntes autem. xij discipuli circũibãt per castella euãgelizantes: non solum procurationem recipientes ⁊ curãtes ĩ aĩa ⁊ corpore non malo exemplo occidantes. ⁊ ħ vbiqꝫ sine personorum acceptõe. Exierũt ab arte cõtemplationis ad actionem predicatõis ⁊ curatõis inducendo hoĩes verbor exemplo. vt puiam agerẽt de petis. sed heu multi hodie exeunt a latebris peruerse cogitationis ad actionem iniqtatis corrumpendo hoĩes verbis et exemplis malis.

Oratio

Domine iesu xp̃e magr̃ bone: da m̃ prophetas scꝫ q̃ doctrina te predicant. ⁊ iustos q̃ bona vitate demonstrant. ac discipulos ac nũcios tuos q̃ te quoquo mõ denuciant sic pro nomĩe tuo venerari et recipere. ac eis caritatis obseq̃a ⁊ beneficia impendere vt mercedẽ cum eis merear te donante meritus eorum obtinere. da michi etiaꝫ dñe deus meus prelatos predicatores et sacerdotes reuerent audire. ⁊ eoꝝ ammonitionib⁹ obediendo acquiescere vt cum veris obedientibus valeam apud te gr̃am inuenire Amen

¶ De questione iohannis baptiste et eius commendatione. Capitulum. lvj.

Math. xj.

Iohãnes autẽ baptista: in vinculis: et ĩ carcere constitutus: seu: p discipulos suos mag̃ inuidia q̃ꝫ simplici corde stimulatos: audissꝫ opera: ⁊ miracula q̃ faciebat xp̃s. pl⁹ de discipuloꝝ salute q̃ꝫ de suo periculo sollicitus: mittẽs duos de discipulis suis: dubitantib⁹ vt ipsis reuersis crederetur ab alijs quia ĩ ore duoꝝ vel triũ testiũ stabit omne verbum: ait illi scꝫ xp̃o per discipulos suos missos. q. d. si michi non creditis q̃ testimoniũ de xp̃o phibui vos ipsi dicite ei: Tu es qui venturus es xp̃s. ⁊ messyas in lege p missus qui debes saluare israel: an alium expectamus ad saluandum. Johannes interpretaẽ gr̃a dei. ħ eg̃ in vincu

lis est. cum gratia in aliqua vinculis mūdi vel carnis vel peccati ligata tenetur ne pficiat. heu in multis hodie iohānes tenetur in vinculis. corpus enī carcer est impediens hoīez a cōtemplatiōe veritatis. nō autē ipse iohannes dubitabat nec dubitādo qsiuit qui de xp̄i p̄ntia ī vtero matris exultauit. qui etiā ad baptismū venienti dixerat. ego a te debeo baptizari. et tu venis ad me. et in baptismo eū per columbā descēdentē ac per p̄ris vocē testimoniū agnouit. et postea digito demōstrauit. q etiam p xp̄o ac fide ei⁹ et iusticia positus est in carcere. et paratus mortē sustinere. sed more dubitantis gerens quesiuit vt discipulorum dubitationi ꝯsulēdo eos p xp̄m cōfirmaret et xp̄i dicipulos faceret. qs de xp̄o adhuc dubitantes nouerat. vt videntes signa et correcti dictis crederent. scandalū enī patiebātur. qr ihm̄ p̄poni et preferri suo magistro audierāt. vnde aug. ite dicite illi. non qr ego dubito sꝫ vt vos instruā. quod ego soleo dicere. ab ipso audite. audistis preconē cōfirmami a iudice. Unde et hilari⁹.

Augu.

Hylari⁹

Johānes igitur nō sue sed discipuloꝝ ignorātie ꝯsuluit. vt enī sciret non aliū a se p̄dicatū. ad opera ei⁹ intuēda discipulos suos misit vt auctoritatē dictis illi⁹ opera cōferrēt nec xp̄s alius expectaretur q̄ cui testimoniū opa prestitissent. Unde etiā cris. iohānes in carcere sciēs se eē iam in exitu cōstitutū volebat discipulos suos xp̄o adiūgere tanq̄ si. puidus pater moriēs filios suos cōsignet fideli tutori. desiderabat enī viuens plenā fidem videre discipuloꝝ suoꝝ. et sine dubitatōe aliqua credentes xp̄o Sicut pater moriens si viderit filios suos boīs morib⁹ ornatos. et omni sapiētia perfectos q̄si securus morit nichil de cetero timens de illis. et sic iohānes volebat discipulos suos perfectos videre in xp̄o. vt iocundius moreretur Magis aūt non sicut pater filios suos cōmendauit xp̄o quasi tutori sꝫ quasi pedagogus alienos filios quos ad tēpus accepit vt erudiet: eruditos volebat xp̄o reddere quasi. pprio patri ipoꝝ. ideo interrogabat p discipulos suos. non vt ipse accipiens respōsum a xp̄o audiret et disceret. sꝫ vt missi discipuli oculis suis viderent opera ei⁹ et crederent. Misit iohānes discipulos ad xp̄ꝫ vt miracula ei⁹ viderent. qui tot fecit vt paucorū animas lucraretur qr melior est apud deū vnus iustus q̄ tot⁹ mūdus pctōribus plenus. hec cris. Sed scd̄m gre. querit iohānes per discipulos. tu q venisti in mundū nascēdo es tu ventur⁹ ad inferos moriendo et potest dici q non simplicit dubitauit de descēsu ad inferos: sed de descēsu in aīa et corpe ad eos. Jesus autē amouit dubitationeꝫ discipulorum. et ostendit eis p̄mo factis. et postmodū verbis qr ipse esset xp̄s s̄m illud cepit iesus facere et docere In q predicatores et doctores instruxit vt non solū verbis sed etiam factis doceāt. In coꝝ enī presentia et multorum qui ibi aderāt cecos. surdos. claudos. et leprosos curauit et alia miracula fecit. pp̄lo predicauit. cuius euāgeliuꝫ primo pauperes receperūt. qr pauperes et humiles magis credunt euangelio q̄ diuites. Et per hoc rn̄dit questioni iohānis vel magis discipuloꝝ eius ostēdens p miracula soli diuine virtuti possibilia. q ipse esset vere xp̄s Hec enī plenum perhibebāt ei testimonium q esset dei filius. Nam etsi aute euangelium aliqui similia egerunt rari tamen fuerunt. et sua auctoritate et iussione sed ministerio et oratione hec fecerunt. Unde dicit (et rn̄dēs ies⁹) .s. verbis et factis (ait illis. Jte et renūciate iohanni q audistis) ab alijs ante q̄ veniretis (et vidistis) p̄ntialiter ad p̄ceptū meum fieri postq̄ venistis. et vos de me certificemini per eum potiusq̄ ipse. vel (q audistis) in p̄dicatiōe (et vidisti) ī miraculoꝝ opatiōe. q. d. Uide us me. agnoscite me videtis facta. agnoscite factorē Cecos illumino mortuos suscito. paupes ad fidē cōuerto. et cetera facio q me facturum. pp̄he nūciauerunt. Jpsa opera que ego facio testimoniū perhibent de me Unde si michi nō creditis. vel opibus credite Cōferte opa que in me vidistis cū. pphetaꝝ oraculis q legistis. vt et me illum de quo dixi ūt esse cognoscatis (Ceci vidēt) vt impleat illud. pp̄heticū tunc aperiētur oculi cecoꝝ (claudi ambulāt) vt impleat illud tūc saliet sicut ceruus claud⁹ (Leprosi mundātur) vt impleatur illud languores nr̄os ipse tulit cuius liuore sanati sum⁹ (Surdi audiūt) vt īpleatur illud. et aures surdoꝝ patebūt (Mortui resurgūt) vt impleatur illud viuent mortui. interfecti mei resurgēt (Pauperes euangelizant) .i. per euangeliū instruūtur et illumināntur et ad fidem cōuertuntur. vt impleatur illud euangelizare vel ad annūciandū pauperib⁹ misit me. Fit autē pori⁹ mētio de pauperib⁹ q̄ de diuitib⁹. qr pauperes cōuertunt facilius. Ubi hiero. pauperes aūt euāgelizātes intellige vel pauperes spū. vel certe opibus paupes. vt nullā int nobiles et ignobiles. inter diuites et egenos ī predicatione distantia sit. narrate ergo iohī que quidē audistis in pphis p messiā fienda. vidistis mō per me impleta esse enī tunc agebat xp̄s. que. pp̄he loquētes de tempore messye p̄dixerāt eum facturū. Subtiliter ergo respōdit. innuens talē rōnez. Qui operat opa oēm nature facultatē excedentia. et q pp̄he p̄dixerāt de xp̄o. ille pfecto xp̄s ē sꝫ ego talia operor. ergo ego sum. Similit ergo ad iohānis discipulos rn̄dit dn̄s pori⁹ p opera q̄ si dixissꝫ ego sū vt ipa opa eius manifestarēt eis q ipe esset messyas potiusq̄ verba quia testimoniū qd est de rebus et operib⁹ credibili⁹ et validi⁹ est testimonio qd est a verbis: et validior est vox operis q̄ sermonis. noluit etiā aptis verbis dicere. ego sum. pp̄ter arrogantie vitāde exemplū sꝫ tm̄ euidētissime ostendit se esse illū de quo querebāt eum Moraliter p sex opera xp̄i mirabilia hic posita quib⁹ liberauit hoīes a corporalibus defectibus p̄nt accipi sex mala a quib⁹ q̄ridie spūaliter liberat aīas. Cecitas est ignorātia et error rōnis eligētis. Claudicatio ē infirmitas et curuitas affectiōis mouentis. Lepra ē cōcupia et īmundicia ꝯcupie carnalis. Surditas est malicia et duricia obstinata mentis. Mors est separatio aīe a deo p mortale pctm̄ Paupertas ē defectus gr̄e et virtutū. Hec ī ex mala p mag parte nobis ex pctō p̄mi homīs inflicta tollit fides et p̄dicatio xp̄i deuote accepta. Nam ratio illuminat. affectus certificat. concupiscentie ardor extinguitur. obstinatio frāgit pctm̄ fugatur. et gr̄a confertur. Quidā enī sunt ceci per ignorantiā. quos liberat xp̄s illustrando mentē ad diuinorum cognitionem. Quidā sunt claudi in affectu praue volūtatis qui bene vident qd agendū sit. et quomō derelicto mundo xp̄s sequēdus esset. sed nolūt vel partim volunt sequi mundū. partim xp̄m claudicantes in duas partes .i. versus deum et mundū. quos liberat xp̄s disponēdo mentē ad diuine voluntatis expletionē. Quidam sunt leprosi luxurie que corpus et aīam maculat vel alterius peccati cōtagione quos liberat xp̄s depurando mentē oīmode a culp ab illib⁹ defectibus quibuscūqꝫ Quidā sunt surdi per cordis duritiā et immisericordiam siue ad predicationis vocē siue ad pauperum clamorem quos liberat xp̄s inclinando mentem ad verbi dei et pauperum obauditionem Quidam sunt mortui per peccati mortalis obstinationem quos liberat christus viuificando et renouando mentē et hominē interiorem. Quidam sunt pauperes a celestibus gratijs et virtutibus nudi et miseri. quos christus liberat ditando mentem gratijs et vestiendo virtutibus. Jsta autem miracula spūalia sunt maiora q̄ corporalia magis enī est s̄m augu. iustificare impium q̄ creare celū et terram. plus est iustificare aīam in eternū victuram q̄ suscitare carnem iterum morituram. plus est in anima reformare ymaginem dei q̄ in corpore reformare materiam nostri limi. Deinde dominus subiungit (Et beatus est qui nō fuerit scandalizat⁹ in me) .s. in infirmitate et hūanitate mea. dubitādo de deitate et diuina potentia credēs me purum hoīez eē. qr me videt in passibili carne. beatus qui me pati viderit. et nō me negabit cuius fidei nichil temptamenti affert crux mors et sepultura. Unde et latro fuit beatus. quia non

Hieronim⁹.

Moraliter.

Augustinus

fuit scandalizatus. q. d. Licet operer ut deus mirabilia. qr tamen ut homo sum crucifigēdus. cauendū est valde ho(m)inibus ne in me mortē despiciāt. qui signa venerantur. Et bene dixit in me non a me. quia christus nunq(uam) fuit cā scandali actiue. sed potuit esse. quodāmō materia scandali et occasio. Unde et dicit petra scandali petra eñ nullum scandalizat. quia nature sue debitū facit sʒ de petra cecus vel incautus scandalizat q(ui) leditur. In hoc ergo dominus inter nuncios iohannis qui cum christū nō credebant percutit. et a pfidie scādalo castigat. Hoc eñ indu(x)it ut iohannis discipulos ad se traheret qui de eo offendebantur. quia iohānes in operibus maior clarebat. quasi eis diceret. Videte ne scandalizemini in me. et ne in aliquo de me minus sentiatis. Sicut autem precursor intēdebat a mouere a discipulis dubitationem de xp̄o sic saluator viceuersa a turbis de precursore. commendans eū multipliciter turbis que nesciebant mysterium secretum seu causam interrogationis. ne turbe suspicarentur iohā(n)nem in aliquo motum fuisse et adeo discipulos misisse ac per hoc minus crederent preteritis testimonijs iohannis. Audientes eñ questionem a discipulis iohannis christo propositam putare poterant iohannem leuem in fide et mollem in vita. quia videbat p(ri)us duz erat liber de christo affirmasse. que modo in carcere quasi aduersitate fractus videtur querere. Leuitas ad hesitationem rationis mollicies ad cōcupiscentiā voluptatis pertinet. utraq(ue) dominus a iohanne concludit et eum de contrarijs et quibusdam alijs commendat. Magis autem voluit commēdare iohannē in absentia discipulorum eius q(uam) in p(rese)ntia ut eius commendatio non ex fauore humano vel ex adulatione: sed amore veritatis procedere videretur. Et per hoc docuit nos fugere notā adulationis in cōmendatione aliorū. et maxime magnorū in p(rese)ntia eorūz. Unde cris.

Crisostom(us).

q(uam) bene recedentibus discipulis cepit laudare iohannē. Non sicut quidā homines blanditores. q(ui) libenter hoīes in facie laudant. aut q(uo)s vident amicos eius fideles aut domesticos ei(us) quos credunt nunciaturos illi quicq(ui)d audierint. Nam qui insipiens est gaudet laudatus in facie vir autem sapiens q(ui) laudatur in facie. flagellatur ī corde. Propter duas ergo causas homo in facie laudari nō dz. Primum si sapientem illum putas. grauiter suscepturus est. Et quare illi laudibus tuis molestiā facis. Si insipientē illum existimas. extollendus est. quare insipiētiam eius laudibus tuis nutris. hec cris. Deinde consequenter commendat iohannē a multis. et primo a constantia fidei et mentis. Dicit ergo (Illis autē) s(cilicet) discipulis iohīs (abeūtibus) sc(ilicet) a xp̄o et reuertētibus ad iohānē (dixit iesus ad turbas. Quid) i(d est) qualē (existis in desertuz videre) non mō sed olim cum adhuc iohes esset in deserto nunc eñ erat in carcere. Quasi diceret. Qualis creditis q(uod) sit ille quem iamdudum añ vincula frequenter (existis videre) unde cris. Acsi diceret. propter quid ciuitates dimittentes. cōuenistis in desertum. non plebs tanta cū tāto desiderio in heremū venisset nisi magnum quendā et mirabilē et petra solidiorem se videre estimans. (Existis inq(ui)t videre arundinez vento agitatā). q. d. Non fuit mobilis sicut arundo ut leuitate mentis et fidei de domino ambigeret quem antea predicauerat sed ita constans q(uod) nec timore nec fauore a veritate declinabat. Non fuit arundo iohānes sʒ colūna. non mouebat(ur) vento nec prosperis erigi. nec aduersis inclinari nouerat: sʒ inter aduersa et p(ro)spera īmobilis permanebat. seruans in p(ro)speris humilitatem et in aduersis patiaz. non quatiebatur timore nec flectebatur adulatione nec eū blandū gratia nec asperū ira cuiuslibet faciebat. uno eodēq(ue) vultu respiciebat illos q(ui) eum laudabant et illos qui eū vituperabāt. Sic inimicos et amicos diligebat. sic potentes et impotētes arguebat. arundo igitur vento agitata iohānes nō erat. quē a statu sue rectitudinis nulla rerum varietas inflectebat. Unde cris. Calamus est vacuus et nullā hñs virtutē. et q(uo)tiens q(ui)s

Crisostom(us).

vis ventus leuis flauerit super eū. huc et illuc flectit eum sic et homo carnalis et secularis. in quo fidei nulla ē medulla et virtus veritatis non inuenit(ur) in eo qualiscūq(ue) tēptatio venerit super eum curuat eum. Hec greg. Disca-

Grego.

mus ergo frēs charissimi arundo vento agitata non esse solidemus animū int(er) auras linguar(um) positū. stet inflexibilis status nostre mentis nulla nos detractio ad irā p(ro)uocet. atq(ue) ad remissionem inutilis gratie nullus fauor īclinet. non nos prospera eleuent. nō aduersa p(er)turbent ut q(ui) in soliditate fidei figimur. nequaq(uam) rerū trāseuntium mutabilitate moueamur. hec greg. Mistice hic iohanne laudat. ut sic ipse nec mortis timore nec carnalis vite amore formā iusticie deseruit sic nec nos utilia relinquamus pro vanis vel eterna pro trāsitorijs et crucem potius q(uam) faleras mundi eligamus. Secundo commendat eum ab austeritate vite et pn̄ie. quia non fuit mollibus vestitus nec delitijs usus. Unde dicit (Sed quid existis videre hoīem mollibus vestitū) s(cilicet) p(ro)p(ter) carnis curā delitiosam q. d. non quia ut dictum est supra: iohannes habebat vestimētū de pillis camelor(um). et esca eius erat locusta et mel silue(st)re. ut ipso conuersationis sue testimonio p(ro)temneret mūdum cum bonis et delitijs suis. Ad hoc etiam manebat in deserto. ut austerā vitam duceret non solum victu et vestitu sed etiā ex loco propter q(uo)d subditur (Ecce qui mollibus vestiūtur) et delitijs utunt(ur). nō in deserto sʒ (in domibus regum sunt) quia ibi vitā delitiosā agit(ur). Ad h(oc) eñ multi magnatibus adulantur ut cū ipsis cōmorantes delitijs utantur sʒ hoīes veritatis talia aspernātur. Unde narrat valerius maximus q(uod) quidaz dixit dyogeni olera lauanti. Si tu dyonisio adulari velles ista non ederes. Cui respondit. Si tu ista edere velles. dyonisio adulari nolles. et sequitur. hic veridicus veritatis annunciator. malens oleribus sustentari q(uam) magnatib(us) adulari. sʒ heu hodie multi etiam religiosi cōtrariū faciūt et p(ro) modico maior(um)b(us) et etiā alijs adulari non erubescunt. Et bene dic(it) (ī domibus regū) non pōtificū. dn̄t eñ pōtifices et oēs p(re)lati eccl(es)ie. et etiam eorū familia indui veste simplici et religiosa. non molli et preciosa. Unde legit(ur) de be. aug. q(uod) vestimenta eius erant nec nitida plurimum. nec abiecta nimiū. unde et hiero. Ornatus et sordes pari modo fugiendi sunt q(ui)a alterū delitias alter(um) gl(or)iaz redolet. Quō (er)go clerici et religiosi eque mollibus et delitijs utunt(ur) sicut hi q(ui) ī domibus regum sunt sʒ timeant et caueant sibi. q(ui)a nō celesti sʒ terreno regi militant q(uia) p(ro) deo perpetu(m) a(s)pera fugiunt. sed solis exterioribus deditis p(rese)ntis vite mollitiē et delectationem querūt. Si ergo vilibus vestimentis indui virtus non esset. nequaq(uam) dn̄s iohannē de vestimenti sui asperitate laudasset. Et si preciosis indui vestimētis peccatum non esset nequaq(uam) de peno diuitis locuturus premisisset. quia induebatur purpura et bysso. q(uam) vero periculosum sit uti mollibus vestibus. patet per cris. qui dicit.

Hiero.

Criso.

Mollis vestis dissoluit rigidam animā. et si rigidum corpus assumat. et asperum facile per huiusmodi mollicem delicatum reddit et fragile. Facto autem corpore molliori necesse est et animam p(ar)ticipare lesionem nam ut plurimum operationes ipsius consonant dispositionib(us) corporis hec Criso. Mistice per vestitos mollibus p(ossu)nt intelligi adulatores quod bene significatur p(er) indumētū sicut eñ indumentum adaptat se illi cuius est sic adulatores adaptant se malis. ut qui timore persecutionis vel amore laudis peccantiū vicia non redarguūt. et ut t(em)p(or)alia lucra vel commoda consequi possint illis se conformare non metuūt. Sed scd̄m grego. Johannes sic mollibus vestitus non erat. q(ui)a peccantium vicia non blandiēdo fouere sed increpando castigare nouerat. Moraliter s(ecundu)m hiero. et Raba: docemur hic q(uod) predicatores veritatis declinare debent mollium palatia. que mollibus induti adulatores frequentāt. qui vitam peccāntiū palpāt ungūt et nō pūgunt. Item notat(ur) hic q(uod) predicatio veritatis cōuenit cuz duricia cibi et vestis. qui autē falso predicāt adulatores

Grego.

Hiero.

sunt. lucra sectantur. diuitias querunt delicijs affluunt. Et tales sic mollibus vestiti (in domibus regum sunt). i. scđm grego. exteres regni celestis. sub iure dyaboli sunt qui sunt reges tenebrarū. Per desertū quoqȝ pōt intelligi religio. qꝛ sicut desertum fuit medium ⁊ quedam via inter egytum ⁊ terrā sanctam promissionis. sic religio est quoddam mediū inter celū ⁊ mundū. ⁊ quasi quedā via directa qua itur ad celū per iohannē existentē in deserto intelligitur religiosus. q̄ non debet esse arūdo. i. ypocrita exterius sicut arūdo virens ⁊ interiꝰ vacuus sed exteriꝰ debet virere per honestā cōuersatiōez. ⁊ interius dȝ esse plenus per fidē ⁊ feruentē deuotionē. Item non dȝ esse fragilis sicut arundo ⁊ omni vento cedere sed dȝ esse firmus ⁊ omni tēptationi resistere ⁊ nec bñdictiōe. nec maledictione debet moueri. Itē nō dȝ esse mollibꝰ vestitus id est adulator sȝ seriosus ad vicia ⁊ nulliꝰ in hoc persone acceptor. Tertio cōmendat saluator iohannem ab excellentia persone ⁊ claritate notitie. qꝛ plusq̄ ꝓpheta fuit ꝓpheta quidē fuit qꝛ xp̄m preuidit ⁊ predixit qđ ⁊ alij prophete fecerūt vnde supra dictū est. tu puer ꝓpheta altissimi vocaberis. Item plusq̄ ꝓpheta fuit. Primo quia a deo per angelū ꝓphatus fuit. Scđo qꝛ in vtero matris ꝓphetare cepit. Tertio qꝛ filius ꝓphetatus fuit. Quarto quia xp̄m a se ⁊ ab alijs preuisum ⁊ p̄dictum digito demōstrauit. qđ alij non fecerunt nam fm̄ gre. ꝓphe offm̄ est vētura predicere sed non etiā demonstrare. Quinto scđz aug. ⁊ ambro. est maior ꝓphetis. qꝛ ꝓphe dominū vēturū prenūciauerūt quem videre desiderauerūt ⁊ non viderunt

Hiero. huic autē prestitū est quod illi quesierūt. Sexto fm̄ hie. qꝛ ad priuigeliū ꝓphale etiā baptiste accessit p̄mium vt suum ꝓphetarū baptisaret dn̄m. Septimo qꝛ angelꝰ ⁊ si non natura tn̄ officio dictꝰ est. Octauo qꝛ primior xp̄o

Criso. fuit ⁊ pene cū ip̄o venit. vnde criso. Omnes quidē prophete ante faciē xp̄i trāsmissi sunt solus autē iohannes sic missus est ante faciem xp̄i vt pene cum xp̄o veniret. Quantū pre ceteris ꝓphetis iohannes in tēpore iuxta xp̄m tm̄ iusticia pre illis primior erat xp̄o. Multe q̄dem stelle añ lucem precedunt nuncians lucis auentū nulla earū luciferi nomen hr̄e meruit nisi vna qꝛ cum ipsa luce ꝓcedit. Sic oēs prophete ante faciē xp̄i p̄cedunt nunciant eo aduentū eius. solus tamē iohānes precursor est appellatꝰ quia non solum aduentū eius annunciat. sed etiam illū digito oñdit dicens. Ecce agnus dei. hec cris. Quarto commendat eū ab auctoritate doctrine ⁊ officij dignitate cum dicitur (Hic est. n. de quo scriptum est) in malachia. ⁊ sunt verba patris ad filiū iohannem cōmendantis ⁊ dicentis (Ecce ego mitto angelū meū). i. nunccium. s. iohannē baptistam qui etiam vitam duxit angelicam (ante faciem tuaȝ). i. ante p̄sentiā tuā tpalē. ⁊ ante eiusdem potentie manifestationē ⁊ cognitionem (qui p̄parabit viam tuam) predicando p̄niam. baptizando ad assuefactionem re annunciando ac manifestando ac corda auditoꝝ ad recipiendū te ⁊ tuā predicationē peruia reddendo (ante te) i. ante ostentiōeȝ tuā ad mōm. sic officium predicatoꝝ est preparare corda auditoꝝ añ aduentum dn̄i ad iudicium vel in menteȝ. Dictus est aūt iohānes angelus ꝑpter duo. Primo ꝑpter officij dignitateȝ quia nuncius officium. n. angeloꝝ est archana reuelare sic officiū iohannis archana predicere. nam sicut angelus gabriel natiuitatem saluatoris paucis annunciauit personiˢ scȝ virgini ioseph pastoribus ⁊ magis ita iohā

Beda nes palam illum toti mōo nunciauit. vnde beda. Angelus vocatur iohannes. non nature societate sed officij dignitate. Quo nomine recte appellari potuit homo ille qui fuit missus a deo vt testimoniū perhiberet de lumine ⁊ venientem in carne dn̄ȝ mūdo nūciaret. Et sacerdotes angeli nuncupant. vñ apl̄s prohibet ne mulieres detecto capite orent ꝑpter angelos dei. i. sacerdotes. Et scđm grego. vnusquisq̄ȝ fidelis si a prauitate primuȝ reuocat ⁊ ad bonū exortatur seternum regnū vel supplicium erranti denunciat ꝑfecto angelus id ē nūciꝰ dn̄i est. Secundo dictus est angelꝰ ꝑpter vite angelice puritatem quam duxit in solitudine. i. virginitate. in ꝯtemplatione. vnde Criso. Beatus iohannes q̄ talē meruit habe

Crisostomꝰ. re laudatorem. audi nunc ⁊ intellige dignitatē puto si nō esset audatie dicere q̄ gloriosior est iohānes qꝛ hō fuit ⁊ ꝑpter meritū virtutis angelus ē vocatus q̄ȝ si nomine angelus ⁊ natura fuisset. Angelus. n. hoc p̄m q̄ angelus est non tantū est virtutis p̄mium quātū nature ꝓprietas Iste autē mirabilis est. qui in natura humana euāgelicā transgressus est sctitatem. Et hoc obtinuit p̄ gratiā dei. qđ non habuit natura. hec criso. Et vt summā virtutū cōmendatiōis eiꝰ dn̄s breuiter cōprehēdat subdit (Amen dico vobis inter natos mulierū non surrexit maior iohāne baptista). Signāter dicit (natos) nō natas ne virginem m̄rē xp̄i p̄ferri v̄l eq̄ri q̄ ad sc̄titatē q̄ itelligat̄ prelara ē omnibus sanctis ⁊ post xp̄m sanctior fuit vniuersis. dicit autem (mulierum) non virginis ne xp̄o cōpari videat̄ qꝛ mulier ibi non solū sexū sed etiam corruptiōeȝ significat fm̄ quē modum bea. virgo mulier non fuit. Et si mulier aliq̄n in euangelio nūcupat̄ ibi mulier ꝓ femina ⁊ sexu ponitur nec ceteris ꝓphetis ⁊ p̄riarchis cunctisq̄ȝ hominibus p̄fertur hic ioh. sȝ equat̄ vel nullus ei anteponitur Non. n. statim seq̄tur vt si alij eo meliores nō sunt ille maior alioꝝ sit. Unde nō negat q̄n eq̄lis sibi aliquādo surrexit vtꝝ vero postea sanctior eo aliquis fuerit vel adhuc futurus sit indiscussum relinquit̄ vñ Criso. Scriptura quidem non dicit iohānem maiorē eē ceteris sanctis sed ce-

Crisostomꝰ. teros sanctos non esse maiores Johanne. Coequauit enī ceteris non preposuit. Et iteꝝ. Quod aūt dicit tale est. Non peperit mulier isto maiorem. Et sufficit quidā hec anunciatio xp̄i. Si aūt vis a rebus ip̄is discere hic excogita eius immensam conuersationem. ⁊ mentis altitudinem. Uelut enim qui celitus descendisset degebat in terra: fere nullam gerens curam de corpore. intellectu aliter erectus in celum. et soli deo coniunctus de nullo mundanorum sollicitus sicut. n. in celo ita conuersabat̄. et nature necessitatibus superior effectus extraneā quādam ambulabat viam in hymnis et orationibus omne pertransiens tempus. hominum quidem nulli deo autē continue soli colloquēs neq̄ȝ. n. vidit aliqueȝ conseruoꝝ neq̄ȝ visus est alicui hoꝝum. non lacte visus est. non lectulo. non tecto. non foro non aliquo quoq̄ȝ potius est blandorum sermo seuerus ⁊ lenis nam cū ppꝪo iudeorū viriliter ⁊ feruenter cū rege audacter cum discipulis leniter conferebat. nisi frustra vel leniter sed oīa cōueniēter agebat ꝑpter hoc dixit. Non surrexit in natis mulierū maior ioh. bap. hec Criso. Et quia multa est iohis cum filio dei collatio. io scđm criso. vt copia laudum iohis iudeis occasionē non daret preferendi iohānem xp̄o subdit distinguendo excellentiā xp̄i ab excellentia iohis di. (Qui aūt minor est). s. etate ⁊ minoꝝ opiniōe (in regno celoꝝ) i. in eccl̄ia sanctoꝝ militante (maior est illo) s. dignitate ⁊ maiestate. Qđ de xp̄o recte accipit̄ qui tūc in eccl̄ia militante q̄ a p̄mo iusto incipiēs vsq̄ȝ ad vltimū electū pdurat minor a multis reputat̄. Sed scđm Criso. non putes

Cristostomꝰ Ambrosius. q̄ cōparatiue se dixerit maiorē iohē vt ū esset dicit amb. alia est ista natura. nec cū humanis generatiōibꝰ cōpanda non. n. pōt homi cum deo vlla esse collatio vel nouissimus angeloꝝ. q̄ in regno celoꝝ. i. in eccl̄ia triumphante ministrat seu minimus sanctorum q̄ iam ibi cum deo regnat maior est eo ꝑpter statum fruitiōis qꝛ q̄libet beatꝰ ⁊ cōprehensor q̄ntuncūq̄ȝ minimus maior ē actu q̄ȝ quilibet viator purus licet aliquis viator sit maior in po-

Hieronimꝰ tētia aliquo iam beato vnde hiero. nos aūt simplicit̄ intelligamus q̄ oīs sanctus qui iam cum deo ē maior sit illo q̄ adhuc consistit in prelio aliud est enī coronam victorie possidere. aliud adhuc in acie dimicare. intellige tamen q̄tum ad p̄mij securitatem non q̄tum ad meriti magnitudinem. Deinde quasi declarādo q̄ erat plusq̄ȝ ꝓpheta

comēdat eum a tpe cōmoditate in quo venit q2 tpe
gratie cōmodo z vtili hūano generi (A diebus n iohan
nis) i. postq̄ cepit eo vbiq̄s predicare cōfecutio ē regni
celestis per pniam (vsq3 nūc) īclusiue quia tpē gre a tpe
predicationis iohānis inchoatum semp erit. Q̄diu nūc
dici pōt. et vsq3 ad finem mūdi durabit (regnum celorū
vim patitur) a penitētibus (z violēti) illi s. q nō vident
hre ius sicut publicani z pctores (rapiūt illud) exclusis
s. filijs regni a simili dictum est. sicut si aliquod regnum
datum esset extraneis quasi violentia videret inferri ipo
Hylarius regno. vnde hyla. Regnum celorū vim pati. q2 glia dei
israhel pribus debita a pphetis pnūciata a xpo obla
ta fide gentium occupat dū per pniam quā iohannes p
dicauit fideles ad celestē p̄riam quasi in locū alienū pe
Crisostom9. netrātes. vnde Criso. vides ergo q2 magn9 ē iohān. s in
cuius tpe tanta gratia effusa est sup terra. z qd in diebus
oīm pphetaz factu non est. in illius tpe factū ē. z ipse sa
ctus est gratie huius minister. hec Criso (A diebus er
go iohānis regnū celorū) patitur penitentibus a quibus
(vim patitur) et violenter rapitur. q2 p̄mus pniaz p̄dica
uit qua velut q̄dā violentia nos affligendo et p pctis sa
tisfaciendo regnum celorū q̄si violenti nō pigri rapim9
et intramus. A quo eni per pctm̄ alieni facti sumus. vi z
virtute pnīe acquirimus z id qd nobis de iure nō debe
tur labore z violentia rapimus. Quasi rape quidem est
vbi nullū ius hēmus et quod angelorz est possessio acq
rere non pōt n homo natus in terra rape celū nisi sibi fa
ciat violentiam cohercendo a delectationibus propriū
appetitum. z subiugando spiritui carnem suam. Unde
Hiero. Hiero. Grandis est violentia nos in terra genitos esse z
celorū sedem querere possidere p virtutē quod non tene
Ambrosius. mus per naturam. vnde z ambrosi. Et ideo faciam9 vim
regno celorz. Omnis n. qui vim facit. vehementi studio
properat non torpendi lentescit affectu. et ideo vim faci
mus nature. vt non ad terrena dimergat. sed ad superna
Gregorius. se subrigat vnde et gre. cū pctōres ad pniam redeūt. q̄si
in locum alienū intrant. z violenter regnum celorum ra
piunt. Et iterum recogitemus ergo fratres carissimi ma
la que fecimus. et nosmetipsos assiduis lamentis atte
ramus hereditatē iustorum quam non tenuimus per vi
tam: rapiamus per penitentia vult a nobis omnipotēs
deus talem violentiam perpeti. Nam regnū celorum ra
pi vult nostris fletibus quod nostris meritis nō debetur
Eusebius vnde z Eusebi. Nō sine violentia fieri potest vt vnusq̄s
q3 iracundiam patiā superbiam humilitate commutet
amore paupertatis z indigentie affluentiaz superet. vio
lentiam sobrietate. luxuria castitate commutet. z homo
subito in virum alterū transmutetur. z sic a talibus p vio
lentiā regnum celorū diripitur. Unde etiā in collatione
abbatis abraham sic dr. Regnum etenī celorz non desi
des non remissi non delicati non teneri. s3 violenti diri
piunt. qui non alijs. sed anime sue preclarā inferunt vio
lentiā. omni eam prauium rerum voluptate fraudantes.
Isto profecto sunt laudabiles violenti. q vim faciunt per
ditioni sue. Homo. n. vt scriptū est in doloribus laborat
sibi. z vim facit perditioni sue. Perditio nostra est oble
ctatio pn̄tis vite et executio desideriorū voluptatumq3
nostrarū. quas si quis ab aīa sua subtraxerit ac mortifica
uerit. gloriosam profecto z vtilem perditioni sue vim fa
cit. abnegans duntaxat ei iocūdissimas voluntates hec
Bernardus abraham. scdm bern. quidam regnum dei mercantur vt q̄
exercent opera misericordie elemosinam z huiusmōi. qui
dam furantur vt qui faciunt occultas penitētias. quidaz
compelluntur intrare vt pauperes necessarij. non volun
tarij. quidam rapiunt vt pauperes voluntarij. qui paupe
res spiritu sunt. Si autem adhuc dubitas regnum conse
Augustinus qui forte propter defectum meriti vel auxilij. audi Au
gustinum dicentem tibi. Si queris quomō istud potesti
eri. quibus meritis. quibus ue auxilijs audi. Res ista ē po
sita in potestate facientis quoniam regnum celorum vim

patitur. Regnum celorum o homo aliud non querit po
sita in p̄tate facientis q̄ regnum celorum vim patitur.
Regnum celorū o homo aliud non querit precium nisi
teipsū tantum n valet quantū es tu. da z hēbis illud. quid
turbaris de precio. xps semetipm tradidit. vt te acqui
ret regnum deo patri ita temetipm da vt sis regnū ei
vt nō regnet pctm in tuo mortali corpore: sed xps in pos
sitiōem vite. Et itez. Uenale hēo. quid dīe. Regnū quid
emit. Paupertate regnuz. dolore gaudiū. labore requies
ignominia gliā. morte vita. vnde z Criso. Qui seipsum Criso.
donauit hominibus. quomō regni sui societatez non dabit
hec Criso. Igitur non cures qd vel q̄ntū mō ꝯsterz
vel quātū de incommodis seu lucris tpalibus pdas aut
quidvl q̄tū de incōmodis seu dānis tpalib9 sustineas vt
regnum illud de quo tam gloriosa dicta sunt rapias z pos
sideas. ¶ Deinde subdit (oēs. n. pphete et lex) q̄ erant de
xpo venturo durauerūt (vsq3 ad Johem) i. vsq3 ad tp̄
Johānis. et ēt xpi quia xps et iohanes fuerunt quasi con
temporanei. et tunc. n. cessauerunt legalia et prophetie
Ubi xpi tps ōnditur vt quē illi venturū eē dixerūt iohes
venisse ōnderet. non q tunc lex z pphia fuerit ānihilata
imo impleta. et imꝑfectio eius amota. q2 ex tunc p̄dicari ce
pit pfectio euāgelica. Ita iohes initiū ē euāgelij z termi
nus legis et pphar. Lex enim z prophetia ibi finit. vbi id
quod prefigurauerat z pphetauerat adimplet. Mātus
iohā lex et pphete figurate promittūt. s3 ex tūc in antea
figurata z promissa succedunt quia in lege z in prophetis
veritas de xpo erat sub figuris et enigmatibus: sed a io
hanne est manifeste oñsa. quez n lex z prophete venturū
predixerant. iohan venisse ostēdit dicēs. ecce agnus dei.
Et q̄uis post ioh. fuerunt pphete vt agab9 et quattuor
filie philippi. non tñ de xpo in carne venturo sunt vatici Beda.
nati vt precedentes de quibus tñ hic sermo. Unde Be
da. Lex et prophete vsq3 ad iohannē quia non poterat vl
tra venturum prophetari quod iohan. preconio iam ve
nisse clarebat. vnde z aug. Inter omnes diuinas auctori August.
tates euangelium merito excellit. Quod n lex z prophe
te futurū prenunciauerūt hoc redditū atq3 cōpletum in
euāgelio demōstratur. Non obseruam9 sacramenta que
in lege et prophetis precepta sunt. q2 mutata sunt e nō
ligamus que ibi predicta sunt. z tenem9 q̄ ibi pmissa sunt Criso.
vnde etiā crif. Ergo finis promissiōis iohes est. Si aute
finis promissiōis iohānes est et initiū btitudinis ipse est
Quecūq3 enī promissa sunt seculo isti. vsq3 ad iohannem
promissa sunt. Ex illo autē iam nō promittūt futura sed
ea que promissa fuerāt adimplent. Usq3 ad eū fuit spes
ex illo autem cepit esse res. De cōmendatione etiā iohā Bernar.
nis sic dicit bern. Johannes vbiq3 maior in omnibus sin
gularis. mirabilis super oēs. Quis sic gloriose annuncia
tus est. Quis sic spāliter in matris vtero spū scto legitur
fuisse repletus. Quem legisti intra matris vterum exultas
se. Cuius natiuitatem vidisti ecclīam celebrare. Quis sic
puer heremū concupiuit. Quis ita sublimiter legitur con
uersatus. Quis pniam z regnum celorum primus osten
dit. Quis regem glorie baptizauit. Cui sic primum trini
tas sic aperte reuelauit. Cui tale testimonium perhibuit
dñs iesus xpus. Quem sic honorauit eccl̄ia. Johannes
patriacha. imo p̄riachaz finis z caput. Johannes prophe
ta. imo plus q̄ propheta quia quem venientē nūciauit di
gito demonstrat. Johā angelus sed z inter angelos ele
ctus. saluatore attestāte cum dicit. Ecce mitto angelum
meum zč. Johā apls. sed z aplorz primus z p̄nceps. q̄ fu
it homo missus a deo. Johā euangelista: sz euāgelij pri
mus inceptor predicans euangelium regni. Johā. virgo
imo virginitatis norma pudicicie titulus. castitatis exem
plum. Johan martir. s3 et martirij lumē. inter natiuitatē
siquidem mortemq3 xpi constantissima forma martirij.
Ipse vox in deserto clamantis. precursor iudicis. preconi
bi. Ipse est helyas vsq3 ad quem lex z prophete lucerna
ardens et lucēs. amicus sponsi. sponse prepator. Silētio

transeo cetera. sic nouẽ ordinibus angelorum insertus ẽ vt etiam ad seraphin apicẽ transferat. hec bernar. Deinde dñs subdit (τ si vultis recipe) τ itelligere (ipse ẽ helyas) non in persona sed in spiritu. qr fuit similis helye. et hoc in tribꝰ. Primo in austeritate penitẽtie. qr de helya scribitur q erat vir pilosus. qr habebat vestem hirsuta τ asperam. τ zona pellicea accinctus renibus. Silr de iohãne dicit q habebat vestimẽtũ de pilis camelorum. τ zonaz pelliceã circa lumbos. Scdo in soliditate cõstãtie. de helya enĩ scribitur qr ipse ꝯstanter arguebat regẽ achab τ regem ochoziam τ similit iohãnes constãter arguebat herodem. Tertio in auctoritate doctrĩe. qr sicut helyas venturus est p predicatiões suã denũcians xpi aduentũ fm ita iohãnes (vt supra dictũ est) preuenit primũ. Et scdm

Hiero. — hiero. hoc dictũ ipse τ helyas misticũ esse. τ egere intelligentia. sequens domini sermo demonstrat. dicẽs (Qui habz aures) cordis (audiendi) i. intelligendi (audiat) i. intelligat. s. qr non dixit iohannẽ esse helyam i persona sed in spũ. Vel (qui hz aures) ad officiũ audiendi extenꝰ (audiat) interius adhibẽdo diligentiã circa ea q dico et dixi superiꝰ. Vtitur aũt xps talibꝰ verbis ꝓponẽdo aliqd arduũ vel misticum τ hoc vel vt moueat intellectũ ad intelligẽdũ vl affectũ ad acqescendũ τ exequẽdum.

Dñe iesu xpe qm tu es q venturus es ad saluandũ nos. τ alium expectamus. da nobis vt vincti tuo amore τ timore exeamus de arundineto vanitatis. τ de molli vestitu voluptatis in desertum penitentie. Renuncia nobis per effectum misericordie tue. quia tu es veritas. qua mente ceci vident. caritas qua affectu claudi ambulant. humilitas qua superbia leprosi mundantur. verbum quo surdi audiunt. vita qua mortui resurgunt. τ virtus qua pauperes euangelizantur vt oẽs ad te cõuertãtur. Amen.

De increpatone τ cõdemnatione infidelium iudeorum. Capitulũ lvii.

Mat. 11. — Remissa igitur cõmẽdatiõe iohãnis increpat τ cõdẽnat dñs superbiã iudeorũ q pdicatiõe iohãnis moti nõ sũt sz τ ipsius xpi predicationẽ despexerũt. τ cõparat eorum generationẽ peruersã τ obstinatã. per quã tam predicantes q audientes cõprehendit (pueris in foro clamãtibꝰ τ eorum coequalibꝰ) i. in partes eqles diuisis ac sibi inuicem improperantibꝰ τ dicentibus (Cecinimus vobis et non saltastis. lamentauimꝰ. τ non planxistis) Vbi sciendum q pueri hebreorũ ad exercendum se in ludis honestis. inducentibus ad virtutes τ retrahentibus a vitijs talem ludũ habere cõsueuerũt. diuidebantur in medio ciuitatis in duas partes equales. τ illi qui erant ex vna pte canebant carmen leticie. τ alij ex opposita parte carmen lugubre. deridẽtes trãsmutatiões repentinã presentis vite. τ postea sibi mutuo exprobrabãt τ exultantes dicebant alijs. quare sibi non congaudebãt. τ econtrario alij quare sibi cõpatiendo non condolebãt. τ hoc fiebat ad exprimendã vanã leticiam hoĩm τ defectu cõpassionis et amicitie ad inuicem in hoc mundo sicut videmꝰ frequẽter fieri in eadem ciuitate. imo τ in eodem vico. vel etiã eadem domo. q aliqui letantur τ alij ex opposito tristãtur τ qsiqz modicum sibi inuicem cõpatiantur. Huic negotio simile est negotiũ circa iudeos. τ postea xpi tẽpore factum. Multi enĩ phariseorum sedentes ppter docẽdi τ iudicandi auctoritatem in foro i. in ecclia vbi lex τ iura pmũtur. τ canentes per gaudiorum eternorũ promissionẽ. monuerũt iudeos exultare pro spe futurorũ. τ exultare noluerunt multi etiaz lamentãtes per tormentorum cõminationẽ monuerũt eos dolere pro pctis τ noluerũt. Propter hoc igitur poterãt eos arguere ꝓphete. dicẽtes (Cecinimus vobis τ non saltastis) ad laudes dei assurgendo (lamentauimꝰ τ non planxistis) penitentiã agẽdo. Jd est inuitauimus vos ad exultandũ p spũalibus bonis τ nõ exultastis nisi i terrenis. monuimꝰ ad penitẽtiã τ nõ penituistis nec voluistis. Eo mõ etiam factũ est tempore xpi. Johãnes enĩ ieiunãs τ abstinens. inuitabat eos ad dolẽdũ p peccatis. τ dolere noluerũt. dominꝰ aũt comedens τ bibens cum eis inuitabat eos ad exultandũ pro gratijs. qr mos comedentiũ est exultare. τ noluerũt hoc facere. Sub similitudine ergo eos increpat qr nec habuerunt planctum compunctionis ex penitẽtia predicata a iohanne nec saltum exultationis ex misericordia exhibita a saluatore. Johannes eñi predicabat lamenta penitentie xps exultatiões misericordie. sz generatio iudaica nõ plorat cũ iohanne plorãte. nec gaudet cũ xpo gaudente. Per clamãtes ergo intelligũtur pdicantes scz iohãnes τ xps. τ per coeqles ipis quibꝰ predicãt scz auditores. Nã q ait (Lamẽtauimus τ nõ planxistis) ad iohãnẽ pertinet cuius abstinentia a cibo et potu luctum penitentie significabat. q aũt ait (cecinimꝰ τ non saltastis) ad ipsum dñm ptinet. qui vtendo cum ceteris cibo τ potu leticiã futuri seculi τ regni figurabat. Johannes eñi pcessit in typo presentis vite. que debet esse in lamẽto. sz xps secutus est in typo future que erit in gaudio. Vnde psal. Qui seminãt in lacrimis in exultatione metent. Sed peruersi iudei videntes austeritatem iohannis. per hoc moti nõ sunt ad penitentiam τ postea dulcedinẽ xpi. τ tñ p hoc moti

Hieronimꝰ. — non sunt ad pietatem. vnde hieronimꝰ. Dicunt ergo Cecinimus vobis τ prouocauimꝰ vos vt ad nostrum canticum bona opera faceretis τ noluistis. Lamentauimus et vos ad penitentiam prouocauimus nec hoc quidem facere voluistis. spernentes vtramqz predicationẽ. tam exhortationis ad virtutes q penitentie post peccata. hec hiero. Doctor vel pdicator cantat quãdoqz s. de virtutibus τ eternis gaudijs docet vel pdicat. τ tunc auditores extra vicia vt muniũ dũ saltare debent. qñqz lamentat qñcunqz s. vicia τ inferni dolores detestatur. τ tũc auditores plangere debent τ penitere. Spũaliter pueri sunt predicatores τ doctores pueri per cõuersationis humilitatem. per colũbinã simplicitatẽ. τ per vite puritatẽ sedentes in foro. qr venditores celestiũ. iudices aĩarum. τ pcones regulariũ preceptorũ. clamantes predicando coeqlibus fm capacitatẽ auditorum doctrinã cõtemplando canentes misericordiã pctorum. gratiã iustorum. gloriã beatorũ exprimendo. Triplex ergo canũt carmẽ. s. nuptiale pro vnione dei τ aĩe familiare p inhabitatiõe diuine presẽtie triumphale p cõsummatiõe victorie. τ nõ saltant mali saltu cõuersiõis quo ad primũ. saltu deuotiõis quo ad scdm. saltu cõtemplatiõis quo ad tertiũ. Lamentant ostẽdentes culpam multiplicem. miseriã p̃sentem. penam eternam. sed mali nõ plangunt planctu ꝯpunctiõis p culpa planctu cõpassiõis p miseria planctu orõnis pro pena. Deinde applicando similitudinẽ ad ꝓpositũ. subdit increpationis duplicẽ rationẽ. qr non crediderunt iohanni ad penitentiã exhortanti. nec saluatori ad misericordiam aduocanti. Nam nec pdicatio τ penitentia iohãnis eos ad luctũ τ penitentiã inflexit. nec pdicatio τ cõuictꝰ xpi eis placuit. sed remanserũt obstinati in peccatis vtriusqz pdicationem cõtemnendo. τ vtriusqz vitam in malũ interpretando (Venit enĩ iohãnes non mãducãs neqz bibens) i. in abstinentia maxima viuens. ille enĩ qui parum comedit dicit non comedere fm cõmunẽ modũ loquendi vel (non mãducans neqz bibens) delicata scz vl (non manducans) s. panẽ (neqz bibens) s. vinũ τ siceram. Scdm aug iohannes dictus est non mãducans neqz bibens. qr illo victu quo iudei vtebant nõ vtebatur. Ergo

Augustinus — dñs nisi vteret non i eiꝰ cõparatiõe manducãs τ bibẽs diceretur. Ecce vnus puerorum lamentantiũ i. ꝓphetarum ad penitẽtiã verbo τ exẽplo puocantiũ. τ tñ nõ credũt ei iudei. sz dicũt (demoniũ habet) q d more demonum non comedit neqz bibit. vel demoniacus et insanus est. austeritatem eius demoni attribuendo. demoniaci enim pñt multa agere τ pati que non possũt alij vel non est hic hõ a deo. ita rigidꝰ sibi τ alijs. cũ dominꝰ sit suauis τ mi-

tio (Venit filius hoīs) s. virginis. nō hoīm s. viri et mu-
lieris (mādu cans et bibens) s. in mundo et in publico cū
alijs hoībus. ⁊ cōmunē vitā īter hoīes ducēs. hoc em̄
facere debebat. quia mediator dei ⁊ hoīm erat ⁊ ideo talem
vitam debuit cōmuniter ducere. vt cōmuniter viuentes
ꝑ eū oēs accessum familiarē ad ipm̄ possent habere Ecce
vnus puerorū gaudentium. id est prophetarū leticiam p-
mittentium (⁊ tu dicūt pueri generationis ⁊ pharisei ma-
le interpretādo (Ecce homo) nil habens diuinū (vorax)
per auiditatē (potator vini) ꝑ cōsuetudinē (publicanoꝝ)
i. peccantium publice (et pctōꝝ) i. peccātiū occulte (ami-
cus) s. ꝑ malā societatē: cū illis manducās ⁊ bibēs quod
tū non faciebat vt eorum vicia amaret. sed magis vt sana-
ret. ⁊ eos alliciendo attraheret ⁊ ad pniām conuerteret.
Ipse em̄ hoīes attrahebat ⁊ victus conformitate. et sani-
tatis ostensione Vbi hiero. Si ergo ieiunium placet

Hiero.

vobis cur iohānes displicuit. Si saturitas vobis placet
cur non placet filius hominis. Quorum alterum demo-
nium habentē. alterū voratorē nūcupastis et ebriū. Hec
hiero. Ecce pessima lingua que ⁊ manducantes iudicat ⁊
non manducātes ⁊ ex vtraqʒ parte scandit. quia maledi-
cit deū ex homīes nec est em̄ q̄ se abscondat a furore eius
Abstinentia quidem iohānis fuit alijs exemplum auste-
ritatis et pnīe. manducatio vero xp̄i fuit alijs exemplum
condescensionis ⁊ miscōie. Per illos igitur qui vtrunqʒ
in malum interpretant significantur detractores bonos
actus aliorum nequiter deprauātes. Sunt nāqʒ quidaʒ
puersi istis similes dꝫ oībus male iudicātes. Dicūt enim
si quis studet et vacat humilitati qꝛ ypocrita est si patic ⁊
mansuetudini. timidus est si iusticie impatiens est si sim-
plicitati fatuus est. si prudentie maliciosus est. si maturi-
tati flegmaticus est si iocunditati dissolutus est si religio-
ni singularis est si societati secularis est si silentio et paci
melancolicus vel dissimulator est. si aliorum correctioni
turbator pacis et presumptuosus est si dissimulat negli-
gens est si instat vigilijs et orōnibus indiscretus ē si con-
muni dormitioni somnolētus est si ꝑdicationi ⁊ alioꝝ sa-
luti. appetitor laudis est. si desistit. remissꝰ ē si habet gra-
tiam hoīm adulator est si adulari renuit. superbus est. ⁊
similiter in multis alijs temere iudicāt. et q̄ bene fieri pn̄t
in malum interpretātur. Qui cum talibus habitat pōt di-
cere illud Job. Frater fui draconū ⁊ sociꝰ strucionū. Do-
minus ergo ⁊ p se ⁊ p iohēm conatꝰ ē iudeos in regnū in-

Crisostom⁹.

troducere ac si cuʒ ppha diceret. quid debui facere vinee
mee non feci Et scdm ciꝰ feci sicut faciunt venatores q̄
ꝑ duas vias ꝯtrarias alicui insidiantur vt si salit vt in alterā
incidat et capiatur. Misit em̄ iohēm cū vita austera venit
ipse cum cōi vita sed ipsi rēnuerunt. et vtrāqʒ viam salu-
tis respuerunt. quia nec cum iohāne lugere. nec cum xp̄o
gaudere voluerunt Istis iudeis similes sunt multi q̄ nec
flagellis nec beneficijs a malo reuocari vel ad bonum p-
uocari pn̄t ⁊ io cū superbis et puersis iudeis in fasciculis
simul colligati penas merito sustinebunt. Et licet xp̄us q̄
est sapientia dei patris sit predicto mō reprobatus a pha-
riseis et legisperitis. qui dei consilium et vite documentū
spreuerunt. tñ iustificatus. i. est cognitus ⁊ comprobatus
iustus (a filijs suis) i. discipulis et ab eis qui regnū celoꝝ
fidei iustificatione diripiunt qui sunt xp̄i per adoptionez
confitentes iustū sapie opus ac dei dispositionē ⁊ doctri-
nā. ¶ Deinde post cōem iudeorum increpationem quasi
noīatim increpat tres ciuitates galilee sitas in littore la-
ci genezareth quibus spāliter predicauerat ⁊ miracula fe-
cerat. nec tñ conuerti volebant (Tunc) em̄ s. postqʒ incre-
pauit iudeos in cōi et vidit eos obstinatos (cepit) in spā-
li (exprobrare) i. ad modum exprobrantis mala futura p-
dicere (ciuitatibus in quibus facte sunt plurime virtutes
eius) vt saltē in operū magnitudine et multitudine crede-
rent (qꝛ pniām nō egissent) q. d. ⁊ doctrinā audierūt ⁊ mi-
racula viderunt. ⁊ tñ credere noluerunt sʒ peiores genti-
bus remanserunt Exprobrat eis dn̄s ad correctionez et
cōminatur eis ve. i. eternā damnatiōem. ꝑdicēdo vētura
non optando mala. sicut ⁊ cum dr̄. maledicā illis q̄ male
dicent tibi. i. qui malefaciunt infligā eis penā maledictio
em̄ in scriptura nūqʒ est imꝑcatiua sed phetica. Vbi cris.

Criso.

Deplorat autem dn̄s ad nostrū exemplū. eo qꝛ effusio la-
crimarū ⁊ gemitus amarus super patientes insensibili-
tatē doloris non modicum antidotum est. ⁊ ad correctio-
nē patientium ⁊ ad remedium ingemiscentium in sup eos.
Hec cris Dicit ergo (ve) s. damnationis eterne īminet ti-
bi (corozaim) prope quam ciuitatē iordanis ingredit̄ ma-
re galilee et in qua nutrietur antixp̄s (ve tibi bethsayda)
de qua ciuitate fuerunt petrus ⁊ andreas Jacobus et io-
hannes. et distat a bethzayda quarto miliario (quia si in
tyro ⁊ sydone) que fuerunt vrbes gentilium ydolatrie et
vicijs dedite. que tñ legem naturalē habebāt (facte essent
virtutes) i. diuina prodigia et miracula: que facte sunt in
vobis: frequenter et predicatum eis fuisset sicut vobis
olim pniām: quam vos non fecistis ipsi: egissent dolen-
tes de peccatis: in cinere: ex consideratione mortis: ⁊ cili-
tio ex cōsideratione pctī pungētis. sedētes i. in cōsciētijs
se humiliantes vel in cinere humiliatio interior: in cili-
tio: exterior designatur. hec addit qꝛ antiquitꝰ erat mos
sic agere pniām: Uerūtñ dico vobis: iudeis q: tyro ⁊ sy-
doni: lʒ non sint cōuersi: remissius erit in die iudicij q̄ vo-
bis: quia minus puniētur q̄ vos iudei obstinati. nam mi-
nus peccauerunt illi Gentiles n neqʒ legem scriptā re-
ceperunt neqʒ predicatores hūerunt neqʒ miracula vide-
rūt sʒ tm̄ legem nature trāsgressi sunt Judei vero doctri-
nā audierunt et miracula viderunt. ⁊ post transgressionē
legis naturalis et scripte. etiā legē gratie ⁊ signa pulsp-
derunt et ꝓpter ingratitudinē punient̄ illi seuerius
illi remissius quia grauius ē fidē audita repellere. q̄ fuis-
ti in gentilitate. ⁊ est argumētum qꝛ ceteris paribꝰ maior
erit pena xp̄ianoꝝ q̄ infidelium. clericorum q̄ laicorū
pientum q̄ simplicium. platoꝝ q̄ subditorū nā cui mul-
tū donatū est multū ab eo queret̄ ⁊ potētes potēter tor-
menta patiētur. ⁊ seruꝰ sciens volūtatem dn̄i ⁊ nō faciēs
plagis vapulabit multis. ¶ Deinde separatim exprobat
ciuitati capharnaū. quia districtius alijs iudicanda eo
bona a dn̄o acceperat crebriora. Itez quia duas alias
arguerat de omissione penitencie et negligentia. hanc ve-
ro de cōtemptu et superbia. Unde ⁊ alius cōminatur
penā in genere cū ait ve huic autē i specie quod apparet
plus esse. dicit ergo: Et tu carphanaum: ponendo vt
pro continens pro cōtento. nūquid: sm̄ opinionē tuā
qʒ in celum exaltaberis: q. d. Non immo ꝑpter pctm̄ su-
perbie et ingratitudinis vsqʒ in infernū descendes in
qui se exaltat humiliabitur: Quia si i sodomis: q̄ tñ fue-
runt homīes pessimi: facte fuissent virtutes q̄: si eqn̄ter: fa-
cte sunt in te. forte pmāsissent vsqʒ in hanc diē: quia fecissent
pniām vt niniuite fecerunt ad ione predicationem. Di-
cit autem forte non ad denotandum dubitationem ex
te sua. sʒ ad denotandum mutabilitatē li. arb ex pte bois
(Uerūtñ dico vobis. quia terre sodomoꝝ remissius erit in
die iudicij q̄ tibi) i. minorē penā sustinebunt ratione in-
credulitatis. sʒ maiorē ratione enormitatis pctī ⁊ crimi-
nis Per istas ciuitates quibus xp̄us frequēter predica-
uerat et miracula fecerat. significantur illi qui frequenter
audiunt verbū dei ⁊ vident exempla virtutum ⁊ tñ i pec-
catis suis obdurātur. ꝑpter quod ceteris paribus grauius
alijs punientur. Spāliter autē p has tres ciuitates affi-
gnantur tria in hoībus q̄ maxime aggrauant ingratitu-
dinē in eis. Primū est litatura ⁊ sapia quod p corozaim
que interpretatur secretū michi. vel misteriū meū. Sʒ
est ordo vel platio. qd̄ p bethsaidā q̄ interpretat̄ domꝰ pe-
cudum ⁊ domus venatorū seu domus frugum. sunt. n. do-
mus domini peculiares. et refugium pecudū. i. subditor
et ceterorū. Tercium ē religio. qd̄ p capharnaū q̄ interpreta-
tur villa pulcritudinis seu cōsolationis. vel ager pingue
dinis. ⁊ vinā interiꝰ sicut exteriꝰ. Et illi si inuenti fuerit

negligentes seu pctores et xpo inobedientes. durius q̃ ceteri redarguentur. et acrius punietur. vl'g corozaim si gnificantur huius seculi sapientes. p bethsaidā diuites. p capharnaū camales. qui spāliter xpm repellunt sicut ille ciuitates fecerunt. vbi Criso. Considerate xpiani. q2 que dam miracula facta sunt in corozaim. quedā autē i beth saida aliam capharnaū. apud nos autem xpianos omia facta sunt. Que. n. facta sūt i corozaim forsitan bethsaida non cognouerat et que facta sunt in bethsaida forsitan capharnaum nesciebat. Nos autem xpiani quicquid vbi q3 operatus est xpus omnia euangelio referente didici mus. Si ergo sic xpus luget super illas ciuitates. quia pe nitentiam non egerunt. que non omia mirabilia viderūt putas quō quotidie luget super nos xpianos qui quoti die virtutes eius in eccia legimus et audimus. et tamen pniam pctoꝝ nostroꝝ nō agimus. Si tpe sodomitarum xps venisset et talia demonstrasset forsitā cōuersi fuissēt Illi quia loth hoiem iustū non audiuerunt sulphure et igne cōbusti sunt. Nos que et qualia expectā t tormēta q̃ ipsū contēnimus xpm. Et vide quia nō dixit tūc impro perauit ciuitatibus sed tūc cepit improperare. Si g̃ tunc cepit ꝛ vsq3 nunc quotidie improperat talibus. Et q̃lēs legitur in eccia improperans improperat his q̃ tales sunt in eccia. ve ergo vobis xpianis qb' q̃tidie oēs scripture vo ciferantur. ꝛ vos tanq3 aspides surde obturantes aures vestras non auditis voces eaꝝ. Quidā. n. dicūt pctā nr̃a erubescimus confiteri Dic homo qd ē peius facere malū an dicere. Si ergo ān dei cōspectū facere malū nō eru buisti. quō ān ꝯspectū hoīs erubescis dicere. Ad iracūdiā deū excitare non timuisti. ꝛ ad miam eum flectere dubi tas hec Criso. Oportet igitur lectioni scripturarū vaca re et intendere ita. n. peccator ad melius poterit profice re. vnde idem Criso Debemus scripturas scrutari cū di ligentia et non simpliciter. poterimus salutem nr̃a potiri si sp eis immorabimur. Et si vehementer durus quis fuerit et si nichil lucratus fuerit in alijs tpibus. temp' sal tē lucrabitur hoc et suscipiet aliquam vtilitatem. Quid igitur ais. qm̄ audiens nō facio non paū lucrū miserū vo care scipm. non inutilis hic timor. Si ingemueris solum qm̄ audiens non facis. oīno ad faciendum venies q̃nq3. Non. n. est deo loq̄ntem et audientem deū loq̄ntem non lucrari. Et iterū Quicquid querit ad salutē. totū iā adim pletum est in scripturis Qui ignarus est inuenit ibi quod discat. Qui cōtumax est ꝛ pctōr inuenit ibi futuri iudicij flagella que timeat Qui laborat inuenit ibi glorias pmis sionis perpetue vite. quas māducando amplius excite tur ad opus Qui pusillaminis est et infirmus inuenit ibi mediocres iusticie cibos qui ꝛ si pinguē aīam non faciūt tamen mori non permittunt. Qui magnanimus est et fi delis inuenit ibi spiritaliores escas cōtinētionis vite que perducant eum ppe ad angeloꝝ naturā Qui pcussus a diabolo vulneratus est in pctis inuenit ibi medicinales cibos. qui eum p pniam reparent ad salutē. hec Crisosto Scdm bedā. quare non olim his q̃ credere potuerunt ve rū iudeis qui credere noluerunt sit euangelisatū. ipsius ē scire. cuius vniuerse sunt vie mīa et veritas. q2 fm ansel. alio modo iuste damnat malos alio mō iuste parcit ma lis. Nam cum damnat malos iustū est. q2 illoꝝ meritis cōuenit cū vero pcit mal' iustū ē nō q2 illoꝝ meritis3 q2 bo nitati sue cōdecēs ē Parcēdo ergo mal' iustus ē fm se et misericors scdm nos. nō fm se Non. n. iō estimis ricors. q2 miserū cor hēat 3 quia circa miseros cor pietatis impen dit Qui ēt scdm aug cuius vult miseretur. non iniusticia 3 gratia. quē vult obdurat nō iniqtate 3 veritate vindicte Sic tamen misericordia et veritas obuiāt sibi. vt nec mi sericordia impediat veritatē qua plectit dignus nec ve ritas misericordiam. qua liberatur indignus. Deus qui dem ab eterno sciens conuersationem hominum malam futuram et quia nec sola seueritate posset saluari nec so la misericordia peruenire ad profectum meritoꝝ decre uit q' in vnoquoq3 tpe predicandum esset. vnūquēq3 per mittens suo iudicio i naturali legi que dicit in corde qd tibi fieri non vis alijs ne feceris. Sed quia naturalis lex obturpuit consuetudine peccandi. predicata est que re frenaret peccantes Et quia iterum homo non se per le gis seueritatem cohibet immo per interdictum reus te nebatur. predicata est misericordia que saluaret cōfugiē tes ad eam. vt excecaret refutantes mittens gentes ad p missionem iudeoꝝ. vt ipsi iudei saltem emulatione gē tium conuerterentur Et hec est altitudo consilij dei. quo mira prouidentia iudeos ꝛ gentes reduxit ad vitam quā perdiderant in adam.

Oratio.

Domine ihu xpe qui nos verbo et exemplo prouo casti ad dolendū pro peccatis et ad exultandū p spiritualibus bonis da michi gratiam lacrimaꝝ et terram cordis mei aridā irriguo celesti fecunda. vt plā gā me quotidie in omni vita mea ita vt efficiantur michi lacrime mee panes die ac nocte. et mens mea oblita va nitatis et miseric. ardeat in tuo amore ita vt saltando ad bona opera et laudes dei assurgendo. nunc exultem in spe et tandem semper te laudando tecum gaudeam sine fine Amen.

¶ De reuersione apostoꝝ ac missione et reuersio ne. lxxij. discipulorum Cap. lviij.

Reuertētes aūt apo

stoli: de predicatione (ad iesum. nūciauerūt ei que docuerāt p̄dicādo et fecerat miracl'a ope rando oñdentes q' mandatum eius fideliter executi fue runt et gratias referentes super his que acceperunt Ve niunt apli ad ihm. nui ad fontem ad locū vñ exeunt flu mina reuertuntur vt iterum fluant. Ibant aīalia de quie te contemplationis ad laborem actionis et reuertebant iteꝝ ad quietē cōtemplationis. Et compatiendo eis de laboribus suis. duxit eos (seorsum in desertū locū) vt p' laborē quiescerent (pusillū) segregati a tumultu, pploꝝ et vt se colligerēt in oratione sicut dispsi fuerant in predi catione (nec. n. spacium edendi hēbant) pre turbis que ve niebant ꝛ redibant vnde beda. Ubi magna tpis illius fe licitas. de labore docentium simul et discentiū studio de monstratur q̃ vtinā in nr̃o euo rediret. vt tāta ministris verbi frequentia fidelium insistat auditoꝝ. que nec liberꝝ eis curandi corporis spaciū cōcedat. Nam qbus necessa ria curandi corpis hora negat. quanto min' illecebris aīe sue carnis studendi facultas adest. quin potius a quibus verbum fidei et salutare misterium oportune importune exigitur. hoꝝ animus cōtīnue ad agenda sp ꝛ cogitanda ce lestia succenditur ne ea q̃ verbis docēt factis impugnēt. hec beda. Mistice autē fm hiero seorsum ducit domin' quos eligit vt inter malos viuentes mala non intēdant. Et bene dr̄ vt quiescerēt pusillū. q2 pusilla requies est hic sanctis et labor magnus. sed postea dicetur eis vt requie scant a laboribus suis. opera eñ illoꝝ sequūtur illos. vñ dicit grego. q' tanto tunc maior requies erit quanto mō ob amorē conditoris sui requies nulla fuerit. Et econtra intellige o piger. q' tanto tunc minor requies erit quanto nunc ob amorē carnis requies maior fuerit. Et ideo tūc gaudere possis dulcedine quietis non abhorreas nunc gustare amaritudinē laboris actendens verba boetij di centis. dulcior est apium melle labor si malus ora prius sapor edat. Quiescere ergo facit xpus discipulos suos vt discant omnes. et maxime qui presunt. q' qui laborant in opere et sermone requiem pmereñt. Per hoc ēt oñdit q' p dicatores post predicationis discursum redire debēt ad cōtemplationis secretum. ꝛ opera sua corā deo discutere et diligenter examinare. vt de bonis gratias agāt. ꝛ ꝺ de fectibus veniam petant Admonemur itaq3 hic i domini facti. vt aliqñ ab actione quiescam'. et ad secretū contē plationis transeamus. quia i actione exteriori spaciū cō templandi non habemus. Que contemplatio recte deser

Criso.

Criso.

Beda.

Ansel.

Augu.

Marci. vi. Luce ix. ꝛ x. Mathei. j.

Beda

Hiero.

Gregorius.

tum dr̄· quia a multis deserit̄ ⁊ a paucis inhabitat̄ in q̄ req
escimus pusillū· qꝛ p nostra fragilitate non diu diuine vi
sioni valemus inherere nec pro necessitate proximi illiꝰ
caraz diu pretermittere. Taceas ergo ad tps a proximo
rum edificatione vt tacendo discas qualiter suo tpe vtilit̄
eloqui valeas. Rogando tn̄ deū q̄ p seipm̄ suppleat cor
dibus proximoꝝ interius ea inspirando a qbꝰ interim
te abstineas linguā per silentiū edomando. vnde grego.
Nemo debet propter contemplationē dei omnino post po
nere necessitatē proximi nec propter necessitatez proximo
rum cōtēnere cōtemplationez dei. Quid enim pdest si amā
tes nosmetipsos relinquamus proximos. vel quid rursꝰ
prodest si amantes vel zelantes proximos relinquamus
nosmetipsos. ¶ Et (post hec dn̄s ihus designauit) i. signā
ter elegit et ab alijs distinxit ac instituit (lxxij) discipulos
(alios) preter .xij. predictos in signum q̄ post xp̄i resur
rectionem et ascensionem in celum fides xp̄i predicāda
erat gentibus septuaginta duarū linguarū sicut ante .xij.
tribubus s̄m numerū .xij. aplōrū. Prima ergo ligua iter
omnes erat hebraica. que postea in lxxij fuit diuisa. Et
sicut apl'i formā demonstrabant epōꝝ .i. primi ordinis ⁊
maioꝝ sacerdotum sic ⁊ isti figurā gerebāt presbyterorū
id est scdi ordinis ⁊ minoꝝ sacerdotum scuratorum. In
primis tn̄ ecclīe tpibus vtriq3 presbyteri vtriq3 vocabant
epī. Qui q̄ epī sunt sunt successores aplōꝝ ideo si gaudēt de
aplīco honore debent eis esse similes in labore. Septua
ginta q3 consurgūt ex ductu denarij per septenariū ideo
significant impletionem decalogi cum .vij. donis spūssā
cti. per binarium vero superadditum significatur maxime
gemina caritas. s. dei et proximi. que omīa debent eē in pre
dicatoribus euangelij (Et misit illos binos) sic etiam s̄m
Origeni et .xij. bini ⁊ bini nūerati fuerunt. vt in eorum ca
thalogo matheus ondit. Misit autem binos. primo ppt̄
duos pplos conuertēdos iudeorum. s. et gentium. secun
do propter salutem duplicem opandā corporis. s. et anie
tercio ppter duplex mandatum caritatis. s. dei ⁊ proximi
que deb3 esse in predicatore euāgelij quarto ppter gemi
nam perfectionē s. vite ⁊ scie predicatori necessariā. quin
to ppter mutuā conseruationē ⁊ securitatem custodie. vt
vnus esset custos castitatis alterius et bonorum ceteroꝝ
sexto propter mutuā consolationem et societatis emolu
mentum septimo ppter cōfirmatōem veritatis predicā
de ab ipsis et eius testimonium. vt in ore duorum testiu3
staret verbū (ante faciē suam) .s. ante presentiam. vt aduentꝰ
xp̄i non lateret. ⁊ vt ei viam et hospitiū in cordibus hoi3
prepararent (in oēm ciuitatē et locu3) quia indifferenter xp̄s ⁊
discipuli eius predicabant in ciuitatibus ⁊ locis paruis ⁊
magnis (quo erat ipse venturus) s. in iudeā. Post resur
rectionē tn̄ ⁊ ascensionem dn̄i ad predicandū etiā gētibꝰ
missi sunt. s̄m gre. predicatio preuenit. et sic ad habitacu
lum mentis dn̄s venit. qꝛ verba exhortationis percurrūt
per quam veritas in mente suscipitur. (Et dicebat illis
Messis quidē multa operarij pauci) Ista et plura alia q̄
sequūtur modum predicandi ⁊ viuendi discipuloꝝ conti
nentia dicta sunt supra de missione aplōꝝ et ideo hic re
petere non est necessarium. Expleto autem ministerio le
gationis sue (reuersi sunt lxxij) discipuli (cum gaudio) tū
de fructu predicationis sue per quā pplm̄ edificauerant
tū de miraculorum operatione. quia demones eiecerant.
gl'iantes ⁊ (dicentes) sibi (in nomīe) et inuocatione nomi
nis xp̄i non solum languores et infirmitantes non solu3
hoīes iniquos sed (etiam demonia) subiicī. que tn̄ sunt tā
te potestatis vt non sit ptās sup terrā que competur eis.
vbi Beda. Bene quidem professi sunt deferentes hono
rem nomini xp̄i sed infirma adhuc fide gaudebant in vir
tutibus. Et quia discipulos de signorum operatione do
minus vidit elatos. qui ex hoc nimis gloriabantur tanq̄
infirmi et imperfecti ideo hec gloria eorum reprimitur.
cum subditur (Et ait illis. Uidi sathanam sicut fulgur de
celo cadentem) quia presens erat q̄n corruit immo cum
precipitauit. Fulgur .n. cadit celeriter. et manifeste et cū
fetore et inflāmatione sic demones de celo empireo ceci
derunt in instanti. et videntibus sanctis angelis et cum
fetore proprij peccati ad inflammandum homines per
temptationem parati ⁊ causa huius ruine fuit elatio siue
superbia de sua excellentia q̄d saluator suis discipulis.
Cauete diligenter debetis ne ex elatione et potestate cō
cessa sup demones nimis eleuemini et sic corruatis. Sa
thane ergo exemplo deterrentur. et ad humilitatem re
uocantur. vt qui hunc ob superbiam de celo recordaren
tur electum multomagis se de terra edictos si superbie
rint humiliandos. vt casum proprium hoc exemplo caue
ant. et qui stat videat ne cadat. Et si ille propter superbiā
de celo cecidit. multominus superbus illuc ascēdet quia
vt alibi dr̄ turpius eiicitur q̄ non admittitur hospes. vnde
Gregorius. Mire autem dominus vt in discipuloꝝ cor
dibus elationem premeret iudicium ruine retulit quod
ipse magister elationis accepit. vt in auctore superbie di
scerent. quid de elationis vicio formidarent. vnde Isido
Quisquis tamen ex deteriori melior esse cepit caueat de ac
ceptis extolli virtutibus. ne grauius per vanā gloriam
corruat. quam prius per lapsum viciorum iacebat. Itaq3
non confidas in nature dignitate. nō superbias de sapiē
tia non de honore non de statu. non de potestate. quia in
omnibus natura angelica excedit. et tamen ex superbia
cecidit et ex celo ē eiectꝰ. et tuis pedibus subiectus. vt n.
dicit augustinus. melior est in malis factis humilis con
fessio q̄ in bonis superba gloriatio. Et plus placet deo
humilitas in factis malis q̄ superbia in bonis. Humili
tas tamen non illa tantum laudatur que de conscientia
peccatorum venit. sed illa que ex virtute descendit deo
cara est. Igitur non debet homo gloriari in gratia gratis
data. que malis et iniustis quādoq3 confertur. sed in gra
tia gratū faciente. per quam in libro vite ascribitur ⁊ cu3
humilitate in omnibus gratias agere. vnde ait (Ecce de
di vobis potestatem calcandi) scilicet pede spirituali (su
per serpentes et scorpiones. et supra omnem virtutem) ⁊
multiplicia spiritualia nocumēta inimici et omne genꝰ
immundorum spirituum de obsessis corporibus eiicien
di. (et nichil vobis nocebit) secundum bedam. quia serpen
tes dente et scorpiones cauda nocent serpentes .n. mor
su oris et scorpiones punctione caude venenum fundūt
ideo serpentes aperte seuientes. scorpiones clanculo insi
diantes vel homines vel demones significant. Uel ser
pentes sunt qui inchoandis virtutibus venena praue p
suasionis obiiciunt. scorpiones qui consummatas virtu
tes ad finem viciare intendunt. secundum Theophilum
Serpentes sunt qui visibiliter nocent. velut fornicatio
nis et homicidij demon. qui vero inuisibiliter nocent scor
piones vocantur. sicut in vicijs spiritualibus. Insuper
etiam calcare serpentē est subiicere rationi sensualitate3
que secundum augustinum significatur per serpentem.
et calcare scorpionem est detestari detractorem. et calca
re oēm virtutem inimici est obiicere omnem occasione3
mortalis peccati. Uerūtamen in hoc nolite gaudere qꝛ
spiritus vobis infirmis subiiciuntur. nam malos spiritꝰ
arcere et alia signa facere aliquādo concessum est etiam mal'
hominibus non propter seipsos sed ad confirmationem
fidei xp̄i predicate per eos. ⁊ aliq̄n non est meriti eoꝝ qui
operātur sed potius per inuocationē nominis xp̄i conce
ditur vel ad maiorem cōdemnationez eoꝝ qui inuocant
vel ad vtilitatem eoꝝ qui vident ⁊ audiunt in quo sem
per honoratur deus p cuius nomen miracula fiunt licet
despiciantur qui faciunt. vnde Criso. Eiicere demones
commune opus est inter ministros dei et ministros dia
boli. Ueritatem confiteri et iusticiam facere priuatum
est opus tātū sanctorū. Ideo quem videris demonia eii
cientem si non est confessio veritatis in ore eius. nec iu
sticia in manibus eius. non est homo dei. Si autem vi
deris veritatem confitentem. ⁊ iusticiam facientem et si

Gregoriꝰ. Origeni. Gregorius. Beda. Grego. Isydo. Augusti. Beda. Theo. Augusti. Criso.

demonia non eijcit homo dei est. Et iterū. Non signa pe
te sed anime sanitatē. Si autem signa vis facere eruaris
a delictis. et oīa explesti. Et enī magnus demon est pec
catum. et si auferas maiora decē mille demones abigen
tibus operatus es. signa n. multotiens alijs profuerunt
facienti autem obfuerunt in elationem extollētia et vanā
gl'iam. vel in aliquo mō. In opib' vero nichil tale suspica
ri est. sed et participantibus eis et alijs multis psunt. Hec
itaqꝫ cum magna diligentia opemur. Si n. ab humanita
te ad elemosinā transmutatus fueris siccā manū extētam
extendisti. Si a spectaculis desistens ad ecclesiam ieris.
claudicantē pedem correxisti. Si autem desiteris ocu
los tuos a meretrice et pulcritudine aliena cecos extites
apuisti. Si pro sathanicis vijs didiceris psalmos spiri
tuales. mutus exn̄s locutus es. Hec itaqꝫ miracula sunt
maxima. hec signa sūt inopinabilia. Si hec signa fecerim'
et ipsi magni quidem et mirabiles per hec erimus. et per
nitiosos vniuersos ad virtutem attrahemus. et futura fru
emur vita. hec Criso. De hoc etiam habes supra circa fi
nem sermonis domini in monte. Si ergo non est gauden
dum in subiectione spirituum. multo minus est gauden
dum in subiectione hominum. et adhuc minus in subie
ctione rerum temporalium de quibus tn̄ gaudent multi. Et
qui videntur spūales deuoti. Et subiūgit (Gaudete aūt
qꝫ noīa vestra scripta) et sine obliuione memorie tradita
(sunt in celis) i. in libro vite. lꝫ deleantur tanqꝫ malū eij
ciantur in terris et hoīm reputatione. Econtra nomina
maloꝝ scribūtur et magnificant in terris. et iō nō in celis.
¶ In libro vite aliquoꝝ noīa dicūtur scripta dupl'r. Vno
mō fm p̄ntem iusticiam que scriptura est delebilis. Alio
mō fm eternā predestinatiōem q̄ scriptura est indelebi
lis et vtroqꝫ mō noīa eoꝝ erant scripta in celis. quia erāt
predestinati. et cum hoc hēbant gratias dei qꝫ ista gl'iatio
quam habuerūt de electione demonum nō fuit mortale
pctm̄. Si autem et tu nomen vis scribi in celis. stude vt bo
num et non malum operis: qꝫ qualia opa facis talib' no
men tuū inscribitur l'ris. Et ex his l'ris elicief iudiciuꝫ. qꝫ
in apocali. dr̄. Iudicati sūt mortui ex his que scripta erāt

Beda

in libris fm opera ipsorū. vnde beda. Salubriter autem
intelligendum est. qꝫ siue celestia siue terrestria quis opa
gesserit p hec quasi l'ris annotatus apud dei memoriam
sit eternaliter affixus. Quedā aūt sūt que scribuntur qui
dem non in vita. sꝫ scdm̄ hiere. In terra vt fm hoc intel
ligatur duplex q̄dam cōscriptio. hoꝝ q̄dem ad vitā. illoꝝ
ad perditiōem. Quod aūt dr̄ de libro viuentium intelligit
de his qui digni putabant in libro dei conscribi. Et fm h
fieri dr̄ scripturem mutatio qn̄ a virtute dilabimur in pec
catum vel econtra. hec Beda. Gaudeant ergo discipuli
xp̄i nō de humiliatione demonū. q per suplā celi sedem
amiserunt. sed de sua sblimatōne. quia in locū illoꝝ electi
sunt. vt vnde illi ceciderunt sblimati. illuc isti ascendant
humiliati. Illud n. gaudium vanā respicit gl'iam. h' ad vti
le et eternum. Illud ad vanam respicit gl'iam. hoc ad' glo
riam spectat eternam. Et illud q̄dem simul h'ēre psūt et ma
li et boni. hoc autem non nisi boni. ¶ Et qꝫ ingressi discipu
li. de duobus gaudebāt. pmo quia pdicationem eorum
receperant illi ad quos missi fuerāt. secundo qꝫ demonia
subijciebantur eis. ideo repressa superbia in discipulis. et
audita fide eorum et illorum quibus predicauerant ver
bum salutis (exultauit) dominus iesus in donis spiritus
sancti et gratias egit pro salute hominum deo patri vnd

Theo.

Theophilus. Sicut benignus pater videns filios suos
dirigi gaudet. sic xp̄s exultat qꝫ discipuli tātis bonis facti
sunt digni. vnde et Cyrillus. Inspexit quidem per spūs

Cirillus

operationem quam aplis tradidit plurium acquisitionē
Unde et in spiritussancto letatus dr̄. i. in effectibus q̄ per
spm̄sanctum pueniunt. Quasi. n. amator hominum gau
dij reputabat materiam conuersionem errantiū de quo
gratias egit hec Cyril. Gratias ergo egit dicēs (Confi
teor tibi) i. gratias ago et laudo te pr̄ per eternā genera

tionem (dn̄e celi et terre) inuisibilium et visibiliū. p tpalem
creationē (qꝫ abscondisti) per iusticiam (hec) i. misteria fi
dei et archana sapientie tue. que in aduentu filij sunt im
pleta (a sapientibus et prudentibus) fm suā reputationē
et in oculis suis. i. scribis et phariseis et alijs superbis sa
pientibus quidem in diuinis. vt in lege et prophetis et pru
dentibus in mundanis seu hūanis. vel (sapientibus) fm
phiam humanam de qua apostolus. Stultam fecit deus
deus sapiām hui' mundi. Hec autem est triplex. i. terre
na propter affectum terrene cupiditatis. animalis ppter
affectum carnalis voluptatis. diabolica propter affectū
mundialis sublimitatis. Terrena est in cupidis et auaris
animalis in voluptuosis et luxuriosis diabolica in super
bis et ambitiosis (et reuelasti ea puulis) id est humilibus
et intellectum in obsequium fidei captiuantibus i. pisca
toribus. et alijs simplicibus se exaltare nescientibus. vt
humiles ad te veniant et superbi a te recedant. Xp̄us in
eo qꝫ deus ē equalis patri. in eo qꝫ homo confitetur: id est
gratias agit deo patri. immo indiuidue trinitati. Pulcre
autem sapientibus et prudentibus non insipientes et ebe
tes sed paruulos. i. humiles opposuit. vt secūdū Grego.

Gregorius.

probaret se damnare tumorem et superbiam. non acumē
ingenij et sapientiam. Et secundum Crisosto. Ut erudi
ret per omnia nos ab elatione erui et humilitatem zela

Criso.

re. Magnus honor ex hoc est humilibus veris. quia sunt
de secreto consilio summi regis vocati et admissi ad no
ticiam veritatis. vt enim dicit Beda. humilitas est clauis

Beda.

conscientie. qua ad noticiam veritatis xp̄i poterit perue
nire. vbi Crisosto. Gratias agit quia illuminati sunt rusti

Crisostomus

ci et simplices homines. qui totum quicquid fecerunt bo
ni imputant auctori non sapientes iudeorum. qui prius
sapientes videbantur in eloquijs dei. cum non essent sa
pientes. sapientia enim est non eloquia dei scire. sed scdm̄
eloquia dei viuere. Tu autem ad quascunqꝫ volueris p
sonam potes dilatare tractatum. quoniam et omnibus sa
pientibus. qui secundum sensum carnis sunt sapientes et
non secus dum spm̄ cordis. abscondit deus semper mi
sterium veritatis et reuelat illud puulis. Sic ergo qꝫ iu
dei quotidie meditantes legem dei inuenire non potue
runt. piscatores et rustici inuenerunt quotidie tractantes
reria manibus suis. hec Crisosto. Non letatur dominus
quia est sapientibus occultatum sed quia humilibus est
reuelatum. quia hoc dignum est leticia. illud autem me
sticia. Unde Crisosto. Qui digitur in perditione letatur

Crisostomus

et quis non didicerunt hoc illi. Nequaqꝫ reuelatum enī
esse his dignum est leticia. occulari autem ab illis non leti
cia sed lacrimis est dignum. Hoc deniqꝫ et fecit lugens
ciuitatem. Non ergo propter hoc letatur et gratias agit
qꝫ dei misteria latebant scribas et phariseos. non. n. erat
materia alacritatis. sed gemitus. sed quia quod sapiētes
non nouerant. humiles nouerunt hec Crisosto. Accipi
tur ergo hic confessio pro grarū actione et laude. quia vt

Hiero.
Augustinus

dicit hiero. cōfessio non semper penitentiam sed et grarū
actionem significat. vnde et augustinus. Non solius est cō
fessio peccatoris sed aliquādo etiam laudatoris. Confi
teamur ergo siue laudantes deuꝫ. siue accusantes nosmet
ipsos. hec augustin'. Et sic patet qꝫ causa ex parte credē
tium fuit eorum humilitas. q̄ ad sapiam disposuit. quia
vt dicitur in prouerbijs. vbi humilitas ibi sapientia. Et
vt dicit prolo. phus. qui inter sapientes est humilior in
ter sapientes est sapientior. Ex parte aūt non credentiū
fuit eorum superbia. que est intellectus excecatiua. Sed
ex parte dei causa fuit simplex voluntas diuina. et hoc est
quod subdit (Ita pr̄ factum ē qm̄ sic placitū ē ant te) i. ti
bi in conspectu tuo. aū quē i nichil iniustum pōt placere.
Nullā vero aliā rōem reddere voluit filius. qꝫ pater illos
reprobauerit et hos elegerit. nisi solum beneplacitū ipi'
patris in exemplū. ne secreta dei discutiamus. et in con
fusionem illorum qui de secretis dei volunt querere ra
tionem. vnde Gre. Ipsis dn̄i verbis exempla humilitatis

Gregorius.

accipimus ne temere discutere superna cōsilia de aliorū vocatione aliorum ve repulsione presumans. Cum enī premisisset vtrūq3 non mox rōez reddidit sed sic deo placitum dixit hoc vicz intendens quod iniustū esse non pt quod placuit iusto ¶ In cunctis ergo que exterius a deo disponuntur aperta causa rōnis est occulta iudicia voluntatis. vñ et crisosto.

Crisostom⁹.

Non dicit qua ratione sic ei placuit sed tantuz gratias agit patri quia sic ei placuit. Sic z tu nunq̃ discutias cōsilia dei in opibus eius quid fecit. aut qua ratione fecit. sed quocumq3 mō rem suam voluit ordinare gratias ei agas sufficit tibi ad testimonium ipsa dei natura quia deus sine ratione z sine iusticia nichil facit. Non enim ad discussionem suam sed ad honorem suum creauit te nec iudicem te voluit esse actuum suorum. sed seruum preceptorum. Boni enī domini est oīa prouidere que ad vtilitatem priment serui boni autē seruii ē fideliter opari et non discutere domini sui actus. hec crisostomus. vnde et aug.

Augustinus

Quare illum trahit et illum nō trahit. noli velle diiudicare si non vis errare. vt autem dicit

Prosper

Prosper deus resistentem non trahit inuitumq3 non compellit: sed ex inuito volentem facit et infidelitatem resistentis inclinat. vt cor audientis obediendi in se delectatione genita ibi surgat vbi premebatur vnde velit vbi nolebat hec prosper. Et licet in speciali nō possit assignari ratio quare illum eligat et illum dimittat nisi eius simplex voluntas. q̃ tamen aliqui sunt electi et aliqui reprobati bene pōt assignari causa in generali. etiam ex parte dei vt in electis appareat dei misericordia in alijs autem eius iusticia. quia sicut ad gloriam regis et decorem sui regni non soluz pertinet aula in qua strennui milites honorantur. sed etiam patibulum in quo malefactores puniuntur sic ad gloriam dei non soluz pertinet premiatio bonorum sed etiam punitio reproborū. ¶ Et quia dictum ē de vocatione humilium consequēter ponitur huius vocationis medium. Xpūs enim mediator est dei et hominum debitus autem processus est vt ab extremo in extremum procedatur per medium ideo omnis processus grē deriuatur ad nos per xpm. et hoc est q̃ dicit (oīa michi tradita sunt a pre) qr fm naturam diuinā xpus hz esse a patre. et per cōsequens posse licet habeat idem esse numero et posse cum ipso. et sic omnia tradita sunt sibi a pre ab eterno. Scdm aūt naturā humanā oīa tradita sunt in potestate xpi et domino a deo patre. Uno modo q̃tum ad auctoritatem z sic sibi sunt tradita ab instāti cōceptionis. quia eo ipso q̃ natura humana verbo est vnita omnia creata sibi sunt tradita. alio modo q̃tum ad effectum. et sic in iudicio omnia erunt subdita pedibus eius quia tunc eius voluntas perfecte implebitur in omnib⁹. Et quia scdm diuinam naturam est idem cum patre iō subdit (Et nemo nouit filium nisi pater neq3 patrem q̃s nouit nisi filius) nec tamē per hoc excluditur spiritussanctus. quia fit exceptio essentialis non personalis. sed spiritussanctus non est alterius essentie q̃ pater. Et qr christus est mediator dei et hominum. ideo noticia diuinorū ad nos deriuatur per christum propter quod subditur. (Et cui filius voluerit reuelare) non q̃ isti quibus reuelatio fit mediante filio habeant noticiam comprehensionis sicut filius. quia hoc est impossibile creature. illud enī quod comprehenditur totaliter et perfecte cognoscitur. Et qr vt dictum ē xps est mediator dei et hoīm. ideo cōsequenter ondit q̃ familiariter et secure ad ipz est accedēdum. vnde nos ad hoc inuitans ait (Uenite) Credēdo et obediendo non pedib⁹ sz morib⁹ non corpe sed fide. Iste namq3 spūalis est accessus quo quisq3 deo appropīquat. verius ad me orandū per fidez. ad me comitanduz per imitationē. ad me fruendū per glorificationē. Ergo (venite) vos clausi (ad me) ostiuz veritatis (venite) vos egri ad medicum salutis (venite) vos naufragi (ad me) portuz quietis. Felix terminus ad quē sz infelix terminus a quo. ideo ait (omnes q̄ laboratis) siue fm naturaz in qua nascimur siue fm culpam qua transgredimur. siue fm penā in qua morimur spūaliter tamē loq̄tur hic de dolore infidelium in cultura ydolorū. Q̃ rū quantum laborat luxuriosus in voluptatibus auarus in cupiditatibus ambitiosus in dignitatibus (¶ Et onerati estis) triplici onere. scilicet. veteris legis pharisayce traditōis dyabolice seruitutis. O dei nostri dignatio admirabilis. o caritas ineffabilis o verba dulcia. verba deifica. Ecce inuitat inimicos hortatur reos allicit ingratos. Ubi cris.

Crisosto.

Non autez dixit. venite ille et ille sz oēs qui in solicitudinibus qui in tristicijs. q̃ in peccatis estis non vt expetam noxas sz et soluaz pctā venite non qm indigeo vrā gloria. sz quia volo vrām salutē. Ubi dicit (Et ego) nō solum exonerabo sed etiaz (reficiaz vos) triplici cibo s doctrine eucaristie et glorie vel reficiaz vos i interna refectiōe et iocunditate saturabo z recreabo eciā pñti per gratiaz et in futuro p gliam vbi cris.

Crisosto.

Non dixit saluabo soluz sz qd multo amplius est reficiaz vos. i. in oī quiete constituā. Ad ipm quippe ē veniendū q̃ est quies laborantibus est subleuator oneratis ē refectio famelicis et deficientib⁹ et non venit vocare iustos sz pctōres ad penitentiaz vnde bern.

Bernar.

Mundus clamat ego deficiā caro clamat. ego interficiam xps clamat. ego reficiaz ad quez ibis. Iugum ergo legis ac pcti et sollicitudinis tpalis q̃ vobis laboriosa sunt et onerosa abijcite. et ita (tollite) i. voluntarie accipite (iugum) a iungendo dictū iugū iugū euangelice legis et eruditōis eo q̃ gentes et iudeos in vnā fidē iungit. iugū amoris et dilectionis eo q̃ hoīes deo iungat iugū crucis siue mortificationis eo q̃ carnē spiritui subijciat (meuz) dicit quia primo pro nobis illud tulit. primuz docendo scdm diligendo terciū sustinendo (super vos) vt impleatis et in honore habeatis. ne forte subtus ponentes z contemnentes pedibus viciorū pculcet. vbi cris.

Crisosto.

O gratissimuz pondus qd magis cōfortat portātes. Nā pondus terrestrium diuiciarū atterit paulatim ministrantium vires pondus aūt xpi magis adiuuat baiulantē quia non nos portamus grāz sz grā nos nec nos ad auxiliū grē dati sumus sed grā magis ad nostrum hec cris. (Et discite a me) magro docente verbo z exēplo (qa mitis sū) exterius i moribus interius i affectibus corde et nō fictus pro humanis laudibus (mitis sum) qr nullū ledo (humilis) qr nullū despicio sz (corde) quia nulluz decipio. Ecce tria imitāda. mititas in conuersatione humilitas in cogitatione veritas in intentione q̄bus maxime generatur ac nutritur z cōuersatur dilectio. q. d. (Discite a me) q̃ sitis mites moribus vt neminez ledatis humiles mentibus vt neminez ꝯtemnatis corde vt qd extra ē in opere sit et intus in corde ne lateat serpens in specie columbe. Merito ergo iugū ē tollenduz. qr mitis est et humilis libentius est. eīn quis sub iugo dñi mansueti et hūilis q̃ rigidi z superbi. Considera hic quia dñs inter ceteras suas virtutes specialiter ad humilitatē nos remittit vt hāc ab eo discamus quia oīm virtutū radix et fundamentum est vnde ambro.

Ambro.

Non dixit discite a me quia potens sum Non dixit discite qr gliosus sum sed discite quia humilis sum qd potestis imitari. vñ aug.

Augusti.

Fratres mei tota medicina nrā ē ista discite a me quia mitis sum et humilis corde. Discite inquit a me nō mūdū fabricare non cuncta visibilia creare non in ipo mūdo miracula facere et mortuos suscitare sed quia mitis sū et hūilis corde. vñ etiaz bern.

Bern.

Quid deinde auctor et dator virtutum xps i q oīs thesauri sapiē et sciē sunt absconditi i quo omīs plenitudo diuinitatis habitat corporaliter nonne tamen ipse de humilitate tanq̃ summa sue doctrine sua riq3 virtutuz gloriatus ē. Discite ait a me. nō q̃ sobrius aut castus aut prudens aut aliqd hmōi sed quia mitis suz et humilis corde a me inquit discite nō ad doctrinas patriarcharum. nō ad prophetarū libros vos mitto sed meipm vobis exemplūz me formaz humilitatis exibeo Nescio q̃ pacto familiarius semper humilitati ppinq̄re

minibus substantiã formam habitũ gestauit humilẽ ipsius nobis cõmẽdãs virtutis excellẽtiã quã spãli sui voluit honorare presentia. Unde ꝛ greg. Ad hoc namqꝫ vnigenitus dei filius formã infirmitatis nr̃e suscepit ad hoc inuisibilis non solum visibilis sed etiã despectus apparuit ad hoc cõtumeliarũ ludibria ꝛ irrisionũ probra passionũ tormenta tolerauit vt superbum nõ esse hominem doceret deus. Quãta ergo humilitatis virt⁹ est ꝓpter quã solã veraciter edocendã is qui sine estimatiõe magnus est vsqꝫ ad passionẽ factus est paruus. Ecce ꝙ pe nouim⁹ eum de sue celsitudinis culmine. vt humano generi gloriam daret ad yma descendisse. Quia enĩ originem perditiõis nr̃e se prebuit superbia dyaboli instrumentũ redẽptionis nr̃e inuẽta est humilitas dei. qꝛ igit̃ redemptor noster corda regit humiliũ ꝛ leuiathã rex d̃r superboꝝ apte cognoscim⁹ qꝛ euidentissimũ reproborũ signũ superbia est ac cõtra electorũ humilitas. Cũ ergo quam quisqꝫ habeat cognoscit̃ sub q̃ rege militet inuenit̃ vnusquisqꝫ enĩ quasi quendã titulũ portat opis quo facile ostendat sub cui⁹ seruiat ptãte rectoris. hec grego. Et breuiter dicit Cassiodor⁹. tãta fuit in sancta incarnatiõe humilitas quanta est in diuinitate incõprehẽsibilis maiestas. Elige ergo magis sub rege celi q̃ꝫ ꝑncipe mũdi militare et magis sub dei q̃ꝫ hoĩs potestate seruire. Et ad h̃ faciendum nota hic vtile exẽplum. cũ enĩ quidã miles dño suo .s. cuidã marchioni militãdo diu ad voluntatẽ deseruisset tandẽ ad infirmitatem de q̃ ꝛ mortuus est peruenit. Quẽ ꝛ ipse marchio in infirmitate eadem visitans exhibuit se paratum ad oĩa que pro eo facere posset dicẽs ꝙ nec auro nec argento pro ipsi⁹ necessitate parceret. cui miles grãs agens dixit ꝙ eum iuuare nõ posset. quia ipse scd̃m medicorum iudiciũ moritur⁹ esset. deinde idẽ miles aduocans sil' in vnum nobiles et alios qui circa marchionem erant admonuit eos dicens. charissimi qꝛ videtis ꝙ dominus me⁹ marchio cui diu ad nutum seruiui iam me in necessitate positũ iuuare non põt. q̃uis etiam vellet. ꝛ si corpus ꝛ tẽpus ac seruitiũ meum perdidi vę ꝫ quod me penitet. rogo vos ꝛ ãmoneo vt tali dño studeatis seruire qui voƀ in nẽcitatibus oĩbus poterit subuenire. Deinde subiungit ꝓmium dicens. Et si iugũ acceperitis ꝛ didiceritis obediendo (inuenietis requiem aiabus vestris) .s. in presẽti ꝛ futuro que requies h̃ inchoatur. sꝫ in p̃ria ꝑficiat̃. Unde cris. Non dixit ꝛ inuenietis requiem ꝛ tacuit. sꝫ addidit aiab⁹. q̃m mãdata xp̃i in hoc seculo aiaꝝ req̃es sunt non corpoꝝ. Quĩ ꝛ si laborãt ꝛ tristantur in corpore req̃escunt ꝛ gaudẽt in spũ ꝛ ĩ spe. Jdeo alibi dicit. Hec autem locutus sum vobis vt in me pacẽ habeatis in hoc mundo autẽ tribulationes. Et ne ex iugo legis euangelice tanq̃ꝫ graui et oneroso aliqui terreãtur et timeant ꝛ quare sub iugo domini requiem animabus suis inueniant subiungit dicens (Jugum enim meum suaue est) sed graue erat iugum legis ꝓpter multiplicitatẽ ceremonialiũ ꝓpter austeritatẽ iudicialium propter defectũ sacramẽtorum iustificantiũ. sed non sic erat euangelij iugum. Unde ꝛ sequitur (ꝛ onus meum leue) qꝛ sufficit caritas pro hui⁹ oneris releuatione: vnde hie. Nil amantibus durum nullus labor difficilis. Amem⁹ xp̃m ꝛ facile nobis videbitur omne difficile. Und etiam Quintilianus dicit ꝙ nulla pena est nisi inuito. nullum habemus nisi de impatientia dolorẽ ꝛ vt crudele aliq̃d sit metus facit. Queritur aũt qualiter iugum euangelij suauius sit q̃ꝫ legis. cum in lege adulteriũ. in euangelio cõcupiscentia ĩ lege homicidiũ in euãgelio ira punitur. Et respondet̃ scd̃m hiero. qꝛ in lege opera req̃rebãtur in euangelio sola bona voluntas premium nõ amittit. Jtez cur dicit onus leue cũ superius dixerit angustam portã ꝛ artam viam que ducit ad vitã. Et r̃ndetur fm augu. ꝛ hilarium ꝙ arta vel angusta via dicit̃. qꝛ angusta t in initio graue est enĩ consuetudinẽ dimittere. sed in processu t̃pis ineffabili dilectiõis dulcedine dilatatur. sicut supẽ

Grego. *Cassiod.* *Crisosto* *Hieroni* *Hieroni* *Augusti*

tibus dentibus grauat in ꝑncipio comedere. sed postea delectat. Suauis ergo ꝛ leuis est impletio euãgelij amãti atqꝫ caritatem habenti. vel in progressu cõsuescenti. vel in respectu operuꝫ legis. vel respectu expectate mercedis.

Oratio.

Omine iesu xp̃e da michi per sanctã discipuloꝝ tuorum ꝑdicationẽ. sic grã tua edoceri ꝙ nõ in vanitatibus vel q̃buscunqꝫ eleuatiõeꝫ ꝛ extollentiã ĩ̃gerentib⁹. sꝫ in tua cruce ꝛ singulis hũilitatẽ in me excitantib⁹ mihi libeat gl̃iari. Jp̃a sctã doctrina euangelica in ꝓfunda humilitate ꝛ in oĩb⁹ virtutib⁹ cor meum ꝯfirmet semꝑ ꝛ corroboret vt a vicijs purgat⁹ ꝛ virtutib⁹ ornat⁹ merear in p̃nti vita ꝛ ĩ futura req̃em aie inuenire qꝛ inq̃etũ ẽ cor meũ donec req̃escat ĩ te ih̃u bone. Amen.

De homine sauciato et vulnerato a latronibus.

Capitulum .lix.

Et quia dixerat dñs

Luce. x.

Jesus misteria fidei ꝛ archana sapiẽ abscondita superbis ꝛ reuelata hũilib⁹ ꝑter obmissa iudeorum excecatione ostendit discipuloꝝ illuminationẽ vt ostẽderet eos esse paruulos quib⁹ pater aduentus sui misteria reuelauit. Unde dicit eos beatos. qꝛ in eis fuit cõpletum qꝺ antiq̃s patribus fuerat ꝓmissuꝫ (Beati) inquit (oculi q̃ vident que vos videtis) Et per hoc eos btõs dicit. qꝛ dominũ ih̃m ꝛ corporaliter oc̃lis exteriorib⁹ ꝛ mẽtaliter oculis interiorib⁹ videre meruerũt. videtes eĩ xp̃m ꝑ fidem caritate formatã beati sunt in spe ꝛ si ꝑseuerẽt beati erunt in re (Dico enĩ vobis ꝙ multi ꝓphe) pollẽtes ĩ cognitiõe (reges) seu iusti pollentes in sctĩtate. quos enĩ lucas reges dicit mathe⁹ iustos appellat. qꝛ magni reges sunt. qui temptationum suarũ motib⁹ non cõsentiendo succumbere sed regẽdo ꝑesse nouerunt (voluerũt videre q̃ vos videtis ꝛ non viderũt ꝛ audire que auditis ꝛ nõ audierunt) desiderauerunt eĩ videre ꝛ audire eo mõ quo discipuli viderũt ꝛ audierũt sꝫ nõ viderunt neqꝫ audierunt eo mõ. qꝛ nõ corꝑaliter licꝫ spiritualit̃ sꝫ discipuli vtroqꝫ mõ. Nã exteri⁹ viderunt p̃ntiam corporalẽ ꝛ miracula cõspiciẽdo interi⁹ viderunt diuinitatẽ latentem intelligendo. ꝛ exteri⁹ audierunt vocem doctrinã ꝑcipiẽdo. et interi⁹ audierũt per fidem assentiendo. Prophete siquidẽ ꝛ reges a longe aspiciẽtes per figuras vel visionum species quasi ꝑ speculũ ꝛ in enigmate xp̃m viderunt et audierunt per fidẽ sed discipuli p̃ntem dominum habẽtes ꝛ ab ipso que volebant interrogãtes docebãtur per ipm aperte nõ per angelos aut varias visionũ species in enigmate. Non beatificat eos q̃ eĩ corporaliter ꝛ non mẽtaliter ꝑ fidẽ eum viderũt vt iudei. q̃ increduli remanserunt ꝛ quem corporaliter viderũt mentis oculis non viderũt ꝛ ideo eoruꝫ oculi non beati sed maledicti. sed eos beatificat qui eum per fidem videbant non solum exteriora cõspiciẽdo sꝫ etiã virtute diuinitatis latantẽ intelligẽdo quorũ interiores oculi beati per q̃s etiã p̃ntem cernere meruerunt. Viderũt enĩ apl̃i gratiosaꝫ p̃sentiã in assumpta hũanitate viderunt sanctitatẽ vite in eius cõuersatiõe viderũt ei⁹ ptãtem in miraculorũ opatiõe viderunt ei⁹ gloriã in trãsfiguratiõe. Beati ꝛ illi q̃ licet corporaliter non viderũt per fidẽ tñ ꝛ mẽtis oculis viderũt ꝛ crediderunt qꝺ per speꝫ ꝛ facie ad faciẽ q̃nqꝫ videbũt. Utriqꝫ beati per fidẽ ꝛ hoc in spe. sꝫ illi q̃ nõ viderũt ꝓpt̃ difficiliorem assensuꝫ in q̃ maior strẽnuitas. isti qui viderunt ꝓpter p̃ntialioreꝫ aspectũ in quo maior delectabilitas. Ubi scd̃m cris. vtriusqꝫ testamẽti liquet veritas vt quod p̃res ve. test. futuꝝ preuiderunt ꝛ videre cupierũt hoc in nouo est cõpletum ꝛ ab eodem spũ ꝛ eadẽ fide antiq̃ viderunt futurũ xp̃m quem apl̃i p̃ntem viderũt ꝛ nos credimus aduenisse vt eadẽ fides ꝓbet̃ in nobis ꝛ in patribus ꝛ ideꝫ auctor nõ auctores cõtrarij fuerũt vtriusqꝫ testamenti. Et notandũ ꝙ q̃drupliciter videt̃ xp̃s .s. oculo

Crisostom⁹

corporali quõ visus est ĩ carne. Ista autẽ visio non beatificat quia sic etiam eũ viderũt iudei ⁊ ĩfideles. Scđo ex visione corporali oritur in mente animalis visio qua ipse creditur filius dei Unde est illud. Quia vidisti me thoma scilꝫ oculo corporis credisti videndo me oculo fidei. Hec visio beata nõ est. sed hui⁹ beatitudinis mercatio q̃ meremur beatitudinem. Tercio ex visione fidei oritur visio qua xp̃s ipse videtur oculo intellectiue ꝯtẽplationis hec visio iam est aliqua beatitudinis pticipatio inde eñ videtur et gustatur qm̃ suauis est dñs Quarta visio qua ipse videtur sicuti est in lumine glorie. Hec visio btĩficat intellectum. quẽadmoduꝫ perfecta caritas btĩficat volũtatẽ nostrã (Et ecce tunc quidã legisperitus) peritia lr̃ali non intelligentia spũali. verba legis tenens. vim legis ignorãs (surrexit) vt melius audiretur. vel vt bon⁹ videretur (temptãs euꝫ) non vt addisceret sed vt reprehẽderet (et dicens. Magister quid faciẽdo vitã eternã possidebo) Magistrum vocat non dñm qr vult scire non seruire audire nõ obedire. Magistrũ vocat cui⁹ nõ vult esse discipulus. et significat laudatores sanctorum non imitatores. Et bene dicit (quid faciendo) quia non auditores legis sed factores iustificabuntur et non in sermone est regnum dei sed in virtute et dominus dixit ad eum (In lege) scilꝫ diuina (quid scriptum est. Quomõ legis) scꝫ de habendo vitam eternam hec lex diuina est lex legum de qua fiet interrogatio in examine districti iudicij secũdũ illud apostoli Qui in lege peccauerunt per legeꝫ iudicabuntur In hac ergo studere debemus vt de ea respondere possemus. sicut vir iustus de quo in psal dicitur. Et in lege eius meditabitur die ac nocte. Sed vt ait hiero. (Hiero) tanq̃ maiora sint imperatoruꝫ scita. q̃ leges christi amamus euangelia contemnimus Secundum bedam. Iste (Beda.) temptando quesiuit de vita eterna si forte diceret aliq̃d contra moysen. et ideo christus per verba moysi respondendo confudit eum et per hoc ostendens q̃ derisores fidei catholice sunt confutendi per illud quod tenent in dicusse. s. iudei per scripturas hebreorum et saraceni per legem machometi (Ille) vero (respondens dixit) quod legerat sed nõdum impleuerat (Diliges dominum) quia per suam potentiam te creauit (deum) quia per suam sapientiam te docuit (tuum) quia per suam bonitatem se tuum fecit. Et sic te redemit (ex toto corde tuo) i. ex tota voluntate qr sicut ex corde oritur motus ad alias partes corporis ita voluntas mouet aĩe potentias (et ex tota aĩa tua) i. ex appetitu sensitiuo qui mouetur per voluntatem. Unde pars sensitiua põt hic intelligi per aĩaꝫ scđm quod scribitur in Geñ factus est homo in animam viuentem i. vt dicit glo. vitam aĩalem id est sensibilem corpori dentẽ (⁊ ex tota mente tua) i. ex toto intellectu. qui etiam mouetur per volũtatem ad assentiendum his que sunt fidei et ad meditandum de deo dilecto (et ex oĩbus viribus tuis) vel ex tota fortitudine seu virtute tua quod idem est per quod notantur potẽtie motiue et executiue. que etiam mouẽtur per voluntatem ad operãdũ (Maximus.) ex dilectione viriliter et non remisse Ubi maximus. Cũ hac igitur intentione trinã ad deũ dilectiõem lex pertrahat vt euellat nos a trina mundi habitudine qua respicitur ad possessiones. ad gl̃iam. ⁊ ad voluptates ĩ qua etiã temptatus est xp̃s. Sequitur (et proximum tuum) id est omnẽ hoĩem (sicut teipm̃) i. eo affectu quo teipm̃ vel ad qđ teipm̃ s. ad gratiam in pñti et ad gl̃iam in futuro vbi (Basilius) Basilius. Est igitur pmũ ⁊ precipuũ mandatum diuine dilectionis. secundũ autẽ pmi cõpletiuũ. et ab eo cõ (Crisostom⁹.) pletũ. quo cõmonemur diligere proximum vbi ⁊ Criso. Tu autem attende qualiter fere cũ eodẽ excessu postulat vtrumq; preceptum. De deo. n. ait toto corde tuo de proximo sicut teipsum. Quod si diligenter obseruaretur. nec seruus esset nec liber nec victor nec victus nec diues nec pauper nec notus vnq̃ esset diabolus. Potius em̃ palee ignis sustinerent immissionem. q̃ feruorẽ caritatis diabolus adeo cuncta superat dilectionis constantia vnde etiã gre (Grego.) Cum aũt dicat diliges pximũ sicut teipsum. quõ alteri miserendo pius est qui adhuc iniuste viuendo fit impius sibimetipsi. De hac materia habes latius infra s. feria tercia post palmas. (Dixit illi) dominus (Recte respondisti hoc fac) s. deũ ⁊ primũ diligendo et dicit fac. qr non sufficit diligere. nisi dilectio demonstretur in opere. quia probatio dilectionis exhibitio est operis (et viues) s. vita perpetua hec est eñ excellentior via eundi ad vitaꝫ eternam q. d. Hec dicis sed non facis et ideo ad vitam non vadis (Ille autem volens iustificare seipm̃ i. iustum ostendere scđm apparentiã putans se esse ante hominem. qui tm̃ videt exterius ⁊ non ante deũ qui videt interius dixit ad iesum (Et quis est meus proximus) In quo s. dilectione pximi vacuum se ostendit. qr proximum non nouit. Forsitan putabat q̃ xp̃s diceret iudeus est proximus tuus ⁊ tunc responderet deum ⁊ iudeum diligo. et sic appareret iustus (Suspiciẽs autem iesus i. sursum aspiciens iesus. proposuit ei parabolam de homine. qui descendens ab hierlm̃ in hiericho incidit in latrones. Ideo sursum aspexit. quia de rebus magnis locuturus erat vnde s. humanũ genus descenderat dum p pctm̃ cecidit Scđm aliquos est hic parabola. scđm alios est res gesta quia inter hierlm̃ et hiericho erat q̃dam solitudo vbi frequẽter homĩes transeuntes spoliabantur ⁊ occidebantur a latronibus desertum illud inhabitantibus Allegorice (homo) iste designat genus humanuꝫ q̃ in primis parentibus (descendebat ab hierlm̃) que visio pacis dicitur i. a paradiso ⁊ superne ac celestis beatitudinis pace et visione (in hiericho) que luna interpretatur et mutabilitatem significat i. in defectum et miseriã hui⁹ vite mutabilis et erronee. quia a contemplatione superne et vita pacifica quaꝫ in paradiso habuisset ad mutabilitatem huius exilij ⁊ terrene miserie per culpam corruit (et incidit in latrones) i. in ptãtes demonum seu in dyabolicas vel etiã humanas temptationes in quos nõ incidisset. nisi prius intus tumuisset. Uera est n. sententia dicens ante ruinã exaltatur cor (Qui eum dispoliauerũt) vestem innocentie ⁊ immutabilitatis seu immortalitatis per fraudulentiam auferendo Ueste innocentie suo stola prima amissa cognouit se esse nudum gloriaq; immortalitatis perdita pelliceum hoc est mortale sumpsit indumentum. Unde in signum mortalitatis induit deus primos parentes tunicas pelliceas que de mortuis sũt aĩalibus (et plagis) petõx (impositis) et illatis i. naturalib⁹ per peccatũ vulneraris et debilitatis (abierunt) non ab insidijs cessando sed eas occultando. primo n. sensibiliter ĩ specie serpentis diabolus decepit. sed post occulte et inuisibiliter temptauit (semiuiuo relicto) quia ⁊ si immortalitas põt auferri. ocul⁹ tñ rõnis remanet hominũ quo deus põt cognosci. vnde beda Semiuiuũ reliquerũt. qr (Beda) beatitudinem vite ĩmortalis exuere sed non sensũ rõnis abolere valuerunt. Ex qua n. parte sapere ⁊ cognoscere deum põt viuus est homo. ex qua vero pctĩs cõtabescit. et miseria deficit. mortuus idẽ letiferoq; ẽ vulnere fedatus vnde ⁊ Theoph. Ac semiuiuus dr̃ homo post pctm̃ (Theo.) quia aĩa immortalis ẽ. corpus vero mortale. ita vt medietas hominis succũbat. vnde aug. Semiuiuus. n. hr̃ vitalẽ (Aug.) motum i. liberũ arbitriũ vulneratũ quod ad eternã quã perdiderat redire non sufficiebat. Et iõ iacebat. qr vires eius pprie ad surgendum non sufficiebant vt ad sanandum medicũ. i. deum requireret Uel semiuiuũ reliquerunt. remanente vita nature non vita gratie scđm illud ap̃li viuo autem s. vita nature iam non ego s. vita culpe. viuit vero in me xp̃s s. vita gratie. Fecerat eñ deus homĩem ad imaginẽ suã scđm rõem. ad similitudinem. scđm dilectioneꝫ vt per vtrũq; deo adhereret. et inherendo btũs esset Sꝫ diabolus humane beatitudini inuidẽs ꝯtra duo bona p̃dicta. duo homini in originali intulit principalia mala. In eo nanq; q̃ factus erat ad imaginem seu scđm ratio=

nem vulnerauit eū per ignorantiam boni in eo vero q̄ factus est ad similitudinem dei scḋʒ dilectionē vulnerauit eum per ↄcupiscentiā mali. Hō ergo vulneratꝰ semiuiuus relictus est q2 ꝛ si in humana natura possit diuīa similitudo q̄ in dilectiōe est penitꝰ corrūpi. diuīa tñ ymago q̄ in ratiōe est non pōt penitus deleri. Quāuis .n. tanta malicia possit affici vt nil diligat bonū non tñ ignorātia tanta excecari pōt vt nil cognoscat veri (Sacerdos) autem (ꝛ leuita) descendentes (eadem via viso) spoliato ꝛ vulnerato preterierūt ꝛ vite p̄ris statū tunc sancte viuendo pertransierūt. sed hūmanū genꝰ per culpā vulneratū sanauerūt minime. q2 sacerdotiū legis ꝛ eius ministeriū pctā non curauerūt. sꝫ solū ostēderūt impossibile enī erat sanguine vitulorum ꝛ agnorū ꝛ hircorū auferri pctā hoim. Uel sacerdos ꝛ leuita intelliguntur lex et ꝓpheta que hoieꝫ non sanauerūt sed pctā ostēderūt ꝛ reprehenderūt (Samaritanꝰ vero iter faciēs) i. xp̄s qui aīas custodit per hūanitatē momēta vite huꝰ currens ꝓ nobis enī factus est hō in mūdo (venit secus euꝫ) id est vulneratū q2 in similitudine hoīm factus ꝛ hitu inuētꝰ est vt hō (ꝛ vidēs eū) oculo clemētie (mīa motꝰ ē) ex cōpassione (Et appropinquans) hoī vulnerato miseratio nis exhibitione (alligauit vulnera eius) q2 redarguens pctā cohibuit (ꝛ vinculis) gratie (ligauit infūdēs oleū) mitigatiuū. spem venie penitentibus promittendo (et vinum) pūgitiuū terrorem pene peccantibus incutiendo. Alligat ergo vulnera dū precipit penitētiā agite infundit oleum dum addit appropiquauit .n. regnū celoꝝ infundit vinū cum dicit oīs arbor que nō facit fructum bonuꝫ. excidetur ꝛ in ignem mittetur. Qua in re docuit nos dñs qualiter infirmus ꝛ ad penitētiā venientibꝰ mederi debeamus. Uulnera enī ligamus quādo peccatorem a pctō cessare iubemus. Oleum auteꝫ infundimus quādo misericorditer ꝛ blande cōsolando indulgentiaꝫ peccatori ꝓmittimus. Insuper ꝛ vinū infundimus qū aspere ꝛ austere increpando ieiunare ꝛ carnem macerare iubemus. Non sit igitur oleum sine vino neqꝫ vinū sine oleo. vnde grego.

Grego.

Miscenda ergo est leuitas cū seueritate faciēduꝫ est quoddā ex vtroqꝫ ꝯpamentū vt neqꝫ multa asperitate exulcerentur subditi neqꝫ nimia benignitate soluantur. vñ ꝛ bernar.

Bernar.

Semper punire ferocitatis est semꝑ parcere pusillamimitat[is] nec hoc nec illud eq̄tatis habere plus amaritudinis q̄ꝫ suauitatis damnabile est e conuerso cōmendabile vtrūqꝫ tolerabile (Et) leuans (illum in iumentū suū imposuit ac ducens in stabulum curam eius egit) Jumentū dr̄ hic caro xp̄i in qua ad nos venire dignatus est. Huic iumento sauciatum imposuit fidem incarnationis inspirando ꝛ pctā nr̄a in corpore suo sup lignū portando ꝛ iuxta aliam parabolā inuentā que errauerat ouē humeris suis impositā ad gregem reportando (Et duxit in stabulū) i. intra sanctam presenteꝫ eccl'iam collocauit vbi deposito onere pctōꝝ viator lassus reficitur ꝛ refectus salubri pascua reparatur Non domum sꝫ stabulū vocat quo nomīe fetores ꝛ miserias huiꝰ p̄ntis vite significat ne hō in hoc exilio tanq̄ꝫ in p̄ria gaudeat Et vt bonus medicus ꝛ necessarius (curam eiꝰ egit) q̄ꝫdiu ī hac vita cum eo fuit quia circa egrotum sollicitus fuit (Et altera die) post peractum ministerium redēptionis. i. post dñi resurrectionē que magis splēdet q̄ꝫ tēpus precedēs. prima ei dies fuit dies mortalitatis ꝛ passibilitatis altera dies fuit īmortalitat[is] ꝛ īpassibilitatis qñ splēdoꝛ lucis eterne mag[is] effulsit (ꝓtulit duos denarios) .i. duo testā in quibus ꝛ nomē ꝛ ymago regis eterni cōtinēturꝫ quoꝝ precio vulnera nostra curāt (ꝛ dedit stabulario) q2 distribuit vtriusqꝫ testamēti sciētiā ꝛ p̄dicandi gratiam ap̄lis quibꝰ sensū aperuit vt scripturas intelligerent ac prelatis ꝛ omnibus qui eccl'iam gubernare debent vt curam egroti agerēt ꝛ haberent. Qui ēt debet in hac cura aliquid superogare vt non solum ea q̄ in duobus testamentis continentur studeant predicare sed alia multa secūdū ea que scripta sunt laborent aliis p̄dicatione manifestare. Supererogat etiam q̄ sine sumptibus exemplo ap̄li predicat ꝛ ab eis quibus predicat sumptus non accipit. Item supererogat. qui non solum precepta sed etiam consilia implet vel p̄dicat in die autē iudicij cum dominꝰ redierit totū qḋ ꝓmiserat tanq̄ꝫ debitoꝛ reddet cum fideli seruo dicet quia super pauca fuisti fidelis supra multa te cōstituam intra in gaudium domini tui. Quilibet ergo peccatoꝛ qui peccando mortaliter a deo qui est pax nostra tanq̄ꝫ ab hierusalē se auertit et ad hiericho. i. ad culpabilem defectum se conuertit et sic a bono incommutabili ad bonum cōmutabile descendit homine auteꝫ sic lapso in latrones ꝛ spoliato ac vulnerato ꝛ relicto quid aliud restat nisi flagitare vt samaritanꝰ ille id est custos animarum ihesus iter miserationis sue per nos faciet latrones fugitet spoliatos gratia restituat ꝛ vulnera nostra liget semiuiuos in integrum habilitet ꝛ sic demū in celestem hierusalem nos perducat. Moraliter per hierusalē status virtutis designaꝛ ꝛ ideo per hominē descendenteꝫ ab hierl'm in hiericho designatur peccatoꝛ descendens a statu iusticie in peccatum mortale qui incidens in latrones .i. demones spoliatur per eos gratuitis ꝛ vulneratur in naturalibus ac relinquitur semiuiuus quia tollitur ab eo vita gratie remanēte vita nature. Sacerdos ꝛ leuita transeuntes sunt mali ministri ecclesie samaritanus est confessoꝛ ꝛ predicatoꝛ motus ex caritate alligans vulnera sauciati per sanum consilium infūdens oleum misericordie ꝛ vinum iusticie ꝛ imponit illum in iumentum quia non solum mente prebet auxilium sed etiā prout potest corpore quod est anime iumētum ꝛ ducit in stabulum ꝛ domum ecclesie vbi datur pabulum verbi dei et sacramenti eucharistie. et altera die postq̄ꝫ duxit in stabulum protulit duos denarios per quos designatur gratia in presenti ꝛ gloria ī futuro ꝛ dedit stabulario id est dandos denunciauit bono curato faciendi debitū suum erga peccatorem sibi subditū ꝛ et curam peccatoris cōmendauit dicens (curam illius habe) debitum tuum exercendo (ꝛ quodcunqꝫ supererogaueris faciendo circa debitum aliquod bonū ad quod non teneris (reddam tibi) i. reddendū denuncio ꝓmittens ei vitam eternam pro salario. Et interrogatus legisperitus a domino quis predictoꝝ proximus fuisset ei, qui incidit in latrones respondit (Qui fecit misericordiam in illum) vbi Cyrillus. Neqꝫ enim sacerdos neqꝫ leuita factus fuit proximus patientis sed ille qui est eius misertus inutilis est .n. sacerdotii dignitas ꝛ legis scientia nisi per bona opera confirmetur. vnde et Beda iuxta litteram manifesta est domini sententia nullū nobis amplius q̄ꝫ qui miseratur esse proximum. Sic cui hierosolimite non sacerdos non leuita ex eadem gente. immo in eadem vrbe nati ꝛ nutriti. sed externe gentis accola quia magis misertus est factus est proximus. Deinde dominus ex legisperiti respōsione ꝛ confessiōe ostēdens omnem hominem misericordiam facientē esse proximuꝫ ꝛ specialiter ipsum dei filium conclusit dicēs (Uade) .i. de virtute in virtutem (ꝛ tu fac similiter) proximo sicut samaritanus fecit iudeo q̄ꝫ .i. omnem hominē etiaꝫ inimicum proximuꝫ reputes ꝛ et misericordiam affectu affatu ꝛ effectu impendendo necessitates eius subleues vt te proximum diligere sicut teipsum manifestes. vnde Crisostomꝰ quasi dicat. Si quem vides oppressum .ñ dicas vtiqꝫ nequā est sed siue sit gentilis siue iudeus. ꝛ ope indiget non cauilleris ius habet auxiliū q̄cūqꝫ mala fuerit passus. hec Criso. Ex responsione quoqꝫ legisperiti dominꝰ cōcludit q̄ ꝓpinquitas generis non facit proximum sed opus misericordie impensum ac si dicat ei. Tu ergo me dilige ꝛ in me vtrūqꝫ mandatū legis īplere stude quia sum deus ꝛ sum ille tuus proximus ꝛ quicquid vales in p̄ximi necessitate subleuanda vel corporali vel spirituali deuotos opare vt manifesteris proximus

Cyrilus.

Beda.

Crisostomꝰ.

Bernardus

esse vnde derisi. Utraqz teneo dilectionem dei et proximi cum te amo dñe iesu qui meus proximus es qm homo es et fecisti mecum miam hec bern. Ex vtraqz ergo domini conclusione legisperitus conuincitur quia xpm deum et hoiem primum non dilexit qui suscipiens carnē nostram p humanitatem factus ē nobis primus et tot misericordie opera impēdit vnde merito diligi debet. Ad dei eni dilectionem in nobis excitandā nutriendā et augendaz nichil ita valet sicut beneficiorz eius frequens et diligens consideratio. Magna est igitur mia que ignotis et extraneis nos primos facit magna est mia per quaz vita possidetur eterna. Ille quippe est proximus tibi cui miserēdo appropinquas qui vero nulli miseretur nullū primū habet. In illo ergo mandato diliges proximum tuum sicut teipsum dñs proximū intelligit omnē hoiem. hic autem eum qui implet legem naturalem vtqz facit alij qd sibi fieri

Ambrosius

vult vbi Ambro. Ergo qm nemo magis primus qz qui vulnera nostra curauit diligamus eum quasi dñm diligamus et eum quasi proximū. Nichil n tam proximū qz caput membris. Diligamus etiam eum qui imitator ē xpi diligamus eum qui inopie alterius corporis vnitate cōpatitur. Neqz n cognatio facit proximum sed misericordia quia misericordia scdm naturam est. Nichil eni tam scdm naturam qz iuuare consortē nature. hec ambro. Ad

Augustinus

hoc quoqz faciendum hortatur nos aug. dicens. Nūc cū in hac vita id est in hac via sumus inuicem onera nostra portemus vt ad eam vitam que caret omni onere peruenire possimus. Dilectionis officiū est inuicem onera nostra portare. Nichil sic probat amicum quēadmodū oneris amici portatio. Neqz vlla res officiosum istum laborem ad portanda onera aliorū facit libenter impendi nisi cogitemus quanta pro nobis ptulit dominus. Hinc admonens ait apls hoc sentite in vobis quod et in christo iesu. Huic cogitationi accedit etiam illa qr hoies sumus et egritudinē siue animi siue corporis quam in homine alio videmus etiam nos habere potuimus aut possumus. Hoc ergo exhibeamus ei cuius infirmitatem portare volumus quod ab illo vellemus nobis exhiberi si forte nos in eo essemus et ipse non esset. Ad hoc ptinet quod apls ait. Omnibus oia factus sum vt omnes lucrifacerē cogitādo s in eo vicio se esse potuisse vnde cupiebat alium liberare. Deinde etiam illud cogitando nullum esse hominē qui non possit habere aliquod bonū qd tu non habes et si lateat in quo sine dubio possit te esse superior vñ apls Nichil per cōtentionē neqz per inanē gloriā sz in humilitate mentis alter alterum existimantes superiorem sibi. Iste cogitatiōes deprimentes mentis supbiā acuentes caritatem faciunt onera fraterna inuicē nō solū equo aio

Grego.

sed etiam libentissime sustineri. Hec aug. vn̄ et greg. Si quisqz sua incōmoda que ab alijs portantur cōsiderat eaqz ab alijs sustinet leuius portat. Et iteruz Quia illa superna pacis visio ex scōrz ciuium cōgregatione construitur. scīm celestis vt ciuitas edificatur Que tñ in hac pegrinationis terra dum flagellis percutitur tribulatoib' tunditur eius lapides quotidie quadrantur. Que vscz ciuitas habet hic in scōrz motibus magnum iam edificium suum. In edificio quippe lapis lapidē portat et qui portat alterū portatur ab altero. Sic nunc in scta ecclia vnusqsqz et portat alterū et portatur ab altero. Nam vicissim se proximi tolerant vt per eos edificium caritatis surgat. Omne aūt pondus fabrice fundamentuz portat quia redēptor noster de quo paulus apls ait. Fundamentū aliud nemo ponere potest preter id quod est positum qd est christus iesus oia nostra tolerat sz in ipso malum non fuit qd tolerari debuisset. hec greg. Ex his verbis gregorij colligitur qr quanto plura quis pro deo portauerit tanto erit ipsi fundamento i iesu propinquior et quanto pauciora portauerit tanto erit ab ipso fundamēto remotior. Hec igit omnia bene considera et proximorum infirmitates ac defectus et onera non solum patienter sed etiam libenter p deo porta et tolera. vnde ansel. Quis bonis alterius arridet sanctis consentit qui vero inuidet dyabolus. Siqdem magis puto saluationem eius sperandā quī pacum boni facit et factis aliorum fauet qz qui multa et inuidet. Et iterum. Caritas que colligit viuificat omnia mēbra ecclesie cū nos viderit de alterius ruina gaudere statim nos precidit de corpore. Forte igitur nō dolem' d ruina proximorz nostrorū quia precisi sumus a corpore. Si eni ibi essemus sine dubio doleremus qr tādiu dolet mēbrū qdiu in corpore cōtinetur. Si aūt abscisuz fuerit non dolere poterit nec sentire. Ex his ergo pōt bō ppendere si ē membrū xpi. Et sicut dictuz est de compassiōe et cōgratulatione ita intellige de cōitate. qr in corpore hū ano vnuz membrū cōicat alteri indigenti suū officiū et cibuz quem recipit ita in corpore xpi quod est ecclia quilibet dz alteri cōicare grām diuinitus sibi datā ac cibum et etiā tpalia omia a deo recepta. Similiter intellige de cōsideratōe vt sicut membra inter se adunantur tanta amoris cōcordia vt nulla rōne inter se valeant dissentire occasione aliqua ita etiaz sit inter nos. Similiter intellige de supportatōe vt sicut vnum membrū supportat alteruz et sustinet lesionē pro curatione siue protectione alterius et si leditur ab alio sine vltione sustinet lesionem sic debet esse in nobis. Hec ansel.

Ansel.

Oratio

D Omine iesu xpe custodi nos descendentes de contemplatione ad actionem ne incidamus in latrones sensuū appetitus nec spoliemur gratuitis nec vulneremur in naturalibus. sacerdos et leuita superior et inferior portio rōnis non descendant eadem via consentiendo in pctm sz potius ascēdāt sursum. Samaritan' vero gra predestinatiōis secus nos appropiet nob vulnera petōrz liget infundens oleū spem veniet vinū timorē iusticie imponat i iumentū ordinādo rōnē supra sensualitatē ducat in stabulū in cōsideratione petōrū altera die resurrectionis det duos denarios stolā aie et corpis. Amē

¶ De pnīa marie magdalene. Ca. lx.

Post hec ascēdit iesus de galilea i iudeā vbi qdā (de phariseis) symon leprosus volēs se iustificare et de iusticia iactare rogauit dñz ihm (vt cum illo manducaret)

Lucez

Cuius tñ simulatā iusticiā benign' medicus non vituit sed magis curare voluit (et ingressus domū pharisei discubuit) Legitur aūt xpm mādūcasse cum publicanis et petōribus vt eos ad pnīaz prouocaret sicut qn̄ in domo mathei cū publicanis comedit. Item cum iustis eū diligentibus vt eoz amorē et deuotionē nutriret et augeret sicut dr de martha et maria. Item cum cognatis et pauperibus vt eorū inopiā suppleret sicut habet de nuptijs vbi aquā in vinum vertit. Item cum phariseis superbiētib' vt eorū supbiā repimeret et eorū vicia argueret sicut in hoc loco facit. Aliqn etiā humiliter et cū grarū actiōe cuz inuitabatur recipiebat pro loco et tpe ex paupertatis amore quia pauper erat et de hui' mundi suba parū habebat Non imerito talis et tantus hospes est inuitandus et cuz se inuitat libentius suscipiēdus. veniunt eni oia bona pariter cum illo. Audiens aūt hoc magdalena que iam forte ipm predicantē audierat tacta dolore cordis intrinsecus propter scelera sua et deeis plene et pfecte cōtrita amorisqz eius igne accēsa cum alabastro i. tali vase vnguenti perexit ad locum conuiuij. vt enim dicit beda alabastrū ē genus marmoris cādidi varijs coloribus intertincti qd ad vasa vnguentaria cauare solent eo qr optime seruare incorrupta dicatur. Iste phariseus qnqz in euangelio symon leprosus dicitur cuius lepra non sine causa memoratur. vnde cris. Non simpliciter autē lepre symonis meminit euangelista sz vt ostendat vt confidens accessit hec mulier quia enim lepra videbat valde imunda eē passio et abominabilis. vid it aūt qr iesus curauerat illum hoiez confidit qm et aie eius imundiciā facile expurgabit. hec

Beda

Crisost.

Criso. Et cum mulier ad locum puenisset facie inclina-
ta ꝛ oculis in terram demissis ante conuiuas transiens.
non quieuit donec ad ihm perueniret ꝛ tūc illico retro
ad pedes eius prostrata quia se anteponere nō audebat
pre peccatorū suorū verecundia ꝛ ꝑcumbens vultu sup
pedes ipsos cum quadā cōfidentia qꝛ iam incense ꝛ sup
omnia eum diligebat ꝛ in eius amore ardebat cepit for-
titer fletibus ꝛ singultibus abundare ac lacrimis largi-
ter decurrentibus pedes domini balneare ꝛ lauare. vñ
paret magnitudo cōtritionis ex qua lacrimas penitētie
sanguinem cordis fundens tantū fleuit ꝙ pedes viuus
hominis lauare potuerunt tandē a fletu cessans capillis
suis pedes iesu lotos extersit ꝛ amore crescente oscula-
batur eos sepe dulciter ꝛ amanter nec de hoc satiari po-
tuit. Et quia propter itinera squalidi ꝛ lassi erant eos
etiam vnguento precioso vngebat ad refrigeriū caloris
et mitigationem doloris ex labore itineris. Et hec qui-
dez que dicta sunt agebatur exterius que vero reuolue-
bat eius intentio multo feruentiora erant que solus de⁹
inspiciebat vnde gregori⁹ dicens. Indignitatez autem
suam ostendens stabat post tergum deiectis luminib⁹ ꝛ
effusa coma pedes amplectēs lacrimisq̄ꝫ eos perfundēs
rebus tristē animū ostēdebat veniā implorās hec greg.
In eo ergo ꝙ mulier retro stat deuotio ꝛ hūilitas agno
scitur in eo vero ꝙ lacrimis pedes rigat vera pnīa ꝛ cor
dis cōpunctio demōstrat. Et qm̄ eas dē lacrimas capil-
lis tergendo abscōdit ꝛ volet sese de illis non esse ondit
qui opera sua faciūt vt ab hoībus videant in osculo pacē
amorē ꝛ dilectionē mōstrabat. in vnguēto vero cordis in
tima blādimēta. ꝛ deuoti obsequij affectionē significa-
bat Per alabastrū pectus ꝛ cordis secretariū plenū fide
ꝛ caritate possum⁹ intelligere tale enī alabastrū huius-
modi vnguentū cōsueuit seruare vbi greg. Cogitāti mi
hi de penitētia marie flere magis libet ꝙ aliquid dicere
Cuius enī vel saxeū pect⁹ ille hui⁹ peccatricis mulieris
lacrime ad exemplū penitendi non emolliāt. cōsiderauit
namq̄ꝫ quid fecit ꝛ noluit moderari qd faceret. Sup cō-
uiuantes ingressa est non iussa venit inter epulas lacri-
mas obtulit. Discite qui dolore ardet ꝙ flere ꝛ inter epu
les non erubescit. Sed quia turpitudinis sue lacrimas
aspexit lauanda ad fontem misericordie cucurrit cōuiuā
tes nō erubuit. Namq̄ꝫ semetipsā grauiter erubescebat
intus nichil esse credidit qd verecūdaret foris. hec greg.
Mystice pedes dñici corporis sunt pauperes quia sunt
inferior pars corporis mystici per deiectiōez ꝛ cruci affi
xi per afflictionē. Diues ergo ꝛ peccator volēs obtinere
veniam i pñti ꝛ regni qd pauperum est gloriā in futuro dꝫ
secus pedes istos stare per familiaritatis exhibitionem
ꝛ amicicie acquisitionē lacrimis rigare per cōpassionem
capillis extergere squalorē paupertatis ꝛ refouere per
tpaliū que per capillos designātur cōicationē et miserie
reuelationē. osculū dare per affabilitatez ꝛ blandā allo-
cutionē fraternitatisq̄ꝫ amorem. vnguento vngere per
miserendi hilaritatē ꝛ cordis benigni dulcedinem ac cō
solationis suauitatem. Aliter enī scōm aug. non pñt diui
tes dicere cōpetēter pater nr̄ nisi se frēs pauperū cogno
scant. Sed heu multi faciūt his contraria ꝛ ergo cū pha
riseo nec gratiā merētur nec gloriam. Unde greg. Nos
ergo nos illa mulier expressit si toto corde ad dñm post
pctā redeamus si eius penitētie luctus imitemor Quid
autē vnguendo nisi bonus odor opinionis exprimit. Si
igitur recta opera agimus quib⁹ opinionis bone odore
ecclīaz respergimus quid aliud i dñi corpore nisi vnguē
tum fundim⁹. Contra pedes domini stetim⁹ cū in pctīs
positi eius itineribus renitebamur. Sed si ad veram pe
nitentiam post pctm̄ cōuertimur iam retro secus pedes
stamus. quia eius vestigia sequimur quē impugnabam⁹
Lacrimis mulier pedes rigat qd nos quoq̄ꝫ agimus si q̄
buslibet vltimis mēbris domini per cōpassiōis affectum
inclinamur. Capillis pedes domini tergimus qñ sanctis

eius quib⁹ ex caritate cōpatimur. etiā ex his que nobis
superfluūt miseremur. Osculatur mulier pedes quos ter
git qd nos quoq̄ꝫ agimus si studiose diligim⁹ quos ex ca
ritate cōtinemus. hec grego. Per hanc ergo mulierē pec
catricem ad dñi pedes accedentē significatur quelibet ꝑ
sona vere de peccatis penitens ꝛ cōtrita ad qd requirit
ꝙ sicut deuz offendit per culpam ita ei seruiat ꝑ peniten
tiam scḋz illud ap̄li. Sicut exhibuistis mēbra vr̄a seruire
immūdicie ꝛ iniquitati ad iniquitatē ita exhibete nūc ser
uire iusticie in sanctificationem ꝛ sic fecit mulier hec pe-
nitens. Unde greg. Liquet frēs ꝙ illicitis actibus prius
intenta vnguentum sibi pro odore sue carnis adhibuit.
Quod ergo sibi turpiter exhibuerat hoc iam deo lauda
biliter offerebat. Oculis terrena concupierat sed hos iā
per penitētiā cōterens flebat. Capillos ad cōpositiōez
vultus exhibuerat sed iam capillis lacrimas tergebat.
Ore superba dixerat sed pedes domini osculās hoc re-
dēptoris sui vestigia figebat. Quot ergo in se habuit oble
ctamenta tot in se inuenit olocausta. Conuertit ad nūe-
rum virtutum numerū criminū vt totū seruiret deo i pe
nitentia quicqd ex se deum contempserat in culpa. Hec
grego. Consimile inducit hiero. de beata paula. dicens
Cumq̄ꝫ a nobis crebrius moneretur vt parceret oculis
vt eos euangelice seruaret lectioni aiebat Turpēda est
facies quā contra dei preceptū purpuri ꝛ cerusa ꝛ stibio
depinxi. Affligendum est corpus quod multis vacauit
delicijs longus risus perpetuo conpensandus est fletu
Mollia lintheamina ꝛ serica preciosissima asperitate ci-
licij sunt commutanda. Que viro ꝛ seculi placui nunc
xp̄o placere desidero hec hiero. Hinc ergo habem⁹ quo
modo faciēda sit penitētia. In quo enī quis peccat in eo
dem per cōtrariū penitētiā agat Verbi grā Peccasti ni
mis potādo penitētiā age a potu abstinēdo. Qui nimis
comedisti vel preciosiora ieiuna ꝛ comede viliora. Et sic
de alijs suo mō. Cōspice igitur bene hanc mulierē ꝛ ei⁹
deuotionē ꝛ super his morose meditare quia factū hoc
sollenne fuit valde Conspice etiā dominū iesum ꝙ beni
gne eam suscipit ꝛ ꝙ patienter sustinet quicquid facit.
Cessat ꝛ quiescit a comedendo donec negotium comple
atur cessant ꝛ cōuiue ꝛ omnes sup hac nouitate mirā-
tur. Sꝫ (phariseus qui eū vocauerat) non tamē inuoca-
uerat qd melius fuisset fallaciter iustus ac de falsa ꝛ pu-
tatiua iusticia veraciter superbus nullaq̄ꝫ cōpassiōe na-
ture motus ꝛ sue fragilitatis oblitus de hoc murmurās
(ait intra se) cōtra suum hospitem murmurando dicens
(Hic si esset propheta) verus sciens occulta (sciret vtiq̄ꝫ
que) i persona (ꝛ qualis) in vita (est mulier que tāgit eū)
ꝛ per cōsequēs non permitteret se tangi ab ea (qꝛ pecca
trix est) ꝛ ideo vnguentū eius vitare deberet Egram re
prehēdit de egritudine que potius erat cōmendāda qꝛ
lāguoris sui remedium querebat apud tantum medicum
quez etiā reprehendit de subuentiōe de qua grārū actio
nes erant referēde ꝙ ipse quoq̄ꝫ de elatiōis vulnere egro
tabat ꝛ ideo nec medicum pro subuentione requirebat.
Nescis pharisee stulte. nescis nuper remundauit a lepra
quem modo non credis esse pphetā Et propheta quidez
est ꝛ optime scit qꝛ peccatrix est mulier que eum tangit
Ad hoc enim ipse venit. ad hoc ipse de celis descendit.
Non enī venit vocare iustos: sed peccatores ad penitē-
tiam hoc ipse testatur eius verba sunt hec. Nō horet er
go peccatores qui pro pctōribus factus est homo. Igit
scōm grego. Necesse semper est vt cum pctōres quosq̄ꝫ cō-
spicim⁹ nosmetipsos prius in illorum calamitate deflea
mus quia fuisse in similibus aut lapsi sum⁹ aut labi pos-
sumus si lapsi non sumus. Per istum phariseum qui chri
stum notauit de ignorantia ꝛ mulierem de immundi-
cia significatur ypocrita de falsa iusticia presumēs ꝛ ali-
os cōtemnens qꝛ scḋm grego. vera iusticia compassionez
habet. falsa vero indignationē. ꝑpter qd iste phariseus
arguitur de pietatis omissione in modicis respectiue.

Marginal notes: Grego. (beside "inspiciebat vnde gregori⁹"); Grego. (beside "modi vnguentū cōsueuit"); Augusti. (beside "tes dicere cōpetēter"); Grego. (beside "riseo nec gratiā"); Gregorius. (beside "nitens. Unde greg."); Hieronim⁹. (beside "Cumq̄ꝫ a nobis"); Gregorius. (beside "go peccatores qui pro pctōribus"); Gregorius. (beside "habet. falsa vero indignationē").

et mulier cõmendatur de maioribus valde. Unde dominus iesus non verba pharisei audiens. sed cogitationes inspiciens respondit cogitationi eius ad confutationem illius per hoc enim q ad eius respondit cogitationem que soli deo est nota ostendit se plus q̃ prophetam et dñm prophetarũ et proposuit ei parabolã de duobus debitoribus vt conuenientius concludat contra eũ ex responsiõe ipsius. Cum enim de sua sententia phariseus conuincitur quasi frenetic⁹ funẽ portat cum quo ligetur. Isti duo debitores erant maria deo debitrix quingentorum denariorum et phariseus quinquaginta debebat. quia minus se peccasse credebat et iõ maria plus diligere debebat quia maiorẽ remissionem acceperat. et plus diligebat. iõ maiora obsequia xp̄o prebebat. Exemplo igitur debitorũ et feneratoris conuincit pharizeum q hec mulier esset grã diuini amoris iustificanda et dignior amaritudine petã sibi remitti. que plura grata deo obtulit in hoc facto. q̃ superbus phariseus in conuiuando quia amor in humanis plerũqz causatur ex donis precedentibus et p consequens maior amor ex donis maioribus. Unde dñs enumerans bona peccatricis et mala falsi iusti redarguit phariseum ex defectu triplici pietatis quia nõ dedit aquã pedibus suis qui tñ erant fessi et dolẽtes et labore itineris ac lutosi seu pulverizati eo q incedebat sine calciamentis. Unde Titus q d facilis est vsus aquarũ nõ est facilis lacrimarũ effusio. tu promptis non es vsus. hec effudit non promptalauans lacrimis pedes meos lauit lacrimas proprias. Secũdo redarguit ex defectu caritatis. quia non dedit ei osculum quod est signum amicicie et dilectõis. Tertio ex defectu hilaritatis que designatur in no e olei. quo non vnxit caput eius. tria enim predicta faciebant olim suis hospitibus qui primo dabant osculũ in signũ securitatis: deinde lauabãt pedes propter laborẽ itineris: postea vngebant caput vnguẽtis refrigeratiuis contra estũ caloris. Et p̄dcã tria. s. caritas: pietas: et hilaritas requirũtur in hospitalitate vera et graciosa ex qua ad obsequium magis tenebatur phariseus q̃ mulier superueniens ab extra. Unde considera q prefertur hic deuotum obsequiũ largitioni cibi et potus quos credibile est pharizeum in domo sua dño pbuisse Hinc potest elici argumentũ q cũ suscipitur q̃s hospitio magis meritoriũ est ei benigne ministrare q̃ ipsum cibũ et potum exhibere. Et e conuerso laudat dominus mulierem de triplici perfectione defectib⁹ pharisei opposita prout clare patet in littera. Ex factis ergo mulieris apparet q dñm multũ dilexit et iõ veniã reportãs iustificata fuit propter q̃d ex petis multis sibi dimissis magis in amore eius exarsit. Unde volens dñs monstrare q oĩa in dilectione cõsummant dixit symoni (Propter quod dico tibi remittũtur ei petã mlta quoniã dilexit multũ) caritas enĩ operit multitudinem peccatorum. Et tu plurimum dilige vt tibi pluriũ remittatur. Unde crisostomus. Nam q vehementer se ingesserit malis. rursus et bonis vehementer insistent conscij ad quot debita se obligauerunt (Cui autem minus dimittitur minus diligit) vt scz tu pharisee. Sed non superbias si in paucioribus teneris quia tu quoqz venia eges nullus enĩ põt per semetipsũ a debito peccati liberari nisi diuina gratia veniam cõsequatur. Igit vt ait criso. opus est nobis fructu aĩa quia nichil impedit hoĩem fieri magnũ. Nullus ergo constitutorũ in petis desperet neqz virtuosus dormitet. Nec hic confidat sepe enĩ meretrix precedet eum nec ille diffidat possibile namqz est eum etiam primos superare hec criso. Ait grego. Quid fratres mei esse dilectionẽ credimus nisi ignẽ. Et quid culpã nisi rubiginẽ. Unde dicit (remittũtur ei peccata multa quia dilexit multũ) Incẽdit plane peccati rubiginẽ quia ardet valde per amoris ignẽ. Et si durũ est valde quod decoquitur abũdat tñ amoris igne quo etiã dura consumant. Tanto namqz amplius peccati rubigo consumitur. quanto peccatoris cor magno caritatis igne concrematur. Ubi augusti. Hic mul-

Crisostom⁹. Crisostom⁹. Gregorius. Augustinus

ta cõmisit et multorum debitor factus est ille gubernante deo pauca commisit. Cui deputat ille quod dimisit huic et iste deputet q̃d nõ cõmisit. Nullum est enĩ peccatum q̃d facit hõ q̃d non posset facere et alter homo si deesset rector a quo factus est hõ. Unde et bern. Quis non videat q sicut in multa petã cecidi sic et in multa alia cecidissem nisi omĩpotentis pietas seruasset. Fateor et fatebor nisi q dñs adiuuit me paulominus habitasset in inferno aĩa mea videlicz cecidisset in omne petm̃ aĩa mea. ¶ Mystice feuerator iste deũ significat qui pro culpa penã et pro donis grãrũ meritum bonorũ exigit. Debitores dici pñt maria et phariseus q̃tum ad ppositum. vel pp̄ls gentiũ et iudaicus vel peccator notorius et occultus. vel cleric⁹ et laycus. et sic duo debitores sunt duo populi vel duo status petõr. primi debent quingentos denarios q plus peccant. scdi quinquaginta quia minus. Sed nõ hñt vñ reddãt q nullus p̄dictorũ põt absolui p̄prijs viribus absqz grã et iõ donat vtrisqz i donũ q̃tuñ dat per q̃d eis debitũ dimittit non enĩ sine dono dei gratuito fit culpe remissio (Dixit aũt dñs ad mulierem remittunt tibi peccata) s nõ solum q̃tum ad reatum et culpã sed etiã q̃tum ad reatus penã et hoc fit ex vehemẽti amore dei et horrore peccati preteriti. O felix maria cui tot dant munera. Nã primo datur ei peccatorum remissio vt hic dr̃ scdõ fit spũaliter familiaris dño. vt in sequenti capitulo subditur. tertio fit ei dñice resurrectionis prima apparitio prout infra de resurrectiõe dñi narratur. Et accũbentes simul cum dño (dicebant intra se) in corde suo. (Quis est hic qui etiam peccata dimittit) Hoc dicebãt quia humanitatẽ exterius apparentẽ que nõ potest peccata dimittere tm̃ videbant. Sed dñs cogitationes eorum paruipendens dixit ad mulierem (Fides tua) id est a deo tibi infusa (te saluã fecit) q ista fides caritate formata fuit et ideo habentẽ dignum vita eterna fecit. Scdm greg. Fides eam saluã fecit q hoc q̃d petiit posse accipere non dubitauit. Spem enĩ iam ab illo acceperat a quo salutem querebat (Uade in pace) id est in quiete et cessatiõe a vicijs nõ discordando a gratia tui amoris. In pace ire precipitur vt in veritatis itinere perseueret et ab eo in via scandali vlterius nõ declinet. Unde Theophilus. Postq̃ autẽ ei peccata dimisit non sistit in remissione peccati sed adijcit operationẽ boni. Unde subditur. (Uade in pace) id est in iusticia. Nam iusticia est pax hoĩs ad deum sicut peccatũ est inimicitia inter deũ et hoĩem. Quasi diceret. Operare oĩa que ad pacem dei te ducunt. hec theophilus. In hoc ergo q dicitur (vade in pace) notatur q tña iuit sollicite per bona opera et q ipa habuit pacẽ in cõsciẽtia. O verbũ delectabile et suaue q̃ libenter id magdalena audiuit et q̃ iocunde recessit et perfecte ad deum cõuersa deinceps honeste et sancte vixit ac dño iesu et matri eius perseueranter adhesit. Et bene ait in pace post remissionẽ peccatorũ q iustificatis est pax cum cõscientia non remordet sed nõ est pax impiis et existentibus in peccatis. Hic habes aperte q caritas reformat pacẽ inter deum et peccatorẽ. vnde et beatus petrus dicit q caritas operit multitudinẽ peccatorũ. Sine qua profecto impossibile est placere deo cum qua sine dubio placet quicũqz. et ideo hanc precipue debemus deo referre vñ Amb. Quoniam nichil est q̃d digne referre deo possumus quid enĩ referamus pro suscepte carnis iniuria Quid pro verberibus Quid pro cruce. obitu sepultura. Ue michi si non dilexero Audeo dicere nõ reddidit petrus et ideo plus dilexit. Non reddidit paulus. Reddidit quidẽ mortem pro morte sed alia non reddidit q multum debebat reddamus licet crucem p cruce funus pro funere. nunquid reddimus quia ex ipso et p ipsum et in ipso habemus omnia. reddamus ergo amorem pro debito. caritatem pro munere gratiam pro sanguinis precio. Plus enim diligit cui donatur amplius Hec ambrosius. Nemo ergo desperet nemo de dei mi-

Bern. Grego. Theop. Amb.

sericordia diffidat. Clemens est dominus qui ex corde cōuersis tam facile miseretur Uisi q̄d cōfessio ⁊ lacrime possunt vide q̄d fides ⁊ dilectio operatur. Paruo tēporis spatio iustificata est mulier ⁊ ab omni pctō mūdata q̄ vniuersis vicijs plena ⁊ tam peccatrix fuerat vt eam pharise⁹ videre dedignaretur. Hanc igitur imitans peccator pctā nunc defleat vt eius lacrimas q̄nq̄z deus abstergat. Nā vt ait berna. Felices lacrime quas benigna manus cōditoris absterget ⁊ beati oculi qui in talib⁹ liquefieri fletibus elegerūt q̄ȝ eleuari in superbia q̄ȝ omne sublime videre q̄ȝ auaricie petulantie famulari. Unde ⁊ criso. Sicut autem vbi vehemēs ymber prumpit fit serenitas sic lacrimis effusis apparet trāquillitas et perit caligo reatum. Et sicut per aquam ⁊ spm̄ purgamur sic per lacrimas ⁊ cōfessionem denuo mūdamur. vbi ansel. Jam nunc ingredere domū pharisei recumbentē ibi dn̄z tuum attēde accede cum benignissima peccatrice ad pedes eius. laua lacrimis: terge capillis: demulce osculis: foue vnguentis. Nonne iam sacro licoris illius odore perfunderis. Si tibi adhuc suos negat pedes. insta. ora. et grauidos lacrimis oculos attolle tuisq̄z suspirijs inenarrabilibusq̄z gemitibus extorque quod petis luctare cum eo sicut iacob vt ipse se gaudeat superari. Uidebitur tibi aliquando q̄ꝛ auertat oculos q̄ꝛ aures claudat q̄ꝛ desideratos pedes abscondit. Tu nichilominus insta oportune importuneq̄z clama vsq̄z quo clamabo et non exaudies. Redde michi iesu bone leticiam salutaris tui quia tibi dixit cor meum quesiui faciem tuam. faciem tuam requirem. Hec anselmus. Nullus ergo peccator debet de clementia dei desperare quia presto est cunctis debita relaxare ⁊ penitentes ad regnū celorum reuocare. Jllud deus per manacen regē ysrael olim prefigurauit quem ꝓpter penitentiā ad gratiā reuocauit. Manasses insultis deū offenderat ysaiam qui euz de peccatis suis redarguit cum serra lignea per mediū desecari fecit ⁊ tot prophetas ipsum arguentes trucidauit q̄ꝛ plateas hierusalem sanguine ꝓphetarum purpurauit. Tandem ab hostibus est captus ⁊ in exilium deductus carceri deputatus vbi cepit penitere ⁊ ex corde scelera sua deflere. Et cum lacrimis orauit dominū dicens. Peccaui domine super numerū arene maris ⁊ iam non sum dignus vide⁊ celi altitudinem ꝓpter iniquitatū mearū mltitudinem Misertus dn̄s penitentiā eius acceptauit. Nam de captiuitate eū liberauit ⁊ in regnū suū in hierlm reuocauit. Per hunc peccator designatur qui ꝓphetas domini ipsuz arguēres cruciat q̄n predicatores ⁊ doctores audire recusat. Et q̄ȝdiu talis perseuerat in pctō mortali tamdiu est in captiuitate dyaboli Si autem ex corde egerit penitentiam deus paratus est eum suscipere ad gratiam. Hoc idem prefiguratum fuit in rege dauid qui adulteriū ⁊ homicidium perpetrauit. Cumq̄z redargutus a nathan peccaui diceret. statim nathan respondit. dominus trāstulit peccatū tuum. i. dimisit O q̄ȝ magna est pietas dn̄i ⁊ q̄ȝ ineffabilis qui nullū penitentem despicit cuiuscūq̄z conditiōis Non ergo ꝓpter imanitatez pctōꝝ nostroꝝ desperem⁹ q̄ꝛ diuersos testes diuine misericordie habem⁹ Neq̄z vltra pctīs seruiam⁹ q̄ꝛ magnā dignitatez amittūt miseri hoīes seruiendo pctīs quodā modo carnis voluptates ⁊ cōcupias quidā aspirādo ad honores ⁊ excellentias q̄dam pertinaci studio querētes mūdi facultates ⁊ diuitias. Et q̄ꝛ pauci sunt hodie qui istum trinariū nephandū non sequāt certe miseri merito dicitur quia illis rebus que eis deberēt seruire ⁊ obsequi seruiūt ⁊ obsequūtur. Tales proculdubio se viles ostendunt nō nobiles non dn̄os s̄z potius gartiones ⁊ seruos Exemplū de diogene de quo legitur q̄ꝛ cū quadā vice ratione sue eminentis scientie ⁊ sapiētie impator eū visitaret ph̄us ei assurgere noluit quod vidēs impator iracūdia motus retrocessit venerūtq̄z serui eius ⁊ dixerūt ad eum. Dn̄e quare sic agere voluisti. Non modicū te impator honorabat quia te pauperē talis ac tantus visitabat tu vero ecōuerso ipsum inhonorasti quia ei assurgere noluisti. Quibus respōdit. Non decet dignitatē meā vt seruo serui mei reuerentiā faciam. Seruit iste seruo meo scȝ mūdo qui michi seruit eo factus est vt m̄ seruiat Jgit non decuit me signū alicui⁹ reuerentie sibi exhibere Nā dominabat iste mūdo ⁊ impabat bene nature sue dignitatem ⁊ presidentiā obseruabat. Oratio

O Jesu bone spes penitentiū qui marie peccatrici ad tuos pedes flenti ⁊ eos lacrimis riganti capillis tergēti: labijs osculāti: pietatis signū a penens peccatorūz veniam tribuisti ne despicias iesu misericors me peccatorē ad clemētie tue vestigia prouolutū. rigantem lacrimis intime compunctiōis osculantem labijs deuote orationis ⁊ fac me audire vocē tuam pietate ⁊ clementia suauitate ⁊ misericordia plenā quā audire meruit ⁊ ipa vt dimittātur michi pctā mea mlta per tuam gratiā ⁊ ipsius merita. Amen

De ministerio marthe ⁊ ocio marie. lxi.

Et post hec quadā vice (intrauit iesus in quoddā castellū) Bethaniam que interpretat dom⁹ obediētie p q̄ð signatū est q̄ꝛ libenter intrat dn̄s domū consciētie vbi ei obeditur deuote. Et venit ad domū marthe ⁊ marie ad illam enī domū frequenter diuertebat ⁊ secure ꝓpter specialem ibi habitantiū amicitiam ⁊ deuotionem. S̄z marthe domus hic appellat cum dr̄ (⁊ mulier quedam martha nomine excepit illū in domū suam) quia maior natu erat et curā domus habebat At ille sorores toto affectu iesum diligentes reuerenter ⁊ alacriter eum susceperunt de tanti hospitis aduentu gaudētes. Et martha quidem se incontinenti ad refectionem domino ⁊ discipulis suis procurandam parauit ⁊ in ministerio laborauit vt eis conuenienter prouideret maria vero ad pedes domini se posuit vt diligentiam assiduitatē solertiā erga auditionē ostenderet ⁊ multam reuerentiam quam ad dominū habebat. Jlla stabat ⁊ satagebat vt pasceret dominum cibo vtiq̄z corporali hec sedebat ⁊ audiebat vt pasceretur a domino suo cibo spirituali. Sane quāto melior est anima corpore tanto dulcior est cibus spūalis in mente q̄ȝ carnalis in ventre. Ut autem dicit augusti. Quanto humilius sedebat tanto amplius capiebat confluit enī aqua ad humilitatem cōuallis denatat de tumoribus collis Et cū domin⁹ more suo nolens stare ociosus verba vite loqueretur et erne per hoc dans exemplū discipulis vt cū recipiuntur in domib⁹ suscip iētes repleāt sacris doctrinis maria oculis ⁊ auribus in eum intenta speciosissimā faciem eius cōtemplabatur ⁊ in eius suaui sermone reficiebatur ⁊ vltra q̄ȝ dici possit in aspectu et verbis eius iocundabatur nec quicq̄ȝ aliud cogitabat s̄z tm̄ dulcedini verbi diuini ⁊ operib⁹ vite cōtemplatiue intenta erat ⁊ de illa mensa domini opulenta micas de verbo domini colligebat. Martha vero in operib⁹ vite actiue occupata stetit ⁊ substitit quasi fatigata ⁊ fessa labore ministerij cessans aliquantulum ⁊ moleste ferens q̄ꝛ ipsa sola in necessitatib⁹ domus laboraret soror vero eius ocio ⁊ quieti vacaret ⁊ domino hoc permittente cōquerens postulauit ab eo vt ad laborandum secum in ministerio ⁊ iuuandū illam compelleret sed contrariam sententiam reportauit. Maria autez martham adiuuat consilijs opera eius dirigendo ⁊ suffragijs pro ipsa orando. Ecce q̄ꝛ sorores iste nec seruum nec ancillam habebant qui eis seruirēt nec dominus coquum vel ostiariū qui ei⁹ cōmodo ꝓuiderēt ex q̄ habes argumētū cōtra superbiā presertim ꝑlatoꝝ. Martha de sorore conquerens ex illoꝝ ꝑsona loquitur q̄ adhuc diuine cōtēplatiōs ignari solū q̄ð didicerūt fraterne dilectionis opus deo placitum ducūt ideoq̄z cunctos q̄ xp̄o per ꝯtēplationē de-

Margin notes: Bernar. — Criso. — Ansel. — Luce. x. — Augustinus

noti esse volunt huic mancipandos autumant. Hanc ignarorum obiectionē soluit hiero. in epla in qua inuitat nobilem et diuitē matronā ad heremum dicens. Qū finem habebit ista seruitus imperfecta. Nunquid nō habet dñs vñ alet pauperes nisi per te. Inuenit aūt maria accusata tripliciter s. a phariseo de psumptione et temeritate. eo q peccatrix xpm recumbentē tetigit. A iuda de prodigalitate eo q preciosum vnguentū effudit ac caput et pedes dñi vnxit. A sorore de ociositate sicut patet hic. et vbiqz maria tanq̄ patiens tacuit et xps semp pro ipa respondit et eā excusauit ostēdens phariseo q factū marie non erat psumptiōis sz deuotiōis. ostēdens q̄z iude et aliis discipulis q illa effusio vnguēti nō erat pdigalitatis sz pietatis. ostēdens etiā sorori q sessio marie nō erat ociosa sed melioribus actibus occupata. Maria autē q̄ in verbis dñi quiescebat et mira suauitate tenebat ad clamorē sororis quasi a somno euigilans de q̄ete sua timuit et facie inclinata in terra siluit ac cām suam tanq̄ ociosa iudici cōmisit non parans respōdendi sermones ne remitteret vel interrūperet audiendi intentionē. Et dñs excusādo mariā dixit ad martham (Martha martha) repetitio nominis signū est dilectiōis vel monende intentiōis vt sez audiret intentius (sollicita es et turbaris erga plurima) sc. circa multa es occupata. opera enī vite actiue sollicitudinē et distractionem mentis inducunt et frequenter perturbationē ingerunt. Si ergo vis cum leticia viuere noli multa agere qz in multis actiōib⁹ minor eris. (Porro vnum est necessarium) s. deo iugiter inherere. fm illō vnam petij a dño hanc requirā. &c. Vel (vnum) s. ipse deus q vnus est pre oībus q̄rendus. vel (vnū) i. vnitas mētis ad deū. qz per vitā ꝯtemplatiuā mens adheret deo q̄ est simpliciter vnus sicut ecōtra p vitā actiuā intēdendo creaturis que multe sunt aīa diuidit et per multa distrahitur. Et tñ multa sunt necessaria tendentibus ad vnum qd oībus est p̄ferendū (Maria optimā partē elegit) securā et digniorē. q. d. Non tu malam sz illa meliorē. Ne ergo cōqueraris de ocio sororis qz maior est q̄ recumbit q̄z qui ministrat. Sed quō di optima cū eā tñ sit consecutura in patria. Sed et illā optimitatē dulcedinis et iocunditatis patrie iam hic pregustauit nō sicut in futuro apprehendit. Non tñ reprehendit pars marthe qz et ipsa est bona sed laudat pars marie qz optima cui⁹ cām subiungit qz (nō auferetur ab ea) hoc eī elegit qd sp manebit. In hac vita incipit et augetur in alia vita plenius pficietur qz qd nunc videt per speculū et in enigmate tunc videbit facie ad faciē et amoris ignis q̄ hic ardere inchoat cum ipm quē amat viderit in amorē amplius iardescet. Caritas nunq̄ excidit. qz vna et eadem caritas hic et in patria remanet. Ignis est in syon et caminus in hierusalē. ista et cōtemplatiua eadem est hic et in patria sed hic iocunditas mentis est semiplena et ibi erit perfecta. Non ergo cōtemplatiua auferet q̄ subtracta p̄ntis seculi lucta perficiet. actiua vero sicut et fides euacuabit quoqz et auferetur qz in eterna patria nō erunt opera pietatis necessaria in qbus ipa exercet. Maria ergo p dñi excusationem excusata deinde securi⁹ sedit et iocūdius quieuit. vñ aug. Dñs pro maria rñdit marthe et ipe eius factus est aduocatus q iudex fuerat interpellatus. Que suā interpellanti rñdit et susceptā defendit. Intenta erat martha quomō pasceret dñm. intenta maria quō pasceretur a domino. A martha conuiuiū dño parabatur in cuius conuiuio iā maria iocundabatur. Mira enī suauitate tenebatur que profecto est maior mentis q̄ ventris. Excusata est sedit securior. Non ergo dñs opus reprehendit sed munus distinxit. vna est theorica id est cōtemplatio dei cui merito vniuersa virtutū studia postponūt. vnde et amb. Agat te sicut mariam desiderium sapientie. hoc enī maius hoc perfectius opus. Nec ministerij cura a cognitione verbi celestis te auertat. Nec arguas eos et ociosos iudices q̄s videas studere sapientie. Nec martha tñ in bono ministerio reprehenditur sed maria q meliorem partem sibi elegerit auferetur. Jesus enim multis abundat et multa largitur et ideo sapientior quod principale aduertit elegit. Deniqz apostoli optimum nō putauerūt relinquere dei verbum et ministrare mensis. hec ambro. Itaqz marie pars s. cōtemplationis ocium marthe ministerio prelata est qz dignior sz angelorū cōuersationi vicinior. et qz securior et quia quietior et qz iocundior. et quia diuturnior. quia (nō auferetur) Illa vero periculosior propter lutum et puluerem pedibus actiuorum adherentē. et laboriosior ppter sollicitudinē et occupationem proximis tñ vtilior propter subuentionē et edificationem. Actiua autē quedā est prelationis et predicationis. quedam ministerij et vite cōmunis. Sicubi ergo legit actiuā preferri contemplatiue intelligendū est de actiua prelationis et predicatiōis. in aliquo enī excedit actiua contemplatiuā et in aliquo excedit per illam. ¶ Ubi sciendum q distinguitur duplex actio a doctoribus. Una que consistit in exercitio virtutū moralium et ista disponit ad cōtemplationē. Vñ greg. Qui ꝯtemplationis arcem tenere desiderant necesse est vt prius in campo actionis se pbent. Sedatis enim passionum tumultibus per exercitiū virtutum moralium disponitur anima vt libere possit eleuari in contemplationē virtutis ex quo patet q talis actio ordinatur ad contemplationem sicut ad finem. finis aūt melior est his que sunt ad finem. Et ideo de tali actione concedunt omnes q contemplatio est melior. Alia autē actio est que sequitur contemplationē procedens ex plenitudine contemplationis sicut est docere et in regimīe animarum laborare et hmōi opera facere. et de tali actione dicunt aliqui q est melior ipa cōtemplatione. et de ista actione non loquitur hic christus vt patet intuentibus. Alij vero dicunt q etiā in ista actione contemplatio melior est. quia id qd simpliciter preeligitur videtur esse melius absolute q̄z id quod preeligitur in casu sed contemplatio est per se eligenda. cura aūt aīarū in casu necessitatis fraterne est suscipienda. vnde aug. Ocium sanctum querit caritas negociū iustum suscipit necessitas caritatis quam sarcinam si nullus imponit intuende veritati vacādum est si autem imponitur suscipienda est propter caritatis necessitatem. hec aug. He due sorores domino dilecte scilicet martha et maria duas vitas demonstrant spirituales quibus presens exercetur ecclesia martha actiuam qua proximo in caritate associamur maria cōtemplatiuam qua in dei amore suspiramus vnde non maria sed martha xpm suscepisse dicitur in domo sua. Maria eī non habet domū qz vita contemplatiua omnem huius seculi spreuit habere possessionem. Sufficit ei ad pedes domini sedere et verbum dei semper audire ac mentem potius q̄z ventrem nutrire. Sufficit ei remotis omnibus curis et sollicitudinibus lectioni et orationi assidue insistere et in dei contemplatione vacare crebis q̄z lacrimarum cōpunctione pro peccatorum remissione et eterne vite susceptione dulcissime suspirare. Tales enim pphete fuerunt. Tales et apostoli. Tales et multi alij omnia relinquentes mundum fugientes domino adherentes. tanq̄ nichil habentes et omnia possidentes. Actiua vero vita dicit qz semper in actu semper in fatigatione et labore est et vix aliqñ in quiete pōt esse. Vñ hic de martha dicit qz (satagebat circa frequens ministerium) Videm⁹ enī multos ecclesiarum prepositos et ministros ac multos alios sollicite discurrere laborare estuare et multis modis fratrū et proximorum necessitatibus et inīie operibus insudare vt eos quoqz immerito circa frequēs ministerium satagere dicamus. Et ideo maria sedet qz contemplatiua pacatis viciorum tumultibus optata iam in xpo quiete mentis pfruitur. Martha vero stat qz actiua laboriosa desudat in certamine vñ aug. Remāserūt ergo in illa domo que susceperat dñm in duabus feminis due vite ambe innocentes ambe laudabiles. Una laborio-

Hieronim⁹.

Augustinus

Ambrosius.

Grego.

Augu.

Augu.

sa altera ociosa nulla facinorosa quam cauere debet laboriosa nulla desidiosa quam cauere debet ociosa. Erat ergo in domo illa due vite et ipse fons vite. hec augustinus. Hee autem mulieres prudentissime totius ecclesiastici exercitus duces et principes sunt has cetera turba sequitur. alij post martham. alij post mariam vadunt. Nulli enim celestem illam patriam ingrediuntur nisi quod hanc vel illam sequitur. Sed in his necesse est vt vnusquisque vires suas consideret et ad quod opus aptior sit. Si ei ad contemplationem sit habilior et ad orandum deuotior ture se transferat ad heremum pro se et alijs oraturus nec sic abscondit talentum in terra sed in domino licet non predicet quia talentum orationis et deuotionis in quo amplius valet et meliorem se semper omnibus erogat nec piger dici debet quod totus in sancta deuotione et oratione: ieiunijs et vigilijs et lacrimis est. Et de actiua similiter suo modo accipe et intellige. Non tamen sit diuisio inter has species vite quasi per opposita sed per officia conueniunt enim etiam eisdem sed officia habent distincta. Actiuus enim sepe est contemplatiuus et econuerso qui tamen denominatur ab altera cuius scilicet plura et frequentius gerit officia. Sunt autem officia actiua legere in publico predicare corripere errantes reuocare nescientes docere pauperes sustentare et alere petentibus consilium et auxilium dare inopem de manu fortis eripere infirmantis curam gerere commissis nobis qualiter subsistere valeant prouidere et singulis quibusque expediat dispensare opera pietatis eis exercere. Officia contemplatiue sunt sibi et in secreto legere in lege dei meditari secreto orare suauitatem et dulcedinem patrie cum angelis pregustare et presentire soli desiderio conditoris inherere exutam mentem a cunctis habere terrenis eamque quantum humana imbecillitas sinit viuere cum christo vt nil iam agere libeat sed calcatis curis omnibus ad videndam faciem sui creatoris animus inardescat adeo vt conuersatio contemplatiui iam quasi in celis sit et nihil de terrenis sapiat. Contemplatiuus enim et vere spiritalis homo tam fidelis debet esse in tota vita sua et in omni operatione ac si singulis horis iudicari debeat coram deo tam ardenti desiderio viuere et ardere quasi singulis horis debeat iungi angelorum cetibus ad fruendum deo eternaliter qui habet cor in supernis eleuatum quando sedet quando ambulat quando requiescit quando aliquid facit coram deo non recedit. Quos ad dei amorem exortatur deridet huius mundi gloriam et felicitatem miratur hominum cecitatem et quam stultum sit in transitorijs fiduciam habere ostendit. Contemplatiuus tamen pro opportunitate temporis et necessitate instante alter alterius sumat officia itaque de contemplatiuo actiuus et econuerso cum expedire visum fuerit ecclesie. Unde cenomanensis scribens cuidam assumpto in prelatum conquerenti ademptam sibi contemplationis requiem et actiue sollicitudinis sarcinam se inuitum sustinere ait. Ad pedes domini cum maria sedebas nunc cum marthe domino ministras. Species rachelis te exerit sed nec fastidias lyam lippam que gignit sibi sobolem. Maria a domino fercula sumit martha domino preparat et apponit hec dum reficit illa a deo reficitur hec ministrat panem hominum illi ministratur panis angelorum. In mensa eius nil fastiditur in mensa marthe multa. ibi audiebas canticum angelorum videbas lilia virginum rosas martyrum violas confessorum hic filium dei de celis descendentem et dicentem gaudium maius est angelis dei super vno peccatore penitentiam agente etc. Videtur tibi contemplatiua actiue debere preponi tamen si sollicite consideres actiua materia est ad gloriam sicut contemplatiua non descensus ad ruinam quarum vtramque in eodem et in diuersis inuenies. Christus docens in campestribus in monte orauit. Moyses in monte et in tabernaculo loquebatur cum domino descendens de monte et egressus de tabernaculo loquebatur cum populo. Petrus cum dictum est in cenaculo macta et manduca predicauit populo. Apostolus raptus paradisum factus est doctor gentium. Maria legitur tantum sedisse et audisse nec aliquid

Ceno.

sorori discurrenti subuenisse licet eius auxilium quadam mentis amaritudine anxia soror postularet. Martha nequaquam legitur partem marie suo miscuisse obsequio et ideo sicut dominus testatur (maria optimam partem elegit que non auferetur ab ea) Per mariam ergo signantur quorum conuersatio in celis est vt qui dicunt. Ecce elongaui fugiens etc. Per martham negociosi sacerdotes reprehenduntur in quibus turba negotiorum contemplationis excludit sacrarium et contriti cordis extinguit sacrificium. Neque enim fieri potest vt aliquis loquatur cum domino qui etiam silens cum toto fabulatur mundo. Talibus occursant inimica negotia quorum recordatio illos sequitur vsque ad sacra altaria quod illis furantur orationum suffragia et defraudant suis temporibus ecclesiastica officia martha ministrauit sed christo discurrit sed pro christo. Si nobis discurrimus querentes que nostra sunt aucupantes temporalia nec martha sumus sed negociatores. Unde si sic discurris iusta est tibi flendi et conquerendi ratio. Ceterum si martham simpliciter agis: bene agis. Si inter lyam discurris et Rachelem melius agis. Si cum maria sedes et audis optime. ¶ Bonum est seminare quod illa fecit melius est metere quod ista. ¶ Hec idcirco dixerim vt magnum reputes bonum sic alternare studia istarum vt nunc quieti vaces nunc proximorum vtilitati. ¶ Una quippe et eadem est scala qua iacob ascendentes et descendentes vidit angelos. Rachelem diligas pro specie lyam pro prole. Neutra prelato est postponenda sed vtraque amplectenda. Utram vero alteri preponas: ignoro. Verum hoc scio quod duo sunt in lecto vnus assumetur et alter relinquetur etc. hec cenomanensis. Hec autem historia que hic tangitur licet ad beatam mariam non pertineat tamen hoc euangelium in die assumptionis eius legitur quia ipsa est castellum in quod dominus intrauit vel quia vitas et officia istarum sororum habuit. Castellum quippe fuit corpus intemerate virginis marie quod intrauit dominus Iesus in conceptione. Quod bene dicitur castellum propter septem que constituunt nobile castrum. Primum est situs altus vt videlicet castrum sit in alto situatum per quod spiritualis altitudo vite spiritualis accipitur vt homo spiritualis sit eleuatus ab inquietudine et affectione eorum qui in mundo sunt et in altitudine celestium desideriorum et contemplatione diuinorum. Talis fuit beata virgo maria que altitudinem vite spiritualis excellentissime in se habuit quo ad omnia predicta. Secundum est murus clausus et firmus per quem intelligitur firma clausura et vigil custodia virginalis integritatis que excellentissime fuit in beata virgine quam ita murus virginalis integritatis vndique vallauit vt nullus vnquam libidinis accessus ad eam esset nec sensus eius sola etiam cogitatione ab aliquo tangeretur libidine vnde in ea verificatum est illud canticorum. Hortus conclusus es fons signatus. Tertium est turris per quam intelligitur humilitas que hominem prouehit in altum vsque ad celum iuxta illud. Qui se humiliat exaltabitur. et sicut turris est ad protectionem omnium qui sunt in castro sic humilitas protegit et conseruat omnes virtutes in homine. Et hoc munimentum turris humilitatis valde conueniens est ad murum virginitatis que duo mutuo se defendunt et excellentissime in beata virgine fuerunt. Quartum est fossatum per quod intelligitur paupertas que omnem terrenitatem euacuat ab anima et hec fuit in virgine maria de qua dicitur quod non erat ei locus in diuersorio quo suum pareret filium. Quintum est armatura ad protectionem castri et confugientibus ad id necessaria per quam intelligitur abundantia pietatis que est in virgine beata quam protegit peccatores et ab hoste compressos fugientes ad eam. Sextum est alimenta sine quibus castrum conseruari non potest per que intelligitur copia alimenti spiritualis quam sufficientissime in se beata virgo habuit ipsa enim intra se continebat panem et vinum verum qui de celo descendit. Septimum est fluuius confluens per quem intelligitur plenitudo gratie que confluxit in beatam virginem. vnde hiero. Ceteris per partes marie autem se totam infudit plenitudo gratie. Intra-

Hieronimus.

uit ergo iesus in quoddã castellũ) s. in beatã virginẽ z in
quã venit ipe deus ad expugnandũ diabolũ (z mulier q̃
dam martha nõie) i. btã virgo (excepit illum in domum
sua) i. in vteruz suum (et huic erat soror nomine maria)
Beata virgo martha fuit et maria. martha propter stu-
dium bone actiõis. maria propter ocium cõtemplatiõis
Martha eni et actiua in xp̃o filio suo fuit qñ omia opera
misericordie et pietatis circa illum exercuit et curã eius
obiuit sicut mater egit. In membris eius etiã qñ elyza-
beth cognate sue precursorem dñi parienti ministrauit z
ipm precursorẽ in cunabulo fouit et in balneo lauit alia-
q3 obsequia vtriq3 humiliter exhibuit. Fuit etiam maria
et contemplatiua audiendo angelum et dñm z cum eis
loquendo ac seruans et conferens ea que videbat z audi
ebat in corde suo que nõ nisi tempore suo aperuit cum s.
euangelium scribi cepit et tunc docuit apostolos ea que
vidicerat in quo actiua erat. Ideo dicitur hic (z huic erat
soror nomine maria) Que stetit constans in fide (et ait.
Dñe non est tibi cure) zc̃. Ista martha que cõqueritur de
sorore sua est ratio inferior attendẽs z videns filiũ suum
ad mortẽ comprehẽdi inter hec sollicita naturali cõpas-
sione quasi satagebat eum liberare sz maria est ratio su-
perior cõtemplans diuinã voluntatẽ et attendẽs totum
factũ esse ex dei ordinatiõe quasi (sedẽs secus pedes eius
audiebat) ea que filius suus predixerat de sua passione z
conformãs se diuine voluntati cõsentiebat q̃ sic fieret ita
q̃ quasi ratio inferior beate virginis cõquerebatur de su
periori. Sed quid rñdet dñs audiamus (Martha mar-
tha sollicita es et turbaris erga plurima) qr btã virgo sol
licita fuit qñ herode ꝑsequente in egyptum fugit qñ iu-
deos filium suum ꝑsequentes cognouit (sed vnum est ne
cessarium) vt scz vnus moriatur pro populo et non tota
gens pereat. et (maria) scz ratio superior (optimã partem
elegit) s. in oĩbus cõsentire diuine voluntati et iõ (nõ au
feretur ab ea) qr sic oportuit xp̃m pati et ita intrare i glo
riam suã. Vñ ansel. Hoc castellũ qd intrauit iesus singu- Anselmus.
lariter intemeratã virgine eiusdẽ iesu genitricem mariam
per similitudinẽ accepimus Castellũ eni dr quelibz tur-
ris et murus in circuitu eius que duo sese muicẽ defen-
dunt ita vt hostes per murum ab arce z a muro per arcẽ
arceantur. Huiusmodi castello nõ incongrue virgo ma-
ria assimilat quã virginitas mentis et corporis ita quasi
murus vndiq3 vallauit vt nulli vnq̃ libidini esset ad
eam accessus nec sensus eius aliqua corriperetur illece-
bra. Et virginitatẽ cũ libido vincere non possit solet im
pugnare superbia est in eadẽ virginitate turris humilita
tis oẽm repellẽs superbiã. Itaq3 hec duo mur9 videlicet
virginitatis et turris humilitatis ab alterutro muniunt
vt nunq̃ in hũili virgine fuerit nec superba virginitas:
nec inquinata humilitas sed semp in eadẽ permanserit z
humilis virginitas et virginalis humilitas. Due iste so-
rores sicut sancti patres plenissime exposuerunt duas in
sancta ecclesia vitas designãt martha scz actiuam maria
vero contemplatiuã. Ista laborat ad exhibenda indigẽ
ti oĩa humanitatis officia illa vacat et videt qm̃ suauis
est dñs ista circa exteriora occupatur illa interiora con-
templatur. Sicut aũt maria singularis est mater dñi ita
et effectus istarum vitarum quarum iste due sorores ty-
pum tenent in ea extitit singularis. Nunq̃ in aliqua per
sona immo in oĩbus martha sic est operata nunq̃ sic alias
maria contẽplationi vacauit nunq̃ sic alias hec vel illa
qd suum est exhibuit altera martham et mariam dicto-
rum significantiam intelligo. Sed iam videamus actio
nem huius marthe deinde cõijciamus contemplationẽ
huius marie. et vt plenius id faciamus quid alij ꝑ mar-
tham operant et quid ista operata est conferamus. Alij
hospitẽ quẽlibet in domo sua suscipiunt ista non quẽlibz
sed ꝓprium filium dei qui nõ habet vbi caput suum recli
net non in domo sed in vtero suscepit. Alij nudum quẽli
bet veste mutabili atq3 corruptibili vndelibet compositã

ta operiunt ista verbum dei quod in eadem virgine car-
nẽ in vnitate persone assumpsit que sine fine incorrupti-
bilis atq3 incommutabilis permanebit. Alij quẽlibet esu-
rientem vel sitientẽ cibo vel potu exteriori reficiunt ista
hoiem deum humanitus indigentem non solum exterio
ribus cibis vel potibus pauit verũetiam interiori suo la-
cte aluit. Et vt breuiter sex illa opera misericordie ꝑcur-
ramus que si vni ex his minimis fiunt deus sibi facta cõ
fitetur. ista non quẽlibet ex minimis sed summũ dei filiũ
hospitem suscepit nudum carne vel etiã pannis operuit
esurientem pauit. sitientem lacte potauit. infirmum per
infantiam et iacentem nõ solum visitauit sed z balnean
do lauando fouendo gestando freq̃tauit vt merito de
illa dicatur. (Martha autem satagebat circa freq̃ns mi
nisterium) Comprehenso z crucifixo quasi in carcere po
sito affuit sicut scriptum est. Stabat autem iuxta crucem
iesu mater eius. Inter hec sollicita erat et turbabat cum
fugeret in egyptum a facie herodis turbabatur cum iu-
deos insidiantes et mortem ei inferre volentes cogno-
sceret Ad vltimum turbata est valde cum vidit filiũ suũ
talem comprehendi ligari flagellari conspui spinis coro
nari derideri colaphizari crucifigi mori sepeliri. Vñ ei
congruit quod dicitur (Martha martha sollicita es z tur
baris erga plurima) Nemo vero dubitat quin beata ma
ria filium vellet de omni tribulatione eripi et seipam in
perturbatione adiuuari a diuinitate quam eidẽ filio scie
bat inesse perihteozicam que est pars marie. Hoc est qd
martha conqueritur q̃ eam soror reliquit solam ministra
re et eius auxilium in ministerio flagitat. hec de pte mar
the. ¶ Porro de parte marie que optima predicat q̃nta
vel qualis fuerit in beata maria quis digne loquatur Si
talis est vt diximus immo melior est q̃ diximus in bea-
ta maria pars marthe que tamẽ a dño non laudatur sed
tñ nõ vituperat qualis est pars quã optimam maria ele
git que sic laudatur vt ab ea nõ auferri dicatur. O q̃ ma-
gna multitudo dulcedinis dei fuit in beata virgine ma-
ria qñ spũssanctus in eã superuenit et virtus altissimi ei
obumbrauit et de eodẽ spũsancto cõcepit quid de eo nõ
sapiebat in qua sapientia dei latebat et i cuius vtero cor
pus sibi aptabat. Hec autem non solum (ad pedes) sed
ad caput (dñi sedens audiebat verbum ex ore eius) Hec
conseruabat omnia verba angelorum pastorum magoꝝ
necnõ ipsius filij sui conferens in corde suo. Nemo vnq̃
sicut ista gustauit q̃ suauis est dñs inebriabat ab vberta
te domus dei et torrente voluptatis eius potabat Nec
mirum qm̃ apud eam immo intra eam erat fons vite de
quo manabat tanta perfectio vtriusq3 vite. Circa pluri-
ma vt martha occupabatur. circa vnum vt maria dele-
ctabatur. (Porro vnum est necessarium) qr plurima au-
feruntur vnum manet. Singulariter igitur partem mar
the gessit singulariter optimã marie partẽ elegit. Sz pars
marthe ei auferet iã cui non erit sollicita vt ministret ei si
cut puero cui oẽs angeloꝝ ordines ministrãt sicut dño.
Iam nõ tristabit fugiens in egyptum a facie herodis. qr
ipe ascẽdit in celum et herodes descendit ad infernum a
facie eius Iam nõ turbabit erga plurima q̃ fecerunt fi-
lio suo iudei qr oĩa subdita sunt ei. Iam filius marie a iu
deis vel militibus nõ flagellabit nec occidetur qr xp̃s re
surgens a mortuis iam non moritur mors illi vltra non
dñabitur. Pars ergo marthe auferet sed bono suo qr pars
marie ei proficit q̃ nõ auferet ab ea Exaltata eni est sup
choros angelorum repletum est in bonis desideriũ suũ
Videt deum facie ad faciem sicuti est gaudet cum filio
suo ineternum Hec est pars optima que non auferet ab
ea. Cuius z nos ꝑticipes simus meritis z precib9 eius ꝑ
iesum xp̃m dominũ nostrũ Amẽ hec ansel. Ipa etiã vir
go maria elegit optimã ptem et in grã z glĩa. Jn grã q̃
dem in vita ista ꝑ oĩmodã virtutũ superabundantiã. qr vt
dixit hiero. sicut in comparatione dei nullus hõ bon9 sic Hiero.
in cõparatione matris dñi nulla inuenitur ꝑfecta q̃tum

eiusqȝ virtutibus eximia cōprobet. Ideo bene de ea canit ecclia. Nec primā siūem visa est nec hre sequētem In gloria etiam elegit optimā partem illam vicȝ partē q2 nulla in celo citra thronū dei maiestatis sublimior. q2 exaltata est super oēs choros angelorū τ hec pars optima nunq̄ɜ auferetur ab ea ineternum. De hac parte optima aug loquens ad eā dicit. Ad hanc vsqȝ gloriā tu virgo gl'iosa puecta es vt supemo regi nil superius habeas in sūmis que etiā angelicā transcendēs dignitatē ad supermi regis es sublimata consessum. Ubi enī rex filius tuus posuit qδ ex te sumptū est ibi posuit τ te matrem ex qua sūptum est. Neqȝ enī fas est credere te esse alibi q̄ɜ vbi id est qδ ex te sumptū est. hec aug.

Augusti[nus]

¶ Moralit exponit istud de religiosis vt castellum sit ipsa religio. muri istius castelli est abbas τ prelati ceteri. fossata sunt paupertas q̄ fossata dyabolus vt castellū possit capere conak abundantia diuitiarū implere. aqua circumdans h castellū est fons lacrimarū alimenta sunt vigilie. ieiunium disciplīne quib⁹ caro attenuatur sed aīa impinguatur turris est cōtemplatio. In hoc castello est martha. s. officiales qui sunt solliciti τ turbātur erga plurima τ maria. s. claustrales in claustro circa pedes domini residentes. Ad istud castelluȝ venit iesus quādo aliq̄a causa hospitalitatis ad ipsam religionem declinat. iesus enī recipitur q̄n aliquis noīe eius recipitur Igitur iesus in mēbris suis (intrat ī quoddā castellū) i. religiōsa locum (τ mulier quedā martha) i. compassio τ significat q officiales debent esse mītes benigni τ seduli circa hospitum receptionem (τ huic erat soror nomīe maria) non dña non ancilla quia officiales in claustris non debent esse dñi claustraliū nec econuerso sed omnes fratres q2 magister vn⁹ e. s. xp̄s τ vn⁹ est pater xp̄s. vna mater regula (Que sedens secus pedes domini) vbi describit officiū claustraliū s. sedere: tacere: meditari: audire dominū loquentē in scriptura τ in cordibus eorū. Sed martha cōqueritur dicens (Dñe nō est tibi cure) τc̄ quia officiales q̄ sunt circa tpalia occupati debent esse de claustralibus qui vacant contemplationi conqueri pacem cōtemplationis appetendo τ tumultū negociorū mundanorum fugiendo. Unde bernar. Felix domus τ beata congregatio vbi martha conqueritur de maria. nam maria martham emulari indignum est prorsus nam maria optimam partem elegit. s. claustrales qui vacant cōtemplationi que nō auferetur ab ea q2 nullus hodie appellat cōtra claustralē qui vult in claustro residere sed bene appellatur contra eum qui vult abbas fieri. vel que non aufertur ab ea quia vita actius cū vita presenti deficit. vita vero contemplatiua post hanc vitam proficit.

Moralit[er]

Bernar.

Oratio

D

Omine iesu xp̄e qui pro nobis venisti in carnem per diuine nature τ humane vnionē mouea̅tur viscera misericordie tue super me indignum seruū tuum peccatorē τ reum τ illius marthe que te in virginalis vtero suscepit hospitio τ illi⁹ marie que verba tua conseruauit conferens in corde suo s. illius clemētissime genitricis tue fide meritis τ precibus veni τ in mentem meam per gratie infusionem vt nil preter te diligam nil queram nil etiam eo gitare cōcupiscam sȝ tu solus mihi sis spes τ omne opus oro vt hic prelibare aliquatenus valaem cōsolationis tue dulcedinem. Amen

De muliere samaritana Ca. lxii.

Job. iiii.

E

Tabiit iterū iesus

i galileā: de qua venerat in iudeā. Anteq̄ɜ veniret autem in galileam (oportebat eū transire per samariā) regionē non ex intentione declinādi ad samaritanos ne doctrine sue videretur contrarius q̄ dixit discipulis suis in viam gentiū ne abieritis quia samaritani partim erant gentiles sed ex vie dispositione τ necessitate quia samaria media est inter iudeam τ galileam (Uenit ergo) iuxta sychem (ciuitatem regiōis) samarie) que corrupte (sychar dicebatur) nūc vero neapolis dicit quarto miliario a ciuitate que samaria dicebat nūc vero sebaste dr̄ a qua tamē adhuc regio samaria denoīat. Distat vero sychem de hierusalem. xiii. leucis ad aquilonem. Ut autem in genesi dicitur. Jacob veniens de mesopotamia emit agrum ab emor pricipe ciuitatis sychē τ ibi ad tempus habitauit iuxta vrbem sed ꝓpter raptū dyne filie sue occisi sunt habitatores illi⁹ a filiis iacob. et sic cessit in possessionem eius quem locum dedit iacob moriens filio suo ioseph sed tempore procedente venit ad samaritanos τ gentiles (Erat autem ibi fons iacob) id est puteus non longe a porta sychem australi quem ipse foderat quando ibi habitabat qui hactenus sic vocatus fuerat sed ex euētu qui sequitur postea puteus samaritane est denominat⁹ super queȝ ecclesia fuit cōstructa in modum crucis in cuius medio ipse puteus est situs ad cuius sinistrā ostenditur mansio iacob τ predium quod dedit filio suo. Iste puteus est fons dict⁹ quia oīs puteus fons est: sed non omnis fons puteus. Fons enī dicitur vbicunqȝ manat aqua de terra sed si in superficie scaturit fons tm̄ τ proprie dicitur si in profundo scaturit ita puteus appellatur vt nomen fontis non amittat. hic autē fons pro puteo ponit (Iesus ergo fatigatus ex itinere) in quo apparebat veritas humane nature ex infirmitate (sedebat hic supra) i. iuxta (fontem) seu puteum ꝓpter loci aptitudinem ad quiescendū τ doctrinam vt s requiescere faceret corpus quia sessio ꝓpter laborem facta est vt dicit cris. τ iuxta fontē erat locus aptus xp̄i doctrine apud quem est fons aque sapiētie gratie τ vite vñ etiā ꝓpter auctoritatē docendi sedebat quia summus doctor erat. Hora autē erat quasi sexta. Hoc dicitur ad ostēdendū causam fatigatiōis q2 per magnū tēpus etiā predicando laborauerat non enī iumentū habebat. Ista fatigatio xp̄i hora sexta fuit signum passionis eius future tali hora. Fatigatur dn̄s scd̄m carnē cuius fortitudine conditi sumus fatigat per quē fatigati recreant fatigat q̄ deserēte fatigamur quo p̄ñte firmamur. Suscipit enī oīa que nostre infirmitatis sunt sine pctō vt nos a pctō liberaret τ nos q̄si infirm⁹ infirmos nutriret. Fortitudo nāqȝ eius nos creauit infirmitas nos recreauit. Assumpsit non soluȝ naturā humanā sed etiā defectus circa naturam quos vicȝ ipm decuit assumere. Unde cū pene sint exercitatiue virtutis perfecte τ testificatiue hūane nature non simulatiue assumpsit penalitates tam corporales q̄ɜ spūales que respiciūt nostrā naturā in coī sicut famē τ sitim in absentia alimenti tristiciam τ timorem in p̄ñtia nocumenti τ cetera huiusmōi vt est calor τ frigus lassitudo τ similia. Nec tamē omnes defectus assumpsit corporales sicut sunt defect⁹ egritudinū multiformiū nec oēs spūales sicut sunt pctm̄ ignorātia rebellio carnis ad spm̄. Xp̄s quippe volens ostēdere veritatē humane nature pmittebat eam agere τ pati que sunt ꝓpria hoīs volens etiā in se ostēdere voluntatē diuine nature faciebat τ operabat opera dei. Unde q̄n retrahebat in fluxū diuine nature virtutis a corpore esuriebat τ fatigabat q̄n vero ipsam virtutē diuinā corpori exhibebat sine cibo nō esuriebat τ in laboribus non fatigabatur. Ierunt autē discipuli in ciuitatem sychē vt cibos emerent. Hinc fm̄ criso. euangelista ostendit xp̄i humilitatē in eo q solus relinquebat etei ita discipulos assuefecit omnē superbiā cōculcare. Ubi etiam nota xp̄i parsimoniā nam ita parū de cibis curabat q nichil comestibile secū ferebat. Et (venit mulier de samaria) regione. s. de ipsa ciuitate sychē tunc samaritanorū metropoli (haurire aquā) literaliter ꝓpter defectū corporalē sed in mysterio ꝓpter defectū spūalis doctrine τ grē predicto peiorē inter quā τ xp̄ȝ dyalog⁹ fuit quia plures locutiōes mutuo habuerūt. Dn̄o ergo potum petēte quasi fideȝ eius sitiente q2 sitiebat aquā ꝓpter itineris fatigatiōem τ salutē hoīs ꝓpter eius amorem

Crisostom[us]

Crisostom⁹.

mulier notans eum et cognoscens ex fimbriis pallij ipsū esse iudeum dixit iudeos non couti samaritanis quia iudei abstinent a rebus eorū. Ex habitu ergo quem portabat cognouit mulier q iudeus eēt. quia sicut erant distincti ab aliis in cultu dei et in corporali circūcisione. ita etiaz in veste. Judei enim habebant fimbrias in vestibus per quas discernebātur a gentibus. Ergo et tu ex habitu cognoscaris eē xpianus. ex habitu et sobrietate cibouum et edificio. sic et hmōi clericus vel religiosus. Sed heu hodie vix cognoscuntur et abinuicē discernuntur clerici a laicis et xpiani ab infidelibus. Et sciendum hic q sublatis decem tribubus in captiuitatem: rex assyriorum misit propriōs homies i odium iudeorum ad in colendum regnū decē tribuum. s. terrā samarie et misit dns leones eos deuorantes et iō rex assiriorum hito sup hoc consilio misit vnum de sacerdotib⁹ captiuis vt doceret eos colere deū qui consilio persuasi receperunt ob metuz ferarum adeo missarū libros moysi et iosue discipuli eius et legitima fre non āt prophias et inde illis circūcisio inerat. nō tamē ab idolatria cessabāt quia cū lege ēt idola colebāt. et sic primi erāt gentiles et pti iudei. q̄ pmo cynei a fluuio vocati tūc dicebantur samaritani quasi inter gentiles et iudeos medij. Hos igitur iudei execrantur abstinendo se a cibis et vasis eorum supplātatoresqz vocant. q hereditatē patriarche iacob sibi vendicāt. a quo etiā samaritani iacobite sunt dicti. Licz enī eēt iudeis preceptum ne iungerent se dnec amicitias cum nationibus. tn̄ spāliter abominantur samaritanos. et eos habebant tanqz excōicatos tum quia terrā eorz pro parte occupauerāt tum q eis multas molestias in reedificatōe templi et ciuitatis fecerant tuz quia idola colebant. tum quia in monte et non in templo dei orabant. ¶ Cūqz colloquendo cuz ihu mulier accepisset ab eo q qnqz viros legitimos habuerat. et sexti concubina erat. quia non erat suus legitimus vir. lz hoc ab hoībus loci illius crederetur. ait (Uideo) s. p effectū. hoc est per secreti reuelatiōem (q propheta es tu). q d. s̄m cris. Jn hoc q michi occulta dicis ostēdertis ppha eē. Et iō puertit se ad interrogandum eū de quodā dubio quod inter iudeos et samaritanos vertebatur s. de loco debito orōnis q̄ apud eos alius et alius habebatur. Dicebāt ei iudei proprium locum adorandi eē hierl'm et templū a salomone i monte moria edificatum pro quo templo iudei se samaritanis preferebant. Econtra vero samaritani montem garizim iuxta sychē situm iuxta fontē predictuz ad dexteram in quo patres eoruz adorauerunt quia ante templi edificationē iudei in montibus adorare et sacrificare cōsueuerunt. et iō probabile est q iacob et filij eius qui prope locum illum manserunt in monte garizim orōnes et sacrificia fecerunt. Ubi est adhuc phanum iouis hospitale. de quo dr̄ ij lib. machab. vtpz intuēti. Pro hoc ergo monte samaritani aduersus iudeos se iactabant: qui adhuc celebris loc⁹ erat. Et vocabāt samaritani patres veteris testamēti patres suos: q receperant libros moysi. et in parte erant iudei. Sciendum tn̄ q locus conuenientior erat in hierl'm. quia erat a deo electus vt eēt orationis et sacrificij locus (Jhesus autem) respondens (dixit) tempus veniesse. s. publicationis euangelij (qn̄ neqz in hierusalem adorabunt homines. quia ceremonie cessauerunt iudeorum (neqz in monte) illo. q similr cultus cessauit gētilium sz (veri adoratores adorabunt patrem in spiritu et veritate (Dicit autem patrem. quia adoratio legis non erat patri sz dnō. nos enī adoramus vt filij per amorem illi vero adorabant vt serui per timorem. Dicit etiam (in spiritu) per quod excludūtur figurales et carnales ceremonie legis et iudeorū. Et subdit (et veritate) per quod excluditur falsitas et error idolatrie qui erat in cultu gentilium. quia vtrūqz est amotū per xpm. A tēpore enī predicationis xp̄i incepit predicatio euangelij. per quā introduct⁹ est verus cultus diuinus. et ex iudeis et gentibus factus est vnus populus xpianus. Cuz ergo vmbra ablata lux

Crisostom⁹.

veritatis fidei radiauit. apparebat non esse deum in locis materialibus sed potius in puris mentibus. Quasi diceret. Non prefero locum loco in adorando vbiqz adoretur deus tn̄ (in spiritu et veritate) i. in feruore spiritus et ex dilectione seu caritate que est a spiritu. et pro his q̄ vere sunt. i. pro' eternis vel (in spiritu et veritate) id est intimo cordis speciali adoratione ac veritate fidei et eius cognitione. Nec putetis orationem esse meliorē ratione corporalis loci sed magis ratione feruoris et desiderij. Cum enim deus sit spiritus et non corpus spiritualem locum. s. cor mundum et deuotum ac puram mentez nō fictā querit. non corporalem locum et montem vel templum in q̄ orandum sit. quia loc⁹ non est de substantia orationis. sed eius templuz est spiritus purus. in quo oretur de veris bonis. s. eternis. non de vanis et trāsitoriis. Qui sicut vbiqz est. ita vbiqz adorari vult et potest. Unde dauid ait in omni loco dominationis eius. benedic anima mea domino. vnde theophilus. Samaritanorum erat opinio. q deus loco concluderetur. et q in hoc loco deū adorare oporteat. contra quos dicit. q (veri adoratores) non localiter sed spiritualiter adorant. Judeis vero oīa sub figura erant. et ideo dicit q veri adoratores non in figura adorabunt sed in veritate. Quia enim de⁹ spiritus est spirituales adoratores querit. quia veritas: veros. Unde et augustinus. Querebas montem forte ad orandum vt deo esses propinquior. sed ipse qui in altis habitat humilibus appropinquat. ergo descende vt ascendas ascentiones inquit in corde eius in cōualle plorationis. q humilitatem habet. Jn templo vis orare. in te ora sz prius esto templum dei. Et sic patz q xps instruxit mulierē de vero cultu diuino i proximo futuro. quia idolatrie gētium et ceremonie iudeorum conuertende erant in spiritualem noue legis cultum diuinum (Et venientes discipuli de ciuitate) cum cibis emptis (mirabantur q cuz muliere loquebatur) non propter aliquam suspitionē sed q talis et tantus doctor ac dominus orbis terre dignat⁹ est alloqui vnam solā mulierē pauperculā et gentilē. Non mirabantur q cum muliere loquebatur. quia mulieribus q̄nqz loqui consueuerat. et q̄nqz in comitatu eas habebat sed mirabantur clementiam qua gentilem et alienigenā erroneā docebat ignorantes mysterium quo mulier ista typum gereret eccl'ie de gentibus future. quā querebat q̄ venit querere et saluum facere quod perierat. Unī cris. Mirabantur quidē sup abundantē xp̄i mansuetudinem et humilitatē. qm̄ ita perspicuus existēs sustinuit loqui cum tanta humilitate inopi et samaritane (Nemo tn̄ illorum dixit ei. quid queris aut qd loqueris cuz ea) sciētes q ei⁹ locutio cum muliere non erat inutilis et vana q̄uis hoc nō viderent. quod bene ex sequēti effectu pz. Nā (mlr) edocta a xp̄o ex feruore denunciandi quod audierat (reliquit ydriā suam et abijt in ciuitatez) annūciare de xp̄o magnalia: monens ciues egredi ad videndum homiēz. qui dixit ei quecūqz fecerat etiam occulta. Ex quo patet ei⁹ deuotio quā cōceperat de xp̄o. q oblita aq̄ necessarie ab vitaz corporalē cucurrit ad denunciandum aque sapie nccīaz ad vitam spūalem nō curās de corporali cōmodo ppter salutē. Jn quo etiam sequtur exemplū apl'orū. qui relictis oībus secuti sunt dn̄m. Ex h discant euangelizaturi pus deponere curā et onus seculi. vn̄ cris. Sicut apl'i vocati dimiserunt rhetia ita hec dimittit ydriā. et euangelistarum opus facit. et nō vnum tn̄ vocat sz ciuitatē integrā. vnde et aug⁹. Oportebat autem vt xp̄o credens sclo renunciaret. et relicta ydria cupiditatē secularē se reliquisse demōstraret. Proiecit ergo cupiditatē et pperauit annunciare veritatem. Discant qui volunt euangelizare vt prius ydriā ad puteum proiiciant. hec aug⁹. Jtem ex eo patet mulieris deuotio. quia nō veretur fateri suam turpitudinē vt eos adducat ad xp̄i predicationē. vn̄ criso. Nō verecundata aūt est hoc dicere. aīa enī cū ignita fuerit igne diuino: ad nichil eorū que sūt in terra de reliquo inspicit.

Theo.

Augu.

Criso.

Criso.

Criso.

neqꝫ ad gloriā neqꝫ ad verecundiā sed ad illā solāqꝫ que detinet eam flāmā. Et dicebat (nūquid ipse est xp̄s) q. d. sic videtur per effectū. Videtur enī magis deus q̄ hō qꝛ solus deus nouit cogitationes ⁊ secreta hoīm. Nota h̄ q̄ xp̄s hanc mulierem ⁊ nos in ea ad tria induxit. Primo ad cōtemnendū amorē mundi cum dixit (Oīs qui biberit ex aqua hac) .s. materiali (sitiet iterū) licꝫ ad tēpus sit .i. auferat amorē enī mundanorū .s. diuitiarum deliciarum ⁊ honorum sitim non extinguit sed auget de quib9 dr̄ in .p. uer. Sanguisugi due sunt filie q̄ semper dicūt affer affer. Sanguisuga est mater superbie q̄ est causa ⁊ initiū oīm malorū habet autē duas filias .s. cupiditatem ⁊ voluptatem qꝛ superb9 nō tm̄ honores ambit sꝫ etiā bona aliorū rapit voluptuose viuit. Ista aūt q̄ sint vacua ⁊ vana in morte ostēdit alexādri qui cū eēt tot9 mūdi dn̄s diuitijs plenus ⁊ libidinosus ⁊ eius ossa in vase aureo reposita fuissent philosophi ibidē cōuenerūt. Unus ergo volens suū dominū ostēdere vanū fuisse ait. Heri isti nō sufficiebat tot9 mūdus hodie parua sepultura est cōtent9. Ali9 volens ostēdere vanū esse aurū ⁊ argentū ꝯgregare: ait. Heri iste faciebat thesaurū de auro. hodie aurum thesaurum facit de ipso. Alius volens ostēdere vanū eē corpus delicijs nutrire dixit. Heri iste nutriebat corp9 suū diuersis delicijs. hodie vero comeditur a vermibus. Secundo xp̄s inducebat istam mulierē ⁊ nos in ista ad desiderandū amorē dei cum ait (Qui aūt biberit ex aqua quam ego dabo ei) .s. de gratia sp̄ussancti (nō sitiet in eternum) qꝛ amor sp̄ussancti extinguit amorem diuitiarū delitiarū ⁊ honorū. vn̄ aug. Qui biberit de fluuio paradisi cuius vna gutta maior est occeano restat vt in eo omnis

Augusti.

sitis mundi huius penitus extincta sit. hec augu. Huius fluuij paradisi vnā guttam perceperat paulus ⁊ statim extinxit in eo omnē sup̄biam ita q̄ ferocē lupū mutauit in agnum mansuetū. Perceperat mathe9 ⁊ mox extinxit in eo auariciā ita q̄ rapacem cōuertit in cōtemplatorem nam qui prius rapiebat aliena postmodum cōtempsit propria. Perceperat maria magdalena ⁊ mox extinxit in ipsa omnē luxuriam ita q̄ corniculā nigrā cōuertit in columbā candidam. Tertio inducebat eam ⁊ nos in sui cognitionem. Gradatim autē mulier surrexit ad cognitionem xp̄i nam primo dixit eum esse vnī9 dei cultorē in hoc q̄ dixit eū esse iudeū ⁊ hoc fuit magnū. deinde dixit eū esse p̄phetā ⁊ hoc fuit mai9 tandē dixit ⁊ credidit eū esse xp̄m ⁊ hoc fuit maximum. Per hoc dat̄ intelligi q̄ debemus a minimis ⁊ paulatim ascendere ad maiora. Iste gradus significatur in marco vbi dr̄. vltro terra fructificat primo herbam deinde spicā deinde plenū frumētū in spica hoc est scd̄m glo. timorē penitētiā ⁊ caritatē. Primum ptinet ad incipientes scd̄m ad p̄ficiētes. tertium ad p̄fectos. De hoc habes latius infra post secūdū caplm in scd̄a parabola que est de zizanijs (Et exierūt) hoīes de ciuitate venientes ad ih̄m) vt p̄sentialiter audirēt eū. In quo datur intelligi q̄ si ad xp̄m volum9 ire oportet nos ciuitatem exire .i. amorē carnalis cupiditatis deponere (Interea) .s. dū mulier abesset ac ciuib9 p̄dicaret ⁊ antequā samaritani ad eum venissent (rogabant eū) queꝫ fatigatum videbant (discipuli) qui cibos attulerant vt māducaret qꝛ hora comedēdi ⁊ locus ad h̄ apt9 erat ⁊ silr̄ tempus aptū ad prandiū in absentia aliorū. Habita aūt occasione ex cibo corꝑali incipit loqui de cibo sp̄uali .s. de cōuersiōe samaritanorū qui p ei9 p̄dicationē sunt ei incorporati vn̄ subdit (Ego cibū habeo) ex patris ordinatiōe (māducare) .i. michi incorꝑare (quem vos nescitis) q. d. alius cibus .s. cōuersio gentium plus me delectat q̄ cib9

Theo.

per vos apportat9 vbi theop̄. Hoīm salutē h̄ cibū vocauit ostendēs quātū desideriū habet nostre salutis. Sicut enī nobis cōcupiscibile est cōedere ita ei saluare nos. hec theophi. Dicāt ergo p̄lati ecc'ie exēplo dn̄i cum eis offerunt̄ exenia ciborū ⁊ huiusmōi ego cibū habeo māducare quem vos nescitis ⁊ cōtemnant oblata eis qꝛ excecant oculos cordis. Et adiungit (Meus cibus est) .i. in hoc ē mea refectio ⁊ delectatio ac firmitas ⁊ sustentatio vt nō curans de corporali cōmodo p̄pter salutē in q̄ etiā sequitur exemplū ap̄l'orū qui relictis oīb9 secuti sunt dn̄m (vt faciam voluntatē eius qui misit me) vt perficiā ⁊ cōpleā op9 ei9 q̄d scio eū velle .i. hoīm cōuersiōe ⁊ redemptiōe q̄ vult oēs hoīes saluos fieri ⁊ ad agnitionē ei9 venire voluntas quippe patris est vt in filiū ei9 credamus opus vero patris est p̄uisio nostre redemptiōis. Cibus ergo ⁊ pot9 .i. delectabilis refectio xp̄i nr̄a est fides ⁊ nr̄a est sal9 quā ipse cum magno q̄rebat desiderio cui9 delicie sunt esse cū filijs hoim. Cū ergo deo cibū sp̄ualē offerim9 qn̄ p̄ p̄uenientē grām ab eo salutē nr̄am poscim9 cū .s. petim' fiat volū. tu. si. in ce. ⁊ in t. Scd̄m orig. oīs hō qui bene opat̄

Orige.

ad duo dꝫ dirigere suā intentione .s. ad honorē dei ⁊ vtilitatē p̄ximi qꝛ finis p̄cepti est caritas que cōtinet amorē dei ⁊ p̄ximi ⁊ sic quādo aliquid facim9 p̄pter deū finis p̄cepti est deus qn̄ vero p̄pter vtilitatē p̄ximi finis precepti est p̄xim9. Facit ergo volūtatē patris docendo credere in se. facit opus ei9 manifestando misterium incarnationis q̄ vsqꝫ per passionē ⁊ cetera perficiat illō ⁊ cōpleat. Et q̄ instet tp̄s hoc faciendi ōndit dicens (Nōne vos dicitis qꝛ adhuc quatuor mēses sūt ⁊ messis venit) vnde p̄penditur sicut in scola. hist. dr̄. q̄ hyemis tp̄e hoc factū ē ⁊ videtur q̄ factum sit in mense ianuarij qꝛ in illa calida regione sunt messes tempestiue vnde in festo penthecostes offerebantur frugū p̄mitie. q. d. xp̄s licet tēpus messis corporalis adhuc differ tēpus tn̄ messis sp̄ūal iā instat. Dicit̄ enī messis materialis ⁊ corporalis collectio frugū ⁊ ad hui9 similitudinē messis intelligibilis ⁊ sp̄ūalis dr̄ vocatio ⁊ collectio hoīm ad fidē per quā congregamur in domum horreū. Vn̄ sequit̄ (Ecce dico vobis leuate oculos vestros) .s. sp̄uales (⁊ videte regiōes) ad fructū fidei dispositas (qꝛ iam albe sunt) .s. candore deuotiōis vestite ⁊ mature (ad messem) ⁊ metēdū. Hoc dicebat p̄pter samaritanos ad ip̄m venientes quos vocauit segetes albas ⁊ paratas ad messem .i. p̄ratos ⁊ dispositos ad credendum. Ex ciuitate autē illa que dicebatur sychē multi samaritanorū crediderūt in eum p̄pter verbū mulieris testimonium perhibentis qꝛ dixit ei queqūqꝫ fecerat q̄ etiā oculta erant (Cum) ergo samaritani audita fama xp̄i ad eū (venissent rogauerunt vt ibi maneret) vt ab eo instruerent̄ melius ⁊ firmi in fide fierēt. Ecce deuotio auditorū qꝛ accepta fide desiderabant ei9 doctrinā amplius informari ad suā cōfirmationē. In quib9 oibus econtrario arguit̄ duricia iudeorū q̄ in oibus fecerūt ꝯtrariū. vn̄ crisostom9.

Crisostom9

Sic ergo solo mulieris testimonio credentes ⁊ nulli signum videntes exierunt deprecantes xp̄m vt apud eos maneret iudei vero miracula vidētes oīa egerūt vt a regione eorū eum abijcerent. Et iudei quidē etiā visis signis incorrecti māserunt. hi autē ⁊ sine signis multā circa eum fidē demonstrauerūt. Et acquiescēs dn̄s petitiōi eorū que erat honesta ⁊ deuota māsit ibi. qꝛ semp̄ satisfacit deuotis in orōne sua per duos dies p̄pter duo p̄cepta caritatis q̄bus instruit credentes. Terti9 autē dies est dies glīe ⁊ in hoc nō māsit ibidē qꝛ samaritani nōdūꝫ erāt capaces glīe. Sic ⁊ hodie quotidie mulier .i. eccl'ia his qui foris sunt xp̄m annunciat veniunt ad xp̄m per famā ⁊ credunt ⁊ xp̄s manet p̄ caritatē biduo apud illos h̄ est dat eis duo p̄cepta caritatis .s. dilectiōis dei ⁊ p̄ximi in quibus pendet lex ⁊ p̄p̄he. Rogamus eum ⁊ nos vt ⁊ nobiscum duos dies maneat. q̄tenus duo precepta caritatis duorumqꝫ testamentorū fidē ⁊ amare ⁊ tenere nos doceat (Et multo plures q̄ i p̄ncipio crediderūt) p̄pt̄ sermonem ei9 quē sicut verba vite p̄ferebāt verbis mulieris q̄a nunq̄ sic hō est locut9 (Et mulieri dicebāt qꝛ iā nō p̄pt̄ loquelā tuā credim9) que nichil est in cōparatiōe eius quod videm9. Licet enī ex doctrina alicui9 inducatur quis ad credendū. fides tn̄ scd̄m se innitit̄ diuine veritati seu virtuti ad id q̄d credit firmandū (Ipsi enī) exteri9 ⁊ interi-

us audiuimus sapientie verba: ab ipso qui est deus et homo (et scimus) firmiter credendo. quia in fide est maior certitudo adherentie quam in scia et quia non sufficit corde credere sed oportet fidem confiteri ore ideo fidem suam confitentur dicendo (quia hic) per eminentiam singularem (est saluator) per efficaciam salutarem (mundi) per influentiam generalem. Conspice nunc dominum iesum quia itinerando non vtitur subiugalibus aut vecturis sed pedibus incedebat ne grauius esset his ad quos declinabat. et quomodo fatigatus plane et morose incedit ac tande ad quiescendum super puteum se ponit. In hoc ergo quod fatigatus est ex itinere datur nobis exemplum non refugiendi laborem pro aliorum salute simulque datur et paupertatis exemplum. quia predicabat et sedebat sicut contigit iuxta puteum sup nudum locum. q. d. secundum cris. non in throno aut puluinari. sed simpliciter iuxta puteum: et vt contingebat sup terram. Sepe fatigatus est dominus ihesus: et tota vita sua in paupertate et labore fuit vnde ps. in persona ipsius. Pauper sum ego et in laboribus a iuuentute mea. vnde cris. Christus igitur in samaritam accedens facilem et deliciosam vitam abiiciens laboriosam vero et strictam sequens non subiugalibus vtitur sed ita valide et difficulter incedit vt ex itinere fatigetur. Ex hoc vbique erudit se operatorem esse et non superflua petere. et non multis indigere. Ita enim vult a superfluis alienos nos esse. vt et ipsorum necessariorum multa abscindamus a nobis. Propterea dicebat. Vulpes foueas habent et volucres celi habitationes. filius autem hominis non habet vbi caput recliniet. Propterea et in montibus quamplurimum conuersatur non solum in die sed et in nocte et in desertis. hec criso. Considera etiam quia discipuli non deferebant victualia: sed hora comedendi instante ibant ad comparandum ea. vnde criso. Di- [Crisostom⁹.] scimus autem domini non solum circa itinera validum robur sed etiam circa cibaria negligentiam. Non enim discipuli eius deferebant victualia sed viaticula et ostendit hoc alius euangelista: dicens: cum de fermento phariseorum eis loqueretur quando illi estimauerunt quia panes non portauerunt. et cum esurientes induxit et incidentes spicas et comedentes. et cum dicit eum ad ficum propter esuriem venisse nichil aliud per omnia nos erudit quam hoc. s. contemnere ventrem et non studiosam esus estimare esse ministrationem. Inuenere eidem eos et hic neque deferentes vtique quid. neque quia non portabant. statim ab initio diei huius sollicitos sed in tempore sunt quo omnes pulmentum accipiunt escas comparantes sed non vt nos qui mox e lectulo surgentes pre aliis hec intendimus coquos et mense positores vocantes et cum multo hoc scrutantes studio et post illa ita alia tangentes secularia ante spiritualia facientes et que superuacua habere oportebat vt necessaria honorantes propter hoc omnia sursum et inferius sunt. Contrarium enim oporteret omnium spiritualium multam facientes rationem. Postquam compleuerimus illa tunc tangere hec. hec cris. Ambulauit igitur christus sine equis vsque ad lassitudinem sine expensis vsque ad esuriem. ac sine seruitoribus et pompis vsque ad ministrationem. Conspice etiam quomodo non dedignatur cum neglecta et alienigena muliere loqui monstrans quam mitis quamque humilis sit. Non despicit personas viles et humiles tales enim interdum capiunt archana salutis plusquam diuites et nobiles. Item conspice quomodo intentus erat studio spirituali. quia cum esset tempus comedendi voluit tamen differre vt intenderet predicationi et distulit refectionem corporis accipere. Nolens comedere antequam illis de ciuitate predicaret: quamuis iam esset hora sexta et ipse etiam ex itinere fatigatus esset volens prius intendere conuersioni samaritanorum et operari ea que erant spiritus quam ea que erant corporis quantumcunque tunc indigeret. In quo dans exemplum aliis similiter faciendi. ostendit verbo et facto quantum predicator euangelii debet esse sollicitus de salute hominum et postponere omne aliud negocium. et quod homo debet esse magis sollicitus de sui proximi salute spirituali quam de propria necessitate corporali. Item conspice quomodo fatigatus et famelicus sedet in terra nuda non supposito puluinari. et reficitur cum discipulis sicut aliquis pauper de populo communi. nec ad magna hospitia in ciuitate declinat sicut nos miseri. Non enim legitur quod ciuitatem tunc intrauerit ne sibi contrarius esset qui discipulis dixit. et in ciuitates samaritanorum ne intraueritis. Nec credas quod sola hac vice in terra comederit dominus humilis et amator paupertatis sed sepe cum ibat per mundum comedebat extra ciuitatem et villam ad aliquem riuum vel fontem: quandocunque fatigatus foret et afflictus. Non habebat cara et exquisita cibaria. non vasa diuersa vel curiosa non preciosa et delicata vina sed habebat aquam puram de ipso fonte vel riuo que vineas fecundat. et panem tanquam pauper sedens in terra humiliter comedebat qui escam omni carni ministrat. Compatere sibi quia vides eum fatigatum et sic humiliatum ac sustentatione potus et cibi corporalis indigentem. et sicut ceteros de populo his vtentem. vnde aug. Esuriuit qui omnes pascit sitiuit qui est fons sitientium. fatigatus est ex itinere qui viam nobis fecit in celum [Augu.]

Oratio.

Domine ihesu christe diues omnium bonorum et largitor opulentissime da michi fatigato in huius vite itinere cibum et potum vt reficiar a te. fons vite et omnium gratiarum vberrime cor meum ab vbertate voluptatis tue inebria vt obfuscatur omnia ista transitoria. panis viuus qui nunquam deficis da michi hunc cibum spiritualem vt tuam in omnibus faciam voluntatem. mane apud me duos dies quatenus duo precepta caritatis duorumque testamentorum fidem me amare facias et obseruare ac tertia die felicis glorie apud te semper manere Amen.

¶ De filio reguli sanato. Ca. lxiij.

Et inde post duos

dies quibus dominus iesus mansit apud samaritanos (exiit inde) s. de samaria confirmatis samaritanis in fide (et abiit in galileam) vbi fuerat nutritus per quod significatur quod in fine seculi confirmatis gentibus in fide et veritate. reuertetur ad iudeos conuertendos (venitque iterum in chana galilee vbi) in nuptiis (fecit aquam vinum) coram discipulis suis (Et erat quidam regulus cuius filius infirmabatur capharnaum hic cum audisset) ihesum ad partes sibi vicinas aduenisse (abiit ad eum) in chana vbi eum nouerat esse (et rogabat eum vt descenderet) s. in capharnaum que erat in basso respectu loci in quo ihesus erat (et sanaret) presentialiter (filium eius) quem diligebat quasi non posset sanare nisi presens esset. Secundum theophilum iste regulus interfuit miraculo facto in nuptiis quando christus aquam in vinum mutauit. et tunc credidit sed tamen christi diuinitatem perfecte non cognouit. Dicitur autem regulus multipliciter. Vno modo paruus rex qui paruo preest regno et hoc modo non accipitur hic. quia tunc temporis non erat rex in iudea. romani enim volentes frangere iudeorum superbiam abstulerunt ab eis regiam dignitatem regnum iudee in iiii tetrarchias diuidentes ad precauendum eorum rebellionem. Alio modo secundum cris dicitur regulus aliquis de stirpe regia seu generis existens regalis nec hoc modo accipitur hic. Tertio modo dicitur aliquis regulus regum officialis et isto modo accipitur hic quia erat officialis imperatoris deputatus ad custodiam galilee propter quod manebat in capharnaum que erat metropolis illius terre. vel forte aliquis de familia herodis tetrarche pollens aliqua principatus dignitate. Regulus iste auditis miraculis christi. sperauit ab eo impetrare sanitatem filii sui et credidit ihesum posse sanare filium suum a quo salutem quesiuit sed in fide dubitauit in hoc quod presentiam eius requirens. non nisi presentia corporali et tactu eum posse sanare putauit. non enim vbique presentem eum esse credidit sicut centurio qui ait. Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum sed tantum dic verbo et sanabitur puer meus Agnoscens itaque dominus cor diffidentis arguit hominem in fide tepidum: dicens (Nisi signa) s. communia (et prodigia) s. signa maiora que sunt sine exemplo. eo quod similia eis non sunt visa vel audita. et ideo procul a digito i. a similium demonstratione dicta (videritis) sicut increduli (non creditis) nam signa dantur infidelibus ad confirmationem doctrine. non infidelibus qui assentiunt scripture. Non reprehendit

[Crisostom⁹.] [Crisostom⁹.] [Joh. iiij.] [Theop.] [Criso]

cum de petitiõe salutis filij sui. sed de defectu fidei. Ve-
runtamē q2 ex deuotiõe repetit petitionē: dicēs (Dñe de
scende priusq3 moriatur fili⁹ me⁹) nō exauditur a dño Je
sus tñ ibidem remanens ꝛ ꝓpter semiplenā fidē ei⁹ se nō
deesse sed vbiq3 sicut deum pñtialiter esse indicans solo
iussu ꝛ verbo filiū absēs sanat vt pr̄ ampli⁹ credat dicēs
(Vade) non ei voluit ihs ire corporalit vt amoueret ab
eo falsam estimationē qua putabat ipm posse sanare tm̄
per pñtiam corporalē (fili⁹ tuus viuit) ꝛ restitutus est p
fecte sanitati de ianua mortis cui appropinquauit. quia
mori incipiebat (credidit homo sermoni ihū) quia fides
requirit ad obtinendum dei beneficiū ꝛ ibat sine cor-
porali pñtia xpi credēs q2 vbiq3 esset virtus ei⁹ ad curā
dum. Jam incipit credere quia sermone sanat et ita eum
deum esse ꝛ pñtem vbiq3 existere. quod non supra cre-
debat. Ad informationē ergo nostrā cessit dñs superbo
regulo ne iret cum eo ad filium suū. cōcessit humili centu
rioni vt iret ad eius seruū. vnde grego. Quid est q2 regu-
lus rogat vt ad ei⁹ filiū veniat ꝛ tamē corporalit ire recu
sat ad seruū vero centurionis nō inuitat ꝛ tñ se corpalit
ire pollicet. Reguli filio per corporalē pñtiā nō dignat
adesse cēturiōis seruo non dedignat occurrere. Quid est
hoc nisi q2 superbia nostra retundit qui in homīb⁹ nō
naturā q ad ymaginē dei facti sunt. sz honores ꝛ diuiti
as veneramur. Cumq3 pensamus q circa eos sunt profe-
cto interiora minime pusidemus. Dum ea cōsideramus q
in corporibus despecta sunt negligim⁹ pensare quod sint
Redemptor vero noster vt ostēderet q2 q alta sunt hoi
sanctis despiciēda sunt ꝛ que despecta sunt homini despi
cienda non sunt ad filiū reguli ire noluit ad seruum cen-
turionis ire paratus fuit. Increpata eē ergo supbia nr̄a
que nescit pensare hoies ꝓpter hoies hec grego. Non er
go cōsiderem⁹ aut pensemus que circa hoies sunt sz q d
sunt. Multi eni negligentes quod sunt sollicite gloriam
alunde sibi querunt. Unde criso. Nabuchodonosor ita-
q3 plurimi nūc inueniunt imitari Ut ei ille tunc de yma
gine. sic modo alij de veste preciosa de equis vel currib⁹
de amplitudine domorum de pulcritudine colūnarum
ꝛ picturis parietum opinantur esse meliores. Quia eni
quod erant homines perdiderūt sollicite huc illucq3 cir
cumeunt aliunde sibi gloriam colligentes omni sane ir-
risione plenissimam. Hec criso (Credidit ergo regulus
sermoni iesu) non tamē integre neq3 sane quod ostendi
tur ex hoc quod sequit. Nam eo descendente de chana
galilee in caphamaum que magis est in valle cum ser-
ui sibi occurrerent ꝛ congaudendo filium suum sanatum
renunciarent (interrogabat horam ab eis in qua melius
habuerat) Quod fecit ad certificationem miraculi respe
ctu sui volebat enim scire vtrum casu hoc factum esset vl'
ex precepto christi (Et dixerunt ei quia heri hora septi-
ma relinquit eum febris) Ubi crisostomus. Uide quali-
ter miraculum manifestum est non enim simpliciter ne-
q3 vt contigit a periculo erutus est. sed repente ꝛ simul
vt appareat non esse ex nature pñtia quod fiebat. sed
actiōe xpi. Unde sequitur (Cognouit ergo pater q2 illa
hora erat in qua dixit ei iesus) auctor salutis (filius tu-
us viuit) ꝛ q2 in hora verbi dominici sanatus esset (ꝛ cre-
didit ipse ꝛ domus) .i. familia (eius tota) ꝛ hec est conclu
sio intēta. Ad hoc enim factū est istud miraculum vt
regulus cum familia sua crederet in christum et ex tunc
perfectus in fide fuit. quia perfecte credidit. Unde scōm
aug ꝛ bedam datur intelligi ꝛ in fide gradus esse sicut et
in alijs virtutibus scilicet initium incrementum ꝛ perfectiōe3
Huius ergo reguli fides initium habuit quando domi-
nū rogauit vt descenderet ꝛ filium suum sanaret tunc eni
ꝛ credidit ꝛ dubitauit. Credidit quidem vt filium suum
curare posset. sed non credidit q2 eum sanare posset nisi
ꝛ corpore presens esset. Deinde fides eius accepit incre-
mentum quando scilicet credidit sermoni domini dicē-
tis. vade filius tuus viuit. Sed perfectionem obtinuit.

quando scilicet serui sanitatem filij nunciauerunt. quia
tunc perfecte credidit ꝛ domus eius tota scōm illud luc.
Hodie huic domui salus a deo perfecta est. Jam ergo
hic regulus euangelista efficitur dum ad fidem susceptā
alios inducebat. Et ideo signanter qui prius regulus
in euangelio est vocatus postea crescēte fide homo est
dictus ꝛ consequenter ꝓpter perfectam fidem pater est
appellatus. Item notandū q2 tribus vicibus in hoc euā
gelio de vita filij istius reguli habetur ostensio. Primo
per dominū qui dixit (filius tuus viuit) secūdo p seruos
qui nunciauerūt dicentes q2 filius eius viueret. tertio pa
ter hoc cognouit (quia illa hora) .i. septima sanatus eet.
ꝛ hoc ad denotandum q2 triplex est vita triplici morti
opposita Prima nature que habet oppositā mortem na
ture. secūda gratie cui opponitur mors culpe tertia glo
rie cui opponit mors gehēne ¶ Mystice iste filius reguli
significat humanum genus. filium reguli propagatum
de adam qui de rege factus est regulus quando perdita
caritate factus est malus. Hic filius reguli febre labora
bat quando per diuersa vicia genus humanum estuabat
cuius salus inter chana ꝛ capharnaū completur ad dā
dum intelligere q2 de zelo misericordie diuine. quia cha
na zelus interpretatur processit salus i homine qui erat
in capharnaum hoc est comessationibus et ebrietatibus
deditus. quia caphamaum interpretata pinguedo dici-
tur. Hore autem septem sunt septem illustrationes solis
iusticie qui est xp̄s scilicet sanctificatiōis nature in incar
natione visitationis hoim in natiuitatis humilitate ꝛ cō
demnationis cōcupiscentie in circuncisione regenerati-
onis nostre in baptismo sanctificationis pro nobis in ie-
iunio eruditionis nostre in predicatiōe ꝛ miraculis ꝛ re
demptiōis n̄re in passione quādo hora septima sal decli
nauit ꝛ infirmitas sanata fuit ꝛ hoc significabatur in lib.
Reg. vbi dr̄. Uade lauare septies i iordane. ꝛ q2 iordanis
eni humilis decursus interpretat ꝛ significat per vij ho
ras descēdentem ad nos dominū in cuius grā lauamur
ad sanitatem. Uel hore septē sunt septem recordatiōes
solis iusticie. q2 in nocte in matutinis recolimu3 dñi ca-
ptiuitatem in prima illusionē in tertia ꝓductionē ad iudi
ciū. in sexta sniam. in nona mortem. in vespera sepulturā
in completorio positionem custodum circa sepulcrum.
his eni horis perducimur ad vitam ꝛ salutem vñ in ps.
Septies in die laudem dixi tibi super iudicia iusticie tue
¶ Mistice etiam iste cui⁹ filius infirmabatur nō rex sed re
gulus appellatur. nā sicut in puerb dr̄ rex q sedet in solio
iudicij dissipat omne malū intuitu suo Qui ergo seipsu3
bene dispōit regere sedeat in solo iudicij discutiens oia
opera sua vt si quid intermisceat discretionis intuitu illō
dissipet qm̄ qui regnū suum bene administrat merito rex
dr̄ Unde seneca Uis hr̄e magnū honorē3 dabo tibi im
perium imperatibi Qui vero male regnum administrat
non rex sed regulus dici debet Quilibet ita petōr pōt di
ci regulus diminutiue quia defecit in suipsius regimine
ꝛ tunc eius filius infirmatur quādo rōni sensibilis appe
titus cōtrariatur q dz obedire rōni sicut fili⁹ suo pr̄i. Iz cū
hō per rōem xp̄m fidelit deprecat tūc iste fili⁹ p virtutē
xp̄i sanat p quē sensibilis appetit⁹ sb ordīe rōnis colloca
tur Ipsa ergo rō rex est in regno que bñ rex dr̄ q2 totū cor
pus hoīs per eam regit ꝛ affectus hoīs ab ea dirigit ꝛ in
format. necnō ꝛ filie i vires aīe eā sequitur. Sz quādoq3
dr̄ regulus qñ i diminuit in cognitiōe ꝛ obscure sequi-
tur inordinatas passiōes ꝛ nō resistit eis ꝛ ideo filius ei⁹
id est affectus infirmatur. ꝛ deuiat a bono ꝛ declinat ad
malum. Si eni ratio fuisset rex ꝛ fortis filius ei⁹ nō infir
maretur. Sz q2 regulus est iō filius eius infirmatur Serui
rōnis sunt opera hoīs. q2 homo est dñs actuū suorū ꝛ af-
fectus ptis sensitiue. q2 obediūt rōni imperanti ꝛ dirigē-
ti. Isti aūt serui annūciant q2 filius reguli i rationis vi-
uit quādo relucet in ope q2 vires inferiores obediūt rati
oni. Per horā autē septimā in q puer a febre dimittitur
signātur. vij. dona spūssancti in q omne pctm̄ dimittitur

Grego.

Crisost.

August

Seneca.

et vita spūalis in aia creatur. ac totat pfecta salus mentis et corporis cōsistit. Hore etiam septē qbus aia de peccato per pnīaz resurgit pñt dici iste. Una est in contritione. tres in confessione q̄ est vera simplex et integra. ⁊ tres in satisfactione .s. ieiuniū oratio et elemosyna. Iste septē hore significantur in lib. Regum. vbi dr̄ q̄ puer ab helizeo resuscitatus oscitauit septies et rediit ad vitam quia istis septem resurgitur a portis mortis ad vitā. vbi theophi. Regulus est oīs homo nō solū quia regi vniuersorū propinqu⁹ scd̄m aniam existit: sed quia ipse sup oīa principatū sumpsit. cuius filius .i. mens febricitat voluptatibus prauis et desiderijs. Accedit autem ad iesum⁊ deprecatur vt descendat .i. vt condescensu misericordie vtatur ⁊ peccatis pcat priusq̄ʒ a voluptatū infirmitate mortificet. Sʒ dn̄s dicit vade .i. profectū continuū circa bonū ostendas et tunc filius tuus viuet. Si autem ambulare cessaueris mortificabit tibi intellectus circa boni opatiōʒ. hec theophi. Quotidie etiam regulus pro filio infirmo sanando intercedit dum prelatus q̄sq̄ʒ pro suo subdito varijs temptationibus deprauato vt a dn̄o sanetur p̄ces effundit. Infirmus vero sanatur dū p culpā deprauat⁹: p grāʒ ad iusticiaʒ reuocatur. Debem⁹ ergo rogare deuʒ vt a petis sanemur. quia nullus per se pōt ad statum redire iusticie nisi a deo sanetur. In hoc aūt q̄ infirmabatur capharnauʒ notātur tria q̄ sunt cā spiritualis infirmitatis. Capharnaum em̄ interpretatur ager pinguedinis vel villa cōsolationis erat etiam ciuitas magni honoris. Ex quibus habetur q̄ sepe cā spūalis infirmitatis est abundātia rei tēporalis et nimia consolatio mundana ⁊ nimia exaltatio terrene. quia prospera plus nocent homi q̄ʒ aduersa. Unde boetius. Plus hominibus reor aduersam quā p̄sperā prodesse fortunā. Unde et sene. Tūc consilia salutaria aduoca cum tibi alludit vite prosperitas. Tunc te velut in lubrico sustinebis ac sistere. nec dabis tibi impetus liberos sed circūspicies quo eundum sit vel quousq̄ʒ. hec seneca. In hoc etiam q̄ erat filius reguli datur intelligi q̄ nobilitas generis sepe est causa infirmitatis spiritualis quia nobiles sepe efferuntur in superbiam. sepe exercent rapinam. sepe etiam immergunt se in lutum luxurie ⁊ lasciuiam. Cauendum ergo in prosperitate huius mundi ne spiritualiter infirmemur. quia tunc facilius et frequentius per peccatum arripimur. Unde cris. Quando prosperitate perfruimur cum in malignitate viuamus: tunc magis nobis est acm agis dolendum. Nam semp quideʒ nos oportet metuere peccantes: maxime aūt cuʒ nichil triste perpetimur. Qn̄ em̄ per partes ab vnoquoq̄ʒ nr̄m penas exigit: leniorem nobis ipsam animaduersionem facit. Quando vero patientius nostra videtur dissimulare delicta ad maximam nos in talibus permanentes penam reseruat. Sanatur aūt filius hora septima in virtute verbi dei. hora em̄ septima declinat sol a meridie et vergit ad occasum. Cum ḡ vite nostre videm⁹ transisse meridiē et nos in declinatione positos: temp⁹ est vt in virtute diuine predicationis relinquet nos febris ⁊ ad dn̄m cōuertamur. ¶ Et notandum q̄ bene per febrē significatur pctō. et febricitans pōt itelligi peccator. Sicut em̄ febricitans nunc habet calorē nunc frigus et tremorē sic peccator habet mō cupiditatē et inordinatum amoreʒ boni transitorij. et hic est calor. aūe modo hʒ timorē qui est frigus eiusdem anie. Unde dicit aug. q̄ omnia peccata due res faciunt in hoīe .s. timor et cupiditas. Timor facit fugere omia que sunt carni molesta cupiditas facit appetere omia que sunt carni suauia. Et scd̄m hec duo duplicē penam habebit peccator in inferno secundum illud iob. Ad nimiū calorem transibit ab aquis niuium. Inter cetera etiaʒ incōmoda q̄ patitur febricitās ē istud. q̄ habet palatum inordinatū. propt̄ qd̄ dulcia videntur sibi amara et insipida et econuerso eodem mō pctōr sic hʒ inordinatum palatū q̄ oīa spūalia sibi videntur insipida. dr̄ aūt febris a feruore et iō oīs inordinata passio feruens igne

Theophi.

Crisostom⁹.

Augustinus.

maligno febris est aīe. ¶ Sicut autem sūt diuerse spēs febrium: sic etiam sunt diuersa genera peccatoꝝ. Prima ē effimera que dr̄ ab effimero pisce marino. qui eodē die q̄ nascitur: moritur. ⁊ significat motum inordinate passiōis et spāliter subitū ire motuʒ qui dʒ finiri ante solis occasū scd̄m illud apl̄i. Sol non occidat sup iracundiā vestrā. Secunda febris est tertiana que vno die interrumpitur. quia laborant illi qui cum peccauerint dolent de pctō̄ sic hn̄t vnum diem pnīe que ē cōtritio: sʒ ad secūdū diē ꝯfessiōis nō perueniūt. et iō statim in idē redeūt. Tertia febris est quartana. vbi duo dies absq̄ʒ accessione sunt. Quidam em̄ post accessionem peccati duos dies pnīe .s. contritionē et confessionē assumunt sed quia iuxta sacerdotis arbitrium ad diem tertiū .s. satisfactionis nō pueniūt: iō rurs⁹ in peccati passionem incidunt. Quarta febris est quotidiana. cor viceʒ q̄ absq̄ʒ contritiōe aliqua frequentāt mala: quia ad irā omi die gule seruiunt aut mendacijs et litibus seu iurgijs vacant. Sed hanc sequit̄ febris quita scʒ continua. quia frequentationē sequit̄ cōtinuitas: ⁊ hac febre maxime laborant luxuriosi et inuidi ⁊ auari. q̄ ꝓpter consuetudinem difficulter pn̄t curari. Sexta febris ē iaʒ generate consuetudinis. que p ethicā intelligitur. ethica em̄ dicitur q̄ in morē est deducta. ethis nāq̄ʒ mos appellatur. Hec autē febris radicatur in mēbris. ⁊ naturalē humiditatē assumit et cōsumit: ⁊ spāliter significat seculi tristiciam que ossa exiccat. ⁊ mortem operatur. Unde i. puerb. Spūs tristis exiccat ossa .i. robur virtutum. Septima febris est acuta que est defensio consuete iā nequicie cū q̄s iam non erubescit nec timet nec pauescit facere que ꝯsueuit. De salute talis valde timendum est: quia i tali febre solent medici desperare (Hoc iterum secundum signum fecit iesus) in chana galylee. vbi primo mutauit aquā i vinum et nunc secūdo sanauit reguli filiū. Quāuis em̄ fili⁹ reguli cum sanaretur capharnaū fuerit: ihus tn̄ in chana hoc signum fecit. quia ibi corporaliter existēs. verbo eum absens sanauit. Mystice aūt p duplicē dn̄i aduentū i chana significatur duplex affectus verbi dei in mente. Primo em̄ letificat. ⁊ significatur in miraculo vini. quod letificat cor homis. scd̄o sanat: et hoc significat̄ i cura infirmi. Item p hoc significatur duplex aduētus filij dei. .s. prim⁹ qui fuit mansuetudinis ad letificandū quia in natiuitate eius angelus nunciauit pastoribus ⁊ omi pp̄lo magnuʒ gaudiū ⁊ h̄ significatur per vinum secundus aduētus ei⁹ in mundū erit maiestatis. qn̄ veniet tollere infirmitates et penalitates nr̄as. et configurare nos corpori claritatis sue. et hoc significatur i cura infirmi.

Oratio

Domine iesu xp̄e qui de iudea angelice confessionis et laudis: in galyleā rotā huius mūdi aduenisti. qm̄ infirmus sum tpalium rerum pulcritudine temptatus. et iō incipio mori tēptatōe fatigatus: miserere mei priusq̄ʒ moriar morte culpe vel corpis aut gehenne. et virtute verbi hūilitate cōfessiōis. ieiunio. orōne. pietate et exemplo pgr̄am tuaʒ liberer a febre fomitis ⁊ egritudine pcti: et nulli succūbā inordinate passioni. Amē.

¶ De quattuor parabolis domini ad turbas et trib⁹ ad discipulos habitis. Ca. lxiiij.

Post hec dominus iesus

ius exiit ad mare piscaturus hoīes in t̄ra existētes: et pie turba ad eū cōgregata ascēdēs cum discipulis in nauiculam et sedens in ea docebat turbas simplices et deuotas in littore stantes. vn̄ crisosto. Ascēdit in nauem vt post se neminem dimitteret: sed oēs auditores ante faciē haberet et vt audiret eū pp̄ls ⁊ videret et visus delectaret auditum et auditus visum. vbi et beda. Prefigurabat hec nauis ecclesiam in medio nationum edificandam in qua dominus dilectam sibi cōsecrat mansionem. Et proposuit dominus turbis quatuor parabolas diuersas diuersis conditionibus hominum congruentes vt pro varietate morboꝝ varia esset medicina

Mat xiij. Lu viij. Mar iiij.

Criso.

Beda

alij austerioribus alij lenibus delectantur cibis vt em ait Hieroni. hiero. Turba non vnius sntē est sz diuersarū in singulis voluntatum ꝛ iō loquitur ad eā in multis parabolis vt iuxta varias voluntates diuersas reciperēt disciplinas ꝛ quasi diues paterfamilias inuitatos diuersis reficiens cibis. vt vnusquisqz scdm naturā stomachi sui alimēta varia susciper. Et sciendū scdm eūdē hiero. qr nō oīs locutus sit eis in parabolis sz multa. Si em dixisset cuncta parabolis absqz emolumento populi recessissent. pspicua miscet obscuris vt per ea q̄ intelligunt, puocentur ad eorū noticiam que nō intelligunt. In his aūt q̄ttuor parabolis et alijs tribus ꝯsiter sibi succedentibus ponitur decursus ecclesie s predicatione xp̄i vsqz ad finē mundi. In prima parabola q̄ est de semine, piecto in terrā cuius q̄rta ps tm̄ fecit fructum denotatur predicatio xp̄i ꝛ aplōꝝ q̄ predicauerūt iudeis indifferenter bonis ꝛ malis et pauci comparatiue crediderunt, p maiori aūt parte in infidelitate remanserūt. ¶ Prima ergo ē de semine ꝛ verbo dei qd̄ ipse exiēs a patre qñ de inuisibilitate pr̄is mundo visibilis apparuit seminauit in mundo ꝛ in quattuor locis cecidit s. in terraz tripliciter malam nec ferentē fructū ꝛ in terrā bonā facientem fructum triplicē. Seminauit aūt plura genera seminum. Primo seminauit legē naturalē in mēte cuiuslibet hoīs sicut est quod tibi fieri non vis alijs ne feceris ꝛ qd̄ tibi fieri vis alijs feceris. Item seminauit p angelos reuelationes p moysen legē scriptam. s. precepta et phibitiōes per, pphetas pmissiones ꝛ cōminationes sinaliter exijt seminare p seipm legem euāgelicā oībus fidelibus Non cessat etiā sp in nr̄is aīabus seminare nō solum cum docet sz etiam cū creat in eis semīa bona virtutū s. donorum (Exijt) ergo dei filius de sinu pr̄is nō scdz diuinitatem qr sic est vbiqz sz scdm hūanitatē ꝛ carnis assumptionem. Vn̄ cris. Exijt autē q̄ vbiqz est nō localiter sz incar Crisosto. natiōe ꝛ p amictū carnis p pinquior nobis factus (Exijt) inq̄z (qui seminat) s. q̄ hz officiū scientiā ꝛ grāz seminandi (seminare semē suū) s. doctrine verbuz. Seminator ergo ꝓprie xp̄s est predicator eīn potius ē cophinus seminatoris q̄z seminator (Et dū seminat) s doctrinā indifferēter spgit (aliud cecidit secus viaz) s. sup cor deuiū p errores vagum p lasciuias attritū p carnales affectiones ac suggestionibus demonū ꝛ varijs tēptationibus viciorū admodum vie expositū p carnis cōcupiscētias et hoꝝ omnium seculo trāsitu ꝛ frequenti meatu semen verbi cōculcatur ne germiare possit (et volucres celi) s. aerei s. demones qui volucres celi dicuntur siue ppter aeris inhabitationem qr p aera discurrunt siue, ppter naturā celestē qr celestis siue spūalis nature sunt siue, ppter velocitatem ad malum qr ad hoc sp intendunt (comederunt illud) s. sua suggestione rapuerunt ꝛ fructum impediuerūt et sic tollūt verbum ꝛ memoriā verbi de corde vt nec memoria nec mens teneat qd̄ opere exercere neglexit vt impedito verbo impediatur fides nec credētes salui fiāt. qr fides ex auditu est. Hi sunt qui audiunt sz in verbi virtute non afficiuntur. Vn̄ neqz nascitur qr dyabolus de corde eoꝝ tollit verba ergo dei mente retinenda sunt et sicut semen sub terra ita verbū dei in memoria debet occultari vt fructificet quia secundum greg. sicut de eius vita de Gregori. speratur qui languente stomacho alimenta non retinet sic eterne mortis periculum formidare dz q̄ verba vite s. alimenta iusticie in memoria non tenet. (Aliud cecidit supra petram) s. supra cor petrosum ꝛ durum ac rebelle et proteruū p supbiā (ꝛ natū) statim sole ꝛ feruore tēptationis orto (aruit) ꝛ vigorē fidei pdidit (qr non habebat ꝓfunditatez terre) s. stabilitatē patientie et (humorem) deuotionis et gratie. Hi sunt q̄ audiūt ꝛ aliq̄ mō afficiūtur sz nō, ppoīt facere qd̄ dr vn̄ non radicatur in eis verbum p bonū, ppositū. In cordibus eni duris q̄nqz cito ad horam nascitur germen ꝯpunctionis cū verbū ꝯmīationis audiunt ꝛ statim feruore psecutiōis vl' cuiuslibet tribulationis ꝛ temptationis arescit cum per impatiētiam desolantur et deficiunt qr verbū predicatiōis sine humore grē ꝛ amore virtutis nō, pficit. Et hi radices nō hñt s. pfunde firmitatis ꝛ firmi desiderij ꝛ iō ad tps credūt et in tempore temptationis recedunt qr verbum prius receptum remittunt. Et sicut arbor q̄ sepe transplantatur radices fixas nō hz sic hi frequenter de bono in malum mutantur ꝛ iō in bono nō radicantur. Tēptatiōe nem pe, pbatur sic verbū dei radices fixerit sicut impetu ventorū appz si arbor bene radicata sit tales instabiles sunt de familia regis saul qui inter pphetas erat propha ꝛ inter stultos stultus (Aliud cecidit inter spinas) s. in corda diuitiarum ambicione sollicita ꝛ sollicitudinibus earuz lacerata ac curis tpalibus nimis dedita per auariciaz (et simul exorte spine) s. m'tiplicitate diuitie (suffocauerūt illud) s. impediuerunt fructū predicationis occupando mentē vt in ea, pficere nō posset fructus spūalis. Hi sunt q̄ audiūt ꝛ afficiunt ꝛ, pponūt bonū facere sz nō pficiunt qr suffocatur in eis bonū, ppositum pualentib⁹ in eis curis ꝛ diuitijs ꝛ voluptatib⁹. Euntes eni a loco predicatiōis ad mundana suffocant a sollicitudinibus que īportant auarā acq̄sitionē ꝛ diuitijs q̄ notant auarā cōseruationē ꝛ voluptatibus vite q̄ importāt lasciuā fruitionez et fructū nō referūt qr hec tria semen spūale fructificare non sinunt sicut spine ex cōdensatione semē imissuz suffocant et oiri non pmittūt. Diuitie q̄ppe ꝛ honores spine sunt qr sicut spine suis punctionibus corpus laniant et cruentant ac turpe et fedum in oculis hoīm reddunt sic amor ꝛ ambitio diuitiatum ꝛ honoꝝ cogitationū suarū pūctionibus ac curis ꝛ sollicitudinibus q̄ sunt spes acq̄rendi ac timor perdendi ꝛ sollicitudo conseruandi aīam lacerant ꝛ cū vsqz ad pctm̄ ptrahūt quasi inflictio vulnere cruentant ac miserā et infelicē corā oculis dei faciunt Et tn̄ sub his sentibus esse delitias multi reputāt ꝛ qñ de spūalibus cogitare incipiunt stati se tpalibus immiscent ac suffocati et emolliti rigorem virtutum amittunt Sicut ouis conuersans inter spinas semper sibi de lana diminuit sic vacans curis tpalibus et mundo multa bona spūalia amittit vn̄ criso. Quēadmodum spina vndecunqz detineatur pungit eū qui detinet ita ꝛ secularia vndecunqz detineantur ꝯtristant eū q̄ ꝯstringit et fouet. Sed Crisostom⁹. non que spūalia talia sed margarite alicui assimilantur vndecūqz circūuolueris delectāt oculos hec criso. Vel diuitie dicuntur spine qr pūgūt aīam in mundo et iudicio et inferno. In mundo triplex ē pūctura. s. laboris in acq̄sitione timoris in possessione ꝛ doloris in amissione In iudicio etiam pungunt mētez qñ dn̄s dicet auaris. Esuriui et non dedistis michi manducare sitiui et non dedistis michi bibere ꝛc. Iste puncture erunt ita penose qr ipsi auari quasi cupiāt nō eē qr dicēt mōtibus cadite sup nos ꝛ collibus cooperite nos. In inferno etiā iste spine pungent aīam perpetuo cruciatu qr ex eis parātur ignis q̄ peccatrix aīa cōburitur. Et nota ordinē istoꝝ predictorum triū seminū nō fructificātiū. Primū nō germinat sed ꝯculcatur ꝛ ab auibus comeditur. Secundū germīat sz non multū erigitur qr hūorē nō hz. Tertium vero iā in sublimem eleuatur sz nō fructificat qr a spinis suffocatur (Aliud) s. q̄rtuz (cecidit in terrā bonā) q̄ ē nigra p despectuz pinguis p affectum culta p virtuosuz exercitium et sic fecunda p fructū s. inter fidele ꝛ deuotū (et ortum fecit fructum) bonoꝝ opeꝝ. Vbi bed. Terra aūt bona ē electo- Beda rum consciā q̄ oībus predictis tribus terris ꝯria facit qr ꝛ ꝯmendatū sibi semē verbi libenter excipit ꝛ exceptum inter aduersa ꝛ, pspera ꝯstanter ad fructus vsqz ꝯseruat hec beda (Aliud aūt fecit fructum centesimū aliud sexagesimum ꝛ aliud tricesimū) Ista vero triplex differētia fructuum pmo pōt cōsiderari q̄tum ad tres status fidelium qui sunt incipientes, pficientes ꝛ pfecti. Incipientes sunt tanq̄ꝫ terra q̄, pfert fructū tricesimum qr sufficit vt habeant fidem trinitatis cum impletione decalogi. Proficientes sunt tanq̄ꝫ terra que profert fructum sexa

gesimű qr nő tm̃ habẽt fidem trinitatis z seruant decem precepta sed etiã exhibẽt sex opera mĩe. Perfecti sunt tanq̃ terra optima que pfert fructũ centesimũ. qr habẽt duplicẽ perfectionẽ seruantes veteris legis precepta et euangelij cõsilia. Iste triplex gradus scz incipientiũ proficientium z pfectoꝝ tangit infra in scda parabola vbi dr Vltro eni terra fructificat. primo herbã deinde spicam z deinde plenũ fructum in spica. Scdo potest considerari qũtum ad tres status saluandoꝝ scz virgines viduas et cõiugatos. Aliud ergo fecit fructũ centesimũ scz in virginibus. virgineo eni nolunt multiplicari per opus carnale in aliis sz per opus spũale in seipsis et iõ significantur per centenariũ q̃ fit ex ductu denarij in seipm. Aliud autẽ fecit sexagesimum. s. in viduis z cõtinẽtibus sexagesimus eni ɔstat ex denario ducto p senariũ in quo significat decalog⁹ cũ senario operũ mĩe. Aliud vero facit tricesimum. s. cõiugatis ppter fidẽ trinitatis cum obseruantia decalogi. Ubi tangunt tres gradus castitatis. Primus est castitas cõiugalis per quẽ gradum vitatur illicitus cõcubitus licito tñ concubitu retento in matrimoniali actu. Scds gradus est castitas vidualis p quẽ euitatur de cetero ois cõcubitus vt animus possit de cetero libert⁹ deo seruire licet possit licite mrĩmoniũ cõtrahere. Tertius gradus est virginalis q̃ est supior istis per quẽ ois cõcubitus simpliciter euitat vt mens ipa tanq̃ sponso suo soli deo per amorẽ copuletur. vñ theophil⁹. *[Theophil⁹.]* Qui in centũ fructificãt sunt q̃ pfectã habẽt vitã vt virgines et heremite. Qui aũt in sexaginta q̃ mediocriter se habẽt vt continentes et q̃ in cenobiis sunt. Qui aũt i triginta q̃ parui quidẽ sunt fm ppriam virtutẽ fructum ferentes vt layci z q̃ in ɔiugio sunt. Vñ et aug⁹. *[Augustinus]* Centesimus fructus est martyrum ppter sanctitatẽ vite vł cõtemptũ mortis sexagenari⁹ virginũ ppter ocium interius qr non pugnat ɔtra cõsuetudinẽ carnis. Tricesim⁹ vero ɔiugatoꝝ qr hec est etas preliantiũ ipi eni acriorẽ habẽt cõflictũ ne libidinib⁹ superent hec aug. Vel tricesimum fructũ affert q̃ detrimentum in exterioribus bonis constanter sustinet sexagesimuz qñ sustinet detrimẽtum etiã pprij corporis per flagellationem z incarcerationem z cetera hmõi centesimũ qñ cõtemnit etiam totã vitã per martyrium. vñ cris. *[Crisostom⁹.]* Terra bona sunt q̃ abstinent se a malis. z fm vires suas faciunt bona. et est iste fructus eoꝝ tricesimus. Si autẽ et oĩa bona sua cõtemnãt et accedãt ad seruiendũ deo habẽt sexagesimuz. Si autẽ et pceptum imperialis sñie de morte eoꝝ pceiserit habẽt centesimũ. Aut si bona eoꝝ percussa fuerint et filij habẽt sexagesimum si aũt infirmitas aliqua corporis eis cõtingeret z fideliter sustinuerint habent centesimũ Nam iob añ temptationẽ tricesimum habuit in facultatibus suis iuste viuẽdo post dãna substãtie z filioꝝ sexagesimũ. post plagã autẽ corpis centesimuz fecit. Qui cẽtesimũ habet i se z sexagesimũ hz et tricesimum. Econtra q̃ tricesimũ hz sexagesimum nõ hz z q̃ sexagesimum hz nõ etiã centesimũ hz. Semp eñ maius qd min⁹ est i se habet inclusum. Illud autẽ qd min⁹ est maius i se non hz. hec cris. Itẽ vt dicit remigi. *[Remigius]* semen verbi dei tricesimum fructum facit qñ bonã cogitationẽ gignit sexagesimum qñ bonã locutionẽ centesimum qñ ad fructum boni operis pducit. hi ergo per terrã bonã designati in corde bono qd intendit verbuz dei audire. z optimo qd intendit fm hec operari audiẽtes verbũ dei deuote retinent fideliter in mẽoria z fructũ afferunt in patiẽ. s. vsq̃ ad finẽ expectãdo pmia. qr fm Greg. *[Gregorius.]* dñ equanimit primoꝝ mala tolerãt z hũiliter flagella suscipiunt postmodum ad requiẽ sublimiter suscipiunt. Et aduerte q bona terra habet ɔditiões penitus oppositas aliis in qbus semen cecidit. Qr ei hi audiẽtes verbũ retinẽt est ɔ eos q̃ sunt secus viã z venit diabolus z tollit verbũ de corde eoꝝ. q autẽ fructũ afferunt sanctarũ. s. opationũ est ɔtra eos q̃ sunt spine suffocantes dei verbũ. q vero h faciunt in patiẽ est ɔ eos q̃ supra petrã. qui ad tps credũt z i tẽpore tẽptatiõis recedunt. Terra ergo mala i loca secus viã petrosa et spinosa distinguit sz terra bona nõ subdiuidit qr vna est eccl'ia vna est columba mea licet fructus z virtutes ei⁹ subdiuidant in centesimũ sexagesimũ et tricesimuz ita etiã z pmia diuersa sunt qr differt stella a stella in premio sicut z in merito. de semine atq̃ tres ptes pch dolor pereunt ac vna tñ saluatur et pficit z neq̃ h equaliter sz cum multa differentia. Quãuis eni semẽ diuini verbi de se sit fecundum fit tñ vt visum est triplicit infructuosum. vñ theoph. *[Theoph]* Uide quõ mali sunt plurimi z pauci saluant qrta eni ps seminis saluata inuenit. Ex q̃ ptz q exẽplo xpi pdicator verbi diuini nõ debet cessare a pdicatione licet videat inde paucos pficere qr faciens qd in se est meritum suum nõ pdit. Uñ nota fm theoph. q nõ dixit q seminans aliud piecit secus viam z cetera. sed q semen cecidit. qui eñ seminat docet rectũ sermonẽ sed sermo diuersimode cadit in audientes qr semen qdlibet recipitur fm modum z dispositionẽ terre in qua seritur que si sit fertilis et culta profert bonum fructum. si autẽ sit sterilis z inculta germinat spinas z tribulos vel etiã nullũ fructũ ita q fm variã dispositionẽ terre semẽ diuersimode proficit ad fructum sic in nobis fm variaz dispositionẽ cordis nostri diuersimode recipitur semen qd xps verus agricola de celo nobis adduxit. Primum ergo debem⁹ verbũ dei cũ deuotiõe audire ac cum gaudio et desiderio suscipere. Deinde intelligere ac inter psperã et aduersa vtiliter ɔseruare z deniq̃ fruct⁹ facere vel centesimum vel sexagesimum vel tricesimũ. In secũda parabola que est de zizania describit status eccl'ie sequens imediate post mortẽ xpi et aploꝝ qr diabolus fidei in cordibus fideliũ seminaste indit et ideo post xpi z aploꝝ dormitionẽ p mortẽ aliquos inter fideles ad perfidiã heresis cõmouit quasi seminãs zizaniã in medio tritici ad ipius destructionẽ. Potest autẽ ois imundicia i segete zizania dici vt lolium sterilesq̃ auene et hmõi. Sicut ergo zizania bono semini sic heresis bonis scripturis supseminantur et eis se admiscent. vnde aug. *[Augusti.]* Neq̃ eni natẽ sunt hereses z quedam dogmata peruersitatis illaqueantia aĩas z in pfundum precipitantia nisi dum scripture intelliguntur nõ bñ et qd in eis nõ bene intelligitur etiã temere z audacter asserit. Et notandũ q xps habet triplicẽ agrũ suũ pprium in quo seminat triplex semen bonũ. Primus ager est mũdus in quo xps seminauit semen verbi dei siue doctrinam veritatis. Scds ager est ecclesia catholica in qua xps seminauit fideles hoies qui sunt filij regni. i. sancti electi viri qui inter filios regni ɔputant. Tertius ager ẽ aĩa in qua xps seminat duplex semen bonũ. Primuz semen est bona voluntas et hoc semen debet proferre fructum bone operationis. Scdm semen est cognitio sui mundi et dei. Ex cognitione sui quasi ex quodã semine oritur dolor fm illud ecclesiastici. qui addit sciam addit dolorẽ. Ex cognitione mũdi oritur timor. qr in medio laqueorum hõ ingredit. Ex cognitiõe dei oritur amor. quia ipse est creator redemptor et glorificator. Primum ergo semen seminat de⁹ in agro affectus secundum in agro intellectus sz inimic⁹ dyabolus supseminat zizaniam. s. errores in intellectu z cogitatiões malas in affectu. Hoc semen tripliciter extinguitur primo igne cõtritionis. secũdo p pcisionẽ ɔfessionis tertio p eradicationẽ satisfactionis. Studeat ergo aĩa fidelis vt semẽ dei in ea germĩet sanctis desideriis z opibus virtuosis. Hic aũt ager. s. aĩa sepitur fide. arat pdicatiõe. compluit pluuia gratie et rore misẽbie. Secunda itaq̃ pabola ẽ de zizanijs et locis bono semini superseminatis q̃ describit cetũ hereticoꝝ (. Simile ẽ ei regnũ celoꝝ). i. eccl'ia militans seu status eius (hoi). i. xpo q̃ dat regnare in celestibus et cui seruire regnare est (q̃) per se et p aplõs (seminauit in agro suo). i. in mundo seu in ecclesia labore et sanguine xpi exculta (bonuz semen). i. sanctã doctrinaz et fi

dem catholicã ac eos q̃s filios regni vocat. Et nota hec q in istis parabolis non fit comparatio psone ad psonam sed negocij ad negotium seu facti ad factum ac si diceret factum q̃d agit circa regnũ celoꝝ ⁊ circa ecclesiam simile est tali facto vel negocio (Cum autem dormirent homines) i. custodes interius qui ad tutelã ⁊ custodiam sunt deputati per quos significant prelati quoꝝ somno i. negligentia interueniente dyabolus supseminat zizaniam seu lolium dormiũt eñ prelati tripl̃r vel cum torpent inertia vel cum resoluuntur lasciuia vel cũ premunt ignorantia siue culpa hec aũt dormitio nõ solũ significat supiorum negligentiam circa custodiam gregis sed etiaꝫ negligentiam cuiuslibet circa custodiam sue ppriẽ psone ⁊ salutis. Utrãqꝫ eñ negligentiã explorat dyabolus ⁊ sic per suggestiones malas seminat zizaniã in cordibus humanis (Cũ ergo dormirent venit inimicus) i. dyabolus (et superseminauit zizaniã) i. errores ⁊ sequentes iniquitates ac eos quos filios maligni dñs interpretatur (in medio tritici) i. electoꝝ hoc est hereticos permiscuit electis zizania alio nomine dicitur lolium et est feminĩ generis in singulari ꝫ neutri vel feminini in plurali vnde est versus. Est zizania sunt zizania plura neqꝫ. Et dicunt aliq̃ q zizania in singulari penultimã producit sed in plurali corripit. ¶ Uigilent ergo prepositi ecclesie et subditi ne per coꝝ negligentiã dyabolus valeat zizaniam seminare (Cum aũt creuisset herba) p pfectuꝫ fidei (et fructum fecisset) p effectum operis boni qz fides sine operib⁹ mortua est (tunc apparuerunt zizania) per manifestationem errorum ⁊ sordium peccati ⁊ psecutionẽ fideliuꝫ xpi. Et cuꝫ serui hoc dño dicerẽt (ait illis. Inimicus homo fecit hoc) Diabolus dicit inimicus hõ qz sub similitudĩe rationis humane hominem decipit vel ex eo q homi a principio inimicatus sit vel ab euentu qz hominem vicit sicut ab africa dicitur scipio africanus qz africam deuicit Serui isti sunt patres antiqui qui fuerunt in primitiua ecclesia qui admirantes perfidiam heresis insurgentem in ea accesserunt ad deum per orationem inquirẽtes vñ oriretur talis pfidia q̃bus fuit diuinitus reuelatũ q hoc erat ex dyaboli opere deo pmittente factũ ⁊ hoc vt stabilitas pbaretur fidelium. Diabolus quidem in mundo seminauerat tria semina pestifera scꝫ ignorantiam obtenebrantem culpam infrigidantem et miseriam ignominiosam. Ideo de celo venit celestis agricola portans tria semina illis contraria scꝫ sapiam illuminãtẽ grãm inflammantẽ ⁊ gloriam exaltantẽ. Seminauit q̃ꝫ xps sanctã doctrinãꝫ fidem catholicã ⁊ supseminauit diabolus errores et iniquitates multiplices. Seminauit deus in mũdo paceꝫ et fraternam caritatẽ supseminauit diabolus inuidiã et malam volũtatẽ. Seminat etiã deus quotidie ĩ agro interiori i. mente bona pposita diabolus supseminat desideria carnalia. Seminat deus in agro exteriori i. in corpe mũdiciam et puritatem superseminat dyabolus immunditiam et carnalitatem (Serui autẽ dixerunt) i. sancti patres per orationem diuinũ consilium q̃sierũt (Uis imus ⁊ colligimus ea) sepãdo malos a cõitate eccl'ie p excõmunicationẽ et tandem dimittẽdo iusticie seculari exterminandos p mortẽ (Et ait non ne forte colligentes zizania eradicetis simul) cũ eis (⁊ triticũ) i. illud q̃d est triticum quo ad se sicut si aliquis fidelis dãnaretur sola suspitione vel q̃d est triticũ q̃ ad alios sicut si eradicat̃ nõ prius victus tũc alij fideles scãdalizantur qz nõ seruatur ordo iuris et sic eradicatur triticum i. alij fideles p scandalũ vl' quod est futurũ triticũ qz modo est aliquis malus q cras erit bonus. Ubi phibetur eradicatio festinata damnosa et suspiciosa. Festinata ẽ quã nõ precedit ammonitio. Dannosa est qñ multitudo est in cã vel princeps nisi fuerit cã manifesta redũdans in inuriã eccl'ie. vñ aug. dicit q aliq̃ sunt tolerãdi mali pro pace ecclesie qñ timet̃ de scismate. Suspiciosa est qñ non habetur certitudo de alicuius heresi vel vicio. Tales ergo non sunt excludẽdi qz

Augusti.

in his tribus mõis phibetur hic eradicatio fieri (Sinite vtraqꝫ) scꝫ zizaniã ⁊ triticũ malos ⁊ bonos (crescere vsqꝫ ad messeꝫ) i. vsqꝫ ad consummationẽ seculi ⁊ diẽ iudicij et hoc est intelligendũ de illis qui nõ sunt notorij nec qꝫ p tinaces neqꝫ p eos imminet vniuersale damnuꝫ ecclesie Hic datur prũe locus ⁊ discretionis exemplũ. In hoc eñ monemur ne occultoꝝ iudiciũ nobis vsurpemus ꝫ deo illud reseruemus qui tribuit vnicuiqꝫ iuxta opera sua. Nec istud est ꝯtrarium ap'lo qui ait. Auferte malũ ex vobisipsis qz hoc dictuꝫ dñi intelligitur de ambiguis i. illud aũt apostoli de manifestis. Hic etiã innuit̃ diuina benignitas et patientia dilatiõis sustinet eñ patienter diuina clementia zizanias cũ tritico hoc est malos cũ bonis Sustinet autẽ eos tribus de causis. Prima vt si velint conuertantur ⁊ p bonos adiuuent̃ scda vt iusti plurimuꝫ deo regratientur q electi sunt p grãm de nũero pereũtium ⁊ eorum compatione plus nitant̃ ad bonuꝫ tertia vt bonis proficiant et eis merita sua augeant. Prosunt eñ mali bonis purgando vt si qua est in eis peccati rubigo eliminetur exercitando vt virtus in bonis latens manifestetur ac stimulando vt electi in via huius exilij segnes non efficiantur ꝫ ad patriam suam festinent et coronando qz dum tribulatiões iustis ingerunt lapides preciosos in corona celestis glĩe apponũt seruiũt ergo mali bonis predictis modis ⁊ iõ pmittuntur viuere cuꝫ eis Deinde dñs subiungit (Et in tpe messis) i. iudicij ⁊ finalis cõsummatõis (dicã messoribus) i. angelis (Colligite pmũ zizania) i. malos a consortio bonoꝝ eos excludendo et hoc quo ad penam dãni ⁊ sequit̃ pena sensus (et alligate ea in fasciculos ad comburendum) qz ministerio angelorum separabunt̃ tũc mali de medio iustorũ et mittent̃ in infernum q̃ credit̃ esse in centro terre ⁊ terra vallatus vndiqꝫ. Et bene dicit (in fasciculos) nõ in vno fasce qz vnusquisqꝫ punietur p modo peruersitatis sue ⁊ simul erunt immundi cum immundis gulosi cum gulosis auari cum auaris superbi cum superbis ⁊ sic alij impij cũ suis similibus vt qui socij fuerunt in culpa simul torq̃ant̃ in pena. quo ad penam sensus erũt plures fasciculi sed vnus erit quo ad penã damni. Et subdit̃. Ibi erit fletus i. dolor vehemens ex damno ĩ p carentia visionis diuine et exponitur pro tristicia ⁊ dolore qz forte non erũt ibi corporales lacrime et stridor dentium i. passio vrgens ex pena sensus et tormento ĩ p penarum acerbitate. In quo signat̃ duplex pena inferni vna ex pte mentis i. tristicia vehemens que significat̃ per fletũ ⁊ alia ex pte corpis q̃ significatur p stridorẽ dentiũ. Uel fletus ex calore dissoluente ⁊ stridor dentium ex frigore constringente vñ iob. Ab aquis niuiuꝫ transibit ad calorẽ nimiũ. Deinde sequitur (Triticũ aũt) i. fideles ⁊ electos q̃ in area huius mundi sunt triturati flagellis afflictionibus ⁊ temptatõibus variis ita vt in eis nulla sit palea vel macula (congregate in horreum meum) i. celestiũ mansionũ. Et tunc iusti fulgebunt sicut sol et h' p dotẽ claritatis ex glĩa anĩe ad corpus redundante. vbi cris. Nõ qz ita solũ sicut sol ꝫ quia hoc sidere aliud magis luculentum nõ nouimus cognitis nobis vtit̃ exemplis hec cris. Compat̃ autem glĩa iustorum soli maxime q̃ ad corpus qz anĩa glorificata multo pulcrior erit sole. In sole autẽ quattuor dotes corporis glorificati notantur scꝫ claritas qz in creaturis inferioribus nichil sole est clarius agilitas qz exiens ab oriente statim apparet in occidente subtilitas qz transit per vitrum illesum impassibilitas qz radius eius non leditur nec maculat̃. Et subdit̃ in regno pris eoruꝫ ergo tanq̃ filij regis accipient regnum decoris. O q̃ꝫ gloriosum est regnum in quo sancta societas qz iusti in quo pfecta claritas qz fulgebunt in quo perfecta delectabilitas qz sicut sol dulce est lumen est ⁊ delectabile in quo sublimis dignitas quia in regno in quo paterna caritas qz patris eorum. Hanc parabolam secundam tangit marcus faciẽs tantum mentionem de bono semine quod ad solos ele-

Crisostom⁹.

ctos pertinet qui tanq̃ triticum et frumentum in horre um eterne beatitudĩs colligenk qñ zizania et loliũ in ca minũ ignis mittenk. vñ cõparat regnũ celoꝝ.i.ecclesiam que a deo regiẗ et hõie o regit hoi faciẽti semen in ter ram. ꝛc. Per semen intelligiẗ verbũ vite qđ homo .i. xp̃s seminauit in corda hũana ꝛ dormiuit per mortem (Ex urgit) autẽ semen (nocte ꝛ die ac germinat et crescit) quia post somnũ xp̃i numer⁹ credentiũ per aduersa et prospe ra germinauit in fide ꝛ creuit in opere (dum nescit ille) hoc est nescire nos facit quẽ .s. fructũ vsq3 in finem affe tat et (terra vltro fructificat) quia voluntate adducitur vt fructum faciat (primo herbam deinde spicã ꝛ tandẽ plenũ fructũ) Ex semine enim isto recepto in aliquo ho mine primo concipitur timor diuinorum iudiciorum et significatur per herbam que est quid imperfectum. et q2 ex timore cessat homo a malis ꝛ incipit se exercere ĩ bo nis. ideo scđo concipitur spes diuinoꝝ beneficiorũ que significatur per spicam in qua est iam spes grani futuri tertio ex hoc datur caritatiuus amor qui habet opus ꝑ fectum et ideo significatur per plenum granum. quia vt dicit apl̃s. Plenitudo legis est dilectio. Uel (terra fru ctificat primo herbã deinde spicam deinde plenum fru ctum) hoc est timorẽ penitentiã et caritatẽ. Illi q̃ gene rant herbã .i. timorem sunt incipientes qui debent inci pere a timore. Sicut enim herba est principiũ spice sic timor dñi est principium vite et initium sapientie. Illi q̃ generãt spicã .i. penitentiã duram sunt ꝑficiẽtes qui sicut delectati sunt in peccatis sic debent se affligere in peni tentia et lamentis. Illi qui producunt plenum fructum id est caritatem ꝛ bonorum operũ plenitudinẽ sunt per fecti qui habent caritatem dei et proximi quia plenitu do legis est caritas. et tunc est homo dispositus vt de sta tu gratie transeat ad gloriã. et ideo dñs tunc (mittit fal cem) .i. mortẽ abscindẽdo iustos de p̃nti vita vt transfe rat ad gloriã (qm̃ adest messis) .i. collectio iustorũ in pa

tria. ſm Greg semẽ hõ iacit in terrã cũ cordi suo bonam intentionem inserit. Et postq̃ semen iactauerit dormit q2 iam in spe boni operis quiescit. Nocte vero exurgit hac die q2 inter aduersa et prospera proficit. Et semen germinat et crescit dũ ille nescit q2 et cum adhuc metiri incremẽta sua non valet semel cõcepta virtus ad profe ctum ducik. Et vltro terra fructificat q2 preueniente se gratia mens hoĩs spõtanea ad fructũ boni operis assur git. Cũ ergo desideria bona cõcipim⁹ semen in terra mit timus. cũ vero operari recta ĩcipimus herba sumus. cũ autẽ ad ꝑfectum opus trahim⁹ ad spicã peruenim⁹. cũq3 in eiusdẽ operis ꝑfectione solidamur iam plenũ frumẽ tum in spica ꝑferimus. Omnipotẽs autẽ deus ꝑductum fructũ falcem mittit ꝛ messem suam desecat q2 cum vnũ quẽq3 ad opera ꝑfecta ꝑduxerit eius temporalẽ vitam per immissam sententiã incidit vt granum suum ad cele stia horrea ꝑducat. Uide ergo ne sis tñ in herba vel spi ca ꝛ maturitatem expectes in purgatorij penis. non enĩ fructũ immaturũ cõgregat deus in horreũ suum. Null⁹ tñ qui ad bonũ propositum adhuc in mentis teneritudi ne esse cõspicitur despiciak q2 frumentum dei ab herba incipit vt granũ fiat. In tertia parabola que est de gra no sinapis describitur eccl̃ie status sequens immediate post surrectionẽ heresum q2 contra hereses insurgentes suscitauit dñs ĩ ecclesia doctores sanctos litteratos vt ꝑ rationẽ et scripturam confutarent hereticos ꝛ licet pri mo fuerint humiles ꝛ abiecti tñ diuina dispositione fue rũt postea exaltati. Tertia ergo parabola est de exalta tiõe eccl̃ie ac ꝑdicatiõis fidei ꝛ euãgelij in qua cõparak re gnũ celoꝝ grano synapis. (Simile est ei regnũ celorũ) id est ꝑdicatio euangelij q̃ dr̃ regnũ .i. q2 docet regere ma nũ cuius ciues sunt opa regere os cuius ciues sunt ver ba. regere cor cuius ciues sunt cogitationes ꝛ desideria (grano synapis) quia calefacit in amore venenũ expel lit .i. errorem. caput purgat .i. mentem. quod accipiẽs ho

mo .i. xp̃s a pr̃e (seminauit) et ꝑ se et ꝑ discipulos suos (i agro suo) .i. in mũdo (quod minimũ est oĩbus seminib⁹) id est oĩbus disciplinis. vel q2 vix ei in principio credik vel q2 docet q̃ in mũdo minima ꝛ vilia reputantur quia ampullositate verboꝝ nõ innitik (cũ autẽ creuerit) per di uulgationẽ (mai⁹ est oĩbus oleribus) .i. sciẽtijs phisicis naturalibus et poeticis q̃ dicunk olera q2 cito decidunt nec fructũ eternũ sed tpalem hñt (et fit arbor) alta ꝑ ei⁹ sublimationẽ fructifera per eius vtilitatem (ita vt volu cres celi) .i. aĩe credentiũ celos affectantiũ (veniant) ꝑ fidẽ (et habitẽt) per amorẽ (in ramis ei⁹) .i. ĩ dogmatib⁹ vel (volucres) .i. ꝑdicatores q̃ vt nubes volant (veniãt) studendo (ꝛ habitent) in meditãdo ꝛ operãdo (i ramis eius) .i. diuersis expositionibus et sentẽtijs. quattuor eĩ rami sunt historia. tropologia. allegoria. anagogia. vnđ (regnũ celorũ) potest hic intelligi primitiua eccl̃ia q̃ rõ ne humilitatis paupertatis q̃ parue multitudinis q̃ vide batur etiã abiecta s3 virtute est magna vel pro feruore fi dei que modica videbak ꝑpter scandalũ crucis sed feruĩ da est ꝑpter calorẽ dilectiõis paruo (grano synapis) cõ paratur (qđ cũ sit minimũ) quãtitate tñ est magnũ in vir tute et calore que creuit in arborem magnã q2 vbiq3 or bis est expansa habẽs stipitẽ per spem ꝛ ramos exalta tos per dilectionẽ dei dilatatos per caritatẽ ꝑximi. Al ta est q2 ad celestia sustulit. ampla quia totum mundum occupauit. Quã arborẽ ascendit zacheus vt xp̃m vide ret q2 nisi in eccl̃ie et fidei arbore xp̃s non videtur ꝛ (vo lucres celi) .i. principes huius mũdi alta petentes vel al ti intellectu sc3 huius mundi sapiẽtes (habitãt in ramis eius) et ei subiecti regunk eius consilio. Uel (volucres) id est sancti q̃ pẽnis virtutũ in alta ascendunt. et ad pre mia celestiũ bonoꝝ volare contendunt (habitant in ra mis eius) .i. in diuersis eius sententijs spiritualibus. Ra mi euangelice arboris sunt dogmatum diuersitates. vt pro varietate morborũ varia sit medicina in q̃bus vnus queq3 volucrum .i. animarũ iustarum requiescit. Uolu cres enĩ celi sunt anime fideles que cor a terrenis leuan tes ad celestia per desiderium volant et neglectis tem poralium rerum cupiditatibus sursum cor habent in ce lestibus atq3 in sanctorum dictis ꝛ consolationibus re spirant et requiescunt ab huius vite fatigatiõibus. Unĩ psal. Quis dabit pẽnas sicut columbe ꝛ volabo ꝛ requi escam. Assumam⁹ ergo ꝛ nos pennas columbe vt altio ra volantes possimus in ramis huius arboris habitare et nidulos doctrinarum nobis facere terrenaq3 fugien tes ad celestia festinare. Magnũ quoq3 ꝛ feruens sit no bis desideriũ exaltãdi fidẽ nostrã vt dñs iesus xp̃s ab oĩ bus timeatur cognoscatur et ametur. ¶ In quarta para bola que est de fermento describik status eccl̃ie sequens exaltationẽ ꝑdictoꝝ sctõꝝ q2 per diligẽtiã eorũ ad ꝑdicã dũ iã fides vbiq3 est diuulgata. In hac ergo pabola cõ parat (regnũ celoꝝ fermento qđ mulier abscondit in tri bus farine satis) Est autẽ satum mensura in palestina ca piens vnũ modiũ et dimidiũ. Regnũ celorũ est ecclesia militans in qua deus ꝑ fidẽ regnat vel doctrina fidei q̃ regnum celoꝝ predicat mulier autẽ dei sapientia vel dili gentia sanctoꝝ ad predicandũ vsq3quaq3 fidem catho licã tria vero sata farine sunt tres partes mundi .s. asya. africa et europa. vel tres lingue scilicet hebrea greca et latina. Fermentũ autẽ licet in scriptura frequenti⁹ acci piatur in malo eo q̃ est corruptiuum tamen quia aliud est fermentum zizanie et aliud fermentum tritici. hic ac cipitur in bono tñ ꝛ propter virtutẽ alterandi significat verbum euangelicum qđ ad fidem transmutauit magnã partẽ mundi et adhuc amplius trãsmutabit ipsum. Un de in figura in penthecoste que celebratur a iudeis pro pter beneficium legis date quinquagesimo die ab exitu de egypto que fuit euangelij figura offerebantur duo pa nes de simila fermentata. Mulier ergo id est dei sapien tia vel sanctorũ diligentia accepit fermentum quod pro

per calorem intrinsecum et inclusum legem euangelicā que est lex amoris et feruorem fidei significat et abscondit seu posuit in tribus farine satis donec fermentaretur totum. Hoc enim fermentum positum fuit in tribus mūdi partibus a tempore apostolorū et amplius ponetur donec fermentetur totum et multiplicetur fides trinitatis per totum mundum q̄ inde totum pene mundū iam fermentatum ⁊ viuificatum in ecclesie corpus creuisse videmus sicut modicum fermenti magnam farine massam transmutat in suipsius virtutem ac viuificat et crescere facit secundum bedam mulier .i. anima sancta abscondit per rectam intentionem a mundi laudibus occulrando fermentum .i. dilectionem in tribus satis farine id est in tribus modis diligendi scilicet ex toto corde ex tota anima ex tota mente vel in tribus anime viribus s. rationali cōcupiscibili irascibili in quibus caritas siue doctrina absconditur donec totam mentem in sui perfectionē cōmutet quod quidem hic inchoatur sed in futuro perficit.

Beda

Hylari⁹. Secundum hylarium farina est plebs ex diuersis collecta tria sata triplex status fideliū scilicet noe daniel iob vel q̄ de tribus filijs noe processit totum genus humanum cui dei sapientia fidem et caritatem ⁊ sanā doctrinā commendat in presenti donec totum fermentetur id est donec in fine mundi completo numero electorum fideles ad resurrectionis gloriam perueniant et tunc perfecta calefient caritate modo enim est ignis paruus s. tūc erit caminus (hec oia) .s. predicta ⁊ talia multa (locutus est iesus ad turbas in parabolis) ⁊ licet alia multa sine parabolis dixerit turbis tunc tn̄ nichil sine parabolis dixit eis. vt s. mouerentur ad interrogandū de auditis Quia enim hoībus rudibus loquebat̄ de regno dei opus erat induci eos talibus parabolis ⁊ rerum sensibilium eius cognitarum similitudinibus ad diuinorū archana vt ex his q̄ animus nouit surgat ad incognita et exemplo visibilium rapiatur ad inuisibilia ac per ea q̄ visu didicit discat amare que non nouit vt qui celestia capere non poterāt p similitudinem terrenā audita perciperēt parabola enim grece similitudo dr̄ latine per quā veritas demōstrat̄ ⁊ in qua aliud dr̄ et aliud rōnabiliter intelligit̄. ¶ Vn̄ subdit ammonitōēz (hec dicēs clamabat. Qui habz aures audiendi audiat) Hanc ammonitionē addit dn̄s in locis pluribus. Nam

Hieroni. scdm̄ hiero vbicunq̄ ponit̄ hoc verbū designat̄ mistic⁹ intellectus q̄ sub verbis parabolicis alius sensus est per intellectum requirendus Et scdm̄ bedam aures audiendi

Beda sunt aures cordis ⁊ sensus interiores s. aures intelligēdi obediendi ⁊ faciēdi q̄ iusta sunt Innuit ergo triplicē auditum s. sentiendi intelligēdi obediendi. Primus est exterior in corpe de q̄ dicit (q̄ habet aures) Secūdus interior in mente de q̄ subdit (audiendi) Tertius vtrūq̄ cōplectēs de q̄ addit (audiat) primus auditus ē sensitiue. scd̄us intellectiue tertius affectiue. De his dr̄ in psal per ordinem. Audi filia q̄ ad primū vide quo ad secundum et inclina aurem tuam q̄ ad tertiū. Et i iob auditu auris audiui te. In hoc autē q̄ iesus hec dicens clamabat tangitur magnitudo affectus eius in predicādo clamor enim iste signum erat magni affectus in ipso De hoc clamore

Augusti. xp̄i dicit augusti. Intonuit dn̄s ih̄s xp̄s clamans dictis factis voce vita descensu ascensu vt redeamus ad eum Clamat surdis vt audiant clamat dormientibus vt euigilent clamat transeuntibus vt attēdant clamat ignorātibus vt intelligant. clamat errātibus vt redeāt clamat peccātoribus vt peniteāt. Clamauit quippe predicādo clamauit orando clamauit lazarum resuscitando clamauit tandem moriendo quotidie in celis ex̄ns clamat ad nos dicens. Venite ad me oēs qui laboratis ⁊ onerati estis ⁊ ego reficiam vos. Et nos miseri adhuc tantos clamores cōtemnimus hec aug (Tūc dimissis turbis) que eū non interrogauerunt et secedens a tumultibus (venit in domum) vt discipuli tanq̄ digniores haberent opportunitatem querendi et interrogandi eum (Et accesserunt ad eum discipuli eius) tanq̄ familiares nō tam corpe q̄ discendi voluntate querētes (quare in parabolis) loqretur turbis cū ipsi non caperēt et petētes vt eis parabolas exponeret. Quia enim percipiebāt xp̄m mistice loqui que sierunt intellectū ⁊ sibi exponi Qui respōdens ait (Vobis) credentibus vobis humilibus vobis obedientibus vobis michi adherentibus ⁊ dilectis vobis mundo abiectis et odiosis. Vobis volētibus et simpliciter dignis ac vr̄is sequacibus ad me accedētibus (datum est) diuinitus et ex gr̄a dei non ex merito vr̄o (nosse aperte sine parabolarū inuolutōē (mysteria regni dei) .i. secreta et intelligentiam sacre scripture que continet statuta atq̄ decreta illius regni seu abdita et profunditatem veritatis euangelice que ducit ad regnū celeste vl̄ (mysteriū regni celorū) .i. ecclesie militantis siue triumphātis. Ap̄li enim erant quasi fundatores ecclesie post xp̄m et io ad ipsos pertinebat scire secreta ecclesie de quibus erat processus ecclesie vsq̄ ad finem mundi q̄ ista erāt futura in diuina dispositōne preordinata ⁊ istud pōt hic vocari (misteriū regni celorū) .i. secretū ecclesie (Ceteris autem) qui foris sunt qui clausis sensibus nō curant intrare et cognoscere veritatem .s. vulgaribus turbis seu etiā scribis et phariseis incredulis non est datum neq̄ cōcessum ista intelligere ⁊ pp̄ter hoc loquebat̄ eis talia parabolice (vt videntes) .i. videre se reputātes nō videāt scdm̄ veritatē (⁊ audientes) .i. intelligere se putantes (nō intelligant) sniam interiorē nā hec ē vna causarū q̄re dn̄s loquebat̄ in pabolis vt s. veritas occultaret̄ malis ⁊ boni ad inquirendum exercerent̄ in eis. Vn̄ sequit̄ (Qui habet) .s. amorem verbi (dabitur ei) .s. intelligētia verbi amati (⁊ abūdabit) .s. sensu intelligēdi q̄ habentibus deuotionē ⁊ fidē datus ē verus sacre scripture intellectus dicit̄ enim in Luc. q̄ aperuit eis sensum vt intelligerent scripturas et ex abundāti reuelatus est eis eccl'ie processus. Itē (qui habet) opus (dabit̄) ei intellectus (⁊ abundabit) augmento profect⁹ Itē (q̄ habet) gr̄az (dabit̄ ei) pseuerātia (⁊ abūdabit) gloria q̄ gr̄am ⁊ gloriā dabit dn̄s (Qui autē non habet) s. amorē verbi (id qd̄ videtur habere) .s. naturali ingenio vel lr̄arū studio (auferet̄ ab eo) q̄ nulla vere sapiētie gaudebit dulcedine vnde non habentibus fidem ⁊ deuotionem ad xp̄i doctrinam intellectus scripture veteris testamenti ablatus ē pp̄ter eorū incredulitatē et datus est gentibus pp̄ter eorū fidem. Itē q̄ non habet opus id qd̄ videtur habere .s. intelligētie auferet̄ ab eo q̄ fides sine operibus mortua est. Itē sicut auarus multas habz opes et nullas sic q̄ nō diuinā sapiam habz nullam hz q̄ scdm̄

Hieronim⁹. hiero lr̄as nescit qui sacras ignorat scdm̄ ambro. intelligitur qd̄ habet .i. qd̄ se putat habere. Seorsum autē .s. in domo discipulis suis disserebat oīa vn̄ p3 q̄ non solum parabolas de quibus eum interrogabat sed etiā alia ibidem eis exposuit licet de aliarum expositione mentio h̄ non fiat. Et tunc etiam in parabolis locutus est discipulis pposuit eis tres parabolas alias a predictis. In quarum prima que est de thesauro abscondito in agro designatur status ecclesie sequens post predictum q̄ diuulgata fide in orbe terrarū per predicationem sanctorū multi valentes ⁊ litterati viri vt aug. ⁊ alij ad fidem catholicam conuersi inceperūt se exercere et scientiam suā ad vtilitatē animarū cōuertere. Assimilat ergo regnū celorū .i. celestem patriam thesauro abscōdito in agro qui ager oībus vēditis emit̄ vt thesaurus ibidē inuētus habeat̄ ager iste labor ē in exercitio vite actiue et opibus oībus misericordie in regimine eccl'ie thesaurus aūt absconditus est premiū celeste cuius diuitie nōdū oībus appatēt manifeste scdm̄ illud ps̄ q̄ magna multitudo dulcedinis tue quā abscōdisti timētibus te. Inuenit̄ tn̄ ipse thesaurus et si nō ad plenū q̄m scōrū doctrina et predicatio qualis quantaue sit ex magna parte declaratur hūc aūt thesaurum inuentū ille abscōdit qui cognito q̄lis sit corde retinet et mente diligit eiusq̄ nullo mō obliuiscitur. Et pre

gaudio illius vadit) pedibus mētis ipm affectādo (et vēdit vniuersa que habet) tp̄alia ac voluptates carnis et desideria terrena cōtemnēdo (Et emit agrū illum) omnibus aliis dimissis in agro dn̄ico ꝑpter celeste premium laborādo et totaliter celestibus inhiādo. Contemnere ꝙ secularia debet et totum possideat et vt sit ei ptās vtendi thesauro cum agro qꝛ celestes diuitie non nisi damno seculi possidentur ab aliquo. ¶ Ad laudē virginum exprimitur ista parabola et sic thesaurus in agro est virginitas in carne. Circa istū thesaurū ꝯsiderāda sunt tria. primū est ꝙ inueniatur. scd̄m ꝙ inuētus abscondatur tertiū ꝙ absconditus ceteris preponatur. Non autē inuenitur in luxuriosis nō abscōditur in vanigloriosis nō preponitur ī auaris sic ergo habemus triplicē virtutē. scꝫ virginitatis. humilitatis paupertatis. Virginitas nouit thesaurum inuenire vt habeatur. humilitas nouit thesaurū abscōdere ne amittatur. paupertas nouit thesaurū oībus preponere ne vilipendatur. In scd̄a parabola q̄ est de margaritha declaratur status ecclie imediate sequens precedentē qꝛ post statū predictū iceperunt aliq̄ ꝯtemptis mundi diuitiis et honoribus intēdere vite ꝯtēplatiue sicut b. benedictus et alii sequentes eum in diuersis statibus et gradibus religionum. Et iste status figuratur per margarithā que inuenitur in cōchiliis maris qꝛ religio fundatur et nutritur ī humore deuotiōis. Iste autē margaritha dr̄ vna et preciosa. Vna qꝛ hoīem vnit actiua aūt vita magis diuidit et propter hoc dicitur ꝙ martha erat circa multa occupata maria vero circa vnum intēta dicitur etiā preciosa qꝛ vita contēplatiua simpliciter et absolute melior est ꝗ actiua licet in casu actiua sit magis fructifera ꝑpter qd̄ dr̄ maria optimā partem elegit. Assimilat ergo (regnum celorū) ī p̄ntem ecclīam (hoī negociatori) qꝛ sicut hō ille vnius margarithe desiderio oīa vendit et eam emit sic et ista (inuenta vna preciosa margaritha) ī dulcedine vite contēplatiue (vadit) ad forū spūaliū mercationū (et vēdit oīa q̄ habet) per cōtemptū terrenoꝝ (et emit eā) ꝑ conatum et desideriū eternoꝝ. ¶ Moraliter ī hac parabola ꝑponuntur nobis tria imitāda ī. officiū sanctorum. studium morū desideriū eternorū. Officium notatur in negociando. studiū in querēdo desideriū in operādo. Felix ꝗ nouit negociari spūaliter siue ꝗtum ad statum actionis operibus mīe intendēdo siue ꝗtum ad statum ꝑfectionis pro xp̄o oīa relinquendo. siue ꝗtum ad statum supererogationis per predicationē aīas deo lucrificādo. Itē felix negociator qui nouit querere non nociua sicut ambiciosi non inutilia sicut curiosi sed salubria sicut sancti. Item felix qui inuentis bonis mercibus bene nouit lucrari qui scꝫ abutatis per carnis mortificationē vēdidit terrā pro celo per oīm abrenunciationē. cōparauit eam per proprie voluntatis subiectionē. Et qꝛ iste status duraturus est vsqꝫ ad finē mundi idō nō ponitur alia parabola post istā nisi illa q̄ finē mundi significat que est de sagena in mari missa. Igitur qꝛ sub parabola thesauri et margarithe induxit nos ad eterne beatitudinis amorem consequēter sub parabola sagene īducit nos in timorē vt mala caueamus et bona sectemur. Assimilat ergo (regnū celorū) qd̄ hic notat p̄ntem ecclesiā (sagene) qꝛ piscatoribus est cōmissa. et per eā quisqꝫ ad eternū regnum de presentis seculi fluctibus trahitur ne eterne mortis profundo mergatur (misse in mare) ī. in mundū qui dicitur mare ꝑpter magnitudinē et propter amaritudinē (et ex omni genere piscium) ī. hoīm (cōgreganti) scꝫ bonorum et malorū. qꝛ missa in huius seculi fluctibus nullum respuit sed malos cum bonis capit et oīs generis hoīes ad veniam vocat. (Quā cū impleta esset) qd̄ erit in fine seculi qn̄ humani generis summa cōcluditur et numerus electorū impletur (educētes) ī. de mari et de fluctibus vite huius et trahēteo ad littus vite alterius qꝛ fm̄ glo. sicut mare seculum ita littus maris est finis seculi (et secus littus sedentes) per īmortalitatē (elegerunt bonos in vasa sua malos autē foras miserunt) Nunc enī malos bonosqꝫ cōiter ꝗsi permixtos pisces sagena fidei continet sed littus īdicat ꝗs sagena ecclie trahebat. Nam sicut non distinguūtur boni pisces a malis ꝗdiu sagena est intra aquas sic in ecclesia militante permixti sunt mali cum bonis. Sed in fine mundi trahetur ad littus per apertum iudicium qꝛ tunc erunt manifesta abscōdita cordium. vn̄ subdit (Sic erit ī consummatione seculi) ī. in fine mundi. Et dicitur ꝯsūmatio tripliciter. vel qꝛ tunc cōpletus erit numerus electorū vel qꝛ terminabitur status meritorum vel qꝛ cessabit successio rerū mutabiliū (Exibunt angeli) de celo empireo ad cōuocandū ppl'm iudicandum (et separabunt malos de medio iustorum) O ꝗ dura separatio quippe malis. qꝛ irremediabilis qꝛ irreuocabilis (Et mittent eos) scilꝫ malos (in caminū ignis) inferni torrēdos et exiccādos. et sic ecclia purgata offeret deo patri sine macula et ruga. tunc enī boni mittentur in vasa celestiū mānsionū malis separatis et detrusis in infernum. Sic introductis prudētibus virginibus et exclusis fatuis claudetur ianua regni celestis. Et subdit de penis malorū cum dr̄ (Ibi erit fletus) pre ardore (et stridor dentiū) pre frigore. Tunc sero mali penitebūt et ingemiscēt sero sibiipsis irascentur et īdignabuntur ꝙ tam ꝑtinaci improbitate deliq̄runt. Apte in multis locis sacre scripture dicit de tormētis malorū ne ꝗs se excuset per ignorantiā et totiēs cōmemorantur supplicia gehēnalia vt sitiamus et anhelemus ad gaudia celestia. Deinde ponitur cōclusio principalis ad hoc enī in ꝑdictis parabolis ꝯscriptus est ꝓcessus ecclie militantis. vt apli ꝙ erāt ipsius fundatores post xp̄m intelligerēt huiōi ꝓcessum. vn̄ subiungit (Intellexistis hec oīa) ī. parabolas predictas. q. d. ad vos ꝑtinet itelligere eas. Vn̄ glo. Ad apostolos fit sermo ꝗs nō tm̄ vult audire vt ꝑplos sed etiaꝫ intelligere. Et est argumētū ꝙ nō sufficit maioribus tm̄ audire ad faciendū sꝫ oportet etiā itelligere ad docēdū (Dicunt ei etiā) ī. intelligimus. Deinde vtitur exhortatiōe ad alios docendū cum subdit (Ait illis. ideo oīs scriba) id est doctor. vt enī dicit Aug apl'i sunt scribe et notarii xp̄i verbum eius signātes in tabulis cordis: doctus: et inspiratus in his que necessaria sunt sibi et aliis: (ī regno celorū) ī. in ecclia militante. vbi tria dicit ꝙ sit doctus per habitū sciētie scriba per officiū doctrine in regno celorū per meritum vite (silis est hoī patrifamilias) ī. michi. et intelligitur de similitudine imitationis nō equiparatiōis (qui ꝓfert de thesauro suo) ī. de scīa sua in corde abscondita (noua et vetera) ī. autoritates noui et veteris testamēti ex q̄bus testamentis contexta est ecclie sagena. vel fm̄ Greg (noua) de suauitate regni (et vetera) de terrore supplicii. vt. ī. pene terreāt quos p̄mia nō īuitant. vel (noua) per admonitionē virtutū (et vetera) ꝑ detestationē vicioꝝ. Ex quo patꝫ ꝙ episcopi q̄ sunt successores apl'orum debēt habere noticiā vtriusqꝫ testamenti. in cuius signū portant mitrā in capite cum cornu duplici. Et bn̄ cōparat eū patrifamilias qꝛ sicut patrifamilias habet pascere filios pane corporali sic iste paruulos fideles pane spirituali. Monatur ergo dn̄s discipulos ꝙ parabolas itelligant vt alios docere sciant quia ideo similes et erunt si alios docebunt.

Moraliter.

Augusti.

Grego.

Oratio.

Omine iesu christe fac me de veteri vita exire ne semen verbi tui qd̄ in meo intellectu boni ꝓpositi quod in meo affectu boni operis qd̄ in meo actu seminasti comedatur a volucribus inanis glorie ne conculcetur in via assiduitatis ne arescat in petra dure obstinationis et ne suffocetur in spinis sollicitudinis sꝫ positus in terra bona et optima cordis humilis compatientis et hilaris centesimum fructum afferat in patiētia fac etiam me hec omnia in parabolis dicta intelligere et sacere ac verbo vel saltē exemplo alios docere Amen.

De aduētu dn̄i in nazareth qn̄ legit in synagoga eorū et ipi volebāt precipitare eum. Ca. lxv.

Mat. xiij. Mar. vi. et lu. quarto

Et factum est cum

consummasset iesus parabolas istas transiit inde cum discipulis suis et abiit per patriã illã scilicet galyleam (et docebat in synagogis eorum) tum propter plurium ibi conuenientium vtilitatẽ tũ ꝓpter maiorem auctoritatem (et magnificabat) propter doctrine et miraculoꝝ excellentiaz (ab omnibus) i. pluribus et de omni statu nõ tñ ab omnibus vł iter cũ multi eum cõtemnerẽt et sibi cõtradicerent (Et venit in nazareth vbi erat nutritus) lz in bethleez fuisset natus (Et) die sabbati qñ plures conueniebant (intrauit secundum consuetudinem suam in synagogas) q̃ erat locus orõnis et doctrine legis quibus iudei scđm preceptũ legis vacare debebant in sabbatis (Et surrexit legere) vt non predicaret seipsum verbo suo tñ sz etiam testimonio sacre scripture ergo non est legendũ in ecclia nisi stando psallere tamen possumus sedendo (et traditus est ei) a ministris quoruz officium hoc erat (liber Isaye ꝓphe) clausus qui de xp̃o

Hieroni. loquitur apertius et scđm hiero. nõ tam ꝓpha q̃ euangelista est dicendus. Mistice aũt scđm glo ideo traditus est ei liber ꝓpheticus vt ostenderet esse q̃ locutus est in prophetis et q̃ oẽs ꝓphetie ad ipm pertinent et in ipso implentur et p ipm aptãtur. Item vt in hoc ostenderetur q̃ omnes ꝓphete libros suos ei tradiderunt i. illi ascripserunt quicq̃d dixerũt (Et vt reuoluit) i. aperuit librũ in q̃ intelligere dedit se illum esse qui aperiret scripturas (inuenit) non a casu sed ex ꝓposito qz sciebat passus scripture loquentes de eo (locũ vbi) scđm translationẽ lxx. interp̃tum (erat scriptũ. Spũs domini sup me) etc. ꝓut patebit infra. Circa q̃d sciendũ q̃ iudei expectant illa q̃ eis promittuntur in hac ꝓphetia impleri p messiam quem expectant futuꝝ et toti mundo tpaliter dñaturum et educturũ iudeos de captiuitate et positurum eos in maxima gloria et honore sup omnes gentes sed qz tpo aduentus xp̃i transiit ideo xp̃s hunc locum cõuenientẽr de seipso exposuit dicẽs (Spũs dñi) i. p̃ris (sup me) i. requiescit tanq̃ doctor et preceptor cuius exhortationibus sp obedio (ꝓpter quod vnxit me) idem spũs ab instanti conceptõis plenitudine gratie in regem in pontificem in ꝓpham et in deitatis tabernaculum (euangelizare) i. bona nunciare (pauperibus) i. humilibus quibus doctrina proficit. non superbis (misit me) q̃d et ipse ꝑfecit dicẽs beati pauperes spũ qm̃ ipsoꝝ est regnum celoꝝ et p hoc (sanare) non tñ corpaliter sz et spũaliter (contritos corde) vulneratos a peccatis et (predicare captiuis) a dyabolo pctõꝝ cum carcere et vinculis (remissionez) i. ad pñiam eos vocando (et visum) i. verã dei cognitionem (cecis) i. gentilibus excecatis p errorez (dimittere confractos) et depressos importabili pondere legis (in remissionem) scilz per gratiam noue legis alleuiando (predicare annũ dñi acceptum) annũ i. benignitatis qz nunc tp̃s acceptabile nũc dies salutis. Iste annus est totum tp̃s ecclesie et spũaliter annus passionis xp̃i in quo dñs placatus ẽ humano generi soluta emenda primi peccati (et diez retributionis) extremi iudicij sententiam comminando secundum merita vbi retribuetur vnicuiq3 secundũ opera sua. Tanguntur aũt hic sex conditiones quas debet habere predicator vel prelatus. Prima est miseroꝝ consolatio ibi (euãgelisare pauperibus) Secunda est penitentiũ confortatio ibi (sanare contritos) Tertia est captiuoruz visitatio ibi (predicare captiuis remissionem) Quarta est imperitorum instructio ibi (cecis visum) Quinta est oppressorum releuatio ibi (dimittere cõfractos) Sexta est pigrorum excitatio ibi (predicare annum domini acceptum et diem retributionis) Reuolutum ergo librum legit qz palam locutus est et omnem veritatem docuit. Et deinde plicuit librum in quo legerat in quo intelligere dedit q̃ non omnia omnibus sunt predicanda Hoc etiaz fecit ad ostendenduz q̃ libri sacre scripture reuerenter tractãdi sunt. Vñ et iudei hãc reuerentiã faciũt libris veteris testamẽti q̃ nullo mõ iuxta illos sedere tẽt tã alte q̃ libri sunt positi multomagis dẽmus nos reuerentiaz libris euãgelij exhibere q̃d tante est reuerentie vt scđm Criso. sı euã-

Crisostom°. gelũ suscipe oporteret nõ lotis manibus nõ vtiq3 eligeres h facere. Ex q̃ pz q̃ xp̃iani sunt multũ reprehẽdẽdi q̃ nõ solũ libros veteris testamẽti sz etiã noui et sacra euangelia ita irreuerẽter tractãt et qñq3 irreuerẽtius q̃ libros gentiliũ damnatoꝝ seu vestes et multa alia tẽp transeuntium. Et bñ dicit reuoluit et plicuit nec dicit apuit et clausit quia libri iudeorum in rotulis sunt (deditq3 ministro) librum plicatum quia alijs tradidit euangelisandi officium et pro captu audientium commisit dispensandũ verbum (et sedit) vt sedendo exponeret mature quod stãdo legerat reuerenter et deuote. Stans ergo legit qz dum nobis scripturas aperuit in carne operatus est sz postea sedit quia se superne quieti restituit Et instruimur hic q̃ primo nobis est sedendum et stendum per humilitatem penitentie deinde surgendum a vicijs per seueritatez cõscientie. tertio legendum id est bene operandum et prelato etiam predicandum et postea residendum premia quietis expectando vt ea demum accipiamus in q̃bus in eternum quiescamus (Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum) propter efficaciam verboruz et aspectum humilem et decorum quia in facie eius quidam fulgor diuine gratie relucebat qui animos intuentium attrahebat. Fuit n. pulcerrim° vtpote virgo de virgine non ex voluntate viri sz ex deo natus. Fuit et eloquentissimus et de vtroq3 sic ei dictũ fuerat per prophetam. Speciosus forma pre filijs hoim diff. est gra. in la. t. Et prophetiam quam legerat in seipso impletaz oñdẽs dixit ad illos attendite et intelligite (quia hodie impleta est scriptura hec in auribus vr̃is) sũ meipso. Impletaz dicit esse scripturam qz sicut illis predixerat sic ipse faciebat. q. d. In me impletam et videre potestis oculis quia ceci vident claudi ambulant pauperes euangelisantur. et audire etiam et intelligere auribus mentis cuz vobis eam exposuerim ad me esse referendam. ¶ Conspice bene dominum quomodo humiliter suscipiens lectoris officium benigno et placito vultu legit inter eos vt enim

Ambrosius. ait Ambrosius ita ad omnia se curauit obsequia vt nec lectoris quidem aspernaretur officium. Conspice etiaz quomodo humiliter se manifestãs dicit (hodie impleta est scriptura hec in auribus vr̃is) q. d. ego sum ille de q̃ loquitur. Igitur exemplo suo approbat officium lectoris in hoc loco officiũ ostiarij quãdo eiecit vendentes et ementes de templo officiuz exorciste demones de obsessis corporibus expellendo officium acoliti siue ceroferarij se lumen mundi ostendendo et dicendo. Sic ergo pz dñm q̃ttuor officia minorum ordinuz in q̃ttuor suis operibus exercuisse et approbasse ꝓpter q̃d nullus q̃ntumcunq3 magnus debz dedignari minores ordines suscipere vel eorum officia exequi et exercere subdiaconatum vero exercuit qñ lintheo se precinxit et pedes discipulorum lauit. Dyaconatũ exercuit quando in cena corpus et sanguinem suum discipulis ministrauit. Presbyteratum exercuit qñ in cena panem et vinum in corpus et sanguinem suum mutauit Deinde vt pontifex in ara crucis se obtulit (Et omnes) id est multi de omni populo (testimonium illi dabant) scz q̃ illa scriptura esset impleta et q̃ ipse esset ille de quo ysa. et alij ꝓphe scripserunt et hoc erat signum veritatis quia vt dicit Seneca veritatis argumentum est omnibus aliquid videri (et mirabantur in verbis grẽ) i. gratiosis (que de ore eius procedebant) Bonus enim homo de bono thesauro cordis sui ꝓfert bona ergo de thesauro grẽ verba gratiosa. In ipso autẽ erat thesaurus gratie qz plenus gratie et veritatis de cuius plenitudine nos omnes accepimus. ¶ Deinde post attestationem simplicium de xp̃o subdit scribarũ et

phariseorum detractio et emulatio cum dicit Et dicebāt scꝫ scribe et pharisei ei inuidētes: dicebāt inquam despectiue et eum deridentes (Unde huic sapia hec) in doctrina et in verbis (et virtutes) in opib⁹ miraculosis: hoc dicebāt quia non viderāt eum lras discētem nec in lege studentē: quasi dicerent nō hꝫ hec a deo vel exercitij studio. sed magis hꝫ a diabolo: quod arguūt ex infirmitate et paupertate parentum dicentes (Nōne hic est fabri fili⁹) i. ioseph. qui erat faber lignarius: cui⁹ ipse putabat fili⁹ quia eum maria ioseph desponsata genuerat putabat quidem sed nō erat (nōne mater eius dicit maria: et fratres eius) i. cōsanguinei. (et sorores ei⁹) id est cognate. (nōne oēs apud nos sunt). Scdm enim cōsuetudinē scripturarum consanguinei et propinqui domini more hebraico: fratres et sorores ei⁹ solent appellari (Unde ergo huic oīa ista) quasi diceret. Si nō habet ex exercitio vel ex genere: ergo hꝫ ex demone: et ideo sequitur (et scādalisabantur in eo) i. cōturbabātur et indignabantur: cōsiderantes generis paupertatē et humilitatē: ac si sapiēs et virtuosus nō posset de pauperib⁹ et humilib⁹ procreari: cum potius oporteret propter hoc maxime obstupescere et ipsum honorare quia maius miraculū et amplior stupor erat quod de talibus existens talia loquebatur faciebat: quia manifeste apparebat: quod non ex humana diligentia sed a diuina gratia erat. Humilia enim domin⁹ respicit: et alta a longe cognoscit. Irrationabiliter ergo mouebantur despicientes eum propter paupertatē et humilitatem generis: et attribuētes virtuti demonis quod debebat attribui virtuti diuinitatis Quia Dauid qui fuit radix regum et eximi⁹ prophetarū fuit pastor ouium et cuiusdam agricole scꝫ yesse fili⁹. Sed et Moyses legislator valde a se deficientem habuit prēm et in pluribus alijs simile poteris reperire: a quibus ergo oportebat ammirari dñm ab his que cōtēnunt eum Unde et hoc quod veritatis est et honoris: pro vituperio inducūt dicentes eum fabri filiū seu fabrum. Sicut enim pater per filium in principio oīa fabricauit sic ipse fili⁹ per quē omnia facta sunt oīm fabricator existit: vt vere et fabri filius et faber dici possit. In illorum ergo errore veritas latet: nam vtique fabri filius erat: sed nō illi⁹ cuius ipsi putabant: sed fabricatoris omniū: qui fabricatus est auroram et solē. i. ecclesiam primitiuā et sequentem. Magna cecitas eorum erat quia eum in verbis et factis illi⁹ xpm cognoscere poterant: et tamē propter generis noticiā eum cōtēnebāt et ex paruitate generis et infirmitate carnis vocabāt ab eo excludere potentiā maiestatis. Et quia auditis famosis miraculis ab eo frequenter in capharnaū factis: illi de nazareth indignati sunt ī eum: nec credebāt miracula eius esse vera: ipse: intuens eorum corda obiectionē eorum tacitā sibi ipsi obiecit vt ad eā congruenter rńderet. vnde subdit (Et ait illis iesus) scꝫ scribis et phariseis (Utique dicetis mihi) qui multos in capharnaum curaui (hanc similitudinē) i. obiectionē a similitudine medici corporalis ad spiritualem sumptam (medice cura teipsum) i. tuos cōpatriotas: quibus magis teneris impendere beneficiū charitatis. Sic enim medicus verus cui⁹ et libentius curat seipsum et alios ad se pertinentes quam extraneos: ita dicebāt et ei: si tu faceres vera miracula: citius faceres ea in ciuitate tua et potius inter propinquos tuos quam inter extraneos vnde subiungitur. (Quanta) miracula (audiuim⁹ facta a te in capharnaum fac et hic in patria tua) id est in tua ciuitate vbi cōceptus es et nutritus tot et tanta vt credamus: quia que facis apud alienigenas: magis debes facere apud tuos compatriotas: magis enim teneris beneficia impendere tuis compatriotis quam alienis: quasi dicant. Multa audiuimus a te facta miracula sed non credimus quod incerta vulgauit fama cum apud nos nihil tale feceris: quib⁹ conuenientius talia impēdēda erant beneficia quam ceteris. Sed dominus consequenter respondens ostendit quod nō dimittebat inter eos facere miracula propter odium patrie vel defectum potentie sed propter eorum incredulitatem et maliciam. Nō enim ibi miracula nō faciebat: nō erat propter hoc quod patriam suam despiceret: quā sua conceptione et educatione honorauerat: vel propter hoc quod ipse impotens esset: sed quia ipsi indigni erant. Et ad hoc inducit sacre scripture exempla: vnde sequitur (Ait autem iesus. Amen) id est vere (dico vobis: quia nemo propheta acceptus est in patria sua) in qua natus est (et in domo sua) ex qua fm carnem processit. et hoc vīn pluribus accidit debito honore et reuerentia. Minus enim Helias et ceteri prophete in suis ciuitatibus fuerunt honorati quam in alijs. Isaias sectus: hieremias carceratus et ceteri vituperati. Mos enim et pene naturale est ciues ciuibus inuidere: et nō presentia viri opera nec virtutes considerare sed infantie fragilitatē recordari: quasi nō et ipsi per eosdē etatis gradus ad maturā etatem peruenerint dū enim ciuis et cōtribulus ad alicuius virtutis vel probitatis eminentiā ascendit: eiusque fama crescit: conciues et cōtribuli qui non sic laudantur inde grauius sautiantur et estimant se contemni si eis in laude et fama probitatis: presertim minor genere preferatur. Hinc habemus in Ioseph exemplum respectu fratrū suorum. Unde cōtingit quod facilius promouentur hoīes in terra aliena quam in patria propria. Idcirco igitur nō curo patriā meam: quia ei acceptus non fui: et quia fidem in ea nō inuenio: et mihi sicut ceteri non credit tanto quam minus me cognoscit quanto plus pre ceteris me notū habuit. (et) quia non erat acceptus eis nec ei credebant: ideo (virtutes multas) id est signa et miracula (ibi facere nō poterat) non de impotentia sed de inconuenientia: nō enim cōueniens fuit quia digni nō erāt et cā statim subditur s. (propter incredulitatē eorum) propter quā etiā domin⁹ (mirabatur) quia ipsū etiā presentem habētes xpm agnitionē sui verbis et signis eis ingerentem: nihilominus increduli perdurabant. In hoc patet quod fides maxime congeratur in miraculis faciendis: quia propter incredulitatem subtracta sunt illis aliquas tamen virtutes ibi fecit: scꝫ paucos infirmos fideles et deuotos manibus deificis impositis curando: quod patet ex hoc quod supra dixerunt: vnde huic sapientia hec et virtutes. Pro tāto ergo nō posse dicitur quia noluit: nec decuit propter incredulitatē eorum vt negetur potentia nō absoluta sed ordinata ac cōgruitatis et decentie qua se disposuerat nō facturū: quia non erat decens et congruum quod ibi miracula faceret et multa. fides enim credentium est meritoria de congruo quod eis fiant miracula. Ideo autem aliquas virtutes ibi fecit vt fideles confirmaret: et infideles excusationē de peccato suo non haberent: dum opera diuinitatis in eo viderent: nec fecit multas ne infideles amplius damnarentur id est plus punirentur: dum s. cōtemnerēt. vnde Crisost. Pauca fecit signa ne diceret hostis ē nobis et proprios despicit: si facta essēt signa et nos vtique credidissemus: propter hoc ergo fecit vt quod suum est impleat: sed continuit vt non illos amplius condemnet. Ad sui autem excusationem quare ipse dominus in patria sua vbi acceptus non erat multas virtutes non fecit: ostendit exemplo Helie et Helisei quod similiter prophete veteres in maiori honore habebantur: apud extraneos quam apud domesticos: et quod plura miracula faciebant apud alienos quam apud suos. Helias enim a iudeis expellebatur et contemnebatur: a gentibus autem et alienis recipiebatur et honorabatur: et ibi miracula operabatur. (Missus) enim (ad viduam in sarepta) vrbe sydonie prouincie: receptus est honorifice: ibique duo miracula fecit: quia farina et oleum non defecit et filium vidue mortuum scꝫ ionā prophetam suscitauit. nō ergo in isrl' vbi multe vidue erāt sed in sydonia operabatur miracula: quia vidue isrl' nō erāt ita deuote sicut illa mulier sareptena et quia helyas persecutionē patiebatur in terra israhel. que debuisset sibi esse grata et graciosa. Sarepta vrbs sydonie est in littore maris ante cuius portam ostēditur locus vbi Helyas venit ad viduam eiusdem vrbis deinde est quedam capella vbi erat cenaculum in quo quieuit: et vbi filiū vidue suscitauit. Quare autem oratione

Criso.

Basilius helye clausum est celum et facta fames ostendit. Basilius dicens vt enim aspexit ex saturitate non modicum generari dei obprobrium per famem illis ieiunium attulit que culpam illorum que in immensum crescebat cohibuit. Non ergo nunc mirentur homines si propter eorum lasciuiam fiat fames. ¶ Helyseus etiam a iudeis derisus et contemptus a naaman syro deuote est quesitus quem a lepra sua curauit quia deuotionem eius agnouit que ante curationem bonus fuit quia per illam deus salutem syrie dedit et post curationem adhuc melior ac valde gratus deo et helyseo fuit curauit ergo alienum et gentilem sed non ciues et consortes propter eorum erga deum ingratitudinem quia regnum israel declinauerat ad ydolatriam colendo vitulos aureos quos fecerat ieroboam si ergo isti famosissimi prophete non fuerunt accepti compatriotis suis non propter suam sed propter compatriotarum maliciam et inuidiam multo fortius nec minores prophete fuerunt accepti in patria sua ex quo patet verum esse quod

Moraliter. dixerat (quia nemo propheta acceptus est in patria sua) Moraliter autem vidua de qua dictum est significat animam peccatricem que priuata est amplexibus sponsi sui christi modo multe vidue tales sunt in mundo tamen ad nullam mittitur helyas nisi ad illam que est in sarepta sydonie sarepta interpretatur incendium vel angustia panis sydonia venatio inutilis et significat animam peccatricem que propter hoc quod considerat quicquid queritur in mundo est venatio inutilis siue diuitie siue delitie angustiatur quia perdidit illum panem verum quo reficiebatur christum scilicet qui dicit ego sum panis viuus qui de celo descendi et incenditur per contemptum terrenorum et desiderium supernarum ad talem animam venit verus helyas christus vt eam pascat et reficiat cum filijs suis id est cogitationibus et affectionibus suis. Similiter naaman syrus significat peccatorem eo quod peccatum sicut lepra inficiat hominem modo multi tales sunt in mundo tamen ad nullum venit heliseus nisi ad naaman syrum naaman interpretatur decorus vel commouens me syrus sublimis et significat peccatorem qui commouet seipsum per contritionem curerit ad iordanem qui interpretatur riuus iudicij id est ad confessionem et ibi induitur gratie decorem et per hoc efficitur sublimis quia per hoc eleuatur ad deum ad talem venit verus helyseus scilicet christus. (Et omnes in synagoga hec audientes) scilicet quia eos indignos reputaret inter quos miracula faceret indignati sunt (et repleti ira) qui ex christi doctrina quiescere debebant a malicia per istos significantur illi qui persequuntur predicatores et defensores veritatis eo quod dicunt displicentia illis hoc autem facto probatur verbum christi quod dictum est supra (quia non est acceptus propheta in patria sua) nam cum audirent nazareni quod prophetis prophetam se comparabat et quia eos de incredulitate notabat et deuotionem gentilium quas vt canes abominabantur deuotioni eorum preferebat creuit zelus creuit ira creuit inuidia et quod dominus de eis dixerat et testabatur verbo hoc ipsi ostendunt et testantur facto mala pro bonis retribuendo vnde (surrexerunt) et eum tanquam dignum morte extra ciuitatem suam nazareth eiecerunt vt illum interficerent.

Ambrosius. Unde dicit ambrosius non mirum si perdiderunt salutem qui de finibus suis eiecerunt saluatorem. Dominus autem qui docuerat exemplo suo omnibus omnia fieri nec volentes repudiat nec inuitos alligat nec eijcientibus reluctatur nec rogantibus deest et duxerunt illum vsque ad supercilium montis super quem edificata erat ciuitas eorum vt precipitarent eum. Nazareth quidem edificata erat super montem sed non in cacumine vnde extra ciuitatem ad cacumen duxerunt eum ad precipitandum.

Beda. In quo secundum bedam iudei discipuli peiores dyabolo magistro suo ostenduntur quia ille verbo temptauit mitte te deorsum isti facto de supercilio montis eum mittere et precipitare conabantur. ¶ Jesus autem virtute diuinitatis qua poterat se seruare illesum quando volebat transiens per medium illorum ibat et descendit de monte non visus ab eis quos deserebat mente furentium subito per deum mutata vel obstupefacta. Etenim qui vult capitur qui vult labitur qui vult suspenditur qui vult non tenetur. Quod capitur et tenetur a paucis voluntatis est quod a populo non tenetur sed transit maiestatis est non ergo resistit nec se videri cat docens nos in hoc vt non queramus vindictam de iniurijs nobis factis sed per medium inimicorum transiens eos hinc inde latrantes contempnit malens eos sanare quam perdere vt cassatam videntes suam nequitiam deinde desisterent ab eius morte. Tunc enim euadere voluit quia penitentie locum adhuc illis reseruabat et quia nondum hora passionis eius venerat nec tunc in loco passionis erat et quia hoc genus mortis (qui crucifigendus preconizabatur) non elegerat. Adhuc ibi ostenditur locus qui dicitur precipicium et saltus domini scilicet per miliare a nazareth contra meridiem versus ierusalem.

Beda. vbi secundum bedam cum dominus de manibus illorum elapsus per medium illorum de rupe descenderet atque in ipsa rupe latere vellet subito ad tactum dominice vestis saxum illud subterfugit et in stercere resolutum quendam sinum quo dominicum corpus reciperetur effecit tante vtique capacitatis quante ipsum dominicum corpus extitit quantitatis in quo vestigia pedum et vniuersa liniamenta et ruge vestis que a tergo domini fuerant veluti de manu sculptoris impressa seruantur. Sarea duricies sub descendente recedit et quasi nolens ledere ei cedit et sub pede pressa emollescit. Mirares. Lapis emollescit et ipse homo emolliri nescit: sed lapide agnoscit dominum lapis emollitus et ipse homo a quo erat cognoscendus erat fortius. Et notandum quod quattuor modis est domino mors intentata quidam enim temptauerunt eum perimere gladio sicut herodes quidam precipitio sicut hic nazareni quidam lapidatione sicut in templo iudei quidam crucifixione sicut in passione etiam iudei adhuc etiam christus spiritualiter crucifigitur in nostra reciduatione lapidatur in nostra obduratione precipitatur in nostra desperatione gladio perimitur in blasphematione.

Oratio.

Omne iesu christe qui sic ad omnia te humiliasti obsequia vt nec officium lectoris suscipere dedignareris ac tandem post doctrine beneficium nazarenis humiliter impensum mala pro bonis patienter recepisti cum te ab ipsis precipitare te volentibus duci sine resistentia permisisti da michi bone iesu hanc gratiam vt te imitando ad omnia humilitatis obsequia me curuare appetam et paratum gaudenter exhibeam da etiam michi iniurias patienter tolerare et de ipsis vindictam non querere omnesque meos aduersarios ex corde diligere et eis beneficia exhibere Amen.

De decollatione iohannis baptiste Ca. 66.

Post hec autem im-

Mat. xiiij. et mar. vj.

minente pascali festiuitate passio et mors Joh. bap. est subsecuta et ponitur motiuum continens multiplicem culpam. Herodias enim timens ne predicatione iohannis herodes peniteret et ipsam fratri redderet cum quo non sine periculo remaneret ideo cogitauit modum quo interficeretur. Johannes absque seditione populi et herodes conscius fuit eiusdem doli (Cum igitur heroden) tetrarcha qui aliquando rex dicitur non a regia dignitate sed a regendi officio diem natalis sui celebraret coram principibus et primis galylee (saltauit filia herodiade) id est tripudiauit (in medio) vt videretur ab omnibus et hoc fuit ex dispositione matris et herodis (et placuit herodi) quod tamen deberet erubescere quia magnum fuit impudice filie et dissolute (et cum iuramento promisit ei dare quicquid ab eo peteret).

Hieronimus. Secundum hieronimum ad hoc forte iurauit vt occasionem apparentem ad occidendum iohannem et repremedium populi seditionem haberet vt videretur facere inuitus quod faciebat spontaneus. Et premonita a matre petijt per miserere dari in disco id est scutella caput iohannis baptiste. est enim in hoc loco discus vas rotundum desuper extensum quasi etiam mensa inferior discus dicitur et aliquando mappa seu mensale discus appellatur vnde et aliqui dicunt petro apparuisse in disco quod in actibus apostolorum linteum vocatur vnde eius.

Crisostomus. Hec est mulier antiqua malicia que adam eiecit de paradisi delicijs hec celestes homines facit terrenos hec humanum genus mersit in infernum hec vitam abstulit mundo propter vnius arboris pomum hec malum fecit quod homines inducit ad mortem hec

inuenit verũ laborẽ et pressurã q̃ nunc occidit baptistam dei.q; puerinã pdit iuuentutẽ allicit inquietat mortuã senectutem (Et cõtristatus est rex) simulatione nõ vere vt postea videretur ĩplere coactus qḋ disposuerat facere voluntarius. Dicit ergo cõtristatus .i. tristari visus. q̃ fm Bedã dissimulator mẽtis sue tristiciã pferebat in facie cum tñ leticiã haberet in mente scelus excusabat iuramento vt sub occasione pietatis magis impius fieret et iõ per ipm herodẽ significãtur illi q̃ sub specie religiositatis machinãtur opus facere malignitatis. per herodiadem vero significatur luxuria. per saltatricẽ dissolutio libidinosa. p quas iohis .i. hoĩs graciosi frequenter pcurat mors spũalis et aliqñ corporalis. Rex vero noluit eam contristare (ꝑpter iusiurandũ) qḋ tñ nõ erat obseruãdu; q; fm Isid nõ est iuramẽtum obseruandum vbi malum incaute pmittitur et in malis promissis rescindenda est fides. q̃ d. rex. Non est ex malicia qḋ ego facio sed (ꝑpter iusiurandũ) qḋ transgredi nõ licet fuissem dolosus ĩ promittendo et sacrilegus in soluendo (et ꝑpter simul recũbentes) corã quibus publice iurauerat vt oẽs fierent sceleris sui consortes non correptores nõ resistentes. Ecce q̃; de facili pctm̃ transit de vno in oẽs. Sliter etiã q̃ ludu et spectaculum illud incipiebant cõsortes sceleris cũ facientibus fiebant. Nam fm cris. sicut si non essent inspectores non vtiq; essent qui talia exercerent ita q; sunt et ipi eo; q̃ sunt ignẽ vel scandalum sentiunt. O q̃; multi subditi hodie periclitant in conscia et aĩa ꝑpter ꝑsidentium facta minus iusta (Misitq; spiculatorẽ) qui ex officio portabat spiculũ quo amputabãtur capita dãnato; (et decollauit iohannẽ in carcere) occulte pro vitãda populi seditiõe (& attulit caput eius ĩ disco) cruentãs epulas in luxuriosum cõuiuiũ et tã digno ferculo indignum (et dedit illud puelle) in pmiũ saltatiõis sue (& puella dedit) in ludibrium: matri sue: vt illi mortuo illuderet qui suũ incestũ repbenderat et vt in sua potestate linguã haberet q̃ illicitas nuptias arguebat. Ecce quattuor crudelia magna enĩ crudelitas q; sanctũ caput est decollatum maior q; allatum et homicidiũ ostentatum. & adhuc maior q; saltatrici datum. sed maxĩa q; in potestatẽ adultere assignatũ. Cõuiuãte itaq; herode paulo añ horã diei nonã sctũs Joh bapt. decollatus in custodia clamãdo voce magna. Dñe deus meus tibi cõmendo spiritũ meum & nudum sub aere admodũ despectiue iacuit expositꝰ spectaculis donec tollerentur a discipulis per hoc q; in cõuiuio iussus est iohanes decollari ad saltatricis et sue matris adultere petitionẽ ostẽdit q; multa mala fiunt ꝑpter crapulã et mulierum maliciã. vñ in ecclesiastico. vinum et mulieres apostatare faciunt sapiẽtes. fm Remig in herode minus pctm̃ factũ est causa maioris pcti. Nam q; libidinosam voluntatẽ nõ extinxit iõ vsq; ad luxuriã puenit et q; luxuriam non cohercuit ad reatum homicidij descendit. Sed ꝯtra herodis ĩpietatẽ q̃ iohẽm ꝑpter veritatẽ decollauerat & insepultũ reliquerat cõmendat discipulo; religiosa et officiosa pietas q; hoc audito venerũt et tulerũt corpus eiꝰ: de carcere qḋ rex ipsis reddi iussit: et sepelierunt illud: reuerenter vt decuit: et venientes nunciauerunt iesu & passionẽ iohãnis ac etiã opera & doctrinã. In oĩbus vero ostẽdunt discipuli deuotionẽ suã ad mgr̃m & q; venerunt: velociter: et tulerunt: reuerẽter & sepelierunt) hũaniter et q; (nunciauerũt) compatienter. Isti erant discipuli iohãnis q̃ ad xpi discipulatũ trãsiẽrt huius enĩ pietatis officio transire in xpi societatẽ meruerunt. vnde et criso. Tu autẽ mihi intende qualiter discipuli iohãnis iam magis familiares facti sunt iesu. Ipsi enim sunt q̃ annunciauerunt qḋ factũ ẽ de iohãne et vniuersos dimittentes ad ipsm ꝯfugiunt. Scḋm hiero. & Josephum. Johãnes occisus ẽ in sebaste vrbe palestine que olim dicta est samaria vbi herodes fecerat domũ regiaz sed sepultus est in matheronta oppido arabie transiordanem in sorte duarum tribuum et dimidie. Sed hoc videtur contrariũ ecclastice historie in qua dr q; ĩ matherõta sit occisus sed in sebaste sepultus. Caput vero fecit herodias in hierl̃m deferri et ibidẽ iuxta herodis habitaculum caute sepeliri timẽs ne propheta resurgeret si cũ corpore caput sepultum esset. qḋ postea reuelatione beati Joh. duo monachi inuenerunt saccis cilicinis inuolutũ vestibus (vt estimatur) quibus in deserto fuerat indutꝰ. et in hierl̃m inter heliseum et abdyam prophetas fuit sepultus. Decollatus est autem iohãnes nõ eo die quo decollationis eius festiuitas celebratur sed circa dies azimo; pasce iudeo; in anno passionẽ xpi precedente cu; iam vno anno stetisset in carcere. Oportuit autẽ vt propter dñica sacramenta passionis et resurrectionis xpi minor sc; iohãnes cederet maiori sc; xpo. et ob hoc decollationis festiuitas fuit alio tẽpore fieri instituta sc; eo die quo caput eius inuentum est siue eleuatum. vñ ait augu. factum est iohãni qḋ ipse predixerat. De dño autem iesu christo dixerat illum oportet crescere me autem minui. Iste minutus est in capite ille creuit in cruce. fm Grego. decollatio iohãnis minorationem fame illius qua xps a ppło credebatur insinuat sicut exaltatio saluatoris ĩ cruce pfectum designabat fidei q; et ipe qui prius a turbis ppheta esse credebatur. dñs prophetarũ et dei filius a cũctis fidelibus est agnitus. Unde iohãnes quẽ oportebat minui cum diurnum lumen decrescere incepit natus est. dñs aũt eo tpe quo dies crescere icepit. Ubi hiero. Hoc iuxta litteram factum sit nos autẽ vsq; hodie cernimus in capite iohãn. pphete iudeos xpm qui caput est pphetarum perdidisse. Et iterũ caput legis qḋ est xps de corpe absciditur proprio .i. iudaico ppło et datur gẽtili puelle .i. romane ecclesie. et puella dat matri sue adultere id ẽ synagoge crediture in fine. Corpus iohanis sepelitur caput in disco collocatur littera humata tegit ipũo ĩ altari honorat ac sumit. hec hiero. Johannẽ etiã incarcerat qñ quis dona gr̃e que habet ad terrena deflectit ausicit ei caput qñ bona que habet de se non a deo habere presumit.

¶ Cõspice nunc iohẽm reuerẽter qualiter ad iussum vili spiculatoris collum parat humiliter genua flectit & gratias deo agens ceruicẽ extendit et patiẽter ictus sustinet quousq; caput totaliter abscidat. Sanctus ergo dñi pcursor qui ãn faciẽ eius baptismũ in aqua preparauerat. baptisando & baptismũ in lacrimis cõpunctiõis pdicando mõ pparat baptismũ ĩ sanguie passiõis moriendo. ecce quõ vadit iohes amicꝰ intimꝰ dñi iesu et consanguineꝰ ac dei maximꝰ secretariꝰ et qualiter talis et tãtus vir ĩperate neqcia ac si esset vilissimus malefactor occubuit. O impietas. o crudelitas iustus decollat fit caput eius pcium saluationis in disco affert cõuiuantibꝰ apponit magnu; quidẽ ferculũ sed horribile ad videndũ. vñ Crisosto. iuo dic nobis iohis virtus herodis feritas cũ refertur ꝯcussa sunt viscera corda tremuerũt. caligauit visus hebuit intellectus. aufugit auditꝰ. aut qḋ cõstat in sensibꝰ hũanis qñ virtutũ magnitudinẽ operit criminũ magnitudo. Johãnes scola virtutũ magisteriũ vite scitatis forma. norma iusticie virginitatis speculum pudicitie titulus castitatis exemplum. pnie via pccõ; venia fidei disciplina. Johãnes maior hoĩe par angelis legis summa. euangelij sanctio. aplo; vox. silentium pphetarũ lucerna mũdi precursor iudicis. xpi mediator. testis dñi totius medius trinitatis. Et hic tantus datur incestui traditur adultere. adijcitur saltatrici. Merito ergo concussa sũt viscera corda tremuerunt. Et iterũ Deus autẽ sustinuit et iustũ amplius coronãs et his qui postea iuste patiuntur multam derelinquẽs mitigationẽ. Audiamꝰ igitur quicũq; ĩ virtute viuẽtes mala patimur a perniciosis hoĩbus etenim deus tunc sustinuit eum q̃ in heremo eum qui ĩ zona pellicea eũ qui in cilicino vestimẽto eũ qui ꝑpheta prophetarũ maior erat eũ q̃ nullũ maiorẽ habebat occidi a puella incõtinente & corrupta meretrice et hoc leges defendentẽ diuinas. Hec itaq; cogitantes feramus vniuersa

Beda. Crisostom9. Remigius. Crisostom9. Hieronim9. August. Grego. Hiero. Crisosto.

viriliter quecunq3 patimur. Quis enim non vsq3 horresceret sacrum illud caput sanguine stillans videns in cena prepositū. Si enim nos audiētes hec horrescimus quid dignum erat visum illuz tūc opari q̄d patieros q̄ simul recū debāt nouit occisi capitis sanguinē stillātez videntes in medio cōuiuij. Sz nō iniquus herodes neq3 abominabilior eo mulier neq3 sanguis vorati ix illa passa est aliq̄d ob spectaculum istud hec Criso vsi z greg. Non sine ammiratione grauissima ppendo q̄ ille pphetie spū intra matris vterū repletus q̄ inter natos mulierū nemo maior surrexit ab iniqs in carcerē mittit z p puelle saltu capite truncatur et vir tante scitatis p risu turpium moritur. Nūq̄d nā credimus aliq̄d fuisse in eius vita q̄ illa sic despecta mors tergeret. Sed qū ille vel in cibo peccauit q̄ locustas solummō z mel siluestre edit qū conuersatione sua offendere potuit q̄ de heremo nō recessit. Quid est q̄ oīpotens deus sic vehemēter in h̄ seculo despicit q̄s sic sublimiter ante secl'a elegit nisi q̄ pietati fidelium pater qū idcirco sic eos premit i īfimis. quia videt quō remūneret in summis z foras vsq3 ad despectū deijcit q̄ int' ad īcōprehensibilia perducit. Hinc ergo vnusq̄sq3 colligat quid illic passuri sint q̄s reprobat si sic cruciat quos amat hec gre. Mortuus est igitur iohānes p xp̄o. quia pro veritate. vn̄ gre. Neq3 eī baptista iohānes de ꝯfessione xp̄i sz de iusticie veritate requisitus occubuit sz q2 xp̄s est veritas idcirco vsq3 ad mortez p xp̄o q2 s. p veritate peruenit. Ex quo p3 q̄ nō solū p fide sz ēt p veritate iusticie martyr q̄s efficit vn̄ dicit aug. q̄ cū mors p veritate iusticie suscipitur martyres facit vn̄ z in ecclīastico dr̄. Certa vsq3 ad mortē p iusticia. Martyrem eī nō facit pena sz cā i. mors ppter xp̄z suscepta ¶ Ubi nota q̄ multis de causis pōt quis martyr fieri scilz p iusticia vt abel pro lege vt machabei p assertōe veritatis vt ysayas et hieremias p argutione pcti vel etiam assertione veritatis vt iohannes bap. p salute ppl̄i vt xp̄us pro fide xp̄i vt stephanus pro christo vt innocentes pro libertate ecclesie vt thomas cantuariensis. Et nō soluz mors p veritate et alijs predictis causis suscepta sz etiam vera in aduersis patiētia martyrem facit vn̄ greg. Duo quippe sunt martyrij genera vnum in mēte aliud in mēte sil' z actōe. Ita q3 sine ferro martyres eē possumus si patiam veraciter in aīo custodimus. Patia aūt vera scd̄m eundē greg est iniurias fortiter sustinere z postea vindictam non querere sz ex corde et q̄ mala irrogat ignoscere et contra eum nullo dolore morderi. Ille eī veraciter patiēs ē qui et ipsum amatq3 quez portanimā tolerare z odisse nō ē virtus mansuetudinis sz velamētum furoris vt etiā dicit bern. Uera patiētia ē pati vel agere cōtra q̄d libeat sz non preter q̄d liceat. Insuper scd̄m Criso. martyriū nō sola sanguinis effusione sz z abstinentia pctōruz z exercitatione preceptorū dei pficit vn̄ z bern. Semper christiani psecutionem patiūtur. Oīa q̄ in mūdo sunt psequunt xp̄ianū Si comedero paululum z corpusculū meuz fuerit robustum sanitas corporis mei psequit animam meam. Quocunq3 me vertero psecutio michi ē. Si videro mulierem oculus meus persequit me cupit eī interficere animam meam. Si video diuitias si aurum si possessiones si delitias corpales si pulcra vestimenta q̄cunq3 videro persequitur animam meā. Adolescentulum libido psequtur Non putemus tm̄ in effusione sanguinis esse martyriū xp̄ianis ac religiosis. Si ergo sunt martyria in pacis tpe sunt z negationes. Ego hodie qui videor monachus si rupero ppositum meū z xp̄m negaui. Et si in pace xp̄m nego in psecutōe q̄d facerē hoc ergo dico q2 omni tempore sunt martyria sunt z persecutōes hec bern. Sicut ergo patiēter sufferre debemus iniurias ab alijs in nos delatas ita et tribulationes infirmitatum z penas q̄ nobis eueniunt patienter sufferre necesse ē. Multis eī casualitatum temptatōibus mentes bonorū pulsantur z multis modis a dyabolo temptantur. Sed nō amplius temptat eos q̄ dei voluntas permisit et si nolens tn̄ vtilitati eorum seruit qū eos temptationibus suis non decipit sed potius erudit. Temptat aūt eos aliqū per stimulos paupertatis z cum per stimulos paupertatis non pōt eos mouere diuitias adhibet ad seducenduz z dum per contumelias z obprobria non preualet laudes et gloriā adhibet. Si per salutem corporis non pōt egritudines mittit Et dum per delectationes seducere eos nō pōt p molestias que contra votū eueniūt eos conatur subuertere. Infirmitates vero etiā quasdā aduersus eos qui tēptandi sunt adhibet vt per eas pusillanimes faciens cōturbet caritatem eorum quam habent ad deum. Sed q̄ uis concitatur corpus et febribus validissimis inflametur insuper etiam si intolerabili contritōe affligat q̄sq̄s es qui hec sustines recordare futuri seculi penas z eternum ignem et perpetua tormenta z hec cogitās nō deficies ad ea que in p̄nti contingūt. Insuper etiam gaude quia visitauit te deus. Quem enim diligit deus corripit et flagellat omnem filiū quem recipit. Exulta vidēs cui filius factus es. Nam paulo aplō sil' donū accipere meruisti q̄ dixit. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis vt inhabitet in me virtus christi. Et rursum quando enī infirmor tunc fortior sum et potēs Si frigore si febribus castigaris memor esto quod scriptura dicit transiuimus per ignem et aquam q2 residuū est vt inducaris in refrigerium. Clama etiam cum propheta in tribulatione dilatasti me. Perfectus enim eris per hmōi tribulationes. Si forte amittis oculos non feras grauiter extollentie enim instrumentum amisisti sed interioribus oculis gloriam dei speculari stude Surdus factus es non contristeris q2 auditum vanum amisisti Manus tue ex aliqua passione debilitate sunt sz interiores paratas habeas aduersus inimici temptationes. Infirmitas totum corpus tuum tenet sed interiori homini sanitas crescit. Nichil enim aliud est egritudo corporis q̄ sanitas mentis si infirmitas talis tibi fuerit vt non possis stare ad orandum et psallendum non contristeris inde quia ipsa infirmitas orat pro te si ieiunas non tibi inuenias occasionez dicendo quia grauatus in egritudinem incurristi qū et qui nō ieiunant similes egritudines incurrunt. Inchoasti aliq̄d boni non reuoceris per impedimēta inimici. qū ieiunia et labores nobis constituti sunt propter turpes delectationes hec omnia nobis proficiunt ad destruēda corporis desideria. Quapropter discat nō murmurare qui patitur si ignorat cur patitur et p h̄ iniuste se pati arbitretur q̄ ab illo iudicatur cuius nunq̄ iudicia iniusta sunt Qui ergo in flagellis murmurat iusticiam iudicantis accusat Qui vero iuste recognoscit a iusto iudice pati quod sustinet etiam si causam pro qua patitur ignoret per hoc iaz iustificatur per quod seipsum accusat et dei iusticiam laudat. Igitur p xp̄o pro fide pro veritate pro iusticia viriliter vsq3 ad mortem certemus z ad sufferendū p deo patienter aduersa nos quotidie preparemus. Et iō martyres maxime commendātur q2 ipsi sustinuerūt propter amorem dei tēptationes ꝯtra hūanā voluntatē vn̄ eleazar dum plagis perimeret ingemuit z dixit dn̄e qui habes sciam scām manifeste scio tu q2 cum a morte possez liberari duros corpor s sustineo dolores secundum animam vero ppter amorez tuū libēter hec patior. In martyrio eī nō debet premiū sm̄ hoc q̄ ab exterioi infligitur sed scd̄m hoc q̄ pro xp̄o voluntarie sustinetur q2 non meremur nisi per ea que sunt in nobis et non per ea que sunt extra nos sicut nec demeremur nisi per ea que sunt intra nos Quanto aūt illud q̄d quis sustinet voluntarie difficilius est volūtati sustinere tanto voluntas q̄ ppter xp̄m illud sustinet ostenditur firmius in xp̄o fixa esse et ideo excellētius ei premiū debet. ¶ Ad efficaciā quippe merendi tria valent. Primum ē difficultas opis q̄d pater in martyrio q2 vt ait grego. maioris meriti est aduersa patienter tolerari q̄ bonis operibus insudare. Secū

Margin notes: Gregori. Gregori. Augusti. Gregori. Bernar. Crisosto. Bernar. Gregorius

dum est ꝓmptitudo voluntatis q̄ sm aplm. Hilarē da-
[Augustinus] torem diligit deus. Et sm aug. Nemo inutilis benefacit
etiā si bonum sit qδ facit. Tertium est magnitudo carita
tis qȝ ipa caritas pondus est sanctuarij sm q̄ oīa que in
templo erant ponderabantur. Et ideo opus tantum
in conspectu iudicis ponderat q̄ntum amor vnde proces
dit opera autē bona meritoria sunt trium scȝ vite eterne
augmenti grē remissionis pene. Primū scȝ substātiale p̄
miū vite eterne rn̄det radici operis scȝ caritati. Premiū
vero accidētale scȝ augmentū grē rn̄det generi operis.
qȝ operibus excellētibus et operibus superogationis me
remur maius augmentū gratie q̄ operibus aliis. Remis
sio autē pene rn̄det penalitati operis. nam opera q̄ ma-
gis sunt penalia magis sunt meritoria remissionis pene
Est enī regula in theologia q̄ pena pene est resolutoria.
Sanctoꝝ igitur pugnā et patientiā an̄ oculos ponam⁹.
vt singula nobis aduersa et contraria faciamus pro deo
[Gregorius] libentius aut patiamur vn̄ greg. Labores precedentiū
sanctoꝝ recolamus et non erunt grauia que toleramus.
[Crisostom⁹.] vn̄ et Criso. Sanctorū luctamina in corde nostro sicut i
tabula describamus et assidue meditemur contra omnē
spiritualium inimicorū armaturā et eorum patientiā no
bis proponamus ad exēplū inuicte virtutis vt istic emu
lantes fortitudinem illorū similiter illic eoꝝ coronā pos
simus adipisci. Quantā illi patientiā in periculis corpo
ralibus ostenderūt tantā nos in passiōibus irrōnabilib⁹
continentiā demonstremus i contra iram vel auaritiam
vel inanis glorie concupiscentiā et hmōi. diuino timore
munitis sensibus repugnātes et cōsimilia figmenta dia
boli destruentes in nobis. Si enī cupiditatū et viciorū
hmōi ignes vicerimus sicut illi tyrannidis ignem vicerūt
poterimus iuxta ipos pari gloria constitui similes ha-
beri ceterum. Speculum est spūale bonorū virorū me-
moria et beate vite ipoꝝ historia et scripturarum lectio.
et que a deo date sunt leges. Et si volueris semel solum i
spicere ad sanctorum illorum imagines et turpitudinē
videbis mentis tue videns nullo indigebis alio in libe-
ratione sordis huius. Etenī in hoc vtile est nobis specu-
lum et facilem facit transpositionē. Neqȝ enim mōstrat
[Augustinus] deformitatē solum sed transponit eam ad pulchritudi-
nem ineffabilē si volueriinus. hec criso. vnde etiā Augu.
Xpīn animo attende attende aplōs. attende animo tot
martyrū milia Ibi videbis non solum viros sȝ etiam fe
minas postremo pueros et puellas nec imprudentia de
cipi nec iniquitate peruerti nec periculoꝝ timore frangi
nec seculi amore corrūpi Ita te non inuenientē quid ex-
cuses nō solum preceptorū inuitabilis rectitudo sȝ etiā
exemplorū innumerabilis multitudo circumdabit. Hec
aug. Sed ve nobis miseris qui nec flectimur p̄ceptis nec
[Gregorius] mouemur exemplis vt enim ait Greg. nos plerūqȝ a bo
no opere verba reuocant sanctos viros a sancta intētio
ne frangere nec tormenta potuerūt nos ad precepta diui
ca largiri nostra saltem superflua nolumus. sancti nō so-
lum deo suā substantiā contulerunt sed pro illo etiā pro
priam carnē dederunt hec greg. Et magna quidē alacrita
te hoc multi fecerunt et illam horam tanq̄ ad nuptias
inuitati expectauerunt. Unde Isaac abbas sine dicit
[Ysaac] de inuictis martyrib⁹ q̄ in hac die qua prestolabant coro
nā ꝑcipere martyrij si ꝑsciebāt hoc est ex reuelatōe vl' ab
aliquo amico suo in illa nocte aliq̄d non gustabant sed a
sero vsqȝ ad mane stabant vigilātes in orōne glorifican
tes deum in psalmis et hymnis et canticis spūalibus et i
leticia et exultatione sperabant horā illam sicut illi qui
sunt ad nuptias preparati prestolātes occurrere gladio
in ieiunio suo. Nos qȝ qui ad inuisibile martyrium voca
ti sumus ad recipiēdas sanctificationis coronas vigile-
mus nec in aliqua pte negationis signum nostris inimi-
cis exhibeamus. Hec Isaac. Vides ergo q̄ sm doctoꝝ
consilium debemus labores et agones sanctoꝝ nobis an
te oculos ponere in exemplū. ve ergo illis q̄ gesta sctōꝝ
tanq̄ apocrifa exsufflantes non solum legem nolunt sed
quantū in ipsis est nec inter alios legi ꝑmittunt et iō tanq̄
illegitimi a sanctis patrib⁹ in religione xpīana degenerā
tes sortem hereditatis inter filios dei non merentur nec
merita sanctorum qui pro deo passi sunt eis suffragātur
Contra quos pulcre et congrue in quodam prologo pas
sionis b. Anastasie sic dicitur. Omnia que a sanctis gesta
sunt vel geruntur. si quis voluerit studiose perquirere et
sibi et plurimis edificationis exhibet fructum. et quasi
arbor fructifera nō sine causa probatur terram occupare
dum viuit cū ipe suis pomis ornatur et omnis qui ex eo
fructus percipit saginatur. Scribimus vt in gestis inue-
niamus quid egerint quid locuti quid passi sint sctī. Ostē-
ditis vos esse catholicos qui xpī victorias libenter legi
tis libenter auditis. Interrogo vos qui ista inter apocri
phas literas exsufflantes censetis per quos stat canon
scripturarū oim diuinarū nūquid nō per eos qui ꝑ ipso
canone occidi magis optauere q̄ vinci. Quid enī tenue
runt martyres. Fidē certam que sacris voluminibus cer
to libroꝝ numero cōtinet. Agunt illis grās apices sacra
tissimi qȝ per eoꝝ ꝑseuerātiā ꝑseuerāt. Et iō volunt eorū
gesta cōscribi vt in cōspectu delet hoīm semp sctī laudē
tur q̄ in cōspectu icredulorū pro eorū defensiōe tormēta
imania ꝑtulerūt. Nichil ergo p̄ter scripturas canonicas
recipiētes eorum gesta studiose conscribimus ostendentes
dogma catholicum p catholicos martyres custoditum.
exin posteris dam⁹ edificatōem credentib⁹ tradimus ar
tem belli xpī militibus demōstram⁹. Constat eos quidē
nolle pugnare si necesse sit q̄ nolunt legere pugnatores.
Imperent silentiū infideles spectēt pugiles dyabolicos
qui athletas dn̄i spectare ꝯtemnūt. nos diuinas virtutes
loquimur scribim⁹ predicam⁹. Prohibeāt emuli impe
rent silentiū timidi. verberēt cōtēnentes legentes incre
pent libenter hec audientes accusent. Gloriosos faciunt
militēs vulnera pro imperatoris laude suscepta pro cuius
amore etiā aīas ponere libēter optam⁹. Triūphū xpī ac
victoriā labriolū exercitus de occultis foras proferim⁹.
Scimus enim q̄ illi visibiliter passi sunt inuisibiliter nos
excitari quotidie et negligenter pugnātes acrius vulne
rari. Ergo vt arma ꝑtractes attende bellantes. Da men
tem studijs vt hostis incipiat te timere hec vbi supra. vi-
des ergo impudēs sanctorum detractor et xpīane religio
nis inpugnator. qȝ scdm hec dicta tanq̄ arbor infructu
osa terram occupas diuinis et non te catholicū sed infi
delem esse ostendis ideoqȝ timere habes ne merito excl
daris et in ignem mittaris ac partem cum infidelibus cō
sequaris. Da ergo miser gloriā sanctis vt cum eis partē
habere merearis. Oratio.

O Beate p̄cursor et alme baptista et magne ami
ce christi iohannes lucerna lucens et ardens
ora pro me miseroad deū p̄rem miarū vt cor
meum tenebrosum et frigidum illuminet et accendat et
ita vt te imitādo pro xpo pro fide pro veritate p iusticia
pacienter aduersa sustineā et viriliter etiā vsqȝ ad mortē
certare non timeam vt post hanc fragilē vitam tuis me-
ritis et precibus intercedentibus feliciter peruenire va
leam ad regales nuptias immaculati agni quez tu almo
tuo digito populo ostendisti Amen

¶ De refectione quinqȝ milium hominū. Ca. lxvij.

Um autē audisset

[Mat. xiiij Joh. vj. et Luce. ix.] iesus necē iohis ꝑpter doctrinā veritatis (as-
sumptis discipulis ascendit in nauiculam et
abijt trans mare galilee in montē et desertum locū seor-
sum) deuotioni et doctrine aptū iuxta tyberiadē ciuita-
tem galilee et ibi sedebat cum discipulis suis et docebat
[Crisosto.] eos. vt dicit Criso. ascendit in montē erudiens nos a tu
multib⁹ et ab ea q̄ est i mūdo turbatōe q̄escere (Secessit)
autē dn̄s et declinauit herodis tyrannidem non timens

mortem s3 qꝛ nondũ venerat hora sue passionis ⁊ vt pce ret inimicis ne homicidium dñi iungerẽt homicidio io hannis ⁊ vt ondẽderet ꝙ aliqñ ad tps ẽ cedendum huma ne malicie quodqꝫ licitũ ẽ xp̃i fidelibus fugere in psecu tione vt se seruẽt ꝓ multoꝝ salute ⁊ vt preberẽt nobis ex emplũ vitãde temeritatis vltro tradẽtiũ seipsos qꝛ nõ oẽs eadẽ ꝯstãtia pseuerãt in tormẽtis qua se offerũt tor quẽdos. Secessit ẽt vt ꝓbaret fidẽ credẽtiũ si .s. sequerẽ tur eũ vñ seqꝛ (Cũ) aũt (cognouissent) h (turbe) simplices .s3 ⁊ hũiles ac paupes ñ sapiẽtes hui⁹ mũdi ñ potẽtes nõ diuites (secuti sunt eũ) nõ in iumẽtis ⁊ vehiculis s3 pro prio labore pedũ ⁊ (pedestres) vt ardorẽ mẽtis ⁊ desyde rium sue salutis oñderent. Erubescebãt ẽt pedestrẽ do minũ in eq̃s seq̃ ⁊ q̃drigis. Minores seq̃bant sed maio res pseq̃bant. Adhuc tp̃ibus istis paupes ⁊ populares magis currũt ad sermones q̃ȝ diuites ⁊ potentes. Cir ca eos aũt benignitas xp̃i multiplr̃ appuit qui viscera mĩe in eis expãdit (Cũ .n. subleuasset oculos ⁊ vidisset) eos venientes ad se descẽdens de mõte ⁊ obuiã eis exi ens curialr̃ illos excepit (⁊ misert⁹) in corpe ⁊ aĩa (cura uit) vt plena fides statiȝ premiũ hr̃et. Maȝ q̃scũqꝫ in cor pore saluabat eos pariter ⁊ in aĩa reformabat fm̃ bed. ꝑ h

Beda

qd̃ dr̃ subleuasse oclõs ih̃s dat intelligi ꝙ oculos nõ eri gebat huc atqꝫ illuc s3 pudice sedebat attentus cũ disci pulis suis ⁊ scd̃m Cris nõ simplr̃ ⁊ ociose sedebat sed dili genter loquens eis aliqd̃ ⁊ eos ad seipm̃ ꝯuertẽs. Quat

Crisosto.

tuor aũt bñficia fecit dñs se seq̃ntibus. excepit .n. fatiga tos docuit inscios sanauit infirmos refecit famelicos ꝑ hoc quantũ deuotõne credẽtiũ letet̃ insinuãs. Hec sunt q̃ttuor bñficia q̃ dñs spũalr̃ exhibet seq̃ntibus eũ. Pri mo suscipit ad pniam operibus pctõꝝ fatigatos secun do illustrat per grãm tenebris pctõꝝ excecatos tertio sanat ꝑ iustificationẽ iaculis pctõꝝ vulneratos quar to reficit ꝑ internã ꝯsolationẽ põdere pctõꝝ debilitatos et desolatos. Sic ẽt dꝫ bonus prelatus facere subditis .s. suscipe dulciter docere sapient sanare efficaciter reficere spũaliter. Qui ḡ uiter deserta xp̃m q̃rũt ⁊ nõ fastidiunt a xp̃o suscipiuntur ac corpalr̃ ⁊ spũalr̃ si indigẽt curantur. S3 nemo cibuȝ xp̃i accipit nisi antea sanatus fuerit quia post remissionẽ pctõꝝ tribuitur alimonia celestis (Erat aũt ꝓximũ pasca dies festus iudeoꝝ) Istud erat scd̃ȝ fe stum pascale ⁊ i eo ñ fuit dñs i hierl̃m. Sicut .n. seruãdo legẽ ostẽdebat se eẽ veꝝ hoĩem de filiis isrl̃ scd̃m carneȝ sic aliq̃ñ pretermittẽdo obseruatõeȝ eius oñdebat se esse deum supra legẽ. ¶ Ubi nota ꝙ istud euangeliuȝ bis in anno in eccl̃ia recitat̃ .s. in q̃rta dñica q̃dragesime et h ꝓ pter principiũ euangelij vbi dr̃ (erat ꝓximũ pasca dies festus iudeoꝝ) ⁊ in vltima dñica añ aduentũ ⁊ hoc pro pter finẽ euãgelij vbi dr̃ h ẽ ꝓpheta q̃ ventur⁹ ẽ i mũdũ (Ue spere aũt facto (id ẽ hora) redeũdi ad ꝓpria et comedendi (preterijt) ⁊ i õ refectio necẽia fuit. In q̃ oñdit̃ desideriũ saluatoris qd̃ de salute aĩaꝝ hẽbat qꝛ vsqꝫ ad vesperaȝ sermonẽ ꝓtrahebat ⁊ turbaꝝ deuotio que dulcedine ser monis dñici tenebant̃ nec ꝓpter noctẽ imminentem ab eo recedebant q̃uis alimenta non hr̃ent. Tm̃ .n. deside rabant audire xp̃m ꝙ omiserant apportare secum alimẽ

Crisosto.

tum ꝓpter qd̃ necẽium erat fieri miraculũ vbi Crisosto. Turbaꝝ fideȝ oñdit ꝙ dñs ẽt famẽ patiẽtes expectabãt vsqꝫ ad vesperã (Cuȝ ergo subleuasset ih̃s oculos) mĩe sue (⁊ vidisset) miseratõis intuitu (qꝛ multitudo maxima venit ad eũ totius mundi significabat multitudinẽ con currentẽ ad xp̃ȝ incepit ꝯferre cũ philippo de tãte m̃l ti tudinis refectiõe q̃ scd̃m Criso magis rudis fuit ⁊ ma gis indigens instructiõe et cognouit referẽte andrea ꝙ vnus puer inter eos .v. panes ordeaceos et duos pisces tm̃ hr̃et q̃s eo iubẽte in mediũ attulerũt ꝓpter spũalẽ re fectionẽ quã ꝯtinue a dño hẽbant nõ multũ de corpali refectõe sibi curabãt ꝓuidere. In q̃ arguũtur successores

Crisosto

eorum qui de delitijs sibi ꝓuidere nõ cessant vbi Criso. Addiscim⁹ ãt in h discipl'oꝝ ꝓhiaȝ q̃lr̃ ꝯtẽpserũt escam

Duodecim .n. existẽs .v. panes habebant et duos pisces ꝯtemptibilis eni eis erant corpalia ⁊ a spũalibus possi debantur. Oportebat aũt erudiri discipuloꝝ exẽplo q̃m ⁊ si pauca hũerimus ꝯtribuere idigẽtib⁹. Iussi nãqꝫ di scipuli afferre .v. panes non dicũt vñ mitigabimus famẽ nr̃am sed obediunt confestim. Et fecit turbas discũbere id est ordinate ad comedendũ sedere sup fenũ .i. sup her bam gñi viridẽ in quo oñdit̃ ꝙ locus erat aptus ad se dendum. Ubi innuitur ꝓbatõ fidei turbaꝝ qꝛ aliter non sedissent ad comedendũ nisi credidissent miraculũ (Di scubuerunt ergo .v. milia viroꝝ) perfectorum absqꝫ pueris et mulieribus scd̃m modum .n. hebraicũ soli viri a vi ginti annis ⁊ supra numerantur s3 pueri ⁊ mulieres tacẽ tur. Hoc aũt dicit euangelista vt appareat maius mira culum (Accepit ergo ih̃s panes) et pisces in manibus gloriosis ⁊ venerabilibus q̃ vim multiplicandi hẽbãt vt sacratissimarũ manuũ tactu m̃ltiplicarentur ac magna munera daturus prius in celum aspexit vt omne datum optimum ⁊ donum pfectum desursum esse insinuaret vt patrem suũ honoraret et nõ virtute elementari s3 celesti hoc factũ esse oñderet. Deinde orauit p̃r̃i (gr̃as agens) vt oĩtẽderet quantũ de nr̃is ꝓfectibus gratulet̃. Et scd̃ȝ

Crisostom⁹.

Criso vt informaret nos ad agendas semp deo gr̃as cũ vel in carne reficimur vel in aĩa ⁊ nõ prius tangere men sam donec gr̃as egerimus ei q̃ cibũ hunc nobis prebuit et dat nobis escam in tp̃e oportuno. Sil'r etiam (benedi xit) vt sua bñdictione multiplicarent̃ sic enim in princi pio creationis rerum oĩbus creaturis bñdicens contu lit illis naturalem virtutem vt ex seinuicem naturaliter multiplicarentur cuius benedictiõe semel accepta vsqꝫ hodie fructificare non cessant in quo dat exemplũ ꝙ in principio mense debemus panem deo offerre et benedi ctionem supernã sup ipm̃ elicereꝫ ꝙ nõ debemus ad mẽ sam accedere vel cibuȝ sumere nisi premissa benedictiõe Et istam bñdictioneȝ vt credit̃ xp̃us aliq̃bus verbis ex pressit quibus creaturam e sanctificauit et multiplicauit sed q̃ illa verba fuerunt euangeliste nõ posuit qꝛ forte se crete ea ꝓtulit (Et fregit) in grossas ptes non scidit per minutias vt nos doceret panem nostrũ frangere debe re ⁊ dare paupibus et sic multiplicata est illa materia in ter manus xp̃i frangentis qꝛ hoc fiebat virtute deitatis. cuius organũ et instrumentũ est hũanitas eius fm̃ cris.

Crisostom⁹.

multiplicat panes et pisces ad significandum ꝙ toꝫ ma ri q̃ arida dñatur. Fregit ergo et frangendo multiplica uit (deditqꝫ discipulis suis) .s. panes et pisces multipli catos vt ponerent ante turbas in signũ ꝙ data sunt tp̃a lia prelatis propter pauperes pascendos ⁊ sic ꝑ discipu los distribuit .i. distribui fecit discumbentibus officium eni prelati est mĩstrare ⁊ nõ mĩstrari. Ipsos aũt panes ⁊ pisces dñs ita multiplicauit vt omnes ꝓ libitu suo come derent ⁊ multa fragmẽta superarent vñ sequitur (Ut aũt impleti sunt) qꝛ omnes manducauerunt et saturati sunt qd̃ significat celestẽ refectionem in qua sancti plene sati antur (dixit ih̃s discipulis suis) vt fragmẽta residua col ligerent. Ut postea cibum egentibus preberent non sic diues epulo fecit cuius reliquias canes non pauperes comedebant cui hodie multi sunt similes idẽ vel peius facientes. In hoc quippe ꝙ turbã pauit dedit nobis ex emplum vt operibus mĩe insistamus ⁊ l3 hoc sit labori osum tñ ẽ multũ fructuosum (Collegerũt ergo ⁊ imple uerunt) de reliquijs (xij cophinos) hoc est magnas spor tas que circulo ꝑ quos brachia inseruntur in dorso portã tur vnusquisqꝫ eñi aploꝝ implet cophinũ suũ vt quolibꝫ vnum sup hũeꝝ apportãte ineffabile videretur miracu lum. Hic dñi miraculũ augmẽtatũ est. Magnũ .n. mira culum esset si de .v. panibus et duobus piscibus quinqꝫ milibus hominum satiatis nil superesset. Sed creuit si gnum iuxta admirationem qꝛ non solũ .v. milia hoĩm sa tiati sunt s3 etiam tot fragmenta remanserũt vnde xij. co phini replerentur. Hoc ergo etiã ad euidentiã miraculi

Cyrillus

facit q plus remāsit q̄z a principio fuit. et fm Cyrillum. hoc factū est vt hinc esset manifesta certificatio q opus caritatis in proximos vberē vendicat retributionē a deo.

Theophil⁹.

Et fm Theoph. vt addisceremꝰ q̄tum hospitalitas potest ⁊ q̄tum augentur nr̄a cū indigentibus subuenimus (Illi ergo hoīes) aliqd de rōne hn̄tes (cū vidissent) potē tiā diuinā per effectū pbatā (q faceret signū) alias non auditū. in quo pbauit se esse deum q̄r illa multiplicatio p helisenm facta multum deficiebat ab ista (dicebant) ma

Augustinus

gnificantes deum (q̄r hic est vere pphā) immo fm augu. ipe dn̄s pphetarū de quo dixit moyses. prophetā suscitabit vobis dn̄s de fratribus vestris tanq̄z me audietis eū fm legis dictum venturus est in mundū ad ipm saluandum. sic autē nō venerunt alij pphete sz solum ad denunciandum istius aduentum. Ubi sciendum q xp̄s pmissus erat in lege tanq̄z propheta ceteris excellentior ⁊ ideo visio miraculo predicto populus confessus est illum esse de quo loquitur predicta scriptura ⁊ sic confitebatur esse verum xp̄m. Conspice igitur dn̄m iesum qualiter indigentibus misericorditer condescendit et subuenit ac omnia qdā in ste facit et qualiter illos comedentes aspicit et in eorꝫ iocunditate letatur ⁊ quō illi super isto miraculo admirantur et vnus ad alterum inde loquitur dicentes (q̄r hic est vere pphēta) ⁊ plura alia ad laudē eius ptinentia Letanꝫ et cum grāꝝ actione manducāt nō soluꝫ corporaliter cibū sumentes sz etiā mētaliter saltē aliqui ex eis refectionē percipiētes. Sta et tu a longe famē ocsiderij et miseriā lacrimis prode manum tanq̄z mendicus extēde si forte de dei donis ⁊ beneficiis saltē modicum quid merearis accipere. vbi consideranda est parsimonia victus discipuloꝝ xp̄i in duobus. primo in qualitate q̄r pane ordeaceo vtebanꝫ qui est cibus iumentorum. scdo in quātitate q̄r xij. viri ⁊ xp̄s cum eis et forte nōnulli de aliis discipulis eos comitati nō nisi v panes ordeaceos habebant. In quo notatur mira inopia xp̄i ⁊ discipulorum q paucos panes habebant et viles vnde ⁊ frequēter cū dn̄o passi sunt famē. In quo etiam apparet q̄tum escam

Crisostom⁹.

carnalem contempserunt solis spiritalibus intendentes vnde Criso. Discamus autē hinc qui voluptati attendimus que comedebant mirabiles viri illi et magni ⁊ quātitatem eoꝝ que inferebantur ⁊ vilitatem mense eorum. Et iterum. Johannes aūt panes ordeaceos esse dicit nō inaniter hoc enarrans sed tumorem preciositatis erudiens nos conculcare. talis enī prophetarū mensa erat Et iussit eos sup fenū iacere philosophari turbas erudiens. Nō enī nutrire corpa solū volebat sz et aīam erudire. Et a loco igitur et a nichil amplius panibus dando ⁊ piscibus et ab apponendo oībus eadem ⁊ a faciēdo cōia et a nichil alteri plus prebendo et humilitatem ⁊ psimoniaꝫ et caritatē qua omnia estimarent cōia eos erudiuit ⁊ qđ videbatur in heremo iudeis esse mirabile dicebāt quippe. nūquid et pauc potest dare vel parare mensam in deserto hoc per opera ostendit. propter hoc et in desertum eos ducit vt sine omni suspitione sit hoc miraculū ⁊ nullus estimet ex castello aliquo prope existenti inferri aliquid ad mensam. hec criso. Uoluit etiam in deserto hoc miraculum facere vt significaret se esse illum qui xl. ānis pauit populum in deserto qui patribus erat promissus.

Theophil⁹.

Item in signum futuri quia in regione et statu multorū vbi nec seminatur nec metitur pascit deus seruos suos. vnde fm Theophi. addiscimus ex miraculo perpetrato non fieri pusillanimes in coartationibus paupertatis. Et bene panibus pauit ordeaceis q̄r panis delicatꝰ non hic sed in futuro est gustandus. Quotiens autem dn̄m legimus ex paucis panibus multas hoīm turbas pauisse non tantū est mirandum q̄tum venerandū. Non ē mirum quia pauit sed potius venerandū quia facere voluit Qui enim ex nichilo cuncta creauit non est mirum si ex paucis panibus multas turbas pauit ¶ Mystice p quinq; panes quinq; libri moysi. per duos pisces prophete et psalmi intelliguntur. in his enim tribus scꝫ lege prophetis et psalmis totum vetus testamentum comprehenditur. Per quinq; autem milia virorum dn̄m sequentium designantur actiui omnes quinq; sensibus interioribus et exterioribus que possidēt bene vtentes. per mulieres vero et puulos significanꝫ ifirmi nōduꝫ pugne ydonei q numero sunt indigni. Hi ergo predicti recte quinq; panibus aluntur q̄r tales necesse est legalibus adhuc preceptis instirui nam qui mundo ad integrum renūciāt quatuor sunt milia et septem panibus refecti hoc est euangelica pfectione sublimes ⁊ spiritali sunt grā docti. Cum g in hoc conuiuio dn̄i tm̄mō viri fuisse dicitur mistice monemur vt si q̄z suauis sit dn̄s gustare desideramus viri i. fortes contra temptationes simus. vir enim a viribꝰ dr̄. et virorum noīe illos scriptura sancta designare consueuit qui viriliter temptamenta vicerunt. Qui ergo cenaꝫ dn̄i mādūcāt virtute mētis ⁊ sensu viri esse debēt nō i cōcupiscentiis emolliti sicut femine nec puerilem sensum habentes sicut pueri. Per discubitum autē ⁊ sessionem corporis intelligiꝫ quies mentis. qui eī a deo spiritualiꝫ pasci desiderat oportet q sedeat id est a curis supfluis et turbatiōibus cōquiescat. Scđm bedā quoq; sup fenum

Beda

discūbentes dn̄icis pascunꝫ alimētis q per cōtinentiam calcatis cōcupiscētiis audiendis implendisq; dei verbis operā impendunt. Fenū enī carnem significat. f m illud oīs caro fenum nec ad mensam dei digne sedere poterit qui carnē p seruitutē spūi nō subiicit. Qui ergo vult refici pane grē spūalis congruū est vt sedeat sup fenum. i. vt dn̄etur corpori suo et mortificet carnem suam. Saluator autē nō nouos creauit cibaria sed p̄sentibus benedixit q̄r veniēs in carne nō alia q̄z que lex ⁊ prophete predixerant p̄dicauit et ea mysteriis grā grauida demonstrauit Respexit in celum vt illuc dirigendam mētis aciem. ibi lucem scīe doceat esse querēdaꝫ. Sed tripliciter impeditur quis ne oculos subleuet ad deuꝫ. p̄mo qñ nimis occupatur circa sensibilia. i. terrenas diuitias. quia tunc oculus fedatur puluere auaritie. scđo quando occupaꝫ circa delectabilia. i. circa carnales delicias. q̄r sic oculus excecatur igne concupiscentie. tertio qñ occupatur circa sublimia. i. circa ambitiōes mundanas q̄r tunc oculus obscuratur fumo supbie. Fregit q̄z et ante turbas ponenda discipulis distribuit. q̄r clausa sacramenta legis et prophetie sanctis doctoribus qui hec toto orbe predicent patefecit. Quod aūt turbis superat a discipulis colligi voluit quia secretiora intelligentie et sacratiora mysteria que a rudibus capi nequeūt. non sunt negligenter obmittēda sed a discipulis dn̄i et eorū successoribus diligenter inq̄renda et illis qui idonei sunt alios docere cōmittenda. Nam per cophinos duodecim apl̄i et sequētes viri apl̄ici et doctores figurantur. foris quidem hoībus despecti sed intus salutaris cibi reliquiis cumulati. Cophinis enī seruilia et rusticana aguntur opa et officia et deus infirma mundi elegit vt confundat fortia. Est autez cophinꝰ scđm Isidorum. vas ex virgultis factum et vt de iuncis vel viminibus aut foliis palmarū contextum aptum ad portandum purgamēta et ad seruilia opera. Unū in psal. de ioseph dr̄ manus eius in cophino seruierūt. Sicut autem pauci panes et pisces fracti in multas reliquias excreuerunt sic cibus verbi dei q̄to magis distribuitur tanto magis multiplicatur. Nec a casu sed ex diuina dispositione impleti sunt. xij. cophini scđm numerum duodecī apostolorum nec data sunt turbe fragmenta portāda sz discipulis vt per hoc designaretur q fragmēta et reliqe verborum xp̄i p apl̄os erant p mundū portanda ⁊ p eos corda ieiuna pascenda q bñ xij. eē dicuntur. q̄r fides scē trinitatis i quattuor mūdi ptibꝰ p eos erat p̄dicanda vñ

Amb

amb. Hic vero panis quē frāgit iesus mystice quidez dei verbū est et sermo de xp̄o qui dū diuidiꝫ augetur de paucis enī sermonibus oībus ppl̄is redūdantē alimoniā ministrauit. Dedit sermones nobis velut panes q nr̄o duꝫ

Moralr. libātur ore germinant hec amb. Moralr per aplos intelliguntur prelati per quinqʒ panes ordeaceos quinqʒ bona sp̄ualia quibus aīa a deo reficitur in p̄nti. Sicut enim in domo prīs familias solet esse multiplex panis s. pauperum famulorum filiorum dominorum et amicorum sic in domo dei que est ecclesia sunt diuersa genera panū sp̄ualium. Primus est panis nature et abstinentie corporalis hic est panis pauperum s. peccatorum hunc enim panē largitur dn̄s etiam peccatoribus qui vere pauperes sunt de quo in gen. dr. In sudore vultus tui vesceris pane tuo et in Ysaia. Dabit tibi dn̄s panem artum et aquam breuem. Istum panē debemus pauperibus cōicare si volumus quod facta nr̄a deo sint grata alias enim bona nr̄a opera deo non placent nisi elemosinis ornati sint. Scd̄s est panis p̄nie luctualis hic est panis famulorum de quo in psal. dr. Fuerunt michi lacrime mee panes die ac nocte Et iterum. Cibabis nos pane lacrimarum et potum dabis nobis in lacrimis in mensura scʒ proportiōis i. pro modo culparum quia quantum hō delectatus est in peccatis tm̄ debet se affligere in p̄nie lamentis. Hunc panē dat dn̄s per prelatos penitentibus inducendo eos ad contritionē et iniungendo p̄niam. Tertius est panis intellectualis et doctrinalis hic est panis filiorum de quo in euangelio dr. Non est bonum sumere panē filiorum. Et in eccliast. Cibauit illum pane vite et intellectus. Hunc panē ministrat dn̄s fidelibus per prelatos et curatores verbum dei seminando vnicuiqʒ pro modulo suo pascēdo. Quartus est panis eucharistie sacramētalis hic est panis dominorum de quo in euangelio dr. Ego sum panis viuus qui de celo descendi. Et aplus. Probet autem seipsum homo et sic de pane illo edat. Hunc panē dat dn̄s per prelatos mundis et peccatoribus quantum mundis et malis non est dandus. Quintus est panis deuotionis internalis hic est panis amicorum licet enim prf familias habeat in domo sua panē bonum tamen amicis superuenientibus querit meliorem de quo Ysa. Erit panis terre uber vberrimus et pinguis. ¶ Duo autem pisces dulcorantes hos panes sunt spes venie et amor dei vel intellectus et operatio quia sine eis nullus istorum panum est sapidus. Istis vero quinqʒ panibus et duobus piscibus reficit dn̄s aīas in p̄nti effectiue et prelatus ministerio. O quam felix aīa est illa apud quam inuenti fuerint isti panes et pisces ut de ea dicatur (est puer vnus hic qui habet quinqʒ panes et duos pisces) Per puerum enim intelligitur fidelis aīa a puritate innocētie puer dicta que in quolibet fideli etiam obnoxio peccatis debet per p̄niam reparari ad quod assequendum requiruntur quinqʒ panes et qui habet istos est vere puer euāgelicus. Est et panis celestis quem sancti māducabunt in mēsa xpi de quo in Luca dr. Beatus qui māducat panem in regno dei. Et de ista māducatione dr in eodem. Et ego dispono vobis sicut disposuit michi pr meus regnum ut edatis et bibatis super mensam meā in regno meo. Moralr etiam simil' et allegorice et anagogice faciamus quinqʒ panes p̄nie doctrine et refectionis eterne. Moraliter p̄nie quinqʒ sunt panes s. panis compunctiōis ex consideratiōe peccati panis afflictionis ex consideratiōe passionis xpi quem ille comedit qui considerando xpi passionem corde et corpore se mortificando subiicit panis cōpassiōis ex consideratione defectuum et miseriarum proximi panis timoris et tremoris ex consideratione futuri supplicij et panis suspirij et deuotionis ex consideratiōe dilatiōis celestis gaudij et premij. Oēs isti panes sunt ordeacei ideoqʒ sunt cum amaritudine semendi. Pisces autem duo sunt spes venie et dulcedo vite eterne. ¶ Allegorice autem panes doctrine sunt quinqʒ libri moysi ordeacei propter lr̄e duriciē reficientes tamen propter sp̄ualem intellectum reficientē. Duo autem pisces sunt dulcedo prophetie et dulcedo psalmorum ¶ Anagogice vero refectionis eterne sunt panes quinqʒ ad quos suspiramus et ex quibus reficimur in eternis quorum vnus est presentia dei secundus est pulcritudo visionis faciei dei tertius est societas angelorum inter quorum sortes est sors nostre beatitudinis. quartus est consortium sanctorum qui cum christo regnant in celis quintus est dulcedo interne beatitudinis quam hic parumper experimur. ¶ In omnibus his ordeum est dilatio suspirantis ad ista. Dulcedo autem duorum piscium consolantium certitudo cōscientie et certitudo fidelitatis diuine ¶ Item primus panis ordeaceus qualis conuenit peccatori vere penitenti est contritio in corde secūdus est pudor in confessiōe tertius est ieiunium in carne quartus oratio in mente quintus pietas in opere Duo vero pisces condientes ordeaceos panes sunt timor qui capitur in salsissimo mari a penis inferni et spes que capitur in dulcissimo fluuio paradisi si cogitas quia non sunt condigne passiones huius tp̄is ad futuram gloriam que reuelabitur in nobis ¶ Insuper moraliter quinqʒ panes significāt quinqʒ que dn̄s dat nobis ad sp̄ualem quinqʒ sensuum refectionem Primo dat p̄ntia quo pane reficitur visus dum videt oīa transitoria esse et caduca. Secundus panis quem dat sunt preterita quo pane reficitur auditus cum audit quod oīa trāsierunt velut vmbra et ideo spernis ea. Tertio dat futura quo pane reficitur odoratus quando cogitat mortem futuram et inferni pericula et ideo se comprimit operibus virtuosis. Quarto dat spiritualia eterna s. bona celestia quo pane satiatur gustus quando propter amorem eorum oīa contemnuntur. Quinto dat flagella quo pane satiatur tactus quādo per flagella mouetur ad dilectionē dei et contemptū mundi. Et pisces scd̄m istum modum significant cognitionem que illuminat intellectum dilectionem que inflammat affectum. Cognitio enim tribus primis dat saporem quia cognitō presentia intelligit futura preuidet et preterita recordatur. Dilectio similiter duabus vltimis dat saporem quia diligens deum pre amore et degustatiōe celestium et in flagellis dn̄i delectatur. ¶ Hoc autem facto miraculo (statim compulit dn̄s discipulos ascēdere in nauiculam et precedere eum transfretum ad bethsaydā) ciuitatē andree et petri et philippi aplorum ut ab illo loco recederent (donec turbas dimitteret) sub forma alicuius benedictiōis et valedictionis volebat enim separare se a turbis quia sciuit quod venturi erant vt facerent eum regē et ideo se a discipulis inter quos a turbis querebatur separauit. Coegit eos quia nō libenter recedebant absqʒ magistro suo eius societate et doctrina delectati vn̄ cris. Cum autē dicat coegit multam discipulorum instantiam ostendit quia non de facili ab eo poterant separari et hoc quidē tum propter nimium affectum quem ad eum habebāt tum quia sollicitabantur qualiter ad eos veniret. Et hiero. Quo sermone ostenditur inuitos eos a dn̄o recessisse dum amore preceptoris nec puncto quidē tp̄is ab eo volunt separari. Recte autem quasi inuiti et retractātes apli a dn̄o recesserant ne illo abeunte naufragia sustinerent. Et quia christus erat promissus rex futurus. ideo postquam confessi sunt eum xp̄m voluerunt consequēter ipsum facere regem cōsiderabāt enim quod ipse qui eos satiauit posset eorum necessitatibus subuenire et sub tali rege videbatur eis nō posse egere Putauerunt forsitan illum sic venisse vt iam regnaret et volebāt preuenire tempus eius quod ipse apud se vsqʒ in finem seculi occultabat Ubi beda. Turpe viso tanto miraculo intellexerunt pium atqʒ potentem et idcirco voluerunt eum facere regē et homines namqʒ volunt habere regem pium ad regendum et potentem ad tuendum Unde et criso. Nouit enim eos quia tam faciliter multos pauerit et ideo sub ipso ociosam et resolutam et castrimarginosam putabant ducere vitam quod omnibus abundarēt et nichil laborum vel impensarum impenderent et ideo corruptā eorum nouit esse intentionē et non consentiens resolure ociositati et gulositati fugit ab eis quia quamuis bonum vellent nō tamen bene voluerunt vnde etiam aug. Fugit xp̄s cum eum voluerunt facere regem Oīa enim bona terrena cōtempsit hō xp̄s vt contemnēda monstraret oīa mala sustinuit vt nec illis quereretur felicitas nec in istis timeretur aduersitas (Jesus ergo) scrutator cordium cognoscēs volūtatē eorum postquam precepit disci-

Crisostom⁹.

Hieronim⁹.

Beda

Crisostom⁹.

Augustinus

pulis suis transfretare (fugit ipse solus) a turbis (in mõtē orare) et grãs patri pro bñficiis agere ꝛ nobis in hoc formã dare ita ꝙ illi nõ ꝑpenderũt nec eũ īuenire tūc potuerunt. Sequere aũt tu eũ a longe si forte dignabitur te vocare vel saltem aliquid de reliquiis refectionis ꝛ grẽ tibi impartiri. (Fugit ergo dñs in mõtē) .i. celeriter ascendit noluit ei tpaliter honorari exẽplo suo nos docēs vt vanã gloriã fugiamus et in bonis que agimus humani fauoris retributionē vitemus. Unde criso.

Crisostomus.

Considerandum aũt ꝙ cũ dñs magna operat̃ dimittit turbas docēs nos nunꝗ̃ gloriam que a multis est persequi neqꝫ attrahere multitudinē.

Augustinus

Et vt dicit aug. noluit rex ab hominib⁹ fieri qꝛ humilitatis viam ostendit miseris. dedit itaqꝫ nobis exemplũ hũilitatis et fugiēdi honores ꝛ accipiendi labores qꝛ quesitus ad regnũ ꝛ honores fugit. quesit⁹ ad passionē et mortem vltro se obtulit vt scꝫ exemplo eius parati simus aduersa toleranda. cauti ad blandimenta declinanda et ne nos aduersa fatigando deijciant vel ꝓspera emolliēdo decipiãt crebris precibus a dño imploremus et eius auxiliũ inuocem⁹. Oẽm ergo laudē humanam fugias cũ honore tanꝗ̃ venenũ mortiferũ et omnē cogitatũ suggerentē tibi appetitum cuiuscũqꝫ altitudĩs sub quocũqꝫ pretextu caritatis ĩ ipso principio et ortu suo velut caput draconis infernalis tam cito mortifices cum baculo crucis. Prepara quoqꝫ teipm̃ ad quecunqꝫ obprobria quecũqꝫ aspera ꝗcunqꝫ aduersa p̃ro xp̄i noĩe sufferēda et in respectu tuo gaudeas teipm̃ talem vere et corde reputãs qui merito ab oĩbus despici debeas sẽper tibi xp̄i hũilitatē et durissimã passionē reuocãdo ad memoriam qui regnum fugiens crucē voluntarie est amplexus omni cõfusione cõtempta. (Ascendit) itaqꝫ dñs (in montē) velut in locũ celo proximiorē innuens vt ad sublimis vite virtutũ cliuũ ascendamus et celo proximi esse cupiamus ꝛ orare vt sibi bene orare velimus mentē sursum a terrenis leuem⁹ et solus vt non in strepitu sꝫ in loco quieto orem⁹ et nos totos et vires nostras ad deũ colligamus. Et bene cõiungit ista duo scꝫ solus ꝛ orare. qꝛ solitudo amica ꝛ vtilis est orationi. ſm̃ illud. tu autem cum oraueris intra in cubiculum et clauso ostio ora patrē tuũ in abscõdito habemus hoc exemplũ triplex scꝫ a terrenis recedēdi orandi et nobisipis vocandi. Et est notandum ordo qꝛ orõnē p̃cedit dimissio turbarũ. dimissa ei turba scꝫ tumultu hoĩm affectionum cogitationũ ascendit in montē ad orandũ ꝛ comitat̃ solitudo qꝛ solus ascẽdit cũ intẽtione orãdi et sequitur nobisipis vacatio. quia (vespere facto solus erat ibi) In quo dat exẽplũ ꝙ hõ p⁹ sermonē vel aliud opus bonũ debet a turbis recedere et tumultibus et redire ad locũ solitariũ vt proprios defectus ꝗ cõtraxit ex ꝯuersatiõe cũ hoĩbus recolligat abstergat. ꝑfectus vero si quos inuenit dei glorie ascribat et debet ascēdere ĩ mõtē ad orãdũ vt deũ orãdo ꝗrat. non enĩ debet orãs in terrenis desideriis iacere nã ſm̃ Bedã

Beda

qui de diuitiis ꝛ honore seculi obsecrat ꝛ in infimis iacet viles ad deũ p̃ces mittit. debet etiã sibi vacare vt hauriat qđ postea docendo effundat vel operando exerceat. Hic datur intelligi qꝛ cũ dñs sederet in monte cum discipulis suis et videret turbas ad se venientes descēdit de monte et circa inferiora loca turbas pauit et deinde fugiendo honorē regium iterum in montē solus ascendit. Unde criso.

Crisostomus.

Faciebat autē hoc rursus erudiens nos neqꝫ turbis cõmisceri continue neqꝫ fugere multitudinem semꝑ sed alterutrũ vtiliter facere. Conspice nũc dñm iesum quõ fugit honorem ꝛ ascendit in montē orare videlicet docens mundi prospera fugere et contra ea deũ inuocare et quõ ꝗrit loca solitaria ꝛ vadit ad ea affligit se ꝛ vigilias lõgas impēdit ꝑnoctans in orõnib⁹ ꝛ se hũiliãs corã p̃re intercedit pastor fidelis pro ouib⁹ suis. Orat enĩ nõ pro se sꝫ pro nobis tanꝗ̃ aduocat⁹ nr̃ ꝛ mediator apud patrē. Orat etiã vt det nobis orãdi exemplũ. Frequēter inde discipulos monuit et hic oꝑe cõprobauit. Nõ orat inquantũ deus qꝛ sic ei orare nõ cõpetit sed inquantũ hõ et sic ei cõpetit qꝛ aduocatus noster factus est et ideo ꝓ peccatis nostris interpellat.

Oratio.

Domine iesu xp̄e fac me oculos mentis a carnalibus deliciis a terrenis diuitiis et a mundanis ambitiõibus ad te subleuare et sup̃ fenum carnalis voluptatis tẽporalis possessiõis et mundialis glorie discumbere vt merear satiari quinqꝫ spũalibus panũ refectione scꝫ timore diuini iudicij. horrore peccati. dolore cõtritionis. pudore cõfessionis et labore satisfactiõis. ac duobus piscib⁹ stabilitate scꝫ ꝓpositi ꝛ desiderio in meli⁹ cõmutandi et ꝑficiēdi quos puer vnus scꝫ hũilitas habꝫ que grãm et gloriã mereri solet. Amē.

De ambitione et quibusdam aliis clericoꝝ ꝛ religiosorum defectibus. Capitm̃ .lxviij.

Circa premissa me

ditare et cõsidera quõ dñs vere et nõ ficte honorē regiũ fugit ꝛ declinauit nõ sicut illi qui ne apud hoĩes vilescant recusant orare qđ corde desiderant. Sũt enĩ multi et potissime religiosi qui dignitates se non appetere simulant sed cum offeruntur manibus et pedibus promptissimi occurrunt et leti suscipiunt immo et qñqꝫ voluntarie se offerunt. Sunt etiam ex his alii qui qui in dignitatibus positi fingunt se velle eas nõ habere sed nichilominus per se et mediatores ꝓcurãt ꝛ occasiones querũt sollicite qđ possint in ipsis officiis remanere. Non fuit hmõi simulatio et fictio in dño: prout patet ex eius facto. Misit enĩ discipulos per mare nec cum eis nauem intrauit ne turbe eum inter discipulos quererent ꝛ deinde ipsis non aduertentibus solus in montem ascendit et sic manus eoꝝ euasit. Uide cum quanto studio et cautela fugit ꝛ declinauit honorē. Exemplum dedit nobis vt et nos ita faciamus. Non enĩ p̃ro se sed pro nobis fugit. Cognoscebat nãqꝫ quante sit temeritatis si ad honores aspiceremus. Honor enim de maioribus est laqueis et grauioribus ponderibus ad subuersionem animarum siue sit honor prelationis siue potẽtie siue scientie et filium. ¶ Uix .n. fieri potest ꝙ qui in honore delectatur in ꝑiculo vel precipitio non sit vel qđ est peius iam precipitio collisus. Ambitio .n. viciũ pessimũ ac causa et radix multorũ aliorũ viciorũ. Multos ꝗppe hec passio sic excecat vt etiã ea que multis aliis manifesta sunt ipsi non videant sicqꝫ in foueã p̃rime culpe ꝛ deinde gehenne cadant. Et qđ prodest eis si mundum lucrentur vniuersum seipsos aũt ꝑdant ꝛ detrimentum sui faciant. Si forte blandiũtur sibi aliqui ambitiosi sub spē lucri animaꝝ quasi sic melius possent intẽdere saluti aliorũ. Quibus berñ r̃ndet dicens.

Bern.

Utinã quisqꝫ sic intrat si fieri posset tam fideliter ministraret quoniã fiducialiter se ingessit. ¶ Ac dificile fortassis et impossibile ē. vt ex amara radice ambitionis suauis fructus prodeat caritatis. Sed heu cõiter hodie honor et nõ onus glĩa ꝛ nõ pena attendit̃ ꝛ honoris nomē nõ virtutis tenet̃. vñ bern. Currit̃ a clero passim ab omni etate et ordine a doctis pariter ꝛ indoctis ad ecclesiasticas curas tanꝗ̃ sine cura iam quisqꝫ victurus sit cum ad curas peruenerit. Multi non tanta fiducia et alacritate currerent ad honores si esse sentirent et onera. Grauari profecto metuerent nec cum tanto labore et periculo quarũlibet affectarent infulas dignitatũ. Nũc vero qꝛ sola attendit̃ glĩa ꝛ nõ pena purũ esse clericũ erubescit̃ in eccl̃ia seqꝫ viles estimãt et ingloriosos ꝗ quocũqꝫ eminentiori loco non fuerint sublimati. Idē etiã bern. ꝗsi subsannãdo alloquit̃ ambitiosum sic dicēs. Age ergo qm̃ durissimũ iudiciũ his ꝗ presunt fiet et potentes potenter tormenta patiētur ascendit supbia tua sp̃ sequere regē tuũ omē sublime videant oculi tui. festina multiplicare prebendas in archidiaconatũ vola deide spira ad episcopatũ nec ibi qđē requiez habiturus qm̃ sic itur ad astra. Quo progrederis miser.

An vt ab altiori gradu sit casus grauior neqꝫ ei ī sic pau
latim decides sed tanq̄ fulgur impetu vehementer qua
si alter satanas subito deiicieris hec bern. vnde ⁊ hieroni *Hieroni.*
mus. Letamur ad ascensum timeamus lapsum non est
tanti gaudij excelsa tenuisse quāti terroris de excelsis ce
cidisse hec hiero. Timeat ergo ambitiosus ⁊ se corrigat
ne apud homīes exaltatus et ad tempus falsis florens
bonis apud deū hūilietur ⁊ in eternū veris grauat tormen
tis. Quanto n. maiori honore sublimatus q̄s fuerit tan
to maioris virtutis debitor erit aut maiori supplició sub
iacebit. Honores enim sunt q̄si quedā ligna ad augmen *Crisosto.*
tandum ignem in futura pena. vn̄ Criso. Honoris siqui
dem magnitudo his qui non digne viuunt in honore cu
mulus incipit esse penaꝝ hec Cris. Et tunc ambitiosus
nullam requiē hēbit sicut nec in p̄nti hr̄e voluit. Cor n.
ambitiosi nunq̄ quiescit s; vel honorē quē nō habꝫ appe
tit vel eum quem hꝫ amittere metuit ⁊ sic dyabolus cor
eius sp̄ mouet ⁊ rotat tanq̄ molēdinū quod nunq̄ pau
sat ¶ Et nota circa hanc materiam q̄ preter simoniam ⁊
alia mala que frequenter nō sine graui scandalo cōmittū
tur sunt adhuc quedā mala quibus hodie multi q̄si non
mala s; licita essent implicantur. Primū malū est q̄ ple
riqꝫ anteq̄ vocentur ꝓmoueri ad dignitates ⁊ curas ec
clesiasticas ꝑ se ⁊ ꝑ alios sollicite querunt nec vocationē
humiliter expectant sed ambitiose preueniūt. Ubi male
accedunt testante apostolo q̄ sic ait Nec quisq̄ sumit sibi
honorem s; q̄ vocat a dn̄o tanq̄ aaron. Quātumcūqꝫ n.
sufficiēs quis fuerit ⁊ virtuosus ꝑfecto nō erit dignus si
nō assumatur inuitus. Nā cū q̄s honoris primatū ambit *Augusti.*
ex hoc solo efficit indignus q̄ indebite presumit vn̄ au.
Status superior sine q̄ respublica non regit ⁊ si bn̄ admi *Gregori.*
nistretur indecenter tn̄ appetit vn̄ ⁊ greg. Uirtutib⁹ pol
lens coact⁹ ad regimē veniat virtutibus vero vacu⁹ nec
coactus accedat De his qui sese in p̄simonium x̄pi inge *Bernar.*
runt sic dicit bern. Audi querelas dn̄i quid sup hac teme
ritate loquatur. Ipsi inq̄t regnauerūt ⁊ non ex me p̄nci
pes extiterunt ⁊ ego nō vocaui eos. Quid istud temeri
tatis immo quid insanie. Ubi timor dei vbi mortis me
moria vbi gehenne metus et terribilis expectatio iudi
cij hec bern. Unde si aliquis ad p̄mum locum in eccl̄ia
eligitur tolerabile ē licet ꝑiculosum q̄ scd̄m bern. nō oēs
q̄ vocātur ad misteriū eligit ⁊ ad regnū sicut p̄tꝫ de sau
le in regno ⁊ de iuda in sacerdotio electis a deo sed si se
ingerit ꝓcurando se eligi dānabile est et ꝑniciosum oīno
nemo n. dꝫ eligi vel ꝓmoueri seu preffici nisi de quo spūs
sanctus inspirauerit alioquin ipsi spūisancto iniuria fit.
Ubi nota q̄ cū sctūs lodouicus rex frācie a quodā deuo
to quereret cur epi mō sicut olim scti nō essent ille vt cre
ditur nutu diuino r̄ndit q̄ tunc epi per inuocationeꝫ et
inspiratōem spūscti ab electoribus canonice eligebant
nūc vero ꝑ supplicationes ⁊ ꝓcuratōes al's de eis proui
detur ⁊ ob hoc mō scti n̄ sunt sicut olim cōit fuerūt. Quo
audito rex dicit q̄ de cetero nullatenus ꝓ aliquo suppli
caret Non solū aūt q̄ ad curas ⁊ dignitates se ingerunt
in periculo sunt s; etiā q̄ ad eas cū delectatōne accedunt *Gregori.*
vel in eis cum delectatione perseuerāt. vn̄ gre. vnusq̄sqꝫ
superbus rector totiens ad culpā apostasie dilabit q̄ti
ens preesse hoībus delectatur a c honoris sui singularita
te letatur. Un̄ aūt hec viciorū radix pullulat in corde re
gentium nisi ex imitatione illius qui despectis angeloꝝ
societatibus dixit. Ascendam super altitudinē nubiū et
silis ero altissimo Un̄ magnopere curandum ē vt qui re
gendis hoībus preferit apud se penset q̄ ad satisfacien
dum districto iudici de sua tn̄mō anima vix sufficit ⁊ q̄t
regendis subditis presto est reddēde apud eū rōnis ꝑe
vt ita dicam tot solus aīas habet. Nam cui esse nunc iu
dicem libet huic videre tunc iudicem non libet. Nume
rati enīꝫ culpe nequeunt q̄ hūde prātis amore ꝑpetrant
hec gre non dicit q̄ iudex est s; cui iudicem esse libet aīm
vicꝫ non gradum redarguēs ⁊ ad voluntatē nō ad factū
vituperationē referēs. Cui aūt videre tūc iudicē nō libꝫ
de numero reproboꝝ se esse non dubitet. Sicut n. electi
tunc de visione iudicis gaudebunt q̄ ap propinquat eo
rum redemptio sic et reprobi de visione iudicis dolebūt
q̄ appropinquat eorum perditio. Un̄ ⁊ alio loco euāge
lij dn̄s dicit. Ue i. eterna dampnatio vobis scil; imminet
qui diligitis primas cathedras nō dicit q̄ hētis sed q̄ dili
gitis nōn arguens eos qui his vtuntur ex officij ordine.
sed eos qui hec dum hn̄t amant vel dum nō hn̄t affectāt
quod ꝓcedit ex ambitione. Ue quippe in scriptura sacra
notat eternā dānationē ⁊ gehēne supplicium sed heu
huius seculi peregrinationē ⁊ p̄ñs exiliū vn̄ ⁊ criso. Hec *Crisostom⁹.*
dictio ve semꝑ in scripturis dr̄ de his q̄ non pn̄t euadere
a futuro supplicio. ¶ Solent aūt ambitiosi se excusan do
quādoqꝫ allegare illud apostoli ⁊ dicere. Qui ep̄atū de
siderat bonum opus desiderat. Quibus r̄nderi potest q̄
opus est bonum s; desiderare est malum. Sic ⁊ dici pōt
qui aurꝝ furatur bonā rem furat q̄ aurū bona res est sed
furari malum est vnde apl's ipm opus tanq̄ bonuꝫ ⁊ fru
ctuosum cōmendat x̄ps vero ipm desiderare tanq̄ ma
lum ⁊ vanū cōdemnat. Sic ergo p̄tꝫ ex x̄pi verbis ⁊ cete
ris scripturis q̄ ambitiosus non ē in statu gratie et salu
tis Pater hoc etiam ex quibusdam rōibus ⁊ causis q̄ in
tot humanis defectibus nullus relinquitur ambitioso lo
cus excusationis et per hoc graue ei imminet ꝑiculum ꝑ
ditionis. Multi enim ꝑ infirmitatē vel ignorantiam aut
in toto aut in parte de pctis excusant s; ambiciosus cui
preesse libet per nullum hoꝝ defenditur. Nō q̄dā ꝑ infir
mitatem q̄ ducatū gregis libens suscepit et tenuit et ió
tanq̄ aries in grege fortis pre ceteris esse debuit nec per
ignorantiam q̄ magisteriū aliorum assumere ⁊ tenere si
bi placuit et ideo ignorare non debuit qui mgr̄ esse vo
luit. Talem ergo sc; ambiciosum et cecitateꝫ eius valde
plangere debemus q̄ homīem ad dei imaginem factuꝫ
ipsum luciferuꝫ vt supra ꝑ gregoriū dr̄ imitari videmus
Et q̄ ambitiosus in tanto versatur ꝑiculo ió q̄ sciēter ta
lem eligunt vl' ꝓmouent aut in statu suo fouent et defen
dunt grauiter deū offendunt et se participes cum eo in
culpa faciunt. Un̄ timēdum est ꝯsentientibus ambitioso
ne cadant cum eo sicut consentientes lucifero ceciderūt
cum illo. Ista maledicta pestis ambitionis totam inficit
religionem christianitatis et scandalum toti mundo par
turit non solum in clericis s; et in religiosis. Ue ergo mi
seris ad quos phariseorum quibus dominus ve impreca
batur vicia transierunt qui per breue ⁊ incertū huius vi
te sue curriculum quo pctā plangere debuerūt ad digni
tatem et honorem aspirare vel pro his laborare seu etiā
certare dei timore postposito non metuunt. ¶ Secundū
malum est quia sepe carnales amici in beneficiórum col
latōne alijs melioribus et dignioribus preferuntur quó
rum promotoribus ve damnationis propheta cōminat
dicens. Ue qui edificat syon in sanguinibus. Multi eniꝫ
qui pro amicorum carnalium promotione et corpus et
animam eternis exponunt incendijs qui econuerso ꝓ eo
rum liberatione extremum digiti vix ad horam ponerēt
in tormētis. Multis quidem prelatis ꝓcurat dyabolus
amicorum carnalium multitudinē vt coꝝ in carnali affe
ctione et promotione obscuret dignitatem et sanctitatē
Sepe namqꝫ nepotes prelatorum ⁊ alij carnales amici
qui ante ipsoꝝ prelatoꝝ ꝓmotionē nō apparebāt postꝓ
motionem eoꝝ apparere incipiunt q̄si vna die . s. ꝓmoti
onis nati videantur. Sed super hoc potest ecclesia dice
re illud ysaie. Quis genuit michi istos. Ego sterilis et nō
pariens transmigrata et captiua et istos quis enutriuit.
Ego destituta et sola et isti vbi erant scil; ante prelati ꝓ
motionem. Unā aitquidam. Cū factor reꝝ priuaret semi
ne clerum. Ad sathane votum successit turba nepotum.
Ubi tales qui in promotionibus amicos carnales prefe
cunt factis et operibus suis illud psalmiste dicunt here
ditate possideamus sanctuarium dei. Et ideo timere ha

bent maledictionem: q̄ quidē sequit quā non solum eccl'ie ⁊ alij sed etiā ipsimet sibiipsis imprecantur sepius cum orant dicentes. Deus meus pone illos vt rotam ⁊ sicut stipulam ante faciem venti. Sicut ignis qui cōburit siluam e sicut flamma cōburens montes. Ita persequeris illos in tempestate tua: ⁊ in ira tua turbabis eos. Imple facies eorum ignominia ⁊ querent nomē tuum domine. Erubescant ⁊ conturbent in seculum seculi ⁊ cōfundantur ⁊ pereant. Ubi nota visionē de quodam pontifice nimis ad carnales amicos affecto qui statim post mortem eius ostensa est cuidam legato ecclesie in via iam posito. Quodam enim mane cū idē legatus excitatus a somno vellet orare vt consueuerat: submisso ē q̄dā lect⁹ in supficie aureis tapetijs circūseptus in camera vbi quiescebat in quo residere videbat ipse defunctus admodū pontificis ornatus: ⁊ in gyro ei⁹ multi de genere suo p eū promoti ⁊ ditati choreā ducebāt ⁊ cātilenas lugubres cantantes in hunc modū pclamabāt. Maledicta promotio et exaltatio tua: tu enī es pditionis nr̄e cā. Ille vero circūq̄q respiciens: maledictionē siīr eis imprecabat dicens. Maledicti vos a deo quia propter vos tradit⁹ sū igni ppetuo. Et hec dicens coopertoriū aureum eleuauit ⁊ flāma de lecto cum fumo fetidissimo ascendit: ⁊ sic visio disparuit Hec aūt visio predicto legato: angelo sibi referēte iō ostēsa fuit: vt ipse a similibus abstineret q2 defuncti successor futurus esset. Post hec quodā tpe quidā pōtifex ali⁹ promotioni carnalium amicorū nimis intentus: cū ex infirmitate in qua p medicos neglectus fuerat morti esset propinquus quasi de salute corpis ⁊ anime desperat⁹. dixit plurib⁹ circūstantib⁹ ⁊ audiētib⁹: Medici abstulerunt mihi corpus ⁊ amici aīam. Ecce qualē retributionē de amicis habuit quos sic carnalit dilexit ⁊ promouit. Sic ⁊ hodie multi religiosi carnalitatē nimis sequētes: nō ea que spiritus ⁊ dei sunt sed que carnis ⁊ diaboli sūt: in electionibus suis sapiūt: ⁊ magis corpi q̄ aīe pūdere solliciti sūt Multi enim potius eligunt bonū cocū qui carnalib⁹ voluptatib⁹ eorū satisfaciat q̄ virū deuotum qui vtilitatibus aīaꝝ proficiat vt sic simul cū illo ducant i bonis dies suos ⁊ quasi de alia vita desperati: recipiant bona i vita sua ac si sic irēt ad astra. Hi tales similes illis sunt: de quibus Seū sic dicit. Quidaz voluptatib⁹ se immergūt: quibus in cōsuetudinē adductis carere nō possūt: ⁊ ob hoc miserrimi sunt q̄ eo puenerūt vt illis que fuerūt superuacua facta sint necessaria. His etiā talibus applicari potest qđ de quodā patre factū est. Qui cum quadā vice melius solito se refecisset: nocte sequenti diabolus sibi assistens: ventrē eius suauiter quasi manibus contrectando delinijt: ⁊ quasi eū subsannando dixit. Mō bene modo bene. Ille aūt diaboli illusionem intelligens pniaz de h excessu egit: ⁊ ad abstinentiā cōsuetā rediit. Istud etiam verbū s mō bene mō bn̄ pōt dici cuilibet in hac vita psperitate vel delicate viuenti. Et similiter istud euangelij et q̄dem in hac die tua que ad pacē tibi: nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis scz mala futuri tēporis. Tertiū malū est: quia plerunq̄ causa mala mouente ⁊ alliciente indigni: ⁊ quādoq̄ etiaz mali ⁊ hostes xpi ad eccl'iastica beneficia pmouentur: ⁊ magis personis q̄ ecclesijs: magisq̄ vtilitati priuate q̄ cōmuni prouidetur nec sūt clerici vel prelati dei sed modo. Unde magna cura est multis vt in domo sua officiales vtiles preficiant: sed parua cura est eis vt in domo dei ministros ydoneos instituāt: quia heu quasi nulla ministrorum christi est electio: cum tamen ministri hoim sepe cum magno eligantur psilio. Proch dolor sepe magis insufficientes assumunt ad statum clericorum ⁊ ad ecclesiastica beneficia etiā curata q̄ ad statū mechanicorum vel ad aliqua huiusmodi officia. Qui enim mechanicus esse voluerit necesse est vt ad suum officium spectantia sciat vel addiscat: sed plerisq̄ in clericis hoc silet. Quō ergo tales pignorātiā poterūt excusari: maxime si ad dignitates et beneficia curata fuerit promoti. Unde Berū. Que ignorātia excusare possit hominē qui se magistrū infantium doctorem insipientium profitet. Taliū quippe dum quis promouet recte a diabolo supra templi pinnaculū eleuat cui diabolus quasi subsannando tunc loquitur. Si filius dei es mitte te deorsum. Iam inter filios dei computat⁹ es iam ab his qui te nō cognoscunt videris esse quod nō es. Fac igitur aliquid vnde lauderis: vnde gloriosus habearis ⁊ vnde magnus ab hominib⁹ videaris. Mitte te deorsuz. Quid enī tam propriuz diabolo q̄ suadere vt vnusquisq̄z indign⁹ ecclesie se sibi submittat. Et reuera hi tales semper deorsum se mittunt: quia solas diuitias dignitates et gloriam querentes quotidie deteriores fiunt. Promotores etiaz talium in quacunq̄z dignitate quasi supra templi pinnaculum constituti se ad persuasionem ⁊ consilium dyaboli deorsum mittunt qū per carnalē affectionē: vel aliaz causam malā eos excecantē: talib⁹ condescendendo: eos promouent vel eoꝝ promotionib⁹ acquiescunt. Simia quippe ponit in tecto: ⁊ latro in scalis corā populo nō ad suū honorē sed ad derisionē: sic etiam est de indigno in ecclesia exaltato. Unū Seneca. Loco ignominie est apud indignū dignitas. Ut autē dicit Grego. necesse ē vt is q̄ p̄est: que exempla subditis p̄beat solerter attendat: ⁊ tantis se sciat viuere quantis preesse. Et ideo vt idem dicit: nō debet hominū ducatū suscipere: qui nescit hoīes bene viuendo preire neqz ad hoc eligat vt aliorū culpas corrigat qui qđ resecare debuit ipse cōmittit. Et iterum. Durum quippe est vt qui nescit tenere moderamina vite sue iudex fiat vite aliene hec Greg⁹. Sic ⁊ hodie apud multos etiaz religiosos in electionibus ⁊ prouisionibus timore dei postposito iesu i vir bon⁹ ⁊ dign⁹ ac dei amicus qui se ⁊ alios saluare studet reprobatur: ⁊ Barrabas latro insignis id est malus ⁊ indignus ac christi hostis q̄ se ⁊ alios in anima peremit eligit. Unde qui in talib⁹ promotionibus faciendo vel consentiendo culpabiles sunt: ipso suo facto vel consensu cum iudeis dicunt. Non hūc sed Barrabam. Et ideo timeant tales ne alienati a iesu saluatore partem sortiantur cum Barraba latrone. Tales quippe sic electi sunt subditis magis in ruinā et scandalum q̄ in resurrectionem ⁊ boni exemplum ⁊ hoc fermentū prelatorū corrumpit totam massam subditorū: q2 dū caput egrotat cetera mēbra dolent. Egrotant quidē sed non sanant: quia morbum noli me tangere hūc videntur ⁊ intacti remanentes p eos quorū interest debite nō corrigunt. Et ideo heu tam apud plures de capite facta est cauda de priore posterior: ⁊ de magistro discipulus: ⁊ vtinam christi nō diaboli. Sed timere habent homines in his culpabiles: ne iusticia per eos neglecta ad supernum iudicē querelam suam dirigat: ⁊ ille voces q̄rimonie eius suscipiens iusto iudicio suā vindictā suam super puaricatores rectitudinis inducat. Et istud in multis talibus factū nouimus ⁊ adhuc frequenter fieri videmus. sed quidam miseri sic sunt excecati q̄ nec cognoscere defectus suos volunt. vnde talia flagella procedunt: et ideo sepe grauiora eis superueniunt. Quartum maluz est q2 vnus beneficio vno non est contentus in aliorꝝ clericorū preiudiciū et damnū: plura occupat: et alijs esurientib⁹ ipse se pompis ⁊ vanitatibus inebriat. Pauperū enī necessitatibus subtrahitur quicquid diuitū vanitatib⁹ accedit ⁊ multitudo seruorū multitudinē pauperum facit. vnde est qđ cōiter dicitur Quicq̄d delirant reges plectunt achiui. Et qđ peius ē: interdū vnus ad vnū etiam beneficiū minus ydoneus plura occupat: et qui vnicū quāuis modicū vix officium īplere sufficeret plurimoruz stipendia sibi vendicat. Plura quidē bñficia habentib⁹ parat vagandi ⁊ delinquendi materia: diuinus cultus ⁊ hospitalitas in ipsis beneficijs minuit ecclesiaꝝ cōmodis ⁊ honori detrahit que p hoc in spūalibus ⁊ tempalib⁹ multipliciter collabunt. Sed esto q̄ tales habeant dispensatiōez sup pluralitate bñficioꝝ: nūquid dispensationem habere

Gregori

Bernar.

potuerit super perpetratione predictoꝝ maloꝝ. Que quidē mala tanta sunt quod sola ad dānationem sufficiūt erreuntes in infernum detrudere possūt, vbi vnus vt plures in beneficijs erit vnus vt plures in tormentis. Istos scōmber supra montem excelsuꝫ valde dyabolus ducit quibus etiā oīa regna mundi ⁊ eoꝝ gloriā ostēdit ⁊ ostensa si procidentes euꝫ adorāe dare pmittit et reuera postquā auaricie sue consulendo multa beneficia adepti sunt eum adorant eū colunt et venerantur eū quasi deū sequitur ⁊ post euꝫ in tenebris demerguntur. ¶ Ubi nota quedā exēpla de hac materia. Guilhelmus pisiensis epūs in theologia regens conuocationē fecerat mgroꝝ. Et posita questione de pluralitate būficioꝝ solerti et longa disputatione pbatū est duo būficia dūmmō vnum quindecim libras pisienses valeret ab vno teneri cum salute non posse. Hoc determinauit predictus epūs hoc oēs alij magistri theologie determinauerunt exceptis duobus scꝫ magistro philippo pisieñ cancellario et magistro arnoldo postmodum ambianensis epō. Quid aūt predicto philippo cōtigerit audiamus agonizantem in morte dñs Guilhelmus episcopus tanquā bonus pastor visitauit rogans eum vt singulari opinioni de pluralite beneficioꝝ cederet ⁊ omnia beneficia sua vno excepto in manus ecclesie resignaret. Sꝫ renuit dicens se velle experiri vtrū esset damnabile plura beneficia ab vno teneri. Mortuus est ergo sic et post paucos dies dicto parisiensi epō in tetra ⁊ miserabili forma apparuit dicens inter cetera propter pluralitatem beneficiorum se esse damnatum. ¶ Similiter alius quidam clericus magne litterature apparens cuidam post mortem suam dixit se dāmnatū ob hāc solaꝫ causam quia duas tenuit prebendas. Super hac eadem questione robertus romane ecclesie cardinalis et magister in theologia interrogatus morti vicinus respondit. Dico iam migraturus a vita quod mortale et damnabile est plura tenere beneficia. ¶ Hoc idem sancte memorie petrus cantor parisiensis et dixit et scripsit. Hoc idem magister guibardus cameraceñ episcopus verbo huiusmodi cōfirmauit. Nollem inquit pro toto auro arabie vna nocte duo beneficia detinere et hoc propter discrimen incerte vite. Super hoc etiam narrante bernardo quondaꝫ domini pape penitētiario cum beate memorie grego. papa nonus interrogaretur si posset de plenitudine potestatis cum plurium beneficioꝝ detentoribus dispensare respondit. Non possum inquit nisi tantum super vexatione detinentium dispensare. Quod forte ideo dixit quia vt visum est plura mala ac peccata grauia et ineuitabilia inde subsequuntur super quibus faciendis dispensatio cadere non videtur quia pctm̄ in nullo casu cōcedit. Quis ergo erit sapiēs qui se fallat et tanto discrimini committat. Esto quod multi dicāt hoc et multi alij in contrarium opinentur hoc soluꝫ tñ mortale ab augustino doctorum maximo iudicat cum quis incertitudinis periculo aut mortalis peccati discrimini se committit. Sic ⁊ hodie multi religiosi non solū grāgias sed et ecclesias non sine aīaꝝ periculo sibi incorporando multiplicare solliciti sunt exponentes se periculo reddende rōnis de aīabus ecclesiaꝝ quarum decimas et fructus percipiunt. ¶ Quintum maluꝫ est quia pleriqꝫ in būficijs non resident ⁊ fructus eoꝝ pcipiētes debitum p his laborem vel seruitiū ecclesijs nō impēdūt. Gaudent et se iactant quia habent tot florenos sibi apportatos sed timeant ne sint floreni eos ad infernum portātes. Frustra enī se iactant habere būficium vel mercedem cuius non exhibēt operationē. Sed esto quod tales habeant dispensationem sup absentia seu non residentia nunquid dispensatōeꝫ habere poterunt super peccatis et malis ɔmittēdis que ineuitabiliter sequuntur ex eorum absentia et negligentia. Et ideo bene eis esset si haberent vicarium in tormētis sicut excusando se dicūt habere in beneficijs. Qui enī residere nolunt in beneficijs timere habent ne residentiam perpetuam faciant in tormētis. Et in hoc magis delinquunt prelati ⁊ curā habētes aīaꝝ quia ex illoꝝ absentia maius sequitur periculum. Pauci quidem ex eis pastores sed multi mercennarij sunt qui non lucrum aīaꝝ sed mercedem temporalis commodi aut lucri vel honoris querunt. Istis bene congruit illud. Bern. vbi ait. Ue tibi clerice mors in olla mors in huiusmodi delicijs. Peccata enim populi comedis ac si propria minus sufficere viderentur. Sumptus ecclesiasticos gratis habere te reputas sed bonum erat magis fodere et mēdicare. Et iterum. Indignus lacte ⁊ lana cōuincitur si non pascat oues si non vigilat in custodia gregis iudicium sibi manducat et vescitur. Quid tibi insipiens delicie sapiunt quid diuitie ille cecos delectant oculos quibus mereris tam graue iudicium tam dure temetipsum obligas rationi. Uniuersa siquidem vsqꝫ ad quadrantem nouissimum exigeris. Hec bern. Et iterum super illo verbo prophete petā populi mei comedent. Quasi dicat peccatorum precia exigunt et peccantibus debitam sollicitudinē nō impendunt. Quem dabis michi de numero prepositorum quī nō plus inuigilet subditorum euacuandis marsupijs quam vicijs extirpandis. Ubi qui orando flectat irā qui predicet annum placabilem dño. Leuiora loquimur grauiora grauius manet iudicium. Ministri xpi sunt et seruiunt antichristo. Honorati incedunt de bonis dñi qui domino honorem nō fecerunt. Hec bern. Sunt aūt quidā qui ecclesijs et ouibus suis proprijs derelictis alijs deseruiunt ecclesijs vel predicāt populis sed per hoc de negligētia ecclesiarum et ouium suaꝝ nō excusantur apud deū quia reddent rationem de oibus vsqꝫ ad quadrantē nouissimum. Allegant etiam quamquam nō residentes quod in ecclesijs eorum sunt rebelles ⁊ tyrāni vel infideles ⁊ hmōi. In quo seipsos magis redarguunt quia vident lupum et fugiunt cum tempore illorum et ecclesie vtilitate deberent tunc potius residere. Sic ⁊ hodie multi in religione curam animarū hñtes claustruꝫ quasi carcerem fugiunt ⁊ cū sathan circumeundo terram et perambulando eam quasi vagi discurrunt parum timētes quod ligatis vasis eorum pedibus proijciantur in tenebras exteriores. Primi quidem religionis pfessores vrbes et palatia relinquentes solitudinē petebāt dicentes cum hieronimo oppidum michi carcer est ⁊ solitudo paradisus sed isti vagi solitudinem deserentes vrbes et palatia querunt quasi intra se dicentes solitudo michi carcer est ⁊ oppidū paradisus. Unde talibus bñ cōpetit et de eis scribi posset quod de quodam huiuscemodi post mortem eius quasi pro epithaphio quidā versificator sic scripsit Dum fuit in mundo per mundum vexit eundo. Hec postrema dies hec sibi prima quies. ¶ Sextum malum est quia multi fructibus būficiorum ⁊ bonis ecclesiasticis abuti non metuunt ac patrimonium xpi ⁊ res pauperum in vsus superfluos et illicitos cōuertūt. Quantūcunqꝫ enim vtiliter in būficio quis laboret vltra tñ victū et vestitum sibi vendicare non debet. Quicquid amplius est pauperum est vñ bern. Sed esto studiose quis ⁊ fructuose laboret viuat de altario vt alimenta et quibus tegatur hñs lo contentus sit. Nō superbiat nō luxuriet deniqꝫ non ditetur nec ex clericatu ditior fiat non sibi de bonis ecclesie ampla palacia fabricet nec loculos inde cōgreget nec in vanitate que superfluitate dispergat non extollat de facultatibus ecclesie consanguineos suos aut nepotes ne filias dixerim nuptui tradat. Res pauperum non pauperibus dare par sacrilegij crimen esse dinoscitur. Nec enim ordinauit deus his qui euangelio seruiunt de euangelio querere aut habere delitias autommatum (?) sed viuere ait apostolus de eo vt vicꝫ sint contenti alimēta corporis nō gule irritamenta aut incentiua libidinis et quibus tegātur non quibus ornentur accipere. Et iteꝝ pauci admodum sunt qui non que sua sunt querant. Diligunt munera non pūt pariter diligere christum quia manus dederunt mammone. Intuere quomodo incedunt nitidi et ornati circūamicti varietatibus tanquā sponsa procedens de tha

Bernardus.

Bernardus.

lamo suo: nōne quepiam talium repente eminus procedentē aspexeris sponsam potius putabis ꝙ̄ sponse custodem. Unde vero hancillis exuberare existimas rerū affluentiam: vestium splendorē: mensarū luxuriā: congeriē vasoꝝ argenteorū τ aureorum: nisi de bonis sponse. Ipsa est ꝙ̄ illa pauper τ inops τ nuda relinquitur facie miserāda inculta hispida exanguis. Propter hoc non est hoc tempore ornare sponsam sed spoliare: nō est custodire sꝫ perdere: nō est defendere sed exponere: non est instruere sed prostituere: nō est pascere gregē sed mactare τ deuorare: dicente de illis dño qui deuorant plebē meā vt cibū panis: et quia comederūt iacob τ locū eius desolauerunt. hec Bern. Sic et hodie multi religiosi bonis monasterij abuti non verentur: et diuitem purpura et bysso indutum imitando: querunt ad induendū nō quod vtilius sed quod subtilius inuenit̄. non quod frigus expellat sed qd̄ supbire cōpellat: τ cū eodem diuite epulari quotidie splendide volunt τ pro carnibus a quibus abstinent̄ studiū suum in piscibus et delicijs varijs ponunt: τ fm ꝙ̄ de quibusdā dicitur: plus in salmone ꝙ̄ in salomone student: qd̄ fm Prosperū nō est delicias resecare sed vnam in aliā cōmutare. Unde τ Aug⁹. Qui sic a carnib⁹ se temperant vt alias escas: et difficilioris preparationis τ precij maioris inquirant: multum errant. Nō eniꝫ ē hoc suscipere abstinentiā sed mutare luxuriā. Isti nō intelligunt ꝙ̄ in his hamū accipiunt: quia penam pro singulis exoluent: et quantum se glorificauerunt τ in delicijs fuerūt: tantū de tormento τ luctu habebunt. Utinā multi mercenarij et pseudo pastores hec attenderent. qui plus de seipsis etiam sanis ꝙ̄ suis subditis etiam infirmis solliciti sunt: plusqꝫ sibi in voluptatibus ꝙ̄ subditis in necessitatibus condescendunt. Et ideo sepe huiusmodi mercenarij diuīs a deo castigantur flagellis: sed intelligere nolunt vnd̄ hec flagella procedunt cōgruentes ꝙ̄ncꝫ de pensiōe sed tacentes de cā mouente scdm̄ illud qd̄ cōiter dr̄ peutit puer τ ꝙ̄rit sed cā tacet. Quiꝙ̄ etiā iusto dei iudicio tales in necessitate deserunt̄ ab alijs vt sicut fecerūt fiat τ ipsis. et vtinā hec saperent τ intelligerēt τ se emendarent. Septimū malū ꝙ̄ precedenti sepe malo est annexum ē maledictū curiositatis viciū a quo tā in faciēdo ꝙ̄ vtēdo tā ꝙ̄ a venenoso serpente ē omnibus dei seruis abstinendū. Curiosa eñ qui faciunt τ ꝙ̄ eis vti volunt mūdo viuūt et seruiunt. Talia nanqꝫ sunt ornamenta mundi τ blasphemia dei. Qui vero in puritate cōsciē intendit viuere: mirū quō in faciendo vel vtendo se audet hac fece fedare. Est eñ periculosum τ ē valde magnū viciū. Primo quia temp⁹ ad laudandū deū cōcessū perdit τ ꝗ̄ipm̄ i vanis expendit. Multo eñ plus de tpe occupat curiosū opus: ꝙ̄ expediat: τ hoc valde malū esse nullus sapiens ignorat. Scdo qꝛ facienti ē cā vane glīe et iactātie. O quotiens cogitat τ recogitat ac mente reuoluit etiā quādo nō operat̄ ac etiā qñ diuinis intendere debꝫ: vt pulchꝝ op⁹ faciat. O quotiens illud aspicit τ inde se reputat et apud alios reputari vult τ se iactat. Tertio qꝛ etiam ei cui facit est cā τ occasio supbie. Tali eñ oleo ignis superbie nutritur: et magis accendit̄. Nā sicut rudia τ grossa sunt humilitatis fomentū: sic curiosa τ pulcra sunt superbie nutrimentū. Quarto qꝛ ē materia τ occasio retrahendi animū a deo. Nā fm Grego. tāto ꝗ̄s a supno amore disiungitur ꝗ̄nto inferi⁹ delectatur. Quinto qꝛ est ꝯcupiā τ voluptas oculoꝝ. Ad nihil enī talia curiosa valere vident̄ nisi vt inde oculi pascant̄: τ per cōsequens etiam animus ex eis distrahitur. Sexto quia multorum aliorū est laqueus τ ruina. Nam talia respicientes multis modis offendere possunt vel delectabiliter aspiciendo τ similia cōcupiscendo vel detrahendo τ maledicendo seu alijs scādalum et malū exemplum inde trahēdo. Cogita ergo quotiens de⁹ offendi poterit anteꝙ̄ illa curiositas deleta sit. De oībus autē illis offensis ipse ꝗ̄ tale opus fecit vel fieri ꝓcurauit est in cā τ per ꝯ̄ñs in culpa. Ecce quot mala ex tali curiositate ꝓueniunt. Adhuc est τ aliud malū magnum valde: qꝛ curiositas directe obuiat paupertati. Et vltra oīa predicta ē hoc malū ꝙ̄ leuis ac vani τ incōstantis animi est iudiciū τ superbie in corde latentis signum. Hoc autē malū curiositatis nō solum reperitur in clericis sed etiā plerisqꝫ religiosis. Quidā enim eorum relicta τ quasi contempta antiquoꝝ patrū simplicitate τ humilitate: nouitates seculares in multis adysus pertinentibus adinueniunt: τ diabolū adulterantem cum suis satellitibus in religionē introducunt. vnde nō videntur filij religionis veri τ legitimi sed potius adulteri. qꝛ a sanctis patrib⁹ degenerantes adulterinas nouitates et curiositates adinueniunt τ quales sunt talia opa faciūt. Unde de eis illud vulgare dici pōt. Qualis erat mulier: tale coquebat olus. Ministri ergo diaboli sunt quia opus eius faciēdo sibi seruiūt. Et iō propt̄ nullū de mūdo tale op⁹ quis facere dꝫ nec velle ꝓ se fieri etiā si gratis fieret: quia nulla de cā petō est ꝯsentiendū τ ab offensa dei est oībus modis abstinendū. Nā vt dicit Ansel. Omē petm̄ ꝑ preuaricationē deū exhonorat. Si ergo peccare est deuꝫ exhonorare: hoc homo facere nō deberet: etiā si necesse esset perire omne quod deus nō est. Mirū ergo valde quō homūcio cinis τ puluis tam audacter deū τ tantā maiestatem presumit offendere. Unde Bern. Tangit montes et fumigant: τ tam tremendā maiestatē audet irritare pulusculus vno leui flatu dispergendus et minime recolligendus. Et si propter nullum aliud curiosa facere deberet: quanto magis offendis si proprio motu ad solam cōplacentiam talia facis: volens magis complacere creature ꝙ̄ creatori. Ex premissis igitur apparet aliquantuluꝫ in quali τ quāto periculo sit hodie status clericoꝝ: τ quāta per eos veniūt scandala: quamqꝫ ꝑsecutionem suscitant in ecclesia. Illi eñ vere ecctiam ꝑsequunt̄ qui vitijs τ malis exemplis ꝑsequunt̄. Illi acerbius sanguinem fūdunt qui xp̄m quantū in ipsis est in homine occidūt. Unde Bern. Si dominus propriū sanguinem dedit in preciū redemptionis animarū: nōne tibi videtur grauiorem suscitare persecutionē: qui suggestione mala exēplo pniciose scandali occasione auertit ab eo animas quas redemit ab illo qui sanguinem illū fudit. Et iterū. Quis obsecro laycorū auidius clericis acquirit temporalia τ ineptius vtitur acquisitis. Cum tantum fastum videant layci in suppellectile clericorum: nōne ꝑ eos potius inuitant̄ ad mundum diligendū ꝙ̄ negligendum. Medice cura teipsum. Si mundū predicas cōtemnendū: ꝯtemne tu prius τ ad ipm̄ alios efficacius inuitabis. Da voci tue vocem virtutis: cōsonet vita verbis τ statim erit ī ore tuo viuus τ efficax sermo dei τ penetrabilior omni gladio ancipiti. Nō sic profecto est sed sicut populus sic sacerdos: sic laycus sic τ clericus: vterqꝫ cupit: vterqꝫ diligit mundum τ ea que in mundo sunt. Laicus tamē cū labore sꝫ clericus sine labore volunt possidere totum mundū. Cōsociate volunt cupiditati τ superfluitati hominū sꝫ nō labori. Peccare volunt sed nō flagellari cū hominibus. Unde timēdū est ꝙ̄ flagellentur cū demonibus. Quō seculares nō expenderent substantiam suā viuendo luxuriose etiā ī presentia sacerdotū: quō nō intenderēt vanitatibus et lenocinijs huius seculi quō nō essent insolentes et elati cum tantum fastum tantam insolentiam videāt clericoꝝ. Nōne in presentia eorū irreuerenter abutimini elemosynis pauperū. De patrimonio crucis christi non facitis codices in ecclesijs sed pascitis pelices impinguatis carnes: adornatis equos. Et vere in capitibus omnibus omniū platearum dispersi sunt lapides sanctuarij. Platee late sunt et lata est via que ducit ad mortem. Lapides ergo sanctuarij id est sacerdotes sunt in capitibus id est in introitu latarum viarum. docēt eñ ꝑplos ꝑ praua exēpla ingredi vias latas que ducunt ad mortē. τ demergūt in ꝓfundū inferni. Dolor capitis in membra redundat. Et merito clamat sancta ecclesia hodie. Ecce in pace ama-

Prosper. Augustin⁹. Gregori⁹. Ansel. Bern. Bern.

ritudo mea amarissima. Multa est hodie et longe grauior q̄ credi possit persecutio sancte ecclesie et talis incumbit qualis non fuit a principio. Multis modis persecutus est eā dyabolus sꝫ nunq̄ grauius q̄ hodie qꝛ nunq̄ fuit maior perditio xp̄ianorum nec liberior aut securior trāsgressio diuinorum preceptorū ecclīam incipientē ꝑsecutus est ꝑ tyrannos, ꝑficientem persecutus est ꝑ hereticos iam letā z florentē ꝑsequit̄ ꝑ motus illicitos hec bernar. ¶ Adhuc aliū vnū de clericis in fine subiungo exemplū. Clericus quidem in synodo epoꝝ predicari pulsus angustiabatur non modicū quid nam digne posset corā tot ecclesie prelatis predicare. At vbi accessurus in orōne iaceret venit ad eum dyabolus z dixit. Quid angustiaris istis clericis predicare. Dic eis istud z nō aliud princeps inferni salutat principes ecclesie leti omnes nos eisdem referimus gratias qꝛ per eorum negligentiā ad nos fere totus mundus deuoluitur qꝛ cuꝫ ipsis prelatis nobis eorum subditi pariter offeruntur. Inuitus quidē tibi dico sꝫ altissimi iussione coactus. Quāuera ista sint status procul dubio ecclesie monstrat qui nullam trium maloꝝ qui in mundo sunt superbie auaricie luxurie comparatōnem recipit in clericis et prelatis. Unde moderatores orbis et reges magnos vite duces comites et barones nichil videbis in eorum cultu et apparatu tā singulariter exq̄situm tam pomposum. Eorum auariciā si attendas nullam mercatorū nullam ciuiū talē reperies. Qui si heredes legitimos haberent tolerabilior insania videretur. De luxuria vero eoꝝ nichil diffinire presumo nisi q̄ illā solus nouerit omnipotēs q̄ renū et cordiuꝫ scrutator est deus. Aliquos quidē luxuria valde terrere deberēt eos q̄dam clericoꝝ exēpla de quibus noui quosdā subito z improuise in atrina z fetore vitam suā fetidaꝫ terminasse ce quedam in ipso actu simul cū fine operis expirasse. Et si queris de gula q̄ fomentū est luxurie inuenies ꝑplm semel in anno carnisprīuiū facere sꝫ clerū quotidie. In sabbato quoqꝫ delitijs affluere mos erat iudeis veri sabbati ignaris quos clerici in hoc satis imitant̄ in festis diebus delicatius conuiuantes nec aliter diē festū nisi plus solito se ingurgitent reputātes. Un̄ hiero. Cū superbia propria sit demonibus sine mulieribus luxuria pecudibus. auaricia mercatoribus ex his factum est mōstrum qd̄ est malus clericus. Sic̄ in religiosis inuenire poteris vnū monstrum ex hmōi malis compositū. Q̄nqꝫ enī presidēs est superbus z ambitiosus diligēs preesse z querēs modis oibus in officio remanere. Est etiā q̄nqꝫ cū hoc cōcupiē carnis deditus querēs frequenter occasiōes vacādi delicijs z voluptatibus. Est insuꝑ q̄nqꝫ concupiā oculorū z auaricia cecatus ꝑ questu faciendo discurrens z qualitercunqꝫ tp̄alia acquirens vel acq̄sita recipiens. Et qꝛ in se hꝫ hec tria ex quibus oriuntur omnia huius seculi mala. nam testante iohanne oīe qd̄ est in mūdo aut est ꝯcupiscentia carnis aut concupiscētia oculoꝝ aut superbia vite ideo expectare habet ꝑ retributōne condigna oīa seculi alterius incōmoda. Siquis ꝑpter predicta michi ea scribenti irascitur talis de seipso q̄ hmōi sit confitetur. Multi enī cum eis veritas proponitur indigne ferūt z cū aliter euadere non possunt respondent q̄ de talibus sibi conscientiam non faciunt z hec est mala consciētia qꝛ veritati et rationi contraria. Un̄ notandum q̄ q̄druplex est cōscientia. scilicet due bone et due male. Prima est bona z tranquilla et hec est illius q̄ petā preterita punit z committēda diligenter refugit. De q̄ in psal Beatus vir cui non imputauit dn̄s pctm̄. Omne autē qd̄ ipse non imputare decreuit sic est quasi non fuerit. Scđa ē bona sꝫ turbata q̄ se leuat non tn̄ in dulcetudine sꝫ in amaritudine repugnāte sensualitate ita vt dura videatur ei via recta parca vita longa vigilia oratio prolixa rudis vestis cib⁹ agrestis et tamen retinet se freno timoris. ¶ Sed audiet iste a xp̄o cum apostolis vos estis qui permansistis mecum in temptationibus meis et illud psalmi. Cū ipso sū in tribulatione. Tertia est mala et turbata q̄ nō tantū timet petm̄ quantuꝫ depꝛhendi in peccato z minus timet dei offensam q̄ peccati infamiaꝫ De qua in psal In operibus manuum suaꝝ ꝯprehensus est petōr Et iterū. Imple facies eoꝝ ignominia et querent nomen tuū domine Quarta est mala z tranquilla ac per hoc sum me periculosa. ¶ Ista nec timet deum offendere nec hominem vereretur scandalizare q̄ cuꝫ venerit in ꝓfundū pctōrum contemnit et io in peccato quiete manet Sed nichil est quo tantum ꝓuocet vindicta iudicis sicut cuꝫ securitate peccare et nō desistere a peccatis. Talis est ꝯscientia quoꝝdam qui cū errant z malefaciūt ita q̄ etiā scriptura vł ratione conuicti pꝰt postposito dei timore dicunt q̄ nō faciunt sibi ꝯsciam putātes q̄ deus in iudicando eoꝝ seq̄t opinionem fantasticā z relinquat iusticiā. Oratio.

Omine iesu xp̄e qui superbis resistis et humilibus das gratiam da cunctis statū dignitatis et regiminis pro bono obedientie humiliter et sine ambitione suscipientibus et sic in eo perseuerantibus gratiam in presenti et gloriam in futuro et resistere ambitiosis sepiendo vias eorum spinis ne prosperentur in eis ita vt neqꝫ preesse hominibus delectētur neqꝫ honoris sui singularitate letentur sicqꝫ tandē illuminati et ad cor reuersi a pestifero vitio ambitiosis desistāt et tales esse desināt vt te miserante in eternum non pereant. Amen.

De eo q̄ dominus supra mare ambulauit et petrum ne mergeretur erexit. Ca. lxix.

Interim aūt q̄ dominus orauit in mōte sol⁹ (nauicula) in q̄ erāt discipuli (in medio maris iactabat̄ fluctibus z laborant in remigando) qꝛ (ventus erat eis cōtrarius) Ex quo aduerte q̄ formidanda sit xp̄i absentia qꝛ illi qui christi societate carent temptatōnibus exponuntur. Cōspice igitur eos et ipsis cōpatere quia in magna sunt angustia et tribulatione. Tempestas enim eos inuasit z tēpus nocturnum est et absqꝫ domino suo sunt. Cuꝫ aūt a sero z deinceps quasi per totā noctē laborassent (vidēs eos) dn̄s oculis mīsc̄die in mari (laborantes quarta vigilia noctis) de monte descendit (et ambulans supra mare) eis appropinquauit. Diuiditur aūt nox in quattuor partes scđm quattuor excubias seu vigilias q̄s faciūt in castris excubantes et ꝑ vices q̄ttuor sibi succedētes. Prio dr̄ conticiniū qꝛ tunc oēs dormiēdo cōticēt et tacēt scđa intempestuꝫ qꝛ nondū est tp̄s ad surgendū vel operandū Tertia galliciniū qꝛ tūc excitatur gallus ad cantanduꝫ Quarta aū lucanū qꝛ ante lucē. Un̄ quelibet vigilia tres horas hꝫ qꝛ vt ait hiero stationes et vigilie militares in trinis horarum spaciis diuiduntur. Patet ergo q̄ q̄si ꝑ totam noctem periclitati fuerunt qꝛ pene iam nocte finita dn̄s ad eos venit z nō mox sꝫ demū tn̄ eis succurrit. qꝛ z si ad horam differre videtur auxiliū tribulatis tandeꝫ tn̄ eos consolari et corroborare non desinit. Un̄ theophi. Permisit autē dn̄s periclitari discipulos vt fierent patientes vn̄ nō statim eis astitit sꝫ ꝑ totā noctem periclitari permisit vt doceret eos patienter expectare vt non a principio in tribulationibus sperarēt subsidiū Et iterū Uide quō non in principio ꝑiculi dn̄s astitit sed in fine permittit namqꝫ nos esse in medio periculorum vt certantes in tribulatiōibus ꝓbabiliores fiamus et vt ad ipꝫ solum recurramus q̄ potens est ex insperatis nos liberare cum enī intellectus hūanus sibi ꝓuidere non poterit tūc salus diuina aduenit. Considera nunc dn̄m quō fatigatus ex vigilia longa et oratione plixa solus descendit nonus xp̄e pedibus nudis de monte laborioso et forte petroso z vehemēter ei compatere z quō vadis supra mare firmo vestigio et nō infusis pedibus sicut supra terrā nō quidē assumpta agilitate sꝫ corporis grauitate z aquoꝝ liquiditate manente cognouit enī creatura suum creato

Matheī xiiij. Jo. vj. marci septimo

Hieroni.

Hieronim⁹.

Theophil⁹.

rē cuius etiā ptāte subiecte sunt oēs tribulationes mūdi: vñ miraculose hoc fecit: sicut q̄ virgo manens virgo peperit: ꝛ q̄ manēte corpis soliditate ꝑ clausa hostia domui⁹ intrauit. Cū aūt appropinquit naui: discipuli videntes eum turbati sunt: ꝛ ꝑ timore (clamauerunt putātes esse fantasma) e apparitionem rei non existentis vel alicuius spiritus nocere volentis: ꝛ tamē iā viderāt eum tanta miracula fecisse q̄ credere debetent ipm sup aquas posse ambulare. Et quia vt ex hoc apparet pue fidei erāt ideo (eos pterire volebat) id ē ad modum volētis se habebat eo modo sicut post resurrectionē suam ambulans cum duobus discipulis: finxit se longius ire: quia non cognoscebatur tales enim apparitiones fiunt cōmuniter scdm dispositionem interiorem ipsoꝝ quibus ostenditur Ideo etiā ad horam preterire volebat vt dilata gr̄a magis grata foret et liberatio dulcior esset: sic et finxit se lōgius ire vt desiderium accenderet At benignus dominus amplius eos vexari nolens ne absorberētur a timore: quia prope est omib⁹ inuocantibus eum in veritate statim assecurauit eos dicens Habete fiduciam scz liberationis cōtra desperationē tribulationis. (Ego sum) liberator nō fantasma (nolite timere) quia possum vos de periculo aque eripere. Scdm hiero. nō dixit quis eēt: quia ex voce sibi nota poterant magistrū agnoscere vł vt intelligerent ipsum esse qui moysi dixerat: q̄ est misit me ad vos. Vbi cris. Nō cognoscebant psonā eius ꝑpter tenebras: statim autem in voce cognouerunt eum ꝛ timor solutus est. Vbi ꝛ Theophilus. Cū aūt homines vel demones nos per timorē nitunt mouere: audiamus xp̄m dicentē. (Ego sum nolite timere) i. ego sp̄ assisto: ꝛ sicut deus permaneo ꝛ nunq̄ pertranseo. Nō perdatis in me fidē pro falsis terroribus. Tunc petrus amore vehementi succensus et stimulatus cupiensq̄ ad dominū venire ꝛ illi propinquior esse dixit (Dñe si tu es) scz liberator ꝛ saluator (iube me venire ad te sup aquas) q. d. fm Hieronī. Tu precipe ꝛ illico solidabunt: vnde leue fiet corpus qd per se est graue. Et innuit illi dominus voce ꝛ manu vt veniret. Et cōfisus de domini potentia insiliit ī mare: cepitq̄ ꝛ ipse supra mare ambulare vt ad iesum posset venire Felix motus: quia sup aquas mundane prosperitatis per contemptū: sed felicior terminus: quia vt veniret ad iesum saluatorem animarum. Intantum enim desiderabat christi societatem q̄ nolebat expectare aduentum ei⁹ vsq̄ ad nauem: sed volebat occurrere super aquam oblitus pre amore christi aque periculum Vbiq̄ petrus frequentissime ꝛ ardentissime fidei fuisse monstratur. Neq̄ eñ profūdissimo pelago sese crederet nisi fidem certissimam de domino haberet Sciebat enim saluatorem nostrum omnia posse ꝛ nihil minus de potestate in mari q̄ in terra eum credebat habere Et in hoc miraculum magis apparuit: quia non solum christus virtute diuinitatis super aquas ambulauit sed etiam Petrus eadē virtute ad ipsum venit. Sed postea Petrus videns ventū validum ꝛ vehementem timuit ex infirmitate hominis ꝛ titubauit: ꝛ quia parum dubitauit: partim submersus fuit Fides ardebat sed humana infirmitas in profundū trahebat. Supra mare dominus eum ambulare facit: vt diuinitatis sue potentiam ostendat: mergi facit vt propriam infirmitatem cognoscat: ne putet se equalem deo ꝛ superbiat. Relinquitur ergo paululum temptationi vt ita per orationem augeatur fides eius credentis se dñi ī perio posse liberari. (Et cum cepisset mergi) statim dominum inuocauit: ꝛ dextera dñi eū ne mergeretur erexit ac naui restituens dixit ei (Modice fidei quare dubitasti.) In hoc enim paruitas fidei in petro apparuit: q: ex quo ad preceptum dei super aquas liquidas ambulauerat: ꝺ vento contrario timere non debebat vnde Crisosto. Vt igitur monstraret: q̄ sin ō venti impulsio sed illius modica credulitas piculū opabatur: subditur: modice fidei q̄re dubitasti. In q̄ manifestat: q: neq̄ ventus nocere potuisset si fides firma fuisset Modice fidei erat Petrus respectu ei⁹ que expediebat ei: magne tamen et ardentissime respectu nostre fidei: vnde Hiero. Si apostolo petro qui confidenter saluatorem rogauerat: dicens. Dñe si tu es iube me venire ad te super aquas quia paululū timuit: dicit modice fidei quare dubitasti quid nobis dicēduz est qui huius modice fidei nec minimā quidem habem⁹ particulam. Intrauit autē dñs nauē (cessauitq̄ ventus) ꝛ tēpestas ꝛ omnia sunt pacata. In hoc xp̄s se ondit dñz aeris: sicut in deambulatione sup aquas oñderat se dñm maris. Vñ dat intelligi q̄ dñs parit nos ad tēpus tribulari vt virtus nr̄a probet finaliter tñ ꝛ in necessitate non deserit sed nobis prim⁹ fit (Et stati) virtute diuina (fuit nauis ad terrā) ad (quā ibant) s. bethsaidā ciuitatē ī terra genezareth. Qđ aūt iohānes dicit discipulos venisse trans mare in capharnaū: nō est cōtrariū: quia capharnaum et bethsaida in eodē littore sunt et vicine et forte discipuli venerunt in confinio vtriusq̄: medium autem ab vtroq̄ extremo possumus denominare. Vel vento compellēte venerūt pmo capharnaum ꝛ postea inde bethsaidam Et sic o deserto bethsaide i. qđ ptinet ad terminos ciuitatis bethsaide: in quo deserto dominus turbas pauit migrauerunt vsq̄ ad ciuitatem bethsaide: quia inter ciuitatem ꝛ desertum ptinēs ad ciuitatem ē mare seu stagnum mediū. Pluries legimus discipuloꝝ naui culam fluctibus ꝛ ventis exagitatā sed nunq̄ submersā. Semp eñ deus adest suis in tribulatione: q: promisit cū eis sūc esse. Vñ berñ. Quātūcunq̄ seuiat tribulatio non meminneris te derelictum sed memineris esse scriptum: cum ipso sum in tribulatione. Et ego aliud interim in tribulatione quid requiram. Bonū mihi domine tribulari oīmō ipse sis mecum q̄ regnare sine te: epulari sine te: gloriari sine te. Mystice nauicula ista est ecclesia vel quelibet fidelis anima: que fluctibus persecutionem et temptationum seculi; modo in hereticis: modo in tyrannis: mō in falsis fratribus tunditur et turbatur: cū ad patriā celestem tendere conatur. Ventus cōtrarius est malignoruz spirituum flatus: labor discipulorum in remigādo: labores designat fidelium ad quietem patrie celestis puenire conantium. Sed dñs videns laborantes pietatis intuitu corroborat: ꝛ aliqñ manifesto adiutorio liberat: Non eñ aufert auxilium ꝛ si differat non derelinquit ꝛ si quāq̄ pressuras exponat Diluculo autē appropinquante dñs supra mare ambulans e pssum s seculi cōprimens venit ad eos quia cum bō mentē ad superni luminem presidij erexerit: aderit dñs qui sicut lucifer matutin⁹ oīs tenebras pellit ꝛ pericula tēptationū cessare facit: deo eñi presente pacificatur aīa e fit tranquilla. Qz vero hec nauicula nō torpentes vehit sed fortiter remigantes: significatur quod in ecclīa nō desidiosi ꝛ molles sz fortes ꝛ in bonis opibus perseuerantes: pueniunt ad portū eterne salutis

Moraliter mare mundus est: nauicula est pnīa vł crux christi: motus aūt maris: motus ē temptationum ex flatu demonū: discipuli sunt in naui: q: pnīa que est participatio crucis ꝛ passionis christi nō cōtinet nisi discipulos domini. Jesus nō est in naui: quia pnīa nō indiget: eo q̄ aquas concupie calcauit. Hec est secūda tabula p⁹ naufragiū vt dicit Hiero sine qua nullus venit ad littus solide eternitatis. Jesus auctor salutis inducit tranquillitatem: q: sedat temptationē turbe ammirantur: quia nihil talis tranquillitatis in se experiuntur: q: non est pax impijs. Petrus ambulans super aquam nil mali passus est ab aqua sed a vento qui eum fere submersit sic homines ambulando super aquam mundi: per contemptum diuitiarum: nil ab eis mali patiuntur: tamen debent timere periculum venti superbie et elationis: Propter contemptum huiusmodi exurgentis Hoc debent timere illi qui in augusta penitentia vel religione sunt et terrena dimiserunt ꝛ pedibus i. affectionibus ꝛ desiderijs quibus aīa gradit sup aq̄s ambulant: ne vento superbie

Hieroꝝ. Crisostom⁹. Theo. Hiero. Crisosto. Hierony. Bernar. Moralit

agitentur et submergantur. Unde primo homini dictum
est dominamini vniuersis que mouentur super terram.
¶ Item moraliter nauis est corpus humanum in quo ani
ma est sicut nauta in naui q̃ fluctibus passionum ire et cõ
cupiscentie que in organis corporalibus sunt frequenter
impellitur et aliquando periclitatur nam motus passio
nis aliq̃n subuertit iudicium rationis. Sed quarta vigi
lia que terminatur in luce matutina christus venit q2 dũ
mens ad superni luminis claritatem oculos erigit passio
num impetus conquiescit. Et nunc fit applicatio ad ter
ram genezareth .i. generantis auram per quam significat
spũs aure lenis vbi est dñs et sanant infirmi a languore
peccati. Sic ergo triplex hic concurrit miraculum. Iam
bulatio super mare subita tempestatis sedatio et nauis
multum a terra distantis ad portum deductio vt disca
mus q fideles in quibus est xp̄s tumorẽ mundi premũt
fluctus tribulationũ calcant et velociter ad terram viuẽ
tium transeunt. Ubi aug. Attendite seculum quasi mare

Augusti.

Uentus validus et magna tempestas vniuscuiusq3 sua cupi
ditas. Amas deum ambulas super mare sub pedibus tu
is est seculi tumor. Amas seculum absorbet te. Amato
res suos vorare nouit non portare. Sed cum fluctuat cu
piditate cor tuum vt vincas tuam cupiditatem inuoca
xp̄i diuinitatem. Disce calcare seculum memento fidem
in xp̄o. Et si motus est pes tuus si titubas si aquam non
superas si mergi incipis Dic pereo libera me. Dic pereo
ne pereas. Solus enim a morte carnis liberat te qui mor
tuus est in carne pro te hec aug. vbi et beda. Nec miran

Beda

dum si ascendente in naniculam domino ventus cessauit
su quocunq3 enim corde deuo per gratiam sui adest amoris
mox vniuersa viciorum et aduersantis mundi siue spiri
tuum malignorum bella cõpressa quiescunt. Et vt ait theo

Theop.

philus si voluerimus xp̄m in nauiculam nostrã suscipere
id est in cordibus nostris habitare statim inuenienemur in
terra ad quã ire volumus .i. celis. (Cũ autẽ) dñs ihesus et
discipuli eius (transfretassent venerũt in terram geneza
reth) sic dictã a loci vicinitate et gẽtes regionis illius co
gnouerunt ihm alij rumore et fama alij facie et p̃ntia. Et
perquirentes infirmos vniuerse regionis illius adduxe
runt eos ad ihm (vt vel fimbriam vestimenti eius) mererẽ
tur tangere sciẽtes q poterat eos curare et consequebant
bñficia curationũ tam mente q̃3 corpe q2 illos quos xp̄s
sanabat corpore sanabat et mente. Ubi cris. Nos autem

Crisosto

non solum fimbriam aut vestimentũ xp̄i hẽmus sed etiã
corpus eius vt comedamus. Si ergo q̃ fimbriã vestimẽ
ti eius tetigerũt tantã acceperũt virtutẽ multo magis q̃
totum ipm sument. Hec cris. Mira fides gerasenorum vt
non tñ p̃ntium salute contenti sint sed mittant ad alios
per circuitum vt currant oẽs ad medicũ. Curre et tu p q̃
cunq3 infirmitate ad ihm auctorem salutis vt beneficium
curationis consequi merearis. Hoc aũt facto dñi ihesu si
gnificatur q predicator euangelij d3 curare languidos
spũaliter medicina predicatõis et sancte operatiõis. My

Mistice

stice transfretatio hec significat transitum xp̄i ad gẽtiles
p aplos. Innuit ergo p̃io trãsitũ aplorũ ad gẽtiliũ cõuer
sionem. genesar enĩ interpretatur vitiũ natiuitatis et signi
ficat gentilitatẽ scdo sequentẽ fidei cognitionẽ qui cogno
uerunt eum tertio fidelium multiplicationem q2 ad con
gregandum infirmos miserunt in vniuersam regionem.
Et audiuit herodes tetrarcha famam de ihesu .i. de do
ctrina et miraculis eius ita vt et ipse et quidam alij mira
rentur in eo iohannem resurrexisse a mortuis. Et vere de
mortuis surrexit q de morte huius miserie corporalis scd3
spm in vitam immortalem transiuit. Opinio enim oĩm
loquentium de resurrectiõe et immortalitate anime fuit.
q post resurrectionẽ sit hõ maioris et excellentioris po
tentie et virtutis q̃3 añ dũ adhuc grauaretur infirmitate
carnis et iõ licet iohẽs baptista non fecisset miracula in vita
sua herodes tamen credens eum surrexisse a mortuis asse
rebat eum facere miracula. Unde theophilus. Sciens
herodes q iohẽm iustum existentem sine cã occiderat crede
bat eum a mortuis surrexisse et q ex resurrectione susce
pisset miraculorũ operationem hec theo. Per hoc autem
moraliter designatur q resurgentes de morte culpe ma
iora virtutum opera debent facere q̃3 añ vt sic ostẽdant se
gratos de sua resurrectõne ¶ Moraliter quoq3 iohannẽ
decollat qui bonum ppositũ ab aliquo aufert vel in se ne
cat. Herodes vero inter dubium timidũq3 vacillans op
tabat sepius et q̃rebat videre ihm magis ductus curiosi
tate videndi miracula q̃3 deuotione et vt si forte sic iohan
nem possit agnoscere immo volebat eum occidere. Per
hunc significant curiosi q facta miracula videre querunt
et audire s3 nõ imitari. Tremebat quidem et formidabat
herodes iohannem adhuc viuũ pauperem prorsus et nu
dum timebat etiam et formidabat eum iam occisum et mor
tuum vñ criso. Sed nec abscisum eius caput secure pote

Crisostom⁹.

rat ac libenter aspicere q2 post mortẽ q̃3 iohannis in illo
terror vigebat. Tanta est vis q̃ppe virtutis vt post mor
tem q̃3 sit viuentibus fortior adeo est imbecillis nequicia
etiã si honore regis iuuet etiam si presidio multitudinis
atq3 vniuersa huius mundi potentia fulciatur oĩbus tñ
peccatoribus q̃bus inest cunctis oĩno rebus fragiliores
fecit Et iterum. Pctõres enĩ scientes et nescientes quẽ
q3 strepitum pertimescũt pctĩ ei nemine arguẽte hoiem
pdit nemine accusante cõdemnat et timidũ et pigrum red
dit derelinquentem. hec cris. Oratio.

Omine ihu xp̄e clementissime dignare in naui
culam pectoris mei ascendere et superbie vento
sitatem ac viciorum insurgentiũ procellas sedare ne
me in aliquo temptationum ventus subuertat vel vnda
submergat. Da michi in perturbatiõe cõsiliũ in persecutio
ne auxilium in tribulatiõe solatiũ in aduersitate fortitu
dinem in omni temptatione virtutem. Libera me a tem
pestatibus huius procellosi maris et perduc me ad tranquil
litatem quieti littoris dans michi nunc pacem et post pecto
ris et post hoc eternitatis. Amen.

De verbis dñi ppter q̃ quidã retro abierũt. Ca. lxx.

Io. sexto

Postquam ergo do
minus ihs trãsfretasset cũ discipulis a deserto
vsq3 ad genezareth (altera die) turbe q̃s paue
rat non inuenientes eũ in loco vbi hoc fecerat intrauerũt
naues superuenientes a ciuitate tiberiade q̃ est iuxta idem
desertũ et transfretãtes (venerũt capharnaum) Et inue
nientes ihm mirabantur quõ illuc venisset cum solam na
uiculam vidissent quã cũ discipulis non intrauerat et di
xerunt ei (Rabi q̃n huc venisti) qui scilicet nec discipulorum
nec aliã nauẽ intrasti (Rñdit eis ihs) nõ ad q̃stionẽ eorũ
sed ad intentionẽ (Amen dico vobis) s3 vos q̃ri deuotos
ostẽdatis tñ (q̃ritis) et sequimini (me) et aliq̃ ex vobis et si nõ
dñs (non ppter signa q̃ vidistis) quibus me cognoscere
potuistis nõ ppter sermonẽ quem audistis nõ vt sitis vel si
gnis meis q̃ facto credere velitis (sed q2 manducastis ex
panibus et saturati estis) hoc est nõ ppter me s3 ppter re
fectionẽ ne ppter victu oporteat vos laborare et habere sollicitu
dinẽ q d. ppter carnẽ me q̃ritis non ppter spm q2 si vt sa
turemini iterum s3 deberetis eẽ magis solliciti de cibo spi
rituali quo aia sustentatur q2 tanto melior est cibo corpo
rali quo corpus reficit q̃to aia melior esse corpe dinoscit
Considera mõ quante suauitatis fuerũt panes illi q̃uis
ordeacei quorum dulcedine ille turbe capte adhuc do
minum sequebant tam sollicite. Nec mirum q2 suauis et
dulcis erat pulsor et dispensator panũ illorum. Silr quo
tidie multi querunt iesum nõ propter ihm s3 vt bñ sit eis
in hoc tpe et p̃nti vita vt assequantur commoda et vitẽt
damna. Multi etiã cõficiuntur ihm nõ ppter ihm s3 propter
nummũ. Hic letus obuiat intrãtibus religionẽ et assumẽ

libus clericatum ex ignauia: vt sic ociose et sine labore
panē manducent. Quibus ait dñs (Queritis me) ab am
bitione pluriū redditluū ecclīarū celebratione plurium
missarū: et propter alia hmōi (nō qꝛ vidistis signa) .i. opa
in quib⁹ velitis me imitari: de quib⁹ o dñe fac mecum si-
gnū in bonū (sed quia manducastis) ex redditib⁹ ⁊ obla
tionib⁹ (nec tñ saturati estis) qꝛ fm dictū cōe ꝙ pl⁹ sunt
potate plus sitiūt aque. Ita etiā ē de cupiditatis pane.
vnde Greg⁹. De panib⁹ enī fuerant saturati: ⁊ ꝑ eoꝝ per
Gregorius
sonā dño illos intra sanctā ecclīam detestatur: qui per sa
cros ordines ad dñm ꝓpinquātes: nō in eisdem ordini-
bus virtutū merita sed subsidia vite presentis exquirunt.
nec cogitant quid viuēdo imitari debeāt sꝫ ꝗ cōpēdia p-
cipiendo faciunt. Saciatos ꝗppe de panib⁹ dñm sequi ē
de sancta ecclesia tpalia alimenta sumpsisse: ⁊ nō pro si-
gnis dñm: sed pro panib⁹ querere ē ad religiosa officiū
nō pro agendis virtutib⁹ sꝫ ꝓ requirendis subsidijs tpa-
Cris.
lib⁹ inhiare. Vñ ⁊ cris. Discam⁹ assistere iesu sed non ꝓ-
pter dationem sensibilium vt non exprobremur scđm iu
deos. Etenī queritis me ait: nō qꝛ vidistis signa: se qꝛ
comedistis ex panibus ⁊ saturati estis. Propter hoc ne
qꝫ cōtinue facit hoc signū sed secundo solum vt erudiat
eos nō ventri seruire sed spiritualibus adherere cōtinue
Huic itaqꝫ adhereām⁹ ⁊ nos ⁊ qramus panē celestem: et
accipientes: oēm proijciamus vite hui⁹ sollicitudinē.
Augustinus
Unde etiā Aug⁹. Quāmulti nō qrunt iesum nisi vt illis
faciat bene scđm tempus. Alius negociationē habens
querit intercessionē clericoꝝ. Alius premitur a potentio
re fugit ad ecclesiam. Alius vult pro se interueniri apud
eum apud quem parum valet. Ille sic: ille sic. Impletur
quotidie talibus ecclesia. Uix queritur iesus: propter ie
Beda.
sum. Unde ⁊ Beda. Illi etiā qui in orōne qrunt nō eter
na sed tēporalia. querunt iesum: nō ꝓpter iesū: sed ꝓpter
aliqd aliud. Et qꝛ turbe in hoc opabant̄ ꝙ sequēdo christū
propter cibū corporalem: inducit eos ad opera merito-
ria vt ad reficiendum querant cibum spūalem. Unde sa
turans eorum saciare mentes: quoꝝ saciauerat ventres
altiorē eis panem ostendit ⁊ ait (Operamini) .i. operan-
do querite: seu operib⁹ meremini (nō cibū ꝗ perit) cor-
poralē (sed qui pmanet in vitā eternā) sꝫ spūalē qui eter
nā tribuit vitā. Cibū ꝗ perit operat̄ ois ille qui intentio-
nem spiritualem ad tēporale refert lucrū: sicut illi qui do
minū sequebant̄ ad hoc ꝙ corporaliter pascerent̄: ꝗ āt la
borē corporalē p intentionē refert ad spūalia: hic (operat̄
cibū qui nō perit sed qui pmanet in vitā eternā) hic autē
cibus est verbi dei ⁊ gratie: pro cuius deuotione sequi de
buerant precipue. Opus ergo nostrū .i. principale studiū
⁊ intentione nostrā dirigam⁹ ad querendū cibum ꝗ du-
cit ad vitam eternam .i. bona spiritualia. Ad temporalia
aūt nō debem⁹ principaliter accedere sꝫ accessione solum
eum procurare rōne corporis corruptibilis: quod i hac
vita oportet sustentari. Ubi cris. Quasi diceret. Uos ex-
Crisostom⁹.
quiritis escā tēporalē: ego aūt corpa vestra nutriui: vt ꝑ
hoc exquireretis illā escā que non temporalē: sed eter
nā tribuit vitā. Et iterum. Sꝫ quia quidā coꝝ qui volūt
pigre nutriri abutunt̄ hoc verbo: necessarium est induce
re id quod est pauli. Qui furabatur iam non furetur: ma-
gis autē laboret manibus suis vnde tribuat necessitatē
patienti. Sed ⁊ ipe corinthū veniens morabat̄ apud aq-
lam ⁊ priscillam ⁊ opabat̄. Dicēdo ergo ne operemini ci-
bum qui perit non insinuat ꝙ oporteat pigritari: sed ꝙ
oporteat operari et dare: hoc enim est cibus qui non pe-
rit. Operari autem cibum qui perit: est affici secularibus
rebus. Hoc igitur dixit: quia illi nullam fidei curam ha-
bebant: sed solum volebāt ventrem implere nihil labora-
tes: ⁊ hoc decenter cibum qui perit vocauit hec Criso.
Quē cibū permanentē filius hois dabit vobis .i. paratus ē
dare: qꝛ ad hoc venit in mundū missus a patre. Hūc eniꝫ
filiū hominis deus pater signauit .i. ad hoc ipsum specia
liter assignauit et instituit: mittendo in mundum vt da-
ret vitā eternam mundo. Unde infra dicit. Ego ad hoc
veni in mundū vt testimoniū perhibeam veritati: ⁊ hoc
est dare cibum spiritualem. Operam ergo date vt possitꝫ
cibum spiritualem habere. Queritis me propter aliud ꝗ
rite me propter me nō propter aliud qui sum cibus per-
manens in vitam eternam. Seipsum enim hunc cibum
insinuat vt statim patebit. Operamur ergo opus dei: id
est quod ipe acceptat: ⁊ per quod cōsequi possumus hūc
cibum qui non perit dū per fidem veram et bona opera
nos christo incorporamus ⁊ efficimus eū nostrum men
tis cibū: quē ipe per gratiā seipsum nobis dat vt maneat
nobiscum in eternum. Ipse eniꝫ est cibus quo viuunt an
geli qui permanet in vitam eternā. Sed iudei quasi in
grati de cibo quē eis dominus dederat māna qđ patres
in deserto comederant ꝓferebāt dicentes. (Patres no-
stri māducauerūt manna in deserto sicut scriptum est: pa
nem de celo dedit eis manducare.) Quasi dicerent. Tu
adhuc non fecisti similia moysi: moyses enim dedit man
Augusti.
na ⁊ annis quadraginta. Tu autē panē ordeaceum ⁊ pa
uisti nos semel tantū. Unde aug⁹. Attendebant itaqꝫ qua-
lia fecisset moyses: ⁊ adhuc aliqua maiora volebant fieri
Quasi dicant. Tu promittis cibum qui non perit et non
talia operaris qualia Moyses: panes enim ordeaceos
ille nō dedit sed manna de celo. Et (dixit eis iesus. Moy
ses panem) scilicet significatiuum de aere quia descende
bat vt ros vel pruina ⁊ nō verum (panem de celo) descē
dentē vobis tunc (dedit sed) modo (pater meus dat vo-
bis panē de celo verū) ipm .i. dñm iesum: quem ille panis
figurabat: nam ille panis figura erat istius panis qui ve-
ritas est. Unde non diuiditur sed distinguitur hic verum
contra falsum: quia panis ille verus non falsus fuit: sed
contra figurale: ⁊ sic panis ille proprie nō fuit panis ve-
rus quia fuit figura panis substantialis dati in sacramen
to: et ideo iste panis est verus qui fuit per illum figurat⁹
(Panis enim dei verus) ⁊ non figuralis (est qui descen-
dit de celo: et dat vitā mundo.) effectus namqꝫ panis est
vitam conseruare: et ideo ille est verus panis spiritualis
qui dat ⁊ conseruat vitā spiritualem: hoc aūt cōpetit ver
bo incarnato: cuius egressio a summo celo id est a patre:
vnde venit (vt vitā daret mūdo) Panis corpalis nō dat
vitā: sed tm̄ preexistentē conseruat ad tēpus: panis vero
spiritualis ita viuificat ꝙ ipe dat vitam: nam anima inci
pit viuere per hoc ꝙ adheret verbo dei: et ideo ipsū ver-
bum dei principaliter dicitur panis vite: propter quod
christus dicit. (Ego sū panis vite) .i. dans vitā ꝑ diuini-
tatē (qui de celo descendi) per assumptā humanitatē: ex
quo ꝗ (si quis) digne (māducauerit) ac ei fide ⁊ dilectiōe
coniunxerit se (nō morietur) morte anime sꝫ viuet nō tm̄
in presenti: ⁊ tunc vite gratie sed etiam in futuro ⁊ i eter-
nū vita glorie. Non sicut (patres) eoruꝫ qui similes istis
erant (manducauerunt māna ⁊ mortui sunt) morte aīe
quia qđ videbāt intelligebant: quod non videbant nō in
telligebant. Iusti autē qui similes istis non erant: nō fm
animā mortui sunt: quia visibilem cibum spiritualiter in-
tellexerunt. Unde erga deuotos habebat omne delecta
mentum suauitatis: malis autē erat insipidus: quorum
anima nauseam habebat super cibo illo qū edebant. Sic
eucharistie digne sumentib⁹ est vite spiritualis solacium
⁊ indigne sumentibus iudicium. Ille ergo est vere panis
vite seu viuus ⁊ de celo descendens qui pōt preseruare a
morte scđm animā ⁊ dare vitam eternam: talis vero pa-
nis est verbū incarnatum: nō aūt datus a moyse in deser
to: quia multi qui ex illo manducauerunt: mortui sunt in
anima ⁊ morte eterna. Et tunc inter cetera dixit eis ie-
sus verba spūalia de corpore ⁊ sanguine suo. (Panis) in
quit .i. signatum ꝑ panē (quē ⁊ ego) summus sacerdos (da-
bo) sacramentaliter ⁊ spūaliter vel saltē spūaliter mādu-
cāti (caro mea ē) latens sub specie panis: ꝓ mundi totius
vita sufficienter ⁊ si in quibusdā non efficit: culpa eorum
est. Et iterū. (Nisi manducaueritis carnē filij hominis.

viuificam ad vitã grẽ ꝛ glĩe(ꝛ biberitis eius sanguinez) intima aspgentẽ ꝛ emẽdantẽ(nõ hẽbitis vitã in vobis) .i. pignus vite grẽ ꝛ glĩe. Et iterũ.(Qui manducat carnẽ meã) q̃ pignus est vite qr in carne est deitas q̃ viuificat(ꝛ bibit meũ sanguinem) potu spũali q̃ inquã mãducat ꝛ bibit vt debet scʒ nõ solũ sacramentaliter sed etiaʒ spũaliter(hʒ vitã eternã) qr hʒ principiũ viuificãs in eternum Et iterũ(Caro mea vere est cibus inquantũ est ꝯiuncta verbo dei q̇d est cibus quo viuunt angeli(ꝛ sanguis meus vere est potus) qr totus purus nichil hñs de ꝯrio admixtum ꝛ cetera hmõi dixit tũc eis. ¶ Qualiter aũt eius verba intelligere debeamus ipse dñs exponit dicens (Qui mãducat carnẽ meã) vt spũalẽ cibum(et bibit sanguinem meũ) vt spũalẽ potũ(in me manet) ꝑ vite cõformationem (ꝛ ego in illo) ꝑ grẽ inhabitationẽ. Profecto fides in corde tuo est xp̄s in corde tuo crede ergo i eum et manducasti: Hec fides ꝑ dilectionem operãs ẽ opus dei vt initium ꝛ finis oĩs boni. qr ꝑ fidem verã hõ incorporatur deo Vñ aug. Credere in eum est credẽdo amare credendo diligere. credendo in eũ ire ꝛ eius membris incorporari. ipsa est fides quam de nobis exigit deus que ꝑ dilectionem opaẗ Credere ergo in eũ ẽ mãducare cibũ q̇ manet in vitam eternã. Ut quid paras dẽtes ꝛ ventrẽ Crede ꝛ manducasti hec Aug. Caro enim xp̄i duplex ẽ spũalis .i. eccl̃ia materialis quã assumpsit de virgine maria. Comestio ergo fit duobus modis .s. spũaliẗ q̃n q̇s ecclesie vnitur ꝛ sacramentaliter q̃n corpus ꝛ sanguis in altari sumitur. Vñ panis in altari est sacramentum corpis xp̄i q̇d est ecclesia ꝛ quod sumpsit de maria. Et(cum hec dixisset in synagoga) vbi locus cõis ꝛ publicus erat docendi docens in capharnaũque erat metropolis galilee ꝑ q̇d ostenditur q̇ xp̄s in palã docebat sicut hñs doctrinam sanam ꝛ nõ suspectã ꝛ hec dicẽdo caritatem summo bis commendasset in dãdo corpus ꝛ sanguinẽ suũ(multi ex discipulis eius) .i. ex his q̇ eũ sequebanẗ ea tanq̃ carnalia ꝓpter cecitatez cordis nõ intelligẽtes sʒ carnaliter accipientes ꝛ abhorrẽtes murmurabãt ꝛ dixerũt scilʒ secrete apud discipulos(Durus est hic sermo) atqʒ difficilis(quis põt euʒ audire) .i. intelligere et obedire durum enim putabant ad intelligendũ inaudibilẽ ad faciendũ

Augusti. hoc aũt scd̃m aug. dñs dispensatiue ꝑmisit vt bene docẽtibus causam patientie et consolationis cõtra malignãtes eorum dicta preberet cũ discipuli etiã verbis xp̄i detrahere presumant(Sciens aũt iesus) qui scrutaẗ corda (qr de hoc) occulte(murmurarẽt) soluit quod illis mouebat et aperit vñ fuerũt scandalizati si th̃ intelligerent Illi enim putabant eũ erogaturũ corpus et sanguinem suum ipse autẽ dixit se ascensurũ in celum vtiqʒ integrum et ergo de spũali manducatione hoc intellexit nõ de carnali(Cũ videritis) inquit oculis cordis(filiuʒ hominis ascendentem vbi erat prius) assumeret carnem certe vel tunc intelligetis qr gratia eius non cõsumitur morsibus et quia non eo modo quo putatis erogat corpus suum. Ipsi eñ intellexerũt carneʒ quõ in cadauere laceratur aut

Augusti. in macello venditur nõ quõ spiritu vegetatur. Ubi aug. Filius hominis christus ex virgine maria hic esse cepit in terra vbi carneʒ sumpsit ex terra. Quid ergo sibi vult q̇ ait(Cum videritis filium hoĩs ascendentem vbi erat prius) nisi vt intelligamus vnam personã esse xp̄m deuʒ et hominem non duas ne fides nostra nõ sit trinitas sed quaternitas sic ergo erat filius hominis in celo quemadmoduʒ filius dei erat in terra in suscepta carne filius ho

Theop. minis in celo in vnitate persone. Unde et Theophilus Nõ ergo propter hoc putes q̇ de celo corpus christi descenderit sed qr vnus et idem erat filius dei et hominis. Deinde dicit(Spiritus est qui viuificat) id est verba secundum spiritualẽ sensum intellecta viuificãt ꝛ vitã dãt (caro autẽ non prodest quicq̃) sine spiritu id est secundũ carnalem sensum intellecta nichil proderunt immo nocent. Sicut scientia sine caritate inflat sed per caritatem

edificat(Verba que ego sum locutus vobis) ad vtilitatem vestrã de corpore meo manducando et sanguine bibendo(spiritus ꝛ vita sunt) .i. spũalem habent intellectũ et spũaliter ꝛ non ad litteram intelligenda sunt et viuificant. lr̃a enim occidit spũs autem viuificat. Naʒ sicut palea frumentum sic ꝛ littera tegit spm̃. Hinc enim voluit intelligere manducatores et potatores carnis et sanguinis sui vt in illo maneant et ipse in illis(Ex hoc autem multi discipulorum eius) in doctrina eius non perfecto tum qui ad audiendum eius doctrinam ipsum sequẽtes videbantur sed non erant vere discipuli(abierũt) retrorsum) et retrocesserunt(ꝛ iam nõ cum illo ambulabãt) credentes vel ꝑ pniãm redeuntes(Dixit ergo iesus ad duodecim. Nũquid ꝛ vos) quos specialiter elegi(vultis abire) Non petit quasi ignorans sed vt ostendat se eis non indigere quia ponit in eorum optione cum aliis recedere ¶ Et(petrus) qui erat principalior et obediens ac firmus sicut petra et in omnibus maxime ad interrogandum dominum eiqʒ respondendum promptulus ꝛ feruore caritatis pro se et aliis(respõdit. Domine) in cuius ditione cuncta sunt posita(ad quem ibimus) quia non est dux veritatis nisi tu. q. d. Similem tui inuenire non possumus tu solus sufficis nobis propter quem omnia relinquimus. Et cum non sit similis tibi non est a te sed

Augustinus ad te eundum Vñ aug. Si nos repellis a te da nobis alterum te quem sequamur. In petri responsione exprimi

Crisostom⁹. tur maxima dilectio ad xp̄m. vnde crĩs Petrus fratrum amator amicicie conseruator pro toto respondet collegio. Dñe ad quem ibimus Hoc autem verbum multe amicicie est ostensiuũ iam enim christus eis honorabilior erat q̃ patres et matres(Verba vite eterne habes) id ẽ verba vite eterne promissiua et ad eaʒ inductiua quibus qui non crediderit in eternum peribit. Qui in ministratione corporis et sanguinis tui promittis vitam etiam in verbis predicatõnis tue promittis eam virtus enim dei est in euangelio. Moyses habuit verba dei similiter et ꝓphete sed raro verba vite eterne tu vero promittis vitã eternaʒ Quid ergo aliud maius querimus. Exprimitur enim in petri responsione vera confessio fidei cum subditur(Et nos credimus corde) et cognouimus signorum virtute vel(credimus et cognouimus) qr de credere procedit et intelligere(quia tu es christus quantum ad humanitatem in qua vnctus es vnctione deitatis vt rex et sacerdos(filius dei) patris naturalis q̃tum ad diuinitatem et per consequens equalis ei natura et potentia id

Augustinus est secundum aug. quia ipsa vita eterna tu es ꝛ nõ das in carne ꝛ sanguine nisi quod es scʒ vitam eternam. Panẽ ac carnem et sanguinem suum vocat hic dominus fidelium societatem in corpore suo quod est ecclesia. Panem quia ecclesia quotidie reficit quos recipit et in ea quousqʒ ad plenam sacietatem perueniatur alter alterum verbo ꝛ exemplo pascit vñ dominus ad petrum pasce oues meas Caro autem et sanguis xp̄i ecclesia dicitur quia incarnatione verbi ꝑ fide et sacramentis vnita viuit de spiritu christi. Sicut enim corpus vniuscuiusqʒ hominis viuit de spiritu suo id est de anima sua ita fideles anime viuunt de spiritusancto. Unus ergo panis et vnum corpus siue vna caro et sanguis xp̄i multi sumus Cõsecrati tas etiam christi et ecclesie pariter et caro et sanguis xp̄i appellatur eo q̇ sit ꝓprius effectus incarnationis verbi et

Augustinus finalis causa dñice passionis vñ aug Hunc itaqʒ cibum et potum societatem vult intelligi corpis et mẽbroꝝ suorũ quod ẽ eccl̃ia Huius rei sacrm̃ .i. vnitatis corporis et sanguinis xp̄i in dñica mẽsa preparatur ꝛ de mẽsa dñi sumitur Qui accipit mysteriuʒ vnitatis ꝛ non tenet vinculum pacis non mysterium accipit ꝓ se sed testimoniũ cõtra se Hoc est ergo manducare illã escã ꝛ illum potuʒ bibere i xp̄o manere et illum manẽtẽ in se hr̃e. Ac per hoc qui non manet in xp̄o et in quo non manet xp̄s procul dubio non manducat spũaliter eius carnẽ nec bibit eius

sanguinē licet carnaliter et visibiliter pmat dētib⁹ sacrā corporis et sanguinis xpi et tante rei sacrm ad iudiciū sibi manducat et bibit. Signū ergo q manducauit et bibit: hoc est si manet et manet si habitat et inhabitat: si heret et nō deserat. Manem⁹ autē in illo cū sumus membra eius: manet autē ipe in nobis cū sum⁹ tēplum eius. Hec dicunt vt amemus vnitatē et timeamus separationem. Hoc totū qd dñs de carne et sanguine suo locutus ē ad hoc nobis valeat vt carnē et sanguinē christi non edam⁹ et bibamus tm in sacramēto: qd et multi faciunt mali: sz vsqz ad spiritus pticipationē mā ducem⁹ et bibam⁹ vt in dñi corpe tanq membra maneamus vt eius spū vegetemur: hec Aug⁹. Et fm eundē. Ille sacramētaliter mā ducat et bibit qui ipm sacrm tm sumit: spūaliter vero qui ptingit ad rem sacramenti que res est duplex: vna signata et cōtenta que est xps integer qui continet sub specieb⁹ panis et vini alia res ē signata et nō contenta et hoc ē corpus xpi mysticum qd est in pdestinatis vocatis et iustificatis: Et sciendum q nōnulli doctores aliqua de predictis incidentaliter ad altaris sacramentū referunt sedm continuam expositione nullus qz de sacramento altaris ppue habetur infra in cena domini quando hoc sacramentum instituit.

Oratio.

Domine iesu xpe sufficiens salus aīe mee da mihi te solū desiderare desiderādo te ppter te nō ppter aliud querere querēdo inuenire: inueniēdo tenere: tenēdo amare: amādo peccata redimere: redēpta nō iterare. Illustra queso dñe cor meum lumine tue grē diuine vt te ductorē in omnibus vijs meis habeam et semp te qui es super oīa pre omnibus timeā et diligam tuā in in omnibus faciā volūtatem: nec vnqz a te recedā. sed semper tibi adhereā quia tu solus sufficis et vitam eternam promittis ad quam misericorditer pducere me digneris. Amen.

De transitu domini et discipu'oiū per sata. Cap. xxj

Luce vj
Mat. xij.

D[Einde cum do]minus quadā die sabbati (transiret p sata seu blada i cāpos vbi erant segetes) discipuli ei⁹ vt hoīes esurientes (vellebāt spicas) ppter cibi p defectū et penuriā (et manib⁹ suis cōfricātes edebāt grana cōsolando famis inopiā. Ecce ferculā aplorum f grana spicarū: erāt eīn cōsilbe quam ē grana comedere. Esuriebant tū ex paupertate: tū ex turbarū importunitate: in q signat q pdicatores et plati debent postponere cibū corporis ppter salutē aīarum vñ Beda. Nō hūtes enī discipuli spaciū mā ducādi ppt īportunitatē turbarum: esuriebant vt hoīes osz vellētes spicas mediā cōsolabant quod est indiciū austerioris vite: nō pparatas escas sed simplices q̄rere cibos vñ et Cris. Putas q̄tā occupationē doctrie habebāt apli: vt nec manducandi licentiam inuenirent: O beati apli in quib⁹ tunc corpus qd suū est suggerebat q̄ anim⁹ qd ageret nō hēbat. Carnales aūt homies nec tūc spūalia curant. cū nihil habuerint carnale quod agāt (Pharisei autem videntes) rephenderunt dominū de h. quasi contra legem agerent discipuli ex doctrina mgri: et dicunt (Ecce discipuli tui faciunt id qd non licet eis facere sabbatis.) Nō arguebant eos agere ꝯ legē q̄si raperēt alienū: qz fm legē licitū erat famelico intrare segetez vel vineā proximi et comedere: nō tū falcē mittere seu foras eijcere vel portare: sed sup eo q spicas vellendo et fricando die sabbati: cibū pparabāt sibi qz pceptum erat in lege q cibaria pparent die precedenti: et nō in die sabbati. Vbi cris. Iudei scientes qz discipuli quasi speculū sūt magistri: quia in discipulis magister vr, ppi h errorē discipulorū volētes in obprobriū xpi vertere: ita dicebāt Nō propter iniuriā legis dolentes sed detractionis occasionē inuenire cupientes: ista dicebant. Nec enī poterāt alijs cōtra legē agentibus cōtristari cū ipsi quotidie in lege peccarent. Nā qui alio peccante dolet ipe circa iusticiam multū ē perfectus. Nec eni pōt aliqs alteri amplius misericors eē q sibi hec Cris.

Crisō:

Cris.

Dñs aūt cōfutat phariseos et discipulos rōnabiliter excusando: et q cōtra legē nō faciebāt ostēdendo. Et pmo p exēplū in q duplex tangit rō Pria ē a filij ex pte sumentiū: qz illis necessitas fuit in discipulis que fuit in dauid: qn comedit ꝯsecratos (panes propositiōis quos nō licebat ei edere neqz his qui cū eo erāt) si ergo dauid excusat qz comedit i necessitate: quod als nō licebat: p ꝯns et discipuli excusant: qz necessitas eis iminebat Scda ē a minori ex pte sumptorum: qz dauid in necessitate comedit sanctos panes licite: qd licebat (solis sacerdotibus) ergo mlto magis discipuli spicas cōes oibus q dū necessitas ibi legē nō habuit: nec h bre debz Necessitas eni facit aliqd licitū: qd als eēt illicitū: et ideo discipulis esurientib⁹ qd licitū nō erat in lege: factum est licitū famis necessitate. Sic hodie si qs eger ieiuniū fregerit reus nō habet. Cū ergo pharisei illa legunt laudāt misericordiā factā i dauid et suis et qn ista vident rephendūt trāsgressionē in discipulis: ex q apparet q nō legis iustiā defendūt sed suā maliciā ondunt. Alia rō ē a maiori: qz sacerdotes quorum interest maxie cerimoīas legis obseruare violando sabbatū qnqz sine crimine sunt: vt dum in templo opa manualia circa sacrificia faciunt animalia occidendo: excoriando: hostias lauando: carnes coquēdo et cōsilia faciendo: veletiā dū pueros circūcidunt ergo multo pl⁹ discipuli q nulli⁹ in hoc legis sūt vel ordinis vellentes spicas in die sabbati et comedētes sine crimine sunt. Deinde post auctoritates alienas conuicit eos auctoritate propria Et primo per assertionē veritatis: et est ratio talis: quia potentius est templum spirituale q figurale: sed figurale potuit defendere sacerdotes sibi seruientes: ergo multo plus spirituale quod est christus: discipulos sibi credentes: de quo templo dicit Soluite templum hoc (quia maior templo est hic) scilicet christus: quia est templi dominus. Secunda ratio est in qua conuicit eos per affectum pietatis: et est talis. Magis vult dominus affectum misericordie et pietatis q cerimonias veteris legis: sed pascere esurientes ē op⁹ misericordie et obseruare sabbatum vel victimas offerre est cerimoniale: ergo etc. Vnde magis vult deus misericordiam qua quis subuenit alteri vel sibi indigenti q sacrificium et opera misericordie sunt magis accepta deo q victime: hostia enim deo placabilis est salus hominum. Tertia ratio est in qua conuicit eos per sue potestatis ostensionem et est talis. Dominus potest disponere in his rebus quibus totaliter pest: sed christus pest totaliter et discipulis et sabbato: ergo potest dispēsare cū discipulis de ope in sabbato. Ipse enim fecit sabbatum propter hominem: vt in eo quiescat et deo vacet et nō hominē propter sabbatū: et ita (dñs est etiā sabbati) et ideo fm ambro sicut posuit sabbatū: ita potest etiam destruere Quia ergo sabbatū propter hominē fecit et dñs sabbati ē magis curā adhiberi voluit saluti hominum q custodie sabbati permittendo discipulos spicas vellere et famē repellere. Xps itaqz nō subest obseruationi legis sed preest et eam mutare potest: et ideo non peccat q fm ordinationem eius obseruat Qd autē dicitur factus sub lege subiectio illa erat voluntatis nō necessitatis: ideo quandoqz se subiecit, ppter humilitatē: qnqz se prefuisse ostendit propter auctoritatē vbi cris. Sabbatū nō propt ocium factum est: vt omnino in die sabbati vacēt: sed vt ociantes meditentur deū suum eē factorem et per vacantiā dei opera recordent: vt dum vacantie illius ratio q̄ritur deus rex opifex demōstret. Ipse enī legem dans sabbati: nihil facietis ait: pter ea que faciet anima: hoc est enim festum si intendantur spiritualia et secedant terrestria et vacemus vacatione spirituali. Hec Cris. Mystice per

Ambro.

Criso.

apostolos intelligi possunt predicatores z prelati q esu- riem famen salutis humane p sata mundus in q̄ sunt di- uersa hoīm genera seminata per diuersas segetes diuer se nationes per spicas homines per paleas corpora per grana anime qr sicuti in spica duo sunt s. granum et pa- lea sic in homine corpus z anima. Discipuli ergo i. predi catores et prelati esurientes hominum salutem dn̄i tñ ā sire per sata i. per mundum predicādo et euellere spicas homines a terrenis quibus corde inheserant separando confricare manibus exemplo sue operationis ad bonuz prouocando in qua separatur vicium a virtute scilicz pa lea a grano et sic manducare ecclesie incorporando z sab bato debent hoc agere scilicet spe quietis eterne ad quā alios volunt inuitare et de hoc conqueruntur pharisei. id est demones et infideles phariseorum consortes vbi beda. Uellere itaqz spicas est homines a terrena intenti one qua solum mentis quasi radice fixerāt eruere. fricare aūt manibus exemplis virtutū ab ipsa carnis concupiā quasi folliculis atqz integumētis aristaꝝ puritatez men tis exuere grana vero manducari est emundatum quem qz ab omni inquinamento carnis z spūs per ora predicā tium ecclesie membris incorpari hec beda. Itē p sata in telligitur sacra scriptura q̄ diuinaruz sniaꝝ seminibus est seminata p diuersas segetes diuersi libri per spicas sentē tie. Item per sata predicatores cum dn̄o ambulant cum sacras scripturas deuote studendo et meditando inuesti gant esuriunt dum in eis panem vite pro se et alijs inue nire desiderant spicas euellunt dum ea que sibi vtiliora videntur in eis colligunt collectas confricant dum tam diu discutiunt donec sub paleis littere grana spiritualis intelligētie inueniāt grana vero ipsa manducant cum si bi z alijs z ministrando per implenonē operuz incorpo rant z virtutes roborant z hoc sabbato faciūt dum a ter renis necessitatibus et etiam turbidis cogitationibus q̄ escentibus deo vacant scd̄m illud eccl'. Sapientiā scribe in tpe vacatiōis b dn̄s sabbati s. q. p̄s pbat s̄z iudei vl' adu latores mentis refectionem et requiem aiaꝝ nescientes reprobant dicentes qr quiescendum est saltez in sabbato non intelligentes q tūc magis debemus videre q̄m sua uis est dn̄s z reqem celestē querere operando. Conside- ra nunc et intuere discipulos et in tanta necessitate con- stitutis cōpatere q̄uis ipsi gaudenter hoc faciāt pauper tatis amore. Quid enim est cogitare principes mundi p̄tre oīz conditore ad tam tenuez paupertatē redactos vt tali pabulo more animaliuz oporteat sustentari vnde cris. Tu autē ammirare discipulos qui ita erāt suppressi et nullam tpalium habebāt curā s̄z ꝯtemnebāt carnalez mensam et fame oppugnabantur cōtinua et neqz ita de sistebant a xp̄o. Nisi enī eos cogeret vehementer esuries nequaq̄ hoc fecissēt hec criso. O q̄ dulcis erat ille cibus esuriētibus sicut et illa aqua instar mellis sitientibus ob tinere videbatur de qua dicitur de petra melle saturauit eos. Aspiciebat eos dn̄s et eis compatiebatur qr tenerri me eos diligebat. Sed nichilo minus gaudebat tam ꝓ- pter eos quos in hoc multum mereri sciebat q̄ propter nos quibus exemplū relinquebat. In hoc enī exemplo ad multas virtutes proficere possumus. Nam hic mirabili ter paupertas relucet prompta mundi cōtemnenda oñ ditur sumptuosa et saporosa ciboꝝ preparatio destruit z gule voracitas cum turpi vnctuositate et insatiabili ap- petitu totaliter eneruatur. Insuper et bestialitas multo rum hominum hic confunditur qr vt dicit aug. appetere voluptates corpis et vitare molestias ferine vite actio ē Igitur vt ait bern. ridiculum est sanctos honorare cōui uijs qui deo abstinentijs placuerunt. Hic etiam renoua ta videtur prime etatis beata simplicitas in qua homīes fructibus arboꝝ ac herbis et aq̄ cōtenti viuebāt vn̄ boe tius. Felix nimiū prior etas cōtenta fidelibus aruis nec inerta perdita luxu facili que sera solebat ieiunia soluere glande somnos dabat herba salubres potū quoqz lubri

eus amnis vmbras altissima pinus vtinam mō nostra re dirent in mores tempora priscos s̄z seuior ignibus ethne seruens amor ardet habendi hec boetius. Unde z hiero. Uidens deus q diligenter appositum esset ad maliciaz cor hominis adolescentia z spūs eius in his permanere non posset qr erant caro: opera carnis diluuio cōdemna uit. et auidissimā hominum gulā probans dedit eis licē- tiam comedendarū carnium. Esum enim carnium vsqz ad diluuiū ignoratum fuisse scias. post diluuium aūt quasi in heremo murmuranti populo coturnices ità dētibus no- stris neruos et virulentas carnis ingestas vinū enī cum carnibus post diluuium dedicatū est vn̄ etiaz petrus da mianus. Post mundi nascentis exordium per mille fere atqz sexcentos annos hūanum genus sine vini pōculo z esu carniū vixit nec tū quispiā eoꝝ q̄s scriptura comme morat languore ꝯtabuit hec petrus. Tunc ergo simplex erat cibus z morbus rarissimus nūc aūt cōtrarium vide mus. Unde seneca. Immunes erant ab istis malis qui nondum se delitijs soluerāt. Multos morbos multa fer cula fecerunt variusqz ex discordi cibo morbus est. In- numerabiles esse morbos non miraberis coquos nume ra. Ex istis non singulares morbi nascuntur s̄z inexplica biles diuersi multiformes. vnde crisosto. Voluptas et in gluuies sanitatis nostre stabilitatem omnem subtrahit facile. Et si iueris ad medicinalem locuz z accedēs inter rogaueris oīns fere egritudinuz causas illic inuenies ex istentes. Nā vilis quidē z pua mēsa sanitatis mr̄ est pro pterea z medici ita eam vocarunt nō saturati demum sa nitatem vocantes insatietas enī z cibi sanitas est indigē ter cibari matrem sanitatis dicentes. Si vero indigen- tia est mater sanitatis manifestū ē q̄m plenitudo mater est morbi z egritudis z generat passiones z ipsoꝝ super excedēs medicoꝝ artē. Etenī pedum dolores et capitis grauedinem z caligines z manuum dolores z tremores et dissolutiones membroꝝ z ictericie febres longe z fla mee z his multo ampliora nō parsimonia et philosophi ca dieta sed ex abundanti cōmestione et plenitudine ge nerari apta nata sunt. Si vero vias et aīe egritudines vi dere que hinc nascūtur aspicias q̄m auaricie luxurie me lancolie desidie incontinentie iniustitie omnis hinc habz principium. Que omnia excogitātes fugiamus et ebrie tatem et voluptatem nō eā tm̄ q̄ in mensis est s̄z et aliam omnē q̄ est in rebus mūdanis et ꝓ ea permutemus eam q̄ a spūalibus est voluptatē et scd̄m ꝓphetā voluptemur in dn̄o in his q̄ hic sūt z futuris potiamur bonis hec cris. Voluptates ergo corpis spernēde sunt or dolores inge rendo nocent. vn̄ horatius. Sperne voluptates nocet empta dolore voluptas. Nec solum corpori nocent s̄z et aīam occidunt. vn̄ greg. Dum os delectatur in condimē tis aīa necatur comedentis. Et iō q̄ sapiens est volupta tem corpis in voluptatē animi cōmutet vn̄ rabanus. Si dulcedinem diuini amoris perfecte gustaueris de tpali dulcedine non curabis vn̄ et senec. Animi voluptates quisquis sequitur z bene intelligit omnium sensuū blādi menta ꝯtemnit. Si ergo sic hodie fieret put tunc discipu li et in prima etate cōiter homines faciebant non indige remus apparatu reruz nec suppellectili varia z pōposa in quibus genus humanum est inextricabiliter intricatū vnde criso. Ubi enī coquorum ars vtilis est nobis nusq̄ sed et valde inutilis et nociua et corpi et anime nocens et mater est vniuersarum egritudinum z passionū et lasci uiam et multa munificentia inducit vn̄ z seneca. Si au- dire humanum genus voluerit tam superuacuū sciet sibi coquum esse q̄z militem. Non desiderabis artifices si que ris naturam. Simplici cura constant nec̄ia in delicijs la- boratur vn̄ etiam boetius. Si de eo qd̄ nature satis est re plere indigentiam velis nichil est ꝓpter qd̄ fortune affl uentiam appetas paucis enī minimisqz natura contēta est. Cuius sacietatem si supfluis vrgere velis aut iniocū dum qd̄ infuderis aut noxiū erit. q̄ modicis autem na-

Beda · Crisosto. · Augusti. · Bernar. · Hieronim⁹ · Pe. dami. · Crisostom⁹ · Gregórius · Rabanus · Crisosto · Seneca · Boetius

tura cõtenta sit: ostendit seneca q̄ dicit Panem ꝛ aquam
natura desiderat nemo ad hec pauper ē. Et lucanus Di
scite q̄ paruo liceat producere vitã Et quãtũ natura pe
reat fluuiũ cereresq̄. Si vero istis famē ꝓ cõdimēto ꝛ sal
sa addideris: miro mõ sapida reperies que sine hac insi-
pida vident̃ vñ Bern̄. Prudenter sobrieq̄ conuersanti
Bernardus
satis est ad omne cõdimentũ sal cum fame. Qua sola nõ
expectata necesse est alias atq̄ alias: de nescio quibus
succis extraneas confici permixtiones que vix et pala-
tuꝫ reparent: gulã ꝓuocent: excitent appetitũ. hec bern̄.
Igitur vt dicit Seneca: voluptatib⁹ resistam⁹: q̄r facil⁹
nõ recipiunt̃ q̄ exeunt Et iterũ Proijce quecunq̄ cor-
tuum laniant: voluptates precipue extirpa: et inimicissi
mas habe more latronũ qui in hoc nos amplectuntur vt
strangulent Et vt idē dicit: ad rabiē cogunt ventre deli-
cie vt quicquid nõ ex voluntate respõdet: irã euocet. Ad
debellandũ autē voluptates multũ valet fugere earum
occasiones. Vñ seneca. Debellande sunt in primis volu-
ptates ꝛ nihil delicate nihil molliter faciendum: his co-
gitationibus intentũ loca seria sanctaq̄ eligere oportet
Effeminat animos amenitas nimia: nec dubie aliquid
ad corrũpendũ vigorē regio põt. Sed quidã excusantes
se dicunt q̄r debiles sunt: ꝛ quia assuetis carere nõ possũt
Quib⁹ idē seneca r̄ndet dicēs. Occurres hoc loco mihi il
la voce. Nimis dura precipis: nos homunciões sumus
oīa nobis negare nõ possumus Scis quare nõ possum⁹
ista: quia nos posse nõ credimus. Nolle in causa est: non
posse pretenditur Et iterũ. Molestum est inquis carere
assuetis voluptatib⁹: abstinere cibo: sitire: esurire. Hec pri
ma abstinentia grauia sunt: deinde cupiditas relangue-
scit: inde morosus est stomachus: inde quibus fuit auid⁹
tibi odium est: desideria ipa moriuntur. Non est acerbuꝫ
carere eo quod cupere desieris. Quēadmodum pernicio
sior est hostis fugientibus sicut omne incõmodum ma-
gis instat cedenti et auerso. hec seneca. Expedit autem
vt nõ solũ in delitatis sed etiaꝫ in vilibus escis concupi-
scentia inordinata vitetur ad cauendum murmur q̄ deus
Augustinus
multũ offenditur vñ Aug⁹. De nulla re magis deũ offen
disse ille populus dictus est q̄ contra deũ murmurando
Sed vt sciremus nõ dei creaturã esse culpabileꝫ sed inor
dinatã cupiditatē nõ propter porcũ sed propter pomuꝫ
mortē prim⁹ hõ inuenit: ꝛ esau primat⁹ suos nõ propter
gallinã sed propter lenticulam perdidit. Et iterum Da-
niel iõ vir desideriorũ appellatus ē: quia paneꝫ desiderij
nõ comedit ꝛ potũ cõcupiscētie nõ bibit: quia magis cri-
stum q̄ epulas desiderabat hec aug⁹ Et nõ solũ corꝑis
Gregorius
sed ꝛ animi voluptates sunt debellãde: q̄r vt dicit Greg.
Incassum caro atteritur si a prauis suis voluptatibus
animus nõ refrenat̃ Tu ergo hoc exēplo discipulorũ ani
matus paupertatē totis amplectere viribus q̄ sic emicuit
in prefatis mundi principibus ꝛ sic in dño iesu ꝛ sua ma
tre: ꝛ in oībus q̄ voluerũt eos ꝑfecte imitari. Spũ autem
eam cõplectere ꝛ corde dilige: q̄r alꝰ meritoria nõ esset.
Laudabile quidē nõ est pauperē esse ſꝫ in paupertate pau
ꝑtatē amare: ꝛ paupertatis inopias ꝓpter xp̄m gaudenter
ꝛ hilariter sustinere. Prochdolor: q̄r multi de pauperta-
te solo nole gloriantur sed q̄ pacto vt eis penitus nihil
desit. Dicũt se amicos dñe paupertatis: ſꝫ paupertatis soda
les ꝛ amicos fugiunt toto posse scꝫ famē. sitim: frigus: de
Bernardus.
fectus: contemptũ despectum ꝛ hmõi: et vt dicit Bern̄.
volunt esse pauperes sine defectu: humiles sine despectu
patientes sine contumelijs. Tu vero nunq̄ pro aliqua re
ipsam paupertatē ledere velis: ꝛ nihil oīno vltra necessita-
tem habeas vel habere desideres. Et si queris que sit illa
necessitas R̄ndeo tibi q̄ q̄nto intimius paupertatē dilexe-
ris: tãto subtilius de necessitate iudicabis. Illa nanq̄ ne
cessaria sunt nobis sine quib⁹ eē nõ possum⁹. Vide ergo
ea sine quib⁹ cõmode potes eē ꝛ illa nec hr̄e nec appete
Seneca.
re nec ꝓcurare nec a sponte dãtib⁹ recipe vnde Seneca.
Circũcide superflua: ꝛ in artum desideria tua constringe:

Cõsidera tecũ quãtũ natura poscat: nõ quãtũ cupiditas
expetat Impone cõcupiscētie frenũ: oīa q̄ sunt blandimēta
reijce hec seneca. Sed multi in iudicando de necessarijs
ꝛ superfluis decipiunt̃: ꝛ superfluis tanq̄ necessarijs viun
August.
tur vnde aug⁹. Multa nos in facultatib⁹ nr̄is superflua
habere probamur si necessaria sola retineam⁹: nã vana q̄
rētib⁹ nihil sufficit: ꝛ aliorũ quodãmõ retentor ē q̄ ꝓ futu
ra pauperib⁹ inutiliter habet vñ ꝛ seneca. Quãmulta sup
uacua eē nõ intelleximus nisi deesse ceperint Tota mē
bi vita mentit̃: necessaria indicat quorũ magna pars supu
acua est: q̄ si q̄nq̄ necessitas abstulit nõ sentimus ablata. hec
seneca Nõ solũ aũt superuacua sed ꝛ necessaria: sunt q̄nq̄
cõtēnenda: vnde iterũ seneca. Non te laudes si contēpse
ris aureos lectos ꝛ gēmeã supellectilē: que ē enim vir-
tus superuacua cõtēnere Tūc te admirare cũ cõtempseris
necessaria. Nõ magnã rem facis si viuere sine apparatu
potes: tunc te mirabor: si contempseris etiã sordidũ pa-
nē: si tibi ꝑsuaseris herbã: vbi necesse ē nõ pecori tm̄: sed
hoī nasci. Et notandũ q̄ abstractio a rebus mundanis
Bernar.
sm̄ bern̄ fit tribus modis. Prim⁹ mod⁹ q̄ quis solum in
necessarijs cõtentet̃: ꝛ tanq̄ aduenã ꝛ peregrinũ se repu
tans victu ꝛ vestitu cõtentus graue existimet alijs one-
Grego⁹.
rari: q̄r sm̄ Grego. hoc ipm̄ grauiter tolerant q̄d festinan
tes ad patriam in itinere multa portant. Secūs modus
est q̄ q̄s nec ĩ necessarijs delectetur ꝛ in nullo ad tempora
lia sit affectus: sed tanq̄ mundo ꝛ mundialibus mortu-
us abundantiã ꝛ defectũ: laudē ꝛ obprobrium equaliter
accipiat. Mortuo enĩ si quid defuerit nõ sentit: sic aīma
in suis affectibus mortificata: cõmodũ ꝛ incõmodũ non
discernit. Tertius modus ē q̄ quis in vsu necessariorum
nõ solum nõ delectetur sed potius affligat̃ ꝛ crucietur vt di
cere possit cum aplõ: mihi mundus crucifixus est et ego
mundo Talis nanq̄ nõ solum mundo ē mortuus: quia
mundana nõ sentit: sed etiam mũdo crucifixus: q̄r oīa ve
lut stercora arbitrat̃. Tali pena est res creatas pro qua
cunq̄ necessitate ꝓspicere sed solũ delectat̃ ꝑ amorē deo
dulciter adherere. Nec tñ dñm ĩ paupertate ꝑfecte imitari
poteris quãtũcunq̄ te astrinxeris. Nec videt̃ q̄ nr̄a pau
pertas sue equiparari possit: quantũcunq̄ a nobis totis
viribus obseruata fuerit. Ad q̄d omissis alijs que reddi
possunt rõnibus scꝫ ꝛ quia deus est: ꝛ quia ditissim⁹ ꝛ om
niũ dñs: ꝛ quia perfectissimus ꝛ hmõi similibus hãc spãleꝫ
adduco rõnem: quia ipe nõ solũ paupertatis penuriã ſꝫ et⁹
obprobriũ assumpsit Nam nostra paupertas q̄r volũta
ria ꝛ pro dei amore assumpta est reputat̃ et est virtuosa:
et ideo nõ obprobriosa sed honorifica habetur etiaꝫ apud
malos. Ipsius vero nõ sic: nõ enĩ cognoscebatur nec scie-
batur q̄ voluntarie pauper esset sed credebat̃ q̄ necessa-
ria paupertas cum teneret: et hec obprobrium et cõtem
ptum parit. Cum esset absq̄ domo et possessionibus et
diuitijs scientibus hoc vniuersis magis habebatur con-
temptui a multis: hmõi enim pauperes quasi ab oīb⁹ cõ
culcantur si sapientes sunt nõ eis creditur si nobiles ni-
hilominus deridentur ꝛ contemnunt̃ immo q̄d plus ē sa
pientia ꝛ nobilitas ꝛ oīs virtus in reputatione hoīm in
eis extincta videtur. Deijciunt̃ enim q̄si ab oībus adeo
vt nec amicicie antique nec sanguinis vincula vt pluri-
mũ eis prosint cũ omnes fere tales amicos vel cõsangui
neos habere recusent. Vides bene q̄m nec eius pauper
tati eq̄parari nec eũ imitari potes in tam profunde pau-
pertatis et humilitatis abiectione. Et ꝓpterea paupes mũ
di contemnendi nõ sunt q̄ ipm dñm representant. Quãtum
etiã nr̄a paupertas a dñi paupertate differt: cõsiderare potes
Cris.
ex pluribus que simul tangit Crisosto dicens. Cum na-
sciturus erat nõ exquisiuit claram domuꝫ neq̄ matrem
diuitem sed pauperem et sponsum tectoris habētē. Et in
tugurio nascit̃: et in ꝑsepio ponitur: et discipulos eligēs
nõ rhetores: non sapiētes: non diuites: non nobiles: sed
pauperes et ex pauperibus et vndiq̄ ignobiles elegit et
mensam apponens: q̄nq̄ quidem ordeaceos panes ap-

ponit q̄q̄z autem ipso ihe discipulos a foro emere iubet Esedilia faciens de feno sacit. Et vestimēta induens vi lia et a multis illo in tempore differentia circumamicti- tur domum autem non habuit. Si aūt eum transire de lo- co ad locū oportebat ambulans hoc faciebat et ita am bulans q̄ fatigabat. Et sedens non throno opus ei erat neq̄z puluinari sed pauimēto. Sic ergo christus pauper erat qui tn̄ dn̄s omniū rex expectabilis erat. Hec criso. Attendamus hec et erubescamus nos miseri q̄ talibus non contenti dominum contemnimus imitari. Et maxi me hoc tempore malo quo oīs qui panem h̄z cōtentari deberet vnde hieroni. Iuxta miserias huius temporis et vbiq̄z gladios seuientes satis diues est qui pane nō in diget satis potens qui seruire nō cogitur. Oratio.

Omine deus oīpotens q̄ oīa q̄ celi ambitu con tinentur sub pedibus hoīs subiecisti vt solus hō tibi subiectus eēt totus exterior a nempe p hoīs corpe cuncta creasti ipm vero corpus p aīa aīam vero p te vt tibi soli vacaret et te soluz amaret qui etiam das iu mentis escam ipsoz ac volucribus celi et piscibus maris pastuz da michi huius vite necessaria ad salutē meā et ad laudem tuā vt sic p te pastus melius tibi vacare valeam da quoq̄z michi in oī defectu et penuria patientiaz ne pu sillanimitate fractus deficiam. Amen

De manco manum aridam habente. Ca. lxxij.

Actum est aūt post

hec (in alio sabbato vt intraret ihs ī synagogā eorum et doceret) Nam scdm hylariuz preinis sa in campo dicta sunt et gesta et post hoc synagogam in greditur. Sabbato intrauit synagogā ad docēdū, ppter maiorem ppli frequentiā et cōuentū vn̄ beda. Sabbatis precipue dn̄s in synagoga docet operaq̄z virtutes non solum ppter insinuandū spiritale sabbatū sz etiā propter celebriorē eo die ppli cōuentū cui tūc morio erat q̄ vaca re a labore per legem iubeatur legēdis audiendisq̄z scri- pturis operam dare. Naz sicut hi quibus venādis ars ē vbi feras vbi pisces et volucres plus habundare vidice- rint ibi maxime sua rhetia tendunt ita dn̄s semp docuit in synagoga et in templo quo omnes iudei cōueniebant volens omnes hoīes saluos fieri et ad cognitionē verita tis venire hec Beda. Ecce in xp̄o tria sc̄z mentis stabili- tas q̄ licz pharisei insidiarentur ei non tn̄ metuebat veni- re vbi erant et hoc est ꝯtra pusillamines. Doctrine veritas q̄ in publico docebat et hoc est contra hereticos zeli im- mensitas q̄ totum hoc ppter salutez aīaz faciebat et hoc est contra eos q̄ inde q̄runt vanā gliam vel tpale lucrum seu commodum (Et erat) ī synagoga (hō hn̄s manuz ari dam) et contractaz (et obseruabāt) i. dolose seruabant eū pharisei si sabbato curaret vt illum arguerent vel accusa rent. Unde interrogabant euz maliciose si licet sabbatis curare vt si diceret non arguerent euz de immisericordia vl' impotentia si diceret sic accusarent eū de sabbati trās gressione vbi Beda. Quia solutionem sabbati quaz in di scipulis arguebant excusauerat ipsum calumniari volē- tes obseruant vt si in sabbato curet transgressionis eum accusent si non curet crudelitatis aut imbecillitatis ar- guāt. Ut enim ait bernardus In factis obseruatores in verbis exprobratores in tormentis sustinuit illusores. Et videns dominus cogitationes eorum iussit hominē infirmum surgere et stare in medio vt miraculū esset ma gis manifestum et euidentius argueretur cecitas mali- gnantium et quasi repetendo questionem ab eis motam sub alijs verbis hoc idem quesiuit ab ipsis. Illis autem sic tacentibus proposuit similitudinem de animali et sol uit questionem prius verbo ostendens per rationē q̄ licī tum est sanare hoīez die sabbati et est rō talis. Magis sub

ueniendum est hoī q̄ aīali sed aīal si ceciderit in puteū vl' foueā extrahit et liberat die sabbati ergo multo plus hō qui est nobilior et melior eū sit factus ad imaginē dei si in infirmitatem ceciderit curatur die sabbati. Si eni hoc fit propter cupiditatem temporalium multo magis dz istō fieri vbi salus queritur aīaz. Et sic ipsi vite cōis et pro ptle consuetudinis vincuntur exemplo vn̄ criso. Uobis ouem licet in sabbato saluare et m̄ hominez non licet. Uo bis manibus licet extrahere michi nec verbo licet cura- re. Ecce nec medicinā conficio nec manum meā super il lum extendo. Dico verbo et sanatur infirmus et legē sab bati vestri nō transgredior et sine ope opus virtutis con summo hec cris. Sed auari pharisei plus diligunt ouem q̄ hominem primū et laudant impendere subsidiū in oue et accusant bn̄ficium caritatis in hoīe vn̄ hiero. Sic sol- uit questionem ppositam vt interrogantes auaricie con demnaret. Si vos inq̄t in sabbato ouem et quodlibet ali ud aīal in foueam decidens eripe festinatis non aīali sed vestre auaricie cōsulētes q̄ tomagis ego hoīem qui mul to melior est oue debeo liberare vn̄ et rabanus. Comperē ti ergo exemplo soluit q̄stionem eorum vt eos ostendat sab batum violare in opere cupiditatis qui eum violare ar- guunt in opere caritatis legem male interpretantes qui dicunt in sabbato a bono feriandum in quo a malis tm̄ feriandum est. Unū opus seruile nō facietis in eo i. pctm̄ q̄ q̄ facit pctm̄ seruus est peccati. Sic in eterna requie a malis tm̄ feriabit nō a bonis hec rabanus. Scdo soluit questionem facto hoīez habentē manū aridam sanando Tūc eni ait illi extende manum tuā et cuz extenderet sta tim restituta est sanitati in quo patet perfectio sanitatis vbi cris. Ut ppositum legis quam iudei non intelligunt sanitas manifestat. Si enim deus offendit in ope sabba ti sine dubio infirmitas non fugatur quō pōt iniuriam ver beniuolentiam seq̄. Iste maucus scdm hiero in euange lio q̄ vtuntur nazarei cementarius scribit istiusmodi vo cibus auxilium precans. Hō cemētarius eram manibus victuz querit̄āo precor te iesu vt michi restituas sanitatē ne turpiter mendicem cibos. ¶ Dn̄s iesus maxime in sab batis docebat et operabatur virtutes. Primo vt osten- deret q̄ euangelicum et spūale sabbatū melius et fructuo sius veteri sabbato succedebat. Secūdo vt sabbato plu ribus occurentibus proficeret pluribus et saluator mun di ex miraculorum virtute manifestus fieret. Tertio vt dominus legis et sabati probaretur. Quarto vt malum intellectum iudeoꝝ de obseruantia sabbati auferret dū bene operando sabbatum se non violare probaret qui in sabbato curabat et in hoc corā pluribus legisperitos cō futabat. ¶ Circa quod sciendū q̄ aliqui sunt actus boni in genere entis qui tamen ex se non habent bonitatez in genere moris sicut edificare domum vel hmōi et talia nō erāt licita ī die sabbati. Alij autez sunt actus boni in ge- nere moris scdm se sicut sunt opera virtutū et talia lici- ta sunt in die sabbati de quibus erat sanatio manus ari- de q̄ erat opus pietatis et cum hoc erat ad gloriam dei manifestandem inquantū fiebat miraculose et supra na turam et ideo talia pōt fieri in die sabbati non solū licite sed et laudabiliter. Mystice scdm bedam et rabanum ho- mo qui habebat manum aridam humanum genus indi cat in bono ope arefactū pro manu in primo parente ad pomum vetitum extensa sz in miseratōne dei ī saluti et bo norum operum fructibus p innocentes xp̄i manus ī cru ce extensas est restituta. Et bn̄ manus in synagoga erat arida q̄ vbi maius donum scientie ibi transgressor maio ri subiacet culpe et grauius est periculum inexcusabilis nore. San iudaq̄z manus arida iubetur extendi quia in fructuosa debilitas anime nullo melius ordine q̄ elemo synarum largitate curatur. Habebat autem homo dexte ram manum languidaz quia ab elemosynis torpebat si nistram sanam quia sue vtilitati intendebat. ¶ Sed veniente domino dextra sanatur vt sinistra quia quod

Hieroni.
Luce vj.
Mar. iij.
Beda
Beda
Bernar.
Crisostom⁹.
Rabanus.
Crisostom⁹.
Hieronim⁹.
Mystice

congregauerat auide: modo distribuit caritatiue. Mystice etiam in hoc infirmo docuit quattuor necessaria penitenti scilicet q surgat a culpa per penitētiā q stet ī gratia per perseuerantiā q in medio per boni exempli euidētiam q extendat manū per bonā operationē. Extēde ergo manū primo ad pauperē in elemosynarum largitione secundo ad deū in feruenti oratione: quia fm Grego.

Gregorius.

frustra pro peccatis rogaturus ad deuz man⁹ expandit: qui eas pro posse ad pauperes nō extendit. Moraliter

Moraliter

homo habens manū aridā est peccator: habēt eīn quidā cor aridum: quia sine bona affectione sine cōpassione: qdā linguā aridā: quia sine bona locutione sine dei laude: qdaz manū aridam: quia sine bona operatione. Hec aūt triplex ariditas sumit ex similitudine arboris aride: quia tunc est vere arida quādo ē sine succo sine foliis sine fructu. Cor habēt aridū inuidi: linguā maliloqui: manū auari. Iste ex obedientia diuina manū debet extēdere ad pximū per elemosynarum largitionem: ille lingua loqui ad deū per deuotā orationē: alius cor eleuare ad celum per sanctā meditationē ꝛ sic sanatur peccator. Item fm

Theo.

theophilū: aridā dexterā habet manū quisqꝫ nō operatur: que sunt dextre partis: quia talis est impotens ad bona: sed potens ad mala. Ex quo eī manus cōstituit in operibus prohibitis extunc arescit in opibus bonis. Iterum vero restaurabitur: quando in virtute stans opabitur Per manū eī que est organū organorum cōuenienter intelligitur opus meritoriū ꝛ ideo manus ē arida que ē ad hoc opus inualida: sed cū ad verbū xpi surgit per gratiā tunc manū extendit per sanctam operationem. Potest etiaz per hominē manū aridā habentē signari piger ꝛ ociosus quia ad operandum est inualidus: sed cum ad verbum christi stat in medio virtutis: manus eius sanatur et ī bonis operibus exercetur. Specialiter tamen ꝛ precipue p hunc hominem auarus signatur: cuius manus ad opera pietatis ꝛ largitatis inualida reperitur. Huius manus sunt quinqꝫ digiti primus inordinatus desideriū habēdi secūs labor acquirendi: tertius sollicitudo cōseruādi: quartus studiū multiplicandi: quintus infidelitas dispensandi. Sed vt sanetur ei per grām dicit: extende manū tuaz qr cū ex dei dono ad opera pietatis extenditur tunc sanatur. Vñ Ambro. Audisti dñi verba dicentis. extende

Ambro.

manū tuā. Cōmunis ista generalisqꝫ medicina est. Et q putas manū habere te sanam caue ne auaricia: caue ne sacrilegio contrahatur. Extende sepius eam Extende illam ad pauperem qui te obsecrat. Extende vt proximū iuues: vt vidue presidium feras: eripias iniurie quem vides iniuste calumnie subiacere. Extēde ad deuz pro peccatis tuis. Sic manus extenditur: sic sanatur hec Amb. Igitur o auare qui manū aridā ꝛ contractā habēs nō vis dare: vis accipere nō vis largiri vis predari: extende manus tuas vt tribuas indigentib⁹: qr in hoc tibiipsi prouidebis ꝛ thesaurizabis in celis. Vñ Cris. Elemosynā faciamus ꝛ ne despiciamus a fame corruptos. Etenim tibi ipsi bñfacies magis illo benefaciens. Nā is quidē pūtia porrigens: tibiipsi vero futurā gloriam prede ponis hec

Crisosto.

Cris. Inter omnia ergo opa miscdie progatiuā habz elemosyna: qꝛ totiens ꝛ tā attente nobis inculcat diuina scriptura. (Pharisei autē) repleti insipientia ꝛ irrationabili iracundia: cū magis deberēt esse grati de diuino beneficio (exeuntes) de synagoga ꝛ de cōspectu christi: ꝛ a lumine recedentes (statim cum herodianis) pricipis secularis satellitibus (consilium faciebant aduersus iesum. quō eū perderent) fm Ambro. quō vitā pderent: nō quō vitā inuenirent. Iā ergo de morte ipsius tractabāt ꝛ hic

Ambro.

pmo loquit de procuratiōe mortis xpi. p qua tūc pmo ꝯsilii faciebāt. Magna insipiētia de nece eius tractare cui⁹ bñficijs plurimū indigebāt quoꝝ etiā ad hoc ñ ei⁹ culpa sed liuor mouebat Magna etiā eoꝝ fuit obstinatio. quia nec verbis xpi nec factis resilierūt a malo suo: sed amplius inuidia pmoti remanserunt in malo obstinati. Vnde

Crisosto.

Cris. Pharisei autē cōsiliū acceperunt scꝫ a dyabolo vt perderent eū. Inuidentes eīm xpo nolebāt eum facere signa ne gloriā acquireret ꝛ discipulos cōgregaret: sed turpitudinez inuidie sue sabbati defensione tegebant: vt in prima quidē facie viderent sabbati iusticiam defendere. reuera autē suā exequerent inuidiaz. (Iesus autē) sciēs machinationes eoꝝ: qr nihil eū latebat: recessit inde (cuz discipulis suis et ad mare secessit.) Recessit autem inde propter multa. Primo vt eis parceret ꝛ occasionē impietatis auferret: maloꝝqꝫ vtilitati ecclesie se seruaret. Secundo q nōduz venerat tps passionis sue prefinitū a patre: necdū impletē erant pphetarū scripture. Tertio qr nō aderat locus. s. hierusalem extra quam non fuit locus passionis eius Quarto propter dandum suis in persecutione fugiendi exemplum ne fuga eorum imputaretur ī peccatum Quinto propter humilitatis ꝛ patientie indiciū ꝛ cū possit aduersarios suos nutu dei deijcere ī abyssū Sexto ad ostendendū vere humanitatis signum: cūz licet ipse mortē nō timeret tñ tanqꝫ homo fugit a consilio malignantiū. In quo etiā nos docuit: vt ab illis recedamus quos bonis monitis semp deteriores fieri videm⁹. homines enī in malis obstinati vix possunt p ratione cōspesci. vñ Cris. Sciēs autē dñs cōsiliū eorum nō diu con-

Crisosto.

tendit sed vna reddita rōne recessit. ne magis insaniā eorū excitaret: qr non potest fieri vt malicia rōne placetur. Ignorantia quidē rōne placatur: malicia autē ampli⁹ exacerbat. Sciens ergo paratos illos esse ad malefaciendum secessit nō quasi timidus subtrahens se ab eis: sed quasi misericors parcēs eis ne eos ad op⁹ impiū ampli⁹ irritaret Quāuis eīn qui parat⁹ est malū facere apud deū iā fecit tñ qui intelligit paratū eē aliquē op⁹ malū facere et irritat eū dans ei occasionē vt cōpleat malū ipse particeps est peccati eius. Ut quid enim res mala p te exitum suū inuenit Et qui sine te fuerat paratus: aut quantū ad voluntatē suā iam perditus erat: vt quid p te impleta ē pditio ei⁹ hec Cris. (Et multi) infiniti (secuti sunt eū) ex eo q viderāt predictū hominē curatū (curauit eos oēs) remunerans fidē ipoꝝ forsitan qr oēs digni fuerāt curatione. Docti ergo visis signis persequitur: indocti opinioē ei⁹ ducti amando sequūtur: ꝛ ideo curari merent. Vnde

Remi.

Remi. Quē pharisei vnanimi consilio perdere querunt. turba indocta vnanimi dilectione sequit. vñ mox sui desiderij consequitur effectum si vis ꝛ tu curari si vis sanari: si vis a mortis periculo liberari. sequere ꝛ imitare iesum: ipse enim neminē repellit omnes qui eum sequuntur sanat. Per phariseos qui diuersi interpretantur discoli q dissentiones faciunt signant: per herodianos vero supbi qui gloriosi ī pellib⁹ interptant. Isti vero consilium faciunt contra iesum q cū humilib⁹ ꝛ caritatē habentib⁹ conmorat: ꝛ ideo recedit ab illis se elongando ꝛ humilib⁹ eū sequentibus benefacit: bñficia salutis īpendendo (Et pcepit eis) q curati erant (ne eū) diuulgarent ꝛ (manifestū facerent) vt inanē gloriā ꝛ gloriandi de se iactantiā declinaret: ꝛ vt nobis exemplū vitandi eā daret. Non prohibuit dñs miraculorum pdicationes ad vtilitatē audientiū sed in beneficijs vane glie appetitū. Vñ ambro. Hic

Ambro.

mystice instruit nos ne cū magnū aliquid facimus: laudē foris credamus. Vñ ꝛ Cris. Ubi quidē propter alios

Cris.

alij curantur nō precepit eis vt nemini dicerent q̄le ē vbi oculos ceci nati aperuit ꝛ paralyticum triginta et octo annis iacentem erexit. Ubi autē nō propter alios sed ppter meritū ipsius curat hoīez. pcipit ei vt nemini dicat sicut ꝛ leproso mundauit. Ideo ꝛ istis pcepit ne vulgarent eum qr ppter ipsos solos curauerat eos: qr nō estimationem hoīm miraculis venabat: sed credentiuz desiderabat salutē hec cris. (Et venerūt in domum) quādam ad hospitandū (et cōuenit iteruz turba) ad audiendum dei verbum: ꝛ tunc ita feruenter intendebāt predicationi q ipse et discipuli eius nō habebāt tempus panem manducandi. Hoc est contra illos qui dimittunt op⁹ pdicationis:

Beda

ppter curam et saturitatem comestionis vbi beda. O q̄ felix occupatio saluatoris quam beata frequentia turbe confluentis cui tantum studij ad audiendum verbū dei tantū fuit cure ad obtinendam salutem vt auctori salutis q̄ cū eis qui secum erāt ne vescēdi q̄dē hora a solatio vite miseris impendendo libera maneret. Utinam dn̄e iesu et in nostri tpibus cui tantū gratie tuis fidelibus largia ris q̄ doctores suos assiduitate discendi non solum ab appetitu carnalium voluptatū verūetiā nonnunq̄ ab ipsa quoqꝫ panis quotidiani perceptiōe prepediat hec bed. (Et cum sui) scʒ iudei qui ex parte matris de cognatōne sua erant viderent insolitum feruorē in eo ⁊ audirēt alti tudinem diuine sapie quam capere non valebant estima bant eum mente alienatum et in furorem versum. sensu perdito loqui et (exierunt tenere eū) ⁊ ligare ne sibi vel a lijs posset nocere vbi beda. Uere sicut ipse dicit alibi.

Beda

Non est propheta sine honore nisi in patria sua et in domo sua. Quem enim exteri quasi auctorem vite et sapiē tiam dei adire et audire desiderant hunc propinqui qua si mentis impotem esse ligandum decernunt. Allegori ce autem in eo q̄ turba ad istum conueniente frequenti. vt furiosus a suis contemnitur salus credentium de gen tibus approbatur et inuidia iudeorum et perfidia notat de quibus ait iohannes. In propria venit et sui eum nō receperunt hec beda. Similiter et hodie qui ad sequendum christum sunt feruidi a mundanis hominibus insa ni reputantur ⁊ per eos quantum possunt a bono retinētur. O quantum vna non dico mensura sed gutta huius vini valeret que hanc insaniam induceret. Felices q̄ hac laborant insania vt de illis dici possit illud sapiētie Nos insensati vitam illorum estimabamus insaniam vtinam et ego miser vnus de illis merear fieri ac cum eis inter filios dei computari et inter sanctos sortē habere Orō.

Domine iesu christe rogo te per viscera misericordie tue vt me mancum ad faciendum opera bona inualidum digneris misericorditer sanare ⁊ ad omne opus bonum fortem et aptum facere. Fac me stare in medio virtutum vt te iubente et faciēte extendā ad iusticiam non ad iniquitatem manus meas meqꝫ in bonis exercendo tuum beneplacitum in omnibus faciā et in malis arescendo ab offensa tua oīno abstineam. Da michi bone iesu vt pre omnibus diuitijs et delicijs seculi intendam verbo dei ac me ee et aliorum saluti. Amen.

De demoniaco ceco et muto. Ca. lxxiij.

Mathei ⁊ luce xj.

Post predicta oblatus est ei homo demonium habēs cecus ⁊ mutus sed lucas mutum i. s. non cecum dicit ta cens quod matheus expressit Nec talia sunt in demone form aliter sed solum effectiue qr effecerat hominem cecum et mutum et ideo ipso eiecto vidit et loquebatur hō vnde sequitur (Et curauit eum) In quo notatur demonio liberatio (ita vt videret) in quo cecitatis illum inatō

Hieroni.

(et loqueretur) in quo loquele restitutio vbi hiero. Tria signa simul in homine ppetrata sunt cecus videt mutus loquitur possessus a demone liberatur. Quod tūc quidē carnaliter factū est ſʒ quotidie cōplet in cōuersatiōe fidelium vt expulso demone primum lumen fidei accipiant deinde in laudes dei taceentia prius ora relaxentur vnde

Augusti.

⁊ aug. Demonium enim habens cecus ⁊ mutus est q̄ nō credit deo ⁊ subditus est dyabolo q̄ non intelligit ⁊ non confitetur ipsam fidem vel q̄ nō dat laudē deo vnde etiā

Crisosto.

Criso. Ne aliquis putet qr sufficit hoi fideli cognoscere deum est et necessarium confiteri deū ⁊ iō cecū ⁊ mutuꝫ curauit oculos ad cognoscenduꝫ os ad confitendū deū. Qui cognoscit ⁊ nō confitetur ille etsi oculos mentis habeat curatos tñ adhuc mutus est. Qui ergo vidēs nō facit precepta dei et qui loquens nō loquitur laudē dei ⁊ gratiā ille etsi loquitur et videt q̄tum ad deuꝫ tñ ⁊ mutus ⁊ cecus est. Nō enim ille videt deum qui scit deū sed qui timet ⁊ diligit deum. Et q̄ orat ⁊ psallit ⁊ non facit q̄ laudat ille corde loquitur anio aūt tacet hec cris.

Moraliter

Spūaliter demonium ille hʒ q̄ in pctō mortali perseuerat. Quādiu em pctm̄ in hoīe regnat tandiu victus et captiuus a dyabolo possidetur et vexatur. Vexat autē demonium triplex supbia in mēte ɔcupia in carne cupiditas in rebus qr oē qđ est in mūdo ɔcupia carnis ē aut ɔcupia oculoꝝ et supbia vite. Hoc aūt triplex demoniū fac mutū nā cū loqla data sit hoi ad laudādū deū ⁊ grās agēdū ad loqndum veritatem ⁊ edificādum primū ad ɔfitendū pctm̄ ⁊ veniā de eo petēdū primā loqlā aufert supbia q̄ qđ deū ⁊ laudē vsurpat sibi scdaꝫ aufert auaricia q̄ soli sibi intendit nō primo tertiā aufert luxuria ⁊ maxime ɔ naturaꝫ vñ zodoma interptat silentiū siue muta. Itē fac cecū vt ad salutē suā ptinentia ⁊ sibi pficua nō videat ⁊ eā lucē q̄ ait ego sum lux mundi nō sequatur ſʒ in tenebris ambulet. Hic demoniacus cecus et mutus si dn̄o offerat si ad pniam ɔuertatur mox ih̄s curabit eū ita vt electo demonio videat et loquatur. Abūdat demonis malicia superabundat diuina clemētia. In isto demoniaco malicia demonis multum abundauit qr eum tenebat obsessum ipsum fecerat cecum ⁊ mutum ac fm cris. etiā surduꝫ ſʒ dei

Crisostom⁹.

miscdia in ipso abundauit qr demoniū ab obsesso eiecit loquelam sibi restituit lumen reparauit ⁊ auditū reseruauit. Per hunc igitur hoīeꝫ sic curatū intelligi re possum⁹ pctōrē iustificatū cui deus spūaliter quatuor bñficia supradicta concedit. Primū est q dyabolū ab eo expellit Pctōr eni dyabolū in domū aīe sue inducit ſʒ xp̄s euꝫ expellit vt eam inhabitet. Domus aūt aīe tria hʒ solaria vnū supius s spm̄ aliud inferius s corp⁹ tertiuꝫ medium scʒ aīaꝫ. Deus in supiori solario s spū habitat qū ipse spiritus contemplationi vacat. hitat in solario medio s in aīa qū ipsa intendit interne meditationi. hitat in solario inferiori i in corpe qū ipm corpus exercitatur et intēdit mortificationi. Scdm bñficiuꝫ ē qr deus pctōri linguam apit Deus dedit hoi linguā ad tria. s. vt deum laudet vt pximum edificet vt in cōfessione corā deo se repheundat ⁊ accuset. Pctōr autē qr lingua sua ad ista tria non vtitur iō recte mutus dr. Cū ḡ deū incipit laudare primum edificare ⁊ se accusare tūc loqt ⁊ lingua ad debita officia vtit Tertiū bñficiū ē qū deus pctōri lumē restituit. Signum aūt qr ipse sic luminatus est qū videt ante ⁊ retro a dexteris et sinistris. Ille habʒ oculos retro q̄ considerat ⁊ cogitat pctā q̄ fecit q̄ multa q̄ turpia q̄ grauia et inde habet dolorem. Ille hʒ oculos ante se qui videt ⁊ cogitat de iudicio dei futuro ⁊ inde habʒ timorem. Ille hʒ oculos a dextris qui videt ⁊ cogitat mundi prospera q̄ sint caduca et vana ⁊ ad ea nō allicit p amorem ſʒ resilit p aspernatōeꝫ Ille hʒ oculos a sinistris qui videt mundi aduersa q̄ sint breuia et vilia et ideo in eis nō frangitur p impatientiaꝫ Quartum bñficium est qū deus pctōri auditum restituit Est eni pctōr surdus qz nō audit deū ammonentē nec deum bñfacientem nec deū inspirantē nec deū comminantem tūc aūt surdus auditū recipit qū deū in hmōi audit (Et stupebant turbe) s. simplices diuinā virtutē in xp̄o admirantes (et dicebāt. Nunqd iste est filius dd̄) q d sic q hic est xp̄s nobis promissus de semine dd̄. Moraliter

Moraliter.

eiicit demoniū in ɔtritiōe loqt q̄ prius erat mutus in cōfessione admirantur turbe in satisfactiōe s qū vident bñ operari q̄ nō solebat nisi mala facere. Scribe aūt et pharisei s frati ⁊ maiores inuidie nequicia pleni audientes turbas scilʒ ipm̄ ɔfitentes esse xp̄m pter euidentiam facti (dixerūt) in corde et cogitatiōe (In beelzebub pncipe demonioꝝ eiicit demonia) ⁊ sic in spm̄ scm̄ blasphemabant qr spiritui scō cuius opus est demones eiicere et sanitates perficere contumeliā inferebāt. Quia eni factuꝫ mirabile negare non poterant iō modum faciendi calūniabantur ⁊ sic factum infamare conabantur dicentes se sum xp̄ʒ per aliquem demonē superiorē sibi etiā familia

Cris.

rem ⁊ priuatū eijcere demones inferiores de corpib⁹ obsessoꝝ. Nā vt ait Crís. Inuidia nō q̄rit q̄d dicat: sed solū vt dicat. Sic ⁊ hodie multi cū nō psūt aliorum verba vel facta directe reprehendere conantur intentionem et modum eoꝝ infamare: vbi Beda.

Beda.

Turbis autē que minus erudite videbant dn̄i facta mirantibus: scribe ⁊ pharisei vel negare vel sinistra interpretatiōe puertere laborabāt quasi nō diuinitatis sed immundi spiritus opera fuissent. Scđm eundē Bedā nomia idoloꝝ a belo habuerunt originē Nin⁹ eni rex cōditor vel potius reparator niniue: belo patri suo qui fuit prim⁹ rex assyrioꝝ statuā p⁹ mortē ei⁹ cōsecrauit: ad quā cōfugientes qui forte fecerāt veniā merebant. Unde ipsā statuā ceperunt venerari: ⁊ tandē instigante diabolo diuini honores sunt ipsi statue attributi: ⁊ incepit cultus idolatrie. Cuius simulacri consuetudinem caldei suscipientes vocauerunt beel. palestini beal. moabite beelphegor sm̄ diuersitatem linguarum: iudei autem vnius dei cultores: in derisionē gentium beelzebub appellabant: quod sonat vir seu princeps muscarū propter multitudinē muscaꝝ que in templo eius erant propter sordes immolati sanguinis quem musce sequi solebāt in hoc simulacro dicebant iudei principem demoniorū habitare: tum quia in eo fuit principiū idolatrie: tum quia nullum idolū inueniebat illo efficacius: tum quia cult⁹ eius erat generalior apud omnes gentes. Licet enim quelibz natio habet alios deos spāles: hūc tamē tanq̄ vlēm deū venerabant oēs. Itaq3 in virtute principis demoniorū qui in hoc idolo habitabat pharisei dn̄m facere miracula dicebant. Unde Remigius.

Remigius.

Beelzebub aūt ipse ē beel ⁊ baal ⁊ beelphegor. Bel fuit pat Nini regis assyriorum baal dictus ē quia in excelso colebat: beelphegor a loco id ē a monte phegal zebub seruus fuit abimelech filij gedeonis qui occisis lxx. fratribus edificauit templū baal: ⁊ cōstituit eū sacerdotem in ipso ad abigēdas muscas que ibi cōgregabant propter nimiū cruorem victimarū: zebub nanq3 musca dicitur. Beelzebub ergo vir muscaꝝ interptat: vnde propt spurcissimū ritum colendi dicebant eum esse principem demoniorū. Nihil ergo sordidi⁹ inuenientes qđ dn̄o obijcerent dicebāt eū in beelzebub eijcere demonia hec Remigi. Hoc aūt totū ex inuidia faciebāt: de qua hic dicit Cris.

Crisosto.

Tale quid ē emulatio: qua nō vtiq3 erit malicia alia deterior. Sicut eni porcus gurgite: ⁊ demones iactura nr̄a: ita ⁊ emulator proximi letatur malis: ⁊ quēadmodū scarabei nutriūtur stercore: ita ⁊ hic aliorū infortunijs hec Cris. Ubi notanduz q̄ demones habēt sua officia valde ordinata in malum. Est enim vnus demon qui pēst superbie ⁊ vocatur lucifer: et iste multos hz satellites q̄ sibi astant ⁊ multos subiectos qbus principat. s. oēs supbos. vn̄ Job. Ipse est rex super omnes filios superbie. Et hic expellitur per verā humilitatē cordis. Ali⁹ q̄ pēst luxurie: ⁊ iste vocatur asmodeus de quo dicitur in Thobia q̄ interfecit septem viros sare iste enim odit legitimū matrimoniū: ⁊ ideo p hūc modū volebat trahere hanc puellam ad fornicationis vicium. Et iste demon multos habet satellites qui sibi assistunt: et multos habet subiectos sc3 omnes luxuriosos. Et hic expellitur per ieiunium ⁊ mortificationē corpis. Terti⁹ ē q̄ pēst auaricie: et vocatur mamona vn̄ dicit in Matheo. Nō potestis seruire deo ⁊ mamone. Et iste multos habz satellites qui eum iuuant ⁊ multos subditos super quos regnat sc3 super oēs auaros. Et hic expellit p tēporaliuz abiectionē que fit aut totaliter sicut faciunt perfecti qui omnia dimittunt aut particulariter sicut faciunt qui de sua abundantia pauperibus largiuntur. Quartus est qui preest immundis cogitationibus ⁊ rancoribus et inuidijs ⁊ malis affectionibus ⁊ vocatur beelzebub i. vir muscarū immittit enim muscas i cogitationes immundas: odia et voluntates malas que dicuntur musce: quia ad animam circo volant et ipsam cōmaculant. Iste autez demon multos habet satellites qui eum adiuuant: et multos subditos quib⁹ preest. Et expellit p cōfessionē et sacerdotalē absolutiōem. Ihs autē (videns cogitatiōes eoꝝ) pbat pluribus rōnibus q̄ nō in beelzebub: sed in digito ⁊ spū dei eijcit demonia: ⁊ q̄ miracula q̄ faciebat non poterāt attribui spiritui maligno: sz oportebat ea attribui spiritui diuino. Cōparatur autē spiritussanctus digito propter tria. Primo ppter pcessionē: q2 sicut manus ⁊ brachium procedunt de substantia corporis: et digitus de manu ⁊ brachio ⁊ etiā a corpore: ita filius a pr̄e: et spiritussanctus a patre et filio. Secūdo ppter ptitionē: q2 sicut in digito sūt plures articuli distincti iis diuersa et distincta sūt dona spiritussancti. Tertio propter operationē. quia sicut manus et brachium operat per digitos: sic filius p spiritūsanctū: filius autē manus et brachiū patris dict⁹ ē: q2 cuncta p eū operatur. Ad cogitationes vero eoꝝ respōdit et in hoc deitatē suam ostēdit. q2 sol⁹ de⁹ cogitationes scit vt vel sic cōpellerent credere in eū qui cordis occulta videbat. Nam sm̄ Criso.

Crisost.

cū eorum suspitio irrōnalis esset metu multitudinis non audebant eum diuulgare. Probat ergo primo rōne tali: quia si per demonē aliquē eijceebat alios: sequitur q̄ diuisio esset inter eos: et sic nō posset diu stare ptās diaboli: et ex hoc sequitur aduent⁹ xpi per quem potestas demonis debebat auferri. Unde dicit (Omne regnū in se et cōtra se diuisū) vtpote p discordias principum cōtra se alternatim pugnantiū (desolabitur) et dissipabitur. et omnis ciuitas vel domus diuisa cōtra se p cōtrarias volūtates et opatiōes nō stabit sz dissoluet. Nā sm̄ Hiero.

Hieron.

cōcordia parue res crescūt: discordia maxime dilabunt Inductionē facit in tribus. in regno. in ciuitate in domo sm̄ triplicem vnitatē sub qua viuunt homines. Aliqui enī viuunt tm̄ sub vna lege vel parte. et hi p regnū. alij sub vna cōsuetudine et hi p ciuitatē alia sub vno. victu. ⁊ societate et hi per domum. Item a regno ciuitate et domo sumit exemplū id ē a magno mediocrib⁹ et paruis vt p hoc rōnem suā ostēdat fortiorē sufficientē vn̄ Cris.

Crisost.

Nihil enī est in terra regno potentius. sed tm̄ p altercationē perit. Quid aūt dicendū de ciuitate vel de domo. Siue magnū siue paruū fuerit. contra seipsū pugnans perit: hec Cris. Sed (si sathanas) p me et ad meū imperium expellit et (eijcit sathanā) demonū regnū diuisum est contra se et discors sibi: quia contra se pugnant. et ergo regnum et ptās malicie ipsorum stare nō potest. et ita finis mundi erit: q2 vsq3 ad finē mūdi fubunt hic ad tēptandū nos. Regnum enim sathane est in malis hominib⁹ quos sibi subditos tenet: quod ante finem mundi nō cessabit: tū propter diuine iusticie ordinationem. et hoc ad hominū exercitationem. tum propt pphetiarū nōdū impletionē. Un̄ Cris.

Crisost.

q.d. Regnū cōtra se intestino bello diuisum necesse ē desolari. quod et in domo et in ciuitate videtur. Quocirca et si sathane regnum in seipm̄ diuisū est: ita q̄ sathanas ab hominib⁹ sathanā repellat: desolatio regni demonum appropinquauit. Regnū autē eoꝝ in hoc est q̄ homines subditos tenent. Si igitur ab hominib⁹ pellunt hoc nō est aliud q̄3 regnum eoꝝ dissolui. Si autez adhuc in hominibus potestatē tenent manifestū ē q̄ regnū maligni adhuc stat et non est cōtra seipsum diuisum. hec Cris.

Moralit.

Moraliter regnū diuisū ē anima homis mali cuius sensualitas rebellat rōni. et hoc regnū desolat. q2 xp̄s qui ē veritas inde recedit et diabolus ingreditur. Itē p regnū in se diuisum signatur omnis congregatio carens concordia et pace. in qua sunt duo sathane quorū quilibet nitit suam partē ampliare. vt sic possit alteri parti preualere. et talis congregatio desolabitur et concordia dissipabitur. q2 si sint a se diuisi p cōtrarietatem effectuum nō potest durare sed deficit domus et congregatio eorū. Sed heu vt inueniunt aliqui homines qui tantā cōcordiā hn̄t in bono. quātā mali spūs in malo. Cum enī sint infiniti et innumerabiles. omnes tamen in eo cōcordāt q̄ nihil nisi malefacere desiderāt. Et vtinam sic homines in bono concordarēt. et ad faciēdū

bonum se mutuo animarent. ¶ Deinde probat idem hoc secunda ratione que talis est. Eiusdem ptãtis est electio demonum p me ꝛ p filios vestros sꝫ illi scđꝫ vos nõ eiiciunt demonia in pricipe demoniorum ergo nec ego. Unde dicit (Et si ego in beelzebub) i. auctoritate principis demoniorum (eiicio demonia) a corporibus obsessis (filii vri) .i. exorciste scđm bedã ꝛ rabanũ vel apli de eis nati scđꝫ aug. ꝛ hiero. (in quo) .i. in q̃ ptãte (eiiciunt) q. d. Cum nõ possitis attribuere electionem p filios vros factam nisi virtuti divine pet ꝯsis nec electiões factã p me (Ideo ipsi iudices vri erunt) .scꝫ exorciste vos condemnantes de mendacio qđ dicitis ꝯtra me q̃si in virtute dei eiiciunt. multoplus ꝛ ego cuius oppositum mẽdaciter affirmatis hoc demoni attribuendo. Vel apli de eorum stirpe geniti qui sibi bñ conscii sunt nil male artis a christo didicisse erunt iudices eorum in futuro scꝫ assessione et approbatione iudicii q2 sedebunt in xii. solio iudicantes xii. tribus isrl. ¶ Deinde elisa falsitate phariseorum astruit veritatem quia ex quo nõ eiicit virtute dyaboli sequitur q̃ eiicit virtute dei cum aliud mediũ non possit dari. Dicit ergo (Si) id est q2 (in digito ꝛ spũ dei eiicio demonia) et sic expello regnum dyaboli vt conclusum est ex predictis et expulsio unius contrarii est introductio alterius (profecto peruenit in vos regnũ dei) i. ego xps q̃ deus debeo regnare in vob q̃re ergo me blasphematis. Vel (regnum dei) i. tps grẽ ad merendum regnũ glie qđ vobis offertur dum per verba veritatis ꝛ miracula potestatis predicat vel (peruenit in vos regnum dei) .i. aditus regni celorum patefactus est vobis ꝛ credentibus. Probato ergo q̃ demon non est actor miraculi deinde consequenter probat christus multipliciter q̃ ipse non est minister dyaboli et prima ratio est talis. Minister non est potentior actore. sed xps potentior est dyabolo ergo xps non est minister dyaboli. Hoc autem ostendit sic. Non enim (potest quisq̃ intrare in domum fortis) domum suam custodientis. (et bona eius diripere nisi prius) tanq̃ fortior (alligauerit fortem et tunc) eo victo (domum et vasa arma et spolia illius diripiet) auferet (ꝛ distribuet) Dyabolus fortis est fortitudine naturalium bonorum de quo scribitur in iob q̃ non est potestas super terram que ei comparetur. Arma eius sunt astutie ꝛ doli nequiciarum spiritualium ei omnes species pctõꝝ. Domus ꝛ atrium eius est mundus in quo principabatur vsq; ad saluatoris aduentum Vasa ꝛ spolia eius sunt homines obsessi vel decepti a dyabolo Quo custodiente atrium suum in quo sicut in domo habitabat in pace fuerunt omnia sua q2 nemo sibi resistebat et adhuc (in pace sunt) ad eum (omnia que possidet) id est omnes peccatores qui ei obediunt et fauent.

Gregori.

q2 secundum grego illos pulsare negligit quos quieto iure possidere se sentit. Sed (fortior eo) scꝫ christus (superueniens) .i. desuper de celo veniens (vicit eum) temptationibus eius viriliter resistendo et passionem ab eo pcuratam patienter sustinendo eoq; in infernum relegato et sub pede domini contrito (vniuersa eius arma) id ẽ callidissimas versutias nequitie spiritualis (in quibus cõfidebat) abstulit eas compescendo et deregendo (et vasa eius diripuit) id est peccatores dyabolo subiugatos a potestate eius eripuit (ꝛ spolia eius distribuit) .i. peccatores prius a dyabolo captos diuersis officiis ecclesiasticis assignauit quia quosdam apostolos alios euangelistas hos prophetas illos pastores ꝛ doctores ordinauit

Beda

secundum bedam distribuit spolia in regno ecclesie tam militantis q̃ triumphantis in diuersis dignitatibus et premiis Et quia christus ista fecit sequitur q̃ potentior est demonibus ꝛ ideo non est minister eorum nec virtute eorum egens ad eiiciendũ Ex q̃ etiã ꝯcludit q̃ ipse sit vere xps q2 in aduentu xpi potestas demonis erit diminuenda ꝛ arcẽda. Nõ ergo debem⁹ esse securi q2 aduersarius noster fortis victoriis vocibus cõprobat nec debemus desperare q2 princeps noster fortior illo non dubitatur.

Crisostom⁹.

Vñ criſ. Non dꝫ hostẽ timere fortẽ q̃ hꝫ principem fortiorẽ Sꝫ vigilemus ꝛ laboremus ne fiducia principis fortioris cõtemnamus aduersarium nrm. Nam si contendimus contra eum fortiores illo sumus si autẽ negligimus ille fortior inuenitur. Fortẽ eñ dyabolũ nostra negligẽtia facit non illius potentia hec criſ vñ ꝛ greg. Dyabolus cũ ei resistit est debilis sicut formica cũ vero eius suggestio recipitur est fortis vt leo. Et hiero. Temptamenta si ad te respicias grandia sunt si ad deum bellatorem fortissimum ludus et vmbra sunt. ¶ Deinde ponit secundam rationem que talis est. Minister et actor concordãt in voluntate sꝫ xps ꝛ dyabolus habẽt cõtrariã voluntatẽ ergo xps nõ est minister dyaboli Et hoc est qđ dicit (Qui non est mecũ) in bono cõueniẽs mee volũtati (contra) seu aduersum (me est) ꝛ huiõi est dyabolus quia xps vult animas saluare sꝫ dyabolus vult eas perdere. Xps vult homines a peccatis retrahere ꝛ ad virtutes reuocare dyabolus ad peccata trahere et p vicia distrahere vñ hiero. Dyabolus qui cum dño non est contra ipm est q2 ille vult aĩas tenere captiuas quas xpus liberare desiderat. ¶ Deinde ad idem ponitur tertia ratio. Eadẽ sunt opera actoris et ministri sed non eadẽ christi et dyaboli ergo xps non est in operando eius mister. Et hoc est qđ dicit (Et qui non cõgregat seu colligit mecũ) sub fidei vnitatem in ecclesie sinũ in oliue supernũ (spargit siue dispgit) sicut lupus et hic est dyabolus qui diuersas sectas et hereses ac scismata quantũ põt introducit diuersa enim sunt opera xpi ꝛ dyaboli q2 xpo colligit dispersa sed dyabolus dispargit colligata. Ille predicat ydola hic vnius dei noticia. Ille trahit ad malum hic reuocat ad bonum His ergo ꝛ aliis modis dyabolus est contrarius christo et non est secum p concordiã in volũtate ꝛ facto ꝛ ideo nõ ẽ secum nec cooperat sibi in eiiciendo demones et expellẽdo vñ criſ. Qui igitur non mecum est neq; mecũ ꝯgregat non erit michi cooperator vt mecum demones deiiciat sꝫ magis que mea sunt spargere desiderat. ¶ Deinde post instructionem veritatis subdit cõminationem damnationis. Quia enim eos induratos sermonibus insensibiles videt ad comminationes terrores se cõuertit et blasphemiam spiritussancti per quẽ peccabãt dicẽtes opus spiritussancti in beelzebub fieri dicat omnino carere venia in hoc seculo et in futuro intellige tñ nisi peniteãt de peccato vñ criſ. Quia dño phariseis excusando respõderat iam eos terret est enim hec correctionis non parua pars non solũ excusando rũdere sꝫ et comminari Dicit ergo q2 non vultis acquiescere rõnibus nec opibus immo blasphematis (ideo dico vobis) veraciter ꝛ p certo (q̃ omne peccatum ꝛ blasphemia) s procedens ex humana infirmitate vel ignorantia (remittetur hoibus) p pñiam .i. remissibile peccatum est de se quia non obuiat directe principio per quod fit peccatorum remissio sicut obuiat petm in spiritumsanctum cuius sex sunt species scilꝫ desperatio presumptio obstinatio finalis impenitentia inuidẽtia fraterne gratie impugnatõ veritatis agnite vnde subdit (Spiritus autẽ blasphemie nõ remittetur) .i. difficile ꝛ vix remittetur q2 vix aut nunq̃ tales penitent et hoc peccatũ non habet annexam excusationis rationem. Ex hoc ptꝫ differentia inter peccatum blasphemiam et spiritũ blasphemie q2 duo prima sunt remissibilia tertium non. Peccatum in se vel in alterum blasphemia in deum que si est ex ignorantia vel infirmitate dicitur simpliciter blasphemia si ẽ ex certa malicia dicitur spiritus blasphemie. Vnde blasphemia erat in turbis sed spiritus blasphemie in phariseis qui sciẽtes scripturas ex inuidia impugnabãt opera xpi et ex certa malicia blasphemabant deum dicẽtes falsa de ipso quando miracula diuinitus facta attribuebant dyabolo quod erat impugnatio veritatis agnite quedam species peccati in spiritumsanctum. Blasphemia quippe est per quam de deo falsa dicuntur. Sed secundum aug. raro iã inueniunt q̃ blasphemãt lingua sed

Gregorius

Hieronim⁹.

Hieronim⁹.

Crisostom⁹.

Crisostom⁹.

Augustinus

multi viri. Quidā autē blasphemant ex coactione. et hi
peccant in patrem per infirmitatē que est cōtraria pris
potentie. quidā ex deceptione ꝛ hi peccant in filium per
ignorantiā que cōtrariatur filij sapientie. quidā ex studio
et hi peccant in spiritūsanctū per maliciā que est contra
ria bonitati spiritussancti. Primum et secundū dimittiē
digne penitentibus qꝛ ex aliqua circunstantia remissiōe
dignum est. scʒ quia per infirmitatē vel ignorantiā com-
missum est que peccatum attenuant. sed tertium non re-
mittetur id est remissione dignum non erit. qꝛ circunstan
tiam excusantē non habet. Inexcusabiliter enim mereē
supplicium qui si voluisset potuit vitare peccatum. Vñ

Bernardus.

Bern. Potentia ad patrem. sapientia ad filium. caritas
pertinet ad spiritūsanctum. Hoc est quod alibi dicitur.
peccare in patrem. peccare in filium. peccare in spiritum
sanctum. Quando enim ex fragilitate peccamus in pa-
trem quasi contra potentiam peccamus. quādo ex igno
rantia peccamus in filium quasi contra sapientiam pec-
camus quando vero ex malivolentia peccamus in spiri
tumsanctum peccamus quasi contra dilectionem. Et iō
peccare in patrem et filium hic siue in futuro remittitur
quia qui ex fragilitate vel ignorantia peccat sicut aliquā
excusationem habet in culpa ita etiam aliquam remissio
nem habere debet in pena. siue in hoc seculo si penitue-
rit vt facilius consequatur indulgentiā siue in futuro. si i
malo perseuerauerit vt tolerabiliorem sentiat penā. Qui
vero ex malicia peccant eorum delictum nullam excusa
tionem habet. et ideo pena eorū remissionem habere nō
debet. qꝛ si penituerint in hoc seculo plena satisfactione
mulctandi sunt. si non penituerint plena damnatione in
futuro seculo. non qꝛ penitētibus venia denegetur sʒ qꝛ a
pleno peccato plena retributio debeatur. Hec bernar.
Spiritus ergo blasphemie nō remittetur homini. nō qꝛ
et negetur remissio si peniteat sed qꝛ hic blasphemus exi
gentibus malis meritis sicut nunqꝫ ad remissionem: ita
ad penitentiā peruenturus est. vnde ait Johannes. Est
peccatum ad mortem non pro illo dico vt roget quis. Fm

Gregorius

Greg. Peccatū ad mortem est peccatū vsqꝫ ad mortem
pro quo non est rogandū. qꝛ scʒ peccatum quod hic non
corrigitur eius venia frustra postulatur. Peccatū ergo i
spiritūsanctum est obstinatio vel pertinatia mentis i ne
quicia obdurate procedens ex presumptione vel despe-
ratione. Qui enim presumit de misericordia dei promit
tens sibi impunitatem putans ita deum peccata impu-
nita relinquere eo ipso obstinatur. id est pertinaciter i pec
cato obduratur peccata peccatis superaddens ꝛ ita pec
cat contra iusticiam spiritussancti qui ita misericors est i
iusticia qꝛ est et iustus in misericordia qui oleum habʒ cū
vino et viceuersa. Qui autē propter magnitudinem sce-
leris desperat de misericordia dei tanqꝫ magnitudo pec
cati sui excedat magnitudinem misericordie dei inde ob
stinatur peccata peccatis superaddens de peccato i pec
catum effrenata libertate ruens quousqꝫ ad cumulū dā-
nationis veniat. Sed quāuis tota etiam trinitas peccata
remittat. hmōi tm̄ peccatū ideo specialiter attribuiē spiri
tuisancto. qꝛ spiritussanctus amor est patris et filij et be-
nignitas vtriusqꝫ. Qui autē desperat vel presumit spe-
cialiter facit illi iniuriam cuius benignitati attribuitur re
missio peccatorum qꝛ putat eum immisericordē vel iniu-
stum qꝛ sicut ex misericordia peccata remittit ita ex iusti
cia ea impunita non relinquit. Male ergo de iusticia vel
misericordia spiritussancti sentit qui desperat vel presu-
mit. Sicut ergo morbus incurabilis diciē q̄ directe tol-
lit remedia per que expellitur morbus et curaē vt eū tol
lit virtutē nature vel virium naturalium deus tm̄ q̄ est sup
oīa pōt curare eū sic peccatū in spiritūsctm̄ cōtemnit et
excludit illa per q̄ pctm̄ debet curari ꝛ vitari vt timorem
diuine iusticie et spem venie ꝛ hmōi. ꝛ sic ex sui natura di
citur irremissibile deus tm̄ sua benignitate omne peccatū
penitētibus remittit. vñ diciē irremissibile quasi de diffi-

cili et vix remissibile. De hac materia sic dicit augu. Dico

Augusti.

caritati vestre forte in oībus sanctis scripturis nulla ma
ior questio nulla difficilior inuenitur in eo qꝛ ait q̄ blasphe
mauerit in spiritūsanctū nō habet remissionē in eternum
non quocūqꝫ modo blasphemauerit reus erit huius re-
missibilis delicti sed modo quodā quē nos querere atqꝫ
intelligere voluit qui hanc sniam veram terribilēqꝫ de-
prompsit. In spūs enim sancto quo in vnū dei ppl's congre
gatur. eijciē spūs inmūdus q̄ in seipm̄ diuisus ē. Cōtra
hoc donum gratuitū cōtra istam dei grām loquiē cor im
penitens. Ipsa ergo impenitētia est spūs blasphemie (q̄
nō remittetur neqꝫ in hoc seculo neqꝫ i futuro) Cōtra spm̄
eñ sanctū quo baptizanē quoꝝ pctā oīa dimittunē quā
accepit eccl'ia. vt cui dimiserit pctā dimittantur ei verbū
valde malum et nimis impiū siue cogitatione siue etiam
lingua sua dicit. quē patientia dei cum ad penitentiā ad
ducat ipe scdm̄ duritiam cordis sui et cor impenitēs the
saurizat sibi iram in die ire et reuelationis iusti iudicij di.
qui reddet vnicuiqꝫ scdm̄ opa eius. hec ergo oīno impe-
nitentia nō habet remissionē neqꝫ in hoc seculo neqꝫ i fu
turo qꝛ pnia impetrat remissionē in hoc seculo que valet
futuro. Sed ista impenitentia vel cor impenitens q̄diu
quisqꝫ in hac vita viuit nō potest iudicari. de nullo enim
desperandū est q̄diu patiētia dei ad pniam adducit nec
de hac vita rapit impiū qui nō vult mortē impij q̄ntū vt
cōuertaē et viuat. Ideo aūt oīe ꝑsus pctm̄ et blasphe
mia remitteē hoībus qꝛ vbi hoc pctm̄ non fuerit cordis
impenitētis ꝯtra spiritūsctm̄ quo in eccl'ia pctā soluūtur
cuncta alia dimittūtur. Quō autē hoc dimitteē qꝺ etiam
remissionē impedit aliorū. Oīa ergo dimittunē eis in q̄-
bus hoc nō est qꝺ nunq̄ dimitteē. In q̄bus autē est qm̄ h
nunq̄ dimittiē nec alia dimittuntur qꝛ oīm remissio vin
culo istius impediē. Ideo peccatū oīe atqꝫ oīs blasphe
mia dimitteē hoībus in hac congregatione quam in spū
sancto ꝛ non aduersum seipm̄ diuisio congregat christus
Ipsius aūt spūs illa blasphemia qua fit vt corde impe-
nitenti huic tanto dono dei vsqꝫ in finem vite istius resi-
statur nō remitteē. Vnū ergo suffugiū est ne sit irremissi-
bilis blasphemia cor impenitēs caueatur nec aliter peni
tentia prodesse credatur nisi vt teneatur eccl'ia vbi remis
sio peccatoꝝ datur et societas spiritus in pacis vinculo
custoditur. hec aug. ¶ Deinde ad refellendum et corrigē
gendum phariseorum errorem inducit sententiam sub si
militudine arboris ostendens qꝛ miracula sua non sunt a
virtute maligna et dyabolica sed a virtute bona et diui-
na. Vñ dicit (aut facite arborem bonā ꝛ fructū eius bo-
num aut facite arborē malā ꝛ fructū eius malū) Loqꝰtur
vulgariter facite. i. dicite scdm̄ qꝺ dr̄ iste facit bonum. i. di
cit. Arbor aūt hic accipiē principiū ipsoꝝ operum et fru-
ctus ipsa opera. Inter arborē vero et fructū semper est si
militudo. qꝛ arbor bona semꝑ fructum bonū et arbor ma
la fructū malum producit ergo qꝛ opera miraculosa que
xp̄s faciebat nō erāt mala et vana sicut q̄ fiunt arte magi
ca sed erāt bona et salubria cōcludit qꝛ principiū per qꝺ
talia faciebat erat sanctū et bonum q. d. Cōsiderate fru-
ctum arboris bone et fructum arboris male vt ex fructu
cognoscatis vtrum sit bona an mala qꝛ (ex fructu arbor
cognosciē) Similiter cōsiderate opus actoris vtrum sit
bonū an malū qꝛ opus bonū ꝓcedit a bono principio et
malū a malo. et sic ex bonitate operū que ego facio pote
stis ꝑpendere qꝛ virtus per quā ea facio non est mala sed
bona et ex opibus que fiunt per artē magicā cū sint ma-
la et vana potestis ꝑpendere que fiunt virtute maligna.
opus ergo eijciēdo demonia cum sit bonū nō est a malo
principio q̄le est demoniū sʒ a bono pricipio qꝺ est spiri
tussanctus. Male ergo dicitis qꝛ ego in beelzebub deij-
cio demonia. vbi aug. In hoc admonuit nos dñs vt bo-

Augusti.

ne arbores simus ꝛ bonos fructus hr̄e possimus. Vbi
eñ ait facite arborē bonā et fructum eius bonū est pre-
ceptū salubre cui obediētia necessaria est. Qꝫ aūt dicit fa

cite arborem malā ꝛ fructū eius malū non est preceptuz vt faciatis sꝫ monitio vt caueatis hec augu. Deinde quasi explanando ꝛ aptādo dictam similitudinem pharliseis ostendit falsitatis eorum radicem radix enī ista erat inuidia et odiuz qꝛ licꝫ pharisei ꝛ legisperiti p̄mo cognouerīt xp̄m tū qꝛ cepit reprehendere vicia eoꝝ iō conceperunt odium ꝛ inuidiā ꝯ ip̄m ex q̄bus excecati ceciderūt a prima noticia in errorem qꝛ talia puertunt iudicium rōnis rectum ꝛ extūc inceperunt oīa facta eius interpretari in maluꝫ ad defamandū ip̄m. Ōndit ergo illos esse malam arborem ex mala radice ꝛ malos fructus dare cum in intentione cordis eorum malicia abundet inuidie dicens (Progenies seu genimina viperarū).i. venenati filij venenatorum iudeorū qꝛ venenū inuidie ex vestris parētibus traxistis qui persecuti sunt pph̄as ex inuidia et vos ex eadem ratione psequimīni me p̄rem xp̄m ꝛ matrē ecclesiam (quō potestis bona loqui cum sitis mali) q. d. nō potestis de me bona loqui inuidia p̄hibēte cum enī sitis arbor mala non poteritis fructum bonum ferre vtilia q̄dez

Crisosto.

alijs p̄sit loqui sꝫ non meritoria sibi vbi cris. Non pōt sierī vt alia germina p̄ducātur nisi qualis fuerit radix in terra. Voluntas enī hoīꝫ radix est verba aūt ꝛ opa fructus sunt voluntatis. Jō quale cor vnusquisqꝫ habuerit talia ꝛ verba loquit̄ ꝛ opa facit hec cris. Et iō subdit̄ (Ex abūdātia enī cordis os loq̄t̄) qꝛ verbuꝫ exterius est significatiuum interioris ꝯceptus q. d. Cor vestrū plenū est veneno ꝛ eructuat de pleno. A parte autē totum intellige .s. p locutionem oīs locutionē cordis et locutionem operis Per oīs enim locutionem vniuersa q̄ actu vel cogitatu vel sermone de corde proferuntur dn̄s significat. Nam verbum p̄ facto q̄nqꝫ poni solet. Vn̄ ysayas de ezechia Non fuit verbum q̄ non ostēderet eis .i. res digna verbo

Crisosto.

Ubi cris. Et vide ad maiorem accusationem maloruꝫ ꝛ maiorem laudē bonoꝝ q̄ dicit (Ex abundantia cordis os loquit̄) Jd est cū hō locutus fuerit verbum bonuꝫ vel malū ne putes qꝛ tantum boni vel mali hꝫ in corde quātum ostendit in verbo sꝫ multo amplius. Ex abūdantia enim boni vel mali qui est in corde sermo procedit. Qō enī exterius dr̄ est supefluētia eius qō intus est. Jn quo eos vehementer tetigit. Si enī qō dictum est ab eis ita malum est excogita radix verboꝝ q̄z est magna hec cris. Et iō vt dicit greg curandum est ꝛ oī custodis mens seruanda non enī ante oculos dei transuolant cogitatiōes

Gregou.

nostre et nulla momenta tp̄is per aīm transeunt sine statu retributionis. Et qꝛ (ex abundantia cordis os loquit̄) ideo bene sequitur (Bonus hō de bono thesauro) .i. de bona intentōe ꝛ volūtate que sicut thesaurus absconditus latet interius in mente (p̄fert bona) cogitationis locutionis ꝛ operis (et malus homo de malo thesauro suo profert mala) qꝛ contrarie cause habent contrarios effectus. Ac si dicat Uos mali estis ideo de thesauro cordis vestri non nisi mala profertis scd̄ꝫ glo. thesaurus cordis est intentio ex qua deus iudicat opera vnde aliqū minora maiorem ꝛ maiora minorem habeāt mercedeꝫ. Sepe enim maiora in genere minori fiunt caritate ꝛ econuerso sicut sepe aliquis maiori caritate dat elemosynam q̄ȝ alius cantat missam ideoqꝫ hic magis meretur de elemosyna q̄ȝ ille de missa. Unde paupercula vidua dando duo minuta parificata est diuiti zacheo qꝛ deus non pensat quantum sꝫ ex quāto. De predicta similitudine arboris ꝛ aliis iam tactis habes etiam supra circa finem sermonis dn̄i in monte vbi pl̄a de his videre poteris. Postq̄ȝ autē processit probando ꝛ arguendo cōsequenter procedit cōminando ne credant paruum vicium male loqui ꝛ mala verba non puniri. Jta ergo malus p̄fert mala verba que quidē nō sunt pu̇ipēdēda (qm̄ de oī verbo ocioso) nō tantum pernicioso (reddēt hoīes rōnem) qō erit valde difficile qꝛ locuti sunt sine ratione vel (reddent rōnem) .i. soluent (in die iudicij) penam qō iudicium erit terribile qꝛ sine spe venie. Si autē dicit̄ q̄ verbū ociosum est qō ratione vacuum est ergo de eo non debet queri nec pōt ratio reddi rūdentum q̄ licet ociosum sit rōne vacuum tamē qꝛ verbum debuit habere rōneꝫ iō de ipso exigitur ratio sꝫ obmissionis rationis. Et ex hoc patꝫ q̄ longe magis verbum nociuum et criminosum acriter punit̄ ꝛ reddet hoīes in die iudicij condemnabiles quale est verbum eorum quod opa spūssancti calūniabant̄ ꝛ blasphemabāt dicentes (in beelzebub eijcit demonia) Et est sensus scd̄m

Hieronim⁹.

hiero. Si ociosum verbuꝫ nō est absqꝫ periculo eius qui loquitur et in die iudicij reddet vnusquisqꝫ rationem sermonum suoruꝫ quanto magis vos reddituri estis ratōeꝫ calūnie vestre. Caueāt ergo sibi detractores opa proximorum minuentes vel infamantes dicēdo illa esse facta is ypocrisi vel pro vana gloria vel aliquo idebito fine et ita in beelzebub demoniorum principe. Si eniꝫ ita iudicat dn̄s de verbo ocioso quanto magis de nociuo ꝛ criminoso. Ut autem dicit hiero. ociosum verbum est quod sine vtilitate loquentis dicitur et audientis si obmissis serijs de rebus friuolis loquamur ꝛ fabulas narremus antiquas. Ceterum qui scurrilia replicat et cachinnis ora dissoluit et aliquid profert turpitudinis hic nō ociosi sermonis sed criminosi tenebitur reus ideoqꝫ in verbo aūt pondere probatio consistit hūane vite. Et iteꝝ. Quicq̄d non edificat audientes in periculuꝫ vertitur audientuꝫ

Origenes

Et origenes. Jnanis est omnis sermo in quo non est intrinsecus aliquid pro deo vel pro dei mādato. Unde etiam grego Ociosum verbum est qō aut ratione iuste ne-

Gregorius

cessitatis aut intentione pie vtilitatis caret. Et si de verbo ocioso ꝛ cogitatione minutissima reddūda ē ratio in die nouissimo pensandum est quanta peccata sequantur multos. Sic enim deus vniuscuiusqꝫ vias considerat sic gressus enumerat vt nec minutissime cogitatiōes aut tenuissima verba que apud nos viluerunt eius iudicio indiscussa remaneant Unde ꝛ cris. Ociosuꝫ verbum intel-

Crisostom⁹.

ligitur non malum sed bonum quod non operatur .i. qō non edificat audientem. Si ergo pro bono verbo et ocioso rationeꝫ sumus reddituri quid speramus de malō. Et si de malo verbo rationem daturi sumus quid spetamus de opere malo. Hec cris. Et ideo cauendum est a verbis ociosis et malis (Ex verbis enim tuis) si fuerint bona ac bonitate mentis consona et sub debitis circunstantijs p̄lata (iustificaberis) .i. mereberis vel tanq̄ȝ iust⁹ remunerāberis (ꝛ ex verbis tuis condemnaberis) si fuerint mala ꝛ predictis contraria. ¶ Scriptum est enim qꝛ mors et vita in manibus lingue. Et ideo ex ser monibus tuis iustificaberis vel condemnaberis quod omnium est iustissimum etenim tu dominus es et dicendi et non dicēdi. vn̄ cris. Mānsuetū iudiciū nō enī ex quibus alius dicit de te

Crisostom⁹.

sed ex quibus ipsemet locutus es calculationes iudex feret et tu dn̄s eo dicendi. Et iterum Unusquisqꝫ hoīꝫ ex voluntate sua sola aut peccator aut iustus conuincitur. Conuincitur aūt vniuscuiusqꝫ pctōris volūtas testimonijs tribus .s. cogitationum verborum ꝛ operū hec cris. Hic q̄ docemur vt os nr̄m custodiamus ne verba ociosa vel mala loquamur qꝛ sicut vas qō non operitur cito immundū fit ꝛ quicq̄d est interius frigescit sic ē et de corde nisi os quod ē eius operculū teneat̄ cū discreta custodia clausum. Et vt dicit greg ab oī rectitudinis statu pe-

Gregorius

reunt qui per noxia verba dilabunt̄. Et iō frequēter orē mus dicentes pone dn̄e custodiam ori meo et ostiuꝫ circunstantie labijs meis vn̄ cris. Magis vtiqꝫ virgine alia

Crisostom⁹.

qua custodi linguam. Equus est regalis lingua. Si igit̄ imposueris frenum et docueris ambulare cum bona cōpositione quiescit super eū ꝛ desuper sedebit rex. Si aūt infrenatam dimiseris ferri ꝛ saltare dyaboli et demonis sessio fit hec cris. Vn̄ ꝛ orige. Eoruꝫ qui verba dei loqūt̄

Origenes

tur os deus aperit. illorum vero qui loquuntur mendacium falsum testimonium scurrilitates turpitudines susurroniuꝫ quoqꝫ ꝛ detractoꝝ ꝛ eoꝝ q̄ ocia loquūtur dyabolus os aperit. Magnū ergo piculū est loqui de secula

ribus et vanis cum multa sint diuina et vtilia de quibus lo
Ambrosius. qui possumus vñ amb. Nõ mediocre periculũ est cũ tam
ta habeamus eloquia dei et opera que fecit his ptermis-
sis loqui que seculi sunt. Et maxime a verbis detractorij
Augustinus is cauere debemus ne male loquamur de alijs. vñ aug.
Vide quõ irasceris si quis te mala loquatur. Quõ irasce
ris alteri qñ de te male loquitur sic irascere tibi qñ de al-
tero male loqueris. Et non soluz cauere debemus ne
verba detractoria loquamur sed etiam ne audiamus qa
Bernardus. si non esset auditor non esset detractor. vñ Bern. Detra-
here et detrahentem audire quid horũ dãnabilius sit nõ
facile dixerim. Et iterũ Lingua detractoris ꝛ auris au-
ditoris dyabolus sedet super vtrãqz Cauendũ est etiã
valde a verbis cõtentiosis et irosis qui occasionem dãt
multis malis. vñ Criso. Contentio est alteratio longa.
Crisostom⁹. Nascit aũt ex vana gloria q̃ dicit amor victorie. Nemo
enĩ diu cõtendit nisi q̃ vincere cõcupiscit. Gloriã tibi pu
tas esse si viceris sed occidisti gladio amicũ ꝛ amicitiam
eius in ipso et iõ quasi de amico occiso dabis rõnẽ. Nam
si hoĩem nõ occidisti ferreo gladio amicũ tñ occidisti gla
dio contentiosi sermonis hec criso. Multũ insup cauere
debemus ne proximũ verbo vel cogitatu iudicemus. vñ
Crisostom⁹. criso. Ex sermonibus tuis condẽnaberis ait. Non audis
qm̃ et phariseus vera locut⁹ est sed tñ vltimã dedit vindi
ctam. Etenĩ habet iudicẽ qui deliquit. Ne igit capias di
gnitatẽ vnigeniti illi iudicij thron⁹ conseruatus est. Sed
si vis iudicare est tibi iudiciũ multũ lucrũ habẽs. Sede-
re fac in ꝯsciã tua intellectũ discernentẽ et affer in mediũ
oĩa delicta tua et inuestiga peccata aĩe et expete cum di
ligentia noxas ꝛ dic Propter qd hec et hec tu facere au-
sus es Et si hec quidẽ fugerit omnia que autẽ alioꝝ sunt
inuestigauerit dic ad eam. Non pro his te iudico nõ pro
his intrasti te accusatura. Quid enim si ille debeat tu cur
hec et hec deliquisti Excusantem te accusa que tui plus
sunt intuere non que aliorũ. Et continue in hanc deduc
agoniam Deinde si nichil habere dicat sed retardat dissi
ma flagella eam velut quandã ancillam elatam ꝛ forni-
catam Et hoc scdm vnãquãqz diem constitue iudicium
et subscribe flumen ignis vermem conscientie venenum
emittentem et alia loca tormentorũ et ne dimittas eam
esse cum dyabolo Et si voluerit hec audiens nec subtra
has manum Non enim morietur si percusseris a morte
autẽ eam eripies. Et paruorum magnas expete noxas
vt neqz prope magna deueniat. Si hec feceris scdz vnã
quãqz diem cum libera propalatione stabis secus tribu
nal illud terribile. Ita paulus factus est purus propter
hoc et dixit Si nosmetipsos iudicaremus non vtiqz iu-
Moraliter dicaremur hec criso ¶ Moraliter autem in verbis siue ĩ
loquendo attendenda sunt quinqz scz quid cui vbi. quã
do et qualiter dicatur. Isti sunt quinqz digiti in manu lĩ
gue. Quid determinat apostolus dicens. Sermo vester
sit semper in gratia sale cõditus i. gratus vtilis sine ocio
sitate. Ociosa sunt omnia que aut inutilia aut inhonesta
aut nociua sunt. Inutilia sunt que nec loquentibus nec
audientibus prosunt. Inhonesta que nec dignitati loquẽ
tis nec audientis conueniunt. Nociua sunt que vel ad er
rorem vel ad prauitatem ducunt. Cui determinat sapi-
ens di. Cum stulto ne multum loquaris. Qui ergo cum
alio loquit ꝯsideret an pp̃ter se vel pp̃ter aliũ loq habeat
Si pp̃ter illũ vtrũ sit talis q̃ sua correctiõe indigeat vel
qui correctionẽ nõ recipiat. Vbi q̃dam nõ sunt loca vbi
nullo mõ vt in sanctuario. quedã vbi raro vt in cõuiuio.
quedã vbi moderate vt in locutorio est loquendũ. Quã-
do determinat ecclesiastes dicens. Tempus tacendi et
tempus loquendi. Tacendum est aliq̃n propter audito-
rum infirmitatẽ aliquãdo propter vitandã precipitatio
nem aliquãdo propter persone alterius reuerentiã. ali-
qñ pp̃ter auditorũ indignitatẽ. Quõ autẽ loquendum i.
quo gestu quo sono qua significatione. Sit ergo gestus
simplex et humilis sonus mitis ꝛ suauis significatio ve-
rax et dulcis. Compendiũ autẽ oĩm p̃dictoꝝ hoc esse vi
detur vt tarde ꝛ raro quis loquat vñ seneca. Summa ꝯsũ Seneca.
matum hec est tarditoqui te esse iubeo. Et iteruz. Quic-
quid dicturus es anteq̃ alijs dixeris tibi Magna est res
vocis et silentij tẽperamentũ. Et iterũ. Quod tacitũ esse
vis nemini dixeris qui non poteris ab alio exigere silen-
tium si tibi ipsi non prestas hec seneca. Sed heu sunt aliq
nõ solum seculares sed et religiosi qui qñqz etiã sine cau
sa rationabili alijs irati toruos oculos et vultus ostẽdũt.
ac insup dentibus stridendo voces furiosas emittunt. et
sic demonem qui intus eos possidet alijs extra produnt
Hi tales bñ in hoc daciano in beatum vincentiũ sentien-
ti assimilant. de quo in sermone aug. sic dicitur. Per furi Augusti.
osas eñ daciani voces. per truces oculos ꝛ minaces vul
tus et totius corporis motus ille habitator eius interior
monstrabat et per hec signa visibilia tanq̃ per sui vascu
li qd impleuerat crepantis rimulas videbatur. hec aug.
Tales etiam quãdoqz suis linguis acutis parcunt et se
abscondentes taciturnitati insistunt ac silentium qd bo-
ni ex religionis obedientia deo sacrificant ipi ex peruer-
sitatis malicia demonis et non deo immolant. vnde in
collatione abbatis ioseph de amicitia sic de talibus dici
tur. Illud vero quale est q interdũ patientes esse nos cre
dimus qui respondere contemnimus lacessiti sed ita com
motos fratres amara taciturnitate vel motu gestuqz ir-
risorio subsannamus vt eos magis ad iracundiaz vultu
tacito prouocemus q̃ tumida potuissent incitare conui
cia in eo nos estimantes minime apud deum reos quia
nichil ore prorumpimus qd nos notare hominum iudicio
aut cõdemnare potuisset Ita igitur tacere nichil pdest.
si idcirco nobis indicimus silentium vt quod agendum
conuicio fuerat hoc taciturnitate faciamus assimilãtes
quosdam gestus quibus et ille quem curare nos oportu
it vehemẽtiore inardescat iracundia. Vtiqz enim tale si-
lentium erit equaliter noxiũ. qui sicut exaggerat in alteri-
us corde tristiciam ita in sua nõ permittit extingui. Nõ
nulli quoqz cum tristificati fuerit vel irati ab ipso etiam
pertinaciter abstinent cibo. In quo plane sacrilegij cri
men euidẽter incurrunt. ieiunia scz q̃ soli deo pro humi-
liatione cordis ꝛ purgatiõe vicioꝝ sunt specialiter offe-
renda pro dyabolico timore tolerãtes. Qd tale est ac si
orationes atqz sacrificia non deo sed demonibus defe-
rãt. illã q̃z mosaicaz increpationẽ mereant audire sacrifi
cauerunt demonijs et nõ deo. dijs quos ignorabant. hec
vbi supra. Sic ergo p̃dicti miseri tam peruerse litigãdo
q̃ maliciose tacẽdo demonib⁹ seruiũt q̃ vtrobiqz se inge
rendo eis illudant. Quoꝝ illusiões nõ incurrerẽt si non
fictã sed verã humilitatẽ ꝛ caritatẽ haberent qui nec tunc
ad tantã impatientiã deuenirẽt. Et qd adhuc peius est
tales sepe absqz fratris offensi reconciliatione accedunt
ad altare et sic accedẽtes iudiciũ sibi mãducant ꝛ bibũt.
Et insuper a dyabolo excecati qñqz se excusando dicũt
qui nichil aduersus aliũ habent non intelligẽtes qui scdm
euangeliũ attendere debent si alius aduersus eos quid
habet. Aufer dñe obprobrium taliũ peruersorũ a religio
ne seruorũ tuorum.

Oratio.

o Vera virtus eijce a me demoniũ per cõtritionẽ
o verbũ patris sana mutũ per cõfessionẽ o intima
lux illumina cecũ per satisfactionẽ ꝛ vt fortis ar
matus me non possideat vniuersa arma eius scilz vires
aĩe meẽ interiores et corporis sensus exteriores in tuũ
cõuertere obsequium. Opto etiã ꝛ desidero deus altissi-
me vt quotienscũqz malignus spũs abominãdas cogita
tiones blasphemie michi immiserit totiens ex voto oĩm
desideriorũ meorũ ineffabilis laus et gratiarũ actio tibi
sit in perpetuas eternitates et blasphemia sua secum sit
in perditionem. Amen.

De iudeis signum de celo querẽtibus et de spũ inmũ-
do olim eiecto ab eis. Ca. lxxiij.

Magis. Initis autem ver-bis dñi aduersus blasphemiā scribarū et phari-seorum quidā ex eis peciores volētes expiri volūtatē xpi et capere eū dixerūt (Magister volumus a te signū videre) s nō qcūqz s3 de celo. Reputabāt enī3 miracula xpi parua eo q erāt vt cōiter circa inferiora vt pote circa sanitates corporū et similia ideo querebāt ab eo signa fieri circa corpora celestia sorte manna descen-dere vt tempore moysi vł sonare tonitrua sicut tpe samu-elis quod magnū fuit in palestina tpe estatis propter de-fectum materie et potentia agentis i solis oēs vapores consumentis vel ignem de sublimi descendere vt tēpore helye vel solem stare sicut tpe iosue vel retrocedere vt tē-pore ezechie vel alia huiusmodi quasi non possent et illa calumniari et dicere ex occultis et varijs passionibus ac-cidisse. Nam qui calumniatur eis que oculis videt manu tenet vtilitate sentit quid facturus est de his que de celo venerint. Utiqz respondebit et magos in egypto multa signa fecisse de celo. vel calumniabitur alio modo. vnde

Crisosto. crisostomus. Cum multa signa vidissent tanqz si nullum vidissent ita signum petebant. Uere enim nullum vide-runt qz corporali aspectu viderunt non spirituali affectu. Ubi sciendum q aliqui malignantes detrahebant mira-culis christi dupliciter vno modo attribuebant ea virtu-ti demonis vt visū3 est supra in precedenti capitulo alio modo reputando ea parua vt dicitur hoc loco. Isti enim ac signa eius non vidissent vel quasi que viderant parua vel nulla fuissent temptantes eum de celo signū querūt non ex deuotione vt ex hoc credant. ¶ Sed magis ex cu-riositate et vt facilius qz primis contradicant. Adulātes

Crisosto. autem dicunt mgr vt blandicijs alliciant quem conui-cijs blasphemauerant vñ Criso. Hi quos oportebat ad-mirari et obstupescere et credere nunc a nequicia non de-sistunt vñ ait verba et adulatōe et yronia sunt plena puta-bant eū allicere per hoc. Et nūc quidē conuiciant nunc adulantur nūc aūt demoniacū vocant nunc mgr̄m vtra-qz pernicioso cōsilio et si ꝯtraria sint q dicebant ꝓpter h et eos et vehementer tetigit hec Cris Et qz male querebāt ideo non dat eis signum s3 (respondens ait illis. Genera-tio mala) in opere (et adultera) in fide qz relicto ꝓprio vi-ro sc3 deo ydolis seruiebāt et si ydola nō colebant tamen ꝯ vero sponso xpo se alienabant (signum de celo qrit) ad calūniam cōtra me quasi alia q viderūt signa non fuerint Uide quō cū iudei xpo ꝯuiciabant dicentes in principe demoniorum eijcit demones mansuete eis rūdet p rōes improbans dictum eorū3 hic vero cū laudando adulant mgr̄m vocantes aspere eos tangit demēans scd̄m criso. q vtraqz passione erat superior et neqz conuicijs in iram conducitur neqz adulatōe mollit in q oñdit amplecten-

Crisosto. da esse obprobria et adulatōnes vitādas nā vt ait Criso. Uir sapiens in faciem cedit qñ in facie laudat. Non sic multi maiores huius tpis faciūt qui bona suadentes cō-temnūt et eis tanqz cōuiciantibus irascunt s3 mala sugge-rentes audiunt et eorū adulatōe molliunt. Utinam atten-derent cōsiliū sapiētis qui dicit. Melius est a sapiēte cor-ripi qz stultorū adulatiōe decipi deinde subiungit (Et si-gnum nō dabit ei) sc3 p tātis et de celestibus quale petit ad calūniam (nisi signū ione ꝓphe) quod fuit hūilitatis et abiectionis contra eorū superbiā q d. Tu generatio pra-ua petis signum celeste et signum potentie vł glie de sub-limi et tibi nō dabitur nisi signū terrenū et signū passionis et infirmitatis significatum signo et facto ione prophe-te. Jonas enim fuit niniuitis signū dupliciter sc3 verbo et facto. Uerbo qz viua voce eis significauit q perirent ni-si conuerterentur Facto eo q fuerit in ventre ceti tribus diebus et noctibus. Ubi fuerunt tria sc3 absorptio dete-tio euomitio. Absorptio fuit signum mortis christi dete-tio sepulture euomitio resurrectionis. Et sic dabitur eis signum id est significatio in facto ione vt scilicet conuer-tantur et saluentur. Non hoc est dictum quasi alia signa ante mortem christi non fuerint data s3 qz mors et passio christi fuit signum precipuum et vltimū et signum signo-rum in quod omnia signa ducebant ideo dandū3 iudeis dicitur qz si illi crederent saluarentur si non crederent dā-narentur sicut ionas fuit signum niniuitis vt si vellēt cre-dere saluarentur si autem subuerterentur. Nō ergo dat eis signum diuinitatis de celo quod querebant qz ꝓpter eorū3 curiositatem et maliciam videre indigni erant sed de abysso maris et profundo inferni quale ionas a ceto voratus s3 de abysso mortis liberatus et accepit et dedit signum vie3 incarnationis non diuinitatis passionis nō glorificationis. Discipulis autē3 suis signum de celo de-dit quibus eterne beatitudinis gloriam et prius figurali-ter in monte transfiguratus ac postea veraciter in celum subleuatus ostendit. Quia enim iudei terreni et infirmi erant ideo de terrenis et infimis signum debebant habe-re. Unde dat eis signum de ymo sue passionis et sepultu-re dicens (Sicut enim fuit ionas in ventre ceti tribus di-ebus et tribus noctibus ita erit filius hominis in corde terre tribus diebus et tribus noctibus) per sinodochen accipiendo scilicet partem sexte ferie et totam diem sab-bati et partem diei dominice resurrectionis pro tribus di-ebus et noctibus. Per istos qui querebant signum de ce-lo signantur curiosi et superbi qui supra vires celestia ri-mantur et nimis curiose diuina scrutantur de celo et ce-lestibus ac secretis diuinis disputantes vel de reuelatio-nibus et visionibus presumentes obmissa via scilicet pre-ceptis domini et cōsilijs quibus venitur ad illa propter quod opprimuntur a gloria quia per hoc aliquando la-buntur in erronea documenta vel quandoqz in peccata spiritualia et carnalia ꝓpter quod dicitur eis (generatio mala et adultera) etc. quia qrunt que non sunt scibilia nec ad fidem vel mores vtilia et ideo non dabitur eis signū nisi signum Jone prophete quem deglutiuit cetus et sic deludit et deglutit eos dyabolus. Deinde iudeorum ma-liciam quam obstinatam et obduratam dominus preui-dit exemplis quibusdam condemnat quia conuersio ni-niuitarum et factum regine austri ostendit istos in iudi-cio quo omnes tam boni qz mali surgent grauius pu-niendos et condemnabit eos id est ostendet condemnā-dos quia ex illorum facto apparebit iusta illorū3 condē-natio vñ dicit (Uiri niniuite) qui sunt assirij (surgent) sc3 in resurrectione generali (in iudicio) futuro (cum genera-tione ista) scilicet iudaica que similiter tunc surget (et cō-demnabunt eam) id est condemnandam ostendēt sc3 pri-mo ex comparatione populi ad populū3 qz ibi niniuite gentiles et barbari hic iudei populus dei. Secundo ex comparatione predicantis ad predicantē qz ibi ionas ꝓ-pheta purus homo hic christus dominus prophetarum deus et homo vbi ionas peregrinus hic xpus conciuis suus. Tertio ex cōparatione predicatōis ad predicatione3

Crisostom⁹. quia ibi ionas tm̄ tribus diebus hic christus trib⁹ annis predicauit ibi ionas nullū3 miraculum hic christus mul-ta fecit. Quarto ex comparatione effectus ad effectum. quia illi egerunt penitentiam isti vero non s3 etiā addide-runt blasphemiam vbi criso. Illi ꝓphetam suscceperunt isti dñm ihm repulerunt. Illi neqz in lege instructi neqz prophetis admoniti ad dñm conuersi sunt cognoscētes suum peccatum isti tot preceptis eruditi legis et prophe-tarum a domino recesserunt. Illi qui semper fuerunt po-pulus dyaboli infra tres dies facti sunt ppl's dei isti qui semper videbātur populus dei infra tres dies facti sunt crucifixo christo populus sathane. Deinde subditur (Re-gina austri) i regina saba cuius regnum erat in austra-li parte respectu hierusalez que non dubitatur electa eē et scd̄m quosdā dicebatur sibilla (surget) i resurget (in iu-dicio) extremo (cum generatione ista) pessima (et cōdem-nabit eam) i ostendet condemnandam hoc est ex facto

suo ostenderetur iusta illoꝝ condemnatio (quia venit a fi-
nibus terre) i. a lōginquis ptibus (audire sapiam salomo-
nis) q̄ tñ nō fuit nisi solū forma xpi. Et his aggrauatur iu-
deorū malicia. qr illa mulier isti viri. illa a remotis venit.
isti p̄sentē habuerūt. illa cū labore isti sine difficultate. il-
la laudauit alienigenā isti ꝯdēnauerūt ppriū terrigenam
illa ad ipm venit quē sola fama cognouit isti ꝓbatū mi-
raculis cōtempserūt. illa ad purū hoiem isti ad deum et
hominē illa cum muneribus isti cum obprobriis et vul-
neribus (Et ecce plusq̄ȝ salomon hic) scȝ xps presentia-
liter positus. qr hic deus ille homo ille scientiam habuit
terrestrē hic omniū. ille edificauit templum defectibile

Crisostom⁹.

hic indefectibile. vñ Crisostomus. Regina austri cum es-
set gentilis et mulier ob tantam longitudinē itineris ve-
nire ad eum nec propter infirmiorem sexum impedita est
concupiscentia enim sapientie infirmitati dabat virtutē
isti autem viri et sacerdotes quorum proprium esse debu-
erat amare sapientiam ante oculos suos et in medio gre-
mio sapientiam positam contempserunt. Illa ad homi-
nem cucurrit isti a deo recesserūt. Illa munera multa ob-
tulit vt audiret eum isti autem nec premia regni celoruȝ
accipere volunt nec credunt. Et iterum. Regina austri
venit a finibus terre ad audiendum salomonem. et chri-
stiani nolunt venire de plateis ad audiendum christum.
multi etiam de ecclesia exeunt. et ibi solum christum re-
linquunt hec Crisostom⁹. ¶ Mistice hic dānata plebe iu-
deorum ecclesie misterium secretum exprimitur que in ni-
niuitis et in regina austri de totius finibus orbis cōgre-
gatur. et israelitis fides gentiū israeli antefertur. Due enī
sunt partes ecclesie. vel duo genera hominū in ea. vnum
quod peccauit sed desistit per penitentiam. et hoc signa-
tum est per niniuitas. de quorū peccato legitur. alterum
quod mortaliter nō peccauit. et hoc signatū est per regi-

Ambrosius

nam austri. de peccato cuius nō legitur vnde ambrosius
Ecclesia fidelium ex gentibus collecta que in niniuitis p
pniaȝ p̄terita pctā delet ꝛ in regina austri que electa esse
nō dubitatur ꝑ sapiam cauet futura in iudicio condēna-
bit generationē hāc nequā dānabit autē nō sine ptāte ȝ
operatiōis exēplo qr prefertur ecclesia sinagoge. Ex du-
obus igitur ꝯstat ecclesia vt aut peccare nesciās. aut pec-
care desistas. pnia n. pctā abolet sapia cauet. hec ambro.
Per niniuitas etiā signātur petōres ad vocem predica-
toris pniam agētes et ꝑ reginā austri simplices sapien-
tiam christi deuote querētes quorū salus scdm sententiā
saluatoris preponitur saluti eorū qui videntur iusti vel sa-
pientes et de sua iusticia vel sciencia p̄sumentes. Niniui-
te quoqȝ interpretantur germina pulcritudinis iō etiam si-
gnificare possunt iuuenes existētes in statu. potissimo iuuē-
tutis qui solēt de facili ad vicia declinare. et ad bonā in-
tentionē de facili penitere. ppter qd̄ subditur qr fecerunt
penitentiā ad p̄dicationem ione. q̄ columba interpretatur et
ideo ꝑ eū simpliciter admonēs significatur. Per reginā
vero austri signari pōt aīa rōnalis q̄ si bene regat vires
seniores per dictamē legis nature dr regina sed si hoc fa-
cit ex caritatis feruore tunc dr regina austri eo qr ab au-
stro ꝓuenit feruor caloris signās feruorem caritatis. Et
hec regina venit ad verū salomonem iesum xpm per de-
uotionem afferens ei aurū sapiētie et gēmas virtutum et
aromata bone fame istis vtendo ad diuinū honorem. Ex
facto igitur iuuenū predictorum obstinati senes ex facto
aīe huius et ex caritate se regentis aīa frigida et negligens
condēnabiles ostēduntur q̄ per generationē iudeorum si-
gnantur. Post hec dñs contra iudeos nolentes assimila-
ri niniuitis. qr eo predicante non penituerunt vel
regine austri quia eo docente non didicerunt inducit ex-
emplum ad arguendū ingratitudinē eorum ostendens co-
similes hoīs primo a demone obsesso et post liberato ꝛ ite-
rum ppter negligentiā plenius possesso. Nā primo dia-
bolus habitauit in eis qñ erāt in egypto viuentes sm ri-
tum egyptiorum qui expulsus fuit ab eis qñ in figura xpi
mactauerunt agnum et sanguine eius liniti sunt quādo
et legē acceperunt que excludebat cultum demonū ꝛ in-
ducebat ad colendū vnum verū deum. ꝛ sic eiectus tran-
siit ad possidendū plenius gētiles sine lege ꝛ ꝓphetarum
oraculis viuētes ꝛ ideo eos tenebat in ydolatria subie-
ctos. Sed aduenientē xpi predicatiōe ꝛ aplo℞ iudei pro
maiori pte increduli ꝑmāserunt gētiles vero deuote fidē
xpi acceperunt et sic diabolus eiectus a gentibus reuer-
sus est ad possidendū ppl'm iudaicū errore excecatum ꝛ
facta sunt nouissima huius populi peiora prioribus. qa
peior est mō q̄ȝ a principio ante legē datam fuerit status
eius. vñ ait. (Cum immundus spūs) i. diabolus immun-
dum faciēs ꝛ immūdiciā diligens vel inhabitās demo-
nes enī dicunt spūs immūdi vel affectiōe qr diligūt immun-
da. vel ꝑsuasione qr suadent immunda vel inhabitatiōe
qr inhabitant corda immunda (exierit ab homine) scilȝ a
populo iudaico. qr sm amb in hoīe totius iudaici popli

Ambro.

comparatio est a quo viuente adhuc sub lege nature im-
mundus spūs exierat per susceptionē legis mosaice (am-
bulat per loca arida et inaquosa) i. corda gentiū prius
humore gratie et virore fidei ac pinguedine spiritussan-
cti carentia ritum ydolatrie et maculas crimīnū eis im-
mittendo (querens) in eis (requiē) i. perpetuā māsionē
appetēs ibi finaliter manere per infidelitatē et obstinationē
(et nō inuenit) qr aduemente xpo et predicātibus aplis
suscepta xpi fide inde eiectus fuit. (Tunc dicit) intra se.
(Reuertar in domum meā) i. ad populum iudaicum (vn-
de exiui) eos dimittendo (Et veniens inuenit eam vacan-
tem) ab obseruantia legis et opibus virtutū per negligē-
tiam ac fide et bonis opibus vacuā et xpm hospitē non
hñtem (et scopis mundatā) ab opibus vicio℞ superficiali-
ter et scdm apparentiā qr ppl's iudaicus habebat quan-
dam exteriorē mundiciā. sicut enī scopa non tollit tena-
ces sordes sed superficiales ita ipi qd̄ de foris est scopebāt
et mundabāt ac mūdiciā exteriorē querebāt ȝ intus sor-
didi manebāt et ornatā exterius per ypocrisim ꝛ boni si-
mulationē ppter legis apparentiā ꝛ traditionum phari-
seo℞ obseruantiā. Tangit ergo tria que dant locū diabo-
lo scȝ ociositatē sanctitatis p̄sumptionē ꝛ virtutis simu-
lationē. Silr hodie timendum est ecclie ne olim expul-
sus ab ea diabolus eam inueniat vacantē ab obseruātia
mandato℞ dei (et scopis mundatā) scdm exteriorē ap-
parentiā (et ornatā) per exteriorē cultū et obseruantiam
hūanarū traditionū. Multi enī hodie plus attēdunt ad
cultū ecclie corporalē q̄ȝ spūalē qr parietes eccl'ie ꝛ alta-
ria ornantur et de ornatione et purgatione ministrorum
parum curatur. Sed econtrario in ecclia fuit primitiua.
maior enī vis fiebat in ornatu spūali et interiori. Et ideo
multū distat nunc ecclia in hoc tpe malo a statu suo pri-
stino. vñ hiero. Xpi ecclia prius nata et post adulta per-

Hiero.

secutiōibus creuit martyriis coronata est. Et post q̄ȝ ad
xpianos principes venit potentia quidē et diuitiis ma-
ior ȝ virtutibus minor est facta (Tunc) vt firmi⁹ possi-
deat iudeos (vadit) per conatū (et assumit vii alios spi-
ritus) ꝑ quos vniuersitas demonū et vicio℞ qb⁹ tēptat
intelligit qr vniuersitas hoc numero sepe designat. hec
sunt vii gentes pugnantes ꝯtra filios israel. Iste autem
septenarius vii donis spūsancti expellitur. Et addit.
(nequiores se) vel ppter numerū vel ppter conatū vel ꝓ-
pter effectū quē inducūt qr eos ad quos redeūt nequio-
res q̄ȝ añ faciunt (Et intrātes) seu ingressi (hītāt ibi) ꝛ sic
oīa cumulant in eis vicia hec est enī intentio demonum
vt nō transeāt ad horā vel tps modicū sed vt moreantur
vsqȝ ad obitū (Et fiunt nouissima hoīs) scȝ ppl'i iudaici.
(peiora prioribus) qr iudei añ legē datā fuerunt peccatis
irretiti et a diabolo possessi sed post aduētum xpi in pec-
cato suo obstinati sunt peiores facti qr eorum pctā pro-
pter ingratitudinē sunt quasi duplicata veteriores enim
sunt israhelite blasphemātes xpm in conuenticulis suis
q̄ȝ olim fuissent in egypto ante noticiā legis quia maior

infidelitas est venientem nō suscipere q̄ventur non credere. ¶ Deinde silitudinem dictam ⁊ quo tendat pabola exponit q̄ q̄ hic quasi de vno hoīe p silitudinē dictuz de toto populo iudaico intelligat oñdit dicens (Sic erit generationi huic pessime) s. iudaice prout supra dictum est de homine vno. Mala fuit generatio hec in deserto quā do vitulum adorauit q̄ñ contra dn̄m murmurauit quando terre pmissionis detraxit s3 peior in terra pmissionis ante aduentum xp̄i q̄ñ filios et filias demoniis immolauit sed pessima post aduentum xp̄i q̄ñ dei filium ad eam missum crucifixit. Moralr̄ exponitur istud exemplū de homine qui post grām baptismalem vel penitentialem recidiuat in culpam sicut canis reuersus ad vomitū dyabolus enim ab homine exit quando in baptismo pompis illius et precedentium peccatorum illecebris homo abrenunciat vel quando per penitentiam et confessionē a peccatis mundatur, pponēs q̄ ab eis abstineat qui eiectus (ambulat per loca arida ⁊ inaquosa) q: corda iustorum ab omī carnalis ɔcupiscētie amore siccata et immunia temptando explorat si quos ibi nequitie sue gressus figere possit. S3 in eis tanq̄ per gratiaz dei solidatis re quiem nō inuenit q: q̄ prauis cogitationibus et actibus pascitur in mentibus fideliū oīa sua tēptamēta cessare p pendit (Et volens reuerti in domū) priorē peccator enī est domus dyaboli sicut iustus templum dei (inuenit eā vacantē) a bonis actibus p negligētiaz (et scopis mūdatam) a sordibus vicioꝝ s̄m apparētiā (⁊ ornatā) simulatis virtutibus. s. exterioribus ⁊ apparētibus nō interioribus ⁊ veris (Tunc assumit alios septem spūs nequiores se) i. vniuersa vicia dyabolo nequiora q: dyabolus soluz suggerit malum habitus autem viciosi intranei cum quadam violentia ad malum inclinant ⁊ ingressi inhabitant vacantem et torpētem a tot em̄ demonibus hō possidet quot viciis subiicitur singulis enim viciis singuli demones presidere dicuntur (Et fiūt nouissima hoīs illius peiora prioribus) ⁊ hoc pp̄ter ingratitudinē doni ⁊ grē precedentis grauiora em̄ sunt crimina post baptismum vel penitentiā q: melius est id est minus maluz est viam veritatis agnoscere q̄ post agnitam retrorsum conuerti id est leuius est committere aliquod pecatum cū ignorātia q̄ idem cū sciētia quo ad penam minorez em̄ pro illo patit̄ pene vindictaz q: per contemptū grē quam de se male viuendo pellit deteriora supplicia meret̄ ⁊ vulnus iteratum tardius sanatur. Unde cris. Hec autem non solum ad illos sed ad nos etiam dicta esse rationez habet si illuminati ⁊ a prioribus eruti malis rursus ab eadē possideamur nequitia. Etenim difficilior iam erit pena posteriorum petōꝝ pp̄ter q̄d paralitico dicit xp̄s. Ecce sanus factus es noli peccare ne deterius aliquid tibi cōtingat Et iterum cum semel aliquis liberatus a malis nō sobrius efficitur multa difficiliora patit̄ prioribus etem̄ difficilior iam erit pena posterioꝝ peccatorum hinc autem non solum penā excogita s3 etiā infinitaz dei longanimitatem. S3 ne ɔfidamus s3 timeamus. Etem̄ pharao si in prima plaga eruditus fuisset non vtiq3 accepisset experientiam posteriorum non vtiq3 posteā simul cum ipso exercitu submersus esset. Sed non rubrum mare iam ptrāsire nunc est sed pelagus et ignis pelagus non tale neq3 tantum sed multo maius et siluestrius. Ideo rogo vt cōpungatur sermones gehenne audientes. Nichil eniz delectabilius est dispositōne hac quare hac nichil amarius Conuertit em̄ aīas nr̄as ⁊ erigit intellectū ⁊ pniciosam concupiscentiaꝝ captiuatōez proiicit ⁊ medicina nobis hec fit. Excogitemus igit̄ ⁊ mittamus p̄ncipiū vel nunc et ostium pnīe ⁊ tangamus viā artaz. Usq3quo lasciuia vsq3quo remissio non impleti sumus pigritantes deridētes tardantes. Non eadem rursus erunt mensa ⁊ saturatio ⁊ superabundantia et pecunie ⁊ possessiones et fabricationes Et quis finis. Cinis et puluis ⁊ sepulcra ⁊ vermis. Ostendamus itaq3 nouam quandam viā faciamus terram celuz ⁊ omnino assumamus virtutem vt futuris potiamur bonis hec criso.

Moralr̄. *Crisosto.*

Oratio.

Domine iesu xp̄e magister bone fac mecuz signū gratie tue in bonum vt me miseꝝ quem cetus et draco ille magnus absorbuit pctīs spūalibus et carnalibus tanq̄ diebus ⁊ noctibus et hoc tribus q: cōsensu et opere ac consuetudine tu misericorditer de faucibus eius digneris liberare. Fac etiaz me preterita peccata plāgere et futura cauere. Excleca me ab humore cōcupiscentie vt quietem non inueniat in me mūda me scopis confessionis a viciorū sordibus et orna me veris virtutibus ne me a bonis vacantem inueniat et iterato deterius peccare faciat Amen.

De muliere vocem de turba extollente ac de matre ⁊ fratribus dn̄i eum querentibus. Ca. lxxv.

Actum est autē cū

Luce xj.

dn̄s iesus hec diceret rn̄dēs blasphemiis iudeorum (extollēs) i. ex corde tollēs ac ɔstāter ⁊ alte proferēs (vocē) in xp̄i commēdationē ⁊ iudeoꝝ blasphemantiū cōfutationē (quedaz mulier) non diues non potens non nobilis s3 paup (de turba) ⁊ de cōmuni plebe ⁊ popularibus (Solent enim populares deuotiores esse maioribus) prorupit in laudem xp̄i cōtra vituperiū iudeoruz. Et dicitur fuisse sancta marcella ancilla beate marthe que nō potuit amplius blasphemias iudeorum contra christum sustinere ⁊ cōtra blasphemos vocem extulit in laudem xp̄i et matris sue commendās eius cōceptum ⁊ partū corpalē ⁊ dicēs (Beatus ē vēter q̄ te) beatum (portauit) p queē oēs beatificamur ⁊ beata sunt (vbera q̄ suxisti) Matrē beatificat ⁊ laudat ex filio et non ecōuerso q: gratia et gloria prouenit principaliter ab ipso. Ubi apparet magna cōfidentia et audacia et fideꝝ deuotio istius mulieris in duobus. Primo in eo q̄ non silēter et in aure loquebatur sed extollens vocem in altū nō timuit suauitate em̄ verborum xp̄i accensa fuit. Secundo in eo q̄ scribis et phariseis dn̄m temptantibus simul et blasphemātibus ipsa magna fiducia dei filiū ɔfitetur vt in presentiū iudeoꝝ calumniam ⁊ futuroꝝ hereticorum perfidiā cōfundat Nam sicut tūc iudei blasphemātes et eum in beelzebub eiicere demonia dicentes negabant eum esse dei filium ita postea quidam heretici negabant eum esse verum hoīem dicētes eum nō verā carnē ex maria virgine assumpsisse s3 corpus ethereum attulisse. Hec autem mulier vtrosq3 confutat q: et verum dei filium patri consubstantialē aduersus blasphemātes cōfitetur cum matrem ex filio tanq̄ principio rōne diuinitatis beatificat et verum non fantasticum hoīs filiū matri consubstantialem testat̄ cum eum ventre portatuz vberibusq3 lactatuz significat. ¶ Spiritualiter aūt ista mulier sancta ecclesia signat que inter turbas iudeoruz paganorum ⁊ hereticoruz credula voce dn̄m iesum xp̄m ɔfitetur cuius reuera voce vēter marie virginis beatus predicat̄ qui totius mundi redemptorē portare meruit sicut ipsa de se ait ex hoc beatam me dicent omnes generationes Ubi beda. Et nōs igitur extollamus vocē cū ecclesia catholica cuius hec mulier typū gessit extollamus et mentem de medio turbarum dicamusq3 saluatori. Beatus venter qui te portauit ⁊ vbera que suxisti. Uere em̄ beata parens que sicut quidam ait. Enixa est puerpera regē Qui celum terramq3 regit per secula cuius.
Nomen ab eterno complectens omnia gyro.
Imperium sine fine manet que ventre beato
Gaudia matris habens cum virginitatis honore.
Nec primam similem visa est nec habere sequentem.
At iesus confirmando verbum mulieris ⁊ ɔmēdādo laudem matris ac fidem ⁊ constantiā eiusdē mulieris alioꝝ q3 similiū dixit (Quinimmo beati q̄ audiūt verbum dei ⁊ custodiūt illud) Per q̄d signauit beatam virginem ses

Beda

Ac de matre et fratribus eum querētibus

ↄcepiſſe felicius ꝑ fidē et deuotionē ſpūaliter ꝙ̄ corpali ter. ac ſi dicat. Iuxta tuā ſniam principaliter beata eſt il la cuius venter me portauit: ſʒ non ſolū ipſa beata eſt imo etiā oēs ſunt btī in pn̄ti in ſpe et tandē in futuro i re (qui audiunt verbū dei) corde credētes (et cuſtodiunt illud) ope adimplētes. Beata qdem ꝛ felix eſt mater mea q̄ me portauit et lactauit ſʒ magis ideo felix atqʒ btā q2 verbū dei audiuit. audiēdo credidit. credēdo cuſtodiuit hoc eſt niſi feciſſet nec felix nec mr̄ mea eſſe potuiſſet. Vn̄ eliza beth ad eā ait. Beata q̄ credidiſti qm̄ ꝑficiēt in te q̄ dicta ſunt tibi a dn̄o. Beatior ergo fuit q2 verbū ſpūaliter men te ↄcepit auditu fidei ſuſcepit. memoriterqʒ ac ſtudioſe operatione cuſtodiuit q2 ↄceptio ſpūalis qua xp̄s ī corde ↄcipit felicior eſt ꝙ̄ carnalis. Fides em̄ ꝑ dilectionē ope rans beatitudinē eternā ꝓmeret nō autem ↄceptio vel portatio ſine fide q2 impoſſibile eſt ſine fide deo placere.

Auguſtinus

Vn̄ ſm aug. Beatior fuit maria ꝑcipiendo fidē xp̄i ꝙ̄ ↄci piendo carnē xp̄i et felici⁹ ↄcepit deū mēte ꝑ fidē ꝙ̄ cor pore per carnis aſſumptionē. Nichil em̄ marie materna propinquitas ꝓfuiſſet niſi illū felicius corde ꝙ̄ carne ge ſtaſſet. vn̄ criſo. Neqʒ ↄcipere xp̄m neqʒ mirabilē illum

Criſoſtomus

fetum parere habet aliquam vtilitatem virtute nō exiſtē te qm̄ nulla huius ei vtilitas ſi non vniuerſa que oportet fecerit et nichil partus ei profuiſſet niſi valde bona et fi delis eſſet. Si vero marie nichil ꝓdeſſet ſine ea que ſcdm aiām eſt virtute genitū ab ea eſſe xp̄m multomagis nos et ꝑ patrē et ſi filium habuerimus virtuoſum et nobilem ipſi vero longe erim⁹ a virtute illius nobis prodeſſe pote rit. hec criſo. Vbi beda. Pulcre atteſtationi mulieris an

Beda

nuit nō tam tm̄mō que verbū dei corpaliter generare me ruerat ſed et oēs qui verbum dei ſpiritaliter auditu fidei concipere ꝛ boni operis cuſtodia vel in ſuo vel in proxi morum corde parere et quaſi alere ſtuduerint aſſerens eſ ſe beatos q2 et eadē dei genitrix et inde quidem beata q2 verbi incarnandi miniſtra facta eſt tpalis ſed inde multo beatior q2 eiuſdem ſemper amandi cuſtos manebat eter na. Qua ſententia ſapientes iudeorū tanꝙ̄ idignos bea titudine clam percutit qui verbū dei non audire ꝛ cuſto dire ſed negare et blaſphemare querebant. hec beda. Et ſcdm eundē tota vite celeſtis perfectio duobus his com ꝓhendiṫ vt verbū dei audiam⁹ ꝛ faciam⁹. Quem ergo beatitudo marie delectat verbum dei libenter audire et cuſtodire ſtudeat et beatus erit. Quiſqs em̄ verbum dei libēter audit xp̄m concipit ſi autē opere impleuerit xp̄ʒ parit quem maria portauit corporaliter ipſe portat ſpi ritualiter. vn̄ aug. Qui corde credit ad iuſticiam concipit

Auguſtinus

xp̄m ꝛ qui ore ↄfiteṫ ad ſalutē parit xp̄m. vnde dn̄s alibi Si quis fecerit voluntatem patris mei ipſe meus frater ſoror et mater eſt. Hac laude xp̄i matriſqʒ eius cum ſe au diret laudari a quadam muliere. Robertus fundans et edificans monaſterium premonſtratenſe ait ei. Et ma ledicta tu et qui tibi ſuggeſſit verba dn̄ica et laudes eius in me miſerum retorquere qui etiam modica laude capi conſueueriſ. Verbum dn̄i debet audiri reuerenter pro pter ꝓcioſitatē. Si em̄ aliqs haberet ꝑticulā de veſte dn̄i vel lacrimam que exiuit de oculis eius vel ſtilla ſangui nis que exiuit de carne ipſius valde reuerenter ſuſcipe ret et ſeruaret multo fortius verbū dn̄i qd nō ſolum egre ditur de ore eius ſed de intimis cordis ipſius. Item pa tienter nō cum tedio vel murmure ꝛ detractione. Item obedienter vt qd quis audit opere impleat. Mali libē ter debent audire verbū dei vt corrigant nam verbū dei eſt medicina aīe contra morbū peccati. Boni etiam qui ſunt in ſtatu triplici libenter debent audire verbum dei Incipiētibus enī hoc ↄuenit vt erudiantur et illis verbū dei eſt lac. Proficiētibus etiam conuenit audire verbuʒ dei vt dirigātur in via profectus ſpiritualis. Perfectis etiā conuenit audire verbum dei vt amplius perficiant. quibus verbum dei eſt ſolidus cibus. Eſt enim verbum dei manna celeſte et ſapit cuilibet pro ſuo velle. Vnde

Origenes

Orige. Nunc ergo feſtinemus celeſte manna ſuſcipere. Il lud enim manna prout quiſqʒ deſiderat talem ſaporem reddit in ore eius. Tu ergo ſi verbum dei quod in eccle ſia predicaṫ tota fide et tota deuotione ſuſcipias fiet ti bi ipſm verbum quodcunqʒ deſideras. Verbi gratia. Si tribularis conſolaṫ te dicēs. Cor contritū ꝛ humiliatū de⁹ non deſpicies. Si letaris proſpere futurorum cumulat tibi gaudia di. Letamini in dn̄o et exul. iuſti. Si iracun dus es mitigat te di. Deſine ab ira et derelinque furorem. Si in doloribus es ſanat te di. Dominus ſanat omnes languores tuos. Si in paupertate conſumeris conſolaṫ te dicens. Dn̄s alleuat de terra inopem et de ſtercore eri git pauperem. Sic ergo manna verbi dei reddet in ore tuo ſaporem quēcunqʒ volueris. hec orig. (Adhuc autē) dn̄o ieſu predicāte et que ſupra dicta ſunt (ad turbas lo quente mater ei⁹ ꝛ fratres) id eſt conſanguinei venerunt (querētes) eū licet em̄ phariſei eſſent mixti cū turbis. tn̄ principaliter ꝑdicabat ꝓpter turbas erudiēdas. Et q2 faciliter eū adire pre turba nō poterāt ꝛ etiam ne fructū diuini verbi impedirent (foris ſtabāt) et miſerūt ad eum vocātes ipm̄. Fratres hic vocantur ↄſobrini dn̄i ſcdm morē ſcripture que ſepe ↄſanguineos ſolet frēs noiare. Et cum dn̄s erat occupatus in officio predicandi primo vnus et poſt illum plures de turba dixerūt ei (Ecce mr̄ tua et fratres tui foris ſtāt querētes te) Iſti inſidias ten debāt ac malicioſe ꝛ iſidiando hec dicebant. ſ. ad tēptan dum et explorandum ſi carnis affectu predicationē ī ceptam dimitteret vel interrūperet vt ſi ſpūali opi pre ferret carnē et ſanguinē arguerēt ipm̄ eſſe purum hoīem tm̄ propter affectionē carnalē et vt ꝑ hoc videns q2 pa rētes carnales haberet ipm̄ filium dei nō crederent cum deus carnaliter nō generet. Et iō multas implicant cir cūſtantias q̄ ipm̄ mouere poterant ad ceſſandum dicen tes (Ecce mater tua) q̄ p̄cipiṫ honorari (et frēs tui) q̄s ꝛ natura et lex iubet diligi (foris ſtant) expectantes te in loco exteriori vbi verecundum eſt ſtare (q̄rentes te) q̄ſi propter te tm̄ venerint et ideo debes merito ad eos egre

Criſoſto.

di. Vnde criſ. Vidēs dyabolus q2 ꝑſuadebat ꝑ ꝑlos xp̄um eſſe ſe filium dei dicens et ecce plus q̄ ſalomon hic ti mēs ne ſi filius dei cognoſceretur qui ꝓputabaṫ hō ipſe de relinqueretur ab omnibus ad ↄſuecēdos ſermones ei⁹ ſub introduxit parētes ipſius carnales vt per eorū contēpla tionē diuinitatis eius obſcuraret naturam. Ideoqʒ velut aliquis quaſi dyaboli aduocatus q̄ hūano ore verba dy abolica loq̄retur di (Ecce mater tua et frēs tui foris ſtāt volentes loqui tecum) Ac ſi dicat. ¶ Quid gloriaris o te ſu de celo dicens te aſcendiſſe qui radices habes in terra Ecce mater tua et fratres. Non pōt eſſe fili⁹ dei quē ho mines genuerunt nō potes in te filiuʒ abſcōdere quē na tura conuincat. ¶ Hec criſ. Sic et hodie multis prelatis procurat dyabolus propinquorū multitudinē vt ī car nali affectione obſcuret eorū dignitatē et ſanctitatē. Et bene dicit foris ſtant ad ſignificandū q2 carnales amici clericorū debent eſſe remoti ab eis vel ſaltem a cordibus eorū quantuʒ ad carnalez affectuʒ et tn̄ in multis vide mus hodie contrariuʒ. Miſtice ſm bedam mater ꝛ frēs

Beda

ieſu pn̄t dici ſynagoga et iudei ex quibus ſm carnem eſt editus qui foris ſtare dicūṫ xp̄o predicante q2 gentibus xp̄o credentibus ſynagoga cum iudeis extra fideʒ manſit ꝑ maiori parte. Et notandum de btā virgine q2 tanꝙ̄ pia mater filium querebat puulū q2 eius abſētiā nō ſuſti nebat ſeʒ quādo eū amiſerat querebat adultū q2 ei⁹ pre ſentia ſatiari non poterat vt hic ptʒ querebat mgr̄m fa ctuʒ ſcʒ crucifixuʒ quia iā eius pn̄tiā amittebat quādo iu xta crucē ſtabat. Sed inuenit primo in medio doctorū interrogantē nunc in medio ꝑplorꝫ predicātē ʒ vltimo ī medio latronum patientē. Primo in templo ſcdo ī domo tertio in patibulo. Ibi cupiebat inuenire et iō labo rabat ꝛ dolebat in querēdo filium hic cupiebat videre ꝛ ideo ſtabat foris expectando eius affectum. ibi cupie

bat simul crucifigi ⁊ ideo stabat iuxta crucez vsq ad finem suum. ¶ Ihs aut ad requisitionē mris vocatus predicationis officiū ꝓpter matris affectū licet eam summe diligerz et honoraret relinquere vl' interrūpere noluit qr nobiliora sunt opa mie spūalis q corpalis ⁊ vtilitas mris eccie preferenda est vtilitati mris ꝓprie. In quo sermo xpi apparuit quē is predicando hūit. Eū insidiātes cōsutaunt et sicut q intus prauā intentōem vidit malignū eoꝝ verbū rōnabiliter repulit oñdens q spūalis occupatio carnali affectioni ⁊ opus dei negocijs familiarium personarum preponi dz ⁊ dicēs (Que est mr mea ⁊ qui sunt fres mei) Ac si diceret matri ⁊ ꝓximis Nescio vos in opere spūali ⁊ pris mei predicatio nō ē ꝓpter vos dimittēda seu etiā interrūpenda (Et) q̄st ad ꝓstandū veritatē (extendēs manus in discipulos suos) q in circuitu eius sedebāt (dixit. Ecce mr mea) s. hi q me in suo corde cōcipiūt ⁊ me ꝑ predicatōem in cordibus auditorū pariūt (⁊ fres mei) q opa pris mei faciunt ⁊ michi in celo coheredes erunt. q.d. in tantū ē michi aliqs ꝓpinquus in q̄ntum ē spūalibus actibus intētus. Et ille ē michi magis ꝓpinquus q spūalibus opibus ē magis intētus. Spūales ꝓximos ꝓfero carnalibus ⁊ vtiliora opa minus vtilibus adeo vt spūali operi vacans oīno carnales postponā affectus. Dñs se nosse mrem dissimulat ⁊ ꝑ cognationē proximos dicens sibi ꝓximos esse per spm̄ ꝯiunctos. Quo exemplo nobis monstrauit qd verbo docuit. s. q amat prem aut mrem plusq̄ me non est me dignus. i. qui operi spūali carnales preponit affectus. Qui ḡ in cōferendis bñficijs et dignitatibus ecciasticis ꝑsonas accipit preferens carnē spūi ⁊ opus minus vtile vtiliori formā a dño ꝑscriptaz relinq̄t

Hieroni. ⁊ maxime deuz offendit. vnde hiero. Nō mrem negauit ne natus de fantasmate putaret sed apostolos cognatōi pretulit vt ⁊ nos in cōpatōe dilectōis carni spm̄ preferamus vñ ⁊ ambro. Nec tñ iniuriose refutantur parentes sz religiosiores copule mentiū docentur eē q corpoꝝ nec

Ambrosi

puter eē aliquis offendiculum pietatis. Ubi mādatū legis impletur vñ etiā Cris. Nō spernēs generatōem carnalem neq erubescēs humanā ꝯceptōnem tale dedit rñsum sz volēs oñdere qr preponenda ē cognatō spiritalis carnali. ¶ Dein dñs ihs quasi rōem dicti sui reddit quasi dicēdo nec solū discipuli spūaliter sz etiā quicūq fideles ⁊ iusti eternalr sunt mr mea ⁊ fratres mei (Quicunq enī fecerit) corde ore ⁊ ope (voluntatē) in preceptis ac ꝯsilijs ⁊ exēplis (pris mei qui in celis ē ipse meus frater ⁊ soror et ⁊ mr ē) frater ⁊ soror credēdo qr filius dei ē dedit. n. eis potestatez filios dei fieri his q credunt in noīe eius. Frater quippe ⁊ soror dr ꝓpter vtrūq sexū q ad fidē colligitur Qui aūt xpi fr et soror ē credēdo mr eius fit predicando ⁊ in cordibus ꝓximoꝝ dicto vl' exēplo eū generādo. Igr qui filij et filie ac heredes dei sunt ꝑ grām fres ⁊ sorores et matres ac heredes xpi sunt qui est dei filius ꝑ naturā. Hinc etiaz eos ⁊ fres ⁊ sorores ac mres vocat qm̄ quasi fres et sorores ac matres diligit. Et his quidē verbis aptissime monstrat q carnali amori spiritualis amor dz preferri et ꝓpinquitas caritatis ꝓpinquitati ꝯsanguinitatis Eo eniz amore ⁊ matrem ⁊ fres omnesq ꝓpinquos nostros diligere debemus quo xps matrē et frēs suos dilexit Diligebat enim eos non quia magis s'm carnem propinqui erant sed quia voluntatem patris eius magis faciebant Ille ergo magis christo est ꝓpinquior qui ē melior qr vt dicit hiero non in sexibus sed in factis discernit Et vt ait grego apud dominum non gradus elegantior sed vite melioris actio comprobat. Hāc aūt sententiam scdm Cris dñs induxit vt nullus de generis nobilitate aut sanctorum propagine sine virtute confidat docens nos in nulla cognatione confidentes virtutem negligere. Si enim marie nichil prodesset matrem eē nisi virtus adesset quis vtiq alius per cognationem saluabitur. Una enim nobilitas sola ē voluntatē dei facere ⁊ hic nobilitatis modus est illo melior ⁊ principalior. Oratio

Hieroni.

Gregori.

Crisosto.

Omine ihesu xpe da michi vt verbū tuū audiā fide credendo et custodiam opere adimplendo fac me spiritualiter per auditum portare ⁊ per custodiam nutrire idipsum dei verbum. Da michi dñe deus meus vt occupationem spiritualem omni affectioni carnali et opus dei negocijs hūanis ac vniuersaliter vtiliora minus vtilibus ⁊ te rectore te duce preferam semper et preponam. ¶ Fac me corde ore et opere tuam in preceptis consilijs et exemplis facere voluntatem vt merear seruitor tibi gratus fieri et tandem inter dei filios ⁊ heredes per tuam gratiam computari Amen.

De increpatōe pharifeoꝝ et legis doctoꝝ. Ca. lxxvj.

Um autem domi

Luce. xj. in ... xxiij.

nus iam premissa loqueret (rogauit eū qdam phariseus vt pranderet cum illo) Inuitabant pharisei dominum non vt reficeretur sed vt comprehenderent accusarent ac perderent Unde ad domum phariseorum non intrabat nisi rogatus sed ad conuiuiū publicanorum bene ibat etiam non inuitatus. Supponendū est q dominus post sermonem exiēs de domo in qua hospitatus fuerat et docuit locutus est matri decentem honorem exhibens ei et deinde iuit ad domuz pharisei magis intendens reficere q refici vnde Cyrillus Sed christus qui phariseorum nequitiaz nouerat dispensatiue cōdescendit satagens commouere eos ad similitudinez optimorum medicorum qui grauius infirmātibus afferūt remedia sue industrie Et (ingressus) domū (recubuit) et recubuit i. ad comedendū se posuit Omisit aūt lauare manus vt illoꝝ errorez corrigeret q credebāt q illa lotio ad salutē necessaria eēt ⁊ vt ꝑ eaz interior mundatio a pctis fieret ⁊ vt demonstraret q non lotis manibus māducare hominem nō coinquinat. Eū phariseus intra se murmurauit et reputauit magnā esse culpam q secundū traditōes iudeorum non esset lotus ante prandium. Mira stulticia filium dei arguit quia ꝑcepta hominum non seruat qui traditionibus hominum subiectus non erat. Dominus autez cogitationi illius respondit ostendens per hoc se esse deum cui nuda et aperta sunt secreta cordium et arguit ipsos phariseos qui qd foris erat a sordibus exterioribus mundabant et qd intus erat a macula rapine et iniquitatis et fraudis non mundabant qr de mundicia exteriori in vasis et corporibus suis erant multum solliciti et diligentes et de mundicia interiori ipsius mentis negligentes et non curantes cum tamen merito deberet esse econuerso quia interior mundicia est necessitatis exterior autem solummodo honestatis vnde non interior sed exterior sine peccato omitti potest. Et ideo christus exteriorem lotionem omisit vt haberet occasionem arguendi phariseos de exteriori mundicia tamen curantes et interiorem negligentes exterius simulantes iusticiam et sanctitatem intus retinentes nequitiam et iniquitatem. Sz o pharisee munda prius qd intus est. s. cor et animam a fraude et malis desiderijs vt mundum fiat quod est de foris vt foris per opera veraciter sanctitatē ostendere possis. Qui enim vtramq hominis naturam s. corpus et animam fecit vtramq mundari desiderat vbi beda. Hoc contra illos qui corporalia peccata fornicationem videlicet immundiciam libidinem furtum rapinaz et cetera talia quasi grauissima detestantur spiritualia vero que non minus dānat aplus hoc est amaritudinem iraz indignationē clamorē blasphemiam superbiam ⁊ auariciā q est ydolo ꝝ seruitus vt leuia contemnunt hec beda. Per hoc etiā arguunt illi q de minoribus magnā vim faciunt ⁊ de maioribus parum curāt. Sicut aliqui religiosi plus ponderant fractionem silētij vel aliqd einsmodi q inustum grauamē ꝓximi vel aliā etiā trāgressionem preceptorum dei. Phiri etiaz siles sunt clerici quibus tonso capi

Cyrillus

Beda

te et rasa corona in veste alba ꝛ munda ꝛ lotis manib⁹ accedunt ad altare intus pleni auaritia et iniq̄tate aliisq̄ȝ immundiciis multipharie ac dei legem postponentes ꝛ traditiones hoim̄ in exterioribus sollicite custodiētes. Deinde dn̄s quasi bonus p̄ceptor docet qualiter nostri ꝯtagiū corporis mūdare debemus dicēs (Uerūtñ) do vob̄ salutis consiliū scȝ (qđ supest) i. de eo qđ supest post aliorum restitutionē (date elemosinā) q2 primo debet fieri restitutio ꝛ de eo qđ remanet elemosinarū elargitio. vel fȝ

Beda.

Bedā de eo qđ supest victui et vestitui necessario. neqȝ eñ ita faciēda iubetur elemosina vt teipm̄ cōsumas inopia sed vt tui cura corpis expleta inopē quātū vales sustentes (Et ecce oīa munda sunt vobis) q2 elemosina magnā hȝ virtutē ad pctōꝝ remissionē vn̄ in Daniele dicit. Pctā tua elemosinis redime. Uel (veruntñ) ꝯsilium ꝛ remediū (qđ supest) et restat post tanta scelera do vobis. fȝ scȝ (date elemosinam) scȝ ordinate vt incipiatis a vobis Qđ dictū sic est intelligendū vt primo hō sibi faciat elemosinā mūdando se interius p fidē ꝛ baptismū credēdo in xp̄m ꝛ si post baptismū immundicia innocentie fuerit fedata emundet ꝯsciam per pn̄iam. q̄ eñ vult ordinate elemosinā dare. i. misericordiā facere a seipo debet incipe et eam primo sibi dare. est eñ elemosina oē op⁹ mīe. vnde dr̄ in ecclesiastico miserere aīe tue placens deo. Nullum eñ opus hois deo placere pōt nisi ipse prius placeat vn̄ in gen̄ legimus q̄ deus prius respexit ad Abel q̄ȝ ad munera eius. Et tunc supest vt qui proprie subuenit miserie subueniat et aliene dando elemosinam procedente ex fide et caritate et sic per miam sui ꝛ proximi oīa mūda sūt et nullam mentem inquināt et immundā faciunt. Ergo mīa et abolitio peccati, pmittitur oibus miam facientibus. Qđ itaqȝ hic dicit (date elemosinā) ad omnia q̄ vtili miseratione fiunt valet. Non eñ solū q̄ dat esurienti cibum ꝛ cetera hmōi verū etiā et q̄ dat veniā peccāti atqȝ orat pro eo et qui corripit et alia emendatoria pena plectit elemosinā dat vn̄ aug. Facere elemosinam est facere

Augustinus

miam. Si itelligis a te icipe. Quō eī misericors es alteri si crudelis es tibi Audi scripturam dicentem. Miserere aīe tue placens deo. Redi ad ꝯsciam tuam quicūqȝ male aut infideliter viuis et ibi inuenies mendicantem aiām tuam inuenies egentem. pauperem. erūnosam inuenies forte nec egentē sed egestate obmutescentem qū inueneris aiām talem intus in corde tuo illi fac prius elemosinā. In iudicio et caritate fac elemosinā cum aīa tua Quid est iudiciū. Displice tibi Quid est caritas. Dilige deum dilige proximū Hanc elemosinā si pretermittis quantum vis ames nichil facis qū tecū nō facis. hec august. Et q2 pharisei et ypocrisi nō solum querebant exteriorē mundiciā sed etiā apparentem iusticiam ac decimas dabāt et elemosinā faciebant putauerūt xp̄m inaniter loq. q̄si eis q̄ elemosinā nō facerēt et eū in cordibus suis deridebant. Non solum eni triticū vinū et oleū sed etiaȝ res contēptibiles ꝛ minimi estimationis ut mentam et hmōi decimabant et de residuo elemosinam faciebant quod non faciebat xp̄ianus aliquis vt per hoc apparerēt iusti quasi volendo implere mandatum dei de decimis reddendis etiā circa minima vt per hoc crederentur multum voluntarij ad implendū diuina mandata cum tamē essent trāsgressores in maioribus et vt de eis diceret̄ et videntib⁹ q̄m oim̄ decimas dant qui etiam olerum decimas dare nō negligunt. Dn̄s vero cogitatum eorum sciens subiūxit di. (Ue) scȝ dānationis (vobis phariseis qui decimatis mentā ꝛ rutā ꝛ oē olus) i. minuta ꝛ ꝯtēptibilia fructuū vestroꝝ (ꝛ relinquitis grauiora legis. s. iudicium) et iusticiā subuertēdo (ac caritatē) et opera mīe omittēdo. Non est hoc facere miam ꝛ elemosinā (hec) eī s. iudiciū ꝛ caritatē (oportet facere) primo loco q2 hec p̄cepta sunt ad dei honorē et illa s. decimā ꝛ elemosinā nō omittere: q̄ sunt ad sacerdotū ꝛ pximi necessitatē. Illa facite et ista p ponite. Nō eni p elemosinā emitur impunitas in iniq̄tate manētibus. Decimātes igitur et elemosinā facientes exteriora mundabāt ſȝ q2 iudiciū ꝛ caritatē relinquebāt in interiora nō mundabant. Optime aūt ꝯiungunt̄ iudicium et caritas q2 iudiciū sine caritate vergit in crudelitatē caritas sine iudicio in remissionē caritas cū iudicio in equitatem. Illud autē de decimatione potest dupliciter intelligi. Uno mō respectu sui q2 licet ministri tēpli acciperent decimas a populo tñ de illis acceptis a poplo ꝛ de his que habebāt ex labore suo decimas reddebāt sacerdoti summo et ideo ad simulationē sanctitatis reddebānt eis decimas de minimis. Hoc etiā faciebāt rōne cupiditatis vt p exēplū sui inducerēt pplm̄ ad reddenduȝ sibi decimas de oibus vsqȝ ad minima. Alio modo pōt intelligi respectu alioꝝ quos per doctrinā suā inducebāt ad decimas stricte sibi soluendas Illud etiā qđ de omissione grauiorum legis additur similiter dupliciter intelligitur. Uno mō respectu sui q2 ista que erant magne necessitatis facere omittebāt Alio mō respectu aliorum q2 alios ad talia obseruanda inducere negligebant. Similiter hodie faciunt sacerdotes ecclesie et prelati qui solliciti sunt circa subiectos de redditione decimarum ꝛ similium q̄ eis debentur et parū curant si in maioribus criminibus inuoluant̄. Et q2 honor est pmiū virtutis ꝛ ex appetitu apparētis iusticie sequitur appetitus indebiti honoris io ꝯsiter arguit arrogantiā et ambitionē phariseorum cōminādo eis ve et penā eternam di. (Ue) i. eterna damnatio imminet (vobis phariseis q̄ diligitis primas cathedras in synagogis) Non dicit qui habetis cathedras sed q̄ diligitis has eni appetere ambitionis est iussu etas suscipere caritatis. In quo reprimit oēm indebituȝ appetitū honoris et instruit nos vt ambitiōe careamus et primatū in ecclia nō ambiamus Ue ergo miseris ad quos phariseoꝝ vicia transierūt q̄ per breue et incertum huius vite sue curriculū quo pctā humiliter deplangere debuerūt ad prioratū aspirare vel pro eo certare nō metuunt Et nō solum volebāt esse doctores ꝛ magistri ī synagogis volētes vocari ab oībus rabbi sed etiam querebant (salutatiōes in foro) causarū ꝛ negocioꝝ. ex q̄ videt̄ q̄ idē erāt in synagoga mgr̄i et in foro aduocati Sed nō ꝯuenit vt litibus intendant qui diuino officio mancipāntur nemo eñ militans deo implicat se negociis secularibus vn̄ Raba. Culpa non caret si in foro litibus intēdāt

Raban⁹.

qui in cathedra moysi et synagoge magistri cupiunt appellari Et q2 vicia occulta puniuntur a deo grauius q̄ȝ ꝯto peccatores tales volunt aliis perferri in honorib⁹ io posthec arguit eorum simulationē cōminando eis ve pene eterne q2 erant quasi sepulcra que nō apparent scȝ exterius qualia sunt interius q2 aliqñ exterius ornant̄ et fetore interius replētur et homines ambulantes supra nesciunt qualia sunt intra. Sic quicunqȝ decepti per phariseorū et ypocritarū sniās eos imitant̄ quasi supra sepulcra ignorāter gradiunt̄ Et hī cōparat eos mortuorū sepulcris. q2 aīa mortua est in corpore ypocrite et pctōris Uñ sepulcrū dr̄ quasi semipulcrū ꝛ tales sūt ypocrite exterius nitidi ꝛ interius fetidi. Tales nō sunt filij spōse. i. ecclie que dicit nigra sum scȝ exterius ſȝ formosa sum scȝ interius sed isti ecōtrario sunt dispositi Hic reprehendit̄ quelibet sctitatis simulatio falsa vt abstineamus ab ea.

Cyrillus

vn̄ Cyril. Per ea q̄bus illos reprehēdit nos facit meliores. vult eñ ambitiōe nos carere ꝛ nō plus venari apparentiā q̄ȝ verā xp̄ianitatem qđ tunc pharisei agebant vnde ꝛ

Crisosto.

Cris. Sed qđ tales extiterint pharisei non est mirabile. Si aūt nos digni reputati fieri tēpla fiam⁹ repēte simulacra solū fero ac cōtinentia hoc est extreme miserie (Quidam aūt legisperitus) dicta a xp̄o ꝯtra phariseos in ꝯtumeliā legisperitorū retorquet di. (Mgr̄ hec dicens) non tm̄ phariseis ſȝ (etiā nobis) legisperitis q̄ maiores sum⁹ (ꝯtumeliā facis) Hic legispitus ignorabat imperu⁹ legē veritatis q2 redargutio culpe non est contumelia persone. et qui erubescit redargui cesset a culpa. nec offendat

Beda

cum corripientis caritas sed ꝓpria iniquitas vbi Beda ꝙ
misera ꝯscientia que audito dei verbo sibi ꝯtumeliã fieri
putat. Et ꝯmemorata penã perfidoꝝ se sꝫ intelligit esse
damnandã. Vñ michi mesq; filibus vnũ superest suffra
gium dño cũ ꝓpha supplicare. Vtinã dirigant vie mee
ad custodiendas iustificatões tuas tũc nõ cõfundar dũ
respiciam in omnia mãdata tua. hec beda. Cõiter scribe
et legisperiti erãt doctores legis q̃stiones legis soluẽtes
pharisei vero scilʒ sacerdotes videoꝝ diuisi ab alijs qua
si religiosi videbant. Dñs aũt liberrimus viciorũ corre
ctor ne legispitoꝝ altitudinem verebat sed eos redargu
it qꝛ pctã eorum publica et manifesta erant et iõ publice
eos arguendo contumeliam eis non faciebat put iste le-
gisperitus sibi imponebat. Sʒ non sic hodie nostri maio

Augusti.

res faciunt ꝙ in corrigẽdo ꝑsonas accipiũt vnde augusti.
Nostri principes cum pauperes delinq̃ntes publice ar-
guant et cõfundãt diuitibus maiora peccantibus nec nu
tum faciũt quapropter anaxagoras leges principũ telis
araneaꝝ comparabat ꝙ minora aĩalia capiũt et maiora trãs

Crisosto.

mittunt vnde Criso. Si possibile esset in diuites vindi-
ctã procedere videres ex eis repleri carceres vniuersos
Sed cum omnibus suis hoc malũ hñt diuitie ꝙ in mali
gnitate peccãtes ab vltionibus eruũt vñ etiã valerius
maximus narrat ꝙ socrates videns vnũ duci ad suspen
diũ risit et interrogat' cur rideret rñdit. Video magnos
latrones ducentes paruum latronem ad suspendium.

Augusti.

Minuta sacrilegia puniunt ſʒ magna triũphis extollun
tur vnde et august. Remota iusticia quid sunt regna nisi
magna latrocinia. et latrocinia quid sunt nisi parua regna
Ideo eleganter et veraciter alexandro magno quidã pi-
rata cõprehensus cũ ab eo interrogatus qđ sibi vt mare
infestum haberet ille libera voce rñdit qđ tibi vt orbẽ ter
rarum. Sed qꝛ ego exiguo nauigio facio latro vocor qꝛ
tu magna classe impator. Et reuera sic heu ẽ et hodie nã
minores nõ paupes ꝓ leui trãsgressione grauiter puniun
tur ſʒ maiores et potẽtes etiã ꝓ enormibus nichil patiũ-
tur Sʒ nõ glorientur qꝛ in pñti sic intacti pmaneut nam
in futuro penas debitas cum vsura recipiẽt. Tunc potẽ
tibus qui hic perperã paupes innocẽtes iudicabũt nul
lum erit consistoriũ nullũ tribunal ſʒ corã illis tunc iudi
cio stabunt quos hic suo peruerso iudicio nedum iudica
bant ſʒ et sepius cõdemnabãt. O quot iniusticie fiũt ho-
die in vna ciuitate de quibus non eẽt mirũ si ipsa et tota
patria redigeretur in nichilũ. Aliter eñ iudicãt extraneo
ꝙ domestico. Aliter minori ꝙ maiori. Aliter p carnẽ cõ
iuncto ꝙ remoto. Aliter pauperi ꝙ diuiti qđ omnino et
manifeste est contra legẽ dei altissimi. Nullã qppe legẽ
scriptã in iudicando respiciũt ſʒ scdm affectões varias
quas ad diuersas personas hñt suas varias ꝓferũt dicẽ
tes sic vel sic michi vr̃ nec dicũt sic vl' sic in lege scriptum

Cypria.

hr̃. Quãta aũt mala iniusticia inducit patet ex bonis que
iusticia facit de quibus Cypria sic ait Iusticia regis pax
populorum tutamen patrie vnitas plebis munimentũ
gentis cura languoꝝ gaudium hoĩm tempies maris ae
ris serenitas terre fecunditas solarium pauperum here
ditas filioꝝ et sibimetipsi spes future beatitudinis hec
Cypria. Horum omniũ ꝯtraria timenda et expectanda
sunt de iniusticia qꝛ in lege veteri et euangelica legit po
pulus punitus propter mala iudicia. Et heu iniusticia
et maloꝝ consuetudo in multis locis iam tantum excre
uit ꝙ vix extirpari possit. Vnde qꝛ mala cõsuetudo mul
ta mala inducit ideo apud longobardos cõmuniter dici
consueuit ꝙ inclius est in ciuitatem ignem ponere ꝙ ma
lam consuetudinem inducere qꝛ ad extinguẽdũ ignem
oẽs currunt ad malam vero cõsuetudinẽ ampliandam

Seneca.

oẽs intẽdunt. Sʒ vtinã sequerent doctrinã et cõsiliũ Se
nece qui sic dicit de consuetudine. Bona ꝯsuetudo excu
tere debet quod mala instruxit et primo redarguit dñs le
gisperitos de immoderata dñatione et inordinata auste
ritate comminando eis (ve) damnationis qꝛ alijs onera
importabilia imponebant et ipsi nec vno digito tangere
sarcinas curabant. id est alijs imposita nec in nimis gra-
uiebant alijs erãt seueri et sibi nimis propicij contra ius
naturale in alijs fieri volebant qđ sibi nolebant dicebãt
et non faciebant docebant grãdia et nõ faciebãt minora
Isti diuersa pondera habebant aliter enim facta ppria et

Theophil'.

aliter aliena ponderabant vbi Theophi. Quotiens enĩ
doctor facit que docet alleuiat falcem tradẽs ad exẽplũ
seipsum Qñ vero nil agit eorũ que docet tunc graues fa-
sces videtur eis ꝙ doctrinam suscipiũt vtpote ꝙ nec a do
ctore pñt portari. Per istos signant prelati alijs impo-
nentes grauia et magna et pauca faciẽtes aut nulla vñ

Gre. nanzize

gre. nazenus. Tales sunt modo multi iudices seueri pec
cantium et debiles agonisie intolerabiles legislatores et
debiles portitores nec appropinquare volentes nec pal
pare vite honestatem quam irremediabiliter exigunt a
subiectis. ¶ Deinde redarguit legisperitos condemnan
do eos de simulata deuotione et falsa religione qꝛ ob fa
uorem vulgi captandũ simulabant se horrere et ꝯdẽnare
acta et peccata ac ꝯsidiã patrũ suoꝝ (monumẽta pphaꝝ
quos occiderunt pres eoꝝ) p ypocrisim et nõ ex pietate
magnifice edificando et ornãdo quasi de morte innocen
tum pphãrum dolẽtes et dicẽtes ꝙ si fuissent (in diebus
prm suoꝝ (nõ) essent (socij in sanguine pphaꝝ) vt viderẽ
tur iustiores pribus suis ꝙ occiderunt illos ſʒ ipso opere
testificabant quantũ prue neqcie cõsenserunt ꝯsequendo
xpm dñm pphaꝝ eis pmissum et ab ipsis prophetis pre
nunciatũ defectus alioꝝ videbant et non suos qꝛ vt dicit

Crisostom'.

hic Criso alter alterius culpã facile intelligit suam diffi
cile scdm lralem sensum hoc faciebãt vt viderent horre-
re crudelitatem prm suoꝝ et filij faciũt ꝙ vicia verbis de
testant vt ab eis immunes ab ignorantibus videantur.
¶ Deinde redarguit legisperitos ꝯdemnãdo eos de pra
ua et peruersa scripturarũ expositiõe qꝛ gl'iabant se hr̃e
noticiam legis et pphãrum quã xps vocat clauẽ scie qꝛ p
hanc noticiam potuerũt in fidẽ et veritatẽ xpi intrare sed
ipsi malicia excecati hãc clauẽ abstulerũt dicta legis et p
pharum vel trũcando vel peruerse intelligendo et expo
nendo ac xpi dogmata et opera denigrando vt ipsi ad in
tellectum veritatis et fidem non intrarent nec alios qui
intrare desiderabãt intrare permitterent qꝛ peruersita-
te doctrine sue prohibebant. Clauis ergo scie est auctori
tas docendi per quam debet intellectus verus latẽs inte
rius aperiri et ipsi ecõtrario claudebãt pũerse interpre
tando et alios in errorẽ ducendo vt patet circa preceptũ
de honore parentũ qđ per suam euacuabant doctrinam

Beda

et etiam circa alia plura dñi precepta fm bedã oĩs etiam
doctor ꝙ auditores qđ verbo edificat exemplo scandali-
sat nec ipse regnũ dei intrat nec eos ꝙ poterant intrare
permittit. ¶ De premissis redargutõib' scribarũ et pha
riseorum habes latius in feria tertia post palmas vbi
ponuntur multa similia sed non sunt eadem qꝛ diuersis
temporibus dicta. ¶ Vltimo exaggerat phariseorũ et le
gisperitorum nequiciam et obstinatõem ꝙ ex verbis xpi
nõ fuerunt emendati ſʒ magis peiorati qꝛ (cũ) dñs (hec)
premisisset (ad illos diceret) veritate offensi ceperũt docto
rem veritatis ꝯsequi et dolose sibi insidiari quia (ceperũt
grauiter insistere) id resistere ac instare (et os eius compri
mere) id sermonem eius in pluribus interrũpere seu ver-
ba oris eius calumniari (de multis insidiantes ei et) mul
ta ab eo insidiose (q̃rentes) vt eum terrerent et stupeface
rent qꝛ conturbati minus preuidẽt et sic ex varijs q̃stiis
et obiectis aliqđ calumniabile de ore eius extraherent et
in verbis eum caperent vt accusare eũ possent Doctrina
ergo veritatis fiebant deteriores qui inde debuerant fie

Beda

ri meliores. vñ Beda. Quãuis era perfidie simulationis et in
pietatis sue crimina audierint ipsi testantur ꝙ tanto inno
uante turbine non ipsi resipiscere sed doctorem veritatis
insidijs moliuntur aggredi.

¶ Oratio.

Omine iesu xp̃e da michi ante prandium spũale
scʒ añ perceptionẽ sancte eucharistie per ꝓfessio
nem purã spũaliter baptisari et lauari vt ab ini
micoꝝ insidiis et accusatiõibus te ꝓtegente valeam libe
rari. Da michi vitare oẽm ypocrisim et simulationẽ. om
nem arrogantiã et ambitionẽ. nec peccem in te vel ĩ pro
ximum meũ per mendaciũ vsurpationẽ perfectionis per
excellẽtiã singularitatis. per temeritatẽ iniusti iudicii vel
per prauitatẽ cuiuscũqʒ mendacii ne cum phariseis ỹa
nitate particípẽ sed te veritate me ducente per te viã ad
te vitam misericorditer perueniam. Amen.

De fratre petente hereditatem et de diuite volente horrea ampliare. Ca. lxxvij.

Luce xij.

Vidam autem de

turba cognoscẽs iesum esse iustũ dixit ei (Ma
gister dic fratri meo vt me cũ diuidat heredi
tatem) nõ fuit iste exptus q̃ʒ bonũ et q̃ʒ iocundũ habita
re fratres in vnũ. Incõuenienter autẽ petebat qꝛ nec tem
pus nec locus erat et xp̃s tpalibus non tendebat imo ea
contẽnere docebat q̃ etiã tm̃ colligere et nõ dispgere ve
nerat ꝛ ideo r̃ndit di. (Homo) .s. carnalis et terrenus hu
mũ sapiens et ꝫm hoiem ambulans (q̃s me constituit iu
dicẽ) scʒ litiũ (aut diuisorẽ) s. facultatũ (sup vos) s. q̃ fra
tres estis inter quos nõ iudex ʒ pietas debet esse seqstra
q̃ d. Non sum missus siue cõstitutus ad iudiciũ terrenaꝝ
possessionũ sed celestium. Non sum dissensionis deus ʒ
collectionis et pacis et vnitatis qui veni hoĩes pacifica
re cum deo ꝛ angelis. et vt multi cor vnum et aĩam vnaʒ
habeant nõ vt diuidant per diuersa sed vt colligant ꝛ ha
beant omnia cõia nec sit aliquis egens inter illos ʒ diui
datur singulis prout vnicuiqʒ opus fuerit. Ille qui non
colligit mecum est fraternitatis diuisor ꝛ defectionis au

Beda.

ctor. vbi beda. Qui magistro supne pacis gaudia ꝯmẽ
danti terrene diuisionis vult ingerere molestiam merito
homo vocatur scdm illud. Cum sit inter vos zelus ꝛ cõ

Ambrosius.

tentio nõne hoĩes estis. vbi amb. Bene ergo terrena de
clinat qui propter diuina descenderat. Nec iudex digna
tur esse litium et arbiter facultatũ viuorum habens mor
tuorũqʒ iudicium et arbitriũ meritorũ. Non solum ergo
quid petas sed a quo postules intuendũ est. Nec maiori
bus intento animo putas minoribus obstrependũ. Vñ
non imerito refutatur hic frater qui dispensatorẽ celesti
um gestiebat corruptibilibus occupare hec ambro. Per
hoc q̃ xp̃s noluit se intromittere de diuisione hereditatꝭ
terrene ostendit q̃ ꝓdicatores euangelij et spũalibus de
diti nõ debent se intromittere de negociis secularib' ob
que minus sollicitũ sint de spũalibus. Sic et apl̃i vt pos
sent vacare verbo dei curã tẽporaliũ a se abiecerunt dicẽ
tes. Non est equũ nos derelinquere verbũ dei ꝛ ministra
re mensis. Sed heu hodie ꝑsone ecclesiastice litib' et cau
sis eorũqʒ occupant vt his solũmodo vacare videantur.
vtiliora postponentes et legem dei auaritia ad hoc tra
cti et inuitati. Primo quidẽ floruit eccl'ia in strage mar
tyrum. Scd̃o creuit in persecutione hereticoꝝ. nũc antẽ
corruptione falsorum fratrũ litibus et muribus cresce
re non desinit. Dñs ergo diis poterat tñ diuidere no
lebat. ne sicut multi faciunt spũalia ꝓpter tẽporalia intr
mitteret. et ne fauere videretur auare cupiditati petẽtis
qui ad circumueniendũ fratrẽ hec petebat. et quẽ non tam
ius q̃ʒ res et amor habẽdi trahebat quiqʒ terrena ꝛ nõ ce
lestia sapiebat sicut terreni inter quos hmõi zelus ꝛ con
tentio diuidende hereditatis esse solet. Vñ ꝛ ex hoc ꝯsiter
auaritiã q̃a deo separat statim rephendit ꝛ cauere docu
it dicens tã ad turbas q̃ʒ ad discipulos qꝛ auaritia cõe vi
ciũ est tã clericorũ q̃ʒ laicoꝝ. tam religiosorũ q̃ʒ secularũ
tam minoꝝ q̃ʒ maiorũ qꝛ oẽs auarie student. vñ eos ʒ
bedam occasione huius stulti petitoris aduersos auari
cie pestẽ que radix oim malorum est preceptis pariter ꝛ
exẽpl'is minuere satagit di. (Cauete ab omi auaritia) s.
tam interiori q̃ʒ exteriori que ꝯsistit in cupida acquisitiõe
tẽporaliũ ꝛ tenaci retentione eorum vñ Beda. dicit aũt

Beda.

(ab omi) qꝛ nõnulla simpliciter ab hoibus geri videntur
sed internus arbiter qua intẽtione fiãt qꝛ cernit diiudicat
vel scd̃m Cyrillũ dicit ab oĩ s. magna ꝛ pua. (Qꝛ non in

Cyrillus

abũdãtia diuitiarũ cuiusq̃ʒ vita eı' est) .s. spũalis per quã
cõiungit deo. qꝛ nõ in solo pane viuit hõ nec etiã corpal'
qꝛ tpalis vita diuitiarũ multitudie nõ ꝓtendit imo freqn
ter ex sollicitudinib' aĩarũ ꝛ deliciis corporũ minuitur.
Vita hoĩs tpalis nõ ꝯsistit in abundãtia rerũ qꝛ qñqʒ pl'
minuit et abbreuiat in ꝓsperitate q̃ʒ aduersitate. Vita et
spũalis nõ ꝯsistit ĩ abundãtia imo freq̃nter periclitat. vñ

Cris.

Criso. Neqʒ eni aĩe soli sed ipi corpori sunt nociue deli
cie eo q̃ ex forti fit debile et ex sano egrotũ. ex agili gra

Seneca.

ue. ex formoso deforme ex iuuene veterosum. vñ ꝛ Sen.
Potest nostra prouidentia languorẽ prorogare huic cor
pusculo moram. si voluptates quibus maior pars perit
poterimus regere et coherere. hec Sen. Propter abũ
dantiam quoqʒ et superfluitatẽ ciborum et potuũ mors
plurimum acceleratur. plures enim ex repletione q̃ʒ ex
attenuatione moriuntur. vnde dicit ypocras q̃ ex pleni
tudine quecunqʒ egritudines generantur. Vite etiã pau
perum nullus struit insidias. diuites autem in omni lo

Theoph.

co cibo et potu timent eas. vnde Theophilus. Hoc di
cit dñs refellens auarorum intẽtiones qui videntur co
aceruare diuitias quasi diu victuri. Sed nunquid te opu
lentia longeuum efficiet. Quid igitur manifeste sustines
mala incerte tam quieris. Nam dubium est an debes at
tingere senium cuius gratia thesaurisas. Et ad detestan
dum auaritiã et ad suum propositum declarandũ indu

Theoph.

cit similitudinem. vñ Theophilus. Dicto q̃ ex affluẽtia
opum nõ protelatur vita hũana ad huius fidem parabo
lam subdit (Hominis cuiusdam diuitis vberes fructus
ager attulit) .i. abundãtes ꝛ multo plures q̃ʒ solito cursu
consueuit et cogitabat pre sollicitudine quia abundãtia
diuitiarũ inducit sollicitudinem et per ꝯñs animi anxie
tatẽ qꝛ nõ supplẽt ĩdigẽtiã (Cogitabat inquã intra se di.)
nõ extra se pferẽs ne audiret diues eni auarus omnem

Augusti.

hominẽ timet vñ ꝫm aug. videt diuitẽ et estimat predo
neʒ videt pauperem ꝛ suspicatur furẽ (Quid faciã qꝛ nõ
habeo quo congregẽ fructus meos) Angustiabat iste di
ues ex opulentia ĩfelix ĩ presentibus bonis infelicior ĩ fu
turis ager .n. ei non tã redditus q̃ʒ gemitus attulit graui
ores et sollicitudo nimia creuit ei ex auaritia et angustia
ex facietate (Destruam horrea mea ꝛ maiora faciam) Nõ
oportebat eum horrea dilatare bene erãt horrea parata
scilicet pauperũ esurientiũ ventres sed nõ meminit cõis
nature nec sciebat cogitare nisi de ꝯgregatione tẽporaliũ
non de celesti cuius horrea sunt pauperes xp̃i (Et illuc ĩ
quit ꝯgregabo) cum econtrario deberet dicere dispergã
pauperibus (oĩa q̃ nata sunt michi) i. ꝓpter me solũ vel
meo labore (et bona mea) ĩ q̃ dicit mendatiũ qꝛ ex iniq
tate dictum est meum et tuũ cũ oĩa iure nature essẽt cõia

Grego.

Amb.

Bona sua reputant tẽporalia cũ nõ hoĩs vt hõ est sint bo
na spũalia et nõ terrena vnde greg. Nõ est hoĩs terre na
possessio sed celestis Et amb. Non sunt bona hoĩs q̃ se
cum ferre non põt sola misericordia ẽ comes defũctorũ. Vñ
dixit quidã phus qui de incendio euaserat. Ego nihil ꝑ
didi bona mea mecum sunt aĩo enim illa porto non hũe
ris Bona nostra bona interna sunt vnde sene. Sapiens

Seneca.

intra se omne bonũ terminabit Et dicit idẽ sene. q̃ qdã ca
pta pr̃ia et liberis amissis cum ex incendio publico sol'
et tamen beatus exiret interrogãti victori nũqd aliqd ꝑ
didisset nihil inquit perdidi bona mea mecũ sunt (Et di
cã aĩe mee) .i. aĩalitati mee vel mihimetipsi scd̃m q̃ totũ
hõ denoĩatur a parte digniori (Aĩa mea hẽs mlta bõa)
immo habebat ab eis (posita) .i. reposita ꝛ ꝯgregata ad
obseruandũ auare non ad erogandũ libere (ĩ ãnos plu

Cyrillus

rimos) Vbi cyrillus Diues igitur nõ parat permanẽtia

horrea sed caduca ⁊ qd̄ stultius est vite sibi taxat longitudinem. Sed o diues fructus quidem habes in horreis sz annos plurimos vn̄ poteris obtinere. Hic arguit habentium redditus sibi sufficientes reprehensibilis detētio ⁊ collectio supra annū eorū q̄ singulis annis redeūt ⁊ innouantur. Et subiungit (Requiesce) scz a labore vbi pesti auaricie pestem iungit desidie vt nec pro tpalibus deū interpellet. ecce ociositas (comede) ecce gulositas (bibe) ecce ebrietas (epulare) splendide ⁊ superbe magno delitiarū apparatu vbi predictis malis etiam lasciuiam et voluptatem addit ecce cōmessatiōis celebritas hic q̄ exprimūtur quattuor mala q̄ euenire solēt ex diuitiarū abūdātia. Hec fuit iniquitas zodome superbia in epulatiōe saturitas panis in comestione ⁊ abūdātia in ebrietate ⁊ ociū in requie. Ubi beda. Cui sile est qd̄ in ecclesiastico legit. est qui locupletat parce agendo ⁊ hec est pars mercedis illius in eo q̄ dicit inueni requiē michi ⁊ nūc manducabo de bonis meis solus et nescit q̄ tps preterit et relinquat oīa alijs scdm eundē bedā nō reprehēdit iste diues in eo q̄ terram coluerit et fructus seruare voluerit sed q̄ omne vite sue fiduciam in sua abūdātia posuerit fructus qz natos fructus suos ⁊ sua bona computās nichil pauperibus erogare constituerit iuxta imperiū dn̄i dicentis quod superest date elemosynā sz sue in futurū elemosyne reseruare studuerit. Sz vt dicit basilius dum in abscondito loquitur eloqa eius examinātur. vn̄ sibi respōsa proueniunt. Sequit eīm (Dixit autē illi deus) i. cōtrarium sue cogitationi fecit dicere eīm dei facere ē scdm illud ps. Ipse dixit ⁊ facta sunt. (Stulte) qui non cogitas de dei puidētia et iusticia. Ubi basilius. Audi conueniens tibi stulticie nomen quod tibi nullus imponit hoīm sz ipse deus (hac nocte repetent) scz exactores ⁊ demones (a te aīam tuā) tanq̄ suam ⁊ sibi p pctm̄ venditaz ⁊ obligatam vt de cetero tps non habeas emendandi ⁊ te redimendi. Unde in ecclesiastico nichil est iniquius q̄z amare pecuniā hic eīm aīam suam venalem hz. Ubi beda. Qui multa tibi deliciarum tpa promittebas proxima hac nocte morte preceptus alijs congregata relinques. Hec a deo ad homiēs dicere est prauas eius machinatōes subita aīaduersiōe compescere. Dies eīm exitus tanq̄ fur in nocte cōprehendit qū stultorū aīas futura nō premeditātes eijcit vnde ⁊ greg. Eadē eīm nocte sublatus q̄ mlta fuerat prestolatus vt s. qui in longū sibi subsidia colligendo pspiceret subsequentem diem vel vnum minime videret. In nocte autē ablata est aīa que in obscuritate cordis est euulsa. In nocte ablata est que cōsideratōnis lucē habere noluit vt qd̄ pati poterat preuideret hec Gre. (Que aūt parasti cui⁹ erūt) Quasi diceret non erūt tua qz non portabis ea tecum solas eīm diuitias virtutū portat hō secū vsi erit. Hic eniz ea deseres non solum nullum inde percipiens cōmodum sed etiā sarcinā pctōrum portās sup humeros pprios et q̄ quidē a te cōgesta sunt plerūqz in manus inimicorū perueniant a te vero sup his ratio requiret vt ⁊ ambro. Frustra eīm congregat opes q̄ se his nescit vsurum. Neqz eīm nostra sunt q̄ nō possumus afferre nobiscū. Sola virtus comes est defunctorū sola nos sequitur misericordia q̄ tabernacula defunctis acquirit eterna hec ambrosi. Hec questio s. (que parasti cuius erūt) potissime pōt fieri psonis ecclesiasticis que nō pñt relinquere bona ecclie heredibus suis vn̄ in ecclesiast. Unus est ⁊ secundum nō habet non filium nō frēm ⁊ tn̄ laborare nō cessat et nō satiantur oculi eius diuitijs. ¶ Et applicando ad ppositum subiungit (Sic est) videlicz sllr stultus ⁊ ad similem finē venturus ac in nocte et improuise a diuinis iudicijs rapiendus (q̄ sibi) i. vtilitati priuate (thesaurizat) scz bona tpalia nō distribuens pauperibus vt ab eis recipiat in eterna tabernacula talis enim in morte pauperrimus erit qz thesaurizat ⁊ ignorat cui ea congregabit an tinee demolienti an furi effodienti an hosti diripienti an igni deuoranti (⁊ nō est diues in deum) qz vacuus bonis spiritualibus et sine

Beda
Basilius
Basilius
Beda
Gregor.
Crisosto.
Ambrosi.

thesauro meritorū cuius expectatio nō est dn̄s nec apud deū est substātia eius. In deū nāqz diues ē qui transitoria cōtemnēs paupibus tribuit cuius expectatio est dn̄s cuius subā .i. pscia fides ⁊ possessio qua sustentat ⁊ pascit est apud deum nō in sacculis ⁊ inferioribus terre huius. Sz vt dicit greg. tāto quisqz minus dolet q̄ desunt eterna quanto magis gaudet q̄ assunt tpalia. Ubi beda. Si is qui sibi thesaurizat et non est in deum diues stultus est et in nocte rapiēdus ergo qui vult esse in deum diues nō sibi thesaurizet sz possessa pauperibus distribuat sic ē sapiens et filius lucis esse merebitur. Unde bene et ps cum de auaro quolibet diuite premisisset sed et frustra cōturbatur thesaurizat ⁊ ignorat cui congregabit ea mox vbi cordis sui thesaurum locasset aperuit dicens. Et nūc q̄ ē expectatio mea nonne dn̄s ⁊ substantia mea apud te est. Hec beda. Per istū ergo diuitē intelligit omis hō pgregans et cōseruans bona tpalia vt inde ociose ⁊ delitiose viuat et frequenter contingit q̄ tales subito moriuntur et sic a proposito suo defrandantur. Cum isto eni diuite ⁊ multi hodie dicunt apud se. Epulare letare quiesce plenus es bonis ytere leta etis non curo qualia sint post me tempora fiat tantū pax ⁊ fertilitas in diebus meis. Sed timeant tales ne subito improuise animam ab eis rapiant demones exactores. Unde bene de talibus ⁊ similibus sic dicit aug. Gaudet piscis quando hamum nō videns escam deuorat. Sed cum piscator eum adducere ceperit viscera eius torquētur prio deinde ab omni leticia sua per ipsam escā de qua letatus ē ad consumptionem trahit. Sic sunt oēs qui de bonis tpalibus beatos se putant hamum eīm acceperūt ⁊ cum illo vagantur veniet tempus vt sentiant quanta tormēta cum auiditate deuorauerūt. Hec aug. Quis intelligens hec in diuitijs spē suam ponet cum et diuitie tam facile amittantur et homo tam subito moriatur. Qui eniz ista bene attēderet de facili ab auaricia caueret. Nā vt ait hiero. Facile contemnit oīa qui se cogitat moriturū. Diuitie ergo si affluant noli cor apponere ⁊ si non affluāt noli sollicitus pro eis esse ne īmunda peste maculeris auaricie. Nam vt ait ambrosius omnes cupidi oēs auari gyezi leprā cuz diuitijs suis possidēt. Et vt dicit cris. q̄ auaricie seruit ⁊ pluribus cōpedibus cōstringet ⁊ futuris incendijs preparat. Dicit tm̄ malum esse in inferno q̄ semp sitiāt ⁊ nunq̄ satientur ⁊ hanc penam auari iam sustinēt q̄ tantā cupiditatem acquirendi diuitias habēt vt nullo mō satient. Unde dicit Basilius de isto diuite q̄ horrea quidē crepabāt pre copia conditorum auarus tn̄ animus nequaq̄ implebatur. Que est ista auiditas hoīm cū ipsius belue modum non habebāt. Tūc eīm belue rapiūt qn̄ esuriunt parcūt vero piede cum saturitatē senciunt. Inexplebilis est auaricia hoim semper rapit ⁊ nunq̄ satiatur nec deum timet nec hominem reueretur nec patri parcit nec matrē agnoscit nō fratri obtemperat nō fidē amico seruat viduas opprimit pusillum inuadit. Que est insania hec acquirere aurum ⁊ pdere celum. Ut aūt dicit Petrus damianus auaricia quasi biceps est coluber vtroqz cōsueuit ore mordere vtroqz pestiferum virus infuere dum aut aliena res queritur aut habita delectabiliter possidetur. Aliena etiam scdm greg. rapere cōuincitur q̄ vltra sibi necessaria retinere probat. Unde dicit hic basilius An iniustus est deus inequaliter res nobis distribuens. Cur tu abundas ille vero mendicat nisi vt tu bn̄ dispēsationis merita psequeris ille vero patiē brauijs decoretur. At tu nonne spoliator es que dispensanda suscepisti ppus reputando. Est panis famelici quem tu tenes nudi tunica quam in conclaui cōseruas discalciati calcius qui penes te marcescit indigentis argentum quod possides quo circa tot iniuriaris quot dare valeres. Unde et bern. Clamant nudi clamant famelici cōqueruntur ⁊ dicūt diuitibus. Nobis fame ⁊ frigore miserabiliter laborātibus qd cōfert tot mutatoria vel extensa in particis vel plicata in manticis. No

Gregorius
Beda
Augustinus
Hieronim⁹.
Ambrosius.
Crisostom⁹.
Basilius
Petrus da.
Gregorius.
Basilius
Bernardus.

strum est qđ effunditis nobis crudeliter subtrahitur. qđ inaniter expēditis Et nos enī dei plasmatio xp̄i nos sāguine redēpti sumus. Uos igit̄ fratres vr̄i videte quale sit de fraterna portiōe pascere oculos vr̄os vita nr̄a cedit vobis in supfluas copias. Nostris necessitatibus detrahit̄ quicqđ accedit vanitatib⁹ vr̄is Duo denicꝫ mala de vna pdeunt radice cupiditatis dū et vos vanitando peritis et nos spoliādo perimitis. Uñ ꝛ criso. Oīa q̄ nobis deus dat per nos aliis dat vt de eo qđ accepim⁹ partem impotētibus faciamus.

Cris.

Oratio

Ereuoces me dn̄e in dimidio dierum meorum nec morte improuisa me perire pmittas. sed spaciū vere et fructuose et tibi grate pn̄ie michi cōcedas vt sic valeā transitoria cōtemnere et digna satisfactione in hac vita peā delere quaten⁹ post hanc vitā merear sine impedimēto te videre et ad te letus acsecur⁹ puenire. Tu es enī dn̄e expectatio mea ꝛ apud te est mea substantia. tu es pars hereditatis mee q̄ restitues hereditatē meā michi vbi cū fratrib⁹ meis electis tuis quiescā epuler ꝛ iocūder in cōspectu tuo in eternū. Amen.

De pbatica piscina et paralitico. Ca. lxxviij.

Post hec ascendit

Johannis. v

iesus in hierl'm ad diē festū iudeoꝝ. scꝫ penthecostes et hoc erat festū nouoꝝ qꝛ in hac solennitate mēsis primitiuoꝝ offerebātur primitie frugum. Ubi notandū q̄ apud iudeos erāt pcipue tria festa in quibus debebat quilibet ascendere ad locum statutuꝫ a deo sicut erat tunc templum scꝫ in solēnitate azimorū in solēnitate ebdomadarū et in solēnitate tabernaculoꝝ. Prima solennitas scꝫ azimorum que vocabat̄ phase fiebat annuatim in pmo mense hoc est in martio. ad commemorandū bn̄ficium liberationis de egypto qꝛ phase interpretatur transitus. Istud festum spūalit̄ celebram⁹ qū iam dimissis viciis ad virtutes transimus. Scđm festum scꝫ ebdomadarum hoc est penthecostes fiebat ī memoriā legis dare que data fuit quinquagesima die ob exitu de egypto. Hoc festum nos celebramus cum legibus obtemperamus. Tertium festum scꝫ tabernaculorū. hoc est scenophegia fiebat ad rememorandū diuinum beneficium ptectionis et deductionis per desertū vbi in tabernaculis habitauerunt sub vmbra ramoꝝ ad signādū q̄ per aridā terrā deserti eos duxerit ad terrā promissiōis. Hoc festū nos celebram⁹ qū per hunc mundum q̄st peregrini trāsimus et sic trāseundo virides ramos habere et de virtute in virtutē proficere debemus. Ad dies festos iudeorū dn̄s ascēdit homo cum hoībus solēnitates celebrās et cū eis dies festos agens ne legi cōtrari⁹ videret̄ et vt pp̄lis vndiqꝫ tunc cōfluētibus fidei doctrinā annūciaret ꝛ impertiretur salutisqꝫ mysterium panderet et ꝛ veri astri lumen oñderet ac virtutē suam manifestaret et eos p doctrinam ꝛ signa attraheret (Erat autē in hierl'm) iuxta templū (pbatica piscina) in qua aque pluuiales a teplo ꝛ edificiis templi stillantes colligebātur. Et dicebat̄ piscina qꝛ aqua nō hn̄s pisces ī aliqua ꝯcauitate collecta. etiā piscina quasi p cōtrariū dici solet. Et a pbaton grece qđ est ouis latine dicebat̄ probatica quasi ouilia seu ouiaria vel peculialis qꝛ ministri scꝫ nathinei q̄ aque baiuli in teplo erāt exta ꝛ cadauera pecudū ꝛ pcipue ouium que vt plurimū in sacrificiis offerebātur in ea ad sacrificium primo lauabāt ꝛ postea in lateribus ī atrio sacerdotum existentibus. cui⁹ interptationē ponit ī hebraico di (qui cognominat̄ hebraice bethsaida) i dom⁹ pecoꝝ seu peculialis qꝛ ibi corpa pecoꝝ ī porticu iacebāt donec lauarent̄ a ministris. Et (habebat quiqꝫ porticus) et aditus in circuitu vt p plura loca possent ministri ad aquā descēdere et īde hostias abluere (In his) ī porticib⁹ (iacebat) ī cācellis et locis et ad quiescendū paratis (magna mltitudo languētiū. cecoꝝ. claudoꝝ. aridoꝝ) ꝛ aliorū infirmoꝝ (expectantiū aque motū) Et subdit̄ causa (Angelus autē dn̄i s̄m tps) aliqđ i i diuersis tēporib⁹ p interpolationeꝫ (descēdebat in piscinā ꝛ mouebat̄ aqua) ex descēsu angeli q̄ dabat virtutē sanatiuā aq̄ illi (ꝛ sanabat̄) vn⁹ infirm⁹ scꝫ q̄ prim⁹ descēdebat) ī aquā post eius ab angelo motionē (a quacūqꝫ detinebat̄ infirmitate) Qꝛ enī incertū erat tps quo angelus i piscinā descēdere ꝛ aqua moueri debebat iō languētes ꝯtinue ibi iacebāt vt parati eēnt. Dicitur autē languētes diu ex quacūqꝫ īfirmitate īfirmati qꝛ languor est long⁹ angor. Causa vero descensus angeli ꝛ ipius miraculi assignat̄ a q̄busdā dicētib⁹ q̄ ī piscina fuit lignū dn̄ice crucis. ꝛ ppter eius pn̄tiā et reuerētiā fiebāt ista. qđ ibi p aque motionē enatauit tpe ꝯuenienti. s. appropinquāte passiōe xp̄i Per hoc etiā oñdebat̄ q̄ natura humana a morbo peti per lignū dn̄ice crucis erat sananda. Et qꝛ hoc autoritate nō pbat̄ iō potius est dicendū q̄ piscina reuerentiā accepit tū a facto. tū a mysterio. A facto autē duplici. s. ab ablutiōe sacerdotum ꝛ hostiarum et ab hospitalitate pauperū ibi receptorū. A mysterio autē qꝛ ibi spūssanctus dignitatem figuralium hostiarum ostendere voluit ppter dignitatem passionis xp̄i que in eis significata fuit. et ideo angelus locum illū visitauit et mouebatur aqua vt infirmi ex ipo aque motu scirent grām curationis adesse Mouebat̄ autē forti motu ꝛ turbabat̄ qꝛ a fundo cōmiscebatur qđ relictum fuit ex ablutiōe de carnibus sanctis cum aqua sanctificatiōis et curationis vt baptismus significaret̄ cōmixtus cū passione xp̄i qui curationē spūalem perfectā fuit exhibiturus. Uoluit ergo dn̄s expressam figurā baptismi in hac piscina oñdere que cōueniebat cum baptismo in mundando et sanādo. virtute occulta dei admonitionem angeli sicut baptism⁹ sub sensibili elemento mundat aīam virtute occulta vel bi et aliqū cum hoc sanat corpus miraculose. Uerumñ qꝛ figura est deficit a figurato ideo ista piscina non sanabat nisi corpus. et vna vice non sanabat nisi vnū baptismus autē pertingit ad animā et sanat omnes quotquot veniunt ad ipm nisi ponant impedimentū. Hec itaqꝫ piscina sanans infirmitates inuisibili virtute apparuit aū baptismum xp̄i ad signandum virtutem huius baptismi (quinqꝫ porticus habēs) 4 aditus per quos signant̄ lex pphe. agyographa euangeliū et aplica doctrina. hec eī quinqꝫ mentionē faciunt de xp̄i baptismate quasi ad ipꝫ prebētes aditum tria prima figuratiue duo alia exhibitiue. Per angelum descendentē in piscinam signat̄ xp̄s qui dicitur magni cōsilij angelus. ipe enī descendens in iordane vim regeneratiuā dedit aquis tactu sanctissime carnis sue. Sed qm̄ diuina virtus nō alligatur sacris iō ad hoc significandum languidus iste de quo hic agitur nō fuit sanatus per descensum in piscinaꝫ sed per xp̄i sermonē cum ei dixit (surge tolle grabatū tuum ꝛ ambula) Multi erant ibi infirmi sed vnus sanabat̄ qꝛ solus in vnitate fidei et eccl'ie que vnum deum colit cōsistens iustificatur vnus dn̄s vna fides ꝛ vnum baptisma. Ue ergo ill' qui vnitatē odiunt et in hominibus partes faciunt (Erat aūt ibi) paraliticus iacens in grabato et (xxxviij. annos hn̄s in infirmitate sua) In quo oñditur infirmi patiā qui tot annis expectauit eripi ꝛ non desistebat ꝛ per hoc dignior ad sanandū apparebat. Iste enī propter peccatuꝫ precedens infirmitatē incurrerat et diu punitus fuerat. et qꝛ penā patienter sustinuerat ideo dignum erat vt ei subueniret̄ Propter qđ dn̄s non solum oculo corporis sed etiā miseratiōis eum videns (dixit ei. Uis sanus fieri) q. d. in voluntate tua est qꝛ tu tibi per peccatū fuisti causa īfirmitatis et ideo voluntatē ad me a peccato ꝯuerte sicut ad auctorem salutis et curaberis. Non petit quasi dubitans de volūtate sed vt eum erigat in spem sanitatis de qua iā q̄si desparabat et vt magis excitet desiderium eius qꝛ per hoc hō dignior efficit̄ accipe dei donum (Rn̄dit ei languidus) oñdens suū desiderium (Dn̄e hoīem non ha

beō vt cū turbata fuerit aqua mittat me in piscinam duz ē̄n venio ego alius an̄ me descendit)q d. Multum desidero ⁊ bn̄ habeo voluntatē ſ; īno pia tanta ē q̄ nō hēo adiuuantem et portantem et ego tam debilis sum q̄ ita cito sicut alij venire non possum. Pctōr eni in omni destituitur auxilio hūano ⁊ hoc quidē facit petm̄ in hoīe ipso q̄ tollit cōionem sctōz per quam deberet hr̄e adiutoriū ab alio et vulnerat ipsam naturā per quā deberet hr̄e auxilium in seipso hoc āt dicebat paliticus q: videbat ihm fortem ⁊ aptū ad portandū eū ⁊ magnū reputaret si in hoc ei seruire vellet ſ; statim contulit et maius beneficiū vz sanitatem pfectā vn̄ sequit(Dic ei ihs Surge) restitua sanitati(tolle grabatū tuū)restitutus pristino vigori (⁊ ambula)ad declaratiōem diuini miraculi Grabatum siriace dr̄ a graba qđ est caput q: est lectus portabilis in quo tm̄ capiti aliquid substratū est et solum caput in stramento requiescit sicut pauperes infirmi habere solent. (Et statim sanus factus est)q: diuina virtus infinita est ⁊ in instanti operatur sanitas aūt q̄ virtute nature restituitur in tp̄e est et non in instāti acquiritur(⁊ sustulit)seu portauit(grabatum suum et ambulabat)in signum restitute virtutis. Et sic portat penitēs onus petī q̄ prius requieuit q̄n iniunctam sibi p petō pniam suffert et ambulat sicut gradu corporis ita profectu virtutis. Grabatum enim in q̄ iacet petōr est peti delectatio q: q̄diu hō portatur ab isto grabato vel de eo surgere non potest infirmus est ſ; cum surgit de eo et portat eū tunc est pfecte curationis signum sed multotiens impedit hō ne portet grabatum suuz propter pcī ꝯsuetudinē. Sic ergo factū est miraculum ⁊ intus in aīa ⁊ exterius in corpe. Ad litteram quippe precepit vt surgeret ⁊ tolleret grabatum et ambularet vt ostenderet perfectaz sanitatē homini restitutam. In oībus eñ miraculis scbz ipsius nature optīm opus fecit perfectum sicut de aqua perfectum fecit vinum q: dei pfecta sunt opa. Nichilominus tñ hec tria in iustificatione precepit petōris pmo q̄ surgat recedēdo a peccatis secundo vt tollat grabatuz portādo onus pnie pro eo tertio vt ambulet pficiendo in bonum et de bono in melius ⁊ eundo de virtute in virtutez. Considera hic q̄ xxxviij annos iste infirmus habebat tñ non desperabat in quo peccatoribus exm̄ datur patientie et vt perseueranter insistent orationi cuz spe salutis ꝯsequende ab eo qui ait petite et accipietis querite et inuenietis pulsate et aperietur vobis. vñ crisosto. Ostenditur patiētia paralitici xxx u ⁊ octo annos manens hic ⁊ scdz vnūqueq3 annum alios q̄dem erutos vidēs seipm vero detentum egritudine neq3 ita recedit neq3 desperauit. Et nimirum non solum preteritoꝝ tristicia ſ; ⁊ futuroꝝ desperatio sufficiens erat eum nisi patiēs esset abigere ab hoc loco. Sed tunc quidem infirmitas impedimentum volenti curari fiebat nunc aūt dn̄s vnusquisq3 est accedere. Non enim angelus est qui turbat ſ; angeloꝝ dn̄ator qui omnia opatur. Nō est nūc dicere laborantem hoīem non habeo nō est dicere in quo venio descēdere alius ante me descendit ⁊ si orbis terrarum vniuersus veniat gratia non consumitur neq3 actio finitur sed simul manet et talis qualis aū hoc ⁊ sicut solares radij per vnāquāq3 illuminant diem nō consumuntur neq3 a multa largitione minor eius fit lux ita ⁊ multomagis spiritus actio in nullo minuitur a multitudine eorum qui potiuntur ea. Et iterum Erubescamus dilecti et ingemiscamus in multa desidia Triginta et octo annos habebat assistens paraliticus et non potitus ē his q̄ volebat et non potiebatur nō a ppria negligentia ſ; prepeditus ab alijs ⁊ vim patiens et neq3 ita torpebat. Nos autem si decez diebus assiderimus studiose pro aliquo rogantes ⁊ non potiti fuerimus negligimus de reliquo eodem vti studio. Et hominibus tanto quidem assidemus tēpore militātes et afflicti et in fine multotiens ab ipsa spe excidētes dn̄atori vero clemēti vbi oīno ē recipere retributiōem multo maiōrem laboribus nō sustinemus assidere cū decēti studio Et quanto hec supplicatio digna. Et si nichil suscipere esset hoc ipsuz ꝯtinue ei loq̄ nobis infinitis dignū bonis esset estimare. Sed laboriosum ais continuus orō. Et q̄ tibi gr̄a vtiq3 eēt vt eius rei suscipes mercedem si nō laboriosa hec res esset. Qm̄ circa illa magis anima affectuose disponitur p q̄bus laborauit hec crīs. Cōsidera etiā q̄ sicut dn̄s requisiuit infirmū si vellet sanus fieri ita nobis sine nr̄o ꝯsensu salutē non dabit. Et faciliter ꝯsequitur hō veniam a deo dummō velit ⁊ obicem nō ponat. Et iō inexcusabiles sunt petōres voluntati dn̄i et sue saluti non consentientes q: vt ait aug. Qui creauit te sine te non iustificabit te sine te. ¶ Moraliter probatica piscina .i. ouilis in qua oues lauabantur que in sacrificio deo offerebantur conuersationem designat sanctam et religiosam in qua lauatur anima que ouis debet esse per innocentiā vt offeratur dn̄o p opatiōem bonā. Habet ista piscina .v. porticus pp̄ter v. sensus corpis p quos omnia nr̄a actio ad effectum seu pfectū ducit. In his autē .v. sensibus nostris iacet multitudo magna languentium q: multiplex est corruptio sensuum corporalium. Quotquot .n. in aliq̄ sensu illicitos appetitus quis hz tot in eodem sensu languentes continet. Aqua in q̄ languidi sanabātur significat compunctiōem. angelus vero q̄ mouebat aquam spūs sanctū. Angelus dn̄i descēdebat in piscinam et mouebatur aq̄ et sanabat infirmus. Sic spūs sctūs q̄tiens in nos descēdit in nobis excitat gratiam compunctiōis sanat nr̄ animus vl' sensus a quacunq3 detinet infirmitate corruptionis. Circa istos infirmos predictos notatur morbi diuersitas. Omne .n. petm̄ aut fit per inertiam ⁊ desidiam aut per ignorantiam aut p infirmitatē humanaz aut per industriam malicia aut p consuetudinem longā. Illi q̄ peccant per inertiā ⁊ desidiā sunt languidi qui languent pp̄ter inopiam ⁊ defectuz grē ⁊ boni. Illi qui peccant p ignorantiam intelliguntur p cecos q: ceci sunt qui lumē fidei non habēt vel q̄ nec dn̄m nec eius mandata cognoscunt. Illi qui peccant p infirmitatem hūanā intelligunt per claudos claudi eñ sunt qui firmū gressum non hn̄t ⁊ in semita iusticie ac bonoruz operuz gressus non dirigūt vel qui que vidēt opari nō pn̄t. Illi q̄ peccāt p maliciam intelliguntur p aridos tales .n. arefacti sunt ab humore gratie ⁊ volūtatis bone nā aridi sunt q̄ quicquid agāt sine pinguedine caritatis sunt et operantur vel q̄ in bona actione vel elemosinaꝝ largitōe man⁹ non porrigunt. Illi qui peccant p consuetudinē inueteratā intelligunt per infirmum qui xxxviij annos in infirmitate sua habebat. Ideo aūt potius sanauit istum inueteratum q̄ aliquē cecum claudum vel aridum ad innuenduz q̄ si deus aliq̄ iustificat hoīem qui peccauit p consuetudinē longā non debet desperare aliquis qui peccauit aut per desidiaz vt languidus aut per ignorantiā vt cecus aut p infirmitatē vt claudus aut per maliciam vt aridus. Qd autez vnus tm̄ sanatur de multitudine languidoꝝ signat q̄ pauci saluantur de multitudine vocatorum qui languerat surgit ac grabatum domi reportat et ambulat cum aīa a vicijs surgens ⁊ a torpore ac praua ꝯsuetudine se erigens peccatorum remissione curata se ad internam sui custodiam cum ipso corpe refert ne quid iterū vn̄ feriat admittat ac de virtute in virtutē ambulās ⁊ in bono ope pficiēs vsq3 ad visionem dei festinet(Erat autez sabbatū die illa) q̄n fiebant ista in quo nō ē licitum opa facere seruilia(Dicebāt ergo iudei illi q̄ sanat⁹ fuerat Sabbatum ē)i. dies feriatus(nō lz tibi)pp̄ter legis phibitiōez(tollere grabatum tuū)quasi diceret Si sanitas nō erat differenda nūquid ⁊ opus fuerat imperanduz. Sic dicūt mali consiliarij festum ē nō lz tibi ieiunare aut pniam facere. Isti falsum dicebant q: opera corpalia q̄ ad cultum et honorem dei sunt in sabbato licite fieri pn̄t. Sicut sacerdotes corporaliter opabant in tēplo ipm templū ornādo hostias lauando ⁊ immolando ⁊ consilia faciēdo. Silr portatio

Crisosto.

Augustinus

De probatica piscina

llius grabati erat ad magnificentiam diuini miraculi si
cut et modo illi qui de carceribus et hmōi liberant: portāt
cōpedes suos publice ad manifestationem sue liberatio
nis miraculose. Sed tū aliter se excusat iste sanatus quia
auctorem sanitatis sue obijciens calūniantibus et au-
ctorem diuine legis ptendens (rñdit eis dicens: Qui me
sanum fecit) et per hoc se diuinā virtutē habere ostendit
(ille) tante auctoritatis et virtutis (mihi dixit tolle graba
tum tuū et ambula) et huic obediendum fuit. q. d. Ille qui
me diuina virtute sanauit: eadem virtute et auctoritate
mihi precepit: et per ɔsequēs sibi q̄ tant⁹ ē: et bñficiū mihi
tale cōtulit obedire teneor: nec sum transgressor. Quare
eni nō acciperē iussionē a quo acceperam sanitatem. Nō
cedit aduersarius nec timet predicare eum qui eum sa-
num fecit. Sed quis vel vbi est qui nunc ɔtra seuitiā prin
cipū vel dānum ppriū eum predicet. Et qr curatum ho-
minē qui p eurantē se cōuenienter excusabat calumnia-
ri nō poterāt: ideo xp̄m curantē calūniari nitentes: que-
rebant de eo. nō quidē bona intentione vt pficerent. sed
maligno aīo vt perderent. Et hanc eorum maliciā ipso-
rum verba manifestant cū eni dīs et sanauerit lāguidū
et tolli iusserit grabatū primū virtutis diuīe ostēsiuū et ir-
refragabile signū subticent et aliud quod transgressio le-
gis videbaī replicāt: interrogādo eū dicentes (Quis est
ille homo qui tibi dixit: tolle grabatū tuū et ambula. q. d.
Malus hō ē qui talia precepit. Nō calūniantur de colla
tiōe salutis sꝫ de portatiōe lecti: et sic accipiebant qd possēt
saltem apparenter reprehendere: nō quod poterāt lau-
dare. Sic mali homines et maliciose contra aliquē agen
tes frequenter notant et considerant in alijs quod pos-
sint reprehendere et accusare: non quod possint laudare
et ad edificationem trahere: si quid bonī in eis vident
tacent et mala si qua vident manifestant et quādoqꝫ etiā
bonū in malū conuertunt vbi cris. Videamus quantū

Cris.

liuor malum et qualiter anime oculos excecat aduersus
eius qui captus est salutem. Inuidi enim propter ratio-
nem nō faciunt salutis et feris sunt deteriores. Illi qui-
dem aut cibo indigentes aut prius a nobis exacerbate
aduersus nos armantur. Hi vero et benefacientes mul-
totiens his que sunt iniusta facientium benefactores di-
sposuerunt. Igitur feris quidem hi sunt difficiliores de-
monibus pares: fortassis autem illis deteriores. Illi eni
ad nos quidem inexpiabilem habent inimiciciam: his
autem quibus sunt eiusdem generis non insidiantur. Hi
vero neqꝫ cōmunionē nature verecundantur neqꝫ sibiip
sis parcunt. Prius enim q̄ eorum quibus inuident suos
ipsorum animas torquēt tumultu omni et tristicia implē
tes eas vane et inaniter. Hec passio et fornicatione et adul
terio multum est deterior. Nam hec quidem vsqꝫ ad eū
qui egit stant. liuor vero tyranni ecclesias integras euer-
tit: et orbem terrarum vniuersum lesit. Hec homicidij ma
ter est. Interfecit fratrem Cayn. ita Jacob esau ita Jo-
seph fratres ita homines vniuersos diabolus. Et mini-
rum alijs est difficilior: et si non miserearis: et si vigiles et ie
iunes omnibus sordidior factus es inuidens fratri. hec
Criso. (Is autem qui sanus fuerat effectus nesciebat)
de iesu (quis esset) scꝫ genere et patria: licet sciret in perso
na et presentia: et quia diu languidus iacuerat: ideo et fa-
cta christi et eius famā ignorabat. (Jesus autē) nolens se
iactare de miraculo (declinauit a turba constituta in lo-
co) permittens ab ipsis suum factum examinari: vt eo ab
sente testimoniū fieret insuspicabile: dans quoqꝫ exem-
plum nō querendi in bonis operibus laudem et fauorem
hominū ac declinandi aliquādo cōsortia calumniari vo
lentiū et fugiendi oculos inuidorū in operib⁹ nrīs: ne ex
hoc inuidia crescat in eis. (Postea) ppalato miraculo
et soluta turba (inuenit eum iesus in templo): quia ad agē
dum gratias de sanitate sibi collata frequentabat tem-
plum quod est locus ad orandum. In turba positus nō
cognouit ihesum sed post in templo inuenit et cognouit
eum In quo mistice datur intelligi q̄ iesus in multitudi
ne hominum et in turbine curarum temporalium de fa-
cili non inuenitur sed in spirituali secreto et in tēplo cor
dis quod deus inhabitare dignaī. vñ Cris. Inuenit eū
in templo quod maxime religionis est signum. Non eīm

Crisosto

secessit ad nundinas et circuitiones neqꝫ voluptati aut
negligentie et remissione dedit seipsum sed in templo cō
uersabatur. Jesum in turba non cognoscebat cogno
uit in templo in loco sacrato. vnde et aug. Difficile est in

August.

turba videre ihesum Solitudo quedā necessaria ē menti
nr̄e. Quadā solitudine intentiōis videtur deus. Turba
strepitum habet visio ista secretum desiderat. Hec aug.
In hoc ergo daī nobis intelligi qr si grām cōditoris co
gnoscere et ad eius visionē venire volumus fugienda est
turba cogitationum et effectuū prauorū declināda sunt
conuenticula hoīm maloꝝ et fugiendum est ad templum
cordis nr̄i et interne orōnis. i. ad secretum munde conscie
vt nosipsos templū dei studeamus facere q̄ deus inui
sere et in quibus manere dignetur (Et dixit ei) instruens
eum ad cautelā futuroꝝ (Ecce sanus factus es) dei bñfi
cio (iam noli) i. non velis (peccare) de cetero hocē habe
voluntatem firmā non peccandi qr oīne peccatum ex vo
luntate sicut ex radice procedit Deinde ponit et ostendit
q̄ periculosa sit recidiuatio in peccatū dicens (ne deteri
us aliquid tibi contingat) vel hic vel in futuro qr in reci-
diuante nouissima fiunt peiora prioribus. Et illud peri
culum attendit primo ex parte dei qr recidiuans grauis-
ter peccat ppter ingratitudinē et ideo a deo grauius puni-
tur. Scd̄o attendit ex pte dyaboli qr sicut miles castrū
qd semel pdidit si postea illud recupat fortius munit et
cautius custodit sic dyabolus fortius munit recidiuan-
tem qr septem spūs nequiores se ibi ponit et ad omnia se
ptem peccā mortalia ipm trahit Tertio attenditur ex pte
hois qr recidiuans facilius postea in pctm̄ cadit iam et q̄i
ex quadam mala consuetudine peccare pro nichilo du-
cit. In his ergo verbis suis innuit oñs q̄ ppter peccata
paraliticus languebat et q̄ infirmitas illa propter pecca
ta inflicta fuerat. Vñ criso. Vbi discimus q̄ ex peccato

Crisosto.

ei nata est hec egritudo. Quia enim sepius anima in no-
bis egrotante insensibiliter nos habemus corpus autē
si paruam susceperit lesionem oīne facimus studiū vt ab
infirmitate liberemur propterea deus punit corpus pro
his que anima deliquit. Cū his et illud discimus q̄ si gra
uē sustineamus penā pro prioribus peccatis deinde in
eadem incideremus grauiora patiemur et hoc decenter
qui eīm neqꝫ supplicio factus est melior vt insensibilis de
reliquo et cōtemptor ad maius ducet tormētū. Si aūt
hic non oēs pro pctis torquētur nō ɔfidamus nichil eīm
nos hic pati p peccatis signū est maioris illic supplicij.
Cauere ergo debemus ne deum in penis contemnendo
tanq̄ indurati in peccato pmaneamus vel sanati a dño
tanq̄ ingrati in peccatum relabamur ne ppter contem-
ptum vel ingratitudinē deterius nobis ɔtingat vt qr de-
teriores efficeremur vel grauiori supplicio hic vel in fu-
turo traderemur Jesus ergo sicut exterius corpore sic in
terius mente paraliticū sanauit premonens ne iterum pec
caret et grauius iudiciū incurreret. q. d. Precedens pec
catum est tibi dimissum ne iterum peccando constituas
te magis reum. Quis enumerare sufficiat mira et magna
opera dñi exquisita in oēs voluntates eius q̄ in materiam
laudis sue et in vsum necessitatis nostre creauit. Vidit de
us omnia q̄ fecerat et erant valde bona et nichil odit eorꝫ
que fecit. Solū pctm̄ qd nichil ē odit psequitur et destru
it. Unde cum sex diebus solo verbo cūcta creauit annis
plusqꝫ triginta ad destruendū peccatum in mundo labo
rauit. Hoc solum ē qd ei displicet qd oculos maiestatis
eius offendit quod ipsum mitem et suauē nobis asperū
et durum reddit hoc est qd de angelo dyabolum fecit de
amico inimicum de libero seruum de incorrupto morta
lem et corruptum de beato miserum de ciue exulē et ete

ctum de filio dei filium dyaboli hoc est qd nunq̃ impu-
nitum est relinquendum (Tunc abijt ille homo) ad pu-
blicandū xpi virtutem (z nunciauit iudeis qr iesus esset
qui fecit eum sanum) Ecce nunc in mēte sanat9 fide co-
gnouit dominū z eo noto non est piger in annūciando
illū. Vñ aug. Nunc aūt ille posteaq̃ vidit iesuz z cogno
uit eum salutis sue auctorē non fuit piger in euāgelizan
do que viderat. Iste ergo nūciauit salutem vt sequat sz
illi econtra persequuntur. vñ sequitur (Propterea seque-
bant iudei iesū) tanq̃ violatorē legis diuine (qr hoc facie
bat in sabbato) agens cōtra deuz qui requieuit in eo opi
nantes q nichil penitus esset in sabbato faciendū sz ab
omni opere hoīm vacandū quātumcūq3 sit vtile z diui
num. Male de sabbato intelligebāt qr hoīem in sabbato
sanare ac pietatē z misericordiā exercere pctm esse puta
bant Iudei persequebant xpm opus eius bonū puertē
tes in malū z adhuc multos habent sequaces frequēter
seruos xpi ppter opus bonū molestātes. Cū ergo argue
rent eum z murmurarēt de hoc qd in sabbato opabatur
excusans se ait illis (Pater me9) qui in est celis q̄uis in
sabbato cessauerit ab oī opere creatiōis dispositiōis z or
nat9 tñ (vsq3 mō opat) gubernādo z restaurādo qd corrū-
pitur in opere z ppagādo z per hoc nō soluit sabbatū er
go cuz z ego operor restaurans z reparans corrupta et
sanans infirma nō soluo sabbatū sed in opando me pri
conformo z sicut in pricipio creādo: disponēdo: z ornan
do operatus sum eum ipo ita facio z modo. Ac si dicat.
Non tm̄ sex diebus p̄mis vt putatis opatus est pr̄ me9
creaturas nouas cōdēdo z pducendo a quibus requie-
uit die. vij sz vsq3 mō z semper vsq3 in finē cōtinue opat
inesse conseruādo z gubernādo vt cōdita permaneant
Non solum enī de9 oīa fecit sed z facta ne deficiāt in eē
conseruat ita q si se rebus subtraheret z eas manu regi
minis non retineret sicut de nichilo facta sunt sic in nihi-
lum vniuersa tenderēt z defluerent. Unde sic deus intel
ligendus est requieuisse ab oibus operib9 suis vt iam nul-
lam nouā creaturam cōderet non vt condita cōtinere z
gubernare cessaret eum q̄ in cunctis piter (z ego) opat9
sum z (operor) qr sum verbū patris per qd oīa facta sūt
z cōseruātur inesse z ergo bonū est qd ago nec mirū si ho
minē in sabbato sano q̄ deus cum patre oīa semp operor
In nullis eī que fiunt opatio mea deest operatiōi pr̄is
sz in oībus simul ego cū pr̄e operor cū diuina potētia ni
hil nisi per sapientiā suā facit. Si ergo me in alq̄ qd pme
factū sit reprehēdere psumitis rephēdite z deuz patrem
pariter mecum opantem cuius vos ppriū peculiarē esse
iactatis. vbi z aug Quō ipe pater z fili9 īseparabiles sūt
sic z opera patris z filij inseparabilia sunt nō tm̄ patris
z filij sz etiā spūssancti sicut equalitas z inseparabilitas
est personaz ita etiā opera īsepabilia sūt hec aug. Hic
autē totius trinitatis opera indiuisa i cōia esse dicuntur
qr quicqd potentia geritur idē sapiētia moderatur z bo
nitate condit. Vñ bene in his que facim9 vel deū face-
re exoramus commemorationem trinitatis facimus di
centes. In noīe patris z filij z spūssancti vel in nomine
sancte z indiuidue trinitatis vt sicut personarū indiuisa
est operatio sic et earum sit inseparabilis inuocatio. Et
sic xps excusatur in sabbato operando. Sed quia ex hac
excusatione sequitur q christus sit equalis deo patri.
ideo ex hoc verbo magis persequebantur euz tanq̄ bla
sphemum qr blasphemia maius petm̄ est z acrius pu-
nitur in lege q̄ violatio sabbati. Unde subdit (Propte
rea ergo magis) idest audiori animo z feruentiori zelo
q̄ prius pro opere sabbati (querebant iudei interficere
eum quia non solum) vt eis apparebat (soluebat sabba-
tum sed z patrem suū) naturalē z sibi cōsubstantialē (di-
cebat deum) non vt nos qui adoptati patrem vocamus
eum equalem se faciens z ostendens deo per equalitatē
nature z potestatis quod illi blasphemiam esse dicebāt
Cum enī eum tm̄ modo hoīm putarent imponunt ei q

Aug.

Augu.

rapinam faciat se equalem deo quasi non esset eū reuera
esset talis quia ipe per naturaz natus est ei equalis Duo
quippe crimina in lege morte punita fuerunt sez crimen
solutionis sabbati et magis crimen blasphemie et hec
dno ei imponebant z propterea eū occidere querebant
Et quia excusauit se de pmo psiter excusat se de secūdo.
pbans se esse filiū dei z equalem patri. Et ne iudei dice
rent tibi non credimus. nullus enī sibi testans dign9 est
fide ideo ad confirmationem ppositi multiplex inducit
testimoniū. s. iohannis z operum ac patris z scriptura-
rū. Dicit q̄ (Si ego testimonium perhibeo de meipo te-
stimoniū meum nō est verum) i efficax scdm reputatio
nem vestrā q̄uis in se sit efficacissimū. Vñ sm crisost hoc
qd dicit nō est verū non quantū ad dignitatē suā sz quan
tum ad illoz suspitionē loquebat Nota ergo q i testimo
nio sunt q̄tuor testes illij qr in testimonio pr̄t quatuor re
periri. s. veritatis demrātio. veritat confirmatio. veritat
imobilitas z ipa veritatis veritas. Demōstratio aūt he-
bat p iohannē ipe eī iohānes ad quē iudei miserūt z quē
magis oibus fide dignū putabant testimoniū perhibuit.
non sibi sed veritati xpo sicut amicus veritatis Confir-
matio fiebat per opera fortissima q enī cecos illuminauit
aures aperuit. ora mutorum resoluit. demonia fugauit.
mortuos suscitauit. hec opera testimonium xpo perhi-
bebant Immobilitas patebat per attestationē pr̄is qui
testimoniū perhibuit de xpo qr vox patris audita est in
baptismo z in monte ipo xpo transfigurato Ueritas aūt
ostendebatur ex scripturis que mentiri nō poterāt eo q
a spiritu veritatis pcesserunt scripture enī legis que da
te fūt per moysen z prophetaz perhibēt de xpo testimo
nium Et sic penes hec quatuor que omne testimoniū ve
ritatio fulciunt ista quatuor testimonia accipiuntur Et
q̄uis essent per tot incontradicibilia inducti et conuicti
testimonia tamen nolebant credere in eum. Unde dicit
(z non vultis venire ad me) s p fidē. i. nō vultis credere
in me z a me querere verā salutem ex sola malicia vestre
voluntatis qr nihil aliud impedit vos nisi odium contra
me conceptū a vobis (non vultis) inq̄ credere in me (vt
vitam eternā habeatis) nunc in spe et in futuro in re que
hētur p fidē formatā caritate ita nec veritas vos pducit
nec promissio vite vos trahit. ¶ Deinde redarguit eorum
duritiam et tarditatem ad credendū dicens (ego veni in
noie) et ad honorē (patris mei) vt per me pater glorifice
tur quod patz p predicta testimonia (et nō accepistis me
nec in me credidistis sed magis persequimini q̄a dilectio-
nez dei non habetis. Et inde pena peccati vobis hec erit
qr alium i. antixpm in nomine suo venientem. i. nos ha-
bentem predicta testimonia et suā gloriā ppriā querētē
accipietis p xpo et vero deo vt secūdū apłm credāt men
datio qui noluerunt credere veritati q d. Quia non acce
pistis me i. qr non credidistis me esse xpm hec pena infli
getur vobis vt decepti pro xpo illo antichristū recipiatis
Per hoc arguitur q iudei primi erunt qui ad antixpm cō
uertētur. Iudei enim in fine antichristum recipient et tē
plum ei facient qr faciet se circuncidi et dicet se eis pro-
missum et ei adherebunt quousq3 ei9 falsitas detegatur
p enoch et heliam secūdum aug. antixps cerimonias le-
gis tēptabit restaurare vt euangelium soluat que reo in
deos cum p xpo recipere suadebit: Deinde causam infi-
delitatis eoz subdit (quia gloriā humanam abinuicē) ac
cipientes z acceptātes i. ex superbia humanū fauorē ca
ptantes (gloriā q a solo deo est) i humilitatē que est vera
gloria vel gliam celestem non querebāt. Nō ergo qr nō ē
apta veritas non credunt sz qr superbia eos excecat que
laudari et super se alios efferre desiderat. Ideo enim in
xpm credere non poterant qr cū supba mens eoz glori-
am z laudem appeteret z sese super alios efferret reputa
bāt in gloriam z dedecus in xpm credere qui abiectus z
paup videbatur z iō ei credere non poterant sz ille in euz
credere potest qui cor habens huilē soli9 dei gloriā q̄rit

Crisostomus.

Augustinus

et ei placere appetit Ex quo apparet q̄ multū periculo-
Crisostom9. sa est inanis glīa. Un̄ criso. Nichil ita deformat aīam si-
cut gloriā desiderare terrenā nō eni est possibile qui hāc
gloriā amat gloriā querere crucifixi. Un̄ dicit et tullius.
q̄ cauenda est hoīm gloria que aufert anim libertatem.
pro qua magnanimis viris oīs debet esse contentio. Et
ideo fm glo magnū vicium est iactātia et humane lau-
dis ambitio q̄ de se estimari appetit q̄d in se non habet ɀ
gloriam suā nō dei querit. Econtra vero magna virt9 est
humilitas que se nichil reputat et solius dei gl'iam q̄rit.
eiqz soli placere appetit. Hec est etiā causa cur mādata
dei nō impleamus q2 nō humiles sed supbi et ambitiosi
sumus presumētes de industria et virib9 nostris vt ad ea
implenda nequaqz humiliari possumus. Vel hoc im-
pediuit iudeos a fide xp̄i in parte q2 solum attēdebant ɀ
adhuc intendunt ad gloriā et exaltationē tēporalē dan-
dam eis p messyā. videbāt aūt xp̄m pauperē ɀ abiectum
et ideo nō receperunt eum non attendētes scripturas p
phetarum que de eius paupertate ɀ abiectōe loquuntur
gloria autē et exaltatio que p xp̄m danda promittit illa
est gloria celestis quā nō intelligebāt. et ideo gl'iam q̄ a so
lo deo est nō querebant) et ppter hoc in infidelitate per-
māserunt. ipe solus pōt xp̄o pauperi ɀ abiecto credere q̄
nō propriā sed dei gloriā querit vbi de vicio vane et hu-
Beda mane glorie sic dicit Beda Hoc autē vicium caueri me-
lius non pōt q̄ vt ad ɔscias nr̄as redeamus nostz pul-
uerē esse cōsideremus et si quid boni nobis inesse depre-
hendamus nō nobis sed deo ascribamus. Hec beda. vbi
Crisostom9. et Criso. Vanā gloriā fugamus omī studio. Et qualiter
eā superabimus aīs. Si ad aliā respexerimus gloriam q̄
ex celis est a qua eijcere nos hec cogit. Que igitur nobis
spes erit salutis cum iussi esse ab his exteri que hic sūt ex
teri a celis sumus et eorum que illic sunt Quid hac isen-
sibilitate deterius fiet vnqz cum scđm vnāquāqz diem ea
que iudicij ea que regni audientes eos qui sub Noe ɀ so
domis erāt imitemur experiētia rerū expectantes omīa
discere. Et nimirū ppter hoc oīa illa scripta sunt vt si q̄s
futuris decredit ab his q̄ facta sunt manifestā et de futu-
ris demonstrationē accipiat Hec igit intelligentes ɀ p-
terita et futura parum saltē respirem9 a difficili hac seruī
tute et aliquā anime faciamus rationē vt ɀ p̄sentibus et
futuris potiamur bonis. hec criso. Oratio.

Domine iesu xp̄e sana me languidū longo lāguo-
re male vexatum et paraliticū diutino corpore
boni grauatū da michi vt surgam recedendo a
peccato et tollā grabatū portādo onus pnīe p eo ɀ am-
bulem pficiendo in bonum et de bono in melius et eun-
do de virtute in virtutem sanus quoqz factus tuo benefi-
cio studeam a peccatis abstinere deccetero. nec deterius
michi aliquid contingat vel hic vel in futuro. Da michi
etiam bone iesu vt te humilem sequens humiliamet ter-
renam gloriam contemnā ac laudari et super alias effer-
re non cupiam sed tui solius gloriam queram et tibi soli
placere appetam Amen.

De arbore infructuosa ɀ muliere curuata. Ca. lxxix.

T relictis illis in
credulitate sua (stetit abiit) iesus (i galileā)
Luce .xiij. Cūqz ibi maneret ɀ doceret (aderāt eo tpe
quidā iudei) nūciātes xp̄o q̄ pilatus quosdā (de gali-
leis) scz viginti viros dū sacrificarēt ɀ in actu i sacrificiis
occupati eēnt interfecit (et sāguinē eorū cū sacrificiis mi-
scuit) q2 morte cum sacrificiis cōcurrente sanguis oīterfe-
ctorū cum sanguine sacrificiorū mixtus fuit scđm Cyrillū
Cyrillus isti erāt sequaces dogmatū iude galilei cuius mentionē
lucas in actib9 aplor̄ facit q̄ dicebat q̄ illicitum erat iu-
deis cognoscere aliquē dn̄m pter deū et multi consense-
runt ei intantū q̄ phibebāt oblatiōes statutas a populo
fieri pro salute romani imperij de quo pilatus indigna-
tus veit sup eos sacrificātes scđz ritū suū et int ipas victi-
mas quas ritu legis se offerre putabāt eos occidit. ita q̄
sanguis offerētium oblatis victimis misceretur. Un̄ or-
te sunt inimicitie inter ipm et herodē q2 galilei de hero-
dis ptāte erāt. Et q2 aliqui de vulgo illā occisionē subitā
et horrendā horribilibus pctis ipoum occisorū imputa-
bant credētes iustissime eos talia passos esse narrauerūt
hoc saluatori volētes pcipere q̄d ei sup hoc videretur Dn̄s
autē nō negat sed ponit eos pctōres fuisse. et ppter hoc
perijsse nō tñ asserit talia esse passos eos tāqz peiores nō
patientibus q2 talis mors non est argumētum sufficiēs
q̄ grauius peccassent ceteris oībus q2 frequenter deus
pctā min9 grauia punit in p̄nti vita et grauiora post vitā
p̄ntem differt grauius puniēda ¶ Mystice pilat9 signat
dyabolum semp aīas occidere paratū sanguis exprimit
pctm̄ et sacrificia bonas actiones. galilei qui interpretā-
tur transmigrantes signāt huius mundi viatores mors
quoqz istorū corpalis signat spūalem mortē eorū q̄ nō pu-
re offerunt sacrificia. Pylatus ergo sanguinē galileorum
cuz sacrificiis eorū miscet qn̄ dyabolus pces elemosinas
ieiunia ceteraqz bona opa fideliū vel mortifera carnis ɀ
sanguinis delectatiōe. vel odij meditatiōe vel inuidie fu-
rore vel humane laudis ambitiōe vel sinistra intentiōe.
vel alia qualibet nepharia peste commaculat vt quāuis
oblata dn̄o videantur. nichil tñ prosint offerentibus sed
potius interdum fiāt in pctm̄. De iuda enī qui inter sacri-
ficia positus proditionē dn̄ici sanguinis cogitabat scri-
ptum est. Et oratio eius fiat in pctm̄. Et ait dn̄s eis qui
hec sibi nunciabāt iudeos nō minus illis galileis scelera-
tos et nisi de peccatis penituerint similiter in corpore ɀ aīa
perituros. Sola enī pnīa liberat a periculo q2 est secūda
tabula post naufragiū. Illi quidē galilei non solum quia
peccatores fuerūt sz et in errorē aliorū puniti sunt q2 fre-
quenter mouētur hoīes ad pnīam ex morte aliorum hor-
rida et repentina. Un̄ criso. In hoc autē ōndit q̄ illos p- Criso.
misit talia pati vt viuentes alienis periculis territi fierēt
heredes regni Quid igitur dices vt melior ego sum ille
punitur. Non ideo sz punitur q̄dem propter alia crimina
fit vero ex hoc videntibus salutis materia. Deinde po-
suit aliud exemplum de decem ɀ octo hierosolimitis qui
dum edificarent quandā turrim in syloa subito cecidit su-
per eos et oppressit puniti qz sunt instrumento sue offen-
sionis quam ruinam aliqui imputabant enormitati pec-
catorū suorū de quo similē sniam dicit xp̄s sicut ɀ de pri- Beda.
mo exemplo supradicto. vn̄ Beda. Illi etiam hierosoli-
mite a ruina turris oppressi significant iudeos qui peni-
tere noluerint cum menibus suis esse perituros. illa tur-
ris signat illum q̄ est turris fortitudinis q̄ merito est i sy-
loa q̄ interptatur missus. signat enī eū q̄ missus est a pre
venit inmundū q̄ oēs sup quos ceciderit cōterat. Hec be-
da. Super quo dixit eis similitudinē ficulnee fructū non
facientis et terram inutiliter occupantis quā dominus
vinee succidi voluit q2 tertio anno fructum in ea querēs
non inuenit sed a cultore vinee circa eam fodere et ster-
cora mittere volente rogatus etiā ipso anno tertio pro-
pter spem emendationis dimisit concludens q̄ iudei si-
militer essent prescindendi de vita presenti et puniendi ni-
si fructum pnīe et bonorum operum facerēt. In hac simi-
litudine. quanta sit dei patientia. quanta sit hoīs negligē-
tia manifestatur. Ficulnea plantata in vinea est synago-
ga erecta in domo israel et plebe iudaica Tres anni visi-
tationis sunt legis edicta prophetarum contestationes
et choruscantis euangelij gratia in quib9 deus q̄siuit fru-
ctum bonorū operū a iudeis et non inuenit nisi in valde
paucis qui quasi nichil cōputabant respectu tante mul-
titudinis. Et q̄uis cultores eius circa illam foderent li-
gone acute inuectiōis eam humiliādo et terrorē diuino-
rum iudiciorū sibi immittēdo ac stercora mitterent fedi-
tatē et abhominationē pctōrū suorū ei ostendēdo p que

solēt humilitas et cōpunctio suscitari et hoies de peccatis suis penitere parum tn̄ cultores pfecerunt. et ideo iudei succidi meruerunt. Dei etiam ager et vinea mundus dici tur cuius arbores et vites sunt homines. et alie quidem fructuose alie vero īfructuose. Cui⁹ vero cultores sunt p lati et sacerdotes. Sed et cuiuslibet aīa est arbor vinea. ortus et ager illius qui illā excolere habet vt fructus fa ciat. Sed heu in multis terram inutiliter occupantibus fructus nō inuenitur et ideo timere habēt penam quam eis dn̄s nō cōminatur. Un̄ grego. Tertio autē dn̄s ad fi culneā venit qr naturā generis hūani ante legē sub lege. sub gratia expectando admonēdo vsitando requisiuit. sed tn̄ in tribus annis fructum se non inuenisse conqueri tur qr quorundam prauorum mentes nec īspirata lex na turalis corrigit nec precepta erudiunt. nec incarnatiōis eius miracula conuertunt. Sed cum timore audienduʒ est qđ dicitur (Succide eā vt quid terrā occupat) Unus quisqʒ eīn iuxta modum suum si fructum bone operatio nis non exhibet velut infructuosa arbor terram occupat hec greg. Cultores vero sunt qui ficulnee presunt ꝛ eius curam gerunt vel sancti qui intra ecclīam orant pro eis qui extra eā sunt q oēs interpellāt dn̄m pro ficulnea di centes (dn̄e dimitte illam hoc anno) i. tpe isto sub gratia (vsqʒ dum fodiā circa illā) excolendo ꝛ vicia rephendē do (et mittā stercora) per fetorē petōꝝ ad pniam suscitā do. Circūfodere eīn est humilitatē pnie et patientiā do cere. fossis nāqʒ est humilis terra stercus autē sordes sūt et memoria peccatoruʒ et fructum dant. Quid eīn ster core sordidius et tn̄ si bn̄ vteris quid fructuosius. Unde greg. Ex stercore igitur ad fructū reuiuiscit arbor qr de consideratione peccati ad bona se opera resuscitat. Uel fossio est petōꝝ recognitio petōr eīn petā sua cooperit ſʒ fodiendo videbit abominationē peccatorū et inde eru bescet. Stercoratio autē vel fimi appositio est mortis re cordatio in morte eīn homo stercus efficitur ꝛ putredo. ipa nāqʒ mortis mēoria a petō preseruat. in bono opere sollicitat et gratiam dei conseruat. Per arborē etiaʒ fici moraliter potest quelibet psona in ecclīa dei ad fructifi candum plantata signari ꝛ per tres annos in qbus nō fa cit fructum iuuentus. et etas media et senecta intelligi. propter qđ meruit per mortē de pn̄ti vita succidi. p culto rē aūt angelus custos huius hoīs accipit̄ q rogat vt ad huc in senio viuere dimittat̄ vt per eius diligentiam cir ca talem hoīem se emēdet ꝛ fructificet alioqn succidatur et in ignē mittatur. ¶ Pōt etiaʒ moraliter arbor fici dici religio quā dn̄s eius qui cōseruat scilicet xp̄s (habebat planta tam in vinea sua) i. in ecclīa f. p anthoniū. p bn̄dictum. p augu. (et venit querens fructū) s. religionis ꝛ sanctitatis profectum in illa scʒ religione (et non inuenit) nisi folia tn̄ et nichil de veritate religionis preter verba ꝛ exterio rem habitū (Dixit autē ad cultorē vinee) s. ad cetū prela torū et doctorū quorū officium est sarmenta amputare. spinas euellere et cetera huiusmodi facere (Ecce tres an ni sunt) scilicet tempus anthonij benedicti et augustini. (ex quo venio q̄rens fructū) s. virtutū et operū (et nō in uenio) Illuʒ nimis eīn prope viā et munduʒ erat et iō fru ctus vsqʒ ad maturitatē et finē seruare nō poterat. Sed reuera oī religioso timor incutitur cum hic dr̄ (Succide ergo illā) i. succidendaʒ annūcia. qr est infructuosa (Ut quid terrā occupat) ꝛ tēporalibus vtit̄ qr locū quē tenet opibus bonis non exercet. Ut eīn dicit aug. peccator nō est dignus pane q vescitur (Et rn̄dens) p latus qa p lati debent se opponere pro subditis (dixit) s. orādo pro eis (dn̄e dimitte illā ꝛ hoc anno) scʒ vt peniteat et fructificet Sed heu qr concesso spacio pnie multi abutuntur in su perbia se non emendando. (Usqʒ dum fodiā circa illā) s. per increpationeʒ humiliando et ob amorē terrenoꝝ re uocando q eīn fodit terram extrahit et fossam i. hūilita tem facit: et mittaʒ stercora s. malorū q facit abomīatio nē et feditatē et vtilitateʒ ad memoriā reducendo. Sūt tamca multi q nec sic penitere volūt. ſʒ murmurāt cōtra illos qui eis petōꝝ suoruʒ abominationē ad memoriam reducunt siue in predicatione siue in lectione siue in cor reptione siue in accusatione et iō timendū est eis ne suc cidantur: quia arbor q nō facit fructū bonū excidet̄ ꝛ in igneʒ mittetur. Tres etiā anni pn̄t significare tria vota cōmunia oīm religiosorum: super quibus dn̄s quēlibet in fin interrogabit cū exactione magna quomō fuerint obser uata. sed timendum est multis ne ista vota inueniat fra cta vel male obseruata. Cultor etiam huius vinee pōt ipsa ratio esse q debet fodere circa consciam suā ī facien do foueā humilitatis ꝛ ipsam euacuando ab oī appetitu mundi huius ꝛ debet mittere circa illā stercora cōsiderā do huius mundi miseriaʒ: qr oīa mūdana fm apl'm non sunt nisi stercora et istorum cōsideratio ꝛ fossio predicta faciunt ficum ꝯscie religiosi fructificare. Et bn̄ per arbo rem fici intelligitur religio ¶ Primo quia sicut ficus sub vno cortice multa grana continet in quadam dulcedine ita religio sub vno modo viuendi et sub vna regula mul tos habet homines cōcorditer viuētes. Scdo qr folia fi cus habent q̄si similitudinē manus humane sic verba reli giosoruʒ q per folia significātur debēt opibus adeq̄ri vt quicquid dicunt illud faciant. Tertio qr thauri ferocissi mi dicuntur mansuescere q̄n ficui alligantur sic iuuenes insolentes ꝛ dissoluti mansuescunt ꝛ xp̄i iugo humiliter subijciuntur q̄n religionem ingrediūtur ꝛ cerimonijs or dinis alligantur. Sed nota q̄ in hieremia dicitur Quid tu vides hieremia: ¶ Ficus bonas: bonas valde et ficus malas malas valde quia quādo religiosus est bonus nō est melior eo et q̄ est malus non ē eo peior. Unde aug. Simpliciter fateor ex quo deo seruire cepi q̄m sicut diffi cile expertus sum meliores q̄ qui in monasterijs profe cerunt sic non sum expertus peiores q̄ qui ī eis defecerūt Docemur ergo hic et monemur vt non simus steriles sicut arbor infructuosa ꝛ terram inutiliter non occupe mus ne sine fructu bonorū operum inuenti succidamur et in igneʒ mittamur quia vt ait bernardus arbori infru ctuose duo debentur securis et ignis. Pōt autē per terrā sterili ficu occupatā ecclīa significari que noxia prelato rum ꝛ prepositoꝝ vmbra premit̄ ne lumē veritatꝭ videat et exēplis eorū impeditur ne sole dilectiōis dei calescat. de qbus bn̄ dici pōt. Ue vobis scribe et pharisei q clau ditis regnum celorum an̄ hoies vn̄ Amb. inutiliter ter rā occupat q locū quē tenet bonis operibus nō exercet. qui exēplo prauitatis ipedimentū p̄stat ceteris. Sed vt ait Hiero. q viderit se insufficientē esse vel nō pficere in loco in q ministrare ꝛ alijs pdesse dʒ tenetur cedere. ne melioris locum occupet. Ubi ꝛ aug. Michil est quod sic quisqʒ cogitare debeat nisi vt in semetipm oculos ꝯuer tat in se discat se discutiat. se querat et se inueniat et qđ displicet necet qđ placet aptet et plantet. Cuʒ eīn se hō inanē inuenerit melior bonorū vt quid est auidus exte riorum bonorū Ecce qđ prodest plena bonis archa si i anis est ꝯscia. Bona vis hr̄e et bonus nō vis esse. Nō vi des erubescere te debere de bonis tuis si domus tua ple na est bonis ꝛ te habet malū. Quid eīn est qđ velis malū habere dic michi. Nichil oīno. Nō vxorē nō filiū nō ser uum nō villā nō tunicā Postremo nō caligam et tn̄ vis hr̄e vitam malā Rogo te prepone vitam tuā calige tue Omnia q circūiacent oculis tuis elegantia et pulcra ti bi cara sunt ꝛ tibi ipsi vilis es fedus es. Si possent tibi re spōdere bona qbus plena est dom⁹ tua que habere opta sti q perdere timuisti nonne tibi clamarent tu nos bona vis hr̄e sic et nos volum⁹ bonū habere dn̄m. Tacita vo ce interpellant cōtra te dn̄m suum. Ecce tāta bona dedi sti huic ꝛ ipse malus est. Quid eīn pdest qđ habet q̄n eum q oīa dedit nō hʒ hec aug. Per hec verba p̄dicta quedaʒ subtiliū a petis retraxit augustinus in quodam sermone suo. (Erat autē docens in synagoga eorum) in loco cōmu ni vbi conueniebāt iudei ꝛ in (sabbatis) in quibus hoies

Grego. — Grego. — Moralit' — Augu. — Augustinus — Bernardus — Ambrosius. — Hieronim⁹. — Augustinus

debent intendere diuino cultui et audiendū verbum dei vt ibi predictā similitudinē pponens eam ad synagogā ptinere iudicaret et quod synagogam infructuose arbori cōpararet arboris cuius succisio significabat synagoge excisionem quo ad quosdā reprobos et dampnādos sz mulieris de q̄ sequitur erectio eccl'ie exaltationem: et cuiuslibet fidelis anime erectionem siue ad fidē et gratiā siue ad gloriā. Unde amb. Quā clemēs domin⁹ qui plus utroqz cum aut miseretur aut vindicat in sinagoge typo arborem excidi iubet in typo eccl'ie feminā saluat. Tunc ergo mulierē quādā (q̄ habebat spiritū īfirmitatis) .i. īfirmitatē a spū maligno inflictā et causatam qz erat a sathana (decem et octo annis) vinculo infirmitatis alligata et more brutorū incuruata ita vt (nec posset sursum respicere) in celum ad quod erat facta quia terrena sapiens et infima requirēs celestia et superiora cogitare nondum sciebat cum eam videret vocauit ad se et sanauit et cuz manus ei imponeret (cōfestim erecta est et glorificabat deū) p beneficijs acceptis solā enim gloriam retinet de⁹ de operibus suis totā vero vtilitatem cōcedit nobis. In hoc ostēdit dn̄s suā humilitatē q̄a infirmos nō dedignabatur tangere qūtumcūqz deformem vel grauem haberent īfirmitatem. Licet autē ista inclinatio mulieris intelligatur de inclinatiōe īfirmitatis quam dyabolo vexāte sustinebat tn̄ accipimus eā moraliter sic q̄ vtinā omnis mulier sic hēret vultū et oculos ad terrā demissos q' nt ppetuum hōiez non respiceret qz aspect⁹ eius valde est periculosus. Hic erudimur ne vita nostra sit terrenis implicata sicut mulier terre erat īclinata qz vt dicit aug. quanto magis quisqz terrenis occupationibus implicatur tāto magis a sui cōditoris visiōe ppeditur et vt dicit Greg. concupiscēs visibilia inuisibiles virtutes amittit. Ille quippe hō curuus est q̄ inclinatus ad culpā sursum respicere nō pōt per iusticiā. qz terrenis voluptatibus deditus sola terrena et trāsitoria cogitat et diligit ad celestia cōtemplanda mētis oculos nō erigit et eterne felicitatis diuitias nō requirit. Huncautē si dn̄s per grām tangat et sue misericordie manū sup eū ponat statim p iustificatione erigitur et terrenorū oblitus celestia contemplatur. vn̄ greg. Dis enī pctōr terrena cogitans et celestia nō requirens sursum respicere nō valet qz dum desideria inferiora sequitur a mētis sue rectitudine curuatur et hoc semp videt qd̄ sine intermissione cogitat. Et qui ad celeste desideriū nō assurgit quasi mulier inclinata sursum respicere nequaqz potest. Usitata etenī culpa obligat mentem vt nequaqz assurgere possit ad rectitudinem. Conatur et labitur qz vbi diu sponte persistit ibi et cū noluerit coacta cadit. Si ergo iam bona patrie celestis agnouim⁹ displiceat nobis q' curui sum⁹. Ponatur ante oculos nr̄s curuus et arbor infructuosa vnde et aug. Ergo qui sterilis est agat penitentiā et faciat fructus dignū pnīe. Qui curuus ē vt terram intueatur terrena felicitate letetur et erigatur Sip seipsum non potest inuocet deuz. Hec aug. Et merito se erigere dz hō habet enī faciez ad celū erectā vt plus intendat celestibus et eternis q̄ istis tēporalib⁹ et caducis Unde aug. Erecta in celum corporis forma admonet que sursum sunt sape. Belluas domin⁹ pstratas ī faciem fecit pastum querentes de terra te in duos pedes erexit tuam faciem sursum attendere voluit. Non discordet cor tuum a facie tua vt habeas faciem sursum et cor deorsum. Unde et basilius. Bestie terrestres sunt ad terram respicientes sz celestis arbor hō quantum figura corporalis plasmationis tantum et dignitate aīme differt. Quadrupedū figura qualis ē. Capite vel corpore ad terram respicit sup ventrem vadit et q̄cq̄d voluptuosum ē ex oī parte psequitur Tuum caput ad celum erectuz ē oculi tui supiora cōtemplantur vt si quādo tu passionib⁹ carnis teipm cōuiciabetis ventri seruiens et his q̄ sub ventre sunt cōpatus es bestijs insipientibus et nō sapientibus et assimilatus es eis alia tibi sollicitudo est digna que superius sunt q̄rere. vbi xp̄s est supqz terrestria esse mente vt formatus es ita di

Ambrosius.

Augustinus

Gregorius

Gregorius

Augustinus.

Basilius

spone tuis ipius vitā. Urbanitatē habes in celis vera tua patria q̄ supius est hierlm. Un̄ et bern. Curuitas aīe est querere et sapere que sup terrā sunt. Turpe est in humano corpore qd̄ est erecte forme beluinā mentē gerere Et iterum. Corporis staturā dedit homini deus rectam. forsan vt ista corporea exterioris vilioris qz rectitudo figmenti hoīem interiorē illum qui ad imaginem dei factus est spiritalis sue seruande rectitudinis admoneret et decoris limi deformitatem argueret animi. Quid enī indecētius q̄ curuum recto corpore gerere animū. Peruersa res est et feda luteum vas quod est corpus de terra oculos sursum habere celos libere suspicere celorūqz luminaribus oblectare aspectus spiritalem vero celesteqz creaturam suos ecōtrario oculos .i. internos sensus atqz affect⁹ trahere in terram deorsum et que debuit nutriri in croceis herere luto quasi vnam de suibus amplexariqz stercora. hec bern. vnde et Boet. Qui recto celū vultu petis etheriqz fontē. In sublime feras aīm qz ne grauata pessum. Inferior si dat mens corpore celsius leuato. Et ouidius Pronaqz cum spectent aīalia cetera terram. Os homini sublime dedit celūqz videre. Jussit et erectos ad sydera tollere vultus. Nota etiam vt dicit Aristo. in li. de aīalibus. q' aues claudent oculos cum palpebra inferiori. aīalia vero grossa cum palpebra superiori. Per aues intelliguntur viri spūales qui ad inferiora et terrena oculos claudunt ac celestibus et superioribus intēdunt Per aīalia vero grossa intelliguntur viri mundani q̄ habent oculos clausos ad celestia et spūalia et apertos ad terrestria et secularia. ¶ Per hanc mulierem curuam signatur peccatrix aīa et mens auara. mulier qz propter absentiā caritatis frigida inclinata. qz longo tēpore dyabolo procurante sic ad inordinatū amorem terrenorū est incuruata q' ppter longuam consuetudinē aspicere nō potest superna tanqz celi oblita fratres enī fuerunt manasses .i. obliuio et effraim .i. frugifer habēs spiritu infirmitatis. q̄a ad spūalia infirma decem et octo annis qz valde diuturna. vn̄ enī Hiero. cum cetera vicia hominem senescente senescant sola auaricia iuuenescit Sed iesus eam tangit ī sabbato qñ eius inspiratione quiescit a peccato et sic erigitur sursum per celestiū appetitum. In sanatione autem mulieris fecit dn̄s quinqz vidit misericorditer. vocauit. sanauit tetigit et erexit. Sic dn̄s aīam peccatricē pfecte curaturus primo videt eā per pietatem. scd̄o vocat eam per internā inspirationē. tertio sanat per peccati remissionē. quarto tangit p satisfactionis dolorē. quinto erigit ad supna per amoris feruorem. Per archisinagogā vero de quo statim subditur ypocrita qui se super alios extollit signatur qui de hoc murmurat qui male iudicat et interpretatur. ppter qd̄ merito arguitur de murmure tali q̄a cura maior circa humanam naturam q̄ circa aīalia bruta debet adhiberi. Un̄ sequitur (Rn̄dens autē archisinagogus) .i. princeps synagoge q̄ ex inuidia nitebat gesta xp̄i decolorare (indignās) de hoc facto quasi ex legis zelo (dicebat turbe) q' non venirent pro cura die sabbati sz sex alijs diebus in q̄bus lz operari quasi indirecte arguens dn̄m turbe dicebat. qz eum personaliter et directe arguere non audebat. et respondit illi dn̄s vocans eos ypocritas q' bene licebat mulierem ipam soluere ab vinculo infirmitatis die sabbati. et quia ipsi bouem aut asinū tunc soluunt a presepio et ducunt adaquare. vbi Amb. Quā dulcis parabola facilis autem. Uinculum vinculo comparat vt insimulatio iudeorū actu ipsorum redarguatur. Nam cum ipsi animalibus sabbato soluunt vincula rep̄hendunt dn̄m qui homines a peccatorum vinculo liberauit. Deniqz et deus ab operibus mundi requieuit sed nō ab opibus sctīs cuius sempiterna et iugis opatio est. sicut filius ait. pr̄ meus vsqz mō opat et ego operor vt ad silitudinē dei secularia opera nr̄a non religiosa cessarent hec amb. Archisynagogus ergo male legem itelligebat qui pietatis et mīscdie opera in sabbato fieri nolebat. lex

Bern.

Boetius

Hieron.

Ambros.

enim non filiale et liberale sed seruile et noxiuz opus sab
bato prohibebat prefigurans tempus quo nostra secula
ria opera non religiosa et laudanda cum cessabunt In si
gnum etiam huius rei dominus sabbato curabat vnde cu
ratio et miraculorum operatio que ordinatur ad dei glori
am et videntium deuotionem excitandam poterat fieri
in die sabbati et conuenientius in die illa q̃ in alijs eo q
dies illa erat ordinata diuino cultui et ad deuotionē po
puli. Sed ipsi opus caritatis s. sanationem hominis nō
verentur postponere operi cupiditatis s. pecoris. Ideo
bene eos ypocritas .i. simulatores vocat quia cum magi
stri plebium videri appetūt hominem bestie postponūt.

Crisost. vnde cris' Bene dicit ypocritam principem synagoge qr
faciem habebat legis cultoris mens vero eius erat ver
suti z iniqui Non enim turbabatur propter sabbatum qr
violatur sed ppter christum qr glorificatur hec cris' Sic
hodie multi non solum seculares sed etiam religiosi sunt
tales magis de pecore q̃ de homine curan tes vnde ber

Bernar nard' Cadit asina et est qui subleuet perit anima et non ē
qui curet. Ergo q̄ preponit curam equi vel cuiuscumqz
pecoris sui vel etiam corporis libentius sumptus facien
do et laborando vt liberetur a morbo vel ab alijs pericu
lis q pro anima xpiani vt sanetur liberetur a diaboli la
queis cuz eam multomagis teneatur diligere q̃ corpus
proprium ypocrita est et graue facit peccatum Et scien
dum q quādo dicitur sabbata sanctifices istud potest tri
pliciter accipi primo generaliter. vt cessemus a vicijs et
pctis scdo specialiter vt cessemus ab opib' corporalibus
q̄ impediunt vacationez ad deum et eius cultum vt sunt
opera mechanica z agricultura ac mercantium et placi
tantium et huiusmodi tertio spēalissime vt est i viris ptē
platiuis qui ab omnibus mundanis se separant vt tota
liter deo vacent Prima vacatio est necessaria secūda de
bita tertia perfecta (Et cuz hec diceret erubescebant om
nes aduersarij eius) confusa sua rationabili responsione:
quia veritati apte nō poterant ptradicere (Et omnis po
pulus) s. simplices et humiles (gaudebant) in factis z di
ctis suis gloriosis tanquā amatores veritatis (In ipsa die
accesserunt quidam phariseorum dicentes illi) scilicz iesu
quidam forte bono zelo s. vt sibi consulerent q̄dam malo
s. vt probarent si timore mortis a doctrina cessaret (Exi z
vade hinc) s. ad locum in q̄ herodes ptez non hz. Et ostē
dens se talibus non terreri ait illis (Ite dicite vulpi illi)

Per vulpem intelligitur malus princeps vulpis enim
est animal dolosum rapax tortuose incedens et fetidum.
sic pīceps malus q̄lis erat iste herodes ē dolosus p ma
chinationē mali rapax eis alien tortuose īcedēs puer
sitate iudicij fetidus per infamiam nominis sui Qui etiā
nititur christum occidere in se et in suis membris q̄tum
in ipso est vnde bern . Patet quantum noceat iniqua po

Bernar testas quō caput ipsium subiectos q̄sqz sue conformet im
pietati. Misera plane ciuitas in qua regnat herodes quo
niā herodiane ptīceps erit malicie Herodiana vero ma
licia fuit nascentē velle extinguere religionem. Si quis
ergo religionis vel sanctitatis ortum vel pfectum vel cō
sūmationē impedit vel psequitur talis cū herode xpm p
sequitur hec bern (Dicite in q̃ vulpi illi. Ecce eijcio de
monia) et non possunt resistere cum sint maioris ptātis
q̃ herodes et ideo nō habeo timere eum (et sanitates) s.
i corpore et i anima (pficio hodie et cras) .i. paucis dieb'
vsqz ad tēpus passionis mee (z tertia die psūmor) p mor
tem q.d. herodes non poterit me impedire quin faciā q̄
intendo Tangit autem intentionem in tribus dietis pri
ma consistit in demonū expulsione . scda in īfirmitatū cu
ratione . tertia in officij sui p crucis patibuluz consumma
tione tunc eī cōsūmata sunt omnia de ipso ī lege z pphīs
dicta vnde dixit cōsū matū ē. Et notandū q aduerbia ho
die et cras singulatim reddenda sunt verbis vt sit sensus
hodie eiicio demonia et cras perficio sanitates primo ei

est demonum eiectio postea sanitatis collatio tertio sa
nitatis collate consūmatio. Mystice prima dieta fuit ho
stis expulsio secunda nature vulnerate perfecta sanatio
tertia hominis ad deum reconciliatio . Moraliter prima

Moraliter. dieta consistit in abiectione viciorum . scda i collatiōe vir
tutum et exercitio morū tertia i adeptione pmioz vsi in
dze. Viuificabit nos post duos dies et in die tercia susci
tabit nos s. ad glorificandum Vel isti tres dies significāt
tres partes penitentie que sunt cōtritio cum dolore . con
fessio cum pudore satisfactio cum labore. Et subiungit de
loco passionis vbi consummabitur per mortē dicēs (Ve
rūtamē oportet me) nō facili necessitate sz pris z mea volū
tate (hodie et cras et sequenti cras) .i. paucis diebus (am
bulare) s. ad locū passionis (qr nō capit) .i. non cōuenit ab
solute intelligendo non trāsitiue (non capit in q̃ ppham)
scz me (perire) .i. occidendi (extra ierl'm) vbi mei pphe sunt
occisi ibi ego caput pphāū de quo oēs pphe scripserunt
debeo imolari vbi s. nō dominatur herodes sz pilat'. Ex
q̄ pz q mors mea nō ē in potestate eius sicut nec hora nec
tpa. q.d. Bene scio quādo debeo mori sz ipse nō bñ scio lo
cum passionis mee sz ipse nō. Vtinā z hodie pdicatores
et prelati ac fideles ceteri a doctrina z cōfessione veritatz
timore principū et malorū hominū non cessarent sz xpm
imitando veritatem corā hōibus confiterētur audacter
et defenderent

Oratio

Domine iesu xpe da m̄ fructum bonorum operū fer
uenter facere et in eis iugiter perseuerare ne sine fru
ctu inuent' merear succidi et in ignem mitti. Da etiā
mihi deus meus vt non sim deorsum inclinatus p culpā
sz sursum respiciam per iusticiam nec a mentis rectitudīe
curuatus terrena et transitoria cogitē et diligā sed ad ce
lestia contemplanda mentis oculos erigam et eterne feli
citatis diuitias requiram O domine vide me p pietatez
voca me per internam inspirationē sana p pctī remissio
nem tange p satisfactionis dolorē erige ad supna p amo
ris feruorem. Amen.

De ydropico et exhortatione ad humilitatem et miseri
cordiam Capi lxxx.

Et factum est. Eide ibat iesus per

Luce .xiiij. ciuitates et castella docens et indifferenter pdicans non
personas accipiens. (Et factum est vt dum intraret do
mum cuiusdā principis phariseorum sabbato mādu care
panem) necessitatis non delitias non fercula voluptatis
nomine enim panis vite necessaria exclusi superflui desi
gnantur pulis quippe erat contēt' nec recep tor oneros'
Supponendū est q intrauerit ab eo inuitat' qr domin'
nō venit ad conuiuiū phcoz nisi rogat' qui inuitabāt eū
nō ex deuotione sed maliciose Ad conuiuiū aūt publica
norum accessit etiā non rogat' Pharisei eī se iustos z sa
nos reputabāt nec medico egere sz publicani se peccato
res et infirmos cōfitebantur z medico indigere . Ideo istos
vt illuminet preoccupat illos autē rogat' vt solēniter
expectat (Et ipsi obseruabat eum) insidiando vt vel in ei'
factis videret aliqd vnde eū reprehendere z accusare potu
issent. Magna malicia eorū qui euz pascebant z sibi insidi
as pabant cum eo comedebant et ipsū mordere volebāt
Et ecce hō q̄dā ydropic' erat ante illū: sperans de infir
mitate sua remediū (Et rñdēs ihesus) non ad verba qr si
bi q̄o non ppponebatur sz ad cogitationes phariseoz et le
gisperitorū quoniā cogitabāt curationē ī sabbato esse illici
tam in quo dei sapiētiā se hr̄e mōstrabat q̄ corda hoīz in
tellexit (dixit ad eos. Si licet sabbato curare) Sic iterro
rogat vt ex dictis ppriis eos confutet (At illi tacuerunt

Beda vbi beda. Sed merito iterrogati tacent qr cōtra se dictū
q̄cquid dixerint vidēt. Nā si licet sabbato curare q̄re sal
uatorem an curet obseruant Si non licet quare ipsi sab
bato pecora curant. Tacebāt ergo qr nesciebant q̄d dice
re debuissent. Iste ydropicus non petebat sanitatem qr ī

firmitas pro loquebatur. Uel pp̄ter iudeorū pñtiā nō audebat in sabbato petere curationē (Ipse enim apphensū eum sanauit) tagendo (ac dimisit) libere sine p̄iclo q2 p im positionem manus ipsū curauit et postea manū retraxit Tetigit eū non causa necessitatis sʒ humilitatis et vt dimitatē in carne ostēderet eū sanauit vbi cyril. Neglectis ergo iudeorum insidiis liberat a morbo ydropicū q̄ metu phẽorum remedia non postulabat p̄pter sabbatum sʒ solum astabat vt ex aspectu mistus eius sanaret eum quod dominus agnoscēs nō postulabat ab eo si vellet sanꝰ fieri sed p̄rimus eum sanauit. Et r̄ndens cogitationibꝰ eorū quibus murmurando cogitabāt factum illud esse illicitū ostendit illud esse licitū p exemplā aīalis bruti cuiꝰ p̄iclo licitū erat etiā secundū ipsos succurrere in sabbo. Si eī lʒ tunc subuenire pecori qđ est opꝰ cupiditatis multo magis licet subuenire homini p̄pter quē facta sunt animalia bruta et qui factus est ad imaginē dei qđ est opus caritatis. vñ beda p̄petē ergo exemplo soluit qđem vt oñdat eos violare sabbatū in opere cupiditatis qui eū violare arguunt in opere caritatis. His pharisceis similes sunt hodie multi p̄lati qui plꝰ solliciti sunt p salute bestiarū q̄ꝫ hominū eis cōmissorum. Si patitur vel deficit bestia statim remedia p̄curant si frˀ vel subditus parꝫ curant et multi habent dp̄ nō curam magnā de magnis paruam vel nullā. Mirum autē erat q̄ de curationibꝰ in sabbato eū arguebāt. Erāt enim in traditionibꝰ suis determinata genera opm circiter. xx. a q̄bus est vacandum i sabbato inter que nō est curatio maxime q̄ sole fit verbo sicut dñs sepe legitur curasse Sepe dñs in sabbato docebat et curabat siue vt plures q̄ ad sabbatū p̄ueniebāt lucrifaceret siue vt in sabbato celestis q̄etis oēs īfirmitates curādas esse ostenderet siue vt interdum a q̄ete contemplationis p̄pter salutē aīarꝫ nos sbtrahendos esse doceret et iō ad manducandū sabbō cū isto principe intrauit nō p̄pter cibū sʒ p̄pter animarū lucrū vbi etiā ydropicū istū in corpore et ī mente curauit Et nō poterāt ad hec r̄ndere illi tāq̄ꝫ victi et cōfusi ratione euidenti. Mistice p̄nceps iste fuit moyses domus eiꝰ synagoga. hanc intrauit christus cum venit in mundum manducare panem .i. delectari in p̄nia iudeorum vnde in apoca. Si quis audierit vocem meam .s. in p̄dicatōe ꝛ aperuerit mihi ian. cordis .s. in contritione intrabo ad eum .s. in oris confessione ꝛ cenabo cū eo et ipse mecum .s. delectādo in operum satisfactiōe. Istud etiā pōt similimodo accipi de p̄lato ꝛ ecclesia domꝰ eius quam sic intrauit ꝛ q̄tidie itrat xp̄s Et notandum q̄ p̄prietates ydropici sunt septē p que septē capitalia vicia designātur et ideo iste ydropicꝰ quelibet peccatorē significare p̄hibetur. hʒ enim ydropicꝰ corporis tumorē sic supbus cordis inflatiōem. Secundo hʒ spirituū compressionē sic iudus bona coopiunt ne publicentur et veniāt ad lucem. Tertio sitis ardorem sic auarꝰ q̄nto plꝰ d diuitijs bibit tanto plus sitit. Quarto humor indigestionem sic iracundus p̄ iram diminuit diēs suos Quinto pedum pigriciam sic accidiosus pigriciam affectionū et cogitationū ad bene operandum. Sexto genitalium inflationem sic luxuriosꝰ eorundem tumefactionem Septimo oris fetorem sic gulosus oris corruptōꝫ. Specialiter āt ydropis auaritiā designat q2 ydropicus q̄nto magis abundat humore inordinato et q̄nto plus bibit tanto amplius sitit sic auarus q̄nto est cupidior diuitiis q̄bus non bene vtiturꝰ ꝛ q̄ plus diuitias adeptus fuerit tāto ardentius eas concupiscit q2 vt iuuenalis dicit. crescit amor nummi quantum pecunia crescit ¶ Ferocissima pestis est cupiditas q̄ eos quos capit egenos efficere solet dum finem inquirendi non inuenit sʒ vt magis quo fuerit locupletata mendicat. Et iste auarus stat ante ihm cum conuertitur ad deum paratꝰ acquisita dispēsare ad honorem diuinum et sic recuperat sanitatem q2 de cupiditate mutatur ī liberalitatem ꝛ ideo ante phariseos ydropicū curat ꝛ mox eos per exemplum aīalis bruti sic conuincit vt eosdem etiam auaricie condēnet. Cōparat etiā ydropicus spiritualiter eū quem fluxus carnalium voluptatū exuberans aggrauat. he enī sūt due filie sanguisuge que sp̄ dicunt affer affer .s. carnis voluptas et auaritie cupiditas. Designat quoqꝫ ydropisis specialiter supbiam. quia sicut ī ydropico erat turgēs corporis inflatio sic in supbo est tumens mentis elatio et ideo corā supbis phariseis curat ydropicū corporaliter vt hoc exēplo ipso discāt curari spiritualiter et per istiꝰ egritudinē corpis oñdit in illis egritudinē mentis qđ enim iste in corpore h̄ illi gestabāt in mente. Unde intendens quomodo p̄mos accubitꝰ .i. p̄mas ꝛ honorabiliores sedes in cōuiuiis sollēnibus eligerent hortatur eos ad humilitatē p̄ponēs exēplū vmꝰ operis humiliter faciendi vbi loci supioris arcetur appetē tia vt ad silitudinē eius fiant cetera et docēs humilitatē non solū apud deum sʒ etiam apud hoīes esse laudabilē Non enim intēdebat p̄ncipaliter docere qđ h̄ dr̄ ad litteram sed mystice aliud intendebat s̄m sp̄ualem intelligentiam Monet ergo inuitatos ad nuptias vt non in primo sed in nouissimo recumbant loco iuxta illud sapientis q̄nto maior es tanto te humilia in omnibꝰ. Et enim ait cris.

Crisosto.

Nihil ita deo amicū ē vt cum vltimis seipsum numerare hoc enim p̄hie vniuerse principium est. Hoc autem nō tā tū corporaliter sed et spiritualiter intelligi dʒ Multi enī ex iactātia et superbia cordis recūbunt in nouissimo loco non nisi vt iusti et humiles ab aliis videant et multi vere humiles recumbentes in cornu cōscia et corde reputāt se in nouissimo loco esse. Unde cris. Jubet nos dominꝰ ī vltimo loco recumbere nō solum vt corpe in nouissimo faceamus sed etiam aīo vt nouissimos nos esse omniū iudicemus. Sine cā loco se humiliat q̄ corde se prefert. Ubi notandum q̄ sunt quedam nuptie spirituales et quedam celestes. Spirituales sunt quas facit deus in p̄sēti cum anima in thalamo cōscie. Coniūctio autē anime cū xp̄o fit per fidem et dilectionem ex qua cōiūctione venit triplex bonū .s. fidei prolis et sacramenti. Bonum fidei ē ne dyabolum adulterum suscipiat bonum prolis est vt sponsa christi per bona opa se exerceat. bonū sacramēti est vt inter sponsum et spōsam diuisio nunq̄ꝫ fiat. Nuptie celestes sunt refectio visionis diuine. vbi erit plena satietas in nuptiis enim consueuerunt omnia abundare. Uia aūt veniendi ad istas nuptias ē humilitas quod notatur cū dicitur (vade et recumbe in nouissimo loco) Et cōcludēdo subiungit rationem (Quia omnis qui se exaltat) supbiendo (humiliabitur) vel hic vel in futuro. Non dicit exaltatur q2 s̄m .greg. nō potestas sed elatio in crimine est

Grego.

(Et qui se humiliat) volūtarie nō q̄ humiliat̄ q̄si ex necessitate (exaltabitur) in futuro et q̄nq2 etiam in hoc mundo Hec sententia infallibiliter est vera in p̄spectu dei in cuiꝰ iudicio superbi abiecti sunt et humiles accepti quamuis in iudicio hoīm aliquādo fit econtra vt superbi sit in glia ꝛ hūiles contempti. Et si superbi exaltātur in hoc mūdo humiliabuntur in inferno ꝛ si hūiles abiciunt in h̄ mundo exaltabuntur in celo. Unde cyrillus. Hoc dr̄ s̄m diuinū iudicium non s̄m humanā consuetudīē s̄m quā plures concupiscētes honorē consequūtur alii vero se humiliantes in gloria remanēt. Unde ꝛ theophilus. Homo nō

Cirillus

similiter nec omnibus hoībus est reuerendus q̄ se honoribus ingerit sed dū a q̄busdam honoratur alii detrahūt eiet q̄nq2 etiam ipsi honorantes. Ubi nota q̄ cum quidam superbus p procurationem suam exaltatus audiret in ecclesia legi hec verba euāgelii (Omnis qui se exaltat humiliabit̄ et q̄ se hūiliat exaltabitur) hoc verum esse nō reputans et quasi in verba blasphemie prorūpēs dixit q̄ si se humiliasset ꝛ nō se exaltasset ad ipsum statum illum non peruenisset et statim in eodem loco cecidit et a dyabolo suffocatus expirauit. ¶ Heu quam multi hodie hoc dicunt corde vel facto si non verbo quasi nunquam exaltari possent si ad hoc per se nihil facerent. ¶ Per primum ergo locū non solum intelligitur hic honorabilior sessio in conuiuiis sollennibus sed etiā q̄libet dignitas in eccle

Theop.

sia seu primatus ad dignitates enī nullus catholicus ad christi et ecclīe nuptias inuitatus se dz ingerere sed alios meliores preponere quantum est in se alioquin inuitator principalis .s. deus a quo est omnis ptās deiiciet eū a sua dignitate saltem spiritualiter sētētia eterna damnationis aliquando etiam deiicit tales pena dānationis temporalis. Si autem hūiliter et ex corde refugiēs sicut faciebāt antiqui patres. vt greg. et consimiles dignitatem ex obedientia susceperit et ex caritate fraterna bene ea vsus fuerit tandem celestem gloriam obtinebit. Quia (omnis qui se exaltat) presumptione se dignitatibus ingerendo (humiliabitur) modo predicto (et qui se humiliat) non fallaciter et ficte sed veraciter et ex corde (exaltabitur) quia sm qd dicitur in pūerbiis humilem spiritum suscipiet glīa. Ubi sciendum qꝫ humilitas meritoria cui debetur exaltatiōis gloria consistit in tribus. Primo in proprie estimationis annihilatione et hec īducit contemptum sui ita vt homo nihil reputet seipsum et omnium que habet recognoscat datorē esse deum. Quid enim habes inquit aplūs qd nō accepisti. Scdō consistit ī dignitatum vilipensione et hec inducit honorem dei et hec habetur quādo homo in magnis virtutibus donis et honoribus constitutꝰ inde non extollitur sed totum illi infundit et integrū restituit a q omne bonū fluit. Tertio consistit in aliorū sibi prelatione et hec inducit proximi appreciationē quomodo seruare poterimus qd dicit aplūs honore inuicem preuenientes nisi alios digniores nobis in virtutum meritis estimemꝰ. Homo enim illum q se dignriorē estimat vix honorat sed potius contēnit. Potest et hoc qd dictum est de dignitate etiam accipi de meritorum presumptione. Unde beda. Mistice qsquis nuptias christi et ecclesie inuitatus adierit membris ecclesie p fidem coniunctus non se extollat quasi sublimior ceteris gloriando de meritis. Dabit enim locū honoratiori post inuitato cum illorum qui se in christo secuti sunt agilitate preitur. Et cū rubore nouissimū locū tenet quando de aliis meliora cognoscens quicqd de sua operatione celsum sentiebat humiliat. Sed recumbit aliquis in nouissimo loco secundum illud quanto magnus es humilia te in omnibus. Ueniens autem dominꝰ quē humilem inuenerit amici noīe beatificans superius ascendere pcipiet. Quicumqꝫ enī humiliauerit se sicut paruulus iste hic est maior in regno celorum. Pulcre autem dicitur (tunc erit tibi gloria) ne nunc q̄rere incipias qd tibi seruatur in fine. Potest etiam et hoc in hac vita intelligi quia quotidie dominus suas nuptias intrat superbos despiciens et humilibus sepe tanta sui spiritus onera p̄stās vt discumbentium cetus eos admirando glorificet. Qui enim se de meritis eleuat humiliabitur a dn̄o et qui se beneficiis huīliat exaltabitur ab eo hec beda. (Cum ergo inuitatꝰ fueris) a domino p predicatores suos (ad nuptias) spirituales q consistūt ī coniunctione christi et eccl̄ie ad q̄s nuptias inuitati sunt omnes christiani q̄rum qdā ceteros dignitate pcedunt alii vero merito virtutum et excellit vnus vna virtute et excellitur alia. alii vero excellūt sacra intelligentia (non discumbas in p̄rio loco) aut meritorum tuorū p̄sumptione aut honorum mūdanorū ambitione aut appetitu inanis glorie. Quare autem primꝰ locus non sit ambiendus probat ex tribus. Primo ex comparatione dignioris (ne forte honoratior) i. dignior maiori honore (sit inuitatus ab eo) et talem debes tibi p̄ponere. Dignior enim maiori honore est virtuosior et ideo quilibet q̄ntumcūqꝫ dignitate polleat habet incitatiuū fugiendi honorē si attendat qꝫ in congregatione esse pōt aliquis eo honoratior. Non enim dignitati debet excellentia honoris nisi qꝛ ipsa attestatur excellētiam virtutis. Scdō hoc idem probat ex indigni electione qꝛ locus sublimis indigno non est stabilis sed sepe inde eiicitur. vnde dicitur (Et veniens) p effectum (qui te inuitauit et illum dicat tibi) facto scilicꝫ te humiliādo et alium tibi p̄ferēdo (da huic locū) quo reputabas te dignum. Hoc sepe euenit qꝫ qui putabat se dignum honore, eiicitur a sua cogitatione et expellitur inde. Tertio hoc idem probat ex cōfusione q sequitur. Unde subditur (et tūc icipies cū rubore nouissimū locum tenere) et rubescens .s. q̄si qui de tenebris p̄sumpsisti incipies humiliari q̄si deiectus in animo tuo aut eiectus de tuo officio. aut deiectus post mortem in inferno. Deinde ostēdit quid obseruandum ei q vult honorem acquirere qꝛ debet humilia de se sentire. Unde dicit (Sed cum inuitatus fueris vade) non te excusa et recumbe in nouissimo loco) minorem te aliis reputando et te esse ī omnibꝰ in ymo merito et si forte sis excellētior dignitate vel originis nobilitate. Et notādum qꝫ triplex distinguitur nouissimum s. statuū graduū et locorū. Int statuus locus nouissimꝰ est incipientiū medius p̄ficientiū supmus p̄fectorꝫ. Int gradꝰ locus nouissimꝰ ē subditorū medius platorꝫ minorꝫ supmꝰ maiorꝫ. Int loca nouissimꝰ est inferni medius mundi supremus celi. Recumbe ergo aut in nouissimo primo .s. in statu incipientium te reputādo p humilitatem aut in nouissimo scdō .s. in gradu subditorum per dei timorem aut in nouissimo tertio scilicet in inferno per iugē meditationem. Et adducit tria p̄pter q̄ nouissimus locus ē eligendus. Primum est qꝛ ex hoc habetur gratia amicicie (vt cum venerit) mentes visitando vel merita post mortem discutiendo (qui te inuitauit ad nuptias dicat tibi amice) s. p̄pter tuā humilitatē. Scdm est consecutio loci dignioris (ascende superius) et in p̄nti per gratiam et in futuro per gloriam qꝛ te humiliasti et qꝛ etiam amicus. Tertium est honoris gloria q̄ sequitur dignitatē (tunc erit tibi gloria) honoris (coram simul discūbentibus (in eadem fide vel ī eadem beatitudine) q̄ scītibus tum qꝛ humilis tū qꝛ amicus p̄ncipis tū qꝛ alto gradu sublimatus. Et nota qꝫ dominꝰ non intendit hic docere quō acquirere debeamꝰ humanā gloriam. sed exēplo acquirendi gloriā istam humanā docet nos acq̄rere gloriam celestem ita qꝫ sicut hūilitas est necessaria ei qui cupit exaltari honore ecclesiastico sic est necessaria ei qui cupit exaltari honore gratie et glorie. Sed differētia est qꝛ q̄cūqꝫ se humiliat vt exaltetur promotiōne ecclesiastica peccat: est enim falsa humilitas in qua latet immunda superbia qui vero se humiliat vt exaltetur donis gratie et p̄mio glorie habet rectā intentionē. Quia vt dicit hiero. Sancta superbia est virtutes apparere. Ultimo assignat rationē dicti q̄tū ad omnia p̄missa. (Quia omnis) siue laicus siue clericus siue religiosus (qui se exaltat) s. supbiendo: humiliabit: sponte vel necessario hic vel in futuro et qui se humiliat: voluntarie nō qui humiliatur quasi ex necessitate: exaltabitur: vel hic vel in futuro et hoc aut in officio aut in merito aut ī premio. Humiles dicti sunt ab humo cui p̄strati sunt eo qꝫ nihil inferius se nisi humum reputant et se conculcandos omnibus exhibent et p̄pter hoc exaltari merēt et ideo homo qui factus est de humo humiliari debet et exaltatio non debetur sibi nisi p humilitatis meritum et talis humilitas ducit ad letabundum gaudiū. vnde bern. Semper in corde tuo debes habere qꝫ sis peccator vilissimus et omni dono et gratia dei indignus nec ad hoc aliquo modo aptus vt deus orationem tuam exaudiat. Multum ergo debemus fugere supbiam que nos odensibiles et inimicos deo et hominibus cōstituit et āplecti humilitatē que nos desiderabiles et amicos eisdē facit. vnde. Cris. Ne timeas honore tuo destructo si humiliaueris teipsū. Ita enim magis extollitur gloria tua ita maior efficit. Hec regni est ianua. Si voluerimꝰ magni apparere non erimus magni sed et omnibꝰ dehonorabiliores. Qui enī derisibiles sunt et omnibꝰ inimici et ab inimicis facile captabiles et inuidi apud deū hi maxime oīm sūt. Quid aūt hūilibus ē delectabiliꝰ aut beatius cū hūiles et deo sint desiderabiles. Sꝫ ea q̄ ab hoībꝰ est gloria hi maxime potiuntur et omnes eos velut p̄res honorant sicut fratres salutant sicut p̄pria mēbra amplexantur hec crisosto. Et qꝛ dn̄s instruxit inuitatos ad

Hiero.

Bernardꝰ.

Crisosto.

humilitatem nunc instruit inuitantes ad mi'ericordie pietatem et ad pauperū ac debilium potius q̄ꝫ amicorū et diuitum inuitationem vt conuiuia faciant non propter dominum fauorem et vanitatez sed propter caritatem et pauperum necessitatem arguens per hoc phariseos quia faciebant conuiuia non moti pietate sed magis cupiditate intēdentes per hoc consequi vtilitatem seu honorez tēporalem. Unde dominus vt pro refectione corporali rependeret spiritualem scilicet documētuz pietatis (dicebat ei qui se inuitauerat) et per hoc etiam alios assidentes q̄ erāt in hoc culpabiles arguebat (. Cū facis prandium aut cenam noli vocare amicos) id est, propter amiciciam secularem (neqꝫ fratres tuos) .i. propter consanguinitatem (neqꝫ cognatos) .i. propter affinitatē (neqꝫ vicinos) .i. ppt familiaritatē (neqꝫ diuites) .i. ppt aliquā vtilitatē cōsequēdam hec determinatio ꝯ diuites oībus predictis videt debere subintelligi ꝛ ita frēs ꝛ cognatos amicos et vicinos pauperes sicut et alios egenos vocare poteris vt eis sicut et aliis pauperibus distribuā p deo. Et subditur cā cū dicit (ne forte ꝛ ipi reīuitēt te) Hec enī est cōsuetudo carnalium hominū ꝯ reinuitare inuitantes se (ꝛ fiat tibi retributio) ab homine nō a deo in presenti nō in futuro ista nanqꝫ reinuitatio intelligit cuiuſqꝫ boni temporalis recōpensatio. Unde dicit amb q̄ hospitalem in remuneratiuis esse affectus auarice est.

Ambrosius.

Sciendū tñ q̄ si vocētur predicti ad cōuiuia, ppter caritatem inuitio nutriendaꝫ meritoriū est. Si aute ad lasciuiam vel ad gulam exercendam vel ad inanem gloriam peccatum est ꝛ inuitans sustinebit penam si autē ad reinuitandum recepit mercedem suam si autē ad beniuolentiam seu liberalitatem indifferens est et pōt bene fieri et male prout ad finez vlterioreꝫ ordinatur q̄ pōt esse bonꝰ vel malus. Unde hec inuitatio permittitur nisi de matrimonio xpi qd̄ totum debet in vsus pauperuꝫ expendi sicut de testamēto mihi ꝯmisso ad faciendū elemosinā nō possum in alios vsus expendere quicq̄ꝫ. ¶ Sed cum facis cōuiuium) motus pietate (voca paupes) censu q̄ nō habent de suo ad viuēduꝫ et, debiles) conatu q̄ potētiā non habent ad laborandum (ꝛ claudos gressu qui ire nequeūt ad mendicandum (et cecos) visu q̄ non vident ad aliqd̄ artificium opandū (et beatus eris) ꝯ in pn̄ti beatitudine spei et in futuro beatitudine rei (q2) inuitati (non habent retribuere tibi) ꝛ ideo deum nunq̄ꝫ obliuiscentē habebis debitorem pietas enīꝫ ad omnia vtilis est promissioneꝫ habens vite q̄ nunc est ꝛ future. Ubi criſ. Non ergo turbemur cū nō recipimus beneficij recompēsatoꝫ ſꝫ cū recipimus. Qm̄ si receperimus nō amplius recipiemus illic ſꝫ si nūc nunc retribuit homo tūc tibi deus retribuet. Unde sequitur (Retribuetur enī tibi) ſa dn̄o (in resurrectione iustoꝝ) Scd̄m bedam ꝛ si omnes resurgāt singulariter tñ et quasi ppria nō sinerito resurrectio iustoꝝ dicitur qui in ea immutandi sūt ꝛ se beatos esse futuros non dubitant. Ubi greg insignius. Nō ergo negligas iacentes quasi nullo sint digni. Cogita q̄d sūt et preciositatem coꝝ inuenies. Saluatoris induerunt imaginem futurorum bonorū heredes regni claugeri accusatores et excusatores ydonei non loquentes ſꝫ inspicti a iudice. Ubi et criſ ¶ Diceret ergo eos sursum in solario suscipere. Si non placet saltem deorsum vbi sunt subiugalia et famuli. ¶ Xp̄m suscipias fiat saltē pauper edituo. Ubi est elemosina non audet intrare diabolus ¶ Et si secum consedeas mitte ei de mensa fercula. Et iterum. Sed dicis. Immundus est pauper ꝛ sordibus. Laua eum et fac tecum in mensa sedere. ¶ Si vestes sordidas habet mundum indumentum exhibeas. Xp̄s accedit per eū et ī frīvola loq̄ris. Hec cri. ¶ Moraliter (cum facis conuiuium) id est cum accedis ad orationez vt reficiaris pane lacrimarum et inebrieris vino compunctōis (noli inuitare amicos) i noli orare tm̄ pro amicis et consanguineis tuis ꝛ pro diuitibus .i. p iustis q̄ sūt diuites ī virtutibꝰ ſꝫ p inimicis et peccatoribus qui vere paupes sunt. Un̄ subdit (Sꝫ voca paupes) .i. associa in tua oratione petōres et subdiuidit in tria genera peccatorum dicens (debiles) .i. peccantes ex infirmitate (claudos) id est peccantes ex malicia .s. qui habent pedem intellectus sanum sed pedem affectus infirmum (et cecos) .i. peccantes ex ignorantia. Predicator etiam verbi diuini facit spirituale cōuiuiuꝫ sed si facit hoc propter honoris vel lucri temporalis cōsecutionē non habebit a deo mercedē si vero facit, ppter animarum salutem recipiet cum iustis vitam eternā. Ex eo aūt q̄ dn̄s hic ait (retribuetur in resurrectione iustoꝝ (quidam de simul discumbētibus) rudis et carnalis motus verbis xp̄i credidit q̄ resurrectio futura esset ad vitā cibis corporalibus indigētem et q̄ christus promitteret escas corporales in regno celorū et (dicit ei beatus est q̄ manducat panem in regno dei) Unde cyrillus. Homo iste animalis erat non diligenter percipiens ea q̄ xp̄s, ptulerat putauit eñ corporeas esse remunerationes sanctorum. Sed quidam dicunt q̄ per panem iste intelligebat beatitudinem veram que consistit in visione et fruitione deitatis xp̄i principaliter ꝛ humanitatis secūdario qui vocat se panem vite. Unde augustinus. Uel quasi in longinqua iste suspirabat et panis iste scilicet quem desiderabat ante illum discumbebat. Quis enim est panis regni dei nisi qui dicit ego sum panis viuus qui de celo descendi. Noli parare fauces sed cor hec aug. (¶ Beatus igitur qui hunc panē) qui refectio aīarū est (mādueabit in regno dei) videndo ꝛ ꝛ fruēdo de quo dicitur ī ecclesiastico qui edunt me adhuc esurient non propter famis inediā sed propter fastidij absentiā vnde beda. Panis q̄ manducatur ī regno dei nō corporalis intelligendꝰ est cibus sed ille vtiqꝫ qui ait ego suꝫ panis viuus qui de celo descendi si quis manducauerit ex hoc pane viuet in eternum. Id est si quis mee incarnationis sacramēto perfecte incorporatus mee diuine maiestatis visione frui meruerit hic perpetua vite immortalis beatitudine gaudebit. Hec beda.

Cyrillus · *Augusti* · *Beda.*

Crisostomꝰ · *Beda.* · *Gregorius.* · *Crisostomꝰ* · *Moraliter*

Oratio.

Domine ihū xp̄e manu misericordie tue me apprehende ꝛ, ptege ne ꝑualeat in me ydropisis carnalis voluptatis vl' auaritie aut supbie ꝛ da michi vt pverā cordis oris et operis humilitatem in nouissimo loco recumbaꝫ minoreꝫ me aliis reputando per misericordiam indigentes inuitare nō obmittā eorū necessitatibus pro posse succurrendo ¶ Largitor opulentissime deus da michi misero panem celeſtꝫ qui cum ipse eum mādu cate in regno dei pro quo pane tibi domine q̄tidie militamus pro quo tota die mortificamur vt in tua vita viuamus. Amen.

De inuitatis ad cenaꝫ magnā. Ca. lxxxi

T quia nōnulli ter

Luc. xiiij

renis vl' voluptatibus mundi huiꝰ dediti hunc panē de quo dictū ē̄ siderenus quasi odorādo percipiunt dulcedinē vero eius attingere veraciter gustando fastidiūt ideo ad ostendendū talīū reporē celestibus epulis nō esse dignum subiungit dominus pabolaꝫ in qua demonstrat diuine largitatis effluentiam ꝛ arguit multiplicē iudeorū ingratitudinē q̄ pre ceteris gētibus fuerūt inuitati ad celestē beatitudinē pīo per pp̄has secundo per ipm̄ xp̄m tertio p aplōs et tñ renuerunt venire per fideꝫ ꝛ ita vocati sunt gentiles. Dicit ergo (Homo quidā) .i. xp̄s verus homo et verꝰ deꝰ q̄ dr hō rōe veritatis nature humane quidā rōe singularitatis persone respectu aliorū (fecit cenā magnā) .i. pparauit futurā glorie et vite eterne refectionē et celestem seu eternam beatitudinem quam sanctis animabus ab eterno preparauit dn̄s q̄ vocatur cena eo q̄ est refectio vltima qa sicut cena paratur declinante die postq̄ꝫ nulla refectio sequitur

sic vita eterna datur p diem psentis vite vbi nichil aliud expectatur. Item dr cena magna immo sic maxima vt eius immensitas in cor hominis nō possit ascendere et vocauit multos) qr vult omnes homines saluos fieri et beatos Uocauit dominus quosdam per angelos quosdam per patres quosdam per pphetas quosdam p seipsum qsdam per apl'os quosdam alioꝝ pdicatorum verbis qsdā ispirationib⁹ internis qsdā bñficiis et psperis quosdā flagellis et aduersis (Et misit seruum suū) i pdicatorē euangelicum et lz plés sint fui psonarū statuum et habituum diuersitate vnū tñ debēt esse fidei et caritatis vnitate (hora cene) i vltima etate et tēpore grē (Hora cene) ē finis seculi .i. vltima etas manet si homines in alus etatibus ad cenam inuitabantur nullus tamē recipiebat ad cenā sed omnes ad limbum descendebant (dicere inuitatis vt venirent) i. ad veniendum p bona opera se pparent (qr iam parata sūt omnia) Ante aduētum christi nōdū erat cena christi pata qr null⁹ poterat ingredi vitā eternā sz agno christo imolato aptus est regni celestis adit⁹ ꝛ tūc missi sūt apl'i ad q̄s ante fuerant pphete missi. Sicut eni xp̄s missus fuit a patre vt inuitaret ad cenā ita ipse seruos suos apostolos suos misit ꝛ mittit pdicatores vt dicāt nobis venite ad cenam qr pata sunt omnia Consistit autem illa cena in tribus s in beata visione diuinarū psonaꝝ i societate angelorum et i cōsortio sanctorum q̄ oīa vt hic dr̄ sunt dara (Et ceperūt se sil'r ōēs excusare) i. p mala opera se retrahere quia plus dilexerunt terrena et corporalia q̄ celestia et spiritualia Oēs se excusant et si nō verbo saltē cogitatu vel facto Oēs dicit i. p maiori parte qr pauci

Gregor⁹

saluantur respectiue fm greg multi vocantur sed pauci veniunt qr multi qui p fidē ei subiiciuntur male viuendo eius conuiuio cōtradicunt. Sed ve nobis qr fm eundem greg. ecce homo diues inuitat et paup occurrere festinat ad dei inuitamur conuiuium et excusamus Dominus clementer omnes inuitat sed qui venire noluit excusant ꝛ sic eternū conuiuiū qd deus non rogat⁹ sed gratis offert volentibus sibi intercludunt. Excusatio enim ista est idispositio voluntaria qr alii cadunt in superbiam alii in auariciam alii in luxuriam. Primi signantur p villam emptā videntes. Secundi per iuga boum empta probantes Tertii per vxorem ducentes et omnes isti ad cenam dñi cam sunt inepti. Unde cōsequēter excusantium cause subdunt cum dr (Prim⁹ dixit Uillam emi et necesse habeo exire et videre illam: Ubi notant superbi amatores mūdiin quibus est ambitio dignitatum et hmōi in villa eni empta dominatio notatur et superbia qr superbi volunt aliis dominari: Et alter dixit. Iuga boum emi quinqz et eo pbare illa: Ubi intelliguntur auari et cupidi qnqz sensibus et terrenis nimis intenti in quibus ē cupiditas terrenorum et mundanorum per boues enim qui terrā versant terrena signantur: Et alius dixit. Uxorem duxi et ideo non possum venire: Ubi notantur carnales et luxuriosi delitiis carnis dediti in quibus est amor voluptatū

Basili⁹

carnalium vxor enim ad voluptatem carnis ptinet. Dicit autem secundū basilium non possum venire eo q intellectus humanus vergens ad humanas illecebras debilis est ad agendum diuina Omnes ergo predicti sunt indigni cena nuptiarum agni. Unde sūt versus isti. Uilla boues vxor cenam clausere vocatis. Mundus cura caro celum clausere renatis. Ad ista vero tria vicia reducuntur omnia a beatitudine celesti excludētia qr vt ait iohānes

August⁹

Omne qd est in mundo aut est concupiscentia carnis aut concupiscentia oculorum aut supbia vite. Unde august. O qui ad cenam deuenitis nolite diligere mundum neqz ea q̄ in mundo sunt. Amor rerum terrenarum viscus ē spiritualiū pennarum qm omnia q̄ in mūdo sūt cōcupia carnis sūt et cōcupiscētia oculorū et ambitio seculi Concupiscentia carnis: vxorem duxi: concupiscentia oculoꝝ quinqz iuga boum emi: ambitio seculi: villam emi: Tollamus ergo de medio excusationes vanas et malas ꝛ veniamus ad cenam qr intrinsecus saginemur. Non nos impediat extollentia non superbia extollat non nos teneat curiositas illicita et auertat a deo non nos impediat voluptas carnis a voluptate cordis. Ueniamus et saginemur hec aug. Secūdum crisostomum q̄uis videātur rationabiles ex-

Crisosto.

cusantium occasiones esse tamē hinc discimus et si necessaria fuerint q̄ detinēt omnibus prima facere spiritualia Excusat quippe omnis q plus terrena q̄ celestia diligit etiam si se ad celestia tendere dicit. Qd hodie clericis et religiosis multis obiici potest qui curam et sollicitudinē tantam habent de terrenis et omnibus quibus laici occupantur vt nulla differentia inter hos et illos videatur. Unde gregorius. Sed ecce inter hec pensare possumus

Gregori⁹.

Quid sibi corda nostra respondeāt. Occultis eni fortasse sibi cogitationibus dicant Excusare nolum⁹ ad illd eni superne refectionis conuiuiū et vocari et venire gratulamur. Loquentes nobis talia mentes nostre verum dicūt si non plus terrena q̄ celestia diligunt si non amplius rebus corporalibus q̄ spiritualibus occupātur Hec greg. Et reuers⁹ seruus nūciauit hec domino: Predicatores exeunt ad predicationem reuertuntur ad dei cōtemplationem nunciant quid egerunt per interiorem confessionem: Tunc iratus paterfamilias s. christus cuius familia sunt omnes angeli omnes electi fideles ꝯtra sue cene cōtemptores ira non affectus sz effectus qr punit vt iratus

Augustin⁹.

nam fm aug. ira dei ē vindicta peccati. Et iuste irascitur deus de negligentiis hominum q paratā pro eis eterne vite cenam contemnunt et vilibus cibis mentem implēt Iratus inquit dixit seruo suo. s. pdicatori euāgelico. Exi cito scilicz ab ocio studii et contemplationis ad publicū actionis et predicationis: in plateas et vicos ciuitatis: Per vicos et plateas ciuitatis que .s. clausuram habent intelligitur vocatio iudeorum qui clausi erant legalibus obseruantiis et quasi dei ciues vtpote eius legem tenentes quoꝝ qdām erant in plateis .i. in lata via prosperitatis et voluptatis quidam in vicis i in angustia aduersitatis et tribulationis vicus eni artior est q̄ platea et pauperes: propter defectū gratie et virtutis ac debiles: propter defectum bone operationis et cecos pter defectū vere cognitionis: et claudos: propter defectū recte affectionis et intentionis hoc ē humiles q̄ se tales reputant et intrare desiderant: introduc huc: tales enim vult dñs ad penitentiam vocari et ad suum conuiuium introduci Nā pncipib⁹ et sacerdotib⁹ ac legisptis iudeorū pter igratitudinem et superbiā dimissis a deo et relictis humiles simplices et publicani illius ppl'i sūt vocati vt patet in apostolis et pluribus aliis ex decursu euangelii. vnde

Gregorius.

greg Quia ergo venire superbi renuunt pauperes eligunt qr infirma mundi eligit deus vt confundat fortia peccatores superbi respuuntur et peccatores humiles eligunt hos itaqz elegit deus quos despicit mundus qr plerūqz ipsa despectio hominem reuocat ad semetipsū. Pauperes ergo ꝛ debiles ceci et claudi vocantur et veniūt qr infirmi quiqz atqz in hoc mundo despecti plerumqz tanto celerius vocem dei audiunt q̄nto in hoc mundo non habent vbi delectentur. Unde et aug. Et qui venerunt nisi

Augustinus.

mendici debiles claudi ceci Illi autem non venerūt diuites sani quasi bene ambulantes et acute cernētes multum de se psumētes et ideo tanto desperatiores quāto superbiores. Ueniant mendici qr illos inuitat qui pter nos factus est pauper cum diues esset vt illius paupertate mēdici ditaremur Ueniant debiles qr non est op⁹ sanis medicus sed male habentibus Ueniant claudi qui ei dicūt compone gressus meos in semitis tuis. Ueniant ceci qui dicant illumina oculos meos ne vnquam obdormiam in mortem. Hec augustinus. Et ait seruus Domine factum est vt imperasti sed etiā eo modo vt imperasti et sic notatur perfecta obedientia scilz in opere et in modo: et adhuc locus est quasi dicat Multos introduximus de iudeis sed adhuc est locus vbi recipiantur gentiles hoc est

am ideo dicit q: ecclia pl'es recipere sp̄ ē parata (Et ait
dñs seruo. Exi cito in vias z sepes) .i. extra iudeam dis-
scurrerendo ad gentile pplm per vias eni z sepes intelli
gitur vocatio gentilium q̃ tanq̄ agrestes i vijs et sepib⁹
erant dispersi et direptioni hostium expositi in vijs scilz
mundane prosperitatis z sepibus aduersitatis (et cōpel
le intrare) instantia et importunitate predicatōis vocā
tur eni qui a malo retrahuntur feruētibus exhortatōib⁹
compelluntur qui trahūtur duris cōmnatōib⁹ Vn̄ iude
os monet vocari et gentiles ɔpelli quia iudeis tanq̄ le
gem et prophās hñtibus leuior vocatio debebat suffice
re q̄ nō sufficiebat gētibus (vt impleatur domus mea) .s.
celum et celestis patria vbi sit eternū conuiuium debito
numero predestinatoꝝ qui numerus nō remaneat inex
pletus. Vel (ɔpelluntur intrare) heretici q̄ p ecclīam pu
niti resipiscunt vel quicumq̄ alij q̄bus mundi aduersita-
tibus fracti ad dei amorē redeunt. Felix necessitas q̄ ad
meliora compellit. Multi ei qui in securitate z pspeñ
tate mundo viuunt instante aduersitate et periculis ad

Crisostom⁹.

deum fugiunt Vnde cris. Multo magis laboriosius est i
securitate ɔcupiscētias vincere q̄ in piculo diuitias pos
se contemnere. Ipse enī timore periculi adiuuat aīm et
facile vincitur delectatio corpalis. Quo enī sunt q̄ in se
curitate non suetunt ɔtenti pauperes esse et tñ vidētes
persecutionē magis cōtenti fuerunt bona sua dimittere
q̄ perire Illos tales sciens deus frequenter p̄cidit diuiti
as eorū vt a sollicitudinibus releuati securius z melius
permaneant deo Hec cris. Liquet ergo vt ait greg. q̄ alij

Gregorius

vocantur et venire contemnunt vt q̄ donū intellectus ac
cipiunt sed eundem intellectum opibus nō sequunt alij
vocantur et veniant q̄ acceptā intellectus grām opādo
perficiūt alij intrare compellunt vt quos ecclīa tpaliter
punit. ¶ In fine autem concludendo subiungit (Dico aūt
vobis) cuius dicere infallibile est (q̄ nemo virorū illoꝝ
qui vocati sunt) et se excusantes venire noluerūt (gusta
bit cenā meā) Immo nec videbit sed sancti gustāt z vident
etiā in presenti scdm illud psal. gustate z videte q̄m sua
uis est dñs. Implenda est enī domus dei numero prede
stinatorū sed superbi peccatores q̄ vocati venire noluerūt
seipsos irrecuperabiliter excusarunt. Hec sniā dñi vt ait
greg valde timenda est. Nemo ergo venire contemnat
ne dum vocatus excusat cū voluerit intrare non valeat

Gregorius

Et certe qui non intrauerit famelicus z inanis a refecti
one diuine fruitionis et visiōis remanebit. Ecce q̄ peri
culosū est contemnere inuitationē ihū xpi tales enim a
refectione eius in presenti per gratiā et in futuro p gl'iā
merentur excludi. Hec igitur oīa z ad q̄ vocati sum⁹ dili
genter cōsideremus et pñtia despiciētes ad futura nos
preparemus. Vn̄ cris. Permaneamus igit custodiētes

Crisostom⁹

eā quā initio suscepimus dignitatē et futura quotidie
regna queramus oiaq̄ pñtia vmbras esse prorsus ac sō
nia iudicemus. Neq̄ enī si rex terren⁹ aliquis assumēs
te pauperem ac mendicū repente sibi adoptaret in filiū
tu iam ad tugurij tui respiceres vilitatem. Ita nunc
igitur nihil pñtiū putes esse preciosum. Longe quippe
maiora sunt ad que vocatus es capessenda. ¶ Hec criso

Oratio.

Domine iesu xpe qui oīs hoīes volēs saluos
fieri refectionē celestis beatitudinis oib⁹ ppa
rasti et multos ad eam multis modis vocasti
ne me miserū excludas ab illa grā generali quā omnib⁹
venisti impartiri z da michi calcare oēm superbiā et ābi
tionem auaritiā et cupiditate concupiscam carnis et vo
luptatem ne hec vel alia impedientia michi eternum inē
cludant cōuiuiū sed q̄ sum pauꝑ in grā z virtute z debi
lis in bona operatione ac cecus i vera cognitiōe et clau
dus i recta affectione misericorditer introducat in idip-
sum. Amen.

De scenophegia festiuitate

Ost hec ābulabat et
manebat adhuc (ihs in galilea) docendo in
synagogis eorū (nō enī volebat i iudeā am

Joh vij.

bulare quia iudei querebāt eū interficere). Licet enī pos
set inter eos sine nocumēto esse voluit tñ aliquādo ante
tps passionis se ab eis subtrahere primo ratiōe sui quia
nondū venerat tps quo volebat occidi scdo rōe nrī vt
nostrā consolaretur infirmitatē dando nobis exemplū
q̄ possumus aliq̄n declinare persecutionē tertio rōe iu
deorum ne manens in medio eorū magis eos incitaret
in odium (Erat autē in proximo dies festus iudeorū sce
nophegia) .i. festiuitas tabernaculoꝝ q̄n do habitabāt fi
lij isrl' in tabernaculis vij diebus sub vmbra ramorū in
similitudinem z memoriam tabernaculorū i quib⁹ habi
tauerūt patres eoꝝ cum educti ex egipto pegrinarētur
in heremo velut reminiscētes beneficia domini q̄ erant
diu̅ occisuri. Et est scenophegia dictio greca composi-
ta a scenos q̄d est vmbra z phagin quod est comedere q̄
i vmbraculis comedebant durante illa festiuitate Et ce
lebrabatur collectis fructibus anni in septembri mense
septimo quia illo tempore quo vue erant colligēde exi
uerunt de heremi tabernaculis et venerunt in terram
promissionis vn̄ exploratores portauerūt i vecte vuas
Et tunc iudei habitabant in vmbraculis quia patres eo
rum per xl. ānos habitabāt in tabernaculis. Imminēte
igit scenophegia (fratres) .i. cōsanguinei dñi s. apl'i s3 alij
propinqui eius cognatiōe ex parte virginis marie q: vi
derunt p̄mōni esse patum ad ascendendum inuitabant
eum vt ad diem festum in irlm q̄ caput regni est ascende
ret ibiq̄ gl'iam miraculorum ostenderet et se manifestaret
Xps enī habebat quosdā cognatos scdm carnē qui mo
re iudeorum fr̄es dicebant. Et (dixerunt ad eum Transi
hinc et vade in iudeam) hoc est irlm iudee metropolim
(vt et discipuli tui) .i. turbe te sequentes seu alie vn̄cūq̄
illuc conuenientes (videant opera tua) et miracula. Ac
si scdm bedam dicant. Tu signa facis et pauci ea vident

Beda.

Transi ergo ad regiam vrbem vbi sunt principes vt vi
sis signis laudem cōsequaris ab eis carnales amici glo-
riam eius querentes vt illius participes fierent et per
miracula eius magnificarentur carnale consiliū dabant
quo saluator noster mūdi gloriam acqreret et suū nomē
longius dilataret ideoq̄ nō in occulto et absconditis s3
palam et in conuentu multorum miracula domini ihm
facere ammonebant. Est nanq̄ proprium inanis gl'ie cu
pidorum vt q̄cquid gloriosum suū vel suoꝝ extiterit ostē
datur i publico (. Neq̄ enī fratres) .i. consāguinei (ei⁹) hu
manā et mundana gloriam requirentes fideliter (crede
bant in eum) estimantes eum vane gloriosum et glorie
hominū amatorē et cupidum. Facis inquiunt miracula
sed in abscondito innotescere appare hominib⁹ vt lauda
ri possis ab hominibus. ¶ Putabant enī q̄ laus et fauor
mundi esset fructus virtutum et miraculorū suoꝝ Et q̄a
suggerebant ei malum .s. gl'iam mundanam querere ideo
recusauit et eis non acquieuit vt daret nobis exemplū
nō querendi gl'iam hmōi dicens (Tempus meū) .i. gl'ie
mee manifestande (nondum aduenit) q: post resurrectio
nem manifestanda erit (tps autē vrm) .s. mundane gl'ie
quo ex mundi laude hominūq̄ fauore et vana gloria de
cipiamini (semper est paratum) .i. mūdi gl'ia quā affecta
tis et q̄ritis semper est parata vobis. Ea ei q̄ oibus ho-
ris mundus exhibet queritis scilz honores diuitias z de
licias et ideo sicut vos tempori parati estis ita tēpus pa
ratum est vobis. Mundani ergo hñt tps gl'ie patū q: ea
dem amant q̄ mundus et mundo ɔsentiunt et id q̄d que
runt semper inueniūt Si vero qui q̄rūt gl'iam spūalē nō
habent hic tps patū quia vitupāt q̄ mūdus amat et mū
dum ɔtemnūt. Et id dicit (Non pōt mūdus) .i. mūdani
(odisse vos) quia cū mundo conuenitis z de amatorib⁹
eius estis ex illum in voluntate et voto et opere non est

Crisost. odiuz sed amor et amicitia vnde criso. Qualiter eos mundus odit qui eadem cuz mundo volunt et pro eo student (Me autē) et meos (odit) propter dissimilitudinē q est ī voluntate voto et opere quia opa eius mala nō approbam⁹ sed magis redarguimus. Sicut autē due glorie ita et diuersa sunt festa mundani enī habēt festa tpalia ī gaudere epulari et huiōi delicias exteriores. scī vero habēt festa spūalia q consistunt ī delectationibus spūs et iō bene subdit (Vos) qui gliā mundi et festa gaudiorū mundanorū quiritis (ascendite ad diē festum hunc) in q videri et videre in vanitate et concupiscentia vultis ī ad festum leticie tpalis. Ubi laus humana et voluptas qritur vbi carnalia gaudia extēduntur (ego) q talibus nō delector (non ascendā) s. vobiscū (ad diez festū istū) et h mō sicut vos vultis ī qrens gliaz (quia tps meuz) i. glie mee fm humanitatē ad quā queniendū ē impleta pus humilitate (nondum est impletuz) nō eñi nisi impleta humilitate passionis sequitur tps glie et imortalitatis. Uel (vos ascēdite ad diem festum hūc) i. ad principiū solēnitatis hui⁹ quia iudei magis vacabant epulis et leticie in principio festi q in fine (ego autē non ascendā ad diē festuz istū) s. primū (quia tps meum nonduz est ipletū) Tps scī aptū doctrine veritatis propter quā saluator venerat nō erat sic in principio solēnitatis propter predicta sicut circa finez quia tunc paratiores sunt omnes ad doctrinam. Dicendo autem vos ascendite nō consulit nec precipit nec eos ad talia inuitat sed predicit et premittit et ostendit quid ipsi qrebant qui mundana adhuc tm sapiebant. Illi sp volebant esse in festo et non in vigilia qui sep volebāt habere mundi laudez et voluptatē et nullā ferre mundi molestiā. Similes sunt multi in pūti vita q sp volunt habere festa et ideo in futuro faciēt vigiliam volunt eī mō esse in cōmessatione et ebrietate ac risu et vanitate et ideo semper erunt in fame et siti et fletu et tribulatione. Istud autem festum diabolicum triplici de causa non est faciendū. Primo qa hec vita est vigilia iō debemus ieiunare et peccata nra plāgere vt possimus ad festum celestis patrie peruenire. Unde mathei. Beati qui lugent ecce vigilia qm ipsi consolabuntur ecce festuz. Sed vani hoīes volunt hic festum facere et ideo veniēt ad vigiliā. Unde luce. Ue vobis qui saturati estis ecce festū. quia esurietis ecce vigilia. Scđo quia ista vita est exilium et stultus eēt ille pegrinus q in exilio positus vellet facere festū sz dz expectare quousq ad priam suam redeat patria autez nra est regio celestis q nos expectat et quia peccatores de h exilio patriam faciunt ideo a patria celesti exules et banniti sp erunt. Tertio quia ista vita est locus laboris et iō serui dei sunt in labore cōtinuo et de labore veniunt ad quietem. vani autem homines volunt esse in ocio et ideo de ocio veniūt ad laborē. Hic ergo ondit discretio seu distinctio bonorū a malis tps eī glie malorum sp est in pūti vbi dies mali sunt et mali florent tps vero glie bonorum erit ī futuro quādo cū xpo regnabūt ad quā gloriam p passiones et tribulationes queniunt. Dicāt ergo deuoti alijs ad conuiuia et lasciuias eos inuitantibus (Uos ascendite ad diem festum hunc) nos qui talia nō appetimus nō ascēdimus. Nō eñ debet seruus xpi ī talibus delectari quia delicatus miles est qui vult simul gaudere cum seculo et regnare cum xpo cuz dictuz sit ve his qui in bonis ducunt dies suos quia ī puncto hoīe descēdent ad inferni nouissima receperunt enim bona in vi-

August. ta sua. ¶ Unde aug. Simus recti corde tps glorie nostre nōduz venit. Dicatur amatoribus huius seculi qles erāt fratres dñi. Tps vestrum sp est paratum tps nrm nōdū venit. Audiamus eñ et hoc dicere et nos. Et qm corpus dñi nostri iesu xpi sumus qm membra eius sumus qm caput nrm gratanter agnoscimus dicamus plo sus qm ppter nos et ipe dignatus est dicere quādo nobis insultāt amatores huius seculi dicamus eis. Tps vrm sp est paratum tps nrm nondum venit. Hec aug. Tempus etiā diuitū semper est paratum qa est in bursa eorū si eñ ē frigus bene se induunt vel aliter calefaciunt si est calor habent domos frigidas vel subuentiones alias et similiter in alijs defectibus corporum promptum habent remediuz et iō tps coruz sep est paratuz pauperes vero totuz habēt ɔtrariū sed aliter erit ī alio seculo (Hec cū dixisset ipse mansit ī galilea) ex ratione supradicta. Postq (autē ascenderunt fratres ei⁹) duobus diebus trasactis latenter ascendit sine eis. ¶ Sicut eñ noluit esse in principio festiuitatis ne fratribus suis maluz persuadētibus videretur fauere sic noluit se omnino subtrahere nec doctrinā salutis obmittere quā venerat docere (Ascēdit ergo ad diem festuz) sed nō ad illuz ad quē ī fēs ei⁹ ascēderūt nec vt illi ī manifeste et cum magna comitiua nec vt videretur ab hoībus ne occasionē maioris inuidie daret iudeis quia nō cupiebat gliari tpaliter sed aliqd docere salubriter homines corrigere de festo eterno admonere amorem ab hoc seculo auertere (sed ascendit quasi in occulto) in hoc condescendens fidelibus qui timore mortis occultandi erant et ne se hoībus ostendens fauorem humanum quereret. q dies festus domini non exterius sed interius non facie sed in mēte agit de quo in psalmo dr qm cogitatio hominis ɔfitebitur tibi et reliquie cogitationis diem festum agent tibi. Sic ergo age diem festū si ad tuam festiuitatem vis venire ihesuz. Qui enim agūt in manifesto et vt ab hominibus videantur receperunt

Beda mercedem suam. Ubi beda. Mystice autem designatur q singulis quibusq carnalibus humanam gloriam querentibus dominus manet in galilea que interpretat trāsmigratio facta ī in membris suis que transmigrant de vicijs ad virtutes et in eis proficiunt. Postmodum vero dominus ascendit quia membra xpi non huius vite sed eterne gloriam qrunt. occulte autem dominus ascendit quia omnis gloria eius ab intus ī de corde puro et cōsciencia bona et fide non ficta. Hec beda. Nota quia dominus docturus miracula immo in omnibus magnis operibus potentie et virtutis sue gloriam fugit nolens socios habere vel nuncios pambulos vt patet hic et ī pluribus alijs. Quasi diceret quanto maior es humilia te in omnibus. In operibus vero humilitatis turbam comitem habuit veniens ad passionez et discipulos premisit vt sibi asinam et pullum adducerent. Etiam comesturus agnum pascalem premisit qui prepararent locum sed hoc fecit in tanti sacramenti mysterium quod nō debet sumi nisi cum preparatione virtutuz et bonorū operum ¶ (Judei) ergo communiter (qrebant eum in die festo) anteq ascenderet quia non viderant eum adesse cū fratribus (et dicebant. Ubi est ille) scilicet talis et tantus predicator et miraculorum operator ¶ Non nominant eum nomine proprio tam qrentes eum animo bono q malo. ¶ Quidam enim qrebant eum desiderio addiscendi vt eius doctrinam deuote audirent. alij desiderio malignandi vt eum interficerent. alij vanis curiositate vt viderent. ¶ Illi ergo qui qrebant eum ex odio dedignabātur eum noīe ppio nominare q nomē suū fuit eis graue. sed illi qui qrebant eum ex deuotione non audebant eū nominare vel ita reputabant cuz famosuz et autēticū q nō oportebat nomē propium exprimere. vani autē nō curabant de suo noīe ¶ (Et erat murmur de eo in turba) et dissētio propter cōtrarietatē opinionū de eo (qdā eñ) scilicet q pia intētōe qrebant eū (dicebāt q bon⁹ est) approbantes eius doctrinā et miracula (alij autē) s. q mala intentōe qrebant eum (dicebant nō sz seducit turbas) dicta eius persequentes et opa. Ubi cris. Illam quidē esti-

Crisostom⁹. mo opinionē multitudinis esse hanc vero principū et sacerdotum. Uides vtriq principatū corruptū eos autē q principatui subijciuntur sanos iudicio (Nemo tñ) s. illorum qui dicebāt q bon⁹ est (palā loqbat de eo ppt metum iudeorū) s. principaliū ne extra synagogā cōgregatione fieret aliorum. Ex q patet q principes populi

illius dicebant eũ seductorem: et maior pars dicebat cõ trarium. Seducit turbas clarius sonabant: sꝫ bonus est pressius susurrabant. Ecce q̃ntum deprimitur veritas. et extollitur falsitas. Quidam erant ibi formidolosi et timi di qui in xp̄m credebant sed veritatez dicere non audebant et ideo in veritate peccabant. Tribus enĩz modis fcd̃m crif in veritate quis peccare potest: aut veritatem pre timore tacendo aut ipsam veritatem in mendaciũ cõ mutando aut ipsam veritatem non defendendo. De pri mis dicitur (alij dicebant: quia bonus est nemo tñ palaz loquebatur de illo propter metũ iudeoꝝ) Et dicit aug. Uterqꝫ est reus apud deum ꝛ qui veritatẽ tacet ꝛ q̃ men dacium dicit ille quia ꝓdesse non vult iste q꞉ nocere desi derat. De secundis subditur (alij aũt n̄ sꝫ seducit turbas) De talibus dicit apl̄s commutauerunt dei veritatem in mendaciuz. De tertijs dicit (multum murmur erat de eo in turba). Murmurabant quidem de eo q꞉ pharisei xp̄m persequebantur. sꝫ tñ eum nõ defẽdebãt nec aperte resiste re audebant. tum tñ dicit sapiens vsqꝫ ad mortẽ certa ꝓ iusticia. De oĩbus seruis xp̄i hoc idẽ dicitur. Sꝫ nõ miruꝫ si de eis iniqui hoĩes aliquãdo male loquũtur cũ de ipso dei filio talia loquerentur vñ aug. De oĩbus seruis eius intelligenduz hoc dicitur mõ. Quicũqꝫ apparuerit ĩ aliqua gratia spũali alij dicũt bonus est alij non sꝫ seducit turbas. Qd̃ dictũ est ergo de dño. valet ad consolatõem nostrã de quocũqꝫ hoc dictũ fuerit xp̄iano hec aug. Sed si bene consideras hec malorum derogatio cõmendatio est. vnde greg. Stultum valde est si illis placere q̃rimus quos nõ placere deo scimus. Peruersorum aũt deroga tio vite n̄re approbatio quia iaꝫ ostenditur aliq̃d iusticie nos h̄re si illis displicere incipimus qui non placẽt deo. In omi igit̃ qd̃ de nobis dicit̃ sp̄ tacite recurrere ad men tem debemus interiorẽ testem et iudicẽ q̃rere. Quid eñ prodest si oẽs laudent cũ cõscientia accuset. Ad quid po terit obesse si oẽs derogent et sola conscientia defendat. Unde et boetius. Itaqꝫ nichil est qd̃ admireris si in hoc vite salo circũflantibus agitemur procellis quibus hoc maxime propositũ est pessimis displicere vñ etiam sene ca. Tam turpe est laudari a turpibus q̃ laudari ob tur pia vel esse turpem. Et iterum. Nemo michi plus videt̃ estimare virtutem nemo illo magis deuotus q̃ qui boni viri famã perdidit ne conscientiaz perderet. Honesta turpitudo est pro bona cã hec seneca. ¶ (Jam autem die festo mediante) i. in medio solẽnitatis i. die quarta quã do etiam deus ab initio mundi choruscare fecit lumẽ in celis (ascendit iesus in templũ) publice q꞉ ibi erat locus cõmunis aptus doctrine (ꝛ docebat) quia ĩ principio fe sti his que festi erant magis intendebant et ideo postea xp̄m attentius audiebant. Euãgeliste q̃nqꝫ more iudeo rum dies septem quibus celebritas durabat diẽ festũ ꝓ pter vnã festiuitatem appellauerunt. Octauus aũt dies de integritate scenophegie non erat et tamen totus cele bris manebat. Fiebat enim in eo collecta ad opus pau perum et in necessitates fabrice et vte vsũ eius. Et qui dam de turba dicebant eũ vere prophetã et xp̄m alij di cebant eum h̄re demonium qd̃ patꝫ manifeste falsũ quia demonia expellebantur per ipsũ. Dñs aũt non turbatus sed tranquillus nõ reddidit maledictum ꝓ maledicto sꝫ tranquille ad oĩa r̄ndit. In quo f̃m beda nobis patiẽtie reliquit exempluꝫ vt quotiẽs nobis ab aliq̃ falsa obijciũ tur conuitia patienter toleremus ꝛ vera q̃ possumus nõ obijciamus sed salutaria monita ꝓdicemus (. Et q̃rebãt apprehendere eũ) ad occidẽdũ sꝫ repressi sunt diuina vir tute (et nemo misit manus in illũ) q꞉ nichil ei facere po terant nisi q̃ntum et q̃n ipse permittebat (q꞉ nondũ vene rat eius hora) i. ab eo ordinata de captione sua voluit eñ premissa lõga serie preconũ oportuno tp̄e nasci ꝛ si ĩ ter predicato euangelio oportuno tp̄e mori (quidaꝫ au tem de turba) h̄uiles et paupes ꝓdicatione et mir culis eius moti (credebant in eũ) verba ꝛ facta eius glorifican tes Non dicit de principibus quia quanto maiores erãt tanto magis insaniebãt (Audiẽtes aũt) p̄cipes ꝛ pha risei) turbaꝫ de illo bona secreto murmurantẽ et eũ glo rificantẽ quia turbe non audebãt cõfiteri ĩ palaz ꝛ ꝓpter contrarias de eo opiniones dissensionez in turba factaꝫ inuidia commoti (miserũt ministros) i. satellites ꝓsidis quos ad hoc cõduxerãt (vt eũ app̄hẽderẽt) Nõ sũt ausi ire personaliter ad capiendum xp̄m timore turbarũ sed miserunt ministros tanq̃ꝫ periculis expositos quia tales persone pleni precio nõ timẽt se ꝑiculis exponere. Ipsi quidem maiores stantes in littore non timent alios sub mergere. ¶ Jnsani audito murmure. q꞉ xp̄us a turba glo rificaretur et tanta bona de ipso dicerent voluerunt val de et q̃rebant eum occidere. (Dixit ergo eis iesus) erudi ens ad salutez etiam ꝯtinaciũ perticatiã (Adhuc modi cum tp̄s vobiscum sum) Qd̃ festinatis me interficere quũ tp̄s ĩ septez mensiũ expectate qd̃ modo facere vultis fa cturi estis non modo quia iã nolo. q. d. Non mõ implebi tis qd̃ vultis quia adhuc modico tp̄e volo manere in po pulo ad docendum et miracula faciendum. In vanũ la boratis et vos et principes vestri quia nõ in vestra sꝫ in mea ptãte est vt me apprehendatis. Expectate dum tẽ pus adueniat cũ vos relinquã ꝛ perfecto opere redem ptionis propter qd̃ vobiscum sum (vado) q̃si spõtaneꝰ. s. per passionem et mortem (ad eũ q̃ misit me) .s. ad patrẽ Implere debeo meã dispẽsationem predicãdo. s. ꝛ mira cula faciendo ꝛ sic peruenire ad meaꝫ passionez comple to dispensationis officio (¶ Queretis me et non inuenie tis) hoc f̃m aug fuit post xp̄i ascensionem quando mul ti iudei compuncti ad predicationem ap̄lorum credide runt. ¶ Illud autem quotidie accidit quia xp̄m multi q̃ runt ꝛ non inueniunt q꞉ q̃runt euꝫ non ibi vbi est sed vbi non est. Christus non est in delicijs nec in diuitijs nec in honoribus ꝛ ideo non ibi inuenitur. Unde in Job Non inuenitur in terra suauiter viuentium q̃tum ad delicio sos abyssus dicit non est in me q̃tum ad auaros quoꝝ cupiditas non habet fundum et mare loquitur non est mecum q̃tum ad superbos qui semper sunt tumidi et in flati. Inuenitur autẽ ĩ humilitate paupertate et asperita te quia ibi est. Ista eñ tria xp̄us ĩ hunc mũdũ veniẽs se cum portauit et cũ istis nasci voluit. Unde in luca. Inue nietis infantem ecce quanta humilitas pannis inuolu tum ecce quanta paupertas et positum in presepio ecce quanta asperitas (. ¶ In nouissimo autem die festiuita tis) scilicet die septimo qui sicut primus erat celeberri mus et in quo maior erat populi concursus vel (in no uissimo) id est in octauo quia peractis septem diebus fe stiuitatis tabernaculorum in octauo die erat festum ce tus vel collecte et dicebatur illa dies sanctissima in lege quia figurabat congregationẽ sanctorũ in sup̄na felicita te (stabat iesus) firme qui se nũq̃ꝫ deflectebat a rectitudi ne (et) constãter (clamabat) ꝓdicãdo verbũ dei publice Uocat dñs iesus non vtrunqꝫ loquendo sꝫ clamãdo vo cis intentione vt oẽs possent eum audire. In quo oñdit sui feruoris desideriũ et affectus magnitudinem ad no stram informationem et salutez f̃m cris. Primo die lau dibus ꝛ sacrificijs dediti erãt intermedijs diebus epulã do coram dño voluptati vacabant in vltimo die feruen tius audiebant vt doctrine aliquid secũ recedentes por tarent et ideo illo die dñs magis doctrine instabat ꝛ q̃si viatica salutis in doctrina dabat q̃ percipiẽtes secũ me ditarentur vsqꝫ ad aliud festũ q̃ iterũ doctrina ꝑciperẽt Septem autẽ isti dies significant septẽ festa cordis q̃ do mino agimus in quorũ primo sacrificium laudis offeri mus quinqꝫ autẽ sequẽtibus refectiões corã dño accipi mus primo quidẽ in pane lacrimarũ pro pctis scd̃o ĩ cõ fortatione ꝯscie ꝛ refectione virtutis tertio in pane sere nate ꝯscie a peccatorũ reliquijs q̃rto ĩ refectione deside rij quinto in consolatione sp̄us sancti sexto ĩ refectione sa cramenti septimo die surgit iesus reficiens in pane ver

bi. Quid autem docebat subditur (Si qs sitit) .i. statua .i. desiderat aquam gr̄e doctrinam vite et gratiā spūssancti nemīnē cōpello. sed si qs multum desiderat ꝛ feruens desiderium habet hunc ego voco: generaliter loqꝫ si qs nullum excipiendo cuiuscūqꝫ status ꝛ cōditiōnis quilibet f̄m suam sitim potū inueniet apud deū (Si quis inqꝫ sitit veniat ad me) fontem aq̄ viue veniat autē nō corpis sꝫ fidei formate passibus nō pedibus sꝫ affectibus nō migrando sed me amando et ab amore mundi recedendo (et bibat) abundanter aquā sapiētie salutaris et spiritussanctū non solum ad sufficiētiam sꝫ etiā ad redundantiā ꝛ tūc (flumina aque viue) purgātis mentis ac viuificātis et sp̄ agentis .i. doctrina sacra et dona gratiarum ac beniuolentia q̄ vult consulere primis (fluent abundāter de vētre ei⁹) interioris hoīs .i. cōscia cordis ad alios per redundantiam qꝛ fides et bonitas vnius fidelis debet ad alios deriuari nō enim fluunt aque viue de eius ventre q̄ q̄d bibit putat sibi soli sufficere. Si autem proximo cōsulere festinat .ideo non siccatur qꝛ manat. Propter qd̄ admonendo dicit petrus. vnusqꝫ sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes domin⁹ vocat illos sitientes qui sunt vacui ab amore mundi. ad aquas gratie .i. ad amorem dei

Augustin. Vnde aug. Si habitat amor mundi in te non est q̄ intret amor dei in te. Uas es sed plenus es funde quod habes vt recipias qd̄ non habes funde amorem seculi vt amore dei implearis hec aug. Uocatur autem secundum cris.

Crisosto spiritussanctus flumē quia sicut flumen nō reuertitur nec stat sed semper currit sic et illi qui habent spiritumsanctū non reuertuntur ad peccata nec stant potiū sꝫ sp̄ currunt ad fortia. dicitur quoqꝫ spiritussanctus aq̄ viua qn̄ aliqs hꝫ gr̄e continuationem et pseuerantiam sine q̄ nihil valerent omnia p̄cedētia vnde bern. Tolle pseuerātiā nec ob

Bernar sequiū mercedē habet nec bn̄ficiū gratiā nec laudē fortitudo. (Ministri) ergo sermonibus eius delectati et doctrine sue verbis capti redierunt .s. excusantes ꝛ dicentes qꝛ (nunqꝫ sic locutus est homo sicut hic hō) loquitur q̄si dicerent. Ita bene loquit̄ q̄ non videtur hō purus sꝫ pl⁹ ppter qd̄ temerariū esset ponere sup eum manus vtinā ꝛ vos p̄tes fuissetis vtinam et vos eius verba audissetis nunqꝫ fortasse vlterius aduersus eū aliquid ageretis pharisei ergo inuidia moti reputabant eos seductos .sicut et turbam que de facili potest seduci p ignorātiā qo ꝛ maledictos dicunt f̄m illud Deutero. maledictus qui non permanet in lege. Ja me vt dicit aug sit ista maledictio. Ita etiam et nunc est in ecclesia q̄ simplices et layci sunt aliquādo deuotiores q̄ alii secūdū illud ysaie cognouit bos possessorem suum et asinus p̄sepe dn̄i sui israel autem me non cognouit. Et qꝛ christi doctrina ministrorum p̄conia pplorum fides phariseos a sua malicia non traxerant surgit ad hoc nychodemus qui ad iesum nocte venerat qui et vnus ex ipsis erat et legis auctoritate nititur eos a persecutione ꝛ captione christi compescere ac christum i quē occulte credebat excusare ex lege dicens (Nunquid lex nostra hominem iudicat nisi prius audierit ab ipso et cognouerit quid faciat) Nemo enim secundum legē cōdēnatur nisi ex se confessus vł ab aliis conuictus ꝛ p̄us non absens. qꝛ in damnatione hominis nō leuiter ē pcedēdū Nam etiam f̄m leges ciuiles diligens īq̄sitio dꝫ p̄cedere sniam. Sed illi volebant peruerse ante esse damnatores q̄ cognitores. Credebat nychodemus si tantummodo dn̄m iesum vellent pariter audire q̄ verbum xp̄i esset tāte efficatie q̄ forte similes fierent illis q̄ ad tenēdum eum missi fuerant et ad verba eius conuersi sunt in eo facto ad quod missi erant ꝛ crederēt sicut illi crediderūt Et iō volebat per hoc eos inducere ad audiendum xp̄m vt cōuerterentur per verba eius sicut etiam ipse fuit conuersus. Pharisei vero inuidia et iracundia agitati non recipientes de veritate p̄suasionem sꝫ magis nychodemo contra dicentes tandem (reuersi sunt cōfusi in domū suā) ꝛ in p pria nullo perfecto negotio vacui fide et fraudati a malo desiderio suo. vel in (domum suam) .i. in p ropriaꝫ cordis maliciam .s. in infidelitatem et impietatē suam valde dolentes q̄ facere nō potuerunt volūtatis sue ppositum quia consilium eorum per diuisionē fuit dissipatum (Jesus aūt) qui mīe viscerib⁹ abundabat (perrexit in mōtē oliueti) in cuius latere bethania erat et domus marthe in qua hospitare solebat nam dn̄s hanc sibi consuetudinem fecerat vt per diem qn̄ hierosolimis erat in diebus festis in templo predicaret signa et miracula ostenderet et in sero reuertebatur in bethaniam vt ibi hospitando quiesceret.

Oratio.

Domine iesu criste da michi corde et desiderio ascendere ad diē festū sollennitatis eterne ꝛ me semp ad illam p̄parare vt cum tps visitationis tue aduenerit ad contēplandū te facie ad faciē merear illuc feliciter peruenire. O fōs aque viue sitio et desidero ego miser gratiam tuam venio et suspiro ad te toto affectu requirens eam da ergo michi bibere. et tam abūdanter de ea perciperet vt dona gratiarum et michi sufficiant et per beniuolentiam a me ad proximos fluant eisqꝫ pficiant. vt tu videns in me opus misericordie mouearis ampliorem gratiam michi infundere. Amen.

¶ De muliere in adulterio deprehensa

Capi. lxxxiij.

Johānis viij

Equēti autem die

(iterum diluculo venit iesus in templum) in q̄ ostenditur in eo zelus aiarum (et oīs pplˀs venit ad eum) in quo pꝫ deuotio audientiū (et sedens docebat eos) de salute aiarum (scribe vero) qui habebant noticiā scripturarum (et pharisei) qui videbātur pre aliis religiosi inuidentes ꝛ insidiantes ei. qꝛ sciebant eum mansuetū et misericordie predicatorē et ob hoc habere populi gratiam et fauorem (adduxerunt ei mulierē in adulterio deprehensam) et ob h̄ f̄m. legē lapidandam (et statuerunt eam in medio) vt omnium ore condemnaretur ad mortem temptando expectantes christi sententiam ꝛ querētes quid de ipsa faciendum esset. vt si eam lapidari iudicaret quasi crudelem ꝛ contrarium misericordie eum irriderent et non habentem misericordiam quam populo predicabat propter quā etiam ppl̄s eum diligebat si aūt dimitti decerneret quasi ꝯtrarium iusticie et p̄uaricatorē legis que adulterā lapidari p̄cipit cum ipsa adultera reū mortis iudicarent. Putabant deū vel īmisericordeꝫ esse in iudicando vel iniustum. De iusticia facienda non curabant sed xp̄m in sermone cape volebant. Ipse autē vtrāqꝫ calūniam prudenter euitauit quia ꝛ iusticiā in iudicio seruauit et a misericordia non declinauit. Protulit enīꝫ iustum iudicium salua misericordia et sic suum sermoneꝫ temperauit vt et legi non contradiceret et pietatem nō omitteret. Nō tamen statim iudicauit sꝫ prius (inclināns se) humiliter a rigiditate iusticie (digito scribebat in terra) tanqꝫ f̄m augusti illos tales in terrā scribēdos significaret non in celo. Scd̄m alchuinū per terram cor hūanum ostēditur qd̄ bonorū vel malarum actionū solet reddere fructus. p digitū autē qui articulorum ꝯpositōe flexibilis ē. sublimitas discretionis exprimit. Nos ergo instruit vt auditis malis proximi non statim ea temere iudicemus sꝫ prius ad conscientiam cordis humiliter reuersi digito discretionis ea sollicite disquiram⁹ nos etiam ipsos si sine peccato sumus intus discutiamus. Judex igr̄ qui audit accusantes non debet statim dare sniam sꝫ discutere et ea que audit dꝫ in corde scribere .i. discrete inquirere et que agenda sunt videre. Digito quidem dn̄s ī terra scribebat ac si eis diceret. Uos legis mihi testimonia affertis et legis verba narratis qui legem ipsam nō intelligitis hic est digitus ille qui quondaꝫ ipsam legē scripsit in lapide. Precepit enim lex mulierē hmōi lapidari sed non sicut vos intelligitis neqꝫ a talibus quales vos estis preuaricatores legis legem implere cupiebant. Unde

Augustinus
Alchuin⁹.

(cum) in temeritate (pseuerarent interrogātes eū erexit se) ad eorū importunitatē reprimendā et pposuit eis sen- tentiā iusticie dicens (q̄ sine pctō est vrm primꝰ in illam lapidē mittat) sine pctō .i. sine crimine potest enī aliqs si- ne crimine esse sed vix sine pctō. q.d. ascendat vnusquisq̧ tribunal mentis sue et inueniet se peccatorē esse. Aut er- go istam dimittite aut simul cum illa penā legis accipite puniatur peccatrix sed nō a pctōribus impleat lex quaz allegatis sed nō a legis preuaricatoribꝰ. Puniatur ipsi sit postea i eam puniatis. Ecce plena iusticia vt iustus ma- la puniat non reus. Ubi augu. non dixit non lapidetur ne contra legem dicere videretur. absit autē vt diceret la- pidetur. venit eni nō perdere qd inuenerat sed querere qd perierat. hec aug. Si quis ergo in mortali est neminē iudicare debet q̧ q̄ aliū iudicat de illo vel cōsili quo ipse tenetur obnoxius seipm in hoc dampnat vel damnādum ondit. ergo aliq̄ aliquē iudicem? cōsciam nr̄am videam? et iusta examinatione dirimamus. Rigor eni diuine iu- sticie exigit vt nemo alium de crimine arguat. accuset te- stimonium ferat. iudicet nisi de pari vel de maiori redargu- endus est. Sed nos huic rigorem nimis temperamus et magis q̄ iustum est relaxamus. Audi de hoc senecā. Te primum exhibe bonum et sic quere alterum similem tui vide si adhuc malus es et similibꝰ pec. hec seneca. Quid autem dñs in terra scripsit ad litteram incertū est. Aug. dicit q̄ scripsit illud quod voce expressit et eis rñdit s. q̄ qui sine pctō est vestrū. zc. Et sic ipse scōm modū iudi- cialem suam sniam primo scripsit scdo protulit. Hiero. autē in quadā epl̄a videtur velle eum scripsisse. terra ter- ra absorbe viros istos abdicatos. Uel fm amb. terra ter- ram accusas. vel fm quosdam primo se inclinās scripsit verba hec. terra terra terra mea est equitas. meum est iu- dicium. meum est iudicare illum vel illam. scdo vero se i- clinans scripsit. terra terram accusat. meum autē est iudi- cium vel scdm glo. scribebat peccata eoꝝ vt eos ostende- ret ineptos ad huius snie executionē que illi legentes p verecundia exierunt. Et erat illa scriptura tante virtutis q̄ quilibet eorū cognoscebat in ea peccata sua. Non scri- bebat per singula sed potuit facere virtute diuina q̄ i ali- qua figura ab eo protracta quilibet eorū videret sua pro- pria peccata et nō alia (Et iterum se inclinās scribebat) eadem denuo (in terra) q.d. Si ista est peccatrix z vos si- militer estis pctōres. Eadē denuo inclinatus scripsit: vt videret maiorē sui ie sue firmitatem et eos sua visione i- dignos esse. vñ cum eos zelo iusticie percussisset nō est di- gnatus eos attendere sed obtutū ab eis auertit. In quo docet nos sicut prius ante correptionē alterius ita et post defectus ppos humiliter inuestigare ne idem vel aliquid simi- le in nobis sit. Inclinauit se et vultum alio vertit beni- gnus dñs etiā pro emulis et aduersariis suis quasi dissi- mulans vt a stulticia sua declinarent et vt eorum verecū- die consulens liberam exeundi facultatē eis daret quos citius exituros q̄ plura interrogaturos preuidebat. Si eni eos intueretur in facie magis erubescerēt exire facti- lis ac confusis condole et in faciem noli respicere. Hic instruimur ex xp̄i actione qualiter in iudicandis primo suis defectibus fidelis quisq̧ debeat se habere. ¶ Ad qd sciendum q̄ primo debet homo ante oculos cordis pec- cata et defectus proprios scribere vt sic seipm iudicet z tunc dignior fit alios iudicare. questio. Utrum peccator possit iudicare et rephendere alios. Ad qd dicendum q̄ iudicans aut est irretitus solum cōmunibus peccatis et leuibus et tunc ad corripiendū non redditur indignus. aut eodem peccato vel maiori de quo corripit alium. et tunc aut peccatū corripientis est manifestum aut occultū Si manifestum tunc nō potest corripere propter proxi- mi scandalum. Si occultum aut penitet et tūc potest cū humilitate corripere alios vt et ipsi de suis peccatis pe- niteant aut non penitet et tunc nullo modo dignus est alios reprehendere quia talis correctio non procedit ex caritate vel vicij detestatione. q̄ alias prius detestaretur in se q̄ in alio. nec homo debet plus diligere proximum q̄ seipm imo in hoc casu in quo ipse alium iudicat seipm condemnat. Ex hac autē propriorum defectuum conside- ratione innascitur humilitas et hec humilitas docetur i inclinatione dñi deorsum vsq̧ ad terram. Scdo debet etiā homo anteq̄ aliū corripiat cum summa discretione disquirere duo. primo psone dispositionē. an scz sic sit di- spositus vt ex hoc emendetur aut non. scdo facti qualita- tem et circumstantiā an s. factum qd reprehendit in alio sit fm se malum et tunc debet corripere. aut ad vtrumli- bet vt scz bene fieri possit et male tunc est in meliorē par- tem interpretandum. Tertio debet disquirere propriā intentionē an scz ex caritate mouebatur ad talem corre- ptionem. vel ex propria ostentatione. vel ex passione. vl suspitiōe. de talibus iudiciis temerariis dicitur alibi. no- lite iudicare vt non iudicemini. At illi (discesserunt om- nes vnus post aliū) q̄ omnes peccatores se esse sciebāt qd et ipso abscessu de se confessi sunt (incipientes a senio- ribus) tum q̄ grauioribus implicati erant peccatis z cri- minibus tum q̄ melius cognoscebant equitatem senten- tie prolate et euanuerunt eorum astutie. (Et remansit ie- sus solus) scz ab illis calumniatoribus q̄ discipuli z mlti- tudo populi manserunt cum eo (et mulier stans in me- dio) Relicti sunt duo scz iesus misericordia et mulier mi- seria. Et merito remāsit misericordia cum miseria q̄ mi- serie necessaria est misericordia. ¶ Posito ergo timore iu- sticie cōsequenter xp̄s ipm tēperat dulcore misericordie Nam confutatis calumniatoribus (erigens se iterum ie- sus dixit. Mulier vbi sunt qui te accusabant) quasi dice- ret. Qui venerant ad querendum iusticiam fugati sūt iu- dicio iusticie. Ille autem qui aduersarios repulerat lin- gua iusticie leuans in illam oculos mansuetudinis inter- rogauit eam dicens (nemo te condemnauit. Que respō- dit nemo dñe) iam eni recesserant et quilibet eorum s si- militer inquinatuz sciebat. Uñ aug. Ideo enīz liberauit dñs peccatricē q̄ non erat q̄ iuste mitteret lapidē. Quō lapidaret qui se lapidandū cognosceret. hec aug. Et q̄a mulier territa poterat timere ne ipse qui sine peccato est eam puniret et timens ei dicere nemo quippe me cōdem- nauit tu autez qui sine peccato es si vis potes q̄ tibi soli peccaui ideo subditur xp̄i absolutio. Audiuimus ergo supra vocē iusticie audiamus nunc vocem misericordie. Nā dixit ei iesus (Nec ego te cōdēnabo) a quo forte te dā- nari timuisti. q̄ in me pctm non inuenisti. nec mirum q̄a veni peccatores saluare non cōdemnare. Noli timere sz secura sis crede tūmodo meis consiliis non abiicio pec- catores sed suscipio penitentes. q.d. Illi dimiserunt te cō- damnatam propter peccata sua et ego te absoluo ex mi- sericordia mea (Uade) absoluta a culpa et a pena (et iā amplius noli) i. non velis (peccare) hoc est nō sit tibi vo- luntas peccandi. Magnū ergo peccatū est volūtas pec- candi. Facta secura de preterito caue de futuro. delen- qd cōmisisti obserua qd precepi vt inuenias quod promi- si. Ergo et dñs damnauit sed pctm non hoiem. saluādo eni naturam dānauit culpā. q̄ ergo amant in dño māsue- tudinem timeāt et veritatē etenī dulcis et rectus est do- minꝰ. Erectus itaq̧ dedit sniam iusticie in accusantes z iterū erectus sniam misericordie circa accusatā quia hoc vtrūq̧ facere diuine est potentie et eque vtrūq̧ ppriū ē deo punire s. et parcere z eque iustū est seruare miam sicut iusticiā. Puniuit iuste et pepcit pie. Et sicut primo protulit iudiciū iusticie salua mia sic secundo protulit iudiciū mi- sericordie salua iusticia. s. vt misericors peccata preterita dimittens et vt iustus ne amplius peccaret interdicens nam vniuerse vie dñi misericordia et veritas. Sic ergo li- berata est misera iubente mia. Licet autem deus sit iu- stus sic et misericors tñ dicit el ppriumesse potius mise- reri q̄ iustū eē q̄ nichil requirit ad cōplendū opus mise- ricordie nisi voluntas eius tñ sed ad complendū opus

Augustinus

Augustinus

Hieronimꝰ.
Ambrosius.

Augu.

iusticie requirit etiã aliqđ ex parte hoĩs .s. exigentia meritorũ. vñ Ansel. occurrat iam nunc memorie mulier illa in adulterio deprehensa ⁊ iesus rogatus sniam ferre qđ egerit quod dixit recordare. In terram oculos iecit ne forte accusatam respiciens nimis cõfunderet. Cum enim scribens in terra terrenos eos nõ celestes prodidisset qui sine peccato inquit est vestruz primo in illa lapidẽ mittat. O mira et ineffabilis xpi bonitas. Quam condẽnare iuste potuit aduerte q̃ pie et q̃ caute liberauit. Cum enim oẽs snĩa terruisset et expulisset de templo imaginare q̃ pius oculos in illam leuauerit q̃ dulci et suaui voce sententiã absolutiõis eius protulerit. Puta q suspirauerit q lacrimatus fuerit cum diceret. Nemo te condẽnauit mulier. ⁊c. Felix vt ita dicam hec adultera mulier que de preteritis absoluitur secura efficitur de futuris. Iesu bone te dicente nec ego te condẽnabo quis cõdemnabit. Deus est qui iustificat quis est qui condemnet. Audiatur tñ detero vox tua. vade et iam amplius noli peccare. Hec ansel. Et q̃uis dñs iesus mulierem a culpa absoluẽdo ⁊ ne amplius peccaret interdicendo nullam aliam iniungeret ei pniam seu penã tñ hoc factum xpi nõ est trahendũ ad consequentiã et in consuetudinẽ vt exemplo dñi aliquis absqz cõfessione et pene inflictione quẽq̃z absoluat. qz xps excellentiam in sacramentis habuit et potuit conferre effectum sacramenti sine sacramento qđ nullus purus homo potest. Immo debent sacerdotes in foro penitentiali imponere penitentiam scđm conditionem peccantis et peccati quia nõ habent talem potestatẽ remittendi. Poterat etiã xps illi mulieri tantã cõtritionẽ dare q sufficeret ad deletionẽ totius culpe et pene et illã contritionẽ cognoscere nõ sic autẽ alius sacerdos põt q nec mouet cor nec videt. Sic et nõ quotidie dñs recipit adulterã cũ per grãm recipit quãlibet aĩam a dyabolo corruptã per culpã. Per mulierẽ enĩ in adulterio dephensam significat quelibet psona xpo per fidẽ desponsata s3 postea per mortale petm̃ cũ dyabolo adulterata. p scribas vero et phariseos significant demones q dicunt hic scribe. qz petã nr̃a retinent memoriter tanq̃z firmiter scripta. et pharisei .i. diuisi recte dicunt qz a xpo et sctõz cõsortio separant. Hi mulierẽ ad iudiciũ adducunt qz damnationẽ hoĩm sollicite q̃runt. Et qz dño nõ vult mortẽ petõris s3 vt magis cõuertatur et viuat ideo ei dicit (vade ⁊ amplius noli peccare) qz sibi sufficit vera pnĩa de pteritis ⁊ cautela cõtra recidiuũ pro futuris.

Oratio.

Iesu clemens q deprehẽsam in adulterio clemẽter ab accusatorib⁹ liberasti et a te incondẽnatam in pace misericorditer dimisisti stat coram te aĩa mea adulteratrix q totiens a te vero sponso recessit quotiens suggestiõibus adulterãtis inimici cõsensit. accusat cõscientia accusant opera et actio praua nõ intres dñe in iudiciũ cum ea ne memineris iniquitatũ eius antiquarũ libera ab accusatoribus peccatricẽ et ream et dimitte in pace sibi conscientiã a tuo tremendo iudicio absolutam qz tibi proprium est misereri semper et parcere. et nõ est numerus tue misericordie. Amen.

De quibusdam verbis dñi pro quibus volebant eum iudei lapidare. Ca. lxxxiiij.

Via vero scdm al

chuiuũ iesus mulierẽ absoluerat a crimine ne aliqui dubitarent an ille quẽ videbãt verum hoĩem posset peccata dimittere dignat ipse aptius diuinitatis sue potentiã demõstrare. vñ dr. (Iterũ ergo locutus est eis iesus dicẽs. Ego sum lux mũdi) scõtius nõ particulariter gentis vni⁹. Et sõ accedẽs ad eũ per fidẽ ⁊ deuotionẽ ab eo illuminat ad salutẽ. ab eo vero recedẽs obtenebratur ad gehennã. Xps sm vtrãqz naturã dicit lux qz scđm diuinitatẽ illuminat intus aĩam et scđm humanitatem informat exterius vitã. et hoc tripliciter .s. miraculis predicatiõibus et exemplis et primũ est potentie secundũ sapientie. tertium bonitatis. Ipse quippe est lux que illuminat oẽm hoĩem venientem in hunc mundũ qz ipse vniuersaliter omnes illuminat et est solus lux per essentiam qz ab ipso omnis noticia veritatis cuius participatione alij ab hac luce illuminati dicunt lux sed non per essentiam vt ipse qz ipse est verbum a patre progrediens sicut lux a luce. Vñ scđm aug. lux mundi a patre egrediens nube carnis tegitur et sic contẽperata tolerãda hoĩbus efficitur vt per hoĩem veniatur ad diuinitatem. Illa ergo luce illuminante illuminamur modo collirio fidei qui de adam ceci nati sumus et sequitur tã verbis q̃ exemplis obediendo vt exclusis ignorantie vel peccatorũ tenebris i futuro manifesta visiõe veritatis illuminemur. Itaqz subiungit (Qui sequitur me) .s. credendo amãdo et imitando (non ambulat in tenebris) .s. ignorãtie quia ego sum veritas nec culpe qz ego sum via. et per consequens non venit ad tenebras gehenne qz ego sum vita. fructus autẽ huius lucis subditur (sed habebit lumen vite) nunc et in futuro qz habebit xpm dei sapientiam qui est lumen indeficiens et inextinguibile hic per fidem ⁊ ibi per speciem. Unde hoc q dicit (qui sequitur me) ptinet ad meritum. q vero dicit (habebit lumen vite) pertinet ad premium. vbi Aug. Ergo fratres mei qm̃ domin⁹ breuiter ait. ego sum lux mundi qui me sequitur non ambulat in tenebris sed habebit lumen vite. qbus verbis aliud est quod iussit aliud quod promisit faciamus quod iussit ne impudenti fronte desideremus quod promisit ne dicat nobis in iudicio suo. Fecisti enim quod iussi vt expectas quod promisi. Quid igitur iussisti dñe deus noster dixi tibi vt sequereris me. ergo faciamus sequamur dñm soluamus compedes quibus impedimur. Sequamur xpm lumen mundi ne ambulemus in tenebris. tenebre metuende sunt sed morum non oculorum. Et si oculorũ non exteriorum sed interiorum vnde discernitur non album et nigrum sed iustum ⁊ iniustum hec aug. De super excellentia autẽ istius luminis nobis promissi dicit idem aug. Tanta est iocunditas lucis eterne vt etiam si non liceret in eã amplius manere q̃ vnius diei mora propter hoc solum innumerabiles anni huius vite pleni delicijs et circũfluentia bonoz tẽporaliũ recte meritoqz contẽnerentur. ¶ Deinde post aliqua iam incipiens ad certamen passionis iude oppuocare dixit eis (Cũ exaltaueritis) s in cruce (filium hoĩs) .i. filiũ virginis scđz cui⁹ carnem debebat pati ⁊ exaltare in cruce in qua fuit extẽsus et exaltatus in aere propter qđ et exaltatus est a deo patre (tunc cognoscetis) s aliq ex vobis per fidẽ (qz ego sũ) scz verẽ xps (ego sum) sub carne deus abscõditus. vbi predicit quosdã de eis post passionem suam cognituros q esset et credituros in eum p̃mũ cessiõe eis oportet q debeat peruenire ad fidẽ qz per suã passionem. Vñ aug. Differo cognitionem vestram vt impleã passionẽ meã. hoc oportebat implere per manus eoz qui postea fuerant credituri. Quare hoc. nisi vt nemo desperaret i quocũqz scelere male sibi cõscius qñ videbat eis donari homicidium qui occiderant xpm hec aug. Tribus modis nos offendimus deum et ipsum humiliamus. scilicet malis cogitationibus malis verbis et malis operibus. Quando vero cõterimur confitemur et satisfacimus tunc ipm exaltamus in anima ipm super omnia diligendo. et per consequens cognoscim⁹ ipm sup oĩa venerãdo si ergo vis cognoscere deum exalta eũ tribus modis p̃dictis .s. cordis contritione contra malas cogitationes oris confessione cõtra malas locutiones. et corporis satisfactione cõtra malas operationes. Deinde quibusdam iudeis tunc i se credentibus dicebat (si vos manseritis in sermone meo) .i. si perseraueritis vsqz in finẽ in fide q in vobis cepit esse p sermonẽ a doctrina et disciplina mea non recedendo nulsqz tẽptatiõibus credendo tunc (vere discipuli mei eritis) hoc dixit qz aliqui eoz ficte credebãt et sĩ hi veri disci

puli nō erant (et vos cognoscetis veritatē) que mō carne tecū loquitur vobis et latet vos veritatē doctrine quā ego doceo et fidei quā modo creditis (et veritas) cognita (liberabit vos) i liberos faciet qr in pn̄ti liberat a seruitute culpe et dat libertatē gratie et tunc vera libertas inchoatur et in futuro liberabit a seruitute miserie. et dabit libertatē glorie et tunc vera libertas pficietur (Responderunt) alij nō credentes et iactādo dixerunt se esse (semen abrahe) et nemini vnq̄ꝫ seruisse quasi liberi essent. et liberatione nō indigerēt. Sed manifeste ptz dictuꝫ eorū falsum esse qr primo in egypto fuerunt in magna seruitute et iterum in babylone In terra etiam sua seruierunt regi assyriorum et nationibus alijs et iterū romanis soluētes tributa eis. Dn̄s autē proposuit eis seruitutem difficiliorem q̄ꝫ hoim dicens (Amen dico vobis q omnis qui facit peccatū) cuiuscūqꝫ conditionis ille sit siue nobilis siue ignobilis iudeus vel grecus diues vel pauper. imperator vel mendicus (seruus est peccati) vn̄ criso Omnis qui diaboli sequit voluntatē seruus est ei si sit liber. Qui autem deo obedit ille verus ingenuus est et si fuerit seruus. Ingenuitatē enī spiritalem non sordidat seruit' corporalis nec turpitudinē spiritalem honestat corporalis libertas Seruitutem enī non dei dispositio sed humana violentia introduxit Omnis enī homo liber creatus est quem deus in libero arbitrio posuit nisi ipse se fecisset seruum. Vn̄ et aug. Bonus etiā si seruiat liber est malus autem etiā si regnet seruus est nec vnius hoīs sed quod est grauius tot dn̄oꝝ quot vicioꝝ Seruus esset vtinā hoīs non peccati. Et iterū Ois qui facit petm̄ seruus est peccati. O miserabilis seruit'. Plerūqꝫ hoīes cū dn̄os malos patiuntur venales se petunt nō querētes dn̄m non habere sꝫ saltē mutare. Seru' peccati qd faciat quā inpellet apud quē venalem se petat. Deinde seruus hoīs aliqñ sui dn̄i duris imperijs fatigatus fugiēdo requiescit. Seruus peccati quo fugit secū se trahit quocūqꝫ fugerit Non fugit seipsum mala ɔsciā nō est quo eat sequitur se imo non recedit a se. Peccatuꝫ enī qd facit intus est fecit peccatū vt aliquā corporalem caperet voluptatem Voluptas transit peccatum manet. Preterijt quod delectabat remansit qd pungat. Mala seruitus ad xp̄m omnes fugiemus cōtra peccatū deum liberatorē interpellemus venales nos petamus vt eius sanguine redimamur. Liberat ergo ab hac seruitute solus dn̄s Qui illam non habuit ipse de illa liberat. Solus enī in hac carne venit sine peccato Hec aug Peccator ergo vt dictum est seru' est tot dn̄oꝝ quot viciorum. Vnde legitur de dyogene philosopho q cum alexander diceret se dominatoreꝫ orbis ille ait nequaq̄ꝫ es dn̄s sed seruorum meorum seruus. superbia enim dn̄a tua et ancilla mea te circūducit ego autē eam suppeditaui carnalis ɔcupiscentia et gula sunt dn̄e tue et ancille mee que te ducunt et tibi dominantur ego autē eas suppeditaui et vici et ideo tu es seruorum meorum seruus. ¶ Deinde ostendit penam huius seruitutis dicens (Seruus autem) sꝫ culpe (nō manet in domo) i in ecclia (in eternū) licet mō ad tēpus inquātū est de numero fideliū qr modo sunt admixti mali cū bonis et in futuro ab inuicē separabuntur sicut oues ab hedis. (Filius autē) sꝫ dei naturalis (manet in eternuꝫ) qr solus est sine petō et sic habet ptātem alios liberandi a petō faciendo eos filios dei per grām adoptiōis vt secum maneāt in domo libertatis et hoc est qd concludit dicens. (Si ergo filius) q vere liber est et potens in domo libertatis (vos liberauit) a seruitute culpe (vere liberi eritis) nō a barbaris sed a diabolo nō a corporis captiuitate: sꝫ ab aīe iniqtate vt petm̄ nō dn̄etur in vobis qr i hoc cōsistit vera libertas. Vn̄ dicit greg. Quem ɔscia defendit etiā inter accusatores liber est Vn̄ et boetius. Liber est q habet liberā ɔsciam. ptꝫ ergo q mūdana libertas de q̄ gloriabantur non est vera libertas nec carnis nobilitas est vera nobilitas sed hodie heu sunt multi qui de carnis nobilitate et libertate querunt extolli non verecundātes de seruitute peccati. fm̄ Augu. qui ex amore peccat non ex languore nature nec ex ignorantia leui seruus est peccati alia enim sunt peccata infirmitatis alia impericie. alia malicie Infirmitas et imperitia contraria sunt virtuti et sapientie malicia contraria est bonitati. Deinde ostendit eos non esse filios abrahe de quo gloriabantur sed potius degeneres quia eum operibus fidei non imitantur. Vera enim filiatio declaratur per imitationem paterne conditionis qr imitatio patris est signum vere filiationis. iudei autē non imitabātur facta abrahe quia querebant euꝫ interficere quod abraham nō fecit. ex quo saluator concludit q eius vere filij non erāt q̄uis ab eo carnaliter descendissent. Vnde erant filij abrahe tm̄ modo carne sed non operum et fidei imitatione. Caro quidem illorum ex ipso erat sed vita non erat. Ex hoc patet q frustra quis gloriatur. quia fm̄ habitum est filius augustini vel benedicti seu alterius sancti nisi opera ipsius scdm̄ suam possibilitatē studeat imitari Videntes autē iudei q ex operibus filiationem arguebat ideo dixerunt se filios dei cuius legem et cerimonias seruabāt nō sicut alij ydolatrie dediti vnde dicunt ei (nos) vnius dei cultores (ex fornicatione) sꝫ spirituali gentilitatis que fornicatur cū multis dijs (nati nō sumus) ydola colentes sicut ipsi sed in fide vnius dei fornicationē enī vocāt ydolatriā sicut et frequēter noīatur in sacra scriptura. qr aīa separatur a deo per eā (vnū patrē) spūalē (habem' deum) quē colim' qr nō colebāt pluralitatē deoꝝ sicut gentiles Sed hanc paternitatē saluator excludit et deum nō esse eis patrē ondit qr nō diligunt nec cognoscunt eius filiuꝫ sꝫ ipm̄ xp̄m ab eo missum nam dilectio et noticia xp̄i est signum filiatiōis dei coīn enī que ab vno procedunt mutua est dilectio in illo a quo procedunt. ¶ Deinde ostendit cuius sint filij. et dicit eos ex patre dyabolo esse non creatione. sꝫ imitatione qr desideria pr̄is sui sꝫ dyaboli volūt proficere et innocentē occidere qd pbat cōsequēter conditiones dyaboli explicans et postea ad ipsos applicans vnā aūt conditiōē dyaboli primo tāgit dicēs (Ille homicida erat ab initio) mundi: et conditi hoīs primos hoīes malis suasionibus occidendo: et eis inmortalitatē auferendo hō enī in spē hūana reponitur p aīam et ideo magis proprie est homicida q aīaꝫ per petm̄ mortale occidit q̄ꝫ ille q occidit corpus p qd homo cū brutis conuenit Vbi aug noli te ergo putare non esse homicidā: quādo fratri tuo male persuades. Si fratri tuo male persuades occidis et vt scias q occidis audi psalmum. ¶ Filij hoīm dentes eoruꝫ arma et sagitte et lingua coꝝ machera acuta. Alia conditio dyaboli tangit cū subditur (et in veritate) opis et iustitie (nō stetit) i i debita obediētia ad deū: quia nō est veritas in eo Res enī dicūtur vere inquantuꝫ conformātur veritati prime: a q veritate deuiauit dyabolus p petm̄ supbie et defuit ordinationem nature sue: q erat vt deo subijceretur continue nec stetit in veritate vocis et loquele: qr mēdax est et pat i. inuentor eius s mendacij sicut deus pater est veritatis ante ipsuꝫ non erat mendaciū: ab ipso et per ipm̄ est factū vt sit oīs homo mēdax. Ille qdē dicit mēdax nō tm̄ pat mēdacij qui mendaciū ab alijs in mēte refert sꝫ mendax est et pater mēdacij q non soluꝫ refert illud: sꝫ et facit. ppter hec dyabolus dicit pater mēdacij: qa pmū mēdaciū adinuenit dicēs mulieri. Nequaq̄ꝫ moriemini. Hāc ergo pprietatē hanc nephariam hereditatē filijs suis dyabolus dereliquit: vt mentiantur et p̄rem suuꝫ dyabolū mentiēdo sequentur. Cū enī mentiūtur a dyabolo accipiunt. et euꝫ imitantur. Attendant mēdaces illud verbū xp̄i dicētis Ego sum vita veritas et via quia recedēdo a veritate recedūt a via et vita. Tales ergo tanq̄ꝫ illegitimi i religione xp̄iana merito sunt habēdi: quia a deo patre degenerantes facti sūt filij dyaboli. O q̄ꝫ multi sūt huiusmodi filij diaboli etiam religiosi. et q̄ꝫ plenus est de eis mūdus.

Crisostom⁹

Augustinus

Gregorius

Augu.

Augu.

Et vtinam omnes tales caracterem patris sui diaboli in fronte gestarent vt cognoscerentur ne alii per eorum mendatia deciperentur sed heu aliqui habent frontem meretricis et parum erubescunt de mendaciis. Et quidem terram occupant tales pestiferi seductores errantes et in errorem mittentes ac si patrem suum qui vniuersum orbem seducit imitantes. Mendax ergo in loquendo et mendacia fingendo per proprietatem dyaboli assumit male viuendo. Vn dicit augusti. quod dyabolus non speciale nomen est sed commune et in quocunque opera dyaboli fuerint inuenta dyabolus est appellandus operis enim nomen est non nature. Erubesce ergo o christiane et maxime tu religiose de hoc nomine et ab omni mendatio abstine quia in quolibet christiano debet esse veritas tanta vt inter iuramentum et simplicem iurationem nulla sit differentia. Et quia solent innocentes antequam subeant iudicium passionis expetere iudicium examinationis ideo dominus noster sciens iudeos in mortem suam conspirasse iudicium examinationis ab eis expetiit ad ostendendam suam innocentiam et iudeorum maliciam et ad conuincendam apertius eorum iudiciariam iniusticiam. Quamuis enim vltro mortem pati voluerit ipse tamen christus suam innocentiam omnibus manifestam esse voluit. Unde dicit. (Quis ex vobis) coram quibus palam docui et miracula feci (arguet) et reprehendere poterit me de peccato quod vos vultis me interficere ostendite per me quo meruerim mortem quod si non poteritis manifestum erit quod me innocentem occiditis secundum greg. pensenda est mansuetudo dei qui venerat peccata relaxare quia non dedignatur ex ratione ostendere se peccatorem non esse qui etiam ex virtute diuinitatis poterat peccatores iustificare. Et ideo cum non possitis me de peccato arguere sic idest quia veritatem dico vobis quoniam si dico me filium dei quare vos non creditis mihi et in me ex quo non sum peccator sicut ceteri. Et subdit causam dicens. (Qui est ex deo) non natura sed fide non ore sed amore et per conformitatem voluntatis (verba dei audit) et hoc aure cordis non solum corporis audit ea libenter et amat quia quilibet libenter audit doctrinam ad quam affectum habet quia quasi connaturalis est. Ille enim qui veraciter in deum credit ac veraciter deum timet et diligit dei verba libenter audit. Qui vero non habet fidem nec amorem sicut iudei erant verba dei audire non possunt In his verbis domini vnusquisque conscientiam suam probare potest vtrum ex deo sit an non qui enim verba dei celestem patriam desiderare carnis desideria et mundi gloriam contemnere aliena non appetere et propria largiri et alia huiusmodi iubentis libenter audit et libentius opere complet nullo modo se ex deo esse dubitet. Qui vero vecors et durus verba dei audire contemnit vel si hoc aure corporis audierit et tamen nullo studio vel labore in opus mittere conatus fuerit profecto se ex deo non esse ostendit Et tales erant isti quibus concludendo a domino hic dicitur (Propterea vos non auditis) idest non recipitis verba dei ex ore meo et mihi non creditis (quia ex deo non estis) propter vicium quod a deo non est sed a dyabolo suggeritur et a mala voluntate perficitur et quia non estis ex deo non habentes fidem nec amorem sequitur quod sitis ex dyabolo non per creationem sed per imitationem. Unde aug. Cum dicit ex deo non estis noli attendere naturam sed vicium ex deo quidem sunt per naturam sed ex deo non sunt vicio et praua affectione Est autem secundum greg. triplex gradus male affectorum. Nam sunt nonnulli qui precepta dei nec aure corporis idest exteriori auditu percipere dignantur quidam vero percipiunt sed nullo mentis desiderio complectuntur non habentes voluntatem implendi quam audiunt quidam autem libenter audiendo compungitur sed post lacrimas tribulationibus pressi aut deliciis allecti ad iniquitatem reuertentur hi profecto verba dei non audiunt quia exercere in opere contemnunt licet ergo omnes sint filii dei per naturam illi tamen ex dyabolo per vicium sunt qui verba dei non diligunt. Qui vero ex deo generationis adoptione renati sunt audiunt verba dei et custodiunt. Dum terra est subiecto et non compluta latet quos fructus sit ferre apta si est sub aere nudo et compluta patet quis fructus veniat ex ea. Igitur si diuinus sermo sit tibi grauius et quasi sauciat aures time ne sis prescitus cum iudeis quos imber verbi compluit et ipsi spinas et tribulos germinantium quo potuit quod terre maledictio proxima erant quam ignis deuastare debuit. Et quia iudei conuicti sunt non esse filii abrae vel dei sed dyaboli ideo nescientes contradicere verbis contradicunt iniuriis et ingerunt conuicia quia resistere non possunt ex veritate aliqua modus enim hominum qui nesciunt rationabiliter respondere est ad conuicia se conuertere et ideo iudei non habentes quid rationabiliter christo responderent ad conuicia se conuertunt. Unde contradicentes dicunt eum samaritanum esse et demonium habere Licet enim christus esset genere iudeus et non samaritanus tamen vocant eum samaritanum ex causis pluribus. Samaritani enim qui erant gentiles iudeis infesti et odibiles erant eo quod terram eorum possidebant et ideo vulgare erat apud iudeos quod homines malos et eis odibiles etiam si iudei essent vocabant samaritanos talis autem erat christus secundum opinionem eorum quem credebant arguere eos propter odium ideo vocabant eum samaritanum et quasi aduersarium. Uel quia samaritani partim legem seruabant et partim non seruabant videntes iudei christum in aliquo legem seruantem et in aliquo dissoluentem vocabant eum samaritanum quasi a lege diuina alienum vel a samaritanis cum quibus conuersatus erat eum samaritanum quasi peccatorem vocabant quia peccatores illos reputabant nec eis couti volebant. Dicebant etiam eum demonium habere propter mirabilia que faciebat que magicis artibus imputabant vel quia cogitationes et secreta eorum reuelabat et frequenter dicebat quod demoni attribuebant cum tamen in cordium occulta sint abscondita. Uel quia aliquando quedam alta et subtilia loquebatur que non intelligebant credebant quod quasi demonio plenus loqueretur et eum arrepticium reputabant Dominus autem hic sicut et vbique ad patientie et mansuetudinis exemplum nos prouocat quia mansuete iniuriam declinat. Accepta iniuria non irascitur neque conuiciis conuicia reddit et vt dicit petrus cum malediceretur non maledicebat Et attende quod licet dominus iudeos sepe docendo vel corrigendo dure et aspere reprehenderit tamen dura verba vel facta inferentibus numquam vel hic vel alibi dure vel aspere respondit erudiens nos secundum cris. que ad deum pertinent vindicare que vero ad nos despicere vnde cum in veritate eis respondere posset vos demonium habetis tamen noluit sed malum quod in eis esse cognouit patienter tacuit imitabilem nobis patientiam ostendens vt quotiens a proximis iniurias patimur eorum etiam vera mala patienter taceamus ne forte talis correptio non ex dilectione sed ex odio nata videatur In his ergo secundum greg. superbia nostra confunditur que si exagitata vel leuiter fuerit atrociores iniurias reddit quam acceperat facit mala que potest et minatur facere qui non potest Duo quippe ei illata fuerant vnum negauit et aliud tacendo consensit Tacuit quod recognouit et patienter repulit quod dictum fallaciter audiuit Demonium se non habere respondit sed tamen samaritanum non esse negauit Quia enim samaritanus interpretatur custos et ipse precipue custos noster est non enim dormitat qui custodit israhel ideo se samaritanum esse non negauit Negauit autem demonium habere dyabolus enim honori dei resistit qui ergo honorem dei querit alienus a dyabolo est et ideo christus qui honorificat patrem suum idest deum demonium non habet vnde ait. Sed honorifico deum (patrem meum) declarando eius virtutem in miraculis et omnia ei attribuendo pro cuius honore (vos me inhonorastis) per falsa obprobria et quod virtuti diuine attribui debet demoni ascribendo. Immo in hoc quod inhonorastis me inhonorastis et patrem meum qui enim non honorificat filium non honorificat patrem qui misit illum. Item huius demonium qui est rex super omnes filios superbie superbus est et se extollit querendo gloriam suam (ego autem non) sic. non enim (quero gloriam meam) sicut simulatores qui se ostendunt et que

runt videri qd non sunt Et vere non querit qui semetipsz exinaniuit formã serui accipiens ¶ Non q̃siuit i isto mundo gl'iam nec vllã magnificentiã venit n. vt doceret oẽm mundi gl'iam contemnendã. In quãtũ hõ ẽ loquẽs dicit (ego gl'iaz meã non quero) solus em̃ deus ẽ q̃ põt gloriã suaz q̃rere absq3 culpa et peccato alij aũt non nisi in deo Sed (est q̃ q̃rat) verã et debitã gloriã meã (et iudicet) .s. iudicio discretionis .i. a gloria vr̃a humana et s'm seculũ discernat ⁊ separet .s. pater meus q̃ me ⁊ glorificãtes me remunerat et vos et oẽs q̃ me nõ glorificant dãnat. Cũ itaq3 filius dei multa signa faceret et virtutes m'ltas oñderet gloriam suã nõ quesiuit vt nos eius exẽplo instructi discamus de bono qd agim' nõ gloriari et cũ a patre oẽ iudicium sibi datũ esset illatas iniurias p̃ris iudicio seruauit vt nobis insinuaret quantũ nos esse patientes debemus dũ se vlcisci non vult et ipse qui iudicat. Accepta ergo ptumelia mediremur in ope vocẽ dñi illaz (ego non quero gloriam meã est q̃ q̃rat et iudicet). Et q: s'm gre. cum malorũ peruersitas crescit non solũ predicatio frangi nõ debet s3 etiã augeri ideo dñs post q̃3 habere demoniũ dictus ẽ predicatõis sui bñficia largius impẽdit

Gregorius

In quo oñditur magna xp̃i benignitas q: illis qb' tñ receperat contumeliam non negauit sue doctrine bñficiũ vñ dicit (amen amẽ) .i. fideliter (dico vobis si quis sermonẽ meum seruauerit) non solũ fide s3 etiã vita ⁊ ope (mortẽ nõ videbit) .i. nõ experiet (ẽternũ) hoc ẽ eterne mortis amaritudinẽ s3 vitã habebit eternã. Deinde ex his verbis dñi volentes oñdere eum habere demoniũ (dixerũt Abraham mortu' ẽ ⁊ pphete) s3 fundabãt rõnẽ suã sup falsum .s. q: xp̃s dixisset de morte tp̃ali q̃ tamẽ intellexerat de morte eterna et post pauca subiungit (si ego) .s. solus sine patre meo (glorifico meipsum) .s. inaniter ⁊ q̃ro gloriã meã preter regulã diuine veritatis vt vos michi imponitis (gloria mea) quã dicitis meaz (nihil ẽ) et falsa quia falsum ẽ non ens et nihil. Gloria mundi nihil ẽ q: ẽ fumus transiens et ventus tumens ⁊ ad nihil culpe et ad infernum deducens. S3 gloria mea est a deo p̃re a q̃ nullũ falsũ põt esse (Est em̃ p̃r meus) subaũ (q̃ glorificat me) voce et per miraculorũ opatioñẽ et postea glorificabit per resurrectionis ⁊ ascẽsionis gloriã (quẽ vos dicitis quia deus noster ẽ) per operũ imitationẽ s3 h̃ ẽ falsũ qd probat dicens (et nõ cognouistis eũ) .s. p fidẽ formataz in qua consistit desimulatio per adoptionẽ. Et q̃a dicẽteo (nũquid tu maior es patre nr̃o Abrahaz) reputabãt dñm eo minorẽ ideo oñdit se esse maiorem q̃3 abraham quia abrahã ab eo tanq̃3 a maiore bonũ redemptionis expectat sibi promisse vñ dicit (abrahã pater vester) s'm carnẽ de quo .s. gloriamini credens (exultauit) in spũ sperando (vt videret diẽ meum) intelligendo ⁊ cognoscẽdo tantũ misteriũ quia desiderauit cognoscere tp̃us aduẽtus xp̃i qd est videre xp̃m in spũ et vidit in figuris et fide diem eternitatis et diẽ future tp̃alis mee natiuitatis quando i figura triũ angeloꝝ sibi apparentiũ cognouit trinitatis misterium et q̃ñ dictum est ei in semine tuo benedicentur oẽs gẽtes terre et in oblatione ysaac in loco q̃ ideo dictus ẽ dñs videt q̃a dñs fecit abrahã videre occultũ xp̃i mysteriũ (et gauisus est) propter bñficiũ a me vt a maiore sibi promissũ. ¶ Ineffabile nanq3 gaudio exultare potuit quando et verbum apud p̃rem manens et aliquãdo in carnẽ venturũ nõ de patris gremio recessurum perspexit quãdo eũ de stirpe sua nasciturũ preuidit per quẽ nõ solũ ipse saluaretur s3 etiã totus mũdus redimeretur facta eius de xp̃o repromissio impleretur. ¶ Et cum iudei solam in eo etatẽ carnis nõ diuinã naturam pensantes et de verbis suis mirantes dicerent ad eum (quinquaginta annos nõdum habes ⁊ abrahaz vidisti) qui .s. ante mille ãnos est mortu' quasi dicerent hoc est impossibile volẽs eos ab intuitu carnis ad deitatem trahere respondit eis (Anteq̃3 abrahã fieret) .s. tpali generatione (ego sũ) eternaliter manens nõ dicit abraham esset sed fieret quia abrahã creatura fuit nec dicit ego fio s3 ego sum qd est verbũ substantiuum q: nõ creatura sed creator est omniũ. Ubi oñditur eius eternitas coniungendo verbũ p̃ñtis .s. ego sum cũ verbo preteriti .s. anteq̃3 fierẽ quia eternitas oĩ tp̃i assistit. Unde deus solus habet esse perfectũ q̃a illud pfectũ est cui nihil deest extra ip̃m et ideo diuinum esse cũ totũ simul sit nec quicq̃3 de illo preterierit aut futurũ sit perfectissimũ est nr̃m autẽ esse q̃a habet aliqd extra se impfectũ est et deest em̃ nobis aliquid qd de nr̃o esse iaz preterijt vel qd futurũ est. Quantũ ergo ad substãtiã diuinitatis xp̃s ẽ ante abrahã sed s'm naturam assũptã fuit post abrahã. Uñ xp̃s vidit abraham oculo diuinitatis et abraham vidit xp̃m oculo cordis fide vic3 illuminatus. At insideles insensati iudei considerantes q' eternitas nõ nisi deo cõuenit et q' se per eternitatem deum esse pficeret ⁊ oñderet istaq3 eternitatis verba intelligere et sustinere non valentes reputabant ea blasphemiam quodq3 pro tali blasphemia esset lapidandus ⁊ ideo s'm legis mãdatũ eũ tanq̃3 blasphemũ lapidare volentes (tulerunt lapides vt iacerent in eum) sicut in blasphemum et mortis reũ Quia em̃ non valebant sapientie que loq̃batur resistere nec sciebant verbis eius rõnabiliter ꝯtradicere loq̃ndo ideo cõuertẽtes se ad lapides cõtradixerunt corp'aliter sequendo et quẽ intelligere cuiusq3 sermoni resistere nõ poterant eum lapidibus obruere querebant lapides enĩ cordis contra veritatem ad duri et inflexibiles ad credẽdum erant et eorum animis facto eorũ dẽ cõsonabat vñ ad hoc significandũ lex scripta est ĩ tabulis lapideis per dñm. ¶ Ubi aug. ¶ Tanta duricia q̃ curreret nisi ad lapides sibi similes Sed dñs q̃ solo verbo eos superare poterat vindicare se noluit quia pati venerat et hostes suos nõ potestate sed humilitate vicere et ideo abscõdit se) vt hõ et vt humilis (et exiuit de templo) q: cõmẽdanda erat patientia non exercẽdi potẽtiã (abscondit se) nõ timore mortis neq3 impotẽtia resistendi eis sed cedens furori eorum vsq3 dũ veneritl hora passionis et docens nos furorem hostium quandoq3 et pro tp̃e declinare (et exiuit de templo) ab eis designans dilectionẽ iudeoꝝ ⁊ transitum ad gentes. ¶ Notandũ aũt q' dñs aliquando fugiebat aliquando occurrebat aliquando se occultabat Fugiebat quidem honores vt quando venturi erant vt facerẽt eum regẽ occurrebat suis crucifixoribus quãdo volebãt capere eũ abscondebat se sicut hic patz a iudeis furentibus vt occasionem furẽdi subtraheret ab eis per ista tria exempla dat nobis tria salutaria documenta .s. vt fugiamus mundi prospera desideremus pro christo pati aduersa et vitemus iurgia Nos autem cõtrariũ facimus quia honores appetimus ⁊ procuramus aduersa fugimus et vitamus et litigijs nos immiscemus Considera hic vt ait greg saluatoris nostri mansuetudinẽ et humilitatẽ qui cum potentia diuinitatis nutu tacite mentis suos persecutores posset subito in penas mortis obrueretanq̃3 pauidus humiliter se abscondit ¶ Hoc autẽ fecit ppter tria primo q̃a tempus mortis sue nondũ aduenerat secundo q̃a tale genus mortis non elegerat tercio vt daret nobis intelligere q' liceat persecutores declinare et hoc q̃ñ est ꝑsecutio personalis scd3 illud qd dixit discipulis si vos persecuti fuerint in vna ciuitate fugite in aliam. Sed q̃ñ nõ est persecutio personalis tñc p̃lato non licet fugere vt patet de mercẽnario ⁊ pastore Ideo etiaz abscondit se ab eis corpore q: nõ merebantur eum videre mente. Uñ grego. Illis ip̃a veritas absconditur qui eius verba sequi ꝯtemnũt quia eam quã nõ inuenit humilitatẽ veritas fugit mentẽ. Et aug Tanq̃3 homo a lapidibus fugit. s3 ve illis a quorum lapideis cordibus deus fugit scdm aug. ¶ Non abscondit se in angulo templi quasi timens aut in domunculam fugiens vel post murum aut columnã diuertens sed celica potestate se in

Gregor.

Augus

Gregor.

Gregor.

Augu

nisibilē insidiantib⁹ constituens p mediū illorū exiuit a
suis tamen discipulis videbatur qr illi eum sequebantur
Hoc ergo exemplo suo dñs nos instruit vt locū ire dem⁹
et vt psecutorum ac maloꝝ seuiciam quantū sine fidei pe
riculo fieri potest fugiamus. Vñ greg. Quid autē nobis
Gregori hoc exemplo loquitur nisi vt etiam cū resistere possum⁹
irā supbientium humiliter declinemus. Quāta humili
tate irā pxoximi fugere debeat perpēdat homo si furores
irascentium abscondēdo se declinauit deus. Nemo ergo
se contra acceptas ꝯtumelias erigat nemo conuiciis cō
uicium reddat. Imitatione etenim dei gloriosius ē iniu
riam tacendo fugere q̄ respondendo supare. Hec greg.
Sunt autem multi q̄ iudeorū duritiam rephendūt s3 suā
Gregori minime attendunt. Vñ greg. Quāmulti sunt hodie qui
iudeorum duritiā detestātur qr pdicationem dñi audire
noluerunt et tamē quales illos arguunt fuisse ad fidē ta
les ipsi sunt ad operationem. Precepta dei audiunt mi
racula cognoscunt sed conuerti a suis prauitatib⁹ rēnu
unt. Hec greg. Conspice hic dominum iesū bñ et cum ve
hementi dolore quō volens iudeorum furori cedere ab
scondit se ꝛ ituere ipsum ac discipulos tanq̄ imbecilles
meste et inclinato capite recedere et eis ex corde compa
tere.

Oratio.

Domine iesu christe q̄ ad audiendum verbum dei nos inuitas doce nos contumelias et iniurias sufferre propriam gloriam non querere veritatē vite iusticie et doctrine ppter scandalum vitandū nō obmutere ppter illatā contumeliam ꝛ iniuriam a predicatōe non desistere. Jesu xpe summa veritas. bonitas. iusticia. misericordia largitas. mūditia sobrietas. humilitas caritas q̄ la pidaris absconderis a mēdacibus ꝛ maliciosis. iniustis. impiis. cupidis. immundis. luxuriosis. superbis ꝛ odiosis ne exeas a templo anime mee redde me corrigibilem et tecum per omnia concordantem. Amen.

De ceco a natiuitate: Capi lxxxv.

Et preteriēs idē iesus

in exitu templi (vidit hominem cecum a natiuita
te) qui ibi sedebat mendicans elemosynam ab īgre
Crisosto dientibus in templum et diligenter intuitus ē eum iesus
vt dicit cris. quasi vellet aliquid agere circa eū vt ex hoc
se misericordem ad miserum ostenderet et discipulos in
admirationem et ad querendum puocaret et ideo disci
puli moti sunt ad querendum de causa cecitatis eius di
centes (Rabbi quis peccauit hic aut parentes eius vt ce
cus nasceretur) in vindictam. s. talis sui vel parentū pec
cati putabant enim penam sine culpa non infligi ꝛ iō cre
diderunt q̄ peccatum ipsius vel pentes eius essent causa
huius cecitatis iesus autem nō negat simpliciter ipsum
peccasse vel pentes eius sed solum ad id de q̄ est interro
gatus dicens. (Neq3 hic peccauit neq3 pentes ei⁹) s. vt
ideo cecus nascerek quasi diceret neq3 peccato proprio
cecus natus est qr ante natiuitatem peccare non potuit
in quo apparet questio aplorum simplex quantū ad hāc
partem nec mirum qr adhuc rudes erant ante spiritussā
cti receptionem vel potest esse sensus talis (Rabbi quis
peccauit) et cetera hoc est vtrum peccatum originale hu
ius an peccatum actuale in parentibus fuerit causa ceci
tatis istius omnes eīn filii ire nascimur filius autem ire
merito punitur. Et sic obiicitur qr sic quilibet puniēdus
esset cum quilibet in originali concipiatur. Dicendum q̄
misericordie diuine est quando alicui parcitur iusticia au
tem est quādo aliquis punitur. Vnd in trenis. misericor
die domini q̄ nō sum⁹ cōsumpti et aplus. Omnes pecca
uerūt et egent grā dei et sic questio ad hanc ptē fuit bōa
Neq3 pctō parētum hoc cōtigit l3 peccauerint. Vbi sci
endū q̄ est duplex pena q̄ homines puniūk vna spūalis
q̄tū ad animā q̄ vniq3 filius p patre punik qr aīa filii nō ē
ex patre sed a deo ꝑ creationem alia corpalis q̄tum ad
corpus q̄ filius cū q̄tum ad corpus sit res q̄dā pēis pro
pſe punitur tpaliter hoc ē malus pr̄ in filio vt filii vidē
do iorāk. (S3) hec causa cecitatis hui⁹. s. (vt manifesten
tur opera dei ī illo) in eius illuminatione mirabili ac si di
cat. Non est cecus natus ad punitionem pcti s3 poti⁹ ce
citas ista est dispensatiua vt manifestato ope mirabili in
eius illuminatione filius dei manifestek ꝛ diuia ei⁹ virt⁹
declaretur ꝛ sic ad fidē hoīes edificentur vbi consideran
dum q̄ egrediens de templo studiose venit ad opus sui
manifestatiuum ipse n. vidit cecum et non cecus accessit
Crisostom⁹. ad eum. vñ dicit. Criso. q̄ exiēs de templo curauit cecū ꝛ
absentatione furorem mitigans ꝛ p operationem signi du
ritiam et insanabilitatē coꝝ molliens et his q̄ dicta sunt
fidem faciēs. Et: expuit in terram: vt ostēderet q̄ virt⁹ sa
natiua quodammō erat ab eius humiditate in q̄ntu3 est
organum diuinitatis saliua n. fluit a capite (et fecit lutū
ex sputo: vt ostenderet se esse illum q̄ formauit primū ho
minē de limo: ꝛ liniuit lutum sup oculos eius: sic ꝛ homo
excecatus p pctī delectatōem apponere debet pro reme
dio pctī vilitatem et misit eū: ad natoria siloe: ad lauan
dum vt cecus trāseundo sic per ciuitatem linitus luto a
multis viderek per ꝯñs miraculum magis diuulgaretur
et firmarek: quod īterptatur missus: hoc addit euāgelista
volens interptari nomen hebrayeū et ad designandum
misterii christi missi ad salutem hoīm: et abiit et lauit et
venit vidēs: nō virtute luti vel aq̄. sed virtute diuīa q̄ fuit
illuminatus. Est autem siloa fons ad pedem et radicem
montis sion descendendo in vallem iosaphat q̄ non iugi
bus aq̄s sed in certis horis p concaua terrarum ebulit qr
non singulis ꝛ continuis sed interpolatis diebus ter vel
quater ī ebdomada dulces aquas ex viscerib⁹ suis emit
tit de quibus cum excipirentur quasi stagnum non longe
a fonte constructū erat quam collectionē modo piscina
mō natatoria scriptura vocat. Ibi ē et fons virginis ma
rie de q̄ ipsa aquam pro se et pro suo filio hauriebat et su
os pannos lauabat: Erat autem sabbatū qñ: hec fiebant
et ideo pharisei hec cognoscentes rephendebāt sed erra
bant qr opera ad dei magnificentiam ordinata licite in
Crisostom⁹. sabbato fiebant. vñ Crisost. Ipse potius sabbatum custo
diebat qui sine peccato erat. Sabbatū n. obseruare spūa
liter ē nō hre pctm̄ et hoc admonet deus qñ commēdat
sabbatum omne opus seruile non facietis in eo. Quid sit
opus seruile a domino audite. Omnis q̄ facit pctm̄ seruus
ē peccati. Sed isti sabbatū carnaliter obseruabant spūa
lit violabāt hec Crisos. Ecce quomodo hi traditionibus
suis innitebantur vt nullo mō violari eas pmitterent et
mandata dei magis necessaria omittebant colantes cu
licem et glucientes camelum. Sic ꝛ hodie multi suas tra
ditiones et instituta magis sequuntur ꝛ obseruant q̄3 dei
mandata similes ī hoc phariseis in opere sed timeant ne
etiam in mercedis retributione. Et cum scisma et dissen
sio inde fieret cecus illuminatus cōstanter et viriliter eti
am contra maiores iudeorum ptē domini defēdit in quo
gratitudo eius magna apparuit ꝛ p hoc etiam ostēdit q̄
q̄libet gratanter ꝛ constant bñficium diuinū recognosce
re debet constans athleta et immobilis confessor verita
tis apte fatetur bñficium ne incurrat ingratitudīs dānū
Annunciat grām euangelizat ꝛ cōfitetur libere veritatē
ad gloriam dei et laudem hoc nō nisi a dño nec a discipu
Crisostom⁹. lis nisi deus esset in eis fieret. vnde. Crisost. Vides pco
nem veritatis vides quanta audiuit ex initiis et quanta
passus est et per verba ꝛ per opera ꝛ qualiter testatus est
non n. verecundatus de priori cecitate neq3 formidauit
furorem plebis neq3 renuit ostendere seipsum vt predi
cet bene factorem hec autem scripta sunt vt et nos imite
mur. Et iterum hec veritatis est natura per que putak in
fidiis ab hominib⁹ pati per hec fortior fit per hec claret
per que obumbratur. Mendacium vero sibi ipsi obuiat
ꝛ per ea per que ledere veritatem videtur p ea clariorem
eam ostēdit quod et nunc factum est fm eundē Crisosto
ex ista ceci constantia apparet q̄3 forte quid sit veritas ꝙ

si despectos assumpserit claros et fortes eos facit et ostendit et q imbecille quid sit mendacium qd et si cum fortibus fuerit imbecilles eos monstrat et reddit. Tandem post longam concertationem male dixerunt ei s'm suam reputationem licet magis esset benedictio s'm veritatem et dixerunt (tu discipulus illius sis) v'n august. *Augustinus* Maledictum est si cor discutias non si verba perpēdas. Tale maledictum sit sup nos et sup filios nros. Et sequitur (nos autem moysi discipuli sumus.) Moyses predicauit seruātibus legem fertilitatem et bona temporalia et propter hoc habet plures discipulos q xps qui predicauit paupertatē et similia (et) iniuste cōdemnātes (eiecerunt eum foras) extra sinagogam i. extra societatem iudeorum tanq excōmunicatum et reprobatum qd apud eos erat maximum obprobrium sicut apud nos excommunicatio et eiectio a societate et cōmunione christianorum. Ob confessionem quidem veritatis et quia domino adhesit immobilis eiectus est foras a iudeis. Ipse ne deum contēneret voluit contemni ab hominibus nos vero ne ab hominibus contemnamur deum contēnimus. Deinde cum cecus curatus foras a iudeis eiectus eēt et ad iesu3 venisset ab eo interrogat⁹ et instructus ēt lumē fidei recepit et fidē suā quā corde credidit ore pfessus ē dicens (credo domine) et opere prestatus quia (procidēs adorauit eum) adoratione et seruitute latrie per hoc ei⁹ diuinam virtutem ostendens et verbo opus adiungēs nam prostratio et adoratio debetur soli deo et creatori i signum quod manu eius de nihilo sumus erecti sicq3 eū credidit et confessus est verum deum et hominem. Quē ergo iudei repellebant hunc christus recipiebat quanto magis a quis propter deum ab hominibus contemnit *Crisostom⁹.* tanto magis a deo diligitur et quanto amplius ab illis eijcitur tanto amplius ab ipso recipitur vnde. Crisosto. qui propter veritatem et christi confessionem iniuria opprimuntur hi maxime honorantur quod in ceco factum est. Eiecerunt eum ex templo iudei et inuenit eum dominus templi et eum suscepit sicut agonetheca adlethā multum laborantem et coronauit hec Crisosto. ¶ Xpus itaq3 hunc totum sanat extra oculos et intus cor aperit. Iam dominus agnus missus ad tollenda peccata mūdi lauat inuncto faciem cordis iam mentis oculos illuminat et ille confitetur non tantū filium hominis sed etiam dei (Et) commendando cecum ex deuotione et fidei illuminatione (dixit ei ihesus. In iudicium) scilicet discretionis non damnationis (ego in hunc mundum) qui cōplectitur bonos et malos (veni) s per assumptionem carnis (vt) simplices et humiles (qui non vident) id est se nō videre reputant et confitentur ac medicum requirunt vt (videant) et illuminentur per fidem et veritatis cognitionem (ac) legisperiti et sapientes superbi (qui vident) id est se videre presumunt et iactant ac medicum nō q'rūt (ceci fiant) amplius id est in sua cecitate permaneant et indurentur per infidelitatem et quātum ad intuendam veritatem nolentes sustinere veritatis lucem vt patet impletum in hoc ceco nato et in apostolis qui propter suam humilitatem a christo sunt illuminati sacerdotes autem et legisperiti propter suam superbiā sūt excecati. Item exponitur hoc de illuminatione gentiliū p fidei susceptionē et obtenebrationem iudeorum per fidei refutationē quia antea reputabantur gētiles ceci et iudei vidētes non econuerso gētiles vident et iudei ceci sunt vnde non accipitur hic iudiciū cōdemnationis et premiatōis manifestu3 qd in secundo aduentu expectatur futurum sed iudicium discretōis credentium et nō credētiū occultum qd in pmo aduētu ē factum q di. ¶ In hoc q te illuminati intellige q ego veni separe pauperes spiritu a superbis vt illi illuminent isti ceceutur. Et notat hic causam quia ad hoc non venit finaliter vt aliqs excecaret s3 notat terminu3 quia aduentus eius fuit ad hoc terminus sicut boni medici operatio in desp'atis terminat ad mortem. (Et audientes pharisei) repugnauerunt dicentes (nunquid et nos ceci sumus) q religiosi et lrāti i lege sumus et spiritualem visum illuminatu3 hēmus. S3 ex eorum rīsione eos confutat di. (Si ceci essetis) i. ignorātes scripturas et prophetias de me (nō haberetis pctm) scilicet tantū q'tu3 hētis (nūc vero quia dicitis videm⁹) i. reputatis vos intelligere scripturas (pctm vestr manet) id ē aggrauatur et magi puniet. Ex quo patet q sciētes scripturas et non obseruātes eas grauius delinquūt et grauiorem penam incurrunt scdm illud. Seruus qui scit voluntatē dni sui et non facit vapulabit plagis multis pōt etiam exponi de corporali visione miraculorū et opex xpi quia si ea nō vidissent haberēt aliquā excusatōnem de hoc q ei non crediderūt nunc autē quia viderūt ideo peccatū eox aggrauatur et magis puniendi sūt vel (si ceci essetis) vestra reputatōne i. si ex hūilitate vos cecos aduerteretis seu reputaretis recognoscētes per humilitatem peccatu3 vestrū et currentes ad veniā et medicum (non haberetis pctm) quia ego veni auferre peccatū qd remittitur per gratia3 q non datur nisi humilibus et de se non psumentibus (Nunc vero) q3 supbe (dicitis videmus) i. vos videre reputatis ac veniā et medicum non queritis (peccatū vestr manet) i. nō remittit et in cecitate infidelitatis vestre permanetis. ¶ *Mistice* Mistice cecus iste a natiuitate humanum genus ē habēs cecitatem ab adam. Unde scdm mentē ceci nati sumus hec n cecitas contigit in primo hoīe per pctm. De q omēs originē traduximus nō solum mortis s3 etia3 iniquitatis. Cecus etiam ideo nascitur oīs hūs pctm originale qi puat⁹ est dei visione. Cecū ergo a natiuitate i. omē gen⁹ hūanū dns in hunc mundum veniens illuminauit. Sputū in terra3 deitatem associans nature hūane ac de saliua et terra lutum fecit ptempando terrā sapie diuine i. deus hō fact⁹ ē. per sputum n qd ē saliua de capite descendens significatur verbu3 qd a deo capite oīm rex procedit et sapia q ex ore altissimi prodijt. saliua n. ē humor salsus et sal sapientiam significat p terram vero caro et humanitas qua3 p nobis suscepit liniuit autē seu vnxit oculos scilicet cordis ipsius ceci i. generis hūani per fidem incarnationis xpi quādo fecit cathecuminum qd interptat instruct⁹ q fidem habet s3 nōdū baptisatus ē et ideo mittit eū ad piscinā vt lauetur et illuminetur i. baptiset et in baptismo plenam illuminationē recipiat vnde s'm. Dyonisi. Baptismus dicitur illuminatio q piscina vocatur siloe qd interpretatur missus q3 quicūq3 baptisantur oportet q baptisentur in xpo qui est missus a patre et tunc eū illuminat nisi n ille fuisset missus nemo nostrum esset ab iniquitate dimissus. ¶ Qui ergo de limo terre hominem formauit per idem genus luti humanum genus reformauit et reformando significauit vnde puluerem massans de sputo liniuit super oculos ceci quasi dicat ei ego sum q puluerem de terra accipiens hominem plasmaui. ¶ In facto etiam huius ceci illuminati significatur modus curationis cuiuslibet peccatoris iustificati qui bene per cecum intelligitur peccatū n mētis oculos obtenebrat et obscurat. ¶ Ubi notandum q cecitas spūalis causatur tribus modis primo a puluere cupiditatis terrene secūdo ex igne carnalis concupiscentie tertio ex tumore superbie. Plerumq3 etiā peccator vl' ex consuetudine peccandi vel ex obstinatione mentis vel etiam ex obcecatione diaboli petm suum non videt quia videre non vult nec petm reputat petm vnde grego. *Grego.* Cum i graui peccato miser homo labitur suadet ei diabolus ne peniteat ne cōfiteatur peccatum leue et modicum in corde affirmat misericordiam predicat lōgum spacium vite pmittit vt pmaneat in peccato suggerit vt sic eum in contemptum dei et desperationem sui inducat et perdat. Ad huius ceci illuminationem tria necesse ē concurrere. Primum ē diuine gr'e preuenientis respectio. secundum est cordis de peccatis compunctio. tertiū est pura peccatorum con

fessio hec tria p ordinem designauit domin⁹ i curatione istius ceci. Primum significauit in eo quod dicit q vidit cecum oculo. s mie z gre preuenientis q ante oia pexigit ad conuersionē pctōris hō n. p se pōt in peccatū labi sed p se resurgere non pōt sine auxilio gre dei. Nisi ergo domin⁹ peccatorem oculo mie respiciat resurgere non valebit. Secundum designauit dns per hoc q expuens in terram fecit lutum ex sputo quo linuit oculos ceci. Per sputum vel saliuam que a capite in os defluit intelligitur diuina sapiētia q ex ore altissimi pdidit per terrā aūt itelligitur corpus humanū que duo cōmixta fuerūt in xpo scz verbum eternū quod p saliuā et caro hūana q p terrā itelligitur z hoc bndictū lutum ē remedium cecitatis nostre si tn sup oculos cordis nostri liniat qd fit quando peccator ad cōsiderationem dei p peccatū offensi ad recognitionem vilitatis sue pp̄ter peccatū inducit tunc n. nobile lutū christi supra vile lutū peccatoris ponit ex q compūctio causatur. Predicto igitur luto suo tunc deus luteos oculos peccatoris linuit qn eum ad cōsiderationem sue offense et vilitatis peccati ac miserie sui status instigat et inducit. Ut autē peccator plene illuminetur ad rectā cogitationem z verā compunctionem oportet q ex grā dei consideret hec septē. Primo vt cōsideret peccatū qd cōmisit vt possit videri peccati multitudinem et omissionē boni et commissionem mali cogitatiōe locutiōe z opatione v sensibus x. pcepta. x. vii. sacramenta in opib⁹ mie et tunc dicat peccaui super numerū arene maris zc. Itē peccati magnitudinē q tam magna pctā fecit z ptra tam magnū dnm et dicat pr̄ peccaui in celū et coram te z nō sum dignus etc. Item peccati turpitudinē q tam turpia peccata fecit. Secūdo vt videat temp⁹ qd amisit vide ergo qt dies qt mēses qt annos inaniter psūpsisti. Et quia fm bern. omne tps perdidisti in quo de deo nō cogitasti Tertio vt videat pulcritudinem aīe quā polluit que pulcerrima fuit et dignissima qr ad imaginem dei creata et q se sic turpiter vilificauit. Quarto vt videat gratiā quā amisit et quanta bona per peccatum pdidit. O qmultā grām multi negligūt deus n. semper patus ē dare sz pauci volunt accipe. Quinto vt videat iram dei quā puocauit et q beneficiis dei ita ingratus fuit. Sexto vt videat penam quam meruit que ē eterna amara et diuersa. Septimo vt videat gloriam quam perdidit que est infinita pro cuius gustu ad vnam horam fm. Aug contemnenda essent omnia. Illis septem consideratis bene durum et lapideū cor haberet homo q non amara contritione compungeretur de peccatis suis Tercium quod ē pura peccatorum confessio designauit dominus per hoc q istum cecum sic linitum misit lauare se per confessionem apud sacerdotem. Quamuis n. deus dimittat peccatum ad cōtritionem peccatoris obligat tamen eum ad confessionē homini vice dei faciendam. Et talis absolutio facta in cōfessione secundū aug reducit hominē ad baptismi puritatē. Premissis autem tribus pactis tunc icipit peccator videre z sic a sua cecitate diuina grā curatus procidat humiliter et adoret suppliciter gratias agens deo. Signū vero q peccator sic illuminatus est quando clare videt z cognoscit. Illa autem cognitio in duobus consistit scilicet in cognoscendo deum et i cognoscendo seipsum. Cognoscere deum in presenti est cognitio sue potentie et sue bonitatis. Cognitio autem potentie generat in nobis timorem qui timor facit recedere a malo cognitio bonitatis generat in nobis amorem. Qui amor ducit nos ad boni faciendum. Cognitio autem nostri generat in nobis humilitatem que est mater omnium virtutum. Et sic patet q hec duplex cognitio scilicet dei et nostri est causa totius nostre salutis nam cognitio potētie dei generat timorem que facit vitare malum cognitio bonitatis dei generat amorem qui facit operari bonum cognitio nostri generat humilitatem que nos conseruat in euitatione mali et in operatione boni. Tempus igitur obseruemus et ab intēperanciis abstineamus ne cum cecis iudeis illud in vanitatibus psumentes cum ipsis i cecitate maneam⁹ Unde ait hoc loco cris. Dedit tibi vite terminum deus ad curandam animā tu vero inaniter et vane consumis Et si argentum paucum consumpseris simpliciter damnum res vocas dies autem tuos consumens in pompas nullum putas facere inconueniens. Cōgruo existente i letaniis et orationibus consumere vitam tuā omnem tu in tumultibus et turpibus verbis et iocunditate itemperanea operibus z laborib⁹ lasciuis vitā tuam consumis inaniter et in malo tuo nesciens q omni rei magis parcere oporteret q tpi. aurum si consumpseris poteris rursum recuperare tempus vero si perdideris difficile id resumes parum enim nobis seruatū est temp⁹ fm psētem vitam. Si igitur inqt oportet eo vsu non fuerimus quid dicemus abutentes eo Cum hoc consumpseris inaniter quam habebis excusationē et cuius grā magis paruū reddidit. O insensibilitatis et indeuotionis pro quo maxime grās agere oportebat quoniā tuos labores et sudores i cidit et requiem longā et immortalem fecit pro his incusas et grauaris. Hec cris. Unde et seneca etiam si multū superesset etatis parce dispensandum erat vt sufficeret necessariis nunc que dementia et superuacua discere i tāta temporis egestate eo magis itaqz idignor aliquos ex hoc tempore quod sufficere ne ad necessaria quidem pōt etiam si custoditum diligentissime fuerit in superuacua maiorem partem erogare non tam benignaz ac liberare tempus natura nobis dedit vt aliquid ex eo vacet pdere et vide qmulta etiam diligentissimis pereant Aliud valitudo sua cuiqz abstulit aliud suorū aliud necessaria negotia aliud publica occupauerunt vitam nobiscum diuidit somnus et hoc tempore tā angusto et rapido et nos auferente quid iuuat maiorem partem mittere in vanum hec seneca.

Oratio.

Omine iesu christe qui illuminasti oculos ceci nati illumina queso oculos cordis mei ne in tenebris offendam vel vnqm in morte obdormiam. Deus vite mee qm vane consumpta sunt qm infructuose lapsa sunt tempora mea que dedisti mihi vt facerem voluntatem tuam in eis et non feci. Quot anni quot menses quot dies quot hore perierunt apud me in qbus sine fructu vixi coram te. Fiat amāde pater hoc residuum temporis mei fructuosū et sanctificatum in gratia tua vt in diebus eternitatis inueniat locuz z computabile sit ante te

Amen.

De pastore ouium. Capitu. lxxxvi. Johannis x.

T quia ceci et incre

duli pharisei z iudei nō accedentes ad lucem christum qui est via veritas et vita nec intrantes in ouile ouium vt oues domini fierent iactabant se videre sine christo et per consequēs posse ad veritatē peruenire sine eo iō xpo q supra incepit disputare contra supbiā et iactātiam eoz nunc vt hanc magis retūdat pponit contra eam similitudinem humilitatis de ouili et ostio eius quoz vtrūqz ē humile nec admittit nisi humiliātes se ac si eis diceret. Si vultis intrare per humile ostium in humile ouile ouium opter vt vos humilietis nec tam alta de vobis sentiatis Et non tm inducit hanc similitudinē ad hūilitatis isinuationem verūetiam vt oñdat p qd ostium in ouile ouiū sit intrandū z exprimitur in ea distincta conditio furis et pastoris ouium pp̄ter diuersum ipsoū igressum z officium Dicit ergo (amen amen dico vobis q non intrat p ostiū i ouile ouium ille fur est et latro) Non enī venit pp̄ter bonum ideo querit idebitum ingressum (q aūt itrat p ostiū pastor est ouiū) querēs bona earū. (Huic ostiarius apit) qr scit eum a omnibus beniuolū (et oues vocē eius audiūt) id est cognoscunt qr bruta animalia suos benefactores recognoscunt (et pprias oues vocat noiatim) qr distincte eas cognoscit quod alienus non facit z educit eas ad pa

Bernar.

August.

Seneca.

stuz vite huic necessarium (et cũ proprias oues emiserit
añ eas vadit) quia cõiter solẽt pastores pcedere greges
et ad pastorũ gressum oues dirigũtur ideo subditur (et
oues illum sequũtur qr sciũt) et cognoscũt (vocem eius
alienum autẽ) i. furẽ (nõ sequũtur sz fugiunt ab eo qr nõ
nouerunt vocem alienoꝝ pastores se mentientium ostẽ
dit itaqz xp̃s phariseis quia nec sapientia nec obseruatõ
legis nec bona vita quicq̃ valet nisi per eum et q̃ impos
sibile est eos videre sine xp̃o et ad veritatem peruenire
sine eo dicẽs. (Qui nõ intrat p ostiũ) i. per xp̃m (in ouile
ouiũ) i. in ecclesiã et cõgregationẽ fideliũ (ille fur est et la
tro) quales sunt omnes infideles et etiã mali fideles vbi

Augustinus

aug. Intrat p ostium qui intrat per xp̃m q̃ imitatur passio
nez xp̃i qui cognoscit humilitatem xp̃i (qui autẽ intrat p
ostium) i. per fidẽ xp̃i et humilitatẽ et alias eius virtutes
(in ouile ouiũ) ad pascendũ eas (pastor est ouiũ) s'm ve
ritatem. Non omnis q̃ intrat p ostiũ pastor est qr et oues
intrant verũtamẽ vnitas vniuersitatis ecclesie verbo et
exemplo pascit quotidie ¶ Huic s. pastori ostiarius spi
ritussanctus reuelando aperit ostium veritatis ad recte
intelligendum et iusticie ad bñ opandum vt oues pasce
re possit (et oues vocẽ eius audiunt) i. doctrinã recipiũt
(et vocat eas noĩatim) condescẽdẽdo familiariter subditis
singulis vel ex familiaritate vnicuiqz det ausum veniẽdi
ad se et educit eos per instructionem de tenebris erroris
in lumen veritatis et ex merore seruitutis in regnum li
bertatis (et cũ proprias oues emiserit) de tenebris igno
rantie ad lumem vite et de carcere culpe ad libertatem
gratie (ante eas vadit) per exempla bonorum operum et
vite (et oues illum) ac vestigia eius (sequũtur) p imitati
onẽ et rectã operationẽ (q̃a sciũt vocẽ eius) i. cognoscũt
et in ea delectãtur (alienũ autẽ) voce et vita (nõ sequũtur)
recipientes eius doctrinã vel exempla quia verba indu
cunt ad errorez et exempla ad malum (sed fugiũt ab eo)
tanq̃ a latrone et inimico (quia nõ nouerũt) i. approbãdo
(vocem) et doctrinam (alienoꝝ) qr alieni aliena loquũtur
et ideo nõ cognoscuntur Ouile ergo ouiũ cõmune est ec
clesia catholica sub vno pastore xp̃o ecclesie autem con
gregationes particulares continentes sunt etiã ouilia et
caule ouium sicut conuentus religiosorũ et ecclesiarum
conuẽtualiũ et parrochialiũ in quibus fecit deus accuba
re suas oues hoc est fideles simplices et mãsuetos subie
ctos et humiles (Qui ergo non intrat per ostium) hoc est
qui per principia religionis xp̃iane nõ venit sicut p prĩci
pia veritatis non venit hereticus per principia grẽ non
venit symoniacus per principia libertatis non venit po
tenter vel armatis pcibus intrusus p principia simplici
tatis non venit dolosus s; ascendit aliunde q̃dam enĩ ad
intrandum desuper per scalas ascendunt sicut ambitiosi
cũ lucifero ac cum dathan et abirõ quos pter ambitio
nez viuos terra obsorbuit quidã z parietẽ irrũpunt sicut
auari cum symone mago quidã fundamenta suffodiunt
sicut heretici cum arrio (ille fur est et latro) q̃n hoc dr̃ũt
quia fur est qui in furno hoc est in nigro i. in tenebris scz
ignorantibus hoĩbus alienũ rẽ cõtrectat inuito domino
latro autẽ est qui violentiã infert et manifesta contrectat
dño inuito et iõ fur est qui ouile ouiũ suffodit ac oues et
vtilitatẽ ouiũ clam inuito dño contrectat et iste est occul
tus et subdolus vel ypocrita vel hereticus quia vtrosqz
oues et vtilitatem ouiũ furatur latro autẽ est q̃ violẽtiã
facit vt rapiat et tales sunt qui potenter se intrudere vo
lunt. Fur ergo et latro p ostiũ nõ intrat qr vel ambitio
se ascendit aliunde vel dolose suffodit occulte vel violen
tia irrumpit manifeste vt intrudat se (Qui autem intrat
per ostiũ) in catholicã vitã et dignitatẽ pastor verus est
ostium et iste introitus est veritatis libertatis gratuite
bonitatis et simplicitatis. Intrat autẽ hostium veritatis
per catholicã fidez intrat ostiũ libertatis p supnã voca
tionem intrat ostiũ gratuite bonitatis nulli pter hoc
faciens aliquã promissionẽ intrat ostiũ sĩplicitatis non
intendens per aliquã dolositatẽ xp̃s autẽ est ostium veri
tatis et libertatis et gratuite bonitatis et simplicitatis
si vero aliqs aliter intrauerit dicetur ei illud amice quõ
huc intrasti non habens vestẽ nuptialẽ et eijcietur extra
oues in tenebras exteriores huic vero pastori ostiarius
aperit qui est triplex xp̃s quidẽ exẽplo scriptura doctri
na et spiritussancti inspiratiõe isti enĩ sunt ostiarij eccle
sie. Christus dat claues hoc est ligandi et soluendi ptã
tez scriptura docet claues voluere et seras reserare vnde
etiam vna clauium est auctoritatis discernendi que est
sciã spiritus autẽ sertũs dignitatẽ et ydoneitatẽ pfert ad in
tromittendum sicut ianitor fidelis cui cõmittitur custodia
rerũ talis ergo ostiarius exemplo xp̃i doctrina scripture
et dignitate spiritussancti aperit tali pastori aperit autẽ
ostium humile ad qd̃ superbi impingũt. vero pastori hu
mili vt nõ impingat aperit ostiũ artũ p qd̃ auari intrare
nõ pñt pauperi paupertate spiritus vt nõ cõstringatur vt
humilez et constrictum in vita recipiat et alios repellat
Hic etiam nota q̃ tribus modis munera captantur in
officijs ad que a plerisqz festinatur. Est enĩ munus a cor
de s. fauor et gratia munus ab ore s. popularis adulatio
munus a manu s. premij donatio. ¶ Qui ab his se excus
serit et sine bonã intentione intrauerit beatus erit q̃ autẽ
bonã intentione ingreditur fur est et latro (Hoc puerbiũ
dixit eis ih̃s) puerbiũ dicitur quãdo p verbo ponitur. Sic
est in pabola quãdo p vocẽ vnã rẽ significantẽ aliud de
signatur Et q̃a illi nõ intellexerũt pñter exponit di (Ego
sum ostiũ ouiũ) per doctrinaz et exẽpliũ p qd̃ ostiũ est in
trandum oẽs q̃tquot venerint nõ p me et nõ intrantes p
ostium s; pter me pter diuinã auctẽ et suspicioẽz nõ cuz
intẽtiõe diuine glẽ q̃rẽde sed quippe non a deo missi s;
propria sponte ingerẽtes seipõs impudice fures sũt ali
enũ scilz oues dei sibi vsurpando et latrones malo exẽ
plo et peruersa doctrina quãtum in se est occidẽdo (s; nõ
audierunt eos oues). i. fideles in ouili ecclie pmanẽtes
illi s. de quibus dictuz est nouit dñs q̃ sunt eius. Deinde
probat se esse ostium qr officiuz ostij est saluare ea q̃ sunt
intra domũ et q̃ per ipm fit ingressus et egressus sic au
tem est de xp̃o qr per ipm fideles seruãtur et saluãtur et sic
per ipm est ingressus ad fidem et egressus ad gliam Per
xp̃m enĩ q̃ solus est ostiũ (si qs introierit) et perseuerauet
rit (saluabitur) quia nõ est aliud nomẽ sub celo datũ hoĩ
bus in quo oportet nos saluos fieri (et ingredietur) s; ad
fidem et ecclesiam (et egredietur) ab ista miseria ad gloriã et
vitã eternã a fide ad spem a credulitate ad cõtemplatio
nẽ (ingredietur) etiã p studiũ cõtemplatõis et secretum
orationis (et egredietur) p exercitiũ boni opis et exẽpliũ bo
ne actionis (et sic inueniet) in eterna refectõe (pascua) viri
ditatis s. mel diuinitatis et lac hũanitatis quia beati re
ficiũtur interius in aspectu diuinitatis et exterius i aspe
ctu humanitatis xp̃i par quaz sunt saluati et ideo dicit
(pascua) in plurali vel in ecclia militãte inueniet pascua
s. doctrine et grẽ et in ecclia triumphante s. gaudij et glie

August.

Vñ aug. Cuius ergo et hic in ipso ouili nõ desint pascua
inuenient tñ pascua vbi saturentur qualia inuenit cui di
ctum est hodie mecum eris in padiso. (Fur nõ venit) ad
populi salutẽ s; magis ad eius destructionẽ. s. (vt furetur)
qd̃ non est suum sibi vsurpando non de preceptis xp̃i su
os sectatores instruens s; suis exemplis eos viuere sua
dens (et mactet) prauo exemplo et mala doctrina ad ma
lũ trahendo (et perdat) in eternã damnationẽ mittẽdo
(Ego veni) nõ sicut fur s; pro hoĩm salute missus a pr̃e
(vt) ingredientes in ouile (vitã) grẽ (habeãt) i. p̃ñti p fidẽ
in spe quia iustus ex fide viuit (et) egredientes de corpe
vitã glorie (habundantius habeant) in futuro p spem in
re qr est glia grã cõsummata. Unde greg. Oues ergo eius

Grego.

pascua inueniẽt quia quisqs illũ corde simplici sequitur
eterne viriditatis pabulo nutritur. Attendamus ergo aim
fratres inardescant ad superna nostra desideria. Ab eter
ne sollẽnitatis gaudio nulla nos aduersitas renocet qr
si quis ad bonuz propositum ire desiderat eius desideri

um quelibet via asperitas nō īmutet. Nulla nos prospe ritas blandiens seducat: q̄ stultus viator est qui in itine re amena prata conspiciens: obliuiscitur quo tendebat. Ut si celestis pastoris veraciter oues sumus quia in via delectationis nō figimur. eternis pascuis in perueniōe faciemur hec criso Deinde ostēdit se etiam esse pastorem. hoc aūt patet per hanc rationē: q̄ sicut ꝑ pastorem grex gubernat̄ ꝛ pascitur ita etiā ꝑ xp̄z fideles regūtur ꝛ spūa li cibo ac etiam corpe ꝛ sanguine suo reficiunt̄. sed ad dif ferentiam mali pastoris ꝛ furis addit (bonus) Bon⁹ qui dem non solum in natura ꝛ gratia: sed ꝛ in pastorali cu ra: quia implet boni pastoris officia. Unde criso (Criso.) Pasto rem seipsum ꝛ ostiū indifferenter predicat. Quia eū ad ducit nos patri ostium se dicit: quia vero procurat pasto rem. Et ponit conditiones boni et mali pastoris: q̄ bo nus ꝛ verus pastor qui attendit ad premium glorie: de bet habere affectionem ad gregem: intantum q̄ pro eo si necesse est sustineat mortem (Bonus eñ pastor animaz suam) propriam .i. vitā corporalē (dat) cum opus ē sem per autem paratus est dare (pro ouibus suis) et earū sa lute. Si hec est descriptio boni pastoris ꝛ signum valde timendum est de paucitate bonorum pastorum. Cadit enim bestia proximi. et multi eam subleuant cadit aīna iusti ꝛ non est ex omnibus caris eius qui eam releuet. cū tamen quilibet plus tenestur diligere animam proximi q̄z corpus proprium Sed quomodo pro ea corpus meū ponam: qui nec rem temporalem dare volo: vt eam a pec cato eripiā. Et nota q̄ mori pro grege dominico potest esse tripliciter. aut pro ipso de bono in melius promouē do. et sic est supererogationis quantū ad omnes prela tos. sed ad opera supererogationis nullus tenetur nisi voto se astrinxerit. Aut pro ipso ab īminente periculo li berando: ꝛ sic tenetur quilibet prelatus. quia suscepit cu ram dilci gregis: ꝛ de manu ei⁹ requiretur sanguis. Aut pro ipso in extremo articulo necessitatis cōstituto q̄ non potest euadere dānationē nisi iō morti se exponat ꝛ sic est necessitatis. sicut vendere sua ꝛ dare pauperibus ī ex tremis necessitate existentibus. Sed sciendū q̄ si ē perse cutio generalis que populo īdicitur: tūc debet pastor se opponere: ꝛ aīam suā ponere ne totus grex dispergatur si vero ē persecutio ꝑsonalis ꝛ ipse solus querit̄: tūc licet fugere persecutionē exēplo xp̄i qui a facie herodis fugit in egyptū ꝛ exeplo pauli q̄ dimissus fuit ꝑ murū oues nā qz pastori ī celo sedenti orōnibus cōmendabat se aūt vti litati earū fugiēdo seruabat. Hinc ait dn̄s. Si vos perse cuti fuerint in vna ciuitate: fugite in aliā. aliq̄n aūt dz fu gere nec aīaz suā ponere: sed patiēter expectare. q̄ñ .s. tm̄ (Grego.) lana .i. tpalia diripiūt̄ nō ꝑsone. (Mercēnari⁹ aūt) a mer cede dict⁹. vel q̄ mercede cōduct⁹. vel q̄ mercedē terre nam sperat (ꝛ q̄ nō ē ꝓprie (pastor) q̄ nō attendit ad ꝓ miū glorie celestis: sed ad cōmodū rei tpalis. Talis eñ ꝯm greg merito nomē pastoris ꝑdit. eo q̄ terrenā substā tiā plus q̄z oues diligit. ꝛ ideo ei⁹ (nō sūt oues ꝓprie) sed tm̄ vsurpatiue. qđ ꝓbat per effectū: q̄ (vidēs lupū veniē tem) .i. dyabolū vt oues recipiat. vel hereticū vt decipiat vel tyrannū vt corporaliter affligat. ꝛ tymēs dānū reruz vel corporis incurrere (dimittit oues) direptioni patere (et fugit) tacendo nō resistendo: ꝛ auxiliū debitū subtra hendo. Dū .n. sola exteriora cōmoda requirit: interiora ꝛ etiā exteriora gregis dāna negligēter patitur. ꝛ ꝯtra hec nullo zelo accēditur nullo feruore dilectionis excitatur: q̄ mercēnarius ē solū curans de mercede ac lucro ꝛ com modo tpali (ꝛ non pertinet ad eū) .i. ad eius curā (de oui bus) de quaꝝ perditione nō sollicitat̄ ꝛ curat: q̄ nō amo (August) re eaꝝ sed pro sua mercede tpali laborat nā ꝯm augu. nō diligit in ouibus xp̄m: sed lac ꝛ lanaz (et lupus rapit) ad malū ꝛ periculū pertrahēdo (et dispergit oues) ab vnita te caritatis ꝛ ecclesie separādo vel affligendo (Sed bo nus pastor) aduersus ꝑdictos lupos (aīam suā ponit) q̄ resistit temptatiōibus dyaboli arguendo ꝛ increpando vi

cia resistit fallacijs hereticoꝝ: predicādo vera resistit per secutionibus maloꝝ orando ꝛ iplorando celeste benefici um Bonus pastor querit vtilitatem ouiū: sed malus pa stor ꝛ mercēnarius cōmodū propriū (bonus pastor vi dens lupum venientē) .i. tētationē dyabolicā: deceptionē hereticā. vel seuiciā tyrannicā: opponit se ꝛ subditos cō tra hunc lupum triplicem. tuetur et defendit: sed malus pastor fugit ꝛ dimittit oues nec aduersarijs resistit. vnde in zacharia. O pastor ꝛ ydolū derelinquens gregez q̄. Non es pastor: sed similitudinē ꝛ ydolū geris pastoris. Bonus pastor non querens que sua sunt sed que iesu xp̄i. supra gregē suū sollicite vigilat: cogitans quotidie quā (Augustinus) rationē de cōmissis deo reddat vnde aug. dicebat. Et ꝑ tinetis ad curam nostram: vt rationē de vobis bonā red damus. tota autē ratio nr̄a que ē scutia Dn̄e scis q̄ dilexi quia scis nō tacui scis quia ex animo dixi. scis q̄ fleui cū dicerem ꝛ non audirer ipsa puto q̄ integra iō mea ē. hec aug. Mercennarius vero sua: non que iesu xp̄i querēs su pra gregē non vigilat: nec de grege sollicit⁹ cogitat. quā rationē de eo reddere valeat: quia non propter deum .s. propter mercedē tēporalem quam hic recipit deo mili tat. vnde greg. Mercennarius quippe ē qui locum pasto (Gregorius.) ris tenet: sed lucra animarū non querit. Terrenis cōmo dis inhiat: honore prelationis gaudet. tēpalibus lucris pascitur. impensa sibi ab hominibus reuerentia letatur. Iste sunt etenī mercedes mercennarij. vt pro eo ipso q̄ ī regimine laborat. hic quod querit inueniat ꝛ ab heredi tate gregis imposterum alienus existat hec greg Deide quod dixerat probat ꝑ signa dicens (Ego suz pastor bo nus) ꝛ subditur signū huius (et cognosco oues meas) nō solum .s. noticia visionis q̄ oīa nuda ꝛ aperta sunt ocu lis eius. sed etiam noticia approbationis ꝛ dilectiōis: q̄ cognoscit soluz dignos vita eterna ꝑmissa eis. cognoscit etiā xp̄us oues suas per ymaginē ꝛ similitudinē suā quā eis impressit. per arma ꝛ vestimenta virtutū quibus fide les ornauit ꝑ signa bonorum operum quib⁹ eos decora uit ꝑ doctrinā suā: ꝛ spālaliter ꝑ caritatē ad inuicē q̄ eos informauit. que omnia in eis inuenit (Et cognoscūt me mee) q̄ vere fideles cognoscūt xp̄m. noticia per dilectio nem operante. ꝛ ideo decipi nō pn̄t bn̄ficia quoqz ei⁹ ma nifeste cognoscunt ¶ Boni ergo pastoris signū ē mutua cognitio ipsius ꝛ ouium suarū. quod ꝓuenit ex hoc quia pastor frequenter ꝛ sollicite oues suas visitat. ꝛ sic parti cularitier cognoscit eas ꝛ indiuidualiter ꝛ conditiōes ea rum ac diligit. ꝛ oues ex frequēti imaginatione beneficij pastoris ipsum attendūt ꝛ specialiter recognoscūt ac dī ligunt. Sic aūt ē de xp̄o ꝛ vere fidelibus: ꝛ ergo ē pastor bonus et verus. ¶ Secundum signum boni ꝛ veri pasto ris: ē affectio quam ostendit ad oues que non potest esse maior q̄z se exponere pro ouibus sic aūt ē de xp̄o ꝛ fide libus. et ideo subdit (et animam meam pono ꝓ ouibus meis) solis .n. ouibus xp̄i proficit passio eius. vnde petr⁹ (Petr⁹ rauē.) Rauēn̄. Ecce pastor bonus animam suam pro ouib⁹ su is dat. quod vtiqz facit vis amoris. q̄ nil durum nil ama rum nil graue nil letale computat amor ver⁹. q̄d .n. ferrū que vulnera que pena. que mortes amorem p̄ualent su perare perfectum Amor est impenetrabilis lorica. respu it iacula īsultat periculis mortem ridet. hec petrus. Sz cum homo habeat tria: scilicet res propinquos et perso nam propriam ista tria pro ouibus sunt ponēda. sua au tem pro ouibus non ponunt qui temporalia eis non tri buunt suos non ponunt qui consanguineos insufficien tes promoueri faciunt personaz non ponunt qui malis non resistunt Xp̄o autem ista tria pro ouib⁹ posuit. vn de in hieremia. Reliqui domū et familiā meā scilicet an gelos dimisi hereditatem meam scilicet celestem substā tiam dedi dilectam animam meam in manus inimico rum meorum. ¶ Tertium signum boni et veri pastoris est quia oues omes ad ouile deducit vnde xp̄s ne crede retur q̄ pro solis iudeis mori deberet subiungit (Et alis

as oues habeo) iam in predestinatione ex gentibus mihi credituras (q̄ non sūt ex hoc ouili) s. de synagoga iudeoꝝ: sed de ppłis gētium (⁊ illas oꝫ) .i. oportuniū est (me adducere) in fidē ⁊ eccl'am cū populo iudeoꝝ q̄d factū ē per p̄dicationē apostoloꝝ x̄p̄o p̄cipaliter operāte i p̄dicatione eoꝝ s̄m Criso. hoc q̄d dicit oꝫ non ē necessitatis [Crisostom⁹.] demonstratiuū: sed cōfirmatiuū eius q̄ omēs oues suas fideles faceret. Et subdit (et vocē meā audiēt) et ad fidez venient: q̄ gentiles ad predicationē apl'oꝝ deuote fidez receperunt (⁊ fiet vnum ouile) ⁊ fidelium receptaculū .i. vna ecclesia ex iudeis ⁊ gentib⁹ collecta (ē vnus pastor) qui in celo est x̄p̄s: q̄ ipse est pax n̄r̄a qui fecit vtraqꝫ vnū in terra autē est papa x̄p̄i vicarius ¶ Bon⁹ etiam pastor gregem suū pascere debet. Unde ⁊ a pascendo nomē accepit hinc ait d̄n̄s petro quando pastorē ecclesie ip̄m instituit pasce oues meas. Secundo debet ip̄m diligere s. petrus quando debuit preficí ecclesie fuit examinat⁹ de caritate petre amas me. Tertio debet gregē a lupo custodire et defendere. Unde dominus ait petro. ⁊ tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. s. contra quoscūqꝫ luporum turbationes Hec autē tria per quandā excellentiā facit nobis domin⁹ noster: vt merito bon⁹ pastor dici debeat et eni nos pascit: nos diligit: nos defendit. ostendit itaqꝫ x̄p̄s sub methaphora predicta q̄ per euz tanq̄ per ostium sit intrandum ⁊ q̄ ipse pastor bonus sit sequendus bonum ergo pastorē x̄p̄m sequamur. sub ei⁹ disciplina maneamus. ⁊ vocem preceptorum ac consiliorum eius audiamus. vt ab ip̄o pasci mereamur. Quanta vero fuerit huius p̄ijssimi pastoris ad perditas oues sollitudinis cura q̄taqꝫ clementia ipse bonus pastor alibi in parabola pastoris ⁊ ouis centesime perdite: multaqꝫ cura q̄esite: ac tandem inuente ⁊ in humeris cum gaudio reportate pia methaphora indicat. sed hic sermone expresso aperte declarat cum dicit (bonus pastor animā suam dat pro ouibus suis) et in eo illud propheticū vere et perfecte impletur sicut pastor gregem suum pascet nā propter hoc labores lassitudines ⁊ medias passus. inter phariseorum insidias ⁊ pericula multa euāgelisando regnum dei. ciuitates circuibat ⁊ castella noctes ducebat i oratione peruigiles nec phariseorum veritus murmur ⁊ scandalum publicanis se prebebat affabilem. asserēs p̄pter male habentes se venisse in mundum. ad penitētes quoqꝫ paternum pretendebat affectum. apertum eis ostendens omne mēs suū. Audite hec pastores ⁊ ab vno pastore boni pastores esse discite. quod ipse fecit: hoc ⁊ vos si necesse fuerit facite. ¶ Ut autem hugo dicit animam p̄ [Hugo.] ouibus ponit qui periculosum regiminis locū ascēdens clauso silentij ostio claustralium gregez in pace custodit animā ponit qui solus inter mundana pericula exteriora negocia curans necessaria querit animā ponit qui ad sustinenda iurgia rei familiaris exit: qui inter adulantiū et detrahentium linguas medius incedit qui p̄ infirmis laborat et laborantes pascit consolatur pusillanimes et cum superbis increpando contendit hec hugo. Ad impe [Bernardus.] ad onus cure pastoralis portandum: ⁊ salutem proximorum querendam hortatur bernar. ad quendaz abbatem sic scribens. Pascas verbo pascas exemplo pascas ⁊ sanctarum fructu orationum. Manent itaqꝫ tria hec verbū exemplū: oratio maior autem his est oratio nam ⁊ si vocis virtus sit opus: operi tū ⁊ voci grām efficaciāqꝫ promeretur orō Quid causaris te aliquoꝝ qui tecū sūt magis grauari cōsortio q̄ s. frui solatio. Deniqꝫ inq̄ētū grauaris sustantium lucraris ⁊ inq̄tum iuuaris intātū tua tibi premia minuit. elige ergo quos eligas an qui grauādo iuuant: an qui iuuando grauant. Hi tibi promeritores: illi fraudatores meritoꝝ existunt. Nam qui socij laboris p̄culdubio ⁊ mercedis participes erunt. Sciens ergo te missum iuuare non iuuari. illius te ⁊ agnosce vicarium q̄ venit ministrare ⁊ non ministrari. Beati si sic p̄mānserim⁹ vsqꝫ in finem semper ⁊ vbiqꝫ querentes nō que n̄r̄a sunt: sed que iesu x̄p̄i hec bern. Sed ad hec facienda necesse est habere cor bn̄ sibi cōsciū ⁊ cōsciam securā. vn̄ idē bernar. In oībus actis vel dictis suis nichil suū quis q̄rat: s̄ tm̄ aut dei honorē aut salutē proximoꝝ aut vtrūqꝫ. Nec pure valet dei vel p̄rimi querere lucra: q̄ propria nō cōtempserit Bona obliuio si teip̄m nescias vt proximo prosis Sane in tanta obliuione sui necesse ē cor bn̄ esse cōscium sibi quo se in lucra securius foras extendāt. cum securam intra se reliquerit cōsciētiā. Quid .n. prodest hoī si mūdū vniuersū lucratur aīe aūt sue detrimentū patiat. Sed et ordinis exigit ratio vt qui ad sui mēsurā p̄rimū iubetur diligere. prius seip̄m diligere norit. Itaqꝫ duo sunt que post peccata bonā reddūt cōsciam penitere de malis et abstinere a malis hoc ē vt verba loquar bea greg. et commissa flere ⁊ flenda nō cōmittere hoꝝ neutrum sufficit. [Grego.] Utriusqꝫ virtutis bn̄ cōscius anim⁹ secure iā seipsū deserat et q̄dāmodo p̄dat vt alios lucrifaciat hec bern. Caueant aūt pastores ne subditos scandalizent: vel occasionē ruine eis prebeant. ve .n. eterne dānationis eis iminet per quos scandala veniunt: ⁊ aīaꝝ pericula p̄cedūt. nam s̄m grego. tot mortibus prelati digni sunt: quot ad subditos suos perditionis exempla transmittūt. Et s̄m augu. qui aīas ad peccandū inflāmant ⁊ deo subtrahūt [Augu.] magis peccant q̄z q̄ carnē x̄p̄i crucifixerūt. Et s̄m ysid. q̄ [Ysido⁹] exemplis vitam moresqꝫ bonoꝝ corrūpunt. deteriores sunt his qui substantias alioꝝ prediaqꝫ diripiunt. Non presumant tales de quibusdā iusticijs et operibus suis. nec sperent saluari alijs neglectis Nam vt ait grego nihil ei sua iusticia suffragatur de cuius manu aīa pereuntis exigetur. vnde hec criso sacerdos et si propriā bn̄ dis[Grego.] [Criso.]pensauerit vitā: alioꝝ vero non cum diligentia curaz habuerit cum perniciosis in gehennaz vadit. hec Criso. Attendant etiā pastores: q̄ subditorum culpas de⁹ p̄ ipsos leui⁹ vindicat sed prelatorū mala per semetip̄m grauius dānat. vnde greg. Qui non subditoꝝ culpas per prepositos vlciscit: tunc p̄positoꝝ mala per semetip̄m seuiens dānat. Attendant autē subditi ne propter negligentes ⁊ [Grego.] malos pastores a cursu certaminis sibi propositi deficiant: sed aspicientes in iesum toti⁹ boni speculū etiā taliū iudicium patiēter suscipiāt: q̄ tunc postmodū nō habebunt aliud iudiciū: cū non puniat deus bis in idipsū. vn̄ super illud verbum ysaie. nunq̄d tota die arabit arans vt serat dicit glosator arians De milio autem et vicia non dicit textus an trituretur: q̄ subiecti q̄tidie de suis actibus infirmis p̄ prelatos iudicātur. Et si presens iudiciū patienter susceperint: ac de cetero mores suos emēdauerint non vltra iudicabūtur alioquin et ipsi iudicabūtur. Attendant etiam subditi et humiliant: q̄ defect⁹ et negligentia pastoꝝ: sepe p̄uenit de meritis subditorum. et adeo idcirco p̄mittitur quia bonos pastores habere nō [Grego] merentur vnde greg. clero mediolanensi pastorez ab eo postulanti inter cetera scribit. verūtamen quia antique mee deliberationis intentio ē. ad suscipienda pastoralis cure onera pro nullius vnq̄ misceri persona orationib⁹ prosequar electionem vestram vt omnipotens de⁹ talem vobis pastorem prebeat in cuius lingua et moribꝫ exortationis diuine pascua valeatis inuenire. Sed quia iuxta meritum plebium solent superno iudicio persone p̄uideri pastoꝝ vos spiritualia querite: celestia amate temporalia et fugitiua despicite: et certissimū tenete: q̄ placentem deo pastorem habebitis si vos in vestris actibus domino placetis hec grego.

Oratio.

Domine iesu criste pastor bone: q̄ pro ouib⁹ tuis posuisti animam tuam in precium: carnem in cibū et sanguinē in potum q̄ factus es nobis ostiū in ecclesiam militantē: et triumphātem vt per te ad salutē introeamus ad te. cognosce me inter oues tuas: ⁊ misericorditer nos respice in viam salutis dirigendo vt cognoscamus te et tibi conformemur te imitando non audiamus vocem alienorum. s. mūdi carnis et dyaboli. s; tātū

tuam obediēdo tuis preceptis et consiliis vt vitā habea mus gratie et abundantiꝰ habeamus glorie et apud te pascua inueniamus refectionis eterne. Amen

De enceniis in quibus voluerunt iudei iesum lapidare. Capitulum.lxxxvii.

Joha.x.

Acta sunt aut ence

nia (in hierosolimis et hyems erat) Encenia dicuntur ab en q̄d ē in et neos quod ē nouuz interposita ce sillabica adiectione et sonat innouatio nes quando s. aliqua res noua suo vsui applicat vel aliqua res a communi vsu ad celebrem et diuinū vsum dedicatur quod n latinus dicit dedicatōem hebreus vocat inchoationem vsus noue rei seu innouationem Vñ et vsus hēbat hoc verbuz vt si quis noua veste indueret encenia re diceretur. Est igitur encenio as are i. initiare et aliq̄d de nouo facere. vnde vestem nouam enceniat qui primo eam vestem portat et epūs ecclesiam enceniat q̄n eam d̄dicat hic igit encenia vocantur festum dedicatōis templi. q̄r in dedicatōe templi applicat diuino vsui quod festum annuatim solenniter celebrant iudei. Et dicit encenis enceniorum in plurali q̄r istud festū per plēs dies solebat agi hoc autē nō ad primā neq̄z ad secundā s̄z ad terciam spectabat dedicatōem Legitur .n. triplex dedicatio templi facta a diuersis et diuersis tēpibus Prima a salomone .x. die septembris q̄ celebratur eadem die quotannis vsq̄z ad euersionem templi factam a babiloniis Secunda tempore esdre a neemia et zorobabel et ab his q̄ redierunt de babilonica captiuitate reparato templo ab eis facta est .xii. die marcii et eadem die quotannis celebrabatur q̄usq̄z illud polluit antiochus ponēs in templo ydolum iouis. Tertia ꝓpter hanc contaminatōem facta est a iuda machabeo q̄ templū ꝓphanatuz a gentibus mundauit .xv. die decembris et eadez die exinde celebrata est q̄tannis et hec dedicatio tēpore xp̄i celebrabatur vnde hic agitur. Tunc (ambulabat iesus in templo) .s. (in porticu salomonis) i. in porticu templi vbi salomō ad orandū stare solebat. noīe .n. templi nō solū corpus ipsius sed etiam porticus et atria seu loca circunstantia et ad domum domini ptinentia intelligunt in q̄bus pplus stabat ad orandū non in templo nō .n. licebat ingredi templum nisi solis templi ministris alii autē orabāt extra in porticibus seu atrio templū cingentibus vbi rex salomon sibi oratorium fecerat q̄d hic appellatur porticus ī quo oratorio die dedicationis columnam seu basem eneam habentem .v. cubitos longitudinis et tres cubitos latitudinis et tres cubitos altitudinis erexit sup quam genibus flexis orauit q̄ locus etiam regis oratoriū dicebatur. vbi Theophi. Satagas tu quoq̄z dum hyems iminet .i. vita presens turbinibus iniq̄tatis cōcussa. spirituales encenias tui templi celebrare semper renouando teipsum et ascensiones in corde tuo disponēs tunc ihs erit presto in porticu salomonis pacificum statum tibi tribuens sub regimine proprio in seculo autem futuro nemo renouatōnis solemnia perficere poterit. (Circundederūt eum ergo iudei) cōprimētes animo circūuenīēdi et persequēdi vt citiꝰ eum in verbis capent (et dicebāt ei. Quo vsq̄z animā nostrā tollis) i. crucias dimittendo nos in suspenso dubitatōnis certificandi .n. summo dete. Adulatorie loquūtur volētes per hoc ostēdere se desiderare scire veritatē de ipso .q. d. aīa nostra est in suspenso desiderii q̄r diu vinctos nos derelinq̄s. Spes q̄ differtur affligit animam per hoc innuentes q̄r vellent eius dicto stare et eū libēter sicut xp̄m recipe cū tā ꝯtrariū haberēt ī corde (Si tu es xp̄s) i. rex et vnctus. quē .n. nos regez dicimꝰ iudei appellāt xp̄m ī vnctū q̄r vnctio debebatur regibus) dic nobis palam) vt sciamus quem seq̄mur. palā .n. annūciāt dū est de veritate .q. d. peccamus si tu es xp̄s et messyas in lege promissus et tibi non credimus. Insidiose hec ab eo q̄rebant vt si se xp̄m diceret quasi se regem faciens cesari ꝯdiceret mox teneretur et romanoꝝ militibus occidendus traderetur vñ glo. Non veritatē desiderabāt s̄z calūniā prepabant q̄r dolo loq̄bātur iō māsit tēpauit. di. (Loq̄r vobis) vt verbū dei et dico vobis veritatez et quis sim probo ꝑ opa (et nō creditis michi.) ¶ Opa q̄ ego facio in noīe pris mei) et ad glīam eius cōfitēdo eum et glīam eius non aliā vbiq̄z q̄rendo eiq̄z oīa tribuendo (hec testimoniuz ꝑhibent de me) et de mea deitate q̄r s. nō pñt nisi a deo fieri et ideo manifeste apparet q̄r a deo veni q. d. Vultis a me audire si ego sum xp̄s et ego respondeo vobis q̄r non oportet vt ego dicam verbis quia (opa q̄ ego facio illa testimonium perhibent de me) Et si operibus non creditis qualiter verbis creditis et sic non dixit expresse se esse christū quod q̄rebant sed dixit aliquid equiualens vel maius quod tamē eis non sufficiebat vt veritatem responderet et calūnie maliciam excluderet. Sic ergo temperauit responsum vt nec illis sit calūnie locus et fidelibus propter quos hec referuntur manifeste appareat q̄r ipse sit xp̄s non homo tantuz vt illi putant sed verbum patris et dei filius illi .n. xp̄m purum hominem credunt venturuz sed pre omnibus regnaturū nō ergo propter illos tm̄ respōdit eis sed et ꝑpter posteros fideles. ¶ Alia testimonia q̄r sit verus deus et verus homo ponit Johannes di. Tres sunt qui testimoniū dant in celo pater verbuz et spūssanctus. Et tres sunt qui testimonium dant in terra spūs aqua et sanguis q̄r eniz xp̄s fuerit celestis i. verus deus testimoniū dedit pater quando dixit hic est filius meus dilectus testimonium dedit spiritussanctus quando in specie colūbe super ipsū baptisatum descendit. testimoniū dedit ipse filius quando dixit ego et pater vnū sumus q̄r autē fuerit terrestris .i. verus homo tres testes sunt .s. spūs .i. anima quā in cruce emisit aqua q̄ d̄ eius latere et sanguis qui de eius venis effluxit Causa autem incredulitatis eorum subditur (s̄z vos nō creditis quia nō estis) necesse vultis (ex ouibus meis) i. innocentes et humiles sed superbi et maligni ideo dei iudicio excecati ¶ (Oues mee) i. humiles quibus reuelatur veritas a me (vocē meam audiūt) credendo corde et obediendo opere (et ego cognosco eas) nō solū notitia visionis sed etiam approbatōis (et sequūt me) imitando hic in pñti per gratiam et in futuro ꝑ glīaz ideo sequitur (et ego vitam eternaz do eis) hic in pastu mei corporis et sanguinis et in futuro in dulcedine fruitionis (et ideo non pibunt in eternum) quia p̄destinatio de eis frustrari nō pōt (Et) ideo (nō rapiet eas q̄sq̄ de manu) idest potestate (mea) per violentiā hic trahendo ad culpam vel in futuro ad penā q̄d probat di. (Pater meus q̄d dedit michi maius oībus est) i. deitas quaz habeo a pře quia oīa excedit ī īfinitū vnde augustinus Dedit michi vt sim verbum eius vt sim vnigenitus filius eius vt sim splendor lucis eius. ¶ Et nemo potest rape de manu pris mei per violentiā cum sit infinite potentie ergo nec d̄ manu mea continente eas et conseruante (Ego .n. et pater vnū sumus) s. in virtute et potētia sicut ī deitate et essētia. ¶ Notandum autez q̄r ex hoc verbo saluatoris (ego et pater vnū sumus) excludūtur duo errores cōtrarii circa articulum sanctissime trinitatis Sabellius enī posuit in deo vnitatem persone sicut et essentie et h̄ remouetur cū dicitur (ego et pater sumus) si .n. pr̄ et filiꝰ essent vna persona dixisset sum in singulari ¶ Arrius aūt econtra posuit diuersitatez eēntiaruz sicut et ꝑsonaꝝ et hoc exclu dit cū dicitur vnū si .n. pr̄ et filiꝰ hērent diuersas essentias non diceret vnū neutraliter s̄z plura igitur per (ego et pater sumꝰ) discretio et eq̄litas ꝑsonarū exprimit per (vnū) vnitas diuine sbe intelligit In theologia eñ per neutrū genus dicit substantia diuina p masculinū ꝑsone per femininuz notio. Vñ pz q̄r nō debet in hymno cantari vnus pr̄i cum filio sed vnū q̄r pr̄ et filius nō sunt vnus in persona s̄z vna in sba vñ aug. vtrūq̄z audi et vnū

Augustinus

Augustinus

Theoph.

sumus q dixit vnum liberat te ab arrio q sumus liberat te a sabellio ¶ Si vnum ergo non diuersum si sumus et q pater et filius. Oues ergo dei per signa quatuor cognoscuntur q hic per ordinē tangūtur. Primo p bona (opa q faciunt cognoscuntur quia oues xpi sunt ¶ Istud signum ponit dominus de se qui ē pastor cuz dicit (opa q ego facio testimonium perhibent de me) Notandū tn̄ est q sūt qdam opa q hominē sanctū ostēdunt sz nō faciūt sicut sūt opa miraculorum q etiā aliqn̄ mali faciunt virtute fidei. Alia sunt opa q sanctuz faciunt sed non ostēdunt sicut est simplicitas et humilitas sanctorum hoīm et cetere virtutes eorum q faciūt hominē sanctū coraz deo sz sepe reddunt despicabilem coram mundo Alia sunt opa q hominem sanctū faciunt et ostēdunt sicut sunt opera pietatis q ex caritate fiunt. Secundum signum est q oues xpi sunt qn̄ vocē eius audiūt vn̄ subditur (oues mee vocez meaz audiunt) Quatuor autem voces iste pastor dat ouibus suis. Prima est exterior exhortatio secunda est interior inspiratio tercia est beneficiorū elargatio. qrta est corporis flagellatio sed quia multi sunt q istas voces non audiunt ideo dn̄s conqueritur di. (Vocaui) s. per exteriorem exhortationem (et renuistis extendi manū meaz) multa bona faciendo et nō fuit q aspiceret despexistis om̄e consilium meuz q vobis bona ꝓposita inspirabam et increpationes meas neglexistis per q̄s aliquādo vos arguebam et flagellabam ideo subditur magna comminatio ego quoqz ī interitu vestro ridebo ¶ Tercium signum est q aliqui sint oues xpi qn̄ ipse xpus qui est pastor eas cognoscit vnde sequitur (et ego cognosco eas) Cognoscit aūt vt etiam supradictum est fideles suos p ymaginē et similitudinez suā quam eis impressit per arma virtutum quibus eos ornauit per signa bonorum opez quibus eos decorauit per caritatem adinuicē qua eos instruxit. Quartum signum est q sint oues xpi quando ipsum veruz pastorem sequuntur vnde subditur (et sequuntur me) mali autem nolunt sequi xp̄m sed ab eo fugiunt et se auertūt boni vero sequuntur ipsuz per imitationē bonoz opez. Xp̄m etiam quidā sequuntur ficte sicut ypocrite quidaz lente sicut tepidi et negligentes quidam sollicite sicut amore dei feruentes ¶ Hec autem predicta dn̄i verba quādo dixit ego et pater vnū sumus (iudei) cetera ferētes iā nō tulerunt sz (lapides sustulerunt) et hoc durissima intētione fecerūt s. (vt lapidarent eū) sicut blasphemū motu liuore inuidie non amore iusticie quia absqz legis ordine quia n durrer ant et profūda dn̄i verba intelligere non poterant lapidibus similes ad lapides currebant (Respōdit eis iesus) dulciter eos reprimēdo (multa bona opera ostendi vobis) ad vr̄az vtilitatē (ex p̄re meo) hoc est virtute p̄ris mei facta s. veritatem docendo infirmos curādo et alia miracula faciēdo (propter qd̄ boz) operum (me lapidatis) cū tn̄ ob hoc me honorare deberetis Vbi sciendum q quidā sunt qui reddunt mala pro malis et istud est prohibitum quia deus vindictam sibi reseruauit d michi vindictam et ego retribuā ¶ Alij sūt qui reddunt bona pro bonis et istud est quoddam naturale debituz et non meritorium quia et publicani hoc faciunt. Alij sunt qui reddūt bona pro malis et istud est pfecte caritatis indicium sic fecit xp̄us et docuit suos discipulos. Alij sunt qui reddūt mala pro bonis et istud ē valde iniquum et tales erant iudei circa xp̄m et ideo eos arguit di. multa bona opa etc. ¶ (Respōderunt ei iudei di. ¶ De bono opere nō lapidam⁹ te sed de blasphemia quia tu homo cū sis facis teipsuz deū) Asserēs .n. se esse vnum cuz patre innuit se esse deuz non autē ipse seipsuz fecit deum sed pater generās eū fecit ipz deū. Dn̄s autē volens eorū furorez tpare (r̄ndit eis) se nō esse blasphemū dicendo se esse deum vel dei filium naturalē quod ꝓbat primo per scripturaz quia scriptura sacra cū sit inspirata non pōt esse falsa et hec attribuit hominibus sc̄tis et prophetis deitatem participatiue ergo multo magis (quē pater sanctificauit) s. sc̄m ab eterno genuit s̄m deitatem et iam sanctificauit s. plenitudinē gratie repleuit qm̄tum ad humanitatē misit in mundū) ad saluandum et sanctificandū ipsū sicut erat per ꝓphetas dictū. pōt dici deus ꝓprie cum tn̄ dicatur hō deus et verbū de⁹ dissiliter quia homo adoptiōe verbū naturaliter. Si igr̄ adoptiui filii dn̄i dicūtur qre naturalis de⁹ filius nō dicatur Scriptura qdem sacra attribuit hominibus sanctis deitatē participatiue dictam sed christo attribuit deitatē ꝓprie dictā s̄m n. aug. tribus modis dicitur deus natura vt deus omnipotens adoptione vt particeps deitatis de qbus in psal. dicitur dii estis opinione seu nuncupatione vt ydola et demones. Deinde hoc idem ostendit per rationem. s. ex operibus patris q faciebat. Omnia n. secūdū phm determinatur ꝓprio ope et ideo per ꝓpriā operationem certificamur de natura rei xp̄s autē faciebat opa diuinitatis ꝓpria s. miracula totā facultatem creature trāscendentia et virtute ꝓpria non solum obsecrando diuinā potentiā sz aliqn̄ imperando ex quo concluditur q in eo vere erat natura diuina et per ꝯ̄ns nō erat blasphemus dicēdo se esse deū vel dei filiū ac si diceret non tm̄ per verba me esse filium dei credatis sed etiā per opera q et modo q ea facio et facto ipso ostēdūt in me naturā et virtutē dei esse (Si nō vultis credere verbis) fidem adhibete (opibus) vt merito fidei amplius cognoscēdo opa veniatis ad fidem deitatis (vt cognoscatis et credatis q in me ē pater) per nature sepabilitatem et sui consensus voluntatē in omnia facta mea (et ego in patre) sicut a quo habeo naturā et veritatē et opera. In eo ē pater et ipse in p̄re iqn̄tuz ē vna natura amborū sicut vna operatio Qui ergo magis diligit vel credit amplius cognoscit. Vide hic mirabilem iudeorū insaniam. Ipsi volebāt scire si esset xp̄s et qui verbis et opibus hoc probabat eum lapidare volebāt. Ipsi vero nec verbis nec operibus inducebātur ad credendū sz tanq̄ obstinati (qrebant) studiose (eū apprehēdere) nō bona apprehensione. s. ad credendum et intelligendū sed mala. s. ad seuiendū et occidēdum. Tu apprehendas vt habeas illi apprehēdere volebant vt nō haberent. (Et exiuit de manibus eorum) virtute diuina trāsiens per ipsos sicut alias fecerat vt ostenderet se non posse detineri nisi quādo vellet et vt daret nobis exemplum declinandi maloz seuiciam quando sine fidei p̄iculo fieri potest. Non .n. apprehenderunt quia manus fidei non habuerunt. Et relicta iudea ꝓpter incredulitatem eorum (abiit iterū trās iordanem in locum vbi iohannes p̄mūz baptisauerat et ibi) ad tēp⁹ cum discipulis suis (manebat) vt populi venientes ad ipsum recordarētur de testimonio iohannis et de testimonio dei patris et aliis ibi factis et dictis et sic habita primorum et nouissimorum collatione confirmarentur in fide ipsius. Conspice igitur tā eum q̄ discipulos suos mestos recedere et eis toto posse compatere (Et multi venerunt ad eum) nō tam corpore q̄ mentis deuotione et crediderunt in ipsum ex corde Ecce isti apprehenderunt p̄manentem vt haberent sed iniqui iudei apprehendere voluerunt discedentē vt non haberent. Mistice autem s̄m. Theoph. recedēs ab hierosolimis domin⁹ ꝗ est a plebe iudaica ad loca fontes habentia se transfert. s. ad ecclesiam ex gentibus que habet fontem baptismi p quem multi ad christum accedunt quasi transeuntes iordanem Sciendum est hic q mali iudei sunt non solū illi qui littere legis et circumsioni carnis innitentes christū blasphemāt sicut isti de quibus hic dicitur sed etiam oēs mali christiani qui solo noīe xp̄iani sunt et solum nomen habēt christi a quo appellātur christiani q verbis cōfitentur christū factis autē negant de quibus etiam verificatur qd̄ hic dicitur (q sustulerunt lapides vt lapidarēt iesum) vn̄ Ambrosius. Quod fecerunt tunc iudei persequētes hoc vere faciunt hodie mali christiani male viuentes. christum enim lapidant et occidunt. ¶ Quid est christus Veritas. pax et iusticia. Qui ergo pro falsitate veritatē

Augusti

Theop.

Ambros

tatem dereliquit pro discordiis odiunt vnitatem et pa
cem pro temporali precio relinquūt iusticiā nil aliud fa-
cere videntur ꝙ lapidare crucifigere ꝛ occidere christum
qui ipsius dona extinguūt in seipsis hec ambro. Et tales
sunt in triplici genere. Quidam enim lapidant ihesū cor
de quidam ore et quidam manu. ¶ Primi sunt corda sua
prauis cogitationibus et malis voluntatibus indurātes
secundi sunt verba blasphemie in deum et sanctos pro-
ferentes vel preceptis maiorum ꝛ prelatis suis recalcitrā
tes tercij sunt per oppressionem violentie proximos leden
tes. Primi ergo lapidāt dñm iesum quelibet enim mala
cogitatio et mala voluntas est vnus lapis ꝗ iacitur cōtra
Beda eum. Unde beda. Quotquot malas cogitatiōes quis assu-
mit quasi tot lapides i christum mittit. Et iō beatus ambro
Ambrosi. nos ammonet. di. Uidete fratres ne ꝑ opera vel cogita-
tiones malas lapidetis ihm. Sed dices quō tam graue
iudicatur peccatum cogitatiōis si ad opus non procedit
Ad hoc dicēdū ꝙ tota ratio peccati est i corde actus aūt
exterior non aggrauat peccatū nisi extensiue. Et quia xps
habet domiciliū suū in corde dicēte apostolo. Uos estis
templum dei viui hinc est ꝙ sicut xps inuitatur ad tēpluū
suum per cogitationes et voluntates bonas ita expellit
per malas. Et ſm hoc quelibet mala voluntas est quasi
lapis ꝗ dominus iesus lapidat ꝛ expellit de tēplo suo. O
ꝗ detestabile ē dñm dominum lapidare ꝛ eicere de hospitio
suo. Nam sicut dicit apostolus ꝗs consēsus tēpli dei cū ydo-
lis. Quid autem aliud sunt cogitatiōes quas ꝗs format
i corde quasi quādam ymaginatiōes cōtra honorem dei
nisi quedam ydola. Et cū talibus ydolis xps i eodē tem
plo habitare dedignat. Unde ad conseruandā xpi pñtiā
in templo suo hortat nos aplus petrus dñm inquit iesum
sactificate i cordibus vestris. Ille dominū ihm i corde suo
sanctificat ꝗ nihil nisi quod sanctū et deo placitum est in
corde versat. Secundi lapidant dominū iesum multipli
citer ſm ꝙ blasphemia in deum multis modis committi
tur. Primo enim ꝯmittitur quando deo negat quod sibi cō
uenit sicut ꝗ negaret in deo oipotētiā et omnē scientiam
vel prouidētiā. Et ad hanc speciē blasphemie pertinent
illi ꝗ in diuersis successibus dicunt in animo suo vere deus
Augusti non curat res humanas vel similia de quibus dicit aug.
Bernar. super psal. xxxi. Item illi de quibus dicit bern. super cāti
ca qui vellent deum peccata sua vel vindicare non posse
aut nolle aut ea nescire. Uult ergo eum non esse deū qui
quantum in ipso est vult eū aut impotentem aut iniustū
aut insipientem esse. Crudelis plane et omino extranea
malitia que dei potentiam iusticiam sapientiā perire de-
siderat. Qui autem vult deū esse iniustum vult deum nō
esse deum et qui deum desiderat non esse nōne quātū i se
est deum lapidat ꝛ occidit hec bern. Secundo modo bla
sphemia in deum cōmittitur quando deo attribuit quod si
bi non ꝯuenit sicut illi qui dicunt deum esse auctorē pec-
cati. Ad quam speciem blasphemie ꝑtinent illi ꝗ peccata
sua in deum retorquent dicentes deus sic voluit vt adul-
terarer furarer vel occiderē et vt sic confunderer et turba
rer et ita omnia fato ascribūt. Ad hanc etiam pertinēt lu
sores ꝗ cum non adprosperantur deo maledicunt et con
uicia in sanctos ꝓferunt. Similiter et illi qui iurāt per de
um verbis execrabilibus et vituperosis ꝑ per nares dei
per iecur dei vel per brachia dei ꝛ similia que sunt execra
bilia auditui. Tertio modo blasphemia in deum commit
titur quādo illud quod dei ē alicuius sibi vel alteri creatu
re attribuit sicut illi qui sibi diuinum honorem vsurpare
presumpserunt vt symon magus et omnes ydolatre. Et
ad istam speciem pertinent ambitiosi ac superbi et vane
gloriosi qui sibi gloriam attribuunt quasi eam ex seipsis
et meritis suis habeant cum tamen gloria sit dei ꝓprius
Item ad hanc partē pertinent iracundi qui sibi vsurpāt
vindictam que propria est dei. Similiter et illi temerarij
qui presumunt et volunt de aliorum cordibus iudicare
cum hoc sit proprium dei tantum. Preter hec est ꝛ aliud

blasphemie genus quod cōmittitur in sanctos regnātes cū
christo ꝛ in quibus regnat xps. Unde i eis christus laudat
ac etiam blasphematur ꝛ i prelatos qui seruiūt deo i sub
ditis et vice dei supra subditos positi sunt ac per hoc in
eis deus honoratur ac etiā blasphematur. Tercij siliter
lapidant dñm iesum sicut iudei lapidauerunt stephanū
sic enim mali christiani spiritualiter tunc lapidant stepha
num immo ipsum christū quādo vi opprimūt ꝛ affligūt
proximū. Lapis enim dicitur a ledēdo ꝛ ideo cū proximus
qui est mēbrū christi ledit ipse xps in membro suo lapidat
Sed sepe tristitia taliter oppressorū cōuertit eis in gau-
dium sicut lapides quos mittebant iudei cōtra stephanum
ad afflictionem carnis dulces illi fuerunt ex gaudio men
tis ꝛ conuertebant i lapides preciosos ad coronam capi
tis quia posuit deus in capite eius coronam de lapide pre-
cioso ꝛc. Posset etiam dici ꝙ vniuersaliter homo xpia-
nus in oī peccato mortali lapidat christū. Unde ambro.
Ambrosius. O quam pauci sunt in tanta multitudine christianorū qui se
sum non persequātur et lapidēt et occidant. Huiusmodi
etiam lapidatio sic declaratur. Cum enim xps sit aduoca
tus noster et propitiatio pro peccatis nostris qui inter-
pellat pro nobis apud patrem idcirco ipse de peccatis
dolet et luget sicut e conuerso de nostra ꝯuersatione gau
det. Quotienscumque enim peccamus xpm contristamus
et ledimus ac per hoc eū quodammodo lapidamus. Et
intelligenda sunt hec sane non ꝙ xps in corpore suo iam
glorioso ledatur sensibiliter cum corpus illud sit impassi
bile vel ꝙ in ipsum cadant passiones anime vel ptē sensi
tiuā ꝛ quasi sic peccatis nostris lapidetur. Sed huiusmōi
lapidatio est methaphorica sicut et crucifixio quēadmo
dum dicit apostolus de quibusdam baptizatis ꝛ plapsis
rursum crucifigentes in semetipsis filium dei. Ubi glo.
Non ꝙ crucifigant filium dei sed quia similes sūt crucifixo
ribus crucifigunt autem in semetipsis. i. quantū in ipsis ē
sic ꝓposito quādo mortaliter peccamus christū lapidamus
et ledimus et contristamus quia quātū i nobis ē eum gau-
dio quod ipse de nobis expectat ꝑuamus. In quo etiā
sēsu loquitur bern. in ꝑsona christi sic alloquēs peccatorē
Bernardus. Homo ꝓpter te vulneratus sum. Nunquid nō pro iniq
tate tua afflictus sum et quid addis afflictionem afflicto
Magis aggrauant me vulnera tui peccati ꝙ vulnera cor
poris mei hec bern. Sed ve omnibus istis dominū ihm
lapidātibus quia abscondit noticiam suam talibus exit de
templo cordium eorum et manifestat se amatoribus suis
et habitat in illis. *Oratio.*

Domine ihū christe fac me encenia ꝛ innouatiōes i
templo cordis mei spūalit celebrare semꝑ meipsū
renouando et ascensiones i corde meo disponēdo
da mihi bona opa facere ꝗ testim ꝑhibeant d me ac vocē
tuam audire credendo corde et obediēdo ope teqꝫ ꝑ imi
tatōem bonorū operū sequi ꝛ iter oues tuas a te miscditer
cognosci custodi etiā me domine ne vnꝗ malis cogitatōi
bus ꝛ volūtatibus aut locutionibus vel operibus ꝗ lapidibus
te a me expellā sed ꝑ te ꝑ grām i me hītare sentiā Amen
De traditionibus phariseorum etiam contra dei manda
tum. Capitulum lxxxviij.

Uia vero scribe qui

putabant se habere perfectionem scientie et phari *Mathei xv.*
sei qui simulabant se habere perfectionē vite domi *ꝛ Marci vii.*
num iesum in templo reprehendere non potuerunt. Ue
nientes ab hierosolimis in galileam eum insequūtur In
quo nimia appet malicia eoꝝ quia descēdētes ab hierusalē
ciuitate sancta relinquentes templum sequebantur eum
et quia seniores populi et legisdoctores erant et non
ad sciendum sed ad reprehendēdum dominum venerāt
obseruando et insidiando vt eum caperent in sermone
vel facto. Unde vt saltem ex discipulis magistrum tanꝗ
contemptorem doctrine seniorum arguant ꝛ sic eū ꝑplo
odiosum reddant videntes discipulos eius cōibus. i. non

lotis manibus manducare quia iudei cōmunia gētilib⁹ immunda reputabant et dicebant(Quare discipuli tui transgrediūtur traditiones senioꝝ. Non eñ man⁹ lauāt cum panem manducāt) Ubi beda spūalia eñ ꝓphetaꝝ verba carnaliter accipientes q̄ illi de cordis ⁊ operis castigatione precipiebāt dicentes lauamini mundi estote et mundamini qui fertis vasa dñi isti de solo corpe lauando seruabant Supstitiosa ergo hoim traditio ob mānducandum panē precipit crebrius lauare s3 necessarium est eos qui panē de celo descēdentem pticipare desiderant crebro elemosynis lacrimis ⁊ alijs iusticie fructibus sua opera purgare hec beda. Isti gerunt typum eorum qui plus zelant transgressionē humanaꝝ traditionum q̄ diuinorum preceptoꝝ plus decretaliū q̄ euāgelioꝝ plus cōsuetudinum q̄ veritatū Per istos etiam multi sollicitos de mundicia exteriori et modicum de interiori signantur ypocrite ⁊ simulati arguētes alios de leuibus cum tñ sint infecti grauibus videntes festucā in alteri⁹ oculo et non trabē in suo. His quoq3 similes sunt multi q̄ volunt habere exteriora pulcra interiora autē habent fetida Discipuli autē dñi instructi ea q̄ virtutis tātū sunt operari nō lotis manibus mādūcabant q2 hoc nō ptinere ad veritatem vite intelligebant vñ cris. Ideo autē discipuli non lotis manibus manducabāt q2 iā superflua despiciebāt ea solum necessaria attēdentes et neq3 lauari neq3 non lauari pro lege habentes s3 vt cōtingebat alterutrū facientes Qui eñ et ipsū necessariū cibū cōtemnebant qualiter circa hoc studium haberēt. Et quia hec traditio s. iubere manus lauari non erat contraria legi ideo dñs aliam traditionē legi cōtrariā ducit i mediū et quasi clauū clauo retūdens dicit eos deficere quia faciebant transgredi mandatū dñi ꝓpter mandatū hoīꝫ qd non erat faciēdū quia s'm bern. nihil placet deo qdcūq3 ei obtuleris neglecto eo qd teneris Unde (rñdens ait illis quare et vos transgredimini mandatū dei ꝓpter traditionem vr̄am) q. d. s'm glo. Si vos contēnitis mādata dei ꝓ traditionibus hominū quare arguitis discipulos meos qui mandata hoim dimittunt vt pcepta dei custodiant. Et dñs quidem non rephendit mūdiciā corpalē sed hoc rephendit q2 relicta mundicia interiori putabāt sufficere tm exteriorem. Deinde hoc qd dixit probare do subdit.(Nam deus dixit honora) s. necessaria dando et reuerentiā exhibendo nam honoris hic nō solū intelligitur reuerētia sed etiā necessarioꝝ administratio(patrē ⁊ matrem) in qbus etiā proximus qlibet intelligit s3 illi noiantur qbus obligātur (Et q maledixerit pri vl matri non tam verbo vel signo q̄ facto(morte moriatur) Dñs eñ imbecillitate et penurie parentum cosulens hoc per moysen precepit et io ve illis qui parentes debiles vel pauperes contemnunt et debitis obsequijs s. reuerētia et necessariorū exhibitione defraudant. Hanc aūt legē pharisei cupidi per suam doctrinā falsam subuertentes vt sue auaricie consulerent et sub noie pietatis impietatem inducerent docebant filios parentum et dicebant q2 melius erat bona parentibus administrando deo facere et offerre tum quia est pater principalis et spūalis tñ q2 licet per talem oblationē parentes sustinerēt detrimentū corporale consequebātur tñ bonū spūale in quātū illud qd erat in eorum necessitatē cōuertendo deo offerebāt vt ita parentibus suis ab eis necessaria exigentibus ea negare possent ditiores frequētius offerrent ex quo pētes egeni fiebant et oblatio filiorum sub pretextu religiōis i lucra sacerdotum cedebant. Uñ instruebant filios qd egenis parentibus respōderent et hoc est qd saluator dicit (Uos aūt) s. aduersatiue (dicitis) i in traditione vestra alios instruitis falso s. exponēdo mandatum dei ꝓ lucro vestro (quicūq3 dixerit) i dicere poterit(pri vel mr̄i)o pater ⁊ mater qui indiges ⁊ petis numus a me(munus quodcūq3 ē a me) i ex mea deuotione deo s. cōsecratum et oblatuꝫ (tibi proderit) s. ad vtilitatē aīe magis q̄ si darē tibi q2 tunc ꝓdesset soli corpori vl' possūt legi interrogatiue sic (munus qdcūq3 est ex me) i ex meis rebus iā3 deuotum deo (tibi ꝓderit). q. d. Qd vouit deo vis tuis vsibus applicare et tibi prodesse absit quia sacrilegiū faceres si acciperes. Sic dicebant parentibus vt illi timentes accipere qd deo videbant mancipatum ⁊ sacrilegij crimen incurrere inopem magis vellent vitā ducere q̄ de sacramētis comedere. Et ē hic constructio defectiua. Unde ē sēsus (Quicūq3 dixerit)et ē s. licite ⁊ bñ pōt dicere illud et implet pceptū diuinū et legem et est dign⁹ vita eterna ⁊ regno celorum qd tñ est falsum q2 s'm veritatem est transgressor pcepti et h' est qd subditur(et)sic ꝑ vr̄as suasiōes filius postea(non honorificabit patrē suū et mrē3) illud qd erat sibi debitum subtrahēdo(et) ita q(irritū fecistis mandatū dei) de parentibus honorandis ⁊ sustētandis(ꝓpter traditionem vr̄a3) que vr̄e seruit auaritie. q. d. mandatum pietatis deseritis propter cupiditatem impietatis Sed vide ne hac auctoritate vt plurimi faciunt abutaris supra modum de rebus ecclie et pauperū erogādo parentibus Ad maiorem autē intellectum est considerādū q2 pater ꝑ se tenetur filijs prouidere q2 ē causa eoꝝ quātum ad esse ⁊ iō debet eis nutrimentū et documētū fili⁹ autē tenet ꝓuidere parentibus de necessarijs ꝑ accidens. s. si illi indigeant et ipse sit potēs et ideo si pater iā necessitatē incurreret bona de quibus fili⁹ pōt ei administrare iam sibi debita sunt de alieno autē nullus potest deo facere sacrificium et iō talia offerre nō est licitū q2 hoc est transgredi preceptū de honore parentū. Secus aūt si fili⁹ bona sua vouisset anteq̄ parentes in necessitatem positi essent quia tunc non esset licitum de eis ꝓuidere parentib⁹

Deinde redarguens eos de sanctitatis simulatione subdit(ypocrite bene prophetisauit de vobis ysaias di. (populus hic labijs me honorat cor aūt eoꝝ longe est a me) q2 ostēdebant sanctitatē in verbis et exteriori puersatione cum tñ corrupti essent mala intētione. Hoc pōt dici de illis qui bene docent et male viuūt labijs eñ ⁊ nō corde deum honorare est bñ loqui et male viuere(Sine causa) et frustra(colunt me) nō hñtes fructū inde sicut eñ medicina dicitur frustra et sine cā ꝓpinari q nō ꝓfert sanitatē sic cultus diuinus qui nō ducit ad felicitatē(docentes doctrinas ⁊ mandata hoīm)et per hec trāsgredi dei mandatum ꝓpter auariciā ⁊ lucrū. Et cōfutatis superbis et supstitiosis scribis et phariseis q ad partem vidētur sibi predicta cōtra discipulos dixisse conuertit se ad turbam humilē et simplicē volens eos a falsa doctrina phariseorum reuocare et cōuocatis eis di. (Audite) exterius aure corporis (et intelligite) interius aure mētis audite vocem et intelligite virtutem(Non quod intrat in os (corporis s. cibus corporalis(coinquinat hominē) spūaliter s. in aīa et apud deum nisi inquantum ꝑ delectationē malā afficitur quis ad cibum vel alias esset sibi prohibitum quia nō intrat i cor eius hoc est in animā q̄ causa ē oīs immundicie spūalis. ¶ Unde corporales sordes non coinquinant spūaliter et ideo nō est curandum vtrum lotis vel non lotis manibus corporalis accipiat cibus (sed qd procedit ex ore)cordis et ab interiori radice voluntatis(hoc coinquinat hoīe3) s. verba male cogitationis q sunt malicie interioris significatiua quia ex cibo s'm se non ē culpa sed ex his q procedunt ex ore cordis et corporis et ideo os ipm̄ ē diligenter custodiendū Et quia non sufficit custodia hūana petenda ē custodia diuina sicut petebat propha di pone dñe custodiā ori meo (Tunc) s. q̄n audierunt illorum religionē euacuari (accesserunt discipuli) simplicitate moti et dixerunt ei Scis quia pharisei: quoꝝ magna ē religio i cibis: audito hoc verbo: qd s. euacuat discretionē ciboꝝ et traditiōe3 senioꝝ: scandalisati sunt. i. indignati vel offensi. ¶ Illud nō erat scandalū actiuū quia neq3 ex facto neq3 ex dicto minus recto s3 potius passiuū quia audito verbo veritatis pietatis et equitatis scādalizati sūt quia oculis egris

Beda

Bernar

odiosa est lux. Unde nō dicunt tu scandalizasti sed scāda
lisati sunt. Et ꝓpter tale scandalum aliorum veritas vite
iusticie et doctrine non ē dimittenda qꝛ ꝓcedit ex ipsius
scandalizati malicia. vnde greg. Si de veritate scandalū
oritur rectius oriri permittitur ꝙ ꝙ veritas relinquatur
Gregor. (Et domin⁹ respōdēs ait. Omīs plantatio) traditionū
hūanarū .i. doctrina ab hoīe inuenta ꝙ legi dei non ē con
sona (quā non plantauit pr̄ meus celestis) immo consu
lint tepiditas carnalis (eradicabitur) cū plantatoribus
suis et hoc a fundamento xp̄o per reprobationem a fide
libus ꝓ separationem a terra viuentium ꝓ priuatōem qꝛ nō
habet firmū fundamentum ꝛ radicē (Sinite illos) in pri
cipium dampnatōnis ire ꝛ doctrinā illorū euitate (Ceci
sunt) i. se carētes vero intellectu legis (et duces cecoruꝫ)
in regimine aliorum qꝛ alios suo errore excecant et eos
ad precipitiū ducūt (Cecus autē) vt prelatus (si ceco) vt
sb̄dito (ducatum p̄stet ambo i. foueam cadūt) sicut obliq̄
tas linee ꝓcedit ex obliq̄tate regule vnde greg. Cum pa
Gregori. stor ꝑ abrupta viciorum gradit̄ ꝯñs est vt gr̄ex in precipi
ciū ducatur. Et berū. Ridiculosa res est immo magis pi
Bernat. culosa speculator cecus doctor inscius precursor claud⁹
prelatus negligens preco mutus. Sed heu qꝛ sicut claus
di volunt preire ita fatui preesse. Deinde petro exigente
exposuit discipulis parabolam predictam. Quia (omne
quod in os intrat) .i. aliqua pars de omni qđ intrat in os
(in secessum) per euacuatōem tanꝗ̄ sup̄fluū (emittitur).
et aliud tanꝗ̄ necessariū retinetur ꝛ neutꝝ istorum coinq̄
nat hominē spūaliter et iste modus loquendi frequens
est in scriptura vt in michea omnes sanguini insidiantur
id ē de omnib⁹ multi et similia (Que autē ꝓcedūt de ore
ītus nascūtur ꝛ de corde exeunt) i. de cordis imm̄ūdicia
sicut fumus de igne et fetor de latrina (et ea hoīem) iam
inq̄natū cogitatōe praua (coinquant) .i. sic ꝛ magis inq̄
nant locutione sordida qꝛ sūt conceptus mentis et male
cogitatōis significatiua. Ex cogitationibus .n. malis pro
ueniūt et mala verba et mala facta e in actu interiori pri
cipaliꝰ ē culpa cuius ea ꝙ extra apparēt sui testimonia vñ
sb̄iungit (De corde .n.) in quo ē sedes aīe ꝛ de libero arbi
trio (exeunt cogitatōes male) sicut pricipia malicie et ex
cogitationibus malis mali act⁹ ꝛ verba ꝓcedunt vlteri⁹
scꝫ (homicidia adulteria fornicationes furta falsa testi
monia blasphemie auaricia) in quantum aliqus inuste
detinentur (neq̄tia) cum malum affectamus et iplere nō
possumus (dolus) qui ꝯsistit in deceptione ꝓximi (impu
dicitia) in cogitationib⁹ in verbis in aspectu in tactu et
q̄tū ad quālibet corruptionem mentis et corporis (ocu
lus malus) .i. odium et adulatio nam qui odit oculum in
uidum et malum habet ad eum quem odit ꝛ adulator n̄
recto oculo videns que sunt ꝓximi ad malum ipm̄ ducit
cit: superbia: in verbis factis vel signis: stulticia: cum scit
malum et non cauet vel stulticia est cum non recte sentit
de deo. cōtrariaꝫ .n. sapiētie ꝙ est diuinarum rerum cogni
tio: Omnia hec mala: et hmōi transgressiones precepto
rum dei in corde generantur ꝛ: abintus: a corrupta volū
tate: procedunt ac: spūaliter hominem: coinq̄nant: id est
immundū ꝛ impurum reddūt. Hec .n. in culpam homi
ni imputatur quod i sua potestate existit talia autem sūt
que procedunt ab interiori voluntate per quam homo ē
actuum suorum dn̄s ideo cā immūdicie spūalis non est
nisi mala voluntas. Igitur scribarū ꝛ phariseorum verba
maledicta que ex iniq̄ voluntate contra christum ꝛ disci
pulos eius ꝓcedūt illa eos coinquant: Non lotis autem
manibus manducare: et hmōi transgressiones supersti
tiosarum traditionum: non coinq̄nant hoīem immundi
cia spirituali nec faciunt imputuꝫ .q.d. Ex quo nullus ci
bus coinq̄nat spiritualiter hominem ergo a minori non
lotis manibus manducare non coinq̄nant eum ꝛ sic ostē
dit ꝙ spūalia lr̄aliter intelligi non debent. Unde qn̄ pre
Crisosto. cipitur in scriptura lotio absolute magis de spirituali ꝙ
de corporali intelligendū est lotione. Sed vt dicit. Cris.

videmus multos vt intrant ecclesiam lauantes manus
ꝛ os qualiter autē mundam offerant animā curā nullam
facientes. Marcus ꝓ non lotis ponit cōibus et pro inq̄
nat ponit cōicat iuxta hebreorū ydeoma qui cōmune im
mūdum dicebant. Judei .n. partem dei se esse iactitantes
cōes cibos vocant ꝙbus omnes vtunt̄ homines ꝙ ideo
quia in lege ꝓhibiti erant immundos iudicabant. Com
mune ergo ꝙ ceteris hominib⁹ ptꝫ et quasi de pte dei nō
est immundū appellāt. Ex eo autem ꝙ dictū ē: de corde
exeunt cogitatōes male ꝛc colligitur ꝙ etsi diabolus qn̄
qꝫ immittit homini cogitatōem mali cogitationem tamen
malam non pōt immittere ꝙ mala sit tantuꝫ ꝑ cōsensum
ꝙ est in corde. Unde qn̄ dicitur cū misisset diabolus in cor
iude. et in psal. immissiones per angelos malos immissio
accipitur pro suggestione aliter .n. nō potest illabi anime
vbi hiero. Ex hac snīa arguendi sunt qui cogitationes a
Hieronim⁹. diabolo immitti putant et non ex propria nasci volunta
te. Diabolus adiutor ꝛ intentor malarū cogitationū esse
potest auctor esse nō potest. Si autē sp̄ insidijs positis le
uem cogitationū nr̄arum scintillā suis fomitibus inflam
mat non debemus opinari eum cordis ꝙꝫ occulta rimari
sed ex corporis hitu et gestibus estimare qđ versem⁹ intri
secus. Uerbigrā si pulcram mulierem nos crebro vide
rit aspicere intelligit cor amoris iaculo vulneratum vñ
ꝛ aug. internas anime cogitationes diabolum nō videre
Augustinus. certi sumus ſꝫ motibus eas corporis ꝛ affectionū indicijs
ab illo colligi experimento didicimus. Secreta autē cor
dis solus nouit ille ad quem dicit̄ tu solus nosti corda fi
liorū hominū. hec aug. Solet quippe diabolus anꝙ̄ veni
at pmittere sui aduentus precursorem. s. mali cogitatōeꝫ
quam si quis in corde suscepta nutrierit diabolus i corde
suo habitaculū ꝑparauit. Et q̄uis diabolus qnꝙ sit ad
iutor et occasio malarum cogitationum nō tn̄ omnibus ꝙs
qnꝫ pcedūt ex nobis mn̄ vnde augus. Nō omnes male
cogitatōnes nostre a diaboli instinctu excitātur sed aliq̄
tiens ex nostri arbitrii motu emergunt bone autem cogi
tationes semper a deo sunt. Qualiter autem cogitationi
Anselmus. bus malis resistendum sit docet Ansel. di. Quomodo au
tem prauam voluntatem aut malā cogitatōem a vobis
excludatis hoc paruum consilium quod vobis do. intel
ligite et temere nolite litigare cum peruersis cogitationi
bus vel peruersa voluntate sed cum vobis infeste sunt ali
qua vtili cogitatione et voluntate mentem vestrā donec
ille euanescant fortiter occupate. Nunquid .n. expellitur
cogitatio vel voluntas nisi alia cogitatione vel volunta
te que non cōcordat illi. Sic ergo vos habete ad inutiles
cogitationes vt toto nisu intendendo ad vtiles mens ve
stra dedignetur eas saltem recordari vel aspicere. Cū au
tem vultis orare aut in aliquam bonam meditationem
intendere si vobis tunc importune sūt cogitationes ꝙs
non debetis suscipere nunquam propter illarum impor
tunitatem bonum quod incepistis velitis dimittere ne
instigator earum diabolus gaudeat quia vos ab incepto
facit deficere sed eo quem dixi modo illas contemnendo
eas superate neqꝫ doleatis nec tristemini de illarum infe
statione ꝙdiu illas sicut dixi contemnendo nullum eis
assensum prebetis ne occasione tristicie iterum redeant
ad memoriam et suam importunitatem resuscitent. Hāc
.n. habet mens hominis consuetudinem vt hoc. vnde de
lectatur aut contristat̄ sepius ad memoriā redeat ꝙꝫ hoc
qđ negligendum sentit aut cogitat. Sil̄r se debet habere
persona in sancto proposito studiosa i quolibet motu in
decenti in corpore vel anima sicuti ē stimulus carnis ire
inuidie vel inanis glorie. Tunc .n. facillime extinguūtur
cum et illos velle sentire aut de illis cogitare vel quid eo
rum suasione facere dedignamur neqꝫ timeatis ꝙ huius
modi motus vel cogitationes vobis ad peccatum impu
gnent̄ si nullaten⁹ volūtas vr̄a se illis associat quoniā ni
hil dampnationis ē his qui sunt in xp̄o ihesu ꝙ nō s̄m car
nem ambulant. Secūdū carnem .n. ambulare est carnis

voluntati concordare. Carnē autē vocat ap̄ls oēz vicio
sum motum in anima vel in corpore cuz dicit caro cōcu
piscit aduersus spm̄ et spiritus adu'sus carnem. Facile
quippe huiusmodi suggestiōnes extigum⁹ si principiū
eaz s'm predictū ↄsilium pterimus difficile vero postq̄
caput earū intra mentem admittimus hec ansel. vnde et

Hieronim⁹

hiero. ad pctm̄ qd̄ opere perpetratur nūq̄ perueniēs si i
centiua viciorū statim in mente iugulabis et paruulos
babilonis ad petram allides in qua serpentis vestigia
non reperiuntur et tandē deo ↄmittis si mei nō fuerint
dominati tūc immaculatus ero hec hiero. Ad vitandam
etiam cogitationes malas multum hr̄e valet cor vnitū

Hug.

cum deo q̄a hoc ipse a nobis precipue req̄rit vn̄ hug. In
omni creatura q̄ sub celo vanitatibus humanis occupat
nihil humano corde sublimius nil nobilius nihilq3 deo
similius reperitur quare nihil aliud querit a te nisi cor tu
um ¶ Et vniuersaliter in omni temptatione remedium

Augustinus

salubre est deo inherere vn̄ augustinus cuz inhesero tibi
ex toto me et omnino nusquā erit michi dolor et labor

Moraliter autē in hoc etiam ponit dn̄s q̄dam ad in
crepationem phariseorum q̄dam ad instructionem disci
pulorum. Increpat vero phariseos de tribus principalit
Primo de impietate cū dicit (q̄re et vos transgredimi
ni) Secundo de simulatione cuz subditur (ypocrite bn̄ pro
phetauit de vobis ysaias.) Tertio de superstitione cum
subiungitur (et cōuocatis turbis) In primo suggillāt ty
ranni qui mala statuta faciunt. In secundo falsi fratres
qui simulant exterius qd̄ intus non sunt. In tertio hereti
ci qui prohibēt hoīes a cibis quos deus creauit et nō ab
stinent a falsis doctrinis quibus se et alios corrumpunt
Circa scd̄m ponit triplicem instructionē vnā3 in destru
ctionem gulositatis cum dicit (oē qd̄ in os intrat) aliam
in refrenationem oris cum subdit (que autem procedūt
de ore) Tertiam in custodiam cordis cum subiungit (de
corde exeunt) etc.

Oratio

Domine iesu christe da michi sic mandata dei sine
transgressione seruare vt ea omnibus et singulis
preferam et ab eis quacumq3 occasione non re
cedam da etiam michi in omni quod in os corporis in
trat gulositati resistere ac interiori cordis mundicie pre
cipue intendere et os cordis ac corporis diligenter cu
stodire et quia non sufficit custodia humana nisi assit di
uina. Ideo te domine suppliciter peto pone tu custodiam
ipsi vtriq3 ori meo ne aliquid in illud intret vel inde pro
cedat quod me spiritualiter in anima et apud te macu
lare valeat Amen.

De muliere chananea. Ca lxxxix.

Mat. xv.

T relictis scribis
ac phariseis calumniatoribus ppter ingratitu
dinē eoru (egress⁹ Iesus) ab eis in partib⁹ iude
orum abijt et (secessit in partes tyri et sidonis) vt tyros
sidoniosq3 curaret et gentilibus benefaceret ¶ Tyrus
enim et sidon vrbes fuerunt chananeorum et gentiliū si
te tam in terra promissionis prope montē libani i corde
maris quas filij israhel non potuerunt totaliter expel
lere et exterminare gentiles de terra promissionis ¶ Et
cum ingressus esset quandam domum causa quietis et
labore vie accessit ad eum (mulier) gentilis non edocta
per prophas et legez (chananea) natōne sirophenissa ge
nere quia chananei q̄nq3 siriaz et phenicē tenebant vt di
catur sirophenissa quia a siris et phenicibus descende
rat. Syria quippe est nomē generale prouincie phenis
nomen cuiusdā specialis contracte in illa prouincie sire et
ideo cōponitur sirophenissa i. de tali contracta oriunda
(a finibus illis egressa) non solū a ciuitatibus pro pecca
torū dimissione sed a finibus per elongationē et occasio
num vitationē q̄a istud in finibus gestum ē gentiliū vbi
mulier sequebatur xp̄m (Mulier a finibus illis) i. gentilium
et peccatorū (egressa) significat aīam peccatricē a finib⁹
peccatorū p pniāz se auerterēt. Non n. sufficit hoī a pec
catis se auertere nisi etiā exeat a finibus petōr q̄ sunt oc
casiones peccandi et cāe. vn̄ aug. Fines peccatorum exire ē

August.

cās peccatorū excindere et eorū suggestiōib⁹ aditū nō indul
gere. Ubi notandum q̄ qm̄ supra dixit dn̄s in viam gen
tium ne abieritis s. ad predicandū istud verbū phibet in
uitationē nō receptionem si veniretur. vn̄ dn̄s mulierem
exterius nō inuitauit s3 venientē recipit et h significat in
aduentu magorū qui a dn̄o sunt recepti q̄si primitie gen
tium. Ista n. mulier famaz et miracula ihesu audierat
ideo firmiter credebat q̄ filiam suā sanare poterat. vnde
(clamauit dicens ei. Miserere mei) quia misera sum et in
hoc q̄ dicit mei patet vehementia affectus sui q̄a maluz
alienū s. filie reputat suū sic debet facere prelat⁹ q̄libet
(dn̄e) pp naturam diuinā (fili dauid) propter hūanā s3 sil'
(dn̄e fili dauid) propter psonā in duabus naturis vnitā
q. d. ex diuina habes potestatem quia potens es dn̄e ex
humana voluntatē quia dauid mansuetudinē ex vnio
ne commissionem quia ideo deus factus est filius dauid
vt nos saluet ¶ Filium autem dauid appellat quia xp̄m
promissum iudeis descendere de genere dauid audie
rat. ¶ Magna fides chananee hic notatur quia verum
deum et verū hoīez ihm̄ confitetur deū credit vbi domi
num vocat hominē credit vbi filium dauid dicit. Nihil
ex merito postulat sed solum dei misericordiam efflagi
tat dicens (miserere) q. d. non allego meritum non peto
iudicium non obliuiscor defectum sed postulo benefici

Crisost.

um et ideo (miserere mei) vnde ¶ Crisosto. miserere mei
domine fili dauid O preclara confessio. Euangelista fit
mulier deitatem eius et dispensationē annūciās cōfitet
eni et dn̄ationē et incarnatiōem eius miserere mei Uid
phiam mulieris dicentis miserere mei ¶ Non inquit ha
beo conscientiam bonorum operum nec recte vite fidu
ciam. ¶ Ad misericordiam confugio vbi cessat iudicium
ad misericordiam confugio vbi ineffabilis salus est mi
serere mei. ¶ Modicus sermo sed immensum benigni
tatis continet pelagus vbi enim misericordia postulat
ibi vniuersa comprehensa sunt bona. hec Criso. ¶ Et vt
magis eum ad compassionem moueat totum ei dolorē
enarrat di. (Filia mea) non ancilla nō extranea sed filia
qd̄ ē mihi grauius (male vexatur) non q̄cunq3 dolore s3
(a demonio) qd̄ est ei periculosius. In q̄ vulnera medico
detegit et magnitudinem et qualitatē morbi qui premit
(Iesus autem non respondit ei verbū) nō ppter indigna
tionē sed vt ei⁹ cōstantiā probaret et pbatā manifestaret
et vt ex perseuerātia sua pce onderetur fides ei⁹ et deuotio

August.

dignior exauditione et in illo silentio scd̄m aug. xp̄s exi
uit domū cum discipulis quos mulier sequens in via ni
hilominus instabat et perseuerabat clamās intm̄ vt et di
scipuli mysterij ignari misericordia moti importunitate
mulieris victi rogarent p ea (dicentes Dimitte eā) quā
tenes nō exaudiendo (quia clamat post nos) p angustia
que eam tenet premendo. Fac qd̄ ipsa petit et sic recedit
moti eam erant ad hoc videntes eius fidem et deuotionē
(Iesus autē r̄ndens ait non sum missus nisi ad oues do
mus isrl') i. ad iudeos (qui pierūt) s. p infidelitatē a deo
recedentes. Ad illos potius venire debuit quibus pro
missus fuit. In hoc vitat scandalum iudeorum q̄ntū est
in se et reddit eos inexcusabiles. Loquitur d sua missiōe
ad predicandum in persona propria q̄ non fuit miss⁹ ni
si ad iudeos primo et personaliter s3 ex consequēti et per
ap̄los ad gētes et ideo iudeis tanq̄ eorū ap̄ls principalit
missus in propria psona tm̄ predicauit et miracula fecit
nisi in casu ex aliqua causa speciali etiā circa alios h age
ret vt s. ecclesiam in fide gentium esse fundandaz ōnderet
sicut habetur hic et supra vbi xp̄s predicauit samarita
nis deuote eum recipientibus post mortē aūt xp̄i p̄dica
ta ē fides publice gentilibus (At illa) misera misc̄diam
sequitur repulsa non erubescit importune clamat salua
torem adoratione latrie adorat (di. ¶ Dn̄e adiuua me) se

totem adoratione latrie adorat (di. Dñe adiuua me) se adiuuari postulat ĩfirmitatem. enim filie suã reputat et p̃priã etiã salutatẽ q. d. Si vsq3 modo non sui tñ mõ volo esse ouis dei in signum huius adoro te sicut ouis pastorẽ et ideo (domine adiuua me) sicut pastor adiuuat ouẽ suã debilem et ĩfirmam (Qui rñs ait Non ẽ bonum) qr ẽ cõtra ordĩe3 iuris & ẽt nature (sumere) et auferre (panẽ) i. verbum dei et salutis seu doctrinam et operationem miraculosam (filiorum) i. iudeorum qui promissa sunt iudeis tanq3 spiritualib⁹ filiis ppter cultũ vni⁹ dei (et mittere canib⁹) i. dare gentilibus q̃ ante cõuersionẽ dicebãtur canes ratione immũdicie rõne ydolatrie ratione seuicie ĩ sanctos (At illa dixit) ecce humilitas mulieris que tãto plus magnificatur quãto maior suit obiurgatio que tanta fuit p3 ex tribus qr non filia non pane digna s3 potius canis est dicta et ipsa cõcessit oĩa Unde seq̃tur (etiã dñe) q. d. vere dicis qr sum canis. Canem me vocas canis tuus esse volo ergo me canem tuum nutri qr non possũ relinq̃re mensam dñi mei. Dñi canes non expellunt et si expelluntur per vnã portã ipsi reuertũtur per aliã. Si ergo sũ canis non debes me expellere a te et si expelleris me a te protinus redibo ad te (Nam et catelli edunt de micis que cadunt de mensa dñorum suorum) q. d. domine non peto panem sed micam qr istud quod peto est tibi quasi mica parua et qr consuetudo est q̃ domini dant canib⁹ et catellis suis saltem micas ergo da mihi istã micam quam peto s. filie mee curationem. Uel etiã (domine) i. bonũ ẽ in casu vnde non est contrarietas in verbo christi et mulieris qr verbum christi est intelligendum q̃ non erat regulariter et vniuersaliter bonum cum christus esset apostolus iudeorum sed verbum mulieris intelligendum est in casu. s. ppter petentis deuotionem et vt ostenderet ecclesie gentiũ futurã fundationem (na3 et catelli edũt) etc̃ quasi diceret Si catuli aliqua modica s. micas cadentes de cibo filiis concesso percipiunt ita etiam gentiles aliquid saltem modicum de beneficio christi percipere debent. Unde sic intelligi potest (nam et catelli) i. gentiles immundi et miseri (edunt) i. edere debẽt (de micis) i. de reliquiis (que cadunt de mensa dñorum suoru3) i. iudeorum q̃bus mensa scripture et fercula miraculorum et alia que ad salutem nostra3 ptinẽt posita sunt. q. d. debemus habere aliquam micam tue largitatis. Unde et si nõ vis facere nobis sicut iudeis varia miracula saltẽ vnum fac sana filiam meam non peto panem integrum cum filiis in mensa patris sed micas et reliquias sub mensa eius cũ catulis q. d. Non in dignitate mea sed tantum in misericordia tua confidẽs gratiam tuam peto. In me seruetur ista similitudo panis et canis et si ĩdigna sum vt panem integrum prebeas vel micam tribue filiam meam sanãdo quod quasi mica reputabitur i respectu mirabiliũ que fecisti

Crisosto

Ubi cri⁹ vide mulieris patientiam et humilitatẽ deus enim vocat iudeos filios et illa dominos nec doluit de inimicorum laudibus nec de sua molestata est contitio immo amplius se humiliauit nam deus gẽtiles vocat canes et ista catellos ille panem hec mẽsã dicit. Ubi et hiero.

Hiero.

mira sub persona mulieris chanaanitidis ecclesie fides patientia humilitas. Fides que credit sanari posse filiam suam patientiam qua tociens contempta p̃cibus perseuerat humilitas qua se non canibus sed catulis cõparat. Scio me inquit filiorum panem nõ mereri nec integros capere cibos posse nec sedere ad mensam cum patre sed contenta sum reliquiis catulorũ vt p humilitatẽ micarum ad panis integri veniã magnitudinẽ hec hiero. Et nota hic triplicem mulieris petitionẽ. In prima petit liberari dicẽs (miserere mei domine fili dauid) In secunda petit adiuuari dicens (domine adiuua me) In tertia petit satiari dicens (nam et catelli edunt) etc. In prima confitet se miseram ideo ait (miserere) in secunda ĩfirmam ideo addidit (adiuua me) in tertia mendicam ideo superaddidit: nam et catelli: etc̃ q. d. et si a mensa non tamen amicis excludas. Hic enim est ordo primo fit hõ miser per peccatum secundo impotens ad resurgendum et ideo mendicus ad releuandu3. In illis ergo petitiõib⁹ significatur ordo effectuũ gratie. In prima petit gratiã remissionis et hec pertinet ad gratiam iustificantem in secunda gratiam operationis et hec ad gratiam operantẽ in tertia gratiam consolationis et hec ad gratiã consummantem. Et quia sic prudenter habuit se ideo tandem begnignẽ audire responsum meruit Tunc enim respondens iesus ait illi O mulier magna ẽ fides tua: quod patet ex verbo et facto suo quia non suit retardata a seruore petendi primo propter taciturnitatem nec postea propter ei⁹ negatiuam responsionem nec propter illatũ cõuitium iam te nõ voco canem sed mulierem fidelẽ quia tanta est fides tua q̃ me superauit et vicit et ideo: fiat tibi sicut vis: quasi diceret. Fides tua hoc meretur quod patet ex facto cu3 subdit Et sanata est filia eius ex illa hora ex qua s. dominus dixit (fiat tibi sicut vis) dicere enim dei est facere quia enim a seruore petitionis nõ refrigiut sed perseuerauit et valde se humiliauit ideo diuina pietas se amplius continere non potuit que semper in orationem humilium respexit et preces eorum nõ despexit igitur qr magnam fidem habuit hoc quod petiit ĩpetrauit immo plus obtinuit q̃ postulauit. Nam postulauit filie sue corporis sanitatem et non solum hãc ei obtinuit sed etiam mentis iustificationem et sibi ipsi plenam cõuersionem sepe enim propter magnam fidem petentis deus plus exaudit et plus concedit quam ille petit. Unde

Crisostom⁹

cris. O mulier magna est fides tua non vidisti mortuũ suscitatum nec leprosu3 mundatum nec prophetas audisti nec legem meditata es neq3 mare in diuisionibus scindi vidisti nihil horum contemplata es insuper et despecta et cõtempta es a me et non recessisti sed perseuerasti petendo et quia magna ẽ fides tua copiosa essusa est gratia et sanata est inquit filia eius ex illa hora non ex qua venit mater in domum eius sed ex qua domini sermo processit. Et iterum chananeam mulierem magno dono impletam remisit. In hoc euidenter ostendit quoniã deus etiam illa q̃ nobis parata non sunt dare possit si vehemẽtius postuletur non ẽ inquit bonum tollere panẽ filiorũ et dare canibus et tamen dedit qr illa vehemẽter exegit Judeis vero e regione monstrauit qr desidiosis nec illa quidem tribuat q̃ eis fuerãt preparata. Denuq3 illi nihil acceperunt imo etiam ppria pdiderũt Et ideo qr minime q̃sierunt ne sua quidẽ acceperũt illa vero qr vehementer incubuit vendicare et rem filiorum accepit canis tantũ quippe bonũ est fides sedula et deprecatio pseuerãs Et iterum. Tu aũt intende qualit apl̃is victis et nõ pficiẽtibus ipsa pficit tã magnũ q̃d est instantia orõnis etenim p nostris noxiis a nobis vult magis rogari q̃ ab aliis p nobis hec cris. De sarepta ad duas leucas est sydon ciuitas ante cuius portam ostenditur vna capella in loco vbi locutus ẽ dominus chananee et deinde sanauit filia3 eius in via q̃ ducit cesaream phi ippi in ytureã. Sicut autem fides mr̃is cooperatur filie sic fides eccl̃e paruulis q̃ baptizãtur in eius fide. Unde secũdũ Remi dat hic exẽplum rathezisandi et baptizandi infantes vt fideles pro suis paruulis deo fide3 promittãt quaten⁹ sicut fide istius mulieris sanata est filia eius ita et fide catholicor viroru peccata paruulis relaxẽtur. Per fidẽ enĩ eccl̃ie et cõfessionẽ seu responsionẽ offerentium in baptismo liberãtur a demonio paruuli qui nec dũ per se sapere vl̃ aliq̃d

Remigius.

agere possunt boni aut mali. Allegorice autẽ s̃m eũdem remigium hec mulier sanctam ecclesiam signat de gẽtib⁹ congregatã. Per hoc enĩ q̃ domin⁹ relictis scribis et phariseis venit in partes tyri et sidonis signat qr relicturus erat iudeos ac transiturus ad gentes. Est aũt hec mulier et egressa a finibus suis qr sancta eccl̃ia recessit a pristinis erroribus et viciis. Rogat quoq3 pro filia i. p pplo suo nõdum credente vt et ipsi absoluãtur a fraudib⁹ dy

aboli. Et si ad primã petitionem eccl'ie dñs salutem sic differt dare non est desperandum vel a petendo cessandum sed magis precibus insistendũ ad deũ et ad sanctos recurrendũ et tũc pficietur oratio vt sequitur effect⁹ quantũcumq3 fuerit chananeus gentilis canis et immũd⁹ merito autẽ magna dicitur fides eccl'ie de gentibus q2 cum gentes nec lege fuerint imbute nec prophetarũ vocibus instructe ad predicationẽ mox apl'orũ in auditu auris obedierunt ideo q3 salutem impetrare meruerunt. ¶ Moraliter autẽ filia est aĩa vel õsciẽtia cuiuslibet intra ecclesiam dyabolo mãcipata pro qua mater eccl'ia orat vl' ipse homo pro fedata õscia. Vñ raba. Si quis õsciaz h3 alicuius vicij sorde pollutã filiam habet a demonio vexatã. Et si quis bona que gessit peccatorũ peste fedauit filiã habet immũdi spũs furijs agitatã. Ideo q3 necesse est vt ad preces lacrimasq3 cõfugiat sanctorũq3 intercessiones et auxilia q'rat. Vñ et cris. ¶ Imitare chananeaz vir mulierẽ. ¶ Sed forsitan dicis. Non habeo filiam que demonio plena sit sed habes animaz peccatis refertam. Dicito et tu miserere mei dñe quia anima mea male a demonio vexatur grãdis enĩ demon peccatum est hec cris. Male autẽ vexatur anima qñ vexatio nõ sentitur peius quando morbus desperatur pessime qñ medicus õtẽnit. Sm theophilum quoq3 vnusquisq3 nrm cũ peccat mulier est anima eius peccatrix. i. fragilis infirma cui⁹ filia ẽ operatio praua que filia a demone ẽ possessa quia actus praui demonum sunt. ¶ Peccatores autem existentes nũcupamur catelli impleti immundicijs propter quod non sumus digni panem dei recipe aut pticipes fieri immaculatorum mysteriorũ dei. Si vero cognoscentes nosmetipsos per humilitatem esse catulos humiliter cõfiteamur peccata nr̃a tũc sanat filia q2 deletur operatio praua. Scdm vero aug. per mulierem chananeã põt intelligi ratio superior q̃ legibus eternis inspiciendis et consulendis intendit per demonẽ aũt intelligendum est ipsa sensualitas q̃ etiã per serpentẽ signat. Sic ergo pariter filia mulieris chananee vexatur quando per sensualitatem inferior ratio ad consensum peccati mortalis impellitur cui⁹ sanatio per matrẽ. i. ratione superiorẽ a dño petitur nam ratio superior ad primaz deprecatur. Et sicut dominus distulit exaudire petitionez mulieris chananee vt ei⁹ fides clarius appareret sic et domin⁹ aliqñ dimittit impulsum rationis inferioris p sensualitatem diutius protrahi vt augeat meritũ temptati, ppter qđ paulo petenti stimulũ carnis se auferri dicit dominus virtus i infirmitate pficitur. Imitemur ergo et nos eccl'ie filij hanc mulierem q̃ de gentibus credendo mater nr̃a in fide effecta est quia de gentilitate venimus. Habeamus fidem vt vnum et trinum deũ credentes quicqđ iuste ab eo petimus nos ĩpetrare posse credamus. ¶ Habeamus constantiam vt si diuina dispensatio preces nostras tardius exaudierit tamdiu preces precibus iũgamus quousq3 hoc qđ petimus impetremus. ¶ Et si ad impetrandum nos idoneos nõ sentimus spiritualium fratrum orationis adiutoriũ queramus vt sicut ista mulier apl'is pro se interuenientibus qđ petebat promeruerit ita et nos cõmunibus precibus magisq3 singularibus et proprijs adiuuari credamus. habeamus humilitatem vt alijs de nobis maiora existimantibus nos minores iudicemus exẽplo huius mulieris que cũ a domino canibus comparata esset ipsa de se humilius sentiens catellis se coequauit hanc humilitatem ĩ corde habebat qui despectus ab alijs dicebat ¶ Ludam et vilior fiam plusquam factus sum et ero humilis ĩ oculis meis. oremus instanter dominũ vt sanet filias nostras oremus vt sanet a peccatis et liberet nostras aĩas que male a demonijs et vitijs vexant. Clamemus humiliter et perseueranter ad eum dicentes cũ chananea miserere mei dñe fili dauid et domine adiuua me. Illa enĩ aĩa a demonio vexatur que peccare non cessat et in crimine perseuerat que si bene cõuersa fuerit et de christi misericordia non desperauerit dicetur ei a pijssimo domino fiat tibi sicut vis et sanabitur ex illa hora quia peccator quacumq3 hora conuersus fuerit et ingemuerit. vita viuet et nõ morietur. Noli ergo desperare vel a petendo cessare quia si corde integro fideli et puro in oratione perseuerans coram deo tuo humiliaueris reputans te indigum omni beneficio suo certissime credas q' quecumq3 petieris obtinebis. Et sicut apostoli rogauerunt pro chananea sic et angelus pro te rogabit et orationem tuam deo offerens vtilitatem tuam procurabit.

Oratio

Domine iesu christe te rogo et obsecro miserere mei et adiuua me in meis necessitatibus ac temptationũ et tribulationum vexatõibus et si domine quia canis sum et apud te vix vt canis non sum dignus integrum a te panem id ẽ magnitudinem donorum tuorũ recipere saltẽ da michi micas paruulas id ẽ aliquantulum de gracia tua sine qua anima mea male a demonio vexatur cũ ipsa vero quantumcũq3 praua fuerit a peccato et demonio liberabitur. ¶ Nam gratia tua existens in anima et delet omnia peccata et deo facit animaz filiam adoptiuam. Amen

De surdo et muto a demone possesso. Capitu. xc.

Iterum exiens iesus

de finibus tyri venit per sydonem ad mare galilee inter medios fines decapoleos) Decapolis nomẽ est regionis decez vrbes continentis et dicitur a deca qđ est decẽ et polis qđ est ciuitas et huius regionis vna pars est vltra iordanẽ et alia citra igit mare galilee qđ est quidã lacus per quẽ trãsit iordanis fluui⁹ respicit vtriusq3 partis regionis predicte fines et terminos (. Et adducũt ei) p fide et sue deuotionẽ surdũ et mutum). Non erat iste talis a natiuitate nec ab infirmitate superueniente sed a demone ipsũ obsedente ac eius auditum et loquelã impediente et in ipso tria miracula cõcurrũt quia auditus et affatus fuit ei redditus et a demone fuit liberat⁹ (Et deprecabãtur eũ vt ĩponat illi manũ) oĩpotentem q̃ condiderat eũ efficax est eĩ manus xpi ad saluandũ. Sanatur quẽ tãgit iesus saluatur quẽ tãgit saluator quia ipse est salus et vita non aliũde q'rit herbas ipse est et medicus et medicina. Tangit et sanat respicit et medetur ¶ Moraliter oĩs xpi actio nostra est ĩstructio si ergo tu vis curari sequaris exemplarem instructionem medici Exeas de tyro i de pctõ per contritionez interptatur enĩ angustia venias per sydonẽ. i. cõfessionẽ interptatur enĩ venatio et confessio venat circũstantias peccatorũ ad mare galilee trãsmigrãdo p satisfactionẽ a delectationibus carnis ad opa satisfactoria per medios fines decapoleos obseruãdo. s. decẽ precepta cõducũt autem te timor et amor(Et apprehendens eũ iesus de turba seorsum misit digitos suos ĩ auriculas ei⁹ et expuens tetigit sputo linguam eius) ¶ Xps aliquando sanauit infirmos tangendo eos corporaliter vt ostẽderet humanitatem suã esse deitatis instrumentum quia per humanitatem faciebat miracula instrumẽtaliter s3 per deitatem principaliter(et suspiciẽs in celũ ingemuit)ex cõpassione vt querens a deo auxilium ostenderet se veruz hominẽ(et ait effeta qđ est adaperire). s. taz in vinculis aurium q3 in vinculis lingue vt audias et loquaris perfecte. In quo ostendit se esse verũ deũ curando p imperiũ Hoc vno sermone curauit eum quia statim ad eius imperium(aperte sunt aures eius et soluta est lingua eius et loquebatur recte) Mystice per surdũ et mutũ accipit genus humanum quod monita salutis nõ audierat et a laude dei cessabat Pro quo deprecabãtur patriarche et prophete incarnationẽ xpi desiderãtes vt imponat illi manũ misericordie q̃ hominẽ sauat per aduentum eius in carnez sed et variapeste et oĩm ferte morbo in primo parente percussuz est genus humanũ ¶ Cecat dum videt

Marginalia: Moraliter — Rabanus — Crisostom⁹ — Augustinus — Mar. vii — Morali.

non videnda. Surdus fit dum audit non audienda. Dū odorat emungit. Obmutescit dū loquitur. Mancus fit dum manum erigit z ad vetitū pomum extendit. Incurvatur dum superbis erigitur. Ydropicus fit duz concupiscit. Claudus fit dum progreditur. Lepra suffundit duz virtutibus nudatur. Demone impletur dum deitatez appetit. Moritur dum audacter peccatuz excusat. ¶ Circa sanationem istius languidi plura hic tangunt. Primuz est eius adductio ad deum per preces patrum sanctoruz Secundum est apprehensio vt enim genus humanuz liberaret naturã nostram apprehēdit. Tertiū est ipsius a turba sequestratio vt doceret nos fugere inanem gloriā in actibus nostris. Quartum est digitorum immissio. vt doceret in eius membris diuinitatem habitare licet potens esset etiam verbo sanare. Digiti etiam qui in aures mittuntur dona spiritussancti sunt de quo dicitur digitus dei est hic. Et ita digitos in auriculas mittit cuz per dona sancti spiritus aures cordis ad intelligendum verba salutis aperit et preceptis suam gratiam obediendi tribuit. Quintum est tactus lingue eius cum saliua vt ostenderet q omnia mēbra sacri corporis eius diuina existūt et sancta et etiam sputum quod vinculum soluit etenim omne sputum superfluitas quedaz est sed ī domino omnia sunt diuina. Saliua etiaz ex capite in os defluens diuina sapientia est que vincula labiorum soluit. Et sic expuens linguam tangit cum ad fidei confessionem z predicationem sapientiam dat et ora reserat. Sextum est aspectus in celum vt inde cunctis infirmantibus medelam ac omne remedium querendum esse ostenderet z in celum thesaurum cordis nostri erigere et ad deum intentionem nostram semper dirigere doceret. Septimuz est gemitus non quia ipsi opus esset cuz gemitu aliquid petere a patre qui cuncta petentibus dat cum patre sed vt gemere nos doceret et gemendi exemplum nobis daret cum pro nostris seu aliorum excessibus et erroribus vl' desiderio patrie celestis superne pietatis presidia inuocamus. ¶ Ingemuit etiam nostram causam suspiciens in seipso ac nature misertus humane et compassus miserie tantarum infirmitatum in quas genus humanum incidit propter peccatum. Octauum est christi imperium cum ait effeta quod est hebreum et idem quod adaperire imperatiuum passiui verbi. id est sis apertus quod licz proprie loquendo ad solas aures referatur tñ per verbū istud dominus intellexit q vtraqz infirmitas curaretur quod patet per effectum subsecutū. Ubi secunduz bedā

Beda

vtraqz natura vnius z eiusdez est xpi manifeste distincta (Suspiciens eñ in celum) quasi homo deuz precaturus (ingemuit) sed mox vno sermone quasi potens diuina maiestate curauit. Aures deniqz infirmi ad audiendum aperiuntur z lingua ad loquendum soluitur duz surdus qui preceptis diuinis aures cordis nō commodat. z mutus qui clausa in diuinis laudibus ora tenet pergratiam dei iustificatus vtrumqz operatur vinculum quoqz lingue soluitur quādo ad orationem ad proximi edificationem ad peccati confessionem et ad dei laudez lingua vtimur. Hinc igitur docemur vt quoslibet peccatores quotidie p predicationem nostraz deo adducere studeamus z pro illis iugiter exoremus. Deprecatio eñ adducentium significat ecclesie intercessionem. vñ beda. Surdus z mutus est qui nec aures hz audiendi verba dei nec os aperit pro loquendis quales necesse est vt hi qui loqui iā e audire diuina eloquia didicerunt dño saluandos offerant.

Gregori.

Unde z gregori. Sed cui aures cordis ad obediendum aperte fuerint ex subsequenti proculdubio etiam lingue eius vinculum soluitur vt bona q ipse fecerint etiā facienda aliis loquat. Unñ z bñ subditur (z loqbatur recte) Ille eñ recte loquitur dñm confitēdo vel aliis predicando qui prius obediendo fecerit q loquendo admonet esse facienda. Quilibet etiam pctōr qui ad deū surdus est q obturat aures suas ne audiant deum sibi loquentem siue p predicationem siue p scripturā siue p instinctuz eternum his enim tribus modis deus loquitur nobis z surdi sunt qui eum nōn audiunt sunt etiam muti q deo p multa beneficiā eos ad se vocanti non rñdent per gratiaz actōez et debitam recognitionē qtuz ad vtrūqz defectū conqritur dñs p ysaiam di. locutus sum inquit z non audierunt vocauit z non erat q rñderet surdus igitur est inobediēs et mutus laudes debitas dei omittens et nec aures nec os ad dei verba audienda z pronuncianda aperiens sed tactu xpi vtrumqz tollitur impedimentū qz cuz xps sua gratia tangit cor hoīs fit humiliter obediens z deuote deum laudans talis vero adducit z sanatur in puincia vbi sunt decem vrbes decalogum significantes. ¶ Qualiter aūt pctōr de vtroqz defectu per diuinaz clementiā curari habeat pcessus sanationis huius infirmi declarat in q plures concurrunt circunstantie signanter attendende. Primō eñ infirmus ad saluatorem adducit. scdō saluator pro illius saluatione rogatur tertio infirmus a saluatore cōprehenditur z a turba sequestrat quarto saluator digitos in auriculas eius mittit quinto linguam eius saliua suā tāgit sexto in celum suspicit septimo gemit octauo dicit effeta et sic nono infirmus perfectam sanitatem recepit. Et hec oīa circa sanationem huius infirmi gesta corporaliter explentur in saluatiōe cuiuslibet nostrū spiritualiter. Primo ergo ad saluationem pctōris exigit vt saluatori adducatur qd fit pluribus modis aliqñ virtute predicatiōis aliqñ correptiōe infirmitatis z precipue cū timet nescit ad morte aliqñ hoc fit exēplo alterius vitam preteritam corrigentis aliqñ fit elemosinarū largitione aliqñ ductu ppriē conscientie. Scdō saluator rogat naz sepe precibus sanctoꝝ saius alicui impetrat deus enim vult rogari licet tñ velit facere. Tertio infirmus a turba sequestratur quod fit cū dñs quēlibet impiuz iustificans de societate male viuentium diuidit vel a consuetis malis moribus euocat et retrahit qz secundū hiero. sepiuz

Hieronim⁹.

semper a turbulentis cogitationibus z actibus inordinatis sermonibusqz incompositis qñ de turba educit qui sanari meretur. Hic datur documentū penitentibus abstrahendi se a prauis mundanoꝝ hominuz societatibus Sz quia non omnes qui per penitentiam adducunt ad deum possunt se segregare a turbis fuga corporali saltē hoc debent facere abstractione mentali et sufficit ad salutem. Quarto saluator digitos suos in auriculas peccatoris mittit quod fit quando deus considerationem peccatorum suoruz ei immittit quasi omnia peccata sua in corde suo digito dei scripta videat. Quinto saluator saliua sua linguam hominis tangit cum ipsum ad confessionez instruit. Et recte cognitionem veritatis digito dei per aures immissam debet sequi confessio que per tactuz lingue significatur Est aūt triplex confessio scilz peccatorū fidei et laudis diuine. Sexto saluator in celum suspicit docens per hoc peccatorem conuersum oculos intentionis et desiderij sursum ad celestia debere erigere. Quid eñ pdesset a terrenis fore ereptum sed non animum hēre ad celum erectuz. Septimo saluator ingemuit infirmū sanandum docens per hoc nos gemere debere p incolatu pñtis miserie dicēdo cum dauid Heu michi qz incolatus meus prolongatus est. Premissis septem peractis dixit saluator effeta quasi per hoc verbum dans peccatori plenam absolutionem a pena et culpa. Unde mox sequitur (Et statim aperte sunt aures eius z solutū est vinculum lingue eius z loquebatur recte) Et sic peccator restitutus est perfecte sanitati et non restat ei nisi euolare (Et precepit eis) huō precepto obseruationis sz instructionis ad humiliandu z se in factis exemplo ipsius (ne cui dicerent) et per hoc non iactare bona sua discerent qz iactantiam in omni ope bono phibuit. Precepit ne cui dicerent. Primo vt doceret nō esse gloriandū z in virtutibus sed in cruce et humiliatiōe. Scdō vt doceret q beneficia largientes de eis laudem ppriam non debēt quid

f

rere. Sed quia accipiêtes conuenit laudare bñfactores. ideo bene subditur (Quâto autê) ex abundâtiore humilitate (eis precipiebat tâto magis predicabât) gloriâ ipius et dilatabant quia humilitas semp gloriam precedit. Per hoc autê ostêditur q bñficiatus de bñficiis debet se gratum ostendere et benefactorem laudare qûuis hoc benefactor non querat aut velit.

Theophil⁹.

Unde Theophilus docemur aût ex hoc cum alicui beneficia elargimur minime applausus et laudes appetere cum vero accipimus bñficia benefactores predicare et laudare qûuis nolint. Per hoc etiam monemur vt frequenter predicemus xpi gloriâ qui ab ipso mandatum habemus dum eos quibus datum erat preceptum silentij predicasse conspicimus.

Augustinus

Unde aug. Sciebat ille qui omnia nouit anteq̄ fiant. q̄ magis predicarent sed hoc precipiêdo pigris voluit ostêdere quâto studiosius quantoqz feruêtius predicare debeant qui iubentur vt predicêt q̄n quidem illi qui prohibeantur tacere nô poterant. Et quantû ipse ex humilitate nô dilatari precipiebat (eo amplius admirabantur dicentes) et eum laudando predicâtes (Bene omia fecit) et facere probauit quia (et surdos fecit audire et mutos loqui) quotquot voluit et sibi placuit. Licet enî hic non exprimat nisi vnum surdum ⁊ mutum esse curatû tñ plures fuerunt surdi et muti ac ceci et claudi aliiqz infirmi curati vt patebit in capitulo sequêti. sed inter illos erat vn⁹ cuius cura fuit mirabilior inter ceteros. q̄a in ipso scdm

Hieronim⁹.

Hiero. tria concurrerunt miracula. scz in reparatione auditus et loquele ac liberatione a demone. Et notanter dicit (bene oîa fecit) q̄ non sufficit bona facere nisi bene fiant. bene autê fiunt q̄n dei adiutoriû postulatur et quâdo humana gloria fugitur. Hic ergo docemur vanâ gloriam fugere et hominû iactantiam declinare. Qui si aliquid dignum laude aliq̄n fecerimus hoc non ad vulgi fauorem extollere et predicare imo humiliter abscondere et celare debemus. Et hoc totû vertitur in contrarium. q̄ plus laudantur illi qui facta sua abscondere volunt q̄ illi qui ea pro vana gloria manifestare côtendût. Si gloriam mundi fugis ipsa te sequitur et si eam sequeris ipsa te fugiet.

Augustinus

Unde aug. Uirtutes habenti magna virtus ê contemnere gloriam q̄ contemptus eius in conspectu dei est iudicio autê non aperitur humano. Et qui contêmnit iudicia laudantiû contemnit etiam suspicantiû temeritatem. Neqz est vera virtus nisi que ad eum finem tendit vbi est bonum hoîs quo melius non est.

Crisostom⁹.

Unde et criso. Uersuta est et vana gloria et ad ea que valde sunt manifesta excecat mentem eorum qui ab ea capiuntur. Ebrietas enim quedâ pfunda est ideoqz difficile reducibilem eum qui captus est facit hec passio. Hec corû que capiuntur animâ abscindens a celis terre affigit et lucem respicere veram non dimittit. Hec passio auariciam genuit liuorem accusationê insidias hec eos qui nichil mali passi sunt aduersus eos qui nichil mali fecerunt armat et irritat. Neqz amicitiam nouit qui in hanc egritudinem incidit non verecundari ob aliquem vniuersaliter scit. sed omnia ab animo eius eiiciens bonum ad omnes bellat instabilis et sine amicis existens. Uigilemus itaqz dilexerit sumam⁹ sensum humilitatis nobis a deo date. Côtemnamus multorum gloriam nichil enim ita derisibilê et dehonorabilem facit vt hec passio nichil ita confusione plenum. Quoniam gloriam quidem cupere ingloriatio est gloria autem vere est hanc despicere et nullâ eius facere curam sed ad id quod deo placet omnia dicere et facere. Ita enim poterimus et mercedem recipere ab eo qui nostra videt diligenter cum eo solo contenti fuerim⁹ inspectore. Nos vero talem habentes dominuz ne pecorsiios inquirere inspectores qui prodesse quidem nobis nichil. nocere vero ex inspectione eorum possunt et omnem euacuare laborem nobis. Sed vnde habemus mercedes suscipere. hunc vocemus laudatorem eorum que fiunt hunc inspectorem. Nichil nobis et humanis oculis sit. Si enim volumus et hac potiri gloria tunc hac fugiemur cum eam que adeo est querimus solam. Hec Crisostomus.

Oratio.

Domine iesu xpe q̄ finaliter malos deseris veni p sydonem predicatiôis ad mare côtritionis galilee côfessionis satisfactionis et trâsmigrationis. inter medios fines decapoleos caritatis in decalogo pficientis et apprehende nos seorsum a turba temptationis multiplicis. Mitte digitum discretionis i auriculas nostri intellectus ⁊ gustum sapientie in os nrî affectus. vt ad confitendû soluant vincula lingue nre ⁊ loquamur recte verbo et opere nô discordante a volûtate vitemus qz laudes hoîm. vt et surdi audiant per côuersionem et muti loquant per confessionem Amen.

De refectione quatuor miliû hoîm. Ca. xcj.

Matth. xv. et Mar. viij.

Et inde ascêdês ie

sus in môtê) ⁊ desertû locû. ⁊ (sedebat ibi) ad descêdit (⁊ accesserût ad eû turbe multe) q̄ de multis ciuitatib⁹ ⁊ castellis ⁊ villis venerât ad impetrandum sanationê infirmorum (habentes secû multos claudos: cecos: ac debiles. ⁊ alios multos) infirmos q̄d addit euangelista ad includendû omnia infirmitatum genera: que hic non sunt noîata (et proiecerunt eos ad pedes iesu) vt fidem et deuotionê non solum verbo sed et facto ostenderent. Felices pedes iesu vbi peta purgant vt ibi stans retro secus pedes iesu. vbi morbi curatur vt hic. vbi verba sancta dicuntur vt ibi que sedês secus pedes dñi. vbi gaudia renouatur. vt ibi accesserût et tenuetunt pedes eius (Et curauit eos) solo verbo. Ille enim solo verbo poterat curare: qui totum mundum solo verbo de nihilo potuit creare (ita vt turbe mirarentur vidêtes) oês sanatos et glorificabat deû israel: q̄ scdm

Crisosto.

Criso. multitudo eorû qui curabatur ⁊ facilitas sanationis eos in stuporê mittebat. Hic enim in quodam generali multiplicat multa miracula ⁊ diuersorû generum. que propt multitudinem in particulari describi non poterant: q̄ si in particulari explicarentur: vnû magnum librum iplerent propter quod dicit iohannes: q̄ si omnia facta xpi essent scripta: totus mundus non posset capere libros q̄ scribendi essent. Ponit ergo hic multiplicitatê infirmorum et specialiter tangit quatuor scz (mutos: claudos: cecos et debiles.) Spiritualiter mutos habemus ex defectu boni sermonis: claudos ex defectu boni operis: cecos ex defectu vere cognitionis: debiles ex defectu bone voluntatis.

Origen.

Et notandû q̄ scdm Origeñ. primo est debilitas in voluntate. deinde sequitur cecitas in ratione: et sic claudicat in operatiôe ⁊ ex his sequit mutitas a diuina laude. sed hic ordinâtur scdm magnitudinê nocumenti. Ubi glo. Muti aût sunt qui nô laudât deû. Ceci q̄ nô intelligût viam vite. Claudi qui p deuia boni operis ⁊ nô recte euntes. Debiles sunt qui infirmi sunt in bonis operibus. Mutos ergo curat cum eoz linguas in laudem sui creatoris soluit. Cecos illuminat cum ignorantibus cognitionem sue salutis infundit. Claudos sanat cum i via iusticie gressus eorum dirigit. Debiles fortificat cum pigros ⁊ accidiosos operari bonum viriliter facit. Turbe vero mirantur et deû glorificant cum ex talibus mutationibus que sunt dextre excelsi deû laudât.

Raban⁹.

Unde Raba. Ascendit aût in montê vt scilz auditores suos erigat ad superna et celestia meditanda. Sedebatqz ibi vt demonstraret nô nisi in celestibus requiê esse querendam. Eo autê sedente in monte. i. in celorû arce accedunt turbe fidelium deuota mente illi appropinquantes ducentes secum mutos et cecos et alios infirmos eos ad pedes iesu pyciunt q̄ petâ confitentes ipsi soli curandos subiiciunt. Quos ita curat vt turbe mirentur ⁊ magnificent deû israel q̄ fideles q̄n viderint eos qui spiritualiter egrotauerant diuersis operibus virtutum ditatos lau-

dem deo decantã (Cũ ergo turba multa eẽt) cũ ihu (nec haberẽt q̃d mãducarẽt ꝯuocatis discipulis) loq̇bat᷑ cum eis de hoc q̃d facturus erat ſm glo. pri⁹ xp̃s īfirmorũ debilitates abstulerat postea vero sanatis cibos offert q̃ prius remouẽda sũt pctã ⁊ p⁹ ea ala verbis dei nutrienda Uoluit aũt dñs prius discipulos ꝯuocare ⁊ cũ eis loqui pluribus de causis. Prima ſcdm Hiero. vt mgr̃is tribuat exemplum nõ ſp ſpernere cũ minoribus ꝯsiliari et de agendis qñq3 eos consulere. Scd̃a ſcd3 eundẽ vt ex collocutione intelligant signi magnificentiã. Tertia vt ondatur magnitudo mie sue que intrinsecus latere non potuit. Et ait illis. Misereor super turbam Ecce verbũ mire dulcedinis et amoris procedens ex intimis cordis medullis et pringẽs suo vigore vsq3 ad intima nostra Neq3 enim alius est qui nostris miserijs sit sic miserator quem admodũ cõditor nr̃ cuius miseratõnes sup oĩa opa eius Hoc verbum dixit aplis vt eorũ animos ad pietatem et misericordiaz induceret ⁊ inclinaret ſcdm glo. compatit᷑ vt verus hõ pascit vt deus. Et subiungit rõ miseratõnis duplex ſc3 longanimitas (q2 iam triduo sustinent me) p curatione suorum quos attulerunt expectando et perseuerant mecum me sequendo verba mea audiendo miracula videndo Alia vero ratio miseratõnis est necessitas q2 (non habent quod manducent) ⁊ tamen nõ sollicitantur ⁊ iõ congruit eis ꝓuidere. Ex quo patet eorum deuotio ⁊ quanto ei adherebant desiderio audientes suauem doctrinam contemplantes gratiosam faciem videntes eius opera mirabilia ad q̃ intantũ afficiebantur vt quasi extra se rapti de alimonie defectu solliciti non essent et per tres dies ad loca propria non redirent manentes cũ christo in loco deserto et sub diuo ac sine cibo s3 non poterant in victu deficere q2 erant cum iesu saluatore Cibaria quippe que de domibus suis apportauerant iam cõsumpta erant et in deserto loco victum acquirere nõ poterant ⁊ iõ prima die vel secunda hoc miraculum non fecit tũ q2 alimenta adhuc habebant tum quia miraculum magis apparuit qñ eis victus omnino defecit (Et si dimisero eos ieiunos) sic labore et fame affectos deficient in via et ideo refectio est eis necessaria. Tanta est creatoris virtus q̃ si creaturã desereret omnino deficeret (Quidam enim ex eis de longe venerunt) et a domibus suis longe distabant qui forte die precedenti etiaz parum comederant. Fama christi a remotis diffusa erat et iõ multi de longe venerant (Et dixerũt ei discipuli Unde istos poterit quis hic saturare panibus in solitudie) Quasi dicerent locus est desertus et multum distant ville et ideo non possumus per humanam ꝓuidentiã necessaria habere. Ipsi hoc in firma cogitatione dixerunt non enim adhuc intelligebant neq3 virtuti eius ꝓpter priora miracula credebãt (Et interrogauit eos Quot panes habetis) Non interrogauit dñs quasi nesciens q̃d haberent s3 ad hoc vt cum septem responderent quo pauciores panes dicerent eo magis miraculum diffamarent et notius fieret et vt ex eorum respõsione de modo prouideret (Qui dixerunt septem) q̃d erat quasi nichil respectu tante multitudinis ⁊ paucos pisciculos non multos nec magnos q2 pauci erant in numero et parui in quantitate. In quo apparet sobrietas et temperantia discipulorum q2 non vtebantur carnibus sed piscibus et illis non magnis sed paruis et ipsis paucis. Omnia ista dicuntur ad maiorem declaratõnem miraculi q̃ ex tam paruo cibo potuerit tãta multitudo satiari et hoc fuit per multiplicationem cibi in manibus christi (Et precepit turbe super terram discumbere) In alia pascione circa pasca herba super terrã

Orige.

erat nunc autez iam herba defecerat quia secundũ Orig. et plures alios in hyeme scilicet in die epiphanie hoc miraculum factum est quando et plura alia miracula per dominum sunt facta (Et accipiens septem panes) et pisculos vt multiplicarentur contactu manuum beatarum et (gratias agens) in quo dedit nobis exemplum gratiarũ actionis ostendens nos differre a bestijs vt cognoscẽtes a quo et quid datur gratias patri luminum referamus a quo est omne datum optimum et omne donuz perfectũ (benedixit) vt benedictione sua crescerent (⁊ fregit) per minutias ad distribuendum inter plures s3 nõ vnus solus totum colligere conatur quod in omnes indigentes a xp̃o frangit᷑ (⁊ dedit discipulis) nõ vt sibi retinerent sed vt tanq̃ ministri distribuerent (et turbe apponerent) et manducauerunt q̃tuor millia hoim absq3 mulieribus et paruulis et saturati sunt) nec mirum q2 bonum ꝓuisorẽ habuerunt. De fragmentis quoq3 residuis (tulerunt discipuli septem sportas plenas) vt darent pauperibus in quo bene apparet eos fuisse saturatos Ecce q̃tum val3 elemosyna et cõicatio mutua q2 res distribute crescunt ⁊ superabundant concetuate vero putrescunt et inopiam faciunt (Et dimisit eos) Magna namq3 suauitate verbi et ammiratione vehemente virtutis christi detinebãtur ita vt nisi xp̃o iubente non redirent. ¶ Mystice hoc miraculo designatur q̃ viam presentis aliter incolumes transire nequimus nisi nos gratia redemptoris nostri alimẽto suo misericorditer reficiat. Triduo autez turba domini sustinet q2 tertium tempus est quo fidei xp̃iane grã tia data est. Primuz tp̃s est ante legem secundum sub lege tertium sub gratia Et q2 restat quartuz quo ad celestẽ hierlm venturi sumus. Dicit se turbam reficere ne deficiant in via in p̃nti enim vita quasi in via sumus q̃ ad patriam pergimus. Igitur ne fideles in via deficiant p prelatos et doctores pane eucharistie et doctrine pascendi sunt quo septiformis gratia spiritusſcti augẽt. Et q2 ad hoc turba sustinuerat dominuz vt infirmos sanaret ideo si infirmitates tuas spũales vis sanari exemplo turbe sustine dominũ triduo vt primus dies sit dolor contritionis secundus pudor confessionis tertius labor satisfactionis. Istud est triduum quo in desertum itur vt deo gratum sacrificium offeratur. Uel secunduz glo. turba triduum dominum sustinet cum multitudo fideliũ pctã sua ꝑ pniam declinans ad bonum se in opere in locutõne ⁊ cogitatione cõuertit. Inuenitur nichilominus triduũ multiplex ſc3 penitentiũ operantiũ cõtemplantium prelatorum predicatorũ. Penitẽtiũ cõtritio cõfessio satisfactio Operantium cogitatio sancta locutio vera actio bona. Contemplantiuz meditationis lectionis ⁊ orõnis Prelatorum discretio in intellectu zelus in affectu iusticiã in effectu. Predicatoruz paupertas castitas et obedientiã Quidam autẽ de prope veniunt vt qui baptismalẽ innocentiaz seruauerũt quidã de longinquo vt qui post multa flagitia penituerunt q2 q̃to plus quis errauit tanto lõgius a deo recessit. Sed discipuli reputabãt quasi impossibile q̃ quis eos saturaret panibus qui non inueniebantur in solitudine. Ubi moraliter notandum q̃ cuz panis

Moraliter.

anime sit cognitio veri et amor boni in rei veritate nõ inuenitur in solitudine presentis seculi vnde quis esurientem animam pascat et satiare possit Panis enim veritatis mundane scientie multis est admixtus erroribus q2 diminute sunt veritates a filijs hominuz. Rursus panis amoris creature multas habet amaritudines vnde aug.

Augustinus

Miser est omnis animus vinctus amicicia rerum mortalium et dilaniatur cum eas amittit Nec est igitur hic panis cognitionis nec amoris qui animam nostram satiare possit. Et cũ dominus cognosceret discipulos habere septem panes et paucos pisciculos accepit eos in manus suas in quo ostendit se panum ⁊ omnium dñm et factorem q2 in manu eius sunt omnes terre et gratias egit deo patri a quo sibi potestas est vt et ipse quantum de salute generis humani congaudeat ostenderet et nos ad agendas deo semper gratias de omnibus ab eo datis informaret. Deinde benedixit in quo virtutem multiplicationis eis dedit. Quia vero fregit cum dare vellet discipulis apertionem designat sacramentorum quibus nutriendus erat mundus vel etiam fregit vt multiplicatis

dem panis sua virtute siendam ostenderet. In eo autem q dedit discipulis vt turbe apponerent eos honorauit. significans q spiritalis dona scientie tribuens apostolis per eorũ mysterium voluit ecclesie sue per orbem vite cibaria distribui. Et hoc signatum est in distributione panum vt hic et supra in solutione mortuorum. vt ibi soluite eum et sinite abire in adductione vehiculorum. vt ibi soluite et adducite michi. eorum enim ministerio et fit adductio ad fidem et solutio ad reconciliationem. et distributio ad refectionem. Dedit panes qr panis est cibus q sustentatur vita pisces vero dedit in condimentum cibi ad ostendendum q pani verbi dei addendum est condimentum boni exempli. magis enim suadẽt opera q verba. Et apposuerunt turbe in qua appositione creuerunt per noue materie creationem et ad illos additionẽ. non enim creuerunt per rarefactionem qr tunc corpus illorũ fuisset subtilius et rarius corpore aliorum. vide augusti. Nil absurdius q dicere q aliquid crescat nullo superaddito et non rarescat. Studeamus ergo et nos acceptum panem diuine scientie per predicationem aliis apponere ne per nostram negligentiam in via deficiant et fame pereant. Conuersi namq peccatores in presentis vite via deficient si in sua conscientia sine doctrine pabulo ieiuni et vacui dimittantur. Ne igitur lassentur in huius peregrinationis itinere pascendi sunt sacra ammonitione.

Augustinus

Hoc vero inter hanc refectionem et illam de quinq panibus et duobus piscibus discat q ibi per quinq panes significatur doctrina veteris testamenti sm quinq libros moysi hic per septem panes doctrina noui testamenti in quo plenius et reuelatur et datur septiformis gratia spiritussancti. Item propter septem beatitudines et propter septem sacramenta et propter septem virtutes scz tres theologicas et quattuor cardinales ppter ea illi ordeacei isti triticei erant quia deliciosior sapidior et manifestior est doctrina noui testamenti q veteris. Ibi per duos pisces due persone que pplm pascebant intelliguntur. s rex et sacerdos q vngebantur hic per paucos pisciculos intelliguntur sancti fluctibus seculi i mũdi qui de turbulentis fluctibus erepti refectionem nobis internam exemplo sue vite ac sopore mortis ac patientie prebent doctrinãq noui testamenti tanq panem condiunt quorum ipsa scriptura fidem vitam et passiones cõtinet. qui dicuntur pisciculi propter humilitatẽ: sed pauci propter perfectionẽ: quia stultorum infinitus est numerus: et multi sunt vocati sed pauci electi. Ibi super fenum: sed hic non iam super fenũ sed super terram discũbit. ad ostẽdendum q in veteri lege terrena pmittebantur. sed in noua lege eterna contẽni et subiugari docetur qr qui in noui testamẽti diuitias et delitias ac etiam ipsam carnem que fenum est calcare et relinquere iubentur. quos omni cupiditate eternali remota spei permanentis firmamẽtum tanq terre sterilitas nullo feno interposito continet. Ibi fuerunt quinq milia hominũ iuxta numerũ panum et iuxta numerũ quinq sensuum qbus inherebant. hic quattuor milia qui significant spirituale ppter quattuor euangeliorum pfectionẽ vel ppter qttuor cardinalium virtutum quib⁹ in hac vita spũaliter viuitur exercitationẽ. Per quattuor etiam milia hoim qui xpm sũt secuti: significatur multitudo credẽtium in xpm de qttuor partib⁹ mundi. Erãt autem tot exceptis paruulis et mulieribus qui non numerantur in lege. neminem enim dimittit xpus ieiunum: sed omnes vult sua gratia saturare. Ibi cophinos equales discipulis fecit: vt sicut duodeci erant christi apostoli: sic duodecim fragmentorum cophini. hic vero panibus vt sicut fuerint septem panes sic septem sporte. Qd autem turbis saturatis apostoli fragmenta colligunt: et septem sportas impleant. triplici de causa factum est. Primo propter mysterium quia sũt altiora perfectionis precepta et cõsilia q cõmunis turbi nequit suscipiẽdo et implendo attingere quorũ executio respicit viros spũales proprie et ideo apli sustollunt et implent septem sportas i. perfectos septiformis spũs gratia illustratos et tñ turba saturata esse memoratur. quia et si sua relinquere nequeunt tamen audiendo mandata ad vitã sempiternã proficiunt. Secundo propter exemplum vt ea que nobis supersunt vel que ieiunando nobis subtrahimus pauperibus erogemus. Tertio propter documẽtum vt ex hoc instruamur q illis qui sunt pauperib⁹ misericordes bona temporalia multiplicẽtur. Unde datur itelligi q pauperes magis pascunt elemosynarios q ecõuerso vel spũalia bona eis impetrando vel bona tẽporalia multiplicando. Quãuis autẽ vt visuz est hec refectio a superiori in pluribus differt tamen vtraq in monte celebrata est: quia vtriusq testamenti scripturam recte intellecta altitudinẽ nobis celestium preceptorum et premiorum docet. et altitudinẽ christi qui est mons in vertice montiũ consona voce predicat. Considera nunc hic quos dñs pascere dignatur et quibus gratie sue alimentũ impartiat. Utiq qui in deserto eũ querunt et cum eo triduo perseuerant. quod fit cũ fideles trinitatẽ credentes ac contriti et confessi pro peccatis suis sm posse satisfacientes se ad deũ in cogitatione locutione et opere conuertunt ac dei bonitatẽ expectantes necessitate temptationis imminẽte non recedũt. Quorũ miseretur deus et pascit eos septẽ panibus i septẽ donis sanctispiritus ne deficiant in via mundi huius. quibus et septẽ doteo p septẽ sportas remanentes significate reseruant post hãc vitam dande que sunt clara dei visio fruitio tentio quãtum ad animã. impassibilitas. agilitas subtilitas. claritas qntum ad corpus. Unde amb. Gratie celestis impartitur alimentum sed quibus impartiatur aduerte. Non ociosos non in ciuitate quasi in synagoga vel seculari dignitate residentibus sed inter deserta querentibus xpm. Qui enim non fastidiunt ipsi excipiuntur a christo. Diuidit ergo escas dñs iesus. Et ille quidem vult dare omnibus. negat nemini dispensator enim est omniũ. Sed cũ ille panes frangat et det discipulis si tu manus non extendas tuas vt accipies tibi escas deficies in via. Nec poteris in eum culpam referre qui miseretur et diuidit. Sed his diuidit qui cum eo etiam in deserto permanẽt qui primo et secundo die et tertio non recedunt. Nõ vult ieiunos dimittere nec vult vt deficiant in via. Noli ergo deficere a disciplina dei neq fatigeris cum ab eo incresparis ne fatigeris nunc ne postea fatigeris: hec ambro.

Ambro.

Considera etiam vtilitatem et parsimoniam mense eorum et voluptatem sperne quia inimica est et corporis et anime. Unde crisosto. Nichil ita corpori inimicum et nocium est vt voluptas nichil enim ita rescindit et suffodit id est corrumpit. Et primum pedes punit qui portauerunt nos ad perniciosa illa prandia. deinde manus que ministrant ventri ligans quia talia et tanta attulerunt cibaria. Multi autem et ipsum os peruerterunt et oculos et caput. Hec crisosto. Unde et Oratius. Sperne voluptates nocet empta dolore voluptas. De aliis ad meditationem pertinentibus patet supra in alia passione de quinq panibus. Adhuc autem hic per septem panes intelliguntur septem penitẽtie partes. Primus partis est male vite sollicita emendatio. Secundus vera et humilis defectuum accusatio. Tertius contra excessum commissum iugis indignatio. Quartus non relabendi anxia trepidatio. Quintus amplius proficiendi affectio. Sextus sanctorum virorum imitatio. Septimus suorum malorum et aliorum punitio. Iste sunt septem spice pullulantes in culmo vno. Isti sunt septem gradus in scala per quam in celum ascenditur. septem peccatorum mortalium culpa diluitur septiformis spiritussancti gratia infunditur et virtutum septenarius acquiritur. Sed cum istis panibus erant pisciculi pauci saltem duo qui significant timorem et amorem qui cum istis panibus debent edi. Primus piscis est timor penarum inferni et iste ca-

Crisosto.

pitur in aquis inferni. Secundus piscis est amor desiderium eternorum et iste capitur in fluuio paradisi et dicuntur pisciculi non pisces quia timor est paruulus eo quod hominem paruulum et humilem reddat et amor ratione status quis paruus est respectu amoris futuri seculi.
¶ Insuper sciendum quod sunt septem panes mystici cuiusli bet status scilicet incipientium proficientium et perfectorum de quibus dominus pascit fideles secundum diuersitatem statuum eorundem. Primos septem panes beatus bern. proponit claustralibus qui gerunt formam incipientium quantum ad initium sue conuersionis. Primus est panis verbi in quo vita hominis est quia non in solo pane viuit homo sed in omni verbo quod egreditur ex ore dei. Et vt taceamus de verbo vocali quod deus aliquando locutus fuisse legitur moysi abrahe et alijs siue per angelos siue per se siue alio modo ad presens dicere possumus quod verbum egreditur ex ore dei dupliciter. Uno modo mediate quando videlicet deus loquitur per instinctum ad cor hominis inspirando et quid facere debeat. Hoc modo deus loquitur peccatoribus et hominibus mundanis instigando eos ad penitentiam. Alio modo loquitur deus per aliquem hominem sicut prelatum vel predicatorem vel doctorem vel aliquem amicum per quem quasi per referendarium deus verba sua transmittit ad aures hominis. Est et tertius modus quo deus loquitur hominibus precipue claustralibus scilicet per scripturam que ad omnia recipienda sunt sicut verba dei cuius inspiratione sunt scripta ad pascendum videlicet legentes pane vite spiritualis. Secundus panis secundum eundem bern. est obedientia qui bene comitatur primum. Quid enim prodest verba dei audire nisi quis eis velit et secundum ea vitam suam dirigere. Tertius panis est meditatio et hic bene comitatur duos precedentes. Nam postquam verba dei commendata sunt cordi et eis homo statuit obedire necesse est hominem continue meditari qualiter vitam suam secundum dei beneplacitum disponat. Quartus panis est orantium lacryme qui panis bene adiungitur precedenti. Cum enim meditatur peccatorum suorum sarcinam presentis incolatus miseriam et vite eterne gloriam suam imbecillitatem et dei erga se bonitatem in tali meditatione exardescit ignis deuotionis et resoluitur cor in lacrymas compunctionis et tunc recurrit ad presidium orationis. Quintus panis est labor penitentie et hic panis vtique necessarius est incipientibus etiam post alios premissos quia secundum aug. non sufficit mores in melius commutare et a malis factis recedere nisi et de hijs que facta sunt satisfaciat deo per penitentiam laborem et dolorem. Sextus panis est iocunda vnanimitas socialis et hic bene dicitur panis quia pascit et confortat in vita spirituali viuentes in congregatione quantum ad claustrales etiam viuentes in communione ecclesie quantum ad alios incipientes. Septimus panis est eucharistia et de hoc pane satis dicitur alibi in diuersis locis. ¶ Prolatis septem panibus incipientium consequenter degustandi sunt alij septem proficientium Ubi sciendum quod sicut dicit apostolus Non est volentis neque currentis sed miserentis dei oportet enim currere volentem in via profectus spiritualis totaliter inniti diuine misericordie et de bonis iam prestitis misericordias domini cum gratiarum actione iugiter ante mentis oculos habere et sic semper ad meliora poterit proficere.
Propter quod beatus bern. Omnes miserationes domini erga se recogitans reducit eas ad septem panes quibus eum dominus misericorditer reficere dignatus fuit. Et nos de eisdem panibus vesci debemus si in vita spirituali proficere velimus vt dicamus cum ps. veniant michi miserationes tue et viuam. Primus panis vel prima misericordia secundum bern. est preseruatio a multis peccatis in que incidisset si enim dei misericordia non custodisset huius panis secundum eundem bern. tria sunt fragmenta. Tribus inquit modis a peccatis me nemini conseruatum occasionis subtractione resistendi data virtute et affectionis sanitate. Secundus panis est pia dei dissimulatio circa peccantem quia tardabat vltionem et indulgentiam cogitabat habet et hic panis tria fragmenta videlicet longanimitatem quam exhibuit electionem predestinationis quam impleri voluit et caritatem nimiam qua nos dilexit. Tertius panis est miseratio qua conuertit ad penitentiam Hic etiam panis habet tria fragmenta quia cor concutit excitans illud vt aduertat suorum vulnera peccatorum et vulnerum dolorem sentiat terret deducens ad portas inferi et preparata iniquis supplicia monstrans et spem dat intelligentie. Quartus panis est indulgentia peccatorum quia videlicet deus penitentem cum misericorditer suscepit. Et hic panis habet tria fragmenta. Quia vt dicit bernardus sic ex toto deus indulsit et tam liberaliter omnem donauit iniuriam vt iam nec damnet vlciscendo quod est primum nec confundat improperando quod est secundum nec minus imputando quod est tertium.
Quintus panis est continentia a peccando seu virtus continendi et emendatius viuendi ne recidiuum pateretur. Et hic panis etiam habet tria fragmenta. Nam hec continentia habet tres oppugnatores scilicet carnem mundum et malignum spiritum quibus resistere nostra virtute non valemus sed pane isto diuine misericordie confortati habemus in domino hanc virtutem. Sextus panis est gratia promerendi qua videlicet minus bone conuersationis indulget Quam gratiam dicit bernardus in tribus maxime constare tanquam fragmentis videlicet in odio preteritorum malorum in contemptu bonorum presentium et desiderio futurorum. Septimus panis est spes obtinendi qua deus donat homini indigno et peccatori de sua totiens experto bonitate vique ad celestia speranda presumere. Cuius etiam tria secundum bernardum sunt fragmenta. Tria inquit considero in quibus tota spes mea consistit Caritatem adoptionis veritatem promissionis potestatem redditionis. ¶ Refecti duobus septenarijs panum a beato bern. nobis appositis videlicet incipientium et proficientium festinemus nunc vt cumque gustare septem alios a spiritusancto nobis proponendos quibus reficiuntur anime perfectorum qui panes sunt septem dona spiritussancti felix anima que his saturari meruerit. Et bene hec dona nomine panum describuntur quia delectabiliter reficiunt animam in presenti et satiant in futuro Primus panis est timor domini timor inquam filialis nam timor seruilis incipientium est. Et hic est timor castus quo quis ex timore timet a deo separari et ideo declinat a malo quod contrariatur deo. Sed quia oportet etiam benefacere sequitur secundus panis qui est donum pietatis quo monet nos spiritussanctus vt operemur bonum ad laudem dei et ad vtilitatem omnium proximorum et hec est pietas que ad omnia vtilis est et procedit ex pio corde quod deus tamen inuenitur corporalis autem exercitatio scilicet sine pietate ad modicum vtilis est. Tertius panis est donum scientie hoc donum comitatur duo predicta quia vt dicit cris. Nemo potest cauere malum nisi cognitum neque bonum facere quod ignorat et hoc datur per donum scientie quo datur homini rectum habere iudicium de istis inferioribus ad cognoscendum quid noxium et quid expediens sit ad salutem Quartus panis donum fortitudinis. Et bene fortitudo sequitur scientiam. Nam cognito per donum scientie que mala cauenda sunt et que bona prosequenda opus est spiritu fortitudinis quo possit prosequi que cognouit tam in vincendo mala quam in aggrediendo bona. Hoc dono donati fuerunt sancti martires quos nulla tormenta poterant superare. ¶ Quintus panis est donum consilij per quod homo dirigitur quasi consilio a deo accepto in his ad que humana ratio non sufficit Et bene consilium sequitur fortitudinem quia secundum Gregorium valde fortitudo destruitur nisi per consilium fulciatur quia quo plus se posse concipit eo virtus sine moderamine in preceps ruit et mens que intus sedem consilij perdidit foras se per desideria innumerabiliter spargit. Sextus panis est do

Bernar.

Augusti.

Bernar.

Crisostom⁹.

Gregorius.

num intellectus et illud donū sequitur donum consilij et duo bona facit in anima. Primū q illustrat intellectum ad sane capiendū consiliū spiritussancti speculatiue. Secundū quia depurat affectum ad agendū practice cōsultum. Septimus panis est donū sapientie q̄d sequitur donum intellectus et oīa dona alia que sine sapientia nihil sunt. Sapiētia est cognitio suauitatis diuine p experientiā habita. Unde dicit sapiētia quasi sapida scia. Nam per donū sapientie iuuatur homo nō solū ad cognitionē diuinorū sed etiā ad gustationē eorundē. Oratio.

Domine iesu xpe miserere super turbam penitentium et incipientiū iustorum et proficientiū perfectorum et contēplantiū per triduū contritionis confessiōis et satisfactionis per victoriā mundi carnis et dyaboli. per visionem corporalem ymaginariam et spiritualem expectantiū veniā gratiā et gloriam. Refice primos per discretam sollicitudinē cautelam indignationem timorē desiderium emulationē et vindictā. Refice secundos per spiritū timoris pietatis scientie fortitudinis consilij intellectus et sapientie. Refice tertios per tres anime et quattuor corporis dotes in presenti quidē spe que superexcrescat in septem sportas in futura beatitudine Amen.

De fermento cauendo et ceco bethsaide illuminato. Capitulum xcij.

Math. xv et xvj et Mar. viij.

T post miraculum

de pastione ostēsum (dimissa turba) statim (ascēdit) iesus cū discipulis (in naviculā) fugiens terrene applausum et reuerentiam et vt a turba remotus doctrine vacaret discipulorum dans in hoc nobis simile faciendi doctrinam et exemplū (Et venit in fines) seu partes (magedan) seu (dalmanicha) quod sm Aug idem est scdm rem et cadē terra dupliciter vocata. Sed sm alios sunt due regiones distincte sed in extremitatibus cōiuncte et ideo existens in confinio vtriusqz dicitur esse i fine istius vel illius. et in tali loco erat iesus (Et accesserunt ad eum) non tanqz deuoti et simplices vt addiscerēt sed tanqz inuidi et insidiantes vt ipsum temptarent (pharisei et saducei temptantes) scilicet si possent eum capere in aliquo (et rogauerunt eum vt ostenderet eis signum de celo) declarando scilicet tempus sui aduentus ex aliquo celesti signo Ac si dicant. Si de celo venisti proba in hoc q signa de celo ostendas. ¶ Ubi aduertendum q aliqui scribe et pharisei omisso studio legis et prophetarum studebāt in astrologia vnde et vsqz hodie aliqui eorum in hoc sunt valde curiosi et q astrologi aliquī per cōsiderationē astrorū volunt iudicare de inchoatiōe legū et sectarū diuersarū ideo isti per astra volebant prenosticare de aduentu xpi q̄d erat impossibile q ad talia non se extendit virtus celi licet se extendat ad prenosticandum de futura dispositione aeris vt siccitate et pluuia et hmōi Uel ad cognoscendū ipm esse xpm in lege promissum petebant de celo signū maiestatis sue vt fulgura et pluuias vel hmōi simile. vel q̄d in exemplū moysi manna celitus emisso omnē populū reficeret multo tēpore. vel q solem stare faceret sicut iosue. vel retrocedere sicut Isaias. vel q daret ignem de celo sicut Helyas. Dñs vero (respondens) et eos redarguens (ait. Facto vespere dicitis) .i. aliquid de futura temporis dispositione predicere per consideratione celi potestis videlicet (serenum erit. rubicundū est enim celum) qz talis dispositio i vespere frequenter est signum serenitatis future licet impediatur qñqz (et mane) scz dicere potestis (hodie tempestas erit rutilat enim celum) qz hoc vt plurimuz est tēpestatis signum. Et est ratio talis. Ex signis celi in quibus nō estis edocti scitis iudicare tempora prenosticando de serenitate vel pluuia multomagis ex scriptura legis et prophetarum in qua estis edocti debetis cogitare me esse xpm ab eis promissum. Unde sequitur arguitio eorū (Faciem ergo celi) .i. dispositionē aeris (diiudicare nostis) prenosticando de futuris per signa que tamē sūt fallibilia (signa autē temporū) scz aduentus mei a pphetis predicta a me in effectu exhibita. primus enim et secūdus aduentus xpi sunt quasi duo tempora (nō potestis scire) facultatem vobis heresi et inuidia afferente. Ex dictis enim prophetarū et visis miraculis que nemo alius fecisset saluatoris aduentum cognoscere debuerunt et iuste iudicare q ipse esset xps in lege promissus. ¶ Moraliter hic reprehendit dñs istos qui per signa apparentia i celo que sunt fallibilia de futuris iudicabant. et ex his q habebant in scripturis de christo. que quidem scripture sunt infallibiles iudicare nesciebant et significant illos q de factis aliorum se intromittere volunt et de propriis conscientiis in quibus possent legere nō iudicant. Unde Hiero. Uix inuenies qui irreprehensibilem vitam suam exhibere velit vt libenter non reprehendat alienam tm q huius mali libido mentē hominū inuasit vt etiam qui procul ab aliis viciis recesserunt in illud tn̄ quasi extremum laqueū diaboli incidant. Istud etiā dicitur cōtra illos qui solliciti sunt futurā aeris vel aliorū rerum qualitatem considerare et de tempore sue mortis vel futuri iudicij nolunt cogitare Sed vt dicit augu. Laudabilior est animus cui nota est infirmitas propria q qui celorum constillationes et terrarum fundamenta scrutatur. Moraliter vesper est hominis senectus mane iuuentus. rubor est feruor caritatis serenitas tranquillitas mentis. Quādo ergo in mane iuuentutis rubet celum signū est future tribulationis. Unde in ecclesiastico. Fili accedēs ad seruitutem dei sta in iusticia et timore et prepara animam tuā ad temptationē. Quādo vero in sero et in fine rubet caritas signum est serenitatis future que sequitur tempestatem. Unde in thobia. Post tempestatem tranquillum facis. et in salomone extrema gaudij luctus occupat et econuerso et in iohanne tristicia vestra vertetur in gaudium similiter quādo est serenitas prosperitatis i vita presenti signum est pene et tempestatis in vita futura. et econuerso quādo est serenitas in vespere et in de fine vite sue signū est serenitatis et cōsolationis vite future (Et) dñs (ingemiscens spū) qz sicut de hoim salute letatur ita super eorum dolet erroribus (ait. Generatio mala) quo ad morum peruersitatem (et adultera) quo ad fidei violentiam recedens a deo vero sponso anime ū per infidelitatem (signum querit) quo ad maiestatis indicationem (et signum non dabitur ei nisi ione prophete) id est signum infirmitatis de quo ps. dicit. Fac mecū signum in bonum etc̄ hoc enim est signum passionis per q̄d omnis homo est adiutus et consolatus. Simile habes supra vbi plura de hac videas materia. (Et relinquens) obstinatos relinquens phariseos et saduceos quo ad corporis presentiam et gratie effectum (et ascendens iterum nauem) cum discipulis suis (abiit) ab illis (transfretum) id est vltra stagnum genezareth relicto strepitu mundano. (Et cum venissent discipuli transfretum obliti sunt panes accipere) id est fragmenta panum septem sportarū. (et non habebant nisi panem vnum) Causa autem huius obliuionis potuit esse multiplex. vna prohibitio sollicitudinis de crastino. alia occursus pauperum quibus reliquias diuiserūt. tertia spes de domino. quia iam visis miraculis certi erant q nichil eis deficeret. quarta interna dulcedo vnius et veri panis habentis in se omne delectamentum quem secum habebant. illo enim capti de exteriori pane non cogitabant. Unde Beda Unus panis quem secum habebant in naui Mystice ipsum panem vite dominum videlicet saluatorem designat: cuius amore quia semper intus reficiebantur in corde minus de terreno pane quo corpus pasci solet curabant. Hec Beda. In quo ostenditur in eis feruor et desiderium superne doctrine et contemptus deliciarum mundi huius

Augustinus

Moraliter

Hiero.

Augusti.

Beda.

cum etiam circa vite necessaria parum fuerunt studiosi et
eorum devotio ad presentiam christi quia sic inseparabi
liter adherebant ei q necessaria vite fuerant obliti et q̄
modicam carnis curam habebant in reliquis necessarijs
qui nec viaticum sumpserunt intentione dñici comi
tatus. Vñ Remigius. Tanto enim amore magistri deti
nebātur vt nec etiam ad punctuz vellent ab eo recedere
Animaduertenduz est ergo quantum alieni essent ab ap
petitu deliciarum cum tam paruam haberent de necessa
rijs curam vt etiam obliti sunt panes accipere sine quib⁹
humana fragilitas subsistere non potest. Hec Remigi⁹.

Remigi.

Horum ergo discipulorum exēplo et tu magis cura de
cibo mentis q̄ ventris et magis de virtute animi q̄ via
tico corporis. Nam secunduz Crisostomuz hoc loco vir
tutis possessio omnem tristiciam et sollicitudinem expel
lit ac leticiam et spem magnam immittit deoqz et homi
nibus acceptabiles facit (Et dixit eis) iesus. Intuemini
per diligentem considerationem mentis (et cauete) per
fidei puritatem (a fermento) id est a corruptione et do
ctrina corrumpente (phariseorum et saduceorum) fermē
tum enim quandoqz propter corruptōnem significat do
ctrinam malam vt hic quandoqz propter calorem inclu
sum significat feruorem fidei vt supra (et a fermento) et
corruptione (herodis) scilicet prauis moribus. Et sic ha
betur triplex fermentum. Primum saduceorum qui di
cunt non esse resurrectionem neqz angelum neqz christū
prophetas spernunt spe presentium deo seruiunt. Secūdum
phariseorum qui decreta legis diuine traditōnibus ho
minum postponunt legē predicant verbis et impugnāt
factis in quorum doctrina duo erant scilicet peruersitas
doctrine et simulatio vite. Tertium est herodianorum
quod est adulterium homicidium temeritas iurandi si
mulatio religionis. Primum est erroris secundum simu
lationis tertium praui moris. Primum corrumpit ratio
nem secundum intentionem tertiū operationez. De his
tribus dicit apostol⁹. Non i fermento veteri q̄tū ad pri
mum neqz in fermento neqtie q̄tum ad secundū et mali
cie q̄tum ad tertium. Vel sm quosdam fermentum hero
dis vocat etiam doctrinā corruptiuā herodianoꝝ dicen
tium herodem xp̄m. Isti herodiani sm eos fuerunt qdā
iudei fingentes q̄ndam sectam nouā dicentes de hero
de ascalonita q erat messias mali falso itellectu illius qd
dicitur in genesi non auferetur sceptrum de iuda et cete.
Vbi dicitur q ablatio regni a tribu iude erat signuz ad
uentus messye. Iste autē herodes obtinuit regnū illud
cū tamē alienigena q2 pater eius fuit ydumeus et q2 mes
syam promissū intelligebant illi regnare tpaliter nec vide
bant alium tunc regnare in iudea nisi herodem ideo dixe
runt eum esse messyam cum tñ prophetia iacob predicta
esset sm veritatem de xp̄o tpe herodis nato intelligenda
Ab his ergo omnibus monet discipulos cauere ne i his
consentiant vel hec in eis approbando vel in his eos imi
tando. Non enim epulandum est in fermento veteri q̄tū
ad peruersam doctrinam neqz in fermēto malicie q̄tum
ad morum prauitatem et nequitie q̄tum ad simulatam
iusticiam sed in azimis sinceritatis quo ad vitaz et inten
tionem et veritatis quo ad doctrinam. (At illi) i. discipu
li dictū domini intelligentes de pane fermētato et ma
teriali (cogitabāt intra se dicētes) quodam occulto mur
mure q2 hoc ideo dicit (q2 panes nō accepimus) nō vult
q de pane phariseorum fermentato accipiamus. ¶ Pu
tabant enim se esse tacite notatos de panum obliuione
et q ad litteram de pane fermētato loqueretur ne ab eis
acciperent eo q panes secum non accepissent. Errabāt
apli in duobus q2 et de panum defectu dubitabāt eo q
panes non attulerant et quia verbum domini de fermē
to ad litteram capiebant. Primo ergo arguuntur de pri
mo. s. q timebant panis defectum materialis (Sciens
enī ihs) cogitationes eorū tanq̄ de⁹ arguit eos de fidei
modicitate q2 eo presente et cum eo timebāt posse egere

Crisosto

dicens (Quid cogitatis modice fidei quia panes non ha
betis) et me dixisse de panibus terrenis de quibus dubi
tare non deberetis. Panem vite que est causa omnium
panum secum habebant et ideo de panum defectu dubi
tare non debebant. Hoc autē secundum crisostomuz do
minus facit vt sollicitudinem escarum ab eis abijciat.
Quasi diceret. Ex factis meis precedētibus et doctrina
deberis sic esse illuminati q verbum meum intelligere
tis non de pane materiali quia de hoc possum vobis suf
ficienter prouidere. Quod probat duplici exemplo in q̄
magnam multitudinem satiauit paruo cibo Unde sub
dit (Nondum intelligitis) scilicet misterium. Nam si per
panes intelligitur doctrina sana necessario per fermen
tum intelligitur corrupta (neqz recordamini) scilicet vir
tutis in multiplicatione panum vnde sequitur (quinqz
panum) scilicet distributorum (in quinqz milia hominuz
et quot cophinos sumpsistis) de residuo (neqz septez pa
num) scilicet distributorum (in quattuor milia hominuz
et quot sportas sumpsistis) fragmentorum. Reducit eos
ad memoriam miraculorum de quinqz et septem pani
bus vt confidāt q ipse pascet eos qui pauit turbas. Quā
si diceret. Non est vobis timendum cum de tam paucis
panibus tantas feci abundare reliquias. vnde Crisosto
mus. ¶ Per hoc in memoriam eis reducit ea que pre
terierunt et ad futura attentiores facit. Deinde arguun
tur de secundo scilicet q habebant defectum intellectus
spiritualis cum dicitur (Quare non intelligitis) scilicet
(quia non de pane dixi vobis) Quasi diceret non est vo
bis dubitandum de pane materiali quia ita possum cum
multiplicare sicut vidistis nec de illo ego sollicitor nec lo
quor vobis ideo potius de alio pane et fermento intelli
gere debuistis scilicet doctrine peruerse que more fer
menti se veri panis substantiam simulat habere. Sed re
uera totam substantiam eius cui admiscetur corrumpit
et ad saporem suum trahit. ¶ Hoc est. de quo apostolus
dicit. ¶ Modicum fermentum totam massam corrum
pit ¶ Ab isto ergo sicut a nocuo cibo summe est cauendū
Unde ambrosius Cibus corporalis nociuus cum ma
gna sollicitudine cauetur quāto magis spiritualis (Tūc
intellexerunt quia non dixerit cauendum a fermento pa
num) scilicet materialium (sed a doctrina phariseorum et sa
duceorum) que ratione predicta vocatur fermētum (Et
venerunt bethzaidam vbi cecum ei adducunt rogantes
vt illum tangeret) et firmiter credentes q ad tactum ei⁹
sanus fieret (Et apprehensa manu eius eduxit euz extra
vicum) id est extra vicinitatem et tumultum malorum.
(Et expuēs in oculos eius ipositis manib⁹ sup oculos
interrogauit eū si qd videret Et aspiciēs) i. aspicere inci
piens (ait video homines velut arbores ambulantes)
Non enim distinguere poterat liniamenta humanoruz
corporum videbat obscure corpora eorum moueri de lo
co ad locum et postea perfecte illuminauit eum. ¶ Nam
(iterū manus super oculos eius imposuit et clare omnia
vidit) Per hoc arguitur ignorantia discipulorum fa
cto q ipsis presentibus illuminauit cecum primo imper
fecte et postea perfecte. ¶ Certum est enim christus pote
rat eum statim perfecte illuminare sed per talem modū
voluit facere vt designaret discipulos adhuc in parte
obscuratos caligine ignorantie et ad clare intelligendū
indigere maiori illuminatione. ¶ Unde et post resurre
ctionem suam aperuit illis sensum vt intelligerent scri
pturas. Alij dicūt illuminationem huius ceci successiue
factam propter paruitatem fidei huius ceci et offerenti
um ipsum xp̄o et potest esse q ista causa et predicta con
currerunt ad istum effectum in ipso Per hoc etiā signat
q dominus aliquando dat suam gratiam augmentando
prius datam (Et mittens illum in domuz sua) iussit vt
nemini diceret ad vanitatis iactantiam vt mundi gl'iaz
nos doceret fugere sed tamen dicere poterat et debuit
ad predicationem laudis diuine hoc nondum intelligēt

Crisostom⁹.

Crisostom⁹.

Ambrosius.

Rubrice capitulorum

quia omnia opera sua vt ab hominibus videātur faciūt
De quibus dominus ait receperunt mercedem suam.
Ne ergo hic recipias mercedē ꝛ recipiendo perdas eter
nam vicositatem tuam potius enarra ꝙ virtutem exē
plo apostoli dicentis. qui fui blasphemus et persecutus

Augustinus

sum ecclesiam dei. Unde augu. Uis virtutes tuas auge
ri prodere noli fuge videri quod esse meruisti. Quod ma

Beda

nifestando potes amittere tacendo custodi. Ubi Beda.
Cuncti qui a domino curantur languores spiritualium
sunt signa languorum quibus anima per peccatum eter
ne morti propinquat. Sicut enim in surdo et muto a do
mino sanato sanatio mentis insinuatur eorum qui neqꝫ
audire verbum dei neqꝫ loqui noverant et mox in refe
ctione turbe esurientis que dominum secuta fuerat suaui
tas figuratur illa qua diligentium se et querentium solet
corda nutrire. ita et in hoc ceco paulatim curato a domi
no illuminatio designatur cordiū stultorum ac longe a
via veritatis aberrantium. Rogabant autem eum vt il
lum tangeret scientes quia tactus domini sicut leprosuꝫ
mundare ita etiam cecum illuminare valeret. Tangim⁹
autem dominum nos cum ei fide integra et sincera adhe
remus tangit nos cum mentem nostram afflatu sui spi
ritus illustrat atqꝫ ad cognitionem nos proprie infirmi
tatis studiumqꝫ bone actionis accendit. Apprehendit
manū ceci vt cum ad executionē bone operationis con
fortet. Eduxit extra vicum vt a vita vulgari segregatus
voluntatē sui conditoris qua illuminati meretur liberi
us sedulo corde scrutaret. Quisquis enī lumen eternita
tis videre desiderat nō exempla turbarum sed ducatum
necesse est semper sui redemptoris sequatur. Ideo autēꝫ
cecum hunc paulatim et non repente curat quem mox
vno verbo si vellet poterat curare vt magnitudinem hu
mane cecitatis ostenderet que quasi pedetentim et per
quosdam profectuum gradus ad lucem divine visionis
solet pervenire. Sputū quippe ab intus de capite dñi p
cedit manus vero sunt membra corporis exterius posi
ta. Expuens ergo in oculos ceci dñs imponet manus su
as vt videat qꝛ cecitatem generis humani et per inuisibi
lia divine pietatis dona et per exhibita foris sacramēta
assumpte humanitatis abstersit Quia ante eū in domuꝫ
sue precepit. Mystice admonet omnes qui cognitiōe ve
ritatis illustrantur vt ad cor suum redeant et ꝙtum sibi
donatum sit sollicita mente perpendant donatis colla
tisqꝫ sibi beneficiis digna operum executione respōdeāt
Quia vero eum sicut et multos alios quos sanauit sana
tionem suam silentio tegere iubet exemplum suis tribu
it ne de his que faciunt mirandis favorem vulgi requi
rant sed divinis tm̄ aspectibus vbi et merces restat sint
placere contenti hec beda. Oratio.

Domine iesu xp̄e fac meeū signum infirmitatis ꝛ
passionis tue in bonum vt inde per te me adiu
tum gaudeam et consolatum. O panis vite da
michi semꝑ tuo amore refici vt minus sollicite de pane
vel quocūqꝫ solatio tēporali Da michi vt a fermēto per
uerse doctrine ac simulate iusticie et actionis praue caue
am et in his nec active nec passive te offendam O splen
dor paterne glorie illumina cor meuꝫ lumine tue gratie
divine. meqꝫ de omnibus erroribus et laqueis erue ac di
rige in viam veritatis ꝛ iusticie ac salutis eterne. Amen.

Finit prima pars vite Jesu christi.

Sequitur rubrice capitulorū scde partis.

De confessione vere fidei quam petrus fecit pro
omnibus. Capitulum j.
De exhortatione ad sequendum xp̄m ꝛ sue pas
sionis exemplum c. ij.
De transfiguratione domini c. iij.
De sanatione lunatici c. iiij.
De tributo pro dño et petro soluto ꝛ de q̄stione disci
pulorum super maioritate eorundem c. v.
De pusillis ꝛ paruulis non scandalizandis exterius ꝛ nō
contemnendis interius c vj.
De tribus parabolis. videlicet ouis dragme et filij pro
digi c. vij.
De modo fraterne correptionis et de dimittendo fratri
septuagies septies c. viij.
De rege ꝙ voluit rōnem ponere cū seruis suis c. ix.
De causa dimittendi vxorem et de paruulis domino o
blatis capi. x.
De perfectione paupertatis c. xj.
De duodecim cōsiliis euangelicis c. xij.
De difficultate ꝛ impossibilitate intrandi divitem in re
gnum celorum et de premio relinquentium omnia et se
quentium christum c. xiij.
De denario diurno c. xiiij.
De villico iniquitatis c. xv.
De divite epulone et lazaro mendico c. xvj.
De resuscitatione lazari c. xvij.
De cōspiratiōe pontificū ꝛ phariseorū ꝯ iesum c. xviij
De decē leprosis a dño curatis c. xix.
De samaritanis dño hospitiū negantibus c. xx.
De petitione filiorum zebedei c. xxj.
De ceco illuminato añ ingressum hiericho c. xxij.
De zacheo et eius conuiuio c. xxiij.
De duobus cecis post egressum a hiericho illuminatis.
capi. xxiiij.
De effusione vnguenti sup caput iesu c. xxv.
De sessione dñi sup pullum et asinā c xxvj.
De gl'iosa dñi susceptiōe ipa die pal. c. xxvij.
De fletu dñi sup hierlm ꝛ ingressu ipius in eā. c. xxviij.
De scda electiōe emētiū et vendētiū e tēplo. c xxix.
De duob⁹ minutis vidue ac de pharisei et publicani ora
tione c. xxx.
De maledictione ficulnee et grano frumenti ꝛ de princi
pe mundi c. xxxj.
De duobus filiis quorum vnus in vineam iuit ꝛ alius ire
neglexit c xxxij.
De locatiōe vinee ꝛ sanguinariis vinitoribus c. xxxiij
De inuitatis ad nuptias et non habente vestem nuptia
lem c xxxiiij.
De questione sup tributo soluendo et de muliere septem
viros habente. c. xxxv.
De primo et magno ac secundo et simili legis mandato.
ca xxxvj.
De scribis et phariseis in doctrina audiendis sed non in
vita imitandis. ca. xxxvij.
Quibus debetur ve eternum. c. xxxviij.
De signis aduētus dñi ꝛ ꝯsūmatiōis seculi. c. xxxix.
De aduētu et ꝑsecutione antixp̄i. c. xl.
De remediis ꝯ spūales nouissimi tp̄is tēptationes et de
exercitio mentis in deū c xlj.
De orādo ꝛ expectādo aduentū dñi ꝛ de posteriorib⁹ si
gnis aduētus eius ꝛ ꝯsūmatiōis seculi. c. xlij.
De aduentu xp̄i iudicio. c xliij.
De electorū cōsolatione ex appropinquante redemptio
ne et de similitudine ficulnee. c. xliiij.
De die dñi iuxta exemplū noe vel loth subito venturo ac
de vno assumpto et alio relicto c. xlv.
De vigilia patrisfamilias custodientis contra furem do
mum suam. c. xlvj.
De lumbis ꝓcinctis ac lucernis ardētibus. c. xlvij.
De decem virginibus. c xlviij.
De talentis ꝛ bonis a dño seruis traditis. c. xlix.
De ventilatione aree in extremo iudicio. c. l.
De pascha et diuersis hui⁹ nōis acceptiōibus. c. lj.
Qua die ꝛ cur iudas vendidit dñm. c. lij.
Meditatio in primis vesperis de cena dñi. c. liij.
De ablutione pedum. c. liiij

De caritatiua correptione pditoris et egressu eius.c.lv.
De institutione sacramenti eucharistie.c.lvj.
De sermone dñi in cena.c.lvij.
De passione dñi nr̃i in generali.c.lviij
De primo completorio.c.lix.
De matutinis.c.lx.
De prima.c.lxj.
De tertia.c.lxij.
De sexta.c.lxiij.
De nona.c.lxiiij.
De secundis vesperis.c.lxv.
De secundo completorio.c.lxvj.
Epylogus dñice passionis et de laude crucis.c.lxvij.
De sabbato sancto.c.lxviij.
De resurrectione dñi nr̃i.c.lxix.
Quō dñs ihesus apparuit matri sue.c.lxx.
Quō maria magdalena et alie marie et petrus atqȝ iohā nes venerunt ad monumentum.c.lxxj.
Quō dñs apparuit marie magdalene.c.lxxij.
Quō dñs apparuit tribus marijs.c.lxxiij.
De mendacio custodum.c.lxxiiij.
Quō dñs apparuit petro ioseph iacobo minori et patribus in limbo.c.lxxv.
Quō dñs apparuit duobus discipulis euntibus in emaus ca.c.lxxvj.
Quō dñs apparuit apl'is absente thoma.c.lxxvij.
Quō dñs apparuit apl'is p̄nte thoma.c.lxxviij.
Quō dñs apparuit septem discipulis suis ad mare tyberiadis.c.lxxix.
Quō dñs apparuit.xj discipulis et plusq̄ quingētis fratribus in galilea.c.lxxx.
Epylogū apparitionū dñi post resurrectionem.c.lxxxj.
De ascensione dñi.c.lxxxij.
De scripture euangelice ac fide fine et vtilitate.c.lxxxiij.
De penthecoste.c.lxxxiiij.
De laude diuina.c.lxxxv.
De assumptione et laude b. virginis.c.lxxxvj.
De finali iudicio.c.lxxxvij.
De pena infernali et gloria celesti.c.lxxxviij.
Conclusio libri et signatio eius.c.lxxxix.

De confessione vere fidei quam petrus fecit pro omnibus
Capitulum primum

Ma.xvj.
Mat.viij
z luce ix.

Prima pars libri huius q̄ precedit nullā de passione mentionē expresse facit scḋa vero p͛s q̄ hic sequit̃ frequēter de passione facit mentionē z totā cōtinet passionē z eorū q̄ vltra sunt seriem. Post premissa ergo (venit ihesus) iam q̄ saluator vbiqȝ lumen doctrine spargens vbiqȝ perditos querens vbiqȝ penitentes saluans (in partes) et fines ciuitatis q̄ (cesarea philippi) vocabatur sed nunc paneas dr̃. Philippus tetrarcha frater herodis ciuitatem illam renouauit et ampliauit z ex tunc eam cesareā philippi in memoriam sui noīs z in honorē tiberij cesaris q̄ ei quartā ptem regni dederat appellauit. Et est sita in pede montis libani vbi hincinde in decliui latere montis oriūtur duo fontes ior z dan dicti qui post modicum ad radicem et pedē libani confluentes efficiunt iordanē qui post longos circuitus ingreditur mare galilee prope corozaim ciuitatē. Dicitur etiam cesarea philippi ad differentiā cesaree palestine vbi cornelius centurio d̃r habitasse. Est et alia cesarea metropolis capadocie que est in regione turcie. In ista aūt ciuitate scȝ cesarea philippi z in confinibus eius habitabat gentium populus z ideo ex hoc q̄ xp̄s mysterium sue incarnatiōis hic reuelare voluit ondit̃ q̄ fundamentum ecclesie in fide gentiū fit. Hec enī ciuitas est fenicis regionis gentium z terminus iudee ad septētrionem ad quā tributuȝ census capitis deferebatur p̄ q̄ sub cesare augusto vniuersus orbis descriptus dr̃. Congruū aūt fuit vt in loco in quo orbis tributū soluit rex regum z dñs orbis tributum fidei exigeret qḋ soluitur de capite omine. i. de mente (Et) cum esset solus orans in via (interrogauit discipulos suos) non q̄ dubitaret vel ignoraret et vt aliquid disceret sȝ vt eos veritatem instrueret z doceret et errorem hominū per responsionē discipulorū eliminaret. Item vt eis occasionem merendi daret et nos fideli eorū confessione in fide solidaret. Item vt fidē illorū p̄ sequentē approbatōeȝ z pmissionē in ipsis fortius confirmaret ac doriam aplorū z pplorū confirmādo ondēret. Exploraturus aūt fidē discipulorū prius vulgi sniam inqrit q̄ confirmaturus eos in fide prius opiniones z errores aliorū a mētibus eorū remouere voluit vt de veritate eos melius informaret. Sic doctor euāgelicus dȝ errores destruere vt melius possit veritatē astruere. Volens q̄ dñs errores exponi vt eis expulsi discipulis veritatem proferāt non vulgi opinione sed ex domini reuelatione (interrogauit eos dicens. Quem dicunt homines) et turbe vulgares (esse filiuȝ hominis) i. virginis. Hoc soli christo cōuenit adam enim fuit filius terre alij filij hominum quia ex vtroqȝ gignuntur parente sȝ solus xp̄s fuit filius vnius hominis quia non nisi vnum parentem habuit in terra sic vnum in celo. Vocat se etiam non solum filium dei sed hominis ratione humilitatis quod est contra illos q̄ semper volunt se a digniori nominare et maiores sue parentele tacitis ceteris allegare secundum hieronimuȝ nō dicit quē me dicunt esse homines sȝ de se intelligere ne iactanter de se querere videretur sed dicit scḋm Crisostomum filium hominis q̄ dispensationē incarnationis credi vult et in confessionem deuenire. Similiter prelati ac doctores magni homines deberēt inquirere de fama sua a collateralibus suis q̄ bona fama doctoris z presidētis multum facit ad doctrine et edificatōnis fructuȝ mala ad detrimentum. Unde Origen. Interrogauit christus discipulos vt nos semp scrutemur qualis opinio sit apud homines de nobis vt si quid male dicitur de nobis occasiōnes illius precidamus si quid autem boni eius occasiōes augeamus. Sed z discipuli episcoporum apostolorum instruuntur exemplo vt qualescunqȝ opiniones audierint foris de episcopis suis referant eis. In hoc autem q̄ dominus ab apostolis quesiuit de fide turbarum dedit intelligere q̄ prelati redditurī sunt rationem de fide subditorum. Et q̄ de christo erant varie opiniones in populo ideo discipuli responderunt dicendo q̄ alij dicerent eum esse iohānē bapt. qui in vtero matris positus sentiebat domini presentiam et propter baptismum et vite eminētiam cuius opinionis fuit herodes et sui sequaces. Unde Theophilus. Multi namqȝ putabant q̄ iohannes a mortuis surrexisset sicut et herodes credebat et post resurrectionem suam miracula perpetrasset. Alij vero dicerent eum esse helyam propter zelum veritatis quem habuit et propter potentie euidentiam quia ignem de celo posuit et quia ad celum raptus creditur inde esse venturus. Alij Hieremiam pro sanctitate qui sanctificatus fuit in vtero matris et propter patientiam in aduersis et propter beneficium misericordie quia populi peccata planxit z lamentatus fuit. Alij autē vnum de pphetis s. helyseum propter excellentiam sapientie habuit enī duplicem spiritum helye vel quia surrexit vnus alius de antiquis prophetis prioribus. Et sic patet diuisio erroris habiti de ihesu a diuersis. Sic adhuc hodie variātur homines inquirendo salutem sue beatitudinem. Unusquisqȝ enim ponit beatitudinem in eo quod diligit et hoc p deo colit quia secundum Augu. hoc ab homine colitur quod preceteris diligit. ¶ Deinde exigit a discipulis ppriam de se confessionem dicens (Vos autē) ab alijs di

Hieronimus.

Crisostomus.

Origenes

Theophil9.

Augustinus

fereci qui nō estis de turba sed mei discipuli qbus datum est nosse mysterium regni dei qui estis lux mundi quibus omnia quecunqz audiui a patre meo nota feci (quem me esse dicitis) q.d. Si alij errant opinione falsa de me vos tn̄ non debetis errare qui tamdiu mecum fuistis et meaz doctrinā audistis et miracula tanta vidistis. (Et rn̄dit Petrus) pro omnibus scz pro se et pro aliis quia omēs vnum sciebant et idem sentiebant licet alij apl'i etiam scirent iste tn̄ tanqz senior ac princeps et caput alioꝝ fuit os totius collegij ac pre omnibus et pro omnibus respondit qui omnibus preesse et prodesse debuit. Ex quo patz q̄ precipue ad petri successorem ptinet certificatio dubitationum de fide et pertinentibus ad eandem. Petrus igitur non a parentibus sed a patre celesti edoctus dei filium et hoīem videns vtrūqz complexus est ac veritatē diuine et humane nature i. verum deum et hoīem in eodē supposito confitetur dicens (Tu es xp̄s filius dei viui) q.d. (tu es xp̄s) i. homo fm̄ qd̄ vnctus es oleo grē pre participibus tuis z sic cōfitetur eius humanitatē in qua vnctus est oleo grē pre aliis et es filius dei naturalis scz nō adoptiu⁹ sicut alij et per ɔn̄s eiusdē nature cū deo patre z sic cōfitetur ei⁹ diuinitatē et addit (viui) i. incōmutabilis et eterni qz hebrei cōsueuerūt vocare deū viuum ad differentiā z distinctionē falsoꝝ deorū q̄ non viuūt q̄s scz gentes vel de mortuis hoībus vel de insensibili materia et substantia sibi instituerunt. (Respondens autē iesus) petro et in petro oībus mercedē vere cōfessiōis (dixit ei. Beatus es symon bariona) i. filius iohānā. bar enī idē est qd̄ filius iona aūt ponit̄ p̄ diminutionē pro iohanna subtracta media syllaba. Vn̄ bariona hic accipitur ac si filius iohānis diceretur. et propter hoc etiā petrus q̄n̄ qz symon iohānis dr̄. Scd̄m criso. Hoc dicit vt ostendat q̄n̄ ita naturaliter est xp̄s filius dei sicut petrus filius iohāne eiusdē substātie cū eo q̄ genuit. Beatus inquā es ppter confessionē vere fidei q̄ ducit ad beatitudinē (qz caro et sanguis nō reuelauit tibi) i. non parētes tui vel homo mortalis aut humana doctrina istam veritatem z tm̄ archanū fidei te docuerūt (sed pater meus qui est in celis) et per ɔn̄s tota trinitas qz indiuisa sunt opa trinitatis. Vbi criso. Sermo iste conuenit et ad oēs vt singulis quibusqz dicatur. Beatus es q̄m caro et sanguis non reuelauit tibi sed pater meus qui est in celis. Tu dicis z verum dicis qz ego sum xp̄s filius dei viui (Et ego) qui sum veritas immobilis (dico tibi) pro te et pro sociis tuis cuius dicere est facere (qz tu es petrus) a me petra dictus i. cōfessor vere petre qui est xp̄s ac fide fortis et doctrina stabilis. Merito propter fidei fortitudinē et fidelē xp̄i confessionem hoc nomen petrus accepit quia petrā xp̄m credidit. Symon quippe antea vocabatur sed hoc nomen petrus a dn̄o ei impositum est vt ecclesiam significaret. Quia enim petra xp̄s petrus est populus xp̄ianus (Et super hanc petram) quam modo confessus es z quaz tu modo in fidei fundamento posuisti id est super christum (edificabo ecclesiam meam) Petra enim erat xp̄s super quod fundamentū etiam ipse edificatus est petrus. huic sn̄ie apl's concordans ait fundamentuz aliud nemo pōt ponere preter id qd̄ positum est xp̄s iesus. Ac si dicat nō est aliud fundamentū nisi illa petra quam petrus posuit fundamentū cum diceret (tu es xp̄s filius dei viui) Super hanc enī petrā edificatur tota dei ecclesia. Item (super hanc petrā) i. sup hāc fidē z confessionē seu huius fidei et veritatis firmitatem tanqz supra fundamentū firmum (edificabo ecclesiā meā. Et porte inferi) q̄ sunt suggestiones demonum delectationes viciorum. doctrine hereticorum tormenta ac blandimenta persecutoruz ac prauorum maloꝝ opera colloquia et exempla que iter perditionis ostendunt et ad tartara ducunt (nō preualebūt aduersus eā) scz ecclesiam sic firmatā qz a fide et caritate xp̄i nō separabunt eā. Ex quo patet q̄ ecclia consistit in illis psonis in quibus est noticia et vera confessio fidei z veritatis. ¶ Deinde claues regni celorum se petro daturum dn̄s promisit sed tunc non dedit qz si statim dedisset nunqz in petro pmansisset cōfessionis de qua statim subditur. vel error negatiōis de quo in passione dr̄ locum inuenisset. Sicut aūt pro oībus apl'is petrus rn̄dit ita in eo oībus claues regni dn̄s pmisit dicēs (Et tibi) qui pre ceteris confessus es (dabo claues) i. iudicij potestatez (regni celoꝝ) i. eccl'ie pn̄tis que dicit̄ regnū celoꝝ quia ad vsum potestatis ei⁹ digne ministratū sequitur aditus vel clausio regni celoꝝ. Vn̄ beda. Claues aūt ei non modo dantur sz pmittunt̄ nec dū enī fabricate sunt sup incudē crucis nec in eo sanguiē tēperate. Ego qz earū ministerio cū in actu pfectiōis fuerint adhuc in ardētis passiōis fornace pmo latroni et homicide apertā ianuā paradisi vt et tu in eo exemplo publicanos et meretrices intrare permittas. Tu enī sup eos iudiciū exercebis qui confitebuntur culpā et expectabunt penā. Et ideo habebis ordinariā iurisditionē et iudiciariam potestatē. ad qd̄ duo requiruntur. auctoritas cognoscendi vel arbitrādi de culpa et potestas absoluendi vel etiam iudicandi. que duo sub nomine clauium tibi dabo. hec beda Claues ergo regni celorum ipam discretionem et potentiam nominat discretionem qua dignos vel indignos discernat potentiā qua liget vel soluat. Clauis quippe est potestas quedam sp̄ualis signatur aliter a deo data et infusa nō innata et acquisita. Et dicit hic glosa q̄ due sunt claues s. sciētia discernēdi ac ptās ligandi z soluendi. Vnde sciendū q̄ sicut in sole potentia liquefaciendi et indurandi vna ē in radice sed due in effectibus sic tn̄ vna est clauis in radice sed due in effectibus Clauis enim dicitur ptās iudicandi in foro animarū non corporū ptās autē iudicandi ex duobus integratur. ex potestate discernendi in cause examinatione et ptāte diffiniendi in cause determinatione per sententiā condemnatoriā vel absolutoriā. Prima ptās dicitur hic scientia nō vt est habitus cognitionis sz auctoritas et potestas discernendi et iudicandi per sciētiam prehabitam. alia dicitur potentia admittendi ad regnum vel excludendi scd̄m verum iudicium prehabitū. quia debent indigni excludi et digni recipi. Vn̄ bernar. Petrus claues accepit in scientia et ptāte sibi data desuper et he claues sunt potestas aperiendi et claudendi atqz inter admittendos et excludendos discretio. ¶ Deinde subiungit (Et quodcunqz ligaueris super terram) id est ipo super terrā viuente: erit ligatū et in celis: id est celestis curia approbabit et confirmabit: Et similiter: qd̄cunqz solueris super terram erit solutum et in celis: Hoc est scd̄m glo quemcūqz indignum remissione iudicaueris dum viuit indignus apud deum iudicabitur z quēcūqz soluendum iudicaueris dum viuit remissionem a deo cōsequetur. Hec autem soluendi atqz ligandi potestas nō soli petro sed et ceteris apostolis data est a domino z nō tm̄ apl'is verū etiā in episcopis z presbyteris omī eccl'ie. Ita tn̄ q̄ ptās autoritatis est in solo deo qui aperit per gratie infusionem potestas excellentie in xp̄o qui aperit per passionis meritum. potestas ministerij in prelatis ecclesie qui aperiunt per sacramentorum ministeriū. Sed ideo petrus specialiter claues regni celoꝝ z principatū iudiciarie potestatis accepit vt omnes per orbē credentes intelligant quia quicunqz ab vnitate fidei vel societate illius quolibet modo semetipsos segregant: tales nec vinculis peccatorum absolui nec ianuam regni celestis ingredi possunt. Et scd̄z glo. specialiter eam potestatem dn̄s petro concessit vt ad vnitatem nos inuitaret. Ideo enī eū principē apl'oꝝ constituit vt ecclesia vnū principaliter xp̄i haberet vicarium ad quem diuersa mēbra ecclesie recurrerent si forte inter se dissentirent. Qd̄ si diuersa capita essent in ecclesia vnitatis vinculum rumperet. Hic ergo petrus eligitur eccl'ie prelatus sz post cū aliis apl'is hanc promissam ptātem accepit vbi apostoli eēi sunt ordinati qn̄ post resurrectionem dn̄s insufflans

Crisostom'.

Crisostom'.

Beda.

Bernar.

in eos dixit. Accipite spiritumsanctum ꝛc sed pastorem oīm fidelium ꝛ aplorum principez ac suū vicariū in tota ecclesia prefecit cum ei dixit pasce oues meas. Hec predicta episcopi et prelati audiāt de munere gaudeant de potestate non superbiant. Si enim sic ligauerint vt petrus si ita soluerint vt petrus quicquid ligauerint ligatuz erit ꝛ quicqd soluerit solutū erit. Imitent ergo illū in discretiõe et iusticia quem imitari voluit in ligandi ac soluendi ptāte. Nō enim hec soli petro dicta sunt vt oēs alij se in illo quasi speculo videāt sic viuēdo sic ligando sic soluendo et a pace et concordia non recedendo. Nō presumāt quicq̄ ɔtra iusticiā ꝛ veritatē attēdentes verbū apli dicētis. Non enī possimus aliqd ɔtra veritatē sȝ ꝓ veritate.

Orige. Et fm orige sit irreprehensibilis q̄ alteꝝ ligat vel soluit vt inueniat dignus ligare vel soluere in celo. Qcūq̄ ḡ ligauerint vel soluerint in terra iuste ꝛ discrete ac vtraq̄ claue cooperante ꝛ nō errāte ꝛ ligatū ꝛ solutum erit ꝛ in celo. Si tū iniuste agit prelatus fnīa eius et si ligat quo ad ecclesiam militantē non tū q̄ ad triūphantem. Sed siue iuste siue iniuste ꝓferaꝛ sētētia pastoris timenda est ne forte culpa que non fit ex opere fiat ex elatione. Unde

Gregor. gregor. Sub magno moderamine pastores ecclesie vel soluere studeant vel ligare. Sed vtrum iuste vel iniuste obliget pastor pastoris tū sententia gregi timēda est Ne is qui subest et cum iniuste forsitan ligatur ipsam obligatione sue sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergo vel absoluere indiscrete timeat vel ligare. Is autem qui sub manu pastoris est ligari timeat iuste vel iniuste. Nec pastoris iudicium temere reprehendat ne et si iniuste ligatus est ex ipsa tumide reprehensionis superbia culpa que non erat fiat hec grego. Tunc post cōfessionē discipulorum de filio dei factā in petro dicēte tu es christus filius dei viui (Precepit iesus discipulis suis vt nemini dicerent) ꝛ reuelarent (q̄ ipse esset iesus xp̄s) vt secundū q̄ ipsi de xp̄o intellexerāt alijs nō pdicarent. Hoc precepit christus causa humilitatis qr de se nō magna sȝ humilia predicari voluit et causa non impediende sue passionis qr si predicaretur ꝛ crederet xp̄s non crucifigeret et causa non scādalizāde sue congregationis qr si primo immortalitas et magna de eo predicata fuissent et postea pusilli et adhuc infirmi in fide eum flagellari crucifigi et post multa ignominiosa morte mori vidissent scandazati de corum predicatione fuissent. Unde ista prohibitio fuit ad tps .s. vsq̄ post resurrectionem ne si ante passionē predicaretur irritaretur fides in cordibus credentium ꝓpter futurum scandalum passionis sicut ptȝ factū ī ipsis aplis. Instabit enī tps passionis tps ignominie et ostendende infirmitatis sȝ post resurrectionem habita ꝑfecta victoria mortis erat tps predicandi gloriā sue maiestatis. Qū enī cessauit causa scilȝ scandalum passionis cessa

Crisosto. uit ꝛ effectus. Unde cris. Quia si manifeste esset agnitus filius dei nemo ausus fuisset manus in eum inijcere Et neq̄ crucifixus fuisset neq̄ resurrexisset a mortuis propterea adhuc infernorum regnum esset in terra et domi-

Ambros. natio dyaboli totum mundū teneret vnde ꝛ amb. Multis ex causis iubet tacere discipulos vt fallat principem vt declinet iactantiam doceat hūilitatē simul ne rudes ꝛ imperfecti adhuc discipuli maioris predicatōnis molibus opprimantur Prohibent ergo discipuli eū euāgelizare dei filium vt euangelizent postea crucifixum. Hec est fidei gloria si vere intelligas crucem xp̄i. Alie cruces nichil michi ꝓsunt sola crux xp̄i m̄ vtilis est. Et vere vtilis per quam michi mūdus crucifixus ē ꝛ ego mūdo. Si michi crucifixus est mūdus scio qr mortuus est ꝛ non diligo eum scio qr preterit ꝛ nō cōcupisco eū scio qr corruptela consumit hunc mundū ꝛ q̄si fetidū vito q̄si leuem caueo q̄si nociturū relinquo hec amb ¶ Modū aūt alloquendi ꝛ ad ecclesiam ac fidē vocandi siue gentiles siue iudeos describit hoc loco idez amb di Cum aliq ex gētibus vocantur ad ecclesiam ita preceptor seriē formare debemus vt primo vnum deuȝ auctorem mūdi oīmq̄ esse doceamus in q̄ viuimus ꝛ sumus ꝛ mouemur cuius ꝛ genus sumus vt nō solū ꝓpter miseria lucis ꝛ vite verū etiā ꝓpter cognitionē quandā generis diligēdus a nobis sit Deinde opinionem illā que est de ydolis destruamus eo q̄ non possit auri argentiq̄ vel ligni materia vim in se habere diuinam. Cū vnū deum esse ꝑsuaseris tunc includicio eius astrues ꝑ xp̄m nobis salutem datam incipiēs ab illis que gessit in corpore eiā diuia describēs vt plus q̄ homo videatur victā huius virtute mortē mortuisq̄ ab inferis resuscitatū. Paulatim enim fides crescit vt cum supra hoīes fuisse videaꝛ deus esse credaꝛ. Nam nisi probaueris q̄ facere illa sine diuina virtute nō potuit quemadmodum potes probare in eo vim fuisse diuinam. Ta-

li athenēses īformauit precepto apostolus talis nobis apud gentiles ordo seruādus est. At vero cum iudeos alloquerentur apostoli ipm xp̄m esse dicebant q̄ ꝓpheticis nobis esset promissus oraculis quē nō prius ex autoritate sua dei filium noīabant sȝ virū iustū virum a mortuis suscitatum. Illū virū de q̄ dictū est in ꝓphetis filius meus es tu ego hodie genui te. Ita ergo ꝛ tu ad ea que difficile creduntur autoritate diuini sermonis addisce et promissum eius aduentum ꝓphetarum voce designa resurrectionem q̄ multo ante ɔpertā scripturaꝝ testimonijs edocero non visitatam cū ceteris vt in ipsa suscitati corporis assertione eterne ressionū diuinitatio acquras. Cū enī ceterorū corpa corruptionem ꝓbaueris subisse post mortē huic vtiq̄ de quo dr. Non dabis sanctū tuū vide corruptionem eiȝ probas humane fragilitatis exptaȝ probas humane conditionis merita supgressum deo magis q̄ hoībus cōferendum. Qr si ad sacramēta fidelium tendens cathecuminus imbuēdus sit dicēdū qr vnus deus est ex q̄ oīa ꝛ vnus iesus ꝑ quem oīa non duos dños esse dicendos Perfectū quidē prēz ꝑfectū eē filiuȝ sȝ vnius prēm ꝛ filiū esse substātie verbū eterni dei nō qd profertur sed quod opaꝛ ex prē genitū nō voce editū hec amb. ¶ Ut aūt apostoli melius tenerēt preceptuȝ dñi ne ante resurrectionem euangelizarent simulq̄ ne horrerēt mortis periculum si regni gloriaꝝ diligerent predixit eis tūc passionem suam ostendens (qr oporteret) i conueniens esset scdm ordinationē diuinā (filiū hoīs) .s. (eum ire hierosolimam) ad operandū salutē in medio terre qr preordinatum erat a deo patre qr ibi compleretur mysterium redemptōis nostre. Ūn istud oporȝ opem portat opes portat. Oporȝ inquā nō ꝓpter sua sȝ ꝓpter nostra peccata ꝛ iō in psal dicit que non rapui tūc exoluebā. Et ē notabile q̄ ipse loquens de sua passione nomiat se filiuȝ hoīs non filium dei quasi vellet dicere q̄ passurus erat non scdm naturā diuinā sȝ humanā. Modus aūt nostre redemptōis subiungit cū dr (ꝛ multa pati) factus ē i fasciculus mirre .i. cumulus amaritudinis qr ex multis passionuȝ generibus compositus est mirre fasciculus. Multa inquam pati qr comprehendi colaphizari conspui accusari denudari flagellari et reprobari (a senioribus) qui debebant habere preeminētiā vite (ꝛ scribis) qui videbātur habere prerogatiuam sciētie (et pricipib⁹ sacerdotū qui habebant excellentiam autoritatis et potentie quia ab istis iudicatus est ad mortem et presidi traditus: et occidi: in cruce a gentibus qui eū crucifixerunt ꝓprijs manibus: et tertia die resurgere tanq̄ virtute ꝓpria non suscitare ptāte aliena quod dixit ne nimis de ei⁹ morte tristarentur et sic spe resurrectionis confortarētur. Ad hoc ignominia sue passionis et sue resurrectionis gloriā predixit vt suo exemplo timorem passionis tolleret et eos ad considerandum sue resurrectionis gloriam eleuaret

Hieronim⁹. Ubi hiero. Est autem sensus. Tunc me predicate cū ista passus fuero. Quia non prodest christum publice predicare et eius vulgare in populis maiestatem quem post paululum flagellatum visuri sunt et crucifixum. (Et assumens eum petrus) seorsum ꝛ ducens separatim ne eo

rã alijs videretur arguere magistrũ (increpauit eũ) amã tis affectu dicẽs (Absit a te dñe) sic pati (non erit tibi hoc) scz q interficiatur filius dei viui. q. d. Indecens est q tu dñs maiestatis tam ignominiose patiaris. Increpauit petr⁹ dñm potius q ceteri. qr non vult confessionẽ suã destrui nec putat filiũ dei posse occidi vel mori vel potius ppter feruoris amorẽ hoc fecit quo pre ceteris ardebat. Et bñ assumpsit eũ petrus secreto relinquens nobis exemplũ similiter arguendi maiorẽ qr inferior nõ debet in publico arguere superiorẽ (Dñs autẽ cõuersus) i. facie versa ad petrũ quẽ precedebat vt sic cõuersus eũ aspiceret τ efficacius argueret (dixit ei) arguẽdo ipm (vade post me) conformitate voluntatis: et retro nõ contra me (sathanas) id est aduersarie et contrarie qr mee voluntati et vie salutis cõis aduersaris et contraria loqueris. sathanas enĩ interpretatur aduersarius siue contrarius q. d. nõ aduerseris michi sed applica voluntatẽ tuã mee voluntati et noli impedire passionẽ meã sed magis sequere et post me eundo vestigia mea imitare. Ubi orige. Beatus aũt ad quẽ conuertitur xps etiã si corripiendi causa conuertitur et subiungit dñs (Scandalũ es michi) i. das michi occasionẽ offensionis et me offendis qr in isto facto (nõ sapis ea q dei sunt) dispositionẽ dei de mea passione considerando (sz ea q hoim) q pñtia appetunt humane pro me zelando et me affectu humano diligendo. Ergo sapere debemus nõ humana sz diuina. nõ carnalia sed spiritualia. nõ terrena sed celestia. vt dicit Orige. oẽm discipulũ peccantẽ scandalũ sibi appellat. Petrũ autẽ quem dñs ante ita magnificauerat sathanã vocauit eo q ppter amorẽ carnalẽ quẽ ad dñz habebat dissuasit ei de sua passione vt non fieret. Maximi nãqz ardoris et amoris legimus fuisse petrũ in dñm saluatorẽ nostrũ. Ut enim legit in itinerario clementis petrus adeo afficiebatur ad xpi corporalẽ pñtiam quã feruẽtissime dilexerat q post xpi ascensionẽ quotienscũqz dulcissime presentie ac societatis et allocutiõis xpi et sanctissime cõuersatiõis memor erat totus i lacrimas resoluebatur ita vt gene ei⁹ adustẽ lacrimarũ fluxu videbant. Ex zelo igitur xpi volebat i pedire eius passionẽ. τ qr iste zelus erat indiscretus nam xpi passio erat a deo preordinata ad humani generis salutẽ ideo durã meruit rephensionẽ. Quia ergo affectum nõ regulauit vt vellet qd xps volebat et voluntatẽ suaz non cõformauit voluntati diuine cui aduersari videbat merito reprehendit et sathanas. i. aduersari⁹ appellatur. Hoc ergo exẽplo dñi habeas et tu oẽs pro aduersarijs q pro corporali alleuiatiõe et cõsolatione a bono τ exercitio spũali te vellent retrahere. Sicut autẽ petrũ quẽ ante pbauit hic increpat sic nemo ob bona prius facta immunis sit a correptione ppter mala q facit. Nõ est ergo in cruce dãi verecũdandũ sz potius gloriandũ qr est nr̃e salutis signũ et honor nr̃or principiũ. vñ criso. Ut coronã ita circũferamus crucẽ xpi. Etenĩ oĩa q fm nos sunt per ipsam pficiunt et si regenerari oportcat crux accedit et si pasci mystico illo cibo τ si cõsecrari et qdcũqz aliud facere vbiqz symbolũ i. signũ victorie nobis assistit. propter hoc etiã domo et in muris τ in ianuis et in fronte τ in mente cũ multo inscribimus id studio salutis eñ que pro nobis est hoc est nostrũ signũ. Qũ igitur signaris cogita oẽm conditionẽ crucis vel causam nõ eñ simpliciter digito insigniri eã oportet sed cũ multa fide et nullus ppe te stare poterit immundor demonũ vidẽs ensem et gladiũ in quo plagã τ pestiferũ vulnus accepit τ arma per quẽ oẽm virtutẽ eius xps soluit.

Oratio.

Domine iesu xpe quem b petrum dei filium esse confessus te quoqz ego indignus toto corde et ore cõfiteor qr tu es xps filius dei viui eterni. et rogo te dñe clementissime da michi vt opere te cõfitear. et factis nõ negãdo fidelis inueniar quaten⁹ bñdictionẽ tuam cõsequar cũ petro ac firmus in fide τ ope permaneã cum ipso. Da etiã michi rex meus et deus me⁹ vt conformitate volũtatis te sequẽdo bñplacitũ tuũ in oĩbus perficiã oĩmode ab offensa tua abstineam et sic vsqz in finem te largiente perseuerem. Amen.

De exhortatione ad sequendum xpm et sue passiõis exemplum. Caplm. ij.

Postquã dñs disci

pulis misteriũ sue passiõis secreto pdixit conuocat turbã cuz eis et tam ipsos discipulos q oẽs ad sui imitationẽ et passionis tolerãtiam inuitat. q. d. Nolite phibere passiones qa oz sustinere eas omnes saluari volentes et ideo hic ad oẽs generaliter loquitur et oẽs hortatur quia imitatio passionis ad oẽs ptinet vl' p martiriũ vel p penitentiã. Un ait (Si qs) qd notat varietatem (vult post me venire) p affectũ interiorẽ p imitationẽ exteriorẽ ad prem supiorẽ et bene dicit vult qr neminez cogit sed consulit et vnũquẽqz suo arbitrio relinquit vt seruitiũ sit gratius dñor premiũ sit gratius seruo. Un Cris. Cum autez saluator sit pius et benignus nullũ sui tũ aut coactũ habere vult famulũ sz spontaneos τ grãs agentes ei pro famulatu. ¶ Et ideo nemini cogẽdo aut necessitatẽ imponendo sed persuadendo τ benefaciẽdo vniuersos volentes attrahit. Et iterum. Si quis aurum daret aut thesauriz exponeret omnes currerent multo magis ad ea q sunt in celo hec cris. Et subdit dominus (Abneget semetipsũ) p proprie voluntatis renuntiationez non tñ sua vel suos sz suum intelectum suũ affectum suũ sensuz (et tollat crucẽ suã) per mortificationẽ corporis sui per compassionẽ proximi et si necesse fuerit p sustinentiam martirij (et sequatur me) i me habens lucez in intentione contra fauorem humanũ me sequẽdo ducẽ i opatione cõtra errorẽ dyabolicũ me expectãs mercedẽ in remuneratione contra tpale cõmodũ. ¶ Rectus ordo vt q vult seq dñm primo abneget seipm et sic tollat crucem vt primo voluntas eius sit prompta ad omnem miseriã sustinendam. Et notandũ q primus hõ tria pdidit per petm̃ scz libertatẽ felicitatẽ et dignitatẽ q tria docet hic dñs per tria recupare. Libertatẽ cũ dicit abnegrt semetipsum felicitatem cum subdit et tollat crucem suã dignitatem cũ addit et sequatur me. Uel abneget se in prosperitate et malũ declinando tollat crucem suã in aduersitate et bonum opando et sequatur me vite cõformitate et in deum omnia ordinando In verbis autem domini pdictis excluduntur sex genera pnĩe inutilis et ẽ prima violenta contra qd dicit si qs vult secũda diminuta quando scz hõ dat sua deo et se mundo ꝯ qd dicit abneget semetipsum tertia delicata quia sic volunt aliqui facere pniam vt nullã sentiant afflictionem ꝯ qd dicit tollat crucẽ quarta mutuata quãdo aliq gl'ãtur de passionibus patrum vel fratrũ suor ipsi vero nihil taliuz faciũt cõtra quod dicit suam non alienã quinta momentanea qñ aliqui vna die abstinẽt et alijs diebus delitijs vacãt contra qd dicit quotidie sexta simulata q est ypocritarũ contra qd dicit et seq'tur me non fauorem mundi ¶ (Si quis etiam vult post me venire) hoc est si quis vult attingere perfectionẽ vite xpiane faciet ea q sequũtur s. (abneget seipsum et tollat crucẽ suam et sequatur me.) Ubi tria exprimuntur i quibus perfectio vite xpiane cõsistit Primum est sui abnegatio secundũ est crucis portatio. tertium vite xpi imitatio. Quantũ ad primum sciendum q ad sequendum christum oportet hominem tria abnegare. scilicet sua scdm illud. qui non renunciat omnibus que possidet non potest meus esse discipulus. Et suos fz illud. si quis venit ad me et non odit patrem τc non potest meus esse discipulus. Et semetipsum fm quod hic dicitur (abneget semetipsum) scilicet vetustatem et perã abijciendo et ad meliora mutando vt desinat esse quod erat et incipiat esse quod non erat et alter ex altero effi-

Mat. xvj

Origenes.

Crisosto.

Crisostom⁹.

ciatur ac voluntatem propriam abnegādo q̄d plus est q̄ abnegare res ipsas et abijcere. Uñ p̄sper. Quid eis prodest q̄ facultates suas abijciunt qui voluntates proprias non relinquunt: cū sit longe prestantius volūtatibus p̄prijs renūciare q̄ rebus hm̄oi ergo abnegatō debet fieri omnibus desiderijs carnis z mundi concupiscētijs perfecte reluctando z in bonis actibus nullā cōplacentiam p̄priam vel humanam captando s̄ solū diuinū honorē in omnibus que agimus intendendo vt sic veraciter possimus dicere cū xp̄o nō veni facere meā volūtatē s̄ eius qui misit me. ¶ Quātū ad secundū sciendū q̄ crucē tollere tripliciter pōt intelligi scz p carnis mortificationem per p̄rimi cōpassionē p martirij sustinentiam. Uñ hila. Sequendus est dñs cruce assumpta etiam passionis z si nō sorte tñ voluntate comitandus est. Scdm maximū epm Duo abstinentie et crucis sunt genera vnum corporale scilz a delectationibus z ab alijs q̄ decipiunt sensus viriliter reuocare ac violenter abstrahere et cohercere aliud spirituale quod est speciosum et sublimius s. motus anime regere et perturbationes illius placare impetus vitiorū refrenare z ꝯtra ea q̄tidie litigare ac rixam quodammodo cū interiori homīe conserere hec maximus. Hoc etiam de cruce tollenda potest et aliter exponi dupliciter. vno modo de cruce corporali et sic cōuenit martiribus et per hanc crucem intelligitur omnē genus martirij scilicet mortis et cuiuslibet alterius pene vel periculi pro christo sustinendi animi temptatio et preparatio. Tunc enim secundum aug. crucem nostram tollimus q̄n penalitates quaslibet pro christo voluntarie assumimus Alio modo exponitur de martirio spirituali q̄d cōuenit religiosis et perfectis de quo martirio dicit aplūs Michi mundus crucifixus est et ego mundo i. secundū glo. nisi di concupiscentie non habent in me dñium nec mundus iam michi se ingerit et ego contra eum sum fortis. Et nota q̄ non sine cā vtrumq̄ dixit scz sibi mundū crucifixū et se mundo. Plerūq̄ enī contingit vt hō mundū non teneat s̄ tñ mundus eū in suis occupationibus astringit z mortuus est hō mundo z mūdus eū q̄si viuus cōcupiscit dum in alio intentum in suis actibus rapere contendit. Sz scdm greg. nec paulus a mundo gl'iam querebat nec ipse a mundi gl'ia q̄rebat. id̄ et se mundo et sibi mundum esse crucifixum gl'iabat. Sūt aūt tria in mundo que nobis debent esse crucifixa et nos eis. Quia vt dicit iohannes. Omne quod est in mundo aut est ꝯcupia carnis aut concupia oculorū aut supbia vite. Horū trium crucifixio fit per tria vota religiosorū qui vere martires sūt spūales. Primū ergo martiriū consistit in temporalium voluntaria relictione secūdum in concupiscentie carnis reluctatione et quanto fortior fit ista pugna tanto gloriosior victoria martirij tertium in proprie voluntatis abdicatione q̄r scdm greg. p obiam mactat volūtas p̄pria et per victimam caro aliena z id̄ obedientia dr̄ melior q̄ victima. Quātum ad tertiū de vite exēplimitatione sciendum q̄ xp̄m sequi nichil aliud est q̄ eius vestigia imitari et eius vite conformari. Xp̄m aūt imitari debemus tripl̄ici via qua nos precessit videlicet paupertatis humilitatis et asperitatis xp̄s enim in suo ingressu nobis reliquit exemplum sincerissime paupertatis in progressu exemplum profundissime humilitatis sed in egressu exemplū acerbissime penalitatis et q̄r in his tribus debemus xp̄i vestigia sequi ideo ad iugem eorū memoriā nos inuitat di. Recordare paupertatis mee q̄tum ad primū z transgressionis mee i. profundissime humilitatis q̄tum ad secundum et absinthij et fellis ad est amarissime passionis q̄tum ad tertium. ¶ Et nota q̄ oīa in quibus deuoti sectatores perfectionis euangelice xp̄m debent imitari et eius similitudini conformari p̄fit z hoc mō ad tria reduci. s. scdm tria bona q̄ a deo recepimus vt sunt tres exteriores corpus p̄priū z ip̄a aīa q̄ oīa optet relinquī p̄pter deum si volumus ipsius xp̄i esse p̄fecti imitatores. Per

fectus enī christi imitator p̄mo debet relinquere mundū et oēs res tēporales z etiā cū hoc oīm terrenorū occupatiōem et sollicitudinē penit᷒ debet postponere. Hoc autem fit p voluntariā paupertatē quā xp̄us altissime seruauit q̄r in tota vita sua paupimus fuit. Scd̄o debet relinquere corpus q̄d q̄dem relinquit tribus modis. p̄imo p carnis macerationē p quā corpus vigilijs ieiunijs z orōnibus atterit ne caro lasciuiat et contra spm̄ se erigere p̄tinaciter nō presumat secūdo p temporalis cōmodi abiectionem: q̄r qui nimis delicate nutrit seruū s. corpus suū postea inueniet eū cōtumacē. et ideo debet semp in rigore teneri vt magis subijciat spūi tertio p penalitatū voluntariam p̄pessionem sicut apl̄i et martires qui p xp̄o volūtarie sunt passi. Et omnia ista xp̄s fecit z seipsum in exemplum dedit. Tertio debet relinquere animam suam p p̄prie voluntatis abdicationem vt voluntatē suā diuine voluntati conformet q̄ nichil aliud velit nisi solum illud quod diuine voluntati beneplacitum fuerit hoc enim fecit ipse xp̄s qui dixit non veni facere voluntatē meā sed voluntatem eius q̄ misit me. Uñ ad voluntatē diuinam ita habes regulā z mensuram oīm actionū suarum sic q̄ in omnibus actionibus z desiderijs tuis nichil concupiscas nisi q̄ honor dei in te amplietur et in omnibus alijs creaturis. Sz est sciendum q̄ nullus pōt viuere vita xp̄i nisi etiā moriat morte xp̄i id̄ sicut xp̄s p h̄ q̄ ex nimia caritate se assumptioni nostre carnis inclinauit seipsum exinaniuit et per consequens claritati diuine qua patri cōsubstantialis existit quodāmodo mori voluit ita quilibet ad istam p̄fectionē tendens dz p verā humilitatem et plenarium contemptum sui mori sibiipsi seipsū vsq̄ ad nichil deijciendo et seipsū nichil reputādo vt viuere possit soli deo. Homo enī ad perfectionē tendens dz seipsum hoc est q̄d videtur h̄re a seipso nichil reputare q̄d aūt h̄z a deo puta dona dei quibus conformat vite xp̄i dz sum me reputare et cum summa diligentia custodire vt vere possit dicere cum apostolo viuo autem iam non ego viuit vero in me xp̄s. Unde de talibus mentibus perfectis sic mortuis sibiipsis dicit aplūs. Mortui estis et vita vr̄a abscondita est cum christo in deo. Signanter autem dicit z vita vestra abscondita est cum christo in deo q̄r vita illa qua mens per amorem continuum z beatificū perfecte vnitur deo in patria illa est in presenti abscōdita q̄r p̄pter necessitatem mortalis vite talis amor continuus et nō interruptus in p̄nti vita h̄re nō pōt. Sz hoc euidēter apparebit in vita b. vbi obiecto btīfico cōtinue fruemur et in solo deo iugiter delectabimur p̄pter q̄d bū subditur Cum aūt xp̄s apparuerit vita vr̄a tūc z vos cū ipso apparebitis in gl'ia. Est aūt sciendū q̄ mors ista spiritualis q̄ hō p cōtēptū sui morit sibi q̄busdā gradibus p̄ficit. p̄imus est q̄ hō per humilitatem reputet se oībus viliorem scd̄s est q̄ hoc verbis p̄prijs fateat. tertius est q̄ etiam ab alijs dici equanimiter patiat. q̄rtus ē q̄ hō eq̄nimiter fetatur cum ab alijs contemptibiliter tractatur. q̄ntus est q̄ hō non solum nō doleat s̄ etiā diligat q̄ ab alijs ꝯtēnat. Et oēs isti gradus p̄prie despectionis p̄fecte relucebāt in xp̄o. Seq̄mur ergo eū imitemur nō dyabolū vt ambitiosi z superbi nō mundū vt cupidi z auari nō carnalem appetitum vt voluptuosi z lubrici s̄ dn̄m iesum christū Qui enī deū nō sequitur ei quidē neq̄ se abnegare neq̄ crucem tollere p̄dest. vis seq̄ xp̄m. Sis deo obediens et p̄rimum diligens ac p̄pter deū oīa sustineas et facias et malum declinādo circa virtutes insistas hac enī via xp̄s incedit p hāc ergo viā ambula si vis eū sequi in vita presentē cum eo gaudere in patria. Sed heu pauci hodie dn̄m sequi volunt et tñ multi ad eū p̄uenire cupiunt Uñ bern. O q̄ pauci post te volunt ire dn̄e cum tñ peruenire ad te nemo est qui nolit cōregnare cupiūt s̄ nō ꝯpati nō curant querere quē tñ desiderant inuenire cupiūt te ꝯseq̄ sed nolunt seq̄ optāt extrema iustorū nō curantes p̄ncipia eorum. Et q̄r dn̄s monuit ad sustinendum pro cōfes

Marginal notes: Prosper; Hilarius; Maximus; Augusti.; Gregori.; Bernardus.

sione fidei martyrii· cõsequẽter tollit huius pfessiõis tri-
plex impedimentũ et pmo pmũ qd est nimius amor sui
ipsius di·(Qui eni voluerit aiam) i· aialitatẽ (suã)·i· vitã
pñtem alimoniis idigentẽ (saluã facere)·i·in pñti custo-
dire martyriũ declinãdo vel corp⁹ in pnia nõ macerãdo
hoc est poti⁹ saluare tpe psecutiõis ꝙ̃ me pfiteri·i· eligẽs
poti⁹ deũ offendere ꝙ̃ pro eo mori· vel tpe pacis delica-
te seruare poti⁹ ꝙ̃ per pniam affligere (pdet eã) i futuro
scʒ vitã vel aiam et p vita momẽtanea icurret mortẽ et-
nã· Nã fugiendo mortẽ incurret mortẽ et seruando vitã
amittit vitã·(Qui aũt pdi ani su·) i· aialẽ et pñtem vitã
perditiõi et morti si necesse est se exponẽdo eligẽs poti⁹
pro deo mori ꝙ̃ eũ offendere vel p pniam se affligendo
eligẽs poti⁹ sic deũ placare ꝙ̃ se delicate viuẽdo ipm ma
gis irritare· et hoc nõ pter mũdi vanitatẽ vel erroris de
fensionẽ aut desperationẽ sed pter me·i· añꝙ̃ ꝯtra me s
faciat mãdata (inueniet eã) i futura gĩa· et p vi· mo ĩue·
eternã· Istud dictũ dñi de aia et vita saluãda et pdenda

Gregorius.

simul est ẽm greg· ac si diceret agricole frumentum si ser

Cassiodor⁹.

uas pdas si seminas renouas· Igit vt di· Cas· ve carni ꝗ̃ h
superata nõ fuerit· nã ꝗ in hac cõuersatiõe vincitur illic si

Bernardus.

ne dubio coronatur· Eũ bern· Qui vo a su· sal fa· p· eam·
Et quidẽ prudentius eã perdis vt custodias ꝙ̃ custodis
vt pdas qd hic vos dicitis obseruatores ciborũ morum
neglectores ypocras et sequaces eius docẽt animas sal
uas facere in hoc mundo· xps et eius discipuli perdere·
Quem nam vos ex duobus sequi magistrũ aut seruũ eli
gitis· Epicurus atqʒ ypocras corporis alter voluptatẽ
alter bonam habitudinẽ prefert meus magister vtriusqʒ
rei contemptũ predicat· Quidem tibi aliud sonuit cum
clamatũ est qui amat aiam suam perdet eam· Perdet au
tem dixit siue ponendo vt martyr siue affligendo vt pe-
nitens Quãꝙ̃ martyrii gen⁹ sit spiritu facta carnis mor
tificare illo nimirũ quo membra ceduntur ferro horrore
quidem mitius sed diuturnitate molestius· hec bern· De
inde tollit scdm impedimentũ quod est nimia cupiditas
lucri et desiderii terreni dicens (Quid em prodest homi
ni si vniuersum mundũ lucretur) de quo nichil secũ mo
riens portare poterit nisi peccatum imo quãto plus acq
siuit de inferno· Unde in apoca· di· Quantũ glorificauit
se et in deliciis fuit tantũ date illi tormentũ ꝛ luctũ (aie
vero sue detrimentũ patiatur) scʒ amittendo gloriam in
currendo penam eternã et perdendo humanã substãtiã·
q͛d nichil proficit immo per talia multũ perdit scʒ id qd
est immortale et diuinũ in eo· et ideo anima cum sit im-
mortalis preponẽda est oibus corruptibilib⁹ et transito
riis· nã aia rõnalis imagine trinitatis insignita pciosior
est cunctis terrenis· Et ideo stultus est qui plus pecuniã
ꝙ̃ seipm diligit qd facit qui propter illã tormentis eter-
nis se exponit· Unde nimis stultus est auarus immo pe
ior ꝙ̃ diabolus· qr auarus plus diligit nummũ ꝙ̃ aiam
suã vel aliorũ sed dyabolus plus diligit vnã aiam ꝙ̃ to-
tum mundũ· Quapropter dixit xpo presumens decipe-
re eum si cadens adoraueris me dabo tibi mundũ istum

Origenes.

Et ideo vedicit Orige· duobus prepositis magis est eli
gendum vt mundũ perdamus et lucremur aias nras·

Ambrosius.

Unde et amb· Ualde timendũ est ne propter auaritiam
pecunie vel propter amorem carnalis vite salutem ani-
marũ querere negligamus quia nichil prodest lucrifica-

Crisostom⁹.

re tẽporalia si perdantur eterna· Et dat criso· exemplum
Si egens in vltimis malis positus videres seruos in la
sciuia agere quod lucrum estimares te eorũ dñm esse sic
quid lucratur anima tua misera carne lasciuiente si futu-
ram damnationẽ expectat· Sed magna heu hodie ceci-

Augustinus

tas et amentia in hoibus reperitur· qr ẽm Augu· si quis
argentũ auro preponit dementissimus iudicatur si vero
aurũ deo preponit a nullo reprehenditur· Exponit etiã
predictũ dñi verbum de illis qui animas aliorũ lucrari

Crisostom⁹.

volunt et suas negligunt· Unde criso· Si alterius sollici
tus cõtemnas te similis es eis qui metalla fodiunt ꝛ ne-
cantur· Et qi posset aliqs dicere et si aiam perdam tñ ex
multis que lucrabor eam redimã qd falsum est vn de di-
cit (Aut quã commutationẽ) i· redemptionẽ (dabit ho
mo pro aia sua) i· dãnata q͛d si pro ea totus mũdus da
ret nõ per hoc liberaret· Et iõ nõ põt compatari lucrum
mundi ad detrimentũ aie per qd homo pdit eã ꝛ vitam
eternã· Nã pditis diuitiis possunt per alias diuitias cõ-
pensari ꝛ si mors infligitur põt cõpensari per vitam im-
mortalẽ ꝗ in refectiõe expectatur sed si anima per culpã
perdatur nõ expectas in alia anima recõpensari· qr non
poteris aliã aiam sʒ neqʒ aliqd aliud quasi cõmutationẽ
pro ea dare vt liberes eam de eterna morte· Deus autẽ
pro aiabus hoim dedit cõmutationẽ sanguinẽ filii sui p
ciosum pdenda est igit aia et vita pñs in hoc seculo pp̄t
dñm nõ saluanda propter lucrũ et desiderium terrenum·

Augusti·

Qua propter vt ait aug· voluntarie nunc pro xpo post-
ponamus quiqʒ dimittenda ne quod absit pro transito-
riis amittamus eterna· Si enim tibi diceretur sis toto h
mense diues et potens et fac quicquid velis vtere carnis
voluptatibus sicut placet ea tñ conditione vt oculi tui
postea eruantur· omne solatiũ tollatur toto tempore vi-
te tue in fame et siti in omni cruciatu et omni miseria vi-
uas nunquid illud tale bonum hoc tenore susciperes Et
quidem tota hec vita nec mẽsis est nec vnius diei vel ho
re spacium ad illius eterne infelicitatis comparationem
cuius miserie neqʒ finis est neqʒ pena similis inuenitur·

Isidorus

Unde Isid· Si haberes sapientiã salomonis si pulcritu
dinem absalonis si fortitudinem sansonis· si longitudi-
nem enoch· si diuitias cresi· si potestatẽ theboinã: quid p
desset tibi si tandem caro daretur vermibus· aia demo-
nibus cum diuite cruciãda sine fine q͛d nichil Duo qp
pe sunt tẽpora ecclesie· vnum persecutionis et tunc ante
ꝙ̃ deum negemus ponenda est aia et presens vita aliud
pacis et tunc frangenda sunt desideria terrena ꝛ lucra cõ
temnenda· Nulla ergo mundi aduersitas animam tuam
frangat· nulla prosperitas alliciat nulla fallacia seducat
a preceptis et mandatis dei et a caritate que est i christo
dño nostro· Omnibus modis et in oibus debemus sem
per beneplacitũ dei facere et ab offensa ei⁹ abstinere· De
inde tollit tertium impedimentũ ad confitendum fidem

Grego·

xpi qd est pudor seculi· Nam scdm greg· Sepe ex huma-
na verecundia prepedimur vt rectitudinẽ quã seruam⁹
in mente nondũ exprimere valeamus in voce et tanto
dei faciem ad iusticie defensionem negligemus quanto
humanas facies contra iusticiã veremur· Et scdm eun-
dem sunt qui dicunt nos nõ erubescimus deũ confiteri
sed ad pfessionẽ fidei nõ sufficit vox professionis xpiani·
dũ verentur a pximis despici· dũ indignantur iniurias
tolerare· dũ erubescunt si iurgium contigerit priores sa-
tisfacere· Hoc ergo impedimentũ tertiũ tollit primo ex
fructu scdo ex pena qr xps cõfitẽtes cõfitebit ꝛ recogno
scet et erubescentes erubescet i· non cognoscet eos de su
is in secundo suo aduentu et iudicio cum venerit in ma-
iestate sua scʒ humana i· in forma humana glorificata et
pris i· maiestate diuina que sibi et patri est cõis quam tñ
habet a pře suo et sanctorum angelorũ qui apparebunt cũ
eo· Tunc em erubescet infideles ignorabit fatuas virgi-
nes obiurgabit immisericordes· Unde patet ꝙ non so-
lũ iudicabit filius in forma deitatis sed etiã paŕ ꝛ filius
et spũs sanctus quorum est vna maiestas in forma visi-
bili solus filius apparebit vt ex hoc solus filius hois iu-
dicare dicatur· Indiuise itaqʒ iudicãt paŕ ꝛ filius necnõ
spũs sctũs· Uerum qr potentia sapientie cedit in discre-
tione iudicii vbi equitas magis est examinanda et con-
siderandũ quid cuiqʒ debeat pro meritis ꝗuis et poten
tia sit exercẽda nec bonitas subtrahẽda· ideo specialiter
discrimen iudicii attribuit sapientie qr iudicium est p sa
pientiã diuinã· sapientia autẽ tota cõicatur filio: et ideo
etiaʒ solus filius dicit iudicare· tẽpore ergo psecutionis

nō erubescat xpianus fidelis p xpo affligi et si opus fue rit morte affici ac substantijs nudari et honoribus deijci. Tempore vero pacis cum vicia maxime surripiūt carnē teneat ne lasciuiat et pro xpo non vereat a primis de spici iniurias verborum pati p̄ilor p̄mo satisfacere. vt veraciter pbetur sequi humilitatē capitis sui z ipm confi tens mereatur ab eo recognosci. Et ne ad abnegandum se et tollendum crucē auditores terreant io tristibus le ta subiungit dicens (Filius eni hois) i. virginis qui ita se vo cat pp̄ter sui humilitatē pp̄ter carnis veritatē pp̄ter ma tris puritatem siue integritatē (venturus est) ad iudican dum orbē (in glia p̄ris sui cū angelis suis) in forma glo riosa iudicabit. Qui prius venit hūilis venturus est per manifestationē glie z virtutis (Et tūc reddet) sine spis dilatōe (vnicuiqz) sine personarū acceptōe vbi non psone opera cōsiderant vñ sequit (scdm opa sua) sine diminuti one iustis quidē premiū s gloriā aīe z corporis alijs au tem suppliciū s penā vtriusqz hic est locus merendi z li berandi animam ibi mittendi z recipiendi scdm merita. Ambula hic dum lucē habes ne ibi tenebre te cōprehen dant. Suscipe hic mortē vt ibi suscipias vitā immorta lem. Noli timere qr tristibus leta succedūt. Times mor tem audi gloriam triumphantis vereris crucem ausculta angelorum ministeria Attēde z hic verbū bern. q dicit vis scire que debeas iesu xpo Debes ei vitā tuam qr ipse vitam suam posuit pro tua. ¶ Et qr rudes erāt apo stoli ne eum sic venturum dubitarēt z fatigati expectati one deficerent promittitur in p̄nti psolatio vt citius cre dant de futuro Unde bonus mgr ne discipuli despera tione frāgantur aut tedio subiūgit eos consolādo (Amē dico vobis) vt securi de hoc sitis (sunt qdam de hic stan tibus) discipulis (qui nō gustabūt mortē) tēporalē que est quidam gustus respectu mortis eterne vel gustus dr̄ q̄tum ad bonos qui non pmanent in morte (donec vide ant) oculis corporalibus (filiū hois venientē in regno suo) id est in ea claritate regni quam habebit cum ad iudican dum veniet vt q̄lis est veniturus postea p̄nti qz tpe demō stretur et appareat hoc est donec videant similitudinē glie quā corpa electorū qui eū nūc cōfitent habebunt in eccle sia triumphante vt p hoc sperent eterna futura in re. Uñ scdm glo. in corpe mortali ostēdit eis nō immortalitatē sed claritatem future immortalitati similem z ita sensus est donec videant regnum dei i ymaginationem glie re gni dei. Cū xpo hic stantes sunt in statu gratie q pro ipso patienter passiones sustinent z isti mortem culpe vel ge henne non gustant sz cum ipso ad gloriā eternā transeūt hanc piā promissionē eis fecit vt per visum gloriā futu re resurrectionis et contemplationem gaudij manentis ad aduersa transeuntis seculi fortius ferenda animaret. Visionem autem promissam distulit vt eā vehemētius desiderarent et desideratam magis acceptarēt z gratā haberent.

Oratio.

Domine iesu xpe da michi vt meipsum sic abne gem q in psperitate z in oibus que tpaliter de lectant a malo declinem z nichil nisi honorē tuū queram meqz volūtati renūciano tibi z ppter te oi crea ture obediam Da et michi vt tollam crucē meam afflicti ones z penalitates per me voluntarie assumendo et ab alijs illatas patienter sustinendo ac p̄ximis in necessita tibus compatiendo et in omni aduersitate bonum face re non desistendo. Da etiam michi vt te sequar vestigia tua imitando et tue vite me conformando post te veniā ad supernam patriam pertingendo Amen.

De transfiguratione domini Ca. iij.

Einde quod iam

supra p̄misit soluit eū dr̄ (Et post dies sex) sz math. nō nūerādo extremos vel (die octa ua) scdm lucā nūerādo diē primū q p̄misit z vltimū quo soluit (assumpsit iesus secum petrū z iacobū z iohannē et duxit illos seorsū in montē valde excelsū) s. thabor quarto miliario a nazareth p̄tra orientē vt ibidem oraret Matheus z marcus ponunt tm̄ dies medios sz lucas eti am extremos. Illi sex qr post sextam mūdi etatē anime sanctorum in bta expectatione requiescunt. Lucas octo qr in octaua resurrectionis corpa sanctorū in gloriā immor talitatis resurgēt. Hic ergo post sex etates q̄escendū esse ab omni labore et ibi octauo tpe resurgendum designat Uñ scdm hiero z glo hoc bñ mysterio cōuenit nam sicut xps post sextam sabbati q cruce ascēdit z post septimam sabbati quā in sepulcro quieuit octaua die resurrexit sic z nos post sex mundi etates quibus pro domino patimur z laboramus et post septimam quietis aīarū q interim in alia vita geritur octaua etate resurgemus. Transfigura tio ergo fuit in octaua die qr facta est ad ostendendū di scipulis suis gloriam resurrectionis future q erit in octa ua mūdi etate z ppter hoc figurata est hic per octauā diē ¶ Assumpsit autem secum tres tm̄ vt in ore triū staret te stimonium. Itē in signū q q nunc fidē trinitatis firmiter seruabunt tunc in eterna visione gaudebunt. Istos autē tres scilz petrū iacobū z iohannem spāliter assumpsit q istos familiariter diligebat. Hoc autem fecit ad designā dum q quicunqz vult gloriam dei videre oportet q fidē agnoscat sicut petrus q vicia supplantet sicut iacobus q ad bene operandum gratiam habeat sicut iohannes qr omne meritum consistit in credendo verū z in declinādo malum in faciendo bonū. Itē ad cōmendationē omniū statuum ecclesie nā p petrū significant cōiugati vel etiā prelati per iacobū penitētes vel actiui p iohānem virgi nes theorici. Et pulcre ostensurus discipulis resurrecti onis gloriam seorsum eos duxit vt intelligamus quis si eiusdem resurrectionis participes esse cupimus a turbis malignorum hominum et tumultibus seculi diuisi eē de bemus. Pulcre etiam eos in montem excelsum duxit et nō vallē vt discamus gloriā non in pfundo huius seculi sz in regno superne btitudinis esse querendā z q ad illā gloriam future resurrectionis peruenire z in decore suo christum videre merebimur si ima et terrena descēdētes ac sublimia et celestia desiderantes mente in celestib⁹ ha bitemus. Necesse est enim omnibus q deum cōtemplari desiderant vt non in infimis voluptatibus iaceant sed p ad celestia se erigant. Ascendit autē in montē vt oraret i nuens oraturos in montem virtutū ascēdere et sursū nō in imis corda habere ac continuis precibus insistere. Et bene mons iste dictus est thabor qd accessio lucis inter pretatur qr omne qd manifestatur in lumine manifestat Effect⁹ aūt orōnis ostēdit pp̄ter qd orauit s. ppt gliā future resurrectionis manifestandam aplis Dū eni ora ret transfiguratus est corā eis Non dicit trāsfigurauit se vt notetur actio fieri ex potentia trinitatis sz i natura humanitatis (Et dū oraret facta est altera spēs vul tus eius) feruor eni et deuotio orationis disposuit ad transfigurationē et extasim mentis Uñ petrus dum ora ret factus ē in extasi mentis Conspice bñ ista et te p̄itē exhibe quia magnifica sunt valde (Resplenduit eni faci es sicut sol) immo plus q sol sed nihil habet clarius cui comparetur (Vestimēta aūt eius facta sūt alba sicut nix et sic psusa lumine vt alba extra apparerent scdm aug. cā do vestiū procedebat a faciei splendore et ista fuit vera mutatio in facie sed nō in veste Nō substantiā vere car nis amisit. nec corporis veritatē subtraxit sed splēdorē addidit. Unde lucas dicit q (facta est spēs vultus eius altera) nō alia In carne ergo mortali immortalitatis z re surrectionis sue vel nostre gliam nō in se sz in seculi clari tate sicut voluit ondit vt illius glorie quam predicabat certiores nos redderet. ¶ Ecce quātū pignus beatitudi nis nostre habemus nō eni erat aliud de trāsfiguratio nisi secundi aduentus prefiguratio in q z ipe xps z sci ei⁹ lu cebunt sole clarius vnde nō assumpsit claritatis dotē sz

Bernar.

Hieronim⁹.

Augustinus

Ma. ix. lu ce nono z mar. no.

Leo papa. dotis similitudinē. Nā vt leo papa ait. illā ipsius deitatis ineffabilē et inaccessibilem visionē que in eternā vitam mūdis corde seruatur nullo mō adhuc mortali carne circundati intueri poterant ꝛ videre. Splendor autē faciei significat claritatē diuinitatis fulgor vero vestium claritatem humanitatis eius. Item claritas faciei representat futurā claritatē capitis christi. fulgor autē vestiū designat futurā claritatem mēbrorū eius scꝫ sanctorum qui fugabuntur a claritate xpi sicut candor niuis super aurā fulgore solis. Candor ergo significat gloriā future resurrectionis ꝓpter qđ angelus dn̄ice resurrectionis nūcius in veste candida apparuit. Et fm bedam. vestitus dn̄i Beda. sctorū illius chorus accipitur qui in terris despectus vi-dedatur. ¶ Moraliter circa transfigurationē dn̄s tria fecit. qr discipulos assumpsit. montē ascendit. orationē premisit ad significandū q ad gloriā nō peruenitur nisi per virtutis societatē. ꝑ vite altitudinē per orōnis deuotionem. Felix ergo qui talē comitatū assumpsit Petrum s. qui interpretatur agnoscēs vt sit in eo cognitio que debet esse triplex scꝫ dei sui et proximi. Cognitio dei generat dilectionem et cauet desperationē. cognitio sui generat humilitatē et cauet presumptionem. cognitio proximi generat cōpassionem et cauet crudelitatē. Et sicut suam fragilitatē sic ꝛ mundi vanitatem agnoscat et agnitā cōtemnat. Jacobū qui interpretatur luctator vel supplantator vt sit in eo lucta et supplantatio que etiā debet esse triplex. scꝫ carnis mundi ꝛ diaboli vt ꝯtra cōcupiscētias carnis et mundi ac instigationes dyaboli fortiter luctet et eas delicias sub planta prosternat nō enim coronabitur nisi qui legitime certauerit. In signum huius iacob post luctus accepit benedictionem. Johannē qui interpretatur gratia vt in eo sit gratia que similiter debet esse triplex scꝫ incipiens proficiens et perueniens. Vn̄ aplus. Gratia dei sum id qđ sum. quantum ad primaꝫ et gratia eius in me vacua nō fuit quantū ad scđam. sed illis oībus habundātius laboraui non autē ego solus sed gratia dei mecum quantum ad tertiam Johānes etiā priuilegio singularis amoris dei dotatus fuit sic bonū diuinū super oīa diligat et in oībus transitoriis nihil nisi amorem diuinū concupiscat. Item petrus alio noīe dictus symon qui interpretatur obediens significat obedientiā. Johānes in quo gratia significat mundiciā. Jacobus qui luctator vel supplantator significat paupertatē voluntariam. et ista tria faciunt videre claritatem diuinam sicut isti viderunt transfigurationē. Felix qui talem montem id est eminentiam vite ascendit. in quo sūt tres gradus scꝫ abiectio sui mortificatio carnis contemptus mundane prosperitatis de quibus supra proximo capitulo Siquis vult post me venire abneget semetipsum et tollat crucem suaꝫ ꝛ sequatur me. Felix qui sic orōni insistit pie fideliter et perseueranter donec appareat gloria in facie clerici qui transfigurātur in solem dum lucēt per scientiā ardent per caritatē. illuminant per exemplū et doctrinā in vestimentis laici. quibus sufficit albedo niuis per mundiciā mentis carnis ꝛ operis. (Et apparuerunt illis moyses) iam mortuus fm aliquos in corpore assumpto vel sibi adoptato sicut qn̄ apparent angeli in corporibus assumptis (et helyas) adhuc viuus in aīa ꝛ corpore proprio allatus de paradiso. Apparuerūt cuꝫ xp̄o isti duo potius q̄ alij. alter mortuus alter adhuc viuus in signū q viuentiuꝫ et mortuorum seu vite et mortis sit dn̄s et q iusti tam mortui qui per moysen. q̄ viui qui per helyam qui tēpore iudicij vel viui in carne reperiendi vel a morte resuscitandi sunt regnaturi sunt in glīa cum illo. Item vt ostēdant ipsm esse quē legis et ꝓphetarū scripta ꝓdixerūt et ꝓmiserunt. ꝛ vt hic appareat q lex et ꝓphete a doctrina xp̄i non discordant et q finis legis et prophetarū in suo sermone xp̄s erat ꝛ eius gloria propter quā venerant. et vt ipse ostenderet se esse supra legem quam moyses legislator dedit et supra prophetas inter quos helyas predicator precipuus fuit. per moysen quidē significatur lex per helyā prophete ꝛ per dn̄m euangeliū. Apparuit ergo dn̄s medius inter moysen et helyam tanq̄ ipse et euangeliū haberent a lege ꝛ ꝓphetis testimoniū. Item vnus mortuus et alter viuus apparuit vt significent xp̄m moriturū et iterum victurum vel vt nos mortui simus mundo viui autē deo. Item vt ex omni parte xp̄s testimoniū haberet de celo partē in voce de ethere nubes de paradiso helyam. de terra apostolos de inferno moysen. (Et loquentes cum eo) dicebāt excessum eius quem cōpleturus erat in hierlm. id est passionē in qua fuit excessus amoris doloris et humilitatis. Amor fuit supra mensurā. fm illud Joh. maiorē hac dilectionem. ꝛc̄ dolor supra cōsuetudinē. scđm illud Tren. O vos omnes qui transitis. ꝛc̄ humilitas supra virtutē scđm illud tren. Recordare paupertatis. ꝛc̄. Loqui autē ipsorum est talem gratiā redemptionis futuram p christum testimonijs legis et prophetarū prefiguratam esse ostendere. Et notandū q non loquebantur de tali materia tanq̄ indicantes christo que nesciret sed eum adorabant de aduentu eius in carne et qr mysterium passionis quod ipsi predixerant viderunt in christo cōplendum. et leti fortasse qr videbant redemptionis sue totiusq̄ humane generis diem appropinquare. Cōpatiebantur nichilominus christo qr tam gloriosa facies debebat sic cōspui et sic inuidiose tradi et iudicari et crucifigi. Notandum etiā q gaudium magnum factum est apostolis et ꝓphetis non solum de transfiguratiōe christi sed etiā (vt dicit Effrem) de mutua visione qr vtriusq̄ testamenti principes congregati sunt cum deo abraham. Videbat enim moyses dux iudeorum principē christianorū petrū considerabat helyas castus virginem iohannē. et vterq̄ in iacobo laudabat martyrij priuilegium. (Petrus vero ꝛ qui cum illo erant grauati erant somno) oppressi a gloria. qr splendore incōprehensibilis deitatis premuntur sensus humani corporis. (Et euigilantes viderunt maiestatem eius et duos viros) scꝫ moysen et helyam quos cognouerunt predicte claritatis illustratiōe. Unde querit Ambro. ambro. quō apostoli cognouerunt moysen ꝛ helyam quos nunq̄ viderunt et rn̄det q per maiestatē sup eos venientem. in quo innuitur q in futura gloria alter alterū queꝫ nunq̄ vidit cognoscet. Scđm glo hic helyas dicitur eximius prophetarū. sed cōtra de dauid hoc dr in prologo sup psalteriū. et de moyse in glo super exodū. Et soluitur q moyses fuit eximius dn̄i familiaritate. signorum ostēsione. legis ꝓmulgatione. Helyas eximius vite austeritate arguendi auctoritate. vite diuturnitate. Dauid eximius prophetie sublimitate. regia dignitate. et specialiter ei facta promissione (Tunc petrus) tanq̄ seruentior (dixit ad iesum dn̄e bonū est nos hic esse) scꝫ in monte et in contemplationis dulcedine. Celesti enī dulcedine gustata vilescunt infima. vn̄ Rabanus. Quo amplius quis degustat dulcedinem vite celestis eo amplius oīa alia fastidit in infimis (Si vis faciamus hic tria tabernacula) ad manendum scꝫ hic cōtinue (tibi vnum moysi vnū. et helye vnū) Nō loquebatur de tabernaculo pro se et socijs suis faciendo quasi supponens se et socios tanq̄ discipulos cum magistro mansuros in suo tabernaculo. Petrus optādo cōmendat xp̄m et se in monte manere ex modico gustu participationis future glorie quā in xp̄o viderat vt per hoc discamus q nichil sit difficile pro christo pati nec tormenta nec crux nec mors vt ad montem celestis glorie perueniamus. Si enim sensibilis visa christi gloria sic petrum in monte impressionibus et intemperiebus subiecto illexit vt diceret bonum ibi manere quid estimandū est de illa ineffabili et ī intelligibili gloria eterna in celo. vbi nulla intemperies nulla peregrine impressionis molestia vbi nullum malum sed omne bonum obtinebitur. Unde beda. O quāta felicitas visioni deitatis inter angelos adesse perpetuo si tantū transformata xp̄i humanitas duorumq̄ sanctorum societas ad punctum visa de-

Moraliter. Rabanus. Beda.

lectatus eis ne discedant petrus prestare velit obsequiũ. Unde et remigius (Remigi⁹) Uisa domini maiestate et duorũ seruorum petrus adeo delectatus est vt cuncta temporalia obliuioni traderet et ibi imperpetuum vellet manere. Si autem petrus sic ascensus est quanta erit suauitas et dulcedo videre regem in decore suo et interesse choris sanctorũ omnium ꝛ angelorũ. Hec remig. Sed errauit petrus (et nesciebat quid diceret) hoc petẽdo tũ qr̃ vis patriam requirebat ꝛ vmbrã future glorie quaz viderat veram estimabat gloriã oblitus regnũ dei nõ esse sctis promissum in terra sꝫ in celo tũ qr in gloria tabernacula manufacta necessaria credebat ignorans domum manufactam non esse necessariaz in illo seculo futuro tum qr se ꝛ coapostolos adhuc carne mortali circundatos esse non aduertebat et absqꝫ gustu mortis immortalis vite statum subijre volebat tum etiam qr suam ꝛ proximorũ salutem non attendebat. Uñ augu. (Augusti.) Quid dicis sancte petre mundus perit et tu secretũ queris. Uides tot gentes in vnum conuenire et tu quietem diligis. Uides tenebras mundi ꝛ tu lumen abscondis. Nemo quippe accendit lucernam et ponit eam sub modio ꝛc. Unde ꝛ damas. (Damasce) Nõ est tibi inquit petre bonum ꝙ xp̃s ibi moreꝛ qm̃ sibi mãsisset nequaq̃ tibi facta promissio consequeretur effectuꝫ Neqꝫ enim claues obtinuisses regni nec mortis tyrannis absolutus esses. Et vt dicit crisosto. (Crisosto) qr audiuit ꝙ oporteret eum hierosolimam ire et multa pati adhuc timet pro christo sed post increpationem non audet aperte dicere rursus propicius esto tibi sed ideꝫ occulte per alia signa insinuat. Quia enim videbat multam quietem et solitudinem cogitauit conuenientem ibi esse stationem ex loci dispositione quod significat di. (Bonum est nos hic eẽ) velut etiam semper hic esse ideo tabernaculorũ meminit dicẽs (Si vis faciamus hic tria tabernacula) Cogitauit enim ꝙ si hoc fieret non ascenderet hierosolimam et si non ascenderet xp̃s non moreretur ibi enim sciebat scribas insidiari ei hec criso. Et licet petrus vt hõ stupefactus nesciret quid diceret in hoc tñ suaꝫ deuotionem ondit et insiti sibi ardoris monstrat iudiciuꝫ. Unde inebriatus petrus erat qui de vna gutta vini celestis quam biberat q̃sitres tabernas facere volebat sicut enim ex passionis magnitudine vt timoris vel maioris aliquis prumpit in aliqua verba sine premeditatione ita siliter ex magnitudine deuotionis ꝛ delectatõis experte dixit petrus illa verba q̃ tñ non erãt rõnabilia qr in solo aspectu humanitatis xp̃i non consistit essentia beatitudinis et ideo illud non debebat sufficere pro finali beatitudine. In mõte thabor ẽ grande monasterium grãdi silua circũdatũ tres habens ecclesias iuxta quod petrus ait facia hic tria taber. (Moralit) Tria tabernacula ꝯtemplatiuus moraliter facit qñ legẽ ꝛ prophetias et euangelium practice legẽdo disponit s. corde credendo ore confitẽdo ꝛ ope adimplẽdo. ¶ Sciendum aũt ꝙ ista trãsfiguratio significãs gloriaꝫ sctõrum primo describitur a maiestate dei qr tota trinitas ibi apparuit. pater in voce filius in humana carne spũssanctus in nube per qꝺ datur intelligi ꝙ gloria sctõꝝ cõsistit in fruitõe beate trinitatis. Sicut enim petrus ebrius ex dulcedine illius claritatis voluit facere tria tabernacula ita habet homo tria tabernacula in anima sua que nec moyses nec helyas sed sola beata trinitas delectabiliter inhabitat secunduꝫ illud. Joh̄ ad eũ veniemus ꝛ mansionẽ apud eũ faciemus. Hec aũt sunt memoria intelligentia ꝛ voluntas Nã filius habitat in tabernaculo intelligẽtie iplẽdo ipsam dei plenissima et lucidissima cognitõne spũsctũs in tabernaculo voluntatis implẽdo ipsam sapidissima ꝛ suauissima dilectione pater in tabernaculo memorie implendo ipsam cogniti ꝛ dilecti perpetua refectiõe ꝛ securissima intentiõe quibus actibus aĩa in deũ q̃si totaliter trãsformatur ꝛ quodammõ deiformis efficiꝛ. Tũc verificaꝛ scdꝫ quandã pregustationẽ illud quod dr̃ alibi intra in gaudium dñi tui. Scdõ describitur ista transfiguratio a societate consortij qr ibi fuerunt moyses ꝛ helyas iacobus petrus et iohannes. In celesti igitur glĩa habemus socios oẽs veteris et noui testamenti sctõs beati veteris testamẽti distinguũtur in duos ordines s. pr̃iarchas qui intelliguntur per moysen et pphetas q̃ p helyaꝫ. Sancti aũt noui testa. distinguũtur in tres s. in martires q̃ per iacobum in confessores q̃ pleni sapia dei intelligũtur per petruꝫ qui interpretatur agnoscẽs in virgines q̃ p iohẽꝫ Uel põt dici ꝙ xp̃s voluit habere testimoniũ sui aduentus ab illis qui sunt in celo s. a pr̃e ꝛ ab illis q̃ sunt in mũdo s. a petro iacobo ꝛ iohẽ ꝛ ab illis q̃ sunt in terrestri paradiso scꝫ ab helya et ab illis q̃ sunt in inferno scilꝫ a moyse. Uel p sex personas signanꝛ sex bona q̃ deus cõfert cõtemplãtibus qr in ꝯtẽplatiõe primo mens illuminaꝛ qꝺ signatur in petro q̃ interpretaꝛ agnoscẽs. Scdõ caro supplantatur qꝺ signaꝛ in iacobo q̃ interpretaꝛ supplãtator Tertio grã augetur ꝛ augmentaꝛ qꝺ significaꝛ in iohanne qui interpretaꝛ in quo est grã. Quarto mundus ꝯtemnitur qꝺ significaꝛ in moyse q̃ interp̃taꝛ assumpt⁹ ex aq̃s Quinto cor amare inflammaꝛ qꝺ significaꝛ in helya qui raptus fuit in curru igneo. Sexto dulcedo celestis pregustatur quod significatur in iesu. Unde petrus q̃ vnam guttam pgustauerat dixit: domine bonũ est nos hic esse nesciens qd diceret: Tertio describitur ista transfiguratio a glorificatione subiecti cum dr̃: resplenduit facies ei⁹ sicut sol: vestimenta autem ei⁹ facta sunt alba sicut nix: p q̃ signatur beatitudo ꝛ glĩa q̃ due sanctorũ corpꝰ induetur Dñs igitur petro non rñdit nã lꝫ ex feruore deuotionis loqueretur tñ qr impudẽter interrogauit tõ rñsionem dñi non meruit nondum enĩ vt in hac glĩa ꝯsisteret tp̃s erat Qui aũt vult dño facere tabernaculum preparet penetralia cordis sui et inueniet locum domino tabernaculum deo iacob qui vero male materiale tabernaculuꝫ ex frõdibus ꝛ tẽtorijs quesiuit edũmãs in eterna illa gloria tp̃alia tabernacula necessaria vbi nulla aduersitatis aura est timenda vbi deus omnipotens tẽplũ ẽ et dom⁹ ecclesie ideo nubis lucidis accipit obũbraculum vnde seq̃tur (. Adhuc eo loquente) et de tabernaculoꝝ visibilium ꝯstructione cogitãte (ecce nubes lucida obũbrauit eos) q̃ a maiori luce ꝛ vera cognitione suffudit vt intelligerẽt electis in eterna tabernacula receptis nõ esse necessaria corporalia tabernacula ꝛ eos nõ eẽ protegẽdos tegmĩe domorũ vbi nubis et spũsscti glĩa ꝓtegenꝛ et in abscõdito faciei dñi abscondẽtur. Et intelligas ꝙ cũ petrus loq̃retur iterim añq̃ verba cõpleret discesserunt moyses et helyas et mox nubes subsecuta ẽ quasi interrumpuntur verba eius p obũbrationẽ nubis ¶ Querebat petrus terrenum tabernaculum et affuit celeste obũbraculũ et ista nubes non fuit causata ex istis caliginosis vaporibus sꝫ ex vehementia lucis processit quia sicut fumus ẽ ab igne ita ista nubes fuit a luce. Ad instruẽdas autem mentes apostolorũ de cognitõe diuinitatis vnigeniti filij dei post moysi ꝛ helie testimonium (vox) pr̃is (de nube) mõ toni trus testimoniuꝫ phibuit (di. Hic est filius me⁹) nõ adoptiue sꝫ p naturã (dilectus) fili⁹ me⁹. s. naturalis ꝛ ppri⁹ (Ambrosius.) non aliũde creatus vel adoptiu⁹ hoc ẽ fm ambro. non helyas filius nõ moyses filius sꝫ hic est filius quẽ solũ videtis ¶ Recesserũt n illi vbi ceperat dñs designari vt ille solus demõstraretur ne errarẽt ap̃li (In q̃ michi bene cõplacui) i. in quo meũ bñplacitũ de redemptione mũdi cõplere constitui vel fm Criso (Crisostom⁹.) in q̃ delector in quo requiesco quẽ accepto quia oĩa q̃ sunt pr̃is cum diligentia exequitur et ẽ vna eadẽqꝫ voluntas ipsius ꝛ pr̃is q̃re ꝛ si crucifigi vult ne contradicas (. Ipsum audite) magis q̃ moysen vel helyã qr xp̃s finis ẽ legis ꝛ propheꝛ. (Ipsum audite) vt supremũ et singularẽ mgr̃m qui docebit vos oĩa necessaria ad saluteꝫ (. Ipsuꝫ audite) quia veritas est ipm querite qr vita ẽ ipm sequimini qr via ẽ. Ac si vt ait Remi. (Remigius.) alijs verbis diceret recedant vmbre legales et typi prophaꝛuꝫ et soluꝫ chorusca lumẽ euãgelij sequimini

Felices ẽgo apli q nõ solũ dñi claritatẽ videre meruerunt sed etiã vocẽ patris intonantẽ audierũt. Nec ab hac felicitate nos ex toto alieni erimus si quẽ illi crediderunt et nos credimus et quẽ illi vixerunt amãdo viuim⁹ et quẽ dilexerũt totis visceribus amamus. Sed qr humana fragilitas in presentia maiestatis opprimitur qr põdus diuinitatis et conspectũ maiestatis glorie ferre non valet. ideo dũ audiunt vocẽ terribilẽ de nube (ceciderunt i fa- [Remigius] cies suas) non sicut mali retrorsum. vnde Remig. In eo vero q sancti discipuli in faciẽ ceciderunt. sanctitatis fuit iudiciũ impii eni retrorsum cadunt vt hely. Hec remig. Cadunt ergo iusti in faciem modo propter timorem vt hic modo propter humiliationẽ vt magi procidẽtes adorauerunt eũ modo propter gratiarũ actionẽ vt seniores ceciderunt in conspectu throni in facies suas (Et timuerunt valde) quia se extrasse cognouerunt qr nubes lucida apparuit quia vocẽ quasi tonitrualẽ scz patris cui⁹ maiestati timor debetur audierunt. Ad hanc vocem vt dicit Effrẽ fugerunt prophete ceciderunt apostoli ꝛ timuerunt Tonitruũ quidem terribile fuit Unũ de ipa voce terra sub ipo contremuit. Sed quos humana fragilitas grauabat benigne pius magister verbo parit ꝛ actu consolatur et erigit. Nam clementer (accessit iesus) quia per se surgere non poterant (et tetigit eos) familiariter ꝛ dulciter vt tactu debilitatẽ mẽbra solidaret (dixitqz eis) vt metum et timorem fugaret (Surgite) contra casum (et nolite timere) contra metum. Beati illi quos tangit iesus beati illi quos tangit salus et vita. Illi eni surgunt illi sine timore et securi fiunt. Rogemus ergo eũ vt ꝛ nos tangat et a somno stuporis et insipientie excitet atqz ad se videndum nobis oculos aperiat. Dulcis amicus est quia pie consolatur et potenter adiuuat. Ad tactum ergo et consolationẽ iesu miseratoris qui prostratis dexteram ad beneficium auxilij porrigit et iacentes erigit discipuli surgentes nec moysen nec helyam viderunt sz solum iesum in figura consueta qua conuersari solebat inter eos. Scdm glo. Si moyses et helyas perseuerassent vox patris videretur incerta cui potius testimonium dedisset et ideo recesserunt illi ne ad eos vox patris fieri putaretur sed vt ad solum iesum pertinere intelligeretur. Allegorice ablata nube viderunt moysen et helyam euanuisse ac solum iesum remansisse quia postq̃ legis ꝛ prophetarum vmbra discessit que quasi nube apostolos texerat viderunt eum et scriptura illis reuelata fuit ꝛ euãgelium in quo vtrũqz reperitur solum remansit ¶ Notãdum autem scdm glo q bene conuenit mysterium secunde regenerationis que scilicet erit in resurrectione vbi caro resuscitabitur cum mysterio prime que est i baptismate vbi anima resuscitatur. In baptismate enim xpi operatio trinitatis ostensa est fuit enim ibi filius incarnatus apparuit in specie columbe spiritussanctus et pater fuit ibi in voce declaratus Et similiter in transfiguratione q est sacramentum secunde regeneratiõis tota trinitas apparuit pater in voce filius in homine spiritussanctus in nube. Nam gloriam illius quã modo in baptismate credentes confitemur in resurrectione videntes collaudabimus Nec frustra spiritussanctus hic in lucida nube illic in columba apparuit. dona enim sua per species declarare solet. Innocentiam autem in baptismate donat que per auem simplicitatis designatur. daturus est autẽ claritatem et refrigerium in resurrectione et ideo in nube refrigerium et in fulgore nubis claritas resurgentium corporum figuratur Qui enim nunc simplici corde fidẽ quam percipit seruat tunc luce aperte visionis quod crediderat contemplabitur ipaqz quam lustrabitur in perpetuum gratia protegetur. (Et descendens iesus cum discipulis de monte precepit eis) precepto instructiõis. vt nemini dicerent visionem de gloria transfiguratiõis [Hieronim⁹.] ante suam resurrectionem a mortuis. Primo sm hieronĕ dictum esse incredibile propter rei magnitudinem videretur. Secundo scdm Tho. ne homines audientes tã gloriosa de eo dici scandalizarentur postea videntes eũ crucifigi. Tertio scdm Remigium ne predicatio glorie [Remigi⁹.] passionis fructum impediret quia si maiestas illius fuisset diuulgata in populo plurimi resistendo principibus sacerdotum passionem eius impediuissent et sic redemptio humani generis retardata fuisset. Quarto scdm hyla quia tunc debebant esse testes diuinitatis christi cum [Hylari⁹.] essent spiritusancto repleti et ad tante visionis testimonium perhibendum confortati. Quinto scdm damasce. [Damasc.] quia alij discipuli adhuc imperfecti fuissent tristati q hãc visionem non vidissent et iudas magis incitatus ad proditionem saluatoris fuisset. Sexto quia resurrectio christi multum fuit dubitabilis ideo reseruata fuit ista visio. illo diuulgando tempore quãdo maxime oportebat ipi resurrectioni testimonium perhibere cui prestabat argumentũ non modicum ipa gloria transfigurationis. ipsa quoqz visio magis credibilis videbatur qñ etiam visibiliter per resurrectionẽ factam monstrabatur. Septimo vt daretur nobis exemplũ ea que ad laudem et gloriã nostram spectant esse occultanda q̃diu sumus in hac mortali vita. et ad faciendum hoc quod in eccliasti dicitur ne laudes hominẽ in vita sua. et in eodem ante mortem ne laudes quẽq̃. Per hoc etiam ostendit q secreta et mysteria diuina non sunt semper sed loco et tempore debitis publicãda. et dedit exemplũ viris sanctis non facile publicandi reuelationes sibi factas. sicut paulus annis xiiij tacuit raptum suum. Fuit autẽ transfiguratio dñi facta circa veris principiũ Unde euangeliũ de transfiguratione legitur i ecclesia sabbato quatuor temporũ post primã in quadragesima dñicam. Festum vero transfigurationis domini celebratur vi kl' augusti qr tunc ab apostolis fuit transfiguratio predicata et publicata quã tacuerant vsqz ad diem illam propter prohibitionẽ a dño eis factam. In descensu montis thabor contra occidentem vbi est vna capella vbi dñs dixit apostolis (nemini dixeritis visionem) ꝛc.

Oratio.

Esu redẽptor perditor saluator redẽptor aĩe lacrimose et post te currẽtis dulce solatiũ ꝛ suaue refrigeriũ da michi omne delectamẽtũ extra te respuere et obliuisci vt tuo sapore merear iocundari ꝛ veniat oro tẽpus vt qd nũc credo reuelatis oculis tãdẽ aspiciã qd nũc spero ꝛ a longe saluto apphendaz qd pro viribus meis desidero vlnis aĩe amplectar ꝛ deosculer. et in claritatis tue abysso totus abscõdar vt in velamento alarũ tuarũ sit pax michi per eũ. Amen.

De sanatione lunatici. Ca. iiij.

[Ma. xvij. Mar. ix. et luce. ix. et p̃ij.]

Equenti autẽ die iesus rediens de monte vbi transfiguratus fuerat venit ad discipulos quos inferi⁹ dimiserat et occurrit ei turba que circa ipsos erat. Similiter si prelati vellent ad subditos descendere per humilitatem compassionem ꝛ affabilitatẽ multa turba occurreret eis per penitẽtiã Sz qr stant in alto per elationem. seu ambitionẽ vel curiositatẽ ideo pauci eis occurrunt .i. pauci ad eos accedunt et pauciores ab eis sanant nullũ n legitur dñm in mõte sanasse (Et accessit ad eum) q̃dam de turba petens misereri vnico filio lunatico sm hinc innouationem magis patienti et spiritum immundum hñti quẽ eijcere nõ potuerũt ei⁹ discipuli Qui n. apprehendẽs ad terram allidebat ꝛ volutando per diuersa membra vexans dissipabat sicqz ad ostendendum vehementiam passionis spumabat ac dentibus stridebat et languens arescebat et vix descendebat dilaniãs eum. Qui etiam sepe cum vexãdo clamãdo clamare faciebat et nunc in ignẽ nũc in aquam mittebat ta vt dudum pisset nisi prudentia eũ pseruasset. Et cum iubente dño adductus esset statim spũs cõturbauit eũ vt idẽs .n. se cito eijciendum faciebat peius qd poterat in eũ

Deinde increpante eū dn̄o ꝛ precipiente vt exiret ab eo ꝛ ne ampli⁹ in euz introiret quē etiam ab effectu malicie sive surdum ꝛ mutum vocabat q꞉ surdum ꝛ mutum eum fecerat statim discerpens eum exijt ab illo. Et factus est sicut mortuus ꝫ ih̄s tenens manum eius eleuauit illum. et surrexit sanus ꝛ reddidit illuz patri eius. ¶ Moraliter

Moralit

iste lunaticus significat peccatorem quem dyabolus pri mo apprehendit per peccati delectationem secundo cla mare facit per peccati ardens desiderium tertio mutum facit ad peccati ꝛ diuini laudis confessionem quarto sur dum per obdurationem ad verbi monitiōem q̄nto luna ticum per mētis instabilitatē ꝛ cōtinuā in malū variatio nem sexto elidit ꝛ volutat per eius in diuersa petā preci pitationem septimo dissipat per diuersaruz cogitationū varietatem octauo stridere facit dentibus per iram et in dignationem ac spumare per castrimargiam ꝛ libidinez nono in ignem luxurie mittit vel etiam elatiōis q꞉ ignis sursum tendit et alta petit necnon in aquam voluptatū et cupiditatum submergit decimo aridum reddit ꝑ ociū seu ignauiam ꝛ in deuotōem vndecimo vix dicedit per peccati consuetudinem duodecimo dilaniat ꝛ dilacerat per naturalium vulnerationem. Dum autē puer ad deū accedit conturbatur q꞉ sepe post peccata ad deū conuer si magis a demonio impugnātur vt vel ꝑ tedium virtu tum et labores puie excutiat et ad vicia reducat vel de sua expulsione se vindicet. Sic in primitiua ecclesia mul ta grauia certamina illis apposuit quos suo regno subtra here voluit. Non autez puer vim patiens sed dyabolus vim inferens increpatur q꞉ qui peccantem vult sanare vi cium odiendo debet arguere et depellere sed hominem amando refouere et confortare. Exiens vero demon ab homine nunq̄ reuertitur si homo cor suum claue humili tatis et caritatis serauerit. Exiturus aūt discerpsit eum q꞉ dum de corde expellitur acriores in eo temptationes generat. Et liberatus a demone velut mortuus videtur qui enim terrena desideria subegit vitaz in se carnalis cō uersationis extinguit et mundo mortuus apparet. Quē autem hostis mortuo similem reddidit hunc saluator pie dextere tactu leuauit in quo ostenditur dei auxilium et surrexit in quo monstratur hominis studium primo.n deus nos stimat deinde a nobis requiritur vt bonuz ope remur (Et cum in domuz introisset discipuli secreto in terrogabant iesum quare ipsi non potuerunt eijcere illū et dixit propter incredulitatem eorum) Non dicuntur discipuli increduli propter defectuz fidei sicut iudei sed propter remissionem feruoris nam fidem remissaz habe bant non sicut granū sinapis: q꞉ non cum debito feruore credebant vt precipue ipsi facere debebāt. Nichil eīn im possibile erit habenti feruentem fidē et per dilectionem operantem cui nunq̄ sufficit quod bene gessit. Granum quippe sinapis est modicū feruidū amarum ꝛ veneni ex pulsiuū. In hoc ergo q̄ hic cōparat fidem grano sinapis innuit q̄ debēt habere fidem modicā per humilitatē fer uidam ꝑ deuotionē amarā per tribulationū ꝑpessionez veneni erroris expulsiuā per sinceritatē scḋm Ambrosi.

Ambrosi

Granū sinapis res est simplex: et si teritur vim suam fun dit sic fides simplex videtur et si atterak aduersis gratiā sue virtutis effundit. Deinde reducit eos ad humilitatez mouendo ne quis de operibus glorietur: sed humiliet se deo cui iure obsequiuz debetur di. (Cum feceritis oīa q̄ precepta sunt vobis dicite) non tm̄ ore sed ꝛ corde: ne sit tm̄ vocalis humilitas sed et realis (serui inutiles sumus quod debuimus facere fecimus) nec vos iactetis q꞉ bene seruistis nichil eīn fecistis quod nō debuistis q.d. (Dici te) gratiā nō meruimus sed debitū seruitiū soluendo pe nas vitauimus. Sed econtra superbi cum nequaq̄ oīa sed modicūquid eorum que precepta sunt faciūt non so lum mox de sua iusticia presumunt sed et inferiores quos q̄ despiciūt nō n̄ sumus nostri sed serui q꞉ ꝑcio magno empti et ergo xp̄o cuius precio empti sumus seruire te nemur et nichil omittere quod debemus: nec aliquid fa cere quod nō debemus vn̄ Seneca. Sapiēs nichil facit quod nō debet: nichil ꝑtermittit qḋ debet. Non dicuntur

Seneca

inutiles serui facientes iure debiti mandata dei quin fru ctum recipiant vite beate sed dicuntur inutiles q꞉ dn̄s bo norum nostrorū nō indiget: vel q꞉ non sunt cōdigne pas siones hui⁹ tp̄is ad futurā gloriam que reuelabitur in no bis. vel q꞉ quisq̄ magis debet se estimare imperfectū q̄ q̄ statum attigerit ꝑfectionis. vn̄ beda. hec est igit in hoī bus sola fidei ꝑfectio si oībus que ꝑcepta sunt ipletis im

Beda

ꝑfectos se esse nouerint. et q̄diu peregrināt a dn̄o sem per sibi inesse mala que defleāt semp meminerit de esse bo na ad q̄ grā eius iuuāte ꝑficiant. Et iterū. Q꞉ sine me ni chil potestis facere: nō tp̄m lōgitudine laborū merita pē sare debetis: sed amore et famulatu spōtaneo nouis sem per studijs augere priora hec beda. et bñ dicit (qḋ debui

Beda

mus facere fecim⁹) vn̄ beda. Reuera debuim⁹ q꞉ qui nō venit ministrari sed mīstrare debitores sibi nos fecit ne nostris vsdelz opib⁹ cōfidentes sed de ei⁹ semp examine pauētes cū ꝑpheta dicam⁹ q̄d retribuem⁹ dn̄o ꝓ oībus que retribuit nobis. hec beda. Attende hic bñ q̄ seruus inutilis reputak qui hoc solū facit qḋ facere tenek. Quan tumcūq̄ etiā ꝑfectionē attingas semp sentias et dicas. Dn̄e deus meus iesu xp̄e nichil valeo et male tibi seruio. Debem⁹ ergo nunq̄ a bono ope cessare: et tn̄ totum me ritum nostrū insufficiēs respectu mercedis eterne repu tare. Vn̄ psal. Qui coronat te in misericordia ꝛ miseratio nibus. Nō ait in meritis et in operib⁹ tuis. q꞉ cui⁹ mise ricordia preuenimur vt hūiliter deo seruiamus eius mu nere coronamur vt sublimiter cū illo regnemus. Et ideo cum oīa fecerim⁹ reputemus nos parū aut nichil fecisse dn̄o respectu mercedis quam expectamus ab eo. vn̄ di cebat btūs frācistus etiam post multos ꝛ magnos labo res fratres incipiam⁹ seruire dn̄o. q꞉ vsq̄ nunc parum ꝑ fecimus. Et si ꝑceptis impletis nos humiliare debem⁹ quāto magis cū de illis multa obmiserimus. Si eīn inu tilis est qui oīa perfecit quid de illo dicendū qui ea face

Ambrosius.

re despexit. Vn̄ Ambro. Non te iactes si bene seruisti q꞉ facere debuisti. Obsequitur sol obtemperat luna seruiūt angeli. Vas gentiliū electus a dn̄o nō sum inquit dign⁹ vocari aplus q꞉ ꝑsecutus sum ecclesiā dei. Deinde alibi nullius se ostendens consciū culpe subtecti sed nō in hoc iustificatus sum. Et nos ergo non a nobis laudes exiga mus ne ꝑcipiamus iudiciū dei: et ꝑueniamus sententiaz iudicis: sed suo tp̄e suo iudicio reseruemus hec ambrosi. Bonū est itaq̄ semper in timore stare: et nichil de se pre sumere q꞉ q̄tumcū q̄ bene quis seruierit nescit tn̄ si odio vel amore dignus sit vn̄ bern̄ In veritate didisci nichil

Bernardus

eque efficax esse ad gratiā promerendam. retinendā re cuperandā. q̄ si omni tempore corā deo inueniaris non altū sapere sed timere. Beatus homo qui semp est paui dus. Si adest grā time ne non digne opereris ex ea. Si subtracta est grā time q꞉ reliquit te virt⁹ tua et custodia. Si reuersa est grā time ne forte contingat reciduū pati. et contingant tibi deteriora hec bern̄ Vn̄ et aplus hor tatur nos ne inuacuū grām dei recipiam⁹. Ille eīn grati am dei inuacuū recipit qui se in bonis operibus nō exer cet. Vnde si volum⁹ q̄ grā dei in vobis nō remaneat va cua necesse est vt eam bonis operibus et virtuosis et ex ercitijs nutriam⁹ et nos a vicijs custodiamus Debemus etiam in preceptis dei ꝛ in omnibus operibus nostris at tendere non solum vt faciamus sed etiam vt ea secundū voluntatem dei dirigamus. Vnde basilius ponit exem

Basilius.

plum de fabro faciente securim vel quoddam aliud qui semper meminit eius qui iniunxit opus et retinet in cor de suo animo magnitudinis vel qualitatis vel forme ille iniunxerit fieri securim. et in illud semper intenderis q̄ si bi meminit a domino operis iniunctum: ad hoc dirigit manuū ministerium vt forma operis cum ei⁹ qui iniūxit animo et volūtate cōueniat. Sic et nos omnem conatū

vt

et omne studiuz in actibus nr̄is habere debemus vt sm voluntatē dei qui opus iniūxit nostrū dirigamus opus et tunc poterim⁹ implere illud apostoli. siue mādūcatis siue bibitis siue aliud qd̄ facitis oīa ad gloriā dei facite. Et subdit dn̄s ostēdens quō proteruitas diaboli superet̄ et dicit (Hoc genus demoniorū in) spū et carne simul sm causam radicatā. quale supradictū est (in nullo) potestatis remedio .i. in nulla potestate s. ministroꝝ (pt̄ exire) ita q̄ nō habeat potestatē in hoīe (nisi in orōne) q̄ curat pestes spūs (et ieiunio) qd̄ curat pestes corporis que scȝ oratio ⁊ ieiuniū sunt effectus fidei feruētis ac per caritatē formate ⁊ operātis. ¶ Vn̄ videtur q̄ ex crapula et ebrietate morbū illum incurrisset. Hec etiā poterat esse alia causa propter quā discipuli nō potuerūt eū eijcere. Demones eīn non sunt equales in virtute naturali. et iō vnus alio difficilius pōt expelli. Ad expulsionē aūt isti⁹ requirebat̄ in expellēte subiectio carnis ad spiritum que fit per ieiuniū et eleuatio spūs in deū q̄ fit per orōnē. tamen aūt nō erāt adhuc in aplīs q̄ȝ pro tp̄e illo nō competebat eis ieiunare ꝓpter presentiā spōsi. nec erāt adhuc in deū perfecte eleuati q̄ȝ fuerunt rudes ⁊ imperfecti vsq̄ȝ quo post passionē receperunt pleniorē gratiā spiritussācti Vel (nō eijcitur) ministroꝝ potestate (nisi in oratiōe) iniuncta (et ieiunio) et hoc obmiserunt apl'i et sic fuit error clauis adhibende ad demonē excludendum sicut adhuc multi errāt eo q̄ clauibus scd̄m debitū ordinem potestatis nō vtunt̄. q̄ eīn minister vsurpet sibi potestatem diuinā et absolutā hoc dicit esse hiero. de supcilio phariseorū et de superbia luciferi q̄ sine merito suam sedē voluit collocari in summo. Scd̄m criso dicit genus hoc nō tm̄ lunaticorū sed vniuersaliter oīm demoniorum non eijcitur nisi per orōnem et ieiuniū q̄ȝ semper diabol⁹ peccatorē inhabitat nisi per penitētiā ad dn̄m conuertatur. et quāto magis differt tanto difficilius expellitur. Vbi hiero. Dum autē docet aplōs quō nequissimus demon possit expelli oēs instituit ad vitā vt scȝ nouerimus grauiora queq̄ȝ vel immundorū spirituū. vel hoīm temptamenta ieiuniis et orōnibus esse superāda iraq̄ȝ dn̄i cum in vltionē nostroꝝ scelerum fuerit accensa hoc remedio singulari posse placari hec hiero. Per ieiunium enim vt dictum est curantur pestes corporis et per orationē pestes mētis et sic quelibet temptatio superatur cum eis. Vel per ieiuniū intelligit̄ declinatio maloꝝ et per orationē operatio bonoꝝ. Et sic accipitur ieiuniū hic generale pro abstinentia nō solum ab escis sed ab oībus temporalibus delectationibus et viciis. Vn̄ dicit aug̅ q̄ ꝑfectum et magnū ieiuniū est nō solum a cibo sed ab omibus iniquitatibus et illicitis voluptatibus seculi abstinere. Vn̄ bern. Si sola gula peccauit sola ieiunet et sufficit. Si vero peccauerunt cetera mēbra cur nō ieiunent ⁊ ipsa. Ieiunet ergo oculus a curiosis aspectibus et omni petulentia vt bene humiliatus coherceatur in penitentia qui male liber vagabatur in culpa. Ieiunet auris nequiter pruriens a fabulis et rumoribus et quecūq̄ȝ ociosa sunt et ad salutem minime pertinentia. Ieiunet lingua a detractione et murmuratione ab inutilibus variis et scurrilibus verbis. Interdum quoq̄ȝ ob grauitatem silentij ab ipsis que videri poterant necessaria. Ieiunet manus ab ociosis signis et operibus omnibus quecūq̄ȝ non sunt imperata. Sed multo magis anima ipsa ieiunet a viciis et propria voluntate sua. Etenī sine ieiunio hoc cetera a domino reprobantur sicut scriptū est. Quia in diebus ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra. Non solum autem ab illicitis sed ab ipsis quoq̄ȝ licitis oportet nos ieiunare si ea nobis que prius commisimus illicita volumus condonari. Hec bernar. Et scd̄m bedam sicut ieiunium generale est non solum ab escis sed a cunctis illecebris abstinere carnalibus immo ab omnibus vitioꝝ passionibus sic et oratio generalis nō solū in verbis ē quibus diuinam clementiā inuocamus verū etiā in omnibus que in obsequiū nr̄i cōditoris fidei deuotione gerimus teste apostolo q̄ ait sine intermissione orate. hec beda. Tūc quippe sine intermissione oramus cū ea solū opa gerimus q̄ nos pietati cōmendent autoris. Sp eīn orat qui semper bene facit ⁊ in bono perseuerat. Oratio

Domine iesu christe qui nos humilitatem verbo et exemplo docuisti da michi vt nunq̄ȝ alta sed semꝑ humilia de meo corde sentiam ore proferam et ope ostendam. ¶ Eripe me et custodi a malignis spiritibus et defende ab omnibus inimicis visibilibus et inuisibilibus et presta michi o saluator meus et deus meus vt ieiuniis et orationibus cōuenienter intentus cūctas immūdorum spirituū et prauoꝝ hoīm tentationes valeaȝ te iuuante supare et ab hostibus mētis et corpis merear te miserāte liberari et semper saluus esse. Amen.

[Margin: Hieronim⁹ — Crisostom⁹ — Hieronim⁹ — Augustinus — Bernardus — Beda]

De tributo pro domino et petro soluto et de q̄stione discipulorum super maioritate eorum.

Capitulum .v.

[Margin: Luce .ix. Ma .xvij et .xviij. Mar .ix.]

T quia ex his que dominus egerat et dixerat ī hierl'm iudei q̄rebāt eum occidere ideo añ pascha nolebat in iudeam ambulare quia nonduȝ hora eius venerat ⁊ vt ostēderet q̄ aliquādo persecutionē fugere licitū fidelib⁹ suis esset Vnde aug. Nō perdiderat ptātem s; nr̄aȝ cōsolabat̄ fragilitateȝ Futurum eīn erat vt aliquis fidelis se abscōderet et ideo ꝓcessit in capite ne mēbro postea obijceret̄ p crimine (In galilea) igitur in terra vbi erat ꝯcept⁹ ⁊ nutritus ꝯuersabatur cū discipulis suis. Et sm criso ne discipuli dicerent qua de causa continue hic conuersamur rursus de passiōe eis loquitur vt quasi assueti circa negocium mortis xp̄i minus cuȝ venerit scādalizarentur. Et cum morte sua etiaȝ predicit suā resurrectionē ne ī passione eius incurrerent desperationem. Vnde dixit ad eos (Ponite in cordibus vr̄is sermones istos. s. qui sequūt̄ de mea passione et resurrectione quia eoꝝ recordatio et memoria vtilis ē valde: Filius eīn hoīs tradendus est s. a patre ꝑ caritatē nimiā a seipso ꝑ obedientiā voluntariā a dyabolo per suggestionē iniquā a iuda ꝑ cupiditatem maximā a iudeis per inuidiā dolosam. a pilato per pusillanimitatē indebitā (in manus hoīm) .i. diuersarū nationū quasi humanitus sentientiū scȝ iudeorū ⁊ gentiuȝ. et diuersoꝝ statuū. q̄ȝ militū regū principū sacerdotum religiosoꝝ et populoꝝ (et occident eum) magna iniq̄tas q̄ hoīes occidant hoīm saluatorem ⁊ ne his auditis tristicia absorbeantur subiungit: et tertia die resurget: vt tristibus leta succedant: Et contristati sunt vehemēter: q̄a eius societas ita erat eis dulcis et grata q̄ non est miruȝ si cōtristati sunt passione eius audita. vt eīn ait Hiero ꝑ dilectiōe magistri nichil de eo sinistrū et humile patiunt̄ audire. Contristati sunt non attendentes ad id qđ dixerat et tertia die resurgeret neq̄ȝ vox patris audita neq̄ȝ resurrectio prenunciata potuit eos cohibere a tristicia. Vnde hiero. Semper prosperis admiscet tristia vt cum repente venerint non terreant aplōs sed a premeditatis ferātur animis. Si eīn cōtristat q̄ occidendus est debet letificare q̄ die tertia dicit̄ resurrecturus Si tristia semꝑ accideret quis sustineret si ꝓspera quis nō contemneret. hec hiero. At illi ignorabant verbum istud: scȝ de ei⁹ passione: et erat velatū ante eos vt nō sentirent illud apte qđ scd̄m bedam non tam ingenij tarditate q̄ȝ de pio saluatoris amore contingebat q̄ȝ carnales adhuc et rudes ac mysterij crucis ignari spiritualia non capientes queȝ verum deum cognoscebant moriturum credere nequibāt nec intelligebāt quō in vna persona mori ⁊ non mori poterat. Galilea interpretat̄ volubilis. et iō per hoc q̄ dn̄s sibi predixit passionē suam discipulis significauit q̄ memores esse debemus mortis xp̄i ac etiā nr̄e q̄ȝdiu su-

[Margin: Augusti. — Crisosto. — Hiero. — Beda.]

mūs in volubilitate presentis vite(Et cum venissent capharnaum accesserunt q̄ didragma accipiebant)exactores s tributi ex parte cesaris augusti(ad petruȝ)qꝛ scd̄m
Hieroni. hiero p̄e signoꝝ magnitudine non audebāt aggredi dn̄m(⁊ dixerūt ei. Magister vester nō soluit didragma) q̄ d dic ei vt soluat non faciebāt mentionem de ap̄lis qꝛ non accipiebant nisi a capitaneis. Capharnaum erat ciuitas principalis in galilea et iō ibi manebant q̄ tributū colligebant ex parte romanoꝝ q̄bus iudea erat subiecta et quilibet capitaneus domus soluebat didragma. i. duplex dragma et in soluendo dicebat. Ego ꝓfiteor me esse sub romano imperatore Et qꝛ dn̄s nutritus erat in nazareth quod est oppidū galilee subiacēs vrbi capharnaum iō ibi ab eo exigitur tributū Capharnauȝ q̄d villa consolationis vel ager pinguedinis interpretat̄ ⁊ vbi tributum a xp̄o petit̄ significat illū q̄ dat se delectatiōibus ⁊ solatijs huius mūdi a q̄ dyabolus petit tributū sibi dari ⁊ vix euadet quin soluat aliquod tributū pctī. Et notādum q̄ dragma dragme fe. g̅ est moneta hn̄s imaginem regis et valebat decem nummos vsuales de qua in luca dr̄ que mulier habēs dragmas decem ⁊c. Itē est genus ponderis et sic accipitur in medicina. Sed dragma dragmatis neu. g̅. est genus carminis vbi alij incipiūt ⁊ alij rńdent et sic dr̄ dulcia cantica dragmatis. Itē est q̄rta pars stateris. Stater vero est idem q̄ cyclus q̄ hȝ viginti obolos didragma media pars et dragma q̄rta ps est et iō vnus stater sufficiebat ad solutiōeȝ ꝓ duobus qꝛ taxatio census erat didragma i. denarius qui ꝓ capite soluebatur. Unde vt sequitur stater de ore piscis afferri iubet̄ Obolus vt dr̄ valebat tm̄ quātū vnus puus turonensis quorum duodecim valēt vnum turonē grossū ⁊ sic q̄libȝ capitaneus soluebat annuatim q̄si decē turonenses paruos. Dn̄s aūt hoc quod de petitiōe tributi petro dictum erat intelligens misit eum ad mare vt hamū mitteret et (piscem qui primus ascēderet) i. quē capet illū tolleret ⁊ staterem valentem duo didragma(q̄ dimidiā vnciā faciunt)de ore eius sumēs ꝓ dn̄o et ꝓ se solueret. Ex quo diuinitas eius patuit cū futura ꝓtingētia certitudinaliter
Hieroni. predixit vn̄ hiero Quid primum mirer hic nescio an p̄scientiam stateris in ore piscis an magnitudinē virtutis si ad verbū eius mox stater in ore piscis creat᷒ est. Sp̄ualiter piscis est xp̄s mare mundus hamus mors stater inuentus in ore piscis preciū redēptiōis n̄re ꝓnūciate xp̄i ore
Moralit̄. et sic solutum est tributum ⁊ nos liberati sumus. Moraliter penitenti dicitur(vade ad mare) i. amaritudīe pctī consideratione(⁊ mitte hamū)in ꝯtritōis ꝯpunctōne et apto ore in ꝯfessione inuentū staterē da i satisfactōe ⁊ sic liberatur pctōr a tributo dyaboli exactoris. Soluit aūt dn̄s tributum non ex debito qꝛ scd̄ȝ vtrāq̄ȝ naturā erat filius regis ⁊ per ꝯn̄s liber a tributo qꝛ regū filij in omni regno sunt liberi ȝ ex humilitate tm̄ hoc fecit subdendo se minori et soluendo quod non debebat et ne questores census scandalizaret docens per hoc nos esse humiles et vitare ne scandala per nos fiant. Uoluit etiam et pro petro dare tributum in signum q̄ petrus fuit caput aliorū qꝛ census dabatur pro capite seu capitaneo tantum. Didragma vt dictum est continet duplex dragma et p vnū potest intelligi penalitas corporis scilicet fames sitis et huiusmodi per aliud penalitas mentis scilicet timor tristicia et huiusmodi. Hoc autē duplex dragma debet reddere quilibȝ imperatori oīm pro pctō primorū parentum quod facit patienter tolerando penalitates predictas licet autem christus non haberet peccatum tn̄ reddere voluit pro salute omnium Et quia carnem assumpsit similem peccatrici sed non peccatum ipse quidē redemptor corpus et animam in precio posuit et sic bina dragmata soluit eodemq̄ȝ precio ecclesia libera facta fuit et per petrum ecclesie prefectū iō etiam pro eo censum soluit vbi
Hieroni. hiero. Et pulcre idipsum datur precium ȝ qꝛ diuisum ē ꝓ petro quasi ꝓ pctōre preciū reddebat̄ dn̄s aūt n̄r peccatum non fecit. Ostēditur aūt silitudo carnis dn̄i eodeȝ ⁊ dn̄s ⁊ seruus precio liberant̄ Dn̄s ḡ tributa nō debat ȝ qui carnis hūilitateȝ assumpserat oēm iusticiaȝ implere volebat Ille ꝓpter eximiam caritatē ꝓ nobis crucē sustinuit et tributa reddidit nos aūt infelices ꝓ illius honore tributa non reddimus et quasi filij regis a vectigalibus immunes sumus hec hiero. Et nota q̄ dn̄s supra nō vitauit scandalum phariseorum q̄ de escis disputabat. Hic aūt vitat scandalum eoꝝ qui tributuȝ colligebāt qꝛ illi sapientes isti simplices erāt illi ex certa malicia isti ex ignorantia offendebant. Scandalum ergo quod orit̄ ex malicia est contemnendū ȝ q̄d orit̄ ex ignorantia ē vitādum salua tn̄ triplici veritate scȝ iusticie vite doctrine et tale erat scandalum istud q̄d hic vitauit qꝛ illi qui hic colligebant tributum erāt gentiles legem ⁊ ꝓph̄as ignorantes ⁊ ꝓpter h̄ ignorabant q̄ xp̄s esset immunis a tributo tuȝ qꝛ filius dei s̄m naturā diuinā tū qꝛ filius dd̄ s̄m hūanaȝ ⁊ talia scire illi nō tenebantur Dare aūt tributū non fuit ꝯtra veritatē iusticie vite vel doctrine iō ꝓpter scandalum vitandum voluit xp̄s hoc dare. Scandalū q̄ppe est dictū vel factū minus rectū prebens occasionē ruine scandaluȝ eīm grece obicē sonat latine. Unū sicut obex in via de se habet dare ambulanti occasionē ruine corpalis sic dictū vel factum minus rectū habet dare occasionem ruine sp̄ualis. Si ergo obijcitur de phariseis q̄ scandalizati sunt ex verbo dn̄i vt supra ē dictū ⁊ tn̄ illud verbum non erat minus rectum dicendū q̄ obex dupl̄r accipitur aut ex natura rei q̄ obijcitur vt si q̄s lapideȝ magnum vel lignum ꝓijciat in via aut ex vicio ambulantis in ea vt si quis modicum lapillū aut florē ꝓijciat in ipsa via primo modo dr̄ scandalum actiuū ⁊ hoc est mortale pcīm scd̄o mō passiuū ⁊ pōt esse veniale pctīm vel etiā opus meritorium. Unū bonū opus de se nō prestat occasionem ruine
Gregorius. ȝ ex vicio accipientis illud nō recte. Igit̄ vt ait gre. considerandum est qꝛ inquantū sine pctō possumus vitare ꝓximoꝝ scandalum debemus. Si aūt de veritate scandalum sumitur vtilius nasci scandalum ꝑmitit̄ q̄ȝ veritas relinquatur. Considerandum hic qꝛ dn̄s cuius sunt oīa tante paupertatis fuerit vt vn̄ tributuȝ solueret nō hr̄et licet eīm loculū hr̄et ⁊ iudas pecuniam in eo portaret eam tn̄ q̄ sibi ad vsus pauperum data erant in vsus suos seu alios conuertere nephas reputauit nobisq̄ȝ exēm̄ vtile in hoc tribuit ⁊ relīq̄t. Ergo si viuēs de p̄rimonio xp̄i inutiliter expendit res pauperuȝ tenet̄ ad restōnem et satisfaciendum. Sȝ quō ea restituet cū nō habet alia nisi de patrimonio xp̄i nō apparet nisi proprijs manibus hoc elaboret vel necessitatem suaȝ ita restringat ⁊ coartet vt de residuo pauperibus restituat q̄ dilapidauit vl̄ saltem deuotoꝝ subsidiū ad hoc faciendū imploret. Quia vero in redditione tributi et equalitate precij petrus fuerat dn̄o compatus estimātes discipuli petrū eis preferri ⁊ oībus esse prelatum qꝛ a capitaneis colligebat̄ tributuȝ cogitabant quis eoꝝ esset maior. Ap̄li ex multis presumebant petrū a xp̄o preferri vt q̄si ei claues regni celoꝝ daturuȝ et eccliam supra petram fidei a qua ipse nomē acceperat edificaturam se promisit ⁊ q̄ ipm cuȝ iacobo et iohanne assumpsit vbi transfiguratus fuit ⁊ ꝓpter tributū q̄d pro se ⁊ pro ipso soluit ⁊ eū sibi quasi parificauit ⁊ ex his maior omnibus videbatur et ideo ad querendum mouebātur. Ista autem questio multotiens fuit inter discipulos christi ventilata. Primo enim de ea cogitauerunt vt dicit hic Lucas. secundo de cogitata disputauerunt in via dum irent capharnaum incipientes conquerere inter se quis eorum maior esset vt dicit Marcus. tertio disputatam magistro determinandam ꝓposuerūt vt dicit Matheus et nichilominus de ipsa contenderunt vt infra in cena dn̄i dicit Lucas. Cū n. venissent capharnaū ⁊ dn̄s pro se et petro equale tributum solueret ceteri apostoli priorem cogitationem augebant ⁊ ex preteritis ⁊ ex isto (intrauit cogitatio in eos)vt lucas dicit(quis eorū esset

maior) Dñs autẽ videns in mente discipulorũ super hoc
cogitationẽ exortam priusq̃ augmentum susciperet ra-
dicitus eã euellere volens quesiuit de conquisitione quã
vt marcus refert habuerunt in via. Et tunc (in illa hora)
videntes se deprehensos ab ipso de contentione maiori-
taris (accesserunt ad eum) vt math. dicit respondentes
et (dicentes Quis putas maior est in regno celorũ) id est
in collegio iustorum vel merito in ecclesia militante. vel
premio in ecclesia triumphante. Et volens dñs deside-
rium glorie humilitate sanare ait illis (Si quis vult pri-
mus esse) merito vel premio (erit) et sit (omnium nouissi-
mus et oĩm minister) humilitate et obsequio vt nouissi-
mus sit corde et minister actiõe Unde ambro. Quicũq̃
vult fratrem preuenire regnando prius eum preueniat
obsequendo vincat eum obsequiis vt possit vincere san-
ctitate Si enim te non lesit frater obsequiũ meretur vt di-
ligas. Quod si forsitan lesit magis obsequium meretur vt
vincas. Hec enim nostre xpianitatis summa est vt amanti-
bus vicissitudinem ledentibus patientiã rependamus.
Qui ergo fuerit patientior ad iniuriam potentior con-
stituetur in regno hec ambro. Secũ glo. contentio ista
potuit esse ex humilitate volebat enĩ vnus alium preue-
nire in honore. vñ glo. Causa contentionis nobis inco-
gnita est sꝫ nõ est credibile quin seinuicem honore preue-
nire certarent. Non asserit glo. q̃ ita fuerit sed q̃ ita esse
potuerit. Sm vero Crisosto Contentio ista fuit elatiõis.
Unde dicit q̃ passi sunt aliquid humanum discipuli de
principatu contendentes. et licet fuerit contentio de pri-
cipatu non tamẽ ibi fuit peccatũ scdm ipm quia non de
principatibus terrenis contendebant sed de spirituali-
bus in celo. vnde Math (Quis putas maior est in regno
celorum) Hoc infirmitatis erat vt dicit Crisosto. Nos
autem ad infirmitatẽ eorum nondum peruenimus. non
enim querimus (quis maior est in regno celorũ) sed quis
maior quis copiosior. quis potentior in regno terre. Et
quia in moralibus magis mouent facta q̃ verba volens
dñs superbiam eorũ retundere et eos de humilitate do-
cere proposuit eis humilitatis exemplũ sensibile et ad-
uocans paruulũ etate et malicia quẽ tradunt quidã fuis-
se marcialem qui postea a b pe. missus in galliam predi-
cauit lemouicẽsibus fidem catholicam quorum primus
epũs et apostolus fuit qui in vertice humilitatis et puri-
tate simplicitatis pre oĩbus excellere videbatur (statuit
eum) pro exemplo (in medio eorum) vt ab oĩbus vide-
retur et attente consideraretur cui quilibet se cõmensu-
raret et imitando conformaret. Et merito paruulũ ad-
uocat vt qui maiores videri volunt eius exẽplo instruã-
tur et eum in humilitate et innocẽtia imitẽtur. Et am-
plexans eũ q̃d signat solos humiles dignos esse suo am-
plexu et dilectione qui vere possint gloriari et dicere le-
ua eius sub capite meo et dextera illius amplexabit me
Ut magis discipulos a superbia ad humilitatem reuo-
cet sub assertione contestatur eius penam nisi ab elatio-
ne et inordinato appetitu honoris retrocedant (Amen
inquit dico vobis nisi conuersi fueritis) a vestra elatiõe
et maioritatis ambitione (et efficiamini) gratia et p vir-
tutem (sicut paruuli) sunt natura et per etatẽ scꝫ mites ꝛ
innocentes simplices et humiles ac parui vestra repu-
tatione nõ solum maiores (in regno celorum) nõ eritis.
verũetiã illud (nõ intrabitis) qꝛ nec in ecclesiam per me-
ritũ: nec in gloriã per premiũ vtrobiq̃ enĩ xps est ostiũ.
et qꝛ ostium humile et mansuetum est oportet intrantẽ
humilem et mansuetum esse. O q̃ terribile est verbum
istud Et quis est hodie sicut paruulus. Certe rara auis
est in terris. Rari sunt illi hodie ꝛ ideo multum possum⁹
formidare. Si enĩ diabolus propter superbiam de celo
eiectus est multomagis superbus illuc non intrabit. q̃a
turpius eiicitur q̃ non admittitur hospes. Et qꝛ demo-
nes inde eiecti sunt per superbiam ideo oportet homĩes
illuc venire per aliam viam contrariã scilicet per humili-
tatem. Per paruulũ ergo vult intelligi humilẽ eo modo
loq̃ndi quo dr sauli cũ esses puulus in oculis tuis. Unde
dicẽs sicut puuli non vult q̃ efficiamur paruuli sensibus
sed malicia nõ etate sed conditione. vt videlicet formã
virtutis quã natura duce puer obseruat nos pro nomi-
ne xpi iuuante rõnis industria sequamur. qꝛ vt ait Am-
bro. nõ virt⁹ est nõ posse peccare sed nolle. vñ hiero. Non
precipitur aplis vt etatẽ habeant paruulorum sed inno-
centiã et q̃d illi per annos possident hi possideant per in-
dustriam vt malicia non sapientia paruuli sint. Ac si di-
cat sicut iste puulus cuius vobis exemplũ tribuo non p-
seuerat in iracundia non lesus meminit non videns pul-
crã mulierem delectatur nõ aliud cogitat et aliud loqui-
tur sic et vos nisi talẽ habueritis innocẽtiã et animi puri-
tatẽ regna celorũ nõ poteritis intrare. vnde et leo papa
amat xps isantiã hũilitatis magistrã innocẽtie regulam
Nõ ad lubrica isantia ꝛ ad imperfecta nob primordia re-
uertendum est sꝫ aliud q̃d ẽt g̃ues annos deceat inde su-
mendum ẽ velox pmotionũ transitus citius ad pacẽ re-
cursus. ¶ Nulla memoria offensionis nulla cupiditas di-
gnitatis ¶ Amor socie dilectionis equalitas naturalis
vnde etiam Hyla. Paruuli pr̃em sequitur matrẽ amãt
proximo mala velle nesciunt curã opũ negligũt nõ inso-
lescunt nõ odiũt nõ mentiunt dictisq̃ credũt ꝛ q̃d audi-
unt verũ habent. Et hec omniũ affectionũ assumpta no-
bis et consuetudo et voluntas celorũ iter premiũ pstat
Reuertendũ igitur est ad simplicitatẽ infantiũ q̃a in ea
collocati speciem dñicam circumferemus. hec Hilarius
¶ Et notandum q̃ puericia vsq̃ ad quatuordecimũ an-
num durat per q̃d intelliguntur quatuordecim proprie-
tates q̃ debent esse in hoie qui statuendus est iuxta xpm
Pria est q̃ puer paucis ẽ ptẽtus et in hoc est sobrietas
Secunda q̃ puer sedet in puluere et hec est humilitas
Tertia est q̃ non sentit motus carnis et in hoc est casti-
tas Quarta est q̃ libenter dat de pane suo et in hoc est
liberalitas. Quinta est q̃ parẽtibus statim obedit et hec
est vera obedientia. Sexta est q̃ pueri mutuo se diligũt
et in hoc est mutua caritas. Septima est q̃ non confidit
in se sed in parentibus ad quos omnes clamores repor-
tat et in hoc est confidentia in deo et constantia. Octaua
est q̃ non est sollicitus de aliquo et in hoc est vera spes i
deo. Nona est q̃ verax est et in hoc est veritas que omnẽ
falsitatem et mendatium excludit Decima est q̃ cito pla-
catur et pro minimo et in hoc est benignitas. Undecia
est q̃ personatos homines expauescit et in hoc est vere-
cundia et reuerentia. Duodecima est q̃ non pudet pue-
rum etiam mendicare panem et ĩ hoc est recognitio pro-
prie paupertatis et fragilitatis Tertiadecima est q̃ sim-
plex est et in hoc est simplicitas et innocentia. Quarta-
decima est q̃ hilaris est et in hoc ẽ hilaritatis gratia. Isti
sunt anni et proprietates pueri spiritualis quos qui ha-
beret xps eum apprehenderet ꝛ iuxta se statueret. Deide
dominus postq̃ exclusit q̃ nõ superbi et honorum appe-
titores sed parui et humiles intrabunt in regnum celorũ
concludit responsionem ad premissam apostolorũ que-
stionem dicens (Quicunq̃ ergo humiliauerit se sicut p-
uulus iste hic maior est) i erit (in regno celorum). Ac si
dicat vis esse maior in regno celorum sis hic minimus p
humilitatem qꝛ quanto hic humiliaberis et minor fue-
ris tanto ibi exaltaberis et maior eris. Arguamus ergo
sic, si simpliciter ad simpliciter et magis ad magis si ergo
paruus per humilitatem est magnus in regno celorum ꝛ
paruulus erit maior igitur si hic minor es aliis in humili-
tate eris in regno celorum maior in dignitate illis quos
excedis in humilitate. Qui. n. hic fuerit humilior erit ma-
ior per gratiam qꝛ humilitas est recta dispositio ad gra-
tiam suscipiẽdam deus. n. superbis resistit humilibus au-
tem dat gratiam et talis erit maior in celo per gloriam
Moraliter paruulus in medio statuitur cum vere humi-
lis in statu dignitatis ponitur q̃ tunc sic lucerna super

Ambrosius.
Crisostom⁹.
Ambro.
Hiero.
Leo pa.
Hylari⁹.

candelabruz ponit aliis ꝛ exiſtit puulꝰ honoratꝰ plus re
putat ſe indignuz. Etuſſi alii a ſuperbia ꝯuerſi fuerint ꝛ
efficiant ſicut puuli imitãtes eiꝰ hũilitatẽ ꝛ nõ aſpirãtes
ad dignitatẽ nõ imitabũt in regnũ celoꝝ. Nã ãguſta eſt
porta ꝛ iõ inuidi ꝛ groſſi ꝑ ſuperbiam trãſire nõ pñt per
ipſam ſꝫ tñ hũiles ꝛ graciles ſpũ inflatũ non hñtes. Et
ad refrenatõem zeli ꝛ ſuperbie in aplis q̃ honorari cupi-
ebant inducit eos nõ ad q̃rendũ honorẽ ſꝫ ad exhibẽduz
non q̃buſcunqꝫ ſꝫ puulis ꝛ hũilibus ꝛ abiectis eos hono
rando ꝛ obſeq̃a caritatis eis exhibẽdo dicendo(Et q̃ ſu
ſcepit vnũ puulũ talẽ)humilẽ ſcꝫ ꝛ fidelẽ mee innocẽtie
imitatorẽ(in noĩe meo)i. ꝑpter amorẽ meũ ꝛ nomen q̃
xpianus eſt ꝛ meo nomĩe inſignitus vl' ad mei noĩs inuo
cationem i. xpm ad hoſpitiũ recipiendo ꝛ nccia miniſtran
do ꝛ ꝑ hꝫ intelligunt oĩa alia bñficia q̃ ꝑpter deuz impen
duntur primo(me ſuſcipit)inhitante in illo ꝛ illuz q̃ me
miſit ſcꝫ prẽm meũ q̃ ego in prẽ ꝛ pr̃ in me eſt. Nã deus

Ambroſi

ꝯ eo vere ſuſcipit qui ei conformat vñ Ambro. Qui eñ
imitatorem xpi recipit xpm recipit me recipit hec amb.
Qui inquam talem ſuſcipit affectu ad compatienduz af
fatu ad conſolandũ effectu ad ſeruiendum patientia ad
ſufferendum me ſuſcipit. Magno ergo honore ſuſcipien
di ſunt pauperes ꝛ humiles ſiquidem in ipſis deus ſuſci

Theop.

pitur vnde Theopħ. Uide quantũ valꝫ humilitas prĩs
nãqꝫ ꝛ filii inhabitationẽ meretur ꝛ etiam ſpiritusſancti

Criſoſto

Quaſi dicat dñs ſcḋm Criſo. Non ſolum ſi tales efficia-
mini mercedem magnam accipietis ſed et ſi alios tales
propter me honoraueritis iſta michi humilitas ꝛ ſimpli

Hieroni.

citas valde eſt honorabilis. Uel ſcḋm hiero. ne cũ dela
tum fuerit apoſtolis ſe putent honoratos adiecit non il
los ſui merito ſꝫ magiſtri honore ſuſcipiendos quia prin
cipalius illi fit cuius gratia et honore fit. Et quia dixe-
rat dñs(Qui ſuſceperit vnum paruulũ talem in nomine
meo me ſuſcepit)ſignificano q̃ humiles ſuſcipiendi eẽnt
intellexit iohannes q̃ eos non in nomine eius recipiant
qui non ſincere ãbulãt vnde dixit ei(Magiſter vidimus
quendam in noĩe tuo)i. in inuocatõe noĩs tui(eiicientẽ
demonia ꝛ ꝓhibuimus eũ ne)ſcꝫ hec in noĩe tuo ageret
q̃ te nõ ſequit nobiſcuz i. ſicut nos ſcꝫ mẽte ꝛ corpe et nõ
obſequit in vita nec relinq̃t omnia. q.d. Hic in noĩe tuo
recipi non debet(Iheſus autẽ rñdit. Nolite prohibere
illum)q.d. Non debetis bona vel ſigna facientẽ ꝓhibere
q̃ neũ ẽ(Nemo)n(faciẽs virtutem in nomine meo
cito)ꝛ de facili(loquit mala de me)ex hõs ingratus iñ de
tantis bñficiis(q̃ n nõ eſt aduerſum nos)prorſus et ma
nifeſte(ꝓ nobis eſt)quod am nõ ex pte ſ. in quantũ aduer
ſus nos non eſt et cõtrarius doctrine nr̃e nõ docet q̃uis
tamen ex uobis non ſit. Nam licet ſigna faciẽtes quãdo
q̃ deſpiciantur deus tñ cuius inuocatio hec facit hono-

Theop.

ratur ſcḋm Theopħ. diſcipuli ꝓhibuerũt eũ non qui deꝫ
inuidentes ſꝫ operationem miraculoꝝ diiudicãtes nõ ei
eum eis miraculoꝝ poteſtatẽ accepat neqꝫ cũ dñs eum
miſerat ſicut illos neqꝫ ihm in omnibus ſeq̃batur. Sꝫ vt

Cirillus.

dicit Cirillus. Oportebat magis penſare nõ hñcipſum
eſſe miraculorum auctorẽ ſꝫ grãm q̃ eſt in eo qui in virtu
te xpi miracula perficit. Multe ſunt differentie donoruz
xpi ſed q̃ tradiderat ſaluator prãtem apoſtolis vt ſpũs
immundos eiicerent putauerũt nulli alioruz ſꝫ ſibi ſolis
licere conceſſam gerere dignitatem et ideo accedunt ſci
ſcitantes ſi liceat et aliis hoc agere hec Cyril. Sed volu
it dñs illum qui ſe nõ ſequebatur ab operatione miracu
lorum nõ prohiberi vt diſcipulos ſeruaret in humilitate
ne gloriarentur ne ſuperbiendo gauderent in miraculo-
rum opatione nec ſue virtuti aſcriberent ſꝫ xpi dum vi-
derent eum qui xpm non ſequebatur eiicere demonia vt
quos humiliare conatus eſt exemplo pueri eos etiaꝫ hu
miliet exemplo illius qui xpm non ſeq̃bat. Et q̃uis nõ
eſſet tante perfectionis vt in omibus xpm ſeq̃ret vt aplĩ
ſicut nec modo omnes fideles ſequuntur xpm ꝑ religio-
nis ingreſſum tamen in xpm credebat ꝛ ideo dicitur eſſe

cum eis et non contra quia nomen xpi non blaſphema-
bat vt iudei q̃s dixit contra ſe eſſe ſm ambro. Non repre

Ambroſius.

henditur iohannes q̃ hoc ex amore faciebat nam preci-
pua deuotione diligens deum et a deo dilectus putauit
eum excludendum eſſe a bñficio electionis demoniũ ꝛ
hmõi qui non vtebatur officio diſcipulatus et obſequio
ſequendi xpm ſꝫ docetur infirmoꝝ eſſe firmoriqꝫ diſtan
tiam q̃ dñs ꝛ ſi remuneret fortiores non tñ excludit in-
firmos et neminem a bono quod ex pte habet eſſe arcen
dum ſꝫ ad hoc potius q̃d nondum habet eſſe puocandũ
ꝛ inuitandum hec ambro. Tales etiam ob ſalutẽ adiuit
tendi cenſentur alioꝝ et non tam ꝑpter illos q̃ propter
aliorum vtilitatem eſt gaudendũ q̃ licet ſibi q̃nqꝫ noce-
ant multis tñ in eccleſia proſunt. vñ Beda. Hac doctus
ſnĩa dicit apoſtolus. Sꝫ ſiue occaſione ſiue veritate xps
annuncietur e in hoc gaudeo ſꝫ et gaudebo. Itaqꝫ in he
reticis et in malis catholicis nõ ſacra coĩa in quibus no
biſcum ſunt et aduerſum nos non ſunt et dñs non ſequũ
tur nobiſcum deteſtari et prohibere debemus. Hec Be

Beda

da. Et non ſolum talis eiectio demonum facit ad decla-
rationem virtutis xpi ſꝫ etiam q̃ beneficia diuina non ſo
lum dantur per maiores ſꝫ etiã aliq̃ñ per minores ꝛ imp
fectos vt in hoc etiam declaret virtus nomĩs q̃ per ma-
gnos et paruos indifferẽter põt operari. Uñ Theo. Mi
rare aũt xpi virtutem q̃liter indignos ꝛ non diſcipulos
eius gratia operatur. Sic ꝛ ꝑ ſacerdotes ſanctificant ho

Theophil⁹.

mines q̃uis ſacerdotes ſancti nõ fuerint hec Theo. Si
ergo a malis fiat opus bonum de genere non prohiben
di ſunt hoc facere licet enim opus tale non ſit meritori-
um ſine caritate tamẽ eſt diſpoſitiuum ad emendationẽ
vite. Per iſtum qui non erat de ſocietate apoſtolorum ſi
gnatur laicus bonus qui non habet predicandi officiuꝫ
tñ bonis verbis ꝛ exemplis agit ad expulſionem demo
nis de cordibus proximoꝝ q̃uis nõ ſequatur xpm per ſta-
tum religionis et clericatum. Ecce q̃ntã inuitatõ ad hũi
litatem ad quam inuitat tanq̃ ad virtutem xpianiſſimã
ſed tamen ad eam venire differimus vſqꝫ ad horã ſupre
mam ſuperbientes q̃diu valemus licet per ſuperbiã de
mones efficiamur. Oratio.

Domine ieſu xpe da michi vt vadam ad mare re
cogitando peccata in amaritudine anime et mit
tam hamum in cordis contritione et aperto ore
confeſſione ſtaterã ſoluam in ſatiſfactione et ſic liberer
a tributo dyaboli et eius exactione. Da etiam michi vt
conuerſus ab elatione efficiar ſicut paruulus et humilis
in oculis meis ſicqꝫ per artam viam et anguſtam portaꝫ
merear intrare in regnũ beatitudinis. Paruulos quoqꝫ
et humiles propter nomen tuum ſuſcipiam caritatis ob
ſeq̃a exhibẽdo vt te in eis ſuſcipiẽs a te ſuſcipiar in celo.

De puſillis et paruulis non ſcandalizandis exterius
et non contemnendis interius Ca. vi.

Matthei xviii
marci ix.

Oſt quam ergo do

minus reuocauit aplos ab elatõe ꝛ altricatõe
ex ſuſceptione honoris quem humilitãtes ſe-
ipſos recipiunt et cõſequenter reuocat eos ex pena quã
quicunqꝫ ex zelo contenderint aut minoribus ſcandalũ
põſuerint incurrunt. Nam ſecunduꝫ Criſoſtomũ. Sicut
qui hos honorant propter deum mercedem habebunt.
ita vtiqꝫ qui dehonorant id eſt ſcandalizant vltionẽ vin
dictam ſuſtinebunt ſcandalizat autem qui ſuo dicto vel
facto minus recto occaſionem cuiq̃ dat ruine in pecca-
tum ac verbo vel exemplo propellit ad malum. Et pri-
mo monet vitare ſcandalum actiuum ſiue alienum ꝛ po
ſtea paſſiuum ſiue proprium. Eſt ergo ſenſus. Uos apo-
ſtoli nolite altricare de primatu honoris quia ex hoc pu
ſillos et paruulos non etate ſed fide ac nuper conuerſos

et in xpo natos scandalizabitis et perdetis vnde dicu-
tur pusilli quia superba altitudine se humiliantes patiē
tia et humilitate sponte sua pusilli fiunt et paruuli qui
adhuc sunt in fide infirmi et de leui ad illicita per mala
exempla possunt prouocari. Tales autem scandalizan
di non sunt minores enim cito scandalizantur maiores
vero non faciliter scandala idest offendicula recipiunt
Recte ergo qui scandalizari pōt pusillus dicitur et pul-
lus est q2 nullus scādalizatur āt ex dicto vl' facto alteri⁹
in peccatum ruit nisi inquātū pusillus et parue virtutis
fuerit ¶ Nam magn⁹ ꝛ perfecte virtutis .i. robustus in fi
de et caritate quicquid viderit vel audierit aut passus fu
erit non declinat de facili a fide et veritate nec ex dicto
vel facto malo alterius in peccatum ruit quia vt in pro
uerbijs dicitur nō contristabit iustū quicq̄d ei acciderit
Dicit ergo. (Qui autem scandalizauerit vnum de pusil
lis istis qui in me credunt expedit ei vt suspendat mola
asinaria in collo eius et demergatur in profūdū maris)
Mola asinaria dicitur quā trahunt et voluūt asini vl' eq
cuꝫ rota in molendinis et per hanc intelligitur quicūqꝫ
grauis et ponderosus lapis .q.d. ¶ Multo vtilius et me-
lius est innoxium et penitentē etiā nō rū grauissima pe
na vitaꝫ finire temporalē q̄ꝫ scandalizādo et pdēdo frēꝫ
mortē mereri eternam et eligibilius est taliter affligi q̄ꝫ

Hieronim⁹.

eternaliter cruciari vbi hiero. Secundum ritum prouin
cie loquetur q2 maiorum criminū ista apud veteres iude
os pena fuit vt in profundo ligato saxo demergerentur
expedit autem ei quia multo melius est pro culpa bre-
uem recipere penam q̄ꝫ eternis seruari cruciatibus non
eīn iudicat deus bis in idipsum hec hiero. ¶ Hoc etiam
de onere peccati pōt accipi q̄a (expedit ei) .i. peccatori
(vt suspendatur mola asinaria in collo eius et demerga
tur in profūdum maris) mola asinaria est onus peniten
tie mare est amaritudo contritionis ¶ Peccatori ergo ma
gis expedit cum mola asinaria id est graui penitentia de
mergi in profundum maris .i. amare et cordialis cōpun
ctionis q̄ꝫ reseruare eterne damnationi. Hoc quicunqꝫ
diligenter voluerit aduertere non videbitur ei onus pe
nitentie graue sed valde leue ¶ Et subiungit. (Ve mun
do) .i. mundanis hominibus (a scādalis) .i. propter scan
dala q̄ faciunt alijs ¶ Quia si tam graue est scandalizare
pusillos q2 ei qui scandalizat vnuꝫ pusillum magis expe
dit mola asinaria in profundum maris demergi q̄d non
est paruum (ve) longe maius (ve) .s. eternū imminet ipsi
(mundo) .i. mūdi amatoribus et peccatorib⁹ (ab scāda
lis) .i. pro scandalis q̄ non cauent nec proximos scanda
lizare timent ac tanta et tam magna inferunt scandala
nedum paruis sꝫ et magnis prelatorū autē ꝛ religiosorū
scandalū periculosius est et grauius q2 eorū factū magi
trahitur in exēm ¶ Sed quia possit ab eo q̄ri si ita malum
est alios scandalizare quare permittis scandala euenire
Rn̄dit (Necesse est n.) .i. expediens et vtile ad aliorū p
bationem (vt veniant scandala) .i. bone ꝛ deo placentis
cōuersationis impedimēta. Et iō dicit ap̄lus Oportet
hereses esse vt qui probati sunt manifesti fiant in vobis.

Hieronim⁹.

vnde hiero. Sicut necesse est ignē calere niuem vero fri
gere ita etiam necesse est vt iniquitas mundi erroribus
pleni scandala pariat perfectoꝝ vero caritas pietatis ope
ribus luceat hec hiero. Non est necessitas absoluta sed
tm̄ ex suppositione sꝫ supposita tanta vt appareat mū
di iniquitate. Nulla enim necessitas cogit humana cor-
da esse iniqua que tū quia iniqua sunt necessario mouent

Crisostom⁹.

scandala vn̄ bm Criso. Non destruit libertatem arbitrij
neqꝫ necessitati aliquarū rerum supponit sed q̄d omnino
futurū est predicit neqꝫ eīn q2 p̄dixit ppter hoc fit sed q̄a
oīno futurū erat ppter hoc predixit. Scandala quidem
sunt phibitiō es recte vie ꝛ (necesse est vt veniāt) .i. oīno
ventūe Sed q2 iterū posset argui si necesse est vt veniant
scādala ergo q̄ faciūt scādala nō sunt puniēdi rn̄det q2 i-
mo dicēs (Ve autē hoī ve) .i. scilicet dānationis (homini illi p quē)

causaliter ꝛ cuius vicio (scandalum venit) si tū sine pctō
euitare pōt q̄ q̄d necesse est vt in mūdo fiat vicio suo fa-
cit vt p se facit Si eīn vt ait Criso necessitas esset nō di-

Crisosto.

xisset ve hoī .vn̄ eos misero s dicat q̄ ex electione pnicios

Theoph

sunt .vn̄ Theo Querūt aliq̄ si necesse est vt veniāt scāda
la: cur dn̄s arguit scādaloꝝ auctores. Quicq̄d eīn patit
necessitas veniale est. Sed attēde q2 necessitas ista ex li-
bero arbitrio sortit originē. Videns eīn dn̄s q̄liter hoies
in nitunt malo nec pponunt aliq̄d boni dixit q2 quantuꝫ
est ex consequentia eorū que videntur necesse est contin
gere scandala. Sicut si medicus videns quēq̄ꝫ male die-
ta vtentem dicat necesse est huc egrotare. Et ideo idu-
centi scandala ve dicit et penam ei comminatur. Vbi

Hiero.

hiero Cum necesse sit in isto mundo fieri scādala. vnus-
quisqꝫ suo vicio scādalis patet. Simulqꝫ p generalē sen
tentiam percutitur iudas qui proditioni animum pre-
parauerat hec hiero. Et si aliquando vtiliter scandaluꝫ
quis faciat non tamen iudicabitur a deo scd̄m vtilitateꝫ
que inde prouenit sed scd̄m exitum quem scandalizans i
tendit. Bona fuit crucifixio christi non tamen bene fece
runt qui eum crucifixerunt. Semper iudicat deus opus
ex nequitia peccantium non ex euentu commodorum i-
de prouenientium que ipse solus facit et vtiliter dispo-
nit vt autem dicit Crisosto. Per scandalizantis pena

Crisosto.

brauium saluantis addisce. Nisi enim vnius anime salus
sibi nimium cure esset non comminaretur scādalizanti-
bus tantā pena. Et merito (ve illi per quē scandalum ve
nit) q2 viam ad ve alijs prestruit. Sicut eīn qui intoxica

Grego.

ret fontem causa esset mortis oīm potantium et morien
tiū de eo sic est et de scandalo. De hmōi sic dicit Grego.
Quantūqꝫ exemplum male conuersationis etiam si illi
non sequantur quis prebuerit se pro tantis rationē no-

Crisosto.

uerit redditurum vnde et Crisosto. Si vir aut mulier se
ornauerit ꝛ vultus spectantium ad se prouocauerit et si
nullū inde proueniat damnū iudiciū tamen patietur in
eternum quia venenum obtulit ꝛ si non fuit qui biberet
pulcritudo eīn venenū animabus infundit. Magnum
ergo peccatū est scandalum et ideo summope est cauen

August.

dum vn̄ aug Magis peccāt q̄ aīas ad peccandum infla
mant et iō subtrahunt q̄ꝫ qui carnē xpi crucifixerunt . vn̄

Isidor⁹.

et Isid. Deteriores sunt qui siue doctrinis siue exēplis
vitam moresqꝫ bonorum corrūpunt his qui substantias
aliorum prediaqꝫ diripiunt. ¶ Deinde quia egit de scan
dalo actiuo quod facimus prohibens ne scandalizem⁹
credentes nunc agit de scandalo passiuo quod patimur
monens vt caueamus scandalizātes quia sepe nichil vel
parum distat in vicio scandalizare et fallere vel scanda-
lizari et falli. Cauendum est igitur ne quis scandalizetur
ab alio vel a seipso. Alius autem potest prebere materi-
am scandali tripliciter. aut per adiutorium q̄d signatur
per manū. aut per seruitiū q̄d per pedem . aut per consi-
lium q̄d per oculū. Scd̄m vero q2 aliquis prebet sibi ma
teriam scandali potest esse vel per actionē propriā que p
manū. vel per effectū q̄ per pedē. vel per cognitionem q̄
per oculū designat. Ad fugiendū ergo peccatū scandali
inducit metaphoram membrorum et arguit. In tantum
graue est peccatum scandalizantiū q2 si nobis sint coniū
cti vt preoptata et carissima membra corpori sicqꝫ sint
nobis necessarij vt manus et pes vel vt oculus q2 ipsi q̄
sic scandalizant et offendiculum vite ponunt omnino no
bis relinquendi et fugiendi sunt. Dicit ergo (Si autem
manus tua) id est adiutor tuus q̄ꝫ tumcūqꝫ tibi vtilis qui
tibi operose vt manus ministrat ac pro te operatur
et adiutorium impendit et qui te sicut dextera tua de-
fendit (vel pes tuus) id est discursor tuus qui in vsus tu
os discurrit et te in labore vel sollicitudine supportat et
vt pes infirma tua portat (scandalizat te) id est ledit te i
causa anime (abscinde eum) quo ad effectū sꝫ affectum
īpm rumpendo (et proijce ab s te) quo ad effectū sꝫ so-
cietatem eius deuitando et intelligitur si castigare non

potes. Et subdit rationem dicens (Bonum) id est melius (est tibi ad vitam ingredi debilem) id est sine pernicioso adiutore vel socio (vel claudum) id est sine pernicioso sustētatore vel amico et adiutorio ac supportatione istorum priuatum (q̄ duas manus vel duos pedes habentem) id est duo adiutoria vel duas supportationes scilz tuiipsius et amici scandalizantis (mitti in ignem eternū) Et si oculus tuus) id est consulator vel prouisor et gubernator ad perspiciendum actus qui te vt oculus ducit vel dilectus sicut oculus (scandalizat te) id est in errorē vult ducere (erue eū) separando a volūtate (et proice abs te) separando a societate (Bonū) .i. vtile (est tibi cū vno oculo) .i. simplici veritate et nō nisi tuiipsius prudentiā ac ꝯsiliū et gubernatiōez habeas (ad vitā intrare q̄ duos oculos habentē (id est duplicem prouisionem vel duplex cōsiliū scilicet tuiipsius et mali amici (mitti in gehennaz ignis)

Augusti. secundum Augustinuz per oculum intelligimus dilectū amicum consiliarium quia oculus iter demonstrat q̄ vero dexter est intelligitur consiliarius in rebus diuinis sinister autem oculus est consiliarius in terrenis vt sit iste sensus. Quicquid illud est quod ita diligis vt pro dextro oculo habeas si scandalizat te id est impedimento est tibi ad veram beatitudinem eijce etiam et proijce abs te. quia occasiones peccandi sunt fugiende. De sinistro autem scandalizante superfluum erit dicere quandoquidez nec dextro parcendum est. Dextera autem manus accipitur dilectus adiutor in diuinis operibus qui huic vite et corpori sunt necessaria. Similiter suo modo est de pede. Et subdit dominus de ipso igne predicto (Ubi vermis) i. remorsus et cauterium conscientie (eorum nō moritur) nec quiescit merore rodens et mordens animaz q̄ non sit operata bonum vnusquisqz enim suiipsius accusator fiet rememorans que in vita gessit. Ubi ambrosius

Ambros. Que pena grauior q̄ interius vulnus conscientie. Nonne hoc magis fugiendum est q̄ mors q̄ dispendium q̄ exilium et ignis gehenne exterius corpus vrens non extinguitur nec deficit est enim ignis afflictiuus non consumptiuus et ideo materia eius semper durabit nec habet contrarium a quo corrumpi possit. Unde beda. Sic

Beda autem vermis est dolor interius accusans sic ignis pena extrinsecus seuiens Et est sensus premissoruz in summa Societas amicorum vel necessariorum quantumcunqz videatur vtilis esse tamen prescindenda est et remouenda si sit occasio ruine anime tue. Melius est enim sine huiusmodi amicis vel necessarijs esse in paradiso q̄ habere tales et posmodum esse in inferno. Nichil enim est quod contra salutem anime debeamus diligere Unde Cassio-

Cassio. do. Justicia non patrem non matrem nouit personaz accipit solum deum considerat et attendit. Rumpe ergo omnem affectum carnalem et separa eum a te si maior et potentior es si minor separare ab eo et inquantum potes deuita societatem eius quem castigare nequis nichil enim tam nociuuz vt perniciosa societas Et ideo inemendabiles quantumlibet amici nobis vitandi sunt ne sic cū perditis in hac vita partem habere volumus simul in futura cum illis pereamus vnde hieronimus. Melius est

Hieroni. vt propinquitate emolumentis carnalibus careas q̄ dū vis tuos lucrificare cognatos et necessarios causas habeas ruinarum. Itaqz non frater non vxor non filij non amici non omnis affectus qui nos excludere potest a regno celoruz amori dñi preponatur Nouit vnusquisqz credentiuz qd sibi noceat vel in quo sollicitetur animus ac se pe temptetur melius est vitam solitariā ducere q̄ ob vite presentis necessaria eternam vitā perdere melius ē solum saluum fieri q̄ perire cū pluribus hec hiero. Et no-

Augusti. ta q̄ scḋm aug. q̄ etiam hoc ipso separant a q̄bus separantur q̄ eis mala suadentibus hoc ē scādalizantibus non consentitur. Sed queritur quid dimittendum est ꝑ scandalo et dicendum q̄ illud de quo queritur aut est malū in se siue mortale siue veniale et de tali non est dubium q̄n dimitti debet aut est indifferens et hoc similiter debet dimitti aut est bonum et tunc aut est bonū precepti et hoc bō nō debet dimittere quia pro vitando peccato alterius nullus debet peccare aut bonum supererogatiōis et hoc q̄uis posset dimittere pro scandalo alterius non tamē totaliter sed aliquādo ad tempus intermittere quia ē de vite ꝑfectōe et veritate et si non necessitate vnde veritas vite iusticie et doctrine non simpliciter est ꝑpter scandala dimittēda vnde est versus. Justicie vite doctrine scandala cedunt De hoc vide plura in capitulo precedenti. Et notandū q̄ multas humilitatis excellentias legimus in hoc loco habet enim humilitas excellentiam Primo in sanctorū collegio quia ē exēplar populi sancti Unde (aduocās paruulum statuit in medio eorū) secundo in officio quia ē ostiaria paradisi. Unū (nisi conuersi fueritis et efficiamini sicut paruuli non intrabitis in regnum celorum). Tercio in ꝑmio quia ē de maioribus regni. Unde (quicumqz humiliauerit se sicut paruulus iste hic maior est in regno celorum) Quarto in primatu seu fastigio quia est vicaria xp̄i vn̄ (qui susceperit vnuz paruulū talē i nomine meo me suscipit) Quito in iudicio quia est precipua vltrix obprobrij: vnde (qui scādalizauerit vnum de pusillis istis expedit ei) et cetera Sexto in hoc exilio quia eius ministri comites et adiutores sūt angeli beati vt sequitur. (Uidete ne contemnatis vnum ex his pusillis quia angeli eorum) et c. Postq̄ ergo docuit vitare scandalum consequēter docet vitare ꝯtemptū q̄ ē q̄si radix ipsius scandali q̄uis enim pro vitando scādalo dominus oēs carnales affectus p̄ceperit respuere nō tn̄ vsqzquaqz vt despiciamus illos de quorum salute possumus spem habere de q̄ solliciti debemus esse: vnde dat specialem cautiam nō contemnendi pusillos et puulos sz honorādi et salutem eorum querendi quia ipsi sunt deo multū cari q̄ ostēdit ex duob⁹ dicit ergo (videte ne ꝯtēnatis

Hieronim⁹. vnū ex his pusillis) ac si dicat scḋm hiero Quamuis in vobis est nolite contemnere sz post vr̄am salutē etiā illorū querite sanitatez. Si aūt perseuerātes in peccatis videritis melius est vos saluos fieri q̄ perire cum multis et primo ostendit hoc ex honorabili angelorū custodia di. (Dico eīn vobis quia angeli eorū) id est eis assignati in celis (semper vident faciē p̄ris mei q̄ in celis est) i. visione

Augustinus manifestatōnis dei perfruunt. Facies eīn dei scḋm aug. manifestatio eius intelligenda est et iō possunt renunciare iniurias illatas eis quos custodiunt. Et est rō a maiori quia puuli nō cōtemnūtur a maioribus .s. deo p̄re celesti et āgelis btīs ergo nec a minoribus s. hoībus miseris dñt ꝯtemni acsi dicat vos illos non debetis contemnere sed honorare quos deus p̄r celestis sic honorat et significat q̄ ad ipsorum ministeriū et custodiaz angelos beatos deputat nō est eīn spernēdū ab hoīe qd apud deū tāte sunt

Hieronim⁹. cure si ergo cōtemnitis angeli nunciabunt et pater meus vlciscetur de vobis vn̄ hiero. Magna dignitas aīarum vt vnaqueqz habeat ab ortu natiuitatis in custodiaz sui angelum delegatum sic itaqz angeli existentes circa ministerium nr̄m quia ibi sunt vbi operantur vidēt deum in celo facie ad faciem q̄uis eīn mittantur tn̄ vidēt patrez quia semp deo inherēt ꝑ apertā visionē et quia vbiqz deus p̄ns est iō et in terra euz cernunt. Missi ergo ante dñm sunt quia quocūqz veniūt intra ipm qui vbiqz est currūt et cum ad nos veniunt sic exterius implent ministeriū vt tn̄ nunq̄ interius desint ꝑ ꝯtemplationē licz eīn mittant in ministerium ꝑ salute hoīm tn̄ non recedunt a ꝯtemplatiōe diuina sz astant deo ꝑ ꝯtemplationē iugēr cōtinuā Et bene dixit (q̄ est in celis) quia licz deus sit vbiqz ꝑ essentiā p̄ntiā et potentiam tn̄ specialiter dr̄ esse in celis vbi adest beatis per apertam visionez nō ḡ dn̄t ꝯtemni sz honorari q̄s deus sic honorat quia cōtemptus ipsorū ascendit ad ꝯtemptum dei cuius imaginē hn̄t. In eis ḡ ꝯtemptis ꝯtemnuntur angeli eoruz ministri et custodes. Deinde subiungitur alia rō sumpta ex redemptione xp̄i. Un̄ erit ne de-

cas ille faber est ille sartor ille agricola ab angelis q̄ eis missi sunt venerabiles sunt sed q̄ maius est ratione redēptionis dn̄ice. Scd̄o ergo pusilli nō sunt cōtemnēdi sed honorādi quos sic deus dilexit q̄ pro eis qui in adā oēs peccauerāt ꝛ perierāt saluādis misit filiū suū in similitudinē carnis pctī vn̄ ait (Venit eīm) et de celo descendit (filius hoīs) saluator hoim (saluare qd̄ perierat) ſ genꝰ hūanū non tm̄ magnos sed etiā pusillos. ac si dicat vos nō debetis contēnere ꝛ pturbādo perdere quos ego veni saluare q2 ego pro hoībus hō fieri dignatus sum. Unn̄ et apl̄s. Noli contristare ꝛ pdere fratrē tuū pro quo xp̄s mortuꝰ est. Nō sunt ergo ꝯtēnēdi pusilli qui tanti sunt apud filiū dei q̄ pro eis venit morti nec debet seruꝰ ꝯtēnere quos dn̄s tm̄ dilexit sꝫ exēplo eiꝰ oēm curam vt saluētur adhibere pro q̄bꝰ saluādis dn̄s venit. Et hec rō seu cogitatio fm̄ crīs maior est hoc grave est ꝯtēnere quem deus honorat angelo custode sꝫ grauiꝰ ꝓpter cuiꝰ salutē dei filius voluit in mundū venire. De predicto angeloꝝ ministerio sic dicit bern. fidelis paraymphus qui mutuo amoris cōscius sꝫ nō inuidus non suā querit sed domini gloriam. Discurrit medius inter dilectum et dilecta vota offerens referens dona excitat istam placat illū. Interdum quoqꝫ licet raro representat eos pariter sibi siue hanc replens siue illum adducens. Siquidem domesticus est et notus in palacio nec veretur repulsā ꝛ quotidie videt faciem patris. Unde ansel. Milia milium ad complenda patris mysteria alacri discursu iugiter meant inter celum et terram quasi apes negociose inter aluearia et flores suauiter disponentes oīa populus accinctꝰ nesciens labem vel inobedientie moram. hec ansel. Uides q̄ fideliter angeli nostri nobis seruiunt et q̄ solliciti circa nos sunt. Unde magnā eis reuerentiā debemus et quotidie eos laudare ac eis gratiarū actiones referre. nichilqꝫ illicitum vel turpe in eorum presentia qui nobiscum sunt cogitare vel loqui aut operari. Ad hec nos monet bern dicens Angelis suis mandauit de te vt custodiant te in omnibus viis tuis. Quantam tibi debet hoc verbum reuerentiā inferre afferre deuotionē. conferre fiduciā reuerentiā pro presentia deuotionē pro beniuolētia fiduciam pro custodia. Caute ambula tibi assunt angeli sicut eis mandatū est in oībus viis tuis. In quouis diuersorio et quouis angulo angelo tuo reuerentiā habeto ne audeas illo presente qd̄ vidente me non audeyes. Quid retribues dn̄o pro oībus que retribuit tibi siquidem et soli honor et gloria. Quare ei soli q2 ipe mandauit. et omne datū optimū non nisi ab illo est. veruntamē et si ille mandauit ipsis quoqꝫ qui ei ex tanta caritate obediunt et nobis subueniunt in tanta necessitate ingratos nō esse licet. Simꝰ ergo deuoti simus grati tātis custodibus reclamemꝰ eos quātū possumus quantū debemus. hec bern. Et iō cū omni attentiōe ꝛ deuotione distincte et alacriter officiū diuinū exoluas te in oībus scꝫ cogitando et verba ꝓferendo viuendo ꝛ audiendo stando et sedendo supplicando ꝛ veniā sumendo. necnon in aliis singulis ad interiorē et exteriorē hoīem in hoc officio spectantibus sic reuerenter et humiliter te habeas q̄si deum ac beatā virginē et oēs angelos et sanctos corporalibus oculis coram te videas recogitans q̄ sine dubio p̄ntes sunt angeli sancti in quoꝝ conspectu psallis deo tibi et vbiqꝫ p̄nti. Unde qualiter deus in orōne possit intentionē suā recolligere docet basilius dicens. Quō nō obtinebit quis vt in orōne sensus eius non vagetur si certus sit assistere ante oculos dn̄i. Recogitet ergo hō se stare seu pronū iacere ante conspectū dei et secū loqui et liberabitur a vagatiōe mentis vn̄ biere. Recordare q̄ ste teris in conspectu suo vt loquerer pro eis bonum. imo recordare tumet stare ante conspectū dei. Hec basilius. Et q2 homines beatis spiritibus sociādi sunt idcirco hic nota q̄ quicūqꝫ in ecclesia est et maxime in religione deo fideliter humiliter et deuote ministret et propter deum infirmis et peregrinis seu pauperibus et sibi inuicē caritate fraterna subueniunt in primo gradu cōsistunt angelicis spiritibus coequari. Qui vero oratione et deuotione familiarius deo intendunt et proximis suā doctrinā consiliū auxiliūqꝫ impēdunt in scd̄o gradu archangelicis spiritibus inserūtur et qui se exercēt in patiētia obedientia et volūtaria paupertate ꝛ humilitate oēsqꝫ virtutes fortiter peragūt. tertiū gradū cū virtutibus conscendunt. Qui autē viciis et cōcupiscentiis reluctantes dyabolum cū cunctis suggestiōibus cōtemnūt. in quarto gradu cū potestatibus triumphū glorie obtinebunt. Qui vero in ecclīa aīarū curas ꝛ p̄laturas sibi ꝯmissas bn̄ regunt et ministrāt aīarū lucris die noctuqꝫ inuigilātes et talenta sibi credita summo conamine duplicantes hi cū principatibus in quinto gradu gloriā regni pro labore suo possidebunt. qui aūt diuine maiestati reuerēter cū omni humili subiectione se inclinant et pro eius gloria oēm hominē reuerētur et diligunt. et siquidē seipsos quia ad imaginem dei facti sunt deo etiā quātū possunt se cōformat. carnē suā spūi subijciētes et incēnuū mortificantes ao suo dn̄antes et ad celestia transferētes hi cū dn̄atiōibus in sexto gradu exultabūt. Qui vero sedule meditationi et ꝯtemplatiōi inseruiūt ac cordis mundiciā et mētis trāquillitatē amplectēdo quietissimū in se deo exhibent habitaculū q̄ merito paradisus dei appellari dicuntur iuxta illud Delicie mee sūt eē cū filiis hoīm de q̄bus etiā ipe dicit ambulabo in eis ꝛ habitabo cū eis. in septimo gradu thronis sociātur. q̄ autē scīa ꝛ cognitione ceteris eminet q̄ singulari beatitudine deū facie ad faciē mēte illustrata cōspiciūt et ea q̄ ex ipso fonte oīs sapientie hauriunt ꝑ doctrinā ꝛ illuminationē alioꝝ in ipsum refundūt. in octauo ascēsionis gradu cū cherubicis spiritibus locabunt. Et q̄ deū toto corde et mente diligunt et igni eterno q̄ deus est se totos imergūt eiqꝫ simillimi facti iam nō suo sed diuino amore sicut dilecti ab ipso sunt diligunt oīa in deo et tā inimicos q̄ amicos diligūt propter deū q̄s quidē ab amore nichil pōt disiūgere seu impedire q2 quo magis inimici in eos insurgunt eo validius in amore vnitiuo cōualescunt nichil etiā cōsolationis et cōmodi tēporalis requirūt nisi qd̄ ad laudē ꝛ gliam dei spectat amore etiam tam ferventi accensi et inebriati ad deum per mille mortes trāsire exemplo apl'oꝝ et scrōꝝ non formidant. Oībus eīm penis et tribulationibꝰ spretis propter feruore dilectionis in carne mortali et vita p̄nti oēm tolerant gaudenter molestiam. Feliciter q̄dē in semetipsis ardentes et alios accendentes ita vt si possent oēs hoīes in delifico amore inflamarent ꝛ perfectos facerēt vt cum ipsis arderent hi etiā alioꝝ vicia ꝛ peccata tanq̄ propria lugent nec que sua sunt querunt sed solius dei patris faciē desiderabilem hianti semper animo sup oīa diligunt et exquirūt. Isti merito in nono gradu cum seraphin cōputabunt. Inter quos et deū nulli medij sunt spūs qui ipm vicinius cōtemplent et ipi immediatius appropinquare videātur.

Oratio.

Domine iesu xp̄e mgr̄ et rector bone oīa interiora et exteriora mea guberna ꝓpicius et rege ne vnq̄ alius de me vel michi de aliis scandalū ꝓueniat sꝫ oē m occasionē scādali tua grā a me abscidat penitus et excludat. da etiā michi vt nullū de pusillis seu paruulis ꝑsunā ꝯtēnere sꝫ potius oēs studeā honorare q̄s tu sic honorare dignatus es q̄ ad eorū ministeriū et custodiā angelos btōs deputasti et tu ipe pro eis saluādis de celo in mūdū venire et mori voluisti. Amen

De tribus parabolis scꝫ ouis ac dragme et filij prodigi. Capitulū. vij

Eindene quis scandaliʒet ꝛ ꝯtēnat pusillos et ad ōndendū quan-

ei sint pusilli apud patrem subdit tres parabolas per or
dinem sed secundum Luc. duplex fuit occasio siue causa
horum trium parabolarum scz appropinquatio publica
norum et peccatorum ac murmuratio scribarum et pharise
rum (Erant enim appropinquantes) ad iesum saluatorem (pu
blicani et peccatores) qui salute indigebant (vt audirent
illum) qui non asperiter peccata reprehendebat qui non cum
austeritate sed benigne eas ammonebat et spem venie pro
mittebat libenter debent omnes christum accedere et ap
propinquare quoniam remedia in eo poterunt inuenire De
Ambrosius quibus sic dicit ambro. Omnis anima accedat ad chri
stum quia omnia christus est nobis. Si vulnere curare de
sideras medicus est. Si febribus estuas fons est si grauaris
ris iniquitate iusticia est. Si auxilio indiges virtus est si
mortem times vita est si celum desideras via est si tene
bras fugis lux est si cibum queris alimentum est (Et mur
murabant pharisei) simulata sanctitate ab aliis diuisi et
scribe legis noticia doctores populi (dicentes quia hic pec
catores recipit et manducat cum illis) quasi dicat hic cre
ditur bonus et sanctus et tamen ad suam conuersationem
et gratiam recipit peccatores quod amplius est manducat cum
illis tanquam amicus. Si cognouissent scribe et pharisei quod
venit in hunc mundum peccatores saluos facere nequa
quam murmurassent nam eos recipiebat vt conuersando cum
eis a peccatis conuerteret et illuminaret ac saluaret Chri
stus ergo peccatores penitentes recipiendos esse osten
dit et super hoc tres parabolas adducit Tria enim sunt que
hominem ad miserendum consueuerunt inducere scz simpli
citas propinquitas et necessitas Ista tria sibi deum indu
cunt ad miserendum. Primo nostra simplicitas et ad hoc
pertinet prima parabola de oue errante Homo enim est simplex
respectu hostis tam astuti id est dyaboli vnde clamat ps.
Erraui sicut ouis que periit require seruum tuum etc. Secundo
nostra propinquitas quam nobiscum contraxit et ad hoc pertinet
secunda parabola de dragma amissa in qua est ymago regis
et suprascriptio nominis sic et homo est ad ymaginem dei forma
tus et habet suprascriptionem christi quia a christo dicitur christianus et
ideo debet nostri misereri iuxta illud apostoli nemo carnem suam
odio habet etc. Tertio nostra necessitas et paupertas et ad hoc
pertinet tertia parabola de filio prodigo reuertente qui dixit
quanti mercennarii in domo patris mei sunt qui habundant panibus ego
autem hic fame pereo. Quando enim homo cognoscit suam miseriam
et infirmitatem tunc deus sibi exhibet suam pietatem vnde dicitur
ibidem quod pater videns eum misericordia motus est super eum. Respondendo
ergo scribis et phariseis murmurantibus subdit dominus pri
mo parabolam vnius ouis ex centum errantis quam quesitam
et tandem inuentam quia propter infirmitatem ambulare non
potest pastor bonus in humeris suis ad gregem reliquum
reportat et veniens domum conuocat amicos et vicinos
ad congratulandum sibi super inuentione ouis que perierat
Sententia itaque huius prime parabole secundum luc. talis est in summa
Si quis ouem perditam postea inuentam libenter recipit non debet
mirari vel indignari si peccatores recipio ad penitentiam qui
prius amissi erant per culpam vel referendo ad pusillos de qui
bus dictum est supra talis est huius parabole sententia sicut non est
voluntas pastoris vt pereat vna de ouibus suis sic non est
voluntas patris celestis vt pereat vnus nec etiam multi de pu
sillis nec etiam de aliis et quod pusillus non est contemnendus si
autem perit non voluntate eius perit quia nec voluntate approba
tionis vel consilii vel precepti eius peccat eo tamen auctore dam
Mistice. natur quia omnis pena ab ipso est In hac tamen parabola secundum sen
sum misticum tanguntur septem in speciali quorum primum est hominis et
angelorum creatio ibi (quis ex vobis homo qui habet centum oues)
Secundum hominis creati preuaricatio ibi (et si perdiderit
vnam ex illis) Tertium filium dei ad querendum ouem perditam scilicet
hominem incarnatio ibi (nonne dimittit xcix in deserto.
Quartum ipsius per christi passionem et inuentio ibi (et cum inue
nerit eam imponit in humeros suos gaudens) Quintum
in celum eius ascensio ibi (et veniens domum) Sextum angelo
rum ad congratulandum inuitatio ibi (conuocat amicos
dicens eis congratulamini michi) Septimum sensus mistici
expressio ibi (dico vobis quod ita gaudium erit in celo) et cetera. vnde
Gregorius secundum greg. quia centenarius perfectus est numerus ipse deus centum
oues habuit cum angelorum et hominum naturam creauit et possedit
sed vna ouis tunc errauit et periit cum homo peccando pascua
vite reliquit Et intelligitur per vnam ouem homo et sub homine vno
vniuersitas omnium hominum a principio vsque ad finem mundi
sentienda est quia vnus creatus est homo vnde omnes prodierunt et in
vnius hominis errore omne hominum genus oberrauit (nonagin
ta autem nouem) id est ordines angelorum idem enim significat
numerus simplex et compositus (dimisit) ratione humani
tatis assumpte (in deserto) siue in montibus et excelsis id est
in celo quod et dyabolus et homo deseruit quando peccauit
Celum quippe dicitur desertum id est derelictum tum quia fuit dere
lictum ab angelo qui in eo fuerat creatus tum quia fuit de
relictum ab homine qui ipsum fuerat habiturus. Item quia
instar deserti in eo sunt dulces cantus auium id est angelo
rum ibique sunt rose martirum ac viole confessorum et lilia
virginum Et vt perfecta summa ouium reintegraretur in ce
lo hominem perditum querebat in terra Et inueniens ouem hume
ris suis imposuit et ad gregem reportauit Cum ergo pius pa
stor ouem perditam reperisset non puniuit non verbera
uit non vrgendo gregem duxit sed superponens humiliter hu
meris et portans clementer gregi annumerauit. Tunc
vero humeris reportans ouem imposuit quando naturam hu
manam suscipiens peccata nostra ipse portauit quia pro ho
mine redimendo humanam naturam suscepit et in bra
Ambrosius chiis suis in cruce extensis peccata hominis id est penam pecca
torum nostrorum portauit. Et secundum Ambr. humeri christi crucis
brachia sunt illic mea peccata deposui in illa patibuli no
bilis cruce quieui. ¶ Et attendendum quod christus gaudens
imposuit ouem humeris suis quia licet magnus fuerit
dolor passionis et mortis quo genus humanum requisi
uit et humeris imposuit hunc tamen laborem et dolorem le
tanter sustinuit vt perditam ouem recuperaret. Inuenta
autem oue ad domum venit quia reparato homine ad celeste re
gnum rediit ad quod cum oue reuersus est cum celum ascendit
et captiuam captiuitatem secum duxit et conuocat amicos et
vicinos id est angelorum choros qui amici eius sunt quia vo
luntatem eius continuo custodiunt et vicini quia claritate
visionis eius assidue perfruuntur (dicens illis. Congratu
lamini michi) et vobiscum mecum (quia inueni ouem meam que perierat)
Gregorius secundum grego. Non dicit. Congratulamini inuente oui sed
michi quia videlicet gaudium eius est vita nostra et cum nos
ad celum reducimur solennitatem leticie illius implemus
Vel ideo congratulandum est sibi quia non frustra laborauit
nec frustra mortuus est quo ouem perditam inuenit oui
vero non est congratulandum quia nullis suis meritis inuen
ta est et subiungit concludendo (Dico vobis quod ita gaudium
erit in celo super vno peccatore penitentiam agente quam super xcix.
iustis qui non indigent penitentia) non dicit penitentiam cogitante
quod est penitentia procrastinorum nec dicit penitentiam docente verboso
rum predicatorum nec dicit penitentiam ostendente quod est penitentia
tia ypocritarum et simulatorum sed dicit penitentiam agente que est
penitentia deuotorum Non est ergo gaudendum solum de reden
ptione generis humani sed quacunque hora conuertitur vnus
peccator fit gaudium angelis dei eo quod numerus eorum sup
Augustinus pleatur ex conuersione peccatorum vnde aug. Qui per penitentiam
peccatum diluit angelice felicitatis in eternum consors erit
hinc est quod super conuersione peccatoris velut de suo consor
Origenes te angeli in celo gaudere dicuntur. Nam vt dicit orige.
nos angelis in celis occasionem gaudii prebemus cum super
terram ambulantes conuersationem in celis habemus Secundum
Ambrosius. Ambro. Angeli quoniam rationabiles sunt non immerito
hominum redemptione letantur quod quidem hoc debet proficiat ad incen
tiuum probitatis si vnusquisque conuersionem suam gratam fo
re credat ceteris angelorum quorum autem affectare patrocinium
aut vereri debet offensam eum igitur angelis esto occa
Beda sio leticie gaudeant de reditu tuo. vnde Beda. ouem ergo
dominus inuenit quando hominem restaurauit et super eam

inuentā maius gaudium est in celo ꝙ̄ super xcix. q̄r ma-
ior materia diuine laudis est in restauratione hoīm ꝙ̄ in
creatione angelorum. Mirabiliter eñ angelos creauit sed
mirabilius hoīes restaurauit. hec beda. quis ergo pastor
multo plus diligat oues xcix ꝙ̄ solam centesimā tacitis
tñ aliis de restaurata multis modis se gaudere ostendit.
Sic quoqz saluator de reparatione hominis magis gau
det hoc est magis et pluribus argumentis ostēdit se gau
dere ꝙ̄ de angelorum stabilitate. vsitatissimum etenī est
vt quius eum plus non diligamus. maiorem tñ leticiam
de illo faciamus quem de maiori periculo liberari vide-
mus. Sicut ergo pastor gaudet speciali gaudio de inuē
tione vnius ouis non quia magis illam solam ꝙ̄ omnes
alias diligat sed quia in ea habet specialem rationē gau
dendi quam in aliis non habebat sic deus de reuersione
peccatoris habet specialem rationem gaudii quam non
habet de ceteris in iusticia permanentibus ceteris tñ pa
ribus permanentes in iusticia sunt deo magis dilecti.
Per hominem centum oues habentē significatur presidēs
monasterio vel ecclesie habens subditos in quocūqz nu
mero q̄r sepe in scriptura ponitur numerus determina-
tus pro indeterminato et si perdiderit vnam per aposta
siam vel occasionem aliam nonne dimittit alias in deser
to i. in obseruatione claustrali vel ecclesiastica que deser
tū dicit eo q̄ asperitas ibi videtur et a multis deseritur et
vadit ad illam que perierat vt ad bonum reducat et gau
det de illius reductione plusqz super aliis non errātibus.
non q̄r plus diligat eam ceteris sed q̄r specialem rōnem
gaudendi habet de reductione eius quam non habet de
aliis tñ non errantes semper sunt plus diligendi ceteris
paribus. Et nota fm Dyo. q̄ dñs numerum electorum
determinauit in decē nouem quidē ordinibus angelorū

Dyonisius

propter trinitatē in nouenario enī numero trinarius sit
tertio repetitus et vno ordine hominū propter vnitatē
vt vnitas in trinitate ab angelis et hominibus laudaret
coleretur adoraretur. Voluit autem numerum electorū
constare ex angelis et hominibus q̄r voluit a creatura spi
rituali et corporali laudari hec Dyonisi. ¶ Ad idem sub-
dit parabolam vnius dragme ex x perdite pro qua mu-
lier accendit lucernam et euertit domum ac querit dili-
genter donec inueniat et super inuenta cum amicis et vi
cinis gaudet. Dragma hoc loco est nūmus certe quanti-
tatis valens x. denarios vsuales habens in se regis ima-
ginem et superscriptionē quem nos debemus offerre s.
nosmetipsos in quibus est imago regis vnde fm Dyoni.

Dyonisius.

homo microcosmus i. minor mūdus dicitur. Habet enī
ex terra carnem ex aqua sanguinē ex aere flatum ex igne
calorem. In cuius substantia spirituali imago et similitu-
tudo dei exprimitur imago in forma accipitur similitu-
do in qualitate cōsideratur. Diuinitas enī consistit in tri
nitate cuius imaginē tenet aīa que habet memoriam in-
tellectū et voluntatē. In deo cōsistunt oēs virtutes cu-
ius similitudinē tenet aīa ꝗ capax est oīm virtutum hec
Dyo. Igitur dragma scđ ad imaginē dei factus pro cu-
ius requisitiōe sollicitatur diuina sapiā ac spōsa eius scz
mater nr̄a eccl̄ia pro cuius inuētione letatur tota celestis
curia cuius pusillus nō est ptēnendus q̄r non vult pater
celestis vt pereat vnus de pusillis. Snia autē huius pa-
rabole scđm Lucā talis est in summa. Si mulier cū tāta
diligētia dragmā perditā querit et de inuenta gaudet et
ad cōgratulandū amicas et vicinas conuocat multo for
tius deus hoīem perditū debet cū magna diligētia que
rere et de eius inuentione gaudere et sicut nullus debet
murmurare ptra mulierē quereatē dragmā pditā sic nul
lus debet murmurare ptra dñm q̄rentē pctōres siue eos
alloquēdo siue cum eis comedēdo ¶ Ubi tñ scđm sensum
mysticū notentur sex in speciali. Primo angelorum et

Mystice.

hoīm creatio ibi (que mulier hñs dragmas x.) Secūdo
hoīs creati preuaricatio ibi (et si perdiderit vnam) Ter
tio filii dei ad querendā dragmā pditam incarnatio. ibi
(nonne accendit lucernā) Quarto ipsius per xpi passio-
nē inuētio ibi (et querit diligēter donec inueniat) Quito
angelorū ad cōgratulandū inuitatio ibi (et cū inuenerit
conuocat) etc. Sexto inuitationis ratio. ibi (quia inueni
dragmā quā pdiderā) vñ scđm Greg. q̄ significat p pasto

Grego.

rem ipse etiam significat per mulierē. ipse enī deus ipse et
dei sapia dicit aūt mulier q̄r cū dolore nos parit. Ange
lorū vero et hoīm natura ad recognoscendū se dñs con-
didit et ad similitudinē suam creauit. Decem ergo dra-
gmas habuit q̄r ix. sunt ordines angelorū sed vt cōplere
tur electorū numerus homo decimus est creatus. Et q̄r
imago exprimitur in dragma mulier dragmam perdidit.
quādo homo qui conditus ad imaginē dei fuerat peccā
do a similitudine sui cōditoris recessit. Quotidie adhuc
ista dragma perditur. vel in puluere diuitiarū vel in lu-
to luxurie. vel in diuerticulo erroris cuiuscūqz. Accēdit
autē mulier lucernam q̄r dei sapientia apparens in car-
ne lumen deitatis accendit in testa nostre mortalitatis
ad querendum hominē perditū et reducendum eum ad
beatitudinem Ista vero lucerna accensa refulsit miracu
lis inflammauit dictis. illuminauit exemplis. collocatus
enī homo erat in obscuris et vmbra mortis vnde istam
oportuit accendere lucernam (Et euertit domum) con
scientie q̄r mox vt eius diuinitas per carnem claruit oīs
se nostra cōscientia cōcussit (Et querit diligenter) dilig
ter enī querit qđ intime diligitur si vero ostendit xps di
lectionē suam ad nos ad aīam suam pro nostra redem-
ptione poneret Unde subditur (donec inueniat) q̄r non
desitit querere donec inueniret. quesiuit enim vsqz ad
cōtumelias vsqz ad minas. vsqz ad flagella. vsqz ad mor
tem. vsqz etiam ad inferna. Nec mirum si eam inuenit
quam vbiqz etiam vsqz ad inferna cum diuinitatis lucer
na ardenti quesiuit. Euersa ergo domo inuenitur dra-
gma q̄r cum perturbatur hominis cōscientia reparat in
homine similitudo creatoris. tunc enim consueta relin-
quuntur vicia vt reluceat imago conditoris (et cum in-
uenerit conuocat amicas et vicinas) scz supernas virtu-
tes que amice sunt vt exequentes voluntatem ipsius et
vicine quia ei per gratiam continue visionis appropin-
quant quas ad cōgaudendum inuitat et gaudii partici-
pes facit quia congaudent de peccatoribus ad eū con-
uersis. Cū deus de seipso habeat gaudium et angeli gau
deant in eo gaudent tñ etiā de conuersione penitentium
quū illud qđ predestinauit implet. nec illud gaudium est
deo nouū aut tpale sz eternū. angeli vero quibus effectus
predestinationis innotescit de nr̄a cōuersione tpaliter gau
dent. Xps etiam gaudet super conuersione peccato
ris propter duo. Primo quia per pniam ira sua placatur
Secundo quia preciū sanguinis sui in eo non frustratur
Est autē tantum gaudium xpo de conuersione peccato
ris q̄ si non sufficeret sua passio rursus pati et mori esset

Dyonisius

paratus. vnde beatus Dyoñ in epistola quadam scribit
q̄ cū quidam infidelis hominem fidelē a fide aduertisset
carpus quidam vir magne sanctitatis adeo moleste h fe
rebat vt vtrūqz igne comburi deum rogaret cui circa no
ctis medium apparuit xps in aere cum multitudine an-
gelorum in terra vero apparuit fornax cum serpentibus
accensus ad quem trahebantur illi duo homines. Car
po ergo petente ardenti desiderio vt mitterentur in for
nacem et moleste ferente dilationem ecce xps misera-
tus descēdebat a solio in terram et extensis manibus ho
mines illos eripuit eleuataqz manu dixit. ¶ Carpo ite
rum percutis me lancea paratus sum rursum pati et mo-
ri pro hominibus saluandis. Et subiungit dñs concludē
do (ita dico vobis gaudium erit angelis dei) qui sunt vi
cini et amici xpi (super vno peccatore penitētiam agen
te (nam anima viciorum laqueis capta et stricta cum se
corrigit et priora peccata relinqt tam celicolas ꝙ̄ xpico
las hilares facit vnde bernard. Deniqz gaudent in con

Bernar.

uersione et penitentia peccatorum salutem hominum

sciences lacrime penitentium vinum eorum hoc certe vinum letificat cor hominis hoc constat et angelos bibere cum leticia hec bern. Et si angelis tantū gaudiū est pro peccatore qui ꝓpria peccata dampnat quātum ē eis gaudium pro iusto qui aliorum peccata plāgit. Cōsidera hic quanta debet esse penitētia vt per eā accendaris nec torpeas ꝛ totam domum .i. mētē ꝛ ꝯsciam euertas vt dragmam vsqꝫ ad nouissimum puluerē inq̄ras diligēter non pigre nō morari donec inuenias. Moraliter mulier pōt dici presidens tum propter fecunditatē tū ꝓpter piendi difficultatem huius mulieris dragme sunt aīe dei imagine insignite quarum si vnā perdiderit debet accendere lucernam scꝫ orādo meditando sancte viuēdo ꝛ vertere domum conscie pctōris feruore predicatiōis terrore cōminatiōis et q̄rere diligēter donec inueniat qđ fit qñ ad pniam reducit. Tertiam quoqꝫ de codē ꝛ expressius addit pabolam. s. de filio ꝓdigo q̄ facultatibus consumptis ꝛ perditis ad patrem reuersus susceptus ē ab eo ꝛ honoratus qꝛ homo non solū ē ouis cara pastori non solū dragma preciosa mulieri sed viscer osē caritatis filius carissimus patri. Deus eñ pater hoīem ad imaginem ꝛ similitudinem suam creauit vt post angelos expressiore silitudine pre ceteris creaturis filius dei dicatur. Ideo nullus quantumcunqꝫ pusillus ē ꝯtēnendus cū sit summi regis filius presertim ille cui dedit fidem et grām per quaꝫ est filius adoptionis. Et si post susceptam fidē et grām que ipsum ex dono dei cōtingebat vixerit luxuriose per culpam grām perdēdo vel spūaliter fornicatus fuerit fideꝫ deserendo adhuc non est ꝯtemnendus adhuc a xp̄i et ecclesie gremio non est eijciendus. Quia si penituerit ꝛ humiliter redierit adest deus pater miserator et misericors qui non letatur in perditione filiorum et occurrit penitēti et dat osculum pietatis et amoris. In cuius receptione gaudet tota celestis curia qui eniꝫ mortuus fuerat in fidelitate et culpa viuit fide et gratia ꝛ qui perierat errore inuentus est christo pastore omnium requirente. Per hanc ergo parabolam datur intelligi benigna peccatorꝫ a deo receptio ex quo scđm Lucā vult habere q̄ nullus debꝫ indignari si benigne recipit peccatores. In hac aūt parabola sex tanguntur primo status nature et vtriusqꝫ filij communis propagatio ibi (homo quidaꝫ habuit duos filios) secundo lapsus culpe et adolescentioris a patre recessio ibi (dixit adolescentior patri) tertio locus penitentie et eiusdem postmodum reuersio ibi (in se autem reuersus) quarto munus gratie et reuertentis a patre benigna susceptio ibi (cum autem adhuc longe esset) quinto stimulus inuidie et de eius iocunda susceptione senioris indignatio ibi (erat autem filius eius senior) sexto virtus doctrine et indignationis eius rationabilis sedatio ibi (pater ergo illius). Potest autem hec parabola exponi de populo iudaico et gentili. Vel de innocente seu iusto tepido ꝛ de peccatore penitente deuoto. Iudaico in q̄ꝫ vel iusto conquerente de domino dante maiorem gratiam vel deuotionis feruorem gentili vel penitenti q̄ꝫ sibi (homo) ergo iste de quo hic dicitur christus est qui habuit duos filios id est duos populos scilicet iudaicum et gentilem qui sunt filij dei quantum ad eius imaginē vel eius filij sunt oēs xp̄iani per eius baptismum regenerati quorum tñ aliqui sunt iusti ꝛ aliqui peccatores (Et dixit adolescentior) i. gētilis populus vnde et populus iudaicus vocat̄ in exodo filius dei primogenitus vel (adolescentior) i. peccator qui iuuenis est moribus et petijt a patre portionē sue substātie vt recederet a dei p̄ris lege et ageret pro libito voluntatis sue ac regeret se ꝓpria voluntate (ꝛ diuisit illis substātiā) qꝛ dona sua oībus largit̄ licet diuersimode et dimittit quemlibet agere scđm arbitrij libertatem (Adolescētior vero filius ꝓfectus est in regionem longinquā) non localiter a deo p̄re celesti q̄ vbiqꝫ est recedens sed per multiplicationeꝫ peccati se a p̄re et patria celesti elongāns (ꝛ ibi) .i. ī regiōe peccati (dissipauit substantiam suā) ꝑ pctīn bona grē perdēdo ꝛ bonum nature peiorando (viuendo luxuriose) luxuria interiori que est fornicatio spūalis ꝛ maxime ydolatria et luxuria exteriori que est fornicatio corporalis et manifesta. Peccator ergo a p̄re suo celesti recedit qñ mortaliter peccat et tunc in regiōe longinqua est qꝛ longe est a pctōribus salus ꝛ talis luxuriose ꝯsumit suā substantiam qñ sensus suos et vires conuertit ad maliciaꝫ (ꝛ postq̄ꝫ ꝯsūmasset) id est ꝯsumpsisset (oīa) ornamenta nature tam naturalia q̄ꝫ gratuita (facta est fames valida in regione illa) qꝛ in regione peccati fit magnus defectus pabuli diuini et fames bonorꝫ operum atqꝫ virtutuꝫ (ꝛ ipse cepit egere) .s. spiritualib⁹ bonis et virtutibus eorū fonte relicto nam exñs in peccato fit egens omni spūali bono (et abijt) s. ꝓfectu erroris et de malo in peius ruendo (et adhesit vni ciuium regionis illius) scꝫ dyabolo q̄ est ciuis in regione vmbre mortis (ꝛ misit illum in villā suam) .i. in cupiditatem mundanā vel in pctōꝝ societatē in qua d̄ñatur sicut in ꝓpria villa (vt pasceret porcos) .i. vicia que fetida sunt et immunda (et cupiebat iplere vētreꝫ) aīe s. affectuꝫ (de siliquis) .i. cibo porcorum qui est carnalitas (et nemo illi dabat) scꝫ ad satietatē qꝛ vēter impiorū ē insatiabilis demones eñ ad hoc student ne vnq̄ꝫ saturitas malorum ꝓueniat (In se aūt reuersus) .i. ad ꝓpriam consciam p rationis dictamen a qua recesserat seq̄ndo sensualitatem hōem in peccando extra se egreditur qꝛ limites recte rōnis transgreditur ꝛ ideo penitēdo ad se reuertit. Debet autē penitens scđm greg recognoscere vbi fuit qꝛ in peccato et ideo debet dolere vbi erit quia in iudicio et ideo debꝫ timere vbi ē quia in miseria et ideo debet gemere vbi nō est quia in gloria et ideo debꝫ suspirare (In se ergo reuersus dixit) penitendo de peccatis et dolendo (Quāti mercennarij) id est deo seruientes pro mercede eterna (in domo patris mei) i. in ecclesia seu congregatione iustorum (abundant panibus) spūalibus s. verbi diuini et eucharistie sacramenti ac pluribus virtutib⁹ et donis (ego autem hic fame pereo) .i. penuria omnis boni quo priuatū me sentio. (Surgam) de luto culpe per infidelitatis vel peccati derelictionem qꝛ iacebat: et ibo: per conatum bene operandi et meliorationem vite qꝛ longe aberat et ad patrem meum: a quo recesseram qꝛ sub principe porcorum erat: et dicam ei: recognoscendo culpam et petendo veniam: pater. s. ex natura quam dedisti mihi: peccaui .s. male viuendo in celum: i. coram celesti curia s. āgelis sanctis et ideo multum debeo dolere ꝛ flere quia eos contristaui specialiter peccator peccat in angelum custodem suum qꝛ spernit eius cōsilium (vel in celum) quod scilicet per culpam meam amisi et per meam negligentiam nō q̄siui (et coram te) s. vidente ꝛ sciente .i. in ipso consciente mee ꝯclaui vbi tui solius q̄ iudex me⁹ es penetrant oculi et ideo multum debeo erubescere ꝛ timere. qꝛ peccaui ante oculos iudicis cuncta cementis. Hic docetur mod⁹ confitēdi qui est q̄ omne bonum attribuamus deo quod notatur ibi (pater) a quo. s. omne bonū habemus et omne malum quod facimus attribuamus nobisipsis quod notatur ibi (peccaui in celum et coram te. Iam non sum dignus vocari filius tuus) primo qꝛ a te recedens te contristaui secundo qꝛ imaginem patris non honoraui tercio qꝛ substātie mee prodigus extra dilecti plinā vixi quarto qꝛ seruum alterius scꝫ dyaboli me feci quinto qꝛ degener in moribus pascendo porcos extiti sexto qꝛ īgratus te contempsi (Fac me) per condignam satisfactionem (sicut vnum de mercennarijs tuis) scilicet bonum qui seruit ꝓ eternis non maluꝫ qui seruit pro tp̄alibus. Quasi diceret paratus sum ammodo tibi satisfacere ꝛ seruire spe mercedis eterne mercennarius enim laborat ꝓ mercede. Ecce ergo post contritionē cōfessionē satisfactōis oblatio hec est penitentia meditātis in confessiōe peccati nondum tñ agētis postq̄ꝫ itaqꝫ ad necessitateꝫ famis ꝑuenerat in se reuersus penitentiaꝫ agere incipiebat quia

[margin: Moraliter.] [margin: Gregorius]

De oue errante dragma perdita

necessitas ipm cõpellebat. In quo notare possumus dei
clementiã q etiã peccatores cõpellit agere penitẽtiam.
Intantũ eni nostrã salutẽ diligit et querit q omnibus mo
dis qbus põt nos attrahit. quosdã per pdicationẽ quosdã
per inspirationẽ. quosdã per bñficiorũ largitionẽ. quosdã
per flagellationẽ. Vñ dicit beda. Prodigus iste postq̃
in semet reuersus dire famis supplicia formidabat velut
iam seruus effectus etiã mercẽnarij statũ de mercede iã
cogitans concupiscit. Ad filij affectũ qui omnia que pa-
tris sunt sua esse nõ ambigit aspirare nequaq̃ presumit.
sed mercẽnarij statum iam pro mercede seruiturus desi-
derat. hec beda. Distat autẽ inter mercẽnariũ seruum et
filium. Seruus eni est qui supplicia metuens solo timo-
re pene pñtis vel future temperat se a vicijs et declinat
a malo. Mercẽnarius autẽ qui causa mercedis et deside
rio regni celestis obedit mandato et cauet offensas. Fi-
lius vero qui seruat ius heredis nõ pro lucro seruit mer-
cedis sed gratia ipius boni et amore virtutum succẽsus
quicquid est illi contrariũ toto detestatur desiderio (Et
surgens) implendo quod deliberauerat (venit) id est ve
nite cepit se ad penitentiam per bona opera disponẽdo
(ad patrẽ suum) eius gratiã requirendo. Est autẽ pater
redeuntibus clemens nã sequitur (Cum autẽ adhuc lon
ge esset) i. attritus et motus ad penitendũ nõ tamẽ per-
fecte contritus ad qd requirit gra dei preueniẽs vt sub-
ditur (vidit illum pater ipius) oculo clementie vt dici
tur. Sensit pater penitentiã nõ expectauit recipere con
fessionis verba sed puenit petitionẽ misericorditer agẽs
vñ subdit (Et misericordia mot⁹ est) misericorditer e in
spirando motũ penitẽtie (Et) velociter (accurrẽs) ipm
preueniẽdo p misericordiã inchoantẽ (cecidit sup collum
eius) cũ amoris amplexib⁹ cõstringẽdo p misericordiam
cõcomitantẽ (osculatus est eũ) dulciter ipm sibi perfecte
recõciliãdo per gratiã subsequentẽ. Occurrit quippe de
us penitẽti per gratiã preuenientẽ et recipit eũ per cle-
mentiã omnia scelera dimittentẽ. Vñ greg. nissenus. Cõ
fessionis meditatio placauit ei patrẽ vt obuiam ei iret et
oscula conferret. Vñ et criso. Quid eni est aliud quod oc
currit nisi q nos peccatis impedientibus nostra virtute
ad eũ peruenire nõ poteramus ipse autẽ potens ad iua-
lidos puenire descẽdit. Osculetur aũt os eius per quod
emissa de corde confessio penitẽtis exierat quã pater le-
tus excipit. Incipit autẽ iam peccata cõfiteri. Vñ sequit
(dixit ei filius. Pater peccaui in celum et coram te iã nõ
sum dignus vocari filius tuus) qd intellige vt supra. sed
hic iam nõ facit mentionẽ de statu mercẽnarij q postq̃
suauissimũ osculum recepit. extunc statum mercennarij
dedignatur. sed vt dicit Beda pater occurrens non con
tentus minora pcedere vtroq gradu sine dilatione trãs
curso pristine filiorum restituit dignitati nec iam de mer
cede conductoris sed de hereditate fecit cogitare paren
tis. (Dixit autẽ pater) scz deus (ad seruos suos) id est ad
apostolos et ecclesie ministros quib⁹ xps precepit beni-
gne recipere penitentes et confitentes (Cito proferte sto
lam primã) i. cito proferendã et restituendã vere penitẽ
tibus innocentiã nunciate et promittite (et induite illũ)
id est ostẽdite et certificate illum induendũ (et date anu
lum) id est fidei signaculũ docete dandũ (in manu) id est
in ope (eius) vt per opa fides clarescat et per fidẽ opera
confirmẽtur. anulus eni rotundus cũ non habet princi-
pium neq finem significat fidem eterne trinitatis quo si
delis aia deo desponsatur. hunc anulũ debẽt ministri ec
clesie in manu dare docendo ipm habendũ in opere. fi-
des eni sine opibus mortua est et similiter opus sine fide
non sufficit (et calciamẽta) i. sanctorũ exempla (i pedes
eius) scz in intellectu et affectu sm Criso. ad nõ tangen-
dum terrena et ad corrigendũ viam vt per lubricũ mun
di istius iter firmus et imaculatus incedat (Et adducite vi
tulum saginatũ) i. xpm quẽ sm criso vitulũ nominat, p-
pter hostiã et imolationẽ corporis imaculati. sagina-

tum aũt dicit ppter gratiarũ pinguedinẽ et plenitudinẽ
q pinguis et optimus oi spũali virtute intantũ est vt p
totius mundi salute sufficiat (et occidite) Hoc est scdm
aug. mortẽ eius insinuate. tunc eni cuiq occiditur cũ cre
dit occisum. hic ergo vitulus filio reuertenti adducitur
et occiditur qñ xpi passio gẽtili populo cuilibet peccato
ri predicat aut quãdo in sacramẽto eucharistie ministrat
hic vitulus semel occisus est in re sed multotiens i sacra-
mentali representatiõe quotidie vero immolatur credẽ-
tium fide et predicantiũ recordatione (Et mãducemus
et epulemur) q peccator vere penitens ad mensam xpi
cum alijs xpianus recipitur et nõ solum filius reuersus re
ficitur sed etiam pater et serui eius quia refectio dei et sãc
torum est salus peccatorũ. et ideo bene dicit pluraliter.
(manducemus et epulemur). Unde ambro. Epulantes
autẽ inducit cum dicit epulemur. vt ostenderet qm pa-
ternus est cibus salus nostra et patris est gaudium nro
rum redemptio peccatorũ (q hic filius meus mortuus
erat) spũaliter per infidelitatẽ et morte culpe (et reuixit)
per fidem et vitam gratie. Vel mortuus erat per separa
tionẽ a deo tanq̃ a patre et reuixit reuertendo ad deum
tanq̃ ad patrẽ suũ. q scdm aug. vera mors quem hoies
non timẽt est separatio aĩe a deo qui est vera vita aĩarũ
(perierat) scz recedendo a consortio sanctorũ quasi a fra
tre (et inuẽtus est) q matri ecclesie restitur⁹ p baptismũ
vel penitentiam. Et nota hic circa receptionem peccato
ris q pater de celis recipit penitentem velociter. quod
notatur cum dicit (accurrens cecidit super collum eius)
q deus pronus est ad miserendum et tardus ad punien
dum cuius natura et proprietas est misereri et parcere.
scdo recipit dulciter recõciliando eum per gratiam sibi.
ideo dicitur (cecidit sup collũ eius) tertio recipit honora
biliter dando (stolam primã) i. restituendo innocẽtiam
quã in baptismo induerat sed per peccatũ perdiderat (et
anulũ in manu eius) i. gratiã bene operãdi q non suffi-
cit habere innocentiam nisi fiant opera bona sed quia in
operando sepe aduersa occurrunt ideo subdit (et calcia
mẽta in pedes eius) i. constantiã contra aduersa quarto
recipit letanter vnde dicit (manducemus et epulemur)
deus eni ipi penitẽti consolationes et dulcedines infun-
dit et in cõuersione peccatoris ipe deus et angeli et oẽs
sancti gaudent (Erat autẽ filius eius senior in agro) id
est iudaicus populus in cultu vnius dei occupatus erat
legem obseruando vel xpianus in iusticia perseuerans.
remisse tamen operando. (Et cum veniret et appropin
quaret domui) scz ecclie (audiuit symphoniã et chorum)
scz penitẽtes deum laudãtes et in dño gaudendo epulã
tes (interrogauit vnum de seruis que hec essent) i. festa
ecclesie vel gaudia (Is scz dixit illi. Frater tuus) id est gẽ-
tilis populus vel peccator (venit) scilicet ad fidem et pe
nitentiam (et occidit pater tuus) id est deus qui est pater
omniũ per creationẽ (vitulum saginatũ) i. christum. qd
intellige vt supra dictũ est (q saluum ipm recepit) scilz
gentilẽ populũ et peccatorẽ: Indignatus est autem: fra
ter senior talis cum aliquando miratur q deus respicit
magis peccatorẽ conuersum dando ei virtutem fortius
operãdi et talis admiratio potest dici indignatio large
loquendo maxĩtum talis non videtur dignus tanto bo-
no: et nolebat introire: scz ad cõuiuiũ. i. in ecclesiam vel
peccatorum cõmunionẽ propter idignationẽ: Pater er
go illius: scz deus volens pacificare et amouere hãc ad-
mirationem seu indignationem et cupiens hunc salua-
re vult eni oẽs homines saluos fieri: egressus: scz de do-
mo synagoge in ecclesiam vel de rigore iusticie ad miseri
cordiam: cepit rogare illum: per se scz interna inspiratio
ne et per suos vicarios scz apostolica predicatione et alio
rum eruditione ostendens iusto q hoc non prouenit ex
parte veteris peccatoris penitentis sed ex infinita boni
tate dei conferentis scdm sua vera iudicia facultatẽ om-
niũ transcendentia et quod quicquid operatur iuste fit lz

Beda. Crisostom⁹. Greg nissen⁹. Crisostom⁹. Beda. Crisostom⁹. Augusti. Ambro. Augusti.

hoibus aliquando aliter videatur (at ille respondens dixit patri suo) indignationis sue causam ostendendo (ecce tot annis seruio tibi) scz legis iusticiam sectando vel pe mala sustinendo et bona faciendo (et nunq̃ mandatum tuum preterivi) quod scz est de vno deo colendo vel a iusticia incepta recedendo (et nunq̃ dedisti michi hedum) quia omnia beneficia veteris legis modica sunt et quasi nullius reputationis respectu beneficiorum noue legis (vt cum amicis meis epularer) scz cũ prophetis patriarchis r angelis vel hedum .i. tantam peccatorũ exprobrationem r abominationez vt epularer p deuotõis feruorem (Sed postq̃ hic filius tuus venit qui deuorauit substantiam suã) .s. tpalem r spũalez (cũ meretricibus) .i. cuz carnalibus vicijs et spũalibus (occidisti ei vitulum saginatum) scz xp̄m vel dedisti ei magne deuotionis pinguedinem .q.d. scdm ordinationem tuaz hoc fuit (At ipse) .s. pater (dixit illi) .s. filio seniori tanq̃ plus pater ipm placare volens (Fili tu semp mecuz es) .s. per legis obseruantiam vel per iusticie custodiam (r oia mea tua sunt) .s. bona gratie in re r bona glorie in spe .q.d. tanq̃ iure hereditario per debitum remunerationis tibi oia mea debent. (Epulari autez r gaudere oportebat q2 frater tuus hic) scz vnde cõgaudere deberes nõ indignari (mortuus fuerat) scz per priuationem fidei que est aĩe vita vel p amissionem innocentie r iusticie (r reuixit) per susceptionẽ dei r recuperationez innocentie (perierat) propter morũ amissionem (r inuentus est) q2 redditus matri ecclesie propter emendationem. Mouet enim gaudere: q2 in hoc apparet optime bonitas homis qñ scz libenter videt emendationem et correptionem fratris vñ aug. Nichil ita probat spũalem virum sicut peccati alieni curatio cum liberationem potius q̃ insultationem: potius auxilia q̃ conuicia meditatur: r q̃tum facultas tribuit suscipit vbi crisosto. Hec ergo parabola ad hoc est composita q̃ peccatores nõ diffidant reuerti scientes q̃ magna psequentur vnde introducit alios turbatos in eorũ bonis: non vt iudicet eos liuore tabescentes: sed tãto decore honoratos redeuntes vt etiam inuidiosi possint alijs fieri hec criso. vnde et Dyonisi⁹. vere optimus et superoptimus iesus xp̄s qui et redeuntibus amabilem se exhibet accedentibus quoqz occurrit et obuiat: et totus totos amplectẽs salutat: et in humeros tollit quos vix ab errore conuertit: nec de prioribus illos accusat sed diem festum agit r amicos conuocat: et vt sit omniũ letantiuz habitudo optimos quoqz angelos in leticiam suscitat hec dyonisius. Quotidie deus filium recipit reuertentem duz quẽlibet peccatorem recipit penitentem et alia supradicta circa eum facit: dum gratiã in baptismo receperat et piculpaz perdiderat iterum illi reddit. Igit nõ debemus fratrem nostrum peccatorẽ ɔtemnere vel derelinquere sed reuertentem dulciter recipere ac caritatẽ circa eum ostendere et benigne tractare. vel saluator noster iratus nos peccatores merito contemnat vt iuste derelinquat. considera nũc q̃tum operatur penitẽtia: et quãta sit circa penitentes dei mĩa. Unde bernar. O felix penitentum humilitas. o bona spes confitentium q̃ facile vincis inuincibilẽ q̃cito tremebundum iudicem cõuertis in piissimum patrem. Et iterũ. O que et qualis et quãta est misericordia dei que peccatorem conuersum non minus diligit q̃ eum qui nullam peccati maculam contraxit. hec bernardus. ¶ Tres igitur parabole vno fine clauduntur de quibus ambro. sic loqtur. Non ociose sanctus Lucas ex ordine tres parabolas posuit. ouis que perierat et inuenta est. dragma que perierat et inuenta est. filius qui erat mortuus et reuixit vt triplici remedio puocati vulnera nostra curem⁹. Spartũ enim triplex non corrumpet. qui sunt isti. pater pastor. mulier. Nõne deus pater. xp̄s pastor. mulier ecclesia: xp̄s te in corpore suo reuehit. qui tua in se peccata suscepit: querit ecclesia. recipit pater. quasi pastor reuehit. quasi mulier inquirit. quasi pater vestit prima misericordia: secunda suffragatio: tertia reconciliatio. Singula singulis quadrãt. Redemptor subuenit: etiaz suffragatur: auctor reconciliatur. Eadẽ diuine operis misericordia sed diuersa pro meritis nostris gratia. Ouis a pastore lassa reuocatur: dragma que perierat inuenit ad patrem filius suis vestigijs redu r plens condemnati erroris regreditur penitentia. Oues simus oremus vt super aquam refectõis nos collocare dignetur. Oues inq̃ simus pascua petamus dragma simus habeamus precium filij simus ad patrem redire festinemus nec vereare ne te non recipiat. Nõ enim delectatur deus pditõne viuorum. Iam occurens venienti tibi cadet sup collum tuũ erigit elysos osculum dabit quod est pignus amoris stolam annulum calciamenta pferri iubebit. Tu adhuc iniuriam metuis. Ille restituit dignitatem. Tu supplicium vereris ille osculum defert tu conuicium times adornat ille conuiuium facile reconciliatur qñ intense rogatur. Et ideo discamus quali pater obsecratione sit ambiendus. Pater inquit q̃ misericors q̃ pius qui nec offensus patris um dedignatur nomen audire (pater) inquit (peccaui in celum et cõram te) Hec est prima confessio apud auctorẽ nature apud solem misericordie arbitrum culpe. Sed et deus nouit omnia vocem tamen tue confessionis expectat. Ore enim confessio fit ad salutem. Confitere magis vt interueniat pro te christus quem aduocatum habem⁹ apud patrem roget ecclesia illacrim et populus nec vereare ne non impetres aduocatus spondet veniam patronus promittit gratiam reconciliationem tibi paterne pietatis pollicetur assertor crede quia veritas est acquiesce quia virtus est habet causam vt pro te interueniat ne pro te gratis mortuus sit. Habet et causam ignoscendi pater quia quod vult filius vult pater. Occurrit tibi quia audit te intra mentis secreta tractantem. Et cum adhuc longe sis videt et accurrit videt in pectore tuo accurrit ne quis impediat complectitur quoqz. In occursu presentia est in amplexu clementia et quasi quidam patrij amoris affectus supra collum cadit vt iacentem erigat vt oneratum peccatis atqz in terrena defluxum reflectat ad celum in q̃ suum querat auctorem cadit in collum tuum christus ve ceruicem iugo exuat seruitutis et collo tuo iugum suaue suspendat hec ambrosius. Cõsidera nunc ex premissis q̃ multis modis inducit nos deus vt pusillos r humiles diligamus nec aliquem ex his contemnamus sed salutem eorum cum diligentia queramus vnde crisostomus. Vides per quot inducit nos ad vilium fratrum diligentiaz ne vtiqz contemnamus tales aĩas etenim hoc oia dicta sunt ppter hoc oia q̃ sunt tolerabilia ppter salutem fratris Ita enim studiosissimum quid deo ẽ aĩa vt neqz pprio filio suo pepercerit ideo rogo mane apparente confestim exeuntes a domo hanc vnam intentionem habeamus r idem ad oẽs studium vt eum q̃ pclitat eripiamus non dico hoc solũ sensibile periculum sz id qđ est aĩe .i. a dyabolo hoibus infertur hec cris.

Augusti.

Crisosto.

Dyonisi.

Bernar.

Ambrosi

Crisostom⁹.

Oratio.

Eni dñe iesu quere seruũ tuũ veni pastor bone q̃re errantem r lassaz ouem tuã veni spõsa matris ecclesie quere dragmã pditã veni pr̃ misericordie recipe filium pdigũ ad te reuertentẽ. Veni nõ cuz virga sed cũ caritate r spũs mãsuetudĩe veni ergo dñe q2 solus es qui possis errantem reuocare pditũ inuenire pfugum reconciliare veni vt facias salutem in terris gaudium in celis r cõuerte me ad te et da michi veram r pfectam penitentiam agere vt sim angelis occasio leticie domine deus salutis mee Amen.

De modo correptionis fraterne et de dimittendo fratri septuagesiesseptiens. Ca. viij.

T quia deus gaudet de petõre cõuerso ɔsiter dat modũ redu

Ma. xviij.

tendi p̄torem ad ouile dn̄ici et quod peruniti per culpam succurrat per correptionē fraternā. Circa hanc vero correptionē fraternā est sciendū q̄ corripere peccantē preceptū est affirmatiuū. et est oīm in oēs q̄ sc̄m glosam ita peccat qui fratrē suū peccare videt ⁊ tacet sicut q̄ peccanti nō indulget. Ista eni correptio ordinat ad emendationem fratris peccātis et iō est actus caritatis et ptinet ad oēs. q̄ vt dr̄ in ecclesiastico. vnicuiq̄ mādauit deus de proximo et iō sicut q̄libet tenetur proximū ex caritate diligere ita tenetur defectus eius caritatiue ad emendationē eius corrigere. Plus tñ ad hoc ligantur prelati q̄ alij. q̄ prelati ex zelo caritatis et ex officio prelatiōis sed alij tm̄ ex zelo caritatis. Itē p̄lati habēt corripere verbo et flagello alij tm̄ verbo. Et cū sit preceptū affirmatiuum ligat sp̄ sed nō ad sp̄ exequendū sed pro loco et tp̄e q̄n licet et expedit et hō credit q̄ correptio sit vtilis apud illū quē corrigere intendit. ¶ Sunt aūt quinq̄ casus in q̄bus absoluitur hō ab isto precepto. Prim⁹ est cū nō sit aliqua spes correctionis vn̄ hiero. Frustra niti et nihil aliud q̄ odiū querere extreme dementie est. Scd̄s cum timetur defectus probationis et criminaliter agitur. vbi sc̄z actor ad taliōnē si in pbatione deficiat obligat. Tertius cū prelato tanq̄ iudici notum est factū q̄ ille notorius est vel cōuictus. Quartus cum meliori operi vel ad minus eque bono vacat sicut monachi facere debent. Quintus cum multitudo vel potestas est in culpa vbi correptio plus noceret ecclesie q̄ pdesset. vn̄ est versus. Non spes non testis plebs presul scit monachus sum. Ostēdit ergo hic debitū modum correptionis huius et quis ordo in processu eius sit seruandus. Quia peccatū fratris aut est tibi soli cognitū aut aliis paucis est notum aut est publicum Si tu solus scis non vt deus per confessionē sc̄z vt homo per certam cognitionē debes ipm corrigere amicabilit secrete et seorsum vnde dicit. (Si peccauerit in te) i. vel sc̄m aug te sciente (frater tuus) sc̄z proximus (corripe) et increpa (eum) dulciter et caritatiue monendo secrete (inter te et ipm solum) vt nō deducatur in publicum q̄d est occultum vt sic sis emendator non criminis proditor intendens correctionē parcens pudori ne si publice correptus semel pudorem aut verecundiā amiserit in peccato permaneat et pertinatior effectus difficile emendabilis maneat forte eni p̄e verecundia incipiet defendere peccatum suū et quem vis facere correctorē facis peiorem. Peccat ergo frater in illos quibus scientibus peccat q̄a q̄tum in eo est exemplo corrumpit quos testes sue iniquitatis efficit. Corripe inq̄ eum nō laudes adulando nō occidas conuiciando non sileas verecūdando. nō negligas pigritando nō dissimules inimicitias vel damna tēporalia metuendo. non inues obsequium prestādo. Vn̄ dicit seneca. Amici vicia si feras facis tua. Bis peccas cū peccanti obsequium accōmodas. hec seneca. (Et si te audierit) penitendo et a peccato cessando (lucratus eris illum) animam eius saluando et eius reuocatio cedet tibi in lucrum spirituale sc̄z salutis anime tue. q̄ vt dicit hiero. per salutem alterius nobis quoq̄ acquiritur salus. Et certe libenter ac patienter debet quis recipere correptionem propter anime sue vtilitatem. Vnde Seneca. Moneberis libenter et reprehenderis patienter si merito obiurgauit te aliquis scito quia profuit et si immerito scito quia prodesse voluit. Non acerba sed blanda verba timeas. hec seneca. (Si autem te non audierit) taceas et cesses donec aliam viam procedendi habeas. Alia aūt via potest haberi dupliciter quia illud peccatum aut est iterabile aut non. si sit iterabile debes aliquibus bonis qui velint prodesse aliquid dicere per quod possunt eum deprehendere vt tecum possint eum corripere. Si autē nō sit iterabile nichilominus coram talibus potes eum corripere vt de illo peniteat et de simili sibi timeat nec es p̄ditor fraterni criminis sicut dicit augu. Si ergo per primam viam peccator nō emendatur (adhibe tecū vnum vel duos) ita q̄ sc̄m hiero. cum peccator non audit corripientem in secreto primo debet adhiberi vnus. qui sc̄dz aug vult prodesse non obesse (q̄ si nec illum audierit) adhibeatur et tertius. vel corrigendi studio vt sc̄z aut ammonitione aut pudore corrigatur. Vel cōueniendi eum sub testibus vt de peccato cōuincatur vel sc̄dm glosam. si dixerit nō esse peccatū. pbent cōtrariū (vt in ore duorum vel triū stet omne verbū.) Si ergo peccatū oīno est occultū tunc frater corripiatur occulte. si autē est publicum tūc debet corripi publice q̄ tunc nō solū opus est vt ipse emendetur sz et alij quos scandalizauit in ipa punitione edificent et eius exēplo alij timeant et a malis cohercēatur. Et si nō p̄fit secūda via addit d̄ns tertiam que habet vim coactiuā dicēs (q̄ si eos) sc̄z tecū corripientes ⁊ commonentes (nō audierit) se corrigendo (dic ecclie). i. p̄lato per denūciationē publicā sibi intimando vt qui prius eras corrector propter eius pertinatiā fias accusator: et tunc sunt testes inducendi ad facti probationē qui prius fuerant inducti ad fratris secretam ammonitionē vt qui emendari noluit correctione fraterna in iudicio cōuict⁹ cohercēatur a malicis. Quos autem non potes corripiēdo aut monendo vel accusando conuertere studeas saltem orando acquirere. deinde ad penam peccātis publice procedit dicens. (Si autem et ecclesiam nō audierit) preceptum p̄lati cōtemnendo (sit tibi sicut ethnicus et publicanus) in numero fratrum nō computandus. id est separetur a cōmunione fidelium per excōmunicationē et censuram ecclesiasticā et deuita eum tanq̄ hereticum et excōmunicatū vt vel saltem pudore corrigatur ⁊ obprobriis saluetur. Ethnicus dicitur gentilis. ethna eniz grece gens est latine. Publicanus dicit qui lucra seculi sectatur p̄ fraudē furta ⁊ piuria vel q̄ publicorū exactor ē vectigaliū. Proponūtur autē isti in exemplū q̄ apud iudeos quasi excōmunicati habētur nō eni eis coutuntur. et in hoc culpa eius et ptinatia magis detestabilis ostenditur. detestabilior eni est in eodem genere peccati et paribus aliis circunstantiis qui sub nomie fidelis agit opa infideliū q̄ qui aperte gentiles sunt. Nec tñ iō negligenda est salus eius. Nam et ipo℞ gentiliū et publicano℞ salutem semp inq̄rim⁹. Prima ergo correptio est amoris. scd̄a timoris tertia pudoris. q̄ primo frater reuocandus est amore et si hoc nō proficit reuocādus est timore et si hoc nō sufficit reuocādus est pudore. Sane p̄dictus ordo fraterne correptiōis intelligit tm̄ de criminalibus. Solent autē claustrales se in suis capitulis accusare nō premissa ammonitiōe caueat. nō accusans ne hoc ad infamandū sed ad corrigendū faciat q̄ aliter grauiter peccaret. Felicior est qui seipm accusat et accusationē aliun de non expectat. Et ne quis superbus sequestrationem vel excōicationē talē contēneret potestatē tribuit apostolis vt sciant q̄ a talibus damnant coram suā sniam nō contemnendā q̄ robur ⁊ firmitatē habet a deo cōfirmante in celo q̄d minister eius facit in terra. Vn̄ dicit (Amē dico vobis quecunq̄ ligaueritis super terrā) i. in ecclia militante ab ea excludendo (erunt ligata ⁊ in celo) i. in ecclesia triumphāte q̄ talis snīa confirmabit diuino iudicio (⁊ quecūq̄ solueritis sup terra) vocando ad ecclesie vnitatē (erunt soluta et in celo) per diuinā approbationē ac si dicat. Sententia vr̄a firma stabit in abiciendo contumacē et in recipiendo penitentē adhibita tñ debita diligentia in ferendo sniam. Siue autē iuste siue iniuste proferat semp snīa pastoris timenda est ne forte culpa que non sit ex opere fiat ex elatiōe. Hoc dicit ad commendationē auctoritatis ecclesie et ad terrorē peccato℞ vt cohercēantur a malis et peniteant de cōmissis q̄n audiunt q̄ hic in terra propter culpam ligat ligamur et i. celis. Qd̄ vero hic generaliter oībus dicitur dictū fuit supra petro singulariter in quo tñ oēs intelligunt. Deinde vt peccatores nō cōtemnant penam qua ab ecclia excludunt ponit duo commoda ex vnitate et cōione ecclesie.

Hieronim⁹.

Hieronim⁹.

Seneca.

Hiero.

Augusti.

quibus ab ecclesia precisi z excõicati priuantur. Primũ tãgit cũ dicit (Si duo ex vobis consenserint) in bono per vnionem fidei z nexum caritatis (sup terrã) vbi ẽ opportunitas merendi vel demerendi et de aliis iudicandi (de omni re quancunqz petierint) cum fide z sine hesitatiõe (fiet illis) merito vnitatis (a patre meo celesti) Semper ergo orantes exaudiuntur cõcurrẽtibus cõditõibus ad hoc requisitis vt scz orent p se ac pie z pseueranter et petant expedientia .s. ad salutem pertinentia ac dei ordinationi conuenientia z si digni sunt ipsi qui petũt. Et ideo si nõ exaudiuntur id fit qz in aliquo hoꝝ deficiũt. Sepe etiam p aliis exaudiuntur z si non oratio eoꝝ in sinũ eoꝝ cõuertetur.

Orige. Vbi orig. Et ista ẽ etiã cã ppter quam nõ exaudimur orantes qz non cõsentimus nobis p oĩa sup terrã neqz dogmate neqz conuersatiõe. Sepe eñ in musicis nisi fuerit conuenientia vocum non delectat audientẽ sic in ecclesia nisi consensum habuerit non delectatur deus in eis

Hieroni. nec audit voces eoꝝ vbi z hiero. Possumus aũt z hoc spũaliter intelligere q nisi spũs z anima corpusqz cõsenserint et non intra se bellum diuersarum habuerint voluptatum de omni re quam petierint impetrent a pr̃e. Nulli dubium est quin bonarum rerum postulatio sit vbi corpus vult habere ea que spũs hec hiero. Secundũ cõmodum est qz (vbi duo vel tres) multo magis vbi plures (cõgregati fuerint) i. vniti per fidẽ z caritatẽ nõ diuisi p discordiam z dissensionẽ nõ dispsi p terrenaꝝ rerum concupiscentiam nõ segregati p singularitatẽ (in noĩe meo) i. ad salutem ppriam vel alienã querendam ad gl̃iaz noĩs

Raban⁹. mei manifestandam. Vñ Rabanus. In noĩe dñi congregati sunt q ipius gl̃iaz emulantur ipius spũ feruent ipsum in omnibus z p oĩa fidei oculis z mundo corde non desinunt inuenire (Ibi sum in medio eoꝝ) fauens eis et acquiescens bone voluntati et petitioni eorum ac iuuans eos in omnibus. Ipse enĩ q est pax z caritas ac summũ et cõmune bonum sedem atqz habitationẽ sibi in bonis atqz pacificis collocauit qui cũ patre celesti vnus de⁹ q iuste petunt in fide et gratia congregati concedit et facit vbi

Crisosto. cris. Non dicit simplr̃ vbi congregati fuerint sz addit in noĩe meo quasi dicat. Si qs ppter me principalẽ amicitie cãm ad primum habuerit cũ eo ero z sic in aliis vir-

Raban⁹. tuosus erit. Vbi z Rabanus amat medium mediator dei z hominũ q in medio doctorum inuentus est medius stetit ad baptismum medius pependit in cruce resurgens quoqz stetit in medio discipulorum medius quoqz ad iudicium veniens sepabit agnos ab hedis hec Rabanus Ecce premiũ cõcordie ad quã totus iste sermo vocat vñ

Hieroni. Hiero. Dñs fugior sermo nos ad concordiam puocauerat. Igitur z premiũ pollicetur vt sollicitius festinemus ad pacẽ cũ se dicat inter duos vl' tres mediũ fore hec hiero. Considera nũc q̃ntã caritatẽ z diligentiã circa primum ostẽdere debemus vt ipm ab errore reuocemus. Nõ ẽ enĩ maior caritas q̃ fr̃em peccantem corrige et pro eo mori Sz heu in paucis vera caritas z dilectio q ppter xp̃m est

Crisosto. experitur z in multis dilectio z amicitia ficta reperitur vñ hic ait criso plr̃es videmus alias habentes amicitie occasiones hic eñ qz diligit diligit ille autez qm̃ honoratus est ille autẽ qm̃ in alio quodam negocio seculari fuit vtilis ille aũt propter aliud tale ppter xp̃m autez difficile inuenire aliquem ppter z vt oportet diligere eũ prime quez diligit sz oĩa perscrutantes inuenimus apd multos amicicias poeticas .i. ficticias magis q̃ hoc hec criso. Quis vero dñs supra loquens de correctione fraterna induxit vt peccanti et penitenti remittetur iniuria ne dubitetur de numero querit petrus caput discipulorum q̃tiens fratri peccanti sit remittendũ et petit si sufficiat ad salutem dimittere septies peccãti in eũ. Cui interrogationi benignus et misericors dñs respondit q (non solum septies

August. sz septuagiesseptiess) remittendũ sit Sed sz aug. solet p septem cuiuslibet rei aut tp̃is vniuersitas iudicari vnde in ps. canitur. Septies in die laudẽ dixi tibi nichil aliud est q̃ sp laus eius in ore meo. Vndenarius vero trãsgressionem significat qz vbi transgrederis denarium in q decalogus consistit ad vndenarium vadis transgressio autem pctm̃ est. Omnẽ ergo trãsgressionez z iniuriã ac oĩa pctã intelligi et dimitti voluit quãdo septuagiesseptiess dixit q ex numero vniuersitatis et numero transgressionis id est ex septem z vndecim cõpositus est qz si vndeciũ ducas septies fiunt septuagiesseptiess. Vel ponitur hic numerus determinatus p indeterminato ac si sc̃dm eundem aug diceret totiẽs quotiẽs hoc est oĩno q̃tiencũqz peccauerit totiens dimittas. Ille vero numerus potius ponitur q̃ aliqs alius qz ab adã vsqz ad xp̃m fuerunt lxxvij. generationes z id sicut xp̃s totius humani generis deleuit culpas sic et homo omes suas dz dimittere iniurias Si eñ xp̃s milia pctõrum inuenit z tñ oĩa donauit no-

Crisostom⁹. li subducere miscdiam vnde sc̃dm cris cũ dicit septuagiesseptiess non numerum certũ z determinatũ ponit sed

Hieronim⁹. quasi infinitũ qd cõtinue z sp est significauit. Et sc̃dm hiero septuagiesseptiess accipitur pro septiesseptuaginta vl' septuagiesseptez id est quadringentis nonaginta vicibus vt totiens peccanti fratri dimittas in die quotiẽs ille in die peccare non poterit vel quotiens peccauerit vt non sit modus in te nec numerus i. remittendo sz semp dimittas Et sic prima expositio refertur ad oẽm iniuriaz sc̃da

Beda ad omne tp̃s vnde beda. Septenario numero nõ veniendande sz terminus ponitur sz vel oĩa pctã dimittẽda vel sp penitenti dimittendũ precipitur. Soler eñ sepe p septez cuiuslibz rei aut tp̃is vniuersitas iudicari. Et iterũ Caute intuendum est quia non passim peccanti sed penitentiam agenti dimittere iubemur. Et primo quidem peccãtem misericorditer increpare vt sit cui postmodũ habeamus iuste dimittere. Qui ergo videns fratrem peccare tacuerit non minus dominici precepti transgressor est q̃ is qui eidem penitenti veniã dare noluerit qz q dixit. Si penituerit dimitte premisit si peccauerit increpa. Itaqz venia fratri post increpationem largienda est sz illi vtiqz qui penitendo ab errore conuertitur ne vel difficilis venia vel remissa sit indulgentia hec beda. Peccantez itaqz vt cõuertatur corripiamus et penitentem socia caritate colligamus donantes nobismetipsis secundum apostolum

Ambrosius. sicut deus in xp̃o donauit nobis vnde amb. Discas frequenter ignoscere nec indignationem tenere nichil ei est quo possit offendi cui ignoscendi est consuetudo. Disce domare iniurias tuas qz persecutoribus suis xp̃s ignouit hec amb. Vtrum aũt teneatur quis remittere iniuriã inimico non petenti est distinguẽdum. Ex iniuria eñ oritur primo rancor in affectu secundo rancoris signum in effectu. Primum tenetur quilibet statim remittere etiaz si iniuriãs non petat veniam. Secundũ tenetur remittere veniam veraciter petenti i. parato emendare sc̃dz suam facultatem et tenetur ei dicere aue et subuenire sibi si indiguerit quod non petenti facere non tenetur nisi pfectus fuerit licz ergo nõ agat bñ nisi de dimissione penitentis tñ z penitenti z nõ penitenti tenetur quilibet rancorem odii dimittere alioquin non habetur caritas et in articulo necessitatis necessaria etiaz ministrare. Perfecti vero qui omnia reliq̃runt z penitentibus et nõ penitentibus tenentur veniam dare obuios in via salutare circa articulum necessitatis necessaria ministrare et multa in huc modum facere ad q non tenentur impfecti. Vtrum vero ille cui facta est iniuria debeat amiciciam querere. Sciendum q duplex est debitum. Primum est necessitatis sine quo nõ est salus secundũ est pfectõis. Quãtũ ad primum debitum non tenetur quis recõciliatõez q̃rere sz de secũ-

Crisostom⁹. do dicit Cris. q talis debet reconciliationẽ querere vt duplicem coronam assequatur vnã qz iniuriaz passus est alteram qz prior rogauit vñ iterum idem cris. Excogita q̃tũ noxius es et non solũ nõ moram facies ad remissionem qui tibi iniusticiã fecerat sed et curres ad eos q te cõtristauerunt vt fiat tibi remissionis occasio vt inuenias cura-

tionem propriorum malorum. Mercedē ineffabilem deter minat deus vt punias illū q̄ iniusta tibi fecit q̄ si rogat⁹ recōciliatus fueris nō adhuc dei pcepto facta est amicicia sed studio tuo. Itaqȝ sine corona abscedis illo brauium accipiente. Sed mala passus es. Sed nichil tantū quantū tibiipsi operaberis malū rememorās. Sed ꝛ nō possibile est vtrum bonū aliqđ malū pati. Si autē dixeris q̄m inflamatus es cōtumelie memorans recordare si aliqđ factum est tibi bonum ab eo qui te contristauit et q̄t tu aliis fecisti mala. Male tibi dixit et confudit reputa q̄m et tu aliis dixisti. Qualiter igitur poteris venia in q̄bus aliis non parcis. Sed nulli male dixisti sed audisti dicentes et acceptasti neqȝ hoc est innoxium. Nichil autē ita dilectionem cōseruat vt non meminisse eorum quibus nos peccauerunt hec criso. Aduertendum autem q̄ licet offensa sit semper remittenda nō tamē iniuria. Si enim ex remissione iniurie et pene debite sequeretur pronitas in eo cui remittitur ad facilius peccandū non esset bonū ei remittere. Similiter si ex tali remissione esset scandalū aliorum et omissio iusticie. Et sic in casibus cōsimilibus intellige. Dimittamus ergo debitoribus nr̄is debita pene pcti si peniteāt in nos peccasse dimittere vero qđ quis in deū peccat nō est nr̄i arbitrij. Sed vt dicit hiero nos ecōtrario in dei iniuria benigni sumus in nostris ꝯtumeliis odia exercemus.

Hieronim⁹

Oratio.

Omine iesu xp̄e michi indigno ꝑpicius cōcede vt fratrē peccantē verbis opportune corripiendo emendā ꝛ si nō verbis saltē orōibus ꝛ bonis exēplis hoc facere nō desistā. Da michi etiā vt in vnitate ecclesie ꝛ caritate fraterna ꝑmanēdo merear in orōibus exaudiri et per fauorē ꝛ auxiliū nr̄m experiri q̄ habitationē tibi in pacificis collocasti. Insuꝑ ꝛ hoc tribue michi vt quotienscūqȝ peccauerit frat̄ in me totiens dimittam ei ita q̄ nec rancor interi⁹ nec rancoris signū exterius in me valeat aliqualiter reperiri. Amen.

De rege qui voluit rationem ponere cum seruis suis. Capitulum .ix.

Ma.xviij.

Wod autē dimittē

dum sit fratri peccāti et nō tm̄ septies sȝ septuagesiessepties ꝛ q̄ hoc non debeat alicui graue aut difficile videri si attendat̄ q̄ deus maiora remittit in se peccanti ondit dn̄s per exemplum q̄ magis sum⁹ debitores dei et plus offendimus eū q̄ȝ homo posset offendere ꝓximū tanta eīn est offensa q̄ntus est ille qui offenditur. deus aūt est infinitus ꝛ iō offensa in ipm cōmissa q̄dam habet īfinitatē ꝛ tn̄ quotiēscūqȝ offendim⁹ totiens ipe paratus est remittere dū tn̄ velimus veraciter penitere ergo si ipe q̄ est dn̄s et rex oīm dimittit seruo multo fortius et nos debem⁹ dimittere peccanti in nos fratri ꝛ proximo. Et iō pro exēplo ponit parabolā de rege q̄ voluit rōnē ponere cū seruis suis et in fine applicat ꝑabolā ad ꝓpositū dicens (Sic et pater me⁹ celestis faciet vob̄) Sic̄ enī deus ponit rōnē cum seruis sc̄ȝ hoībus nā oīm actus deus discutit diligēter ꝛ merita cuiusqȝ examinat et hoc per scripturas per creaturas per cōfessores per illuminationē proprie cōscientie nolens rōnem de factis humanis exigere. Pōt ergo parabola ad ꝓpositū aptari et sic exponi. (Sile est regnū celorum) i. status ecclesie militantis seu pn̄tis tpis q̄ regnū celorū dr̄ tū q̄ legibus celi subiicitur tū q̄ de ea ad celum perueniitur (hoī regi) id ē xp̄o qui est verus hō ꝛ verus deus rex regū ꝛ dn̄s dominantiū (qui voluit rōnem ponere cū seruis suis) i. hoīb⁹ quorum est dn̄s q̄ ad ipm pertinet examinatio meritorum quorūlibet ꝛ singulorū. ¶ Et notandū q̄ dn̄s ponet nos ad rōnem de oībus bonis nobis cōmissis ꝛ bonis omissis itēqȝ de malis ꝯ nobis commissis et de malis nobis dimissis. De primo est parabola de villico iniquitatis et

ista ꝯputatio multū timēda est multa enī bona nobis cōmissa sunt ꝛ magni valoris. s. bona nature grē ꝛ fortune de q̄bus oīb⁹ oportet reddere rōneȝ q̄lit̄ eis vsi sum⁹. Et si nō haberem⁹ reddere rōnē nisi de tpe multū est nobis timendū. oē enī tps hoi impensū reqret̄ ab eo q̄lit̄ fuerit expēsum et vna hora tpis pōt hō absolui a debito et regnū celorum lucrari. De scđo est ꝑabola de talētis et hec ē ꝯputatio multū est timēda cū dn̄s dicat ibidē inutilē seruū ꝓiciendū in tenebras exteriores. De tertio computatio etiam multū est timenda cū dn̄s positurus sit rationē etiam de cogitationibus ꝛ verbis ociosis. De q̄rto est ꝑabola pn̄s ꝛ hec computatio multū est timenda ꝑpter viciū ingratitudinis quod est valde ꝑiculosum (Et cum incipit ponere rōnē) i. merita ꝛ ꝯsciās examinare in q̄ examinatiōe modo sumus sȝ postmodū dabit̄ de nobis sētentia s̄m merita (oblatus est ei vnus qui debebat decē milia talēta) i. obligatus ad magnā penā ꝑpter multa pctā. In debito illius denotat̄ grauitas ꝛ numerositas pctorum ꝛ accipitur determinatus numerus p indeterminato. vn̄ aug.

Augusti[n]

Quia lex in decē p̄ceptis commendatur ille debebat decem milia talentorū p q̄ꝰ omnia pctā designāt̄ q̄. s. ꝯ legē fiunt (Cum autē nō hȝ vn̄ reddat) i. cū no pōt viribꝰ suis deo satisfacere ꝑ pctis. Hō eīn per se pōt ruere sȝ non resurgere per se offēdere ꝛ peccare ac ꝑ h̄ debitū cōtrahere sed non per se satisfacere nisi gratia dei accedēte ꝛ si hō ꝑ vno tm̄ peccato nō sufficit satisfacere multo minus ꝑ decē milibus pctorū talentis (iubet eū dn̄s venudari) in seruitutē pene q̄ s̄m Remig precium huius venditi suppliciū est dānari (ꝛ vxoreȝ ei⁹) i. concupiscētiā ex q̄ concipiuntur mali filij (et filios eius) i. mala opa in hoīe enī spiritus est vir sensualitas mulier per quorū commixtiōem filij i. opera generantur vxoreȝ ergo ꝛ filios venūdari est pro concupiscentiis interioribus et malis operibus exterioribus penā soluere quod est p̄cium eius (ꝛ oīa q̄ hȝ) scȝ tēporalia q̄ tota substātia sua pro magnitudine delicti traditur q̄nqȝ extraneis vel omnia q̄ spirit⁹ hȝ sūt vires anime ꝛ corporis ꝛ etiā bona exteriora q̄ oīa in penā commutantur vt pena dominet̄ ei q̄tum ad oīa in q̄bus peccauit. Unde subditur (ꝛ reddi) sic enī debitū peccati reddit̄ cum pro eo pene p̄cium exoluitur (Procidēs aūt seruus ille) i. peccator per pn̄iam ꝛ humilitatem sui qui prius quasi collum contra deum erexerat obnixe (rogat eū dicēs. Patientiam habe in me) donando mihi vite ꝛ penitentie spacium condonando delictum relaxādo supplicium (ꝛ omnia reddā tibi) opa meritoria faciēdo ꝛ me emendando tua patientia expectat⁹ tua gratia preuēt⁹ tua misericordia adiut⁹ (Miser⁹ aūt dn̄s) q̄ misericors et miserator dn̄s parat⁹ est misereri et parcere vere penitētibus (serui illius) sic ꝑcidētis in cōtritione sic dicētis in confessione sic pn̄itentis de satisfactiōe (dimittit eū) liberum a captiuitate culpe (et debitū dimittit ei) relaxādo reatū pene eterne dimittit totum q̄ plus dat q̄ȝ rogetur. vn̄ cris. Uidi misericordiā dei. Petierat dilationem et accepit oīm peccatorū remissione (egressus autē) de obligatione pcti (seruus ille) a debito quidē liber sȝ iniq̄tatis seruus ꝛ misericordie inētē oblit⁹ (inuenit vnū de cōseruis suis) i. de peccatorib⁹ ꝛ hoībus q̄ sunt serui dei cū ipso oēs enim cōserui ꝛ vnius domini serui sum⁹ ꝛ nos ꝛ angeli (q̄ debebat ei centū denarios) i. parū offendit euȝ et in modico tenet̄ respectiue q̄ offensa in hominē modica est respectu offense commisse in deuȝ inuenit autem in animo ꝑ recordationē iniurie (ꝛ tenēs suffocat eū) stringendo ꝛ artando quis crudeliter coegit euȝ reddere et satisfacere. Ille debitorē tenet qui offensū tenet in memoria qui iram ꝛ odiū seruat in corde. Suffocare ē strangulare vel stringere per gulā ꝛ q̄a gutture loquimur ille suffocat ꝓximū qui verba excusatiōis nō audit. In q̄ ondit̄ austeritas in repetendo vindictam a ꝓximo. Un̄ Remigi⁹. ꝯseruū suffocare est in fratrē ꝑ vindictā exardescere. Tenens ergo suffocat eum dicēs (redde qđ debes) i.

Remig.

Crisosto.

Remig.

tormentum pro iniuria, p verbis verbera (Et procidens) p pniam (rogabat eum dicens patientiam habe in me) i. pce michi (et omnia reddam tibi) Quasi dicat paratus sum secundum possibilitatem meam satisfacere et vt dicit Remig. Emendabo iudicio vel consilio ecclesie quod deliqui. Attende quam eadem verba ptulit conservus supplicans quibus supplicando a dño remissionem meruerat malus servus. Sed vt dicit cris. Hec verba ingratus servus reveritus non est quibus saluatus est. Ille autem non habens patientiam prestando dilationem nec vult dimittere sine vindicta rancorem ostendens crudelitatem in modo reprehendi vindictam vnde aug. Non talem inuenit iste conservum qualem ille inuenerat dominum. Petiit ille dilationem et meruit remissionem iste quam misericordiam petebat dilationis sensit penam suffocationis (Sed abiit) in via cayn a naturali pietate recedendo et a familiaritate et amicicia proximi se alienando (et misit eum in carcerem) crudeliter affligendo (donec redderet debitum) plenarie et ad nutum satisfaciendo hic carcer infernus potest intelligi Totiens vero peccantem in nos primum in carcere mittimus quotiens eius culpe non indulgemus quantum ei in nobis est dum non parcimus carceri damnamus (Videntes autem conservi eius) scilicet angeli qui secundum apocalipsim conservi sunt nostri quia eiusdem domini sumus servi (quod fiunt) scilicet crudeliter a servo in conservum suum omnia enim opera que agimus et supplicia que patimur vident et coram deo representant. Tres enim testes habemus a quibus non abscondimur scilicet deum angelos sanctos et demones. Videntes in quantum contristantur de ingratitudine et culpa servi de afflictione et pena conservi. Angeli enim contristantur ad culpam letantur ad pniam et servant animas ad gloriam (et narrant domino suo omnia) ad deum referendo conquerendo et auxilium implorando. Vel isti conservi sunt ecclesiarum ministri et quique fideles et iusti qui videntes crudelitatem hominum erga proximos vel aliquem fratrem remissionem peccatorum adeptum non velle misereri conservi sui contristantur quia ad eandem virtutem ptinet gaudere de bono et contristari de malo et narrant domino quia in oratione petunt a domino talia iudicari ad declarationem iusticie non ex liuore vindicte vel domino narrare est dolores et contritiones cordis in suo affectu deo demonstrare Vel cum veniunt ad dominum i. ad prelatum qui vicem dei gerit in terris denunciant ei mala facta ad finem correctionis (Tunc vocat eum dominus) per sententiam mortis et de hoc seculo migrare iubet vt de omnibus rationem reddet

Remigi. vnde remigius. Hec vocatio non fit modo intus in conscientia sed fit exterius in iudicio (Et ait illi. Serue nequam) quia non est equus sed iniquus recipiendo misericordiam et reddendo immisericordiam seu iniuriam (omne debitum dimisi tibi) i. magnam offensam in me pmissam.

Crisosto. In hoc secundum cris. patet magnum esse peccatum ingratitudinis nam pro eo quod debitor erat decem milium talentorum non eum nequam appellavit non sibi insultavit sed vbi incurrit vicium tante ingratitudinis animo irato ait ei (serue nequam) quia peior es effectus quam primo

Gregori. Nam secundum greg. sicut boni contumeliis efficiuntur meliores sic sepe reprobi de beneficio efficiuntur peiores (Nonne ergo oportuit et te misereri conservi tui) remittendo parua (sicut et ego tui misertus sum) remittendo maiora nulla quippe interveniente satisfactione sed ob hoc solum (quia rogasti me) rogasti dilationem sed meruisti remissionem. Oportuisset quidem vt tali pvocatus beneficio totum etiam debitum relaxares roganti sed tu etiam quod minus est facere noluisti quia dilationem concedere recusasti.

Crisosto Vnde cris. Si graue videtur damnum afficere debuit lucrum si graue videtur preceptum cogita premium si graue sit remittere ei qui contristauit grauius est incidere in gehennam.

Remigi. Secundum remigium Seruus iste nullum responsum legitur dedisse domino in quo demonstratur quod in die iudicii et statim post hanc vitam cessabit omnis peccati excusatio (Et iratus dominus) non per affectum sed similitudinem effectus hominis irati i. ad modum irati se habens penam inferendo (tradet eum tortoribus) demonibus et ministris tartareis qui in hoc sunt diuine iusticie executores quia tortores patimur in penis quos passi sumus suasores in culpa (qui adusque reddat) per penam (vniversum debitum) commissum per culpam et hoc erit eternaliter et imppetuum. Quousque enim ponitur pro infinito sicut donec posuit ibi non cognouit eam donec peperit et est sensus semper soluet et nunquam persoluet neque reddet aliquid sed semper penam luet nunquam enim reddere poterit quia eternaliter damnatus erit. Nam in inferno semper est redditio absque acquisitione cum pena semper maneat sine fine quia ibi non est locus redemptionis vel satisfactionis sed condemnationis et punitionis. Quia autem hanc totam similitudinem ad hoc attulerit ipse dominus eam modo quo dictum est appositum adaptando exponit dicens (Sic et pater meus celestis faciet vobis) vniversum debitum a vobis exigendo et vos tortoribus cruciandos tradendo secundum cris. Non dicit pater vester sed pater meus non enim

Crisostom. dignum est hominis talis vocari patrem deum quia ita perniciosus et odiosus est vbi hiero.

Hieronim. Formidolosa sententia si paruis fratri non dimittamus magna nobis a deo non dimittentur Et quia vnusquisque potest dicere ore nichil habeo contra eum sed deum iudicem qui simulationem ficte pacis aufert dicens (Si non remiseritis vnusquisque fratri suo) non solum ore sed etiam de cordibus vestris non ficta pace sed vera et integra dilectione. Quia non sufficit labiis dimittere nisi ora et corda conueniant. Quidam enim dimittere nolunt omnino quia et maliciam servant in corde et vindictam dum possunt exercent in opere. Alii etsi remittunt quantum ad vindictam servant tamen conceptum odium quantum ad maliciam. Sed quisquis sibi a domino remitti desiderat oportet vt vtroque modo fratri remittat vt nec opere exerceat vindictam nec corde reseruet maliciam.

Gregorius. Quia secundum greg. Si hoc quod in nos delinquitur ex corde non dimittimus illud rursus a nobis exigetur quod nobis iam per pniam dimissum fuisse gaudebamus vbi quando non fuerit caritatis perseverantia nulla est sufficientia per quia vita a peccatis soluto dicitur. Vade et amplius noli peccare. Seculares quoque leges propter ingratitudines quosdam reuocant manumissos ad priorem seruitutem. Sed ex his videtur quod peccata dimissa redeant propter iteratam peccati perpetrationem. Ad hoc dicitur communiter quod redeunt per aggrauationem peccati sequentis non quod peccatum sequens sit eque graue sicut omnia precedentia sed quia grauius est ex comparatione precedentium. Vnde exigitur quod dimissum fuerat non in se sed quantum ad ingratitudinem dimissionis et ideo dicuntur omnia redire quia ingratitudo est respectu dimissionis que omnium fuit et ita quodammodo respectum habet ad omnia dimissa. Non ergo redeunt quantum ad maculam et reatum sed quantum ad ingratitudinem Qui enim post acceptam remissionem ad peccatum redit magis delinquit quia ingratus tanto beneficio extitit et ita ingratitudo peccatum recidiuationis aggrauat. Quidam vero dicunt quod peccata redeunt in quattuor casibus scilicet propter odium fraternum propter apostasiam a fide propter contemptum confessionis et propter dolorem de penitentia habita. Vnde sunt versus. Fratres odit vbi apostata fit spernitque fateri. Penituisse piget pristina culpa redit. Faciliter ergo et merito in te peccanti dimittes si quantum tibi dimitti desideras veraciter attendas

Crisostom. Quia secundum criso. etsi septuagiessepties dimiseris et si omnia simpliciter peccata concesseris continue primo quantum gutta aque ad pelagus infinitum tanto magis et multo plus deficit tuus amor ad infinitam bonitatem dei cuius in necessitate constitutus es cum iudicaberis et noxas tribueris Et ideo bene peccata in deum decem millibus talentis et peccata in proximum centum denariis comparauit quia etiam eadem peccata multo grauiora commissa sunt in deum quam in proximum. Docemur ergo hoc loco vt sicut dominus nobis dimittit maiora peccata sic nos dimittamus conseruis nostris minora in nos commissa alioquin a nobis exiget debita vniuersa.

Augustinus Vnde augusti. Omnis homo debitor est dei et debitorem habet fratrem suum Ideo deus iustus constituit tibi regulam in debitore tuo quam faciet et ipse cum suo vnde cris.

Crisostom. Hec intelligentes omnia intelligentes et hec decem milia excogitantes saltem hinc festinemus ad dimittendum proximis parua et vilia. Audiamus

immisericordes et crudeles quoniā non aliis sumus cru delis sed nobismetipsis. Cum memorari malorum vis excogita quoniā tibiipsi malorum rememoraris nō aliis. quā tua ligas peccata non proximi. Duo itaqz hinc que- rit et cognoscere adversum peccata nostra et aliis dimit- tere et illud propter hoc vt facilius hoc fiat. Qui enī sua intelligit facilius ignoscit conseruo et nō simpliciter ab ore dimittere sed et a corde. Ne igitur dicas quoniā con- uiciatus est et detraxit et decem milia operatus est mi- chi mala. Quanto enim dixeris tanto magis monstras tuum benefactorē dedit enim occasionem abluendi pec- cata tua. Quare quāto maiora iniusta tibi fecit tāto ma- iorum peccatorꝫ dimissionis causa tibi consistit. Si enim voluerimus nullus iniusta nobis facere poterit ꝗꝫ z ini- mici maxie pderūt nobis. Vide ergo quāta lucrarismā- sue e inimicorꝫ ferēs imprudētias primū quidē et maxi- mū petōꝝ remissionē. scdm paricītiā et perseverantiam tertiū mansuetudinē et amorē hoīm quartū ab ira conti- nue esse liberū et a tristicia que hinc est. Cum his z vene- rabilis eris et ipse inimicis et si demones fuerint magis aut neqz haberis iā inimicū ita dispositus. Qđ autēꝫ est maius z primū dei amicitiā z si peccaveris veniā potie- ris. Et iterū nō memoriā malorꝫ habeamus in eos qui ledunt. nā nobis pſunt maxime nisi nosipos vindicaueri- mus. Rapuit ille gr̄as egisti tu pro iniusticia et glorifica- sti deum infinitas fructificasti mercedes. Si autem ora- veris pro eo deo factus es similis. Vides qualiter maxi- me lucramur ab aliorum persecutione. Nichil ita deum letificat vt nō reddere malum pro malo. immo reddere contraria iniunctū est nobis beneficia z orōnes. Non est qđ difficilius ꝗꝫ memoria malorꝫ. Hec igit̃ sciētes humi- liemur z debitoribus nr̄is etiā gr̄as agamus fiunt enim nobis si philosophari volum⁹ maxime nō solum indul- gentie verũetiā mercedis occasio. Pauca siquidem da- mus plurima recepturi. Quid igitur expetis cum violē- tia cum diceret et si ille vellet dare ei concedere vt a deo totū accipias. Nunc aūt oīa facis z litigas vt nichil tibi dimittat tuorꝫ. Quodcūqz ergo debitores habes et pe- cuniarū et laborꝫ oēs dimittes liberos deum expete re- muneratorē. Cuncta igitur et pecunias z peccata debi- toribus nr̄is donem⁹ vt nobis retributio optata prove- niat. Quodqz neglexerim⁹ p aliā explere virtutē hoc de oblivione admisse in nos malicie adipiscētes eternis po-

Seneca.

tiamur bonis hec criso. Attende z hic senecā q dicit. Si magnanimis fueris nunꝗꝫ iudicabis tibi contumeliā fie- ri. De inimico dices. Nō nocuit michi sed animū nocen- di habuit et cum illū in ptāte tua videris vindictā puta- bis vindicare potuisse. Scito enī honestum et magnum vindicte esse genus ignoscere. Et iterū iniuriarū reme- diū est oblivio hec seneca. Et nota hic q ꝭm nūerū gra- dus aplici duodenū sunt duodecim modi remissionum. Prim⁹ est baptismus. vñ in euāgelio. Nisi quis renatus fuerit. ꝛc. Scđs est caritas. vñ etiā in euāgelio. Remittū- tur ei peccā multa. ꝛc. Tertius est elemosyna et caritatis opera. Vñ pphā. sicut aqua extinguit ignem. ꝛc. Quar- tus est fletus et lacrime dicēte dño. qz fleuit in cōspectu meo non inducam mala in diebus suis. Quintus est con- fessio et pnīa vñ ps. Dixi confitebor. ꝛc. Sextus est affli- ctio corporis vñ aplš traditum hmōi hoīem in interitū carnis vt spūs saluus sit. Septimus est emendatio mo- rum vel abrenunciatio viciorum vñ in euāgelio. Ecce sanus factus es iā amplius noli peccare. Octavus est in- tercessio sanctorū. Vñ iacobus. infirmatur aliquis indu- cat presbyteros. ꝛc. Nonus est mīe et fidei meritum. Vñ in euāgelio beati misericordes: qm̄ ꝛc. Decimus est con- versio et salus primorꝫ. vñ iacobus qui converti fecerit peccatorē ꝛc. Undecimus est mutua remissio z indulgē- tia vnde in euangelio. Dimittite et dimittemini et hoc loco presenti. Duodecimus est passio martyrij pro fide ecclesie. vñ latroni penitenti ac patienti dicitur a dño.

Amen dico tibi hodie mecum eris in paradiso. Ex hoc loco et pluribus aliis euangelij locis salubria habemus remedia cōtra malum desperationis et ideo nō desperet aliquis cum multos habeamus portus salutis. Si enim desperasti ppter peti magnitudinē habes petrū qui ne- gavit fidē qđ est maximū petm̄ et tñ deus respexit eum. Si desperasti ppter peccati multitudinem habes mariā magdalenam que septem habebat demonia. idest vni- versa peccata et tñ de ea dictū est dimissa sunt ei peccata multa. Si desperasti ppter peccati turpitudinem habes mulierem in adulterio deprehensam cui dictum est vade et amplius noli peccare. Si desperasti ppter peccati in- famia habes matheū publice in theoloneo sedentē et tñ dñs dixit ei sequere me. Si desperasti propter peccati di- uturnitatē habes latronē qui perseveravit in malo vsqz ad mortem et tñ dictum est ei a dño hodie mecum eris ī paradiso. Si desperasti ppter peccati crudelitatem ha- bes paulū aplm̄ lapidantē stephanū de quo dictum est. vas electionis michi est iste. Si desperasti ppter recidi- vationē seu peccati iterationē magnitudinē habes hic auctoritatē expssam de dimittēdo fratri septuagiesseptī-

Bernar.

es. vñ bern. Dño ppter mansuetudinē que in te pdica- tur currimus post te dñe iesu audientes q non spernas pauperē petōrem nō horreas. Non horruisti confitentē latronē. nō lacrimantē peccatricē. non chananeam sup- plicantem nō deprehensam in adulterio. non sedentem in theoloneo non supplicantē publicanum non negan- tem discipulum. nō persecutorē discipulorum. non ipos crucifixores tuos. Tam validus deniqz es ad iustifican- dum ꝗꝫ multus ad ignoscendum: Currit sponsa currunt adolescentule sed que amat ardentius currit velocius et

Crisosto.

pervenit citius vñ z criš. Liberi quippe nos arbitrij cre- avit de⁹ vt voluntate nostra cum adiutorio dei qđ volu- mus faciamus. Si publicanus es potes fieri euangeli- sta si blasphemus es potes fieri apostolus si latro es po- tes paradisi colonus effici si magus es potes deum ado- rare. Nec est vlla malicia que pnīa non solvatur. Et ideo tanꝗꝫ pcipua malignitatū elegit christus et nemo vsqz ī finē semetipsū despiciat. Noli michi dicere perij noli mi- chi dicere peccavi. Et quidē medicū habes satis fortiorē te et potentiorē ꝗꝫ infirmitas tua est. Medicū habes vo- luntatē tuam si volueris emendantē z potentē z cupien- tem. Cū enī nō subsistens fecit te quia pversus es effect⁹ multo magis emendare te poterit. Sed forsitan dices. Quomodo poterit petōr similis esse factis. Noli requirere qua arte noli scrutari rationē sed crede clementie z beni- gnitati divine. Sed dicis grandia sunt peccata mea z im- mensa scelera mea. Et quis est sine peccato. Sz ego in- quis pessime z sup oēm hominē. Sufficit tibi ad placan- dum deū peccare desinere z bñfacere. Dic tu prior inqt iniqtates tuas vt iustificeris. Recognosce qz peccasti. et si agnoveris initium correctionis factum est tibi. Suspi- ra mestus esto effunde lacrimas. Nec enim aliud quid effudit meretrix illa sed lacrimis penitētiā sociavit z ip-

Grego.

sa comite pvenit ad fontē hec criso. Vñ z greg. Ab spei ergo certitudine nulla nos malorū nostrorū q̄litas nulla quantitas frangat. Idcirco enī oīpotēs de⁹ electos suos in quibusdā lapsibus cadere pmittit vt aliis in culpa ia- centibus si toto ad eum corde consurgāt spem venie red- dat et eis per lamenta penitētie viā pietatis aperiat. Et qui multos in suis iniquitatibus iā sanatos aspicim⁹ qđ aliud ꝗꝫ supne misericordie pign⁹ tenem⁹. Et iterꝫ. Quid itaqz in hac re debem⁹ aspicere nisi imensam misericordi- am cōditoris nostri qui nobis velut in signo ad exemplū penitētie posuit eos quos p penitētiā vivere post lapsū fecit. Et enī nichil in his aliud video nisi ante oculos no- stros posita spei z penitētie exempla. Oīpotens de⁹ vbi- qz oculis quos imitari debeamus obiecit vbiqz exempla

Augusti.

sue misericordie opponit vtrūqz. Quecūqz necessitas co- git petōrē ad ipenitētiā nec criminis q̄litas nec tēporis

breuitas nec vite enormitas nec hore extremitas exclu-
dit a venia si perfecta fuerit voluntatis mutatio sz in am
plissimos sinus mater caritatis filios prodigos suscipit
reuertentes. Et iterum pater tradidit filium suum quo
redimeret seruos misit spiritū sctm quo seruos adoptaret
in filios filiū dedit in precium redemptōnis sp̄m sctm in
priuilegium adoptionis se totum seruat in hereditatem
adoptatis. Nemo ergo de dei pietate diffidat qr maior
est dei misericordia q̄ nostra miseria z quisquis ad eū toto cor
de clamauerit exaudiet illum qr misericors est. Tardius
siquidem ei videtur peccatori veniā dare q̄ ipsi peccatori ac
cipere. Sic enim festinat reum absoluere a tormento cō-
scientie sue quasi plus cruciet eū cōpassio miseri q̄ ipsuz

Crisosto. miserum compassio sui vñ etiā cris. Crede michi talis est
erga hominem pietas dei q̄ nunq̄ spernit pniaz si ei sin
cere z simpliciter offeratur etiā si ad summuz q̄s venerit
maloꝝ z inde velit reuerti ad veritatis viā suscipit liben
ter z amplectit z facit oīa q̄tenus ad priorez reuocet sta
tum. Vñ super illo verbo cayn maior est iniqtas mea q̄

August. vt veniam merear dicit aug. Mentiris inquit cayn men
tiris maior est dei pietas q̄ oīs iniquitas. Ecce expresse
apparet q̄ desperauit et ideo dicit aug. q̄ ipse plus tur-
bauit deum in desperatione q̄ in fratricidio sicut iudas

Bernar. in desperatione q̄ in proditione vñ bern. O res confu-
sa o res monstruosa peccatorē desperans de dei misericordia
cum cuncta petā originalia mortalia venialia ab origine
mundi commissa diuine misericordie compara sunt quasi vna
gutta pelagus totius maris. Et breuiter dicendo scdm
aug. z greg. Si vnus homo oīm hoīm peccata pperpetras-
set z velut cayn z iudas desperasset preterea deus illi ve
niam denegare iurasset si miser ille contritus veniam ro
gasset deus primus illi veniā non denegasset. Et testāte

Hieroni. aug. z hieroni. petā preterita non nocent si non placent
Multum etiam sperare debemus in merito xp̄i sine quo
non possumus saluari. In merito enī xp̄i radicata sunt
omnia merita nostra siue satisfactoria pene siue merito-
ria vite eterne qr nec ab offensa creatoris sumus digni ab
solui nec immensitatem premij quod deus est digni su-
mus assequi nisi per meritū hoīs dei. Et precipue in me
rito passionis xp̄i est sperandum qr hec est miseris speci

Bernar. ale solacium vnde bern. Passio tua dñe vltimum refugi
um singulare remedium deficiente sapientia non suffra-
gante iusticia non sufficiente sanctitate succumbentibus
meritis illa succurrit. Non solum aūt a desperatione sed
etiam a vana spe est cauendum qr vtrobiqz magnum est

August. periculum vñ aug. Ex vtroqz hoīes piclitant et speran-
do z desperando. Quid igitur agit deus cum periclitāti
bus vtroqz morbo. Illis q̄ spe periclitant hoc dicit. Ne
tardes cōuerti ad dñm neqz differas de die in diem subi
to enim veniet ira illius z in tempore vindicte disperdet
te. Illis qui desperatione periclitantur quid dicit. In q̄
cunqz die iniquus conuersus fuerit omnes iniquitates
eius obliuiscar. Propter illos ergo qui desperatione pi
clitantur proposuit eis indulgentie portum. ppter illos
vero qui spe piclitant z dilationibus illudunt fecit diem
mortis incertum. Qñ veniet vltimus dies nescis. Ingra
tus es qr hodiernum habes in quo corrigaris z crastinū
expectas forte non addetur. Et iterum. Ne desperan-
do augeamus petm̄ datus est nobis pnie portus rursus
ne sperando augeamus petm̄ datus est nobis dies mor
tis incertus. Et iterum latro agnouit petrus negauit in
petro demonstratur quenq̄ iustum non de se debere pre
sumere in latrone non impium conuersum desperare de
bere. Timeat ergo bonus ne pereat p superbiaz et malus

Gregori. ne desperet ppter multā maliciā hec aug. Vnde z greg.
Habete fratres mei fiduciam de misericordia condito-
ris nostri et ad misericordem iudicem dum adhuc expe-
ctat cum lacrimis venite. Considerātes nanqz q̄ iustus
sit peccata vestra nolite negligere considerantes vero q̄
plus sit nolite desperare. Et iterum. Sic aūt nos miseri

cordia eius refoueat vt nullo modo negligentes reddat
sic peccata perturbent vt mens in desperationem non p
ruat. Quia etsi presumentes metuimus metuentes spe-
ramus eternum regnuz citius adepturi sumus vnde et

Crisostom⁹. am cris. Ne audeamus q̄ stamus sz dicamus nobis ipsis
Qui estimat se stare videat ne cadat neqz desperemus si
cecidimus sz dicamus nobis Nunqd q̄ cadit nō resurget
Et multi in ipm celi verticem ascenderūt z a scena z scu
rilitate ad angelicam translati sunt vrbanitatē z tantam
ondierunt virtutē vt demones abegerint et multa signa
operati fuerint. Et hoꝝ quidē plene sunt scripture z ple
na vita pꝛm exēplis nobis. Et iterū. Nullus eoꝝ q̄ in mo
licia sunt diffidat nemo in virtutibus existens dormitet ne
qz hic ꝯfidat multotiens enī meretrix ptrāsibit neqz ille
desperet possibile enim est eīet primos pertransire. Hec
criso.

Oratio.

Eū misero qr cuz ad petā q̄ feci inspicio et sup
plicia intelligo q̄ p his pati debeo non puum ti
morē habeo Quid ergo remanebo q̄si desparatus
sine ꝯsilio sine adiutorio. Ad te fontē pietatis et miseri-
cordie ihesu xp̄e curro et festino in quo iam tot z tantos
petōres ablutos video et agnosco tuamqz ineffabilem
miām exoro vt michi sic concedas in pñti mecū z cuz mi
nistris tuis cōputatiōem facere ac conseruis meis petā
sua dimittere z mea emendare vt in futuro qñ personali-
ter rationem ponere volueris cum seruis tuis dimittas
michi que tibi debeo z pximis Amen.

De causa dimittendi vxorem et de paruulis domino
oblatis. Ca. x.

Mat. xix. et mar. decimo

Post hec venit dñs

ihs de galilea (in fines iudee trans iordanem)
Dñs quippe puincia iudeoꝝ generaliter dice-
batur iudea ad distinctionē aliaꝝ gentiū verūtñ meridi
ana eius plaga in qua hitabant tribus iuda z tribus ben
iamin spālr dicebat iudea ad distinctōnem aliarum regi
onum q̄ in ipsa cōtinebantur. puincia. s. samaria galilea.
decapolis z reliq̄ alie site in ea. Narrant ergo ea q̄ i hac
puincia scilz iudea fecit z docuit ac passus est dñs et pri-
mo que trans iordanem ad orientem vbi habitabāt due
tribus scz manasse deinde q̄ circa iordanē qñ venit hieri
cho z bethaniaz z hierlm (Et secute sunt euz) de galilea
(turbe multe) Ex quo pz deuotio ppli ad eum qr multe
sequebantur cā sue predicationis audiende aliq̄ cā cura

Crisostom⁹. tionis impetrande vbi cris. Et secute sunt eū turbe mul
te quasi testimonia salutaris doctrīe eius quasi oues pa
storem in manu ipsius genite et nutrite perducebant eū
quasi pulli filij prem eius pegre pficiscentē. Ipse aūt tā
q̄ pater proficiscentes bona pignora caritatis filijs suis
reliq̄t. p exilijs remedia sanitatū hec criso. Vñ sequit (et
curauit eos ibi) sz in iudea z non ante in galilea vt gen

Origenes tes in eam miām seu veniam que iudee pabat admitte-
ret et in signum q̄ ex iudea gētibus salus eēt. Scdz orig.
sanauit dñs turbas trāns iordanez vbi baptismus daba
tur qr omnes a spūalibus infirmitatibus in baptismo sal
uantur Et sic patet q̄ euāgelista inuito verbo multa mi
racula sanitatum includit quia ppter multitudinē mira
culoruz non poterant oīa in particulari describi. ¶ Dein
de sbditur narratio de triplici religiosoruz pfectione scz
continentie obedientie et paupertatis et pˀmo de ꝯtinē
tia cū dr (Et accesserūt ad euz) s. ihm (pharisei) qui in
pplo iudeoꝝ p̄ alijs videbātur religiosi (tēptātes eū) s.
capere in verbis Notanda est mentiuz distantia in turbis
et phariseis he conueniunt vt doceātur et sui infirmi sa
nentur hi accedunt vt saluatorez et doctorē veritatis tē
ptando capiant et decipiant has deuotio pietatis illos
stimulus adducit liuoris (Et dicētes Si licz homini di
mittere vxorē suā q̄cunqz ex causa) .i. ex leui cā Hanc aūt
q̄stionē proponunt xp̄o ad capiendū eū qr rūsio ad vtrā

q3 partē cal͠uniabilis videbatur. Quia si diceret vxorem pro libito voluntatis dimittendā ⁊ aliā ducendam pudi citie predicator ⁊ assertor videretur laxare frena carnalis concupiscentie et sibimet cōtraire. Si autē diceret q᷑ non videret cōtra moysen dicere q᷑ libellum permisit repudij. Sed ipē p̄missionē tēperat vt decipulā eorū transeat et tradit sola fornicatiōis causa vxorē esse dimittendā libellum vero repudij ob duritiam et maliciam cordis eorū a moyse fuisse permissum ⁊ nulla lege punitū. Permisit autē hoc nō sicut bonū et licitū sed ꝓpter maius malum euitandū q᷑ maluit permittere diuortium q̄ ob odium vxorē vel desideriū secundarū nuptiarū fieri homicidiū. Ista autē permissio nō absoluebat eos a peccato sed tm̄ a pena legali q᷑ nō fuit imperiū dei s3 hoīs dissimulatio in tolerando minus malum ne maius fieret. Deus enim nō sibi contrarius vt aliud ante iusserit et aliud nūc imperet. Moyses q̄dem nec precipiendo nec concedendo nec indulgendo hoc mandauit sed dispensando sustinēdo et permittendo consilio sp̄us sancti ne peiora fierent hoc tolerauit. Sic apl̄i permiserunt scd̄as nuptias ꝓpter incōtinentiā hoīm et malas eorum voluntates. Iuxta enī primariā institutionē non fuit nisi vnica vnici sed ꝓpter incōtinentia hoīm transeunt modo ad scd̄as nuptias. Vñ cū de duobus malis minus toleratur hui9 p̄missio dicitur dispēsatio quasi diuersorū pensatio qn̄ duo mala q̄si eque librant᷑ vt videat᷑ qđ eorū peius sit et p̄ponderat. Est autē triplex p̄missio sc3 Cōcessionis vt cum abbas cōcedit monacho ꝓpter infirmitatē vesci carnibus illicitis q̄dem ꝓpter votum sed nunc licitis propter concessionē abbatis ⁊ causam necessariā. Indulgentie vt p̄missio scd̄arū nuptiarum vñ apl̄s. Vxor viro defuncto nubat cui vult in dño hoc aūt scd̄m indulgentiā dico. Quia si culpa est venialis est. Sustinentie vt permissio libelli repudij qđ sustinuit moyses nō deus quia deus hoc crimē punuit temporaliter vel eternaliter qđ moyses non puniuit temporaliter. Est enim permissio sustinentie quando deus p̄mittit nos peccare q̄ nō concedit illud fieri nec dispensat sed sustinet ⁊ per patientiam expectat. Solā ergo fornicationē ponit dñs cām discidij iubens ceteras molestias pro fide cōiugij ⁊ castitate sustineri. Et intellige discidiū q̄tum ad cohabitationē et debiti redditionem nō tm̄ q̄tum ad vinculū matrimonij qđ nō soluitur nisi p mortē et ergo nec vir nec mulier pōt ꝯtrahere altero viuente. vñ Raban9

Rabanus.

Vna ergo solūmō carnalis est cā. i. de fornicatio vna sp̄ualis hoc est timor dei vt vxor dimittatur nulla aūt causa est vt viuēte ea que relicta est alia ducatur. Sp̄ualiter p vxorē q̄ nō dimittit᷑ nisi ꝓpter fornicationē intelligitur aīa cuius vir est xp̄s qui nunq̄ aīam nisi propter fornicationem pctī dimittit per quam xp̄s a nobis recedit.

Moraliter.

¶ Moraliter q̄ dimittit vxorē suam sp̄ualem sc3 ecclīam ⁊ ducit sc3 pinguiorē mechat᷑. nō enim q̄rit sp̄ualem fructū sed tēporale lucrū. Proposito ergo qđ est necitatis in virtute cōtinentie ꝯsēter ponitur illud qđ est supererogationis et cōsilij sc3 ꝯtinentia ab omi actu venereo. Discipuli enī hoc audientes q᷑ vinculum matrimonij est indissolubile et mori ex verbis eius dixerūt ei. (Si ita est causa homini cum vxore) q᷑ non possit eam nisi modo predicto dimittere (nō expedit nubere) ac si dicant Melius est simpliciter cōtinere ꝓpter onus et graue pondus vxoris et multa incōmoda q̄ possunt inde venire. vñ cris.

Crisostom9.
Hieronim9.

Leui9 est ꝯtra cōcupiscentiā pliari ⁊ ꝯtra seips3 q̄ cōtra mulierē malā. vñ et hiero. Graue pondus vxor est si excepta cā fornicatiōis nō licet eā dimittere. Quid enī si temulenta fuerit si iracunda si gulosa si vaga si morbosa si iurgatrix si maledicta timenda erit huiusmodi et erit volumus nolumus sustinenda. Cum enim liberi essemus voluntarie nos seruituti subiecimus. Et dixit dominus respondendo discipulis (Non oēs capiunt verbum istud) cōtinentie sc3 vt impleant et se cōtineant q̄a nō oēs capere volunt nec oēs acceptū habēt. audiet enī luxuriosus ⁊ displicet ei (sed q̄bus datū est) a deo ex sp̄ali munere q᷑ status altus est ad quē non valemus nisi ex gratia ascēdere. Vñ dicit sapiens q᷑ nemo pōt esse continens nisi deus det ac si dicat. Non casu sed fortuna virgines fiunt sed quia a deo petunt et laborant vt accipiāt. vñ hiero.

Hieroni.

Nemo putet sub hoc verbo vel fatum vel fortunā introduci q᷑ hi sunt virgines q̄bus a deo datum sit aut quos q̄dem ad hoc casus adduxerit sed his datū est qui petierūt q̄ voluerunt q̄ vt acciperent laborauerunt. Omni enī petenti dabitur ⁊ querens inueniet ⁊ pulsanti aperiet᷑. Vñ ⁊ cris.

Crisosto.

nō dixit nō oēs possunt s3 nō oēs capiunt ⁊ oēs capere possunt nō tm̄ capere volunt. Si eni3 quidā in pugna cadunt nos cadentiū negligentie imputare debemus non difficultati virtutis. Quod autem dicit q̄bus datū est nō hoc significat q̄m quibusdam datur quibusdā nō dat᷑ sed illud ostendit q᷑ nisi auxiliū gratie acceperimus nichil ex nobis valemus. Q̄m autem volētibus gratia non negatur in euangelio dñs dicit Petite et dabitur vobis querite et inuenietis pulsate ⁊ aperietur vobis Debet aūt voluntas p̄cedere ⁊ sic sequit᷑ gratia. Nam gr̄a sine voluntate nichil operat᷑ nec voluntas sine gratia. Nam et terra non germinat nisi pluuiam susceperit nec pluuia fructificat sine terra. Hec crisostom9 Et ne omnē continentiā putarent laudabilem ⁊ meritoriam consequēter distinguit eam triplicē. Prima ē cōtracta a natura. secunda a casu siue violentia. tercia a voluntate et gratia (Sūt enī eunuchi) i. continentes et est grecum vocabulum scd̄m Isid. (q̄ sic nati sunt) sine instrumētis siue frigide nature qui ꝓprie dicuntur castrati quasi cestenati (Et sunt eunuchi qui) facti sūt ab hoībus q̄bus secantur genitalia qui ꝓprie dicuntur spadones a spaᵃ genere ferri quo eunuchizantur. Et iste due nō sunt laudabiles ⁊ nec meritorie nec demeritorie quia necessitate fiunt non voluntate nisi inq̄tū per voluntatē acceptant᷑.

Hiero.

Secundū hiero. inter hos secundos computant᷑ ⁊ hi qui specie religionis simulant castitatem. s. ypocrite ⁊ appetentes vanam gloriam ab hominibus ex quocunq3 suo opere (Et sunt eunuchi) ⁊ cōtinentes (q̄ seipos castrauerunt) nō p mēbrorū abscisionē s3 p cōcupiscētie repressionem et se castitati seu caste viuere voluntarie deuouerūt (propter regnum celorū) qui ꝓprie dicunt᷑ eunuchi. i. bene viuentes ab eu qđ est bonum ⁊ nichos qđ est victoria quasi boni victores et hi merentur et rōne voluntatis q᷑ spontanea et rōne actionis q᷑ bona et rōne intentionis q᷑ recta. ista enī tria pficiunt meritū. Hec ergo tertia cōtinētia q̄ est p voluntatē reprimentē concupiscētiā ab actu venereo victoriosa dr̄ ⁊ laudabil᷑ et tota est meritoria vñ cris.

Crisosto.

Illa est gloriosa cōtinentia non quam trāsgredi non pōt necitas debilitatis corporis s3 quā cōplectitur voluntas sancti ꝓpositi Et iterū. Cū aūt dicit qui se castrauerunt non mēbrorū dicit abscisionē sed malarum cogitationū interēptionē. Etenim cōcupiscentia habet fontes precipue a proposito incontinendi ⁊ mēte negligēte. Et si ipsa sobria fuerit naturaliū motuum nullū est nocumentum. Nec ita abscisio membri comprimit tēptationes ⁊ tranquillitatē facit vt cogitationis frenū S3 quia talis status altus est nec pōt omnes ad hoc attingere sed solum perfecti ideo infert dñs hortādo milites suos dicens (Qui potest capere) ⁊ implere (capiat) cū adiutorio dei vt sit castus vel intelligat q̄ dico vel qui pōt pugnare cōtra carnē pugnet ac superet et triūphet Et ē vox hortantis ad continentie brauiū nō iubentis q̄ d. Vnusquisq3 cōsideret an virginitatis et pudicitie p̄cepta implere queat Tantū bonū nō est necessitatis s3 supererogationis nec est hoc p̄ceptū sed cōsiliū cuilibet offertur nemini imponit᷑ qui potest cōtinere cōtineat. Habito itaq3 de perfectione continentie siue castitatis consequenter agit᷑ de pfectione obedientie siue hūilitatis et hoc ꝯmendatione puulorū per quos design an᷑ humiles ⁊ obedientes q᷑ sicut puuli nō propria voluntate s3 alterius ducū

Beda

tur ita humiles z obedientes alterius volūtate et impe rio mouentur. Unde dicit beda q̄ hec lectio humilitatis magisterio plena micat que vice innocētes ac simplices ad domini gratiam pertingere posse demonstrat. Dum ergo dñs ihesus de castitate dissereret (tunc oblati sūt ei puuli) ex deuotione offerentiū (vt manus eis imponeret z oraret) i. vt manu z voce bñdiceret. Cōsuetudo eni fu it apud veteres vt paruulos benedicēdos offerrent seni oribus et impositio manuum ortum habuit ab antiquis patribus qui volētes bñdicere paruulis imponebāt eis manus. Uidentes igitur iudei xp̄m moribus senem vita sanctum doctrina sapientissimum et de castitate loquen tem z hñtes rum sicut prophetam obtulerūt ei infantes vt eis manus imponens et orans benediceret manu per tactū z voce p orōnem. In q̄ dat intelligi q̄ puulis suffi cit per fidē alioꝝ ad xp̄m afferri (Discipuli vero) labori mgrī compatientes z ppter eius dignitatē phibebāt et (increpabant) offerentes non q̄ nollent infantibus a sal uatore z manu z voce benedici s; q2 timebant eū post tā longos sermones importunitate offerentium grauari et offendi. Xp̄s aūt z si fatigabatur corpore nō tñ aīo q2 ei placebat z p̄ualuit ac vicit fortis eius affectus quo ho minum salutem cupiebat. vt nullus a cōsecutiōe sue salu tis phiberetur. Sic fatigatus ex itinere nō curans famē aut cibos ad conuersionem samaritanoꝝ quoꝝ salutem

Origen.

famescebat se cōuertit. Ubi orig. Hec ergo debemus at tendere ne estimatione sapientie excellētioris z pfectus spūalioris cōtemnamus quasi magni pusillos ecclie pro hibentes pueros venire ad ihm hec orig. Paruuli etiā pñt dici pauperes z generis infimi per discipulos autē impedientes ne xp̄o offerantur pñt accipi ecclesie recto res vel religiosi qui propter paupertatem vel generis infi mitatem repellunt tales a promotione vel receptiōe q̄ tūis sint aptis z digni propter quod impedientes arguunt ore xp̄i. Unde dñs indigne ferens dixit discipulis (Sini te paruulos venire ad me) apud quem non est psonarū acceptio (z nolite eos phibere) cōminationibus terren do vel mali s exemplis corrumpendo q2 isti sunt figura z forma vere humilium quorum familiaritatem ego volo et consortium. In quo dedit prelatis exemplum corrigē di ostiarios suos pauperum accessum phibentes. Unde

Crisosto.

cris. Nolite vetare pueros nam si sancti futuri sunt quid vetatis filios ad patrem venire. Si autē peccatores fu turi sunt vt quid in iam condemnationis profertis ante q̄ culpam videatis. Nam quales mō sunt mrūz est q̄les aūt postea futuri sunt ipsorum erit. Quod ergo meū est honorate quod autē illorū erit miseramini. Et subiūgit (Taliū est enim regnū celoꝝ) nō dicit istoꝝ s; taliū vt nō tam etatem q̄ humilitatem z innocentiam commendet. Non oīm s; talium i. similium et illoꝝ q̄ similem habent humilitatem z innocentiam per studiū z laborē et qui ta les sunt per mores z virtutes quales sunt paruuli p natu ram z etatem. Puerorū eū aīa ab oībus malis est pura z magistra innocentie et humilitatis z nullus pōt intra re in regnum celorum nisi fuerit innocens et humilis q2

Hieroni.

nichil inquinatum intrabit in illud vnde scdm hiero. Nō ait istoꝝ s; talium vt ostenderet non etatem regnare sed mores z his qui similem haberent innocentiam z simpli citatem premiū repromitti de q̄bus aplus. Nolite pueri fieri sensibus s; malicia paruuli estote sensu aūt perfecti.

Ambrosi

vñ amb. Nō etas prefertur etati alioqn obesset adolesce re. Cur ergo pueros aptos dicit eē regno celoꝝ. Fortasse q2 maliciam nesciant fraudare non nouerint referire nō audeant scrutari ignorent opes honorem ambitionē nō appetant. Sed non ignorare ista virtus est s; contemne re. Non enim virtus est nō posse peccare sed nolle. Non igitur pueritia sed emula puerilis simplicitatis bonitas

Crisosto.

designatur vñ etiā cris. Et nos itaq; si volumus fieri he redes celoꝝ virtutē hāc cū multa bona possideamus di ligētia. Etenī ab oībus malis pura ē pueri aīa: eoꝝ q̄ cō tristauerūt nō meminit s; sicut ad amicos accedit sicut nullo facto z q̄tūcūq; a mr̄e flagellatus fuerit hanc in q̄rit z pre oībus eā appciat z si reginā ōnderis eū dyade mate non preponit hanc matri cilicio superindute et ne cessariis nichil plus inquirit nō tristatur in quibus nos pu ta damno pecuniaꝝ z talibus nō letatur in q̄bus nos iutē perancis his non respicit ad pulchritudines corporum ppter hoc dixit Talium eīm est regnū celorum vt electione hec operemur q̄ a natura pueri hñt hec cris. Sunt aūt decē pprietates bone in pueris quas q̄ imitatur regnum celoꝝ ɔsequet q̄ sunt innocētia mūdicia obediētia simplicitas humilitas veritas maloꝝ illatoꝝ immemoratō fortuito rum nulla reputatio z pātiū valde puoꝝ ad sufficientiā acceptio. ¶ Deinde paruulos sibi oblatos dñs dulciter suscipit (z complexās eos) z in vlnis desinens in signum q̄ simplices et humiles puros et deuotos diligit (et ma nus eis imponens) vt viris continentibus grām sui au xilii conferendam significaret (bñdixit illos) aliq̄ vocali bñdictione que scripta nō est vt humiles sua bñdictōe di gnos ōnderet. Sic spūaliter q̄tidie hūilibus manus impo nit cum eis grām z auxilium tribuit q2 hūiles spū digni sunt eius grā z benedictōe deus eīm supbis resistit humi libus aūt dat grām q̄ se manibus z ptāti eius subiciunt dat grām. In quo humilium dignitas ōndit q̄ rāta bona merent vñ

Hieronim⁹.

dicit hiero. q̄ hūilitas sola obseruatrix est custosq; virtu tum z nichil est q̄d ita deo gratū faciat z hoībus q̄tū si vite merito magni s; humilitate infimi videamur. Et bñ humiles paruulis z innocentibus comparauit q2 humi litas maculas pctōꝝ lauare z innocentiā reddere con

Bernardus.

sueuit vnde bern. Decora aīe humilitas est. Non a me ip so hoc dico cum pph̄a prior dixerit. Asperges me ysopo z mundabor humili herba a pectoris purgatiua humili tatem significans hac se post grauem lapsū rex prophe ta lauari confidit et sic inuenit quendam innocentie recu perate candorē. Et sciendū q̄ xp̄s manus imponendo p uulis instituit z initiauit sacm̄ confirmationis cuius mi nisterium postea contulit aplis. Uñ paruuli in fontibus crismate cōsignantur ab ep̄is q̄ in ecclia vel locū obtinent aploꝝ per impositionē eni manuū aploꝝ cōferebatur spi ritus sanctus ad roburz cōfirmationē fideliū cuius impo sitionis manuū locū obtinet predictū sacm̄. Considera nunc q̄tum xp̄s simplicitatē z hūilitatē ac innocentiam puuloꝝ diligit quibus tanta familiaritatis et beniuolen tie signa ostendit z studeas pro posse paruulos imitari z virtutes eorum habere vt valeas cum ipsis regnū celo rum possidere.

Oratio.

Domine ihu xp̄e q̄ nos ad ɔtinentiā es hortatus da quod hortaris z tribue mi fragili castitatē mē tis z corpis z q̄ paruulos venire ad te voluisti z eis manus īponens bñdixisti presta michi misero vt sim paruulus in oculis meis quatenus grām inueniā in ocu lis tue maiestatis z quod puuli possident p naturā ego ɔsequar misericorditer p grām tuā vt meritis oīm puuloꝝ et humilium tibi placentiū ego vltimus oīm te rectore te duce merear ad te peruenire z a te bñdictione in celesti bus munerari Amen.

De perfectione paupertatis. Ca. xj.

Abito de perfecti

Mat. xix. marci x. z lu. xviij

one castitatis z obediētie seu hūilitatis ɔseq̄n ter agit de pfectiōe paupertatis (Et ecce) enim (vnus) adolescens (genuflexo) añ ihm (interrogauit eū dicēs. Magister) ppter doctrinā sanā (bone) ppter vitā sanctā (q̄d boni faciendo vitā eternā possidebo) Secun

Beda

dum bedam audierit iste a dño tm̄ similes puulis dignos esse regno vel et ideo certior esse desiderans de ingressu regni nō per parabolas sed apertius postulat sibi expo ni quibus meritis vel operibus vitā eternā possit cōseq̄ (Ihs autē rñdit ei) primo q̄tum ad eius cogitatōnē q̄a

iste cogitabat iesum esse purū hoīem licet crederet eum
esse sanctū bonum doctorē ꝛ iō quasi rn̄dens eius cogita
tioni dixit ei (Quid me dicis bonum) q. d. Ex quo me
credis purum hoīem nō debes me vocare bonum (Ne
mo eñ bonus nisi solus et vnus de') hoc est dictu Deus
est solus bonus essentialiter per se ꝛ a seipō ꝛ nullus ali'

Crisostom'.

qualiꝫ participatiue per ipm ei ab ipo. vñ criso. Hoc autē
dicens non excludit homines a bonitate sed a compara
tione bonitatis diuine. Quasi diceret dominus. Quare
me dicis bonum cum non credas me esse deum. Si
vero confiteris bonum credas etiam esse deum. Solus
enim deus natura est bonus. ¶ Deinde consequenter
respondet eius interrogationi dicens (Si autē vis adui
tam ingredi serua mandata) quasi diceret hoc sufficit ad
salutem quod amplius est nō est necessitatis sed super

Hieronim'.

erogationis qr f̄m Hiero. Justicia legis custodita nō so
lum bona terre sed et vitam conferebat eternam suo tpe
consequendā. Et quia adolescens hec audierat sollicit'
factus interrogauit que essent hec mandata quorum ob

Crisostom'.

seruantia est necessaria. hoc autē f̄m criso nō temptans
fecit sed estimans alia quedam precepta esse preter lega
lia que vite ei causa fierent. Jesus aūt quasi infirmo con
descendēs legis precepta clementissime exposuit dicēs
(Non homicidiū facies) manu occidendo. ore iubendo
vel consulendo vel etiam detrahendo qr per detractio
nem occiditur proximus in conscientia aliena in qua viue
bat per bonā famam nec corde mortem alicuius deside
rando vel odium retinendo aut beneficium subtrahen
do et per hoc p̄ceptū decalogi ꝓhibet nocumentū ꝓxi
mi in persona ppria (non adulterabis) per hoc ꝓhibetur
nocumentū ꝓximi in persona sibi coniuncta (Non furtū
facies) per hoc ꝓhibetur nocumētum proximi in re pos
sessa (Non falsum testimonium dices) per hoc prohibe
tur nocumentum proximi in fama (Honora patrē tuū
et matrem) eis subueniendo et reuerentiam exhibendo.
et per hoc preceptum affirmatiuū intelligitur omne be
neficium ꝓximo reddendo qr noīe patris et matris in
telligitur omnis ꝓximus Et hoc est qd̄ subdit (Et dili
ges ꝓximū tuū sicut teipm) i. ad id qd̄ diligis teipsum s.
ad grām et gloriā vel (sicut teipm) i. nō verbo tm̄ sed ope
re et veritate. Proxim' autē noster est oīs qui nobiscum
conuenit in natura quem debemus sicut nosipsos dilige
re. Quam sententiā dñs induxit vt ostendat q finis pre
ceptorum est caritas quia obseruantia mandatorū non
est meritoria vite eterne nisi fiat ex caritate. Inter hec p̄
cepta ordinantia in proximum non tanguntur precepta
de non concupiscendo rem proximi vel eius vxorem qa
reducuntur ad precepta de non adulterari et non furari
et sub illis possunt intelligi. Uel quia intelliguntur in hoc
q dicitur (diliges proximum tuum) qui enim vere proxi
mum diligit nec rem eius nec vxorem concupiscit. Enu
merat aūt hic nō oīa mandata sed solūmō precepta scde
tabule que ordināt hoīem ad proximū in quibus impli
cat et supponit precepta prime tabule ordinantia homi
nem ad deum qr homo magis tenet deo q̄ ꝓximo. et iō
si obseruātia mandatoꝝ scde tabule est necessaria ad salu
tē multo fortius obseruātia mandatoꝝ prime tabule est
necessaria ad eandē. Uñ bñ dicit apl's q q̄ diligit ꝓximū
legē impleuit qr in dilectione ꝓximi intelligitur dilectio
dei vt finis ꝓpter quē ꝓxim' diligit qr proximus diligit
ꝓpter deū ꝛ nō econuerso. Per p̄dicta etiā ondit saluator
q obseruantia preceptoꝝ cerimonialiū et iudicialiū non
erat ampli' necessaria ad salutē sed sufficiunt decē deca
logi p̄cepta Quoꝝ primū est. Non adorabis deos alie
nos i. verū deum coles et sup eū nichil amabis. Multi
enī hodie sunt qui sibi deos alienos faciunt. Nā sicut di

Augustinus

cit aug. hoc ab hoīe colit qd̄ pre ceteris diligit. Superbus
igit pro deo hꝫ supbiā luxuriosus luxuriā auarus auari
ciā. Scdm. Non assumes inuanum nomen dei tui in os
tuum i. nō blasphemabis nec iurabis indebite in nomie
sui. Talis iniuriā facit deo quē in testimoniū sue falsita
tis inuocat quasi deus mendaciū obligat et sibi qui in iu
dicio dei puniendum se obligat si non est ita sicut iurat.
et proximo qr per falsam iurationem ipm decipit et de
fraudat Tertium diē sabbati sanctifices vt in eo morta
liter nō pecces et mala vites. Contra istud preceptū pec
cat qui cā cupiditatis i sabbato opus suile facit. vel ali
qd̄ pctm̄ cōmittit. vel opera nr̄e dimittit qr a bonis ope
ribus nō est vacandū Quartum honora parentes tuos
scꝫ obediendo. obsequēdo subueniendo et aīabus eoꝝ
miserēdo In hoc etiā p̄cipit honor patrū spūaliū s. pre
latorū Quintū nō occides ope. verbo negligentia cogi
tatione. auxilio. consensu. malo exemplo vel aliqua occa
sione. Homicidiū etiā aliqn̄ fit corde per odiū. aliqn̄ ore
per verbū detractoriū. aliqn̄ ope p factū ꝛ istud vltimū ē
triplex. quidā eñ occidunt corpus tm̄ qdam animā tm̄
qn̄ scꝫ eam trahūt ad pctm̄ qdam vtrūqꝫ qn̄ s. aliq̄s inter
ficit seipm vel aliū in pctō mortali existentē. Sextū non
mechaberis operando cogitando loquendo vel in iuris
dictione tua fornicationē sustinendo. Per hoc autē q di
xit non mechaberis ꝓhibetur omis carnalis appetit' et
corruptio preter cā que est matrimonii Septimū nō fu
raberis aliena non quomodolibet tibi attrahendo vel
te aliena inuito dño vtendo. Per furtum intelligit om
ne iniustum ablatum siue occulte faciendo in acceptis siue
fraudē exercendo in mercationib' siue mercedē nō sol
uendo operariis. Octauū non dices falsū testimoniū cō
tra ꝓximū tuum omne mendaciū dolū detractionē adu
lationē calumniam ꝛ doctrinā erroneā deuitando. Nō
num non desideres domū vel agrū vel aliā rem proximi
tui tali vicꝫ mente q velis eā tibi cum suo dāno adaptare.
Decimū non concupisces vxor. seruum ancillā proxi
mi tui corde consentiendo ore sollicitando ope concupiscē
tiā perficiendo. Hec q̄ perfecerit saluari poterit. Cū au
tem ille adolescēs hec oīa a iuuētute sua se seruasse rn̄de
ret qd̄ tamen in multis religiosis vix aliq̄s hodie reperiret
(Jesus intuitus eū dilexit eū) ꝓpter bonā cōuersationē
suam preteritam et ostēdit sibi vultu amicabilē (ꝛ) inuitu
ens eū de pfectiōe (dixit illi Unū tibi deē) q̄ ad statū pfe
ctionis s. bonū paupertatis. Quia ꝛ si mandatorū obser
uatio sufficit ad salutē non tñ ad euāgelicā pfectionem
sed ad hāc etiam reqrit obseruatio cōsiliorū. in q̄ primū ē
abrenūciatio tpaliū ꝛ ideo de hac tm̄ h facit mentionem

Origen.

vbi orig. Non tamē intelligendū est q in ipso tpe q̄ bona
sua tradiderit pauperibus fiat omo pfectus sꝫ illa ex oie
incipit speculatio dei adducere eū ad omēs virtutes. Et
subdit dñs dicens (Si vis) quia h est in tua libertate (pfe
ctus eē) i. ad statū perfectionis ascendere sup cōē statū
saluti necessariū quia hoc est de pfectiōe vite (vade) p affectū
cōtemnēdo tpalia (et vende) p effectū ea relinquēdo et
hec (oīa) nō p̄tem vt ananias et saphira qd̄ est ꝯ ꝓprie
tarios (q̄ habes) et iuste possides qd̄ est cōtra raptores ꝛ
vsurarios elemosinas de alieno facientes illa ei habem'
q̄ iuste possidem'. Illa ergo q̄ iuste possidentur vēdenda
sunt q̄ vero iniuste reddenda sunt illis quorū fuerūt (ꝛ da)
non vēde querendo munus a manu vel a lingua vel ab ob
seqo (pauperibus) non diuitibus a qbus illa accipies nec
amicis carnalibus nisi fuerint indigentes nec histrioni
bus et male viuentibus qd̄ est ꝯ symoniacos et ambicio
sos q̄ dant aliis vt acquirant bñficia et dignitates ꝛ hoc
fac ꝓpter deū non ꝓpter ostentationē qr abiicere tpalia
ꝓpter ostētationē nō est meritoriū (ꝛ) sic dādo (habebis
thesaurū) i. quēdā beatitudinis (i celo) locum tutissimū
Hoc aūt nō dr̄ quia paupertas sit maior virtus q̄ cōtinen
tia vel obedientia sꝫ dr̄ p quādā correspondentiā quam
thesaurus celestis sic rn̄det voluntarie paupertati sicut ex

Crisosto.

altatio humiliationi vñ criso. Rñ aūt non vite fecit eter
ne mensionē sꝫ thesauri dicens et habebis thesaurum in
celis quia cū de pecuniis erat sermo et de abrenunciati
one oīm ondit q reddit plura his q̄ precepit relinquere

quantomaius est celū q̄ terra in thesauro eni eo plā retri
butionis ostēdit (Et veni) relictis oībus (et seq̄re me) me
imitādo et sicut ego ambulo ambulādo qr in sequela xp̄i
p opa caritatis cōsistit pfectio principaliter et cōplete in
paupertate aūt volūtaria cōsistit inchoatiue per modū
remouentis phibēris et disponentis qr per hoc aufertur
cura tpalium q̄ a dilectione dei impedit animū vn̄ glo.
Relinquere oīa est via ad pfectionē s3 in sequendo consi
stit perfectio. Magna certe gloria est seq̄ dn̄m et iō valde
est apperendū Ad pfectionē ergo nō sufficit hoī relinq̄
re sua nisi dn̄m sequatur .i. nisi relictis malis faciat bona.
Theo. Unde theo. Cū paupertate enim et ceteras virtutes ho
minem habere oportet ob hoc ait et veni sequere me .i. in
ceteris esto meus discipulus et iugiter me seq̄ris. Unde
Hieroni. et hiero. Facilius sacculus cōtemnit q̄ voluntas. Multi
diuitias relinquentes dominum nō sequunt. Sequitur
autem dn̄m qui imitator eius est et per vestigia illius gra
Raban⁹. ditur vbi et rabanus Ecce duas vitas hominibus propo
sitas audiuimus actiuam ad quā pertinet non occides
et cetera legis mandata et contemplatiuam ad quam p
tinet si vis perfectus esse etc. Actiua ad leges pertinet cō
templatiua ad euangelium quia sicut vetus nouum pre
cessit testamentum ita bona actio precedit contemplatō
nem. Actiuis eni cōuenit obseruatio preceptorū que in le
ge traduntur contemplatiuis obseruatio consiliorū q̄ in
euangelio docentur Et notandū q̄ multiplex est perfe
ctio scʒ sufficientie quā oēs habēt existentes in caritate
ordinis cuius ppriū est seruare ptinentium religionis et
huius ppriū est renūciare oībus prelatiōis ad q̄s ptinet
ponere aīam p ouibus suis securitatis cuius ppriū est
hr̄e mortē in desiderio et vitā in patria. Ad primā pfecti
onem tenet quilibʒ ad vltimā vero nullus tenet ad tres
vero medias tenentur aliqui ex causis. Unū q̄ signū pfe
ctionis posuit cum oīa relinq̄re consuluit vt nudū xp̄m
Theo. nudus sequatur. Unū scd̄m theo omīa summam pauper
tatem suadēt si q̄d eni restiterit illius seruus est. Et scd̄m
Ambrosi amb talem voluit adolescentem illū dn̄s ad paradisum
redire q̄lis adā fuerat de paradisi sublimitate delectus
Nudus eni incola adā padisi fuit Quāuis ergo cum pos
sessione diuitiarum possit q̄s ad vitam ingredi seruando
mandata nō ad perfectā sequelā xp̄i vt pfecto amore et
integro affectu tendat in deum deest sibi vnum scilicʒ q̄
relinquat diuitias affectu vt sit pauper spiritu que paup
tas includit humilitatem sine qua non est paupertas ve
ra qr vanum est hr̄e bursam vacuam et cor plenū supbia
Includit etiam cōtemptum diuitiarū effectu qr difficile ē
valde qui hn̄s diuitias ne amore carum aut detineat aut
distrahatur et impediatur a pfecto amore dei ne xp̄m li
bere et expedite sequatur. Nā q̄ diuitijs implicat mittit
pedes in rethe ne possit coram deo pfectus ambulare et
libere christū sequi qr diuitie viscosiores sunt visco et vix
euellit aīmus occupatus ab eis et detētus. Nimia q̄ dile
ctio terrenarum possessionū est huius pfectiōis impedi
mentū Qd̄ bn̄ patuit in hoc iuuene q̄ (cū audisset verba)
dn̄i de perfectiōe paupertatis volūtarie (abijt tristis) secu
li tristicia mortē operante impeditus a pfectiōe quā q̄re
bat terrenarū possessionū amore ob quod nō poterat ad
perfectionem volūtarie paupertatis ascēdere Unū cā tristi
cie redditur cū subditur (Erat eni multas hn̄s possessio
nes) spinas pducentes et tribulos sementē dn̄icam suffo
cantes et ipse nichilominus habitus a possessionib⁹ et di
ues valde diuitijs fallacibus ob quarū inordinatū amo
rem tristabatur de psuasione abrenūciatōis earū tristabi
le enim est amata abijcere. Ad tpalia enim passibiliter af
ficitur cuius cor in priuatione eorundē aliqualiter cōtri
statur. Nā plerumqʒ cum tpalia assunt nobis putamus
q̄ ea nō diligamus sʒ cum abesse ceperit inuenimus q̄ fu
imus Hoc enim sine amore nostro aderat qd̄ sine dolore
discedit. Iste iuuenis cum audiret q̄ q̄cunqʒ hr̄et vende
ret et daret pauperibus abijt merens qr diuitias seculi

et vitam eternam hr̄e volebat qd̄ difficile erat vt fieret
qm̄ in possessione diuitiarū absqʒ supbie elatiōis et absqʒ
pruritate voluptatis vix stare quis pōt sic etiā difficile
esset q̄ hōm in cacumine verticis alicuius montis staret et
tēpestate validi venti quassatus non caderet. ¶ Ut vero
dicit aug Hic adolescens laudabilis quidē est quia non Augustinus
occidit non adulterauit est Uituparabilis autē quia cōtri
status est in verbis xp̄i vocantis eū ad pfectionē. Adole
scens quippe erat fm̄ aīam et propterea relinquēs xp̄m
abijt hec aug. Sed tale rethe frustra iacitur ante oculos
pennatorū .i. cōtemplantiū perfectorū q̄ tāto min⁹ cōtri
stantur q̄ desunt tēporalia q̄ntomagis appetunt eterna
Nam vt ait greg. tanto quisqʒ minus dolet q̄ desūt eter Gregorius
na q̄ntomagis gaudet q̄ assunt tpalia et qui minus do
let q̄ desunt tēporalia certius expectat vt assint eterna
Et ideo fm̄ Genadiū bonum est facultates cū dispēsati
one pauperibus erogare sed melius est p intētione seq̄n
di xp̄m oīa et totum simul donare et absolutum a sollici
tudine cum xp̄o egere Ut eni dicit cris. Non similr̄ de Crisostom⁹.
tinentur q̄ pauca hn̄t et qui multis abundāt qm̄ adiectio
diuitiarū maiorem accendit flammā et violentior fit cu
pido. Non solum autē diuitiarū possessio sʒ etiā rerū alia
rum diuersitas hoīeʒ a dei cōtemplatiōe et pfecto amo
re impedit et auertit. Unū aug Temporalium rerum multi Augustinus
formitas ab vnitate dei hominem p carnales sensus di
uerberat et mutabili varietate eius affectuʒ multiplicat
Queʒ ergo delectat libertas ab amore mutabiliuʒ liber
esse appetat et quem regnare delectat vni omnium re
gnatori deo subditus hereat. Et iterum. Duo sunt amo
res mundi et dei. Si mundi amor hītat non est q̄ intrat
amor dei. Cum exhauseris cor tuum ab amore terreno
hauries amorem diuinū vn̄ et greg. Cū cupiditate ter Gregorius.
rene sube deus nō diligit qr terrenus amor oculū men
tis sordidans excecat ne diuina claritas videatur. Nec
mirum Quō eni diligere pōt quem nescit. Aut quō scit
ad quē nesciendum oculū cordis claudit vnde et iā cris Crisostom⁹.
Fumo similes sunt huiane res Nichil enī ita contristat
anīe oculum et turbat vt vite huius curarū turba et cōcu
piscentiarū multitudo hec eni fumi huius sunt signa vn̄
et ans. Si vis esse quietus nl̄ seculi appetas. Sempre Anselmus
quiem mentis hēbis si a te mundi curas abieceris. Qui
curis terrenis se implicat a dei amore se separat Et vt in
paucis multa intelligas attende pauca verba augustini
sic dicentis Nichil plus noui esse q̄ ista sensibilia fugien
da. Cui cōcordat dyoni. qui sic dicit. Derelinque sensus
et omnia sensibilia. Qui habet aures audiēdi hec pauca
verba predicta audiat et corde intelligat qr multa in eis
latent que vanis et dissolutis nō apparent. Unū cuidā de
sermonis abundantia sollicito dictum est in spū. Si vis
scire oīa predicanda tunc separa te ab exterioribus purifi
ca te a tpalibus liberum facito a carnalibus et erige te ad
celestia et manifestabunt tibi diuina. Ecce in his verbis
totum est inclusū qd̄ ē predicatū ymago eni tua ymago
dei est depone ergo ab ea oīe qd̄ sibi accidēs est et appa
rebit tibi in ea quod diuinum est. Ut autē vtiliter ad tpa
lia et eterna perfecte te habeas scito q̄ tpalia debes aspi
cere sub sensu quadruplici. Primo .s. vt tanq̄ pegrinus
et aduena sentias omnia vt extranea et aliena ita q̄ tua
vestis sit tuo sensui extranea ac si esset alicuius de grecia
vel india. Secundo vt in tuo vsu omnem abundantiam
timeas vt venenum et mare submergens. ¶ Tertio vt in
tuo sensu omnem inopiam egestatē sentias vt mensam et
aram et scalam vite eterne et vt speculuʒ seu ymaginē cru
cis xp̄i. Quarto vt diuitias et apparatus diuitum ita sen
tias tibi difformes q̄ in eorum memoria vel aspectu nul
latenus valeas delectari vel letari q̄ si videris te in eis
congaudere a christi gloria paupertate te estima alienū
fore Huic autem connectitur q̄ in pauperum et despe
ctorum memoria vel aspectu tanq̄ i christi pauperis ex
pressa imagine totus leteris et eis quasi regibus cum

summa alacritate ꝛ reuerentia associeris Considera etiā hic ꝙ ad pfectionē non sufficit quedā opera bona ꝛ quasdam virtutes habere sed oportet oīa pro posse perficere vn̄ criso. Cōpletus est dei homo ad omne opus bonum expletus non vt hec quidē habeat illa vero non habeat. Qui em̄ talis est nō est cōpletus. Que em̄ vtilitas dic michi cū orat quis intense non misereatur aūt abunde. Aut cum misereꝛ quis abunde auarus aūt et violēt⁹ existens. Aut cum non auarus aut violentus existens ad ostentationē vero sit hoīm qui vident. Aut cum misereaꝛ quidē in id qḋ deo videtur eleueꝛ autē hoc ipso ex magna sapientia. Aut cū humilis quidē fuerit et ieiuniis intendēs auar⁹ autē et negociator et terre affixus et matrē oīm malorū inducens aīe. Radicem em̄ oīm maloꝝ dixit paulus auariciā. Horream⁹ igitur hanc refugiam⁹ hoc peccatū. Hoc orbem terrarū instabilē fecit hoc oīa cōfudit a beata seruitute nos abducit xp̄i. Non est em̄ aīt deo seruire et mammone contrariū em̄ iniungit xp̄s hec cris. Et nota circa premissa ꝙ pfectio paupertatis nō cōsistit in maiori defectu rerū tpaliū sed in maiori abstractiōe sollicitudis eoꝝ. Quāto em̄ modus viuēdi in paupertate minorē h̄z sollicitudinē tāto paupertas est pfectior nō autē quāto paupertas fuerit maior nō em̄ paupertas scḋm se bona est sed in quantum liberat ab illis qbus homo impeditur quo min⁹ spiritualibus intendat.

Oratio.

Domine iesu xp̄e da michi misero et fragili q̄ tua mādata hacten⁹ negligēter ꝛ male seruaui saltem ammodo ea obseruare vt cū obseruatorib⁹ eorūdem merear ad vitā ingredi. Da etiā michi clemētissime dn̄e vt ad pfectionē tendendo oīa tpalia ppter te affectu cōtemnā et effectu relinquā relictisq̄ȝ oībus te sequar. te imitādo et p tua vestigia gradiēdo vt te rectore te duce ad thesaurū desiderabilē et indeficientē valeā leta puenire ꝛ de tua visione semꝑ gaudere. Amen.

De duodecim cōsiliis euāgelicis. Ca. xij

T quia dictum est

de ꝑceptis q̄ sunt necessaria ad salutē videamus et de cōsiliis q̄ requiruntꝛ ad pfectionē. Vn̄e ꝑceptis et phibitiōibus tenemur s̄ȝ de cōsiliis et permissionibus nō tenemur. Nā cōsiliū ptinet ad pfectos ꝑceptū autē ad pficiendos sed pmissio ptinet ad imperfectos prohibitio vero ad puersos. Ad obseruātiā q̄dem ꝑceptorū vtilis est obseruātia cōsilioꝝ. Aliq̄n enī fortitudo terre in ingressu illius cōsistit et iō passus ille bona custodia indiget q2 obtentu ingressu faciliter residuū hostes obtinent Sic est in terra aīe q2 tota fortitudo eius consistit in ingressu s. in occasiōib⁹ pctōꝝ ꝛ ppꝛ hoc necessaria est bona custodia circa ipm. Propter custodiā aūt istius ingressus danꝛ cōsilia q̄ cōtinent ꝛ custodiūt mādata ac retrahunt hoīem ab incautibus respectibus ꝛ discursibus et aliis periculis. Sūt aūt duodecim cōsilia euāgelica que xp̄s adiecit ad ꝑcepta. Primū est paupertatis que consistit in abdicatione ꝓprietatis vn̄ est illud. Si vis perfectus esse vade et vende oīa q̄ habes et veni sequere me. Et illud. Qui nō renūciauerit oībus q̄ possidet non pōt me⁹ esse discipulus. Scḋm est obedientie. vnde est illud. Si q̄s vult post me venire abneget semetipm̄. Et illud. Super cathedrā moysi sederunt scribe et pharisei qui dicunt facite. Tertium est castitatis. vn̄ est illud. Sunt eunuchi q̄ seipos castrauerunt ꝓpter regnū celoꝝ. Et illud audistis q2 dictū est antiquis nō mechaberis. ego autem dico vobis qui viderit mulierē ad cōcupiscendū eam iam mechatus est in corde suo vbi ostenditur ꝙ nō solū dānabilis est consensus ad delectandū in corde. Hec tria consilia p̄dicta sunt specialia oīs pfecte religiōis ꝛ substātialia q2 suos obseruatores elongāt a malo nō solū q̄tuȝ ad culpā sed etiā q̄tū ad cām. Omne n̄aq̄ȝ maluȝ oritur ex triplici radice sc̄ȝ ex ꝯcupiscentia carnis ꝛ cōcupiscentia oculoꝝ ꝛ supbia vite. Predicta vero tria ꝯsilia nos elongant perfecte ab hac triplici radice s paupertas a cōcupiscentia oculoꝝ. castitas a ꝯcupiscētia carnis ꝛ obediētia a supbia vite. Quartū cōsiliū est caritatis. vn̄ est illud Diligite inimicos v̄ros. Istud q̄tum ad dilectionem affectus est ꝑceptū sed q̄tum ad dilectionē effect⁹ est cōsiliū q2 inimico velle grām et glām est necessitatis s̄ȝ impēdere opa bñficētie ꝛ oñdere illi signa beniuolētie est cōsiliū et pfectiōis. Sane negare signa familiaritatis quando veniā petit vel ad familiaritatē nō simulatorie se ingerit. vel q̄n necessitas exposcit vindicta est q2 tunc inter amicos est cōputā dus sed ꝙ aliquis vltro se ad familiaritatē ei⁹ ingerat hoc est perfectiōis Quintū ꝯsiliū est mansuetudinis vn̄ illud. Si quis te percusserit in maxillam vnā p̄be ei ꝛ aliā i par⁹ sis ꝛ aliā percussionē sustinere patienter. ꝛ istud est ꝯsiliū patiētie respectu lesionis corporū. Et illud. Qui tecum vult iudicio cōtendere et tunicā tollere relinque ei et pallium. et istud est respectu ablatiōis rerū. Cum cōtentione ꝛ fraude nulli l̄ȝ sua repetere cū caritate licet imperfectis pfectis aūt nō q2 nō repetere est infirmis consiliū perfectis vero ꝑceptū. Illis aūt qui renunciauerit ꝓprietati l̄ȝ repetere sua sed vt congregationis. Sextum est misericordie et erogatiōis. vn̄ est illud. Omni petēti te tribue nō ꝓpter se sed ꝓpter bonum cōe. Et illud. Si vis pfectus esse vende oīa q̄ habes ꝛ da pauperib⁹. Dare supfluū in extrema necessitate est necessitatis ꝛ debiti sed dare qbus egemus est consiliū. Septimū est de simplicitate verboꝝ vn̄ est illud. Sit sermo vester est est nō nō. id est si affirmatio vel negatio est in ore sit etiā in corde. Et illud. Audistis q2 dictū est antiquis. nō piurabis. ego aūt dico nō iurare oīno. Iurare q̄tum ad infirmitatē pertinet ꝑmissionis est non iurare āt q̄tū ad perfectionē ptinet ꝯsilii est. Octauum est de vitanda occasione peccandi vn̄ est illud. Si oculus tuus scandalizat te erue eum ꝛ proiice abs te. Vbi scḋm aug. nullum membrū ad litteram p̄cipiꝛ erui s̄ȝ occasio peccandi quis non solū peccata sed ꝛ occasiones peccandi sunt fugiēde. Nonū est de rectitudine intentionis ꝛ simplicitate opis vel finis vn̄ est illud. Attendite ne iusticiā vestrā faciatis coram hoībus vt videamini ab eis. Et illud. Sic luceat lux vestra coram hoībus vt videant opa v̄ra bona ꝛ glificent patrē vestrū qui in celis est Decimū est de conformitate operis ꝛ doctrine vn̄ est illud. Qui fecerit et sic docuerit h̄ magnus vocabitur in regno celorū. Et illud Alligant hoībus onera grauia digito autem suo nolunt ea mouere dicunt em̄ et nō faciūt. In predicatione aliq̄n asseritur censio generaliꝛ de his q̄ ptinet ad statum salutis aliq̄n oeo asseritur cēsio scḋm statū pfectiōis vtpote religionis p̄mo modo teneꝛ facere qḋ dicit predicator cum asserat oēs ad hoc teneri. scḋo modo non teneꝛ nisi ipse pfectionē illam vouerit. Existēs autē in pctō notorio peccat quādo p̄dicat q2 scādalizat. Existens aūt in pctō occulto si p̄dicat ꝛ non studet ex suo dicto compungi adhuc videtur peccare q2 videtur contēnere. Vndecimū ē de vitanda sollicitudine vnde est illud. Nolite solliciti esse et illud. Nolite cogitare de crastino. Vbi sciendum ꝙ quadruplex est sollicitudo Prima est laudabilis ꝛ ē prudentie spiritualis q̄ ad aīaȝ quō quis deo placeat oēm sollicitudinē suam pijciens in eū. Secunda est ēt laudabilis ꝛ est prudentie temporalis ex frna caritate q̄lis cōpetit prelatis ꝛ religiosis officiatis q̄ p̄sunt in sollicitudine Tercia est tolerabilis ꝛ est cure temporalis q̄ad corpus Quarta est vituperabilis et est supflue thesaurizationis quo ad auariciā. Prima cōsulitur cōsilio isto scḋa p̄cipiꝛ tercia permittiꝛ. q̄rta phibetur. Duodecimū ꝯsiliū est de fraterna correptione vn̄ est illud. Si peccauerit in te frater tuus corripe eum ꝛc. Corripere fratrē q̄nq̄ȝ est cōsiliū vt q̄n aliquis corripit fratrē de venialibus ꝛ illum cū q̄ nihil habet facere nisi cōem caritatē q̄nq̄ȝ ē preceptū vt q̄n

Crisostom⁹.

Augusti.

corripitur de mortali et isto scdo mo ptinet ad oes et obli
gat semp s3 non ad sp qr p loco et tpe s. qn vacat et licet et
creditur q vtilis sit correptio. Et ad hoc precep tu maxi
me tenent prelati quo ad eos quoq curā gerunt Oia pre
missa dni precepta et consilia facilia sunt volenti et dei ti-
(Crisosto.) morem pre oculis hnti vt ait cris. Sit tibi timor dei oim ne
cessitate violentior. Si enim velis occasiones sp obycere
nichil de his que sunt impata custodies et ita psus oia q
sunt precepta calcabis. Quia si legem volueris custodire
christi necitate quidē nullā q te ab obseruatione eius im
pediat aliqn patieris Noli igitur o homo in ociū reclina
re nec dissoluas bonam animi voluntatez neq3 eni q im
perantur onerosa sunt. Tantummodo velle sufficit et to
tum quod iubet impletū est. Qr si michi cōsuetudinē tuā
opponis vt legem per hanc ipsam te admoneo q3 sit fa-
cilis ista correctio. Si enim in aliā cōsuetudinem ex aliis
te conuerteris hoc quod tibi difficile videtur effeceris.
Quia sicut ad viciandum consuetudo est violenta ita fit
potens ad corrigendum Et iterum. Si in vsum semel
bone phie trāseas etiam si postea aliquis tibi torpor ob
repat non tn facile poteris horuz quip piā q pcepta sunt
transgredi bona s. consuetudine firmitatem iam imitan
te natura. Quar enim facile est dormire comedere bibe
re respirare tam nobis facilia erunt bona consuetudine
etiam opera virtutis hec cris vnde et tullius. Optia for
ma viuendi eligenda est quam iocundam reddit consu-
etudo. Tantum etiam delecteris et cōplaceat tibi in pre
cepta et consilijs dni vt si non sine grauamine vel diffi-
cultate videant fieri coneris tn ob honorē ipsi9 legisla
toris seruare et implere q̄tū ipse vires dabit cū etsi ppter
ipsum pati non elegeris nichilominus aliter patieris.
(Augusti.) Ut eni dicit aug In hoc mundo nō timere nō dolere nō
(Crisosto.) periclitari impossibile est s3 plurimū interest q cā qua ex
pectatiōe q termino quisq3 patiat vt ait cris Si non ppter
xpm elegerimus aliquid pati dolor necesse est eos oino
et aliter sustinere. Neq3 eni si ppter xpm nō mortuus fue
ris immortalis eris neq3 si ppter xpm nō pieceris pecu
nias ferens eas abibis Hec expetit a te que et non expe
tente eo dabis. Hec te vult facere tua voluntate que ex
necitate te optet facere. Expetit aūt soluz ppter eū fi
eri qr continget et hec transire a necitate q scdm naturaz
fit. Ergo nō iniuste uteris et punit deus cum in oibus se
ipm nobis prebeat nos aūt resistimus. Ego inqt pr ego
et amicus et frater et soror et mr et omne qdcunq3 volueris
ego sum solum familiariter te habeas ad me qr omnino
necē est te pati elige pati ppter me. Ego inops ppter te
et pegrinus ppt te in cruce ppter te in sepulcro ppt te su
pernus ppter te interpello prem inferius p te ligat9 ve-
ni a pre oia michi tu es et frater et coheres et amicus et mē
bruz. Quid plus vis Quid cum q te diligit auertis quid
huic mundo laboras. Quid vase hauris persorato Hoc
eni est in pstivita laborare Quid flammā incidis Quid
aerem impugnas Quid inaniter curris Uanitas enim
vanitatum et omnia sunt vanitas. Ita humiliemus nos
metipsos et potiores efficiamur vt q digne hic viximus
futuris fruamur bonis hec cris Predicta autem duode-
cim consilia duodecim lapidibus preciosis possunt ada
ptari. Primum eni consilium qd est paupertatis signi-
ficat p lapidē saphiz. Saphirus eni flaui coloris ē sicut
celum serenatū sic pauperes colorē celestē habent p quan
to a terrenis totaliter elongati solis celestibus intendūt
Item saphirus dr ardorē interiorē refrigerare et oculos
purgare sic sancta paupertas ardorem cupiditatis rerū
tpaliū qua cōiter hoies mundani estuant ita in aīo isto-
rum pauperum refrigerat vt oia terrena bona arbitrent
vt stercora. Et ideo facit eos habere oculos mundos et
limpidos ad contemplandū celestia qr nō sunt terreno-
rum puluere obfuscati. Itē saphirus fugat squinanciā et
morbum qui dr nolimetangere et vniuersaliter valet ad
apostemata calida. Sic paupertas spūs tumores et infe-
ctiones viciorum non compatit s3 ea sedat et fugat. Se-
cundum consiliū qd est obedientia significat per lapidē
topazium Topazius in colore est auro silis sic obedien-
tia Color eni auri nobilissimus est sine quo nulla pictu-
ra est perfecta. Et certe sine qua obedientia nulla pfecta
virtus est qr scdm aug sine obedientia oia vacua et cum (Augustinus)
obedientia oia plena caritate reperiunt Item topazius
bulientes aquas cōpescit sic obedientia a qs humane flu
xibilitatis compescit. Nam ex naturali fomite in nobis
incentiua vicioz ebulliūt qbus obedientia frenum impo
nit. Item topazius iram restringit et certe obedientia irā
et oem passionē ai mitigat qr qcunq3 passio vel tempta
tio in animo irepserit supcrueniēte maior obedientia re
stringit in homine obediente Tertium consiliū qd est ca
stitas significatur p lapidē smaragdum. Smaragd9 eni
est a tota specie amator castitatis et nullo modo sustinet
coitum nisi rūpatur. Unde et gestantē se ad castitatē icli-
nat. Est autem viridis p omnib9 rebus virētib9 cui9 eti
am fulgore vicin9 aer virere cernitur nec eius viror sole
vel luna vl vmbra obfuscatur. Sic castitas iter alias vir
tutes viret. Unde et virgo dicta est a virore et ipsa casti-
tas est viror oim virtutū ita vt etiā primas exēplariter et
virtualiter virere faciat nec obscuratur sole. i. estu cuiusli
bet temptationis nec obfuscatur luna mundane glori-
ationis nec vmbra carnalis delectatiōis. Itē smaragdus
motus lasciuos compescit visum refocillat gratum ho-
minem in verbis reddit et hec tria ad litteram efficit casti
tas vz. Item smaragdus tempestates auertit et caducū
morbum curare dicitur sic castitas tempestatez carnalis
impugnationis reprimit et morbum eius vn hō quasi ca
ducus et amens efficit compescit Quartum cōsilium qd
est caritas put extenditur ad dilectionē inimicoz signat
per carbunculū Carbunculus eni se h3 ad alios lapides
sicut auz ad cetera metalla et dr aliorum lapidū virtutē
hre sic caritas excellit omēs virtutes et complectit in se
virtutes vniuersas. Carbunculus etiā est calore igneus
sicut carbo viuus nocte magis lucet q3 die et circa se no-
ctem quasi in diem mutat sic caritas ignis est et magis lu
cet in nocte aduersitatis q3 in die prosperitati summo eti
am noctem aduersitatis et tribulationis vertit in diē cō
solationis Itē carbunculus fugat venenū aereum et va
porosum sic caritas sua benignitate omnem maliciaz in
fectiuam vincit. ¶ Quintum consilium qd est mansuetu-
do signatur per ametistuz Ametistus eni est coloris vio
lacei et h3 virtutē refrigerandi et leniendi vn opatur con
tra ebrietatē sic mansuetudo refrigerat calorem iracun
die et lenit appetituz vindicte vnde et ebrietatē mētis q
aliq rapiuntur extra moderamez ratiōis ex crapula aīi
sedat et hoiez tranquillū reddit Itez ametistus repmit
malas cogitationes et cōfert in scibilibus intellectuz sic
et māsuetudo qr vt dicit amb mansuetus homo cordis (Ambrosius.)
est medicus. et psalmi Docebit mites vias suas. ¶ Sex
tū cōsiliū qd est misericordia signat p onichinū. Oniche-
nus in colore magnitudie est ad similitudinem vnguis
humani per vngues autē in scriptura vltimate operatio
nes designantur et certe consilium miscdie extēdit se eti
am vsq3 ad vltimuz possibilitatis nre immo pfecta mi-
sericordia nō habet vltimū et nunq3 implet qr si misere-
aris q̄tū potes pl9 tn velle debes. Item onichinus ap
positus oculo infirmo spōte sua quasi res sensata intrat
sine lesione et circuit oculum et penetrat interius om-
nes ptes quousq3 eos contrarios humores prorsus ex-
cusserit sic miscdia naturaliter ex seipsa oculum cordis
subintrat et cū pium cor intrauerit emūdat ipm ab huo
ribus viciosis Unde dns date inquit elemosinaz et ecce
oia munda sunt vobis Onichin9 etiaz valet 3 scabiē et
dealbat faciez sic miscdia scabiē peccatoz abstergit et fa
ciem aīe dealbat quia sicut aq extinguit ignem ita ele
mosyna extinguit petm. ¶ Et vt dicit cris. elemosyna il- (Crisostom9.)
lustrat aīam et eam bonā efficit et decoram. Septimus

cõsiliũ qđ est simplicitas verbo℞ significat per iaspidem Jaspis enĩ bon⁹ est viridis translucẽs et rubeas hñs venas sic sermo nr̃ dꝫ esse viridis vt sꝑ aliqđ boni germinet qđ est ꝯtra vaniloquos. debet esse transparẽs vt i. verbis appareat intẽtio cordis qđ est cõtra dolosos ꝛ mẽdaces debet etiã habere venas rubeas caritatis ad ꝓximũ ꝫ ad quẽ et de quo est sermo qđ est ꝯtra susurratores detractores. cõsiliatores et calũniatores. Itẽ iaspis fugat febrẽ et ydropisim ꝛ stringit fluxũ sanguinis sic simplicitas verborũ fugat febrẽ iracũdie qꝛ rñsio mollis frãgit irã curet ydropisim auaricie. nã apud mercatores et alios tẽporalibus lucris inhiãtes verbo℞ simplicitas reputat fatuitas. stringit et iã fluxum sanguinis carnalis videlꝫ concupiscentie q̃ ex simulatis colloquiis sepe excitat. Octauũ consiliũ qđ est vitatio occasiõis pctĩ significat ꝑ crisolitũ Crisolitus enĩ micat ad solẽ quasi stella aurea et si ponit in igne resilit ab igne sic cautela occasionis peccandi micat in aĩa quasi stella aurea dirigens hoĩem in factis suis instar stelle maris vt sine offensione pctĩ ꝑtingat ad portum et ꝑ hanc cautelã mox vt hõ aduertit se esse in periculo resilit fugiẽdo a tali opportunitate quasi ab igne. Itẽ crisolitus repellit stulticiã et cõfert sapiam sic vitare occasiones peccãdi est magne sapiẽ sicut ecõtrario q̃rere opportunitates peccãdi magne stulticie est. Nonũ cõsiliũ qđ est rectitudo intentionis ac simplicitas finis significat ꝑ berillum. Berillus enĩ est coloris pallidi et transparẽtis et illi optimi sunt q̃ maculas interi⁹ nõ hñt sic bona opa nr̃a debẽt esse pallida. i. spũalia ꝛ trãsparẽtia vt videant ab hoĩbus pro bono exẽplo et dei glĩa et hoc tunc solũ est laudabile qñ intẽtio est pura intus in corde ita q̃ non sint macule intẽtionis sinistre. Itẽ berillus si sit rotũdus et opponit soli ignẽ accẽdit in carbone mortuo sic bonũ opus si sit bñ rotundatũ. i. ex oĩ pte debitis circũstantiis coequatũ et nõ obliquatũ vel distortũ a fine debito et si directe opponat soli i. ita vt tota intẽtio dirigat ad lumen tunc accẽdit carbones mortuos. i. opa nr̃a ꝑus per pctã mortificata reuiuiscere facit. vel etiã qꝛ ei⁹ ardor accẽdit ꝓximos mortuos pro pctĩs q̃ eius exẽplo accẽdunt ad pñiam. Itẽ berillus valet ꝯ squinantiã ꝛ glandes sic rectitudo intẽtionis valet ꝯ tumefactiões ypocrisis et vane gloriatiõis. Itẽ berillus valet ꝯ ꝑicula hostiũ ꝛ reddit hoĩem inuictũ sic qꝛ hostes nostri demones nituntur bona opera nr̃a viciare per inanẽ glĩam et superbiã spũalẽ qꝛ sm̃ aug. bonis operib⁹ insidiant vt pereãt. ꝯ hoc berillus recte intentiõis reddit hoĩem inuictum. Itẽ berillus amorẽ inter cõiuges recõciliat ꝛ certa bona opa nr̃a recta intentiõe simpliciter in deũ directa recõciliãt animã cum deo spõso suo. Decimũ cõsiliũ qđ est ꝯformitas operum ad doctrinã significat per ligurium. Ligurius est lapis qui fit ex vrina lincis nã vt plini⁹ dicit. vrina hui⁹ aĩalis in lapidẽ durescit Linci cõparat doctor vel p̃dicator ꝓpter acumẽ visus intellect⁹. cuius doctrina prius dꝫ esse in seipso digesta per opationẽ sibi incorpata ꝛ tunc quasi ex abundãtia vite sue stillare in p̃ciosum liquorẽ doctrine ad ꝓfectum alio℞ ꝫ ipse debet pri⁹ id qđ purius est sibi incorporasse sicut postq̃ id qđ puri⁹ est in vrina cõuersum est in substantiã alitis tunc liquor vrinalis egredit. vñ sicut malũ signũ est in natura qñ liquor vrinalis indigestus ꝛ crudus emittit sic malũ iudiciũ est in morb⁹ qñ id qđ docet pri⁹ ope nõ implet. Itẽ liguri⁹ tõfert cõstipatis et ventrẽ soluit sic cum aliq̃ pleni malis humoribus pctõ℞ per ꝯfessionẽ eos egerere nequnt. sepe tales ex p̃dicatiõe exẽplaris viri cuius vita plus p̃dicat q̃ꝫ doctrina remediũ cõsequitur. Undecimũ cõsiliũ qđ est vitatio sollicitudinis significat per lapidẽ achatez. Achates est nigri coloris cũ albis venis intermixtus. In nigro colore designatur hũilitas ꝛ despect⁹ mundi que sunt in istis q̃ a sollicitudine tẽporaliũ sunt abstracti. Nam ipsi mundum despiciũt et a mũdo despecti sunt. Sed in hac vita nõ põt esse oĩmoda abstratio ab oĩ sollicitudine ꝫ ꝓpter

Augustinus

necessitate corporis paruã sollicitudo permittit etiã perfectis et hoc significat per venas albas intermixtas. Itẽ achates venena fugat sitim sedat. visum fouet sic vitatio sollicitudinis venena mundani contagij fugat. nam oĩa ista mundana venenosa sunt et vix absq̃ꝫ cõtagio aĩe tractari pñt. Itẽ sollicitudo tẽporaliũ sitim puocat qꝛ multum attrahit et auarus nõ satiatur sicut q̃ nunq̃ꝫ dicit sufficit. Sed ab istis s. veneno et siti vitatio sollicitudinis ꝑ oppositũ preseruat. Que etiã fouet visum intellectualẽ qꝛ quãto min⁹ disgregatur ad tpalia tanto fortificatur ad spũalia. Duodecimũ consiliũ qđ est fraterna correptio significatur per sardiũ. Sardius est coloris rubei ꝫ atri sicut terra rubea. Sic fraterna correptio debet esse rubea ex caritate qua fieri debet sed qꝛ caritas ista semꝑ est cũ dolore et cõpassione ꝓpter deliciũ fratris ideo rubor iste est turbulẽtus. Itẽ sardius restringit fluxũ sanguinis sic correptio fraterna restringit fluxibilitatẽ peccandi ꝑ quãto et hmõi correptionẽ multi restringunt a peccãdo Item sardius accendit aĩm ad gaudiũ et acuit ingeniũ sic correptio fraterna fratrem bonum ex postfacto facit gaudentẽ acuit etiã ingenium. qꝛ scđm aplm oĩa que arguũtur a lumine manifestant. Oratio.

Domine iesu xp̃e rex me⁹ et deus me⁹ q̃ me creasti ꝛ redemisti ꝛ insuꝑ ad me regendũ nõ solũ p̃cepta dedisti sed ꝛ cõsilia addidisti regnũ queso in me constitue et me rege. Illa bonitas et caritas tua q̃ te coegit ad creandũ ꝛ redimendũ ipa cogat ad regẽdũ. Quid enĩ ꝓdesset q̃ cõposuit ꝛ refecit bonitas ꝛ caritas tua si nõ me regat dextera tua. Rege ergo me dñe et regna in me vt te rectore te duce valeã nõ solum q̃ p̃cipis sed et ea que cõsulis leuis adimplere. Amen.

De difficultate et impossibilitate intrandi diuitem in regnum celorum. Et de premio relinquentium omnia et sequentium christum. Caplm xiij.

Jdens autẽ iesus

fuinẽ tristẽ factũ ex paupertatis ꝑsuasiõe et abiisse occasione huius hñtis diuitias ingreditur sermonẽ de auaro sub diuitis noĩe ꝛ vt discipulos ꝯfirmet in assumpta ꝑfectiõe nec eis graue sit q̃ relictis oĩbus secuti sunt xp̃m osñdit quõ diuitie faciũt difficultatem ad ꝑfectionẽ et regnũ ꝯsequẽdũ dicẽs (Amen dico vobis qꝛ diues difficile intrabit in regnũ celo℞) quod s. est pauperum non dicit impossibile ꝫ difficile qꝛ difficile est diuitias possidere ꝛ non teneri nimis earũ amore. qꝛ vt dicit aug. Bona terrena diliguntur artius adepta q̃ꝫ concupita aliud est eñ nolle incorporare que desunt aliud iam incorpata diuellere illa enĩ velut extranea iã repudiãtur ista velut mẽbra prescinduntur Et vt dicit cris. appositio diuitiarum maiorẽ apponit flãmã ꝛ vehementior fit cupido. Ubi ergo difficile ponitur nõ impossibilitas pretenditur ꝫ caritas demõstrat. Difficile enĩ diuitie haberi contemnũtur ꝛ vix aliquis res secularis sine seculi vicijs assequitur. Hec enĩ sũt spine ꝛ tribuli qui suffocauerũt semen dei. Quare tutum est nec habere nec amare diuitias quia vt ait Beda. qui ꝫ multiplicãdis diuitijs incũbunt alterius vite gaudia querere ꝓtemnũt. vnde hiero. Superflua est cura de rebus corruptibilibus que cum angustia prodeunt adepte paruo tpe subsistunt subsistẽtes sollicitudinem ingerunt recedentes dolorem faciunt et quod peius est ingressum regni frequenter impediunt. Deinde quasi impossibile hoc ostendit et quõ diuitie faciunt impossibilitatẽ ad consequendũ perfectionẽ et regnum celorũ dicẽs (Facilius est camelũ ꝑ foramẽ acus transire q̃ꝫ diuitẽ) s. ꝫ inordinate diuitias amantẽ (intrare in regnũ celorum) s. ꝑ portam angustã et artam. Uerbũ terribile diuitibus quorum nulla bona sunt in celo sicut pauperũ nulla bona sunt in mundo. vñ amb. Nã sõ

Ma. xix.

Augusti.

Crisosto.

Beda

Hieroni.

Ambro.

nudi accedimus ad lauacrum vt nudi ad celũ ianuã properemus. Quã aũt incongruũ et absurdũ est vt quem nudum mater genuit nudum suscepit ecclesia diues intrare velit in celum. Hec amb. Ubi attende q̄ qñ quis vult habere diuitias et non quidem in eis cõfidendo vel finem et spem cõstituẽdo sꝫ tñ vtendo eis afficitur et cum amore citra deum eas possidet ita q̄ a perfecto amore dei et libera sequela christi aliqualiter impeditur sic difficile regnum celorũ ingreditur. Sed qñ q̄s cõfidit in diuitijs et in ipsis finez et spẽ constituit vt inde superbiat et lasciuiat retinens eas cupide et inordinate cũ amore supra deum nec ad egenos manus extendens sic impossibile est eum intrare in regnuz celorum. Unde quod dixit difficile respectu diuitis primo modo dic̄ īpossibile respectu diuitis secũdo modo. Alio ergo plurimi diuites regnũ dei intrauerunt nisi quia deo inspirãte pro nihilo diuitias habuerũt. Nunquid dd̄ in diuitijs confidebat qui de seipso canẽs ait ego vero egenus sũ et pauper. Alios q̄z hortatur dicens diuitie si affluant nolite cor apponere

Augusti. Uñ aug. Diuitẽ ergo hic appellat cupidũ rerũ tpaliũ et de talibus superbientez his diuitibus cõtrarij sunt pauperes spiritu quoꝝ est regnum celorum hec aug. Aliud est diuitias habere aliud amare. Multi hñt et nõ amant multi nõ habẽt et amãt. Itẽ alij habent et amãt alij nec habere nec amare se gaudent q̄ vltimi tutiores sunt et cũ apostolo dicere possunt Mihi mundus crucifixus est et ego mundo. Unde quidã phus ait. Licet inter diuitias esse pauperem nec maior est ille q̄ sic vtitur fictilibus sic argento nec minor ille qui sic argento sicut fictilibus vtitur vel facilius hic minus significat positiuo sui contrarij .i. minus difficile est. Potest enim deus facere vt transeat camelus per foramẽ acus nullo obstãte. auari vero qui hic nomine diuitis intelligitur ponere in gloriã et si potest de potentia non tñ de iusticia q̄ reclamat. Oportet eñ auarum amorẽ opum dimittere si vult ad vitam intrare. Uel camelus non põt intrare per foramez acus nisi diuidat per multa opres minutas qd̄ est facilius q̄ȝ diuitẽ in diuitijs cõfidentẽ et per amorem eis inherẽtem intrare in regnum celorũ quia illud est aliq̄ mõ possibile istud impossibile. Uel vt dr̄ q̄dã porta erat in hierusalẽ q̄ dicebatur acus per cuius foramẽ nõ nisi deposito onere et flexis genibus poterat intrare camelus sic et nec diues per viam artam põt intrare in regnum celorũ nisi depositis diuitijs vel per abiectionem eas relinquendo vel saltẽ per subiectionẽ eas non amãdo. Uel p camelũ cuius vnicum et singulare officium est onera portare hic intelligũtur qui peccatorũ põdere pregrauãtur. (Facilius est ergo camelũ) .i. aliquẽ valde peccatorez (transire p foramẽ acus) .i. per artaz et angustã viã q̄ ducit ad vitã (q̄ȝ diuitẽ) cupidũ (intrare in regnũ celorum) quia ille facilius a peccatis q̄ȝ iste a diuitiacum spe separari potest. Quis autez noĩe diuitiꝝ auarũ significasset hinc patet quia (discipuli) inopes et pauperes (hec audiẽtes) ex iaz hominibus cõpatientes affectuq̄z caritatis salutem illorum zelantes querunt admirãdo (dicentes. Quis ergo poterit saluus esse) cuz pene omnes cupiant diuites fieri.

Augusti. Intellexerunt enĩ ſm aug. omẽs qui diuitias cupiunt vel amant etiam si non habeant vel adipsci nequeant in diuitum numero deputari et sic multi sũt diuites et pauci pauperes. Plures enim rebus sunt pauperes q̄ȝ diuites et ita plures saluari possent si de possessoribus opũz dixisset. Hoc autem dicebant quia pauci sunt qui diuitias non diligant vel non appetant. (Jesus autem aspiciens) illos oculo modesto et mansueto clementia sua seueritatem sententie temperat et timidã eoꝝ mentẽ mitigat et eos consolans ait (Apud hoĩes) quoꝝ est p se cadere nõ p se resurgere (hoc impossibile est) vt p se a suis cupiditatibus conuertantur et saluent q̄ nõ pñt ad h̄ attingere ex virtute ꝓpria sꝫ solũ ex grã diuina (apud deuz autẽ oĩa sũt possibilia) qui per grãm potest affectũ diuitijs separare et hominẽ a cupiditate terrenorũ ad caritatem celestiũ cõuertere. Uñ non est hoc sic intelligendum q̄ diues cum sua cupiditate et supbia in regnum dei sit intraturus sed possibile est deo vt a cupiditate et supbia ad caritatem et humilitatem conuertatur et sic intret.

Crisostom⁹. Compositam deus nõ facit diuisam facit vbi Criso. Nec q̄z etiam hoc ideo dr̄ vt resupinus iaceas et sic ab impossibilibus abstineas sed vt magnitudinem iusticie considerans instãs deũ rogans. Fugiamus ergo pessimam auariciam que nos terre affigit nosq̄z intrare in regnum celorum et saluari non pmittit vñ cris. quid igit̄ tota mente auidi diuitijs inhiamus quãdoquidem nos iste in celum euehere non pñt. Rege celoꝝ inclamãte nobis atq̄ dicente q̄ difficile sit nos cuz diuitijs diuine illius inhabitatiõis intrare vestibulũ si nõ impẽdimus oĩa. Et quanam hoc inquis rõne possibile est. Si scꝫ alium .i. celestis regni amorem intra tuũ pectus incluseris. Qui enĩz concupiscit illius regni gloriam facile irridebit auariciam. Qui semel xp̄i seruus effectus est non erit mammone famulus cuius certe e regione sit dñs. Itaq̄z soluamus aliqñ hos pessimos artissimosq̄z modos. Si enim insensibiles materias non vincimus quemadmodum incorporeas possumus superare virtutes. Hec igit̄ intelligentes fugiamus morbum hunc oĩno letalẽ et venenatissimos auaricie morsus curemus hec Crisosto. Et q̄ dñs dixit iuuenj q̄ omĩa relinqueret si pfectus esse vellet petrus p se et alijs aplis rñdens ait (Ecce nos reliquimus omĩa) Et q̄ non sufficit tñ relinquere iungit qd̄ pfectũ est (et secuti sumus te) sequi enim xp̄m est fidei dilectione et deuotione ipsum imitari. Ille inquit diues neq̄z omnia dimittere neq̄z sequi te voluit cui etiã quid respõderis audiuimus. De nobis autẽ q̄d dicis q̄ et oĩa reliquimus et oĩbus oĩo postpositis te secuti sumus. Igitur fecimus qd̄ iussisti illi (Quid igitur erit nobis) et quid dabis premiũ. Adolescenti sua portio maneat mundus scire cupio quod sit nostra portio deus. Illa eñ oĩa reliq̄rat petrus de q̄bus dictuz est vanitas vanitatuz et omĩa vanitas illa aũt oĩa retinuerat de quibus dictũ est deus est oĩa in oĩbus. Licet petrus non omĩa immo valde pauca habuerit tñ oĩa reliquit q̄ nichil sibi retinuit et voluntatez h̄ñdi q̄ capax omniũ volitorũ est dimisit. Nemo enĩz oĩa h̄re põt. Uelle autẽ põt q̄ voluntas etiã impossibiliũ est. Licet ergo esset pauper in actu tñ h̄ebat multa in potentia et q̄ per paupertatẽ voluntariã non solũz relinquunt possessa in actu sꝫ et possibilitas acquirendi et possidendi alia et ista possibilitas aliquo mõ se extẽdit ad oĩa ideo conuenienter petrus dixit q̄ oĩa reliquit q̄ omnẽ cupiditatez dimisit. Non aũt ad iactantiã sꝫ veridice et ad nostram instructionem loquitur petrus vt det fiduciam pauperibus ne solos diuites qui diuitias pñt relinq̄re estimẽt ad perfectionis gratiam puenire. Possũt nẽpe peruenire et paupes qui me hñt saltem alm et affectũ h̄ñdi relinquũt. Maius quidem est h̄ñdi voluntatẽ q̄ȝ ipm h̄re derelinq̄re. Nam

Augustinus vt ait augu multis mortuus est mundus ipsi tñ vicissim mundo mortui non sunt bona enim seculi diligunt et tñ ipsa q̄ diligũt minime ꝯsequunt. Itẽ dicit hoc petrus vt diuitum superbiã reprimat ne q̄ plures diuitias relinquerunt suam hũilitatẽ deserãt et paupes ꝯtemnant ac ceteris perfectiores se dicant. Nõ eñ q̄ plura reliq̄t sed q̄ maioris dilectionis affectu relinquendi omnia xp̄m consequitur perfectior est dicendus. Unde putandũ q̄ petr⁹ magis confidens de aĩo et affectu suo q̄ȝ de quantitate ipsarũ rerum relictarũ fiducialiter et confidẽter ait ecce nos

Origenes reliq̄mus omnia. Unde orige. Et si eñ minima cũ fratre relinquit sꝫ non minima sunt estimata apud deum considerãtem quoniã ex tanta plenitudine dilectõis illa minima reliquerunt vt etiam si multas habuissent possessiones omnes reliq̄sset. Item dicit h̄ petrus nõ tãtũ p se sꝫ et p omnib⁹ interrogãs q̄d ergo erit nob̄ audito pmio omnes alliciat ad pfectionẽ et xp̄i sequelam. vnde bern. Di-

xit symon petrus ad iesum ecce nos reliq̄mus oīa ⁊ secuti sumus te. Hec nēpe sunt verba que ex cōtemptū mundi in vniuerso mundo et voluntariā psuasere hoīb⁹ paupertatē. Hec sunt que monachis claustra replent deserta anachoritis. Hec inquit sunt verba que egyptum spoliant et optima queq3 eius vasa diripiunt. Hic sermo viuus et efficax cōuertens aīas felici emulatiōe sanctitatis et veritatis pmissione fidelr. Oīa sane diximus nō tm̄ possessiones sed etiā cupiditates et eas maxime. plus enim mūdi cōcupiscentia q̄ substantia nocet. Et hec fugiēda rū cū diuiciarū pcipua est q̄ aut vix aut nunq̄ sine amore valeant possideri. Limosa siquidē et glutinosa nimis non mō exterior verūetiā interior substantia nr̄a videt et facile cor humanū oībus que frequentat adheret. Age ergo q̄ relinquere oīa disponis te q̄3 inter relinquēda numerare memēto īmo vero maxime ⁊ principaliter abnega teipm̄ si deliberas sequi eū qui exinaniuit ꝑpter te semetipm̄. Pone grauissimā sarcinā pone illa quinq3 non hoīm plane iuga sed boum q̄ tibi insipienter emisti alioquin sequi sponsum et venire ad nuptias spūales quinaris hac pressus ⁊ oppressus corpis sensualitate non poteris hec bern. Et ridens dn̄s tangit triplex premium qd̄ consequūtur relinquentes oīa et sequentes xp̄m et p eādem viam ambulantes secū. Primū est q2 cum dn̄o iudicabunt. Vn̄ dicit (Amen) i fideliter (dico vobis) quibus cūq3 fidelibus (q̄ vos qui) dimissis oībus terrenis (secuti estis me) imitatione viuendi (in regeneratiōe) i in iudicio tpe regenerationis generis humani. Due enī sunt regenerationes. Prima aīarū ex aqua et spū i baptismo. Scd̄a corpoꝝ in generali resurrectione: que quidem resurrectio dicitur regeneratio vel secunda generatio quia terminatur ad esse acceptum secundario (cum sederit filius hominis) ad iudicandū mundū q2 sicut in forma hominis iudicatus fuit ita in forma humana iudicabit (in sede maiestatis sue) manifestā potentiā ostendēdo qui i primo aduētu sedit in sede humilitatis latendo ⁊ maiestatē occultando (sedebitis et vos super sedes duodeci3 iudicantes duodecim tribus israel) In duodecim apostolis vniuersitas significat iudicantiū sc3 pfectoꝝ q̄ propter euangeliū oīa sua dimiserunt et secuti sunt dn̄m. In duodecim tribubus vniuersitas iudicandoꝝ bonorum et malorum. Vbi grego. Felix paupertas voluntaria relinquentiū oīa et sequentiū te dn̄e iesu. Felix plane que tā securos īmo gloriosos facit in illo singulari fragore elementorum in illo tremendo examine meritorum in illo tanto discrimine iudicioꝝ hec grego. Et sciendū q̄ multiplex est iudicium. Est enī iudicium principalis auctoritatis quo iudicabit tota trinitas. Est iudiciū ꝓmulgationis quo iudicabit xp̄o homo sniam proferens. Est iudiciū assessorie dignitatis quo iudicabunt sancti et perfecti in loco eminētiori sedentes sicut assessores iudicis iudicabunt vero nō dando vocē sed assensum nō auctoritate sed assessoria dignitate. Quia eni cōem statum iustorū trāscenderūt viuendo seruātes nō solu3 pcepta que sunt necessitatis sed etiā consilia q̄ sunt superogatiōis io specialē honorē habebunt in iudicio. Vn̄ beda. Justa prorsus et digna retributio vt qui pro xp̄i amore oēm mundi gl'iam ptempserunt ei associent in iudicio vt velut assessores iudici mundane cōuersatiōis assistāt. Ei q̄ ab eius amore nulla in hoc mundo poterāt rōne diuelli illuc cū xp̄o perueniāt vsq3 ad fastigiū iudiciarie ptātis. hec beda. Est etiā iudiciū cōparatiōis quo minus mali iudicabunt magis malos. vt niniuite surgent in iudicio ⁊c. Est autē et iudiciū approbatiōis quo oēs electi quoꝝ exemplo ceteri damnabunt iudicabunt q2 sniam iudicis approbabunt et laudabunt. Est q3 iudicium retributionis quo iudicabunt oēs et boni et mali. Est et iudiciū dispositionis quo iudicati sunt īfideles. qui enī non credit iam iudicat⁹ est. Qui ergo nunc vidētur scabella pctōrum sup bonū ⁊ sedes tunc erunt iudices ⁊ sedentes. Qd̄ bn̄ intuens propheta ait. q2 illic sederūt sedes in iudicio. Tunc erunt primi nouissimi et nouissimi primi. Quia illi q̄ sunt hic primi in honore alios iudicātes iniuste tunc erunt nouissimi et inferiores ac iudicio aliorum subiecti et econtrario qui sunt hic nouissimi et despecti tunc erunt primi et iudicis assessores. Et hec mutatio dextere excelsi. Vn̄ bern. Judicēt nunc et preiudicent superbie filij cum rege suo sedeant cum eo qui sibi latera aquilonis eligit exaltētur et eleuentur sicut cedrus libani trāsiuim⁹ et ecce non erunt. Opprimant nunc quos possunt blasphement congregent maledicta venient super vos maledicta obprobria obprobrantiū xp̄o qm̄ merces vestra copiosa est in celis hec bern. Scd̄m premium est q2 centupliū accipiet in hoc tempore. Vn̄ dicit (Et omnis qui reliquerit domum) sc3 ꝓpriā (vel fratres et sorores aut patrē aut matrē aut vxorē aut filios) i ꝓpinquos (aut agros) i possessionē terrenā. Vbi tangit abdicationis actum quātum ad tria sc3 q̄tum ad ꝓpriā dn̄ationem que intelligitur p domum. q̄tum ad carnalē cognationē que intelligit per cōsanguineos siue ꝓpinquos q̄tum ad tēporalē possessionē que intelligit p agros. et pat3 ordo q2 difficilius est relinquere ꝓpriā dn̄ationē q̄ cognationē. et cognationē q̄ possessionē exteriorē (propter me) et amorē meu3 seu ꝓpter nomē meum dn̄atandū et ꝓpter euangeliū i. doctrinā meā predicandā vel obseruandā nō ꝓpter vanitatem mundi sicut ypocrite et phi ꝓpter lucrum et ambitiosi sperantes promoueri (centuplu3 accipiet) in hoc tēpore. Hoc centupliū spūaliū rerū est vic3 virtutū et consolationū internarū quas p experientiā cognoscim⁹ magis q̄ per doctrinā. Cum enī aīa gustat odorē paupertatis. castitatis vīroꝝ. patientie ceterarūq3 virtutum saporem et in eis delectat nōne cētupliū tibi recepisse videt. Et si vlteri⁹ ascendat vt visitationē spōsi recipiat eiusq3 pn̄tia gloriētur nōne tunc recipit plus q̄ millecupliū omniū que pro eo dimiserat. vn̄ bern. Nemo sane mētis amplitorē esse in vicijs credat q̄ in virtutibus delectationē. Et iterū. An non oīa possidet cui oīa cooperant in bonum aū nō centupliū habet oī3 q̄ impletur spiritu sc̄o qui xp̄m habet in pectore nisi q̄ longe plus q̄ centuplu3 est visitatio parachti spūs et pn̄tia xp̄i. Et iterū. Centupliū est adoptio filioꝝ primitie spūs delicie caritatis glorie cōscientie q̄ est regnū dei qd̄ inter nos est. hec ber. Vides quō verū est qd̄ loquit veritas. Non fallit dn̄ centuplum reddat in hoc seculo et nō tm̄ semel sed pluries ⁊ sepe aīe sibi deuote adeo vt sic afficiat eam q̄ nō solum id qd̄ reliquit sed et totum mundū arbitret vt stercora vt spōsum lucrificari possit. vnde criso. Et nos itaq3 si gustauerim⁹ sicut oportet fructus spūales de reliquo neq3 estimabimus aliqd̄ pn̄tia esse velut quadā optima ebrietate futurorū ꝯcupiscētia rapti. Gustemus itaq3 vt a tumultu pn̄tiū liberati eternis fruamur bonis. vn̄ ⁊ hiero. qui ergo ꝓpter fidem xp̄i et predicationē euāgelij oēs affectus carnis ꝯtēpserint atq3 diuitias ⁊ seculi vanitates isti centuplum recipient. Sensus iste est q2 carnalia pro saluatore dimiserit spūalia recipiet que cōparatione et merito sui ita erūt quasi puo nūero cētenarius numer⁹ cōparet. vn̄ et aug. Societā qd̄ hic dr̄ cētupliū accipiet exponēs quod dammō apl's ait quasi nichil habētes et oīa possidentes. Centū enī pro sp̄a vniuersitate ponitur. vn̄ Cyrillus. Si domū q̄s dimittat recipiet māsiones supernas. Si patrem patrē habebit celestē. Si a germanis recesserit in fratrē hunc recipiet xp̄o. Cum dimiserit ꝯiugē īueniet diuinā sapiam a qua pcreabit spūales fruct⁹. Pro mr̄e inueniet hierl'm celestem que est mater nostra. hec Cyrillus. Loco etiā paucoꝝ amicoru3 recipiet multo plures amicos spūales et pro paucis bonis tpalibus recipit multa fm illud actuū. erant illis omīa cōia. Vn̄ in collatione abbatis abrahe. Manifestū est enī eu3 qui aliquid secularium vel affectuum vel bonoꝝ xp̄o suadente ꝯtempserit a fratribus atq3 cōsortibus ꝓpositi sui q̄ ei spūali glutino col

Margin, left: Gregorius. — Beda.

Margin, right: Bernar. — Bernar. — Crisosto. — Hieroni. — Augusti. — Cyrillus

ligantur centuplo gratiorē etiā in hac vita recipere cari tatem. Centupluz etiā fratrū parentsiue recipiet quanti tatem quisquis pr̄is vnius vel matris seu filiorꝝ pro xp̄i noīe caritate ptempta in omnibꝫ qui xp̄o deseruiunt dile ctionem sincerissimam transit p vno ses tot incipiens ha bere patres fratresqꝫ feruētiore atqꝫ prestātiore sibi affe ctione coniunctos. Multiplicata etiā domorꝝ atqꝫ agro eum possessione ditabitur quisqꝫ vna domo pro xp̄i dile ctione reiecta innumera monasteriorꝝ habitacula tanqꝫ ꝓpria possidebit in quacūqꝫ orbis parte velut in sue do mos iure succedens hec abraham. Tertium premissi sub iungit cum dicit (et vitam eternā possidebit) s. in futuro

Augusti. Unde aug. ¶ Quia multum amant hoīes viuere in hac ter ra promissa est illis vita ꝛ qꝛ multum timēt mori ꝓmissa est illis eterna. Hoc sufficere visum est humane infirmi tati vt diceretur habebis vitam eternā. Amemus vitā eternam et ex eo nouerimus quātum ꝓ vita eterna labo rare debem⁹ cū videam⁹ homines amatores pn̄i vite tp̄alis atqꝫ finiēde sic pro illa laborare vt quādo venerit mortis metus quicquid pn̄t faciunt nō vt auferāt sed vt differant mortem hec aug. Felix paupertas que recipit centuplū in pn̄ti et vitam eternam in futuro qꝫ magna

Bernar. debere eē xp̄i pauperibus cōsolatio vnde bern. Cētuplū inquit accipiet et vitam eternā possidebit. Illud in via hoc in patria. Illud ꝯsolatio presentis laboris hoc futu re felicitatis consummatio est. Sic nimirū operarijs hui⁹ seculi solet cibus in opere merces in fine dari. ¶ Sic mi litantibus ee stipendia ministrantur ꝓ necessitate tp̄is ꝛ nouissimum donatiuū maius erogatꝯ ꝓ qualitate laboris. Sic ꝛ filijs isrl̄ donec terram ꝓmissionis intrarent in de serto manna non defuit ꝛ ab ecclesia post quesituz regni celestis aduentum quotidianus panis quotidie petit in orōne quam ipse saluator instituit hec bern. Considera ergo bene hanc retributionē ꝛ gaude ꝛ grās age deo qui te ad talem adduxit negociationem vt hic de vno lucre ris centuplum ꝛ nichilominus postea vitā eternā. Et in hanc paradisum sepe ingredere qđ ꝯsequi poteris ex stu dio orationis et humilitate. Quid igitur est insanie qꝫ ho mines simpla ꝓ centuplis ꝛ vita eterna cunctant relin quere. Cū itaqꝫ sancti terrena omnia vt aurū et argentū abiecerint cur eorum reliquias pplō causa questus ostē dendo cogimus eos illa mendicare que hic spreuerūt vn de vbi nos habemus sanctum in greco habemus agios. quod sonat sine terra qꝛ sancti nō terrenis dediti sūt nec in terra sed in celis conuersationē hn̄t. Et ideo ad pedes aplorū aurū ꝛ argentū ponebāt ex precepto eorū vt sic docerēt esse cōtemnēda. Imitemur ergo discipulos dn̄i relinquendo diuitias ac gloriam ꝛ oīa q̄ sunt mūdi qꝛ sic

Crisosto. ipsi precipue effecti sunt magni. Unde cris. Quid est qđ magnos aplos ostendit Pecuniarꝝ ꝯtemptus glorie de spectio ab omnibusqꝫ vitequ huius negocijs ereptio. Quia si non hec habuissent sꝫ serui passionum essent ꝛ si decem mille mortuos suscitassent non solum nulli profecissent sꝫ ꝛ seductores vtiqꝫ estimati essent. Ita vita est que vbi qꝫ fulget et spiritus attrahit gratiam signa vero si nō vi gilauerimus obsunt multotiens. Hec igiť quibus facti sunt apostoli magni zelemur et ab vniuersis desistentes vite huius negocijs apponamus nosmetipsos xp̄o vt a postolorum consortes efficiamur hec cris. Oratio.

Domine iesu christe da michi misero ꝛ indigno qꝫ propter te amorem tuū ac propter nomen tuū glorificandum diuitias ac delitias ac pompas et omnia que mundi sunt necnon et meipm inter omnia valeam relinquere omnibusqꝫ exclusis tibi soli adherere et pro modulo meo te sequi qualicunqꝫ imitatiōe viuen di vt te rectore te duce laqueos et insidias omniū inimi corum meorum visibiliū et inuisibilium merear euadere ac premia q̄ relinquētibus omnia ꝛ te sequētibus promi sisti misericorditer obtinere Amen.

De denario diurno. Ca. xiiij.

Tquia nō sufficit (ma. xix ꝛ xx.) predicta relinqre si hō corpe deficiat ꝛ nō ꝑ seuere. ideo ne quis torpeat cū bene cepit in fert dn̄s et dicit (Multi autem erunt primi nouissimi et nouissimi primi) Multi em̄ ascendūt ꝛ descēdūt de sta tu in statum meliorem et peiorē. Multi prius feruidi po stea torpent multi prius frigidi subito inardescunt. Sunt em̄ multi q̄ opera perfectōis bn̄ et frequēter ꝑ multis in choant sed torpentes in progressu a diuino amore tepe scunt et in bonis operibus segnes fiūt et ab eis deficiūt vel in vicia funditus labūtur et cadūt ꝛ ecōuerso aliqui tarde vel tepide inchoantes ita feruide et bene opantur qꝫ meritis precedunt illos qui eos pcedere videbanť. Et sic qui primi fuerunt inchoando fiūt nouissimi vel nulli in perseuerando vel q̄ fuerunt in primo et excellēti statu erunt in nouissimo. Uide iudā de apostolo in apostataz versum et latronē in cruce confessorem factuz. Uide sic de iudeis et gentibus quia iudei primi fuerūt vocatōe ꝛ nouissimi facti sunt conuersione et gentiles econuerso. Sic et nouissimi per hūilitatē fiunt primi per gr̄iaꝫ ꝛ pri mi per superbiā fiūt nouissimi ꝑ abiectionē finalē multi em̄ in seculo despecti in futuro sunt glorificandi et mul ti apud homines gloriosi in fine fiūt damnandi. Deinde hāc sniam confirmat per silitudinē proponēs pabolā in qua docet nos fugere ocium et inuitat ad laborez. Que pabola spāliter pertinebat ad discipulos q̄a cōtinue la borare in agro dn̄ico precipue ptinet ad platos. Ut aūt facilius appareat quid in pabola lateat attendēda sunt sex. Primo q̄a homo pr̄familias est de⁹ pr̄ qui hō dicit nō ꝓprietate sube sꝫ pietatis affectu dicitur em̄ hō qꝛ est humanus ꝛ benigus māsuetus et misericos circa hoīes ꝛ dicit pr̄familias per creationē et prouidentiā qui ita gubernat oīa sicut paterfamilias subditos in domo sua de cuius familia est oīs creatura. Secūdo qꝛ operarij sūt predicatores et etiaꝫ omēs recte viuētes sꝫ multi hodie tm̄ verbarij nō operarij sunt quia dicūt et non faciūt. Ter tio qꝛ denarius est vita eterna operarijs domini ꝓmissa.

Gregorius. Basilius. Crisostom⁹. Quarto quia vinea allegorice est ꝫm greg. ecclesia. Mo raliter aīa ꝫm basiliuz iusticia generaliť ꝫm criso. Quin to quia hore sunt etates mundi vel etates hoīs. Sexto qꝛ procurator vinee est xp̄s ꝫm qđ hō inquātū aūt deus est pr̄familias cū pr̄e qꝛ vnū cū patre. Dicit ergo. (Sile est regnum celorꝝ) i. pn̄s eccl̄ia vel iustorꝝ vita (hoī pr̄i familias) i. deo vniuerse creature et fit h̄ cōparatio non tam persone ad personā q̄ negocij ad negociū ꝛ ē sēsus negociū qđ fit in ecclesia pn̄i similari pōt negotio quod ab hoīe pr̄efamilias q̄ sit (q̄ exijt) ꝑ sui manifestati

Gregorius onē et sue bonitatis diffusionē vt em̄ dicit greg. quando nō cognoscitur in secreto est qꝛ vero cognoscit de occul to ꝓcedit ad noticiā eo ergo frequentius exijt q̄ āplius sui noticiā dedit (ꝑmo mane) i. in prima mundi etate s. ab adam vsqꝫ ad noe (conducere operarios) i. iustos ei ser uientes nomē suū alijs manifestantes (in vineā suam) i. in ecclesiam militantē cuius palmites sunt iusti a primo

Crisostom⁹. abel vsqꝫ ad vltimū electū. Uel secūdū cris. (Cōducere operarios in vineam suam) i. acquirere recte viuētes i. opi bus iusticie et sic iusticia est vinea et palmites virtutes

Basilius. vel scd̄m basiliū. Per vineā anima siue cōscīa significa tur in qua laborādum est vt amputamus palmites luxu riantes eternalis cōcupīe, ꝓiciamus lapides superbie ꝛ extirpemus spinas auaricie. Per vineā etiā intelligere possumus pn̄iam in qua ꝑ diuersas horas operarij condu cūtur dū alij in puericia alij in iuuētute alij in senectute ꝯuertunť. Ergo paterfamilias ꝑ dn̄atōem exijt ꝑ mani festatōem ꝯducere ꝑ multiplicē inuitatiōnē operarios nō tm̄ locutores qꝛ melior est predicatio facti q̄ verbi in vi neam suam ꝑ bonorꝝ meritorꝝ multiplicatōem. Sic adā primo positus ē in padiso sꝫ qꝛ nō coluit ē eiectus sic ps

pulus iudaicus in speciali cultu diuino positus est electus
Sic ⁊ nos mō positi sumus ⁊ si neglexerimus silr puniemur
Ruina precedentiū admonitio debet esse sequētiū (Cō
uentione autē facta cum operariis ex denario diurno)
Ista pactio est vite eterne pro labore pmissio. que quidē
vita eterna dr denarius. Primo rōne nois denarius est
a decē dicit ex eo q olim decem nūmos vsuales valebat
in quo significat preciū pro vsu et obseruātia decalogi p
missum et ideo illa vita denarius dr qr pro decalogi ob-
seruatione dat Scdo rōne figure qr in denario est figu-
ra sperica et rotunda vbi nō est inuenire principiū ⁊ finē
in quo significat vite eternitas et plena eternitatis pos-
sessio. Tertio rōne imaginis. in denario est imago regis
est scripta in quo aie ad deū notatur cōformitas plena.
imago est dei in btōs imprimit per assimilationē ad de-
um et transformationē in ipm. Quarto rōne scripture in
quo notat plena scia ⁊ cognitio veritatis q ibi erit i btis
Et vocat iste denarius diurnus. rū qr tota vita hois to
ta etiā vita pñs reputatur quasi vna dies in qua nunq̄ a
bono ope est desistendū tū qr nō nisi operāti in die grē
nō in nocte culpe reddit tū qr in die glie primo dabitur.
Et (misit eos in vineā suā) quasi ab initio misit advocā-
dum hoies ad fidē redēptoris et inuitauit ad viuendum
iuste ⁊ bene operandū (Et egressus) p maiorē manifesta
tionē (circa horā tertiā) s. a tpe noe vsqz ad abrahaz (vi-
dit) per miserationē (alios stātes in foro ociosos ⁊ illis)
etiā ad vineā inuitatis mercedem promisit fm Crisost.

Crisostom⁹.

Per foru mūdus accipit in quo cassinle iniurie. pcentio
nes diuersoꝝ negociorū difficultates semp tumultuose
et oīa venalia sunt. In isto foro aie hoim venales expo-
nunt. Mercatores duo sunt deus et diabolus. quidaz sic
ceci sunt vt vendant propriā aiam diabolo pro vili pre-
cio qr pro modica psētis vite delectatione. vt gulosi ⁊ lu
xuriosi quidā pro honoribus ⁊ gloria mūdi vt superbi ⁊
vane gloriosi. quidā pro diuitiis et bonis tpalibus vt ra
ptores et auari. Talē mercatorē fugiamus ⁊ vendamus
aias nr̄as xpo qui nos emit sanguine suo precioso. Ocio

Crisostom⁹.

sitas est debiti opis defectus. vñ scdm Criso. Pctōres
mortui sunt nō ociosi qui diabolo seruit mortuus est qui
opus dei nō operat. ociosus est q aliena tollit mortuus
est q sua nō dat ociosus est Coluisti vite mīe si das ieiu-
no si ieiunas et si ne mihi das ociosus es et sic de aliis.
(Iterū autē exiit) per ampliorē manifestationem (circa
sextā) s. ab abrahā vsqz ad moysen (et circa nonam) scz a
moyse vsqz ad xpm (et fecit silr) inuitando et mercedem
promittēdo. (Circa vndecimā vero) i. in vltimis tpib⁹
scz a tpe xpi vsqz ad finē mūdi (exiit per clariorē manife
stationē cū xpo apparuit (et iuenit alios stātes nō profi
cientes nō se humiliātes scz gentiles (et dixit illis. Quid
hic) in loco tā periculoso tā transitorio tā fetido (statis)
cū potius tñe deberetis qr vita breuis via longa virtus
debilis (tota die) cū habeatis tpis opportunitatē merce
dis securitatē et immēsitatē (ociosi) vobis nichil pficien
tes primis nō subuenietes hostibus nō resistentes ⁊ im
posterū nō prouidētes cuz multa mala docuit ociositas
Quasi dicat dñs ociosis. Cur tanto tpe pro salute vestra
negligitis laborare (Dicunt ei qr nemo nos conduxit). i.
nullus pphēta nullus doctor ad nos instruendūz venit
(dicit illis. Ite et vos) scz gentiles (in vineam meā) men
te credendo. ore pfitēdo ope laborādo. qr scdm Crisosto.

Crisostom⁹.

qui nō operat in hoc seculo nō manducat in futuro imo
dies iste est dies operationū dies q sequit est dies feriaꝝ
Et interponit hic piūctio copulatiua scz ⁊ qr gētiles iu-
deis adiūcti sunt vt vna ecclia ex ambobus fieret. Ista
parabola pncipaliter et coīter exponit fz diuersas mū
di etates vt iā visum est supra ¶ Moralit aūt pōt exponi

Moraliter.

de vocatis ad grām scdm diuersas etates hoim. et sic in
mane seu in prima hora intelligitur pueritia. i. tertia ado
lescentia in sexta iuuentus seu virilis etas. in nona senec
tus. in vndecima senium seu decrepita etas. In quibus
qui in bonis operibus laborare negligit tota die. id est
tota vita ociosus stat Ergo quolibet tpe qualibet etate
vocat deus hoies ad grām et gliam qr semp aliq ad vi-
tā bonā pducunt et a dño premiant si eni vera nūq̄ sera
erit pñia. Nota hic verbum cuiusdā hois sibi ipsi opponē
tis et dicentis Iam es in hora nona quid igitur ociaris.
Nunc es in vndecima quid igitur stas. Quam aliam ex-
pectas. Sed nec in vndecima homo dedignabitur serui
tute tua. scdm Isido. sex sunt etates hois. Prima etas
est infantia et protenditur in septem annos. Secūda est
pueritia tendens vsqz ad quartumdecimū annum. Ter-
cia est adolescentia que protenditur vsqz ad vicesimum
octauum annum. Quarta est iuuentus finiens in qnqua
gesimo anno. Quinta senioris id est grauitas que est de-
clinatio iuuentutis in senectutem nondum senectus sed
iam nō iuuentus que etas a quinquagesimo anno inci-
piens in septuagesimo terminatur. Sexta est senectus
que nullo annorū tpe determinato finitur sed post illas
quinqz etates quantūcūqz vite est senectuti deputatur.
Senium autē est pars vltima senectutis dicta q sit ter-
minus sexte etatis. Septima vero est in quiete aīarum
vsqz ad diem iudicij Et tunc in resurrectione erit octa-
ua etas. (Cum sero factum esset) i. cū finito opere finis
mundi vel vite huius aduenit. vbi fm Crisosto. Consi-

Crisosto.

dera q non mane immo sero reddit mercedem quia solū
remunerat perseuerantē operariū et fidelem (dicit dñs
vinee) i. deus pater qui dñs est (procuratori suo) scz xpo
pater eni omnia dedit in manus ei⁹ (Voca operarios)
et nō ociosos ante tribunal (et redde illis mercedē) scilz
eternam. voca inquā eos de labore ad requiem. de mero
re ad iocunditatem de bello ad pacem (incipiens a no-
uissimis vsqz ad pmos) Denarius datur primo nouissi

Augusti.

mis. qr scdm augu licet detur omnibus simul. illi tamen
qui post vnam horā vel paucas ipm recipiunt dicuntur
prius recipere q̄ illi qui post multas horas expectaue-

Crisosto.

runt et postea receperunt. Et scdm Crisosto. Iusticia fu
it oībus reddere sed nouissimis primo hoc non fuit iusti
cie contrariū sed mīe ostensiuū dū tamen aliis reddatur
vnde scdm eundē vt ostendat deus inestimabilē miseri-
cordiam suam. Primum nouissimis reddit mercedem
postea primis nimis eni misericordia ordinē nō aspexit
Dñi ergo misericordia que in suis donis plus aspicit cor
et prefert operi et tempori supplet in nobis dāna ipius

Bernar.

operis et temporis. vñ Bern. Exaggera quantum vis
merita et extolle sudores. melior est misericordia dñi su-
per vitas ex ea saue operis et tēporis damna michi re-
sartio. Et sic ex pcepto patrisfamilias acceperūt nouissi
mi et similiter primi singulos denarios id est singula pre
mia iuxta conuentionē scz eternitatem seu vitam eternā

Augusti.

scdm augu. iste vnus denari⁹ qui omnibus datur est vna
vita eterna que ab omnibus percipietur que equalis erit
omnibus nulli longior nulli breuior quia in eo non viuit
vnus alio minus seu prolixius meritorum tamē diuersi
tate fulgebunt alij magis alij minus. Hic ergo denarius
vnus est in se multiplex pter differentiā accipientiū qr
ibi erunt multe diuersitates meritorum (Et accipiētes
primi murmurabāt aduersus patremfamilias dicentes.
(Hi nouissimi) scz gentiles vel martyres vel in bonis fer
uentes (vna hora fecerunt) qr modico tpe labores susti-
nuerunt deuotio eni voluntatis tpis spacium breuiauit
cum merito passionis xpi (et pares illos nobis fecisti). s.
in premio (qui portauimus pondus diei et estus) Pon-
dus diei significat opus iusticie. estus vero calorē tēpta
tionū quas conflat malignitas demonū cupiditas tēpo
raliū delectationes motuū carnalium Portauimus er-
go pondus qr iusticiam seruauimus ⁊ non succubimus.
Potest dici q ista murmuratio erit admiratio de tanta
dei bonitate in sanctorū remuneratione. Ubi notādum
q duplex est murmur scz cōquestionis et admirationis.
Nūc vero sctī nō murmurāt tanq̄ de aliorū gloria con

querentes sed q̄r vidēt q̄ eos tā copiose remunerat tarde venientes: q̄ sibi longo tpe seruientes. quasi murmurare dicuntur. vel sup hoc liberalitatē et miam admirātes quia illi nouissimi. quasi p nichilo ⁊ sine labore vitā eternam videntur acquirere. vnde ⁊ petrus murmurare potuit q̄ latro citius ipso ad regnū peruenit ¶ Ubi sciendū q̄ ista retributio iusta ē q̄tuz ad precedētes: q̄r datur eis preciū conuentū. ⁊ mīa q̄tū ad sequētes: q̄r pro modico labore equalē prioribꝰ accipiūt mercedem. Nō igit iniuste agit cū primis: sed misericorditer dispensat cū vltimis. Munerat primos p iusticiā. extremos f̄m sui bonitatē. Et equale accipiūt premiū. vt ōndatur f̄m aplm. q̄ non ex operibus saluari sumus. Itaqz non quotitatē nec q̄titatē operū vel laborū: sed potius cor ⁊ caritatem attendit dn̄s in remunerando q̄r non cōsiderat q̄tum vl̄ q̄diu operatus fueris sed ex q̄to. Hinc etiā colligit q̄ sera pnīa si fuerit vera nec tollit gratiā nec diminuit. Et lz postremi equaliter remunerentur cū primis: nō tn̄ stulte differas conuerti vel bene operari vsqz ad vndecimā horam ⁊ vltimū temporis. ne tūc nimis oneratus peccatis habens cor impenitēs exonerari nō possis. vel si penitens ad multā pro peccatis satisfactionē tenearis. Si tn̄ vsqz ad vndecimuz distulisti bene viuere: nec tunc desidie sed magis q̄ prius exercitationi anime intende. Unde Tullius. Senibus labores corporis minuendi: exercitationes anime augende vident. ⁊ ita nichil magis cauendū ē senectuti ne lāguori desidieqz succumbat. ¶ Moraliter isti murmurantes figuram tenent quorūdā claustraliū: q̄ eo q̄ diutius fuerunt in claustro murmurant si eis pponantur iuniores vel parificentur. Unde docētur hic seniores claustrales non debere murmurare si videant aliquos iuniores eis equari. vel etiā in officijs preferri ⁊ plus honorari. Item datur hic documētum q̄ religiosi nō debēt facere cōparationes sui ad alios. quasi ipsi plus seruiāt deo q̄ seculares q̄r sepe videmꝰ q̄ quidā seculariū equātur meritis quorūdā religiosoꝝ. vel etiam eos excedūt p meritum. (At ille rn̄dens vni eoꝝ dixit) quod aūt vni dixit oībus dixit. Uel vni. quia vna ⁊ equalis erat oībꝰ occasio murmurandi (Amice: nō facio tibi iniuriam) q̄r iniuria nō habet locum vbi est mera gratia. et ideo si facit et dat gratiā vni: nō facit iniuriā alteri. (Nōne ex denario) et pro mercede (cōuenisti mecuz) a principio. (Tolle qḋ tuum est) .q.d. paratus sū tibi reddere mercedē tuam (et vade) intra in gaudiū dn̄i tui (An nō licet michi qḋ volo facere) .q.d. sic. quia volūtas dei nullo modo distorta esse potest. vnde signāter dicit qḋ volo. q̄r .n. vult ideo licituz nos q̄r licitū iḋ volumus. Et vt nō solum licita: sed etiaz benignitate plena ōndatur voluntas diuina: addit. (An oculus tuus) .i. cōsideratio tua (nequā ē) et inequalis (q̄r ego bonus sū) .s. ex natura bonitatis mee abūdāter cōmunicās. vn̄ dicit nequā nō propter culpā: sed pp̄ter cōsiderationis inequalitatē. q̄r ista admiratio pcedit ex cōparatiōe diuine iusticie magis q̄ eiꝰ mie infinite. vbi greg. Stulta est q̄stio hoīs cō dei bonitatē. Cōquerēdum q̄dē eēt si nō daret qḋ deberet: nō si dat qḋ nō dz. vn̄ ⁊ Criso. De eius dato nemo iuste murmurat qui amplꝰ dat q̄ hō desiderat. ¶ Ultimo cōcludens parabolā dicit. (Sic) scz vt ostēsum ē (erunt nouissimi primi ⁊ primi nouissimi) vt nulla sit differentia tpis clausa. Sepe .n. illi qui ad pniam tarde venisūt: citiꝰ remunerātur q̄ illi q̄ tēpestiue venisūt: q̄r citius de corpore exeūt vel sepe illi q̄ tarde ad pniam venisūt tpe pcedūt alios in feruore sicut in itinere cōsueuit. vt qui tardiꝰ exierit velocitate morā cōpensat. vel illi q̄ sunt nouissimi i oculis suis sūt primi i oculis dei vel illi q̄ nouissimi iudicio hoīm sepe sūt primi iudicio dei: q̄r deꝰ nō cōsiderat exteriora hoīs: sed iteriora cordis. Quāuis sūt audieris in parabola oēs accepisse singulos denarios: nō tn̄ putes oēs ad fidem vocatos vitā eternā accepturos. Uñ additur suia valde metuēda. (Multi .n.) de primis de tertijs: sextis: nonis: et nouissimis (sūt vocati) scz ad fidem ⁊ meritum. sed de his oībus (pauci sūt electi) ad beatitudinis pmissz regnum. Multi sunt de eccl'ia militante: q̄ nō erūt de ecclesia triumphāte. In quo paucos ōndit esse eos qui saluātur ad cōparatiōnē eoꝝ qui p singulas horas vocātur. q̄r scḋm Greg. ad fidē plures veniunt. plures eccl'ie parietes iplent: sed ad celeste regnū pauci perducunt. Hoc figuratur de filijs israel: quoꝝ mlti ad terram pmissionis fuerunt vocati: sed pauci ad intrandū fuerunt electi. Et similiter de gedeone. q̄ plures ad bellandū vocauit: sed paucos elegit quos secuz duxit q̄r lata ē via et spaciosa porta que ducit ad perditionem. ⁊ multi sūt qui intrāt per eā: sed arcta ē via ⁊ angusta porta q̄ ducit ad vitā ⁊ pauci sūt q̄ intrant p eā. ¶ Dupliciter autē vocat nos deus. In pn̄ti ad laborē: in futuro ad requiem. vn̄ necesse est vt quicūqz futurā remunerationē desiderat: p̄sitez nō refugiat laborē: q̄r illi q̄ pro deo fideliter suscipiūt laborē: feliciter peruenient ad remunerationem q̄n audiūt deū dicentē. Uenite ad me oēs q̄ laboratis et onerati estis: et ego reficiā vos. Et tāto maiorē remunerationē accipiēt: q̄to maiorē laborē sustinēt: q̄r teste apostolo. Unusq̄sqz mercedē scḋm laborē suū accipiet. Oēs ergo qui vocati sumus nouimꝰ. vtrum vero electi adhuc ignoramꝰ. Et iḋ tāto sollicitiores eē debemꝰ i bono opere q̄to inexcusabiles nos esse scimus de vocatiōe. vn̄ greg. Duo ergo sunt q̄ sollicite pēsare debemꝰ. Primū ē vt de se quisqz minime p̄sumat: q̄r ⁊ si iā ad fidē vocatꝰ sit. vtrū perhēni regno dignus sit nescit. Secundū vero ē vt vnusquisqz primus quē iacere fortasse i vicijs cōspicit: desperare nō audeat q̄r diuine mie diuitias ignorat. Quid .n. sit hodie aspicimꝰ: sed q̄d cras futurꝰ sit vnusq̄sqz nescimꝰ. Plerumqz ⁊ q̄ post nos venire cernit: p agilitatē nos boni operis anteçedit. Et vix eū cras sequimur: quē hodie preire videbamꝰ. vn̄ et Criso. hec parabola posita ē: vt qui tarde cōuertunt nō desperēt: sed audiores fiāt. q̄m i hac vita nō ē ita sera pnīa: qui si corde pfecto fiat possit tanto feruore procedere vt mereat multis prioribꝰ nō sic feruētibus i premio anteferri. hec Criso. Nullus ergo desperationi nullus locꝰ restat excusationi. q̄ dē in oī etate ⁊ i oī hora peccator suscipit. peccator .n. q̄cūqz hora cōuersus fuerit ⁊ ingemuerit: vita viuet ⁊ nō morietur. Et q̄r incerta ē in oībus etatibꝰ cuilibet hora vocatiōis sue paratꝰ vnusquisqz debet eē i bona opatione. vt sicut icertꝰ ē exitꝰ: sic certus sit in bono opere animꝰ. ne forte si quando pt nō vult bonū operari: tunc incipiet velle q̄n non erit posse. Debemꝰ ergo oī die sic viuere tanq̄ illa die morituri vt sic residuum tpis nr̄i possimꝰ expectare securi. vn̄ seneca. Sic ordinādus est dies oīs tanq̄ cogat agonē atqz expleat vitā. Ille beatissimꝰ et securus sui possessor est qui crastinum sine sollicitudine expectat. Inter cetera mala hoc habet stulticia propriuz q̄ sp̄ icipit viuere. Quid est turpius q̄ senex viuere incipiēs. Cōsidera q̄ pulera res sit cōsūmare vitā ante mortē. Deinde expectare secure reliquā sui tpis partē. Nullus enim vita in crastinum spectat. Non enim viuunt: sed victuri oīa differunt. hec seneca. Multum q̄ppe iuuat ad vincēdā delectationē peccati recordatio mortis ⁊ finis nostri. vn̄ sapiens. In oībus operibus tuis memorare nouissima tua: et in eternū non peccabis. Et grego. Nil tantuz ad domādum desiderio tum carnalium appetitum valet: q̄tum et vnusq̄sqz mortem penset. Et bernar. Saluberrimum est remedium redeundi ad dūm habere pre oculis mortem. Multuz etiā iuuat nos desides ⁊ pigros: sed iesum et studiosos aspicere si volumus nō desides fieri ⁊ pigritari: sz feruere potius et proficere. inde enim exempla et bona multa potetimus reportare.

Moral. — *Grego.* — *Crisost.* — *Gregorius.* — *Gregorius.* — *Crisostom⁹.* — *Seneca* — *Bernardus*

Oratio.

D Omine iesu xp̄e sū me paterfamilias: tu me primo mane in vineā tuā duxisti dum me a iuuētute mea ad fidē et tuum seruitium misericorditer vocasti et ad laborandum p denario vite eterne mecum conuenisti: sed ego miser tota die vite mee ociosus steti

y

et negligenter viuendo debitum meuz nõ feci. Dñe qr bonus es et misericors: fac me saltem in vndecima hora respicere et dignos fructus penitẽtie facere: vt apud te mercedem quantulãcunqz merear inuenire. Amen.

¶ De villico iniquitatis. Capitulum xv.

Einde ponit para

Luce. xvi.

bolam scd̃m rẽ gestã de villico iniquitatis diffamato apud dñm suum ex dissipatiõe bonorũ suorum qr ea inutiliter ĩ illicitis cõsumpserat ꝛ superfluis nõ timẽs offendere dñm suum. Que parabola sicut ꝛ predicta spẽaliter pertinebat ad discipulos: qr officium villicatiõis ꝛ periculum reddẽde rõnis maxime ptinet ad platos. Est enĩ villicus ꝓprie gubernator ꝛ custos ville: sed hic accipitur ꝓ yconomo i. ꝓcuratore ꝛ dispẽsatore. qui scꝫ vniuersam substãtiam domus dispẽsat yconom⁹ enim tam pecunie q̃ȝ frugum ꝛ oĩm que dñs possidet dispẽsatorẽ signat. Hic timẽs amoueri ab officio et egere: clam fecit miam cũ debitorib⁹ dñi sui vt cũ amoueretur reciperẽt eũ in domos suas memores sui beneficij. Et iõ dicit q(hõ quidã erat diues q habebat villicũ) et infra. ꝛ in fine applicat parabolã ad ꝓpositũ dicẽs (ꝛ ego vobis dico) ꝛc. Sic̃ enĩ (hõ quidã) i. ipse deus ꝓ nobis humanatus diues: qr gloria ꝛ diuitie ĩ domo ei⁹ (hꝫ villicũ) i. dispensatorem: cui tradidit bona ad dispẽsandũ. Huius ergo dñi scꝫ xp̃i tripler est villicus s. in spũalib⁹ platus. ĩ tpalibus pñceps terrenus i vtrisqꝫ qlibet xp̃ian⁹. Quilibet enĩ hõ est villicus dei cui tripler villa cõmissa est gubernãda. qui fruct⁹ cuiuslibet ville prudenter debet dispensare. Prima villa ẽ mundus iste: cui⁹ fruct⁹ sunt bona tpalia. que quilibet custodire debet: ne mali rapiant. ꝛ vt sibi cõmissa seruis dñi sui distribuat. Secũda villa est corp⁹ ꝓprium quod ẽ custodiendũ: ne quãdo ingrediat mors ad aĩam per portas sensuũ. Bona etiam ipsius corporis vt sanitas fortitudo ꝛc. ad dei seruitiũ ꝛ honorẽ sunt dispensanda. Tertia villa ẽ aĩa que a prauis cogitationib⁹ ẽ custodienda. cuius oẽs virtutes debẽt distribui ad cognitionẽ ꝛ honorem ꝛ amorez dei. (Et hic) s. tripler ꝑdict⁹ villicus (diffamat⁹ est apud illũ) s deũ: qr nichil latet eũ (quasi dissipasset bona ipi⁹) male erogando s res tpales in illicitis ꝛ supfluis expendendo corp⁹ suum voluptatibus dando aĩam immũdis cogitationibus implendo. Et bene dicit ipsius qr bona nostra dei sunt auctoritate sed nostra sunt vtilitate. Fit autem hic diffamatio vel accusatio remorsu consciẽtiaꝝ vel euidentia operũ vel per ãgelos qui nobis ministrant: ꝛ omĩa opera nostra deo renũciant (Et vocauit illum) s. inspirationib⁹ interiorib⁹ ꝑdicationib⁹ exterioribus. euidentib⁹ bñficijs. multiplicibus flagellis. ꝛ incutiendo timorẽ eterne dãnationis (et ait illi) eum ante mortẽ corripiendo ꝛ mouendo (Quid hoc audio de te) bonorũ dispẽsatore. (Redde rationem villicationis tue) et dũ viuis cogita qualiter debes operari. Oportet enĩ reddere rationẽ aut in vita aut post mortem. Jam enĩ vltra s. a tpe mortis tue nõ poteris villicare: nec quicq̃ȝ boni agere. Tũc enĩ non poterit quis deo satisfacere de rebus ꝑ elemosynas nec de corpore ꝑ ieiunia: nec de aĩa per orationes. ¶ Tria verba dicit hic xp̃s peccatori magne angustie et anxietatis q̃ si cõtinue insonarent auribus nostris: nullomõ peccarem⁹. Primũ ẽ rigide reprehẽsionis cũ dicitur (Quid hoc audio de te) sic ditato gratiarũ munerib⁹ sic preuẽto bñdictionibus dissipatore rerũ mearum tibi cõmissarũ (Quid hoc audio) clamorẽ de terra resonantẽ tã horribilia scelera: tã antiq̃ vicia qui tãta bona dissipasti: qr tpalia male expendisti. corpus inquinasti ꝛ aĩam peccatis inueterasti. Secundũ verbũ est anxii timoris cum subditur (Redde rationem villicatiõis tue.) O verbũ strictũ o verbũ anxiũ o verbũ durũ. discussionis districte tũc faciende. qñ exigetur a nobis ratio de occultis cordium cogitationib⁹. de ociosis sermonibus de nostris operibus tunc aperti erunt libri celestes. tunc apertus erit liber cõscientie i quo leget memoria quicquid homo cogitauit dixit et fecit. tũc examinabuntur omnia ꝛ tunc discutietur de tota vita nr̃a. Tertium verbum est amari doloris cũ additur (Jam nõ poteris villicare.) In futura enĩ vita tollitur oĩs villicatio hominum ita vt vlterius nec bene nec male possit operari. Magnus igitur ẽ dolor anime quando proximante hora mortis audit sibi dici q vlteri⁹ non possit villicare. Puto q totum mũdũ daret vt sibi cõcederet spaciũ vnius hore quo peniteret: ꝛ aliquid boni ageret: sed nõ dat. quia tẽpus illud est reddẽde rationis exercende villicationis. Audiamus ergo hec tria verba seueri iudicis. ꝛ ante iudiciũ placem⁹ eũ ꝛ non pereamus. ¶ Timens autez villicus de vocatione in morte vel in iudicio et reddẽda ratione (ait intra se) in sua cogitatiõe. Intra se loqtur qui nullũ amicuz inuenit cum q̃ ꝯsiliari possit (Quid faciã qr dñs aufert a me villicationẽ) i. oĩm villarum ꝑdictarum custodiã s. tã rerũ q̃ȝ corporis ꝛ aĩe et hoc erit in morte. Sepe enĩ cõtingit q tales timore mortis ducũtur ad penitentiã. ꝛ ad cogitandũ de vita futura. Sic sꝫ cogitare debet peccator sm̃ iob. Quid faciã cum surrexerit de⁹ ad iudicium. ꝛ cũ quesierit quid respõdebo illi. Nõ ait q̃d dicam: sed quid faciã. qr apud strictum iudicẽ nõ excusant verba suasoria: sed facta meritoria (Fodere) ꝑ pniaz (nõ valeo) i. ꝓprio labore ꝛ pnia nõ possum de pctis satisfacere et ad vitã beatã venire (mẽdicare) per orõnẽ (erubesco) q verecundum dꝫ eẽ hui⁹ mundi diuitib⁹ petere suffragia spũalia: et nõ reprehendere i tpalibus. In alia vita aĩa non potest operari opera q̃bus adiuuetur ad gl'iam.

Criso.

Unde criso. Uita pñs habet exercitiũ mãdatorum. futura vero solatiũ. Si nichil operatus es hic: frustra i futuro speras. Item nec bona ipsa põt ab aliis mẽdicãdo impetrare: qr non dabitur ei. Huius signũ sunt virgines fatue: que petentes oleũ a prudentib⁹ sunt expulse: sed nec diues epulo mendicans guttam aque meruit recipere. (Scio quid faciã) qr s. anteq̃ȝ tollat ꝑ sniam mortis villicatione debita relaxabo debitorib⁹ dñi mei ꝛ distribuã eis de facultatibus ipsius (vt cũ amotus fuero a villicatione) s. in morte. recipiant me in domos suas i. ꝑ eorꝫ merita ꝛ suffragia recipiar in vita beata: ne cogar fodere aut mendicare frustra. Et i domos plur aliter propter diuersitatem premiorũ: qr ibi mansiones multe sunt. In has domos nullus potest ingredi nisi per ostiũ mie vel spũalis vel corporalis. In cuius signũ salomõ in ingressu facta sanctorum fecit duo ostiola de lignis oliuarum: per oleũ enĩ mia designatur. Nota q mansiones celestes sũt pauperũ: quia illis date sunt pauperum enĩ spiritu est regnum celorum. Unde si diuites illud habere volunt oꝫ vt a pauperibus emant. Diuites enim habent domos in terra: paupes in celo. libenter ergo diuites recipiãt pauperes in domos suas in terra. vt a pauperibus recipiantur in celo. vnde augu. Prebe terram ꝛ accipe celũ. Ubi cõsiderandum ẽ q vt supra dictũ est: tres ville ꝯmisse sũt homini. s. mundus corpus et aĩa. quorꝫ fructus debet dispensare ad honorem dei. Corpus nãqꝫ suum debet distribuere ieiuniis vigiliis ꝛ ceteris laboribus pro deo assumptis. et tunc sanitas: fortitudo: pulchritudo que sũt bona corporis optime erunt dispensata. Si vero corporis labores sustinere non possit dicens cũ hoc villico (fodere non valeo) saltem bona anime que sunt amor: cognitio et memoria ita distribuat orando meditando de lege domini. et cunctos etiam inimicos amando vt orationibus sibi recompensetur: quod laboribus efficere nõ potuit. Et si rursus orare erubescit: vtpote qui nescit. dicens quemadmodum et hic villicus dicebat (mendicare erubesco) qui enim orat mendicat: qr suffragium petit tunc certe nõ restat: nisi vt prouideat sibi taliter d bonis terre ville dñi s. de bonis tpalibus elemosynas largiendo. q talis dispensatio omnẽ defectum excuset corporis ꝛ

ase. Jeiuniũ eñ quod distribuit bona corporis ⁊ orõ que diis iouit bona an. atq; elemosina q̃ distribuit bona mũdi. fiũt opera quibus habet̃ vita eterna (Conuocatis itaq; singulis) scʒ̃ orum his ad illis (debitorib᷒ dñi sui) q̃ religiosi et pauperes q̃ tũcũq; iusti sunt debitores dei: fecit circa eos iuxta de bonis t̃palibus sibi traditis ad dispẽsandum dans ipsis oleum ⁊ triticum. oleũ q̃ppe cõpassiõis et triticũ subuentionis. Ad hoc ergo tendit ista parabola. vt sicut dedit de bonis dñi oleum ⁊ triticũ: sic ⁊ nos demus pauperibus de bonis a deo nobis traditis. oleũ cõpassionis īterioris ⁊ triticum subuẽtionis exterioris: q̃ bonoꝝ nobis datoꝝ nõ dñi: sed tñ dispensatores sumus. In hoc autẽ q̃ plus dedit de oleo q̃ de tritico: significat q̃ plus debemus cõpati affectu q̃ possimus subuenire effectu. (Et laudauit dñs villicũ) nõ dñs oĩm (villicum iniquitatis) i. villicum iniquũ nõ q̃ aduersus eum fraudulẽter: sed pro se prudenter. s̃m prudẽtiã huius seculi. nõ tamen bene vel meritorie egisset. nõ eñ laudauit eum de fraude quã fecit: sed de prudẽtia ⁊ ingenio: quo sibi in futurum prospexit. est nãq; prudẽtia quedã sibi imposterum pūidẽtia. Sic diuites huius mundi nõ sunt laudabiles de deceptione in illicitis actib᷒. sed de hoc q̃ prudenter se cõuertunt ad distribuendũ bona in pijs operibus: vt per hoc prouideãt sibi in futurũ. q̃ s̃m ambro. sola misericordia ẽ comes defunctoꝝ. Cui etiã prudẽtissime. nõ solũ dñs villici: sed etiã dñs oĩm applaudere videt̃ subiũgens ad q̃ild hanc similitudinẽ dederit. (Quia) inq̃t (filii huius seculi) ⁊ tenebrarũ. i. hoĩes t̃palib᷒ intẽti ⁊ amatores mũdi (prudẽtiores sunt filijs lucis in gñatione sua carnali i. in secularibus ad q̃ videtur geniti. i. magis astuti ⁊ strenui sunt i carnalib᷒ ⁊ t̃palib᷒ negocijs agendis q̃ filij lucis et vite eterne i. hoĩes sp̃ualib᷒ deputati ⁊ amatores celestium sint i sp̃ualib᷒ negocijs exercẽdis. Prudentiores sunt illi i malo q̃ isti in bono. Uix eñ inueniũtur aliqui qui tantã prudẽtiã ⁊ curam habent in acq̃rendis bonis eternis ⁊ permanẽtibus quãtã calliditatem ⁊ sollicitudinẽ isti hñt in acquirendis bonis t̃palibus ⁊ fugitiuis. Pro his eñi die noctuq; vigilãt angustiantur. laborant ⁊ modis oĩbus tales diuitias coaceruare nõ cessant. Sicut bubo ⁊ catus clarius vident de nocte q̃ homo nõ ad legẽdum litteras: sed ad capiendũ mures. sic filij seculi acutius vidẽt q̃ filij lucis nõ ad sciendũ legem dei: sed ad acquirẽdum bona mundi. Audiant hec filij lucis: ⁊ a filijs tenebrarum i. hui᷒ seculi vinci erubescãt. Nõ eñi hec scripta sunt: vt audiendo prudẽtiores fiãt. nõ autem vt iniquitatis villicũ imitando fraudẽ vel iniusticiã in aliquo agant. vbi beda. Audiant sapiẽtes huius seculi. vt stultã sapiẽtiã deserere: ⁊ sapiẽtẽ dei stulticiã discere ant q̃ et eoꝝ sapiam diuina equitas estimauerit q̃s non vere prudẽtes: sed in gñatione sua prudẽtes ẽẽ cõmemorat. Iuxta hoc q̃ alibi dicit. ve qui sapientes estis i oculis vestris ⁊ coram vobismetipsis prudẽtes. Necnon et amatores vite eterne filios lucis appellando non aliud eos qui sapientes sunt vt mala faciant. bene autẽ facere nescierunt q̃ filios esse tenebrarũ arguit. filij aũt lucis ⁊ filij huius seculi vocantur. q̃uo filij regni et filij perditionis. cui᷒ enim q̃sq; agit opera ei᷒ cognomiatur et filius. Hec beda. Sed heu nos (vt ait hierony.) feruẽtissimi sumus in terrenis: frigidissimi i celestibus. et sum in ã i reb᷒ paruis exhibeamus alacritatem ad maiora tepescim᷒ celerem habitute finem res sine fine queritur. celestes diuitias imortales honores pigra quadam dissimulatione negligimus hec hiero. ¶ Ubi notandũ q̃ quedã ẽ sapiẽtia nocius ⁊ ista est carnalis: quã habent auari in acquirẽdo diuitias. superbi i acq̃rendo honores luxuriosi in acquirendo delitias. Unñ iacob᷒. Nõ est ista sapientia desursũ descẽdens. sʒ terrena q̃ ad auaros. aĩalis quo ad luxuriosos. dyabolica quo ad superbos. Quãtum autem ad istã sapientiã: verũ est q̃ filij huius seculi sunt prudentiores filijs lucis. q̃ filij lucis eã aspernant̃ ⁊ fugiunt. Secunda sapientia est superflua: q̃ est de ĩpertinentib᷒ ad salutem. Ista sapia est mundana ⁊ secularis siue sit philosophica et methaphisica siue scientia legũ ⁊ decretaliũ. q̃ p̄ranto dicuntur sup̄flue: q̃ sine illis põt salus esse. Quãtũ etiam ad istam sapiam filij seculi sunt sepe prudentiores q̃ filij lucis: q̃ viri sp̃uales parum curãt de talibus scientiis. Tertia sapia est necessaria que est de expedientib᷒ ad salutem. et ista sapia diuina: que consistit in vera dei et boni cognitione. Quantũ aũt ad istã sapiam: filij lucis sunt prudentiores q̃ filij huius seculi imo in rebus diuinis filij seculi videntur esse stulti filij aũt lucis sunt valde sapientes et prouidi. Qui autem sunt filij seculi: nõ apparet manifeste: sed tñ põt de hoc aliqua cõiectura hñi. Una ẽ q̃ cõiter filius hʒ inclinationẽ ad artificiũ patris: ⁊ ideo q̃ psona tota ẽ mũdana ⁊ ad negocia mundi iclinata signum est q̃ ptinet ad filios seculi. Secunda cõiectura est q̃ filius assumit arma patris. sic p̄sona que in se p̄sa assumit arma mundi q̃ sũt sup̄bia: auaritia: gula: luxuria: hec videtur ptinere ad gñationẽ mundi. Filij aũt lucis similiter cognoscunt̃ duplici cõiectura. Prima ẽ q̃ persona cũ oĩ deuotione sustinet visitationem dei: qua visitat̃ per flagella. vel alio quocũq; modo ⁊ q̃ nõ permittit aliq̃d in corde suo quod ẽ cõtrarium deo signũ est q̃ est filius dei. Secunde cõiectura est q̃ cõiter pulli auiũ comedũt libenter cibũ quo cõsueuerũt vti parentes eoꝝ ⁊ i ip̃o potissime delectãtur. sic q̃ hõ libenter degustat celestia que fuerũt cibus xp̄i ⁊ ei sapiunt talia: ac cõtinue conat̃ qualiter ipleat voluntatem diuinã: iste est proprie filius dei. ¶ Deinde quasi a minore infert cõcludendo propositũ. Et ego vobis dico. Facite vobis i. ad vestrã vtilitatẽ: amicos de mãmona iniquitatis i. de t̃palib᷒ diuitijs sʒ nõ eo modo quo fecit villic᷒ iniq̃tatis. non defraudendo aliena: sʒ largiendo vestra. vt cum defeceritis meritis proprijs ⁊ p̄ri tiuita recipiãt vos in eterna tabernacula. i. per sua merita ⁊ suffragia: ĩpetrent apud deũ vos finaliter recipi ĩ vita beata. Ad hec tabernacula p̄pheta suspirans ait. q̃ dilecta tabernacula tua. q. d. dñs. Si ubi ĩ futurũ etiã meũ dolo ⁊ fraudulenter prudens laudat̃: multo magis laudandi eritis si sine dolo ⁊ legitime vobis prouideritis. Ubi greg. Si nos eoꝝ i pauperũ amicitijs eterna tabernacula acquirimus dantes pensare debem᷒: q̃ patronis potius offerimus mũera q̃ egenis bona largimur. Mãmona mammone lingua syra diuitie dicitur ⁊ mammõ mammonis sathanas qui opib᷒ seducit appellat̃. Et est aduertendũ q̃ non dicunt̃ hic diuitie iniq̃tatis: q̃ iniq̃ue et de malo acquisite de illis eñi non p̄cepit dñs fieri elemosynã. cum nun q̃ bonus vsus sufficiet male acquisita et io talia sunt restituenda: non i elemosynis dãda. Põt tñ de diuitijs iniq̃ affectu vel actu male acq̃sitis fieri elemosyna. vt de acquisitis p̄ meretriciũ: vel lenocinũ: vel diebus festiuis laborãdo vel huiusmodi. Si vero diuitie non de malo sunt acq̃site: nichilominus dicunt̃ mãmona iniquitatis plurib᷒ de causis. Primo q̃ non sunt vere diuitie nec fuãt q̃ p̄mittunt: sʒ false q̃ fallunt ⁊ decipiũt. Promittunt eñi securitatem ⁊ dãt timorem satietatem ⁊ dãt esuriem. stabilitatẽ: ⁊ dãt subitã defectionẽ. Scdo q̃ illi qui in eis confidunt ac fidem ⁊ spem i eis p̄stituunt. Tertio q̃ iniq᷒ mãmon preest eis qui temptat hoĩes cupiditate vt seruiãt auaritie: q̃ est ydoloꝝ seruit᷒ ⁊ sepe faciunt hoĩes iniq̃ vt sic desiderent amplius. Quarto q̃ sũt multaꝝ iniquitatũ materia. p̄p̄t diuitias eñi multa p̄mittunt̃ iniqua: ⁊ expenduntur i multis illicitis et sup̄fluis. Quinto q̃ vt plurimũ acquirunt̃ iniq̃ i plurib᷒ eñi p̄decessorib᷒ necesse ẽ aliquẽ reperiri qui iniuste vsurpauerit aliena. vnde vulgata cõmuni dicitur sñia. Oĩs diues aut iniqu᷒ est aut heres iniqui. Sexto dicitur mãmona iniquitatis i ineq̃litatis. q̃ ineq̃liter possidentur. nã vn᷒ habet ad superabũdantiã: ali᷒ ad sufficiẽtiã: ali᷒ ad necessitatẽ extremã: ali᷒ ad totalẽ penuriã. Septimo q̃ iniq̃ retinentur q̃ enim vltra necessaria vite retinetur. nec proximi

necessitatib⁹ erogat pecunia ē iniquitatis. s. quia equitatē ī ea enī nō seruam⁹ equitatē quā primo debem⁹: quē sic nos diligere iubemur. Pauperes ergo recipiēt nos ī suas domos celestes si nos eos receperim⁹ ī suas domos terrestres. vñ aug. Oīa bona sua dedit deus duob⁹ hoīb⁹. diuitibus terrena: pauperib⁹ celestia. Sed de⁹ volens vtrūqz saluare: cōstituit vt hic diuites ī sua hereditate recipiant pauperes: et pauperes in sua hereditate eos collocent. ꝛ vterqz p alium collocet. hec aug. Et si non omēs pauperes possūt nos recipere ī domos celestes: tñ qꝛ largimur his recipiem⁹ ab angelis ꝛ sctīs: qꝛ largiēdo pauperib⁹ angeloꝝ nob ceteroꝝqz scōꝝ grām cōpam⁹ ꝛ quis bonū sit eligere pauperes bonos ꝛ alijs preferre ī datiōe elẏme tñ q dat indigenti petēti nō qꝛ peccator sꝫ qꝛ hō ē nō peccatorē nutrit sed iustū qꝛ culpā nō diligit sꝫ naturam. Qui aūt elẏmā accepturus ē attendat bene si indiget alioqui nō accipiat ne rapinā pmittat vnde hierony. Monache si eges ꝛ accipis das potius q̄ accipias. Si aūt nō eges et accipis rapis. Porro non indiget monachus si habeat quod nature sufficit. Et hanc sufficientiā apl's certa diffinitione describit hñtes inquit alimēta et quibus tegamur his cōtenti simus. Unde ī collatiōe abbatis abrahe nouerīs aūt te ex hoc nō leui affici detrimēto: qꝛ cum sis sani corporis ac robusti stipe sustentaris aliena. que iuste solis est debilibus attributa. Mie ergo operibus insistam⁹: qꝛ multa bona ꝛ in vita et in morte nobis inde cōparam⁹. vñ hiero. Nō memini me legisse male mortuū qui libēter exercuit opa pietatis. hꝫ enī multos intercessores et īpossibile ē multoꝝ preces nō exaudiri. vñ et leo papa. Quicqd in cibos pauperū ī curationes debiliū: in precia captiuoꝝ: ꝛ in quelibet opera pietatis impēditur. nō minuit sed auget. Nec vnq̄ apud deū perire poterit qd fidelis benignitas erogauerit dū qd cuiqz tribuit. id sibi apud ꝑmiū recundit. Beati eī misericordes qm̄ ipsoꝝ miserebit de⁹. Nec delictoꝝ memoria erit vbi testimoniū pietatis affuerit hec leo papa. Religiosus vero ꝛ qui nō hꝫ vnde possit elemosynā dare materialē: nichilominus ex corde pōt facere elemosynā deo valde gratam vꝫ ad hoc volūtatē hñdo seu etiā illatas sibi iniurias ꝑximo indulgēdo. vel aduersitati aliene ex corde cōpatiēdo. ¶ Igit o monache: o clerice: o laice: duꝫ viuis cogita qualiter debeas operari vt scias ꝛ habeas qd in iudicio possis rñdere. vbi audies redde rōnē villicationis tue. Uillici enī sum⁹ nō diuiteꝝ tpaliū ꝛ spūaliū nobis ad necessarios hui⁹ ꝑximoꝝ cōmissarū. Et si eas ꝑximis nō distribuim⁹: aliena retinem⁹. vñ Criso. Opinio quedā erronea aggenerata mortalib⁹ auget crimina. minuit bōa. Ea vero ē opinari q ea q̄cūqz possidem⁹ ī vsu vite possidem⁹ vt dñi. Et iō etiā opoꝛtune ea apphēdim⁹: tanq̄ bona ꝑcipua. Sed cōtrariū ē. Nō. n. nos vt dñi in vita psnt collocati sum⁹ ī ppa domo: sed tanq̄ hospites ꝛ aduene quo nolum⁹ ducimur ꝛ quoquo nō putam⁹. ꝛ q nūc locuples ē in breui fit mēdicus. Ergo q̄cūqz sis nouerīs te eē dispēsatorē alienoꝝ: ꝛ transitorij vsus ꝛ breuis tibi iura cōcessa sūt. Abiecto ergo ab aīa dominij fastu sumas humilitatē et modestiā villici hec Criso. Attende ꝛ aliō qd tibi dicetur iā eī nō poteris villicare et opari. vñ Criso. Quotidie talia pfecer⁹ nobis exclamat deus: ostēdēs nobis feruētez ī meridie sospitatē priusq̄ aduesperascat exanimē: talliter prādia expirātē ꝛ diuersimode ab hac villicatione discedim⁹. Sed fidelis dispēsator q de ppria dispēsatiōe cōfidit desiderat cū paulo dissolui ꝛ esse cum xp̄o. Is aūt cui⁹ sūt vota terrena auxiatur ī exitu. hec criso. Cogita etiā q tunc fodere nō valebis ꝛ mēdicare erit cōfusionis vñ beda. Ablata quippe villicatione fodere nō valem⁹: qꝛ finita hac vita in q tm̄ licet opari nequaq̄ vltra bone cōuersationis fructum ligone deuote cōpunctionis licet inquirere. Mēdicare confusionis ē illo ꝑ pessimo genere mēdicādi quo virgines ille fatue mēdicasse feruntur ꝛ de quo salomō ait. propter frig⁹ piger arare noluit mēdicabit ergo egestate et nō dabitur ei. Hec beda. Ut aūt idē dicit beda si hi q prebēt elemosinā de iniquo māmona faciūt sibi amicos a quib⁹ ī eterna tabernacula recipiātur. q̄to magis hi q spūales largiūtur epulas: q dant cōseruis cibaria in tp̄e suo. certissime debent spe sūme retributionis erigi. ¶ Postq̄ ergo dñs premisit d dispensatione pecunie corpalis subdit de dispensatiōe pecunie spūalis dicēs (qui fidelis ē in minimo) et ī dispēsatione minoꝝ. s. tpaliū (et in maiori) i. in dispēsatione maioꝝ. s. spūaliū (fidelis ē. Et q in modico) s. in carnalib⁹ (iniqu⁹ ē) vt nō bñ p necessitate ꝑximoꝝ expēdat (et ī maiori) s. ī spūalib⁹ (iniqu⁹ ē) vt nō p vtilitate cōi diuidat. q. d. qui bona tpalia q sūt minima bene dispēsauit ī elemosynis. et in alijs pijs vsibus: dign⁹ ē vt sibi cōmittatur dispensatio spūaliū q sunt maiora: qꝛ fidelitas dispēsatiōis prime est argumētum fidelitatis secūde. Et q modica. s. bona tpalia non bñ dispensauit: sꝫ illicitis consūpsit vel male retinuit indign⁹ ē vt sibi cōmittatur dispēsatio maioꝝ s spūaliū. qꝛ infidelitas pma ē argumentuꝫ secunde. Hic hēs argumētuꝫ q auar⁹ non ē bon⁹ ꝑdicator vl' ꝑlatus. vñ subdit. Si ergo ī iniq māmona s ī bonis tpalib⁹ ꝛ diuitijs (fideles nō fuistis) dispēsando que sūt magis bona fm apparentiā q̄ fm veritatē (qd verū ē). s. bona spiritualia q sunt vera bona (q̄s credet vobis) i. tradet vob ad dispēsandū q̄si dicat null⁹ sapiēs. Uñ hēs exemplum de q̄dā ep̄o q q̄ttuor caseos tradidit ad custodiēdum nepoti suo: ꝛ qꝛ male custodiuit iō curā aīaꝝ tradere sibi noluit (Et si ī alieno fideles non fuistis) s. in tpalib⁹ que sunt aliena nob: qꝛ sunt ex̄ nos qd verū ē. s. bona spūalia que sunt hñtib⁹ īntrinseca q̄s dabit vob ad dispēsāduꝫ q̄si dicat null⁹ sapiens hoc faceret. Qui enī fidelis non ē ī dispensatione bonoꝝ fortune ꝛ diuitiarū corpaliū. q respectu spūalium false diuitie sunt et a nobis aliene. qꝛ ex̄ naturā nrām sita nichil eī intulim⁹ in hunc mundū ꝛ nihil hic auferim⁹ pñtqꝫ nob auferri etiā nolētib⁹. dispēsatione bonoꝝ gratie ꝛ diuitiaꝝ spūaliuꝫ q vere diuitie sunt. ꝛ nrā qꝛ pprie hoī deputata ad ea eīm hñ danati sum⁹ nec pñt nob auferri nolētib⁹. null⁹ ei credere vel dare dꝫ: qꝛ ī eis etiā infidelis esset. vnde ābro. aliene a nob diuitie sūt qꝛ ꝑter naturā sunt. Neqꝫ nobiscūꝫ nascunt: neqꝫ nobiscum trāseunt Neqꝫ eni nostra sunt q nō possum⁹ auferre nobiscum. Sola virt⁹ ē comes defunctoꝝ sola nos sequitur mīa. Et vt dicit aug. Potest hō inuit⁹ amittere bona tpalia: nunq̄ autē nisi volēs pdit eterna. fm Bedaꝫ. In minimo ē fidelis q hꝫ viscera pietatis ꝛ opa mie dādo elemosynas et diligendo ꝑximos ī maiori ē fidelis q oīno adheret creatori et vn⁹ spūs cuꝫ eo desiderat fieri. Sꝫ q fratrē nō diligit quē videt: nec egeni miseret quō diliget deum quē nō videt ꝛ quō seipm deo tribuet. Ualde ergo cōsiderāduꝫ est ī electione prelatoꝝ et ꝑpositoꝝ quales in modico fuerunt ꝛ qd pietatis ꝛ mīe habuerunt: qm̄ qui ī modico fideles nō sunt ī magnis q̄z fideles nō erūt. Uñ ꝑcepit apl's timotheo ꝛ tito. vt in eligendo ep̄o sp ꝑconsiderent si fidelis fuerit ꝛ non auar⁹ in dispēsatione rei familiaris. Sepe eī auar⁹ ī erogatione pecunie corpalis. auarus est ī erogatiōe talenti spiritualis: vt nisi vere faciat nisi pro pecunia vl' p personis ꝛ iuxta acceptionez personarum Comitatur enim eum sepe auaritia et cupiditas vsqꝫ ad spiritualia. Et ideo tales si promouentur in ecclesia non est ex dei ordinatione: sed magis ex permissione quadam diuina. Demus igitur aliena vt suscipiamus nostra prebeamus parua vt recipiamus magna. seminemus in benedictione vt metamus benedictionem. sed qui parce seminat parce et metet. Si bene dispensamus bona minora scilicet fortune et nature merebimur promoueri ad bona maiora scilicet gratie et glorie.

Oratio.

Domine iesu criste animam meam fac virtutum villam ne villicus tuus ratio mea dissipet bona tua michi credita: quia post mortē nescio quid meritorij

[Marginal notes: Augustinus; Hieronym⁹; Hieronym⁹; Leo papa; Crisostom⁹; Beda; Ambro.; August.; Beda]

faciam. Remitte michi centum cados olei quos tibi de-
beo per contemplationem: et centum choros tritici quos
tibi debeo per operationem. et amici tui pauperes qui te
diligunt et tibi conformantur fiant mei apud te intercesso
res aduocati et patroni vt cum defecero proprijs meritis
et ab hac vita recipiar meritis eorum et suffragijs in do-
mos suas et in eterna et dilecta tabernacula. Amen

¶ De diuite epulone et lazaro mendico ad ianuam eius
iacente. Capitulum. xvi.

Luc. xvi

Pharisei autem qui

erãt auari audientes dñm iesum de cõtẽptu mũ
di et contra auariciam disputantem: ac homĩes
ab appetitu diuitiarum retrahentem et ad faciendũ ele-
mosynas inducentem (deridebant eum) quasi irrationa-
biliter loqueretur et contraria legi prophetisqȝ precipe-
ret. vbi multi diuissimi deo placuisse leguntur et obserua-
toribus legis bona temporalia promittuntur: non atten
dentes quia in lege carnalibus minora propter regnum
eternum et in euangelio spiritualibus maiora propter re
gnum celorum iure precipiuntur. et ideo inter legẽ et euã
gelium sicut promissionum ita et preceptorum debere es
se distantia. Ibi namqȝ dictum est si volueritis et audieri-
tis me bona terre comedetis. hic vero beati pauperes spi
ritu quoniam ipsorum est regnum celorum. Item lex nõ
promittebat temporalia tanq̃ principale premium: et iõ
vbicunqȝ in sacra scriptura pro actibus virtutum promit
tunt bona temporalia. sub illis intelliguntur bona spiri-
tualia et eterna tanq̃ principaliter promissa. Nec tempo
ralia sic promittuntur ad malum vsum. sicut pharisei ista
ad defensionem sue auaricie male inducebant: sed ad bo-
num: quia illi qui bene vtuntur diuitijs non seruiunt eis
nec demoni per eas temptanti: sed magis econuerso di-
uitie seruiunt ipsis: quia sunt eis iuuamenta virtutis. et
tales fuerunt abraham et alij diuites qui deo seruierunt
et placuerunt in eis. Unde occurrit eis domin⁹ confutãs
et redarguens eos de vana gloria et de auaritia dicens.
(Uos estis qui iustificatis vos coram hominibus) auari
ciam vestram predicto modo false colorando et opera ve
stra vt ab hominibus videamini faciendo (deus aũt) cui
omnia nuda et aperta sunt (nouit corda vestra) et iniqta-
tem sibi latentem (quia quod hominibus) et in reputatio-
ne hominũ qui vident in facie (altum est) i. apparens iu-
sticia et non existens in re (abominatio est apud deũ) et i
reputatione dei qui videt i corde: quia simulata sanctitas
duplex est iniquitas. Est enim et simulatio et iniquitas. au-
diant hoc ypocrite et ambitiosi: quia q̃ntomagis apparẽt
et se exaltant apud homines: tantomagis abominabiles
sunt apud deum. Igitur quia deus videt corda: et per cõ
sequens etiam facta q̃tlicũqȝ secreta studendum est cui-
libet etiam cum solus fuerit vt et cogitando et operando
mala declinet et bona faciat. Si enim deum presentem et
omnia videntem et vindicantem semp cogitaremus: aut
vix aut nunq̃ peccaremus. vnde Boetius. Aduersamini
vicia colite virtutes ad rectas spes animũ subleuate: hu
miles preces in excelsa porrigite. magna vobis est neces
sitas indicta probitatis: cum ante oculos agitis iudicis
cuncta cernentis. Quia ergo pharisei corã hominibus se
iustificabãt et iustos se esse ostendebãt: peccatores quasi
infirmos contẽnendo et elemosynarũ remedia negligẽdo
q̃ iuste hec auaricia et auara altitudo dãnanda sit in se-
quenti dñs docet exẽplo. quod maxime inducitur ad pro
uocandum homines ad opera mie ex diuite propter de-
fectum pietatis et mie dãnato et non dicitur hic q̃ sit pa-
rabola vel similitudo: quia est rei geste narratio. vñ scdm
quosdã. diues iste nabal erat quẽ dauid occidere volebat
quia victualia sibi et suis negauerat. ¶ Dicit ergo hõ q̃dã
Ubi notandum q̃ homo potius sonat hic vicium q̃ in
naturã. vt dicatur homo ab humu: id est humo adherens
per amorem terrenorũ. Fm grego. nõ exprimit nomẽ ei⁹:
qr non erat a deo per approbationẽ cognitus. Fm quod
dicit saluator reprobatis. nunq̃ noui vos. Diũ quasi igno-
tus apud deum noĩe non designat neqȝ noiatur a deo: qr
nomen quesierat a mũdo (Homo ergo quidã erat diues)
non tã a possessione diuitiarum q̃ ab amore earum. ecce
superfluitas in sensu et cõcupiscẽtia oculorũ (et induebat
purpura) rubea desup propter inanẽ gloriã (et bysso) al-
bo desubtus ad carnẽ propter molliciẽ. ecce excessus i ve
stitu et superbia vite (et epulabat quotidie splendide) ser-
uiendo gule magis q̃ nature. ecce excessus in victu et cõ
cupiscentia carnis. Fm q̃ vestimẽta ira et epule. Ad molli
ciem et luxuriã cultu regio dissoluebat carnem exterius:
ac cibis et potibus refouebat interius. ¶ (Et erat quidã
mendicus nomĩe lazarus.) Diuiti adiungitur pauper: qr
alter alteri confert: sed differẽter qr diues confert tempo
raliter pauperi: et pauper spũaliter diuiti. vnde Crisost.
Dum diues sustentat pauperẽ sustentatur a paupe. Exp
mitur aũt hic nomẽ pauperis: qr a deo p approbationẽ
erat cognitus sicut et moysi dixit noui te ex nomĩe. vnde
et pauperibus humilib⁹ dicitur gaudete et exultate: qr ve
stra noia scripta sunt in celis. Lazarus paup et humilis
noiatur. diues vero nec noĩe dignus habet. Noĩa bonorũ
scripta sunt i libro dei: et noia malorũ in libro dyaboli. In
quo pensãdum est q̃cum interest inter publicã legẽ mun
di et benignã legem dei. Nã diuites sũt mundo celebres
per noĩa sua: sed pauperes latẽt nec nomẽ in mundo hñt
Mos est dicendi. Quãdo de vrbe profecti sumus obuia-
uit nobis talis comes vel dñs. Ecõtra de paupertate dĩ
nobiscũ vnus pauper agebat iter. Sed i euãgelio ẽ mos
contrarius: qr pauperis nomẽ exprimitur diuitis vero nomen
tacetur. supbos diuites per iudiciũ reprobationis de⁹ ne
scit. humiles pauperes p iudiciũ approbationis noscit.
Cominus aspicit hos: et emin⁹ arcet illos. Diuitibus sũt
noĩa in culmine mũdi: sed paupibus sunt noĩa i aula dei.
(Qui iacebat ad ianuã eius vlcerib⁹ plenus) vt ex vicini-
tate magis appareret duritia diuitis exeũdo et reuertẽdo
cum videntis: et patientia pauperis ex visiõe diuitis. vbi
Criso. Infelicissime hoĩm mortẽ corporis tui vides iace
re ante ianuã et non misereris. Si dei precepta nõ cõside
ras saltẽ miserere cõditionis tue et time ne et ipse talis ef-
ficiaris. (Cupiens saturari de micis) nõ dicit de fecolis
(que cadebãt de mensa diuitis) quodãmõ dicẽs ad diui-
tem. Sufficiũt michi mice mẽse tue: quas abijciẽdo proij
cis inde. Prebe de supfluo elemosynã. fac de nõ dãno lu-
crum in quo nimia duricia apparet eo q̃ perire permitte
bat vñ paup subleuari poterat. (Et nemo illi dabat) qr ta
li dño talis familia. et ideo cõformabãtur ei in mentis du
ricia. Cũ ergo ãte ianuã iaceret ex visione pauperis diui
ti nõ miserenti: cumulus dãnationis infert. et rursus ex vi
sione diuitis tẽptatus quotidie paup probat. Quem ad
maiorẽ ipsius probationẽ paupertas simul et egritudo: et
visa diuitis copia et nulla sibi adhibita cõsolatio afficiũt.
vbi Criso. Egrotatio habet aliquod solaciũ si opes ha-
bet. Si autẽ ad infirmitatis magnitudinẽ accedat et pau
pertas: duplex est infirmitas. Quãta ergo in isto pena ẽ
in quo inter tanta vulnera non meminit dolores plagarũ
sed famis. (Sed et canes veniebãt et lingebãt vlcera ei⁹.)
Unde talis pietas in lingẽdo vlcera pauperis arguit du
riciã diuitis: qr magis curiales erãt canes pauperi q̃ eo-
rum dñs. Et nec a se canes remouere poterat: nec visita-
tor erat qui remoueret. Qui etiã si mordendo punxissent
non esset qui illos amouisset. ¶ (Factum est ãt vt morere
tur mendicus) in patientia que op⁹ perfectum hȝ proba-
tus (et portaretur) scdȝ animã (ab ãgelis in sinũ abrahe)
de mendico diues factus et ad requiẽ et limbũ scõrũ pa-
trum. vbi descẽdebãt anime iustorũ morientiũ ãteq̃ gene
rale impedimentum glorie per passionẽ xpi esset amotũ.
qui sinus scdm aug ideo abrahe dictus ẽ. non q̃ ipsi⁹ tãtũ
sit: sed q̃ ipse multarũ gentium pater sit. quibus ad imita-

Crisostom⁹.

Crisostom⁹.

Crisostom⁹.

Augustinus.

Crisostom⁹.

dum positus est vbi Criso. Non suffecerat ad portandum angelus vnus pauperē sed propterea plures veniunt vt chorum leticie faciant. Gaudet vnusquisqz angelorū tātū onus tangere libēter talib⁹ oneribus pregrauātur vt ducant homines ad regna celorū (Mortuus est aūt diues: qr diuitie non possunt a morte saluare) et sepultus ē in inferno) .i. dānatorum .i. ī profūditate penarū infernaliū. De diuite medicus factus Diues iste tanqz dyaboli prochianus ad cymiteriū infernale a demonib⁹ est deduct⁹ et ibi est sepult⁹. Ibi sepeliētur parrochiani dyaboli sine thure et sine aqua benedicta ad modum asini. vnde in hiere de quolibet reprobo dr̄ sepultura asini sepelitur. Sepultura asini est talis qr excoriatur: et pellis a dn̄o possidetur carnes a canibus lacerantur: ossa pluuijs et grandinibus derelinquuntur. Sic qn̄ aliquis moritur iniqu⁹ parentes possident substātiam terrenā. vermes lacerāt carnem suam supplicia infernalia lacerāt eius aiam que naturam ossis habebit qr consumi nunqz poterit. ¶ Et notādum qr pluribus modis cognoscitur aliqs cui⁹ parrochianus sit .s. si ab eo baptismū suscipiat. si ei primitias et decimas reddat: si ei⁹ missas et horas audiat. Qui ergo aqua cōcupiscētie baptizatur in q̄ caracter dyaboli imprimit. de quo in Apoca. dr̄ q̄ initia operū et cōsūmationē tanqz primitias et decimas dyabolo reddit vel bona tēpalia in illicitis cōsumit qui lasciuis cantilenis et erroneis carminibus seu verbis detractorijs et malis intendēdo tanqz horas dyaboli audit dyaboli parrochianū se ōndit et in ei⁹ cymiterio sepelietur in morte sicut etiā diues iste est sepltus. Sed qui baptisatur aqua pnie vbi imprimitur carac. xp̄i scilicet thau de quo dicit in ezechiele qui initiū et consummationē bonorū operū xp̄o reddit qui ei⁹ sermones et verba libenter audit deportabit ab angelis in requiē xp̄i. cuius parrochianū se ōndit Merito āt pauper portabatur ab angelis et angelica ei deputabātur officia cuitā crudeliter denegata sunt humanitatis obsequia et merito diues sepultus in inferno vt sustineat cruciatum nolendo qui ī p̄senti vita crucem portare noluit penitendo ¶ (Eleuans autem oculos suos) spūales nō corporales: qr ibi erat aīa eius non corpus (cum esset in tormētis) multiplicib⁹: qr eius oculi aperti erant per penā qui aū clausi fuerant per culpā (vidit abrahā a longe) qr multum etiā ante apertionem ianue celestis distabat status electorū a statu reproborum intantū qr impossibilis erat trāsitus ab vno in aliū (et lazarum in sinu eius) ad cumulum sue pene quē ī prosperitate positus dedignabat videre. Sinus abrahe de q̄ hic dicitur ante passionē erat ī limbo inferni: sed modo ē in celo. sicut enī translatus est abraham de limbo sic et sin⁹ ipsius cum eo. Erat nāqz ī superiori margine inferni loc⁹ aliqūtulum habens lucem pro spe future claritatis sine oī pena materiali in quo erant aīe electorū vsqz ad descēsum xp̄i ad inferos .s. ad eundem locum qui locus propter sui tranquillitatem sinus est dictus sicut et sin⁹ maris dicitur locus quiet⁹ a ventis et tempestatibus et dicebat abrahe qr ipse fuit prima via credēdi et prim⁹ publice predicauit fidem vnius dei. Hunc locum appellauit iob tenebras respectu visionis diuine. vel pro tedio expectandi saluatorem dicens. in tenebris straui lectulū meū scdm bedam.

Beda.
Augustinus

Sinus abrahe est requies beatorum pauperum quorū est regnum celorū quo post hanc vitam recipiuntur. Et fm aug. sepultura inferni penarum profūditas est que superbos et immisericordes post vitam hanc vorat. Qui in presenti volunt tenere locum primū in futuro retrudent in locum nouissimū. vbi Crisostom⁹ Sicut aūt pauperi dum viueret grauiorem penam reddebat iacere ante ianuam diuitis et aliena bona prospicere: sic diuiti mortuo augebat exercitium accubitus in gehenna et prospectus delectationis lazari. ne sola tormētorum natura: sed et collatione honoris illius intolerabili⁹ sentiret supplicium aliorum diuitie eorum q̄ in paupertate sunt tormenta sunt. (Et ipse clamans pre dolore dixit. Pater abraham miserere mei)

Crisostom⁹.

Nunc sero et pro nichilo patrem vocat quem in operib⁹ misericordie imitari noluit et petit misereri sui qui nec suimet misertus est nec lazari. (Et mitte lazarum vt intingat extremum digiti sui in aqua et refrigeret linguam meam: quia crucior in hac flamma) Lazarus petit mitti sibi estuanti cui ipse micas panis noluit mittere esurienti. Vocat autem extremum digiti sui modicum suffragium meritorum: et guttam aque modicum quid refrigerantis misericordie. ¶ Unde notandum qr lingua et digit⁹ methaphorice dicuntur in animalibus separatis. quales erant aīe lazari et diuitis sicut enim in deo qui spiritus est man⁹ dicitur virtus ei⁹ operatiua similiter in lazaro hic per digitum intelligitur virtus ei⁹ auxiliatiua: et per linguam diuitis virtus concept⁹ mentis expressiua. Unde non in vera sed ymaginaria lingua punitur dum per ymaginationem in memoriam peccata lingue reuocat. Et similiter plura alia de quibus hic dicitur mentaliter fieri intelligūtur. Quāuis anime corpora non habeant tamen in membris pati dicuntur quia exute a corporibus tales affect⁹ ī se sentiunt pro peccatis: ac si in corpore paterentur in mēbris. In lingua ergo cruciari dicitur: id est in anima que p peccato lingue amplius torquebatur: quia per eam plus peccauerat fm duo officia nature in quib⁹ lingua deseruit scilicet gustum et loquelam in quibus epulones frequenter offendunt Per linguam quidem in officio gustus peccauit: quia epulabatur quotidie splendide. et similiter in officio loquele quia inter epulas splendidas magis relaxatur lingua ad loquendum inepta Et ideo expedit valde in mensa sobrietatem et silentium obseruare. vnde basili⁹. Quātū possum⁹ delicias mundi et ciborum epulātiam fugiamus nequando cruciati ī flamma queramus guttā aque et nullum refrigerium consequamur.

Basil⁹.

Plenus nichilominus vt visum est iste diues fuit vicijs. in eo enim erat auaricia quia diues erat non quia diuitias habebat sed qr auare retinebat et illicite expendebat. Item in eo fuit vana gloria quam habuit in vtendo veste preciosa. Hoc autem qr grande sit peccatum patet ex hystoria romanorū vbi legitur qr ille qui prim⁹ apud eos purpura indut⁹ fuit a fulmine percussus interijt. Non debet homo de vestib⁹ gloriari immo magis dolere respiciendo ad peccatum suum. nam ante peccatum veste non indigebat: quia decore innocentie indutus erat: sed perdita innocentia aduenit dei ira et tūc fuit vestis sibi facta ad cooperiendū miseriam peccati et defectum nostrorū. Unde in genes. Fecit quoqz de⁹ ade et vxori ei⁹ tunicas pelliceas: scilicet extra paradisū post lapsū et peccatū. In signum hui⁹ aliq̄ religiosi non vtūtur nisi pellib⁹ in memoriam transgressiōis primorū parentū et in signum mortalitatis: quia pelles sunt de animalibus mortuis. Quattuor autem modis potest esse reprehensio circa vestes. primo quando sunt nimis preciose secundo quando sunt curiose. tertio quādo non sunt statui persone conuenientes. quarto quando qs habet diuersa vestium mutatoria ita qr a tineis demoliūtur et xp̄us in pauperibus nudus relinquitur. Item fuit in eo peccatum gule: quia (epulabatur quotidie splendide.) Facit āt gulosus iniuriam nature nulli enim animali tā magnum corpus habenti dedit natura tā paruum os et collum sicut homini vt per hoc ad cibi et potus parcitatem et tēperantiā nos moneret. Erat et sine misericordia: quia vlcerosi pauperis noluit misereri et ideo frustra misericordiā petijt qui misericordiam nō fecit. et ideo etiam tanqz a deo non cognitus caret nomine qui deum cognoscere noluit in paupere Non enim reprehenditur ex eo qr diues erat: sed qr diuitias auare retinebat: et nichil pauperi dare volebat ac eas in vestibus curiosis et epulis delicatis male expēdebat nimisqz diuitias amabat et circa eas cor suū posuerat nec reprehēditur ex eo qr aliena abstulit: sed qr sua non dedit: nec dicitur quia quēpiam oppressit: sed quia in acceptis rebus se extulit. Unde Criso.

Crisost.

Non autem qr diues erat torquebatur: sed quia misertus

non fuit. Nõ accusatur qr res alienas tulerit nõ qr adulter fuerit non qr aliquod malũ fecerit sola in illo ꝑdēnatur superbia. vñ et greg. Hinc colligendũ ē q̃ pena mactandꝰ sit qui aliena diripit si inferni dãnatio ie percutit qui propria nõ largitur. hec greg. ꝑ (Grego.) Ausent ergo nõ solũ seculares sed et religiosi qui tpalia illicite sibi attrahunt vel detinent q̃ pena puniendi sũt. si dãnatꝰ q̃ ꝑpria nõ dedit. Q̃ ii eni aliena seu illicite acquisita et reddenda detinent cõtra dei mãdata peccãt sine quibus nemo põt ad vitam ingredi vel saluari. Et tñ multi credunt sed stulte q̃ reatu tante iniurie nõ obstãte aĩe eoꝝ requiescãt in pace. Ni ĩ qr conscientias sepe formaꝫ sm̃ id ad qd hõ afficitur: ideo multi pecunias et tpalia nimis diligentes: de illicite acquisitis cõscientiã nõ faciũt. sicq3 dei precepta cõtẽnendo ꝫ ꝑp̃ ĩs mori iubẽt peccando deũ g. auiter offẽdunt et oĩa sua in bonis exercitis perdere non metuunt. Et maxime hoc attendant dñi terrarũ et potẽtes q̃ ꝑ vam timeãt terras aliorũ sibi attrahere et minas potentes viri. des oppimere: uic ad deũ cuncta cernentẽ curant respicere. Si arbores solum in altum et nõ in latũ crescerent nec se dilatarent v. ia aliã non impedirent s3 qr crescunt in latuz et se dilatãt. vna impedit aliã ita q̃ vna q̃ ĩ p3 extenditur ꝑpter aliam sibi vicinã. Sic reges ꝫ potentes qui hũt et querunt dñium nisi solum crescerent ĩ altũ n versus celum et erigerent se ad deum vnus nõ ipediret aliũ n et qr dilatãt se plus debito ad terrena ꝑpter hoc vnus aliũ impedit ꝫ aliena sibi attrahit ac ea sepe heredibus suis relinquit. Sed non gaudeant de hoc vel glorientur: quia veniet tempus quo ipsi tanq̃ parrochiani dyaboli cum diuite in inferno sepultura alii sepeliẽtur. et alij per eos iniuste oppressi ad requiem cum lazaro suscipientur. Audiãt hoc terreni et miseri quos puluis (August.) terre nunc excecauit qr vexatio tunc intellectum eis dabit. vnde augusti. Audiãt ista diuites qui nolunt esse misericordes. audiant irrogari sibi supplicia qui nolunt erogare subsidia. audiant pauperem refrigerantem audiãt diuitem penis grauioribus estuãtem. Pensentur ergo ꝑ diuitijs pene refrigerium pro paupertate pro purpura flãma refectio pro nuditate vt salua sit equitas statere ꝫ non metiatur modus illius mensure in qua inquit mẽsura mensi fueritis ita metietur vobis. Ideo negatur mĩa diuiti qr ipse dum viueret noluit misereri. ideo rogãs diues non exauditur in tormentis quia rogãtem pauperẽ non exaudiuit in terris. Et iterum regnum celorum veritate attest. ute didicimus non diuitum sed pauperum esse. Si igitur regnum est pauperum restat vt infernꝰ sit diuitum. Quisquis igitur vis regnare cum xp̃o elige paupertatem cum ipso et requiescas cu3 lazaro mẽdico. Nemo enim potest gaudere cum seculo et regnare cum domino. Qui igitur vult epulari cum diuite preparat se inter epulas vermibus gehenne. In qua pro gaudio momentaneo ardebit perpetuo cu3 capite suo dyabolo. Infelix commercium pro tam breui gaudio celesti priuari a regno. Felix paupertas per quam celestis acquiritur hereditas. Felix cõmercium pro perituris eterna suscipere et quod ineffabile bonum est sine fine cum xp̃o regnare. Econtra ineffabilis miseria perpetuus pati supplicia: hec (Crisost.) augusti. vnde et Crisosto. Instruimur autẽ q̃ sit vtile ĩ diuitijs non confidere. Ecce diues indiget paupere q̃ quõq3 esuriebat. Manifestãtur res et notificatur oibus quis esset diues ꝫ quis esset pauper. Sicut enim in theatris cũ aduesperascit ꝫ astãtes recedunt exeuntes ꝫ amictum induẽtes qui reges et pictores visi fuerant omnibꝰ vultibꝰ videntur vt sunt sic adueniente morte et soluto spectaculo vniuersis laruis egestatis ꝫ diuitiarum depositis. ex solis operibus diiudicãtur qui iam vere sunt diuites q̃ pauperes qui gloriosi quiue ingloriĳ hec crisosto. Videt̃ etiã esse de statu hominum sicut de ludo scacorum. In illo eñ ludo sunt reges ꝫ milites senes ꝫ iuuenes magni et paruj et cetera huiusmodi. quorum in ipso ludo continua fit de loco in locum mutatio. et quasi quedam mutua adinuicem oppugnatio sed completo cursu ludi et temporis omnia proiciuntur in saccum et maiora queq3 et magis grauia cadunt in profundum. Sic diuersarum conditionu3 homines in diuersis locis ponuntur et frequẽter de loco in locum mutantur: ac sepe mutuo se impugnãt et sibi inuicem aduersantur: sed completo cursu eorum mittuntur in terre saccum ꝫ maiores ac de onere peccatorũ magis grauiores descendunt cum diuite in inferni abyssu3 (Et dixit illi) scilicet diuiti abraham. (Fili) scilicet gene re non imitatione ꝫ vocat eum filium vt dolor eius augeatur de perdita hereditate (recordare) sed meliꝰ esset preuidisse (quia recepisti bona in vita tua) .i. illa que vera et sola putaueras esse bona .i. temporalia: que sepe dantur quibusdam in signum diuine reprobationis. ꝫ hoc sibi dicitur ad augmentum sue pene ꝫ infelicitatis vt cogitet statum preterite felicitatis: qr vt dicit boetius in omni aduersitate fortune infelicissimum est genus infortunij fuisse felicem. (et lazarus similiter mala) .i. transitoria recepit in vita sua non mala sm̃ estimationem suam: sed diuitis qui inopiã ꝫ famẽ ꝫ egritudinẽ estimabat mala. Et horum recordatio malorum fuit lazaro consolationis augmentum vnde boetius Dulcior est apũ mage labor. Si malus ora prius sapor edat. Forte diues iste aliquid boni habuit quod felicitas transeuntis vite remunerauit et lazarus aliquid mali quod ignis inopie purgauit. Et iõ (Gregorius) sm̃ greg. si honorem vel diuitias seu aliquid aliud exterioris boni vel prosperitatis in hoc mundo accipimꝰ pertimescere debemus: ne nobis pro quorundaz nostrorum actuum bonorum recompensatione dominus dederit et a retributione boni intimi repellat et si pauperes forte reprehensibiles cõspicimus despicere non debemꝰ: qr fortasse eos caminus pauꝑtatis purgat. Habẽt iusti bona mundana sed in recõpensationẽ meritorum suorum non recipiunt qr ad eterna sanctis desiderijs estuantes q̃ assunt minima bona reputant. Iniusti vero omne gaudium suum felicitatem trãsitoriã putãtes exteriora sola summa bona estimant. vnde criso. Dixit etiam recepisti bõa (Crisostomꝰ) in vita tua: quasi debita. q.d. Si quid boni fecisti vnde ꝑmium deberetur omnia recepisti in illo mundo. epulãs ditatus oblectatus successibus prosperis. Hic autẽ si qd mali commisit vniuersa recepit paupertate fame ꝫ extreme oppressus miserijs et vterq3 vestrum huc nudus accessit. hic quidem de peccatis propter quod ꝫ consolationem sortitur. tu vero a iusticia propter qd ei immitigabiles perferas penã. vnde sequitur. (Nunc autẽ hic cõsolat̃) sc3 eterna cõsolatione: pro modica tribulatione ꝫ propter meritum patientie (tu vero cruciaris) .i. eterno cruciatu (Gregorius) pro tẽporali delectatione ꝫ propter defectũ mĩe. Ut eñ dicit greg. Iustum ẽ vt in se dolorem inueniat qui relicto vero gaudio in se ꝫ in mundo gaudia vana querebat. vñ (Bernardus) bernar. Quãtos inquit videns ꝫ ipsi lazaros esurientes: nudos egrotos ꝫ plus de iumentis vestris plus de corũ faleris q̃ de istorum miserijs cogitatis ¶ Sed ad tremẽdum abrahe iudicium veniamus. Non enim ibi abrahe sed dñi sententia est. (Memento inquit fili q̃ recepisti bona in vita tua et lazarus similiter mala. Nunc autẽ hic cõsolatur tu vero cruciaris. Hoccine cruciatuũ causa tota ẽ: q̃ in hoc seculo bona recepit. Ipsa plane neq3 enim ad hoc nos paradiso voluptatis animaduersio diuina eiecisse videtur vt alterum sibi hic paradisũ adinuentio humana pararet: sed vt in cinere ꝫ cilicio miseriam sue subuersionis deploraret. Ceterum si sic cruciandi sũt qui in vita sua bona receperũt et habentibus consolationẽ ꝑsentem ve repositum est sempiternum quis nam eorũ poterit esse finis si sm̃ multitudinẽ consolationum suaruz dolores apprehenderũt aĩas miserorum. Consequens enim videtur vt bona omnia et omnẽ seculi huius recipientibus cõsolationẽ nichilominꝰ vniuersuz ve ꝫ vniuersis maneant cruciatus. At vero et illud eq̃ue ex eadem

abrahe sententia cousiciendu videtur eos qui contrario dum sunt spsi vite psitia omnia bona respuunt et eligunt mala oia bona a deo et deinde habituros cosolatione. Et iterum. Si de penarum diminutione solatium prebere voluero crudelis ero non misericors. Quantum ei subtraham de penis tantum de corona futura dobo. Tantum minus erit de fructu quantum de semine subtraxero. Renuit ergo consolari aia nostra huiusmodi consolatione ad memor fit dei et consoletur in eo. Apud ipsum namque ipsa quoque tribulatio magna quedam consolatio poterit inveniri hec bernar. Sic ergo huius vite felicitas diuitem infelicem fecit: quod ut dicit augu. nichil est infelicius felicitate peccan-

Augustinus

tium qua penalis nutritur impunitas et mala voluntas velut hostis interior roboratur vnde seneca. Breue tibi formulam dabo qua te metiaris qua te perfectum esse iam sentias. Tunc habebis tuum bonum cum intelliges infelicissimos esse felices. Et iterum. Nichil est infelicius et dementius eo cui nichil unquam euenit aduersi non licuit illi se experiri. Et iterum. Te iudico miserum quia non fuisti miser. transisti sine aduersario viam. nemo scit quid tu potueris nec tu quidem ipse. hec seneca. Infelicitas vero huius vite lasarum purgauit et felicem fecit. Pluribus quippe modis purgamur in ista vita. Quibusdam enim est purgatio cruciatus corporis quos eis malinferunt aliquibus afflictiones carnis quas sibi ipsi propter ieiunia vigilias et alios labores ingerunt quibusdam vero carorum vel rerum amissio aliquibus dolores vel egritudo: quibusdam victus vel vestitus egestas aliquibus ipsius mortis acerbitas. ¶ Deinde subiungitur (Et in his omnibus) i. iter hec omnia que petis vnum est quod impedit: (quia inter nos et vos chaos magnum firmatum est) i. distantia magna merito rum et statuum firmata est rigore diuine iusticie ut impossibilis sit transitus ab vno statu in aliud. ideo subdit (ut hi qui volunt hinc transire ad vos non possint neque inde huc transmeare) quia sic separate sunt extra statum meriti et demeriti. vnde criso. Videre possumus transire non possumus et nos videmus quod fugimus et vos videtis quod perdidistis et nostra gaudia accumulant vestra tormenta et vestra tormenta accumulant nostra gaudia hec Crisosto. quod damnati vellent venire ad locum electorum: si esset possibile non est dubium: sed quod electi vellent ire ad locum damnatorum non videtur vnde dicendum quod non vellent ire illuc ad manendum vellent tamen illuc venire si esset possibile ad propinquos suos liberandum illud tamen velle intelligitur secundum voluntatem naturalis compassionis non autem secundum voluntatem deliberatiuam i. qua conformantur simpliciter diuine iusticie et dispositioni diuine voluntatis. Noli ergo diuitem imitari in superbia victorum ut dicit gre. Illic eos a sorte humilium iudex separat qui se hic in superbie cordibus exaltant. Neque in concupiscentia carnis quod ut dicit idem greg. non potest qui hic voluptatibus sue carnis seruiunt illic in ouium grege numerari. Neque in concupiscentia oculorum: quia ut idem grego testatur regnum celorum percipere nequeunt qui hic toto desiderio terram querunt. De qua auaritia etiam criso hoc loco dicit. Vbicunque abieris philargios et auaros punitos videbis et nunc quidem audient chaos est inter nos et vos: nunc autem ite maledicti in ignem eternum qui paratus est dyabolo et angelis eius et vbique abactos eos aliquis videbit et nusquam locum habentes quam in gehennam. Que itaque re-

Crisostom⁹.

Gregorius.

te fidei nobis est vtilitas ad salutem. hec cum audierimus. Illic est stridor dentium et tenebre exteriores et ignis paratus. hic autem sunt inimicicie accusationes detractiones pericula sollicitudines insidie et ab omnibus odio haberi etiam ab his qui videntur adulari Philargium denique vniuersi simul contristant et improperium vlarium est auaricia. Si enim pecunias despicere non sustinet quomodo superabit vnquam concupiscentiam et glorie insaniam et furorem et iram hec crisosto ¶ Postquam ergo vt dicit greg. Ardenti diuiti de se spes tollitur eius animus ad propinquos quos reliquerat recurrit. Vnde sequitur (Rogo ergo te pater vt mittas eum in domo patris mei. Habeo enim quinque fratres vt testetur illis ne et ipsi veniant in locum

Gregorius.

hunc tormentorum) Non dixit hoc caritate ductus quam ante mortem non habuit nec postea acquisiuit: sed timore seruili ne in ipsorum consortio eius pena augeretur quia fuerat eis occasio peccandi: tum ratione diuiciarum quas eis dimiserat ad abusum tum exemplo male vite quod eis dederat ad sequendum. vnde grego. Qua in re notandum est ardenti diuiti quanta supplicia cumulantur. Ad penam namque suam ei cognitio seruatur et memoria. Cognouit enim lazarum quem despexit et fratrum suorum meminit quos reliquit. Vt enim peccatores in supplicio amplius puniantur: et eorum vident gloriam quos contempserunt et de illorum pena torquentur quos inutiliter amauerunt. Petenti autem diuiti vt lazarus mitteretur ab abraham protinus respondetur. (Habent moysen) qui docuit moralia et agenda (et prophetas) qui docuerunt mystica et credenda et ista sufficiunt ad salutem ideo sequitur audiant illos Et ex hoc patet quod iste diues et fratres eius erant de gente iudeorum quia gentiles non habebant doctrinam moysi et prophetarum. Vt enim dicit criso. vocat hic moysen et prophetas scripta mosayca et prophetica. Sed vt dicit grego qui dei verba despexerat hec auditores non posse suos sequaces estimabat. Vnde sequitur. (At ille dixit. Non pater abraham sed si quis ex mortuis ierit ad eos penitentiam agent.) In quo implicat quod extra penitentiam erant et per consequens in via veniendi ad inferni tormenta. Quasi diceret plus credent mortuo quam scripture mori ex nuncio sic mirabiliter eis apparente. Sed mox diuiti sententia veraci respondet. (Si moysen) qui fuit tante auctoritatis (et prophetas) qui fuerunt tante sanctitatis (non audiunt) auditu interiori (neque si quis ex mortuis resurrexerit credent ei.) Hoc patuit per effectum quia lazaro resurgenti et christo testimonium perhibenti non crediderunt: sed magis eum occidere voluerunt Similiter nec cristo resurgenti crediderunt: sed magis falso suaserunt ipsum non resurrexisse et corpus a discipulis suis furatum fuisse vnde gregorius. Quis si verba legis despiciunt redemptoris precepta qui ex mortuis resurrexerit: quanto difficiliora sunt tanto hec difficilius implebunt. Vbi et crisosto. Considera quod quisque mors seruus est quecunque vero dicunt scripture dicit dominus Vnde et si resurgat mortuus et si celitus descenderet angelus omnibus magis sunt digne fide scripture Nam angelorum dominus viuorum et mortuorum iudex eas instituit hec crisostomus ¶ Hec ergo premissa considerantes tolleremus ea que temporaliter molestant: et refrenemus nos ab his que temporaliter delectant. vt etiam dicit Hierony. miserie delitijs et delitie miserijs commutantur et in nostro arbitrio est vel diuitem sequi vel lazarum. vnde crisostomus. Si quando egrotamus si pauperes sumus si frigore conficimur si hospitium non habemus letemur et gaudeamus: lazarum cogitemus: accipiamus mala in vita nostra et diuitis nos tormenta terreant: et pauperis exempla prouocent Deprecemur dominum vt latronem et istum lazarum pauperem imitemur Si persecutio venerit imitemur latronem si pax fuerit imitemur lazarum et egestas propter christum bene tolerata facit martyrium Et iterum Sed etiam non est aliquis qui hic et illic vitam perfruatur hoc quidem difficile est et de numero impossibilium Nam et si paupertas non vigeat viget tamen ambitio. Si egritudo non stimulet ira inflammat Si temptationes non imperant emergunt sepe cogitationes iniquae Non est autem paruus labor iracundiam refrenare. compescere illicita desideria ostentationes sedare: despectionem remittere: vitam asperam ducere: talia vero non agentem impossibile est saluari hec criso. Si ergo temporales miserie terrent: aut delitie delectant: eterne tibi in mentem veniant et oculis tuis occurrant: vt sic facilius temporales miserias perferre et eternas euadere: ac temporales delitias fugere et eternas consequi merearis vnde grego. Si bonum diligitur mens in bonis melioribus i. celestibus delectetur. Si malum metuitur mala

Grego.

Crisost.

Grego.

Grego.

Crisost.

Hieron.

Crisost.

Grego.

ale eterne proponatur. Et duz illic esse conspicit z aplius quod diligat et amplius qd pertimescat hic omino non adhereat vñ z aug. In presenti vita z delitie tpales dulces sunt et tpales tribulationes amare sunt. Si quis non bibat tribulationis poculū metuens ignem gehennalē. Et quis non cōtemnat dulcedinē seculi inhyans bonis vite eterne. Et iterū. Si forte tēptant fluctus concupiscentie mētis quod pmisit deus et dulcedo pmissorū facit te cōtēptorē dulcedinū seculi. Pro eo quod pmisit deus contēnis temporalē felicitatē promisit requiem patere molestiam minatr ignē contemne tēporales dolores hec aug. vñ etiam cris. Mala carnalia ideo a deo creata sunt non vt timeantur sed vt per eorū timorē mala spiritualia magis timeantur Bona carnalia ideo creata sunt vt p hmōi bona carnalia intelligant spūalia magis diligantur hec cris. Ut autē tpales felicitates z voluptates melius contemnas cogita catissime et vide Quid beatitudinis sive in spe sive in re felicitates preterite et voluptates in te effecerint et sic iudica de futuris. Pro his enim omnibus non nisi tormentū remanebit z luctus vñ in apoca Quā cum glorificauit se in delicijs tantū date illi tormentum et luctū. Requiē ergo lazari et penam diuitis ↄsiderātes pauperes non despiciamus nec inimici oculo aspiciamus sed vt patronos et aduocatos in die iudicij ipsos honoremus et eorū indigentiis pro viribus succurramus imo dñatorem omniū nudū circuentē z ianuas ex ianuis trāsmutantē z semp ad exitus stantem z manus extendentē despici vel honorari in eis certissime sciamus. Ipse enim dicit quicquid vni ex minimis meis fecistis mihi fecistis vnde grego. Fratres mei et requiē lazari et penā diuitis cognoscentes sollerter agite culparū vestrarū intercessores querite atqz aduocatos vobis in die iudicij paupes pcurate Cum quoslibet in hoc mundo abiectos aspicitis etiā si qua reprehēsibilia eorū esse videantur nolite despicere. Qui fortasse quos morū infirmitas vulnerat medicina paupertatis curat. Quorum si qua sunt talia que debeant iure reprehendi panē pariter detis et verbū panem refectionis cū verbo refecti correptionis. Et duo a vobis alimēta pcipiat qui vnū querebat dū exterius cibo interius satiatur in eloquio paup ergo cū reprehēsibilis cernitr moneri debet z despici nō dz si vero reprehēsionis nichil habet venerari summope debet. Et iterū necesse est cum nature nře cōsortes exteriora nō habere cōspicimus q multa desunt nobis interiora bona pensemus. Quatenus sese super inopes cogitatio nostra nō eleuet cū solerter videt q nos tanto vberius quanto interius indigentes sumus negantur electis in hac vita bona terrena quia et egris quibus spes viuēdi est nequaq a medico cuncta q appetunt cōceduntur Dantr autē reprobis bona q appetunt quia z desperatis egris oē quod desiderant nō negatur vñ z ambro. Continuus successus tpaliū eterne reprobationis est indiciū vñ etiam aug Tu consolatio sempiterna que solis illis te tribuis qui consolationem huius mūdi pro consolatione tua cōtemnūt. Nam qui hic cōsolantur indigni tua cōsolatione habētur s qui hic cruciātr a te ↄsolātur et qui pticipāt passionib9 pticipāt cōsolationib9. Nemo eñ pōt in vtroqz sclo ↄsolari nec pōt qs hic et in futuro gaudere s vnam necesse est perdere q alteram vult possidere hec aug Hic igitr premissa bene cōsiderata et diuitib9 et pauperibus valde sūt necessaria qr z ill' dāt timorē et istis consolationē. Audiant hic diuites penas suas z pauperes gaudia sua vt illi terreantr z isti mulceātur. Sed heu parū attēdimus z memoriā eorum cum sonitu transire permittimus.

Oratio

Domine iesu christe cū sim omino paup virtutibus plenus pctōrum vlceribus medicus ad ianuā tue misericordie positus cupiēs saturari de micis exēplorū que cadunt de mensa diuitum filiorum tuorū q induuntur purpura passionū z epulantur quotidie splēdide ferculis virtutū. Veniant canes doctores tui vt lingāt vulnera peccatorum meorum vt moriēs mundo deportet ab angelis in sinum ↄtemplationis celestiū audiā moysen et pphetas declinando a malo et faciendo bonū vt ex mortuis operibus resurgens sperem vitam habere eternam

De resuscitatione lazari. Capi. xvij

Cum autē esset iesus cū discipulis trās iordanē i loco vbi iohānes primū baptisauerat cōtigit lazarū fratrē marie et marthe infirmari in bethania q inde per dietā vel circa distabat. Sorores ergo eius curationē fratris sui desiderātes (miserunt) nunciū (ad ihm) vt ipsa sua dolore et illū a languore liberaret (dicētes Domine ecce quē amas infirmatur) Nichil amplius mādant ei. Sufficit eniz amanti insinuare necessitatem amici absqz alicuius petitionis additamento spāli Qui. n. proximū in necessitate deserit nec ei succurrit amicus eius nō est nec eū diligit vnde aug. Non dixerunt veni et sana nō ause sunt dicere ibi iube z hic fiet sed tm (ecce quē amas infirmatur) q. d. Sufficit vt noveris non n. amas et deseris vnde et Criso. Per hoc. n. ad miserendum volūt attrahere xpm Ideo aūt non iuerunt ad xpm sed mittūt qr confidebāt de xpo vehementer et qra luctu detinebantur. Et scdm Theo. quia mulieres erant qs non decet de facili domū exire. Magnā autez spē de xpo habebant diligebat eñ xps martha actiuosam z mariā ↄtemplatiuā que tristes erant z lazarū q in figura penitentiū languebat quiqz ei offin humanitatis sepe exhibuerant. Hoc addit euangelista ad ostendenduz quare nō oportuit q martha et maria irent personalr ad xpm quia xps erat familiaris lazaro z eius sororibus et ibi frequēter veniebat ad hospitādum vnde aug Ille languens. Ille tristes oēs dilecti. Habebant ergo spē qm diligebantur ab eo q erat dolentiū cōsolator languentiū sanator. Spūaliter lazarus qui interpretatur a deo adiutus pnie significat vitā in diem salutis hoc ē in die pnie qn verus sol illuxit a vitiiat deus et adiuuat. Martha autē prouocans interptatr q signat vitam actiuam in q tam virtutis dilectōe q exempli boni ostentatiōe sp homo ad meliora pvocatr. Maria vero interptatur illuminatrix z signat vitā ↄtemplatiuā q hō illuminatur scdm illud. Apocal. mulier amicta sole z luna sub pedibus eius lumiare noctis huius vite qd splēdorē huius mundi signat sb pedibus pijcit hec tria sūt q dñs libenter visitat. s penitētes actiuos et contemplatiuos Penitētes i gfa compūctionis actiuos in pfectu virtutis et contemplatiuos in puritate veritatis. ¶ Hic nota q illi qui xpo plus sunt dilecti quādoqz plus infirmātur et grauiora mala sustinent q alij. Sicut eniz medicus timens de morbo periculoso vt de acuta inducit terciā nā vt acuta curetur sic xps īducit infirmitates corporales vt morbus anime periculosus declinetur quia sumus proni ad peccandum et ad malū faciendū vnde hugo. Presciens dñs quosdam multa posse peccare flagellat eos ne peccēt quia vtilius est eis frangi languoribus ad salutē q remanere incolumes ad dānationez hec hug. Sed attēdant hi qui infirmātur vel tribulātr vt se corrigant qr ille q facit sagittas vel lapidem post signū q̄nto facit frequētius tanto ppinqius ita q in fine quādoqz signū tāgit sic post nos q in mūdo sicut sagitte signū sumus mors vel deus facit frequēter p infirmitates z tribulationes s q̄nto frequētius iacit post nos tanto directius et periculosius nisi corrigamur Cum ergo dñs per nuncium sororū lazari accepisset eum infirmari dixit (infirmitas hec non est ad mortē) i. ad detinendū eū in morte (s p gloria dei) s (vt glorificetur filius dei per eam) in ostēsione virtutis sue z p suscitationem lazari declaretur in xpo veritas deitatis z hic erat finis infirmitatis. ¶ (Et mansit adhuc duobus diebus) trans iordanē (in eodem loco) vbi erat expectando mortē lazari qui in eodez die mortuus fuerat q dñs nunciū recepit. Distulit sanare vt posset resuscitare. ¶ Ad

[Marginal notes, left column: Augusti. — Cassiodo — Grego. — Ambro — Augusti]

[Marginal notes, right column: Jo. xi. — Augustinus — Crisostom9 — Theo. — Augustinus]

De suscitatione lazari

maiorem eius miraculi certitudinē ⁊ euidentiam expecta
uit vt illius q̄driduū complerek ac mirabilius et gl'osi'
Crisostom' — suscitarek vñ Criso. Mansit duobus diebus vt se expira-
ret ⁊ sepelirek vt nullus posset dicere q̄m nōdum defun-
ctum eū suscitauit sed supor fuit ⁊ non mors. Et postea
inter alia (dixit discipulis suis. Lazarus amicus nr̄ dor-
mit: sed vado vt a somno exuscitem eū) Mortem eius vo
cat dormitōnem et somnū quia cito erat surrecturus vñ
Augustinus — scdm augusti. dño qui poterat suscitare dormiebat alijs
mortuus erat quia tam facile immo facilius est xp̄o susci
tare mortuum de sepulcro q̄ alteri dormienti de lecto.
Ubi sciendū q̄ somnus accipit multis modis quandoq̄z
pro somno nature vñ in Job. Securus dormies quādo
q̄z pro somno mortis vñ aplūs. Nolumus vos ignorare
de dormiētibus quādoq̄z p negligentia vnde in psal. Ec
ce nō dormitabit neq̄z dormiet. quādoq̄z p somno culpe
vñ aplūs. Exurge qui dormis quāq̄z pro quiete cōtempla
tionis vñ in Canticis Ego dormio et cor meum vigilat
quandoq̄z pro quiete future glorie vñ in psal. In pace in
idipsum dormiā ⁊ requiescam. Mors vero dr̄ somn' ,ppt̄
spem resurrectionis ⁊ ideo mors consueuit appellari dor
mitio ab eo tempore quo xp̄s mortuus est et resurrexit
(Discipuli autem) intelligentes de somni dormitione et
timentes reuerti in iudeā vbi volebant eum lapidare (di
xerūt ei Domine si dormit saluus erit) dormitio enī infir
Crisostom' — mi signū est salutis vñ Criso. Discipuli autem impedire
voluerunt eius aduentū in iudeā vñ dixerunt. dñe si dor
mit saluus erit. Solet enī esse somn' egrotantiū salutis
iudiciū quasi dicant. Si dormit nō igitur vtile est q̄ tu va
das ad excitandū eū. Stultū enī erat ire p tot stadia vt
lazarū a somno excitaret (Tūc ergo dixit eis iesus mani
feste. Lazarus mortuus est ⁊ gaudeo) i. non de morte ei'
absolute (sed propter vos) i. propter edificationē et vti-
litatem vestrā (quō erā ibi) vt credatis. i. amplius ⁊ for-
tius q̄ prius ⁊ ex miraculo sumentes experimentum diui-
nitatis mee in illius resurrectione i fide magis roboremi
ni cuius mortē etiā ego absens vobis annūcio et reuelo
Augustinus — Uide mirabilem bonitatē ac dilectionem et solertiā dñi
circa discipulos qui indigebāt adhuc maiori robore ⁊ vir
tute vñ aug. Gaudeo inquit pro vobis nam cum illic ex-
titerim confert ad maioritatē fidei vestre q̄m si instruissem
egrotantem curassem q̄ esset modicum signum ad mee
virtutis iudiciū. Quia vero me absente superuenit mors
Crisostom' — potius in fide mea corrobamini cum videbitis me posse
et defunctum putrescentem resuscitare et secundū Cris.
dicit hoc vt iam inciperēt ammirari quia dñs poterat di
cere mortuū quod nec viderat nec audierat vt cognoscē
tes eum nil latere magis in eum crederēt. ¶ Perrexerūt
ergo dominus et discipuli eius et venerūt prope betha-
niam que erat iuxta hierlm q̄si stadijs xv de quibus octo
faciūt vnū miliare nec statim intrauit ostēdens se ad mi
racula facienda non ingerere ⁊ vt probaretur deuotio fe
minarū sanctarū sibi occurrentiū s. marthe ⁊ magdalene.
Ubi dum adhuc essent extra castellū martha audiuit q̄
iesus venit ipsa enī curam dom' habebat et ideo primo
nunciatur ei aduentus xp̄i per aliquē qui eū preuenerat
dimittensq̄z sororem suam ⁊ iudeos qui de hierl'm ⁊ alijs
vicinis locis ad cōsolandū eas venerant q̄ nobiles dñe
erant sola iuit ⁊ xp̄o reuerenter ⁊ deuote occurrit vnde ⁊
Theo. — Theo. Primo itaq̄z non pandit sorori volens astantes
hoc latere quibus notū fore aduentū christi nolebat vñ
⁊ Criso. Non autem assumit sororē obuiam xp̄o vadēs
Uult enī singulariter xp̄o loqui et q̄ factū est ei annūcia
Crisostom' — re. Cū vero eā in bonā spem duxit tunc abiit ⁊ vocat ma
riam hec Criso (Martha ergo dixit ad iesū domine si fu
isses hic) localit̄ presēs (frater meus nō fuisset mortuus)
cum mors locū habere nō debat vbi est vita. Et post dya
logū de resurrectione cū dño habitū (abiit ⁊ vocauit ma-
riam sororē suam silentio di. Magister adest ⁊ vocat te)

Augus. — vbi august. Aduertendum q̄ suppressā vocē silentiū vo
cauit. Jō aūt occulte sororem vocat quia si sciuissent iu
dei xp̄m aduenire recessissent et non fuissent testes mi-
raculi hec aug. Maria vero (vt audiuit surgit) a quiete
cōtemplationis (cito) p desideriū cordis (et venit) ex mag
deuotione (ad eū) extra castellū in locū vbi ei martha oc
currerat. (Judei ergo) hierosolimite ⁊ alij (qui in domo
erant cū vidissent mariā festināter abire secuti sunt eam
credentes (quia iret ad monumentū vt ibi ploraret) ⁊ ne
Augus. — scientes q̄ illic ihūs esset. Diuina aūt p̄uidentia factum
est vt eā sequerentur q̄ sm aug. Hec occasio fecit vt plēs
ibi essent q̄n lazarus suscitatus est vt tam grandi miracu
lum quadriduani mortui resurgentis testes plurimos
inueniret. (Maria ergo cū venisset vbi erat ihūs videns
eum cecidit) ex deuotiōe (ad pedes eius) apud quos mi
sericordiā et pctōr veniam se nouerat alis consecutam
(Et dixit ei) sicut ⁊ martha dixerat (dñe si fuisses hic nō
esset mortuus frater meus) ¶ Ex hoc autem q̄ maria sic
Augus. — festinauit ad eum patet sm aug. q̄ non illam preuenisset
martha si eis notus fuisset aduentus ihesu ¶ Per hoc
etiam q̄ martha ⁊ maria obuiauerunt dño non expectā
tes aduentum ipsius datur intelligi q̄ cū volumus deo
reconciliari debemus ei occurrere p penitētiā āteq̄z ad nos
Ambro. — veniat per vindictā quia nos pctōres sumus ⁊ meritum'
percussionē et penā. Cessat aūt vt dicit Ambros' diuina
vindicta si pfessio precurrat humana et cū volum' xp̄o
frui eū venientē anticipemus non expectantes q̄ ipse
nobis condescendat sed nos potius ad eum festinemus
(Jesus ergo vt vidit mariam et iudeos q̄ cum illa vene
rant plorantes) de morte amici (fremuit spiritū ⁊ turba
uit seipm) humanum demōstrans affectum in luctu amico
rum. Fremebat extra sonum lugētis emittens turbabat
intus miseriam conditionis humane p̄siderans. Turba
uit se quem alius turbare non potuit. Nos turbamur ex
necessitate ipse aūt ex voluntate. Sic omnes defectus
Augus. — huiusmōi suscepit q̄ voluit. vñ aug. Turbatus est xp̄s
quia voluit esuriuit q̄a voluit in illis ptāte erat sic [illegible] sic
affici vel non affici. Et nota q̄ fremitus consurgit ex in
dignatione ad obiectum. Iste ergo fremitus [illegible] proce-
debat ex indignatione eius contra dyabolū [illegible] sug-
gestionē mors intrauit in mundū quem erat cito del[illegible]
laturus. Turbatio autē illa procedebat ex compassione
lazari et sororū ei' q̄a vt verus homo ex ādam naturali
affectione flebat cum flentibus vt nos instrueret q̄ [illegible]
omni miserijs cōpati debemus. Iste tñ pa[illegible] [illegible] cōsi
miles nō erant in xp̄o viciosi [illegible]
erāt preuenientes iudicium rōnis [illegible]
ipsū excitate. Iste vero fremitus et [illegible]
cet quid nos quoq̄z in tali re agere debeamus [illegible]
nobisipsis vel pro alijs in pctīs turpiter degentibus [illegible]
oramus. Est autē fremitus impetus ire cōtra vicia pu[illegible]
pena turbatio vero q̄dam mistio cum gemitu cordis con
motio. Et quia fides de xp̄o xp̄s est in corde fremuit xp̄s
et turbatur in homine q̄n pctōr cōputat q̄ bona accepit
q̄ mala reddidit et de peccatis se increpat et reprehēdit
(Et dixit iesus. ¶ Ubi posuistis eum) ¶ Interrogat nec
ignorat in quo mistice innuit se hmōi peccatorē nescire
cuiusmōi per lazarū significatur vnde glo. Qui absēs sci
uit mortuum scuit vbi esset sepultus. ¶ Sed sic dicens
signat se q̄si nescire perditum hoīez vñ nō dicitur nō no
ui vos et adam vbi es. (Dicunt ei. Dñe veni et vide) ve
Augus. — nit dñs p compassionē et vidit oculis mie q̄ vt ait Au
gusti. Uidet dñs q̄n miseretur. Et affectum suum lacri-
mis demōstrans (ihūs lacrimatus est) hūanitus ex pietate
mistice docens hoīem propter pctā fletibus indigere ⁊
significās eos qui pctī morte sopiunt vt reuiuiscere que
Alchu. — ant plangendos esse vñ. Alchuinus. Quia fons pieta-
Beda — tis erat flebat pro parte hūanitatis quē resuscitare po-
terat p potentiā diuinitatis. Et beda. Quare aūt fleuit
xp̄s nisi quia hoībus flere docuit. Lacrimamur igit̄ ⁊ nos

pro nobis et omib⁹ illis quos in fetore vicioꝝ iacere sen-
timus si forte nostris lacrimis nos et eos dn̄s resuscitare
dignetur vt autem ait aug. Legitur xp̄m super lazarū
fleuisse in orōnibus pnoctasse ex itinere fatigatum fuisse
nunq̄ autem risisse sur prosperatū fuisse vn̄ ⁊ cris. Flen-
tem quidem illum frequēter inuenies nūq̄ vero ridentē
sed nec leuiter saltē subridentē vel gaudentē. Et nota q
dn̄s non fleuit lazarū mortuū sʒ ad huius vite miserias ⁊
erūnas resuscitandū. Unde nec pro nostra nec alioꝝ
morte tristari debem⁹. Quomodo eīn ab eo pmijs hono
rabimur ad quē venimus inuiti. Nam scdm aplm. Co-
ronam iusticie reddet dn̄s hijs qui diligunt aduentū eius
Et quid tanto opere vitā desideremus in qua quāto ma
gis quis fuerit tanto maiori sarcina peccatorum onera-
tus erit vel certe dn̄s mortem fleuit quam homo peccan
do incurrit ac miserias et erumnas humano generi p cul
pa indictas Si eīn peccatum non processisset sine dubio
mors secuta non fuisset. Secuta est ergo mors etiam cor
poris quam precessit mors anime (Et iesus rursum fre-
mens in semetipso) etiam indignatus cōtra maliciam iu
deorum de factis suis iniq̄ murmurātium (venit) motus
misericordia et cōpulsus compassione (ad monumentū)
qd (erat spelunca habēs lapidē suppositū) Et dicit mo-
numentū quasi monēs mentē illius qui aspicit vt p ani
ma sepulti oret ac de morte propria precogitet et ad eā-
dem se disponat. Rursum fremuit vt det intelligere eos
qui a peccatis debent resurgere in continuo luctu persi-
stere secundum illud Psal. tota die contristus ingredie-
bar. Sepe ergo se ploret peccator sepe fremat christus ⁊
turbetur in homine si vult reuiuiscere. Et iussit iesus tol
li lapidem superpositum vt omnes viderent mortuum
fetidum et corruptum sed contendebat martha dicens
ad eum (Domine iam fetet quadriduanus enim est) Ti-
mebat remoto lapide potius fetorem excitari q̄ fratrē
resuscitari quasi diceret. Licet aliquando resuscitati sunt
mortui recēter et post paululū tamen n q̄iā quadriduan⁹
ex fetore resolutus resuscitetur non est sic auditum. Et
hoc videt processisse ex āmiratione marthe et eius igno
rantia quia eiusdem virtutis est suscitare recenter mor-
tuum ⁊ quadriduanū. Uide mirabilem amorem istarum
sororum erga dominū iesum nolebant enim q etiam fe-
tor narces eius tangeret ad modicum ¶ Deinde sublato
lapide (iesus eleuatis oculis in celum) patri pro exaudi-
tione sua gratias egit ad fidei edificationem vt circūstā
tes hoc audientes et virtutē dei in eo videntes crederēt
eū filiū dei vn̄ hylari⁹. Non prece eguit nobis orauit ne
filius ignoraret. Cū eīn sibi non pficeret deprecatiōis ser
mo ad pfectū tn̄ nostre fidei loquebatur. Nō inops grā au
xilij sed nos sumus inopes doctrine. Ideo etiam orauit
vt in necessitatibus ad orationis suffragiū esse recurrēdū
nos doceret. Et notandū q orare patrē et exaudiri con-
uenit xp̄o rōne humanitatis in qua est minor patre non
autē ratione diuinitatis in qua est ei equalis. Oraturus
vero grās p exauditione egit q iam se auditū cognouit
vn̄ orige. Erat eīn oraturus p resurrectiōe lazari sed pre
ueniens filius orōnem qui solus bonus pater est exaudi
uit dicenda Pro impletione grā orōnis subdit gratiarum
actiones dicens (Pater grās tibi ago qm̄ exaudisti me)
hec orige Per hoc q iesus oculos eleuat in celū ostendit
nobis formam orādi que est per eleuationem mentis in
deum. Unde instruimur vt in orōnem leuemus sursum
ad deum oculos mentis nostre erigendo et remouendo
illos a pn̄tibus rebus memoria cogitatiōe ⁊ intentione
Oculos etiā ad deū leuamus qn̄ non cōfidentes de me-
ritis nostris de sola misericordia dei speramus. Per hoc
autē q in principio orōnis grās agit datur nobis exem-
plum vt cū orare volumus anteq̄ futura petam⁹ pro re-
ceptis bn̄ficijs deo grās referam⁹. Deus eīn ex gratiarū
actione de preteritis puocatur ad prestanda bn̄ficia se-
quētia facilius ¶ Deinde (voce magna) potius virtute q̄
clamoris intētiōe (clamauit. Lazare veni foras) scilicet
quantū ad corpus de sepulchro et quantū ad aīam de in
ferno et sic lazarum vocis sue virtute suscitauit. Ubi fm
orige. est considerandum q mora tollendi lapidem adia
centem ex sorore defuncti causata est et iō tamdiu resu-
scitato fratris dilata est q̄diu xp̄m per verba detinuit sʒ
statim cū xp̄i mandatū obediēdo exequitur frater resu
scitatur vt p hoc discamus nichil interponere inter iussa
xp̄i ⁊ executionē ipsorum sic cupimus q statim sequatur
salutis effect⁹. Secundū illud ps. In auditu auris obe
diuit michi. Et nota q vox christi magna dicit propter
virtutis magnitudinem nam tanta virtus eius fuit q su
scitauit lazarum a morte quēadmodū suscitatur dormi-
ens a somno vel sopore. ¶ Vox etiam ista magna repre-
sentatiua est illius vocis magne que erit in communi re
surrectione per quā oēs de monumentis resuscitabitur
Tanta eīn erat virtus huius vocis xp̄i vt absq̄ tpis di-
latione vitā conferret sicut erit in resurrectione cū in
ictu oculi mortui audientes tubam resurgent. ¶ Clama
uit inquā. Lazare veni foras quez fm aug iō ex proprio
noīe vocat quia tanta erat virtus vocis eius q parit oēs
mortui cogerētur exire nisi per expressionē nominis virtu
tē suaʒ ad vnum determinasset. Et non solum suscitatus
est lazarus sed prodiit ⁊ exiuit licet eēt ligatus manus ⁊
pedes institis idest fasc. is quibus āntiqui mortuos inuol
uebāt ⁊ facies ei⁹ sudario ligata erat ne scilicet horrorez
faceret. In quo vict⁹ diuina et miraculi certitudo decla
ratur ideo enim ligatum et coopertum resurgere iussit
vt miraculum magis approbaretur Unde dn̄s discipu
lis precepit vt eum qui foris ligatus apparebat soluerēt
et finerent abire vt per opera vite ostenderetur vere su-
scitatus et non fantastice. ¶ Hic est notandum q mors
anime est aīe a deo derelictio dānosa quod fit per pecca
tum mortale quo deus repellit ab aīa vnde fm augusti.
mors anie fit cū deserit eam deus sicut corporis cum id
deserit anīa. Quatuor autē progressib⁹ mors aīe perfici
tur ⁊ sic quadriduanus mortuus dici meretur ¶ Prima
est quasi titillatio delectationis in corde. Secunda ɔsen
sio. Tertia factum Quarta consuetudo. Sʒ deus ab hac
morte aīaz ad vitam resuscitat per grām qua anima deo
reconsiliatur. Quia sicut corpus viuit ex coniunctiōe aīe
sic anīa dicitur viuere ex vnione dei per gratiā Et hec vi
uificatio significatur in resuscitatiōe lazari de sepulchro
In resuscitatione enim lazari plura facta sunt que misti
ce ad resurrectionē peccatoris cōcurrit. Haz eo ordine
quotidie petōr resuscitat q̄ lazarus resuscitat dicit et ta
lis fit q̄tidie processus in resuscitatiōe anie a morte pec-
cati qualis fuit in resuscitatiōe lazari de fetore sepulchri
Primū ergo qd requiritur ad resuscitatiōnē petōis ē no
ticia diuina actualis q̄ deus respicit petōrem in aliquo
tpe certo et hec significatur per hoc q sorores lazari mi-
serunt nuncium ad ihm sibi de infirmitate lazari notifi-
cando. Scdm est auxilium qd deus porrigit hoi vt libe-
rū arbitriū moueatur in deū vt aīa per petm̄ a deo auer
sa cōuertat se ad ipm non eīn est volentis velle neq cur
rentis currere sed miserentis dei hec donare ⁊ iō requiri
tur auxilium diuinū vt nos melius ad grāz dispōnam⁹
⁊ hec porrectio diuini auxilij signatur per hoc q ihs ad
lazarū ire ē dignatus Tertium est motus liberi arbitrij
nisi quia fm aug. licet deus creauit te sine te nō tā iustifi
cabit te sine te ⁊ iō ex pte nr̄a requiritur motus liberi ar-
bitrij qui duplex est vnus q̄ mouetur sup petm̄ vt s. pec
catum displiceat alius q̄ mouetur in deū p fidē ⁊ spem q̄
deuz sibi reconciliari desideret et hi duo motus notātur
per occursum duaꝝ sororum s marthe et marie ita q pri
mus motus intelligatur p marthā que prior occurrit se
cundus per mariā que venit vocata per marthā sic eīn h
ex primo motu puocatur scd̄us. Quartum est cognitio
peccti in quā deus querendo reducit hoīez vt homo se co-
gnoscere studeat quē de⁹ querēdo quasi nescire se signi

Augusti.
Crisosto
Hylari⁹
Origeñ.
Origeñ.
Augustinus
Augustinus
Augustinus

ficat et hoc signatur per hoc q interrogauit vbi eum posue-
runt. Quintum est gratia contritionis q sequitur motionem li-
beri arbitrij et cognitionem peccati. et hec significatur per
lacrimationem xpi que quidem lacrime processerunt ex fon
te diuine misericordie et his lacrimis quotidie peccator per
funditur cum sibi hec gratia infunditur. xpus enim non est lacri-
matus pro morte lazari corporali sed pro morte peccatoris
spirituali que in lazaro representabatur. Caueat igitur peccator ne lacri-
mas xpi contemnendo gratiam sibi euacuet sed potius cum
xpo flente peccata sua defleat et sic effectum lacrimarum xpi
suscipiat. Sextum est propositum cauendi peccata in futurum
et hoc notatur in eo q precepit amoueri lapidem. Tunc enim
lapis de sepulchro tollitur cum duritie propositi peccandi
et moles male consuetudinis de corde amouetur. Et cum
lapis deponitur tunc feditas cadaueris detegitur vnde
dixit martha. Domine iam fetet sic duritia cordis amo
ta videtur vilitas peccati ex quo sequitur peccati abomi
natio et concipitur propositum vlterius non peccandi. Septi
mum est gratie infusio qua iustificatur impius et hoc notatur
cum clamauit voce magna dicens. ¶ Lazare veni foras

Augustinus Clamor magnus signat magnitudinem diuine virtu-
tis que exigitur in iustificatione impij quia secundum augusti.
Maior est iustificatio impij q creatio celi et terre. Voce
enim magna clamauit quia difficile surgit quem moles
male consuetudinis premit sed tamen post magnam vo
cem surgit .i. per magnam gratiam viuificatur et iustifica-
tur dum penitet. Datur etiam per hoc intelligi q xpus vo
cat peccatorem foras exire de conuersione peccati et de
occultatione eius per confessionem faciendam sacerdoti. Oc
tauum ergo est peccatoris confessio quam deus administrat
voce magna clamando .i. magna gratia vocando et hoc
notatur in eo q lazarus prodijt de sepulcro prodire enim
est de occulto per confessionem venire. Sed adhuc pec
cator non est totaliter solutus antequam superueniat absolu
tio sacerdotis quod significatur per hoc q (prodijt ligatis ma
nibus et pedibus.) Nonum ergo est sacramentalis absolutio
que significatur per hoc q xpus dixit discipulis (soluite
eum) Potuisset quidem immediate simplici verbo ipsum
met soluere sicut fecit ipsum de monumento prodire sed
voluit suos discipulos in hoc cooperatores habere quia
vult hoc ministerium sacerdotibus communicare. Susci
tat iesus quia per seipsum viuificat interius. Soluunt discipu
li quia ministerio sacerdotum absoluitur viuificatus. xpus
enim per se latus viuificat ministris potestatem soluendi tribu
it. Mortuus ergo procedens adhuc ligatus est confitens ad
huc reus. Ut autem absoluatur peccata eius ministris man
datur vt illum soluant. Sicut ergo dominus lazarum suscitauit
priusquam a discipulis solueretur sic in contritione peccatum
dimittit et peccatorem viuificat priusquam a sacerdote ab-
soluatur cui tamen postea se ostendere tenetur. Decimum et vlti
mum est satisfactio que signatur in hoc q iesus subdidit
(et sinite eum abire) Non dixit facite eum ad sepulchrum re-
dire. Sic sacerdos debet principaliter pro satisfactione in
iungere homini q de sepulchro et de profundo peccatorum
et male consuetudinis longe abeat et nullatenus recidi
uet et amplius non peccet. Dixit enim sinite abire non sta
re vel iacere sine exercitio spirituali quia in via dei stare re
trocedere est sed debet ambulare de virtute in virtutem.
Item mystice per lazarum languentem significari etiam potest
grauem temptationem patiens et per eius sorores persone pro
eius alleuiatione deuote xpm precantes que non semper ex
audiuntur sed talis patiens aliquando per actum peccati mortalis
mori permittitur ab eo qui est tante bonitatis et potentie q
scit et potest bona de malis elicere. In hoc autem q dominus
vadit ad eum suscitandum ostenditur eius clementia in quan
tum homines in peccatis existentes et quasi mortuos ac per se
ad deum accedere non valentes misericorditer preueniendo
do attrahit et peccatorem non solum mortuum per culpam sed
etiam aliquando fetentem per infamiam et sepultum sub lapide per
obstinationem sic reducit ad vitam gratie q non solum tollitur
obstinatio et mors culpe sed etiam fetor infamie et redu-
citur suauis odor bone fame. Nulla enim desperationi
datur occasio cum lazarus iam fetens et quadriduanus
resurrexit a mortuis et monumento. Locus autem infirmi
erat bethania que interpretatur domus obedientie per quod datur
intelligi q si infirmus sit deo obediens potest ab eo de fa-
cili curari. Et secundum ansel. In bethania (quod domus obedi

Ansel. entie interpretatur) lazarum suscitauit ostendens omnes qui bo-
ne voluntatis studio huic mundo morientes in sinu obe-
dientie requiescunt in vitam eternam a deo resuscitandos.
Illa autem bethania erat marthe et marie per quas du-
plex vita actiua et contemplatiua significatur vt sic per
hoc intelligi detur q per obedientiam homo perfectus in
vita actiua et contemplatiua redditur. Dicitur autem de
lazaro q postea nunquam risit nunquam in gestu signa iocosa os-
dit pro eo q vite huius erumnis quas moriens euase-
rat redditus fuit. Magis enim quam ante factus amator vi-
te illius penitebat eum vite istius vnde aug. O si possemus

Augusti excitare homines et cum ipsis pariter excitari vt tales essemus
amatores vite permanentis quales sunt homines amatores
vite fugientis. Creditur autem hoc factum ea die qua in ec-
clesia solet legi. s. feria sexta ante dominicam de passione domini.
Monumentum vero lazari demonstrat ecclesia ibidem in
honore beate marie magdalene constructa et grande mo
nasterium magna oliuarum silua circundatum vbi erat abba-
tia sancti lazari cum abbatissa et monialibus ordinis san
cti benedicti (Multi ergo iudeorum qui viderant) mirabi
lia (que fecerat iesus crediderunt in eum) Nec mirum quia illud
signum fuit diuine virtutis manifeste ostensiuum et tale
miraculum non est a seculo auditum .s. q mortuus quadri
duanus in monumento resuscitaretur ad vitam vnde secundum aug.
excedit omne miraculum q iesus circa lazarum fecit quem
ab ipso firmi inquilino destructa lege tartarea redire ad
superos iussit (Quidam autem ex ipsis iudeis (abierunt) ea
dem die (ad phariseos et nunciauerunt eis que fecit iesus)
et celebris erat sermo de eo apud multos alij bono alij
malo zelo moti nunciauerunt quia sicut ex signis visis bo
ni conuertuntur et proficiunt ita frequenter mali obduran
tur et deficiunt. Boni quidem nunciauerunt eis vt miti-
garent eos circa ihm et prouocarent vt crederent mali ve
ro vt concitarent eos iesum prodendo vt seuirent. Per bo
nos illi signantur qui bona in alijs sicut in se amant et om
nia in bonum interpretantur per malos autem illi qui videntes
seruorum dei opera odijs insequuntur et infamare conantur. Oro.

b Benignissime iesu qui quadriduanum lazarum iam
fetentem a sepulchro resuscitasti et a vinculis solue-
re ac libere abire fecisti moueantur obsecro viscera
ta misericordie tue super me miserum peccati delectatione
consensu et perpetratione mortuum mole male consuetu-
dinis oppressum et sepultum iamque quadriduanum et fetidum
et mea sepulchro vltior resuscita vt per confessionem fo
ras veniam resuscitatum a vinculis peccatorum et mor
tis solue solutum ab omni seruitute liberum in libertatem
glorie filiorum dei ire concede. Amen.

De conspiratione pontificum et phariseorum contra
Capitulum .xviii.

p **Redicto itaque mira**
culo de suscitatione lazari publicato pontifices
qui erant maioris auctoritatis et magis litterati et
pharisei qui videbantur pre alijs religiosi ex quibus fa-
ctum eorum grauius erat moti sunt ad tractandum publi
ce de morte xpi ex ira et inuidia quam de fama et gloria
eius habebant et ad hoc faciendum (collegerunt consilium)
sabbato mox sequenti (aduersus iesum) timentes si dimit
terent eum sic viuentem et signa talia facientem per ipsum
amitterent locum et gentem eo q omnis turba post eum iret
eique crederet et ipsa sacra eorum vana et abolenda esse do-
ceret. Consilium a conciliando est dictum quia conciliati et con

gregati erant in vnū malum consensum. Et hoc erat pes
simus concilium qđ habuerunt contra iesum. Prius quidē
querebant eum interficere nunc autē sniam firmauerūt
et querēte cōsilium apte de morte eius tractauerunt. Ti
debant enī xp̄m a pp̄lo tanq̄ regem honorari ⁊ quia man
datus romanorū erat vt nullus nisi per eos deberet rex
nominari ois enī qui se regem facit cōtradicit cesari iō ti
mebant q̄ si xp̄m tanq̄ regem haberēt romani ipsos re
belles reputarent et venientes contra eos ciuitatē et lo
cum destruerent. Vel timebant etiā ne si xp̄i doctrina p
cederet templum et vniuersa religio ac reuerentia eius
vilipenderetur et iudei nullius momēti fierent ⁊ iō roma
ni ciuitatem eis auferrent eosq̄ in seruitute dispergerēt
Vel certe timebāt ne si omnes in xp̄m crederent nemo
remaneret qui aduersus romanos ciuitatem templūq̄
defenderet q̄m contra ip̄m templū ⁊ contra suas pater
nas leges doctrinam xp̄i esse sentiebant. ¶ Pontifices ⁊
pharisei sibi consulebant nec tn̄ credere volebant. Plus
perditi homines cogitabant quō alteri s. xp̄o noce
rent vt perderent q̄ quō sibi consulerēt ne perirent. Ti
mebāt ⁊ consulebant. Sed trepidauerūt timore vbi nō
erat timor. ¶ Si enī xp̄o credidissent si eum non occidis
sent nec locum nec gentem amisissent. Sed q̄a xp̄m occi
dere nō timuerunt et locū et gentē perdiderūt. Nā ⁊ ro
mani post dn̄i passionem et glorificationē tulerunt eis
locum ⁊ gentē expugnādo occidēdo ⁊ transferēdo. Tē
poralia perdere timuerunt ⁊ eterna nō cogitauerūt ⁊ sic
vtraq̄ amiserunt. Que vt fugituri egerūt hec q̄ egerūt
non effugerunt. Quid vobis profuit o insani iudei q̄ tm̄
scelus commisistis. Nunquid q̄ xp̄o dn̄o vt docuit serui
re noluistis ideo dn̄o caruistis. Dum enī illi seruiunt re
gi quibus vos seruitis facti estis mali serui bonorum
dominorū xp̄i. Per quos conterit cōtumaciā vr̄am p ipsos
dissipat cōsilia vr̄a p ipso retribuit scelera vestra in ca
pita vestra. Ipse autē dn̄s quē interimistis non vos ser
uos sed liberos esse cupiebat qui dicebat si vos filius li
berauit vere liberi eritis. Vos autem dn̄m deum regem
et ipsā veram libertatē non solū repudiastis verū etiam
negare cupientes clamastis nō habemus regē nisi cesa
rem. Considera q̄t sūt hodie homines etiā religiosum
habitū gestantes qui iudeos imitando tp̄alia pdere me
tuunt et eterna non attendunt sic q̄ vtraq̄ nō inmerito a
mittūt. Sunt enī pleriq̄ ēt religiosi qui tēporalia quādo
q̄ minus iuste ⁊ oblique acquirētes vel sic acquisita pos
sidentes ea dimittere trepidant et p his eterna amitte
re nō formidāt. Et quia nūc cū iudeis tenebras diligūt
interiores scilicet culpe iō tūc cū eis in tenebras mitten
tur exteriores s. gehenne. Religiosus ergo cupidus vel
vanus est lamentabilis quia miserabilior est q̄ dāmō oī
bus creaturis s. carens deo et mundo. ¶ Tunc cayphas
quia pontifex fuit quid eis faciendū erat decreuit ⁊ ppt
auctoritatē officij locutus est dicens (Expedit vt vn⁹)
homo etiā si bon⁹ ⁊ iustus esset (p pp̄lo moriat̃) ⁊ popu
li conseruatiōe (et nō tota gens pereat) si ille in vita ma
neat quia bonū cōmune magis est eligendum q̄ particu
lare. ¶ Hic pater manifeste q̄ passio inuidie et liuoris cō
tra iesum et passio timoris perdendi gentem et locum
subuertebat in eis rationis iudicium q̄ in nullo casu lici
tum est interficere innocentē et iustū et p hoc enī nō p
curatur sed magis destruitur cōmune bonū. Propter qđ
iudicio dei illud malum qđ credebant p mortē xp̄i eua
dere s. destructionē loci ⁊ gentis hoc per mortem xp̄i in
currerūt quia in penā huius peccati romani locū et gen
tem destruxerunt qđ per Tytū et vaspasianū anno xlij
post passionē christi est factum. Propherizauit autem
cayphas vtilem humano generi mortem xp̄i licet nesci
ens. Quāuis enī esset intentio cayphe dare solummodo
consilium de morte xp̄i pro tēporalis periculi euasione
circa populum iudeorum tamen verbū suū sic sonabat
q̄ xp̄s erat moriturus pro gente et populo et q̄ sic pro

tulit fuit prophetia quodammodo de futuro q̄ christus
erat moriturus p salute spirituali non solum iudeorū sed
etiam omnium gētiū q̄ credituri erant in ip̄m ⁊ per fidē cō
gregandi. Unde theophi. Hoc ipse quidem praua dixit
intentiōe s3 tamē spiritussancti gratia ore eius vsa est ad
futuri presagiū hec theophi. Non tamen sequitur q̄ qui
cunq̄ prophat sit pp̄ha nam q̄nq̄ alicuius ꝑceditur act⁹ ali
cuius rei cū tn̄ cōditio ei non conceditur vn̄ orige. Nō q̄
cūq̄ pphetat pphēta ē sic nō quicūq̄ ius ꝑsequit̃ iustus
ē s. qui facit aliquod opus ꝑpter humanā gl'iā ꝫ hec orige.
Expediens autē et necessariū fuit xp̄m p nobis pati ⁊ mo
ri ratione triplici. Primo ad ostendendū circa nos iudiciū
diuine dignationis ⁊ pietatis. Secundo ad exoluendū
preciū nostre redēptionis qđ fuit p̄ciosus imaculati iesu
xp̄i sanguis. Tercio ad prebendū exemplū nostre imitati
onis vt sequamur vestigia eius. Insuper et alia ratione tri
plici expediebat xp̄m mori. Primo q̄ homo mortu⁹ erat
⁊ ideo expediebat vt xp̄s a morte nr̄am destrueret ⁊ hoīes
viuificaret. Erat autē homo mortu⁹ q̄druplici morte s3
nature culpe gehenne et ex priuatione visionis diuine.
Primā destruxit per suam gloriosā resurrectionē. secun
dam per sui sanguinis effusionē. terciā p inferni expolia
tionē. quartā per sue visionis restitutionē. Secūdo quia
homo erat perditus iō expediebat vt xp̄s ad nos veniret
ac mortem subiret ⁊ sic hoīem perditū inueniret. Tercio
quia homo erat a deo diuisus ⁊ dispsus iō expediebat vt
christus hoīes in vnū congregaret ⁊ ad deum reuocaret.
Caypha ergo ꝓphetizauit quidē i. verba ꝓphetie ꝓtu
lit nec tamē erat ꝓpheta quia inspirationē ꝓpheticā nō ac
cepit ⁊ donū prophetie nō habuit sicut ⁊ balaā vn̄ scđm
aug. Docemur etiā hoīes malos ꝓphetie spūu futura
predicere qđ tn̄ euangelista diuino tribuit sacramento.
virtute ipsius sacramenti s. sūmi sacerdotij q̄ (cayphas
non a semetipso hoc dixit) s3 cū esset pontifex (i. summus sa
cerdos) anni illius (et ministerium habens in manibus
nō meritis suis) prophetizauit (⁊ spiritu dei locutus est)
quia ipso ignorante dictum ꝓpheticū ꝓtulit nō rōne me
riti sui s3 dignitatis officij ⁊ forte vnctio pōtificalis cōtu
lit ei quendā sensum ꝓphetandi. Unde cris. Vide autem
quanta spūs sancti virtus est a mente enī mala valuit
verba proferre ꝓphetie. Vide etiā quanta est pontifica
lis virtus potestatis. Pontifex enī effectus ⁊ si indign⁹
existens ꝓphetauit nesciens quid diceret. Ore enī solum
vsa est gratia contaminatum cor non contigit hec cris.
Ob quā auctoritatē solū credimus malum prelatum ex
audiri ⁊ foue quia preco ecclesie est et in eius voce dicit
oremus cum multe auctoritates faciant in contrarium
vt illa qui ius premitur aliena nō diluit ⁊ hmōi. Dicitur
autē cayphas fuisse pontifex anni illius qui a licet deus
constituerit summū sacerdotem vnum cui mortuo vnus
succederet per ambitionē tamen postea euenit vt plures
essent et per annos singulos suis vicibus ministrarent.
(Ab illo ergo die) q̄ si vtili accepto cōsilio (cogitauerūt ⁊)
magis diffinite q̄ prius vt christum q̄citius possent in
terficerent et dicitur vt iuuentus diceretur in hierlm l3
enī ante habuissent instinctum ⁊ voluntatē interficiendi
ip̄m tamē ex cōsilio cayphe diffinierūt firmo proposito
hoc q̄citius possent adimplere. O prauū consiliū o pessi
mi duces populi o cōsiliarij nequissimi. Quid agitis mi
seri. Quid vos furor exagitat tantus. Que ordinatio est
hec quod propositū q̄ causa accusatiōis domini nr̄i iesu
christi. Nōne ipse in medio vestrum est quē tamē nescitis
et intelligit oīa verba vestra ⁊ scrutat̃ renes et corda. Sed
sic fieri oportet vt deliberastis q̄ traditit est pater suus
in manibus vestris. Quia ergo iesus iam destinatus erat
morti ideo ab ipso sabbato quo cōsiliū collegerūt inchoa
mus memoriā dominice passionis in diuino officio ma
xime in hymnis ⁊ subticem⁹ gloria patri in introitu mis
se et responsorijs et quasi post horam eiusdem cōsilij pu
blicum luctum incipiens ecclesia et suo compatiēs dn̄o

Theophil⁹.

Orige.

Augustinus

Crisostom⁹.

sicut membra capiti et tunc quasi lugēdo recitat vexillū regis mysterium crucis clauos et lanceam perforati corporis cribis filia vsqz ad diem passionis nondum tñ plene quia nondum traditus erat dñs in iudeorum manus Unde dñicā et ebdomadā illaz de passione dñi appellamus Diuulgatum autez fuit istud conciliū de occisione xpi habitū Sed sapiēs dñs volens dare locū ire et etiaz quia nondū erant oīa cōpleta nec dū venerat hora eius qua tradendus erat et crucifigendus post cōcilium cautius se obseruans palam apud eos ambulare desijt neqz ad aliquā ciuitatem populatā abijt sz in regionem iuxta desertum vbi pauci de iudeis erant et non frequentia insidiantium in ciuitatē effrem que erat parua et parum populata ac magis secreta et ibi morabatur cuz discipulis suis vsqz ad tempus sue passionis propinquum Sed stetit ibi paucis diebus cum ipsis discipulis se occultando ad tempus. Ubi cris. Ipsi autem quando oīs letabātur et festū celebrabāt tunc occultant et in periculis sūt sed tñ permanebāt cū eo sm illud vos estis q̄ permansistis mecum in temptationibus meis. Et sic fugit dñs ante faciem nequissimorum seruorū et hoc nō fecit propter potētie defectū sed vt aliis daret viuēdi exemplum Unde aug. Non quia potētia eius defecerat in q̄ si vellet palā cum iudeis cōuersaretur et nihil ei facerent sed exemplū discipulis demōstrabat in quo appareat nō esse peccatuz si fideles eius oculis persequētiū se subtraherent et furorem sceleratorū latendo potius euitarēt q̄z se ostendendo magis accēderent. Secundū orige honestum et laudabile est imminente tā periculo et agone cōfitendi iesuz non euitare confessionē nec recusare subire mortem gratia veritatis sed nullus debet tradere occasionez tante tēptationi et hoc propter duas rōnes primo quia valde presumptuosuz est periculis se ingerere propter inexperiētiā proprie virtutis q̄ et quādoqz fragilis inuenit̄ et propter futuri euentus incertitudinē secundo ne nos ingerētes persecutoribus occasionez prestemus eis vt magis impij et noxij fiant et nos de eorum delicto demus responsum et luamus penas ¶ (Proximuz autem erat pascha iudeorū) Hoc subditur ad ostendēdum q̄ xpūs paruo tēpore in ciuitate se occultauit q̄a ante pascha in hierusalez venit (Et ascenderunt multi de regiōe hierosolimā añ pascha vt sanctificarēt et mundarent seipsos) orationibus et sacrificiis ante festū ad digne comedēdū agnum paschalē quē nullus comedere debebat nisi mundus Preceperat eñ dñs per Moysen vt vndiqz de tota iudea cōuenirent ante pascha in hierl'm et ibi sm legem ante esum agni paschalis se mundarent vt sic purificati sollēnitati et esui agni mundi interessent Unde theo. ascenderunt aūt ante pascha vt purgarentur qm̄ quicunqz peccauerant pascha nō celebrabant nisi prius expiarentur balneatiōibus et ieiunio ac rasura quinetiā quasdam deputatas oblationes offerendo hec theo ¶ Ubi instruimur q̄ debēt cōmunicare quia confessiōe oratiōe et ieiunio ante debent purificari. Si enim hoc fiebat de agno figurali multo magis se debet homo sanctificare bonis operibus ad digne recipiendum veruz agnū immaculatum corpus xpi. Sed iudei obliti sunt sanctificationis tractabant de nece veri agni et ipsum agnū ad immolādum q̄rebant in ipso loco orōnis festo sanguinem innocentē miscere cogitantes. Unde cris. Ubi venerāt in exterioribus se mūdare et in interioribus p homicidiū et sanguinem se coinquinare. Insidiabantur ei et tps festi tps faciebant occisionis hec cris. (querebāt ergo iesū et colloquebantur ad inuicem in templo stātes. Quid putatis q2 nō venit ad diem festum) q2 eñ mirabātur q̄ i tāta cōgregatione ad docendum non venerat ideo q̄rebant nō quidem bene et ad honorandū sz male et ad occidendū Sed est notandum q̄ q̄n est dies festus et agitur sancte semper dñs est in die festo sm illud vbi duo vel tres congregati fuerit in nomine meo in medio eorū sū et sō nos congregati in domo dei queramus iesum mutuo nos cōsolando et exorādo vt ad diē festum nostrū veniat et nos sua presētia sanctificet quādo vero nō recte agitur festū tunc nō venit iesus scdm illud ysaie festiuitates vrās nō feram. Et subdit euāgelista q̄si rn̄dās questioni eorum (Dederant ei pōtifices et pharizei mādatum vt si quis cognouerit vbi sit iesus indicet) prātī publice (vt apprehenderent eū) s. ministri prātis ad occidendum propter hoc eñ ab eis sicut ab ingratis et obstinatis recesserat vsqz ad tēpus quod sue passioni dispositum erat. Sed vt ait aug. nos qui scimus vbi christus est quia ad dexteram dei patris indicemus iudeis vbi sit vt in ā apprehendant cum per fidem. Conspice igitur predictos nepharios in suo consilio pessimo estuantes et dominū iesū ac discipulos tanq̄z pauperes et imbecilles recedentes. Quid tunc putas magdalenam dixisse. Seu et qualis animi mater domini iesu erat cum sic eum recedere videret et audiret causam quare quia s. eum occidere volebant. Potes hic meditari dominam et sorores eius tunc cum magdalena remansisse et dominū iesū eas omēs de cita sua conuersione tunc consolatū fuisse. Cōsidera nūc quomodo dñs suos aduersarios quos solo nutu perdere poterat tanq̄z imbecilles recedendo declinabat nec se saltem verbis excusādo defendebat ac eius mansuetudinem et humilitatem imitando omnē depone amaritudinem et furorē quia sic et corporis et anime habebis requiem. Oratio

Domine iesu christe magni consilij angele qui consilium malignantium cōtra te fieri permisisti illis resistere per potentiā sed magis cedere per patientiam voluisti ne derelinquas me in errante iudicio aut proprio cōsilio mei arbitrij vel hominū neqz in ptāte aut temptatione demonum sed tu ipse clementer me intus et foris dispone et rege ac dirige in viam salutis eterne Da mihi domine vt quicquid contra me dyabolice aut humane moliuntur aduersitates redigantur ad nihilum vt ille sus et de omni periculo ereptus letus tibi referam actiones gratiarum. Amen.

De decem leprosis a domino curatis.
Capitulum. xix.

Actum est autē cum

complerentur (et appropinquarēt) dies assumptionis domini iesu. i. a mūdo ad patrē per passionē et mortē non diuertit sed (firmauit faciem suā) i. voluntatē nam p faciē designatur animi voluntas in locū passionis et (vt iret in hierl'm) q2 ibi oportebat verum agnū immolari vbi figuralis agnus solebat offerri. Assumptionē iesu dixit lucas non solū scdm tempus quo assumi debebat per passionē de hoc mūdo ad patrem q2 oportuit pati xpm et ita intrare in gloriā suā sz etiā scdm preceptū de agno paschali q̄ decimo die mensis primi assumebat̄ de grege et ad domū inferebatur et seruabat̄ vsqz ad vesperā. xiiii. diei et tunc immolabatur. In hunc modū xpūs decima die id est ramis palmarum venit ad locum passionis s. in hierusalē vbi tanq̄z verus agnus erat pro nobis imolandus mansitqz ibi et circa vsqz dum passus est vt sic veritas figure respōderet Ex q̄ patet q̄ tēpus sue passiōis preuidit quasi deus et q̄ spontanee non coacte est passus vñ (firmauit) i. non leuiter voluit sz firmiter et constanter disposuit (vt iret in hierl'm) ad sustinendū mortem vt ostenderet se sponte passurum et suo exemplo discipulos animaret ad passionem. Sic et tu omne opus bonū firmus et stabilis debes assumere nec propter tēptationes ab eo dimittere. Instante ergo tēpore passionis quo transmigraturus erat de mūdo ad patrē prestat dorsum galilee et faciē in hierusalē cōuertit ac firmata et imperterrita mēte locū quo pati decreuerat petit. Non huc et illuc ibat sz iter versus hierusalē tenebat Unde qui superius plures excitauit et hortatus est discipulos et alios ad martirium et sui sequelam verbo hic hoc idem facit facto eos tanq̄z magister et

Marginal notes: Crisostom⁹ · Augustinus · Origenes · Theophil⁹ · Crisostom⁹ · Augustinus · Luce xvii.

ductor precedens ⁊ quasi facto suo dicēs (Si quis vult post me venire abneget semetipsū et tollat crucem suam et sequat̄ me) Appropinquāte ergo tp̄e passiōis sue dn̄s iesus qui pluries fugerat incipit reuerti. Sicut enī in su periculis ad nostram instructionē vsus est prudentia ostēdens q̄ p loco et tp̄e furorē persequētiū caute debemus declinare ita nūc vtitur fortitudine qa debito tēpore imminēte sponte rediit vt se passioni offerret ⁊ in manibus p̄sequētiū traderet. Sic ap̄s fuit vsus tēperātia cū fugit honorē quādo turbe voluerūt eū facere regē ⁊ ecōtrario fuit vsus iusticia cum voluit tanq̄ rex honorari qn̄ pp̄ls cum ramis arboꝝ occurrit eidem. Satis tn̄ modeste eundē honorem voluit et iō asellū ascendit. Istis igitur q̄tuor virtutib⁹ vsus est dn̄s virtutū ꝓpter nr̄ā instructionē a q̄bus oēs alie virtutes morales descēdunt et deriuātur ꝓpter qđ cardinales ac p̄ncipales eē dicūt̄ Nō ergo estimād⁹ est fuisse incōstans vl̄ vari⁹ sic̄ nec aliquis alius q̄ s̄m diuersos casus in diuersis se exercet virtutibus. (Et factū est dū) pasca celebraturus (iret ihr̄lm transibat per mediā samariā et galileā) Samaria erat terra gentiū galilea iudeoꝝ. Et iō xp̄s vadens ad passiones transiit per gētes et iudeos dans intelligere q̄ fructus sue passiōis in oēs erat futurus atq̄ fides nois ei⁹ p⁹ mortē et iudeos et gētiles vnū debebat efficere populū. Quia ergo erat discordia inter iudeos ⁊ samaritanos ipse inter vtrosq̄ ⁊ per mediū vtriusq̄ fre trāsiit vt tanq̄ mediator eos pacificaret qui ad saluandos gentiles et iudeos venerat. (Et) in ingressu cuiusdā castelli in terminis samarie (occurrerūt ei decē viri leprosi) q̄ audierant famā de mirabilibus xp̄i. In ingressu vrbis et tn̄ an ingressum occurrerūt ei q̄ ritu legis Mosayce q̄si immūdi erāt ab vrbibus et oppidis exclusi nec poterāt cū aliis cōmorare Conuersabātur aūt adinuicē qa cōitas passionis fecerat eos vnanimes et p̄stolabātur sil' transitum ih̄u solliciti donec aduenientem eū viderent (Qui steterūt a lōge) tū ꝓpter xp̄i reuerentiā tū quia nō debebant appropinq̄re hoībus ne eos inficerent eo q̄ lex iudeoꝝ leprām īmundā nō tangendā iudicat. Lex euangelica leprā non externam s̄z internā eē īmūdā affirmat

Theo

Et s̄m. Theophi. A longe stant q̄si verecundantes de īmundicia putabant eī q̄ xp̄s eos quēadmodum alii fastidiret. Sic ergo abstiterūt loco s̄z facti sunt p̄ximi deprecando ꝓpe enī est dn̄s oībus inuocātibus eū in veritate (Et leuauerunt vocē suā) ex magnitudine affectōis et mag̃ desiderio sanitatis et clamauerunt (dicentes. Ihesu preceptor miserere nr̄i) q̄ solo p̄cepto ⁊ verbo potens nos curare. Si ih̄s ergo vult st p̄ceptor ergo pōt si mīaz inuocant ergo se miseros et indigentes ostēdunt et sic petitio fuit digna et ex p̄te petentium q̄ miserandi et ex p̄te eius a q̄ petebatur q̄ ih̄s volēs et p̄ceptor potēs s̄m

Titus.

Tytum. Dicunt nomē ih̄u et lucrifacisti rem. Nā ih̄s interpretat̄ saluator vn̄ seq̄tur. (Quos vt vidit) benignitatis et compassionis et misc̄dic oculis (dixit. Ite ostēdite vos sacerdotibus.) Lex enī precepit vt emūdati a lepra sacerdotibus se p̄ntarent non vt sacerdotes eos mundarent s̄z vt eos mundos eē iudicarent et vt mundati pro sua emundatōe sacrificium in lege determinatum offerrent (Et dum irent) vt sacerdotibus se demōstrarēt (mūdati sūt) ex fide et obedientia ad xp̄m meritorie de congruo sed diuina virtute effectiue. ¶ Quatuor ex causis mundati sunt anteq̄ ad sacerdotes puenirēt Primo q̄s xp̄s nouerat sacerdotum superbiā cōtempsisset eni eos ōspicere ne ergo scādalizarētur p̄uenit eos sanare. Scdo bonū obediētie eorū hoc meruit. Tertio hoc meruit eorum fides. Quarto voluit ostēdere q̄ non virtute legis aut sacerdotum erant mūdati s̄z dei imperio. (Unus aūt) eorū q̄ samaritanus et gentil' erat (vt se mū datū vidit) suā sanationē virtuti xp̄i deputans (rediit cū magna voce deū) ex fidei et deuotōis magnitudine (magnificans) et tanq̄ g̃tus bn̄ficiū recognoscens (cecidit) p̄ hūilitatē (in faciē ante pedes iesu (per deuotionē ei reuerētiā exhibēs ⁊ adorauit eū) gratias ꝓ bn̄ficio accepto sibi (agēs) Ubi exp̄mit̄ fides eius ⁊ deuotio ac beniuolētia et grandis affectio. Dedit autem ei fiduciā appropinquandi dn̄o iā suscepta purgatio Ceteri vero q̄ iudei erant permāserūt ingrati nec ad agendū gratias sunt reuersi q̄ decepti a sacerdotibus quibus se repn̄tauerant quiq̄ doctrine xp̄i ⁊ miraculis detrahebāt s̄c̄dm eoꝝ informationē attribuerunt suā sanationē obseruantie legis cū se sacerdotib⁹ ostēdebant ⁊ non virtuti xp̄i l̄z a p̄ncipio fideliter ⁊ deuote peruiussent ab eo sanari (Et dixit ih̄us. Nōne decē mundati sūt ⁊ nouē vbi sūt) Nō interrogat dn̄s quasi nesciēs sed ingratos q̄rit q̄si ignorans ⁊ de eoꝝ ingratitudie dolens ⁊ eos requirendo ostēdit sibi ignotos .i. reprobatos Sic̄ enī ingratus non recognoscit dei bn̄ficiū ita nec deus noticia approbationis recognoscit ip̄m recognoscentem vero se recognoscit ⁊ ipse vn̄ beda ⁊ merito eos saluator quasi ignotos vbi sunt inquirit. Scire enī dei eligere nescire reprobare est hec beda. Magis autē dolendum est de eo qui aliquā incurrit ingratitudinis culpā q̄ de beneficio perdito. Et ideo quasi plangendo subdit (Nō ē inuētus q̄ rediret ⁊ daret gl'iam deo nisi h̄ alienigena) alterius .s. gentis qui non erat de iudeis. Et hoc dictū ē vel a xp̄o ⁊ tūc erant verba q̄si lamentantis vel dictū est ab euangelista in confusionē iudeoꝝ qui non sūt reuersi ad xp̄m. Et nota q̄ in h̄ q̄ iste alienigena rediit ⁊ alii q̄ erāt israhelite reditū neglexerunt p̄figurata fuit vocatio ⁊ fides gentiliū qui venturi deuoti erant ad fidem xp̄i ac repudiatio ⁊ p̄fidia iudeorū qui in suo errore erant remansuri. Dn̄s autē ⁊ in his ⁊ in oībus q̄s sanauit ī corpore sanauit et in aīa s̄z hi postq̄ fuerunt sanati in corpore et iustificati in aīa ac boni facti postea corruerunt a gratia et facti sunt mali ⁊ ingrati. Deinde eorum ingratitudinem magis confutat dum alienigenā qui redierat laudādo commendat quia enī humiliter ad deū infirmitatē suam cognouit ideo dn̄s cōsolās eū dixit (Surge) s. a peccō in quo iacuisti cessando (⁊ vade) de virtute in virtutē i cōuersione quā incepisti p̄ficiendo (quia fides tua) q̄ intellectū deo subdidisti (te saluum fecit) ⁊ ad salutē nō solum corporis sed ⁊ aīe reduxit q̄ ipsa est initiū iustificatiōis ⁊ dat fiduciam regni celestis. Ubi beda. Si autem fides saluum fecit eū q̄ se ad agendas saluatori gratias inclinauit ergo perfidia perdidit eos q̄ de acceptis bn̄ficiis deo gloriam dare neglexerūt.

Beda

Beda

Mystice per leprā q̄ est corruptio carnis signat̄ peccatū mortale qđ est corruptio aīe. Primo q̄ cōmuniter in lepra vox efficitur inualida sic in peccatore vox est inualida q̄ deus peccatores nō audit ⁊ eorum multiplicant orōnē non exaudit. Secundo q̄ in leproso corpore multa vlcera minuta dura et rotunda crescunt sic in corde peccatoris multe compūctiones et anxietates diuersorū peccatorū ⁊ circunstantiarum consurgunt minuūt semper affectionē hominis ad deū ⁊ reddūt hominē durū ⁊ rebellē deo et eius mādatis ⁊ per h̄ fiūt corda hominū pctōrū rotunda ⁊ ductilia .s. ad voluntatē diaboli. Tercio quia eorū anhelitus corrūpitur ⁊ ei⁹ fetore sepius alii inficiunt̄ sic operatio ⁊ conuersatio peccatoris ita est corrupta q̄ cōuersantes infirmantur ex vicioso eorum cōtactu. Quarto q̄ lepra quāto studiosius reprimitur tanto plus turpior postea ebullit sic peccatum quanto plus occultatur tanto plus crescit et ideo turpius apparebit. Per denarium vero numerum vniuersitas significatur numeri nanq̄ sequentes vsq̄ ad centum sunt ipsius ⁊ partium eius repellationes ⁊ sic consequenter p̄ decē leprosos occurrentes xp̄o significatur vniuersitas pctōrum penitentium. Uel leprosi signant eos qui peccant contra decem precepta decalogi varietate peccatorum quasi maculis lepre distincti et respersi. Ualde deterior est lepra anime q̄ lepra corporis quia peior est corruptio spiritus q̄ carnis. Debet enim peccator volēs sanari a peccatoꝝ lepra curari eo mō se hr̄e q̄ se habuerūt

isti leprosi. Primo itaqz venire debet ad ihm ꝑ fidez nō enī abhorret pius dñs aspicere maculaz lepre nr̄e qui ꝓ nobis in cruce velut leprosus reputatus est. Secūdo dz stare surgēdo a peccatis et cessādo ab eis. Tertio dz stare a longe suā vilitatē hūiliter cōsiderando et valde erubescēdo. Quarto debet leuare vocē .s. de profūdo corde et cōtritōis verba ꝓrumpēdo et petā sua nō aliena confitendo. Quinto debet dicere ihu preceptor dei miāz implorādo q̄ maxime est peccatoribus opportuna. In hāc ꝙ dñs videns leprosos dixit eis (ite ostendite vos sacerdotibus) manifeste a dño ihu confessio precipit ꝑ quā lepra interior saluti ondit. Ac si eis diceret. Ite a cōtritōe ad cōfessionē ondite vos sacerdotibus. Quia lz peccata remittātur in contritione dicēte ꝓpha. Dixi i firmiter statui cōfitebor ꝛ tu remisisti michi tn̄ tenetur hō ea confiteri. Vñ (dum irent mundati sunt) vīa qr deus in virtute cōtritionis petōrē mundat interius priusq̄z a sacerdote absoluatur exterius ꝛ nihilomin⁹ se sacerdotibus onderūt. Sic et tu si habes maculā lepre ex aliquo crimine dum vidente te domino oculis miscdie vadis ondere te sacerdoti per confessionē vocis obuiat ipa salus et sanaberis a lepra transacte iniquitatis. Non tn̄ idcirco omittas te offerre illis quorū iudicio mūdus habeberis alioquin ex cōtemptu et negligentia immundus remanebis. Unus aūt qui rediit vnis ecclie vnitatē seu illos qui vnitatē ecclesie sunt designat q̄ pro beneficio gr̄e grates referre nō cessat nouē vero qui remanserunt illos qui extra sūt exprimunt seu qui post acceptā remissionē crimnū a ꝑfectōe decalogi perunitatē subtractā deficiendo gr̄es ꝓ gracia reddere cōtemnūt. Decē igitur mundātur sz vnus gr̄as refert q̄a multi in confessione mundātur sz nō oms dñm laudant. Qui eī tanq̄z canes reuertuntur ad vomitum hi sūt nouē qui p⁹ adeptam sanitatē nō laudabant dñm. Et qr pauci sūt respectiue qui gr̄i sūt de bñficijs largitatis diuine et remanent in reꝑata sanitate ideo tm̄ vnus reuertitur dans gl̄iam deo. Deo eni gl̄iaz dare est precepta peti sui curatiōe in bonis opibus perseuerare. Et hic est samaritan⁹ q̄ interpretat̄ custos naz illi sūt grati deo qui se custodiūt a petī recidiuo. Et ē alienigena dicens cum aplo nō habemus hic manentē ciuitatē sed futurā inqrimus. Hinc colligitur quia hi q̄ deberēt esse magis grati dño et familiares vt sūt prelati et diuites quib⁹ scīaz dedit vel opes magis sunt ei ingrati seseqz elongant ab eo nec referunt sibi gratias sicut simplices et pauperes quibus tot bona nō cōtulit. q. d. Labia nostra et diuitie a nobis sūt quia nr̄ dñs est. Ipse aūt vn⁹ gratias agēdo in faciem cecidit quia sola vnitas ecclesie cadit in faciez adorans. Inde ē ꝙ quādoqz ꝓstrati oram⁹ vbi q̄tuor ptēdimus īfirmitatē corporis qr de puluere sumpti sumus infirmitatem animi quia casum ex nobis nōn erectionē a nobis sed a deo habem⁹ erubescentiā vē malis quia ꝓ multitudīe petōꝝ oculos ad celum leuare nō audemus prudentiā quia in faciē cadimus ꝛ videm⁹ vbi cadim⁹. i. q̄ terrenis affigimur. Quādoqz vero flexis genib⁹ vt salomō sz erecto capite et eleuata facie oramus quasi dicentes pro desiderio patrie trahe me post te. Quāqz aūt stantes oramus nos spem in celestibus hr̄e designātes et quasi dicētes nr̄a conuersatio in celis est ꝛ illud in domū dñi letātes ibim⁹. In pmō ergo exprimim⁹ ꝯditōez nostram in scdō desiderium in tertio spem. In memoria quoꝝ resurrectiōis dñice tpe pascali ꝛ diebus dñicis exēplo sanctaꝝ mulierū inclinatis in terrā vultibus oram⁹ nos terrā ꝫ puluerez eē cū abrahā recolētes. Unus ergo reuersus in faciem ad pedes ihu cecidit ac nobis humilitatis et pnīe exemplū ondit. Unde fm bedā. In faciē cadit qui de perpetratis malis erubescit. Ibi eī hō cadit ibi cōfūditur. Qui in faciē cadit videt quo cadat q̄ retro lapsum suuz nō videt. Boni ergo in faciē cadūt qr hūiliant se in his visibilibus vt ad inuisibilia erigantur. Mali retro cadunt qr cadūt in inuisibilibus vbi modo nō vident q̄d eos tunc seq̄tur. Ad pedes etiā ihu cadit ꝛ gratias agit qui se ad ꝯcipienda dei bñficia humiliat q̄ nihil sibi virtutis attribuit q̄ bonaq̄ habet de misedia dei se habere itelligit. Et secūdū eundē q̄ deuot⁹ an̄ dominū cecidit surgere et ire ꝓcipit̄ qr q̄ infirmitatē suam agnoscens humiliter iacet ꝑ diuini verbi cōsolationē surgere ad fortia opera ꝛ crescentibus q̄tidie meritis ad ꝑfectionē passim ꝓficere iubetur. Hunc autem fides saluū facit quem ad gr̄as agendas inclinat et econtra perfidia illos damnat q̄ de acceptis beneficijs ingrati sunt et deo dare gloriam negligunt. In hoc ergo capitulo ingrati de bñficijs reꝑhenduntur a dño. Multum ē laudabilis virt⁹ gratitudo et valde acceptabilis deo gratiarum actio ac detestabile vicium ingratitudo. Unde aug⁹. Qd melius aīo geramus aut ore promamus aut calamo exprimamus q̄z vt deo gratias agam⁹. Hoc nec dici breuius nec agi fructuosius pōt. Et iterum. Scio ꝙ ingratitudo displiceat tibi q̄ radix est totius mali spiritualis ꝛ vētus vrēs ꝛ exiccans omne bonū obstruens fontē diuine misericordie super hominē qua ꝛ mala mortua iā reoriūtur ne vltra bona adipiscantur. Vñ ꝛ bern. Dignū est semꝑ gr̄as agere. quia deus nunq̄z cessat benefacere. Et iterū. Disce in referendo gratiā non esse tardus aut segnis disce ad singula dona gr̄as agere. Diligenter inquit cōsidera q̄ tibi apponuntur vt nulla viez dei dona debita gr̄aꝝ actiōe frustrētur non grandia nō mediocra non pusilla. Deniqz iubemur colligere fragmenta ne pereant .i. nec minima beneficia obliuisci. Nunq̄d nō ꝑit qd̄ donat̄ ingrato. Ingratitudo inimica est anime exinanitio meritorum virtutum dissipatio bonorum dispersio bñficiorū ꝑditio. Ingratitudo est ventus vrens et siccans sibi fontē pietatis rorem misericordie fluenta gr̄e. Qualis vero debeat esse gratiarū actio docet idē bern. dicens. Nō tm̄ verbo ꝛ lingua sed opere ꝛ virtute exhibeam⁹ nosmetipsos gratos non enī gr̄aꝝ dictionē sed gr̄aꝝ actionē exigit a nobis dñs deus noster. Vñ etiā cris. Agam⁹ igit̄ et iuges gr̄as ꝛ nō modo verbis hoc nr̄is verū etiam opibus nr̄is imo ipsis pꝛīcipalr̄ ipleam⁹. Agam⁹ vero gr̄as nō de ꝓprijs tm̄ verū etiaz de alienis bonis. Ita eñ ꝛ inuidiā poterim⁹ extinguere ꝛ alere caritatē. Neqz iam illis poteris inuidere de quorū bonis gr̄as deo referēdo letaris. Quid igitur magnū reposcit qui ꝓ liberalitate in nos sua solūmō gratos sibi esse nos precepit. Ingratitudinis autē viciū ex arrogantia potissimū gigni solet cū se aliquis dignū esse beneficijs estimat. Humiliat⁹ vero atqz contritus nō ꝓ bonis solum sz ꝓ his q̄ cōtraria estimātur esse gr̄aꝝ actiōes mittet deo ꝛ q̄cunqz patietur nihil se dignū estimabit passū esse hec cris. Et hec est magna causa q̄re deū nō diligim⁹ quia eius beneficia nō recognoscim⁹ vñ hiero. Uis scire q̄re deū nō diligis qr eius bñficia non recognoscis. Quāto magis in bonitate eius ascendis tanto plus in amore eius inardescis hec hiero. Oratio.

Domine iesu christe de tua pietate cōfisus ad te pium medicū ego quasi leprosus varietate petōꝝ respersus confugio ad te fontē miāꝝ ego immundus maculis viciorū curro ꝛ supplex te exoro quatenus digneris meā sanare infirmitatē lauare feditatem et me dirigere ad salutē. Da michi vt sp bñficia tua in corde habeam ꝛ de vniuersis gr̄as tibi agā. Sz qr hō mortalis cinis ꝛ puluis nec vnū pro mille gratias referre sufficit referant tibi grates pro me virgo maria ꝛ oēs ciues superceleste ꝛ atqz oīs creatura qua diuine laudis sit materia. Amē.

De samaritanis hospitium domino negantibus. Capitulum. xx.

Tautē aduentus domini iesu non lateret (misit nuncios suos) .s. iacobum ꝛ iohannē (an̄ faciē suam) in ciuitatē samaritanorū vt ibidē hospicium et cetera necessaria que non

Beda

Augu.

Bernar

Crisosto

Hiero.

Luce.ix.

magni constabant sibi prepararet. Hec ciuitas samaria nūc sebastē dicta ꝓ̄ peccatis exigētibus nec vnicā hʒ do mū nisi tm̄ duas ecclesias vnā in monte vbi quōdam fu it regis palatium scdām in honore sancti iohis baptiste in q̄ sepult⁹ fuit inter abdiā et elyseū. Samaritani vero qui emulabātur tēplo hierosolimitano et inuidebāt ciuī bus in hierusalē adorare quia videbant xp̄m cum disci pulis habere faciē seu vultū ī ptendere similitudinem ꝛ si gnum euntis in hierl'm ad festuʒ paschale cū oroīs faci ende fō eos ex emulatione ꝑpter locū adoratiōis nolue rūt hospitio recipere quia dicebāt locū adoratiōis esse a pud eos in monte garizim ꝛ nō in hierl'm. Vñ supra mu lier samaritāa quasi emulādo dixit dn̄o. Patres nostri in monte hoc adorauerūt et vos dicitis qꝛ hierosolimis lo cus ē in quo optet adorare. Itē quia ex vestimētis xp̄i ꝛ discipulorū eius cognouerūt samaritani q̄ fuerūt iudei iudei autē erāt samaritanis odiosi eo q̄ cōtemnebāt eos nolentes comedere et bibere cū eis nō eñ coutuntur iu dei samaritanis sicut et hebrei egyptijs vñ hiero. Hostili

Hieroni.

inter se samaritani atꝫ iudei discordāt odio. Vidētes ira qꝫ dn̄m ad hostes suos pergere samarie eum recipe nō luerūt. Quāq̄ȝ alia subiciat̄ itelligētia qꝛ volūtas dn̄i fue rit non suscipi a samaritanis quia festiuabat hierl'm pati et sanguinē fūdere nec occupatus susceptione samarita na et doctrina gentis illius passiōis differret diē ad quā venerat sustinēdā hec hiero. Sicut aūt dn̄o ī hierl'm ten denti restiterūt samaritā: sic si mens tua in celū tēdat ha bebis sꝑ qui rixas odia ꝛ bella gerant non tñ irrepat vin dicta menti tue sʒ q̄ntum poteris stude vtilis esse. Vñ sūt versus. Hierl'm ciues gētes odire forēses. Quotquot nō recipit mensibus illa suis. Si ergo in his q̄ scdʒ deū opari desideras aliquos tibi obsistere seu te īpedire videas no li contentionibus deseruire sʒ teipm̄ in teipso testringe ꝛ te cū deo tuo recollige sibiqꝫ dicas. Dn̄e vim patior rn̄ de ꝓ me. Nec de hoc ɔtristeris qꝛ nichil pn̄t nisi q̄ deus scit finaliter ꝓ bono tuo eē expediēs immo q̄ȝ ad pn̄s nō videas videbis finalr̄ si tñ patienter portaueris q̄ il lud in quo tibi eos impedimentū ɔ̄stare credebas erit ti bi iuuamē ad tuū ꝓpositū exequendū sicut de ioseph et

Crisosto.

multis alijs est factum qꝛ scdm cris. si legeʒ xp̄i custodiri volueris necessitatē quidē nullā q̄ te ab obseruatiōe eius impediat aliqñ patieris. Si etiā in his q̄ scdm deum desi deras te videas quodammō diuinitus impediri vel ꝑ in firmitatē vel q̄cūqꝫ alio mō ɔtingēte de hoc nullatenus ɔturberis sʒ totū e q̄nimiter feras ꝛ te ex toto illi cōmit tas qui melius nouit q̄ȝ tu ipse q̄d tibi expediat q̄ re ad se continue subleuat dummō teipm̄ ex toto illi ɔmittas q̄ȝ uis forte h̄ ipse nō videas. Ad h̄ ergo sit totū tuū studiuʒ vt teipm̄ in pace ꝛ cordis trāquillitate possideas ꝛ ꝑ quo cunqꝫ euētu nō doleas nisi de solo petō ꝓprio vel alieno seu etiam de his q̄ te inducerēt ad petm̄ ꝛ que possent ali enare seu elōgare a deo vel medium facere inter te ꝛ ipsuʒ deum q̄uis eñ tibi occurrēs aduersitas eius nutu ꝛ pro uidētia geritur cuius virtute res create sūt ꝛ ī suo eē ɔser uantur. Cū igit̄ tribulatō aduenerit ei obuiā hospitiū to benigne eum recipiendo ꝛ dic corde iocūdo. Bñ vene rit amica mea tribulatio. Qui enim aduersa libenter pro deo patit̄ xp̄o passo assilatur ꝛ iō ab eo tanq̄ȝ a cōsili ne xu dilectionis precipuo ɔstringitur. Porro de inuolūta rijs tribulationibus scire debes q̄ licʒ inuoluntariū inq̄ȝ tum hmōi nō sit meritoriuʒ verūtñ si prudēs aīm⁹ hoc quod inuoluntarie illatum est voluntarie pati voluerit ꝛ volūtatē suā hactenus rebelleʒ ad virgaʒ dei inclinauerit virtutem faciēs ex necessitate haud dubiū q̄n salubre et meritorium fiet et ad spūale virtutū incrementū ꝓficiet hoc qd āñ pestiferuʒ videbat̄. Patiamur ergo libenter ꝛ voluntarie qꝛ vera salus nr̄a est in cruce nec extra eā aliq̄ salus inuenit̄. In quacunqꝫ ei aīa crux ī tribulatio nō est nulla patiā est ꝛ vbi patiā nō ē vera salus nō ē. Cor autē patiens eē cui gaudiū ē q̄ȝ despicit̄ et qd in penis et qui

busqꝫ aduersitatibus letatur exultās ꝓ eo q̄ passioni xp̄i ꝛ humilitati sue aliquid adijcere valeat ꝛ q̄ habeat vnde deo aliquid sacrificet. Et iō omnes penas ꝛ aduersitates occurētes vniat cuʒ penis ꝛ aduersitatibus xp̄i ꝛ ex vni one ipsoꝝ dulcescāt ꝛ deo in summa patiā redoleāt. Oīa ergo q̄ tibi aduenerint siue leta siue tristia ex nimia cari tate a deo tibi esse donata certissime scias ꝛ omnino cre das q̄ oīa ex tanto amore xp̄i tibi ꝓueniant vt nichil ali ud tibi nisi aliter euenire velles aut velle deberes et iō ꝓ singulis ei gr̄as ꝛ laudes agas. Frati itaqꝫ iacobus ꝛ io hannes ɔ̄ samaritanos voluerūt ignē e celo ad cōsumen dum eos impetrare dicētes (Dn̄e) si (vis dicim⁹ vt ignis descendat de celo) i. de alto sicut fulgura ꝛ hmōi q̄ omīa veniunt de celo aereo (ꝛ consumat illos) te recipe nolen tes. O quāta fiducia eoꝝ in dn̄o erat q̄ solo verbo se pos se credebant vt ignis de celo descenderet a: hmōi vindi cta que laudata est in helya in istis est a dn̄o reprobata. qꝛ hoc non appetebāt ex caritate ꝛ amore correctiōis eo rum vel fidē de in illis malicie sicut ille sʒ ex impatiā ꝓ tius ꝛ indiscretione ꝛ appetitu vindicte. In q̄ innuit dn̄s q̄ nō valʒ zelus nisi sit discreta volūtas. Vñ verbis apl'i petri ananias ꝛ vxor eius exanimes ceciderūt non odio sʒ iusta vindicta ꝛ paulus quendam petōrem tradidit sa thane in interituʒ carnis vt aīa esset salua. Vñ be. Repre

Bedā

hendit in istis dn̄s nō exēplū ꝓphete leti sʒ volūtatē vin dicādi q̄ adhuc erat in rudibus aīaduertēs eos nō amo re correctionem sʒ odio desiderare vindictā hec beo. vñ dicit eis (Nescitis cuius spūs estis) spūs sancti q̄ bonus est ꝛ suauis hoc ē non būre cognoscitis cuius spūs signati estis ꝛ iō vultis per odium exercere vindictā qd nō licet dei seruis. In nouo ei testamēto qd ē amoris ꝓcedēdum est suauiter ꝛ benigne nō sicut in veteri testamēto qd ē tio ris vbi procedebat aspere ꝛ rigide. Vnde glo. Cui⁹ spū signati estis eius et acta imitemini nūc pie consolētes ꝛ in pn̄ti patiam habētes sʒ in futuro iuste iudicātes cū se debitis sup sedes duodeciʒ. Et subiungit dn̄s (fili⁹ hoīs nō venit aīas perdere) per rigorē iusticie stati inferēdo pe nām mortis sic vos vultis quin immo perditio est ex vob (sʒ venit saluare) aīas per miscdiā et pene relaxatiōeʒ sicut expedit miseris saluant̄ eñ melius clemētia q̄ȝ sentētia Et in hoc dat̄ exēplū platis vt nō stati cū ipetu petā pu niant sʒ magis tp̄s et locuʒ expectēt necsꝑ in peccantes

Ambrosi.

vindictam exerceant vñ amb. Neqꝫ vero discipulos incre pauit quia ignē sup eos descendere gestiebant q̄ nō rece perāt xp̄m oñdit̄ nobis nō sꝑ in eos q̄ peccauerūt vindi candum qꝛ nōnūq̄ȝ amplius ꝓdest clemētia tibi ad pati entiam lapso ad correctōnem. Deniqꝫ samaritani citius crediderūt a q̄bus hoc loco ignis arcet̄. Dn̄s autē nec in hos indeuote dn̄m refutantes ꝓprium cōmouet̄ vt ostē deret qꝛ non hʒ vltionis studiū pfecta virtus nec vlla sit iracundia vbi plenitudo est caritatis nec excludenda in firmitas sed iuuanda. ¶ Procul a religiosis indignatiō procul a magnanimis cupiditas vltōnis procul a prudē tibus considerata commotio et incauta simplicitas hec amb. Per iacobum ꝛ iohēʒ q̄ adhuc imꝑfecti erāt signifi cant̄ hoīes imꝑfecti q̄ntentes nimis dure vindicari sʒ ma gister perfectōis ꝓhibʒ hoc fieri. Et qꝛ samaritani nolue runt dn̄m ih̄m ꝛ discipulos eius intra ciuitatem suaʒ re cipe ad hospitandū (abierūt ī aliud castelluʒ) Circuibat eñ dn̄s iesus ciuitates ꝛ castella predicando et faciendo miracula sicut supra dictū est. Vide nūc quō dn̄s ih̄s cu ius est terra ꝛ plenitudo eius exclusus ab vno loco pati enter fert ꝛ transit ad aliū et habe patientiam si silia tibi euenerint imo gaude qꝛ datuʒ est tibi in tantillo imitari dn̄m tuū. Hec igitur oīa ɔsiderantes oēʒ amaritudinem ꝛ irā a nobis excludamus et nō vlciscentes nosipos deo totum committamus vñ cris. Nūq̄ȝ iusi dicemur alijs q̄ñ

Crisostom⁹.

aduersus nosipsos acuimus gladium ꝛ ꝓfundiorem no bisipsis plagā damus. Sʒ ɔtristauit te q̄s ꝛ vis in euʒ vl cisci. Ne vlciscaris. Ita enim vindicare poteris si nō vidi

cauteris nō si vindicasti Qm nō vindicās deum ei consti-
tuis inimicu vindicaris aūt nō adhuc. Michi eni vindi-
ctā et ego retribuā dicit dns. Si eni famulos habemus
et si ad inuicē dissidētes nō nobis litē pmiserint finiendā
et si infinite accesserint nō solu nō vindicam sz z auxilia-
mur dicētes et flagellu totu nobis cōmittere oportebat
qr vero teipm puenies vindicasti ne me molestes de reli
quo multomagis de q emaciauit sibi cedere oia h dicet.
Qualit aūt nō incōueniēs est si a pueris qdem nris tan-
tam expetim inobedietiā dnatoru vero non cedem ea q
volum famulos nobis cedere. Si eni dic michi o dns eu
q peccauit cui gra et ipe peccas z in eisdē cadis. Conui
ciat est ne recōuitieris pcussit ne repcutias. ptristauit ne
recōtristes qr nullu lucru si fact es illi rursus par. Ita et
confundere poteris si cu humilitate feras et mansuete.
ita cōfundens abscidere poteris ab ira nullus malo ma-
lum sanat sed bono malu. Oratio

Domine iesu xpe q de samaritanis hospiciu tibi
negātib nō te vindicasti sz patient ferēs humilit
ad aliu locu declinasti psta michi indigno o dul
cis hospes aie vt viciis cūctis expulsis gratu tibi in cor-
de meo hospitiu valeā pparare et si qn ob mea demerita
ibi recept nō fueris noli michi irasci et a tuo tuo ira de
clinare aut vindictā de me sumere sed tu q nō venisti ani
mas pdere sz saluare recōcilia me tibi p tuā miam z da vt
tibi p dignā pparationē cor aperiā tibiqz placeat ad me
seruu tuu intrare et me misericorditer bndicere. Amen.

De petitione filiorz zebedei. Ca xxi.

Post hec ascēdit ie

sus versus (hierosolimā) q respectu totius terre
pmissiōis sita est in alto z ppt hoc ab aliis ptī-
bus illuc venietes ibāt ascendēdo et pcedebat discipulos
suos. vt scdm Theo osideret q ad passionē pcurrit z nō re
fugit mortē pro nra salute. Illuc ibat passur pro nobis
nos precedēs et nos instruens qualiter in opibus pmi sed
debeam (et seqntes discipuli timebāt) qr non dum pfecti
vsqz ad tolerantiā martyrii erāt Et vt dicit beda memi
nerāt sermonis eius quo se passuru multa a summis sacerdo
tib et scribis z occidēdu esse pdixit metuētes ne vel ipsi
cu eo occiderent vel saltē ille cui vita z magisterio gau-
debāt inimicorz manibus occūberet Et diuertēs se a via
(assumpsit) et ad partē traxit seorsum z (secreto duodeci
discipulos suos) tanq perfectiores typu platoru geren
tes nō infirm qui possent scādalizari qr noluit oibus se-
creta sua mysteria indicare et tunc eis iā quarta vice my
sterium sue passionis z resurrectionis pdixit quia vt dicit
Theo Cōueniēs erat passionis mysteriu ppinquioribus
sibi reuelare. vn z criso. oīs glia dei et oīs salus hoim in
xpi morte posita est. Nulla eni res est q amplius ad salu
tem hoim pertineat q mors ipius. Nec est aliud aliquid
ppter qd magis deo grās agere habeam q ppt mortez
ipi. Io cu plurima turba fideliu seqret eu in via duode-
cim aplos solos tulit in secreto z illis tm mō mortis sue
annūciauit mysteriu qr sp preciosior thesaur in melioribus
vasis includit Et notādu q xps passionē suā et mortem
pluries discipulis suis pdixit pmo postq petr cōfessus
fuit eu filiu dei. scdo postq trāsfigurat fuit in mōte. ter-
cio ibidē postq curauit lunaticu. quarto in psti loco. qn
to in mōte oliueti dicēs. Scitis qr post biduum pascha
fiet z c. Et hoc fecit ppt plura Primo vt colloqndo cuz
carissimis amicis suis reuelaret illis secreta sue mentis.
qr secreta mysteria sunt tm maioribus reuelāda et tege-
genda cuiusmōi erant apli Scdo ne de memoria laberē
tur sz mortis iugit meditationē haberēt vt exercitati ex-
pectatiōe cu veniret persecutio z crucis ignominia faci-
lius ferrēt et nō turbarent vehemēter qr tribulatio pre-
cognita et expectata leuior inuenit vel videntes eu mo-
ri ignominiose nō scandalizarent. Tertio vt non dubita
rent eu resurrecturu sicut predixerat cu viderent ea que
de passiōe sua predixerat impleta Quarto vt scirent qm
passionē puenit z spōtaneus ad eā accessit. Quinto vt es
sent testes q sciēter pateret voluntarie vtpote q preue-
nire mortē et potuisset fugere. ¶ Mystice freqnter pdixit
discipulis passionē suā p hoc significās q multotiēs eēt
passur in mēbris suis. vn in actib. saule saule qd me pse
queris. z petro iminēte passione sua dixit vado romā ite
rū crucifigi. O quotiēs z qntum hodie dns in electis suis
patit q per malos multipliciter et crudeliter sepius affli
gunt Et ait illis spēaliter tanq suis secretariis z amicis
(Ecce ascendim hierosolimā) ad locu passiōis q d iam
in pmptu est vt patiar qm tribulatio pxia est. et attende
qd z supra. Et hic facit mētionē de loco passiōis s. hirlm
qr scdm scripturas in medio terre operaturus erat salutē
Terra autē hierusalē in medio mūdi est posita cui ab ori
ente adiacet arabia q tpe filiorz isrl solitudo erat vastissi-
ma. i. desertu heremus terra inuia z inaquosa in qua deti
nuit eos dns xl annis mānā ad manducandu eis pluēs
et aquā de rupe pducēs quam arabiā mare mortuu diui
dit a iudea. A meridie vero adiacet egyptus et sic filiis
israel de egypto ad iudeā redeuntibus magnus erat cir
cuitus qr per arabiam circunduxit eos dns. Ab occiden
te quoqz adiacet mare magnu z a septētriōe syria z mare
cypri. In hoc ergo q dicit ecce ascendimus hierosolimā
apparet voluntas patiendi quia sponte sua venit ad pas
sionem vbi erit. Ac si dicat videte quia voluntarie vado
ad mortē nemo me vocat ad hierosolimā nemo amonet
nullius ptātis preceptum timeo nullius violentie necte
cōpellor. Cu ergo videritis me i cruce pēdentem ne esti
metis me hominē esse tm nā et si posse mori hois est vel
le tn mori hois nō est hec cris. Hic dns ondit q in plātis
debet esse vigor ad tolerandu martiriu si necesse p grege
sibi commisso z h docet p exemplu sui qui voluntarie ve
nit in hierusalē ad suscipiendu mortē p salute mundi. Et
subiungit (Et consūmabunt oia q) de filio hois. i. virgi-
nis (per pphetas sunt scripta) et pdicta oia nā tria pdi
xerāt de xpo. s. quid esset actur qd passurus qd p vtroqz
recepturus. Cōgrue autē se filiu hois noiat vbi se passu
rum predicat vt intelligatur q scdm humanā naturā nō
scdm diuinā passurus erat. Deinde explicat q vētura su-
per eum erant z seriatim ordinē passionis enarrat (Tra-
detur em) s. a iuda (principibus sacerdotu z scribis z seni
oribus z condēnabunt eu morte) i. per falsos testes iudi
cātes eu esse reu mortis nullo iuris ordine fuato. Et qr
nō hēbant ptātem interficiendi eo q iudiciu sanguinis
esset eis ablatu p romanos q eis dnabāt iō subiūgit (Et
tradent eu) s. principes z scribe cu accusatiōe criminis (gē
tibus) s. pylato pside et suis militib ministris romanorz
ad pficiendu illud qd ipi nō poterāt s. mortē xpi. Et ipsi
gētiles illudēt ei verbis z ptumeliis z pspuēt eu oīs im
mūditiis z flagellabūt eu virgis z nodis z occident eum
crucifigēdo clauis ferreis. Iniuria nimia vbi falsi tradūt
veritatē fatui illudūt sapiam rei flagellāt innocētia mi-
seri cōspuūt gliam mortui occidūt vitā. Vn bern. Heu
fratres carissimi libertas captiuorz tradit glia angelorū
illudit speculu sine macula z cādor lucis etne cōspuitur
dns oim flagellat z vita hoim occidit Quid instat nisi vt
oēs eam z cu eo moriamur. Et iteru. Tradit tanq reus
ad illudēdu tanq fatu ad flagellandu tanq malefactor
ad cōspuendu tanq vilis ad occidendu tanq preuarica
tor legis hec bern. Mystice dns traditur a symoniacis il
luditur ab ypocritis flagellatur a tyrānis. conspuitur a
blasphemis occidit ab hereticis et apostatis. Et ne apli
eius morte audita absorberentur pre tristicia z turbaren
tur cum viderent morientē nunciat eis suā resurrectionē
ad eorum consolationem dicēs: (Et tertia die resurget)
Ecce tempus et gloria resurrectionis quam passioni
annectit vt tam cita et certa resurrectio scandalum cru-
cis euacuet. Ideo etiam passio et resurrectio coniungun

Mat. xx. Lu. xviii. z Mar. x.
Theophilus
Beda
Theophilus
Crisostom.
Crisosto.
Bernar.

tur vt in passione natura humanitatis et in resurrectione natura diuinitatis comprobetur. Et vt dicit augustinus (Augusti.) Passione ostendit quid sustinere pro veritate resurrectione quid sperare in tribulatione debeamus. Surge ergo nunc et tu cum discipulis et associa domini tui ad ignominiam passionis vt tandem peruenire merearis ad gloriam resurrectionis quia secundum apostolum si compatimur et conglorificabimur. Predixit ergo eis et passionis sue penam et resurrectionis gloriam vt cum morientem cernerent etiam resurrecturum non dubitarent et eius resurrectionem fiducialius expectarent at ipsi nichil horum intellexerunt sed manifeste et perfecte quia adhuc rudes erant et imperfecti cuius rationem triplicem assignat beda dicens (Beda) Discipuli cuius vitam maxime desiderabant mortem eius audire non poterant et quem non solum hominem innocentem sed et verum deum esse sciebant hunc nullatenus mori vel posse putabant et quia per parabolas eum sepe loquentem audire consueuerant quotiens aliquid de sua passione dicebat hoc non ita vt sonabat intelligendum sed amore dictante ad aliud quid allegorice referendum esse credebant. Hec beda. ¶ Et nota quod sicut christus assumpsit discipulos et duxit eos hierosolimis ac secreta eis reuelauit sic spiritualiter adhuc assumit discipulos et ducit hierosolimis quando vocat hominem ab amore mundi et ducit ad religionem in qua est pacifica conuersatio sicut et hierosolima interpretatur pacifica in qua religione multa secreta eis reuelat. Et illa quinque que enumerat de christo spiritualiter contingunt religiosis quia et christus patitur in eis. Primo moriuntur mundo quia amor seculi funditus in eis extinguitur ita quod parentes diuitias delitias honores et omnia que in mundo sunt propter christum contemnunt. Secundo illuduntur quia iam ab hominibus infatuantur ita quod religiosus potest dicere illud psalmi. videntes me deriserunt me locuti sunt labiis et mouerunt caput. Tertio flagellantur linguis detrahentium quia heu iam vbi conueniunt seculares sepe rodunt et flagellant religiosos per detractiones. Quarto crucifiguntur a seipsis quia totum corpus suum ad crucem christi configunt et cogitantes de passione christi carnem suam crucifigunt et affligunt et ieiuniis et disciplinis et similibus. Quinto tertia die resurgent quia terminata omni miseria ad eternam leticiam peruenient. Prima quidem dies est fidei christiane quam habuerunt in seculo secunda dies est religionis sancte qua seruierunt deo sed in his duobus diebus adhuc mortui sunt tertia vero dies est glorie in qua ab omni miseria resurgent. Poteris etiam predicta de christo enumerata et aliter accipere et sic orare ignoscere michi o mundicia summa quod ego corpus tuum indigne sumendo totiens tradidi et libidinosis motibus meis tanquam me ircumcisis. Ignosce michi o summa veritas quia ego totiens illusi tibi votum meum transgrediendo et proximis mentiendo ignosce michi o vera patientia quod totiens flagellaui te peccata mea iterando et te offendendo ignosce mihi o summa sapientia quod ego totiens faciem tuam conspui quia veritatis cognitionem quam de te habui per turpitudinem fedaui vite mee ignosce mihi o vera vita quod ego te totiens occidi quia per peccatum mortale te ab anima mea expuli fac me tertia die resurgere per veram contritionem puram confessionem et dignam satisfactionem. Et quia dominus ihesus dixit se tertia die resurrecturum filii zebedei putantes imminere regnum ihesu in israel et eum illico in primo regnaturum temporaliter et in pace sicut dauid et salomon regnauerunt ac complendum in primo aduentu quod promittitur in secundo suggesserunt matri sue vt peteret munus siue nomine quo concesso peteret eis confessionem a dextris et a sinistris eius in regno suo .i. quod essent collaterales et maiores pre ceteris in regno suo post eum quia enim erant eius cognati germani volebant post eum esse primi. Nec mirum si talia apostoli credebant et appetebant qui adhuc carnales et erant nondum perfecte illuminati nec confirmati per gratiam spiritussancti. (Crisosto.) Vt ait crisostomus intra tempus vocationis apostolorum et passionis domini mortuus est zebedeus et sic ista secuta est ihesum cum filiis suis

Sexu fragilis et iam etate defecta christi vestigia sequebatur quia fides nunquam senescit et religio fatigationem non sentit hec crisostomus. Cris. autem petit que desiderant matres filiis quietem cum dicit (dic vt sedeant hi duo filii mei) honores cum subdit (vnus ad dexteram tuam et alius ad sinistram) diuitias cum addit (in regno tuo) Et vt dicit cris. (Crisostomus.) alii filiis suis miliciam comparant alii diuitias alii honores nemo filiis suis comparat deum. Perditionem illorum magno precio comparant salutem autem illorum nec dono accipere volunt sed si viderint illos honoratos letantur si viderint pauperes tristantur si viderint peccantes non tristantur vt ostendant quia corporum amatores sunt non animarum hec cris. In tribus autem deficiebat ista mulier in ordine in intentione in materia. In ordine erat peruersitas quia ante meritum petebat premium (dic inquit vt sedeant) qui nondum laborauerant. In intentione carnalitas credebat enim hoc sibi deberi ex lege carnis ideo dicit (hi duo filii mei) scilicet consobrini tui. In materia vanitas quia pompam querebat honoris dicendo (vnus ad dexteram tuam et vnus ad sinistram tuam in regno tuo) Vt ait Cris. (Crisostomus.) Non solum predicens discipulis suis de passione sua futura sed etiam aptans petiture mulieri locum declinauit seorsum ab itinere donec mulieres retro venientes occurrerent. Nec etiam credibile est mixtum cum ipso ambulasse mulieres sed longo interuallo separatim inter se ambulabant christus cum discipulis suis primi sequentes autem de longe mulieres. Et cum mater secundum informationem filiorum peteret pro eis ihesus non respondit matri pro simplicitate eius sed filiis per eam petentibus qui verba posuerunt in ore matris. Sciebat enim ipsam missam a filiis et informatam de petitione facienda pro eis propter quod eis imputauit quia quod per alios facimus quodammodo per nosipsos facimus. Unde respondens duobus filiis quorum consilio mater petebat ostendit eos errare dicens (Nescitis quid petatis) scilicet mediante matre vestra quam submisistis. Quasi diceret. Prelationem queritis in celo que nulla ibi erit et male queritis regnare enim vultis qui non meruistis et nec honore sed onere peruenitur ad regnum quod queritis. Attendant ergo qui regnum celorum a domino petunt et parum per hoc laborant quod christus suis discipulis et nepotibus respondit. Unde beda (Beda.) Nesciunt quid petunt qui sedem glorie a domino quam nondum merebantur inquirunt desiderabant enim regnare sublimiter cum christo sed prius erat pati humiliter pro christo. Vbi et cris. (Crisostomus.) Intelligere enim debemus et nos vt non illud a deo petamus quod nos bonum esse iudicamus sed orantes in potestate dei ponamus vt ad illud exaudiat quod ipse nobis expedire cognoscit. Et item non enim solum debemus cogitare qualem gloriam consequamur sed quomodo euadamus ruinam peccati quia et in seculari bello qui semper de preda victorie cogitat difficile vincit. Ideo petendum erat da nobis exemplum gratie tue vt omne malum vincamus hec crisosto. Per istos qui petierunt a christo pre ceteris discipulis honorari eo quod erant eius consanguinei significantur ambitiosi qui habentes prelatum consanguineum volunt per hoc in ecclesia pre ceteris promoueri. Quibus bene respondet (nescitis quid petatis) Nam honores ecclesie non sunt dispensandi ex propinquitate sanguinis sed ex ydoneitate personarum ratione scientie et virtutis. Et vniuersaliter de omnibus ambitiosis optime potest dici quod nesciunt quid petant quia tales si promouentur male intrant et possident. Cognoscens igitur dominus eorum ignorantiam et errorem qui indiscrete petebant presumentes peruenire sine merito ad gloriam tantam reduxit eos ad viam scilicet ad humilitatem et nominauit ad eam per quam venitur ad sublimitatem potius quam per ambitionem. Ubi ostendit quod in prelatis debet esse tenor humilitatis quia non debent appetere vel gaudere preesse aliis. Quibus dixit eis (Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum) i. passionem martirii et mortem crudelem sustinere propter deum quam ego pro vobis et

tanltis ex caritate passurus sum voluntarie ac si bibam
illam vt delectabilem calicem per quã debeo venire ad
regnum non temporale vt creditis sed eternum Per ca
licem vere vbiq̃ passio et martyriũ intelligitur. tum q̃a
sicut calix est vas quo bibitur ad mensurã sic passio cum
mensura bibitur eo q̃ nõ permittit dñs hominẽ temptā-
ri supra id qđ potest tum quia cito sicut potus transit il-
lud enim qđ in presenti est tribulationis momentaneum
et leue est tum q̃ delectat nam passio et tribulatio a fide
libus pro cõsolatione recipitur et in ea gloriãtur. Est au
tem multum delicatus qui nõ potest bibere potũ de quo
bibit dominus suus. Hanc autem passionẽ quam mathe
us calicem vocat marcus et calicem et baptismũ nomi-
nat di. (Potestis bibere calicem quem ego bibo aut ba-
ptismo quo ego baptizor) scz pro vobis (baptizari) scilicz
propter me Tincturã sanguinis sui in sua bñdicta passio
ne pro peccatorũ emundatione vocat hic baptismum.

Theophilus

Unde theophilus Calicẽ autẽ et baptismũ crucem no-
minat calicem quidẽ tanq̃ potum dulciter ab ipso susce-
ptum: baptismũ vero tanq̃ emendationẽ nostrorum fa-
cientem peccatorũ hec theophi qđ eis. Ante humilita-
tem passionis ex altari nõ poteritis si vultis conregna-
re crucifixo incumbit vobis tollere crucẽ eius exemplo.
quia nemo nisi tollat crucẽ suã per martyrij passionem
vel proximi compassionẽ vel carnis mortificationem re-

Gregorius

gnabit cũ crucifixo Ubi grego. Jam locum celsitudinis
querebant ad viam illos veritas reuocat per quã ad cel-
situdinem venirent Ac si dicatur. Jam vos locus dele-
ctat celsitudinis sed prius via exerceat laboris. Per ca-
licem pertingitur ad maiestatẽ. Si mens vestra appetit
qđ demulcet prius bibite qđ dolet Sic per amarum po-

Crisostom⁹.

culum confessionis peruenitur ad gaudium salutis Ubi
crisostomus. Per modũ interrogationis attrahit eos vt ex cõ
munione que est ad ipsum auditores fierent. Ac si dicat.
Uos de honore et coronis loquimini ego autẽ de agoni
bus et sudoribus disputo Non enim est hoc premiorum
tempus sed occisionis preliorum et periculorum. Et ite
rum. Nunquid nesciebat dominus quia passionem ipsi-
us poterant imitari Sed ideo eis dicit vt domino inter
rogante et eis respondentibus omnes nos audiamus:
quia nemo potest cum christo regnare nisi passionem il-
lius fuerit imitatus. Sicut ait apostolus si commortui
sumus et conuiuemus. Si sustinemus et conregnabim⁹
Res enim preciosa vili precio non comparat. Magnum
laborem non necesse est nobis impendere si volumus ad
regna celestia peruenire Passionem autem domini dici
mus suscipere nos debere non solum persecutionẽ gen-
tilium sed omnem laborem et molestiam quam patimur
contra peccata certantes Nam si gentiles defecerint qui
persequãtur nunquid ideo prompta voluntas fidelium.
debet sine fructu et sterilis permanere. Ideo et si genti-
les non habes qui te persequãtur habes principem gen
tilium dyabolum qui hominẽ persequi non cessat. Si er-
go principem potes vincere in peccato non est magnũ
superare principes eius in corpore. Ecce ostendam tibi
magnam et insufferibilẽ persecutionem in corpore tuo.
Incipe resistere desiderijs tuis et tunc intelliges q̃ for-
tes sunt spiritus desideriorum malorum qui te persequũ
tur. Hec enim pugna periculosa et hoc est gloriosa victo
ria qui potuerit odire quod amat et amare qđ odit. Hec

Hieronim⁹.

crisosto. Unde et hiero. Non solum effusio sanguinis p
nomine christi martyrium reputatur sed deuote quoq̃
mentis seruitus quotidianum martyrium est. Illa coro-
na de rosis et violis ista de lilijs Et illi respondẽtes (di-
xerunt ei Possumus) loquuntur sicut inexperti proprie
fragilitatis quod per effectum patuit quia in passiõe xpi

Crisostom⁹.

fugerunt pre timore mortis Ubi crisosto. Respõderunt
autẽ tam prompte expectantes in eo quod petierunt ex
audiri Jesus aũt (ait eis Calicem qdem meũ bibetis et
baptismo quo baptizor baptizabimini) .i. passiones pro
pter me sustinebitis vel actu vel voluntate. Nam dissi-
militer passi sunt vnus sustinendo actu alter affectu vn⁹
occisus. alter in feruentis olei dolium et etiam in exi-

Crisosto.

lium quod est quedam mors ciuilis missus. Ubi criso-
sto. Dominus autẽ eis prophetat magna bona .i. marty-
rio dignos efficiendos ¶ Deinde domin⁹ subiungit (Se
dere autẽ ad dexterã meã) in gaudio eternitatis (τ ad si-
nistram) in perfruitione humanitatis (non est meum) ex
ordine iusticie que respõdet meritis (dare vobis) ratiõe
cõsanguinitatis. vel sicut adhuc estis indispositi q̃ ex su
perbia regnum temporale queritis (sed quibus) ex me-
ritorum ordine (paratum est) id est ꝓpter merita ab eter
no dispositũ (a patre meo celesti) humilibus et ad hoc
dispositis sicut vos aliq̃ eritis. Preordinauit enĩ deus
q̃ nullus ad regnum perueniat nisi bene merit⁹ et dign⁹
fuerit Nõ est enim personarum acceptor deus: vt scilicz
personaliter aliquem accipiat sine meritis in dando salu

Augusti.

tem eternam. q̃ secundũ Augustinũ Dilectio equalis fa

Beda.

cit non acceptare personas Unde beda Non est meum
vobis dare .i. superbis. hec enĩ adhuc erant alijs paratũ
est: et vos alij estote id est humiles et vobis paratum est

Crisosto.

Unde et Criso. Paratum est quippe regnum celorũ de-
um diligentibus: sicut conuiuiũ paratur amicis. mundũ
contemnentibus sicut domus dei vel hospitale paratur
pauperibus qui non habent domos. alias veris humili
bus sicut paruulis paratur cibus et vestitus misericordi
am egenis impendentibus sicut paratur honor pro ho
nore: bonum pro bono finaliter perseuerãtibus. sicut o-
perarijs parat merces reddenda in sero post opus. (Et
audientes decem) alij scilicet apostoli (indignati sunt de duo-
bus fratribus) qui se a decẽ separauerant trahentes chri
stum seorsum. et ignorantes incursum suam volebant
socijs suis preferri quia adhuc ipsi decem erant carna-

Crisostom.

les sicut et illi duo alij. Ubi Crisostom⁹ Quemadmodũ
isti carnaliter petierunt sic τ illi carnaliter cõtristati sunt
Nam sicut illi si spiritaliter sapuissent non fuerant peti-
turi vt essent super omnes sic et illi si spiritaliter intelle-
xissent non fuissent contristati ante se esse aliquos. nam
velle quidem esse ante omnes vituperabile est sustinere
autem alterũ super se nimis est gloriosum. Et iterũ. Si
indignati sunt quia isti ausi sunt hoc per matrem petere
quanto magis turbarentur si petitio eorum fuisset susce-
pta Et ideo neq̃ dixit non sedebitis ne duos cõfunde-
ret. neq̃ dixit sedebitis ne ceteros irritaret sed tanq̃ be-
nignus pater sic respondit vt inter fratres concordia nõ
rumperetur et omnes sperare faceret di (nõ est meũ da-
re sed patris) Nam quod vni aut duobus spiritualiter nõ
promittitur a cunctis speratur. Hec crisosto. Ut autem

Theopħ

dicit Theophilus tunc sic imperfecte se habebant apo-
stoli sed postea in primatibus sibi cedebant adinuicem.
vide quia ex hoc q̃ procurabatur promotio duorum fra
trum alij decem apostoli fuerunt indignati sic est de mul
tis hodie qui eo ipso q̃ vident alios promoueri inuident
statim et indignantur. Humilis autem dominus ac pi-
us pater et mitis magister nec cupiditatis et ambitiõis
duos arguit postulantes nec decem reliquos ĩdignatio
nis increpat et liuoris sed ipse misericors et benignus q̃
est pax nostra vtraq̃ faciens vnum quos ad apostolatũ
vocauerat et affectu se iunctos aspexit duos per super-
bam postulationẽ decem per indignationis turbationẽ
ad se tanq̃ ad salutis medium quo mitigarent tanq̃ ad
pacis vinculum quo vnirentur tanq̃ ad virtutis magi-
strum quo instruerentur vocauit vt ab errore reuocaret.
vt pacem reformaret vt regulam debite prelationis eru
diret vt non esset denari⁹ sine binario caritatis Et vtros
q̃ reprimens cepit eos docere de humilitate per quam
honor celestis acquiritur et terrenus contemnitur di.
Reges et (principes gentium dominantur) violenta do
minatione et potestatis ambitione (eorum) id est popu-
lorum subditoꝝ. et est hic relatio ad intellectũ (τ qui ma

iores sunt potestatem exercent in eos)scilicet humilian
tes eos per suam potentiam et angariantes. Quasi dice
ret. Apud terrenos habet locum dominatio et domini
executio qr desiderare primatum et vsurpare honorem
gentium est et non tantum regere suos subiectos sȝ etiā
Crisosto.
violenter eis dominari. Unde criso. Ostendit autem in
hoc ꝙ gentile est primatus cupere ⁊ sic gentiū compara
tione eorum aīam estuantē cōuertit Et qr nichil sic cor
da hominum ab vnitate pacis separat sicut supbia ideo
dominus ad humilitatem eos reducit docens hos et il-
los non venturos ad regnum nisi per humilitatem Nō
inquit ita erit inter vos sicut est inter mundi huius pote
states vt ille ceteris dominetur qui maior ceteris videt
Maioritas enim in regno meo non eodem modo acqui
ritur sicut in regno terreno qr ī regno terreno acquiritur
per ambitionem et potestatem sed in regno meo acquiri
tur contrario mō scȝ per humilitatē Quasi diceret. Uos
more secularium petitis ⁊ vultis ꝑ prelationē venire ad
requiem ⁊ regni possessionem cum ecōtra ad summā vir
tutum ascendatur nō imperando sed ministrando et id
non ita erit inter vos sicut inter eos. Nam in regno ter-
reno prelati sunt domini sed vestrum regnū nō est terre
num sed spūale vnde per oppositum debet in vobis esse
Orige.
qr prelati ecclesie sunt ministri. Unde ⁊ orige. Inter vos
autē qui estis mei non erunt hec Qm̄ qui principes sunt
spūales principatus eorum in dilectione subditorū de
bet esse positus non in timore corpali. Ubi subdit(Sed
quicunqȝ)siue nobilis siue ignobilis(voluerit inter vos
maior fieri)sanctitate et dignitate(sit vester minister)nō
primatum ambiendo sed humiliter ministrando et se in
obsequijs hūilitatis exercendo(⁊ qui voluerit inter vos
primus esse)id est primatum habere(erit vester seruus)
et omnium nouissimus non ex conditione sed ex carita-
Beda
te non ex pusillanimitate sed ex humilitate. Ubi Beda.
In quo docet eum maiorem esse qui minor fuerit ⁊ illū
dominum fieri qui omniū seruus sit. Frustra igitur aut
illi immoderata quesierant aut isti dolent super maiorū
desiderio cum ad summitatem virtutū non potentia sȝ
Crisosto.
humilitate veniatur. Ubi etiam crisostomus. Fructum
humilitatis posuit primatum celestem et in primatu ter
restri fructum posuit confusionem celestem vt quicunqȝ
desiderat primatum celestem sequatur humilitatem ter-
restrem quicunqȝ autem desiderauerit primatū in terra
inueniat confusionem in celo vt iam inter seruos christi
non sit de primatu certamen nec festinet vnusquisqȝ eorū
quomodo alijs maior appareat sȝ quomodo inferior vi
deatur. Quoniam non qui maior fuerit in honore ille est
iustior sed qui iustior fuerit ille est maior Conuersatio er
go melior est desideranda non dignior gradus Et opus
quidem desiderare bonum est quia nostre voluntatis est
et nostra est merces primatum autem honoris concupi
scere vanitas hoc enim consequi iudiciū dei est propter
quod ex primatu honoris nescimus si mercedem iusticie
meremur. Neqȝ apostolus laudem habebit apud deum
ꝙ apostolus fuit sed si opus apostolatus sui bene imple
uit. Primatus etiam fugientem desiderat desiderantem
se horret. Uolens ergo dominus et duorum illorum am
bitionem extinguere et istorum decem apostolorum in-
uidiam introducit dr̄am inter principes mundiales ⁊ ec
clesiasticos ostendens quoniam primatus in christo nec
ab aliquo appetendus est non habente nec alteri est inui
dendus hn̄ti. Qm̄ principes mundi ideo fiunt vt domi-
nentur minoribus suis vt seruiuicent eos ⁊ spolient eos
⁊ comedant eos ⁊ vsqȝ ad mortem abutantur vita eorū
ad suas vtilitates ⁊ glorias. Principes aūt ecclesie fiunt
vt seruiant minoribus suis ⁊ ministrent eis quecunqȝ ac
ceperunt a christo vt suas vtilitates negligant ⁊ illorū ꝓ
curēt et si opus fuerit neqȝ mori recusent pro salute infe
riorum. Si ergo hec ita se habent secularem quidem pri
matum desiderare ⁊ si ratio non est vel causa est quia si iu
stum non est vel vtile est. Primatum autem ecclesiasticū
concupiscere neqȝ rō est neqȝ causa qr neqȝ iustū est neqȝ
vtile. Quis enim sapiens vltro se subijcere festinat serui
tuti dolori labori et quod maius ē tali periculo vt det ra
tionem pro omni ecclesia apud iudicem iustū nisi forte
qui nec credit iudicium dei nec timet vt abutens prima-
tu suo ecclesiastico seculariter conuertat eum in seculare
hec crisostomus. Et qr in moralibus magis mouent fa-
cta q̄ȝ verba ideo qui cepit facere et docere ex his q̄ egit
demonstrat quod docuit vt si dicta paruipenderēt eru-
bescerent ad opera ⁊ inducit subplius exemplū sue dat
seipsum eis in exemplum di(Sicut filius hominis non
venit in mundum ministrari)i ministerium ab alijs acci
pere vel tp̄aliter dn̄ari. Non enī legimus discipulos eius
discalciasse non manicas cum lauaret tenuisse non geni-
bus prouolutos ante eū hoc vel hoc egisse vel aliud hu-
iusmodi sibi fecisse sed omnes simul comedebant sibiqȝ
sine prelatione seruiebant. Erubescant ergo q̄ hec a ser
uis suis querunt qr hoc xp̄m preire contendunt(Sȝ)po
tius venit(ministrare)i ministerium alijs impendere si-
cut patet in lotione pedum in distributione panum in re
Origenes.
stitutione sanitatum in discursu ad predicandū Ubi ori
genes. Nam etsi angeli et martha ministrauerunt ei nō
tamen ideo venit vt ministraretur sed vt ministraret. Ec
clesiarum ergo principes imitari debent xp̄m accessibilē
et pueris manus imponentem et discipulis pedes lauā-
tem vt et ipsi similiter faciant fratribus. Non autem ta-
les sumus vt etiam principum mundi excedere superbi-
am videamur vel non intelligentes vel ꝯtemnentes mā
datum xp̄i ⁊ q̄rimus sicut reges acies precedētes et ter-
ribiles nos ⁊ accessu difficiles maxime pauperibus exhi
bemus nullam affabilitatem habentes vel hr̄e ad nos ꝑ
mittentes hec orige Et non tm̄ predicto mō ministrare ve
nit sȝ etiā(dare aīam suā)i vitā(in redēptionē pro mul
tis)i ꝓ hijs qui credere voluerunt. Pro oibus quidē q̄
tum ad sufficientiam sȝ ꝓ multis nō pro omnibus q̄tum
ad efficaciā. Nō solū ergo q̄cunqȝ ministeriū exhibuit
xp̄s sȝ ministrauit nobis id quod summe est preciosum ⁊
eximie caritatis scȝ seipm̄ in preciū nr̄e redemptōis vn̄
Bernardus.
bern. Bonus minister qui carnē suā in cibū sanguinem
Beda
in potū aīam ministrat in preciū. Un̄ ⁊ beda. Et hoc q̄ȝ
maioribus ecclie precipuū genus ministrandi imitandū
oñdens vt non solum misericordes elemosine doctrine
salutaris spūalis exempli ministeria fratribus impenda
mus verū etiā sicut ille ꝓ nobis aīam suā posuit ita ⁊ nos
Crisostom⁹.
pro inuicem aīam ponere discamus vn̄ etiā cris. Rex ce
lorum existens hō voluit effici et cōtemni ⁊ contumelia pa
ti neqȝ in his suffecit sȝ ad mortem venit et aīam dedit
precium redemptionis ꝓ multis etiā inimicis. Tu quidē
si humiliatus fueris ꝓ temetipso facis ipe aūt ꝓ te. Quan-
tumcūqȝ ꝯ humiliatus fueris nō potes tantū descende
re sicut dn̄ator tuus. Et iterum. Ad hoc enī ad ymaginē
christi facti sumus vt imitatores efficiamur voluntatis
eius ⁊ cōuersatiōis. Sȝ in hoc sumus ymago eius vt q̄d
ei bonum videtur ⁊ apud nos sit bonū ⁊ q̄d ei malū vide
tur et apud nos sit malū quicunqȝ aūt dn̄o humilitatē ia
ctantie studet non est ymago eius Et q̄ dn̄o paupertatē
amante diuitiarum amator est in hoc seculo repellit a se
xp̄i similitudinē. Nō est verus discipulus qui non imitat
mgr̄m nec est vera ymago q̄ similis non est autori hec criso.
Humilia igitur teipm̄ ⁊ imitare magistrū ⁊ dominū tuū
Uituperabile enim valde est vt discipulus se erigat vbi
mgr̄ se inclinat ⁊ ꝙ seruus sit superbus vbi dn̄s est hūilis
qr non est discipulus sup mgr̄m nec seruus sup dn̄m suū
Quia enī hō per supbiā cecidit necesse est vt ꝑ humilita
tem resurgat.

Oratio.

Domine ihū xp̄e qui ꝓ nostra salute calicē passio
nis bibere ⁊ baptismo sanguinis perfundi volu
isti et non temporaliter dn̄ari ⁊ ministrari sȝ hūi
liter seruire et ministrare ac vitam tuam ꝓ nr̄a redempti

one dare venisti. Da mihi misero pro meo modulo tui calicis et baptismi cū patiētia et gaudio spūs participē fieri et te magistrū ac dn̄m in hūilitatis operib⁹ imitari ⁊ nō solum in opibus mis̄e ministeriū pximis impendere sȝ etiā vitā si necesse est pro eis ponere et tandē ad regnum electis tuis paratū feliciter peruenire. Amen.

De vno ceco añ ingressum hierico illumiato. Ca. xxij

Actum est autē vt

Marci. x. Luce xviij.

appropinquaret dn̄s iesus hiericho q̄ est vrbs inter galileā vn̄ ascendebat et hierl̄m quo ibat distans duabus leucis a iordane et septem a hierl̄m et sita ad eius partem orientalē. Hec ciuitas quondam nobilis nunc autē humilis ad solū destructa est et sola dom⁹ raab in signū fidei remanet eius enī adhuc parietes sine culmine durant. Juxta hierico fons est dulcis ad potandum pinguis ad rigandū qui quondā amarus ad potandum et sterilis ad rigandū per helyseum sanatus est. hic fons sub monte quarētane oritur et deinde hiericho que duobus miliaribus inde distat diriuatur. Ad hanc ergo

Hieronim⁹.

ciuitatem dn̄s declinauit vt scd̄m hiero sanaret in ea mł'tos male habentes. Et (tunc cecus quidā qui sedebat iuxta viam mendicans cū turbam pretereuntē audiret) et iesum transire perciperet misericordiā cum clamore non tm̄ exteriori sed etiā interiori petebat di (Jesu fili dauid miserere mei) In quo cecus iste vtrāq; naturā in xp̄o cōfitetur scȝ humanā in eo q̄ dicit (iesu fili dauid) a dauid enī carnē suscepit. Diuinā in eo q̄ dicit (miserere mei) proprium est enim deo misereri creature sue quam condidit. scd̄m illud psal. miseratiōes eius super oīa opera ei⁹. Unde cyrillus. Iste cecus in iudaismo nutritus non ignorauit q̄ de progenie dauid deus scd̄m carnem nasceretur ⁊ ideo ei vt deo et homini loquitur. Et licet increparetur a turba pretereunte et doctrinā xp̄i auscultante ipse tamen multo magis clamando petebat sibi misereri timēs ne ex increpatione impediretur auditio et exauditio petitionis sue. Jesus vero tandē propter suā benignitatem stetit quia cecus eum sequi non potuit et iussit eum adduci ad se ne turba prohiberet et vt occasionem sanandi haberet. Magne pietatis in christo signum fuit q̄ ipm̄ cecum expectare voluit et ad se adduci fecit. Unde cyril.

Cyrillus

Cyrillus

Sistit autē xp̄m vox et inuocantes in fide respicit. Et lō merito vocat cecum et accedere iussit vt scȝ qui prius fide eum tetigerat appropinquet et corpore. Sic deberēt facere nostri principes cum viderent pauperes conquerentes scilicet stare et facere vocari ad se vt audirent eorum querimonias. Facerentq; eis iusticiā expedire (Et interrogauit eum) quid vellet non q̄ hoc ignoraret sȝ vt eius confessionem approbaret et scd̄m amb vt sciremus nisi confitentē non posse saluari et vt cor eius ad orationem excitaret et lumen quod ex sua bonitate largiturus ei erat ad sui petitionem tribueret quia non sanat inuitos sed voluntarios. Unde augu. Qui creauit te sine te non iustificabit te sine te. Unde et ambro. Vult omnes homines saluos fieri sed si accedant ad eum non enim sic vult vt nolentes saluētur sed volentes non enim vera salus est si nolenti tribuatur. Item scd̄m cyril interrogauit vt scirent astantes q̄ non pecuniam sed diuinam efficatiam a deo petebat. Uide et hic domini clementiā quia non dedignatus est non solum stare sed et alloqui personam vilem et pauperem (At ille) respondēs (dixit Domine vt videam) vbi miseriam et necessitatem suam insinuat ac remedium et releuationem nec aliquid aliud preter hoc postulat. Voluit ergo dominus audire confessionē q̄ tn̄ non ignorat mentis intentionem vt cognoscamus nō nisi confitentem posse sanari ab infirmitate spiritus. Un̄ hunc cecum saluare noluit q̄diu clamauit in generali miserere mei sed postq̄ specialiter insinuauit miseriam cuius reuelationem sibi misericorditer fieri postulauit tūc

Ambrosius.

Augustinus

Ambrosius.

Cyrillus

eum sanauit. Petijt enim vt videret (et iesus) verbo potentissimo quo dixit fiat et factum est (dixit illi respice) Breue verbum sed in operatione efficacissimum ⁊ quia in fide credentium verbū dn̄i operatur ideo subiungit. (Fides tua saluū te fecit) Ex fide enī impetratur salus corporalis ⁊ spiritualis ⁊ eternalis (et confestim vidit et sequebatur illum magnificans deū) .i. magnū dicens illum non magnitudine molis sed virtutis. Non sufficit lumen recepisse nisi etiam lumen sequatur ne ambulet ī tenebris. Ecce ergo signum illuminationis perfecte ⁊ in anima et in corpore. Unde scd̄m cyril patet q̄ iste cecus a duplici cecitate liberabatur scȝ corporali ⁊ intellectuali neq; enī eū vt deū glorificasset nisi vere vidisset. vbi et theo. Grata enī erat aīa ceci in eo q̄ sanus effectus te sum nō reliquit sed secut⁹ est eū. Et nō solum fuit illuminat⁹ cecus sed ⁊ aliis factus est occasio glorificandi deum et dīs plebs illuminata est vt diuinū aliq̄d in xp̄o cognosceret. Unde sequit (et dīs plebs vt vidit dedit laudem deo) glorificando facta dei. cōgratulando vtilitati pximi. Hoc enī sibi retinet dn̄s de bn̄ficijs suis s. gloria. enī ait. Gloriā meā alteri non dabo nobis autē reliquit vtilitatē ¶ Et nota scd̄m glo. quattuor causas istius laudis Prima est p exauditione clamoris istius paupis. Scd̄a p potentia ⁊ mia illuminātis. Tertia p impetrato munere lucis. Quarta pro merito fidei eius qui illuminat⁹ est secundum gre. qr carnales adhuc discipuli non valebant capere verba mysterii veniunt ad miraculum añ eorū oculos cecus lumē recepit vt eos ad fidem celestia facta solidarēt. Et scd̄m theo. Ille incessus domini esset inutilis fecit ceci miraculū ꝯ documentū discipulis suis dans vt in omnibus simus proficui et nihil nobis ociosum. Mystice secundū greg. cecus a dn̄o illuminatus est gen⁹ humanū qd in parēte primo claritate superne lucis ignorans dānationis sue tenebras accepit. Hiericho autem interpretatur luna q̄ dum menstruis momētis decrescit defectum nostre mortalitatis designat. Cū igit conditor noster appropinquat hierico cecus ad lumē redit qr dū diuinitas defectū nostre carnis suscepit humanū gen⁹ lumen qd amiserat recepit qui eterne lucis claritatē nescit cecus est. Si autē iam in redemptorē credit qui dixit ego sum via iuxta viā sedet. Si vero credit ⁊ exorat vt eternū lumen recipiat iuxta viā sedet ⁊ mēdicat. Quisq; ergo cecitatis sue tenebras cognoscit quisq; hoc qd sibi deest lumē eternitatis intelligit clamet medullis cordib⁹ clamet et vocibus cordis di (Jesu fili dauid miserere mei) Illi aūt q̄ iesum venientē precedunt et cecū increpant designāt carnalium desideriorū turbas tumultusq; viciorū que priusq̄ iesus ad cor nostrū veniat cogitationem nostram dissipāt ⁊ voces cordis in orōne pturbāt ne iesus ad cor illuminandum accedat. Sicut enī turba cecū impedit ne lumē corporale recipiat sic spūaliter turba fantasiarū et cogitationū frequētr ipediūt ne lumen gratie recipiant. Sed in eo q̄ cecus quem turba increpat magis clamat datur nobis exemplū q̄ quanto plura nobis occurrunt impedimenta tanto magis est clamādū ⁊ quanto grauiori tumultu cogitationū premimur tanto orationi attentius est insistendū vn̄ hiero. Cominantur autem multi ei vt taceat qr peccata ⁊ demonia cōpescūt clamorem paupis. Sȝ ille magis clamabat qr grauescēte bello manus ad lapidē adiutorij hoc est iesū nazarenū cū clamore leuande sunt. Un̄ ⁊ cyrillus. Increpabant eum vt taceret sed per inhibitiōes hmōi non impediebat ei⁹ audacia. Nouit enī fides omibus repugnare ⁊ in omnia triumphare. vtile est enī pro cultu diuino pudorem deponere. Nam si causa pecunie sunt impudentes nonnulli q̄ te pro anime salute non decet bonam induere impudētiam sed cū cecus primo clamaret iesus trāsire dr̄ cū aūt multo magis clamaret stat iesus qr cū adhuc turbas fantasmatū in orōne patimur iesum aliq̄tenus transeuntez sentimus cū vero orōni vehemēter insistimus deus ī cor

Cyrillus

Theoph

Grego.

Theoph

Grego.

Hieroni.

Cyrill⁹.

de figitur et lux amissa repat. Ex q̄ docemur q̄ si in orati one primo senserimus iesuz nos quasi ptranseuntez post paululuz instanter pseuerātes sentiemus nobiscū stantē Interrogat aūt cecuz q̄d velit vt eum ad orandū exciter qr peti vult hoc quod ꝛ nos petere ꝛ se concedere preno scit. Prius enī dn̄s sua dona gratuitā nostra vult esse me rita nec vult bonum nr̄m inuitum ꝛ coactū sed spontane um ꝛ voluntariū ꝛ q̄d nobis sponte largit vult nr̄is pe titionibus tribuere. Et ideo q̄uis sciat quid nobis neces se sit anteq̄ȝ petamus importune tn̄ nos ad petenduz in uitat dicens petite aūt ꝛ accipietis querite et inuenietis pulsate et aperietur vobis. In ceci autem petitione disci mus qr in oratione nō aurū nō argentum non fugitiuos honores non longiturnam vitā nō vindictā inimicoruz nō aliq̄d tpale sȝ ineffabile lumen querere debemus hoc est vt ipm qui illuminat omnez hoīem venientē in hunc mundū videre possimus iuxta q̄d ipse ammonet dicens Querite primum regnū dei ꝛ iusticiā eius et hec oīa adij cientur vobis. Ad illud lumen aūt videnduz pfecto vis fides est qr fides eum saluum fecit videns aūt confestim preeuntem iesum sequit qn̄ q̄s bonum q̄d intelligit intui tu eius operatur ꝛ eū imitat. Quāto ḡ quisq̄ȝ plus a deo illuminatur tāto amplius ꝛ pfectius in bonis operibus exercere se debet sicut iste cecus recepto lumine non pi ger remansit nec retro rediit. Et hic talis non solum in deum proficit sȝ etiam alios ad laudē dei accendit. Ubi

Gregori.

greg. Si ergo fratres carissimi cecitatem iam nr̄e pegri nationis cognoscimus si credēdo in redemptoris nostri mysteriū iuxta viā sedemus si exorādo quotidie ab aucto re nostro lumen petimus si tandem lucez iam per intelle ctum videndo illuminati post cecitatē sumus iesum quē mente cernimus ope seq̄mur. Aspiciamus quo graditur et eius vestigia imitando teneamus. Ecce cum sit dn̄s ꝛ creator angelorum suscepeturus naturam nostram in vte rum virginis venit. Nasci tn̄ per diuites noluit parētes pauperes elegit prosperari in mundo noluit obprobria irrisionesq̄ȝ tolerauit sputa flagella alapas spineam co ronam crucemq̄ȝ sustinuit. Et qr rerum temporaliū dele ctatione a gaudio eterno cecidimus cum qua amaritudi ne illuc redeatur ostendit. Quid itaq̄ȝ homo pro se pati debet si tanta deus pro hominibus pertulit diuerso q̄ppe itinere ambulat si gaudia delectationesq̄ȝ appetit cui dux suus viam amaritudinis ostendit. Si ergo retribu tionis gaudium in peruentione querimus penitentie a maritudinem in via teneamus. Sic itaq̄ȝ fit vt non solū nostra in deum vita proficiat sed hec ipsa nostra conuer satio ad laudem dei et alios accendat hec gregori⁹. Hec etiam que de ceco dicta sunt ad vnumquemq̄ȝ peccato rem hoc modo referri possunt. Qui enī crimiale peccatū committit in opere cecus est in mente. Sed si iter verita tis ingredi cupiens pro eterna vita ceperit cogitare ꝛ ad deum post peccatum flendo ꝛ veniā petēdo redire secus viam sedet ꝛ mendicat pretereuntes vero silentiuz ceco imponere volunt qr immundi spiritus acrius cōtra eum quem ad veniam redire viderint cōsurgūt ꝛ ne peccator ad penitentiam redeat contradicūt. Nec solū immundi spūs sȝ etiaȝ ipsa consuetudo peccandi durius incipit re bellare cum senserit post assueta mala ad virtutes homi nem velle redire. Sed quo acrius se sentit impugnari a malignorum spirituum temptatione seu ab ipsa peccan di consuetudine eo fortius debet exemplo huius ceci pu gnare in oratione clamando per desiderium ad deuz cla mor enī magnus magnum indicat desiderium. Et vere expedit peccatori clamare qr longe distat a deo longe ei

Hugo

a peccatoribus salus ꝛ secundum Hugonem si ad prias lacrimas vel preces deus non exaudit homo preces ite rare non desinat magna enim munera sunt multis preci bus comparanda. Neq̄ȝ enim diuina pietas adiutoriuz se petenti negabit si ille orando a petitiōe non defecerit. Nec de suis meritis aliquid presumat sed in illius miseri cordia confidat cui per prophetam dicitur. In deo facie mus virtutem et ipse ad nichilum deducet inimicos no stros. ¶ Quantam autem misericordiam dn̄s penitenti bus exhibeat quale auxilium pugnantibus contra pec catum prebeat consequenter declarat. Qui enī prius trā sibat, ppter temptatiōes quas in orōne patimur si in ora tione perseuerauerimus quasi stans nos ad se adducit iu bet quando tranquillitatem mentis redditaz dulcedine sue contemplatiōis vel tenuiter manifestat. Et qr in ora tione ante oīa eternaz gl̄iam q̄rere debemus recte cecus lumen a dn̄o petisse fertur. Et q̄m quicunq̄ȝ nō negligit penitere de venia non debȝ desperare recte dicitur fides tua te saluuz fecit. Quacunq̄ȝ enī hora pctōr vere penitē do ingemuerit ꝛ pusus fuerit saluus erit scd̄m aug. Si

Augustinus.

hiericho lunam et ob hoc mortalitatē interpretat morti ppinquās dn̄s iudeis solis lumē euāgelij insserat predi cati quos significauit iste vnus cecus ante ingressum hie richo illuminatus quez lucas commemorat. A mortuis aūt resurgens atq̄ȝ ascendens ꝛ iudeis ꝛ gentibus quos duos pp̄ls significare videntur duo ceci post egressum hiericho illuīati de q̄bus matheus narrat. Oratio.

Benignissime iesu non personas hoīm respicis omnes expectas creator dn̄m misereris redem ptor omnibus indulges saluator. Quis igit nisi sue salutis immemor tardabit adte cōuerti sic benignis sime expectantem sic ad ostium pulsantem ꝛ per gratiaz introire volentez. Da ergo dn̄e deus meus mī ceco et mi sero vt a te vocatus aperiam tibi cor meuz petm̄ inde ex pellendo et te per gratiā recipiendo vt illuminatus te se quar nūc in operibus virtuosis ꝛ post hec de tua visione semper gaudere merear in celis. Amen.

De zacheo ꝛ eius cōuiuio. Ca. xxiij.

Luce xix

Einde eadem die

dn̄s iesus ipsam vrbez hiericho ingressus am bulabat per eam turba non modica stipatus Hiericho significat mundum quem intrauit in incarna tione ambulauit in sua conuersatione sed perambulauit in sua passione ex qua perambulatione facta est salus do mui ecclesie mundus est perābulandus qr per eam est ce lerrime transeundum ꝛ nullo mō per inordinatuz amorē vel affectionem est ibi sistendum vel ei inherenduz. Uix enī est aliquis qui nō inficiat si circa mūdi negocia impli cetur (Zacheus) aūt qui erat nō tn̄ publicanus sȝ ꝛ (prin ceps publicanorū) ꝛ primus inter illos q̄ vacabant pu blicis actibus .s. exactionibus ꝛ vectigalibus que impli cant ad pctm̄ (ac diues) q̄ in acquirendo auarus ꝛ tpali bus implicatus ex q̄ in eius vocatiōe apparet maior dei mīa ꝛ diuine pietatis abundantia. Desiderabat ex deuo tione (videre iesum) beati enim oculi qui vident ipsuz (ꝛ non poterat pre turba) sequente euz (qr statura pusillus erat) ꝛ corpe scd̄ȝ quantitatē ꝛ mente s̄m hūilitatē. Ex q̄ patȝ deuotio popularium ad xp̄m qr tanta turba seque batur eū (Et pcurrens) .i. pre alijs currēs (ascendit in ar borē sichomorū vt videret iesum) inde transeuntē. vnde

Beda

Beda. Que impossibilia sunt apud homines possibilia sunt apud deum. Ecce enim camelus deposita gibbi sar cina per foramen acus trāsit hoc est diues ꝛ publican⁹ re licto onere diuitiaꝝ contempto censu fraudiuz angustaz portam artamq̄ȝ viam q̄ ad vitam ducit ascēdit. Qui mi ra deuotione fidei ad videndum saluatorem q̄d natura mi nus habebat ascensu supplet arboris atq̄ȝ ideo iuste q̄s ius ipse rogare non audeat benedictiōeȝ dn̄ice susceptio nis accepit quam desiderabat hec beda. Sichomorus ē arbor in folijs moro similis et in alijs ficui sed stipite di stans et altitudine prestans. Unde et a latinis celsa dici tur. Et interpretatur ficus fatua qr arbor est sterilis sicq̄ȝ dicitur sychomorus .i. sicut morus vel scribitur sycomo rus pro sicomoro vicio scriptoꝝ. Uñ scd̄m iosephum po

lus deberet dici ficomorus q̄ componit ex natura fici q̄ ad lignū et ex natura mori quo ad folia. Sicomora q̄z dicuntur quedā poma ficis similia fructus aūt mori liquorem sanguini similē haber. vñ dr q̄ nō ostenderūt elephantis sanguinē vue et mori ad acuendū eos in plio scz corpali. Et ideo morus crucē signat cuius fructus ipse xp̄s dicit in ea suo sanguine rubricatus q̄ sanguis nobis per recordationem ostensus acuit nos in prelio spūali. Dominica em̄ crux credentes alit vt ficus ab icredulis irridetur vt fatua q̄r iudeis est scandalū gentibus vero stulticia. sed credētibus virtus dei est. Hec ergo arbor in quam pusillus statura zacheus vt exaltari posset ascēdit arbor fidei et crucis est ad quam multi venientes et in eam ascendētes q̄uis statura paruuli fuissent et nondū in scientia et perfectione multum creuissent inde tñ iesum videre et cognoscere meruerunt. Huius arboris fructus sanguineus est per quem martyres significantur qui ita firmiter huic arbori inherent vt potius occidi et proprio sanguine cruentari q̄z a sua arbore id est a xp̄i fide et cruce valeant separari. Hanc debemus ascendere per fidem et meditationem aliter iesum videre nō possumus quia statura pusilli sumus non em̄ sufficiunt nostra merita sine merito passionis crucis christi. Hanc pusillus vt exaltari possit ascēdit dum quilibet humilis et proprie infirmitatis conscius terrena relinquendo et paruos actus deserendo altiora q̄z petens et in domino confidens in virtute crucis gloriatur clamans cū apl'o. michi aūt absit gloriari nisi i cruce dn̄i nostri iesu xp̄i. cui lignum crucis est gloria salus vita et per hanc laudabilem fatuitatē dn̄m cernere meret. Nos em̄ inquit apostolus predicamus xp̄m crucifixum iudeis quidem scandalum gentibus autem stulticiā. Ecce sycomorum ascende et tu lignum vbi pro te pependit

Augustinus

iesus et videbis iesum. Unde aug. Apprehendit zacheus sycomorum ascendat humilis crucem parum est ascendat. Ne de cruce erubescat in fronte illam figat vbi sedes pudoris est. Ibi omnino ibi in quo membro erubescitur ibi figatur vbi non erubescatur putas q̄r irrides sycomorum. Et ipse efficit videre iesum hec aug. quicūq̄z etiam humiliatur propter iesū hic infatuatur iuxta mūdum. qui solus tñ sapiens est q̄r quod stultum est hominibus sapientia est dei et hic dominum videre meret. Un

Gregorius

de grego. Si veraciter sapientes esse atq̄z ipsam sapientiam contemplari appetim⁹ stultos nos humiliter agnoscamus. Relinquamus noxiam sapientiam discam⁹ laudabilem fatuitatem. Hinc euangelice historie verba testantur quia zacheus cum videre pre turba nil posset sycomori arborem ascendit vt transeuntem dominum cerneret. Sycomorus quippe ficus fatua dicitur. Pusillus itaq̄z zacheus sycomorum subiit et dominum vidit quia qui mundi stultitiam humiliter eligunt ipsi dei sapietiā sublimiter contemplantur. Pusillanimitatē nāq̄z nostram ad videndum deum turba prepedit quia infirmitatē humane mentis ne luci veritatis intendat curarum secularium tumultus premit. Sed prudenter sycomorū ascendimus si prouide eam que diuinitus precipitur stulticiā tenemus. Quid enim in hoc mūdo stultius q̄z amissa nō querere. possessa rapientibus relaxare. nullam pro acceptis iniuriis iniuriam reddere immo et adiunctis aliis patientiam prebere. Quasi enim sycomorum nos ascendere dominus precipit cum dicit. Qui aufert que tua sūt ne repetas. Et rursum. si quis te percusserit in dexteram maxillam prebe ei et alteram. Per sycomorum dominus transiens cernitur quia per hanc sapientem stulticiā et sic necdum solide vt est iam tamen per contemplationis lumen dei sapientia quasi in transitu videntur. Qui vero in clara ad conspiciendum deum adhuc cogitationum suarum turba deprehenū sunt sycomori arborem

Theophil⁹.

non inuenerunt. Hec gregorius. Ubi et Theophilus. Sed facile hoc est ad moralem vtilitatem retorquere. Quisquis em̄ pluribus in malicia preest potius est statura spūali et non potest videre iesum pre turba. Nam perplexus a passionibus et secularibus rebus non aspicit iesum ambulantem id est in nobis operantē nullum opus eius cognoscens. Ascendit autē super sycomorū id est super voluptatis dulcedinē que significat per ficum deprimens eam et sic sublimior factus videt et videtur a xp̄o. hec theo. Per sycomor etiā potest intelligi religio q̄r latini sycomor celsam nominat est em̄ procerior et altior moro et habet fructus subdulces qui nunq̄z ad maturitatē perueniūt. Sic status religionis est altior et procerior q̄r in cōtemplatione consistit et statum mundi transcendit. Habet etiā fructus subdulces fructus scz abstinentiarū vigiliarū ieiuniorum et hmōi qui licet de se sint duri et asperi tamē sunt subdulces q̄r sustinentur amore dulcedinis paradisi et nunq̄z in maturitatem perueniunt q̄r fructus maturi sunt dulciores et vera religio de mundana dulcedine nō curat. Sed sycomorus ficus fatua dicitur. q̄r ad literā ingrediens religionē fatuus reputatur. vñ pōt dicere illud amos. Armentarius ego sum vellicans sycomoros. Istam arborem zacheus pusillus humilis scz religiosus ascendit vt videat iesum scz vt lucretur vitam eternā que in visione dei cōsistit sed q̄r paruus alte nō pōt ascendere sine scala vel gradibus ideo sunt tres gradus in scala religionis vnus est abrenunciatio proprie voluntatis per votū obedientie. scd's ē abrenunciatio proprietatis exterioris per votū paupertatis terti⁹ est pmissio perpetue castitatis p votū continentie. Et istos tres gradus tres alii gradus ex parte ipsius ascendētis precedūt prim⁹ est cōtemptus terrenor. scd's obliuio generis. tertius odium mūdi. Et ista tria fuerunt dicta abrahe a domino. Egredere de terra ecce gradum primum et de cognatione tua ecce gradum secundum et de domo patris tui ecce gradum tertium et veni in terram quā monstrauero tibi id est in religionem. Hi sunt tres gradus quib⁹ ascendebatur ad thronum salomonis. Iste thronus est religio in qua dominus residet tanq̄z in throno et cathedra speciali. Unde et petr⁹ Rauēnas vocat religionē paradisum que propria mansio dei est dicens. Iuxta sniam

Pera.

cordis mei si paradisus in hac vita psenti est aut in claustro aut in scolis est quicquid enim extra hec duo est. plenum est anxietate inquietudine amaritudine formidine sollicitudine et dolore. (Et cum ihesus venisset ad locum) vbi erat sycomorus (suspiciens vidit zacheū) non tantū visu corporis sed et respectu pietatis approbans illius deuotionē et desideriū. Bonū fuit ei videre xp̄m sed melius videri a xp̄o. Ubi beda. Uidit ihesus videntem se quia eligit eligentem se et amauit amantem. Hūc

Beda

sane ordinem proficiendi hoc est super fidem dominice incarnationis ad cognitionem diuinitatis perueniendi quasi sycomorum ihu faciem speculandi doctor egregius ostendit cum ait. ¶ Non enim iudicaui me scire aliquid inter vos nisi xp̄m ihm et hunc crucifixū hec beda. Cognoscens ergo et acceptans ih's desideriū zachei eū vt descenderet vocauit dicens. ¶ (Zachee festinans descende quia hodie in domo tua oportet me manere.) In domo quidem materiali propt̄ refectionē xp̄i et discipulorum suor et ad ōndendum benignitatem pctōri reuertenti et in domo conscientie spūali per grē infusionē necessariam pctōri. Illud etiā dixit xp̄s cuilibet nostrum vult enī manere in domo cōscientiar nrar et iō debet p̄parari ad eum recipiendum. Unde de ista dicit psal. Domum tuam decet sanctitudo domine. ¶ Gloria enim nostra hec est testimonium conscientie nostre. ¶ Bene debet domum suam spiritualem emundare et ornare qui vult tantū hospitē recipere scilicet regē glorie quē nec celum nec terra potest capere vt ibi maneat i per grat-

Beda

tiā inhabitet et nō transeat. Ubi beda. Quia autem descendere de sycomoro zacheus et sic in domo sua christo mansionem pparare iubetur hoc est q̄d apl's ait q̄r et si cognouimus s'm carnem xp̄m sed iam nunc non noui-

mus si enim mortuus est ex infirmitate sed viuit ex virtu
te dei hec beda. Verba predicta domini ihesu moralr ex
poni possunt de fideli anima que dom⁹ dei dicitur q in
ea xps per gratiā manere dignatur et hoc hodie .i. in vi
ta presenti p gratie prelibationē ac etiam hodie .i. in eter
nitate per glorie beatam fruitionem. Licet aūt xps in q̄
libet fideli anima habitet per fidem specialiter tñ ad hoc
eligit mentes eleuatas et abstractas. Debet autē anima
talis esse abstracta tripliciter scz a desyderio rerū tpaliu
a voluptate delectationum carnalium vel commodi cor
poralis et a seipsa per abdicationem proprie voluntatis
Per hec enim tria abstrahitur anima ab omni impediti
uo salutis contra illa tria de quibus dr omne quod est in
mundo aut est ɔcupiscētia oculorū aut concupis carnis
aut superbia vite. Hanc triplicē abstractionē docuit sal
uator di. Qui vult venire post me abneget se q̄tū ad ter
tium et tollat crucem suam q̄tum ad secundum et sequa
tur me vicz relictis omnibus q̄tum ad primum Et hec
triplex abstractio de zacheo cui hec verba dicta sunt scz
(in domo tua oportet me manere) potest intelligi Quā
uis enim principium euangelii ipm diuitem appellaret
in ɔcessu tñ eum verum pauperem xpi factū esse comme
morat. Nam in eo q dixit (Ecce dimidiū bonorum meo
rum do pauperibus) etc. innuit abstractionem primā s. a
rebus tpalibus. In eo aūt q zacheus ascendit in arborē
sycomorum significat abstractio a commodo tpali vl de
lectatiōe carnali sycomorus enī est ficus fatua et signat
carnalis delectatōnis dulcedinem que fatua est quā ascē
dens per hanc abstractionē sub pedibus deprimit et cal
cat. In hoc autem q ipse ad vnam domini vocem (festi
nans descendit et excepit illum gaudēs) innuitur abstra
ctio proprie voluntatis. Et hec tria semuicem perficiūt
ita q alterum sine aliis perfectum non est. Si enim quis
sit abstractus a sollicitudine temporalium et sit deditus
voluptati carnis nichil valet et sic intellige de aliis suo
modo (Et festinans descendit et excepit illum gaudens)
et exultans de tanti hospitis aduentu. Iam enim q do
minum in cor suum susceperat zacheus in domo eius di
gnatus est suscipi dominus. In quo facto dñs innuit q
votis minorum annuit et affectus pios ɔsequitur et pficit. Vi
de hic benignitatem domini plus enī dedit zacheo q̄ il
le desiderasset q dedit ei seipsum quod ille petere ausus
non fuisset vide etiam virtutem orationis q desiderium
magna vox et magna oratio est. Et ideo dicit ppha Desi
derium pauperum exaudiuit dñs. Et alibi dñs ad moy
sen quid clamas ad me cum ille ore taceret et tñ corde
Augusti. loqueretur vnde augu. Tota vita boni xpiani sanctū de
siderium est quod autez desideras nondum vides sz desi
derando capax efficieris vt cum venerit quod videas im
plearis hec est vita nostra vt desiderando exerceamur.
Tantum autem nos exercet sanctum desiderium q̄tum
desideria nostra amputauerim⁹ ab amore seculi hec au
gu. (Et) videntes pharisei et alii malignantes iudei q in
trauerat domū publicani (murmurabant dicentes quia
ad hominez peccatorē diuertisset) Isti peccabant dupli
citer scz false iudicando de zacheo quia iam peccator nō
erat sed vere penitens. Et similiter de christo q non mi
rum erat si diuertebat ad eum quem iustificauerat q cor
penitentis est christi diuersorium vbi pascha manducat
irrationabiliter etiam murmurabant q nullus potest ra
tionabiliter murmurare si medicus dignatur egrotaz vi
sitare (stans autem zacheus) ad obediendum dño prom
ptus non titubans propter aliorū murmurationem et de
tractionem sicut multi q ad modicum verbum aliorum bo
num deserunt iam inchoatum (dixit ad dominuz ecce di
midium bonorum meorum do pauperibus et si qd aliquem defrauda
ui reddo quadrupluz) s. de dimidio residuo qd adhuc re
tineo. Lex in aliquibus precepit restituere duplū in aliqui
bus quadruplū in aliquibus quintuplū et io per hoc q hic re
stitutio media exprimitur alie due extreme intelligūtur

Ex hoc aūt q dimidium bonorum suorum dedit pauperibus
patet q non oīa bona sua erant male acquisita q oē illis
nō posset fieri elemosyna. Sicut aūt zache⁹ dicit do pau
peribus et reddo q̄druplum sic dñt facere volentes dare
elemosynaz vel reddere male acq̄sita di do vel reddo nō
dabo vel reddam seu in testamento meo ponam vbi be
Beda da Et hec est sapiens illa stultitia quaz de sycomoro pu
plicanus quasi fructum vite legerat rapta vicz reddere ɔ
pria relinquere visibilia contemnere pro inuisibilibus etiā
om mori desiderare seipsum abnegare et eius q needum
videbat dñi vestigia sequi cōcupiscere hec beda. Conspi
ce igitur dñm et discipulos cum illis pctōribus comeden
tes ac familiariter et domestice conuersantes vt eos ad
se attraherēt et de peccatoribus iustos facerent. Et q iu
dei murmurabant q ad hominem peccatorem diuertis
set et cum eo maneret vt ipsorum estimationem et mur
mur redarguat et compescat quem intus curauerat etiā
a culpa sanatuz annūciat (dicens q hodie salus huic do
mui facta est) et omni egritudine omni morbo omni vici
orum ɔtagione fugata sanata est et tota interius et exteri
us sanctificata q per dñi ingressuz facta est zacheo salus
et qui fuerat peccator per dñi redemptionē ē iustificatus
et salutez cōsecutus q suscepto medico saluus factus est
ab auariciis et oī morbo. Vbi theo Ipm zacheum signat
Theophil⁹. assecutum fuisse salutem p domuz habitatorē designans
sequitur enī eo q et ipse sit filius abrahe non enī vocasset
abrahe filium inanimatam fabricā hec theo. Vel eo q et
ipse q huius dom⁹ habitator est iam nō publicanus sit sed
filius abrahe factus s. nō natus i. nō scdm carnē sz fin fi
dem non genere sz fide et operū imitatione. Abrahe nan
q3 filii sunt quicunq3 abraham imitantur et opera abrahe fa
ciunt zacheus quippe sicut et abrahā in fide creuit et abra
ham quidem angelos zacheus vero angelorum dñm ho
Beda spicio suscepit vñ beda. Filius abrahe dicitur zacheus nō
q de eius stirpe generatus sz q eius est fidē imitat⁹ vt si
cut abraham terrā cognationē domūq3 patriā ob spem
future hereditatis dño iubente deseruit ita et ille qd the
sauruz in celis acquireret bona sua pauperibus partiēdo
relinquit Et pulcre dicit et ipse vt nō soluz eos q iusti ɔse
uerant sz et eos q ab iniusticia resipiscūt ad filios promis
sionis pertinere declararet hec beda. Et reddit causam
quare ad domum publicani diuertit q hoc fecit vt me
dicus egrotum curaret et vt deus pctōrem iustificaret et
vt pastor ouem perditā reportaret et vt saluator qd p cul
pam perierat saluaret. Qr ad hoc dei filius (venit) de ce
lo in mundum p carnis assumptionem factus homo et
(filius hoīs) i. virginis (vt quereret) p doctrinā (et saluū fa
ceret) p gratiam (qd perierat) p culpam. s. ouem centesimam
dragmam decimam filium iuniorē. Perierat ei in hoīe
innocentia nature similitudo gratie adoptio glorie ppter pri
mum compar oui pdite ppter scdm dragme pdite ppter
tertium filio pdigo. Tria aūt predicta venit ihs reparare.
Vnde ait et alibi non veni vocare iustos sed pctōres ad
Crisostom⁹. penitentiam. Vbi criso. q.d. Quid me criminamini si re
ctifico pctōres tam enī pcul est a me odiū pctōrum q eo
rum cā aduenerim. Nā medicus veni nō iudex ob hoc cō
uiuo filio languentium patiorq3 fetorem vt prestem reme
dium Vbi et beda. Pius sane mgr qui murmurantibus
Beda turbis sua mysteria non dedignatur exponere a deo scz
pctōrum pnlam non esse respuendā vt ipse dei filius ob hāc
maxime querendā sit destinatus ad terras q vt pietatis
sue nobis dispensationem inculcet sepissime se filium ho
minis appellat commendās sollicite nobis qd factus ē
Beda benigne pro nobis vt aūt dicit idem beda. Mystice za
cheus q inter pctāt iustificatus credentē ex gētibus po
pulum significat q p occupatiōem tpaliū depressus erat
et minimus sz a dño sanctificatus q intrantē hiericho sal
uatorem videre voluit dū fidem quā mūdo attulit parti
cipare quā sitit hec beda. Per diuitē etiam illum scz za
cheum qui q̄rebat videre ihm sz impediebat p turbam et

stature sue paruitatē intelligi pōt quilibet diues q̄ de sa
lute sua sollicitat̄ sȝ per turbationē fantasmatū circa ne
gotia tpalia et p̄ propriam imperfectionē ipedit̄ pp̄ter
qd̄ ascendere dȝ in arborem .i. ad xp̄m p̄ oratione ȝ q̄ fm
damascenum est ascensus mentis in deum et sic ih̄m vi
dere meret̄ et partem bonorū suo⁊ pauperibus dare et sic
que defraudauit fideliter restituere. Per phariseos aūt
murmurantes intelligi pn̄t maledici bonorum opa de
prauantes et q̄ bene fiūt in malum interpretātes. Sȝ de
his non est curandum nec iō a bono ope cessandū immo
potius ⁊ fortius ei insistendū. Et quia erāt p̄pe hierl̄ȝ q̄
est caput regni et existimabant aliqui phariseo⁊ et etiaȝ
discipulorum q̄ statim cū esset in hierl̄m manifestaretur
regnuȝ eius super iudeos a multis ei credebatur futur⁹
rex isrl̄. fm q̄ dixerūt magi vbi est q̄ natus est rex iudeo
rum et ipi apl̄i q̄rebant ab eo dn̄e si in tēpore hoc restitu
es regnum isrl̄ ad hūc ergo errorē remouēdū inducit pa
bolā de homine nobili q̄ abijt in regionem longinquam
et dedit decē seruis suis decem mnas ad negociandum
Que quidem snīa concordat cū alia pabola q̄ infra de ta
lentis dicitur sō hic ibidem sil̄ cū illa coniungitur. Oratio

Domine iesu xp̄e q̄ zacheū in sycomo⁊ ascenden
tem misericorditer respexisti ac eū ad te vocans
et in domū ipsius diuertēs ab oī vicio sanasti cō
cede michi pusillo ⁊ misero vt in arborē p̄sie valeā ascē
dere vbi me oculis mīe digneris aspicere et ad tuā grām
vocare dones michi vt domū conscientie mee ad te reci
piendū digne preparē et per te totus interi⁹ et exterius
perfecte saner. Et q̄ venisti de celis querere et saluare qd̄
perierat in terris tu me q̄ per culpā perierā redras bone
pastor et saluū facias pie saluator. Amen.

De duobus cecis post egressum hiericho illumina
tis. Capitulum .xxiiij.

Math .xx. et marci .x.

Post egrediente ie

su cū discipulis ab hiericho turba multa desi
derantium audire doctrinam eius (secuta est
eum) pauci cū audebant propter latrones ingredi deser
tum. Quia turba plurima sequebat̄ iesum sue sedulez stu

Crisostom⁹.

diose doctrine est iudiciū. Vn̄ criso. Testimoniū studiosi
agricole est messis fecunda assidui autē doctoris docu
mentum ecclesia plena. Neminem labor itineris impedi
uit quia amor sp̄ualis fatigationem non sentit. Neminē
possessionum suarum sollicitudo retraxit qr ingrediebā
tur in possessionem regni celestis. Vere enim non habet
super terrā quod amet qui bonum celeste in veritate gu
stauerit. Sicut enim qui preciosum manducauerit cibuȝ
postmodum ei hec esca cōmunis ingrata videtur sic et q̄
semel dulcedinem xp̄i bene gustauerit terrenorum bono
rum deceterō non multum sentit saporem. Nimirū hec
est illa rosa in campis hierico de qua sapientia loquitur
per salomonem. Sicut palma exaltata sum in cades si
cut plantatio rose in hiericho. Ergo hec est illa speciosis
sima rosa sanctitate iusticie candida et passionis sangui
ne rubicunda. Sicut enim rosa anteq̄ȝ videatur sentitur
et anteq̄ȝ inueniatur tenetur in odoribus suis sic et dn̄o
transeunte delonge duo ceci anteq̄ȝ viderent diuinitatē
eius fragrantia senserunt. hec criso. Vnde sequitur. (Et
ecce duo ceci sedentes secus viam) vt elemosinam pete
rent a transeuntibus non remote a via salutis (audierūt)
a transeuntibus (quia iesus) nazarenus omni flore virtu
tum vernans (trāsiret) O felix auditio cum tot leuis. Mul
ti enī reges et prophete voluerunt audire et non audie
runt. Et misericordiā cum clamore petebāt dicētes (Do
mine miserere nostri fili dauid) tua compassione nostraȝ
miseriā remouendo. Vocāt eum filium dauid qr crede
bant eum esse xp̄m per prophetas promissum et notum
erat apud omnes iudeos q̄ xp̄s de semine dauid erat na
sciturus. Cum magna desiderij intentione clamauerunt
et magno desiderio illuminari postulauerunt cōfessi da
uid filium per carnem deum etiā in eo esse nouerunt per
inspirationē. Vn̄ criso. Oportune autē oblati sunt ante

Crisosto.

faciem xp̄i duo ceci vt apertis oculis quasi testes virtutis
eius ascenderent cum eo in hierusalē hi currentium stre
pitum audiebant et personas nō videbant. nichil solum
habentes de toto corpore preter vocē et ideo quia pedi
bus eum sequi non poterant voce sequebātur. hec criso.
De vno istorum tm̄ scȝ famosiori marcus mentionem fa
ciens de alio tacuit minus noto. Vn̄ aug. Hoc autē fa

Augusti.

ctum et marcus cōmemorat sed de vno ceco factum. Nā
duorū cecorum quos matheus interposuit vnum fuisse in
illa ciuitate famosissimū ex hoc satis apparet q̄ ⁊ nomē
eius et patris eius marcus cōmemorauit (Bartimeus
filius thimei filius) ex alio q̄ magna felicitate decect⁹ notissi
me et famosissime miserie fuit q̄ nō solum cecus verum
etiā mēdic⁹ sedebat. Hinc est ergo q̄ ip̄m solū voluit cō
memorare marcus cui⁹ illuminatio tā clarā famam huic
miraculo cōparauit quā erat illi⁹ nota calamitas. Vn̄ et

Beda

beda. Et bn̄ marcus q̄ gētibus scribebat euāgeliū vnum
dicit illuminatū vt eo⁊ quos instituebat ad fidē saluatio
ni figura cōgrueret. matheus vero q̄ hebreis suum scribe
bat euangeliū qd̄ in gentiū quoqȝ noticiā erat peruentu
rum recte duos dicit illuminatos vt vtrūqȝ pp̄lm vnam
eandēqȝ fidei grām ptinere doceret qui etiā in sequēti le
ctione de asino in quo dn̄s sederet dignat⁹ est eandē euā
gelicā seruare scripturā curauit. hec beda. Bartimeus
qui fili⁹ pinguedīs interpretatur significat hoīem in deli
cijs carnalibus nutritū iō dicit̄ cec⁹ scȝ sapiētie lumine p̄
uatus de qua dr̄ in iob q̄ nō inuenitur in terra suauit̄ vi
uentiū qr delicie carnales haberent intellectum. Et ta
lis cū audit de saluatore debet clamare p̄ orōnē deuotaȝ
vt ab eo recipiat sapiētie lumen qui dat oībus affluen
ter saltem de necessariis ad salutem (Turba aūt) doctri
nā xp̄i auscultās videns sordidas vestes nō conscientie
claritatē (increpat eos vt tacerēt) qr per clamorē suū tur
bā ab audiendo xp̄i doctrinā impediebant. Et hi signifi
cant eos qui a bono opere retrahūt alios. Habemus au
tem triplicē turbā impedientē. vnā a carne aliā a mūdo
tertiam ab inferno qr carnalia desideria et persecutiōes
scȝ mundi et dyaboli nobis obstant vt taceamus a con
fessione peti ab edificatione proximi a laude dei. Infelix
hec turba omni bono obsistit Turba desideriorum car
nis increpat alliciendo turba tyrannorum mundi incre
pat persequendo. turba demonum inferni increpat deci
piendo. Sed quō tacebūt in oratione ceci per ignoran
tiā mētis precipue de p̄prio statu mendici p̄fectū virtutis
et extra viā scȝ salutis (At illi magis clamando insiste
bant) donec strepitum turbe vincerēt timentes ne ex in
crepatiōe aliorū impediretur auditio ⁊ exauditio peti
tionis ac votū eo⁊ et misericordiā petebāt (di Dn̄e mise
rere nr̄i fili dauid) In hoc ⁊ nos exhortamur ad orōnis
cōtinuationē ⁊ in ea perseuerantiā. Vbi crisostomus irritabant

Crisosto.

veriti magis q̄ȝ cōcupiscebāt. Talis est natura fidei q̄ȝto
magis vetatur: tanto magis accendit̄. pp̄ter qd̄ serui dei
in persecutionib⁹ nō vincūtur. virtus eīn fidei in piculis
secura est: et in securitate periclitat̄. Quid eīn aliud sic vi
gorem fidei in omnibus laxat q̄ȝ longa tranquillitas. Et
iterū. Primo eīn clamabant qr ceci erāt secundo magis
clamabant qr ad lumen accedere vetabantur. xp̄s autez
permittebat eos vetari vt plus eorum desideriū appare
ret. Hinc autem disce qr si abiecti fuerim⁹ cum studio ac
cedentes ad deum per nosipsos assequamur qd̄ petim⁹.
hec crisosto. Vn̄ Augu. Bonos eīn xp̄ianos volentes fa

Augusti.

cere p̄cepta dei xp̄iani mali ⁊ tepidi prohibent: clament
tn̄ illi nō deficiant. Cumqȝ eīn quisqȝ cristianus cepit be
ne viuere: mundumqȝ cōtemnere in ipsa sui nouitate pa
titur reprehensores frigidos christianos. sed si perseuera
uerit ipsi tā obsequunt̄ qui ante phibebāt. hec aug. (Et)
qr pulsanti aperit̄ (stetit iesus expectans eos) qr illi sed

non poterant q̄ eū pgerent nō videbant (et vocauit eos) ne turbe prohiberent si non vocati venirent. Et interrogauit eos quid vellent non tū hoc ignorās sʒ vt ex respōsione et confessione cecorum manifesta debilitas et virtus remedio cognosceretur qr ad miraculorum operationem vult hr̄e sanandorū cōfessionē vt ex hoc magis appareat euidētia miraculi ad aliorum vtilitatem. Et cum illi dicerēt (dn̄e vt aperiantur oculi nostri misertus eorū iesus) fons vere lucis (tetigit oculos eorū et confestim) id est subito (viderunt) ex quo patʒ q̄ talis illuminatō fuit miraculosa non naturalis qr natura nō opat in instāti.

Crisosto. Ubi cris. Tetigit autē vt hō carnaliter sanauit vt deus. Et iterum. Quādiu dixerunt fili dauid suspensa est sanitas mox vt dixerunt dn̄e sanitas est infusa qr saluare nō poterat filius dauid sed filius dei hec Criso. Spiritualiter scd̄m glo. oculos tangit cum radijs sue lucis conscientiam illustrat et confestim videmus ad deuʒ contemplādum ad nos cognoscendū ad pximū iuuandum. Notandum aūt q̄ triplex est modus illuminationis illuminatī enī leguntur aliq̄ verbo sicut cecus de q̄ dictuʒ est supra aliqui tactu vt isti de quibus fit hic mentio aliqui vnguēto sicut ibi lutum fecit ex sputo. Uerbum est predicatio tactus est interior inspiratio vnctio sacramentorum institutio. Sic ergo illuminat per eloquia sacre doctrine per carismata gratie per sacramēta ecclesie (Et secuti sūt eū) nō tā pedibus q̄ virtutibus ac fide et moribus qr illi qui a xp̄o illuminati sunt corporaliter ab ipso etiam illuminati sunt mentaliter. Quoscunqʒ enim xp̄us sanauit corpore sanauit et mente qr totum hoīem simul fecit saluuʒ.

Crisosto. Uñ cris. Bonum munus obtulerunt xp̄o sanati quia secuti sunt eū. Hoc enī deus a te reqrit scd̄m pphetam sollicitum ambulare cum deo tuo. Et iteruʒ pmisit eos seq vt recens miraculum ostēderet cuʒ nō ex infirmitate morī hec cris. In hoc aūt q̄ secuti sunt eū patet eorum gratitudo qr non resilierunt post beneficia donata eis a domino quod tamen multi faciunt q̄ post būficia ingrati existentes ad vomitum reuertuntur et ad malū redeūt vbi cris.

Crisosto. Sed non illi fuerunt tales sʒ et ante donationē fuerunt pseuerabiles et post dationem grati. Hos et nos zelemur et si tardauerit donationem deus et si multi sunt qui adducunt ne desistamus petentes sic enim maxime deum atti abemus. Uide itaqʒ et hic qualiter vehementē eoruʒ concupiscentiam nō inopia non cecitas nō audiri non a turbis increpari non aliquid aliud prohibuit. Tale quid est anima seruens et laborās. Hec cris. Tu ergo existens extra viā et secus clama ad iesum vt te illuminare dignetur ad ipsum videndum ac fide et imitatione sequendum

Augusti. qr hoc precipue est nobis necessariū. Ubi augu. tota igitur fratres opa nr̄a in hac vita est sanare oculum cordis vnde videatur deus. Ad h̄ sacrosancta mysteria celebrātur ad hoc sermo dei predicat ad hoc exhortationes morales et pertinentes ad corrigendos mores ad emēdandas carnales concupias ad renūciandum non vocem tm̄ sed mutata vita huic seculo ad hoc agunt q̄cq̄d agūt diuine sacreqʒ lr̄e vt purget illud interius ab ea re que nos im-

Origen. pedit ab aspectu dei hec aug. Ubi orig. et nos ergo sedētes iuxta scripturarū viam et intelligētes in q̄bus ceci sumus si ab effectu petierimus tanget oculos aīarū nr̄aruʒ et recedet a sensibus nr̄is tenebra ignorātie vt eum videamus et se q̄mur q̄ dedit nobis posse videre ppter nichil aliud nisi vt eū sequamur hec orig. Per duos cecos istos significantur duo ppl̄i s. gentiles qui erāt excecati p ydolatriam et iudei per doctrinā puersam mandatuʒ dei trāsgredientes ppter traditōnes hoīm q̄ sedebāt secus viaʒ qr videbantur hr̄e legis noticiam sʒ viā q̄ est xp̄s ignorabant quorū alter naturalē alter scripture legem habebat Qui audierunt de transitu iesu postq̄ exijt de hierico. id est de hoc seculo sed iesu eorum oculos mentales tangēte illuminati sunt multi de iudeis et de gentibus plures eum per fidem et opera sancta sequentes. Et prius q̄dē vnum postea duos cecos illuminat qr vnum prius pplʒ deinde duos vocat. Unde beda qd̄ autē appropinquans

Beda hierico vnum illuminauit ac pficiscens de hierico duos hoc intimauit q̄ ante passionem suam vnum tantum populo iudeorū predicauit post resurrectiōeʒ vero atqʒ ascensionem suaʒ p apostolos et iudeis et gētibus diuinitatis sue et hūanitatis archana patefecit. hec Beda. Plura ad expositionem et meditationem ptinentia supra de vno ceco posita possūt hic applicari et econuerso plura hic posita ibi aptari.

Oratio.

Ux lucis et fons luminis dn̄e iesu qui duorū cecorum ad te clamantiuʒ affectu pie misertus oculos eoruʒ tangere et sic eos illuminare dignatus es tange q̄so oculos meos spūales et radijs tue lucis conscientiam meā illustra ad te ɔtēplandū ad me cognoscendum ad pximum instruendū et iuuādū. Illustra cor meū lumine tue grē diuine vt te ductorē in oībus vijs meis habeaʒ te imitādo sequar et te q̄ es sup oīa pre oībus timeā et diligam tuamqʒ in omnibus faciā voluntatē. Amē.

De effusione vnguenti super caput iesu. Ca. xxv.

Appropinquāte tē-

Ioh. xij. mat. xxvj. marci xiiij.

pore in quo dn̄s pati disposuit appropinquauit ipse loco in quo eiusdē passiōis dispēsatiōeʒ facere voluit vt per hoc intimaret q̄ voluntarie et sua spōte pateretur et mortē subiret. Igitur (ante sex dies) sollēnis (pasche) i. sexta die aū pasca. scʒ sabbato ante ramos palmarum (venit bethaniā) Intelligas hic dieʒ pasche nō xiiij. primi mēsis in qua ad vesperaʒ imolabat agnus paschalis sʒ quintamdecimam scʒ illa in q̄ passus est xp̄s q̄ tota erat festiua et sollēnis. Unde theo. Decima autē die mensis

Theophi. agnū iudei capiūt immolandū in festo pasche extunc enī festiuitatis prelibāt solēnia q̄propter in die q̄ est nona mensis et precedit sextum dieʒ aū pascha epulant splēdide et exordium festi hanc dieʒ cōstituūt q̄ fit vt iesus q̄s pergens bethaniā conuiuaret hec theo. Iō aūt venit bethaniam vt lazari resuscitatio renouaretur ac memorie oīm arctius imprimeret et vt inexcusabiles iudei de morte tanti suscitatoris tractantes confunderētur et ex memoria miraculi ibidem facti turba populi moueretur ad eum honorifice recipiendum in hierl'm aū suā passionem sicut fuerat predictū p zachariā pphaʒ dī. Exulta satis filia syon iubila filia hierlm ecce rex tuus venit tibi. &c. Sciens ergo dn̄s iudeos cōspirasse in mortē appropinquante pascha in quo agnus paschalis immolabat reuertendo venit quasi agnus ad victimā vt sic agnus verus immediate post immolationē agni paschalis immolaret p nobis vt veritas figure succederet et verum pascha haberemus. Et erat in domo symonis prius leprosi tunc autem mūdati qr fuerat leprosus et a domino sanatus sʒ tn̄ adhuc pristinuʒ nomē ad memoriam miraculi retinebat vt virtus curantis appareret sicut adhuc dr̄ matheus publicanus licʒ esse publicanus desierit. Hinc colligere possumus q̄ licʒ a pctō nr̄o mundati fuerimus sʒ tn̄ ipm in memoria ad penitendū hr̄e debemus. Hunc symoneʒ leprosum tradunt fuisse beatū iulianū sic postea vocatum et factuʒ cenomanensem ep̄m cui iter agentes dicunt pater noster vt bonum habeāt hospicium (Fecerunt autem cenam ibi) dn̄o (et martha ministrabat et lazarus) inuitatus a symone (vnus discumbentiū erat) pie credendū ē q̄ cena honesta et absqʒ luxu fuerit quā fecerūt ei qui predicator et amator ɔtinentie erat. (Martha ministrabat ibi) qr scd̄m quosdam domus marthe erat possessione sed symonis habitatione alias ibi non ministrasset vel pōt dici q̄ iste symon erat marthe vicinus et ppter hoc ipsa ministrabat in domo eius sicut hoīes solēt facere in domibus amicorū suorū et maxime ppter reuerentiā ipsius xp̄i comedentis ibi deʒ (lazarus vero erat vnus ex discūbētibus cum eo) inuitatus a symone et hoc factum est ad declara

tionem veri miraculi de eius resuscitatione vt ex hoc q post suscitationē cibum sumeret non fantastica sua suscitatio esse probaretur vñ aug. Ne putarent homines fantasma esse factum quia mortuus resurrexit lazarus vnus erat ex recumbentibus. viuebat loquebatur epulabatur veritas ostendebatur infidelitas iudeorū confundebat. Et fm eundē Lazarus dum discubit in conuiuio conuiuis interrogantibus eum tristia loca penarūq3 sedes abta nocte obscuras indicauit diligenti narratione per ordinem et ita inferi longis tēporibus ignorati tandem inuenerūt proditorē. q autē ante sex dies venit hoc mysterio cōuenit. pmo quidē q̄tum ad numerū. numer⁹ enī senarius pfectus est. vñ et deus opa creatiōis pfecit sex diebus et ppter hoc decuit q sex dieb⁹ quodāmō cōpleretur opus passionis quo oīa sunt restaurata. Scdo q̄tum ad figurā qr decima die mēsis primi tollebatur agnus et seruabat vsq3 ad quartādecimā. Vñ et dñs sexta die aliquē decimā hierl'm intrare voluit quasi ad locū imolationis accedēs. Quia venit bethaniā que interpretatur domus obediētie etiā cōgruit mysterio. primo q̄tum ad causam passionis qr fm aplm factus est obediens patri vsq3 ad mortē. Scdo ad fructū passionis quē consequūtur illi soli qui obediunt ei qr fm eundē aplm factus est omnib⁹ obtemperantibus sibi causa salutis eterne. Unde hieron. Passurus dñs pro omni mundo et vniuersas nationes suo sanguine redēpturus venit et moratur in bethania ī domo obedientie hynnulus ceruorū semper ad lectū sui redit et filius obediens patri vsq3 ad mortē obedientiā a nobis petit. beda hiero. Quia venit vbi fuerat lazarus mortuus quem suscitauit significat quia in domo obediētie illi qui sunt spūaliter mortui in peccatis resuscitantur reducti ad vitam iusticie quia scdm aplm per vnius hoīs obedientiā iusti constituūtur multi. Quia fecerunt ibi cenam dño conuenit etiā mysterio quia dñs in domo obedientie spūaliter reficitur delectatus in obedientia nr̄a: et martha ministrabat et satagebat circa frequens ministerium per quam significantur prelati qui in ecclesiis ad ministerium instituuntur scdm illud apostoli Sic nos existimet homo vt ministros xp̄i et lazarus resuscitat⁹ erat vnus ex discumbentibus per quem significantur subditi ministerio prelatorū a peccatis ad statum iusticie reducti qui cum aliis iterum spūaliter cum domino merētur epulari (Maria vero vnxit caput et pedes iesu et extersit capillis) per quā significant contemplatiui de ea enī dicitur alibi q sedens secus pedes domini audierat verbum illius. Unde alchuinus. Mystice q ante sex dies venit bethaniam significat q ille qui sex diebus omnia fecerat et sexta die hominem creauit ipsa sexta mundi etate. sexta feria sexta hora redimere mundum venerat. Cena autem dominica fides est ecclesie que per dilectionē operatur. Martha ministrat cum fidelis anima opera sue deuotionis domino impendit. Lazarus vnus est ex discūbentibus cum hi qui post peccatorum mortem suscitati sunt ad iusticiam vna cum eis qui in sua permanserunt iusticia de presentia veritatis exultant. et celestis gratie munere aluntur. Et bene in bethania celebratur que interpretatur domus obedientie nam ecclesia est obedientie domus. Hec alchuinus. (Maria ergo accessit ad iesum) tanq̄ ad fontem misericordie lauantem infirmitates nostras (et fregit) id est aperuit alabastrum contentiuum (vnguenti nardi pistici preciosi) id est vasculum alabastritum scilicet pixidem de alabastro quod est genus marmoris candidi et variis coloribus intertincti in quo bene et incorrupte seruantur vnguenta plenam vnguento precioso (et effudit vnguentum super caput iesu recūbentis) id est ad mensam sedentis sicut effunditur aqua rosacea propter refrigerium et odorem (et etiam vnxit īde pedes eius (apud quos etiam alias tantam gratiam inuenerat (et capillis suis extersit) Ordine alio factum fuit q̄ hic scriptum sit quia primo lauit pedes et extersit et postea vnxit (Et domus impleta est ex odore vnguēti) effusi. quia enim de re aromatica erat longe lateq3 poterat odor eius diffundi. Non est verisimile q esset aliqd grosse sicut vnguenta communiter dicta quia indecens esset tale quid ponere super caput dominis sedentis in mensa. et ideo dicendum q hic vocatur vnguentum liquor preciosus de re aromatica expressus sicut aqua rosacea exprimitur de rosis aliter dicitur q fuit lacrima fluens naturaliter de arbore aromatica que est multum preciosa et valet ad multa medicinalia. dicunt etiam aliqui nardus est herba nigra faciens spicas in cacumine. et ppter hoc dicitur nardi spicati quia de illis spicis extrahitur liquor predictus per artificium. vel scdm alios fluit p naturam. Alii dicunt q est frutex vel arbor paruula et inde fluit vel extrahitur liquor modo predicto. pistici scdm quosdam nomen est loci vbi crescit arbor vnde talis liquor exprimitur. sed melius dicitur pistici id est fidelis. pistis enim grece fides est latine hoc est dictum q iste liquor erat purus et verus non habens aliquid aliud admixtum nec sophisticatus (Preciosi) quia valebat trecentos denarios id est nummos vsuales. erat enim ille liquor refrigeratiuus et confortatiuus membrorum et consolidatiuus et valde odoriferus valens ad alleuiationē laboris et contra estum solis et distemperiem aeris et ad multa medicinalia ex quo patet preciositas vnguenti et deuotio ac pietas marie que labori christi compatiens et pedes et caput eius vnxit et rem tam preciosam in obsequium eius expendit. In quo et nos docemur q res que preciosissima sunt apud nos deo offerre debemus. Et q alia vice peccatrix adhuc existens fecit in eadem domo ex contritione scilicet quando conuersa est et peccata ei multa dimissa sunt eo q multum dilexit nunc iustificata et familiaris domino effecta facit ex deuotione sed tunc tantum pedes vnxit et gradatim a pedibus ad verticem perueniens nunc et caput et pedes vngere meruit tunc vnxit dominum vnguento penitentie nunc vnguēto deuotionis. Ibi rudimenta penitentium hic iusticia perfectarū designatur animarū. diligebat enim iesum super omnia et de obsequendo eidē nō poterat satiari fragrantis fidei caput dñi et pedes quasi odore aromatum pfudit q diuinitatē et humanitatē eius digna laude attollit nunc de pedibus ad caput ascendēs nunc ad pedes a capite p fidē descendēs. Fm apostolū caput xp̄i est deus. Itaq3 caput xp̄i vngit qui ad honorē dei omīa opera sua facit. Fm illud aplī Oīa in gloriā dei facite. Qui vero vestigia xp̄i sequitur pedes ei⁹ vngit. Item caput xp̄i vngit qui ipm xp̄m veneratur pedes vero qui eius fidelibus obsequitur. Ubi aug. Quecunq3 ea fidelis vis esse cum maria vnge pedes dñi precioso vnguento. vnguentū illud iusticia fuit ideo libera fuit vnge pedes bene viuendo. dominica sectare vestigia capillis terge si habes superflua da pauperibus et pedes dñi tersisti. Capilli enim superflua cordis videtur. (Domus autē impleta ē odore mūdus impletus est bona fama. Nam odor bonus bona fama est. Qui male viuunt et christiani vocantur iniuriam xp̄o faciūt De quibus dictum est q p eos nomē dei blasphematur. Si per tales nomen dei blasphematur p bonos nomē dei laudatur. Audi apostolū. Christi bon⁹ odor sumus inquit in omni loco. ¶ Dicitur et in canticis canticorū. Vnguentū effusum nomen tuū hec aug. Ubi et beda Mistice autem hec deuotio marie domino ministrantis fidē ac pietatē designat ecclesie sancte que loquitur in amoris cantico dicens. Dum esset rex in accubitu suo nardus mea dedit odorem suū. Que nimirum verba et semel iuxta litterā manibus marie cōpleuit et quotidie in omnibus suis mēbris spiritualiter implere non desinit que toto diffusa orbe gl'iantur et dicunt. Deo autē grās q semper triumphat nos in xp̄o iesu et odorem noticie sue manifestat per nos in omni loco quia xp̄i bonus odor sumus deo qui cum potētiā diuine virtutis eius que illi

Augustinus

Hieronim⁹.

Alchuinus.

August.

Beda

vna cuz patre est digna reuerentia cositetur. Laudat et predicat caput prefecto illius vnguento pfudit precioso. Cum vero assumpte mysteria hũanitatis eque digna reuerentia suscipit in pedes vtriqz dñi vnguentum nardi pisticum .i. fidele ac verũ pfudit q̃ illã eius naturaz qua terram contingere hoc ẽ inter hoĩes cõuersari dignatus est pia predicatõne cõmendat ac deuotis venerak obsequijs. Domus aũt impleta est ex odore vnguenti qḋ significat odorem sctitatis xpi implesse ecclesiam ad quẽ odorem omnes festinant. Ubi orige. Qui elemosynas et alia huiusmodi que ad vtilitatem hoĩm ñũt facit in xpianos pedes dñi vngit qui aũt castitati studz et in ieiunijs et orationibus permanet et ceteris qui tñ ad gloriam dei pficiũt vngit caput xpi aut doctrina que necessaria est hoĩbus. hoc est vnguentum quo pedes dñi vngũtur agnitio aũt fidei que ad solũ ptinet deum est vnguentũ quo vngiẽ caput xpi. Capillis autẽ pedes extergit q̃ ea que fluunt amente tanq̃ capilli a capite in obsequium dei retorquet. Unde in canticis. Uulnerasti cor meuz soror mea spõsa in vno oculorum tuorum et in vno crine colli tui hoc ẽ castitate affecisti me, propter simplicitatẽ oculorum tuorum me contemplantiũ et ppter simplicitatẽ tuarũ cogitationũ q̃ in me continue dirigũtur. Hoc enĩz mõ deuotionis extergitur a pedibus xpi quicq̃d in eis est lassitudinis et tarditatis quibus ad nos aliq̃n tardat venire. Et notandũ q̃ hac die scilz sabbato maria lauit pedes dñi vnguento in memoriaz huius rei eodẽ sabbato dñs papa consueuit vacare et intendere pauperibus dando elemosynas et pedes pauperuz lauando q̃ in cena dñi propter officij magnitudinem ad hoc nõ vacat intedere et mãdatũ celebrare paupes ei sunt pedes dñi sedẽtis in celo adhuc deambulantes in terra. Cuius rei occupatione eadem die stationem ad missam celebrãdam nõ facit sicut ceteris diebus quadragesime facere consueuit et ideo vacat hoc sabbatum a proprio misse officio. Indignabatur aũt et murmurabat de hoc facto marie (iudas scarioth his dicẽs. Ut quid perditio hec vnguenti facta est) putabat enim vnguentũ perditũ ppter hoc q̃ nõ habebat apud se preciũ in quo verbo non soluz increpabat mulierẽ quare hoc faciebat sed et xpm qui hoc fieri pmittebat ecce quod in obsequium xpi ponebatur pditum reputabak. Simile aliq̃ faciunt qui omne qḋ ex deuotiõe deo in orõne vel meditatione impenditur pditũ esse dicũt q̃ nos vtilitati proximorum intendere nõ cernũt. Siliter si aliquis religionem intrat talem multi fatuũ reputãt si aũt actibus secularibus se im plicet talem prudentẽ esse dicũt. Uñ cõiter dicitur de persona cũ debilis est et infirma qḋ nichil valz nisi ad dandum pro deo. Res etiam sepe p deo nõ dank donec deteriorare videtur vñ dicitur. Panẽ tempestas vinum tonitrua vestez. Tinca paupibus dat postea musca scutellam (Poterat enim vnguentũ istud venundari plusq̃ tercentis denarijs) In hoc insinuatur occasio venditionis christi ab ipso iuda p triginta denarijs venditi nam scḋm quosdã. Cõsuetudo xpi erat q̃ decimã partez eorum que sibi dabank pauperibus erogabat vel cuz iudas pcurator dñi esset credebat scḋm cõsuetudinem suam accipere sibi decimam datorũ dño et iõ voluit vendi istud vnguentum vt haberet triginta denarios qui sunt decia pars trecentorũ ppter qḋ inde visuz ẽ q̃ in vnguẽto sup xpm effuso triginta denarios perderet vnde ab illa hora cogitauit vt xpm triginta denarijs venderet et sic predã suam recuperaret. Uel secundum alios ibi triginta argẽtei p quibus dñm vendidit valebant trecẽtos denarios vsuales et sic recuperauit totuz preciũ vnguẽti (Et dari pauperibus) Ecce sub pretextu pietatis zelat affectũ nõ pietatis sz cupiditatis. Hoc enĩ dixit simulãs pietatem ad operiendum suã cupiditatez p huic designãtur detractores bonorum operum sub specie pietatis denigrãtes quidã etiã alij discipuli indigne ferebãt et quasi de perdito vnguento murmurabãt isti quidẽ moti pietate ppter pauperes indignabank nõ intendẽtes esse pditũz simpliciter sed in compatõne ad subleuationẽ pauperum audierãt enĩ a dño miam volo et non sacrificium et ideo forte credebãt q̃ dare pauperibus esset magis bonum. Iudas vero motus cupiditate propter lucra sua q̃ uis etiam sub pretextuã velamento seu specie pietatis indignabatur (dicebat enĩ hoc non q̃ de egenis ptineret ad eum) i. nõ q̃ cõpateretur pauperibus vel curaret de eis sz q̃ dolebat q̃ vnguentũ nõ fuerat sibi traditũ vt eius preciuz furando sibi retineret. Unde theoph. discipuli plures mulierẽ arguerunt eo q̃ sepe xpm audierant de elemosyna dicentẽ iudas vero non eadẽ intentõe indigne tulit sz ppter amorem pecunie et turpe lucrũ vñ et ioh̃es ipm solum commemorat tanq̃ fraudulẽta intẽtõe mulierẽ arguentẽ cuius ex hac occasione furãdi psuetudinẽ credidit intimãdam hec theophilus licet enĩ portabat ea q̃ dabãtur p xpo ad dandũz paupibus nõ tñ hoc faciebat sz sibi retinebat vñ insinuatio eius cũ crimine ponitur q̃ nõ curã paupm habuerit sed suo furto prouidere voluit (q̃ fur erat et loculos) i. bursas dñi (hñs) et custos eorum existẽs ea q̃ mittebank in loculis donata in elemosynã a fidelib' ad vsuz et necessitatẽ discipulorum et paupm furto asportabat portabat quidẽ ministerio sed asportabat furto. Habebat loculos dñicos ad ea q̃ dabantur mittenda et loculos ppri os ad ea que furabãtur reponenda. Et scḋm aug. ea q̃ furabãtur dabat vxori et filijs suis. Sic multi hñtes loculos et facultates ecclesie ea q̃ diuino cultui et paupibus erogare deberent subtrahunt et sibi retinent ac inde ditari et inclitĩ fieri student. Multi etiam bona ecclesie que sunt pauperuz dant filijs et meretricibus ac sacrilega crudelitate subripiunt pauperibus et expẽdunt in illicitis vñ de sacerdotibus belis legitur quõ filij et vxores eoruz comedebant illa que sup altare ponebank et rex credebat q̃ bel ea comedisset multi etiaz custodes loculorum monasterij existentes bona ad vsum fratruz deputata largiũtur quibus non dẽt et magis in suis supfluitatibus q̃ aliorũ necessitatibus expendunt ac alias illicite et male consumunt. Et q̃ oẽs predicti loculos xpi cum iuda fure portant et eũ in scelere sequuntur iõ etiaz post eũ in tenebras demerguntur. Dñs cui angeli ministrant condescẽdens infirmis loculos habebat in q̃bus oblata fidelium seruabank suorum et indigẽtiũ necessitatibus p futura in signum q̃ ecclesia loculos erat habitura et in hoc datur forma ecclesie seruandi necessaria sane cum doceret viã paupertatis non habebat loculos propter ppriam vtilitatẽ sz ad pauperum suorum sumptus et necessitatem vñ aug. Habebat dñs loculos et a fidelibus oblata cõseruans suorum necessitatibus et alijs indigẽtibus tribuebãt tũc primũ ecclesiastice pecunie forma est instituta vt intelligeremus q̃ precepit nõ cogitandũ esse de crastino non ad hoc fuit se preceptum vt nichil pecunie seruaretur a sanctis sz ne deo propter ista seruiak et ppter inopie timorem iusticia deseratur vñ et nicolaus tertius in declarãdo regulã fratrum minorũ dicimus q̃ abdicatio ppietatis oĩm reruz tam in spãli q̃ in cõi meritoria est et sancta quã xps viaz perfectionis oñdens et verbo docuit et exemplo firmauit. Nec his quisq̃ putet obsistere q̃ interdum dicik xpm loculos habuisse. Nam sic xps cuius perfecta sunt opa in suis actibus viam pfectiõis exercuit q̃ interdũ infirmoruz impfectõibus cõdescendẽs et viã pfectionis extolleret et imperfectorum infirmas semitas nõ dãnaret. Sic infirmorum psonã xps suscepit in loculis sic et in nõnullis alijs non enĩ carne sz et mẽte cõdescẽdit infirmis. Egit ẽ xps et docuit pfectionis opera egit etiã et infirma. sicut interdum in fuga patuit et loculis. Sz vtrũqz pfecte pfectus existẽs vt perfectis et imperfectis viã salutis oñderet hec nicolaus. Sz quare dñs sibi loculos commisit et quasi suum dispensatorem fecit videtur enĩ q̃ ei occasionẽ peccandi dederit. Dicendum q̃ iudas primo fuit bonus q̃ñ vocatus fuit ad apl'atum et officiũ dispẽsatiõis sibi tradi

Orige.

Theophil'

Augustinus

Augustinus

tri sed postea lapsus est in petm̄. Et quis xp̄s sciret eum futurū furem et malum tn̄ pluribus de causis tradidit ibi illud officium. Primo vt eius ecclia exēplo sui fures et malos cū patitur toleraret non est enī bonus qui malos tolerare nō potuit. Scdo vt ei occasionē prodicionis au ferret cū ex loculis mitigationē concupiscentie haberet. Tertio vt doceret q̄ minoribus tēporalia sunt tradēda s3 maioribus spūalia cōmittēda. Quarto vt nos instruens ondderet q̄ parū tpalia curaret qui bursam pecunie furi et deteriori tradidit. claues aūt ecclie cum magna examinatione cōmisit petro qd̄ est cōtra illos qui suas aīas vel aliorū illis cōmittunt ad regendū quibus boue vel asinū nō cōmitterēt ad vendendū. Ex premissis ergo patet q̄ xp̄s et discipuli eius de elemosinis et oblatiōibus fideliū tanq̄ pauperes viuebāt. Sed dn̄s pro maria rn̄dit et eā more solito defendit di (Quid molesti estis huic mulieri) q d sine causa murmuratis (opus enī bonū operata est in me) et ergo nō debetis eā reprehendere nō est gditio vnguenti vt vos dicitis sed opus bonū s. pietatis et deuotionis obsequiū. vn̄ de bono ope lapidatis eā cōtra rōnē et iusticiā (Sinite illā) nunc de hoc vnguēto facere qd̄ posterit (vt in diē sepulture mee seruet illud) s. qd̄ tunc pro ipsa pparabit illud enī reseruabit q nō potuit expendere preueniēte acceleratiōe resurrectiōis mee vn̄ omittenda est nunc facere qd̄ tunc facere nō poterit. et istud vnguentū in loco istius nūc in me expēsi tunc seruabit vel precepit partē istius vnguenti ad sepulturam suam reseruari. vn̄ credendū est q̄ ipsa hoc fecit edocta a spūscto qz enim cognouerat eū in pximo moriturū ipo hoc dicente ideo vnguentū parauerat cuius partē nunc expēdit et ptem ad officiū sepulture reseruauit (nā paupes sp̄ vobiscū habebitis quibus benefacere potestis) et recuperare qd̄ mō neglectū dicitis (me aūt nō sp̄ habebitis) s. pn̄tia corporali ad habitādū vobiscū in carne passibili q̄ indiget vnctiōe tali. q d poterit recuperare ad bn̄faciendū pauperibus sed nō ad vnguendū corpus meū. Bonis et malis loquitur de pn̄tia corporis sui. Sedet enī ad dexterā patris postq̄ in celum ascēdit et fm̄ corpus nō est hic q̄ pn̄tia maiestatis sp̄ est hic. Aliter ad bonos ptinet sp̄ habes xp̄m in pn̄ti p fidē. per signū p baptismatis sacramētū. p altaris cibum et potū vn̄ alibi dicit eis Ecce ego vobiscū sum vsq3 ad cōsummationē seculi qz erit cū fidelibus pn̄tia spirituali et sacramētali (Qd̄ habuit) i. qd̄ potuit (hoc fecit) vel qd̄ habuit facere ex officio pietatis (h fecit) in ope deitatis (puenit enī vngere corpus meū i sepulturā meā) futurā designandā qz in hoc facto pfigurauit eā de pxpinquo futurā. q. d. Sinite vt faciat viuo dn̄i potest qd̄ valet facere mortuo sed nō poterit. vn̄ alchuinus. Significat se mortuum et ad sepeliendū aromatibus esse vnguēdū. Ideo marie cui ad vnctionē mortui corpis preuenire non liceret donatum est viuenti adhuc impendere obsequiū. qd̄ post mortem celeri resurrectiōe preuenta nequiuerit. vn̄ et Theo. Preuenit ea quasi a deo ducta vngere corpus meū in signum sepulture future in quo pditorem cōfundit ac si ei diceret. Qua pscia mulierē cōfundis q̄ in sepulturā corpus meum vngit et teipm nō confundis qui te i mortem trades (Mittens ei hec vnguentū hoc in corpus meum ad sepeliendum me fecit) et per hoc meā sepulturam prefigurauit Qd̄ vos putatis perditionē vt vnguēti officium est et significatio sepulture. Mysterium est qd̄ agitur in quo mors et sepultura mea cito fieri significatur. In proximo enī passurus sum ideoq3 michi hoc obtulit ad sepeliendum. Nec mirum si me vnguento perfuderit et michi bonum odorē fidei sue dederit cum ego pro ea mox fusurus sum sanguinē meum et daturus aīam meam. Patiētia ergo dn̄i arguit iudam auaritie et nō pauperū causa dixisse qd̄ dixit sed obsequiū marie commendauit ostendens q̄ esset moriturus et ad sepeliendum aromatibus vnguēdus (Tunc dixit eis iesus opus hoc) cōmemorandum (in) dulc (memoriā eius) i. ad laudē eius recitandū

Alchuinus

Theophilus

tanq̄ factū virtuosum (vbicūq3 in toto mūdo pdicatum fuerit hoc euangeliū) i. hoc factum mulieris ptinens ad xp̄i euangelium. nōdum enī euangelia erant scripta. q. d. vos insipiēter eā reprehenditis pro eo facto pro quo ipsa laudāda est in vniuerso mūdo vbicūq3 predicatū fuerit hoc euangeliū i. vbicūq3 dilatabitur ecclia per mundū qa memoriale sempiternū habebit ex h q̄ michi fecit. Vbi Theophilus. pphetat autē dn̄s pn̄s duas pphetias scilz q̄ euāgeliū eius predicabitur in vniuerso mūdo et q̄ opus mulieris laudabitur hec Theo. Et hoc dn̄i dictum iā patz adimpletū. vbi beda. Notandū autē qz sicut maria gloriā adepta est toto orbe quocunq3 ecclia sācta diffusa est de obsequio qd̄ dn̄o pia deuotione exhibuit ita ecōtrario ille qui obsequio eius detrahere temeraria lingua nō timuit perfidie nota lōge lateq3 infamatus et deo simul atq3 hominibus merito factus est exosus sed dominus bonum laude digna remunerans futuras impij contumelias tacendo preteriit. Hec beda. Nichilominus tamen et iudas indignatus remansit et inde proditionis causam et occasionem assumpsit. hinc habemus argumentum q̄ maius bonum quandoq3 obmittendum est pro minori bono quod iterum recuperari non poterit. Et prefertur hic bonum quod videtur minus ei quod videtur maius in genere dico non quo ad caritatem ¶ Vbi sciendum q̄ multa bona opera sunt de quibus si peteretur consiliuz anteq̄ fiant nō cōsuleremus q̄ fierent quia forte possent fieri meliora postq̄ tamen iam incipiunt fieri non sunt prohibenda. Et fm̄. Criso. Forte ihs anteq̄ effunderet vnguentum elegisset potius illud dari pauperibus nūc vero quia iam factum erat exprimit dicēs sinite illam. Item quandoq3 faciendū est illud quod est minus necessarium et potest pponi magis necessario si remanet locus implendi qd̄ est magis necessarium presertim si tollatur locus faciendi id quod est minus necessarium et immineat casus q̄ illud minus necessarium nō posset alias recuperari et ideo forte dominus pmisit sic fieri vnde et dixit q̄ paupes nō autē ipm semper haberēt In hoc autē q̄ dicit pauperes semper habetis vobiscuz datur intelligi familiaritas quam diuites debent habere ad pauperes quia pauperes maxime facti sunt propter diuites. ¶ Circa ista Anselmus ad sororem suam scribens sic dicit. Gaude queso huic interesse conuiuio singulorum distingue officia. Martha ministrabat discunbebat lazarus vngit maria hoc vltimum tuū est frange ibi alabastrum cordis et quicquid amoris quicquid desiderij quicquid affectionis habes totum effunde sup caput sponsi tui adorans in homine deum et in deo hominem. Si fremit si murmurat si inuidet proditor si pditionem vocat deuotionem non sit tibi cure. Phariseus murmurat inuidens penitenti murmurat iudas de effusione vnguenti sed iudex accusationem non recipit accusatam absoluit. Sinite inquit illam bonum enim opus operata est i me laborat martha parat hospicium pegrino esurienti cibum sitienti potum vestem algenti ego solus marie et illa michi totum prestat quod habet a me quicquid optat expectet. hec Anselmus. Conspice igitur dominum ihesum cenantem in domo simonis cum illis amicis suis quia forte consanguinei vel multum domestici erant eiusdem simonis et conuersantem cū eis pauca diebus scilicet vsq3 ad tempus passionis sue sed aplius in domo marthe hec enim domus erat suum refugium speciale. Ibi cum discipulis suis comedebat et dormiebat ibi et mater eius cum sororibus quiescebat quam omnes multum honorabant et maxime magdalena que eā semper associabat nec ab ea vllatenus recedebat. Lazarus quippe et maria magdalena et martha ex patre et matre geniti insignes et diuites fuerūt et lazaro pars eorum que in hierusalem parentes habuerant scilicet quidam vicus et maria magdalon castellum seu op-

Theophilus

Beda.

Crisosto.

Anselmus

pidum galilee ad duas leucas de bethsaida contra meridiem et secūdo miliario a stagno genezareth. z marthe bethania in partem de hereditate parentum cessit z euenit sed tamen propter hospitalitatis gratiam simul cum martha manebant quia ipsa prudētior ad dispensanduz erat et ideo etiam in receptione domini sola aliquando martha legitur nominata. Conspice etiam ipsam dominam quia de dilectissimo filio suo timore perterrita erat nec se ab eo illo tempore separabat. Et cuz dominus defendens magdalenam a murmure proditoris dicēs mittens hec vnguentum hoc in corpus meuz ad sepeliendū me fecit an nō credis q huius verbi gladius matris animam pertransiret. quid enim de morte sua expressius dicere poterat. Similiter et omnes alij erant perterriti et anxijs cogitatōnibus pleni colloquentes adinuicē vnus cum altero hincinde in ore illorum qui habent dura z aduersa tractare. Compatere ipsis z tunc libenter cum eis conuerseris (Cognouit ergo) per famam publicam (turba multa ex iudeis) qui ex tota terra venerant ad diez festum (quia illic) scilicet in bethania esset ihesus bethania enim prope hierusalem quasi ad duo miliaria erat z ideo de facili hoc cognoscere poterant (et venerunt illuc non propter ihesum tm̄ sed etiā vt lazaruz viderent) suscitatū In hoc innuitur duplex causa vna propter ipsū ihm reuerenter visitandum alia vt viderent lazarum suscitatum z hoc propter duo. Primo q illud quod factum circa ipsū audierant valde mirabile erat et hoc homines videre desiderant Secundo quia sperabāt lazaro referente aliquid de alia vita percipere et audire cuius cognitionis desiderium hominis est innatum. Curiositas tamez magis eos adduxit q caritas nec tantum amore ducebant quantum ammiratione quia sicut se cupiditas hominuz habet noua videre et audire cupiebant ¶ Sed illa curiositas mala non erat ex qua ad fidē induci poterāt Nos econtra si cognoscimus iesum obedientis anime domū in qua inhabitet inueniss eveniamus illuc contemplatione non propter hominem tantum quem in anima suscitatum videmus sed vt vitā bonam inueniamus et per hoc ad visionem ihu perueniamus (Cogitauerunt autē princi pes sacerdotum) volētes de manifestatiōe glie xpi (vt lazarū interficerent) ad occultandū miraculū quia multi ex iudeis ppter illū abibāt z credebāt in ihm conuicti signo maximo et inducti ad credēdum. In quo videbātur manifeste deo obuiare ipse enī viuificauerat lazarum z isti volebant occidere eum ex quo z maxima patet malignitas eorum. Stulti et maligni iudei eū occidere volebant quez nuper dñs suscitauerat ac si iterum resuscitare non

posset vnde aug. O stulta cogitatio et ceca seuitia. ¶ Dominus christ⁹ qui suscitare poterat mortuum non posset suscitare occisum ecce vtrunqz fecit dominus et lazarū

mortuum et seipsum suscitauit occisum vbi et Crisosto. nullum autem miraculum xpi eos ita furere fecit et erat inopinabile mortuum quadriduanum videre ambulātē et loquentem.

Oratio.

Domine ihesu xpe qui pro omni mundo passurus venire et morari in bethania i in domo obediētie et ibidē cenare voluisti ac caput et pedes tibi vngi permisisti da michi vt in vera obedientia perseuerando per hanc tibi refectionē facere merear spūalez qz tu in nra delectaris et quodammodo pasceris obedientia. Fac etiam me ibidem caput tuum et pedes vngere caput quidem diuine virtutis tue potentiam digna reuerentia z laude confitendo pedes vero assumpte humanitatis misteria sitr digne suscipiendo vel caput te christū venerando z pedes tuis fidelibus obsequendo vt tuam gratiam consequar sic agendo Amen.

De sessione dñi super pullum et asinam. Ca. xxvj.

Requētabātur mi

steria implebantur scripture per dominum ihesum instāte tempore quo volebat per proprij sanguinis effusionē mundo conferre remedium Igitur (in crastinū) i in die sequenti scz dñica summo mane parauit se ad eundum in hierlm nouo z inconsueto mō s3 sicut fuerat prophatum Imminēte itaqz pascali tpe quo immolabat agnus ipse tanq verus agnus ad locum passionis accessit pro salute mundi voluntarie īmolandus facto ostendens q erat paratissimus se humiliare z obedire vsqz ad mortem contemptibilissimam et acerbissimaz pro omnibus scōz Beda. Preceptum legis erat vt decima luna primi mensis agnus siue hedus in domo recluderetur vsqz a decimam lunam eiusdem mensis qū ad vesperaz immolebat vnde et verus agnus ex omni grege sine macula electus pro ppli sanctificatione immolandus ante v dies. i decima luna hierosolimam ascendit vt sic veritas figure respōderet Cumqz dñs ihesus pergere vellet mater vt credit pro affectu eum retinebat. Sitr et discipulis et alijs intolerabile videbatur q illuc iret z vt poterant eum retrahebant. o deus quō diligebant eum z quō erat eis amarum quicquid lederet ipm. Ipse vero aliter disposuerat q vniuersorum salutez sitiebat cepit igitur ire z illa pus s3 fide discipulorum comitiua post ipm intercedere (z venit bethphage) in medio itineris que erat viculus seu villa parua sacerdotuz in latere z descensu seu decliuio montis oliueti versus hierusalem distans vno miliario a bethania que est in alio latere montis eiusdem z vno a hierusalem vnde betphage locus sacerdotum bene domus bucce seu maxilla interpretatur qz maxilla propria erat ps sacerdotū in lege q p erat predicare z verbū dei ppo nere. Sacerdotes n. q p ebdomadam in templo deseruiebant completo officio vicis sue illuc ad manendum diuertebant vbi etiam pecora sua alebāt l3 n nō habebant hereditatem ad excolendum habebant tn̄ domos ad nutriendum aialia z ad manendū tpe quo nō vacabant cultui diuino in hierlm In hoc q dñs venit in montem oliueti significatur q per solā pietatē veniebat ad passionē z non per necitatem fm hiero Iste mōs vocat mōs olei crismatis z luminis in quo significat triplex effectus dominice passionis in oliua venia indulgentie in crismate vnctio grē in lumine splēdor glorie. Ibi ergo dñs expectano (misit) inde (duos discipulos) scb3 Crisost z glo. hi fuerunt philippus et petrus q illum primus samaritā q̄st asinam secundus cornelium quasi asine pullu3 adduxit tales enī debent mitti ad predicandū s q hñt agnitionē veritatis seu scie ad intelligendum et splēdorez honestatis seu grām ad docendum petrus enī interpretat agnoscena philipus os lampadis. ¶ Misit autem discipulos quasi disciplinatos ppter edificationē exempli s3 duos ppter firmitatem verbi qz in ore duorū vel triū stat omē verbum et plibus alijs de causis destinauit hic numerū sicut et binos misit ad predicandū vnde hiero misit duos ppter societatem ppter duplicem hūilitatem cordis et corporis z ppter duplicem geminā caritatē dei z proxi mi. Et iterum Siue ppter theoricā et practicaz i sciam et opa vel et. Beda. Recte autē duo mittunt siue ppter sciam veritatis et mundiciaz opis seu ppter gemine dilectionis dei videlicet primi sacrm toto orbe pdicādus vnde etiam crisosto Duos autē misit aplos q p duo generalia mandata omē gen⁹ hoīm de peccato absoluitur Qualia diliges dñm deum tuum ex toto corde tuo et proximum tuū sicut teipm In his duobus oīe peccatū expellitur z oīs iusticia cōsūmatur. Aut certe illa duo Qd tibi non vis fieri alteri non feceris et qd vultis vt faciant vobis hoīes facietis eis et vos sitr vnde et Remigi. Duo quippe misit ppter duos ordines predicatorum missos iudeis et gentibus siue duo sunt precepta caritatis siue ppter duo testamēta siue ppter lram et spiritū (Et dixit eis. Ite in castellum) i in hierlm (quod contra vos) i coram vobis (est) z vobis ex oposito positum ad

radicē alterius mōtis scʒ syon hoc etiā dicit q̄ contradi-
ctionem futurā in hierlm cōtra ap̄los preuidebat. Et di
cit castellū q2 vsus sacre scripture est aliq̄n castellū pro ci
uitate et ciuitatem pro castello ponere. Vel dicit castel-
lum propter loci situm et fortitudinem quia triplici mu
ro ac propugnaculis et fortaliciis ad modum castri clau
sa erat hierusalem. Vel vocat eam sic despectiue iam eni
nomen ciuitatis amiserat quia ex libertate temporali in
seruitutem gentium redacta et romanis subiecta erat.
Item de libertate spirituali redacta erat in seruiturē pec
catorum et de frequentia populoꝝ in paucitatē habita-
torum et ideo dicitur diminute castellum. Item non vo-
cat hierusalem ciuitatē q2 non erat ibi ciuium vnitas sed
multiplex discordia inter eos sed vocat eam castellum.
quia munita erat armis malicie contra christum. (Et sta
tim) scʒ ante portam et introitū ciuitatis (inuenietis asi
nam et pullum eius super quem nullus sedit) in biuio et
loco publico alligatos et ad ministeria pauperum depu
tatos. Mos quippe erat in illis regionibus vt in singu-
lis ciuitatibus et viculis asinꝰ vel quodlibet animal ad
opus vel ad sedendum aptum preparatū haberetur pro
pauperibus qui propria iumenta non habebant et si cui
necesse esset opere vel itinere vnius diei eo vteretur de cu
ius sustentatione habitatores vrbis communiter cogita
bant sed cum quis eo vtebatur pro tēpore illo pabulum
ei dabat et post vsum ad locum determinatū reducebat.
Mos igitur iste tunc hierosolimis seruabatur vbi in lo-
co publico ligata erat asina et cum ea pullus qui pariter
ad opera cōmunia nutriebantur. nondum enim quisq̄ eū
ascenderat et qui asina vtebatur vtriq̄ de pabulo prouid

Crisostomꝰ.

debat. (Soluite et adducite michi) Vbi cris. Ecce igit
q̄ humile et contemptibile animal xp̄s rex regum elegit
ad insidendum cum hierusalem ingrederetur. (Et si q̄s
vobis aliquid dixerit dicite q2 dn̄s) scʒ oīm (his opus ha
bet. et confestim) sine contradictione (dimittet eos) Di-
cit enī criso. q̄ virtus xp̄i mouit et preparauit cor dn̄i id
est custodis illorum animaliū vt mox ad verbum eorum

Mystice.

daret eis q̄uis ignotis ¶ Mystice castellum mundus di
scipuli vero predicatores mundus vero est contra predi
catores q2 mūdus amat diuitias honores ɀ delicias. ecō
tra predicatores predicant paupertatem abiectionem ɀ
asperitatem. Asina populus iudaicus propter stulticiā.
pullus populus gentilis propter lasciuiam et peccandi
consuetudinem. Dicit ergo discipulis (Ite) ad predi-
cationis officium ad sacramētoꝝ ministeriū (in castellū)
id est ī mūdū qui multipliciter impugnat deum scʒ erro
ribus in incredulis. fictionibus in ypocritis voluptatibꝰ
in impudicis vanitatibus in superbis. cupiditatibus in
auaris et ambiciosis vnde Johannes. Totus mundus
in maligno .i. in malo igne positus est (Quod contra vos
est) dissimili cōuersatione. tumida mentis obstinatione.
pudibunda oris obiurgatione (Et statim inuenietis) q2
sine magna sollicitudine querendi (asinam alligatam et
pullum cum ea) quorum sm glo. vnum ad iudeos scʒ asi
na alterum ad gentes scilʒ pullus refertur. Igitur iudea
scdm deum et in spūalibus mater est gentium q2 de syon
exiuit lex. Ecce triplex miseria cōditionis peccatoꝝ que
debet nos mouere ad querendum. Bestialis similitudo
q2 de hoīe iumentum est factus. et ideo dicit (asinam et
pullum eius) spūalis ligatio q2 de libero factus est capti
uus et ideo dicit (alligatā) talis multitudo q2 stultorum
infinitus est numerus et ideo dicit (statim inuenietis) vbi

Crisostomꝰ.

q2 enī occurrunt peccatores. Vt autē dicit criso. propter
quasdam similitudines animalibꝰ his assimilati sunt ho-
mines deum vel dei filium nō cognoscentes. est enī aial
hoc immundū rude stultum et infirmum. sic fuerunt ho-
mines ante xp̄i aduentum et alligati praua consuetudīe
peccati qd̄ vinculum fortius est ceteris q2 licet alia vincu
la vetustate putrescent et corrūpantur vinculum tamen
peccati sua vetustate fortificatur super quem nemo sedit

q2 nulli vult obedire soluite monitis vestris ab erroribꝰ
et peccatis enodando et extrahendo et solutos ostendē
do et adducite michi in fide et moribus informando vt
soluti a vinculis me sequantur imitando sicut enim auis
que portat securum vinculum nō potest bene ad predā
suam volare nec etiam post predam suam potest currere
canis vinculatus sic nec peccator post xp̄m vinculo pec-
cati ligatus (Et si quis vobis aliquid dixerit) impedire
vos volens (dicite q2 dn̄s) omniū cui omnia seruire de-
bent (his opus habet) et operam eorum desiderat nō p-
pter suam necessitatem sed propter nostram vtilitatem.
vult enī nostrā cōuersionē propter nostrā salutē (Et con
festim) i. sine cōtradictione (dimittet eos) cognito man

Moralr.

dato superioris ¶ Moraliter castellum dn̄o et suis ap̄lis
ac sue gratie muneribus contrarium potest dici cor hoīs
peccatoris rōnis et excusatiōibus quasi muris ɀ ppugna
culis cōtra deum munitū ac per turrim elationis et per
murū obdurationis et per seram ptinatie firmatum. Asi-
na in eo ligata est aīa vinculis peccatorū prepedita. pul
lus lasciuus est affectus lubricus ɀ malus. duo discipuli
sunt timor et amor ordinatus qui asinam et pullum sol-
uunt dum ea peccatis abluūt et dn̄m desuper stratis ve-
stibus sedere faciunt dū eandē aīam oībus virtutibus ɀ

Crisosto.

donis imbuunt. Vbi criso. Ligata erat asina id est dya-
bolici erroris vinculo impedita vt non haberet libertatē
ire quo vellet nā omnes hoīes anteq̄ peccemus liberū
habemus arbitrium si volumus sequi voluntatem dya-
boli an nō. Quia si semel peccantes obligauerimus nos
operibus eius iam oīno nostra virtute euadere non pos
sumus sed sicut nauis fracto gubernaculo illuc ducit vbi
tempestas impulerit sic ɀ homo diuine gratie auxilio p-
dito per peccatū non qd̄ vult agit sed qd̄ dyabolus vult.
Et nisi deus valida manu misericordie soluerit eū vsq̄
ad mortē in peccatorum suorum vinculis permanebit.
ergo nostra quidem voluntate et negligentia alligamur
per dei misericordiam absoluimur Et sic homo priusq̄
peccet liberum habet arbitrium vtrū velit sub regno es
se dyaboli cum autē peccando tradidit se sub regno ipiꝰ
iam nō potest de potestate eius exire. Sed prima volun
tas eius in necessitatem conuertitur Et hoc est q̄ homi-
nes seculares et peccatores dicere solent. Nunquid volu
mus esse sancti et quis non vult esse iustus sed nō possu-
mus verum quid ē est quod dicunt sed nō habent excusa
tionē q2 primū potuerunt non esse sub potestate dyabo-
li si voluissent Postq̄ vero posuerunt thronum dyabo-
li in cordibus suis iā nō potest eos de potestate dyaboli

Bernar.

eripere nisi solus deus. hec criso. Unde bern. Difficilis
prorsus res et soli diuine virtuti possibilis susceptum se-
mel peccati iugum a seruis suis excutere q̄niaʒ qui facit
peccatum seruus est peccati. Nec etiam liberari potest
ab isto iugo nisi in manu forti. hec est magna miseri-
cordia magnis necessaria peccatoribus de qua dicitur.
miserere mei deus sm magnam misericordiam tuam. et
secūdum multitudinē miserationū tuarū dele iniquitatē
meā hec bern. Studeat ergo iesus a dyabolo vt cito eiꝰ
dirumpat iugum quia tanto facilius quanto citius eius
dominium euitatur (Hoc autē totum factum est vt) pre
ter humilitatis exemplum in hoc facto ostensum etiam
(adimpleretur) consecutiue non effectiue (qd̄ dictum ē
per pphetā) zachariā (dicentē. Dicite filie syon) scʒ ciuita
ti hierusalē hoc est habitantibus in ea (Noli timere) im-
mo exulta ɀ iubila vbi dat securitatē et excludit timorē
humanū ɀ ierusalem (Ecce rex tuus) i. christus (venit tibi
mansuetus sedens super asinam et pullum filium subiu-
galis) i. asine sub iugo et onere posite et domite non su-
per vtrunq̄ simul sed successiue Et bene dicit (filium sb
iugalis) quia populus gentium exemplo iudeorum cre-
didit vel a iudeis ad gentes verbum domini emanauit.
In tali aduentu et humili significatur regis clementia
que subditis valde est accepta: quasi diceret non veniet

in fastu regio propter quod posset esse odiosus: sed veni
et in mãsuetudine propter qđ est magis diligend⁹. noli
ergo timere regis oppressionē: sed magis exultãs agno
sce regem tuũ mētes regentē et ad regnum celoꝝ perdu
centē. ſm criso. Cōsueuerũt hoīes timere reges veniētes

Crisost.

propter nouitates belloꝝ ⁊ exactiones ⁊ seruitutes atqꝫ
iniusta grauamina. sed noli timere hirlm: qꝛ iste rex veni
ens non ē talis sed mãsuet⁹ et humilis nō in multitudie
exercitus ⁊ equoꝝ ingrediēs: sed cuꝫ humili turba azine
insidens. Signũ quippe aduētus xpi in hirlm ad redem
ptionē ppli fuerat in zacharia predictuꝫ: ⁊ celebri fama
diuulgatũ. vlꝫ qꝫ xps ventur⁹ erat in hirlm in pauperta
te ⁊ humilitate sedens sup azinã et pullum ei⁹. ⁊ ideo le
gisp eriti hoc vidētes in ipso cōpletum ondūtur cōtēpto
res sue maiestatis: qꝛ eum non receperũt: sed magis tãqꝫ
deceptorē persecuti sunt. Hoc aũt nō solum impletũ est:
qꝛ erat predictũ sed etiam ante predictũ est qꝛ erat iplen
dum. vnde cũ dicit (vt adimpleretur) hic. vt cōsecutiuuꝫ
est non effectiuũ. ¶ Circa hoc aũt qđ hirlm dicit filia syō
est sciendũ qꝫ mons syon pars ē sublimior ciuitatis hirlꝫ
versus meridiem: et aliquãtuluꝫ etiã ad occidētē in quo
erat rupes prerupta que mello vocabatur in cui⁹ angulo
quodã et colle satis eminente erat arx ⁊ turris dauid ad
quam mille clipei pendebãt: oīmqꝫ fortiũ armatura. vbi
dauid habitauit et eaꝫ ciuitatē dauid appellauit. Unde
ciuitas hirlm dicitur filia mōtis syon: qꝛ in eo erat forta
licium ciuitatis. s. turris dauid defendens ⁊ protegēs ci
uitatem sicut mater filiam. Ũn canitur. Urbs fortitudi
nis nostre syon. Ut ergo propheta omnē excusationem
ignorantie a iudeis auferret cũ dñi aduentũ prediceret
ipsam qualitatē dñi aduenientis ostendit ac si diceret. O
vos iudei qꝫ ille aduentus dñi in carnē venturus est his
signis regem vestrũ cognoscite cum videritis eum veniē
tem mãsuetuꝫ nō superbũ sed humilē: nō armoꝝ splēdo
re terribilem vt quōdam ad vestram destructionē nabu
chodonosor et antiochus venerunt: sed ad restaurationē
non vt auferat a te temporale regnum atqꝫ terrenũ: sed
conferēs tibi si credideris celeste ⁊ sempiternũ regnum
non vt ducat te in terram alienã vinctũ: sed vt restituat te
in propria liberuꝫ qꝫ aũt tuus aũt tale ē ac si diceret. Tu
us (inqꝫ) non alienus non extraneus: ſꝫ proprius tibi, p
missus. ex te natus et in te nutritus. ⁊ tibi hoc ē ad tuam
salutē et vtilitatē veniens (venit inqꝫ tibi) non sibi. sicut
prelati multi potius veniunt ad visitandũ, ppter lucrum
suum qꝫ propter salutē subditoꝝ. s. vt suas procuratiōes
accipiant magis qꝫ vt defect⁹ corrigant: qꝫ vero subiũgit
(mansuetus) ostendit suam mansuetudinē non solum in

Crisost.

verbis sed etiam in subiugali sessione. vnde criso. Sciēs
autē propheta maliciã iudeorũ qꝛ cōtradicturi erãt xpo
ascēdēti in templũ: ideo ante premonuit vt p hoc signũ
cognoscerent iudei regē suũ dicēs. Ecce rex tuus venit ti
bi mansuetus sup asinã ⁊ pullũ ei⁹. Cũ ergo videritis eũ
in tēplo o iudei nolite dicere nō habemus regē nisi cesa
rem. nolite superbe agere cōtra eum: qꝛ rex tuus venit ti
bi sedens super asinã. Si intellexeris tibi veniet: si nō in
tellexeris veniet cōtra te. s. si intellexeris veniet vt saluet
te et sub pedibus tuis subiiciat gentes. Si aũt non intel
lexeris veniet vt perdat te et de tēplo sanctitatis expel
lat ⁊ aliam sponsam de gentibus castiorē inducat in cu
biculũ sanctitatis. vis cognoscere mãsuetudinē veniētis
considera speciē aduentus eius. Non sedet in curru au
reo preciosa purpura fulgēs: nec ascendit super seruidũ
equum discordie amatorem et litis. qui glorie iactantie
pectus habet repletũ et gaudet ad vocē tube: ſꝫ sedet su
per asinam tranquillitatis ⁊ pacis amicã. Nō aũt vides
in circuitu eius splendentes gladios aut cetera ornamē
ta armoꝝ terribilium. Sed quid. Ramos frondētes te
stimonia pietatis ⁊ pacis. Uenit ergo mansuetus non vt
propter potentiaꝫ timeretur sed vt propter mansuetudinē
amaretur. Hec cri. Mystice (dicite) o predicatores (filie
syon) i. ecclesie militanti sicut enim hirlm dicitur filia sy
on quia ab hoc monte sicut a matre protegi videtur sic ec
clesia militans filia ecclesie triumphantis dicitur: qꝛ ab
ea sicut a matre protegitur. (Ecce rex tuus venit tibi) id
est ad vtilitatē tuam: nō suaꝫ (sedēs super asinã et pullũ)
id est in precordijs vtriusqꝫ populi quasi diceret predica
te mundo aduētum xpi in carnem vt cognoscatur et creda
tur vt recipiatur et colatur. (Euntes autē discipuli) tãqꝫ
veri obedientes non refutauerunt hoc officiuꝫ vt paruũ
sed (fecerunt sicut precepit illis iesus et adduxerunt asi
nam et pulluꝫ et imposuerunt super eos vestimenta sua
et eum desuper sedere fecerunt.) Sic quoqꝫ vt dicit basi

Basilius

lius decet nos ⁊ infima opera plurimo cum affectu ⁊ stu
dio aggredi sciētes qꝫ quicquid intuitu dei fit non ē par
uum sed dignum regno celorum. Uestimenta apostolo
rũ quibus turpitudo carnis cooperitur ⁊ ornata sessio qꝫ
domino paratur apostolica instituta et exempla ac do
ctrinam virtutum significant quibus corda hominuꝫ in
struxerunt vt deum habitatorem habere possent. quibus
receptis a iudeis et gentibus sedit in eis xpus: quia nisi
anima his instructa fuerit ⁊ ornata deum sessorem habe
re non meretur. Unde bernar. Domino quoqꝫ sessuro su

Bernardus

per asellum vestes suas discipuli substrauerunt significã
tes saluatorem seu saluteꝫ nequaqꝫ insidere nude anime
quam non videlicet vestitam inuenerit doctrina et mori
bus apostolorum. hec bernar. Cristus ergo super azinã
et pullum sedit propter veritatem preallegate prophe
tie que hoc expresse dicit. et primo sedit super asinam. se
cundo scilicet post aduentum turbe de hirlm sedit super
pullum qui quia indomitus et lasciuus erat et super euꝫ
nemo adhuc sederat nec adhuc applicatus humanis vsi
bus fuerat. propter inequitudinem et inconsuetudinem
forsan recalcitrabat et ideo cristus rex mansuetus descē
dit et deinde super asinã sub iugo domitã iterũ ascēdēs
sedit. hoc aũt factũ ē in figura: qꝛ per asinã significabatur
popul⁹ iudaicus qui sub lege laborauerat et iuguꝫ legis
traxerat ac multis vinculis peccatorũ alligatus erat. per
pullum populus gētilis qꝫ iugo legis subiectus non fue
rat. nec quis eum iugo dñi cohercuerat ac diuersis dog
matibus ⁊ erroribus subditus erat. Ad hoc ergo cristus
veniebat vt vtrũqꝫ populum sibi per fidem catholicam
subiugaret. sedens aũt primo super asinam secundo sup
pullum deinde iterum super asinam significauit quia de
iudeis transiuit ad gentes. et iterũ in fine mundi de gen
tibus transibit ad iudeos vt postqꝫ plenitudo gentium
intrauerat omnis israel saluus fiat. Hoc mysterium eti
am notatur in delatione missalis a cornu ad cornu alta
ris. Uel scđꝫ glo. Non ad litteram super vtrumqꝫ in tam
breui spacio sedit sed spiritualiter itelligendum est quia
in precordiis vtriusqꝫ populi sedet. Unde et cris. Sedet

Crisostom⁹.

super asinam ⁊ pullum eius vt et in iudeis sederet et in
gentibus. Sedere autē sup iumēta est in precordiis coꝝ
habitare vt dicat illis christus. Tollite iugum meum sup
vos ⁊ videte quia mitis sum ⁊ humilis corde non est au
tem contrarietas qꝫ matheus dicit azinam ⁊ pullum cete
ri autem tantum dicunt pullum quia vnus quandoqꝫ di
cit qđ alius tacet pretermittit. Matheus quidem scribēs
hebreis hebreorũ eloquio recte azinam et pullum refert
simul domino adductos sciebat enim noticiam de ventu
rã ad iudeos et gentes sed ceteri euangeliste scribentes
ecclesie gentium greco sermone solummodo mentioneꝫ
pulli faciũt quia quod gentium salutem specialiter respi
cit atendunt. Moraliter per azinam potest intelligi caro

Moraliter

nostra pigra stolida lasciua ab anteriori debilis. i. ad spi
ritualia a posteriori fortis. i. ad temporalia. per pullum
carnalis affectus et vanum desiderium nostrum que ligã
tur id est voluptatum illecebris irretiuntur: sed ea solue
re et subiicere debemus vt deus ibi sedeat. illiqꝫ dicam⁹
vt iumentum factus sum apud te onus taxa ⁊ portabi
mus: et econuerso audiamus empti estis precio magno

portate xp̄m in corpore vestro. per illos ergo qui asinam et pullum ad xp̄m deducebant penitentes significari pñt qui carnem suam dāt deo per mortificationem et animā per cōtritionē. sicut enim per asinā caro sic per pullū anim⁹ designatur. Ad ostēdendā ergo suam humilitatem et māsuetudinem dñs non super superbum et ferutum: sed humilis super humile et mitis super mite aial sedit qr nō in superbis et asperis sed in humilib⁹ et quietis tm̄ requiescit non curru vel equis vtens: nō scutiferos circūducēs. sed magnā vtilitatē et māsuetudinē hinc ostendēs. Ergo etiam in exterioribus necesse ē vt humilitatē pretendas si xp̄m sequi desideras. Igitur et in equitatura in veste in cibo in domicilio et in omni apparatu. et sc̄dm Criso. qr cōtingebat quosdā infirmiores existentes sub iugali opus habere. et hic mensuram nobis sapiē posuit mōstrans qr super equos et mulos aut boues pingauntes ferri necesse nō est sed sufficit asino vti et vltra nō procedere nisi vbiqz eo qr necessitatis ē cōtētum esse. Interroga aūt iudeos qs rex super asinā velatus intrauit hierosolimā. Sed non vtiqz aliū habent dicere q̄ hunc solum hec Crisost. Unde dñs nō legitur alibi equitasse vel mulū ascendisse sed mō tātū asinasse et tamē eadē ebdomada legit̄ morte turpissima cōdēnatus fuisse. Quid fiet de multis prelatis qui cū equorum multitudine equitant et hoc de patrimonio crucifixi et bonis ecclesiasticis hoc ei est cōtra xp̄i exemplū hic eis ostensum. Item est contra illud Deutro. cū fuerit rex constitutus nō multiplicabit sibi equos Si nō licet regi q̄to minus pontifici. Si nō laico q̄to minus clerico. Si non de redditibus proprij patrimonij q̄to min⁹ de patrimonio crucifixi. Sed nō superbiant qui equis vel curribus vehūtur qr et ligna et lapides et alie res vilesq plerūqz sic ducuntur. vñ Criso. Quid tibi arrogas et magna sapis o homo qm̄ excelsus super equū veheris qr te trahūt mularum quadrige: et quale istud est nā et saxa ita plerūqz et ligna gestātur Speciosa veste circūdaris: sed respice pro cultu vestiū virtutum decore fulgentē et videb te quidē putrefacto iam feno similem: istum vero arbori ad mirabiles fructus ferenti maximāqz prebēti cernentib⁹ voluptatē. Hec criso. Cōspice nunc bene et cōsidera quō dñs mundi incedebat. Quāuis enī in sublimi foret eū honorari honoris tamē tpe talibus dextrarijs et faleris vs⁹ est et in hoc suo honore honorabilē pompā mūdi nō modicum vituperauit nō fuerunt hec aīalia ornata frenis et sellis deauratis et faleris sericatis more stulticie mūdial' sed quibusdā vilibus pānis et funiculis. cū tū esset rex regum et dñs dñantium. In hoc ergo facto vtile humilitatis exemplum dñs suis dereliquit sed filij superbie proch dolor parū hoc attendūt vnde legitur q cū eracli⁹ xp̄ianissimus īperator reuertēs a cede cosdroes regis persarum per portā per quā xp̄s in die palmarū intrauit: in eā regio et ornamētis imperialibus decorat⁹ ingredi vellet repente lapides porte descēderunt et inuicē quasi vn⁹ paries se clauserunt super quo cūctis stupētib⁹ angelus dñi signum crucis in manib⁹ tenens super portā apparuit dicens. Cum rex celorum xp̄s per hanc portam ad passionem intraret non cultu regio. sed humili azello ingrediēs: humilitatis exemplum suis cultorib⁹ dereliquit his vero dictis angelus dñi abscessit tunc imperator lacrimis pfusus discalciatus et vsqz ad camisiam spoliatus. crucē dñi accipiens vsqz ad portā humiliter baiulauit Moxqz lapides ad suum locū redierūt et intrantib⁹ cunctis ingressum patefecerūt. Mystice sm̄ Remig. saluator noster asino sedens hierosolimam tendit qn̄ ecclesie vniuersali vel cuiqz anime fideli presidens et eam in hoc seculo quasi iumentum regit et post hanc vitam ad visionem celestis patrie introducit.

Remigius.

Oratio.

Domine iesu xp̄e qui ad passionem spontaneus aduenisti aduenī et michi misero per gratiam in corde meo et qui me tunc reparasti per crucem iterum lapsum repara per eandem beatificā passionē largire michi dñe vt in oībus humilitatem et mansuetudinē custodiam ac tibi carnē et spiritum totaliter subijciam et vt iumentum apud te fiam quatenus in me sedēs et me quasi iumentū regens nunc ad intime pacis gustū super neqz pacis desiderium ducas et tandē ad eiusdem pacis visionem introducas. Amen.

¶ De gloriosa domini susceptione. Capi. xxvij.

Matthei xxi. Marci xi. Lu. xix. et Johānis xij.

Et cū appropinquaret iesus ad descensum montis oliueti multi descendentium cum eo ex quibus plures de hiericho fuerant eum secuti (substernebant vestimenta sua in via alij autem cedebant ramos) virides (de arboribus) fructiferis quibus mons oliueti consitus est (et sternebāt in ea) vt viam ornarent et ne iumentum in lapidem offenderet ne calcaret spinam ne laberetur in foueam. Mons enim oliueti mons vberrimus est et decorus arboribus plen⁹ et maxime oliuarū a quibus et nomen accepit. Turba autem multa que conuenerat ad diem festum in hierusalem de oībus tribubus israel: quia omnes tenebantur venire in hierlm̄ in pascali solēnitate: ac pueri ac plebicula hierosolimorum cum scierunt iesū aduenire (tolentes ramos oliuarum et palmarum exierūt obuiam ei) reuerenter vsqz ad montem oliueti et vt regem eum hymnis et canticis ac vestium suarum et ramorū stratione ac leticia magna cum honorifice susceperunt et ab illo loco vsqz hierusalem cum hymnis et laudibus deduxerunt canentes gloria laus et honor tibi sit rex xp̄e redēptor. Quod diuina dispensatione factum est ad designandū victoriā quā cristus erat in proximo habiturus: q erat moriendo mortem superaturus et tropheo crucis de dyabolo mortis principe triumphaturus. Hec processio in archa federis prefigurata fuit quā dauid in iubilo deduxit. Post lazarum suscitatū et vnguētum super caput iesu effusum odore fame eius iam resperso i populo p circuitum pspiciens ipse turbā obuiam sibi venturam ascēdit azellum: vt iter applausus occurrentiū populorum mire preberet humilitatis exemplū. Inter alia quippe cristi miracula maxime miraculum auditum de lazaro ad hanc deuotionē et honorificā obuiationē eos cōmouit: qr sm̄ aug. inter oīa miracula q̄ fecit dñs noster iesus crist⁹ lazari resurrectio precipue predicatur. Illud enī euidenti⁹ et mirabili⁹ signum erat et iō vltimo ipm̄ reseruauit vt magis eorum mēorie imprimeretur. Miraculis ergo trahebātur qui verbis non mouebātur. vbi Orige. Pulcre aūt turbas laudātes deum ad descēsionē montis occurrisse legimus vt operatorem misterij spiritualis significarent sibi venisse de celo. vbi et beda. Descendēte etiā dño de monte oliuarū turbe descēdunt: qr humiliato mūe autore necesse est eos q mīa indigent eius vestigia imitari. ¶ Cū autē turbe obuiantes peruenissent ad xp̄m facta sibi reuerentia precesserunt alijs sequentibus ipm̄: et sic erat cristus in medio eorum vnde sequitur. (Turbe aūt que precedebāt et q sequebantur clamabāt dicētes. filio dauid osanna) quod ē vox exultantiū pariter et laudantium vel obsecrantium magis affectum indicans q̄ aliquā rem significans. sicut ra cha interiectio indignātis dicit̄ nichil expresse designāe. Unū sm̄ vocē neqz grecus neqz latinus interpretari potuit sed sm̄ sensū interpretātur quidā saluifica vel saluum me fac. Et ē osanna verbū hebreū ex corrupto et integro cōpositū. Dr̄ enī osanna. I littera subtracta quasi osianna osi ergo corruptum anna est integrū. osi aūt apud eos interpretatur salua vel saluifica vel saluum fac et anna ē interiectio obsecrantis sicut apud nos heu dolentis. nā sicut apud nos a dolente dicit̄ heu sic apud illos ab obsecrante dr̄ anna. et valet apud nos vtinam qđ est aduerbium optandi. Et ideo osanna tm̄ valet q̄tum vtinam saluemur: vel obsecro salua. Et quia hec interiectio in latino non habetur eloquio posuit pro ea noster hieronym⁹ obsecro. Unde in psal. vbi lxx. interp̄tes transtulerunt. o

August.

Origen.

Beda.

dñe saluū me fac. in hebreo scriptū est anna adonay osiā
na. Quod interpres noster hieronym⁹ diligentius eluci-
dans ita transtulit. obsecro dñe salua obsecro. Idem nā
qꝫ signat o dñe ꝑ interiectionem obsecrātis. qḋ obsecro
dñe per ipsum verbum obsecratōis. Est ergo osanna q̄si
osianna .i. salua obsecro. ⁊ ē vna dictio vel due per subtra
ctionē vnius littere ⁊ significat ꝙ aduentus xp̄i salus sit
mundi. cui enim salua siue saluifica clamabant vtiqꝫ sal-
uatorem credebant. Unde ⁊ cōuertendo sermonē inter
se subiungūt dicentes. (Benedictus) .i. gloriosus sit. vel
scḋm bedā. Bn̄dictus .i. ab omī peccato singulariter im-
munis: ⁊ immunes faciēs (qui venit) per carnis assūptio
nem .i. incarnatus est (in nomine dñi) .i. in nomine prīs ⁊
a deo patre missus ad explēdum eius voluntatem et ad
glorificandū eum: quia filius non in nomine suo: sed ī no
mine patris venit eum glorificando ⁊ oībus opeꝛib⁹ nō
suā sed patris gloriam querendo vnde alibi. Ego ī quit
veni in nomine patris. In hoc ergo confitētur ⁊ laudāt
domini aduētuꝫ bn̄dictio nāqꝫ que fit a nobis in deo cō
fessio sola est. et laudatio bonorum que prestita sūt ab eo
Benedictio vero que fit a deo in nobis impletur. dum
eius bn̄ficijs implemur. Ubi sciendum ꝙ benedicere est
bonum dicere. Aliter autē deus bn̄dicit nobis. Et aliter
nos benedicimus deo. Deus enim bn̄dicendo nobis bn̄
ficium nobis impendit ⁊ bonos nos facit. nam suum di-
cere est eius facere: quia ipse dixit et facta sunt. nos autē
bn̄dicendo deo non eum bonum facimus: sed tātummo
do eius bonitatē confitemur et laudamus. dicere enī ho
minis non ē suum facere: sed tātum fateri. ¶ Et addunt
(rex israel.) In quo confitentur eius potētiam tamē di-
minute: qꝛ credebant ipsum regnaturum tēporaliter: ⁊ li
beraturū eos a tributo. ipse autē venit ad regnādum spi
ritualiter ⁊ ad liberandū totum genus humanū a dyabo
lo quod erat maius illo. Ad litterā ergo credebāt ꝙ ve-
nisset regnaturus tēporaliter super eos in regno dauid
et redēpturus ipsos a seruitute romanorū: et restituere
regnum tēporale quod a romanis erat vsurpatū. Cuius
contrariū ipse dixit corā pylato. regnum meum non ē de
hoc mūdo. sed supple de celo. ⁊ idō applaudebāt ei tanq̄
suo regi. Unde subiungūt ⁊ benedictum ꝙ .s. venit regnū
patris nostri dauid qḋ .s. restiturū ē nunc in aduētu tuo:
quasi diceret. hoc ē de quo dictum ē dabit illi dñs de⁹ se-
dem dḋ patris eius si regē vero eū in testimoniū sue dā
nationis vocauerūt. ex hoc enī patet ꝙ propriū dominū
occiderunt. Ubi augu quid aūt magnū fuit regi seculoꝝ
regem fieri hominū. Nō enī rex israel xp̄s ad exigenduꝫ
tributū vel ferro exercitū armādū: hostesqꝫ visibiliter de
bellando s: sed rex israel ꝙ mentes regat ꝙ ineternuꝫ cō
sulat ꝙ in regnū celorum credētes sperantes amantesqꝫ
perducat. Quod ergo rex eē voluit israel dignatio ē non
promotio. miserationis iudiciū nō potestatis augmētū.
qui enī appellat⁹ est in terra rex iudeoꝝ in celis ē dñs an
gelorū. Et iterū. noli timere illū agnosce q̄ a te laudatur
et noli trepidare cū patitur: qꝛ illius sanguis fundit per
quē tuū delictū deleatur ⁊ vita redimat. hec aug. Deide
iterum verba cōuertentes ad ip̄m repetūt (osanna) .i. sal
ua obsecro. Bis dicūt osanna: qꝛ saluator est xp̄s s̄m na-
turam vtrāqꝫ. s̄m diuinā effectiue scḋm humanā merito
rie. Et ad sciendum de qua salute ītelligatur determināt
vbi se velint saluari .s. (in excelsis) .i. in celestibus non ī in
fimis et terrenis. Salus in excelsis q̄ p̄ri⁹ saluabis ab ise-
ris. Ecce duplex salus vna in liberatione pene. alia ī col
latione glorie. vbi manifeste ostēditur ꝙ aduētus xp̄i nō
tantū hoīm sed totius mundi salus est in celis ⁊ in terris
et terrena iungēs celestib⁹. vt oē genu sibi flectatur cele-
stiū terrestriū et infernoꝝ. Cristus enī veniebat ad dādū
salutē celestē et eternā. ⁊ forte licet sublimitatē regni eter
ni et tēporalis petebāt. tamē nesciētes prophetie eū re-
gem celi et angeloꝝ predicabāt. Et hoc diuina ordinatō
ne significabatur verbis laudātium cū dicebant (osanna
in excelsis) qḋ est salutē eternā a dño petere. lꝫ hoc nō in
telligerēt: sicut ⁊ cayphas dixit mortē xp̄i futurā ꝑ salu-
te mundi. lꝫ nō intelligeret quid diceret. vbi Crisost. Ex
his ergo verbis colligim⁹ ꝙ deus ē nā osanna saluos fac
interp̄tatur salutē aūt deo scriptura attribuit. Et notā-
dum qꝛ qḋ dr̄ in excelsis signū ē ꝙ in inferiorib⁹ nō est sa
lus: sed multiplex periculū: sed in excelsis que sola cele-
stia sunt. salus sine periculo inuenitur. Uel in hoc qḋ dicit
hic in excelsis: significatur ꝑ primū osanna ꝙ xp̄s est rex
in terra vniuersa ꝑ fidem et grām ⁊ per hoc ꝙ hic ad secū
dum osanna additur in excelsis: significat ꝙ nō tm̄ in ter
ris sed etiā in celestib⁹ xp̄s regnat qꝛ per ip̄m ea que ī cel'
et in terris sūt restaurātur. ¶ Consideranda ē autē iuxta
ordinē personarum qualitas meritorū q̄ enī vestimenta
sua super asinā imposuerūt vt iesus mollius sederet apo
stoli fuerunt. qui sua doctrina mētes hoīm vt habitacu-
lum dei essent preparauerunt per istos significari possūt
qui ꝑ suas exhortationes aīaꝫ erudiūt a peccatis abstra
hunt virtutib⁹ ornant et cōponunt vt sic ibi dñs sedeat ⁊
quiescat. Qui aūt vestimēta in via strauerūt ne pes asine
impingeret. sancti martyres sunt q̄ dum corpa sua aiaꝝ
videlicet tegumenta ꝑpter deum ad supplicia tradūt: et
pro pulsose carnis amictu exuunt q̄si vestimenta sua ster-
nunt. iter simplicioribus suo sanguine ostēdētes per quod
ad celestē hīrꝫ peruenire possunt. In via deniqꝫ vestimē
ta sternunt q̄ exempla martyrum secuti corpora sua per
abstinentiam edomant vt domino iter ad mentem parēt
vel exempla bona sequentibus prebeant: qꝛ ergo vesti-
mentum anime est corpus hoc vestimentum substerni-
mus aut per martyrium aut per ieiunium aut etiā ꝑ bo
ni operis exercitium et exemplum aut ꝑ continentie pro
positum. Uel vestimēta aīe diuersorum colorum sunt va
rietates diuersarum virtutum: q̄ tunc in via sternim⁹ qñ
ea in exemplum alijs prebemus. felix illius anima cuius
virtutes confundunt et extingūt in alijs vicia contraria.
Uestimenta etiam ob aduētum cristi in via sternere ē an
tiquam conuersationem peccati deponere. Qui vero ra
mos de arboribus cedebāt et sternebant in via vt iter asī
ne planum et decorum redderent. sancti confessores sūt
qui diuerba et sentētias vel exempla patrum preceden
tium de scripturis carpentes in via dei ad auditoris ani-
mum venientis humili predicatione submittunt qui de
spiritualibus arboribus ramos cedentes celestis patrie
iter decorant. Uel per illos qui ramos oliue ferebant si-
gnificantur qui circa opera misericordie se exercitant. oli
ua eī vel misericordiā significat. Et per illos qui ramos
palmarum ferebant significātur qui circa victoriā tēpta
tionum intendunt. palma enim victoriam designat. No
tat autē Bernar hic triplex obsequiū xp̄o exhiberi. Pri
mum quidē a iumento cui dñs insidet. secūdum ab his q̄
vestimenta in via prosternunt. tertium ab his qui ramos
de arboribus cedunt. Prelati ramos de arborib⁹ cedūt
cū de fide ⁊ obedientia abrahe de castitate ioseph: dē mā
suetudine moysi ceterorūqꝫ sanctorū virtutibus p̄dicāt.
Seculares vero hoīes vestimenta prosternūt in via cuꝫ
expendunt in xp̄i obsequiū: non siquidem corpora: sed q̄
adiacent et necessaria sunt corporibus quasi vestimenta.
cum elemosynas largiuntur de terrena substantia. Reli
giosi sunt iumentum iuxta apostolum glorificantes et
portātes dominū in corpore suo. Hi sunt qui dicere pos-
sunt. vt iumentum factus sum apud te et ego semper te-
cum. omnes reliqui ex eo quod abundat sibi mittunt. et
quasi sine labore obsequuntur dño solumvero iumentuꝫ
semetipsum exponit eis obsequio. Oēs tamē si suo ōs-
qꝫ fideliter intentus fuerit ministerio procul dubio ī pro
cessione sunt saluatoris: ⁊ cum eo in sanctā ciuitatem in-
grediuntur. Tres enim propheta vidit saluandos. noe ī
arche fabricam ramos cedentem iob huius mūdi substā
tiam bene dispensantem. danielem in vsū edulio et labo-
re abstinentie factum quasi iumentum. Cui autē illa pro

Beda.

August.

Crisostom⁹.

Bernardus.

cessione sit iesus propinquior cui de tribus ordinibus sit salus vicinior facile credo quisqz potest aduertere. Hec bernar. ¶ Turbe autẽ precedẽtes et sequentes vtriusqz testamenti significant fideles vna voce clamãtes. Processit quippe iudaicus populus secutus est gentilis. et qz omnes qui fuerunt vel sunt fideles in xpm mediatorem dei et hominũ crediderunt et credunt et qui preeunt et q̃ sequũtur clamãt salua nos obsecro. vnde Beda. sed qui preibant et qui sequebãtur clamabant osanna osanna autem lingua latina salua nos dicitur ab ipso enim salutem et priores quesierunt et presentes querunt et benedictũ qui venit in nomine domini confitẽtur: qm̃ vna spes vna fides est precedentium atqz sequẽtium populorum quẽ enim priores nostri et iudaico populo crediderunt atqz amauerunt venturum hunc nos et venisse credimus et amamus eiusqz desiderio accendimur vt eum facie ad faciem contemplemur. vnde et criso. Qui precedebant seniores erant .i. patriarche et prophete ceteriqz sancti q̃ ante aduentum xpi de aduentu eius et predixerunt et cognouerunt. Sequentes autem iuniores .i. apostoli martyres ceteriqz doctores qui post ascensum xpi de resurrectione eius et de ascensu vel de operibus eius predicauerunt et predicant. Et diuersis quidem in temporibus fuerunt tamẽ in oĩbus vnius exultationis spiritus fuit. Et illi quidẽ prophetantes de cristo venturo clamauerũt. bñdictus qui venit in nomine domini. isti autem laudãtes clamant de aduentu cristi iam adimpleto osanna et cẽ. hec crisosto. ¶ Facta etiam cristi quia quasi media inter facta veteris testamenti et noui sunt. ideo tam turba que precedebat q̃z ea que seq̃batur eum laudabat in quãtum facta cristi sunt regula et exemplar eorum que in nouo testamento fiunt. et que a patribus veteris testamenti prefigurata sunt vnde etiam Bernar. Precedebant alii qui et viam domino parabant ipsi sunt qui viam parant domino ad corda vestra qui vos regunt et dirigunt vestros gressus in viam pacis. Alij sequebãtur et hi sunt qui proprie inscie conscij deuote sequũtur et adherent semper vestigijs precedentium. Erant quoqz discipuli tanq̃z domestici lateri eius adherentes ipsi sunt q̃ in claustris soli deo viuunt semper adherentes ei et eius beneplacitum considerantes. hec bernar. per istos etiam qui clamabãt dicẽtes osanna filio dauid cõsignificantur cõtemplatiui qui magis deuotioni per orationẽ sunt intenti. In premissis ergo instruimur vt operibus et officijs que nobis magis competunt insistamus. non enĩ omnibus omnia competunt et ideo in ista processione cristi non vnus omnia faciebat sed alij asinũ et pullum adducebant alij vestimenta sua eis imponebant. alij vestimenta in via sternebant. alii ramos cedebãt. alij iubilabant. et ideo vnusquisqz illud officium debet assumere ad quod videt magis ydoneum se esse. Surge igitur saluatoris filia tanq̃z vna de filiabus hir'm intuens regem salomonẽ in honore quẽ sibi mater synagoge in ecclesie nascentis ministerium reuerentes exhibuit vt insidẽtem azelli tergo vniuersorum dominum. velut cum ramis oliuarũ atqz palmarũ pietatis operibus virtutũqz triumphis iugiter comiteris. Unde Ansel. insidentem azello celi et terre dominũ comiteris tantaqz fieri pro te obstupescens puerorum laudibus tuas inseras clamãs et dicens osanna filio dauid bñdictus q̃ venit in nomine dñi. Quod populus cristo cum laudib⁹ obuiauit hoc olim per regem dauid prefiguratum fuit. cui populus post cedem golie obuians laudes exhibuit. Dauid cristum prefigurauit qui goliam id est dyabolum aduersariũ nostrum superauit. hierusalem visio pacis interpretatur per quã fidelis anima designatur ad hanc saluator noster. omni hora paratus est venire et nos ei in occursum per contritionem debem⁹ ire. Cui etiam laudes decantamus quando peccata nostra in cõfessione recitamus: et ramos palmarũ in manibus portamus. quando corpora nostra in satisfactione castigam⁹ insuper et vestimenta nrã in via sternim⁹ qñ tpalia pauperib⁹ erogam⁹. et cũ floribus ipm honoramus qñ mĩe operib⁹ et diuersis virtutibus nos ornam⁹. Cristũ iesũ qui venit in noĩe dñi bñdicimus qñ pro bñficijs nobis collatis gratias agim⁹ Regẽ eũ et dñm protestamur si oĩa opera nrã cũ timore dei et reuerentia operamur (Pharisei ergo) inuidia concitati (dixerunt ad semetipsos) .i. inter se et ad inuicem. ¶ (Videtis qz nichil proficimus) laborando et faciendo contra eum (Ecce mundus totus post eũ abijt) sermo ẽ yperbolicus ad exprimẽdum q̃ multi sequebãtur xpm̃ pphetabãt sed nesciẽtes. per hoc eĩ significat q̃ tot⁹ mũdus erat eũ secuturus. hoc quidẽ fm̃ aug. est verbũ phariseorum inuidẽtiũ vt dicãt (nichil pficimus) i in malicia nostra non valẽtes impedire eum. et fm̃ eũdẽ. Quid mirum et quid inuidet ceca turba: qz post eũ abijt mũdus p quẽ factus ẽ mũdus. Criso. aũt vult q̃ hec sunt verba phariseorum credẽtium tñ occulte propter metũ iudeorũ et q̃ dicunt hoc vt retraherent eos a persecutione xpi ac si dicerent q̃tũcũqz insidiamini tanto hic augetur et gloria ei⁹ intendit. Quid ergo nõ desistitis a tãtis insidijs. q̃d qdẽ q̃sidem ẽ cum cõsilio gamalielis de quo habet in actib⁹ (Et quidẽ de turba phariseorum) ex inuidia quã cõtra ipm cõceperãt deuotionẽ populi ad ipm videre et laudẽ ei⁹ audire non valẽtes (dixerũt ei. Magister increpa et cohibe discipulos tuos) et turbas te laudãtes. Magistrũ vocant quẽ tamẽ ipsi docere volũt. quasi dicerẽt. Si tu iust⁹ et bon⁹ esses talẽ applausum sustinere nõ deberes. Vilescat in ore tuorum laus tua. ideo eos increpa. vbi Beda. Mira iudeorũ demẽtia quẽ magistrum appellãdũ nõ dubitant qz vera docẽtẽ nouerãt huius ipsi discipulos q̃si melius edocti redarguẽdos autumãt eisqz corrigere quos instituit suadẽt quẽ signis approbãtibus deum clarescere vident. Hec beda. Dolebant isti de laudib⁹ xpi et primo de hoc q̃ turbe dicebãt ipm benedictum cum ipsi reputarẽt eũ peccatorẽ. Scdo qz turbe dicebãt eum regẽ cum ipsi reputarẽt eum valde ignobilẽ. Tertio qz turbe dicebãt eum venisse in noĩe dñi cum ipsi reputarẽt eum nõ esse a deo vel missum ab eo. (Quibus ipse respõdit) et prophetisando de futuro se rationabiliter excusauit (Dico vobis qz si hi tacuerint lapides clamabũt.) Qd et factũ ẽ. Nã quem homines vel timore vel pfidia confiteri trepidabãt hunc durissima etiã elementa apte predicabãt. Crucifixo enĩ domino discipulis et notis ei⁹ pre timore repressis et laudem xpi tacentibus terra mota petre scisse et monumenta aperta quasi perhibentes testimonium scitatis ipsi⁹ xpi morientis eum deum et totius mundi dñm clamabãt et ptestabãtur. In quo apparet duricia iudeorum et hoim: qz elementa cõpatiunt creatori suo et recognoscunt eũ. Vel mistice (si tacuerint hi) .i. iudei (lapides) .i. gentiles ad modum lapidis duri (clamabunt) laudes xpi. qd factũ ẽ mortuo xpo: quia iudeis mutis factis a laude ei⁹. gentiles q̃ duri steriles et infructuosi erant ac ligna et lapides adorabant. ad xpm conuersi ipsum laudabant et predicabãt qz centurio et alij qui erant cum eo visis tot signis sanctitatem xpi confessi sunt dicentes. Vere filius dei erat iste vere hic hõ iustus erat. quotidie gentiles clamant et i xpi virtute laudare non cessant iudeis ex magna parte cecatis et laudem xpi tacentibus. Vel moraliter (si tacuerint hi) .i. clerici (lapides) .i. laici (clamabunt) et deum bonis operibus laudabunt quod etiam quotidie in plerisqz videmus impleri. Sed illi qui xpm cum tanto triumpho susceperunt non diu post cõtraria in eo fecerunt. Turba enim mobilis ẽ et more fluctuum et ventorum mouetur quem modo veneratur contra eum postea clamat et insurgit. vnde bernardus. Ab eodem populo in eodem loco et ipso tempore paucis diebus interpositis primo cum tanto triumpho susceptus. postea crucifixus ẽ. O q̃z dissimile ẽ tolle tolle crucifige eum. et benedictus qui venit in nomine domini osanna in excelsis. q̃z dissimile rex israel et non habemus regem nisi cesarem. q̃z dissimile ramis vi

rentes et crux flores e spine. cui palus vestimēta proster
nebantur aliena. ecce suis exuitur et foris mittitur sup eu
ve tibi amaritudo peccatorum nforum propter que di
luenda tanta amaritudo necessaria ē. hec bernar. Et q̄s
uis xp̄us sepe hierusalem ascenderit nunq̄ tn̄ aliquē ho
norem sibi exhiberi voluit: nisi modo cum ad passionem
iuit. vt ex hoc detur intelligi q̄ in morte sanctorum non ē
dolendum sed potius gaudēdum. et q̄ sua passio erat fi
lijs in gaudium et in magnum festum. e persecutiones p
pter xp̄m debemus gaudenter appetere: mundanos au
tem honores vitare sicut fecit ipse qui regium honorē fu
git et ad locum passionis gaudenter accessit. Sed cur ei
ipse vadens ad mortem tantum honorem recipere volu
it cum alias honorem regium respueret. Ad quod dicen
dum q̄ hoc ideo fecit vt se non meritum pati demonstra
ret: et vt ille qui ē in magnis honoribus vel diuitijs con
stitutus semper memoriam mortis habeat: quia vadit ad
mortem. et nichil hinc preter saccum portabit secum: e q̄
tenet corpus suum in delicijs et ornatibus cogitet quia
vadit ad mortem vbi vermes corpus comedent et lace
rabunt. Item vt doceret q̄ regnum suum de hoc mundo
non esset ad quod profecto triumpho passionis e gloria
resurrectionis peruenit. vnde Beda. Legimus in euan
gelio iohannis quia refecte de quinq̄ panibus e duob'
piscibus turbe voluerunt rapere iesum e constituere eum
regem. sed ne hoc perficere possent ipse in montem fugiē
do predicauit. nunc autem vbi passurus hierosolimā ve
nit non refugit eos qui se regem faciunt. qui agmine glo
rifico e hymnis dei filio a rege dignis ad ciuitatem regi
am ducunt non reprimit voces eorum qui regnum patri
arche dauid in eo restaurandum et prisce benedictionis
donare cuperanda concinunt. vt quid ergo q̄d prius fu
giendo declinauit modo libens amplectitur: regnum q̄
quod adhuc victurus in mundo suscipere noluit. iam ex
iturus per passionem crucis de mundo non negauit susci
pere: nisi vt aperte doceret: q̄ non temporalis e terreni
in terris: sed eterni in celis rex esset imperij. ad q̄d profe
cto regnū per cōtēptum mortis e gloriā resurrectionis:
et triūphum ascensionis perueniret hinc ē enī q̄ post re
surrectionē apparens discipulis ait data ē michi omnis
potestas in celo et i terra e c̄ eiusdē loci. hec Beda. Ora.

Beda.

Generale gloriose signū d̄ne fecisti quando ante
sex dies pasche veniens in hirlm tue clementie e
sereni vultus gloriam reuelasti: vt occurrent tibi
obuiam turbe cū floribus e palmis letantes et quā vide
bant maiestatē confitentes dicendo osanna filio dauid:
benedictus qui venit in noīe d̄ni. precor e obsecro d̄ne p
sacramenta e opera tua noli me reprobare a pueris tuis
sed ostende michi lumen glorie tue. vt repleatur os me
um laude e cantem gloriam tuam tota die. Amen.

De fletu domini super hierusalem et ingressu in eam.
Capitulum. xxviij.

Ammiscuit āt domi
nus cum predicta leticia et fletum: nec sue mise
rationis oblitus cum turba depromeret canti
cum ipse super excidium ciuitatis assumpsit lamentum.
miserebatur enī eorum qui omnes homines saluari vult
quod nobis non potuisset nisi per aliquod humanum si
gnum euidens fieret. Effuse enim lacrime sunt signū tri
sticie. vnde istud euangelium in mense augusto decantat
quia ciuitas hierusalem in isto mense prius a nabuchodo
nosor deinde a romanis destructa fuisse inuenitur. Fle
uit etiam: et tanto honore sibi exhibito lacrimas voluit
commiscere vt ostenderet quia humana leticia cito in fle
tum conuertitur. e q̄ omnis gaudia e honores mundi la
crimis et doloribus sunt admixta: In celo quidem sunt
omnia pura: in mundo omnia mixta: in inferno omīa lu
tulca id ē flebilia vel lutulenta id ē luto plena sordida vl
fetida. Item ad dandum exemplum prelatis q̄ quando
assumuntur ad honores pro cura populi potius debent
flere suam imperfectionem. et populi defectionē q̄ gau
dere de sublimatione temporali. Item vt leticiā munda
nam salubri tristicia tēperemus ē enī mundana leticia si
cut vinum purū quod cito inebriat nisi tēperetur medita
tione mortis vel recordatione aduersi futuri. vnde eccl.
In die bonorū ne immemor sis malorum. (Et ergo appro
pinquauit) non solum corporis gressu: sed etiam cōpassio
nis affectu (hierusalē) in qua diu viguerat cultus diuin'
(videns) non tātum oculo corporis (ciuitatē) e exterio
rem eius pulcritudinē: sed etiam oculo diuinitatis ipsam
impiā ciuitatē in suam necem conspirantē preuidēs eius
casum et subuersionē non de sua morte quā illi machina
bantur: sed de illius ruina e perditione (fleuit) scilicet fle
tu cōpassionis (super illā.) tum propter mala culpe: que
ibi multiplicata fuerant tū propter mala pene que super
ciuitatē e populū futura imminebant (dicens. Quia si co
gnouisses) scilicet ea que ego super te ventura cognosco
(et tu) scilicet fleres mecum ruinā tuam que modo exul
tas. sicut ego inquit fleo qui omnia video e futura cogno
sco: sic e tu fleres si nunc ventura videres. que modo quia
nescis quod imminet exultas: quia fons pietatis erat: la
crimas continere non poterat nec edificia planxit parie
tum: sed subuersionem animarū. Cum vero modo exultat
ostenditur cū subditur (Et quidē in hac die tua) id ē in
hac tua prosperitatis claritate e in hoc modico tēpore ti
bi prospero in quo facies voluntatē tuā (assunt tibi ea (que
ad pacē tibi sūt) nō pectoris nec eternitatis: sed tēporis
solū e modico tēpore duraturam. e ideo nūc gaudes quia
iminentia nō vides. Cum enī se carnis voluptatibus da
ret et ventura nō prospiceret: in die sua que ad pacem ei
esse poterant habebat. Est nāq̄ mundana pax quam di
ligunt impij vt sine timore peccent et liber e suis volupta
tibus vacent de qua in politicis dicitur q̄ cubiginē con
etahunt sicut ferrum pacem ducentes. Et attende quia
tēpus prosperitatis significat hic nomine diei singulari
ter. Postea vero dies aduersitatis pluraliter: quia mo
dica fuit prosperitas i comparatione aduersitatis. Cur
autem bona presentia ad pacem habuerit manifestatur
cum subiungitur. (Nunc autem) quasi modico presenti
tempore prosperitatis et pacis (abscondita sunt ab ocu
lis tuis) tā corporalibus q̄ spūalibus mala que ventura
sunt tibi presens enim prosperitas facit ne consideretur
et p̄caueatur futura aduersitas. cito autē manifestabunt
et in breui: quia gaudium ypocrite instar ē puncti. Si eī
a cordis eius oculis mala imminētia abscōdita nō fuis
sic leta i presentibus prosperis nō fuisset. Cuius pena q̄
de romanis principibus iminebat adiūcta est cum dicit.
(Quia venient dies) tribulationū (in te) i. cōtra te (e cir
cundabunt te inimici tui) s. principes romani (vallo) e cir
cuitu. s. cōcatenatura de lignis e palis sacra e hoc factū
fuit in vindictā quia caput christi iudei circundederunt
spinea corona (e circūdabit te) sua potētia corporali et
hoc in vindictā quia iudei circundederunt xp̄m in horto
cum gladijs et fustibus (e coangustabunt te vndiq̄) s. cō
cludendo e prohibendo introitū et exitū ita vt nulla fu
euasionis via tanta aūt fuit ciuitatis angustia vt carnes
filiorū manducarent et in h' vindictā q̄ sitienti xp̄o ace
tum in cruce dederunt (Et ad terram prosternent te) tur
res et loca munitiora diruendo et cuncta edificia ad ter
ram deiciendo et hoc in vindictā quia corpus xp̄i mor
tuum oportuit sepeliri i terra (et filios tuos) s. iudeos q̄
in te sunt geniti seu habitatores tuos (prosternent) ad
terram aliquos occidendo aliquos captiuando e hoc in
vīdictā quia christi filios ap'los persecuti sūt (nō relinquent
in te lapidē sup lapidē) s fundit' euertendo e post oīa
in ppetuū sunt dispersi quia noluerūt sub alis xp̄i in fide
ecclesie cōgregari. Cur etiā ex qua culpa fuerit pena illa
lata subiungitur (eo q̄ nō cognouerit) q̄ malicia e inui

dia excecante cognoscere noluisti (tempus visitationis tue) id est mei aduentus in carnem. veni enim visurus et saluaturus te quod si cognosceres et in me crederes esses pacata romanis et ab omnibus erepta periculis. Si enim tempus gratie in aduentu xpi cognouissent et xpo credidissent nec supradictas calamitates sustinuissent sicut omnes qui in xpm crediderunt tunc euaserunt. ¶ Secundum sensum allegoricum ciuitas hec est ecclesia que tempore antichristi sic angustiabitur et prosternetur quod pauci audebunt se xpianos confiteri. quam ecclesiam xpus visitat quotienscumque ad bonum eam excitat Sed ecclesia pro maiori parte non cognoscit hoc cum effectu propter quod antixpi persecutio super eam venit ad purgationem electorum et damnationem reproborum Secundum vero sensum moralem ista ciuitas est anima peccatoris super quam flet xpus fletu compassionis. Si vero consideraret anima statum sue culpe et quem statum penarum in futuro expectet ipsa cum xpo semetipsam plangeret. Sed peccati delectatio tollit mortis repentine considerationem: districti iudicij timorem et penarum inferni anxietatem que vallatur in morte et angustabitur in spiritibus malignis vt euadendi aditum inuenire non possit et eius filij psternentur id est cogitationes quibus promittebat sibi longam vitam. honores diuitias et huiusmodi frustrantur et non relinquetur in ea lapis super lapidem: quia omnis ab illa cogitationum suarum constructio dissipabitur. eo quod non cognouerit tempus visitationis sue cum dominus eam inuitaret ad emendationem vite.

Gregorius.

Unde secundum greg. quod iuxta hystoriam dominus semel egit hoc quotidie per electos suos in ecclesia agit. plangit enim reprobos qui nesciunt cur plangant sed in illis exultant et letantur qui si damnationem suam que eis iminet preuiderent semetipsos cum lacrimis electorum plangerent qui in peruersitate sua diem suam hic habent. cum pace quia transitorio gaudent in tempore. et nulla venture pene terretur formidine. Supplicia autem sequentia nunc ab oculis eorum abscondita sunt Nam futura que temporalem leticiam perturbant preuidere refugiunt. Unde et si qua est punctio temporis ita est agenda leticia vt nunquam amaritudo sequentis iudicij recedat a memoria. (Uenient autem dies) quando ad vltionem et supplicia ducentur. (Quia non cognouerit tempus visitationis sue) Peruersam enim animam deus visitat quotidie precepto aliquando flagello: aliquando vero miraculo vt et vera que nesciebat audiat et aut dolore compuncta redeat: aut beneficijs deuicta malum quod fecit erubescat. Sed quia superbiens contemnit et visitationis sue tempus non cognoscit. illis in extremo vite inimicis traditur. cum quibus in eterno iudicio damnationis perpetue societate colligatur vnde cogitandum valde est quantum erit nobis terribilis hora nostre resolutionis quando pauor mentis quanta tunc omnium malorum memoria que obliuio transacte felicitatis: que formido et consideratio iudicis. Quid ergo esse nobis de presentibus ad delectationem debet quum simul cunctis transeuntibus non valet transire quod iminet. quoniam et hoc funditus finitur quod diligitur. et illud incipitur vbi dolor nunquam finitur. preter hanc sententiam gregorij possunt predicta et aliter accipi nam moraliter in culpa peccator Primo fallitur per hostis suggestionem exteriorem. Secundo circundatur per interiorem carnis impulsionem Tertio coangustatur per delectationis inflammationem Quarto ad terram prosternitur per consensum interiorem. Quinto filij occiduntur per operum bonorum mortificationem Sexto omnino diruitur per peccati perpetrationem exteriorem. In pena vero Primo vallatur per exteriorem tribulationem. Secundo circundatur per proprij corporis infirmitatem Tertio angustatur per animi et conscientie anxietatem Quarto ad terram prosternitur per salutis desperationem. Quinto filij occiduntur per propinquorum dolorem et desolationem. Sexto totaliter euertitur per mortem In morte quoque vallatur et circundatur a demonibus: coangustatur a peccatis: demones enim omnia peccata non solum operis verumetiam locutionis et cogitationis ad memoriam sibi reuocant vt ad desperationem trahant. tunc etiam ad terram prosternitur: quia corpus incineratur: et anima in infernum detruditur: et filii

id est opera vel imitatores eius vt sint secum in pena sicut fuerunt in culpa et lapis super lapidem non relinquitur id est cogitatio super cogitationem que contra eum non adducat: quia

Grego.

secundum greg. Ab anima peruersa omnis constructio cogitationum dissipatur. tunc ei vt in psalmo dicitur omnes cogitationes impiorum peribunt et omnes machinationes cessabunt. Fleuit ergo nunc bonus dominus iesus: sed et pro sinne pietatis dulcedine referanda. ipse fons totius misericordie non solum semel sed pluries fleuit et ex illis piissimis oculis ad omnium expiationem peccatorum lacrimarum fluenta vberrime manando effudit. Legitur enim dominum iesum fleuisse primo ex infantuli necessitate in natiuitate secundum illud Sapi. Primam in vocem similem omnibus emisit plorans. Unde cantat ecclesia. Uagit infans inter arta positus presepia. Secundo ex immenso amore in lazari suscitatione ex nimia compassione. Tertio in hac sollemni processione Quarto ex intimo dolore in sua passione preces cum lacrimis offerens ad deum. hec sunt quattuor flumina de paradiso egredientia ad totius mundi ablutionem refrigerationem potationem et fecundationem. hi quattuor fletus saluatoris possunt referri ad quattuor species fletus que quasi quattuor fluuii paradisi animam irrigant et fecundant. Primus est fletus pro incolatu presentis miserie. Secundus est fletus compunctionis. Tertius compassionis. Quartus pro dilatione patrie. Primam fletus speciem significat fletus infantie saluatoris. Unde aug.

August.

Puer qui nascitur incipit a ploratu. lacryme sunt testes miserie nondum loquitur et iam prophetisat. Fletus in cruce signat fletum compunctionis quem debent habere illi qui sunt in cruce penitentie. vnde aug. Sciat se culpabiliter durum

August.

qui defleat mortem amici vel damna rei temporalis et dolorem peccati non ostendit in lacrimis. Fletus super destructionem ciuitatis signat fletum quo flere debemus super miserorum calamitatibus et animarum ruinis et perditionibus. Unde iob. Flebam super eo qui afflictus erat etc. Fletus super lazarum qui ad vitam erat reuocandus et cui gloria erat differenda: signat fletum pro dilatione patrie. vnde psal. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est. In fletu autem domini ostenditur quantum flere debeant qui peccant quando sic fleuit qui nunquam peccauit vnde Cassiodo. Ubi princeps tanta afflictione

Cassio.

plangebat quis illo flente non fleret: eo gemente non gemeret. Et notandum quod septem mala quasi ventura sunt peccatori per que si ea cogitaret ad fletum incitari posset Primum est spoliatio omnium que fit ei in morte de quibus nichil secum feret. Secundum est occursus inimicorum qui apprehendent eum inter angustias. Tertium est amissio status penitendi et misericordiam consequendi. Quartum est magna confusio cuius confusionis causa poterit esse operum denudatio vel beneficiorum cristi exprobatio vel dei et sanctorum derisio. Quintum est separatio reproborum ab electis Sextum est exclusio a gloria. Septimum est gehennalis pene miseria. Et valde flendum est pro peccatis propter multa que peccata inducunt peccantibus. Per peccata enim homo deum offendit consortium sanctorum et angelorum amittit suffragia ecclesie perdit. animam interficit: dyabolo se subicit: et in infernum se dimergit. Conspice igitur bene ipsum dominum iesum nunc flentem. et si potes fleas cum eo. flet enim largiter et fortiter quia non simulate sed vere de ipsis dolebat Corde enim amaro dolebat et flebat illorum periculum eternale et excidium temporale: quia non cognouerunt tempus visitationis sue quando per incarnationis mysterium visitauit eos oriens ex alto. vt ipsum dominum ac predicationem eius reciperent: sed magis vsque ad mortem eum persecuti sunt. O cor durum vesanum et impium et tanquam vera vita priuatum omnino plangendum cur more frenetici flente super te sapientia patris in tantis miseriis letaris et rides. Considera lacrimantem medicum tuum et vt luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum. Deduc quasi torrentem lacrimas per diem et noctem non des requiem tibi nec taceat pupilla oculi tui. Conspice etiam disci

pulos q̃ libenter et diligenter vadunt semper iuxta eũ. cum timore tamen et reuerentia. Ipsi sũt barones et milites comites domicelli et dexteratores. Nec debes credere q̃ ipso flente alii se potuerint a lacrimis cõtinere. nobis fratres iste lacrime domini sunt vt magistrũ imitemur et ab hoc tanto preceptore nostro discamus. quid i nostrorum inimicorum morte et ruina agere debeamus Unde et ipse ait diligite inimicos vestros benefacite his qui oderunt vos et orate pro persequẽtibus vos et calũniantibus vos. non tamen in uros ciuitatis perituræ: sed et animarũ ruinam et perditionem flebat iesus nobisq̃ exemplum dabat quid in tali negocio facere debeamus cum peccatorem aliquẽ in eternam dãnationem ruere videmus. de tali enim domini nostri iesu cristi exempla sequentes nos quoq̃ flere debemus: et tanto amplius flere q̃to ipse de seipso flere ignorat. Si enim suas infirmitates intelligeret et calamitates que ei superuẽture sunt cognosceret vtiq̃ et ipse plus aliis de se fleret. Iste fletus domini cõpatientis ciuitati de miseria que illi iminebat prefiguratus fuit olim in lamẽtationibus hieremie qui desolationẽ eiusdẽ ciuitatis per romanos futurã deflebat. sic et nos i afflictione proximorũ etiam inimicorũ ex compassione flere debemus exemplo xpi qui cõpassus est suis inimicis. Plus est cõpati afflictis q̃ bona tẽporalia erogare: et impossibile ẽ illum gratiã et miam non mereri q̃ scit afflictis compati et eorũ peccata deflere. Intrauit ergo iesus hierosolimam cũ isto triumpho et honore turbarum per supradictam portam auream que ẽ ad pedes tẽ-

Crisost. pli a pte vallis iosaphat. hoc s3 Criso. Ipse faciebat nõ pompam quandã ostendẽs: sed et prophetiam implens et discipulos propter mortem contristatos consolans et monstrans quoniã hoc pati volens. Ubi rabanus. hic in-

Rabanus troitus eius in hi'm fuit ante quinq̃ dies pasce vbi notandum est cõcordia non solum in rebus sed etiam in tẽporibus veteris et noui testamenti. Decima enim die mẽsis primi agnus qui in pasca immolaretur domum itroduci iussus est: quia et dñs decima die eiusdem mẽsis. hoc est ante quinq̃ dies pasce ciuitatem i qua pateretur erat ingressurus. (Et cum intrasset iesus hierosolimam) vt exhiberet salutem (commota est vniuersa ciuitas dicẽs quis est hic) per hoc significatum fuit q̃ intrante iesu hierusalem celestem angeli dicturi erant. quis est iste rex glorie.

Origẽ. Unde orige. Sed et quando intrauit iesus hierosolimã veram: admirantes virtutes celestes dicebant. Quis est iste rex glorie. hec orige. dicebant ergo (quis est hic) quasi dicat. iste non ẽ talis ac tantus q̃ talia deberent sibi exhiberi. Mirabantur enim turbe frequentiam nescientes

Crisosto de eo veritatem. cui obuiam eum laudibus occurrũt. vñ Criso. Merito commouebãtur videntes rem mirabilem. Homo laudabatur quasi deus: sed deus laudabatur i homine puto autem q̃ nec ipsi qui laudabãt sciebãt qd laudabant. sed spiritus subito ingressus in eos nesciente alia veritatis verba fundebat. hec criso. Principes itaq̃ sacerdotum et maiores indignabantur de reuerentia xpo exhibita et ob hoc tota ciuitas dicitur esse commota: q̃ factum maiorum dicitur esse factum totius ciuitatis vel alterius cõitatis (populi aũt) i. simplices et vulgares. q̃si rationem de contrario reddentes (dicebant. hic ẽ iesus propheta a nazareth galilee) immo dñs prophetarũ et

Hiero. ideo summerito debet honorari. Ecce confessio dei a minoribus incipit vt ad maiores perueniat. vbi hieroñ. aliis autem ambigentibus vel interrogantibus vilis plebecula cõfitetur (quia hic ẽ iesus propheta a nazareth galilee.) A minoribus incipiunt vt ad maiora perueniant. pphetam enim eum dicunt quẽ moyses sui similem dixerat eẽ venturum a nazareth autem galilee: quia ibi educatus fuerat vt flos campi nutriretur in flore virtutum. hec hiero. Et postq̃ dñs ingressus ẽ hierusalẽ remisit animalia ad locum suum ¶ Memoriam huius processionis dominice recolit ecclesia illa die. Egrediuntur enim fideles cũ ramis quasi obuiam domino extra muros vel septa vsq̃ ad crucem aliqui vadunt in qua ramos quos gestant affigẽtes deponunt q̃ d ecclesia michi aũt absit gloriari nisi in cruce dñi nostri iesu cristi. Quandoq̃ autem ideo eunt et vsq̃ ad crucẽ quasi sic ostendatur eis non esse sperandum in quãtalibus gloria mũdi: q̃ extrema gaudii luctus occupat. et deinde cum cruce in ciuitatem regrediuntur pro eadem significatione illa die gaudio processionis subdit euangelium dominice passionis forte quia et dño exultationi inseruit lamentum et nos processioni passionẽ: quia passio fuit causa euersionis pro qua fleuit. In proximo ergo bella acturus et de hostibus triumphaturus cũ triumpho et gloria et ad impiam ciuitatem et ad locum certaminis dominus venit et certus de victoria ante bellum quod fieri non solet triumphum suscepit. vñ et rami palmarum cum quibus gloriose susceptus est propinquam victoriam super principem mundi signant. Hodie ergo mater ecclesia duas recolit processiones. Prima fuit q̃ iudei cristum a monte oliueti vsq̃ hierusalem cũ ramis oliuarum et palmarum et magnis canticis associauerũt et ista processio magne reuerentie et honoris fuit et hanc ecclesia in euangelio hodierno representat. Secunda est quia iudei cristum ab hierusalem ad montem caluarie cũ magnis opprobriis et irrisionibus deduxerunt. et ista processio fuit magne ignominie et doloris. et hanc representat ecclesia in passione hodierna. In istis processionibus ostendit magna in iudeis multiplicitas voluntatis. Nã in prima cum magna reuerentia et deuotione ipsum supra asellum posuerũt in secũda ipsum cum magna ignominia in patibulo suspenderunt: In pria vestimenta sua in via strauerunt. in secunda cristum suis vestibus expoliauerunt In prima ramos oliuarum et palmarum sibi obuiam portauerunt in secunda spinas acutissimas eius capiti affixerunt. In prima appellauerunt eum regem. in secunda negauerunt eum dicentes. non habemus regem nisi cesarem. In prima appellauerunt eum saluatorem. dicentes osanna id est salua obsecro. in secunda negauerunt ipsum saluatorem q̃ dixerunt qui seipsum saluare nõ poterat. In prima dixerunt ipsum esse benedictum. et in nomine domini scilicet patris venisse in mundum. in secunda dixerunt ipsum esse malefactorem et ideo se tradidisse eum et crucis patibulo affigendum. Ecce q̃ta instabilitas in istis fuit: quia quẽ tantum honorauerunt post modicum ignominiose tractauerunt. Sed propter glie processionem maiorem habuit ex consequenti vituperio cõ-

Bernardus. fusionem vnde Bernar. Quid fuit q̃ processionem habere voluit qui mox futuram nouerat passionem. Processio quidem merito representatur hodie: quia hodie facta fuit. passio vero cur addita est quam sexta feria constat ẽe secutã forte vt amarior esset passio quã processio precessisset. Et iterum. Non sine causa tam noua processio mira quadam coniunctione additur passioni Nam processio plausum habet passio vero planctum. Videamus q̃d conferat ista coniunctio. Utiq̃ vt discamus i nulla vnq̃ huius seculi leticia habere fiduciam scientes quoniam extrema gaudii luctus occupat: sed in die bonorum nõ simus immemores simus malorum. Ita enim mixtum est presẽs seculum. non secularibus tantum sed etiam spiritualibus viris. Ideo qui cepit prius facere q̃ docere: non modo verbis sed etiam exemplis ostendens: quia omnis caro fenum et omnis gloria eius quasi flos feni processionis voluit gloria sublimari quando sibi imminere cognouit diẽ ignominiosissime passionis. Spiritualibus autem spolia cõparantur in processione quidẽ celestis patrie representamus gloriam in passione vero mõstramus viam. In processione rapiemur in nubibus obuiã cristo i aera. q̃n suscipietur in celesti hierusalem xps dñs applaudentibus et acclamantibus vndiq̃ populis vtriusq̃ testamenti: q̃n qui precedebant et qui sequebantur bñdictus qui venit i nomine dñi. In processione considerasti quo properandũ

sit. disce in passione quo eundũ sit. Tribulatio enĩ p̃sens via vite est via glorie via regni. Tolerabilẽ proinde laborem passionis reddit gloria processionis: quoniã amanti nichil est difficile hec Bernar. Oratio.

Domine iesu xp̃e qui verbo et exẽplo magis docuisti nos flere q̃ ridere: obsecro te per beatissimas lacrimas ⁊ omẽs miserationes tuas doce me: vt peccata mea et pericula imminẽtia sẽper videam et cognoscã: ne inimici mei scilicet demonuʒ suggestiões tẽporaliũ rerũ pulcritudines ⁊ carnales voluptates circundent coangustent ⁊ ad terrã prosternant me vt filios scilicet sensus cogitatus ⁊ actus meos et ordinẽ virtutũ destruãt: vt ide laudẽ te p̃fitear noĩ tuo altissime. Amen

¶ De eiectione vendentiuʒ et ementium de templo.

Capitulum xxix.

Mat. xxi.

Enit aũt iesus ire

ete ad templũ et intrauit in ipsum. Ubi nota q̃ templũ accipitur aliquando pro domo tẽpli quod diuidebatur in duas partes. vna pars vocabatur sanctũ vbi prope ostiũ sancti sanctoruʒ erat altare incẽsi seu thimiamatis auro tectũ mensa propositionis et candelabruʒ. alia pars erat sanctũ sanctorũ vbi erat archa testamenti ⁊ duo cherubin. Illam partẽ que dicebatur sanctũ intrabant quotidie sacerdotes ad offerendum incensum et nulli alij. Intra sanctũ sanctorũ solus summus pontifex intrabat. et semel in anno. Aliquando autẽ accipitur tẽplum large pro quadam platea quadrata ante tẽplũ muro clausa et dicebatur atriũ sacerdotum. vbi sub diuo erat altare holocaustorum ere copertũ: ⁊ istud intrabant non solum sacerdotes sed etiã leuite eos in excoriatione: ⁊ ablutione hostiarũ et consimilibus adiuuantes. vulgares autẽ homines illud non intrabant: sed ad ostium illius atrij aĩalia viua sacerdotibus offerebant. Ista autẽ duo loca non intrauit xp̃us: quia non erat sacerdos nec leuita. Sed preter ista duo loca erant adhuc duo alia vbi hoĩes sub diuo in oratione erant ⁊ in vno viri ⁊ in alio mulieres orabãt ⁊ ista tria vocabãtur noĩe tẽpli ⁊ de hoc dicitur q̃ iesus intrauit in tẽplũ vel: ac petrus ⁊ iohãnes ascẽdebant in tẽplũ ad horã orõis nonã. (Intrauit autẽ iesus) protinus (in tẽplũ) precipue propter tria. Primo fm Bedam. vt doceret nos formã religionis quam sequamur scilicet vt quocunq; pergimus. primo domum orationis si ibi est adeamus: ⁊ per orationes deo cõmendati sic ad agenda negocia secedamus. Secundo quia locus publicus erat vbi posset inueniri: ostendens se nõ inuite sed sponte pati. Tertio vt ostenderet q̃ ruina vrbis et populi pro qua fleuerat maxime ex sacerdotum culpa fuit ⁊ inde radix perditionis processit. Hoc profecto innotuit cõpos malorũ imminentiũ enarrationẽ. protinus tẽplũ ingressus est vt de illo vendentes et ementes eiiceret: in signũ q̃ sacerdotes tanq̃ indigni essent de templo et officio eiiciendi. Sicut enĩ tẽplũ est in ciuitate: ita vita sacerdotũ in plebe. vnde fm glo. Symonia sacerdotum causa fuit destructionis iudeorũ. Sacerdotes enĩ auaricie sue consulentes in porticibus ⁊ atrijs tẽpli hostias cuiuscũq; generis vendebant ne venientes victimas nõ habentes nichil auferrent si hostias presto non inuenirent. et hoc faciebant vt vendita iterũ oblata reciperent et ne pauperes non solũ hostias sed ⁊ vnde emerent nõ habentes excusationẽ pecunie non habite pretẽderent: posuerant ibi nũmularios que mutuũ sub cautione ⁊ spe alicuius doni pecuniam darent. sed quia lex non patiebatur vt a fratribus suis vsuras acciperent ideo quod nõ audebãt dare ad vsurã: dabant noĩe collibiarũ. vt sic pro nũmularijs collibiste fierent. Collibia aũt dicuntur apud eos vilia munuscula vt ciceris ⁊ vue passe ⁊ pomorũ ⁊ hĩ similia: collibiste igitur licet pro illa accomodatiõe pecunie non reciperent pecuniã vltra sortẽ recipiebant tamẽ munera vel xenia quasi q̃d in nũmo nõ licebat in his rebus que nũmis coemũtur liceret q̃ prohibuit ezechiel dicẽs. vsuram ⁊ oẽm superabũdantiã non accipietis. Sic ⁊ hodie multi predicti sũt similes vsurã ⁊ simoniã sub nomine caritatis vel gratitudinis palliates. Ualde periculosum est munera accipere: quia hoc ẽ libertatẽ vendere. Unde seneca. q̃dã gratuita nobis videntur q̃ carissime constant pro quibus nosmetipsos ipendim⁹ q̃ emere nolem⁹. Si nobis dom⁹ nostra pillis esset danda: si amenũ aliq̃d fructuosum ve prediũ. ideo nichil est cuiq; se vilius. nisi essemus sicta nostra non essent quisquis nr̃am tutã agere vitam volet. ista viscata bñficia deuitet in quibus miserrimi fallimur. Sapiens cuʒ primo videt munuscula a theatro surgit et scit magna paruo cõstare vilem predã: magno fucõ modo luimus. Beneficiũ accipere libertatẽ vendere ẽ hec sene. vbi Criso. Hoc ẽ propriũ boni filij vt veniẽs primo ad domũ curreret patris ⁊ illi honorẽ redderet qui genuit eũ. Et tu imitator xp̃i factus cũ in aliquaʒ ingressus fueris ciuitatẽ primũ ante omnẽ actũ ad ecclesiã curras. ⁊ hoc erat boni medici vt ingressus ad infirmã ciuitatẽ sanandã primũ ad originẽ passionis intenderet. Nam sicut de tẽplo oẽ bonũ egreditur: sic ⁊ de tẽplo omne malũ procedit. Quemadmodũ medicus quãdo p̃mũ ingreditur ad infirmũ de stomacho eius interrogat ⁊ eũ cõponere festinat: q̃ si stomachus san⁹ fuerit totũ corp⁹ validuʒ erit si aũt dissipatus fuerit totũ corpus infirmũ est. ita si sacerdotiũ integrũ fuerit tota ecclesia floret: si autem corruptũ fuerit fides marcida est. Cor enĩ et stomachus sacerdotiũ intelligitur: quia in rebus spiritualibus per eos totus populus gubernatur. Sicut enĩ cor sapiẽtie locus est: ita sacerdotes receptacula sunt sapiẽtie spiritualis. Et sicut stomachus accipiens cibũ coquit eũ in semetipso ⁊ per totũ corpus dispergit. sic ⁊ sacerdotes accipiunt scientiã sermonis per scripturas ex deo ⁊ coquẽtes eã in se id est tractãtes ⁊ meditantes apud se vniuerso populo subministrant. Uidete ergo sacerdotes quomodo vos cõponatis in verbo et opere: quoniã sicut in corpore si aliquod infirmatũ fuerit mẽbrũ non oĩno languet et stomachus si autẽ stomachus languescit oĩa mẽbra inueniuntur infirma sic si aliquis xp̃ianorũ peccauerit non oĩno peccant sacerdotes: si autẽ sacerdotes fuerint in peccatis: totus populus conuertitur ad peccãdũ. Ideo si vnusquisq; xp̃ianorũ pro suo peccato dat ratõeʒ sacerdotes aũt nõ tantũ pro suis: sed et pro oĩm peccatis daturi sunt rationẽ. Uidit arborẽ pallẽtibus folijs marcidam intellexit studiosus agricola: q̃ lesionẽ ĩ radice h̃z. Nã vere quẽadmodũ cũ videris arborẽ pallẽtibus folijs marcidã itelligis: quia aliquã culpã habet erga radiceʒ. Ita cũ videris populũ indisciplinatũ ⁊ irreligiosum. sine dubio cognosce: quia sacerdotiũ eius nõ est sanũ. hec crisosto. valde ergo deflendi sunt clerici quando cadunt: q̃ eorũ casus est magis periculosus vnde Crisosto. Nichil itantũ destruit ecclesiam dei sicut clericos laicis esse deteriores. Cernens ergo dñs in domo patris sui negociationem seu latrociniũ eiusmodi ardore spiritus concitatus fecit sibi flagellũ de funiculis ⁊ eiecit ipẽ dñs templi vendentes ⁊ ementes de tẽplo cũ hostijs suis ⁊ mensas trapezetaruʒ et cathedras vendentiũ columbas euertit. nec aliquod vas deo non dicatũ ⁊ sacratũ mercandi gratia per tẽplum transferri permisit. Interdixit quidem de vasis mercationis ⁊ humanis vsibus applicandis. nõ de vasis deo dicatis: quia vasa diuino cultui deputata debebant ibi ⁊ nõ alia esse. Ergo nec cophini vel alia vtẽsilia cõia per ecclesiam debẽt deportari vñ beda. De vasis dicit illis que mercãdi gratia inferebãtur. Ceteruʒ absit vt vasa deo dicata dñs eiiceret de tẽplo. vl' introferri prohiberet ĩ tẽplũ: sʒ post⁹ vbi futura sibi examinis insigne p̃tendit exẽplũ. immũda ⁊ prophana eliminat vasa de tẽplo ac ne ãplius inferãtur prohibet. q̃ñ nõ solũ de eccl'ia d's repellet ac deturbabit reprobos. verũ etiam ne vltra ad

Beda.

Seneca.

Crisost.

Crisost.

Beda.

turbandam ecclesiā intrent eterno eos verbere cōpescit.
Sed et in presenti hec est vera dom⁹ dūi i.cor fidelis puri
ficatio vt nō tm̄ peccata q̄ inerant diuinitus immissa cō-
punctio tollat sed etiā ne vltra repetantur diuina in eius
gratia perseuerando adiuuet hec beda. Et hec fuit secun-
da electio. Bis enī legitur dominus hoc fecisse ad signi
(Theo.) ficādum q̄ eiiciendi sunt tales ab ecclesia militante per
sententiam et a triumphante per penam vbi Theophil⁹
Hoc etiā dn̄s fecit in principio predicationis sue et nūc
iterum illud fecit quod ad crimē et im maximā redargutī
onem iudeorum redūdat quia non fuerunt ex priori ad-
monitione castigati et cum dominus hec totiens fecerit
(Criso.) ipsi minime se correxerunt. vn̄ Crisosto. In quo maior
est accusatio iudeorum quoniā cum bis hoc idem fecisset
morabantur tm̄ in sua dementia hec Criso. Unde in pri-
ma electione eiecit tm̄ vendentes et ex hoc nobis datur
fiducia impetrand vt quid enim vellet dominus ibi nos
orare nisi ipse vellet nos audire hic autem durius agen-
do etiam emētes qui numero erant plures. In prima eti
am expulsiōe eos appellauerat negociatos sed vt statim
patebit hic aerius reprehendēdo appellat latrones dn̄s
per hoc exemplum prelatis q̄ durius debent arguere se
cundum peccatum q̄ primum quia grauius est ceteris
paribus ratione ingratitudinis. Hic etiam et in prima
electione maior seriositas et rigor et austeritas de christo
(Criso.) exprimitur q̄ nusq̄ alibi de eo legitur quia secundū Cri
sosto. In propriis iniuriis esse quempiā patientiam est
laudabile iniurias autem dei dissimulare nimis est impi-
um. Unde christus iniurias suas patienter sustinuit iniu
rias autem patris sui nullatenus dissimulauit. Hec fla-
gellatio et eiectio malorum de templo olim prefigurata
fuit in heliodoro qui cum audacter manu armata tem-
plum intrasset vt illuc spoliaret. quidam aduenientes
eum flagellauerunt. et tanq̄ mortuum reliquerunt.
Heliodorus flagellatus fuit ꝓpter templi spoliationē
iudei propter vsure palliationem. ¶ Moraliter autem
(Mora.) per hunc actum xp̄i datur intelligi q̄ deus quotidie su-
am ecclesiam intrat et qualiter ibi vnusquisq̄ conuersetur
attendit. Caueamus ergo ne in carisibus et fabulis vel
aliis illicitis vacemus ne improuisus veniens nos fla-
gellet et de essentia sua ac de eius de regno eiiciat et ex-
pellat. Nā qui peccata peccatis addit quasi funem quo
hic vel in futuro flagellatur vel ligetur connectit funicu
li ergo quibus mali eiiciuntur sunt incrementa actionū
malarum quia funiculis peccatorum suorū vnusquisq̄
constringetur vnde augustinus. Ergo qui aliquid patiū
tur propter iniquitates suas hi qui vel ficte bonum vel
aperte male faciunt in ecclesia agnoscant quis dominus
fecit flagellum de resticulis peccatorū suorum et admo
net eos vt mutent se ne sint negotiatores ne tandem au
diant ligate illis manus et pedes et proiicite in tene-
(August.) bras exteriores hec Augustinus. In hoc q̄ dominus ex
pulit de templo boues et oues et numularios et vendē-
tes columbas euertit mistice designatur q̄ prelati cons[...]
ter debent reprimere ypocritas pelles ouinas simula[...]
tes tyrānos cornu sue potentie bonos ventilantes [...]
rarios et simoniacos dona spiritussancti qui per colum
bam intelligitur vendētes. Maxime autem ex hoc [...]
domini enormitas simoniace prauitatis ostenditur q[...]
nusq̄ alibi corporaliter restitisse et alios impulisse vel
eiecisse narratur. ¶ Si igitur eum in hoc quoq̄ imitari
volumus si non aliter possumus etiā violenter simoni
acos ab ecclesia pellere debemus si tantum vires supe-
runt quibus hoc sine ecclesie detrimēto facere valeam⁹
Audite hec simoniaci audite negociatores nephandi
aut a negociis cessare aut de templo exire. Uos nunu-
larii estis vos columbas et gratiam sanctispiritus vēdi
tis vos sine nummo et precio nichil agitis. ¶ Omnes
quidem simoniaci a templo dei vel ante humanos vel
ante dei oculos eiiciuntur et dei dono priuātur. Simi
liter clerici et religiosi qui in templo dei sunt deputati si
secularibus et terrenis negotiis se implicent merito eie-
ctionē a deo et eius indignationē timere debēt. O quan-
ta mala gerunt hodie in ecclesia que si dn̄s tunc inuenis-
(Beda) set vtiq̄ grauiter tunc puniuisset. vn̄ beda. Eiecit cōmer
cia rerū humanarū de domo illa in qua diuinas tantū
res agi hostias et orationes deo offerri verbum dei legi
audiri et decantari preceptū erat. Et quidē credendū est
quia ea tm̄ vendi vel emi reppererit in tēplo qui ad mi[...]
sterīū necessaria essent eiusdē templi iuxta quod alias fa
ctum legimus cū idem tēplū ingrediens inuenit in eo vē
dentes et ementes oues boues et colūbas que nimirum
omnia nō nisi vt offerentur in domo dn̄i eos q̄ de lōge ve
nerant ab indigenis cōparare credendum est. Si q̄ dn̄s nec
eo volebat in templo venūdari que in tēplo volebat of-
ferri videlicet propter studiū auaricie siue fraudis quod
proprīū solebat esse negociandū facinus quanta putas
animaduersiōe puniret si inuenisset ibi aliquos risui vel v
aniloquio vacantes aut alii cuilibet vicio mancipatos. Si
enim ea q̄ alibi libere geri poterant dominus in domo
sua videlicet tēporalia negocia geri non patitur quanto
(Moraliter) magis ea que nusq̄ fieri licet plus celestis ire merentur
si in edibus deo sacratis aguntur hec beda. ¶ Moraliter
tempore isto sancto appropinquante paschate iudeorū
id est confitentiū (ascendit iesus ihierusalē) i. cor humanū
vel animā sanctā e deuotā p̄ gratie sublimationē eleuatā
nam hierl'm in alto sita est vn̄ dr ascendit. Templū in hie
rusalē est eminentior pars aīe puta superior portionis q̄
soli deo et eternis debet intēdere illuc ascendit deus per
effectum sacramenti vel etiā sua pn̄tia spirituali aīam vi
strando. Sunt autē quatuor precipue que christus in tē-
plo spūali nō patit designata per quatuor q̄ inuenit i tē-
plo materiali et sunt quatuor defectus etiam in viris reli
giosis quādoq̄ reperti. Primū est nimia sollicitudo tpa
lium in acquirēdo ipsa et cōseruando hoc significat p̄ eos
quod xp̄s effudit de templo. Non aūt sollicitudo tpaliū
simpliciter prohibetur sed nimia et ne in tēplo sit. i. in mē
te q̄ solis eternis debet vacare. Un̄ qn̄ tpalia in hoc tēplo
habētur peccatur mortaliter quia creatura ponitur loco
creatoris et tpalia loco eternorū. Secundum est incaut⁹
vsus temporaliū et incircunspecta cōsideratio de euitan-
dis periculis qd̄ signat per bouē qui cum libenter herbas
comedit oīa q̄ nociua in herbis abscōsa deuorat et deglu
tit. Sic plerisq̄ accidit cum vtimur tēporalibus volen-
do accipere id qd̄ est necessariū quia latet sub necessitate
superfluitas et voluptas. Tercium est timor inordinatus
et stolidus qd̄ signatur per ouē in qua plus abundat pri
uatio intellectus q̄ in aliis quadrupedibus et si tēpore to
nitrui remanet sola et fuerit impregnata abortit pre timo
re. Sic homines nimis timidi abortiūt fructum profe-
ctus spiritualis. Quartum est expeditio vel tarda p̄gres
sio in expletione operum virtuosorum et hoc significatur
per columbam que nimis deliberat de volatu collū vn-
diq̄ circumflectendo et circunspiciendo ad quam partē
fre velit sed sepe interim sagitta eam percutit vel accipi-
ter rapit sic accidit hominib⁹ pigris et inexpeditis. Sed
tollia a christo in suo egressu a templo aīe expellūtur fa
cit enī flagellū de funiculis tribus quorū primus est infir
mitas corporalis secūdus tribulatio cordialis. tercius ex
instinctu diuino āmonitio spiritualis. Hoc flagello chri-
stus predicta quatuor ab aīa fugat et eiicit et nichilomi-
nus cathedras et mensas euertit ne facilem ingressum ha
beat (et dixit eis) quos de templo eiecerat (Scriptū est)
sez in Ysaia (Domus mea) i. nomini et cultui meo dedica
ta (domus orationis vocabitur) non rapine vel furti nō
negociationis et vane locutionis vel spectaculi. Et ex
hoc datur nobis magna fiducia impetrandi. Ut quid
enim vellet dominus ibi nos orare. nisi ipse vellet nos

exaudire. In hoc etiā ostendit se illis deū esse quia templum solius dei est domus. Ubi ambro. Deus enim templum suū non mercationis vult esse diuersoriū sȝ domicilium sanctitatis. Et orige. In quo non debent vendere et emere sed orationibus tm̄ vacare qui congregantur ī domo orōnis. Nemo ergo ꝙ ait aug. in oratorio aliq̄d agat nisi ad quod factum est. vnde ꝛ nomen accepit. Sed heu nunc domus dei dom⁹ dissolutionis et cupiditatis potest vocari. Ideo subditur (Uos autē fecistis illā speluncam latronū) latrones enī non curant nisi de lucris temporalib⁹ quocunqȝ mō acquirant ꝛ ideo in spelūcis se abscondūt. Unde greg. Domus orationis spelūca latronū facta fuerat quia ad hoc in templo assistere nouerant vt aut non dantes munera studerent corporaliter persequi aut dantes spūaliter necare. Templū quoqȝ ꝛ dom⁹ dei est ipsa mens atqȝ ꝯscia fidelū. Que est qñ in lesione proximi peruersas cogitationes profert quasi in spelunca latrones recident. Et non iam dom⁹ orationis sȝ spelūca latronis est quando relicta innocentia ꝛ simplicitate sanctitatis illud conatur agere vñ valeat proximo nocere. Hec greg. Spelunca latronum ꝺr esse locus vbi spolia que latrones rapiunt cōgregant. Et hoc fecerūt sacerdotes de tēplo quia non curabant de cultu dei sed magis de excoriatione populi ꝛ hoc per astutias varias et exquisitas. Sic et hodie clerici plus curant de suo lucro ꝙ̄ de ecclesie seruitio. Sicut enim magni latrones in speluncis suis existentes quando sciūt transire aliquos parū habentes nō exeunt de speluncis sȝ mittūt famulos suos ad expoliandum illos quando vero sciunt transire homines multū pecuniosos currunt illuc de primis ad illos. Sic multi canonici et clerici quando sciunt lucrū magnum currunt ad ecclesiam sed quando lucrum est modicum remanēt in domibus et se subtrahunt et clericos suos ad ecclesiam mittunt. ¶ Et nota quadruplicem vsum ecclesie. quia primo est domus reconciliationis quo ad penitentes. Secūdū illud Gene. non est hic aliud nisi dom⁹ dei ꝛ porta celi. Secūdo orationis quo ad proficientes sicut dicitur hic. Tercio instructionis q̄ ad perfectos secundum illud. Isaie. Uenite ascendamus ad montē domini et ad domum dei iacob et docebit nos. Quarto iubilationis et laudis quo ad omnes secundū illud psal. in ecclesijs benedicite deo et illud beati qui habitāt in domo tua dñe. Sed sit spelunca latronū secundū quadruplex latrociniū vel scripturarū quando corrumpuntur vt ab hereticis vel gratiarū quando sacramenta vēduntur vt a symoniacis vel prebendarum quando emuntur vt ab ambitiosis vel pecuniarū quando male expenduntur vt a voluptuosis. Uel secūdū hiero. Latro est ꝛ templū dei in latrociniū seu latronum specū cōuertit qui lucrum de religiosis sectatur. Hoc lucrū sectantur aliqui per studiū sciencie vt questuarij ꝛ aduocati aliqui per fortitudinē potentie vt nobiles aliqui per oblationē munerum vt diuites mundi. De his omnibus dicit iohannes quotquot venerunt fures sūt ꝛ latrones (Et accesserunt ad eum ceci et claudi (in templo) testes vocis et laudis puerorum (et sanauit eos) vt quod pueri clamabant verbis et ore ipse ostēderet factis et opere quasi etiam restis ipsorum. Clamabant enim osanna id est saluifica quibus per opera respondit quia salutem tribuit. Ac si diceret Bene clamatis saluatorem quia ecce do salutem. Moraliter ceci sunt ignorantes claudi vero rectitudinē iusticie dimittentes et isti curantur per iesum et per bona consilia ꝛ hortamēta sectatorum eius. Considera nunc ꝙ dominus cum magno honore receptus propter exhibitā sibi reuerentiam non dimisit iusticiam quia mox templum intrauit et omnes vendentes et ementes inde eiecit nec propter seueram iusticiā obmisit suā misericordiam quia mox cecos et claudos sanauit propter qđ datur intelligi ꝙ iudex ꝛ prelati propter impēsum sibi fauorē non dñt dimittere iusticie rigorem nec propter rigorē iusticie debēt dimittere dulcedinē misericordie. (Uidentes autē) et admirātes (principes sacerdotum ꝛ scribe mirabilia q̄ fecit iesus) i. tante multitudinis de tēplo eiectionē ꝛ cecorum ꝛ claudoꝝ sanatiōe et pueros clamantes in templo ipm̄ s. esse verū xp̄m et dicentes osanna filio dauid ipsi, renīȝ pueri et cetere turbe cum laudibus xp̄m vsqȝ in templū deduxerunt moti contra ipm̄ rancore et inuidia indignati sunt ꝙ mali de laude bonorum dolere cōsueuerunt vbi criso. Qui ingrediebatur vt hō laudabatur vt deus. Qui celabatur ī carne demōstrabatur in voce. Quē malicia sacerdotuȝ quasi hoīem blasphemabat hunc innocētia puerorū quasi deū exaltabat. Quantū autē ille glorificabatur tantum sacerdotes inuidia torquebantur et illius honor fiebat illis tormentuȝ. Sic enī est res. Quando boni in sua virtute laudantur mali in sua inuidia cruciantur hec cris. Cūqȝ manus nō auderent timore ppl'i in eum inijcere nec miracula manifesta impinguare arguebant tm̄ eum de applausu quem sustinebat circa se et testimonium populi atqȝ puerorum clamantiū osanna filio dauid vertebāt in calumniam ꝙ videlicet hoc non dicit nisi soli filio dei. Unde dixerunt ei (audis quid isti dicūt.) Quasi diceret Talē laudem de te merito non deberes sustinere. quia si tu iustus ꝛ bonus esses talem gloriam et applausum declinares. Ubi cris. Et nimirum hoc christi erat dicere ad eos. Non auditis quid hi dicūt. Sicut enī deo cantabāt illi pueri. Et iterū et vos videtis que ego facio. Illos loquentes attenditis et me facientē non cōsideratis. Ego factis interpretor voces illarum. Hec cris. (Jesus autem dixit eis. Utiqȝ) s. audio et audire debeo. quia hoc est ex diuina preordinatiōe secūdū ꝙ scribitur in ps. (Nūquid enī legistis ibidē ex ore infantiū et lactentiū pfecisti laudem) Et bene dicit pfecisti laus enim inchoata fuit a turbis in via. Profert autē de psalmo exemplū. vt tacente dño testimoniū scripturarum firmaret dicta puerorum. quasi diceret Uos qui estis legisperiti debetis scripturā hanc scire et per ꝯñs me nō reprehendere. Ubi cris. Intellimus quia infātes dicebantur non etate sed simplicitate cordis. Infantes enī lactātes nec itelligere aliquem nec laudare pñt. Lactantes ei dicebātur quoniā q̄si lactis suauitate ita mirabiliū delectatione excitati clamabant sicut scriptum est. sed exaltaui aīaȝ meā sicut ablactatos super matrē suaȝ lac enī ꝺr opus miraculorū quia miracula nullum laborem videntibus ponūt sȝ videntes admiratione delectant et ad fidē molliter inuitant. Panis est doctrina perfecte iusticie quā accipere nō pñt nisi exercitati sēsus circa res spirituales hec cris. Et oīa simplex doctrina lac dicitur quia delectat ꝛ faciliter capitur sicut lac sine dolore dentium sugitur

Oratio

Generale terroris tui dñe signum fecisti quādo flagello de funiculis facto omnes de templo eiecisti pretendēs ī oculis flāmā tue diuinitatis ꝓcor ꝛ obsecro dñe te da michi te terribilem presentem attendere vt sancto te timeā timore. Magna enim sunt iudicia tua dñe et inscrutabilia que cū considero cōtremiscūt omnia ossa mea quoniā nō securatur homo viuēs sup terrā sȝ in futurū oīa reseruantur incerta vt sꝑ seruiamus tibi pie et caste in timore et exultemus tibi cum tremore. Amen.

De duobus minutis vidue ꝛ de pharizei et publicani oratione. Cap. xx.

Tsedēs ies⁹ cōtra (gazophilatium) i. diuitiaꝝ repositoriū (aspiciebat eos qui mittebāt) et ponebant (munera sua) i. oblationes in illud. Erat autē gazophilatium archa foramē desup habens iuxta altare ad dexteram posita ī q̄ mittebatur et seruabatur pecunia pro sustentatiōe edificiorum tēpli et alijs que erant ad templuȝ et misteriuȝ necessaria nec non pauperibus et viduis inde nutriendis ac ꝓ sacerdotibus et ministris. Dicit autē gazophilatiū porticus vbi tales arche et oblationes seruabant de q̄ etiam alibi in

Ambrosius / Origen. / Augustinus / Gregorius / Hieronimus / Moraliter / Crisosto / Crisosto / Crisosto / Lu. xxi. Lu. xviij et marci xi.

euangelio dicitur hec locutus est iesus in gazophilatio docens in templo. Unde beda. Quia sermone greco philaxe seruare dicitur et gaza lingua persica diuitie vocātur gazophilatium locus appellari solet quo diuitie seruantur quo nomine et archam in qua donaria populi congregātur ad vsus templi necessarios et porticus in quibus seruabantur appellabant. hec beda. Et cum multi diuites multa mitterent (videns quandā viduā pauperculā mittātē erea minuta duo) i. duos nummos ereos valentes quadrantem seu quartā partē cycli. i. obolos quinque quos cum sudoribus ad victurum victum acquisierat (dixit) discipulis suis quod plus omnibus misisset quia miserat de penuria sua et sibi necessaria omnia que habuit et totum victum suum. i. omnia necessaria corpori sine quibus non est viuere se de cetero in totū cōmittēs deo. Alii vero ex supabūdātī sibi et supfluo miserūt quod non debebāt retinere sed erogare. Non dicit quod miserunt quod abundat sed ex eo quod abundat illis et ex abundātī ad denotandum quod non dederūt totum superfluū sed partem modicā. Sacerdotes quippe qui erant auari docebant quod ille qui plus offerebat in templo absolute loquendo plus habeat de merito quod falsum est quia quantitas meriti non accipitur secūdū quātitatem doni absolute sed per cōparationē et facultatem dātis et promptitudinē sue voluntatis et deuotionis. Unde secundum doctrinam sacerdotū multi diuites iactabāt munera multa et magna sed secundū xpi sententiā vidua hec pauper plus oībus misit non absolute loquēdo sed considerata facultate et bona voluntate sua non affectu ponderis sed affectu deuotionis non plus in quātitate sed in caritate vt dicatur plus quia ampliori desiderio et feruore quod enim potuit misit et quod non potuit desiderauit item plus comparatione quia totum dedit itē plus dati qualitate quia de sibi necessario itē plus diuina acceptione quia xps plus approbauit. Prefertur ergo diuitibus vidua paupcula quia plus est pauperi dare modicū quam diuiti dare multū sicut plus est puero ferre pondus paruum quam forti viro ferre magnum et deus plus attendit dantis affectū quam donū et plus ponderat quantitatem deuotiōis quam muneris vnde hiero. Non quātum sed ex quanto dederis cōsiderat deus Et greg. Cor namque et non substantiā pēsat deus nec perpendit quantū in eius sacrificio sed ex quanto pferat Unde etiam cris. Nō etiam paucitatē oblati sed copiā affectus intuitus est deus. Quod si neque tantum offerre sicut et vidua offer saltē totū supfluum hec cris. Si autem bina minuta que vidua misit in archam plus omnibus muneribus deo placuerunt sic amor dei et proximi omnia vicit qui semper in archa cordis seruari debet per duo etiam minuta animā et corpus accipere possumus que deuote deo offerre debemus. Moraliter autem hec vidua pauper dici potest persona simplex carens diuitiis et scripturarum notitia que tamen apud deum plus meretur orationibus et vita quam potētes in tēporalibus et magna scientia Unde cum aug. legisset vitam pauli simplicis dixit. Simplices et indocti rapiunt celū et nos cum litteris nostris demergimur in infernum. Ista quoque vidua signat cuiuslibet fidelis animam que nunc debet se reputare viduam quamdiu est ab amplexibus sponsi sui christi separata et sicut vidua ducit semper vitam lugubrem et induit vestes viduitatis sue sic anima deuota debet esse in luctu pnie et corpore et mente in hūilitate. Hec debet offerre xpo duo minuta. i. affectū compassionis verbi et facti et quandoque verbum compassiuū bene valet factum et quandoque melius est quam datū. Unde theo. vidua ista anima hominis est relinquens sathanā cui fuerat adiūcta que mittit in templi erario duo minuta carnem scilicet et mentem carnem quidē per abstinentiā mentem vero per humilitatē vt sic audire valeat quod totum victum suū posuit nichil de suo relinquens mundo vbi et beda. Hic nobis locus mo

raliter quidē intimat quod sit acceptabile deo quicquid bono animo attulerimus. Iuxta vero leges allegorie diuites iudeos designant de iusticia legis elatos. Uidua pauper ecclesie simplicitatem designat que recte paupercula vocatur quia vel superbie spiritum vel concupiscentias tpalium vel peccata tanquam mūdi diuitias abiicit Uidua vero quia vir eius pro ea mortem pertulit hec in gazophilatium era mittit duo minuta quia in cōspectu diuine maiestatis cum dilectione dei et proximi seu fidei orationisque munera defert que considerata pprie fragilitatis minuta sed merito pie deuotionis accepta cunctis superborum iudeorū operibus pstant ex abundātia sibi iudeus mittit in munera dei qui de iusticia sua psumens hec apud se orat quasi nō apud deum deus gratias ago tibi quia non sum sicut ceteri hoīm raptores iniusti. Omnē autē victum suum ecclia in dei munera mittit quia omne quod viuit non sui meriti sed dei esse muneris intelligit dicens: appitius esto michi petōri hec beda (Dixit autē tūc iesus et ad quosdā) quasi singulares et se aliis pponētes (qui in se cōfidebant) et de ppriis meritis psumebāt (tamquam iusti) pro operibus suis exterioribus (et aspnabāt ceteros) tanquam iniustos et sic dupliciter superbiebāt scilicet quia de meritis cōfidebāt et quia ceteros despiciebant et iniusti nō erant quia humilitatē sine qua nullus iustus ē nō habebant pabolā de pharizeo apparente iusto et publicano peccatore publico ascendētibus in templū et orantibus In templū ascendebāt quia templū in alto sitū erat et ascensus xv graduum habebat (vt orarent) quod est finis debitus eundi ad ecclīam scilicet ad orandum nō ad cōfabulandum nō ad vanitates videndū. Phariseis quippe loquebatur dñs qui inde pharizei i. diuisi dicuntur quia apparentes iusti se pre ceteris meliores esse putabant Hiis autē vnū pharizeū dñs opposuit in quo quasi in speculo ceteri quales erant videre potuissent. Et fortasse idem ipse pñs ibi erat de quo dñs ista dicebat vbi theo. Causa igitur cōfidentium in se non autē totū attribuētiū deo sed ob hoc ceteros cōtemnentiū parabolā proponit ostendens quod iusticia quamuis hominē approximet deo si tū assumat superbiam ad infimū deiicit hominē. Est autem superbia dei contemptus. Quotiens enim aliquis non deo sed sibi ascribit bona que facit quid est aliud quam dei negatio hec theo. Phariseus superbus se iactabat et iustificabat alios accusabat et se eis preferebat dicēs. (Deus gratias ago tibi quia non sum sicut ceteri hominū. Ieiuno bis in sabbato) i. in septimana (decimas do omnium que possideo.) Hec autem sunt indicia superbie quam deus a longe cognoscit sed non ignoscit. De vtraque parte iusticie se laudat quarum vna est declinare a malo altera facere bonum. De prima se laudat dicens non sum sicut ceteri hominum de secunda dicens ieiuno bis in sabbato pharizeus ergo bene dicitur quasi diuisus quia gestu habitu et conuersatiōe erat a ceteris distinctus. Uerū dicebat (nō sum sicut ceteri homines) et verū dicit non quidē in iusticia sed in superbia. Male quippe incepit debuit enim incipere a sui accusatione secundū illud prouerbiū. Iustus in principio accusator est sui in medio supplicare et orare in fine gratias agere. Sicut sacerdos facit in missa sua Primo enim accusat se in generali confessione. Secundo deum suppliciter deprecatur multiplici oratione. Ultimo deo regratiatur dicendo ite missa est vel benedicamus domino et respondet deo grās. Ipse autem nō se accusauit sed laudauit non deum rogauit sed laudanti insultauit nec grās agendo dei dona sed sua merita pēsauit. Publice quidē arguere vicia omnibus licet nulli aūt nisi paucis vt ad certā personā descendant in quo pharizeus reprehensibilis erat scdm bedam. De verbis elati pharizei quibus humiliari meruit possumus e diuerso humilitatis formam qua sublimemur assumere vt sicut ille conside-

Margin notes: Beda; Hiero.; Grego.; Criso.; Morali.; Theo.; Beda; Beda

ratis et peiorū vicijs et suis virtutibus est elatus ad rui nam ita nos nō nostra solū pigricia sed et meliorū virtutib⁹ inspectis humiliemur ad gloriam. (Et publicanus) hu milis (a lōge stans) propter timorē quasi nō esset dign⁹ appropinquare (nolebat nec oculos in celum leuare) ppter pudorē quia iudicabat se indignum pre verecūdia peccatorū quasi pro peccatis nō audēs respicere celum (sed percutiebat) ppter cōtritionis dolorē (pectus suū) tanq̄ totius mali originē (dicens) p humilē confessionem (Deus) q̄ oīa potes (ppitius esto michi peccatori) ecce sui accusatio et pura confessio et ista faciunt ad peccato rū remissionem. Hec eīm sunt indicia humilitatis quam deus de prope aspicit et cognoscit. Merito autē pect⁹ p cutiebat quia ibi peccauerat ibi fons et fouea et origo mali erat. Ibi enim est cor bonorum oīm atq̄ malorū se cretariū. Inde omīa bona ⁊ omnia mala pcedūt. Hoc q̄ publicanus pcutiebat quia sm aug. est arguere qd latet

Augustinus

in pectore et euidenti pulsu occultum peccatum castiga re ac pectus percutiendo se de ipso quodāmodo vindi cabat et dicebat (de⁹ ppitius esto michi peccatori) Nō attendas huius preui cordis consilia dele peccata et p pitius esto. Michi in me est vnī tibi placere et veniā con sequi debeā qm̄ corde et corpore cogitationibus et opa tionibus tibi peccaui. Omnibus iniquior ego sum et ni si per misericordiā tuā saluare nō possū. Ideo q3 (ppici⁹ esto michi peccatori) Publicanus quasi publicus petōr dicitur. Publicani eīm dicebantur exactores vectigaliū publicorū et exactio tributi erat cōtra legē idō exactores peccatores vocabant. Iste ergo sicut hūilis appropinq̄ re non audebat vt deus ad eum appropinq̄ret non aspi ciebat vt aspiceretur percutiebat pectus suum penas de se exigens vt deus parceret cōfitebatur vt deus ignosce ret et non minus se accusabat q̄ phariseus se iustifica bat. Sed quo fructu qua mercede quia ignouit deus qd ipse agnouit et iustificatus inde recessit vnde sequitur (Amen) id est vere (dico vobis descēdit) s. de domo dei (hic) s. publicanus (iustificatus) i. de impio per gratiā factus iustus (in domum suam ab illo) i. plus q̄ ille vel (ab illo) i. pre illo remanente in fecibus suis et merito magis q̄ ille quia habebat ille iusticiam suam presūptā hic veram ille apud se de operibus hic vero apud deum ex fide iustificatus est ille enim superbe de bonis glori abatur hic humiliter mala confitebatur. Sed scdm aug.

Augustinus

Melior est in malis factis humilis confessio q̄ in bonis superba gloriatio. Et hic est argumentū q̄ melior ē pec cator humilis q̄ iustus superbus quia eo ipso q̄ pecca tor se hūiliat iam non est peccator et iustus eo ipso q̄ su perbit iam non est iustus vnde aug. Enumerationi me

Augustinus

ritorum prefertur cōfessio peccatorū. ppter qd dicit. Gau dium est angelis dei super vno peccatore penitētiā agē te q̄ super nonaginta nouē iustis qui nō indigent penitē tia. i. qui non reputant se indigere illa. In quo miro mo do reprimitur superbia humana vt non de suis meritis homines presumant. Ubi beda q̄tam venie fiduciam di

Beda

gne penitētib⁹ prebet q̄ publicanus q̄ reatū sue nequi cie perfecte cognouit sicut cōfessio est ⁊ si iniustus ad tē plum venit iustificatus a templo rediit. Ubi et amb. In

Ambro

troducit phariseum et publicanū in tēplo orātes ⁊ do cuit etiā si bona cetera habeat q̄ magis superbus offen dat q̄ humilis qui nulla virtutū dote subnixus sit. Stu dent eīm dyabolus supplantare bonis operibus intētos quantū laborauit phariseus ille ne raperet aliena ne in iustus esset ne adulteraret ne peccaret sicut publicanus vt bis in sabbato ieiunaret vt decimas daret omnium que acquireret. ¶ Quis nostrum hec fecit. Aduertit hoc dyabolus et perfodit eum vlcere graui vt mente car nis inflatus in eo in quo laudabilis fore crederetur ibi reprehensibilior iudicaret hec ambro. Hic ergo ostēditur

Basilius

non ex operibus esse gloriandū sed hūiliter in grā cōfidē dum vnde. Basilius. Cū accesseris ad pdicandū dñm p sterne te ⁊ humiliter in conspectu eius nec postules quic q̄ quasi ex gratia meritorū tuorū. Et si est tibi cōscientia alicuius boni operis cela illam vt te silentiū agēte mul tipliciter tibi restituatur a dño ⁊ peccata tua cito produc in medium vt deleat ea deus cū cōfessus fueris ea. Non tu iustifices orans ne sicut phariseus ille exeas condem natus Memento publicani vt ita sicut ille veniam de lictorum tuorum inuenias hec. Basilius. Ubi ⁊ cris. Ge

Criso.

minas aurigaor duas bigas in stadio positas sermo pre sens proponit. In altera quidē iusticiā cum superbia in altera peccatum ⁊ humilitatem. Et vides bigam pecca ti superare iusticiam non pprijs viribus sed humilitatis coniuncte illam vero deuictā non fragilitate iusticie sed mole et timore supbie. Nam sicut humilitas per sui emi nentiam peccati pondus superat et saliens attingit deū sic superbia ob sui molem de facili iusticiam deprimit Si ergo plura facta strēnue geras putas autem te posse pre sumere tota caruisti orōne. Si vero mille feras in cōsciē tia fasces reatuū et hoc solum de te credas q̄ es infimus omniū multam obtinebis ante deū fiduciam. Hec igitur fastus inflatio ab ipsis celis pōt deprimere non cauentē humilitas vero et ab ipso abysso reatuū hominem subli mare Hec enim pre phariseo publicanum saluauit latro nem ante aplos in paradisum duxit illa vero incorpore am ingressa est ptātem. Ceterū si iuxta delicta hūilitas tā facile currit vt superbiā iusticie transeat si iusticie cōiū xeris eam quo non ibit. Assistit ipsi tribunali diuino ī me dio angelorum confiducia multa. Rursus si fastus con iunctus iusticie eā deprimere potuit si cōiunctus sit pec cato in quantā gehennam detrudet. Hec dico non vt ne gligam⁹ iusticiam sed vt fastū vitemus hec cris. ¶ Dein de sue sententie causam assignās s. quare publicanus ma gis iustificatus descendit consequēter infetēdo subiūgit (Quia omis) generaliter sine exceptione. s. siue laicus si ue clericus siue religiosus itē siue paruus siue mediocris siue quantuscunq3 magnus (qui se exaltat) superbiendo sicut fecit phariseus (humiliabitur) ⁊ deiciet vel ī hoc seculo per miseriā vel in futuro p penā eternā (et q̄ se hu miliat) spōte per verā penitētiam ⁊ petōrū cōfessionē (ex altabit) in gloria per remunerationē. Nā scdm sap. Ante ruinā exaltatur cor et ante gloriā hūiliatur. Et vt vulga riter dr non est vallis q̄ non habeat collem nec est collis que non habeat vallē. Sicut ergo publicanus se humili ando est exaltatus ita et phariseus se exaltādo ē hūili atus. ¶ Sicut eīm in statera materiali vna parte depres sa altera eleuatur ⁊ econuerso sic in statera diuine iusticie decretū est vt qui eleuantur p supbiā in pnti vita depmā tur per penā confusibilē in futuro ⁊ econuerso q̄ se depri mūt in pnti ob dei reuerentiā eleuabuntur in futuro ad gloriam. Si ergo sic rephenditur ⁊ confunditur q̄ supbe gratias agit et cetera bona facit qd de illo erit qui gratiā impugnat ⁊ non bona facit. Certum itaq3 tene supbe q̄ si humiliatus non fueris deo velis nolis hūiliaberis dya bolo. Et ideo caueat quisq3 ne sibi superbia dñetur quia

Augusti

vt ait aug. Ue homini cuius auriga superbia est necesse ē eīm vt in preceps eat. Si consideremus exitum rei ī luci fero superbiente ⁊ xpo humiliante in eua elata ⁊ in virgi ne humiliata in diuite purpurato et in lazaro vlcerato in phariseo se extollente ⁊ publicano penitente videbimus manifeste q̄ uerum sit qd hic dñs dicit quia omnis qui se exaltat humiliabit ⁊ q̄ se humiliat exaltabitur. Et idō be ne dicit quidā phs. Inter sapientes sapiētior est qui hu milior ē. Hic autē versiculus s. (omīs qui se exaltat hūili abitur et qui se humiliat exaltabitur) totiēs a dño in euā gelio iteratur vt deprimat superbiā quā sup oīa vicia de testatur et humilitatem cōmendat quā sup omnē virtutē et sepius laudare dinoscitur. Radix eīm omniū malorū su perbia et custos omniū virtutū humilitas est. Uñ theo.

Theo.

Quia enim superbia plus q̄ alie passiones vexat homi num mentes ideo crebrius de hac monet. Uñ. Cris. Si

Crisost.

mus itaqz humiles vt simus excelsi etenĩ cum abundantia multa humiliat despectio. Nichil ei ita deus auertit sicut superbiam, ppterea z a pncipio oĩa fecit vt hãc auferat passionem propter hoc mortales facti sumus z in miserijs et planctibus, ppter hoc in labore et sudore i laboratione cõtinua et miseria. Etenĩ a despectiõe peccauit pmus homo expectans dei equalitatẽ, ppter hoc neqz q̃ habebat mãsit habens sed ab his cecidit. Tale enĩ quid est despectio non solum nullam nobis adijcit correctionez vite sed et q̃ habemus abscidit et his officit sicut humilitas non solũ eorum q̃ sunt nichil abscidit sed et q̃ nõ sunt adijcit. Hanc itaqz zelemur hanc persequamur vt et presenti potiamur honore et futura fruamur gloria. Mystice p phariseum iudaicus pplus designatur q̃ ex beneficijs legis et prophetarũ susceptis de sua sanctitate presumens gentiles aspnabatur p publicanũ vero gentilis qui peccata sua a pl̃is pdicantibus recognoscens humiliter ea cõfitebatur, ppter qd̃ gẽtilis iustificatus est p fidei xp̃i receptionem et iudaicus dãnatus per suam obstinationez. Unde beda. Tipice autẽ phariseus est populus iudeorum qui ex iustificationibus legis extollit merita sua publicanus vero gentilis est qui longe a deo positus confitetur peccata sua quorũ vnus superbiendo recessit humiliatus alter lamẽtando appropiquare meruit exaltatus ¶ Moraliter hi duo homines signant vniuersitatẽ hominũ scilicet iustos phariseus z impios publicanus vterqz dñt ascendere in templum ad orandum impius pro venia iustus p perseuerantia. In templum autẽ spũale qd̃ est de⁹ debemus ascẽdere orando q2 fm Dam. Oratio est ascẽsus mentis in deũ et fm aug. oratiõ est pius affectus mẽtis in deũ directus (Principes autẽ sacerdotũ) s. põtifices qui in spũalibus perãt (z scribe) q̃ doctrine legis z pphar intẽdebãt (Et pncipes plebis) qui cũ tpalibus disponẽdis psidebant moti 𝔷 iesum inuidia et rancore (q̃rebãt eum perdere) q̃ tñ venerat eos saluare excogitãtes diuersas vias z modos quomodo possent illum occidere. Unde bern. O bone iesu totus mundus videtur contra te cõiurasse z hi in persecutione tua primi sunt qui videntur regere populum dirigere principatum (et non inueniebant quid facerẽt illi) id est causam rationabilem eum occidendi cum esset iustus et innocentissimus nec etiam audebant timore populi quia (omnis populus audiebat illum et admirabatur sup doctrina eius.) Unde beda ¶ Querebant illum perdere vel quia quotidie docebat in templo vel quia latrones eiecerat de templo vel quia veniens illuc quasi rex et domin⁹ a credentiũ turba laudem ymni celestis accepit vel quia suo magisterio neglecto pl̃es ad eum audiẽdum confluere cernebant. Ubi et Cyrillus. ¶ Decebat autẽ ex his q̃ xp̃s dixerat et fecerat eum adorare vt deũ sed ipsi nequaq̃z hoc facientes querebant eum occidere. Sed vt ait greg. Redemptor noster predicationis verba nec indignis nec ingratis subtrahit nam subditur. Ec erat tunc docens quotidie in templo reddens eis bonũ pro malo. ¶ Quia enim erat proximus passioni instabat docendo. Ecce optima commutatio quia de domo negotiationis facta est scola veritatis templum orationis locus deuotionis. Ubi greg. Nunc usqz agitur quod factum fuisse perhibetur. Cum eñ mentem fideliũ ad cauenda subtiliter erudit quotidie veritas in templo docet. Et stetit iesus publice in templo predicans populo et respondẽs principib⁹ vsqz q̃si sero et tota die ipi z sui ieiunaunt. (Et circumspectis oĩbus cum iam vespertina eẽt hora.) q̃ erat hora declinãdi ad hospitiũ z nullus eum inuitaret vel colligeret relictis illis (exijt) de ciuitate et redijt (in bethaniam cum duodecim) vt quod in vrbe magna non inueniebat in agro puo haberet hospitiũ ibiqz mansit apud marthaz et mariam et lazarum ei docebat eos de regno dei. Ubi arguitur duricies et ingratitudo iudeorũ qui doctorẽ quẽ gloriose et honorifice vt reges z gaudiose susceperãt z qui per totã diẽ vsqz ad vesperã eos doctrina pauerat hospitio non susceperũt z famescentem non pauerunt. Ircũspexit enim dñs q̃ nihil de pprio vbi hospitaretur habuit sed omni beniuolentia indiguit si quis eũ in domũ suam vocaret vel reciperet et nullus est inuentus benedictione pacis christi dignus. Unde in hoc q̃ dimisit eos corporaliter oñdit facto eos propter ipsorũ cecitatem esse dimittendos a deo spũaliter Ubi hiero. Hinc autẽ intelligendũ est q̃ christus sue tit tante paupertatis z ita nulli adulatus sit vt in vrbe maxima nullum hospitem nullamqz mansionem inuenerit sed in vico puulo apud lazarũ sororesqz eius habitaueris. Eorũ quippe vicus bethania est. Ubi z Cris. Et relictis illis tanq̃z excecatis per inuidiã abijt foras extra ciuitatem in bethaniã vt recedendo compesceret quos rũdendo non potuit quia malicia non instruitur fmonibus sed excitatur. Malũ eñ hoiem melius locũ dando potes vincere q̃ respondendo. Nam si contendis irrationabilẽ placare z illũ non placas et teipsũ subuertis. ¶ Et mansit ibi apud lazarũ z sorores eius vt illic requiesceret corporaliter vbi et spiritualiter repausabat. Nã sanctorũ virorum est non ibi querere mansionẽ vbi clariores sunt viri sed vbi fideliores nec gaudent vbi epule large sunt sz vbi sanctitas floret. Hec cris. Ubi etiam beda. Bene autẽ dr quia circumspectis omnibus exiuit in bethaniam. Inspicit quippe internus arbiter omnium corda z cũ in cõtradicentibus ac resistentibus veritati non inuenit vbi caput reclinet secedit ad fideles et in eis qui obediunt verbo mansionẽ sibi vna cum patre facere gaudet bethania namqz domus obedientie dr. Hec beda ¶ Nota ergo ex premissis q̃ xp̃s tria loca intrauit. s. hierusalem templum et bethaniam per que loca significatur mens humana q̃ debet esse pacifica et tunc est hierosolima q̃ interpretatur visio pacis. debet esse dei habitatio grata et tunc est templum dei viui acceptum. debet etiam esse ad obediendũ prona et tunc est bethania que interpretatur dom⁹ obedientie. Ingrediente autẽ dño in primũ locum. s. hierlm tota ciuitas est commota q2 intrante dño animã per gratiam preuenientẽ omnes vires anime debent cõmoueri p dolorem z contritionẽ peccati. Cum vero intrauit templum eiecit vendentes z ementes ac mẽsas et cathedras euertit quia postq̃z christus itrauit in cor hominis p gratiam preuenientẽ mouendo ipsũ ad contritionẽ intrauit postea in ipsum per gratiam proficientẽ purgando illud et eiiciendo inde peccata per confessionem z tunc xp̃s sanat illud dando indulgentie remissionem vñ subditur ibi de ĩfirmorũ sanatiõe. Deinde xp̃s intrauit bethaniã que interpretatur domus obẽe q2 postq̃z intrauit cor p grãm preuenientẽ z pficiẽtẽ inducendo ipsum ad cõtritionẽ et confessionẽ consequenter intrat per grãm pficientẽ ipsũ per obedientie satisfactionẽ ille enim vere obedit q̃ de oĩbus peccatis suis plene satisfacit. Conspice igitur nunc bũ dñm quia valde humiliter vadit per ciuitatem cũ illis paucis qui sic honorifice venerat mane cum multis. Ex quo potes considerare q2 parũ est curandũ de humano honore qui sic terminatur in breui quia in cursu hui⁹ vite risus dolore miscetur z extrema gaudij luctus occupat. Potes etiam considerare quõ sui gaudebant quãdo honorabatur a turbis z multo magis quando bethaniaz reuierunt illesi quia maxime timebãt quando ihrl̃m ibat quod tunc qualibet die faciebat. Quãuis eñ al's sepe maxime ihũs precedenti die sabbati vsqz ad vigiliã cene locutus est iudeis z operatus est palã in hierl̃m (Erat autem tunc quotidie docens in templo) ppter doctrine auctoritatẽ loci celebritatem ac populi frequentiam et auditorum plurium vtilitatem (noctibus vero exiens morabatur in monte oliueti). s. in bethania que erat in latere montis eiusdem vigilans et orans ac docens discipulos et consortans. In hoc dedit exemplum predicatoribus et doctoribus euangelij vt diebus doceant et no-

etibus sint in orõne dei. Ut ibidem hauriant qd audito ribus infundent in mane sequenti. Siue etiam in prospe ritate simus que per diem significatur siue in aduersitate que per noctem intelligitur sp doceamus et orem⁹ ac bonum faciamus in qñtum valeamus. Unde Sap. Mane se mina semen tuum et vespere ne cesset manus tua quia ne sciens quod magis oriatur hoc an illud. Et vtrumqz si mul melius erit. Per mane enim intelligi potest tẽpus pacis et prosperitatis et per vespere tempus temptatio nis et aduersitatis in quibus semper bonum operari nec tempore hoc vel illo a bono opere cessare debemus quia quid horũ maiorẽ fructum nobis afferat ignoramus. Et hec facere debemus in monte oliueti .i. in culmine mise ricordie ad proximũ non enim meretur impetrare miseri cordiam a deo qui non facit mĩam cum proximo. Et est notabile q imminente morte magis instabat christus p dicationi qd est contra multos q in senectute dãt se otio et quieti cum adhuc possent multorũ prodesse saluti (Et omnis apostolus) attractus efficacia et dulcedine et do ctrine sue (manicabat) .i. mane festinabat (ad eum in tem plo) vt audiret ab eo verba vite hoc est mane cum festi natione accelerabat venire ad locum predicationis sue a mane enim dr manicare. Ubi cyril. Populus autem an telucanũ venienti ad eum congruum erat dicere. Deus deus meus ad te de luce vigilo. Et quia dñs sic diebus et noctibus tunc pcipue laborauit ideo tota illa septima na penosa dr quia per totã illam laborauit recreando sic per primã mundi ebdomadã operatus est creãdo. Et qui vna septimana cuncta creauit multo labore hac septima na hominem refecit. Unñ beda. Que verbis precipit do minus suis confirmat exemplis. Nam qui nos an repen tinũ iudicii vniuersalis aduentum aũ incertum singulo rũ nostrum exitum delitiis simul et curis hui⁹ vite negle ctis ad vigilandũ hortatur et orandũ et ipse impẽdente sue tpe passionis doctrine vigiliisqz et precibus instat pariter et exemplo insinuans hoc esse digne deo vigilare dicto vel facto proximis quibusqz viam veritatis ostẽdere et eos pro quibus passurus erat vel verbo ad fidem prouo cans vel patri oratione cõmendans. Et nos quoqz cum inter prospera sobrie et iuste et pie conuersamur inter ad uersa vero nunqz de diuine misericordie celsitudine despe ramus diebus profecto cũctis in templo docemus et fide libus operis boni formã prebem⁹ noctibus vero in mõte oliueti moramur qz i tenebris angustiarũ gaudii spũalis cõsolatiõe respiramus iuxta eum qui dixit ego autem si cut oliua fructifera in domo dñi speraui in misericordia dei mei .i. sicut is qui misericordie fructũ qb⁹ voluit ipẽ dit ei a dño miserẽdũ esse non ambigo. Et ad nos qz au diendos oĩs populus manicat cũ vel discussis opibus te nebrarũ vel eiectis dei gratia nebulis pssurarũ sicut i die honeste ambulantes nõ in cõmessatiõib⁹ et ebrietatibus nos filii lucis instantur. Hec beda.

Beda

Oratio.

Deus omnipotens presta michi pauperi tibi dere licto vt duo minuta .s. corpus et animã q̃ de te ha beo tibi cũ deuotione offeram vt vtroqz tibi serui re et placere valeam. Miserere supplici tuo quia non sũ sicut innumeri serui tui iusticie merito gloriosi velut eti am multi post flagitia pnitendo tibi facti deuoti. O de⁹ propitius esto michi peccatori et respice me oculis mise ricordie quibus publicanum respexisti vt per veram cor dis oris et operis humilitatem coram te merear iustifica ri et cum hominibus exaltari. Amen.

¶ De maledictione ficulnee et grano frumenti et de prin cipe mundi. Cap. xxxi.

Mat. xxi. lo. xii.

Sequenti autẽ die scz feria secunda iterum (mane) et diluculo exiens the sus a bethania et rediens in hierusalem (esuriit) se cundum suspitionẽ discipulorum eo q ad arborẽ accessit

Ubi nota morẽ studiosi opatoris dñ dicitur (mane) re uertisse in ciuitatẽ vt predicaret et vt aliqs deo pri acqui reret (Esuriit) autẽ nõ quasi hõ indigens cibũ corpalẽ sz quasi deus misericors humanã salutem. Ubñ ista esuries naturalis non fuit qa in sero precedenti comederat nec adhuc hora comedendi erat sz sicut maledictio arboris de qua subditur figurabat maledictionem infructuosi sic ista esuries significabat desiderium xpi de salute po puli. Et ideo adhuc mane esurit q iusticiã esurit (Et vi dens arborem fici) inter bethphage et mõtẽ oliueti (se cus viam accessit ad eã) et nullum in ea fructũ nisi tm fo lia inueniens maledixit ei dicẽs (nunqz ex te fructus na scatur in sempiternũ et statim aruit) Uenit dñs ad ficul neã non causa inueniẽdi fructus qbus esuriens reficeret sciebat q in marcio tps ficuũ non eẽt sz adiuit ,pter mi raculum vt aplos ad fidem cõfirmaret. Unñ fm. Crisost. Maledixit dñs ficulnee non q̃ fructum in illa non inue nit cum non esset tps ficuũ sed discipulorũ grã vt cõfide rent et vt discerent q posset etiaz iudeos psequentes sic care et in momento exterminare. Ideo neqz in alia plan ta sed in oĩm humidissima miraculum hoc fecit vt et hinc maius appareat hoc miraculũ Ad hoc ei dñs miraclm fecit vt discipulos in fide solidaret quia vt ait hiero. Do minus passurus in pplis et baiulatur⁹ scandalum crucis voluit discipulorum añios signi anticipatione firmare. Qd etiam in signũ synagoge maledicte et arefacte iesus fecit in qua fructus iusticie nõ inuenit. Arbor eñ fici est synagoga propter multitudinem granorũ sub vno corti ce .i. hoĩm sub vna lege et vna propter vniformitatem ri tus quia secus viaz erat quia legẽ habebat sz nõ i via q non credebat in xpm qui est via ad quã venit p pñtiã cor poralem et p doctrinã spũalẽ. (Et nichil inuenit i ea) lz multum q̃sierit exemplis doctrinis signis et miraculis (nisi folia) .i. verba legis et traditiões phariseo𝔯 absqz vi lis fructibus. Scti eñ hñt et folia verborũ et flores mo rum et fructus operũ. Per talẽ etiã arborẽ virẽtẽz foliis et carentẽz fructibus possunt intelli ypocrite et simulati existentes extra viam iusticie et non in via positi per si mulationez virtutum foliis circũdati sz a fructu iusticie alieni quia exteriorẽ apparẽtiã sctitatis habẽtes interi⁹ sunt vacui ab operibus veritatis et ĩfructuosi et iõ a do mino maledicti fiunt aridi et huore deuotionis pñuati. Unde criso. Folia veritatis sunt spẽs tñmõ sctitatis in hoĩe aut sine fructu verba religiosa. Quicũqz ergo reli giosus .i. arbor rationabilis profitet se esse dei et iusticiaz nõ opatur est arbor tñmõ foliis habẽs sine fructu. Sec⁹ viam autẽ est iuxta mundũ mundus eñi via est cõis per quã oẽs transeũt qui nascuntur. Quicũqz g hõ fidelis .i. arbor rationabilis iuxta mundũ vixerit nunqz põt in se iusticie fructus tenere. Transeũtes eñ et retrãseũtes de mones vel ministri ipso𝔯 per viam .i. vagantes per mun dum istuz excutiũt eos. Sicut ergo difficile est arborẽ iu xta viaz positã fructus suos vsqz ad maturitatẽ seruare sic difficile est viruz fidelẽ iuxta istuz mundũ viuentem in ramis .i. in actibus suis iusticiã immaculatã vsqz ad fi nem fuare. Si vis ergo fructus iusticie ad finẽ tenere re cede de via et planta in loco secreto vt nec mundus te cum aliquid habeat cõe nec tu cum mundo. Hec criso. Cum itaqz esuriens dñs ficus q̃siuit aliquid aliud se q̃ rere significauit non eñ ficus sz fidem neqz fruct⁹ arbori sz fruct⁹ operis q̃siuit. Ex hoc ergo fm bedã pz q sic do minus multa dixit in parabolis ita et fecit. Cur eñi in fi cu fructum q̃reret cuius tps nõdũ esset q̃libet homo sci ret et ob id eam eterne sterilitatis malediciõe dãnaret quia plebẽ quã docebat verbo terruit facto ne qs habẽs folia .i. verba iusticie sine fructu opm mereatur excidi et in ignem pici. Unaqqz eñ arbor nõ de floribus nõ de foliis sed de fructu suo cognoscit sic vnuqsqz homo non de estimatione fame vel sermonis pompa sz de suorum

Criso.

Hiero.

Criso.

Beda

testimonio probatur actionū. Hec aūt maledictio ficus maxime in nobis timenda est quis folia .i. verba nō ver= tamus in opera. Jam eī securis ad radicez posita est. Et ingressus ihs in ciuitatem venit in templū fm suam con suetudinem qz semper locū dei visitare cōsueuit et patri exhibere honorem. (Erant aūt gentiles quidaz ex his q ascenderant in irlm vt adorarent in die festo) quia tem= plum pro sui sanctitate in reuerentia a gentilibus in cir= cuitu iudeorū erat et ei⁹ famositas nō tm̄ latinos z iude os sed et gentiles trahebat vt de eunucho candaci regi ne patebat. Jsti ergo q̄ xp̄i miracula audierant ideo euz videre et eius doctrinā audire volebant. Et (accesserūt ad philippū) quia videbant eū piū et mansuetū et se nō reputabant dignos vt venirent per seipos (et rogabant eum dicentes. Dñe volumus ihm̄) et saluatorē oīm (vi= dere.) Et congruenter ad philippū accesserunt primus qz ipse primus predicauit gētibus scz samaritanis ¶ Jn his gentilibus p̄figurabatur conuersio gentiū p p̄dicationē apl̄orum in primo secuturā et q̄ gentes ministerio eo= rum ad fidem conuerse desiderent ihesum glorificatum in patria. (Uenit philippus et dixit andree) quia andre as primus christi erat discipulus z magis familiaris do mino q̄z philippus et etiā quia philippus per andream conuersus fuerat et ideo consilio et auxilio eius circa h̄ se re volebat ¶ Jn quo datur nobis exemplum omnia faciendi de consilio maiorum. (Andreas rursum et phi= lippus dixerunt) ambo simul hoc domino (ihesu) tanq̄ superiori. Mystice philippus qui os lampadis dicitur sonat veritatem andreas autem virilis que duo intel= ctum et affectum xp̄o adducunt in conuersione anima= rum. Jhesus vero audiens deuotionē gentiliū qui iam erant dispositi ad credendum: vidēsqz eos pparere ad fidē eintelligens in eis quodāmō inchoari gentium conuer sionē prenūciauit sue passiōis tp̄s īminere post quā pas sionem immediate gentes erant recipiende. di (Uenit ho ra vt clarificetur filius hoīs) q d iudei nolunt credere q̄s ipsorū volui lucrificare plenitudo gentiūz creditura est qz veniunt gentes ad credendū q̄bus filius ē clarificād⁹ Jn passiōe quippe sua fuit filius clarificat⁹ p signa osten sa fuit etiam glorificatus in sua resurrectiōe et ascēsione. Jtemqz in gentiū cōuersione qi deitatem ei⁹ cōfitent vbi qz. Uerūtamē per congruū ōndit exēplū q̄ mors ei⁹ de beat p̄uenire conuersionem gentilium. di (Nisi granum frumenti cadēs in terram mortuum fuerit ipm solū ma net) quia non facit fructus multiplicationē nisi p sui cor ruptionez .i. nisi ego moriar fructus conuersionis gētiuz nō sequetur (Si aūt mortuū fuerit multū fructū affert) id est me mortuo p hūanitatez multiplicabitur fides per gentiū conuersionē ac si expresse dixisset. Jsti gentiles q mō volunt venire ad me per p̄ntiaz corpalez post mor= tē meā venient ad me per fidē Jpse em̄ erat granū iacē= duz in corde terre per passionis humilitatē vñ messis co piosa debebat exurgere. Passio quippe xp̄i multū attu lit fructū .s. fructum remissionis peccatoꝝ fructuz cōuer sionis gentium fructum glīe regni celorūz. Et qz xp̄s se comparauit grano frumēti mo sest eccl̄ie de hoc grano scz tritico tm̄ confici corpus xp̄i. Moraliter homo in ter ra cadit qñ per hūilitatē se deprimit sed eā nō coopit quā do vult hūilitatem manifestari et non occultari et talis hūilitas nō fructificat sed qñ talis hūilis vult q̄ humili= tas lateat tunc fructificat. Ad hoc em̄ q̄ granum frumē ti fructificet non sufficit q̄ in terraz cadat sed oportet q̄ agricola ipm cooperiat. Predicit etiā xp̄s suam passio= nē et eius fructum vt videntes morientē nō iō pdant fi dem et ex passione non terreantur sz magis imitent q̄m oportet nos imitari eum qui reliquit nobis exēplū vt se quamur ipsum. ¶ Unde consequenter discipulos et om nes exhortatur ad passionis sue sectāda vestigia dicens (Qui amat aīam) .i. vitā (suā) .s. in hoc mūdo z ad bona mundana et carnis desideria volēdo sibi huiusmōi dele

Moralis

ctabilia vt mūdo viuat z non deo vel eam cum necesse ē p deo non ponēdo (pdet eam) .s. in vita eterna z q̄ntū ad bona eterna possidenda Et per contrariū (q̄ odit animā suā) .i. vitam (in hoc mūdo) denegando sibi bona p̄ntia z sustinēdo mala vel etiā cum necesse ē ponendo pro deo (in vitā eternam custodit eam) .i. viuet eternalit cū eo. Ubi augu. Si male amaueris tunc odisti si bene oderis tunc amasti Felices qui oderunt custodiendo ne perdāt amando ¶. Et q̄ debeamus ipm imitari in passione oñ= dit per rationē inducens exemplū de seipso sicut ipse fecit ita z nos si opus fuerit faciam⁹ z di. (Si quis michi mi= nistrat) hoc ē nomine z affectu q̄rit esse me⁹ minister (me sequatur) .i. me imitetur sequi em̄ imitari ē. Quasi diceret rōnale est q̄ minister sequatur dñm si quis me non sequi= tur non michi ministrat qz secūdū cris oportet euz q̄ mi= strat sequi eū cui ministrat. Oportet ergo discipulos xp̄i qui ei ministrant sequi xp̄m per mortē si oportuerit z per bona opera imitādo ipsū. Jlli quippe xp̄o ministrāt q̄ nō sua sed que iesu xp̄i q̄runt z quecunqz bona siue in tēpora libus siue in spiritualibus ppter deum faciūt. Ministrāt autē xp̄o episcopi z clerici inq̄ntū eius sacramēta fideli bus dispensant Uñ apl's. Sic nos estimet homo z mini stros xp̄i z dispensatores ministrorum dei. Jtem quilibet fideles in quocunqz ordine constituti qui mandata ser= uant xp̄i. Uñ apl'us. Jn oibus exhibeam⁹ nos sicut dei ministros. Ministrat em̄ xp̄o vnusquisqz mouēdo docen= do corripiendo beniuolentiā elemosynam et cetera mi= sericordie opera impendendo. ¶ Et subiūgit huius seque= le brauium seu premiū quia si quis xp̄o digne ministra= uerit z ipsū secut⁹ fuerit erit vbi christus est Et certe ma gnum est premiū esse cū christo sine quo nusq̄ est bñ z cū quo nusq̄ est male. Et deinde manifestius hoc dicit. Nā qui ministrauerit xp̄o mandatis suis obediendo ipsum sequendo z vestigia eius imitando hic honorabitur a pa tre celesti .s. vt sit cum filio eius non equalis diuinitati sz consociatus eternitati. Et certe magnus honor est q̄ hō miser efficiatur beatus exheredatus heres dei coheres autem christi. Beat⁹ ille quē deus honorificabit ille em̄ ditabitur illis bonis que nec oculus vidit nec auris audi uit nec in cor hominis ascenderunt que preparauit deus diligētibus se. Honor em̄ datur homi ab aliis hominibus in vita in p̄senti in testimoniū virtutis sz honor dat hoi bus a deo in gloria celesti in p̄miū virtutis. O deus me= us misericordia mea auctor z dator omniū virtutū da no bis nunc in eis exercitiū ptinuū z tandē p eis p̄miū sem= piternū. ¶ Et quia discipulos hortatus fuerat ad tolerā= tiam mortis exemplo sui quē sequendū proposuit conse quēter confortat eos vt nō turbent z retrahantur ppter infirmitatē nature quia recta ratio nō obstante turbati= one anime scdm passiones ptis sensitiue dirigit eam in bo nas et virtuosas operatiōes vt velit fortis sustinere mor tem et q̄cūqz contraria propter deum z bonum virtutis Sic em̄ in christo fuit q̄ non obstante turbatiōe sensuali tatis passus est q̄ recta ratio suadebat. Unde ait (Nunc aīa mea) sensualis (turbata est) .i. effecta est q̄ntum ad sē= sitiuam passionibus timoris et tristicie ac naturali horro= re qui tamen est de voluntate. Anima em̄ hic accipit pro sensualitate .i. pro appetitu sensitiuo in q̄ sunt passiones non autē i rōne. Ac si dicat. Non vos turbet vel retrahat sensualitatis turbatio a recta et debita operatione quia etiā anima mea turbata est imminēte passione z tamē h non obstante mori eligo obediēs patri pro vestra salute. Quia em̄ hortatus fuerat alios imitari mortem suam ne forte aliquis ei diceret secure potes mortem subire quia nichil mali sentis ideo cōtrarium voluit oñdere per talē turbationē z per consequēs nō esse recedendū ab ei⁹ imi tatione ppter naturalē horrorem. Nā si nullā passionez sensisset in aīa nō fuisset sufficiens exemplū hominibus ad mortē sustinendā. Hmōi autem passiones aliter fue= runt in xp̄o et aliter sunt in nobis. Jn nobis enim sunt

Augustinus

Crisostomus

De maledictione ficulnee et grano frumenti

ex necessitate inquantũ quasi ab extrinseco cõmouemur
ꝛ afficimur in xp̃o non fuerunt ex necessitate sed ex impe-
rio rationis ad ostendendum humane nature veritatem et
ad dandum nobis exemplum nõ recusãdi mortẽ ad me-
rendum nostrã redemptionẽ cum in eo nulla passio fue-
rit nisi quam ipse voluntarie cõcitauit. Nam intantũ in-
feriores vires erãt subdite rõni in xp̃o q̃ nichil aliud age-
re et pati poterant nisi qd ratio volebat ꝙ permisit age-
re anime et viribus inferiorib⁹ q̃ ppria erãt. Si ergo tur-
bata est anima xp̄i nec supra rõem nec contra ſꝫ scḋm ra-
tionis ordinem turbatio in ea fuerit ¶ Deinde volẽs osñ-
dere q̃ non venit voluntatem infirme carnis sed volun-
tatem patris facere ait (Et quid dicã) in hac ꝛ de hac tur-
batione nõ dicit quid faciam quia sciebat qd facturus ſꝫ
dorꝫ qd dicere ꝛ quo fugere et quẽ inuocare ꝛ in quẽ spe-
rare debeamus. s. in patrem q̃ saluat solus. q. d. Non ha-
beo qd dicã ereptionẽ q̃rens ſꝫ scio quid agam q: passu-
rus sum. Vñ nõ recedam a cepto ꝓposito propter timo-
rem periculorꝫ sed ex rõne sensualitatem superans vo-
luntatem meã voluntati diuine cõformabo. In q̃ dat ex-
emplum nobis vt similiter faciam⁹. Et hoc est qd dicit.
Ero tu (pater saluifica) ꝛ saluũ fac (me ex hac hora) pas-
sionis Non dicit in hac hora in qua pater eũ morti expo-
suit sed (ex hac ora) quia ide eum glificauit. Propterea
eñ voluntarie veni in hanc . s. horam passionis ꝛ mortis
(propterea veni in) mundũ vt patiar propter patris obe-
dientiã ꝛ humani generis salutem. q. d. Salutionẽ que-
ro sed passionẽ nõ recuso. Et tu pater per hanc passionẽ
clarifica nomen tuum me suscitando qd est glia nominis
tue clarificatio. vbi aug. Docuit te quem inuoces cuius

Augustinus

voluntatem tue voluntati preponas hominis infirmita-
tem vt doceat dicere contristatum non quod ego volo
sed qd tu vis. Ex hac autẽ supportatiõe turbatiõis in de-
um homo triplicẽ ꝑcipit vtilitatẽ p̃ma est q̃ turbatio al-
leuiatur. Si eñ ex eo q̃ quis amico cõqueritur turbatio-
nem suam alleuiationẽ recipit quanto fortius ꝓpter com-
passionẽ mutuã a deo recipiet. Secunda est q̃ turbatio
meritoria efficitur. Si enim meritoriũ est deo offerre reꝫ
temporaleꝫ quam portas in bursa multo magis si offers
id qd geris in animo. Tercia est q̃ homo postea notabi-
lem recipit consolationẽ sicut patet de multis a tribula-
tione liberatis sicut et hic. Nam statim venit vox de ce-
lo pro consolatione. Unde sequitur (Venit ergo vox de
celo) a deo patre (di. Et clarificaui et iterũ clarificabo)
id est clarum genui ab eterno scḋm diuinitatem et clarũ
etiam faciam secḋũ humanitatẽ. Uel scḋm hoiem clari-
ficaui in natiuitate qñ angeli cecinerunt gloria in excel-
sis deo ꝛ magi adorauerunt et in baptismo et in transfi-
guratione et in miraculis in vita per eum factis et iteruꝫ
clarificabo) per signa deitatis in passione in qua trium-
phabit de dyabolo et in resurrectione et in ascensione et
in totius mundi conuersione et maxime in iudicio. ¶ Et
quidam de turba magis rudes stantes et audientes so-
numqꝫ vocis non significationem percipientes (dicebãt
tonitruum factum esse) i. aliquid per modũ soni confusi
tamen hoc dicebant factum ꝓpter dominũ (alij autẽ) ma-
gis perspicaces articulationem vocis intelligentes (di-
cebant q̃ angelus ei locutus sit) Credebant eñ eum esse
hoiem purum et ideo dicebant angelum ei esse locutum
sicut aliquando in scriptura dicitur q̃ angeli prophetis
loquebantur. Sed vox illa fuit paternã ꝛ formata a tota
trinitate cum eius opera sint indiuisa Uecuntamen fu-
it vox patris que fuit formata ad representandum perso-
nam eius (Et respondit iesus et dixit. Nõ propter me)
i. instruendũ q̃ testimonio vl' cõsolatore vl' clarificatore aliq̃
ꝰ me ſi ĩdigeo (hec vox) testificãs (venit) de celo (ſꝫ ꝓpt vos
in instructiõem vestrã q̃ instructiõe indigetis ꝛ testimonio
scilicet vt credatis q̃ ego ex deo sũ. Vñ osñdit hãc vocẽ
nichil sibi indicasse qd eñ nesciret ſꝫ ignorãtibus quibus
indicari oportebat ꝛ ꝓpter instructionẽ ppl'i circũstãtis

vt cognoscerẽt ipsum fiḋm esse christum cui de celo dabi-
tur testimoniũ. Sicut ergo anima eius nõ ꝓpter eum sed
propter alios voluntarie turbata est sic ista vox nõ pro-
pter eum sed ꝓpter alios aliqua dispẽsatione diuinitus
facta est ¶ Et quia dixit vox et clarificabo consequenter
modum osñdit clarificationis dicens (Nũc) scꝫ i hoc tpe
passionis recturꝫ (iudiciũ est) non cõdemnatiõis ſꝫ discre-
tionis (mundi) i. ꝓ mundo contra dyabolũ hoc est nũc
ꝓ mundo a potestate tenebrarꝫ liberando iudicabitur
ꝛ sepabitur mũdus a ptãte dyaboli ꝛ eripietur ꝛ hoc est
iudicium discretiõis quo discernitur et separantur multi a
ptãte inimici. ¶ A tpe quoqꝫ passionis xp̄i discreti sunt
fideles credẽtes ab obstinatis cõtra fidem in futuro aũt
erit iudicium condemnationis infidelium et premia-
tionis credentium. Unde exponẽdo subdit effectũ iudi-
cii. (Nunc princeps huius mundi) i. amatorum mundi
et malorum hominũ qui habitant in mundo scꝫ dyabo-
lus qui ab adam vsqꝫ nunc fuit dñatus ꝛ adhuc dñatur
in malis mundo deditis et dicitur princeps mundi non
quia sit dñs substantie mundi ſꝫ hominum mundialiter
viuentium in q̃tum se ei subijciũt per pctm̃ (eicietur) et
repelletur (foras) a redemptis et liberatis et ptãtẽ hoĩes
post se trahendi pdet hoc iudicio ꝑ xp̃m ꝛ virtutẽ passio-
nis eius ꝑ quã aperta est ianua glorie a cui⁹ consecutiõe
dyabolus non potest impedire et post se trahere sanctos
sicut ante faciebat. Per passionẽ etiam dñi data est ho-
mini virtus resistendi dyabolo q: ꝑ eã fortiores sumus
ad resistẽdum nec modo ita facile homines seducere vel
adeo temptare põt vt pri⁹ nec permittitur facere q̃tũ põt
et vellet. Iustum est eñ q̃ sicut princeps mortis ꝑ pctm̃
hominẽ sibi subiecit ad mortem sic qui xp̃m procurauit
interfici iniuste merito et digne eicitur ne deinceps iu-
stis hominibus ꝑ xp̃m redemptis principetur. Permittitur
tamẽ temptare hoĩes ad exercitiũ ꝛ meritum electorꝫ
Et declarat modũ per quẽ eicitur foras q: per mortem
crucis et resurrectionẽ. Vñ subdit (Et ego si) id est cum
non dubitat futurꝫ esse quod venit implere (exaltatus
fuero a terra) s. in cruce (oĩa) s. electa ꝛ predestinata ad
salutem ex q̃bus dyabolus eicitur (traham ad meipm̃)
vt sim caput et illa mẽbra spoliando illum qui decipien-
do iniuste depredatus fuerat vel omia genera hominuꝫ
quia de omibus generibus hominũ aliqui sunt tracti scꝫ
de oĩbus linguis de omnibus ritibus de omnibus eta-
tibus et de omibus gradibus et sic traxit ad se oĩa quia
homo dicitur oĩs creatura. Nam amore quo pro nobis
passus est trahit nos ad seipsum ex amore enim ostenso
in cruce ad genus humanũ habet vim attractiuã men-
tium sicut lapis magnes atrahit ad se ferrum. ¶ Christi
aũt crucifixio ideo dicitur exaltatio q: corpus eius fuit ex-
altatum in cruce sicut vexilluꝫ in aere ad debellandum
aereas ptãtes et q: a se humiliauit vsqꝫ ad mortẽ crucis
ideo deus exaltauit illum et ipse exaltatus exaltauit su-
os. Per passionẽ ergo habuit victoriã de dyabolo. Vñ
hoc ipm̃ omia trahere est principem mundi huius eijce-
re non eñ est conuentio christi ad belial et lucis ad tene-
bras ¶ Et nota q̃ xp̃s noluit mori in aliqua domo nec
sub tecto sed in aere voluit exaltari ex causa triplici. Aer
quidem elementum est commune ꝛ põt hõ habere ꝓpri-
am terrã aquã vel ꝓpriũ ignẽ ſꝫ nemo põt habere ꝓpriũ
aerem. Christus ergo voluit in aere exaltari. Primo ad
innuendum q̃ sicut aer est communis sic et xp̄i passio
nam passiones aliorum sanctorum fuerũt ꝓprie q: quili-
bet passus est ꝓpter se passio aũt xp̄i communis fuit an-
gelis qui sunt reparati hoĩbus quia inde sunt saluati. ¶ Se-
cundo ad innuendum q̃ sicut aer est medius inter celuꝫ
et terram sic christus etiam est mediator inter deũ ꝛ ho-
minẽ quia cum deo cõuenit rõne nature diuine cũ hoĩe
ratione nature hũane. Erat autẽ quedã discordia inter
deum et hominem et ideo venit iesus et se osñdit me-
diatorem. Tertio vt ipsum aerẽ mundaret sanctificaue-

rat enim terraz triginta annis super eam ambulādo san ctificauerat aquam in ipsa se baptizari faciendo sanctifi cauerat ignem spiritumsanctum in specie ignis mitten do restabat ut sanctificaret aerem non sub tecto sed in ae re moriendo. Pluribus etiaz de causis voluit mori mor te crucis. Una propter mortis turpitudinem ut hominē nec ipsa mortis turpitudo a perfectione iusticie repellat. Item quia hoc genus mortis per modum exaltationis conueniebat fructui cause et figure passionis. Fructui quidem conueniebat quia per passionē exaltandus erat a patre. Cause autem passionis conueniebat dupliciter scilicet ex parte hominum pro quorum salute moriebatur ipsi enim perierant quia deiecti et demersi erant ad terrena et ideo voluit mori exaltatus ut nos eleuaret ad celestia. Et ex parte demonum ut scilicet eos qui in aere principatum et potestatez exercebāt ipse eleuatus in ae re conculcaret. Figure vero conueniebat qr dñs serpen tem in deserto fieri precipiebat qr sicut ille serpēs exalta tus fuit in palo ita et dñs in cruce. Cum aūt dñs tanta et tam magna signa fecisset coram eis in miraculis et in do ctrina et in reuelatione secretorum cordis et futurorū cō tingentium q̄ declarata erat diuinitas eius non tñ crede bant in eum scz p maiori pte et in hoc completae sunt scri pture pphetarū eorū obstinationem et excecationē predi centium. Consueuerāt eñ dicere qđ signum ostendis no bis ut credamus tibi sz ecce cum tanta signa fecisset non crediderunt ei (Uerumtñ multi ex principibus) .i. ex le gisperitis et sacerdotibus (crediderunt tunc in eū) ppter miracula et impletionem scripturarum sicut nicodemus unus eorū q̄ alius venerat ad ihm nocte et gamaliel et io seph ab arimathia et alii q̄plures (sed propter phariseos non confitebant̄) manifeste timētes (ne de synagoga eii cerentur) qr iam conspirauerant q̄ cōfitentes ihm eē cri stum de societate iudeorū expellerentur qđ apud eos val de ignominiosum erat. Eiectio enim de synagoga repu tabatur magna sicut apud nos electō p excōmunicatōēz de eccl̄ia. Causa vero et radix huius defect⁹ .s. q̄re non cō fitebantur erat supbia et inanis glīa (dilexerūt eñ gloriā hoīm) et honorem mundanū in dignitatibus et laudibus humanis (magis q̄ dei glīam) et meritū p dei gloria spe randum cui soli debetur honor et glīa. Ex hoc eñ q̄ pu blice confitebantur amittebant gloriam hoīm licet ex h consequerentur glīam dei isti aūt magis elegerūt prius ri gloria dei nolentes publice cōfiteri q̄ gloria hoīm cu pientes a mundanis honorari nō attendentes ad dictū apostoli si hominibus placerē xpi seruus nō essem. Isti ho die multos habent sequaces .s. p mundi gloria se et sua p digaliter exponentes et parum aut nichil p dei glīa pro merenda facientes. Unde eorū fides insufficiēs erat non enim sufficit corde credere ad iusticiam sz oportet etiaz ore cōfiteri ad salutē. Et in hoc humana glīa est parūpendē da et oīs pena patienter toleranda qr omnis pena q̄ pro iusticia sustinetur est meritoria ut cum aplo q̄libet dicat Michi aūt absit glīari nisi in cruce dñi nostri ihu xpi per quē michi mūdus crucifixus est et ego mundo scđz aug. dñs crucē suā in frontibus credentiū fixit ubi quodāmō sedes est verecundie ut de nomine eius fidelis non eru bescat et magis dei gloriam q̄ hoīm diligat. Unde ille q̄ euangelium legit et etiā illi qui audiunt signo crucis se si gnant ¶ Post hec autem tandem dñs (ihs) q̄ scrutat̄ cor da hoīm cognoscens furorem illorū et maliciā quam iam de eo occidendo conceperant et volens eos preuenire non expectauit ut in opus irent sz (abiit) recedendo a psecu toribus suis qr iā nō recipiebant eius doctrinā et (absco dit se ab eis) mitigans illorū inuidiam et furorem qr non dum venerat hora passionis sue. In q̄ nobis exemplū de dit ut cū de aliquorū malicia nobis cōstet etiā anteq̄ pa trare ope tēptēt fugere debeamus. Abscōdit se ab eis fa ciem cognitiōis sue eis subducēdo quod excecatōēz eorū et transitum fidei a iudeis ad gentes significabat (Et cuz

Augusti.

vespa facta eēt egrediebat̄) dñs cū discipulis duodecim (de ciuitate et rediit i bethaniā) ibi mansit iustos de regno dei docēs in die cōtra puersos et malos aspeloq̄ns eosq̄z p moribus prauis redarguens et nos eum in hoc imitari erudiens.

Oratio

Domine ihu xpe da michi ut nō solū folia hoc est verba et estimationē iusticie sed ut fructus operū habeam ne a te unq̄ maledictionē incurrā. Da michi ut tanq̄ verus tuus minister p modulo meo te se quar ut ubi tu es et ego eē merear. Trahe me post te ihe su bone non trahat dulcedo seculi sz trahat me suauitas amoris tui sic tecum in celo iugiter intentio mea sit me cum in terra continue protectio tua. Adhaeream tibi inse parabiliter seruiam tibi perseueranter queraz te fideliter inueniā te feliciter possideā te eternaliter rex me⁹ et deus meus. Amen.

De duobus filiis quorum unus in vineam iuit aliud re neglexit. Ca. xxxij.

T cum tertio sab bati hoc est feria tertia iterū (mane) reuertē do ad ciuitatē hierl̄z (transirēt) dñs et disci puli ei⁹ circa locum ubi ihs maledixit ficul nee (viderūt) discipuli (arborē aridā factā a radicib⁹) .i. a fundamētis q̄ erāt sacerdotes et scribe āplius q̄ prīs dicit et mirati sunt de subita arboris exiccatione. Nec mirum si cōtinuo aruit qr sermo dñi maledicētis quasi flāma ad radices descendit (Et cū venisset in templū) .i. in atrium templi ubi cōueniebāt hoīes ad orandum et verbum dei audiendum ut doceret oraret et exemplū daret (accesse runt) nō ut docerentur cū pplo sz ut docentē caperēt in verbo (ad eū docentē) .i. dū doceret qui precipue impedi endus nō erat (pricipes sacerdotum) quos si excuset igno rantia (et seniores ppli) a quibus egressa est iniquitas scđm cris. Dicebāt sacerdotes apud se nos sumus columne tē pli ecce super illum tota recumbit ecclesia nos sumus q̄ si tacentiū scripturarū lingua visibilis et ecce ille resonat in medio templi et nos contempti quasi cithara dissipata tacemus nos fuimus patres modo iste generat filios et nos steriles sumus quasi dicerent multū vilificamur Ac cesserunt inq̄ dicentes. Dic nobis qr ad officium nostrū pertinet hoc iquirere et scire (in qua potestate hec facis) scilicet an propria an aliūde tibi commissa et quis tibi de dit hanc potestatem ut ista facias. Quasi dicerent. Quid est quod eiicis de templo quosvis cum non sis ostiarius et doces nobis inconsultis. Querunt qua autoritate ista facit quia autoritatez eiiciendi de templo habebant osti arii et docendi in templo sacerdotes et legisdoctores ad hoc a principibus sacerdotum assignati et non alii. Chri stus autem neutram autoritatem videbatur habere sed magis usurpare. Subintelligunt enim eum operari per dyabolum et dyaboli esse quod facit sicut supra dixerunt q̄ in beelzebub demonia eiiceret. Quasi vellent dicere se cundum cris. Tu de sacerdotali familia non es senatus hoc tibi nō donauit neq̄z cesar in qua ergo potestate hoc facis nunquid in beelzebub principe demoniorum. Ihe sus autem oppositioni reddidit oppositionem non solu tionem quasi clauum clauo retundēs et qui aperta ratio ne temptatorum calumniam cōfutare poterat prudēter eos interrogat ut ipsi vel suo silentio vel sua respōsione et sniā conuincātur. Calumnians eñ melius interrogati one q̄ directa ratiocinatione vel respōsione ad inconue niens ducit̄. Ille nāq̄z est optimus modus arguendi et cō cludendi contra malignantes qñ ex suis ppriis verbis et responsis arguunt̄ g hoc q̄z ostēdit xps q̄ malignātibus

Mat. xxi. et mar. xi.

Crisostom⁹.

Crisostom⁹.

quales isti erant nō sunt secreta dei reuelanda sed coīa m aliq̄a prudenter est declināda. Interrogauit ergo eos (de baptismo iohannis vnde erat de celo an ex hoīb⁹) id est ex dei precepto et diuina ordinatiōe an ex hoīs ad inuētione et humana institutiōe (At illi) stupefacti ad i terrogationē (cogitabant intra se) viā respōdendi s; non habebant vidētes ex quacūq; respōsione suā cōfusionē. Nam si dixissent baptismum iohannis de celo ι ex celesti et diuino instituto esse patenter cōuincebantur quia non crediderunt iohanni dicenti ipsum dūm de celo venisse et perhibenti ei testimoniū de potestate. Qui enim credit iohanni credit et xp̄o q; iohānes xp̄o testimoniū perhibuit ip̄m predicando et dei filium esse nunciando. Quasi vellet dicere. Ille michi testimoniū perhibuit quē confitemini habuisse prophetiā de celo et ab illo audisti in qua potestate hec facio q; ille hoc demonstrauit testimonium michi perhibendo. Si autē dixissent de terra ι institutione humana periculum mortis incurrissent ad populū vt tanq̄ blasphemi essent lapidandi. q; populus qui pro maiori pte iohānis baptismū susceperat eum ex vita et doctrina ac xp̄i testimonio prophetā sanctū et verum a deo missum reputabat et per ꝯñs verba eius ι facta a deo esse sentiebat. Videntur ergo vt ait beda.

Beda

Nō libet hoc rñdissent in laqueum se casuros timentes scilz plebis lapidationem sed magis timentes veritatis confessionem. Et mendaciter dicentibus eis se nescire ait ie sus. (Neq; ego vobis dico in qua potestate hec facio) Non dico vobis qđ scio q; non vultis fateri quod scitis. Quia ergo dicebāt se nescire qđ tñ sciebant noluit eis de se aperire veritatē de hoc qđ querebant et iustissime confusi sunt.

Crisostom⁹.

Ex sua em̄ taciturnitate compulsi sunt a sua petitione cessare. Nam s̄m criso. Mendacia si nō habēt quē decipiant ip̄a sibi mentiunt.

Beda

Duabus quippe de causis s̄m bedā occultatur veritas q; auditores min⁹ capaces sunt ad intelligendum. Vñ dicit multa habeo vobis dicere sed nō potestis portare modo. vel q; ex odio et contemptu indigni sunt quib⁹ aperiatur. Vñ dr. Nolite sanctū dare canibus neq; mittatis margaritas ante porcos et hic vtrūq; concurrebat. Et tertia causa addi pōt frequētas predicādi. assidua em̄ predicatio vilescit. Voluit

Crisostom⁹.

ergo xp̄s ostendere de facto et exemplo q; licet vti cautela ꝯtra cautelas maloꝝ insidiantiū bonis. vñ dicit crisī. Quia interrogantē oportet docere temptantē retundere. Q; autē aperienda erat veritas sue potestatis et predicationis aliis et nō ip̄is et quare indicabit per parabolā duoꝝ filioꝝ quoꝝ vni pater dixit (vade in vineā meā qui rñdit nolo postea tñ pnīa motus iuit. dixitq; alij pr vade in vineā meā q̄ rñdit vado sed nō iuit) Homo iste qui duos filios habuit est de⁹ s. pater q̄ dī hō rōne mansuetudinis quā ad hoīem habuit qui etiā oēs hoīes paterno affectu creauit. et cum sit natura dñs tamē magis vult diligi quasi pater q̄; timeri quasi dñs. Prim⁹ filius tempore ι origine nō dignitate et dei cognitiōe est pp̄ls gentiū alter pp̄ls iudeoꝝ q; gentes erant ex tēpore noe. iudei autē ex abrahā. Operari autē vineā est facere iusticiam quā generaliter quidē in natura omniū hominum deus plantauit specialiter autē iudeis eam in libro vite dedit cuius diuerse vires sunt diuerse iusticiarū species. Primo filio primū dixit per naturalis legis impressionē et noticiā (vade operare) .i. in tpe hui⁹ seculi sc; legis naturalis iusticiā que est. hoc facias alij qđ tibi vis fieri. et qđ tibi non vis fieri ne feceris alteri operare inquam (in vineā) .i. in ecclesiā extra quā nō est loc⁹ operādi meritorie. Locutus est outē ei non facie vt homo sed in corde vt deus ingerens intellectuz sensibus q; nunq̄; deus

Crisostom⁹.

desistit hoīes incitare ad bonū per occultos instinctus. Vñ cris. Posuit deus sp̄m sciē boni et mali in hominib⁹ vt quotienscūq; peccam⁹ ille in silentio quasi factū nr̄m accuset in cōscientia tacite ad aīam loquitur dicēs Malum est hoc et hoc bonū est (Ille aūt) .s. primus filius in cogitatu suꝑbie (rñdit nolo) q; bonū relinquendo et malum eligendo aperte contumax fuit. lege em̄ naturali nō obediuit et libero arbitrio abusus est. Vñ criso. Quō dixit nolo. In cogitatu Qui habens intellectū boni ι mali relinquit bonum et sequitur malum in cogitationibus suis contra dñm respondere videt q; nolo .i. contra itellectum suum creatum sibi a domino facit. hec criso.

Crisosto.

Sed postea in aduentu saluatoris ad p̄dicationē xp̄i et apostoloꝝ credens pnīa ductus operatus est in vinea dei ι sermonis cōtumatiam labore correxit quia summo deo colla submisit et nunc cultu fidei deo placet. Alteri autē filio postea dixit per mosayce legis datiōnē. vade ι operare in vinea mea et fac iusticie opera. Qui respondit vado q; primum deo seruire voluit et se ad seruiendū deo per susceptionē legis mosaice obligauit dicēs moysi omnia precepta domini faciemus sed non iuit et quod ore respondit opere non impleuit quia in seruitio dei nō remansit et legem susceptam non obseruauit nec non ad ydolatriam et ad infinita mala declinauit et nunc christi cultum negat. Induxit autem hanc parabolam eos interrogando vt propria responsione illos impietatis ministros argueret et proprio iudicio condemnarent. Cū ergo quesisset quis ex duobus fecit voluntatem patris ι illi respondissent primus non intelligentes de ipsis dictam parabolam et nescientes quia in responsione exprimerent condemnationem suam intulit et ex responsione propria eos confutauit confirmans prolatā ab ipsis sniam et dicens (Amen dico vobis q; publicani et meretrices) .s. non qui tales sunt sed q̄ fuerunt (p̄cedēt vos in regno dei) .i. in eccl̄ia militante per fidem ι pniam et in triumphante per gloriam vobis extra derelictis per infidelitatem. Primus em̄ filius qui fecit voluntatez patris dignus est misericordia. Scđs q; neglexit dignus est reprobatione et pena. Quasi diceret. Non solum gentiles meliores sunt vobis iudeis: sicut et ipsi iudicastis. sed et pessimi de gentilibus scilicet publicani et meretrices qui inter vos manifeste sunt turpissime vite: erūt maioris meriti apud deum q̄ vos. quia melius est non promittere et facere iusticiam dei: q̄ promittere et mentiri

Hieron.

Et secundū Hieronimū. Simulata sanctitas duplex est iniquitas et hoc vicium potissime vigebat in sacerdotibus ι leuitis. Igitur s̄cđm Origenē. potes vti parabola

Origē.

ipsa ad eos qui modicū aut nichil promittunt: operibus autē ostendunt et contra eos qui magna ꝑmittūt: nichil autē vel parum s̄cđm suā ꝑmissionem agunt. Na; hodie heu multi etiam religiosi nō solum legis scripte sed etiā legis naturalis iusticiam derelinquunt et ideo nō misericordia cū filio primo: sed potius pena cū secundo digni sunt. Vbi Criso. Puto q̄ ex ꝑsona oīm virorum pctōꝝ publicani ponātur. et ex ꝑsona oīm mulierum meretricū meretrices.

Crisosto.

Quāuis enim multa sint peccata in viris et mulieribus preter ista tñ precipue auaricia in viris abūdat: fornicatio autē in mulieribus. Mulier em̄ que in domo sua sedet inclusa facile peccatum fornicationis incurrit. quia hoc vitium facile ex vacātia et ocio nascitur. Nā qui sollicitudinis animū habet occupatuz non facile fornicationi operam dat Nam diffinitio amoris hec est anime vacantis passio. Vir autē qui in actibus rerum diuersarum est assidue auaricie peccatum facile incurrit. in fornicationem autem non facile: nisi forte multum sit lasciuus Nam occupatio virilium sollicitudinum suggestionem voluptatis plerūq; excludit. Vnde ꝑprium est hoc adolescentiuz nichil agentium. hec criso. Deinde subiungit causam reprobationis iudeoꝝ que est contempt⁹ credendi: quē aggrauat et sanctitas iohannis et exemplum conuersionis pctōꝝ. q; publicanis et meretricibus iohanni credentib⁹ et ad predicationē eius penitētiā agētib⁹ et opa eius imitādo. q̄ venit ad eos in via iusticie. q; opem perfectionis faciebat. ι xp̄m qui est ip̄a iusticia annunciabat. Et non solum hoc nō fecerunt sed nec postq̄

publicanos et meretrices credentes et penitentes vide-
runt confusi sunt aut compuncti vt crederent vel illorũ
exemplum sequerentur quibus ipsi exemplum esse debuerant
ex quo sequitur aggrauatio peccati ipsorum quia nec pre-
cedere nec sequi illos in fide et penitentia voluerunt. Lai-
ci etiam et sacerdotes duo filij possunt intelligi et popu-
lus prior filius et sacerdos secundus Unde criso. Duos
etiam filios dicit secundum conditionem et ordinem sa-
cerdotum Quis est prior filius. Populus. Prior enim
populus creatus est deinde sacerdotes qui regerent po-
pulum. Non enim populus propter sacerdotes creatus
est sed sacerdotes propter populũ. Deniqz populus dei
ex tempore abrahe cepit sacerdotes autem de tempore
aaron. Et populares per hoc ipsum quod secularem suscipi-
unt vitam denegare videntur obedientiam deo. Sacer-
dotes autem magis videntur obedientiam promittere deo
precipue per hoc ipsum quod spiritualiter in ministerio dei consti-
tuuntur. Nam qui doctor populi constituitur sine dubio profi-
tetur talem se fore qualem oportet esse doctorem. Sacerdos et
omnis clericus et si spiritualiter non promittat tamen per hoc ipsum quod do-
ctor constituitur aliorum tacite promittere deo videtur in omnibus
obauditurum se deo. Et melior est laicus qui in prima facie se-
cularem profitetur vitam reuera autem studet viuere spiritaliter quam
sacerdos qui in prima quidem facie profitetur vitam spiritua-
lem reuera autem complectitur vitam carnalem. Et melior est
laicus ante deum penitentiam agens quam clericus permanens
in peccatis Laicus autem in die iudicij stolam sacerdotalem
accipiet et sic in crismate sic vnguntur omnes sicut in sacer-
dotio sacerdos autem peccator spoliatus sacerdotij digni-
tate quam habuit erit inter infideles et ypocritas. Unde
et non secularis homo post peccatum facile ad penitentiam venit
Nam occupatus negligentia seculari dum scripturis non
satis attendit semper que in scripturis posita sunt noua
ei videntur ideoqz cum audierit aliquid de gloria sanctorum aut de pe-
na peccatorum quasi nouum aliquid audiens expauescit et dum
bona concupiscit aut mala timet compunctus ad penitentiam
cito recurrit. Nichil autem impossibilius quam illum corrigere
qui scit omnia et tamen contemnens bonum diligit malum. Om-
nia enim que sunt in scripturis propter meditationem quotidi-
anam ante oculos eius inueterata et vilia estimantur. Nam
et quicquid terribile est vsu vilescit Propterea clericus qui
semper meditatur scripturas aut omnino obseruatur est et erit
perfectus aut si semel ceperit illas contemnere nunquam ex-
citatur in illis vt timeat. Quis aliquando vidit clericum cito
penitentiam agentem. Et si deprehensus humiliauerit se non
ideo dolet quia peccauit sed confunditur quia perdidit gloriam suam
Putasne dominus quasi crudelis clericis penitentiam denega-
uit dicens si sal infatuatum fuerit in quo salietur. Sed quasi
naturale esse considerans quia non est qui doceat illum erran-
temqz errantes alios corrigebat. Ideo non dico populares
qui secundum rationem verbi vitam suam dispensant sed publicani
et meretrices qui desiderijs mundialibus et voluptatibus
carnalibus seipsos mancipauerunt precedent vos in re-
gno dei quia illi conuersi desinunt esse quod erant vos dene-
gatis in opere quod videmini profiteri in verbo tanquam arbo-
res folia sine fructu habentes non pascentes dominum suum sed
deludentes hec criso. Per primum etiam filium qui primo re-
nuit patris preceptum sed postea fecit significantur peccato-
res qui male viuendo deo seruire negant sed postea pe-
nitentes viriliter operantur Per secundum vero filium qui facere
voluntatem patris promisit et non fecit significantur illi qui
operari virtuose promittunt sed non faciunt de quibus sunt
multi religiosi profitentes seruare magna scilicet euangelica
consilia cum tamen non seruent etiam precepta propter quod secula-
res etiam peccatores tamen postea penitentes eis coram domino
preponuntur cum dicitur (quia publicani et meretrices precedent
vos in regno dei) Nullus ergo peccator diffidat nullus iustus
presumat cum peccatores per penitentiam quandoqz alios in regno dei
precedant

Oratio.

Domine iesu christe doctor bone da michi veritatem
corde credere et ore atqz opere prout oportet con-
fiteri malignorum spirituum et hominum cautelas et
astutias sapienter declinare. Da michi legis naturalis con-
dibus nostris impresse et legis scripte in libris nobis date
iusticiam facere et tuam in omnibus voluntatem adimplere vt
non cum secundo filio penam sed cum primo misericordiam apud te
merear consequi ac cum vere penitentibus gratiam in ecclesia
militante et gloriam in triumphante misericorditer inuenire. Amen.

De locatione vinee et sanguinarijs vinitoribus. Ca. xxxiij

Dixit idem propositum

it eis aliam parabolam de homine patrefamilias (qui
plantauit vineam et circumdedit ei sepem et fodit
in ea torcular et edificauit turrim et locauit
eam agricolis) seu colonis (peregre profectus est) Illi autem ser-
uos suos ad recipiendum fructus missos male tractauerunt
et occiderunt et nouissime filium missum heredem cogno-
scentes et hereditatem habere volentes apprehenderunt
et extra vineam eicientes etiam occiderunt. Et interro-
gati quid faceret dominus vinee colonis illis dixerunt (Ma-
los male perdet et vineam suam locabit alijs agricolis qui
reddant ei fructum temporibus suis quibus ipse dixit quia aufe-
retur ab eis regnum dei et dabitur genti facienti fructus eius)
In hac parabola describit multipliciter maliciam et ingrati-
tudinem iudeorum quibus deus paterfamilias qui natura
diuina beniuolentia pater homo mansuetudine non natura
similitudine non veritate multa beneficia contulit quia
domus israel et synagoga vinea est ex electis personis patri-
archarum et prophetarum sicut ex viribus optimis quam de egy-
pto transtulit et in terra promissionis (plantauit) cui (sepem
circumdedit) custodiam quidem triplicem scilicet angeli-
cam super muros terrarum et humanam scilicet protectionem bella-
torum virorum et terrenam scilicet munitionem murorum (et
fodit in ea torcular) idest legem iusticie timorem comprimen-
tem et malos torquentem et hoc fodit signis minis et pro-
missis (et edificauit turrim) scilicet templum ad cultum dei
quod dicitur turris propter altitudinem edificij propter securita-
tem refugij propter dignitatem priuilegij respectu aliarum
nationum (et locauit eam agricolis et operarijs) scilicet sacerdotibus
et principibus qui debent extirpare vicia tanquam spinas et in-
serere virtutes tanquam bona semina ac seruare cultum di-
uinum et iusticiam in hominibus (et peregre profectus est) non
loci mutatione quia deus est vbiqz sed quia vinitoribus liberum re-
liquit vel propter longanimitatem quam in expectando
vt a peccatis conuerterentur habuit vel propter ipsorum
negligentiam quia secundum ambrosium qui vbiqz presens est diligentibus pre-
sentior et negligentibus absentior est (Cum autem tempus
fructuum appropinquasset) quia post legem susceptam de-
bebant facere fructum bonorum operum (misit seruos suos)
id est primos prophetas (ad agricolas) idest ad reges et sacerdo-
tes principaliter et ad alios subiectos eis consequenter
(vt acciperent fructus) per predicationem suam eos ad fructum
bonorum operum reducendo (et agricole apprehensis seruis)
quia multi reges et sacerdotes prophetas sibi missos a do-
mino turpiter comprehendentes (male tractauerunt et oc-
ciderunt. Iterum misit alios seruos plures prioribus)
multiplicando scilicet prophetas ad populi correctionem (et fece-
runt eis similiter) quia ipsi ingrati deum inhonorauerunt et simi-
liter prophetas persecuti sunt et interfecerunt (Sed no-
uissime) idest in vltimis temporibus (misit filium suum) pro no-
bis incarnatum quem heredem vniuersorum et principem
cognoscentes (eiecerunt extra vineam) negando vel quia
extra portam hierosolimorum occiderunt crucifigendo
(volentes habere hereditatem) idest talem scilicet possessionem
(cogitabant enim intra se) si istum populus habeat dominum
necesse est vt amittamus consuetudinem hostiarum que ad no-
strum parata est lucrum si autem occidamus eum sic spero tenebimus

Crisosto.

Mat. xxi. mar. xii. et lu. xx.

Ambrosius.

cōsuetudo offerendarū hostiarū et sic fiat nr̄a possessio ⁊ erit nostra hereditas Venit autē dn̄s ad iudicandum. et illud factū vindicandū q̄a ex eius ordinatione venit cō-tra eos exercitus romanoꝝ et malos male perdit q̄ ciui-tatem et templū per romanos destruxit ac populum oc-cidi et captiuari fecit. Vel hereditas xp̄i est ecclesia quā iudei precipue mollebantur omni fide eius extincta iusti-ciā q̄ ex lege est persuadere gentibus conabatur. Hec fe-cerunt vt sic ingrati mali male ꝑdantur et merito dam-nentur ⁊ ab eis regnum dei .i. xp̄s scriptura sacra seu scri-pturaꝝ intelligentia fides ecclesia et vita eterna auferat̄ et hoc ꝑtinet ad iudeoꝝ reprobationē s̄ʒ qd̄ sequitur per-tinet ad gentilium cōuersionē et vinea cedēe locet̄ alijs agricolis quia ecclīam suā xp̄s regendaʒ tradidit ap̄lis et alijs discipulis (q̄ reddant ei fructū tp̄ibus suis) q̄r ad predicationē eorū credidit multitudo gentium vl' regnū celorū detur alijs .i. gentibus ab oriēte ⁊ occidēte ab au-stro et aquilone venientibus q̄ facient fructū cordis cre-dendo et oris cōfitendo et opis seruiendo et corpis pa-tiendo et recumbent cū abrahaʒ ysaac et iacob in regno dei et ipsi iudei eijcientur in tenebras exteriores ¶ My-stice totum pōt exponi de ecclīa hoc mō quia (hō) .i. xp̄s (plantauit vineam .i. ecclesiam sanguine suo et de latere suo formatā in qua tot sunt differētie palmitū quot dr̄e hoīm (et circūdedit ei sepem) .i. euāgelicā doctrinaʒ vel angeloꝝ custodiā (et fodit in ea torcular) .i. crucē xp̄i vel martirum patiētiam (et edificauit turri) .i. mēm xp̄i vel contemplationē xp̄i cōfessorū et doctorū vel fidē de qua ecclīa se defendit ꝯ hostes (et locauit eaʒ agricolis) id est prelatis quoꝝ varijs misterijs regitur et gubernat̄ (et ꝑfectus est) vt supra exponit̄ (⁊ misit suos) .i. bonos ad arguendum malos (et aliquos cederunt et alios oc-ciderūt) vt p̄ʒ de multis. Deinde mittitur xp̄s filius inui-sibiliter a patre quādo aliquē instigat ad bonū s̄ʒ aliqui sunt ingrati eius instinctum nō solū repellentes s̄ʒ etiaʒ pessime agentes propter qd̄ quātū in eis est occidūt eū de quibus dicit ap̄ls rursum crucifigentes filium dei et sic ex dei iusticia perduntur et vineas ipsa locatur cū eoꝝ loco boni subrogātur. Pōt etiaʒ per vineā istā intelligi anima rōnalis hominis per deū locata q̄r ad hoc infūdit̄ corpori vt ipso mediante fructum bonorū operum faciat ⁊ multa merita acquirat q̄ bona facta per hoīem sunt tan-q̄ȝ vites Et in quolibet bono hoīs siue sit bona cogita-tio vel bona operatio vel locutio crescunt q̄nq̄ȝ vue. qua-rū quatuor remanēt hoī q̄nta vero debet̄ deo q̄ vue sunt cordis iocunditas. culpe remissio. eterne mortis vitatio. eterne glorie acquisitio q̄nta vua est gloria dei. istam nō nobis sed deo dare debem⁹ Pōt insuper exponi de reli-gione cuius fundatio est maxime in triplici voto dicitur diuina plantatio sepes regula et cōstitutiones torcular lectio et studium scripture turris predicatio. agricolarū locatio prelatoꝝ perfectio est felices q̄ bn̄ colunt et non negligunt. augent et non diminuūt conseruant et nō de-struunt Quilibet aūt nr̄m de populo est vinea. et idem est etiā cultor quilibet eī nr̄m colit seipm̄. Vn̄ hieroni. Locata est aūt nobis vinea et locata est ea cōditione vt reddamus fructum dn̄o tēporibus suis et sciam⁹ vnoq̄ȝ tp̄e quid oporteat nos vel loqui vel facere. (Principes autē sacerdotum et scribe ⁊ pharisei) cognoscentes q̄ de ipsis dixerit parabolā istam (voluerūt eū) quasi mēdacē (tenere) ad occidendum sed diuine reuerentie hūanū ti-morē preferētes (et timentes turbas) nō ꝑcesserūt in fa-ctum (q̄m) turbe (sicut ꝓphetaʒ habebāt eū) S̄ʒ quē nūc turbe quasi ꝓphetā habent tricolūt postea ꝯtra ipsū cruci-fige crucifige eum clamāt quia turba mobilis est nec in ꝓposita voluntate persistens vbi criso Omnis hō mal⁹ q̄stum ad voluntatem suā et mau⁹ suas mittit ī deū ⁊ oc-cidit eum. Qui eī deum ad iracundiā excitare nō dubi-tat qui p̄cepta ei⁹ cōculcat qui nomē ei⁹ ꝯtemnit q̄ blas-phemat qui murmurat ꝯtra deum et turbato vultu aspi-cit cōtra celum qui in ira sua manus audacter subleuat cōtra eum nōne si poterit fieri manus mitteret in deum et occideret eū vt iam licenter peccaret. Vide nunc ob-stinationē pontificū ⁊ maioꝝ in malo q̄r audiētes do-ctrinā xp̄i non fuerint cōtriti sed magis ex hac indigna-ti et ad occidendū eū minari. Multi sunt tales hodie q̄ indignant̄ q̄n reprehendunt̄ q̄r pauci sunt qui veritatem sue correctionis velint audire. imo et persequūtur repre-hendētes eos pro ipsoꝝ salute. Videtis quō pontifices et maiores retrahebantur a malo ꝑpter populum cū th̄ deberet esse per contrariū Hec plebs quasi asina balaaʒ fuit q̄ ipm̄ errantē corripuit Hoc quotidie gerit̄ in eccle-sia cū quilibet solo noīe fatet̄ eā quā nō diligit ecclīastice fidei et pacis vnitatē sed erubescit vel timet impugnare propter bonoꝝ multitudinē. Sed licet ab occidēdo dei filio ad modicum donec veniret hora eius timore huma-no potuerunt retardari nunq̄ȝ tamen diuino amore vo-luerunt cohiberi Predicationē eī christi contemnen-tes ꝑpter cupiditatē temporaliū cōspirauerunt in ipsius morte ne perderent ciuitatē et templū. in quo q̄dem tem-plo hauriebant pecuniā ꝓp̄li sub obtentu cultus diuini. Vn̄ occiderunt filiū vt haberent hereditatem et pacifice possiderent templū ⁊ ciuitatē ne occasione eius romani venirent et eis locū et gentem auferrent. contrarium th̄ eis accidit q̄r in vindictā mortis xp̄i et locum ⁊ gentem ꝑdiderūt vbi criso. Q̄nq̄ȝ igit̄ oderunt eos per medios eos transijt nō apparens q̄nq̄ȝ autē apparens dolentē eorū cōcupiscentiā detinet. hi autē neq̄ȝ sobrij fiebant neq̄ȝ ve-recundabātur ita simul eos dilectio principatus ⁊ vane glorie repleuit cupido et p̄ntia petere Nichil ita aduer-sus proximū caput ipellit ⁊ in ꝑcipitatiōes fert; ⁊ nichil ita facit a futuris excidere sicut affixū esse temperaneis. Nichil ita facit ⁊ his potiri sicut oībus illa prehonorare. Querite eī. ait dn̄s regnū dei et oīa adijcientur vobis. Neq̄ȝ ita sollicitus sis de tuis sed dimitte ea deo. si eī tu inde sollicitus fueris vt hō sollicitus eris. Si aūte deus ꝓuiderit ne sollicitus sis de eis dimittēs sp̄ualia q̄ maio-ra sunt q̄ ipse nō valde eis ꝓuidebit vt igit̄ valde eis pro-uideat ei soli omnia concede Si eī et ipse ea tractaue-ris dimittens sp̄ualia non multam ipse eorum faciet ꝓ-uisionem. Vt tibi igitur hec bene oīa disposita sint ⁊ a sol-licitudine eripiaris vniuersa adhereas spiritualibus De-spice secularia. Ita enim et terram habebis cum celis et futuris bonis participabis Hec criso. Hec per criso. iam dicta maxime et precipue ad monachos spectāt. de quorum vita idem criso. hoc loco narrat eamq̄ȝ ad se-cularium vitam comparat dicens Que videtur ita one-rosa esse vita et difficilis eam que monachoꝝ est dico et crucifixorum multum hac que videtur esse mitis et mol-lis dulcior est et delectabilior ⁊ tantum est medium q̄n-ta est portus et pelagi continue a vento percussi differē-tia. Intuere autem a conuersationibus confestim pri-mordia tranquillitatis. Foros enim et ciuitates et eos qui in medio sunt tumultus fugientes vitam que est in montibus elegerunt que nichil habet commune ad pre-sentia et iam que sunt regni illius meditantur in silentio et quiete multa et cum omnibus his deo sunt communi. quoniam opus monachorum habebat adam ante inobe-dientiam opus est eis id quod erat et ade ante peccatum quādo gloriam illam indutus erat et deo cum libera pre-sentia copulabatur ⁊ regionem illam que multa erat ple-na puritate habitabat Quo enim hi deterius illo sunt di-spositi quādo ante inobedientiā positus est operari pa-radisum. Nulla cura erat ei secularis sed neq̄ȝ his. Deo loquebantur cum pura conscientia hic et hi et multo am-pliorē habent liberam presentiam illam quāto et maiorē potiunt̄ gr̄a per dei largitionē hi orbis terrarū lumina-res surgētes a lectulo clari et leuantes ⁊ chorum vnū sta-tuētes in p̄clara ꝯsciā cōsonant vniuersi sicut ex vno ore hymnos ad vniuersoꝝ canunt deum laudātes eum et ei

Mystice. — Hieronymus. — Crisostomus. — Crisosto.

gratiam pro oibus soluentes p ppusijs z cōbus bñficijs
Quare si videtur adaz dimitretes interrogamus quo ab
angelis hic distat chorus q̄ in terra cantant z dicunt glo
ria in excelsis deo e in terra pax hominibus bone volun
tatis. Deinde postq̄ȝ cantica illa dixerunt genua flecten
tes deum quem hymnis laudauerūt rogāt z petūt pre-
sentium quidē nichil nulla ei eis hoȝ ē cura stare aūt cuȝ
libera pñtia ante terribile tribunal cum venerit iudica-
re viuos et mortuos vnigenitus filius dei et nullum au
dire illā terribilem vocem que dicit nescio vos z cuȝ pu
ra conscientia et multis directionibus laboriosam hanc
explcant vitam z difficile nauigent hoc pelagus cū tran
quillitate. Deinde surgentes et perficientes iam sanctas
illas et continuas orationes oriente radio ad opus adit
vnusquisq̄ȝ multum stipendium egētibus hinc cōgregā-
tes. Magnus est illic qui vile opus rapit. Non est ibi me
um z tuum sȝ abiectū est inde hoc verbū qđ decē miliuȝ
est causa preliorum. In nullo eorum tabernacula deteri
us celis disposita sunt etenim angeli descendunt ad eos
et angelorum dñator. Et mēsa apud eos est ab omi aua
ricia munda z philosophia plena. Non sanguinum tor-
rentes sunt apud eos neq̄ȝ carnium incisiones neq̄ȝ dul
camina neq̄ȝ vapor coctorum indecenter implens odo-
ratum neq̄ȝ fumus incōueniens neq̄ȝ cursus z tumultus
et turbationes et clamores aggrauātes sȝ panis et aqua
hec quidem ex fonte puro ille aūt a laboribus est iustis.
Si aūt z aliquid munificētius comedere voluerint extre
mitates arborum hec munificētia fit z maior hec delecta
tio q̄ȝ in regalibus mensis. Angeloȝ est hec mensa ab oī
turbatione eruta. Et sedile eis fenū simpliciter suppon
tur sicut in heremo prandens xp̄s fecit. Multi autē neq̄ȝ
tegmen hic faciunt sȝ p tecto celum hñt z lunā p lumine
lucerne nō indigētes oleo neq̄ȝ ministro sol desuper ipse
digne lucet. Hec z angeli mensaȝ de celo cōtemplantes
letantur z exultāt hec igit sciētes z deponētes auariciā
vniuersaȝ inuadamus supius celi studio vniuerso regnuȝ
rapiētes vt z futuris fruamur bonis hec crīs. Oratio.

Omine deus paterfamilias oīpotēs q̄ vineā ec
clesie tue prelatis locasti ad colenduȝ vt vicia tā
q̄ȝ spinas extirpando z virtutes tanq̄ȝ bona se-
mina inserendo fructuȝ in se z in subditis facerent bono
rum operū dā p ppriius oibus z prelatis z singulis sub di
tis vt fructum cordis oris et operis tibi reddant et vber
tate fructuum maiestati tue placeant ac tandē post labo
rem pñtis vite cum electis tuis q̄ bñ z fideliter laboraue
runt in regno tuo te miserante requiescant Amen.

De inuitatis ad nuptias et non habente vestem nu-
ptialem. Ca xxxiiij.

Ma.xxij. Lu.xiiij.

T quia maiores iu
deorū z intelligentes de se dici parabolas que
rebant dñm tenere z occidere hanc eorū sciēs
voluntatem nichilominus increpat seuiētes nec timore
superat quo minus arguat peccatores. Hic habes argu
mentum q̄ si predicatio tua nō fuerit semper cōsecuta ef
fectum non ideo desistas a pdicatiōe z redargutōne ma
xime si spes est tibi de eorum quibus predicas correctōe
Quia igitur oñderat q̄ regnum auferet a iudeis et dabi
tur genti facienti fructus eius iō subiungit hic parabo-
lam de inuitatis ad nuptias regis quas fecit filio suo q̄-
rum quidaȝ venire neglexerūt q̄dam vero seruos missos
contumelijs affectos occiderunt z de alijs bonis et ma
lis vocatis qui venerunt et ad nuptias intrauerūt. Hac
parabolā inducit vt dei longanimitatē z patientiaȝ mul
tam ad iudeos oñdat quos pre ceteris honorauit z prio
ad nuptias filij sui vocauit cui carnē nostraȝ z ecclesiam
desponsauit z vt reprobationem iudeorum z vocationē
gentium demonstraret. Quia eñ iudei ad fidem vocati
venire noluerunt merito ipsis reprobatis alij introducti

sunt z implete sunt nuptie discumbētium q̄r fides catho
lica diffusa ē p orbē vniuersū (Simile est regnū ꝗ celoȝ hoī
regi) i. negotiū pñus eccl'ie seu factū in eccl'ia militāte cir
ca xp̄m sile est negotiū qđ potuit fieri p hoīeȝ regē in ecle
bratōe nuptiaȝ. Iste hō rex ē deus pr̄ q̄ dr̄ rex q̄r regnat
in celo p gl'iam in mūdo p gr̄am in inferno p iusticiā. Et
dr̄ hō ppter ꝯformitatē q̄ est inter deū z hoīeȝ (Qui fecit
nuptias filio suo) triplices primas celebrauit in virginis
vtero in copulatiōe diuine nature et humane de quibus
dicit greg. q̄ nuptiaȝ thalamus fuit vterus virginalis.
Secundas fecit in mundo in coniunctiōe xp̄i z eccl'ie de
q̄bus apl's sacr̄m hoc magnū est ego dico in xp̄o z in ec-
clesia. Tertias fecit in fideli amico in cōiunctōe gr̄e et fi
delis aīe de q̄bus Ozee. Spōsabo te michi in fide. Alie
sunt nuptie celestes in q̄bus z multa fercula apponentur
scđm aug. s. vita salus z virtus z copia et glia z honor et
pax z omia bona (Et misit seruos suos) precedentes sȝ
pphas (vocare inuitatos ad nuptias) per scripturas le-
gis in qua est pmissio de incarnatiōe xp̄i s. ipsos iudeos
(ad nuptias) i. ad fidem incarnatiōis xp̄i pmissam in pa
triarchis figuratā in lege predicatā in pphis pphete nā-
q̄ȝ clarius denūciauerūt ea de xp̄o que obscurius posita
erant in lege hortabantur eñ pplm iudaicum expectare
xp̄i aduentum ac p fidē z opa tēdere ad ipm et nolebant
venire credendo scripturis inuitātibus obediēdo seruis
vocātibus ꝯgaudēdo nuptijs regalibus (Iteruȝ misit a
lios seruos) seq̄ntes s. ioh'em baptistam z apl'os (dicens
dicite inuitatis) scȝ iudeis vocatis a tpe abrae (Ecce prā
dium meum paui) i. mysteriū incarnatiōis impleui ac sa
cramenta ecclesie z doctrinā xp̄ianaȝ q̄bus reficiūt aīa
disposui (thauri mei) scȝ pr̄es vete. test. qui sub iugo legi
laborabant z inimicos cornibus vētilabāt (z altilia) q̄si
altilia ab alendo dicta scȝ pr̄es no test. pinguedine cari-
tatis saginati pennis vir tutum alati ad supna mente ere
cti (occisa sunt) q̄r sancti occidunt pro salute ppl'i (et oīa
pata) sunt q̄r quicq̄d querit ad saluteȝ iā adimpletū est in
scripturis vel oīa q̄ ptinēt ad mysteriū nr̄e redemptiōis
vel introitus regni est p fidē mee incarnationis apertus
qui ante fuerat clausus (venite ad nuptias) credēdo dili
gendo opando (Illi aūt neglexerūt) q̄r iudei predicatio
nem xp̄i z aploȝ cōtempserūt nā pauci compatiue de iu
deis crediderunt. Neglexerunt q̄deȝ q̄r dñm non timue
runt qui eñ dñm timet nichil negligit (Et abierūt alius
in villam suā z alius in negociationē suā) ambitōe secu-
laris tanq̄ȝ ville dño detenti z ob pecunie cupiditateȝ nego
ciatione occupati. Ubi criso. O miserrimus mundus et
miseri qui eū sequūtur sȝ eñ mūdialia opera hoīes exclu
serūt a vita (Reliq̄ vero tenuerūt seruos eius z contume
lijs affectos occiderūt) q̄r ioh'es bap. est ab eis incarcera
tus et occisus necnō stephanus z iacobus z alij discipuli
et similiter multi in testamēto veteri q̄r qđ est grauius nō
nulli vocati gr̄am non solū respuūt sȝ etiam ꝑsequuntur
(Rex autē cū audisset iratus est) q̄r a dño merito p tali
bus sunt puniti (z missis exercitibus suis) s. romanoruȝ
sub principibus tyto z vespasiano q̄ ex diuina ordinatio
ne venerūt ꝯtra hierl'm xlij anno post xp̄i passionē (pdi
dit homicidas illos) q̄ in vltionē sanguis xp̄i et suorum
discipulorum ab exercitu romanoruȝ sunt trucidati z ca
priuati (et ciuitatem illoȝ succendit) q̄r tunc hierl'ȝ ē suc
censa z templuȝ in ea (Tunc ait seruis suis) s. aplis et di
scipulis per diuinam reuelationē (nuptie q̄dē pate sunt)
id est mysteria xp̄i implera sunt z omne sacramentum in
carnationis z humane dispēsatōis iā pactū est z comple
tum vt natiuitas predicatō passio et hmōi (z qui inuitati
erant) p legē p pphas p apl'os s. iudei (nō fuerūt digni)
ppter suā incredulitatē (Ite ergo ad exitus viaȝ) i. ad gē
tiles extra viam errātes z dispsiones gētiū (z q̄scunq̄ȝ in
ueneritis) i. cuiuscunq̄ȝ sexus vl' etatis cuiuscūq̄ȝ status
vel dignitatis cuiuscunq̄ȝ pfessionis vl' conditionis sine
acceptiōe personaȝ (vocate ad nuptias) i. ad fidē incar

Gregorius

Augustinus

Crisostom⁹.

natiōis q nullus volēs fidem xpi recipe est re pellēdus
(Et egressi serui cōgregauerūt oēs quos inuenerūt ma
los et bonos) quia in eccl'ia militāte admixti sunt mali
cū bonis (et implete sunt nuptie discūbentiū) quia vt p̄
dictū est fides catholica diffusa est per orbez vniuersum
vel (implete sunt) et q̄tum ad nūerum ꝛ q̄tū ad meritū
et q̄tum ad preordinationē diuinā q̄d erit in fine mūdi
q̄ñ cōplebit nūerus electorū. (Intrauit aūt rex) s. deus
ad iudicium tota enim trinitas iudicabit ꝛ reddet vni-
cuiqz pro meritis (vt videret discūbentes) i. in fide qui
escentes attendēdo. i. vitaz fidelium ꝛ discernendo meri
ta et demerita eorū fideles em̄ ptinent ad iudiciuz nam
qui nō credit iā iudicatus est. Intrat aūt dupliciter s. ge
neralit' i futuro iudicio ꝛ sp̄aliter i morte cuiuslibz hoīs
Et nota q̄ discūbere in nuptiis christi est sacramentis
eccl'e p̄ticipare fidē xpi habere ꝛ bn̄ficiis dei atqz gratiis
eius perfrui (Et vidit ibi hoīem) i. totuz cetū malorūz
qui in malicia sociati sūt in vnum (nō vestitū veste nupti

Hieronim⁹.

ali) i. habentē fidē xpi nō opera. Nam s̄m hiero. Vestis
nuptialis precepta sunt dn̄i et opa q̄ cōplentur ex lege et
euangelio nouiqz hominis efficiūt vestimētum Iste hō
habēs fidē sine operibus ad nuptias eccl'e portat os et
dentes obmittens vite cōpositionē et mores. Vel (non
vestitum veste nuptiali) i. habentē fidē sine caritate Di
citur autē caritas vestis nuptialis q̄ tegit turpitudinez
peccatorum q̄ ptegit a frigore temptationum q̄ ornat
munere donorum et virtutū. Et vt dicit aug. Diuidit in
ter filios regni et perditionis. Vbi greg. Recte caritas

Augustinus
Gregorius

nuptial' vestis vocatur q̄ hanc in se conditor n̄r habuit
dū ad sociāde sibi eccl'ie nuptias venit Qui ergo p cari-
tatē venit ad homines eandē caritatē insinuit vestē esse
nuptialē. Sciendum vero est q̄ sic in duobus lignis su-
periori videlicet et inferiori vestis texitur ita in duobus
preceptis caritas habetur i. dilectiōe s. dei et in dilectōe
proximi Duo ergo necesse est vt caritatis p̄cepta custo
diat quisqz habere in nuptiis vestē nuptialē curat Qua
tenus nec ex compassione proximi contēplationē relin
quat dei nec plusq̄ debet in herēs cōtemplationi dei cō
passionē abiiciat pximi Sciendū quoqz est q̄ ipsa dile-
ctio pximi in duobus p̄ceptis subdiuiditur cū quidā sa
piens dicat omne quod tibi oderis fieri vide ne alteri fa
cias et p semetipsam veritas predicat dicēs q̄cunqz vul-
tis vt faciant vobis hoīes et vos eadē facite illis. Cari
tas autē vera ē cū et in deo diligit amic⁹ et pp̄ter deuz
diligitur inimicus. Magna sunt hec alta sunt hec ꝛ mul
tis ad exhibendum difficilia sed tamē ista est vestis nu-
ptialis. Quisqz hanc recumbens nō habet iaz sollicitus
metuat ingrediente rege quando mittatur foras. Hec
grego (Et ait illi) vnūquēqz hominē in iudicio particu
lari cū moritur vniuersorūz iudex interrogat quō in fide
xp̄iana se habuerit sed in fine mundi loquetur toti huma
no generi (Amice) fidei participatione sed nō operatio
ne debiti obligatione sed nō solutione nomine nō re. vo
catur ergo peccator amicus propter fidem informē que
noticia quedam est et dei donum licet non sufficiat ad sa
lutem. Vocatur etiam amicus propter naturam que ad
imaginem dei est factus vel quia fuit inuitatus (Quo-
modo huc intrasti) i. inter congregationē scz fidelium sa-
cramenta ecclesie suscipiendo fidem ecclesie confitendo.
(nō habens vestē nuptialez) scz opera sine quibus fides
est mortua vel (vestē nuptialem) scz caritatē q̄ absqz ta-
li veste nemo ad communionē fideliū debet accedere q̄ñ
dignū est vt cōuiuantes ipsi sponso in habitu sint confor
mes qui vestē induit caritatis. Caritas dicit' vestis tum
q̄ operit delicta tum quia calefacit desideria. tum q̄ si-
ne ea nō placēt deo opera n̄ra. Dicitur aūt nuptialis q̄a
matrimonia fiunt propter amicitiā reformandā confir-
mādam et augendam In matrimonio igitur filii dei q̄d
fecit cum natura humana amicitia inter deum ꝛ nos est
reformata perpetuo confirmata et etiam augmentata.

Et nota q̄ existentium in nuptiis christi plurimi sunt in
duti sacco auaritie aliqui sunt induti purpura superbie.
aliqui auro inanis glorie. aliqui pellibus ouium simula-
te iusticie. aliqui armis iracundie. aliqui habent vestimē
tum sordidum peccato luxurie. aliqui laceratum disseca
tione inuidie. aliqui incompositū negligentia accidie. ali
qui molli intuitu cōplacentie. aliqui nimis affluētes vo-
racitate gule. De quibus oībus in sophonia dicitur. Vi
sitabo super omnes qui induti sunt veste peregrina (At
ille obmutuit) propter timorē accusationis. propter eru
bescentiam iniquitatis. propter ignorantiā excusatiōis.
p̄ confusione nō habens quid responderet q̄ deo nul-
lus respondere potest sed propria arguente cōscientia cō
uincitur ꝛ mutus efficitur. Per hoc q̄ ille obmutuit mō
stratur q̄ in illo vltimo examine omne genus excusatio
nis cessabit (Tunc dixit rex ministris) i. angelis diuine
iusticie executoribus vel isti ministri sunt maligni spiri-
tus qui deputati sunt ad penam damnatorū. quia scōm
Orige. Merito ipsi sunt pene auctores qui fuerunt cul-

Origen.

pe suggestores (ligatis mani ꝛ pe.) i. ablata potestate be
ne operandi et ad salutē reuertendi ac gratiam recupe-
randi Vel pedes sunt facultas li. ar. manus vero sūt po
tentia operis et vtrūqz est ligatū in damnatis (mittite)
et proiicite eum sic ligatum (in tenebras exteriores) a vi
sione dei et quia sunt extra omnem diem et extra ambi-
tum diuine misericordie Vel (exteriores) id est corpora
les et localiter extra ipsum positas quia habuerat in se-
ipso dum hic viueret interiores id est mētales. Tenebre
enim ignorantie ducunt ad tenebras culpe et has ad tene
bras pene. Vnde scōm grego Interiores tenebras dici-
mus cecitatem mentis exteriores vero tenebras eternā

Gregori⁹

noctem damnationis. Qui ergo nunc in vicio ligantur
sponte tunc in supplicio ligabuntur inuite et ligabit ibi
pena quos hic a bonis operibus ligauit culpa. Et quid
ibi sustinebit qui hic bene viuere contempsit subiūgit di
cens (Ibi erit fletus) scz oculorū per illicitas cōcupiscen
tias et in vanitate mundi hic vagātiū (et stridor dentiū)
in edacitate modo gaudentium quatenus singula mem
bra supplicio subiaceant que hic singulis viciis subiecta
seruiebant. Vel (fletus et stridor) id est dolor mentis et
corporis ad que reducitur omnis pena infernalis. flet⁹
enim a tristicia originatur et stridor dentium causatur a
contrariis causis scilicet ex ardore ignis et frigore infer-
nali. Vnde dicitur in Iob. ad nimium calorē transible ab
aquis niuium. In fletu etiam ꝛ stridore magnitudo tor-
mentorū ꝛ doloris imensitas significat. Vel certe stridor
dentiū prodit indignantis affectum eo q̄ sero vnusquisqz
peniteat sero ingemiscat sero sibi irascatur q̄ tam paruis-
caci improbitate deliquerit. Et q̄ in conuiuio nuptiali
nō initium sed finis queritur cōsequenter repulso vno in
quo omne malorū corpus imprimitur generalis senten-
tia et parabole conclusio infertur. (Multi autē sunt vo-
cati) ad fidem catholicā (pauci vero electi) ad gloriam. s.
cōparatiue respectu illorū qui vocati sunt ad fidem q̄ in
ter multos fideles habentes fidem pauci sunt electi qui
habent fidem formatā. Rursus omnes hoīes vocantur
ad fidem sed pauci sunt electi quia pauci sunt fideles re
spectu infidelium. Tale est quod dicit. Non vnus tm̄ de
vocatis electus est de nuptiis sed intelligendum est de
multis quia per illum vnum intelligitur vniuersitas ma
lorum qui habent fidem sine operibus caritatis. Nā s̄m
aug homo ille qui inde piectus est nō vnū hoīem signifi
cat sed multos q̄ ille vnus corpus malorum est vñ alibi

Augusti.

dicit' lata est via q̄ ducit ad perditionē et multi sunt q̄ in
grediunt' per eam et arta est via que ducit ad vitā ꝛ pau
ci sunt q̄ inueniūt eā. Et hoc multū deberet nos terrere
et ad humilitatem mouere quia est nobis incertū vtrum
simus de illo puo numero electoꝝ. Vñ grego. Tanto q̄

Grego.

sibi vnusquisqz metuat et in humilitate se deprimat q̄to
si sit electus ignorat quia quod sepe dicendum est et sine

obliuione retinendum multi sunt vocati pauci vero electi hec greg. Et notandū q̄ hoc verbum ibi erit fletus et stridor dētiū in septē locis euāgelij legit̄ ⁊ hoc ꝯtra septē vicia maxime prelatorū fm q̄ vbiqȝ in p̄cedenti sfa reddit̄ cā. Prima cā est quia male intrauerunt s. p nūmū non p deū p cupiditatē nō p caritatē. Ut ibi hic (quomō huc intrasti nō habēs vestē nuptialē) et sequitur (ibi erit fletus et stridor dentiū) Secunda q̄ male vixerūt nō sicut pastores sed sicut p̄dones non sicut epi sed sicut epicuri Ut supra de sagena malos autem foras miserunt ⁊ sequitur ibi erit fletus ⁊ stridor dentiū. Tertia quia alios scandalizauerunt sicut lapis subito occurrens pedi facit ipsum cespitare et offendere. Unde supra et colligent de regno eius omnia scādala et seq̄tur ibi erit flet⁹ et stridor dentium. Quarta q̄ in docendo et regendo inutiles fuerunt. Unde infra suum inutilē proijcite in tenebras exteriores et sequitur ibi erit fletus et stridor dētium Quinta q̄ subditos et superbia verbi ⁊ auaritia facti oppresserūt. Ut infra si dixerit seruus malus morā faciet dn̄s meus et cetera ptē suā ponet cū ypocritis ⁊ sequitur ibi erit fletus ⁊ stridor dentiū Sexta q̄ magna de se p̄sumpserunt credendo ⁊ maiora iactando vnde supra nōne māducauimus coram te et bibimus ⁊c. et seq̄t ibi erit fletus et stridor dentium Septima quia nō penituerūt elatio cui superbie repugnat humilitati pnie vt supra de centurione filij aūt regni eijcientur foras in tenebras exteriores ⁊ sequitur ibi erit fletus ⁊ stridor dentium. Has ergo xp̄i et ecclesie nuptias tota mēte diligamus harum gaudijs celestibus indefessa bonoꝝ intentione iungamur has q̄ per fidē vocati intrauimus mūdo dilectionis habitu celebrare curemus nr̄eqȝ actionis simul et cogitationis maculas ante diē extremi discriminis ipsi sollicitus examinando diluamus ne forte tūc ingrediens rex si viderit nos nuptialem caritatis vestem nō habere eijciat nos et ligatos a facultate bñ agēdi manibus nr̄is ac pedibus i tenebras mittat exteriores. Si quis enim in tpe iudicij fuerit inuentus sub noie xp̄iano nō habens opa xp̄iani statim corripiet et audiet istud a rege sibi dici (amice quō huc intrasti non hn̄s vestem nuptialē) q. d. Ut quid xp̄ianus es effectus cū opa tua nō sunt xp̄iani. Nullus itaqȝ de vocatōe p̄sumat donec de adeptione finis securus existat. Oīs quidē vocat de⁹ volūtate āntecedente fm quā vult oēs homines saluos fieri (et pauci sunt electi) q̄ pauci b̄titudinē ꝯsequūtur respectu eoꝝ qui ꝯdempnātur. Nonnulli quidē vocati nec incipiunt nōnulli vero in bono q̄ inceperunt minime persistunt et multi fidem pcipiunt s̄ respectu maloꝝ pauci sunt qui in grā vsqȝ in finē pseuerant. Nemo aūt xp̄ianū se iudicet nisi qui xp̄i doctrinā sequitur et imitat̄ exemplum. Qui male viuūt et xp̄iani vocātur iniuriam xp̄o faciūt vnde aug. Nemo sine causa q̄d̄cunqȝ nomen sortitur. Sutor vt dicatur necesse est vt calciamenta ꝯficiat Uocetur quis faber aut alius artifex artis ꝯtria fiat Hmōi exemplis cognoscimus nullū sine actu nomē s̄ oīe nomē ex actu xp̄iani ergo nomē ille frustra sortitur qui xp̄m nō imitatur. Quid enī tibi ꝓdest vocari qd̄ nō es et nomē vsurpare alienū. Sed si xp̄ianū te esse delectat q̄ xp̄ianitatis sunt gere merito tibi nomen christiani assume. Tu ergo quō xp̄ianus diceris in q̄ nullus xp̄iani est actus. Xp̄ianus iusticie bonitatis integritatis patientie castitatis pudicitie pietatis humilitatis et innocentie est nomē et tu istud nomē quomodo tibi defēdis et vendicas cui de tā pluribus rebus nec pauca subsistit Xp̄ianus ille est qui nō noīe tm̄ sed ope est q̄ vitā xp̄i seq̄t qui xp̄m i oībus imitat̄. Sicut scriptū ē. Qui dicit sese in xp̄o manere ds sicut ille ābulauit et ipse ambulare. Xp̄ianus est qui die noctuqȝ deo deseruit qui indesinēt̄ eius p̄cepta meditatur et cogitat q̄ paup mūdo efficit̄ vt deo locuplex fiat qui inter hoīes hr̄ inglorius vt corā deo ⁊ angelis gl̄iosus appareat qui in corde suo nichil fictū

Augus.

videt̄ habere nec fictū cuius simplex ⁊ imaculata est aīa cui⁹ ꝯsciā fidelis ⁊ pura est cui⁹ tota in deo mens cui⁹ oīs spes in xp̄o est qui celestia potius q̄ terrena desiderat q̄ humana spernit vt possit habere diuina hec aug. Unde leo papa. Frustra appellamur christiani si imitatores nō sumus christi. Qui ideo viā se esse dixit ⁊ conuersatio magistri esset forma discipulis ⁊ illam humilitatem eligeret seruus quam sectatus est dn̄s vn̄ ⁊ cypria. Xp̄ian⁹ nemo recte dr̄ nisi qui xp̄o moribus coequatur Un̄ etiā aūt. In ter infideles cōputantur qui qd̄ vouerunt nō implenerūt Quicunqȝ etiam xp̄m nō sequitur non solū xp̄iani nomē amittere sed et antixp̄s dici meretur vn̄ aug. Quisq̄s factis negat xp̄m antixp̄s est magis mendax est antixp̄us qui ore profitetur xp̄m ⁊ factis negat. Jō mēdax q̄ aliqd loquitur ⁊ aliud agit. Quis est qui nō credit q̄ ih̄s sit xp̄s Qui non viuit quō p̄cepit xp̄s. Multi enim dicunt credo sed fides sine operibus nō saluat Et iterū. Omēs negāt xp̄m in carne venisse qui violāt caritatē ih̄u nō enī opus erat vt veniret nisi per caritatē. Maiorē hac dilectionē nemo habet q̄ vt aīaȝ suā ponat pro amicis suis. Quisq̄s violat caritatē q̄d̄libet dicat lingua vita ipsi⁹ negat xp̄m in carne venisse ⁊ iste est antixp̄s vbicunqȝ fuerit quocunqȝ intrauerit hec aug. In hoc ergo maxime nos christiani gentiles scandalizamus q̄ caritatem ⁊ vitā virtuosā non habemus vn̄ cris. Nichil aliud est quod scandalizat gentiles q̄ q̄ non amor est. Cum enī multiplicata fuerit iniquitas frigebit amor Uitam autem nichil ita facit claram vt amor. Nichil ita conuertit gentiles vt virtus aīe nichil scandalizat vt malitia Cum ei viderit auaricia vtētem rapientem eum q̄ cōtraria iubet ⁊ his qui eiusdē sūt tribus vt foris vtentē eum qui iubet inimicos amare delirationē dicit ea q̄ dicta sunt Cum autem viderit trementes mortē qualiter suscipiet eos qui de immortalitate faciunt sermones Cū viderit diligere principatū et alijs seruientem passionibus firmus in suis manet dogmatibus nichil magnum imaginans Non enī sum⁹ cā manēdi eos in errore. Nā dogmata q̄dem que apd̄ seipsos sūt olim cōtēpsissent sed ⁊ nostra sūt admirarentur ex vita aūt nostra ꝓhibent̄. Nā p verba quidē philosophari facile est. Multi enim ⁊ apud eos hoc fecerunt. Inquirunt aūt eā q̄ fit per opera demonstrationē. Ostēde enī mihi fidē tuā aūt p opa tua. Cū aūt magis vera diuellim⁹ ꝓxi morū subas facturā nos vocant orb terrarū Quare nos nobis vindictā dabim⁹ non pro quib⁹ male agim⁹ solū sed pro quibus blasphematur nomen dei vsqȝ quo pecunijs ⁊ voluptati ⁊ alij sumus alligati passionib⁹ Desistamus igit̄ de reliquis ⁊ virtutē capiamus omnē ⁊ futuris fruamur bonis hec cris.

Leo papa

Cyprianus

Augustinus

Augustinus

Crisostom⁹.

Oratio

Domine iesu christe rex celestis gl̄ie q̄ nos per nuncios tuos. i. sacrā scripturā infirmitates piculum viuendi mutationē fortune et gratuitam voluntatē ad nuptias tuas vocasti. da nobis caritatis vestē nuptialē ne a confessione peccati ⁊ a laude dei vnq̄ obmutescamus ne a resurrectione spiritalis gaudij. i. pace ⁊ securitate segemur et da nobis vestem pietatis ⁊ bone operatiōis ne ligatis manibus ⁊ pedibus in tenebras exteriores mittamur. Amen

De questione super tributo soluendo ⁊ de muliere septē viros habente. Cap. xxxv.

Hinc scilicet post

p̄dicta ⁊ eadē feria tercia (abeuntes pharisei) ad herodianos (ꝯsiliū inierūt) vt ex collatione cōi meli⁹ ꝑp̄ēderēt q̄liter ih̄m decipe possēt (eū) quē capere nō poterāt in malo ope (caperēt in sermōe) quia facilius capitur homo in verbis q̄ in factis (Et miserūt discipulos) de secta sua (cū herodianis) i. ministris herodis qui ex parte cesaris preerat tributis vt discipuli caperēt in sermone ⁊ ministri raperēt eū ad puniendū in corpore

Mat. xxii.

Crisostom⁹. Sm criso. ne forte pharisei xp̄o noti et suspecti circūuenī re eū nō possent q̄ī corā eis sibi in verbis caueret mittūt discipulos q̄si ignotos vt facili⁹ deciperēt et minus eru bescerēt dep̄hensi. ꝛ ꝓpter hoc eos et herodis ministros simul mittūt vt q̄dcūq̄ʒ dixerit rep̄hendēt. Et circūdant eū sicut apes mel in ore ꝛ aculeū i tergo portātes ꝛ adu latione ꝓmēdant in eo triplicē veritatē dicētes. (Magi ster scim⁹ q̄ꝛ verax es) q̄ꝛtū ad vitā nō ypocrita. ecce veri tas vite (et viā dei) qua itur ad deū (in veritate doces) q̄ꝛ tū ad sanā doctrinā. ecce veritas doctrine (et non est tibi cura) i. timor vel fauor (de aliquo) q̄ꝛtū ad iusticiā i. non attēdis aliquē vt accipias ꝑsonā. vñ exponēdo subiūgit. (nō eīm respicis ꝑsonas hoīm) sʒ indistincte dicis maiori bus et minorib⁹ veritatē. ecce veritas iusticie. Sed econ tra multi moderni faciunt q̄ paupes delinq̄ntes publice arguūt et cōfundunt sed diuitib⁹ maiora peccantib⁹ nec

Crisostom⁹. nutū faciunt. Scd̄m eūd criso. Inter oīa peccata sacerdotuʒ maximū est q̄ꝛ ꝑsonas respiciunt et non causas. Et iō iu stos et pauperes despiciētes iniquos et diuites promo uent et exaltant. Vt aūt dicit idē criso. Magr̄m eum vo cant et veracē magr̄m vt quasi venerādo eum deciperēt et vt quasi honorat⁹ ꝛ laudatus mysteriū sui cordis sim pliciter eis aperiret tanq̄ʒ volēs eos hr̄e discipulos. Hec est eīm ypocritarū ꝑma simulatio laudatio. laudāt eīm q̄s perdere volunt vt ꝑ delectationē laudis paulatim cor da hoīm ad simplicitatē benigne confessionis inclinent. hec cris. Isti siles sunt q̄ hoībus in presentia adulātur ꝛ in absentia detrahunt. O q̄ꝛ plen⁹ est mundus his et il

Augustinus lis pestiferis hoībus a q̄bus custodiat suos deus. vñ sm aug. duo sunt genera persequētiū. s. vituperantiū et adu lantiū. ꝛ plus ꝑsequit̄ lingua adulatoris q̄ꝛ manus inter fectoris. et mellitis verbis eum interrogare volētes sub iungūt. (Dic ergo nobis quid tibi videtur) Quia certi su mus q̄ꝛ nō dimittis propter maiestatem cesaris vel timo rem aut fauorem cuiuscūq̄ʒ hominis q̄n veritatē dicas ꝛ iuste q̄d verum est diffinias. Et interrogāt eum dicētes (Licet censum cesari dari an non) hanc q̄ōem apud iu deos ortā xp̄o maliciose proposuerūt vt si tributum ne garet et diceret non esse licitum caderet in manū ꝑsidis ꝛ statiʒ caperetur tanq̄ʒ cōtrari⁹ imperatori. Si aūt tributū concederet et diceret esse licitum caderet in manū p p̄li tā q̄ꝛ cōtrarius eoꝝ libertati ꝛ diuino honori ꝛ sic torsi eoꝝ artificium erat vndiq̄ʒ habens precipitiū. Dicebāt q̄deʒ quia romani pro republica militabant eos in securitate et quiete tenentes q̄ꝛ licebat dare tributum. Sed ecōtra pharisei asserebant q̄ꝛ q̄ seruiebāt sūmo deo et sibi obla tiones et decias reddebant nulli hoī tributa soluere de bebāt. Sed sapiē sons dolos eorū fugit sic eīm respōdit vt deo et cesari sua iura suarēt. Vñ (cognita) ꝛ dep̄hen sa (neq̄tia) ꝛ dolositate (eoꝝ) nichil ei latet deū q̄ scrutat̄ renes et corda laudes ipsorū respuit ꝛ dure eis respōdit di. (Quid me temptatis ypocrite) q. d. ¶ Non q̄ritis ve ritatem addiscere sʒ me verbis capere. ꝓp ter hoc eos ypo critas vocat quia aliud pretēdebāt et aliud intendebāt

Crisostom⁹. Scd̄m eūs. Rn̄det nō scd̄m verba eorum blāde sʒ sm cō scientias eoꝝ aspere docens nos dure refellere adulan tes et scd̄ʒ eundē. Pharisei blandiebāt̄ vt p̄derent. ille āt confūdebat vt saluaret quia vtilior ē deus hoī iratus q̄ꝛ homo ꝓpitius. Et subiungit. In hoc aūtē q̄ꝛ xp̄s laudes respuit dat intelligere q̄ꝛ nullus dʒ velle laudari ꝛ in hoc q̄ꝛ adulatores suos dure reprehendit docemur vt adu latiōes vitem⁹ (Ostēdite michi nūmisma cēsus) i. dena riuʒ qui pro censu datur ānuo ꝛ erat de argēto vocabat̄ q̄ꝛ denarius q̄ꝛ valebat decē nummos vsuales et hēbat imaginē cesaris et nomeʒ eius. Proprie tñ nūmisma est ipsa inscriptio imaginis et nummus est cui inscribitur Et illo offerentibus ei denarium censualē (ait. Cui⁹ est hec imago) q̄ꝛtuʒ ad figuraʒ (et inscriptio) q̄ꝛtum ad scri pturaʒ. Non de ignorantia interrogat sed vt cōpetēter ad eorum verba rn̄deat. Voluit dn̄s videre materiā q̄sti

onis vt nos tacite informaret ne simus p̄cipites i. senten tiando sed mature inquiram⁹ et ꝑus examinem⁹ anteq̄ʒ diffiniamus (dicunt ei cesaris) s. tyberii p̄sentis augusti cesaris sub quo augusto passus est domin⁹ (Tūc) ex pre missis inferendo q̄ōnis determinationem (ait illis. Red dite ergo q̄ sūt cesaris cesari) s. tributū et pecuniā ꝑ quā

Criso. confitemini vos illi subiectos vbi scd̄m criso. Illa dicit solum q̄ nocēt pietati quia si aliquid tale est nō cesaris sʒ

Hieron. diaboli est vectigal (et que sunt dei deo) s. sm hiero. deci mas p̄mitias oblationes et hostias. Sicut ꝛ ip̄e reddi dit tributa pro se et petro et deo reddidit q̄ dei sunt pa tris faciens voluntatem. Vel debemus reddere mun do suos honores eos despiciendo suas delitias eas ab horrendo et suas diuitias eas contemnēdo deo autem

Ambro. decimas et oblatiōes. Vel secūduʒ amb. Sicut cesar ex igit impressionem sue imaginis sic et deus aīam lumine vultus sui insignitam sicut enim denarius imaginē regis sic signatur homo ad imaginem et similitudinem dei quā peccāndo corrumpit. Et iterum. Cum alia sit ima go dei alia mundi si non vis esse obnoxius cesari noli habere q̄ sunt mundi. Si vis terreno regi nichil debere omnia tua relinque ꝛ xp̄m sequere. Et bene prius q̄ cesa ris sunt reddenda decreuit neq̄ʒ eīm p̄t esse quis discipu lus dn̄i nisi prius renunciauerit mundo. Sed omnes re nunciamus verbis non renunciamus affectu. Nam cuʒ sacramenta recipim⁹ renūciamus. Quā grauia sunt vin cula promittere deo et nō soluere. Maior est contractus fidei q̄ꝛ pecunie. Redde ꝓmissum dum in hoc corpore es

Hieron. priusq̄ʒ veniat exactor ꝛ mittat te in carcerē. Vnde ꝛ hie ro. Nummū habet ītē cesaris imaginem reddite cesari cesari vosmetipsos libenter deo. Signatum est enim lumen vultus dei sup nos nō cesaris hec hiero. Relictis ergo que mūdi sūt corpus aīaʒ intellectū volūtateʒ rati onē et oīa q̄ in nobis sunt deo a q̄ accepimus nō dico de

Hylari⁹. bemus sed tanq̄ʒ debitū reddamus vt nō ꝓpati bestijs sʒ rationabiliter in oībus procedamus. Qua sm hilariuʒ Condignū ē vt ei nos totos reddamus cui debere nos recolimus et originē et ꝑfectū. Nō est itaq̄ʒ incōueniēs nec contradictio q̄ꝛ hō sit subditus hoī in tp̄alibus ꝛ deo immediate in sp̄ūalibus vtrūq̄ʒ eīm bñ se cōpatitur nec alterū alteri ꝑiudicat. Sed magis felix est ꝛ btūs q̄ a tē poralibus ꝛa ꝑniciosa seruitute eoꝝ est erutus ꝛ deo soli subiectus q̄ꝛ hic in re ī re est liber ꝛ princeps ꝛ regibus re

Mystice. galior et neq̄ʒ diuitiarū timet tyrannidē neq̄ʒ principat⁹ timorem. ¶ Mystice autē deo debemus reddere triplex tributū sue rationē quā ꝑostulat scʒ de corde perfectam dilectionē de ore feruentē ꝛ frequentē grarum actionem de corpore voluntariā vicioꝝ mortificationē. In ꝑmis sis etiā tria mystice notant̄. Primo queritur ostēsio dena rij. Scd̄o interrogatur supscriptio obiati. Tertio sequit̄ diffinitio cui debeat reddi. In denario sunt tria. materia pondus et superscriptio cum imagine. Materia est ope ratio bona vel mala argentea vel stānea. Pondus est in tentio recta vel praua. imago attenditur in affectu inte riori et superscriptio in effectu exteriori. Imago eīm dya boli est culpa imago dei gratia superscriptio est exterior conuersatio et humilis ad imitationeʒ christi vel supbia ad imitationem dyaboli. Huī⁹ denarij ostensio fit in mor te. O q̄ꝛ metuenda questio. ostendite michi nūmisma cē sus hominem scilicet interiorem sacco carnis velatuʒ ex teriori simulatione obumbratū diu ad penitentiaʒ expe ctatū. felix qui poterit dicere concidisti saccū meū et cir cumdedisti me cum leticia. Sed interrogatio fiet in iudi cio de imagine. O q̄ꝛ horrenda interrogatio imo incre patio maloꝝ cuius est imago hec et supscriptio. Quili bet portat imaginē eius cui⁹ habet opa. s. vel dei vel im peratoris mundi et dyaboli. Sed diffinitio fiet in retri butiōe (reddite ergo q̄ sunt cesaris cesari ꝛ q̄ sūt dei deo) q̄ꝛ ibunt hi in supplicium illi in gaudium. (Et) q̄ missi fue rant a phariseis audientes sapientissimā respōsionē dn̄i

(mirati sunt) q: calliditate et insidijs preualere nō potuerunt (relicto eo) sicut confusi (abierūt) vnde hiero. Qui ad tantam credere sapientiam debuerant mirati sunt q calliditas eorū insidiā; locum non inuenisset et relicto eo abierunt infidelitatem pariter cū miraculo reportantes. ¶ Deinde cum abissent pharizei (accesserunt ad eum saducei) vt q: ratione eum sugare non poterāt saltē per ipsam frequentiam sensum eius subuerterent et tedio eum sugarent. Tres erant secte inter iudeos ab alijs differentes scilz pharizei qui erant ab alijs diuisi q̄tum ad habitum et traditiones qui traditionibus moysi traditiones suas p̄ferebant z scdm legem vocabant pharizei id est diuisi a phares .i. diuisio dicebantur. Alij erant saducei qui ab alijs differebant q̄tū ad doctrinā q: ipi sibi iusticiā z q̄d nō erāt vēdicabāt vnde et iusti propter exteriorem sanctitatem appellati sunt ipsi em̄ resurrectiōz negabant animā mortalē esse et cum corpe interire dicebant ac neqz angelum neqz spm̄ esse credebāt sed libros moysi recipiebant. Alij erant essei qui ab alijs differebāt in vita et modo viuendi quia vere monasticā vitā ducebant coniugia vitabant oīa in cōmuni habebant de quibus autē p̄mis sectis habetur. Saducei ergo accedētes ad iesum quandā fabulaz fictam de muliere q̄ septem viros habuerat ei proponebant querentes eum cuius esset in resurrectione p quam ońdere volebant resurrectionem non esse. Putabant em̄ q si futura esset resurrectio tunc celebrande essent nuptie sicut modo et quia inconueniens videtur q detur omib⁹ septē simul q: vni mulieri nō q̄ licuit plures viros habere sz bene econuerso propt fecunditatē vel quod detur alicui eorū determinate q: qua rōne esset vnius eadem rōne esset z alterius intendebāt concludere resurrectionē nullā esse. Quaz questionē eis saluando euacuat dńs eorūz opinionē et ońdit errorem dicens (Erratis) in hoc .s. q resurrectionē negatis (nescientes scripturas) q̄ resurrectionē asserunt ac modum resurrectionis instruunt z ońdunt. Vnī etiā sequit q nesciunt (virtutem dei) q̄ poterit corpa suscitare z post mortē viuificare q: potuit oīa de nichilo facere. Errabant ergo quia et scripturis contradicebāt z virtuti dei derogabāt (Erratio) etiaz putātes ibi celebrādas esse nuptias (In resurrectione em̄) generali (neqz nubēt) .s. viri .i. nō accipient vxores (neqz nubent) .s. mulieres .i. non accipientur a viris Vt dicit hiero Latina cōsuetudo hic greco ydeomati non respōdet Nubere em̄ proprie dicitur mulieres z viri vxores ducere sed hic simpliciter intelligamus q nubere de viris et nubi de mulieribus dictum sit vnde non erit carnalis sz spiritualis conuersatio et hoc est q s̄ditur (sed sūt sicut angeli dei in celo) non in natura angeli sz sicut angeli in p̄prietate spūalitatis z imortalitatis in corruptibiles .s. z ingn̄abiles nō q sint spūs sz q sint spirituales ac vitā z cōuersationē spiritualē habentes et sine labe corruptionis in visione z fruitōe dei viuētes. Cessante em̄ causa cessat effectus nuptie autē ordinate sunt ad procreationē filiorum educandoꝝ ad cultū dei q̄usqz numerus predestinatorum sit cōpletus q̄ cōpletus erit in resurrectione et p̄pter hoc tūc erimus sicut angeli sp̄ cōtēplationi vacantes et hoc est q debz corda mouere ad deuotionē videlicet ꝯsideratio illius beate vite quā post modicum expectamus. Scdm̄ bedam mystice p septem viros reproborū vniuersitas designat q̄rum vxor est mundana conuersatio qui discedunt sine liberis q̄a tota hac vita q̄ septem diebus agitur steriles sunt a bonis opib⁹ quibus morte misera p̄raptis ad vltimū et ipsa mundana conuersatio quam illi sine vitali opere transegerant quasi vxor infecunda transibit. ¶ Potest etiam noīe huius mulieris intelligi ecclesia que viro desponsatur q̄ndo prelato committitur septenarius autez viroꝝ nō generantium ex ecclesia filios significat vniuersitatē malorum plato[rum] vel clericorum fm̄ differētias septē ordinū ecclesiasticorum quoꝝ p̄mus est ostiarioꝝ scdus lectorū tertius exorcistarū q̄rtus accolitorū quintus subdyaconorū. sextus leuitarū septimus sacerdotū. Hi filios nō generant quia in ecclesia dei fructū non querunt et iō de morū eos occidit. Mulier q̄z ista moraliter loq̄ndo pōt dici peccatrix aīa septē capitaliū viciorum vniuersitati desponsata. Resurrectio autez spiritualis ē a morte culpe ad vitam grē que est aīa glīe z ideo q̄n hec resurrectio firmato est p̄pposito cauendi recidiuū firmatum professione religionis et etiaz obseruatū tunc est similitudo ad angelicā vitaz quia per castitatē fit conformitas angelice puritati. Angeli quoqz similiter nihil possident in hoc mundo z obediūt cōtinue ipsi deo. Mali ergo sunt defides qui ex suis desiderijs bonis non reliquerunt clementer aliquid memoria dignū z adhuc peiores sunt qui memoriam sui de malis operibus suis reliquerūt. ¶ Postq̄ autē dńs respondit ad eorum interrogationē z ipsorū confutauit errorem statim subdit de resurrectione confirmando veritatē resurrectionis auctoritate scripture. Probaturus ergo resurrectionē corporū inducit auctoritatē de exodo sumptā z probat primo perhennitatez aīarū quā illi negabant q̄ probata consequenter p̄bat resurrectionem corporū que cum aīabus bona malaue gesserunt Dicitur enim in exodo (a deo. Ego sum deus Abraam et deus ysaac z deus iacob) Quando hoc deus dicebat iam illi mortui erant (deus em̄ non est mortuorū) .i. omnino non existentiū (sed viuentium) z existentiū ergo ipsi viuunt z existūt. Ratio talis est deus nō dr̄ dńs rerū nō existentium vel eorū que sunt nichil q: creature ad deum est realis relatio que non pōt fundari in nichilo sed deus dicitur abraam z deus isaac z deus iacob qui mortui sunt. ergo ipsi existunt non em̄ dixit ego fui sed ego sum tanq̄ illi presentes existant sed non corpore ergo aīa z ideo anima non moritur cum corpore sed est eterna. Et p hoc probat resurrectionē corporū ex veritate iusticie. Nā cū dicat se deū abraam et aliorū qui seruierunt ei in corporib⁹ suis iustū est vt remunerent cum corporibus ipsis in quibus meruerunt. Et vniuersaliter omniū corpora et anime bona vel mala simul recipient que simul meruerunt. Quia em̄ homo meruit vel demeruit anima simul et corpore ideo in futuro punietur vel remunerabitur simul in vtroqz. Hoc autē non pōt fieri nisi fiet resurrectio corporum. Et ideo constat futurā esse corporum resurrectionē. Vnū ergo probat dńs expresse .s. q aīe semper viuāt nec cū corporib⁹ intereāt alterū p consequēs .s. q corpa resurgant. Itē p̄pter naturalē appetitū z inclinationem animarum ad corpa sua quia naturale est aīabus desiderare suā corpora vt cū ipsis glīficentur cū quibus meruerunt z iō ne a suo desiderio fraudētur necesse est vt eis sua corpa reddantur quia aīa nō pōt esse pfecte quieta nec beata nisi vniant cum corpore ad cuius vnionē hz inclinationē naturalē z ita corpora resurgēt. Vbi hiero. Cum aūt dicit deus abraā de⁹ isaac z deus iacob ter deum nominādo trinitatē intimauit cū autē dicit non est deus mortuorum vnum deum iterans vnam substantiam significauit (Et audiētes turbe mirabātur in doctrina eius) vnī Remig. Non quidē saducei sz turbe mirantur. Hoc etiā quotidie agitur in eccl̄ia. Cū em̄ diuina inspiratione aduersarij eccl̄ie superantur turbe fideliū letantur. Oīo.

Domine iesu christe doce me astutias seductorum intelligere et cauere necnon veritatē vite ac doctrine et iusticie semper custodire. Da michi insignitū tua imagine non inimici vt ea que mundi sunt relinquendo tibi soli adherendo reddā tibi ea que de tua gratia accepi z ipsis tibi fideliter seruiēdo presta et michi vt carnalē z mundanā cōuersationē q̄ sterilis est fugere ac spiritualem z celestem sectari valeam z gloria resurrectionis in ornatus cuz angelis dei in celo immortalitate frui merear z perpetua tui visione. Amen.

De primo et magno ac secundo et similiter legis mandato. Capitulum .xxxvi.

Hiero.

Beda

Hieronim⁹

Remigius

Mat. xxij.

Pharisei vero audi-

entes et gaudentes (quod) sapiētissimo iesus (silen-
tiū imposuisset saduceis) nō habētibus qd am-
plius dicerēt ꝯ visiōn ē ei⁹ (cōuenerūt in vnū) ad ipsum
alio mō inuadendū et venerūt in magna multitudine ad
Crisostom⁹. magio eū terrendū. vñ cris. Conuenerūt vt multitudine
vincerēt quē rōne supare nō poterāt a veritate nudos se
esse ꝓfessi sunt q multitudine se armauerūt hec criso. Re-
cedētibus pharīseis venerūt saducei et iterū recedētib⁹
saduceis venerūt pharisei temptātes eū frequēti cōgres-
su fatigare et subuertere licet eū cōtrarij essent in opinio-
ne de aīe īmortalitate ꝛ mortuoꝝ resurrectiōe tñ ꝯuenie-
Hieronim⁹. bant in xpi psecutiōe vñ hiero. Et de herode pōtio pyla-
to legim⁹ vñ nece eos fecisse cōcordiā etiā nūc de phari-
seis cernimus et saduceis q inter se contrarij sunt sed ad
temptandum iesum pari mente cōsentiunt (Et vnus ex
eis) scriba ꝛ (legisdoctoꝛ accessit tēptans) iesum capere i
sermone dixit (Magister qđ est mandatū magnum in le-
Crisostom⁹. ge) i. precipuum. Interrogauit tēptans non scire deside-
rans nō vt disceret ꝫ vt deciperet vñ cris. Magistrū vo-
cat cuius non vult esse discipulus. De mandato magno
interrogat q nec minimū obseruat. Ille eū debet inter-
rogare de maiori iusticia qui iam minorē complent. hec
criso. De hoc aūt interrogauit qꝛ circa hoc erāt opiniōes
quidā eū dicebant sacrificia ꝛ oblationes magis placē-
re deo q̄ꝫ opera caritatis. Alij dicebant cōtrariū qđ ma-
gis est verum (Et ait illis iesus. Diliges dñm deū tuū)
vt dicit criso. Non dicit time sed dilige. timere inquit est
Crisostom⁹. seruoꝛum diligere filioꝛum. Non dixit etiā cognoscere ꝫ
dilige. Cognoscere inquit deū ꝓpriū est hūane nature di-
ligere autem religiosi cordis et recti (Diliges inquā do-
minū deū tuū ex toto corde tuo) (ex toto intellectu sine
errore vt nullum in confessione diuinitatis locum erroꝛi
relinquas (et in tota aīa tua) i. tota voluntate sine cōtra-
rietate ꝛ contradictione vt nichil cōtrarium et velis (et in
tota mente tua) i. tota memoria sine obliuione. nichil re-
miniscens quo minus de deo sentias (et ex tota virtute)
seu fortitudine (tua) vt vires tue et totum posse sibi ser-
uiant et ad ipm expendantur vñ aug. Deum ex toto cor-
Augustinus de diligere pcipe ris vt omēs cogitationes tuas ex tota
aīa vt omnē vitam tuā ex tota mente tua vt oēm intelle-
ctum tuū in illum cōferas a quo habes ea q cōfers. Nul-
lā ergo vite nostre partē reliquit q vacare debeat ꝛ q̄si lo-
cum dare vt alia re velit frui sed quicqd aliud diligendū
venerit in animū illuc rapiatur quo totus dilectiōis im-
petus currit. Tunc est eū optim⁹ hō cum tota vita sua p-
Crisostom⁹ git in incōmutabile bonū. vñ criso. Quid est diligere deū
ex toto corde. Ut coꝛ tuum non sit inclinatum ad vllius
rei dilectionē amplius q̄ꝫ dei. Pro quanta eū parte coꝛ
tuum fuerit ad aliquā rem pro tanta minus est ad deum
Quid est in tota aīa diligere deum i. certissimū animum
habere in veritate et firmum esse in fide. Qui enī credit
apud deum esse omne bonū et nichil boni esse extra ipm
hic ex tota anima diligit deum. Quid est ex tota mente
diligere deum i. vt oēs sensus tui qui pertinent ad men-
tem deo vacent. Cuius eū intellectus deo ministrat cu-
ius sapiētia circa deum est cuius cogitatio ea que dei sūt
tractat cuius memoria que bona sunt recordat tota men-
Bernardus. te diligit eum hec criso. Scdm bern. Toto corde id est sa-
pienter contra suggestiones dyaboli ne seducamur tota
anima dulciter contra delectatiōes carnis ne alliciamur
tota mente fortiter contra pressuras mundi ne opprimā-
mur. Hec eū sunt tria que precipue retrahunt ab amore
dei dyabolus caro et mundus. Et subiungit. (Hoc est
maximum et primum mandatum) Maximum dignita-
te quia de maximo scilicet deo diligendo. primum ordi-
ne quia preceptum de diligendo deum precedit pceptū
de diligendo proximum Et vere illud est magis nobili⁹
et vtilius inter omnia mandata. In hoc enī omnia man-
data implentur hoc etiā mandatum diligendi deum est
magnū qꝛ mandat hoc lex naturalis in mente omīs cre-
ature rationalis diuinitus indebiliter expressa. Maius
quia remandat et repetens iterum mandat hoc lex mo-
sayca a deo data et per angelos ordinata. Maximum qꝛ
confirmat illud lex euangelica per ipm filium dei tradi-
ta. Et primum mandatū intentione iubentis finis enim
in quolibet ea que ad finem sunt in intentione precedit.
Unde apls. finis precepti est caritas finis nō terminans
vel cōsumans ad quē omne preceptū ordinatur. Et ite-
rum Plenitudo est dilectio. Et ps. Omnis consumma-
tionis vidi finem latum mandatū tuum nimis. Uel pri-
mum in necessitate obseruationis. Ad hoc autē q istud
mandatum possit perfecte impleri quattuoꝛ requiruntur.
Primū est diuinorum beneficioꝛū rememoratio. qꝛ enīꝫ
que habemus siue exterioꝛa siue corpus et aīam omnia
a deo habem⁹. iō oportet q sibi de oībus que habem⁹ ser-
uiamus ꝛ eū corde perfecto diligamus. Nimis enim in-
gratus esset q cogitans alicuius bñficiū eū non diligeret
Scdm est diuine excellentie consideratio. deus eū ma-
ioꝛ est corde nrō ꝛ iō si toto corde et oībus viribus ei ser-
uiamus adhuc sufficiētes nō sum⁹ nec satisfaciamus. vñ
in eccli. Glorificate dñm q̄tum potestis superualebit ad-
huc Maioꝛ est eū omni laude. Tertium est mundanorū
et oīm temporaliū abdicatio. Magnā eū iniuriam facit
deo q aliquid ei adequat qđ fit qñ res temporales et cor-
ruptibiles simul cum deo diligimus. Nichil enim aliud
vult q diligamus q̄ꝫ eum qꝛ ipse solus sine cōsortio vult
Augusti. possidere coꝛ nostrū vñ dicit augu. Dñe minus te amat
Hieroni. qđ propter te nō amat. Et hiero. Nimis est amarus cui
nō sufficit deus. Quartū est oīmoda petōꝝ vitatio quia
nullus pōt deum diligere in petō existēs s. moꝛtali iō ꝫ
nemo pōt duobus dñis seruire. Unde sī in petō manes
deū non diligis. Non diligit deū supbus vel amatoꝛ va-
ne gloꝛie q pulueram vane gloꝛie q nichil est deo ꝑponit
Nec voluptuosus qui pro momētanea delectatiōe eum
deserit nec auarus qui pro nūmo vel nichilo eū amittit.
¶ Deinde addit (Scdm autē sile est huic) non equale sed
simile quia est de actu simili s. de dilectione vel de re simi-
li deo s. de homine q ad similitudinē dei factus est (i. dili-
ges primū sicut teipsū) i. ad id ad qđ teipsū. s. ad iusticiā
ꝛ salutem ad gratiā in ꝑñti. et gloꝛiā in futuro et ad eādē
beatitudinē ad quam diligis te. Unū ly sicut non denotat
equalitatem gradus quia primo et plus tenetur hō se di-
ligere q̄ꝫ proximum ceteris parib⁹ sed denotat silitudi-
nem boni optati vt velit proximū sicut se esse in gratia. et
amore dei. Et cum dicitur scdm non est ordo nisi quantū
ad materiā que est deus ꝛ prim⁹. Unū enim est prece-
ptū de dilectione vel etiam est ordo causalitatis qꝛ amoꝛ
proximi causatur ex amore dei. Et iō dicit apls qui di-
ligit primū legē impleuit Quia causa intelligitur in cau-
sato et non econuerso. Dilectio igitur in deum origo est di-
Gregori⁹ lectionis in primū et dilectio in proximū cognitio est di-
lectionis in deum ac etiam nutrimentū vñ greg. p amo-
rē dei amoꝛ primi gignitur et per amorē proximi amoꝛ
Augusti. dei nutritur hec grego. Et similiter dilectio in seipsū pce-
dere debet dilectionē in proximū. vnde aug. Uide prius
si iā nosti diligere teipsū ꝛ committo tibi proximū quem
diligas sicut teipsuꝫ. Si autē nōdum nosti diligere te ti-
meo ne decipias proximum sicut te. Et iteruꝫ. Manife-
stum est autē omnē hoīeꝫ proximū esse deputandū quia
erga neminē operandum est maluꝫ. Qui autem amat ho-
mines aut quia iusti sunt aut vt iusti sint amare debet.
Sic eū et seipsū amare debet aut qꝛ iustus est aut vt iu-
stus sit. Sic eū diligit proximū sicut seipsū sine vllo peri-
culo hec aug. Unde modus diligendi proximum atten-
ditur secūdū quattuoꝛ causas. Primo secūdū finalē s. vt
diligatur proximus ꝑpter deū. Scdo fm materialē s. vt
diligatur bonū nō malū. Tercio fm formalē. s. vt ordine

debito circa deum et supra temporalia. Quarto secundum efficientem sive moventem quia ut homo non quia pater tantum vel filius vel domesticus vel amicus et his modis debet homo diligere seipsum. Et nota (secundum aug.) quod primo diligendus est deus. Secundo anima propria. Tertio anima proximi. Nota etiam quod amor proximi falsus est per hec seu huiusmodi videlicet si impendit amorem dei. Si aliquid fiat propter amorem proximi quod sit contra amorem dei. Si aliquis diffimulet in eo quem diligit plusquam in eo quem non diligit sic. Si aliquid in eo placeat quod in aliis displiceat. Si patienter non sustinet quia illum sicut se vel plus diligat. Et infert (in his duobus) scilicet mandatis dilectionis (tota lex pendet et prophete) quia totus decalogus et monitiones sive comminationes hic finem habent hoc enim ut caritas introducatur intendunt. Tota quippe scriptura legis et prophetarum ad dilectionem dei et proximi ordinatur quidquid enim preceptum est in lege et prophetis hoc fine preceptum est ut deus et proximus diligatur. Et propter hec omnia mandata et scripta legis et prophetarum non sunt nisi quedam explicationes istorum duorum mandatorum quia omnia ad hec duo sunt ordinata. Item omnia precepta ad hec duo referuntur primum enim preceptum scilicet dilectionis dei ambit et implet omnia mandata prime tabule quia in ea continentur tria mandata de dilectione dei que scripta erant in una tabula et secundum preceptum scilicet dilectionis proximi ambit et implet omnia mandata secunde tabule quia in ea continentur septem alia mandata de dilectione proximi que in secunda tabula erant scripta. Nam qui eum diligit ydola spernit dei nomen in vanum non assumit et diem sabbati sanctificat. Et qui proximum suum diligit honorat patrem et matrem non occidit non furatur non mechatur non falsum testimonium dicit nec uxorem proximi vel aliam rem eius concupiscit. Unde scribitur. Sicut odium facere suggerit omne malum sic dilectio omne bonum. In tribus autem dilectio dei extenditur ut omnes cogitationes omnes affectiones et omnis ratio humana qua intelligimus et discernimus in deum referantur et divinis rebus occupentur ut nichil remaneat in homine quod non divine dilectioni subdatur. Item duo sunt erga proximi dilectionem servanda ut et beneficii impensione foveatur et nulla malicia ledatur unum affirmativum de quo matheus septimo. Quecumque sllicita decentia expedientia vultis scilicet voluntate rationali ratione distinguente inter debita et indebita ut faciant vel dimittant corde ore opere vobis vel pro vobis homines inquantum homines non bruta et vos facite illis in simili casu voluntate opere et pleno affectu. Secundum hanc regulam dilectio proximi causat et efficit imperando omnis motus omnium virtutum tendentes ad proximum interiores et exteriores. Aliud negativum de quo thobie. Quod ab alio oderis rationabiliter fieri tibi corde ore opere vide ne alii feceris voluntate vel opere affectu vel effectu secundum hanc regulam dilectio proximi causaliter reprimit et cohibet omnes motus et actus viciorum respectu eius. Licet igitur diversa sint precepta quibus aut utiliter que appetenda sunt cupimus aut que vitanda sunt utiliter precavemus unum tamen sunt in radice caritatis quia omnia in dilectione dei et proximi facere debemus. Recte itaque dicit legem et prophetas referri ad duo mandata caritatis quia ex hac dependent et ibi finem habent. O caritas regula ordinis electorum lex universalis universos ligans virtus virtutum canon canonum lex legum non constitutio populi sed principis placitum sanctio regis regum quam non solum edidit vel condidit iubendo sed et edixit et promulgavit personaliter docendo et adimplevit servando. Ecce lex domini convertens animas mater et origo legum divinarum magistra et domina humanarum rationabilium et equatum hostis et inimica iniquarum. Cuius observantia per gratiam in hac vita initiatur et continuata usque ad mortem in alia consummatur.

Crisost. ¶ Et quia ut ait cris. Judei estimantes xpm hominem purum esse temptabant eum neque temptassent si dei filium crediderent ideo volens xps eis ostendere quia deus erat talem interrogationem eis proposuit ut ipsa interrogatio eis ostenderet quis esset. Quia enim ad passionem venturus erat opinionem falsam iudeorum corrigit quia xpm filium david non dominum eius esse dicebant. Et ut dixit hieroni. Palam eis de se loquitur ut inexcusabiles sint (Congregatis ergo phariseis) qui ad temptandum venerant (interrogavit eos iesus) Quasi eis diceret hucusque questionibus vestris satisfeci tempus est ut in aliquo respondeatis michi. Interrogat autem de illo quem credebant esse venturum quia presentem credere nolebant cuius filius debeat esse dicens. (Quid vobis videtur de xpo) id est messia in promisso quem venturum creditis (cuius filius est) Dupliciter errant iudei circa xpm. Primo quidem circa personam. non enim credunt eum fuisse xpm qui venit in mundum natum ex virgine sed adhuc expectant eum. Item errant circa eius naturam quia non credunt etiam quem expectant esse deum sed purum hominem De isto secundo errore eos interrogat cuius filius sit et ideo forte querit quia ex quo totam legem dixerat ad duo mandata dilectionis tanquam artificiosus legislator vult ostendere christus hec duo mandata reduci in unum diligibile quod est christus. Nichil enim diligitur tanquam deus et proximus nisi ipse xps (Dicunt ei david) Secundum illud psal. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam Credebant illum fore purum hominem de genere david. Unde dicunt david solum scilicet divinitatem negando (Ait illis) arguendo in contrarium (Quomodo ergo) si xps est purus homo ut vos creditis (david) cui occulta sapientie divine manifestata sunt (in spiritu) scilicet sancto et prophetico non de corde suo proprio (vocat eum dominum suum) quod non liceret si esset filius eius (dicens. Dixit dominus domino meo) id est pater filio. Ipsi autem sic exponunt (dixit dominus) creator celi et terre (domino meo) ad est messie. Quod ergo iste messias non sit purus homo probatur tripliciter ex hoc verbo. Primo ex eo quod david vocat eum dominum et hoc sic. Nullus pater filium suum qui trahit naturam suam ab ipso testatur dominum suum sed david spiritusancto inspiratus testatur dominum suum xpm ergo non solum habet naturam quam traxit ab ipso sed altiorem secundum quam dicitur dominus eius scilicet divinam quia non est homo filius et dominus alterius secundum eandem naturam ergo est alia natura scilicet quam est filius et hec est humana alia secundum quam est dominus et hec est divina. Secundo probatur idem sic quia david hoc dixit nondum messias homo erat quomodo ergo dominus eius erat qui nondum erat et qui non ante eum sed post extitit ergo oportet ponere aliam naturam secundum quam ante eum erat. Tertio probatur idem ex hoc quod sequitur (Sede a dextris meis) impossibile est enim purum hominem sedere a dextris dei. Dicat ergo david (dixit dominus) scilicet deus pater (domino meo) id est xpo filio suo cuius dicere est equalem sibi filium generare ergo (domino meo) non secundum quod temporaliter homo factus est sed secundum quod patris eternus filius sede quiete regni potius (a dextris meis) id est in equalitate mea secundum quod deus vel in potioribus bonis secundum quod homo quia ut sic in gloria preest angelis (donec ponam) inclusive non quod postea non sedeat quia semper sedebit (inimicos tuos) et inobedientes tibi (scabellum pedum tuorum) id est donec homines rebelles tibi subiugavero vel bona et voluntaria subiectione scilicet ut credant te verum deum et hominem sponte vel coacta subiectione ut in die iudicii puniantur et credant inuite ita ut velint nolint subiecti sunt tibi sicut scabellum pedibus est subiectum. Hec enim subiectio complebitur in iudicio quando omnia perfecte subiicientur homini xpo. Si ergo david vocat eum dominum secundum veritatem quomodo filius eius est. i. tunc cum filius propagatione subiectus sit patri et maxime secundum consuetudinem patrum antiquorum. Potius enim parentes sunt et dicuntur domini filiorum quam filii domini parentum filius enim debet esse subiectus patri et non dominari. Quasi diceret. Cum secundum naturam humanam sit filius david et per consequens eo inferior oportet ponere in eo aliam naturam per quam sit dominus eius et eo superior et hec est divina ergo in xpo sunt due nature scilicet divina et humana Est itaque filius david et dominus sed filius inquantum homo dominus

Hieronim⁹

inquantū deus et secretatq xp̄s est homo ꝛ deus. Non ergo errabāt nec rep̄henduntur qr xp̄m filiū dauid dicunt. sed qr ip̄m purū hoīem et nō dei filiū credunt. xp̄s autem nō tm̄ dauid sed et dei filium se esse p̄bauit ꝛ per auctoritatem dauid eos cōuicit (Et nemo poterat ei rñdere verbū) qr nō poterant scripturā negare. et irrefragabile erat argumentū (neqꝫ ausus fuit quisq̄ ex illa die eũ amplius interrogare) qr plane testimonio et rōne erant conuicti. vñ hiero. Ideo cōfutati sermonib⁹ vltra nō interrogant: sed apertissime cōp̄hensum romane tradunt potestati. Ex quo intelligim⁹ venena inuidie posse quidē superare sed difficile posse quiescere.

Hieronim⁹.

Oratio.

Omine deus sanctificator meus. misisti michi legem tuā vt toto corde tota aīa tota mēte et ex oībus viribus meis te diligā sꝫ nec hoc valeo nisi tu dederis michi cuius est oē donū bonū et oē datum optimū. Jubes te diligi. Da qđ iubes et iube qđ vis. Da etiam michi diligere p̄ximū sicut meip̄m vt hic grām et ibi gloriā ꝯsequamur in idip̄m. Da insup michi bone iesu vt te xp̄m nobis missum deum et hominem corde credam ore ꝯfitear et opere contester vt tibi nunc subiectus spōte tecum gaudeam sine fine Amen.

De scribis et phariseis in doctrina audiendis sed nō in vita imitandis. Ca. xxxvij.

Math. xxiij. Mar. xij. et luce. xx.

Onfutatis autē et tacentibus scribis et phariseis q̄ dolose interrogabāt dn̄m. vt temptarent eū ne plebs ꝛ alij idonei sine pane doctrine euanescerēt (locutus est dn̄s) eadem feria tertia (ad turbas) scꝫ ad simplices et imp̄fectos et ad discipulos suos magis doctos et p̄fectos vñ criso. Postq̄ dn̄s sacerdotes rñsione p̄strauit et icorrigibilem cōditionē eoꝝ ondit sicut et clerici si malefecerint inemēdabiles sunt laici vero delinquētes facile emendantur tunc cōuertit sermonē ad pp̄lm. Infructuosū nāqꝫ est verbū in quo sic alter cōfundit vt alter nō erudiatur. Locut⁹ est ergo ad eos instruēs et docēs scribarū et phariseoꝝ doctrinā audiendā sed eoꝝ vitā nō imitandā ꝛ nichilominus hortans eos subijci illis p̄pter sacerdotiū ꝛ nominis dignitatē nō opa sed doctrinā cōsiderātes. multa qꝫ eoꝝ crimina ānumerās ꝛ alios ab eis dehortās. vñ dicit. (Sup cathedrā moysi) i. auctoritate docēdi et iudicandi (sederunt) s. indigne (scribe et pharisei) Cathedra doctoꝝ est et iō dicunt sedere sup cathedrā moysi qui docent qđ docuit moyses. vbi criso. Multi sacerdotes ꝛ pauci sacerdotes multi in noīe et pauci in ope. Videte ergo quō sedeatis sup eā qr nō cathedra facit sacerdotē sed sacerdos cathedrā. Non locus sanctificat hoīez sed homo locū. Non oīs sacerdos sanct⁹ est sed oīs sctūs sacerdos. Bene quidē docendo et male viuendo deū instruis quō te debeat cōdemnare. Ut autē dicit idem criso. Ne aliquis dicat qm̄ propter hoc desidior factus sum ad agendum qr malus est doctor ideo hanc destruit occasionem cū subdit. (Omnia ergo) ad cathedrā ptinentia (quecūqꝫ dixerint vobis) i. ad vestrā vtilitatem (seruate) corde (ꝛ facite) opere i. doctrinā. Non tamē simpliciter quecūqꝫ sed illa tm̄ que moysi cathedre doctrineqꝫ conueniunt ꝛ que a vera fide nō discrepant neqꝫ diuinis repugnāt mandatis. Unde criso. Omnia ait que corrigunt mores ꝛ meliorem faciunt vite modum. et no. testa. concordant legibus et non dimittunt de reliquo sub iugo legis esse. Hec criso. Ex quo patet q̄ etiam malis prelatis et doctorib⁹ bona docentibus est honor obedientie exhibendus nisi in his que manifeste sunt contra deum et sunt habendi i reuerentia q̄diu tolerātur in officio suo. qđ patet per exemplum dauid qui venerabatur saulem licet sciret eum malum et a deo reprobatū ꝛ per hoc auditoribus tollit excusatio nō bene agēdi. Nam obediendo malis prelatis et doctoribus deus in eis honorat cuius personā gerunt. nō enī sua sed q̄ dei sunt dicūt (Scđm vero opa eorū) q̄ preter id qđ oportet neqꝫ facitis (nolite facere) qr nō sunt imitādi in malis sꝫ tm̄ in bonis. vbi cris. Si bn̄ vixerint eoꝝ est lucrum si bn̄ docuerint vr̄m. Accipite q̄ qđ vr̄m est ꝛ nolite discutere qđ alienū est. hec cris. (Dicunt enī et nō faciūt) qr vite doctrine nō ꝯcordat. Dicebāt eīn bn̄ viuere sm̄ legis p̄cepta et ip̄i p̄ p̄uaricationē legis male viuebāt. Cōtra qđ dicit aug. Bn̄ docere ꝛ male viuere nō est aliud q̄ se sua lingua dānare. de talib⁹ enī q̄ dicunt et nō faciūt pōt dici illud gen. Vox qđē vox iacob ē: manus aūt man⁹ esau vbi cris. Maīe accusatiōe dignus est qui doctrine auctoritatē hñs legē trāsgredit p̄mo qđem qr p̄uaricat q̄ alios corrigere debet. deīde qr peccās maiori pena dign⁹ est p̄pter honorē. tertio qr plus corrūpit velut in ordīe doctoris peccās (Alligāt aūt onera) s. suarū traditionū ꝛ legū vt sit q̄si fascis importabilis. vñ subdit (grauia) q̄tū ad affectū (et iportabilia) q̄tū ad effectū (et iponūt in humeros hoīm) nō in suos p̄ coactionē obseruātie p̄ceptoꝝ qr supra legis p̄cepta cōstituerūt ex suis traditiōib⁹ multa q̄ erāt subditis grauia ꝛ iportabilia (digito aūt suo) i. leui motu vel tactu (nolūt ea mouere) et tāgere. Ecce q̄liter eoꝝ rep̄hensionē aggrauat. nō enī dixit nō p̄nt sꝫ nolūt nec dicit pleno ope ꝛ manu sed digito et modico tactu. nec dixit portare sꝫ mouere. i. neqꝫ prope fieri neqꝫ tangere qr modicū conatum ad agendū talia nolebāt apponere et nec minora eoꝝ q̄ ipsi p̄cipiebāt nolebāt ope adimplere. vbi criso. Scđm ꝯsequentiā aūt tales etiā sacerdotes q̄ oēm iusticiā populo mandant et ipsi nec modicā seruant videlꝫ nō vt faciēdo sint iusti sed vt dicēdo iusti. Tales sunt ꝛ qui graue pondus venientibus ad pn̄iam iponūt ipsi aūt nec minimā faciunt. Et sic dum pena p̄ntis pn̄ie fugit ꝯtemnit pena futuri iudicij. Si enī fascē sup humeros adolescētis quē nō pōt baiulare posueris necesse habet vt aut fascē reijciat aut sub pōdere cōfringat. Sic et hoī cui graue pondus pn̄ie imponis necesse est vt aut pn̄iam tuā reijciat aut suscipiēs dum ferre nō pōt scandalizet et amplius peccet. Deinde et si erram⁹ modicā pn̄iam imponētes nōne melius est p̄pter miam dare rōnē q̄ p̄pter crudelitatē. Ubi paterfamilias largus est dispēsator nō dꝫ esse tenax minister. Si de⁹ benign⁹ vt qđ sacerdos est auster⁹. Uis apparere sanct⁹ circa tuam vitam esto austerus. circa aliorū autem benignus. Audiāt te hoīes parua mandantē vide āt grandia facientem. Talis est autem sacerdos qui sibi indulget et alios exigit queādmodum malus descriptor tributi i ciuitate qui se releuat et onerat imponentes. Et iterū. In quo duplicē eoꝝ maliciā ondit vnā q̄dem in hoc q̄ sine venia expetunt a subiectis summam diligentiam vite. Aliā vero in hoc q̄ sibi ip̄is multā concedunt licentiam. Oportet aūt bonū principē ecōtrario se hr̄e in his q̄dem que scđm seip̄m sunt grauē iudicē esse in subiectis autem mansuetū. hec criso. Imponendo ergo modicam pn̄iam melius est animas mittere in purgatoriū q̄ in infernum sed tm̄ in q̄bus tenētur saltē est eis innotescendum. Igit vt ait hiero hoc generaliter dicitur aduersus omnes magistros qui grādia iubent ꝛ minora non faciunt. Hec est autē quedam causa non modica que hodie mouet subditos contra maiores et prelatos quia dicunt et nō faciūt. Imponunt onera aliis et ea digito non tangunt. Parū talium verba apud subditos proficiunt quādo in eis nō videntur que docent et precipiunt. Quicūqꝫ ergo proximorum animabus vtilis esse desiderat studeat prius in se habere quicquid alios docturus est alioquin parū proficiet. Nā eius verbum inefficax erit nisi prius homines in eo cōperiant esse ea que docet. Ex premissis patet q̄ ille qui legem aliquam constituit licet non sit subditus legi q̄tum ad hoc q̄ per hominē puniatur si contrariū fecerit tm̄ obligatus est ad legem implendā ꝛ grauius punietur a deo si fecerit cōtrariū qr trāsgressio eius est gra-

Crisostom⁹.

Crisostom⁹.

Crisostom⁹.

Crisostom⁹.

Crisosto.

Augusti.

Crisosto.

Crisosto.

Hieroni.

nior propter scandalum. Propter quod dicit sapiens pa
tere legem quam tuleris et vt alibi dicitur quod quisquis
iuris in altero statuit ipse eodem vti debet. Patet ergo
ex predictis q illi qui statum ecclesie in generali seu ali-
quem statu eius speciali regunt et subditos onerant gra
uibus statutis sine magna et euidenti necessitate abutun
tur sua potestate sicut faciebant pharisei et scribe. Prela
torum enim tot sunt inhumane sententie et mandata lin
guaqz vetita q vix possit aliquis transire per huius mu
di vmbram quin incidat in peccatum et offensam. vnde

August.

ait Augusti. loquens de religione christiana Ipsam reli
gionem nostram quam dominus noster ihesus xps in pau
cissimis sacramentorum celebrationibus voluit esse libe
ram quidam seruilibus premunt oneribus adeo vt tole
rabilior sit conditio iudeorum qui non humanis presum

Crisost.

ptionibus sed diuinis subijciuntur institutis Deinde se-
cundu3 crisosto. postq3 dominus arguerat scribas et pha
riseos crudelitatis et negligentie consequenter arguit eos
inanis glorie que fecit eos a deo recedere et propter quam
non possunt christo credere vn subdit(Omnia vero ope
ra sua faciunt)ea scilicet intentione et eo fine(vt videan
tur ab hominibus)et sic habeant gloriam inter homies
id est propter gloriam humanam quia videri in bonis p
pter gloriam diuinam non est malum sed magis merito
rium. Non aut potest credere xpo celestia predicanti qui
gloriam terrenam querit et eam celestibus preponit. Non
solum ergo desides et remissi erant ad bene operandum
sed etiam vane gloriosi et in suis operibus laude3 appe
tentes hominum vt essent in reuerentia et honore apud
populum. Tales autem nullam mercedem de operibus
suis recipiunt quia non student vt deus glorificetur sed
vt ipsi in his que agunt laudentur et remunerentur. Et
ideo non solum nullam mercedem sed etiam penam re-

Crisost.

cipiunt qui de bono malum faciunt. Unde crisostomus
Quemadmodum vermis de ligno nascitur et lignum a
verme consumitur et tinea de veste a quo corroditur sic
dyabolus insidiatur et occasionem querit vt qui cogere
hominem ad malum non potest studeat vt ex bonis ope
ribus malum inanis glorie nascatur et quod bonu3 erat

Hiero.

ex inani gloria sit malum. Igitur vt ait Hieronimus qui
cunq3 ita facit quodlibet vt videatur ab hominibus scri
ba est et phariseus. Deinde quod dominus generaliter di
xerat scilicet opera sua faciunt vt videantur consequen-
ter in partes diuidit dicens(Dilatant enim philacteria
sua et magnificant fimbrias ,et volunt ambulare in sto-
lis. Circa hec secundum hieronimum est sciendum q do
minus cum dedisset mandata legis per moysen ad extre
mum intulit dicens ligabis ea in manu tua et erunt sem
per ante oculos tuos. Et est sensus. Precepta mea sint
tibi semper in opere semper in meditatione sint in manu
tua vt opere compleantur et sint ante oculos tuos vt die
ac nocte mediteris in eis quia spiritualiter per manus e
intelligenda operatio et oculi iugis meditatio. Sed hec pha
risei male interpretantes scribebant in membranis et char
tis decalogum moysi id est decem legis verba siue prece
pta complicantesq3 ea et quasi coronam capiti facientes
ligabant in fronte vt semper ante oculos mouerentur.
Et similiter in sinistro brachio circumligabant vt semper
in manu haberent Et dilatabant has membranas id est
eas latiores faciebant et decalogu3 in eis de grossiori lit
tera scribebant. Et hec omnia faciebant in signum religi
onis vt per hec religiosi apparerent et recordatores et ob
seruatores decalogi ab hominibus viderentur. Et hee char
te dicebantur philacteria a philaxe quod est seruare et the
ra quod est lex quasi conseruatoria legis que erant quedam
signa seruande legis eo q quicunq3 ea habuissent quasi
ob custodiam et munimentum sui haberent. Iusserat eti
am moyses vt in quattuor angulis palliorum iuxta pe-
des facerent fimbrias iacinctinas ad populum israheliti
cum discernendum a ceteris populis in habitu exterio-
ri sicut erant religione discreti et ponerent in eis vittas
iacinctinas que etiam cum filis apponebantur vt viden
tes eas recordarentur mandatorum celestium ac vanas
inutilia si cogitarent. Sunt igitur fimbrie legis mandata
vitte vero iacinctine sancte cogitationes que si simul iun
cte fuerint ab omni vanitate oculos auertunt et tota me
te ad celestia dirigunt Videntes enim iacinctum celi re
cordamur qui vnius coloris sunt celum et iacinctus Isti-
usmodi erat fimbria breuis et parua ex lege precepta quam
mulier sanguine fluens tetigit in pallio domini et stati3
est sanata. Per huiusmodi etiam fimbria3 creditur sama
ritanam cognouisse de domino q iudeus esset. Supersti
tiosi vero magistri gloriam ab hominibus captantes et lu
cra sectantes et ostentationem maiores fimbrias alijs in pal
lijs suis faciebant et acutissimis in eis spinas ligabant vt
videlicet eundo vel sedendo eis pungerentur et quasi sic
commoniti memores mandatorum et beneficiorum dei essent et
hac commonitione ad officia dei et ad ministeria seruitu
tis eius traherentur non intelligentibus eis q hec in cor-
de portanda sint non in corpore alioquin et armaria et ar-
che libros habent et dei noticiam non habent Pro tanto autem
hec faciebant qui hominibus videri et opinione sanctita
tis ab eis honorari ac lucra habere cupiebant(Et voles
bant in stolis ambulare) i. cultioribus vestimentis ad pu
blicu3 procedere vt per hoc honorabiliores viderentur et magis
venerarentur quod in diuite reprehenditur qui bysso et purpu
ra induebatur. Stole erant camisie linee longe quibus scri
be vtebantur vt sanctiores apparerent et dicebantur stole
a thelon quod est longum quiasq3 ad pedes descendebant
Ipse stole adhuc hodie multas simulationes et ypocrises
faciunt ac plerosq3 incautos decipiunt(Amabant quo-
q3 primos recubitus et sedes in cenis et conuiuijs)et hoc
duplici de causa scilicet3 ratione gule quia ibi primo seruitur
et fercula meliora ponuntur et ratione superbie vt sic in lo-
co honorabiliori positi principaliores et maiores domi
ni viderentur(Ac primas)et digniores(cathedras in sinago
gis)et congregationibus vbi conueniebant homines ad audi
endu3 verbum dei(et primas salutationes in foro) i. loco paten
ti prias quidem tempore ac factas alta voce(et) inclinato capi
te(vocari ab hominibus rabbi) i. magistri vt dicit Criso. Uo

Crisostomus

cari volunt non esse nomen appetunt et officium negligunt. Et
notandum q tripliciter conueniunt homines vel tractanda carna
lia sicut in cenis vel spiritualia sicut in sinagogis vel temporalia
sicut in foro et vbiq3 volebant principatum habere et gloriam in
publico querebant sibi exhiberi Ecce ergo quattuor genera
liter in hac serie que reprehenduntur in magistris et prelatis in qui
bus non sunt imitandi Primum est defectus bone operationis qui
(dicunt et non faciunt) Secundum austeritas perlationis qui(one
ra grauia alijs non sibi imponunt)Tertiu3 ostentatio sin
gularis actionis qui(omnia opera faciunt vt videantur ab hominī
bus) Quartu3 affectus ambitionis et laudis qui(amant
primos recubitus et primas cathedras et salutationes)Et

Beda

nota secundum bedam q dominus non arguit et vituperat eos quibus
hec ex officij ordine competunt et fiunt sed illos qui hec habi
ta siue non habita indebite amant et appetunt animi vicem
non gradum redarguens et ad voluntatem non ad factum vitu
perationem referens. Sine causa enim loco se humiliat qui corde se
fert et exaltat vnde non prohibet magistros primo sedere nec
doctrinam super cathedram nec salutationes in foro nec no
mia magistri vel patris sed ambitionem et vanam gloria3 ne quis hec ap

Crisostomus

petat vel glorietur in eis. Si aut dicit cris diligere talia est excusa
tio quia malum est studere vt his aliquis potiatur vt ait be. Ue mi

Beda

seris illis ad quos phariseorum vicia transierunt qui per breue curri
culum vite sue quod peccata plangere debuerant per honoratu certare si
metuunt. Et secundum sm eundem q duplici ratione a vane glorie
cupidis attendere iubemur ne scilicet vel simulatione seduca
mur estimantes bona esse que faciunt vel emulatione ad
imitandu3 inflammemur frustra gaudentes in bonis lau
dari qui simulant Deinde reuocat discipulos ab hac su
perbia et ambitione di(Uos autem nolite i. non velitis et

affecteris (vocari rabbi) nec vocemī. nec appetatis vo-
cari mgr̄i propter manis glorie ambitōem (⁊ prēm nol-
te vocare vobis super terraȝ) ꝓpter adulatōem. Nō ho-
norem vel nomen mgr̄i aut pr̄is inhibet sed ne q̄s inde-
bitum vel indebite sibi vsurpet vel alteri attribuat (vnus
est cui mgr̄) et pr̄ pncipalis oīm sigulariter et ꝑ excellen
tiam (q̄ est in celis) cui est cura de oībus licet alq̄s possit
vocari pr̄ vel mgr̄ in terra ratione generatōis doctrine
vel etatis tn̄ solus deus nature auctor est paŕ ⁊ magister
pncipalis quia ab eo habemus q̄ sum⁹ ⁊ scimus vbi Cri
Crisostom⁹. sosto. Uos autem nolite vocari rabbi ne q̄d deo debetur
vobis presumatis. ¶ Nolite et alios vocare rabbi ne di-
uinuȝ honorem hoībus deferatis. Un⁹ ē eni mgr̄ oīm q̄
oēs hoīes naturaliter docet (Et patrē nolite vocare vo
bis super terrā) qui nō estis filij terreni. Ex eo eni celestē
te professus es habere patrē ex quo patrem esbi vocasti
de celo dicēs. pater nr̄ q̄ es in celis. Ex quo eni celestē te
ꝓfessus es hr̄e patrē vocādo patrē deū turpe est vt iterū
te ꝓstrearis terrenū tibi patrē vocando sup terrā. Et iteꝝ
ne vocetis patrē in terra nō vt de honores eos q̄ te genu
erūt sȝ vt oībus illis ꝓpones eū q̄ te fecit et iscripsit te int̄
filios suos. hec cris. (Oēs aūt vos fr̄es estis) q̄ filij dei ꝑ
creationē ⁊ gr̄e adoptionē ad vnā vocati hereditatē scȝ
Hieronim⁹. ad regnū celoꝝ. ẜm hiero. oēs xp̄iani fr̄es vocanť spēalit̄
et oēs hoīes ex vno patre deo nati cōiter nō solum autē
dñs ꝓmat⁹ cupe ꝓhibet sed ad sūūi auditorē inducat. Uñ
vt in amorē hūilitatis discipulos ducat ondens formaȝ
hūilitatis subiūgit (Qui maior est vr̄m) vel merito scita
tia vel officio dignitatis (erit ⁊ sit minister vr̄) ⁊ alios ꝓ-
ueniat obseq̄ndo nō supbe dn̄ando parat⁹ ad officia hūi
litatis ẜm decentiā dei sui stat⁹. vn̄ ⁊ papa vocat se suuȝ
seruoꝝ dei. Uñ agētib⁹ per hūilitatē sit soci⁹ cōtra delin-
quētes zelo iusticie sit erect⁹ (Qui aūt se exaltauerit) in ꝑ
senti per elationē ⁊ arrogātiā (hūiliabit) in futuro ꝑ dam
nationē et penā (et q̄ se hūiliauerit) in p̄nti nō ficter sed
veraciter (exaltabit) in futura glia mirabiliter. Et notan
dū q̄ꝓpter triplicē gradū hūilitatis hoc verbū ter ponit
in euangelio ſ supra vbi monet ⁊ inuitati recūbāt in nouis-
simo loco et iterū de pharīseo et publicano orātib⁹ in tē-
plo et tertio in hoc loco. Est eni triplex hūilitas. s. cordis
opis et oris. quā tria nutriūt et custodiūt. Primā assidui
tas cordialis subiectiōis quā nō habuit lucifer. Scdam
cōsideratio ꝓprie fragilitatis quā nō habuit adā. Tertiā
benignitas orōnis quā nō habebit antixp̄s. Orō.

Domine iesu xp̄e pie aufer a me defectum bone
operationis vt merear bona nō solū docere ⁊ di
cere sȝ etiā facere ⁊ opibus adimplere: remoue a
me austeritatē ac crudelitatē ne grāuia iubendo ⁊ mino
ra nō faciēdo me releuare videar ⁊ alios onerare exclu-
de a me gl'iam inanē ⁊ ostētationē ne opa mea vt ab hoī
bus videar faciā ⁊ gliam hūanā in eis nō querā. Elonga
etiā a me ambitiōis ⁊ laudis affectū ne pma loca ⁊ salu-
tatiōes amē vel mgr̄i nomē vt me sic humilitās in hoc se
culo merear a te exaltari in futuro. Amen.

Quibus debetur ve eternū. Ca. xxxviij

Math. xxiij. # Post hec dn̄s qui le
gi et p̄ceptis euāgelicis obedientibus dat bn̄di
ctiones ipsis scribis ⁊ phariseis inobediētibus
cōminatur ve maledictiōis et in oībus effectibus ypocri
sis ipoꝝ hanc dictionē ve ꝓponit que maledictionē signi
ficat. Ue quippe in scriptura sacra notat eternā damna-
tionē et gehenne suppliciū sed heu huius seculi peregri-
Origenes. nationē et p̄ns exiliū vt̄ ẜm orige. Sicut in veteri lege
ponunť bn̄dictiones obseruātibus legē ⁊ maledictiones
trāsgredientibus eā ita in euāgelio ponunť beatitudines
respectu iustoꝝ vt habitū est supra in sermone dn̄i in mō
te. et hic ecōtrario ponunť maledictiōes ꝯtra ypocritas
falso iusticiā simulātes. Et ponit octo ve iuxta octo in q̄

bus ipsoꝝ ypocrisis et fictio ꝑȝ ad ondendum q̄ in eis ca
uenda esse docet. In pmo redarguit eos de supbia ⁊ aua
ritia q̄ regnū celoꝝ claudebant añ hoīes ⁊ nec ipsi intra-
bāt nec intrare sinebāt volētes. Unde dicit (ve) .i. eterna dā-
natio (vobis) iminet (scribe) q̄ putatis vos ꝑitos in lege
(et pharisei) q̄ dicitis vos ꝑlatos in scīentie (ypocrite) si-
mulātes q̄d nō estis (q̄ clauditis regnū celoꝝ añ hoīes) .i.
qui vr̄is prauis expositiōib⁹ veritatē scripturarū abscon
ditis vel malo exēplo alios scādalizatis (vos aūt nō in-
tratis) q̄ itelligere ⁊ credere nō vultis (nec introire volen
tes) .i. credere cupientes (sinitis intrare) imo facitis erra
re. Dupliciter eī impediť ingressus alicu⁹ in domū. vno
mō q̄ñ clauis tollitur alio mō q̄ñ obstaculū poniť. Spūa
liter aūt ẜm criso. regnum celorum sunt sacre scripture. Crisosto.
q̄ in eis regnum celorum est insertū. Iste ergo claudit h
regnum alteri qui clauem portat ⁊ nō aperit .i. qui habet
sciam et docere ꝯtemnit vel negligit iste vero obstaculū
ponit qui per malū exemplū alios impedit ne intrēt vel
intrare velint. Quis ergo scribe ⁊ pharisei per scripturas
cognoscerēt et scirent xp̄i aduentum tn̄ ipsi cōsiderabāt
q̄ si xp̄s creditus fuisset cōsuetudo sacrificioꝝ et oblatio
num cessaret et sic ipsi oblationibus sacrificioꝝ fraudarē
tur. et ideo praua expositione et ꝑuersa interpretatione
ante cōspectū populi claudebāt ianuā legis et prophe-
tarū qui de aduentu xp̄i manifestissime locuti fuerant vt
a fide xp̄i hoīes retraherent. Malis quoq̄ operibus et
exemplis simplices a fide auertebant et sic eos scandali
zantes regnum celorum ante illos claudebant. Primo
quidē ipsi cognitionem de xp̄o habuerunt sed postea ꝑ
inuidiā cecati perdiderunt et in errorem conuersi sunt ⁊
multos alios errare fecerunt. Uel scd̄m alios regnum ce
lorū hic accipiť pro eterna beatitudine. ostiuȝ per quod
intratur ad ipsam xp̄s est scd̄m q̄d ipsemet dicit. Ego suȝ
ostiū per me si quis introierit saluabitur. clauis est doctri
na et ideo per sanā doctrinā aperitur hoc ostiū ⁊ per fal-
sam doctrinā clauditur. Igitur q̄ pharisei ⁊ scribe aucto
ritates que sunt in lege et ꝓphetis de xp̄o corrumpebāt.
ideo regnum celorum ante hoīes claudebant eos a fide
et noticia christi veri auertendo et in errorem mittendo.
Ipsi nō intrabant. q̄ a cognitione quam de xp̄o habue-
runt per odium et rancorē in errorē conuersi sunt (nec in
troruntes) .i. intrare volentes (quales erāt simplices po
puli) non sinebant intrare q̄ per eos fuerunt decepti et
a fide xp̄i pro maiori parte auersi. In secūdo redarguit
eos de gula et castrimargia quia sub specie cultus diui-
ni et religionis (orōne longa) scȝ in verbis sed breui in af
fectu et sententiis (orantes) vt sanctiores apparerent et
maiora dona reciperent comedebant substantiam pau-
perum scilicet (domos viduarum) affectum pietatis ad
eos habentiū bona earū sibi attrahētes ⁊ ꝯsumētes sub
simulatione et falsa specie sanctitatis q̄ sua superstitione
nichil intendebant nisi vt predam de subiecta plebe face
rent et magis de viduis que facile decipiuntur non habē
tes virum qui consolet ⁊ habentes dandi libertatē quod
voluntas suggerit. Et ex hoc factū eorū aggrauatur quo-
niā non a diuitibus sed a viduis ventrē implebant et il-
larū inopiā attrahebant quam emendare oportebat. Ubi Crisosto.
cris. Dum iudaicos sacerdotes confundit xp̄ianos sacer-
dotes monet non ꝑmanere cum viduis amplius q̄ꝫ cum
ceteris q̄ et si voluntas mala nō est suspitio tamen mala
est. Deinde et huius rapine mod⁹ erat grauior vt eīn dī.
cris. qui malū facit dignus est pena sȝ qui a religione cau
sam accipit malicie grauiori est obnoxius pene vn̄ sequiť
(Propter hoc) .s. non solū propter rapinā sed etiā ꝓpter
simulationem vestrā (amplius accipietis iudiciū) ⁊ maio
rem damnationē vbi cris. Primū quidē ꝑ eo q̄ figmētū
sctitatis assumitis auariciā eīn vestraȝ religionis colore
depingitis ⁊ quasi dyabolo ꝓstatis arma dei vt armetur
iniquitas dū pietas estimať. Uñ et ẜm bedam. Non tn̄ Beda
est accipienti damnationē sed adiungit maiorē vt insiun

et illos qui orant vt videant ab hoibus damnationē me teri s3 eos q̄ hec plurimis quasi religiosiores agendo non solum laudes ab hoibus s3 z pecunias querunt prolixio ri dānatione plectendos. Istoꝝ ḡ orō fit in pctm vt nō solum p alijs intercedere non possint sed nec sibi ad salu tem pficere imo pro ipsis orōnibus magis dānabuntur vnde z Isido. Dupl'r damnantur ypocrite vel pro occul ta iniquitate vel pro aperta simulatōe Ex illo em̄ condē nant qr iniq̄ sunt ex isto qr ostendunt qđ non sunt vnde scđz greg. simulata eq̄tas non est eq̄tas s3 duplex iniquitas et ideo plectenda maiori pena. In tertio redarguit eos de inani labore et nequicia qr multi eoꝝ circueunt (mare et aridā) ciuitates e villas lustrātes orbem (vt) ex gētibus (vnū proselitū faciant) i. aliquez de gētilitate ad iudais-mum trahant z cōuertāt z nō ꝑpter inuidiam vt eos sal uent s3 aut ꝑpter vanam gloriaz vt pietati fidei et cultui xpiane religionis obsistāt aut ꝑpter auariciam vt addi-tis in synagoga iudeis sacrificioꝝ oblatio adderetur eis Proseliti dicuntur qui relicto gentilitatis errore ad iu-daismum conuertuntur quoꝝ raritas per vnū significat. Ubi patet labor vacuus qr pro vno circuerit mare et ari dam multi sed vnus de mille christus circuit ciuitates et villas z sequuntur cū turbe multe. Patet etiaz nimia eo rum nequicia qr pro quo laborāt vt ad se trahebāt deteri orem se faciūt (z gehēne) seu ꝑditionis (filiū) duplo q̄s se ipsos. Quia ante oim ethnicus erat simpliciter errabat et semel filius gehenne erat sed postea videns eorum vi cia z corruptus in moribus p malaz eoꝝ vitā reuertit ad gentilitatem z sic preuaricator z apostata a lege quā ser-uare promiserat in moribus z in fide peccat z maiori pe na dignus qr melius esset illi veritatez non agnoscere q̄s post agnitam retrorsum conuerti. Similiter faciūt illi q̄ multum laborant ad hoc q̄ possint aliquē ad religionez adducere z cum adductus ē p mala exempla faciūt eum apostatare z fiunt nouissima eius peiora prioribus qr vt dicat hiero. nō eo studio seruamus q̄sita quo querimus

Hieroni.

¶ In quarto redarguit eos de stulticia z fraudulentia qr vt ppl'm ad dandum et offerendum inuitarēt ea q̄ erant ꝑpter templum z altare preferebāt in honore et sanctita te ipsi templo z altari sanctiora dicentes q̄ si quis iuret p templuz vel altare nichil est i. nichil debet nec obligatur isto iuramento z conuictus mendacij non tenet reus p er iurij nec est obligatus in aliq̄ (si aūt iuret in auro templi) id est in pecunia que offerebatur sacerdotibus in templo (vel in dono) et oblatōnibus .i. in hostia et victimis que offerūtur deo super altare (debet) i. obligat z conuictus statim illud in quo iurauit tenetur exoluere z hoc studio sissime solebāt repetere. Sanctio ergo istorum erat talis q̄ iuramentum p creaturas nō erat obligatorium nisi so lum cuz iurabat p aurum z dona tēpli z altaris in q̄ non attendebant dei timorem s3 suā cupiditatē. Unū decipie bant ppl'in dicentes aurum z dona sanctiora esse q̄s tem plum z altare vt hoies promptiores fierent ad offerēda dona s3 errabāt qr maius est quod sctificat q̄s qđ sctificat ergo et tēpluū maius est q̄s aurū z altare magis q̄s donuz qr templū z altare quodammō sctificant in eis oblata qr erāt deo dicata ergo z iuramētū p tēpluz z altare maius est q̄s per aurum tēpli vel donū altaris vñ vocat eos ce-cos duces qr in errore erant et alios in errorē ducebant et iste error maxime ex cupiditate procedebat. Item cō uincit eos alia ratione qr in iuramento qđ fit p templum vel altare ɔtinetur iuramentū p aurū vel p donum q̄ em̄ iurat per altare ex quo deriuat oblatorū sanctificatio iu rat etiam in cōtentis in illo z q̄ iurat p templū iurat etiā in habitāte in ipso z iō iuramētū p templū vel altare ma gis est obligatorium q̄s p dona tēpli vel altaris. Sil'r qr iudei ɔsuetudinē habebāt per celū iurare ideo ad repre-hensionē eoꝝ subdit (Et q̄ iurat per celū iurat in throno dei z in deo qui sedet super eū) Non ergo sicut arbitrantur euadūt piculū ex eo q̄ nō iurant per deū s3 p thronū dei scilz celum. Qui em̄ p subiectā creaturam iurat implicite iurat p creatorē creature psidentē z iō iuramētū p creatu ras licitū est obligatoriū. Adhuc multi insipiētes xpiani eodē vicio z simili errore laborāt q̄ putāt maius eē iurare p euāgeliū q̄s p deū z cū p euāgeliū iurare timeāt p deū tn̄ freq̄nter ex vsu vicioso iurare nō formidāt cū tn̄ tota scti tas euāgelij a deo veniat Scripture em̄ ꝑpter deū facte sunt nō deus ꝑpter scripturas z ideo maior ē deus q̄ scti ficat euangeliū q̄s euangeliū qđ sanctificat ab eo. In qui to redarguit negligentiā z segniciē quaz habebant circa magna z vtilia ad salutez animaꝝ pertinentia gerentes magnam sollicitudinez z diligentiam circa minuta et tē poralia qr decimabant oēs olus z minimas res s3 in iudi cijs iusticiam in pauperes miām et in deum fidem q̄ ma gna sunt pretermittebant. Fides importat debitum or-dinem hominis ad deum iudicium autez importat debi tum ordinem hoīs ad proximum in his que habēt rōem debiti miā aūt in his que habent ratōnem doni et in his tribus intelliguntur oīa illa q̄ ad salutem sunt multum ne-cessaria. Qr aūt dicit (decimatis) potest dupl'r intelligi. Uno modo respectu sui qr licet ministri receperunt deci mas a populo tn̄ de illis acceptis a pplo z de his que ha bebant ex labore suo decimas reddebant sacerdoti sum mo Ad simulationem quippe sctitatis reddebant eis de cimas de minimis z ratione cupiditatis vt p exemplum sui inducerent ppl'm ad reddendum sibi decimas de oī-busq3 vsq3 ad minima. Aliter pōt intelligi respectu alioꝝ quos ad stricte soluendū decimas inducebant q̄s ab eis vsq3 ad minima extorquebant. Et ne aliquis crederet q̄ de minimis rebus non essent decime dande subiungit q̄ principaliūs optet facere hec maiora sc3 (iudiciū et mise ricordiaz) ac ea q̄ sunt fidei agere tanq̄s magis necessaria (z illa) sc3 minora z decimatiōez minimaruz rerum (non obmittere) tanq̄s bona minora qr preceptū dei ē de oīb9 tā minoribus q̄s maioribus decimas dare z oīa precepta legis tā maxima q̄s minima optet implere. Deinde has simulationes eorum arguit qr erāt duces habentes rege re ppl'z ceci puertentes intellectū scripturaꝝ (colantes) e purgātes (culicē) i. minora cū diligētia disquirentes z tractantes (camelum aūt glutientes) id est maiora subti centes z pro nichilo reputando obmittentes. Culex q̄p pe animal paruuz est ab aculeo dictuz habet enim in ore fistulam ad modum stimuli quo pungit carnem et sugit sanguinem p qđ minor trāsgressio intelligitur. Camelus vero est animal magnū et deforme p qđ maior preuari-catio designatur. Ubi cris. Quoniam scribarū z pharise orum ad quos loquebatur quidaz erant sacerdotes q̄dā aūt populares non est incōgruū vt duplicem huius loci faciamus traditiōez vt vna ptineat ad populares qui de cimas dant alia autez ad sacerdotes qui decimas accipi unt. Etenī ipse sermo dubius est qui dicit (Ue vobis qui decimatis) qr et qui accipit decimas recte decimare dici tur et qui dat. Scribe ergo et pharisei minimorum oleꝝ decimas dabant vt per hoc videntes eos dicerēt hoīes Putas omniū rerum suaruz decimas offerre non preter mittunt vt etiam contemptibilium olerū decimas dare non negligāt. Putas q̄m oīa precepta dei vita eoruz cō sumat vt nec in modicis his negligere acquiescāt quod non erat verum Nam minorū quidem rerū decimas of ferebant ostentande religionis gratia in iudicijs autem erant iniusti in fratribus sine miā in deū semper incredu li liquentes culicem camelum autem glutientes quoniā s modicis quidem delictis se abstinebant magna autem alacriter committebant. Nunc veniamus ad sacerdotes Hi ergo auaricia pleni si quis de populo decimam ali-cuius rei vel minime non obtulisset ita eum corripiebāt quasi magnum crimen fecisset. Si quis autez in populo aut in deum peccabat aut alteruz ledebat aut aliquid ta le faciebat nemo curabat corripere euz quasi nullam cul pam fecisset. ¶ De suo quidem lucro sollicite agebant de

Crisostom9.

gloria vero dei et salute hoīem negligebant. Sic ꝛ nō fit. Quia omnes de suo honore solliciti sunt de honore autē dei nullus. Et portiōes quiqꝫ suas vigilanter aspiciunt ꝛ defendunt sed circa obsequiū ecclesie curā impēdere non attendunt. Si populus decimas non obtulerit murmurant oēs et si peccantē ꝑ pplm viderint nemo murmurat contra eos. Ipsi sunt q̄ docent pplm suo exēplo liquare culicē et camelum glutire .i. a modico peccato se continere maiora autē cōmittere hec cris. O quātum adhuc hodie cecitas scribarū et phariseorū regnat proch dolor in platis tam religiosis q̄ secularibus q̄ sollicite curant de solutione decimarū et censuum que eis debētur et parum curant si subditi in maioribus inuoluātur criminibus qui minora subtiliter discutiunt ꝛ maiora subiicent ac magnā in minimis sed paruā vel nullā in maximis diligentiā adhibent. puta si quēpiam de clericis suis vel monachis deprehendunt in ceremonijs exterioribus offendere aspere redarguūt et si superbus est aut inuidus vel detractor vel seminator discordie et turbator pacis sub silentio pretereunt plus punitur aliquis pro obmissione vnius cōstitutionis vel admonitiōis. ac de transgressiōe decretaliū et cōstitutionū hoīs q̄ euangeliorū et mandatorū christi. Curā animarū negligunt ꝛ negocia exteriora agunt nō curant fructū animarum sed excrescentiā diuitiarū per mundū discurrunt. gregem sibi cōmissum non custodiunt. Custodiat eum qui custodit israel. In sexto arguit eos simulationis et mendacij. quia plus curabant lauare sordes exteriores q̄ interiores plus corporum et vasorum q̄ morum et viciorum. Pharisei eñ quādo debebant ascendere in templum ad ostentationē mundicie primo lauabant vtensilia dom⁹ ac vestimenta et cōsimilia et parū curabant de interiori mundicia intrinsecus. Sic etiā foris ostendebant hominibus sanctitatē in habitu in sermone. in philacterijs in fimbrijs in orationū longitudine et ceteris hmōi. intrinsecus autē in cōsciencia et mente erant (pleni rapina) per affectū ambitionis (et immundicia) per voluptatem carnis vel (rapina) id est auaritia (et immūdicia) .i. sordibus viciorū q̄ q̄d bibebāt ꝛ manducabant alijs auferebant ꝛ per hoc cibus et potus eorū immūdiciā pctōrū habebat. In hoc vero multū errabāt ꝛ magna cecitas eorū erat q̄ plus curandū est de mūdicia interiori q̄ exteriori q̄ exterior nō est deo accepta nisi ꝑ interiorē. Tales sunt et mō multi q̄ sunt sicut sim⁹ nive dealbat⁹ exterius decorati et intus iniq̄tate pleni. Vñ si quis interiora exteri⁹ euolueret multū fetorē multāqꝫ saniē inueniret. vnde in ezech. Fili hoīs fode parietē et videbis abominationes. mundandū est ergo q̄d int⁹ est calicis ꝛ parapsidis .i. cor purgandū est a vicijs q̄ per interiora (calicis ꝛ parapsidis) intelligit methaphorice interiora mentis ex cuius mundicia depēdet bonitas mundicie exterioris et iō sequit (vt fiat q̄d deforis est mundū) .i. vera sit ostensio sctītatis nō malicia dissimulatiōis vñ Orig. Hic sermo nos instruit vt festinem⁹ esse iusti nō apparere. Qui eñ studet vt appareat iustus q̄ a foris sunt mūdat et q̄ videnť curat: cor aūt et cōscientiā negligit. Qui aūt studet ea q̄ intus sunt id est cogitatiōes mūdare ꝯns etiā est vt ea q̄ a foris sūt faciat mūda. Et notandū q̄ in triplici ve positum est nomen cecitatis eo q̄ triplex cecitas arguatur in eis. Primo in docēdis .s. in ve q̄rto. scdo in corripiēdis siue in eligendis .s. in ve q̄nto. tertio in agendis. vt hic in ve sexto. In septio demōstrat hoc idē ꝑ exēplū sepulcrorū vt quō sepulcra dealbata calce leuigata sunt forinsecus et ornata marmorib⁹ ac distincta auro et coloribus (intus autē plena sunt ossibus mortuorū) et ideo horribilia et omni spurcitia scꝫ putredine ꝛ fetore et iō abominabilia. vñ sicut sepulcrū q̄si semipulcrū sic et ipsi mūdiciā ꝛ iusticiā in habitu vestis ꝛ hūilitate verborū ośidentes exteri⁹ dealbati sunt ꝑpter boni simulationē intus aūt pleni sunt ypocrisi .i. amore vane laudis q̄tum ad intentionē simulatiōis et iniquitate .i. odio veritatis q̄tum ad affectionē malignitatis. Exteri⁹ habēt cōuersationē honestā vt cooperiant malitiā occultā. Isti significanť per hel qui exteri⁹ erat ereus et intus luteus. vbi Criso. Merito quidē iustorū corpora tēpla dicunť q̄ in corpe iusti aīa dñatur et regnat quasi de⁹ in tēplo vel certe q̄ ipe de⁹ in corpibus habitat iustis. Corpa aūt pctōrū sepulcra dicunť mortuorū. q̄ aīa mortua est in corpe pctōris. nec eñ viuēs putāda est q̄ nichil viuū aut spiritale agit in corpe. vel quia mors ipa in corpibus habitat pctōrū. Sicut ē sepulcrum q̄diu clausum est pulcrū vr a foris. si vero aptū horribile sic simulatores bonorū q̄diu nō cognoscunť laudabiles sunt cum aūt cogniti fuerint inueniunť abominabiles. Hic ypocrita si bonū est esse malū vt q̄d nō vis apparere q̄d vis eē. Si bonū aūt est esse bonū vt q̄d nō vis eē q̄d vis apparere. Nā q̄d turpe est apparere turpi⁹ est eē q̄d aūt formosum est apparere formosi⁹ est eē. Ergo aut esto q̄d appares aut appare q̄d es q̄ manifestū malū a sapiētib⁹ non reprehendiť dū insania estimať. hec cris. vñ et ber. quē dab de filiis adā q̄ q̄d est nō dico velit sꝫ vel patiať videri. In octauo arguit eos filios esse homicidarū q̄ ꝑpť opinionē bonitatis et glie in pplo vt iusti viderenť sepulcra et memorias ꝓphetarū ꝛ occisorū ambitiōe edificabāt ꝛ magnifice ornabāt q̄s maiores eorū interfecerūt ꝛ dicebant q̄ si fuissent in dieb⁹ patrū suorū nō eēnt socij eorū in sanguine ꝓphetarū .i. ad effūdendū sanguinē eorū. nec fecissent ea q̄ patres sui fecerūt in quo testanť se filios eorū q̄ prophetas occiderunt. Scelera patrū ꝑpter speciē sctītatis verbo suo reprobant et persequendo sanctos vt christus et suos eadē scelera faciunt et sic facto approbant q̄ filij sunt nō solū carne sed etiā imitatione non solū q̄tum ad naturā sed etiā q̄rū ad mores. Non eī eos incusat q̄ sepulcra edificant sed intentionē eorū reprehendit q̄ non ꝑpter honorem eorū qui occisi fuerant nec ꝑpter amorē pietatis et veritatis hoc fecerūt sꝫ ꝑpter amorem vane laudis quā in hoc q̄rebant vnde. Criso. Qui martirum ecclias edificant et ornant bonū opus facere videť sꝫ siquidem et alijs iusticiā dei custodiūt si de bonis eorū pauperes gaudēt si aliorū bona per violentiā non faciūt sua scito quia ad gliā dei edificant. Si autē q̄s non intelligat quia non ad gliam dei faciūt edificia illa sꝫ ꝑpť estiatione humanā edificant altaria martyrū vbi paupes passi violentiā ab eis interpellant ꝯtra eos. Non enim gaudent martyres q̄n ex illis pecunijs honorātur ī quibus pauperes plorabant. Qualis est ista iusticia munerare mortuos et spoliare viuentes de sanguine miserorū tollere et deo offerre. Illud non ē deo offerre sed velle violentie sue socium facere deum vt cū oblatā sibi pecuniā de peccato libenter accepit consentiat in pctō. Vis domū dei edificare da fidelibus paupibus vnde viuant et edificasti rationabilē domū dei. In edificijs enim homines habitant deus autē in hoīb⁹ sanctis. Quales ergo sunt qui hoīes spoliāt et edificiū martyrū faciūt habitationes hoīm cōponunt et habitatiōes dei destruchant. Que est autem iusticia sanctos colere et cōtemnere sanctitatem. Primus gradus pietatis est sanctitatem diligere deinde sanctos q̄ non sancti ante sanctitatē fuerūt sed sanctitas aū sanctos. Sine causa ergo iustos honorat q̄ iusticiā spernit. Non pñt sancti amici esse illorū quibus deus est inimicus. Dicebant apud se. Si bene fecerimus pauperibus quis illud videt. Et si viderint nō multi vident. et si multi viderint pro tempore vident. Transit tēpus et cū tpe transiit beneficij memoria. Melius est ergo edificia facere que aspiciāt oēs nō in hoc tēpore solum sed etiā imposterū. O insipiens homo quid prodest tibi post mortem ista memoria si vbi es torqueris et vbi nō es laudaris hec criso. ¶ Deinde probat q̄ sint filii homicidarum et ostendit eos non solum genimina viperarum quo ad maliciam in imitatione malorum ac paterne nequitie imitatores sed etiā parētib⁹ deteriores ꝛ q̄ si

Crisosto.

Bernar.

Crisosto.

Origenes.

etis erat hoc qd dicebant .s. q2 nō cōsēsissent operib° eoꝝ si in tēpore illo fuissent. vnde dicit. (Et vos implete) .i. cō- plebitis (mensurā patrum vestroꝝ) fm hiero. & Crisosto. Non iubet vel precipit: sed quod futurum erat predicite ostendit. Mensurā eni patꝝ suoꝝ implere cupiebāt et tā impleuerunt: q2 qd illis defuit isti suppleuerūt. Nec solū impleuerunt: sed mēsurā multum excesserunt: q2 illi occi derunt homies isti dei filiū: illi seruos isti dn̄m: illi mini stros isti regē: illi mēbra isti caput: illi prophetas isti pro pherarū magistrū qui a prophetis predictus ē .s. cristum ¶ Deinde postq̄ ostēdit in phariseis multiplicē culpā: osē dit cōsequenter penā dicēs. (Serpētes) venenum inui- die habentes (genimina viperarum) q2 venenū malicie a patribus traxerunt (quō fugietis a iudicio gehenne) q. d. nullo modo q2 erant in malicia obstinati. Non solum autē hanc penā meruerunt propter mortē xp̄i: sed etiam propter occisionē aploꝝ et discipuloꝝ ei° & propter hoc sequitur (ideo) .s. q2 dicitis nō essemus socij eoꝝ .i. homi- cidarum vt ostēdam vos fm mendaciū. (Ecce ego mitto) seu mittā (ad vos) instruendos et reuocandos ad me (pphe tas et sapientes & scribas) .s. apostolos qui spiritu pphe tico pleni erant. et corda sapientia diuina erudiebāt & tā q̄ scribe docti de thesauris suis noua & vetera proferebāt (et ex illis occidetis et crucifigetis & flagellabitis in sy- nagogis) et cōgregationibus (vestris: & persequimini de ciuitate in ciuitatē) quod & fecerūt & quos illi ideo q2 nō viderunt non occiderunt. isti videntes eoꝝ desideriū im pleuerunt & sic mores patrum iniquoꝝ sequēdo se filios eorum esse testati sunt. Deinde vt ostēdat quoniā nō impu ne hoc faciunt timorē eis ex his incutit dicens (Ut veni at) cōsecutiue: quis est consecutio equitatis (super vos) .i. generationē vestrā & oīm maloꝝ vobis consimilē (oīs sanguis iustus) .i. debita vltio pro omni effusione sangui nis iustoꝝ (a sanguine abel iusti) cui° munera narrātur a deo accepta (vsqȝ ad sanguinē zacharie filij barachie) .i. ioiade sacerdotis qui propter suam iusticiam dictus est barachias qui interpretatur benedictus dn̄i (quem occi distis) .i. vestra generatio vobis similis occidit (inter tē- plum & altare) .s. holocaustoꝝ quod erat extra templū scilicet in atrio ipsius templi. Sed licet multi post & an- te ab hac generatione sint occisi. tamen poti° noīat istos duos q̄ alios vt in vno laici .s. in abel qui fuit pastor oui um et in cāpo necatus. in alio clerici .s. i. zacharia qui fuit altaris offō mancipatus & in atrio templi occisus intelli gantur. & per hos duos omnes sancti martyres laicalis .s. et sacerdotalis ordinis designantur. (Amen amē dico vobis venient omia) .s. scelera et sceloꝝ punitiones (sup generationem istam) .s. vestrā et oīm malorum & si non omnes sint vno tēpore: tamē ōs sūt vnū corpus dyaboli Deinde cōuertit sermonē specialiter ad metropolim ciui tatem hirlm. in qua erant magis culpabiles eam pli° pa- tris affectu plangēdo. & ex hoc auditores erudiendo di. (Hirlm hirlm) Hirlm vocat habitatores. non edificia ciuitatis ponendo continēs pro cōtento. & alloquitur hic pplm iudaicū sub nomine ciuitatis metropolitane. Ge- minatio vero huius verbi hirlm miserentis ē et miseriā vocantis ac valde diligentis. Uel geminat propter vehe mentā reprehensionem & maiorē exprobrationem. Uel q2 sanctos affligebant dupliciter. corporaliter & spūalit (Que occidis pphetas) dn̄m etiam occisura propheta- rū (& lapidas eos qui ad te) id ē ad tuā vtilitatē & instru ctionem & ad increpādū scelera tua (missi sunt) Ideo in curabilis est plaga tua quos abijcis qui tibi salutem of ferunt. vnde Criso. Q̄uo sanctis que nullum ad te medi- cum peruenire permittis Sāctis meis nō peperci vt ti- bi pcerem peccatrici Illoꝝ vitam neglexi ne tuā videres Omnes medici spiritales in te defecerunt et tu curata nō es. Si de morte tua gauisus fuissem nunq̄ ad te misissem prophetas. Si te perdere voluissem nunq̄ ad te ipse ve- nissem: ego quid faciam si tu ipsa viuere non vis. hec cris.

[margin: Crisost.] [margin: Crisosto]

Quotiens volui ego qui mortem peccatoris nolo ego q omnes peccatores saluare volo: nō quidē semel vel bis sȝ multotiens. Primo p legē nature. secūdo per legē scri- pture. tertio per legem gratie. Item in mane puericie in tertia adolescentie. in sexta iuuentutis. in nona senectutis in vespere decrepite etatis (cōgregare) sub cultu vni° dei per fidē & caritatē (filios tuos) .i. iudeos a pdicatorib° pro phetaꝝ & miraculis: & te michi adiūgere & meis. Multi sunt dispersores sȝ pauci ad bonū cōgregatores disper git n. dyabolus dispgit mund°: dispgit carnalis affectus dispgūt tēptatores. Sed dn̄s vult cōgregare ī vnitatē fi dei in vnitatē caritatis ī vnitatem supne ciuitatis. Sedē (quemadmodū gallina cōgregat pullos suos sub alas.) Ponit exēm de gallina ad ostendendū affectū suum ad po pulū: q2 inter alias aues videtur magis affici ad nutritio nem & cōseruationē pulloꝝ. tā magnū n. affectum in filij os hȝ vt eoꝝ infirmitate affecta ifirmet & ipsa & eos alis protegens ꝫ miluum pugnet. Sic & dei sapia per carnis susceptionē infirmata ptegit nos & defendit a dyabolo: ac nutrit & cōseruat sua gratia. Et noluisti quinimo negle xisti cōtradixisti ipedijsti q2 pphetas a deo missos post ea Johannē baptistā & vltimo dn̄m n. fm̄ iesum xp̄m rei° discipulos cōtempsisti imo & occiderunt. ac si diceret. Ego volui sed tu noluisti. Ego qd meum est feci: sȝ tu qd tuum erat nō fecisti. Ego p tua salute pphetas ad te mi si sed tu eos interfecisti. Ego ad te ipse veni & tu me reci- pere noluisti. Tibi ergo iputandū & tue malicie nō mi- chi. O quotiens monet nos de°: mō blādicijs: mō incre- pationib° nunc sic nunc sic. Et paꝝ aduertim°. Et ideo valde timēda est nobis pena q̄ sequitur. ¶ Tādem et ex mul tiplici eoꝝ culpa multiplicem eis cōminatur penā. Pri mo tpalē quā pl° timebāt & sp formidabāt. subuersionē ciuitatis et tēpli desertionē di. Ecce relinquet vobis do dom° vestra .i. tēplū & ciuitas deserta: q2 per romanos fu erunt destructa. deserta quidē et nudata auxilio xp̄i: quia habitatorē xp̄m reliqrunt ne perdiderūt & hereditatem pterire gestiētes heredē occiderunt. Ergo xp̄s erat qui asi eis presidebat & eos manu tenebat ac gubernabat: et ab hostium manib° eripiebat. Item deserta angeloꝝ cu stodia q2 audita est vox in tēplo trāseamus ab his sedib° Mistice etiā dom° iudeoꝝ deserta & vacua derelicta ē .id est indigni habitudine sanctispūs remanserūt: q2 .i. incre- dulitate perseuerātes xp̄m hospitē nō susceperūt. vbi cri so. Deserta est a sanctis deserta a sanctitate a fide a carita te a gratia & spū. deserta deniqȝ ab ipso deo & bonis oīb° que sunt dei. vbi & Orige. Sempe etiā eis qui noluerūt cō gregari sub alas eius cōminatur xp̄s. ecce relinqtur vob domus vestra deserta .i. aia & corpus. Deinde cōminatur eis penā eternā que ē carentia sue visionis nisi a suis con uertantur neqcijs di Dico n. vobis nō me & faciē meam videbitis ammodo ab hoc .s. tpe passionis mee donec di catis bn̄dictus qui venit in noīe dn̄i .i. donec etiam inuiti confiteamini me esse xp̄m benedictū filiū & a patre missū a prophetis predictum. qd erit in aduentu claritatis ad iudicium. vnde zach. Aspiciēt me quē cōfixerūt Reuera eni post passionē suā visus ē a discipulis & amicis suis: sȝ nō a iudeis. Uel nō videbitis me id est nisi dicatis penitē do et me dei filiū z3 fidē cōfitēdo. bn̄dictus q̄ venit in noīe dn̄i .i. hic est bn̄dictus q venit in mūdū per incarna- tionē missus a patre in quo innuit cōuersio reliqarū ante aduētū ad iudiciū. tunc n. iudei q in fine mundi eredituri sunt in xp̄m laudabūt & cōfitebuntur ipm. Et his dictis exiens dn̄s iesus de tēplo cū discipulis recessit a iudeis. vbi Orige. Sed & vnusquisqȝ nr̄m sit tēplum dei ppter spi ritum dei inhabitantē in se ipse fit causa sue desertionis vt egrediatur cristus ab eo.

[margin: Crisostom°.] [margin: Origē.] [margin: Origē.]

Oratio

Domine iesu criste qui legi & preceptis tuis obe dientibus das bn̄dictiones: & inobediētib° ma- ledictiones: da michi de tua largitate ipis tuis preceptis sp obtēperare & errores ypocritarū in oib° eui

C

tare: da michi tuis monitionibus et beneplacitis sine tedio acquiescere et me sine negligentia emendare. vt tandem in aduentu claritatis tue ad iudiciū te benedictum ad plenam nostram redēptionē. hoc est perfectā corporis et anime libertatem manifeste venientē letus aspiciam et cum electis tuis te sine fine benedicam. Amen.

¶ De signis aduētus dñi et cōsūmatōis seculi. Ca. xxxix.

Mat. xxiiij. Mar. xiij. Luce xxi.

Et cū dominus iesus

eadē feria tertia egressus eēt de tēplo ipso egressu designans qd dixerat s. domū iudeorū deserēdam .i. ciuitatem et tēplum discipuli admirantes si tēplū tante pulcritudinis et fortitudinis destrueretur: id est ad nichilū redigeretur. (ostenderunt ei edificationes tēpli) non ignotas: sed tanq̄ admirandas vt propter nobilitatem et magnificentiam edificiorum que ad diuinū cultū facta erant flecteretur ad misericordiā. et mitigaret penā cōminatā. Uidebatur etiā eis q̄ nec rapi nec euerti posset vel dirimi. Non respiciebāt ad tēpli sanctitatē: sed ad edificiorū preciositatē et fortitudinē. Sic hodie multi plus attendunt ad cultum ecclesie corporalē q̄ spiritualem. vñ

Bernardus. Bernar. Gēmis altaria fulgent et ministrorū dei nulla electio est. Sed cōtrariū fuit i primitiua ecclesia: q2 maioris

Augustinus. fiebat in ornatu spūali q̄ i materiali. vñ Aug. Olim erāt parietes eccle. viles et viri preciosi: mō ecōuerso. Eccle quippe ornatus nō est in edificiis et redditibus: sed i humilitate hospitalitate et pietate. Et respondēs iesus dixit. non solum hec destruenda fore: sed et q̄ in eis nō relinqueretur lapis super lapidem qui nō destrueretur et cōminueretur. eni quātūcūq3 preciosa et fortia viderētur hoc autem factū est a romanis. xlij. anno post passionē domi.

Beda. Similiter erit de magnis et sūptuosis palatiis: q2 (nō relinquetur lapis super lapidē) i eis. Sm bedā. Diuinit⁹ peruratum ē et prouisum vt patefacta euangelica gratia p orbem tēplum ipsū cum suis ceremoniis tolleretur: ne quis adhuc paruulus et infirmus in fide. si viderit illa pmanere que a deo sūt instituta. a sinceritate fidei ad iudaismū laberetur. Aufertur ergo vmbra et palmā tenet veritas p orbem declarata. Omnis eni cōpositio mandatorū sic est

Crisostom⁹. destructa vt iudei nichil impleāt et capite sublato membra inter se pugnēt. vñ Criso. Illa hiēlm figuralis typum gerit hiēlm spiritualis i. eccle. Nā nisi templū istud destructum fuisset obseruantia legis non facile fuisset cōpescēda. Ideo aūt destructum ē vt si velint iudei postmodum seruare legē nō possint aut de pasca aut de sacrificiis aut de ceteris festiuitatibus. Ceciderūt corporalia et figuralia vt surgerent spiritalia et vera misteria. hec Crisosto. Et vadens dñs ipsa die cū discipulis in montem oliueti et sedens ibi (cōtra tēplū) in loco vbi postea constructa ē ecclesia. interrogatur ab eis de tpe destructionis hiēlm et templi et de signo aduentus sui et cōsummationis seculi que putabant sequi statim destructionem ciuitatis et tēpli. Iste questiones fuerunt sibi facte in mōte oliueti. et hoc rationabiliter: q2 ex illo loco templum et ciuitas clarissime videntur et occasione huius destructio ibi queritur. Similiter et iudicium extremum futurū ē circa illum locū: ideo conueniēter fit ibi questio de futuro iudicio. Et respondens iesus dixit eis signa predictorū: et eos circa quodlibet in necessariis et vtilib⁹ istruxit: nec dicebat qd eos scire non expediebat. De signis docet de tēpore instimandum non putat: q2 incertitudo tpis inducit terrorem et ita preparationē: sed ignorantia signorū possz inducere in errorē. Et q̄uis plura ex his signis possint re

Crisostom⁹. ferri simul ad euersionem vrbis et tēpli et ad xpi aduētum ante consūmationem seculi. Sm eni Criso. Dñs non separatim que signa pertineant ad hoc vel ad illud posuit: vt eadem videantur ad vtrūq3 pertinere: q2 tamen euersionē vrbis et tēpli iam cōpletam et preteritā dinoscimus. ideo ad instructionem nram omnia ad ea que restant referamus: q2 possunt omnia de aduētu cristi et cōsummatiōe seculi intelligi: et per apostolos oēm credentium psone signari. Naz dicit hec discipulis non tanq̄ eis qui durare deberēt. in vita ista vsq3 ad finē mundi sed in personis eorum dixit hec oībus posteris eorū credituris quasi vnum

Crisosto. corpus existibus cū ipsis. Sed anteq̄ eis ad interrogata rñdeat mētem eorū vt non seducātur confirmat. vn cri sosto. Neq3 .n. de hierosolime destructione neq3 de secūdo suo aduētu statim respondit: sed de malis quibus statim obuiandum erat. Premunit ergo dñs fideles ne seducantur .i. seorsum a veritate fidei ducātur (Multi eni) pseudo xpi et pseudo prophete .i. simulate falsi (venient) ascribentes sibi nomen xpi ex presumptione et dicentes se xpm esse et seducent multos per falsam doctrinā: p simulatam vitam: per signa mirabilia. vñ Athanasius di-

Athana. cit. In vnaquaq3 heresi dyabolus figurat⁹ dicit. Ego sum xpus et apud me ē veritas. Multi etiam videntur hoc dicere facto: quia statuta sua districtius faciunt obseruari q̄ precepta dei volentes magis sibi q̄ deo obediri. Sz non est venturus xpus nisi precedant signa ab eo pdicta Que ideo nobis domin⁹ prenūciat vt nos ab amore mūdi compescat et timorem nobis incutiat ac semper vigilantes et paratos nos inueniat: quia minus iacula feriūt que ante preuisa sunt. Et premittit domin⁹ primo in generali signa priora scilicet prelia q̄tum ad hostes extraneos et seditiones q̄tum ad domesticos. Deinde subdit in speciali eorum multitudinē tangens mala septem que sunt inimicicie populorū: quia surgit gens contra gētem discordia principū: quia regnum aduersus regnum commotio locorum per loca infectiones morborum: quia pestilentie defectus victualium: quia fames terror celestiū impressionū: quia terrores de celo. nouitas euētuum mirandorum: quia signa magna erunt. Per hec autē septem que hic tanguntur possunt intelligi septem mala que hodie ecclesia dei patitur quorum primum ē discordia ecclesiarum secundum impugnatio hereticorū. tertium turbationes secularium quartum exempla malorum. quintum defectus doctorum. sextum fulminationes sententiarum. septimum monstruositas ordinationū ecclesiarum. Multa ergo mala precedent ita vt impleatur quod dicit pugnabit pro eo orbis terrarum cōtra insensatos vt qui contra auctorem oīm procaciter pugnauerunt iusto tūc dei iudicio ab omnibus oppugnentur. et qui in cunctis deliquerunt in cunctis feriantur. (Oportet) et conueniens ē (primum hec fieri) tanq̄ a deo ordinata: malicia hominū exigente et deo bonū inde eliciente .s. ad probationē et vtilitatē bonorū et ad destructionē et perditionem malorū: q2 (hec omnia initia) et quasi preconia (sunt dolorum) futurorū (sed nondum statim est finis) et consummatio eorū: quia ista sunt signa remota non propinqua: vel quia ista sunt tpalia sed cōsummatio dolorū erit eter-

Gregori. na. Magnitudo eni malorū iudiciū generale precedētiū est figura sequētium incōparabiliter grauiorū. Nam vt dicit grego. per crebra mala que preuenisūt iudicātur mala perpetua que sequuntur: q2 multa debent mala precurrere vt malum valeant sine fine nunciare. ¶ Spūaliter sm

Ambro. ambro. sunt et alia bella que vir sentit xpianus .s. diuersarum prelia cupiditatū: studiorū conflictus. multo etiā grauiores sunt hostes domestici q̄ extranei. Et sm Crisos.

Crisosto. spiritualiter in ecclesia pestilentie carnaliū viciorū fames verbi diuini terremotus tribulationum erunt q2 ecclesia multum in fine tēptabitur. ¶ Deinde subdit quo merito hec omnia cōtingent: q2 ante hec oīa .s. hec predicta erūt persecutiones sanctorū quibus inficientur manus ad capiendum quiq3 tradētur ad tribulationes et morte etiā a propinquis et amicis: et erunt odio oībus hoībus humum et terram seu humana nō diuina sapientibus amicus eni vel inimicus est mundi. et in tali odio erunt propter nomen xpi ac cōfessionē huius nois et assertionē veritatis. qd quidez iocūdum et gloriosum est sanctis: q2 felix est iniuria cū deus ē i causa. q2 ad hanc sequitur magnū

premium et gloria immensa. Qui etiam post durā q̄ predicuntur de afflictione mortis. protin⁹ cōsolatur de gloria resurrectionis: q̄ etiā capillus minimus de capite corū non peribit et ideo multo magis cetera maiora nō peribunt et hoc addit ad declarandum veritatē future resurrectionis nam q̄cq̄d siue ad substantiam siue ad decorē corporis facit in resurrectione redibit. Scḋm sensū spūalem capillus de capite dicit̄ nō perire: q̄ nec minima mētis cogitatio bona manebit irremunerata. vn̄ Beda. Nō solum ossa nostra .i. fortia gesta vel dicta remunerant̄: sȝ etiam capilli .i. minutissime cogitatiōes bone que de corde quasi capilli de cerebro exeunt apud iustū iudicem digna mercede donabūtur. vnde ppheta. Reliquie cogitationū diem festū agent tibi. Similiter nec cogitatiōes male remanebunt impunite. Et q̄ grauia sunt q̄ sancti in psecutionib⁹ pati habebunt. iō pōr ad tolleratiā confortātur. in predictis .n. maxime necessaria est patiētia q̄ in patientia possidebunt .i. custodiēt aīas suas. Custos eī oīm virtutū patiā ē in qua aīas q̄ corpus possident possidemas cū ipsas aīas ad patiendū ratiōe regim⁹. Qui autē

Beda.

īpatiens est aīam suā nō possidet: q̄ animi sui furorem et iram cohibere nō potest. vn̄ beda. Sic eī cōditi mirabiliter sumus vt ratio aīam et aīa possideat corp⁹. Jus vero aīe a corporis possessione prepedit̄ si nō prius aīa a ratione possidetur. Custodē igitur cōditiōis nostre patiam dn̄s esse monstrauit: q̄ ipsa nos possidere nosmetipsos docuit hec beda. Magna igitur ē virtus patientie sine q̄ aīma perditur et p quā possidetur. Qui enī patiēter suffert tēptationē accipiet coronā: sed qui perdit patiētiā perdit et corōnam. vnde et Greg eā cōmendans dicit. Ego virtutem patie signis et miraculis esse maiorem puto. Et salomon. Melior est patiens viro forti et qui dn̄atur aīo suo expugnatore vrbium. vn̄ et seneca. Tormenta patiēter ferre notabile est. hoc eīm fortitudinis pars ē. Nō eīm pati tormenta optabile est: sed pati fortiter quod est virtus. Cum aliquis tormenta fortiter patitur: oībus virtutibus vtitur. forsitan cū vna in promptu sit et maxime apparear patientia illic est indiuiduus comitatus virtutū. Quicquid honeste fit vna virtus facit sed ex consilij sniā. hec seneca. Igitur vt ait criso iniurie hoīm nullū faciūt dānum: sed magis patiētie lucrum. Quia vero tot terroribus auditis sancti turbari potuerunt timētes quid tūc respondeant. cōsolatione supponit de dando eis impie meditatis os et sapiam ac dicendi et respondendi materiam quibus nullus poterit resistere vel cōtradicere: q̄ non ex ingenio vel arte eorum pcedent verba: sed ex spiritus sancti gratia. Tūc multi scandalizabūtur .i. discedēt a fide et ruent in errores timore vel immanitate tormētorum aut portentis seu muneribus seducti (Et q̄m abundabit iniquitas) et malicia in falsis xpianis ideo (refrigescet) et deficiet (caritas) .i. vera dilectio erga deum et proximum in multis alijs ab igne diuini amoris licet totaliter non cadat in eis. Ex abundantia enī iniquitatis oritur tepeditas caritatis pro tribulatione. que calere vl̄ debatur ā te tribulationem et in pace. Deniq̄ vt ait ābro. tunc iustus in deserto iniquus in regno. Vel in eisdem i quibus abundat iniquitas refrigescit caritas. Naȝ vt ait Remigi. q̄to magis ab vnoquoq̄ iniquitas suscipitur tāto amplius in corde ipsius ardor caritatis extinguitur. (Qui autē perseuerauerit) in fide veritatis in amore bonitatis (vsq̄ in finem) et terminus vite presentis: quocūq̄ tempore incipiat et quocūq̄ tempore reincipiat (hic saluus erit) quia non cepisse sed persistere virtutis ē: et non inchoatio tolerantie: sed perseuerantia coronatur. De hac materia persecutionū habes latius supra post missionē apostolorū. Sed hec predicta more insolito et multo violentius tūc fient q̄ euenire solent ita vt p signis habeantur (Et pdicabit̄ hoc euangelium regni in vniuerso mundo) Predicatio noui testamenti dicit̄ euāgelium rōne sue perfectionis et bonitatis. vicȝ q̄ bonum honestū q̄ bonū iocundū q̄ bonū vtile. et dr̄ euāgeliū regni rōne sue dignitatis vel finaliter q̄ ad regnū ducit quod lex non faciebat vel cāliter q̄ reges facit. vel materialiter q̄ de regno disserit et hoc (in testimonium oīb⁹ gentib⁹) .i. i accusationē his qui non crediderūt. qui enī crediderunt testabunt̄ aduersus eos q̄ nō crediderunt et eos condēnabunt (et tunc veniet consummatio) eum ad fines orbis terre sermo pietatis peruenerit ne aliquis excusare se possit. fm aug. Predicatio euāgelii in toto mūdo q̄n̄o fuerit cōpleta quo ad oēs mundi ptes nō tā q̄ ad oēs hoīes in oībus partib⁹ mundi existes. Vn̄ in oēm terrā: sed nō in oēs oīs terre exiuit sonus eorū nisi forsitan per cōem in gn̄ali relatum aliorū et q̄ nondū in oīb⁹ fuerit cōpletum expectat̄ cōplēdum. vn̄ et hiero. Signum dn̄ici aduentus ē in toto orbe euangeliū pdicari: vt nullus sit excusabilis q̄d aut iā nunc ē completum aut ī breui credimus esse cōplendum. Nō enī puto aliquā remansisse gentē que xpi nomē ignoret et q̄uis non habuerit pdicatorē: tn̄ ex vicinis nationibus opinionē fidei nō pōt ignorare. hec hiero. De predictis signis sic dicit Crisost. Est quippe res ista prorsus ambigua et oīno nescim⁹ an etiam nostre etate hec oīa finiant̄: et dies ille metuend⁹ adueniat atq̄ horribile illud nobis oñdat̄ tribunal. Nā et signa multa prorsus impleta sunt et euangelium toto iam fere orbe personuit et prelia terrarū tremores et fames vt predictum fuerat acciderunt nec grande iam medium est. Que oīa considerantes ad eā nos qua hinc abscessuri sumus perfectionem paremus. Nā l̄ȝ cōis illi⁹ finis nondum instet dies p̄cul̄ iis tamen iste vniuscuiusq̄ nostrum finis in proximo ē. Et si n senex sit aliquis et si adolescens: mortē tū in qualibet etate vicinus est. Hec criso. Causa vero et radix oim maloȝ in mundo ē supbia et presumptio ppl̄s enī contra regē erigitur. clerici cōtra sacerdotē monachi contra abbatem filii cōtra parentes. iune nes contra seniores supbiendo diuersa sentiunt. Malum ergo superbie quod supnā angeloȝ curiam corrumpendo destruxerat. pn̄s quoq̄ seculum inordinate peruertendo destruet. Unde petr⁹ damian⁹ cuidā d fuga mundi cōgratulādo sic scribit. Magnas deo gratias debes qui te hoc tpe de mundo elegit quo in eo difficile q̄s saluatur. Jam sterile aratrum per littus ducit̄ arenosum Jam illud ppheticum videt̄ impletum. Non est veritas non est mīa non ē scientia dei in terra. Maledictū et mēdacium et homicidium et furtum et adulterium inundauerunt. Et illud. Omne caput languidum et oē cor merēs a planta pedis vsq̄ ad verticem non est in eo sanitas. Non est huius temporis vt qui puritatis et innocentie tramitem tenere desiderat ecclesie baiulare regimen accedat cum videlicet omnes pene peruicio si abrupta precipites et tanq̄ furentes equi per voluptatū suarum cāpos feruntur effrenes. Claustra vacant: euangeliū clauditur et per ora ecclesiastici ordinis forensia iura decurrunt. Pauci sacrarum meditantur eloquia scripturarū sed omnes scita legum et forensia litigium. Et reuera tā immanis pressura incumbit ecclesiis: vt tanq̄ babilonice legionis acies circumfusa cū hominibus ciuibus suis videatur obsessa. Jam non oculum p oculo iuxta legē: sed referunt cum fenore lesionem et disciplina vindicte que sub gentili dudum seruabatur imperio nunc euangelio pena terribiliter intonante n̄ scit̄. Ideo q̄ pro virga taurea pro scutica clauā pro verbo ferrum prouecte adhibent gladium. Erubescunt nunc non excedentem iniuriā vicem dedignātur illati discriminis equitatem videri victores atq̄ terribiles ambiunt triūphalis glorie titulos cōcupiscunt. Sic itaq̄ dum vnus parūp irascit̄: alter ad insaniam prouocatur. Et quid aliud inter hec tot flagitiorum mala perpendimus nisi q̄ vēturo citius antexpo via iam sternitur per quam in offensis neq̄ue sue vestigiis gradiatur. Nam sicut dicit apostolus. misterium iam operatur iniquitatis. hec petrus. Oratio.

Beda. Gregori. Seneca. Crisosto. Ambro. Remigi.

Augustinus. Hieronym⁹. Crisostom⁹. Petr⁹ dami.

Omine iesu criste iudex oīm venture. da michi constantiam in fidei veritate ne seducar a simulatis a falsis hoībus nec succūbam in tribulationibus: sed in confessione tui noīs ⁊ assertione veritatis valeam fortiter persistere. et pro hac odia hoīum ⁊ aduersa gaudēter sustiere. Tribue michi veritatē patiētie ⁊ vt abūdāte iniq̄tate nō refrigescat i me ar dor caritatis: s; vsq; in finē vite p̄stis p̄seuerē i fide veritatis ⁊ amore bonitatis q̄ten⁹ te miserāte salu⁹ fiā dn̄e de⁹ salutis mee Amen.

¶ De aduētu ⁊ persecutione anticristi. Capitu. xl.

Mat. xxiiij. Mar. xiij. Luce xxi.

Ost p̄ura aūt et sedi

tiones et alia que premissa sunt sequitur aduēt⁹ anticristi: q̄ vt pax precessit xp̄um ita discordia precedet anticristū. Et vt ait cris. sicut ante ignē sum⁹ p̄cedit: ⁊ ante victoriā pugna sic et an̄ gliam xp̄i tēptatio anticristi. vn̄ subiūgit (Cū videritis) s. oculis corpis in successorib⁹ vestris (abominatione desolatiōis que dicta) s. predicta (ē a daniele p̄pheta) dicēte. Erat in tēplo abominatio desolatiōis (stantē in loco sctō) (in tēplo dei (q̄ legit) s. dicta p̄phetiā (itelligat) vā tunc ipleri ⁊ cōsummationē instare. Nā ibidē d; Et vsq; ad cōsūmationē et finē perdurabit desolatio hoc ipletū ē q̄n helyus adrianus imaginē suā statui fecit vbi steterat archa testamēti. et hoc fuit signū destructionis ⁊ desolationis ciuitatis ⁊ templi hoc etiā de abominabili antixp̄o pōt intelligi: q̄ d; abominatio rōne supbie qua se cōfert deo ex hoc q̄ aduersus deum veniēs honorē dei sibi vendicat: ⁊ d; desolationis q̄ tūc erit maxima electo⁊ desolatio q̄n cult⁹ dei destruet vel q̄ terra ⁊ cultus dei p̄ ip̄s desolabitur. Tūc enī vt ait ap̄ls reuelabit i manifestabitur hō peccati filius perditionis q̄ aduersat ⁊ extollitur supra i ōtra oē quod d; deus: aut qd̄ colitur ita vt i tēplo dei sedeat ostēdens ⁊ ostentās se tanq̄; sit de⁹ In loco ei scti ficationis stabit vt vbi sancto⁊ precib⁹ de⁹ inuocabat ibi ab infidelib⁹ recepturi dei honore venerabilis dignus videat Cui⁹ species iam p̄cedit: quā misteriū iniq̄tatis opatur in mēbris suis.

Moraliter. Moraliter p̄latus malus ⁊ ydolus; abominatiōis et desolatiōis. vn̄ in zach. O pastor ⁊ ydolū derelinquēs gregem. D; aūt abominatio p̄p ter fastidiū respectu dei. abominabilis enī est deo propter prauitatē cordis propter impietatē operis p̄pter indignitatē oblationis. vn̄ totus est abominabilis Sed addit desolatiōis propter dispendiū siue dānū respectu proximi Desolatur enī populum vel per negligentiā officii vel per corruptionē exempli vel per subtractionē tp̄alis subsidii sed stat in loco sancto propter monstrum respectu officii est enī figura antixp̄i qui sedebit in tēplo dei ⁊ oīa iam antixp̄i sit mēbra. Tūc (qui legit intelligat) vsq; eccl'e destructionē placitū dānationē p̄pli perditionē vbi beda

Beda. Iuxta vero sēsum spiritales cum viderim⁹ abominationē desolationis stare vbi non d; hoc est hereses et flagitia regnare inter eos qui celestibus mysteriis videbātur esse consecrati cū operantes iniquitatē loquētes mendaciū viros sanguinum et dolosos quos abominabit dn̄s pacem fidelium turbare perpenderim⁹ tunc q̄cunq; in iudea hoc est in p̄fessione vere fidei persistimus nō terrenis similisq; actibus mancipari sed tanto alti⁹ virtutū culmē debem⁹ ascendere quāto plures ampla ⁊ errabunda vicio⁊ seq̄t itinera videmus hec beda Vn̄ p̄sr monet vt (tūc) s; veniēte antixp̄o qui in iudea sunt fugiant quia iudei cum p̄mum ipsum suscipient: ⁊ ibi p̄pter corporalem antixp̄i presentiā maior persecutio erit (fugiant in q̄; ad mōtes) i ad loca secreta et deserta vbi latitare possint vn̄ hylari⁹.

Hylari⁹. Iudeā deseri monet et transfugi in mōtes ne admixtione plebis illius que creditura est antixp̄o vis aut contagio afferat. Et qui in tecto sunt i in eminentia perfectionis nō descēdant aliquid tollere de domo sua per cupiditatē rerū secularium: propter quas sepe etiā perfecti deiiciuntur a culmine perfectionis tp̄e persecutionis. hec hyla. Et qui in agro sunt laborantes pro fructu bono⁊ operū q̄tum ad actiuos non reuertātur tollere tunicā suam i non recedant ad occupationes seculi peccatū iplicantes que intelligūtur per tunicā. Ad litterā vult ostendere q̄ propter instantiam tribulationū ⁊ malo⁊ p̄sentium ac propter expectationē iudicii et malo⁊ futuro⁊. non vacabit alicui intendere negociis tēporalib⁹ sed melius ē q̄ saluet vitā suā q̄; rē possessam et cogitet quō occurrat iudicis cōspectibus. Mystice autem distingui possent predicta tria p̄ tres status hoīm Per eos qui in iudea sunt intelligi pōt status incipientium q̄ tm̄ in cōfessione fidei manent s̄m illud ap̄li corde creditur ad iusticiā. Per illos qui in tecto sunt status proficientiū qui iā supra carnē q̄ ē dom⁹ aīe supra mundum qui est dom⁹ hoīm supra aerē qui est domus demonū ascenderūt s̄m illud psal. Et factus sū sicut passer solitarius in tecto Per illos qui in agro status perfecto⁊ q̄ in se perfecti iā alios pficere conātur. s; illud cāti. egrediamur in agrū. Scd̄m hec triplex est consiliū ammonitionis. Primis enī dat cōsilium ascendendi ad montes sic et qui in iudea sunt i. in cōfessione fidei licet impfecti iudea enī confessio interpretat (fugiant ad montes) eternos i. ad scripturas ap̄lo⁊ et prophetarū. vel ad culmina virtutum vt illuminētur a deo vn̄ psalm. Illuminans tu mirabiliter a montib⁹ eternis. Secūdis datur consiliū non descēdendi: sic et qui in tecto i. q̄ aīo excedit carnē ⁊ mundū p celestē cōuersationē non descēdat tollere aliquid de domo sua i nō iclinet se ad carnalia desideria nec redeat ad actus pristine cōuersationis mundane. scd̄m illud ap̄li carnis curā ne feceritis Tertiis datur cōsiliū non reuertēdi sic (et qui i agro) i. q̄ operatur in ecclesia sicut bos in agro dn̄i non reuertat tollere tunicā suā i rē aliquā tp̄alē qua se exuit. vt nud⁹ nudum xp̄m sequetur scd̄m illud cāti. expoliaui me tunica mea.

Augusti. Scd̄m enī aug. in tribulatiōib⁹ cauendū ē ne quis q̄; deiectus ad carnalē vitā de sp̄ūali sublimitate descendat: aut qui profecerat in anteriora se extendēs deficiendo in posteriora respiciat. Et bene dixit q̄ nō est reuertēdū retro per defectū p̄seuerantie in bono ⁊ vt hoc facilius faciatis memores estote vxoris loth: q̄ q̄ retro aspexit datu te sue munus perdidit. Fugiēs eī sathanā et sodomā p intēperantiā respexit ea ⁊ mortua statua salis seu colūna est effecta scd̄m aug

Augusti. hec vxor loth significat eos qui i tribulatione retro respiciūt ⁊ a spe diuine promissiōis se auertunt Et ideo statua salis facta ē vt exemplo ammonendi hoīes ne similia faciant: tanq̄; cōdiat ⁊ erudiat cor eorū ne fatui fiant Querit aug. quare mulier ista fu i punita respiciendo ⁊ vidēdo sodomitas non aūt abraham. Et respōdet q̄ abrahā respiciebat dei sententiā approbādo ista aūt in pctīs eo⁊ delectādo Et ne hoīes in persecutione retro aspiciant fidē negando ⁊ vitā bonā deserēdo vt vitā corporalē saluēt. p̄sr āmonendo inducit q̄ q̄cūq; quesierit sic aīam suā i vitā corporalem saluā facere timore mortis deficiendo in antixp̄i tribulatione. s. cristum negando vel bona deserendo ⁊ retro ad mala eūdo perdet illam incurrēdo dānationē eternā et (quicūq;) p manens fortis in confessione fidei et tribulatione perdiderit aīam suam i. vitam corporalem estimans eā; vt occisionis ouē et preeligēs mori q̄; cadere a fide et virtute (viuificabit eam) i vita eterna eam dignam faciet quā indem erebitur et in premiū recipiet. Ve aūtē pregnātibus et nutrientibus in illis dieb⁹: q̄ ad litteram pregnātes nō possunt bene fugere aggrauante pondere nec sic nutrientes propter curam qua circa paruulos sūt occupate Mystice pregnantes sunt q̄ fetū mali propositi conceperunt ⁊ nutriētes qui partū mali operis fouent ⁊ nutriunt: ⁊ sic notatur in conceptione peccatum in corde: i nutritione peccatū in opere. Vel pregnantes sunt q̄ bona proposita que cōceperunt nō impleuerūt. nutrientes qui peccata sub spe longioris vite vsq; ad mortē dedurerunt. Vel scd̄m aug pregnantes sunt auari qui aliena cō

Augusti.

cupiscunt et spem habent adipiscendi: sicut mulier pregnans in spe est prolē habendi. Nutrientes vero sunt q̄ quod concupierūt possidēt: et possessa nutrire student ea detinēdo et augendo: et sic aīe cupide typ aliū pregnātes sunt in acquirendo et nutrientes in possidendo. Et nota sm augu. q quadruplex est caritas .s. incipiens que nascit, pficiens que nutritur. pfecta q roboratur pfectior que mortē desiderat. Pregnantes ergo sūt qui bonū op⁹ cōceperūt sed nō fecerunt. nutrientes q facere ceperūt sed nō pfecerunt. Istis aūt pregnantib⁹ et nutrientib⁹ ve. qr cito scandalisabuntur in antixpi persecutiōe vel amore male inflamante vel timore male humiliante vel mō vtroqz. Deinde hortatur vt orem⁹ (ne fiat fuga nostra hyeme vel sabbato). i. ne aut in frigore peccatoꝝ aut ocio bonoꝝ operꝝ reperiamur vtrūqz enī multū impedit hoīem a fuga antixpi: immo magis facit approximare sibi sicut ecōtrario diuertendo a malo et faciendo bonū hō approximat deo. Spūaliter signatur hic duplex defectus .s. caritatis in hyeme et bone operationis in sabbato. In hyeme ē gelicidium amoris: in sabbato cessatio boni operis. Ut ne tunc incipiam⁹ peccata nostra fugere et penitētiam facere qn iam nō lz ambulare et bn̄ agere. Ambulare enī longius sabbato nō lz hyems quoqz ad ambulādū impedimentū ē (Erit enī tunc tribulatio magna qualis nō fuit ab initio mūdi vsqz mō. neqz fiet) vlteri⁹ talis tribulatio. Tunc enī oēs persecutiones cōstabūtur in vnū .s. infidelium hereticorum tyrannoꝝ et falsoꝝ fratrum. Ibi sūt qtuor venti et quattuor bestie pugnantes in mari. Tūc crebērrima et acerrima tormenta longe lateqz inferunt fidelibus sed in illis regionibus tunc fideles sūt vexandi vehementi⁹ vbi dn̄s fuit crucifixus. Et vt dicit haymo sup apocalip. illa tribulatio non per partes sed simul totum examinabit mundū soluentur enī tunc demones q̄ mō ligati sunt ne possint nocere qntum vellent. Sicut autē antixps crudelior erit oībus persecutoribus: ita sancti tūc fortiores erunt oībus martyribus. Illam vero tribulationē dn̄s sciens infirmitatē humanā abbreuiabit ppter electos sm moderamē sue eterne sapientie et effectū sue mīe ne mora tēpoꝝ fides cōcutiatur credentium et malitia mutet intellectū quia non durabit nisi per tres ānos cum dimidio. Ut enī dicit in daniele. Durabit per tēp⁹ et tpa et dimidium tpis .i. tribus annis et dimidio in qb⁹ regnabit antixps qntum et predicauit xps. Et iterum in daniele. Dies mille ducenti nonaginta .i. tres annos et dimidium. Et in apocalip. dr q data est ei potestas facere menses quadragintaduos .i. tres annos cum dimidio. Et nisi abbreuiati .i. breues a deo prestiti fuissent dies illi quibus .s. operabit antixps non fieret salua omnis caro .i. iusti .i. homo qr nisi hoc esset rarus aut nullus pressuras sustinere et per patiētiā saluari posset: qr infirmitas humana diu tribulationem sustinere nō pōt sed propter electos breuiabitur ne ex tribulationis magnitudine cadant a veritate. Breuiabitur aūt non mēsura sed numero: qr breuiati dies non breues dies sunt intelligendi sz pauci. Unde dies accipiūtur pro tpe: qr tps illius persecutionis erit breue. Que ergo spes electis nisi gratia dei que dat patientiam piis et citius demit potentiā impiis. Quanto enī erit hec tribulatio ceteris que precessere psurarum pōdere grauior tanto erit temporis breuitate moderatior vt salui fiant electi qui soli in horreo celesti sunt reponēdi. vnde dicit raba. q talis tribulatio tūc erit in circuitu aree dn̄i vt oībus velut cribro examinatiōis paleis sequestratis solū frumētum in horreis dn̄i remaneat colligendum. Tunc .s. tpe antixpi et illa pressura si qs vobis imitatoribus meis dixerit. Ecce hic .i. in hac pūia vel natione vel sectā vel persona est xps aut ille .i. in alia predictis (nolite credere) et nolite ire pede intellectus eoꝝ doctrine credendo neqz sectemini pede affectus eorum vitā imitando. qr multi discipuli antixpi venient ad seducendū pplm dicentes q ipse sit vere xps in lege et prophetis promissus.

Haymo

Raban⁹

Surgent enī pseudo xpi qui est xpus esse mentientur. sed vere erunt antixpi .i. falsi xpiani puertentes doctrinam xpi et mentientes de xpo. et pseudo prophete peruertentes doctrinā legis et prophetaꝝ vel vsurpantes sibi diuinas reuelationes .s. antixpus et discipuli ei⁹ qui sunt mēbra ei⁹. (et dabunt signa) aliquid magnum signantia (et prodigia) hoībus admiranda q digito proditur et propter admiratiōē demonstratur. vel signa que aliquid significāt de pn̄tibus et prodigia q aliquid prodit et manifestāt de futuris qr virtute demonum multa miracula fieri possent qn̄ deus pmittit ita vt in errorem ducātur si fieri potest etiam electi et predestinati .i. si aliquo modo fieri posset vt dei prefinitio mutaretur. Sed non seducētur: qr perire nō pnt quos de⁹ ad vitam preordinauit. vn̄ greg. qr electoꝝ cor et trepida cogitatione concutitur: et tn̄ eoꝝ constantia non mouetur. vna snīa dn̄s vtrūqz cōplexus est. Quasi enī iam errare ē in cogitatione titubare. Sed si fieri potest subiūgit quia fieri nō pōt vt in errorem electi capiantur. Hec tēporib⁹ antixpi proprie congruunt. Cuius enim nō pateat et cōcutiatur fides qn non solū tormenta crebriora et acerbiora q̄ prius consueuerant inferentur fidelibus sed quod grauius est .s. signoꝝ quoqz operatio eos qui tormenta ingerent nō eos qui sustinebunt cōcomitabit et persecutor veritatis erit operator virtutis. ideoqz ipse qui tormentis seuit vt xpus negetur prouocat miraculis vt anticristo credatur. Nec mirum si ista tunc mali operentur quādo a deo permittitur. Soluetur enī vt ait aug. tunc sathanas et per antixpm in oī virtute sua mirabiliter quidem sed mendaciter operabit. vn̄ greg. Pensem⁹ que erit humane mentis illa tēptatio qn̄ pius martyr et corpus tortoribus subiicit: et tamen ante oculos ei⁹ miracula tortor facit. Et criso. Sicut in aduentu xpi ante illum prophete et cum illo apli in spū sancto faciebant virtutes. sic et in aduentu antixpi pseudo xpiani et ante illum et cum illo in spū maligno facient virtutes. Et subiungit. Uos ergo videte ecce predixi vobis omnia vt prescii vigiletis qr moniti estis. quasi diceret. Ad hoc ista predico nunc vt caueatis pro tunc et pericula sequentia preuideatis quia premoniti estis et vt minus noceant vobis iacula q puidistis vnde criso. Propterea dicit ecce predixi vobis vt excusationem ignorantie tollat ab omnib⁹ et precedens contestatio preuidere faciat penam sequētem Uia enī est mandatis preuenire periculū. Non vult enī quēquē perire qui oībus monstrat perditionis aduentū. hec cri. Non est igitur credēdum alicui vel de persona vt ipse sit xps vel de tēpore futuri iudicii neqz fides adhibenda his qui calculant et certum tempus determinant qn̄ de⁹ venturus sit: qr hoc a nemine potest sciri vel obseruari. Unde interrogatus dn̄s de aduētu regni dei rn̄dit. Nō venit regnum dei et dies iudicii cum obseruatione .s. tēporis neqz ab angelis neqz ab hoībus potest obseruari quando veniet. Per aduentum regni dei intelligitur aduentus ad iudicium quia veniet tanq̄ rex ad iudicandū et qr tunc manifestabitur dei regnū et cessabit omē aliud regnum. Et addit (ecce enim regnum dei intra vos est.) qr donū gratie est in mente regnū gratie intra nos ē: qn̄ omnes vires et motus in nobis diuine gubernationi obediunt. secus quando rebellant. Ac si dicat. Non curetis scire quando veniat regnum dei et obmittite questionem de regno glorie: qr eius aduentus sciri non pōt: sed querite regnum gratie quod intra vos esse potest et parate vos intra vos per fidem cum dilectione operantē qr intra vos est regnum dei. Nam in nobis cum dei gratia est vt regnum dei capiam⁹ nisi nos obicez ponam⁹. Ubi nota q triplex est regnum dei. Primum est circa nos vl in quo nos .s. regnum militantis ecclesie. Secundum intra nos .s. regnum gratie quo videlicet deus regnat .i. aīa. Tertium est regnū glorie quo deus regnat cum sanctis in gloria. Uel regnū dei dicit seipsum in cordibus fideli

Gregorius.

Augustinus

Gregorius.

Crisostom⁹.

Crisostom⁹.

Luce xvii.

Beda

um regnantez·vnde beda. Dicit regnū dei intra fideles positum·qui eni quandoqʒ vēturus est iudex oīm nūc ēt regnat in cordib⁹ fideliū vt ait ansel. Qui vere iust⁹ ē deū

Anselmus.

in se manentez hʒ. Templū n. dei sanctū est qđ estis vos. vt ait aplš. Sūma igitur diligentia considerandū ē cuȝ q̄ta ratione et reuerentia sensus nostros ac mēbra corporis nostri monere debemus quibus diuinitas ipsa presidet. Demus igitur vt dignū est tanto inhabitatori oīhe imperiū cordis nostri vt nichil ei repugnet in nobis: sed oēs cogitationes ⁊ voluntatū motus oīa verba ⁊ vniuersa opera nostra illi⁹ nutū attendāt: ei⁹ voluntati deseruiant ad rectitudinis ei⁹ regulā dirigantur. Sic n. vere regnum eius erimus ⁊ ipse in nobis manebit ⁊ nos in illo manētes beate viuem⁹. Uos estis ait aplš corpus xpi et membra de mēbris. Serua igitur corpus ea dignitate q̄ decet. Oculi tui oculi xpi sunt. Non igitur licet tibi oculos xpi ad aliquas vanitates cōspiciendas dirigere. Os tuum os xpi est. Non ergo licet tibi os xpi. non dico ad detractiones nō dico ad mendacia: sed neqʒ ad ociosos sermones aperire quod ad solas laudes dei ad edificationē proximi debes paratum habere. Sic de ceteris xpi membris tue custodie cōmissis intellige hec ansel. Deinde subiungit. Si ergo dixerint vobis ecce in deserto est xps.·s. tanq̄ homo religiosus in loco deserto quasi sb specie sanctitatis vos decipere volentes (nolite exire) a vro loco et proposito ad videndū eū vel ad sequēdū per operis imitationem. Et si dixerint ecce in penetralib⁹ ⁊ in locis occultis est sub specie cognitionis diuinoȝ archanorum malicia ei⁹ palliantes et vos decipere volentes (nolite credere) vel fm hiero. Si quis promiserit vobis q̄ in

Hieronym⁹.

deserto gentiliū ⁊ phoȝ dogmate xps moretur aut i hereticoȝ penetralibus et occultis seu obscuris cōuenticulis que dei pollicentur archana nolite credere. Non eni deus in secundo aduentu in deserto vagabit nec in penetralib⁹ aut in aliquo angulo terre vel in occulto loco seu in aliquibus obscuris latitabit: sed de celo veniens manifeste omnib⁹ vbiqʒ apparebit. q: lʒ aduētus xpi in carnē fuerit occultus tñ aduent⁹ ei⁹ ad iudiciū erit im manifestus q̄ nō poterit aliquem latere tanq̄ incognit⁹. In primo n. aduentu venit in humilitate et a paucis cognit⁹: ⁊ a multis despectus et reprobacio: sed in secundo aduen-

Augustinus

tu veniet manifestus et gloriosus in potestate orbē iudicaturus. n. vt ait aug occultū oportebat eū venire vt iudicaretur. manifest⁹ ait veniet vt iudicet q.d. Nolite eis credere q: dies aduent⁹ mei ita clara erit q̄ nullus de ea dubitare poterit. Ad quod similitudinē fulgoris introducit. (Sicut eni fulgor) ⁊ splēdor solis (exit ab oriēte) et subito (appet) vbiqʒ vsqʒ in occidētē oculis.s. omniū manifestus et nō in vna parte videt et fulget sed in oīb⁹. nec annūciante vel precone indiget sed in instāti momēto tpis in orbē terraȝ vniuersum apparet (ita aduentus filii hois) ad iudiciū gñale erit subitus ⁊ choruscuo ⁊ manifestus oībus et ita patens et clar⁹ q̄ null⁹ dubitare poterit. ⁊ non hic vel illic sed sit vbiqʒ propter effusionem et splendorē glorie apparebit. Stultū est ergo eū credi eē

Ambrosius.

vel querere in paruo loco et in abscōdito qui tot⁹ mūdi lumen est. vñ ambro. Cristus sicut fulgur choruscans p vniuersum mundū luminis sui globos spargit. Et iō nec in desertis vagatur nec aliquib⁹ locis claudit: q: celū ⁊ terram ⁊ terroȝ ego impleo dicit dñs. Sed luce fulgoris fulget vt in illa nocte resurrectionis glīaȝ videre possim⁹. Et vt dicit criso. sicut fulgur fm qualitatē fulgoris sui non digne

Crisostom⁹

aspicitur. sic et cū venerit xps fm mēsuram glorie ei⁹ nō poterunt eum sufficienter aspicere. Et sicut iaʒ instruxit discipulos de modo apparitionis sue: q: sicut fulgur manifeste veniet sic nunc pñr instruxit eos de loco in quo futurus est. vñ subiungit. Ubicūqʒ fuerit corpus.i. xpus in humanitate: q: iudicabit i forma humana ⁊ gloriosa (ibi cōgregabuntur et aquile) .i. sancti occurrētes obuiā xpo ad iudiciū venienti quib⁹ innouata est iuuētus vt aquile. Cristus dicit corp⁹ ad denotandū carnis veritatē ⁊ ostēsionis speciē in qua videbit eū oīs oculus. Electi vero dicunt aquile propter resurrectionis innouationē ⁊ visionis subtilitatē qua solē iusticie irreuerberatis oculis vi-

Crisosto

debimus q.d. fcōm criso. Dū in glorioso corpore aduenerit fili⁹ hoīs nō oportet in angulis estimare eū esse: q: tāta erit obsequētiū sibi sanctoȝ multitudo vt vnicuiqʒ pateat q̄ ipse est xps dñs caput totius ecclesie et sup omnē principatū ⁊ virtutē: ⁊ sup oē quod noīatur in hoc seculo et futuro. per aquilas eni multitudinē angeloȝ ⁊ sanctorum vniuersoȝ ońdit. Ideo n. sancti aquilis assimilātur q: sicut filii aquilaȝ ad solem probātur vt siquidē recto aspectu intendere potuerint contra radios solis intelligantur esse legitimi si aūt non potuerit cognoscātur adulterini sic et filij dei ad xpi iusticiam probātur. Si n. potuerint pleno corde iusticie eius verba suscipere intelliguntur esse legitimi si aūt non potuerint cognoscūtur d dyabolo esse nati. Hec cris. Quia ergo aduentus xpi erit ita publicus et manifestus et q̄cum ad modū et q̄tū ad locum. ideo ipse non indiget preconibus et nuncijs talibus qui vobis annuncient dicentes hic vel illic est xpus. Igitur nolite talibus credere. Oratio.

Domine iesu criste pie da michi vilis mundi abominationibus et seuientibus tribulationib⁹ ad montes et culmina virtutum fugere et in celestibus conuersando de spirituali sublimitate ad carnalia desideria et actus pristine conuersationis mundane non descendere vel me inclinare et in anteriora me extēdendo et profectu bonorum operum laborando in posteriora et ad temporalia quibus me exui nos respicere. Da etiam michi vt nullis seductoribus credens regnuȝ gratie quod intra nos potest esse queram et ad regnum glorie perueniam. Amen.

¶ De remedijs cōtra spūales nouissimi tpis tēptatiōes ⁊ exercitio mentis in deum. Capitulum. xli.

T quia vt dictū est

ante aduentū dñi venient multi pseudo xpi et pseudo prophete.i. simulati et falsi et seducent multos. qui ante videbantur etiam perfecti ideo hic consequēter ponuntur aliqua remedia ꝯ quasdā tēptationes spūales. q̄ isto tempore abundant ad probādū et purgādū electos que in cordibus quorūdam seminantur a dyabolo et p̄parant locum anticristo. Dupliciter autem veniūt predicte tēptationes. primo per suggestionē et illusionem diaboli qui decipit hoīem in regimine quod debʒ habere et ga deum et in hoc quod est dei. secundo per corruptā doctrinam et modum viuendi alioȝ qui iam venerunt per temptationes hmōi. propter quod ostendendum ē primo qđ regimē debes habere apud deū. ⁊ ad id quod dei est. et post quō debes regi erga alios q̄tum ad doctrinā et modū viuendi eorum. ¶ Primum remediū contra tēptationes spūales istius tēporis quas procurat dyabolus in cordib⁹ illoȝ qui volunt se dare deo per ordinem ⁊ contemplationē vel per alia opera perfectiōis est istud. vt non desideres visiones aut reuelatiōes vel sentimēta que sunt supra naturā ⁊ supra cursum illoȝ qui deū diligunt et timent per verissimū amorē: q: istud desiderium esse nō pōt sine radice et sine fundamento supbie ⁊ presumptionis vel sine intentione alicui⁹ vane curiositatis circa secreta dei vel sine fragilitate et defectu fidei. pp̄ter que iusticia dei dimittit aīam que habet desiderium huiusmodi. ⁊ venit quandoqʒ talis in tēptationem et illusionem dyaboli. Per hunc moduȝ seminat diabolus maiorem partem tēptationū spiritualium istius tempis: et radicat in cordibus illoȝ qui sunt nuncii antixpi. prout videre poteris in subsequentibus. Unde debes scire q̄ vere reuelatiōes et sentimēta spiritualia secretoȝ dei nō veniunt per antedictū desideriū neqʒ per aliqđ conamē vel studiū quod aīa habeat in se: sed tñ veniūt per puraȝ

bonitatem dei in aīaz que est in magna humilitate z ma
gno timore ac reuerentia dei. Item scias q exercitare se
in magna humilitate ac timore magno ac reuerētia dei
propter hoc ut homo habeat visiones ac reuelationes z
sentimenta supradicta est habere in se radicem z funda-
mentum ac finalem intētionez quā habet ante dictū de-
siderium et ex hoc in eodem delicto venit homo in quo
est per desideriū supradictū. Secūdum remediū est q in
tua oratione vel cōtemplatione non sustineas in aīa tua ali
quam cōsolationē magnā vel paruā ex quo tibi videt q
fundante se in presūptione et estimatione superbie tu ipi'
et post hoc ducit te in ambitionez tui proprii honoris vel
glorie: siue istius vite siue alterius. Et aīa que se sentit ī
tali consolatione venit in plures errores et mala et de' p
suum iustū iudicium permittit dyabolo posse augmen-
tandi z accelerandi predictā cōsolationez z imprimit cū
illis in aīa falsissima et periculosissima sentimēta et alias
illusiones quas aīa imbuta dicta consolatione credit et
reputat esse veras reuelationes. O quot persone p istuz
modū sunt decepte. Et ppter hoc caueas q in tua orō-
ne vel cōtemplatione nō sustineas aliquā cōsolationem
nisi illa que venit p perfectā noticiam et cōpletū sentimē
tum tue nichilitatis z impfectionis et que facit pseuera-
re dictam noticiā z sentimētuz tui in te. ac magnitudinē
diuine bonitatis dei p altā reuerentiam et cū magno deside-
rio honoris z glorie dei sic q ante dicta cōsolatio fundet
et totaliter sit in his pdictis vel sili' aut e quibus. Et idē
quod dictū est de diuina cōsolatiōe itellige etiā de feruo
re z ardore perfectionis q pht eē in eisdē modis. Tertiū
remediū est q oē sentimētuz q̄tcūq altū et omīs visio
q̄ciēcūq secreta tibi appareat q̄cūq etiā sit si ducit cor
tuum in opinionē ꝫ aliquē articulū fidei vl' ꝫ bonos mo
res et maxime contra humilitatē vel ꝫ honestatē: fugias
eaz et horrescas qr sine dubio ex parte dyaboli venit. Et
si appareat tibi aliqua visio de qua sis certus q veniat ex
parte dei et q illud qd inducit visio est placitū deo noli
te firmare in dicta visiōe. Quartū remediū est q propter
aliquā vel propter magnā deuotionez aut propt pre
claruz intellectū seu propter aliquā aliā sufficientiā quā
videois in aliquibus personis non sequaris eoz consilia vl'
modos ex quo cognoscis clare et rationabiliter q eoruz
consilia non sunt s'm deū z veram discretionē per viā ie-
su xpi et sanctoz monstratā et perfectā scripturā ī dictis
sanctoz notificatam. Nec propter hoc timeas q spernē
do talia consilia dictarum personarū pecces per superbi
am et presūptionem solum q facias ppter zelū et verita
tem. Quintū remediuz ē q fugias et vites fami-
liaritatē illaz psonarum q dictas tēptatiōes seminant et
diffundunt et illas personas q easdē sustinēt et laudant:
et noli eoz verba vel etiā collocutiones audire: neq eo-
rum modos velis videre qr tibi demōstrabunt magnū p
fectiōis in plurib' verbis z modis per q̄ si t vis ac
cipere et eos tanq diuinales seq veniēs in pericula z h̄i-
cipiendi errores et inhonestoz moz eorūdē. Post hec vide
remedia q debes attēdere circa aliquas personas q p su
am vitam z doctrinā seminat dictas tēptationes. Pri-
mus remediū est q nō habeas magnā estimationē visio-
num aut sentimētoz vel raptuū eoz. Imo si ducunt te ī
aliqd q sit cōtra fidē vel ꝫ scripturas sctās aut ꝫ bonos
mores vel ꝫ vitas sanctoz seu verba eoz sane accepta ab
horreas eoz visiones z sentimēta tanq stultas demētia-
as et eoz raptus sicut rabiamenta. Et si ducunt in hoc
qd est s'm fidē z s'cdm scripturā z s'cdm sanctos z s'cdm
bonos mores noli spernere: qr forsitā sperneres h qd est
dei. Nō tn totaliter cōfidas: qr sepe z maxime ī tēptatiōi
bus inducit seu abscōdit falsitas sb specie veritatis z ma
gnitudine bonitatis vt dyabolus possit melius et
sepe mortale errorē diffundere. Et iō videt plus placere
deo q̄ visiones z sentimēta ac raptus que s'cdm dictum ē
habent similitudinē veritatis z bonitatis dimittas tre p
tanto q̄tum vellent nisi cōtingat aliquib' psonis ratione
sanctitatis z humilitatis eoz pbate certissime et manife
ste de qbus eēt certuz et manifestuz q nō possent decipi
per illusiones vel ingeniū dyaboli. Et tunc q̄uis sit piū
visionib' z sentimētis talium psonaz cōsentire: tñ secuz
est non totaliter per rōnē veridicā eis credere: sed solum
qr cōcordant cum fide catholica z sctā scriptura ac bōis
moribus et vita z verbis sctōz z cum rōne fundata supra
pdicta. Secundū remediū ē q nullam expōnē scripture
et verboz sanctoz velis accipe nisi cōcordaret vite ie su
xpi et sanctoz. qd tñ itellige q̄tum ad illos nobis ppoſi
tos ad imitādum nō q̄tum ad imitāduz puilegia z sin-
gularitates eoz. Et istud dr ꝫ aliquos nuncios seu disci
pulos antixpi q palliant et defēdunt suos errores z pe-
riculosos modo viuēdi. exponēdo sacrā scripturaz s'cdz
eoz ppriam affectionē. ducētes ī exm̄ aliquos excessus z
singularitates qs aliq sancti fecerunt. Tertiuz remediū
est q si p reuelationē vel sentimentum vel per aliuz mo-
dum cor tuum moueat ad faciendū aliqd op' et maxie
op' graue vl' notabile et non tibi cōsuetum de q nō habe
as certitudinem an deo placeat. imo z rōnabiliter dubi-
tas ptrahas moram ad faciendum dcm̄ op' vsq quo ispe
xeris oēs circumstantias et maxie finales z cognoscas q
deo placeat nō tñ q tu iudices p tuā opinionē: sed si pōt
per testimonium certum scripture vel p exm̄ sctōz patz
imitabile. Et bn̄ dictū est imitabile: Qr s'cdm gregorium
aliqui sancti fecerunt aliq opa in quib' non debem' eos
imitari q̄uis essent in eis bona sed debemus ea habere ī
reuerentia. Et si per te ipm nō potest venire in noticiam
an deo placeat vel non petas consilium a pbatis perso-
nis vita et doctrina z psilio veritatis. Quartum reme
diū ē q si tu es imunis a pdictis temptationib' sic q nun
q̄ eas habueris vel q̄tuncunq eas habueris liberat' fue
ris dirige cor et intellectum ad deum recognoscendo hu
militer grām tibi factam z quaz tibi multotiens sup hoc
facit. Et caueas tibi ne hoc q per puram gratiam et bo-
nitatez dei habes velis ascribere tue virtuti vel sapientie
seu merito tuo aut bonis moribus tuis neq quod factū
fuerit a casu seu a fortuna: quia vt dicunt sancti hoc ē pri
cipalius per quod deus beneficium sue gratie aufert et
subtrahit hoi permittit eum subiici tēptationib' et illu-
sionibus dyaboli. Quintum remediū est q te seu tuo cor
de existente ī temptatiōe spirituali p quaz es ī dubio nō
incipias tua propria voluntate aliqd notabile tibi incō-
suetum ante. sed tuum cor et tuam voluntatem refrenās
do expectes humiliter cum timore et reuerentia dei vsq
quo deus cor tuum clarificet. quia si existendo ī dicto du
bio inciperes ex tua propria voluntate aliquid notabile
tibi inconsuetum non posses exire ad finem bonum. Se
xtum remediuz est q propter temptationes antedictas
si habeas non dimittas aliquod bonum quod tu incepi-
sti dum in temptationibus illis non eras. et maxime nō
debes dimittere orare aut confiteri vel opera facere hu
militatis. licet consolationem non inuenias in ipso. Vn
de scriptum est. Mane scilicet prosperitatis et gratie se-
mina scilicet opus bonum. z vespere scilicet aduersitatis
et temptationis ne cesset manus tua scilicet a seminādo.
Septimum remedium est q oēs ymaginatiōes et erro-
res que te venire faciunt quasi in dubium alicuius verita
tis expellas a corde tuo et a memoria tua tum sūmo stu
dio et conamine. tantum cor et intellectum cōuertendo
in puritate et veritate radicū nostre fidei z in vita sancto
rū et in veritate sanctarum scripturaruz de quibus si hu
militer et discrete ad easdem cōuersus fueris poteris lu
men extrahere ad certe cognoscenduz hoc in quo prius
dubitaueras. Et istū modum debet homo tenere in tem
ptationibus spūalibus que nō sunt de principalibus fi-
dei articulis: sed de aliquibus veritatibus ipsi fidei pro-
ximis: Octauum remedium est q te existente in ante
dictis temptationibus habeas firmā et certā spem q de

Gregorius

istis tēptationibus deus te ad aliquod bonum adducet et cor tuum clarificet et credas firmiter q̄ deus permittit te venire in predictas temptationes propter exercicium tue virtutis et vt te humilies. Attamen ita se habeat spes supradicta q̄ negligentia nō includatur in ea sic q̄ tuum posse facias de expellendo a te tēptatiōes p̄dictas. Et similiter sic se habeat credulitas predicta q̄ superbia non includatur sed q̄ dubites q̄ iste temptationes veniant propter tuā culpam. Nonū remediū est q̄ si habeas antedictas temptationes multū abscōdas et secretas ñ eas teneas immo eas reueles tuo sapienti et discreto cōfessori et aliquibus singularibus personis sed nō multis de quibus perpendere possis q̄ ratiōe experientie tēptationum quas habuerint vel ratione luminis sapiētie z sāctitatis possunt tibi dare cōsilium z auxiliū ac cōsolationem. Istud remediū cōmendāt multi sancti q̄z narrat in vitis patrum q̄ quidā monachi qui per magnā vitam erant alti q̄z cōtēnebant consilium et auxilium sanctorum patrum super tēptatiōibus eorū veniebant ad finē malum. Et contingit aliquibus aliis q̄ deo volente p̄debāt tēptationes p̄pter eorū simplicitatē et humilitatē quam habebant in petendo consiliū et auxilium sup temptationibus suis finem salubrem inueniebāt et citius liberabant. Decimū remediū est q̄ si ātedictas tēptatiōes habeas leua cor z itellectum tuum ad deū: q̄rendo humiliter hoc quod ei fuerit honorabilius et tue aīe salubrius sup tua temptatione subiciendo tuam voluntatem volūtati diuine. sic vt si sibi placet q̄ perseueres in temptatiōe. sit et tibi placeat solum vt deum non offendas. Undecimū remedium est q̄ nisi per aliā viā possis euadere predictas tēptationes debes eas obliuisci et per quandam negligentiam fugere et dimittere considerās q̄ nō sūt tēptationes per dyabolum procurate sed passiones z fragilitates seu debilitates que sunt cōmunes statui huius vite. Et q̄z supra et in sequētibus multis modis hortatur dñs vt vigilemus et ad incertum eius aduētum nos p̄paremus. Iō vt continue ad opera virtutum ascēdas vel saltē vehemēter ascēdere desideres. ponitur hic p̄ñr aliq̄ rōnes p quas poteris sentire pigriciā z nichilitatē boni qd incepisti. et cor tuum excitare et mouere ad maiores perfectiōes oīmode virtutis quam non incepisti. Prima ratio est q̄z si aspicias quō deus est dignus amari et honorari fm suā bonitatem et sapiētiam et alias suas nobiles perfectiōes que sunt in eo sine numero z sine termino videbis q̄ hoc quod credidisti facere multū et magnum ad honorē dei et fm suam voluntatē est minimū et quasi nichil in respectu quod deberet eē scdm q̄ deus ē dignus. Ista rō idcirco primo ponitur q̄z principaliter debemus attendere in oībus opibus nostris honorē et reuerentiā et amorē dei q̄z in se dignus est amari z honorari per oēm creaturā. Secunda ratio est q̄z si attendas quot despectus et vituperia quot egestates et penurias: q̄t dolores et passiones sustinuit filius dei amore tui vt ames deum et honores. cognosces q̄z parū est quod fecisti ad deum amandū et honorādum scdm hoc qd facere deberes. Ista ratio est altior z pfectior q̄ aliqua sequentiū z ideo ponit secundo. Tertia ratio est q̄z si cogitas innocentiam et perfectionē quā deberes habere scdm dei mandatum per qd teneris eē absq̄z omni vicio z sine oī culpa. et in plenitudine totius virtutis sicut est quod deberes amare deum ex toto corde tuo et ex omni mente tua et ex totis viribus tuis videbis manifeste infirmitatē et distantiā in qua es a predcā innocentia et perfectione. Quarta ratio est q̄z si cogitas multitudinē et largitatem beneficiorum dei: z gratiarū corporalium et spūaliū cōmuniū tibi et aliis vel que singulariter tibi sūt date sentire q̄ hoc quod facis propter deum est nichil ad recompensandū dicta bñficia et gratias dei et maxime si dei liberalitatem attendas z bonitatē. Quinta ratio est q̄z si cogitas altitudinem z nobilitatem remunerationis z glorie promisse z parate illis qui faciunt opera virtutum ad honorem dei. que gloria tāto maior dabitur quāto opera erunt virtuosiora z maiora. cognosces pro tāto tuum meritū nichil esse in cōparatiōe tāte glorie. z desiderabis facere opera virtuosiora q̄ si feceras. Sexta ratio est q̄z si attēdas pulcritudinē z gratiositatē quam habent virtutes in se et nobilitatē quā anima recipit per ipsas virtutes. si attendas etiam vilitatem et turpitudinem quam in se habēt vicia et peccata z nichilitatem quā aīa recipit per ea conaberis sapienties ad amplius acquirendū virtutes et amplius fugere vicia et peccata q̄ vnq̄ conatus fueris. Septima ratio est q̄z si attendas altitudinē et perfectionem vite sanctorum patrum vel eorum multas et perfectas virtutes cognosces imperfectionem infirmitatem vite tue et operum tuorū. Octaua ratio est quia si cogitas magnitudinem et multitudinem offensarum quas fecisti contra deum: cognosces q̄ omnia opera que facis quasi si cunq̄ nichil sunt ad satisfaciendum per viam iusticie offensis dei. Nona ratio est quia si speculeris diuersitatem et periculum temptationuz carnis mundi et dyaboli: conaberis ad assumendum maiorem firmitatem z altitudinem in omni virtute q̄ vnq̄ feceris vt possis esse in maiori securitate contra dictas temptationes. Decima ratio est quia si cogitas districtum iudicium dei finale et eum qui apparatu bonorum operum et cum qua satisfactione offensis dei debes venire ad dictum iudicium videbis q̄ parum est quod fecisti per bona opera vel per misericordiā scdm q̄ facere debuisses. Undecima ratio est quia si cogitas breuitatem vite tue et necessitatem mortis q̄m hic postq̄ non habebis spacium faciendi opera meritoria vel penitentiam cognosces q̄ cum maiori corde z ferdio deberes facere bona opera et penitentiā q̄ nunc facis. Duodecima ratio est q̄z si aduertas q̄ qualiter si incipias bonam vitam in quouis gradu sine conamine et desiderio ascendi in maiorem et altiorem vitam non potest esse sine fundamento presumptionis z superbie huius q̄ incepisti nec potest esse sine inclusione magne tepiditatis et negligentie et ex quo hec duo mala includuntur non potest esse sine magno periculo veniendi in multa spiritualia vicia non dubium q̄ si velis dictorum maloz esse liber et immunis quantumcumq̄ altam vitam feceris tu conaberis ad ascendendum ad altiorem vitam et perfectiorem. Tredecima ratio est. q̄ si cogitas abyssalia iudicia dei facta super aliquos qui diu perseuerauerant in magna sanctitate z perfectione sic q̄ deus eos deserebat propter aliqua occulta vitia que non credebāt habere nō dubium q̄ quantumcumq̄ altam vitam incepisti omni die eleuabis tuas affectiones et intentiones deferendo omne vitium plus q̄ feceras ante appropinquando ad perfectam et integram sanctitatem timendo ne forte sit in te aliquod vitium occultum propter quod sis dignus deseri a deo. Quartadecima ratio ē q̄z si recogitas penas infernales damnatorum paratas peccatoribus cunctis credo q̄ leuis erit tibi omnis penitentia et omnis humilitas paupertatis vituperium et omnis labor quem in vita ista propter deum possis sustinere vt euadas penas iā predictas et conaberis continue ad tenendum altiorem et perfectiorem vitam timendo periculum veniendi ad penas illas. Predicte quatuordecim rationes plus ī breui tacte sunt q̄ explicate vt addiscatis in paucis magna cogitare sic q̄ quelibet ratio sit tibi materia considerationis spaciose. Attamen scias q̄ si velis proficere cum dictis rationibus debes eas formare non solum per intellectum immo est necessarium q̄ p affectiones moueas tuā voluntatem ad hoc quod dictant ipse rationes. Et nota q̄ conclusio cuiuslibet rationis debet esse in duobus primo in sentimento proprie imperfectionis et nichilitationis. deinde in desiderio et conamine veniendi in altiorem vitam et maiorem perfectionem. sic q̄ non sit sentimentum proprie imperfectionis et nichilitationis sine de

siderio et conamine maioris perfectionis et vite altioris nec maior perfectio et altior vita sine sentimento proprie imperfectionis et nihilationis. Oratio.

Domine iesu christe mitis et humilis corde funda cor meum in vera humilitate et exclude a me omnem motum presumptionis et superbie vt nunquam visiones desiderem aut reuelationes nec per aliquas temptationes seducar spirituales que me ducere quoquo possent in errores. Fac me domine piissime quotidie ad opera virtutum ascendere et semper in bono proficere ac continue in altiorem vitam tendere et suspirare vt sic vigilando et sollicite agendo ad incertum tuum aduentum me valeam preparare. Amen

De orando et expectando aduentum domini et de posterioribus signis aduentus eius et consummationis seculi. Capitulum xlij.

Lu xviij et xxi. mat xxiiij.

Post quam ergo dominus erumnarum et periculorum meminit posterior hoc remedium subdit quod est oratio premeditata ac iugis et assidua. Unde i libro paralip. Cum ignoramus quid agere debemus hoc solum residui habemus vt oculos nostros dirigamus ad te. Quis enim dixerat dominus de suo futuro aduentu qui subito veniet et cuius tempus certum latet sollicitos non vult esse et dispositos ne dies illa nos inueniat imperatos. Inter cetera autem que nos preparant vt secure et digne aduentum domini expectemus est orationis sedulitas et assiduitas vt iusti iudicis misericordiam imploremus et orantis humilitas vt iudicem per humilitatem flectemus et eius rigorem temperemus quia ei semper humilium placuit oratio. vnde in ecclesiastico. Oratio humiliantis se nubes penetrabit et donec appropinquet non consolabitur et non discordet donec aspiciat altissimus. Oratio autem superborum exaudiri non meretur. oratio enim defectum proprium confitetur quod superbie repugnat. quia defectum suum magis celare quam prodere affectat docet ergo dominus quoniam oportet iugiter et semper orare et ab oratione non deficere. quia multum valet oratio iusti assidua. Sed quis potest semper orare. Ergo hoc intelligendum est de quotidianis horis canonicis iuxta ritum ecclesie constitutis et oremus semper .i. pro tempore et horis debitis. et sic semper non importat continuitatem temporis quia oportet intersipi tempore dormitionis et quarundam necessitatum corporis sed importat instantiam orationis temporibus et horis ad hoc congruis. Aut certe quicquid iustus facit et dicit secundum deum ad orationem est reputandum. Nam semper orat qui semper benefacit seu in bono perseuerat nec desinit orare nisi cum desinit iustus esse. Orat enim non solum lingua sed et cor et cogitatio desiderium sensus manus oculi et omnis operatio bona. Hec enim si orare cessauerint omnis lingue oratio inutilis est. Et hoc modo semper et sine intermissione possumus orare et ab oratione non deficere. vnde aug. Qui deum laudat lingua non semper potest. qui moribus deum laudat semper potest. Multum autem valet apud deum oratio cum lacrimis. quia hanc deus magis diligit et citius exaudit. vnde angelus ad thobiam. quando orabas cum lacrimis ego obtuli orationem tuam domino. Et dominus per ysa. ad ezechiam. Audiui orationem tuam: vidi lacrimas tuas. Nam vt ait hierony. Oratio deum lenit lacrima cogit. hec vngit. illa pungit. vnde bern. O humilis lacrima. tua est potentia tua est regni gloria. ante faciem iudicis sola intrare non vereris. quicquid petieris impetrabis. accusatori silentium imponis. et quasi sententiam ab ore iudicis rapis. vincis inuincibilem. ligas omnipotentem. Et ad probandum efficaciam orationis assidue proponit parabolam de perseuerantia in oratione et de eius exauditione inducens exemplum de iudice (qui deum non timebat) offendere (et hominem non reuerebatur) publice scandalizare. nec diuino timore mouebatur nec humano pudore. et de vidua petente vindicari de aduersario suo .s. vt faceret sibi iusticiam de eo quam tandem ad solam importunitatem precum suarum exaudiuit ne eum

[...] fecit victus tedio quod nolebat facere beneficio motus ad faciendum iusticiam non propter amorem iusticie sed ad euitationem sue molestie. Ex quo patet aliquos hodie peiores isto esse quia nec dei timore nec hominum pudore nec aliqua importunitate volunt grauatis iusticiam facere. Hanc parabolam dominus ideo proposuit vt ostendat quanto certiores de exauditione esse debeant qui deum fontem iusticie et misericordie perseueranter rogant cum apud iniquum iudicem valuerit perseuerantia deprecantis ipsum quia per importunitatem precum obtinuit petitionis effectum. Sic enim multo fortius (deus) qui est bonus et iustus exaudiet preces et (faciet vindictam electorum suorum) in pressura et tribulatione existentium et (clamantium ad se die ac nocte) .i. orantium instanter pro sua liberatione et declaratione diuine iusticie. Aduertendum tamen quod sancti viuentes in terra non petunt a deo de aduersariis vindictam per gehenne penam sed quod conuersi ad iusticiam designant esse mali secundum illud in prouer. verte impios et non erunt. s. impii vel quod a missa potestate quam nunc habent designant iustos persequi vel quia ad bonos pertinet bona spiritualia et eterna suis persecutoribus optare et hoc modo pro eis orare sed quia pene temporales sunt quedam medicina et valent ad emendationem vite et ad declarationem diuine iusticie ideo ad sanctos bene pertinet petere a deo hoc modo vindictam de suis persecutoribus non ex motu ire sed zelo iusticie et sic non est contra illud quod dicitur. Orate pro persequentibus vos etc. Deinde post orationem subiungit dominus de fide interrogationem dicens. (Uerumtamen cum venerit filius hominis) .s. christus ad iudicium putas inueniet fidem super terram. q. d. parum inueniet respectiue loquendo de fide formata caritate. De fide post orationem interrogat: quia si fides deficit oratio perit. Quomodo enim inuocabunt in quem non crediderunt. Ergo vt oremus credamus et vt ipsa fides qua oramus non deficiat oremus. quod autem querit dominus an aduentu suo inueniat fidem non facit dubitando qui omnia nouit: sed querit arguens et increpans infidelium multitudinem. quia in aduentu suo multos ab antichristo seductos reperiet a fide corruisse respectu quorum paucos inueniet in vera fidei confessione perstitisse. tunc enim secundum bedam tanta erit caritas electorum vt non tam ob clamorem infidelium quam ob torporem aliorum totius iam mundi sit accelerata ruina. quia enim abundabit iniquitas refrigescet et deficiet caritas multorum. Et quia premuniuit dominus fideles contra aduentum antichristi et eorum pseudo prophetarum ac insuper monuit eos orare semper in tantis malis ad expectandum aduentum suum. nunc consolatur eos per suum propinquum aduentum. Ubi sciendum quod cum triplex sit aduentus dei saluatoris nostri videlicet in carnem in mentem et in iudicium primi duo sunt amoris. tertius est timoris. tertium celebramus propter primum et primum propter medium. De aduentu enim ad iudicium mentio fit isto tempore in officio. vt timore nobis immisso ad venerandam futuram festiuitatem natalis domini in carne nos sollicitius preparemus. De aduentu in carnem ideo festa recolimus quatenus per eam verbum eternum mentaliter concipere mereamur dum ipsa mentalis conceptio est maxima gratia omnium donorum quam in hac vita secundum legem communem deuote per gratiam conferuntur. vnde dicit aug. quod beatior fuit maria concipiendo christum mente quam carne. Et quia dicit idem aug quod timoris est preparare locum et quod introducit caritatem sicut sancta filium ideo ecclesia celebrans aduentum domini in carnem pariter in mentem qui sunt aduentus amoris simul mentionem facit in officio de aduentu eius ad iudicium qui est aduentus timoris. vt videlicet per timorem introducatur ac per hoc nos moueamur ad amorosam nostri hospicii preparationem quatenus verbo eterno mentaliter in nobis concepto dicamus cum propheta a timore tuo domine concepimus spiritum salutis. Consolatur ergo eos dominus de suo aduentu propinquo. quia statim non immediate sed paruo tempore elapso post tribulationem antichristi et pseudo prophetarum que durabit per tres annos cum dimidio et etiam post mortem ipsius antichristi apparebunt signa manifesta propinqui iudicii. quia post tribulationem illam antequam appareant signa ista erit tempus breue .s. quadraginta dierum vel circa ad refrigerium bonorum et ad penam malorum in

Beda

Augustinus

quo penitere poterunt illi qui per anticristum fuerunt de-
cepti. ¶ Et sciendum q appropinquante finali iudicio omi
creature apparebit turbatio. Uniuersitas autem creatum
rum reduci potest ad quattuor genera. videlz ad naturã
celestem elementarem rationalẽ z intellectualẽ. Primo
ergo describit turbatio in natura celesti videlz (in sole lu
na et stellis) in quib⁹ erũt aliqua apparẽtis insolita z na
ture sue repugnantia. et iõ dicunt signa que in eis erunt.
(Sol enim et luna obscurabũtur stelle cadent de celo) nõ
a situ suo qđ naturaliter impossibile est fieri cũ terra non
sufficeret earũ magnitudini et corpora celestia maneant
in natura sua integra. sed ppter nimiã scintillationẽ que
erit in aere cadere videbũtur a suo lumine nõ q eo priuẽ
tur cũ sit eis naturale sed q vincũtur ab maiori lumine.
Hec em luminaria obscurari z cadere dicunt pparatiõe ma
ioris lucis supuenientis. q in glorioso xpi aduẽtu apparẽ
te vere gloria lucis: oĩa mũdi lumina tenebris cõparant
et vmbris sicut stelle nõ apparẽt sole oriẽte. et lumẽ can-
dele nõ lucet in die. Unde beda. Sydera in die iudicij vide

Beda

buntur obscura. nõ diminutione sue lucis accedente sed
superueniente claritate veri lumis hoc est summi iudicis cũ
venerit in maiestate sua et pris et sanctorum angelorum
Quãuis nil phibet intelligi veraciter solẽ tũc et lunã cũ
syderibus ceteris ad tpus suo lumine priuari quõ de so-
le factũ constat tpe dñice passionis. luna em tunc tempo
ris cũ esset plena sub abdito terre latebat. Ceterum pera
cto die iudicij et clarescẽte future glorie vite cũ fuerit ce
lum nouum et terra noua tũc fiet qđ Johel ppheta dicit
et erit lux lune sicut lux solis. et lux solis septẽpliciter si-
cut lux septẽ dier. hec beda. Mystice ecclesia speciosa vt
luna electa vt sol et q nocte mũdi illuminat vt stelle. tunc
nõ apparebit impijs vltra modũ seuientib⁹. et cedent p
sequẽtibus. et cadent multi qui grã fulgere videbãtur. z
qdam fideles firmissimi turbabũtur. ¶ Moraliter vero p

Moraliter

solẽ status pfectorum designat. corpus em est ad modũ so
lis influere alijs et illuminare. Per lunã status proficien-
tium significat ad quos ptinet exteriorib⁹ exercitijs vir-
tuosis que sunt circa mutabilitatẽ humanorum actuum in-
sistere. ad similitudinem lune que inter planetas specialiter
habet influentiã sup mutabilitatẽ istorum inferiorum. Per
stellas vero status incipientiũ accipit ad quos ptinet pte
rita pctã deplãgere et a futuris cauere. stelle em emissio
ne radiorũ aerem impurũ depurãt. et earũ virtute aufer
tur a mũdo inferiori pestilentie corruptela. In quolibet
istorum statuũ: vt verbũ eternũ pcipiatur in mẽte: debẽt
certa signa pcurrere. In sole nãqz legim⁹ accidisse signũ
stationis: signũ retrogradationis et signum obscuratio-
nis. Et in sole qntum ad pfectos primo debet esse signũ
stationis. et hoc p mentis in deo stabilitionem ne varijs
cogitationibus euagetur scdm illud psalmi. Jacta cogi
tatum tuum in dño. Secũdo in signũ retrogradationis
per cõtemplationis et actionis alternationẽ scdm illud
Ezechielis. Animalia ibant z reuertebantur. Aialia em i.
sectatores euãgelice pfectionis vadũt ad vitam contem
platiuam in qua qz diu immorari nõ pualent reuertũtur
ad actiuã. Tertio signũ obscurationis p ppriẽ gloriam
exinanitionem vt in suis oculis nihil se esse reputent. Sic
semetipsum obscurauit apostol⁹ dicens. Ego sum minimus
apostolorum. Et sequitur. Grã dei sum id qđ sum. In lu
na qntum ad pficientes debet apparere signum cõuersio
nis in sanguinẽ p passionis iugẽ recordationem vnde eis
dicit xps in Trenis Recordare paupertatis mee et absin
thij et fellis. Et videre debet homo illud quod ibi sequit
Memoria memor ero et tabescet in me anima mea. In
stellis vero qntum ad incipientes debet esse signũ casus
et pprie defectionis p defectuũ multiplicium humilem re
cognitionẽ. De quo casu exponi põt illud puerbi. Septi
es in die cadet iustus z resurget. Justificatus enim p gra
tiam dei omi tpe quod p septenarium numerũ innuitur.
debet cadere p propriã recognitionem. z tunc semp post
lapsum resurgit. per diuine miserationis subleuationem
quotiens em quis pro suis defectib⁹ ingemuerit totiens
diuine ppitiationis gratiã sibi amplius cumulabit. Hec
autẽ signa facere in quolibet statu nõ est ex nobis sed ex
supereffluentia diuine bonitatis. Ideo sapiẽs orat Mi-
serere nostri deus omniũ et ostẽde nobis lucẽ miseratio
num tuarũ Et subdit. Innoua signa et immuta mira bi-
lia. Secũdo describit turbatio in creatum elementari cũ
dicit (Et in terris pressura gentiũ pre confusione sonit⁹
maris et fluctuum) Nam ex impressione corporũ celesti
um fiet cõmotio elementorum. Tertia em commotione
cõmouebitur z in aere caligo et vẽti tonitrus et fulgum
coruscationes et varie tempestates generabunt. In ma
ri quoqz et fluctibus generabuntur spẽs procellarum. z
ab intrinseco et ab extra cõcutientes mare et fluctus ex quo
rum confractione generabitur maximus et horribilis so
nus et pre nimia aquarum hincinde agitatione absqz or
dine quasi sonus confusionis apparebit. Et insuper ade
rit etiã incendiũ ignis qui precurret faciez iudicis ita vt
mare et oĩa credãtur cõsumi oĩno dicente petro. Elemẽ
ta calore soluent: et terra et oĩa que in ea sunt opa exurẽ
tur. Ex qbus oĩbus corda hoĩm nimio terrore cõcutien
tur. et hoĩes attoniti quasi fugere volẽtes et ppter tene-
bras horrẽdas se mutuo videre nõ valentes discurrẽdo
se inuicem pmẽtur: et in pingẽdo cõprimant vt fiat pssura
gentiũ z ruat vn⁹ sup aliũ ex cõcursu multorũ timentiũ
ab aquis absorberi. et ab igne z tempestatib⁹ psumi. et se
cundũ hoc pprie dr pressura qsi pmẽs surã. Marie autẽ
hui⁹ pssure cã est sonit⁹ maris et fluctuũ: qr mare inusita
to mõ terribilit fremet z litt⁹ maris vehemẽti⁹ agitabit
tẽpestate. Tertio describit turbatio in creatum rõnabili
i. hoĩe cũ subdit (Arescẽtibus) i. deficiẽtib⁹ (hoĩbus) a
vigore sue corpalis virtutis et colore in dieb⁹ enĩ illis ef
ficient hoĩes aridi z stupidi et pallescẽtes et velut amen
tes. et cõtabescẽt in seipsis ita vt alter alterũ nõ alloqt vel
audiat seu attẽdat (p timore) s. malorum pũtiũ (et expecta
tione) malorum adhuc restãtiũ (que) in qz timor z expecta-
tio (supuenient vniuerso orbi) q. d. nec natio nec puincia
excludit ab h: s augustin⁹ De his aũt sic dicit ysai. Eritqz
repẽte et confestim visitabit a dño exercituũ in tonitruo
et cõmotione terre z voce magna turbinis et tẽpestatis
z flãme ignis deuorãtis. Et sic iplebit qđ dicit dđ de im
pio Quesiui eũ et nõ est inuẽtus locus eius. q. d. Quesiui
impio locum i mundo z nõ inueni. Nam iudicio iminẽte
celũ tonitruis z fulgoribus repellet impiũ aer depellet
per turbinez mare per tempestatẽ terra eũ excutiet p cõ
motionez vt in toto mundo locum non inueniẽs sepeli-
atur i flamma ignis deuorãtis in iferno Quarto ponitur
turbatio in creatura intellectuali cũ infert. Nam virtutes
celorum i. angelice potestates mouebunt. Ille autem mo-
tus erit multipliciter qr mouebunt qdam motu ammira
tionis videntes inusitatos effectus accidere preter ordi
nem nature lez. Item mouebũtur ex diuina volũtate ad
faciendum miraculosas trãsmutationes in elementis ad
inattendum hominibus terrorem iudicis venientis. Item
mouebũt ad petõrum vindictam et sepationẽ expetẽdo ab
eis vltionem qz sepabũt malos de medio iustorũ z mittẽt
eos in caminum ignis. Item possunt dici moueri ex ma-
gno timore videbũt enim totũ orbez iudicari et luciferũ

Crisost.

q eorum princeps fuit. Unde dicit criso. q valde decenter cõ
mouebuntur et cõcutient videntes tantã trãsmutatiõez
fieri et conseruos suos puniri et orbem trarum tribũl assi-
stentem iudicio. Est autẽ in angelis timor cuiusdam reue
rentie et admirationis respectu dei. qr s admirantur dei
maiestatem eius incõphensibilẽ z ad modum tremẽtiũ se
habebũt De tali timore dr in Job. colũne celi contremi
scunt et pauẽt in aduentu eius Quid ergo faciẽt virgul-
ta deserti vbi timore cõcutit cedrus libani paradisi. Unde
nõ est mirũ si homĩes q in natura et sensu sunt terrestres
pertimescent. cũ etiam angelice ptãtes q de se secure sunt mo

uebuntur. Moraliter celorū noīe pūt intelligi aīe sancte in quibus de⁹ per gratiā ɔcipi dignaƚ et hītare. De qbus dicit celū michi sedes ē aīe eñ iusti sedes ē sapie. Huius celi virtutes sūt aīe vires sicut autē in aduētu i iudiciū virtutes celoꝝ corporaliū mouebunƚ sic in aduētu verbi eterni in mētez omnes virtutes ꝛ potētie anie mouebūƚ ad operationes superexcedentes supioꝛqꝫ et inferior portio rōnis mouebuntur de exercitio bone operationis ad studiū oronis et contēplatiōis. Judicium diuinum pcedēt signa et mirabilia iram dei in peccatores designātia et ad ostendēdū dei patatam contra eos vindictā. Et sic offenso dn̄o turbatur eius familia ꝫ offendentes sic creatura dei turbatur ꝫ peccatores. Et fm bedā qn̄o ipulse ad casum arbores fragores motusqꝫ sui premittere solēt

Beda.

indicia sic termino mundi appropinquante quasi pauentia nutāt ꝛ gemūt elemēta et omnis creatura. Et vt dicit

Crisosto

Cris sicut homo cū morit patiƚ fātasias ꝛ turbatōes maximas q est microcosm⁹ siue minor mundus. sic macrocosmus siue maior mundus deficiens tot⁹ conturbabiƚ. Modū ei deficiendi i maiori mūdo ex minori oportet accipere. Nota hic dominū breuiƚ quedā tetigisse signa diē iudicii pcedentia. Dicitur aūt in schola histo. q hiero. in annalibus libris hebreorū inuenit signa xv. dieꝝ an̄ diez iudicii sed vtrū dies illi ɔtinui futuri sint an inꝑpolati nō expressit. hoc autez multā habet dubietatez. Prima die eriget se mare xl. cubitis super altitudinē mōtiū stans in loco suo quasi mur⁹. Secūda intātū descēdet vt vix videri possit. Tertia marine belue. s. balene et hmōi apparentes super mare dabūt rugitus vsqꝫ ad celum. Quarta ardebit mare et aque oēs. Quinta herbe ꝛ arbores dabūt rorem sanguineū. Sexta oīa ruent edificia. Septima petre ad inuicem collidenƚ. Octaua fiet generalis terremotus. Nona equabitur terra. Decima exibūt homines de cauernis et exibūt velut amentes nec mutuo poterūt loqui. Undecima surgent ossa mortuorum et stabūt super sepulcra sua. Duodecima cadēt stelle de celo scđm quosdam quo ad apparentiā. Tertiadecima morientur hoīes viuentes vt cum mortuis resurgāt. Quartadecima ardebit celum et terra. i. superficies aeris et terre. Quītadecima fiet celū nouū et terra noua et oēs homines resurgēt. O cor neqꝫ. si ad hec audita nō mollieris nec ad pniam prouocaris durius es lapide: durius adamāte. Hec eñ signa terribilia q precedūt terribilius iudiciuz qđ sequiƚ ostendūt vn̄ criso. Terribile est illud iudiciū et ineuitabilis est pena et intolerabile illud tormentū. Si autem vis neqꝫ hic dare vindictā decerne de teipso ꝛ expete a teipso noxas. Audi paulū dicentem. Qm̄ si nosmetipsos iudicaremus non vtiqꝫ iudicaremur. si hoc feceris viā preuenies et ad coronam ɔuenies. Et qualiter expetemus

Crisosto

vidictā a nobisipsis ait bern. Luge ingemisce amare humilia teipsum vitupera te rememora peccatorū fm speciem q enim facit hoc ira compungeƚ vt neqꝫ vita dignū seipm esse estimet: q autē hoc estimat cera oī mollior erit. Neqꝫ igiƚ pua hec estimes esse sꝫ congrega oīa ꝛ sicut in libro scribe. Si eñ tu scripseris de⁹ delebit sicut si tu non scripseris deus et inscribet ꝛ vindictam expetet. Multū igitur melius ē a nobis inscribi ꝛ diuinitus deleri q̄ ecōtrario nobis obliuione tradētibus deum ea ante oculos nostros offerre scđm diem illam. Ut igitur hoc nō fiat omnia cum diligentia recogitem⁹ ꝛ inueniemus multis nosipsos obnoxios. Qualiter igitur est saluarij. Contraria his formata imponētes. Attendam⁹ igitur et per omnia vulnera expurgemus. Jta eñ poterimus et ignoscentia delictorum potiri et promissis pꝫ fruibonis hec crisostomus.

Bernar.

Oratio.

Omine iesu christe da michi imitari signa i sole lunar stellis hoc ē bonoꝝ opeꝝ exēpla i te sole iusticie et matre virgine et in omnibus sanctis tuis vt fiat in terra carnalitatis mee pressura gentium. i. motuuz incircuncisoꝝ pre confusione sonit⁹ cōfessionis ꝛ maris cōtritionis ꝛ fluctuantiū afflictionum arescentib⁹ in me hōis cōcupiscentiis pre timore gehenne ꝛ expectatiōe glorie que subueniēt vniuerso orbi quādo vnicuiqꝫ fm opera sua dabis virtutes etiam celorum scꝫ potentia aīe moueantur de virtute in virtutē vt parat⁹ inueniar in aduētu tuo. Amen.

De aduētu xp̄i iudicis. Capi. xliij.

Ma. xxiiij.

Tunc scilicet post predicta signa p dominū tacta (apparebit) hora qua non putatur: hora enim iudicij ignoratur signum filii hominis. s. signum crucis in celo hoc est in aere q aliqñ in scriptura celum vocatur vt passus in humilitate ignominiam crucis ostendat in sua veniens maiestate salutarem fructum et dignitatem eiusdem gloriose crucis. Filium hominis non filium dei se hic appellat qr nō i forma dei sꝫ hominis iudicabit. Secundum cris. Crux apparebit sole luculentior exn̄s vt non sit necessitas accusatiōis cū viderint crucē sꝫ p se sine excusatione cōdēnabūt eoꝝ efficiatur peccatū quēadmodū si quis lapide vulnerat⁹ ipsi ostendit lapidē vel vestimenta sanguine madefacta. Et fm eundē cris. non erit crux lignū in quo. s. passus est dominus sꝫ lux in modū crucis splendidior sole. Per h autem signū crucis intelligi pnt etiam alia signa ꝛ insignia passionis ꝛ mortis vt claui lancea corona et flagella que quasi vexilla triumphi ꝛ victorie in iudicium deferētur. Quidam autē p hoc intelligūt cicatrices seu stigmata et testimoniū passionis in carne ihesu vt impleatur illud zach. Uidebunt in quem transfixerūt vn̄ hiero. Signum autē hic crucis intelligam⁹. vt iudei videāt i quez compunxerunt aut vexilluz fidei victoris triumphantis fm cris. Quēadmodum ingrediente rege in ciuitatez exercitus antecedit q signa atqꝫ vexilla regalia preferens annūciat regis introituz. Jta domino descēdēte de celis precedet exercitus angeloꝝ ꝛ archāgeloꝝ q signū crucis vtrtriumphale vexillum pferentes diuinuz regis celestis ingressum terris trementib⁹ nunciabūt. (Et tunc). s. cum triumphale vexillum videbunt plangent se incōsolabiliƚ sero accusante cōscia omnes tribus terre. i. aliqui de oīb⁹ tribubus ꝛ nationib⁹. s. mali vl̄ omnes trib⁹ t̄re. i. oēs homines terreni ꝛ iniqui q terrena dilexerunt et ea deo pretposuerunt q cū terrena voluptate decesseꝛt qbus ꝑris et tristabilis erit aduētus iudicis quē terrenis postposuerꝛt. Et recte dicit tribus terre qr vt ait hiero. hi plāgēt q municipatum nō hūt in celis sꝫ scripti sunt in terra vbi cris. Plangent iudei plangent gētiles plāgent xp̄iani q magis dilexerunt mundū q̄ xp̄m. Non sic trib⁹ dn̄i. Jlluc eñi ascenderunt trib⁹ trib⁹ dn̄i ad cōfitēdū noī dn̄i. Plāgent autez se. i. suā culpā quā cōmiseeūt suā stulticiā quā non correxerunt suam gl̄iam quā amiserunt suā penam quā incurrerunt. Et iterū (Tūc plāgent se oēs trib⁹ terre) q magis dilexerunt mūdū q̄ xp̄m cuz audierit eū hec verba dicentem ad se. Ego ppter vos hō fact⁹ sū ppter vos alligat⁹ et delusus ꝛ ces⁹ ꝛ crucifix⁹ vbi ē tātaꝝ iniuriaꝝ mearuz fruct⁹. Ecce pciūm sanguinis mei quez dedi p redēptiōe aīarum vraꝝ vbi est fuitus vr̄a quā mihi p pcio sanguinis mei debet̄. Ego sup gl̄iam meā vos habui cū essem de⁹ apparēs hō et viliorez me oībus rebus vr̄is fecistis. Nā oēz rem vilissimā terre ampli⁹ dilexistis q̄ iusticiā meā et fidē (Tunc plāgent se oēs trib⁹ t̄re) qr nec resistendi virtus est ꝫ eum nec fugiēdi facultas añ faciem ei⁹ nec penitendi loc⁹. ex angustia eñ oīm rerū nichil eis remāet pter luct⁹. Merito plāgent se qr tunc neqꝫ pecunie diuitibus prosunt ad elemosynā faciendā neqꝫ parentes iusti pro filiis intercedāt neqꝫ ipsi āgeli p hoībus sicut solebāt facere verbū qr nō recipit natura iudicij miām sicut nec tp̄s misōie iudicium dicēte propheta. Miam et iudicium cantabo tibi dn̄e miām in priori aduentu iudiciū in secundo hec cris vnde ꝛ effrem. Utiqꝫ si sciremus quid imineat vel incūbat o frēs iugiƚ plāgere

Crisostom⁹.

Hieronim⁹.

Crisostom⁹.

Hieronim⁹.

Crisostom⁹.

Effrem.

imo deum obsecrantes. Si enim omnis creatura contremiscet et ipsa agmina sanctorum angelorum expauescent in aduentu eius quid tunc dicemus si hoc preno tempore negligenter ac segniter vixerimus. Ipse namque pro hac negligentia nostra rationem a nobis exiget ac dicet, propter vos incarnatus sum et in terris palam conuersatus, propter vos flagellatus sum consputus palmis cesus crucifixus aceto potatus paradisum vobis aperui regnum celorum vobis obtuli spiritum sanctum vobis misi quid vltra debui vobis facere et non feci humilem voluntatem vestram solummodo quesiui non vos coegi ne causa vestre salutis esset occasio necessitatis. Dicite michi peccatores secundum carnem passibiles ac mortales quid passi estis propter me dominatorem vestrum qui eram impassibilis pro vobis passus sum hec effrem. Et tunc videbunt oculis corporalibus tam fideles quam infideles filium hominis in specie humana qui in forma hominis iudicabit vnde aug. Visio quippe filii hominis exhibetur et malis nam visio forme dei non nisi mundis corde quoniam ipsi deum videbunt. Et quia filius dei secundum id quod in forma dei equalis est patri videre iniqui non possunt oportet autem vt iudicem viuorum et mortuorum coram quo iudicabuntur et iusti videant et iniqui ideo oportebat vt filius hominis acciperet iudiciariam potestatem. vnde beda. Ea forma electis apparebit qua in monte apparuit reprobis vero in ea forma qua in cruce pependit. Videbunt in quem eum venientem ad iudicium in nubibus celi sic in nube ascendit. sed in aere supra locum vnde ascendit vnde cris. Quoniam enim sicut in actibus apostolorum legitur nubes suscepit illum ab oculis eorum et illic dictum est ab angelis sic veniet quemadmodum vidistis eum ascendentem in celum merito credendus est non solum in eodem corpore quo ascendit verum etiam in nube venturus vnde et orige. Sicut eo ascendente in celum nubes eum tulit propter honorem ascendentis ita eum deferet ad iudicium veniet autem cum potestate magna primus enim christi aduentus fuit in ostensionem infirmitatis secundus erit in ostensionem potestatis et maiestatis et glorie tunc enim totus christus cum membris gloriosus apparebit indutus lumine sicut vestimento veniet inquam cum virtute multa et potestate in inimicos ad puniendum et deprimendum eos ac gloria magna et maiestate propter bonos ad premiandum et glorificandum ipsos vt qui in primo aduentu venit vt seruus cum infirmitate et humilitate in secundo veniet vt dominus cum fortitudine et regia maiestate. vnde Cirillus. Primam enim apparitionem perfecit est cum infirmitate et humilitate nostra sed secundam celebrabit cum propria potestate et maiestate vbi et greg. In potestate et maiestate visuri sunt quem in humilitate positum audire noluerunt vt virtutem eius tanto tunc districtius sentiant quanto nunc ceruicem cordis ad eius patientiam non inclinant. vbi et criso. Si quis ex terrenis processum aliquem aut expeditionem mandat in populo dignitates omnes mouentur et exercitus excitatus tota ciuitas feruet. quanto magis rege celesti exurgente iudicare viuos et mortuos virtutes angelice commouebuntur terribiles ministri terribiliorem dominum precedentes. Ante ipsum pro candelabris fulgura viua precedent et procellis horrenda tonitrua vociferabunt Qualis rex talis est preparatio regis hec cris. Filius ergo hominis in iudicio apparebit quia dignum est vt ipse filius dei qui in forma hominis iniuste iudicatus est in eadem forma hominis in iudicio iuste iudicet. Et in carne eius videbuntur cicatrices vulnerum vt videant reprobi in quem pupugerunt vnde criso. Vulnera seruauit vt in die iudicii proficiant ad testimonium passionis contra iudeos et omnes qui denegant eum filium dei crucifixum in corpore iudaizant. Et tunc viui rapientur aliqui cum dominus veniet vt dicatur iudicare viuos et mortuos ac iudex viuorum et mortuorum. Et secundum aug. Illic tunc morientur et in momento resuscitabuntur quia statutum est hominibus semel mori. Et secundum apostolum omnes resurgemus et ergo omnes moriemur. Vt enim ait aug. Erit resurrectio mortuorum omnium hominum sed vna et insimul non prima iustorum et peccatorum secunda. Et tunc scilicet ante resurrectionem communem mittet angelos suos cum tuba et voce magna et tam aperta et tam intensa voce quam a mortuis audiatur vbique vnde remigius. Hec autem tuba non reuera corporea est intelligenda sed angelica vox que adeo magna erit vt ad clamorem illius omnes mortui de terre puluere consurgant vel tuba est potestas suscitandi mortuos et vox est vox christi vocantis mortuos ad iudicium ex cuius virtute suscitabuntur et vt in iudicio sint omnes vbi criso. Vere magna vox tube terribilis cui omnia obaudiunt elementa que petras scindit inferos aperit clausuras tenebrarum pertransit portas ereas conterit vectes adamantinos confringit vincula mortis dirumpit et de profundo abyssi animas liberatas corporibus assignat. Hec omnia citius consummat in opere quam sagitta transit in aere dicente apostolo. In momento in ictu oculi in nouissima tuba canet enim tuba et mortui resurgent incorrupti. In illa voce puluis iam dissolutus corporum mortuorum in noua membra constringitur In illa voce quasi vna persona obnoxia totum mare discutitur vt si quid apud se retinet de humanis ossibus sine contradictione restituat hec cris. Et congregabunt angeli ad iudicium electos specialiter ab vniuersis regionibus et locis in quibus putrefactione resoluti sunt vt triticum ventilatum de area totius terre et orbis quam spiritualiter adducentur misterio angelorum quia erunt concinnes eorum. Et non solum congregabunt electos quorum corpora leuia sed etiam reprobos qui corpora ponderosa habebunt et ideo sicut angelus abacuch sic eos portabunt Sed electos congregabunt ad gloriam reprobos ad dampnationem. Et electi occurrent domino ad iudicium venienti. Reprobi vero venient sed in magna distantia vt ait remig Et secundum cris. Prius resurgent et resuscitatos angeli congregabunt congregatos autem rapient nubes et hec omnia in instanti momento fient. In valle autem iosaphat scilicet in aere iudicabitur omnis homo quia iudicii discrimen erit in aere dicente apostolo. Simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam christo in aera. De hac die sic dicit criso. Heu michi de illa die terribili cum deceret nos letari cum hec audiamus sed dolemus et tristes sumus Qualibus ergo videmus christum oculis. Si enim patrem aliquos non vtique ferret videre conscius sibi peccati in ipsum patrem infinite mansuetum qualiter respiciemus eum tunc qualiter sustinebimus. Etenim representabuntur tribunali christi et omnium diligens erit inuestigatio hec cris. In omni autem temptatione multum valet illam diem resurrectionis et iudicii et nobis et aliis ad mentem reuocare quia hoc precipue consueuit animam curare vnde cris Si auari esse voluerimus et si rapere et si inconueniens quid agere confestim diem illam in mentem mittamus et iudicium subscribamus et omni freno vehementius detinebit inconuenientem impetum hec cogitatio Dicamus ad nosipsos resurrectio est et iudicium nos expectat terribile. Et si viderimus aliquem elatum et in potentibus bonis inflammatum idem semper dicamus ostendentes quoniam omnia hic manent. Et si alium dolentem viderimus et contristantem ad illum idem loquamur ostendentes quoniam finem habebit tristicia. Et si pigritantem et dissolutum rursus idem superincantemus ostendentes ei quoniam necesse est pigritie nostras dure. Sufficiens est hoc verbum omni ferramento magis nostram curare animam. Etenim est resurrectio preostiis non longe neque paul adhuc autem parum quantulumcumque qui venit veniet et non tardabit et omnes nos manifestari oportet ante tribunal christi et bonos et malos hos quidem vt ante omnes verecundentur eos vero vt ante omnes clariores efficiantur hec igitur secundum vnamquamque subscribamus nobis diem. Si hec semper reuoluimus nulla sollicitudo presentium nos mordere poterit rerum etenim que videntur temporanea ea vero que non videntur non temporanea sunt. Continue igitur et ad ipsos loquamur et adinuicem resurrectio est et iudicium et note eorum que gesta sunt. Et ne trutinemus deum sed audiamus eum dicentem timete eum qui potest et corpus et animam perdere in gehennam vt propter timorem molliores et a perditione hac eruti digni efficiamur regno celorum hec criso.

Oratio.

Domine ihesu christe qui ad iudicandum cum potestate et maiestate magna es venturus angelis signum glorie crucis tanquam vexillum triumphale preferentibus in animam meam huius sanctissime crucis impressione consignatum me huius virtute purifica et per hanc me totum sic vendica ti

Augustinus. — Beda — Crisostomus. — Origenes — Cirillus — Gregorius — Crisostomus. — Crisostomus. — Augustinus — Remigius — Crisost. — Crisost. — Crisost.

bi vt nichil aduersarij valeant in me repire quatenus te ad iudicium veniente ego hoc venerabili inueniar signatus stigmate vt tibi crucifixo configuratus in penis consors fieri merear et tui resurgentis in gloria Amen.

De electorum consolatione et appropinquante redemptione et de similitudine ficulnee.   Ca. xliiij.

Lu. xxi. mat. xxiiij et marci. xiij

Einde post premis

sa contra reprobos dicta mox ad electorum consolationez dominus conuertit verba or dies iudicij licet reprobis sit terribilis tamen electis debet esse consolabilis tunc enim ad gloriam transferentur optatam. Unde hortatur eos dicens (his autem) i. signis predictis fieri incipientibus et apparentibus scz cum plage mundi crebrescent cum terrore iudicij commotis virtutibus ostenditur cum peccatores tabescent pre timore et expectatione malorum vos electi respicite per fidem i. diligenter attendite et mentis oculos aperite credendo et nullatenus dubitando et leuate per spem capita vestra i. mentes vestras a terrenis ad celestia expectatione gaudiosa erigite et corda vestra exhilarate ac gaudere cum leticia qui in tristicia fuistis quoniam post tribulationem horum dierum post pressuras et terrores malorum appropinquat redemptio vestra plena et perfecta quam expectatis quia dum finit mundus cuius amici non estis prope est redemptio quam quesistis redemptio inquam vestra i. sanctorum sed econtrario appropinquabit perditio malorum. Hec autem redemptio erit plena ab omnibus malis liberatio et tunc erit ab omnibus seruitutibus scilicet peccatorum alligatione fomitis infectione sensuum illectione passionum infestatione demonum temptatione malorum hominum persecutione necessariorum sollicitudine et ab omnibus huiusmodi erimus liberi qui ponemur in libertatem glorie filiorum dei Hec enim redemptio non est aliud nisi perfecta libertas anime et corporis vt tunc iusti dicere possint christo illud apo Occisus es et redemisti nos deo nostro in sanguine tuo et fecisti nos deo nostro regnum. Hoc quippe ad consolationem electorum cedit quod videant christum venire vt eis premia largiatur que suis promisit Sed ve vobis ambitiosis qui primas cathedras diligitis scilicet qui ad dignitates diligitis accedere vel in ipsis dignitatibus diligitis perseuerare quia tunc non erit vobis pax neque sors in sermone isto neque cum electis consolatio nam christum iudicem venientem non libenter nec gaudenter videbitis qui nunc presse et iudices esse diligitis. Vnde

Gregori

bene gregorius in mora attestatur dicens. Naz cui esse nunc iudicem libet huic videre tunc iudicem non libet Non dicit qui iudex est sed cui esse iudicem libet animum videlicet non gradum redarguens et ad voluntatem non ad factum vituperationem referens quis autem cogitare vel dicere valeat

Gregori

qui tunc leticia bonis et quanta nunc tristicia malis erit vnde greg. Qui deum diligunt ex mundi fine gaudere atque hilarescere iubentur quia videlicet eum quem amant mox inueniunt dum transit is quem non amauerunt Absit enim vt fidelis quisque qui deum videre desiderat de mundi percussionibus lugeat quem finiri eisdem persecutionibus suis non ignorat. Scriptum namque est. Quicumque voluerit amicus esse huius seculi inimicus dei constituetur. Qui ergo appropinquante mundi fine non gaudet amicum se illius esse testatur ac per hoc inimicus dei esse conuincitur Ex mundi enim destructione lugere eorum est qui radicem cordis in eius amore plantauerunt qui sequentem vitam non querunt hec greg. Dicit autem hoc ad discipulos non tanquam ad eos qui durare deberent in vita ista vsque ad mundi terminum sed quasi vno corpore existente ipsis et nobis et posteris vsque ad consummationem mundi credituri in ipsum. Quantumuis ergo diem illam nemo sciat, prima tamen esse dubitare non poterit postquam tanta et talia signa fieri incipient. Cuius rei gratia subdit parabolam i. similitudinem ad propositum congruum de ficulnea et aliis arboribus. Sicut enim ex pullulatione et fructu foliorum et florum in arbore prope esse estas agnoscitur ita ex ruina mundi qua fructus eius est et signis predictis prope esse cognoscitur aduentus iudicij et regnum dei que estas erit iustis ex hyeme et peccatoribus hyems ex

Crisostom⁹.

estate. Secundum cris. plus de ficu quam de alia arbore similitudinem ponit quia pene post omnes arbores vernat et sic magis vicino estatem nunciat Uel similitudinem a ficu sumit quia illa si mala est mala est valde et si bona est bona est valde sic iudicium valde malum est malis et valde bonum est iustis Uel quia dulcedo ficus dulcedinem futurorum significat gaudiorum hac similitudine secundum greg. despiciendus mundus ostenditur cuius fructus ruina est quia ad

Gregorius

hoc crescit vt cadat ad hoc germinat vt quecumque germinauerit cladibus consumat Moraliter homo arboribus in

Moraliter.

hoc assimilatur quia sicut arbores post hyemem fructificant et estate fructus colligit sic homo post tribulationem fructum habet quia per tollerantiam passionum acquiritur et hic fructus in estate claritatis eterne colligitur. Et conuenienter regnum dei comparatur estati primo quia estas est tempus lucidum sic regnum celorum secundo quia estas est tempus fructiferum sic in regno celorum tertio quia estas est tempus iocundum sic regnum celorum quarto quia est tempus tranquillum sic regno dei cessabit iubilum tribulationum. Et confirmans premissa assertione certificatoria subiungit (amen) i. vere (dico vobis quia non preteribit generatio hec) i. non deficiet hec sexta etas omnium hominum malorum et bonorum hoc est genus humanum vel specialiter generatio hec scilicet iudeorum que non deficiet ex toto quia potest opprimi et dispergi non tamen destrui et annihilari ob memoriam crucifixi vel generationem christianorum dicit ecclesiam volens discipulos consolari ne crederent quod in illis temporibus fides deficeret donec omnia que circa christi aduentum predicta sunt fiant et fuerint consummata vel secundum cris. donec impleantur omnia mysteria

Crisostom⁹.

vocationis sanctorum quia quantumcumque fideles opprimantur tempore antichristi tamen aliqui permanebunt in fide stabiles vsque ad finem mundi vbi de predicta die aduentus domini nos quasi premonendo sic dicit greg. Illum ergo diem fratres carissimi ante oculos ponite et quicquid modo graue creditur in eius comparatione leuigatur. Illum diem tota intentione cogitate vi

Gregorius

tam corrigite mores mutate mala temptantia resistendo vincite perpetrata autem fletibus punite. Aduentum namque eterni iudicis tanto securiores quandoque videbitis quanto nunc districtionem illius timendo preuenitis hec gregorius. Et addit quantam protestationem ad assertionem premissorum dicens (Celum) scilicet non ethereum siderum sed aereum a quo et aues celi et nubila celi cognominantur hoc est inania hec et nubilosa ventosi aeris spacia et terra transibit i. suo modo mutabuntur scilicet quo ad mutationem qualitatis et eius quam nunc habet imaginis non quo ad destructionem substantie secundum quam subsistent sine fine quia quo ad qualitatem in melius commutabuntur et forma priori deposita innouabuntur vt dicatur celum nouum et terra noua preterit enim huius mundi figura sed quo ad substantiam et essentiam semper manebunt immobilia Verba autem mea fundamentum eterne veritatis habentia hoc est verborum sententie non transibunt sine affectu impletionis sed sicut dicuntur sic sine vlla diminutione implebuntur. Ac si diceret. Ecce quanta est stabilitas verborum meorum quia facilius ea que videntur esse valde stabilia et durabilia destrui quam verborum meorum que videntur per prolationem transire aliquod decidere Facilius est quod tota natura subuertatur quam intellectus verborum meorum affectu compleatur. Plus enim repugnat diuine veritati a veritate verba sua deficere quam quodcumque creatum in nichilum redigi. Augu distin

Augustinus

guit triplex celum primum aereum in quo aues volitant secundum ethereum in quo sydera stant tertium empyreum in quo deus et sancti habitant Primum transibit non quidem secundum substantiam sed secundum qualitatem quia innouabitur et depurabitur per ignem. Secundum etiam transibit quia a motu cessabit et habebit claritatem quam habet sol et soli dabitur alia claritas et lune similiter. Cessabit ergo motus celi et transmutatio elementorum quia illa ad

complendū numerū electorum sunt ordinata et ideo isto completo in iudicio cessabunt sicut ea que sunt ad finem habito fine cessabunt. *Moraliter.* Moraliter circa hoc nota quia mundus iste quantum ad omne sui appetibile transit quia secundum iohannem mundus transit et concupiscentia eius hinc est quod quicunque his mundanis adheret ille est in continuo trāsitu etiam in ipso mundo. Et precipue triplicē facit trāsitū miserabilē. Primo a culpa in culpā. Secundo de culpa in penam. Tertio de pena in penā. Boni autē fugientes mūdū et ea que in mundo sunt faciūt triplicē trāsitū commendabilem. primo quidē trāseūt a culpa ad penitentiam. secundo a penitentia ad sapientiam tertio a sapientia ad vitā eternā. Qui hunc triplicem facit transitum ille est verus hebreus et hic celebrat verum pascha vel phase quod est transitus domini. *Moraliter.* Moraliter etiā nota quod sicut trāsitus celi et terre corporalis ponitur argumentum adventus christi ad iudicium sic trāsitus celi et terre spiritualis est argumentum adventus verbi eterni in mentē. Unde sciendum quod per celū et terrā que sunt extrema mundi corpora possunt intelligi anima rationalis et corpus que sunt duo extrema scilicet spiritualis et corporalis natura. Igitur adveniente verbo eterno in mentem (celū et terra trāsibunt) i. vltra ibunt quia scilicet extra vel supra communem hominem statum elevabuntur et innovabuntur hoc enim efficit eius adventus in nobis quod innovabimur tam secundum animam quam secundum corpus vt exuentes veterē hominem cū actibus suis induamus novū hominem qui secundum deū creatus est. Renovabitur autem homo secundum animam per reformationē imaginis deformate vetustate defectuum culpabilium ad quam reformationem imaginis deformate anima perveniet triplici trāsitu. Nam primo transibit ab oblivione memorie ad acquirendam verbi eterni presentiam per iugem memorie recordationem. Secundo transibit ab obfuscatione intelligentie ad contemplandum sapientiam per luculentā intelligentie perscrutationem. Tertio transibit a corpore ignavie ad degustandam celestē dulcedinis affluentiā per ardētem amoris inhesionē. Secundum corpus etiam homo innovabitur triplici transitu primo corpus trāsibit a carnalium oblectatione ad sensualitatis debitam suppressionē vt videlicet corpus quantum ad appetitum animalem et sensitivum sit subiectum imperio rationis. Secundo transibit a sensibilium divagatione ad similium corporalium et specierum imaginabilium quietationem. Tertio trāsibit a passionū molestatione ad penalitatū et afflictionum equanimē tolerationem. Igitur quando sic celum et terra in nobis transierint certissimum argumentum est quod verbum eternum nullatenus nos transiuit sed amorose in mentem nostram declinavit. In quocunque enim homine celum et terra id est anima et corpus transierint per gratie innovationē illud verbum eternum nō trāsibit immo ad deū veniet per mentem eius cōceptionē. Et quia ad precavendum tanta mala supra tacta necessaria est digna preparatio ideo generalē subdit ammonitionē dicens (Attendite vobis) i. diligenter cavete (ne graventur corda vestra) i. deorsum premantur ad vicia ita quod levare nō possitis capita vestra in crapula et ebrietate et curis huius vite i. ex superfluitate cibi et potus et superflua terrenorum sollicitudine crapula enim sensum ligat cura secularis sensum distrahit et suffocat et superveniat in vos repentina dies illa scilicet iudicii et repentinus interitus vos auferat nescientes et ideo hec vitanda sunt et cavenda. Tanquam laqueus enim scilicet insperato quem evadit nullo modo poterit et preter morem quod semel ceperit superveniet in omnes qui sedent super faciē omnis terre i. qui delectabiliter et per amorē quiescunt in terrenis et huiusmodi illecebris. Peccatorē enim primo capit laqueo culpe sed tandē capiet laqueo pene. Sancti quidē transeunt super terrā tanquam hospites et peregrini sed mali sedent et quiescunt in terra tanquam cives et domestici. *Theophil⁹.* vnde Theo. Capiet enim dies illa sedētes in superficie quasi impremeditatos et inertes. Quotquot vero sunt solertes et agiles ad bonum non sedētes et ociātes in terrenis sed surgentes ab eis sibi dicentes surge vade quoniam nō est hic tibi requies talibus non est illa dies vt laqueus et discrimen sed vt dies festivus. *Beda.* Unde beda. O stultā presūptionē cordis humani que lamentabilē sine cupiditatis ebrietatis et crapule nec ipso iudice contestante prevideat sed edictum regis eterni in more scilicet nec postquam dixerit sperat. Et certe si quis nobis peritus ac sapiens medicus preciperet attēdite vniquisque vobis ne quis verbi gratia de illius herbe succo mundus sumat quod si fecerit repentinus ei superveniet interitus quanto quisque studio precor eius medici mādata servaret ne videlicet vetitū gustando periret ac nescienti animū simul et corporis salvator ac dominus iubet ebrietatis herbam et crapule vitādam nec non et curarum secularium sollicitudines vt mortiferos succos esse cavendos et quanti tamen nostrum his non solum sauciari sed etiam consumi non timent. Nulla credo alia causa nisi quia fidem quā medici prebent dictis deo prebere cōtempnunt. Si enim credidissent credēdo vtique timerent timendo autem imminens periculū caverēt. *Crisost.* Unde et criso. Si dixero tibi abstine te a deliciis et ieiuna nō facis quia non credis. Si egrotanti tibi medicus dixerit abstine te ab hoc obaudis quia credis te salvandum si servaveris. Et frequenter illud amas quod manducare vetaris et vincis desiderium ventris propter desideriū sanitatis. Multomagis ieiunare poteras si crederes iocunditatem illam futuram hec criso. *Crisost.* Maior insania non potest esse quam mortem anime non formidare quia vt ait criso quāto preciosior anima quam corpus tanto miserabilior perditio animarum quam corporum. Deinde monet omnes dicens. Vigilate itaque omni tempore non vigilia sensus quia nullus potest hoc sustinere sed vigilia intellectus de qua in canticis dicitur ego dormio et cor meum vigilat et omni tempore orantes non quod oratio sit semper continua quia oportet eā sepe interrumpi somno et aliis necessitatibus corporis sed continuitas intelligitur quod non interveniat mortale peccatum impediens ipsius effectum et opus boni. et ideo subdicit vt digne habeamini fugere i. cavere et salubriter omnia ista que ventura sunt et stare securi in iudicio ante filiū hominis sedentis sed ad iudicandū i. coram christo in forma humana iudicante quia illi qui tunc invenientur sine peccato mortali erūt salvi vt dicit glosa. Hec est summa beatitudinis scilicet in presentia iudicis securū consistere. Mali autem cadēt nec enim ita quod amplius nō resurgēt quia penā qualibet malent sustinere quam ipsum videre. *August.* vnde aug. hec intelligitur illa fuga que non debet fieri in hyeme vel in sabbato. Ad hyemē pertinēt cure huius vite que tristes sunt velut hyems ad sabbatum vero crapula et ebrietas que carnali leticie luxuri atque cor submergit atque obruit quod malum sabbati nomine signatur quia illo die iudei deliciis affluunt dum spirituale sabbatum ignorant. *August.* Et secundum eundē aug. omni tempore opus est vigilia mentis ante mortem corporis vt in presentia summi iudicis consistamus. Hoc enim est vera beatitudo. *Beda.* vbi beda. Qui autem filium hominis stare eique iuxta apostolum iohannis die noctuque in tēplo eius servire desiderat nec ab eius aspectibus in ignē eternum maledictus abiici non solum ab illecebris secularibus castigari sed et orare et vigilare et hoc non quibusdā diebus sed omni tempore facere debet iuxta quod psalmista ait. Benedicam dominum in omni tempore semper laus eius in ore meo sicut ā que merebitur habitare in domo domini et in seculū seculi laudare illum. hec beda. Cur autem monuit vt vigilemus et sollicitemur declarat, primus cū subdit. Nescitis enim quo tempore sit iudicii sive mortis proprie. Et quia dixerat dominus adventum et regnum suū prope esse ne discipuli estimarēt quod ex signis predictis posset dies et hora sciri determinate subiungit de die autem illa et hora scilicet qua ad iudicium veniet nemo novit ecclesia i. nullus hominum scit determinate neque angeli celorum sciunt i. quia nō est de pertinentibus ad beatitudinem neque filius nisi solus pater. Secundum plures doctores intelligēdum est quod homo vel angelus nec sibi nec aliis scit diem iudicii sed filius in patre scit sibi quamvis aliis nesciat id est nullum scire faciat. Pater autem solus scire dicitur quia solus facit filium scire. ¶ Nota

quidẽ est hec regula loq̄ndi vt ibi tẽptat vos deus vt sciat id est scire vos faciat si diligitis deum ⁊ ibi nũc cognoui q̄m times deũ i. nunc feci vt cognosceres. Ut enim dicitur dies letus q2 letos facit et frigus pigrum q2 pigros reddit sic dr̃ filius nescire vel scire nobis q̄bus missus est que scire vel nescire nos facit. scit itaq3 in se et sibi nõ nobis vnd̃ per hoc quod dr̃ nisi solus pater a quo fons oĩs cognitionis est nõ excludit̃ filius vel sp̃usſanctus qui in eodem fonte habitãt s3 magis includunt̃ q2 vna est triũ p̃sonarũ noticia. Sic̃ ergo principiũ mũdi a solo deo fuit precognitu3 q2 mũdus immediate ab ipso factus ẽ ita ⁊ finis mundi soli deo est cognitus ⁊ homini xp̃o reuelatus ad quẽ ptin3 iudicare de oĩbus. Nobis aũt hoc vult esse celatũ q2 sc̃d3 hiero. non expedit nobis immo nec expediebat ap̃lis scire diem et horam illã iudicij ne pigriores simus s3 semp incerti de tp̃ibus futuri et aduẽtu iudicis sic q̄tidie viuamus cum timore ⁊ sp̃ vigilemus sollicitũ quasi in proximo ⁊ altera die iudicãdi simus ac pendule expectatõis incerto semp eũ credamus futuru3 quem ignoramus q̃ñ venturus sit. Signa quidẽ appropinquationis aduentus eius scire possumus ⁊ debemus s3 die3 precisu3 nescimus vbi criso. Ecce senectutis signa cognoscimus diem aũt vltimũ ignoramus sic ⁊ labentis seculi signa scimus finẽ eius nõ agnoscim⁹. Sicut eñ q̃n videmus homine3 senẽ scimus q2 prope moriturus est q̃ñ autem nescimus sic ⁊ cũ mũdũ p̃turbatũ videmus casuru3 cognoscimus diẽ aũt ignoramus vñ ⁊ aug. Finis quidẽ seculorum est etas sexta mundi videlic3 ab aduentu dñi vsq3 in finẽ seculi. Senectus vero tantum tp̃is solet tenere quantum omnes etates cetere. Na3 cum anno xl senectus dicatur incipere ⁊ hoĩs vita possit vsq3 ad annos cxx peruenire manifestũ est solã senectutẽ tam longam q̃3 omnes etates priores esse posse frustra igitur annos qui remanent huic seculo conaremur diffinire omnium eñ de hac re calculantium digitos ⁊ peritiam numerandi resoluit ⁊ quiescere iubet qui ait. Non est vestru3 nosse tempora vel momenta que pater posuit in sua p̃tãte hec aug. Non est quippe nostru3 nosse tp̃a vltra q̃3 reuelatur vel traditur per scripturas q2 hoc est presumptõis. S3 s̃m scripturas nosse est eruditõis q̄uis ergo reuelatum forte fuit alicui tempus aduẽtus antixp̃i nõ tñ sequitur vt sciat de die iudicij. Nescitur enim quanto interstitio post antixp̃m futurum sit iudicium. Quia licet scriptum sit q2 xl dies dabunt̃ sanctis ad penitendũ post antichristum nescitur tamen vtru3 statim post illos dies xl. futurum sit iudicium. Creditur tñ q2 nocte resurrectõis dñice erit generalis resurrectio sc3 in nocte pasche. Ideo secundũ ysi. in primitiua ecclesia fideles tota nocte illa vigilabant quasi iudicem expectantes. Quo aũt anno dies iste venturus sit penitus ignoramus. Istud vero q̃d hic ad litteram exponitur de die iudicij generalis moraliter potest intelligi de die iudicij particularis qui est dies mortis cuiuslibet hominis diem enim mortis sue nullus scit nisi deus sibi reuelauerit ⁊ id ẽ nobis vigilãdũ de hac die sic̃ de illa sollicite cogitãdũ q2 q̄lis q̄sq3 exierit de hoc mũdo talis p̃sẽtabit̃ etiã in futuro iudicio. Oratio.

Domine ih̃u xp̃e veni ad me in nubibus p̃nie et cor meũ in pluuiã lacrimar resolue eijce in potestate viciorum demonia ⁊ maiestate in me regna. Fac me o nostra redemptio ad te respicere interioribus oculis et leuare caput mentis da m̃ videre ficulneã sentire s. tue caritatis dulcedinẽ ⁊ oĩm virtutu3 arbores p̄ducant in me fructũ bonor operũ vt m̃ p̄pe sit estas regni celor presta m̃ cauere oĩa vicia ⁊ vigilare in orõne continua vt merear mala ventura fugere ⁊ in iudicio añ te securus stare Amen.

De die domini iuxta exemplum noe vel loth subito venturo ac de vno assumpto ⁊ alio relicto. Ca xlv

Post hec declarat

incertitudinẽ diei dñi introducens terrorẽ insperati diluuij ⁊ hortans vt vigilemus et nos preparem⁹ bñ operãdo ne dies dñi inueniat nos imparatos In hac aũt compatione tp̃is iudicij ⁊ ip̃ius diluuij implicant̃ duo iudicia generalia vnu3 q̃d precessit sc3 per aquã in diluuio aliud q̃d futurum est s. per ignem in generali incẽdio Ponit̃ ergo cõpatio q̃tum ad incertitudinem vtriusq3 quo ad tp̃s determinatũ et etia3 quo ad incredulitatem multor carnalium (Sicut eni3 in diebus noe) fabricante archam ⁊ predicante diluuium futurum (erant homines comedentes ⁊ bibentes) ac matrimonia facientes .i. gule ⁊ ebrietati ac luxurie dediti et sine timore lasciuientes securi et eis credere nolẽtibus ac vanitatibus vacantibus ⁊ nichil timentibus subito veniens (diluuiũ) submersit ⁊ (p̃didit oĩs) preter noe ⁊ cum eo in archa existẽs sic ⁊ circa diẽ iudicij hominib⁹ vacantibus voluptatibus ⁊ vanitatibus ac in securitate existẽtibus et de nullo timentibus aduentus christi subito et insperate veniet ⁊ oĩs quos repiet extra archã .i. ecclesia3 perdet ⁊ cõdemnabit s3 in ecclesia p̃ fidem ⁊ opatõ3 existentes custodiet et saluabit vt dicit Beda. Non hic coniugia vel alimenta dampnant̃ s3 immoderatus licitor vsus arguit̃ Neq3 eni q2 hoc agebãt s3 q2 his se totos dedẽdo dei iudicia contẽnebãt aq̄ perierũt hec beda Interitus quidẽ illor erat subitaneus nõ q2 aũ minime nunciatus s3 q2 a nullo creditus vñ maximus ep̃us. Noe et si tacebat voce opere loquebat̃ si silebat lingua fabricatõe clamabat. Nã vtiq3 cũ operet̃ opus nouũ ⁊ nulli aliquãdo compertũ ammonebat cunctos nouis piculis noua tabernacula p̃pari loquebat̃ ergo ope ⁊ dicebat illud euãgelicum dñi dictũ. Si michi nõ crediti[s] op̃ib⁹ credite hec maximus. S3 p̃uersi hoĩes archã in tot annis p̄structam videntes sine dolore letabãtur nichil futuror preuidẽtes ⁊ iudicia dei contemnebãt nõ euigilantes s3 in malicijs dormitantes et subito et diluuio absorpti sunt et repentinus interitus tulit oẽs in magna securitate existẽtes et nichil timentes. Sic dño fabricante archã ecclesie extra qua3 nõ est salus predicat̃ aduẽtus dñi ad iudiciũ inopinatus. Multi q̃3 hoc tp̃e p̃n iam agẽtes et exempla p̃nie alijs oñdentes ⁊ si taceñt voce tñ eũ noe loquunt̃ opere dicentes. Si nobis nõ creditis vel op̃ibus credite. Sed reprobi contemnentes lasciuiunt ⁊ in die q̃ nõ putant veniet dñs ⁊ p̃det eos Et cũ dicẽt pax et securitas quasi securi existẽtes ⁊ de nullo timentes veniet sup̃ eos repentinus interitus et non effugient tribulatione3 imminentẽ vbi beda. Mystice aũt noe archam edificat cum dñs ecclesia3 de viris fidelibus quasi lignis leuigatis adunãdo construit quam p̃fecte p̄summatã ingredit̃ cu3 hãc in die iudicij p̃ñtia sue visionis eternus hitator illustrat. Sed eũ archa edificat̃ iniqui luxuriant̃ cu3 vero intratur intereunt q2 q̄ sanctis hic certantibus insultãt eis illic coronatis eterna damnatione plectẽtur hec beda. Sic multi de morte sua non cogitãt q̃uis certitudinaliter sint morituri et frequenter venit mors q̃ñ nullum timet̃ periculum subitus eñ erit aduẽtus filij hoĩs ad iudiciũ generale vel particulare venientis vñ cris Et q̄d mirũ si perituram mundũ audiũt ⁊ nõ credũt. Ecce morituros se esse quotidie audiunt hoĩes quoties mortuos alios vident et tñ non credunt se morituros. Si eñ crederent se morituros non facerent ea p̃ quibus moriunt̃ morte digna Si ergo illud q̃d q̄tidie fieri vident in alijs in se futurum esse non credunt quõ illud credẽt futurũ q̃d adhuc nunq̃3 factũ est hec criso Hoc idem etiam oñdit ex siĩtudine facti in diebus loth. Siĩr eñ sicut tũc factũ est s. q2 impij igne ⁊ sulphure perierunt sic impij in die aduentus xp̃i peribunt Quia hoĩes illius tp̃is edebãt et bibebant. Ecce pctĩn voluptatis emebant et vendebant ecce peccatũ cupiditatis plantabant et edificabãt ecce pctĩn nimie securitatis et in securitate erant vsq3 in diem illam q̃ exiit

Hieron

Criso.

August.

Ma. xxiiij et luce xvij

Beda

Maximus

Crisostom⁹.

loth a sodomis) qua dns (pluit ignē) ptra imoderati ar
dorē (et sulphur) ꝯ fetorē (de celo) i. aereo (et perdidit oēs)
Beda illos et adiacentes ciuitates vbi beda. Pretermisso do-
minus illo maximo et infando sodomorū scelere sola ea
que vel leuia vel nulla putari poterant delicta comme-
morat vt intelligas illicita que pena feriantur si licita et
ea sine quibus hec vita nō ducit immoderatius acta igne
sulphure puniuntur hec beda. Sic erit filius homīs reue
labitur qui mō occultat i. in aduētu suo futuro erunt ho
mines in securitate nichil timētes de futuro iudicio vsqz
ad tempus illud quo christus in humanitate gloriosa vi
debitur veniēs ad iudiciū veniet enī qñ hoīes nō aduer
Crisostom⁹. tent piculū sm cris. Hoc totū dixit ostendēs qualiter re-
pente veniet et inopinate et pluribus lasciuientibus et si
Beda ne sollicitudine existentibus vbi beda pulcre dicit reuelabi
tur qz qui interim non apparens oia videt tunc apparēs
oia iudicabit apparebit autē iudicaturus eo maxime tem-
pore quo cunctos iudiciorū eius oblitos huic seculo con
spexerit esse mancipatos qz lz mundi terminus olim pre
finito sit venturus in tpe frigente tñ circa finem caritate
multorum tanta crebrescet humani generis iniquitas vt
merito debeat cum ipso quem inhabitat orbe deleri Nā
et nunc quidem innumeros adeo cōmessatiōi et ebrietati
emptioni et venditioni ceterisqz mūdi rebus inherere vi
demus vt palam districti iudicis irā eos puocare non la
teat. Sed tñ quod sine graui merore sapiens quisqz saltē
cogitare non valet peiora iam tāqz superuentura formi
damus quod enī de vna quondam peccatrice gente do-
lenda dictū est necdū completa sunt peccata amorreorū
de tota pculdubio prauorum massa damnanda constat
Mistice esse sentiendum. Mystice scdm bedam loth qui interpre
tatur declinans est populus electorū qui dū in sodomis
id est intra reprobos vt aduena moratur quantum valet eo
rum scelera declinat. Exeunte autē loth de sodoma pe
Crisostom⁹. rit qz scdm Criso. quādiu sunt homines fideles stat iste mū
dus et cum sancti de mundo deficiunt est vtiqz casurus
sicut etiam egredientibus israelitis de egypto extermi-
natus est egyptus Hec igitur predicta audientes time-
amus actus nostros et ab ocio et lasciuijs ammodo ab-
stinentes et de preteritis penitentiam agentes ad illam
diem domini nos sine cessatione preparemus. Deinde
post certitudinem temporis iudicij ostendit incertitudi-
nem salutis iudicandorū ne quis de suo statu psumat
vel se eleuet quia in omni statu erunt aliqui electi et aliq
reprobi (Tunc) enim in illa nocte tribulationis qr anti-
christus hora tenebrarum est et similiter est in nocte mor
tis duo erunt in agro .i. in agricultura prelatiōis que pre
sunt ecclesijs et operant in ecclesie ministerio tanqz in a-
gricola dei vt surgat et pficiat messis huius agri dominici
vnus assumet scz ad gliam vt prelatus bonus et vtilis al
ter relinquet ad penā i. prelatus malus et inutilis. Item
due erūt molentes in mola .i. in exercitio actionis que in
modū mole voluitur sollicitudinibus et ptinet ad pplos
qui feminarū noīe designātur qr tanqz infirmi a prepositis
regunt vnus assumet ad gliam .s. iustus alter relinquetur
ad penā .s. iniustus. Itē duo erunt in lecto .i. in quiete con-
templationis qui ociū et quietem eligunt et neqz negocijs ec
clesiasticis neqz secularibus occupati sz velut ad hec in-
firmi secedunt ad ocium et quieti esse diligunt non se ma
gnis actionibus ꝯmittentes et quodammō in stratu infir
mitatis deū rogantes vnus .s. bonus assumet ad salutē
alter .s. malus relinquet ad dānationem. In quolibet er-
go istorū statuum ostēdit aliquos esse electos et alios repro
Augustinus bos in quolibet enī sunt boni et mali. Quia scdm aug. In
omni conditione et gradu optimis mixti sunt pessimi
Et qui boni fuerint assumentur ad gaudia eterna vbi est
xps qr vbi est corpus .i. dñs in corpore .s. xps qui est homo
corporeus et aquile .i. aiarū sanctarū preda ibi cōgregabū
tur et aquile spūales in corpe .s. sancti et electi qui eius passi
onem humilitatemqz imitādo tanqz de eius carne saturant

quorū p resurrectionem vt aquile iuuentus renouabit mali
vero cum dyabolo ad penā eternā relinquētur. Et iō vt
dicit in osee. consolatio abscondita est ab oculis meis quo
niam ipse inter fres diuidet. Et ergo dr qz de agro et de
mola et de lecto vnus assumetur et alter relinquet nō de
duobus hoībus dictū est sed de duobus generibus affe
ctionum. Nec alia videnī esse genera hoīm qbus cōstat
ecclesia qz ista tria habentia binas differentias ppter as-
Crisosto sumptionem et relictionem vñ cris. Qui iusti quidem assu
muntur petōres aūt relinquuntur oēs eos iusti in vno ho-
mine figurantur et oēs petōres in vno. Videat vnusquis
qz mō qualis sit et talem se qz debeat assumi et non relinqui
quia boni tñ assumentur mali vero relinquētur. Hi aūt
tres ordines quo ad saluandos significantur per tres vi
ros qui saluauerunt aīas suas et quos solo liberādos eze
chiel propheta pnunciat scz noe qui significat statū pla-
torū per quos ecclia regitur sicut p illū in aquis archa gu
bernata est que figuram ecclesie gestabat Et iob p quē si
gnificatur status actiuorū qui vxorē et filios et amplas ter
renarum copias habuit et curā domus proprie exercuit
Et daniel vir desideriorū per quē significat status cōtem
plantiorum qui nuptias cōtempsit et celibem vitam elegit
et in aula regia abstinentie deditus fuit. De clericis vero
qui negocia secularia et causas ciuiles tractant dubitari
potest sub quorū statuum comprehendi possint et debe
ant Et qr vt dictū ē supra incerta est dies dñi et et de die
illa nemo hominum scit et vt iā visum est incertitudo est
salutis in quocunqz statu quis fuerit. Ideo ex premissis
concludit ne torpeamus in peccatis dormitando sed sol
liciti simus et vigilemus contra mortis incertitudinem
bonis opibus iugiter insistēdo dicēs. Vigilate ergo et si
tis in sollicitudine estis qr nescitis qua hora vel in mane pu
ericie vel in tertia iuuentutis vel in sexta senectutis vel
in sero senij dominus vester venturus sit. ad iudicium par
ticulare in cuiuslibet morte siue ad iudicium generale in
resurrectione ne cum venerit subito et ex insperato dor-
mientes nos inueniat et imparatos vnde ecclesiasticus.
Nescit homo finē suū sz sicut piscis capit hamo et sicut a
uis comprehendit laqueo sic hō capit in tpe malo vnde
Bernar. et bern. Nichil morte certius et nichil hora mortis incer
tius Nam nescimus quō aut qñ aut vbi moriemur quo-
niam mors vbiqz expectat nos Idcirco debemus eē pa
rati vt cum corpus reuertetur ad terram de qua sumptū
Gregori est spūs redeat ad deū qui misit illū vñ etiā grego. Nemo
in huius vite itinere torpeat ne in patria locum perdat.
Quia enī adhuc hodie lz bene agere scimus vtrum cras
Crisosto liceat ignoramus vnde et cris. Qua ratione ab vnoquoqz
homine absconditus est dies mortis ipsius vicz vt sem-
per bñfaciat semper mortē suam sperans eadē rōe et ab
omibus hoībus absconditus est dies aduentus xpi vicz
vt non vna generatio saluet sciens aduentū eius sed om
nes dum in singulis quibusqz generationibus aduētus
eius sperat hec cris. Quia ergo tps iudicij et etiā mortis
est incertū iō debemus semper esse parati ad ipsuz expe-
ctandum et semp esse in cōtinua sollicitudine ne improui
Bernar. si inueniamur in morte vñ bern Contra negligentes se-
parare Miser quare omni hora te non disponis. Cogi-
ta te mortuum quem scis de necessitate moriturum di-
stingue qualiter oculi vertentur in capite vene rumpen-
tur in corpe et cor scindet dolore hec ber. Habeamus igi
tur in memoria qr mundus fallax vita breuis finis dubi
us exitus horribilis iudex terribilis pena intermiabilis
et hec semper nos terreant et ad vigilandum inducant.
Basil⁹. vnde basilius. Semp ante oculos tuos versetur vltimus di
es. Cum diluculo surrexeris ne ad vesperaz te confidas
peruenire et cum quiescens lectulo membra tua compo
sueris de lucis nō confidas aduētu et facillime poteris re
frenari ab omnibus vicijs. Semper cor tuum celestia p
missa mediteur vt ipsa te ad virtutis viam prouocent.
Esto nunc talis in operibus tuis qualem te vis futurus

postmodum hec basilius. Hec itaqȝ scientes et illā diem sp suspectā hn̄tes faciamus nunc de nobisipsis iudiciū preoccupando faciem dn̄i in confessione et iusticia perficiendo dignos fructus penitentie vt deū nobis ꝓpiciū inueniamus ⁊ benignū. vn̄ bern. Si nosmetipsos diiudicauerimus non vtiqȝ iudicabimur. Bonum iudiciū q̄d me ab illo districto diuinoqȝ iudicio subducit et abscondit prorsus horreo incidere in manus dei viuentis volo vultui ire iudicatus p̄ntari non iudicandus. Judicabo proinde mala mea iudicabo et bona. Mala melioribus curabo corrigere actibꝰ diluere lacrimis punire ieiuniis ceterisqȝ sancte laboribus discipline in bonis de me humiliter sentiam et iuxta preceptum domini seruū inutilem me reputabo q̄ quod facere debui tm̄ feci scrutabor ego vias meas et studia mea quo is q̄ scrutaturus ē hierusalem in lucernis nil inscrutatū in me siue indiscussū inueniat. Neqȝ enim iudicatur quod est bis in idipsum. vn̄ ⁊ cris. In proprijs pctīs non erubescamus hoīes ſȝ timeamus vt oportet deū q̄ ⁊ nūc videt que fiunt ⁊ tunc ponit eos qui nō p̄niam hic agunt. Qui eñ verecundiam hominum inspicit nunc solum deo aūt inspiciente non verecundatur agere aliquod inconueniens neqȝ vult penitere et transmutari in illo die vniuerso orbe terrarum considerante exemplificatur. Omnia eñ vt in ymagine tūc stabūt s'm oculos nr̄os vt p se cōdēnatus vnusq̄sqȝ sit de reliquo igit si non vult q̄s diuulgari q̄ sua sunt in illa die sanet iam vulnera instat enī de reliq̄ noxaꝝ tp̄s. Simus sp pati non sp hoꝝ ptātē habebimus. Quocirca hic peniteamus vt ita ꝓpitiū dn̄m inueniamus s'm futurā dieȝ et multis potiamur eius clemētia decreti. Oratio.

Omine ihu xp̄e da mi incertitudinē diei aduentus tui vigilādo ⁊ bn̄ operando preuenire ne voluptatibus ⁊ vanitatibus vacās subito imparatus inueniar illa die presta mi vt tunc inter electos tuos merear tua grā connumerari ⁊ cū ipsis ad gaudia eterna misericorditer assumi ⁊ sic cū eisdē electis et scīs tuis q̄n p resurrectionē renouabit vt aq̄le iuuētus ego te miserāte vbi tu in corpe glorioso es ꝯgregatus de tua satiari merear visiōe ⁊ exultās te iugiter laudare sine fine Amen.

De vigilia patrisfamilias custodientis contra furez domum suam. Ca. xlvi.

Einde ꝓbat per exemplū q̄ sit vigilandū.

Wathei xxiiij. lu. xij. Magis eñ vigilandū est p eternis q̄ p tpalibus sed paterfamilias hora suspecta de aduētu furis vigilaret p corporalibus ergo ⁊ nos oī hora q2 oīs hora est suspecta debemus vigilare p spūalibus ⁊ spēc sollicitj vt in morte inueniamur parati. Si ergo paterfamilias sollicitus est de domo custodienda multo fortius nos debemus eē solliciti de vita eterna ne perdamus eā q̄d erit si inueniamur p gratie carentiā. Crisost. Scd'm cris cōfundit hic desides q2 nō tm̄ studium faciūt p aīa quantū alij p pecunia q̄ fures expectant ne perdant illi eñ vigilant vt resistant furi l' i. aūt non vigilant vt inueniāt pati. Exponit aūt hec similitudo scd'm cris. dupliciter. Primo mō vocat furē dyabolū domum mentem quam si intrauerit p negligentiā ianitoris rōis spoliat domum illā vestimentis iusticie auro sapiētie argento innocentie. Domū ergo suā q̄s sinit ꝑfodi cū suggestioni ꝯsentiēs virtutibus spoliat ⁊ viribus ledit. Secundum hanc viā notant tria de patrefamilias videlicȝ scire vigilare ⁊ nō sinere. Debȝ ergo scire insidias furis s. cognoscere prudenter vigilare ad sui custodiam i. cauere solerter non sinere i. resistere fortiter ne ꝑfodiatur domus fossorio dyaboli q̄ primo pcutit suggestione scd'o fodit delectatione tertio perdit ꝯsensu primū vix pōt caueri scd'm magis tertiū maxime. Alio modo exponendo vocat furē mortis diē q2 occulte sicut fur domum corpus ianuam os ⁊ aures fenestras oculos. Et est sensus

(Quia si sciret p̄rfamilias q̄ hora fur veniret) i. mors q̄ fur dr̄ ⁊ merito vel ꝑpter improuisum aduentū et occultum introitū vel ꝑpter scrutiniū ⁊ spoliationē rerū oīm (vigilaret vtiqȝ) i. ne moreretur in pctō et culpa q2 mors peccatoꝝ pessima (⁊ non sineret domū suā ꝑfodi) i. cum violentia aīam a corpore extrahi ſȝ sponte exire vn̄ cris. Crisostomꝰ. Quī anime peccatrices ⁊ corpe quasi in ꝓprio domicilio delectantur veniens cuȝ snīa dei angelus mortis ꝑfodit corpus ⁊ aīaȝ violenter auellit ab eo. Aīe aūt iuste q̄ non delectant in corpe ſȝ quasi in exilio sibi sunt veniente snīa non perfodiunt uolētes ſȝ vocant gaudētes vn̄ et greg. Gregorius. Nesciente patrefamilias fur domum ꝑfodit q2 duȝ a nu custodia spiritus dormit improuisa mors veniēs carnis nostre habitaculum irrumpit ⁊ eū quē dn̄m domus dormientem inuenerit necat q2 dum ventura dāna spūs minime preuidet hunc mors ad suppliciū nescientē trahit Furi aūt resisteret si vigilaret q2 aduētum iudicis qui occulte anīas rapit precauens ei penitendo occurreret ne impenitens periret. Et iterū. Horā vero vltimā dn̄s nr̄ idcirco nobis voluit eē incognitā vt sp possit esse suspecta vt dū illā preuidere mīme possumus ad illā sine intermissione preparemur hec gre. Deinde ꝯcludit ex predictis ammonet nos vt pati simus q2 si tanta adhibet diligentia ꝓ custodia rei parue multo magis adhiberi debȝ pro custodia anīe vt dicit (Jō ⁊ vos estote parati) sine macula cordis oris et operis (q2 qua hora nō putatis) i. in sperate (filius hoīs vēturus est) ad iudiciū particulare in morte vel ad iudicium generale in mūdi fine. Igitur q2 nescimus diem vel horam illā vnā qū occulte ⁊ furtim venturus sit dn̄s vigilemus nō vna die vel vna hora sed sp oībus diebus ⁊ horis q̄si sp sit venturus ne in illa die et hora dormiētes et imparati inueniamur. O q̄ felix qui nouissima prouidet qui sibi a peccatis cauet q̄ seipm nō negligit q̄ se oī tpe ad mortē preparat ⁊ disponit vt qñcūqȝ mors venerit paratum eū inueniat gaudenterqȝ ipm recipiat quasi liberatoris sui aduentū desideratū expectat dicens cū aplo cupio dissolui ⁊ esse cum xpo. Deinde generaliter subiungit (q2 aūt vobis dico oībus) s. ꝑlatibus ⁊ futuris tā rectoribus ecclīe q̄ subditis (dico vigilate) p sollicitudinem quā sibi q̄libet impendere dȝ vt cōe oīm preceptū nouissimi ꝑ pīmos audiant. Ubi ostēdit q̄ non loquebat tm̄ discipulis ſȝ p oībus fidelibus pn̄tibus ⁊ futuris. Quāuis eñ dies illa nō oēs inuēturus sit in hac vita tñ ad omnes quodāmō ꝑtinet videlȝ q2 tunc vnicuiqȝ dies ille veniet cū venerit ei dies vt talis hinc exeat qualis illo die iudicandus est. Talis eñ pn̄tabitur iudicio s. in parte electoꝝ vl' dānandoꝝ qualis inueniet in morte q̄tum ad grāz ⁊ meritū vel culpā ⁊ demeritū. In quo eñ q̄ statu quēqȝ inuenerit suus nouissimus dies in eo comprehēdet eū mūdi nouissimus dies q̄m qualis in die isto quisqȝ capitur ⁊ moriē talis in die illo pn̄tabit ⁊ iudicabitur vn̄ aug. Augustinus. Nemo q̄rat nouissimū diē q̄n futurus sit Sic vigilemus oēs bn̄ viuendo ne nouissimus dies cuiuscunqȝ nr̄m inueniet nos imparatos ⁊ qualis q̄sqȝ exierit suo nouissimo die talis inueniet in nouissimo seculi die et iō vigilare dȝ animo omnis christianus ne imparatū eū inueniat dn̄i aduentus. Imparatū aūt inueniet dies ille quem imparatū inuenerit sue vite huius vltimus dies. Ubi inuenimur ibi iudicabimur. hec aug. Quales ergo dn̄s in morte quēqȝ inuenerit talem illo die iudicabit qui etiā in morte iudicium suū cognoscit. Unusquisqȝ eī xpianus in morte xpm videbit ⁊ tunc cognoscet an de electis vel damnatis sit vnde Lotharius q̄ postmoduȝ innocētius tertius ē dictus in libro de miseria cōditōis hūane sic ait Inno. tertiꝰ. Uideat ergo tā bonꝰ q̄ malus anq̄ aīa egrediat a corpe xpm in cruce positū malus videt xpm ad erubescentiā ⁊ ꝯfusiōeȝ vt erubescat se nō eē redēptū sanguie xpi sua culpa exigēte. Ubi de malis dr̄. Uidebūt quē pupugerūt q̄d intelligitur de aduētu xpi ad iudicium ⁊ de aduentu ad diē mortis. Bonus vero videt ad exultationeȝ vt sit xpm

de iohanne euangelista ait. Sic eum volo manere donec veniã ad obitũ ipsius. Quattuor ergo leguntur aduentus xpi ad hoĩes duo s. visibiles duo inuisibiles primus aduentus visibilis fuit in infirmitate corporis s. in carne alius aduentus visibilis erit in maiestate dei scz ad iudiciũ. Primus aduentus inuisibilis fit in mente iusti per graciam. Scd's aduentus inuisibilis est in obitu cuiusqz fidelis vñ dr obitus qr obuiam venit xps. Hos quattuor aduentus repñtat ecclesia in illis dñicis de aduentu non solum iuxta dicta sz etiã rõe officiorum hec lotharius. Eya ergo aduocata nr̃a illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte et ihm bñdictum fructũ ventris tui nobis post hoc exilium ostẽde benignum. O clemẽs o pia o dulcis maria. Postq̃ ergo dñs in cõi nos ad indefessam vigilãtie curam ammonuit ꝯsiter spãlem rectoribus et principibus in expectatiõe ⁊ aduentu suo sollicitudinem mandat et qd vigilãdum sit oñdit p scdm exemplũ de famo patrisfamilias qui sollicitus est regere domũ sibi commissam nõ solum in pñtia dñi sz etiã in absentia eius ⁊ sic veniens dñs eũ remuneret sicut in ?rijs actibus ipsum inueniat eterna aliter puniat vnde dicit (Quis putas est fidelis) intentiõe dño ppter dñm seruiens oues xpi nõ ad lucrum tpale sz p amore xpi pascens seruus i. humilis affectione non suã sz dñi g'iam querens ⁊ prudens in officij executione qui subditorum capacitatem vitam ⁊ mores discutiat. quem cõstituit dñs q. s. sit vocatus a deo ⁊ ipse nõ se ingesserit super familiam suam regendã et pascendam vt det illis non subtrahat negligenter pigritia vel occasione alia nec vẽdat symoniace nummo scz cupiditatis terrene vel laudis humane det inq̃ in tempore oportuno s. necessitatis et tribulationis i. habita temporis oportunitate non indiscrete tritici mensuram i. cibum anime ⁊ corporis scz diuini verbi vel exempli vel tpalis subsidij electum abusuz hominũ et mensuratũ p qualitate auditorum ⁊ indigentiũ. Qd aũt dicit q̃rendo q̃s putas non est ignorantis nec signat hec interrogatio impossibilitatem perficiende virtutis sz difficultatem ⁊ rei raritatẽ rarus enĩ est talis ⁊ difficile est istã in vno inuenire non autem impossibile vnde theophi.

Theophil⁹.

Sicut enĩ in dispẽsatoribus facultatum siue aliquis incautus sit fidelis dño exsis siue etiam prudens sit et infidelis dispergit res domini sic ⁊ ĩ rebus

Crisostom⁹.

diuinis opus est fidelitate ⁊ prudẽtia duo ergo fm cris. expetit ab hmõi seruo s. fidelitatem vt nichil qd dñi sui ẽ sibi propriũ furando faciat aut vane consumat et prudentiam vt ad id quod oportet que data sunt dispenset. Debet aũt familiam dñi pascere magis q̃ se ⁊ dare eis cibum triplicẽ predictũ fm mensurã et capacitatẽ singulorum ⁊ hoc in tpe qr predicatio neqz dz eẽ assidua ne vilescat. neqz nimis rara ne subditi insolescant. Idem etiam panis esurienti quidam appetibilis ẽ satianti aũt fit multum vtilis. Prelatis ergo incumbit vigilare sup se et super gregem suuz ⁊ cuilibet fideli p modulo suo. Beatus enĩ ille seruus quem dñs in suo aduentu cum venerit in morte ipsius querens seruitij ratõnem inuenerit ita facientem i. bona spũalia ⁊ corpalia fideliter ⁊ prudenter ac bñ ministrantẽ hoc est in actibus caritatis se exercentem ac pro se et sibi commissis vigilantẽ qr p talia meretur eternam btitudinẽ. Nam sup oĩa bona sua i. sup oĩa celestis regni gaudia ⁊ in dei gl'iam vltra quã nichil meli⁹ ẽ constituet eum qr in btitudine eterna cõsequetur bonum infinitum qd includit omia bona btitudo enĩ est status omnium bonorum aggregatõe pfectus. Bona qppe pñtia sũt particularia sz bona celestia sunt cõia ⁊ pfecta qr nunc ex pte cognoscimus ex pte diligimus sz tunc pfecte. Cõstituet autẽ super omnia nõ vt solus sz vt pre ceteris possideat plenius ⁊ gaudia eterna tum pro sua vita tum p sue gregis custodia. Naz secundum cris. ex proprijs meritis

Crisostom⁹.

habebit auream et ex aliorum acquisitione aureolã primum qr bñ vixit scdm qr alios bñ viuere docuit vñ apls Qui bñ presunt duplici honore digni habeantur maxĩe q̃ laborant in verbo ⁊ doctrina. Vñ dicit aug q apud deũ nichil beatius epi vel presbiteri aut diaconi officio si eo modo militet q̃ nr̃ imperator iubet.

August.

Iste seruus de q̃ hic dr est quilibet xpianus qui est dispensator dñi sui qd tripliciter intelligi põt. Vno mõ in dispensatione spiritualium qd ppie ptinet ad prelatos. Alio mõ in regimĩe tẽporalium qd pertinet ad principes seculares et iudices. Tertio mõ in bono vsu gratiarum a deo sibi collatarum vt q̃n aliquis in quo rõ vires inferiores debito modo regit vitam virtuose pagit ⁊ hoc ptinet ad oẽs. Cũ ergo dicit q̃s putas est fidelis seruus ⁊c. põt rñderi hic est bonus platus vel bonus princeps ⁊ iudex vel etiam bonus simplex xpianus qr vt dr in ecclesiastico cuilibet mandauit deus de proximo suo vt det illi cibũ i. auxilium in tpe necessitatis ad quod quilibet dilectorum tenetur vñ cris.

Crisost.

Hec aũt non de pecunijs dicta sunt soluz sz ⁊ de sermone ⁊ de virtute ⁊ de pecunijs ⁊ de omni dispensatione que vnicuiqz commissa est hec et ad principes seculares aptabitur vti qz parabola. Vnusquisqz enĩ his q̃ habet ad cõem vtilitatem vti oportet ⁊ si sapientiam habuerit ⁊ si principatuz et si diuitias et si aliquid aliud quodcunqz non ad nocumentum cõseruorum neqz in pditionẽ suippius. hec crisost.

Crisost.

Deinde scdm criso non solũ ab honore quo numerat bonos sz etiam a pena qua minatur malis erudit auditorẽ cũ subdit Si aũt seruus i. homo malus nichil cogitãdo de dñi aduentu in morte vel iudicio ⁊ promittendo sibi longam vitam dixerit in corde i. presumpserit ac si in corde suo diceret moram facit dñs meus venire i. iudiciuz aut mors longe est a me hoc quippe dicunt illi qui nõ cogitant de morte et ceperit quanto magis si perseuerauerit voluptatibus et illecebris ac malis operibus caritati contrarijs occupari et conseruos quos fouere et defendere debuit percutere s. iniurijs lacessẽdo vel prauo verbo et exemplo eorum pendo ⁊ peccare faciendo sicqz cũ securitate vixerit peruerse veniet dñs serui illius scilicet in morte vbi est iudicium particulare vel in extremo examine vbi erit iudicium generale in die qua non sperat. et hora qua ignorat de die enim et hora illa nullus hominum scit. Et sic exprimit malorum prelatorum q̃ in hoc seruo intelliguntur vitam et demerituz in sex que sunt ppã eorum scz presumptio minorum oppressio castrimargia luxuria contemptus et negligentia et diuidet eum separando animam a corpore in morte et a consortio sanctorum in examine ponetqz partem eius duplicem s. corp⁹ et aĩam vel partem i. retributionẽ cum ypocritis i. falsis xpianis in agro vel in mola et in lecto derelictis et cũ infidelibus qui nec fidem habuerunt separãdo eum a beatis et coniungendo cũ dampnatis et potius dicit cũ ypocritis q̃ cum alijs vt similitudo pene respondeat similitudini culpe ypocrita enim aliud est et aliud ostendit sic qui in agro vel in mola seu in lecto erãt et idem facere ac boni esse videbantur sed exitus diuerse voluntatis apparet cum derelinquuntur et cum damnatis sociantur. Ecce malorum seruorum remuneratio scilicet eterna damnatio vbi criso. Diuidet eum de consortio christianorum vt neqz cum sanctis glorificetur neqz cuz his qui mediocriter deliquerunt mediocriter puniatur. Et iunget euz ypocritis infidelibus vt quorum imitatus est mores ipsoruz puniatur interitu. Quoniã sacerdos quemadmodum super omnem populum glorificatur si bene fecerit non soluz ppter suam iusticiam sed et propter oĩs qr cã est ipse iusticie vniuersorum ita ⁊ peccans super omnes punitur nõ solum ppter suum pctm̃ sed propter oĩm qr ipse cã sit oĩm ad peccandum hec cris. Deinde de pena eorum subdit dicens. Ibi erit fletus ex vehementia caloris et stridor dentium ex vehementia frigorum. Vnde Job. Maledicta pars eius in terra ad calorez nimiũ transeat ab aquis niuium. De hac pena latius habes supra eadẽ feria tertia de non habente vestem nuptialem. Attende ergo hec o serue male et te emẽdare stude. quia nunc est tẽpus emẽ-

dationis et laboris postea erit retributionis et mercedis

Oratio.

Omine ihesu christe da michi incessabiliter dies transitus mei et diem iudicij cogitare ac nouissima prouidere vt vigilem sollicite p spualibus et eternis michi cauendo a peccatis et insistendo operibus bonis meqȝ ipm non negligaȝ sȝ oi tpe ad morte me preparem et disponam. Presta dne vt michi qtidiano actu puideã et procurem ↄsummationẽ et vt tota vita mea talis sit in conuersatione vt liber merear esse in fine teqȝ in morte vel iudicio venientem gaudenter recipe et tecum sine fine gaudere Amen.

De lũbis precinctis et lucernis ardẽtibus Ca. xlvij

Luce xij

Et qui ad vigilandum multiplr dominus monuit pñter q̃daȝ ad vigilandum nos preparantia seu ad vigilantes pertinentia describit monens vt (sint lũbi) nostri taȝ mẽtis q̃ carnis (precincti) cingulo castitatis (et lucerne ardentes in manibus) et operibus nostris lumbi mentis sunt volũtas seu affectus et intellectus ex q̃bus pcedunt cogitatões male et desideria praua lũbi vero carnis sunt ex quibus pcedũt carnales cõcupĩe et opa impudica et vtriqȝ lũbi sunt precingẽdi i. coartandi ab illicitis cogitatõibus et opibus Cinctoriũ pmoȝ ẽ diuĩe legis meditatio assidua que fit per studiũ sacre scripture Cinctoriũ secundoȝ ẽ iusticia q̃ fit per rigorẽ disciplĩe et ita per primum fluxus cogitationũ et desideriorȝ inutiliũ reprimit in mente per scõm fluxus ↄcupiscẽtiaȝ carnaliũ et operȝ restringitur in carne lucerne ardẽtes sunt doctrine clare et lucide et exẽpla bona ex caritate q̃ debent esse in manibus nřis vt impleam' ope lucerne ergo p bonoȝ sermonum et operũ euidentiã ardẽtes p eterne caritatis feruorem et lucẽtes p sancte cõuersatiõis splẽdorẽ sint in manibus nřis. i. in opibus bonis sicut iohãnes erat lucerna ardẽs et lucẽs vbi greg. Lũbos precingimus cuȝ carnis luxuriã per cõtinẽtiã coartamus lucernas ardẽtes i manibus tenemus cũ p bona opa primis nřis lucis exempla mõstramus. Et fulgẽtius. Jubens dñs vt sint lumbi nostri precincti mãdat vt mala desideria atqȝ opa fugiamus iubens vt sint nostre lucerne ardẽtes monet vt bona diligam' et faciam' Prius ergo pcinge lũbos et tunc accende lucernã prius declina a malo et tunc fac bonum prius quiesce agere peruerse et tũc disce bñfacere Nam vt ait aug Non nobis infert deus bona sua nisi mala auferat nostra et intantum illa crescũt inquantũ ista minuuntur nec illa perficientur nisi ista finiant. Itẽ monet vt tanq̃ fideles et prudentes ac de nostra custodia solliciti et vigiles dñm a nuptijs in celo per copulationẽ angeloȝ factis reuertentem i. aduentum eius ad iudiciũ pticulare in morte vel generale in resurrectõe cũ tiore et amore expectemus sicut antiqui přes expectabãt eũ venturuȝ in carnẽ Quẽ bene expectamus dũ in eius aduẽtu in omnibus nosmetipsos preparamus (vt cũ venerit et pulsauerit cõfestim ei aperiamus) et ipm suscipe parati simus. Vbi greg Ad nuptias quidem dñs abijt cũ resurgens a mortuis et ascendens in celuȝ supnã sibi angeloȝ multitudinem nouus hõ copulauit Qui tũc reuertitur cum nobis per iudiciũ manifestat. Venit quippe cũ ad iudiciũ properat pulsat vero cũ iã per egritudinis molestias mortẽ esse vicinam designat Cui confestim aperuimus si hunc cum timore suscipimus. Apire etenĩ iudici pulsanti non vult qui exire de corpe trepidat et videre eum quem contempsisse se meminit iudicem formidat. Qui autẽ de sua spe et operatione securus est pulsanti confestim apetit q̃ letus iudicem sustinet et cum tps ppinque mortis agnouerit de gloria resurrectionis hilarescit hec grego. Talis quippe põt dicere cum aplo. Cupio dissolui et esse cuȝ christo. Qui eiusmodi est omnibus huius mundi felici

Fulgen.

Gregori.

August.

Gregori.

bus est felicior et regalibus regalior. Unde ansel. Hoc vnum dico omnibus huius mundi prestare delicijs honoribus atqȝ diuitijs si ob conscientie serenitatem fidei firmitatem spei certitudinem mortem non timeas. Quod ille poterit maxime experiri qui aliquo tempore sub hac seruitute suspirauit et liberioris ↄscientie auras euasit. Hee sunt future beatitudĩs tue primitie salutares vt morte superueniente naturalem horroreȝ fides superet spes temperet cõscientia pura repellat hec ansel. Sed hoc solis perfectis conuenit nunquid ergo imperfecti qui vitã habent in desiderio et mortem in patientia damnabunt Absit. Multi enim saluandi sunt in caritate imperfecta qui seȝ edificant lignum fenum stipulam et de corpore exire timent propter cremabilia que secum ferunt. Sed q̃r deum istis tpalibus quibus adherent preponũt de vita eterna certi sunt. Sȝ de his licet sint saluandi non loquitur hic sed de perfectis qui vitã habent in patiẽtia et mortem in desiderio. Deinde subiũgit pmij et retributionis magnitudinem q̃r vigilãtibus pmittit beatitudinẽ (Beati enĩ serui illi) in pñti beatitudine spei et in futuro beatitudĩe speciei (quos cũ venerit dñs) in eoȝ morte vel in extremo examine (inuenerit vigilãtes) in statu grẽ et nõ dormientes in statu culpe vbi gre. vigilat q̃ ad aspectuȝ veri luminis aptos mẽtis oculos tenet. Vigilat qui seruat operando quod credit. Vigilat qui a se corporis et negligentie tenebras repellit hec greg. Sȝ veniens dñs quid vigilãtibus seruis exhibeat audiamus (Nam precinget se) i. ad retributioneȝ preparabit (et faciet vigilantes discumbere) i. in eterna q̃ete refoueri et q̃escere vt edant super mẽsam suã in regno suo (et trãsiẽs) i. de iudicio ad regnum rediens (ministrabit illis) q̃r sue lucis illustratione et diuinitatis contemplatione fideles satiabit quem enĩ in humanitate in iudicio cernemus etiã in diuinitate post iudicium videbimus (mĩstrabit illis) lac hũanitatis et vinum deitatis emãna dulcissimum qd in cor hominis non ascendit. Faciet itaqȝ illos discumbere q̃si fessos refocillans et ministrabit illis spũales delicias apponens Unde Dyo. Discubitũ enĩ opinamur q̃etem a multis laboribus et copiosam donationem oĩm bonoȝ hoc est eũ q̃ iesus facit eos recumbere dans eis perpetuã q̃etem et distribuens eis bonoruȝ multitudinẽ. Moraliter pulsat dñs hoĩs animum cũ eũ inducit ad melius ppositum cui cõfestim apit p bonũ cõsensuȝ et seq̃ntẽ effectũ et tali seruo ministrat dñs gratiã in pñti et gloriam in futuro. Delectat quippe dñs esse cum hominibus sõ querit vbi mansionem apud eos inueniat Pulsat ergo ad ostia cordium multipliciter vt si pro vno nõ aperiatur ei saltem pro altero. Pulsat per doctoȝ verba p bonoȝ exempla per collata beneficia per illata flagella per promissiones premiorum per minas tormẽtoȝ p passiones suas et sanctoȝ quidã aũt sunt q̃ pulsanti dño respondere nolunt. Quidã hũiliter rñdent sȝ tñ eũ abire faciunt q̃dam aperiunt sȝ diu apud se quiescere eũ non pmittunt. Quidã licȝ aperiant et eũ recipiãt tamẽ supernenientibus alijs hospitibus eum quasi pauperem eijciunt aut q̃r domus plena est vtensilibus non inuenit vbi caput reclinet Quidam aũt dñm pulsantem recipiunt et alios hospites excludunt et insuper ei delectabilem preparant mansionem vt a nullo inquietetur et illi multa bona p talem hospitem consequuntur. Primi sunt qui ita sunt duri vt ad nullã predicatiõeȝ vel bñficiũ cor eoȝ valeat aliqualiter molliri. Secũdi sunt q̃ se petõres hũiliter ↄfitent sed adhuc non hñt voluntateȝ deferendi petã. Tertij sunt qui in aliquo se emendant et in aliq̃ nõ vt q̃ vsuras et res alienas amplius accipere nolũt sȝ acceptas refundere recusant. Quarti sunt qui pro tpe compungunt vel se emendant sȝ cito recidiuãt vt faciunt q̃ alijs hospitibus superuenientibus pauperes hospites eijciunt. Hospites superuenientes sunt delectationes carnis mundi et hmõi varia vtensilia sunt occupationes superflue que cordis liber

Anselmus.

Gregorius

Dyonisius

Moraliter.

tatem angustant et spiritumsanctum extingunt. Sed vt vbi turpius ejicitur qz nō admittit hospes. Quinti et vltimi sunt qui bona inchoant et ad finem pficiendo perducunt. Apud istos mansiones dñs facit et eos valde diligit. In nocte ergo huius seculi semper debemus vigilare et contra hostes solliciti esse ac expectare iudicē z dominum omnibus in qualibet etate paratis lucē ppetuā ministraturū. Et ideo si in prima vigilia et etate negligētes fuimus nec sic desperare et a bono opere cessare debemus. Nam longanimitatis sue patientiam insinuans dominus subdit (Et si venerit in secunda vigilia) z etate (z si in tertia vigilia) et etate venerit in morte vel iudicio (et ita inuenerit) eos sz vigilātes et in bono perseuerantes (beati sunt serui illi) nunc in spe et postea in re.

Gregorius

Ubi gregori. Prima vigilia primeuum tempus est vite nostre id est puericia. Secunda adolescentia vel iuuentus. Tertia autem senectus accipitur. Qui ergo vigilare in prima vigilia noluit custodiat vel secundam et q̄ in secundam noluit tertie vigilie remedia non obmittat vt q̄ puerti in puericia neglexit saltē in tpe iuuētutis vel in senectute resipiscat.

Gregorius

Sz vt ait idē greg. Nemo hanc longanimitatem dei negligat qz tanto districtiorem iusticiā in iudicio exercit quanto longiorē patientiā añ iudiciū prerogauit.

Alchuinus

vñ Alchuinus. Satis ē alienus a fide q̄ ad agendam pniam tps senectutis expectat timendū est eñ ne dum expectat misericordiā incidat in iudicium. Sz heu hodie hoīes florem iuuētutis in vanis consumūt et fecē senectutis in agendo pniam vix expēdunt.

Seneca

vñ Seneca de talibus loqns sic ait. Quēadmodū ex amphora primum qđ est sincerissimū effluit grauissimū qz turbidūqz subsidet sic in etate nr̄a qđ ē optimū in primo ē idqz exhauriri in alijs potius patimur vt nobis fecē seruemus. Vigilias hic vocat a similitudine excubantium in nocte qz in huius mundi nocte sp debemus solliciti lucē venturam .i. aduentum iudicis expectare qz nescimus q̄n dñs veniat an mane .i. in iuuentute an gallicantu .i. in virili etate an media nocte .i. in senectute an sero .i. in senio. Et qz in quolibet horum statuum aliqui moriunt z dñi aduentus ē nobis incertus iō in quolibet statu z oībus etatibus vigilare debemus z parati esse per iusticiā ad recipiēdū mortē vt in morte dñm venientē recipiamus p bonā volūtatē. Et ne quis confidat de status dignitate aut sciē claritate si male seruierit subiungit q (seruus) vt nō sit discretio in genere (qui cognouit voluntatē dñi) bonā et ad implendū obligantē (z nō se preparat) ad bonū (nec facit eius voluntatē) ipaz in ope adimplēdo et etiā in ope potissimo et magis bñplacito dño (plagis vapulabit) .i. punietur (multis) qz peccauit in multis z qz cōtempsit nō faciēdo qđ faciendum sciebat talis eñ non ex ignorātia sz ex certa sciā peccat z scienter peccās magis dñm contemnit z plus offendit ac virius in infernum descēdit. Ecce q sciā

Gregorius
Crisostom⁹.

aggrauat culpā. vñ greg. vbi donum maioris scientie ibi transgressor maiori subiacet culpe z criso. Leuior culpa est veritatē nō apprehēdere q̄ cōtenere apprehēsā. Nō eñ similiter in omnibus oīa iudicantur sz maior cognitio fit maioris pene occasio. Vñ sacerdos eadem peccās cum ppło multa grauiora patiet (Seruus autē q̄ nō cognouit) sz voluntatem dñi sz scire potuit si negligēs non fuisset (et fecit) pctā (digna plagis) z punitōne (vapulabit paucis) z minus puniet ceteris paribus q̄ q̄ scienter peccat et ex certa malicia z talis peccat ex ignorantia que diminuit de peccato nisi fuerit affectata sicut cū aliquis vult ignorare illud quod tenetur facere vel vitare vt liceētius possit peccare. Ex magna enim libidine peccādi puenit cum aliqs vult illud ignorare cuius scia posset eū a peccato impedire vel retrahere multi quidē existimātes se minus vapulaturos si nesciant quid opari debeant auertunt aurē ne verbū dei z veritatē audiāt vel intelligāt sz cum possent scire si studium vellent adhibere nō vt nescientes sz vt cōtemptores iudicabunt qz nō cognoscere vincendus est qui apprehēdere vult sz nō valet. In taliū psona dr in Job q̄ dixerit deo recede a nobis sciam viarū tuarū nolumus.

Beda.

Vñ beda. multi hāc sniam male intelligētes nolunt scire quid faciant z quasi minus se vapulaturos extimant si nesciant quid operari debuerāt. Sz aliud est nescisse aliud est scire noluisse nescit nanqz qui apprehendere volet et non valet q̄ aūt vt nesciat aurē a voce veritatis auertit iste non nesciens sz cōtemptor dr.

Crisost.

Vñ z cris. Non est eis excusatio cōdemnationis ignorantia veritatis quibus fuit inueniendi facultas si fuisset querēdi facultas nam veritas salus et vita cognoscentium se magis debet queri q̄ querere

Bernar.

vñ etiā Bern. multa scienda nesciuntur aut sciendi incuria aut discēdi desidia aut verecundia inquirendi z quidem hmōi ignorātia non hz excusatiōem. Et iterū frustra sibi de infirmitate vel ignorantia blandiuntur q̄ vt liberi⁹ peccent libenter vel ignorant vel infirmantur hec bern.

Leo pa.

Sz pauci p ignorantiam excusantur qz vt ait leo papa intonāte quotidie auribus nr̄is eloquio dei oīs hō quid diuine iusticie placeat scire conuincitur.

Beda

vñ z beda. Nemo igit ex eo qđ dictū est seruum nescientem voluntatē dñi vapulare plagis paucis interpretandū de remedio nesciendi presumat q̄ vt alia taceam ex eo ipso q hō est nec mala que caueat nec bona pōt ignorare q̄ appetat vt aūt dicit hic glo. inter oēs penas mitissima est eoz qui preter originale pctm nullū addiderūt minor postea eoz qui ex ignorātia peccauerunt postea eoz qui ex infirmitate tñ scienter postea eoz q̄ ex malicia. Et nota q lz grauius sit peccare ex certa sciā piculosius tñ est peccare ex ignorantia. Deinde reddit causam iaz dictoz qz ab (oī cui) plus dat z cui plus committitur de gratijs plus exiget z q̄ret in hoc tpe vt nō solū sibi sz etiam z alijs pficere conet z in die iudicij q̄n de omibus commissis rō exigetur. Quanto eñ dñs plura dona z bona hoī confert tāto magis z maiora contemptu dñz offendit cū peccat z iō magis punieē qz potētes potēter tormenta patient et fortioribus fortior instat cruciatus. Et ergo merito cognoscēs plus et nō cognoscēs minus vapulabit qz isti plus illi minus est cōmissū z hoc spāliter pōt intelligi de his que data sunt prelatis ad regimē aliorum vel generaliter de his q̄ data sunt vnicuiqz ad regimen pprium z hoc siue sint bona nature siue fortune siue

Beda

grē vñ bed. multū sepe dat etiā qbusdā puatis qbus etiā cognitio diuine voluntatis et exeqndi que cognoscunt facultas impedit multū aūt commēdat illi cui cū sua salute dñici qz gregis pascēdi cura cōmittit maiori ergo grā donatos si deliquerint maior vindicta sequet

Crisost.

vñ z criso. quanto eñ maius aliqs bñficiū accipit tanto magis ē obnoxius pene ingratus existēs z neqz honore melior effect⁹ ppter hoc vtiqz z diuites paupibus magis puniunt mali existentes qñ neqz in eo psperitate facti sunt mansueti hec cris. Et non tm̄ reddemus rōem de his q̄ accepimus sed etiā de his q̄ accipere potuimus si p nos non stetisset qđ intelligentes et desides valde terrere deberet.

Oratio.

Domine ihesu xp̄e q̄ iussisti z lūbos restringere z lucernas ardētes tenere tu ipse lūbos nr̄os precinge vt nulla nobis dñetur iniqtas z ad nullū declinemus pctm lucernas nr̄as tu ipse fac ardere ardētesqz custodi vt non refrigescat nostra caritas sed sp ad tuam iusticiam faciendā oīs nr̄a cogitatio locutio z operatio dirigatur. Fac me dñe vigilanter z sollicite aduentum tuum expectare vt letus te suscipiēs ad gaudia eterna valeam te miserante peruenire Amen.

De decem virginibus. Ca. xlviij.

Ma. xxv

Postquā dñs ostēdit q̄dā añcedentia iudicii z monuit ad vigilandū consequenter describit ipm iudiciū z qz vniuersitas iudicanda distinguit in tres status scilicet

actiuoꝝ contemplatiuoꝝ z prelatoꝝ fō tres ponit pabo las ad istas tres ptinētes prima ē de decē virginibus et ptinet spālr ad cōtemplatiuos virginitas eñ vitā cō templatiuam significat qz castitas mentem a carnalibus eleuat et sic ad cōtemplationem veritatis disponit n̄ ses rus aūt de narius vniuersitatem cōtēplatiuoꝝ significat qz n̄ueri solū vsqz ad .x. pcedūt vel ꝑ propter opeꝝ legis obseruantiā. Nichilominus tñ ad oīe genus hoīm pōt hec pabola referri. Et primo circa vitā cōtemplantium. et consequenter etiam aliosū ponitur meritū et demeritū scdo examinationis iudiciū. Optat q̄ppe dn̄s vt nos cū venerit inueniat preparatos z cū eo ianuā celestis regni intremus et ne excludamur in puidētia fatuitatis z clau datur ianua sponsi celestis vnde vigilare oz qz nescimus q̄n sponsus veniet. Et aūt sit opus vigilare docet ex ad h parabolam de .x. virgi inducit (Simile est regnū celoꝝ) .i. psīs ecclesia militās spālr q̄ntum ad statū ɔtēplatiū z ni chilominus q̄ntū ad statū alioꝝ (decē virgi.) ptinētib⁹ q̄ (q̄nqz erant fatue) qz vanitati q̄nqz sensuū seruierūt et opera sua bona de genere non ad finē debitū ordinātes ppriā gl'iam z fauorē seu laudē hoīm vel questum prin cipaliter in eis intenderūt (z quinqz prudētes) qz verita ti p eternis seruierūt z opa sua bona ad finē debitū scilz ad gl'iam dei principalr e ad pfectiōez sui et ad edificati onem pximi pñter ordinauerunt. His recte ecclesia filiis perhibetur qz in ea boni z mali religiosi z supstitiose cō uenientes permixtim ptinenꝫ q̄ p .v. prudentes z p .v. fa tuas virgi p q̄nqz ptitam sensuū cōtinentiaz a carnis ille cebris z voluptatibus significantes intelliguntur. Qui cunqz eñ opa sua bona p vana gl'ia vel questu faciūt fa tui q̄dem sunt z si prudētes eē videanꝫ. Inde ei et virgi nes dicuntur qz bona opanꝫ z boni ab hoībus videntur Sunt eñ in actiōe virgines z intentiōne corrupti qz bona que agunt non castaz sincera intentiōe faciunt et merito dicunꝫ virgines fatue qz bonū opus de genere perdunt ppter defectū intentionis recte magna quippe fatuitas est difficilia z ardua aggredi z sustinere sine fructu et vti litate magna enim fatuitas est ieiunare vigilare carnem affligere orare et similia facere et nullam aliam mercedē nisi vanam gloriam expectare de talibus eñ dn̄s ait re ceperunt mercedem suā prudentes vero totā intentōez ad deum referūt z p opibus suis a deo cui soli placere cu piunt mercedez recipiunt prudentia quippe magna est ex modicis magna z ex tpalibus acquirere sempiterna. Et in his diuidiꝫ totus mundus z tota fideliū m'ltitudo qz vt dicit hiero sctā ecclīa virgines prudentes hz p deo bñ opātes z fatuas vana gl'ia laborātes videat ergo vn⁹ q̄sqz vt bonū opus bñ z bona intentiōe faciat qz non bo nūm facere sz bñ facere laudabile est nō eñ verbis mere mur sz aduerbijs .i. nō in eo ꝙ aliquid facimus hec hiero. Oēs vero accipientes lāpades suas .i. opera bona de ge nere (exierūt obuiā sponso et spōse) ad hoc eñ oz ordia ri exercitium vite nr̄e vt hō possit secure z decenter xp̄o ad iudicium venienti obuiare (Sz .v. fatue acceptis lam padibus) .i. operibus suis (nō sumpserunt oleū secū) .i. n̄ habuerunt spūale gaudiū qđ oriꝫ ex operibus bonis ppꝫ deum factis z hoc ppter defectum recte intentōis vt eñ dicit aug. qui nō ꝓpterea gaudet qz intrinsecus deo pla cet non hz oleū secū (prudentes vero accepērūt oleuz in vasis suis) .i. intra ɔsciēs (cū lāpadibus) .i. cū bonis opi bus hoc est vt dicit aug. leticiā bonoꝝ operū in corde et ɔz consciā posuerūt qz ꝓpter rectitudinē intentiōis gau dent in dn̄o de suis operibus bonis vñ aūt gaudiū illud oleum qz nutrit z fouet caritatis ignem ex hoc eñ ꝙ ali q̄s delectaꝫ in ope fortius z melius opaꝫ z ꝑ p̄ns dispo nitur vt ei maior caritas infundaꝫ oēs q̄ppe virgines tā fatue q̄ prudentes acceperunt oleū in vasis cum lampa dibus fatue aūt solū in lampadibus nō in vasis ita ꝙ va sa habuerunt vacua sic in ecclīa q̄dam accipiūt oleū i lā padibus q̄n videanꝫ ab hoībus boni interi⁹ aūt sunt bo

Hieroni. Augusti. Augusti.

nitate vacui z mali (Moram aūt faciēte sponso) .i. christo differente iudiciū .i. donec impleaꝫ n̄uerus electoꝝ (dor mitauerūt oēs) q̄ntū ad languorē corporis (z dormierunt) q̄ntū ad somnū mortis vel dormitauerūt p inertiā et ne gligētiā vñ cris tardāte ɔsummatiōe seculi nō solū pctō res sz iusti z spūales ad negligētiā sunt deuoluendi z ad carnalia delectamēta transituri vt impleaꝫ illō ps. Sal uū me fac de⁹ q̄m defecit sctūs q̄m dimi-sunt veri a filijs hoīz. Et bñ compaꝫ mors somno qz a morte erit ad vitā excitatio Dein ponꝫ examinatōis iudiciū circa p̄dicta opa ɔtēplatiū z alioꝝ cūz dr̄ (media aūt nocte .i. subito nullo scie aut spectante qz dicit dn̄i sicut fur ita in nocte veniet nā qz tps iudicij est nobis occultū iō signaꝫ per mediam noctem qz illa que fiunt nocte media sunt hoībus occul ta (clamor factus est) tubantiū angeloꝝ excitans mortu os z conuocans ad iudiciuz. O q̄ntus clamor qz non erit anima ita alte in celo nec ita profunde in inferno nec cor pus in sepulcro quin audiat hūc clamorez z cōtremiscat Ad istam media nocte scdm q̄sdam fiet iudicium q̄ ange lus egiptum deuastauit z dn̄s infernū spoliauit eadem qz hora electos suos de hoc mundo liberabit sz secundū alios de die celebrandum dr̄ qz nox illa sicut dies illumi nabitur (Tūc surrexerunt oēs ille virgines) fatue z pru dentes qz scilz boni z mali resurgent vt in iudicio appa reant vt ornauerunt lampades suas .i. aptauerunt ratio nes operum suorum reddendas cogitando z numeran do apud se opera suaꝝ quibus expectabāt remuneratio nem iste enim ornat⁹ nō est aliud nisi recursus ad mentē cogitando de iusticia operum suoꝝ e bonitate circūstan tiarum ac reddendas rōne eoꝝ hoc ei cōe est fatuis z pru dentibus sz in fatuis est vana fiducia in prudentibus ve ra Ad veritatez quippe ornatus lampadis tria exiguꝫ vicz claritas vitri in quo significatur puritas q̄ ad seipm plenitudo olei in quo mīa ad proximum inflammatio ignis in quo fides cū dilectiōe ad deū que oīa in pruden tibus sunt z in fatuis deficiunt. Sed fatue sua fiducia de cepte dicūt sapientibus (date nobis de oleo vr̄o) .q.d. iu sticia vestra sufficiens est vos glorificare z nos excusare excusetis ergo nos vl' feratis testimoniū de opibus nr̄is que vidistis qz ɔtinentes e fideles (qz lampades nostre extinguunꝫ) .i. opera nostra q̄ videbanꝫ nobis lucere et clara hoīb⁹ foris apparere in aduentu iudicis intus ob scuranꝫ qz oleo vere glīe z intentōis recte p̄uanꝫ. Nam sm aug Quoruz facta aliena laude fulciunꝫ eadem sub tracta deficiunt (Rñderunt prudentes dicētes. Ne for te nō sufficiat nobis z vobis) Ista petitio vana; et respō sio negatiua signant ꝙ nullus tunc ad aliū q̄ntumcūqz iustum poterit p auxilio habendo accurrere: nec aliquis q̄ntumcūqz iustus poterit aliuz iuuare sed vix sibi soli suf ficit sua iusticia. Vñ aug. Vnusq̄sqz p se rationez reddet nec alieno testimonio quisqz adiuuabitur apud deum z vix sibi quisqz sufficit vt ei testimoniū phibeat cōsciētia sua. vñ z hiero. hoc nō de auaricia sed de timore dicūt qz vnusq̄sqz de opib⁹ suis mercedez accipiet. nec ꝑ pfit in die iudicij alioꝝ virtutes alioꝝ vicia subleuare. (Ite poti⁹ ad vendentes et emite vobis) q.d. sm aug. crimen eoꝝ cōmemorando videam⁹ nūc qđ vos adiuuent q̄ vobis laudes vendere cōsueuerūt et vos in errorē inducere vt non coram deo sed ab hoīb⁹ gl'iam q̄reretis. Exprobra tio est fatuitatis p̄terite in hoc ꝙ bona opa de gn̄e vende tunt p fauore laudis humane .q. venditores sūt adulato res. q. d. eis. Considerate q̄d valuit vobis pro tali fauore cōtinenter viuere. (Dū autez irent emere) tropice loquiꝫ tur .i. si adhuc viuerent z inuenirent irent emere in quo i plicaꝫ q remanet affect⁹ z habit⁹ vanitatis p̄terite .i. sm aug dū iclinarent se in ea q̄ foris sunt z solida gaudia re q̄rerēt (venit spōsus) .i. ille q̄ iudicat id ē xp̄s. vt remune ratōz bonoꝝ faciat (z q̄) p opa caritate forata pata erant .i. prudētes vit gl. q̄ duo sm aug. bonū testimoniū corām deo cōsciā phibebat intrauerūt cum eo ad nuptias .i. re

Crisostom⁹. Augustinus. Augustinus. Hieronim⁹. Augustinus. Augustinus.

gni gloriam et fatuis exclusis z ad penam relictis (clausa est ianua) id est aditus ad regnum celorum qui non est alicui possibil' p⁹ iudiciū. Janua inquā triplex ē s. mie ad indulgendū q̄ mō oib⁹ apit' grē ad merendū q̄ mō oib⁹ offerit' grē ad intrādū q̄ mō oib⁹ penitentibus reseraī ergo clausa ē exclus' reprob' inclusis electis opib⁹ ꝯsummatis

Augustinus. Crisostom⁹.

Nō ē ut ait aug p⁹ iudiciū pz pcū aut meritoꝝ loc⁹. vn̄ z cris ita est terribile illud iudiciū ut nec innocētia sibi cōfidat. Tātus tiōr erit oīz etiā sctōꝝ ut nemo speret se iustum inueniēdū sz adhuc timeat ne forte re⁹ existat Quō ergo ꝓ pctōribus tūc intercedāt sctī cū timeāt ipsi de se Nā sicut tps misericordie iudiciū non recepit sic z tps iudicij miam non recipit ubi aūt locū mīa nō hz nec intercessio valet ubi etiam grego.

Gregorius

O si sape in cordis palato possit quid ammirationis hz qđ dr venit sponsus qđ dulcedinis intrauerūt cū eo ad nuptias qđ amaritudinis z clausa est ianua. Tunc regni ianua lugentibus clauditur qui mō quotidie penitētibus apit' q2 neq̄q̄ tūc veniā inuenit qui mō tps venie aptū pdit. Ibi a dn̄o nō pōt mereri qđ petit qui hic noluit audire quod iussit hec greg (Nouissime) per nimis tardā z infructuosā pniam (veniunt et relique virgi. di Dn̄e dn̄e api nobis) pb q2 vocāt eūdem significaī q2 crediderunt in xp̄m. vn̄ cris.

Crisostom⁹

Egregia quidem in dn̄i appellatione ꝯfessio idēq3 repetitur iudiciuz fidei est. Sz quid pdest voce inuocare si opibus neges nō humanis verbis hec aguntur sed ꝯscie sibi loquunī z q2 fides eaꝝ fuit informis z ſm aug. magna eius seueritas p⁹ iudiciū cui⁹ aū iudicium ineffabilis mīa prerogata est (Jō (r̄ndens ait. Amē dico vobis nescio vos) .i. nō cognosco scz noticia approbatōis q̄ soli electi a deo cognoscuntur q.d. Nō vos desero q2 vite meritū in vobis nō cognosco

Augustinus.

Nescit eas z repellit q2 scdm aug. nō intrant in gaudiuz eius q̄ nō corā deo sz vt placeāt hoībus vsi sūt aliqđ ſm precepta eius operari In fine aūt intentā cōclōez infert ad nostram instructionē di. (Vigilate itaq3) ad hūduz sidem caritate formatā z vos ad mortē z iudicium sollicite parādo anteq3 veniat spōsus vos ad h' subito vocādo (q2 nescitis diē neq3 horā) mortis vel iudicij sed de vtroq3 incerti estis. Ecce quo parabola tēdit vt q2 ignoram⁹ diem iudicij z etiam mortis nr̄e dubie sollicite testim bone ꝯscie nobis prepem⁹ ne si iudex nos inueniat ipatos cū fatuis virgi foris remaneam⁹ Singloꝝ eīn discutientur actus accusante vel excusante ꝯscia v nūquēq3 vnde

Hieronim⁹.

hiero ex hoc aūt q2 infert vigilate itaq3 q2 nes diē ne ho. intelligunī vniuersa q̄ dctā sūt eē pmissa vt q2 ignoramus iudicij diē solliciti nobis lumen bonoꝝ opm ppemus vigilia eīn opus est mentis aū mortē corporis. Ut aūt dicit

Augustinus

aug nō solū illius vltimi tpis q venturus est sponsus sed z sue quisq3 dormitōis diē z horā nescit Quisq3 aūt patus est vsq3 ad mortē q̄ oibus debet parat' inueniet etiā cuz illa vox media nocte sonuerit q̄ oms euigilaturi sumus.

Crisostom⁹.

Itaq3 vt dicit cris reuocemus ad memoriam exemplum qđ de virgi. refert q̄ exclusē sunt a thalamo sponsi ꝓpter olei defectuz Ponamus nosmetipsos in illis q̄ excludunī z inde quis dolor q̄ pena sit si cogitemus posse etiā3 nos eadē pati cū negligimus Est ne aliqs ita lapideus q̄ hoc exemplo nō moueatur z timeat ne sic ista incurrat hec cris. Igiī vigilemus z opa lucis agentes in vigilia huius vite emamus lampades nr̄as z opera vt habētes oleū ac gl'iam z gaudiuz in cōscie nr̄is preparati intremus cū sponso ad nuptias regni celestis. Unde dicit

Crisostom⁹.

hic crisost. q2 iudei exituri de egipto expediti z precincti agnum iussi sunt māducare z ad eundē parati oñdentes nobis q̄ñ quicumq3 nostri agni eucharistiam manducāt ita dn̄t esse expediti q̄si q̄tidie exituri de mundo Ad hoc ergo tendit pabola vt ad futura oculos cordis apiamus mala euadamus deserendo culpaz bona promereamur sectando iusticiā et cū oī diligētia quotidie expectemus dn̄i aduentū cuius nescimus diē neq3 horā. Ubi grego.

Gregorius

q2 post pctā deus pniam suscipit si sciret q̄sq3 de pn̄ti seculo q̄ tpe exierit aliud tps voluptatibus atq3 aliud penitentie aptare potuisset. Sed q̄ penitenti veniam spondet peccanti diē crastinū nō pmisit. Sp ergo extremum diē debemus metuere quē nunq̄ possumus pūidere. Illa hora ē nr̄i exitus sp intuēda ista redēptoris ammonitio aū mentis oculos ē sp ponēda q̄ ait vigilate q2 ne. di. ne. ho. hec greg. Illi ergo q̄ expectāt vt in vltīa hora cōuertantur falli pn̄t q̄ vero in bono pseuerāt falli non pn̄t Dīs eī hōi in eo iudicaī in q̄ inuenit z ergo nunq̄ nisi in bono iudicanī q̄ sp in bono inueniūtur. Igitur vt ait richar. dz aīa perfecta z assidue summoꝝ contemplatōi dedita oī hora peregrinatōis sue terminū z egrasculi hui⁹ egressuz cū suo desiderio expectare z ad illud diuine cōtemplationis spectaculū qđ in futura vita speramus aīz suū suspēdere z in eiusmōi expectatiōe vehemēti desiderio anhelare vt id qđ interim videt per speculū z in enīgmate mereatur facie ad faciē videre.

Richar.

Oratio.

Domine ihesu xp̄e sponse bone da michi cū prudētibus virginibus bona opa z intentiōe recta facere ac in eis vigilanter pseuerare vt patus inuētus ad nuptias tuas valeam gaudenter intrare peto domine vt nouū facias in finē meum anteq̄ veniat z ne me ante finiri sinas q̄ pctā mea dimittas vt in hora exitus mei vltio diuina super me non veniat z prīs tenebraruz michi non occurrat nec noceat sz talez me dies examinatiōis reddat qualem me fons regeneratiōis exhibuit.

De talētis z bonis a dn̄o seruis traditis. Ca. xlix.

Matth. xxv z lu. xix.

Subiungit secūdaz parabolā de talētis q̄ spālit' ptinet ad plātos q2 lz oēs maxie tn̄ prelatos inducit vt vigilantes gratijs z donis a deo receptis bn̄ vtantur ad dei gloriam sui pfectionē z pxi edificatōez z fructū afferāt exēplum seruoꝝ q̄ de talētis lucrati sunt z a dn̄o veniente remunerari nec abscondāt in terra vel sudario pdictis vtēdo ad mūdi gl'iam v' tpale lucrū seu carnale comodum ne vt seruus piger et torpens damnenī ac foras eī puentum sanctorum in tenebras exteriores z infernales eicianī. Et pmo circa statū platoꝝ spālr z nichilomin⁹ aliorum descri meritū z demeritū ꝑpale actōis scdo iudiciū discretōis ib dic dico vob vt vigile bn̄ faciēdo z bonis pseuerādo q2 ne aduētū spōsi z iudicis sicut hois peregre ꝓficiscentis incert⁹ est redit⁹ seruis suis spōsus ei pdict⁹ (sic hō pegre ꝓficiscēs) scdz corp⁹. s. ad celestē pa. carnez nostrā portās pegrinatio eī fuit celum carni vel q2 a nobis nō vr̄ in pn̄ti (tradidit seruis bona sua) .s. v. ta l ij. z .j ad fructificādū (vnicuiq3 scdm ꝓpriā virtutē) .s. susceptīuam ne quē grauaret ne cuiq̄ deficeret Et ē arg inde q2 deus nō pcipit impossibile (z ꝓfect⁹ est statiz) libera eis ptātē opandi pmittēs (abijt aūt) ꝑ affectum voluntatis (q̄ v tal accepat) .i. donū. v. sensuū z exteriorez sciam. v. sensibus acq̄sitaz z opatus est in eis) ꝑ exercitiū exterioris operis (z lucratus est alia v.) q2 merita sua mltiplicauit ex creaturis creatorē ex corpalibus spūalia ex tpalibus eterna cognoscens ac fructum edificationis in pximis faciēs (siliī q̄ ij. accep) .s. intellectuz scri. z opa (lucratus est alia ij) .s. bonū sapiē a se diffundendo in pxim p verbum predi z bonū opatōis p exē. edificatōis (q̄ aūt j. acce) .s. solā intelligentiā scrip. (abiens fodit in terra) curuitate terrene intentionis z carnalis actiōis (z abscōdit pecuniā dn̄i sui) sine edificatione proximi. Greg. talentū in terra abscondere ē acceptū īgeniū i terrenis actibus implicare z nō lucꝝ spūale querere. In his ergo trib⁹ suis significanī oīa gn̄a holm q̄bus competit negociatio actiue vite s. impfecti pfecti z mali impfecti q2 plib⁹ indigēt designanī in illo q̄ accepit. v. pfecti in illo q̄ acce ij. mali in eo q̄ acc. j. Illi aūt duplicāt tal. qui ex eis faciūt opera bona illi vero abscondunt q̄ ociose viuūt vel ex eis tpalia tm̄ lucra querūt. Examinationis iudicij circa pdicta

Gregor.

ponitur cū eis (post multū tēpis) .i. in scđo aduētu (venit dn̄s seruoꝝ illoꝝ) requirens a singulis de cōmisso rōez exq̄rens merita ⁊ exigens q̄d tradidit cū vsura. Quid quisq̄ accepit consideret et q̄d lucꝝ de acceptis reportz penset (Et accedens q̄ v talē acceperat) .i. preparans se ꝯsidēs de reddēda rōne (obtulit alia .v. tal. ⁊ qui ij acceperat obtulit alia duo) multiplicata eni tal. sunt multiplicata merita que offeruntur cū a deo acceptant (obtulit inq̄ā dicens. Quinq̄ vel ij tal. tradidisti m̄) ꝯfiteꝝ gratifice ⁊ totū ei deputat q̄ ab ipso accepit (ecce alia .v. vel ij. supluerat⁹ sū) .i. m̄tiplicata sunt merita ex gratia tua cū vsu liberi arb. (Et ait illi vtriq̄ dn̄s eius. Euge) q̄d est interiectio gaudentis .i. scđm cris. bene fit tibi serue per propriā hūiliationem q̄ ad teipm̄ bōe p diuinā assilatōez q̄ ad deū et fidelis p vtilē dispēsatiōez q̄ ad primū vel (bōe ⁊ fidelis) ḡrens in actib⁹ suis gl̄iaꝫ dn̄i sui nō suā (qr super pau. fu. fidelis) .s. bona vite pn̄t. sup mul. te ꝯsti.) .i. bō vite sequētis de q̄b⁹ ps̄ di. Quā magna m̄ltitudo dul. tue dn̄e quā absc̄ō ti te. vn̄ cris. Pauca sunt q̄ in hoc seculo nobis prestanꝭ multa q̄ in illo seruanꝭ. Et hiero. oīa q̄ in pn̄ti habemus licꝫ magna videanꝭ ⁊ plīma tā cōpatiōe futuroꝝ parua ⁊ pauca sunt (intra in gaudiū dn̄i tui) ⁊ suscipe que nec oculus vidit nec auris audiuit nec in cor hoīs ascendit ⁊ bn̄ dicit (intra) vt ex oī pte gaudiū sursum ex visione dei deorsum ex consideratōe inferni interi⁹ ex glia cōsciētie exterius ex decore oīs creature. Gliose ꝯsūmmato cursu certamis in gaudiū dn̄i sui intrabit qui cētum milibus predicās vn̄ vnā aiaꝫ lucratā dn̄o suo reportauerit nec sō minus gliose si nullā dn̄o nō fideliter p posse faciat q̄d faciēduꝫ ē p salute nē pe miles strēnuus in certamine cōmēdaꝭ si ꝯstanter ⁊ viriliter certauerit etiā si dn̄o suo triumphum nō obtinuit sic ⁊ doctor gētiuꝫ repositā sibi habere coronā iusticie gl̄iabaꝭ nō minus q̄ si oēs q̄s cōuerterat in vera fide ⁊ vnitate sanc. m̄ris eccle. perstitissent. (Accedens aūt q̄ .i. tal. acce. ait. dn̄e scio ⁊ homo durus es) grauiꝭ puniēs delinq̄ntes (met vbi nō sem̄asti ⁊ cōgre. vbi nō sp̄sisti) Seiat deus noticiā i predic. veritatꝭ spgit virtutes in exem. bōitatis merit ergo vbi semē legis vel euā nō m̄istrauit ⁊ colligit vbi bonitatis exempla i prīsbus ve. vꝭ no. test. nō sp̄sit. In prelatis etiaꝫ eccle non solum reqrit bō i p̄sona ppria sꝫ etiā in alieā .s. in sbditis eorum qr eoꝝ officiū ē alios ⁊ maxīe subditos inducere ad bonū (⁊ timēs) .s. aggredi altioris vite statū ne ipe piclitaret t q̄rēs salutē alioꝝ (abscōdi tal. tuū in terra) .i. est nō sum vs⁹ noticia m̄ dam ppter eterna sꝫ ppꝭ terrena (ecce habes q̄d tuū ē) .a. d sufficit m̄ qr tenui q̄d habui nec aliis ministraui. Iste tiōr serui pigri nō est nisi pusillanimitas bene agendi. Et aūt dicit cris. ⁊ si talentuꝫ non perdidit tēus tā ē dāni sicut q̄ cū seminādi semē accipiēs ipe seīationis nō seiauerit dn̄o suo dānū fecit ⁊ si semē non perdidit q̄tum poterat lucrum facere si oportuno tpe seminasset. Rn̄. aūt dn̄s dixit ei serue male) propter calūniā respectu dn̄i (⁊ piger) in m̄tiplicatiōe respectu proximi (sciebas qr meto vbi nō seīo) m̄ltomagis vbi seīo (⁊ congrego. vbi nō sp̄si) multomagis vbi sp̄si. q.d. p omissione veritatis ⁊ virtutuꝫ iudico illos quib⁹ nō predicaui nec exēplū bōitatis ꝓposui ergo multomagis te cui talētuꝫ noticie mee ad negociandum cōmisi ⁊ ex hoc te accuso q̄ te excusas (Oportuit ergo) ad tuū meritū ⁊ ad aliorum cōmodū (te pecuniā meā) .i. sermonē vel legē dare gratis ad mensam .i. ad alioꝝ refectionē internā e (committere nūmularijs) .i. auditoribus q̄ q̄d audiunt operātur vel potius docere alios qui postea aliis ministrarent (et ego veniēs) ad discutiendū merita (recepissem q̄d meū est cum vsura) .i. te ⁊ ipsos q̄s m̄ acquisiuisses hec eni est vsura sp̄ualis .s. lucꝫ animarū q̄ maxime placet deo (Tollite itaq̄ ab eo talentū) .i. donū sibi traditū sciꝫ naturalis ingenij vel noticie ꝫ loquitur permissiue qr dn̄s auferri p permittit intelligentiam vel p vicia vꝭ p demones q̄ hō infatuaꝭ in eligēdo maluꝫ vel infatuaꝭ ppter sese abusuꝫ vel nō recipit mercedē sꝫ penā qr bona diuinitus collata nō cedēt male opantibus vel ociosis ad gloriam sed magis ad ꝯfusionē (⁊ date ei q̄ hꝫ .x. talenta) qr dn̄atio reproborum cedet ad gloriā electoꝝ s̄m illud letabiꝭ iustus cū vi vindi. ex q̄ patet q̄ nō permittit deus fieri malum nisi inde eliciat aliquod bonum iussit autē potius dari illi q̄ hēbat .x. q̄ illi q̄ habebat iiij. qr minus habuit q̄ v accepe tat q̄ qui duo p v enī significaꝭ exterioꝝ scīa scđm .v. sensus sꝫ p duo opatio voluntatis ⁊ intellectus oportuit ergo illi q̄ habuit exterioꝝ sciāꝫ ⁊ āministratiōez dari intellectuꝫ interioꝝ q̄ p vnū itelligiꝭ talētū (oī eꝭ hn̄ti) ⁊ bn̄ vtēti (dabiꝭ) incremētū ei⁹ q̄d hꝫ (⁊ abūdabit) hn̄ti sollicitudinē ministrādi verbuꝫ dei dabiꝭ gr̄a (⁊ abūdabit) in esficaci doctrina. Itē (hn̄ti) caritatē dabiꝭ augmentum caritatis (⁊ abūdabit vsq̄ ad pfectionē. Itē hn̄ti meritū dabitur premiūꝫ abūdabit qr remūerabiꝭ supra condignū. Augetur eni gr̄a ei q̄ laborat in ea nam laborando meretur augeri et ei qui reperitur in gratia dabitur gl̄ia ⁊ abūdabit non solū de sua ⁊ alioꝝ glificatione sꝫ etiam de impletione iusticie in maloꝝ reprobatiōe (Ab eo aūt q̄ n̄ hꝫ) studiū vel caritatē ⁊ bonū doni collati vsū (⁊ q̄d vꝭ hr̄e) naturali ingenio vel studio lr̄aꝝ ac donū sibi collatū (auferetur) Itē ei q̄ nō hꝫ fidē vt i deo nō credenti etiā q̄d vꝭ hr̄e .s. legis scīa auferetꝭ ab eo. Item ei q̄ in morte non inuentus fuerit in gr̄a bona naꝭe ⁊ gr̄e cedēt ei ad penam. Et aūt dicit aug. Omis res q̄ dāda nō deficit si habetur ⁊ non daꝭ nō habeꝭ quō hn̄da est ⁊ vt idē dicit dare hn̄ti fuit mie auferre nō hn̄ti iusticie prudēter ergo ⁊ fideliter laborantem ac bonū vsuꝫ in dei mūere hn̄tem amplioū gr̄a dn̄s donat ⁊ ocia sectanteꝫ ac munere dei non bene vtentē eo q̄ declarat priuat. Vn̄ dicit gre. q̄ q̄sq̄s caritatem hꝫ etiā alia dona pcipit q̄squis caritatē nō habꝫ etiā bona q̄ pcep isse videbatur amittit. Deinde inutilem seruum talento priuato iubet mitti in tenebras exteriores .i. corporales qr vt ait hiero dn̄s lumen est q̄ ab eo foras mittitur caret lumīe. Exteriores tenebre sunt corporis interiores sunt male aīe. Vn̄ greg. interiores tenebre sunt cecitas mentis exteriores eterna noꝫ damnatōnis q̄ ergo hic sponte cecidit in cecitatē mentis illic pijcietur in noctē damnatiōis. Vn̄ ⁊ rab. p penā i exteriores tenebras cadit qui per culpā suaꝫ spōte in interiores cecidit. ibi coactus patitur tenebras vltionis qui hic libenter sustinuit tenebras voluptatis hec raba. (ibi erit fletus) pro veniēs ex fumo ignis (⁊ stridor dentiū) ex passione frigoris vel (fletus ⁊ stridor dentiuꝫ) .i. dolor mentis et corporis ⁊ ad ista reducitur oīs pena infernalis ecce qr non solū qui mala operatur sꝫ et q̄ bona nō facit vltima pena punitur ⁊ ꝭ etiā p .v. talē intelligi bona nature bona gr̄e bona scīe bona potētie ⁊ bona opulētie ⁊ dicuntur talē qr per bonū vsum taliū pōt homo sibi acq̄rere celeste premiū ⁊ aliqui hn̄t oīa ista a deo collata alii plura istorum alii vnū tn̄ aliqui etiā sunt qui talenta multiplicant et geminant bn̄ vtēdo predictis ad sui pfectiōez ⁊ proximi edificatōez alii abscōdūt in terra qui vtunꭓ ad mūdi gloriam ⁊ lucra tpalia. De eodē q̄ luc. ponit pabolā de homine nobili .s. xp̄o qui nō solū s̄m diuinitatem verūetiaꝫ s̄m hūanitatē ex nobili gn̄e ort⁹ ē qr s̄m diuinitateꝫ dei patris ⁊ scđm humanitatē dauid regis filius qui (abiit in regionez lōginquā (ascēdens in celum empireū accipe sibi regnū (super ordines angeloꝝ (ac reuerti) .s. ad iudiciū generale in mūdi fine ⁊ etiā ad iudiciū pticulare in cuiuslibet hoīs morte ⁊ priusq̄ illuc ascenderet (vocatis) p electiōis gr̄aꝫ (decē) ppter decalogi obseruātiā (suis suis) ppꭓ obiam oīmodā vel (decē seruis suis) .i. xp̄ianis et fidelibus vniuersis quoꝝ vniuersitas n̄ero denario dēsignaꝭ ppꭓ ꝑfectiōez denarij (dedit illis) grat decē mnas id est talenta seu libras .s. sp̄ualē decalogi intellectum ad negociandū donec veniat ad iudiciū q̄s veniens exiget cū vsura ⁊ excrescētis scđm beđ. Mna .x. dragmis appēditur decē ergo mne centū dragmas .i. cētū libras faciūt

Crisost. — Crisost. — Hieroni. — Crisost. — Augustinus. — Gregorius — Hieronim⁹. — Gregorius — Rabanus — Beda

qua miserus pfectoꝝ designat et sacre scrip sermo q̄ vite
celestis pfectiōez suggerit q̄si numeri cētenarij pondere
fulgescit vel per ꝯ mnas intelligitur vniuersitas donoꝝ
dei ꝑpter pfectiōez ipi⁹ denarij mutuauit ergo nob de⁹ a
liq̄ dona ad negociādū vt multiplicent ꝑ fructus bonoꝝ
opeꝝ q̄ tps meriti currit vsq3 ad iudiciū de quibus que
rit lucrū meritoꝝ redditurus cumulū premioꝝ. Hꝑfecto
[Gregorius] negociū vt ait greg. tūc vere nos agimus si viuēdo ⁊ lo-
q̄ndo primoꝝ aias lucramur si infirmos quoq3 celestis
regni gaudia pdicādo in supno amore roboramus si pro
teruos ac tumidos gehēne supplicia terribiliter insonā
do flectim⁹ si nulli ꝯ veritatē pcimus si supnis amicicijs
dediti humanas inimicicias nō timeam⁹ hec gre. Usura
quippe est qđ ex mutuo vltra sortem accipitur. Et certe
dn̄s dādo nobis pecuniā sue gr̄e ⁊ doctrine exigit eā cū
vsuris ⁊ excrescētia pn̄o vt cui3 tribuit doctrinā fidei ad
credendū exigit vt qđ credis ore cōfitearis scđo vt quod
confiteris ope compleas tertio vt ex auditis in lege diu
meditando ⁊ legēdo ⁊ orādo etiā alia intelligas quarto
vt quod cōpleueris docere nō cesses his em̄ ptibus dena
[Crisostom⁹.] rius vite fundat eterne vn̄ greg. Inquantū vos pfecisse
pensatis etiam alios trahere vobiscū satagite in via dei
hr̄e socios desiderate ⁊ si ad deum tenditis curate ne ad
eū soli veniatis hic em̄ scriptū est Qui audit dicat veni vt
qui in corde vocē supni amoris susceperit foras etia3 pro
ximis vocem exhortationis reddat hec greg (Accepto
sūt regno) dn̄s a seruoꝝ illoꝝ rediēs (iussit eos vocari) ad
se vt sciret q̄ntū quisq3 negociatus eēt Et cū primus ve
niens cū mna sua alias decē ⁊ alter cum mna sua alias quin
q3 acquisitas obtulisset ꝯgratulās ei dn̄s dixit prio (eris
ptatē hn̄s su decē) alteri vero (⁊ tu esto sup qnq3 ciui) i.
gaudebis sʒ tu vterq3 de felicitate oīm q̄ ꝑ tuas doctrinā
vel vite tue exemplū cōuersi sunt ad bonū seruis aūt bo
nis mnas cū lucro reportātibus piger seruus mnā suam
sine lucro obtulit quā in sudario ligatum habuit q̄ mol
liter et delicate viuendo doctrinā cōmissā3 nō enumera-
uit ac grāz sibi datā in hac carne laboribus ⁊ fatigationi
bus traditā torpescēs ⁊ pcepta dona sub ocio torporis ⁊
ignauie abscōdit ⁊ seipsam mnam sine operibus tanq̄
mortuā3 et sepultam in sudario habuit sudarium em̄ est
pannus in quo inuoluit corpa mortuoꝝ et iō mna in su
dario reposita signat donū dei a bois opib⁹ ociosum tan
q̄ mortuū illis ergo qui de donis suis bn̄ opando lucꝝ
fecerunt cōmendatis a dn̄o et remūeratis pigrū q̄ in bo
nis opibus torpendo mnā suā3 in sudario ligauit repro
bat dn̄s et damnat vario tn̄ modo sm quātitatē meriti
vel delicti q̄ grad⁹ sunt ⁊ in gaudijs ⁊ in tormētis. Iste
(hō pegre pficius) i. xp̄s ad prē3 ascēdēs sm mar. (relic
quit) corpaliter (domū suā) i. eccl'iam quā tn̄ nūq̄ diuine
potentie psidio destituit (⁊ dedit seruis ptātem cuiusq3
opis) q̄ dans fidelibus viij ral. sm mat. et ꝯ mnas sm
luc. tribuit eis facultate3 insistendi opibus bonis dimit
tens eos agere sm libertatem sue volūtatis (⁊ ianitori)
[Beda] q̄ ducit in domū celi (pcepit vigilare) ei. s. q̄ pdicat ⁊ pest
cui dr̄ si nō annūciaueris iniquo iniq̄tatē suā3 sanguinem
eius de manu tua reqram vn̄ bed. ianitori āt pcepit vt vi
gilaret q̄ ordini pastoꝝ cōmisse sibi eccl'ie sub3 curam
impēdere non solū autē rectores eccl'ie sed oēs vigilare
pcipimur ianuas cordiū custodientes ne antiqui hostis
[Gregorius] mala sugestio intret ne nos dom in⁹ dormientes inueni
at hec bed. ianitor etiā est rō que d3 esse vigil ad clauden
dum ostium ꝯsēsus dyabolo ⁊ ad apiēdū xp̄o q̄ ad ostiū
pulsat q̄n ad bonū inuitat negociemur ergo fideliter de
bōis nature gr̄e et fortūe nob datis q̄ de oīb⁹ rōē3 redde
mus. Fugiamus pigriciā q̄ piger locū dya ꝑpat ⁊ ocio-
sus q̄si puluinar ē dya. in quo requiescat oībus q3 mōis q̄-
bus possumus nosmetipsos emendando vel alios adiu-
uando talentū3 dn̄icū erogare ⁊ erogando multiplicare
studeamus vtpote de q̄ in districto iudicio rationē reddi
turi sumus nec se aliquis ab hac negociatione excusare

poterit q̄ null⁹ ē qui talentum nō accepit vn̄ gre. Scien
dum vero ē q̄ nullus piger ab hac talenti acceptōe secu
tus est null⁹ nāq3 est qui veraciter dicat tal. mīme accepi
nō est vn̄ rationē ponere cogar. Talētī em̄ noīe cuilibet [Grego.]
paupi etiā hoc ipm reputabitur qđ v' mīmū accepit ali
us nāq3 accepit intelligentie donū3 pdicatōis ministeri
um debet ex taleto ali⁹ trenā subā3 accepit erogationē
taleti debet ex reb⁹ ali⁹ didicit arte q̄ pascit ipa ars ei in
talenti acceptōe reputat alius familiaritatis locū3 apđ
diuitē meruit talentum pfecto familiaritatis accepit ha
bens igitur intellectū3 curet oīno ne taceat hn̄s rerū af
fluentiam vigilet ne a mie largitate torpescat hn̄s arte3
q̄ regitur magnope studeat vt vsū3 atq3 vtilitatē illi⁹ cū
primo ptiatur loq̄ndi locū3 apud diuitē hn̄s pro paupi
bus intercedat. Tantū quippe ab vnoq3 nr̄m vetur⁹ iu
dex exigit q̄ntum dedit. Cōsiderem⁹ ergo q̄ accepimus
atq3 in eorū erogatōne vigilem⁹ nulla nos a spūali ope
terrena cura impediat ne si in terra talentū abscondit ta
lenti dn̄s ad iram ꝑuocetur vn̄ aug. vnusq̄sq3 qđ h3 pres
stet alteri q̄cquid plus h3 largiatur inopi alius h3 pecu
niā pascat pau ves nudum edi sec. opetur de pecunia q̄c [August.]
quid boni pōt alius h3 ꝯsilium regat primū pellat tene
bras dubitationis luce pectoris alius h3 doctrinam ero
get de cellario dn̄i ministret conseruis cibaria conforte
fideles reuocet errantes q̄rat pdi q̄ntum pōt faciat est qđ
sibi erogent paupes alius claudo pedes accommodet
alius ceco suos oculos duces prebeat alius visitet in-
firmū alius sepeliat mor sunt ista in omnibus vt prorsus
difficile inueniat aliquis q̄ non h3 vn̄ aliquid alteri pstet
et illud extremū3 et magnū qđ ait aposto inuicem one-
ra vestra por ⁊c. Unde etiā cris. oīa inferamus ad prio
rum vtilitatem talēta em̄ hec sunt vniuscuiusq3 virtus si [Crisost.]
ue in preeminētia siue in pecunijs siue doctrina siue in q̄li
cunq3 tali negotio nullus dicat quoniam i. talem habeo
et non possum facere pōt et p vnū approbatus esse nō es
es vidua illa pauperior nō es petro et ioh. rusticior qui
et ideote et illitterati fuerunt s3 tn̄ q̄m desideriū mōstra
uerūt et ad cōe3 vtilitatem oīa fecerunt celos apphēde
runt nichil em̄ est ita deo amicū3 sicut ad cōe3 vtilitate3
viuere ꝑpter hoc smonē nob dedit de⁹ ⁊ man⁹ ⁊ pedes
⁊ corpis virtutē ⁊ itellectū ⁊ sensū vt oīb⁹ his ⁊ ad nr̄a3
sporū3 salutē ⁊ ad priōꝝ vtilitatē vtamur non opus est
multis hic nob sermonibus neq3 lōga circuitiōe. Instat
em̄ b. Paul. cōcilium serens et di dissolui et cū xp̄o esse
meli⁹ ē manere aūt in carne magi necessariū3 ē ꝑpt vos
⁊ ei q̄ ad xp̄m erat discessioni pposuit primi edificationē
hoc enim maxime est esse cum xp̄o volūtatem eius face
re voluntas aūt ei⁹ nihil ē ita sicut quod expedit primo
si em̄ in secularib⁹ nullus sibiipi viuit s3 ⁊ artifex ⁊ miles
et agricola et negociator ad id quod cōiter expedit sunt
et ad quod proximo pdest conferunt vniuersi multoma
gis in spiritualib⁹ hoc oportet facere hoc em̄ maxie ē vi
uere q̄ sibiipi viuit solū3 et oēs despicit supfluus ē ⁊ neq3
hō neq3 generis nr̄i hec cris. Ex pdictis v3 q̄ aliq̄s fide-
lis in caritate manēs qui absq3 suo scādalo vtilis est vel
esse posset prius quo ad vi et pecca. morta. si se trāsfert ad
heremū vel monasteriū3 vbi alios non istituit verbo vel
exemplo nec curā quā posset et deberet circa proximos
gerit q̄sita abscōdit tal. et ē seruus piger de infirmis eni
non loquimur q̄ de facili scādalizātur quia eis est tutum [Hiero.]
fugere ꝯsortiū3 prauoꝝ et laqueos dya. Sed ecōtra vi-
detur q̄ ꝑualet actiē ꝯtēpplatiua dominus ei dicit mar
the maria opti. par ele que non au ab ra. Et hier. i plu-
ribus locis epl'aꝝ suaꝝ vsq3 adeo pfert actiē ꝯtemplati
uā vt viros religiosos ⁊ mltis vtiles voc3 ad heremū q̄si
nihil boni i mundo agerēt habito respectu ad vitam mo
nachorum ⁊ anachoritaꝝ in his ergo videt necessarium
vt q̄sq3 vires suas ꝯsideret ⁊ ad quod opus ipe sit aptior
penset si em̄ ad ꝯtemplatiuam abilior ⁊ ad orādū deuoci
or tute se trāsferat ad heremum oraturus p se ⁊ aliis et

ita plus pderit eis in heremo p ipsis orãdo q̃ in mũdo
eis predicando nec absens pec dñi sui ĩn terra sed ĩ dño
licet non predicet quia talẽta oronis et deuotionis in quo
ampli⁹ valet et meliorẽ se sentit oibus erogat nec piger
dici debet q̃ totus in scã deuo et orone iesu vigil et fle
tu est. verũtñ si q̃s videret gregis sibi cõmissi periculũ im
minere z nullũ idoneũ in curã gregis sibi successurũ peri
culum esset gregẽ deserere et ad here se trãsferre licz abi
lior ad orandũ sit dũ mõ de suo scandalo nõ p̃sumat pla
tus q̃dẽ qui idone⁹ est ad p̃dicandũ z plures istruere po
test ac sibi z alijs in tali officio vtilis est. talis fraternam
caritatẽ nõ obseruat si pplm sibi cõmissũz relinq̃re z se ad
here trãsfer cuz vtilior in agro p̃dicationis q̃ in here esse
possit in his vero queq̃z in caritate manẽte spũs sct̃ int⁹ do
cebit q̃d ei meli⁹ faciendũ sit z sollicitũ circa hec inq̃sito
ris questioni satisfaciet. Oratio

Domine iesu xp̃e q̃ nobis tua dona misericordi
tradidisti monẽs vt vigilãtes z sollicite agẽtes
ex eis fructũ afferam⁹ da michi indigno seruo tuo de do
nis a te receptis vigilãter negociari et ea per fruct⁹ bo
norũ operũ multiplicare eisq̃z ad tuã gloriã: primi edifi
catione: et mei p̃fectionẽ sic btũ vti vt cum seruis tuis bo
nis z fidelibus merear remunerari ac te iubente intrare
gaudiũ felicitatis eterne et suscipere que preparasti dili
gentibus te bone iesu. Amen.

De ventilatione aree in extremo iudicio. Capi I.

Extremo ponitur

tiam parabolã q̃ ptinet ad actiuos q̃uz est se ex
ercere in actib⁹ mie p quoꝝ exercitio vigilãtes
in talib⁹ remunerabunt. desistẽtes aũt a talib⁹ condẽna
bunt. z describit ventilationẽ aree q̃ fiet in extremo iudi
cio ac modũ ipsi⁹ diuini iudicij. De hoc euãg. dic augu.
Augusti

si q̃s eẽt q̃ de tota sacra scriptura nihil aliud sciret nisi so
lummõ lectionẽ istã p̃rẽ h solũ sibi sufficeret ad salutez
q: ɔtinent hic merita z demerita p̃mia z supplicia bono
rum z malorũ cõditiões aũt iudicis in hoc aduẽtu scdo
ponit p oppositũ cõditionũ eius in aduẽtu p̃mo. Venit
eñ p̃mo in humilitate aploꝝ paupeꝝ societate ꝯpassa in
firmitate. scdo veniet in maiestate angloꝝ societate z iu
dicis dignitate (venit ergo fili⁹ hois) s. virgis ad iudici
um (in maiestate sua) q: tũc iudicaturus apparebit in for
hois gl'iosa q̃ in p̃mo aduẽtu iudicãd⁹ apparuit ĩ forma pas
Remigi

sibili z ĩfirma vñ remi. i maiestate deitatis iudicatur⁹ ad
ueniet q̃ ĩ humilitate sui iudicãdus apparuit itaq̃z traded⁹
ĩ pro cruci. pmittit gl'iam triũphãtis vt securiꝰ a scãda
la hac pmissiõe ɔpesaret. z vt meli⁹ illa paterent discipli
z libẽti⁹ sub tãte gl'ie expectatiõe vñ z cris. de⁹ manifeste
Crisost.

veit manifeste inq̃t nõ iã celat⁹ in corpe sicut ãtea. vt vi
eũ etiã boni cognoscerẽt s̃z manifest⁹ in gl'ia. vt etiã ma
li eũ ɔfiteant̃ indici vt q̃ ɔtẽpserũt eũ ĩ humilitate cognos
scãt eũ in p̃tate z q̃ scire noluerũt q̃ dulcis est mia ei⁹ sen
tiãt q̃ grauis est ira ipius. hec cris. In forma ĝ hũana veiet
vt ab oib⁹ videri possit si eñ in forma diuina veiret nõ pos
set videri a malis. q: talis visio nõ est sine delectatõe ma
xima q̃ tunc nõ cõpetit eis. z ĩõ dicit (cũ ve. fi. ho.) i famu
latu aũt ei⁹ veniẽt oẽs angeli ei⁹ cũ eo. ppter iudicis bo
Crisost.

norẽ z tanq̃ testes actuũ hũanoꝝ z executores sentẽtie
ferende p ipm vñ cris. oẽs eñ angeli cum ipso aderũt te
stãtes z ipi q̃tum ĩm ministrauerũt missi a dñatore ad salu
tem hoim. (Tũc sedebit sup sedẽ maiest sue) i. in eccla ĩ
qua apparebit cũ oĩpotẽtia sua. p q̃õ significat p̃tatez iu
diciariã que xp̃o hoĩ est data (z tũc cõgregabunt añ eũ)
tanq̃ ante iudicẽ suũ (oẽs gẽtes) ois tpis: ois cõditõis
Crisost.

ois etatis. q: nullus poterit tũc latere vel se abscondere
vñ cris. vbi illumiatio euãg. ad oẽs gentes p̃dicata per-
uenit tũc oẽs gẽtes iexcusabiles facte sunt. z ideo tũc iu
ste ad iudiciũ cõgregabunt oẽs. (Et separabit eos abin
uicem) s. bonos a malis (sicut pastor segregat oues ab he

dis) de die sunt simul in pascuis oues z hedi. sed in vespe
pastor eos segregat. sic in vita p̃nti sunt in ecclesia simul
boni z mali sed ĩ vespe mortis seu mũdi sepabit xp̃s bo-
nos a malis sic oues ab hedis. Sepabit inq̃z merita oĩa
merita discernenda loco loca varia assignãdo vocabulo
diuersis noibus appellando hos hedos illos oues. In
ouibus itelligitur innocentia bonoꝝ ppter simplicitatẽ
mititatẽ fecunditatem in hedis itelligitur puersitas ma
loꝝ ppter feditatẽ impetuositatẽ sterilitatẽ. vñ criso.
Crisostom⁹.

deinde a noib⁹ vniu scuiusq̃z modũ ondit. hos q̃dem he
dos vocãs hos aũt oues vt hoꝝ q̃dem ifructificatiõem
ondat nullus. n. ab hedis fruct⁹ fit hoꝝ aũt multũ q̃stuz
et eni mult⁹ ouium est q̃stus: z a lana lacteq̃z z ab his q̃ p
turiunt a q̃bus vniuersa desert⁹ est hedus. Et iterꝝ oues
hoĩes iusti ppter mãsuetudinẽ: q: ipi neminẽ ledũt z p-
pter patiẽtiã. q: q̃ cũ ab alijs lesi fuerit sustinẽt. hedos aũt
hoĩes pctõres dic. q: in capris hec naturalr̃ sunt vicia li
bido p̃ ceteris aĩalib⁹. supbia ira liuidia ɔcupiscẽtia gule
et clamorib⁹ supfl'a garrule. in oibus his vicijs pctõres
abundãt. z iõ hedis sunt assimilati hec criso. (Et statuet
oues) seu bonos (a dextris) suis. (hedos aũt) seu malos
(a sinistris). in ipa positiõe dextre z sinistre iã ex tũc vtrus-
q̃z pa cognoscere poterit cui mia et cui miseria immineat.
vñ criso iustos quidẽ ad dexterã ɔstituet pctõres ad sini
Crisostom⁹.

strã vt vnusq̃sq̃z meritoꝝ suoꝝ cõditionẽ ex ipsi⁹ loci q̃li
tate cognoscat. merito iustos ad dexteraz collocabit. q:
nunq̃ cognouerũt sinistrã merito ipios ad sinistrã q: nũ-
q̃ cognoscere voluerũt dex partẽ vias n q̃ a dextris sũt
nouit dñs puerse aũt sunt q̃ ad sinis sunt. z iterꝝ a sinistris
Remigius

sunt qui q̃rũt tpalia a dex q̃ q̃runt eterna. vñ z remig. in
dextris eterne btitudinis ɔfirmabunt q̃ amauerũt eter-
na in sinistris etne miserie q̃ cupierũt p̃ntia nã z ĩpa trã-
sitoria dei dona respectu eternoꝝ dicunt eẽ sinistra. eter
na vero ĩ dex. q: sũt potiora hic est illud. cor sapientis in
dextra ei⁹ z cor stulti ĩ sinistris illi⁹. (Tũc dicz rex his q̃ a
dex. ei⁹ erũt) .i. bonis. hic nõ dicit fili⁹ hois sic s̃. sed rex
ad cui⁹ apicẽ ptinet subditos regere leges cõdere. trans
gressores legis punire z obseruatores p̃miare quod tũc
apparebit manifeste. Tunc non q̃rit pilatus ergo rex es
tu. sic nõ dicẽt iudei nõ hãre ni cesarẽ Dicet inq̃z rex ve
nite bñ pa mei .i. a p̃re meo qui a patre bñdictoz gr̃e ac-
cepistis q: nõ nisi bñdicti p̃mo per gr̃am z mei iñ vocã
Rabanus

tur ad beatitudinẽ eternã z primũ non dat eñ dñs pacẽ
eternitatis nisi supra pacez pectoris vel ĩm rab dicũtur
bñdicti quibus p bonis meritis debet eterna benedictio
(possidete) et eternaliter tenete paratũ vobis re. ce. locũ
Crisostom⁹.

sanctoꝝ (a ɔstõe mundi) vbi cris anteqũ enĩz vos nascere
mini ait hec vobis pata sũt et p̃parata q: vidi vos tales
Remigius

futuros ĩm remig. rex regũz sine strepitu verboꝝ loquit
id est manifestabit ɔsclas z merita dicetq̃z p collationem
glorie venite bñficio p̃ris mei pmoti ad optinẽdum re-
gnũ vite p̃destinatuz vobis a ɔstõe mũdi hec remig ante
mõi ɔstõz paruz fuit per p̃destinationẽ a ɔstõe mundi p
creationez ab ascensione p aperitõz attende hic dulcissi-
mã inuitationez dñi cũ dicit venite bñ pa me o q̃ felices
z bti qui hoc dulce inuitatoriũ ad se directũ meruerint au
dire a domino inuitati regnũ eius pcipite frequẽtem⁹
ergo nũc z cãtem⁹ deuote inuitatoriuz eccl'ie di. Venite
exulte. domino vt tũc cũ electis mereamur audire iusta
toriũ domini z regnare sine fine cuz eo. Et ɔmemorabit
dñs sex opera misericordie in se capite z ĩ mẽbris suis p
pter eũ facta q̃ sũt pascere esuriẽtẽ potare sit. col. hos. ves-
tire nu: visi. ĩfir. ɔsol. vinculatũ z per hec itelligit septimũ
q̃õ est in thobia s. sepeli. mortu. vñ vers⁹ Visito poto ci-
bo redimo tego colligo cõdo Et ĩm q̃sdã nõ erit aliud
hec cõmemoratio nisi q: omnes scient merita sua. p q̃uib⁹
Crisostom⁹.

saluabunt vel etiã dãnabunt. vbi criso. putas quãto gau
dio extollunt sancti q̃ñ in conspectu oĩm angelorum q̃õ
fecerũt hoib⁹ fatet se accepisse. nã nle videt op⁹ eorum
non quale datum est sed q̃lis psona illi⁹ est q̃ accipit. hec

etiā. Sʒ iusti quasi laudē fugientes interrogabūt qñ hec sibi fecerīt. *Remigius.* Fm remig in cōcijs suis ita rñdebunt nō dubitātes vel diffidētes de verbis dñi sed vel stupētes pro magnitudīe maiestatis regis vel qr pusi videt eis oē bonum qđ fecerūt ꝯparatōe pmij. vñ apls nō sunt cōdigne *Crisostomꝰ.* passiōes huiꝰ tpis ꝛc. vñ cris. o humilitas q̄ nec post mortē deficies. Illō eñ malus etiā falsis honoribꝰ delectat. vir autem bonꝰ etiam sibi debitā laudē fugit sic et sci debitā sibi laudē repellentes dicēt. qñ te vidimꝰ esuri. hec criso. (Et rñdens rex dicit illis. Amē dico vo. q̄diu) s. eo ꝛ q̄to the (fecistis) i. opa mie exhibuistis (vni de his fratribꝰ meis mi michi fecistis) fratres sūt qr fecerūt volūtatē patris mimi vero q̄ fuerūt humiles ꝛ abiecti vbi criso. *Crisostomꝰ.* o bonitas xpi q̄diu in corpe ꝯtemptibili erat i mūdo. fuerat verisilis rō. vt ꝑpter similitudinē visionis fr̄es suos homines appellaret. qd autē dicamꝰ q̄ in illa gloria cōstitutꝰ adhuc contenꝰ est in eos dicere fr̄es q̄bus sufficeret ad laudē si vel bonos servos illos vocaret. Et iterū ꝑpter hoc eñ sunt fr̄es qr humiles qr abiecti ꝛ cōtemptibiles. *Augustinus.* hos eñ tales marie in fraternitatē vocat. vñ ꝛ aug. minimi ergo q̄ sunt xpi hi illi sunt q̄ oīa sua dimiserūt ꝛ secuti sunt eū. ꝛ q̄cquid habuerint pauperibꝰ distribuerunt vt deo sine seculari cōpede expediti servirēt ꝛ ab oneribus mūdi liberos velut pēnatos sursum humeros tollerent. hi sunt mimi q̄re mimi. qr humiles. qr non elati non superbi. Apphende mimos istos et grave pondus invenies. hec aug. xps itaqʒ in esurientibꝰ esurit in sitiētibꝰ sitit in infirmis egrotat. ꝛ i aliis similit patit. magna ergo reverentia suscipiēdi sunt mimi ꝛ paupes xpi cuʒ magna veneratione serviendū est eis. Siqdem xps in eis suscipit et *Gregorius.* honorat. vñ greg. ad tribuendū ergo pigri cur estis qñ h qđ iacēti in terra porrigitis. sedēti in celo datis hec ipsa sunt opa mie ad corporis miserias ptinentia. Ad alias vero spectat vt esurientē ꝛ sitientē iusticiā pane verbi reficias ꝛ potu sapiētie refrigeres. errantē ꝑ heresim vel per pctm in viam revoces. inocētes a malis ꝑ nudū a bono opere virtu. omnes infirmū i fide corrobores tribulatiōe seu carcere tristicie oppssō subuenias patiēdo vel ꝯsolādo. q̄ eñ hec facit verā dilectiōem caritatē adīplet. ꝛ hec maiora sunt q̄ alia pmissa qr v *Gregorius.* greg. plus est verbi pabulo victurā īperpetuū mētē refi *Crisostomꝰ.* cere q̄ vētrē moriture carnis terreno pane satiare vñ si hec oīa corpalit corporibꝰ xpi ministrare magne btitudinis est q̄ oīno post modicū sunt peritura putas quāte btitudinis est hec oīa spiritalit aīabus periclitātibꝰ ministrare q̄bus vivificate possint vivere in eternū q̄to meliore est aīa q̄ corpꝰ tāto meliora sunt q̄ ad salutē aīaꝶ q̄ ad sustētationē corpoꝶ ministrant. (Tunc dicet ꝛ his q̄ a sinistris erꝰ erunt) s. reprobis q̄ sinistra. s. tpalia dilexerūt ardēter amauerūt (Discedite a me) o in discessio o dura separatio o miserabilis cōditio qr a me fonte vite indeficiētis a me lux glorie btificātis. a torrēte voluptatis inundātis. a me plenitudīe vbertatis abundantis (maledicti) pmo maledictione culpe sed modo maledictione pene erer (in ig. eternū) sine fine vos arsurum (q̄ paratꝰ est diabolo ꝛ ang. eiꝰ) vt q̄bus collegatis fuistis i culpa socienī in pena o ꝯsortiū mali horribile q̄d ad imaginādū horribile amplꝰ ad videndū horribili' ad cohabitādū nō portastis inqt iclam crucis iō in regnū monitis abitis nō navigastis in nave crucis iō ad portū non pvenietis sed penā dānis seruietis habetis. Dum mali permixti sunt bonis videntur esse cum deo sed tādē discedēt ab eo ꝛ mittentur in ig. eter. nec videbunt hic spēs glorie dei (discedite) inqt q̄ adhuc cōmixti fuistis bonis in mūdo a mea facie. ab oī mea mia. ab oi gloria (maledicti) sed non addit p̄ris mei. qr ex patre *Crisostomꝰ.* bñdictio. ex nobis vero maledictio. vbi cris. q̄si q̄d nō sufferat pñtiā illoꝶ vel aspicere sic dic. (discedite a me) nas deus q̄ in sctitate delectat aīaꝶ peccatrices aīas aspicere quasi gravatus non suffert. tanq̄ si dicat eis. q̄ putredo et spurcitia estis nec tandiu vos sustineo q̄diu statis in iudicio meo. Et iterū (ite maledicti) nō a patre meo neqʒ ipse eos maledixit sed ꝑpria opera (in ig. eter. q̄ paratꝰ est) nō vobis sed (diabolo ꝛ angelis eiꝰ) qr vero vos ipos in ignē misistis: vobisipsis reputate. sed ne vnq̄ hec patiamur o vnigenite fili dei i faciē illā masuetā videre aversā a nobis ꝛ trāquillū illū oculū nō serenē videre nos. neqʒ accipiamꝰ aliquā experientiā illiꝰ pene incurabilis s. excidere a regni gloria et cōburi in gehenna. De hac etiā exclusione ꝛ sepatione sic dicit idē criso. *Crisostomꝰ.* ponamꝰ illud añ oculos q̄ti dolorꝰ est excludi ꝛ pelli a regno celoꝶ. qñ vt in videt ipsa gravꝰ est gehēna. nam et si ille ignis nō arderet ꝛ i mortalis illa pena nō eēt parata hoc solū q̄ alieni efficimur a xpo et excludimur a bonis eternis nōne oī pena cruciabiliꝰ diceret hec cris. Et cōmemorabit iudex opa mie pdicta ab ipsis reprobis sibi non facta sed reprobi q̄si se excusātes rñdebūt ꝛ interrogabūt qñ hec sibi non fecerūt. Verū vt ait *Rabanꝰ.* Raba. et si se excusare satagunt tñ deuʒ fallere non pñt. vñ (rñdit illis dicens. q̄diu non fe. vni ex mi. his nec mi fe. *Augustinus.* aug. xps caput est ecclie. corpus eiꝰ ecclia. in nostro corpore caput sursum est pedes in terra. In aliqua constipatione hominum qñ aliqs tibi pedē calcat. nonne dicit caput calcas me. quomodo ergo ligua quaʒ nemo tangit dicit calcas me sic xps caput quē nemo calcat di. Esurivi et non dedisti mi māducare ꝛc. vbi criso. *Crisostomꝰ.* ꝛ vide qualiter levia iniungit non eñ dicit in carcere erā et non eripu. me infir et non cura me sed non visi ꝛ nō venisti ad me in esuriēdo. etiā non petit mēsam preciosam sed necēm sibi. Oia ergo sufficientia ad penā p̄io quidē facilitus petitōis panis eīt erat. scdo mīa eiꝰ pauper eñ erat q̄ petebat tertio ꝯpatō nature hō n. erat. quarto desideriū pmissiōis regnū cī ꝑmisit ꝑ dignitas eius q̄ accipiebat deꝰ eñ i erat q̄ ꝑ paupe res accipiebat vi supabundantia honoris eñ dignatꝰ ē ab hoībus accipe vi iusticia dationis ex suis eñʒ a nobis accipit sed contra vniversa hec hoīes ꝑ avariciā excecant hec criso. Et revera per avariciā hoīes ad opa mie excecant et ad ea duri ꝛ quasi insensibiles reddunt sicut eñ caritas q̄ directe opponit avaricie vult oībꝰ subuenire et bñfacere. sic avaricia suadet a talibꝰ abstinere et nō opibꝰ misericordie intendere: suggerit n q̄si ꝯcludēdo ipi misero quē possidet vt de talibꝰ nō curet qr tñ ꝯstaret et tñ dāpnum īñ reciperet hic siste tu miser avare qui aliis in necessitate positis non curas succurrere et maxie tu crudelis pñdens seu plate et spēalr religiose qui infirmis tibi ꝯmissis de ministris et custodibus vel quibuscūqʒ aliis necessariis nō studes ꝑvidere attēde et vide qr hoc terribile iudiciū i quo de opibꝰ mie disceptatio fit tibi spēalr iminet qr pcipue misericordes arguet iudex et pñset tūc audies coceptōes durissimas quibꝰ nō poteris ꝯdicere qui mō abiicis monitiōes mollissimas quibꝰ non vereris repugnare. tunc erit hora tua q̄ tibi instabit horrēda miseria vt cū maledictis eas in ignē eternū dīa et ange e. paratuʒ. Illuc pges derelictus a cura ꝛ custodia divina q̄ tuos infirmos dereliquisti sine cura et custodia hūana. et tūc nullꝰ eorū q̄ ꝯtra caritatē fuasti et necessitatibꝰ indigētiū crudeliter subtraxisti te a miseria liberabit sʒ tua crudelitas te sine fine imaiter cruciabit tūc boni poterūt ꝯtra te sumere pabolā et dicere ad exaggerandū tuā miseriaʒ Quō cessavit exactor quievit tributū cessavit exactor qui aliis necessaria subtrahendo q̄si exactionare eos videbat quievit tributuʒ qđ alii defectum patiendo quasi solvere cogebant. quid tibi miser tunc proderit tua crudelitas et avaricia. ꝑ qua hēbis pati tanta et talia sine fine māsura. tūc ꝑ penā sʒ nimis tarde aperient oculi tui qui mō ꝑ avariciam ꝯtra opa mie sunt excecati et tūc sola vexatio dabit intellectum. q̄ mō circa vexatos hēs cor induratū. hec pauca o avare ipie crudelis et dire tyrāne diligenter attende. ꝛ dū adhuc vales te emendare stude vt mala perpetua possis deo auxiliante evadere amen. Sufficientia

autem predictorũ operum miſericordie hoc modo accipit·hõ·n ĩ vita pñti primo idiget ex pte corpis alimento q̃ nõ põt eẽ ſcꝫ cibo ꝛ potu ꝛ ſic ẽ duplex op⁹ mĩe ſ paſcere eſuriẽtẽ ꝛ potare ſitiẽtẽ. Scðo idiget alimẽto ſine q̃ nõ põt bñ eẽ ſ· adumẽto ꝛ domicilio ꝛ ſic itex ẽ duplex op⁹ mĩe·ſ veſtire nudum ꝛ colligere vel recipe hoſpitem Tercio indiget p⁹ vitã illã ſepultura ꝛ ſic ẽ q̃ntũ op⁹ mĩe ſ·ſepelire mortuos·iſta aũt q̃nqꝫ ꝑdcã ſunt omnibus comunia Alia ſunt duo opa mĩe que īpẽdunt alicui ex aliquo accidente ſuperueniẽte·vt ſi aliquis incurrat īfirmitatẽ vel captiuitatẽ ab hoſtib⁹ et ſic accipiũt duo opera mĩe q̃ ſũt viſitare infirmos ꝛ redimere capti. Et nomine redemptionis intelligitur omne bñficiũ eis impẽſum. Iſta autem ſeptẽ īpẽſa fidelibus ꝑpter xp̃m reputat ipſe xp̃s a ſibi facta ꝛ ecõtra ſi fidelib⁹ denegata qꝛ ſibi reputat denegata fideles ſ eius membra ꝑpter quod facientibus opera mĩe reddit vitã eter·denegantib⁹ autẽ ea reddit penã. Aduertẽdũ tamen q cũ dr̃ (dñe quãdo te vidim⁹ eſurientem) ꝛc̃ nõ eſt q̃ſtio ꝓcedens ex ignorãtia qꝛ iuſti cognoſcent q opa mĩe facta membris xp̃i ipſe ſibi reputat fieri ꝛ ꝓ talibus ſe ſaluari ꝛ ſilr mali ſciẽt ſe ꝓ cõtrario dãnari ſꝫ ẽ q̃ſ admirationis ꝓ magnitudine gr̃e q̃ fiet electis et ꝓ magnitudine miſerie q̃ infliget reprobis Sic itaqꝫ iudiciũ ſine mĩa fit ei q̃ non fecit miſericordiã quid ergo merent q̃ aliena rapiunt ſi eternalr dãnant·q de ſuo nõ dederint ſi illa ſuſtinebũt ſimilr·cðes q̃lia paſſuros putam⁹ crudeles

Criſoſt. vnde. Criſ. ex hoc loco ſciendũ ẽ q nõ tñ ꝓ eo q peccauerunt homines cõdemnãdi ſũt ſꝫ etiã ꝓ eo q bene non fecerũt ſi alij ꝓ eo q bene non faciũt ſic ꝯdemnant puras q̃ſ penas exoluẽt ꝓ eo q peccãt. Et digne deus·n·homines iõ fecit vt bñ faciat et ad gloriã dei ꝑtineat nõ ideo tñ vt non peccet nã ſi non faciat bonũ nec ẽ cauſa q̃ creatus eſt ſine dubio·n·ſi creat⁹ non fuiſſet peccatũ non fieret ſuper terram nã q̃ intelligit miſterium diuine diſpenſationis q̃re factus eſt homo cognoſcit qꝛ merito q̃ſi peccans ꝯdẽnetur q̃ iuſticiã non facit. hec Criſ ſicut autẽ melius ẽ opa mĩe circa animã q̃ circa corp⁹ facere ſic peius eſt ea circa animam q̃ circa corp⁹ negligere. vñ Criſ

Criſoſt. ſi hec corpalr corporib⁹ non ꝑſtare in pietatis eſt q̃ ſi accipiunt ea non ꝑñt viuere ſemper putas quãta impietatis ẽ hec omnia ſpũalr aĩabus periclitãtibus non miniſtrare q̃ poterãt viuere in eter·ſi hec eis miniſtrata fuiſſent q̃ntũ n. melior ẽ aĩa q̃ corp⁹ tãto grauius ẽ peccatũ animab⁹ laborãtibus ſpiritales elyas nõ ꝑſtare q̃ corporib⁹ corporales. In eccĩa ergo nõ ſolũ ſunt paupes corpalr eſurientes aut debiles corporalr aut peregrini ſm corp⁹ ſꝫ etiã ſpũalr pauperes ſine cibo iuſticie ſine potu agnitiõis dei ſine veſtimẽto xp̃i maxĩe taliter pauperes ſunt q̃ corporaliter videt̃ diuites eſſe quoniã pleriqꝫ i abũdãtia rer inopia iuſticie inueni. Sunt peregrini in hoc mundo ſiñ debiles aĩo ſunt mẽte eccl in obediẽtia ſurdi et ceteris paſſionibus ſpiritalibus egrotãtes quoꝝ anime omnẽ eſcã ſpiritalẽ abhoiãtes appropiquauerũt vſqꝫ ad protas mortis. Qui ergo nõ hꝫ vñ faciat elemoſinas corpales faciat ſpũales ex gratia verbi quã accepit a deo ꝛ inuenit retributionẽ dignã a xp̃o qui oĩa tã corporalia q̃ ſpiritalia data quaſi in ſe facta cõmemorat q̃ cum hoib⁹ ſunt hec diximus. vt ſciant doctores ꝛ q̃ntum beatitudinis ſibi acq̃rant ſi diligẽtes fuerint circa verbũ. et q̃ntum damnationis ſi fuerint negligentes. hec Criſ. (Et ibunt

Criſoſt. hi) ſ reprobi (in ſuppliciũ eter·iuſ aũt in vi eter) vñ Criſo. ꝓpter hoc vtiqꝫ et hi iuſte puniunt ꝛ illi coronant ꝛ ſi·x. milia bona fecerit gr̃e em̃ hec eſt munificẽtia ꝓ tam paruis et viſib⁹ celũ tm̃ et regnum et tam magnum eis dari honorẽ. hec criſo. Eternum eſt ergo ſuppliciũ maloꝝ ꝛ ſimiliter ꝑmiũ bonoꝝ ſicut n·pctã actualia trãſeunt actu et remanẽt reatu ita bona opa tranſeũt actu ꝛ remanent

Hiero. merito. vñ hiero Prudens lector intende q et ſupplicia eter ſint ꝛ vita ꝑpetua·metũ deinceps nõ habeat ruinã et notandum q potius fit diſceptatio de operib⁹ mĩe q̃ de operib⁹ iuſticie·cum tñ magis teneamur ad opera iuſticie·qꝛ opera mĩe faciliora ſunt·qꝛ natura ad hec īclinat etiõ magis arguẽda vbi deficiunt·et min⁹ remunerãda vbi aſſunt·ꝛ ergo ſi iſta remunerant ꝛ alia·ſtẽ poti⁹ arguit de obmiſſione q̃ de cõmiſſione cũ tñ maioris criminis ſint cõmiſſa·ꝛ iõ magis arguẽda qꝛ puniendo qδ minus eſt inuit amplius faciendũ de maiorib⁹. Si em̃ obmiſſa arguit multo plus ꝯmiſſa·ſtẽ magis arguit de peccatis in ꝓximũ q̃ in deum·qꝛ ſi peccata in ꝓximum condẽnantur multo magis ꝑctã in deũ·vt blaſphemia ꝛ ydolatria item cum ſeptẽ ſint opera mĩe·vnum ſcꝫ ſepulturã mortuorũ de qua in tantũ Thobias cõmendat omittit·qꝛ minus eſt neceſſaria inter cetera opera mĩe·item cũ ſit mĩa corporalis ꝛ ſpũalis poti⁹ defectũ arguit operũ corporaliũ q̃ ſpũalium qꝛ opera corporalia ſunt euidentiora. vel per hoc etiã ſignificant illa. Poteſt autẽ queri vtrũ illa diſceptatio et ſententia erit vocalis vel mentalis tñ et videt q vocalis·qꝛ vt dicit augu·per q̃t dies hoc iudicium tendat incertũ eſt ſed ſi mentaliter fieret tñ ſtatim expediretur. Econtra quidã dicunt q iudicium erit mẽtale et nõ vocale aliter multo tempore protenderet. vñ ſapi. Diſrũpet illos inflatos ſine voce alij dicunt quia et mentale erit interi⁹ et vocale exteri⁹ qꝛ iudicabit xp̃s nõ tñ vt deus ſed vt homo iõ ei⁹ iudiciũ erit nõ diuino mõ tñ ſed humano ex hoc aũt mai⁹ gaudiũ ſenſibile bonoꝝ ꝛ maior dolor ſenſibilis reproboꝝ erit. vñ nõ fruſtra erit hoc ſꝫ vtiliter ſicut ꝛ corpalis apparitio hoĩm huic opioni adherẽdo dicendũ ad obiectũ q diſrũpet illos ſine voce excuſationis ſufficiẽtis vel appellationis ſꝫ nõ ſine voce diſceptationis generalis. Vñ aug q̃re cauſas vel tãte mercedis vel tãti ſupplicij ꝑcipiture·ꝛ ite i ig·eter·quare illi ꝑcepturi reg eſuriui cũ ꝛ nõ de·m̃ man·q̃d eſt hoc rogo. video de his q ꝑcepturi ſũt reg qꝛ dederũt tãq̃ boni et fideles xp̃iani·q verba dñi nõ ꝯtemnẽtes et cũ fiducia ꝓmiſſa ſperãtes fecerunt hoc·qꝛ ſi nõ feciſſent vite ipſoꝝ bone ſterilitas illa nõ vtiqꝫ ꝯueniſſet. forte em̃ caſti erãt non fraudatores non ebrioſi abſtinentes ſe ab operibus malis·ſi hoc nõ adderẽt ſteriles remanerẽt. feciſſent enim declina a malo: nõ feciſſent ꝛ fac bonum Scriptũ eſt ſicut aqua extin ig ſic ele·pec. Itẽ ſcri·eſt īclude elemoſinã in corde pau·et ipſa ꝓ te deꝑcabit dñm·ꝛ alia multa ſunt diuini eloq̃j dogmata qb⁹ oſtẽdit mul·valere elemoſinam ad extĩguẽda ꝛ delẽda pec·ꝓinde illis q̃ dãnatur⁹·imo pl⁹ illis q̃o coronatur⁹ ẽ ſolas elemoſinas īputabit di. Difficile eſt vt ſi examinẽ vos ꝛ appẽhendã ꝛ ſcruter diligentiſ·fctã vr̃a nõ inueniã vnde vos dãnẽ. ſꝫ ite ī reg eſuri·n·ꝛ de mi mã·nõ ergo ſtis in reg·qꝛ non peccaſtis ſꝫ qꝛ pcc·vr̃a elis redemiſtis turſus ꝛ illis ite in ig·etẽ ſine dubio videbunt ſe iuſte damnari ꝓ ſceleribus ſuis et quaſi eis di nõ inde vnde putatis ſed qꝛ eſur·ꝛ nõ de m·man·ſi eĩ ab illꝰ omnibus veſtris ſcis auerſi ꝛ ad me cõuerſi illa oĩa criã atqꝫ pctã elis redeĩſſetis iſꝫ elie mõ liberarent vos ꝛ reatu tãtoꝝ criminũ abſolnerẽt. bt̃i n miſcðes cũ ipſis mi ꝑſta iudiciũ ſine mĩa ei q̃ nõ ſe m iaꝫ Sicut ergo boni quibus paratũ ẽ reg·a ꝯſtõe mði anteq̃ꝫ fierent ad vitã et erant ꝑdeſtinati ſic mali qui mirtẽt ī ig·patũ dia. ꝛ iuis a cõſti mũdi ãteq̃ꝫ fierẽt ad morẽ erant ꝑſciti Eſt dñã inter ꝑdeſtinatõem ꝛ ꝑſciam qꝛ ꝑdeſtinatio eſt ꝑcognitio bonoꝝ cũ caritate ꝛ fide ꝫ ſed ꝑſcientia dicit precognitionem reſpectu maloꝝ ſine caritate que poti⁹ reſidet penes lib arbi· fit aũt cõditionaliter ꝑdeſtinatio dei nichilqꝫ ſine ali q̃ ꝯditõe ꝑdeſtinatũ eſt ꝑdeſtinatũ ẽ n·vt ſaluaret mũd⁹ ſed ꝑ aquam baꝑtiſmatis ꝛ mortem filij dei Prediſtinati ſunt oẽs boni ad gloriã ea tamẽ cõditione ſi fidẽ tenuerĩt ſi caritatẽ ſi humilitatem ſi patiẽtiam ſi miam et pietatẽ ꝛ his ſimilia habuerĩt·tales n eos futuros ꝑuidit q̃s deus ad vitã ꝑdeſtinauit et q̃ſi ꝑdeſtinando eis diceret. Ego q̃dem ad vitã vos ꝑdeſti·ſi tñ tales et tales fueritis: ſi mãdata mea cuſtodieritis: ſi fidem et miſericordiã habueritis et ſi in bono tandeꝫ inuenti fue

Auguſtinus.

Auguſtinus.

ritis. qui ergo talis ē nō vult qui mādata dei custodire nō nitit. lō nō venit ad pdesti. q̄ non fuat pditionē. noli igit attendere ad pdesti. dei quā ignoras. attende adverba q̄ audis ⁊ intelligis. sicut. n. pdestinatione sua ver⁹ est deus ⁊ mutari nō pt. ita verba ei⁹ vera sunt ⁊ mutari nō psit. s; audiam⁹ q̄ sunt hec verba. Pctōr inqt q̄cunq; hora p̄uersus fuerit ⁊ ingemuerit vita viuet ⁊ nō morie. ⁊ iterū. Si volueritis ⁊ audieritis me bona terre comedetis. q̄ si nolueritis: gladius deuorabit vos. sicut in euāg. inquit. Qui crediderit e bapti. fue. ē. et iterū. Si dimiseritis hoībus pctā cox di. v. o. p̄r vester ce. ⁊ ē. Nec queras aliā pdestinationē. in his em̄ verbis oīs ⁊ vite ⁊ mortis pdesti. ⁊ p̄sciētis p̄sistit. si hec feceris esto secur⁹ et crede indubitanter q̄ ad vitā eter. predesti. es. Q̄ si indurato corde hec facere nolueris ⁊ in hac malicia perseuerāueris: p certo scias te ad mortē prescitū. Quis eniz nullus hō ad pctm̄ sit pdestinat⁹ olo tn̄ hō aut ad gl̄iam aut ad supplicium sit p̄uisus. nullus ergo dicat frustra se orare deū ⁊ alia bona facere. q̄ pdesti. diuina q̄ est p̄paratio gr̄e in p̄sti ⁊ glorie in futuro cū sit eterna sicut ab eterno pdestinauit aliquē ad btitudinē ita p̄ordiauit modū per quē daret sibi illā btitudinē. s. per merita sua ⁊ oronez p̄destinatio em̄ taliter est istituta vt precib⁹ ⁊ laborib⁹ obtineat. et lō non frustra orat deū q̄ oro rūz illud p q̄d ex ordinatione diuina d; p̄sequi grām ⁊ gloriaz. et eadē rō est de oīb⁹ alijs bonis. q̄ cadunt sub ordine diui. pdesti. Unū sicut de⁹ aliquē saluandū p̄uidet sic ⁊ modū quo saluari debeat. pp̄ter hoc stultus est q̄ dicit volo facere q̄d michi placuerit: q̄ si saluari debeo saluabor. vel si dānari debeo dā. sicut stult⁹ eēt infirm⁹ qui di. volo cumedere ⁊ bibere q̄d michi pla. q̄ si curari debeo curabor. et si mori debeo moriar sic em̄ inutiles eēnt medicine sane si de⁹ dimittit li. ar. q̄d se h; ad vtrūlib; ī malū cadere hoc non p̄mittit nisi iuste. rursus si p̄ueniat p grāz nulli facit iniuriā. vn̄ f̄m aug. Libe. arbi. est libertas eligēdi bonuz vel malū. ⁊ hoc in padiso hō habuit liberū. nunc vero captiuū. q̄ bonum nō vult nisi gr̄a dei p̄ueniat. nec p̄t nisi eā seq̄tur. cū ergo malos dānat et reprobat operat f̄m iusticiā. q̄s vero pdestinat ⁊ saluat agit f̄m grām ⁊ m̄iaz q̄ non excludit iusticiā. nullam aūt necessitatē infert puidentia dei rex euentib⁹. sed sicut se h̄it res ad vtrūlibet. s. fieri ⁊ nō fieri. sic se puidet habere. q̄ puidentia seu q̄d idē est p̄sciētia dei. ex sua sapiētia p̄scientis oīa antēq̄ sint oīno īmutabilis est ⁊ nullo mō p̄t falli. et ideo oīa puisa a deo necesse ē fieri. q̄ nō p̄t nisi esse q̄ puisa sint et nō siāt s; non seq̄t q̄ nec̄io fiāt. Sic quoq; dicim⁹ me vidēte te currere nc̄ce est vt curras. hoc est nō p̄t sil' fieri vt videam te currere ⁊ non curras. ⁊ ex hoc neq̄q̄ p̄uenit q̄ necessario curras. vn̄ boe. Due sūt etenim necessitates siplex vna veluti q̄ necesse est oēs hoīes eē mortales altera vero pditiōis. vt si aliquē ambulare scias eū ambulare necesse est hāc etiā necessitatē nō facit p̄pria natura s; pditionis adiectio. Nulla. n. nc̄citas cogit incedere volūtate gradiētē q̄uis eū tunc cū gradit nec̄riū sit q̄ igit cum fiunt carēt ex̄di necessitate eadē p̄usq̄ fiant sine nc̄citate futura sūt nā sine scia p̄ntiuz rex nichil his q̄ fiunt ita p̄scia futurox nichil his que futura nc̄citatis importat. Eodē mō si q̄d puidentia p̄us videt id eē necesse ē tñ̄ et si nullaz nature hēat nc̄citatez. hec boe. Et iō hec duplex est. Si de⁹ puidet h̄ necesse euenire oz. q̄ p̄iunctiva vera di. uisim est falsa. ⁊ est ibi nc̄citas p̄ntie ⁊ nō p̄tis. Exēplū hēm⁹ Boetij. Si aliq̄s videat aliquē facientē rotaz necesse est q̄ ille faciat rotā nec tñ̄ visus ei⁹ causa est illi⁹ factōis. Sic de⁹ puidet mala isti⁹ opa. nec tñ̄ cā est quare iste male operet. verūtñ̄ fiet si p̄uisum est. Q̄n aūt de⁹ facit aliquā rē nō fit in ipo deo imitatio s; in re certa quaz opat. Unū q̄ fecit p̄dicari subuersionē niniue p̄dici mortem ezechie q̄rū neutrum accidit in talib⁹ non mutanit de⁹ p̄siliū q̄d ab eterno secū fuit s; sniaz q̄ respectu ad ipa negocia h̄uit q̄ ni subuertenda erat f̄m merita. ⁊ eze. moritur⁹ erat f̄m cās inferiores vel ēt f̄m merita. s; hec nō ipo sucrunt nec̄itatē diuie potētie. Predestinatio igit licet certa sit libertatē tñ̄ arbitrij nō tollit. vn̄ bonox saluatio ē nec̄ia necessitate p̄ntie vel p̄ditionata. nō necessitate p̄ntis vel absoluta. Ista. n. p̄pō. pdestinat⁹ p̄t dampnari falsa est i sensu cōposito ē tñ̄ vera in sensu diuiso. Sic ergo exclusum est sophisma q̄d multos ī errorē duxit vt oīa ex necessitate fieri putarēt. si ergo dicis q̄d adhuc sciendum est. Rn̄. q̄ hoc solū supest cōsilium vt curram⁹ et contendam⁹ placere ei qui nos vocauit. dicit em̄ aug. sic preordinata est diuina predestinatio vt ad eam p bonorum operū perseuerātiā perueniamus. hic bern. ipa celestis regni pdestinatio ita ab oīpotenti deo preordinata ē. vt ad hoc electi ex labore p̄ueniāt q̄ten⁹ mereant p̄cibus obtinere q̄d ip se oīpotēs de⁹ ante t̄ps disposuit donare. Ubi nota exēpluz vtile et aptum ad propositū. Fuit in quodā monasterio frat q̄dā religiosus ⁊ deuotus cui sepe reuelatōes fiebāt diuinit⁹ q̄d q̄dez alter eiusdem monasterii frater sciens istitit apd eundē vt deum oraret quatenus sibi dignaret ostēderet si ipe de numero saluandorū eēt et cum ille vir p̄cib⁹ victus orationi insiādo hoc a deo postularet onsuz ē sibi q̄ ille frat de nūero dānādorū esset vn̄ timēs frēz aliū turbare p aliq̄t dies hoc sibi celauit s; tandē eidē req̄rēti (licz inuit⁹) apuit ille autez hoc audiēs et scpturas itelligēs statim rn̄t. benedictus deus nec tñ̄ sic desperabo sed p̄niaz quā p ingressum religiōis assūpsi decetero duplicabo ⁊ triplicabo donec gratiam ⁊ miaz apud deū altissimū q̄ pius est inueniā et post multos dies iterū frī p̄dicto diuinit⁹ reuelatū q̄ ille fr̄ de numero saluandox ē ēt q̄d cum eidez frī retulisset ille letus effectus de reuelatōe fortior factus in opere ac viriliter agens ⁊ de virtute ī virtutē quotidie p̄ficiēs p̄seuerauit ī bono sine cessatōe vtnā mlti aīati hoc exēplo manū suā ad fortia mitterēt ⁊ nō desparent vt vel deficerēt q̄ sic agēdo ⁊ in hoc p̄seuerando deū sibi p̄piciū vtiq; inuenirent

Omine ihesu christe iudex viuox et mortuox ī extremo iudicio me a dextris collocare digneris et tunc auditam fac michi illā dulcissimaz vocem tuam. quā p̄misisti electis tuis di. bn̄ pa. m. pci. reg. et fac vt non timeā ab auditione mala quā p̄minat⁹ es reprobis di. ite ma. in ig. e. o vnigenite fili dei miserere nostri ne vnq̄ illam penam ieurabilem explamur. s. excidere a regni gloria ⁊ cōtribui in gehenna. de⁹ me⁹ m̄ia mea. Am̄

De pasca et diuers huius nominis acceptionibus. li

vnc secūdū hiero.

aspergamus de sanguine librū nr̄m et limina domox ⁊ sunē circūdem⁹ coccineum domus orōnis nostre ⁊ coccū ī manu nr̄a vt zara ligem⁹ vt vacā ruffā ī valle occisā enarrare possum⁹ iā eniz instat vt ad pas. domini veniam⁹ quā ⁊ ex affectu aspicere ⁊ ī effectu imitari debem⁹ iuxta illud exo. Inspice ⁊ fac secūduz exēplar quod tibi ī mōte mōstratū ē xp̄s ētāq̄ liber exēplaris ad cuius exemplar totā vitam nostram ducere ⁊ corrigere debemus ⁊ si xp̄s sepius in scripturis dicatur mons ratione sumitatis sue excellentissime p̄fectionis maxie tā exaltatus in crucemons dicit rōne sublimitatis meriti sue sacratissime pas. hoc ergo mōte xp̄o. s. crucifixo mōstratū ē nobis exēplar diligenter īspiciēdū ⁊ efficacit imitandū nō eni sufficit xp̄iano xp̄m pas. īspicere nā et hoc fecerūt iudei ⁊ gētiles sui crucifixores sed exigitur ēt f̄m exēplar mōstratū opari et facere. Et hoc est q̄d indr̄ cuilibet fideli ī verbis p̄positis īspice ⁊ fac. q. d. inspice exēplar dnice pas. ipsū tibi p intimā p̄passi. visceralr incorporādo ⁊ fac f̄m illud exēplar ipsū efficaciter imitando Et vtrūq; horū docet b. pe. xp̄s inquiens p̄ nobis passus est ecce p̄mū q̄d aūt diligenter cordis oculo īspiciendū vobis relinquens exemplum vt sequamini vestigia eius ecce secūdū q̄ est efficaciter in f̄cō imitādū. Circa p̄mū

sciēdū ē q̄ si nos oīa q̄ xp̄s in mūdo pas. est vellem⁹ enarrare innūerabilia vtiq̄ essent p̄sertim cum tota vita xp̄i in terris q̄dam passio fuerit. Nimiruz cum etiaz tota vita cuiuslibet xp̄iani si secūduz euāg. viuat q̄dā crux atq̄ martiriū sit vt aug. dicit quantomagis hoc indubitale ē de ipso domino christo qui euāgelium cōdidit et in seipso p̄fectissime adimpleuit. Exordiendo em̄ a primordio natiuitatis sue inspice q̄ pauper nat⁹ fuit. q̄ nec domicilium neq̄ vestes habuit sed in diuersorio nat⁹ in p̄sepi super feno exiguo ante bruta aīalia reclinat⁹ pānis vilib⁹ inuolutus fuit octauo die circūcisus fuit et iaz sanguinē suum pro nobis fundere cepit deinde persecutionez herodis fugiens in egiptū deportatus et inde rediens per totā pueritiam et adolescentiā suā parentib⁹ subiect⁹ et nō dubiū in magna paupertate educat⁹ fuit. dehinc adueniēte t̄pe ostensionis sue. inspice quō t̄pe magni frigoris baptizat⁹ in aquis frigidis mergi voluit. et quō t̄pe ieiunii xl dierū continuato macerat⁹ fuit. et quantas tunc a dyabolo tēptatiōes sustinuit. q̄tas etiam iniurias et cōtumelias a iudeis frequēter passus fuit nunc dicētib⁹ ipsum a demone obsessū: nunc samaritanū: nūc voratorē et vini potatorē: nunc de fornicatiōe natū: nūc blasphemū nūc p̄pli seductorē et alia multa blasphemia di. in eū nichilomin⁹ ad facta iniuriosa sepe attēptabāt procedere nunc volentes eū lapi. nūc de supercilio montis p̄cipitare inspice etiā cū quāto labore vixerit q̄ cotidie erat p̄dicās in tēp. et in synag. et de ciuitate in ciui. de terra in terraz pābulauit in orōe sepe p̄noctauit infirmos mul. cura. obsessos a demo. lib. mortuos susci. multitudinē esurientem pauit et nihilominus in his omnibus nature legib⁹ subiectus fame siti et ceteris īfirmitatib⁹ hominis absq̄ tñ peccō exposit⁹ fuit ecce quō tota vita sua i laborib⁹ et pas. fuit sed oīb⁹ talib⁹ passionē de q̄ nunc tractanduz est anteceden tibus obmissis inspice diligent̄ q̄d in hac sustinuit et p̄cipue articulos et pū. pas in q̄b⁹ singulis xp̄s nobiliter pas. fuit. Circa secūdū est sciendū q̄ s̄m aug. nō solū q̄cq̄d boni xp̄s in terra gessit s; et q̄cq̄d mali sustinuit totiz disciplina mor. fuit. vñ pas. domini in se ↄplectit̄ omnem p̄fectōz hominuz in hac vita possibilē q̄m cūcta opa perfectionis q̄ xp̄s vnq̄ in euang. docuit ipse in semetipso in sua pas. p̄fectissime adimpleuit itaq̄ in cruce domini ē finis le. et scrip. in pas. eius sūma omnis perfectōis ī morte ipsi⁹ est ↄsummatio omnis s̄monis vñ ap̄lus dic̄. Nō iudicaui me aliq̄d scire int̄ nos nisi ihm xp̄m et hunc crucifixum Nēpe q̄ hoc scire est omnia scire q̄ ad salutē spectāt. Nā si de paupertate volūtaria agit̄ q̄s vnq̄ paupior xp̄o nudo pendēte in cruce q̄ nec habebat vbi caput suuz reclinaret si de obediētia et hūilitate loq̄mur q̄s vnq̄ intm̄ se humiliauit et exinaniuit sicut xp̄s qui fact⁹ est obe. vsq̄ ad mortē cru tanta vilia et magna obprobria sustinuit p̄ nobis. Si de castitate virginali mētio fiat q̄s castior eo cui⁹ mater virgo est. cui⁹ p̄r feminā nescit si de caritate sermo fuerit q̄s vnq̄ maiorē vel tantā caritatē habuit q̄ xp̄us q̄ in passione sua po. alaz suā p̄ oui. su. et tam horrēda supplicia pati voluit p̄ nobis. cum tñ liberare potuisset solo nutu volūtatis. In passione ergo dñi relucet exēplar p̄fectiōis oīm virtutū put iā supra est tactū. item in ea relucz perfectū remediū et antidotū ↄtra oēz sp̄ualez morbum. nam per hoc q̄ pati voluit mortē exprobratissimaz habem⁹ remediū contra superbiā q̄ latronib⁹ se associare voluit remediū p̄bet ↄtra inuidiā q̄ ↄtra ip̄m blasphemantes obticuit remediū p̄bet ↄtra irā q̄ in cruce distēdi et clauis cruci affigi voluit p̄bet remediū ↄtra accidiā q̄ nō sinit amplecti p̄ssē crucem. Per ei⁹ vero nuditatē et paupertatē hēm⁹ remediū ↄtra auariciā. p̄ fellis et aceti degustationē habem⁹ remediū ↄtra gulā per vulnerū inflictionē et sūmi doloris afflictionē habem⁹ remediū ↄ luxuriā et hec sūt. vij. sigilla li. vite ↄsignātia. q̄ xp̄s nobis in pas. apuit. et postea nobis vite aditū reserauit. p̄dicta q̄ in passione xp̄i adimpleta videm⁹. denīq̄ si de patiētia agitur tota passio excellentissimā xp̄i patientiā demonstrat Si de cōtemptu mūdi et abstractiōe a reb⁹ mūdialib⁹ loq̄mur q̄s vnq̄ elongatior et abstractior ab oībus terrenis q̄ xp̄s in cruce supra terrā et sup oīa terrena eleuat⁹ et abstract⁹. Si de abstinētia et ieiunio seu vict⁹ inedia mētio fiat xp̄s nil in passiōe sua nisi fel et acetū vel vinū mirratū gustauit. Si de corpis castigatōe agit̄ cui⁹ vnq̄ corpus intātū castigatū fuit quātū corpus dñi in cruce. Si de efficatia orōnis sermo fiat q̄s vnq̄ efficatius xp̄o orauit qui ex vehemēti attētione orōnis guttas sanguineas sudauit. Si de elemosinaꝝ largitione et alijs misericordie operib⁹ loquimur quis vnq̄ maiorē elemosinā dedit q̄ ipse xp̄s qui p̄priū corpus suū in cibum et sanguinem suum in potū nobis pauperib⁹ in elemosinā perpetuaz dedit infirmos etiaz visitauit dū infirma discipuloꝝ corda cōfortauit et egros mul. cura. captiuos mul. in limbo redemit. mortuos de sepul. suscitauit. Si de dilectione inimicoꝝ agit̄ in cruce pēdens p̄ suis crucifixoribus orauit. si de dimissione offensaꝝ loquimur quis vnq̄ liberalius dimisit debita debitorib⁹ suis q̄ xp̄us. qui latroni nō solū debita dimisit. sed et paradisum sibi p̄misit et sic de similibus īducēdo per singula opa supererogatiōis q̄ oīa in passione xp̄i si bñ aduertim⁹ supererogant̄ adipleta īuenim⁹. sil̄r et nos si p̄fecti imitatores xp̄i esse volumus adiplere vel in facto. vel in desiderio vel in ministerio debemus. Nā sicut dicit hiero. Singula ea q̄ circa dñm in pas. gesta sunt. q̄uis iudei et alij quecūq̄ fecerūt alia mēte fecerūt nobis tñ credentib⁹ mistica afferūt sacramēta Sic etiā cayphas q̄n dixit vnū hoīem mori pro populo nesciuit quid diceret et tñ prophetauit sil̄r est de singulis gestis pas. dñice que nos inspicere debem⁹ et s̄m exēplar illoꝝ facere. (Cū itaq̄ ↄsummasset iesus sermones) oēs p̄dictos de scdo aduētu vbi se venturū ad iudiciū in claritate p̄dixit. ↄn̄ter se passurū ostēdit vt sacramētū crucis admixtū esse glie eternitatis admoneat. q̄st quis patitur crucifixo nō timuit de iudicio. cōiuncta em̄ sunt vt causa finalis et effect⁹ glia eternitatis et meritū pas. post aduentum ergo maiestatis subdit hūilitatē passiōis vt causā illius. passi. em̄ effect⁹ vel cā ei est glia eternitatis. vñ ap̄ls xp̄s fact⁹ est obe. vsq̄ ad mortē. p̄pter q̄d de⁹ exaltauit illum. Incipit ergo narratiōez de pasca et sua pas. q̄ xp̄us ipse pasca nr̄m fuerat imoland⁹. et eadē die. s. feria tertia in sero. et ibidē s. in mōte oliueti (dixit dis. suis. Scitis q̄ post biduū) i. feria. v. ad vesperā (pasca fiet) et agn⁹ pasc. imolat̄ Et ego addo q̄d nescitis. s. q̄ tūc (etiā fili⁹ hoīs) s. virginis (tradet̄ vt crucifigat̄) et pasca faciet transeundo Ex quo patet q̄ nō fuit ex ignorātia tradit⁹ sed ex sua p̄scientia et volūtate bñ aūt dicit (filius hoīs) q̄ s̄m formā humanā tēptat⁹ et crucifix⁹ est. nō s̄m diuinā in q̄ sp̄ immortalis est. et bñ ipersonalr̄ posuit (tradet̄) q̄ vno traditōis verbo diuerse volūtates exp̄munt̄ nā de⁹ p̄r tradidit filiū p̄pter caritatez et gñis hūani vtilitatē econtra iudas iudeis p̄pter auariciā et lucri sui cupiditatem. Itez sp̄us scūs p̄pter illam benignitatē. econtra iudei pylato propter inuidiā et malignitatē. itez filius se ip̄m vt ipleret bñplacitū diuinuz. ecōtra pylatus cruci vt satisfaceret peruerse voluntati iudeoꝝ Itez dyabolus p̄pter timorē ne per xp̄i doctrinā et miracula euelleret genus hūanuz de manu sua non aduertēs q̄ magis erat p̄ ipsius mortem eripiēduz q̄ fuerat per doctrinaz et miracula ereptū. Ecce opus cōe sed volūtates diuerse valde ergo p̄r et fi. et s. s. non solū amandi s; etiaz glificandi iudas aūt et alij nō solū detestandi sed etiaz ↄdēnandi sūt q̄ p̄r et fi. et s. s. bona hoc illi mala intētōe fecerūt p̄dic̄ autē discipulis se tradēduz p̄muniens eos ne p̄us q̄ audiāt q̄ euētura fuerāt subito vidētes tradi ad crucem mḡrm obstupescant. Et q̄ hoc nomen pasca in diuersis locis repit̄ et diuersa per ipsum significant̄ ideo ne in equoco errem⁹ diuersas ei⁹ acceptōes videamus. Sciēduz ergo ad solutōz multaꝝ ↄtrarietatum q̄ pasca appellatur p̄mo tota septimana seu

August.

August.

Hieronim⁹.

Math. xxvi.

septem dies azimorum quibus iudei panes azimos hoc est sine fermēto comedebāt nā a sine et zima fermentum significat. vñ in actib⁹ volēs post pascha pducere cū pplo. Primus et vltimus dies illi⁹ septimane magis solēnes erant ꝙ medij. Scdo dicit hora imolatōis agni .s. vespa qua agnus imolabat que ē initiū pmi diei azimoꝝ q̄ solēnior erat vt hic scitis ꝗ post biduū pascha fiet vnde cātat ecclesia .xiiij. die ad vesperam pascha dñi est ⁊c̄. Dies autē precedēs illā horam nec pascha dicebat nec solēnis erat. Tercio dr̄ pmus azimorū q̄ erat celeberrim⁹ .s. xv. luna pmi mēsis quando egressus popul⁹ israel est de egipto vt ibi appropinq̄bat dies festus iudeorū qui dicit pascha et ibi ante diē festū pasce. Quarta dicit festiuitas epule pasce vt in paralip non fuit phase simile huic in isrl̄. Quinta dicit agnus pascalis q̄ paratus comedebat vt ibi vbi vis paremꝰ tibi co pas. et ibi. venit dies azimorum in quo necesse erat occidi pascha. Sexta panes azimi vel q̄cūq3 cibus pascalis vt ibi non itroierūt p̄torium ne contaminarent sed manducarent pascha .i. panes azimos seu pascales ꝗ ad comedendū azima septem diebus optebat eos mundatos esse et ideo q̄libet septē dieꝝ nō poterat in p̄torium introire. Septimo dicit ipe xp̄s ꝑ agnū pascalem signat⁹. vt ibi pa. no imola. est xp̄s. ipse eñ est verum pascha nr̄m. De predictis pasce acceptionibus est iste versus. Ebdomadas. hora dies. epule azima xp̄us. Cōiter tñ pascha vocat dies in qua immolabat agn⁹. Declinat autē pascha sce. vel scatis. et dr̄ pascha non a passione sed a trāsitu. Prima eñ origo huius vocabuli pasce ex hebreo habetur. ꝗ pascha dr̄ quasi phase q̄d in hebreo idem est ꝙ transitus. Dicebat aūt pascha iudeoꝝ transit⁹ ppter duo. ꝗ ea nocte qua imola. est agn⁹ angelus exterminator vidēs sanguinē agni in foribus israelitarū ptrāsiuit nō percutiēs eos. et ꝗ filij israel fugiētes illa nocte de egiptiaca seruitute mare rubrū trāsierūt et deinde ad terrā pmisse olim hereditatis ⁊ pacis venerūt ⁊ iō festū illud dr̄ pascha vocat. quo trāsitu p̄figurat⁹ est etiam trāsit⁹ xp̄i de hoc mūdo ad p̄rem et trāsit⁹ noster de vicijs ad virtutes ⁊ de terrenis ad celestia. Et iō fili pascha xp̄ianoꝝ mistice dicit trāsit⁹. ꝗ in eo dñs ꝑ mortē trāsiuit de hoc mūdo ad patrē ⁊ significat ꝙ eius exēplo fideles cristum sequētes vel penitentiā ⁊ martiriū assumendo s̄m illud trāsiuim⁹ pigne ⁊ aquā. vel mentis desiderio ad celestia anhelādo s̄m illud trāsite ad me om̄s qui concupiscitis me. trāsituri sunt ꝑ xp̄i sanguine fuso ad patrie celestis pmissionē. Sanguis eñ xp̄i debet poni sup vtrūq3 postē .s. sup intellectū deuote recogitādo ⁊ sup affectū deuote per pusam imitādo. Vñ s̄m aug. signum crucis a nobis repellit exterminatorē si tñ cor nostrum cristum habeat inhabitatorē cuius sanguine illinitis postib⁹ nostris .i. cuius crucis signo signatis frontibus nostris a perditione huius seculi tanq̄ a captiuitate egiptiaca liberamur et agim⁹ saluberrimū transitū. cū a diabolo trāsim⁹ ad xp̄m et ab isto instabili seculo ad eius fundatissimum regnū scd̄m bedā ꝗ pasce dies in azimis panib⁹ est celebrari p̄ceptus. et vno die agno imolato ad vesperam septē ex ordine dies sequunt azimoꝝ iesus semel ꝑ nobis passus et de hoc mūdo trāsiens ꝑ oē nobis hui⁹ seculi tēpus q̄d septē dieb⁹ agit in azimis sinceritatis ⁊ veritatis p̄cipit esse viuendū ⁊ q̄si pascha ppetuū faciēdo sp̄ ex hoc mūdo trāseūdū totoq3 sp̄ mētis desiderio scil. q̄si egipti retinacula fugere. ⁊ q̄si a mūdana ꝯuersatione secretā sollicitudinē iter nos ammonet subire virtutuz. Post hec dñs iesus rediit cū disci. xij. in bethaniā et mansit apud lazarū et martham et mariā sorores eius docēs eos more solito et confortans. Et deinde non venit in hierusalē sicut ante fecerat vsq3 ad diē cene. et sic iudei locum suū habebant tractandi liberius de sua morte.

Oratio

Domine iesu criste qui die tertia añ tp̄s passionis et mortis tue discipulis tuis pascha et transitum tuū ex hoc mundo predixisti. da michi ꝑ om̄e tp̄us vite mee in azimis sinceritatis ⁊ veritatis viuere. meq3 de hoc mūdo trāsire nō ꝑmittas anq̄ per triduū penitētie .s. cordis ꝯtritiōē oris ꝯfessionē et operis satisfactiōē pctā mea oīa deleas donās michi sacratissimi corpis et sanguinis tui coīonem: olei sacri vnctionē. ac in oībus ꝑfectā ꝯsummationē ⁊ me tandē feliciter ꝯsummatū transire facias ad te dulcissimū dominū meum super omnia benedictum.

Qua die et cur iudas vendidit dñm. Capitu. lij.

Nunc scz quarta feria sequēti p̄ncipes sacerdotū q̄ audierāt iℏm dixisse non me videbitis āmodo. vidētes eum abijsse ⁊ putātes iℏm velle ab eis fugere (congregati sūt cū senioꝛib⁹ ppl̄i) qui erāt iudices ordinarij (in atriū) cayphe (et q̄rebāt ꝯsiliū vt eū dolo tenerēt et occiderent) ꝗ nullā mortis causam in eo īuenire poterāt nisi eam dolo ꝯfingerent. Prim⁹ q̄dem determinauerat ipsū interficere ⁊ deliberauerāt de facto sed nūc q̄rebāt ꝯsiliū de faciendi modo. ⁊ q̄lr possent facere occulte ⁊ sine ppl̄i seditione q̄ se debuerāt parare ad pascalē agnū et s̄m ritū legis purificari. vt esu agni digni fierēt contra verū agnū magis ⁊ poti⁹ se armāt et hoc faciunt ex dolo ⁊ ꝯsilio timentes ne eis auferet ppl̄i auxilio. Vñ dicūt habito cōsilio (Nō in die festo) .s. azimoꝝ .i. in solennitate pascali īminuenti de ꝓximo. supple est capiendus ad occidendū q̄d nō dicebant ꝓpter reuerētiam festi sed (ne tumult⁹ fieret in pplo) ꝓpter diuersa studia ipsi⁹ populi scz diligētis xp̄m et odientis credētis ⁊ nō credentis. Multi eniz ꝓpter solennitatē pasce venerant in hierusalē ꝗ aliq̄ reputabant iesum esse verū xp̄m timebant si durante solennitate pascali in eū man⁹ mitterēt ne pplus qui eū diligebat illico surgēs innocentē defenderet. ⁊ sic ipse manus eorū euaderet. Timebant quidē plebē nō vitantes scandalū sed impetū nec seditionē metuentes sed ne de suis manib⁹ tolleretur cauētes. ꝓpter q̄d ꝯsulebant mortem suam differri vsq3 post festū. postea tñ mutauerunt istud cōsilium ꝗ inuenerūt oportunitatē capiēdi eum secrete ꝑ discipulū. Attende hic ꝗ maiores p̄ncipaliter q̄rebāt iesū ꝑdere. a p̄nci n et seni. egres. est ini. in babilone. Sic et hodie maiores pre ceteris ꝯtra eū insurgunt ⁊ maiora scandala q̄ ceteri faciūt vñ. ber. O bone iesu totus mundus videt ꝯtra te cōiurasse. ⁊ hi in ꝑsecutione tua p̄mi sūt q̄ vidētur regere ppl̄m dirigere p̄ncipatū. (Intrauit aūt sathanas in iudā) .i. in iude aīam q̄ scarioth est dictus ꝗ de hac villa fuit oriūdus intrauit inq̄ nō impellens sed patulū inueniens ostiū. nam oblit⁹ oīm q̄ viderat ad solam auariciam dirigebat intuitū (Intrauit autē) non ꝑ essentiam ⁊ eēntialit in aīam illabendo. ꝗ secundū aug. sic solus de⁹ intrat in aīam qui creauit eā sed intrauit ꝑ effectū suggestiōis venditionē ⁊ traditionē cristi suggerendo. ⁊ scd̄o post buccellā ꝑ effectū plenioris possessionis eum sue seruituti subiugando. Ex quo p3 ꝙ in omni pctō mortali diabolus intrat hoiem vt ipm de nouo vel amplius q̄ añ possideat. Iudas ergo audiēs eos ꝯgregatos ad tractandū de xp̄i morte qui etiā audierat a xp̄o se tradendū vt crucifigeret in pascha tūc instātī ⁊ apud se cogitans et dicēs in corde in ꝓximo morit homo iste ⁊ ad lucrū meū possum eū tradere (abijt) a xp̄o et fracta societate nō tm̄ corpe sed etiam mēte recedēdo ⁊ apostatando et veniēs ad cōsiliū pditor dixit eis (Quid vul. mi. da et ego vo. eū tradā) occulte .s. sine strepitu (Et gauisi sunt) ꝗ ille modus capiēdi xp̄m ꝑ suū discipulū videbatur magis ꝯueniēs ⁊ secret⁹ ꝓpter q̄d mutauerunt consiliū p̄dictum .s. differendo mortē eius vsq3 post festum. Quia enim traditorem inuenerunt in ipsa festiuitate cristum occiderūt hoc aūt s̄m Leo. pa. diuino intelligim⁹ dispositum fuisse consilio. Oportebat enim vt manifesto impleretur effectu que diu figurato fuerant promissa misterio. Et pepegit iudas cum eis de xp̄o tradendo pro .xxx. argenteis eodem precio q̄ ioseph vendit⁹ ē a fribus

Marginalia: Augustinus; Beda; ma. xxvi mar. xiiij ⁊ lu. xxij.; Bernar.; August.; Leo pa.

fuisset venditor. n. Ios. pfigurata fuit venditio xpi. Judas ad pgregationes fuit vbi christum vendidit sic multi ad spectacula vadunt vbi christū p modica tēptatōe et modico pcio vendunt. Ipse dedit p xxx. argenteis sz pctōres dant sepe p pcio minori vbi dicit leo pa. q ala lucri

Leo pa.

cupida etiaz p exiguo pcre non metuit nullumqz in illo corde est iusticie vestigiuz in quo sibi auaricia fecit habitaculuz. Infelix mercator iudas q tantum dedit p tanto deuz p nūmo veruz p vano eternuz p transitorio. Quia enim audierat dominū tercia die mortuū z euz l morte detineri putauit mortē iminētēz lucratiuā sibi facere voluit. Cum .n. esset fur z loculos hñs z videret vnguentuz super caput z pedes domini effusuz qd putauerat esse vēdendū z pciū sibi tradendū qd pdiderat in effusione vnguenti voluit recuperare l venditōe magistri. Illi qppe xxx. argentei valebāt trecentos denarios vsuales qlibet .n. x. valebat et ita in venditione xpi recuperauit valorez vnguenti pdicti z recōpēsauit dānuz trecentoruz denarioz de quo dixerat quare hoc vnguentū non venijt trecentis denarijs z datū est egenis. Et forte hec causa fuit quare math. hic factū marie recitauit. vt. s. cōgruēt factū iude q dominum vendidit narraret tanqz ptinuans effectum ad causam qz hoc factuz fuit occasio venditōis xpi iudas itaqz vnus de xij nūero non merito noie non munere corpore non aīo a pncipib' non iuitat non cogitur nulla necessitate pstringit sed pprie spōte pcessit z ppria malignitate cōciliū scelerate mentis init nec in vēditione magistri certaz postulauit summā vt de re cara fieri solet sed quasi vilie tradēs et venale exponens mancipium in ptāte ementiū posuit qtū dare vellent. Cum eñ vilia exponūtur solet qrere vēditor ab emptore quātuz dabis. cū autē cara ecōuerso dicit tantuz dabis. Mistice autē p iudam significant iudices ac plati et sacerdotes: qui iudicia ac bñficia et sacra vendere nō cessant dicētes sepe et si nō verbo tñ facto (Quid vultis mi dare et ego vobis eū tradā) vñ ber. Quanti hodie de his q aīas re-

Bernar.

gere susceperūt qd sine miserabili gemitu non est dicendum xpi obprobria flagella clauos lanceā crucem mortem in fornace auaricie pflant hoc solo a iuda differētes q ille oim horum emolumentū denarioz numero cōpēsauit isti voratoria ingluuie lucrū infinitas exigūt pecunias his inhiant timēt ne amittāt in harum amore quiescunt aīarū apud eos nec casus reputat nec salus cum sint de pā imonio xpi nimium impinguati incrassati dilatati nō compatiunt sup ptritione ioseph hec bernar propter auariciā vero iudas factus est talis. qz vt leo papa di. Aīa lucri cupida zc̄ vbi supra. ¶ Ex hoc aūt articulo venditionis xpi tria trahunt notabilia documenta. Primum est vt nobis caueamus ne et nos tam detestanduz facin'. s. venditiōis xpi vnqz perpetrem' qd vtiqz diuersis modis incurrim'. vñ beda. Multi hodie inde scelus

Beda.

q dñm et magistrū deumqz suū pecunia vendiderit velut imane et nepharīū exhorrent nec tñ cauent Nam cū p muneribus falsum contra quemlibet testimoniū dicūt pfecto qz veritatem pro pecunia negāt dñm p pecunia vendunt ipse eñ dixit ego sum veritas Cum societatez fraternitatis discordie peste cōmaculant dñm produnt qz deus caritas est. Qui etiā si nullus pecuniam vel domini argenteis vendunt qz principis seculi imaginē. i. exempla hostis antiqui neglecta pditoris ad quā creati sunt imagine sumunt nā scdm hiero. sicut iohan bapti. q

Hieroni

non p xpi pfessione sed p defensione veritatis occubuit ideo tñ p xpo qz pro veritate martyriū suscepit ita econtrario q caritatis et veritatis iura spernit xpm vtiqz qui est veritas et caritas pdit Immo vt̄ sicut dicit Orige.

Origen.

oēs q pro tpalibus z mūdialib' rebus iusticiā deserunt. deū q est iusticia vendūt Sic̄ deū vēdit q iusticiā vel cōsiliū vendit. qz ipse est iusticia ac spūs et angelus consilij Ille etiā dñm vendit qui ei' tiore z amore neglecto terrena ac caduca imo etiā criminosa plus amare et curare

conuincit. Dñm etiam pro tpali pecunia vendit q bona sua p vana glia expēdit. Itē deum vendūt simoniaci q gratiam dei que est in sacris et in alijs sacratis et spūalib' rebus commutāt Et qz simonie pctm̄ est tam in dāte qz in recipiēte ideo nō solum peccauit iudas in vendendo xpm: sed etiam iudei in emendo xpm. Emit autem a me xpm qui dādo michi aliqd tpale aufert michi xpm. verbigrā. si adulator dat michi laudē falsam ex qua cor meū extollit aufert michi xpm et ego psentiens p vana laude vendo xpm. Item das michi pecuniaz que allicit me ad pctm̄ mortale aufert michi xpm. et ego consentiendo vendo xpm. Nec tñ ille emendo retinet sicut nec ego. sz nec michi nec tibi. Sic fuit de iuda et iudeis quorū neuter xpm retinuit sed acqsitus est nobis xpianis. vñ Raban'

Rabanus

exulta xpiane in commercio inimicoz tuorum vicisti. qz iudas vendidit z iudeus emit. h. tu acqsisti. n. r. n. xpo nō iudeoz qui eū emerūt. Scdm est vt etiā z nos vēdi z vilipendi p laude dei patiamur. q eñ vendit rē aliquā id p quo rē vendit plus apprecia qz rem ipsam. Vñ si qs te minoris valoris in corde suo et sctis estimet qz forte sis nō turberis z maxie in cā dei. Si eñ ipse dñs et saluator nr̄ q est summū bonū z infinite bonitatis in q sunt oēs thesauri recōditi dignat' est p nobis tam vili z exiguo pcio estimari ac vēdi z vilipendi iniuste nos qui veraciter viles et ob hoc vilipēsibiles sum' si pditionis nr̄e miseriā aspicere volum' cur non p xpo vilipendi imo nichilipēdi patiamur iuste vñ ps Ego ppter te sustinui obprobrium Tertiū documentū est q hō debet vendere seipm p regno. Si eñ regnū celoz venale est z tantū valet qtū habes sed tu nichil habes meli' teipo Vēde ergo teipm p regno celoz sicut xps voluit vendi vt nobis acqreret regnum celorum In recolendo istum articulum recogitet homo vilitatē suam qz si iusto precio estimari deberz vix vnum obulum valeret immo nichil in comparatione xpi qui tā exiguo et vili precio vendit' est Itē recogitet an ipse vnqz xpm vendiderit ipm et mandata eius p re tpali vel pro delectatione transitoria deserendo. Itē recogiter qualiter ipse cristum sic venditū gratis sua mera bonitate acquisiuit. Itez qz cristus adhuc hodie venalis est ideo sicut iudas neqter vendidit cristū sic tu per ptrarium eū elemosinis eme ipm. vel si aliud nō habes da p eo cor tuū. hoc eñ desiderat pre oñi re mundi iuxta illd sapiētis prebe fili cor tuū michi Item qlibet quātūcunqz perfectus non presumat de se: cuz audit cristū apostolum mgr̄m z dominū suū. immo deū et creatorē omniū pdidisse. Et qz quarta feria domin' fuit vēdit'. sic sexta feria fuit crucifixus ideo in memoria huius venditionis domini p totū annū ieiunijs penitentialibus feria quarta scdm post sextā tenet locum Hinc est etiā q multi quartis et sextis ferijs ieiunare consueuerūt. multi quoqz abstinent a carnib' quarta feria qz tūc caro cristi fuit vēdita. Ex tūc etiā post feriā quartā illā q fuit vendit' trib' diebus sequentib' initia et fines horaz obmittim' quasi nobis ablat' sit alpha z o. et impijs tradit'. Facta igit pactione querebat oportunitatē. s. loci et tpis et societatis vt traderet eum occulte et sine turbis. s. quādo ppls nō erat circa eū. sed secret' erat cum discipulis qd z fecit tradēs eū post cenāz de nocte cū in horto eēt cū eis ne p pcursū et ipetū ppli tolleret q de die eū seqbat. Cōsidera nūc quō dñs ihs toto vite sue tpe vsqz hodie p iudeis laborauit sz ipi tanqz ingrati mala p bonis dño reddiderūt z post multas ptumelias vsqz ad ipi' emptōem z mortē

Anselmus

scuiert. vñ ans. Venisti dñe ad oues q perierāt domus isrl' diuini verbi lāpadē palā extollēs ad illuiatōez orbis terre regnū dei ānūciās cūctis obtpantib' verbo tuo sermonē seqntib' signis pfirmasti et virtutē diuinitatis tue oñdisti i cūctis male hñtib' oia oib' gratis exhibēs q salutiferoz pgruebat vt oēs luctificares. Sz obscuratū est insipiēs cor eoz dñe et pcesserūt sermōes tuos retrorsum nec attenderunt ad omnia mirabilia q opat' es in eis ex

ceptis paucis nobilib⁹ athletis. q̄s int īfirma et abiecta mūdi elegisti vt per ipsos fortia ⁊ alta mirifice expugnares. nec solū ingrati gratuitis tuis beneficiis extiterūt sz et cōtumelijs affecerūt te dñm dñantiuz et fecerūt ī te q̄cūq̄z voluerūt. Te n. faciente opera in eis q̄ nēo ali⁹ fecit quid dixerūt. non ē hic hō a deo. In pncipe demōiorꝫ eijcit demonia demonium hz. Seducit turbas vorax est potator vini amicus publicanorꝫ et peccatorꝫ. Quid flēs quid suspiras o homo dei dū sustines verborꝫ iniurias. Nō audis q̄nta ppt te ī dñm deū tuū ceciderunt obprobria. Si p̄remfamilias beelzebub vocauerūt q̄nto magis domesticos eius. Hec q̄dem et his silia blasphemantes et aliq̄tiens de lapidibu s petēres ihesu bone patiēt sustinuisti et fact⁹ es corā eis sicut homo nō audiēs ⁊ nō ha. in o re. Nouissime āt et iustū sanguinē tuum bone ihesu a discipulo tuo filio pditōnis xxx. argenteis appreciati sunt vt pcipitarēt animā tuā ī mortez sine causa. hec ansel. Uere mag̃ deberet nobis esse ↄfusio q̄ patiam ī aduersitatib⁹ non hēm⁹. Ihesus innocēs tot ⁊ tāta ac etiaz passionē et mortez patient. p nobis sustinuit et nos petis aggūati et ira dei digni non possum⁹ paruas iniurias et quami aino dica sustinere ⁊ multotiēs nec verba leuia p eius nomīe tollerare. vñ Criso. christ⁹ exprobrat⁹ ↄtumelias fert tu vero vtiq̄z honorari vis ⁊ nō fers obprobriū xp̄i. Cōsidera ēt hic q̄piclosum sit petīs locū dare ac pncipia et introitus eorū non repellere q: freq̄nt a minoribus diabolus īcipit vt ad maiora mala inducat. Si n. iudas cupiditate et auaricie ac iudei vane glorie ⁊ inuidie restitissent nūq̄ ille ad proditionez nec isti ad eius occisionez puenissent sed q: minora ↄtēpsert ideo ↄsequēter ad maiora deciderūt. vt. n. Eccīs ait q̄ spernit modica paulati decidit. Oro

Ihu clementissime q̄ labores in p̄dicando fatigationes in discurrendo ↄuicia et obprobria iniurias et angustias pro nostra salute ptulisti ac tandē ab vno discipulorum tuorum vendi et a iudeis appreciari xxx. argenteis sic quoq̄z vili precio vilipendi voluisti da michi tante patientie et humilitatis exemplūt imitari atq̄z obprobria iniurias et omnia q̄ mihi illata fuerit patienter tua gratia tuoq̄z consilio superare et pro nulla re transitoria te nequiter commutare vilipensiones quoq̄z meas et angustias p tui noīs glīa eq̄nimiter tolerare.

Meditatio in primis vesperis de cena dñi. Capi. liij.

Luce. xxij.
Math. xxij.
Marci. xiiij.

Ueniente iam et

imminente the miserationū et miseblaruz domini quo disposuerat plebē suā saluā facere ⁊ eam nō corruptibilibus auro et argento sed p̄cio sanguine suo redimere voluit cenam facere cū dis su notabilez anq̄ ab eis per mortez discederet ī signū ⁊ mēoriale recordatōnis ⁊ vt misteria q̄ restabant ↄpleret. Hec autez cēa p̄figurata fuit ī patribus q̄s abimelech dō porrigebat et magnifica valde fuit et magnifica sunt q̄ dominus ibi fecit ad q̄ intuēda te p̄sitē cum attētione sūma exhibe q: si h̄ digne et vigilāter feceris nō patiet benign⁹ domin⁹ te ieiunū redire. Circa ipsā igitur cenā pncipalr. v q̄ ibi notablr facta sunt meditanda occurrūt primo ipa corpal cenatio ij pedum disci p do ie. ablutio iij caritatiua pditoris correptio iiij. sacratissimi sacramēti institō: v. pulcerrimi smōis per ipsum cōpō. Circa pmū attēde q (pma die azimorꝫ) id est eadē die in cui⁹ vespera erat agn⁹ imolādus cū azimis edēdus. s. xiiij die seu luna mensis. i. que erat fe. v et pasce vigilia dūs ie. reqsitus a disci. s vbi vellet sibi iuxta legē parari pa. i. pascalē agnū pmisit ad hoc faciēdū pe. et io ad amicū suū in mōte syon vbi erat cenaculū grāde stratū iubens vt pasca pararēt ibi et p of amanifestās q̄ vsq̄z ad extremū vite nō est aduersat⁹ legi. p petrū signatur actio bona p iohānē ↄtēplatio deuota q̄ pparāt pascā. i. disponūt ad corpus xp̄i scrm̄ debite sumendū. Preparāt aūt in cenaclo. i. in hoīe p deuotionē eleuato grādi lōgitudie lōgaīatis lato latitudie caritatis strato varietate virtutis. Mittēs aūt disc dixit eis (Ite in ciui. et occur. vo hō āpho aq̄ por.) Ad ista m tulit amphorā seu lagenā aque vt in tāto festo hēret apud se aquā expiationis q̄ mūdaret se. ⁊ significat q vbi xp̄s cenatur⁹ est lagena aq̄ lacriaꝫ in expiatōe dz p̄cedere. p aquā eni viuifici fōtis baptisma designat. vñ beda. Paratur⁹ pasca hō āpho aque por. ocurrit vt ostendatur misterium pasce domini celebrandum pro ablutione mundi. Aqua lauacrū gr̄e lagena fragilitatem designat eorum per quos eadez erat gratia mundo monstrando. Et subdit (Sequimini eum in do. quam intrat et di do. do magister dicit. Tps meū) s. patiēdi (ppe est ap. te. fa. pa.) di m. q d. Uolo pari apud te que exeguntur ad comestionez agni pas. et iō prouide mihi de loco et cibo vnde creditur q ille erat di. xp̄i sed occultus et ideo prouidit de loco et agno et aliis necc̄riis in cōuiuij celebratiōe pascalis. In quo apparet maxima paupertas xp̄i. q: ita paup erat q nec domiciliuz nec susceptaclm hēbat nec vnde pascalē cibū emere posset et iō disci interrogabāt vbi pasca parē deberēt. Audiant hec ⁊ erubescāt q̄bus cura est in edificandis magnis domib⁹ ⁊ ambitiosis palatijs et ↄgregādis thesauris cognoscant xp̄m oīm dūm. q: locū vbi cenaret vel etiaz caput reclinaret aut cibū quē acciperet vel pecuniā vñ emeret nō hēbat. Attēdant se parū distare ab infidelib⁹ ydola opa manuū hoīm colentib⁹. Studiū n. ponere ⁊ delectari in magnis ⁊ pulcris edificijs vel in thesauris q̄d aliud est q̄ colere ligna vel lapides vel argenteū et aurum cum gentib⁹. (Exeūtes aūt disci inuenerūt sicut dixerat illis ⁊ parauerūt pasca) i refectionē pasce in monte sion et cenaculo ostēso eis. Ibi pasca manducauerūt ibi post resurrectionē dūi discipuli ppter metū iudeorꝫ latuerūt. ibi spm̄ sctm̄ in die penthe. receperūt ac multa et magna p dūm ibidē facta sunt. Hic mons sion mōs coagu. mōs ping mōs in quo bn̄pla. est deo hītare in eo ⁊ multa ac mira opari q̄si fau⁹ distillās dulcedīe. ⁊ flos redolēs suauitatis odorē pias mētes sui recordatiōe afficit ↄfortat et reficit ac sanctitatis sue p̄eminentia ↄsolatur et pascit. Appropinq̄nte autez vespa ihe dūs cū aliis disci cum intrauit et ad ipm locū pueniens ad vesperā illius diei pasca celebrauit q: illa hora agnus pascal' comedi cōsueuit. Hora quippe vespertina debebat agn⁹ pascal' immolari ⁊ hoc ī figura et signo q ī vespera mundi ⁊ ī fine seculorū immolādus esset ver⁹ agnus scz xp̄s. Solēnitates ēt iudeorꝫ incipiebāt a vespera ⁊ terminabātur in vespa q: ipsi fm lunā que de sero primo apparet dies nūerabant et eos de vno sero in aliū ↄputabāt. Sic q̄ aliq̄d factuz in vigilia festi potest dici in festo factū quē q̄dez modū tres euangeliste seruātes dixerunt cenā esse factaz prima die azimorū q: facta fuit die p̄cedenti ad vesperā q̄ iam ad pmaz diem azimorꝫ pertinebat in qua. s. vespera fermēto de domib⁹ suis abiecto iudei agnūz īmolare i. occidere solebant. Ioh vero accipit diē festū pasce ñ p illo cuius festū solū celebris erat q̄ erat dies p̄cedēs sz p illo die q̄ totus celebris erat et ideo dicit cenā factaz ante diez festum pasce. Illa autē vespa qua comedebat agn⁹ pascalis eū azīs consecit xp̄s corpus suūz ex q̄ pz q cōficit de azio ⁊ non de fermēto cū tūc ñ esset fermētatū ī doib⁹ iudeorꝫ q: tūc tenebāt vesci paib⁹ azīs a vespa xiiij. diei ī mens vsq̄z ad vespā xxi diei eiusdē mēs vñ pz q io. ñ ↄdicit aliis sz magi ↄueit cū ipis. Quāuis āt typic⁹ agn⁹ figuraz veri agni gestabat illa tñ nocte q̄ immolabat agn⁹ typic⁹ fuit xp̄s ver⁹ agn⁹ īmolat⁹. Ihe. n. legalia voluit obseruare ne legi ↄrius videret ⁊ iō voluit more iudeorꝫ pasca celebrare ⁊ nocte illa agnū ↄmedere anq̄ moreret. Precessit ergo imolatio agni typici imolationem agni veri vt sic xp̄s q̄ est agnus verus imolaretur p nobis immediate p⁹ imolatōez agni figural' ⁊ sic veritas figure succederet et responderet. Qui ēt lz die sequenti crucifixus fuerit hac tañ nocte qua ag imolabat misteria cor. ⁊ sa.

Crisostom⁹

Beda.

sui celebrandus discipulis. tradidit et a iudeis tentus et ligatus est et sic ipsius immolationis et passionis sue exordiū fecit. Quia autem xp̄s verus agnus fuit imolatus in parasceue sextā feria. Nunc apud nos ē xp̄s nō gaudij ſz meroris ꝓpter xp̄i passionē et ideo ecclesia illa die non solēnizat pascha et differt vsqz ad diē resur. quia sicut ait apłus pascha nr̄m imo. est xp̄s. Aspice igitur nunc dn̄m iesū in aliqua pte domus manētē cū disci. salubria colloquētes. Et interī in cenaculo pabatur p eis per aliquos ex. lxxij. dis. Legitur. n. q b. marcialis lemouicensis epis cū aliquibus alijs ex. lxxij fuit ipso sero ibi ad ministrandū dn̄o ihesu et. xij. recūbentib. Sed et aquam portauit ipsi dn̄o iesu qn lauit pedes disci. Cū autē omnia essent parata in cenaculo intrauit in cenaclm dn̄s ihesus et dis. cū eo. Oēs lauāt man⁹ et defertur eis agnus pascalis assus bn̄dictōneqz facta p dn̄m comedunt eum cum succo lactucarū agrestiuz. In solennitate quippe pascali q̄tuor erant agnus pascalis panis azimus vinū et ius lactucarū agrestium non enī nisi cū amaritudine et cōpunctione cordis digne acceditur ad veruz agnuz. Dic āt comestor in scolastica histo. q nunq̄ legitur dn̄m comedisse carnes nisi agni pascalis qd tamen fecit in typo et figura. Discūbebat ergo iesus cū. xij disc suis dn̄s cum seruis magister cum dis pat cuz filijs q̄si cuz socijs q̄si cuz amicis vñ in ps. Filij tui sicut nouel. oli. in cir me. t. Hec refectio significat refectionē eternā in vespe. i. in fine mundi futuram. O q̄ felices illius recubitus cōmēsales. ¶ Sed quo modo discumbētes cenabāt cum lex p̄ceperit q stantes erecti pasca comedere deberēt. Pōt dici scdm theophilū q prius manducauerunt pasca et fecerunt vt lex mandabat. Deinde scdm cōem vsum discubuerunt manducantes quosdā alios cibos. vñ dicitur postea q iesus surrexit a cena. Et edentibus illis dixit dn̄s (Desiderio desideraui) i. valde desideraui (hoc pasca) s. typicū et legale (mā ducare vobiscum an̄q̄ pat. i. moriar. Geminatione verbi notat intentionem duplicis desiderij. s. vt finiat vetus. et nouum quod erat sibi in desiderium. ¶ Cogita q̄ longo tempore hoc desiderium domini fuerit protelatum et noli deficere si q̄nqz ad tempus tuum differtur desiderium. Ipse etiam omibus diebus vite sue post nos cucurrit in siti feruētissimi desiderij salutis nostre. Et nos si q̄nqz non valemus habere desideria bona saltem habeam⁹ voluntatez habendi desideriuz iuxta illud cōcupiuit anima mea deside. iustifi. tu. et tunc acceptabit voluntatem pro facto Dicit autē hoc dn̄s vt se voluntarie pati ostēdat cuius passionem immolatio agni typici et pasca iudaicū prefigurabat et vt demonstret affectum quem habet vt legalia cessent et veritas euangelij currat secundum bedaz. Desiderat primo typicum pasca cum discipulis manducare et sic passionis sue misteria mundo declarare quatenus et legalis pasce probator existat et hoc figuram veri pasce fuisse docendo vetet vltra carnaliter exhiberi. In cuius rei figura defecit manna postq̄ comederunt filij israel de frugibus terre promissionis nec vsi sunt vltra cibo isto. ¶ Unde subdit (Ex hoc) s. tempore (non manducabo illud) s. vetus et legale pasca (donec) sacr̄m domini ci corporis et sanguinis in hoc veteri pasca spiritualiter intellectum (in regno dei) i. in ecclesia militante (impleatur) i. instituatur vel institutum celebretur. q. d non comedam vel celebrabo amplius in figuraz signo sed in veritate et signato. Ipse enī postea sumpsit verum corpus suum sub sacramento et nihilominus hodie in eccla vet⁹ et figurale pasca impletum manducat quia ea que lex rudi populo carnaliter obseruanda precepit ipse in membris suis hoc est ipsa eccla spiritualiter exercet. In hoc igitur regno comedit corpus suum. i. non illud in eo comedere facit sicut postulat pro nobis i. postulare nos facit. Sacramētum. n. eucharistie qd nos per fidem spiritualr mā ducamus et ipse māducat nobiscum incorporādo nos sibi per istud sacramētum qd alloquēs Aug dicit cib⁹ es grandium non mutaberis in me sed tu me mutabis in te

vñ donec nō ponitur hic exclusiue sed inclusiue (Et accepto calice) s. vini quo ad pasca iudaicum (gratias egit et dixit accipite et diuidite inter vos) gratias egit quia instabat completum desideriuz vt post immolationem agni typici sequeret immolatio agni veri. s. xp̄i et quia vetera transibāt et noua fiebant omia dum vinuz et azima in corpus et sanguinē dn̄i eius bn̄dictionē trāsibant vñ ait (Nō bibā ammō de genere vitis) s. materialis i. de vino qd generatur in vite s. typicuz potuz (donec veniat regnū dei) qd intellige vt ē de cibo est dictū vñ beda Sicut supra typicū agni esum sicut etiam potum pasce typici negat se vltra gustaturū donec ostēsa et manifesta resurrectionis sue gloria regni dei fides mundo adueniat vt per duo maxima legis edicta esum vocz potumqz pascalē spiritaliter immutata disceres oīa legis sacramenta vel iussa q̄ carnaliter sonare videbantur ad spiritalē iam obseruantiaz fuisse obseruanda. Et sic scdm aug. Lucas de duplici calice mentionez facit. Primo de calice vini predicto quo ad pasca iudeorum. Scdo de calice sāguis sui de quo infra est dicēdum. Calix dn̄i argēteus duas hinc et inde habēs ansulas sextarij gallici mensuram capit legale igitur pasca cessauit in templum fuit in regno eccle quando diuina sapiētia parauit mensā noui sacramēti vbi posuit panez corpis et miscuit vinū sanguis sui. Legalia eī hūerūt cursum suū et obligationē vsqz ad xp̄i passionē in qua oblatū est vnū pfectū sacrificiū euacuatiuū legaliū et ideo vsqz tūc xp̄s legalia seruauit et alijs seruanda mandauit vnde dicit aug. q legalia tn̄ fuerunt ante passionem dn̄i viua post passionez mortua sed postq̄ claruit veritas euāgelij per mūdum fuit sepulta Nostra vero sacramēta vsqz ad finez mūdi in suo vigore manebūt ¶ Et nota q in exodo determinantur multa que reqrunt ad esum agni typici et adhuc reqruntur ad esum agni veri Debet enī comedi verus agn⁹ s. xp̄s pmo a circūcisis p veteris cōuersationis depositionē. scdo cum lactucis agrestibus per amarā defectis omibus cordis cotritōz. tercio sine frumento peri. cum panib⁹ azimis p pscie sinceritatem q̄rto renibus accinctus p castitatē. qnto pedibus calciatis p affectionē a terrenis elongationē cuius signū p̄tē q deus prius lauit pedes discipl'orū q̄ daret eis h sacramentū vj. cuz baculis in manib⁹ per suspi⁹ custodiā diligentē Predicte cōditiones reqrunt ad declinationē mali Sz q̄tū ad opationem boni requirit pmo q in domo vna comedat p ecclesiasticā vnitatez scdo q a vicis per fraternū amorē et pcōtiā tercio q nō crud⁹ sine amoris igne nec coct⁹ aq sine deuotionis sapore sed assus igni p deuotōis feruorē precedentē quarto q festināter p spūalē auiditatē et delectationē cōcoitantē quinto q totalr p fidei integritatez vorando caput cū pedibus et intestis i. p verā fidē incorpādo et credēdo in xp̄o diuitatē q est caput eius et hūanitatem s. carnem q tanq̄ pes eius est infinita in ipsa natura et animaz que est media sicut eius intestina. sexto q sine ossium cōminutione p simplicē sacri veneratioz. Oratio

Domine iesu xp̄e q hora vespertina cenā vltimā cū discipulis in cenaculo grandi strato fecisti vt eos sacratissimo corpore et sanguine tuo cibasti fac pectus meum cenaculū grande stratum amplifica spē et caritatē in corde meo magnifica longanimitatem spē et caritatē patiētiā et hūilitatem da michi vt te quē celi et terre nō capiūt p modulo suo capiat cor meū ptritū et hūiliatū vt p inhitantē grāz tuā oīa tibi placentia cogitē et perficiā et oīa ptraria odienda declinē et sic perseuerādo vsqz in finē consequar tūc dignā sacrosancti corporis et sanguinis tui perceptionem

De ablutione pedum. Capitulū liiij.

Circa secūdū vero diligenter attēde. Premissis nāqz ita sehāt sb⁹ (sciens iesus quia venit hora eius) mori fatalis h̄ ipletiōis fatorū a deo pre ordīata (vt trāseat ex h mūdo

Theo.

Beda.

Augusti.

Beda.

August. in q̄s

Augustinus

Johā. xiij.

ad patrē) nō p loci mutationē ſʒ ſicut di a prē veniſſe aſ-
ſumēdo naturā nr̄am mortalē ita di ad prēm rediſſe fa
ciēdo ipam p īmortalitatē in ſua reſurrectiōe patre glie
cōſortē (cū ſʒ dilexiſſet ſuos q̄ erāt ī mūdo) nō ſuos ſola
creatiōe ſʒ ſuos etiā dilectiōe ſ. diſcipulos (in finē dilexit
eos) ·i· ī fine ſpēalia ꝛ maiora ſigna dilectiōis ꝛ q̄to amo
re dilexerit eos oſtēdit ponēdo aīam ſuā p eis. Vel (in fi-
nē) ·i· pſeuerāter ꝛ in mortē nō q̄ morte terminaret dile-
ctio ſed intm̄ dilexit q̄ vſqʒ ad mortē dilectio eīuʒ pduxit
in q̄ exēplū dedit vt oēs in dei et p̄ximi caritate vſqʒ in fi
nē pmaneāt vel (in finē) ·i· in xp̄m q̄ eſt finis pficiēs ꝛ cō-
ſummās (dilexit eos) vtiqʒ vt ꝛ ipi de hoc mūdo vbi erāt
ad caput ſuū q̄ hinc trāſiſſet eī⁹ dilectiōe trāſirēt. Per ie
ſum q̄ ſalus interptat̄ bon⁹ plat⁹ ſignificat̄ finis vero vlti
mus eſt btītudo vera q̄ pſiſtit in clara dei viſiōe ꝛ fruitiōe
pfecta. lʒ aūt oīs hō debeat ad hūc finē p̄ximū diligere p
latus tñ q̄ eſt xp̄i vicari⁹ ſpēaliter tenet̄ erga ſuos ſubdi-
tos hec facere (Et cena facta) ſ. agni paſchalis (cū dya-
bolus miſiſſet in cor) ·i· ī voluntatē iude nō directe tanqʒ
voluntatē mouēs ſʒ īdirecte tanqʒ ei ſuggerēs (vt trade
ret eū) ·s· ieſum ꝯſentiēo iniq̄tati die eīm p̄cedēti eū vendi
derat ſuggeſtiōe diaboli Diabolus q̄ppe non eſt īmiſſor
cogitationū malarū ſʒ incētor q̄r tēptatio praua ex hoīe
eſt quā diabolus nō īmittit ſʒ īmiſſa ab hoīe magis intē-
dit ꝛ accēdit tēptatiōe hoīs pcepta p aliq̄ ſigna exterioꝛa

Augustinus Aliter eīm nō pōt hoīem deijcere niſi hō ſeipʒ deiciat ꝛ ho
ſti armis reddat ·i· niſi ſuggeſtiōi ꝯſentiat. nā ſm̄ aug. per
diabo ſuggeſtiōes immittunt̄ et hūanis cogitatiōib⁹ miſ-
ſcent̄. his ergo ita factis (ſciēs) ieſus vt deus (q̄r oīa dedit
ei pater in man⁹) ·i· in ptāte etiā ipm̄ traditoīē ꝛ pſecuto
res. ex q̄ patʒ in xp̄o plenitudo ſcie et ptātis (et q̄r a deo
exiuit) in mundū veniēs nec patrē deſerēs (et ad deū va
dit) oīaqʒ ꝯceſſiuit p̄ri educēs et ñ nos relinq̄ns ſciēs ſe eē
regē regū ꝛ dn̄m dn̄antiū nec oblit⁹ ſe eē dei filiū natura
lē ꝛ nō ignorās ſuā ſublimitatē q̄uis talis eēt ꝛ talē ſe ſci
ret tñ in magne ſue pietatis iudiciū ī magne nr̄e exemplū
hūilitatis nō dei dn̄i ſʒ hoīs ſerui ipleī officiū hūiliat ſe vt
miſtret q̄ venit miſtrare et nō miſtrari ac (ſurgit a cena)
volēs lauare pedes diſcipuloꝝ Ex q̄ vniuerſum concul
cat tumorē dum ſe q̄ exit a deo ꝛ ad deum vadit pe la-
vo. Locut⁹ q̄ppe eūā de tāta dn̄i hūilitate p̄us eius celſi
tudinē voluit ꝯmendare ad exaggerandū ip̄i⁹ dn̄i hūili-
tatē ꝛ ad ammonendū nos vt q̄to magni ſumus hūilie
mur in oībus ꝛ de donis dei nunqʒ ſupbiamus Ac ſi per
hoc dicat̄ hoī. Si ille q̄ filius dei erat ꝛ p̄ri equalis ſuam
adeo inclinauit maieſtatē vt humiliaret ſe ad pedes ho-
minis q̄d debet facere miſer hō q̄ eſt t̄ra ꝛ cinis. ſurgit et
ſtatim ꝛ diſci. ignorātes q̄ vellt ille. Ipe aūt deſcendit cū
eis in aliū locū īferi⁹ in eadē domo ſubtus cenaculum.
Nam in ſupiori parte dom⁹ paleſtini faciebāt cenacula ꝛ
inferius cubicula Sunt autē in monte ſyon due capelle
vbi erāt canonici regulares cum abbate ſm̄ regulam be.
aug dn̄o miniſtrātes vna ſupior vbi cena facta fuit ꝛ ſpi
ritusſctūs ſup diſci. deſcēdit alia īferioꝛ vbi xp̄s pedes di
ſci lauit ꝛ eis ianuis clauſis appuit cui eſt ꝯtiguū cimite
rium q̄d dicit̄ bonoꝝ viroꝝ poſſeſſio. vbi ſepult⁹ fuit bea
tus ſtephanus. nicodem⁹ gamaliel et abia cum aliis viris
ſctis. vbi etiā eſt ſepulcrū dauid ꝛ ſalo. et alioꝝ bonorum
regum iuda et hieruſm Veniēs ergo dn̄s īferi⁹ cū diſci.
oēs ibi ſedere fecit aquam ſibi afferri iubet depoīt veſ-
timenta vt cōuenientius hoc miniſteriū exhibeat Ubi
nota quatuor depoſitiones veſtium xp̄i. In cena depo-
ſuit eas ꝛ reſumpſit ad columnā nudatus eſt et reindut⁹
in illuſione militum nudatus eſt ꝛ reindutus ſed ab he-
rode nō legit̄ nudatus ad crucē nudatus eſt nec reindu-
tus Prima ad ap̄los q̄s ibreui reſumpſit. ſcd̄a ad illos
qui reſumpti ſunt in die penthe et paulatim reſumūtur.
tertia in reliq̄as q̄ reſument̄ in fine. q̄rta ad q̄uerſam me
dietatē nr̄i tp̄is q̄ nunqʒ reſumet̄. Depoſitis igitur veſti-
mētis ſuis (lintheo ſe p̄cinxit) diſponens ſe ad lauandū

ꝛ nichil obmittēs de his q̄ ad iſtud req̄runt̄ officiū (deīn
mittit aquā in peluī) lapideā ppriis manibus nō p alio
rū miſteriū et tā caritatiue tā honeſte tā officioſe ppara
tus venit lauare pedes diſci lutoſos quia diſcalciati ince
debant (et tergere lintheo q̄ p̄cinctus erat) vt p oīa hūili
tatis officiuʒ ipleret Et q̄d miꝝ ſi hoc fecit q̄ in morte ſeruo

Augusti. ra facere dignatus eſt vt̄ aug. Poſuit autē veſtimenta
ſua qui cum in fo̅ra dei eēt ſemetipm̄ exinaniuit p̄cīxit
ſe lintheo qui formā ſerui accipiēdo habitu īuēt⁹ eſt vt hō
miſit aquaʒ in peluim vt lauaret pedes diſci qui in terrā
ſanguinem ſudit quo immundiciā dilueret petōꝝ litheo
quo erat p̄cictus pedes q̄s lauit terſit q̄ carne q̄ erat īdu
tus euangeliſtarū veſtigia ꝯfirmauit Et litheo q̄deʒ vt
ſe p̄cīgeret poſuit veſtimenta q̄ habebat vt autē formā
ſerui acciperet q̄n ſemetipm̄ exinaniuit non q̄d hēbat de-
poſuit ſʒ q̄d non habebat accepit hec aug. Et vt oīa rōe
et ordine faceret ꝛ faciēdo nos inſtrueret (venit) miſteriū
inchoando p̄mo (ad ſymonē pe.) ipe eīm inter alios ma
ior erat et id ab ipſo inchoatio fuit. Et tunc petr⁹ ex ꝯſi
deratione diuinitatis et maieſtatis xp̄i territ⁹ q̄d etiam
quilibet eorū expauiſſet expauit ꝛ totus ſtupefact⁹ recu
ſat et reʒ ſic ſuo iudicio indecēteʒ declinat. Nō decʒ inq̄t
nō cōuenit (tu) dn̄s ego ſeruus tu de⁹ ego hō tu creator
ego creatura et (tu michi) miſero paupīmo hūilimo piſ-
catori (lauas pedes) ſordidos et infimū ī corpe mēbruʒ
manibus his q̄bus cecis oclos aquiſiti lepꝛoſos mūdaſti
et mortuos ſuſcitaſti ·i· vis lauare pedes mei pctōri tu q̄ui
es filius dei q̄ d hoc indecens eſt ꝛ nullo mō ſuſtinēduʒ
Sic verbum dixit in p̄ncipio ꝯuerſionis ſue exi a me q̄a
homo pctōr ſuʒ dn̄e. Sicut eſt dn̄s hūilis ad fuīē dū ita

Beda ſeru⁹ nō ſuſcipiēdo ſeruitiū. q̄ d ſcd̄m bedā Tu deus de
orum tu rex angeloꝝ tu filius altiſſimi ꝛ ſpeculū ſine ma
cula maieſtatis dei tu quē adorāt angelice poteſtates tu
deus eterni vermiculo lauas pedes tu aū me curuaris
ante quē curuātur q̄ portāt orbeʒ tu ante me flecteris aū
quē flectitur omne gen⁹ celeſtiū t̄reſtriū ꝛ īfernoꝝ Et ī
hoc petr⁹ ſignificat diſc ignorantē et īdiſcrete loq̄utē de
facto ſupioris ſui cuius ignorat rōneʒ freq̄nter eīm cōtin
git q̄ aliquid iudicat̄ irrōnabiliſſimū ab ignorāte cauſaʒ
q̄d tñ rōnabiliſſimū eſt ſcd̄m veritatem pp̄ter q̄d dixit ei
ieſus (Quod ego facio tu neſcis modo) hoc meū factum
exemplū eſt et myſterium exēplū quidē hūilitatis exhi-
bende myſterium autē interioris mūdationis. Duplicit̄
ergo pōt intelligi vno mō (q̄ ego facio) ·i· quomō ego fa
cio exemplū (tu neſcis modo) ·i· nō intelligis (ſcies autē
poſtea tunc) ·ſ· quādo expoſuit eis dicens ſcitis quid fe.
vo etc̄ ¶ Aliter enī non potuit ſupbie nr̄e tumor curari
niſi per maximā hūilitatem redēptoris nr̄i et tamē poſt
totū iſtud adhuc cum lucifero ſuperbiūt multi vicarij ꝛ
ſucceſſores xp̄i. Alio modo pōt itelligi (q̄d ego fa. tu ne.
modo) ·i· hoc myſteriuʒ eſt et ſecretū ꝛ ſignificat īteriorē
mundatōʒ qui nō pōt fieri niſi p me q̄d nō intelligis mō
(ſcies autē poſtea) tunc ·ſ· cuʒ ſpm̄ ſctm̄ accipies. Res eīm
eſt ſacramētalis ad inſtructōʒ eccl̄ie et fiet tibi manifeſta
oportuno tpe Et in hoc docemur dn̄ iudicare et loq̄ de
factis ſuperioris boni niſi deo permittente errat et mani
feſte Petrus aūt de tāta filij dei inclinatiōe perterritus
et vſqʒ ad ſuos pedes humileʒ xp̄m videre nolens in ea
dem adhuc voluntate pſiſtit nō ex obſtinatiōe ſed ex hu
miliima quā ad xp̄m habuit reuerentia di (Non lauabis
michi pedes in eternū) ·i· nūqʒ lauabis nunqʒ hoc patiar h
eīm in eternū nō fit q̄d nūqʒ fit. Ac ſi diceret abſit a me q̄ ſu
ſtineā hoc a mgr̄o a dn̄o ꝛ deo meo licet aūt petr⁹ bono
zelo hoc faceret tñ indiſcrete faciebat q̄r cū xp̄s non poſ
ſet errare nō debebat voluntati ei⁹ aliq̄ mō reſiſtere. Et id
ꝯminat̄ ei dn̄s dicēs (Si nō lauero te) ·i· pedes tuos (nō
habebis p̄tē mecū) in btītudīe. Siue hoc itelligat̄ de lo
tiōe myſtica ꝛ īterioris macule ipi⁹ affect⁹ q̄ q̄r neceſſaria
eſt id p̄cipit̄ ſiue de lotiōe materiali ꝛ corpali pedū ipius
petri que ecōuerſo id eſt neceſſaria q̄r precipitur non po

tuit in petrũ amplius intonare q̃ ut minaretur repulsaʒ
Et ideo petrus audita cõminatiõe xp̃i adstante cõminati
onis terrificum verbũ expauescẽs sapienter mutat consi
lium in melius dicẽs (Dñe nõ tm̃ pedes meos) .i. affectus (sʒ
et manus) .i. opera (et caput) .i. cogitationes mẽtis. q. d. nõ
ex pteruia recusauisʒ quia cõsideraui opera tua et expa=
ui pedes sunt pars corpis inferior manus media caput
superior et ideo p expressionẽ istarũ partium intelligit to
tum corpus. Territ⁹ petrus de piculo salutis ex dñi re=
sponsione ac perturbatus amore et timore plus expauit
xp̃m sibi negari q̃ usqʒ ad suos pedes hũiliari et se totuʒ
offert abluendum. Si tibi inquit placet si aliter fieri non
põt seruus tuus sum totũ me tue voluntati subijcio et (nõ
pedes tm̃ sed et manus et caput) ad lauandum tibi offe=
ro et plus sustinerẽ a te per totũ corpus lauari q̃ a te se=
parari. Non michi neges capiendaʒ tecum partẽ cũ nul
lam tibi negẽ abluendã mei corporis partẽ. Quãuis em̃
durũ esset pe. sustinere seruitium magri grauiꝰ tm̃ erat ei
Augusti.
ab ipso separari Scd̃m aug. totus hõ abluitur in baptis.
et errauit pe ne nos erraremus cũ se totũ deo obtulit ab
luenduʒ quẽ deus correxit ostẽdens se baptizatum non es
se rebaptizandũ vñ (dixit ei. Qui lotꝰ est) .s. per baptismũ
(non indiget nisi ut pedes lauet) id est affectus et motus
sensualitatis inordinatos (sed est mundus totus) scilicet
preter pedes quibus terra tangit quos lauare opus ha
bet. Ex quibus verbis intelligimus apostolos baptiza=
tos et si non legimus quis baptizauit eos. Erant autem
baptizati baptismo christi qui licet nõ baptizauit turbas
baptizauit tamẽ discipulos suos sibi familiares et dome
sticos ut haberet baptizatos seruos per quos baptizaret
ceteros. Sed cum baptismus abstergat etiam sordes pe
dum videtur q qui lotus est .i. baptizatus nõ indiget ut
pedes lauet ad hoc dicendũ q si statim post baptismum
de hoc mundo transiret non utiqʒ hac ablutione indige
ret quia cum sit mundus totus statim euolaret. Sed qui
post baptismum viuit in hac vita mortali non pot est ad
tantum culmẽ perfectiõis ascẽdere q̃ etiã inordinati mo
tus sẽsualitatis de affectibus terrenis nõ ingant et io oʒ q
pedes lauet vel p martirium qd̃ ẽ baptismꝰ sanguinis vel
per pniaʒ qd̃ ẽ baptismus flaminis ut euolare possit. Ubi
nota q interioris hois caput est rõ supior q̃ nis ẽ pplicata
deo siue pars ptẽplatiua q̃ intẽdit supioribꝰ et eius ma=
nus sunt ratio inferior q̃ vacat opibus actiue vite pedes
vero sensualitas et sensus corporis ac mẽtis et aĩe affecti
ones inferiores ipsi. em̃ nos fecerunt extra nos et ipsi fre
q̃nter sicut pedes maculant nobis post baptismũ in q to
tus hõ abluit q ex pdiciõe mortalis vite sepe maculas
ptrahũt ex trenis et tẽporalibus et io lauãdi sũt sepiꝰ vñ
necesse ẽ ut crebra ablutõe pfes. et lacrimaꝝ emũdent pe
des affectuum de trena cogitatõe trenoꝝ in cogitatu et
Augusti.
amore eoꝝ. Qui em̃ non lauat pꝰ baptismuʒ per pniam
non hʒ cum iesu ptẽ vñ dicit aug q humani affectꝰ sine q
bus in hac mortalitate nõ viuit q̃si pedes sunt ubi hũa=
nis rebus afficimur ut si dixerimꝰ q̃m pctm̃ nõ habemꝰ
nosipos decipimus. Sciebat ergo dñs aplos mũdos q
ad caput q deo piuncti erãt per fidẽ et caritatẽ q̃tũ ad
manus q eoꝝ opa erãt sctã sʒ tm̃ q̃cuʒ ad pedes affectꝰ
aliquos terrenoꝝ ex sensualitate habebãt et sordidi erãt
Bern.
et io q̃tum ad illos lotõe indigebãt vñ bern. Qui lotꝰ ẽ
non indiget nisi ut pedes lauet lotꝰ em̃ ẽ q grauia peccata
non hʒ cuiꝰ caput .i. intẽtio et manꝰ .i. opatio et cõuersa=
tio munda ẽ sʒ pedes q sunt aĩe affectões dum i hoc pul
uere g̃dimur ex toto mundi esse non pñt quin aliq̃ vani
tati aliq̃ voluptati aliq̃ curiositati plꝰ q̃ oporteat ce=
dat animus vel ad horã In multis em̃ offendimus oẽs
Uerumtñ hec ptẽnat aliquis q ĩpossibile ẽ cuʒ eis salua
ri et impossibile est ea dilui nisi per xp̃m et a xp̃o q si nõ
lauerit ea xp̃s nõ habebimꝰ ptem cum eo. Nemo tñ pro
eis desperet q̃m si viderit nos dñs humiliter pro eis esse
sollicitos ignoscet facile immo et libent. De minoribus
em̃ istis peccatis pia dispẽsatiõe nobiscũ agit ut nõ peni
tus auferãtur sed in illis nos erudiat deꝰ et cũ minora ca=
uere non possumus certi sumus q non nr̃is viribꝰ malo
ra supemꝰ semp timorati et olno solliciti simꝰ quõ eiꝰ gra
tiã nõ amittamꝰ quã nobis tãtoper tã m̃tipharie neces
sariã esse sentimus hec bern. Deinde dñs subiungit (Et
Augustinus
vos mundi estis) q a me mundati scd̃m aug. Erãt mũdi
q̃tũ ad manus et caput nõ q̃tũ ad pedes. Et sequitur (sʒ
nõ oẽs) Duo em̃ sũt p̃cipua q̃bꝰ hõ a pctis mũdat .s. fi=
des et caritas. Cõtra p̃mũ iudas erat sur cõtra scd̃m xp̃i p
ditor et io nõ mũdus erat. Sic ergo p pedũ ablutõʒ desi=
gnauit dñs mũdiciã spũaliũ pedũ que maxĩe reqrit ex
eucharistie pceptiõe. Et ideo voluit lauare pedes disci.
suorum añq̃ daret eis sui corpis sacramẽtũ ad designan
Anselmus.
dum q spũalis mũdicia reqrit ad ipm̃ pcipiẽdũ vñ ans.
Corpus et sanguinẽ suum disci. suis in cena mystica tra=
dens eorũ pedes hũiliter lauit docẽs sacrosãcta myste=
ria mundis operibus et pia mẽtis hũilitate celebranda
Mystice etiã significat eiꝰ sanguis effusio per hoc q mi=
sit aquã in peluim et pctõrum nostroꝝ ablutio per hoc q
incepit lauare pe. dis. ac penatũ nr̃arũ in seipso susceptio
per hoc q tersit pedes lintheo s. corporis sui quia pecca=
ta nr̃a pertulit in corpore suo sup lignũ. ¶ Alii aũt dis. au
dita reprehensione petri de hoc q recusauerat hmõi loti
onẽ nõ fuerũt ausi ultra aliq̃liter recusare eam. Conside
ra nunc bene singulos actꝰ in hac benignissima lotõe pe=
dum oi dilectõe et hũilitate plenaꝝ cũ admiratõe cõspice
q̃ geruntur quia sunt deuota. Inclinat se sũma maiestas
et hũilitatis magr̃ usqʒ ad piscatorũ pedes. Stat incur=
uatus et genibus flexis coram ipsis sedẽtibus lauat pro=
prijs manibus et abstergit ac deosculatur pedes omniũ
Sic ergo usqʒ ad pedes discipuloꝝ dñs omniũ seipm̃ hu=
miliat et supplex hũilitatis misteriuʒ exhibet ppter humi
litatis formã nõ soluʒ verbo sʒ exemplo cõmendandã et
docendã. Sed et illud superaltat humilitatẽ et ad maxi
mum tumultũ humilitatis accedit q et ipsi pditori suo eã
dem obsequia pbet et illi nõ dedignatus est pedes lauare
cuiꝰ manꝰ iã preuidebat polluẽdas ĩ scelere in quo dñs
infirmitatẽ nostrã psolat ut si q̃n cõtingat nos ab amicis
prodi vel a famulis aut aliquibus vilioribꝰ malum aliqd
pati nõ scandalizemur respiciẽtes inde exẽplum qui infi
nitis potiꝰ bonis in cõtrariuʒ remunerauit bñfactorẽ ac
dñm et mgr̃m Sed o cor neq̃ in ipsa duritia durius si sic
ad tantam humilitatẽ non molliris si sic dñm maiestatis
non vereris si sic usqʒ ad ipsius semp tibi bñficiʒ semperqʒ
innocentis iteritum seuis Sʒ ve tibi miser. Tu quidẽ ob=
duratus qd̃ concepisti pturies non tm̃ ip se sʒ tu pgibis. Ad
miranda est igit tanta humilitatis et benignitatis pfun=
Anselmus.
ditas dñi iesu vñ ans. Et quideʒ perditissimi proditoris
tui perfidia non latebat q̃n in hac cena ablutõis etiaʒ co
ram ipso genuflexo procumbẽs maledictiões pedes eiꝰ
veloces ad effundendum sanguinem tuum sanctissimis
manibus tuis attrectare lauare et extergere dignatus es
Et tu adhuc extẽto collo ambulas o terra et cinis adhuc
supbia te eleuat adhuc impatientia te exagitat. Intuere
humilitatis et mansuetudinis speculum vniuerse facture
creatorem et tremebunduʒ iudicẽ viuoꝝ et mortuoꝝ ante
pedes hominis etiã traditoris sui genua curuantẽ disce
ab eo qui mitis ẽ et humilis corde Confundere in supbia
tua erubesce in impatiẽtia tua Et iteꝝ. Cum autẽ surgẽs
a cena lintheo se p̃cinxit et mittẽs aquam in peluĩ cogi
ta q̃ maiestas q̃ ptãs hoĩm pedes lauit et extersit que be
nignitas proditoris vestigia sacris manibus tãgit. Spe
cta et expecta et ultimo omniuʒ tuos et prebe pedes ab
luendos q̃m quem nõ lauerit non habebit partẽ cum eo
hec ans. ¶ Hoc autem expleto misterio qd̃ ad humilita=
tem pertinebat obsequijs ad purificationeʒ cene corpis
sui (reaccepit vestimenta sua) redijt ad locuʒ cene q mu
tat officiuʒ mutat et habitũ adseruienduʒ vestimenta de=
posuit ad docenduʒ resumit et sedet. Ut em̃ dr̃ in ecclesia.

amicus hominis enunciat de illo. Per hoc autem ostendit quod superior post actum humilitatis debet resumere debitum officium auctoritatis. Mystice autem secundum alchuinum ipleta redemptionis nostre purgatione per sanguinis sui effusionem accepit vestimenta sua tertia die de sepulcro resurgens et eodem corpore iam immortali vestitus et ascendens in celum in dextera patris diuinitatis recumbens inde venturus est ad iudicandum. Et cum recubuisset iterum ad cenam corporis sui faciendam docuit eos quare hoc fecerit in exemplo scilicet mutuo sibi seruiendi. Unde dixit. (Scitis quid fecerim vobis) id est quantam humilitatem exhibuerim vobis. Interrogat vt eos attentos reddat. Deinde eos ad imitandum suum exemplum exhortatur dicens (Vos vocatis me magister et domine et bene dicitis) quia verum est quod dicitis. (Sum etenim) magister et dominus quia dei virtus dei et sapientia. Magister in quantum propter sapientiam quam doceo verbis. Dominus propter potentiam quam ostendo miraculis. Quod dicit magna de se non est arrogantia sed veritas quod prodest auditoribus sicut facit et paulus. Aug. vituperabile est quod quisque se commendet propter periculum superbiendi. Nam periculosum est sibi placere cui cauendum est superbie vbi ergo non imminet periculum superbiendi non est vituperium propria commendatio. In christo autem hoc periculum non timebatur. Ille enim qui super omnia est quantumcunque se laudet non se extollit excelsus. Item quia aliquando laudabile est quod homo se commendet quando scilicet cedit ad vtilitatem fidelium et sic apostolus commendauit se. Sed valde est nobis vtile et necessarium vt cognoscamus deum vnde expedit nobis quod magnitudinem suam nobis reuelet et non ob id quod ipse se nobis laudet non est igitur veritas quamquam tacenda pro vitanda iactantia grego. Incauti sunt humiles qui se mendacio illaqueant dum arrogantiam vitant quia contra veritatem se erigunt quam relinquunt. Qui enim necessitate cogente vera de se bona loquitur tanto magis humilitati iungitur quanto veritati sociatur. Tunc arguit a minori (Si ergo ego laui pedes vestros dominus et magister) de quo minus videtur et quod minus erat debitum (et vos) sibimet dicit multo fortius (debetis) hoc exemplo prouocati (alter alterius lauare pedes) et ad omne obsequium humiliari quia magister sum meam doctrinam recipite. Et quia dominus meum mandatum custodite. Hic per vnum obsequium accipiuntur sinodochice omnia alia obsequia fraterna quod dicit Debetis vobis mutuo obsequia humilitatis et caritatis exhibere inuicem ministrare inuicem iniurias dimittere pro inuicem orare. Criso. Non in lauando pedes hanc legem scribit solum sed et in aliis omnibus que circa nos monstrauit (Exemplum enim dedi vobis vt quemadmodum ego feci vobis) humiliando me sub vobis (Ita et vos) inferiores (faciatis) vobis inuicem et maxime in casu necessitatis. q. d. Non solum hoc feci propter pedum corporalium emundationem sed propter humilitatis eruditionem et ad hoc feci vt ostenderem vos ad hoc teneri secundum cris. Christiana religio potius attendit modum quam opus. quia dominus non attendit quantum sed ex quanto id est potius hoc quam illud. Et bene docuit humilitatem exemplo. Nam in moribus et in actibus hominum plus mouent exempla quam verba. Illud enim hoc agit et elegit quod sibi videtur bonum vnde magis ostendit quod illud esse bonum quod ipsemet eligit quam quod docet. Et inde est quod qui quis docet aliquid et aliud facit magis suadet aliis quod facit quam id quod docet et ideo maxime est necessarium ex ipso facto dare exemplum (Non est seruus maior domino suo neque apostolus) id est missus seu nuncius (maior eo qui misit illum) et ideo sicut ego dominus et magister et mittens me humilio vobis ita et vos humiliare debetis et facere equalibus vestris quod me vobis minoribus facere vidistis. q. d. secundum criso si a me hec facta sunt multo magis a vobis oportet hec fieri debitores enim nos constituit deus ipse incipiens. Qui sedet super cherubin pedes lauit proditoris. Tu vero homo terra et cinis ex nos et puluis et lutum extollis teipsum et magna sapis. Ecce quantum exemplo et verbo eos ad humilitatem inuitauit et doctrine sue de humilitate factum et exemplum humilitatis premisit et in hoc conuenientem modum docendi ostendit secundum illud cepit iesus facere et docere. Hic etiam arguit in hoc quod petro dixit. Scies autem postea. aug. hoc est beate petre quod nesciebas cum tibi lauare pedes non sinebas hoc tibi postea sciendum promisit quando vt sineres terruit te magister tuus et dominus tuus lauans pedes tuos. Didicimus fratres humilitatem ab excelso faciamus inuicem humiles quod humiliter fecit excelsus hec aug. Et ad litteram et ad mysticum sensum hoc mandatum domini debet impleri ad litteram quidem vt per caritatem seruiamus inuicem non solum in lauando pedes fratrum sed et in omnibus necessitatibus adiuuando et opera misericordie exercendo. Quod si non fiat ad litteram scilicet manu saltem faciamus corde vt in illorum numero simus quibus dicitur benedicite sancti et humiles corde domino. aug. multo melius est et sine controuersia verius vt etiam manibus fiat ne dedignetur quod fecit christus facere christianus. Cum enim ad pedes fratris inclinatur corpus etiam in corde ipso vel excitatur vel si iam inerat confirmatur ipsius humilitatis affectus hec aug. Sed excepto isto morali intellectu nihilominus hoc etiam ad mysticum intellectum et spiritualiter facere debemus. In lotione enim pedum datur intelligi ablutio macularum. Tunc ergo spiritualiter lauas pedes fratris tui cum christum imitando abluis quantum in te est maculas eius. Hoc autem fit tripliciter remittendo scilicet ei offensam sicut ille nobis penitentibus peccata dimittit. Item orando pro peccatis eius sicut ille lauit nos a peccatis interpellando patrem pro nobis et iste duplex lauandi modus communis est omnibus fidelibus tertius modus pertinet ad prelatos qui lauare debent remittendo peccata auctoritate clauium. Nostrum est quod donante domino ministerium caritatis et humilitatis adhibere illius est exaudire ac nos ab omni contaminatione peccatorum mundare. Deinde quod dixit se quam premio confirmat dicens (Si hec scitis) que feci et doceo (beati eritis) scilicet in spe et in futuro in re (si feceritis ea) quia beati qui audiunt verbum dei et custodiunt illud et intellectus bonus facientibus eum beda. Quia scire bonum et non facere non pertinet ad beatitudinem sed ad condemnationem secundum illud scienti bonum et non facienti peccatum est illi vnde Criso. Beatitudo non copulatur cum scientia sed cum opere et lumine scientie. Oratio.

Mitis iesu et vere humilitatis exemplum qui lauisti pedes discipulorum tuorum peto et obsecro domine purga meos affectus vt vtroque pede gemina vice caritate purgatus et ascensus ad te purificatorem meum accedam securus. Purifica me in finem dierum et emunda ab omnibus maculis peccatorum vt dimissis negligentiis et peccatis meis inimici die mortis confusi abscedant qui meum calcaneum obseruabunt. Dirige domine pedes meos in vias pacis vt de manibus omnium inimicorum liberatus benedicam te cum electis tuis omnibus in secula seculorum. Amen

De caritatiua correptione proditoris et egressu eius
Capitulum lv.

Irca tertium autem dolens et mestus ausculta (Cum enim hec dixisset ihesus turbatus) id est contristatus est non carnaliter sed (spiritu) id est spiritualiter exemplo rationis quia ipse spiritu suo et tante fecit in se istam passionis turbationem et hec turbatio in parte sensitiua existens non erat contra rationi sed magis conueniens et virtuosum nec est contra vtilia turbari spiritualiter turbatio ad pietatem et misericordiam spectat sed carnalis furorem et iram excitat spiritu igitur turbatur ihesus et misericorditer sustinet compatiendo discipulo qui eum tradit et tradendo perit sustinet vt nos doceat quid agere debeamus quando magnum factum aliquem hominem ruere videmus sic et sceleribus miscebitur et ex caritate turbantur cum vrget eos quam zizania a tritico ante messem separare. Moraliter ergo instruit platos non debere quantumcunque et flagitiosos nisi cum magna compassione et dolore a lusibus sancte matris ecclesie separare vnde aug. turbetur plane christianus non miseria sed misericordia timeat ne pereant homines conturbetur cum perit aliquis christo. Concupiscat homines acquiri christo letetur dum acquiritur aliquis christo timeat et sibi ne pereat christo contristetur se peregrinari a christo concupiscat regnare cum christo letetur cum sperat se regnaturum esse cum christo (Et edentibus illis dixit Amen dico vobis quod vnus ex vobis) et quod vbique meum estis quorum pedes laui quibus tanta promisi (tradet me) dominum me ma-

gistrū me saluatorē vnus ex vobis numero non merito
corpore non animo spe non virtute. Maxia ingratitudo
iude fuit tradere suū cōmensalē imo dñm ꝛ nutritorē vn
ꝛ alius euang sic dicit (ecce manus tradentis me mecū ē
ī mensa) hoc idē posset dñs hodie dicere de sacerdotibus
multis qui mensaꝫ dñi indigne attingere presumunt qui
rursum ꝗntum ī se est merito pctōꝝ filiū dei crucifigen-
dum eradūt. Per hoc. n. ꝙ in mensa denunciauit suū ꝓdi
torem designauit ꝙ multi ꝓditores venissent ad suam men
sam. Maius autē pctm̄ ē tradere xp̄m regnātem in celis
pctōribus membris ꝗ̄ ambulantē in terris pctōribus iu
deis vt ait beda. Sꝫ et hodie ꝛ in sempiternū ve hoī illi qui ad
mensā dñi malignus accedit qui insidijs mente conditis
qui precordiis aliꝗ scelere pollutus misterioꝝ xp̄i secre-
tis participare non metuit. Et ille. n. in exm̄ iude filiū ho
minis tradit nō quidem iudeis pctōribus sꝫ tn̄ pctōrib⁹
mēbris vꝫ suis quibus illud inestimabile ꝛ inuiolabile dñi
corpus violare presumit. Ve inquam illi homī de quibus
qui altaribus sacrosanctis inter inmolandū vt pote ꝓpo
sita cōsecraturus adesse non dubitat altaribus sibi mini
stris celestibus conderi cogitur ecce inquit manus tradē-
tis me mecum ē ī mensa hec beda. ꝛ vt dicit Orige tales
sunt omnes in eccīa ꝗ insidiant fr̄ibus suis cū ꝗb⁹ ad eā
dem mensam corpis xp̄i frequēter fuerūt. Predixit autē
dñs de proditore ꝛ sic euꝫ ꝗdammodo reuelauit triplici
de cā primo vt sic oñderet se deū qui futura a cōtingētia
preuidebat scđo vt oñderet se spontanee pati qꝛ p̄cauere
poterat mortem quā p̄sciebat tercio vt ꝓditor peniteret ꝗ
se non latere audiebat vt ait hiero ꝗ de pass. predixerat ꝛ de
ꝓditore p̄dicit dans locum pnīe vt cum intellexisset sciri
cogitationes suas ꝛ occulta cordis consilia peniteret eū
facti sui ꝛ tn̄ nō designat euꝫ spālr ne manifeste coargut⁹
impudentior fiat sꝫ mittit crimē ī nūero vt cōsci⁹ pniam
agat hec hiero. ¶ Et notandū ꝙ a mali ꝑpetratione solet
aliquis quatuor modis retrahi quibus ex magnitudine
mīe sue tēptauit dñs proditorē dis a tāto scelere ꝑpetrā
do ad pniam reuocare s. pudore eum dicē (vnus ex vobis
tradet me et man⁹ tradētis me mecū ē in mēsa) timore ꝑ cō
minationem suplicij cum dicit (ve autē homi il. p. q.) etc.
vt ꝗ pudore nō vincitur timore corrigat bñficij exhibitiō
ne eum illuꝫ ad mensaꝫ suā recipit et ei pedes lauat affe
ctus ostēsiōe in blanda allocutōe cū dicit (amice ad quid ve
nisti.) Sic exēplo xp̄i bon⁹ p̄latus subditis et mal' dꝫ ex
hibere bñficia vt quātum in se est eos a sua reuocat vita
mala. Sed iudas nullo horū frangitur ne hoīem tradat
quem dei filium nouerat. Passionē ergo ihū xp̄i pie cōsi
derare volenti occurrit p̄muꝫ pfidia ꝓditoris qui tāto fu
it fraudis veneno repletus vt mgr̄m et dñm ꝓderet tan
te cupiditatis flāma succēsus vt deum argēto venūda
ret et preciosum xp̄i sanguinē vil' mercedis p̄cio compē
saret tante deniqꝫ ingratitudinis vt eū ꝗ oīa sibi cōmise
rat et ad culmen aplīci honoris ꝓuexerat venundaret
ad mortem tante duricie vt nec familiaritate ꝯuiuij nec
humilitate obsequij nec suauitate colloquij nec mulce-
britate osculi a concepta malicia potuit reuocari. O ini
ta benignitas xp̄i in discipl'm durum domini in seruum ne
quissimū. ¶ Uerum lꝫ inexplicabilis fuerit proditoris im
pietas in immensum tn̄ eam exupat agni dei dulcissima
mansuetudo in exēplū data mortalibus vt iā non dicat
ab alto exuperata humana infirmitas si inimicus meus
maledixisset michi sustinuissem vtiqꝫ qꝛ ecce homo vna
nimis ꝗ dux videbat et notus qui panes xp̄i edebat ꝛ ī
sac illa cena dulces capiebat cibos magnificabat super
eum supplantationem et leuauit calcaneum suum ꝯ euꝫ
quia cōnabatur suppeditare ihm̄. Sic hodie multi prelati
ꝛ alij et religiosi ꝗ laute viuūt de patrimonio crucifixi le
uant calcaneum ꝯtra xp̄m ī membris suis supplātantes
eos affligētes calūnijs ꝛ exactōibus iniustis. Cū autē ihs
dixit eis vnus ex vobis me tradet hec vox ī cordā ipo
rum vt gladius acut⁹ intrauit luctusqꝫ intolerabil' eoꝝ
illum sctm̄ tunc assumpsit ꝛ tristati' cōmedere cessauerūt
ꝛ inspiciebāt seipsos inuicem ꝗ̄si nouo stupore percussi he
sitantes de ꝗ diceret. Nō solum ꝓpter morteꝫ mgr̄i sui fu-
turā sunt contristati sed qꝛ ꝗlibet timebat de se ne eēt ille
qui debat euꝫ tradere. Erāt ꝗ̄ admirati qꝛ ꝗlibet eoꝝ p̄ter
iudā sentiebat se totalr̄ firmatū in ꝯtrariuꝫ dicti ipius xp̄i
ꝛ similr̄ de suis socijs sic de se cogitabat vꝫ tn̄ ꝓpt̄ firmi
tatem verboꝝ xp̄i magis ei⁹ dicto ꝗ̄ suis ꝯscientijs cre
debāt ꝛ nō hesitabāt de euētu rei sed de illo p quē ꝫ̄ h̄ eue-
niret (Contristati ergo valde ceperūt singuli dicere) vn⁹
ꝗsqꝫ p se. (Nūquid ego suꝫ dñe) s. ꝗ tradet te. Et certe no-
uerant. xi. apl'i ꝙ nihil tale cōtra dñm cogitauerāt sꝫ plus
mgr̄o ꝗ̄ sibi credebāt ꝛ timentes fragilitatē suā tristes ꝗ
runt de pctō cuius nō habēt ꝯsciam. vt dr̄ in ps. Delicta
ꝗs intelligit. Quilibet etiā dꝫ sibi timere de futuro quan-
tūcunqꝫ sit sanctus. (Et respōdens ait. Qui intigit me-
cum manū ī papside seu cathino hic me tradet) Ecce hu
militas xp̄i ꝛ patientia ꝗ ꝓditorē ad mensā ꝛ scutellā ad
mittit ꝛ fm̄ hiero. In h̄ mira apparet dñi patiētia quia **Hieronim⁹.**
p̄mū dixerat vnus ex vobis me tradet perseuerāt ꝓdi
tor in malo manifestius arguit ꝛ tamen nole ꝓprio nō de
signat. Uñ per hoc verbuꝫ xp̄i non potuerunt determina
te ꝑpendere quis eēt qꝛ oēs xij de eodem vase in circuitu
cum dño edebāt minores aūt discipl'i seorsuꝫ in alia men
sa comedebāt. q. d. vnus ex xij me tradet. Et ex hoc satis
apparet ꝙ alij discipuli presentes erant. Quod autem ma
th. (papsidem) marcus (catinū) dicit vnus quadraturam
vasis alter ꝙ esset fictile opus designat. Est enim para-
psis vas quadratum habens pares apsides. i. latera et
extremitates. catinus vero vas fictile seu luteuꝫ ad immit
tendum liquorem ad pisa alia aptum. Aspice nunc bene di
scipulos ꝯparere tā dño ꝗ̄ eis qꝛ in magno dolore sunt
positi. Ille autē ꝓditor ne verba hec ad euꝫ ptinere vide
rentur comedere nō cessauit. Ceteris. n. cōtristatis ac re-
trahentibus manus intercedentib⁹ cibos ori suo iudas
temeritate ꝛ impudentia ꝗ ꝓditurus erat mgr̄m manum
cum eo mittit ī papside vt audacia bonā cōscientiā menti
retur. Et dās scire ꝙ ipa mensa erat in t̄ra ꝛ amore antiꝗ
in terra sedert ad cenā in cenaclo strato ꝗ̄si iacendo recū
bentes. Erat autē vt credit ꝗdra de plib⁹ tamen tabul'
scā. Et ꝓut narrauit ille ꝗ eā roe in eccīa lateranensi men
surauit in vno ꝗdro est duorū brachioꝝ ꝛ triuꝫ digitoꝝ
ꝛ in alio duorum brachioꝝ ꝛ palm i. itā ꝙ lꝫ stricte ꝛ ar-
te tamē vt credit tres discipl'i in vno ꝗdro sedebāt ꝛ do-
minus hūiliter in angulo ꝛ iohēs iuxta euꝫ erat ita ꝙ oēs
de vno vase ꝯmedere poterant vbi aduerte cōuiuiꝫ hūil
tatis ꝛ caritatis qꝛ cuꝫ paupib⁹ sil' discipulis ꝛ iuda pro-
ditore ī eadē mensa eodem cibo ꝛ potu codeꝫ cathino et
calice mgr̄ ꝛ dñs participat. Non sic hodie multi religio
si faciunt ꝗ dissilr̄ a fratribus refici nō erubescunt. Et ad
dit ihs predicendo penā dānatiōis traditoris (Fili⁹ qui
dem hoīs vadit) ad passiōꝫ voluntarie (sic scriptuꝫ de eo)
oblatus est qꝛ ipse voluit (Ue autē ho il. ꝑ quē fi ho tra)
(Ue) i. eternalr̄ ꝑibit qꝛ ve in scriptura sacra eternam dā
natōꝫ notat. Lꝫ. n. iudas post scm̄ penituerit h̄ tamē īutil
liter fuit qꝛ ꝑ desꝑatiōꝫ se suspendit hiero. ¶ Iudas autē **Hieronim⁹.**
nec p̄mo nec scđo correptus a proditione retrahit pedē
sꝫ patientia dñi nutrit ipudentiā suā ꝛ iō pēa predicitur.
vt quem pudor non vicerat corrigant denunciata suppli-
cia. Et ne minutissimā penā ei⁹ itelligerem⁹ adiungit (bo
num erat ei si nat⁹) s. in vtero (nō fuisset hō ille) tot ꝛ tātis
crībus sedat qui patrem occidit mr̄em stuprauit xp̄m ꝓ-
didit seipm suspendio īteremit qꝛ scđꝫ hiero. melius erat **Hieronim⁹.**
ei non esse ꝗ̄ ad tormēta esse missio. n. melius est nō sbsiste
te ꝗ̄ male sbsistere bonū. n. accipit h̄ ꝓ mi⁹ malo. Mi⁹ au
tem malum est nō esse simplr̄ ꝗ̄ eē dampnatū qꝛ ꝛ si nō sit
min⁹ malū rōe pene adiūcte que nō ꝑuat totū eē creatū
tamē mi⁹ malū ē rōe culpe mortal' ꝗ iseparabilr̄ adheret
damnatis ꝛ non solum ꝑuat ꝗddā esse creatuꝫ sicut penā
sꝫ etiā ꝑuat bonuꝫ istitutū i. diuinum ꝓpter ꝗd eē miseriā

miseria culpe mortalis eternalr hoc est pei⁹ ꝗ̄ sit nō esse simpliciter. Et q2 ceteri discipuli eū tristes īterrogauerāt interrogat eū ⁊ ipe quē ɔsciā remordebat ne tacendo se et crimen suū ꝓdere videreř. Si eñ ipe aliis de hoc ꝗ̄rētibus tacuisset suspectū se eis reddidisset. vñ dixit (Nunquid ego sum rabbi) nō vocat eū dñm sicut alij q2 iā a se excusserat iugū dñi aliis sub ei⁹ iugo remanētib⁹. Et fm

Hieronim⁹.

hiero nō dñm s3 mgr̄m vocat quasi excusatione3 habeat si dño denegato saltē mgr̄m ꝑdiderit. (Et ait: tu dixisti)

Rabanus.

q.d. fm rabanum Tu ꝓdidisti te nō ego. Eadē rōne ɔfutatus est ꝓditor pilatus iniqu⁹ iudicator. Nondum corā eis eum exprimit nec delictū suum in hoc aliis publicauit sed cōscie iude se eius delictum scire significauit poterat eñ per hoc verbu3 mente3 iude sic mouere q2 aliis latebat vnde pōt sic intelligi. Ego nō dico s3 tu dicis vł pōt exponi de assertiōe cordis. q.d. Ore interrogas quasi nesci⁹ sed corde dicis ⁊ ratum habes te esse ꝓditorē. Ecce miser homo vides dñm oīa scire nec tua3 ɔsciam eum latere cessa igiř et cōfitere. Hic āmonemur vt peccātem primo cum māsuetudine arguam⁹ post si peccauerit grauius ad vltimu3 grauissime. Hanc eñ formā nobis dñs reliqt qui pmo dixit (vn⁹ ex vobis me tradet) scdo (q intingit mecū manum in ꝑapside hic me tradet) tertio (tu dixisti) (Erat aūt Jo recūbens) i. reclinat⁹ sermonibus istis territ⁹ et seipm sustinere nō valens eo q2 terrore erat resolut⁹ (in sinu) nūc supra pectus (iesu) q2 inclinate ꝗ̄si ante pect⁹ et ꝓpe os eius appodiauit se sup dñm sicut innixus sup dilectum suu3 et sic erat idonee posit⁹ ad interrogandu3 aliqd secrete ab eo2 audiendum Cū ergo ista questio a singulis fieret (innuit illi petr⁹ ⁊ dicit ei qs est de quo dicit) i. nō verbis et sonādo sed tm̄mō nutu corporis. et innuendo dixit ei vt secreto ꝗ̄reret a dño qs esset de q dixerat. Vel pmo (innuit) et deinde nō ɔtent⁹ nutu dixit. Nota petri reuerentiā ꝓpter quā licet maior ⁊ princeps apl'o2 nō interrogat dominū ꝑ se s3 per minorē. Et cum iohes submissa voce hoc ꝗ̄reret dñs iesus familiariter ei tanꝗ̄ singulariter dilecto submissa voce appuit et ꝓditorem suu3 tacite expssit ne alij audirent (cui ī panē intinctum porrigeret) Johi igiř vt secretario suo expssit apto signo nō tñ uoīe nec oībus in hoc nos instruens nō debere crimina pximo2 ꝓpalare aliis Jō eñ fm criso noluit

Crisostom⁹.

xp̄s iudā ꝓditorem publicare vt nos doceret q2 pctā occulta alio2 publicare nō debem⁹ q2 sicut est mortale peccatū innocenti falsum crimen imponere sic verū crimen occultum aliis reuelare. Et statim buccellā tm̄ intincta3 nō cōsecratā iude porrexit q corpus suum nō erat quia qui verum panē de celo tradere insidiose studebat nō illo sed alio intincto reuelari merebař. Et iō statutum est q2 eucharistia intincta nō detur fidelib⁹ et etiā pro heresi tollenda que dogmatizauit totum xp̄m sub vtraq3 esse neutra tñ forma Dñs per buccellā intinctā suu3 expmit traditorem. forsitan per panis intinctionē illius significans fictionem q2 sicut panis intinct⁹ habet colorē et saporē in supficie aliū ꝗ̄ inter i⁹ ita iudas simulabat se exterius xp̄i dis. et diligere mgr̄m cū tamen interi⁹ ꝓditor ei⁹ esset ⁊ ꝓditionē tractat et Joh aūt stupefact⁹ et cordialiř gladiat⁹ versus dominū magis se iclinauit ⁊ supra pect⁹ eius recubuit. Petro aūt dñs nō dixit nec ipe iohes ꝗ̄siuit ad nutum eius ꝗ̄sisset q2 erat ita feruidus q2 statim in ꝓditorem insurrexisset et eum interfecisset. Sed hoc noluit domin⁹ ne dispensatio ɔsilij diuini ipediret. q2 autem petr⁹ iohi interrogationē ɔmittit habet etiā rōnē mysticā. per petrū eñ designař vita actiua. ꝑ iohem ɔtēplatiua petr⁹ ergo ꝑ iohem a xp̄o istruiř q2 actiua vita de diuinis per ɔtēplatiuā informař. Unde habes hic argumentum et figurā q2 ɔtēplatiu⁹ nō itromittit se de actib⁹ extrinsecis vindictā etiā nō expetit de ipis dei offensio s3 iū interi⁹ gemit ⁊ ꝑ orōnē ad deū se ɔuertit ac sou i⁹ ꝑ ɔtēplatione appropinquās eiq3 adherēs oīa sue dispōni cōmittit. et hoc de tpe vocatiōis itellige cum copiā spōsi h3 apud se

Nā aliqñ ipe ɔtēplatiuus ex zelo dei ⁊ aīa2 vel rōne officij iuniūctis exteri⁹ exit et surr qñ spōso vt reuoceř audi⁹ et teneař forti⁹ ad tpa recedēte nō sentit solitas ɔsolationes ī actiuā se reducit vt vel sic spōso fructificet. Nō eñ decet ɔtēplatorē eē desidiosū. Hic etiā pt colligi q2 cōtēplatiu⁹ secretū dñi nō d3 reuelare nisi forte frat̄ne salutis vrgeret zel⁹ vel supne reuelatiōis dictaret instinctus Nunc ꝗ̄ cōspice dni benignitatē quō dilectū suum discipulū in sinu supra pectus suū retinet in ꝗ et magna huilitas ei⁹ claret. O ꝗ̄ tenerrime se inuicem diligebāt ⁊ iō de pectore et sinu ī secreto sapīe dñi sacr̄m diuinitatis specialiter euā. qō scripsit hauriebat ⁊ bibens inebriatus est vñ ans. ꝗ̄sinā ille est rogo te ꝗ supra pectus eius recubuit

Anselm⁹

et in sinu ei⁹ caput reclinat. Felix ꝗcunq3 es. O certe ecce iam video. Johāues ē nome eius. O iohes quid tibi dulcedinis ꝗd gratie ⁊ suauitatis ꝗd luminis ⁊ deuotōis hauriebas ab illo fonte. Ibi certe oēs thesauri sapiētie ⁊ sciē dei absconditi sunt. Ibi fōs misericordie ibi domiciliū pietatis ibi fau⁹ eterne suauitatis vnde tibi o ioh oīa ista Nunquid tu sublimior petro andrea sanctior aut certe oībus apl'is graciosior. Spirituale hoc ꝑuilegiū virginitatis q2 virgo es electus a dño atq3 inř ceteros magi dilectus Jā nunc exulta virgo accede ꝓpius ⁊ aliquā hui⁹ dulcedinis portione3 vendicare nō differas. Si pociora nō potes dinutre iohi pectus vbi se cū vino leticie in diuinitatis cognitione inebriat tu currēs ad humanitatis vbera lac exprime ꝗ nutriaris hec auř. Conspice etiam alios disci multum mestos ad ꝓdictā vocē dñi nō comedentes seseq3 inuicem aspicientes et sup his cōciliū cape nescientes. Cu3 ergo iesus panē intīctu iude dedisset (p⁹ buccella3) pet quā vidit eū designatū (intrauit sathanas in eu3) nō tūc pmo de nouo cū iā xp̄3 prius vēdidisset s3 adamplius ꝗ̄si ꝓpium ac sibi iā traditū plenius possidendū et sue seruituti subiugandu3 ⁊ ad queciq3 vellet noxia agenda trahendu3 in que3 ante introierat quasi alienū ad temptādu3 et decipiendum. Intrauit in eū vt totum eum occuparet ⁊ quē malignis cogitatiōib⁹ obligat et iam ipso impietatis ope possideret. Ingrat⁹ eni3 bñficiorum xp̄i factus est in ptāte demonis magis ꝗ̄ ā sicut apl'i qui iā post resurrectionē acceperāt spm̄ scm̄ insufflāte dño postea iterum ipm plen⁹ acceperunt in die penthe. Ubi sciendum q2 sathana3 intrare hoīem pōt dupliciter intelligi q2 vel intrare in corpus hoīs sic p3 in demoniacis et sic pt essentialiř intrare in hoīe3 vel intrare in mentē ita q2 menti essentialiř illabař et sic nullus pōt intrare in hoīe3 nisi solus deus. Aīa eñ rōnal nō h3 dimensiōes ꝗ̄ntitatis vt aliquid in ea eē dicař ꝗ̄si infra dimēsiones eius ɔtētu3 et sic nichil pōt in ea eē nisi qō ei dat esse qō est ibi ꝑ virtutē suā vbi autē ē virtus dei ibi est et eēntia dei in deo eñ id est virtus et essentia et iō de⁹ essentialiter ē in aīa cui⁹ solius est implere natura3 siue suba3 ab eo creatā dicit tñ sathan illabi menti hūane ꝑ affectu3 et effectum malicie. s. inꝗ̄tu3 hō ab eo seduct⁹ sequitur eū ad perpetrādu3 malu3 qō suggerit ⁊ sic ꝑ fraudulēta3 deceptionē et maliciā habitare dř in eo quē implet ⁊ hoc mō intrauit in iudā vt plen⁹ possideret et ad ꝑpetrādū malum induceret. In cui⁹ corpus miserat vt deciperet ⁊ ad ꝑbendū assensum malo induceret. A sili qñ ostium est ita forte q2 latro nec violenter nec latenter pōt intrare tunc qñq3 latrunculū ꝑ fenestrā submittit ꝗ postea ostium latroni aperit ⁊ sic latro intrat latro est dyabolus. domus fortis voluntas latrunculus mala cogitatio vel delectatio. Qñ ergo dyabolus pōt intrare ꝑ aliquā cōplacentiā hic aperit ostiū cōsensus ⁊ sic dyabolus intrat et spoliat aīam bonis suis. vñ Orige. cauendū nobis est ne dyabo

Origen⁹.

lus itrudat in cor nr̄m aliqd ignitor2 telo2 suo2 nā si introduxerit īsidiař deinde vt et ipse introeat. In hoc aūt q2 buccella sumpta ampli⁹ introiuit sathanas ī iudā ꝑpende ꝗ̄tum est malū ɔmensalē alicui⁹ post esse ingratū ⁊ beneficij īmemorē. Deinde poniř ꝓditoris promissio non eñ

poterat aliqd facere nisi xpo pmittēte. Jdeo dixit ei (qd facis) .f. volūtate (fac) (facies (citius) Et bn̄ dicit (qd facis) qr voluntatis crimen pro facto reputat. Festinat do minus in bonū salutis fideliū quod iudas operat sed nō sibi. Multi quippe bonū vt iudas faciunt sed omnino nichil eis pficit qr bonū facere nō intendūt. Non tamē dominus impleuit iudā ad proditiōis culpā sed ondit se stire salutē nostrā. Vn̄ non dicit hoc precipiendo facinus vel consulendo qr preceptū diuinū vel cōsiliū nō pōt eē de faciendo malū sed tn̄ predicendo z pmittendo dās in se potestatē quia vidit ei⁹ aīm pre nimio desiderio iplendi qd ceperat acceleratū nō posse quiescere sz implere nō poterat nisi ipse dn̄s pmitteret. Dic etiā hoc dn̄s crimen pditionis exprobrando vt ostenderet q dū ipse beneficia cōferret ille mortē intēptaret. Dic insup hoc ad opus nostre redēptionis anhelando non tā in pnicie pfidi seruēdo qz ad salutē fidelium festinando. (Cum ergo) iudas (buccellā) de manu dn̄i (accepisset exiuit cōtinuo) ad qrēdum cohortē q xpm caperet. Jn q significat q sacerdos sumens corpus xpi indigne magis elongatur a deo qr ei bono male vsus est hec presumptio petm̄ auxit vt ingratus beneficijs dn̄i apte ab eo recederet (Erat autez nox) qd expressit euangelista ad ondēduz optunitatē tpis ad peragēduz proditionē. z ad denotandū in iuda mētis tenebrositatē. Vn̄ congruit hoc bene facto erat enī q exiit filius noctis faciēs opa tenebraruz ibatqz in noctē seu tenebras z mortem qr ergo iudas ex bonorum societate se pscecit ob hoc maiori pena dignus fuit vn̄ eris. Sicut boni z perfecti duplici sunt digni honore qm̄ benigni sunt facti z nichil a malis nocumenti senserunt sic et mali duplici sunt digni pena z quia mali facti sunt cum possint effici boni quod ostendunt qui facti sunt boni z quia nichil a bonis lucrati sunt (Cuz ergo exiisset) iudas (ad procurādum xpi mortem (dixit iesus. Nunc clarificatus ē fili⁹ hominis) id est electo tenebroso remāsert soli mundi cū suo mundatore. Nunc inqt qr caligo noctis z tenebraruz recessit a discipulis meis. nunc fili⁹ hois clarificat⁹ ē in eis. nunc nichil caliginis z tenebraruz sentit in ipsis vn̄ ansel. Hoc qz erat māsuetudinis tue dn̄e iesu q pfiduz illuz in cetu fratrum palā detegere z pfundere noluisti sz leuiter admonitum accelerare iussisti quod pabat. Jn oībus his non est auersus furor eius malignus a te sed egressus foras satagebat circa frequēs maleficium. Tunc clarificata est familia tua xpe in modum societatis angelice hec dn̄s. Possunt etiā h res significantes tanqz ille que significantur accipi (Nunc inquit clarificatus est fili⁹ hois) in se in causa nō in effectu qr mō inchoata ē traditio passiōis cui⁹ merito ex congruo datur ei claritas resurrectiōis et ascensionis. Silr z in corpe mystico ē clarificatus qr iude exitus maloꝝ a bonis signat segregatioz (z deus clarificatus est in eo) qr .f. nō quesiuit nisi glām pris. Hoc ergo fctō separatiōis iude a societate xpi z aplorū prefigurata fuit reproborum separatio tpe iudicij a consortio xpi et electoꝝ quia tunc apparebit glīa magna xpi membraqz adherebunt capiti z palee amouebūtur pcremende igni inextinguibili vn̄ aug. exeūte immundo oēs mundi cum suo mundatore manserūt. Tale aliqd erit cum zizanijs a tritico sepatis iusti sicut sol fulgebunt in regno pris sui. Hoc futuruz preuidēs dn̄s discedēte iuda tanqz zizanijs separatis remanētibus tanqz tritico aplis sctis nūc inqt clarificatus est filius hois tanqz diceret. Ecce in illa mea clarificatione quid erit vbi malorum nullus erit vbi bonorum nullus peribit.

Oratio.

D
Omine iesu xpe pastor bone q discipuluz tuū a suis erroꝛib⁹ ad pnsam multis modis reuocare voluisti reuoca me ab iniqs et erroꝛib⁹ meis vniuersis. Da michi saluator meus ptātem z fortitudinē vincendi dyabolum cōtinue vigilantē z cōtra me dimicātez ne me fraude sua nequissima trahat ad tenebraruz foueā tuo adiutorio suffultus perueniā ad claritatis glīam vbi iusti in modum societatis angelice clarificati fulgebunt sicut sol in regno pris sui Amen.

De instructione sacramenti eucharistie. lvj.

Circa quartum vero meditando obstupesce illā carissimā dignatioz et dignatissimam caritatem qua nobis tradidit et reliquit semetipsum .f. sacratissimū corpus z sanguinē suum vere in cibum z potum vt qd erat futurū in pximo sacrificium deo placens z redēptionis nr̄e in pcíabile pcium esset viaticum nr̄m z sustetamentū qd h sacratiū qd per excellētiā dicit eucharistia .i. bona grā qr̄ idē reficit et renouat feruētia corda et deuota. Volēs ergo dn̄s legis finē dare legalibus sacrificijs et nouū incipere testamentuz seipm nr̄m facit sacrificium z post cenā legalem mox spūalē cenaz xpianorum prepat vt de lege ad euangeliū de veteri et transitorio testamēto ad nouū z eternū testamentū de figura ad veritatē de carnalib⁹ ad spiritualia transeat. Beda finitis veteris pasce solennijs q in pmemorationē antique de egypto liberatiōis agebant transit ad nouū qd in sue redēptionis memoriā ecclesiā frequentare desiderat pro carne z sanguine agni sue carnis et sanguinis scr̄m in panis et vini figura substituens sacerdos in eternū factus sm ordinē melchise. Et (cenātibus illis) .i. cenā agni typici pficientib⁹ z psūmātib⁹ vl post esum agni typici adhuc in cena residētibus anteqz surgerent de cena (accepit ihs panē) azimū non fermentatū (et) oculis ad prēz eleuare (grās agens) p veteris terminatis et nouis inchoādis (bn̄dixit) dicēdo illud qd sequitur .f. (hoc est corpus meū ac fregit) .f. post pcecratioz (deditqz disci sui di.) .f. pusqz frangeret vl simul qn̄ frangebat (accipite) .f. (ex hoc oēs hoc est corp⁹ meum qd pro vobis tradetur) Ecclesia addidit em̄ et iō sp est dicēduz (Et silr accipiēs calicē) nō veterē vt pus sz nouū (et itē grās agens benedixit ac dedit illis di. accipite et bibite ex eo oēs hic est sanguis meus qui p vobis effundetur) Quibus verbis hoc sacrm̄ instituit et tacite pmissum destituit vnde credit cum dn̄s dixit (hoc ē corpus meū hic est sanguis meus) mutasse panem et vinū in carnē et sanguinē et tūc eandē vim pculisse illis imposterum z ideo cū pferūtur in canone ex virtute eoꝝ fit trāsubstantiatio qr verba cōsecratiōis efficiunt qd figurāt. Si em̄ verbū xpi tante est virtutis q fecit de nichilo oēz creaturaz nō est mirum si vnā creaturaz puertat in aliā. Criso sicut illa vox q di. crescite et multipli. et complete terram semel quidē dicta est sz oī tpe sentit effectū ad generatōz operante natura ita z vox ista semel quidez dicta ē sz p oēs mensas eccl̄ie vsqz in hodiernum diē z vsqz ad ei⁹ aduentuz prestat sacrificio firmitatē hec criso. Est autē ibi altare vbi dn̄s ordinauit sacrm̄ eucha. Ob cui⁹ institutōz ē q i hac die cuz oēs hore sunt flebiles sola missa est solennis tanqz in suo natali .f. in die sue institutōis. Eadem qz die crisma cōficat q frōtes liniunt qr eadez die postes a gni sanguine liniebant. Aspice nunc bene quō diligent ac fidelit z deuote dn̄s pdicta facit z pprijs manibus illā dilectā z bn̄dictā familiā suā cōicat. Non n. ē intelligendū q discipli sumptuz corpus de manu dn̄i sibi ministrarent sz q pcecrauit ipse z mīstrauit. Jn cuius signuz oēs religiosi debe rent in die cene recipere corp⁹ xpi de manu plati sui. Sumpsit etiā ipse sacrm̄ corpis z sāguis sui nō ppt sui idigētiā vt aliquez a sacro pseqretur effectuz sz grā exempli .f. vt illis daret manducādi exemplū. Sumpsit autē mō illud sacramētali tm̄ s spūali p hoc autez q xps morti ppīqu⁹ nō solum agnuz typicuz sz etiā corp⁹ suum veruz sacramētaliter cum aplis manducauit ondītur q qlibet xpianus periculo mortis imminente dz si pōt sacraliter cōicare z si non pōt cōicet saltem fide scdz illud verbum aug. crede z māducasti. Attende et sacri dignitatē z reuerentiā z dulcedinem circa ipm qm̄ (primo grās) p tanto mysterio circa qd diuina virtus opat secreti⁹ z p tāto bn̄ficio vt corp⁹ z

Crisosto.

Anselm⁹

Augusti.

Mat.xxvi.
Marci.xiiij.
z luce.xxij.

Bedā:

Crisostom⁹.

Augustinus

De institutione sacramenti

sanguinē suum det nobis et per hoc ostēdit q in sūptiōe tanti sacri sūptionē huius sacri pexigit deuotio et orō ac mētis in deū eleuatio. In hoc ēt tribuit nob exēplū glificādi deū in oī bōa inchoatiōe.

Beda.

Beda. et sicut de veteribus terminandis egerat sic et de nouis icipiēdis grās agit nob pie exēplū tribuēs in oī boni opis inchoatiōe vel pfectiōe pēm q in celis est esse glificādū. Deide (bñdixit) dicēdo verba q sequunt (hoc est corp meū) hoc .s. qd sub spē panis videt qd nūc do et qd nūc sumit qd p vob et vri redēptiōe tradet ad flagellādum et crucifigendū. Ex q videt q ly hoc non demōstrat spēm panis simplr nec corp xpi simplr sz corp xpi sub spē pais apparens. Un ēt videt q nulla alia itelligat bñdictio q sacrorū verborū platio. Trāsmutatio āt fit in vltīo instāte platē orōis. Unde ly hoc demōstrat corp xpi nō pro tpe p q pfert sz pleta orōne vt cuz di hoc est bonū verbum deū ti me. Et tūc fregit vt sm Bedā ōnderet corpis sui fractionem .i. passi nō sine sua spōte et ope futurā frāgim et nos in signū qz fregerit sz nichilominus integer post manet pane em in corp xpi trāsubstātiato frāgi dr nō q corp xpi qd itegrū sub qlibet pte manet frāgat sz accītia sub qb corp manet frāgunt.

Beda

Debet āt fractio fieri in iij ptes. in signū q fract est tripl'r xps .s. flagell' añ pas clauis i pas. lancea post passionē. Itē ppt iij ptes eccle nā pma pars notat sctōs in celis scda saluādos q sunt i penis tertia ti ēta viuos qs adhuc hec vita sustentat in tris (Deinde dedit dis su.) ad vsuz vt ad se panis spēs puerterēt et ipi in xpm puerterent. vn aug. dictuz est a dno. Nec tu me mutabis in te sicut cibuz carnis tue sz tu mutaberis in me. Et ait (accipite et comedite) Ubi vtrāq huius sacri innuit comestionē sacralē .s. et spūalē vt accipiāt mente et corpe et comedāt fide et ore ac gustent et videāt deuotione qm suauis est dns. est em māna in sapore habens oē delectamentū et ois saporis suauitatē ac sibi icorporēt recogitatiōe seruātes in corde bficū redēptiōis sue. Nō est ergo sic intelligēdū q prius frangeret et daret dis ac postea diceret verba pscrationis sz magis ecōuerso q xps dedit corp suū pscratū aplis et iō prius dixit verba pscratōis p ibz q salus iterpretatur bonus plat xpi vicari et de sua sbditorūq salute solicit intelligit hoc accipit panē cum diligenter studet sacram scripturā grās agit et bñdicit qn deo attribuit eius diligentiā. Frangit āt et dat deuote pdicendo eā. Econtra de ignorāte et negligente dr i Trenis puuli petierūt panē et nō erat q frāgeret eis. (Et accipiens calicē) cuz vino aq mixto passiōez suā psignātē (grās egit) p redemptione hūano generi collata p illaz ne cnō in aduersis et p aduersis q non pro se sz p nobis hec tulit monstrās in hoc vt dnm laudemus qn flagella videmus et grās agamus in soī tribulatōe q significat in noie calicis. Unde

Crisostom.

cris. Grās egit docens nos qliter optz hoc mysteriū pficere et erudiens nos q qcunq patimur cuz grāp actōe ferre.

Beda

Vn et beda. q nichil dignuz pcussione exhibuit hūiliter in percussiōe bñdicit vt hic vic3 ondat quid vnusqsq in flagello culpe ppue facere debeat si ipse eqnimit flagella culpe aliene portat vt hinc ēt ondat q d i correptione faciat subdit si i flagello positus pri grās agit equalis Dei. (bñdixit: di hic ē sanguis meus q) sb spē vini apparet (noui test) .s. vad no test pfirmatōz qz sicut vet test. pfirmatū ē in sanguine aīaliū imolatorū ita no test sang. xpi est pfirmatū in q apparet excellētia no test respectum vere. Et addit (qd p vobis et multis) redimēdis et in celestez hereditatē introducēdis (effūdetur i remissiōz pctōruz) Dicit aūt p multis efficient sz p oib sufficient quia sanguis xpi p oibus effusus fuit qntum ad sufficientiā sz non fuit effusus p oibus qntum ad efficiētiaz qz non oms emundat q̄uis oēs emundare sufficeret si fide et dilectione ac sacrorū pceptiōe virtutis eius attigerēt. Deide (dedit eis di. Bibite ex hoc oēs) vt sitis passionis mee repātatores .s. imitāmi meā passionē qz nisi compatiami non cōregñbitis. Bibit aūt ipse prio sang su. iducēs eos ēt ad bibendū. Et notādū q sicut tūc its et i pmitiua ecclia homines qui misse iterant sumebāt sacrm vnitatis nūc aūt q nō psit oēs digne sumere sumunt aliud saltē signū vnitatis .i. osculuz pacis qd tradēs sacerdos et di. Accipe vinculum pacis .s. ac si diceret (sumite ex hoc oēs) vel (Accipite et diuidite int vos) Per calicē pfecutio signat in scriptura. Hic calix sumit patient tolerādo et dat aliis ad simile exhortādo. Aduertendū aūt q illud sacrm sub duplici spē .s. panis et vini est istitutuz qz ordinat ad corporis et aie salutez vel ad significādum pfectā aie refectionē sicut ex cibo et potu fit pfecta corpis refectio. Separatim tn fit corpis et sanguinis cōsecratio qz in pas fuit sang. separat a corpe. Hoc aūt sacrm institutū est qn quoddā memoriale illius pas. et iō cōsecratio corporis et sang. fit sub spe ciebus distinctis. Cōsiderādū tn q sub vtraq spē est totus xps indiuisus .s. corp et sanguis ac aīa et deitas. atq hec vtrobiq est vnuz et simplicissimū sacrm aliter tn et alit. Sub spe nāq panis est tm corpus ex vi cōuersionis vel sacri cetera āt sunt ibi ex pcomitātia reali seu naturali et iseparabili qz sanguis est ibi p pnexionē et aia p piunctionez et deitas p vnionē. Ista em qttuor nō pnt diuidi nec ab iuicē separi. Silr sub spe vini est tm sang. ex vi puersionis et sacri cetera āt ex pcomitātia sūt ibi. Et lz in pmitiua ecclia ppls sub vtraq coīcaret postea tn prudēter ordinatū est vt nō cōicaret sub spe vini ppt pculū effusiōis. et qz sb spe panis qdā mō sang accipit in qntū ibi ptinet. Eucharistia itaq formalit pfectissime est vnū sacrm materialiter vero plura qz ibi pcurrūt duo .s. cib et pot. et ppt hoc qnq exprimit pluraliter sic in collecta. Purificent nos qs dne sacra q sūpsim et subdit post singularit et pra vt hoc tui corpis sacrm et c. Panis qppe sacrm est corpis et vinum sang aq vero q apponit notat silitudinez vel illius aque q fluxit de xpi latere vel fidei eccle vt neq xps sine ecclia neq ecclia sine xpo sit sed eius carni et aie vniat et pformet Et iō vinum aque mixtuz offert vt ostendat qz caput et mēbra .i. xps et ecclia vnum corp sunt. Sunt aūt tria in sacro isto cōsiderāda. vnū qd em est sacrm .s. spēs visibilis panis et vini. alterū qd est sacrm et res .s. caro xpi ppria et sanguis. tertium qd est res et nō sacrm videlz mystica xpi caro .s. eccle vnitas. Res ergo significata et ptenta in hoc sacro est verum corp xpi qd traxit de virgine res non cōtenta sz tm significata est corp xpi mysticuz qd cōiungit capiti per caritatem. De hoc corpe xpi mystico .s. vnitate eccle dictū est supra de verbis dni p qbus qdā retro abierunt. Est etiā corp dnicū sacrm in ramate diuinitatis.

Augustin.

Aug illud corp visibile et palpabile: sacrm est inuisibilis forme .i. panis celestis q viuunt angeli. Cum em nichil gessit in corpe aia xpi nisi qntum verbū cui vnita est inspirabat qs nō iudicet corp esse sacrm inhabitātis diuinitatis. Et iterū Xpi visibilis forma nobis nō iuisibilis res est visibilis sacri altaris et iuisibilis forma celestis panis q viuūt angeli res ē visibilis et palpabilis forme xpi. Est ita xps et sacrm et res sacri. Multa mirabilia sunt i hoc sacro. Primū q ibi est corp xpi in tāta qntitate sicut fuit in cruce et sicut iā est i celo. nec tn excedit illius pue forme terminos vel qntitatē. Un mirū est quō sub tam modica spē tātus hō lateat. Scdm est q ibi sunt accidētia sine sbiecto. Qz em in deuz nō cadit accns iō accidentia q prius erāt in subiecto .s. in pane. postea sunt sine subiecto. Tertium est q panis ita couertit in corpus xpi qd tn non est materia corpis nec etiā aie. Quartū est q corp nō augetur ex multarū hostiarū psectiōe et ecōuerso nō minuitur ex earū sūptiōe. Quītū est q idē corp simul in plib locis .i. sub oib hostiis psectis est. Deo ei puenit eē vbiq simplicit et ppie creature vero i loco vno tm esse corp vero xpi medio mō hz se. Cuz em sit creatura nō dz coeqri creatori in hoc q sit vbiq cū vero sit vnitū diuītati dz in hoc alia corpa excellere vt simt et semel possit in plib locis esse sub isto videlz sacro. Sextū est q cū diuidit hostia nō diuidit corp sz sub qlibet pte tot est xps. Un hec fractura in forma panis nō in xpi corpe qz tot xps indiuisus sumit

sub qlibet pte. Sic integro speculo tota z vnica fofa re-
lucet in tota z in fracto speculo fit vnius z eiusdez forme
numero et totius integre forme ad qualibet speculi fra-
cturā reflexio Septimū est qn tenetur hostia in manib⁹
z videt oclis corpus xpi nec tāgitur māib⁹ nec videt ocu
lis sz hoc totuz tm̄mō circa spēs agitur sicut z qn diuidit
Octauuz est ꝙ cum nō sit ibi panis vel vinū tn̄ accidentia
eundem hn̄t affectū quē pus vt satiare debilare et hmōi
Nonū est ꝙ statim cum desinūt ille spēs tunc etiā ibi de-
sinunt esse corp⁹ xpi, z sang. Hugo Quādiu sensus corpalis
Hugo
afficit corpalis pn̄tia nō aufert sed deinceps xp̄s transit
de ore ad cor. z manet virtus ac pn̄tia specialis tn̄. Et li
cet post sumptōz designat ibi esse corp⁹ z sanguis xpi ca
uere tn̄ dz cōicās ne post cōionem spuat maxie a cōme
stione i loco imundo vel vbi possit sputuz pedibus cocul
cari z hoc propt piculuz z ob reuerentia tanti sacri. Tan
dem qz dn̄s i amoris recordatōz sbiunxit (Hoc) scz sac
mentuz (facite) i pficite vel celebrate accipite et date (in
meā) i in passionis mee cōmemoratōez qr eucharistie cō
secratio est qdam dn̄ice passiōis rememoratio Hoc expo-
nit apl's: di. Quotiēscūqz mādūcabitis panē hunc z calicē
bibetis mortem dn̄i annūciabitis donec veiat. s. ipe dn̄s
ad iudicium. Pasca ei legale fuit in prefiguratiōe pasce
futuri sz euāgelicū fit in cōmēoratōe pteriti i passiōis xpi
In mēoriā gillius bn̄ficij inexplicabil' xp̄s instituit sacr̄m
altaris di. itaqz (hoc facite in meā cōmēo) ordinau. t eos
in sacerdotes. Et dedit eis ptāte cōficiendi sacr̄m corpis
et sanguīs sui hoc igit colit eccl'ia passūqz xp̄m retractat
cum illud corpus dn̄i pferat z sacerdos cum leuat corp⁹
dn̄i repsitat ꝙ xp̄s in cruce sit leuatus. Illud em̄ corp⁹ ē
qd z ipse sacuit qd crucifixū ē mori sustinuit. Hoc ē illud
mēoriale ꝙ aiam gratiā cū ipm suscipit manducādo et bi
bendo vel etiā feliciter meditādo debet totā ignire et i-
ebriare et in ipsū dn̄m pre amoris et deuotiōis vehemē-
tia totaliter trāsformare. Nichil em̄ maius cerius dulci⁹
vel vtilius nobis relinquere poterit ꝙ sei psum. Ipse nā-
qz quem in sacro altaris hodie per euz instituto sum⁹ ille
idem est q de virgine incarnatus z natus vbera ei⁹ fuxit
qui p te crucifixus mortem sustinuit z qui resurgēs z ascē
dens sedet a dextris dei Ipe ē qui creauit celū z terrā et
q gubernat z moderat vniuersa. Ipse est a quo dependet
salus tua in cuius voluntate et ptāte est tibi dare padisi
gl'iaz. Ipse in tali hostia modica sic oblat⁹ tibiqz exhibi
tus ipse dn̄s iesus de q loquimur filius ē dei viui. Vn̄ ex
cellēt eucharistia i bona grā dr̄ qr i h sacramēto n tm̄mō
augmentuz est virtutis z grē sz ipe tot⁹ sumit q ē fons z
origo toti⁹ gratie hiero. Hāc vltimā mēoriā nob reliqt
Hieroni.
quēadmodū si quis pegre pficiscēs aliqd pignus ei quē
diligit relinqt vt quotienscūqz illud viderit possit et ei⁹
beneficia et amicicias mēorari. Quē si ille perfecte dile-
xerit sine ingenti illud desiderio vel fletu nō pōt videre
In h saluator tradidit sacr̄m vt per h ꝑp cōmemoremur
qr pro nobis mortu⁹ est Rā et iō cū accipim⁹ a sacerdoti
bus cōmonemur qr corpus z sanguis est xpi vt nō simus
ingrati tātis ei⁹ beneficijs hec hiero ¶ Institutuz ē igit h
sacr̄m altaris. primo i recordatōe dn̄ice passiōis z libera
tiōis. scd̄o in signū pcipue dilectionis z imitatōis. tertio
in robur cōfirmationis cō lapsus hūane infirmitatis q̄rto
in purgatiōz spālis hoīs z nutrimentuz vite spiritualis. qu
to in viaticuz pn̄tis pegrinatōis. sexto in pign⁹ z arrāba
bēde hereditatis. septīo i remediu n satisfactiōis p petis
Vn̄ sanguis xpi corp⁹ et aiam liniim⁹ qu a sanguis agni
super vtrāqz postē dom⁹ liberauit hebreos ab angelo ex
terminatore. In h autē sacro duo requirunt ex pte recipi-
entis i desiderium cōiunctionis ad xp̄m qd amor facit et
reuerentia sacri q ad donum tiois ptinz pmuz ad q̄tidi-
anā hui⁹ sacri freq̄tationē inuitat sz scd̄m retrahit vnde
si aliquis experimētaliter cognosceret ex q̄tidiana sumptiōe
feruorez amoris augeri et reuerentiā nō minui tal' debe-
ret quotidie cōicare si āt sentiret g q̄tidianā freq̄tationē
reuerentiā minui z feruorē n mīcū augeri talis deberet
interdum abstinere vt cū maiori reuerentia z deuotione
post modū accederet Vn̄ q̄tū ad h vnusqsqz ē suo iudi
cio relinquēd⁹. ¶ Mod⁹ autē sumendi tripl'r diuidit. Co
mestio em̄ alia fuit ore et ē sacramētalis alia fuit corde et
est realis alia fuit ore e corde in altero sacr̄m i altero res
sacri. Sola sacr̄alis tm̄ maloz ē qr sub visibili spē elemē
totum corpus xpi accipiāt tn̄ qr nec vere credunt nec di
ligunt pani celesti counire nō pūt Sola realis tm̄ bonoz
ē qui z si sub visibili sacro carnē xpi non sumāt tn̄ fide, di
lectione panē celestem manducant z ei couniuntur. Aug.
Augustinus
quid paras dētes z ventrem Crede z mādūcasti. Realis
vero z sacramētalis cōmestio simul, cuz accipientes in
pane qd pependit in ligno accipientes i calice qd manā
uit de latere pertingunt mente vsqz ad esum panis vite o-
ris in quā perceptō z incōpatio sacr̄m est cōmestiōis cor-
dis qua manducam⁹ cū dn̄o carnē suā e bibim⁹ cū eo sā-
guinez suuz hoc est p efficatiā carnis sue z sanguis sui ma
nem⁹ in eo e ipse in nob. Itaqz alij accipiūt corp⁹ dn̄i ad
mortem quia nō attingūt panē vite alij accipiūt ad vitā
Crisostom⁹.
qr adiuniūt cū verbo. Cris. credim⁹ itaqz qm z nunc il-
la cena est in q z ipse recubuit nihil enim illa ab hac dif-
fert. Neqz em̄ hanc qdē hō opat illā aūt ipe sed hanc z il
lā ipse. Cū ergo sacerdotē dantē tibi videris nō sacerdo
tē estima eē qui h facit sz manuz xpi eē q extendit. Sicut
igitur cuz baptizaris nō ipe sacerdos baptizat sz de⁹ ē q
detinet euuz caput inuisibili virtute ita z nunc. Nullus
itaqz iudas assit null' auarus nullus inhians accedat
nullus crudelis et imisericors nullus vir imūd⁹ si quis nō
est discipul⁹ discedat. Nō recipit eos qui nō sūt tales hec
mensa cuz disci. eni mei sau facio pasca hec est illa mēsa
et nichil min⁹ illa hz. Hoc illud est cenaculū vbi tūc fue
runt hinc ad mōtez oliuaz exierūt. Exeam⁹ z nos in ma
nus paupez. Hec em̄ regio mōs est oliuaz. oliue em̄ sūt
plantate in domo dn̄i i. paupum multitudo stillat oleum
qd h est vtile nobis. Ita ei erdeū ppiciuz hēbim⁹ z mitā
assumemus mercedem hec cris. Scd̄m bedaz sit quē mo
Beda.
net cuz cenatus saluator apl'is suū corpus ac sanguinem
tradidit q̄re nos ieiuni eadem sacra pcipiamus audiat
qr tunc necesse erat typicū pasca p̄us cōsumari z sic ad ve
rum pasca trāsire ac vere pasce sacra substitui nūc autē i
honorē, p reuerentia tāti sacri placuisse magistris eccle
primo nos dn̄ice passiōis pticipatiōe muniri z spūalibus
epulis satiari deinde terrenis dapib⁹ corpus refici. Sūt
autē tria sacrificij genera vnū dn̄ici corpis alterum cōtri
ti cordis tercium mortificate carnis. Opoz ergo sacrifi
cium hūiliatis pcedere i mēte afflictiōis i carne vt deuo
tio habeatur i dn̄ici corpis cōsecratiōe z receptione. Ap
propīn q̄nūc z tu ad hāc cenā mēdicans vt elemosinā in
Anselmus
de accipias ad qd te hortat Ansel. di. Jam nunc ascēde
cum eo in cenaculū stratū grande et salutari cene interesse
delitijs gratulare. Vincat verecūdiaz amor timorem ex
cludat affect⁹ vt saltez de micis mēse illi⁹ elemosinā pbe
at mendicanti vel a longe sta et q̄si pauper attēdens in di
uitem vt aliquid accipias extende manū famē lacrimis
pde hec. Ans. Cena domini oliz in māna pfigurata fuit
qd deus filijs isrl' in deserto dedit. Dedit iudeis figuram
veri panis s. panē materialez et tpalez nob āt veritatē. s.
supsbalē z eternalē. Mānacreatum fuit a deo i celo ae-
reo sz panis nob dat⁹. s. xp̄s descendit de celo, vero. Ce-
na dn̄i ēt pfigurata fuit in agno pascali quem de⁹ primo
precepit filijs isrl' manducare qn decreuit eos de capti-
uitate egyptiaca liberare Ita xp̄s sacramētū eucharistie
tunc primū instituit qn nos a diabolica ptāte eripe vo-
luit Qn filij isrl' agnuz pascalem manducabant succincti
erant baculos in manibus tenebāt e stabant. Ita cōican
tes dn̄t cē succincti per mentis z corpis castitatē et tene
re baculos per recte fidei firmitatez. Dn̄t etiaz erecti sta
re in bona vita quā inchoauerūt z nō se iterum reponere
in lutum de q iā surrexerunt. Agn⁹ comedebatur cuz lā

ercicis agrestibus q̄ sunt amare et nos debem⁹ corpus domini manducare cum amara cōtritione Qui comede banc agnū tenebantur pedes suos calciare sic cōicantes dn̄i pedes suos .i. affectus et desideria custodire cauendo ne aliq̄ maculentur sorde. Agnus pascal' non fuit coctus aq̄ sȝ assatus igne et manducans dȝ eē ignit⁹ caritate. Xp̄s rex et sacerdos verus eucha. sub specie panis et vini dedit et hoc sacrm̄ instituit qd̄ olim melchisedech rex et sacerdos dei altissimi figurauit q̄propter xp̄s sacerdos scd̄m ordinē melchisedech appellatur q2 h̄ sacrȝ in oblatione melchi p̄figurabatur. (Facta est autē ɔtētio) .i. disq̄sitio (int discī. quis eoꝝ videret eē maior.) Ubi sciendum q̄ cum apl'i audiuerūt xp̄m p̄dicentē traditōȝ sui ad mortē ceperūt q̄rere int se (quis eoꝝ esset maior) .i. aptior et ɔuenientior ad p̄cedendū alios loco xp̄i et ad tenēdum ei⁹ locū. Et iō xp̄s de hoc eos docuit vȝ q̄ ille eēt ad hoc aptior q̄ essentia vere hūilior reuocando eos ab affectu superbe dominatiōis z p̄mat⁹ exēplo regum gentiū et p ɔtriū dn̄oꝝ terrenoꝝ. Gētiles el' z terreni dn̄i appetunt p̄ncipatum dn̄ant subiectis z (bn̄fici vocant) q2 blādi sermones a subditis eis offerunt. Un̄ dn̄s nolens discipulos suos imitari subiungit (vos āt n̄ sic) tacere debetis (sȝ q̄ maior est in vob̄) s. p vītutū excellētiā (fiat sicut minor) p humilitatē (z q̄ precessor) s. dignitate v' ēt scīitate (fiat sicut ministrator) humili sui reputatōe v' hūilis officij executione et exhibitiōe p loco et tpe. Sed heu hodie multi hn̄tes nomen xp̄ianoꝝ gentiles imitantur appetentes p̄matuȝ hr̄e e subiectis dn̄ari seqȝ ab eis supervacuis laudib⁹ extolli et bn̄fici vocari. Sp̄alit āt in ecclesia fit freq̄nter ɔtentio p dignitatib⁹ obtinendis et nō solū int seculares sȝ ēt int religiosos sicut canes ɔtendunt ad obtinendū os carnibus plenū z medul' ppt q̄d viliores canib⁹ vident quidā religiosi q̄ cōtendūt p officijs presidendi cuȝ tn̄ nichil habeāt n̄ ex eis nisi miseriā e laborem. Et q2 monuit discipulos ad hūilitatē supbiā secularium dissuadendo ɔsn̄r facit h̄ eos ad suū exemplū inuitando. Nā scd̄m iudiciū hūanū (maior est q̄ recubit q̄ qui ministrat) sȝ scd̄m iudiciū dei sepe sit ali' ipe āt q̄ ɔtrius est mūdo (in medio) eoꝝ est (sicut q̄ ministrat) q̄uis maior sit eis vt ēt iam in lotione pedū ipoꝝ ostenderat z iō est imitādus. Et ex hoc intēdit cōcludere q̄ ille est apt⁹ ad succedendū sibi i regimīe eccl'e q̄ est fūdat⁹ i vera hūilitate. Ut ei humilitate supbiā curaret ipe de⁹ ad nos descendere et hūil' fieri voluit oñdens exēplo q̄ merito est imitando humiliari habeat z hō vn̄ aug. Quid superbis hō de⁹ ppt te hūil' fact⁹ est. Puderet te forsasse imitari humilē hoīem saltē imitare hūilē deū. hec aug. humilier ergo ministrādo et abiectiora ministeria z q̄ alij dedignant let ant cū op⁹ est suscipiēdo (Ait iesus oēs vos scā. pa. in me) zc̄. Predicit q̄ passuri sunt vt cū passi fuerit ne desperent salutē sȝ agente spn̄iam liberent. Scāda. eīn dubitatiōis passi sunt dū quasi ipotentē teneri ligari et duci viderēt. Et signant dicit i nocte q2 q̄ scādalū patiunt i nocte z in tenebris sustinēt et ipi apl'i in aduersitate dn̄ȝ reliq̄runt (Pe. ait) q2 ceteris feruētior erat qd̄ iesus p̄dixit p̄uidendo ipe denegat amādo Et (r̄ndens ait. Et si oīns scā. su. i te e nū.) zc̄ Infirm⁹ volūtate factat suā volun. sȝ nō vires cognoscēs glo. ɔfcī⁹ .i. Pe. p̄ntis affect⁹ sȝ nesci⁹ futuri casus nō credit se ab eo posse deficere Int̄n pe affectu et caritate xp̄i esserebat vt et ībecillitatē carnis fac et fidē verboꝝ xp̄i nō cōtineret. Sȝ nō mentit q2 credit verū esse qd̄ pmitit z sic in mēte hȝ mentit aūt q̄ falsū voce signat cū volūtate z intētione fallēdi. Dixit tn̄ falsum q2 accidit ɔtrū. Loiter ei accidit q̄ illi q̄ aliis i virtute se preferūt turpi⁹ aliis cadūt (Rn̄dit ei iesus amē di:o tibi q̄a tu hodie in hac nocte priusq̄ bis gallus vocē dederit ter e me negatur⁹) Hiero. pe. de ardore fidei pmittebat et saluator quasi de⁹ futura nouerat. hec hiero. Nemo g̃ in se nemo in virib⁹ suis ɔfidere ẜt q2 oīs cōstātia oīs virt⁹ et fortitudo non hoīs sed dei est. Beda. q̄ solus nouit q̄d

Augustinus

Hieronim⁹.

Beda.

sit in hoīe ne q̄s fidelis suo vel de statu incaute cōfidat vel de casu icaut⁹ diffidat q̄ā d. ⁹modū t̄ps ac nūerū negatiōis eius p̄dic' vn̄ z remig. Moral'r īstruimur vt q̄tū cōfidim⁹ de ardore fidei tn̄ timeam⁹ de carnis fragilitate Istud verbuȝ dn̄i de negatiōe pe. mar' vt p̄missum est plen⁹ ceteris expsit. Post p̄mā eīn negationē pe. statim gallus cāt z aū scd̄m gallicātū bis iterū negauit z ita trina negatio pe aū p̄mū gallicā. est ichoata et aū scd̄m cōpleta. Alij vero euāgeliste di (p̄usq̄ gal. cā. ter me ne) de inceptiōe trine negatiōis agunt .i. trinā negationē ichoabis sȝ mar' de ɔpletiōe ei⁹ scripsit (Et ait illi pe. Etiam si oportuerit me mori tecū nō te ne.) Intellexit eīn q̄ tlote morti p̄diceret eū esse negaturū z ob h̄ dicebat q̄ lȝ piculuȝ mortis imineret nullo tn̄ mō ab ei⁹ fide diuelli posset. (Sil'r) .i. eodē amore z feruore (et oēs discipuli dixerūt) ac feruorē itrepiduȝ ostenderunt z p ardorē mentis dānuȝ mortis nō timuerūt sȝ nō pseuerauerūt q2 vana fuit presumptio hūana sine ptectiōe diuina. Cri. Hinc ergo magnū discim⁹ dogma q̄ nō sufficit desideriuȝ hoīs nisi diuino aliq̄s potiat auxilio. Et nota q̄ multiplex est tō q̄ deus pmisit pe cadere. Pria vt nullus de se p̄sumat. scd̄a vt plus xp̄o q̄ sibi q̄sq̄ȝ credat. tertia vt ɔp̄meret eiusā datiā q̄rta vt alij exēplo ei⁹ instruerent hūanā fragilitatē excogitātes z dei veritatē. q̄nta vt pe aliijq̄ȝ p̄lati discetēt q̄lit subditis ɔpati deberēt sexto vt error hereticoꝝ cōfūderet dicētiū q̄ caritas semel hīta nō amittit ne c amissa iterū hr̄i pt. cui⁹ ɔtriū oīo in pe. patuit. Orō.

O Pie iesu q̄ trasiēs de h̄ mūdo ad patrē postq̄ ce nasti cor tu. z san. dis ob tui mēoriā dedisti et nobis sumēduȝ reliq̄sti placuitq̄ȝ tibi vt tuo refecti corpe et potati sang essem⁹ os de ossib⁹ tuis z caro de carne tua. Peto g̃ dn̄e z obsecro p virtutē hui⁹ iessabilis sacri vt dignū me facias grā tua z tāta redēptiōe nō frauder. z fac me tāti mysterij tua miseratiōe ɔticipē vt per pticipationem veniā merear petōꝝ optatā z grām p̄ficiendi i fide spe z caritate ɔcipiā z ad gaudia sempit'na ptingā. Amē

De sermone dn̄i in cena. Ca⁹ lvij.

Joh. xiij. xiiij. xv. xvj. xvij. et xviij. Ma xxvj et Marc. xiiij.

Irca quītū vero ad oēm cumulum supefluentē attende alia dilectiōis insignia. Post egressum eīn iude cū i mundi cum mundatore remāsisset z post alia supradicta dn̄s iesus discipulos ɔsolādo fecit eis sermonē pulcerrimum .i. ignis plenū carbonibus dulcedinis z amoris sȝ verbis dulcissimis de celi melle melitis z de dei lumine luminosis quē scripsit iohēs sp̄ealit et a deo dilect⁹ z his potat⁹. Ansel Tunc demū diuinissimi eloquij vbertima inundatiōe cōuent⁹ ille sacer ex ore tuo dn̄e potatus est. Siq̄dem corrupt⁹ ille vter foris missus fuerat queȝ hui⁹ limpidissimi liquoris infusiōe sciebas indignū. ¶ Ex huius autē sermonis ornata ac venerāda et vtili magnitudine q̄nq̄ȝ meditāda p̄ncipaliter assume. Primuȝ q̄liter predicens discipulis discessuȝ suū ɔfortat eosdem. Dicebat nāq̄ȝ (Filioli adhuc modicū vobiscū sum) .i. modico tpe .s. vsq̄ȝ ad captionē vel moꝛ. q2 tunc fuit eis subtract⁹ vel s̄m quosdā vsq̄ȝ ad ascensionē q2 vsq̄ȝ tunc apparuit eis corpaliter Dicens aūt filioli ostēdit teneritudinē amicitie et dilectiōis ad eos Diminutiuis eīn s̄m pusilli aliq̄n pro familiaritate et amore dn̄i. Sic ergo nunc eos vocat pre amoris teneritudine q2 cum amici ab inuicē recedūt affectu amoris maxīe inardescunt. Et iterū (Adhuc modicum) s. t̄ps erit (et mundus me iā nō videt) .i. amatores mundi (Uos aūt videbitis me) et boni q̄deȝ ceteri. q2 solis bonis post resurrectioneȝ apparuit in carne. Et iterū (Nō turbet cor vr̄m) .s. de meo recessu p mortē cum sit ad meā glorificationē z sp̄iss missionē. Et i hoc docemur nō turbari de nr̄is amicis in ɔfessiōe fidei decedētibus nā est via ad eoꝝ glorificationē z nr̄am subuētionē q2 amici nr̄i existen cū deo multo plus nos iuuare possūt

Remig⁹

Crisosto.

Anselm⁹

q̄ʒ viuentes in mundo(Non turbet᷑ cor vr̄m)q̄z dixi me moritur ſʒ ſtabiliat᷑ fide credētes me r̄ſurrecturū(neq3 formidet)ꝑpter tribulationū inſtantiā ne diminuat᷑ fidei ꝯſtantiā ſʒ pſeuerate fortes vſq3 in finē. Dñs intēdebat nlos diſcipulor᷑ cōfortare cōtra duo ſ. cōtra vnū qḋ imminebat in pñti qḋ erat ei⁹ paſſio. ⁊ aliud qḋ tiebat᷑ futurū ſ. ſuꝑuētura ei⁹ tribulatio vñ dicit eis(Nō turbet᷑)et triſtet᷑ (cor veſtrū)ſ. de malo pñti q̄tū ad p̄mū(neq3 formidet) ⁊ timeat ſ. de futuro q̄tū ad ſcḋm(Creditis in deū ⁊ in me) p̄ ꝯñs(credite)q̄ ſū de⁹ ⁊ quē etiā cōfeſſi eſtis deū. Vnus ſupponit ſ. fidē eor᷑ in deū hac eī iā inſtituti erāt p̄ eū et aliud p̄cipit ſ. vt credāt i ipm quia eſt de⁹ ⁊ nō hō tm̄ ſm aug.

Auguſti.

Ne morte xp̄i tanq̄ʒ hoīs timerēt ⁊ io turbarent᷑ ꝯſolat᷑ eos q̄t ſe deū eſſe ꝑteſtās q̄ poſſit hoīem ſuſcitare(In domo p̄ris mei mā. m̄ſ.ſūt)i. diuerſe ꝑticipatiōes btitudinis q̄ ſcḋm diuās meritor᷑ ſunt etiā diſtinctōes p̄mior᷑ q.d. Jā certi eſtis de paſſiōe mea ⁊ tñ a me expectate vitam eternā ſʒ aug.

Auguſti.

merito turbabant᷑ qñ q̄dē fidētior diſcētūʒ erat q̄ negaret dñm ſʒ cū audiūt de māſionib⁹ celi a ꝑturbatōe recreant᷑ certi p⁹ picula ſe apud dñm māſuros qḋ ſignificāt multe manſiones. Et iter᷑(Vado parare vobis locum)tam pulcrū tam delectabilē moriendo reſurgendo in celos aſcendēdo Et(iteruʒ venio)i iudicio apparendo(⁊ accipiam vos ad meipſuʒ)ad btitudinē corporis ⁊ anime(vt vbi ego ſū ⁊ vos ſitis)ſ. in eterna btitudine. Jā vt dixerat parate erāt māſiones ſ. in p̄deſtinatione ſed tñ adhuc pande erant ab eo redēptionis opere ⁊ ab ipſis meritoris operatione. o dñe pars qḋ paras nos ſcʒ tibi ⁊ te nobis vt ſit multitudo manſionū pro diuerſitate meritor᷑. Alius pl⁹ alius min⁹ ꝑticipes tui erūt⁹ Et iterū(nō relinquam vos orphanos)i. q̄ indicat ſe eē p̄rem illis(vado ⁊ venio ad vos)ſpm̄ ſ. mittēdo h̄ autē dicit ne putaretur ſpm̄ mittere ſine ſe. Et iter᷑. Pacē ſ. pctōris relinquo vobis q̄ triplex eſt in hoīe ſ. ad ſeipm ad deū ⁊ ad p̄ximū pacē meam ſ. eternitatis do vobis ſi in pace p̄ſēti pſeueraueritis ſcḋm aug. pacē nob relinq̄t in h̄ ſclo qua hoſtem vincam⁹ ⁊ qua nos inuicē diligamus Pacē ſuā dabit nobis in futuro qñ ſine hoſte ⁊ ſine diſſentiōe regnabimus. Et bene dicit(pacē meā)ad diſtingendū pacē ſctōr᷑ a pace mundi q̄ eſt magis appens et ficta q̄ʒ vera. Unde ſbiungit(non quō mundus dat ego do vob)q̄z mūs dat carnaliter ego ſpūaliter mūs tpalit᷑ ego eternalit᷑ mund⁹ exteri⁹ ego interi⁹. Et iter᷑(ſi diligeretis me gauderetis vtiq3)de receſſu meo(q̄z vado ad)exaltatiōnē meā ſ.(q̄z vado ad patrē q̄ maior me eſt)

Auguſti.

Aug q̄z nature hūane gratulandū ē eo q̄ ſic aſſumpta ē a verbo vnigenito vt imortalis cōſtitueret᷑ in celo atq3 ita fieret terra ſublimis vt incorruptibilis pulūis ſederet ad dexterā p̄ris q̄s nō h̄ gaudeat q̄ ſic diligit xp̄m ⁊ ſuā naturā iam imortalē gratuletur in xp̄o atq3 ipm ſperet futuruʒ eē per xp̄m Et iteruʒ(Expedit)vtile ē(vob vt ego vadā)ſ. ad p̄rem aſcēdēdo vt ſpūalit᷑ me cognoſcatis ⁊ carnalit᷑ iam a me noſſe deſiſtatis ne verbo carnē facto q̄ſi lacte contenti ſitis. Et vere(expedit ſi eī non abiero paclit⁹ nō veniet ad vos. Si autem abiero mittē eū ad vos)Si hāc carnalē dilectionem a vobis abire non fecero non eritis digni vt paclit⁹ veniat ad vos q̄ʒ diu eī de me carnalit᷑ ſētietis ſi eritis idonei vt ſ. recipiatis. Non q̄ poſitus in terra nō poſſʒ dare ſʒ quia illi nō ſūt idonei accipere niſi eū ſʒ carnē noſſe deſiſtant q̄ magis ſpūales affecti magis ad celeſtia iāplectanda eius deitate anhelāt. Jntantū eī mund⁹ ē ſpūs q̄ in nullo deſcit niſi in eo q̄ diuino eſt ſpūalis nllo carnali ſolatio impeditus.

Bernar.

Hugo

Ber. delicta ē diuina ꝯſolatio ⁊ nō dat᷑ admittentibus alienā. Hug idcirco nimirū dñs ieſus diſſe ſbtraxit corporalit᷑ vt euʒ diſceret amare ſpūalit᷑. Aſcēdit q̄dē in celuʒ vt corda poſt ſe traheret ⁊ dilectio pergeret poſt dilectū. Sed et vſq3 hodie xp̄s amicos ſuos q̄ q̄dā corꝑali pñtia ꝯſolatur i ſcriptura ſacre eccl'ie ſacris atq3 alijs viſibilib⁹ exercitijs virtutū q̄uʒ aliñ diſpēſatōe ſbtrahit vſuʒ vt ſpiritualit᷑ amoris dulcedinē tāto puri⁹ pcipiant q̄ nihil for' hñt etiā in ope virtutis ad qḋ mētē ſuā per intentionē effundant hec hug. Pēſanduʒ q̄ ē q̄z ſi pñtia carnis filij dei impedit ſpūs receptiōe q̄tomagis carnalis affectus in nobis ipediat eādē. Hec ⁊ his ſilia eis dicebat que corda ipſoruʒ totalit᷑ penetrabāt nō eī de ſuo diſceſſu aliquid pacifice tolerare poterāt. Secundo circa ſermonē mediteris qualit᷑ cordialit᷑ inſtant dñs ieſus iſtruit diſciplos plibus vicib⁹ in caritate ſeruanda di((Mādatuʒ nouum do vob)q̄ ſ. diſpoſiti ad meā ſequelā eritis vicʒ(vt diligatis inuicē ſicut dilexi vos)hac eī via ſeq̄ndus eſt dñs. Nō dr̄ nouuʒ q̄tum ad ſbam q̄z fuit datum in veteri lege que ēt p̄cipit proxios diligere non tñ ꝑ eis mori ſʒ dr̄ nouum q̄tuʒ ad mandati formā ſicut ipſe dilexit nos qui etiā mori dignatus eſt pro nob. Vñ mod⁹ renouandi vinū vetus eſt quādo amiſit colorem ⁊ ſaporeʒ ponendi ipm̄ cum vino nouo ⁊ forti q̄ibi recipit colorē ⁊ ſaporem ex feruore vini ⁊ ſic dr̄ renouari. Mandatum de dilectione fuit valde antiquum ⁊ iā q̄ſi nulli ſapiebat iō paſ xp̄i in qua fuit maxim⁹ feruor dilectiōis q̄ſi vinum nō fortiſſimum illud manda. renouauit dr̄ etiā nouuʒ mādatum ab effectu q̄z aīam renouat et hoīem nouum facit dilectio eī talis ꝯfert nouitatem ⁊ aufert vetuſtatē Et iterū(in h̄)ſ. ſigno q̄ſi in meo ꝓpꝛio caractere(cognoſcēt)oēs apte(q̄z mei eſtis diſcipli)diſcipulis meis ibuti ⁊ de ſcola mea inſtructi nō ſi demonia eijciatis vel alia ſignā faciatis ſʒ ſi dilectionē habueritis ad inuicē hoc ē.n. qḋ maxime deſiderat dño. Quicūq3 cōnſeratur militie alic⁹ regis dʒ portare inſignia ei⁹ Jnſignia autē xp̄i ſunt iſignis caritatis quicūq3 ergo vult ānūerari milicie xp̄i dʒ caritatis caractere inſigniri

Auguſtinus

Aug⁹ tanq̄ʒ di. Alia munera mea habent vobiſcum etiā non mei non ſolum naturam vitaʒ ſenſum rationē ⁊ eā ſalutem que hoībus pecoribuſq3 communis eſt verum etiam ſacramenta ꝓphetiā ſciam fideʒ diſtributionē rer᷑ ſuarum paupib⁹ ⁊ traditōeʒ corꝑis ſui vt ardeant ſʒ qm̄ caritatem nō hñt vt cymbala ꝯcrepāt. nihil ſūt nichil eis ꝓdeſt Hic eſt fons cui nō cōicat alien⁹ dilectio ſola diſcernit inter filios dei et filios dyaboli Signēt ſe oēs ſigno crucis xp̄i rñdeant oēs amē cantēt oēs all'a baptizentur oēs intrent eccl'ias faciāt parietes baſilicarum non diſcernuntur filij dei a filijs dy᷑. niſi caritate Quicquid vis habe. hoc ſolum ſi non habeas nichil tibi prodeſt. Alia ſi non habeas hoc habe. et impleſti legem hec. Aug Et iterum(Hoc eſt preceptum meum vt diligatis inuicem ſic dilexi vos)i. vt diligatis ope vt qḋ tibi vis fieri facias alteri et quod tibi non vis fieri nec tu alteri facias. Vbi notandum q̄ tripliciter dilexit nos xp̄s Gratuite q̄z in dilectione nos p̄uenit ipe eni incepit nec expectauit q̄ nos ſeipm⁹ diligere. Sic ergo ⁊ nos debemus p̄us diligere prios nō expectātes p̄ueniri ſeu beneficiari. Et multo magis debem⁹ deū rediligere q̄z ſm Au.

Auguſtinus.

nulla eſt maior ad amorem inuitatio q̄ʒ p̄uenire amādo ⁊ nimis dur⁹ eſt anim⁹ q̄ dilectiōeʒ et ſi nolebat ipēdere nolit ⁊ rependere. Dilectio ergo dei cā ē dilectōis nr̄e ſʒ nō econuerſo nō eni q̄z nos diligim⁹ deū diligit nos ſed q̄z diligit nos diligimus eum et q̄z eiuʒ ⁊ primū. Et q̄z p caritatem xp̄s ad nos redimēdos venit ſectemur caritatem vt per hāc q̄ ad nos xp̄s deſcēdit dilectōis viā etiaʒ nos ad ipm poſſimus aſcendere. Itē efficaciter qḋ p̄tʒ p opus dādo ſeipm et ponēdo aīaʒ p nobis. q̄a ꝓbatio dilectionis exhibitio eſt opis. Nos ergo h̄ exēplo efficacit᷑ et fructuoſe inuicē diligamus ſm illud ioh. nō diligam⁹ verbo neq3 lingua ſʒ ope ⁊ veritate Et multo magis deū diligamus vt ſmonem ⁊ mādata ei⁹ ſuem⁹. Item recte q̄z hanc dilectionē ad nr̄am btitudinē ordinauit ⁊ vt ad deū nos traheret ſi ſicut hoīes ſe ſe inuicē carnalit᷑ ⁊ pro cōmodo terreno diligētes Sic ergo ⁊ nos i. p̄ris nō qḋ bñficij eſt ſeu dilectionis ſʒ qḋ dei ē debem⁹ diligere et i vicem ad hoc vt deum hēam⁹. Sūt eī amici nature ⁊ ſunt amici fortiter ſūt amici grēe h̄ ulti ſoli approbant᷑ a deo Licet eī in dilectione primi includat᷑ dilectio dei tanq̄ʒ

principalioꝝ qꝛ primꝰ nō est diligēdus nisi ꝓpter deuz tꝫ saluatoꝛ hic magis facit mentionē expssaz de dilectione proximi q̄ dei cū diceret iuxtà q̄ intendebat aplos inducere ad edificationē ꝛ ꝯsolationē fideliuz ꝛ ad ꝑferēdas tribulatiões ꝑsecutoꝝ ad qð necīa est caritas ꝓximi q̄ tñ vt dicum est icludit caritatē dei. Et iteruz (Maiorē hac dilectionez nemo hꝫ vt aīam suā ponat q̄s pro amicis suis) Dilectionē vocat hic signū ꝛ ꝓbationē dilectiōis .i. exhibitionē opis trāsferēs de cā ad effectū. Et q̄dem nullum maiꝰ dilectiōis argumentuz est q̄ ponere aīam ꝓ amicis hoc em̄ est vltimū signū amoris vltra qð nō est aliud inueniri. Amoꝛ nāqꝫ ꝑ q̄tuoꝛ signa pōt manifestari. ꝑmo ꝑ verba q̄ñ em̄ coꝛ abundat ī amore tunc os abūdat in sermone. qꝛ ex abūdātia coꝛdis os loq̄t. Scðo ꝑ collata bñficia ꝛ istud est maiꝰ signū q̄ ꝑmū qꝛ multi seruirēt verbis suis q̄ nō seruirēt de suis rebꝰ. Tertio ꝑ obseq̄a ꝑsonalia ꝛ istud est adhuc maiꝰ signū q̄ ꝑmū. vel scðm. multi em̄ seruirēt de sua substātia q̄ nō seruirēt de sua persona. Quarto ꝑ aduersa q̄ñ s. q̄s ꝑ amore amici se exponit morti. multi em̄ darent ꝑsonā ad seruienduz q̄ nō darēt aīam suam ad morienduz. In hoc ḡ q̄ xp̄s ꝓ nobis crucifigi et

Gregorius

mori voluit īfinitā nobis caritatē ondit greg. Mori etiā pro inimicis dn̄s venerat et tñ positurꝰ se aīam pro amicis dicebat vt nobis ostēderet qꝛ eū diligendo lucrū facere de inimicis possimꝰ. etiā ipi amici sunt q̄ ꝑsequunt. Cōseq̄ns ḡ est vt queādmodum xp̄s aīam pro nobis posuit sic et nos aīas pro fratribꝰ ponamꝰ. Quattuoꝛ em̄ sūt diligenda ꝑ ordinez ex caritate .s. deus aīa ꝓximꝰ ꝛ corpus. et iō cum caritas sit oꝛdinata pro ipso deo q̄ est primum et maximū diligibile ex caritate debent alia tria exponi sicut minꝰ ꝑ maioꝛi. ꝓ aīa vero ꝓpria dꝫ primꝰ et corpus ꝓpriuz ꝓtēni ꝑ salute ꝓximi dꝫ vita coꝛpalis exponi. et iterū (Hec mādo vobis vt diligatis inuicē) qꝛ aliter nullū solatiū habebitis nisi in vobis inuicē habeatis ꝫ absqꝫ dilectiōe solatiū et ꝯsolationē in vobis inuicē hr̄e non potestis. Preceptum dilectiōis ꝓinculcat et tāqꝫ sola dilectio ꝑcipienda sit eā ꝓ ꝯmendat. Et reuera ille q̄ ait habe caritatem ꝛ fac q̄cunqꝫ vis q̄si solā caritatem visus est precepisse et merito qꝛ ipa valet sine vsibꝰ multarum vir

Gregorius.

tutū ꝫ cetera oīa nō valēt sine ea vñ sm̄ greg de dilectione quasi de singulari mādato dn̄s loquit qꝛ oīe mandatum de sola dilectiōe est ꝛ oīa vnū ꝑceptū sunt. Quicq̄d em̄ ꝑcipit in sola caritate solidat. Multa sunt p diuersitatē opis vnuz in radice dilectiōis. Et plura alia huiusmodi ad dilectionem incitātia dn̄s dicebat. que ioh. hic conscripsit De dilectiōe fraterna nullus aploꝝ tantū loquitur q̄tuꝫ iohēs ꝛ hic ꝛ ī eplis suis. Legit etiā de eo q̄ iam senex effectꝰ poꝛtabat ad ecc̄iam a discipulis suis vt fideles istrueret q̄bus hoc tm̄ dicebat. Filioli diligatis inuicē et in hoc est ꝑfectio discipline xp̄iane. vñ dꝫ specialiter a deo dilectꝰ nō solū ꝓpt̄ puilegiū virginitatis sed etiam ꝓpt̄ specialitatē caritatis. Tertio circa sermonem mediteris quō monuit eos ad obseruantiā mandatoꝝ suoꝝ dicens (Si diligitis me mādata mea seruate) implendo ea facto et ope. q. d. vt vō ostendatis amorez quem habetis ad me fletu solū ꝫ in obediētia mādatoꝝ. In h̄ em̄ ministri hulꝰ ꝑtātes suos amicos ꝛ fideles ꝓbant ꝛ cognoscunt si

Gregorius

eis obediūt ꝛ eoꝝ mādata custodiunt. qꝛ sm̄ grego. ꝓbatio dilectiōis exhibitio est opis. Et iteruz (Qui hꝫ mādata mea et obseruat ea ille est q̄ diligit me) s. ope ꝛ veritate et nō tm̄ lingua ꝛ sermone hoc est ille habet verā dilectionē ad me. Aug q̄ hꝫ in memoria ꝛ seruat in vita: q̄ hꝫ

Augustinus

in sermonibꝰ ꝛ seruat ī moribꝰ. Qui hꝫ audiēdo et seruat ꝑseuerādo (ipe est) inq̄t (q̄ diligit me) Ope est demōstrāda dilectio ne sit infructuosa noīs appellatio. Unde et iohēs q̄ dicit qꝛ diligo deū et mādata eiꝰ nō custodit mēdax est. et iterū (Si q̄s diligit me) i. dilectionē in me tendit (sermonē meū seruabit) ī mādata mea ad faciēdū ea Quia obediētia ꝑcedit ex amore q̄ est in corde. Sermonē ergo ꝛ verba dei tunc seruamꝰ q̄ñ facimꝰ q̄ ꝑcepit ꝛ diligimus q̄ ꝓmisit Qui aūt verba tenet ꝑ memoriā et non coheret illis ꝑ obediētiā nō sūt ei in bñficiū ꝫ ī dānatōis testimoniū Greg. vere diligimꝰ si mandata eiꝰ seruamus

Grego.

vere diligimus si a nr̄is nos voluptatibꝰ coartamꝰ. Nā q̄ adhuc ꝑ illicita desideria defluit ꝑfecto deū non amat qꝛ ei in sua voluptate contradicit. Ille ergo vere amat cuius videlꝫ mentē delectatio praua ex cōsensu non superat. Nā tāto q̄sqꝫ a supno amore disiungit q̄nto inferiꝰ delectat hec greg. Et iterū (Si ꝑcepta mea seruaueritis manebitis ī dilectiōe mea) .i. ex h̄ scietis vos dilectos a me et q̄ in dilectione mea qua vos diligo ꝛ in gr̄a mea manetis si ꝑcepta mea seruaueritis Seruatio em̄ mādatoꝝ est affectꝰ et signuz diuine dilectiōis nō soluz eiꝰ qua nos diligimꝰ ꝫ et eiꝰ qua ipe diligit nos ex hoc em̄ q̄ ipe nos diligit monet nos ꝛ adiuuat ad īplenduz eius mandata q̄ impleri nō pñt nisi ꝑ grām. Ondit ergo sm̄ augu.

Augusti.

Non vñ dilectio generet ꝫ vñ monstraret vt nemo se fallat dicendo q̄ deuz diligat si eiꝰ ꝑcepta nō seruat. Nā intm̄ deum diligimꝰ in q̄tuz eiꝰ ꝑcepta seruamꝰ. in q̄tū aūt minꝰ seruamꝰ minꝰ diligimꝰ. Nemo ꝑcepta seruat q̄ non diligit et nemo diligit nisi q̄ seruat. Nec prius seruamꝰ ꝑcepta vt nos diligat xp̄s sed nisi nos diligat ea seruare nō possumꝰ. Et iterum (Uos amici mei estis si feceritis que ego precipio vobis) i. si opera ostenditis amicitie ꝛ dilectiōis qꝛ impletio preceptoꝝ est signum dilectiōis ꝛ preceptum est signū sue voluntatis ꝛ iō si ea q̄ ꝑcepit nō facerent voluntates non ꝯsonarent et sic amici nō eēnt sm̄

Grego.

greg. Amicus q̄si aī custos dicit vñ nō īmerito q̄ voluntatē dei in ꝑceptis eiꝰ custodire dicitur illiꝰ amicꝰ vocat et scðm eundez Mag ē misericordia redēptoꝛis et dignitas hoīz esse amicos dei Sed audisti glīaz dignitatis cū dicit (vos amici mei estis) audi et laborē certaminis cū subditur (si feceritis q̄ ego ꝑcipio vobis) vñ vt ait aug. cuz fuꝰ bonus

Augusti.

esse nō possit nisi precepta dn̄i sui fecerit hinc amicos suos voluit intelligi vñ boni serui ꝑnt ꝓbari. O mag bōitas dei. Cum ei ꝑ cōditiōe reddere debeamꝰ obseq̄a vtpote serui dn̄o famuli deo subiecti potenti mancipia redemptoꝛi amicitiaꝝ nobis ꝑmia ꝓmittit vt a nobis obsequia debita seruitutis extorq̄at vt q̄s nolle fuire ꝯspicit sponte suoꝝ bñficioꝝ posit ꝓmissiōibꝰ inuitare hec aug Nullus ergo sine opis attestatiōe credat se deū diligere

Grego.

ꝫ vt ait greg. de dilectione cōditoꝛis lingua mēs et vita requiratur. Nunq̄ ē dei amoꝛ ociosus opat enim mag si ē si vero opari rēnuit amoꝛ nō ē. Nemo itaqꝫ dꝫ credere q̄ deum diligat q̄ eū sepe coꝛde nō cogitat qui eum sepe oꝛe nō laudat qui eius mādata ope nō seruat. Grego. si ab aliq̄ q̄ratur vtrū deuz amat libere rūdet ita ꝫ ꝯstat vt ipse dicit q̄ probatio dilectionis exhibitio ē opis ḡ si vere deū diligis q̄rendū ē a coꝛde ab oꝛe ab ope pꝛīo a coꝛde quia qð amat de eo sepe cogitat. Unde luxuriosi sepe cogitant de delitijs carnis auari de diuitijs superbi de eminētijs et veri vere spūales de diuinis Si ergo nō sepe de deo cogitas nō credas te vere amare eum. Itē homo maxīe de eo cogitat qð ꝑ ceteris amat ergo si de mundo magis q̄ de deo cogitas mūdum magis q̄ deum amas Scðo si deuz diligis a ligua tua requiras qꝛ ex habundantia coꝛdis os loq̄tur. Naz idē est verbū coꝛdis et oris ꝫ in coꝛde est nuduz ī oꝛe vestitū ligua ergo libent illū nolat quez coꝛ amat et iō si plus de mundo q̄ de deo fatur magis mūdū q̄ deum diligere cōuincit. Tertio an deū diligas ab ope tuo requiras nō em̄ pōt ignis eē ꝛ nō ardere Si ergo ignis diuinꝰ est in coꝛde tuo nō poteris vacare ocio sed si ocio vacas ignez nō habes qꝛ vt dictū est caritas non ē ociosa opat enī si est si opari rēnuit caritas nō est Ad hoc ergo q̄ q̄s xp̄m veracit diligat necc̄e ē vt deo amando nichil ꝑponat et ꝓximuz suuz sicut se diligat ac dilectionē coꝛdis oꝛe et ope ostendat h̄ etiā qð dictuz est (Uos amici mei estis) dupliciter pt intelligi sm̄ q̄ amicꝰ dupliciter dr̄ .s. q̄ amat et q̄ amat et scðm vtrūqꝫ verꝫ ē qð subdit (si feceritis q̄ ego ꝑci. vo.) Quia ꝛ qui deum amāt mā

data eius seruāt ꝗs de⁹ amat mandata ill⁹ suāt in ḡtiā cōferendo eis grām suam adiuuat ad seruandū. Sz vt vi sum ē mandatoꝝ obseruatio non ē diuine amicicie cā sed signum .s. q de⁹ diligat nos ꝛ q nos diligamus eū Et plu ra alia hmōi dñs tunc dicebat. Quarto circa sermonem mediteris q̄liter dādo eis cōfidentiā circa pssuras ꝗs eis pdixit esse vēturas pmunit ꝛ hortat ipos ad patientiā ne deficiēt in tribulatiōib⁹ dicēs (Si mundus vos odit) id ē mundani et amatores mundi qui diuitijs delitijs et honoribus sunt dediti (scitote) ad cōsolationē vrām (qr me priorē vobis odio habuit). Vñ scriptū ē odio habue

Crisosto. runt me gratis q.d. Fm cris Scio hoc ē durū ꝛ difficile sz propter me patiemi ꝛ iō nō dolere sz ꝛ letari oportz ꝛ suf ficit vobis in cōsolatiōz ppt me hec pati grādis ꝯsolatio mēbris ex capite qr non dñt conditionē capitus refutare.

Augusti. Vñ aug. Cur se membrū supra verticē extollitur. Recu sas esse in corpore si non vis odiū mundi sustinere cū ca pite. Deinde oñdit cur odit eos mund⁹ .s. qr non sūt de mū do .i. parte ei⁹ nichil eis cōe cū terra ē eis sz celestium fa cti ciues ꝛ propter h mundi odium patient ē sustinendū vñ cris Hoc ē virtutis augmentū a mūdo odio hñi vñ do

Crisosto. lere oportet si a mundo diligeremini h eē esset malicie vre

Gregori⁹ oñsiuū. Greg Nā puersoꝝ derogatio vite nostre appro batio ē quia iā oñditur nos aliquid iusticie hre si ill' displi cere incipim⁹ q nō placēt deo Et qr exemplo sui q aliud maius ꝛ melius nō ē monuit ad ferenda odia mundi sub dit q̄re eū debeāt imitari q ille dñs ipi serui (memento te inquit sermonis mei quē dixi vob. Non ē seruus maior dño suo Si) p quia (me persecuti sūt) qr sum dñs (ꝛ vos p seq̄ntur) q serui estis ꝯseq̄tur vos in quibus ego sum ꝛ p cōsequēs me in vob. Nō pōt placere seru⁹ q̄bus displicz

Crisosto. dñs. Cris q.d. Nō vos turbari oportet si cōcrabitis meis passionibus qr vos non estis me potiores. Et itez (Mū dus quidē) i. mundani i delitijs diuitijs ꝛ ambitione viuē tes (gaudebit) tanq̄ de me triumphauerit quia i triduo mortꝭ xpi mūdi mundo deditisunt gauisi credētes extī xisse totā sectā xpi (vos autem ꝯtristabimi) de mea mor te et absētia (sz tristicia vrā vertet in gaudiū) i resurrecti one et apparitione seu pñtia ꝛ ascensione et maxie in spi ritussancti missiōe. Contristati eñ sunt de morte dñi sed mox de resurrectiōe letati. Nam post lacrimationez ꝛ fle tum infudit deus exultatiōz et gaudium. Ubi notandū q si cui pmitteret ab eo q eēt verax et potens facere pro missum q oēs illius lapides verteret in aurū vtiq3 ille ꝯ gregaret hinc inde lapides q posset plures et maiores Sic igitur pmittitur nobis ab ipso q veritas ē ꝛ potēs super oīne qd ē q tristicia nrā vertet i gaudiū iō multuz libenter debeam⁹ sustinere tristicias ꝛ pssuras hui⁹ mū di in augmentum nri gaudij vñ nō dixit post tristiciā ve strā vobis erit gaudiū sz ait (tristicia vrā vertet i gaudiū ita q hoc ipm qd est tristiciaz hre in cumulū gaudij con uertetur. Ad oñdendā aūt ꝛ meroris ꝛ gaudij imensitatē inducit silitudinez declarādo qd dixerat p exēplum mu lieris in dolore ptus tristiciā hñtis sz in natiuitate pueri gaudium supueniēs absorbet in ea oēz tristiciā pcedētē Deīde hoc paradigma qd de muliere pposuit dñs expo nit et silitudinem adaptat dicens. (Et vos igit nūc q̄dē tristiciā habetis) s tpe mee passiōis ꝛ mortis q̄si iaz par turientes (iterum aūt videbo vos ꝛ gaudebit cor vrm) s. post meaz resurrectiōez (ꝛ gaudium vrm nēo tollet a vo bis) quia vita xpi q fuit materia huius gaudij erat dein ceps imortalis nō amplius auferenda p mortez. Tristi ciam eñ habuerunt passo dño sz post resurrectiōz gauisi sunt viso dño et gaudium eoꝝ non tollebat ab eis qr et si postmodum persecutiōes ꝛ tormēta p xpo passi sūt spe tñ resurrectionis ꝛ visiōis illius accensi libenter aduersa queq3 ferebant imo gaudiū existimabāt cū in tēptatio nes varias i[n]ciderēt. Potest autē ꝛ hoc ita intelligi vt i di scipulis vniuerse loq̄tur dñs ecclie velut etiam ibi ecce ego vobiscum sum vsq3 ad consummationē seculi Mun

di eis amatores gaudēt qr in pñtibus delectantur nullā alteri⁹ vite gaudia sperātes sed boni in exilio hui⁹ vite tristantur ꝛ plorant p pctis ppijs ꝛ alienis p huius mū di scolatu ꝛ dilatione regni celestis ꝛ p huius vite tribu latiōes et angustias ad eterna cōtēdunt gaudia celi qr p multas tribulationes oportet nos intrare i regnū dei. Di cens ergo dñs (iterū autez videbo vos) scdm pmittit ad uentuz q ad vniuersam vicz ecclīaz ad remuerādū extre gro. Ac si diceret iterū videndus apparebo vos eternis visiō ne eripiam vos aduersarijs assumam vos ad meipsum coronabo vos victores probabo me semp vidisse vos de

Alchuinus. certantes. Alchuinus Mulier autē sancta ecclīa ē ppter fecunditatem bonoꝝ operum ꝛ qr spūales deo filios ge nerat hec mulier dum parit .i. dum in mundo virtutum pfectib⁹ insistit dū vndiq3 tēptatur ꝛ affligit tristiciā hz de hoc qr venit hora vt patiatur qr nemo carnē suā odio ha buit. Sed cū peperit .i. cū deuicto laboris certamine ad palmam puenerit iam non meminit pssure pcedentis ppt pcepte gaudiū retributionis qr natus ē homo in mundū Sicut eī mulier nato i hoc mūdo hoīe letat ita ecclīa na

Beda. to in vitā eternā fideliū pplō exultatione repletur beda. Nec nouū debet videri si natus dicat q ex hac vita mig uerit. Sicut eni consueti nasci dicit cū qs de vtero mris pcedens in hanc lucē pgreditur ita pōt nat⁹ appellari q solutus a vinculis carnis ad lucē eternā sublimatur vnde sctōꝝ solennia nō funebria sed natalicia vocantur. ¶ De inde cōcludit concioem principalr intentā ad h eū dixit predicta oīa vt firmarētur cōtribulationes eis imminen tes ꝛ aduersa vñ ait (Hec oīa) q dixi in sermōe isto (locu tus sum vobis) s ad hunc finē (ꝛ ideo vt in me pacez ha beatis) aduenientibus tribulationib⁹ futuris qr sicut gra ue quietatur in loco proprio ita cor hñani in deo. Et intē est q hoīes mūdani q deo per amorē nō sūt cōiuncti hñt tri bulatiōes absq3 pace sz sctī qui deū p amorē hāt in corde ꝛ si ex mundo habent tribulatiōes i xpo hñt pacē Dicit nit smonē suū vt pius pr vtiliora ponens in fine s de pa ce ad quā oēs conatur intrare vñ glo. Non solū q in ce na sz ēt q ab initio pdicationis sue ꝛ maxime q i cena hac de causa dicē vt in illo pacē hēant pacē peccatoris in pñti pacē eternitatis in futuro. Hec pax est pro qua xpiani fa cti sumus p q sacris imbuimur p q flagellis ꝛ alijs modis erudimur pro qua spūs pign⁹ accipimus p q in eum cre dim⁹ ꝛ spam⁹ ꝛ amore ei⁹ accēdimur. Hec est in pressuris cōsolatio ꝛ liberatio vt hac in fine feliciter regnem⁹ cū xpo In h ergo sermōez ꝯcludit qr ipse est cōsūmatio vie ꝛ bti

Augustinus. tudo patrie Aug Hec pax finē tpis nō hēbit sz ois pie nre

Gregorius intentōis actōisq3 finis ipa erit. Et sbiungit (In mūdo pssurā habebitis) s ab hñanis hoibus vos ꝯsequētibus in me aūt pacē qr scdm greg Si vob ē me interius qd con solando reficiat qr erit de mūdo exterius qd seuiendo grā uiter premat. Sctī enī viri nō habēt tribulatiōes puras qr hñt ꝯsolationez dei admixtā sz mali hñt eas puras nō habētes cōsolationez istā (Sz ꝯfidite) .i. fiduciā in me ha bete qr ego p vobis vici mundum ꝛ non preualebit q.d. recurratis ad me ꝛ hēbitis pacez in me xps vicit mundū diripiēdo ꝛ auferendo arma ei⁹ q̄bus inpugnat hec aut eē sunt ei⁹ cōcupiscibilia. Nā omne qd est in mundo aut est cōcupiscētia carnis quā destruxit p afflictionē ꝛ laborem aut cōcupiscētia oculoꝝ quā destruxit p paupertatē aut sup bia quā destruxit p hūilitatem. In hac victoria christi de bent considerare sancti quia cōsideratione ei⁹ armati ꝛ vir tutibus muniti facile supant temptationes mūdi ppter qd dicit petrus xpo in carne passo ꝛ vos eadē cogitatiōe armamini Qui ergo sicut xps ista concupiscibilia vincit vincit mūdm ꝛ h scdm Jo. fac fides nrā quia cum sit sub sperandoꝝ q sunt bona spiritualia ꝛ eterna fac nos cōtē nere bona corporalia ꝛ trāsitoria. Et alia plura his similia tunc dicebat. Quinto circa sermonez mediteris qualiter ipse dñs iesus eo qui erat ad discipulos sermōe finito de

Beda. quo scdm bedā i cenā locut⁹ est vsq3 ibi surgite eam⁹ hic

Deīn de stando vsq3 ad hymnū in finē cuius hoc initiū est tā
d eam (sublevatis oculis) aspiciens in celū se ad patrē cō-
uertit et verba ad ipm dirigens orare cepit. Xps non tm̄
orauit ad aliqd impetrandū sz etiā ad dandū nobis orā-
di exemplū et io orō sua hic describit optimis circūstātiis
disposita primo respectu pcedentiū qr post sermonē et di-
scipulorꝫ instructionē cōuertit se ad orōnē ad ondendū
q cōplementum boni opis est a deo requirendum et vt qs
instruim⁹ verbo iuuem⁹ orōnum suffragio qr sermo diui-
nus maxie hz effectum in cordib⁹ audientiū cum fulcit
orōne p quā diuinū implorat auxilium et io finis sermo-
nis nri debet ad orōnē terminari. Scđo respectu pñtiū

Damascen⁹

qr orā do principaliter oculos leuauit ad celū ad denotā-
dum q in oratione mēs dz eleuari i deū qr scđz damas.
Oratio est ascēsus mētis in deū. Inter alios āt pres cor-
poris dispō interior mētis maxime elucet i ocul. vbi eñ

Crisostom⁹

amor ibi ocul⁹. Cris. ppter hoc in celū oclos eleuauit vt
stantes sursum aspiciamus nō oclis carnis solū sz mētis.
Sācti ergo qñq3 erecti et eleuātes oclos ad celū orāt nō
vt superbi sz vt hūiles orōnem ad deū dirigendā et cele-
stia tm̄ petēda eē ondant vn ps. Ad te leuaui oculos meos
qui ha i ce. Et nō solū oculos sz orationes nras i deū
referre debemus scđm illud. Treñ. Leuem⁹ corda nra
cū manibus ad deū i celis p manus eñ designātur opa-
tiones. Tertio respectu sequētium qr articulo passionis
sibi iminente et pssuris discipulorꝫ predictis orauit ad
prem suum ad designandū q pssuris et tribulationibus
imminentibus dz hō per orōem recurrere ad deū sic moy-
ses susanna et alij pres clamauerunt ad dñm cum tribu-
larētur et liberauit eos. Orat aūt xps prio p se deinde p
mēbris. Pro se orat tū scđm hūanā naturā tū sm diuinā.
Scđm humanā naturā p clarificatione in passiōe, p clarifi-
catione resurrectionis p clarificatōe ascēsionis pro clari-
ficatiōe iudicij quā habebit in eo p⁹ illud. Scđm diuinā
naturā orat p noticia et manifestatiōe claritatis pris et
filij in quibus intelligitur nex⁹ et amor ābor i spūsctūs
qr mediū sepe intelligitur in extremis. Ipsorꝫ triū eadē
est claritas natura eēntia eadē potentia scia bōitas. Po-
stulat ergo ipse xps claritatē suā ab eterno pre hītam ad
humanā cognitionē et noticiam diuinā ne ipm purū ho-
minē arbitrantes de passiōis ignominia verecundiā reci-
piant ac de resurrectōis gloria desperantes a fide defici-
ant. Pro mēbris dupliciter orat prio p mēbris credētib⁹
et iam capiti adherentibus scđo p credituris p verbū iā
credentiū. Orat ergo p discipul et membris iā credenti-
bus et recōmendat eos patri dicens (Pr scē serua eos)
cōseruando a malo et custodiendo in bono (in noīe tuo)
id est i fide ac pfessiōe et veritate et virtute noīs tui (qs de-
disti m̄) pro fundamēto eccle per eos fundande p spāle3
amiciciā eos m̄ piungendo (vt sint vnū) et vniti p carita-
tē (sicut et nos) sum⁹ vnū p naturā ita q ly sicut nō iportat
equalitatē sz qndā silitudinē et imitationē longinquam.

Augustinus

Sū ego filius tu⁹ p naturā sicut et illi filij tui et fres mei p
grām vel sm aug. Et queadmodū pr et filius nō tm̄ eqli-
tate substātie sz etiā volūtate vnū sunt ita et hi nō tm̄ p h
q eiusdē nature sūt sz etiā p eandē dilectiōis societatem
vnū sint. Cuiuscūq3 pfectio nichil aliud est q pticipatio
diuine silitudis. iatm eni boni sum⁹ inqtum deo assimi-
lamur (Ego p eis rogo) q ad efficatiā (qr tui sunt) p eter-
nā pdestinationē (nō p mundo) i mundi dilectorib⁹ et p-
ditis sm tuā pscīam hoc dicit qr efficatia sue orōnis tm̄ mō
ad electos se extendit. Quāuis eni in se sit efficax p oib⁹
tn̄ mali ponunt sibi ipedimentū ne sint pticipes ipsius.
Et lz iā nō eēnt de mūdo adhuc tñ necessariū erat eos eē
in mūdo io subdit (nō rogo vt tollas eos de mundo) vl

Beda

ppter alior salutē qr adhuc sunt mūdo necri vel ppter
eor vtilitatē qr in meritis nō sunt psūmati. Vbi beda q.
d iā iminet tps vt tollar ego de mundo iō q3 necesse ē vt
isti nunc nō tollantur de mundo vt te et me pmuz enūcient
mundo (Sz vt serues eos a malo) et defectu i pssuris et i-
piendo de pciulis et dando eis pman entiā in fide et con-
stantiā in tribulatiōib⁹ iminentib⁹. Hic habes qr scti nō
dñt rogare vt trāseāt de mundo si adhuc eis pueniēs nō
est sicut necessis pueniens nō erat (scrifica eos) i pfirma
(in veritate) fidei catholice ac vite et doctrine. scīm eui3
vno mō significat idē qđ firmum. Ista autē confirmatio
aplor facta est a deo pre qñ in die penthe. misit eis spm
scm. ¶ Deinde orat p toto fideli pplo dicens (Non pro
eis rogo tm̄ sed et pro eis q) p totū orbē (credituri sunt
in me) p verbū eor. i p verbū fidei et euāgelij qđ pdicaue-
runt p qđ oēs in xpm crediderūt q fidē illā habuerūt quā
apli pdicauerunt. Qđ verbū dr eor nō q p eos tm̄ sit p-
dicatum imo et p paul et alios qslibet pdicatores sed eis
pmo et pncipalit pmissū est ad pdicandū et ab ipis est p-
mu⁹ ac pcipue pdicatū. hē est verbū fidei pdicatū verbū
dei inspiratum p qđ credidit latro credidit paul⁹ et qcun-

Augusti

q3 vnq3 credidit in xpm. vñ sm aug oēs suos ibi intelli-
gi voluit nō solum q tunc erāt in carne sz etiam q futuri
erāt. Quotqt eñ postea crediderunt in eum per verbum
aplor sine dubio crediderunt et donec veniat credituri
sunt. Per hos euāgeliū ministratū est et anq scriberet̄ ce
vtiq3 qsqs in xpm credit euāgelio credit hec augu. (Vt
oēs vnum) vnitate (sint) fidei et caritatis (sicut et tu pr in
me et ego in te vnum sum⁹) i vnitate nature et substantie

Augusti.

(vt et ipi in nobis vnū sint) fide et caritate vel sz aug pōt
referri ad vnitatē amoris sic (Sicut tu pr es in me et ego
in te) p amorē (ita et ipi sint vnū i nobis) p amorē qr ca-
ritas facit vnū eē cū deo q.d. sicut pr diligit filiū et ecō-
uerso fili⁹ prem ita et ipi diligāt filium et prem. Fruct⁹ āt
vnitatis est (vt mund⁹) tot⁹ pdicatiōe eor puersus (cre-
dat) et cognoscat (qr tu me misisti) et q doctrina quā dedi

Crisosto.

eis sit a te sic eū oēs vnū erunt. Nā p nichil aliud mani-
festat veritas euāgelij sicut p caritatē fidelium vñ criso.
Nichil eñ scādalizat oēs vt ab inuicē diuidi q credētes
fiūt vnū hō edificat ad fidem (Et ego claritatem quā de-
disti m̄. h. i dedi eis) qr prātem miraculor p quā declara-

Crisosto.

ta est diuinitas xpi dedit aplis vñ criso Claritatē dicit
gliam q est p signa et dogmata et vt vnanimes sint. vn sub-
dit (Vt sint vnū sicut et nos vnū sum⁹) i. vt sint i vera
vnitate eccle absq3 scismate. vn criso. hec eñ glia vt sint
vnū ēt signis maior est. Ego in eis p grām et p caritatis
spm et tu in me p vnitatē nature et substātie et p pns etiā

Hylari⁹.

tuā eis p eundē spm. Vel sm hyla. ego in eis s. sum per
vnitatē nature humane quā eandē habeo cum ipsis et
etiā q ī do ipis corp⁹ meū i cibum sacralem. et tu in me p
vnitatē essentie vt sic sint psummati. i pfecti i vnum qr p
vniōnē humanitatis xpi ad deum facta est vnio toti⁹ crea-
ture. Vt sint inqt psummati i vnum in pñti in vnitate ca-
ritatis et grē per fidē et in futuro in vnitate glie et fruitio-
nis diuine p spem. Ad hoc ei tota tendit orō in q plurie3
inculcat orādo vt sint vnū. Sic oēs orare dñt pro vnita-
te grē in via et p psūmatione glie in pria vt hic habeant
vnitatē caritatis et grē p fidē et ibi vnitatē fruitionis et
glie per spem. In vniōe caritatis cōsistit pfectio xpiane
religiōis qr per hec mēbra eccle piungunt adinuicem et
capiti hoi xpo et vlterius ipi deo qr q adheret deo vnus
spūs est et sic p pns primū pnci. qđ est de⁹ cōiungit hoi q
est quodāmō ois creatura. Finis aūt vnitatis est (vt co-
gnoscat) tunc per speciem (mūs) ex inimico amicus affe-

Augusti.

ctus i credētes (qr tu me misisti) et dilexisti eos sicut et me
dilexisti i vñ aug in filio quippe pr nos diligit quia in eo
nos elegit. Cum igitur eor q fecit nichil oderit quis di-
gne possit loqui qñtum diligat membra vnigeniti sui et
qnto amplius ipm vnigenitum. Deinde petit cōiunctio-
nē membror ad caput dei (pr qo dedisti m̄) p verā fidē
in tua predestinatione ab eterno (volo) i. oro et desidero
(vt vbi sum) cito futur⁹ (et illi sint mecū) i i eterna btitu-
dine in q ēt iā erat xps actualr qntū ad aīam q est pars
pncipalior hois (vt videant claritatem meā quā dedisti
michi) i diuinitatē meā vel claritatem corpis mei glifi

candi vtrāq̃ eñ claritatē z scđm diuinitatē z scđm hūani
tatē facti in gl̄ia videbūt (q2 dilexisti me) eternali dilecti
one (añ mundi cōstitutōz) z ab eterno hoc p3 q̄tū ad xp̄i
deitatē sil' q̄tū ad hūanitatē incēptuz ds pat̄ eternal̄r p̄de
stinauit ipsam ad hanc gl̄iam z exaltationē. In ipso etiā
dilexit nos añ mūdi cōstōz p̄destinatōe quia mēbra eius
sumus et diligimus in illo q̄ totus diligitur .i. caput z cor
pus. Est eñ in nobis tanq̄ in templo suo nos sit in illo
Augusti.
scđm q' caput nr̄m est vbi aug. In magnā spē dñs ihesus
suos erigit qui maior esse nō possit audite et estote in spe
gaudentes vt esse possitis in tribulatione patientes audi
te inq̄ z quo spes nr̄a leuet̄ attēdite. Xp̄s ihs dicit audi
te credite sperate cōsiderate q̄d dicit (Pat̄ sicut quos de
disti mihi volo vt vbi ego sum z illi sint mecū) Qui sūt isti
quos ait a patre datos sibi. Nōne illi de quib⁹ alio loco
dicit nemo venit ad patrez nisi pater q̄ misit me traxerit
eū et iterū. Quapropt̄ oībus mēbris suis ꝓmittit h̄ p̄mi
um vt vbi est ipse z nos cū illo simus. Nec poterit nō fie
ri q̄d oīpotenti patri se velle dixit oīpotēs fili⁹ hec augu.
vñ z ans̄ Int̄ hec est discipulos sacratissima illa orōne cō
Anselm⁹.
mēdans pater dixerit pat̄ s. s. a eos in noīe tuo inclīa ca
put tuum vt merearis audire volo vt vbi ego sum et illi
sint mecuz bonū est tibi hec esse sed exeūduz ē hec ans. O
q̄ dulcissima orōnis verba antidotū et remediū ad oēm
aduersitatē z periculus dulcissime orōnis p̄ncipiū z fi
nis in pacez dilectione cōsistit ad quā precipue vt dictuz
est tendit. Et multa alia dñs ihesus discipulis dicebat q̄
vere corda deuota scindebāt. Si ergo in sermōe q̄ dicta
attente discusseris z diligenter meditando ruminaueris
in eoruz dulcedine requiescens merito inardescere poteris
ad tantā dignationē benignitatem prouidentiā diligen
tiam et caritatē et circa alia p dñm hoc sero gesta. Ex qui
bus poteris colligere fasciculū cōtra oēm tēptationē et
aduersitatem salubre cōsolationis remedium. Int̄ oīa eī
memorialia xp̄i precipua recordatione cōstat esse diguis
simū finale illud sacratissime cene cōuiuiū in quo non so
lum agn⁹ pascalis ꝓponitur ad edendū verū etiā agnus
immolat⁹ qui tollit pctā mūdi sub spē panis ꝓbet̄ ī cibū.
In quo q̄dez cōuiuio mira dulcedo bonitatis xp̄i refulsit
q̄n cū pauperculis illis discipul' z iuda ꝓditore eadē mē
sa z scutella cenauit. Mirū claruit hūilitatis exemplum
dum pedes piscatorū z ꝓditoris sui rex gl̄ie preciner⁹ li
theo studiosissime lauit. Mira patuit munificentie largi
tas dum sacerdotibus illis primis et per ꝯ̄ns toti ecclie
et orbi terrarum corpus suū sacratissimū z sanguinē vere
in cibum dedit et potum Mir⁹ tandē emicuit dilectōis
excessus q̄n ī fine diligēs suos tam dulci exhortatiōe cō
fortauit in bono petrū spiritualiter p̄monēs ad fidē z ro
bur z iohanni cōferēs pect⁹ ad reclinatoriū dulcē sacrū. O
q̄ mira sunt hec oīa repleta dulcedine illi dū taxat aīe q̄
ad tā celebre vocata cōuiuiū tanto mentis currit ardore
vt possit illud ꝓpheticum cantare. Quēadmodum desi.
cer. ad fon aqua. zc. Cōspice ergo dñm dū loquit̄ quō ef
ficaciter deuote z delectabilit̄ loq̄ns imprimit discipulis
suis q̄ narrat z pascaris in amenitate aspectus z verboz
eius. Cōspice etiā discipulos quō sūt mesti lacrimātes z
suspiria dantes. Plenū eñ sūt tristicia vt de hoc ipsa ve
ritas testimoniū fert dicens. Quia hec s. de recessu meo
locutus suz vobis tristicia impleuit cor vestrū et doletis
me corporalibus subtrahi oculis. Inter alios autē cōspi
ce iohannē eidez familiarius coherentē qualr̄ attente et
diligenter hunc dilectū suuz aspicit et tenerius anxiatus
oīa verba ei⁹ recolligit. Ipse eñ solūmō ea describēs tra
didit nobis Vñ dicit⁹ ipse iohānes q̄ supra pectus dñi re
cumbēs hec potaui memorit̄ retinens nobis ea scripsit
Null⁹ sic fidelr̄ z familiarit̄ dño adhesit vt iohannes. In
cena iuxta eū sedit lz eēt iunior aliorū z q̄n captus fuit se
cutus est eū in atriū principis sacerdotū z nec in crucifi
xione nec in morte nec post mortē eū dimisit quousq̃ se
pultus fuit. Et quia dñs videbat discipulos formidare z
timere tū ratiōe tpis q2 nox erat tū ratiōe loci q2 in ciuitā
te manifeste sistebant ita vt frequēter circūuoluerēt ocu
los ad hostiū domus q̄si imaginātes z expectātes iua
dit capi ab hostib⁹ et ꝓpter h̄ minus itendētes his q̄ di
cebat iō vt melius verba q̄ dictur⁹ erat intelligerēt z vt
ad locum vñ tradēdus erat veniret inter alia eis discūbē
tibus dixit. Surgite eamus hinc .s. ad locū aliuz magis se
curum et secretum vbi estimātes vos securos attēti⁹ au
diatis verba mea et melius attēdatis ad ea q̄ sūt vob di
cenda ad locum vñ tradend⁹ sum ad mortez ad sepatiōz
a vobis corpalī ī hoc mūdo ad angustiā z passionē meā
et quicunq̃ voluerit p⁹ me venire abneget semetipm et
tol. cru. su. z sequatur me. Et ora eū vt nō sinat te a suo la
tere separi s3 concedat tibi secum ire et eum sequi siue ad
mortē siue ad vitaz. O q̄ntus pauor in discipulos intra
uit nescientes q̄ vel q̄liter ire deberent et de ipi⁹ sepatiōe
plurimuz formidantes. Merito autē de tāto ꝓuisio gr̄e
reddende erant deo et iō p⁹ cenā hymnū .i. cāticum diuine
laudis dixit et gr̄as egit sic̄ et ante cenaz fecerat vt .s. ad
discas et añ cibuz et p⁹ cibū gr̄az reddere actōes vñ cris.
Crisostom⁹.
Audiāt quicunq̃ velut porci simplr̄ mādu cātes cū ebri
etate surgunt cum deceret gr̄as agere z hymnū cōcinere
et mensam desinere audiant q̄cunq̃ vltimā orōnē in sa
cris mysterijs non expectant vltima eñ orō misse ill⁹
hymni ē signū. Gratias ergo egit añq̃ sacra mysteria di
scipulis daret vt et nos gratias agamus hymnum dixit
Beda.
postq̃ dedit vt et nos hocipm faciam⁹ hec Cris. vbi z be
da. Simul etiā z hoc ōndit q̄ amplectibile erat sibi pro
nobis mori quia cū tradend⁹ erat deū laudare dignatus
est docere nos cū in angustias incidimus propter multo
rum salutem non contristari sed deo gr̄as agere q̄ in nr̄a
tribulatione operatur multorū salutē. Tandē cūctis cō
pletis mysterioz hymno dicto ꝑ sacratissimi institutiōe z
noue vite beneficiatiōe hora cōpletorij egredit̄ de loco ce
ne cū discipulis suis ad locū extra ciuitatē ad quē sciebat
venturum proditorē vltro se offerens passioni vt ōnde
ret se voluntarie subire mortem et desiderare nostrā re
demptionez. Ille eñ locus erat aptus ad capiendū chri
stum quia erat a ciuitate remot⁹ z ibi q̄rebant capere euz
sine strepitu turbarū. Precedit ipse tu eū sequere z conspi
ce discipulos eūtes post eum z cum eo quomō q̄libet qui
magis pōt magis eidē approximat et congregatim per
gentes sicut moris est pullorum pgere post gallinam im
pellunt eum mō vnus modo alius ex desiderio appropī
quandi z audiendi verba ipsius. Ipse vero libēter z patiē
ter sustinebat ab eis z tunc locut⁹ est eis cōplēdo s̄monē
eundo per viā z in horto. ¶ Et iuit cū illis versus oriētez
(trans torrentem cedron) et vallē iosophat q̄ ē iter hie
rusalem et montem oliueti a septentrione in austruz por
recta per cuius vallis medium currit idez torrens cedrō
Est autē cedron genitiu⁹ plr̄is q̄ latine cedroz dicitur de q̄
bus arboribus copia ibi erat in ripis torrentis eiusdem
vnde sic appellatur. In hac valle est parua cāpi planiti
es irrigua et nemorosa plenaq̃ delicijs vallis vero no
men accepit a rege iosaphat ibi sepulto vbi a parte mō
tis syon in pede montis oliueti in ipsam vallem descen
dēdo est turris sepulcrum eius cōtinens. Cuius ad dex
teram de rupe montis oliueti excisa et sepata dom⁹ duo
cauata hab3 sepulchra scilicet symeonis scī z Joseph
sponsi marie virginis Et (venit cū illis ī villā qui dicitur
gethsemani) ad radicem seu pedez montis oliueti iuxta
campuz qui gethsemani dicebat̄ vñ et villa sic vocat̄ vbi
est ecclesia adherens rupi sub qua apl̄i erant somno pre
grauati et intra erant canonici regulares cum abbate se
cundum regulā b. aug dño seruiētes. Et intrauit cū ipis
in hortū qui in fine ville erat et ad villā ptinebat vbi tra
ditorem suum et armatos expectabat sciens oīa q̄ ven
tura erant super eum scđm altissime dispositionis archa
num Et qui psecutores suos z oīa in manu sua accepis
se se nouerat q2 oīa dedit ei pater in manus ꝑ̄te in ma

nus persequētiū se ponebat(Sciebat autē ⁊ iudas trā
ditor locū quia frequēter ihs cum discipulis suis illuc)
venire cōsueuerat causa orādi secretius extra tumultum
ciuitatis ⁊ causa secreti⁹ loquēdi cū discipl'is familiariter
instruendis. Itaqꝫ tradendus a discipulo consueti seces-
suo locum et iude notum adijt quo facillime reperiri pos
set manifestum se dans ad capiendum ne mortem time-
re vel inuitus crucifigi putaretur. Unde bñ dicit q(hym
no dicto exierunt)ꝯm cōsuetudinē(in montē oliueti).i.
versus montē oliueti qꝛ consuetus erat illuc ire et mora-
Crisostom⁹.
ri de nocte causa orōnis. Nā ꝯm criso. cōsueuerat freque
ter extra in orōne pnoctare et stratus molliciē declinare
et scdm eundē cōsuetudo xpi erat vt maxime in solēnita
tibus post cenam discipulos seorsum ducere et puru a
tumultibus locū inquirere ne mens impediretur ab au
ditione et aliqua sublimia de festo docere q̄ nō erat phas
alios audire. Completorium potest dici qꝛ in ipso cōplet
cursus diei. Silr dñs noster iesus xps completo cursu p
dicationis ⁊ cena illa singulari tam gloriosissime celebra
ta et facta cum discipulis suis de qua cena ⁊ de sacratissi
mo dono corporis ⁊ sanguinis eius ibi tradito debes fre
quenter deuotissime cogitare ⁊ gl'iosis discipulorū pedi
bus ac facto sermone et dicto hymno i. gratiarū actione
exiuit cum discipulis suis versus montem oliueti vbi ca
piendus erat et ab amicis separandus. Et quādo com-
plendū erat qđ propheta dixerat. pcutiā pastorē et disp-
gentur oues gregis. Uade et tu semper cum eo ⁊ nolitū
deserere ne et ipse deserat te. Mystice egressus est iesus
extra ciuitatem vt nos egressuros de mūdanis et mūdi
habitatione significaret qñ sacrificium deo offerre volu-
mus et vt tumultū hoīm fugere doceret qñ orare vel sa
millaria cum nostris tractare intendimus(Egressus autē
fuit trans torrentē cedron)q̄ interpretat tristis meror et
significat viam passionis quā xps pambulare voluit. q̄a
sicut torrens terrore caloris solis cum impetu descendit
sic christus calore caritatis ⁊ luce veritatis succensus fu
ctus passionū ipetu proprie voluntatis sustinuit. Per
hoc ergo q xps iuit illuc imminente sua passione signi
Gregorius
catur q xpian⁹ ire volens ad martiriū dꝫ iminēs suppli-
ciū precogitare et p patiāt se armare qꝛ ꝯm greg. min⁹
feriunt iacula q̄ preuidentur ⁊ tolerabiliora sunt mala q̄
prescitur.(Et venit in villā gethsemani)q̄ interptat val
lis pinguedinis q̄ interpretatio ostēdit q humilis q̄ de
uota fuit xpi oratio quā ibi fecit in valle eni humilitas ⁊
Remigius.
in pinguedine deuotio notatur. Scdm. Remig dñs ap
propinquans passioni in valle pinguedinis orauit vt
demonstraretur qꝛ p valle humilitatis et pinguedinem
caritatis pro nobis mortem suscepit. Humiliauit eni se vsꝙ
qꝫ ad mortē ⁊ ex caritate posuit pro amicis aīam suam
In horto etiā orauit et capi voluit vt oñderet q satisfa
cere venerat pro pctō primorū parentū cōmisso in hor
to id est i terrestri paradiso vel q per passionē suam nos
in hortū paradisi coronādos itroducit. Dicitur etiā post
cōmunionē in montem oliueti exisse ⁊ orasse qđ replicat
processio fratrum qñ post refectionē exit in oratoriū ad
gratias agendū. Per qđ etiā dat intelligi q virtute do-
minici sacramenti ascenditur ad culmen gr̄e et glie. Si
Origenes.
gnanter aūt ꝯm orige. hymno dicto exierunt in montē
oliuarum per hoc designans q post pceptionē tanti sa
cramenti fidelis homo nichil debꝫ agere in conualle nec
circa aliqđ terrenum se occupare sꝫ ꝯm hiero. deber ascē
Hieronim⁹.
dere in montem oliueti id est in virtutū sublimis vbi est
laboris refectio et doloris solatiū ac veri luminis no-
ticia apprehenditur. Orauit ergo dñs in monte oliueti si-
ue in horto ad radicē eiusdem montis qđ totū vnum est
et plenū figuris clerī in monte orat sursum nos et pro
celestibus habere cor in orōne et sublimia tñ orando in
quiri debere docet cum in valle. et hoc in valle pinguedi
nis docet nos in oratione humilitatē ⁊ interne deuotio
nis ac dilectionis pinguedinē seruare et vt nō gestemus
cor aridum a caritatis pinguedine. Merito autē passu-
rus dñs ascendit in illum montē vñ erat ascēsurus in ce-
lū vt per hoc oñderetur q per tolerantiā passiōis ascēdi
Hieroni.
tur ad quietē celestis mansionis. vñ hiero. In mōte qui-
dem oliueti iesus vigilat et orat tenetur ac ligat ac inde
ad celos ascendit vt nos sciamus qꝛ inde ad celos ascen
dimus. vñ vigilamus ⁊ oramus ligamur et nō repugna-
mus in terra. Hic mons oliueti omni acceptione est di-
gnus in quo dñs frequenter morari ⁊ orare ac multa mi
ra operari est dignatus. Est autē in hoc monte ecclesia i
qua eā abbate nigri monachi esse solebāt. Potest autē
meditari q dñs iesus dedit nobis in isto sero exemplum
quinqꝫ magnarū virtutū scꝫ humilitatis in lauando pe-
des discipulorū. caritatis in sacramento corporis et san
guinis sui et in sermone qui est monitis caritatis plen⁹.
orōnis in orando in horto tribus vicibus. patiētie in su-
stinendo proditorē suū et multa obprobria quando fuit
captus ⁊ ductus vt latro. obedientie in eundo ad passio
nem ⁊ mortē ex patris pcepto. In his ergo virtutibus ⁊
aliis eū p̄ posse imitari coneris.

Oratio

Benignissime iesu q̄ pro credētibus ⁊ credituris
in te ante tēpus passiōis patrē suppliciter exora
sti rogo dñe tuā clementiā ⁊ mīam pro illis ⁊ p
me et pro oībus michi cōsanguinitate affinitate familia
ritate bñficio orōne recōmendatiōe vel quocūqꝫ consci-
etis seu cordi meo insertis ⁊ vniuersaliter pro oībus fide
libus tam viuis q̄ defunctis. Ut nobis viuis ⁊ grām in
pñti et gl'iam in futuro exhibeas ac defunctis mīam ⁊ re
quiē eternā indulgeas ⁊ tu q̄ oīm redēptor es etiā eorū
saluatorē te ostendas. Amen.

De passione domini nostri. Ca. lviij.

Occurrit nūc vt pas
sionem dñi nostri iesu xpi tractemus de q̄ ad
minus septies in die recordari deberet xpian⁹
Unde dicit bern. Quia quotidiana lectio xpiani dꝫ esse
Bernar.
recordatio dñice passionis ⁊ q nichil ita accēdit cor hūa
nū q̄admodum sepe et sedulo recogitata passio ⁊ hūa
nitas saluatoris. Qui ergo in cruce et passiōe dñi deside
rat gl'iari sedula meditatiōe debet in ea persistere q̄ pre
cipue inter cetera debet cordi nostro esse infixa vt sicut
in suo corpore cicatrices et vulnera semper tenet et de
eius corpore non delentur ita et in corde nostro per me
moriam nostri teneri et nunq̄ de eo deleri debet. Cui⁹
quidem passionis mysteria et q̄ circa cū facta sunt si to
to mentis intuitu perspicerētur in nouū itaqꝫ statum me
ditantē adducerent. Nam ex profundo corde ⁊ totis vi
scerum medullis eam perscrutanti multi passus insperati
occurrerent ex quibus nouā compassionē nouū amo
rem nouas cōsolationes ⁊ pp̄ns nouū q̄ndā statum dul
cedinis susciperet q̄ ibi p̄sagia et pcipalis glorie videren
tur. Unde q̄dam monialis deuota in tantū circa passiōē
christi erat affecta vt nunq̄ crucifixi imaginem inspicere
posset nisi cadēs in terra quasi totaliter absorpta a se de
ficeret. Oportet ergo q quis pñtem se exhibeat assidu
ose diligenter et morose omnibus et singulis q̄ circa do
minicam passionem contigerunt et q illuc totā mentis
aciem vigilantibus oculis cordis oblitisqꝫ aliis curis
et sollicitudinib⁹ exteriorib⁹ dirigat pseuerāter. Et scias
q in hac scia q̄ super oēs alias scias est volueris profice-
re cum magno studio oportebit te a cibo ⁊ potu delica-
to abstinere ⁊ ad necessitatē eū pce de vtroqꝫ sumere. Ce
na quoqꝫ nocturna siue potus multū impedit orōnē ⁊ cō
tēplationē quapropter eēt pro posse abstinendū. A ve-
stib⁹ quoqꝫ ⁊ lectis mollib⁹ delicatis abstineas ⁊ in vesti
tu sicut ⁊ in victu humilioris grossiorib⁹ vtendo ⁊ viliori
bus. Oportet etiā q caueas a multiloquio ac leticia va-
na ⁊ inepta qꝛ nō decet eū qui vult xpi dolorē sentire in
verbis risibus lusibus et gaudio vano se inutiliter occu-

pare. Necessariũ em̃ erit vt aliq̃n ita cogites te presentez cogitatione tua ac si tunc temporis ibi p̃ns fuisses quando passus fuit ⁊ ita te habeas in loquendo in viuendo in dolendo ac si dñm tuum coram oculis tuis cerneres patientem. Ita em̃ ⁊ ipse dñs in spiritu tibi presẽs erit sicut a te cogitabitur presẽs esse ⁊ accipiet tua vota ⁊ acceptabit tua facta. Et vt breuiter dicã oportebit te a delectatione et consolatione carnali cum magna diligentia elõgati ⁊ vt amara ⁊ dura tibi dulcescant ⁊ suauia fiant si in christi doloribus ⁊ passione cõsolationem ⁊ dulces anime tue dapes cupis inuenire. Non enĩ bene conueniunt consolatio carnis ⁊ contemplatio dominice passionis sz contraria quasi noia sortiuntur nec p̃nt simul caro ⁊ spiritus delectari imo scdm aplm sibi inuicem aduersantur.

Bernar. Unde bern. Crux xp̃i voluptati aduersatur ⁊ voluptas cruci et quõ p̃nt excusari voluptatum amatores vt non sint xp̃i persecutores. Rei enim fiunt mortis xp̃i ⁊ si non vt persecutores tñ vt ante contemptores. Et itez. Michi absit gloriari nisi in cruce domini mei ihu christi per quẽ michi mundus crucifixus est et ego mundo. Non solum inquit mortuus mundo sed ⁊ crucifixus qd est ignominiosissimũ genus mortis. Ego illi ⁊ ipse michi. Omnia que mundus amat crux michi sunt delectatio carnis diuitie honores vane hominum laudes. Que vero mundus reputat crucem illis affixus sum illis adhereo illa toto amplector affectu. Quamuis in his apostoli verbis illud quoqz non incongrue possit intelligi crucifixum ei mundum reputatione ipsum vero mũdo crucifixum compassione. Crucifixum enim videbat mundum obligationibus viciorum et ipse crucifigebatur ei per compassionis affe-

Gregori⁹ ctum hec bern. Et quia vt dicit grego. Sine delectatione anima nunq̃ȝ potest esse. Nam aut infimis delectatur aut summis. Ideo heu multi cõsolationem diuinam nõ inuenientes protinus inhiant ad aliam et sic sibi iuste subtrahant diuinam vnde bern.

Bernar. Rennuit consolari anima tua in aliis si vis in dei memoria delectari. Cuius ad alias consolationes mens inhiat ⁊ non penitus in caducis et transitoriis rennuit consolari ipse sibi profecto celestis subtrahit gratiam consolationis quã si digna deuotione pleno affectu desiderio vehementi petere querere pulsare satageret sine dubio petens acciperet querens inueniret pulsanti aperiretur. Non ergo queres consolationẽ aliam si cupis habere diuinam quia vt idem dicit bern. delicata est diuina consolatio que non datur admittentibus alienam nec duplici via vel duplici affectu queras diuinã consolationẽ quia indignũ te redderes ad eandem vnde iterum bern. Indignus benedictione celesti cõuincitur qui dubio querit affectu duplici petit intentione aliud sibi refugium parans si forte eum non obtinere contingat hec bern. ¶ Manna deficit filiis israel postq̃ȝ comederunt de frugibus terre per manna quod habebat in se delectamentũ ⁊ omnis saporis suauitatem significatur suauitas iesu que deficit filiis israel id est claustralibus cũ incipiunt comedere de frugibus terre id est dare se terrenis consolationibus.

August. Unde. Aug. Si anim⁹ habet vnde delectatur extrinsecus sine delectatione manet intrinsecus. Ideo vir sctũs debet dicere cum propheta Rennuit consolari anima mea s. exterius et iõ ibi sequitur memor fui dei ⁊ delectatus sum vnde

Richar. Richardus Nunq̃ȝ intellectus ad celestium contẽplationẽ perfecte attrahitur nisi caro i necc̃riis fortiter retrahat vnde ⁊ greg.

Gregori⁹ Si a carne b quolibet abscindimus mox in spiritu qd delectet inuenimus. Compatiaris igit saluatori nr̃o iesu memoriã passionis ⁊ vulnerũ eius in corde tuo h̃ndo certissime confitens q̃ eius consolatiõis socius in futuro efficieris si ei⁹ tribulationis in p̃nti socius inuenietis. Nec enim p ipso pie lugentibus gloriã suam negabit q̃ nec magdalene dolenti et ipsum q̃renti resurrectionẽ suam occultari voluit. Qd bñ ppheta innuit di. Qui seiant in lacrimis in exultatione metent. Unũ apls. Si tamen cõpatimur vt ⁊ simul glorificemur vnde ⁊ bern.

Bernardus. Qui manducat carnẽ meaz ⁊ bibit sanguinem meum in habet vitam eternam hoc est si cõpatimini ⁊ cõregnabitis. Sed non solũ corde verũ etiaz corpe cõpatiẽdũ est xp̃o.

Ambrosius. Unde amb. Qui asit cõpatit nõ pfunctorie cõpatiatur sed vt tribulatiões xp̃i i corpe suo impleat sic implebat et paulus. Unũ ⁊ in canti. Pone me vt signaculum super cor tuum diligẽdo. s. me p er affectũ ⁊ michi te pformãdo p affectionẽ dilectõis ⁊ vt signaclm sup brachiũ tuũ diligendo etiã me p affectũ ⁊ mihi te cõsorando p amorẽ opatiõis signaculũ ei foraz suã impmit rei q̃ sigillatur. Et merito debes me diligere vtroqz mõ qz fortis e vt mors dilectio h est tam fortiter te dilexi q̃ p amore tuo mortuus sũ ⁊ dura sicut infernus emulatio. q2 in nullis tẽptamentis hostium a nr̃e salutis cura reuocare potuit sicut infernus nullus miserox cruciatibus mitigatur. Per m̃ltas ergo tribulatiões oportet nos itrare in regnum celorũ qd bñ figurat p h q̃ crux ponit int chorum ⁊ cãcellos eccle vt q chox itrare voluerint vadãt sb cruce q2 ab eccl̃ia militãte ad triumphantẽ nemo nisi per crucẽ põt intrare. Multũ quippe placz deo q̃ homo memoriã passionis ⁊ vulnerũ ei⁹ portet in corde suo. Narratur em̃ q̃ cum quidã heremita sanctissime vite instanter dñm oraret vt sibi ostenderet qd sibi inter cetera seruiciã magis acceptaret vidit hominẽ nuduz trepidantẽ frigore ⁊ crucẽ magnã sup se baiulantẽ et sibi qui esset interroganti dicentẽ. Jesus xp̃s ego sum. Rogasti em̃ me vt tibi ostenderẽ qd inter cetera seruitia mihi magis placeret ⁊ nũc tibi dico q̃ h̃ sq̃ ds hõ iuuet me portare crucẽ meã et vulnera et passionem in corde suo. Et dicendo euanuit. Crucem dñi debemus baiulare ⁊ iuuare eum portare ⁊ hoc in corde p recordatiõez et cõpassiõez in ore p crebrã ⁊ deuotã gratiarũ actionẽ i corpe per flagellatiõez ⁊ castigatiõez vt saluatori nr̃o corde ore ⁊ opere gratias agam⁹. Cuidaz etiam seni matrone recluse multitudinez ⁊ nũerum omniũ vulnerũ xp̃i scire cupienti ⁊ p hac re flebiliter deum oranti vox celica missa dixit. Quinqz milia q̃dringenta nonaginta vulnera mei corpis extiterunt q̃ si venerari volueris orationẽ dñicam cuz salutatione angelica quindecies q̃tidie in memoriã passiõis mee replicabis sicqz anno reuoluto vnũqdqz vulnus venerabiliter salutabis. Hec oratio valde placz deo put postmodum reuelatuz fuit cuidã solitario. Et accipit h nũerus scdm ãnum bisextilem vt sp sufficere possit q2 minor nũer⁹ quẽ quidã ponunt s. q̃nqz milia q̃dringenta septuaginta q̃nqz aliis annis tm̃ sz nõ hoc anno sufficit. De numero vulnex xp̃i sunt versus isti. Mittitur vt legitur oliz vox celica lenis Cor refouendo senis flexibilis vt sequitur dicẽs duc vndecies decem decẽpta simplice xp̃i. Unũ reuixisti vulnera cuncta scies. Tot quippe fuerũt vulnera xp̃i accipiendo vicez quãlibet plagã flagellationis p vulnere vno et puncturã cuiuslibet spine p vno. Cuius quidem numeri ptes singule congruunt mysterio passionis dñice. Millenarius ei qui ẽ vltimus limes nũerox vltimã et supremã pfectionẽ in hac vita hoi possibilem insinuat quã vtiqz xp̃s in sua passione ⁊ summo adimpleuit. Quinarius autẽ ad quĩqz sens⁹ refertur i quib⁹ oib⁹ xp̃s passus fuit vt sens⁹ nostros nr̃is pctis corruptos reintegrãret. Cẽtenari⁹ etiã pfectiõez nõt. Et iõ p cccc. perfectõ noui testi qd i q̃tuor euangeliis ɔsistit accipi põt qd quidẽ testm̃ in sanguine passiõis xp̃i dedicatũ est. Nonagenari⁹ vero q̃ cõstat ex ductu denatii in nouenariũ designat nouẽ ordines angelorũ. Inter q̃s ducimur p obseruantiã preceptox decalogi ⁊ hoc nõ nisi per meritum passiõis xp̃i. Multa q̃dẽ ⁊ magna bona puenisũt hoi passionẽ xp̃i freq̃ntãti ⁊ se circa eam sedulo occupãti. Si enĩ ad diuinitatis cognitõz puenire desideras restat vt per assumptã humanitatez ⁊ humanitatis passionẽ tanq̃ȝ p viã regiã g̃datĩz ascẽderẽ ad altiora discas. Quia nõ datur peruenire ad diuinitatẽ altitudinez vel inusitatã dulcedinez nisi tractis pio quõdã fidei ac dilectionis affectu p humanitatis xp̃i amaris-

tudinē. Et q̃nto hac neglecta q̄s ascenderit altius tāto
cadit pfundius Hec est via p quā itur Hec est porta per
quā introitus ad desideratū finē cōcedit. Per fructife-
rā nāqꝫ ac venerabilē xp̄i passionē cunctoꝝ nobis spūa-
lium bonoꝝ materia copiosissime ministrat̃ vbi enim est
gloriatio nr̃a: vbi spes et leticia cordis nostri Reuera in
xp̄o vno summo et vero bono et preciosissimo eius pas-
sionis thesauro Et ideo tam impreciabilem thesaurum
delectat iugiter in corde retinere et continue de ipso lo-
qui ac omni tp̄e mente ꝛ corpore cum ipso occupari vt
naꝫ quoqꝫ et in cordibus nunq̃ꝫ marcescat sꝫ sp rediuiua
pullulatiōe nouꝰ existat. Felix proinde tuo gl'osissimuꝫ
lumē ecclīarum q̄ arcanū diuinitatis attingēs abissū cla-
ritatis diuie oculis puriorubus intuēdo introisti ac verba
q̄ nō licꝫ homi loqui audisti et tñ ad yma descendēs affe-
ctu quodaꝫ mellico passiōis huiꝰ ob pconium de cordis
thesauro in medium eructasti dicens. Nichil arbitratus
sum me scire inter vos nisi iesum xp̄mꝫ hunc crucifixuꝫ
O verbuꝫ mellifluū dulciꝰ sup mel et fauū deuotis mē-
tibus iugiter ruminādum de quo liquor emanat q̄ mise-
ris largiter gaudia salutis ppinat. Ceterū q̄cunqꝫ eter-
nā salutē et premioꝝ magnitudineꝫ desiderat habere
artem qꝫ cunctaꝝ virtutuꝫ optat cōscendere s̄iaꝫ etiaꝫ
atqꝫ sapiam obtinere inter prospera et aduersa equani-
miter stare et securam viam ambulare necnon amari-
tudinem passionis xp̄i eiusqꝫ consolationis pocum sua-
uissimuꝫ desiderat pregustare debet iesum xp̄m inq̃ꝫ cru-
cifixum iugiter in suo corde portare. Frequens passio-
nis huius memoria indoctum quēqꝫ reddit doctissimuꝫ
ac imperitos et ideotas facit proficere in magistros ma-
gistros inq̃ꝫ nō sciencie q̄ inflat sed caritatis que edificat
Ipsa est velut quidem liber vite in quo omnia salutꝫ ne-
cessaria inueniūtur. Hic liber de omnibus docēs melli-
quadam dulcedine punctus sentitur. Felix qui eius stu-
dio seriose intendit quia cōtemptu mūdi ꝛ in amore dei
proficiet cunctarūqꝫ virtutū ac gratiarū incrementū su-
met. Memoria passionis christi debet fieri non perfun-
ctorie nec cum sestiua acceleratione maxime cum tem-
pus aderit sufficiens et oportunū sed cum matura et mo-
rosa ac precordiali rememoratione et flebili quadā com-
passione. Nisi enī hoc dulcissimū lignum dentibus affe-
ctuose discretionis masticatum fuerit sapor eius licet im-
mensus nequaq̃ꝫ mouebit. Et siquidem flere cuꝫ flen-
te aut dolere cum dolente non potes saltem affectu de-
uoto de tantis beneficiis tibi per eam gratuito exhibitis
gaudere et gratias agere debes. Quod si nec affectu cō-
passionis nec gratulationis desiderio moueris sed dura
quadā affectione te in eius recordatione deprimi sentis:
nichilominus in duritia cordis tui ad laudē dei memo-
riā huius salutifere passionis qualitercūqꝫ percutere ꝛ qđ
a te habere nō potes ipius manibus piissimis committe
Percute bis silicē interiori videlicet recordatione ꝛ cor-
porali nichilominꝰ labore te exercēs ad pietatē p exten-
sionē manuū seu oculoꝝ ad crucifixū subleuationem vel
pectoris tonsionē aut genuflectiones deuotas seu disci-
plinas et flagellationes vel cetera similia pietatis officia
cōtinuando donec egrediantur aque lacrimarū largissi-
me vt et ratio bibat deuotiōis aquas et corpus aīale eiꝰ
experiētia accēsum ad gr̃am habilitet̃. Porro passionis
xp̄i frequentē meditationē inter alia innumera ad quat-
tuor precipue tibi noueris pdesse solacia videlꝫ ad tria
principalia vicia q̄ in mundo sunt repellenda: ad tribula-
tionē et penam mitigandā ad tristiciā inordinatā repel-
lendā et ad penā purgatorij diminuendā. De primo patꝫ
in Trenis vbi dr̃ Recordare paupertatis mee trāsgressio-
nis .i. vilitatis trāsgredientis oēs alias vilitates et fellis.
Cōcupiscētia ergo carnis dꝫ crucifigi p crucifixi amari-
tudinē. Cōcupiscētia oculoꝝ p eiꝰ paupertateꝫ superbia vite
per eiꝰ vilificationē Sꝫ voluptuosi frīant cruci xp̄i quia
xp̄s in ea sustinuit amaritudinē. Itē vane gl'osi qr xp̄s i
ea sustinuit ignominiam. Itē auari qr xp̄s in ea sustinuit
paupertatē. De scđo etiā ex hoc appet qr cibꝰ aliqñ de se in-
sipidus p salsam appositā vel pdimentū fit sapidꝰ sic tri-
bulatio et pena de se sunt insipida sꝫ apposita salsa passio-
nis xp̄i q̄ fuit amara efficiunt̃ dulcia ꝛ sapida. Tertiū au-
tē .s. q̄liter dolorē animi expellat exēplo tibi potiꝰ q̄ꝫ ver-
bo mōstrabo Erat nāqꝫ q̄dā q̄ circa pūersiōis sue initia
quedā tristicia inordinata letalit̃ oppssit ita vt nec legere
nec orare nec q̄cq̃ꝫ boni p tūc facere possit. Qui dū die q̄-
dā in cella residēs ab hac passiōe grauit̃ vrgeret̃ ꝛ incredi-
bili dolore affligeret̃ facta est ad eū desup quasi vox intel-
lectualis dicēs. Quid hic sedes ociosus ꝛ in teipso tabe-
scens. Surge nunc et meā deuote ptracta passionē et in
amaritudine tuā deuinces dolorē. quo audito ille frater
surrexit et se ad meditandū passionē contulit ꝛ ex tūc me-
dicina hac salutari sanatus per eius cōtinuā replicatio-
nē nequaq̃ꝫ plus de cetero talē vnq̃ꝫ sensit animi passio-
nē. Quartuꝫ vero .s. q̄lit̃ hec vtilissima meditatio penam
purgatorij relaxare habeat tibi indicabo. En auctor na-
ture nil inordinatū in sua natura relinq̄t sꝫ nec diuina iusti-
cia q̄cq̃ꝫ ipunitū dimittit qđ nō aut hic aut ī futuro debi-
te correctiōi subiaceat. Qñ igit̃ putas q̄ finē habitura es-
set pena alicuiꝰ pctōris q̄ multis criminibꝰ obnoxiꝰ cōdi-
gnā satisfactionē p q̄libet mortali p millesima pte nō im-
pleuisset quā exoluere ī locis purgatorij decedēs cogere-
tur vsqꝫ ad minimū q̄drantē. O nimis longa miserie ac
expectatio. o diutina et acerba nimium cruciatio. dolor
pseuerās et imēsus pena grauior omī terrestri cruciatu.
Sed vide q̄ hanc penā leuissima ꝛ breuissima satisfactio-
ne cōpensare posset. q̄cunqꝫ ipam de thesauro passionis
agni imaculati recipe sciret. Hic nāqꝫ thesaurꝰ pciosissi-
mꝰ ppt̃ caritatē maximā psonāqꝫ dignissimā ac dolorē i-
mensissimū sufficiens est et superabundans. Et iō taliter
posset se hō adhuc applicare et de eius merito et satisfa-
ctione tā deuote ad se trahere. vt si M. ānis purgari de-
beret ī breui de toto liberaret̃. Si ergo vis penā purgat̃
longā ꝛ acerbā ī tpalē breuē ꝛ leuē pmutare studeas hec
facere. primo oīm debes corde pūncto ꝛ spiritu ptribu-
lato cū gemitu cordis enormitatē pctōꝝ tuoꝝ grauissime
pōderare pfitēdo aduersuꝫ te iusticiā tuā dn̄o amarissi-
me recogitādo qđ feceris quē offenderis q̄d̃ue merueris
peccaui ingena dn̄e sup numerū arene maris. Deiñ debes
teipm corā oculis eṫni iudicis hūilit̃ despicere ꝛ vilē esti-
mare ita vt cuꝫ publicano oculos īmundos nec audeas
ad celū leuare nec labiis pollutis nomē illud gloriosum
nolare sꝫ neqꝫ teipm hoiem s̄ vermē īmūdū estimare et
opa tua satisfactoria q̄si nullius momēti sint ānichilare
et sic miser ꝛ miserabilis ad fores grām iudicis ꝛ cū pfun-
do gemitu cordis tui petere ꝛ dicere Pr̄ mi peccaui ī celū
et corā te ꝛ nō suꝫ dignꝰ vocari filiꝰ tuꝰ. fac m̄ sicut vnū
mercenariis tuis. Postea meritum passionis xp̄i debes
cuꝫ sūmo affectu extollere ꝛ magnificare cogitando q̄
apud eū copiosissima est redēptio ꝛ q̄ minima gutta p̄cio-
sissimi sanguinis q̄ per oēs ptes corporis sui vulneribus re-
pleti largiter ꝛ effluxit p redemptione et satisfactōe totiꝰ
mundi suffecisset sed copiose ipsum effundere voluit ī ar-
gumentum magni amoris ꝛ super effluentissime pietatꝫ
in solamē oīm miserorum. Tandē debes humili quidē
sed feruido affectu manum auxiliatoris querere et mi-
sericordissimi redēptoris meritum infinitū in subsidiuꝫ
postulare nichil hesitans q̄a pronior est fons ille pieta-
tis iugiter scaturiens ad miserendum q̄ꝫ tu ad petendū
O verbum gratiosuꝫ ꝛ pcipuum miseris pctōribꝰ cuꝫ sū-
ma exultatione suscipiendum eo q̄ in xp̄i passione sic in
pmptu inuenimꝰ vnde possimꝰ pctā abluere pēas de-
lere gratiam inuenire ꝛ gloriam sempiternam promereri.
Memoriā igitur passionis xp̄i sp debes ī corde tuo hēre
et oēs tribulationes ꝛ aduersitates q̄s pateris ad ipsaꝫ
referre ipsiusqꝫ similitudineꝫ q̄ꝫtum possibile est induere
Et cum ex occulta dispensatiōe tibi psolatio interna sb

trahitur et desolatus relinq̄ris debes instar veri crucifixi non aliūde consolationē q̄rere sed patiēter expectare et sursuz ad patrē q̄ in celis est respectū habere teipm̄ deserendo ⁊ omnem cogitatū tuū in ipsuz iactando. Tunc sine dubio quanto fuerit maior hominis exterioris pressura ⁊ desertio hoīs interioris cū voluntate deo vnita tanto similior crucifixo et amabilior patri peramando eris quia reuera hoc est punctū aduersitatis p̄ quod milites probatissimi in acie christi ꝯstituti strictissime examinant. Item oīa infortunia ⁊ cuncta tristabilia clementie dei debes cōmittere ⁊ sic te libere in omni facto tenere quasi homo q̄ in p̄cinctu migratur⁹ est de hoc mūdo. Refugiū quoq̄ꝫ cōtinuū in vulnere lateris iesu xp̄i debes q̄rere tā q̄ꝫ columba i foramib⁹ petre q̄ in h̄ loco sp̄ inuenies copiosissimā peccatorū remissionē gratiarum plenitudinē ⁊ a cunctis malis imminētib⁹ securā p̄tectionem ¶ Ad narrationem itaq̄ꝫ propositi accedam⁹. Si igitur vigilāter attēdisti premissa q̄ de vita xp̄i sūt dicta h̄ multo vigilantius totum apponas aīm totā virtutem quia h̄ maxie apparet illa ei⁹ caritas q̄ corda nr̄a deberet totalr̄ ꝯcremare. Nō solū autem illa penalis ⁊ mortalis crucifixio dn̄i sꝫ ⁊ ea q̄ eandem precesserāt sūt vehemētissime cōpassionis ⁊ amaritudinis ⁊ stuporis. Quid enim est cogitare q̄ ipse domin⁹ noster sup̄ oīa bn̄dictus de⁹ ab hora qua de nocte cū facibus ⁊ armis tanq̄ꝫ latro q̄situs fuit ⁊ capt⁹ vsq̄ꝫ ad sextā crucifixionis sue. s. horā fuit in bello cōtinuo doloris magnis obprobriis ⁊ tormentis. Nō enī sibi datur vel modica requies sed in q̄libet bello et conflictu audi et vide. Alius eū tradit ali⁹ cōprehēdit ali⁹ ligat alius ducit ali⁹ impellit alius exclamat alius insurgit ali⁹ vexat ali⁹ circūuoluit ali⁹ interrogat ali⁹ cōtra eū falsos testes inq̄rit alius q̄rentē associat ali⁹ falsū testimoniū cōtra eū dicit alius accusat alius deludit ali⁹ blasphemat alius in eum expuit alius oculos velat alius in faciē cedit alius colaphizat alius veste alba induit alius spnit alius illudit alius ad columnā eum ducit alius dn̄i ducit percutit alius vociferatur alius eum insultanter ad vexanduꝫ suscepit alius in eum impetum facit alius expoliat alius eum ad columnā ligat alius flagellat alius eum purpura in contumeliam vestit alius spinis eū coronat alius arundineꝫ in manu eius ponit alius furibūde reaccipit et spinosuꝫ caput ferit alius nugatorie genuflectit alius regem salutat. Hec et multa similia nō solū alius sed ⁊ alii plurimi intulerūt. Ducitur et reducitur de iudicio in iudicium de obprobrio in obprobrium de supplicio in supplicium spernitur ⁊ reprobatur voluitur ⁊ circūflectitur huc atq̄ꝫ illuc tanq̄ꝫ stultus ⁊ imbecillis sꝫ et tanq̄ꝫ latro ⁊ impiissimus malefactor mō ad annā mō ad caypham modo ad pilatū mō ad herodē ⁊ iterū ad pilatum et ibidem mō intus modo foris. De⁹ me⁹ quid est hoc. Nōne h̄ tibi videt durissimū amarissimū et continuū bellum. Sed expecta parūp et duriora videbis. Astāt cōtra euꝫ ꝯstanter viuacissime principes scribe et pharisei et milia populi. Acclamatur ab oībus vnanimiter vt crucifigatur. Crux humeris suis iā fractis ⁊ laceratis imponit in q̄ crucifigat. Cōcurrunt vndiq̄ꝫ ciues ⁊ aduene tam maiores q̄ꝫ etiam vilissimi ribaldi viniq̄ꝫ potatores non ad compatiendum sed ad deridendum. Nemo est qui eum recognoscat sed luto et immūdiciis eū impetunt et affligūt. Et duꝫ suam portat ignominiā fact⁹ ē illis in p̄abolā. Cōtra eū loq̄bātur q̄ sedebāt in porta et in eū psallebāt q̄ bibebāt vinū. Impellitur et anxiatur trahitur et acceleratur et sic fatigatus flagellat⁹ cruciat⁹ totusq̄ꝫ macerat⁹ ⁊ obprobriis saturatus vsq̄ꝫ ad summuꝫ nō sinitur requiescere nō eē loco vbi pōt refocillare sp̄m q̄usq̄ꝫ perueniatur ad caluarie locum. Et hec oīa tuꝫ impetu ⁊ furore fecerunt. In ipso autē loco finis ⁊ quies negocio de q̄ tractamus imponit. Sed q̄ est illa quies. Crucifixio et letus doloris. Ecce q̄lis. Asperior bello est. Vides ergo quō vsq̄ꝫ ad horaꝫ sextam passus est longuꝫ et durū belluꝫ. Vere intrauerūt aq̄ vsq̄ꝫ ad aīam suam ⁊ vere circundederunt eum canes multi et feroces et terribiles qui dixe et vt gladiū bisacuexacuerunt in eum linguas et manus suas. In passione autē xp̄i tria fuerunt in summo ad q̄ redigunt cetera oīa et in quibus pn̄ie summa exprimitur et vere patiētie ꝑfectio exp̄itur. Primuꝫ est rerū ablatio et nudatio. Scd̄m cōtemptus et irrisio. Tertium pena et corporalis afflictio q̄ oīa in xp̄o dn̄o fuerunt in summo. Nudatus est a crucifixoribus ita vt nec femoralia in eo remanerent quod nulli vnq̄ꝫ latronum factum fuisse legimus ⁊ panniculis a pia matre sua non incongrue creditur inuolut⁹. Nudū ergo crucē ita nud⁹ ascendunt vt sit p̄ sepulcrū illi⁹ terrā m̄rem oīm corporum velimus intelligere recte possit et et ad litterā cōuenire q̄d sanctus Iob ait. Nudus egressus suꝫ de vtero matris mee et nudus reuertar illuc. Vñ ambrosius. Restat igitur ꝯsiderare cruceꝫ dn̄o q̄lis ascēdat. Nudū video. Talis ergo ascēdat q̄ seculū vincere pensat vt seculi adiumenta nō q̄rat. Victus est adā qui vestimenta q̄siuit vicit ille qui regimenta deposuit. Et talis ascēdit q̄les nos auctore dō natura formauit. Tal' in paradiso hō p̄mus habitauerat talis ad p̄adisū homo secūdus intrauit hec amb. Sꝫ quis narrare sufficiat q̄lia et q̄ata ludibria q̄lis et q̄ntus a q̄bus ⁊ a q̄libus passus sit. Hec enī et a p̄te patientis et a p̄te inferentis et a parte illatorum pensanda sunt nec aliter ⁊ vtinā vel sic digne pensari possint. Vide q̄lia passus est. Etenim cum gladiis et fustibus tanq̄ꝫ ad latronē exierūt cōprehēdere eū traditus captus est ligatus velat⁹ cōsput⁹ alapis et colaphis cesus accusat⁹ in veste alba illusus flagellatus purpura in obprobrium indutus spinis coronatus arundine p̄ sceptro insignitus et capite percussus derisorie adoratus et salutatus ac multis aliis illusionibus et cōtumeliis affectus et demum cruci est affixus. Ad consummandum quippe hoīs hūilitatē vniuersa in eū cōtumeliarū genera exercebantur. Sed q̄s nouit q̄nta passus est. Credimus enī sanctos euangelistas breuitatis causa irrisionū tm̄ sp̄es non etiam numerū expressisse. Quis enī scire q̄s narrare sufficeret q̄r quotiens in tanta multitudine que tunc ibi erant eum irriserūt. In augmentū etiā irrisionis et verecundie cōfusionis ⁊ ignominie accedit vbi ⁊ quādo passus est. Vbi vtiq̄ꝫ inter cognatos ⁊ notos in hierusalem in ciuitate regia famosa et populosa extra portam in loco punitionis sceleratorum. s. in loco caluarie fetido et immūdo vbi occidebantur homicide et latrones. Vbi in medio latronum in cruce quasi ad spectaculum eleuabitur flentibus amicis ⁊ insultantibus inimicis. Quādo. In precipua solennitate iudeorū ad quā propter reuerētiam templi ⁊ pulcritudinē et propter ipsam festiuitateꝫ cōsuebat non solū ex iudea verū etiā ex diuersis gentiuꝫ nationibus maxima multitudo ⁊ que maxime illa die ad tantū spectaculum concurrebat corā q̄bus dn̄s noster ludibrio exposit⁹ oībus spectaculū ē factus. Sꝫ de afflictione corporali quid dicturi sumus. Caro enī xp̄i briūssima atq̄ꝫ mundissima quanto natura purior quanto ab omni labe peccati sincerior fuit tāto vtiq̄ꝫ passibilior extitit ad tormenta. Vnde in persona ipsius hieremias lamentabatur dicens. O vos omnes qui transitis per viam attēdite et videte si est dolor sicut dolor meus. q. d. nō. Quāuis enī multi martires multa et magna tormentorū passi sunt genera. nullus tn̄ in carne ex peccato corrupta tā sensibilis esse potuit ad tormenta. Quinetiam cum ipse martires suos in passionibus non solum roborauerit verumetiā ipsum dolorē mitigauerit aut certe in refrigerium ⁊ oblectamētū frequēter ꝯuerit. Et q̄uis hec martiribus suis christus ex potentia diuinitatis contulerit beneficia p̄ie tn̄ credimus et fiducialiter confitemur euꝫ non sibi hoc est sue humanitati beneficiū prestitisse sed in carne illa mundissima q̄ntum dolorem naturaliter sustinere potuit tantū vsq̄ꝫ ad exitū anime sustinuisse et vim doloris virtute patientie tolerasse. ¶ Ecce qualis ⁊ q̄ntā

Ambrosius.

passus sit vidimus. Sed iã qualis et quantus sit qui hoc
passus est videam⁹. Nonne ipe est innocens manibus et
mundo corde q̃ peccatũ nõ fecit nec inuẽtus est dolus in
ore eius. Nonne ipse mitis est et humilis corde. Nonne
ipe est qui fecit celũ ⁊ terrã mare et oĩa q̃ in eis sunt. Nõ
ne ipe est q̃ cuncta que fecit tenet regit gubernat et protegit.
Nõne ipe est q̃ intuit abyssos cuius oculis oĩa nuda
sunt et aperta q̃ nouit oĩa anteq̃ fiant. Nõne ipe est qui nouit
cogitationes angelorum et sanctorum oĩm et quas ipe nec
inspirat nec informat demonũ et hominũ peruersorum.
Nõne ipe est qui vult oẽs hoĩes saluos fieri et ad agnitionẽ
veritatis venire. Ipe q̃ppe est dei filius deus ver⁹
summe potens sapiens et bonus. Videamus etiã a quibus
et a qualibus hec oĩa passus sit. In augmentũ enim
doloris et dedecoris nõ hec ab extraneis sed a domesticis
passus est nec a quibuslibet vicinis et notis sꝫ a filiis
et fratribus. De quibus ipe dixit non est bonũ sumere panem
filiorum et mittere canibus iudeos vtriq̃ filios vocans
et gentiles canes. et dauid in persona ipius loquẽs
ad patrẽ narrabo inquit nomen fratribus meis .i. iudeis
ex quibus erat scḋm carnem. Qui etiã filii ⁊ fratres quales
fuerint ostendit in ysaia vbi ait. Filios enutriui ⁊ exaltaui
ipsi autẽ spreuerunt me ⁊ in cant. Filii matris mee pugnauerunt
contra me. Contra quos in euangelio sepe inuehit
et ve eterne dãnationis eis cõminatur. Ecce qualia
⁊ quãta qualis et quãtus a q̃bus et a qualib⁹ passus ẽ
dñs vt ex eo idus aduertam⁹ q̃ntũ ipi dño q̃ pro nobis nequã
mãcipiis hec oĩa voluntarie passus est vnusq̃sq̃ debeat
xpian⁹. Talati durius laborat q̃ tali amãtẽ n amat.
Ad intrandũ autẽ ad saporem dominice passionis et ad
compatiendũ dño nostro iesu crucifixo hoc attende. prīmo
studeas q̃ntum potes te vnire illi per feruentẽ amorẽ
nam q̃to feruentius eũ diliges tanto magis sue passioni
cõpatieris. et q̃to plus ei cõpassus fueris tato plus erga
eũ tuus affectus accendet. vnde sic se mutuo augebunt dilectio
⁊ cõpassio donec venias ad perfectionẽ nisi hoc remanserit
ppter aliquã tuã miseriam et precipue studeas
abiicere oẽm presumptionẽ diffidentiã ⁊ negligentiã. Debet
eñ hõ tã nobile op⁹ aggredi humilr prudẽter ⁊ instantr
et cum q̃ta põt mundicia cordis. Et quãuis hõ sibi videatur
indign⁹ tñ nequaq̃ desistat q2 ipe xp̄s pro peccatorib⁹
crucifixus est. primo igit sic vniaris sibi amore vt cor tuũ
intret in ipm totalir et extra ipm reputa nichil esse ac de
te extra ipm tanq̃ de nichilo curabis. Tota cura tua versatur
ad ipis circa dñm tuũ passum nec de te aliquid exhibeas
alteri nã ei⁹ es quicq̃d es. Sic ergo totalr trãsformat
in ipm nõ possum credere q̃n eius vulneribus vulneraris
et pfundaris eius cõtumeliis illusiõibus et obprobriis.
Et ad hec oĩa addas orõnẽ vt q̃si ptinue deprecris
dñm iesum xp̄m vt suis vulneribus vulneret mentẽ tuã
et ad ipa vulnera quasi semp dirige cordis affectũ vt per
tuã nimiã importunitatẽ a sua mia impetres qd̄ intẽdis.
¶ De modis aũt exercitii passionis iesu xp̄i scire debes q̃
circa passionẽ dñi põt hõ se hr̃e sex modis. Cõsideret eã
primo ad imitandũ. scḋo ad cõpatiendũ. tertio ad mirandũ.
quarto ad exultandũ. quinto ad resoluendum. sexto
ad quiescendũ. Primo ad imitandum cõsideret. nã imitatio
xp̄i est summa et perfecta religio perfecti. Hec est
regula et exemplar pfectionis omnis viri ⁊ virtutis scꝫ
xp̄m imitari in passione ⁊ in morte. Sit ergo nostra regula
viuendi passio saluatoris nam tanto amplius desolamur
q̃to ab hoc exẽplari et regula amplius elongamur.
Semp ergo q̃ntũ in nobis est velimus ab oĩbus peculcari
derici ⁊ vilipendi illudi psecutionẽ pati flagellari ⁊ in diuinis
obsequiis ab oĩbus exprobrari. Simus nudi cum
nudo et nichil penit⁹ cupiamus hr̃e. imo hr̃e aliquid sit
nobis grauissima pena et dolor intensus. Abhorreamus
delectabilia et d lcia degustare et potius vellimus vilibus
et amaris cibari quia ipe fuit felle et aceto potatus.
Et vt breuit dicã cõsiderem⁹ q̃ pro nobis sustinuit et q̃aliter
se in passionibus habuit et nos pro modulo nostro
q̃ntum possum⁹ cõformemur eidem. Scḋo debemus cõsiderare
eã ad compatiendũ. Debemus enim cõsiderare
ipius flagella illusiones et obprobria et in corde nostro
ruminare ⁊ imaginari q̃nta sit delectio ⁊ cõtemptus erga
dñm nrm quantus dolor quãtaue afflictio in corde et
corpe suo et q̃ tõ passionis et cõpassionis sue pctã nostra
sunt. Magnã habem⁹ materiã flendi ⁊ causam lugendi si
intime cogitemus q̃ sumus occasio necis vnigeniti filii
dei et lese maiestatis eius. Consideremus quanta tunc
amaritudine repletus erat angelorum dulcedo q̃ntum etiã
aggrauabat eum nõ tm̃ pene illatio et nostra ingratitudo
sed etia assistentis matris afflictio quã sic diligebat et
quasi deficere pre cõpassiõis dolore videbat. Iã ergo trãsfigant
cordis nostri intima ei⁹ cõtritia flagella ⁊ vulnera
nec in nobis sit qd̄ nõ perfundat ex cõpassione ⁊ non affigat
dolore immenso. ¶ Tertio consideremꝰ quis quiet
pro q̃bus passus est et multũ mirari debemus. Quis scꝫ
dei filius de⁹ ver⁹ summe potens sapiens et bonus. Sed
que peregrinationẽ fuga famẽ sitim frigus calorẽ tempestates
horrores persecutiones obseruationes vincula
flagella illusiões ⁊ dolores. Conspuitur gloria contemnitur
iusticia iudex iudicatur innoffensus inculpatur innocens
infamat deus blasphemat xp̄s cõculcat. vita occiditur
sol obscurat luna denigrat sydera dispergunt.
Sed pro quibus hec patitur pro sceleratissimis inimicis
pro nequissimus mancipiis p cõtemptoribus diuine maiestatis
et pro ingratis diuine pietati. Ergo talis et tantus
talia et tanta pro tam vilissimis et abiectis passus ẽ.
Sed a quibus a specialiter dilectis quibus omnẽ benignitatem
ostẽdit et a vilissimis a stultissimis ab impiis
maximus sapientissimus summe pius et a sanie fetidissima
splendor eternus. Et in his omnibus in diuine pietatis
ammiratione eleuemur. Quarto cõsideremus eã
ad exultandũ. Exultare in ea debemus de redemptiõe
humana et restauratione angelica et clementia diuina. De
redemptione humana sine dubio nimis gaudere debemus
facta per christi passionem et mortem. Quis queso
non exultet et gaudeat cum cernat se per hanc redemptũ
a damnatione eterna a culpe ignominia a potestate diabolica.
Exultem⁹ etiam q̃ per xp̄i passionẽ restaurata
est angelica ruina. Magna preciositas debet esse nobis
cum videmus per christi mortem damno bile collegium
reparari de nobis vt fiat vnum ouile ⁊ vnus pastor ⁊ om⁹
vnum de vno. Precipue autem exultare debemus cernentes
in predictis omnibus summã domini nostri clementiam.
Vbi queso magis apparet benignissima domini
nostri clemẽtia q̃ in passione sua vbi tam turpia et grauia
sustinere voluit pro inimico suo liberando et glorificando
qui puniendus erat quadam morte eterna. Quinto
consideremus beatissimam christi passionem ad cordium
nostrorum resolutionem in christum hoc est per perfectam
transformationem in ipsum quod fit quando nõ
solum imitatur compatitur admiratur et exultat sꝫ etiã
totus homo quodammodo cõuertit in ipsum .i. dominum
iesum xp̄m crucifixũ vt iã quasi vbiq̃ et semper sibi crucifixus
occurrat immo tunc vere in ipsum resoluitur q̃n
ex se exiens homo et suprapositus vniuerso immo tot⁹
supra se totum abstractus ab omnibus totus est cõuers⁹
in dominum suum passum vt non videat sentiat q̃ intra
seipsum nisi christum crucifixum illusum exprobratum
et passum pro nobis. Sexto consideremus illam beatissimam
passionem ad quietem dulcoris quod fit cum iã
resolutus vt dixi sitibundus eandem passionem ruminare
non cessat intrans secundũ posse in illum passionis
thesaurum humiliter ⁊ deuote et liquescit amore deuoto
et feruida deuotione deficit a se et quiescit in xp̄o crucifixo.
Sed quanto plus deficit a se amore ⁊ deuotione tãto
plus eidem dilecto pro se mortuo inheret et plus requiescat
in ipso. Et sic mutuo se auget adhesio et amor

hesio et amoris deuotio donec totus deficiens absor-
beatur ab illo camino amoris passionis dilecti. Sicut
in amplexibus sponsi sponsa quiescit que clamat et dicit
Adiuro vos filie syon ne euigilare faciatis dilectam do-
nec ipsa velit. Sic circa passionem domini debet esse imi
tatio ad purgationem et directionem compassio ad vni
onem et amorem ammiratio ad mentis eleuationẽ gau
dium et exultatio ad cordis dilatationem resolutio ad
perfectam conformationem quies et pausatio ad deuo
tionis consummationem. Docet autẽ passio christi tria
scilicet q̃ odiosa sint deo vicia q̃ lacrimosa inferni sup-
plicia q̃ graciosa celi gaudia. Xps enim passus est pro
culpis delendis pro supplicijs nobis auferendis et pro
gaudijs celi conferendis. Hec in quadã generalitate sint
dicta sed videamus diligenter singula. Non enim nos
decet tedere illa cogitare que christum dominuz non
teduit tolerare. Et prout dicitur non solũ semel pro oĩ-
bus hec tolerare sed etiã iterato pro peccatoribus singu
lis si necesse esset omnia sustinere deliberauit et paratus
fuit O deus meus misericordia mea Quid est hoc Quis
ad tantam pietatem non obstupescit. Unde sanctus vir
carpus dicebat se aliq̃n contristatum a quodam infide-
lium qui quendã bonũ ab eccl̃ia seduxerat. Cumqz staret
in diuino colloquio indignatus non esse iustum dicens.
si viuerent impij subuertẽtes rectas vias dñi petijt a deo
igne celesti vtrunqz misericorditer cõsumi. Et vidit subi
to in visione iesum humaniformiter in dorso celi ange-
lis ipsi astantibus dicentẽ sibi. Carpe carpe paratus sum
pro hoĩbus resaluandis iterũ pati Oratio

Dulcissime dñe iesu infunde obsecro multitudi
nem caritatis tue michi peccatori vt nichil ter
renũ vel carnale desiderẽ sz te solũ sup oĩa dili-
gam vt penit9 rẽnuat cõsolari aĩa mea nisi in te deo meo
dulcissimo. Scribe digito tuo in tabulis cordis mei eorũ
que pro me pertulisti memoriaz vt ea sẽper pre oculis ha-
beã et dulce michi non solũ illa cogitare sz etiã si necesse
sit pro meo modulo tolerare et non solũ tibi ex oĩbus vi-
ribus obsequi sed etiam propter te cõtumelijs affici aut cer
te morte turpissima condemnari. Amen.

De primo completorio. Cap. lix.

Cassume igitur a

principio passiõis meditationes istas et prosequ
re per ordinẽ vsqz ad finem et attẽde ad singu
la ac si pñs esses. Conspice itaqz dñm iesum attente cũ a
cena exiens hora completorij in hortũ cũ discipulis suis
vadit vltimo nunc ab eis associandus itinere quomodo
affectuose socialiter ac familiariter eis loquit et eos ad
orationẽ hortatur et cum intrasset in hortũ cum discipu-
lis suis dixit. (Sedete hic) i. expectate non moueamini.
sicut nec loco ita nec mente (donec vadã illuc et orem) et
vos etiam orate ne intretis in temptationez per consen-
sum ne s. succumbatis temptationi vt ait hiero separan-
tur in oratione qui separantur in passione et cris. Cõsuetu
do enĩ ei erat sine eis orare hoc autem faciebat erudiens
nos in orationibus quietẽ constituere nobis ipsis et soli-
tudinẽ multam querere Unde et cyril. Seorsum orat vt
discas q2 animo attẽto et corde quieto colloquendum est
cum deo sublimi hec autez dicit octo aplis quia iudas ibi
non erat et tres secũ duxit. s. petrũ iacobum et iohannem
per hoc q2 xps volens orare assumpsit petrum iacobum
et iohannẽ docet nos q2 omĩs volẽs deuote orare debet
habere tres comites. s. fidei firmitatẽ designatã in petro
qui interpretatur agnoscens et tpaliũ abdicationẽ ea sub
pedibus per contemptũ ponendo et nichil de tpalib9 dñ
orat cogitando hoc designatur in iacobo qui dr supplan
tator ac ponere se in statu grẽ et hrẽ grẽ feruorez q̃ desi-
gnatur in iohãne q̃ interpretat in quo est grã. Assumpto
igit petro et duob9 filijs zebedei spũaliter tanq̃ de suis se-

Mathei. xxvi. Marci. xiiii. luce. xxii. io. xviii.

Hieroni. Crisosto.

Cirillus.

cretarijs e magis familiaribus vt quibus in transfigura-
tione ostenderat gloriã sue maiestatis eisdem reuelaret
etiam tristitiam sue passionis et qui viderant gloriosa vi-
derent et humilia (cepit) ille cuius sunt omnia et in quo ad
uersarius nichil habebat qui peccatũ non fecerat morte
sibi imminente (contristari et pauere) quid ergo nos opz
facere vnde hiero. In hoc pauere et tristificari docemur
ante iudiciũ mortis qui non possumus p nos dicere nisi
per illũ venit princeps mũdi huius et in me nõ hz quicq̃
Hec autẽ tristicia dñi maxima fuit quia tunc (ait illis tri
stis est anima mea vsqz ad mortez) Qualiter dictum est i.
multum tristis est aĩa mea quia tristicia tãtũ intẽsa erat
q̃tum esse poterat vel tristis est vsqz ad timorem mortis
et pro timore mortis quia mortez naturaliter timebat vl'
vsqz pôt esse exclusiuũ tristabatur enim donec se et suos
morte liberaret mors quippe corporis absolutio ẽ dolo-
ris in christo et suis vel pôt esse inclusiuum i. donec post
mortem suam rediret apostoli ad eius fidem Unde An
selmus. Dato autem caritatis et patientie salutari mãdã
to et disposito fratribus regno patris tui ad locum pdi
tori tuo notum cum illis diuertisti sciens oĩa q̃ ventura
erant super te. Ibi anime tue tristiciam quã ex iminente
passione sponte assumpsisti sicut et cetera q̃ passus es in
auribus fratrũ pferre non erubuisti dicẽs tristis est aĩa
mea vsqz ad mortez et iterum pcedit ad montem oliueti
tu eum sequere. Et licet (assumpto petro et duob9 filijs ze
bedei) ad secreta secesserit vl' a lõge intuere quomodo i
se nostram transtulerit necessitatem ¶ Unde quõ ille cui9
sunt omnia (pauere cepit et tedere) tristis est inquiẽs aĩa
mea vsqz ad mortez Unde hoc deus meus Ita compa
teris michi exhibens hoĩem vt q̃dammõ videaris nesci
re q2 deus es hec ans. Assumpsit autem xps istum pauo
rẽ et tristiciã propter plura. Primo fm hiero. vt veritatẽ
assumpti hoĩs pbaret. Naturale enĩ est hoĩ timere mor
tẽ Ex hac naturali tristicia vere cõtristatus ẽ dñs. Sz sci
enduz q2 q̃dam est tristicia et quidã timor rõem submer
gens et hoĩem contempto dei precepto in petm ducẽs
sicut petrus timore negauit xpm de huiusmõi loquitur
expositores quando dicunt xpm nõ timuisse quippe qui
ad hoc venerat vt pateretur et petrũ temeritatis argue
rat cum eum vellet auertere a passione dicens absit a te
dñe non erit tibi hoc. Est et alius timor moderatus qui
naturaliter inest omni homini et est sine peccato sicut et fa
mes et sitis et tales passiones fuerunt in xpo. Unde ipse
naturaliter horruit mortem et penas acerbissimas quas
presciuit se passurũ de proximo. Aliter tamẽ hmõi passi
ones fuerunt in xpo q̃z in nobis. In nobis enĩ plerunqz
huiusmodi passiones preueniunt iudiciũ rationis et im-
perium voluntatis In xpo autem sp loquebatur rõnẽ et
voluntatem vnde volens esuriuit et sitiuit volens timu-
it et volens contristatus est. Nichil enĩ coactũ in christo
cõsideratur sz oĩa voluntaria creduñ. Ista ergo tristicia
ita fuit naturalis q2 tamen fuit voluntaria et rõnalis. Et
ideo signanter dicit hẽuangeliste q2 cepit contristari et
q2 cepit pauere non dicunt fuit contristatus vel paue fa-
ctus quia ipse motus tristicie non ei dominatus est sz ip-
se statim eum assumpsit et voluntati diuine subiecit Ali-
ud est enim contristari et aliud incipere cõtristari Unde
contristat eum ppassio sz passio non dñatur eius animo.
Propassio enim dicit inceptionẽ sed passio continuatiõ
nem Quia ergo timor et tristicia inceperit surgere in pre
sensitiua sz nondũ peruenerit ad eius animũ siue men-
tem ideo dixit (tristis est anima mea vsqz ad mortez) vbi
anima sumitur pro parte sensitiua in quã sunt passiones
non autem in ratiõe sicut etiaz alibi dixerat nũc aĩa mea
turbata est. Poterat quidem christus natura non mori
sicut adam potuit non mori ante petm in eo enim nullũ
culpe debitum nullius peccati fuit vestigium. Sed sicut
verã humanitatem ita et humanas infirmitates nostras
assumpsit que a deo non separant velut econtra ignorã-

Hieronimus.

Anselmus.

Hieronimus.

tia impotentis concupiscentia et huiusmodi faciũt. Et nota q̃ compassio turbans potest in anima tripliciter accidere aut preter imperium et iudiciũ rationis vt mot⁹ subditus qui appellatur propassio. aut contra imperiuz et iudiciũ rationis vt motus progressiuus vsq3 ad pturbationẽ rationis vel a sua rectitudine vt in malis. vel a sua tranquillitate vt in bonis imperfectis aut sm imperiũ et iudiciũ rationis vt motus a ratione impatus z ordinatus vt turbatio penitentis et cõpatientis. Primo modo passiones sunt in omnibus puris hoĩbus etiã perfectis. Scdo modo in imperfectis solum. Tertio modo in xp̃o. qz in eo totaliter subdita erat sensualitas rationi. et ratio inferior superiori et superior deo nec tamẽ vna potentia impediebat aliam in opere suo naturali. Contristabatur etiã xp̃s sm hiero. non soluz timore iminentis mortis quã ipsa natura abhorret z recusat s3 ppter infelicitatẽ iude et scandalũ discipulo2 et deiectionẽ iudeorum et euersionem hierl'm misertus his et cõpassus. Et possumus etiã addere q̃ ideo tristabat qz presciuit q̃ tã acerbe passionis sue flagella et vulnera et mors amarissima in multis adhuc hodie miseris et obstinatis peccatoribus frustari deberet. Scdo assumpsit pauorẽ et tristiciã pro nobis membris suis vt ipse nostras tristicias in se vinceret sicut et mortẽ nostrã sua morte destruxit. z sicut suscepit temptationẽ et passionẽ vt nos a temptatione et passione liberaret. Tertio quoq3 hm̃oi pauorẽ z tristiciam assumpsit nobis in exemplum et doctrinam moralem vt sequitur. ex hoc enim articulo qui est pauoris z tristicie assumptio plura habemus documenta. Primum est vt nos exemplo xp̃i discamus timores et tristicias ac passiones alias in nobis insurgentes freno rationis cohibere ne vsq3 ad animã pertingant sed in inferiori parte aĩe sub voluntatis imperio cõstringantur vt dictũ est de xp̃o. Scdo est vt eius exemplo discamus nos desperare non debere si aliq̃n nobis surripiat tristicia timor vl' pusillanimitas in obsequio et opere diuino. Uñ augusti. Moriturus tristatus est christus vt doceret martyres suos nõ debere desperare si in hora passionis surripiat tristicia quã tamen vincant. Tertiũ est vt nos discamus cõtristari pro pximis z necessitatib⁹ eo2 sicut xp̃s tristatus fuit nõ pro se s3 pro aliis vt dictũ est sm vnũ intellectum. Quartũ documentũ est vt exemplo xp̃i discamus tristicias et turbatiões nostras ad deũ cuz orõne referre sicut fecit et ipse. Nam statim vt dixerat tristis est anima mea iuit ad orandum. Quintũ documentum est q̃ nos orare volentes deuote debemus secedere ab hoĩbus ad aliquẽ locum secretum sicut fecit xp̃s dans nobis exemplum. Sextũ est q̃ omnes tristicias tribulatiões penas aduersitates et infirmitates nostras etiam sperare ab eis liberari sicut xp̃s fecit semp post orõnẽ cõmittamus voluntati diuine ac per hoc eas quasi in cor xp̃i reponam⁹ orãtes vt ipse eas in vnione sue passionis perficiat et offerat eas deo patri ad laudem et gloriam suam. Et ex hoc nostre tribulationes z passiones multum nobilitantur. Nam sicut passio xp̃i in celo et in terra infinitum attulit fructuz sic pene et quecũq3 tribulationes nostre hoc modo xp̃o commisse in vnione passionis sue tam fructifere erunt vt angelis in celo gloriam iustis in terris meritum peccatoribus veniam purgandis animab⁹ conferant releuamen. ¶ In recogitãdo istũ articulum studeat homo semetipm contristare cum gemitibus compatiendo xp̃o de sua tristicia propter nos assumpta. z si in aliqua turbatione vel aduersitate sit vniat illam cum tristicia z aduersitatibus christi vt ex vnione ipsarũ dulcescant et deo in summis paticutia redoleãt. O dñe iesu xp̃e q̃ tristari pro me misero voluisti da michi oẽs tristicias meas ad te iugiter sufferre tuoq3 eas in vnione tue tristicie mecum dignetis sufferre. Deinde dominus iesus volens se etiam sequestrare a tribus apostolis secum assumptis dixit eis (Sustinete hic) expectando (et vigilate mecũ) non cum dyabolo vel cũ mundo tanq̃ amici speciales pre ceteris qui debẽt in angustiis assistere amicis. Sustinete põdus temptationis vigilantes a somno infidelitatis et torpore mentis ne ingrauante dyabolo obrepat vobis. Ceteris quidem iussit sedere ibi quasi inferiores ab agone isto seruans eos securos vos autẽ quasi firmiores vsq3 huc adduxi vt collaboretis mecum in vigiliis et orationibus sed nolo vos progredi vlterius non dum enim potestis. Propter hoc manete hic vigilantes sicut ego vigilo et vnusquisq3 in gradu sue vocationis consistat quia et omnis gratia q̃uis magna fuerit superiorem habet (Et progressus est ab eis pusillum scilicet quantum iactus est lapidis et positis genibus procidit in faciem suaz) super terrã vt humilitatẽ mentis ostẽderet habitu corporis et orabat corde (dicẽs) ore (Abba pater si possibile est) salua congruentia redemptionis humane et si moritur mors me secundum carnẽ nõ moriente (transfer calicẽ hunc) i. experimentum passionis (a me) Quasi diceret. Si possibile est sine morte mea temporali saluari genus humanum transfer calicem amare passionis a me. Per orationem offerebat spiritum deo patri que quidẽ oratio ex pluribus ostenditur perfecta. Primo quia solitaria erat ẽ enim oratio eleuatio mentis in deum quod melius fit quando homo est sequestratus ab aliis. Secũdo quia humilis cum in faciem suam procidit. Tertio q? deuota cum ad deum patrem recurrit. Quarto quia recta cum voluntatem suam voluntati diuine submittit. Quinto quia caritatiua cum interim dulciter discipulos visitauit. Quia dixit (abba pater) vtriusq3 populi patrem et saluatorem deum esse innuit et ostendit. Idẽ enim significat abba qd pater sed abba est hebreum pater vero grecum et latinuz. Ergo vtroq3 patrẽ ipse inuocat vt vtrisq3 populũ in eum crediturum et ab vtroq3 eum inuocandum esse doceat quia non est distinctio iudei z greci. Q autẽ dixit (si possibile est) ad potentiam dei pariter et iusticiam refert. Quoniã q̃tum ad iusticiam eius qui non solum potens est s3 etiam iustus non sunt possibilia nisi ea q̃ iusta sunt. Unde vt verus hõ horrebat mortem et voluntatẽ sensualitatis vellet non mori si de iusticia posset fieri. Habebat autem iusticia patris vt christus pateretur et a constitutione mũdi hoc nostre salutis sacramẽtum erat ab eo postensum. Angustia ergo mortis z tolerantia passionis non placebat xp̃o per se et tanq̃ finis s per se appetitur sõ simpliciter loquendo pati nolebat s3 propter obedientiã patris et salutẽ hũani generis passionem et mortez voluntarie sustinebat sicut infirmus voluntarie recipit potionem amarã non propter potionez sed propter sanitatẽ cõsequẽdam. Hec voluntas nõ moriendi gloriosos martires facit. Non enim vult sensus carnis nisi qd delectat si autem delectaret eos mori non inde viderentur mereri. Sed quia hanc voluntatez non moriendi deo subiiciunt z quod naturaliter fugiunt propter deum volunt iõ merẽtur vñ z xp̃o subdit di. (Uerũ tamẽ non qd ego volo) humano affectu (s3 qd tu) Quod eñ ex humana infirmitate trepidanter rennueret reuertens in seipsum per obedientiam z fortitudinem mentis confirmat. Non inquit hoc fiat quod humano affectu loquor sed ad quod missus sum et propter quod ad terras tua voluntate descendi. vnde alibi. Non veni facere voluntatẽ meam s3 quã tẽporaliter sumpsi ex virgine sed voluntatẽ ei⁹ qui me misit quã videl3 cõmunem habui eternus cum patre et quã semp approbo a ſe rõne. Non meã non propriã non meam nõ filii hominis. non meaz que resistit deo. Et vtiq3 voluntas xp̃i non erat contraria voluntati patris sed qui venerat obedientiam docere non inueniretur obediens si ppriã faceret voluntatẽ. Quanto ergo magis nos non iudicabimur obedientes si facimus proprias voluntates. Unde augu. Filius vnicus dicit non quero voluntatem meam et homines volunt facere voluntatem suam. Ille tantũ se humiliat qui

Hieronim⁹.

Augustinus

Augusti

est equalis patri. et tantum se extollit qui inimo iacet. et nisi manus ei porrigatur non surgit. Et iterū. Trāsfigurat in se suos et qui nichil aliud ꝙ pater docet eos nã tam voluntatem corrigere et dirigere iuxta diuinā. Unde et hiero. vsqꝫ in finē non cessat docere nos patribus obedire et voluntatem eorum voluntati nostre preponere. Ostendit itaqꝫ secundū bedam dominus iesus vt cum mors vel aliud quod fieri nolumus imminet sic per infirmitatē petamus vt nō fiat quatenus per fortitudinem parati simus vt voluntas conditoris nostri etiam cōtra nostrā voluntatem fiat. Nam sicut multū confidere nō debemꝰ ne nostram virtutē videamus profiteri sic mīnū pusillanimiter agere et diffidere non debemus ne dei adiutoris nostri impotentiam videamur pronunciare. Et iterum. Multi adhuc infirmi contristantur futura morte sed si habeant rectū cor vitent mortē quantum possunt sed si non possunt dicant quod dominus dixit (pater si fieri potest transeat a me calix iste) ecce habes voluntatē humanā vide iam rectū cor (sed non quod ego volo sed quod tu) Hec beda. (Et rediens) de loco in quo orauerat (ad) tres (discipulos suos) s. petrū iacobū et Johannem (inuenit eos dormientes.) Jam vicina temptatione incipiebant oculi eorū languescere quia dormitio erat quasi prefiguratio negationis et fuge. Unde beda. Somnus corporis prefiguratio erat ꝙ in proximo grauandi erant somno infidelitatis. Et petro yronice dicit sic (Symon dormis) quasi diceret. Sic erat faciendū vel sic impleس quod promiseras (Non potuisti vna hora vigilare mecū) quasi diceret. Qui vna hora non potuisti vigilare mecū quomodo mortē spernes tu qui spondes mori mecū. Non ostendis tantū feruorē facto quantū verbo. ¶ In hoc apparet tua infirmitas per hoc ꝙ dicit vna hora ostendit ꝙ breuis est molestia temptationis respectu remunerationis. Ut ergo dicit tulius. Omnia ꝙ breuia sunt tolerabilia debēt esse etiā si magna sint. Quāuis autē oēs dormirēt petrum tamē potius increpabat quia ei pre ceteris fuerat gloriatus ideo pre ceteris erat increpandus. Item quia inter eos principalis erat ideo in ipso alios reprehendebat. Item quia in eodem defectu prelatus magis est increpādus ꝙ alij ceteris paribꝰ. Qui etiam iam infirmitate depressus non petrus vel cephas sed antiquo nomine symon a domino hic vocatur (Uigilate) attente oculis mentis et corporis (et orate) deuote verbis cordis et oris (vt non intretis in temptationem) negandi me et recedendi a me non dicit ne temptemini quia impossibile est hominem non temptari sed (ne intretis in temptationem) et incidatis in eius ꝓfundum id est ne temptatio vos superet et includat per consēsum vel opus. temptationibus enī initium est suggestio mali medium consensus in delectationem vel opus consummatio est opus ipsum. Ad euitandum autē temptationem et ad resistendum eidem recurrendum est ad orationem. Oratio enī est eleuatio mentis in deum quāto autem mens in deum eleuatur tanto facilius temptatio ab ea separatur. Et sicut fur audito clamore fugit et vicini veniunt ad succursum ita clamor orationis dyabolū fugat et sanctos ad succurrendum excitat. Unde ysidorꝰ. Hoc est remediū eius qui vitiorum tēptamentis estuat vt quotiens quolibet vitio tangitur totiens orationes fundat quia frequens oratio impugnationem vitiorum extinguit. Et sicut seruus qui sentit furem in domo et nō clamat fauet furi et ꝓdito r ē domini sui sic qui scit tēptationem esse in corde videtur christū prodere et dyabolo consentire nisi statim per orationem exclamet. Et ideo quia dyabolus semper temptat semper debemꝰ orare et nunꝙ deficere. Sed oratio debet ordinari nō ad hoc vt non temptemur sed ad hoc ꝙ non intremus in temptationem. Multum autem valet ad expulsionem temptationis cogitatio et timor eterne mortis vnde augustinꝰ. timor de futura morte mentem concutit et quasi cōcidatos omnes corporis motus superbie ligno crucis affigit (Spūs quidē) de se et natura sua (promptꝰ ē) in me et in vobis ad confitendū (caro autē infirma) in vobis nō autē in me ad tolerandū quia caro corrupta sēper deprimit et aliquando vincit spm et ideo est orandum. Nā ꝗsi promptū habuisti spm in promittendo mori etiā pro me sed nunc patet carnis infirmitas ad sustinendū imminētē temptationē quia ipsa dormitio corporalis iudiciū est et quasi prenuncia vře infirmitatis nondū enī virtute ex alto induti estis vbi hiero. ¶ Hoc autem aduersus temerarios dictum est qui quicquid crediderint putant se consequi posse. Itaqꝫ quantū de ardorem ētis confidimus tm̄ de fragilitate carnis timeamus hec hiero. Tu vñe ꝙ mādasti ꝙ vigilemus et oremus da nobis gratiā ad hoc faciendū quia licet spūs promptissimus sit caro tm̄ infirma est et tota pigra et tota somnolenta nec pōt sustinere vt vix per vnā horā perfecte tecū vigilet et tecum oret ne cadat in tēptationē. ¶ Deinde (iterū secundo abiit et orauit di. Pater mi si non potest hic calix transire nisi bibam illum fiat voluntas tua) Ostēdit hic vt ait cris. Quoniā valde concordat voluntati dei ꝙ enī vbiqꝫ hanc sequi oportet et hanc inquirere. Uellet quidē transire calicē quia hō est sed perficit dispēsationē qr patri obediēs ē vñ et leo papa. Hec vox capitis salus est totius corporis hec vox omnis fideles instruxit oēs confessores accēdit omēs martires coronauit. Nā quis mūdi odia quis temptationū turbines qs posset persecutorū superare terrores nisi xp̄s in oibus et pro oibus patri diceret fiat voluntas tua. Discant igitur hanc vocē oēs ecclesie filij vt cū aduersitas violentie alicuius tēptationis incūbit superato tremore formidinis accipiāt tolerantiā passionis (Et reuersus denuo inuenit eos dormiētes pre tristicia erant enī oculi eorū grauati) et depressi interiores quidē languore terroris et tristicie exteriores vero vigiliarū longitudine nam tristicie magnitudine somnū nō poterant vincere timentes tum pro capite tū pro se sed sicut dormiebant mente ita et corpore quia ex torpore anie ꝗꝗ prouenit somnꝰ nature (et ait illis. Quid dormitis) .s. in tantis constituti periculis cum sit tps vigilandi propter instantiā grauissime tēptationis vobis iminētis (Surgite) a torpore mētis (vigilate) animi vigilantia (et orate ne intretis in temptationē) s. ꝑ cōsensum .i. ne tēptatio vos superet et intra sua os casses teneat (Et abijt iterū et orauit tercio dicens eundem sermonē) orōnis .s. (pater mi) etc. Tercio christus idem orauit vt orōnis frequentiā ostenderet et nobis spei longanimitatē exhiberet. Iterat orationē ostēdens ꝙ oratio debet esse continua. Similiter iterat visitationē discipulorū suorū quia opera caritatis debēt orōni esse cōiuncta. Et sic prelatū instruit et sibi et gregi intēdere et nunc contemplatiuā nunc actiuā vitam exercere. Hinc non obstat quod dicitur in ecclesiastico nō iteres verbum in oratione tua quia illa auctoritas sic intelligenda est non iteres .i. ita sis diligēs in proferendo integre et deuote verba orationis tue vt postea ꝓpter obmissionē vel negligentiam non oporteat iterare sed tamen iterare ꝓpter deuotionē vel instātiā bonū est. Sic et eundem sermonē in ꝑdicādo diuersis bonū est ꝗꝗ iterare ¶ Cū autem oraret et anxiaretur dominus iesus (ecce angelus) princeps michael assistit confortans in eo motum sensualitatis secundum quā minoratus est paulominus ab angelis illū .s. motum qui exhorrebat mortem. Statim postꝙ xp̄s se voluntati ꝑris submisit angelus eū confortauit. In quo innuit ꝙ licet quādoqꝫ non fiat qđ petit qr forte nō expedit semp tamē oranti mentalis cōsolatio confert. Et sm theo vt nobis innotesceret orationis virtus quatenꝰ eā in aduersis preponamus orans dñs ab angelo ꝯfortatur. Et humilio dñs reuerenter et humilit suscipit hāc cōfortationē etiam a sua creatura cōsiderans se esse minoratum paulominus ad angelis dum est in hac lacrimarum valle et sicut contristabatur vt hō sic ex verbis angeli fuit ꝯfortatus.

Hieronymus
Beda
Beda
Isidorus
Augustinus
Hieronymus
Crisostomus
Leo papa
Theophilus

tus vt homo. Nec putandū q̄ hic angelus vel alius fue
rit in eius custodiā deputatus q̄ hoc nō decuit et xp̄us
Beda.
non indiguit. Fm Bedam. alibi q̄ angeli ei ministraue-
rint hic q̄ angelus eum ꝯfortauerit dicitur vtraq̄z na-
tura designetur. Nam diuine nature angeli ministrant:
humana vero cōfortāt (Apparuit aūt ei angelus) visiōe
corporali assumpto corpore humano cōsolans eum per
modū seruientis nō propter se ꝛ sui indigentiā sed magis
propter discipuloꝝ assistentium cōsolationē et ad cōfir-
mandū fidem in eis q̄ xp̄us sit maior angelis ratione dei
tatis ac ꝓpter nr̄am instructionē ad ostendendum q̄
angeli assistunt nobis orantibus confortātes nos in ora
tione et vt ex sua post tristiciā consolatione sciremus q̄
tribulatis pro christo non deest diuina ꝯsolatio iuxta il-
lud psalmiste. Scd̄m multitudinem dolorum meorū in
corde meo consolationes tue letificauerunt animā meā
Beda
Nam scd̄m bedam creator non indigebat creature sub-
sidio sed homo factus sicut nobis ꝛ propter nos est con
tristatus sic nobis et propter nos est cōfortatus. Sed et
ipse dn̄s ratione se confortabat dicens ad patrem. Non si
cut ego volo sed sicut tu. Aiunt autem quidam michael
astitisse oranti et dixisse se patri orationis tenorem retu
lisse omnesq̄z procedentes angelos pro hoc ipso orasse
et respondisse patrem nouit dilectus filius meus q̄ huma
ni generis redemptio quam sic optamus sine sui sangui
nis effusione decenter fieri non potest. Angelus aūt eum
post hec confortauit eum vel de sui presentia sicut ami-
cus de sua presentia ꝯfortat amicum. Unde cōfortauit
id est ad modum ꝯfortantis se habuit scz ei assistendo vel
forte aliqua verba ꝯsolatoria dicendo quia [illegible] hic vincet
lucifer sicut victus est in celo vel quia magnanimum ma
gna sustinere deceret vel quia passio cito transire et eius
fructus esset ꝑpetuus scilicet redemptio humani generis
et restauratio angelice ruine vel aliqd̄ simile vel secūdū
Theophil⁹.
q̄dā vt dicit theo. ista angelice confortatio fuit xp̄i glori
ficatio dicebat enī angelus glorificās eum Domine tua
est virtus tu potes contra mortē et infernum genus libe
rare humanum et similia. Jesu qui in oratione positus
ab angelo cōfortari voluisti da michi per virtutem orati
onis tue vt oranti michi semper assistat angelus tu⁹ me
confortans hic aduerte cōtra impatientia nostram q̄
dominus iesus pluribus vicibus orauit anteq̄ a patre ac
ciperet responsionem et ꝯfortationē. Sicut autē ter fu
erat temptatus in tribus locis sic ter orauit non in codē
loco sed in tribus diuersis locis distantibus abinuicem
per iactum lapidis. ¶ Et vt dicitur adhuc in ipsis locis
vestigia ecclesiarum sunt que ibi facte fuerunt (Et fact⁹
in agonia prolixius orabat) ostendens et docens q̄ nos
in agonia vel quacunq̄z necessitate constituti debemus
ad orationem confugere et in magnis periculis ac maio
ri necessitate magis et instantius orationi insistere. Ago
nia ista potest dici certamen contra mortem. vel mortis
anxietas quam quasi presentem preuidebat. et ideo di
citur tunc fuisse in agonia sicut infirmi in extremis labo
rantes dicuntur esse in agone vel potest dici certamen ꝛ
reluctatio sensualitatis ac rationis quia agonizabat ꝛ cer-
tabat in eo mirabili pugna sensualitas naturaliter mor-
tem horrens et recusans ac ratio voluntati diuine ob-
temperans et ipsam mortem pro salute humana zelans
quia virtute diuina quelibet pars permittebatur agere
vel pati quod proprium erat sibi. Jam tamen vincebat
mortem animo dum etiam mori volebat quā potest vi-
cit actu ipso scilicet resurgēdo. Sed hec colluctatio car-
nis ad spiritum siue sensualitatis ad rationem quosdam
hominum facit retroire vel exorbitare vt illos qui pec-
cant mortaliter et quosdam lente incedere siue ī via mo
rari vt illos qui peccant venialiter. Unde in huiusmodi
pugna prolixius est orandum vt oratio sit recta ꝛ volun
tas constans ac sensualitas recte rationi et ratio diuine
voluntati nō obsistat sed obediat ꝛ dicamus nō mea sed
tua voluntas fiat. In statu mortis districtū iudicium et
ea que homo nunq̄ antea recoluit ei veniunt in animum
In cuius figura christus appropinquante morte factus
est in agonia Unde greg appropinquante etiam morte
Grego.
nostre mētis in se certamen expressit qui vim quandam
terroris et formidinis patimur cum per solutionem car
nis eterno iudicio appropinquamus. Nec īmerito tunc
aīa terretur qm̄ post pusillum hoc inuenit qd̄ in eternum
mutare non possit. Si enim consideremus q̄ viam vite ꝑ
sentis nequaq̄ sine culpa transire potuimus ꝛ q̄ nec hoc
ipsum sine reatu nostro est qd̄ laudabiliter gessimus si re-
mota pietate iudicemur merito in agonia constituimur.
Et cum dn̄s prolixius oraret interim sudor feruentissi-
mus in modum sanguinis erumpens in hac agonia siue
certamine vsq̄z in terram habundanter currebat. Ex fer
uore enī orandi ꝛ ex apprehensione iminētis periculi ac
vehemēti anxietate sensualitatis que permittebat agere
et pati qd̄ erat propriū sibi inflāmabatur cor et corp⁹ vt
apertis poris effueret sudor rubicundus et sanguineus
Iste sanguis fuit verus et naturalis quantū ad veritatē
sue existentie ꝛ de purissima xp̄i carne sed miraculosus ꝛ
Beda
nō naturalis q̄tum ad modum profluentie. q̄ fm bedā.
contra natura est sanguinem sudare. Sic etiā oportet di
cere de sanguine et aqua lateris christi iam mortui q̄ fuit
verus sanguis et vera aqua sed miraculose effluxerūt de
mortuo corpore. Ad hunc suauissimi sudoris balsamum
egrotis proficuum festina ne tardaueris vt inde sanari
Anselm⁹
merearis vnde Ansel. Quid stas accurre ꝛ suauissimas
illas guttas lambe et puluerem pedum illius linge noli
dormire cum petro ne merearis audire sic non potuisti
vna hora vigilare mecū hec ansel. Surgit igitur tertio
ab oratione in qua stabat flexis in terram genibus totus
sanguine madefactus quē conspice tergentē sibi vultum
vel forte etiā in torrente lauantē totūq̄z afflictū reueren
ter cerne et considera quanta tunc fuerit aīe sue angustia
cuius testes sunt gutte sanguinee decurrentes in terram
et et intime cōpatere q̄ non sine ingenti acerbitate dolo
ris hoc sibi potuit cōtingere. Nunq̄ enī aliquis morta-
lium ob mortis horrorē audit sudorē fudisse sanguineū
Uñ patet et⁹ nunq̄ similē fuisse dolorē. In hoc quidē ap
paret quanta fuerit amaritudo passionis xp̄i cuius sola
cogitatio tm̄ naturam immutauit q̄ pre angustiis sangui-
nem sudare cogit. Hec pugna eius et anxietas marty-
rū certamina et agones significans plurimū consolatur
Anselm⁹
et confortat pusillanimes et infirmos et ad amorē inci-
tat tepidos et ingratos vñ ansel. Positis q̄z genibus in
terra procidisti in faciē tuā adorans in agonia ꝛ dicēs. Ab
ba pater mi si possibile est trāseat a me calix iste. Et angu-
stias quidē cordis tui dulcissimi certissime indicabat su-
dor ille sanguineus q̄ orationis tpe de sanctissima carne
tua guttatim decurrebat in terrā. Piissime dn̄e iesu vnde
aīe tue tam vehemens tristicia vñ tāta sudoris anxietas
et tam anxia supplicatio. Nōne voluntariū oīno sacrifi-
ciū deo patri obtulisti et nichil inuitus ptulisti vtiq̄ dn̄e.
Arbitramur aūt q̄ et hoc q̄z ad consolationē infirmorū
mēbroꝝ tuoꝝ assumpsisti ne forte desperet quis si caro ī
firma remurmuret vbi ad passionē promptus est spūs.
Nimirum et vt maiores erga te amoris et gratitudinis
stimulos haberemus naturalem carnis infirmitatē eius
ce modi iudiciis te expressisti quibus doceremur q̄ vere
languores nostros portasti. et non absq̄z sensu doloris
passionū sentes percurristi. Uox enī illa vox carnis fuis-
se videt nō spūs eo q̄ subiūxisti. Spūs q̄dem p̄mptus est:
Augusti.
caro aūt infirma hec ansel. Uoluit aūt dn̄s sanguinem
sudare pluribus rōnibus. Prima est fm aug ad figuran
dū q̄ de corpore suo toto qd̄ est ecclesia sanguis effundē
Beda
dus et emanatura erant sanctoꝝ martyria. Secūda est
fm bedā vt per terrā sanguine irrigatā declararet terre
nos homines sanguine suo redimendos et mundādos.
Tertia est fm glo. vt totū mundū pctis mortuū ad vitā

Bernar. resuscitaret ideo sudorē suū sanguineū ad terram decurrere volebat. Item scdm bern nō solū ocul'. sed q̄si membris omnibus fleuisse vr̄ vt totū corpus eius qđ est eccia toti⁹ corporis lacrimis purgaretur. Insup etiaʒ sanguis decurrebat in terram ad ondenduʒ q̄ pro terra .i. ecclesia adhuc militante in terra orabat et sanguinē suum fundebat et ipsam suo irrigatam sanguine fecundabat. In sudore autem notatur feruor in sanguine p̄cium in decursu habundantia in guttis particularis efficatio q̄uis eēt vl'is sufficientia. Ex isto articulo qui est sudoris sanguinei defluxio hr̄ documentū salutiferuʒ q̄ et nos in orōne debemus ita esse interi et feruidi vt ex vehemētia intēsionis et feruore deuotionis sudemus quasi sanguinē p cōfigurationē passionis christi ardoreʒ dilectionis ad deum Quod fit dū quis orans in tanto ardore deuotōis accēditur q̄ pro amore dei si oporʒ sanguinē suū fundere nō veretur et talis sic incalescit spū et totus sanguis in corpore quasi spiritui alludēs pronū et pmptū se exhibeat ad exudandū quis vero caro ex īfirmitate sua tam vehementē ardorē deuotiōis sufferre nō preualet ideo sudorē quasi sāguinē euaporat vel saltē pro sanguine ardentes lacrimas p oculos effundit. Et quoniā nos tam uigorosam orationē effundere non valemus adiungamus orōnem nostrā orōni xp̄i qui est aduocatus nr̄ apud p̄rem ꝛ ipse interpellat p nobis immo orat nobiscū. Et illa orō est efficacissima ꝛ deo patri accepta q̄ ī vnione orōnis xp̄i offertur. Quā efficaces etiam sint lacrime orōis ꝛ maxime ille que in recordatiōe passionis xp̄i fundūtur p3 ex q̄dam reuelatiōe facta cuidā p̄sone de q̄ legitur q̄ apparens ei dn̄s in spū ait. Si quis in recordatiōe mee passionis lacrimas cum deuotione fuderit suscipere volo ac si ipse pro me passus sit. In recolēdo istum articlm p̄cidat homo in faciē super terrā orando intente ꝛ cogitet angelicam p̄ntiam sibi tūc adesse recogitet etiā agonē suīſe conetur q̄tum pōt hr̄e lacrimas et compassione et amore quas si hr̄e nō pōt per oculos fundat saltem lacrimas cordis. Et sicut xp̄s dei filius īminente sibi passione horrenda cum pre angustiis supuenture mortis guttas sanguineas in terram funderet nichilominus tū libere volūtatem suam voluntati p̄ris cōmisit ꝛ quod cepat deuote perfecit sic quilibet deuotus in ol aduersitatis pressura ꝛ tribulationis angustia l3 forte naturam reluctantē hēat se p̄ne voluntati cōmittat ꝛ hoc qđ occurrit deuote suscipiat. O pie iesu qui factus in agonia guttas sanguinis mirabiliter desudasti da michi vt recordatione tue passionis accensus lacrimarum guttas pro sanguine in conspectu tuo merear dulciter desudare. ¶ Respice nūc quasiter iacebant discipuli dormientes et qualiter dominus ostendit eis modum orandi ingestu corporis et in verbo ꝓ et per angelū ibi apparenteʒ queʒ modum et tu tenere debes s. te prosternendo ac propriū defectumꝫ fragilitatem recognoscendo ꝛ cadendo in faciem tuā nō post faciē vt ea que rogas corā te hēas ꝛ in mente teneas non retro vt vnū ore dicendo et aliud corde cogitando et vt humilitarem mentis ondas hitu corp̄is casus .i. in terrā docet nos magis humiliari si posset fieri et q̄ voluntas patris semper precedat ꝛ q̄ nō tepide sed cuʒ magno feruore ores sicut dn̄s fecit ꝛ q̄ non parū sed prolixe ꝛ distīcte nō sicut illi qui festinanter horas soluendo ꝛ si nō verbo facto tamē dicūt expediamus nos de istis quia habemus facere alia magis nec̄ria quasi festinantes ad vtiliora ꝛ maiora. Et vide quomō stati aderit tibi angel⁹ q̄ te adiuuet ꝛ cōfortet ꝛ orōnem tuā deo p̄ñtet propter exēplum n. nostrum ille angelus apparuit confortans dn̄m ¶ Et non semel sed frequenter est orādū sicut ipse ondit nobis per trinā orōnem suam docēs vt non deficiamus s3 in orōne pmaneamus donec impetremus ea que postulare iam cepimus. Et tu ora pro mortuis pro viuis tam peccatoribus q̄ iustis. Vel orauit ter vt et nos de peccatis preteritis veniā de presentib⁹ emēdationem et de futuris cautelam a deo postulemus. Vl' vt hec tria s. veniam gratiā ꝛ gloriā in orōe petam⁹ vl' vt cōtra trinā cōcupiēeu cupiditat; tēptationē orōis clipeo tueamur vel ad trinitatē s. p̄rem ꝛ filiū ꝛ spm̄sctm̄ orōnem dirigamus. Per hoc etiam docuit nos orare perfecte quia perfectio consistit in tribus s. principio medio et fine. Compatere nunc dn̄o ꝛ admirare p̄fundissimam humilitateʒ suam q̄ cum sit deo patri suo coequalis ꝛ coetern⁹ p̄stratus tū deū orat et tanq̄ q̄libet de pplo homūculus. Orare quidē patrē cōuenit xp̄o rōe hūanitatis ī qua est minor patre nō aūt rōe deitatis in q̄ est equalis p̄ri vt hō rogat p̄rem q̄ vt deus ē vnus cū patre. Considera etiā p̄fectissimā eius obediētiā. Quia eīn p̄r vult q̄ moriat ipse hanc obediētiā reuerēter suscipit et exequitur. Vide tercio indicibilem ad nos caritatem tam p̄ris q̄ filij pro nobis eīn hec mors indicit et sustinetur p̄pter nimiaʒ ip̄oʒ caritatem quā ad nos habēt (Venit autē) post hec dn̄s iesus (ad discipulos suos) et q̄si cōpatiens eis propter temptationeʒ de proximo eis imminentē (dixit eis Dormite iam et requiescite) q. d. ¶ Parum potestis hoc facere Qui ibidē aliquantulum dormierūt. Iubet eos dormire vt ondat suam ad eos compassionem q̄ grauati erant ꝛ vt cognoscant suam infirmitatem quia cum ipso vigilare non poterant et vt somno recreati fugere possēt de manibus eorum qui statim christum erant capturi et in figura q̄ in proximo infidelitatis somno erant grauandi. Considera in christo mansuetudinem piam quanto enim magis appropinquat ad mortem tanto magis ostendit cordis sui dulcedinem. Bonus pastor vigilabat sup custodia pusilli gregis sui O grandis amor Vere bonus et pius est hic pastor. Vere in finem dilexit eos cum in tanta agonia positus illo modico tempore eorū procurat non sic hodie multi pastores faciunt qui subditis vigilantibus et in agonia positis dormiunt suauiter et quiescunt Dum ergo videbis discipulos dormientes in tanto periculo ꝛ dominum vigilantem si deuotus es multa inuenire poteris q̄ dicas iam domino tuo q̄ discipulis tuis. Videbat tandem a longe aduersarios suos venientes cum facibus et armis nec tamen discipulos excitauit nisi cum prope et quasi iuxta eos fuerunt. Sic autem euigilans discipulos dixit eis (sufficit) scilicet q̄a iam quieuistis et satis dormistis ergo parū est dormiēdū Unde quidam patres non nisi stando vel sedendo somnum capere consueuerunt per modicum. Ter discipuli dormiunt ter dominus orans suscitat q̄ trina dormitio et suscitatio tres mortuos quos domin⁹ suscitauit significat. Et subiunxit (Venit hora et filius hominis tradetur in manus peccatorum) Ubi Orige. Sed et nunc iesus in manus peccatorum traditur quando hi qui videntur in iesum credere habent euʒ in manibus suis cum sit peccatores sed et quotienscunq3 iustus habens in se iesum in potestate factus fuerit peccatorū ihs est tradit⁹ ī manus pctōrū hec orige. (Surgite eamus) s. obuiā iude proditori ꝛ suis cōplicibus (ecce q̄ me tradet ppe ē) quē nolo declinare q̄uis possem h̄ facere ac si diceret. Non nos inueniāt latētes ac quasi timentes ꝛ retrahētes vltro eamus eis obuiā ꝛ pgamus ad mortē pt passuri confidētiam et gaudiū videāt ꝛ passionē omnino volūtariam sciāt ultra nos debemus offerre qn̄do non expedit mortem effugere vbi ondit xp̄i desideriū ad nostrā redemptionē quia nō solum p̄ditorē cum turba venientē expectauit sed etiam eis occurrit vbi etiam docet vt si tribulari nos oportet cum gaudio ꝛ confidentia sustineamus ¶ Moraliter quoq3 monet nos ad tria. primo ad tēptationes nos preparare cum dicitur (surgite) secundo ī bonis operibus p̄ficere cū subditur (eamus) tercio ob hosta quasi tētationē p̄ximā expectare cum addit (ecce ppe est) (Et adhuc eo loquēte cū discipulis suis ecce iudas) mercator pessimus (vnus de. xii) s. numero non merito quod dixit ad ostendendum immane facinus illius qui de ap̄lica dignitate proditor fuerat factus (accepta spte Origenes Moraliter.

side cohorte militũ) gentilũ quoꝝ intererat capere ma-
lefactores cũ tribuno qui preerat eis. ac turba plurima
iudeoꝝ ministroꝝ accepta a pontificibus et principibꝰ
sacerdotum crudeli vtiqȝ et pessima societate impiorũ
tanq̃ ad tenendum reum antecedebat eos tanq̃ ductor
eoꝝ qui volebant comprehendere iesum et venerunt il-
luc (cum laternis et facibus) vt si in tenebris latere vellet
his quereret. nec non (cum gladiis fustibus et armis) vt
captionẽ eius impedire volentibus his resisteretur ẜm

Hieronimꝰ. Hiero. incumbit virtuti seculi qui desperat de adiutorio
dei habebat itaqȝ fulcamentũ ab vtraqȝ curia scilicet im-
peratoris et pontificis quasi seruato ordine legitime po-
testatis vt nemo tenentibus auderet obsistere. cum hinc
milites presidis inde ministri phariseoꝝ q̃ in lege summi
et iudices videbantur illũ tenerent. vel etiã si quis aude-
ret cõtra tot nõ possit. timebant enĩ plebẽ ne per hãc de-
fenderet cõtra eos. et iõ etiã nocte tradit vt sine turbis q̃
in die frequenter ꝑpter instructionẽ aderant inueniret. An-
teq̃ autẽ iudas cũ turba veniret ad hortũ vbi iesus cum
discipulis erat dedit eis signũ dicens. (Quẽcũqȝ osculatus
fuero ipse est) s. xp̃s (tenete eũ et ducite caute). s. cauẽ-
do a pp̃lo ne eũ de vris manibꝰ eripiat pp̃s cuĩ cõis de-
uotionẽ ad eũ habebat. hoc aũt fecit iudas et ꝑpter roma-
noꝝ milites q̃ xp̃m nõ cognoscebant et ꝑpter alios ne lo-
co xp̃i caperent iacobũ minorẽ. q̃ in facie xp̃o simillimus
erat ꝑpter q̃d specialiter frater dñi dicebat. et q: timebat
ne se transformaret et de manibus eoꝝ elaberetur q: plu-
ries detentus ab ipsis ptransiit nescientibꝰ eis et iõ oscula-
ri eum voluit vt in osculando teneretur ne euaderet. Et
cum venissent ad hortũ (tunc iesus sciens omnia que) ex
dispositione diuina (ventura erant super eũ processit) vl-
tro (in occursum illoꝝ) sicut paratus ad passionẽ. ex quo
patet voluntarie eum captum fuisse et passum. discipuli
quoqȝ sequebantur eũ timentes sed ipse cõsolabat eos
ne timerent vnde Ansel. Quã promptus bone iesu spiritꝰ

Anselmus. tuus ad passionẽ fuerit euidenter ostendisti quãdo veni-
entibus vna cũ proditore tuo viris sanguinũ et querenti-
bus animã tuã cum laternis et facibus et armis per no-
ctem vltro occurristi (Et dixit) iesus occurrentibus offe-
rens se voluntarie eis (Quem queritis) Non interrogat
quasi ignarus voluntatis eoꝝ sed mori paratus interro-
gat vt sciant esse eũ quẽ querebant (Responderunt ei Ie-
sum nazarenũ) Non erat querendus ad mortẽ quẽ profi-
tentur esse salutis auctorẽ nec erat persequendus quem
dicunt esse florẽ honoris et honestatis (Dixit eis iesus)
semetipsum manifestans et offerens (Ego sum) scȝ quem
queritis. q. d. Quid pro signo sumitis osculũ proditoris.
quid quasi latentẽ me queritis cum facibus et laternis.
(Ego sum) Non se occultauit nec se abscondit ꜱ magis

Crisostomꝰ querentibus obuiam iuit et se ostendit. vbi Criso. Fecit
autẽ hoc iesus ostendens quoniã non solũ cõprehende-
re eũ non possent sed nec videre in medio existentẽ nisi
ipse concederet. hec criso. Virtute enĩ diuina factũ est vt
venientes ad capiendum eum primo non cognoscerent
etiam suus discipulus qui venerat ad tradendum. quod
maxime est potentie eius ostensiuũ. vt per hoc secundo
ostenderetur q̃ de voluntate sua caperet q: incognitꝰ ab
eis recedere poterat si voluisset. Sed et manifestiꝰ patet
per hoc q̃d subdit q: audito verbo virtutis et diuinitatis
q̃d est ei cũ patre et spũsctõ cõmune a voce tonitrui huiꝰ
formidãtes (abierũt retrorsum et ceciderũt in terrã) resu-
pini tã iudas q̃ alii porcũs diuinitatis ipsius deiecti ita
erat eis importabile quod dicebatur. Item ideo vt etiã
q̃stum in se est daret iudeis materiã cõuersionis viso po-
tentie sue miraculo et ideo cũ statim ad ostẽsionẽ sue po-
tentie conuersi non fuerunt se eis capiendum sponte ob-
tulit (Ceciderunt retrorsum) et resupini sicut cadunt ini-
qui non ante et in faciem sicut cadunt iusti. qui autem an-
te se cadit videt quo cadat qui autem retro cadit non vi-
det sui casus periculum. Iniqui ergo retro cadunt q: nõ
vident sui casus miseriam et q̃d eos sequatur iusti vero q̃
in istis visibilibus semetipsos sponte deiciunt vt in in-
uisibilibus erigantur in faciem suã et ante cadere dicun-
tur q: casum vident et timore compuncti humiliant. Hic
ergo pensandum est q̃ aspera erit vox irati cuius verba
dulcia pati non potuerunt hoc autem factum ẽ ex diuina
ordinatione vt per hoc declararetur virtus sue diuinitatis

vnde aug. exclamans ait vbi nũc militũ cohors et ministri (Augusti.)
principum ac phariseorum vbi terror et munimẽ armoꝝ
Nempe vna vox dicentis ego sum tãtam turbam odiis
ferocẽ armisqȝ terribilem sine telo vllo percussit repulit
strauit virtute diuinitatis latentis. Deus enim latebat
in carne quid iudicaturus faciet qui iudicãdus hoc fecit
quid regnaturus poterit qui moriturus hoc potuit hec
augustinꝰ. Poterat christus omnes hostes suos destru-
ere si vellet se defendere sed noluit nisi ad modicum eos
prosternere hoc ideo fecit vt ostenderet se mortem vo-
luntarie sustinere et si vellet reniti non possent eũ capere
vel tenere. Hec hostium christi victoria fuit olim in sam-
psone et sangar et dauid prefigurata sampson cum man-
dibula asini strauit mille viros et sangar cũ vomere iter-
fecit viros sexcentos et dauid vno impetu occidit viros
octingentos. Sed si illi dei adiutorio tot hostes prostra-
uerunt nõ est mirum q̃ coram christo omnes hostes corru-
erunt. Et cum tremuli surrexissent (iterum eos interro-
gauit quem queritis) questionẽ iterat vt fideles sua pas-
sione liberandos ostendat. (Illi autem) adhuc in mali-
cia sua perseuerantes (dixerunt. Iesum nazarenum) nõ
enim cognoscere vel capere poterant eum donec ipse vel-
let propter hoc subditur (Dixit eis. Iesus dixi vobis quia
ego sum) qui voluntarie me offero et tunc habuerunt ip-
sius noticiam et capiendi licentiã propter quod sequit
(Si ergo me queritis) scilicet comprehẽdere faciatis id
q̃d intẽditis sed tamẽ (sinite hos) scilicet discipulos me-
os (abire) quia nõ est tempus modo q̃ tollantur de mũ-
do. In quo patet q̃ ipse dedit eis potestatem capiendi
eum nam sicut ex sua potentia discipulos suos seruauit
ita et multomagis seipsum seruare potuisset quasi dicat
Si do vobis potestatẽ me capiendi vt tñ meis discipulis
non faciatis aliquid mali. Hoc dixit q: seruandi erant di-
scipuli vt verbum salutis per eos diuulgaretur vsqȝ ad
vltimam horam eius quã ad eos habuit dilectionis cõ-
seruantiã demonstrauit per hoc ostendit q̃ superiores
debent suos subditos fideliter adiuuare et pro eorũ de-

fensione se mortis periculo exponere. vt ait aug. faciunt (Augusti.)
q̃d iubet sinunt eos abire quos non vult perire et implet
q̃d dixerat (q: quos dedisti michi nõ pdidi ex eis quẽq̃)
Tunc (accedens) ille nequã et dñm suũ subdole salutãs
(dixit aue rabbi et osculatus est eum) Accessit tanq̃ do-
mesticus sed fur erat. salutauit tanq̃ discipulus sed insi-
diator erat. osculatus est tanq̃ amicus et inimicus erat.
Dicitur q̃ erat consuetudo iudeorũ in aduentu suo oscu-
lari ad significandũ q̃ ingressus erat pacificus et q̃ mo-
ris erat dñi iesu discipulos quos emittebat in osculo pa-
cis recipere redeuntes. et propterea proditor illis oscu-
lum in signum dedit et alios tanq̃ dux exercitus et du-
ctor ad malum precedens cũ osculo ficto rediit q. d. Nõ
sum ego cum istis armatis sed rediẽs more solito te oscu-
lor et dico aue rabbi. o vere proditor. Huic similes sunt
multi prelati qui verbo vel facto alios scandalizando et
post se trahendo antecedunt ad malum et ideo etiã an-
tecedunt ad infernum. iudas beneficiis christi abutens
mala pro bonis reddebat. cui etiã similes sunt q̃ similia

facere non erubescunt. ẜm Bedam. suscepit osculũ dñs (Beda)
non q̃ simulationẽ nos doceat sed ne proditorẽ fugere
videretur et plus afficeret proditorẽ cũ amoris officiũ
non negaret simul et illud psal cõplens cũ his qui ode-
runt pacem eram pacificus. (Et) suscepto osculo (dixit
illi iesus: amice ad quid venisti) Vocat eum amicum ẜm
statum pristinum. amicabiliter eũ fuit electus a dño in

apostolum ac si diceret. Ad qḋ scelus dilapsus es vt di-
scipulus traderes magistrū: dū esses apostol⁹ factus es
traditor vide quid feceris ꝛ considera finem tuum malū
vel amice quia diligo te sed inimice q̄ me tradis vel vo-
cat eū amicuꝫ yronice īproperans simulationes. Tanq̄
Augusti. ſm aug. di i oscularis ꝛ insidiaris noui quare veneris ami
cum fingis cū proditor sis ostēdis amiciciā signo et agis
proditionē de facto. Amicitie signis proditores vtuntur
vt eoꝝ dolus latentius peragatur. Unde aperti⁹ ei dixit
(Juda osculo filiū hominis tradis) in signo caritatis ꝑ
ditionem homicidii facis. Infelix signum vbi per paceꝫ
bellum per osculū homicidiū per salutationeꝫ cōdemna
Ambrosi. tio procuratur vbi ambro. Illud plus consulat ingratuꝫ
qḋ eum tradiderit qui cū esset dei filius ꝑpter nos filius
homis esse voluisset q. d. propter te suscepi ingrate quod
tradis ypocrita. Et scdm eundem quasi amantis affectu
Crisosto. corripuit proditorē e ideo etiā ſm cris propriū nomen
posuit qḋ magis dolentis erat ꝛ reuocātis q̄ prouocati
Anselm⁹. ad iraꝫ vnde ansel. Signo quod acceperāt a duce flagicij
teipsū manifestasti. Nam accedentem ad osculum san-
ctissimi oris tui cruentē bestiam auersatus non es sed os
in quo dolus inuētus non est ori qḋ habundauit malicia
dulciter applicuisti o innocēs agne dei quid tibi et lupo
illi. Que conuertio xp̄i ad belial sed et hoc benignitatis
tue erat domine vt omnia illa exhiberes que praui cor-
dis sui ꝑtinaciā emollire potuissent. Nam et veteris ami-
cicie illum commonuisti di. ¶ Amice ad quid venisti. Et
horrore sceleris sui cor impium ferire voluisti cum dice-
bas. Juda osculo filiū hominis tradis. hec ans. hoc idem
pōt dici indigne sumentibus corpus christi. s. (Juda oscu-
Moralit. lo filium hominis tradis) ¶ Moraliter iudas ē mundus
qui quādo ad libitū dat diuitias tunc ridet quādo dat so
latia et delicias tunc osculatur quādo dat honores tunc
amplexatur sed oībus istis modis nos decipit et morti
eterne nos tradit. Teste beato Job qui dicit ducunt in
bonis dies suos e in puncto ad infernum descendūt Ui
de hic maximā mansuetudinem dn̄i quia osculum prodi
tori suo dedit. et verbis blandissimis alloquens amicum
ipsum vocauit. O quot sunt hodie tales q̄ videntur amici
esse dn̄i et non sunt eius amici. Amicus eīn suis oīa nota
facit. s. mundum ꝯtemnere carnē domare et dyabolū cū
suis temptationibus vincere. Sꝫ multi abeuntes retro
post ꝯcupiscentias suas cum iuda ꝓditore abierunt ad
peiuas. Quot sunt etiam hodie qui inter se videntꝛ amici
sed sunt ficti et peiores q̄ inimici aptī. Inimicus eīn ma
nifestus melior est q̄ amicus fictus. Ille dum timetur fa
cile vitatur iste preualet dum nō cognoscitur. In isto ar
ticulo traditiōis exprimuntur tria q̄ spāliter traditionē
istam reddebant xp̄o multū dolorosā et factum iude ag
grauabant valde. Unum est qḋ fiebat a suo seruo a suo
discipulo et vno ex duodecim de toto mundo ad tantā
dignitatem apostolatus spāliter electus ab eo. Ubi ſm
Ambro. ambro. seruus dn̄m discipulus magr̄m electus auctoreꝫ
prodit. Scdm est q̄ signo pacis et amicicie. s. osculo tam
Ambro. fraudulenter et dolose tradebatur. Ubi ambro. Amoris
pignore vulnus infligis et caritatis officio sanguinem
fundis et pacis instrumento mortem irrogas. Tertiū ē
q̄ illud fedum os ꝓditoris vtpote cuius cor sathanas et
omni spurcitia eīt repleuerat tam amorosū et mellifluū
Crisosto. os verbi eterni ꝯtingere audebat. Et tunc ſm cris agno
miti basia lupus dedit venenosa. Ex hoc articulo tria
habemus documenta primū est vt caueamus ne et nos
Origen. christi proditores efficiamur quia vt dicit orige oēs pro
ditores veritatis amare veritatem fingentes osculi sig-
no vtuntur oēs etiam heretici sicut iudas iesu dicit aue
rabbi. Item christum quis dolose salutat ꝛ tradit osculo
in proximo vel etiam in seipso. In proximo quidē dū q̄s
proximuꝫ diligere se simulat et maluꝫ contra euꝫ machi
natur quam traditionem sibi xp̄s assumit iuxta illud qḋ
vni ex minimis meis fecistis michi fecistis. Iteꝫ christū

dolose cum iuda salutat et osculatur qui proximo suo ꝓ-
mittit et nō seruat vel fraudulēter adulatur in seipso etiā
deum salutat ꝛ osculo tradit qui ore dicit se nosse deum ꝛ
credere in eum factis autē negat. Item cum iuda dn̄m sa
lutat et osculo tradit qui cum mortali ad corp⁹ dn̄i acce
dit. Scdm est vt discamus patienter ferre maloꝝ homi-
num fraudulētias sic xp̄s patienter sustinuit ꝓditoris sui
fallacias. Tercium est vt calūniatores nobis malū inter
pretantes nō odiamus sꝫ amātis affectu exē plo xp̄i cor
ripiamus. In recolendo hunc articulū de falso oscu-
lo iude poterit homo ꝑ cōtrariū cuꝫ sincera fide ꝛ deuoti
one osculare pedes crucifixi indignum se reputans oscu
lo oris ad quid ille infelix iudas accedere presumpsit.
q̄ si ymaginem crucifixi ante se non habeat osculetur ter
ram representando hoc idē et aliter prout de⁹ inspirabit
o dn̄e iesu quia iuda osculo tradi pertulisti da mihi nūq̄
in proximo vel in memetipso te tradere ꝛ calumniatori
bus meis ꝛ insidiatoribus fraterni amoris officium non
negare. ¶ Ista iniqua salutatio xp̄o facta olim fuit in io-
ab et amasa prefigurata. Joab amasam salutans dolosa
mente fratrem vocabat ꝛ iudas christum salutans iniqua
intentione magistrū appellabat ioab dextra mentū ama
si quasi deosculās tenebat et in sinistra gladium educens
ipsum perimebat sic iudas quasi dextra mentum christi
tenuit aue rabbi blande sibi di. et quasi sinistra gladium
eduxit et ipse perfodit insidias sub verbis blandis occul
tans. Judā et iudeos malum pro bono reddentes olim
saul prefigurauit qui genero suo dauid maluꝫ pro bono
reddit. Dauid hostem saulis s. goliā superauit et in mul-
tis ei vtilis fuit sed saul sibi tanq̄ hosti insidias parauit et
ei mortem inferre affectauit. Sic deus pharaonem et ini
micos iudeorum sepe deuicit et semper eis profuit nunc
autem in mortem eius arma parant ꝛ ad occidendum se
armant. Similes etiam sunt chayn qui fratri suo sine cā
inuidit et ipsuꝫ qui nichil mali sibi fecerat occidit. Cayn
eduxit fratrem suum verbis blādis et educiū crudeliter in
terfecit sic et iudas verbis blādis xp̄m fratreꝫ nr̄m et pa
trem salutauit et hostibus ad interficiendum nequiter ꝓsti
tauit. Et cum petrus ceteris ardentior seruo pontificis
cui nomē erat malchus qui ad xp̄m capiendum magis
de prope se ingerebat et ferocius instabat auriculam de
xtram ob zelum amputasset putans euꝫ magis ledere ꝛ
grauiter vulnerare vel ei caput amputare et interficere
sꝫ diuina dispositione ictus declinauit et relapsus est ad
aurē domin⁹ eū a lesiōe aduersarioꝝ cōpescuit di. (Conuer
te gladium tuuꝫ in locū suū) seu (vaginā) q̄si nō esset loc⁹
defensionis sed patientie nec ei licitus vsus gladii mate-
rialis. q. d. Noli eo vti ad defensionē meā quia non licet
viris apostolicis vti gladio materiali. Ubi considerādū
Crisostomus scdm cri. q̄ licet xp̄s petro et aliis discipulis prius prece-
pit di. si quis te percusserit in vna maxilla prebe ei et aliā
ex sermone tamen xp̄i quē fecit post cenaꝫ petrus intan-
tuꝫ amorē exarserat quod de illo precepto non recolens
solū magistri sui defensionē intēdebat. Ex h autē q̄ xp̄us
defensionē ꝓhibuit ōndit̄ur promptitudo ei⁹ quā ad pa
tiendū habuit recondi gladiū ꝑcipit vt patientiā nō vin
Rabanus. dictā doceat vnde raba. Oportuit vt autor grē fideles
passionem suo doceret exemplo et potius ad sustinendum
aduersa fortiter instrueret q̄ ad vindicandum prouoca
ret. Prohibet ergo dn̄s defensionē armoruꝫ ne clericus
Ambrosius armis pugnare presumat vnde ambro. Arma mea sunt
lacrime et orationes aliter non possum nec debeo resi-
stere. Sed hoc hodie prelati parum attendunt qui rega
lia a regibus ad pugnandum accipiunt cum potius re-
ges ab eis cilicia ad penitendum accipere deberent. Et
addecit dominus. (Omnis enim qui acceperit gladi-
um) id est vsus fuerit gladio. s. propria auctoritate et nul
la superiori aut legitima potestate vel iubente vel con-
cedēte seu iniuste et pro crudelitate vindicte non iuste et
amore iusticie (gladio peribit) id est ipsa vindicta erit

et causa perditiõis quia dignus est gladiari. Quicunq; molitur ledere aliũ seipm ꝓprio iaculo percutit et incidit in foueã quam fodit. et subdit dñs (An putas q2 non possum rogare patrem meum et exhibebit michi plusq; duodecim legiones angeloꝝ) tanq; sibi dicat per aliam viã possum euadere si vellē nõ indigeo auxilio xij. aplõrum qui possem si vellē habere xij legiones angelorum. Cum ergo posset accipere legiones nolebat accipere vt per patientiã eius implerent scripture ꝓphetãtes de ipso qm̃ ita eum pati cõueniebat ad nostrã redemptionez. q2 et si nostre liberatiõis alius modus fuisset possibilis nullus tñ ita cõueniens. et ideo nõ erat locus defensionis et resistentie sed magis patientie. Non solum autē minis eum cohibuit sed et aliter cõsolatur eũ dicens (Calicem quem dedit michi pater nõ bibã illum) q. d. Si recte sapis debes voluntatē tuaz diuine voluntati conformare. aliter eñ eris sathanas nõ sapiēs que dei sunt. Fm criso. in eo q ipsam mortem calicem dicit quam si grata et acceptabilis pro salute mortalium mors videtur edisserit. Jesus autē seruũ sanauit auriculam eius tangendo z ei restituendo vt adimpleret qđ predixerat. bñfacite his q oderunt vos. In quo maxima xpi saluatoris caritas et pietas apparet et benefica virtus eius ostenditur quam exhibet hostē suũ qui ad xpm cõprehendenduz venerat sanãdo et per hoc inimicos eũ persequētes ad fidem admonēdo et insuper discipulos in fide cõformãdo. et nos q2 noluit quēq; propter se ledi et vt inimicis nostris bñfaciamus instruendo. In quo etiã suam virtutem et potestatē reuelat q nõ de necessitate sed voluntarie captꝰ esset. vbi beda. Nunq; eñ pietatis sue dñs obliuiscitur qui etiã hostes suos nõ patitur vulnerari. Illi iusto mortem inferunt iste persequentiũ vulnera sanat mystice docens et ipos si conuertantur posse sanari qui in sue sunt mortis consensione vulnerati. Tunc iesus cõuertit se ad turbã nõ impatienter sed rationabiliter eam alloquēdo dicens lamētabiliter z quasi ad lamentũ auditores prouocando (Tanq; ad latronem existis cum gladiis z fustibus cõprehēdere me) q. d. sine causa fecistis hoc. Cuiꝰ rationem assignat di. (Quotidie) i. frequenter pacifice z sine armis (apud vos eram docens in templo) in loco vbi potestatē habetis et tunc sine violentia armoꝝ me comprehendere potuistis (sed non me tenuistis) tunc nec cepistis q2 solebã sed nec nunc posseris nisi permitterez et me spōte vestris manibꝰ subiicerē. vbi remig. ac si diceret Latronis officium est nocere et latitare ego vero nemini nocui sed plures sanaui et in synagoga semper docui. vbi et hiero. Stultũ est inquit eum cũ gladiis z fustibus querere qui vltro se tradebat vestris manibus et in nocte quasi latitantē z vestros oculos declinantē per proditorem inuestigare qui quotidie in tēplo docebat ideo autē vt dicit criso eñ in tēplo nõ tenuerunt q2 non ausi erant propter turbã ꝓpter qđ et dñs foras exiuit vt ex loco z tpe daret aptitudinē se capiendi. Hic fm ansel. mansuetudo dñi notãda est que tam dulciter persecutores suos allocuta est tam dulci allocutione redarguit vt ipsorum nequiciã cõpesceret et nos ad imitationem sue benignitatis vesliter inuitaret. Et subdit dñs (sed hec est hora vestra) i. vobis cõcessa ad me cõprehendendũ (et ptãs tenebrarũ) harũ q2 dyabolus princeps tenebrarum incitabat eos ad hoc faciendũ et hec potestas est tenebris data i. dyabolo et iudeis insurgēdi in xpm. Et ideo aduersum me in tenebris cõgregamini et ptãs vr̃a qua contra lucē armamini in tenebris est. Vt aũt ait theo. peractis cunctis que sufficiēter se habebãt ad prohibēdũ iudeos cum illi hoc nequaq; discernerent tunc duci se permisit. Vñ dicit (cohors ergo) militũ (et tribunꝰ) qui eis p̄erat (et ministri iudeoꝝ) accesserunt sicut lupi ad agnũ vnanimiter et impetuose. et manus sacrilegas iniecerunt in iesum oĩm saluatorem irreuerenter et indebite. et tenuerunt eũ ipso permittente qm̃ eñ voluit tentus est et nos

Crisostomꝰ. *Beda.* *Remigius.* *Hieronimꝰ.* *Crisostomꝰ.* *Anselmus.* *Theophilꝰ.*

ante et sic fuit captiuatus ꝓpria voluntate. Nã vt dicit remigius frequēter eũ cõprehendere voluerunt sed non potuerũt sicut nec nũc potuissent nisi ipse voluisset. Sic eñ eos solo verbo prostrauit sic solo verbo eos fugare vel annichilare potuisset si voluisset. Ex quo patet obstinatio eorum quia non fuerunt auersi a suo malo visis p̄dictis signis sed magis attribuebant artibus magicis. Cogita hic q si penale est cuilibet homini capi pro eo q per captiuitatem adimitur homini libertas tam conditionis quia redigitur ad seruitutem captiuatoris fm leges ciuiles. q̃ actionis q2 captus nõ potest facere quod vult. quãto magis penale fuit xpo qui est dominus celi z terre et quem celi et terra capere non poterant violento rũ q̃tum ex parte ipsorum erat manibus capi et teneri. ¶ Ex hoc articulo habemus morale documentum q sicut xps amore nostri semetipm voluntarie tradidit captiuũ iudeis sic et nos pro eius amore nosipsos i. omēs sensus nostros debemus captiuare in obsequium christi videlicz vt oculi captiuent ab illicito visu. aures a noxio auditu. lingua ab ociosis et nociuis locutionibus. manꝰ a malis operibus. pedes a vano et vago incessu maxime ad peccandum. sicut enim christus fuit captiuatus ne q vellet posset abire sic homo seipsum debet captiuare ne sequatur concupiscentias carnis et sensualitatis appetitum ad nociua trahentem. Cor etiam captiuetur a malis cogitationibus intellectus ab erroneis sensibus et falsis dogmatibus voluntas ab omnibus a diuina voluntate discrepãtibus. Unde apl's in captiuitatez redigētes oēm intellectuz in obsequium xpi vbi per oēm intellectum pñt oēs sensus et vires anime ad operationez intellectus deseruientes accipi. Aliud documentum est huic cõnexum q homo libenter debet esse captiuus xpi vt mortem euadat eternã. Sicut eñ homo in belli periculo constitutus libenter dat se alicuiꝰ nobili et benigno domino captiuũ ne ab aliis ferocibus occidatur sic nos in hac vita sicut in bello constituti quia milicia est vita hominis super terram tradamus nos benigno domino xpo captiuos qui nõ est dñs mortuorũ sz viuoꝝ ne ab hostibus eterna morte ferociter occidamur. In recolendo hunc articuluz recogiter hõ q̃si se in campo bellico cum hostibus conclusum nec posse euadere potentiam aduersariorum id est demonum nisi se tradat xpo benignissimo dño in seruitutem captiuum et sic aliquo gestu corporis tradat se totũ xpo captiuũ clamans z dicēs ad eũ Jesu qui a iudeis sponte capi et teneri voluisti da mihi oēs sensus viresq; in obsequium tuum iugiter captiuare vt a morte perpetua bonitate tua merear preseruari. Deosculatio et cõprehensio xpi prefigurata fuit in ioab qui amasam deosculans interfecit. Tenentes autem iesum dulces illas manus suas vinculis strinxerunt et ligauerunt eum ignominiose q̃si latronē et morte dignuz a quo potius solui velle debuerunt q2 oĩm venerat absoluere vincula infirmitatum et petõꝝ ac mortis et inferni. Et erant forte in eis qui postea liberati ab eo dixerũt dirupisti domine vincula mea. Ecce adest ioseph ligatus venditus a fratribus et sampson vinctus a dalida id est sinagoga vnde ansel. Sed ecce iam ꝓditorez p̄euntem impiorum turba ꝓsequitur et osculuz p̄bente iuda manꝰ iniiciunt in iesum. Dñm suũ tenent ligatuz et illas dulces manus vinculis stringunt. Quis fecerat. Scio occupat nunc cor tuum pietas omnia viscera tua zelus inflãmat. Sine rogo patiaꝛ qui ꝓ te patitur. Quid optas gladium. Quid irasceris Quid indignaris. Si instar petri cuiuslibet auriculam abscideris si ferro brachium tuleris si pedem truncaueris ipse restituet oĩa qui etiam si quem occideris absq; dubio suscitabit hec anselmus Ligauerunt autem eũ ꝓpter tria. Primo ne manꝰ eorũ effugeret dixerat eñ eis iudas q eum tenerent et caute ducerent. Secundo vt eum morte dignum ostēderēt q̃a mos erat iudeis vt quem morte dignum iudicarent vin

Remigiꝰ *Anselmꝰ*

etum presidi traderent. Tertio propter mysteriũ licz ipsi hoc ignorarent q2 nisi xp̄s nos peccatis ligatos in libo vinculato a soluere debebat ideo ipsum pro nobis ligari oportebat cuius vinculis liberati sumus. Uoluit quippe christus tanq̃ latro comprehendi et ligari. Adam cũ cum latrocinio furtum commisit qñ pomũ sibi vetitũ attractauit nã furtũ est contrectatio rei aliene inuito domino et huius rei causa totum genus humanum a diabolo comprehensum tenebatur ligatum pro cuius satisfactione iesus tanq̃ latro voluit comprehendi qui comprehensibilis est et ligari qui ligatos venit soluere ꝛ vincula eorum dirumpere. Et nota q᷑ xp̄s filius dei tanq̃ latro cuz latrone. s. barraba est captus inter latrones crucifixus. a latronibus occisus propter latrones passus soluens que non rapuit. ¶ Legitur autem dñs ter ligatus primo statim cum captus esset et duceretur ad annã secundo cum de anna duceretur ad caypham tercio cum duceretur ad pylatum.

Beda

Nam secundũ bedam potuit fieri vt ad horam solueretur quatenus discuteretur ꝛ post hec discussus iterum ligaretur. quarto potest addi q᷑ etiã ligatus fuit ad columnam cum flagellaretur licet hoc in euangelio non exprimatur. Insuper cruce clauis fuit vinctus et sic etiã ligatus. ¶ Ex hoc articulo trahuntur plura documenta salubria. Primũ est quia sicut dictum est dominus ligari voluit vt ipse peccatorum nostrorũ vincula solueret. iõ nos debemus esse grati de solutione nostra et cauere ne rursus cum nostris peccatis ligemus quod fit quotiescũq3 mortaliter peccamus. Manus etiam christi videntur cum funibus pctõrũ colligare qui nõ credũt deo q᷑ possit eis necessaria sua dare. Secundũ est q᷑ christus ligari voluit vt nos sibi alligaret vinculo caritatis vndt studeamꝰ ꝛ nos sibi tam fortiter caritate astringi ne leuiter ab ipso possimus separari ipsa enim caritas est vinculum in quo anima deo alligatur. Terciũ documentũ est vt nos ligemus oĩa membra nostra ꝛ ipsam linguã funibus ꝑcepto rum dei ne laxentur ad aliqua contraria diuinis ꝑceptis vel diuine volũtati vt nichil operemur aut loq̃mur q̃ deꝰ vel proximus offendatur. Quartũ est vt simus vinculo fraterne caritatis proximis colligati ita vt omnem gratiam diuinitus acceptã studeamus eis impartiri sicut apostolus oẽs fideles hoc vinculo sibi colligatos habuit eos q3 socios sui gaudii esse cupiuit. Quintum est q᷑ nos volentes sequi xp̄m debemus nosmetipsos ligare vinculo professionis obedientie propter eum qui pro nobis voluit ligari ita amplius pro nostro velle nos mouere nõ possumus ꝛ sic cũ ysaac colligati et in altari mactationis ꝓprie voluntatis positi quotidie in holocaustũ viuũ deo immolamur ¶ Ad conformandũ se huic articulo recogitet homo qualiter dñs ligatus fuit ꝓpter vincula peccatorum nostrorũ soluenda et vt vinculo caritatis nos sibi allegaret et poterit in recõpensam aliquã seipsum deo ligare aliquo bono proposito vel etiam voto. Quo si iam ligatus sit in religione vl̄ alias desideret a deo adiuuari ad perficiendum huiusmodi obligationem ad laudem suã O ihesu qui iniquorum manibus ligari voluisti absolue queso nostrorum vincula peccatorum atq3 ita caritatis vinculo preceptorumq3 tuorum funibus me constringe ne vnq̃ membra corporis aut vires anime mee laxentur ad quis contraria tue voluntati. Capto autem et ligato dño (discipuli omnes) perterriti (relinquentes eum fugerunt) magistrum suum sicut latronem ad victimaz deduci dimiserunt sicut predixerat eos scãdalum is se passuros. Comprehenso pastore disperguntur oues capto magistro fugiũt discipuli vide beda.

Beda

Impletus est ꝭmo domini quo dixerat q᷑ omnes discipuli scandalizarẽtur in illo in ipsa nocte. Et hieronimus.

Hiero

Tunc adimpletum est elongasti a me amicum et proximũ et notos meos a miseria vt autez dicit. Theophilꝰ permisit dominus eos cadere vt non in seipsis confidant ¶ Unde Remigius In hoc facto demõstratur fragilitas apostolorum. Qui

Theo.
Remigiꝰ.

enim de ardore fidei promiserant se mori cum eo timore fugiunt immemores sue promissionis. ¶ Quod etiam videmus impleri ĩ his qui pro amore dei magna se promitunt facturos et postmodum non implent non tamẽ desperare debent sed cum apostolis resurgere ꝛ per penitentiam resipiscere. Ubi et Rabanus.

Rabanus.

Mistice autem sicut petrus qui culpam negationis penitentie lacrimis abluit recuperationem eorum ostendit qui in martyrio labitur ita ceteri discipuli qui articulum cõprehensiõis fugiendo preuenerunt cautelam fugiendi docent eos q̃ se minus ydoneos ad toleranda supplicia sentiũt quibꝰ tutius est latere q̃ se discrimini certaminum exponere Sed quare non comprehenderũt apostolos et maxime petꝝ q̃ ꝑcusserat cuz gladio. Dõm q᷑ nichil eos detinuit nisi virtus diuina q̃ etiã prostrauit eos resupinos. Tũc oẽs discipli peccauerunt in fide per illud triduũ extincti fuerũt preter hec virginẽ in qua sola fides ecclie inconcussa permansit ob cuius representationẽ in matutinis illiꝰ tridui omẽs candele extinguuntur excep rayna sola que remanet accensa In huius signũ etiã denudãtur altaria q2 xp̄s per altare designatus relictus fuit ab apl'is signatis per ornamẽta. In illo etiam triduo officiũ nocturnũ alte cantatur ꝑ qđ prophetie de christo signãtur diurne vero hore sub silẽtio dicitur q2 apl'i tũc predicare nõ audebant vñ ꝛ cãpane nõ pulsantur q2 tũc sonus ꝑdicatõis cessauit. A parte montis sion ĩ vallẽ iosaphat descẽdendo sunt cauerne apostolorꝝ vbi latuerũt tpe passiõis xp̄o relicto (Adolescẽs autem quidam sequebat ihm amictꝰ sindone) .i. linea veste que innocentiã significat (super nudo) .s. corpore quia nõ habebat aliud indumẽtum supra tunicã et ab extra q̃ solam sindonẽ q̃ vr̄ fuisse iohes vnd Beda. Iuuenẽ istum nil vetat intelligi fuisse iohem cuꝰ longa post hec in carne vita indicio est

Beda.

Hic cum teneret ab impiis relecto vestimento elapsus manibus tenentium nudus profugit ab eis quorũ .s. ꝛ p̄ntiam detestabat ꝛ facta nõ a dño cuius amorẽ etiã absens corpe fixuz seruauit in mente nondũ fuit in eo perfecta caritas q̃ foras mittit timorẽ sed pro tãto plus aliis de amore hũisse vr̄ q2 plus ceteris mg̃r̄m seq̄batur. In facto autẽ suo scđm bedam designat illos vt qui securiores ab incursibus hostiuz fiant q̃cquid in hoc mũdo possidere vident abiciũt ac nudi potius deo familiari q̃ adherendo mũdi rebus materiaz temptandi ꝛ a deo reuocandi aduersariis dare vidicerũt iuxta exm̃ bta ioseph qui relicto in manibus adultere pallio foras exiliuit malens nudus deo q̃ indutus cupiditatibus meretricis seruire. Sic paulus primꝰ heremita videns alios deficere in exquisitis tormentis fugit et ad solitudinem se transtulit. Et tu nudus euola ad vexillum crucis potius q̃ diuitiis alliciaris et detinearis a mundo quo minus xp̄m imiteris vnde hiero. Qui vult effugere manus iniquorũ relinquens mente q̃ mũdi sunt fugiat post iesum.

Hieronimꝰ.

Iohes vero mox recuperato ꝛ resumpto vestimento rediit ꝛ dñm vt prius seq̄batur. Potuit eĩ fieri vt sub dubia noctis luce sese turbis ducentiũ iesum quasi vnus ex ipsis immiscuit donec ad atriuz põtificis cui notus erat perueniret iohannes sudario simplici et tenui erat supuestitus s3 nũc vestes extendimus in perticis et plicamus ĩ capsis ac vestium deportãdaꝝ hẽmus summarios q̃drigas et currus ꝛ etiam carũ caudas post nos trahimus vel portari facimus. Ex hoc articulo .s. fuga discipulorũ trahũtur quatuor documenta. Primum est q᷑ nos caueamus ne ꝛ nos vnq̃ a xp̄o fugiamus. Fugit autẽ a xp̄o qui propter timorẽ hũanũ vl' ex tẽptatione diabolica vel alias ꝓpter quãcunq3 passiõez nã xp̄s est iusticia et veritas Et vi̅r in omni peccato mortali fugit homo a deo. Scđm est q᷑ si nos aliqñ ex fragilitate ad horã a xp̄o recedamus peccando nõ tñ debemꝰ desperare s3 cuz apl'is resurgere ꝛ ꝑ pniam resipiscere. Tercium ẽ q᷑ vt s̄ dictuz est ex fuga ceterorum disciplorꝝ docet cautela fugiẽdi minus ydoneis ad tollerãda suppli

cia et aducrsa sicut ex p̄nia petri osidit reparatio lapsoꝝ
in martyrio ꝑpter illa. Quartum est si interdū hi qui vi-
dent amici nri et pximi recedant a nobis tpe necessitatis
vel aduersitatis equanimiter hoc feramus memores q̄r
apl̄i recesserunt a xp̄o his incidentib⁹. In cōformando
se isti articulo recogitet hō q̄tū se elongauerit a deo pec
cando et rumінet illud ps. q̄m qui elongant se a te peri-
bunt perdidisti oēs qui fornicant abs te. michi aūt adhe
rere deo bonum est. ac orer deum dicendo. Jesu qui ele-
ctos discipulos tuos/omēs a te fugere permisisti suscipe
me fugitiuū seruum tuum et tene virtute oīpotentie tue
nec sine me abs te proprie voluntatis arbitrio euagari.

Attende nunc diligenter et vide quō dñs iesus patitur
se capi ⁊ ligari et a discipulis derelictum duci ad mortis
supplicium ac si esset malefactor ⁊ omnino impotens ad
se defendendum. Cum quanto clamore putas manus in
eum iniecerunt. q̄ crudeliter eū ligauerunt. q̄ dire strin
xerunt et q̄ irreuerēter traxerunt considera etiā quō di-
scipulis suis fugientibus et errantibus cōpatitur ⁊ quis
fuit dolor quē discipuli amantissimi habuerunt quando
oportuit q̄ a magistro suo dilectissimo separarent. O q̄
inuiti. o q̄ tristes o q̄ desolati. o qualiter plorātes. o qua
les voces et clamores gemitus et suspiria dātes sicut or
phani et timore perterriti recedebant. Et per pēdere po
tes q̄ recedentes dicebant. O magister bone. o dulcis pa
ter o benigne dñe quō ita separemur a te. quō pater san-
cte filij tui fugiunt a te quo ibimus dñe. hec ⁊ multa alia
dicere poterant. O quotiens retro respiciebant vidētes
qualiter dñs suus ligatus et sine honore trahebatur O
quotiens se in terrā proijciebant et ad celum clamabant
Et hoc eni magis et magis eoꝝ dolor augebatur q̄r vi-
debant magistrū et dñm suum sic viliter trahi et canes il
los pessimos mordentes et ad victimā eum trahentes q̄
si agnū mansuetissimum sine clamore et resistentia sequi.
Quis enim tunc doloris aculeus discipuloꝝ corda pene
trauit quādo videbant dilectissimū magistrū et dominū
suum tanq̄ malefactorē duci ad mortē cum et ille impijs
simus iudas penitētia ductus tanta postmodū fuerit ex
hoc repletus amaritudine vt maluerit mori q̄ viuere co
gitare potes si dña mater sua ibi fuisset quid fecisset. O
dña mea q̄ mala et q̄ amara erit tibi dies crastina quan
do audies et quādo videbis tam crudele spectaculū O
dñe iesu que anima hec cogitans potest sustinere q̄ nō rū
patur pre dolore. Conspice igitur eū quō ducitur ab illis
nequissimis de torrente sursum versus hierusalē festinan
ter et cum impetu manibus retro eregione dorsi ligatis
et vt dicitur cathena collo suo imposita ex clamide⁹ tu-
nica non curiose succinctus capite discoopertus ex cur-
sus ex fatigatione et vehementi acceleratione incedēs
et quomodo agnus innocens inter lupos ibat mordа-
ces. O q̄ violenter eū impellebant per vallis iosaphat
medium et ad montis ascensum q̄ fatigatus e molesti-
js afflictus transijt per torrentem cedron vt adimplere-
tur scriptura que dicit de torrente amare scꝫ passionis in
via bibet. Et sic eū impetu tanq̄ contra latronem stridē
tes et eū percutientes duxerunt eū per portas aureas p
quas in die palmarū intrauerat que modo clause sunt (⁊
adduxerunt eū) ligatū tanq̄ morte dignū (ad annā pri-
mū) i primo. Pluribus autē de causis ducebant eū pri-
mo ad annā Quarum vna est q̄r domus anne prior eis i
via occurrebat et ideo turpe ei esset et contemptus vide
retur si domū suam antepositam preterissent vel forte il
luc diuertebant ne in via longiori tumultus in populo
fieret vel ministri faciebant hoc de voluntate cayphe vo
lens annam socerum suum honorare vt diuino iudicio
qui erant affines sanguine sociarentur in scelere. Item
q̄r annas senior fuit q̄ cayphas iudiciū autē primo refe-
rebatur ad seniores vt magis iustum appareret corā ho
minibus ideo fecit eū anne primo p̄sentari vt excusabi-
lior esset si ab anna condēnatum ipse postmodum condē
naret. Item quia hi duo sacerdotium vicissim a gentibus
emebant et sibi per annos vicissim succedebant et vtili-
tatem in cōi habebant et ideo fecit eū p̄sentari anne tan
q̄ coniudici ad quē scire de iudicio pertinebat. et vt xp̄s
magis dignus morte et per ꝯsequens ipse cayphas mino
ris culpe videretur si alterius quoq̄ cōsacerdotis sui sen
tentia et coram iudicibus pluribus xp̄us condemnaret.
Et licet isti pontifices iudeoꝝ nō haberent iudicium san
guinis habebant tamē iudiciū examinis q̄r ipsi examina-
bant causas ad ritus iudeorum spectantes et postea mi
serunt ad presidem cesaris causas instructas scđm legē
vnus summus sacerdos per totā suam vitam officio pō
tificij fungebatur cui post mortē filius succedebat vt ge
nerationis in sacerdotibus series texeretur. Postmodū
vero inuidia et ambitione principū crescente nō solum
patri non succedebat filius sed nec vltra annū q̄s officio
fungebatur pontificatus ⁊ hoc ipm pecunia procurabat
a romanis. Unde hi duo. s. annas et cayphas principes
sacerdotum erant licet de tribu leui non essent et per vi
ces annuas alternatim sacerdotum ministrabant quod
quolibet anno pro suis vicibus ab herode emebant et
erat tunc ānus cayphe cū passus est dñs quia (erat pōti
fex anni illius) i. administrationem anni illius habebat
q̄uis iudicium ⁊ vtilitas iudicij cōmuniter amborū eēt
Non ergo mirum si iniqui pōtifices iniq̄ iudicauerunt ⁊
officium pontificatus iam ne quiter adepti rē sic nepha
riam gesserunt. Sepe eni qui p auariciam vel ambitionē
ad sacerdotium ⁊ dignitatem accedit per iniusticiā i eo
seruatur et sceleratū initium funesto fine consumat. Ui-
de simonia ambitione et scismate a sacerdotium sinago
ge deperisse caueat hec ecclesia ne sibi ꝯtigat simile. Cir
ca hunc articulum. s. ductionem xp̄i est considerandū q̄
christ⁹ in processione passionis sue nouies hodie ductus
fuit. Primo eniꝫ mox vt captus fuit ⁊ ligatus duxerunt
eum ad annā Secundo ab anna ad caypham. Tercio a
caypha ad pylatum Quarto a pylato ad herodem. Qui
to ab herode reductus est ad pylatum. ¶ Sexto milites
duxerunt eum intro in atrium pretorij vbi illuserunt ei
Septimo pylatus duxit eū foras de pretorio portātē
coronam et vestem purpuream. Octauo duxit eū foras
pretorium ad locū vbi sedit p tribunali. Nono duxerūt
eum ad crucis patibulum et in qualibet istaꝝ ductionū
semper singulares penas et cōtumelias passus est sicut
de singulis in suis locis patebit. Has nouem ductio
ones vsq̄ ad meridiem factas representant fideles qui
hodie vsq̄ ad nouē circuētes visitant .ix. ecclesias i me
moriam q̄ xp̄us postq̄ captus fuit ductus est ad nouem
loca. Et merito fideles hodie sanctoꝝ ecclesias visitant
vt ab ipsis beneficia obtinere valeāt. nā hodie sancti val-
de liberales esse debent quia hodie de carcere fuerunt li-
berati et in celeste imperiū sublimati. Si quis eni de car
cere liberaret et in imperiū sublimaret illā diem multū
diligeret et in illa die multum liberalis esset: sic ⁊ de san-
ctis credendum est. Fuit autem ductio xp̄i violenta quia
manu armata et cum turba fuit et ignominiosa quia du
cebatur vinctus sicut malefactor et morte dign⁹. fuit etiā
dolorosa q̄r q̄tumcūq̄ ipse voluntarie eū cis iret tñ in fu
ne eū trahebant ac impellebāt et pressuris obruebāt ita
vt dicere posset illud Paralip. Ex omni parte angustie
me premunt. ¶ Ex hoc articulo habent quatuor documē
ta. Primū est q̄ fideles in die parasceues ix. eccl'ias in
nouē ductiones in prima eccl'ia rememorari debent qđ
xp̄s passus fuit coram anna in scđa quid corā caypha. in
tertia quid corā pylato et sic deinceps vt videre potes i
ordine sup adicto. Scđm est q̄ si quando forsitan causa
dei ducemur ad penā cum patientia tolleremus amore
et exemplo eius qui pro nobis ductus est innocens sicut
ouis ad occisionem. Tertium est q̄ licet nos aliq̄ ducā-
mur ad malum pene nunq̄ tamē patiamur nos duci ad
malum culpe quia talibus ductionibus nullatenus con

sentire debemus immo nec ad huiusmodi inuiti trahi vel duci possimus et ideo si quando inducamur ad temptationem nequaquam tamen ducamur in temptationem per peccati consensum. Quartum est vt nos simus de facili ducibiles ad viam iusticie sicut christus valde faciliter immo desideranter ducebatur ad passionem non repugnans nec renitens nec remurmurans et sicut ouis os suum non aperiens. In conformando se isti articulo recogitet homo quam exprobrabiliter sicut fur vel latro christus ductus fuit et poterit etiam mentaliter visitare ix. ecclesias sicut deuotio dabit. Item formet sibi homo propositum se velle cum gratia dei ducibilem esse ad omne diuinum beneplacitum et oret di. Jesu qui vinctus velut malefactor ab iniquis de loco ad locum exprobrabiliter duci voluisti da michi virtutem vt ad nullum a spiritu maligno vel homine malo seducar peccatum sed spiritu tuo bono ducar ad omnia tue beneplacita voluntati. (Sequebatur autem iesum simon petrus et alius discipulus) scilicet iohannes sed a longe ex timore. Licet enim isti sicut et alii primo ex timore fugissent postea tamen ex deuotione iesum secuti sunt quia feruentiores aliis erant et pre ceteris christum diligebant et quia maior eos adinuicem vis dilectionis vniebat quod iohannes et petrus dominum ad passionem euntem sequitur significat ecclesiam de iudeis et gentibus domini passionem secuturam. i. imitaturam sed a longe et differenter ecclesia enim pro se patitur sed ille pro peccatis et passio sanctorum a longe imitatur passionem christi quia non est dolor sicut dolor eius. Mistice per hos duos discipulos due vite intelliguntur que christum sequuntur scilicet actiua que per petrum et contemplatiua que per iohannem significatur et actiua quidem sequitur christum obediendo contemplatiua vero cognoscendo et contemplando. Et quia (iohannes erat notus pontifici introiuit cum iesu in atrium pontificis) propter noticiam premissam est intrare cum aliis. Causa autem sue noticie hec esse poterat quia forte missus a patre suo pisces ad domum pontificis pluries portauerat vel forte quia aliquis de cognatione eius ibidem seruiebat vel secundum aliquos de dauid descenderat quas genealogias sacerdotes habebant (Et dixit iohannes ostiarie et fecit introduci petrum) qui ex timore stabat foris ad ostium quasi presagiens future negationis factum vnde in Psal. ¶ Qui videbant me foras fugerunt a me. ¶ Mistice autem iohannes intrauit cum iesu quia vita contemplatiua est ei familiaris sed petrus foris stabat quia actiua vita circa exteriora occupatur per hoc autem quod iohannes fecit introduci petrum mistice intelligi datur quod per contemplatiuam introducitur ad christum vita actiua sicut enim ratio inferior dirigitur per superiorem ita actiua per contemplatiuam. Sequere et tu eum vsque ad atrium principis et intra cum eo si poteris vt singula que fiunt videre merearis. Atrium vocabatur platea sub dio inter primam portam et secundam vbi erant ministri principis circumsedentes ad ignem inter quos stabat petrus calefaciens se. Intus autem erant in consilio principes sacerdotum et scribe seniores et dominus cum eis sicut agnus inter lupos. Hic trina negatio petri fuit inchoata sed postea in domo cayphe consummata et ideo propter continuationem materie simul omnes tres infra sunt posite. Ibidem ergo domino iesu in bello et conflictu duro et aspero permanente tu aliquantulum non sine compassione et gemitu dormitabis et quiesces si tamen poteris hoc facere.

Oratio.

Domine iesu christe qui in agonia sanguinem sudasti da michi in erumna peregrinationis huius tecum sudare vt ociosa non marcescam seruile sed in sudore vultus mei vescar te pane viuo tui quia sudoris sanguinei balsamum me egrotum sanet et celesti curie locum representet et qui iude osculo te tradi in manus impiorum et ligatum adduci ad annam permisisti ac vincula mortis eterne nobis abstulisti non permittas me tradi in manus crudelium et rumpe vincula conscientie mee male vt securus decantem. Disrupisti vincula mea tibi sacrificabo hostiam laudis. Amen.

De matutinis. Capitulum lx.

Hora matutinali ex

citaberis a sommo tuo plenus lacrimis et dolore confectus propter ea que post completorium cogitasti et tunc meditaberis et in spiritu tuo videbis qualiter dominus tuus sedet inter inimicos despectus et inhonoratus a suis discipulis et amicis derelictus et tot malis hominibus sociatus. O domine iesu quomodo ita sedes tam contemptus et desolatus vbi sunt discipuli tui et amici o vnicum bonum meum o singulare gaudium meum quid faciam cum te sic video. Certe domine sedebo in terra tecum et associabo te quia non video hic qui diligat te sed potius inimicos tuos insanos et dementes qui oderunt te. Jesu ergo statuto et stante ligato ante annam pontificem (interrogauit) dolose (Jesum pontifex de discipulis suis) fortassis vbi essent et cuius gratia eos collegit vt videret si posset eum deprehendere quod ab eo seducti fuissent (et de doctrina eius) non cognoscende veritatis amore sed ad videndum si posset ibi falsitatem vel calumniam et aliquid dictum contra legem inuenire et sic causam haberet qua posset accusare eum et tradere romano presidi ad damnandum. Duo enim imponebantur christo a iudeis. scilicet falsa doctrina et noua ac seductio et attractio hominum ad se et ideo pontifex examinat eum de vtroque vice scilicet esset seductor hominum et doctor false doctrine et primo de discipulis eius quos videbatur seduxisse. secundo de doctrina eius quasi notans eam falsam esse. Dicitur autem annas pontifex non quia tunc actu esset sed quia ante fuerat et post esse debebat. Jesus vero de discipulis omnino tacuit quia tunc de ipsis nil boni dicere potuit quia iam fugerunt dans nobis exemplum quod malum de aliis non debemus dicere nec peccatum alterius propalare. Sed de doctrina sua respondit ostendens quod non mala vel suspecta sed bona et sana erat quod declarat ex loco et auditorum testimonio di. (Ego palam locutus sum mundo) id est in publico et multis audientibus (ego semper docui in templo et synagoga) iudeorum locis publicis et iudeis presentibus (et in occulto locutus sum nichil) scilicet ideo vt occultarem et non innotescerem multis (quid me interrogas) a quo veritatem audire non desideras (interroga eos qui audierunt) de quorum dictis non habeas inuidiam vel suspitiones q. d. paratus sum testimonium eorum subire quod tibi magis quam dictum meum est credibile vnde Cris. quid ait me de discipulis meis interrogas. Interroga inimicos meos qui insidiantur michi hi dicant. Hec enim est veritatis inextricabilis demonstratio cum inimicos quis eorum que dicit inuocat testes ipsos ira domini responsionem temperauit vt veritatem taceret ne se defendere videretur dans nobis formam temperate respondendi hostibus ita vt nec veritatem celemus nec eos contra nos dictis prouocemus. ¶ Tunc vnus ministrorum pontificis qui dicitur fuisse malcus cuius sanauerat auriculam ingratus accepti beneficii (dedit Jesu alapam) respiciens peruersos qui beneficiis impensis mala rependunt et dixit (sic respondes pontifici) Ille enim minister sceleris accepit responsionem iesu quasi notasset pontificem de stulta interrogatione et dans sibi alapam ad improperium voluit vindicare quod placabiliter non responderat pontifici plane confitendo vel negando quia alapa vt plurimum pro vindicandis offensionibus verborum solet dari. In hac alapa impleta est prophetia illa. dabit percutienti se maxillam. Est enim alapa percussio in maxillam sicut colaphus est percussio in collum. Ipse vero dominus longanimis et patiens malum pro malo non reddidit sed hanc contumeliam sicut multas alias que sequitur pro nobis cum omni patientia et mansuetudine tolerauit et patientiam docuit humiliter vultu placido et submisso sermone modeste respondendo et veritatem ostendendo ac iniustitiam cui qualibet penam solo iussu irrogare poterat blande et caritatiue corripiendo (. Si inquit male) et contra veritatem (locutus sum) et hes te phen

Mat. xxvi. Marci xiiii. Luce xxii. et Joh. xviii.

Crisostomus.

dere q̄ dixi demonstra (et testimoniū perhibe de malo) ⁊ proba me mendacē (Si autē bn̄) et nō habes reprehendere (quid me cedis) iniuste. Quid ista rñsione verius. māsue tius et iustius. Hinc colligimus nos posse increpare no bis iniuriātes et arguere ita tñ q̄ moderate et pacate. Re spondendū est enī q̄n q̄ stulto iuxta stulticiā suā ne sibi sa piens videat. Quera et pie iesu q̄ nā sit tibi deuota hec cernens et audiēs valeat se cōtinere a lacrimis ⁊ dolorē occultare interne passionis. vn̄ Criso. vnus dedit alapā (Crisostom⁹) iesu hec dicenti. Quid hoc fiet vtiq̄ȝ stultius. horreas ce lum excelsum mentis patiaris in terra. dn̄atoris longa nimitate et seruoꝝ indeuotione. vnde et aug. Si cogite (Augustinus) mus quis accepit alapā nōne vellem⁹ eum qui percussit aut celesti igne cōsumi aut terra dehiscente absorberi aut correptum demonio volutari aut aliqua hmōi qualibet pena vel etiam grauiore puniri. Quid enim horum per potentiā iubere nō potuisset per quē factus est mundus nisi patientiā nō maluisset docere qua vincitur mundus hec aug. Sed sm̄ eundā aug dicet forte aliquis. Quia ce pit iesus facere et docere cur nō fecit qđ docuit prebēdo alterā maxillam. Dicendū q̄ dicta ⁊ pcepta sacre scriptu re ex factis xp̄i et sanctoꝝ debent interpretari. sic ergo sa cra scriptura interp̄tanda est sm̄ q̄ xp̄s et sancti eā serua uerunt. xp̄s ait qui vtiq̄ȝ precepta que docuit prius im pleuit et in hoīe quē suscipere dignatus est viuendi nob̄ exemplū tribuit. nō prebuit isti aliā maxillā. nec paulus vt in actibus legit hoc fecit ostendens percutienti maxil lam nō actu ipō prebendā esse alt tā sed animo paratā esse ad patiendum si opus sit. Fieri enī potest vt alteram maxillam visibiliter homo prebeat et iratus. Sed brat⁹ est qui in oībus q̄ iniuste pro iusticia patit potest veracit dicere. Paratum cor meum deus paratū cor meū. Un de istud xp̄i preceptum de prebendo maxillam aliam. et similiter de nō resistendo malo et plura alia nō dantur ⁊ intelligunt absolute et ad litteram sed magis sm̄ animi preparationē vt homo habeat animū preparatū ad hec facienda vbi videret expedire ad dei honorem et ecclesie vtilitatem alias nō et hoc dn̄s seruauit qui paratus erat dare aliam maxillā si opus fuisset percutienti q̄ totum corpus suum penis acerbissimis prebuit et occisioni im mo aliquando expedit iniuriātibus respondere ad ipoꝝ et alioꝝ instructionē sicut fecit hic xp̄s. et vt in actib⁹ legitur paulus et aliquando etiā facto resistere ne detur occasio agēdi male. Sic ergo excusatio dn̄i qua sic respō dit vtilis ad instructionem fuit. Et multis alijs cōtuelijs ibidem forte eum affecerunt de quibus euangeliste tacēt ¶ Ex hoc articulo alapisationis habentur tria documē ta. Primum est quia xp̄us pro nobis alapisari voluit vt nos ora nostra compescamus ne quid contra diuinū ho norem loquamur et etiam vt ad bonum loquendum vel agendum excitemur sicut aliquando aliquis percutitur vt a torpore excitetur. Secundum est vt et nos discam⁹ in iniurijs et contumelijs nobis illatis patientiam habe re. imitatione domini qui in hoc specialiter exemplū ma gne patientie dignatus est nobis prebere. Et sicut chri stus eadem nocte omnes illusiones et verecundias ab iniquis sibi factas patienter sustinuit sic homo contume lias et obprobria ac cuncta mala in verbis seu factis ab importunis hominibus sibi illata patienter ferat amore sui redemptoris similia et multo maiora propter ipsum patientis. Tertium est q̄ consilia euangelica nō semper oportet seruare ad litteram sed aliquando scđm animi p parationem et maxime vbi de hoc ex factis christi ⁊ san ctorum informationem habemus et auctoritatem. ¶ Ad conformandum se isti articulo poterit homo sibiipsi da re alapam moderatam ad representandum alapam xp̄i pro omnibus verbis suis ociosis vel etiam prauis ⁊ mē dosis et orare dicens. Jesu q̄ ab anne ministro cedi alapa voluisti. da michi queso gratiam tuam que me a tua laude nunq̄ȝ cessare faciat et ab ocioso sermone com pescat. (Et misit iesum annas ligatū) q̄si reum et mor te dignum ⁊ iam coram eo cōdemnatū (ad cayphā pon tificem) q̄ xp̄i examinatio principalit ptinebat ad ipsū (⁊ cōuenerunt omēs sacerdotes) i. principes sacerdotū (et scribe) i. legisperiti (et seniores) i. iudices ordinarij ad examinādum xp̄m et iudicandum ⁊ ad tractandū de ipsius cōdemnatione et morte. Cū autē p̄sentatur consi lio malignantium aduersus eum illi quasi leo capta pre da exultant. Bene potes cogitare q̄m male eum recepe runt et quomodo sine honore forte in terra vitiliter co ram ipsis sedere fecerunt (Petrus autem) et hic (vsq̄ȝ in atrium) i. vsq̄ȝ quo peruenit ad atrium (pricipis sacerdo tum sequebatur) ex deuotione et amore q̄uis a longe ppter timorē. Quem caritas trahebat timor retrahebat verum secundum bedam in hoc maxime nobis est admi (Beda) ratione venerandus q̄ dominum non reliquit etiā cum timeret (Et ingressus intro) .i. ipsum atrium deductus per ostiariam similiter vt supra (sedebat cum ministris ad ignē quia frigus erat) sicut solet esse i Marcio. Post mediam noctem (vt finem negocij videret) ⁊ quid pon tifex de domino iudicaret (Principes autē sacerdotū et omne consilium) quia verum (testimoniū) inuenire nō poterant (falsum querebant) pcurando ⁊ subornādo (et nō inuenerunt) vnde eū tanq̄ȝ morte dignū coram pyla to accusare possent licet (multi falsi testes) ad id procu randū (accessissent) quoꝝ (testimoīa nō erāt ɔueniētia) et sic defecerunt scrutātes scrutinia mētita est enī iniqui tas sibi vt regina aduersus ioseph et sacerdotes aduers⁹ susannā quia ignis sine materia deficit. Ubi orige. Falsa (Origen) enim testimonia tunc locum habent quando cum colo re aliquo proferūtur sed nec color īueniebat q̄ posset cō tra iesum adiuuare mendatia qđ maximā laudem exhi bet iesu qui sic oīa irreprehensibiliter dixit et fecit vt nul lā verisilitudinem inueniret in eo reprehensionis mali et multi astuti hec orige. Sed de omniū testimonijs solum duoꝝ testimoniū exprimit de quibus subiūgit (No uissime autē) i. post multoꝝ falsa testia (duo falsi testes dixerunt. Nos audiuim⁹ eum dicentem possum destru ere templum dei hoc manufactū et post triduum aliud nō manufactū edificare.) Ex hoc autē conabātur pro bare q̄ ipse diuinā potentiam q̄si deus sibi vsurparet s; falsi testes erant q̄a et sensum et verba xp̄i mutabant ad qđ xp̄s nichil respondit q̄ mentiebantur aperte nō enī dixerat de hoc templo salomonis sed pprij corpis. Ubi (Hieroni.) hiero. Falsus testis est qui non eodem sensu dicta intel ligit quo dicuntur dn̄s enī dixerat de templo corporis sui sed in verbis calūniantur et paucis additis vel muta tis quasi iustam calunniam faciunt saluator dixerat sol uite hoc templum illi cōmutant ⁊ aiunt possum destrue re templum dei vos inquit soluite nō ego quia illicitum est vt ipsi nobis manus inferamus deinde illi euertunt ⁊ post triduum edificabo illud vt proprie de templo iudai co dixisse videatur. domin⁹ autem vt ostenderet aīale et spirans templū dixerat et ego in triduo suscitabo illud. aliud est suscitare aliud edificare. hec hiero. Dicens autē dominus soluite. non dicit precipiendo sed predicendo eis quid essent facturi predicens mortem suā in qua cor pusculus quod erat templum deitatis solutū est. Unde sensus est soluite id est soluetis corpus meū per mortem quam michi inferetis et in tribus diebus excitabo illud. Excitare est enī a somno mortis reuocare quod proprie cōpetit templo spūali i. suo corpori sed reedificare pro prie cōpetit templo materiali. nō maius tamē miraculū erat templū manufactū in tribus dieb⁹ reedificare q̄ȝ se ipm post mortem die tertia resuscitare. item possent dici falsi testes ex falsa intentione quia intendebant mortem innocentis procurare. Ex hoc articulo s. delatione falsi testimonij sumūtur tria documenta. Primum est q̄ nos falsum testimoniū imo omnē falsitatem et mendacium summe detestemur quia mendacijs ⁊ fallacijs xp̄s mor

te est addictus z nos quotiensciq̄z falsi testimonii z mē
dacium contra pximū pferimus xp̄m q̄ntum in nobis ē
morti addicimus vn̄ q̄ detestabile sit istud crimen osten-
Isidorus
dit isid. vi. Testis falcidicus tribus personis est obnoxi⁹
primū deo quē periurando cōtemnit 2º iudici quē men
tiendo fallit postremum innocēti quem falso testimonio
ledit. secundū est q̄ nos discamus incriminationes si no-
bis inferantur amore dei patienter sustinere sicut xp̄s p
nobis ad oēs falsas incriminationes simpliciter tacuit
August.
quia fm aug. apte mendacia nō sūt respōsione digna. ter
cium est vt nos fallacias studeamus quantū cū deo pos-
sumus declinare ad hoc enim dn̄s falsos testes sustinu-
it vt nos ab eis eriperet sicut etiam mortem sustinuit vt
nos a morte liberaret. ¶ Ad conformandum se isti articu
lo gratias hō referat christo q̄ falsos testes contra se ad
misit vt nos veritate fulciret et sic oret iesu q̄ a iudeis fal
sis testimonijs accusari voluisti. da michi nemini falsas
calumnias inferre et illatas pro tuo honore patiēter suf-
ferre. ¶ Uidens autem cayphas princeps sacerdotum q̄
iesus tacebat et q̄ testimonia cōtra eum producta ad ei⁹
condemnationem non sufficiebant perturbatus quia nō
inueniebat locū calumnie z vnde posset iesum iuste con-
demnare sicq̄z ira cōmotus et vesania mentis agitatus
(surgens) ex impatientia (in mediū) de solio sacerdotali
ait illi (Nichil respondes ad ea que isti aduersus te testi-
ficantur) motu corporis insaniā mentis demonstrat cū
tpantia et grauitas in verbo opere et gestu iudicē z pla-
Beda
tum deceat fm bedam. ad respōsum prouocat vt ex occa
sione sermonis locum accusandi inueniat (Jesus autem
tacebat et nichil respondit) Primo vt ostenderet suā iu
sticiam quia z illi indigni erant z ea que cōtra ipsum dice
bantur erant falsa z responsione indigna. Secūdo suā mi
sericordiam ne illi amplius peccarent si in malicia pdu-
rarent. Tercio suam sapientiā q̄z sciebat vt deus q̄ q̄cq̄d
respondisset traxissent in calumniā et respōsio excusatio
nis nullo audiente fuisset inutilis. Quarto suam patien-
tiam vt exemplum daret cōtemnere calumniantiū voces
et potius fortiter silere q̄ sine vllo profectu defendere.
Hinc colligimus porcis et canibus et detractoribus vel
quibuslibet non esse respondendum cum nulla secura sit
vtilitas sed potius incommoditas. Quanto autem ma-
gis iesus ad indignos respōsione eius tacebat tanto ma
gis pontifex furens eum ad respondendum prouocabat
vt ex verbis eius occasionē calumniandi captaret. Tūc
enim (princeps sacerdotum) rursus interrogans dixit ei
Adiuro te per deū viuū vt dicas nobis si tu es christus
filius) s. naturalis (dei benedicti). Qui ad eum capien-
dum quasi latronem miserat nunc de furto et vsurpatio-
ne deitatis examinat. Non tamen veritatem dei deside-
rat sed magis calūniam parat ad hoc autez iesus respon
dit propter reuerentiam diuini nominis inuocati (Et di
xit illi. Tu dixisti quia ego sum). Ueritatem eis respon-
dit vt inexcusabiles essent et ne nomen dei spernere vi-
deretur. Et adiecit dominus iesus (Ueruntamē dico vo
bis. Ammodo videbitis) oculis corporeis (filiuz homi-
nis) s. me quē modo cōtemnitis z ignominiose tractatis
in die iudicii (sedentem) vt iudicez (a dextris virtutis).
i. maiestatis (dei) patris. i. in equalitate z plenissima po
testate patris hoc est secundum hiero. in vita regnantē
Hieroni.
sempiterna et virtute diuina (et venientez). s. ad iudici-
um secundum formaz humanaz (in nubibus celi) sicut a-
scendit vbi videbit cuz omnis oculus z qui eum pupuge
runt. Quasi dicat vos me vt purū hominez contemnitis
et quasi impiū condēnatis sed tn̄ propter hoc me exalta
tum super oēs celos et iudicē videbitis (Tūc princeps
sacerdotū) qui surrexerat in furore magis insaniens (sci-
Beda
dit vestimenta sua) in rabie quia fm bedā quem de solio
sacerdotali furor excusserat eundem rabies ad scinden-
das vestes prouocat. Et in hoc facto cayphas propheta
uit q̄uis ipse nescierit. Bis enim nesciens pphetauit se

mel verbo q̄n dixit expedit vt vnus hō moriatur pro po
pulo altera vice facto vt patet in hoc loco q̄ fm hiero.
Hieronim⁹
per hoc ondit iudeos sacerdotalem gloriam pdidisse cū
eum vestem sibi discidit ipsū q̄ tegebatur velamentū legi
abiecit Unde et beda. Aliorū autē mysterio factū est vt
Beda
in passione dn̄i pontifex iudeorum vestimēta sua scinde
ret hoc est ephot. cum tunica dn̄i nec ab ipsis qui euz cru
cifigere militibus scindi potuerit. Figurabatur enī q̄ sa
cerdotium iudeorum pro sceleribus pontificū eēt scindē
dum z a statu sue integritatis soluendum z auferendum
cuz soliditas ecclesie seu fidei que vestis dei solet appel-
lari nunq̄ valeat scindi vel disrumpi. Hoc est inm oculis
cernere quia videmus iudeos sacerdotij gloriaz pdidisse
z sedez a ceremonijs vacuā esse ecclesiaz vero et fidē eius
quia supra petrā fundata est in sua soliditate permanere
hec beda. Mos quippe erat iudeis scindere vestimenta
in signum doloris z detestatiōis criminis cū aliquid bla
sphemie z quasi contra deum audiebant sicut paulus et
barnabas sciderunt vestes cum cultu diuino se honora-
ri videbant Hoc autē tā enorme peccatum princeps sa-
cerdotuz imponebat christo dicēs exclamādo (Blasphe
mauit) s. attribuendo sibi quod dei est blasphemia enī est
attribuere creature quod solius dei ē vel deo quod soli⁹
creature est. (Quid adhuc egemus testibus). Quasi di-
ceret pro nichilo laborimus querēdo testes (Ecce nūc)
i. in aperto et corā oībus (audistis blasphemiā) O miser
et princeps neq̄z non dixit xp̄s blasphemiaz sed veritatē
tu ipse blaphemas qui quod dei ē deo non attribuis sed
filiū dei puram creaturam credis z ideo blasphemia tua
tecuz est in perditiōez. Sicut ergo xp̄s in mortis discrimi
ne ad cayphan ductus veritatē nō defecit s3 cōstanter
se dei filium cuz oī modestia pfessus fuit sic verus ipsius
seruus propter nullū tpale pīculum debet veritatē dese
rere sed vsq̄z in mortem cōstans perseuerare. Ex hoc ar-
ticulo ipositōis blasphemie sumitur documentum q̄ nos
debemus esse ab omni blasphemia puri et immunes taz
quo ad nos q̄ quo ad alios. Quo ad nōs quidem vt
nichil omittamus vel dicamus q̄ nomē dei blasphemat
Qō fit multipl'r vt siue quis expresse maledicat deo vel
sanctis siue quis blasphemet baptismuz vel alia ecclesie
sacramenta. Blasphemat etiaz verbū dei qui contemnit
et spiritūsanctum blasphemat qui sacris canonibus de-
rogat. Christus igitur licet non solum a blasphemia sed
etiā ab omi peccato purissimus fuerit blasphemiā tamē
sibi imponi pertulit vt nos puros a blasphemia custodiā
mus. Quo ad alios etiam vt nos alijs blasphemiam nō
inferamus ita q̄ nos per os nostrum nūq̄ verbum blas
phemie vel maledicti exeat contra aliquem etiam male
dicto dignum sicut iste cayphas eo ipso blasphemus fu-
it quo blasphemiam creatori imposuit et potuisset chri-
stus respondere non ego sed tu blasphemas sed noluit
dn̄s per os suum exire aliquod blasphemie verbum nō
bis in exemplū. De quo etiam pulcram doctrinam ha-
bemus in epl̄a iude vbi dicitur q̄ michael archangelus
cuz altercaretur cuz dyabolo de moysi corpore non est au-
sus iudicium blasphemie inferre dyabolo sed dixit im-
peret tibi dn̄s. Super quo verbo dicit hiero. Si micha
Hieronim⁹
el non fuit ausus dyabolo certe maledictiones dignis-
simo iudicium inferre blasphemie quanto magis nos ab
omni maledicto puri esse debemus. Merebatur dyabo
lus maledictū sed per os angeli blasphemia exire nō de
buit hec hiero. Si igitur dyabolus licet voluntate malus
in substantia tamē bonus ab angelo non plasphematur
quia aliquid pferret aduersus bonā naturā que dei ē cre
atura quanto magis ab hoībus blasphemia est cauenda
in quancūq̄z creaturā et maxime in creatorem. Ad pfor
mandū se isti articulo per contrarium bn̄dicat hō deo di
cens illud sit nomē dn̄i benedictum ex hoc nūc z vsq̄z in
seculum vel aliquid hmōi. Jesu qui blasphemie crimen
falso tibi imponi voluisti custodi me vnq̄ per me nomen

rum verbo vel facto blasphemetur nec per os meū blasphemia vel maledictum proferatur. Cum autē ꝑnceps sacerdotum dixisset (ecce nunc audistis blasphemiaz) adiecit (Quid vobis) iusic scd'm legē de hoc (videtur) Tūc illi oēs ɔdemnauerūt eum et (respondētes dixerūt reus est mortis) cum tamē veritatez dixisset eis. Ipsi erant accusantes ipsi discutientes ipsi sniam proferentes secūdū

Beda.

bedam sententia sua se ɔdemnāt qui eū morti adiudicāt quez et oris et opis sui testimonio deum esse cognoscere pñt. Et quidem in hoc vere respondissent supposita veritate facti omnis qui blasphemat nomē dei scd'm legem reus est mortis q: debet lapidari ꝫ q: factum sup q̄ fundebatur questio fuit falsum iō responsio fuit falsa ac prophana et iniqua. Ex hoc articulo ɔdemnationis xp̄i ad mortem habemus duo documenta. Primū est vt caueamus ne vnq̄ȝ illa vox iudeorum reus est mortis que xp̄i auribus innocenter insonuit nr̄is mētalibus aurib᷒ insonet et in nobis locum veraciter habeat nam de quocunq̄ȝ exire in mortali peccato verum est dicere reus est mortis Scd'm est vt si q̄ñ nos propter xp̄m a persecutoribus cōdemnemur ad mortē non perturbemur ꝫ poti᷒ gaudeamus respicientes ad mercedē Ad ɔformandū se isti articulo recogitet homo q̄liter ipse sepe propter demerita sua reū mortis se fecerit ꝫ dei misericordia sit hactenus conseruatus pro sua emendatione vł al's ꝑut deus inspirauerit. Jesu qui prophanā impiorum vocē s. reum te esse mortis minime timuisti custodi me ne ī oculis tuis eterne mortis reus inueniar. (Tunc) qui circunstabant omnes fere insimul irruerunt super dominum iesum (⁊ illudebant ei. Alij spuebant in vultum eius) benignissimuz tanq̄ȝ in hominē vilem et pestiferum et morte dignum scilicet confessum se esse deo equalem vt compleretur quod dictum est faciem meam nō auerti a confusione sputorum Proprium eñ iudeorū erat in contēptum ac vituperium et despectum spuere in faciez eius quem abijciebant. Et tam horribiliter et incessanter ī facies hominum spuebant vt quandoq̄ȝ eos suffocarent

Quid turpius quid despectius quid ignominiosius et vituperosius q̄ȝ in faciem expuere et maxime in illam faciem speciosissimaz in quam desiderant angeli prospicere. O q̄ȝ ceca emulatio infelicium iudeorum que non exhorruerunt turpissimis sputis suis maculare ⁊ deturpare faciem tam amabilem. Et non tantum simplicibus saliue sputis sed verisimiliter etiam excreationibus suis feditissimis Unde math non dicit spuerunt sed (expuerunt) quasi excreando spuerunt marcus autem dicit (conspuerunt) quia non tm̄ vnus sed plures simul conspuerunt. Et sic illa facies bñdicta facta est ita abominabilis quasi esset leprosa ex sputis et verberib᷒ q̄ ei vt subdit (in faciē eū palmis dederūt) Hoc est cōtra illos qui adulterinis coloribus ornare suas nituntur facies. Ex hoc articulo cōsputionis in faciē sumuntur duo documenta. Primum est q̄ nos diligēter caueamus ne et nos vnq̄ȝ cum iudeis xp̄i faciem conspuamus. quod modis

Hieronim᷒.

pluribus fit. Primo naq̄ȝ s'm hiero faciē xp̄i conspuunt qui cōscientiā suā fedis cogitatiōibus ⁊ actionibus polluunt Quia eñ xp̄s cōscientiā sanctam inhabitat in quo dei facies ⁊ imago relucet hinc est q̄ qui cōscientiā suam pctīs polluit quasi sputū in xp̄i faciem proijcit. Et ideo dicit hiero q̄ dn̄s noster in faciē suā cōspui voluit vt sputaminibus susceptis faciem aīe nr̄e lauaret ¶ Scd'o s'm

Rabanus.

Raba illi in faciē xp̄i expuunt q̄ presentiā gratie ei᷒ execrandis verbis ex interna cece mentis insania cōceptis

Gregorius

respuunt et eū in carne venisse negant. Tertio s'm greg. in faciē xp̄i conspuunt qui iustos et sanctos in p̄nti vita cōsiunt ant et in eoz cōtumelias fixa verba quasi fluctas salinas mittūt. Quarto pōt dici q̄ ad litterā xp̄m in faciem cōspuunt q̄ eucharistiā indigne sumunt Quicunq̄ȝ eñ polluta conscientia corpus xp̄i in os suum accipiunt hi saliua sua peccato infecta sacramentū ɔtingūt madefaciunt et deglutiunt ac per hoc in faciē xp̄i conspuunt. Quinto in faciē xp̄i conspuunt qui prelatos suos ɔtemnunt. Item sexto in faciē xp̄i despectiue conspuunt qui gratias deo de quolibet sibi dato munere non agūt Secundū documentū est vt nos ista sputa turpissima ⁊ alia facta exprobrabilia passionis christi nobis ad magnam gloriam reputemus. vnde Crisosto. Attende q̄ euange-

Crisosto.

lista cū summa diligentia ea que videntur esse exprobratissima exponit nichil occultans vel omittens aut verecundans sed gloriā existimans maximā dn̄atorez orbis terrarum pro nobis talia sustinere. Hec autē legamus continue hec nostre menti inscribamus et in his gloriemur hec Crisosto Et siquidem istud documentū possit referri ad singula puncta dn̄ice passionis precipue tamē ad istud quod sic exprobratissimū fuit. ¶ Ad conformandum se huic articulo formet homo in mente sua christū tam horribiliter sputis in facie deturpatum et regratietur sibi pro magna gloria nostra Recogitet etiam quotiens ipse faciē illam speciosissimā in cōscientia sua polluit Item quotiens indigne cōmunicando sputi sui contactu christum sordidauerit. Jesu qui immundis iudeorum sputis pulcerrimam faciem tuam maculari voluisti da michi tue imaginis faciem in me nunq̄ȝ meis sordidis actibus aut cogitationibus inquinari (Alij velabant faciē eius) quod velamen manet vsq̄ȝ hodie super corda eorum quia ab eis faciem suam abscondit O insana cecitas et ceca insania infelicium iudeorum quia illaz desiderabilem faciem quam aduentura patres eorum et ꝓphete cū longo suspirio desiderauerūt ipsi infelices cū presentem habuerunt tam ignominiose velauerunt Ve-

Beda

lauerunt inquā vt ait beda. non vt ipse illorū scelera nō videat sed vt a seipsis faciem et gratiam cognitiōis eius absconderent. Ostenderunt per hoc etiam nescienter q̄ in faciem christi nullus infidelis et auersus a deo intueri potest quia est ab eis velata. Et similis ratio est de falsis xp̄ianis Sed sicut dicit apostolus. cum quis conuersus fuerit ad deum tunc auferetur velamen. ¶ Ex hoc articulo velationis faciei habentur plura documenta Primum q̄ nos summe caueamus ne velamen ante christi faciem ponamus Sed heu multi christiani velamen ante christi faciem ponunt quales sunt qui ī fornice peccāt. quasi deus eos non videat quales etiam sunt qui sub velamine cuiusdam libertatis libere peccant. Item velamen ante christi faciem ponunt qui imaginem dei in se velamine culpe et ignorantie obtegunt et obscurant. dicit enim Hiero. q̄ ideo christus pro nobis velari voluit:

Hieroni.

vt velamine faciei sue velamen culpe et ignorantie a cordibus nostris auferret. Insuper faciem christi velant qui a seipsis gratiam cognitionis eius abscondunt. Itē oculos domini omnia videntis velant qui malum pro bono dant vel vendunt. Item hic est documentū q̄ et nos debemus interdum facies nostras velare ne oculi nostri videant vanitatem vel saltem oculos habere defixos in terram et sic faciem quasi habere velatam ne capiatur in exteriorum aspectu et concupiscentia: Ad conformandum se huic articulo recogitet homo quomodo omnia nuda et aperta sunt oculis dei vt ex hoc trahatur a peccando Item memoretur quomodo ipse luminosam faciem imaginis dei in se obtexit et obscurauit peccatis. Jesu qui faciem tuam gratissimaz velari voluisti illustra queso faciem tuam super me indignum seruum tuum et imaginem tuam in me non sinas obscurari. velamen q̄ȝ culpe et ignorantie a corde meo digneris auferre. (Alij colaphis eum ceciderunt) id est in collo percusserūt So lent in collo percuti fatui et despectibiles persone. Unde in hoc q̄ iudei christum colaphisabant non tam attēditur lesio percussionis q̄ȝ maxima cōtumelia despectionis. Ex hoc articulo colaphisationis tale habetur documentum q̄ caueamus ne et nos aliquando christum cō-

Beda

laphisemus s'm Bedam omnes falsi xp̄iani christū cola

phisat q ore ↄfitent xp̄m facto aūt negāt. Colaphus da tur a retro. Illi ergo colaphisant dn̄m xp̄m qui ei blandi untur ore eius ↄ̄fitentur sʒ retro quo deberent eū sequi ꝑ bonā vitā colaphisant eū malis operibus christo ↄtradi cendo. Item s̄m aug. colaphis xp̄m cedunt qui ei hono res preferunt. Item a tergo xp̄m colaphis verberat qui ꝓximum post tergum suum infamat. Item est documē tum q sicut xp̄s pro nobis est colaphisatus sic et nos co laphisationes suas spūales quas plerumqʒ nobis infli git nō solū patienter sʒ ꝛ prudenter portemus sicut fecit ap̄ls qui dicebat. Datus est michi stimulus carnis mee angelus sathane qui me colaphiset ꝛ cetera. Ad ↄformā dum sese huic articulo poterit homo sibi ipsi dare cola phū in memoriaʒ colaphoꝝ xp̄i ꝛ sic orate. Iesu qui a iu deis colaphisari voluisti da michi sic te ore confiteri vt contrarijs operibus nullatenus colaphisem. (Alij pal mas in faciē ei dederūt) ꝛ faciem eius percusserunt dicitur autem palma s̄m papiā manus extensa vel applicata si cut pugnus dicit manus cōplosa. Manibus ergo exten sis ꝛ palmis eū in faciem percusserunt ex qua percussiōe plus affligitur homo de percussione in collo. ¶ In facie enī sunt omēs sensus et sunt ibi membra tenera facile se sibilia. Vn̄ verisile est q ex tali passione fluxerit sanguis per nares ꝛ os licet hoc ab euangelistis non exprimatur. O q̄ horrendū scelus impijssimorum iudeorum q faciem tam formosam tam crudeliter verberibus affecerunt s̄m hiero. voluit alapis expalmari vt nos ei in laudem no stris manibus ꝛ operibus ꝛ labijs applauderemus. ¶ Ex hoc articulo percussionis in facie habētur p̄ia documēta. Primum est q nos exemplo christi discamus patienter sustinere si quis in faciem nos cedat sicut apostolus quos dam in hoc commendat. Qđ non solum accipiendum est ad litteram sicut in proposito christus ad litteram cesus fuit in faciem sed etiam mistice quia sicut dicit glo. ibidē in faciem ceditur in cuius os iniuria irrogatur. Nam et isto modo christus in faciē cesus fuit pro quāto multas iniurias et improperia ei in faciem obiecerunt. Sicut er go dominus noster ab omnibus talibus increpationib' blasphemijs percussionibus et sputis faciem nunq̄ auer tit quinimo voluntarie ad omnia illa faciem suam eis ꝓ nobis obtulit sic et nos casu ingruente sustinere similia pro christo non recusemus secundum documentum est vt caueamus ne et nos demus palmas in faciem christi q2 s̄m aug. illi palmas in faciē christi dant qui perfidia ceca ti eum in carnem nō venisse affirmant tāq̄ p̄ntiā ei' ex terminātes ꝛ repellentes. Itē in faciē xp̄i illi sacerdotes palmas dant qui pollutis manibus corpus christi tan gunt et contrectant. Item faciem christi alapis cōtundit qui ꝓximū in p̄ntia sua confundit. ¶ Ad conformandum se articulo recogitet homo quotiens ipse imaginem dei in se offenderit et parat' sic secū͂ dū preparationem ani mi pro christo libenter velle in faciem cedi. nō solū verba liter sed etiam realiter casu oportuno. Item recogitet sa cerdos quotiens manus pollutas suas in faciem christi iniecerit corpus suum indigne tractando. Iesu qui iude orū manibus faciem tuam speciosissimam cedi voluisti da michi ymaginis tue faciem in me semꝑ illibatam ille samqʒ conseruare ne q̄ iniquitatum mearum sceleratis manibus meis violetur. (Et ministri alapis eum cede bant) hoc est in maxillas eum percutiebant de quo pote ris meditari sicut dictū est supra de alapisatione coram anna pontifice facta. (Percutientes autem eū in capite interrogabāt eum dicentes. Propheriza nobis xp̄e q̄s ē qui te percussit) Sed in quanā parte capitis percusserūt eum tunc q̄ñ hec dicebāt hoc euangeliste diuersimode lo quūtur. Unde potest dici q cū velassent faciem eius qui libet eorum percussit eum vbi voluit aliqui i collo alij in faciem alij in maxillas ꝛ sic (percutientes interrogauerūt eum dicentes ꝓphetisa nobis christe q̄s iste est qui te per cussit). Et hoc derisorie dicebant quasi in contumeliam eius qui se prophetam a populo haberi volebat ꝛ quem populus magnum ꝓphetam reputabat per hoc enī desi gnabant q falsus propheta esset ꝛ q ignoraret quis eum percussisset vnde Theophi. dicit q dn̄s prophetarum vt pseudo propheta deluditur. Et q̄n ipsi eum illis verbis ir ridebent et quasi ludibrium de eo faciebant idcirco eis nichil respondebat vt enim dicit Hiero. Stultū erat ver berantibus respondere et prophetare cedentem eum pa lam percutientis insania videretur. ¶ Ex hoc articulo lu dibriose expetitionis prophetandi habētur quatuor do cumenta. Primum est q nō illudamus christo putantes mala nostra non videri ab eo. Nam scd̄m bedā q̄cunqʒ re probis actibus eam exarcebant dū suas cogitationes ꝛ opera tenebrarum ab eo videri non putant quasi illuden tes dicūt quis est qui te percussit. Secundū est q consi deremus nos in etipsos si vnq̄ manu praui operis chri stum percusserimus quod si nescimus expectamus ꝓ hiis de a christo quod iudei irrisorie ab eo exegerūt vt ꝓphe tiset nobis docēdo nos cognoscere culpas nostras. Ter cium est q nos cauere debemus ne a christo prophetis am vel miraculum tēptatiue expetamus vnde augusti. Quantis mecum suggestionū machinationibus agit ini micus vt signum aliquod petam. Sed obsecro te dn̄e vt quemadmodū a me longe est ista cōsensio ita sit semper longe atqʒ longius ipsa cogitatio. Quartum est q indi gnis non est effundendum donū dei. Unde licet xp̄s eēt verus propheta noluit tn̄ prophetisare irrisoribus suis. Sic et doctores ꝓ tpe ꝛ loco debent verbū dei subtrahere auditoribus indignis. ¶ Ad conformandum se huic arti culo recogitet homo q̄ntam irrisionem et infatuationem dn̄s noster Ih̄s facto est passus et quomodo iudei ludū q̄si puerorū fecerūt de eo et oret dicendo. Iesu qui ludibrium iudeorum percussus in capite ꝓphetisare exactus fuisti ꝓphetisa tu michi obsecro xp̄e vt cognoscam quis ꝛ q̄lis ego miser sum qui totiēs manu praui operis prochdolor te percussi. Insuper potes etiam meditari q alii manu re uersa dulcissimum et mellifluum os eius percutiebant alij pugnis enim cedebant alij sanctissimā barbā eius euelle bant alij per suos venerabiles capillos ipsum trahebant et viliter inter pedes ↄculcabant ac sine reuerentia ꝛ pie tate aliq̄ dn̄m angelorū male tractabant. Et nichilomi nus alia multa blasphemantes dicebant in eum et facie bant. Cum enī crudelissimi et sine mia essent omnia mala et vituperia q̄ poterant ei faciebant alij ex sua mala vo luntate ad hoc moti alij vt placerēt maioribus qui erāt immanissimi. Quid ergo tu faceres si hec videres nun quid nō te ꝓiceres super ip̄m dn̄m dicens. Nolite iā no lite facere tantum malum dn̄o meo ecce me facite michi ecce percutite me et dn̄o meo tantas iniurias irrogarē nolite. Et tunc amplexareris flexis genibus dn̄m et ma gistrum tuū et sic susciperes libēter sup te percussiōes adiu uendum ipsum. Qđ ita mente facere recogites ꝛ totum si cut si p̄ns esses te facturum estimes. Conspice igitur sin gula quō illi maledicti dominum vexant falsos testes ꝓ curant ipsum examinant et veritatē. i. se filium dei eē cō fessum q̄si blasphemum condemnant et quō obprobrijs vexatus in oībus patiēter se h3 et compatere sibi quia ꝓ te omnia sustinet et iugiterqʒ lacrimas fundens speciosissi mā faciem eius quā illi impudenter suis illiniunt sputis tu reuerenter tuis laua lacrimis. Quis enī audiens vel mente ptractans quō fuit factus obprobrium hoīm ip̄e dn̄s et glīa angelorum et abiectio plebis filius dei p̄ris poterit se continere a lacrimis vnde ansel. Cōcilio mali gnantium aduersum te pontificum p̄ntatus es ꝛ veritā tes prout oportuit ↄfessus quasi de blasphemia adiudi catus es morti. Amantissime dn̄e iesu quanta illic indi gna a propria gente ptulisti. Vultum tuū honorabilem in quē desiderāt āgeli ꝓspicere qui oēs celos adimplet leticia quem deprecantur oēs diuites plebis pollutis la

Augusti. — hieroni — August. — Theophilus — Hieronim' — Beda — Augustinus — Anselmus.

bilis et sputis inquinauerũt sacrilegis manib⁹ ceciderũt. velo operuerunt in derisionẽ et te dñm vniuerse creature tanq̄ seruũ ɔtēptibilē colaphisauerunt sed vt ait Beda ipso dispensante qui patitur oĩa pro nobis fiunt vt sicut petrus hortatur xp̄o in carne passo nos eadem cogitatione armemur atq3 ad toleranda pro noĩe eius irrisionem obprobria pparemus. Judei qui xp̄m deluserunt olim in philisteis hostibus sampsonis pfigurati fuerunt Sampson enĩ quadā vice voluntarie se ligari fecit quem philistei captũ excecauerunt et ei illudentes in derisionem ipsum habuerunt. Sic xp̄s sponte a iudeis ligari velari illudi voluit et derideri. quadā aũt vice dũ sampson placuit tunc se de inimicis horribiliter vindicauit. Sic in fine seculorum de inimicis xp̄i erit cum ipse in maiestate et potestate ad iudicium venerit. Conspice igitur iesũ pre cunctis merito honorandum īdigne et vsliter tractari et eum in imitando disce humiliari gratiãq3 honoris spernere et laudem humani fauoris contemnere. Cum ergo homo foris videns reputat te vilem in oculis suis. tu vilem te reputa in oculis dei nec murmures vel indigneris si coram hominibus vilis reputaris sed magis in oculis dei qui omnia nouit occulta confundaris. Et caue ne malorum exemplo corruptus dominum potius exhortare videaris q̄ imitari. qui enim tunc exhortat⁹ est blasphemiis iudeorum et infidelium etiã nunc exhortatur vesanis obprobriis falsorum xp̄ianorum et nominetenus fidelium put supra in articulis illusionum huiõi est tactum. Cogita etiã qualiter dolebant petrus et iohãnes hec pcipientes vel forte vidẽtes. Et qualiter petrus iam torpens frigore infidelitatis (sedet calefaciens se) exterius cui calor caritatis et verus ignis extinguebatur interius et negat ter dñm suum timore perterritus. Nec mirũ si accedit ad eum tẽptatio q̄ se elongat a xp̄o. Primo quidẽ in atrio ab ancilla ostiaria cõpellitur et negat. vñ greg. Unius ancille voce pcussus dum mortẽ timuit vitã negauit. Sed cur ab ancilla prius pdatur petrus q̄ a viris vna ratio est ad ɔfutationẽ presumptõis q2 a muliere non a viro ab ancilla non a libera primo victus est. Scḋa rõ est vt ostẽdatur oĩs sexus et conditio in dñi peccasse necẽ et redimi per eius passionẽ. Deinde post negationẽ timens petrus inter iudeos diu stare (exiuit foras ante atrium et gallus cantauit) Exeundo aũt siã aduertit (eum alia ancilla et) dũ foris esset (dixit ministris) q̄ secũ se faciebãt (et hic cum iesu erat) sed postq̄ rediit qđ dictũ fuerat vnus de circunstantib⁹ s̄m lucã sed plures de eis s̄m iohẽm ei idẽ dixerunt et negat cũ iuramento. Ecce argumentũq3 ex vno pctõ homo ruit in aliud grauius. vñ raban⁹. Mora in pctõ dat incrementũ scelerũ. et grego. Peccatũ qđ penitẽtia nõ diluit mox suo põdere ad aliud trahit. Et timens petrus iterum foras exiuit (Et interuallo facto quasi hore vnius reuersus iterũ) s̄m math et mar. a multis et scḋ3 alios ab vno q̄ cognat⁹ malchi erat cõpellitur et negat cũ iuramento et detestatiõe (et statim gallus) scḋo (cãtauit) Põt esse q̄ multi tumultuãtes ibi stãtes petro hoc dixerũt vel vn⁹ eo2 pro oĩbus et quasi ĩ psona oĩm expssius et acri⁹ dixit ei. Et sic semel negat añ primũ gallicantũ bis aũt scḋm. Nõ enĩ solum negat xp̄m qui dicit eũ nõ esse xp̄m sed etiã q̄ cũ sit negat se ei⁹ discipulũ vel mẽbrũ vel q̄ negat se esse xp̄ianũ dñs enim non ait petro discipulũ meũ te negabis sed me negabis. Negauit ergo petr⁹ xp̄m cũ se negauit ei⁹ discipulũ. Et isto modo se etiã negauit xp̄ianũ vbi aug. Ecce medici completa est cõditio egroti cõuicta est psumptio Non enĩ factũ qđ iste dixerat aĩam meã pro te ponã sed factũ est qđ ille predixerat ter me negabis. Et grauat in petro culpa et exagerat crimen scḋm pcessum negationum q2 primo simpliciter negauit scḋo negatõi piuriũ addidit s3 tertio adiecit piurio detestationẽ (et cepit anathematizare) i. maledicere sibiipsi et maledictioni se obligare si cognouisset iesum. Anathematizatio enĩ significat iurationẽ q̄ est per execrationẽ et cũ imprecatiõe maledictiõis s. q̄n aliquis imprecat sibiipsi malũ pene et obligat se maledicto si ita sit sicut imponitur ei vel nisi illud qđ dicit sit verum. Quidã dicunt totã trinã negationẽ factã in atrio anne et que dicta sunt inde post missum iesum ad cayphã recapitulando dicta. Alii vero dicunt in atrio cayphe totã factã et s̄m hoc iohẽs anticipauit primã. S3 cõior opinio est q̄ trina negatio incepit in atrio anne et cõpleta est in atrio cayphe. Et hoc videt patere ex textu iohis qui cu3 nõ faciat mentionẽ de caypha sed solũ de anna ponit primo vnã negationẽ deinde ea que annas interrogauit de xp̄o et tandẽ ɔsequitur alias duas negationes q̄ facte fuerunt postea in atrio cayphe. Et potuit esse q̄ iohẽs eẽt notus vtriq3 põtifici et sic introduxit petrũ in domum vtriusq3 put supra patuit vbi annas iesum ad caypham misit. Cogita etiã quõ dñs benignus magister cõuersus a iusticia ad miam respexit diuinitus petrum dilectum discipulum in tertia vice respectu miserationis et gratie q2 misericordia puocat ad penitentiã et est necessaria ad eam. Conuersio quidem illa et respectus fuit interior et spũalis non exterior et corporalis q2 dñs erat intus ĩ auditorio et superius cum principibus petrus autẽ foris ĩ atrio et inferius cum ministris et vnus alium videre nõ poterat oculis corporalibus. vñ leo papa. Dñs aũt iesus qui intra põtificale cõciliũ corpore tenebat trepidatiões discipuli foris positi solo diuino intuitu vidit pauentisq3 animum mox vt respexit erexit et in fletum penitudinis concitauit. Unde s̄m augu. diuina petri respectio nichil aliud fuit nisi traditio in mentẽ eius quotiens ia3 dñm negasset et hoc qđ dñs ei predixisset atq3 ita misericorditer dño eum respiciente peniteret et fleret sicut solemus dicere dñe respice me et respexit eum domin⁹ q̄ absq3 piculo diuina misericordia liberatus est. Hec autem recordatio fuit initium pnĩe eius q̄a s̄m cris. nichil ita curat delictum vt memoria dñi ɔtinua vnde et beda. Respiciẽte domino petrus ad cor reuersus maculã negatiõis penitentie lacrimis tergit q2 nõ solũ cu3 agitur penitentia verũ etiã vt agat dei misericordia necessaria ẽ vñ ps. Usq3quo exaltabitur ini. me su. me respice et exau me do deus me⁹ i. miserere et adiuua hec beda. (Petrus aũt) cognoscens q̄ domin⁹ eũ audierat et respexerat et hoc respectu commonitus et ad amaras lacrimas prouocatus (statim exiuit foras) de medio malorũ inter quos eũ negauerat (et) fugiens in caueã seu foueã que mõ gallicantus appellatur (fleuit amare) i. ex cordis amaritudine et fletu ɔtritiõis q̄ amarus est. Fletus autẽ deuotionis est suauissimus intantum vt p cibo reputatur s̄m illud ps. fuerunt michi lacrime mee panes die ac nocte. In ipso aũt loco vbi post negationem fleuit et pniã fecit in memoriam amari fletus et pnĩe ei⁹ edificata est eccl̃ia sancti petri q̄ locus est inter mõtẽ syon et ciuitatem ierlm. Extitit tunc petrus [illegible] consuetudinẽ vt singulis noctibus surgens a primo gallorum cantu vsq3 ad horã matutinã staret in oratione flens p ista negatione ita q̄ facies ei⁹ videbatur adusta ex fluxu lacrimarum et semp ĩ sinu suo sudarium portabat crebro fluentes lacrimas tergebat. q2 quotiesq3 gallum cantantẽ audiebat et quotiescunq3 denegationes xp̄i recolebat amarissime flebat tam pro pctõ negationis q̄ pro dulcedine amoris dñi vñ s̄m crisosto. Flebat non ppter penã sed q2 dilectum negauerat q̄ ei quolibet supplitio molestius erat Attẽde nũc vbi petr⁹ negauit et fuge omnẽ locũ qui occasionẽ peccandi inducit. Unde ambro. Ubi tñ negauit petrus non in monte non in templo non in sua domo s3 in ptorio iudeorũ in domo principis sacerdotum. Ibi negat vbi iesus ligatus est vbi veritas non est vñ et hiero. in atrio cum ministris calefacit se ad ignem. Atrium sacerdotis circuitus est secularis ministri demonia sunt ignis desideriu3 carnale cu3 quibus qui manet flere pctã non põt hec hiero. Hinc nota q̄ malum est conuersari in curiis magnatum

Marginalia (left): Beda. — Gregorius — Rabanus & Gregorius — Augustinus

Marginalia (right): Leo pa. — Augusti. — Crisosto. — Beda — Crisosto. — Ambro. — Hieroni.

petrus enim semel curiã intrauit et ibi animi vigorem perdidit et christum negauit. Quid si diu ibi mansisset vnde non ibi sed foris penituit. Sic stella a magis in curia herodis disparuit quibus inde egressis reapparuit. Exiuit itaqz petrus de atrio principis vt liberum locum flendi haberet quia inter impios penitentiã agere non valebat et cum vellet flere egressus est foras quia palam flere nõ audebat ne. s. ab aliis videretur et a lacrimis deprehenderetur. In quo et nos instruimur vt volentes insistere lacrimis secretũ locum queramus vnde beda. Quã nociua sane alloquia perfidorum petrus inter iudeos vel hominem se nosse negauit quem inter cõdiscipulos dei filium confessus erat. Sed nec in atrio caypheretentus poterat agere penitentiam egreditur foras vt ab impiorum consilio secretus paui de negatiõis sordes liberis fletibus ablueret hec beda. Sic hodie multi in atrio magnorum introducti christum malis operibus negant et vix aut nũquam dum ibi sũt penitent quia in magnatum domibus nõ est congruus penitentie locus et ideo qui vult peccata vitare et mala que fecit emandare debet egredi de mala societate vnde bern. Periculosum est valde si quis velit inter turbas seculi penitentiam agere vbi inimicum alii venenatis persuasionibus alii vndiqz exemplis peioribus ad peccandum alliciunt alii adulationibus in vanã gloriam trahunt alii detractionibus in patientiam deiiciũt hec bern. Imitare ergo petrum qui voluntate verbo vel facto procaciter negasti christum pro te passum. Cognoscit petrus reatum suum dolet et penitet egreditur foras relinquit cõcilium malignantium locum petit secretum lacrimis et penitentie amicũ flet amare certissime intelligens sacrificium deo est spiritus contribulatus cor contritum et humiliatum deus non sperneit. Tu quoqz rememorans passionẽ dilectissimi magistri et tuũ reatũ foras cũ petro egredere vt te ipsũ defleas amarissime si qñ te respiciat qui petrum lacrimantem respexit. Hic est penitentie modus. Peccasti quiesce dole et lacrimare et disce cum petro flere amare et si vis mereri veniam dilue lacrimis culpam tuam Gemine quoqz amarificationis. s. contritionis pro te et compassionis ad christum inebrieris absintheo vt expiatus cum petro a reatu sceleris replearis cum petro spũ sanctitatis. Quia vero dicit ambro. de petro non inuenio quid dixerit inuenio q fleuit eius lacrimas lego satisfactionem non lego. Videtur ex hoc q tanta fuit eius cõtritio q sufficiebat pro eius satisfactione vñ leo papa. Felices o apostole lacrime tue q ad diluendam culpam negationis virtutem sacri habuere baptismatis. Inde est argumentũ q contritio põt esse tanta q tollat oẽs penã. ¶ Et nota ordinem penitẽtie petri. Primo gallus cãtauit deinde dñs petrum respexit tercio petrus flere cepit et tunc egressus foras amare fleuit. Sic hodie fit. Nam sm greg. Tunc nobis gallus cãtat qñ predicator quisqz corda nostra ad cõpunctionẽ excitat. Sed cantus galli non sufficit nisi dñs oculo pietatis pectõrez respiciat quia oportet vt miser in tenebris permaneat qñdiu eum lux mundi non illuminat. Tunc autẽ tertio scdm greg. incipimus flere quãdo ignimur intus per scintillã gratie. Et tũc foris eximus cũ extra qd fuimus egredimur Unde et beda petrus qui media nocte negauit ad gallicantũ penituit. et qd in tenebris obliuionis errauit sperare iam lucis rememoratione correxit. Hic opinor gallum aliquem doctorem intelligendũ qui nos iacentes excitat et somnolẽtos increpat dicens euigilate iusti et nolite peccare hec beda. Cogita nunc qualiter petrus pro domino suo et pro peccato suo plangebat et quomõ recogitabat bona q sibi dñs fecerat et qualiter ipse eum negauerat. Dñs quidem intuitu suo spirituali prouocauit petrum ad lacrimas nec mirũ oculi enim dñi velut flamma ignis petri vero vt glacies erant et ideo intuitu suo resoluerũt illos sicut ignis glaciem resoluere solet nec poterat in negationis tenebris permanere quem lux mundi respexit. O beati oculi tui dñe iesu qui ita calefaciũt cor frigidum et accendũt in amorem tuum et illuminat vt videat homo creatorẽ et errorem suum. O q cito gelicidiũ peccatoris liquefaciũt et in aquas amaritudinis et doloris cõuertũt. Unde ans. Intuere q piis oculis q misericorditer q efficaciter tertio negantem respexit petrũ quãdo ille conuersus et in se reuersus fleuit amare. Utinam bone iesu tuus me dulcis respiciat oculus qui totiẽs ad vocem ancille procacis carnis. s. mee prauis operibus affectibusqz negaui hec ans. ¶ Moraliter per primam ancillam ostiariã que petrũ negare cogit designatur cupiditas per scdam carnalis voluptas per vnum seu plures qui astabant intelligunt demones his enim ad christi negationẽ trahuntur hoies. Prima ancilla. s. auaritia que hodie in domibus multorum principũ est ostiaris quasi omnes intrare facit quia sicut ostiarius intromittit quos vult sic et auaricia idem facit vñ in prouer. Donũ hominis dilatat viam eius et añ principes spaciũ ei facit timendũ est ne expulsa caritate a domibus prelatorum tanq domina incipiat principari ancilla quia caritas expellitur dum cupiditas ingreditur nam venenum caritatis est cupiditas. ¶ Huic carnalis delectatio et demones adherent qui christũ negare suadent. Per petrũ autẽ qui interpretatur agnoscẽs intelligi põt clericus qui a longe sequitur dñm qz forte nõ propter se sz propter sua qui multotiens cupiditate deuictus negat xpm. O q̃t sunt hodie miseri curias principum sequentes vix aut nunq penitent dum sunt ibi. Ex hoc articulo negationis petri plures habentur documenta. Primum est q prelatus ecclesie debet esse talis qui infirmitatibus subditorum cõpati sciat quia sm greg. ideo dñs petrum cadere permisit vt et fortius post casum resurgeret et vt is qui futurus pastor ecclesie erat in sua culpa disceret qualiter aliis misereri debuisset et ex sua infirmitate cognosceret q misericorditer aliena infirma tolleraret. Et scdm cris. christus permisit petrũ labi vt prelatis exemplum preberet fragilitati subditorũ melius compatiendi Nam sm eundem ideo angelis non est cõmissa sacerdotii potestas ne q̃ ipsi minime peccarent de sua innocẽtia presumentes alios sine misericordia iudicarent sz potius est collata homĩ fragili et peccanti vt circa aliorum lapsum semper bene sit et benignũ. Scdm est q nullus debet se iactare et extollere aut de sua virtute et viribus presumere. Unde leo papa. Ob hoc petrus hesitare permissus est vt in ipso ecclesie principe conderetur remedium penitentie et nemo auderet de sua virtute cõfidere quando mutabilitatis periculum necesse tãtus potuisset euadere vnde criso. Ideo euangeliste scripserunt nos erudire volentes quãtum malum sit non deo totũ cõcedere sz in seipso cõfidere vnde etiã ambro. Hec autẽ ideo scripta sunt vt sciamus neminem se iactare debere. Nam si petrus lapsus est qui dixit et si alii scandalizati fuerint in te ego nõ scandalizabor quis alius iure de se presumat. Denique et dauid qui dixerat ego dixi in abundantia mea nõ mouebor in eternum iactantiam obfuisse profitetur dicens auertisti faciẽ tuam a me et factus sum conturbatus. Tertium est q in principio obstandum est peccatis qz vnũ semper trahit ad se aliud grauius. Sicut in proposito primo fuit nuda negatio secũdo negationi accessit periuriũ. Tertio piurio accessit maledictio. Uel sicut dicit hiero. Prima ancilla titubatio secunda consensio tercius vir actus est. Hec est trina negatio quã abluit per fletus verbi christi recordatio. Quartum est q si nos qñqz ex fragilitate peccemus nullo modo in peccato perseueremus qz scdm glosam perseuerare in peccato dat incrementa sceleribus et q spernit minima cadit in maiora. Et scdm greg. peccatũ qd patientia non diluit mox ad aliud trahit. Ecce enim beatum petrum ad primã negationem impulit vna tm ancilla. ad secundam duo s. ancilla et vir ad tertium plures. Quintum est q nullus peccator debet desperare quantũcunqz peccata sint

Marginal notes (left column): Beda; Bern.; Ambrosi.; Leo pa.; Grego.; Beda.

Marginal notes (right column): Anselmus.; Moraliter.; Gregorius; Crisostom.; Leo papa.; Crisostom.; Ambrosius.; Hieronim.; Gregorius

grauia sed debet pro pctis suis flere exēplo beati petri q̄ culpam negationis abluit lacrimis penitentie. In hoc enim remediū nobis penitentie ostenditur et in maximis excessibus veniā sperare cōcedit cum petrus post tantū peccatū factus sit ianitor celi ac omnibus norma et regula penitendi. Sextum est q̄ nos caueamus ne vnq̄ xp̄m negemus. Christum nāq̄ negat quis in omi mortali peccato quia consentiendo dyabolo abnegamus christum et recedimus ab eo. ¶ In conformando se huic articulo cogitet homo q̄ pie ipsum deus respiciet et tunc instar beati petri rememoraret peccata sua breuiter et summarie et ea quantū potest lacrimis saltem cordis defleat. Jesu q̄ a petro apostolorū tuorum principe ter negari te pertulisti quiq̄ eum misericorditer respiciens reatum suum amare flere fecisti respice queso me oculo clementie tue et concede me verbis vel factis te nunq̄ negare et peccata mea digne deflere. Tandem fatigati principes iudeorum et ministri iniquitatis et ceteri iudei recesserunt euntes ad dormiendū et mittentes dn̄m iesum in quendā carcerē ibi subtus solarium cuius adhuc videri potest vestigium ligauerunt eum ibi ad quendā columna lapideam cuius pars ibidē mutata fuit et adhuc vt dicit apparet. Dimiserunt nichilominus cum eo aliquos armatos ad tutiorē custodiam qui eum vexauerunt per totā noctē residuā quasi non sufficeret dies ad complendum maliciā suam derisionibusq̄ et maledictionibus vacantes conuiciabantur ei dicentes putabas esse prudentior principibus et melior phariseis. Nunc tua stulticia apparet modo stas vt conuenit et morte crudelissima cito morieris. Intuere igit qualiter illi audaces et pessimi cō uiciant eidē et insultant et nō vn⁹ mō alius verbis et forte etiā factis cōtra eū insurgūt. Tanta enī dicūt et faciūt et irreuerēter hmōi mercēnarij et vilissimi q̄ta possunt. Ubi ansel'. Nox in somnis tota ducebat nulla prorsus requies iesu prestabat ministrorū impia plebs iuriat alapis et colaphis innocēs mactatur. Intuere nunc obprobriis dn̄m verecundū in tormētis vero patientē et vultū semp ad terrā habentē et silentē ad oīa tanq̄ vere eēt deprehensus in culpa et mira cordis contritione cōpatere creatori. hec ansel'. Et sic stat dn̄s rectus ad istam columnam ligatus et saturatus opprobriis vsq̄ mane afflict⁹ nimis frigore et labore quia hyems erat et noctes longe. Tu ergo ibis ad eum et vehemēter sibi cōpatiens dicēs ad ipsum. O dn̄e ad quorum manus venisti. Quanta est patientia tua. Uere ista est hora tenebrarum. Et tūc deuotissime osculaberis manus et pedes eius venerabiles et vincula illa durissima et sedebis ibi ad pedes illius dolens et lugens et dices. O dn̄e iesu saltem requiescat caput tuum sup humerū meum ex quo te liberare nō possum. Et tunc recōmendabis te ei et omnes amicos tuos et totū absq̄ dubio cōcedet tibi quicq̄d rogaueris et petieris ab eo. Et dices ei. O dn̄e quid dicā in crastinū dignissime matri tue. Et sic ad pedes beatissimos aliquantulum dormitabis et quiesces si tamen dormire potes in tali statu dn̄m tuum videns.

Anselmus.

Oratio

Domine iesu christe qui hora matutina corā anna a ministro alapam suscepisti et te ligatum ad cayphan duci permisisti et tota nocte multa obprobria et incōmoda pertulisti tribue queso michi peccatori vt similia pati gaudeā pro gloria tui nominis et gaudiis perfrui merear eternis. Illis quoq̄ tue pietatis oculis quibus tunc petrū respexisti me miserum frequenter respicias qui te totiens prauis cogitationibus locutionibus operibus negligentiisq̄ negaui vt valeam defectus meos cognoscere et inde penitere ac veniam et gratiam merear apud te inuenire. Amen.

De prima. Capitulum. lxi.

Hora prime corde

Lu. xxii et xxiii. ma. xxvii mar. xv. io. xviii.

doloroso et mesto meditaberis q̄liter (mane q̄n dies est fact⁹) tēpestiue (cōuenerunt) apud cayphā (pncipes sacerdotū) i pōtifices q̄ pcellebāt reuerentia dignitatis (ac seniores ppl'i) q̄ pcellebāt reuerētia etatis (et scribe) q̄ pcellebāt reuerentia doctrine legalis (ad cōsiliū aduersus iesū vt traderēt eū morti) et fecerūt dn̄m tuū dulcē iesū nimis afflictū ibi adduci. Hic est cōuent⁹ malignātiū cui⁹ prior siue abbas erat cayphas qui erat pōtifex anni illi⁹. Cū aūt voluit eū de domo ducere dicūt ei. Jesu q̄d facis ibimus an nō. Ueni q̄r principes et sacerdotes mandant q̄ ducaris ad consiliū vbi te expectant cum populo volentes te tradere pylato vt moriaris. Tu autem si adhuc cogites te cum ipso esse dices cū magna cōpassione. Heu domine mi heu magister bone quia iā volunt te perdere. Jam volunt te morti tradere. O dn̄e quid ego miser faciam. O q̄ crudeles et q̄ dolorosi rumores. O dn̄e q̄ lugubrem visionem habebit tua mater dulcissima q̄ amaros rumores audiet tam ipsa q̄ omnes qui te diligūt cum ea. O dn̄e quid ego miser faciam. Ibo tecū dn̄e vel ibo ibi nunciare et dicere dn̄e mee benigne matri tue vt veniat ad te. Postea videbis quō ducunt eum tanq̄ agnum māsuetum qui portat ad victimā et quō intrat ligatus et afflictus et oēs in eum respicient et insultantes te ei dicunt. O bone iesu hic es. Quō si propheta eras istud non prouidebas. Talia et multa similia poterāt ei dicere illi maledicti. Considera modo quātum iudei sitiebant sanguinem iesu christi qui summo mane q̄rebant sentētiā de morte eius dari. Nam tanta erat eorum nequicia vt nulla mora interponeretur quin occidēdus pylato traderetur. Et sic bis fuit cōsilium impiorum aduersus iesum primo ante gallicātū vt visū est superius secundo mane quādo dies eē factus. Quia enī ex testimoniis pphabitis non habebant aliquid vnde coram pylato sicut reus mortis accusari posset iō vlterius consulebant qualiter eum morte dignum accusarent. Et tunc dixerunt ei. (Si tu es christus) id est rex et vnctus (dic nobis) Ubi beda. Non veritatē desiderabant sed calumniam preparabant. Siquidem xp̄m hominem tantummodo de stirpe dauid venturum sperantes hoc ab eo querebant vt si diceret ego sum christus calumniaretur q̄ sibi regiam potestatem arrogaret et ob hoc a rege puniendus esset. Et ait illis (Si vobis dixero) scz q̄ sum christus (non credetis michi) sicut et alias non credidistis nec verbis meis nec factis (Si aūt et interrogauero vos non r̄ndebitis michi) sicut nec alias r̄ndistis cū interrogarē quō xp̄s filius dauid esset (neq̄ dimittetis .f. me) qui tn̄ sum innocens (Ex hoc aūt) .i. tpe .i. post tp̄s passionis et ascentionis (erit filius hoīs sedens a dextris virtutis dei) .i. in potiorib⁹ bonis patris s̄m humanitatē sz inequalitate pr̄is s̄m diuinitatē. Ubi bh̄ dixit (filius hoīs) q̄r in q̄ntum filius dei sp̄ fuit eq̄lis pr̄i et sedēs ad dexterā patris. q.d. Ero in vita regnans sempiterna et virtute diuina cum hic infirmus coram vobis apparea. Ubi theoph. Quasi diceret. Non eē vobis de cetero tēpus sermonū et doctrine sz deinceps iudicii tempus erit cum videbitis me filium hoīs sedentē a dextris virtutis dei. Tūc (dixerunt oēs. Tu ergo es filius dei) .f. natural' (Qui ait Uos dicitis quia ego sū) Quasi diceret. Ego nec dico nec nego sed vos dicitis q̄uis nō credatis. Sua ergo sententia condemnantur. Ubi beda. Ita r̄sionem suā temperat vt et verū dicat et sermo eius calūnie non pateat. Ualuit enī se xp̄m filium dei probare q̄ dicere. vt condemnandi causa tolleret his qui q̄d obiiciunt hoc ipsi fatentur. Quam tn̄ r̄sionē ipsi blasphemiā reputantes (dixerunt. Quid adhuc desideramus testimoniū) .f. ad probandum q̄ se christum dicat et dei filiū. Hec duo grauius ponderabant .f. q̄ se xp̄m et dei filiū dicebat eo

Beda

Theoph

Beda

q vnum videbatur esse contra deum reliquũ cõtra romanum imperiũ (Ipsi enĩ audiuimus de ore eius) O insensati excecauit vos malicia vestra. Audistis ex ore eius dei reuerantiã quã erat colendus et non blasphemiã qua esset crucifigendus. ¶ Ergo vt ait beda sua sententia condemnant qui eum morti tradũt quem et oris et operis testimonio deum esse cognoscunt ¶ Et post multa que cõtra eum fecerunt vt estimo sicut in nocte fecerant (adduxerunt eum vinctum) a domo cayphe pontificis ad domum pylati presidis romani potestatis ad quem pertinebat iudicium in causa sanguinis vt scz pylato totũ imponeretur et ipsi immunes reputarentur duxerunt inquã eum vinctũ manibus post tergum ligatis z cũ multis cõuicijs ac contumelijs et vt dr̃ cathena in collo eius posita que postea ostendebatur in hierl'm peregrinis pro deuotione magna qui et ipsi submittebant in ea colla sua. Cogita nunc cũ quanto opprobrio ducitur per medium ciuitatis hierl'm cõuiciantibus principibus sacerdotũ z pharisceis atqz dicentibus. Veni nobiscũ latro deceptor populi nunc tua maleficia finẽ habebunt in breui. Horrẽda prorsus impietas que tantis iniurijs satiari non potuit quin potius ferali rabie fremens impio iudici tanqz rabido cani animam iusti deglutiendam exposuit. (Tunc videns iudas q iesus dãnatus esset) consilio sacerdotuz et seniorum .i. damnationi z morti adiudicat' consuetudo enĩ erat iudeorũ vt quem rtum mortis iudicassent vinctum presidi traderent vt dum preses vinctum teneret morti addictum intelligeret (penitẽtia ductus) infructuosa tamẽ qz sine spe venie erat (retulit preciũ .s. triginta argenteos principibus sacerdotũ z senioribus populi) a quibus male accepat quasi in sua ptãte esset precatorũ sententiam mutare et quasi eodem precio quo xp̃m dñm vendidit posset eum redimere. Multi enĩ psũt alicui mala persuadere q tamẽ z pnĩa ducti post non poterunt dissuadere vel in bonũ conuertere. Si ergo iudas restituit pecuniam male acquisitam quõ vsurarius tenet vsuram et symoniacus prebendã vel quicũqz rem alienam. Credibile est q lata suia contra xp̃m illi qui principales fuerũt in morte xp̃i redierunt ad templũ et tunc venit iudas (penitentia ductus) i. angustia quadam et tristicia tactus q tamẽ non valuit qz non pp̃ter amorez dei sed propter enormitatem rei tristis fuit (et retulit argenteos dicẽs Peccaui tradens sanguinem iustum.) Non valuit iude ista confessio quia deerat spes venie et salutis vbi. Cris. Vide veritatem vndiqz fulgentẽ proditor de seipso dat testimonium z eorum qui condemnauerunt oppilat ora (At illi) deridẽtes eum (dixerunt quid ad nos) .s. de peccato tuo qui non sumus rei in hoc facto. (Tu videris) et senties te peccasse sed nichil ad nos pertinet et nobis de hoc non est cure. Professio hec audax est atqz ceca. Emisse se iusti sanguinem audiunt et tamen extra reatum se esse credunt et in vendente scelus constituunt vñ scd̃m cris. accusatio sacerdotum est qui nõ egerunt penitentiam etiaz iuda penitente. (Et) videns iudas q eum derideban lapsus in desperationẽ (proiectis argenteis in templo) vñ recepti erant (recessit et abiens laqueo se) ex desperatione (suspẽdit) ex quo patet q cupiditas sua nichil sibi valuit. Maluit se qz denarios perdere denarios templo seipsum dyabolo tradidit z laqueo. Hic habemus duo exempla. Primum est q auaricia non est aliud qz quidem laqueus dyaboli per quem suspendit auaros. Secundum exemplum est q crudelitas presidẽtis est occasio desperationis peccatoris. Judas enĩ retulit pecuniam penitentia ductus et peccatum suum est cõfessus sed quia principes dure respõderunt sibi dicentes (quid ad nos tu videris) desperatus (abiens laqueo se suspendit) sic frequenter circa peccatorem accidit. Judas laqueo se suspendit in terre medio illo indignus hominum et angelorum consortio. ¶ Indignus colligi inter angelos qui in celis sunt indignus etiam colligi inter homines qui in terra socius factus demonum quib' deputatus est aer iste caliginosus in carcerem vsqz ad iudicium ¶ Sunt autem tres rationes quare tali morte decuit proditorem interire. Primo vt eleuatus in aere socium se ostenderet demonum in hoc aere caliginoso habitantium. Secundo quia paciscendo locutus fuerat in gutture punitur vt arterie que vocem proditionis emiserant punirentur quia per que peccauit quis p hec z torquet. Tertio vt celo et terre expositus ostenderetur quia non solum proditionis culpam emendare nequiuit sed etiaz homicidij proprij scelus addidit. Mirabilis duricia iudeorum quos nec confessio peccati nec restitutio precij nec operatio proprij suspendij emolliuit quia nec penitenti nec proicienti nec suspendenti iude crediderunt. Cum iuda quippe seipsos suspẽdunt qui veniam petere et satisfactioni intendere nolunt (Et crepuit medius) effusis visceribus rupto enim laqueo putatur cecidisse et crepuisse z in hoc quodammodo delatum est ori quo osculatus dñm fuerat ne per os damnata anima exiret non enĩ taz viliter inquinari debuit q tam gloriosum os christi contigerat. Dignum enim erat vt viscera que proditionem conceperant rupta caderent et guttur quo vox proditionis exierat laqueo artaretur. Sepe enĩ modus pene expmit modum culpe. De iude quia ad fontem misericordie per spem venie non redijt sed propter sceleris immanitate perterritus desperauit. Et ideo dicit hiero. q magis iudas offendit deum quãdo se suspendit qz in hoc q eum prodidit (Dixeruntqz) sacerdotes (qz nõ licet) ipsos argẽteos (mitti) i. remitti (in corbanã) i. in gasophilatium vnde eos tulerant (quia precium sanguinis z mortis erat) qd ibi mittere noluerunt cauentes .s. ne sacros loculos pecunia cruenta polluerent f'm hiero. vere culicez liquẽtes et camelũ glutientes. Si enim ideo pecuniaz qz precium sanguinis est in corbanã hoc est in gasophilatiũ et inter dona dei non mittunt cur ipsum sanguinem fundunt. Vnde z aug. Qualis illa innocentie simulatio fuit pecuniam sanguinis non mittere in archam z ipsum sanguinem mittere in conscientiam. Et (cõcilio) inter se (habito emerunt ex eis agrum) cuiusdam (figuli in sepulturam) mortuorum .s. (peregrinorũ) qui non habebant sepulcrum proprium qui dictus est (acheldemac. id est ager sanguinis) in detestationem proditoris inde et memoriam passionis iesu christi quia enĩ precium mortis fuerat in vsum mortuorum z hoc pegrinorum eos tradiderunt Qd fecerunt nõ in misericordiam sed in saluatoris infamiam simulando pietatez z intendẽdo iniquitatem vt longe lateqz diffamaretur emptio et propter hoc addita ẽ impositio nois z vocatus est (ager sanguinis) i. emptus precio sanguinis vt esset frequens rememoratio facti in detestatione nominis christi. Apte montis syon in vallem iosaphat descendendo iuxta natatoriã syloe contra austrum ad iactum lapidis vltra vallẽ est ager achaldemach. vbi est sepultura peregrinorũ vbi fuit monasterium seu ecclesia omnium sanctorum. In hoc q de precio sanguinis emerunt agrum in sepulturã peregrinorum mystice dat intelligi q christus per suũ sanguinẽ nobis pegrinis emit quietem perpetuam et gaudiũ paradisi vñ glo. Magnũ sacramentum latet in factis iniquitatis. Figulus est de' in cuius manu est ex eodem luto facere aliud vas in honorem aliud in contumeliam ager eius est seculum qd vniuersum precio sanguinis eius emitur vt ei cõmortui sepeliantur pegrini non vtiqz israel sed alieni q in precio sanguinis eius sepulti eternã requiem sortiẽtur. Vnde z hiero. Nos ergo qui pegrini eramus a lege z pphetis prauis iudeorum studia in salutem suscepimus et in precio sanguinis xp̃i requiescimus Vnde etiam aug pegrinis in qz qui sine domo et patria et toto orbe exules iactabantur requies christi sanguine prouidetur. Istos autem peregrinos dicimus esse deuotissimos christianos qui renunciantes seculo et nichil possidentes in mundo in

Beda. Crisosto. Crisosto. Hieronim'. Hieronim'. Augustinus Hieronim'. Augustinus

christi sanguine requiescunt. hec augusti. Cum autē per
omnes plateas hierusalem diceretur q̄ dñs iesus captus
esset et quomodo iudei eum crucifigere vellēt percipiēs
hos rumores terribiles dolorosa mater eius q̄ tū cū pri-
mo caperetur hoc in spū vt dicitur cognouerat ducta est
cum inestimabili lamento et fletu et planctu sororibus
suis ⁊ aliis quasi mortua. Et venit ad videndū filiū suuz
dilectum plorās incessanter per ciuitatē hierlm ⁊ dicēs.
Heu me vbi est nunc amātissim⁹ filius meus. Ubi es dul
cissime fili. Ubi te inueniam quis te cepit carissime. Qua
re te michi abstulerunt benignissime. Hec et his similia
poterat dicere et multomagis mouentia mentes audiē-
tium etiam infidelium ad deuotionē et compassionem.
Estimo q̄ omnes qui viderunt eam dicerent. O q̄̄ male
est isti bone mulieri. Si vidisses parem dolorem. Et cum
ipsa ac sorores eius et alii qui secum venerant viderent
eum sic ligatum afflictum cōsputum ab omnibus despe
ctum a discipulis derelictum ac omni solatio et auxilio
destitutum non loquentem non se excusantē sic vitupe-
rabiliter et sic enormiter a tanta multitudine armatorū
crudeliū duci ad sistendū tribunali iudicis iniqui et con-
demnandū eum morti quanto sunt dolore et amaritudi
ne repleti non possei dici vel sermone explicari. Credo
q̄ quasi mortui in terrā prosternebant corā eo. Domin⁹
etiā videns matrem et alios in tanto dolore valde dole
bat et ipse. Multum em̄ affligebatur ex cōpassione quaz
ad suos et maxime ad matrem habebat. sciebat enim q̄
pro ipso vsq̄ ad euulsionē aīe a corpore dolebant. Et sic
dño vbiq̄ et semper dolor multiplicabatur non modicū
dolorem enim matris et suorum reputabat suuz. In illo
ergo mutuo conspectu magnus valde dolor fuit vtriq̄.
Sequuntur vero a longe q̄ non possunt appropinqua-
re. Cōsidera ⁊ intuere ista diligenter per singula q̄ mul-
tum sunt cōpassiua. Cogita si potes tantā amaritudinē
si piam habes animam q̄ longum est cogitare anime ha
bēri deuotionē. Sicut ergo dulcissime mater filio suo sic
angustiato viso valde doluit ac ei ex intimis compassa
fuit ⁊ amarissime fleuit ⁊ similiter dñs matri ⁊ aliis com
passus etiam multū doluit sicut fidelis amicus suo ami-
co et proximo mala patienti cōpati ⁊ cōdolere debet. (Et
adduxerūt iesum vinctū et eū pylato p̄sidi) incircunciso
cani glutiendū (tradiderūt in pretoriū) qđ erat in domo
pylati locus quidam vbi iudicabat et pretoris seu iudi-
cis sedē ⁊ locū tenebat. Uñ beda. Pretoriū em̄ dr̄ sedes

Beda.

pretoris p̄tores aūt dicunt prefecti siue preceptores eo
q̄ ciuibus precepta donent. Tradiderūt eū potestati ro
mane vt eo modo alienos se ostenderent ab eius interfe
ctione in quo non eorum innocentia sed magis demon-
stratur insania. (Et) ipsi q̄ ducebant eū (nō introierunt in
pretoriū ne cōtaminarent) intrando domū gentilis (sed
vt manducarent pasca) id est azimos panes quos nō li-
cebat comedere nisi personis mundis. dies em̄ agere ce-
perunt azimoꝝ quibus diebus contaminatio illis erat i
alienigene intrare habitaculū. Timebant cōtaminari ex
ingressu domus hoīs gentilis et non timuerunt inquina
ri ex procuratione mortis christi innocentis ex quo pa-

Augustinus

tet superstitio eorum vana sicut in multis aliis. Uñ aug.
O impia cecitas. Habitaculo videlicet cōtaminarentur
alieno et non cōtaminarentur scelere proprio. Alienige-
ne iudicis pretorio contaminari timebant et fratris in-
nocentis sanguinem effundere non timebant. hec augu.
Istis sunt similes qui cōscientiam magnam de minimis
faciunt et multo grauiora cōmittunt. Cū ergo iesus eēt
in pretorio (pilat⁹) obseruantiis iudeoꝝ qui domū eius
ingredi non audebant deferens (exiuit ad eos foras) de
pretorio. Ipse eīi erat quasi medius hinc inde discurrēs
et querebat quam accusationem aduersus eum i iudicio
afferrent quem reum mortis iudicabant. Uidebat enim
eum in signum damnationis ligatum et ad tot ductum
ad damnandū: et ideo de causa ab eis querebat volens

modum tenere romanoꝝ a quibus missus erat. quibus
consuetudo erat nullum condemnare nisi prius accusa-
tionem suam audirent et ille locum defendendi haberet
(Et dixerunt ei. Si nō esset hic malefactor) quem deus
in lege precipit non pati viuere (non tibi tradidissemus
eum) nos qui sumus tante religionis et auctoritatis. Quasi
si dicerent. Nos sumus tante veritatis et iusticie q̄ no-
bis deberet credi simplici verbo sine aliqua disquisitione
nos em̄ factum diligenter examinauimus et eū dignum
morte inuenimus et ideo iam condemnatum tradimus
eum tibi puniendū nec oportet aliam facere examinati-
onem sic homines maliciosi coram iudicibus se iustifi-
cant vt innocenti magis nocere valeant. Miseri iudei
dicunt deum esse malefactorē qui pertransiuit benefaciē
do et sanando oēs oppressos a diabolo et faciunt fm il-
lud qđ de eis per p̄phetā iam ipse predixerat retribuebāt
michi mala pro bonis (Et pylatus) quasi indignatus ex
eoꝝ responsione q̄ sciebat eos per inuidiā ipm tradidisse
(dixit eis Accipite eum vos ⁊ fm legē vestram iudicate
eum) Quasi diceret. Si sufficit vestra examinatio suffici
at vra sententia ego neq̄q̄ talis iudex efficiar. Per quā
rōnē mortem xpo inferre inhibebat q̄ romani aliqua
minora iudicanda iudeis dimiserant sed causam sangui
nis et altam iusticiam sibi retinuerāt. Uñ (dixerūt iudei
Nobis nō licet interficere quēq̄) s. ppter ptātez ad ali-
os translatam Tū contra seipsos dicebant quia īterficie
bant quem iniuste interficiendum offerebant et sangui-
nem innocentem fundebant quē fundendum alteri tra-
debant. Argumentū cōtra sentientes vel procurantes aut
simulantes fraudem inferendam primo cum possint ob
uiare malo quia tales similes sunt iudeis hec dicētibus
et sub pretextu iusticie vel cuiuscunq̄ cause suam nequi
tiam defendentibus. Multi etiam mali clerici sic dicunt
scilicet nobis nō licet interficere quēq̄ intelligentes de
morte corporali qui tū pro modico hn̄t multos interficere
suo malo exemplo morte spirituali que peior est inter-
fectione corporali. Uel dixerunt iudei sibi non licere il-
lis diebus propter festi solēnitatem et sanctitatē qđ cele
brare iam ceperant propter qđ de ingressu etiam preto

Augusti.

rii cōtaminari meruebant. Unde augustin⁹. Si malefa
ctor est cur non licet interficere. Si propter festum non
licuit interficere cur crucifige crucifige cum clamastis
Uel quia crucifigi eum vt etiam modo mortis infama-
retur cupiebant et hoc eis secūdum legem non licebat
licet alio modo possent blasphemos interficere qualem
christuz reputabant vt patuit in stephano ab eis lapida
to. Hoc autem factum est (vt sermo iesu impleretur quē
dixit significans qua morte esset moriturus) s. a quibus
nō em̄ mortē crucis hic significat sed q̄ a gentibus esset
moriturus et q̄ iudei eum fuissent gentibus tradituri ad
illudendum et flagellandum ⁊ crucifigendū hec em̄ tria
dñs a gētibus est passus. Quia em̄ propriis manib⁹ no
luerūt eum interficere vt sic qui magis peccabant quasi
alieni essēt a scelere impletus est sermo iesu quem de sua
morte predixit vt a iudeis traditus occideretur a gen-
tibus. Et (ceperunt accusare) eū false in multis de q̄bus
solum tria exprimuntur q̄ lucas ponit dicens. (Hunc in
uenimus subuertentem gentem nostram) scilicet iudeo
rum a cultu legis falsam doctrinam seminando (et phi
bentem dari tributum cesari) ⁊ sic quasi contra ipsū sedi
tionem faciendo (et dicentem se xpm regez esse) q̄si vo-
lēs sibi regnū iudeoꝝ vsurpare. Noīe xpi reges iudeoꝝ
appellabantur ppter vnctionē s̄; addebāt regē dicendo
xpm regem gratia explanationis quia pylatus gentilis
erat gentiles vero reges suos non vngebant sicut iudei
faciebant et ideo si ei qđ est xpm i. vnctum non addidis
sent regem pylatus nō intellexisset. Sed false erāt accu
sationes. Uñ non bñ dicebant inuenim⁹ q̄ qđ ei impo-
nebant non erat rei veritas sed humana fictio et adin-
uentio. Non em̄ subuertit gentem a lege q̄ nō venit sol

uere legem sed adimplere nec subuertit sed conuertit qꝫ docuit in veritate Nec prohibuit tributa cesari dari. Sꝫ dixit reddite que sunt cesaris cesari: et que sunt dei deo ꝛ liber a tributo ne scandalizaret soluit tributum pro se et petro. Dicēs quoqꝫ se xp̄m regē esse verus dixit lꝫ regnū in hoc mundo habere nollet qꝛ cū ipsi vellent eum regē facere fugit et regnū respuit. Igitur vt ait beda arguuntur impietatis iudei q̄ accusante salvatorem et falso qꝫdem nec aliquid verisimile qđ ei obiicere possint inueniunt. ¶ De prima igitur accusatione tanq̄ friuola et ad eum non spectante pylatus parum curabat quia eñ erat homo gentilis nō curabat de obseruatione seu violatiōe mosayce legis et secundam tanq̄ falsam et mendosam paruipēdens nullā reputabat q̄a forte per reuelationē audierat iesum dixisse aliq̄n reddite q̄ sunt cesaris cesari et q̄ sunt dei deo. Unde transit ad tertiam q̄ magis tāgebat eum et romanum imperiū et videbatur ꝯ imperatoris honorem. s. qđ dicebat se eē xp̄m i. unctum siue regē naꝫ directe ꝯ imperatorē erat q̄ aliquis se eē regē iudeorū diceret qui imperatori romano sub tributo in signum subiectionis seruiebat. Propter qđ romani nomē regium ab eis abstulerent vt eoꝝ superbiā frangerent et rebelliōi occasionem tollerēt ꝛ intrās pilatus in pretoriū vt ibi xp̄m magis pacifice et exquisite examinaret extra tumultum et strepitum iudeorū qui nō audebāt intrare p̄toriū (interrogauit eū dicens. Tu es rex iudeorum) q. d. Est hoc verū qđ tibi imponitur s. q̄ velis tibi vsurpare regnū vel q̄ tu sis rex iudeorum scđm q̄ accusant te Querebat vtruꝫ eēt rex de iure qꝛ de facto constabat ipsū regē non esse. Et scđm theophil. hoc interrogauit pylatus cōtemptum obiecti criminis et accusationē iudeorum subsannando q. d. Tu pauper humilis nudus cui nullus adiutor accusaris de regni ambitione ad quod opus est multorū adiutoꝝ et sumptuū Et (rn̄dit iesus. A temetipso hoc dicis) hoc ē qđ tu estimes qui nūq̄ me vidisti talib⁹ intendere (an alii tibi dixerunt de me) Et tunc cognosce radicem dicti ex quo nullum signū talis accusationis in me vnq̄ vidisti (rn̄dit pylatus. Nunquid ego iudeus sum) Quasi diceret non sum iudeus ꝛ ideo de istis q̄ōnibus a meipso non loquor ꝛ per meipsū hec scire non valeo sed (gens tua et pontifices) qui te ab alienigenis deberēt defēdere (tradiderūt te michi) p malefactore. Tu ergo dic (Quid fecisti) Interrogatus itaqꝫ iesus de regno rn̄dit pylato eum erudiens et ad altiora reducens (Regnum inquit meū nō est de hoc mundo) i. s̄m crisostō. mea ꝛ auctoritas mea q̄ sum rex nō habet originē ꝛ principiū ex causis mundanis et hoīm electione sed aliunde scꝫ a patre. q. d. Rex sum non quidem talis qualem suspicaris sed multo maior et clarior. Temporale q̄ppe regnū fugi ꝛ nullū de hoc signū ostēdi. Unde cris. Nichil deniqꝫ monstrauit tale. Neqꝫ enim mitres neqꝫ principes neqꝫ equos neqꝫ mulorū iugum neqꝫ aliud qđ tale habebat circa se metipsum sed humilē hanc ꝛ inopē vitā pertrāsibat duodecim viles hoīes secū circumferens hec cris. Secūdum diuinitatem oīa sunt subiecta xp̄o tn̄ q̄tum ad humanitatem in primo aduentu suo non venit ad dominandū temporaliter et regnādum sed magis ad seruiendū ꝛ patiendum Unde nō negat se esse regem sed magis concedit qꝛ s̄m veritatem ipse erat rex regum veruntamen ad tollendum occasionem euadendi tempat suam rn̄sionē dicens q̄ non querit huius mundi temporalem dominationem quia regnū suum nō est de hoc mundo q̄tum ad temporalia ista querenda et habenda Et ergo regnū ei⁹ neqꝫ iudeis neqꝫ romanis aduersum erat nec dn̄ationē eorum impediebat qꝛ ipsi tantū de regno terreno qđ de hoc mundo est curabant. q. d. eis decepti estis nō ipedio dn̄ationē vestram in hoc mundo ne vane timeatis seu iaris sed ad regnū celeste qđ non est de hoc mūdo venite credendo ad qđ vos inuito p̄dicādo Xp̄s dixit (regnū meū nō est de hoc mundo) sed tn̄ multi prelati q̄ sūt ei⁹ vicarii

Beda

Theo.

Criso.

Criso.

cōtrarium videntur dicere facto in pompis se principib⁹ terrenis equantes vel etiam eos excedentes. Et subiungit (Si ex hoc mundo esset regnū meū) tunc (ministri) regni (mei) terreni vī post regem etiam regnū t̄pale habet firmitatem (vtiqꝫ decertarent) cōtra aduersarios (vt nō traderer iudeis) p qđ patet q̄ non est mūdanū regnū meum vnde sequitur (Nunc autem regnū meum nō est hic) i. de hoc mūdo est tn̄ hic qꝛ vbiqꝫ attingit a fine vsqꝫ ad finem Unde aug. Nō dicit nō est hic h̄ est enim regnū eius vsqꝫ in finem seculi habens in se cōmixta zizania vsqꝫ ad messem sed tamen non est hinc quia peregrinatur in hoc mundo vnde ꝛ theophilus. Non dicit non est hic sed nō est hinc nam regnat in mundo et vtitur illius prouisione et iuxta votum cuncta disposuit. Non est autem ad infimis constitutum regnum eius sed celitus et ante secula Unde etiam cris. Sed cum dicit regnum meum non est hinc non priuat mundum de sua prouidentia et prelatione sed ostendit regum suum non esse humanū neqꝫ corruptibile quoniā desuper habet principatum quia nō est humanus sed multo maior et clarior (Dixit itaqꝫ pilatus Ergo rex es tu) ex quo alibi est regnum tuum (Respondit iesus. Tu dicis quia rex sum ego) Quasi diceret Ego nec nego nec affirmo sꝫ tu dicis non tn̄ asserēdo sed interrogando. Eodem verbo presidi quo et principibus sacerdotum respondit vt propria sententia cōdemnentur. Noluit dicere non sum ne falsum diceret noluit etiam dicere ego sum ne calumnie occasionem daret. Unde sic temperauit responsionem vt et verum diceret et sermo ei⁹ calumnie non pateret penitus nulla culpa in eo cognosceretur ¶ Deinde determinat sui regni conditionem dicens (ego in hoc natus sum) temporaliter (et ad hoc veni in mundum) per carnis assumptionem (vt testimoniū perhibeam veritati) dicendo et radicando veritatem de diuinis in cordibus fidelium. Et ideo (omnis qui est ex veritate) prima q̄ deus est non solum per creationē sed etiam per imitationem ꝛ subiectionē (audit verba mea) credendo et opere adimplēdo ꝛ per q̄ñs in talibus spūaliter regno (Dixit ei pilatus Quid est veritas) Et huius questionis responsum non expectauit quia iudeorū maliciam et christi innocentiam percipiens ad eius liberationem festinauit vel questionem de veritate tantum facere potuit sed responsum finale audire non meruit quia iudicium suum a veritate inchoauit ꝛ non in veritate sed in peruersitate finiuit Legitur tamen in euangelio nazareorum ꝛ etiam videtur dicere augustinus q̄ xp̄s respondit q̄ veritas est de celo et non erat in terra. sed pylatus non audiuit vel quia exiuit ad iudeos vel propter tumultum clamantium ¶ Pylatus questionem de veritate fecit sed de responsione non curauit Ueritas enim est sicut aqua benedicta ad quam omnes currunt tamen manus faciei apponunt ne super faciem aqua cadat. Sic multi querunt de veritate tamen nolunt q̄ eis veritas de suis defectibus dicatur etiam pro eorum salute (Et cum hec dixisset) querendo quid est veritas (iterum exiuit) ad iudeos (vt pro innocentia domini loqueretur) et dixit ad eos (Ego nullam in eo inuenio causam) s. morte dignaꝫ Quia enim pilatus et imperator dominus suus non curabant nisi de regno terreno ideo pylatus habuit iesum excusatum dicens se nihil criminis inuenire in eo Ergo iudei inuidia stimulati sunt qui iustum mendaciter damnare laborauerunt. Sed sic est modus malorū q̄ per mēdacia querunt condemnationem iustorum. Ex hoc etiaꝫ patet q̄ aliquando iustius agitur in curia laicali q̄ clericali principes enim sacerdotū christum condemnauerūt tanq̄ mortis reum quem pilatus pronunciat innocentē et iustum. Sic et hodie fit in pluribus locis q̄ malefactores qui per seculares iudices punirentur per ecclesiasticos viros in magnum scandalum populi tuentur. Iudei vero cū nihil aliud facerent calumnie eoꝝ recurrebant ad subsidia clamorū. Unde qꝛ deficiebāt rōibus (sua-

Augustinus.

Theophil⁹.

Crisostom⁹.

lescebant) vocibus (di. Cōmouit ppl'm docens p vniuersam iudeā et incipiens a galilea vsqz huc) Quasi diceret Peruertit populum et turbauit pacem cōmunem: nec in vna parte tm̄ sed a galilea incepit et hucusqz peruenit. Scd̄m bedā. Hic accusantiū sermo magis et eū qui accusatur docet innoxiū ē. eos q̄ accusant docet esse peruersos. docuisse eū ppl'm nō criminis s; virtutis constat esse indiciū nec cōmouit ppl'm qui pacis condidit testamentum. ¶ Mystice cōmouit ppl'm salubri cōmotione: viam veritatis docēdo de qua motiōe d'r in psalmo. Cōmouisti terrā et cōturbasti eā sana cōtritiones eius q: cōmota est. Clamoribus igit' inualescebant qui in rei veritate deficiebāt vt sit clamorosa non iusta accusatio q: per clamorem voluerunt obtinere q̄d nō poterāt per rōnē habere. Sic faciunt maligni q̄rentes obtinere p verba et contentionē q̄d nō p̄nt per iusticiā et veritatē. Nunc considera in q̄tum se humiliauit iudex totius creature constitus a patre vt acquiesceret stare añ iudicē terre iudex. Et sicut xp̄o cū ante presidem statueretur et iniquis accusatorib⁹ false vrgeret oēm mansuetudinē et patiam ostēdit sic verus xp̄i imitator non murmuret aut reclamet nec contradicat cum indebite ab emulis leditur aut impugnat' Ex isto articulo accusationis xp̄i de falsis datur documentum q̄ caueamus ne et nos de falso vel false accusemus xp̄m. Isti ei accusant christum de falso qui sibi falsum imponunt sicut iudei pagani et heretici ac cōsiles q̄ de ipso christo aliter q̄z debent sentiunt. Sūt et alij qui accusant eū de vero s; false sicut mali xp̄iani qui retorquent peccata sua in deum dicentes deus hoc voluit vel stelle fecerunt me peccare deus autem fecit stellas et sic deus fecit me peccare. False imponis peccatum tuum deo. Verū quidē est q̄ deus fecit et te et stellas et hec oīa bona: s; q̄d deus creauit non te cogit ad peccandum. sed malicia voluntatis tue ergo imputando deo pctm̄ tuum tu accusas deum false. Item alio mō quidam accusāt deum false mali. s. xp̄iani habentes quidem fidē verā s; informē qui cognoscunt xp̄m per fidē sed nō glorificāt eū per vitā. Ad conformandū se huic articulo recogitet hō quomodo ille q̄ est ipsa veritas ppter nos falsitatibus calūniari dignatus est vt nos i veritate fundaret et sic oret Jesu qui coram pylato de multis falsis accusari voluisti doce me iniquorum fallacias euitare et fidē xp̄ianam bonis operibus veraciter profiteri. (Cum autē pylat⁹ audisset q̄ ies⁹ homo galileus et de herodis) tetrarche (potestate esset) q: in galilea nutritus et multum cōuersatus fuit hīs occasionē dimittendi eum (misit eū ad herodē prepositū galilee (qui et ipse etiā erat hierosolimis) ppt' solennitatē paschalem q: iudeus natus erat. Pater eīm suus amore vxoris sue q̄ iudea erat trāsiēs ad ritum iudaismi se circumcidi fecerat. Misit ingr̄ eum volens herodi honorem deferre vt ipse dominus galilee hominē galileum vel absolueret vel dānaret dans exemplum ne q̄s falcem in messem et prātem alterius etiam inimici immittat et quia credebat q̄ libenter hominē de terra sua et maxime innocentem liberaret et ne contra eum quem insontem et per inuidiā traditū cognouerat sententiā dare coactus esset. Et dū mittitur fit concursus magn⁹ populorū eū sequentiū. O dña qualiter ibas vel quis te iuuabat vt ires in tanta pressura. Certe exemplum doloris eras omnibus xp̄m amantibus Tu autē carissime cogita q̄z libenter iuuares eam et associares sic tristem et mestam (Et viso iesu gauisus est herodes) ex multo eīm tempore. s; ex tempore decollationis iohannis baptiste (iesum videre cupiebat. quia multa de) miraculis et doctrina eius (audierat et sperabat aliquid) de suis miraculis (videre) et ab eo quedam insolita audire (Interrogabat autē illum multis sermonibus) nō sicut studiosus s; sicut curiosus non sicut veritatis amator sed sicut tēptator. nō tanq̄z lucraturus aliquam vtilitatem s; patiēs nouorum cupidinē (et) propter hoc (nichil respōdit) nec etiā signum aliquod coram eo fecit. Stans quidem iesus sicut agnus mansuetissimus ligatus corā eo inquisitus tacuit et expectatus miracula adhibere contempsit quia et herodis incredulitas et curiositas diuina non merebatur audire vel videre et dñs suam iactantiam et ostentationem declinabat suāq̄z nolebat passionem impedire. Unde f'm glo. quia herodes non reputauit xp̄m saluatorem sed incantatorē ideo non erat dignus nec verbis nec miraculis xp̄i Et scd̄m ambro. Herodes ex quadā curiositate miracula fieri petiit q̄d xp̄s renuit docens nos per hoc iactantiam declinare. Per hoc q̄ xp̄s coram herode incestuoso et homicida noluit miracula facere nec suis interrogationibus respondere significauit q̄ tales et omnes impij non sunt digni opera diuina videre nec ei⁹ responsa habere. Ex hoc articulo derisionis habetur documentum f'm gregorium. vt quotiens auditores nostri nostra volunt quasi laudanda cognoscere non autē sua peruersa mutare omnino taceamus ne si ostentationis studio verbum dei loquimur et eorū que erat culpa esse non desinat et nostra que non erat fiat. Multa autē sunt que audientis animum prodit maxime si auditores nostri et semper laudant quod audiunt et nunq̄z quod laudant sequitur. Ad conformandū se huic articulo rememoretur homo factum articuli et oret dicendo. Jesu qui ab herode derisorie multis interrogare sermonibus voluisti nec ei ad vllum verbum respondere curasti da michi amore tuo quando oportet sermones derisorios patienter audire meāq̄z iactantiam cum silentio declinare. (Stabant autem et principes sacerdotum et scribe constanter accusantes eum) coram herode. De quibus vero ibi eum accusauerunt euangeliste nō exprimunt sed forte de eisdem tribus de quibus coram pylato eum accusauerant maxime hoc coram herode aggrauantes quō cōmouisset vniuersum ppl'm incipiens a galilea sc; dominio herodis vt ex hoc magis sibi animo assumeret quia i suo dominio cōmotionē suscitasset vnde ad istas accusationes xp̄s nichil respondit nec herodi nec accusatoribus sed tacuit nō concedendo eorū accusationes tacitur nitate s; despiciēdo tanq̄z indignos respōsione. ad cōmendandā q̄ppe patiētiā tacuit et nichil r'ndit f'm illud ysa. quasi agn⁹ corā tondēte se obmutescet. Ex hoc articulo accusationis trahit' documentū q̄ nō omni loco et tēpore et corā quibuslibet veritas est manifestāda s; plerūq̄z silentium diuinum est. Ad cōformandū se isti articulo memoretur homo grauitatē articuli et oret dicens iesu qui corā herode cōstitut⁹ falsas incriminatiōes nec verbo refellere voluisti da michi iniquorū nō frangi iniuriis nec sacra mysteria propalare indignis. Uidens autem (herodes) q̄ xp̄s nullum signum faceret nec verbum aliquod ad interrogata responderet nec contra accusatores suos aliquibus responsionibus se defenderet reputauit eum ydiotā ac fatuū et nō sane mentis. ac per hoc (spreuit eū) ipse (et) similiter (exercit⁹) eius vt oēs in eadē culpa mōstrarentur esse pares. Sic hodie sectatores xp̄i a malis hodie spernuntur et ab eis fatui reputantur iesum hodie multi cū herode spernunt q̄ signa fieri querunt conq̄rentes q̄ modo miracula ab eo non fiunt cum mō nō sit tēpus signorū sed operū. vn̄ dñs. Habent moysen et prophetas audiant ipsos mō aūt preter hec habem⁹ et euāgeliū et apostolū et adhuc signa querimus non euangelium implemus sed spernimus. Ex hoc articulo despectionis trahitur documentum q̄ nos potius velle debemus a malis despici q̄z ab adulatoribus laudari sicut dominus noster vt ait greg. magis eligebat aperte a supbientibus despici q̄z a non credentibus vacua voce laudari. Iesu q̄ ab herode et exercitu suo sperni nō spreuisti da michi mundanū fastum despicere et iniquorū despect⁹ pro iusticia nō curare nō solum autē herodes eū spreuit sed etiā illusit induendo veste alba. et hoc in derisionem et signū illusiōis sicut fatui solent aliqua veste ludicra indui

Beda

Ambro.

Grego.

Grego.

qua cognoscantur ab aliis et forte tunc temporis derisorum fuit portare desuper vestem albã eo q sic illuderetur tunc fatu⁹ hec autẽ vestis erat vt dr ad modũ scapularis religiosorũ sine capucio depẽdens a collo añr retro. Forte subito peciã panni albi accipiẽtes foramen in medio eius fecerunt et sic collo suo imposuerunt. Sed quantum cũq3 herodes hoc in illusiõibus fecerit nõ tamẽ a myste rio vacat sicut et omĩa alia circa xpi passionẽ gesta. In veste enim alba innocentia et castitas assumpte humanitatis et gloria immortalis quam per passionem accepit designatur et q pro peccatis totius mundi in carne casta et innocente immaculatus agnus est passus. Tu quoq3 nõ nisi in veste alba et sine macula et causa illudaris et sperna ris alioquin illusio erit tibi pena peccati et magis dolendum de causa et materia irrisionis q̃ de irrisione ipsa. Designauit ergo herodes suo facto. Nesciens forte quid agebat q christus albedine puritatis et innocentie indutus erat. Unde ambro. Non ociosum q veste alba indu itur ab herode immaculate tribuens iudicia passionis q agnus dei sine macula cum gloria peccata mundi susciperet. Hanc autem vestem albam representat hodie alba sacerdotalis. Unde mystice notanduz q pontifex noster in sua passione habuit omnia pontificalia. Amictum suscepit cum velatus est coram caypha a iudeis. Albam habuit cuz veste alba indutus est ab herode casulam accepit cum milites circundederunt ei purpureum vestimentum coraz pilato. ¶ Et ne quid sibi desit cingulum habuit cum ad columnam ligatus est stolam habuit quãdo ad collum ligatur. Manipulum habuit quando cum fune manus eius ligauerunt sed hunc soluerunt quãdo ei arundinem in dextera dederunt et funis mansit pendens in sinistra ad qd designandum manipulus ponitur in brachio sinistro. Coronã spineaz super capute habuit pro mitra pontificali et arundinẽ in manu pro baculo pastorali. Cirotecas autem habuit et sandalia cum manus eius et pedes tot fuerunt sanguine rubricati ad quod designandum sandalia debent habere aperturam cũ aliquo rubro serico panno cirotece etiam habent desuper aliquod monile rotundum quod debet similiter habere aliquid de rubro ad designandum stigmata christi. Hec omnia sunt insignia pontificalia que in memoriam passionis christi gestat pontifex in cõsecratione ecclesie vel altaris in cuius etiam memoriale conficitur sacramẽtũ altaris. Patet ergo ex dictis q illusus fuit dominus in omni veste et ornamẽto tam sacerdotali q̃ pontificali et quod peius est hodie illuditur enim in omnibus vestib⁹ predictis non minus q̃ tunc quia et a maiori multitudine et longiori tempore et modo fraudulẽtiori quia isti vere illi quasi figurate. Illa enim multiplex illusio que facta fuit ex tunc figura erat et signum illusionis future que a multis impletur nunc. Notandum etiam q ille qui sic se vtitur debz eabẽre in itellectu p meditatõez in memoria per recordationẽ in affectu per compassionẽ et se dño p posse in apparatu cõformare cum eni aliquid talium accipit nichil aliud protestatur facto suo q̃ si verbo diceret ita credo dñm nostrum fuisse indutum et in talibus illusum in cuius signum et memoriã sic induo meipsum et vt in me sentiam qd et in xpo iesu. Qui ergo talia ferunt exterius nichil sentientes vel compatientes interius profecto xpo illudunt faciunt enim ac si dicerent signo tibi compatimur et tuas illusiones in nobis ostendimus sed in nullo tibi compatimur.

Moralit. Moraliter amictus capitis significat spem quam apostolus vocat galeam salutis spes autem eternorum facit cõtẽptũ terrenorũ. Cuz ergo sacerdos se velat amictu ostendit se terrena contẽnere et si ita non est xpo illudit. Alba autem longa et lata mentis et corporis significat castitatez cingulus vero et stola et manipulus et hmõi ligamenta p̃cepta et concilia et religionem cui se obligat qui tales ordines assumit obligati se ostendunt qui talia induũt.

Casula desuper tegens per totum et ceteris supereminens ornamentis caritatem significat quam ap̃ls supereminentiorẽ viam vocat et ideo qui non diligit deũ plus q̃ sua vel suos vel se nõ est dignus tali officio. Mitra vero episcopi significat ipsum habere scientiam duorũ testamentorũ propter duo cornua quam in q̃ sciam debet habere non tm̃ in corde per habitũ sed etiam in ore et manu per vsum vñ due lingue dependentes a mitra sup humeros significant ipsum epm debere hr̃e duplex documentum s. verbi et exempli. ¶ Baculus vero pastoralis in manu significat executionẽ officii pastoralis qd consistit in tribus q̃ significantur per triplicem partem baculi. p̃mũ est vacatio petõrũ secundũ directio vocatorũ. tertium est exortatio directoruz vñ est versus. Attrahe per p̃mum medio rege punge per ymum. Sic itaq3 vides q̃liter dñs non soluz malefactor sed etiam stultus ẽ reputatus. Ipse autẽ omĩa patientissime tolerabat. Patientiaz ergo habeas et tu si malefactor vel stultus iniuste fueris reputatus. Nam sicut diuina sapientia tanq̃ fatuus spernitur et irridetur sic omẽs irrisiones que solent a vanis mũdi huius hominibus deũ p̃e oculis non habentibus hoĩ sp̃ali irrogari debẽt patienter sufferre. Ex hoc articulo illusionis sumunt tria documenta p̃mum est q omẽs qui pie et innocenter volunt viuere fm nouum hominẽ ab his qui viuunt fm hominẽ veterẽ illuduntur et ab eis pro fatuis habentur. Sed propter hoc non debẽt turbari viri spirituales immo potius gaudere quia nou⁹ homo saluator noster xps indutus alba veste que innocentiam significat illusus et derisus est a filiis huius seculi apud quos alba vestis exprobrabilis est. Et sicut crux ante passionem xpi exprobrabilis fuerat que postea facta est honorabilis ita vt etiam portetur in frontibus regum sic alba vestis post cristi passionem facta est valde honorabilis et innocentie signum. Unde quilibet post baptismum renouatus induitur veste alba in signum innocentie quam confert baptismus in cuius etiam signũ christo passo angeli in vestimentis albis apparuerunt ĩ eius resurrectione et similiter in eius ascensione. Secundum documentum est q pro tempore et loco expedit stulticiam simulare. Unde q dominus ipse fons sapientie coram herode pro stulto haberi dignatus est ex incomprehensibili sapientia sua processit qui si sapientem verbis vel factis se ostendisset herodes vtiq3 passionem ei⁹ impediuisset. Tertium est q homo nichil querat in vestibus non ornatum non preciositatem sed solũ necessitatẽ quia saluator noster in veste velut fatuus est illusus. Ad conformandũ huic articulo regratietur homo deo q ipse nobis cum sua illusione vestem innocentie conferre dignatus est. Item recogitet qualiter ipse candidã vestẽ innocentie baptismalis quã christus nobis p̃tulit sepe peccatorum malis denigrauit et oret dicens. Iesu qui veste alba indui et vt stultus ab herode illudi voluisti da michi mundi huius prudentiã que stulticia est apud te cautius declinare et ad te qui vera es sapiẽtia puenire. ¶ Herodes autẽ cũ non inueniret in xpo causã mortis illusum (et indutũ veste alba remisit ad pilatum) vt eum honoraret sicut pilatus sibi detulerat. In quo ipse p̃batur ĩ necem dñi consensisse quia eũ fuit sibi p̃missus tanq̃ homo sue dictionis cũ non inuenit in eo causaz debuisset eũ absoluere et non alieno iudicio remittere. Remisit ergo eum herodes pylato q d fac de eo quicq̃d volueris. Et forte similia verba sibi remandauit. Et sic dñs cum notabili illusionis portando vestez albã rediit et herodis consensum de sua nece secum detulit. Hic autem consensus apparuit signo et facto signo quidem in vestis albe illusione facto in amicicie confederatione nam et ipsa die facti sunt amici herodes et pylatus propter mutuam reuerentiã sibi inuicem factaz. Antea quippe inimici erãt ad inuicem propter necem galyleorũ qui de herodis p̃positura et dominio erãt quos pylatus occiderat miscens sanguinem

guinē eorum cum sacrificijs q̄ offerebāt sed nūc sup hoc re-
conciliatus est pilatus herodi qz pro bono habuit hero-
des q̄ pylatus sibi detulerat mittendo sibi hoīem sue iu-
risdictiōis et p̄sertim talē hoīem quē ip̄e videre diu desi-
derauerat. Sic multi frequenter amici et cōcordes in cō-
demnatiōe vel nocumēto innocentū fiunt q̄ anteā sibi
inuicē cōtrarij fuerunt. Hec autē amicitia pylati z hero-
dis fuit signū q̄ iudei et gentiles cōuenirent in p̄secutiōe
Beda
xp̄ianoꝝ. Un̄ beda. Hoc nephandissimū herodis z pyla-
ti fedus qđ in occidendo xp̄o pepigerunt hactenus eoꝝ
velut hereditario iure successores custodiunt q̄n gētiles
et iudei sicut genere et religione ita etiā mente dissiden-
tes in xp̄ianis tn̄ p̄sequendis xp̄iqz in eis fide perimen-
da consentiunt hec beda. Potest etiā hec amicitia in bo-
no accipi et per concordiam herodis et pylati cōcordia
populi iudaici et gentilis significari. Sicut enī pylatus
primo misit iesum ad herodem et herodes postea ei re-
misit sic verbum salutis primo recepit populus gentilis
et annunciauit iudeis in fine autem mundi iterum iude-
us remittet ad gentilem q̄n per Helyam et enoch multi
cōuertentur. Isti duo populi ante mortē xp̄i erant ini-
mici sibiinuicem et discordes sed post mortem xp̄i facti
sunt amici et concordes in fide eius quia ipse est pax no-
Ambrosius.
stra qui fecit vtraqz vnū. Un̄ ambro. In typo etiam he-
rodis atqz pylati qui amici ex inimicis per iesum xp̄m fa-
cti sunt plebis israel et populi gentilis figura seruatur q̄
per domini passionem vtriusqz sit futura concordia: ita
tamen vt prius populus nationum capiat dei verbum z
ad populum iudeorum fidei sue deuotionem transmit-
tat hec ambro. O quanta humilitas et patientia domini
iesu qui de se quasi de fatuo p̄mittebat malos ludere mit-
tere se et remittere et quod volebant facere. Hanc autē
missionem et remissionem ipse dominus fieri voluit ad
maiorem et euidentiorem sue innocentie ostensionem.
Intuere eum nunc bene dum ducitur et reducitur demis-
so vultu et verecunde incedentem et omnium clamores
conuicia et subsannationes audientem et forte lapidum
percussiones et immundiciarū suscipientem. Et cogita
quomodo habebat illos pedes sanctissimos confractos
quia cum magna festinatione duxerunt et reduxerūt euz
nudis pedibus incedentem. Intuere etiam matrē et su-
os cum indicibili merore a longe sequentes et illa viden-
tes et cogita q̄ libēter tu iuuares et associares sic tristes
et dolentes. ¶ Ex hoc articulo habetur documentum q̄
tantam vim habet natura boni q̄ respectu sui confede-
rat etiam malos. Inimicitia enim respectu boni parit
amicitiam inter malos. non timeat ergo iustus si viderit
malos contra se colligari quia hoc testatur in eo aliquid
esse boni et per hoc ipse conformatur christo contra quē
omnes conuenerunt in vnum etiam inimici. Ad confor-
mandum se huic articulo recogitet homo si habeat ini-
micitiam cum aliquo et dimittet eam de corde amore
christi qui pro nobis in sua passione etiā malos aduersuz
se cōcordauit. Iesu qui cōtrate inter herodē z pylatū ami-
citiā fieri voluisti da michi iniquoꝝ aduersum me colli-
gantiā nō timere sed eoꝝ potius exercitatione me profi-
cere quatenus tibi merear conformari. Considera nunc
quanta fatigatio fuerit xp̄o sic duci et reduci de iudice ad
iudicem quia magna pena est cuilibet homini mitti de
vno iudice ad alium. Fuit enim primo presentatus an-
ne secundo cayphe tertio ductus ad pylatū. quarto mis-
sus ad herodem quinto remissus ad pilatuz q̄ omnia ad
vnum possunt reduci articulum ex quo plura sumuntur
documenta. Primum est q̄ non debemus formidare p̄-
sentari p̄tāti temporali vel ad malos iudices trahi p̄pter
christuz quia quanto p̄tās iniquior et iudices nequiores
tanto faciunt martires gloriosiores. Secundum est q̄
nos omnes actus voluntates et desideria nostra ante q̄
perficiamus debemus ad examen recte rationis que p̄
iudicem intelligitur presentare z nichil precipitāter agē-
re omnia quoqz mala que fecimus debemus conspectui
conscientie nostre presentare et sic eam corā christo iudi-
ce examinandam statuere. Tertium est q̄ religiosi qui
specialiter debent esse imitatores christi nō debēt turba-
ri si interdum sub obedientia mittantur de loco ad locū
de prelato ad prelatū quia christus propter nos sub obe-
dientia patris dignatus est mitti de iudice ad iudicem
Item sicut christus stabat ante iudices et nullum irreue-
rentie verbum est locutus sic et nos cuz reuerentia stare
debemus coram prelatis nostris z iudicibus etiā malis
Ad conformandū se isti articulo formet sibi hō imaginē
christi in mente sua. Statuēs coram eo conscientiam su-
am misericorditer examinandam pro eo quod christus
coram iudicibus malitiose fuit examinatus Recogitet
etiā homo quomodo oportet nos omnes exhiberi ante
tribunal christi et idcirco ipse pius pro nobis impijs ex-
hiberi voluit ante tribunal iniqui iudicis vt nos iniusti
ante tribunal iusti iudicis fiducialiter cōparere possim⁹
Iesu qui de iudice ad iudicem mitti et coram eis exami-
nari voluisti da michi amore tui nominis malorum iu-
dicum versutias non metuere et in cōspectu tuo me tu-
ta conscientia compārere ac bono animo maioruz impe-
rijs me subdere et alacri corde ad obedientiam sine mo-
ra concurrere

Oratio.

Domine iesu christe qui hora diei prima per-
misisti te ligatum adduci in consilium iude-
orum ac post multas iniurias et conuicia de
cayphe duci ad pilatum vbi a iudeis reus mortis z ma-
lefactor fuisti iudicatus et in multis falso accusatus ac
deinde a pylato ad herodem te mitti et ibidem ac-
cusari et fatuus reputari ac sperni et in veste alba illudi
pertulisti. tandemqz sic illusus et in veste alba indutus
ad pylatum es remissus fac me queso iniurias et cōuicia
patienter et gaudenter pro tui nominis gloria tolerare z
in conspectu tuo cū gaudio apparere ac vultū tuū desi-
derabilē semper respicere. Amen.

De tertia. Caplm. lxij.

Hora tertia cogita-

ma. xxvij
mar. xv.
luce. xxiij
Jo. xviij
et xix

bis mestus et tristis qualiter reducto domino
ad pylatum illi canes letantes de federe hero-
dis et pylati cum audatia magna prosequuntur accusa-
tiones suas. Quis neqz pylatus neqz herodes diligēter
eum interrogando et examinando inuenirent in eo cau-
sam mortis. Unde ad exprobrandā duritiam iudeorum
et gentilium pylatus fatetur nec se nec herodem neqz in
occidendo neqz in illudendo in christo causam seu aliqđ
Beda
dignum morte inuenisse. ¶ Ubi beda. Hoc dicendo py-
latus absoluit quidem iesum quem probauit insontem:
sed quem absoluit iudicio crucifigit ministerio. Audi ce-
ce iudee audi crudelis pagane. Pylatus ipse fatetur ne-
qz se neqz herodem dignum quid morte in christo repe-
risse sed tantum in occidendo vel illudendo innoxio alie-
ne crudelitatis obtemperasse clamoribus. Hec beda.
¶ Magnum dimittendi iesum studium gerebat pyla-
tus. Sed quanto curiosius dimittere querit tanto cri-
minosiores ad mortem eius inuenit (Et cum accusare-
tur) dominus mendaciter (a principibus sacerdotū z se-
niorib⁹ nichil rn̄dit) nec ad sui excusationē nec ad victo-
rum refractionē nec ad dicentiū improperationē sed ma-
gis accusationes viriliter sustinuit et tacuit. Et (tunc) cū
sic accusaretur ab eis (dixit illi pylatus. Non audis quā-
Crisosto.
ta aduersum te dicunt testimonia) Secūdum cris. ideo
hoc dicebat quia volebat liberare eum dū se excusando
responderet (Sed dn̄s non rn̄dit ei ad vllum verbū ita
vt miraretur preses vehementer) de eius patientia et
constantia q̄ ille quez in lege peritum et ad oīa rn̄dere po-
tentem audierat nichil respōderet et q̄ exhibitus ad cri-

minale iudicium & stans ante mortem que apud oms ho
mines estimatur terribilis ipse imperturbabilis remane
ret. In hoc autem docet accusatiões & crimiatiões pati-
enter esse sustinendas hoc eni magis mirabilem facit san
ctorum patientiã q defensio vt ambro. Accusatur dns
et tacet qr defensione nõ indiget nec accusationem tacẽ
do cõfirmat sed despicit nõ refellendo. Ambiunt defen-
di qui timent vinci. Melior est causa que non defendit &
Ambrosi. probatur. Susanna tacuit et vicit hec amb. Iudex ergo
oim ante tribunal iudicis vilis et indigni. mansuetus &
tacitus stetit et accusatus nichil respondit. Sunt autem
quatuor rationes huius silentii et taciturnitatis xpi. Ta
cuit eni xps primo iuste qr propter falsitatẽ accusationũ
& corruptum iudiciũ indigni erant audire. Scdo miseri-
corditer ne ex respõsione sua peiores fierẽt si sibi nõ cre
derent vel non obedirent. Tercio dispensatiue ne si se ex
cusaret dimitteretur & crucis vtilitas & nostra salus et re
demptio differentur. Quarto exemplariter vt daret no
bis patientie exemplũ & impleret illud de se scriptum si-
cut agnus coraz tondente se obmutescet & nõ aperiet os
Anselm⁹. suum. Igitur vt dicit ansel. vide attende quomõ stat añ p
sidez inclinato capite demissis oculis vultu placido fmo
ne raro paratus ad obprobria promptus ad verbera. qñ
qz dns respõdet qñqz nõ rñdet. Ubi rñdet qsi pastor bo-
nus docet & pcreditis sibi ouibus contra luporum latro
nũqz insidias pugnat vbi vero non respondet qsi agnus
pro toto grege immolandus licet et patientiã prestat. et
vtinã modo innotesceret qsi quasi agnus et quasi pastor
quis eẽ deberet vt. s. qñ tacere & rñdere haberet. Quãuis
g qbusdã iterrogatõib⁹ sepe rñderit qñ tñ respõdere no
luit nõ sicut reus et male sibi conscius q de peccatis con
uincebatur suis sed sicut innocens et mansuetus q p pec
catis imolabatur alienis. Et iõ similitudo de agno data ẽ
vt in suo silentio non reus sz innocens haberetur. (Per
diẽ autẽ festuz) pasce (cõsueuerat pses vnũ vinctũ dimit
tere ppl'o) i. ad petitionẽ populi (quẽ volebant) sine me
ritorum discretione in memoria liberationis filiorz isrl'
de egyptiaca seruitute cuius bñficiis memoria in solen-
nitate pascali fiebat q ea die de fuitute pharaonis egres
si erant in aliis autem festis non sic fiebat. Quia eni in
nocte pasce angelus domini saluauit hebreos et percus
sit primogenita egiptiorum ideo ad hoc repñtandũ et
in memoriã huius beneficii in hac solẽnitate saluabant
vnũ morti ppinquum & aliquos interficiebant de vinctis
qui custodiebantur ad occidendũ. Uel hoc faciebant in
memoriam transitus maris rubri in quo filij isrl' fuerunt
liberati et egyptij submersi. Et istam consuetudinez eis
conseruari impetrauerant ab ipatore romanorũ sicut
fuerat obseruata anteq iudea esset romanis subiecta
Si adhuc singulis annis aliquem occidunt deus scit et
ipsi sciunt. Pylatus ergo sciens eos cupidos de ob-
seruanda illa consuetudine et ex altera pte q barrabas
erat pessimus et populo odiosus proposuit eis sub disiũ
ctione optionem dicẽs q ad honorem festi liberaret eis
barraban vel iesum et nullum alium per hoc subtiliter
credens liberare iesum de consensu eorum qr non crede
bat aliquo modo q peterent liberationem barrabe qui
erat homicida et seditiosus ac pessimus et insignis non
nobilitate generis sed ex famositate sui criminis quia
erat latro publicus et in malicia vulgatus et famosus e
ideo credebat merito iesum esse eligendum sciens euz
innocentez et per inuidiam traditũ qr publice arguebat
vicia eorũ. Magnaz vt dictum est diligentiam pylatus
ondit vt xpm liberaret primo per inocẽtiã quia manus
herodis euaserat secundo per consuetudinẽ qr eum pre
ligendum credebat in quo datum est exemplũ laboran
Crisosto. dĩ ad liberationem innocẽtum. Unde cris. Et intuere sa
pienter non eni dixit quia peccauit et dignus est morte
donari eum ex festo sed primuz eum excusans et eruens
a causa omni tũ rogat ex superabundanti vt si nollent in

noxium dimittere saltem vt obnoxiũ donarent festo vel
tempori. ¶ Tunc (misit ac pylatum pro tribunali seden-
tem vxor sua) nomine procula dicens (nihil tibi & iusto il
li) sit cause vel contra iustũ illũ. q.d. nihil habeas cãe nec
intromittas te ad interficiendũ hõiem illum qr iust⁹ est
(multa eni passa sum hodie per visum) & in somniis (pro
pter eũ) Uxor itaqz gentilis viri ħ in visionibus et som-
niis intellexit q iudei vigilantes nec credere nec intelli-
gere voluerunt. Dyabolus quippe apparuerat ei monẽs
eam terroribus ad liberationẽ christi nunc enim demuz
dyabolus intelligens per christum sua spolia siue in mũ-
do siue in tartaro se amissurũ penituit q fecerat compre
hendi eum & ideo immisit visiones huic mulieri vt per eã
impediretur mors christi et sicut prius per mulierem in-
tulerat mundo mortem ita modo satagit christuz de ma
nibus iudeorum liberare per mulierẽ s e per christi mor
tem mortis amittat imperium. Iam quidem dei nutu et
virtute poterat mysterium crucis cognoscere et ideo la-
borabat ne christus moreretur. Forte iam sancti in infer Augustinus
no gaudebant vnde hoc notauerat. Nam vt ait augusti.
anima lazari reuocata ad superos ante in inferno cogno
uerunt dnm de proximo descensurũ ad inferos vnde ex
tunc letabantur & maxime dyabolus hoc cognouit cum
dominus clamore valido animã exaltauit. Uel etiam p
scripturarũ impletionẽ hoc perpẽdit qr in dño eas iple-
ri vidit. q ergo vxor pylati et ipse pilatus tantum fece-
runt pro liberatione xpi totum putatur fuisse ex instin-
ctu diaboli qui per pilatum & eius vxorẽ nitebatur impe
dire nostram redẽptionẽ sicut olim per adam et euaz fe-
cit nostrã dãnationez. ¶ Pylatus ergo qrebat ab eis quẽ
vellẽt propter honorẽ festi sibi dimitti de duobus predi-
ctis et quasi exhortatiue expressit xpm querens si vellẽt
dimitti regem iudeorũ. Ipsi vero nimio odio contra chri
stum moti et obstinato corde in malicia perdurantes. ne
christus liberaretur preelegerunt et petierunt barraban
hominem pestiferum dimitti et liberari christum vero in
nocentẽ tolli de medio et crucifigi. Putabant n. vt dicit
cris. hoc se posse astruere q iesus deterior esset latrone & a Crisostom⁹.
deo nequam vt neqz pro festi pogatiua deberet liberari
In quo facto eorum ostendit future infidelitatis archa-
num. s. anchristum xpo preferendum. Latrones latronez
petierunt et homicidam autori vite pretulerunt. Qd im-
properans eis beatus petrus postea dicebat Uos san
ctum et iustum negastis et petistis virũ homicidã dona-
ri vobis autorem vero vite interfecistis. O quanta infeli
cium iudeorum iniquitas et malicia qui ad procurandũ
christi mortem petiuerunt latronis publici liberationez
contra bonum publicũ & iusticiã mortem vite tenebras
luci filium diaboli filio dei tam stulte q impie pferentes
vt aug. O cecitas iudeorũ o furia freneticorum (noli di Augustinus
mittere hunc sz barrabã) quid fuit aliud dicere q occida
tur ille qui suscitauit mortuos et dimittatur latro vt ite-
rum occidat viuos vt ansel. Adhuc autẽ et animã tuã in Anselmus
circumciso cani glutiendam tradiderunt vinctum siqui-
dem añ faciem pilati presidis te perduxerunt postulãtes
supplicio crucis interimere q peccatũ nõ fecerat & viruz
homicidam donari sibi agnũ lupo aurũ luto postponen
tes. O indignum & infelix cõcambium. Unde etiã beda. Beda.
Heret autem iudeis vsqz hodie suã petitio quam tanto
labore impetrauerunt. Quia enim data sibi optione pro
iesu latronem pro saluatore interemptorem pro dato-
re vite elegerunt peremptorem merito salutem vitãqz
perdiderunt et latrociniis se ac seditionibus intantũ sub
merserunt vt et patriam regnũqz suũ q plus xpo ama
uere perdiderunt et hactenus eam quã vendidere vl' aĩe
vel corporis libertatez recipere non meruerint atqz iõ iu
dei pacem habere nõ pñt quia sediciosum príncipẽ i. dia
bolum qui vsqz hodie regnat in eis magis q dñm elige-
re maluerũt hec beda. Similiter adhuc hodie aliqui ma
gis nituntur saluare & etiam promouere malos hoïes q

bonos et in multis electionibus ac ꝑuisionibus iesus id
est vir bonus ac dignus et dei amicus qui se et alios sal-
uare vellet reprobatur et barrabas latro isignis ⁊ malus
ac indignus et xpi hostis quisse et alios in aīa perimit eli
gitur. Eīn qui in talibus ꝓmotionibus faciendo vel ꝯsen-
tiendo culpabiles sunt ipso suo facto vel consensu condi
cunt iudeis (non hunc sed barrabam) Jesus vero ad oīa
tacet patienter canes oblatrantes tolerans et sua patiē-
tia nos armans. Considera hic quantū xpi animum sau
ciare potuit ꝙ tam sceleratus et vilis homo preferebaē
sibi homini deo intantū vt peterent illius vitam ⁊ istius
mortem: peccauerunt autē in duobus scꝫ quia reum pe-
tebant liberari et innocentē damnari. vnde in puer. Qui
iustificat impium et condemnat iustum vterqꝫ abhomi-
nabilis est apud deum. Ex isto articulo trahūtur duo do
cumenta. Primum est ꝙ nos equanimiter toleremus si
aliqñ preferantur nobis persone infimiores ⁊ humilio-
ris conditionis qr latro xpo fuit prelatus. Scdm est ꝙ
caueamus ne et nos barrabā xpo preferamus. Multi eī
adhuc hodie desiderant barrabā sibi solui et xpm vinctū

Origenes.

esse. quia vt dicit Orige omnes qui iudeis sunt similes si
ue in dogmate siue in vita barrabā sibi solui desiderant.
quicunqꝫ enim male agit solutus est in corpore eius bar
rabas xpus autē vinctus qui autē bonum agit xpm habꝫ
solutum barrabā vinctum et ideo sicut iudei postqꝫ pro
xpo elegerunt barrabā latronem latrociniis ⁊ seditioni-
bus sunt submersi sicut et nunc quecunqꝫ anima preele-
git barrabā illa semper latrociniis dyabolicis extermina
tur vbi enim non est iesus ibi lites et prelia sunt vbi aūt
est iesus ibi sunt omnia bona et pax hec orige. Spūaliter
homo vinctus est per peccatū positus in carcere scdm cor
pus et animaꝫ ita ꝙ sint duo vincti: corpus et aīa sed de
his vnus scꝫ anima poterit liberari si tā corpus peniten
tie et flagellis exponaē. qr sicut aīam a culpa ⁊ a pena li-
berabit si vero corpus liberetur adhuc manebit vincta
anima et suppliciis ac flagellis exponeē eternis et ideo
melius est ꝙ aīa liberetur ꝙꝫ corpus qr si corp9 suspēdiē i

Gregorius

cruce pñte tunc aīam liberabit a morte vñ gre. Si ma
gne mercedis est eripe a morte carnē morituram quan
ti meriti est liberare animam in celo sine fine victuram.
Ad cōformandum se huic articulo recogitet homo si ip-
se vnqꝫ barrabam xpo preelegit et doleat ac oret dicens
Jesu qui non dedignatus es a iudeis reprobari peten-
tibus sibi barrabam latronē dimitti te vero autorē vite
crucifigi da michi creatorem meū sp eligere pre omnib9
et ꝓ nulla re creata te vnqꝫ reprobare. Pylatus autem
volens dimittere ihesum iterū locutus est ad illos que-
rens quid facerent de ihu rege iudeoꝝ ⁊ quid male fecis
set et asserens ꝙ nullā causam mortis in eo inueniret sed
qꝫ populus videbant ꝙ xpm liberare vellet tanto magis
iterum et iterum clamabant vocibus magnis instabant
postulantes vt crucifigeretur et inualescebant voces
eorum. Mala fuit barrabe preelectio sed peior hec sen-
tentiatio. (Uidens autem pylatus quia nichil ꝓficeret)
ad liberationem xpi saluo fauore populi (sed magis tu
multus) ⁊ strepidus (fieret) populi clamātis ad cōtrariū
per seductionē sacerdotū volētiū per clamorē et tumul
tum populi obtinere qđ nō poterant p rationem habere
et volens populo placere et satisfacere (dimisit illis bar
rabā) queꝫ petebant qꝫuis xpm preferendum non dubi-
taret. Ecce ꝙ xps innocens damnatur et barrabas la-
tro liberatur. Ita contingit hodie in curiis principū et ꝓ
latorum qr innocētes damnātur ⁊ peruersi peccatores li
berantur minora puniuntur sꝫ maiora dissimulātur pu-
niuntur transgressores decretalium et statutoꝝ et dimit
tuntur impuniti transgressores diuinoruꝫ mandatorum
(Et) vt iudei de morte iesu totum peccatum super se acci
perent et ipse immunis esset a peccato (accepta aqua la
uit manus suas coram populo dicens. Innocens ego
sum a sanguine) id est sanguinis effusione (iusti huius) ꝫ

sicut lauo manus sic et cōscientiā qr ego volui liberare in
nocentem et solum minister legis sum (vos videritis) qđ
continget vobis qꝫtum ad suppliciū pro culpa quā com
mittitis qr vox vestra sanguinē iusti fundit vnde penam
sentietis. Mos eīn erat apud antiquos vt cum quis vel-
let se ostēdere immunem a crimine aliquo accepta aqua
lauaret manus suas coram populo. Lauit ergo manus
coram populo vt quos nō poterat mouere suasione mo
ueret significatione qua significabat iniquam mortē xpo
inferre et se innocentem a tanto scelere. Lauit manus su
as imponens peccatum de morte xpi iudeis ipsis hoc re
cipientibus qꝫuis non esset per hoc scdm veritatem excu
satus quia non lotus fuit aqua suus reatus mentiebatur
ergo dicendo se innocentem quia (sciebat ꝙ per inuidiaꝫ
eum tradidissent) et ꝙ iustus ac innocens erat et vt met
confitebatur eum liberare poterat. Particeps ergo erat

Leo pa.

criminis sed innocentior illis. vnde Leo papa. Excessit
ergo pilati culpam facinus iudeorum sed nec ipse euasit
reatum qui reliquit ꝓpium iudicium et in crimen trans-
sit alienū. Huic pylato similes sunt excusantes se a crimi
nis consensu cum possint reclamare cum effectu (Et re-
sponderunt oēs. Sanguis eius) i. culpa et pena seu vl-
tio et vindicta effusionis sanguinis eius (sup nos ⁊ super
filios nr̄os) Optimā hereditateꝫ reliquerunt iudei filiis
suis. perseuerat eīn vsqꝫ hodie sup iudeos hec impreca-
tio pene ⁊ criminis ⁊ sanguis xpi nō auferē ab eis. vnde i
singulis lunationibus vt dr̄ fluxum patiunē sanguinis ꝓ
cussit enim eos dñs in posteriora et obprobrium sempi-
ternum dedit illis suntqꝫ fugi et profugi sub seruitute et
nisi lauerint manus suas per baptismum ab isto sangui-
ne penā criminis sustinebūt cōtinue. vt aūt dicit Hiero.

Hieroni.

verbū optimū et salutiferū respōderūt iudei sꝫ intētione
pessima. Optandū est ergo vt sanguis ille veniat sup nos
sed in ablutionē scdm illud apoc. lauit nos a petōibus in
sanguine suo. Pylat9 itaqꝫ cām mortis i eo nō inueniēs
nitebaē eū dimittere. nō eīn in eo sed in nobis cā mortis
eius fuit passus est pro nobis nō pro se nō hñs culpā ꝫ su

Bernar.

stinēs penā vt et culpā nr̄am solueret et penā. vñ Bern.
O piissime iesu qđ tibi et morti nos peccauim9 et tu luis
nos debuim9 et tu soluis. Nullā itaqꝫ cām mortis in eo
inueniēs dixit illis (Corripiā ergo eū) .i. flagellādo vt si
qua in vris ceremonialib9 cōmisit vel in aliquo deliqt ꝓ
ipsis correptus emendeē et sic emendatū ⁊ disciplinatūꝫ
dimittam a morte liberum. Flagris ⁊ ludibriis eum affi-
ciā quantū ipsi iubetis dūmodo innoxiū sanguinem nō
sitiatis vel fundatis. Uidens eīn ex clamore eorū ꝙ nul
lo modo poterat dimittere iesum oīno liberum cuꝫ pace
ipsoꝝ et ex altera parte durum sibi erat interficere inno-
centē. ideo ad satisfaciendū eis fecit xpm flagellari et il-
ludi vt videntes eum sic punitum et illusum vltra cōdi-
gnum penis eius et obprobriis crudelitas eorum satia-
retur ac mitigareē et sic sufficere sibi estimantes vltra se-
uire desisterent et mortem eius non sitirent. vnde augu.
Non persequēdo dñm flagellauit sed illoꝝ furori satisfa
cere volens vt vel sic iam mitescerent et silerent ⁊ desine
rent velle occidere eum quem flagellatum viderent. hec

Augusti.

aug. Tūc etiam propter hoc cohortem suā eī illudere per
misit aut forte iussit vt eorum iram molliret ⁊ a morte ei9
desisterent. Naturale enim est vt ira quiescat si eum con-
tra quē irascitur humiliatū et punitū videat. Qđ quideꝫ
verū est in ira que cū mensura querit proximi nocumen
tum sed nō in odio qđ totaliter querit eius q odio habet
exitiū. Isti aūt ex odio mouebātur cōtra xpm ⁊ ideo fla
gellatio eius non sufficiebat nisi viderent et eius interi-
tum. O pylate pylate tu vis dominum castigare. Nescis
quid agis qr nec flagella meretur sicut nec penaꝫ mortis
Rectius ageres si te ad suum nutū corrigeres. vñ inten-
tio non excusat pylatū in toto qr nullū p se maluꝫ potest
propter bonam intentionē effici totaliter bonum nec fa
cienda sunt mala vt veniant bona. affligere autem inno-

tem et precipue dei filiuz est maxime maluz ꝛ ideo nulla intentione est excusabile ꝛ cum iudex eēt non debebat ei quē innocentē sciebat etiam minimā inferre penam. Ob hoc etiam ſm hiero. eū flagellari voluit vt romanis legibus seruiret quibus sancitum erat vt crucifigendus flagellaretur prius forte ad extorquendū ab eo socios sceleris ꝛ sic christus si crucifigi deberet iam flagellatus eēt. Ipse quoqꝫ dn̄s flagellari voluit vt quia scriptum est mlta flagella pctōris nob̄ pcereturꝛ nos suo flagello a perpetuis flagellis liberaremur sicut pia mater quando videt patrem velle flagellare aliquem de filijs suis extensis occurrit brachijs ꝛ eum protegit exponens se pro eo flagellis homo enim deum offenderat et ideo disciplinari debebat christus ergo disciplinari voluit et sic deū placauit et ideo dicitur disciplina pacis nostre super eum.

hiero

Et si tam grauiter flagellatus est innocēs pro peccatis alienis q̄ grauiter putas noxios nisi se correxerint flagellandos pro peccatis proprijs cum ergo dn̄s flagellari iubetur spoliatur per milites apparitores presidis et vestibus q̄b⁹ indutus erat exuitur et coram oībus denudatur. Est autem intelligendum q̄ sicut remissus fuerat ab herode cum alba veste sic remansit in eadem veste vsqꝫ ad horam flagellationis et tunc exuerunt eum hac veste et suis. Ex hoc articulo exuitionis vestium habemus duo documenta. Primuz est vt caueamus nos a nuditate tam corporali q̄ spirituali ne forte vnq̄ nudi appareamus coram deo et angelis et hominibus nam et si homo interdum non videatur ab hominibus erubescat tamen nuditatem suam coram deo et angelis vnde primi parentes erubuerunt a facie dei qui vbiqꝫ apud nos est cum angelis suis. De nuditate vero spirituali est illud apostoli si tamen vestiti et non nudi inueniamur. Item ē illud apoc. vestimentis albis induaris ne appareat confusio nuditatis tue vbi per vestimenta alba intelligit candor sancte conuersationis que instar vestimenti multis debet esse contexta villis his vestimentis semper induta debet esse anima fidelis ne confusio nuditatis eius a virtutibus appareat coram deo et angelis et hominibus.

Secundum documentuz est q̄ sicut exutus fuit vestimētis suis sic et nos exuamus veterem tunicam et nudem⁹ conscientias nostras coram deo per nudam et puram cōfessionem peccatorum deponentes omne pallium excusationis quia nuda et aperta sunt oīa oculis eius. ¶ Ad conformandū se huic articulo recogitet homo q̄ miserabiliter et cum quanta iniuria et verecundia christus fuit exutus vestibus suis et denudatus pro nobis vt nos vestiret virtutibus et oret hoc modo. Jesu qui vestimentis tuis exui et ad flagella nudari voluisti. Da michi nuda peccatorum meoruz confessione veterem hominem cum actibus suis exuere et in cōspectu tuo nudum a virtutibus me nequaq̄ apparere. Deinde dominus ad columnam durissime ligatus ille qui soluere compeditos solet et plena deo membra verberibus subdens immanissime flagellatur et vndiqꝫ flagellis atteritur verberibus cruciatur. Stat nudus coram omnibus amantissimus iuuenis elegans ꝛ verecundus et silet ad omnia quasi agnus Speciosus forma pre filijs hominū suscipit dura aspera dolorosa flagella spurcissimorum. Caro illa innocentissima ꝛ tenerrima mundissima ꝛ pulcerrima flos omis carnis et totius humane nature repletur plagis liuoribus ꝛ fracturis vulneratur p totum corpus illud sanctissimū a planta pedis vsqꝫ ad verticem eius non remanet sane partis vestigium et totum fit rubruz vestimentum suum Fluit vndiqꝫ regi⁹ et preciosissimus sanguis de omnib⁹ partibus corporis et eius corpus candidissimum cruore eius roseo rubricatur per totum. Superadditur reiteratur et spissatur plaga super plagam liuor super liuorem fractura super fracturam sanguis super sanguinez quousqꝫ tam tortoribus q̄ inspectoribus fatigatis solui iubetur a columna cui fuit alligatus. Cuius columne aliqua pars ostenditur. Rome in ecclesia sancte praxedis maior autem pars fertur esse in ecclesia montis syon in loco vbi pronunciatur euangelium que secundum bedam dominici cruoris vsqꝫ hodie cernentibus vestigia certa demonstrat. Quot autem et quāte plage vel vulnera in hac flagellatione sibi inflagebantur pro certo sciri non pōt nisi per reuelationem vt supra dictū est sed oportuit ea eē quasi innumerabilia. Sicut enī vt dr̄ in deutro. pro mensura peccati erit plagarum modus xp̄s aūt flagellabatur pro peccatis nostris q̄ vtiqꝫ sunt innumerabilia quare ꝛ plage innumerabiles. Et hoc est qđ dr̄ in ysa. A plāta pedis vsqꝫ ad verticem nō est in eo sanitas. Tunc impletum est qđ ibidē dicitur nō est ei species neqꝫ decor ꝛ vidimus eum et nō erat aspectus ꝛ q̄si abscōditus vultus eius et despectus et reputauim⁹ eū q̄si leprosum pcussum a deo et humiliatum. vnde aug. De vultu illius pulcritudo effluxerat omis ꝛ q̄ erat pre filijs hominum speciosus videbatur oīm indecorus quia iniquorū liuor sacrum illius vultū fedauerat verberibus. Considera euz hic diligenter per longā moram ꝛ spaciose et si hic ei nō cōpateris cor lapideum reputa te habere. Et tunc exclamabis. O bone domine iesu quō tu denudaris q̄ nudos vestis quomodo tu ligaris q̄ cōpeditos soluis ꝛ ligatos a demonibus ꝛ ab infirmitatibus detentos liberas quō tu flagellaris qui nos a flagellis eruis quis fuit ille tam audax qui te spoliauit quis tam temerarius qui ad collū nam te ligauit quis tam sacrilegus qui te flagellauit. Sz tu soluisti ei tuos radios subtraxisti ꝛ ideo sunt tenebre ac tenebrarum potestas omnes sunt te potentiores nobis debebantur flagella eterne afflictionis tu flagellari voluisti pro nobis vt nos misericorditer erueres ab illis. Unde anselmus. Et quidem non ignorabat impius ille per inuidiam omnia in te fieri nec tñ abstinuit temerarias a te manus sed amaritudine repleuit animaz tuā sine causa. Illudendum te misit herodi illusum recepit nudum in conspectu irrisorum stare te iussit nec pepercit amarissimis verberibus virgineam carnem tuam diuellere plagas plagis liuores liuoribus infligens. Electe puer domini dei mei quid tanta amaritudine quid tanta confussione dignum commiseras. Prorsus nichil ego hō pditus totius perditionis totius cōfussionis tue causa extiti ego dn̄e vuā acerbam comedi et dentes tui obstupuerunt q̄a q̄ non rapuissi tunc exoluebas. Amor tuus et iniquitas nostra sic te fecit imbecillem. Male dicta sit tanta iniquitas pro qua sic affligeris. In omnibus his non est satiata perfidoruz iudeoꝝ impietas hec Anſel⁹. Vide nunc attende quanta et q̄lia ab impio pylato et suis sine causa dn̄s passus est pro te et exēplo eius ad paciētiam in laboribus et aduersitatibus confortare. Sicut enī xp̄s verberatur et flagellis nodosis caro illa sanctissima et membra delicatissima acerrime dilacerantur ac corpus eius formosum plagis liuet ꝛ sanguine vndiqꝫ rubet sic miles christi strennuus debet corpus suuz per asperitates et duritias debitas castigare ne inobedienter incipiat recalcitrare. Flagellatio domini prefigurata fuit per achior principem ligatum ad arborem. Achior ligatus fuit ad arborē p holofernis satellites christus ad columnam per pylati milites. Achior propter veritatem quā dixerat fuit ligatus xp̄s propt̄ veritatem quā predicauerat fuit flagellatus achior ligabatur quia noluit holoferni loqui placentia xp̄s quia reprehendit iudeos cum eorum displicentia achior ligatus est quia gloriā dei magnificabat xp̄s flagellatus est quia nomen patris sui manifestabat. Flagellatio enim xp̄i in flagellatione hieremie prefigurata fuit quem phassur flagellauit. Soluto autem dn̄o a columna ducunt eum sic nudum sic flagellatum per domū pro pannis suis colligendis qui sparsim p domū ab expoliatoribus proiecti fuerant. Intuere bene eum sic afflictum sic trementem ppt̄ frigus quia hyems erat. Attende diligenter et cōsidera

Beda.

Augustinus

Anselmus

itatum eius in actibus singulis et intime cōpatiaris ac simul pascaris auerte autem paruper oculos a diuinitate et eum purum hominem considera et videbis iuuenē elegantem nobilissimū innocentissimum et amantissimum eorum autem flagellatū et sanguine liuoribusqʒ respersum pannos suos vndiqʒ sparsim proiectos de terra recolligere et cum quadam verecundia et rubore se nudū coram illis semper ipsum deridentibus sic reuestire ac si foret omnium infimus a deo derelictus et omni auxilio destitutus. Intuere ergo eum diligenter ac pietate et cōpassione mouearis. Redeas postea ad diuinitatem et cōsidera illam immensam eternam et incomprehensibilem et imperatoriam maiestatem incarnatam se flectentem et humiliter ad terram inclinantem pannos recolligentem et se cū reuerentia rubore similiter reuestientem ac si esset homo vilissimus imo quidā seruus empticius sub illorum dominio constitutus et ab eis pro aliquo excessu correptus et castigatus. Intuere et nunc eum diligenter ac humilitatem suam ammirare et pro posse imitare. Scdm eandem etiam consideratione intueri potes eundem cum post coronationē purpura spoliatus se vult reuestire ¶ Et hoc articulo flagellationis habētur duo documenta. Primum est q nos flagella dei libenter debemus sufferre vt vnusquisqʒ nostrū possit cum psalmista dicere. Quoniā ego in flagella paratus sum. Et merito quia si vnicus dei filius paratus fuit suscipere in se nostra flagella ex obediencia patris cur et nos adoptiui nō essemus parati sufferre flagella eiusdem patris que ipse per se vel per ministros seu instrumenta sua media nobis misericorditer infligere dignatur ad emendationem nostram. nam scdm sapientem quem diligit deus castigat. flagellat autem omnem filium quem recipit ¶ Scdm est q diligenter caueamus ne et nos iterato christū flagellemus quod fit quotienscunqʒ mortaliter peccamus. Cū enim christus flagellatus sit pro peccatis nostris quandocunqʒ peccamus tunc christo vnū ictum flagelli quantum in nobis est incutimus sicut apostolus de quibusdā dicit rursum crucifigentes in semetipsis filium dei. Ad conformandum se huic articulo poterit homo flagello vel virga seipsum cedere si gratiam habet vel saltem cōpatiendo flagellato christum mētaliter se flagellet et sic oret. Jesu qui pro nobis flagellari vndiqʒ voluisti da michi flagella tue paterne correptionis libenter suscipere et de peccatis meis nunqͣ denuo flagellare. Cum igitur post flagellationē iesus reuestire se vellet cōtendunt impijssimi quidam pylato dicentes. Domine hic se regem fecit vestiamus et coronemus eum more regio. Nisi enim ad plenū sibi illudere volebant anteqͣ eū morti traderēt. Unde anselmus. Nouissime autem dñe iesu in manus incircūcisorum militum deuolutus ea morte turpissima consummādus parum erat sacrilegis manibus suis crucifigere te nisi prius repleuissent illusionibus animā tuā (Et) consentiente pylato (congregauerunt ad hoc vniuersam cohortem in pretorium) vbi sedebat preses et senatus vt omnes interessent tali spectaculo et vt magis eilluderent in loco patenti et coram multitudine (et) eū vix reuestitum (exuentes vestimentis suis induerunt eum veste) seu tunica (purpurea et circundederunt ei clamidem coccineam) id est pallium siue mantellum nō cōsutum sed fibula infrenatum coccinei coloris qui est inter rubeum et purpureum in obprobrium regij nominis qd ipse vt iudei asserebant indebite vsurpabat et ad deridendum eum sicut regem falsum acceperunt purpurā et clamidem non nouam sed veterem in confusionis augmentum quia enim rex dicebatur induunt eum vestibus quibus reges veteres vtebantur christus sīr die fuit indutus triplici veste scilicet alba rubea et coccinea ad designandum q qui vult esse de christi familia debet portare vestem albam innocentie rubeam caritatis et obediencie et coccineā penitentie et sic ergo nūc purpura et clamide induerunt eū. et vnus euangelista exprimit vnū alius aliud quia si tm̄ clamidē ei circundedissent non eum nudassent sicut non legitur nudatus ante herodem vbi imposuerunt sibi albā vestē. Et bene conueniebat vestis alba et rubea tali corpori vtpote toti sanguine rubricato ex flagellatione vt impleretur illud ysai. Quare rubrum est indumentū tuum et vestimentū sicut calcantiū in torculari. et hec questio scdm glosam fuit angelorū videntium et mirantiū q xpi corpus quod de vtero virginali tantū candorē habuit qͣntum fullo non potest facere super terrā in tantū fuit sanguine rubricatū ad quā questionē ipsemet ibidē respondit dicens. Torcular calcaui solus q.d. scdm glo ego solus sustinui pressuram crucis. flagellorū et oīm tormentorū passiones in quibus quasi prelo pressus sum sanguine proprio per totū corpus meum pro salute mundi aspersus. In purpureo ergo vestimento caro eius passionibus obiecta significatur. per hoc etiā significatur passio martyrū qua totū corpus xpi id est ecclesia rubricatur et sic etiam purpura vestitur cuʒ de triūphis sanctorū martyrum gloriatur. ¶ Ex hoc articulo trahuntur duo documenta. Primum est q nos peccata nostra operire debemus operibus caritatis. vt sicut xps nostrorum peccatorū flagellis cruētatus purpura cooperire voluit. sic et nos opera nostra cruenta i. peccata cooperiamus purpura vermantis caritatis. quia vt ait petrus caritas operit multitudinē peccatorū. Uel etiā per purpuraʒ significatur memoria dñice passionis. Unde in canticis. come capitis sponse i. aīe fidelis dicuntur esse sicut purpura regis quia cogitationes mentis nr̄e que p comas capitis intelliguntur versari debent assidue circa passionē redēptoris vel etiā circa opera caritatis. Scdm documentum est q per hoc q dñs noster veste regali indui voluit fm Theophi. docemur q et nos habitu mentis veste regia induamur et simus vere reges calcantes super serpētes et scorpiones i. oīa vicia suppeditātes. Unde dicimur xpiani i. vncti quasi reges. Ad conformandū se isti articulo et septē sequentibus illusionum articulis recogitet homo factū cuiuslibet articuli cū aggrauātibus suis et oret sicut in quolibet articulo deuotio ministrabit. Jesu qui veste purpurea illusorie indui voluisti da michi iugē tue passionis memoriā induere et peccata mea caritatis purpura operire. Pro dyademate autem seu corona regali (plectentes) cōplicando seu plicantes id est cōponentes connectendo (coronā) i. sertū ad modū corone capitis (de spinis) hoc est de iuncis spinosis et aculeatis valde acutos angulos habentibus (imposuerunt capiti eius) reuerendissimo et tenerrimo aculeis ad caput versis vt pena punctionis cumularetur probro irrisionis qui aerentius considerasse se dicunt spinas illos iuncos fuisse marinos asserunt quorum acies non minus dura et acuta aspera et pungitiua ac penetratiua spinis esse dicitur in tantū vt etiam homines calciati desup calcantes inde vulnerentur vnde poeta. Et acuta cuspide iunci. Suauissimum michi ceruical sit illa spinea corona dñe capitis tui super quā dulciter caput meū requiescat. ¶ Ex hoc articulo tria habentur documenta. Unum q nos peccata nostra per recordationem semper in mente portemus sicut xps spinas peccatorum nostrorū in suo capite portauit quia scdm bedam. In corona spinea quā portabat nostrorum susceptio peccatorū ostendit quorū spinas remouit per spinas quas portauit. De his spinis dictum erat primo homini terra spinas et tribulos germinabit tibi q.d. terra nr̄i corporis pctā germinat q suis aculeis cōsciētiā nostrā sicut spine pungunt. Has ergo spinas xps suscepit portandas pro corona victorie. Solent eñ victores arma deuictorum hostiū pro signo victoriali gestare et de his gloriari. Arma dyaboli sunt peccata nr̄a qbus armatur contra nos q dñs in passione sua abstulit ipse eñ est agnus qui abstulit peccata mūdi. Idcirco spineam coronam vtpote victorialeʒ in suo capite

Anselmus

Theoph

Beda

gestare dignatus est. In ista corona videre regem nostrū
desiderabile est omni anime amāti. Unde ad hoc spōsa in cā
ticis omēs fideles animas euocat dicens. Egredimini fi
lie syon et videte regem salomonē in dyademate q̄ coro-
nauit eum mater sua scz synagoga ad litteram vel m̄r sua
id est caritas q̄tum ad tropum pūrem. Aliud documen
Theop.
tum est sm Theophi vt et nos sumamus coronā spineā
id est festinemus coronari vita arta abstinentijs et puri-
tate conscientie he enī sunt quedā spine ppter austerita-
tem quam habent. Tertiū documentū est vt et nos cone
mur coronari spinis temptationum. Quelibet enī tēpta
tio nos impugnans est quasi quedam spina caput mētis
nostre pungens quaz dū hō supat spina ista cedit sibi ad
coronam. Unde quot spinas tēptationū hō in hac vita su-
stinet et superat tot gemmas preciosas ad coronam su-
am comparat. Jesu qui spinas coronari voluisti fac me
penitentie spinis sic digne compungi vt a te merear in
celestibus coronari. Pro sceptro quoqz regali (dederūt
arundinē in dextera eius) dehonestantes arundine dex
teram que celum tegit et terrā et p hoc signantes regnum
quod sibi vsurpauit dicendo se regem ad modum arun-
dinis esse vacuum et infirmum ac ipsum regnum vacuū
nō attēdentes q ipse dixerat regnū suum nō esse de hoc
mundo sed in alio mundo s eternitatis vbi regnū est fir-
missimum. Ex hoc articulo trahitur documentū q nos
attendere debemus nos ex nobis esse infirmos et fragi-
les ac omni bono vacuos nisi dextera dei nos manuteat
sicut arundo in se habet vacuitatem et imbecillitatem sz
Hylari°
manu christi apprehensam firmatur vt dicit Hylarius.
Idcirco ergo dūs noster arundinē in dextera tenere vo-
luit vt per hoc ostenderet se nos fragiles vacuos et infir
mos manutere et omnibus bonis implere. Itez arundo
siue calamus est instrumentum scribendi et iecit eo secun
Hieroni
dum hiero. Christus calamum in manu tenere voluit vt
sacrilegium iudeorū scriberet et ōnderet se illū esse q eles-
ctos suos scriberet in libro vite. Jesu qui arundinem pro
sceptro in dextera tibi dari voluisti imbecillitatez queso
meam dextera tue potentie sic sustentare digneris quate
nus in me regnum tuum iugiter conformetur. Sic ergo
tria instrumenta illusionis introducuntur scz vestis pur
purea et coccinea corona spinea arundo vacua vestis cor
pori corona capiti arūdo pro sceptro manui imponitur
Ad litteram hec sunt tria regalia insignia contumeliose
et in derisionem sibi impensa vt reus ostendatur lese ma
iestatis eo q regnum vellet sibi vsurpare nec posset obti
Moralit.
nere. Moraliter sicut christus illusus fuit tripliciter sic
tripliciter anima frequenter illuditur et per peccatuz ca
pitur. Primo in ostentatione humane potētie que signi
ficatur per vestem purpuream et coccineā que est vestis
regum et potentum. Secundo in cupiditate affluentis
opulentie que notatur per coronam spineam diuicie enī
spinis et curis sunt plene. Tertio in vanitate mundane
sapientie que significatur per arundinem que pulcra sed
vento pleno et vacua est mundana enim sapiētia in qua
confidunt homines et qua quis nō ad dei laudem sed ad
suam gloriam vtitur est quasi baculus arundineus et cō-
fractus. Uide hic quomodo christus in omnibus nō tan
tum patri sed suis etiam illusoribus obedit. Purpuram
suscipit caput corone parat arundinem manu tollit. Si
cut ergo christ° rex glorie spinea corona coronatur pur-
pura ac sceptro subsannatorie deluditur sic etiam cum
seruus christi in hoc mundo vilipenditur et velut omni
honore indignus abiicitur et a presumptuosis despicit
et illusionibus molestatur cogitet q seruus non est ma-
ior domino suo nec pro malo habeat si patiatur similia re
gi summo. Deinde cum signa regalia ei adhibuissent fle
ctebant genua coram eo ac derisorie eum vt deum ado-
rantes (et) vt regē salutantes (illudebant ei) tanq̄ regna
te volenti et non valenti ac irridentes (dicebant ei Aue
rex iudeorum) quasi dicerent. Uoluisti regnare sed non

potuisti. Regem iudeorum eum vocantes verum dicūt
Beda
etiam nolentes et irridentes et sic secundū Bedā. Ado
rabant eum quasi qui deum seipsum falso dixisset et salu-
tabant eum tanq̄ qui seipsum falso regez fecisset Quod
fecerunt vt eorum illusio responderet iudeorum accusa
tioni qr de vtroqz accusabatur a iudeis detestabilis mē-
tis affectum hec faciunt qr compungentes coronant ac-
illudentes adorant et salutant. Et licet gentiles hoc fa-
cerent tñ iudei luunt qui tanti criminis autores erant et
ideo in parasceue cum pro perfidis iudeis oratur genua
non flectimus cum forte iudei hoc agebant cum gentili
Crisostom°.
bus vbi crisosto dicit q milites pecunia corrupti hoc ad
Augustinus.
gratiam iudaicam faciebāt Aug. aūt dicit hoc esse factū
mandato vel permissione presidis vt scz magis iudeoꝝ
odia saturarentur et facilius eum eriperet. Ex hoc arti-
culo habetur documentum q nos caueamus ne christuz
falso adoremus vel salutemus. Mystice falso christum a
dorant et salutant qui in eum credunt sz peruersis actib°
despiciunt ore eum confitentur sed factis negant. Item
falso adorant vel salutant qui inter orandum aliquid qđ
est contra diuinuz honorem mente pertractant. Item q
in ecclesia signa deuotionis ostendūt et postea iniurias
christo graues in membris suis faciunt. Item falso chri
stum adorant et salutant omnes pseudo christiani. Ihe-
su qui irrisorie adorari et salutari voluisti da michi te de-
um me semper adorare in spiritu et veritate et te solū ve-
rum regem venerabiliter salutare (Et) vt illuderent fa-
ctis sicut illuserant signis et verbis (dabant ei alapas) in
augmentum illusionis et hoc ideo vt ipso opere ostende
rent illusorium esse q ei talem honorem exhibebāt. In
hoc enim illusionem suam magis despectiuam fecerunt
q velut adorantes deum et salutantes regem eū alapisa
uerunt. Et differt illa alapisatio ab illa que in domo an
ne erat facta qr ibi vna alapa ab vno ministrorum hic au
tem plures alape a diuersis dabātur et illa dabatur cau
sa vltionis iste causa illusionis. Documēta autem possūt
hic accipi ibi. Jhesu qui alapis cedi voluisti fac me ore et
vita tibi sp plaudere et alioꝝ opera licz mala michi in bo
num cooperari concede (Et expuebant in faciē eius) sicut
persone viles et contemptibiles. O q̄ vilis actus militū
Ex hoc apparet q isti dicuntur milites nō scđm nomen
militie pñtis tp̄is quo generosi et nobiles qui equites no
minantur de calcaribus deauratis tales enī nobiles pso
ne non illuderent nō conspuerent nec crucifigerent nec
vestes crucifixi sibi diuiderent quod ad carnifices potis-
us ptinet. Sed dicuntur milites scđm antiquā consuetu
dinem stipendiarij et seruientes pedites. Sicut patet in
gestis iulij cesaris Ubi milites ab equitibus distinguun
tur. Et in actibus apostolorum. Ubi dicitur Qr paulus
cum militibus ducentis et equitibus septuaginta de hie
rusalem missus est cesaream Ergo milites in hoc loco in
telligimus viles stipendiarios carnifices. Quales nullā
perhorrescunt insolentiam qui dicti sunt milites nō a no
bilitate sed a fortitudine erāt enim robusti corpore et ad
omne maluz expositi vt dicit cris. De quibus dicit The
Crisostom°.
Theophil°.
ophilus q in istis illusionibus militaris vana gloria sem
per inordinatis gaudens obprobrijs sibi propria osten-
debat documēta hic possunt sumi sicut supra de conspu
itione in domo cayphe facta. Jhesu qui in deliciosissimā
faciem tuam conspui voluisti da michi faciem tuam in sa
cramenti eucharistie sumptione indigna non polluere et
conscientiam meam immundis cogitationibus non fe-
dare. Et accipiebant arundinem de manu eius (et percu
tiebāt) sacrum (caput ipsius) et ratione doloris infligen-
di vt aculei spinarum fortius infigerentur capiti et tōe cō
temporis in signum vacuitatis et nichili non enim cantū
cā ledendi eū p punctiuras spinarū et p ictus baculi q̄tum
causa illudendi et vilificandi hoc fecerūt nā viles perso-
ne baculis sicut bestie peuti cōsueuerūt quasi dicerēt ad
eum. O tu hō vilis vt qđ te regē facis. In hoc fiebat ei ft

eut furi qui fune capiti circumposito torquetur vt recognoscat mala que fecerit vt sicut funis constringitur vt se amplius profundet vel grauius torqueat sic et ihesum coronatum arundine percutiebant. Percutiebant arundine caput pauendum demonibus tremendum ac reuerendum cunctis celorum virtutibus et venerandum sanctis omnibus caput benedictum in secula a quo omnis benedictio non solum in barbam verumetiam in oram vestimenti totius ecclesie manat. O miseri quomodo vobis adhuc tremendum apparebit caput illud quod nunc sic percutere nõ formidatis et tunc sanguis per aculeos corone de capite extractus et largiter fluens tinxit caput et genas eius ita vt appareret quasi leprosus quia sanguis et sputa apposita faciebant eum leproso similem. Tinxit g sanguis totum caput eius sicut cruor flagellis extractus et sudor sanguineus tinxit omnes alias partes corporis vt nõ tantum manus et pedes et latus dicamus sanguine respersa sed tota veste tincta christum ascendisse de bozra. Cerne igitur eum cum cordis amaritudine in singulis suis afflictionibus quia omnia sustinet que ipsi volūt quasi eorum seruus et ad omnia tacet quasi mutus. Et maxime cerne eum cum caput eius spinis plenum arundine grauiter et sepe percutitur quomodo depresso collo patienter cum dolore tamen magno acerbos ictus suscipit et patitur perforabant namque caput sacratissimum acerbissime ille spine ac totum madefaciebant sanguine. Ex isto articulo trahitur documentum quod caueamus ne et nos caput christi cum arundine percutiamus. Caput quidem christi percutiunt qui diuinitatē eius impugnāt et eum deum esse verum denegant nam secundum apostolum caput christi est deus id est diuitas creans est caput creature assumpte. Arundo autem vel calamus significat scripturam diuinam calamo spiritussancti scriptā de qua in psalmo dicitur lingua mea calamus scribe. Calamo igitur vt dicit beda caput christi percutiunt qui diuinitati eius contradicētes errorem suum auctoritate sacre scripture que calamo scribitur cōfirmare conantur. Quales sunt qui eum purum hominem fuisse dicunt. Item arūdine caput christi percutiunt qui propter aurā mūdani fauoris que per arūdinem significat deus offendit. Item caput christi calamo percutiunt qui ex scriptura diuinitatē plusquam oportet inuestigare satagunt vnde et interdum sanguinē erroris eliciunt. Item cum arundine christum in capite percutiunt qui per vacuam id est ociosam vitam christum offendunt qui est caput nostrum a quo in omnes sensus nostros vitales operatiōes defluunt qui et operum nostrorum exempla nobis prebuit. Unde in quolibet ocio cum adest nobis oportunitas bonum faciendi homo ociosus christum quasi in capite percutit ita vt ex tali percussione et spinarum punctione sanguis de capite christi emigatur hoc est quia christus volens et pungitur vsque ad sanguinem de ocio nostro quia videt quod exempla sua non fructificant in nobis. Ihesu qui nobile caput tuum arundine percuti voluisti da michi te caput nostrum per inanem vitam non offendere sed tibi placitis moribus deseruire. ¶ Coronatio et illusio christi ac eius passio prefigurata fuit in rege dauid qui ab inimico semey tanta mala patienter tolerauit. Semey proiecit super dauid lapides ligna et lutum sic synagoga in fecit in christum palmas spinas et sputus. Semey dauid virum sanguinum et virū belial vocauit synagoga christum seductorem et maleficum appellauit. Sed abysai cū voluisset semei occidere dauid prohibuit et angeli occidissent derisores christi sed ipse non permisit. Christum etiam prefigurauerunt nuncij regis dauid quos amon rex amonitarum tam turpiter dehonestauit. Dauid misit amon nuncios ad pacem instaurandam quorum vestes ipse precidit vsque ad nates et radi fecit mediam barbam sic deus filium suum ad pacem faciendam in mundū misit quem synagoga nudans vestibus barbam ipsius sputis maculauit de premissis domini contumelijs dicit augu. Sic enim implebantur que de se dixerat christus sic martires informabantur ad oīa que persecutores libuisset facere perferenda sic paulisper occultata tremēda potentia cōmendabatur prius imitanda patientia sic regnum quod de hoc mūdo non erat superbum mundum non atrocitate pugnando sed patiendi in humilitate vincebat sic illud granum multiplicandum seminabatur horribili contumelia vt mirabili pullularet in gloria hec augustinus. Ve igitur semel ve ve bis et ve iterum his qui post tam preclarum humilitatis speculum superbia tolluntur in altū obprobria refugiūt et ad honores aspirāt rursus contēptui habentes dei filium quem tanto ab hominibus amplius omni constat honorificentia dignū quanto pro hominibus indigniora sustinuit. Unde crisostomus. Tot autem et talibus factis ipse instabat silens tu vero audiens hec in mente habe continue et regem orbis terrarū et angelorum dominum videns contumeliam patientē et omnia ferentem silentio imitare. Et iterum. Que igitur erit nobis cura de cetero si contumelias ab aliquo patiamur postquam hec christus passus est. Etenim quod fiebat in christo vltimus cōtumelie terminus erat nec vna particula tantum sed vniuersum corpus patiebatur iniurias caput per coronam et arundinem et colaphos facies quia conspuebatur gene quia alapis cedebātur corpus totum per flagella. Et quia denudatum est. Et per circundationem clamidis. Et per fictam adorationem manus per arundinem quam dederunt ei pro sceptro ac si timerent ne pretermitterēt aliquid grauissime presumptionis. Unde ansel. Regali purpura induitur sed plus in ea despicitur quam honoretur. Sceptrum in manu gestat sed eo ipso reuerendum caput eius feritur. Adorant coram ipso positis genubus in terra et regem conclamant et continuo ad conspuendum amabiles eius genas subsiliunt. maxillas palmis concutiunt et honorabile collum exhonorant hec ansel. Omnes vero iste illusiones militum et contumelie iudeorum christo illate nobis tribuunt mysteria licet alia intentiōe ab eis sunt facta prout sepius tactum est supra. hec autem secundum iohannem ante sententiam pylati facta sunt sed matheus et marcus post sententiam ea que obmiserant recordando ponunt sic ergo vt dictum est martires informabantur ad perferenda oīa que a persecutoribus inferebantur. Nos enim in veste duplici scilicet alba et rubea christus illusus esse perhibet in vno puritas sue humanitatis in altero veritas passionis exprimitur hoc etiam significat duplex martirij genus quo in passionibus ecclesia adornatur vt sit candida virginitate et rubicunda sanguine. Et ipsa ecclesia varijs mēbrorum suorum flosculis vernans in pace lilia gignit in bello rosas. Unde dicit admirando. Dilectus meus candidus et rubicūdus candidus scilicet actione et in pace lilia virginum ac rubicundus sanguine et in bello rosa martirum. In vtroque ergo habitu dūi pōt omis multitudo electorum intelligi in alba enim veste induuntur virgines et cōfessores et rubea martires. Unde et dūs alba veste induitur cum multis iustorum cōfessiōe circundatur rubea vestitur cum in triumphis victoriosorū martirū gloriat. Si autem te nudum absque his vestibus inueneris veste christi rubea induere et totis christi passionibus adornare sed nec illis sufficiebat quod ad maiorem illusionem totam cohortem militum congregauerant sed et pilato iubente coram ipso toto populo iudeorum foris expectante qui propter festū non introibāt in pretorium adduxerunt foras ihesum sic illusum et ad derisionem et confusionem paratum omnibus demonstrandum (Exiuit ergo iterum pilatus) de pretorio (foras) ad iudeos (et dixit eis Ecce adduco vobis eum foras) postquam diligenter examinaui et puniui ad vobis satisfaciendum (vt cognoscatis quia nullam in eo cām) similiter mortis (inuenio) licet afflictus et illusus sit et hoc ad voluntatem vestram innocenti fecisse sufficiat. In eo habitu illum ostendit in quo illusus est a ministris vt saltem sic

Beda

August.

Crisost.

Ansel.

quiescant videntes eum plenum obprobrijs (Exiuit ergo ihs) ex precepto pylati (portans spineã coronã ⁊ purpuream tunicã) ⁊ clamidẽ coccineã turpem ⁊ veterez ac sceptrum arundineum. Ecce ꝗ̃ lamentabile spectaculũ Incedebat quasi in habitu regali sed patebat vndiqz despectui. Ecce quõ rex et dux tuus confusione repletur et humiliter sustinet vt te ab eterna confusione eriperet et a superbie peste sanaret hic ergo ĩstruimur vt obprobria omnia pro nomine ihesu christi sustinere parati simus et in omnibus humiliari studeamus Unde ans. *Anselm⁹* Attende anima mea quis est iste qui ingreditur habens imaginez quasi regis et nichilominus serui despectissimi confusione repletus est coronatus incedit sz ipsa eius corona cruciatus est illi et mille puncturis speciosum eius verticẽ diuulnerat hec ansel. (Et) tunc quasi despectiue loquendo ⁊ eos ad misericordiam prouocando (dixit eis pylatus ecce homo) ecce de quali homine creditis ꝙ vellet sibi regnum vsurpare et quasi diceret et si in aliquo male egisset tñ vltra condignum punitus et ideo sufficere vobis deberet videre caput eius perforatum totuz corpus laceratum faciem conspuitam et pro deo compatiamini sibi qz frater vester est volebat enim pylatus vt sensibiliter viderent qualiter fuisset punitus et illusus vt sic mouerentur ad compassionem qz animo liberandi euz fecit hanc ostensionem. Unde criso. *Crisosto* Propterea coronatum ihm eduxit ad eos vt conuitium qđ a militibus factum erat in eum videntes paruum respirent a passione et vomant venenum vsi et Aug hinc apparet non ignorante *Augusti.* pylato hec a militib⁹ facta siue iusserit ea siue ꝑmiserit illa sez causa vt hec eius ludibria inimici libentissime viderent ⁊ vlterius eius sanguinem non sitirent. Egreditur ad eos ihesus portans spineam coronam et purpureum vestimentum non clarus imperio sed plenus obprobrio spinis punctus sputis illusus flagellis afflictus. Et dicitur eis ecce homo quasi dicat. Si regi inuidetis iam parcite quia deiectum videtis flagellatus est spinis coronatus est ludibriosa veste amictus est amaris cõuicijs illusus est alapis cesus est feruet ignominia frigescat inuidia. Sed non frigescit inardescit potius et increscit. Hec augustinus. Ex hoc articulo sumitur documentum ꝙ nos christum illusum ante mentis nostre oculos habeamus: et in vestitu et in exteriori apparatu nõ vane gloriemur quoniam dominus noster in vestitum illusus est. Et maxime in hoc sequi christum debent religiosi ⁊ monachi q̃ christum illusum representant in habitu tonsura et fetulis habitus ei monachalis despectibilis est et quasi illusorius hominibus mundanis corona autẽ capitis monachalis representat coronam spineam baculi seu ferule quos antiquitus monachi portare consueuerũt representant arundinem. Et sicut christus non dedignabatur habitu illusorio populo iudeorum ostendi sic non erubescant monachi ⁊ alij mundi contemptores qui scđm apostolum spectaculum facti sunt mundo in habitu contemptibili et insignijs regalibus illusorijs predictis christuz regem imitari. Item est hic documentum ꝙ istam ostentationem christi representat sacerdos in eleuatiõe hostie quasi diceret ipse (Ecce homo) Quia enim sacramentuz altaris est memoriale dominice passionis et christus est passus secundum humanitatem secundum diuinitatem vero est impassibilis ideo sacerdos ostendẽs ibi christuz congruentius dixit ecce homo ꝗ̃ ecce deus licet ipse sit et homo et deus sed homo potens fuit in illa ostensione et deus latens Item est documentum ꝙ nos debeamus cum eisdem insignijs mystice acceptis prout dictum est suis locis ante conspectum christi regis nostri in iudicio apparere cum quibus ipse dignatus fuit iudeis ostentari. Iesu qui cum illo illusionis insignijs iudeis ostentari voluisti. Da michi ostentationem vane glorie deuitare. Et cum eisdem insignijs mysticis ante conspectum tuũ in extremo iudicio comparere. Sed licet pylatus hec agat tamen insatiabilis sacrilegorum furor non cessat sed magis instat. Ecce magna pertinacia iudeorum in procurando mortem christi nã obstinata nequicia non emollitur misericordia. Tunc enim illi iudei filij dyaboli cum vidissent eum sic punitum et illusum ⁊ cognoscerent ꝙ pylatus sic volebat dimittere eum in nullo compatientes ei ac punitionis correptione et illusionum obprobrio nõ contenti nec pylati excusatione placati (clamabant) tumultuose et alios ad clamandum excitabant (dicentes crucifige crucifige euz) quasi dicerent hec pena nullo modo nobis sufficit sed petimus ꝙ moriatur. Uidentes euz magis commouebantur q̃ ex aspectu eius qui odio habetur magis contra eum cor odientis inflammatur. Ingeminant autem crucifige propter desiderij vehementiã et quia voluntate et opere crucifixerunt eum. ¶ Magna crudelitas qz non sufficit eis alterum sez vl' flagellare vel occidere sed vtrumqz nec contenti sunt quacunqz morte sed turpissima et durissima scz crucis desiderant occidere Clauis affigi ad lignum querunt ne dolor citius finiatur sz morte producta moriatur et vt in cruce diutius videatur ⁊ modo mortis diffametur ⁊ secundum cris. formidantes ne aliqua eius post ipsum fiat memoria studẽt *Crisostom⁹.* et ad supplicium ducere maledictum. Uerum vt dicit Rabanus iudei de morte pessima cogitabãt sed a domino non intelligentibus eis electa erat. Ipsam enim crucem dyabolo superato erat tanq̃ tropheum in frontib⁹ *Rabanus.* fidelium positurus Cerne etiamnunc quomodo sic contumeliose vestitus et coronatus ⁊ cum sceptro incedit et quõ facie dimissa stat coram tanta multitudine vociferãter clamante crucifige crucifige ac semper eum deridente ⁊ sibi insultante quasi sapientiores eo fuerunt ⁊ sic non solum dolores et penas sz etiam contumelias ⁊ terrores recipiebat ab eis. Ex hoc articulo qui in clamore consistit trahitur documentum ꝙ non refert ad culpe intentionem occidere hominẽ lĩgua vel gladio. Unđ ps. Lingua eorum gladius acutus et loquitur ad litteram de iudeis clamantib⁹ crucifige super quo aug. Noli attẽdere inermes manus sz os armatũ inde gladius ꝓcessit quo xp̄s *Augustinus* occideret cauéant ergo sibi detractores ⁊ ꝓximorũ infamatores ne exacuant vt gladiũ linguas suas qz sicut gladio corpus sic lingua fama hoĩs perimitur Unđ dicitur in puerb. Mors et vita in manibus lingue Item est documentum ꝙ non est respondendum. Ad conformandum se huic articulo recogitet homo ꝗ̃ terribiles fuerunt illi clamores iudeorum ⁊ rememoretur an ipse vnꝗ̃ iniquis hominum iudicijs aut obsculationib⁹ seu detractionib⁹ contra ꝓximũ ꝑ ꝯsensum conclamauerit vl' alis ꝓut deus dederit et sic oret ihesu q̃ terribiles iudeo᷑ voces crucifige crucifige clamantium audire minime expauisti da michi inimicorum tuorum verbis execrabilib⁹ non terreri ⁊ lingua mea nocumentum ꝓximo non inferre. Sz pylat⁹ videns xp̄i innocentiam et iudeorum malitiam impellentium ad rem illicitam et recusans crucifigere ihesum dixit eis Accipite eum vos et crucifigite q̃ sine causa consueuistis innocentes condemnare ego enim nõ inuenio in eo causam .s. crucifigendi et dandi talem sententiã vez dicit pylatus qz christus peccatum non fecit nec inuent⁹ est dolus in ore eius. vñ bene dicit in eo qz causa mortis christi non fuit in eo sed in nobis ⁊ ideo dicit bern. O piissime iesu qui tibi et morti nos peccauimus ⁊ tu luis nos *Bernardus* debuimus et soluis ac si diceret pylatus Michi non licet crucifigere innocentem vos crucifigite si vultis. Derisorie et indignanter hoc dicit qz non habebant potestatem iudicandi aliquem ad mortem. Unde secũdũ cris. *Crisostom⁹.* ꝙ dixit crucifigite execrantis fuit hoc verbum et ad rem non concessam illis impellentis videntes autem iudei ꝙ pilatus clamoribus eorum non acquiescer et inceperunt allegare rationes alias q̃ supra allegauerant et accusabant eum qz contra legem dei filium dei se fecit ⁊ ideo vt blasphemus ẜm legem quã habebant mori deberet Er-

ras o iudee qr se deum non fecit sed pater eu3 genuit de
us deū ⁊ ꝗ filiū dei se dicendo nō blasphemauit s3 verita
Augustinus tem dixit. Uñ aug. Ecce altera maior est inuidia Par
ua quippe illis videbat velut affectare illicito ausu regie
ptatis et tñ neutrū sibi iesus mēdacit vsurpauit s3 vtrūq3
ꝗ qr erat rex ⁊ filiꝰ dei verū est et vnigenitus est dei filius
et rex a deo ꝯstitutꝰ sup syō montē sctū eius vtrūq3 nūc
demonstrar3 nisi quanto erat potentior tanto mallet es
se patientior hec aug. (Cū ergo pylatꝰ magis timuit)
ne forte verū esset ꝙ esset dei filius ⁊ sic factū enorme fe
cisset ipm puniendo et illudēdo et ne videretur iniq̄ age
re occidēdo Illi vero hoc dicentes non horruerunt sed i
terficiunt eū ꝑ qbꝰ oportuerat adorare secūdū aug. Py
Augustinus latus non timuit legē eorum vt occideret qr alienigena
erat et legē non obseruabat sed magis timuit filium dei
ne occideret Paius timuit occidere innocentem nūc ma
gis timet occidere dei virtutem. Et ideo volens de hoc
secretius inquirere non amplius interrogauit quid fecis
sti (sed ingressus est iterum pretorium) cum iesu vt veri
tatem magis posset cognoscere extra tumultum iudeo⁊
(et dixit ad eum vnde es tu) id est vnde duxisti origine3
per hoc querebat vtrum esset deus originem hñs diuinā
vel homo hñs originem terrenā (iesus aūt non dedit ei
responsum) implēs illud ꝓpheticū sicut ouis non ape
ruit os suum vt nobis daret penitentie exemplar Quia
ei pylatus altam quesiuit questionem non audiuit respō
sionem nam diuina generatio infideli et incredulo expli
canda non erat et quia suā passione3 īpedire nolebat cu3
ad hoc venisset ꝙ pro nobis pati vellet (Dixit ergo ei py
latus) ꝓuocans eum ad responsum aliquod per quod il
la excusatio excludi posset (Michi nō loqueris) Mira ba
tur de eius taciturnitate cum esset in puncto liberationis
vel cōdēnationis sue. Ideo sequit (. Nescis qr potestatē
hēo crucifigere te et potestatem habeo dimittere te) qua
si diceret michi saltem deberes respondere. Tua pylate
voce constringeris tua sententia damnaris. Si eni in te
totū ē positū quare innocentem in quo nullam causam
inuenis non absoluis pro potestate ergo non ꝓ equitate
crucifigendum dim tradis per ptātem latronem absol
uis auctorē vero vite interficis et qr gl'iatur de sua ptāte
iō respondit iesus ad reprimēdam eius iactantiam et tu
morem dicens (nō haberes potestatem aduersum me vl
lam) quātulācunq3 habes (nisi) hoc ipsum quicqd ē (tibi
esset datum) et concessum (desuper) s. a cesare et vlteriꝰ
permissum a deo qui est ptās superior et a quo est omnis
ptās et ex hoc arguit eius pctm̄ qr non acceperat ptāte3
a cesare et a deo condemnandi innoxios s3 magis libe
randi eos et qr pylatus gentilis erat ⁊ superioris ptātis
timore angebat Dicitur eīm minus peccare ꝙ̄ iudeos q
Augustinus legem nouerant et inuidia mouebantur Uñ aug. qr plus
peccat q ptāti innocente3 occidendū liuore tradit ꝙ̄ po
testas ipa si eū timore alteriꝰ maioris ptātis occidit nec
timendo qdem praesertim inocēte3 hominē hō debet oc
cidere sed tñ id zelando facere multo magis malum ē ꝙ̄
timēdo hec Aug. Et similiter traditor plus peccauit qui
pro questu eū iudeis tradidit Maius ergo erat peccatū
iude et iudeo⁊ ꝙ̄ pylati qr ad occisionem xp̄i iudas fuit
motus cupiditate iudei autem rancore sed pylatus hu
mano timore. (Et exinde) i. ex hac causa ⁊ ꝓpter hoc s.
ne peccaret et peccatum haberet occidendo innocente3
et dei filium (querebat pylatus dimittere eū) absolutum
ꝙ̄uis minus esset peccans ꝙ̄ alii q tradiderunt illum nō
ꝙ tunc primū conciperet s3 ꝙ̄ prius volebat modo quere
bat. Supra eni temptabat eū dimittere s3 ex tunc oīno ⁊
con sancti sīo querebat hoc facere Judei autē non volē
tes per falsas accusatōes circūuenire iudicem nitunt
ei de iniuria cesaris ingerere timorem ⁊ ideo de hoc ma
gis ꝙ̄ de omnibus superius dictis eu3 terrere putantes
(clamabant dicentes Si hunc dimittis) qui se regem fa
cit (non es amicus) et fidelis minister (cesaris) i. non ze

las pro honore et statuto dñi tui custodiēdo et iō amicī
ciam eiꝰ amittes (Oīs ei q se regē facit) vsurpādo ptātē
sibi (contradicit cesari) Imperatores eīm romani abstule
rant a iudeis regiam dignitatē et iō q inter iudeos dice
bat se regē videbatur facere cōtra impatoris ordinationē
sine cuiꝰ cōsensu nō solebat dare titulo vti regio hec ei po
test ab ē terrena natura ꝙ vna est impatēs ꝯsortii aliarū
vñ et iō cesar nō patiebatur alium dñari. vbi criso. Et vñ
habetis demonstrare hoc a purpura a dyademate a cu
ria a militibus nonne solꝰ sēper cū discipulis īcedebat
per oīa viliter transiens ⁊ cibū et scolā ⁊ habitationē hec
Crisost. Crisost (Cum aūt pylatus audisset) minas sibi inferri a
Augusti. populo de indignatōe cesaris adhuc plus timuit. Nam
scdm aug. non sic potuit pylatus contemnere cesarē au
torem ptātis sue quē admodū legē gentis alienē. Timēs
ergo cesarem et non audens etiam scdm minimā appen
tiam facere contra eius honorem (adduxit ihesu3 foras)
extra pretorium (et sedit pro tribunali) i. an tribunal vel
in tribunali nā apud grecos hec prepositio pro idem est
ꝙ ante vel i hoc est sedit in loco sedis iudicare seu ad iu
dicandum quod est officium sedentis in tribunali. Est eī
tribunal sedes iudicum sicut thronus vel solium regum
et cathedra doctorū Et dicitur tribunal qr apud roma
nos tribuni causas particulares decernebant dictis tri
bubus quibus ꝑponebātur Sedit vero (in loco q dr gre
ce lychostratos) i. lapidum stratura siue pauimētum va
rietate lapidum stratum dictum a lycos quod est lapis
et stratos qđ est stratura seu pauimētum ꝙ ille locus di
uersis lapidibus erat pauimētatꝰ et erat ante domum py
lati et idem locus dicitur (hebraice galbata) i. collis siue
sublimitas ex coaceruatione lapidū quia locus fuit subli
mis vario lapide stratus i quo tribunal erat (Erat autē
parasceue) i. preparatio pasce (hora quasi sexta) Grecis
admixti iudei grecis crebro vtebantur vocabulis. Para
sceue aūt grece dicitur preparatio latine sic dicebatur fe
ria sexta quia in ea preparabant necessaria pro sabbato i
quo aliquid decoqui vel opari non liceat ⁊ sicut i deserto
duplex manna feria sexta propter sabbatum colligebāt
dicitur etiam feria sexta preparatio quia iudei prepara
bant se mundando Ex cōgrue sexta die crucifigitur dñs
quia per crucem reparauit hominem qui sexta die a deo
est factus Sexta etiam hora dominus pro homine ē cru
cifixus quia sexta hora homo in peccatum est lapsus nā
Hiero. vt dicit hieronimus qua hora primus adam mortem pec
cando induxit eadem hora secundus adam mortem mo
riēdo destruxit. Sexta quoq3 hora qua maior feruor dī
ei est crucifigi voluit ad ostendendum ꝙ ex magno fer
uore caritatis passus sit Tunc pylatus iussit iesu3 sisti in
dicio (⁊) allegans pro eius liberatione (dixit iudeis) qua
si eos subsannando (ecce rex vester) priꝰ dixerat ecce ho
mo ignominiam suam demonstrans vt eos ad miseren
dum moueret nunc vero vt eos magis moueat yronice
eis insultat dicens (ecce rex vester) Primo cogitabatur
eum liberare per christi ludibrium Secūdo per iudeorū
obprobriū quasi dicat eis Mirum ē ꝙ hunc hominē fla
gellatū illusum ⁊ abiectū dicitis vsurpare sibi regnum.
Talis homo est ꝙ regnum inuadere vel captare nō pos
sit. Uñ erubescere debetis ꝙ eū esse formidatis Compa
tiamini ergo illi quia de eo timere non oportet vel tale
quid suspicari Et tamen pylatus super hoc timet ab eis
aput cesarem accusari et sua potestate priuari Ubi criso
Crisost. stomus. Et nimirum que dicta sunt erant sufficientia vt
facerent eos de cetero ab ira cessare sed trepidabant ne
dimissus rursus turbam ducat et omnis pro hoc agebāt
Amor enim principatus versutum quid est et animam
sufficiēs perdere propterea magis īsistunt hec Crisosto
mus Unde iudei sicut furibundi (clamabant) et ex abū
dantia militie ingeminando dicebant (. Tolle tolle) sci
licet ad mortem et non quacunq3 sed turpissima. Et

explicantes genus mortis addiderunt et (crucifige eum) Interficere enim eum conabantur et morte exprobratissima formidantes ne aliqua eius post ipsum fiat memoria quasi dicerent tolle eum a nobis et conspectu nostro grauis est nobis ad videndum nec possumus eum videre sufferque eum de medio et interfice. Quanto plus audiebant quod pylatus vellet liberare eum tanto magis clamabant in contrarium Ubi beda. quia totam accusationem

Beda

quam aduersus dominum detulerant crebra et sollicita pylati interrogatione videbant euacuatam tandem ipudici ad solas se preces conuertunt vt quod criminando et quasi ratiocinando nequiuerant iam postulando et vociferando perficiant Quem exinde ordinem seuiendi etiam beatorum martirum persecutores tenuisse satis ecclesiastica demonstrat hystoria hec beda. Dulcissime iesu quam tam durus et impius erit vt clamores illos horribiles (tolle tolle crucifige eum) sine gemitu et clamore spiritus aure corporis valeat audire seu mente tractare Pylatus vero terrorem quem de cesare ingerunt adhuc superare conatur et volens de ipsorum ignominia eos frangere quos de christi ignominia non potuit mitigare allegansque in christi crucifixione eorum verecundiam dixit eis quasi subsannando (regem vestrum crucifigam) quod redundat in vestram ignominiam quasi diceret. Ex quo eum regnare formidatis et iam de hoc fama magna fuit non est honor quod rex vester condemnetur et erit vobis verecundia si morte sic abiecta moriatur. ¶ Et ideo si non mouemini ab eius humilitate debet vos mouere vestrum obprobrium quod esset si crucifigerem eum. Sed illi se a libertate regni dei et christi excludentes iugum dyaboli susceperunt a perpetue seruituti et tyrannidi se subiecerunt dicentes (non habemus regem nisi cesarem) Ex quo patet quod extunc perpetue romanorum se obligauerunt subiectioni renunciantes omni alteri regie dignitati patrum etiam eorum obstinatio ad procurandum mortem christi. cum pro eius procuratione confessi sunt imperpetuum

Crisost.

seipsos subiectos seruituti. Unde crisostomus. Abiuerunt dei regnum et traditi sunt regno romanorum quia quod habebant non intellexerunt et ideo quod petierunt acceperunt hoc idem etiam facto clamant nostri pontifices et prelati seu curati qui suas ecclesias dimittentes ingerunt se negociis temporalibus principatus vel regni. Per hoc autem iterum iudei timorem pylato ingerebant Ut enim

Augusti

dicit augustinus apertissime contra cesarem venire videretur si regem se non habere nisi cesarem profitentibus alium regem vellet ingerere dimittendo impunitum quem propter hoc ausus ei tradiderant occidendum. Ex quo articulo adductionis christi ad tribunal habentur duo documenta. Primum quod nos debemus tribunal in mente nostra constituere et ibi iudicio astare sicut christus stetit ante tribunal propter nos vt nos districtum dei iudicium possimus declinare. Iuxta illud apostoli. Si nosmetipsos diiudicaremus non vtique iudicaremur. Secundum est quod tempore aduersitatis iudicium dei cum patientia subeamus sicut dominus noster pro nobis ductus ante tribunal hominis obmutuit et non aperuit os suum cum omni patientia subiens iudicium nos quippe tempore aduersitatis quasi ante tribunal dei sistimur. Unde apostolus post verba hallegata subdit. Cum autem iudicamur. i. temporalibus penis a domino corripimur quare vt dicit glo. pena ipsa nobis propria est purgatio vt non cum hoc mundo damnemur. q. d. Ideo est bonum hic per punitionem temporalem iudicari a deo vt hic correpti non damnemur in iudicio futuro. Ad conformandum se huic articulo attendat homo documenta iam premissa. et oret mente deuota. Iesu qui ante tribunal pylati adduci et in iudicio sisti voluisti. ¶ Da michi ante tribunal mentis mee conscendere et meipsum de culpis meis conscientie testimonio districtius iudicare iudicium quoque tuum in aduersis tam patienter hic subire vt iudicio tuo extremo valeam securus astare Sed pylatus timore mortis

vinci et a tramite veritatis et iusticie detorquetur. Petente enim tota iudeorum multitudine vocibus magnis vt crucifigeretur tandem miser preses pylatus motus timore imperatoris et fauore iudaici populi cui ipse preerat et a quibus pecunias sperabat leuare contra iusticiam et contra conscientiam qua christum innocentem nouerat et in quo nulla causa erat dedit sententiam crudelissimam de morte innocentis (et) per sententiam diffinitiuam (tradidit iesum vt crucifigeretur iudicio et potestate presidis non dicit euangelista vt crucifigerent eum sed vt crucifigeretur per presidis iudicium. Sed ideo illis traditum dicit vt eos crimine implicatos a quo alieni esse conabantur ostenderet non enim pylatus hoc faceret nisi vt id quod eos cupere cernebat impleret. Itaque pylatus ambiciosus nolens amittere principatum quamquam pronunciasset christum innocentem ac per eum dimittendum volens tamen ad complacendum clamoribus populi satisfacere et eorum voluntatem facere et non quod erat placitum deo et iusticie timensque ne accusaretur de cesaris rebellione cum hoc nullum suspicans periculum si innocentem pauperem morti adiudicaret maxime quia contradictor aliquis non apparebat protulit sententiam et iudicauit eum ob culpam affectati regni esse crucifigendum quia enim iudei cesarem regem et dominum professi sunt videns quod sic se potestati romanorum subiecerunt condempnauit iesum quasi vsurpantem cesaris potestatem (et tradidit eum voluntati ipsorum) ad crucifigendum. Que autem fuerit forma sententie non est expressum ab euangelistis in euangelio tamen nichodemi scribitur quod pylatus protulit sententiam sub his verbis. Gens tua comprobauit te regem, propterea precipio te primum flagellari secundum principum statuta dei de in cruce alleuari. Peccauit pylatus et non excusatur quia cum iudex esset tenebatur ex officio seruare iusticiam et nec timore credere debuit nec amore vt faceret contra eam qui si omnino voluisset quem iustum pronunciauerat eripere potuisset. Minus tamen peccauit quam iudei instetit enim quantum potuit vt illum ex eorum manibus liberaret et eius motiuum fuit minus malum quia iudei ad occidendum christum moti sunt per rancorem et odium pylatus vero propter timorem cesaris et fauorem iudeorum. Sic ergo eis consensit quia cum effectu furori eorum obuiasse potuit consentire enim qui cum potest arguere non arguit non consensit etiam consensu pleno sed coacto Sicut autem tunc pylatus sic hodie faciunt multi iudices timore vel fauore a veritate iudicii declinantes et iusticiam subuertentes ecce quod innocentissimus agnus vt te a iudicio et lamento iuste et eterne damnationis eriperet iniuste propter te iudicio damnari preelegit ecce que non rapuit pro te soluit et tu anima mea nequam et impia nec deuotionis solius pinguedinem nec compassionis refundis affectum. Cogita quantum amici eius clamauerunt quando illam sententiam audiuerunt. Sed maledicti gaudent et exultant quod intentum suum prauum habent rident et eum qui est verus et eternus deus derident et eius mortem quantum possunt accelerant non beneficiorum et operum eius recordantur non propter innocentiam eius mouentur et quod crudelius videtur non propter afflictionem quam in eo vident retrahuntur. Et sic hora tertia crucifixus est domini linguis iudeorum et sexta

Augustinus

manibus militum. Unde augustinus. quoniam iudei facinus interfecti christi a se in romanos i. pylatum et eius milites transferre conati sunt propterea marcus ea hora qua christus a militibus crucifixus est que agi sexta iam ceperat pretermissa terciam potius horam recordatus expressit qua hora intelligantur clamare potuisse crucifige crucifige vt non tantum illi reperiantur crucifixisse iesum i. milites qui eum ligno sexta hora suspenderunt verumetiam iudei quod vt crucifigeretur hora clamauerunt. Et iterum apparitores potestatis hora sexta crucifixerunt preuaricatores legis hora tertia clamauerunt. Quod illi in manibus hora sexta hoc illi lingua hora tertia. Rei magis isti qui clamando seuiebant quam illi qui obtemperando administrabant. Hec

augustinus. Alij dicunt q in hora tercia dominus iam
condemnatus sit et in hora tertia incepta est crucifixio ei⁹
et occupatis eis in crucifixione fluxit tempus vsqz ad sex
tam et in hora sexta crucifixio fuit consummata et ideo
quod dicitur de tertia verum est de crucifixionis princi-
pio et quod dicitur de sexta intelligit de crucifixionis cō
summatione secundum veritatem poterit esse medium illi
um horarū ⁊ hora media inter sextā ⁊ tertiā ⁊ q medium
denominatur ab vtroqz extremorum ideo ab euangeli-
stis quandoqz dicitur tertia aliquādo dicitur sexta. Vn-
de etiam in signum huius ecclesia communiter inter ter
tiam et sextaz celebrat missas solennes q missa in memo
riam celebratur passionis. Ex hoc articulo condemnati
onis christi ad mortem per sententiam trahitur documē
tum q nos caueamus ne vnqz iustam mortis sententiaz
anime vel corporis mereamur. Itē sicut saluator noster
sustinuit pro nobis iniquam ab homine cōtra se ferri sen
tentiam sic et nos pro deo curare non debem⁹ iniqua ho
minum iudicia vnde aplūs Michi inquit pro minimo est
vt a vobis iudicer aut ab humano die. Ad conformau-
dum se huic articulo oret homo dicendo Jesu qui sentē
tiam condemnationis ad mortem mortem autē crucis
innocēter subire voluisti fac me iustam mortis sententiā
siue in corpore siue in anima non mereri et tui amore ini
qua hominum iudicia non timere. Data aūt sententia re
ducitur dñs intus et spoliatur (clamide et purpura) qui
bus fuerat ab illis indutus et adhuc nudo coram eis exi
stenti vix datur sibi licentia vestiendi. Intuere et hic do
minū scdm consideratione supra de flagellatione positā
tandē (vestimētis suis) quibus euz spoliauerāt (reindue
runt eum) vt ductus ad mortez magis cognosceretur in
veste propria q̄ȝ aliena et cum esset vestimentis suis reue
stitus ducit eū foras quāto citius ne mortē eius differ-
rent amplius vbi ligātes sune manus ⁊ collum ipsius iu
dicium sine mortis ei impouunt ⁊ ipm tanqȝ malefacto-
rem extra ppriam ciuitatē eiiciūt Nā venerabile lignū
crucis longum et grossum ⁊ multum graue ponūt super
humeros suos delicatissimos vt portet ipsum ad locum
vbi erat crucifigendus. Et enīz dicit in historijs opinio
est crucem quindecim pedes habuisse in lōgitudine. Et
q lignum illud reputabat pphanū ⁊ immundū et mors
crucis ignominiosissima q̄ dicit in deutro. maledictus
qui pendet in ligno ideo nullus eoꝝ lignuz illud nedum
portare sȝ nec tangere voluit ⁊ ideo imposuerant illō ie-
su vt iam damnato agnus aūt mansuetissimus patienter
suscipit et portat patibulum suis sacris in angustia mor
tis tendens ad locū passionis Vñ aug. Hic adimpletur

Augustinus

illud ysa cuius principatus sup humer eius. Principa-
tus eīn xpi est crux eius pter quā (scdm aplm) deus eū
exultauit et sicut signum dignitatis alij baltheuz alij mi
tram portant sic ⁊ dñs crucē et si inquiras inuenies non
aliter in nobis regnare iesum nisi per asperitates quo fit
vt delitiosi inimici sint crucis hec aug. Completur enīz
nunc figura ysaac obedientis ⁊ ad pris iussum ligna pro
sui immolatione portātis. Et scdm cris quō ysaac dimis

Crisostom⁹.

sus est et mactatus aries sicut hic diuina natura manet
impassibilis sȝ mactata est hūanitas herēs cornibus in
ter vepres .i. inter retiacula petōrū quibus natura huma
na detinebatur hic etiam complet vidue sareptane figu
ra que collegit duo ligna vnde ans. Vide aīa mea quō

Anselmus

per omnia vir iste coartatur ⁊ speculetur Sub crucis one
re dorsum incuruare iubetur ⁊ sui ipsius portare ignomi
niam. O spectaculum vides ne. Ecce principat⁹ ei⁹ sup
humer eius hec est virga equitatis virga regni sui Vnd
e hiero. hic educitur abel in agrū a fratre vt perimat hic

Hieronim⁹.

adest ysaac cum lignis ⁊ abraham cū ariete vepribus he
rente hic adest ioseph cuz gramineo fasce somniato ⁊ tu
nica talari sanguine lita hic adest moyses cum virga et
serpente suspenso in ligno hic adest botrus in ligno por-
tat⁹ hic adest helyseus cum ligno ad querendā securim

que in imo demersa erat ⁊ natauit ad lignuz id est genus
humanum quod est ligno vetito in infernuz decidit per
lignum crucis xpi ⁊ baptismū aque ad paradisum nata-
uit hic adest ionas de ligno foris in mare ventrem eīqz ceti
triduo missus. Unde etiam aug. Grande spectaculum.

Augusti

Si spectet impietas grande ludibrium si pietas grande
mysterium. Si impietas spectet grande ignominie do-
cumentum si pietas grande fidei munimentuz si spectet
impietas videt regem pro virga regni lignum sui porta
re supplicij si pietas videt regem baiulantem lignum ad
seipsum figendū qd̄ fixurus fuerat etiā in frōtibus reguz
in eo spernendus oculis impiorum in quo erāt gloriatu
ra corda sanctorum Dicturo enīz paulo. Michi autē ab
sit gloriari nisi in cruce dñi nostri iesu xpi ipsaz crucem su
am gestans humeros commēdabat ⁊ lucerne arsure que
sub modio ponenda non erat candelabrum ferebat hec
aug. Portat aūt xps crucem vt rex sceptrum in signum
glorie que est vniuersale rerum omniū dominiū Itez vt
victor tropheum ⁊ signū sue victorie quo principatus et
potestates expoliando triumphauit Item ⁊ doctor por
tat candelabrum in quo ponenda erat lucerna sue doctri
ne q signum crucis fidelibus est virtus dei Et sicut sum
mus sacerdos quādo ibat ad tabernaculum vt intraret
sancta sanctorum portabat clauem super humerum suū
sic christus vadens ad tabernaculum sanctisanctoꝝ ⁊ vo
lens nobis aperire portauit clauē scrucē super humerū
Baiulatio crucis prefigurata fuit in ysaac filio abrahe.
Isaac enīz ligna ppriis humeris ferebat in quibus eum
pater suus immolare volebat sic xps proprijs humeris
crucem baiulabat in quā ipsum gens iudeoꝝ suspendere
affectabat. Isaac ad obediendū pri se voluntarium exhi-
buit sic filius dei patri suo celesti vsqz ad mortem obedi
uit duo aūt populi iesum ad interficiendū eduxerunt vi
delicet iudei qui corde ⁊ gentiles qui opere hoc fecerūt.
Illi olim p duos exploratores pfigurati erāt q botrū de
terre pmissionis ad desertū afferebāt per botrū prefigu
rabatur filius dei iesus xps qui per hos duos pplos de-
bilem in locū caluarie est ductus per botrū illuz proba
bāt filij israhel terre pmissionis bonitatē per doctrinam
xpi possumus considerare prie celestis suauitatem Edu
xerunt aūt euz extra ciuitatez quoꝝ enī aīalium sanguis
inferebatur in sanctasanctorum horū corpa educebātur
extra castra cum cremabant ⁊ immolabant Baiulās ve
ro crucem per hoc nos inducit ad sui sequelam sicut ante
dixerat monendo ad eam. Si qs vult venire post me ab
neget semetipsum ⁊ tollat crucem suā et sequat me sicut
enī xps autor vite sententia mortis super eū data crucez
sibi baiulans confestim ad locum supplicij foras educit
tanqȝ malefactor q huius mūdi vita indignus estimatur
sic verus xpi imitator seipm abneget crucē suam tollen-
do ⁊ extra castra secuz improperia eius portando tanqȝ
purgamentū huius mūdi factus semperqz mortificatio
nem iesu in corpore suo circūferat vt et vita iesu in corpe
suo tandē manifestata fiat ¶ Et nota q hec tria scilicz q
exuerunt eum veste regia (et induerunt vestimentis suis
et duxerunt eum vt crucifigerent) figuratiua sunt passio
nis in corpore mystico s. ecclesia maxime tēporibus anti
xpi Exutio regie vestis ē spoliatio terrene ptātis indu
itio pprie vestis est reuersio pristine paupertatis ductio
ad crucifigendum est violentia persecutiōis finalis Cū
igitur xps pylato imperante precone clamāte baiulans si
bi crucē traheretur ad supplicium tūc eū ducēdo et acce
lerando et obprobrijs saturādo factus est concursus pplo
rum post ipm euntiū alij super ipm plāgebāt alij illudē-
tes irridebant alij lutum ⁊ immūdicias in caput ⁊ in faciē
eius proijciebāt. Sȝ ipse q̄si agnus innocens et vt ouis
coram tondente se inclinato capite incedēs ad oīa tace-
bat q̄si tanqȝ ouis ad occisionem ⁊ q̄si agnus ad immo-
landū ductus est ⁊ nō apperuit os suū. Et sequebat eū tri
plex turba. Prima carnificum que eum premebat secun

da iudeorum que eum irridebat tercia amicorum que eum esse lugebat et insuper quarta illorum qui ad videndum spectaculum veniebant vnde non eadem mente sequebantur. sed quedam vt leti morientem aspicerent quem viuentem oderunt alii vt morientem plangerent quem viuentem dilexerunt. Ductus est autem cum sociis duobus vtrique latronibus per medium vrbis vbi eius confusio patebat singulis ad hostia et fores confluentibus. hec est societas sua. O bone iesu quantam tibi verecundiam isti faciunt latronibus te associantes sed et deterius tibi faciunt qui crucem portandam imponunt quod de latronibus non legitur vt non solum cum iniquis deputaretur eos sed et iniquum iniquior. Indicibilis est domine passio tua hoc ad litteram procuratum fuit per principes iudeorum vt christus infamaretur societate latronum et a vulgaribus videretur in criminibus eorum participasse et sic ipsi viderentur iuste mortem eius procurasse. Sic et hodie frequenter maligni faciunt qui suam nequiciam per bonorum infamiam operire requirunt per iusticie etiam subuersionem hodie in multis locis deputantur iusti cum iniquis. Christus autem permisit hoc fieri vt ostenderet quod pro peccatoribus vellet pati. vnde Beda. Sed ille cum iniquis deputatus est in morte vt iniquos iustificaret in resurrectione qui cum in forma dei esset propter homines homo factus est vt hominibus potestatem daret filios dei fieri hec ibi. Occurre igitur nunc anima mea et vide amatorem tuum et dominum preferentem crucem baiulantem et ad patibulum properantem ne tua crimina suis penis expiantem. Cerne eum quomodo sub onere crucis curuus incedit et vehementer anxius anhelat. Compatere ei quantum potes in tot angustiis et ludibriorum renouationibus posito. Certe benefaceres si iuuares dominum deum tuum et diceres date obsecro michi crucem domini mei et ego portabo eam. Que vero mesta mater et merore confecta propter multitudinem populi appropinquare ei non poterat nec eum videre fuit celeriter per aliam viam breuiorem et compendiosam eum sociabus suis et iohanne vt alios precedens valeret eidem approximare cum autem extra portam ciuitatis in concursu viarum eum obuium haberet cernens eum sic oneratum ligno tam grandi quod antea non viderat semimortua facta est et pene exanimata pre angustia nec ei verbum dicere poterat nec dominus sibi acceleratus ab his qui eum ducebant. O quam tristes et dolentes quam clamantes et plorantes ibant mulieres sancte sustentantes dominam nostram matrem eius non valentem se sustentare vel sustinere immo dicitur in terram corruisse. Credo et ipsa libenter crucem portasset si potuisset et quis non posset libenter accepisset vnde secundum ansel. hac voce vt reor sequebatur dicens. Vadis propiciator solus ad immolandum pro omnibus non tibi occurrit petrus qui dixit pro te moriar. Reliquit te thomas qui ait cum eo omnes moriamur et nullus de his nisi tu solus duceris qui me castam conseruasti filius meus et deus meus verum hec verba ex magne pietatis affectu produxera ita ad hoc memorasse sufficiat vt oculus tua pietatis attendens dum tante matris gemebundis affectibus compatitur fructu pietatis amoris illius aliquem remunerari mereatur hec Ansel. Vlterius autem dominus procedens parum post vertit se ad ipsas mulieres sequentes et flentes. Quia enim nouit dominus quod sunt eius pretermissa furentis populi turba adamantes et plangentes se feminas oculos et ora conuertit suos eum dominus libenter respicit et dixit eis (Filie hierusalem nolite flere super me) nec lamentamini me moriturum cuius cito resurrectio mortem soluere potest cuius mors et omnem mortem et ipsum mortis autorem destruet non enim oportet flere eum qui propria patitur sponte sed magis eis applaudere vbi cum filias hierusalem appellat datur intelligi quod non solum mulieres de galilea eum secute sunt sed etiam alique mulieres eiusdem verbis per deuotionem ei adheserunt. Typum gerebant iste mulieres eorum qui aliis compatiuntur et miserentur sed non sibi aliorum peccata deplorant et accusant sed de suis moribus non curant contra quod dicitur in Ecclesiastico miserere anime tue placens deo. Non ergo prohibet dominus compassionem Sed predixit aliam luctus causam vnde subiungit (Sed super

Beda

vos ipsas et super filios vestros flete) et super imminenti excidio vrbis et gentis vestre vos quoque ipsas et vestram progeniem dignis lacrimarum fletibus abluite ne simul vltionem mee mortis damnemini etiam cum perfidis. Secundum sensum litteralem fletus ad quem induxit christus mulieres fuit propter miseriam per romanos super iudeos venturam et illa miseria figura fuit miserie super incredulos per spiritus malignos venture pro cuius euasione flendum est et orandum ante terminum huius vite (Quoniam ecce venient dies) scilicet quadragesimo anno post passionem christi (in quibus steriles que non genuerunt et lactauerunt dicent beate) quia agiliores erunt ad fugiendum quam grauide et pro se solum anxie. In die quoque iudicii parentes dicent filiis se esse damnatos propter amorem nimium filiorum et econuerso filii dicent se esse damnatos propter amorem et sequelam parentum (Tunc incipient dicere montibus cadite super nos et collibus operite nos) quia aliqui pre horrore miserie tunc dicebant vtinam montes caderent super nos et colles operirent nos. Similiter in die iudicii hoc dicent reprobi optantes abscondi a facie domini (Quia si in viridi ligno hec faciunt in arido quid fiet) Christus hic dicitur lignum viride faciens fructum et per consequens indignum abscisione per mortem. Populus autem iudaicus lignum aridum infructuosum et per peccata dignum abscisione per mortem. Viride etiam lignum et fructiferum sunt iusti et electi sed aridum infructiferum peccatores et impii (Si ergo in viridi ligno) id est in christo omnium virtutum virore virenti (hec faciunt) id est tot tormenta inferunt (in arido) id est in populo iudaico et peccatore a bonorum omni honore gratie destituto et arefacto (quid fiet) Certe grauius punientur. Quasi omnibus diceret Si ego qui peccatum non feci et fructuosus sum sine igne passionis de mundo non exeo que tormenta manent peccatoribus et impiis qui fructus sunt vacui. Certe domine iesu verum est quia si tu arbor sancta lignum vite fructuosum et benedictum tanta pateris et ramis tuis spoliaris quid erit de nobis miseris qui sumus lignum infructuosum et siccum aptum pro igne et gehenne incendiis. Si ergo incipit iudicium de domo dei et omnes qui volunt pie viuere in christo persecutionem patiuntur quis finis eorum qui non credunt dei euangelio et impie viuunt vnde August.

Augustinus

Si hinc sine flagello non exiit qui huc sine peccato venit quomodo flagellis digni non sunt qui huc cum peccato venerunt vnde et Grego. Quotiens mortem saluatoris attendo et patientiam iob et mortem baptiste considero dico tibi o peccator hic considera quid passuri sunt illi quos reprobat si tanta passi sunt quos amat hec gregorius. Bonum esset de his cogitare vt cogitatio tante angustie nobis timorem incuteret et timor incussus a nobis peccatum perpetratum expelleret vel a perpetrando arceret exemplo hieronimi dicentis ¶ Siue comedam siue bibam siue aliud aliquid faciam semper videtur auribus meis insonare illa vox terribilis surgite mortui venite ad iudicium ¶ In predictis duobus locis que modo sunt in ipsa ciuitate sed extra ecclesiam sepulcri scilicet vbi christus obuiauit matri et vbi se vertit ad mulieres adhuc vt dicitur apparent vestigia ecclesiarum que ibi facte erant in horum memoriam Cum ergo dominus vlterius processisset et ita fatigatus ac fractus ex afflictione precedenti debilitatus esset quod lento gradu incederet et amplius crucem portare non posset deposuit eam vt aliquantulum pausaret et respiraret. Illi autem pessimi nolentes differre mortem eius timentes ne pylatus sententiam reuocaret qui voluntatem dimittendi eum ostenderat (coegerunt simonem cyreneum) dictum a cyrene ciuitate libie (patrem alexandri et rufi) discipulorum domini (de villa venientem) et ad ciuitatem eundo eis occurrentem (vt portaret crucem) post iesum vsque ad crucifixionis locum. Hoc autem non fecerunt ex compassione ad christum sed vt citius duceretur ad crucifigendum Item vt ostenderent eum esse hominem fatigatum et infirmum et sic non crederetur dei filius vt autem dicit Aug.

Augustinus

Gregorius

Hieronimus

Augustinus

nullus aliorum acceptabat crucem baiulare eo q lignuz detestabile putabat et ideo simoni cyreneo quasi in quandam facturam imposuerunt crucem portandaz quam alii recusabant. Qui portauit eam corporaliter et inuite non spiritualiter et voluntarie tum quia hoc erat turpe tum quia forsitan erat ihesus discipulus licz occultus. Et vt dicit Hieroni. nomen illius simeonis hic exprimitur ratione filiorum suorum qui erant christi discipuli. Crucem iesus diu portare non poterat quia ex afflictionibus precedentibus fatigatus erat et ideo iudei crucem simoni portare post ihesum imponebant. In quo docemur q quilibet debet portare crucem penitentie quamdiu potest sed cum vlterius non potest tunc placet christo q alius pro eo portet. Iste simon secundum quosdam non fuit hierosolimita sed peregrinus et aduena quia fuerat gentilis et factus fuit proselitus. Et licz ipsi tanquam contemptibili imposuerunt crucem iesu hoc tamen non vacat a misterio. Significabat enim q gentilitas ab ipsis humeris immediate crucem susceptura ad redemptionem erat que et tenebras ignorantie ydolatrie extirparet quod alexander interpretatur et totam ecclesiaz de gentibus sanguine suo decoraret quod signat rufus et per omnia merorem gentium per obiectaz deponeret quod interpretatur simon et heredes regni faceret quod interpretatur cyreneus et crucem christi in altum per patientiam extolleret quod sustollere crucem christi significat et ad hoc compellerent iudei per hoc q verbum crucis refecerunt quod significat angaria. Ipse ergo christus primus passionem crucis sustinuit et postmodum aliis maxime aduenegentiles eum imitando. Sapientia enim diuina ordinauit vt ipse dominus crucem primo portaret et portando nobis portandam preberet. vnde Hyla. Indignus enim iudeus erat christi crucem ferre quia fidei gentium erat in reliquum et crucem accipere et compati. vnde et glo. Ecce non hebreus sed alienigena peregrinus obprobrio christi subdit vt plenitudo sacramentorum transire a iudeis ad gentes ostendat. Simon quippe obediens interpretatur cyreneus heres. Unde bene per eum designantur christiani ex gentibus conuersi qui quondam peregrini erant testamentorum dei sed nunc credendo et obediendo diuinis mandatis facti sunt ciues sanctorum et domestici atqz heredes dei coheredes autem christi hec glo. De villa ergo simon egrediens crucem portat post ihesum cum populis nationum paganis ritibus derelictis vestigia dominice passionis obedienter amplectitur. villa enim grece pacos vocatur a qua pagani nomen trahunt. Unde paganos appellamus eos quos e[...] tate dei alienos videmus. vnde Theo. Ille tollit crucem suam qui venit a villa id est qui dimittit hunc mundum et opera eius in hierusalem id est in supernam ciuitatem tendens. Ex hoc articulo baiulationis crucis sumuntur duo documenta. Primum est q nos christiani crucem portare debemus post ihesum quia christus passus est pro nobis relinquens nobis exemplum vt sequamur vestigia eius vnde glo. Prior dominus crucem portat quia prior passus est postea imposita est simoni cyreneo post christum portanda quia debemus sequi vestigia eius vnde vt dicit ambro. non precessit simon sed sequebatur. Hinc dominus in euangelio. Si quis post me vult venire tollat crucem suam quotidie et sequatur me. ¶ Ubi tria innuit necessaria portanti crucem post iesum. Uidelicz q portet eam voluntarie et non angariatus sicut simon iste. Unde dicit si quis vult etc. Item q portet crucem suam scz propriaz non sicut iste simon alienam vnde dicit crucem suaz. Item q portet crucem non pro inani sed dei gloria vnde dicit et sequatur me. Notandum autem secundum aug. q crux domini non tantum illa dicitur que tempore passionis christi ligni affixione construitur sed et illa que totius vite curriculo cunctarum disciplinarum virtutibus coaptatur. Intelligendum ergo crucem non ligni patibulum sed vite virtutisqz propositum. Tota igitur vita christiani hominis si secundum euangelium viuat crux atqz martyrium est hec augu. Et ista est crux que quotidie est portanda. Hanc autem quidaz portant voluntarie vt viri perfecti imitatores christi quidaz inuite sicut qui cum murmure et coacti alicuius districtioni subiiciunt vel bonum faciunt. Quidaz etiam portant crucem alienam non suam sicut qui abstinentiam et districtionem sanctorum predicant sed in se non seruant vel qui sub regula artissima se militare gloriantur sed per eius obseruantiam non mortificantur. Quidaz insuper crucem portant sed christum non sequuntur vt qui pro laude humana laborant sed adhuc dei dilectione non trahuntur. Unde et sicut simon crucem portant sed non moriuntur quia corpus quidem per laborem affligunt sed per desiderium glorie mundo viuunt. Primi figurantur in domino et faciunt penitentiam meritoriam. Alii figurantur in simone et hi faciunt penitentiam sed non meritoriaz vnde Bern. Ve semel ve iterum crucem portantibus et non sequentibus christum ve portantibus crucem non sicut saluator suam sed ad angariam sicut cyreneus alienaz. Si crucem portas cum crucifixo cur non moreris mundo hec ber. Sponte igitur et christi amore crucem tuam porta post iesum quotidie et semper oculum mentis in eum dirige et leuius portabis quecunqz pateris vnde aug. Quantumcunqz propinat vobis presentis temporis tribulationis parua patimur si recordamur quis pro nobis iuerit ad crucis patibulum quis nos inuitat ad gloriam. Caue etiam ne vnqz crucem christo fabrices vel dorso eius impones. Crucem enim christi ad crucifigendum ipsum perhibetur carpentare qui ad perpetrandum mala conatur consilium et auxilium prestare. Et dorso christi crucem baiulandam imponit qui peccatum suum diuine ordinationi attribuit. Secundum documentuz est secundum Theo. q qui ad modum christi magister est debet ipse primo tollere crucem et timore dei propriam carnem crucifigere et sic subditis et obedientibus salutari eam angaria imponere. Ad conformandum se huic articulo rememoretur homo quanta caritate christus crucem portauit et quanti ponderis illa crux fuerit cui omnia peccata mundi imposita erant que omnia agnus immolandus in humeris suis portauit. Poterit etiam homo per imaginem recolere quasi ipse portet crucem post iesum et cum iesu instar simonis cyrenei vel alius prout deuotio ministrabit. Iesu qui crucem tuam propriis humeris baiulare voluisti fac me crucem artioris continentie sponte apprehendere eamqz post te quotidie baiulare. Et nota q quattuor portauerunt crucem etiam materialem scz latro sinister qui significat impenitentes qui de cruce presentis penalitatis transeunt ad crucem eterne calamitatis latro dexter qui significat vere penitentes simon qui significat de penitentia murmurantes christus qui significat innocentes aliorum peccata portantes. Primi sustinent penam sed non faciunt penitentiam. Secundi faciunt penitentiam meritoriam et propriam. Tertii faciunt penitentiam sed non meritoriam. Quarti faciunt penitentiam non propriaz sed meritoriam. Primo itaqz ihesus crucem suam quamdiu poterat baiulauit postea imposita est simoni congruo ordine ministrii (Iesum autem) sic exoneratum sed vt latronem ligatum (duxerunt in golgata quod interpretatur caluarie locus ad crucifigendum) clamantes et vociferantes post ipsum et ista ductio fuit exprobrosior et penosior inter omnes de quibus dictum est supra pluribus de causis. Primo ratione ignominie quia valde ignominiosum est duci ad patibulum. Secundo ratione societatis quia (ducebantur cum eo et alii duo nequam vt interficerentur) quod specialiter factum est ad maiorez suam confusionem vt non videretur distinctio inter christum et alios nequam. Tercio ratione multiplicis comitiue et turbe que eum sequebantur sed non vna eademqz mente. Quarto ratione loci ad quem deduxerunt eum qui horrorem prestabat pariter et fetorez. Ex isto articulo deductionis in golgata ad crucifigendum tria trahuntur documenta. Primum est q sicut christus voluntarie ductus est ad patibulum tanqz ouis ad victimaz sic et nos voluntarie ducamur ad obiam mandatorum dei et prelatorum vice dei quasi propria voluntas mactatur. Secundum est q nos sequi debemus christum euntem ad locum sue passionis super nosipsos flentes cum mulieribus miseriam nostre fragilis conditionis. Quia vt dicit theoph. mens infirma que fit

Hieronim.
Hylarius
Theophil.
Ambrosius
Augustinus
Berner.
Theop.
Theop.

gnificatur per feminā. si sumpta cordis contritione ꝑ penitentiā flet sequit xpm. Cū hanc ꝓcessionē plangentiū z lugentiū post dñm representamus qꝛ ꝓcessiones et letanias ꝑ aliquib⁹ iminentibus periculis facim⁹ sequētes crucem que ante ꝓcessionē baiulatur q̄si dicam⁹ exeam⁹ ad eum extra castra. iproperiū eius portātes. et sic iuxta mandatū domini plangimus super nos et super filios nostros. Similitudinē ergo ꝓcessionis illius amarissime quā cristus cōdemnatus fecit. dū ad locū passionis duceret̄ exēplo animo dolēti conquereris crucifixo. q̄ affectum tam feruidū ad suā passionē prout dignū est non habeas: nec hactenus habuisti. Tertium est q̄ peregrini pro penitentia et religiosi pro obedientia per vias euntes si aliqñ lassant̄ rememorari debent istius itineris xp̄i suo ad patibulū ducebat̄ qm̄ ita lassus fuit q̄ crucē per se amplius ferre nequiuit nimirū cum per totā noctē et diem illā multipliciter fatigatus fuerit. Si igit̄ saluator noster tantā lassitudinē cū tanta ignominia ꝓ nobis sufferre est dignat⁹ cur et nos ꝓpter eū modicū laborē vel cū nostro honore non sustinem⁹. Ad ꝯformandū se huic articulo recogitet hō cū quāta ignominia dñs noster ducebatur ad patibulū pro nostra magna gloria et fleat cū sanctis mulieribus fundēdo lacrimas saltem cordis et sic oret. Jesu qui ad crucifigendū in golgata duci voluisti deduc me in semita mādatoꝝ tuoꝝ vt cū sanctis mulieribus tue sequar vias passionis z super meipm̄ fleam miseriam ꝓprie conditionis. Uides itaq̄ quō hec que in horis ꝯpletoriis matutinali prima et tertia passus est dñs absq̄ aliqua crucifixione vehementissimi z amarissimi doloris sunt. et horroris valde stupēdi. Cum eīn in manus impiorum deuolut⁹ esset morte turpissima cōsummādus parū erat sacrilegis illis crucifigere eum nisi prius doloribus et illusionibus aīam eius repleuissent. Oratio.

Domine iesu xp̄e qui hora diei tertia ꝓ nobis flagellari voluisti: libera me ab eterne ire flagellis que merui. per sacratissimi capitis tui punctiones punge mentē meā vt noxias delectationes vitare ꝑualeā. et da michi post penitentiā pringere ad coronam. Qui etiā multipliciter derisus: tandē sentētialiter cōdēnatus es ad mortē. fac me ruadere dyabolicā derisionē et mortem eternam. Portasti tibi crucem dñe. da michi tollere crucem meā et sequi te meam vtiq̄ que debetur peccatis meis meam etiam spontaneam et deuotā vt ꝑ hanc perueniam ad gloriam. Amen.

De sexta. Capitulum lxiij.

Mathei xxvij. Mar. xv Lu. xxiij z Jo. xix

Hora sexta cogitabis

dolens et tristis quō dñs iesus precone clamante et vituperabiliter duct⁹ extra portā hierusalem peruenit ad locū caluarie vtiq̄ seridū hebraice golgata dictū. z latine decollationis interpretatū. vbi malefactores puniebant̄ et publicū erat patibulum. Est autē caluaria testa capitis pilis et pelle denudata. et qꝛ ibi decollabantur et suspendebant̄ rei. z sparsa erant multa ossa corporū humanoꝝ maxime capitū. iō dicebat̄ locus caluarie seu caluariarū. Et idcirco iesus pro omniū salute in loco pctōꝝ est passus. vt ostenderet̄ pati pro pctōribus. vt vbi prius erat area dānatoꝝ. ibi erigerent̄ vexilla martyrū. et vbi abūdauit pctm̄ supabundaret grā dei et in hoc ostenderet̄ q̄ ꝑ tollerātiam supplicij ꝑuenit̄ ad coronā martirij. Jbi xp̄s decaluatur. i. a carne sua scilicet carnali iudea separat̄. Et sic patet mortis xp̄i turpitudo ex cōditione loci. qꝛ in loco vbi puniebantur malefactores z rei. z ex modo mortis. qꝛ crucifixio erat turpissimū genus mortis. et ratione societatis qꝛ inter duos malefactores quasi noxius est crucifixus ꝑ quod iudei intēdebāt inducere suspitionem ꝑplo q̄ iesus esset particeps z principalis in eorū malefactis qꝛ eū vilificare intēdebāt in oīb⁹. Crux vero que tūc erat suppliciū latronū z multe ignominie nūc a locis suppliciorum fecit trāsitum ad frontes imꝑatoꝝ z est imense glorie. Temp⁹ etiā passionis xp̄i erat tēp⁹ solēne z ideo tēpus gaudii z miscōie et ꝑ ꝯñs maior fuit dolor tantam crudelitatē z afflictōē tali tp̄e sustinere. Extra autem ciuitatē passus ē. Primo vt ostenderet virtutē passiōis sue nō esse includēdā intra terminos gētis iudicare vel crif. Non autem voluit dñs pati sub recto non in tēplo iudaico ne putares ꝓ illa tm̄ plebe oblatū et iō foras ciuitatem foras muros vt scias sacrificium esse cōe quod toti⁹ terre ē oblatio qō cōis est purificatio. Secūdo vt oñdat q̄cumq̄ sequi voluit passionis fructū debent exire mundū saltē ꝑ affectū. Quia ergo xp̄s extra portam passus ē sequamur eū et exeam⁹ ad eum extra castra et mundanā ꝯuersatione ip̄roperia ipsi⁹ z penā portātes. vnde bern. Christus extra portā passus est ad quem egrediamur mundane ꝯuersationis contemptu qō est egredi de ciuitate huius mundi z hoc tribus modis affectu vt mōm nō diligam⁹ effectu vt eū mente et corꝑe funditus deseramus ꝓfectu vt cum dño ip̄sius vultu fieri anhelemus qꝛ vt ait greg. tanto q̄s deo est ꝓximus quanto ab amore mundi ē alienus. hic locus seu mons caluarie sanctus magnā iter loca scā obtinet dignitatem et maximā ob memoriā dñice passionis habet copūctionis virtutem ī quo dñs noster magna z stupenda operari dignatus ē q̄bus ad memoriā reductis cor contritū et hūiliatū conpungitur et quasi torculari passionis lacrime compassionis exprimūt̄. De hoc ergo monte seu loco z his que ibi fiebant debes sepe z maxime in temptationibus recordari et quādo tibi extinct⁹ ē ignis deuotionis perge illuc z collige de lignis crucis z ꝑ hec ignē huiōi iterꝫ suscitabis. Mons autē caluarie ī quo crucifixus ē dñs ꝓpe quē ad quinquaginta passus est sepulcrū eius erat extra ciuitatē ad aq̄lonē dñs eīn passus z sepultus est extra portā quē mōtē et locū sepulture domini helius imꝑator adrianus īclusit infra vrbē ampliās eā versus aq̄lonem et a capite vsq̄ ad pedes muro cingēs eādē. In quo loco postea xp̄iani ecclesias duas sub vno tamē tecto construxerunt montēq̄ caluarie z locum sepulture z multa sacra loca infra eas ꝯcluserunt. A monte eīn caluarie versus occidentē descēdēdo ad duas cannas est golgata siue caluaria vbi est ecclesia oblonga in qua apparet rupis illa ī qua crux sancta cū portaret dominū erat fixa patēte adhuc foramine ī rupe ipsa qui locus crucis distat trib⁹ cānis vel circa s. xvj. gradib⁹ a sup̄ficie terre hō est a pauimēto ecclesie. Est etiā ibi alia grandis scissura per totā petrā que testimoniū ꝑhibet ꝑ suā scissuram sanguinem sui fabricatoris se sustinere nequaq̄ potuisse. Ipsa vero petra altior ē q̄ pauimentū vsq̄ ad genua circūstantium. Deinde ad quinquaginta passus vel circa ē sepulcrum domini vbi est ecclesia sancti sepulcri siu resurrectionis dominice rotunda sed chorus ꝓtēditur in longū cum sanctuario in quo est sūmū altare z sustētat̄ duodecim colūnis sed vtraq̄ ecclesia s. ista z golgata vno tecto ē tecta. Unde q̄dā z hāc illā vnā dicunt esse noīantes eā ecclesiā sancti sepulcri seu resurrectionis dñice. Locus autem crucis predictus talis est. vt posit⁹ in medio terre ad capescendam dei cognitionē oībus gentibus esset equalis. vñ sup hunc locū scriptū est grece. hic de⁹ noster ante secula opatus est salutē in medio terre. Tradunt aūt iudei. vt hiero. ait q̄ in hoc loco mōtis imolatus est aries pro ysaac. vñ august. hiero presbiter scripsit ab antiquis et senioribus iudeis se certissime cognouisse q̄ ibi immolat⁹ sit isaac vbi postea christus crucifixus est. Sub isto loco est locus carceris christi vbi stetit ligatus qñ preparabatur crux in qua debebat affigi. ¶ Et nota q̄ hierusalē ciuitas dei summi dñi mūdi. de qua dicta sunt et dicuntur gloriosa. sita est in decliui latere montis dupliciter et ab austro videlicet et ab occidente. Ab austro q̄dem sita est in latere mōtis syon. et inde descendit lōgitudo eius ꝯtra aquilonē. z ab

Hieronim⁹. Augustin⁹.

occidente hz mõtem syon z depẽdet ab ipso eius latitu do contra oriente z vsqz ad torrentem cedron siue valle z iosaphat. Situs ergo ciuitatis ab austro ẽ eleuatus sic ꝑ totũ latus occidentis z in parte orientis oino ẽ demis sus ita vt sordes ciuitatis tpe pluuie descẽdant ꝑ por tam sterquilinii in torrentẽ cedron. Nunc ergo conspice operarios malos vndiqz vectter opari. Intuere diligen ter singula q̃ fiũt contra dñm tuũ et q̃ dicunt et q̃ fiũt ab ipso et ꝑ ipm et his toto mentis intuitu exhibe te p̃ntem Videas igit oculis mentis alios cũ vidissent cũ fatiga tum sibi dare vinũ mirratũ siue cum felle mixtum i hoc etiam interiora dulcissimi dñi amaritate volentes z suã

Crisostom⁹.

amaritudinem declarantes qđ smmath. cum gustasset noluit bibere qz vt dicit criß nihil distat simpliciter gusta re et non bibere sz vnum quidem et idem significant. Et secundũ marcũ non accepit i. nõ bibit vel nõ. i. ꝑfecte vt biberet quod eñ gustam⁹ nõ accipim⁹ qz non traicim⁹ illud in corpus sz statim reiicimus. Aliqđ ergo accepit ad gustandũ modicũ vt quod scriptum erat impleretur. Et dederũt in escam meã fel z i siti mea potauerũt me a cero z qz illud quod modicum ẽ quasi nihil reputat iõ hic dicitur q̃ non accepit. s. ad ꝑfecte bibendũ qz felleã ama ritudinẽ hominib⁹ dulcis et rectus dñs nunq̃ acceptauit Fel cum gustasset i ori apposuit noluit bibere ꝑpter duo. Primo vt ostenderet iniq̃tas talem potum ꝑpinã tium. Secundo vt significaretur velocitas resurrectionis

Gregorius.

ipsius. vnde greg. Gustauit vinum sed noluit bibere quia mortis amaritudinẽ quã gustaturus erat momẽtaneam et cito in dulcedinem ꝯuertẽdã significabat qz tertia die

Hieronim⁹.

resurrecturus erat. vnde z hiero. Hoc aceto succus leta lis pomi abstergitur et non accepit id pro quo patitur Unde de eo dicitur que non rapui tunc exoluebã. Vinũ mirratum domino ꝑpinat qui hereses sub pallio verita tis docet. Acetũ cum felle mixtũ domino ꝑpinat qui de male acquisitis domino sacrificat. Hoc etiam facit q̃ mẽ bra eius amaritudinibus affligit. Et vniuersaliter vinũ mirratum vel cum felle mixtũ est bonum op⁹ cum culpa factũ qz sicut modicum mirre vel fellis bonũ vinũ corrũ pit sic modicũ culpe mortalis totum bonum op⁹ destru it. Videas et alios queqz ad hoc opus necessaria dispo nere et alios ipsum spoliare. Spoliatur itaqz suis vesti bus et ad pudoris tumultum etiam femoralibus vt vẽ tis et frigori exponatur nudus. Spoliatur autem cũ ma ximo dolore et renouantur in eo fracture qz vestis inte rior propter sanguinem flagellationis fortiter corpori adherebat. Et tunc corpus eius tã eleganter formatũ apparuit totum cruentatum et liuoribus repletum. In hoc etiam apparuit passionis eius ignominia q̃ nudus est crucifixus qz hoc non fiebat personis abiectis et vili bus. O quantus dolor erat tibi mater sanctissima cum oculis tuis aspiceris ista. Nunc enim primo conspiciẽs mater sua filium sic vulneratũ et dispositum dolore mẽ tis nimio affligitur. Tristatur autem supra modum qz eum videt sic nudatum. Accelerat igitur mater et filio suo approximat ac velo capitis sui eum cingit et velat. O in quanta amaritudine est nunc anima sua. Non cre do q̃ verbum facere potuisset. Differt autem iste articu lus expoliationis ab articulo exutionis i flagellatione qz ibi exuebatur in pretorio coram preside et suis minis tris hic autem in publico coram omni populo. Item ibi exuebatur reinduendus hic aũt nunq̃ reinduendus z iõ signanter dictũ est q̃ exuerũt eum hic aũt dicitur q̃ expo liauerunt eum quasi nunq̃ amplius vestes rehabiturus ¶ Ex hoc articulo documenta possũt accipi sicut ex illo. Item est documentum q̃ nos debemus nudari ab omnibus rebus et actibus mundanis saluti nostre cõtra riis. Ut sm hiero nudã crucem nudi sequamur. Item est documentũ q̃ si quẽ xpianum ꝯtingat a predonibus ve stibus suis spoliari recordetur et christum a suis crucifi xoribus spoliatũ. z erit sibi materia patiẽtie. Ad ꝯformã dum se huic articulo rememoretur homo substãtiã act⁹ articuli et oret dicendo. Jesu qui ante crucem vestibus ex poliari z nudari voluisti fac me ab omnibus mundanis rebus inquantũ contra salutẽ meam sunt denudari. qua tenus nudum crucifixum et nudam crucẽ nudus sequar ¶ Deinde eripitur filius de manibus matris furibunde non sine magnis dolorib⁹ gemitibus et suspiriis et duci tur ad mortẽ crucis. Et nudus super lignũ crucis que in terra erat posita dire proiectus crudeliter expansus z tra ctus strictissime in modum pellis hinc inde est extensus. Dicitur eñ q̃ foramina fecerũt prius in cruce. et qz bra chia z pedes xpi non poterant foramina attingere. ideo ligatis funib⁹ in brachiis et pedibus tantũ traxerunt. ac dulces manus z pedes ita atrociter extenderunt. q̃ oẽs iuncture ossium dinumerari potuerunt. iuxta illud psal. Dinumerauerunt oĩa ossa mea. id est dinumerabia fece

Augusti.

runt. Ubi sm augu. ad litterã describit extẽsio corporis xpi in ligno nec poterat melius describi huius extensio Hec autem extensio multũ penosa fuit et maximã penã xpo intulit Unde legitur q̃ cũ quedã deuota persona in quadã reuelatione interrogaret a dño qđ in omnibus q̃ pro nobis pertulit maxime doluisset. respõdit q̃ in cruce extensus fui ita q̃ oĩa ossa mea numerari poterant. z qui cunqz pro illo dolore michi gratias egerit. ita gratum ob sequium michi prestabit. ac si omnia vulnera mea vnguẽ to suauissimo deliniret. ¶ Ex isto articulo extensionis in cruce sumuntur duo documenta. Primum est q̃ et nos oĩa mẽbra et organa corpis nostri extẽdere debemus in obsequiũ xpi. manus videlicet et brachia ad operationẽ pedes ad ambulationẽ genua ad orationẽ. omnes quo qz sensus ad suorũ actuũ sanctã et castam exercitationem vt possimus dicere cum psal. omĩa ossa mea dicent. dñe

Cassian⁹.

quis similis tibi. Unde cassianus in collationib⁹ patrum docet. q̃ religiose et deuote persone debent omniũ mẽ brorũ suorũ primitias dño offerre. Mox enim vt a som no excitati de lectulo surrexerunt. dñi primo oris et lin gue motu orando laudes deo offerre z priusq̃ membro aliquo suo fungantur officio circa curam rei familiaris debent ea ad diuina obsequia extendere. caput et faciem cum omnibus sensibus ad celum leuando manus ad de um in oratione eleuando brachia in modũ crucis expan dendo. genua ad orationẽ incuruando. totũ corpus nũc stando. nunc in terrã ad veniã prosternendo. cũ reueren ti et honesta oĩm mẽbrorum et viriũ totius corporis extẽ sione et spũaliũ virium intentione in sacrificium iusticie deo offerendo. Secundum documentũ est q̃ cordis ocu lis aspiciamus saluatorem nostrũ in cruce expansis ma

Augusti.

nibus extensum quasi paratũ nos recipere ad amorosum amplexũ suum vñ aug. Christus extendit brachia sua in cruce et expandit manus suas paratas in amplex⁹ pec cã rum. Inter brachia saluatoris mei et viuere volo et mo ri cupio ibi securus decãtabo Exaltabo te dñe quoniam suscepisti me. ¶ Ad cõformandũ se huic articulo poterit hõ brachia z oĩa mẽbra sua siue stãdo siue ꝓcumbẽdo in modũ crucis etiã corporaliter. z vires spũales intentio naliter ad laudẽ dei extẽdere. rememorãdo illos amoro sos amplex⁹ extensionis xpi cum augustino Jesu qui in cruce extendi voluisti ita atrociter vt omnia ossa tua pos sent numerari. fac me oĩa mẽbra viresqz corporis et aĩe mee ad laudẽ tuã extendere. et ad amorosos amplexus tuos dulciter aspirare. Ipse aũt dñs noster nõ solũ digna tus est in cruce extendi sed et voluit cruci affigi vt cõmẽ daret nobis indissolubilẽ caritatẽ suã. qua salutẽ nostram firmauit. Extẽsis ergo neruis et venis ac ꝓtensis ossib⁹ et iuncturis. violẽta extẽtione affixus est cruci in manib⁹ et pedibus durissime perforatis et sauciatis cum clauis grossis et durissimis cutẽ et carnem neruos et venas ac cõpages ossiũ dissipantib⁹ quorum stimulis excita et tu ma nus et pedes tuos ad omne bonum opus. Quia enĩ pri mus homo ad lignũ ꝑuaricationis manus extendẽdo z

pedibus accedendo cyrographū dānationis nostre dia bolo cōfecerat ideo saluator noster vt cyrographū illud deleret manibus et pedib⁹ ligno salutifere crucis affigi voluit clauis inuictissime caritatis delens per hoc cyrographū decreti quod erat ɔtrariū nobis et ipm tulit de medio affigens illud cruci. O q̄ libenter crucem ascendit et quanto amore oīa ꝓ nobis sustulit. O q̄nta patiā obediuit et quantum pr̄ ipsius obia delectatus fuit O quante voces ac tristes vlulatus et gemitus ibi ab amicis suis ꝛ precipue a matre sua mestissima audiuīt cuz sic crudeliter extendit̄. clauatur ꝛ foditur. ꝛ toto corpe dissipatur. O stupor o pietatis abissus. o caritatis īcēdiuz o mira circa nos tue pietatis dignatio. o inestimabilis dilectio caritatis. Sed caue ne tu clauos crucis xp̄i fabrices vel manus aut pedes domini eis vulneres aut configas. Clauos n. crucis xp̄i fabricat qui inter proximos discordias seminat. Manus vero dn̄i videtur clauis vulnerare et cōfigere q̄ de bonis a deo datis nō vult elemosinas erogare. Pedes autem xp̄i clauis ferreis ꝑforat q̄ theatra seu spectacula et tabernas magisq̄ ecclesias visitat. Ex hoc. n. articulo crucifixionis trahitur documentum q̄ et nos crucifigere debemus carnem nostram cū vitiis et concupiscēciis vt simus fixi clauis id ē ꝓceptis iusticie sicut christus clauis confixus fuit ī cruce. Sic fecit ip̄se apostolus qui dicebat. Xp̄o confixus sū cruci. i. crux christi extinxit ī me ardorē peccati timore dei quasi clauis affixas habens carnes. Et hoc est quod orat propheta ɔfige clauis a timore tuo carnes meas ꝭm trāslationem qua vtitur aug. Ad conformandum se huic articulo memoretur homo ɔfluentia eius et sic oret. Jesu q̄ durissimis clauis cruci affigi voluisti ac per hoc cyrographum pctōꝝ nostrorum et mortis eidem cruci affixisti confige queso timore tuo carnes meas vt ꝓceptis tuis firmiter inherens sēp ibi confixus sim cruci. Cum ergo crucifixo facta essz cruce in terra iacente. postea christus affixum leuauerūt cum cruce. Et hoc videt̄ sentire hieronymus et in quadam oratione expresse hoc dicit innocētius papa tercius. Et hoc forte representat ecclesia in eo q̄ i die parasceues crux deosculādo iacet ad terram appodiata. Ista autem leuatio non dubium q̄n maximi doloris fuerit eo q̄ tunc iacet eb aut vulnera manuum et pedum ex ponderositate corporis ꝑfluxeritq̄z copiosi riui sanguinis vndiq̄z ex illis magnis scissuris et fontibus saluatoris. In alto autem secundū aug. eleuari et non sub tecto pati dominus voluit vt etiam ipsius aeris natura mundaretur. s. a demonibus et infectione peccatorum sed et terra per sanguinem decurrentem similiter mundabat̄ et secundū Theo. vt sanctificaret aerem qui sanctificauerat terram ambulando in ea. et ꝭm Criso. vt a demonibus expiaret aerem et ascensum nobis pararet ī celum Jō etiam sic eleuari voluit vt in cruce pēdens in aere se īter deum et hominem mediatorē ostenderet et per passionem crucis cum eleuata fuerit vna ps ad celum alteram vero in terram respicit humanaz naturam ad ɔsortiū āgeloꝝ reuocaret. vnde ansel. Mediator dei ꝛ hoīm inter celum et terram medius pendēs yma superis vnit celestib⁹ terrena ɔiungit. Ex hoc articulo leuatōnis in cruce hr̄ documentū q̄ nos passionē domini recolentes dēm⁹ exaltari a terra id est a trenis affectib⁹ vel etiā a trena ɔuersatōe saltez q̄ ad mentalē abstractionē vt vel sic a terra sursū trahamur ad xp̄m in cruce pendētē quaten⁹ simus de illoꝝ numero de q̄b⁹ ip̄e pollicens dixerat oīa trahā ad meip̄m. Ad conformanduz se huic articlo poterit hō ex deuotōne sua mentez sursum erigere quasi xp̄o coram eo pendētē ī cruce et poterit hoc etiaz aliq̄ gestu corporis rep̄ntare et sic orare. Jesu qui in cruce leuari et sic a terra exaltari voluisti fac me q̄so a terrenis affectibus subleuari et mente in celestibus conuersari O q̄m male prouisum fuit iesu in sua minutione fuit. n. ī sua minutione vsq̄z ad sudorem calefactus firmiter ligatus profunde vulneratus sed male procuratus In tribus nāq̄z ꝓuidetur minutio. s. in alimonie recreatione in quieta pausatione ꝛ luminis absconsione. Sed dulcis iesus pro recreatione habuit fel et acetum ꝓ quiete vexatione corporis et afflictionem anime ꝓ luminis ɔtratione splēdorē meridianuz. Hic siste anima mea hic siste xp̄i sanguine redēpta. Ecce abel occis⁹ a fratre. Ecce ysaac ligat⁹ a patre Ecce serpens eneus in deserto exaltatus a moyse Ecce agn⁹ imolatus in lege. Ecce deus occisus ab homine Ecce iesus crucifixus in carne. Ecce rex tuus suspēsus in cruce Ecce dominus tuus condempnat⁹ morte. Ecce homo mitis et innocēs imolut⁹ sanguīe. Ecce hō vita tua q̄si pēdens ante te. Fixis in illa vulnera oculis intern a pietate cōsidera illud corp⁹ tenerū corp⁹ illud innocēs. corpus imaculatū. graui crucis extēsione grauiter laceratū Attende et vide si est dolor sicut dolor eius. Et licet non ignores quid boni illa passio conferat nisi do tamē si qua sunt in te pietatis si qua caritatis si qua compassionis viscera. pietatis affectu ɔpatere. et emitte lacrimas clamas et dic. Flecte ramos arbor alta tensa laxa viscera et rigor lentescat ille. quem dedit natiuitas vt superni membra regis miti tendas stipite. Sic enim crucifixus est dominus iesus et in cruce extensus q̄ dinumerari possent omnia ossa eius et sic angustatus vndiq̄z q̄ se mouere nō posset nisi in capite. In hora enim et in tempore isto flebili spaciosa terre latitudo sibi defecerat. ita vt nō haberet vbi caput miseriis fessum reclinaret sed inclinatuz dependebat. Claui ferrei sustinent totum pondus totius corporis ei⁹. Dolores acerrimos tolerat et vltra q̄̄ dici vel cogitari possit affligitur. Uide cum quanto labore ꝛ dolore dominus stat in cruce. et non te deat te in seruitio suo stare. ¶ Quia vt ait Petrus damianus. quo laboriosius in conspectu superne maiestatis se conspicientis q̄s assistit eo suauius dulcedinē intime quietis acquirit. quā toq̄z difficilius sui corporis grauedinem tolerat tāto copiosius eum ad dei meritū leuat. Stat etiaz dn̄s nudus corpore ac vēto et frigori expositus sed vestitus amore. ꝛ amoris calore inflāmatus a plāta pedis vsq̄z ad verticem a leua in dexterā intus et exterius cruciatus. Crux quippe a cruciatu dr̄ vbi dolores acerrimi exagitāt vbi diu viuit̄ et mors ipsa ꝓtenditur ne dolor citius finiatur quod genus mortis in tātum durissimuz atq̄z turpissimū apud iudeos erat vt nō solū ipse vituperabilis esset quē crucifigi contigisset sed etiam tota domus eius domus crucifixi appellaret̄. Ut ergo dn̄s a turpissima ꝛ durissima morte nos liberaret nō solū durissima sed etiaz turpissima morte se condemnari ꝑmisit ꝛ vt maledictionez quā incurramus supportaret maledictā mortē s. crucis suscepit ꝭm illud maledict⁹ q̄ pendet in ligno vnde apostolus ait fact⁹ maledictus vt nos a maledictione liberaret vnde aug. Illa morte nihil peius fuit. Inter oīa genera mortis elegit extremū et pessimū genus mortis Qui oīm fuerat ablaturus mortē de morte pessima occidit oīm mortē hec aug. Hanc autez crucifixionē christi ysaias ꝓfigurauit quē gens iudaica serra lignea per mediū secauit. Judei n. cum serra lignea christū per mediū diuiserunt q̄ animam et corpus eius per crucē ab inuicem separauerunt. Congrue autē dominus tale genus passionis elegit quod prime ꝓuaricationis reatū absolueret vt q̄ per lignum vetitū cecideramus per lignū sancte crucis resurgeremus ꝛ q̄ ꝑ lignū ꝓuaricatōis mortui iacebamus ꝑ lignū recōciliacionis ad vitā reuocaremur In cruce ergo xp̄s mori et sic genus hūanū saluare voluit vt morbo cōuenienter medela rñderet vt vnde zyū mors oriebatur inde vita resurgeret ꝛ diabol⁹ q̄ in ligno vincebat. in ligno quoq̄z vinceret̄ per xp̄m. Per lignū enim preuaricationis mors inducta fuerat. et necessarium erat vt per lignū passionis pelleret̄. et de ligno crucis et cruciat⁹ lignū cōcupiscētie excluderet̄ et vt dn̄s ꝑ ligni dolores inuictus transiens delectationes ex ligno proue-

Marginal notes: Hieroni. — August. — Theop. Crisost. — Anselm. — Pe. damia. — August.

aientes ꝯfutaret. Expandit in cruce imaculatas manus pro manibus incõtinenter extensis. Pro suaui cibo arboris vetite escam fellis accepit et in se suscipiens mortem nostram mortalitatē abstulit. vnde bern. Quid commisisti dulcissime puer qđ fecisti amantissime iuuenis q̄ tam dure iudicareris. Ego sum plaga doloris tui. Ego certe tui sum causa doloris quod perpetrauit seruus dominus soluit qđ ꝯmisit iniustus soluit iustus. O nate dei q̄ tus descēdit humilitas qui factus es obediens pro me deo vsq3 ad mortem mortem aūt crucis. Me ad illicita traxit concupiscentia te ꝑ me sancta caritas traxit ad crucem. Ego pomi accepi tu clauis lanearis. Ego pomi dulcedinem tu fellis gustas amaritudinem. Mihi misero congaudet eua tibi crucifixo plorans cōpatitur maria hec Bern. Quis det mihi vt tuus totaliter carne ɀ spiritu transfigar crucisq3 affigar patibulo cum dilecto vt nec aliquid sentiam nisi ihesum et hunc crucifixum et clamabo toto corde quis mihi det vt ego pro te moriar deus meus. Dulcis mihi lectus sit illud lignum crucis tue domine vt ego ꝑ te moriar in quo dulciter requiescam. Manus tue que me fecerunt exposite sunt clauorum aculeis placeat tibi vt nō extendam vltra ad iniquitatem manus meas sed per sanguinem q̄ de manuū3 tuarum plagis exiuit purifica manus et opera mea vt sine ira et imundicia leuem eas ad te et ad opera pietatis. Sana domine vulnera conscientie mee que inflixi mihi manibus ꝓprijs in operibus voluptatū. Beatos pedes tuos quoꝝ scabellū terra est ligno crucis passus es clauis affigi durissimis per hoc te obsecro domine dele errata pedū meoꝝ et ꝑfice gressus meos in semitis tuis vt non moueant vestigia mea sed sēp sint stabiles ī opere sctō. (Scripsit aūt pylatus) in quadam carta tabule affixa (titulū) ɀ posuit tabulā cū cartula (super crucē) vt eminētius appareret ɀ ī titulo causa mortis eius (Ihesus) in quo exprimit̄ ꝓpriū nomē eius (nazarenus) quo ad patriam qui ibi fuit nutritus (rex iudeoꝝ) in quo exprimitur cā mortis ipsius q. d. Ideo crucifixus est quia erat rex iudeoꝝ. Mos .n. erat romanoꝝ super lignū3 crucis ponere cām mortis crucifixoꝝ. Ipse aūt accusatus fuerat q̄ sibi regnū iudeoꝝ vsurpare volebat. Pro hac ergo causa iudei eu3 pylato tradiderant et pylatus eu3 ad morte3 ꝯdēnauerat. Et q2 iudei ꝯtra voluntate3 pylati petierunt christu3 crucifigi ideo volens se vindicare de eis p tale3 modu3 scripsit titulu3 vt redundaret in verecūdiā3 ipsoꝝ vnde

Crisostomus. Criso. Sicut ī tropheo līe ponunt̄ victoriā3 ostendētes ita pylatus titulū cruci christi inscripsit Sic quide3 ꝑ xp̄o respondens vt eū a cōione latronū discerne3 sil' aūt ɀ de iudeis vlciscēs ostendens ipsoꝝ maliciā qui in suū regē insurrexerunt.

Theophilus. Fm Theo. iudei peurabant scribi titulū et intendebāt per hunc illusorie vituperare opinione3 eius qui rege3 faciebat seipm vt sic p̄tereuntes sui misereri nō valerent sed magis ei tanq̄ tyranno ipi operarent. Sed pylatus non scripsit sicut volebant vnū et

Hieronimus. hiero. Iudei illudentes ɀ irridentes hoc fecerunt s3 in intentōne pylati aliud fuit. Operabatur enī fm glo diuina vis in corde nescientis. Diuulitus nāq3

Remigius. fm Remi. hoc ꝓcuratu3 fuit vt talis titulus super caput eius poneretur vt per hoc iudei agnoscerent q̄ eū occidendo nihilominus regem haberent. vnde ɀ

Beda. Beda in q̄ monstrabantur iam tunc regnum ipsius non vt ipsi putabant destructu3 sed potius augmentatu3. Titulus .n. positus super crucem eius illud ostendit q2 nec etiam occidendo efficere potuerunt. vt eum rege3 non haberent q̄ eis fm opera sua redditurus est. Hec aūt tria verba .s. ihesus nazarenus rex iudeoꝝ satis conueniunt ad crucis misteriū. Nam hoc quod dicit ihesus quod īterp̄tat̄ saluator cōuenit ad virtutē crucis per qua3 facta est nobis salus hoc vero quod dicit nazarenus quod īterp̄tat̄ floridus ptinet ad patientis innocentiam q̄ ē flos qui de radice yesse ascendit sed hoc quod dicit rex iudeoꝝ ptinet ad patientis potestatem ɀ dominiū quod ex passione ꝑ meruit quia propter hoc deus illum exaltauit. Sed licet ipse per crucē sit non solū rex iudeoꝝ: sed et gentium tn̄ scripsit rex iudeoꝝ tm̄ quia ipsi gentiles conuersi ad fidē spiritualiter iudei dicunt̄ ɀ confitentes nō circucisione corporis: sed xp̄s et ideo per hoc q̄ dicit rex iudeoꝝ

Beda. intelligunt̄ etiā gentiles conuersi vt autem dicit Beda. pulcre titulus qui xp̄m regē testetur non infra: sed supra crucē ponitur. q2 licet in cruce pro nobis hoīs infirmitate dolebat super crucē tn̄ regis maiestate fulgebat. vnde

Ambro. et ambro. Merito autem supra cruce3 ponitur titulus. q2 nō humani corpis sed diuine potestatis est regnu3 qđ habet xp̄s. Scripsit autē titulū illū nō in vna lingua: sed in tribus linguis famosis .s. (hebraice grece: et latine) ɀ in qualibet lingua integre. vt diuersarū linguaꝝ hoīes qui ad diē festū cōuenerāt legere et intelligere possent causa3 mortis ipsius. et vt oīs lingua cōfiteret̄ q2 dñs iesus xp̄us est rex regū et dñs dñantiū in gl̄ia dei patris. et vt omis lingua cōmemoret ꝑfidiā iudeoꝝ et ad ostendendū ipm pati ꝑ populo oīs lingue ɀ eis dnāri imperpetuū. Cuius signū est q̄ pylatus titulū delere noluit vel mutare. licet iudei hoc peterēt q2 videbant q̄ in verecundia eorum redūdabat eo modo quo ipse scripsit. Vnde pōtifices iudeoꝝ volentes titulū corrigere dicebant pylato (Noli scribere rex iudeoꝝ sed q2 ipse dixit rex sum iudeoꝝ). nā in hoc q̄ posuit rex iudeoꝝ ostendit̄ xp̄i ꝑconiū et iudeorum obprobrium ac contumeliosum erat iudeis q̄ crucifigi fecerunt regem suum. Sed si poneret̄ (q2 dixit rex sum iudeorum) hoc redundaret in christi obprobrium et iudicaret eis culpam et hoc ipsi intendebant vt scilicet crucifixi famā auferrēt. qui iam eius vitam abstulerant. Pylatus vero magis confirmauit dicēs (Quod scripsi scripsi) id est imobiliter ɀ indelebiliter scripsi. quasi dicat hoc est verum quod scripsi ideo non mutabo. Non corrūpo veritatē. etsi vos diligitis falsitatē. Iteratio verbi cōfirmatio est tituli et regni xp̄i. Immobilitas tituli imobile regnū significat christi. Fuit autē fm august. titulus iste

August. immutabilis nō q2 pylatus scripsit: sed quia veritas dixit. Rex inquit sum iudeorum. vn̄ exclamat idē augusti. O ineffabilē vim diuine operationis: etiam in cordibus ignorantiū. Nonne occulta quedā vox pylato intus quodam si dici potest. clamoso silentio personabat qđ tacito ante in psalmoꝝ līis ꝓphetatū est. ne corrūpas tituli inscriptionē. Ideo enim pylatus qđ scripsit scripsit. q2 dñs quod dixit dixit hec aug. Commendauit autem eū pylatus licet nesciens in hoc titulo a tribus. ¶ Mors enim christi causa erat remissionis culpe. quia iesus collatiōis gratie quia nazarenus adeptionis glorie. q2 rex iudeoꝝ in quo omnes erimus reges. Tres vero lingue predicte ad principatum in crucis titulo sunt consecrate quia ille pre ceteris eminebant et principales erant hebrea propter religionem et iudeos in lege dei gloriātes. greca ꝑpter sapientiam et gentiu3 sapientes latina propter potentiam et romanos. multis ac pene omnibus iam tunc gentibus imperantes. ac si diceretur. Hic est rex totius religionis totius sapientie totius potentie ¶ Hic ergo

August. tres gentes vt ait augusti. sibi dignitate3 in cruce christi vendicant in quo signat̄ q̄ per crucē cristi subiugari ɀ cōuerti deberent deuoti et religiosi qui signant̄ per linguā hebream. sapientes qui per grecam et potentes qui per latinam. Velint nolint ergo iudei diuerse lingue omne mundi regnū. oīs insidiana sapiētia oīa diuine legis sacramēta testant̄. q2 iesus rex est iudeoꝝ. hoc est īperator

Hieroni. credētiū et ꝯfitentiū deū. Et notādū fm hiero q̄ triplex distinguitur titulus. Memorialis quū scilicz aliqua scribūtur ad memoriam facti. maxime mortuorum sic fit inscriptio super sepulcra eorū. Preconialis qui sc3 inscribitur in preconiū et laudē viuoꝝ. sic fit in portis domoru3 vel ciuitatū qū res actu describitur. Triumphalis qui scil3 cōtinet causa3 ɀ ordinē alicuius triūphi et talis fit hic titulus de quo nunc dicit̄. Post victoriā diabolū super cruce

put eius fuit scriptum hic est rex iudeorum .s.corde credidi-
sorum spiritu non ira et per hoc etiam in morte dicitur rex iu-
deorum ostenditur quod nec in morte perdidit regnum iudeorum sed ma-
gis acquisiuit verorum .s.iudeorum ipsum corde.ore.et opere
confitentium. Ex isto articulo superscriptionis tituli habe-
documentum quod quandocunque impugnamur a demone oppo-
namus sibi titulum istum ihesus na.rex iu. Qui ideo titu-
lus triumphalis dicitur quia triumphum christi contra diabo-
lum euidenter exprimit. Quod sentiens diabolus mox assi-
pro titulo cruci iudeos instigauit. vt a pylato tituli mutatio-
nem peterent sed pylatus diuino instinctu in hoc facto mo-
tus immutabilem esse titulum asseruit. In omni ergo impu-
gnatione diabolica christianus hunc titulum in corde et ore
vel etiam in scripto gerat quia inter omnia arma passionis
dominice diabolus hunc titulum triumphalem maxime
perhorrescit prout metipse diabolus cuidam persone de-
uote in visione quadam exactus asseruit. Ad conforman-
dum se huic articulo qui illusorius fuit ex intentione iu-
deorum attendat homo documentum et sic oret. Ihesu
qui tituli triumphalis suscriptione lusorie diffamari volu-
isti da mihi, sub eodem titulo tuo sic strennue militare vt
tropheo tuo hostis perterritus mihi non audeat propin-
quare. Ad litteram nota quod crux non habebat aliquid sup
lignum transuersum habens tria brachia ad similitudi-
nem littere thau. sed loco quarti brachii pylatus supposuit
cauillam et tabulam similiter ad modum thau ei affixam
et in tabula scriptus erat titulus. Creditur autem crux
domini .xv. pedes habuisse in altum et tabula superposita
pedem et dimidium. Dicuntur quoque in cruce domini fu-
isse quatuor ligna diuersa et generum diuersorum. s. stipes
siue truncus in rupe defossus cui crux erat infixa de cedro
palus siue lignum erectum de cypresso transuersale siue
lignum transuersum de palma tabula superposita de oli-
ua. Unde est iste versus. Ligna crucis palma cedrus cy-
pressus oliua. Signat autem cedrus altitudinem contem-
plationis cypressus famam bone opinionis palma fru-
ctum iusticie oliua leuitatem misericordie. Crux vero quadri-
partita quadrifariam partem mundi designat nam si recte
iacendo in terra ponatur vna pars eius ad orientem alia
ad occidentem alia ad meridiem. alia ad septentrionem
respicit. Cum ergo dominus huius genus mortis susti-
nere voluit ostendit quia quadrifidum mundum saluatu-
rus erat et ex quatuor mundi partibus electos ad suam fidem col-
lecturus erat et quia virtus passionis et crucifixionis sue ad has
plagas mundi per crucem expandi debeat. Siue etiam
tale genus mortis sustinere voluit vt ostenderet pro quibus
restaurandis patiebatur .s. pro supernis angelorum ruinis re-
plendis pro iustis de limbo educendis pro amicis colligendis
et adunandis pro inimicis reconciliandis. Primum designa-
tur per brachium superius secundum per inferius tertium
per dextram quartum per sinistram. Et secundum criso. in cruce etiam

Crisosto.

expansis manibus moritur vt altera quidem manu veterem
populum altera eos qui sunt ex gentibus traheret vtrosque
sibi coniungens. Moralem vero sacrosancte crucis figuram
describit apostolus vbi dicit In caritate radicati et fundati
vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis que sit longitudo
et latitudo altitudo et profundum cognoscere etiam supemi-
nentem scientie caritatem christi Ubi ostenditur quod hi qui carnem suam
cum vitiis et concupiscentiis crucifigunt latitudinem debent
habere in bona operatione longitudinem in bona perseuerantia
altitudinem in spe celestium premiorum profundum in cautela
inscrutabilium iudiciorum dei secundum Aug. nam in latitudine cru-

Augusti.

cis bona opera in latitudine caritatis facta significantur quia
caritatis opera sunt generaliter extendenda. et hoc est in
in ligno transuerso quo extenduntur manus propter ope-
rum significationem per manus enim opera intelligimus
per latitudinem hilaritatem operantis quia tristicia facit angu-
stias. In longitudine perseuerantia boni operis et sancte con-
uersationis que in tota longitudine temporis est habenda vsque
in finem et hoc est in ligno a transuerso vsque in terram. vbi
corpus crucifixum stare videtur quod significat persistere
hoc est longanimiter permanere. In altitudine spes celesti-
um premiorum et intentio recta que in deum tanquam in finem vltimum
cuncta bona opera refert et hec ab ipso ligno transuerso
sursum versusque ad caput eminet propter expectationem
supernorum ne illa opera atque in eis perseuerantia propter temporalia
dei beneficia credantur facienda sed potius propter sempi-
terna speranda In profundo inscrutabilia iudicia dei vnde
ista gratia dei in homines venit et hoc est in illa parte li-
gni que terre abdito defixo latet sed inde consurgit illud quod
eminet. quia cuncta eius apparentia et eminentia inde consur-
gunt sicut bona nostra de profunditate gratie dei que compre-
hendi ac iudicari non potest: vniuersa procedunt quia ex occul-
ta dei voluntate vocatur ad participationem tante gratie ali-
us homo sic. alius autem sic. Supereminentem vero scientie
caritatem christi eam perfecto dicit. vbi pax illa est que pre-
cellit omnem intellectum secundum bern. christus in cruce patientiam

Bernardus.

exhibet obedientiam implet humilitatem commendat et ca-
ritatem perficit His ergo quatuor virtutum gemmis quatuor
brachia crucis decorantur. Supereminens est caritas. a
dextris obedientia a sinistris patientia. in profundo radix omnium
virtutum humilitas hec bernar. In quatuor etiam brachiis
crucis notantur quatuor crucis beneficia. Signat enim
pars superior ianue celestis aperitionem. inferior inferni
destructionem a dextris gratie collationem a sinistris pec-
catorum remissionem ¶ (Crucifixi autem sunt cum iesu
duo latrones) propter scelera dampnati (vnus a dextris)
qui in fine penituit (et alius a sinistris) qui in pertinacia per-
mansit et ihesus in medio qui mediator ad reconcilian-
dum fuit. Sed hoc quantum ad intentionem iudeorum factum
est etiam ad ignominiam et obprobrium vt si causa mortis eius
filiis iudicaretur cause mortis latronum ac princeps in ma-
lefactis eorum videretur et eorum societate infamaretur. Sed
si ad misterium attendatur hoc ad claritatem christi pertinet nam
per hoc ostenditur quod per passionem suam merebatur iudi-
ciariam potestatem medium enim tenere proprie pertinet ad iudicem
vnde Cris. pariter crucifigunt latrones non tanquam inimici

Crisostom.

latronum princeps. non erant sceleris eorum sed vt infamarent
dominum suum quod non sine causa crucifixus sit sed quasi qui
facinorosus inuentus sit. vnde et ambro. quam execrabilis in

Ambrosius.

sacro iniquitas iudeorum vt quasi latronem crucifigerent omnium
redemptorem Ipse vero hoc permisit et cum peccatoribus
voluit crucifigi vt ostenderet se pro peccatoribus pati et
mori et vt impleretur scriptura ysaie. qui diu ante dixerat
et cum sceleratis reputatus est. Cum iniquis ergo repu-
tatus est in morte vt iniquos viuificet in resurrectione hec
ambro. Pendet ergo dominus inter duos latrones quasi
dux et magister criminum in medio locatus In hoc au-
tem mysterium finalis iudicii designatur quando veniet
filius hominis et iudicandos statuet hos. s. agnos a dextris
et alios. s. hedos a sinistris vnde hiero. Cum iniquis veri-

Hieronimus.

tas deputata vnum reliquit sinistrum alterum assumpsit de-
xtrum sicut in die iudicii faciet. Confessio breuis vitam
acquisiuit longam et blasphemia finita pena plectitur eter-
na. vnde et aug. Ipsa crux si attendas tribunal fuit. In

Augustinus

medio enim iudice constituto vnus latro qui credidit li-
beratus. alter qui insultauit damnatus est. Iam significa-
bat quid facturus est de viuis et mortuis. alios positu-
rus est ad dexteram alios ad sinistram. Iudicabatur et
iudicium minabatur. Ex hoc articulo crucifixionis latro-
num cum christo trahitur documentum quod et nos cum christo
crucifigi debemus in medio latronum. ¶ Nam sicut ibi
sunt tres crucifixi duo latrones: et medius ihesus. sic in
nobis moraliter crucifigenda sunt tria scilicet caro et mun-
dus quasi duo latrones et spiritus noster qui per iesum designa-
tur. Caro crucifigenda est sicut latro dexter vt spiritui subii-
ciatur et ei consentiat. secundum illud apostoli. qui autem sunt christi carnem suam
crucifixerunt cum viciis et concupiscentiis. mundus sicut latro
sinister. vt bono insultans relinquatur: secundum illud
eiusdem apostoli mihi mundus crucifixus est et ego mun-

do. Istis latronibus in nobis crucifixis spiritus in medio crucifigatur cū christo. vt dicat cū apostolo christo confixus sum cruci. viuo autem iam nō ego viuit vero in me christus. Est autē sciendū ꝙ latro sinister crucifixus quidem fuit nō tñ saluatus sed permansit in perfidia sua. sic mundus licet crucifigatur remanet tamen in imundicia sua: caro autē crucifixa saluatur cū spiritu. quia i resurrectione sua glorificabitur. vnde latroni dextro dixit iesus. (hodie mecū eris in paradiso). Ad maiorem autem euidentiam predictorum est sciendū ꝙ crux carnis est rigor discipline cuius quatuor sunt brachia. scʒ vigilia abstinentia asperitas vestium et disciplina verberum. Crux autē qua mūdus crucifigitur est paupertas spūs cuius etiā sunt quatuor brachia. s. contēptus glorie. pecunie. patrie. et parentele. Crux vero spiritus est feruor deuotionis cuius similiter sunt quatuor brachia. s. amor. spes. timor. et dolor. Spes sursum. timor deorsum. amor a dextris. dolor a sinistris. Radix autē ex q̄ oīa hec pullulāt ē caritas. vñ apostolus In caritate radicati vt possitis cōprehēdere cū oībus sanctis que sit latitudo. longitudo. sublimitas et profundum. Ubi figurā crucis et eius misteriū aptissime exprimit apostolus scd̄m aug. et glo. ¶ Ad conformādū se huic articulo recogitet homo quō christus pendebat i medio latronum et reuoluat in mente documētum et oret. Jhesu qui inter duos latrones crucifigi et cum sceleratis reputari voluisti da spm̄ meum in medio carnis et mundi crucifigi quatenus extremis mihi crucifixis in te medio conquiescam. Nec tñ cristo sic angustiato a conuicijs parcūt sed qd̄ pene peius ē passum subsannant. Undiqʒ pene. vndiqʒ obprobria. vndiqʒ cōuicia. Quidā scilicet (milites) quatuor qui eū crucifixerāt (acceperūt vestimenta eius) excepta tunica. et iuxta numerum personarum diuiserūt sibi ea i quatuor partes i psentia sua: Et tunicam superiorem similiter acceperūt circa partes pdictas quam nisi scinderetur partiri nō potuerūt sed vtiliter et commode scindi nō potuit quia (erat inconsutilis). i. sine sutura et reticulato opere facta qualibus indumētis pauperes in palestina vti consueuerūt et ideo ne scinderetur ad vnum eam integram peruenire sortione maluerūt: Dicitur autē quadmodum cyrotecarū seu birretorum et quorundam ciliciorum quodā opere textili facta fuit. et ꝙ beata virgo ppriis suis manibus eā fecerit. et ꝙ cū iesu crescente pauletim etiā creuerit (Et erat desup cōtexta per totū) quia vt dicit ab extra per totū de panno aliquo erat oppositū ad eam fortificandum magis et conseruādum vñ scd̄m Criso. ꝺ dicens euāgelista occulte vestis vilitatē īsinuat. nāin palestina est quoddā genus vestiū ppter paupes ex multis pannis cōtextū quasi vnus pannus sup aliū. (Hoc autē factum ē vt adipleret) cōsecutiue i ad hoc et ex hoc adimpletū ē (qd̄ dictū ē p pphetā) ex psona xp̄i (Diuiserūt sibi vestimēta mea) scʒ alia a tunica (et sup vestē meam) i. tunicā incōsutilē (miserūt sortē) ꝭm aug quadripartita vestis dn̄i iesu xp̄i quadriptitā figurauit eius ecclīam toto orbe. s. qui quatuor ptibus ꝯstat terrarum diffusam et i oībus eisdem ptibus equaliter i. cōcorditer distributā ad quas virtus crucifixi expādit ꝑ quatuor ptes crucis. Tunica vero illa sortita oīm ptium significat vnitatem que caritatis vinculo cōtinetur. Si ei caritas supeminet et super oīa pcepta ē merito vestis q̄ significat desuper ꝯtexta phibetur. Et addidit ꝑ totū. quia nemo eius ē expers q̄ ptinere fuerit ad totū a quo tota catholica vocatur ecclesia. Incōsutilis autē ē ne aliqñ dissuat. Et ad vnū peruenit quia i vnū oēs colligit. In sorte autē dei gratia cōmēdata ē. quia cū sors mittitur nō persone cuiusqʒ vel meritis sed occulto iudicio dei i vnitate fidei cōceditur ꝭm hiero. vestimēta xp̄i sūt quibus tegitur corpus eius. s. ecclīa quatuor milites quibus diuisa sūt quatuor gña hoīm quibus data sūt pcepta s. cōiugati. viduati. prelati religiosi seu contmētes. Hi oēs dicūtur milites quia debēt militari xp̄o p obediētie perfectionē nō mūdo p tēporaliū amorē nō diabolo p peccatorum ppetratōēz Tunica icōsutilis et idiuisa ē vnitas ecclesiastica vsqʒ i finē dura-ura: Sors que hāc tunicam vni assignat nō alij s. fideli nō īfideli est gratia dei. q̄ eciam huius vnitatis itegritatē ꝯseruat. Xp̄i ergo tunica ptita nō fuit sed heu hodie peccatis exigētibus xp̄i tunica icōsutilis s. ecclesia militās praue scinditur. dissuitur. et sortitur. Qd̄ gentiles facere noluerūt hoc ꝓch dolor xp̄iani facere non verentur Scindūt eā heretici cōtra ipsam diuersas sectas iducēdo. scindūt eā laici affligendo. Eandēqʒ inter se clerici sortiūtur et cuius erit eam dolo et fraudibus partiuntur Unus dicit hic ē aliꝰ hic est. O xp̄i tunica q̄ pessima ē diuisio tua. Uestimēta etiam xp̄i diuidit q̄ ecclesias spoliare vel res proximorū distrahere presumit Uides ergo quō vestes xp̄i dant in predam militibus sicut vestes interfectorum dari solent tortoribus. ¶ Ex q̄ apparent duo documenta. primum passionis cristi ignominis in hoc ꝙ nudum eum crucifixerunt. quod non fit nisi vilibus personis. Secūdum crucifigentium auaritiam quia vestes cristi q̄uis parū valerent omnes tamen sibi rapuerūt vnde criso.

Crisost.

Diuidunt vestimenta quod i vsū de vilibus et abiectis condemnatis fit at nichil aliud habentibus Quasi eū in dehonoratum et abiectum et oīm vilissimū hoc ita audebāt in latronibus quippe nichil tale operati sunt sʒ in xp̄o oīa ausi sunt.

Theop.

Dicit etiam theophilus ꝙ forsitan plures eorum egebāt vel forte magis ad obprobriū et ex quadā lascivia hoc faciebāt quasi subsannatiue dicerent Quis iste dixit se regem habeamus singuli aliquid de regalibus vestimentis eius. Est autē miranda patientia et dispensatio misedie saluatoris q̄ sicut agnus tondētē et occidentē se suo velleris vestit ita se tondētes seu spoliātes et occidētes suo vestitu vestiuit ostēdens ꝙ nisi suis exemplis vestirentur ignominose nuditas eorum esset coram oculis dei et angelorum apparens Ex isto articulo diuisionis vestimētorum xp̄i plura habentur documēta Primum est ꝙ libenter debemus participare exempla sanctorum q̄ per vestimenta domini signantur

Hieroni.

Item ē documentū scd̄m hiero. ꝙ obseruātia mādatorum dei que etiam per vestimenta signantur ē diuidenda inter xp̄ianos scd̄m diuersos hominum status Itē ē documētū ꝙ bonū ē diuidere reliquias sanctorum pro deuotione ad eorum honorem ampliandū Quod enī isti milites pagani fecerunt cristo i obprobriū et derisionē hoc boni xp̄iani ꝯuertere debēt ad cristi et sanctorum pconiū et honorē sicut multos ritus paganicos xp̄iani ꝯuertunt ad cultū

Augusti.

dei Item ē documētū ꝙ caritas q̄ ꝭm aug significatur per tunicam incōsutilem diuidi nō potest cū ipsa ceteras virtutes cōnectat. Itē ꝙ nemo debet scismate dissuere vnā sanctam catholicam ecclesiā qua i vnū oēs colligit q̄ etiā

Crisost.

per tunicā icōsutilē significatur ppter quod etiā ꝭm crisostomum nō caput amputat vt iohānis neqʒ sectus ē vt ysaias vt corpus itegrū et indiuisibile morti seruet et nō fiat occasio volētibus ecclīam diuidere Ad conformandum se huic articulo imaginetur homo exempla xp̄i et sanctorum quasi quedā pciosa vestimēta que participare quantū possumus studeamus et sic oret. Jesu qui vestimenta tua inter crucifixores tuos diuidi super tunicam autē tuam incōsutilē sortē mitti voluisti da michi sanctorum tuorū exempla cū mandatorū obseruantia ꝑticipare et caritatē semper itegram cōseruare. Et sedētes iuxta crucem obseruabāt eū q̄si expiraret et ne euaderet vel ne aliquis eū de cruce viuum deponeret. Et sic volebant suam īpotentiā ostendere ac si impeditus a custodibus non posset se iuuare

Hieroni

Ubi hiero diligētia militum et sacerdotū nobis proficit vt maior et apertior resurgentis virtus appareat. Illudebatur q̄ppe et deridebatur in cruce a pluribus et diuersis vicibus. Unde nota in serie lr̄e q̄tuor derisiones ludentiū xp̄o i cruce. Prima ē sedētiū qui eū obseruabāt Scd̄a ꝑtereuntium qui eū blasphemabāt Tertia stantium sacerdotū et seniorum Quarta pendentiū latronū

Augustin⁹.

Crisostom⁹.

Augustinus

Hieronim⁹.

Per hos significantur quatuor genera hominum virtutē
eius abnegantium. In sedentibus delitiosi et accidiosi q̄
delitiis carnis intendūt in p̄tereuntibus cupidi et aua-
ri qui p̄tereuntia sequūtur et viam iusticie p̄tergrediunt
instātibus superbi et elati qui stant p appetitum excellētie
inpendentibus impatientes et querulosi de aduersitate
Quibusdam ergo sedētib⁹ et eum obseruātibus alii p̄tere-
untes iuxta peruiā hoc ē vulgares homines circa locum
crucis transeuntes et cōcurrētes blasphemabant eum mo-
uentes capita sua in signum irrisionis et dicentes impro-
perādo. (Vach) qd est interiectio insultātis seu deridē
tis et subsānantis (qui destruis templū) vel sicut dixisti
(et in triduo illud reedificas) virtute tua q̄ apparet nūc
tamen infirma. Repetunt dicta falsorum testium et eis cōcor
dant qui sibi imponebāt q hoc dixerat sed hoc falsum erat
(Saluum fac teipm) virtute qua de te predicasti in ptāte
reedificandi tēplum (descendēs de cruce) qui p̄mittebas
te in triduo tēplū reedificare. Et iterū dicebāt. (Si fili⁹
dei es descēde de cruce) i. si potes ammoue dolores q̄s
sustines quasi dicerēt non potes ex quo falsitas tua pa-
tet sed mentita est iniq̄tas sibi. plus eīm fecit de sepulcro
[Grego.] resurgēdo q̄ fecisset de cruce descendendo. vñ greg. Si
tunc de cruce descēderet: nimirū insultātibus cedens vir
tutem nobis patiētie non demōstraret. Sed expectauit
paululū tolerauit obprobria irrisiōes sustinuit. seruauit
patientiā distulit admirationē. Et qui de cruce descēde
re noluit de sepulcro resurrexit. plus igr̄ fuit de sepulcro
resurgere q̄ de cruce descēdere. Plus fuit mortem resur
gendo destruere q̄ vitā descendendo seruare. Vide etiā
[August.] scd'm augu. in verbis istis vocē filiorum diaboli quomodo
imitant vocē paternā. Diabolus dicebat si filius dei es
mitte te deorsum. et iudei dicūt (si filius dei es descēde de
cruce. Simr̄ et principes sacerdotū illudentes cū scribis)
i. legisperitis (et senioribus) i. iudicib⁹ ordinariis (dicebāt)
ad alterutrū irridendo (Alios saluos fecit) et vtiq̄ tam
spūaliter q̄ corporaliter (se saluū faciat) i. supplicio cru
cis eruat (si hic est xp̄s) i. rex siue messias (dei electus) id
[Beda] est dei fili⁹. vñ beda āmo se saluū facere de cruce descen
dendo noluit. qr ipse est xp̄s dei elect⁹. Nā q ideo venit vt p
nobis crucifigeretur ideo seipm saluare de cruce descēden
do neglexit. qr cū ceteris petōribus etiā illos qui eū cru-
cifigere saluare moriēdo curauit Et iterū dicebant. (Ali
[Hiero.] os saluos fecit seipm nō potest saluū facere. vnde hiero.
Etiam nolentes cōfitentur scribe et pharisei q alios sal-
uos fecerit. Itaq̄ vestra vos cōdemnat sententia. Qui
enim alios saluos fecit vtiq̄ si vellet et seipsum saluare
poterat. Et iterum dicebant. Si rex isrl' est non quicum
q3 sed messias promissus i lege sicut ipse dicebat de se de
scendat nunc de cruce vt videamus. s. virtutem ipsius qr
[Hiero.] alii reges non possunt talia facere et credimus ei. Sz men-
tiebantur dicentes credim⁹. vñ hiero. Fraudulenta pro
missio Quid enim est plus de cruce viuentem descende-
re an de sepulcro mortuum resurgere Et surrexit et non
creditis ei. ergo etiam si de cruce descenderit similiter nō
creditis ei. Sed mihi videt hoc demones immittere. Sta
tim enim vt crucifixus est dominus senserunt virtutem
crucis et intellexerunt fractas esse vires suas et hoc agūt
vt de cruce descēdat ne faceret salutem quam inchoaret
Sed dominus sciens aduersariorū insidias permanet ī
patibulo vt dyabolum destruat hec hiero. Tamen ī tho
bia super exenteratione piscis legitur demonem stetisse
super brachium crucis et considerasse an christus aliquā
maculam peccati haberet. Unde discipulis in cena di-
cebat. Venit enim princeps mundi huius id est amatorum
mundi scilicet aduersum me sed in me non habet quicq̄
quod ad se pertineat Et q̄uis peccatum non haberet et
ideo morti obnoxius non esset mori tamen voluit quia
pater mandauit et ideo subiecit sed vt cognoscat mūdus
quia diligo patrem et sicut mandatum dedit mihi pater
sic facio. s. pro hominibus moriendo. Considera modo
quid in aliorum exitu demon facit qui contra ipsum mū
di saluatorem et dominum venire presumpsit. Unde gre [Gregorius.]
gorius. Curandum nobis est et cum magnis quotidie fle
tibus cogitandum q̄ seuus q̄ terribilis sua in nobis ope
ra requirens in die nostri exitus princeps huius mundi
veniat si etiam ad deum in carne morientem venit et in
illo aliquid quesiuit in quo inuenire nichil potuit. Pri-
us vero eum in miraculis deum cognouerat sed de cogit
tione sua ad dubitationem cecidit. quando hunc passibi
lem vidit hec gregorius. In cruce ergo tanq̄ in decipu
la capt⁹ est dyabolus et vict⁹. Unde augusti. Ipsa morte [Augustin⁹.]
christi est dyabolus victus tanquam in muscipula escam
accepit. Muscipula dyaboli crux cristi esca qua caperet
mors dñi. Et iterum dicebant. (Confidit in deo liberet
eum nūc si vult Dixit enim qr filius dei sum) quasi dicerēt
Si verum dixit liberationē suam a deo statim imperra-
bit qr pater filios libenter liberat. Itē (illudebant ei et
milites accedentes) prope crucem corpore: sed longe re
cedentes mente (et acetū offerentes illi). s. postea q̄ di-
xit (sitio dicētes. Si tu es rex iudeorum) sicut dixisti (sal-
uum te fac). s. a morte liberādo O miseri et rex iudeorū
s. credentiū et deū confitentiū est. et se saluum faceret de
cruce descendēdo si vellet. Miseri et ceci deberent suppli
care saluos fac nos qui indigem⁹: nō saluum te fac. cum
ipse esset et saluus et salus Sed dñs iesus non acquieuit
docens nos in tribulatione habere p̄seuerātiā vide quo
modo nō iudeis suffecit et aliis q xp̄m crucifigerent sed
etiam crucifixum eum diuersimode deriserunt. Ita mul
tis non sufficit cristum crucifigere peccando: sed etiā de
rident crucifixum peccata iterando vel de peccatis se ia-
ctando Dñm etiam deridet et subsannat qui pro laude
humana orat vel elemosynas dat seu quodcunq̄ bonū
facit ¶ Ex hoc articulo illusionis crucifixi habetur do-
cumentū q nos quando fuerimus in sublimi contēpla-
tionis vel sacre actionis aut sancte religionis positi non
debem⁹ ad verba subsannātiū descendere ad mundanas
occupatiōes. sed potius sustinere puersorū subsannatio
nes sicut cristus ad iudeorū insultationem et temptati-
uam exprobrationem de cruce descendere noluit. sed ibi
vsq3 ad mortem perseuerauit Unde dicebat vitis. Num
quid possum deserere vinum meū quod letificat deum et
homines. et inter cetera ligna promoueri. Similiter et
oliua et ficus dicebant. Sic est in proposito. Cum autem
tempus sit crucis q̄diu exterior homo corrūpitur. vt p
eam interior homo renouet et euacuet corpus pcti. qui
dam tū pro modica cōtumelia descendūt de cruce patiē
tie. alii de cruce macerationis carnis et penitentie p len
ticula rufa et cibo delectabili. alii de cruce cōpassionis p
auaricia. claudentes viscera sua cum vident proximum
suum necessitatem habere De cruce sanguinis et marty
rum non descendimus quia nec eam ascendere volumus
Petitionem vero predictam sepe facit dyabolus peni-
tenti scilicet vt descendat de cruce qr homo cadit facili-
us descendendo: et ideo vult dyabolus vt descendat de
cruce penitentie eam deserendo. Unde quidam nouiti⁹
parisiēsis matri sue volenti eum de religione extrahere
sic legitur respondisse Christus propter matrem suam
nō descēdit de cruce sic nec ego p̄pter te deseram crucem
penitentie. Ad conformandum se huic articulo rememo
retur homo sensum documenti et oret Iesu q̄ i cruce po
situs exprobrabilibus verbis illudi voluisti da mihi pro
nulla dyabolica vel humana suggestione de sublimi san
cte religionis et cōuersationis descendere sed in tui amo
ris amplexu fixū iugiter permanere. Item latrones cum
christo crucifixi illudendo idipsum simile improperium
seu verba improperii premissa improperabant ei et con
uiciabantur blasphemantes. Secundum aug duo dicū
tur pro vno et pluralis pro singulari. Vel secundū hiero [Augustinus]
primo vterq3 blasphemauit sed visis signis in elemētis [Hieronim⁹.]
et rebus insensatis vnus in christum credidit et priorem

negationē sequēti pfessione emendauit. vñ cū vn⁹ q iude
os idem respuētes signat blasphemādo diceret si tu es
xps i. rex siue messias (saluū fac temetipm et nos) s sa-
lute corpali et a morte liberando nō enim curabat de salu
te spirituali vel anime pmodo aliter q gentes fidē sequē
tes signat increpabat eum dicens. Neqz tu times deum
qui in eadem dānatōe es s morte pena siliq. q licet ho
mines non timueris tn̄ deū timere deberes maxime in
articulo mortis in quo nunc es. Et nos quidē iuste i hac
damnatione sumus. Nam digna factis supplicia et sm
factorū nostrorū exigētiā (recipimus). Ecce pfitet culpā
suā vt dicat iniqtatē meam ego cognosco z sō meret mi
sericordiā. Cōfitet etiā xpi innocētiā dicens hic vero nihil
male gessit q peccatū non fecit z sine pctō pceptus fuit vbi
dicit aug. Quis inquit illū docebat nisi qui iuxta illū pen
debat. Erat enim illi fixus in latere sed habitabat in corde.

Augustin⁹.

Unde pversio ad iesū q nouit pcordia dixit (Memento
mei domine dū veneris i regnū tuū) Manifeste patet q
non loquebat de regno tpali sed eterno nō de pnti sed de
futuro. Magna fides huius latronis fuit q non timore
iudeorū astantiū nec pprii doloris acerbitate nec socii sui
blasphematōe nec carnis xpi apparente infirmitate nec
aplorum fuga et negatione retrahit a veritatis seu ve-
re fidei confessione vnde fuit ei remissio culpe et totius
pene. Apparet quidem hic illi⁹ conuersio quo ad plura.
Primo quo ad pfectum caritatis quam viuaciter i mor
te sua tenuit fratrem et cōlatronē p simili scelere morien
tes de iniqtate sua redarguēdo et ciuitatē quam cognoue
rat pdicando. Secundo quo ad fidei et vere cōfessionis
sinceritatē cū quē secū pariter morientem vidit deū z dñz
regnaturū credendo et publice pdicando. Tertio quo ad
iusticie et veritatis ppalationē humiliter z verus peni
tens reatū suū fatēdo. vnde qui ficte pfitet vel in pfessio
ne mētit dñz cū sinistro latrone subsānare videt. Quarto
quo ad spei firmitatē regni dei aditū et consortiū postu
lādo nec ppter peccatorū suorum magnitudinē vel mul
titudinē desperando. Iste latro de nullo nisi de corde et
lingua se iuuare poterat que deo totaliter offerre curauit
cor quidē in contritione z intima cōpassione q sm glo.
plus videbatur affligi ex xpi cōpassione q ex sua ppria
passione immo plus plangens xpi suppliciū q suum p-
prium et lingua vt dictum est in veritatis confessione. vñ

Gregorius.

greg. In cruce claui manus pedesqz ligauerant nihil eū
a penis in eo liberum nisi cor et lingua remanserat. Inspi
rante deo totum illud ei obtulit quod in se liberū inuenit
et iuxta hoc quod scriptum est corde crederet ad iusticiā
ore confiteretur ad salutem. vñ beda. Quis huius latro-

Beda

nis animū non miretur immo iuuantis dñi gratiā quis
digne miretur digna gratiarū actione veneret. Ille qui
talis ad crucē venit ex culpa ecce qualis a cruce recedit
ex gratia. Confitebatur dominum quem videbat secum
humana infirmitate morientem quando negabant apo
stoli eum quem miracula viderant diuina virtute facien
tem. Hec beda. Obsecro te domine da mihi primo cum
latrone isto cognoscere et deinde cognoscere te me sicut
vere peccatorem confiteri et magnificare te qui sine cul
pa passus es iustus pro iniustis. Desiderem queso domi
ne petam et impetrem eisdem verbis cum eodē memen
to mei domine dum veneris in regnum tuum. Per istos
duos latrones signantur illi qui pro peccatis suis expi-
andis cum christo crucifiguntur per professionem in re-
ligione factam sed aliqui reuertuntur actu et si non habi
tu ad secularem vitam de quib⁹ dicit apostolus. Nomē
dei blasphematur per vos inter gentes quoniam scanda
lizant seculares et isti signantur per latronem blasphe-
mantem alii vero professi crucem penitentie sustinēt de
uote per patientiam et isti signantur per latronem chri-

Beda

stum confitentem. Unde beda. Mystice latrones qui cū
domino hinc inde sunt crucifixi significant eos qui sub fi
de z confessione christi vel agonem martirii vel quelibet

continentie seu disciplinæ artioris instituta subeūt. Sed
quotquot hec pro eterna solum celestiqz gloria gerunt.
Hi profecto dextri latronis merito et fide designantur.
At qui vel humane laudis intentu vel qualibet min⁹ di
gna intentione seculo abrenunciant non immerito blas
phematoris et sinistri latronis mentem et actus imitan
tur. Quidā duos latrones cum dño crucifixos duobus
baptismatorum generibus coaptant. Quicunqz enim ba-
ptisati sumus in cristo iesu: in morte ipsius baptisati su-
mus. Ambo nanqz similes crucifixi sed vn⁹ in cruce blas
phemus peior alter est confessione martir effectus. q p
baptismū quo cū peccatores essem⁹ abluimur alii de de
um in carne passum fide spe caritate laudant coronātur.
alii dum aut fidem aut opera baptismatis habere rennu
unt dono quod accepere priuant. hec beda. Moraliter al
ter latronum murmurabat alter nō: significat q tribula-
tione mali patienter sustinent et coronam merētur. alii
non sustinent patiēter et dānationem cōsequunt. vñ de

Hugo

impatientibus ait hugo. Dicunt hoīes qñ penā sustinēt
Si meruissemus nō erubesceremus nunc autem iniuste
pati et sine culpa nobis signo minus est. immo vero si
pro culpa pateris erubesce si sine culpa gloriare. Latro
magis vis esse q xps. et forte sinister z blasphemator nō
confessor. Tu enim pro culpa pateris et culpā agnoscis
et iudicem non veneraris. Considera nunc q magni de
spectus fuit illusio latronis sinistri. eo q tam vilis et sce-
leratus homo et iam ad mortem dānatus et mox p suis
vulneribus moriturus insultauit vite autori. ¶ Ex hoc
articulo illusionis latronis habetur documentum tale. q
discamus exemplo xpi calūnias etiam a vilibus perso-
nis patienter supportare. Item est documentū in latro
ne dextro q iniurias dei nullatenus tollerare debemus
sed reprehendere sicut fecit latro iste. Item documentū
q̄ntumcunqz simus scelerati peccatores de dei tñ mia
nullaten⁹ desperemus exemplo istius pctōris q vt dicit

August.

aug. p vnū verbum factus est heres paradisi. Ad confor
mandū se huic articulo attēdat homo documēta et oret
dicendo. Iesu qui tibi ab vno latronum exprobrari z ab
alio venerabiliter cōfiteri voluisti fac me p tui noīs glo
ria malignorū improperia eqnimiter sustinere z cū illo
latrone venerabili padisi gaudia possidere. Et multa alia
pvicia dicebant tunc maledici q aderāt ibidē domino
ihesu z faciebant. Ipse vero docens nos i tribulatione
habere patiam z pseuerantiā nihilominus pseuerabat z
pmanebat in cruce vsqz in finem vt diabolū pal⁹ destru
eret et spolia sua ei auferret. Oia ante ista dicuntur z fiūt
mestissima matre sua pnte q stabat iuxta crucē cū soror
ibus suis et maria magdalene et iohāne cuius matris cō
passio multum augmentabat filio passionem. Et econ-
uerso ipsa cū filio in cruce pendebat mentali dolore z po
tius elegisset cum ipso mori q amplius viuere vñ bern.

Bernar

O bone iesu magna pateris exterius in corpe sed multo
maiora interius in corde ex cōpassione matris sola tecū
pticipantis hec bern. Undiqz sunt angustie vndiqz tor-
menta et pene. Sentiri potuerunt narrari non possunt
Stabat maria cum ceteris iuxta crucem corpe sz i cruce
tota migrauerat mente. Nō auertebat oculos a filio an
gustiabatur vt ipse et toto corde orabat patrem pro eo

Ambro.

et filius sibi orabat p matre vñ ambro. Fugientib⁹ aplis
maria ante crucē stabat et piis spectabat oculis filii vul
nera quia expectabat non pignoris mortem sz mundi sa
lutem. Aut fortasse q cognouerat p filii mortem mundi
redemptionem aula regalis putabat se et sua morte pu-
blico muneri aliquid addituram. Sed iesus non egebat

Crisost.

adiutore ad oīm redemptionem vñ et. Crisosto. In pas
sione christi duo videbis altaria vnum in pectore marie
aliud in christi carne christus carnē maria imolat aīam
Optat quidem ipsa ad sanguinem filii addere sāguinem
carnis sue et cum domino iesu corporali morte redemp-
tionis nostre consummare misteriū. Sed hoc solius sum

mi sacerdotis erat priuilegium vt cum sanguine intraret in sancta sanctorum. Ideo nec virgini nec angelo nec vlli homini potuit in reparatione hominis esse cōis auctoritas. In hoc autem grauissime patitur pia mater quia qd̄ filius eius corpore ipsa sustinet corde hec. Criso. Et qa iohannes crucifixioni astitit ideo ea die passio ſm ipsuz legitur licet etiā merito postremus legatur qr postrem⁹ scripsit. Omnes igitur ꝛ maxime magdalena sua dilecta discipula vehementer flebant nec consolari de suo dilecto dn̄o et magistro poterāt. Compatiebātur dn̄o ꝛ etiā dn̄e ꝛ sibi ipsis. Sepe eis dolor renouabatur quia semꝑ passio dn̄i sui vel inconuicijs vel in factis augebat. (Stabant a longe) aspiciētes ꝛ a nullo consolabantur. O quā te voces et tristes vlulatus ibi audiebantur ab amicis suis. Quod autem iohannes dicit (iuxta crucem) et alij euangeliste dicunt a longe mulieres stetisse intelligendū

Augu.

est secundū aug. ꝙ eo interuallo erant vt et iuxta dici possent quia in conspectu eius presto aderant et sic prope ꝙ verba christi audire poterant ꝛ a longe in comparatione turbe compimentis propinquius circunstentis cum centurione et militibus. Uel erant longe respectu militum christum crucifigentium et custodiētium sꝫ ꝓpe respectu aliorum astantiū ꝛ aspicientium. Sic ergo potest dici longe et prope stetisse diuersis respectibus. Uel primo erāt ꝓpe crucem et post commendationē matris abierunt vt a densitate turbe se exuerent ꝛ cetera que facta sunt longi⁹ intuerentur vt euangeliste qui post mortem domini eas cōmemorauerunt ꝛ longe stantes cōmemorarēt. Q̄d aūt

Crisosto.

mulieres stabant iuxta crucez discipulis fugientibus cōmendat deuotam constantiā in mulieribus vn̄ Cris. Mulieres astiterunt cruci fugientibus discipulis ꝛ qd̄ imbecillius genus est virilius apparuit tūc ergo sicut nec a salute ita nec a misterio crucis et scīa resurrectionis excludūtur et repellūtur mulieres. Et nota ꝙ bea. virgo nō stetit sub cruce ad aquilonē vt quidā fabulant et sicut in picturis ponitur sed cōtra faciē filij ad occidentē aliquantulū tamē declinās ad austrū. Monstratur .n. iuxta montē caluarie quidā locus a fidelib⁹ veneratur vbi ipsa cuz alijs mulieribus iuxta crucē filij sui stetit plorans ꝛ lamentās eam in quo loco est vna capella extra ecclam scī sepulcri sed cōiuncta muro eiusdem eccle. Sta et tu iuxta crucē cū ea et lamentare dn̄m ꝓ te mortuū. Iuxta crucem libēter debemus stare et potius mente ꝙ̄ corpore hn̄do memoriam saluatoris scd̄m statū in quo fuit in cruce. Utilis eī valde est nobis memoria talis. ¶ Ibi est nobis refugium cōtra mala culpe refrigerium contra mala pene ibi erudimur circa bona gr̄e ibi oñditur nobis via ad bona glorie. Bona ꝛ desiderabilis est vmbra sub alis iesu vbi tutum est fugiētibus refugium gratū fessis refrigeriū. Una ala pōt intelligi ꝓtectio in ꝓsꝑitate alia ꝓtectio in aduersitate. Una ala contra mala culpe. alia cōtra mala pene. vn̄ bern. hac memoria absorpt⁹ ait. Dn̄e quocūqꝫ ierosꝑ te in cruce video. Considera nunc q̄liter ipse est exaltat⁹

Bernar.

prout ꝓdixerat sicut moyses exaltauit .s. sup palū serpentem in deserto ita .s. exaltari in cruce oꝫ filiū hoīs. Ille eī serpens eneus in deserto exaltatus figurā fuit huius exaltatiōis quia sicut ille serpētis quidē similitudinē habebat serpentis autē venenū nō hēbat qr eneus erat sic xp̄s cū iniquis deputatus ꝛ inter latrones suspēsus carnis q̄dez silitudinē hēbat petī nō āt nullū hēbat. Et sic qui mordebantur a serpēte inspiciendo serpētē in palo exaltatuz sanabātur sic contra morsū ꝛ tēptatoꝫ diaboli nō est melior medicina ꝙ̄ in cruce pro nobis passum aspicere saluatorem. Si .n. aspectus illius serpentis enei saluauit a morte corporali multos oīt⁹ fides christi crucifixi saluat a morte spūali vide etiam dn̄m tuū stantē sup solium excelsum et paratum ad iudicandum et iō duo hoīes hinc inde ponūtur quorum vnus saluat alter condēnat vide etiā xp̄m qui est pōtifex futuroꝝ bonoꝝ q̄liter extensis brachiis et manibus offert ostiā puram .s. carnē suaz pretiosam pro nobis super altare crucis vide etiaz mgr̄m tuuz q̄liter stat in alto ꝛ ꝓdicat. Dn̄s eīn etiā in cruce pēdens etiam vsqꝫ ad exitum spūs nō fuit ociosus sꝫ faciebat et dicebat vtilia pro nobis vnde ſm aug. se hūit sicut mgr̄

Augustinus

in cathedra et lignum pendentis factū ē cathedra docentis vbi vij verba sacratissima que dixit in cruce positus breuiter tibi nota et ea freq̄nter cū deuotione pertracta. Per hec aūt vij. verba possumus facere exclamationes nr̄as mō tenendo ꝓtem dn̄i nr̄i et causando ꝯtra iudeos mō cōpatiendo dn̄o nr̄o mō mr̄i eius modo nobis miseris ꝛ i fine cuiuslibet verboꝝ facere orōnez. Quidā tñ̄ ea octo distinguūt ꝛ verbum terciuz i duo diuidunt ita vt dixerit duo pro pctōribus .s. (pat̄ ignosce illis illi) et (hodie mecum eris in padiso) duo ꝓ bonis .s. (mlier ecce filius tuus) et (ecce mater tua) duo ꝓ vniuerso mūdo scꝫ (sitio) ꝛ (ꝯsummatū est) duo pro seipso .s. (deus me⁹ vt quid dereliqstime) et (pat̄ in ma. t. cō. sp. m.) Primū verbum fuit in ipso actu crucifixionis cuz pro suis crucifixoribus inimicis crudelissimis ipsum ad crucez fabricantibus orauit di. (Pat̄ ignosce illis qr nesciūt qd̄ faciūt) .s. bonum michi ꝛ malum sibi. Reuera ita est qr q̄ alteri malum facit nescit q̄ntā penam et culpā sibi inferat q̄ntāqꝫ grām ꝛ coronā alteri acquirat. Uel (nesciūt qd̄ faciunt) ignorant eī ꝙ filius tuus sum quē crucifigūt vnde Cris.

Crisostom⁹.

Quia dn̄s dixerat orate ꝓ persequentibus vos hoc etiaz crucem ascendens fecit di. pater dimitte illis. Non quia nō possꝫ ipse relaxare sꝫ vt nos pro psequētib⁹ orare doceret nō soluz verbo sed opere. Dicit autē dimitte eis si penituerit fauet eī penitentib⁹ si vellēt post tantaz nequiciam reatus per fidez diluere hec Crisost. Cū ergo dixerit

Beda.

(quia nesciūt quid faciūt) pꝫ scd̄m bedā ꝙ nō pro eis orauit qui per inuidiā ꝛ supbiā eū quē filiū dei intellexerunt negantes crucifixerunt sꝫ pro eis q̄ zelū dei hn̄tes sꝫ non scd̄m scientiam nesciērūt qd̄ fecerunt. Erāt eī ibi aliq̄ simplices et illiterati a sacerdotib⁹ iudeoꝝ decepti q̄ ꝓsequebantur xp̄m zelo legis et ꝓ istis orauit xp̄s. Alij aūt erāt lrati q̄ ipm esse xp̄m ꝓbabiliter nouerant seu cognoscere debuerant sed ex odio et inuidia excecati fuerunt ꝛ christum vsqꝫ ad mortem persecuti sunt et pro illis non orauit ſm bedā. nō frustra orauit sꝫ eis qui post ei⁹ passionez crediderunt impetrauit vnde dr̄ in Act. qui cōuersi sunt vna die tria milia ꝛ alia die .v. milia. Nec dubium quin h̄ prouenerit ex virtute huius orōnis christi Ad quā ēt vocem multi de turba iudeoꝝ astantiū compūcti sunt corde ꝛ penituerunt vt dr̄ in euangelio nazareorum ꝛ ponit̄ in glo. ysa. super illo verbo et pro transgressoribus exorauit. O ꙙ dulcis in orōne xp̄i ad crucifixoꝝ malleationez erat melodia de cui⁹ cōsonātia ꝯuersi sunt tot milia. Nec mirum quia ipse tantā mā̄suetudinē seruans in contumelijs tantā patiētiā oñdens in tormentis sic miram benignitatē exhibēs crucifixoribus euidētius declarauit se filium esse patris quē orabat. Quid eñ maius miraculum hac benigna pietate hoc quippe verbuz magne patiētie et mā̄suetudinis magni amoris ꝛ indicibilis bōitatis magni dulcoris et venie fuit. In quo triplex actus caritatis maxime apparuit primo quia pro crucifixorib⁹ affectuosissime orauit secūdo qr orōni lacrimas adiunxit tertio quia cū valido clamore ꝛ lacrimarum effusione ꝓ ipsis preces obtulit. vn̄ Bern. Xp̄us flagellis cesus spinis

Bernardus.

coronatus clauis confossus crucifixus opprobrijs saturatus omnium dolorum immemor ait pater ignosce ill. Hinc multe miserie corpis. hinc multe misericordie cordis. O ꙙ firmata est sup ipso mīa tua: ꙙ̄ magna multitudo dulcedinis mie tue qm̄ potabis dn̄e desiderantes te torrente voluptatis tue hec bern. Non ergo desperet

Augustinus

ammō quisꙙ̄ penitēs pro peccatis pensando copiā gr̄e saluatoris vn̄ aug. Quid autē cōuerso nō ignoscitur si fusus xp̄i sanguis cognoscitur. Quis homicida desperet si in spem redditus est a quo etiam xp̄s occisus est. Per h̄ verbū primū docemur petētes nos cito exaudire iniuris

asqz remittere et vindictam nõ expetere. ac etiam pro inimicis intercedere et orare eosqz diligere. Ad verbuz igitur tante pietatis emolliat cor nostrum sicut dicitur in psal. Hodie si vocem dñi audieritis nolite obdurare corda vestra vt dimittamus offensas debitoribus et iniuriatoribus nostris et nõ solum dimittam⁹ offensas sed etiã pro ipsis oremus intuitu eius q patrẽ exorauit pro psecutoribus suis et crucifixoribus. vnde aug.

Augustinus

Uide caritatis affluentiã z mirabilẽ patientiã pro inimicis facit orationẽ remittit et nõ expetit vltionẽ Cur igitur formica festuca eius pulute et fauilla vindictam expetis remissionẽ pro trabis cũ videas regẽ glorie dñmqz virtutũ remittentẽ minas contumelias et blasphemias. et condonantẽ crucis molestias et reales iniurias vide et ansel.

Anselmus

Ad locum deductus supplicij mirra potatur et felle. Ita in cruce leuatur et dicit pater dimitte illis quia nesciunt quid faciũt Qualis est hic qui in omnibus pressuris suis ne semel os suum aperuit vt aut querele aut excusationis aut cõminationis aut maledictionis verbum aduersus maledictos canes illos proferret sed nouissime verbum benedictionis quale a seculo non est auditum super inimicos suos effudit Quid hoc viro mansuetius. quid benigni⁹ aia mea vidisti Et iterum. In oĩbus his considera illud dulcissimum pectus. quam tranquillitatẽ seruauit pietatis. Non suam attendit iniuriam nõ penam reputat nõ sentit contumelias sed ipsis potius a quibus patitur ille cõpatitur a qbus vulnerat̃ ille medetur vitam procurat a quibus occidit̃ Cũ qua mentis dulcedine. cuz qua spũs deuotione in qua caritatis plenitudine clamat pat̃ ignosce illis. Ecce ego dñe tue maiestatis adorator non tui corporis interfector. tue mortis venerator non tue passionis derisor. tue mie contemplator. nõ infirmitatis cõtemptor interpellat pro me tua dulcis humanitas. commendet me patri tuo tua ineffabilis pietas. Dic igit̃ dulcis dñe pater ignosce illi. hec ansel. O clementissime dñe quãta est patientia tua semper insidiati sunt tibi et persecuti sunt te et tuos proditiose te ceperunt et maliciose te crucifixerunt et modo petis vt ignoscatur illis Dñe iesu pater misericordiarũ oro te vt sicut tu pepercisti tuis crucifixoribus et rogasti pro eis fac vt amore tui parcam ego cunctis michi mala facientibus et tu dñe parcere digneris oĩbus iniquitatibus meis et patri tuo in cõspectu glorie tue me miserum cõmendare. sepe eñi dñe te offendo. et quantum in me est petis meis crucifigo. tamẽ dñe tu scis q᷑ in te credo et te dñm meum et deum verum confiteor a quo veniam peccatorum postulo impartiri michi misero et indigno. ¶ Scdm verbum fuit ad latronẽ penitentẽ z confitentẽ cum dixit (mecũ eris in paradiso) Non intellige de terreno paradiso vel horto voluptatis vñ Adã est expulsus nec de paradiso angelico vel celo empyreo q᷑ ad illum ante xp̄m nemo ascendit sed de limbo sancto cum et sinu abrahe ad quem anima xp̄i et latronis descẽdit vel (in paradiso) id est in fruitionis gaudio et fruitione beata quã habuerunt sancti patres in limbo cum ad eos descendit xp̄i anima et eadẽ die descẽdit illuc anima huius latronis facta p̄ticeps beate fruitiõis. Uel (in paradiso) i. in regno qđ est esse cũ xp̄o. vel (hodie eris mecũ) qđ est esse (in paradiso) q᷑ vbi est xp̄s q est paradisus ibi est et paradisus sicut vbicũqz est papa ibi dr̃ eẽ romana curia vñ ans.

Anselmus.

Credo dñe credo certe q᷑ vbi tu vis et vbi tu es: ibi est paradisus et esse tecum hoc est esse in paradiso quã venerabilis ille cõfessor z gloriosus martyr tecũ fuit per totũ illud hodie et postea oĩ tẽpore. O q̃ beatũ est esse tecũ. o q̃ beati sunt illi q tecũ sunt Illi vero sunt in paradiso vere sunt in regno q tecũ sunt fide et dilectiõe. hec ansel. Hoc etiã dicens magnã cõsolationẽ dedit penitẽtib⁹ et petã sua ꝯfitẽtibus nã reuera hodie et quotidie ita accidit q᷑ q deuote et pure confitet̃ petã sua statim cum dño est in padiso p grãm z postea erit p glĩam vel est ĩ padiso id est in quadã requie et securitate sue ꝯscientie q᷑ secura mens quasi iuge cõuiuiũ. Ecce q̃ liberalis imo q̃ prodigus hodie fact⁹ est xp̄s. q᷑ latroni regnũ. crucifixo celum dãnato paradisum pro breui petitiõe est largit⁹. Misericordia obtulit qđ miseria distulit. Hoc verbũ scdm magni amoris et gratie z cõsolationis fuit in quo xp̄s nobis exemplũ pfecte spei et fiducie reliquit vt nullus de venia peccatorum quantumcũqz enormiũ necdũ in vita imo nec in mortis articulo desperare debeat cũ iste latro qui nichil boni fecerat sed suo testimonio mortis supplicio dignus erat veniã cõsecut⁹ fuerit. Et hoc rõnabilit᷑ nã ipse solum de corde et lingua iuuare se potuit quorũ vtrũqz deo pfectissime obtulit. cor quidẽ in pfecta cõtritiõe. linguã in pura et vera cõfessione et iđ nõ mirũ si veniã impetrauit Sed exẽplo isti⁹ latronis nullus debet suã penitentiã differre vsqz ad mortẽ q᷑ puilegia paucorum nõ faciũt legẽ ꝯmunẽ z pauci sunt q in morte vere peniteant Nã sicut monstruosum esset q᷑ lupus caudaz ouis hẽret ita mõstruosum videt̃ q᷑ vita mala bono fine claudatur. Euolauit iste latro ꝓpter fidei meritũ et crucis quodãmõ martyriũ ac nobis cõuersionis et penitentie reliquit exemplũ vnde hiero.

Hiero.

xp̄s de cruce latronẽ in padisũ inuchit et ne quis aliqñ ꝯuersionẽ serã putaret fecit homicidij penam martiriũ vñ et ambro.

Ambro.

pulcherrimũ sũt dat affectati de conuersionis exemplũ q̃ tam cito latroni venia relaxat̃ et vberior ẽ grã q̃ p̄catio. Sep eñ plus dñs tribuit q̃ rogatur. Ille enim rogabat vt memor sui esset dñs cum venisset in regnum suũ dñs autez ait amẽ dico tibi hodie zc̄. Uita est eñ esse cum xp̄o q᷑ vbi xp̄s ibi regnũ. Cito igitur ignoscit dñs quia ille cito cõuertit̃. Uñ etiam aug.

Augusti.

Dixisti latroni hodie mecuz eris in paradiso vt desit locus despationis qui percis latroni vt ondas fructuz pnie fonte mĩsdie celeritatem indulgẽtie. Cu es saluas latronẽ seipsum accusantẽ teipsũ accusantem misericordiaz inuocantem et blasphematez sociũ increpãtẽ vnde et cris.

Crisosto.

O res miranda nõ abrahe data est pmissio padisi nõ patribus non ꝓphetis s᷒ primo latroni dic̃ hodie mecum zc̄. Credidit abrahã deo nõ sub tali cõditiõe posito sed de celo loqnti. Credidit ysaias s᷒ sedenti sup solium excelsum et eleuatuz. Credidit ezechiel s᷒ ei sup quẽ cherubin ꝯtemplatus est. Credidit moyses s᷒ de medio ignis loquenti. Sed iste vidit saluatorem nõ in regali throno sed in pena sociatũ latronib⁹. Uidet in cruce pẽdentẽ et orat quasi in celis sedentẽ videt cõdemnatum z inuocat regem. O admiranda latronis conuersio. Iudei crucifigũt qui nouerunt legẽ et ꝓphetas et tu latro vnde talia philosopharis. hec criso. Sed clemens oculus tu⁹ o dñe iesu respexit super eum et vocasti ipm interna vocatiõe ad penitentiã. Quis nõ debet in te sperare te laudare z bñdicere et amare cũ ita de facili pepercisti ei qui tam male cõsumpserat vitam suã. Respira ergo nunc in spem venie quecũqz peccatrix aĩa si tñ patientis pro te dñi tui nõ horres sequi vestigia. Sed ne perasimes vsqz ad horam mortis exemplo huius latronis penitere z inuenire locũ dño. Et si eñ optimũ sit et salubre consiliũ de mĩsc̃dia dei querere refugium totuz tamẽ hominẽ ex ea pendere stultissimum est solatium quia mĩsdia et veritas in eo obuiant sibi. O pater clementissime rogo te ego miser dignus infernali supplicio vt sis memor mei in regno tuo ego enim domine latro sum pessimus qui me z multos in aĩa occidi s᷒ tu domine misericordissime memento mei in bonũ. Ecce adoro te quem latro adorabat et oro sicut ille orabat. (Memẽto mei domine dũ veneris in regnum tuũ.) Recognosce in me dñe hãc orationem sicut recognouisti eam in latrone suscipe hanc a seruo sicut suscepisti eam a famulo tuo memento mei de regno sicut fuisti memor illius de ligno. Dic igitur dic queso domine dic seruo tuo loquere ad cor meuz dic aĩe mee (hodie mecum eris in padiso) et ego cõfortat⁹ desiderabili tua promissione fideliter ꝑmaneam in tua fide et dilectiõe. In splendore fidei et cõfessionis tue tecũ

ñm per tuam gratiam sp̄us vnus et sic tecum ero in padi
so sivicz in terra amoris tui delicias gustem quibus in pa
diso reficis spiritus beatorũ vere em̄ gustare de tuo amo
re est tecum esse et fac me ita viuere vt aliquãdo cum tue
pietati placuerit dicas anime mee hodie mecum eris in
celo. ¶ Tertium verbum fuit cum vt matrẽ et discipuluz
inter angustias positos aliqualiter consolaretur cõmen=
dauit matrem solatio destitutam ac mestam ꝛ quasi mo=
rientem discipulo ꝛ discipulum matri dicens matri (Mu
lier ecce filius tuus) hoc est qui loco filij tui tibi debet ob
sequi ꝛ affectione cõiungi. q. d. ei vsqꝫ modo fui obsequi=
um tibi et tui curam habui sed decetero istum dereliquo
tibi qui erit loco mei. ꝛ discipulo (ecce mater tua) hoc est
cui reuerentiam et seruitium debes vt filius matri qua=
si diceret ei deputo te ad eius obsequiũ et curã loco mei.
Hoc tertium verbum xp̄i fuit maxime sollicitudinis et
pietatis eo q̄ in tantis doloribus cõstitutus matris me
stissime curam gessit et ei de ministro ꝓuidit. In q̄ docuit
nos compati parentibus nostris afflictis ꝛ in necessitati
bus subuenire ac eis quando indigent curam et debitũ
obsequium impendere ꝛ in quocunqꝫ statu simus paren
tes quantum bono modo fieri potest honorare quod prius
us mandauit dicens honora patrem et matrem hoc nũc
suo exemplo docuit et fecit quod faciendum ammonuit
Pro se em̄ matri quã moriens relinquebat alterũ q̄dãmõ
filiũ ad eius curam ꝛ obsequiũ prouidebat. In hoc autẽ
q̄ iohanni matrẽ cõmendauit magna ostẽditur dignitas

Hieroni.

iohãnis ꝛ quanto eũ honore honorauit. Et vt dic hiero.
pudicitia virginis nulli discipulorum rectius q̄ virgini
commendata est vt esset adinuicem grata societas ꝛ illos
ribus aspectus nec nõ est venustus conuersandi verũ=
alternatim pudiciciarum splẽdor decoratus (Et ex illa
hora) q̄diu vixit maria (accepit eam iohannes in suam)
scꝫ matrẽ scd̄m quosdã sꝫ cõgruentius subauditur in suaz
curã et sollicitudinẽ quã decetero spãliter de ea gerebat
quia quicquid ei necessariũ erat ad ipsius curã ptinebat
Tradit dn̄s matri iohẽm pro iesu seruum pro dn̄o disci
puluz pro magistro hoiez pro vero deo filiuz zebedei pro
filio dei nepotẽ pro filio suo quierat totũ suuz gaudium
ac vita sua et solaciũ. Que mutatio ipsum intus cruciat.
ac matri amarior omnibus doloribus corporee passio=
nis extitit et cetera corda humana licet saxea licet ferrea
scindit ¶ Quis enim sine singultu audiet eum hec verba
dicentẽ non dixit ei mater sꝫ mulier ne matris dolorem

Crisosto.

amplius excitaret vnde crisost. hic mouendo questionem
sic dicit. O bone iesu qui matrem tuam dulcissimaꝫ q̄ ita
diligenter te nutriuit reuerenter tractauit et dulciter lo=
crauit adeo iadulciter alloqueris. ¶ Sed vt dictum est.
non vocauit eam matrem sed cõmuni nomine ne ꝓ mat
nois si exprimeretur ꝛ vehementis amoris teneritudine
aggrauaretur virginis animus ac vidẽs filij passioneꝫ et
audiens matris nomen doleret amplius tũc em̄ nõ erat
tẽpus ipsam dulciter alloquendi nec matris nomẽ expri
mendi quia si xp̄s dulcius sibi locut⁹ fuisset forte cor vir
ginis crepuisset. Stans autẽ dn̄s in cruce faciem versus
occidentẽ tenebat sed maria et iohannes versus orientẽ
ad christi faciem respicientes iugiter lacrimas fundebãt.
vnde non stetit b. virgo sub cruce ad aquilonẽ vt q̄dã fa=
bulantur sꝫ cõtra faciẽ filij ad occidentem aliquãtulũ
declinans ad austrũ. Mõstrat em̄ locus ꝛ a fidelib⁹ vene
ratur vbi cũ alijs mulieribus ipsa stetit. Cõtẽplare et tu

Anselm⁹

dn̄m tuũ vt mouearis ad cõpatiendum vnde ans. At tu
cũ mr̄e ꝛ iohãne accede ad crucem ꝛ ꝑfusum pallore vul=
tum iesu comminus intuere. Quid ergo ¶ Tu siñ lacrimis
amantissime dn̄e tue lacrimas videbis Tu siccis manes
oculis et eius animam pertrãsibit gladius doloris. Tu
sine singultu audies dicentẽ mr̄i mulier ecce filius tuus
et iohanni ecce mater tua. Et iterum mulier inquit ecce
filius tuus. O cõmutatio pro eterno ꝛ incõmutabili deo

purũ et corruptibilem hominẽ pro naturali ꝛ vnico filio
seruum accepit in filium. O dn̄a quip tecor cogitatus in
te succedebant cũ tã inestimabilem cõmutatiõeꝫ ab ipso
quem sup oĩa diligebas tibi fieri audiebas. Vere tuã ani
mam ptransiuit gladius doloris q̄m̄ tibi amarior extitit
oĩbus doloribus cuiuslis corporee passiõis. Quicquid
em̄ crudelitatis inflictũ est corporibus martyrũ leue fu=
it aut potius nihil cõpatiõne ipsius tue passiõis que nimi
rum sua imẽsitate trãsfixit tua penetralia tui benignissi

Augustinus

mi cordis hec aug. vnde et aug. matri dn̄s in cruce iam
anxius oculis et vultu annuens de iohãne ait Mulier ec
ce filius tuus. Ecce iohãnes qui ẽ nepos tuus decetero
reputabit tibi filius ꝛ curã habebit tui et erit solatium ti
bi fidelissimuz. Inde intuitus iohẽm dixit. Ecce mater
tua ei seruias et curam illius habe. eam tibi commendo
suscipe matrem tuam immo magis suscipe matrem tuã
Duz hec pauca diceret illi duo dilecti lacrimas fundere
non cessabant. Tacebant ambo illi martires et p nimi=
mio dolore loqui non poterant. Isti duo virgines au=
diebant xp̄m voce loquentem tanta et ipsũ videbãt pau
latim morientẽ. Amare flebant q̄ amare dolebant nam
gladius doloris xp̄i aĩas vtrorunqꝫ trãsibat que magis
amabat seuerior fiebat in matre et iterũ. Eructauit etiã
os tuum verbum bonũ cum diceres. Mulier ecce fili⁹ tu
us. Cruciat te dn̄e iesu crux tua sed nõ minus mater tua
cruciat te dolor tuus sed nõ minus dolor eius. Nõ ẽ mi
rum si doles et condoles si pateris ꝛ cõpateris bone fili
in desolatione mr̄is in separatione matris in cõmẽdatiõe
matris. Nunq̄ꝫ em̄ te deseruit non in infantia nõ in ado=
lescentia non in iuuentute nõ in passiõe tua. Nunq̄ꝫ defu
it tibi eius solaciuz sed nec ei⁹ obsequiũ. Lactat infantẽ
audit ꝛ sequitur ꝑdicantẽ videt et comitatur patientẽ cõ
tẽplatur obprobria intuetur vulnera audit tua verba. Tu
vero bone iesu quanq̄ꝫ esset dolor intollerabilis plagã
insanabilis i agonia mortis et vltimo spiritu cõstitutus
obliuisceris matrẽ tuam caput inclinas ꝛ eã in mr̄em io
hãni ꝯmendas ꝛ tum sibi in filium adoptas felix deposi
tum singulare ꝓuilegium insigne solacium. Urgebãt te
siquidem dn̄e iesu ꝓceptuꝫ iussũ honora prẽꝫ tuũ et ma
trem tuã seruicium q̄d ipse exhibuit tibi exemplũ posteris
relinquendũ. Consideraret libet bona mater genitrix et
nutrix et filia desolata quis sit dolor tuus angustia tua
Uides eũ crucifixum vnigenitum tuũ mutas filium ma
gistrum in discipulum regeꝫ in militẽ dn̄m in seruũ omi
potentẽ in deficientẽ. Reuera viscera tua penetrat gla=
dius configit aĩam tuã lancea et clauus lanıat mentem
tuam spinarum aculeus lacerat cor tuuꝫ filij tui amarus
aspectus deest tibi ꝓ amaritudine lacrima desunt verba
deest fortitudo marcescit pulcritudo. Uulnera filij tui sũt
vulnera tua crux filij tui est crux tua mors eius mors tua
Nutrix quomodo dimittis alũnũ mater filiũ ancilla do
minũ vna die orbaris patre et filio hec aug. Compatie=
batur itaqꝫ filius matri cõpatienti sibi cõmota sũt quip=
pe omnia viscera ei⁹ sup matre sua. Sciebat em̄ ipse angu
stias materni cordis nouerat dolorẽ animeei⁹. Et vt dic

Damascen⁹.

damas. quia dolores q̄s ipsa in sua nõ senserat parturitiõe
nunc geminabãtur sibi in eius passiõe lõgꝫ ꝛ ipse geminũ
dolorẽ patiebatur s. crucis ꝛ matris ¶ Ad conformandũ
nos huic articulo compassionis materni doloris medite
mur quantus fuerit dolor pie matris ꝛ talis matris pro
filio tali quã videbat tã crudeliter tractari ꝛ tã miserabili
ter mori. Pensemus etiam quantus fuerit dolor cõpassi
uus filij ad matrem sibi cõpatientẽ quãtus amor filij ad
matrẽ tam cordialiter eã disciplo ꝯmendãtis. Pensem⁹
insup qualiter in illa ꝯmendatione cor virgineũ angebã
tur cũ ei p filio alienus ꝛ pro hoie deo homo purus dabã
tur. O q̄ꝫ miserabilis commutatio. Quis itaqꝫ ista deuo=
ta meditatione pensans poterit se continere a lacrimis
Quis non cõpatit mr̄i totius pietatis Quis nõ misere=
tur mr̄i misericordie. Si ergo q̄ad hũc articulũ volum⁹

nos xpo coformare copatimur dolenti mri sue qui compassus est et ipse. Jesu qui in cruce matre copassioni copatiēs ipam tuo dilecto discipulo et ei discipulū commendare curasti comendo me tibi in illa fide et dilectiōe qua eos adinuicē ꝯmendasti et supplico tibi vt per tante dilectionis pignora facias me ad amorē tuū veraciter puenire et me coꝛ ꝯmenda custodit vt inter huiꝰ vite discrimina ab omni aduersitate et in oī seruitute ac puritate et castitate mentis et corporis vitā meā custodiant et post huius vite exitum ad terte miserāte ꝑducant. ¶ Hic notā qꝫ erat qdaꝫ religiosus q tātā habebat deuotionē ī isto verbo. s. (mulier ecce filius tuus) qꝫ fere ꝑ xx. annos cōtinuauit lacrimas in tāta abūdātia qꝫ multi de illis bibebat. Unū qū incipiebat cogitare totam passionem dñi et veniebat ad locū istum torꝰ in lamēta ꝛ lacrimas dissoluebat et dicebat mri. O mater mea ecce qualiter pēdet in cruce filius tuꝰ: vide quō derelictus est et moꝛit filius tuus. Itē dicebat filio. Ecce mat tua lacrimosa et dolorosa vide quō stat dilectissima mater tua derelicta. Tu ģ carissime frequēter ita cogita et loqre ad filium pro matre. ꝛ ad matrē ꝑ filio vt grām obtineas vtriusqꝫ. In hac autē recōmendatiōe intelligimꝰ nō solum iohem sed totā ecclīam et quālibet fidelē aīam in iohē b. virgini commendata ac eius seruitio ꝛ obedientie subdita ipam que ecōtra toti populo xpiano vsqꝫ ad finē mundi ꝑ cōciua et auxilio relictā vt ipsa nos habeat in filios diligendo nos et bonū nrm ꝑcurando affectu materno ꝛ nos habeamus eā in matreꝫ dilectissimā ipam sꝑ amando et post deum sup oīa honorando. vñ hugo de sancto victore. Ex hoc loco vbi dictū est. ecce mr tua intelligit qꝫ virgo btā nō solum iohi in matrē tradit sz etiā toti ecclīe vniuersisqꝫ pctōribus in matrē assignat cū dicit. ecce mater tua. O pctōr despare ecce mat tua. o verbū dulce. o verbū solaciosuꝫ o verbū gaudiosuꝫ. ecce mr tua. Ipsa eñ est mat dei et hoīs. mater rei ꝛ iudicis nō decet vt inter filios discoꝛdiā esse ꝑmittat. Si eī o pctōr maria est mr tua ergo et iesus est frater tuꝰ et pat eiꝰ pater tuꝰ. ergo ꝛ regnum ꝛ hereditas tua. ergo gra. mortē quā inuenit apud deū est thesaurus tuꝰ. Ergo dilige eā et venerare tanqꝫ pātem tibi vbiqꝫ et amplius noli moꝛari sed ab hac hoꝛa accipe illam in tuā vt ipsa tandē recipiat te in gloriā suam. hec hugo. Sicut ģ necessaria fuit nobis passio dñi ad salutē dū im necessaria fuit hec recōmendatio ad nostrū auxilium et consiliū. Et ꝑpterea secure currendum est ad eā pro quacūqꝫ necessitate et ꝛ illinite. Ipsa eñ mater misericoꝛdie nulli consueuit misericoꝛdiā denegare. vñ ꝑ bernā. Sileat misericoꝛdiā tuā virgo beata si qs est q inuocatā eā in suis necessitatibus meminerit defuisse. Hec quippe mīa nobis miseris est multum necessaria vnde idē bern. Nos quidē in ceteris virtutibus congaudemus tibi sed in mīa tua potius nobis ipsis. Laudamus virginitatem: humilitatē miramur sed misericoꝛdia miseris sapit dulcius hanc amplectimur carius. recoꝛdamur sepius. crebrius inuocamus. Ne timeas ad eā accedere qꝛ mitis et dulcis est valde. vñ iterū bern. Reuolue totā seriē euangelij et si qd asperū si qd durū inueneris in maria deinceps eam suspectā habeas et ad eam accedere verearis. Nos igit studeamus vt exēplo iohis virginē beatam in matrē habeamꝰ si ipam volumꝰ habere adiutricē. Cum eñ sit triplex status hoīs. s. in vita. in morte et post mortē ipsa in hoc triplici statu adiuuat filios suos q eā habēt in matrē. Unū cātat ecclīa. Maria mater grē mat mīe ꝛc. Adiuuat ergo in vita sed in vita quidā sūt iusti et istis īpetrat perseuerantē gratiā iō dicitur mat gratie. s. datrix ꝛ conseruatrix alij sunt pctōres et istis impetrat pctōrū veniā et dei mīsc̄diam iō subdit mat misericoꝛdie. Secūdus status. s. in morte est ꝑiculosus qꝛ hostes. i. demones ad moꝛientes accedunt et si qd iꝰs hūt exqrunt sed beata virgo aīas in morte protegit et hostes expellit ide o subiungitur tu nos ab hoste ꝑtege. Tertius statꝰ. s. post

mortē e aīe egressum similiter ē ꝑiculosus qꝛ ibi sunt demones rugiētes aīam deuoꝛare volentes sꝫ btā virgo aīas in morte suscipit et in celum deducit iō subiungit ꝛ in hora moꝛtis suscipe. O dñe iesu mgr bone recommendatiōnē quā fecisti inter nos et matre tuā conserua in eternū et da nobis grām vt valeamꝰ taliter deseruire qꝫ digne mereamur eius filij nuncupari et ipsa dignetur mater et dña nrā dici (A sexta autē hoꝛa facte sunt tenebre) visibiles (vsqꝫ ad hoꝛā nonā sup vniuersam terram.) Quis eñ agnus innocēs et verus sol iusticie eclipsim patiebatur. sol iste visibilis clarissimuꝫ mundi lumen factoꝛi suo compatiens lucis sue radios retraxit et occultauit non valens intueri pendentem dñm ac mortis eius vilitateꝫ et acerbitatē. vñ criso. Sol obscuratus est. non eñ ferre poterat creatura iniuriam creatoꝛis. Retraxit radios suos celauit igneum iubar ne videret impioꝛum facinoꝛa. hec criso. Hoc autē factum fuit triplici ratione. Primo vt natura insensibilis christo compatiens coꝛda lapidea ad veram xpi compassionē emolliret. secundo vt eclipsatio luminis solaris subtractionē veri luminis in coꝛdibꝰ iudeoꝛum et militum christum crucifigentiū ostenderet. Tertio ne coꝛpus xpi nudum in cruce et mortē eius exprobratissima ab impijs cum gaudio videri vel eos sua luce frui permitteret. Non fuit illa eclipsis naturalis. qꝫ patet ex ratione durationis quia nunqꝫ potest fieri naturaliter per tres hoꝛas. Scdo ratione tempoꝛis qꝛ impossibile est fieri eclipsim nisi in coniunctione solis ꝛ lune sꝫ tunc luna erat plena et e regione ad solem. Tertio rōne generalitatis. eclipsis eñ nunqꝫ potest esse super vniuersam terram sicut dr hic qꝛ apud athenas hoc visum fuit. Unū Dyonī. Apud heliopolim tunc pñs vidit hoc fieri ꝑ interpositione lune inter terrā ꝛ solem sicut fit in eclipsi solis. qꝛ vidit lunam ab oriente ascendentē versus meridiem et se supponentem soli et transacta eclipsi luna redijt ad oriente. vsqꝫ in vespere fuit in oriente sole existēte in occidente et sic orbes totum sunt ad pristinū statuꝫ restituti vnde patet etiā defectum ꝛ repugnationē solis non ex eadem parte sed ecōtraria s'm dyametrū incepisse. Item ille tenebre palpabiles erant ꝛ obscūre. ꝛ nigre sicut tenebre egypti sub pharone tenebre autem ex eclipsi solis naturali ferruginee sunt et aeree et aliquantulū clare. Patet ergo qꝫ illa eclipsis non potuit naturalis eē sed miraculosa ꝛ soli xpo q est causa oīm passibilis. Et qꝛ tribus hoꝛis protensi sūt tenebre iō has tres hoꝛas repsentamus tenebris trium noctium vel potius in mēoꝛia triduane sepulture tribus noctibus celebramus q̄si triduanas exequias xpi moꝛtui qꝛ nec alibi monachi nouē lectiōes faciūt nisi hic et pro moꝛtuis. Et tunc etiā ꝑmatus tenebraꝛum insinuatus est qꝛ in illis diebus tenebre ceperūt diem precedere. His etiā hoꝛis. s. a sexta vsqꝫ ad nonam magis obtenebrantur hoīes comessationibus ꝛ ebrietatibus vacādo. O q̄nti et quales etiā religiosi his hoꝛis tenebris voluptatum effrenate se immergunt qꝛ eā q xpc tunc passus est tanqꝫ ingrati parū cogitant vel attendunt. Tibi dñe iesu moꝛienti cōpassus est sol. profunde precoꝛ et obsecro vt me quē rationalē condere dignatus es sic facias tua pietate cōpati tibi moꝛienti et pro nobis impijs in crucis squaloꝛe pendenti vt in vita mea nō gaudeam in luce gloꝛie tempoꝛalis neqꝫ diem hominis desiderem sed toto mentis ardoꝛe desiderē diē iusti. Quartum verbum fuit qū circa hoꝛā nonam pre nimia doloꝛis angustia clamans voce magna dixit (hely hely lamazabathani). Et quod hebraice dixit euangelista exponit dicens (hoc est. Deus meus) cuius sum filius ꝑ naturam incrtū deus (deus meus) cuiꝰ sum filius ꝑ vnionis grām inqtum homo ꝛ sic geminatio duplicem ostēdit naturā in eo (vt quid dereliqsti me). i. penis et moꝛti exposuisti. Hoc non loquitur deitas q passa non fuit qꝛ diuinitas in xpi passione sꝑ illesa mansit. Sicut si sole sic perlucente in ligno securis lignum incideret sol impas-

Hugo.

Bernardus.

Bernardus.

Crisosto.

fibilis permaneret et multo magis verbi diuinitas fm ypo stasim carni vnita carne patiente permanet impassibilis et illesa. Sed loquitur hoc humanitas q̃ videbatur dereli- cta et dolorē sustinuit qua illa morte tradita z passa fuit q̃ d. Pater in tantū mundū dilexisti q̃ me pro ipso tradi disti et dereliquisti iudeis et morti. Subtraxit enim pro tectionē s; nō soluit vnionem. Hoc etiaz dixit vt magni- tudinez sue pene ostenderet. Ita enī grauiter dolebat ac si non dei filius sed inimicus esset. Et ideo penitus vide batur derelictus a deo nullū refrigeriū vel iuuamē reci piens ab eo. Derelictū ergo se clamat q̃ licz multi multa p pter deum passi sint omnibus tñ deus aliqd cōsolationis et refrigerij ministrabat xp̄m vero totaliter dolori subie- ctat vt doleret quantuz dolere poterat. Unde non est in telligendū q̃ diuinitas humanitatem deseruerit vl' ab ea separata fuerit deuz em̄ quē inuocabat insepabiliter sem per secum habebat quia nūq̃ desinebat esse deus siue aī ma coniuncta corpori siue separata nā z tūc aīa illa erat deus z corp⁹ mortuū erat de⁹ s; q̃ traditus erat ita cala mitatibus q̃ videbatur a deo derelictus q̄si scd̄m hūc sen sum diceret. Ut qd tā immanibus z intolerabilibus me exposuisti doloribus et penis ac si me dereliqueris. Ue- hementissimo ei dolore in carne sua tenerrima tenebat̄ z amarissimo dolore pro compassione sue matris et aliorū in anima torquebat̄. Et tamen pro bono nostro ipsemet voluit hec transire z sic sustinebat vt nos aliq̃n exemplo suo totalit̄ patiamur ac si a deo derelicti videamur. Siue quādo dn̄s vult nos probare vel nosmetipsi volum⁹ nob etiam aliquas penas inferre vt sic dn̄o nr̄o conformemur ī pena vt ei possim⁹ conformari in gloria. Uel se derelictū a deo patre dicit quia tūc fere inutilis videbatur ei⁹ pas sio de toto em̄ genere hoīm non videbatur aliquis redē- mi nisi latro qui fere solus in eum credebat excepta btā virgine que tunc etiā credidisse nō ambigitur in hmōi ei ipsa semper excipit̄. O dn̄a mea q̄nto dolore tenebaris qn̄ filiū tuū sic clamātem audiebas. Et attende q̃ in isto clamore nō erāt adhuc tenebre et ideo quod de tenebris est dictū ē p anticipationē accipiendū. ¶ Hoc quartum verbum xp̄i fuit magne acerbitatis quia clamando ostē- dit magnitudinē sui doloris qui tātus fuit q̃ p̄ eius acer bitate se clamat a patre derelictum z ī acerbitate passio nis omi solatio destitutū. Que quidē acerbitas passionis ex hoc apparet q̃ ipse patiebatur exterius in toto corpe z ex oī pte sensuū et ex oī genere tormentorū intus vero ex materna cōpassione q̃ oēs xp̄i dolores corporales in seipsa per magni cordis cōpassionē plenissime trāsforma bat et ex discipulorū lapsu et excecatione qui oēs tūc a fi- de exciderant necnō ex preciosi sanguinis tam multiplici de perditione q̃ cōsiderauit q̃ precium sue redēptōis in tot hoībus ingratis annihilari debuit hoc em̄ fm bern. ma iorez dolorē ei intulit q̄ oēs pene q̄s extrinsec⁹ pertulit [Bernar.] Unde bis ingemiat de⁹ meus vt ex hoc ondatur imensi tas sui doloris tā in carne q̄ in aīa q̄tum ad vires inferi ores corpori affixas q̃ in superioribus virib⁹ anime frue batur perfecte licz in inferioribus torqueretur acerbissime Clamauit etiāz voce magna pcussit iuuādo q̃b fuerat tā te mortis et miserie cā q̃ scd̄m ambro. quoz suscepit na- [Ambro.] turā in hōium plorauit miseriam et vt diuitiā hūanā affe ctus ad sui excitaret compassionē. Sciendū tñ q̃ homo rōnabiliter debet moueri ad compatiendū xp̄o triplici rōne. Primo ex motu creature insensibilis q̃ tota xp̄o mo rienti cōpassa fuit. Scd̄o ex conditione sue ppe nature natura em̄ tot membra prouidit corpi hūano q̃t sunt di- es in anno vt dicunt phisici ad designādum q̃ non sit di es vel momentū ī quo hō bñficium redēptōis affectuo se et cum gratiarū actiōe nō debeat recordari. Tertiō ex diuine vocis imprecatione q̃ ipse sponsus amaritudinē sue passionis iubet sine interuallo imprimi nostris menti bus dicens pone me sicut signaculum sup cor tuuz. Cui voci aīa deuotā obtēperans respōdet fasciculus mirre dn̄e ctus me⁹ mihi inter vbera mea cōmorabitur. De h clamo re appropriate dici pñt verba beati. Aug. in smone. Ss [Augustinus] tagētis et solliciti pro nobis in tribulatione positi verba sūt ista verba quidē teneritudinis z meroris verba ama ritudinis et doloris. ¶ Nā q̃ deuote cōsideraret ex q̄ an xio gemitu ex q̄ alto singultu ex q̄ profundo luctu ex q̄ amaro planctu hec vox in cruce prorupit ab ore dn̄i se su nullus est si haberet pect⁹ ferreū q̃n molliret̄ cōpuncti one si saxeum quin scinderet̄ cōpassione si ligneuz q̃n fle cteretur cōdilectione si ereuz quin liq̃retur ptemplatōe In h verbo duplex natura ī vna psona xp̄i clamauit ad duas personas ī vna eēntia vel et lō geminat̄ psona sub eodē actu verbi de⁹ me⁹ de⁹ me⁹ vt qd dereliquisti me Clamabat em̄ in xp̄o affectio rōnalis nature ppt zelum ardentissime compassionis clamabat afflictio sensualis facture ppter telum acutissime passionis. Clamat affe- ctio rōnalis de⁹ deus meus vt quid dereliq̄sti me in tan to mētis suspirio et merore qui nō dereliquis clamēt es ad te. Clamat afflictio sēsualis de⁹ me⁹ de⁹ me⁹ vt quid dereliquisti me ī tanto carnis supplicio et dolore qui nō dereliquis presumētes de te. Magnā em̄ patiebat̄ exte rius amaritudinē sed longe plus cruciabat̄ interius ppt ingratitudinē. Unde hugo inducit eū ī cruce sic loquen tem. Cerne hō quid p te patior vide penas quibus affici [Hugo.] or vide clauos quibus cōfodior et cum sit tantus dolor exterior intus tñ planctus est grauior tam ingratuz dūz te experior. Per hoc verbuz quartū docemur ad deū in necessitatibus clamarez in periculis ad orōnez recurrere Un aug. Insuper addisti deus meus vt quid dereliquisti [Augustinus] me vt ostēderes effectū orōnis que sicut scutuz accipien- da est cōtra iacula tēptatōnis in tpe tribulationis. Ora- uerat siquidē dn̄s iesus in horto orat z in patibulo quia reuera oratio est subsidium in periculo. ¶ Ascende igitur aīa mea turris z castrū orationis ipsa etenī est vnguen- tum egrotorum scutum infirmorū adoramentuz ciuium supernorū hec aug. ¶ Ex hoc ergo articulo derelictionis xp̄i a deo habet̄ documentū q̃ in nr̄is tribulatōibus de- bemus ad deū recurrere z ei desolationē nostram conq̄- riorando vt ipse tribulationē nostrā dignetur respicere Sicut xp̄s qui in angustia tribulationis positus clama- uit ad deū patrem dicens (deus meus: deus meus vt qd dereliquisti me). Quod scd̄m glo. non solū fuit verbū cō questionis sed et orōnis. Que quidem orō hic subintelli- gitur et in psalmo illo ex quo xp̄s hoc assumpsit expsse mittit vt dicitur Deus de⁹ meus respice in me quare me dereliquisti. Ubi hoc qd̄ dr̄ respice in me ē oratio e non est in hebreo sed additum a septuagesima interpretibus magis sensū q̄ verba sequentibus qd̄ vero sequitur q̄re me dereliq̄sti est cōquestio. In hoc ergo verbō xp̄i fuit ora tio implicita s; cōquestio explicita. De qua orōne videt̄ loqui aplūs dicens de xp̄o. Qui in diebus carnis sue pre ces cū clamore valido et lacrimis offerens exauditus est pro sua reuerentia. Igitur z nos cōquerētes deo tribu- lationez nostram sp̄ subintēdamus orationem vt ipse in nos respiciat et adiuuet. Exprimit ergo hic dn̄s formaz temptati et liberati qui dū est in tribulatione putat se q̄si derelictū a deo cū tamē propior sit dn̄s homini ī tribu- latione posito iuxta illud ps̄. Cū ipso sum in tribulatio- ne. Derelinquit quippe dn̄s amicos suos dum tribulatio nibus eos exponit ad tp̄s vt misereatur in eternuz. De- relinquit .i. ad modū derelinquentis se habet q̃ ptectionē suam subtrahit. Sicut em̄ deum penitere est ad modum penitentis se habere ita h deū aliquē derelinquere est ad modū derelinquētis se habere ¶ Ad cōfirmandū se huic articulo meditetur hō q̄ atrocibus penis exposit⁹ fue- rat xp̄s quando sic clamauit ad patrem z recolligat oēs passiones et tribulatiōes suas et cōqueratur eas deo pa tri in vniōe passionū christi clamans in toto corde simul cum xp̄o verba hec deus meus deus meus respice in me vt quid me dereliquisti. ¶ Nec miretur vel deficiat si tri-

bulari pmittit q2 sic suo capiti pformat. Dñe iesu qui pē-dens in cruce preces ad patrē cum clamore valido et lacrimis obtulisti os michi in omni tribulatiõe z angustia mea ad te clamare nec tu me patiaris velut derelictum a tua misericordia reprobari: sed exaudias de celo vocez meã et facias in tribulatione puentum vt sentiēs mi tua misericordia saluatuz possim cantare gloriam et laudem tuã dicens Uoce mea ad dñm clamaui voce mea ad deũ et intendit michi. ¶ Quidã autem illic stantes et audientes) hoc verbũ dñi (dicebant. Helyam vocat iste) hi fm Hieronimus hiero. romani milites ipm custodientes fuisse videntur. qui erant gentiles non intelligentes hebreum et putantes propter sonum et quandã affinitatem vocabuli hely idem quod helyam sonare et helyam vocari. Uel fuerũt iudei dnm imbecillitatis infamantes q helye deprecaretur auxilium reputantes eum minorem fuisse helya. Uel forte ipsi iudei potuerunt hoc dicere non bene intelligẽtes quod diceret propter tumultum obstrepentem circumquaqz. ¶ Quintum verbum fuit cum (iesus sciens omnia consummata) que lex et prophete dixerant de eo et que erant scripta de xpo passuro. et que oportebat fieri anteq̃ acciperet acetum z traderet spiritum vt hoc etiã consummaretur quod in scriptura predicta restabat et consummandum erat scilicet. in siti mea potauerunt me aceto (dixit Sitio) ac si diceret. Hoc solum ex scripturis implendum restat perficite quod predixit. Unde cum dicitur (vt consummaretur scriptura) ly vt non ponit causatiue sed consecutiue. nõ eñ íõ xps hoc fecit qa scriptura hoc pdixerat nã tunc seq̃ret q nouũ testamentũ ppter vet' et ei' impletionẽ esset cũ tñ ecõuerso sit sed íõ pdictũ est q2 p xpm psummandũ erat. et hoc eñ facto impleta est scriptura pphetie. et sic in aliis suo mõ intellige (dixit ergo. Sitio) s. hoim salutez q2 hanc desiderio cordiali sitiuit. videlz sitim sitiẽs .i. desiderãs vt nos sitiremus fontẽ viuũ. Hoc quintũ verbũ fuit marie psolatoriũ oim totius ecclesie fideliũ qñ dixit sitio .s. salutẽ humanã feruentissimo desiderio. In hoc eñ ostenditur ei' ardens desideriũ de salute generis humani qui vult oẽs hoĩes saluos fieri. nã vehemens desideriũ exprimere cõsueuim' per sitim. vñ dicit ps. Sitiuit aĩa mea ad deum fontẽ viuũ. vnde bern. Sitio ait xps nõ doleo. O dñe qd Bernardus. sitis Fidem vestrã salutẽ vestrã gaudiũ vrm plus aĩarũ vestrarũ q̃ corporis mei cruciatus me tenet et si nõ mei saltem vestri miseremini. Et iterum. O bone iesu coronã spineaz sustines de tua cruce et vulneribus tuis taces et pro sola siti clamas dicens sitio. quid ergo sitis. Certe solam redemptionẽ hoĩs et gaudiũ humane salutis. Per hoc verbum quintũ docemur salutẽ nostram desiderare et vitam eternam appetere. vnde aug. Adiecisti etiã domine iesu xpe sitio quid sitis dñe iesu vinum de vite aut Augustinus aquam de flumine. Sitis tua salus mea: cibus tuus redemptio mea. Siti igitur anima mea z desidera sicut desiderat ceru' ad fontes aquarũ illũ videlz q̃ sitiuit te nõs ne tedet te aĩa mea intemperies aeris molestia carnis z cordis pugna cum viciis. varietas forme mutatio et incertitudo tẽporis expectatio et timor mortis. Cur igitur non cupis dissolui et esse cũ christo. Cur te retardat vita mortalis et non prouocat te vita vitalis. beatitudo fontalis. societas et leticia spũalis. Desidera igitur et cõsidera q̃ magna multitudo dulcedinis tue q̃ gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei vbi est lumen vite fons totius dulcedinis et beatitudo vtriusqz hominis. hec augusti. In hoc verbo dñi fuit magna cõpassio matris et sociorũ eius et iohãnis et maxima exultatio illis pessimis. nam licet exponi possit q sitiebat salutẽ tñ ad litterã estimare potes q in veritate multũ sitiebat q2 ppter nimiuz laborem et sanguinis emanationẽ totus desiccatus intus et arefactus z adustus erat. et ppter hoc sitiebat supra modum et talis sitis est maximũ tormentum. Et cũ illi maligni cogitare nõ possent in quo amplius ei nocerẽt acceperunt vexandi materiã (et dederunt ei in spongia) q̃ ppter porositatẽ de aceto multũ imbiberet (arundini imposita) vt sursuz ad os pt̃ingeret ac (ysopo circũposita) et circuligata vt per ysopũ herbã amarã de spongia sugeret (acetũ) seu vinũ acetosũz (cũ felle mixtum seu mirratũ) quale etiã sibi priusq̃ crucẽ ascenderat ppinauerãt Sic ergo bis potat' fuit ex añ crucifixionẽ et in crucifixione. Et est rõ potationis et rõ geminationis huius. Dicunt eñ quidã crucifixos citius mori si aceto potẽtur et íõ potat' est iste et nõ alij vt citius moreret. et hoc vel in instinctu iudeoꝝ qui captabat maxime mortem xpi. vel ex tedio militum vt citius a custodia eius absoluerent quos tedebat eos ibi morari. Competit aũt mysterio gemina potatio ppter geminã personã que peccauerat gustato ligno vetito ex quo dãnata erat generis hũani propagatio. In hoc etiã potu amaro amaritudinem sue peruerse voluntatis ostenderunt q2 q̃uum poterant tantuz ei nocuerunt. De quorum malicia sic dicit criso. Tu aũt michi Crisosto. temeritatẽ eoꝝ qui assistebant cogita. Et si decem milia habuerimus inimicoꝝ z si insanabilia passi fuimus videntes eos interfici flectimur. hi vero neqz in his q̃ videbãt facti sunt mansueti sed seuiebant magis et insaniã intendebant et spongiam afferentes aceto potabat. hec criso. Unñ fm remig ipsi iudei erant acetuz degenerãtes a vino patriarcharuz z pphetaꝝ in acetũ z in maliciã et cru- Remigi' delitatem habẽtes fraudulẽta corda quasi spongiam cauernosis atqz tortuosis latibulis. Ob hoc autez signant fel cum aceto porrexerũt vt in oĩbus sensibus ipm amaritudine replerent tam eñ velatus fuerat oculis z ligni vetiti procacẽ visionem iam maxillas eius pugnis attriuerãt ptra pomi vetiti masticatiõez tã colluz eius alapis ceciderant cõtra cibi vetiti traiectione solũ restabat ostiarca affligere et íõ nares xpi affligebant tam cadauerũ fetore q̃ aceti odore os vero affligebant fellis amaritudine. At ipse acetum quidẽ accepit nõ vt biberet sz gustauit vt scripturam seu qd scriptuz erat impleret. Et q2 hely hely clamauerat cetẽ potum ei dãtes dicebãt. (Sinite) .i. expecta (videam') p experimentũ (an veniat helyas liberans eum) Quia vero vocẽ dñi male intellexerãt nõ eñ helye sed deo loq̃batur íõ frustra et inanit aduentuz helye expectabãt. Ecce q̃lis cena dabatur dño nr̃o hora autẽ iam cenandi sed p laborez z dolore nõ petijt aliud pro cena nisi potum z filij diaboli dederunt ei p cibo fel et pro potu acetum. O nos miseri quid faciem' q̃ aliter cenare et aliter potare volum' et delicias q̃rim'. Certe si mille annis homo viueret et q̃tidie in pane et aqua ieiunaret vnicam cenã illam sufficiẽter cõpẽsare nõ posset Ueruntñ qui põt cape capiat q2 dur' est hic sermo pro carnalibus et íõ non sapiunt non sentiunt cum sapore q̃ dei sunt z consolatões internas amittunt. Quia si acetũ dño propinatuz ad mentẽ reducerent in cibo z potu q̃ntuncunqz vili saporem inuenirent vnde bern. Non est cibus adeo aridus qui nõ efficiat sapid' si illius aceti qd ppinatum est cõdimẽto fuerit temperatus. Si ergo cib' ex Bern. defectu sal' vl alia ex causa fuerit tibi insipidus nõ appo nas tibi sal vel condimentum aliud sz propt xpm felle et aceto potatum sensualitati resistas cogitãs q pro pctis tuis in pane et aqua abstinere debes et q multi pauperes sibi ita reputarent ad delicias et tunc videbitur tibi magna gratia aliquid adiecisse ad hec ipsa. Ex hoc articulo potationis aceti trahuntur plura documenta. Primum accipiendo ista mystice in bono sensu sicut iudei et milites multa fecerunt mala intentione que tamen mysterium boni nobis important. et fm hoc docemur q̃ q2 et nos vinuz deuotionis admixtũ mirra mortificationis carnis et felle amare cõpunctionis xpo ppinare debemus. Tale eñ vinum mirratũ et fellitum xps a nobis sitit. et oblatum libenter gustat sed nõ vult bibere et in se traijcere q2 ipse bonoꝝ nr̃oꝝ non eget: Quid eñ xpo de nr̃a deuotione mortificatione et cõpunctione accrescit:

Sed talia ab eo gratanter gustata nobis relinquit quibus
omnia illa quo operantur in bonum immo amara fiunt nobis
dulcia merito sue passionis. Aliud documentum est accipien
do ista in malo sensu quod nos caveamus ne vinum mirratum
vel fellitum christo bibendum offeramus quia sicut tunc iu
dei ita etiam hodie mali christiani dant deo bibendum
amarum potum et christo sitienti salutem animarum offerunt
amaritudinem peccatorum. Quicunque enim recte credunt sed male
vivunt hi christo dant bibere vinum cum mirra et felle mixtum
quia vinum christiane professionis vel devotionis miscent cum
mirra et felle scandalose conversationis iniquum male vi
vendo scandalizant ecclesiam quales sunt precipue mali pre
lati sacerdotes et monachi et alie persone religionis spe-
ciem pretendentes qui specialiter se ad cultum dei devoverunt
Qui pre ceteris christiane vinum devotionis quod deum et
homines letificat deo offerre deberent sed per suam scan-
dalosam conversationem vinum suum mirra et felle malo
rum exemplorum miscent et hec deo offerunt quibus do
minus exprobrat dicens. Vinea mea electa ego te plan-
tavi quomodo conversa es in amaritudinem. Alii sunt qui ace
tum in spongia cum calamo domino offerunt qui extraneas
et a veritate alienas sententias ex scriptura applicant christo quasi
eas dicenti quales sunt qui singulares sensus a communi ecclesie do
ctrina extraneos ex scriptura trahere moliuntur et sic in erro-
res homines mittunt. Hi enim spongiam aceto implentes calamo
scripture imponunt et ori eius offerunt. et talis potus est
christo insipidus. nam (cum gustasset noluit bibere) Ex quo etiam nobis
datur documentum quod sicut christus non dedignatus fuit pro nobis ace
tum gustare sed non bibit sic et nos suo exemplo discamus
predictos aridos homines tam scandalosos in vita quam supersticio
sos in doctrina gustare quidem. i. pati et tolerare sed nequaquam
bibere et eorum vitam et exempla nobis incorporare quemadmo
dum dominus noster acetum non bibit quia tales in corpus eius tra
iici non possunt. Item est documentum pro religiosis et penitentibus
quod si quando eis apponitur cibus vel potus penalis et minus sa-
pidus recogitent christum felle et aceto pro nobis potatum. Post con
cupiscentias quas tuas non abeas sed eas viriliter frangas et tunc
felle amaritudinis cum dilecto tuo potaberis. ¶ Ad con-
formandum se huic articulo recogitet homo quanto deside-
rio salvator noster salutem nostram sitivit pro qua etiam ace-
tum cum mirra et felle accipere non dedignatus fuit ad osten
dendum quod non salutem que est vita eterna consequi valeamus
nisi prius amaritudinem vite presentis gustemus. Jesu qui nostram
salutem sitiens aceto et vino mixto cum felle potari vo
luisti salva me tua gratuita gratia in numero salvando-
rum et da michi versa vice sitire te fontem vite et aque vi
ve corde diligendo ore laudando et predicando et amorem
ad te habitum operibus ostendendo fac me vinum devotio
nis cum mirra mortificationis carnis ac felle penalis com
punctionis tibi digne offerre et da michi acerbitatem ca
licis tui non horrere sed cum gaudio amplecti et bibere
ad salutem ut pro amore tuo anime mee sitienti amara dul-
cia videantur. Sextum verbum fuit cum dixit (Consumma-
tum est) id est totum completum est in opere etiam usque ad ace
ti potum quicquid de me lex et prophete predixerant et quicquid de me
scriptum erat et opus redemptionis humane et omne opus meum
quod in mundo facere debui consummatum est et perfectum ac etiam omnis pe
na et omnis penitentia consummata est et completa omnisque labor et do-
lor quem suscipere veneram est finitus et quicquid quo inter homines
esse debui ad honorem dei patris et utilitatem fidelium est
completum et opus quod dedit michi pater perfecte complevi et quic
quid oportebat fieri antequam morerer factum est et nichil rema
net nec quicquam iam restat quod antequam moriar adhuc fieri
oporteat. Et hanc consummationem etiam ipse predixerat.
consummabuntur inquiens omnia que scripta sunt per prophetas de filio
hominis. Acetoso igitur et felleo poculo propinato intulit
(consummatum est) tanquam si in gustu aceti et fellis totius ama
rissime passionis consummata plenitudo consisteret. Per
hoc enim diluitur primus ille male delectabilis gustus. Nam
enim si gustum ligni suavis et vetiti totius nostre perditionis cau-
sa extiterit prevaricator adam oportunum fuit et congruum
per viam contrariam invenire saluti nostre remedium. Et cum in
singulis membris ipsius acutissimarum passionum milia ho-
stes fugitive crebrescerent quorum indignatio exsiccabat spiritum
eius decebat ut cibi verbique vehiculum nequaquam maneret im
mune ut verificaretur illud prophetie replevit me amari-
tudine inebriavit me absinthio. ¶ Hoc verbum sextum
magne perfectionis fuit cum dixit (consummatum est) per hoc in
sinuans quod omnia consummaverat que pro salute humana ipsum
christum pati vel agere oportebat. Et exemplariter. Nam sicut
bonus medicus primo pro infirmo dietam taxat. secundo su
dorem procurat tertio si predicta non sufficiunt indicit mi
nutionem pro humorum correctione. quarto ministrat potio
nem pro male materie evacuatione sic christus ut nos a mor-
bo peccati salvaret pro nobis primo quadraginta diebus ieiu-
navit secundo sudorem sanguineum pro nobis exsudavit
tertio per totum corpus suum minutionem celebravit quia
pro nobis totum sanguinem suum abundantissime sine nu-
mero et mensura fudit sic quod corpus suum in cruce pendens
tanquam exemplum exaruit quarto et ultimo predictis antidotis
non contentus potiones amarissimam sumpsit quando pro nostra egri
tudine fuganda felle et aceto se potari permisit et ideo ratio
nabiliter dixit (consummatum est) innuens per hoc quod omnia com
pleverat que pro nostra salute fienda erant. Per hoc verbum
sextum docemur penitentiam inchoatam consummare et vitam nostram
fine debito terminare ac omnia opera nostra ad virtutum perfecti
onem et debitam perducere consummationem unde aug. dixisti et
domine consummatum est consummata etenim erant vaticinia pro
phetarum figure hostiarum acerbitates diversitates penarum emen
datio culparum. Felix qui poterit dicere cum ihesu consumma
tum est cum iesu qui est alpha et o et sermonum consummatio non
est primis in honoratione sed in consummatione non datur brava
rius incipientibus sed finientibus et corona non currenti
bus sed pervenientibus. Inchoa igitur penitentiam et consumma ut
ad crucem sic christus sicut latro curras ad penitentiam non descen
das de cruce ut salutem consequaris per severantia hec aug. Augustinus
Sciendum autem quod consummare idem est quod simul summare unde
tunc aliquid consummatur quando omnia singillatim acta vel passa
simul summantur. i. in summa recolliguntur. Sic fuit in proposito
Nam postquam christus omnes penas passionis sue sigillatim per
tulerit et nichil amplius circa mortem patiendum restaret
tunc demum omnia perpessa rememorans recolligit ea simul in unam
summam et obtulit ea deo patri dicens (consummatum est) q. d.
consummatum est opus obedientie quam assumpsi consummatum est
opus totius passionis mee quod tibi deo patri meo offero pro sa
lute generis humani unde apostolus. Consummatus factus est omni
bus obtemperantibus sibi causa salutis eterne. Et adverte quod hec
consummatio non fuit sine notabili pena sicut qui pertransiuit
multa pericula vel gravia supplicia non sine magno hor
rore potest cogitare ea licet ex alia parte gaudeat ea in preteri
tum pertransiuisse talem horrorem dolorosum non dubium quin
christus habuerit in consummando omnia perpessa nec mirum quia
talis consummatio virtualiter vel etiam integraliter contine
bat in se omnes partes passionis quas simul in summa significabat
cum dicebat consummatum est. Unde verbum magne efficatie esse
in periculis probabiliter ab expertis. Et specialiter valere dicitur in immode
rato fluxu sanguinis narium si cum eodem sanguine scribatur
idem verbum in fronte patientis. Et non mirum si magne effi
catie sit verbum istud in quo tota summa passionis christi con
tinetur. Ex hoc articulo consummationis totius passionis habemus
documentum quod nos in fine cuiuslibet boni operis partes huius
tis debemus facere summam vel epilogum et sic in summa il
lud offerre deo verbi gratia. Si quis pro deo vadat romam pergens
eundo terminum omnes passus et omnia vestigia sua offe
rat deo et beato petro dicens consummatum est. Similiter si
quis legat psalterium in fine omnes psalmos versus et ver
ba totius psalterij in summa offerat deo et sic de similibus
Ita etiam facimus in officio ecclesiastico quod semper in fine eius
collecta concluditur que et idcirco collecta dicitur quia in illa ora
tione tota vis illius officij quasi in summa est collectio. Eo

dē modo voc verbū cōsummatū est fuit collecta totius passionis xpi circa mortem. Ad consumandum se huic articulo recolligat homo breuiter in summa omnes articulos passiōis prelibato et agat pro eis grās xpo deo patri dicens consummatum est. vel alias prout deuotio ministrabit. Jesu saluator noster et cōsummator gloriosi operis qd accepisti a patre cōsummandum qui incepisti opus tuum cum multis laboribus et consummasti cum maximis doloribus et tandem consummationem totius passionis tue in summa deo patri obtulisti dicens (consummatū est) benedictum sit oīe ex hoc nomen sanctuz tuū qz ad hoc cōsummasti vt nos sim9 in bono ꝯsummati et inimici nr̄i oēs cōsumpti. rogo te da michi mādata tua ꝑficere et in tuis virtutib9 ꝑficere ac oīa ꝑ me te operante bene acta et passa ad tuā laudē ꝯsūmare: ꝯsummata tibi et per te deo patri offerre vt in hora mortis possim dicere. ecce dn̄e cōsummaui et ꝑfeci opus qd dedisti michi vt facerē et nunc venio ad te magistrū meū et dn̄m iesum xp̄m. et tunc merear videre facie ad faciē et oīs consummationis finem. Oratio.

Omine iesu xp̄e q hora diei sexta fuisti aī crucē vino mirrato seu felle potat9. ac denudatus et tuis vestib9 spoliatus. in manib9 qz et pedib9 clauis acutissimis ꝑforat9. et durissime cruci affix9. in cruce afixi posit9 s multis blasphemat9 et derisus et iterū aceto seu vino acetoso potat9 da michi q pctīs meis crucē merui vt in te aspiciēs tot9 totalit carne et spū trāsfigar oīqz iniuria et ꝯtumel a ac ꝯfusione ꝯtēpta tecū cruci affigar. vt nec aliqd sentiā nisi te iesum te inquā crucifixū Amē.

De nona. Capl'm. lxiij.

Mat. xxvij. mar. xv. luce xxiij. et ioh. xix.

ora nona cogitabis

mente lugubri et deuota ꝗpiam habes animaz qualiter siccatur ipse fons vite z dulcedo cordis nostro. iesus dn̄s tu9 amātissim9 et oīm graciositate acceptissim9 venis iā ex sanguinis effusiōe exhaustis et viribus deficientibus appropinquans morti incipit oculos languescentes deprimere z facie pallescere. Et quō incipit inclinare caput versus matrem suā quasi dans ei aue vltimū aue inqz doloris ei oīs desolationis qd non poterat ore et verbo exprimere pre nimia passione z inestimabili dolore et quasi cōmendans ei corpus suū tam crudeliter fossum ac laceratum et dissipatum vndiqz. Et etiā versus patrē suū quasi ostendens ex modo moriendi q moriebat ex obedientia patris et non inuoluntarie et quasi grās agēs eidē q ipsum reuocabat ad se docens nos similiter gratias in aduersis agere et significans se per varias tribulationes ad premia sequendum et quasi tradens spiritum suum. Etiam quasi declinare a crucis titulo se ostendens et vanam gloriam vitare nos docens ac si diceret. Nolo hic regnare nolo scribat aut nominet me regem pylatus. Et etiā quasi me patri reconciliato nuncians michi pacē me salutet z osculū michi ꝑbet et aures meis precib9 que prius nō ꝑfecerūt ad exaudiendū inclinat. Quo facto conclusit vltimum verbum scz septimū (cum clamore valido et lacrimis dicens Pater in manus tuas) i in potestate tua (ꝯmēdo spm̄ meū) Per quod voluit nobis declarare q sanctoꝝ aīe ex tūc in man9 dei ascendunt nā prius ab inferis oīm aīe tenebant donec venit qui captiuis redemptionē predicauit.

Cyrillus

Vn̄ cyrillus Hec autē vox edocet q aīe sanctorum non deinceps in inferno clauduntur vt prius sed apud deuz sunt bunus rei facto xp̄o principio. Unde z anastasius.

Anastasius.

Cōmendat eī patri per se vniuersos mortales in se viuificatos nā sumus mēbra eius scd̄m illud ap'li. Omēs vnū estis in xp̄o. Prius ergo dn̄s clamauerat Hely hely et modo clamat pater in manus tuas Unde quidam dicunt vt hiero q ab illo ps̄ Deus deus meus respice in me vsqz ad istum versum. in manus tuas. vbi sunt psalmi decem et versus centum quinquaginta xp̄us dixerit eos oēs primū videlz et vltimuz versum cū clamore sed intermedios sub silentio. ¶ De isto clamore christi sicut de superiori videtur loqui ap'ls cū dicit. Qui in diebus carnis sue preces cū clamore valido et lacrimis offerēs exauditus est pro sua reuerētia. Et ex hoc videt q xp̄us tam in illis verbis hely hely q in istis pater in manus tuas lacrimatus fuderit: Alij vero dicunt q xp̄s totum psalmum deus deus meus respice in me et deinde psalmum. In te dn̄e vsqz ad versum in manus tuas conclusiue decātauit Commendauit dominus iesus patri spiritum non q egeret sed vt nos instrueret. ¶ In hoc enim septimo verbo qd maxime deuotionis fuit exēpluz multiplicis informationis nobis reliquit prout infra in documentis articuli patebit: Hoc autē verbo vltimo dicto (inclinato capite tradidit seu emisit spiritum) nō coact9 et inuite sed quando voluit et voluntarie sine coactione (expirauit) i. spm̄ extra corpus sponte et ꝓpria ꝓtāte misit non alius extorsit. Vn̄ august. Quis ita dormit q̄n voluerit sicut iesus mortu9 est quando voluit. Quis ita vestē ponit quādo voluerit sicut se carne exuit q̄n voluit Quis ita q̄n voluer. z obit quō cū voluit obijt. q̄ta spāda vel timenda est ꝑtās iudicātis si tanta apparuit morientis hec augu. Hic ergo apparet q xp̄s tradidit spm̄ clamando orando z lacrimando. In primis duobus scz in tradendo spiritū et clamando diuinitas apparuit et deitatis sue potentiam xp̄s declarauit. Tradere enim vel emittere spm̄ ꝓpria virtute diuine ꝓtātis iudiciū est et nemini nisi deo couenit. Et per hoc q moriens clamauit apertissime se deum verū ostendit naz hoīes alij morientes non clamare sed vix spirare vel tenuit loqui possunt. In alijs autem duobus s. in oratione z lacrimatione humanitas apparuit z miserationis affectum xp̄s manifestauit. Qn̄ igitur mathe9 dic (iesus aūt iterū clamans voce magna emisit spm̄) et marcus (iesus autem emissa voce magna expirauit) quid hac voce magna dixerit. ¶ Lucas aperte declarat dicens (et clamans voce magna iesus ait. Pater in manus tuas cōmēdo spiritū meū hec inquit dicēs expirauit) Johes vero tacens de hac voce scribū (cū ergo accepisset iesus acetuz dixit cōsūmatum est et inclinato capite tradidit spirituz) emissa tā palm voce predicta. Fuit autē vt dicitur ita magn9 z validus clamor iste q vsqz in infernum audit9 fuit et celū terrāqz tremere fecit. Vox ergo illa nō fuit naturalis sed miraculosa quia homo magno et lōgo cruciatu afflictus et ex tali afflictione morti sic proximus non possz sic clamare virtute nature. et id sequit q vox illa esset formata dei virtute. Hic nota q eadē hora qua prim9 adā peccauit scd̄s expirauit. Prim9 enī post meridiē peccauit qz mox vt peccauit vocē dn̄i ambulātis ad aurā post meridiē audiuit et tunc circa horā nonā scd̄s adā expirauit. Vn̄ qua hora prim9 adā peccādo mortē huic mundo induxit eadē hora scd̄s adā mortē moriēdo destruxit. et qua hora illi ꝑadisus est cōclusus eadē hora iste ꝑadisuz aperuit. Quia scd̄m bedā. ordo poscebat vt eodem temporis articulo quo ade peccanti obcluserat ianuam paradisi panderet eam latroni penitenti. Et fm glo cum sol a feruore tepefactus est passionem consummat ostendens se mori ꝓpter peccata quibus a diuina luce et dilectione in hanc noctē cecidimus. Itē hac hora mortuus est quia per eū nouē ordines angeloꝝ reparantur. Notandū etiam q sicut dr in glo thobie. dn̄o in cruce passo dyabolus quo ꝓcurāte crucifixus erat aduenit querens si qd peri in ipso iueniret. Et dicit magister i histo. q stabat supra brachiū crucis donec xp̄s expirauit et tunc videns se confusum recessit et veniens ad tartara inuenit ibi aīam xp̄i portas et seras confringentem et iustorum animas inde educentē. Et tūc mox remotū est diuine visionis impedimentū quod figurauit gladius flameus et versatilis positus añ paradisum. Sciendū est q inter

Augustī.

Beda

omnes penas passiõis xpi ista pena mortis fuit acerbissima quia inter oĩa terribilia terribilissimũ est mors et hoc est scdm damas. ꝑpter naturalẽ inclinationẽ aĩe ad corp⁹ Et fuit spãlis rõ in xpo de tali aĩa ꝛ de tali corpore cui vtriqꝫ diuinitas vnita fuit in vnitate suppositi Vñ opor tuit ꝙ illa separatio eẽt marie penalis. Ex isto articulo expiratiõis seu mortis xpi habent plura documẽta Primũ est ꝙ nos debem⁹ cõmori xpo moriẽdo vicijs mũdi ꝛ peccatis si cuz xpo in eterna vita viuere voluerim⁹ vñ ap̃ls Si cõmortui sum⁹ cũ xpo ꝛ cõuiuemus. Et de talib⁹ idẽ apostolus ait. Mortui eñ estis ĩ mundanis ꝛ caducis ꝛ vita vr̃a abscõdita est cũ xpo in deo. Scdm est ꝙ xp̃s in angustia mortis alta voce clamans ad patrem ꝛ cõmendans ei spiritum suũ reliquit nobis exemplũ intime deuotionis docens nos in hoc ipse bonus magister quid nos in articulo temptationis et specialiter in agone mortis positi facere debemus. Semper enim debemus auxiliũ nostrum socum ponere ꝛ eũ inuocare ac spiritus nostros ei cõmendare quorũ corpora quotidie tendunt ad mortem et penitus ignoramus diem et horã. Et specialit̃ in hora et articulo mortis debemus hoc facere quia marie tunc est necesse ꝛ ꝑpter hostis importunitatẽ maiorem. ꝛ propter nr̃e virtutis debilitationẽ Reliquit etiã nobis exemplũ perfecte fiducie paterne defensionis ꝑ hoc eñ ꝙ in manus patris celestis hõ spm̃ suũ cõmendat secur⁹ esse debet ꝙ diuina virtute ab incursu malignorum spirituu n defensatur ¶ Tertium documentũ spãliter ꝑ religiosis qui moriuntur mundo in religionis ingressu ẽ ꝙ ipsi debent spm̃ i. voluntatem sensuũ suum tradere i manus spũalis patris ĩ plati sic ꝙ amplius non resumãt vsqꝫ ad diem resurrectionis exemplo xpi q̃ spm̃ suũ quem moriens in manus patris cõmendauerat vlterius nõ nisi in resurrectione sua resumpsit. Commendans eñ spiritum deo patri exemplũ perfecte obediẽtie ꝛ subiectiõis reliquit q̃ quilibet subditus suo prelato spm̃ suum gubernandum et dirigendũ cõmittit Vñ quilibet subdit⁹ voto obediẽtie superiori astrictus hũiliter hab3 dicere suo prelato pat̃ i man⁹ tuas ꝯmẽdo spm̃ meũ. Illi ḡ religiosi qui nisi ꝑ deposuerint spm̃ suũ vel añ resurrectionẽ resumunt puta q̃ scdm voluntatẽ suã facere ꝛ sensũ suũ sequi volunt mẽdaces sũt ꝛ resurrectionem preueniũt ꝛ ideo antichristi sũt Quartum documentum est ꝙ valde vtile et salubre est legere illos decem ps̃ q̃s xp̃us orauit in cruce quia nulli dubium quin deuotionis effectum legenti eos cõferant salutarem. Et dicit ꝙ spãlit̃ valent ad expiationem negligentiarũ i horis canonicis negligenter dictis. Quintum documentũ est ꝙ q̃ntumcunqꝫ aliqui sint iusti et sancti nunq̃ tamẽ se putent securos de dyabolo cuius ipse nec christũ i cruce dimiserit quin eum

Augusti. obseruaret. Quid ergo presumere poterit homo miser et fragilis. Certe de nullo nisi solũ de morte christi Vn de augustin⁹. Tota spes mea est i morte dñi mei. Mors eius est meritum meum et refugium meum salus vita et resurrectio mea. Non possum terreri multitudine peccatorum meorum si mors domini in mentẽ venerit quia peccata mea illam vincere non possunt. Sextum documentum est ꝙ nos multũ tenemur amare xpm̃ qui pro

Augusti. nobis animã suam posuit et caput suũ ad nos in morte inclinauit vnde aug. Saluator noster caput suum inclinauit in morte vt oscula daret dilectis suis. Et nos totiens dominum osculamur quotiens in eius amore cõpungimur. Septimũ documentũ est ꝙ quilibet xpian⁹ moriens debet illa quinqꝫ supradicta seruare quantum poterit q̃ christus moriens seruauit. Ipse enim orauit clamauit plorauit animã patri cõmẽdauit ꝛ spiritũ tradidit sic ꝛ nos i extremis positi debem⁹ orare clamare saltem corde plorare pro peccatis per verã penitẽtiã aiã deo cõmendare. et spm̃ tradere voluntarie. s. moriendo ꝛ voluntatẽ nostrã diuine voluntati tradendo. ad commendandum se huic articulo recogitet hõ quanto amore

saluator noster mortẽ pertulit vt nos viuificaret ꝛ ꝙ cõditionẽ mortis subijt qui vitã vniuersis creaturis tribuit et mortuus est qui mortuos suscitauit et reuoluat i mẽte sua documenta premissa ¶ Jesu qui in cruce moriens animã tuã patri cõmendasti da michi in hac vita tibi spiritualiter sic cõmori quatenus tu in hora mortis mee dignetis animam meã miserã habere cõmendatã. Ego autem dñe in illas manus tuas extensas ꝛ perforatas et sacro sanguine respersas cõmendo spm̃ ꝛ corpus meũ ꝛ supplico caritati tue vt in nouissima hora possim cum memoria integra fide pura ꝛ spe firma animam meã in manus tuas misericordissimas cõmendare quas pro me salutando expandisti in cruce et audire merear verbũ illud dulcissimũ hodie mecũ eris in paradiso (Et) nũc hac voce. velũ templi) qđ erat foris añ faciẽ et introitũ tẽpli (prohibens aspectũ sanctorũ que erant intra tẽplũ (scissũ est in duo a sũmo vsqꝫ deorsũ) non illud quod erat intra tẽplum inter sancta ꝛ sancta scõrũ vñ orige. Duo autẽ vela fuisse intelliguntur Vnũ qđ velat scã scõꝝ alterũ exterius siue tabernaculi siue templi In passione ergo dñi

Origenes.

saluatoris veliũ quod erat a foris cõscissũ ẽ a sursum vsqꝫ deorsum vt ab initio mundi vsqꝫ ad finem cõscisso velamine mysteria publicentur q̃ vsqꝫ ad xpi aduentũ rationabiliter fuerant occultata Cũ autẽ venerit qđ ꝑfectum est tũc auferetur etiã secundum veliũ vt videam⁹ etiã q̃ intus sũt occultata ĩ verã archã testamẽti ꝛ sic ipa se hꝫ natura videamus cherubin ꝛ alia hec orige. Per h̃ ḡ signũ figurabatur reuelata esse mysteria ꝛ secreta sacramentoꝝ legis q̃ añ velata erãt vt vniuersis ꝑderent et ad gentes transirent ꝛ impletam esse veritatem q̃ in figuris latebat ꝛ celuz apertuz quod ante clausũ erat Vñ ꝛ nos in passione dñi et cruces ꝛ reliquias ꝛ cetera sacra detegimus i ecclesia ꝛ patefacim⁹ Et in euangelio nazareorũ legitur superliminare tẽpli infinite magnitudinis fractum esse auditasqꝫ voces in aere ꝛ virtutes angelicas presides quondam templi tunc pariter clamasse trãseamus ex his sedibus. Vñ añt dicit cris. hoc velũ scissum erat preciosissimũ de purpura ꝛ bysso ꝛ cocco et auro ꝛ serico et iacincto cõtextum quod in diebus celeberrimis suspendebatur.

Crisostom⁹.

Hec quoqꝫ voce (terra mota est) q̃si non valẽs ferre dñm suum pendentem ꝛ nõ potẽs sustinere xpi mortẽ capax eñ huius mortui esse nõ poterat et in signum ꝙ iudei de ea abijciendi ꝛ destruẽdi erãt (ꝛ petre scisse sunt) in i gnũ conuersionis gentiliũ ꝛ in signũ ꝙ corda quãtumcunqꝫ dura deberẽt cõpati xpo morienti Dicitur autẽ ꝙ adhuc apparent ibi scissure ꝛ deponit ibi peregrini cruces suas (Et monumenta aperta sunt) ad denotandum ꝙ mortis claustra erãt reserata ꝛ ꝙ resurrectio christi et aliorum cum ipso resurgentiũ erat propinqua ꝛ in signum resurrectionis que expectatur futura (Et multi sanctorũ surrexerunt a mortuis) nõ tunc q̃i monumẽta aperta sunt sꝫ hora mortis xpi sed quãdo resurrexit quia cum eo surrexerunt tanq̃ testes sue resurrectionis ꝛ ideo nõ ante sꝫ cum eo debebant resurgere vt ipm̃ ostenderent resurrexisse et hoc est quod subdit (et exeũtes de monumentis post resurrectionẽ eius) i. xpi (venerunt in sanctã ciuitatem) i. hierlm̃ (et apparuerũt multis) ad declarationem dñice resurrectionis Vñ dicit hiero. ꝙ cum monumenta aperta sunt non ante resurrexerũt q̃ resurgeret dominus vt esset primogenitus resurrectionis ex mortuis.

Hieronim⁹.

In apocalipsi xp̃s dicitur primogenitus mortuorum sꝫ in epistola ad Corin. primitie dormientiũ. Hec añt magnitudo signorũ significat vt crucifixũ dñm suum celum et terra ꝛ oĩa que in eis sunt demonstrarent Voce quippe xpi mouentur elementa ꝛ simul cum eo vult dissolui atqꝫ finiri oĩs creatura vnde leo papa. Pendente siquidem a patibulo creatore vniuersal creatura congemuit.

Leo papa.

Debebat hoc testimonium suo mũdus auctori vt in eius occasu vellent vniuersa finiri hec leo. Ecce quãta nunc apparet eius maiestas cuius añ appar uit tanta infirmi-

Anselmus.

tas. vñ ansel. Et iā quidē infirma eius aīa mea vidisti et
miseria eo nunc ↄ maiestatem eius attende et miraberis
Qualis est hic q̄ celum et terra cōpatiuntur ei. cuius et

Augustinus

mors mortuos viuificat vñ et aug. Quātū aūt tu iudice
ris vt maleficus crucifigatis vt flagitiosus et impius q̄
uis videaris a deo derelictus non desunt miracula. non

Crisostom⁹.

deest virtutum abundantia. vnde etiā criso. Intende q̄
ta signa fecit. hoc quidē e celo hoc autē in terra. hoc autē
in ipso templo. simul quidē angustiā suam demonstrans
Eteni ire dei magne erāt q̄ fiebāt et nō simplr̄ signa sed
et furoris signa vniuersa erant tenebre. scisse petre. veluꝫ
medium scissum terre concussio. et multe angustie super
abundantia erat hec crisi. O q̄tū pia mater ei⁹ tunc dole

Augustinus

bat qñ hec fieri videbat. vnde aug. Cogitare libet q̄tus
dolor tunc fuerit matri cum sic dolebant que insensibilia
erant. Non lingua loqui nec mens cogitare valebit q̄n
to dolore tenebatur tunc aīa marie. hec aug. ¶ Mystice
hec signa p̄dicta habēt fieri in resuscitatiōe ↄ cōuersione
petōris Dei q̄ppe templū est fidelis aīa cuius velū scin
ditur qñ velamen ypocrisis et cuiuslibet peti dissipatur.
Sicut em̄ velū impediebat ne videri possent sancta tem
pli sic petm̄ impedit ne videant sancta paradisi. qd̄ tñ q̄
tum ad sufficientiā fuit amotū per mortē xpi. Velum em̄
templi scissum fuit in signū q̄ per mortē xpi ablatum est
impedimentum quod nos secreta gaudij paradisi prohi
buit cōtemplari sicut velū operiebat secreta templi. Ter
ra mouetur in peti recogitatiōe et per timorē cōpunctio
nis interne et qñ per cōpassionē mortis xpi terrenū desi
deriū in amorē cōmutatur celestium Terra em̄ tremuit
pre horrore ignominiose mortis xpo inflicte ad designā
dum q̄ corda terrena xpo cōpatienti debent compati et
eius strictum iudiciū formidare. Qd̄ autē tremuit in re
surrectiōe hoc designat quoddā speciale tripudiū q̄ oīs
creatura debet cōgaudere xpo resurgenti sicut etiā com
passa fuit xpo morienti. Unde primus tremor designat
metum et terrorē scd̄s autē gaudiū et exultatiōnē. Pe
tre scindunt in cōtritione ↄ per dolorē cōtritionis in cor
de et qñ duritia cordis per pietatē emollit compassionis
(Petre em̄ scisse sunt) ad designandū q̄ corda lapidea ↄ
dura per dolorē cōtritionis ↄ intime cōpassionis scindi
debent (Monumenta aperiunt) in cōfessione et per pu
dorē cōfessionis in ore et qñ fetor q̄ intus latet foras per
os prodit (Mortui resurgunt) in spūali viuificatione et
per laborē satisfactionis in ope et qñ ad boni opis exerci
tiū excitatur somnus pigricie et apparent in sancta ciui
tate in aīe illuminatione. In hora mortis tue dñe (velū
templi scissum est) rogo te aufer velamen ignorantie de
corde meo vt videam voluntatē tuam et opere perficiā.
(Terra contremuit) da michi obsecro qui sum terra ↄ ci
nis coram te stare cum casto timore et reuerentia filiali ↄ
meā salutē cū timore et tremore operi. (Petre scisse sūt)
da michi vt lapideū cor tuo scindatur timore et in laus
ardenter a rorē superne benedictionis accipiat et tibi
germinet fructū vite (Monumēta aperta sunt et multa
resurrexerunt corpora sctōꝝ) da queso dñe anime mee a
sepultura resurgere petōꝝ. Uisis autē his que fiebant s.
tot et tam mirificis signis in passione xpi inter que etiam
fuit q̄ voce magna clamans sic cito et sponte expirauit.
(cēturio) q̄ crucifixoribꝰ p̄erat (ↄ) milites (q̄ cū ipo) ↄsti
tuti (erāt) ad custodiēdum ihm in cruce q̄usq; expirasset
(timuerunt valde) et diuine virtuti tot ↄ tanta miracula
ascribendo (glificauerūt deuꝫ) fidei cōfessione ac ptāreꝫ
et veritatē diuinitatis in xpo confessi sunt (dicentes Uere
hic hō iustus erat vere filius dei erat iste) aliter em̄ tanta
glīa in eiꝰ morte non appareret. Matheus dicit (vere fi
lius dei erat iste) Marcus (vere h̄ hō filius dei erat) Lu
cas (vere hic hō iustꝰ erat) Ibi resultat veritas deitatis
q̄ vere filiꝰ dei ibi veritas humanitatis quia vere hic hō
ibi veritas innocentie sue ↄ sanctitatis quia vere iustus
erat Et hec tria necessaria erāt ad redēptioneꝫ scilicꝫ hō

qui deberēt deꝰ qui valeret iustꝰ cui cōgrueret Et ex isti
aggrauatur scelꝰ iudeoꝝ q̄ occidit deꝰ a seruis hō abe
istis caninis iustꝰ ab iniustis. Multum quidem istos ad
fidē diuinitatis xpi disposuit q̄ cum clamore magno sic
potenter et dn̄atiue spm̄ dimisit. Uidebant enim q̄ cla
mor ille supnaturalis et miraculosus fuit q̄ propter de
fectū sanguinis ↄ effluxū spirituum talis clamor fieri nō
potuit ab hoīe sic propinquo morti et ō concluserunt q̄
esset factus virtute diuina supernaturali et p ↄñs q̄ ipse
eēt filius dei Qd̄ etiam ex hoc perpenderūt q̄ qñ voluit
tunc spm̄ dimisit. Ut ei dicit hiero. nullꝰ hꝫ ptātē dimit

Hiero
Augusti.

tendi petm̄ nisi ille qui aīaꝝ cōditor est. Et scdm̄ aug cū
post illā vocem cōtinuo tradidit spm̄ hoc maxie qui ad-
erant sunt mirāti longa enī morte cruciabantur in ligno
suspēsi. De isto centurione sic dicit bern Erat ille centu

Bern.

rio incircumcisus sed non aure qui ad vnā mexpit intis
vocē sub tot infirmitatuꝫ indicijs dñm maiestatis agno
uit. Ideo nō despexit qd̄ vidit quia credidit qd̄ nondum
vidit. Non autēꝫ credidit ex eo qd̄ vidit sꝫ ex eo qd̄ audi
uit q̄ fides est ex auditu auditus autē per verbū xpi Et

Crisosto

fm crisi centurio vt quidam dicunt non solum confessor
fuit sed etiā corroboratus in fide martiriū suscepit. Per
hoc q̄ centurio gentilis cōfessus fuit christum tam clare
significata fuit gloriosa confessio gentilium in eorum cō
uersione et duritia iudeorum in infidelitate. vnde hiero.

Hieronī

Nouissimi autē nunc primi efficiuntur q̄ gentilis popu
lus confitetur et plebs iudaica cecata negat vt fiat eis er
ror nouissimus peior priore. vnde ↄ beda Quanta ergo

Beda

cecitas iudeoꝝ qui tot p dñm virtutibus factis tantis in
morte eius apparentibus signis credere respuerunt ↄ in
sensibiliores gentibus deum glorificare vel timere con
tempserunt vñ merito per centurionē fides ecclie desi
gnatur que velo mysterioꝝ celestiū per mortē dñi resera
to cōtinuo iesum et vere iustum hoīem et vere dei filium
synagoga tacente confirmat Vñ etiā amb. O duriora

Ambro.

saxis pectora iudeorum. Iudex arguit. credit minister. p
ditor scelus suum morte condemnat. elementa fugiunt.
terra concutitur. monumenta reserantur. iudeoꝝ tamen
immobilis duritia manet orbe concusso hec ambro. Cō
sidera ergo tu homo redempte q̄s et quātus ↄ qualis est
qui pro te pendet in cruce cuꝰ transitū et celū luget ↄ ter
ra. et lapides duri quasi cōpassione scindunt. cuꝰ mors
mortuos viuificat et quē oīs creatura dñm suum confi
tetur. O cor humanū oīm lapidū duritia durius si ad tā
ti rememoratiōnē piaculi nec terrore concuteris nec cō
passione afficeris nec compunctione scinderis. nec pieta

Hieronī.

te molliris. vnde Hieroni Omnis creatura christo mo
rienti compatitur. sol obscurat terra mouetur. petre scin
duntur. velū templi diuiditur sepulchra aperiuntur. sed
solus miser hō non cōpatit pro quo solo xps patitur vñ

Bern.

bern. Ascendit xps in altum vt ab omnibus videretur.
alta voce clamauit vt ab omnibus audiretur. clamori fle
tum admiscuit vt homo compateretur. Qui ad hanc vo
cem non concutitur. terra grauior est. petra durior sepul
chro fetidior hec bern (Erant autem ibi) ad associandū
ad cōsiderandū ad cōpatiendū cū matre dñi. iohānes et
magdalena et due sorores dñe scꝫ maria cleophe et ma-
ria salome. et preter istas q̄ principales erāt etiā plures
alie (mulieres a longe stantes) et videntes q̄ fiebāt (que
secute erant a galilea fuerānt) ex deuotione quam ad au
diendū verbū eiꝰ habebāt (ministrantes eis) necc̄ria vite
de substantia sua vt meteret eoꝝ corporalia cuꝰ ille me-
tebant spūalia Cōsuetudinis em̄ iudaice fuit vt mulie-
res de substātia sua victū ↄ vestitū p̄dicatoribꝰ ↄ p̄ceptō-
ribꝰ suis ministrarēt et in alijs vt in preparatione cibi et in
lotione vestiū seruirent qd̄ et dñs accepit vt exemplum
daret aplīs eoꝝ consulens infirmitati et vt euāgelio ma
gis vacarent nec tunc hoc scandalū erat. Paulus autēꝫ
superogauit q̄ cū hēret ptātem circūducēdi mulieres si-
cut alij nō tñ vsus est ea propter pseudo aplōs vt eoꝝ

predicatione reprimeret ꝛ propter suspitionē remouen-
dam maxime inter gentes vbi talis cōsuetudo non erat
et ideo scandalū facere poterat. Ministrabant aūt domi
no carnalia ꝓ spūalibus non ꝙ indigeret dūs creaturis
sed vt ostenderet typū magrōꝝ ꝙ victu atqꝫ vestitu ex
discipulis deberent esse contenti vbi crī. De autē m ulte-
res considerabāt q̄ gerebantur q̄ maxime erant cōpassi-
biles et que sequebātur ministrātes vsqꝫ ad pícula affue
runt maximā fortitudinē ostendentes quia duꝫ discipu-
li fugerunt ipē affuerunt. Hec crīs. O qualiter tunc aīa
matris intimi doloris gladio penetrata erat cū sic pēo-
sum filium deficere languere lacrimari clamare ꝛ mori
ꝛ se in mundo derelinqui in tanto dolore et anxietate
videbat ꝛ qualiter clamauit si tamen loqui poterat ꝛ di
xit. O fili mi dulcissime quid faciam ego mestissima. Cui
me miseram cōmendatam dimittis. Fili mi memento
mei et omnis familie tue quam ita desolatam relinquis
Memento etiam hoīm qui fuerunt tibi fili mi ꝛ ego in
manus tuas et patris tui cōmendo meipam et totam ec
clesiam nr̄am. O pater sācte deꝰ oīpotens ī manus tuas
cōmendo filium meū īmmo dūm meuꝫ et filiū tuū. Jam
eñ deficio et ante filiū meū in eius cōspectu mori deside
ro. Talia dicens estimo ꝙ propter angustiaruꝫ multitu
dinem vel absorpta erat et quasi insensibilis vł semimor
tua facta et ꝙ se sustinere non valens corruit in faciem
suā super terraꝫ. Nullꝰ eñ cogitare aut dicere posset q̄n
ta mesticia patientem et morientē suspirauerit et dolue-
rit vnde ipsa sustinebat intus qđ filius tulit foris quid
tunc iohannes spāliter ab eo dilectꝰ quid magdalena fi
delis ꝛ dilecta discipula quid ue sorores dūe faciebant ſꝫ
quid facere poterant. Replete erant amaritudine con-
plete doloribus inebriate absintheo et intollerabiliter
flebant. O carissime cogita ꝛ considera quanto dolore ꝛ
eiulatu oēs amici eius plorabant ꝙ etiam hi qui sibi ni
chil attinebant et cum eo nichil hr̄e videbātur multum
dolebāt sicut cēturio et alij milites qui ihm crucifixerāt
ꝛ eū q̄usqꝫ expirasset custodiebant (et omnis turba coꝝ
qui ad) videndū (spectaculū) cōuenerāt ꝛ (simul aderat
ꝛ videbant q̄ fiebant pectora sua) in signū penitentie ꝛ lu
ctus (ꝑcutientes) cum silentio (reuertebantur) dolentes

Beda

de xp̄i persecutione. Scđm bedā ꝙ percutiebant pecto
ra quia penitētie est luctus indiciū pōt duplicit̄ intelligi
siue eñ eum cuius vitam dilexerant iniuste occisum do
lebant siue cuiꝰ morteꝫ se impetrasse meminerant hunc
in morte amplius glorificatū tremebant primuꝫ ꝑtinet
ad bonos secunduꝫ ad malos. Condolens ergo plora ꝛ
tu cuꝫ mulieribus et alijs si piam aīam habes et viscera

Anselmꝰ

pietatis vnde ansel. Stupet celuꝫ terra miratur. Quid
tu. Non mirum si sole contristato tu contristaris si terra
contremiscēte tu contremiscis si scissis saxis cor tuū scin
ditur si flentibus iuxta crucē mulieribus tu cōlacrimaris
hec ansel. Ecce igitur pendet dūs in cruce mortuus rece
dit multitudo tota remanet mestissima mater cū iohe et
magdalena cum duabus suis sororibꝰ. Sed qđ tūc mag
faciebat lauabat manꝰ pre cordis desiderio tangere cu-
piens dilectum suum vt vel sic dolori ꝛ amori melius cō
sulere potuisset. Cumqꝫ aliud solatium non haberet san-
guinem fumantē ꝛ ex vulneribus filij ad terram vsqꝫ stil
lantem nimia cū auiditate deosculabatur in tantū ꝙ faci
es eius de cruore filij occisi sanguinolenta redderetur vñ

Augusti.

aug. inter cetera sic ait. Juxta crucem stabat maria con-
siderans vultu benigno christum pendentē in crucis sti-
pite seu. pedibusqꝫ nitens in altum manus lauabat am
plectens crucem ruens in oscula eius. Ex qua parte san
guis vnda crucem rigabat illuc se vertebat vt eam cōple
cti valeret ex quo sursum manus extendere non valebat
Volebat amplecti xp̄m in altum pendentem ſꝫ manus
inde frustra reuerse in se redibant. Complexe se leuans
a terra sursum erigebat ad christū ꝛ qꝛ tangere illum neq
bat male collidebatur ad terram. Mortis palore eius per
fuderat vultum tū genis et ore christi cruore rubea erat
Cadentes guttas sanguinis ore sacro tingebat terrā de-
osculans quam cruoris vnda rigabat o q̄ male tunc illi
erat hec aug. ¶ Tandem ponunt se omnes ad sedenduꝫ
iuxta crucē cōtemplātur delictuꝫ suum expectant a deo
auxilium quō ipsū deponere valeant et sepelire. Cōmo-
rantibus igitur et sedentibus eis prope crucē ꝛ aspicien
tibus sine intermissiōe dūm iesū sic pendētēꝫ ī cruce īter
latrones sic nudū sic deturbatuꝫ. sic afflictū sic mortuū
et sic ab oībus derelictū. Ecce armati multi veniebāt a ci
uitate versus eos qui licentia pylati habita mittebātur a
iudeis vt ipsis crucifixis crura frangerentur vt citius mo
rerentur et taliter mortui tollerentur de patibulis et se-
pelirētur ne in magno die sabbati que a vespera sexte fe-
rie incipiebat ꝛ propter ipsum sabbatum ꝛ festum azimo
rum valde solennis erat corpora eorum in cruce pendē-
tia remanerent et festum horrore diuturni cruciatus fe-
darent. Prima quidem dies pasche qua crucifixus est do
minus solennis erat apud iudeos. Secunda tamē dies
pro tunc fuit solennior rōne sabbati apud eos qꝛ die sab-
bati que infra octauas occurrebat duplex festū erat io ſꝫ
faciebat quia ī lege preceptū erat vt cadauera suspensorū

Theophilus

propter delicta vsqꝫ mane non essent suspēsa ne inde pol
lueretur terra vnde theophilus sic eñ iubebantur in le-
ge non occidere solē in hominis supplicio Sed secunduꝫ

Crisostomꝰ

cris. iudei hoc quidem in ꝑuis diligentes fuit sed in ma
gnis contempserunt ꝛ cum tantā fuissent operati audaciā de
die diligenter raciocinantur colantes culicem et glutien
tes camelum. ¶ Appropinquant ergo ipsi armati cū fu-
rore et strepitu magno et videntes latrones adhuc viue
re frangunt eis crura et occidūt ac deponūt et in aliquaꝫ
foueam proijciendo ne oleant sepeliūt. Duo milites fre
gerunt crura vnius latronis et duo alterius et sic simul
venerunt ad iesum qui erat medius. Redeuntibus autē
illis versus dominū (vt viderunt eum iam mortuum) eo
ꝙ acerbiora supplicia q̄ latrones pertulerat vel quia for
te ante alios suspensus fuit vel quia potestatem ponen-
di animam habuit (non fregerunt eius crura) quia hoc
non fiebat nisi adhuc ꝙ euadere non possent depositi de
patibulis. (vt impleretur) consecutiue (scriptura) que di
citur in exodo (Os nō comminuetis ex eo). s. ex pasca-
li agno qui verum agnū dei. s. xp̄m prefigurabat qui mor
tuus iam coctus ad esum fideliū erat. Ideo ex̄ ordina-
tione diuina constitutū est vt ossa agni pascalis nō fran-
gerentur. quia veri agni ossa in cruce fracta nō sunt vt sic
figura ꝛ veritas corresponderent (Sed) vt certificarent-
tur de morte eius (vnus militum) longinꝰ nomine tunc
impius et superbꝰ post vero cōuersus ꝛ martir factus por-
rigens (lanceam) de longe factum (latus dūi iesu dextrū
vulnere grādi (aperuit vt impleretur scriptura) qua per
zachariā dr̄ (videbunt in quē transfixerunt). In q̄ ꝓphe

Augustinus

tia scđm aug. ꝓmissus est xp̄s in ea qua crucifixus est car
ne venturus. Et nota ꝙ iste miles fecit hoc ad complacentiam iudeorū de morte christi certificati volentium.
In quo etiam patet nimia ipoꝝ crudelitas quia non sa-
tiati penis quas xp̄o viuente inflixerāt etiā mortuū vul
nerare conati sunt. Sic et hodie christum semel crucifi-
xum conatur rursus vulnerare qui sine timore peccare
presumit vel de peccato se iactare vnde theoph. Ut iu-

Theophilꝰ.

deis complaceant lanceant xp̄m circa corpus exanime
cōtumelias inferētes vñ ꝛ cris. Aperuerunt eius costam

Crisostomꝰ.

lancea et mortuo corpori de reliquo cōuiciātes et in mor
tuum cōuiciari corpus militē multo deterius fuit q̄ cru
cifigi. Qui autem eum lanceauit cū fere caligassent ocu
li eius pre senectute et casu vel potius nutu diuino. sicut
et lanceauit licet nesciens sanguine christi super lanceā de
fluente oculos tangeret cōtinuo clare vidit et protinus
illuminatus in christum credidit. Unde et militie recedēs
instructus ab apostolis in cesaria capadocie triginta oc
to annis monachicā vitā duxit ꝛ in oī sanctitate perma

nens verbo et exemplo multos ad xp̄m conuertit. De eo q̄z dicit Ysid. *[Isidorus]* Lancea longinus latus saluatoris aperuit et no tm̄ veniā inuenit sed episcopat⁹ honorē et martyrij coronā promeruit. Non suffecit iudeis et aliis q̄ xp̄m occiderunt sed etiā post mortem diuersimode deriserūt. Istud olim fuit in absalon preostensum quē legimus in arbore suspensum: et veniens ioab tres lanceas in corde eius fixit et armigeri ioab gladiis ipsum crudeliter inuaserunt. Sic et xp̄s in cruce lancea militis et insuper trib⁹ lanceis ac tribus doloribus est cōfixus quorū primum habuit ex propriarū penarum magnitudine. Scd̄m ex dilecte matris sue amaritudine. tertium propter pctōres quibus suā passionē prescivit nō prodesse. et insup sup hoc iudei inuaserunt eum gladiis linguarū suarū acutissimis. Hoc mō oēs voluntarij pctōres xp̄m inuadunt qui spōte peccando iterato ipsum crucifigunt. Plus peccant q̄ offendunt xp̄m regnantē in diuinitate q̄z qui crucifixerunt eū conuersantē in humanitate. Sed contumelia a iudeis illata in signum prodiit q̄r de corpore extincto sanguis verus et aqua pura miraculose manauit. vnde sequit. (Et continuo exiuit sanguis et aqua) ex quibus habent efficaciā ecclie sacramēta. Hoc aūt factū est ad ostēdendū q̄ per passionē xp̄i plenā cōsequimur absolutionē. s. a pctis et maculis a pctis quidē p sanguinē q̄ est preciū nr̄e redemptiōis s̄m illud petri. Non corruptibilibus auro et argento redempti estis sed precioso sanguine. A maculis vero p aquā que lauacru est nr̄e regenerationis scd̄m illud ezech. Effundā super vos aquā mundā et mundabimini ab oībus inquinamentis vr̄is. Vel pōt referri sanguis ad preciū et nr̄am redemptionē vt redimamur a penis. aqua ad lauacrum et pctōr ablutionē vt purgemur a culpis. Sanguine em̄ agni dom⁹ seruantur a percussione angeli et aqua maris rubri extinguūtur inimici. Effusus est inquā ille ad redemptionē: ista ad redempti ablutionē. Ille vt redimeret captiuum: ista vt ablueret immundū. Sed hic secundus sensus satis intelligitur in primo. q̄r vbi est plena a pctis ablutio ibi sequit et a penis redemptio. et vbi est a maculis ablutio ibi precedit a pctis purgatio. Hoc etiā factum competit figure. q̄r sicut de latere xp̄i dormientis in cruce fluxit sanguis et aq̄ quibus cōsecratur eccl'ia ita de latere ade dormientis in paradiso mulier que ipsam ecclesiā figurabat est formata. Et factum est hoc miraculose q̄r de corpore mortui in quo statim per mortis frigiditatē sanguis coagulatur et in rabem conuertitur non solet sanguis exire nec de aliquo aqua pura manare. Ille autem sanguis erat verus et purus et aqua vera et pura. et non vt quidam dixerunt humor aquaticus seu flegma. Considera nunc q̄ta fuit malicia iudeorū qui adhuc nō fuerunt saturati penis et obprobriis xp̄o in vita eius illatis quin etiā eū persequerētur mortuū. Et q̄uis etiā istud vulnus lateris non senserit cum corpus mortuū fuerit tn̄ per hoc cōtumelie et cōuicia sibi inferebantur q̄r oēs contumelie et crudelitates illate mortuorū corporib⁹ reputant ac si viuis inferrētur. Ex hoc articulo lanceationis lateris habentur tria documenta. Primū est q̄ nos cum mortui fuerimus cum xp̄o scz mundo et peccatis tunc debemus et lanceari cū xp̄o cuspide videlz caritatis sicut sp̄sa illa se lanceatā gl'iabat q̄ dicebat vulnerata caritate ego sum. Hac etiā amoris lācea cor superexorari aug. *[Augustinus]* petiit dicens. Rogo te dn̄e per illa salutifera vulnera tua que passus es pro salute nr̄a in cruce ex quibus emanauit ille preciosus sanguis quo sumus redempti vulnera hanc animā meam peccatricem pro qua etiā mori dignatus es vulnera eam igneo et potentissimo telo tue potentissime caritatis. Confige cor meum iaculo tui amoris vt dicat tibi anima mea caritate tua vulnerata sum ita vt ex ipso vulnere amoris cul vberrime fluant lacrime die ac nocte. Percute obsecro domine hanc durissimam mentem meam valida cuspide pie dilectionis vt altius ad intima penetret virtute potenti. hec augusti. Scd̄m documentū est s̄m crisosto. *[Crisosto.]* q̄ nos percipere debemus sacramenta ecclesie ea intentione ac deuotione ac si nobis de latere xp̄i perflueret. Vulnus em̄ lateris xp̄i fuit ostium sacramentorū quia sicut de latere primi ade formata est eua ita de latere secundi ade formata est ecclesia vnde s̄m aug. Vigilanti verbo euāgelista vsus est *[Augusti.]* vt nō diceret latus eius percussit aut vulnerauit aut quod aliud sed aperuit vt innuat q̄ ibi quodā modo ostium vite aptū est quia inde sacramēta ecclesie manauerunt sine quibus ad veram vitā non intratur. Et nota q̄ hoc qd̄ dicitur sacramenta manasse de latere xp̄i specialit intelligendū est de duobus precipuis sacramentis sine quib⁹ non intratur ad vitā vicz de sacramēto redemptionis et sacramento ablutionis. Quorū primū ptinet ad sacramentū eucharistie et significatur per sanguinem immo est ipse idem sanguis quē quotidie sumim⁹ et qui fluxit de latere xp̄i. Scd̄m vero ptinet ad sacramentū baptismatis qd̄ significatur p aquā vnde aug. *[Augusti.]* Ille inquit sanguis i remissionē fusus est peccatorū aq̄ illa salutare tpat poculū hec lauacrum pstat et potū. Hoc prenunciabat q̄ noe in latere arche ostium facere iussus est quo intrarent aīalia q̄ non erant diluuio pitura qb⁹ prefigurabatur ecclia. De istis etiam sanguine et aq̄ dicit idē aug. q̄ credibile est q̄ latro ille cui promisit dn̄s paradisum aspersus fuit aq̄ et sanguine de xp̄i latere exilientibus et tali sanctissimo baptismate saluatus sit cum sine baptismate nemo saluetur vel martirio. Tertium documentum est q̄ nos omnem voluntatem nostrā in conformare debemus voluntati diuine et q̄ voluntas dei i omnibus et super omnia sit nobis accepta eo q̄ cor christi vulneratum est amoris vulnere per nos quatenus nos per amorem reciprocum intrare possumus per ostium lateris ad cor eius et ibi omnē amorem nostrum ad sum diuinum amorem conuenire vt sicut ferrum candens cū igne in vnum redigatur amorem. Homo enī omnia desiderabilia sua debet fundare et ordinare in deum amore christi quia pedibus per quos affectus accipiuntur est crucifixus et in omnibus bonis operibus se exercere ac cuncta mala opera deuitare amore xp̄i qui manibus per quas opera accipiuntur crucifixus est omnē vero voluntatem suam conformare voluntati diuine pro illo amoris vulnere quod in cruce pro homine accepit cū inuincibilis amoris sagitta cor suum mellifluum perforauit.

Per istud vulnus quasi per ostiū amoris augustinus *[Augusti.]* intrauerat cū dicebat. Longin⁹ inquit aperuit michi latus xp̄i lancea et ego intraui ibi requiesco securus. Claui et lancea clamant michi q̄ vere reconciliatus sum christo si eum amauero. ¶ Ad conformandū se huic articulo rememoretur homo q̄ superexcellentissimū amorē christus i apertione lateris sui nobis ostenderit in quo nobis aditū patulū ad cor eius dedit. Festinet ergo homo intrare ad cor christi ac recolligat omnē amorē suum et coniungat amori diuino reuoluendo in mente sua documenta premissa. Recogitet etiā homo quāta caritate christus ex latere suo nobis profuderit sacramenta quibus intremus ad vitam eternam. vel alias sicut dominus meditanti et oranti deuotionem ministrabit. Jesu qui latus corporis tui mortui lancea aperiri et exinde sanguinē et aquā exire voluisti: vulnera queso cor meum lancea caritatis vt tuis dignus efficiar sacramentis que de eodem sacratissimo latere profluxerunt. In apertura lateris tui domine aperuisti electis tuis ianuam vite. Hec porta tua domine iusti intrabunt in eam. Noli domine queso iniquitatum mearū recordari vt propter eas michi claudas aditū istū quē peccatoribus et penitentibus prouidisti. Et licet istud vulnus lateris nō senserit xp̄s q̄r mortuus beata tn̄ virgo mater eius bene sensit cuius felicissimā animā crudelis illa lancea tunc transfixit. Tunc ipsa deficiēs et quasi mortua cecidit inter brachia magdale

ne in terram. Uide quotiens hodie mortuus est. Totiēs certe quotiens videbat contra filiū fieri nouitatem. Unde nunc perfecte verificata est in ea symeonis ꝓphetia qua sibi dixerat. Tuam inquit animā ipsius gladius pertransibit. Ex hac cordis christi scissione a cuius archano tanq̄ a fonte precium nostre salutis copiose est effusum: merito etiam ad compatiendū ꝛ amandum vulneratur cor nostrum quia hic maxime apparuit q̄ copiosa apud eū redemptio fuerit vt̄ dicit bern. Ad cumulū postremo pietatis tradidit in mortem animā suam et de proprio latere protulit p̄cium satisfactionis quo placaret patrē ꝑ qđ illum plane ad se versiculum trahit. Apud dn̄m misericordia et copiosa apud eum redemptio. Prorsus copiosa quia non gutta sed vnda sanguinis largiter per quinq̄ partes corporis emanauit vnde ꝛ ansel. Adhuc aute attentius eundē intuere q̄ grandi ꝛ tenerrima compassione dignus appareat. Uide nudū ꝛ verberibus laceratū in medio latronū cruci ignominiose ferreis clauis affixum aceto et felle potatum ꝛ post mortem lancea in latere vulneratum et copiosos sanguinis riuos ex quinq̄ vulneribus manuū pedumq̄ ꝛ lateris effundentem. Fletum deducite oculi mei ꝛ liquesce anima mea igne cōpassionis super contrictione amabilis viri huius quem in tanta mansuetudine tantis vides affectum doloribus hec ans. Quinq̄ autem vulnera sibi infligi ꝑmisit vt humani generis quinq̄ sensus a diabolo captos redimeret. Christus quippe hodie pro nobis sanguinē suum fudit pijssime plenissime et acerbissime. Pijssime fudit si consideretur causa. nā causa effusionis sui p̄ciosi sanguinis fuit pijssima quia ip̄m fudit ex caritate feruētissima ex qua voluntarie ꝓ nobis pati voluit quod pulcre ostēdit aug. in ꝑsona christi ita dicens. O homo recogita qualia ꝛ q̄nta pro te passus sum cum esses inimicus patri meo recōciliaui te cum tanq̄ ouis perdita oberrares quesiui te et in humeris meis portaui te patri meo reddidi caput meum spinis opposui. manus meas clauis obieci. sanguinem meum pro te fudi aīam meā pro te posui vt iungerem te michi et tu diuideris a me. Conuertere ad me et ego suscipiam te. Plenissime fudit si consideretur mensura quia totum sanguinem effudit ita vt vnica gutta in eo non remaneret. Nam sanguinem intercutaneū fudit in flagellatione et quicquid sanguinis habuisset in vertice et capite effusum fuit in spinarum confossione sanguinem vero venarum et neruorū fudit in manuum ꝛ pedum conclauatione sed sanguinem qui remansit in corde vel in membris interioribus effudit in lateris apertione ꝛ ideo q̄ nichil in eo sanguinis remansit non erat ei species neq̄ decor. Acerbissime fudit si consideretur natura nā quanto natura et complexio est nobilior et delicatior tanto est sue lesionis perceptibilior et ꝑ p̄ns pena inflicta et eius sensibilitas est acerbior sed cōstat q̄ complexio corporis xp̄i fuit delicatissima q̄a spiritussancti artificio de virginis sāguine formata et ergo sui sanguinis effusio et penarum illatio fuit acerbissima et ideo dicit attendite. s. mentaliter et videre sensibiliter si est dolor similis sicut dolor meus. q. d. nō. Surge ergo amica xp̄i esto sicut columba nidificans in summo ore foraminis. Ibi vt passer inueniens domum vigilare non cesses ibi tanq̄ turtur casti amoris pullos abscōde ibi os appone vt haurias aquas de fontibus saluatoris. Hic enim est fons egrediens de medio paradisi qui in corda deuota diffusus fecundat et irrigat vniuersam terram. Ecce ostium in latere arche quo intrant animalia non peritura diluuio. Ad huius ergo petre foramina et macerie cauernam stude nunc et in die exitus tui recurre et in eis latitare vt ibi valeas pascua inuenire ꝛ ora leonum euadere vnde anselmus. Festina ne tardaueris comede fauum tuum cum melle tuo bibe vinum tuum cum lacte tuo Sanguis tibi in vinum conuertitur vt inebrieris. Iac aqua mutatur vt nutriaris. Facta sūt tibi in petra flumina in membris eius vulnera et in corporis eius maceria tua cauerna in quibus instar columbe latitans ꝛ deosculans singula ex sanguine eius fiant sicut vitta coccinea. labia tua ꝛ eloquium tuum dulce vnde et greg. Per foramina petre vulnera manuum ꝛ pedum christi in cruce pendentis libenter intellexerim cauernā vero macerie vulnus lateris quod lancea factum est eodem sensu dixerim. et bene in foraminibus petre et in cauerna macerie esse dicitur quia dum in crucis recordatiōne patientiā xp̄i imitatur dum ipsa vulnera propter exemplū ad memoriā reducit quasi colūba in foraminibus sic simplex aīa in vulneribus nutrimentum q̄ conualescat inuenit hec grego. In his etiā vulneribus saluatoris securitatē ꝛ ꝓtectionē ac consolationē non modicā reperies vnde bern. q̄dā de verbis aug. assumēs sic ait. Et vero vbi tuta firmaq̄ infirmis requies nisi in vulneribus saluatoris. Tanto illic securior habito quanto ille potentior est ad saluandum. Fremit mundus premit corpus diabolus insidiatur nō cado fundatus em̄ sum supra firmam petram. Peccaui peccatum grāde turbabitur conscientia sed nō ꝑturbabitur qm̄ vulnerū dn̄i recordabor. Nempe vulneratus ē ꝓpter iniquitates nr̄as. Quid tam ad mortem qđ nō xp̄i morte saluatur. Si ergo in mente venerit tam potēs tamq̄ efficax medicamentum nulla iam possū morbi magnitudine terreri. Ego vero fidenter quod ex me deest vsurpo michi ex visceribus dn̄i qm̄ misericordia affluunt nec desunt foramina per q̄ effluat. Foderūt manus ꝛ pedes latusq̄ lancea perforauerunt ꝛ per has rimas licz michi sugere mel de petra oleūq̄ de saxo durissimo id est gustare ꝛ videre quoniā suauis est dominus. Patet archanum cordis per foramina corporis. patet magnum illud pietatis sacramentū patent viscera mie dei nostri in quibus visitauit nos oriēs ex alto. Quid ni viscera per vulnera pateāt. In q̄ em̄ clarius q̄ i vulneribus tuis eluxet q̄ tu dn̄e suauis et mitis es ꝛ multe misericordie. Maiorem em̄ miseratione nemo habet q̄ vt animā suā ponat q̄s pro amicis suis. Tu dn̄e maiorē habuisti qui animā tua etiā posuisti pro abditis ꝛ damnatis. Meum ꝓinde meritū miseratio dn̄i. Non plane sum meriti inops q̄diu ille miserationum non fuerit q̄ si mi̇s̄cdie dn̄i multe multus nichilominus ego in meritis sum. Quid em̄ si multorū sū michi ꝯscius delictorū. Nēpe vbi abundauerūt delicta super abūdauit et gratia. Et si mi̇s̄cdie dn̄i ab eterno et vsq̄ ineternum ego quoq̄ mi̇s̄cdias dn̄i ineternū cātabo. Quāta in foraminibus petre multitudo dulcedinis plenitudo grē perfectio q̄ virtutū hec bern. O dn̄e sicut exiuit sanguis tuus copiosa redēptio nr̄a non permittas me i hora mortis vel in die iudicij perire cum ipsis sz me tuo pio cruore redēptum aggrega cū electis tuis abscondendo me interim in foraminibus petre et in cauerna macerie ꝛ vulnerando me caritate tua vt amore langueam. Qui em̄ vere te diligit ꝓ te vulneratur et languet et donec te videat a mundi actionibus est velut mortuus alienus. Fortis ē em̄ vt mors dilectio ista et dura velut infernus emulatio. Considera nunc bn̄ corporis christi in cruce positi depositionē. q̄ ex hoc spem et fiduciā rapieris maiorem attestante bern. qui ait. Quis non rapiatur ad spem ꝛ ad impetrandi confidentiā qui eius attenderit corporis dispositionē. Uide caput iclinatū ad osculū brachia extēsa ad amplexū manus ꝑforatas ad largiendū latus aptū ad diligēdū pedū affictionē ad nobiscū manendū corporis extensionem ad te totum nobis impendendum hec bern.

Oratio.

Omine iesu christe qui horā diei nona pendēs in patibulo clamās voce magna in manus p̄ris spm̄ cōmēdasti ꝛ inclinato capite eundē spm̄ emisisti et iam mortuus vulnus lateris de lancea militis suscepisti dignare q̄so nūc ꝛ sp spm̄ meū tibi cōmendatū hr̄e et gladio caritatis cor meū transuerberare eiq̄ vulnera tui corporis imp̄mere ꝛ ꝑ hec cogitationes illicitas ab ipso

Bernar. Anselm⁹ Augusti. Anselm⁹ Gregorius. Bernardus. Bernardus.

repellere ac tandē in fine vite mee spm̄ meū in manus tu as ꝯmendatū cū beatis spiritibus collocare. Amen

De secundis vesperis. Ca. lxv.

Math. xxvij mar. xv. luce xxiij. io. xix.

ora vespertina me
ditaberis mēte lugubri et lacrimabili quō mat dñi ⁊ alij quattuoꝛ ponunt se iterū ad sedenduz prope crucē nescientes qd facere debeāt. Corpus eñ de ponere et sepelire non possunt qꝛ nec vires sufficientes habent nec instrumēta q̄bus deponāt. Recedere aūt eo sic manente non audent et diu manere nocte appropinquante nō valent. Uide in quanta sunt perplexitatē et eis corde cōpatere. Interim aūt (ioseph ab arimathia) ciuitate iudee decē leucis ab hierusalem distante antiquitus dicta ramatha vñ fuerūt helchana et anna parentes samuelis (diues et nobilis genere et decurio) i de ordie curie et officia curie imperij romanoꝝ administrans (vir bon⁹) in se et quo ad deū (et iust⁹) quo ad ꝓximū (ac discipulus iesu) nō de xij vel lxxij. sed de multis aliis credētibus. qꝛ oēs credētes a principio discipuli vocabant (sꝫ occult⁹ ꝓpter metuz iudeoꝝ) ne de synagoga expelleret (qui nō consenserat) neci dñi et (actib⁹ et cōsiliis aliorū) xp̄m ꝯsequentiū (q) et ipse sicut ⁊ alij discipuli (expectabat) i. certitudine spei (regnū dei) nō sꝫ pale et terrenū sed celeste et eternū i. regnū celoꝝ a xp̄o discipulis ꝓmissum (venit) ad sepeliendū xp̄m anteq̄ intraret sabbatuz in q̄ talia facere nō erat licitū. qꝛ eñ erat discipulus dñi. iō curā de corpore ei⁹ habere voluit vt cū honore sepeliret et nō sicut dānati corpus ꝓiceretur. Hic virtute sanguinis xp̄i iā fusi roborat⁹ (audacter) oñi timore deposito ⁊ cōfidenter (introiuit ad pylatum) nec iudeorum timēs inimicitias nec pylati potestatem (et petiit) magno munere (vt) de eius licentia (tolleret corpus iesu) de cruce ⁊ sepeliret illud honorifice hoc preferens oñi thesauro quātūlibet precioso. Petiit autē hoc sibi concedi qꝛ scd̄m leges humanas corpora damnatoꝝ non debent sine licentia deponi vel sepeliri (Et ꝑmisit pylat⁹) tū ꝓpter petēti reuerentiā tū ꝓpter xp̄i innocentiā sibi notam. ⁊ qꝛ plura in morte eius viderat miracula. In quadā historia dr̄ q̄ ioseph seruierat v annis pylato ⁊ pro seruitio petiit ⁊ obtinuit corpus iesu ab eo. Fit autē hic secularis dignitatis ioseph mentio non qꝛ euangelista hanc cōmendet sed qꝛ ad presidem nisi talis accedere nō poterat qꝛ ergo diues erat valde insignis ac pylato notus et familiaris potuit de facili ad pylatum itrare et ab eo impetrare qꝛ vero bonus et iustus dign⁹ fuit hoc ministerio ⁊ meruit corp⁹ iesu sepelire. Unde beda. Magne quidem ioseph iste dignitatis apud seculū sed maioris apud deū meriti fuisse laudatur vt et per iusticiā meritoꝝ sepeliendo corp̄e dñi eo dignus foret et per nobilitatē potentie secularis idez corpus accipere posset. nō eñ q̄libet ignotus aut mediocris ad presidē accedere et crucifixi corpus poterat īpetrare. vñ et aug. Joseph fiducia dignitatis qua preditus erat familiariter intrauit ad pylatū iā minus curans de iudeis q̄uis antea in audiēdo dño deultaret inimicitias eorum. vnde etiā greg. Fuerat q̄nq̄ ioseph occultus xp̄i discipulus deniq̄ vincula timoris rumpens feruentior factus dñicū corpus turpiter pendens a ligno deposuit cōparans ꝓciosam margaritā verborum modestia. cōsidera nunc fortitudinē iosephi qꝛ nō solum audet corpus xp̄i petere sꝫ etiā sepelire sicut homo ꝑtātez h̄ns plus ex virtute q̄ ex adiutoribus. Uñ cris. Inspice aūt hui⁹ viri fortitudinez in morti eī piculum se tradidit inimicicias ad oēs assumens ꝓpter beniuolentiā xp̄i. Unde ⁊ theo. Audet ausum laudabilez non eñ excogitauit a diuitijs decidā et expellar a iudeis si corpus petaz ei⁹ q̄ est blasphemijs cōdēnatus hec theo. q̄ ergo ꝑus ex īspectōe meticulosus ⁊ occultus discipul⁹ dñi fuerat ꝓpter metū iu

Beda

Augustinus

Gregorius

Crisostom⁹.

Theophil⁹.

deorū vitans tunc inimicicias eoruz nūc exēplo mortis xp̄i animatus ac virtute et vigore auct⁹ manifestat se ac palā et facto fatetur et ostēdit se xp̄i discipuluz petendo eius sepulturā ⁊ exequēdo minus curans de illis in hoc extremo officio. Concesso autem sibi corpore vocauit ad se quēdā virum sapientē et legisperitū discipulū xp̄i similiter occultum nicodemū noīe. (Joseph igitur mercatus syndonē) i pannū lineum candentē et mūdum venit ad crucifixiōis locū portans secum instrumenta quibus clauis euulsis corpus de cruce deponat et ipsam sindonem q̄ inuoluat. Iste pānus mūdus et candidus innocentiam dñi et liliosā significabat castitatez. Ut q̄ rubricatus fuerit sanguine passionis cādidaretur syndone innocētissime castitatis i canticis dilect⁹ meus cādidus et rubicundus. (Uenit et cū eo nicodemus) se illi associans in q̄ dolus nō erat (qui ꝑus) timidus (nocte ad iesuz venerat primū) i. ante passionē (ferens secum mixturā mirre aloes libras q̄si centū) ad ipsum cōdiendū qꝛ hec sua amaritudine arcent vermes a corporibus mortuoꝝ et q̄plurimū ea conseruant nec cito corruptioni subijci permittūt. Iste ante passionē xp̄i sicut ⁊ ioseph erat discipulus dñi occultus sed post passionē manifestauit se sic et ille et factus ē publicus sꝫ nōdū h̄is verā fidē de resurrectione quia attulit mirrā et aloe. q̄si corpus eius muniri indigeret a putredine. Et iō licet ex deuotione istā vnctionē faceret videt tñ q̄ plenā noticiā de resurrectione xp̄i nō haberet. qꝛ de eo scriptū erat nō dabis sanctuz tuū videre corruptionē. ꝓpter qd̄ non indigebat vnctione cōseruāde ꝯtra putrefactionē. vñ criso. Adhuc eñ vt de nudo hodie disponebant sed tñ multā dilectionē demonstrabant. De isto nicodemo legitur in reuelatione corporis beati stephani ꝓthomartyris. Per ioseph qui interpretatur accrescens significat persona crescens in virtutibus que corpus dñi postulat q̄ pro digna receptiōe eucharistie deum suppliciter orat. Per nicodemuz vero peritum significatur doctor bonus ferens mixturam id est doctrinam ex auctoribus sacre scripture confectam. ad vngendum corpus christi mysticum ad eius salutem. In syndone etiam munda paupertas et castitas notantur et in aromatibus virtutum varietas designatur. Felix talis conscientia cui non deficit defunctio paupertatis contra mundū mundicia castitatis cōtra carnē flagrantia virtutū cōtra dyabolū. Cū autē ioseph et nicodem⁹ fuerunt ꝓpe crucifixionis locū genua flectentes adorauerunt dñm. Quos dum vidit mater volētes deponere corpus quasi de morte consurgens paululum reuixit spiritus eius. Et applicātes recepti fuerūt per eā reuerenter et parauerunt se ad deponendū eū quibus ipsa quod poterat ministrabat adiutorium. Unus clauos de manibus trahebat: alius ne corpus caderet exanime sustinebat. Stabat maria leuans brachia in altum et dum tangere eum valuit caput et manus eius dependētia trahebat supra triste pectus suū et ruens in amplexus et oscula de dilecto suo satiari non poterat nec quis ipsam desup corpus attrahere valebat. Corpore igitur dñi i terrā deposito domina suscepit caput cum scapulis suis in gremio. magdalena vero pedes apud quos olim tantam gratiā meruerat: alij autē circunstant et omnes planctuz magnum super eum faciūt. Omēs eñ amarissime plangunt eum quasi vnigenitum. Unde ans. Sed adhuc expecta donec nobilis ille decurio venSes extractis clauis manus pedesq̄ dissoluat. Uide quomō felicissimis brachijs corpus amplectitur ac suo astrigit pectori. Tunc potuit vt ille sanctissimus dicere. Fasciculus mirre dilectus meus mihi inter vbera mea commorabitur. Cerne preterea q̄ dulciter q̄ diligenter beatissimus nicodem⁹ sacratissima membra eius tractat digitis fouet vnguentis. hec anselmus. Uenias et tu carissime deuotis gressibus et spūalibus accessibus ad deponendum dominum deum tuū de cruce et ad plangendū eum cū sua benedi-

Crisosto.

Anselm⁹

cta matre ꝛ alijs que ibi aderant ꝛ ad sepeliendū ꝛ alia faciendum que ipsi faciebant. Unde amb. Ueni et tu vespero vel nocte vel quacunqȝ hora. quacunqȝ enī hora veneris iesum inuenies ad suscipiendum paratum nec minorē seruis venientibus mercedem pia largitate soluentem. Nā ꝛ qui hora sexta venit non est mercede fraudatus et qui vndecima plenitudinē mercedis accepit hec ambro. Deus meus bone iesu cōcede michi ꝗꝗ per omnem modum immerito ꝛ indigno vt qui bis cū matre tua ꝛ alijs qui tunc aderant corpore interesse ꝛ ea facere non merui fideli tñ hec eadē mēte pertractatus illū ad te deū meum pro me crucifixum ꝛ mortuū cōpassionis affectum experiar quē inocens mater tua ꝛ penitēs magdalena in ipsa passionis tue hora senserunt. ¶ Et sciendum ꝙ ꝗuis ista depositio domini de cruce non fuerit sibi in penam quia corpus erat exanime nec fieret ei in contumeliam sed potius in honorē et reuerētiam preser tim cum non fieret a iudeis seuientibus sed a deuotis fidelibus cum multū diligentib' immo etiā iudeis et hoc volentibus ꝙ cum tanta sollēnitate deponebatur cōdiebatur et sepeliebatur istud tn factum depositionis in se valde miserabile fuit et lamētabile ꝙ videlicet corp' tāte nobilitatis tractabatur tanꝗ̄ cadauer vile licet in veritate cadauer non fuerit propter diuinum suppositum in quo corp' illud imputribiliter subsistebat et si corpus illud non sensit penam beata tamen virgo q̄ ibi aderat penam in hoc facto sensit maximam. ¶ Ex hoc articulo depositionis domini de cruce habentur duo documenta. Primū est ꝙ fideles cōicantes corpus dn̄i de altari equiparantur illis qui ipsū deposuerūt de cruce. Par inde enī est imo plus xp̄i corpus sumere de ara altaris ꝗ̄ de ara crucis. Illi enī acceperunt eum in brachijs et manibus sed isti sumunt eū in ore et cordibus. Secundū documētū est ꝙ et nos libēter debemus xp̄m cum ioseph de cruce deponere. Quādiu enī pctōr in pctīs ē xp̄m in cruce distentum quantum in se est vinculat et crucifigit pctā enī nr̄a sunt in causa ꝙ xp̄s crucifixus est. Sȝ mox cum per pn̄iam ad deū cōuertitur ipsū de cruce soluit et deponit et inter brachia sua eum recipit. Sicut fecit ioseph qui in deponendo xp̄m de cruce inter brachia sua eum cōplectebatur. Unde sicut quis cōplectens aliquē inter brachia potens est de eo facere quicquid vult maxime si illud non repugnet sic peccator conuersus per pn̄iam constringens iam xp̄m brachijs amoris potens est de eo oīa q̄ voluerit obtinere. Nequaꝗ̄ enim christus repugnat penitenti sed paratior est ad dandū gr̄iaȝ ꝗ̄ iste ad recipiendum. Ad conformandum se huic articulo recogitet homo ꝗ̄ lamentabile factum fuit ꝙ tale corpus qđ erat deus sic tractabatur ad modum cadaueris et ꝙ corona glorie iacuit sic supina et prostrata in terra qualem etiam planctum tūc beata virgo fecerit sup corpus dilecti et dulcis filij sui vel alias sicut dederit me ditanti. Jesu qui de cruce non viuus descendere sed mortuus deponi voluisti vt de morte resurgeres ad electorū informationem da michi de sacro altari tuo ac si de ara crucis corpus tuum verum digne suscipere et vt de hac cruce quam suscepi in tui professione seruitij quousqȝ vixero non descendam sed cum tibi placuerit ab hoc corpusculo repetere animam quam dedisti tunc te vocāte de cruce deponar ꝛ te inuitante ad requiem paradisi perducar. ¶ Post aliquam vero morulam rogat ioseph dominam vt permittat corpus dn̄i perungi ac lintheaminibus inuolui ꝛ sepeliri. Ipsa vero contendebat dicens. Nolite amici mei tamcito michi filium meum auferre vel me secum sepelite. Illum adhuc paululū relinquite michi vt faciem ipsius valeam cōtemplari ꝛ videndo aliqntulū inde consolari. Illi volebant eū tradere sepulture et ipsa volebat eum retinere et sic erat beopsalis et miseranda contentio inter eos. Flebat illa lacrimis irremediabilibus. Ipsius lacrimarum tanta vbertas fluebat vt cato in spiritu ī lacrimis resolui putaret. Rigabat lacrimis faciem et extinctum filij sui corpus et perfūdebat vndiqȝ plagas eius. Lapidē quoqȝ quo corpus ei' positum et locatū fuerat lacrimis madebat in quo eius lacrime adhuc apparere dicunt. Qui nunc ī ingressu ecclesie sancti sepulcri esse memoratur. ¶ Lauit et tersit vulnera eius cruentata ꝛ osculabatur ea et faciem eius sacratissimam. Aspiciebat vulnera corporis et vultum eius et caput videbat spinarum punctutas depilationem barbe faciem ex sputis et sanguine deturpatam et de aspiciendo et flendo non poterat satiari. ¶ Uirginis dolores narrari non possunt quia male illi erat sicut esse poterat. Et ideo quātos lamentationes vlulatus planctus et fletus super idem corpus vnici filij sui tunc fecerit verbis explicari nō posset. Credendū tamen est ꝙ nullos planct' irrationabiles fecerit quia dolor eius ad rōnē superiorē nō pertingebat. Magdalena vero pedes dn̄i q̄s alia vice lacrimis cōpunctionis rigauit nunc multo magis vndis lacrimarū cōpassiōis largiter lauit. Aspiciebat pedes sic vulneratos et perforatos desiccatos et sanguinolētos ꝛ flebat amarissime et pre dolore videbatur deficere similiter flebant vehementer ꝛ alij ac etiam angeli p̄ntes ibi. vnde aug. O quis angelorū vel archangelorū illic nō fleret vbi contra naturā auctor nature immortalis deus mortuus homo iacebat. *Augustinus* Uidebāt xp̄i corpus sic male tractatū ab impijs sic laceratū iacere mariam totam suo cruentatam cruore sic amarissime fleret ꝛ nullo modo suas lacrimas poterant refrenare. Sicut enī possibile fuit deum p assūptum hominem mori sic possibile fuit angelos bonos in morte domini sui dolere hec aug. Plange ergo et tu castissime amare ꝛ clama cum bern. dicente. O bone iesu ꝗ̄ dulciter cū hominibus ꝯuersat' es ꝗ̄ magna ꝛ abundātissima eis largit' es ꝗ̄ dura ꝛ aspa pro eis passus es dura verba duriora verbera durissima crucis tormenta hec bern. *Bernardus.* Contemplere etiam bene dn̄m ꝛ saluatorem tuū gira et regira volue et reuolue a latere in latus a planta pedis vsqȝ ad verticem ꝛ non inuenies in eo sanitatē sȝ vndiqȝ dolorem vbiqȝ cruorem. Nō enī est in eo membrū vel sensus corporis qui suā afflictionē ꝛ infirmitatem vel passionem nō senserit. Uide quid in quolibet sensu quid in qualibet parte sustinuit. ¶ In capite spinas in auribus obprobria in oculis fletum in ore fel ꝛ acetum in facie alapas ꝛ sputa in collo colaphos in naribus fetorem quia in loco ex cadaueribus corrupto fuit crucifixus clauos in manibus ꝛ pedibus flagella in dorso lanceam in pectore. Quia enī genus humanum vulneribus peccatorum fuit plenū fm illud ysaie omne caput languidum et omne cor merens a planta pedis vsqȝ ad verticem nō est in eo sanitas ideo iesus in omni parte corporis sui plagas suscepit vt per ei' liuores in toto sanaremur. Nō ei erat infirmus in capite .i. in intentione q̄ est caput anime quia in his que faciebat nō sanā intentionē habebat. Erat infirmus in manibus quia faciebat opa mala vel remissa erat infirm' in pedibus quia habebat affectionē immundā aut terrenā pes ei anime ē affectus ꝛ amor ei' qr sicut corp' vadit pedibus sic anima vadit affectibus. Erat infirm' in corde quia habebat cogitationes noxias ꝛ vanas erat infirmus in toto corpore qr habebat totaȝ vitā mūdanā et cōuersationē vanā. Ut igitur xp̄s suis liuorib' ꝛ vulnerib' nos sanaret voluit vulnerari in capite vt sanaret omnes nr̄as obliq̄s intentiones voluit vulnerari manibus vt sanaret nostras malas ꝛ remissas operationes voluit vulnerari in pedibus vt sanaret nr̄as immundas ꝛ terrenas affectiones voluit vulnerari in corde vt sanaret noxias et vanas cogitatiōes voluit flagellari ꝛ vulnerari in toto corpore vt sanaret totā nostrā vitā ꝛ cōuersationē. vn̄ bern. Meditare inquit positionē corporis crucifixi et vide si aliquid est in eo qđ non poret pro te ad pr̄em. *Bernardus.* Diuinū illud caput multiplici spinarum densitate depressatur vsqȝ ad cerebri teneritudinem cōfixum est. Ad quid

hoc. Ne doleret caput tuũ ne tua vulneraretur intentio.
Caligauerunt in morte oculi sui: illa luminaria magna
que illuminant orbem ad horam extincta sunt. Nonne il
lis obtenebrantibus tenebre facte sunt super vniuersam
terram. et illa duo luminaria magna cum illis luminari-
bus semota sunt. Hoc autẽ totum factum est vt auerterẽ
tur oculi tui ne viderent vanitatem et si viderent nõ ad-
hererent. Aures ille que in celis audiunt. Sctũs sanct⁹
sctũs dñs deus sabaoth audierunt in terra demoniaco-
rum voces crucifige crucifige vt quid illud. Ne aures
tue obsurdescerẽt ad clamorẽ pauperis nec reciperẽt au
ditũ vanũ ne detractionis virus apertis poris vsqz quoqz
susciperẽt. Speciosa illa facies speciosi forma pre filiis
hominũ sputis illita est afflicto colaphis addicta delu-
sionibus. Quare hoc. Vt facies tua illuminaretur. illumi
nata cõfirmaretur et diceret de te Vultus ei⁹ nõ sunt am
plius in diuersa mutati. Os illud quod angelos docet
hoĩes instruit. quod dicit et factum est: felle potatum est
et aceto. Sed hoc factum est vt veritatem et iudiciũ loq
retur os tuũ et confiteret dñm deũ suum. Manus ille q
fundauerunt celos extense sunt in cruce clauisqz trãsuer
berate durissimis vt manus tue extenderentur ad inopẽ.
Pectus illud in quo sunt oẽs thesauri sapiẽtie ⁊ sciẽ dei
absconditi lancea militari perfossum est vt pectus tuũ a
prauis cogitatiõibus mundaret mundatũ sctificaret et
cõseruaret sctificatũ. Pedes illi quoꝝ scabellũ adorare
debemus qm sctm est dura transfixione transfixi sunt ne
pedes tui festinarent ad malũ sed currerent viã manda-
toꝝ dñi. Quid plura. Pro te carnem et aĩam posuit vt
corpus et spm sibi vendicaret. Totũ toto se te ꝑparauit
Huic igitur oẽm vitam tuã o homo debes qui vitã suam
pro tua posuit ⁊ cruciatus amaros sustinuit ne tu perpe-
tuo sustineres. Cui vero iustius viuã qz illi si non more-
retur ego non viuerẽ. hec bern. Ad hoc etiã faciendũ et
debitũ dño rependendũ idem bern quasi monendo sic di- *Bernardus.*
cit. O homo respice oculo mentali quanto remunerationis
debito astringaris dño patienti. Recole sudorẽ sangui-
neum. triginta argenteos fictionis osculum. alaparũ cõ-
tumeliam flagelloꝝ instantiam ictus arundinis coronã
spineam sputi ludibria. crucis angariam. patibuli suspẽ-
dium. oculos languentes. oris pallorem. sellita cibaria.
amara pocula spongie obsequium. caput inclinatum. la
tus perforatum. vlnas extensas. manus transfixas. pe-
des confossos. vocem lamentabilem. latrones altrinse-
cos garrulationes irrisorias. titulum famosum. vestimẽ
ti sortem. geminatũ crucifige. Quid plura. Vilissimum
mortis supplicium et probra nephandissima Et iterum. Vi-
de homo quo amore te dilexit dñs deus tuus vt vestigia
eius sequaris. Pro te ligatus vt te a vinculis peccatorũ
absolueret. Pro te flagellatus est vt te a flagellis eterne
ire erueret. Pro te iudicatus est vt te a iudicio eterne dã
nationis liberaret. Pro te coronatus est spinis vt te co-
ronaret in celis. Pro te vulneratus est medicus vt tu sa-
nareris egrotus. Pro te crucifixus vt tuas concupiscen
tias crucifigeret. Pro te mortuus est vt te a mortuis su
scitaret. Pro te sepultus est vt in te vicia sepeliret. Hec
bern. Multa igitur pro nobis sustinuit dñs iesus sed nos
miseri ad confusionem nostram vno sermone fatigamur.
vno verbo deijcimur. Omnia ergo que dñs iesus passus
est que circa ipm gesta sunt mente reuolue et diligẽter ꝑ-
tracta et ex his te ad patientiã in omnibus aduersis que
pateris accinge viriliter et arma. vnde Criso. Armem⁹ *Crisostom⁹.*
nosmetipsos aduersus omnẽ furorem. aduersus omnem
iram et si inflammatũ videris cor tuum signa pectus im
pone crucem. Conuiciatus est tibi aliquis recordare om
niũ que in xpo gesta sunt et omnia extinguẽtur. Non so-
lum legamus hec oĩa sed et mente feramus ea. sufficien-
tia enim sunt hec continue reuoluta. vniuersam iram de-
struere. Et si contumeliã et iniusticiam patiamur dica
mus continuo non est seruus maior dño suo. Propterea
eñ hec omnia sustinuit vt ſm eius semitam gradiamur:
et nos contumelias feramus quia maxime cõuicia a mẽ
te abijciunt. Sed tamen ipse non solum tulit hec sed oĩa
egit vt saluaret eos qui hec faciebãt. Hec ⁊ nos zelemur.
vnde greg. Nichil enim deum ita propiciũ facit vt inimi- *Grego.*
cos amare et his q officiunt bñfacere. Cũ quis officit nõ
ad ipm respicias sed ad eũ qui mouet. s. demonez et iram
vniuersam aduersus illum euacua ipsius autez et misere
re qui ab illo mouetur. Cũ iniuriantez videris excogita
qm diabolus est qui mouet eum nõ enim xpianoꝝ sit iniu
rie. Cum igitur q̄s iniuriatus fuerit memẽto tui dñatoris
qm et per verba ⁊ p res ei detrahebant ⁊ yroniã multaz
ostẽdebant ipse vero nõ solũ nõ vlciscebatur sz ⁊ ꝯtrariis
remunerabat in humilitate et mansuetudine hunc itaqz
et nos zelemur ita enim poterim⁹ ⁊ a conuicio eripi omni
Si enim nõ volueris non cõuicium pati etiã quid ei doles
Siquidez iniuste cõuitium pateris hoc maxime tristari
non oz sed illius misereri. Si vero iuste multomagis sile
re oz neqz doleas verbis sed corrigas in rebus. Quare
si vigilaueris dupla lucraberis et propitium facere deũ
silentio et actionem accipere ex his que dicta sunt corri-
gere ea q acta sunt et gloriam hanc humanam despicere
Etenim hinc dolor nobis fit qm multi ad insensatorum
suspitionem inhiant. Hec igitur vniuersa meditemur in
operibus si enim non hec direxerimus inaniter ⁊ vane in mũ
dum venim⁹ magis aũt et in malo. Nõ enim sufficit fides
in regnum ducere sed hec maxime ꝯdẽnare hereos q vitaz
malã demonstrant. Qui enim sciuit voluntatẽ dñi sui ⁊ nõ
fecit verberabitur in multis. Propterea igitur nos ad exi
tum etenim multis nobis op⁹ est viaticulis vt sufficien-
tia eterne vite accipientes viaticula videamus dñm no
strum iesum xpm hec cris.

Oratio.

Domine iesu xpe qui hora diei vespertina a io
seph de cruce deponi et inter brachia eius reci
pi voluisti a mre quoqz tua mestissima ⁊ aliis
amicis tuis planctus fuisti fac me queso ioseph cresce u-
tẽ in virtutibus quotidie et da vt peccatã ꝑpter q crucifix⁹
es et iterum quasi in cruce ligaris plangendo et deponẽ
do merear te de cruce deponere teqz quasi fasciculũ mir
re inter brachia amoris recipere vbi digneris dilecte mi
semper cõmorari et me a laqueis diaboli custodire ne vn
q vel hic vel in futuro valeam a te separari. Amen.

De secundo completorio. Cap. lxvj.

Hora cõpletorii co

gitabis dolorosum ⁊ tristis qualiter tardante ho-
re rogat ioh dñam vt permittat aptari ⁊ sepe
liri corpus dñi nri antequam intret sabbatũ in quo non licet
talia operari ⁊ eo q ꝑpter nimiã moram possent a iudeis
pati calumniã. Tandem dña tanquam grata et discreta co-
gitans q ipsi iohanni esset per filium commissa amplius
contendere noluit ac signans et bñdicens corpus vt vo-
lebant aptari permisit tunc vnxerunt corpus (⁊ inuoluerũt in
sindone munda) quã ioseph emerat (et ligauerunt illud
lintheis) etiã alijs scz sudario qd capiti adhibebant et in
stitis seu fasciis quibus totũ corpus alligabant q oĩa etiam
de lino erant et vt creditur nicode. attulerat ac etiã (cuz
aromatibus sicut mos iudeis est sepelire) scz psonas ve-
nerabiles hoc enim acceperunt a patrib⁹ suis et senioribus.
Dña tñ semp tenebat caput ipsi⁹ in gremio suo qd sibi re-
seruauit aptandũ ⁊ mag. pedes apud quos miam inuenit con
secuta tandẽ vero magd. pedes lacrimis rigatos d uo-
te abstergit amplexatur osculatur ⁊ inuoluit et aptat fi-
deliter qm melius nouit. Sic ergo aptato reliq corpore respi-
ciunt ad dominũ vt ipsa ꝯpleat et omnes planctũ reincipi
unt. Omnes enim sic amarissime flebant vt vix quisqz eorum
loqui posset. Videbant matrez omni solatio destitutam
⁊ super illã dabãt potius planctũ qz super extinctũ dñm
suum. Reincipe etiam ⁊ tu planctũ si forte dimiseras eũ

Mt. xxvij. mar. xv. luc. xxiij. et io. xix.

Tunc dña videns q̄ amplius differre nō possit posuit vul- tum super faciem filij: et ex inundantia lacrimarum multo magis lauit faciem q̄ magd. pedes abstergit autem et de osculans os eius in quodam sudario ipsm̄ inuoluit. et di- ligenter aptat. et iterū bn̄dicit eū et signat. Et tunc oēs adorātes flexis genibus et pedes eius osculantes acci- piunt et portant eū ad monumentum quod a monte cal uarie distat passibus quinquaginta. dña tenebat caput et magd. pedes. reliqui vero erant in medio. vnde ansel. [Ansel.] Se quere et tu p̄ciosissimū celi terreq3 thesaurū. et porta vel pedes vel manus brachiaq3 sustēta. terre defluentes minutatī preciosissimi sanguinis guttas curiosus colli- ge. et puluerem pedū eius linge. Dolorē quem maria in exequijs filij sui tolerauit. olim dauid ī exequijs abner p̄ figurauit. Abner a ioab fraudulēter īterfectus erat. cuius interfectionem rex dauid feretrum sequēs deflebat. Da uid non solum ipse super exequias eius plorabat. sed etiā om̄s alios ad plorandū incitabat. ita beata virgo et alij de uoti exequias xp̄i deplāxerunt. et corda sua intima com passione sciderunt. (Erat aūt prope locum crucifixionis hortus et in horto monumentum nouum) ipsius ioseph sumptuose factū. et in petra excisum. i. in vno lapide secū- dum quantitatem hoīs cōcauatum (in quo nōdum q̄sq̄ positus fuerat in q̄ q2 iuxta erat p̄pter parasceuen iudeo rum sepelierunt eum) reuerenter et deuote flexis genib9 magnis singultibus et suspirijs validis. et sic dn̄m vite de derunt sepulture mortis. Sepelierunt eum in loco pro- pinquo. quia non poterant longe portare p̄pter solenni tatem sabbati īminentem. vn̄ cris. [Cris.] q2 vero breuitate t̄pis vrgebantur et vespa īminebat. ideo ponūt eū in p̄ximū monumentum. et aug. [Augusti.] Accelleratam vult intelligi sepul- turam. ne aduesperasceret. q̄n iā p̄pter parasceuen facere a liquid tale non licebat. Cris: vt ait aug. illius exequias an- gelorū mīlia mīllium decantabant. qui omnes cōuenerāt ad sepulcrū dn̄i sui. Illi cantabant laudes. sed maria da- bat gemitus et suspiria cordis. Dispensatiue autem in no uo ponitur monumento vbi nullus positus erat. vt secū dum amb. et cris. [Ambro.] non alius q̄ cū eo iaceret surrexisse a per fidis diceret. vel secūdum aug [Aug9.] sicut ī marie virginis vte- ro nēo ante illū nemo post illū cōcept9 est. ita in hoc mo- numento nemo an̄ illum nemo post illum sepultus ē. Et scdm̄ hiero [Hieroni.] in monumento exciso in petra conditus est. ne si ex multis lapidib9 fuisset edificatum. suffossis tumu li fundamentis ablatus furto diceretur. Et secūdū aug. [Augusti.] si etiam sepulcrū fuisset in terra dicere poterant suffode- runt terram et furati sunt eum. q2 autem in alieno sepul- cro ponit paupertatem eius testat. vn̄ de theoph. [Theo.] Atten de etiā abūdantiā pro nobis suscepte paupertatis. Nā q2 domū in vita non habuit. post mortē q3 in alieno se- pulcro recōdit. et nud9 ex his a ioseph operit. vn̄ et ansel. [Ansel.] Pauper ita fuit xp̄s vt nō in sua: sed in aliena domo na- sceretur. et viuēs in hoc mundo nō haberet vbi caput suū reclinaret. nec moriēs vn̄ nuditatem suā tegeret. nec mor tuus vn̄ inuolueret. nec sepulcrū aut locū vbi corp9 suū poneretur. Ideo etiā scdm̄ amb. [Ambro.] et aug. saluator in aliena sepultura ponitur. q̄ pro aliena moriebat salute. Ut q̄d ī bi p̄pria sepultura. qui in se mortē propriā non habebat. Itē scdm̄ amb. ad ostēdendū q̄ nō debuit detineri a mor te. Non enī ille sepulcrū mortis desiderabat q̄ de morte triumphū querebat scdm̄ hiero. [Hiero.] autē et bedā ex simplici sepultura dn̄i ambitio diuitū condemnatur q̄ nec mor- tui et in tumulis p̄nt carere diuitijs. Sed: vt ait aug. [Augusti.] pō- pa funeris agmina exequiarū. sumptuosa diligentia se- pulture. monumentorū opulenta constructio. viuorum sunt qualiacunq3 solatia. non adiutoria mortuorū. Hec aug9. Non fuit in sepultura dn̄i aurum non gēme non se ricū sed lintheamen purum et nudum. Syndon enī pan nus seu tela de lino est. de quo etiam erant institę quibus totus est alligatus. et similr capitis sudarium. vnde secū dū hiero. possumus intelligere. q̄ corpus dn̄i nō auro nō gemmis nō serico sed lintheamine puro obuoluendū sit Unde etiā q2 in simplici syndone inuolutū est corpus ie su. ideo Siluester papa instituit. vt sacrificiū altaris non in panno serico vel tincto vel auro texto. sed puro lintheo terreno et syndone munda consecret et celebretur. Scdm̄ petrum cantorē. [Petr9 cātor] ex eo q̄ dicit in syndone munda et in mo numento nouo colligi potest pallas altaris. dalmaticas casulas albas. sicut nec syndonē fieri debere de aliqua ve ste prius in cōes vsus assumpta. p̄pter reuerentiā tāti sa- cramenti. sed ex noua prius nō induta. que dn̄o cōsecra ta non debet ad cōmunes vsus assumi. Sed nō ne corp9 christi ponitur in aureis cyphis. Ita: sed mediātibus pi- xidibus nouis. hec Pe. Sepulto autē dn̄o mater eius omni corde amplexabatur sepulcrū. et qua poterat voce benedicebat filium suum Ad sepulcrū sedens iuxta illi manus extēdebat et desuper illud osculās amaro simis dn̄m singultu deplorabat. Accessit iohannes et lugens ip se multum leuauit eā logentē. et exeūtes oēs de monum to (posuerūt lapidem) quasi pro clausura (ad ostium mo numenti) ne ipse locus bestijs esset peruius. s. magnū qui non posset de facili et sine multorum auxilio amoueri. ne aliquis valens posset rapere xp̄i corpus. quia per illud ostium erat ad sepulcrū ingressus. In quo p̄z virt9 resur gentis. quem non potuit retinere magnus lapis: et tollit omnis in resurrectione eius suspitio. quia nec ab aliquo fieri potuit violentia aut furtum aut fictio. Unde aug9. [Augustinus] Si fuisset lapis paruul9 suppositus. dicere poterāt dor mientibus nobis tulerunt eum. et hiero. [Hieronimus] Saxum enī ma gnum appositum ostendit non absq3 auxilio plurimorū sepulcrum potuisse reserari. Mistice in actibus ioseph et nicodemi signantur plura requisita in nobis. si cristus in corde nr̄o debeat sepeliri. Nā dz cōmunicās eū inuolu- tus lintheaminib9 p mūdā affectionē et p̄scie puritatē. In syndone enī mūda iesū inuoluit. q̄ eū p̄um mente et puro corpe suscipit: dec3 nāq3 nō solū pura aīa sz et corpe puro corpus xp̄i suscipere. Inuoluere aūt opz. q2 mysterium eius clausū et occultum est. Debet etiā vnctus esse aro- matibus p feruentē deuotionem. Cum mirra enī e aloe iesum inuoluit. qui crucifixū in corde eum amaritudine p̄nie et cōpassionis recōdit. In nouitate vero monumen ti designatur q̄ cor dz esse p grām et puritatē innouatū et ab omni vetustate peccati purgatū p̄usq̄ ad corpus xp̄i accedat ī q̄ corde etiā ponit eū q̄i de ipso iugiter co gitat q2 monumentū dr̄ quasi monēs mentē. Sumptu- rus igitur eucharistiā videat vt cor suum sit quasi monu mentū nouū in quo locetur e quasi hort9 in q̄ delectetur ne in monumēto suo alius positus sit vel circa hoc q̄cq̄ inutile excreuerit q̄d erit si bene p penitentiam mūdatū fuerit et innouatū aliōqn non poterit in eo digne sepelire xp̄z Per monumentū aūt lapideū in petra excisum designat cordis stabilitas q2 debet ī bono p̄posito esse firmum et fidei soliditas in qua apud ecclesiā sepult9 est xp̄s hoc ē fides xp̄i supra quam petram edificata est ecclesia. Sed pro custodia omnium p̄dictorū debet adhiberi longani mitas p̄seuerantie vt mens corpus xp̄i recipiens in pre dictis conditionib9 intendat finaliter p̄seuerare et hoc designatur per saxū ostio monumēti aduolutum. Ille eti am sepulto xp̄o in corde suo aduoluit pro clausura lapi- dem magnū ad ostium qui se claudit ne possit īgredi pec catum et ponit diligens obstaculum contra peccati re- cidiuum ne xp̄s eū deserat et relinquat donec ipsum a mor tuis resurgere faciat. Un̄ ambro. [Ambrosius.] Cui pulcerrime lapis admotus est ne pateret quicunq3 enim in se humauerit christum diligenter custodiat ne eum perdat. ne perfidie sit ingressus. ¶ Unde et hilarius [Hylarius.] et quia nil preter eum oporteat in pectora nostra penetrare lapis ostio aduo- luitur vt nichil absq3 eo inferatur. Uoluit autē xp̄s ī mo numento iusti. s. ioseph sepeliri ad ostendendū q̄ nō req̄ escit nisi in corde iusti. et q̄ nō amplius p̄ctōx consortio volebat quia amplius pro ipsis non moriturus erat. vn̄

De secundo completorio

Ambrosius. amb. Mystice aũt iustus xp̃i corp⁹ sepelit. talis ẽ em̃ xp̃i sepultura q̃ fraudem iniquitatem q̃z non habeat. Justus autem corpus xp̃i operit syndone vesti. ⁊ tu domini corpus gloria sua vt et ipse sis iustus. Bene autem in monumento cõditur iusti. vt iusticie habitatiõe requiescat hec amb. De monumento dñi fertur q̃ domus seu speluñca fuerit rotunda de subiacẽte rupe excisa. erat em̃ lapis seu rupis grandis in horto. in cuius latere erat monumẽtum excisũ. seu spelunca habens octo pedes longitudinis. et totidẽ latitudinis et tante altitudinis. vt homo intro consistens et in eius pauimento rectus stans vix posset manu extenta culmen attingere. introitum patulum habens ab oriente. cui lapis ille magnus aduolut⁹ atq̃z oppositus erat pro ostio. In cuius monumenti parte aquilonari sepulcrum dñi h est locus dominici corporis de eadem petra est excisus septẽ pedes ⁊ medium habens lõgitudinis. ⁊ a cetero pauimento altius eminens tres palmos et medium habens altitudinis. eiusdẽq̃z existẽs latitudinis cuius ẽ altitudinis. Qui vie̳z locus nõ desup sed a latere meridiano p totum est patulus. vnde inferebatur corpus vt esset quasi sarcophagus suppositus fundamento ⁊ inclinatus super latus apturã habens a latere et non superius. Color aũt eiusdem monumenti aclo culi rubicundo et albo dicit esse permixtus. Monumẽtũ ergo erat ad modum domuncule factũ. intra quod erat sepulcrũ xp̃i positum Sic enim sepulcra iudeorum antiquitus et maxime magnarũ personarum solebant fieri. vt eorum filij possent etiã ibi sepeliri. Propter hoc dr̃ frequenter de regibus iuda sepultus est in sepulcro dauid etc. Est autem ibi in eodem loco ob reuerentiam dñici sepulcri artificioso ope forma rotunda. vno tñ foramine superius aperto dñice resurrectionis ecclesia marmore constructa. continẽs montẽ caluarie ac locum sepulcri ⁊ mĩta loca sacra. in q̃ sepulcrum dñi est infra quedã cellã rotundam pulcris lapidibus cõstructã. Hec si quidem ecclesia dñici sepulcri est patriarchalis et habebat canonicos regulares ⁊ priorẽ. scd̃m habitum et regulã sancti augu. viuẽtes. q̃bus loco abbatis patriarcha ꝑerat. cui soli obedientiã ꝑmittebant. Hec eccl̃ia inter sancta ⁊ venerabilia loca non immerito obtinet principatum in cuius loco tam magna et mira p dñm sunt facta et ostensa. (Et dies erat parasceues) .i. ꝑparationis. sc̃z sexta feria in q̃ preparabantur illa que ĩ sabbato comedi debebant (et sabbatum illucescebat) q̃z vespera ad sabbatum ptinens instabat. a qua sollennitas sabbati incipiebat. vbi sciendũ q̃ sicut hõ sexta feria creatus est ⁊ peccauit sic xp̃us sexta feria p hoiẽ mortuus est et satisfecit. Vñ ⁊ dixit cõsummatum est opus sc̃z recreationis sicut eadẽ die cõsũmatum fuit opus creationis: et sicut sabbato requieuit ab omĩ opere suo sic sabbato quieuit in sepulcro: ĩ signum q̃ ĩ hac sexta etate pro eo operari ⁊ pati debemus vt in septima cum ipso q̃escamus. donec in octaua veniente gl̃ia resurrectionis cum ip̃o simul gaudio perfruamur. Vñ beda.

Beda. Parasceue grece latine preparatio interpretatur. q̃ nomine iudei q̃ inter grecos conuersabantur sexta sabbati que nunc a nobis sexta feria vocatur appellabãt. eo q̃ in illo ab opere suo requieuit deus. Vnde ⁊ hanc sabbatũ i. requiem vocari precepit. recte dñs eadem die sexta crucifixus hũane reparatõis impleuit archanum. sabbatũ autem in sepulcro requiescens resurrectionis q̃ octaua die ventura erat expectabat euẽtum. Vnde nostre simul deuotionis ac beate retributionis ꝑlucet exẽplum. quos in hac quidẽ sexta mundi etate p dño pati. et velut mundo crucifigi necesse est: in septima vero etate .i. cum leti quis debitũ soluit. corpora q̃dam in tumulis alas aũtẽ secreto in pace cũ dño manere. ⁊ post bona oportet opa q̃escere: donec octaua tandẽ veniente etate: etiã corpa ip̃a resurrectione glorificata. cum aĩabus simul incorruptionẽ eterne hereditatis accipiant vnde pulcrã septia dies in genesi vesperam habuisse non legit quia reques alarum que in illo seculo nunc est non consummenda merore. sed pleniori gaudio future est resurrectionis ad augẽda. hec beda. Vbi etiã nota q̃ inter cetera mysteria que hodie ecclesia facit hoc vnũ est. q̃z hodie pro oĩbus orat. Cuius ratio est. q̃z xp̃s fuit hodie valde pius in parcẽdo q̃ñ dixit Pater dimitte illis. q̃z nesciunt quid faciunt. fuit valde liberalis in largiendo: quia ad modicam petitionẽ dedit latroni regnũ celorum: fuit valde largus in redimendo. quia non guttam: sed totum sanguinem pro nostra redemptione dedit. Unde in ps. Quia apud dñm mĩa et copiosa apud eum redemptio. Ideo eccl̃ia ad similitudinem xp̃i est hodie multum liberalis in orando: et multũ pia in parcendo. Hodie etiã fideles ecclesias ⁊ or altaria visitare consueuerunt. cuius triplex ratio est. Prima est q̃ illa visitatio representat visitationẽ aplõrũ ⁊ sanctarum mulierum que crebro visitabant sepulcrum. Secunda est: quia xp̃s hodie omnes sanctos qui fuerunt a principio mundi vsq̃z nunc ꝑsitaliter visitauit: dum ad limbum descẽdit. Tertia ratio ẽ. quia sancti hodie debẽt valde liberales esse: fuerunt enim hodie de carcere liberati: et in celeste regnum sublimati. Si quis enim de carcere liberaretur ⁊ in imperium sublimaret: illã diẽ vsq̃z multum diligeret: et ĩ illa die multum liberalis esset. Merito igitur hodie fideles sanctos visitãt: vt ab ip̃is de carcere liberatis: et in imperium sublimatis. beneficia valeant obtinere (Mulieres autem) que erãt xp̃o deuote fu nus (subsecute) quõ et in quo loco corpus dñi poneret diligenter curauerunt respicere et notare. vt postea ei tẽpore congruo munus sue deuotionis possent offerre ⁊ officium funeri impendere. ac corpus eius inungere. Per hoc significatur. quia aĩe deuote debent mysterium passionis xp̃i sollicite considerare: et eam p posse imitari. Vñ bed. Sed et hactenus sancte mulieres dies parasceues

Beda. id est ꝑparationis idem faciunt. cum aĩe humiles et quo maiores sibi conscie fragilitatis. eo maiori saluatoris amore feruentes passionis eius vestigijs ĩ hoc seculo quo requies est ꝑparanda futura: diligenter obsequunt. et si forte valeant imitari pia curiositate quo ordine sit eadẽ passio completa ppendunt. Qua lect a audita recordata mox ad parandum opa virtutũ. quibus xp̃s delectetur se conuertunt vt finita presentis vite parasceue in requie beata expectent tpe resurrectionis occurrere xp̃o. cũ aromatibus spũalium actionum. hec beda. Joseph autem et nicodemus inclinantes dño ⁊ adorantes sepulcrũ recesserunt maria vero et alij qui artius amabant remanserunt (sedentes contra sepulcrum) ⁊ lamentantes dñm et expectantes eius ꝑmissum. In quo ostenditur earum constantia ⁊ feruor dilectionis erga dñm. q̃z recedentib⁹ discipulis ac alijs notis adhuc remanebant circa sepulcrum. Vnde hiero. Ceteris relinquentibus dominũ mulieres in officio pseuerant. expectantes q̃d promiserat se

Hieron. facere et ideo meruerunt primo videre resurgẽtem q̃z perseuerauerunt vsq̃z in finem. Vnde ⁊ rabanus. Alijs notis

Raban⁹. iesu ad sua redeuntibus. sole mulieres que ardentius amabant obsequium funeris inspiciebant: expectãtes q̃d promiserat. ⁊ ideo post resurrectionem primo xp̃m vidẽt beate mulieres que ministrauerunt viuenti. astiterũt morienti obsecute sunt sepulto. et sic congauise sunt resurgẽti. Vnde et cris. Vidisti mulierum fortitudinem vidisti

Criso. dilectionem vidisti magnanimitatem que vsq̃z ad mortẽ fuit. Imitemur has mulieres nos viri neq̃z dereliq̃mus in temptationibus iesũ. hec cris. Per deuotionem q̃ppe harum mulierum ostenditur: quia deuote psone mundo mortue debent cũ xp̃o per cõpassionem sepeliri: vt mereantur resurrectionis eius ꝑticipes fieri. Laua ergo et tu lacrimis corpus eius sacratissimo sanguine aspersum: et vnge ip̃sum vnguẽtis sancte orationis. ⁊ porta brachijs caritatiue ⁊ h̃ũilis oꝑationis: ⁊ sepeli cum aromatib⁹ bone conuersationis: ac bonis doctrinis ⁊ exẽplis. cũ multis gemitibus ac planctibus ⁊ lamentis. ⁊ cooperi sub a-

moris ⁊ deuotionis pauimento conscientie tue in syndone ⁊ castitate mētis ac sudario ⁊ labore penitētie: ⁊ sedebis sibi iuxta eum ad monumētum donec videas ipsum a mortuis resurgentē. Queso ne mortuum ꝓ te dilectum reiicias: sed totis desiderijs in sepulcro cordis recipias: stringas candidissimis cogitationum et purissimis affectionum lintheaminibus: foueas speciosissimas amorosissimas eius plagas: donec te ducat in resurrectōnis sue leticiā mirabilibus dotibus decoratā: ⁊ in ascēsionis sue excellentiā super omnes celi ordines eleuatā. Et nota ꝙ licet in hac sepultura xp̄s nichil passus fuerit: quia mortuus tamen hoc factū in se mirabile fuit et lamentabile. propter rationes ⁊ causas supra circa depositionē dn̄i decruce tactas. Ex isto articulo sepulture trahūtur plura documenta. Primum est scdm theophi. ꝙ nos simus imitatores ioseph in hoc: ꝙ qn̄ corpus xp̄i susceptum fuerit a nobis ⁊ inuolucum tunc debemus ipsum ponere in monumento nouo exciso in petra .i. in mente nostra dei imagine insignita renouata ⁊ firmata in xp̄o que est petra vt dicat illud cantici tenui eum nec dimittā. Secunduz est ꝙ sicut dn̄s passus: mortuus: ⁊ sepultus: lamentatus fuit sic ⁊ nos lamentari eū debemus ꝑ cōpassionē ⁊ verā compunctionem. Tertiū est ꝙ sicut xp̄s sepultus custoditus fuit. sic ⁊ nos eum in mente nostra sepultum firmiter custodire debemus ne latrunculi .i. demones sepulcrū cordis nostri subintrent ⁊ furentur nobis iesum. Quartuz est ꝙ et nos qui spiritualiter mortui sumus peccatis cōsepeliamur etiam cum christo ita vt abscondamur et quiescamus a peccatis: sic ꝙ vetus homo in nobis āplius non resurgat. Unde apl's. Consepulti ēnim sumus cū xp̄o ꝑ baptismū in mortē. Ubi glosa. Xp̄s cum ī ꝑsona veteris hoīs habebat membra confixa in cruce: ne ad priores actus mouerent a quibus etiā mortuus ⁊ sepultus deuit humanis subtractus aspectibus per hoc exigēs a nobis vt mēbra nostra continentie ⁊ iusticie clauis confixa habeamus: ne ad priora mala redeamus: a quibus etiā ita perfecte quiescamus: vt nec eoruz visio: nec memoria habeatur. Et sic veteri homine in nobis crucifixo mortuo et sepulto ad bona resurgētes in nouitate vite ambulemus hec in glosa. Ad confirmandum se huic articulo. imaginet homo quasi cor suum sit xp̄i sepulcrū ⁊ michi ipm venerabiliter recondat reconditum lamentabiliter defleat et diligenter custodiat ne ipsū amittat. Consepeliat seipsum in eodē sepulcro cum iesu et ruminet sensum documentorū vel alia sicut deus ministrabit. Jesu qui in monumento sepeliri lamentari ⁊ custodiri voluisti. da michi te in corde meo spiritualiter sepelire. lamentari ⁊ diligēter custodire: vt ⁊ ego tibi consepultus tecum merear ad resurrectionis gloriam peruenire: ⁊ qui positus in sepulcro a visu hominum es segregatus in pace dormiens abscōde interim me seruum tuū in abscōdito faciei tue a conturbatione hominū. vt mundo mortuus tibi viuens ī te dormiam: ⁊ suauiter in te requiescam. Hic nunc videndum est qualiter debem⁹ cū xp̄o sepeliri. Sepulcrū autē istud in quo debemus sepeliri: est ipsa religio in qua ipse religiosus spūaliter debet mundo mori ⁊ sepeliri. Assimilari autem debet religiosus mortuo ⁊ sepulto quātū ad plura. Primo quātū ad censum rerū. quia sicut mortuus ⁊ sepultus nichil ꝓprium habet: sic ⁊ religiosus nichil ꝓpriū habere: sed omnia in cōmuni diuidere debet. Secundo quātū ad sensum carnis ⁊ motū: quia sicut mortuus priuatur sensu: nec sensibus gaudet: sic ⁊ religiosus debet eē mortuus quantū ad delectationē que ad sensum carnis pertinent: ⁊ sicut mortuus mouenti se non cōtradicit: sic et religiosus prelato se regenti non debet contradicere: sed in oībus obedire. Tertio quantū ad domicilium: quia sicut mortuus clauditur in sepulcro: sic ⁊ religiosus debz esse clausus in claustro: et sicut mortuus de monumento non exit nisi ad iussionem dei .s. die iudicij sic nec religiosus debet exire claustrum sine iussione prelati: ⁊ sicut mortuus non murmurat quando transfertur de monumento in monumentum: sic nec religiosus debet murmurare quando transfertur de monasterio ad monasteriū. Quarto debet assimilari maxime morti xp̄i: in morte enim xp̄i aīa fuit a carne separata: tamen anima ⁊ caro fuerunt diuinitate vnite: sic in vero religioso aīa debet esse separata a carne vt .s. carni non cōsentiat in aliquo carnali amore: aīa tamen ⁊ caro deo debent esse vnite. aīa per amorē caro per incorruptionem: vt possit dicere cum propheta Cor meū et caro exultauerunt in deum viuum. Sepulturam cristi olim filij iacob prefigurauerunt: qui fratrem suum ioseph in cisternam miserunt. Hanc etiam ionas ꝑfigurauit. quē proiectum de naui in mare cetus deuorauit. ionas fuit per tres dies ⁊ noctes in ceto. ita xp̄s fuit vsq3 ad triduum in monumento. Nunc recogita qualiter dominus tuus. vij horis predictis pro te passus sit. et ausculta eum quasi te moueret: ⁊ diceret. Cum primo nocte surrexetis ob reuerentiam illius amoris quo me vinctum tradidi in manus malorū. ⁊ quo factus sum obediens vsq3 ad mortem disponas in corde tuo obedire velle ad omnia que tibi iniunguntur. Circa primā ob reuerentiam humilitatis qua coram indigno iudice velut agnus mansuetus steti. subiicias te omni creature proptē me ⁊ ad queq3 vilia opera sis paratus. Ad tertiam ob amorem quo ego contemptus conspuitus. et obprobrio saturatus fui teipsum contemnas ⁊ vilipendas ⁊ obprobria fusi meas. Ad sextam crucifigas tibi mundū teq3 mundo cogitans qualiter ego oīm creator pro amore tuo crucifixus sum: et ideo omnia delectabilia mundi sint tibi quasi crux amara. ad nonam moriaris mundo ⁊ omni creature. s. vt amara mors intantum corde tuo dulcescat vt oīs creatura desipiat. Circa vesperam qua de cruce depositus sum recolas in gaudio qualiter post mortem ⁊ oēs labores tuos felici requie pausabis in sinu meo. Ad completoriū memor sis vnionis illius qua spiritus vnus mecum effectus. meipso in summa experientia perfrueris. ꝙ vnio hic in via incipit per voluntatis mee ⁊ tue concordiā in omnibus tam aduersis ꝙ prosperis ⁊ in futuro cōplebitur per eternam gloriam in celis. Appropinquāte autem nocte dicit iohannes dn̄e ꝙ eis expedit recedere: quia non est conueniens ibi morari vel de nocte ad ciuitatem redire. Tunc dn̄a prout potest surgit ⁊ ad monumentuz genuflectit et ipsum amplectitur ac benedicit. Nam cruciata gemitibus: fatigata doloribus: afflicta ploratibus nequibat stare pedibus. Tamen sicut poterat mulieribus adiuta. cunctis plorantibus simul cū ea cepit recedere. Cum autē venerit ad crucem ibi ipsa genuflexit et crucem adorauit. Similiter ⁊ oēs fecerunt. Cogitare nāq3 potes ꝙ ipsa fuit prima que crucē adorauit sicut et prima que filiuz natum adorauit. Hec autē sancta crux post passionem ⁊ resurrectionem dn̄i ꝑ iudeos cū crucib⁹ latronum sub monte caluarie profunde sub terra abscondita fuit. vbi ducentis annis ⁊ amplius vsq3 ad tpa cōstātini et helene latuit. sed helena in lapide plus ꝙ .xx. passibus fodiēs ipsas tres cruces inuenit quibus sublatis crucem dn̄i ab alijs signo resurrectionis mortui probauit et discreuit. Ipse aūt locus ī ꝙ crux inuēta est. distat a loco caluarie decē pedibus versus orientem descendēdo vbi in eccl'a que cōtinet mōtē caluarie ē cripta profūda inferior pauimento .xl. gradibus vel circa ⁊ sunt ibi quatuor colūne. que dicunt moueri dn̄i fleuisse. Deinde recedit versus ciuitatē. ⁊ per viam sepe dn̄a se vertebat retro aspiciens per compassionē. Intrantibus autē illis ciuitatē. multi videntes dn̄az moti pietate sup illius dolore ad luctuz cōuertebantur amarum. ⁊ concurrunt vndiq3 bone matrone ⁊ virgines ābulantes post ipam ⁊ associātes eā per viā ⁊ cōsolantes ac etiā lamētātes eā. Sed ⁊ boni hoīes per quos transibat cōpatiebantur eidē ⁊ mouebantur ad fletū. Undiq3 fit ploratus magnus ⁊ luctus. Nam dolor eius multos faciebat dolentes. Uix lacrimas continere

poterant quicūq3 eā plorantē videbāt. Flebat luctus q̄cunq3 transibat maria plorabat ipsa. plorabant ⁊ omēs ambulantes cū ea. plorabant et multi venientes obuiā ei Sic vtiq3 deducit a plorantibus plorās quousq3 peruentū est ad domū iohannis. Cū aūt venerūt ad domū tūc ipa vertēs se versus dnās illas inclinauit se agēs gratias. Ille vero inclinantes se eidē vale dixerunt ⁊ cū lacrimis recesserunt. Intrauit ergo dnā domū ibi resedit ibi permansit ⁊ eā iohannes in sua cura ⁊ custodia retinuit. ac super propriā matrem ol corde amauit. Flebat ⁊ plangebat valde cū iohanne ⁊ magdalena ⁊ sororib⁹ suis Soluebat dolori amaras lacrimas filij sui mortē nimis amaram in corde suo recolens. ac passionis lora et cūcta que passus fuerat in aīo voluens Tandē iohānes hortando q̄ desisteret cōsolatus est eā vt potuerat. Tu quoq3 experiaris vires tuas si scires eā consolari ⁊ confortare q̄ parū comederet: et alios comedere faceret. quia adhuc ieiuni sunt ⁊ refectione indigent ac eis parare ⁊ ministrare coneris et postea benedictione ab ea ⁊ alijs singulis accepta recedere poteris Hic nota q̄ hodie .s. die parasceues non consecratur hostia. quia vera hostia hodie ē ablata. In hac etiam sexta feria in qua passus est x̄ps multa sūt facta diuersis annis ⁊ vicibus de quib⁹ sūt isti versus.

Salue festa dies que vulnera nostra coherces.
Angelus est missus est passus in cruce christus.
Est adam factus et eodem tempore lapsus
Ob meritum decime cadit abel frater ab ense.
Offert melchisedech ysaac supponitur aris.
Est decollatus christi baptista iohannes.
Est petrus ereptus. iacobus sub herode peremptus.
Tedet iam audire et recitare iudeorum blasphemias.

(Altera em̄ die que est post parasceuen) iā incepta scz iam sexta feria transisset. ⁊ sero facto post solis occasum sabbatū iam intrasset (cōueniunt iterū sacerdotes ⁊ pharisei ad pylatum: dicentes. Domine recordati sumus: q3 seductor ille dixit adhuc viuens post tres dies resurgā) Qd̄ dicunt illi ex inuidia est que etiam propriū nomē nō patitur ⁊ dicentes seductor: hoc quod ipsimet erant domino imponit. Nō sufficit seductoribus scelus mortis nisi et post lacerant famā eius. Est aūt seductio duplex scz bona et mala. Prima est seductio sanctitatis .s. a falsitate in veritatem: de qua dicit hiere. Seduxisti me dn̄e et seductus sum. alia est seductio peruersitatis .s. a veritate i falsitatem. et hanc imponunt iudei x̄po. vnde hiero. Principes autem sacerdotū licet immensū facinus in nece domini ꝑpetrauerint: tamen non sufficit eis nisi etiā post mortē eius concepte nequicie virus exerceāt. famā eius lacerantes. et quē innocentem sciebant: seductorē vocāt Sicut antē cayphas ignorans ante prophetauerat dicens expedit vnum hominem mori pro populo et non tota gens pereat. sic modo seductor em̄ erat x̄ps a non a veritate in errorē mittēs: sed a falsitate ad veritatē a vicijs ad virtutes. a morte ad vitam ducēs hec hiero (Iube ergo custodiri sepulcrum: ne discipuli furentur eum. et dicāt alijs q̄ surrexit a mortuis) Stulti custodiam petunt: quasi in sepulcro teneri valeat: q̄ vbiq3 ē ⁊ aīa continet vbi ambro. Quanta malicia sacerdotū q̄ non tantū mg̃ro sed etiā discipulis detrahunt (et erit nouissim⁹ error peior priore) vbi raban⁹. In hac autē ignorāter verū dicunt. Peior em̄ fuit cōtemptus pn̄ie ī iudeis q̄ error ignorantie. Peior erat infidelitas resurrectionis q̄ crudelitas passionis. Consitent ergo plane q̄ prius fuit error in nece dn̄i. vbi et cris Vide aūt q̄liter etiā nolentes cōcertāt ad demonstrandū veritatē. Irrefragrabilis em̄ demonstratio resurrectionis facta est per ea q̄ pretenderunt. Quia em̄ custoditū est sepulcrū: nulla fraus facta ē. Si aūt fraus facta non est: manifeste ⁊ irrefragabilit̄ dominus surrexit. hec cris Pylatus vero iā fatigatus dixit eis. Habetis custodiā .i. do vobis licentiā ponendi custodes. et concedo q̄ accipiatis milites ad custodiendū eū

Hieronimus

Ambrosius.

Rabanus.

Crisostomus

pro vr̄a voluntate (Ite et custodite sicut scitis) q̄si di. Si debet resurgere male poteritis custodire q̄ impius et fatuus erat pylatus qui sicut x̄pm ꝑmisit occidi: ita et custodirieum morti adiudicauit: eis etiā custodes dedit. Vadunt illi et venientes illuc primo corpus eius inspiciunt et eū q̄ auctor vite clarueratin inferni claustris retentu se deprehendisse letantes sepulcrū muniunt. milites armatos custodes ponūt lapidem q̄ erat ī ostio monumēti vñ accessus in sepulcrū erat sigillo ꝑsidis: ac etiā sigillis suis signauit ne alijs sine scitu eorū ingredi possit. ⁊ diligēter oīa faciunt Et in hoc apparet malicia eorū: q2 etiā in custodibus nō cōfidunt. sed insup sigilla apponūt. Hoc aūt totū dn̄s voluit fieri ꝑpter maiorē certitudinē resurrectionis sue. vt et ipi q̄uis nolentes: sibi tamē testes sint dn̄m resurrexisse: et nullo modo sic positū furari potuisse. Nō est em̄ cōsiliū nec sapientia nec fortitudo cōtra dn̄m. Et recte in tali loco dn̄s sepulturā suam elegit: vbi nulla possibilitas fodiendi esset quatenus oēm occasionē calūniā iudeis auferret: ne forte si in maceria circūclusus esset vel q̄libz pierte: dicerēt ipi discipl'os illi⁹ futuratos eū fuisse vñ ⁊ hiero. Nō suffecerat principib⁹ sacerdotū ⁊ scribis et phariseis crucifixisse dn̄m saluatorē nisi sepulcrū custodirent: cohortē acciperēt: ⁊ signarēt lapidē: et quātum in illis est inauū apponerēt resurgenti. vt diligentia eorū nostre fidei pficeret. Quanto em̄ diligentius seruat̄ tāto magis resurgentis virtus ostēdit̄ vñ ⁊ cris. Et in durissimo lapide fuerat excisum ⁊ grādis lapis positus ē ad ostium: ⁊ custodia poni͂t militū ī circuitu: vt quāto fortius seruat̄ ne furari posset. tanto magis virtus dei appareat cū resurrexerit. Si em̄ sepulcrū fuisset in terra dicere poterāt. Suffoderūt terrā: ⁊ furati sunt eū. Si fuisset lapis paruulus positus dicere poterant. Paruulus lapis fuit et dormientibus nobis tulerūt eū. Et iterū. Diligentia scribarū ꝑdest fidei nr̄e. Seruate pharisei seruate. De⁹ in cludi nō potest: deus ī sepulcro teneri non potest q̄ fecit celū et terrā: cuius in pugillo terra est ⁊ celū: qui appēdit mundū in tribus digitis. Qui ergo appēdit mūdū: vno sepulcro nō pōt cōtineri. Vñ etiā hylarius. Metus furādi corpis: ⁊ sepulcri custodia atq3 obsignatio stulticie atq3 infidelitatis testimoniū est. cū prius precepto dn̄i conspexissent de sepulcro mortuū suscitatum Pilatus autē ꝑdictus postmodū in multis apud tiberiū cesarem a iudeis accusat⁹ deportatus ē in exilium lugdunū vñ erat oriundus Herodes vero q̄ consensit pilato in nece dn̄i. deportatus ē in exiliū viennisi ⁊ mortuus ē ibi. Oratio.

D Omine iesu x̄pe qui hora cōpletorij aromatibus vngi ⁊ condiri: ac syndone et alijs lintheis inuolui ⁊ ligari: matre q̄q3 tua ⁊ alijs amicis tuis lamentantibus ad sepeliendū portari ⁊ sepeliri voluisti: da michi queso vt te aromatibus vngā per feruētē deuotionē et bonā conuersationē: syndone ⁊ lintheaminibus te inuoluam ꝑ mūdā affectionē et cōscie puritatē: lamēter lacrimis pn̄ie ⁊ cōpassionis portemq3 brachijs caritatiue et humilis oꝑationis: et sepeliam te in corde meo ꝑ iugē recordationē ⁊ memoriā: vt et ego tibi consepultus guirere cū merear ad resurrectionis gloriam Amen.

Epilogus dominice passionis et de laude crucis. Capitulum. lxvii.

Onsidera nūc que

pro salute hoīs oī tpe. ⁊ spāliter hodie passus ē dn̄s: vt inde aduertas quātū sibi debeat quilibet x̄pian⁹ hec enim que pro nobis passus est super omnia que operatus est: valde amabilem eū nobis reddit ⁊ nos ad eum amandum fortius astringunt vnde bern. Valde omnino michi amandus est: per quem sū: viuo: ⁊ sapio Pro bis ergo ita sum amans te quātū possum. Sed est qd̄ me plus mouet: plus vrget: plus accendit. Super oīa iq3 reddit amabilem te michi bone iesu: calix quem bibisti.

Hieroni.

Crisosto

Hylari⁹.

opus nostre redemptionis. hoc omno amorem nostruz fa
cile vendicat totum in sibi. Hoc inquam est q nostram deuotio
nem z blandius allicit: et iustius exigit. et artius stringit
et afficit vehementius. Multum quippe laborauit in eo
saluator. nec in omni mundi fabrica tantum fatigationis
autor assumpsit. Illa denique dixit z facta sunt. mandauit
et creata sunt. At vero hic. et in dictis suis sustinuit con-
tradictores. et in factis obseruatores. et in tormentis il-
lusores. et in morte exprobratores. Et iterum. Memen-
to igitur homo et si de nichilo te factum. non tamen de ni-
chilo te redemptum. Sex diebus condidit omnia. et te re
fecit omnia. At vero per totos triginta annos operatus est
salutem tuam in medio terre. O quantum laborauit su-
Ambro. stinens hec bern. vsque et ambro. Plus itaque michi contu-
lit deus redimendo quam creando. Creando quippe me mi-
hi dedit: redimendo autem et seipsum dedit et me michi red
didit. Itaque si me totum illi debeo pro me facto: quid iam ad-
dam pro me refecto. Non enim tam facile sum refectus
quam factus. Siquidem de omni quod factum est: dixit et
facta sunt. In me autem reficiendo et dixit multa. et ges
sit mira: et pertulit dura: nec tantum dura sed etiam indi
gna hec ambro. Non est autem estimandum q passionis
sui pena: in eius solum captione et traditione fuerit incho
ata sed potius ab instanti sue conceptionis vsque ad mor
tem eius durauit. Cum enim mortem suam acerbissimam
quam pro salute nostra pati voluit firmissime presciret: et
eam futuram ineffabiliter cognosceret: oportuit q in quoli
bet hora pro ea naturaliter doleret: presertim cum cogita
ret tantam mortis acerbitatem: et tantam doloris genera
litatem: que per totum corpus z omnia membra corporis
et per omnes vires inferiores anime diffundi debebat. Mul
ta vero de his domini passus est pro nobis que colligi possunt ex
Augusti. verbis aug dicentis. Attende z intellige anima mea tempus
beatissime passionis. Passus est iesus meus amor meus
dulcedo mea: spes mea: beatitudo mea: consolatio mea:
et in omni tempore in toto corpore: z in omni suo opere.
In tempore infantie angustias vteri: paupertatem: asperitatem
et humilitatem presepij: persecutionem aduersarij: fugam egy
pti. In tempore adolescentie disputationem: precipitationem
In tempore iuuentutis amarissimam z turpissimam passionem
Passus est etiam in toto corpore. in oculis effusionem la-
crimarum in auribus auditum contumeliarum et blasphe
miarum: in genis molestiam alaparum: in naribus fetorem
sputi: in ore amaritudinem aceti et fellis: in manibus vi
cula: et in pedibus afflictionem plagarum in toto corpo-
re flagellationem Et in opere detraxerunt predicationi.
conuersationi miraculorum operationi. Traditur et ligatur
iustus et innocens sicut agnus ad sacrificium et sicut la-
tro ad suspendium. et tamen non querit vindictam: non osten
dit impatientiam. immo arguit petrum amputantem auricu
lam cum posset obtinere a patre legionem angelicam duode-
nam. Ligatur ergo sicut latro: accusatur vt latro: condem-
natur vt latro: expellitur vt latro. plectitur inter latrones vt
princeps latronum. Ligaris domine vt soluas vincula peccatorum
vt dissoluas colligationes impietatis: et fasciculos dep-
mentes. Pungeris bone iesu spinis. clauis et lancea vt sit
in nobis recta intentio: discreta operatio: manifesta dilectio
Flagellaris: vt a me flagella tue iracundie propulsares.
Vulneratus es domine iesu propter peccata nostra attritus propter
scelera nostra: vt sint plage tue nostrorum vulnerum efficax me
dicina Tempus etiam dulcis iesu tuam aggrauat passio-
nem Passus enim es tempore nocturno: diurno: frigido: e-
stiuo. In matutinis castigatus. in mane accusatus in ter-
tia acclamatus. in sexta condemnatus. in nona cum clamo-
re et lacrimis expirasti. Plange igitur et dole: et satage
anima mea: et deducant oculi tui lacrimas. z non taceat pu
pilla oculi tui super fratrem tuum decorum nimis. z ama
bilem super amorem mulierum: qui vestiuit te coccino z
prebuit tuo cultui ornamenta. Dolebis nisi consideras
lacrimas mulierum. lacrimas piscatoris. lacrimas infan
tilium. si videas obtenebrationem solis vt celaret mem
bra domini patientis. terremotum. concussionem lapidum
resurrectionem corporum apertionem monumentorum
et velum dissolutum lacrimas patientis. et lacrimas ge
nitricis. Dolet enim beata virgo mater de proditione z ca
ptione. de condemnatione de crucifixione potissime in com
mendatione et depositione. Locus etiam tuam bone ie
su aggrauat passionem. Passus est enim dominus iesus in
presepio. in deserto in templo. in hospitio. in itinere. in hor
to. in atrio. in pretorio. in loco crucifixionis. In presepio
indigentiam in deserto pugnam. in templo resistentiam
in hospicio obseruationem detentoriam. in itinere fatiga
tionem et molestiam in horto sudorem sanguinis. verbum
et osculum proditoris vexationem corporis comprehensi
onem et ligationem cohortis. in atrio interrogationem
alaparum afflictionem trinam negationem. accusationem
in facie conspuunt. colaphis cedunt. in faciem palmis per
cutiunt. insultando et illudendo prophetam eum dicunt. in
pretorio iniquitatem testium. z accusationem infidelium
amarissimum flagellum. iniquum iudicium. illusionem per-
sequentium. Et vide peruersitatem nimiam. iniquitatem
maximam. Judicatur iudex veridicus rex. cruciatur ponti
fex. Vide iniquum iudicium ex parte testium. quia non con
ueniunt ex parte rei: quia accusatur innocens. Defecit e-
tiam in isto iudicio rectitudo animi. sciebat enim q per inui
diam tradidissent eum. Defuit etiam iusta causa: quia non
culpa propria sed aliena iustus ordo quia capitur et liga
tur ante sententiam. Admittit pylatus accusationem fal-
sam. condemnat innocentem ad crucis ignominiam. Eru
besce pylate iudex inique Quomodo vinceris: superaris
subuerteris: seduceris. qui prius eum eripere conabaris
iure communi: consuetudine loci: flagello corporis. Erubescite in
fideles. perfidi iudei qui magistrum vestrum dominum vestrum cruci
figitis et percutitis. Plectitur in loco crucifixorio pater na-
que dei filius. amor eternus sincerus. dulcis et suauis: in
mulieribus plangentibus: in iudeis infidelibus in latro
ne blasphemante. in populo acclamante: in matre lacri-
mante. Attende etiam et intellige anima mea genus mortis
sue. Illud enim genus mortis fuit turpissimum: vilissimum: a-
marissimum: acerbissimum. Spoliatur enim vestibus: expellitur
a ciuibus: cruciatur cum latronibus illuditur a militibus. Illudi
tur in domo herodis in veste candida in domo principis
colaphis sputis et alapa in pretorio iudicis in veste pur
purea in corona spinea in salutatione in genuflexione
irrisoria in cathedra crucis in titulo in consortio in multi
plici obprobrio. Fuit etiam amarissimum si consideres
qualitatem generalitatem diuturnitatem: et acerbitatem Cau-
sa enim non est tua sed mea domine iesu. tu enim solus fuisti absque
macula. Passus es generaliter vt videas igitur anima mea
generalitatem hanc Vide lectum sponsi non est floridus non
est aureus vel argenteus. sed durissimus nescit enim strami-
na deest culcitra linthiamina cooptoria puluinaria. Vi
de titulum famosum tripliciter a pylato conscriptum consi
dera cibum eius et potum comitatum eius. s. mulierum z latro
num verba et verbera vincula et flagella coronam z lanceam
Passus est etiam in omnibus partibus corporis vt tu mia redempto
ris amoueret transgressus preuaricatoris. Acerbitatem
etiam habet bone iesu passio tua et propter innocentiam ex parte
te tui excecationem z ingratitudinem ex parte populi z propter
complexionem ex parte corporis: compassionem ex parte
matris: et tui dilecti collegij: et quia pateris in partibus
magis passibilibus z sensitiuis quod accidit propter ra-
ritatem et teneritudinem carnium multitudinem ossium: et
collectionem neruorum Pateris igitur domine deus meus
dux meus et notus meus in latere manibus et pedibus vt
accellerares homini originalis actualis et venialis criminis
medicinam Dedisti etenim domine iesu christe sanguinem tu-
um in precium redemptionis: et in potum fidelibus ine
briationis in lauacrum coinquinationis in antidotum cu-
rationis in scutum presentis impugnationis. Fuit igitur

Epilogus dominice passionis

bone iesu lectus tuus durissim⁹: cibus ꝛ potus amarissimus cruciatus singularis ꝛ acerbissimus. nec reuocat te nec retrahit tenerrim⁹ amor matris aut timor turpissime mortis: non pudor spoliati corporis: non dolor singularis: aut fallacia sponsionis qꝛ indutus es veste nuptiali: instruct⁹ lege legali: armatus armatura spūali. Egredere igitur filia syon: et vide gloriam salomonis in equitatura: in ramis et vestibus et laudib⁹. Quō igitur emarcuit tancito flos glorie tue vmbra honoris tui. mirum cōuertunt honorem in obprobriū: dulcedinē ī absinthiū. Portas etenim crucem in humeris: spoliaris vestibus tuis cruciaris flagellis: satiaris obprobrijs. de vrbe expelleris. Uide nostri sapientiam salomonis a pte temporis passus ē etenim sexta feria hora sexta: vt hominem lapsum sexta hora ꝛ die ꝑ mortē suā repararet a pte medij hoc n. op⁹ nr̄e salutis ordo depoposcerat. Uide ꝛ patientiā: ipse etenim tāq̄ͣ agn⁹ q̄ portatur ad victimā et sicut ouis ad occisionē ductus est. Uide eius hūilitatē: qꝛ damnatꝰ cū latronibus. Uide caritatē: qꝛ indulget crucifigētibus Uide et paupertatē: paup enī fuit ꝛ in laboribus. Paupertatem tuā ostendit michi paup iesu: mater tua: familia tua domus tua: domus inq̄ꝫ presepij: cenaculi: patibuli: ꝛ mi muli in eqtatura asine et pulli. Ubi sunt insignia tua rex regum ꝑnceps pastorum vbi ē eqtatura tua: vestis purpurea: palatiū: sceptrum: soliū: et diadema regni vbi sūt ornamenta tua sacerdos in eternum ꝛ pontifex futurorū bonorū vbi sūt ꝑciosa annulus et gēma baculus ꝛ cappa serica: cyrotece ꝛ sandalia vbi sūt arma bellica fortia armature ꝛ milites noue. Non defuit tibi in gloria alapa vestis alba et purpurea nō defuit pugna supasti latronem et mortem spoliasti infernū ola spoliantem in funda viculorum in lapidibus v vulnerū ī baculo crucis. vbi sūt codices tui mgr̄ optime liber tuus: corpus tuū scriptus intus ꝛ foris scrip⁹ spinis et clauis illuminat⁹ vnda sanguinis ligat⁹ vinculis signat⁹ clauis Attēde ꝛ hui⁹ mortis diuturnitatē: ꝛ ꝑpositōnes acerbitatū: ꝛ pone super caput tuum sicut signaculum inter vbera tua sicut fasciculū sicut antidotum ꝯ oēm morbuꝫ Ascende super palmam crucis ꝑ cōpassionē: meditationē: imitationē vt apprehēdas dulcissimos fructus eius Uade ergo o aīa ad montē mirre: et considera altitudinē paupertatis: latitudinem caritatis: longitudinē acerbitatis: amaritudinem ꝛ dolorem mortis. et affer ramū virentis oliue ad archam tue conscie. Accipe etiā columba mea granū frumēti seminatū in incarnatione in terra virginis gloriose precisuꝫ in circūcisione excussum et flagellatum in passione candiduꝫ in mēte rubicundū in corpore. diuisū in latere: multiplicatū in morte: reconditū in horreo in ascēsione. Hoc sit tuum edulium pulmētū ꝛ viaticū. Si aūt fastidit appetitus ꝛ lacescat interior instus adhibe agnum immaculatum. adiunge et piscem assatuꝫ in craticula crucis. Reuera bone iesu agn⁹ es. et ꝑpter medicinā tuā patiētiam et innocētiā atqꝫ notitiā agnoscis q̄ppe mr̄em tuā ī pastibulo virginē virgini: euāgelista euangeliste cōmēdans Si aut āplius desideret gust⁹ tuus. si nō q̄escit appetit⁹: fac pulmētū de pisce assato vt comedas. Piscis assatus xp̄s passus ē: nutritus in aq̄s tribulationis: apt⁹ in latere: exquamat⁹ in expoliatiōe: fallit⁹ ī sputorū multiplicatione: assat⁹ in cruce Hui⁹ felle piscis inunge oculos tuos vt videas si ē dolor sicut dolor eius. Si contingat plerūqꝫ stare in acie: accipe scutū milicie vexillū victorie arcū glorie. Scutū hoc qō miles cōtra hostes dꝫ accipere. ꝑpter figurā picturā efficatiā et materiam crux dn̄i arbor salutifera est. Hui⁹ scuti cornua in manib⁹ crucifixi. Tria enī cornua tua exuperāt ꝑlia. Cornu n. paupertatis supat auaricie ꝑlium cornu hūilitatis pugnā suꝑbie: sed cornu aduersitatis lasciuiā voluptatis Istud scutū fuit rubricatum et picturatuꝫ sanguine veri agni: istud scutum fuit ꝑforatum lancea clauis et spina. Si autē nondum bene vales resistere vide arcū et benedic qui fecit illuꝫ. Iste arcus habet cordam ex corpore. lignum ex cruce. Iste arc⁹ ꝑcussit latronem morte: et vulnerauit hostem serpenteꝫ antiquum. Sed ne inermis et imperatus appareas ꝑcedat vexillum regis crux: ostendatur sanguis xp̄i militib⁹ vt in prelium acuantur et nō formidabitur fortis armatus. Si insurgat flatus elationis: ventus tribulationis: naufragium suggestionis ascende in nauiculam sancte crucis: bonis omnibus refertam in dextero latere ꝑforatam: ab hostibus violenter detractaꝫ: cathena vinculorū ligata. In hac inuenies filiuꝫ dormientem: ventis imꝑantem: et oīno naufragiuꝫ propulsantē. Per hanc fugabis periculuꝫ: et appropinquabis ad portum optimū. Ipsa enī crux sancta est lignū exiguū per qō factū est iudiciuꝫ veritatis. Si sit tibi clausa ianua paradisi adhibe tibi baculuꝫ sancte crucis et pulsa et aperietur tibi. Si autem ostium clausuꝫ est. et iaꝫ dormiunt pueri in cubili: et non habes qō ponas ante amicuꝫ tuuꝫ: accede ad archā sancte crucis: vt ide tres panes accipias: quos apponas hospiti recumbenti. panē humilitatis maxime panē patiētie: panē caritatis affluentissime. Si non potes tibi thesauruꝫ sapientie aperire: adhibe clauem dauid que apit nemo claudit. Si grauat longitudo itineris et concidit vultus tuus: et despas de viribus: accipe virgā et baculum sancte crucis: quo iordanē transeas huius mundi: ꝛ viaticum ligni vite ne in via deficias aut torpescas. Si viator in sollicitudine hui⁹ mūdi et serpentes igniti contra te morsum ꝛ amorem intentāt: aspice serpentem eneū positū supra palū: ne antiqui serpentis virus inficiat aut irrepat. Si spūo malus que q̄ accipiat arripiat cytharaꝫ sancte crucis: et refocillabitur: leuiusqꝫ habebit. Si in ua lueris egritudo aut infirmitas spūalis: adhibe tibi huius preciosi sanguinis medicinā. Si desperas ex meritis et videas tua opa nequaq̄ tibi sufficere: de statera crucis accipe decorum ꝑciū animarū. Et accipe in ara crucis hostiam immaculatā conscientiā ab opibus mortuis emūdanteꝫ. Deniqꝫ crux sancta et benedicta est in xp̄i corpore dedicata: ꝛ ex mēbris eius tanq̄ margaritis ornata decorata regis purpura: que meruit mēbra xp̄i tangere que sola digna fuit regeꝫ celorum ꝛ dn̄m sustinere. hec aug.

Unde beatus andreas ductus ad crucem et videns eaꝫ prorupit in laudem crucis et salutauit di. Salue crux q̄ in corpore xp̄i dedicata es. et ex mēbris ei⁹ tanq̄ margaritis ornata. anteq̄ in te ascēderꝫ dn̄s timorem terrenū habuisti mō vero amorē celestē obtines ꝑ voto susciperis securus ergo et gaudēs venio ad te ita vt ꝛ tu exultās suscipias me discipl'm eius q̄ pepēdit in te qꝛ amator tuus sp sui ꝛ desideraui amplecti te. O bona crux que decoreꝫ et pulcritudinē de membris dn̄i suscepisti diu desiderata sollicitudine amata sine intermissiōe q̄sita et iam concupiscēti aīmo ꝑparata accipe me ab hominib⁹ ꝛ redde me magistro meo vt ꝑ te me recipiat qui per te me redemit. De laude etiā crucis sic dicit. Crisosto. Si nosse desideras carissime virtutē crucis et quanta sit vt possū ad eius laudē dicere Audi Crux nobis totius beatitudīs causa est. Hec nos cecitate liberauit errorꝫ. Hec a tenebris reddidit luci Hec debellatos quieti sociauit. Hec alienatos deo coniunxit et longe constitutos ꝓximos presentauit. Hec pegrinos ciues ostēdit. Hec discordie amputatō ē. Hec pacis firmamētū. Hec omniū bonoꝝ operuꝫ largitio. Crux est clauis paradisi crux spes xp̄ianorū crux resurrectio mortuorū crux cecorū dux. crux errantium via claudorum baculus crux consolatio pauperꝫ. crux refrenatio diuitū. crux destructio supboꝝ. crux male viuētiū pena crux aduers⁹ demones victoria crux deuictio diaboli. crux adolescentium pedagogus. crux sustentatio inopum. crux spes despatoꝝ crux nauigātiū gubernator. crux pcclitantium portus crux obsessorum murus. crux pater orphanorum. crux defensor viduaruꝫ crux iustorū consiliarius. crux tribulatoruꝫ requies crux paruulorū custos. crux virorum caput. crux senum finis

Crisosto

crux lumen in tenebris sedentium. crux regum magnifi-
centia. crux scutum perpetuum. crux insensatorum sapiē-
tia. crux libertas seruorum. crux impitorum philosophia
crux impatorū lex. crux prophetharuz preconisatio. crux
annunciatio apostolorum. crux martyruz gloriatio. crux
monacorum abstinentia. crux virginum castitas. crux
gaudium sacerdotum. crux ecclīe fundamentuz. crux or-
bis terre tutela. crux templorum destructio crux ydolo-
rum repulsio. crux scandalum iudeorum crux perditio ī-
piorum. crux inualidorum virtus crux egrotantium me-
dicus. crux emundatio leprosorum. crux paraliticorum
requies. crux esurientiuz panis. crux sitientium fōs. crux
mōboꝝ protectio hec. Criso. Unde et Raba. Quantos (Raban⁹)
et quales fructus lignum sancte crucis germine suo p-
ferat: dignum est commemorare. Cuius fructus etern⁹
est: et radix perpetua. Cuius odor mundum replet ꝛ sa-
por fideles satiat. Cui⁹ solē splēdor supat: et cādor niuē
obfuscat. Cuius cacumen polum excedit: et cuius īfimū
inferna penetrat. Cuius infirmitas humilima exaltat.
Cuius potentia exaltata humiliat. Omnium n. virtutū
fecunditas per ipsum et in ipso mundo collata est. quia ī
ipso rerum perfectio completa est. In cruce insinuatur
s morte redemptio. demonstratur sancta morum con-
uersatio. intimatur omnium virtutum perfectio. promit-
titur ad eternam vitam resurrectio. eterne beatitudinis
speratur adeptio et vere felicitatis acquisitio. O vere bo-
na et vere sancta crux christi. quis te rite totam enarrare
potest: aut quis condigne digne laudare. Que celestium
archanorum pia es reuelatrix. Que mysteriorum dei sa-
cra es conseruatrix: queqꝫ sacramentoruz christi idonea
es dispensatrix. In te angeli gaudia sua accumulata con-
spiciunt: in te homines iura salutis sue cognoscunt in te
inferi iustam retributionem fraudis sue recipiunt. Oib⁹
es equa: omnibus bona: omnibus iusta: preterita reno-
uas: presentia illustras: futura premonstras: perdita req-
ris: quesita inuenis: inuenta custodis: lapsa restituis: re-
stituta gradu munis: munita in vitam pacis dirigis. Tu
quidem eterni regis es victoria: et celestis milicie leticia
terrigenatumqꝫ potentia: tu peccatorum es remissio: pi-
etatis exhibitio: et meritoruz augmentatio. Tu infirmo-
rum remedium: laborantium auxilium: ꝛ lassorum refri-
gerium: tu insanorum incolumitas: quietorum serenitas
et fortunatorum felicitas. Tu cura egrotos medicās: tu
gaudium mestos consolans: tu sanitas dolētes letificās
tu status credentium recte: tu firmitas operantium bene
tu beatitudo perseuerātiū rite. Sācta: pia: bona: iusta: be-
nigna: rōnabilis: venerabilis: amabilis: fortis: suauis: mi-
tis: sapiens: patiens: potens. Quicqd ergo corde digne
de redemptione nostra pōt cogitari: vl' quicqd rite līgua
loqui oīa ad laudem tuam decentissime possunt aptari.
Quia quicqd in te laudatur: crucifixo in te xpo regi de-
putatur: et quicquid xpo honoris datur ad reuerentiam
summi patris cuius ipse vnigenitus filius est refert. Et
iterum. Grandis consolatio fidelium est spes sancte cru-
cis: ꝛ materiam tribuit laudis: quia bonitatem nos facit
scire creatoris. Crux xpi via ē iustorum ascensus ad celū
rota de infimis ad superiora nos trahens: dux celi et ia-
nua regni. Huius pars erecta diuinū: trāsuersa cōmēdat
amorem fraternū. Cuius amoris integritatez xps nobis
ostendit ac suo exemplo nos instruxit: qui dilectam ala
suam in cruce moriens p amicis suis posuit: et nos idem
facere docuit. Hic amorez o deus semper laudabilis tu
pone in me: et timor noxius atqꝫ carnalis effectus pcul
recedant a me: vt gloria sancte crucis aucta et multipli-
cata in vera promissione: dignaqꝫ laude ineternum per-
sistat: ipsaqꝫ michi carmine et amore venerabilis: semp
laus eius in ore meo: et in corde exultatio sempiterna p-
maneat. vos quoqꝫ precor celestes plebes angeloruz a-
nimasqꝫ iustorum qui in conspectu diuine maiestatis ve-
raciter exultatis: vt sicut alleluya sine cessatione et amen
deo xpo ineternum cantatis: ita quoqꝫ nostram sortez p-
cibus adiuuare studeatis. quatenus beatitudinem veraz
quam tenetis iam pfecte tandē et vos p gratiam xpi me-
reamur accipere hec raba. Unde et cassiodo Crux ē hu- (Cassiodo.)
milium inuicta tuitio: superborum abiectio: victoria xpi
perditio diaboli: infernorum destructio: celestium refor-
matio: mors infidelium: vita iustorum. Et vt ait hiero. (Hieronim⁹)
ligno hoc vehimur per mare vndosum ad terram viuen-
tium. De his etiam que passus est dominus quasi con-
cludendo cum gratiarum actione et oratione sic dicit
ansel. Expgiscere nunc aīa mea. excutere de puluere et (rel.)
contemplare attentius virum hunc memorabilem quez
ecce in speculo euangelici sermonis quasi presentem in-
tueris. Cognosce anima mea cognosce. Hic est domi-
nus iesus xpus creator et saluator tuus. vnigenitus dei
filius. verus deus: ver⁹ homo: qui solus sub sole sine ma-
cula inuentus est: et ecce quoniam cum sceleratis repu-
tatus ē: et quasi vir leprosus et nouissimus virorum esti-
matus et tanqꝫ abortiuum qđ proiicitur ab vtero et ne-
mo curat. sic proiectus est ab vtero matris sue infelicis
synagoge. Iste formosus pre filijs hominum quasi defor-
mis pre filijs hominum factus. Siquidem vulneratus ē
propter iniquitates nostras attritus ē propt scelera no-
stra et factus ē olocaustū suauissimi odoris in conspectu
tuo pater eterne glorie: vt auerteret indignationem tu-
am a nobis: et consedere sibi nos faceret in celestib⁹. Re-
spice domine sancte pater de sanctuario tuo: et de excel-
so celorum habitaculo: et intuere hanc sacrosanctam ho-
stiam: quam tibi offert magnus pontifex noster sanctus
puer tuus dominus iesus pro pctīs fratrum suorum et
esto placabilis super multitudinem malicie nostre. Re-
spice domine in faciem xpi tui: qui tibi vsqꝫ ad mortez o-
bediens factus est. nec recedāt ab oculis tuis cicatrices
eius imppetuum vt memineris quantam pro peccatis
nostris satisfactionem ab eo susceperis Utinam domine
appendas in statera peccata quibus iram tuam merui-
mus: et calamitatem quam passus ē pro nobis innocēs
filius tuus. Certe hec grauior apparebit ꝛ magis digna
vt propter ipsam effundas misericordiam tuam sup nos
qꝫ sint ista peccata: vt pro illis contineas in ira misericor-
dias tuas. Gratias tibi domine pater referat omnis lin-
gua sup inenarrabili abundātia pietatis tue: qui vnico fi-
lio tuo non pepercisti: sed pro nobis illū tradidisti ī mor-
tem: vt tantum tanqꝫ fidelē aduocatum haberemus ī ce-
lo corā te. Et tibi dn̄e iesu zelotes fortissime. quid grax
qđ retributionis digne tribuā ego puluis et cinis ꝛ vile
figmētū: Quid em̄ pro nostra salute facere debuisti ꝛ nō
fecisti Ab imo pedis vsqꝫ ad summum verticis te totuz
in aquis passionis dimersisti: vt me totum de illis extra-
heres Nā et aīam tuā ī mortē pdidisti: vt meā pditā mi-
chi redderes. Et ecce me duplici debito obligasti. Nam
et pro eo qđ dedisti: et pro eo qđ mei cā perdidisti debitor sū
Et pro anima mea quidem bis michi a te data: semel
in creatione: semel in redemptione quid magis tibi iuste
reddaz qꝫ ipsam non habeo. Pro tua autem preciosa a-
nima ita tribulata: qđ ab hoīe digne repēdi possit: non i-
uenio Nam celū et terrā et omnē ornatū eorū possem
rependere: certe nec sic vsqꝫ ad mensuram debiti vllaten⁹
attingerem. Et si idipsum quod et debeo et possibile mi-
chi est tibi dn̄e retribuam: tuum domine totum est. Dili-
gendus igitur michi es toto corde: tota anima: tota mē-
te et tua michi sequenda vestigia qui mori dignatus es
pro me. Et quomodo fiet hoc in me nisi per te. Adhere-
at aīa post te. qz tota virtus eius pendet ex te. Et nunc
dn̄e redemptor meus te vt verū deum adoro in te credo
in te spero de quib⁹ possum desiderijs ad te suspiro. Ad-
iuua imperfectionē meā. Ad tue passionis gloriosa insi-
gnia in quibus salutē meā operatus es. me totū inclino.
Tue victoriose crucis regale vexillū in nōie tuo christe
adoro. Tuum spineuz dyadema tuos rubēte sanguine

clauos tuo sacro lateri imersaz lanceã tua vulnera tuũ sã
guinẽ tuã mortez: tuã sepulturã: tuã victoriosam resurre
ctionem et glorificationem xp̃e adoro supplex et glorifi
co: horum viuifico adoro spiritum meum a peccati mor
te resuscita: horum virtute ab astucijs sathane me custo
di meqz conforta: vt et iugũ mandatorum tuorum suaue
michi fiat et on⁹ crucis quod baiulare me iubes post te
humeris anime mee leue sit atqz portabile. Que enim
fortitudo mea: vt iuxta preceptum tuũ mundi pressuras
tam multiplices inuicto animo sustineaz. Sed audi que
so vocem meam et inclina super seruum tuum suauẽ cru
cem illam que lignum vite est his qui a pprehenderint il
lam. Istam inquam diuinissimam crucem humeris meis
impone: cuius latitudo est caritas super omnem creatu
ram se extendens: cuius longitudo eternitas: cuius sub
limitas oĩpotentia: cuius profundum inscrutabile est sa
pientia. Confige illi manus meas et pedes meos: et to
tam passionis tue formam seruulo tuo imprime. Da ob
secro michi continere ab operibus carnis que odisti: ⁊ fa
cere iusticiam quam dilexisti: et in vtroqz tuã querere glo
riam: et sinistram quidem meam clauo tẽperantie dexte
ram vero clauo iusticie in illa sublimi cruce affixam arbi
tror. Da menti mee iugiter meditari in lege tua: et deinde
cogitatum iactare in te: et dexterum pedem meuz eidez
ligno vite clauis prudentie affigi. Da vt ministram spiri
tus mei sensualitatem non eneruet labentis vite infelix
felicitas: nec conturbet perhennis vite preuia felix infe
licitas: et sinister quoqz pes meus clauo fortitudinis in
cruce tenebitur. Ut autem et spinarum tui capitis aliqĩ
me similitudo appareat dele obsecro mẽti mee ⁊ salubris
penitentie compunctio et aliene miserie compassio: ⁊ sti
mulus zeli emulantis illud quod rectum est coram te: et
ad te conuertar in erumna mea: dum triplex michi confi
gitur spina. Liber vt et spongiã per arundinem ori meo
porrigas et aceti amaritudinez gustui meo adhibeas: vt
per scripturas tuas rationi mee conferas gustare et vide
re quoniã florens hic mundus tanq̃ spongia inanis est ⁊
omnis concupiscentia eius aceto amarior: Ita pater in
me fiat vt calix iste aureus babilonis inebrians omnem
terram nec inani splẽdore seducat nec falsa dulcedine ie
biet. Tu quoqz viuifice mortis domine effigiem facies
in me seruum tuum: vt moriar quidem peccato secundũ
carnem: viuam autem iusticie secũdũ spiritum. Ut autez
integraz crucifixi imaginẽ portare me glorier: illius quo
qz qd̃ post mortem tuam insatiabilis malicia iĩpiorũ in te
exercuit: hanc in me similitudinẽ exprime. Vulneret cor
meum viuus et efficax sermo tuus: penetrabilior oĩ lan
cea acutissima: et ptingens vsqz ad interiora aĩe mee pro
ducat ex ea tanq̃ a dextro latere meo vice sanguinis et a
que amorẽ tuum dñe ⁊ fratris meorũ. Postremo munda
sindone prime stole spiritũz meũ inuolue in qua requiescaz
ingrediens ad te in locũ tabernaculi admirabilis: et abs
scondas me donec ptranseat furor tuus. Die autẽ tertio
post diem laboris post diẽ simplicis glorie: mane prima
sabbati perpetuo inter filios tuos me indignissimum re
suscita vt in carne mea videã claritatẽ tuã et adimplear
leticia vultus tui. Hec ansel. Imaginẽ itaqz crucifixi se
cundum modũ p̃missum portãs ite. ora ero ouare vt spi
ritus tuus inuolnat munda sindone puritatis et innocẽ
tie in qua absconsus a mundi vanitatibus sepeliaris ĩ se
creto mentis tue. et ibi requiescas in meditatione passio
nis dñice: mortuus qdẽ mũdo et viuẽs deo: et hoc aper
te signatũ est: vbi dicit: q̃ p̃cio sanguinis xp̃i empt⁹ est a
ger figuli in sepulturam pegrinorũ: vbi dicit glo. q̃ sepul
tura xp̃i nichil est aliud q̃ requies xp̃iani: et tunc cor tuũ
debet sigillari sigillo passionis xp̃i et clausuz teneri ac cu
stodiri. Deinde sic sepultus in secreto mentis tue ab oĩb⁹
vanitatibus: gloriosum triduuz mortis xp̃i pagas. Quo
rum primus dies afflictionis et penitentie: vt pro oĩbus
commissis vel obmissis deo voluntarie satisfacias. Secũ
dus dies est quietionis et gratie: vt in solo deo requiem
mentis ponas: quia in eo solo pax inuenitur et tranquil
litas. Tertius dies est p̃miationis et glorie: vt eius cõtu
erionem et amplexum feruenti desiderio iungitur concu
piscas. Quibus transactis in mane prima sabbati hoc est
in futura vita ppetua inter filios et electos dei gloriose
resusciteris: et in carne tua videas gloriosam humanita
tem xp̃i: in spiritu autez beatifice contempleris inestima
bilem claritatem dei et per hoc adimplearis perpetua le
ticia vultus eius.

Oratio

Domine iesu xp̃e qui pro redemptione mundi mise
rias et angustias obprobria et conuicia calumnias
et iniurias: penas et afflictiones passionem et mor
tem patienter ferre voluisti: tu per hec omnia que propt̃
peccata nostra pertulisti: a peccatis omnib⁹ et vicijs ab
omnibus huius seculi periculis et infernalibus penis: a
subitanea morte et eterna me libera: et da michi obsecro
te omnia que pro me tolerasti non fugere vel obliuisci: sz
pre oculis semper habere et ardenter amplecti: vt labo
ris et doloris participem etiam requiei et consolationis
tue me velis esse consortem Amen.

De sabbato sancto. Capitulum lxviii.

Mathei xvi.

Une autez sabbati

stabant simul in domo sautiis clausis domina et
alie socie cũ iohanne: afflicte et dolorose tanq̃
orbate et plene merore: memorantes angustias tribula
tionis hesterne. Sedebãt simul aspicientes se tãtum ad
inicem cũ lacrimis sicut contingere solet magna pressura
et calamitate grauatis. Successiue autez veniũt discipu
li plorantes et ipsi. Tandẽ cessantes a fletu loqui de dño
suo incipiunt: et cum lacrimis dise se redarguũt: q̃ eum
dereliquerunt. Et de his que fecerat dñs iesus cum eis
narrant adinuicẽ: mõ vnus modo alius et sic p ordinem
Intuere igitur eos diligẽter et eis cõpatere. qz ĩ magna
sunt afflictione. Quid enĩ est videre q̃ dña mundi et prin
ceps ecclesiarũ ⁊ omnium populorũ ducesqz diuini exer
citus sic timorosi et afflicti stãt in quadã domicula reclu
si nescientes qd̃ facere debeãt nisi q̃ cõferũt ⁊ se cõfortãt
de verbis et factis domini sui. Domina tamẽ semper
mente tranquilla et pacata stabat: quia certissimam spẽ
de resurrectione filij sui habebat: et in ea sola remansit fi
des ecclesie in ipsa die sabbati: et propterea specialiter di
es sabbati attribuitur ei. Et ideo alijs luminaribus ex
tinctis vna candela in tenebris seruatur accensa. quia
lumen fidei in sola remansit virgine maria. vnde augu.

Augusti

Quem genuit virgo iniuste mori dolebat: sperans autẽ
et firmiter credens ipsum secũdum promissum tertio die
morte deuicta resurgere. in hac enim sola iterim fides ec
clesie in triduo illo stabat. Et dum vnusquisqz vacillan
do hesitabat: hec que fide concepit fidem quam semel
a deo suscepit nunq̃ perdidit sp eqz certissima resurrecti
onis gloriã expectauit. Hec Augusti. Non tamen pote
rat ipsa domina gaudenter stare propter memoriã mor
tis filij sui passi iniuste. Et sabbato quidem siluerunt sm
mandatum legis id est ab operibus quieuerunt nã sab
batum custodire oportebat. et tunc neqz vẽdere neqz e
mere neqz quid tale aliquid fieri licebat. Unde ⁊ ipsum
sabbatũ requies seu intermissio est dictum. Magna est
dignitas sabbati. quia in eo tota trinitas requieuit. Naz
pater requieuit ab opere creationis qd̃ fuit magne potẽ
tie. fili⁹ ab opere recreatiõis qd̃ fuit infinite sapiẽtie. sp̃us
sanctus requieuit hodie in virgine quod fuit magne ⁊ in
finite bonitatis. qz ipsa stabat ceteris scilicet apostolis et
mulieribus a gratia spiritussancti cadentibus (Cũ autẽ
transisset sabbatuz) sero facto et stellis patentibus post
solis occasum. cũ operari erat licitũz (maria magdalene

tim maria eleo. et maria salo) vadunt emere aromata pro faciendis vnguentis ad corpus iesu sacratissimuz perun gendū. Intuere igitur eas diligēter ⁊ que faciūt quomo do eūdo et redeūdo mestis vultib⁹ more viduarū et or phanorū incedūt. Emūt aromata ⁊ redeuntes parāt se ad faciendū cōtra corruptionē vnguenta. q̄si nescientes illud ppheticū nō dabis sanc. tuū vi. cor vij theo. Neqꝫ tā fidē debitā adhuc habebant sed ei quasi puro homini aromata ⁊ vnguēta parabāt more iudeorū q̄ talia exhibe bant defunctis hec theo aromata dicunt q̄si aeromata qꝛ diffundebāt longe lateqꝫ odorē in aerē. ⁊ significāt vir tutes q̄s in conuersatione mulieres habebāt et famā cruci fixi q̄ lōge lateqꝫ diffusa dēda erat. deuote ergo mulieres ille et sctē que fuerāt viuēti obsecute vt etiā mortuo pie tate officiosa famularū possent īpēdere (emerūt aroma ta) ⁊ pauerūt vnguēta (vt venirēt) mane ex deuotione ad visitandū sepulcrū (vngerēt) corp⁹ iesu sacratissimuz neqꝫ enī vespere sabbati preoccupāte iā noctis articulo adire valuerūt monumentū. Cōspice nunc quō fideliter et deuore cū lacrimis ⁊ suspiriis p dño suo laborāt sm q̄ melius sciūt. Et in hmōi operib⁹ p totā noctē laboraue runt: et nichil vel parū qetis habuerūt. Dña vero ⁊ apl̄i aspiciūt et forte adiuuāt in qb⁹ pñt. Adiuua et tu eas si permitteris et potes. Uenit hic in cōsideratione quid fe cerit dñs in triduo mortis sue. Corp⁹ quidē eius fuit in sepulcro aīa vero cū sctīs patrib⁹ in limbo. ⁊ deitas vtri qꝫ cōiuncta. Nā qꝛ passio non attingebat in xp̄o diuinā naturā sed humanam. iō in morte xp̄i facta est sic diuisio aīe a carne vt tñ salua esset vnio tam carnis q̄ꝫ aīe cū di uinitate. vt enī ait leo papa. forma serui et forma dei que in vnitatē cōuenerūt nec separationē pñt habere nec fi nem. dū ita sibimet inheserūt vt siue in omnipotentia siue in cōtumelia nec diuina in xp̄o careāt humanis nec huā na diuinis. Tūc impletū est qđ de seipso dixerat. Sicut fuit ionas in vētre ceti tribus diebus et tribus noctibus sic erit filius hoīs in corde terre. Sepultura enī xp̄i tri duana in iona q̄ triduo fuit in ce. fuit pfigurata. hoc autē de sepultura xp̄i sm augu. accipiendū est sino dochice. s. accipiendo partē p toto. Fuit enī dñs in sepulcro per ex tremā partē parasceues per quā tota dies cuz sua nocte iam p̄terita accipitur. et p totū sabbatū qđ integrā diem et noctē cōplectitur. et p primā ptem diei dñice scꝫ p no ctem sequentē sabbatū per quam tota dies dñica ad quā pertinet intelligit. Et sic sunt tres dies naturales et que libet noctē suā habet p̄cedentē. Et tunc mutatus est or do dierū naturaliū nō q̄tum ad ordinem obseruationis sed q̄tum ad ordinē creationis. Nā ante ordo erat vt di es precederet noctem. qꝛ primo creata est dies ⁊ subsecu ta est nox. sed deinceps creator tēporū fecit vt nox prece deret diez qꝛ nox qua surrexit adiūcta est diei qua se ostē dit. vñ aug. Sicut p̄mo cōputabant dies ppter hoīs cō diti lapsum a luce grē in noctē culpe. ita nūc ppter hoīs reparationē p passionē et resurrectionem xp̄i a tenebris culpe in lucē grē merito cōputant vnde et Beda. Dñs actor et ordinator temporū q̄ in vltima noctis hui⁹ pte surrexit. totā eā nimirū eiusdem resurrectionis luce festi uam et chorusca reddit. Siqdez hucusqꝫ ab exordio mū dane creationis. ita temporū cursus distinguebant vt di es noctē precederet iuxta ordinē videlicet p̄me pditōis Hac aūt nocte tpm ordo mutat⁹ est p misterium resurre ctionis dñice. Nam qꝛ nocte a mortuis resurrexit die ve ro sequenti eiusdez resurrectionis effectū discipulis ostē dit et participato cū eis cōuiuio veritatē virtutis ei⁹ mi rantibus simul ⁊ gaudētibus astruxit rectissime nox illa sequētis diei luci cōiungit: ac si temporuz ordo statutus est vt dies noctem sequatur. Et quidē aptissime quon dam nox sequebatur diem qꝛ homo a luce padisi peccā do lapsus in hui⁹ seculi tenebras erūnasqꝫ decidit. Ap tissime vero nunc dies seqtur noctē q̄n per fidem resurre ctionis a peccati tenebris et vmbra mortis ad lucem vi te christo largiēte reducimur. vnde etiam petrus cātor. In exordio pditionis rex pputat dies cum nocte sequē ti qꝛ in primaria creatione rerum precessit dies noctem Primo. n. facta est lux postea vergente luce ad occasuz facta est nox et ita fuit vnus dies naturalis dies prece dens cum nocte sequenti In passione vero domini fa cta est mutatio ordinis naturalis vt .s. computetur non precedens cū die sequenti p misterio noxqꝫ p̄cedat dies ac super hoc dicatur mistice fuisse aliqñ tenebre nūc au tē lux in dño e nox precessit dies autem appropinquauit hāc autē cōmutationez naturalis cōputationis in artifi cialem voluit domin⁹ pfigurare in legitimis. Ideoqꝫ p cepit obseruātiaz sabbati et legalis fieri a vespera in ve speram hec pertus Et sicut visum est qdam dicunt hāc mutationem factam in parasceue. vt nox .s. quinte ferie fuerit etiam parasceues alii in nocte resurrectionis vt nox illa cōmunis fuerit sabbato ⁊ diei dominice sed to tum ad vnum tendit sensum et effectum Illa ergo hora qua saluator noster inclinato capite spiritum emisit cor pore in cruce derelicto animā simul cum diuinitate ad i ferna spolianda descēdit. Cum autem ad inferos descen deret et chorus angelicus ante faciem eius portas prin cipum tolli preciperet sanctorum populus qui teneba tur in morte captiuus voce lacrimabili clamabat. Adue nisti desiderabilis quē expectabamus i tenebris vt edu ceres vinculatos de claustris. Te nostra vocabant suspi ria te larga requirebant lamenta. Tu factus es spes de speratis magna consolatio in tormentis. Sed quis per singula dicere valeat quanta ibi leticia fuerit cum chri stus sol iusticie eis apparuit et habitantibus in regione vmbre mortis diu noue lucis expectata claritas radia uit. Et stetit dominus cum eis ibi et tunc fuerunt in glo ria nam visio dei perfecta est gloria. Ibidem fuit ⁊ latro cui dominus dixerat hodie mecum eris i paradiso No mine paradisi notatur ibi dei fruitio ⁊ visio diuina quia peracta passione tam ipse latro q̄ alii qui erant in limbo viderunt deum per essentiam Istud qđ christus infernū introiuit et sanctos letificauit pfiguratum erat in tribus pueris I fornace babilonis vbi ad ingressū angeli ignis versus est in fusilitatem roris Qui in fornace erant fue runt pueri sic in limbo non erant nisi innocentes et pu ri. Qui n. ante plenariam satisfactionem descendebant i purgatorio purgabantur et tunc ad limbum ascēdebāt Istud etiam prefiguratum fuit per danielem in lacu leo num cui dominus misit per abacuc prandium. Domin⁹ danielem illesum a leonibus custodiuit et per angelum refectionem sibi misit. Sic deus patres i limbo a demo nibus defensauit et tandem ipse veniens diuina refecti one eos pauit. Et sciendum q̄ nomen inferni sumitur dupliciter .s. pro pena et loco pene. Secundum primuz modum dicitur q̄ demones semper infernum secū por tant. Sed prout infernus pro loco pene sumitur sic qua druplicier distinguitur: Unus infernus damnatorum in quo est pena sensus et damni .i. sensibilis pene et diui ne visionis carentie et sunt ibi tenebre interiores .i. absē tia diuine gratie et exteriores .s. corporales. Super istū est limbus puerorum in quo est pena damni et non sen sus et sunt ibi tenebre interiores et exteriores. Super hunc est locus purgatorius in quo est pena sensus et dā ni ad tempus et sunt ibi tenebre exteriores et non inte riores quia per gratiam habent lucem interiorem. Su premus locus inter hec ē limbus sanctorum patrum i quo fuit pena damni et non sensus et fuerunt ibi tenebre ex teriores sed non tenebre interiores e priuationis gratie diuine. Ad hunc locum xp̄s descendit ⁊ suos q̄ nō ppter reatum persone sed ppter reatum nature detinebantur inde liberauit ⁊ sic infernū momordit quia partem eius abstulit et partem reliquit mortem vero pstrato mortis auctore quo ad electos penitus destruxit vt ille qui ni chil iuris habebat in capite quod inuasit per iniusti

Leo pa. Augusti. Augusti. Beda. Petr⁹ cātor

etiam plus perendi etiam id pderet quod habere videba
tur in corpore quod decepit. Xps n. scdm naturam diui-
nam impassibilis et immortalis fuit qz passio vel mors
pena est peccati sed ipse sine peccato venit et absqz pec-
cato vixit. scdm potentiam vero et mortalis voluit esse et
passibilis. Mercedem quoqz sue mortis dedit homini p
quo omnia sustinuit pro passione impassibilitatem pro
morte immortalitatem p peregrinatione eternam patriam

Leo papa. vnde leo pa. Persitit improbus predo et auarus exa-
ctor in eum que nihil ipsius habebat insurgere ab illo in
iquitatis exigens penam in quo nullam repperit culpã et
per iusticiã plus totius debiti summa vacuatur. Fortis
ille nectitur vinculis suis et omne cõmentum maligni in

Anselmus. caput ipsius retorquetur. Ligato mundi principe cap-
tiuitatis vasa reperiunt. vnde et anselm⁹. Uitam homo
deus cum ex debito mori nõ deberet quoniã peccator nõ
erat spõte sua dedit ad honorẽ patris cum eam sibi aufer
ri ppter iusticiam permisit. Dedit itaqz humana natura
deo patri in illo sponte et non ex debito quod suum erat
vt redimeret se in aliis in quibus quod ex debito exige-
batur reddere non habebat. Sic homo ille redemit om
nes alios cum qd sponte dedit deo cõputauit pro debi-
to quod illi debebant. Quo pcio non semel tantũ homo
a culpis redimitur sed quotiens cũ digna penitentia re
dierit recipitur hec ansel. Non tamẽ deus diabolum se-

Anselmus. fellit aut fallere voluit sed diabolus seipsum in deum in
surgẽdo decepit vnde idem ansel. Cur bone domine pie
redemptor potens saluator cur tantã virtutẽ operuisti
tanta humilitate an vt falleres diabolum qui fallendo
hominem eiecit de paradiso. Sed vtiqz veritas nullum
fallit qui ignorat qui non credit veritatẽ ipse se fallit qui
veritatem videt et odit vel cõtemnit ipse se fallit veritas
vtiqz nullum fallit. An ideo vt ipse diabolus se falleret
Sed vtiqz sicut veritas nullum fallit ita non intendit vt
aliquis se fallat quis hoc dicatur facere cum permittit
Non n. assumpsisti hominẽ vt te notũ opires sed vt igno
tum apires. Uerum deum vex hominẽ te dixisti et ope-
ribus ostendisti. Res per se fuit occulta non studiose oc
cultata Non sic est facta vt absconderetur sed vt suo ordi
ne pficeretur. Nec vt aliquẽ deciperet sz vt quẽadmodũ
oportebat fieret. Et si dicit occulta nõ est aliud qz non ẽ
omnibus reuelata. Nam et si veritas non omnib⁹ se ma
nifestat nulli tñ se negat. Ergo domine nec vt falleres
nec vt aliquis se falleret sic fecisti sz vt faceres qd et quõ
faciendum erat i veritate per omnia perstitisti. Qui ergo
se fefellit in tua veritate nõ de te sed de ppria queratur
falsitate hec anselmus. Predictus quoqz loc⁹ suprem⁹
.s. limbus patrum ad quem christ⁹ descẽdit sinus abrahe
dicebatur quia ibi abraham fuit cum liberandis cui pri
mo huiusmodi liberatio est promissa sed nunc celum em
pyreum sinus abrahe est quia ibi iam ẽ abraham. A nul
lo autem predictorum locorum est transitus ad alium
nisi de tercio ad quartum hoc est de purgatorio ad lim-
bum sanctorum. Unde quãdo cantamus libera animas
fidelium defunctorum de penis inferni sumitur ibi infer-
nus pro purgatorio sicut et ibi sumitur pro limbo quan
do christus dicitur ad inferos descendisse vel infernum

Gregorius. destruxisse. Igitur secundum greg. quod ante passionez
promisit in resurrectione sua dominus adimpleuit. Si
exaltatus inquit fuero a terra omnia traham ad meipsũ
omnia videlicet electa. Omnia namqz traxit qui de ele-
ctis suis apud inferos nullum reliquit quos suos in fide
et actibus recognouit. Expansis in cruce manibus exal
tatus a terra traxisti ad te omnia pcor et obsecro te beni
gne dñe noli me dimittere i sceno cõcupiscẽtiarum trahe
me ad te vt crucifigar tibi et mũdo mortuus tibi viuam
viuã vero iam nõ ego viuas autem i me christe. Cõside
ra hic attente quanta fuit christi benignitas in infer-
num descendere quanta caritas quãta humilitas. Pote
rat enim vnum ex angelis ad eos mittere et facere ipsos

seruos suos liberari et sibi presentari prout voluisset sz
hoc suus amor et humilitas sustinuisset. Per seipsum ad
inferna descendit et non vt seruos sed vt amicos domi-
nus omnium eos visitauit et ibidem vsqz ad diem dñi-
cum prope aurorã cũ eis stetit. Jubilauerunt sancti pa-
tres in suo aduentu et repleti sunt iocunditate immensa
omni miseria procul pulsa. Et procidentes adorauerũt
et surgentes stabant in laudibus et canticis coram eo cũ
reuerantia et ingenti exultatione. Et in huiusmodi lau-
dibus et canticis et iubilationibus steterunt in limbo vsqz
prope auroram diei dominice. et in conspectu etiam
multitudinis angelorũ ibidem exultantiũ et iubilantium
cum eis. Assiste et tu ac in vocem exultationis et iubila-
tionis erũpe sanctorũqz melodie tuas preces interpo-
ne. O qz dulce et qz iocundũ talibus interesse vel saltem
a longe talia contemplari. ¶ Tunc portis inferorum cõ
fractis et diabolo magno alligato accepit eos domin⁹
cum exultatione ab inferis educens. et ante eos cum glo
ria et triumpho letus procedens sanctorumqz exercitu
comitante ad superos rediẽs posuit eos in paradiso de
litiarum et voluptatis qui est ad orientem in extremis
maris. Tunc verus sampson moriens hostilem exerci-
tum prostrauit et agnus sine macula in sanguine testa-
menti sui de lacu in quo non erat aqua vinctos eduxit.
Tunc quoqz angelus loth cum suis de zodoma eripuit.
et nepharios igne sulphureo inuoluit. Tunc etiam an-
gelus egyptum deuastauit. et filios israel inde liberauit
Cum ergo fortis armatus scilicz diabolus custodiret a-
trium suum id est limbũ: christus fortior superueniẽs a-
trium suũ intrauit ipm per crucẽ suam deuincens alliga
uit. Istud banaias olim in figura demonstrauit qui ad
leonem in cisternam intrans cum virga sua ipsum pro-
strauit. Sic cristus intrauit ad diabolum in infernũ et p
sanctam crucem prostrauit ipsum. Per fortissimum eti-
am sampsonẽ christus fortissimus designatur. a quo in-
fernalis leo scilicet diabolus superabat et potentia sua
priuabatur. et tunc homo est liberatus de captiuitate di
abolica que olim fuit in captiuitate egiptiaca prefigura
ta. ¶ Filii israel in egypto a pharaone oppressi clamaue
runt ad dominum pro sua liberatione. et misertus domi
nus liberauit eos de captiuitate. Ita genus humanum
a principe tenebrarũ detentum clamauit pro sua redem
ptione ad dominũ: et misertus eius liberauit ipsum. Hãc
liberationẽ hoĩs deus prefigurauit quando abrahã de
vr chaldeorũ liberauit. Chaldei enim vr hoc est ignẽ p
deo coluerunt: quod cũ abraham renueret ipsum in ig
nem proiecerunt. Deus autem verus quem ipse coluit
de igne eum liberauit. sic et sanctos de inferno redemit.
¶ Hanc etiam redemptionem hominis deus prefigura
uit: quando loth cum suis de subuersione zodome libe-
rauit. De zodomis tantum boni liberati fuerũt mali au
tem igne et sulphure interierunt. Sic christus bonos tã
tum de limbo liberauit de inferno aũt dãnatorũ ne-
minẽ eripuit. Et iusti quidẽ cum tanta leticia liberantur.
Sed quid putas indicibilis amaritudinis: et inconsola
bilis doloris immo extreme damnationis accidit. rema
nentibus in igne extinguibili verme immortali tenebris
palpabili morte infinibili. ¶ Ue illis quibus datum est
hoc potius experiri qz credere vel timere. ¶ Aliqua ve
ro morula in paradiso facta cum eis: et etiam cum helia
et enoch ipsum recognoscentibus et exultantibus dixit
eis. quia esset tempus vt iret ad excitandum et reassumẽ
dum suum corpus. Qui omnes procidentes adoraue-
runt: rogantes vt cito rediret quia gloriosissimum cor-
pus suum videre plurimũ affectabãt. Da et michi domi-
ne benignissime corpus tuum gloriosissimum in secundo
aduentu tuo cum gaudio videre. et de tua visione eter-
naliter cum electis tuis gaudere. Considera nunc quo
modo omnia que xps pro nobis pertulit pro nostra vti
litate pati voluit. vnde hiero. quedã ex his colligens sic Hieroni

dicit. Obprobria autem eius nostrum abstulere obprobrium. ¶ Vincula eius nos liberos fecerunt. ¶ Corona spinea capitis eius diadema regni adepti sumus vulneribus eius sanati sumus. Sepultura eius resurgimus et descensu ad inferos ascendimus ad celos.

Oratio.

Bone iesu nec adhuc satiata est tue ineffabilis clementia pietatis nisi et inferni claustra penetrans tuos captiuos redimas. Descendit igitur illa felix tua et sanctissima anima ad inferos educens vinctos de tenebris et vmbra mortis. Descendat et nunc iesu misericors per hanc ineffabilem pietatem tuam gratia et misericordia tua super animas famulorum famularumqz tuorum parentum et propinquorum meorum familiarium benefactorum et recomendatorum vt eas a penis quas pro peccatis suis merentur eripias et ad gaudia eterna perducas. Amen

De resurrectione domini. Capi lxix.

ma xxix. Hieroni

Nunc secundum hiero.

[N]orom atib[9] redolentib[9] cum sponsa et adolescentulis que currunt post eam conspergimus librum et cubiculum mentis nostre. Nunc introducit nos rex in cellaria sua nunc surgit amica maria hyemps abiit pluuia recessit flores visi sunt in terra nostra Vox turturis audita est in terra nostra. Vinee florentes dederunt odorem. Redit sponsus de vmbra sub qua dormit in meridie. Radix amara crucis euanuit flos vite cum fructibus erupit et qui iacuit in morte surrexit in gloria sol post occasum oritur aquile ad corpus congregantur. Post sabbata tristia felix irradiat dies que primatum in diebus tenet luce prima in ea lucescente et domino in ea cum triumpho resurgente et dicente. Hec dies quam fecit dominus exultemus et letemur in ea hec hiero. vnde et aug. (Augusti) Post illusiones et verbera post aceti et fellis pocula mixta post supplicia crucis et vulnera et postremo post ipsam mortem et inferos surrexit de suo funere caro noua redit ab occiduo latens vita et in morte salus reseruata resurgit pulcrior reditura post funus hec aug. Vesiens itaqz dominus iesus die dominico et summo mane cum honorabili multitudine angelorum ad monumentum et reaccipiens illud corpus sanctissimum propria virtute resurrexit et ex ipso monumento clauso processit. Nemo quippe tam facile excitatur et surgit a somno quam christus surrexit a morte et sepulcro quia excitatus est tanquam dormiens dominus qui etiam de se dicit ego dormiui et soporatus sum et exurrexi quia dominus suscepit me. Sicut autem christus exiuit clauso virginis vtero sic potuit clauso prodire sepulcro hoc tamen aliter fuit quia in resurrectione habuit corpus gloriosum cui aliud non resistit sed exitus de vtero virginis miraculosus fuit vt autem sit (Beda) Beda resurrexit dominus mane de monumento in quo sero iam facto erat depositus vt adimpleretur illud psalmiste ad vesperum demorabitur fletus et ad matutinum leticia. (Et ecce terremotus) domino resurgente (factus est magnus) cuius causa subdit (angelus enim domini descendit de celo) et virtute eius factus est terremotus quia corporalia obediunt angelis ad nutum quantum ad motum localem. Sicut in passione christi terra mota est in signum tristicie sic in resurrectione eius mota est in signum leticie vbi beda (Beda). Quod etiam terremotus resurgente domino de sepulcro: sicut et ipso moriente in cruce factus est magnus significat terrena prius corda per fidem passionis ac resurrectionis eius fore concutienda ad penitentiam et saluberrimo pauore permota ad vitam sublimandam perpetuam. vbi et Seuerianus (Seueria). Si autem sic terra tremuit cum dominus ad veniam suorum resurgeret: quomodo contremiscet cum noxiorum omnium resurget ad penam. Et quomodo domini presentiam sustinebit que angeli presentiam sustinere non valuit. Et notandum quod legitur terremotus factus in legis datione. vnde psal. terra mota est. etenim celi distillauerunt a facie dei synay a facie dei israhel. In christi passione mota est. vt visum est supra. In resurrectione mota est vt hic dicitur. In iudicio generali erit terremotus vt infra patebit. Secundum hec moraliter in terremotu significatur contritio que prouenit secundum quatuor predicta. videlicet ex consideratione diuinorum mandatorum hoc est in legis latione ex consideratione passionum christi et dolorum et hoc est in passione ex consideratione amisse vel dilate beatitudinis. et hoc est in resurrectione ex consideratione pene gehennalis et hoc est in extremo examine. Merito autem christus exaltatus est a deo vsqz ad gloriam resurrectionis. quia propter obedientiam dei patris se humiliauit vsqz ad mortem crucis. vnde ansel. (Anselmus) Resurrectionis sacre gloria sublimandus ludibria perfidorum asperitatem verberum crucis obprobrium fellis amaritudinem et ad vltimum mortem sustinuit. admonens suos vt si post mortem ad gloriam peruenire contendunt vite presentis angustias et labores: prauorumqz oppressiones: non solo equo animo tolerent: sed omnia huius mundi aspera pro premijs eternis ament: appetant: et gratanter suscipiant hec anselmus. Sicut ergo humiliatus est christus per hoc quod mala sustinuit moriendo vt nos liberaret a malis: ita glorificatus est resurgendo vt nos promoueret ad bona. secundum illud quod ait apostolus. mortuus est propter delicta nostra et resurrexit propter iustificationem nostram. Sustinuit enim passionem pro nobis vt nos a pena inferni liberaret. et resurrexit a mortuis vt nos de morte ad vitam traheret. Vnde bene suam resurrectionem longius quam vsqz in diem tertium differre noluit: ita vt duabus noctibus et vno die in sepulcro quiesceret. nox enim ad peccatum pertinet et natura quidem humana duabus mortibus tenebatur astricta anime propter peccatum. carnis propter vindictam peccati ¶ Quia ergo dominus sola carne mortuus est vt nos a morte anime et carnis liberaret. recte duabus noctibus et vna die in sepulcro quiescere voluit. quia videlicet lucem sue simple mortis tenebris duple nostre mortis adiunxit et per suam simplam mortem nostram duplam damnauit. Si enim ipse vtranqz suscipere nos a nulla liberaret. sed vnam misericorditer suscepit et iuste vtranqz damnauit simplam suam duple nostre contulit et duplam nostram moriens subegit ¶ Due ergo noctes significant duas nostras mortes. dies vero significat suam mortem que fuit lux nostrarum mortium. Vnam abstulit: alteram ad exercitium electis reliquit. quam denuo veniens exterminabit. ¶ Resurrectio itaqz sua est causa efficiens nostre resurrectionis que fit in presenti et que fit in futuro. ¶ Resurrectio que fit in presenti est nostra iustificatio et dicitur resurrectio prima. vnde in Apocalip beatus qui habet partem in resurrectione prima. Resurrectio que fiet in futuro est corporis resuscitatio. et dicitur resurrectio secunda. vnde in ozee. viuificauit nos post duos dies. et in tertia die suscitauit nos. Ad resurrectionem quippe primam duo dies requiruntur. scz ablatio omnis culpe et collatio consummate gratie nullus enim resurget resurrectione secunda ad gloriam nisi prius resurrexerit resurrectione prima per gratiam. Mortuus autem fuit christus quadraginta horis. vt quattuor mundi partes que in decalogo legis mortue erant viuificaret. Prima quoqz die ebdomade surrexit vt ea die mundum innouaret qua eum creauerat In tertia vero die passionis surrexit vt eos qui trib[9] temporibus scz ante legem: sub lege: sub gratia in peccatis mortui fuerant subleuaret. et nos qui factis dictis cogitationibus labimur per fidem sancte trinitatis resurgamus. Et secundum augu. (Augustinus) Ideo post tres di

es resurrexit vt in passione filij totius trinitatis modo
staretur assensus triduum n. legitur in figura quia trini
tas que in principio fecerat hoiem ipsa in fine hominez
per xpi reparat passionē. Ideo etiam resurrectionē suā

Leo papa.

dominus sic accelerare voluit ne discipulos diu i mesti-
cia cruciari pmitteret. vnde Leo papa Dominus nēpe
christus ne turbatos discipulos animoo longa mestitu-
do cruciaret denuncia tam tridui moram tam mira ce-
leritate breuiauit vt dum ad integrū secundū diem pars
primi nouissima et pars tercij prima concurrit et aliqn
tulum de spacio temporis decideret et nihil dierum nu
mero deperet. Resurrectio igitur saluatoris nec animaz
in inferno nec carnem diu morata est in sepulcro et tam
velox viuificatio fuit icorrupte carnis vt magis ibi esset
soporis similitudo q̄ mortis Quoniam deitas que ab
vtraqz hominis substantia non recessit quod potestate
diuisit potestate coniunxit hec Leo Passionis igitur ꝛ
resurrectionis exemplum christus nobis prebuit passio
nis ad firmandam patientiam et resurrectionis ad exci
candam spem vt duas vitas in nobis ostenderet in car
ne vnam laboriosam quam tolerare debemus alteram
beatam quam sperare debemus Resurrexit autem chri
stus cum corpore glorioso cuius dotes sunt claritas agi
litas subtilitas et impassibilitas. Quāuis em aīa christi
a principio sue conceptionis fuerit gloriosa per apertaz
visionem et perfectam fruitionem diuinitatis. dispensa
tione tamen et dispositione diuina factum est vt glo-
ria anime eius non redundaret in corpus vt sic corpus
esset passibile et mortale ad implendum precium et mi-
sterium redemptionis humane in sua passione Et ideo
peracto misterio passionis et mortis anima christi statiz
resumpto corpore in resurrectione in ipsum corpus suā

Augustinus

gloriaz derivauit et ita factum est corpus christi glorio
sum. Vt enim ait Augustinus carnis quippe ille gere-

Leo papa.

bat infirmitatem que infirmitas resurrectione consum-
pta ē Unde et Leo papa. Sicut ergo dicit apostolus ꝛ
si cognouimus christum ēm carnem sed nunc iam non
nouimus eius namqz resurrectio nō finis carnis fuit sz
commutatio nec consumpta est substantia virtutis aug
mento. Qualitas transijt non natura defecit. Et merito
dicitur eius caro nesciri in eo statu quo nota fuerit quia
nihil in ea passibile nihil infirmū remansit et vt ipsa sit p
essentiam et non sit ipsa per gloriam hec Leo Interim
igitur o anima mea deponamus pissimis tristicie que-
relas ac nubila meroris et in leticie respiremus serenuz
et qui funera redemptoris nostri prosecuti fuimus cum
lacrimis qui mortem nostram moriendo destruxit De
ipsius resurrectione et gloria iocundemur qui vitam re
surgendo reparauit Christus n. resurgens ex mortuis
iam non moritur mors illi nō dominabitur Induit em
eum dominus pater stola immortalitatis et glorie et co
ronam pulcritudinis posuit super caput eius iocundi-
tatem et exultationem thesaurisauit super eum. Totuz
igitur in eo plenum est gaudio totum leticia cumulatū
totum exultatione refectum. Caro n. christi flos ille pul
cerrimus de radice yesse qui in natiuitate floruit quia ex
virgine sine peccato tanq̄ pulcerrimi floris singulare
decus emicuit in passione defloruit quando neqz speci-
es neqz decor ei fuit sicut in resurrectione resumpto etiam
sanguine fuso in cruce cum omnibus que sunt de verita
te humane nature per gloriam refloruit vt omniuz esset
decor Nam corpus illud gloriosissimum subtile agile ꝛ
immortale tante claritatis superuestituz est gloria vt ve
re sit sole fulgentius exemplarem preferens pulcritudi
nem suscitandorum corporum humanorum de quibus
ipse saluator ait Tunc fulgebunt iusti sicut sol in regno
patris scilz beatitudinis sempiterne. Quod si quilibet iu
stus fulgebit vt sol quanti putas esse fulgoris ipsum iu-
sticie solem. Tanti inquam est vt sit speciosior sole et su
per omniuz dispositionē stellarū luci compat⁹ decor pre
cipitus non immerito iudicetur. ¶ Tunc renouata est vt
aquile iuuentus christi tunc leo suum catuluz suscitauit.
Tunc fenix reuixit. Tunc ex eodem luto fractis vasis fe
cit aliud vas figulus sicut placuit in oculis suis. Tunc
ionas de ventre ceti illesus exiuit Tunc vestitum est cā
delabrum auro Tunc suscitatum est tabernaculum da-
uid quod cecidit Tunc refulsit sol qui prius erat in nubi
lo Tunc viuificatum est granuz frumenti quod cadens
in terra mortuum erat. Tunc ceruus resumpsit cornua.
Tunc sampson tulit portas ciuitatis et exiuit Tunc Jo
seph eductus de carcere tondetur et constituitur dñs e-
gipti Tunc concissus saccus circūdatur leticia. Magna
igitur et sollennis valde est sollennitas pascalis et cete-
ras precellit sollennitates. Unde omnes dies dominici
octaue sunt huius festi. et in eo omnia signa leticie ppo-
nuntur Dignitas quippe dñice diei notatur in hoc q̄ su
it prima dierum. Item nox illam non precessit. Item vt
dicit erit vltima dierum nox. Item nox illi nō succedet.
Item celum et terra sunt in ea creata. Item angelus est
in ea creatus et ad deum conuersus. Item primo data
sunt in ea filijs israel mandata. Itez christus in ea natus
est Item christus in ea surrexit. Itez spiritussanctus da-
tus est in ea apostolis. Item in ea omnes resurgemus
atqz iudicabimur. Itez in ea continuandū est perpetuo

Gregorius

in laude dei vn̄ grego Hanc recte nobilitatē sollennita
tis dicis. q2 sollennitates ceteras antecedit. Sicut em in
sacro eloquio sancta sanctorum vel cantica canticorūz p
sui magnitudine dicuntur ita hec festiuitas recte dici po
test sollennitas sollennitatū. Ex hac quippe sollennita-
te exemplum nobis resurrectionis datū est: spes celestis
patrie aperta: et facta superni regni iam presumptibilis
gloria. Per hanc electi qui quis in tranquillitatis sinu
em apud inferni claustra tenebantur ad paradisi amena
reducti sunt. Que est ergo ista sollēnitas que inferni clau
stra destruxit: et ianuas nobis regni celestis aperuit. vn̄

Augustinus

et augusti. Alacrior dies illa refulget nox de visitatis so
lis circulis illuminata predarius: sed de lumine agni re-
surgentis illustrata sublim⁹. Hac eniz die sol iusticie cri
stus ascendit ab inferis: et idcirco pulsemus cytharā da
uid canentes Hec est dies quam fecit dominus exulte-
mus et letemur in ea Contemplemur hunc diem qualē
noctem habuerit genitricem. Nox que celum luminari-
bus imitatur: immo in qua celum et terra letatur nox bo
ne parturitionis: nox sancte regenerationis: nox de qua
dicitur. et nox sicut dies illuminabitur. et ab ipsa est dies
quam fecit dominus dies dominicus. Et recte dies di-
citur lucis in quo fugerunt tenebre cecitatis. Exclama-
uerunt qui erant in regione vmbre mortis: q2 lux orta est
illis letetur terra quia nouam lucem vidit letentur ꝛ an
geli quia peccatoribus dominus claritatem dedit. Con
tremuerunt inferi sustinendo splendorem insolituz: et in
curuatum est omne genu christo domino celestiuz. terre
strium: et infernorū. Omnia ergo nobiscum hodie triū-
phant et angeli et archangeli. ceteriqz beatorum spiritu
um ordines nobiscum festa concelebrant. ¶ Nos quoqz
imitamur cantilenam cantantes cantica celestia que ad
huc humana cantare non potest lingua. Exultemus er-
go in domino sed in timore non remissa securitate. Naz
et beatus Johannes precursor exultauit in vtero ma-
tris: sed vinum nō bibit precepto angeli gabrielis. Nos
autem qui infirmi sumus sobrie bibamus: modum non
excedamus. vt leticia nostra cum exultatione nullā sen-
tiat corporis tempestatē: sed per sobrietatis serenitatez
portū intremus salutarez. Accepimus ieiuniorū palmā
festiuitatis non amittamus victoriam quā nobis tribu-
at dñs christus adiuuando. q2 vicit in nobis patiendo:
vt digno carmine triumphemus cantates. absorpta est
mors in victoria alleluya. Ignitam quippe rumpheam
illam et paradisi ianuam quam nullus effringere potuit
hac die christus cū latrone reserauit dicēs ad angelos

aperite mihi portas iusticie et ingressus in eas cōfitebor
domino. Ex eo nimirū tempore quo passus domin⁹ por
ta hec et clausa ⁊ reserata est. Clausa quidem incredulis
et peccatoribus reserata vero iustis et credētibus. Quo
modo mater dñi Maria inter omnes mulieres princi-
patū tenet ita et inter ceteros dies hec omnium mater
est. Hec dies est vna de septem. et extra septem. Hec est
dies que appellatur octaua. vñ ⁊ in quibusdam sanctoꝝ
titulis superscribitur pro octaua. Hec est dies in qua sy
nagoga finitur et ecclesia nascitur. Hec est in cuius nu-
mero octo anime seruate sūt ī archa Noe. Et quid mihi
necesse est infinita replicare. Dies mihi deficiet si volue
ro omne diei istius exponere sacramentum. Hoc tantū
dico q̄ vniuersa sabbati gratia et antiqua illa festiuitas
populi iudeoꝝ diei istius solennitate mandata ē. Illi in
sabbato non faciebant opus seruile nos ī die dñico hoc
est in die resurrectionis opus seruile non facimus. Illi
de domibus suis nō egrediebantur et nos de domo xp̄i
nō egrediamur. Illi non accēdebant ignem in die sabba
ti nos econtrario accēdamus ī nobis ignē spiritussancti
De quo igne dñs ait. Ignem veni mittere in terram et
quid volo nisi vt ardeat. Desiderat domin⁹ istuꝫ ignem
ardere in nobis spiritūsanctum feruere vt non refrige-
scat caritas dei. Illis agnus aut hircus nobis christus
occiditur. Pro quibus vniuersis fratres consona voce
pariter cātemus hec dies quā fecit domin⁹ exultem⁹ et
letemur in ea. Hinc ergo et a nobis alleluia decantetur
quod latine laudate dominū interpretatur. Laudem⁹ do
minū fratres vita lingua corde et ore vocibus et mori-
bus. Sic enī sibi dici vult deus alleluia vt non sit in lau
dante discordia. O felix alleluia in celo vbi templuꝫ dei
sunt angeli. Ibi enī concordia summa laudantiū vbi nul
la lex in mēbris repugnat legi mentis vbi non est rixa
cupiditatis in qua periclitetur victoria caritatis. Hic er
go alleluia cantemus adhuc solliciti vt illic possim⁹ ali
quando cantare securi quando s. hoc mortale corpus im
mortale ⁊ incorruptibile factum fuerit quādo tota tem
ptatio perierit O felix illic alleluia. o vita secura o sine ad
uersario. o vbi nemo erit inimicus nemo perit amicus
¶ Ibi laudes deo et hic laudes deo sed hic a sollicitis
ibi a securis hic a morituris ibi a semper victuris hic in
spe ibi in re. hic in via ibi in patria. Modo ergo fratres
mei cantemus non ad delectationem quietis sed ad so-
latium laboris. Quomodo solent viatores cantare can
ta et ambula et cantando laborem consolare. Pigritiaꝫ
noli amare sed ambula et in bono proficere. Canta et am
bula noli errare noli redire noli remanere hec augusti.

Beda.

Unde et beda. Et quoniā huius vita tota in dei laude ge
ritur cessantibus cunctis langoribus merito ī diebus ī
memoriam huius nostre quietissime ac felicissime actio
nis crebrius ac festiuius alleluia canere solem⁹ alleluia
namq; hebreus sermo est et interpretatur latine lauda-
te dominum Deniq; in psal. vbi nos canimus laudate
dominum. pro hoc verbo apud hebreos semper canitur
alleluia. Quod euāgelista iohānes in apocalipsi sua ce-
lestiū agmina virtutuꝫ cantica se audisse perhibet. Sed
et venerabilis pater Tobias intelligens qualis super-
noꝝ ciuiū gloria quāta ipsius hierusalem celestis sit cla
ritas hec mystica voce dicebat. Ex lapide precioso ⁊ au
ro mundo omnes platee eius sternentur et p vicos eius
alleluia cantabitur hec beda. Resurge nunc anima mea
cū xp̄o de sordido pctī sepulcro respira iam in spem re-
surrectionis et vite perhēnis ꝓ amore dei moriamur in
presenti vita vt post resurrectionem viuamus in futura
Quia si pro amore xp̄i nunc mortuum corpus portam⁹
tunc ī letabundo gaudio cum ipso cōregnabimus. Sic
ergo curremus interesse festis hominum vt mereamur

Grego.

etiam interesse festis angelorum. Unde grego. Ecce pa
schalia solemnia agimus sed ita viuendum est nobis vt
puenire ad eterna festa mereamur Transeunt cunctaq̄
temporaliter festiue celebrantur Curate qui his solēni-
tatib⁹ īteresse ne ab eterna solēnitate separemini Quid
prodest interesse festis hominum si deesse contingat fe-
stis angeloꝝ. Umbra venture solemnitatis est solēnitas
pñs. Idcirco hanc annue agimus vt ad illam que non ē
annua perducamur. Cum hec statuto tempore geritur
ad illius desideriū memoria nostra refricatur. Frequē-
tione ergo gaudij tpalis ad eterna gaudia mens incale
scat et ferueat vt ex veritate leticia pfruatur in patria q̄
de vmbra gaudij meditatur in via hec greg. Christus re
surrectionem suam per sampsonē fortissimū olim figu-
rauit qui ciuitatē inimicorū suorum introiuit et ibidem
nocte dormiuit. Et cum inimici portas ciuitatis custo-
dirent vt ipsum mane cōprehenderent ⁊ occiderēt ipse
media nocte surrexit et portam ciuitatis secum detulit.
Sic christus vrbem hostium suorum hoc est infernū po
tenter intrauit et destructa medis nocte surrexit. Chri-
stus etiam p ionam resurrectionē suā prefigurauit queꝫ
in ventre ceti per triduum viuū conseruauit et post tri-
duū cetus ipsum de ore in terram viuū emisit. Fuit etiā
resurrectio xp̄i prefigurata per lapidem quē reprobaue
runt edificantes templum domini. Qui cū ab eis ꝓpter
ineptitudinē abiectus esset tandem consūmato templo
cum lapis angularis poni deberet q̄ in se duos parietes
cōplecteret non ē inuētus lapis ad hoc aptus nisi ille q̄
ab edificantibus erat reprobatus. Christus erat lapis
reprobatus in sua passione et factus est ecclesie lapis an
gularis in sua resurrectione. ¶ Tunc adimpleta est illa
prophetia dd. Lapidem quē repro edifi. ⁊c̄ et ideo ip-
sa cantatur in festo resurrectionis. Lapis iste duos pa-
rietes in tēplo dñi coadunauit qr christus de populo gē
tili et iudaico vnam ecclesiam edificauit. In hoc edificio
ꝓ cemento vsus est suo sanguine ⁊ pro lapidib⁹ suo sa-
cratissimo corpore.

Oratio.

Domine iesu xp̄e dulcor vnice qui ruptis vincu-
lis mortis glorificasti corpus tuum ⁊ ītā ineffabili
gloria surrexisti p̄cor et obsecro te per tuā resur.
floridā da mihi vt a vitiis ⁊ a morte anime resurgens in
virtutibus semp floreā et in nouitate vite ambuleꝫ vt q̄
sursum sunt querā ⁊ sapiā non que super terrā. Per tue
claritatis virtutē purga aīaꝫ meā a tenebris pctōꝝ et p
candē virtutē die vniuersalis resur. caro mea resurgat ad
gloriaꝫ vt tecum eternaliter in vtroq; gaudeam. Amen

De eo quomodo domin⁹ iesus apparuit mr̄i sue. lxx.

Adem autem hora

s. summo mane. Maria magdalene ⁊ maria iaco-
bi minoris mater q̄ etiā appellat maria ioseph s. mater
qui fuit frater iacobi et vnus de lxxii disci. ⁊ ab aposto-
lis cū mathia statut⁹ ⁊ q̄nq; maria cleophe s. filia appel
lat ⁊ maria salome s. filia q̄ etiaꝫ mater filioꝝ zebedei vo
catur et cetere que cū eis erant licētia p̄us petita a dña.
ceperunt ex deuotione ⁊ fide quā ad dñm habebant ire
cū vnguentis ad monumētū ad inungendum corpus dñi
cū. Domina aūt remāsit domi vacans interim lacrimis
et orōni. Et pulcre he mulieres vno censent noīe vt qb⁹
vna erat voluntas pariq; desiderium vnū esset vocabu-
lum. Ubi sciendū q̄ tres sunt status hominū saluandoꝝ
quoꝝ quilibet querit xp̄m et extra hos nemo saluatur. s.
incipientiū proficientium et perfectorū siue penitentiū
actiuoꝝ et contemplatiuorū Et hi tres status signātur
p tres marias q̄ querebant dominū quantū ad triplicez
nois maria īterp̄tationeꝫ Status penitentiuꝫ signatur
in maria magda que famosa peccatrix fuerat ⁊ penituit
. Et licet alibi per ipsaꝫ accipiatur vita contemplatiua vt
tū marcus hic de ea loquitur di. Maria autem erat de q̄
eiecerat. vii demonia sic inter penitentes reputatur im
mo ipsa in euangelio primiceria penitentiū fuisse dinos-
citur. Et s̄m hoc ꝯuenit ei nomē maria prout interpre
tatur mare amarū s̄m ethimologiaꝫ latinam vel s̄m de

riu alioꝝ hebraicū a vocabulo mara quod latine est ama
ra. Unde ruth. Nō vocetis me noemi .i. pulcram sed vo
cate me mara .i. amaram qꝛ amaritudine valde repleuit
me dominus. Quod verificabatur in maria magda. q̄
ante pedes domini lacrimis lauit maculas crimis. Sic
⁊ petrus penitēs flevit amare. Unde cuilibet aīe vere pe
nitenti dicitur illud. Tren. Magna ē velut mare ꝯtritio
tua filia syon. Status vero pficientium ⁊ actiuoꝝ signat
in maria iaco. que fuit mater iacobi minoris. Ad pficien
tes enim ptinet supplātare vitia ⁊ luctari ī exercitio spi
rituali virtutum. Cui ꝯuenit alia interptatio marie. put
interptatur dn̄a syriace. Quia eñ pficere volentes sunt
ī cōtinuo cōflictu ppter pronitatem ad malū ⁊ difficul
tatem ad bonū necesse est pficientes dn̄ari passionib⁹ p
ratione ne temptationib⁹ cedant ex q̄ lucta q̄ videlicꝫ
ratio pdn̄at sensualitati generantur virtutes nā virtus
in infirmitate pficitur. Status autē pfectoꝝ ⁊ ꝯtempla
tiuoꝝ signat in ma salo. que fuit mr̄ filioꝝ zebedei scꝫ ia
cobi maioris et iohā. hec postulauit filiis suis regnū sic
perfecti et contemplatiui non occupantur nisi circa re
gnū dei imo ipsi in se habent regnū dei et hic pgustabat
quodāmō regnū celoꝝ. Unde etiam salome īterptatur
pacificās nam ī hac vita nulla pax est hoi. nisi ī actu cō
tēplationis. Et huic cōsonat tertia interptatio nois ma
rie. put iterptat illuminata. Unde anīe ꝯtēplatiue dicit
illud. Isa. Surge illuminare hierlm qꝛ venit lumē tuū.
Quelibet istaꝝ mariarū habet sua aromata et vnguen
ta. Penitentium aromata sunt dolor ꝯtricionis pudor
confessionis et labor satisfactionis ex his cōficit vnguē
tum quo libenter vngit dn̄s. Cōficit aūt hoc vnguētum
ex mirra aloes et thure. Per mirrā que valde amara est
significatur amaritudo contritionis. Per aloes qḋ etiā
amaꝝ est ⁊ valet ꝯtra retentionē menstruoꝝ .i. peccatoꝝ
significatur verecūdia confessionis. Per thus cui⁹ odor
cū fumo ascēdit significat opa satisfactionis que p rectā
intentionem in deū dirigūt. Sed ex his tribus non con
ficitur bene vnguentum nisi apponat oleū miscdie diui
ne sine qua omnis penitētia ē iefficax admixto aūt hoc
oleo optimum vnguentū efficit et tale fuit vnguentum
marie magdalene que omnes partes pnīe pfectissime ī
pleuit assistente sibi miscdia saluatoris vt patet in euan
gelio. Ipsa eñ lacrimas copiose effudit ex amaritudine
ꝯtritionis conuiuātes non erubuit ex pia impudentia
confessionis pedes domini lacrimis lauit. capillis tersit
osculabatur vnxit et se totā xp̄i obseqo deuouit et impē
dit et hoc ex īmenso affectu satisfactionis. Proficientiū
aromata sunt patiā humilitas perseuerantia seu longa
nimitas ex quibus conficit vnguētum actiuoꝝ. Et hoc
vnguentum intrant mirra et gutta et cassia que fluunt a
veste vite xp̄i. Mirra bona est in omni vnguento ⁊ ideo li
cet posita sit in vnguento penitētiū conuenienter tñ po
nitur etiam in vnguento pficientiū et ponetur etiā ī vn
guento pfectoꝝ. Mirra eñ arcet vermes sic patiā arcet
vermes qui mordere solent cor patientis ne ꝯtra iniuriā
tē dolore mordeatur. Et hac patientia maxime op⁹ est

[Gregorius]

pficere volētibus exercitio spūali qꝛ fm greg. virtutes
inter pressuras passionū et pūcturas tēptationū crescūt.
Per guttā autem que et aromatica dicitur significatur
humilitas qꝛ gutta pellit omnes inflaturas et tumores

[Gregorius]

sic humilitas curat cordiū duricias. Hac etiam opus ē
proficientibus qꝛ fm greg. origo virtutis est et ideo illa
in nobis virtus veraciter pullulat que in radice ppria .s.
in humilitate pdurat a qua si abiicitur arescit qꝛ viuificā
te se ī infimis humorem pdit. Per cassiam q̄ ⁊ fistula di
citur significatur pseuerātia seu lōganimitas vt vicꝫ qs ī
exercitio spūali nō frangatur desperatiōe aut tedio nec
statuat sibi terminū ī pfectu sed semper tendat ad meli⁹
sine termino qꝛ in spūali profectu non est status. Cassia
eñ in aquosis nascitur et crescit in immensum sic bonus
proficiens aquis diuinarū gratiarū fecundat⁹ crescit in
imensuꝫ de virtute in virtutem et nunq̄ cessat donec vi
deat deum deoꝝ in syon. Sed ⁊ hec aromata nō bn̄ cōfi
ciuntur si nō apponatur oleū leticie vt vicꝫ hō leticiam
spūalē habeat in bonis opibus suis ⁊ illā ponat ī corde
atqꝫ conscientia sua nō in laudib⁹ hominū. Et istud est
vnguētū marie iacobi q̄ habuit quatuor filios .s. iacobū
q̄ interpretat supplātans ī passiones p patiam. symonē q̄
intptatur obediēs p hūilitatē. ioseph q̄ iterpretatur aug
mentum vel appositio p longanimitatē et iudam q̄ in
terpretatur glorificans .s. deū p spūalem leticiam. Per
fectorū vel cōtemplatiuorū aromata sunt carnis oīmo
da mortificatio deifica conuersatio et caritatis pfectio
ex q̄bus fit vnguentū suauissimi odoris qḋ intrāt mirra
cynamomū et balsamum. Per mirram eñ accipitur to
talis mortificatio carnis que conuenit pfectis. Nā peni
tentib⁹ conueniebat mirra mortificās peccata per ama
ritudinē contricionis proficiētibus conueniebat mirra
mortificans passiones vermēꝫ scꝫ remordentem contra
colleranti(?)m passionū sed profectis cōuenit mirra mor
tificans carnem a petulantia rebellionis ne vicꝫ caro in
aliquo rebellet spiritui. Et hec est mirra electa prima et
pbatissima de qua dicitur in cāticis. Manus mee distil
lauerunt mirram et digiti mei pleni sunt mirra probatis
sima. Manus enim .i. opera penitentium et actiuorum
distillant quidem mirrā vt dictū est sed digiti .i. subtiles
⁊ spūales exercitationes contemplatiuorum sunt pleni
mirra probatissima. Probata quippe est mirra peniten
tium probatior pficientiū sed probatissima est contem
platiuorū ⁊ pfectorū. Per cynamomū accipitur deifica
cōuersatio cynamomi eñ cortex cum frāgitur spiramē
tum visibile reddit ad modum nebule vel pulueris et va
let ad bonum odorem oris sic perfectus si frangitur vi
tuperatione vel iniuria corporali molestia vel inedia
laborum frequentia vel quecumque accidunt aduersa
semper spirat visibiliter odorem deifice conuersationis
et emittit odorem dulcis responsionis. Per balsamum
caritas perfecta intelligit que foras mittit timorē. et oē
cū quo ipsa stare nō potest. Balsamū eñ purū et nō ad
ulteratū corpora a corruptione cōseruat sic vbi caritas
pura et perfecta ibi nulla corruptio hominis interioris.

[Augustinus]

qꝛ fm aug. habere oīa sacramēta et malus esse qs potest
habere aūt caritatē et malus esse nō potest. Sed ex istis
pfectorū aromatibus non fit vnguentū sine admixtione
olei diuine dulcedinis que semp predicta tria comitatur
quod oleuꝫ degustauerat ppheta cuꝫ dicebat. Q̄ magna
multitudo dulcedinis tue. ⁊c̄. Et istud est vnguentū ma
rie salome que fuit filia salome vxor zebedei et mater ia
cobi maioris et iohannis. Per iacobum maiorem intel
ligitur totalis supplantatio vel mortificatio hominis ex
terioris. per salome intelligitur deifica conuersatio que
non est nisi in hoīe bene intra se pacificato per iohanneꝫ
caritas intelligitur: qꝛ erat pre ceteris a xp̄o dilect⁹ sed p
zebedeuꝫ q̄ interptatur fluitio intelligi potest diuina dul
cedo qua talis anima fluit ⁊ affluit delicijs internis. Ita
qꝫ quelibꝫ anima pro statu suo debet istas mulieres imi
tari. et cum istis vnguentis Jesum querere et vngere. vt
scilicet instanter penitentiā faciat viriliter temptatiōes
sustineat pacifice ad proximuꝫ se habeat. Ista eñ tria fa
ciunt apparere iesum. et cuilibet scd̄m statum suuꝫ scd̄m

[Bern.]

bern. Moraliter per istas tres mulieres signat in iusto
quolibet mens lingua manus que habent valde precio
sa vnguenta. ¶ Mentis vnguenta sunt tria: contritio. cō
passio et deuotio. Primum scilicet contritionis confici
tur ex vilissimis speciebus scilicꝫ ex peccatis que crescūt
in nostro horto pprio. Scd̄m scꝫ cōpassionis conficitur
ex amarissimis specieb⁹ scꝫ ex proximoꝝ miserijs q̄ crescūt
in horto alieno. Tertiū scꝫ deuotionis cōficit ex precio
sis spēbus scꝫ ex xp̄i beneficijs que crescunt in horto dn̄i
co. Lingue vnguēta sunt tria orō deuota: confessio inte
gra: predicatio vera. Primū scꝫ orōnis cōficitur ex her

bis que fuit intētio recta attētio firma affectio pia. Scđz
.s. confessionis conficitur ex herbis q̄ sunt pudor cōmissi
dolor amissi timor supplicij. Tertium .s. pdicationis cō
ficitur ex herbis que sunt fidei instructio mor̄ iformatio
vitior̄ increpatio. Manus vnguenta sunt septem mīe
opera de quibus est iste versus. Colligo cibo redimo te
go visito condo. Qui autem vult pdicta aromata et vn
guenta habere oportet ea emere. Ille .n. qui emit dat de
suo ⁊ accipit de alieno sic in operibus virtuosis oportet
aliquid ponere de nostro .s. voluntatem et aliquid recipe
a deo .s. operandi facultatem vel a deo recipimus grām
preuenientem de nostro apponimus voluntatem subse
quentem. Quamuis ergo multe alie mulieres dominuz
sequerentur iste tn̄ pcipue venerunt qr xp̄o plus obliga
te erant ex eo q̄ plura bn̄ficia ab eo receperāt. Maria .n.
magdalena multum christo tenebatur qr ab ea septem
demonia eiecerat. Maria autem iacobi et similiter ma
ria salomone xp̄o multum tenebantur tum quia nepos
ea𝔯 erat tum qr filios suos cardinales .s. apostolos fece
rat. Sed mirum videtur q̄ b. virgo cum istis mulierib⁹
ad monumentū non iuit sed domi remansit. Super hoc
autem psūt tres cause assignari. Una qa mater sepulcruz
filii sine magno dolore videre non potuisset et maxime
recenter sepulti. Si .n. sepulcrum filii vidisset quasi dolo
ris gladius animam eius perforasset. Et satis pbabile
est q̄ si ire voluisset iohannes eius custos hoc non pmi
sisset immo etiam ceteri apostoli dixissēt iohanni nullo
modo illic eam ire pmittas qr si ierit tantum sibi flebit ⁊
se mactabit q̄ fere se occidet. Secunda causa quia in pa
sceue et sabbato tantum fleuerat et tantum se mactaue
rat q̄ etiam sustinere non posset. Ut em̄ dicit Bernard⁹ *Bernar.*
oportuit q̄ inter manus discipulorum tanq̄ semiuiua de
cruce ad domum propriam portaretur vnde ⁊ aug. Illa *Augusti*
pia mater immani dolore eiulans et pectora delicata cō
tundens ita viscera omnia fatigauerat et membra vt iā
sensu deficiens vix potuisset ad funus christi peruenire.
Tercia causa est quia predicte mulieres putabāt corp⁹
christi adhuc in monumento esse et volebant put antiq
tus consuetudo erat ipsum corpus inungere vt conser
uaretur a fetore et a vermium corrosione et ab incinera
tione sed erant decepte qr corpus xp̄i erat deitate ībal
samatum ⁊ ideo si p .x. milia annor̄ in terra latuisset non
potuisset putrefieri nec incinerari nec a vermibus corro
di. Beata autem virgo sciuit q̄ ibi non erat sed qr iam im
mortalis ⁊ incorruptibilis surrexerat ⁊ ideo illuc ire no
lebat sicut nec poterat. Ipsa itaqz ex quo vnigenitum fi
lium suū teneri flagellari ⁊ crucifigi vidit delicatis ma
nibus delicata pectora tundens et se nimio dolore vigi
liisqz et ieiuniis affligens iam viribus pariter et spiritu
attenuata alicubi sola in secreto dom⁹ sedebat et de his
que sibi acciderant calamitatibus lamētabatur ⁊ flebat.
¶ Dn̄a igitur orante et lacrimas dulciter emittente: ecce
subito venit dn̄s iesus in albissimis vestibus glorie ⁊ re
surrectionis nouitatis sue. vultu serenus: speciosus: glori
osus: et gaudens ac matri desolate et merenti totus fe
stiuus apparens. Ac illa adorans ⁊ surgens cū lacrimis
pre gaudio euz amplexatur. ⁊ tota acerbitas meroris in
leticiā vertitur. Postea cōsedentibus eis pariter curiose
intuebatur eundē in vultu et cicatricibus per totū dili
genter querēs si omnis pena trāsisset et oīs dolor ab eo
discessisset. O quanto gaudio mater impletur cū ipsū ia
tum impassibilē intuetur. non solū in eternuz victurum:
sed et celor̄ terre omniqz creature perhenni iure dn̄aturū.
Stant igit̄ et colloquūtur adinuicez gaudētes ac pasca
delectabiliter et amāter ducētes. Et narrat ei dn̄s iesus
qualiter populū suū liberauit de inferno et que fecit in il
lo triduo. Ecce igitur nūc magnū pasca. ¶ De hac appa
ritione qua ante ceteros virgini gloriose creditur nichil
in euangelio habet̄. sed ideo ipsam posui et ante alias p
misi. q̄ sic piū est credere prout in quadā legenda de re
surrectione dn̄i plenius continetur. Dignuz namqz erat
vt matrē pre ceteris visitaret et de resurrectione sua pri
us letificaret. que pre ceteris plus dilexit ei⁹ amoris de
siderio plus afficiebatur. plus de eius morte doluit do
lore afflicta eius resurrectionez expectauit. Et licet hoc
ab euāgelistis subticeat̄: pie tn̄ sic credit̄. Unū et romana
ecclesia hoc non comprobare videtur q̄ statim ipsa die
apud sanctam mariā maiorem rome celebrat stationem
per hoc innuens b. marie pmo factam appitiōez. Quid
enim si euangeliste hoc non dicūt. Nō n. vt ait. Ioh. oīa
eius facta scripta sunt. Nā si h̄ ideo non credit̄ qa nullus
euangelistarū testatur dn̄s est vt post resurrectiōez nūqz
sibi apparuerit. qr vbi vel qn̄ nullus euāgelista edixerit.
Sed absit vt talem matrē talis filius tali ⁊ tāta neglige
tia dehonorauerit. qui patrē et matrē honorari precepit.
Sed ideo forsitan hoc euāgeliste subticuerūt quia eoruz
fuit officiū solū modo resurrectōnis testes inducere. ma
trem autē ad testificandū p filio eos inducere nō decuit.
Si em̄ verba extranearū mulierū delira mēta sunt visa:
quomodo nō magis matrē p honore filii crederent deli
rare. Hoc igitur euangeliste scribere noluerūt: sed p cō
stanti reliquerūt. Hoc etiā testatur ambro di. Uidit ma *Ambrosius.*
ria resurretionez dn̄i prima vidit et credidit. Uidit ma
ria magdalena q̄uis adhuc ista nutaret. vnde et Ansel. *Anselmus.*
¶ Ar si aliquis querit cur euangeliste non referant ipsuz
pijssimum dominū a morte resurgentem. huic dulcissime
matri vt eius dolores mitigaret: pmo ac precipue ap
paruisse dicimus qa quodā sapiente de hoc p̄o sciscitā
tes audiuimus ait ergo. Tanta scitur autoritas narrati
onis euangelice vt nihil in ea dependēs vel inane vel su
perfluum reperiatur. Itaqz si mīsi ū domine mūdi ipse fili⁹
eius ab inferno resurgens scriberetur sicut aliis appa
ruisse eamqz de sua resurrectione docuisse qa nō tale scrip
tum superfluum diceret. Reginaz vicz celi et terre oīsqz
creature coequaret illi vel illi quibus apparuit viro aut
mulieri. Spūs eius plene ac perfecte in illa quiescebat.
qui sibi et esse illius et oīa facta eius et luce clarius reue
labat. et euāgeliste scriberēt tunc vel tūc. illi talē vel talē
semet exhibuisse. hec ansel. Unū etiam sedulius. Semper *Sedulius*
virgo manēs hui⁹ se visibus astās luce palam dn̄s prius
obtulit. Dicit etiā Ignatius q̄ primo dominus appa *Ignatius*
ruit matri sue post resurrectionem et consolabatur eam ex
quo tanto fuit repleta gaudio: q̄ oblita fuit omīs dolo
ris quem habuerat de sua passione. Quod et qo infra di
citur apparuisse primo marie magdalene intelligit̄ inter
eos q̄bus voluit suam resurrectionem pbare. Matri em̄
virgini primo oīm apparuit non vt resurrectionez suaz
pbaret sed vt eam de visu suo letificaret. Oratio.

Maria dei genitrix et virgo gratiosa oīm desola
torū ad te clamantium consolatrix vera per illud
magnum gaudiuz quo cōsolata es qū cognouisti
dominum iesuz die tercia a mortuis impassibilē resurre
xisse sis consolatrix aīe mee et apud eandē tuum et dei
natū vnigenitū in die nouissimo qū cum aīa et corpore
ero resurrecturus et de singulis meis factis rationē red
diturus me digneris iuuare q̄ perpetue dānationis sen
tentiam p te pia mater et virgo valeam euadere et cum
electis dei omnibus ad eterna gaudia feliciter puenire.
Quomodo maria magdalena et alie marie et petrus et
iohannes venerunt ad monumētum. Capitulū .lxxi.

Espere igitur sab

Mat. xx. viii. Marci. xxvi. Luce. xx iiij. et ioh. xx.

bati id est nocte seqnte sabbatū nocte .n. vespe
ris qd principium noctis ē significat noctē .s.
a parte totum et ideo mutat genus referens ad sensum
non ad nomen ⁊ ait (que) .s. nox (lucescit) .i. lucere icipit
(in pma sabbati) (pma die post sabbatuz seu prima die
septimane q̄ apud nos dn̄ica dr̄ valde dilucul͡o et ma
ne orto iam sole) .i. ortu suo iam celum illustrante q̄uis

nondum appareret terris raris adhuc tenebris existentibus hoc est iam rubescente aurora et celo ab orientis parte ob solis vicinitatẽ iam albescente. aurora enim media est inter tenebras noctis et perfectã lucẽ diei et ideo tanq̃ mediũ ab vtroq; extremo potest nominari (maria magdalena ⁊ alie) due marie fuerũt ⁊ (venerũt ad monumẽtum cũ vnguẽtis) ex deuotione. Ubi sciendũ q̃ sicut gẽtiles denominabant dies totius septimane a nominib⁹ deorum suorũ scilicet planetarũ. vt a luna diem lune. a marte diẽ martis ⁊ sic de aliis. ita iudei qr dies sabbati apud eos solennior habebatur sabbatum sic nominabãt absolute propter reuerentiã illius diei. et ab eo tanq̃ a digniori omnes alios dies nominabãt. ita q̃ dies immediate sequens sabbatũ dicebatur prima sabbati .i. prima post sabbatũ. alia scda sabbati ⁊ sic ꝯsequẽter ⁊ qr hebrei e greci noibus numeralib⁹ p ordinalibus noibus vtunt ideo vnũ apud eos in ordine dierum significat primum vñ in Gen. dr̃. factũ est vespere ⁊ mane dies vn⁹ .i. prim⁹ et ideo ꝯsequẽter subdit secundus et tertius ⁊ sic de aliis. vñ luc dicit (vna sabbati) .i. prima die post sabbatũ vel prima die septimane. qr enim sabbatũ apud hebreos non tñ diem principalẽ a quo septimana apud eos incepit: sed etiã septimanã ex prerogatiua sabbati denominat vt ibi. ieiuno bis in sabbato .i. in ebdomada. ideo etiam cum dr̃ prima vel vna sabbati potest intelligi prima die septimane vel ebdomade. que apud nos ppt dñicã resurrec. vocat dñica a qua etiã apud nos incipit septimana. Nobis enim celebritas veteris sabbati ꝯuersa et translata est in dñicam que ceteris diebus celebrior est ppter dñice resurrectionis festiuitatẽ. gaudiũ et reuerẽtiam. Latini vero seu romani ⁊ ecclia modo dies vocant ferias. diem dñicam vocãtes feriam primã. diem lune secũdam ⁊ sic de aliis vsq; ad sabbatũ. Et vocatur feria a feriare quod est cessare vel a ferendis victimis. qr omni die feriare .i. a peccato cessare ⁊ victimas ferre ⁊ offerre debem⁹. Mulieres ergo iste venerunt ita mane q̃ (adhuc tenebre erãt) vt dicit Johẽs et sm Lucã venerũt diluculo que est claritas media inter noctis tenebras et diei claritatẽ quod aurora appellari solet. Et sm marcum venerũt orto iam sole. Et potuit esse ad litteram q̃ valde mane cũ adhuc tenebre essent venire ceperũt diluculo autem venerunt. sed orto iam sole ad monumentum peruenerũt. ¶ Et nota q̃ non sine misterio euangeliste sic diuersimode loquuntur de isto mane sed omnes ꝯcordãt in hoc q̃ fuit mane. Nam vt patet ex premissis istud euangelium mistice procedit secundum tres status electorum p tres marias significatos. q̃ enim Johẽs dicit cum adhuc tenebre essent respicit statum incipientium. q̃ vero Luc. dicit diluculo respicit statum pficientiũ. sed q̃ dicit Mar. orto iam sole. respicit statũ perfectorũ. Debent ergo fideles querentes xp̃m quilibet pro statu suo mane venire quod est ꝯtra pigros. Debent etiã venire vna sab. p quod quies et pax cordis significatur sabbatũ enim quies interpretatur q̃d est ꝯtra discolos et discordes. Debent etiã venire ad monumentũ: et ibi querere dñm. Monumentũ est mens humana q̃tũ ad quemlibet statum. Nam cor penitentiũ dr̃ monumentũ rõne luctus qui circa monumẽta fieri solet. et penitentiũ est lugere et flere sup se ipsos. Proficientiũ autẽ cor dr̃ monumentũ rõne operis misericordie. q̃d in sepeliẽdo mortuos exercet et actiuorũ est insistere operib⁹ mie. Cõtẽplatiuorũ vero cor monumentum dr̃ rõne q̃etis. dicunt n corpa q̃escere in monumẽtis e q̃es maxime ad ꝯtẽplatiuos noscit ptinere. In tali ergo monumẽto p quolibet statu recte q̃rit xp̃s. Debet etiam obstacula īpedientia remouere q̃ intelligunt p lapidẽ magnũ ad ostiũ monumẽti aduolutũ. ⁊ p angelũ vt statim infra patebit reuolutũ. Nam in quolibet statu est aliquis lapis obstãs ne q̃s possit intrare in intima mentis. et exercere act⁹ suo statui cõpetentes. Lapis obstãs penitentib⁹ est pronitas ad malũ. lapis obstãs pficientib⁹ est difficultas ad bonũ. sed lapis obstans contemplatiuis est materialitas specierũ. Sed iste lapis p quolibet statu plerũq; remouet ad solũ desideriũ aie pie q̃rentis p gratiam spũssci. Felix maria .i. aia q̃ ad sepulcrũ xp̃i venit videre p meditationẽ. plangere per compassionẽ. vngere per deuotionẽ. Imitemur ergo ⁊ nos easdem sanctas et deuotissimas mulieres vt sicut ille cũ aromatib⁹ dñm toto corde ac desiderio querebãt in sepulcro. quod est pprius mortuorum locus ita et nos cum nostris aromatibus scz operatione bonorũ operũ. et odore virtutũ. suauitateq; orõnũ toto affectu mentis ad deum. per sancta desideria pficiscamur. ⁊ queramus eum non in sepulcro sed in celo quo ipsum ascendisse credimus atq; nouim⁹

Gregorius.

vnde Gregorius. Sancte mulieres que dominũ fuerãt secute cum aromatibus ad monumentum venerunt ⁊ ei quem viuentem dilexerant etiam mortuo studio humanitatis obsequuntur. Et nos ergo in eũ qui est mortuus credentes si odore virtutum refecti cũ operatiõe bonorũ operũ dñm querimus. ad monumentum profecto illius cũ aromatibus venimus hec grego. Mistice monumentum ẽ corpus dominicũ ad quod accedere nemo debet. nisi vna sabbati .i. in pace et quiete pectoris et valde diluculo .i. cum feruore mane enim significat feruorem querendi vel diluculo .i. excessus viciorũ tenebris per dilucescentem gratiam portans aromata operationis et fame bone. Qui aliter accedit caueat sibi ne iudicium manducet et bibat. Unde beda.

Beda.

Quod autẽ valde mane venerunt mulieres ad monumentũ iuxta historiã quidẽ magnus querendi et inueniendi dominum feruor caritatis ostenditur. Juxta intellectũ vero mysticũ datur nobis exemplũ illuminata facie decussisq; viciorũ tenebris ad sacrosanctũ domini corpus accedere. Nam et sepulcrũ illud venerabile figurã dominici altaris habz in quo carnis eius ⁊ sanguinis solẽt mysteria celebrari. Aromata autem que mulieres deferũt odorẽ virtutum et orationũ suauitatem quibus altari appropinquare debemus significant. Hec beda. Mulier ergo que prima fuit ad culpã nunc prima venit ad veniã et que prima pfidiam sumpsit in padiso. festinat nunc prima fidem sumere de sepulcro cõtendit de morte rapere vitam que de vita rapuit mortem. Quod autem domin⁹ diluculo surrexit huic cõsentit autoritas illa que dicit dominũ quadraginta horis fuisse mortuũ et totidem diebus ante ascensionẽ post i terra moratũ qr quatuor horis pasceues et triginta sex duarũ noctium et vnius diei quod ecclesia ꝯsentire videtur que matutinas laudes celebrat pro xp̃i resurrectione. Unde petrus cãtor.

Pe. cãt.

Valde mane dicit diluculo. Diluculũ enim est inter tenebras noctis et diei claritatem in qua salus humani generis felici vicinitate preuenit i ecclesia declaranda morte solis qui proxima luce consurgens roseã ꝑmittit aurorã vt tantus splendor ꝑparatis oculis possit intueri quando tempus dominice resurrectionis illuxit vt nunc i diluculo laudes christi tota caneret exemplo sanctarũ feminarum ecclesia quando genus humanum exemplo sue resurrectionis animauit quando fidẽ ꝯstituit ⁊ lumen credulitatis infudit. Ergo christus mane et vicino ortu solis surrexit sm aug qui dicit dominũ tantum quadraginta horis quieuisse in sepulcro sexta hora pasceues passum et ita cum esset equinoctium diluculo surrexit.

Augustinus.

Hieronymus.

Ecõtra hiero dicit dominum surrexisse media nocte legitur enim illi iudicium tunc sampsonem asportasse portas gaze vsq; in supercilium montis. Solutio autem contrarietatis est q̃ in tempore medio inter diluculum et mediam noctẽ surrexit. Hec pe. Dum ergo mulieres ad monumentum euntes essent extra portã ciuitatis reuocabant ad memoriã afflictiones et penas sui magistri et domini et in omnib⁹ locis i q̃bus cõtra ipsũ notabiliter aliq̃d factũ fuerat aliquãtulũ sustinebãt genu flectentes et osculantes terrã gemitus suspiria dantes atq; dicẽtes. Hic obuiauimus ei cum cruce sup collũ

quando mater eius semimortua facta est. et hoc se vertit ad mulieres hic crucem deposuit fatigatus et super isto lapide se parũper appodiauit hic fuit vbi sic crudeliter ꝛ fortiter eum impulerũt vt velotius ambularet ꝛ eum q̃si currere coegerunt hic spoliauerũt eũ ꝛ nudauerũt ꝛ h eũ crucis patibulo affixerũt ꝛ tunc cũ magno clamore ꝛ inundatione lacrimarũ pcidẽtes ĩ facies suas adorauerũt ꝛ osculate sunt crucẽ adhuc precioso sanguine rubricatã Deinde surgẽtes ꝛ versus sepulcrũ euntes cũ sexus sui fragilitatem cõsiderarẽt ꝛ magnitudinẽ lapidis recolerent qui tam magnus fuisse fertur vt vix a viginti hoibus moueri posset (dicebant adinuicẽ) ꝛ colloquẽtes se mutuo interrogabãt (quis reuoluet nobis lapidem de ostio monumenti) vt .s. possumus in illud ingredi. ¶ Quasi dicerent non possumus per nosipas reuoluere q2 erat magnus valde. Sed q̃uis talia dicerent non tamen ab accepto itinere cessabant credentes domino esse possibile qđ humane fragilitati videbantur impossibile (ꝛ respicientes viderunt reuolutũ lapidẽ) p angelũ q̃ prebẽs dño suo obsequiũ venerat ad manifestandũ christi resurrectionem ꝛ iam factã et ipsum angelum dñi sedentez sup lapidẽ extra monumentũ. monumentum põt dici scriptura in qua domin⁹ olim iacuit multis figuris occultatus sed post resurrectionẽ angelus magni consilij scripture difficultatem aperuit. Unde fm bedã reuolutio lapidis mystice reuolutionem sacramẽtorum xpi que velamine littere legalis tegebatur ĩsinuat lex enĩ in lapide scripta fuit et iđ p lapidẽ designatur. Et fm eundẽ angel⁹ sedebat super lapidem quo ostium monumẽti claudebat vt claustra inferorũ sua ipsum dñm virtute deiecisse doceret. Moraliter hic lapis designat pñie pondus ad quod aspicientes incipientes ad deũ cõuerti timere incipiunt nec possint inchoantem penitiã consũmare iđ dicunt ingemiscẽtes (Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumẽti) id est a corde in quo xps affectat sepeliri. Sed non debent diffidere ꝛ retrocedere s3 cũ his mulieribus cominus procedere ꝛ videbunt q̃tot⁹ lapidem reuolutum descendet enĩ angelus de celo .i. gratia spũssancti q̃ lapidem amouebit quia totum pondus pñie subleuabit Ipse enĩ ait ¶ Jugum meũ suaue est et onus meum leue sc3 gratia dei. (Et introeuntes) ab oriente (in monumẽtum id est intra clausuram ꝛ domunculã rotundã q̃ erat circa sepulcrũ (viderũt) aliũ angelũ (sedentẽ a dextris) sepulchri iesu (stola candida coopertum ꝛ obstupuerũt) et pre gaudio ꝛ ammiratione tante visionis. (Uiderunt enim iuuenẽ) ipso habitu corporis iuuenilis precedentem immortalitatẽ resurrectiõis in qua renouat vt aquile iuuentus ꝛ nemo senescit (sedentẽ in dextris) .i. ad meridianã partẽ loci illius vbi corpus positum fuerat hoc q̃ppe in dextris iesu erat. Corpus enĩ domini qđ supinũ iacens habebat caput ad occidentẽ et pedes ab orientem. dexterã manum necessario habebat ad meridiem et sinistram ad aquilonẽ. Ex quo tempore cõsuetudo excreuit xpianorũ ad hanc similitudinẽ corpora sepiliri defunctorũ (Uiderunt inq̃ sedentẽ in dextris coopertũ stola cãdida) .i. alba candente propter gaudiũ resurrectõis (ꝛ obstupuerũt) pre ammiratione tante visionis (In dextris) et in albis angelus apparuit q2 dextera perpetuam vitã ꝛ designat et candor vestis splendorẽ solennitatis denunciat. Unde grego. In dextera sedebat qui stola candida apparuit quia et sue et nostre festiuitatis gaudia nunciauit. Illa enĩ dñi resurrectio et nos ad immortalitatem reduxit ꝛ angelorum numerũ restituens celestis patrie dãna reparauit. Hec grego. In stola etiam candida angelus apparuit ad designandum puritatem vite quã post baptismũ quisq3 debet obseruare. Unde et vestis alba in baptismo tradit in signũ glõse resurrectionis ad quã p baptismum peruenitur. Sic ergo duo erant angeli propter testimonij sufficentiam quia in ore duorum vel tri⁹ um stat omne verbum. ¶ Jam quidem terremotus fact⁹ erat domino resurgente. ꝛ monumento clauso egressus erat iesus ante reuolutionem lapidis sicut intrauit ad discipulos ianuis clausis sed post egressum accedens angelus reuoluens lapidẽ vt sepulcrum vacuum ostenderet ac resurrexisse dominum et egressum eius iam factũ iudicaret. Non enim indiguit in resurrectione auxilio angelorum qui propria virtute claustra dissipauit inferiorum. Unde crisosto Cuius gratia igitur venit angelus ꝛ leuauit lapidem post resurrectionem propter mulieres Ipse enim viderunt eum in sepulcro. Ut igitur credane quoniam surrexit vident sepulcrũ corpore vacuum propter hoc vtiq3 abstulit lapidẽ Unde ꝛ beda angelus reuoluit lapidem non vt egressuro dño ianuã panderet. s3 vt egressus iam facti hominib⁹ iudiciũ prestaret. Qui enĩ mortalis adhuc clauso virginis vtero potuit nascendo mundum ingredi ipse iam factus ĩmortalis clauso licet sepulcro potuit resurgendo exire de mundo. Hec beda. Hoc tamen aliter et aliter fuit quia in resurrectiõe habuit corpus gloriosum cui aliud non resistit s3 exitus de vtero miraculosus fuit. Ubi nota ꝙ cuidam monacho sancti laurẽtij rome extra muros admiranti quomodo christus clauso sepulcro exire potuerit cingulo quo cinctus erat resolutus dilapsus est ꝛ vox in aere facta est. Sic potuit christus clauso pdire sepulcro. Igitur vt dicit grego. mulieres angelos vident que cum aromatibus venerũt quia ille mentes supernos ciues aspiciunt que cum virtutum odoribus ad deum per sancta desideria proficiscuntur. ¶ Et describitur angelus aspectu fulgureo ꝛ vestitu candido vt aspectu malos terreat et vestitu bonos mulceat ad credẽdũ christi resurrectionẽ timor enim ꝛ amor debent inclinare ad credendum (Erat eniz aspectus ei⁹ sicut fulgur) quia facies eius videbatur ignea ad incuciendũ terrorem custodibus (vestimenta eius sicut nix) ad dandum consolationẽ mulieribus Fulgor enĩ terrorẽ timoris denotat candor vero vestis gaudiũ dñice resurrectionis denunciat. Unñ vsus ecclesie habet vt eo tpe in ecclesia in albis psallant et consuetudo est palestinis dies festos celebrantibus vt alba vestimenta induãt propter quod subditur (Pre timore autẽ) et fulgore vultus eius (exterriti sunt custodes) et stupefacti instar mortuorum iacẽtes. Ecce quomõ malos terruit et eis durus fuit vbi rabanus. Timoris anxietate sunt exterriti qui amoris fiduciam non habebant (et facti sunt velut mortui) qui resurrectionis veritatem credere noluerunt ꝛ Seuerianus. Custodiebant enĩ crudelitatis studio non pietatis obsequio stare aũt non põt quẽ conscientia destituit impellit reatus. Hic nota ꝙ in hoc cognoscitur bonus angelus a malo a principio. Nam bonus angelus in principio terret ex suo fulgore in medio confortat ex sua allocutione in fine letificat ex immissa consolatione. ¶ Malus autem angelus econuerso in principio terret ex sua horribili voce in medio decipit ex fallaci promissione ꝛ in fine contristat ex subsecuta deceptione (Et respondens angel⁹) mulierum trepidationi ꝛ affectibus (dixit eis. ¶ Nolite timere vos). Ac si secundũ greg aperte dicat. Paueant illi qui non amant aduentuz supernorũ ciuium pertimescant qui carnalibus desiderijs pressi ad eorum societatẽ pertingere desperãt. Uos autẽ cur ptimescitis q̃ seruos eius quem queritis et vestros cõciues videtis. Ecce quõ bonos mulcet et eis blandus extitit. In quo etiã ostẽdit quia dñs iesus xps qui est angelus magni cõsilij dictus in vltima et generali resurrectione apparebit et terribilis reprobis quibus dicet ite maledicti ĩ ignẽ eternum et blãdus iustis quibus dicet venite bñ. pa. mei percipe. Sic moraliter prelat⁹ bon⁹ qui angelus dñi exercituuz est obstinatos terret et penitentes demulcet. Hic enim notantur due pditiones que dñt esse ĩ angelo sacerdote ac prelato et p̃dicatore q2 debet primo venenũ peccati p terrorem extinguere ꝛ secundo per honeste pũersatiõis amorez bonos allicere. Et subiungit. (Scio enĩ ꝙ iesũ)

Beda

Moralit.

Gregori⁹

Crisostom⁹.

Beda

Gregorius

Rabanus.

Seuerianus

Gregorius

saluatorē (qui crucifixus est querītis) ī sepulcro sic mor tuum. (Qui crucifixus est) additur ad dr̄iam aliorū qui etiā noīe iesu vocabātur. Item addit ad bn̄ficij passiōis cōmemorationē vn̄ aplūs. Recogitate eū qui talē rē. Itē additur ad ꝯmendationez mulierū q̄ et iesū etiā crucifixum querebant. Multi enī iesum querunt .i. saluatorē ſꝫ non crucifixū q2 nō per crucē eū ī illa nō nisi ī ista inuenitur vnde cris. Multi libēter querūt purpuratū ſꝫ pauci querunt eū crucifixum vel flagellatū ſꝫ antequā inueniatur purpuratus p̄mo queri oꝫ flagellatus. Marcus addit (nazarenum) ꝛ sic tāgit nomē ac patriā et cōditiōem

Crisostomus.

Et subdit angelus (Nō est hic) .s. ꝑ p̄ntiā carnis ꝛ corpis qui nūquā deest per p̄ntiam diuinitatis et maiestatis (Surrexit) enī per hūanitatē qui nullū casū patit ī diuinitate. Et addit (sicut dixit) vt reduceret ad memoriam verba xp̄i dicta ante passionē suā vt sic magis crederent resurrec eius iā factā. Impossibile enī ē nō fieri qđ ipse dixit. q.d. Et si michi nō creditis mementote verborū illius. Deinde ostendit eis locū dicēs. (Venite ꝛ videte locū) .i. vacuū (vbi positus erat dn̄s) hoc ē corp̄s dn̄icū

Crisostomus.

Vn̄ de cris. Corpus dn̄i dn̄s dicitur deitas cui nunquā separata fuit a corpore etiam mortuo. Ac si dicat angelus Vultis certificari de eius resurrectione ecce locus vbi posuerunt eū. Si verbis meis non creditis visui et vacuo sepulcro credatis. Propter hoc enim ꝛ lapidem reuoluerat vt locū ōnderet. Vn̄ cū per vniuersū mundū fidelibus dicatur surrexit dn̄s de sepulcro qui ꝑ nobis pependit in ligno soli canonici ecclie resurrectionis dn̄i ex speciali gaudent prerogatiua dicentes ꝛ ad oculū demonstrationē facientes surrexit dn̄s de sepulcro. Siār in euangelio pascali cum dicitur surrexit nō est h̄ dyaconus qui legit euangeliū digito demōstrat dn̄icā sepulturam. Et subiūgit. (Sed ite festinanter dicite discipulis eius) cōiter (et petro) sp̄aliter (q2 surrexit ꝛ p̄cedet vos in galileam ibi eum videbitis sicut dixit vobis) ante passionem et ideo sequimini eum ibidē. q.d. Non cōcessū est vobis hoc gaudium occulo cordis tenere sed sitr amātibus pādere. Non dicit amatoribus mūdi sed discipulis xp̄i. Scōm greg. vero non sunt discipuli q̄ cum eo pasca non faciunt nō sunt discipuli q̄ retro aspiciūt quos curiositas vite detinet illecebra capit et spine retrahunt scandalorū. Ibi eum videbitis in propinqua regione ꝛ ꝓpinquo tempore. In galileā precessit vt vbi fuit initium splendoris gratie ibi esset initiū splendoris glorie. Voluit etiā dn̄s specialiter in galilea apparere vt veritas resurrectionis probaretur quia ibi plura miracula est operatus et amplius conuersatus et ideo melius cognitus

Gregorius

Mulierib' ergo dicitur ab angelo vt nunciēt apostolis vitā resurgentē quia suadente dyabolo mors nunciata fuit ade per mulierem. Unde sicut fuit progressus in prima temptatione mortis a dyabolo in mulierem ꝛ a muliere in virum sic in prima annunciatione vite fieret processus ab angelo in mulierem ꝛ a muliere in viros. Dicitur autē specialiter et petro tum ꝓpter principalitatē inter discipulos tum ne desperaret de recōciliatione propter magnitudinem peccati apostasie tum ne ad presentiam domini quē negauerat et ad discipulos venire trepidaret. Quia vt ait hiero. se indignum iudicabat discipulatu dum ter negauit magistrum. Unde et grego. Si hunc angelus noīatim non exprimeret qui magistrum negauerat venire inter discipulos non auderet. Vocatur ex nomine ne desperaret ex negatione. vn̄ f̄m augu. et hiero. Peccata preterita non nocent quando nō placent. Videamus autē scōm aug. cur ab angelo et a dn̄o dictū est q2 precedet eos in galileā cum hoc sit post multa cōpletum et tamen sic mandatū vt aut hoc solum aut hoc primū expectaretur fieri debuisse. Et soluitur scōm eundem aug. q2 hoc prophetice ꝛ significatiue est accipiendum. Galilea nāque interpretatur vel transmigratio vel reuelatio. In galilea vero f̄m trāsmigrationis significationem intelligendū occurrit q2 de populo israel transmigraturi erant ad gentes que apostolis predicantibus nō crederent nisi ipse dn̄s eis viā in cordibus hoim preueniēs p̄pararet. Et hoc itelligit (p̄cedet vos in galileā. Ibi eū videbitis) .i. ibi mēbra corporis eius qđ est ecclia in his qui vos susceperint inuenietis. Scōm illud autem q2 galilea interpretatur reuelatio non iā in forma serui intelligendū est ſꝫ in illa in qua eq̄lis est patri quā promisit dilectoribus suis et illuc nos precessit vn̄ ad nos veniēs non recessit ꝛ quo nos precedens non deseruit. Illa erit reuelatio tanquā vera galilea cum similes ei erimus ibi eū videbimus sicuti est. Ipsa etiam erit beatior trāsmigratio ex isto seculo in illam eternitatem si eius precepta sic amplectamur vt ad eius dexteram segregari mereamur

Hieronimus. Gregorius

Augustinus

Et scōm greg. quia galilea transmigratio sancta interpretatur recte in galilea dn̄s videndus nunciatur siue quia ipse de corruptione in corruptionē de mortalitate ad immortalitatē transiit. siue quia illi ad speciē eius contemplandā peruenire merebūtur qui modo transmigrāt de vicijs ad virtutes de amore mūdi ad amorē dei. declinātes a malo et faciētes bonū q̄rentes et sapiētes nō terrena sed celestia. Vn̄ di. (ibi eū videbitis) Scōm hiero. breuis est sn̄ia in syllabis sed ingēs in quātitate ꝓmissio. Ibi est gaudij n̄ri fons et salutis n̄re eterne origo preparata. Ibi cōgregant dispsiōes ꝛ sanant cōtriti corde. Ibi inq̄t eū videbitis ſꝫ nō sicut vidistis hec hiero. Mulieres vero fraudate spe sua q2 corpus dn̄i īuenire sperabāt nō attendētes ad verba angeli que audierant coterrite ex insolita apparitioe angelorum et gementes quia non inuenerunt dn̄m redeunt ad discipulos dicentes. corpus dn̄i esse sublatū. Nunciant discipulis vt aut secū quererent aut secū dolerent. De angelo quidem ꝛ eius verbis quibus dn̄m resurrexisse audierant nichil eis dixerunt. hoc solum nunciantes eisdē .s. dominū in monumēto nō esse (Et visa sunt eis verba ista sicut deliramenta) .i. q̄si fantastica ꝛ non vera sc3 q2 dn̄s surrexisset a mortuis (et ideo nō credebant illis) q2 res noua erat et cōtra ꝯsuetudinē q2 mortui resurgerent. Ut enim ait theophi. est naturaliter incredibile mortalibus resurrectionis miraculum. (Petrus autē et iohānes) hec audiētes tollūt moras et (cucurrerunt ad monumentū) ex desiderio videndi factum q2 ignito materie ingestus non nouit moras. Isti duo pre ceteris currebāt q2 pre ceteris xp̄m amabāt et sicut familiares inuicē se tenebant ꝓpter qđ in pluribus locis leguntur simul cōbinati (Sed iohannes cit' precurrit petro) quia erat iunior et agilior illo (Non tn̄ introiuit) propter petri reuerentiā quā expectauit quia ipse senior et inter ap̄los principalior erat. Cōspice nūc bene ipsos. Currunt ipsi Currunt magdalena et socie eius post eos. omnes currunt ad querendum dn̄m suum corde suo et animā suā. Currunt multū fideliter. multūque feruenter. multum anxie ꝛ multum studiose. Curre et tu post eos siue potius cū eis vt cum eis consolari merearis. Cum autem peruenīūt ad monumentū respiciētes in ipso per exterius ostiū intrauerūt primo petrus deinde iohānes. Et quidē f̄m lrāz iohānes qui primo peruenit nō intrauit ꝓpter reuerentiā petri cui primū ingressum seruabat sed mystice f̄m grego ꝑ iohannē synagoga per petrū ecclia designatur. Uenit synagoga prior ad monumentū sed minime intrauit q2 et si primo scripture sacramenta cognouit tn̄ ad fidem passionis dn̄ice intrare distulit. Secuta posterior ecclesia gentiū introiuit ī monumentū quia christū iesum et cognouit carne mortuū et viuentem credidit deum. Sed post petrū intrauit ꝛ iohannes quia in fine mūdi ad redēptoris fidē etiā iudea colliget. Et introeūtes non inuenerunt corpus ſꝫ (vide rūt tn̄) .s. sine corpe (lintheamina q̄bus corpus erat inuolutum (posita) .i. bene disposita et plicata (ꝛ sudariū) capitis (nō cū lintheaminibus positū) .i. indistincte et cōfuse (ſꝫ separatim inuolutū) .i. bene plicatū (in vnū locū)

Gregorius

Hieronimus.

Theophilus

Gregorius

aesti et industria esset affectum qd totum factum ē ad ostendendum xpi resurrectionē iam factā ⁊ q corpus nō fuerat sublatū (et crediderunt) verū esse q mulieres dixerāt .s. corp' xpi de monumento sublatuz eē nō autē surrexisse (nōdū eī sciebāt scripturas) de xpi resurrectōe loquentes quia nōdum erat eis aptus sensus vt intelligerent illas. Et recesserunt stupefacti et apud se mirantes euentum rei qualiter sola lintheamina derelicta fuere sine corpore peruncto vel quātā oportunitatē fur habuisset vt hec seriatim inuoluta dimittēs pñtib' militibus corpus auferret non cogitantes de christi resurrectione nec intelligentes non esse sublatum quia simul fuissent lintheamina asportata et maxime quia proptē vnctionē erāt fortiter corpori adherentia iō per hoc q sic panni relicti et dispositi fuerant manifeste apparebat q resurrexerat. Separatio enī lintheaminum a corpore dñi et desertio eorū ī sepulcro signum fuit dñice resurrectionis non transpositionis.

Crisosto. Unde cris. Considerāt lintheamina posita ⁊ sudariū separatim inuolutum in vnū locuz qd erat resurrectionis signum. Neqz eñ si transposuissent quidaz hoc fecissent corpus denudantes neqz si furati essent huius rei solliciti fuissent vt leuarent sudarium ⁊ inuoluerent ⁊ ponerent in vnū locum seorsum a lintheaminibus sed simpliciter vt se habebat suscepissent vtiqz corpus. Propter hoc enī et iohannes ait qm cum mirra sepultus est multaqz conglutinat corpori lintheamina vt non decipiaris ab his qui dicunt eum furto sublatum esse. Quid aūt est seorsum lintheamina iacere et sudarium seorsum inuolutum. Ut discas qm non erat festinātium hec res .s. seorsū quidez illa seorsum vero hec et inuoluta esse. Non enim ita insensatus esset qui furaretur vt circa rē superfluam tantum studiū cōsumeret et hec eris.

Moralit. Moraliter monumentum in quo sunt lintheamina sola pōt dici claustralis in quo ē vestis religiosa exterius tantum sine habitu interiori vñ legitur in ii. Regū. cum venissent qui querebant dauid inuentum esse simulacrū sup lectum eius. Hec est tunica ioseph inuenta sine ipso.

Gregori' Hec est vestis ouina sub qua latet mens lupina. Hic scdm greg diuine dispensationis magnitudo pēsanda est q discipulorum corda et accendunt vt querant et differuntur ne inueniant quatenus infirmitas animi ipso suo merore cruciata purgatior ad inueniendum fiat et tanto ualidius teneat quanto tardius inuenit quod querebat. Compatere igitur disci ipsis ⁊ mulieribus quia afflictione magna sunt. Querunt dominuz suum et non inueniunt ⁊ nesciunt vbi eum amplius q̄rere debeant. Igitur dolentes ⁊ flentes discipuli et non audentes diu manere iuxta sepulcrū propter metū iudeorum (abierunt ad semetipsos) .i. ad hospicia sua ⁊ illuc vbi habitabant ante prius latitabant et vnde ad monumentum currebāt nichil certi scientes de domini resurrectione.

Marie autē ibidem remanserunt. Et dum mente cōsternate .i. stupefacte essent de hoc q viderant qz ⁊ lapidē tā immense magnitudinis reuolutum stupebant et corpus tam eximie venerationis non inuentuz dolebant (respicientes in monumentum viderunt duos viros) .i. duos angelos in specie virorū (stantes circa illas in vestibus albis) ad designandum gaudiuz dominice resurrectiōis. Angeli non soluz verbo sed etiam fulgenti habitu gl'iaz annūciant triumphantis. Apparitiones eñ angelorū faciunt ad instructionē hominū ⁊ solēt pillum modum apparere qui cōpetit rei de qua debent instruere candor autem vestis splendorē denunciat solennitatis et ideo timalbis apparuerunt vestibus ad denotandum gaudium dominice resurrectionis. Apparuerunt autem duo ad sollēnius denunciandum xpi resurrectionē quia solēnius denunciat per duos q per vnum.

Beda Ubi beda. Quō aūt post to in sepulcro corpore saluatoris angeli astitisse leguntur ita etiam celebrādis eiusdem sacratissimi corporis mysteriis tpe cōsecrationis assistere sunt credēdi monēte apostolo mulieres hr̄e velamē ppt angelos in ecclia. Cumqz mulieres timerent ex visione angelorum insolita et declinarent vultus in terra ex verecundia dixerunt angeli ad illas cōsolando eas benigne ⁊ instruendo de xpi resurrectione (Quid q̄ritis viuentē ⁊ iā resuscitatū cū mortuis) Quasi dicerēt. Nolite cum mortuis hoc est in monumento qui locus ppie est mortuorum q̄rere eum q ad vitā iā resurrexit a mortuis. Ueruntamē multi querūt viuentē cum mortuis vt illi qui licet sint boni tñ libenter cōuersātur cū malis quibus pōt dici illud sine vt mortui sepeliāt mortuos suos. Et subiungit (Nō est hic) .s. in sepulcro pñtia corpis q tñ nusq deest pñtia deitati (sz surrexit iā) .s. propria virtute. Et addunt dicti sui cōfirmationē dicentes (Recordamini qualiter locutus est vobis) q verax est ⁊ non fallit (cū adhuc in galilea esset dicens q oportet filium hominis tradi in manus peccatorum et crucifigi ⁊ tercia die resurgere) quasi diceret diu añ predixit hec oīa ⁊ ideo nō miremi si modo audiatis esse facta. Iubent verborum recordari vt predicatione euētus futuri confirmētur in fide iam facti. Quia vero vt dictuz est mulieres visis angelis timentes declinauerunt vultus in terrā mystice cum celestibus mysteriis appropinquamus exemplo mulierum harū vultū in terrā declinare debem' nos terrā et puluerē esse recolentes.

Bedā Unī beda. Et nos ergo exemplo deuotarum deo feminarū q̄tiens eccl'iam intramus et mysteriis celestibus appropinq̄mus siue propter angelice presētiam virtutis siue ppter reuerentiaz sacre oblationis cum omni humilitate et timore ingredi debemus. Ad conspectum quippe angelorū vultum declinamus in terram cū supnorum ciuiuz q sint gaudia eterna cōtemplantes nos cinerem esse terramqz recolimus sicut beatus abraam loquar inquit ad dñm meum cum sim puluis et cinis. Et notandum q sancte mulieres astantibus sibi angelis non in terram cecidisse sz vultum dicuntur ī terrā declinasse. Unī mos obtinuit ecclesiasticus vt in memoriā dñice vel in nostre spē resurrectiōis ⁊ oībus dieb' dñicis et toto quinquagesime tpe nō flexis genibus sed declinatis in terrā vultibus oremus hec beda. Ille autē mulieres nec tūc attēderūt ad verba angelorum nec aliquā consolationē receperunt de visiōe eorū quia nō q̄rebāt angelos sz dñm angelorum imo ille due marie .s. iacobi ⁊ salome contertite et quasi absorpte exeuntes fugerunt de monumēto ⁊ elongauerūt se inde aliquantulum et sedebant dolentes (quia tremor ⁊ pauor) .i. stupor (eas inuaserat) ppter visionē angelorū et custodum et nemini .s. de custodibus quicq̄ dixerunt nec etiā angelis loquētib' respōderūt.

Augustinus Unī. Aug. Intelligamus ipsis angelis nemini ausas fuisse aliquid dicere id est respōdere ad ea q ab illis audierant aut certe custodibus quos iacentes viderunt.

Oratio.

Domine iesu xpe vnica proles summi dei qui dilectis tuis desideriū te q̄rendi indidisti. sed vt magis accenderent affectum inueniēdi distulisti eōsqz in galilea te visuros per angelum certificare voluisti da michi misero ardenter te querere et gaudēter te inuenire vt de vitiis ad virtutes et de amore mundi ad amorē tuum transmigrans merear post hanc vitaz ex isto seculo illam eternitatem transmigrare teqz deum deorum in syon et in galilea vera cum electis tuis gratia tua largiente tunc videre. Amen.

Quomodo dominus apparuit marie Magdalene Capitulum lxxii.

Johis xx. et Mar. xxviii.

Magdalena vero amaritudine plena estuans amore et nesciens quid aliud deberet facere quia sine magistro non poterat viuere nec ibi eū inueniebat ⁊ vbi eum quereret ignorabat (stabat) ex feruore ⁊ cōstantia quia vis amoris nec sedere nec iacere sinebat (ad monumentum foris) et ab extra .s. in horto et ante domunculā in qua erat sepulcrū

(plorans) et lamentans dñm suum. Tanto enim cordis ferebatur incẽdio tanta pietatis afficiebatur dulcedine tãta validio trahebatur vinculo charitatis vt feminee infirmitatis oblita nec tenebrarum caligine nec persecutorum immanitate retraheretur a sepulcri visitatione quin potius foris stans et lacrimis monumentum irrigãs recedentibus discipulis nõ recedebat pro eo q diuine dilectionis igne succensa et tam inualescente vrebatur desiderio et impatiente vulnerabatur amore vt nichil ei saperet nisi flere posset qz illud propheticum veraciter eructare *Augustinus* Fuerũt michi lacrime mee panes die ac nocte dũ dicitur michi quotidie vbi est deus tuus sm aug. Feruentior et deuotior erat ad christũ aliis mulieribus et nimius ardor amoris eam sollicitabat. Maria enĩ quicquid voluit flendo obtinuit. Flendo obtinuit veniam peccatorum. Flẽdo obtinuit fratris resuscitationem de faucibus infernorum. Flendo obtinuit consolationẽ et de resurrectione. Lachrimas ergo fudit cõpunctiõis cõpassiõis et deuotionis. Unde greg. *Gregorius* qua in re pensandũ est huius mulieris mentem quanta vis amoris accenderat q̃ a monumento dñi etiam discipulis recedẽtibus nõ recedebat. Uñ cõtigit vt eum sola tunc videret q̃ remãsit vt q̃reret quia vir- *Augustinus* tus boni operis perseuerantia est. Ubi et august. Uiris enĩ redeuntibus infirmiorem sexũ in eodem loco fortior figebat affectus et oculi qui dñm quesierant et non inuenerant lachrimis iam vacabant amplius dolentes q fuerat ablatus de monumento q̃ q fuerat occisus in ligno quoniam magistri tanti cuius ei vita subtracta fuerat nec memoria remanebat. Tenebat itaqz ad monumen- *Origenes.* tum iam dolor iste mulierem. Unde et orige. Audiuimus fratres mariã ad monumẽtum foris stãtem audiuimus mariam plorantem. Amor faciebat stare dolor cogebat eum plorare. Stabat et circumspiciebat si forte videret quem q̃rebat. Dolor renouatus erat ei quia quem prius doluerat defunctum nunc dolebat ablatum. Et iste dolor maior erat quia nullam consolationem amplius habebat. Prima ergo fuit causa doloris quia viuum pdiderat sed de hoc dolore aliquãtulam consolationem habebat quia mortuum remanere videbat. Nunc autẽ de isto dolore consolari non poterat quia nec corpus defuncti inueniebat. Metuebat autem ne amor magistri sui in suo pectore refrigesceret quo viso recalesceret. Plorabat itaqz maria vehementer quoniã dolor additus erat super dolorem. Duos itaqz dolores eximios vno gestabat corde quos mitigare lachrimis volebat sed non valebat ac ideo tota posita in dolore mente et corpore deficiebat et quid ageret nesciebat. Petrus quidem et iohannes timuerunt et ideo non steterunt. maria non timebat quia nichil suspicabatur sibi superesse pro quo timere deberet. Perdiderat enim magistrum suum quem ita singulariter diligebat vt preter ipsũ nichil posset diligere vel sperare. Perdiderat vitam anime sue et iam melius arbitrabatur fore sibi mori q̃ viuere quia forsitan moriens inueniret quem viuens inuenire non poterat. Fortis namqz vt mors dilectio quid nam aliud in maria faceret facta erat exanimis facta erat insensibilis. Sentiens nõ sentiebat. videns non videbat. audiẽs non audiebat. sed neqz ibi erat vbi erat q tota ibi erat: vbi magister suus erat de quo tamen vbi esset nesciebat. Querebat autem eum et non inueniebat et ideo stabat ad monumentũ et plorabat tota lachrimabilis et miserabilis. Certe iã nichil sapiebat maria nisi diligere et pro dilecto dolere. Oblita erat timorẽ oblita erat semetipsam oblita erat deniqz omnia preter illũ quẽ diligebat super omnia. Sensus nullus in ea remanserat omne consilium ab ea perierat spes omnis defecerat solummodo flere sufficerat. Hec orige. (Dum ergo fleret) propter corporis christi absentiam (inclinauit se) corporaliter et prospexit in monumentum) quia semper sperabat ibi eum inuenire vbi eum sepelierat et amor inquisitionem multiplicabat. Sicut enĩ nos cum aliquam rem perdimus q̃uis huc illuc querendo discurramus tamen ad eum locum sepe respicimus vbi eum habuisse meminimus: ita et hec mulier q̃uis huc illucqz corpus domini quereret: anxia tamen de eius absentia frequentius monumentũ aspiciebat vbi eum positum nouerat. Unde greg. Amã- *Gregorius* ti semel aspexisse non sufficit quia vis amoris intentionẽ multiplicat inquisitionis. Quesiuit ergo prius et minime inuenit: perseuerauit vt quereret vnde contigit vt inueniret. Actũqz est vt desideria dilata crescerent et crescẽdo caperent quod inuenissent. Sancta enim desideria dilatione crescunt si autẽ dilatione deficiunt desideria nõ fuerunt. Hoc amore arsit quisquis ad veritatẽ pertingere potuit hec grego. Quãuis ergo maria vidisset corpus christi abesse volebat tamen adhuc videre si aliquod vestigium posset percipere et ideo non sufficiebat sibi semel respexisse. In hoc q inclinauit se et respexit in monumẽtum datur intelligi q cum humilitate cordis debemus prospicere mortem christi et in hoc q iterum prospexit datur exemplum continue oculo mentis mortem christi prospicere (et vidit) maria oculis corporis ipsos (duos angelos) prefatos (in albis sedentes) supra sepulchrum et loculum corporis (vnum ad caput aliũ ad pedes) propter reuerentiam loci consecrati ex tactu corporis dominici. ex feruore enim deuotionis quam habebat illam visionem meruerat. Angelus ad caput est reuelans diuinitatis archana. quia caput christi deus est: angelus autem ad pedes est docens humanitatis eius obsequia in redẽptione nobis impẽsa (qui dicũt illi: mulier quid ploras) Angeli lacrimas prohibebant et futurum quodãmodo gaudium nunciabant ac si dicerent. Plorare noli non habes causam flendi sed magis gaudendi. ex resurrectione christi non est plorandum sed plaudendum. hic dies leticie est non meroris leta venimus nunciare tibi noli ergo plorare sed potius ad illum respice quem tanto amore desideras videre. At illa putans interrogare quasi nescientes et non angelos esse sed homines prodit lacrimarum causas (quia tulerunt inquit dominũ meum) de monumento (et nescio vbi posuerunt eum) arbitrans custodes vel iudeos eum esse furatos. Magnus ergo dolor me flere compellit magna tristicia viscera mea coartat. Timebat enim ne iudei corpus christi in aliquem locum inhonestum proiecissent inuidẽtes honori sepulture eius: vel ne forte asportassent vt ei ignominiam facerent. Agebat in ea vis amoris vt non inuentum nõ crederet nisi sublatum. et hec angustie causa erat quia nesciebat vbi inueniret et officium funeris impendere non dicit corpus domini mei sed dominum a toto designans partem. sicut omnes confitentur iesum christum filium dei sepultum. cum sola eius sepulta sit caro. Uide hic mirabilem operationem amoris. Pauloante audierat ab vno angelo q resurrexit et postea a duobus q viuebat et non recordatur et dicit nescio. Amore hoc faciebat quia anima sua non erat vbi ipsa erat sed ibi erat vbi magister suus erat. Nam scdm orige. spiritus marie magis erat in corpore *Orige.* magistri q̃ in suo. Nesciebat cogitare loqui vel audire nisi de ipso. et nescio inquit vbi posuerunt eum. Hec erat ei maior causa doloris et desolationis quia nesciebat quo iret ad consolandum dolorem et vbi eum inueniret. Maria quia vidit lapidem sublatum credidit christum furatum et deportatum. lapide enim sublato corpus facilliter amouetur de monumento. quod fieri nõ potest q̃diu lapis superpositus est sic q̃diu lapis timoris dei in corde est christus ab eo auferri non potest si autem amouetur cito ipsum perdidit. Cum autem maria sic ploraret nec de angelis aliquid curaret amor suus magister suus amplius se tenere non potuit dominus igitur iesus refert hoc matri sue et dicit q vult ire ad consolandum eam. valedicensqz matri venit in momento in hortũ vbi erat magdalena. stat mulier et plorat adest iesus merentium

consolator rpianus mulieris lacrimas intuetur. eiq3 ab an
gelis se vertenti et retrorsum conuerse apparere dignat.
Per hoc ostenditur q si quis christum videre desiderat
oportet vt ad deum conuertatur quia illi ad deum viden
dum perueniunt qui se totaliter per amorem in eum cõ
uertunt vbi crisostomus. Cur nõ expectauit eorũ respõ
sum sed conuersa est retrorsum cum ad minus homines
multe reuerentie apparerent. Dic quia cum maria illa
diceret christus aduenit cui angeli reuerentiaz exhiben
tes assurrexerunt quod magdalena admirans (cõuersa
est retrorsum) vt videret ad qd assurrexerũt (Et non cogno
uit q iesus esset) quia videbat eum in specie non glorio-
sum quem angeli gloriosum videntes honorabant. Ipsa
enim nondum habebat fidem de christi resurrectione et
ideo talis apparuit in corpore qualis apud eam erat in
mente non q iuxta hereticos formam dñs vultũq3 mu
tasset vt pro voluntate diuersus ac varius videretur sed
quo maria obstupefacta erat miraculo vnde bern. O de
lectabile pietatis spectaculũ qui qritur z desideratur occul
tat se et manifestatur occultat se vt ardẽtius requiratur
et requisitus cũ gaudio inueniatur z inuentus cum sol
licitudine teneatur tent9 nõ dimittatur. Sm greg. maria
q adhuc de dñi resurrectione dubitabat conuersa est re-
trorsũ vt videret iesum quia vice3 per eandez dubitatõm
suam quasi tergum in faciem dñi miserat que3 resurrexis
se minime credebat. Sed quia amabat z dubitat vide-
bat et non cognoscebat eumq3 illi et amor ostenderat z du
bietas abscondebat. Et (dixit illi iesus mulier quid plo
ras quem queris) nõ perit quasi ignorans sed vt eius re
sponsione conuenientius eam instruat scđm greg. inter
rogatur doloris causa vt augeatur desiderium q̃ten9 cũ
nominaret quẽ quereret in amorem eius ardẽtius estua
ret. At illa eum adhuc non cognoscens putauit eum eẽ
ortolanum cui incumbebat cura horti illius in quo mo-
numentum erat eo q mane primo eũ in horto videbat
estimabat enim nullum circa loca illa occupari nisi eum
qui illorum cultor erat. Bene autem spiritaliter orto-
lanus ei erat quia sentes perfidie et viciorum iã eradica
uerat ac virentia semina fidei et virtutum per amoris
sui vim eius pectore et horto anime seminare z plãtare
curabat. Sicut enim ad ortulani officium pertinet noxias
herbas eradicare vt bone possint pficere ita dominus de
horto suo i. de ecclesia quotidie vicia eradicat vt virtutes
proficere valeant vñ orige. o maria si queris iesum qua-
re non cognoscis. Ecce iesus venit ad te quem tu queris
et tu estimas ortolanum esse. Uerumquidem est quod
estimas sed tamen in hoc erras dum enim sic ortolanum
existimas vt iesum esse non cognoscas. Et enim iesus est
z ortolan9 qr ipse seminat omne bonũ semen in horto aie
tue z in cordib9 fideliũ suoz ipse omne bonuz plantat z ri
gat in animabus sanctorũ z ipse est iesus qui tecũ loqtur
hec orig. Marie etiam in specie ortolani apparuit tale ei
officium talis actus tale exercitium talisq3 nois interptã
tio incipientib9 congruit oz enĩ vt penitens gerat modũ
ortolani s. vt omia nociua eradicet et bona inserat si ergo
vis vt appareat tibi verus ortolanus oz te herbas noci-
uas eijcere z salutiferas inserere. Illa vero vt ebria respõ
dit ei sicut ortolano (di. Dñe si tu sustulisti eũ dicito michi
vbi posuisti eum) qui mihi est singularis thesaurus etiaz
mortu9 (et ego eum tollem) cũ omni desiderio z accipiã
dñm vocat vt beniuolentiã eius captet non dicit si sustu
listi iesum crucifixum loquendo determinate z nolando
eum vt alias designando sed dicit eum in generali nichil
addendo quia vis amoris et affectus cũ desiderio q̃rens
tis vel feruens amãtis h agere in aĩo solet vel quẽ ipse q̃
rit vel cogitat oẽs cogitare estimet et nullũ alium igno-
rare credat vñ quasi de cognito loquitur z quẽ ipse dilige
bat omẽs scire cogitabat nec putauit alteri incognitum
quẽ sic ipsa continue plangit desideratũ. Si ergo tu pro

pter timorez iudeorum leuasti eum hinc dicito michi vt
ego eum accipiam timebat enim ne iudei etiam corpori
suscitarent exanimi et ideo volebat in alium locum inco
gnitum illud transponere mirabilis mulieris audacia.
quam mortui non terret aspectus et cuius valitudo ad
graue mortui funus tolendum plus intemptat q3 possit.
Ex virtute enim amoris credebat se posse tantũ corpus
etiam mortuũ portare quia feruenter amanti nichil vi-
detur difficile cum enim sexus femineus fragilis ad onera
deferenda et pauidus ad mortuorũ corpora baiulanda
quicquid alijs impossibile est hec propter magnitudinez
amoris leue et possibile arbitratur vnde orige. Joseph
timuit et ausus nõ fuit tollere corpus de cruce nisi de no
cte et nisi hoc expetisset a pylato maria autẽ nocte z non
prestolatur non postulat nec veretur sed audacter pmit
tit di. ego eum tolle3 o mirabilis mulieris audacia o mu
lier iam non mulier. Nullũ locũ excipit nichil antepo nit
sine timore dicit absolute promittit dicito michi vbi po.
eum z e.e tol. o maria magna est constantia tua magna
est fides tua hec orige. Hic ergo ostenditur magna ma-
rie deuotio et dilectionis seruor et ideo meruit quẽ mor
tuum querebat viuũ videre z audire respice bene eũ quo
modo lacrimabili vultu supppliciter ee deuote ipsũ exo-
rat vt sibi illum quẽ querit ostendat sp enĩ sperabat audi
re aliqua noua de suo dilecto super omnia. Postq̃ au-
tem vt ait grego eam communi vocabulo appellauit ex
sexu et agnitus non est vocat ex nomine proprio vt eam
magis intentã faciat et talem se exhibet vt cognoscat di.
(maria) desideriũ eius vlterius affligi non sinens p vo-
cationẽ nois apertaz sui declarat cognitionẽ ac si aper-
te dicat. Recognosce eum a quo recognosceris. Cuz enĩ
apud deum certus sit nũerus electoruz magna gratia ali
quibus datur cũ proprijs noĩbus deo nou eẽ mõstrant
proprio ergo noie vocat mariã vt designet spẽalẽ quaz
ad sanctos habet noticiam (ista vero conuersa) corde et
oculis mẽtis sicut ante erat conuersa corpore et oculis
carnis a mox vt se suo nomine vocari audiuit eum in voce
sicut ouis bona pastorem recognouit. Prius enim con
uersa corpore iesum esse qđ nõ erat putauit nũc cõuersa
corde qđ erat agnouit ac quasi reuiuiscens et adorãs cũ
indicibili gaudio (di. Rabboni) i. magister sic ante pas-
sionez eum vocare cõsueuerat quia doctores apud iude
os vocantur magistri. Tu es quem querebam quare tã
diu te michi celasti da ergo pseuerauit vt q̃reret cõtigit
vt inueniret vñ greg. Maria quia vocat ex nomine reco-
gnoscit autorẽ atq3 eũ ptinus rabboni i. magistrũ vocat
quia et ipse erat qui q̃rebatur exterius et ipse qui interius
vt q̃reret docebat vñ z orig. o mutatio dextre excelsi cõ-
uersus est dolor magnus in gaudium magnũ mutate sũt
lacrime doloris in lacrimas amoris z exultationis. Ut
ergo audiuit hoc verbum maria sic enĩ consueuerat illaz
vocare magister suus persensit in ipso noie quandã sin-
gularẽ inuocationis dulcedinem z per eam cognouit ihz
a quo vocatur esse mgr̃m suũ vñ etiaz ansel. Noli magda
lene deserere cõmitatuz sed per actio aromatibus eũz ea
dñicum sepulcrum visitare memento. O sicut illa oculis
tu in spiritu cernere merearis nunc super lapidem reuo-
lutum ab ostio monumenti angelũ residente3 nunc intra
monumentum vnũ ad caput alium ad pedes resurrecti
onis gloriam predicantes nunc ipsum christum mariam
flentem z tristem tã dulci oculo respicientez tã suaui voce
dicentem maria. Rũpuntur ad hãc vocem omnes capit
cal hauacte ab ipsis medullis eliciuntur lacrime singul-
tus atq3 suspiria ab imis trahuntur visceribus maria O
beata quid tibi mentis fuit quid animi cũ ad hanc vocẽ
te prosternens z reddens vice3 saluatori clamares rab-
boni quo rogo affectu quo mẽtis desiderio clamasti rab
boni. Nunc plora dicere lacrime prohibent cum vocem
excludant affectus oẽsq3 z aĩe z corporis sensus nimius

Crisosto.
Bernar.
Gregorius
Gregorius
Origenes
Origenes
Gregorius.
Gregorius.
Origenes
Anselmus.

amor absorbeat. Et iterum nomiat dn̄s consuetum ancil-le nomen et cognoscit ancilla consuetam dn̄i vocē. Puto vel certe affirmo q̄ sensit solitam suauitatē qua voca-ri consueuerat maria o vox delectabilis. o q̄ntum blandi-menti q̄ntum sapuit amoris nec celerius hoc exprimi po-tuit scio que sis et que velis. Illico mutate sunt lachrime non enī credo mox esse restrictas sed quas contritum cor se torquendo prius exprimebat eas postmodū cor gau-dens effundebat o q̄ dissimilia sunt rabboni. et si tu su-stulisti eum dicito michi. o q̄ dissona sunt tulerunt dn̄m: et nescio vbi posuerunt eū. et illud quia vidi dominum et hec dixit michi hec ansel. Et currens ac procidens ma-ria ad pedes iesu vestigia eius adorādo statim voluit ex deuotione amplecti vestigia eius quē recognouit ac pe-des tangere et osculari vt consueuerat. o amor fortis et impatiens non enim sufficiebat ei videre iesum et cū ie-su loqui nisi etiā tangeret iesum sciebat enim quia virtus de illo exibat et sanabat omnes. Ipse vero volens fidē in corde illius vt ortolanus seminare et animā eius ad ce-lestia eleuare (dixit noli me tangere) scz manibus corpo-ris quē nonduz tetigisti fide cordis. q. d. potius volo vt tangas me tactu mētis credens me patri equalem q̄ ta-ctu corporis credens me hoīem purū et patre minorem adhuc enī carnaliter in eum credebat quē sicut hominē flebat. Prohibita est ergo qr propter defectum fidei in-digna erat. et ideo subdit (Nondū enī ascendi) .i. eleuat⁹ sum .s. in corde tuo (ad patrē meū) .i. ad equalitatem pa-tris qr nō credis me peruenisse ad equalitatē eius ac me filiū equalē ee coeternū patri qui me suscitasset a mortu-is sed esse sublatum tanq̄ cadauer purum ac si di. Quia me tanq̄ mortuum in sepulchro queris et resurrexisse nō credis ideo viuentē tangere non mereris tibi enī nondū ad patrem ascendi quem viuentem cum mortuis queris cum tibi ascendero ad patrem tunc mereberis me tange-

Anselmus.

re patri equalē vñ ansel. Sed o dulcis iesu cur a sacratis ac desideratissimis pedibus tuis sic arces amantem. no-li inquis me tangere vt quid domine quare nō tangam illa desiderata vestigia tua pro me perforata clauis psu-sa sanguine non tangam nec deosculabor an inimicitior es solito quia gloriosior. ecce non dimittam te nec re-cedam a te non parcam lachrimis pectus singultibus suspiriisq̄ rumpetur nisi tangā. Et ille inquit. Noli time-re nō auferet tibi hoc bonū sed differtur hec ansel. sic er-go maria dubiis plena luctu inquieta preparatione in-diguit ante q̄ ad tangendū tantam sanctitatē accederet. Si aūt illa que dn̄m resurgentē prima post matrem eius videre meruit que tantū dilecta est a domino et tota eius mancipata obsequio ab omī peccato ab eo liberata a ta-ctu pedū eius est prohibita q̄to magis pollutus viciis ne eū totū tangat conficiendo vel sumendo sed (vade) iā letificata (dic) et nuncia (fratribus meis) scz aplīs qr re-surrexi et (ascēdo) .i. ascendā (ad patrē meū) p generatio-nē et naturā (et patrē vr̄m) p adoptionē et grāz (deū meū) qr me hoīem creauit et sub quo ego homo sum sm̄ hūa-nitatē (et deū vestrū) qui vos creauit et ab errore liberā-uit inter quos et ipm̄ ego mediator sum. q. d. In primo est vt videant ascendentē. Loquit̄ in ꝑposito ingētū hō. qr ascendere non cōpetit ei scd̄m diuinā naturā que est al-tissima. qđ etiā patet ex hoc q̄ vocat aplōs fratres ꝑpter similitudinē et conformitatē hūane nature et ꝑpter spiri-tualitatē amicitie et etiā ꝑpter adoptionē gratie qr eius

Seuerianus

patris sunt filii adoptiui cuius ipse est filius naturalis. Vñ seueria. Vocat fratres quos corporis sui fecit esse ger-manos. vocat fratres quos patri suo adoptauit in filios vocat fratres quos benign⁹ iesus sibi p̄stituit coheredes.

Ambrosius.

vocat fratres propter specialitatē amicitie quā habuit ad ipsos. Vñ et amb. Descendisti quidē filius hoīs nec patri cū descenderes abfuisti sed descendisti nobis vt te oculis ac mentib⁹ videremus vt in te crederemus. ergo et ascende nobis vt te sequamur mētibus quē oculis vi-dere nō possumus hec amb. Stāt ergo dilecti cū iocūdi-tate et gaudio magno loquētes adinuicē sicut amic⁹ cuz amico. Ecce igit̄ et hic similiter magnū pasca. Sic itaq̄ dn̄s a matre rediēs apparuit primo marie magdalene q̄ ipsis aplīs vel aliquibus aliis. vñ hiero. Marie magda-

Hieroni.

lene p̄mo ostēdit̄ de qua eiecerat septē demonia qr mere-trices et publicani p̄cedent synagogā in regno dei vt la-tro p̄cessit aplōs. Locus aūt vbi dn̄s apparuit magda-lene distat .xv. passib⁹ a sepulcro. Hanc igit̄ mulierē q̄ ma-ne surrexit amare fleuit ardētissime dilexit diligētissime quesiuit et ideo pre ceteris inuenit et nos imitemur. eius q̄ exercitiū gerentes cū lacrimis et p̄seuerātia dn̄m que-ramus vt simul cum ipsa dn̄m inuenire et ab eo consola-

Orige.

ri mereamur. Vñ orige. Sequamur ergo fratres charis-simi huius sancte mulieris affectū vt ꝑueniamus ad effe-ctū. Ploret vnusquisq̄ ad iesum et queret fideliter iesū qr nō deesset aīe querenti illū. disce ergo o hō o peccator a muliere peccatrice cui tm̄ dimissa sunt oīa peccata sua. Disce peccator homo plorare dei absentiā ac intime de-siderare eius presentiā disce a maria iesum amare et ie-sum sperare iesum indesinenter q̄rere et querendo inue-stigare. nulla aduersa formidare. nullam consolationem extra iesum recipere. oīa p̄ter ipm̄ contēnere disce a ma-ria querere iesum in monumento cordis tui. reuolue la-pidem ab ostio monumenti dei amore omnem duritiam et repelle omne obstaculū a fide tua tolle ergo oēm con-cupiscentiā et omnē immundiciā a corde tuo et diligēter perscrutare si sit iesus in eo: si autē nō inueneris in te ie-sum sta foris et plora et permane in fide et respice foris ad alios si forte alicubi inuenies et videas in aliquo euz et plorando ora iesum vt dignetur intrare ad te et habi-tare in te. Et ne forte erecta ceruice repellas eum a te te humiliando inclinare et iterū prospice in monumēto dei qđ debet esse in te et si ibi videris duos angelos vnū ad caput et vnum ad pedes .i. si cognoueris in corde tuo quasi celestia desideria tā ad contemplatiuā vitam q̄ ad actiuam pertinentia per q̄ adhuc non possis iesū videre nec iesum habere noli his p̄tent⁹ esse noli adhuc defici-endo quiescere sed plora et quere iesum in te donec in-uenies et si forte aliquo modo tibi apparuerit et deside-rio tuo se representauerit noli presumere de te tanquam ex tuo desiderio vel merito tibi apparuerit et tanquam eum agnoscas sed bonitati pietatiq̄ eius attribue et in-terroga illum et ora vt indicet tibi seipsum audeo enim tibi confidenter promittere si in fide ad monumentum cordis tui steteris et plorando iesum quesieris et queren-do perseuerauerisi sicuz humilitate te inclinaueris se ex-emplo marie nullā aliā consolationē de iesu nisi ipsum recipere volueris ipso reuelante ipsum sine dubio inue-nies et ipsum agnosces ita vt non sit tibi necesse q̄rere ab aliis vbi est iesus sed tu magis indicabis eum nuncians q̄ vidi dominum et hec dixit michi hec origenes. Post aliquantulam vero morulam dominus discessit dicens quia et alios visitare eum oporteret. Tunc magdalena benedictione ab eo recepta et domino discedente reces-sit et iam credens ad socias suas venit et hec eis nuncia-uit. Ille vero de resurrectione domini gaudentes sed q̄ eum non viderant dolentes (recedunt) cum ea (de mo-numento) id est de loco ante monumentum .s. de septis horti in quo erat monumentum (cuz timore et gaudio magno currentes nunciare hec discipulis) dn̄i de ipso s̄m glo duplex erat i eis affectus .s. timoris et gaudiū alt de magnitudine miraculi aliter ex desiderio resurgentis et vterq̄ gressum concitabat femineū.

Oratio.

Piissime dn̄e o dulcissime magister q̄ bon⁹ es tu his q̄ recto sunt corde q̄ suauis his qui dili-gunt te. O q̄ felices sunt qui querunt te et q̄ bea-ti qui sperant in te. Uerum certe est q̄ tu diligis oēs dili-gentes te et nūq̄ derelinquis sperantes in te. Ecce enī hec dilectrix tua simpliciter querebat te et veraciter

inuenit te. Sperabat in te et non est derelicta a te sed plus est consecuta per te quam expectaret a te ¶ Obsecro ergo te domine da et michi diligere et querere te ac sperare in te vt et ego a te diligi et te inuenire merear et a te nunquam derelinquar Amen.

Quando dominus apparuit tribus mariis.
Capitulum lxxiij

Mat. xx viij et Johannis. xx.

Hieronimus.

Rabanus.

Hieronimus.

Cum ergo iste tres marie simul pergerent de monumento reuertendo anteque peruenirent ad ciuitatem et ad apostolos (occurrit) et apparuit (eis) dominus iesus Ubi hiero. Pergebant enim ad apostolos vt per illos fides seminarium spargeretur Que autem sic querebant quia ita currebant merebantur obuiam habere dominum resurgentem Et vt ait Rabanus per hoc ostendit se omnibus iter virtutum inchoantibus vt ad salutem perpetuam peruenire queant adiuuando occurrere Blanda quoque salutatione dominus deiectas erigens et verbo consolatorio tristes consolans ait (auete) ex eua forum autem aue vbi hiero. primo mulieres merentur audire auete vt maledictum eue mulieris in mulieribus solueret (Ille vero) vltra quam dici posset exhilarate (accesserunt) vt iam credentes et per fidem illuminate quia vt ait apostolus accedentem oportet credere (tenuerunt) ac deosculate sunt (pedes eius) ex deuotione humanitatem in qua surrexit probantes aperte de resurrectione eius certificare deum ac dominum adorauerunt adoratione latrie tanquam fidem trinitatis astruentes Unde cris. Tenuerunt pedes eius et cum magna abundanti ad eum leticia currentes acceperunt et per tactum coniacturam et certitudinem resurrectionis et adorauerunt eum. Fortassis aliquis vestrum vellet et similiter effici mulieres et pedes detinere iesu Potestis et nunc quicunque vultis non pedes et manus solum sed et caput detinere sacrum illud terribilibus potientes misteriis pura cum scientia Non hic autem solum sed et in illa die videbitis eum cum ineffabili gloria illa et plebe angelorum venientem si volueritis esse misericordes et audietis verba illa venite benedicti patris mei hereditate percipite regnum paratum vobis ante constitutionem mundi hec cris. Iste est modus veniendi ad veniam. scilicet accedendo ad pedes xpi vnde debemus ire ad osculum pedis christi per deuotam orationem eius. scilicet considerando humanitatem. Si vis aperte celsitudinem dei capere prius humanitatem michi christi. Moraliter acceditur ad christum per fidem illuminantem vnde in ps. Accedite ad eum et illuminamini tenetur per caritatem coniungentem. Unde in canti. tenui eum. scilicet dilectum nec dimittam adoratur per debiti cultus exhibitionem vnde supra in euangel. Dominum deum tuum adorabis et illi soli seruias. Et tunc magdalene est datum. scilicet vt tangeret eum quod fuit ante dilatum. quando querebat viuentem cum mortuis in sepulcro et loco mortuorum. Cum magna igitur iocunditate loquuntur adinuicem et faciunt similiter pascha magnum hoc vt ait ansel. quamdiu potes morare non delitias tuas somnus interpollet nullus exterior tumultus impediat (Tunc ait illis iesus. Nolite timere) hoc dicit ad earum perfectam consolationem quia timor qui eas inuaserat adhuc totaliter ab eis non recesserat. Sicut occurrit currentibus aue te dixit gaudentibus statim orem excludit a timentibus Et subiungit (Ite nunciate fratribus meis vt eant in galileam ibi me videbunt) Ubi hiero. Non in iudea sed in multitudine gentium gratia enim transmigratura de iudea ad gentes precedet viam in cordibus preparando de galilea et hac maria latius est dictum ante precedens capitulum Uides hic et supra quod magister humilitatis vocat discipulos suos fratres eos amicabilius solido nominans vt securius ad eum accedant et non timeant accedere propter hoc quod eum in sua captione reliquerant et vt veram resurrectionem doceant vt ad honorem et ad amorem accendat vnde Rabanus Uera fraternitas est quam fratrem veneratur deuotum et corrupit dissolutum quam pisti obsequitur absenti non rodit sano applaudit infirmum non deserit placatum non prouocat iratum metuit vt maiorem hec Raba. Angelus apostolos vocat discipulos ratione humilitatis debite domino dans honorem iesus autem quamuis dominus vocat eos fratres et caritatis et humilitatis ratione in quo datur prelatis forma caritatis et humilitatis iuxta illud Eccli Rectorem te posuerunt esto in illis quasi vnus ex illis. Nunquam iesus omnem domus humilitatem dimisit sed vsque ad mortem fidem et seruauit. et etiam post mortem nec non et post ascensionem. Nonne in fine pedes discipulis lauit. Nonne humiliatus est vltra quam dici possit crucis patibulum sustinendo nonne post resurrectionem vocauit discipulos fratres nonne post ascensionem locutus est paulo humiliter quasi comparem suum saule saule quid me persequeris nec nominauit se deum sed iesum nazarenum nonne etiam in sede maiestatis consistens dicturus est in die iudicij quamdiu fecistis vni de his fratribus meis minimis michi fecistis. Non sine causa virtutem hanc tantum amauit et suo nobis exemplo commendauit sine hoc enim fundamento frustra fit aliarum virtutum edificium vel constructio. Unde nec de castitate nec de paupertate nec de aliqua virtute vel opere confidas sine humilitate (Uenit ergo maria magdalena) cum aliis duabus ad denunciandum bonos rumores xpi (discipulis) tristibus de morte domini. hec enim dies boni nuncij fuit (nuncians) eis quia (vidi dominum et hec) que dicta sunt (dixit michi) scilicet nunciare vobis Mulieres opus faciunt euangeliste facte que apostole apostolorum festinant ad nunciandum mane misericordiam domini. Omnis qui recte intelligit aliis nunciare debet iuxta illud apoca. Qui audit dicat veni vnde per istam que pro omnibus fuit sollicita videre christi sepulcrum propter quod dominus ei primo apparuit significatur quilibet persona de cognitione veritatis diuine valde sollicita et per hoc meretur assequi cognitionem et talis debet veritatem agnitam nunciare aliis sicut maria nunciauit discipulis ne de abscondito talento debeat merito reprehendi Unde beda. In eo autem quod hec mulier discipulis christi resurrexisse nunciauit omnes monemur maxime quibus est commissum predicandi officium vt si quid eis celitus reuelatum fuerit studiose proximis propinent hec beda. ¶ Misericordissima dei pietas in hoc loco erga sexum femineum declaratur. Mulier resurrectionis accipit primum mysterium et mandata custodit vt veterem preuaricationis errorem aboleret. Inde secundum grego humani generis culpa absciditur vnde processit mulier in paradiso viro propinauit mortem a sepulcro mulier viris annunciauit vitam et dicta sui viuificatoris narrat que mortiferi serpentis verba narrauerat Mulier que fuerat ianua mortis prima predicat resurrectionem et ostendit ianuam vite ac si secundum greg. humano generi non verbo dominus sed rebus dicat. De qua manu vobis illatus est potus mortis de ipsa suscipite poculum vite Unde augu. Resurgentem deum priores femine apostolis nunciauerunt nunciauit viro suo mortem femina in paradiso nunciauerunt et femine salutem viris in ecclesia resurrectionem xpi apostoli erant gentibus nunciaturi apostolis femine nunciauerunt vnde ambro. sicut in principio mulier autor culpe viro fuit vir executor erroris ita nunc que mortem primo gustauerat resurrectionem prior vidit culpe ordine remedio prior et ne perperpetui reatus apud viros obprobrium sustineret que culpam viro transfuderat transfundit et gratiam veterisque lapsus compensat erumnam resurrectionis indicio Per os mulieris mors ante processerat per os mulieris vita reparatur vnde etiam beda o quam felices femine que triumphum resurrectionis mundo meruerunt annunciare a morte quam eua serpentino affatu seducta contraxit imperium disruptum predicare quanto feliciores anime virorum pariter et feminarum quotquot in die iudicij perculsus pauore a digna vltione reprobis ipse celesti gratia adiute triumphare de morte et gaudium beate resurrectionis meruerint

Crisosto.

Anselmus.

Hieroni.

Rabanus.

Beda.

Gregorius.

Augustinus

Ambrosius.

Beda

intrare hec beda. Et q̄ cōstantiā predicādi nō habet sexus inferior et ad exequendū infirmior et mulierib⁹ docere in eccl̄ia nō ꝑmittitur mandat viris officiū euangegelizādi. Dicaūt nunciat mulier iā nō vt mulier ſ₃ vt ecclesia gestans. Recte q₃ hec mulier q̄ leticiā dn̄ice resurrectiōis ꝑma nunciauit s. scā maria magdalena a septē demonib⁹ i. vniuersis vicijs et criminib⁹ curata esse memoratur. vt vbi abundauit petm̄ supabundare gr̄a monstraretur et ne quisq₃ digne penitens de venia cōmissoꝝ desperet et videns eā q̄ roterat subdita vicijs intm̄ culminis sublio esse ꝓmotā vt ipsis euangelistis atq₃ ap̄lis ꝑma miraculū resurrectionis euangelizaret tn̄ etiā vt nullus de sua innocētia presumat aut peccātē despiciat. tum vt pateat q₃ ex dei abundanti gratia peccatoꝝ aliq̄n resurgit melior q̄₃ ante casum fuerat. Sancti cū peccant lapis est motus nō euulsus. Cadat iustus labatur iustus resurgat iustus melior erit. Sanctis enim omnia coopantur in bonum.

Oratio.

O Jesu rx̄a redēptio amor et desideriū qui deuotis mulieribus te querentibus te desiderantibus et a tuo sepulcro redeuntibus resurgens a mortuis ꝓpicius occurrēs apparere voluisti quero ego te quē diligit aīa mea iesu dulcissime. quero et non inuenio. occurre igitur aīe mee querenti te o vnice fili dei patris et si differs in p̄senti tuā desiderabilem presentiam non auferas in futuro vt in vltima resurrectiōe fideliū michi tuis teipm̄ placitū ac benignū exhibeas vt de tua p̄ntia ꝑhenniter cū electis tuis merear iocundari. Amen.

De mendacio custodum. Cap. lxxiiij

Mat. xxviij.

Einde cū mulieres

abissent a monumento ad explendā iussionem dn̄icā (quidā de) militib⁹ illud custodientibus q̄ viderunt factū et audierunt verbū angelicū (venerunt) ipsa die resurrectiōis (in ciuitatē) Jhierl̄m (et principib⁹ sacerdotū) a qbus positi erant ad custodiendū sepulcrū xp̄i (nunciauerunt oīa q̄ fuerant facta) s. xp̄i resurrectionē et angeli terribilē apparitionē ac terremotū et ex his que viderant et audierant facti sunt vellēt nollēt testes et predicatores veritatis et resurrectiōis dn̄i triūphatoris mortis et hoc quippe est validum testimoniū qd ab inimicis et crucifixoribus xp̄i iudei audiant surrexisse ipm̄.

Crisostom⁹. Unde crisō. enī mira angeli apparitio et terremot⁹ ꝓpter milites facta sunt vt stupescerent et ab eis fieret testimonium veritatis. veritas enī a contrariis diuulgata magis effulget. Qd et contingit quādo predicti custodes nunciauerunt principibus oīa q̄ facta fuerant. ¶ Ubi notandum q₃ volentes impedire diuinā ꝓuidentiā cōtra suam intentionē ꝓmouēt illā. sicut fratres ioseph vendiderūt ipm̄ ne adorent eū et ꝑ hoc cōpulsi sunt eum adorare sm̄ ꝓuidentie diuine ordinē. Sic principes iudeoꝝ volentes impedire celebritatem noīs xp̄i fuerunt valde diligētes de custodia sepulcri et per hoc celebrata est fama de veritate sue resurrectionis et per ꝯñs sui noīs. Indocta igitur simplicitas fatetur veritatem astuta vero duplicitas principū modū q̄rit quo astruat falsitatē. vn̄ Raba.

Rabanus. simplex animi equitas et īdocta hoīm rusticitas sepe veritatē rei vt est sine fraude manifestat ac contra versuta malignitas falsitatē verisimilib⁹ verbis pro vero ꝯmendare decertat. hec rab. vn̄ nequicia iudeoꝝ ꝑ hoc nō quiescit q₃ cōgregati cū senioribus ad confingendū falsitatē consilio accepto dederunt militib⁹ pecuniā copiosā ad peruertendā veritatē iniungentes eis vt ad denigrādā resurrectionis famam dicerent q₃ ipsis dormientib⁹ discipuli eius nocte furati eum essent. Ecce aperrū mendaciū. vnde remig.

Remigius. o stulta et insania dormientes testes adhibes si dormiebant quō furtū viderunt si non viderunt quō testes sunt. Qr si etiā fures viderunt cur non eos detinuerunt. vn̄ et crisō.

Crisostom⁹. vere formā mendacij habebat quod dicebant. qualiter enī furarētur discipuli hoīes paupes et idiote et neq₃ apparere audentes si enī adhuc xp̄m viuū videntes fugerunt qualiter mortuo eo nō timuissent tot militum multitudinē. nūquid ostium sepulcri poterant euertere. lapis enī incubat magnus multis indigens manibus. nūquid etiā nō erat sigillum supimpositū. quare non ꝑsuasibilia sunt q̄ de futuro dicta sunt. vn̄ per que resurrectionē obumbrare conant̄ per hec eā faciūt clarere. dicentes enī q₃ discipuli furati sunt cōfitentur corpus nō esse in sepulcro furtum aūt ostēdit esse mendax custodia militū et discipuloꝝ pauor hec crisō. ꝑ hoc etiā moliebantur discipuloꝝ ꝑditionē imponēdo eis furti crimen. ¶ Spūaliter autē discipuli xp̄i fures erant q₃ ab ingratis iudeis scripturas noui et ve. testa. ablata in vsum ecclesie cōferebant et saluatorē qui eis promissus fuerat illis nocte dormientibus hoc est infidelitate torpētibus abstulerūt gentibus credendum tradentes. Et vt dicit seueria. amiserunt milites perdiderunt iudei sed discipuli magistrū

Seueria. suū nō furto sed fide virtute nō fraude sctītate nō crimine viuum nō mortuū sustulerunt. De tēpli vero erarius et oblatione pauperū non de bursis ꝓpriis acceperunt pecuniā et copiosā vt ea famā xp̄i extinguerent. cui⁹ sanguinē et vitā prius hmōi pecunia emerant. de cōi prodigi sumus adeo vt de ꝓprio nil erogem⁹ sic ꝓprietas diligitur et cōio cōtemnit̄. Un̄ hiero.

Hieronī. Custodes miracula cōfitentur illi aūt qui post tale testimoniū debuerant ꝯuerti ad p̄niam et iesum querere resurgentē perseuerant in malicia et pecuniā que ad vsus templi data fuerat vertunt in redemptionē mēdacij sicut et ante xxx. argēteos iude dederant ꝓditori. oēs igitur q̄ stipe tēpli et his q̄ cōferuntur ad vsus eccl̄ie abutunt̄ in aliis rebus in qb⁹ suā expleant voluntatē siēs sunt scribarū et sacerdotū redimentiū mendaciū et sanguinē saluatoris. Unde et hyla.

Hylari⁹. enim ergo resurrectiōis silentiū et furti mendatiū argēto q₃ honore seculi q̄ in pecunia est et cupiditate xp̄i gloria denegat̄. hec hyla. Istis etiā iudeis siēs sunt q̄ cum magnis sumptib⁹ et laborib⁹ conantur ad subuersionē veritatis. cuiusmōi sunt aduocati dolosi et doctores vane gloriosi et illi qui eos ad hoc inducunt quibuscunq₃ modis

Crisosto. Ubi etiā non mireris si pecunie milites supauerunt que apud discipulū tantā ostenderunt virtutē vt faceret eū magistri ꝓditorē. nichil enī clausum vel occultū qd non pecunia indagante sit ꝑuiū. ꝓpter qd Ec. nichil iniqui⁹ q̄₃ amare pecuniā. vnde et rab.

Raba. o pestis magna auaritie spbonis anis detestanda qd illesum qd incōcussū dimittis tu gen⁹ hoīm confudisti. tu discipulum comitem xp̄i ab ap̄l'atu ꝑcipitasti. tu milites custodientes xp̄i sepulcrum captiuasti nunq̄d bene dictū est pecunie obediunt omīa hec rab. O quot socios et heredes iudei et milites ī hoc scelere etiā apud magnos et potentes reliquerunt q̄ pecunia corrūpuntur et corrūpunt ac pro ꝑpalib⁹ et transitoriis agentis inique credunt nichilominus sed vanc q₃ sic aīe eoꝝ requiescāt in pace et ptē habeant cū xp̄o in resurrectione. Custodes vero (accepta pecunia) corrupti (fecerunt sicut erāt docti) et dixerunt (nobis dormientibus furati sunt discipuli iesu corpus ei⁹) s₃ mētita est iniquitas sibi et auaritia sicut et xp̄i discipulus sūt decepti. Hec autē irrisio heu multis hodie cōgruit pigris illa bona dn̄ice resurrectionis torpentib⁹. vnde pe. dam.

Pe. dam. Cauēdum est autē ne somno qs vel ad momentū quidē in cōpetentib⁹ horis assentiat et maxime iuxta diluculū. vt q̄ videlz tpe grau⁹ incumbit accidia canonicis nos inuenimat occupat⁹ officiis. absit enī nos tunc sopore vel ignauie tedere. q̄ videlz hora constat redēptorē nr̄m destructo mortis īperio surrexisse ne si tunc dormiam⁹ q̄n oriēte sole corporeo etiā interior noster hō lucē debeat in occiduā expectare qd absit vt irrisio nobis videatur illa cōgruere discipuli eius nocte venerūt et nobis dormiētib⁹ furati sunt eum. hec petr⁹. Istud aūt mendaciū militum iudei emerunt care qd adhuc eos tenet in errore. vnde

(diuulgatum est) et mãsit (hoc verbũ) q xp̃s furat⁹ fuisset nõ surrexisset tanq̃ verũ qd th erat falsuz (apud iudeos vsq̃z) mõ z (in hodiernũ diẽ) z vsq̃z hodie sunt ñ vident vel intelligunt errorẽ vñ raban⁹. Ex toz empti mendacij p qd resurrectionis denegant veritatem pseuerat i iudeis ne in xp̃m credant et reatu eos constringit perpetuo ad tempus autẽ mendaciũ preualuit sed non semp nã p̃ fictum mẽdacium iudeorum resulget efficax et irrefragabile testimonium resurgentiuz mortuoruz qz (multa corpora sanctorũ q dormierũt) sono mortis (surrexerũt post resurrectionẽ eius) tanq̃ testes sue resurrectiõis (z exeuntes de monumẽtis venerũt in sanctam ciuitatem) irl'm q dr sancta pp̃ter tẽplũ diuino cultui deputatũ z pp̃ter scrã sctõrum z ob distinctionẽ aliarz vrbiũ in quib⁹ idola colebantur vl' p antiquo noĩe vt math publican⁹ dicit (z apparuerũt multis) testificantes de resurrectiõe dñi scz idoneis ad declarationẽ resurrectionis dñice his scz qui videre meruerũt et resurgentẽ susceperunt sed non oĩb⁹ qz non erat resurrectio generalis q apparebit oĩbus z bonis z malis. Et hoc diuitus factũ ẽ cõtra iudeos z milites i testimoniũ q xp̃s dñs p̃mitie dormientiũ vere resurrexit a mortuis vnde cris. Aperta sunt monumenta z resurrexerunt mortui z intrauerunt in sanctã ciuitatem vt ĩexcusabilẽ relinquerent eã z dñi resurrectio firmaret hec cris. Forte hi fuerunt de quib⁹ ĩ ep̃lam ad heb. legit q multi affectauerũt sepeliri in terra sancta vt cum dño resurgente resurgerent. ¶ In euange. etiam nazareorũ legitur q duo viri sancti mortui ante .xl. annos venerunt in tẽpluz et scripserunt quomodo illi qui erant in lymbo exultauerunt in descensu dñi ad inferos z demones tristabãtur vñ leo papa qui mortalitatis grauabantur sepulcris discussa obstaculorũ mora p̃rosiliant appareant q̃z nunc in ciuitate sancta i ecclesia dei future resurrectionis indiciaz quod credendũ est in corporibus fiat in cordib⁹ hec leo. Recte autem in resurrectionis dñi tempore alii surrexerunt vt cum se p̃cipere desparet hõ qd in se cõsiderat deus hõ hoc in se fieri posse p̃sum eret qd in puris hoĩb⁹ factuz cognosceret vñ greg. ad instruendã q̃ ignorãtiã nr̃am ad roborandã infirmitatẽ nostrã sue resurrectiõis exemplũ nobis sufficere voluit solus illo in tempore mortu⁹ ẽ z tñ solus minime surrexit ne quis eñ dicat. sperare de se non debet hõ qd in carne sua exhibuit homo deus ecce cũ do hoĩes resurrexisse cognoscimus hec greg. Considera hic q̃ magna fuit neq̃cia iudeorũ circa dñm iesuz q esset post eius mortem non cessauit z q̃ magna bonitas circa illos de quorũ salute nichilominus curam habuit quibus exẽplis et nos p̃uocamur vt eius bonitatem circa iniuriantes imitemur.

Oratio.

D

Omine iesu xp̃e ad cui⁹ resurrectionis famã deuigrãdã iudei militibus pecuniaz copiosã dederunt et ad peruertendũ veritatẽ eos corruperunt da michi vt pecunia nõ corrumpar vl' corrũpã. nec pro t̃palibus z trãsitorijs inique agã sed sp̃ ĩ veritate p̃maneã et libere p eã dã etiã michi vt sic post resurrectionẽ tuã surgẽtes testes extiterũt tibi sic et ego merear de te verbo z opere testificari z in resurrectione gñali tecũ z cum tuis electis p̃tem hr̃e z cũ eis corã te in regno tuo sine fine te miserante gaudere. Amen.

Quomodo dñs apparuit petro z ioseph z iacobo minori et sanctis patribus. Capitulũ. lxxv.

C

Um ergo magdalena et socie eius redeũtes domuz narrassent discipulis resurrexisse dñm petr⁹ merẽs q dñm suum non viderat nec quiescere valens pp̃ter amoris vehementiã quã ad eũ hẽbat discessu subito ab alijs ad q̃rẽdum dñm z solus ibat versus sepulcrũ. Nesciebat eñ vbi eum alibi q̃reret. Dũ ĩ ggeret dño in via ei apparuit sic evangelista vbi vel qua hora factum sit non designauerit. Tunc petrus vidẽs dñm procidit in terrã et veniã petijt de hoc q eũ dereliq̃t et pluries negaret dñs aũt sibi peccata dimittens z euz cõsolãdo cõfortans dicit ei vt confirmet etiã fratres suos. Stant simul et cũ gaudio colloquuntur adinuicẽ et fit hoc illr̃ pascha magnũ. Singulariter ergo petro apparuit q singularit̃ eum negauit. Omniũ autẽ viroz qs euãgelistẽ z apostoli cõmemorãt p̃mo dñs Petro plurib⁹ de causis seu rõnibus apparere voluit. Prima est. vt q primo cõfessus est eum xp̃m esse. p̃mo resurrectionẽ eius mereretur videre. Secũda vt mẽtẽ eius q in passione tribulauerat reformaret z qui timore passionis eius euidentius ceciderat per spem resurrectionis prius resurgeret. Tertia vt petrũ trine negationis eius indultum ostenderet consolans eum ne desperaret. q̃rta vt ap̃latus eius ordinem consolidaret z ipsum in eo roboraret. Quinta vt eum facto doceret qualiter s̃bditis suis penitentibus cõdescẽdere deberet q̃tumcunq̃z peccassent. Sexta vt peccatorib⁹ omnib⁹ spem misericordie z venie daret ostendendo q peccatores non despiceret. Septima põt addi scdm cris. qui dicit. Nõ eñ simul omnibus se manifestabat vt sereret fidei semina. Nã qui p̃rimo viderat et certus erat aliis referabat. Deinde sermo prodiens p̃parabat aĩm auditoris visioni. Et ideo p̃rimo digniori z fideliori apparuit. Erat eñ opus anime fidissime que p̃rius acciperet hunc acceptuz vt minime turbaretur inopinata visione. Post petrũ vero alijs apparuit q̃nq̃z paucioribus q̃nq̃z plurib⁹ hec cris. Petrus vero benedictione a dño accepta rediens ad dñam z ad discipulos eis omnia narrauit z deinceps in omnibus multum fidelis deo permansit. Petrus interpretatur obediẽs et typum obedientie gerit quibus dñs sepius apparere cõsueuit. Discedens igitur dñs iesus a petro app̃uit ioseph qui eum sepelierat in monumẽto suo. Nã legitur ĩ euãg. nazareorum cum audissent iudei q ioseph a pylato corpus iesu petisset et ipsum ita honorifice in monumento suo sepelisset. Tunc indignati aduersus eum ceperunt ipsum eadẽ vespera qua sepeliuit dñm in quodã cubiculo diligenter clauso z sigillato recludentes incarcerauecunt alligantes eum ad columnam in ipso carcere z volẽtes post sabbatum eum occidere z ecce statim in ipsa die resurrectionis suspensa domo a quatuor angulis dominus ad eum intrauit z letus apparuit eumq̃z consolans faciem eius extersit et osculum dedit ac deinde saluis sigillis eum adducens et liberans in domum suam in arimathia ipsum adduxit. Vide quomodo dominus suos non obliuiscitur nec derelinquit vsq̃z quaq̃z sed tandem eos consolatur z adiuuat suo tempore qz ip̃e ẽ adiutor in oportunitatibus in tribulatione vñ cris. Mos siquidem dei iste certissimus vt cum mala ad tumulũ suũ venerint cunq̃z vident suos grauiter affligi z aduersarios tyrannide quadem contra se impietatis attolli vel toti⁹ mẽtis ebrietate bachari diuinitatis sue potentiaz per signa demonstret hec cris. Nichodemũ vero ipsius ioseph sociuz in sepeliendo dominum suum dicunt quidam interim latuisse propter metum iudeoruz. Joseph interp̃retat̃ augmentum vel appositio per longam etatem et typuz gerit perseuerationũ in bono opere q̃bus sepe ip̃e dñs dignat̃ apparere. ¶ Apparuit etiã dñs ipsa die iacobo minori vt in ep̃la ad cor. taugitur q in cena deuouerat z iurauerat se non comesturũ panẽ ab illa hora qua calicem dñi biberat donec eum a mortuis surrexisse videret cum ergo vsq̃z ad diem resurrectionis iacobus cibum non gustasset apparens dñs dixit ei z his qui cũ eodẽ erãt ponite mensam et panez. deinde panẽ accipiẽs bñdixit ac fregit z post dedit iacobo di. ei. Frater mi comede panẽ tuum quia filius hominis a mortuis resurrexit ista refert ioseph⁹ et ill' hier. in li. de viris illu. vide quomodo hic q nõ solum panem s̃balem s3 sup̃s̃balem scz iesum esuriebat z vtroq̃z consolari z refici meruit non enim permittit do

minus illos qui eũ vel ppter eũ esuriunt vel inedia defi cere sed dat in se sperantibus escã oportuno tẽpore ⁊ im plet eos bñdictione. Jacobus interpretatur luctator ⁊ typũ gerit eoꝝ qui in tẽptationib⁹ fortes sunt ⁊ vicia viriliter supplantant. quib⁹ etiã dñs frequẽter se manifestat. esto ergo petrus obediendo. esto iacobus vicia supplantãdo esto ioseph de virtute in virtutẽ pficiendo et in hoc pseuerando. et nõ obliuiscet dñs te per suã gratiã visitare ⁊ prout tibi expedire nouerit consolari. ¶ Et sciendum q̃ nũquam cui se dñs in quacũqꝫ specie dignat ostendere nũqꝫ dimittit sine cõsolatione et aliqua salubri reuelatiõe. qđ patet in oĩbus apparitiõibus post resurrectionẽ factis. Nam marie matri sue pre ceteris plus de morte ei⁹ dolẽti et resurrectionẽ eius expectanti totus festiu⁹ ⁊ gloriosus apparens totũ merorẽ in leticiã ꝯuertit itaqꝫ oĩs doloris pristini oblita fuit. Mariã etiã magdalenã cui ĩ spe cie ortolani apparuit plorantem consolabatur vocans eã proprio noĩe et dicens maria. quo verbo statim conuersa ac consolata ⁊ edocta cognoscens dñm cũ gaudio magno dixit rabboni. reuelauitqꝫ ei dominus mysteriũ sue voluntatis di. vade ad fratres meos et dic eis ascendo ad patrẽ meũ Jtẽ tres mulieres quibus occurrit consolatus est di. auete. et deinde subiungens nolite timere eisqꝫ mysteriũ suũ reuelauit di. Jte nunciate fratrib⁹ meis vt eant in galileã ibi me videbunt Jtem duobus discipulis euntibus in via apparuit in specie peregrini. quibus aperuit sensum scripture et eoꝝ corda fecit ardẽtia et demũ in fractione panis eos plene cõsolabatur sui noticia. Jtem cũ appareret discipulis congregatis in vnuꝫ in propria specie cõsolabatur eos di. pax vobis. quid turbati estis ego sum nolite ti. videte manus meas ⁊ pedes meos. et aperuit illis sensum vt intelligerent scripturas. et sicsiliter deus in qualibet alia sua reuelatione cõsolatus est videntes se cũ aliqua reuelatione. vñ nõ dubiũ est q̃n similiter ⁊ hic istos suos dilectos consolat⁹ sit. Et notandũ q̃ diuina consolatio acquirit primo per timoreꝫ scđo per lacrimationẽ seu lacrimarũ deuotionẽ tertio per tribulationũ sustinẽtiã quarto p sui hũiliationẽ quĩto p terrene cõsolationis vitationẽ. sexto per supnoꝝ ꝯtẽplationẽ. Dñs igitur iesus inde discessit quo nondũ sctõs patres post resurrectionẽ suã visitauerat quos in paradiso delitiarũ dimiserat. Rediit ergo ad eos pcedens in stola cãdida cũ multitudine angeloꝝ quẽ ipsi ĩ tanta gloria a lõge conspicientes cũ indicibili gaudio exultatione et iubilo canticis et laudibus eum susceperunt. et procidentes in terrã adorauerunt. deinde surgentes ⁊ stantes coram eo reuerenter ⁊ iocunde cõpleuerũt laudes suas feruenter et oĩ qua poterant deuotiõe o qualis cant⁹ ⁊ q̃n ta gaudia ibi erant vbi tanta contio sanctoꝝ simul psallebat. o q̃ bonũ et q̃ iocundũ talibus interesse. vel saltẽ aliqđ de his pcipere appropinqua ergo et tu si pmitteris et admiscere laudibus istis. vel saltem ausculta a longe ⁊ iocundare in eis.

Oratio.

Domine iesu xpe da vt sim petrus obediendo et iacobus vicia supplantando. ac ioseph de virtute in virtutẽ per augmentũ proficiendo ⁊ ĩ hoc per longanimitatẽ pseuerando vt tu qui illis in angustiis dignat⁹ es apparere: digneris et me sepe p tuã gratiã propitius visitare. da etiã michi vt sicut sci patres gaudiũ de tua psentia habuerũt cũ te post resurrectionẽ tuã glorificatum videre meruerũt ita et ego in illo ineffabili gaudio quo nunc tecũ gaudent in celis merear de cõspectu tuo semper gaudere cũ eis Amen.

Quomodo dominus apparuit duobus discipulis in via. Capitulum .lxxvj.

Luce .xxiiij.

Ipsa autẽ die resurrectionis dñi (duo ex .lxxij. (discipulis) ei⁹ de hierlm egressi (ibãt) versus (castellũ emaus) qđ distabat ab hierlm stadiis .lx. i. vij. milibus quingẽtis passuũ cõtra occidentẽ. Octo quippe stadia faciunt miliare vnũ ⁊ sic distabat ab hierlm p vij. miliaria et dimidiũ quoꝝ duo vel fm quosdã tria faciunt vnã leucã vnius istoꝝ duorũ nomen exprimit lucas: cui inquiens nomen cleophas alteri⁹ vero nomen tacet cã humilitatis. quia fm greg. creditur fuisse ipse lucas sꝫ fm amb. putat fuisse amaon filius rufi et cũ ipsi q̃si desperati de iesu adinuicem de his que acciderant scilicꝫ de eius conuersatione ⁊ morte tristes conferrent maxime dolentes quia euꝫ sine culpa et innocenter occisum nouerant venit dñs iesus ⁊ iunxit se illis scꝫ corporaliter et spũaliter (et ibat cũ eis) tanq̃ socius itineris interrogans et respondens ac verba salubria cũ ipsis conferens. vt fm bedã fidẽ sue resurrectionis mentibus eoꝝ incenderet et quod se facturum promiserat impleret. scꝫ vbi sunt duo vel tres in nomine meo congregati ibi sum in medio eoꝝ. Jn ipso loco in quo se eis iunxit postea capella facta fuit. Et quia intus in corde dñm amabant sed de eius resurrectione dubitabant ideo dñs eis foris in corpore apparebat sꝫ q̃s esset non agnoscebant. Hoc apud eos agebatur foris in oculis corporis qđ agebatur intus in oculis cordis. Quia eũ amabant videbant q̃ vero dubitabant euꝫ quẽ videbant non agnoscebant. Et hoc est quod dicit (oculi autẽ eoꝝ tenebantur ne eum agnoscerent) q̃ ĩcredulitas eorum ⁊ dubietas demerebatur q̃ xps cognitionẽ sui corporis ab eis retardaret. Tenebantur oculi eoꝝ veritate nõ falsitate sed ipsis non valentibus veritatẽ recipe vel pcipere. vñ nõ ab ipso dño iesu sed ppria dubitatione tenebantur. Ubi augu. q̃ aũt ait marcus eis in alia effigie dñm apparuisse. hoc lucas dicit q̃ oculi eoꝝ tenebãt ne cognoscerent euꝫ. oculis quippe eoꝝ acciderat aliqđ qđ ita manere permissum est vsqꝫ ad fractionẽ panis. Non quia dñs nõ poterat transformare carnem suã vt alia re uera esset effigies quam solebat intueri sed non ita est factum hec aug. (Et ait ad illos Qui sunt hi sermones q̃s confertis adinuicẽ ambulantes ⁊ estis tristes) Non querit ex ignorantia sed vt ex eorum responsione incredulitas eoꝝ cõuenientius arguatur. vt dicit greg. cõferebant quidẽ inter se quasi non amplius expectantes xpm viuẽtem sꝫ dolorosi q. pempto saluatore (Et respõdens cleophas dixit ei. Tu solus peregrinus es in hierlm et non cognouisti que facta sunt in illa his diebus) hic solus nõ facit exclusionem alioꝝ peregrinoꝝ cum valde multi peregrini et de diuersis partibus venissent in hierusalẽ ad diem festuꝫ pasce sed notat exclusionem cognitionis ab isto sic apparente scꝫ noticie mortis iesu quã solus videbatur ignorare. vt sit sensus. Cũ multi peregrini his diebus venerint in hierusalem mirum est q̃ tu solus inter alios peregrinos ignores ea q̃ sunt nota aliis oĩbus. Ubi theo. q. d. Tu solus quasi tã peregrinus es et extra confinia hierlm habitans et expers eorum que in medio eius cõtigerunt vt hec ignores. vbi et beda. Peregrinũ putabant eum cuius vultum non agnoscebant. Sed reuera peregrinus erat eis a quorum nature fragilitate percepta iam resurrectionis gloria longe distabat et a quoruꝫ fide vtpote resurrectionis eius nescia manebat extrane⁹ Et cum non ex ignorantia sed vt ex responsione eos argueret de factis in hierusalem quenam essent eos interrogaret (dixerunt de iesu nazareno qui fuit vir propheta potens in opere) s. miraculorũ (et ser mone) scꝫ predicationis et doctrine quomodo esset traditus in mortem et crucifixus. Ubi beda Prophetam fatentur filium dei tacent vel nondum perfecte credentes vel solliciti ne ĩcideret in manus iudeorum persequentiũ quis nesciebant quis esset qđ verũ credebant celantes. Et subiungunt q̃ sperabant ipm redempturũ israel. quasi iam eum nesceret spes eoꝝ cuius causam subdunt q̃ iam tertia dies ab illis factis erat qua se resurgere predixerat ⁊ tñ adhuc discipulis non appareret licet tertia dies prope fi-

Gregor⁹

Ambro.

Beda

Augusti

Gregori⁹

Theoph

Beda

Beda

nem esset. Et addunt q quidā ex eis abeuntes ad monumentū terruerunt eos non de resurrectione christi quā annunciabāt sed de ablatione corporis eius non inuenti quam discipuli timebant. Et ipse dixit ad eos ex responsione eorum arguens ipsos (o stulti) propter cecitatē intellectus (et tardi corde) propter tarditatem affect⁹ (ad credendū in his q̄ locuti sunt, pphe) de xpi morte ꝛ resurrectione (nōne hec oportuit pati xp̄m) tū ꝓpter p̄ris p̄ordinationē tū propter xpi exaltationē tū propter humani generis redēptionē tum propter scripturarum impletionē (ꝛ ita) scꝫ ꝑ passionē ꝛ mortē (intrare in gloriaꝫ suam) ad quam nemo perueniet nisi per passionis viā (Et interpretabatur) ꝛ exponebat (illis in omnibus scripturis q̄ de ipso erant) īducēdo testimonia aliqua ꝛ aperiendo mysteria q̄tum ad ꝓpositū ostēdendū sufficiebat ostēdens eis oīa circa ipsum facta añ fuisse predicta. Firmitas eñ fidei in eo est quia oīa q̄ in xp̄o venerūt p̄dicta sūt ¶ Considera hic multiplicē dñi benignitatē ꝛ bonitateꝫ primo quia non potuit eius feruens amor sustinere suos sic tristari et errare vere fidus est amicus fidelis comes et benignus dominus iungit se ipsis q̄rit tristicie causaꝫ et exponit scripturas inflammās corda eorum. Sic quotidie facit nobiscum spiritualiter si enim aliqua perplexitate vel accidia grauati pie de ipso loquimur statim adest confortās corda nostra et illuminās et etiam amorem suum inflammans optimuꝫ eñi remediū est ꝯ tales ꝑplexitates loqui de deo sibi ꝛ cogitare de ipso, ꝓpt̄ qđ istorum discipulorū exēplo cū per viā incedimus de salutiferis loq̄ debem⁹ vt xp̄m nobiscū ꝑgentē habeamus et non solū ꝑgētēꝫ sꝫ etiā nos docēteꝫ sic istis discipulis cuꝫ quibꝰ ibat scripturas apiebat. Et vniuersaliter vbiqꝫ bonū est loqui de iesu bonū est eum in mēte semꝑ habere q̄ nec ipse obliuiscitur eoꝝ q̄ memores sunt ei⁹ sicut et hic videmus. Promisit eñ q̄ vbi duo vel tres cōgregati sunt in noīe eius ibi est in medio eorū. Spāliter añt de passione loquētes comitat̄ dominus quia amplius placet ei recordatio eorum q̄ ipse ꝓ nobis est passus Vñ ad hoc spāliter monet di. Recordare paupertatis mee s. contra diuitias et transgressionis ꝗ vilitatis s. contra honores absinthij et fellis scilꝫ contra delicias. Secundo considera bonitatem eius nō solum ex amore vt dictū est supra sꝫ etiā ex humilitate ꝓfūda. Cōspice quō humiliter vadit dñs oīm cuꝫ istis discipulis quasi vnus ex eis. Nōne tibi videtur redisse ad primordia humilitatis sed et in alio attende humilitatē eius q̄ nō est dedignatus hos discipulos inferioris gradus non ei erāt isti de aplis sed de alijs minoribus discipulis et tñ familiariter iungit se ipsis vadit et loquitur cum eis nō sic faciunt elati qui nolūt nisi cum ꝓcipuis viris āmbulare et cōuersari. Item in alio i elucet hic sua humilitas nam si considerès elatos videbis q̄ nolūt verba ꝑpulcosa spargere inter paucos q̄a ea perdita existimarent nec illos dignos ea suscipere reputarēt sed dñs etiā cū duob⁹ loquitur archana sua non vilipēdit paucos nec etiam vnū sicut fecit loquendo cuꝫ samaritana iuxta puteum. Tercio considera dñi benignitatem et vide quō discipulos suos instruit ac sermonibus consolatur ꝛ reficit inducēs eos ad credendum et di. (O stulti et tardi corde ad credendum) etc. q. d. nobis o stulti et tardi ad credendum O stulti et tardi ad inquirēdū precepta et voluntatē dei O stulti et tardi ad implendum intellecta et faciendum ea humiliemus ergo nos vt sacram scripturā inq̄ram⁹ ꝛ secundū eā viuam⁹ humiliem⁹ etiā nos ad tollerātiaꝫ passionum vt participes passionis xpi effecti simus socij resurrectionis ꝛ glorie ipsi⁹. Qui eñ nō cōpatitur nō intrabit in gloriam illā quā etiā ꝑcedit mandatoꝝ inquisitio et impletio vnde beda Hoc nobis i loco nō vllā scripturam interpretandi sed geminā nosipsos humiliandi necessitas incumbit qui neqꝫ in scripturis q̄tum oꝫ edocti neqꝫ ad implenda que nouimus q̄tum debet sumus

Beda

intenti naꝫ si moyses ꝛ omēs prophe christum locuti sūt et hunc per angustiā passionis in gloriā suam intiatuꝝ ꝑdixerunt quā rōe gloriantur se esse xp̄ianos q̄ iuxta virilitatum modulū neqꝫ scripturas qualiter ad xp̄m ꝑtineant inuestigare neqꝫ ad gloriam suam cum xp̄o h̄re cupiunt per passiones tribulationū desiderant attingere hec beda. Christus eñ per passionem et mortem tanq̄ ꝑ portam angustam intrauit in gloriā suā ostēdens nos per multas tribulatiões intrare in regnuꝫ dei. Delirant ergo ꝛ fatui sunt qui sine pati et tribulationibus ꝑsumunt intrare in gloriam alienā cum xp̄s sine his non intrauerit in gloriam suam sed oportebat multa pati illū cui⁹ naturaliter est regnū multo magis nos quoꝝ non est regnum nisi de grā oꝫ per multas tribulatiões intrare in regnum celoꝝ Exemplum habem⁹ de omnibus caris ꝛ electis christi qui omnes per viam passionis voluntarie venerūt ad regnum dei. Mirū quippe esset, si quis intrare nollet portam per quam rex suus intrasset vnde bern. Caput nr̄m per passiones ꝛ angustias celū introire videm⁹ ꝛ nos mēbra eius nobis alia itinera somniamus Monstruosa res est si per vnum foramen caput transire videmus ꝑ aliud corpus pudeat sub spinato capite mēbra fieri delicata. hec bern. Hereditas quippe transit ad heredes cum suo onere ꝛ honore deus autem hereditati beatitudinis eterne adiunxit onus i. tolerantiā passionis et cum isto onere habuit eam xp̄s quia vt hic dicitur oportuit christum pati et sic intrare in regnum dei habuerunt eam apostoli quia persecutionem pro xp̄o vt ipse eis predixerat sustinuerunt habent eam omnes fideles quia vt dicit apostolus omnes qui pie volunt viuere in christo iesu persecutionem patientur qui ergo vult assequi eternam beatitudinem et nullam pati tribulationem videtur q̄ velit esse et christo dignior et apostolis sanctior ꝛ cunctis fidelib⁹ melior. (Et cum appropinquaret castello quo ibant) ipse dominus (finxit se longius ire) vt s. eoꝝ augeret desiderium vt inuitaretur ab eis et teneretur vnde bernar. Simulabat se longius ire non quia volebat sed volebat audire. mane nobiscum dñe q̄m aduesperascit. Hec bern. In hoc tamen nulla falsitas fuit quia sicut aliquid potest fingi verbis ita et factis primum autem fuit sine falsitate vt patet in parabolis testamenti noui et veteris quibus aliquid fingitur verbis ab veritatem aliquam cōuenientius designandam et eodem modo hic xp̄s finxit se longius ire ad designandam distantiam a cordibus eorum ꝓpter fidei defectum vnde augu. Quod non ad mendacium pertinet non eñ quod fingimus mendacium est sꝫ quando id fingimus quod nichil significat. Cum autem fictio nostra fertur ad aliquam significationem non ē mēdacium sed aliqua figura veritatis sicut autem dicta ita etiam finguntur facta sine mendacio ad aliquam rem significandam hec augusti. Ipsi autem desiderantes adhuc audire ipsum (coegerunt illum) factis scꝫ manibus trahendo vt maneret ac verbis et rationibus alliciendo obnixe rogauerunt (di. Mane nobiscum quoniam aduesperascit et inclinata est dies) s. ad occasum quo exemplo scdm gregro colligitur q̄ peregrini non solum ad hospitium inuitandi sunt sed etiam trahēdi quilibet morti appropinquans ꝛ ad vesperū seu occasum vite tendens cōgruenter etiam posset hoc verbum dicere et dominum ad manendum secum corde et ore inuitare tandeꝫ (intrauit cum illis) ex recumbens cum eis (accepit panem ꝛ benedixit ac fregit ꝛ porrigebat illis) Conspice bene quomodo ad eorum inuitationē et coactionem benigne cuꝫ eis intrat mensam ponūt cibos offerūt panes accipit ac benedicens eos manibus sacratissimis frangit ꝛ porrigit illis Faciēs in hoc sicut añ passionē quādo adhuc inter eos cōuersabatur seu morabatur facere consueuerat. Vñ ꝑ hoc seipsum eis reuelat q̄re sic (aperti sunt oculi eorum) s. interiores (ꝛ cognouerūt eū) in modo fractiōis panis assue-

Bernardus

Bernardus

Augustinus

Gregorius.

tam eius cōsuetudinē videntes sic em̄ frangebat panem sola manu ac si scinderetur cū cultello. Cognouerunt eū ex modo frangendi et etiā bn̄dicendi panē. Legitur em̄ panē sic fregisse et bn̄dixisse pluries primo in quinqʒ pa num multiplicatione. scḋo in septē panum distributione tertio in sui corporis cōsecratione. quarto hic in discipu lor̄ illuminatione. In his autē iiij fractionibus significa tur quadruplex expositio sacre scripture fm̄ q̄ttuor eius sensus. s. historicū. tropologicum. allegoricum et anagogicū. Ubi aug. Non incōgruenter accipim⁹ hoc impedimentum in oculis eorū a sathana fuisse ne agnosceretur iesus sed tamen a xp̄o facta est pmissio vsqʒ ad sacramentū panis vt vnitate corporis eius participata remoueri intelligatur impedimentū inimici vt xp̄s possit agnosci. Ubi et theoph. sed et aliud innuit q̄ scʒ sumentibus sacrum panē aperiuntur oculi vt eū agnoscant magnā enī et ineffabilē vim habet dn̄i caro hec theo. Ista circa discipulos gesta quotidie facit dn̄s nobiscum inuisibiliter et in anima nam teneri vult et etiam inuitari per desideria et orationes ac sanctas meditationes et ideo oportet orare et non deficere. Ista etiam facit ad nostraʒ eruditionē vt scʒ intendamus in opera caritatis pietatis ꝛ hospitalitatis et quomodo nō sufficit diuina eloquia legere vel audire nisi cōpleantur opere quia dn̄s nō est cognitus dū loqueretur et dignatus est cognosci dū pasci tur pius et misericors dn̄s fidei istorū subuenit quos misericordes reperit eisqʒ misericordiā impendit. Hinc ergo cognoscere possumus q̄ fides sine operibus mortua est quia dn̄m quē discipuli nec ex visione nec ex scripturarū interpretatione et expositione cognouerāt mox vt opere q̄ scripture precipiunt perfecerunt eū in fractione panis cognouerunt. Audiendo scripturas ꝛ precepta dei illuminati non sunt faciendo scʒ ipsum tradendo ad hospitium et apponēdo cibū illuminati sunt quia nō auditores legis sed factores iustificabuntur apud deū. In operibus ergo pietatis et misericordie vt in hospitalitate et huiusmodi amplius cognoscitur deus q̄ in lectione disputatione et scripturarū expositione. veritas enim melius operādo q̄ audiēdo intelligit et melius ipso opere q̄ verbo manifestat. Nos ergo q̄ peregrini in hoc mūdo sum⁹ q: nō habem⁹ hic pmanentē ciuitatē sʒ futurā inquirimus si spūaliter in nobis habem⁹ q̄ in se habebāt isti peregrini erit dn̄s comes itineris nr̄i peregrini isti laborabant q: ambulabāt tristabant et de xp̄o cōfabulabant. sʒ xp̄s se eis iungit. cor vrit scripturas aperit longius se ire fingit. Si tales essem⁹ scʒ laborādo cōtra accidiā. tristando cōtra vanā leticiā. de xp̄o cōfabulādo contra vaniloquiū tūc xp̄s se nobis iūgeret cor accenderet. scripturas aperiret et intellectū daret licet aliqn̄ longi⁹ se ire fingeret vt nos pbaret. Itē peregrin⁹ ab oībus ad eū nō pertinentib⁹ se exonerat ꝛ alienat viā querit. sūmo desiderio patriā suam appetit et cor atqʒ oculos ab oībus ne retrahatur vel impediat auertit. Esto talis peregrin⁹ et apparebit tibi xp̄s et hec tria faciet tibi sicut fecit et illis duobus peregrinis. Tempus abbreuiat per dulce vite colloquiū viam instruit dans verum intellectuʒ vltimo pane benedicto per seipm̄ fracto reficit affectū et hoc si cōpellis ipsum se longius ire fingentem manere tecum. Per istos discipulos euntes in emaus signantur volētes implere cōsilia dn̄i q: emaus interpretatur desideriū cōsilij quibus dn̄s sepe sua visitatione dignatur apparere non autē dedit dn̄s istis discipulis sui tunc magnam copiā sed statim porrecto pane (euanuit ab oculis eor̄) vt ex hoc ipsorum argueret effectum simul ostendens se corp⁹ gloriosum habere quod per dotem agilitatis subito potest disparere subtrahebat carnalibus oculis species infirmitatis vt mētibus eoruʒ inciperet apparere glīa resurrectionis. Unde iam certi eū resurrexisse dixerunt ad inuicē (Nōne cor nr̄m ardens erat in nobis). s. ardore caritatis (dū loqueretur in via et aperiret nobis scripturas) nos instruendo ex eis q̄re eū nō tenuim⁹ q̄re ad pedes eius non corruimus. Quare nobis ipsis et cordibus nostris non credidim⁹ vbi eum q̄remus vbi inueniemus per q̄ vt dicit origeñ innuunt q̄ plati sermones a saluatore accendebant audientium cor ad amorē diuinum. Unde greg. Ex audito quippe sermone inardescit anim⁹ torpo ris frigus recedit fit mens in superno desiderio anxia a concupiscentijs terrenis aliena audire et libet precepta celestia et quot mandatis instruitur q̄si tot facibus inflammatur hec greg. Idcirco quoqʒ cito euanuit q: etiā alios cōsolari festinabat cum quibus r̄n simul istos consolatus est vt statim infra patebit. Oratio.

[Au. augustinus] [Theophil⁹.] [Orige.] [Gregori⁹]

O Domine iesu xp̄e qui discipulis eūtibus in emaus apparuisti ꝛ corda eorum tuo amore inflammasti illumina queso cor meum vt leta voluntate impleam tui consilij desideriū vtcʒ vt purificē me ab omnibus opibus malis et faciaʒ opera misēdie ac pietatis vt in futura resurrectione delicatā tuam inuitationem gaudenter cum electis tuis audiā te ita dicentē venite benedicti patris mei percipite regnum q̄ vob paratū est ab origine mundi quaʒ vocē dulcissimam fac me audire vnigenite fili dei. Amen.

Quomodo apparuit discipulis thoma absente. Capitulum. lxxvj

Urgētes autē eadē hora) predicti duo discipuli (regressi sūt) ipsa die (in hierlm̄) ad alios discipulos propt̄ metum iudeorū inclusos. Ubi theophi. Ardebat cor eorum igne verborum dn̄i quib⁹ intēdebant et adeo letati sunt vt nullam moram passi mox reuersi sunt in hierlm̄ vide hic discipulorū diligentiā et fidei feruoreʒ ad reuelāduʒ resurrectionē quia tūc dn̄s. s. vespertina hora aut mēta seu fatigatione itineris non tenti et remoto iudeorum timore ad annunciandū aplīs resurrectionem dn̄icam q̄ de ea in via cōpererent cucurrerunt impigri. Nec mirū si eadem die et hora surrexerunt erat enim dies boni nū cij et nō timere poterant si differrent vsqʒ in mane illud q̄ timebant illi qui dicebant hec dies boni nuncij est si tacuerimus et noluerimus nunciare vsqʒ mane sceleris arguemur. Predicatio enī non est differēda et ea q̄ sunt ad saluteʒ corʒ nō sunt tacēda sed reuelāda. Ex quo exēplo prelati moti ad diligentiaʒ p̄dicatiōis debēt accēdi (Et inuenerūt) in mōte syon sc̄tus cenaculuʒ (cōgregatos) et inclusos pp̄ter metū iudeorū ꝛ pp̄t dn̄ice resurrectionis gaudiuʒ qui prius dispersi fuerant pp̄t metuʒ iudeorū et pp̄ter passionis metuʒ (vndecim) et qui cū ipsis erant) de lxxij discipulis loquentes mutuo (dicentes) ipsis duobus (q̄ resurrexit dn̄s vere et apparuit symoni. Et (ipsi) duo ad maiorē certitudinem faciendā de resurrectione econuerso (narrabant illis q̄ gesta erant in via) et apparitionē factam eis (et quō cognouerūt eū in fractione panis) Sed quidam ex eis nec illis duobus nec alijs credebāt ex quibus vnus. Thomas erat. Considera modo quanta ibi leticia fuerit dum isti et illi vicissim sua gaudia nunciarent. Et dum hec loquerentur adiuicem exiuit. Thomas inde. Quo egresso dum adhuc alij colloquerētur de his que audierāt et viderāt. et (cū sero iā esset die illa) p̄dicta. s. (vna sabbator̄) i. p̄ma post sabbatū q̄ est dn̄ica hoc est eadeʒ die resurrectionis dn̄ice (ꝛ fores) i. ostia que fores dicuntur q: de domo ducunt foras (essent clause pp̄ter metū iudeor̄) quod etiaʒ diuina reuelatione est factum vt scʒ iesus intrans ad discipulos ianuis clausis manifestaret eis virtutem sue potestatis et gloriosi sui corporis venit domin⁹ iesus ad iudeos a desiderio eorū vocat⁹ indutus albissimis vestimētis gloriose resurrectionis sue et nouitatis et intrans ad eos ianuis clausis (stetit in medio eorum) vt videretur ab omnibus. quia congregati erant in nomine eius.

[Lu. xxiiij et Jo. xx.] [Theoph]

Beda / Theophi.

scdm bedā iō sero apparuit quia tunc maxie timidi erāt ⁊ fm theo. ꝑsto(l)abatur vt oēs cōuenirēt ostijs vero clausis vt se corpus gl(ori)osum cui aliud non resistit habere ostēderet. Ipse etiam ad cōgregatos venit et spiritus ad cōgregatos descendit quia xps ⁊ sp(irit)ussanctus non nisi in caritate congregatis assunt (Stetit in medio) vt omēs eū certitudinaliter agnoscerent ⁊ oēs consolationē sue presētie reciperēt. Et nota q(uod) sic dicit saluster⁹ medius locus est dignitatis ⁊ debetur honorabilioribus ꝓpter qd xps stetit in medio discipulorū sicut sol inter sidera vt eos illuminaret sicut flos inter lilia vt eos decoraret sicut princeps inter milites vt eos roboraret. sicut magister inter discipulos vt eos informaret. sicut pater inter filios vt eos concordaret. sicut cor inter membra vt eos viuificaret. ⁊ sicut cōis amicus vt oībus eis se cōmunicaret. Unde qn sumus plures aliquē diligentes si superuenit statuimus eum in medio vt singuli possimus eius frui pn̄tia est autem ibi altare in loco vbi dn̄s dicitur tunc stetisse. Cōsiderandū est hic q(uod) de se colloq̄ntibus dn̄s in medio stetisse dicitur vt intelligamus quia eū nobiscū habitantē habebimus si q̄tiens in vnū cōgregamur ea que ad eius laudē et nostrā salutē pertinēt agim⁹ iuxta qd ait vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo ibi sum in medio eorum. ¶ Quando autē iesus saluator ad discipulos venit ipsi erāt in timore sero factum erat in vnū erāt congregati et fores erant clause. In quibus quattuor insinuantur nobis valde nec(essari)a vt saluatorē quē expectam⁹ suscipere mereamur. Primū est timor q(ui) domū cōsciencie mundat scdm illud eccl. ¶ Timor dn̄i expellit pctm. nam qui sine timore est non poterit iustificari. Scdm est cōtemptus vane glorie qd significatur in hoc q(uod) sero factum erat ad eum em̄ dn̄s venit cui lux mundane gl(or)ie occubuit et qui vere eā contemnit. Tertiū ē vnitas q(uia) erāt in caritate congregati nō em̄ visitat saluator homies discordes vn̄ apl's. Pacē habete et deus pacis erit vobiscum. ¶ Quartum est stabilitas qua aliq(ui)s in domo ꝯscie manet nō curiose exterius euagādo. vn̄ fores sensuū claudende sunt et sic saluator est expectandus ꝑ istos vero discipulos in vnū foribus clausis cōgregatos significantur religiosi cum foribus quinq(ue) sensum clausi q(ui)bus domin⁹ sepe apparet eosq(ue) sua visitatione consolatur et letificat (Et dixit eis pax vobis) non pax t(em)p(or)is quia exponendi erant multis tribulatiōibus sed pax pectoris et pax eternitatis prima in p(rese)n(t)i scd'a in futuro. De vtraq(ue) dicitur in iohanne. Pacem .s. pectoris relinquo vobis in p(rese)n(t)i pacem meā .s. eternitatis que est sp(ecia)liter pax mea do vobis id est cito dabo dicit ergo (pax vobis) .s. reconciliationis quā ad deum factā nunciauit ac caritatis ⁊ vnitatis quā eis seruandā p(re)cepit itēq(ue) eternitatis ⁊ imortalitatis quā eis futurā ꝓmittit pacem offert qui propter pacem venerat. vn̄ pontifex p(rin)cipuus sponsus eccl'ie in persona christi sicut sp(ecia)lis vicarius eius dicit pax vobis cum in missa primo se vertit ad populum quia hec fuit prima vox xpi ad discipulos post resurrectionem instar vero aliorū sacerdotum dicit postea. dn̄s vobiscū vt se vnum ex nobis ostendat. Cum autem ecclia primitiua q(uo)tidie ⁊ g(e)n(er)aliter et post tm̄ diebus dn̄icis post vero tm̄ in tribus sollennitatibus cōmunicaret corpori et sanguini domini nūc ecclesia per osculum pacis quo designatur vnitas ecclesiastica cōmunicat in missa spiritualiter ⁊ si non sacramentaliter. Et pulcre resurgens a mortuis dn̄s primo pacem discipulis cōmendauit vt illos ad sui visionem peruenturos esse demonstraret qui pacem ⁊ concordiam corde

Crisosto.

et corpore seruant. ¶ Ex quo patet q(uod) illi sunt pacifici qui vere sunt xpi discipuli. Scdm Cris. discipulis dixit pax vobis quia prelium inexpugnabile ad iudeos habebant mulieribus autem gaudiū euangelizat q(uia) in tristicijs genus illud erat alternatum igitur viris qdā ꝓpter p(re)liū pacē mulieribus propter tristiciā euāgelizat gaudiū ⁊ ne discipuli eū aliū vel fantasma putarent subiungit (ego sum) .s. in persona propria nō res fantastica seu illusio dyabolica (nolite timere) vel dubitare quidam vero ex ipsis (conturbati) pre stupore ⁊ admiratione (⁊ cōterriti) p(ro) timore seu quodā naturali horrore q(uo) viui solent mortuos horrere (existimabant se spiritū q(ue)ē in passiōe emiserat nō carnē (videre) nōdū em̄ credebant vel tertia die verā carnem potuisse de sepulcro resurgere vel resuscitatā clausis ianuis ad eos posse intrare diuina autem prouidentia ꝑmissi sūt dubitare ad maiorē certificatiōē fidei de dn̄ica resurrectione. (Et dixit eis. Quid) .i. q(ua) de causa (turbati estis et cogitationes ascendūt) q(ua)si ab infimo tanq(uam) false et fantastice nō desup de celo descendentes tanq(uam) vere et bone (in corda vestra) infirma et dubitātia et q(uia) ad illud corpus qd videri poterat fides intuitiū dubitabat ⁊ veritatem carnis probaret exhibuit eis manus ⁊ pedes ⁊ latus ad videndum ⁊ palpandū declarās q(uod) ipse q(ui) crucifixus mortuus et lanceatus fuit in illo eodem corp(or)e surrexit (Videte inq(ui)t manus meas et pedes q(uia) ego ipse sū) q. d. Per hm̄ōi cicatrices potestis ꝑcipere quia ego sum qui passus fui ⁊ resurrexi. Per cicatrices enim remanentes ostendit q(uod) erat corpus numero. ¶ Resurrectio enim vera est eiusdem in numero iterata surrectio (Palpate et videte quia spiritus carnem et ossa non habet sicut me videtis habere) quasi diceret Per hoc potestis etiā cognoscere me habere corpus verū non fantasticum. Ad dubitantium enī corda sanāda vulnerū facta sunt vestigia et lō vulnerum cicatrices ondit vt dubietatis et infidelitatis eorū vulnus sanaret. Ostēdit ergo man⁹ vt incitaret ad pugnandum q. d. Videte manus quibus pro vobis fideliter pugnaui has vobis ideo ostendo vt et vos pugnetis quia sine pugna victores non eritis. Viriliter ergo agite quia vincenti dabo sedere mecū in throno meo. Ondit etiam latus vt prouocaret ad amandum q. d. Videte latus apertum cor vulneratum vt videatis quātum dilexerim vos vt et vos me diligatis. Ostendit et pedes vt stabiliret ad perseuerandum vt ab inceptione bone vite non desistamus. Unde perseuerantia vel stabilitas est quādo homo nec minis nec amore nec timore nec cōmodo nec incommodo a bona vita vel a preceptis vel a voto qd vouit retrahitur. Sunt autē quinq(ue) p(ri)ncipales dyaboli impugnātes nos cōtra quos debemus esse fortes. Primus est amor culpe et iniustarum rerū vel amor carnis vel amor honoris qui in quorundā cordibus est ita fortis q(uod) pro eo celestem gloriam deserunt. Scd's est timor diffidētie qui etiam multos impugnat q(ua)si dn̄s nolit eos iuuare q(uod) possint in bono perseuerare vel q(uod) non possint sustinere duram pn̄iam cum tn̄ deberēt sustinere duriorem gehenne penā. Tercius ē dolor delectatōis carnis vel mundi dimittende vel iam dimisse o miser qd facis morbum eligis ꝓ sanitate mortē pro vita tristitiā pro leticia penā sempiternā ꝓ gl(or)ia. Quartus est pudor operationis bone q(ua)n quis cogitat q(uod) hoīes derident eū si hūili veste incedit si ieiunat orat peregrinatur et silia facit. Quintus est spes venie q(ua)n quis dicit deus est misericors non de facili nos dānat et xpiani sumus hoc si spes confūditur q(uia) spes est certa expectatio future beatitudinis ex meritis prouenie(n)s sed isti qui carent meritis nō proprie sperant sed presumunt hoc aūt q(uod) se palpabilem ꝓbuit factū est miraculose q(uia) corp⁹ dn̄i incorruptibile et imortale a corruptibilibus ⁊ mortalib⁹ naturalr palpari est i(m)possibile miro ergo ⁊ ineffabili mō secūdū grego.

Gregorius.

corpus suum palpabile prebuit vt reformaret nos ad fidem et corruptibile demōstrauit vt inuitaret ad p(re)miū si ue vt palpabile exhibuit et incorruptibile vt ostenderet se eiusdē eē nature cui⁹ fuerat ante passionē .i. carnē hēre et alterius gl'ie .i. eandē carnē icorruptibilē eē. Et q(uia) in domū resurrectiōe nostra generalis resurrectō est ꝑfigurata ondit ꝑ hoc nostra corpora p⁹ resurrectionē ita eē incorruptibilia ⁊ subtilia ꝑ effectū spiritualis potentie vt possint eē palpabilia a cōsilibus corp(or)ib⁹ per veritatē na

Beda

ture. Caro eñi nr̄a absq3 corruptiōe vel fragilitate mortis in veritate substātie est resurrectura. vñ beda. Parū fuit oculis se videntiū pbere si nō preberet etiā manibus cōtrectandū q dū palpanda discipulis ossa carnēq3 premonstrat aperte statū vere resurrectiōis que ꝛ in se facta erat nobis est futura significat. vñ ꝛ greg.

Gregorius

Non eñi in illa resurrectionis gloria corpus nr̄m erit impalpabile et ventis aereq3 subtilius vt eutiti⁹ dixit. sꝫ subtile qdem p effectū spūalis potentie palpabile aūt p veritatē nature.

Augustinus

Sed vt dicit aug. claritas qua iusti fulgebunt sicut sol in regno patris sui in xp̄i corpore cum resurrexit ab oculis discipuloꝝ potius abscondita fuisse q̄ꝫ defuisse credēda est non eñi eam ferret humanus atq3 infirmus aspectus quando ille a suis ita deberet attendi vt posset cognosci. Et cum quidam eorū adhuc dubitarent petiit ab eis si aliquid manducandū haberent vt per comestionē melius resurrectionē astrueret (At illi obtulerunt ei partem piscis assi) cuius forte iam aliā partem comederant (et fauū mellis) fuerunt aūt ei hec duo ꝓpterter oblata ipse eñi erat piscis assus per nature humane passionem sed fauus mellis per nature diuine dulcedinem In fauo quippe mellis vtraq3 natura sue persone exprimitur fauus eñi est mel in cera. hoc est diuinitas seu diuinitatis dulcedo in humanitate. Hec autem duo domino oblata significant duo que et nos debemus domino offerre scꝫ piscem assum per carnis mortificationem. et fauum mellis per mentis deuotionem vel in cibo suo dñs pisci asso coniungi voluit fauum mellis quia ipse vt piscis latere dignatus est in aquis humani generis et tundi mūdi fluctibus ac capi laqueo nostre mortis et assari igne ꝛ tribulatione sue passionis et decoqui in ara crucis et q piscis assus fuit in passione fauus mellis ꝛ melle dulcior nobis extitit in resurrectione. Piscem ergo assum et fauū mellis ei offerunt qui fidem passionis et resurrectionis eius tenent vel scd̄m theoph̄ per piscē assum significat vitam

Theophil⁹.

actiuā consumentē nostrā humiditatē laborū prunis cōtemplationē vero significat per fauū mellis propter dulcedinē eloquiorum dei et manducauit coram eis. per qd ostendit se habere corpus viuū anima vegetatiua aīatū. Manducauit quidem non q tunc cibo carnali sustentari indigeret sed vt in veritate carnis se resurrexisse mōstraret qꝛ comedere proprie ad corpus nō ad spiritū ptinet. vnde beda. ad insinuandā resurrectionis sue veritatem: nō solum tangi a discipl'is sed etiā conuesci cū illis dignatur nō quidē quasi post resurrectionē cibo indigens nec quasi nos in resurrectione quā expectamus cibis egere significans sed vt eo modo naturā corporis resurgētes astrueret ne illud nō corpus sꝫ spm̄ arbitrarent et sibi nō solide sꝫ imaginabiliter apparere. ¶ Scd̄m sensum ergo litteralē certificauit eos de sua resurrectione p tria. Primo per visum dicens (videte manus et pedes qꝛ ego ipse sum) scd̄o per tactū (di. Palpate et videte qꝛ spiritus carnem et ossa nō habet) tertio per gustū cū dixit (Habetis hic aliqd qd manducetur) mystice vero xp̄m resurrexisse vident q resurrectionis eius gloriam meditantur. ipm̄ tangunt ꝛ palpant qui sibi caritate copulantur. piscem assum offerunt q patientiā igne tribulationis decoctam habent pro noīe xp̄i sed illi offerunt fauū q mēbris eius exhibēt opera pietatis (ꝛ cum manducasset coram eis dedit eis cibo rū reliquias). s. ad maiorem probationē q vere residuū manducasset et ad insinuandū quia suam passionem eis imitandā esse ostendit que amara est in dolore corporis sed dulcissima in glia remunerationis illos ergo i suo corpore ad eternā requiem suscipit qui cū hic tribulationes pro deo sentiunt ab amore interne dulcedinis non recedunt q hic pro veritate q piscis afflictionibus assant illic quasi fauo vera dulcedine eterne beatitudinis satiabuntur. Deinde certificat eos de resurrectione per auditum di. (hec sunt verba) i res verborū. verbum eñi qñq3 dicitur vox quā pferimus. qñq3 res quā per vocem significamus (q locutus sum ad vos) s supra dicens. Ecce ascendimus hierosolimā ꝛc̄ (cum adhuc essem vobiscū) s in carne mortali ante passionis instātiā (quoniā necesse est impleri) per rerū exhibitionē (oīa q scripta sunt in lege moysi ꝛ prophetis et psalmis de me) In his eñi tribus vetus testamentum comprehenditur per hoc q loqbat sensibiliter et etiam rōnabiliter reducēs ad memoriā q eis dixerat ante mortē suā ostēdit se hr̄e corpus aīatum aīa sensitiua et intellectiua et eadem q pauo (tunc post predicta (apparuit illis) p gratiā internā (sensū) ꝛ intellectum qui scꝫ prius erat clausus (vt intelligerēt scripturas) et ex illis cognoscerent resurrectionem suam sicut p precedentia probauit veritatem sue resurrectionis q̄tū ad humanitatē sic per istud illā probat q̄tū ad deitatē qꝛ illuminare mentes ignorantium intellectu sacre scripture et subito est ipsius deitatis ꝓpriū. Sicut aū passionē declarauit se verbum deū ꝛ hoiem ita etiam post resurrectionem suā (et dixit eis) instruendo p doctrinam (qm̄ sic scriptum est) q. d. Bene debetis credere qm̄ sic scriptum est sicut euenit et sic contigit sicut scriptū ē vñ subditur (et sic oportebat xp̄m pati) s per lignū crucis (ꝛ resurgere a mortuis tertia die) qꝛ vt dicit beda pdidisset

Beda

xp̄s fructum passionis si non esset veritas resurrectionis oportebat autē nō quidē pro se sed p nobis vt per suā indebitam passionē a debita pena nos liberaret ꝛ per suam sanctam resurrectionē nos secum regnaturos ostenderet qꝛ sicut ait apl's mortuus est propter peccata nostra ꝛ resurrexit ꝓpter iustificationē nostrā aperuit eis scripturas tunc enī agnus qui occisus est iudicatus est esse dign⁹ accipere librum ꝛ p spm̄ deitatis soluere. vij. signacula eius hoc est q̄cunq3 scripta sunt de sacramentis incarnationis baptismatis predicationis ꝛ operationis ipsius ac passionis resurrectionis et ascensionis eius Ex hoc patet q sacre scripture non possūt sufficiēter intelligi nisi ille apiat q habet clauē dd. q apit ꝛ nemo claudit et cur pro nobis vt dictum est mori et resurgere voluit manifestatur cum subditur (ꝛ predicari in noīe eius penitentiam) s ex parte hoīs (ꝛ remissionē pctōrū) s. ex pte dei cuius solius est peccata remittere hoībus (i omnes gentes) non in vna tm̄ gente iudeorum vel in vna pte terrarum quia non est acceptio personaꝝ apud deum Cōmēdata igit̄ sui corpis veritate commēdat vt iam dictum est vnitatē ecclie. qꝛ vt dicit theoph̄. non tacebat

Theoph̄

amplius bipartitū esse humanū gen⁹ et iudeos et gentiles. a pn̄ia ergo sicut ꝛ xp̄i sic et p̄curso ris et apl'oꝝ incepit p̄dicatio et ne aliquis ꝓpter magnitudinē peccatoꝝ desperaret de venia subiunctū est incipientibus ab hierosolima Hierusalē eñi est in medio terre habitabilis et ideo cōuenienter ab illa incepit predicatio euangelii ꝛ p xp̄i discipulos circūquaq3 per orbē dispsos in oēm terrā exire sonus predicationis eoꝝ vñ dicit theoph̄ q ideo vt oēs in vnū vnirent mādauit incipere sermonē a hierusalem et ad gentes terminari nullus ergo pre magnitudine peccatoꝝ suoꝝ remissionē se posse consequi desperet quando ipsis hierosolimitis cognoscit indultum qui cruentis manibus et mendacibus vocibus ipm̄ sanguinem per quē genus humanū redemptum est effuderunt Vnde fm̄ bedā incipiunt ab hierosolima non solum qa

Beda

credita sunt illis eloquia dei et eoꝝ adoptio filioꝝ ꝛ gloria verūetiam vt gentes variis erroribus implicate hoc maxime iudicio diuine pietatis ad spem venie prouocētur q eis qui filiū dei crucifixerunt venia conceditur. vñ et criso. Insuper ne dicerent aliqui q obmissis notis suerunt se ostentaturos ad extraneos ideo primo ap̄s ipos

Crisosto.

occisores pandunt resurrectionis insignia in eadem ciuitate in qua prorupit temeratius ausus Vbi enim crucifixores credere videntur resurrectio plurimū demonstratur. Et quia ante passionem eis dixerat iterum videbo vos et gaudebit cor vestrum hoc nunc opere ostenditur impletum. vnde sequitur (Gauisi sunt ergo discipu-

li viso dn̄o) .i. agnito et qui ante erant tristes et sic expa-
uefacti lerantur coram eo consolati quis enī sine magno
gaudio videret tantū pietatis spectaculū. Ostendit ma-
nus clauis perforatas quibus operatus est salutem ī me
dio terre pedes quibus predicando discurrit et in itine-
re lassatus fuit latus ex quo sacramenta redeptionis pro
fluere fecit in quibus omnibus ad dubitantiū corda sa-
nanda vulnerum sunt seruata vestigia et ideo in talibus
signis pietatis (gauisi sunt discipuli viso domino) quia
iste visus non potuit esse sī maxia leticia et gaudio. ¶ Et
sic duplex eorum tristicia est amota .s. de morte christi et
metu iudeorum erant enī cōturbati de ipsius christi mor
et iudeorū persecutione eis imminente poteratqz eos p
suam presentiam custodire & de sua resurrectione certi-
ficare (dixit ergo eis iterū pax vobis) geminat pacem p-
pter duo precepta caritatis .s. dei et proximi geminam
enī pacem seruant qui hanc geminam dilectionē habent
siue ideo repetit quia ipse est qui vtraqz vnū fecit Iterat
etiam pacem vt monstret per suum sanguinē esse pacifi-
cata que in celis & que in terra sūt q d. Pacem relinquo.
id est reliquias pacis .s. pectoris in p̄nti do vobis pacem
meā .s. eternitatis in futuro do .i. dabo vobis etiam hanc
pacem itero. vt ostendam vos deo reconciliatos homi-
nem angelis hominez homini vt homo deum diligat et
homo hominē ꝑpter deū & ꝑm eū simul quoqz demon-
strat crucis efficaciā per quam soluit oīa tristia et contu-
lit omnia bona et est pax. ¶ Deinde subiungit (Sicut misit
me pater) ad veritatem fidei docendā in iudea (& ego
mitto) .i. mittā vos ad hanc veritatē publicandā per to-
tum mundū. Meos vicarios vos constituo mea vice vo
bis mando meum officiū vobis cōmendo ad docenduz
ad predicandū ad baptisandū ad meū & patris nomē glori
ficandū (vos mitto) mediū & mediatorē se ostēdit cū ait
ille me et ego vos misit deus pater filium suum qñ eum
incarnari constituit misit filius aplōs quādo eos ad p̄di-
candū incarnationem eandē per orbem vniuersum dire
xit et sicut pater amans filium misit eum in mundum ad
pressuras et passionem tolerandas pro salute fideliū Ita
et filius amans apostolos misit eos ad mala et passio-
nes tolerandas pro suo nomine non ad mundi gaudiuz
vnde greg. Itaqz dicitur sicut misit me pater & ego mit-
to vos .i. ea caritate vos diligo cum inter scandala per-
secutorum mitto quia me pater diligit quē venire ad tole
randas passiones fecit et quia executio huius officij non
pōt cōueniēter fieri sine gratia spūssancti ideo (cum hec
dixisset insufflauit in eos & dixit. Accipite spirtū sactum
insufflando spm̄ dedit vt seipsuz esse ostenderet qui in facie
primi hominis spiraculū spirauerat vel certe vt ostende
ret spm̄ sanctū a se procedere sicut procedit a patre et nō
patris solius sed suum esse flatus enim procedit a flante
non tamē est intelligēdū q hmōi flatus christi fuerit spi-
ritus sanctus sed signū eius vñ augusti. Flatus ille corpo
reus substantia spiritussancti non fuit sed demonstratio
per congruā significationē non tm̄ a patre sz etiaz a filio
ꝑcedere spm̄ sanctum hec aug. Unde cōsuetudo ecclesia
stica obtinuit vt in eorū facie qui per grām spūssancti re
generandi sunt a sacerdotibus insuffletur et quia p spm̄
sanctum remissio peccatoꝝ tribuitur qui est fruct⁹ effect⁹
spūssancti recte post eundē spm̄ datū discipulis dicitur.
(Quorum remiseritis peccata remittuntur eis & quoruz
retinueritis retenta sunt) Ubi dedit eis ptātem ligandi
et soluendi ministerio non auctoritate eos quorum pecca
ta ipsi remiserint vel retinuerit .i. retinēda iudicauerint
vel nō remiserint hoc tamen intelligendum est. quando
iudiciū ecclesie diuino iudicio conformatur vñ augu. vt
euidentius ostenderet dn̄s a spūssancto quem donauit fi
delibus suis dimitti peccata non meritis hoīm cōtinuo
subiecit si cui dimiseritis peccata dimittuntur ei hoc est
spiritus dimittit nō vos spūs aūt deus est deus autem di
mittit non vos deus ergo habitās in tēplo sancto suo i
sanctis fidelibus in ecclā sua p eos dimittit pctā qa viuā
templa sunt hec aug. licet ergo solus de⁹ principaliter pec
cata remittat. tñ ministri ecclesie per virtutem clauiū ad
hoc ministerialiter opetanr dimittūtur autē pctā in eccle
vnitate et caritate constitutio sed non alibi vñ aug. eccle
caritas que per spm̄ sanctū diffunditur in cordibus nr̄is
participū suoꝝ peccata dimittit eoꝝ aūt qui nō sūt pticipes
tenet hec aug potestas ergo conficiendi corpus xp̄i da-
ta fuit discipulis in cena qñ dn̄s dixit hoc facite in meam
cōmemorationē sz clauiū ptās sup corpus xp̄i misticū q
ꝑmissa fuit petro & in petro ceteris post iterum expresse
alijs hec eis colata fuit et nois hic dn̄m aplōs ordinasse
e pos vñ aug. nemo tunc dubitat dn̄m aplōs epōs ordiasse
se cū insufflauo eis dixit accipite spm̄ scm̄ qrū remiseritis
pctā remittūtur eis et quoꝝ retinueritis retenta erūt vi-
des quō oīa ista sunt plena iocunditate & leticia & h nūc
esse magnū pasca o q̄lis domuncula in qua fuit ista quā
gloriosum habitare in ea ¶ Ex hoc facto apparitiōis do
mini tria spūaliter et mystice accipiūtur q in aīa fideli ap
partionē et presentiā verbi eterni mentaliter flagitāte
exiguntur. Primū est aīe ab oī ope exteriori vacatio qd
notatur per diē sabbatoꝝ p sabbatū enī requies significa
tur quo iudei ab oī ope vacabant. Secundū est viriū ab
oī specie extranea custoditio qd notatur per fores clau-
sas fores enī anime sunt sensus corporis et vires anime.
Tertium est virium oīm ad intima recolectio qd notatur
per discipuloꝝ congregatōez vires enī anime sunt quasi
qdam discipuli sub magisterio verbi eterni Sed domin⁹
non venit ad animā nisi de sero ꝑpter qd dr cū esset sero q
sero intelligitur perfectio boni opis non enī in initio bo
ni operis dn̄s apparet sed sero postqz sol diuine gratie
cursum suum in perfectione operis peregit tunc de⁹ bo-
mini se ostendit. ¶ Jesus autē veniens in animā operat
ibi quinqz. Primo stat in medio discipuloꝝ omniū virtū
virtū .i. in initio aīe quē inhabitat et ipsam eētiā anie q
medium est omniuz potētiaruꝫ gratiā pficit et fecūdat
cōferendo sibi esse diuinū. Secundo annunciauit disci-
pulis pacem ecce quibus loquitur pacē qz discipul. Esto
et tu discipulus discipline xp̄i capax et audiēs. Tertio
ostendit eis manus et latus conferendo .s. eis et diuinas
operationes que per manus & affectiōes que p latus vbi
cor latet designantur. Quarto facit gaudere discipulos
excitando videlicz in eis gaudium ineternū quia gauisi
sunt discipuli viso dn̄o. Quinto insufflat dando eis sps-
tium viuificationis ad nouam vitā vt viuant tam sibi qz
alijs ad salutez Sed dn̄s cuz discipulis tunc parū stetit
qz multū sero fuit tamez forte etiam ipsi coegerunt eum
aliquātum plus stare rogantes ne sic cito recederet nec
hoc dn̄o displicebat tenere enīz vult prout supra dictuz
est. Tandem benedicens discessit ab eis. Cumqz ab eis
eū amisisset redijt thomas qui ante dn̄i aduentum exiue
rat (dixerunt qz) animo leto (alij ad eū) nūciantes ei bonū
nuncium (vidimus dn̄m) sic enī ante passionem appella
uerunt eum. Qui dixit se non crediturum nisi videret et
etiam tangeret cicatrices vulnerum vt si visus decipere
tur saltem tactus nunciaret veritatem. Volebat certifi
cari duplici sensu .s. visu et tactu isti enim duo sensus sūt
qui minus decipi pñt tanta qppe viderat mortis suppli
cia q resurrectionis et vite nō poterat accipere argumē
ta nisi nō solū visu sed etiā tactu perciperet ea vñ cris. alijs
enī grossiori exīs eaz q et per sēsuz grossissimuz .s. tactuqz
rebat fidem etneqz oculis credebat. Remanserunt aūt
discipuli famelici et furibundi de dilosuo de quo tantā
copiam habere consueuerāt et eū sepe suspitijs & deside
rijs reuocabant. Vidisti quotiens hodie pasca habui-
tiā nā oēs predicte apparitiones in die resurrectiōis fue
runt de quibus tm̄ quinqz in euāgelio scripte sunt & has
quinqz repn̄tat sacerdos in missa quinquies se vertens
ad ppl'inz quasi pro apparitione repn̄tans eis vultū sed

Crisosto. — Gregori⁹ — Augusti. — Augusti. — Augustinus — Augustinus — Crisostom⁹.

tertia versio est cū silentio q̄ significat tertiā ex his apparitionē factam petro q̄ nescit vbi vel qn̄ facta fuerit hec apparitio ꝑ hoc etiā eas repstitat q̄ quinqȝ dn̄s vobiscū dicit. s; forte audisti nō tn̄ sensisti q̄ nec forte in passione cōpassionē habuisti credo eīm q̄ si in passiōe cōpati scires et mentē vnitā et nō sparsam ad secularia aut supflua vl' curiosa haberes in qualibet vice sentires pasca. ꝛ hoc tibi cōtingere posset q̄libet die dn̄ica si mēte integra feria sexta et sabbato te in passiōe dn̄i prepararez. quia scdm̄ aplm̄. Si fuerim⁹ socij passionū erim⁹ et consolationum. Tunc vero dn̄s iesus redijt ad sctōs patres qui corā eo nō ociose sed vigilanter laudib⁹ insistebāt iocundantes. Stabant eīm in canticis et laudib⁹ oēs scti patres et angeli corā dn̄o reuerenter alacriter ꝛ deuote. ac tanq̄ȝ gloriosi iubilant cōtinue. cōspice igitur eos et tucū leticia ꝛ eis congratulare ac disce deū venerari et laudare et sibi gratias agere et sua beneficia recognoscere ac toto conatu ad illam gloriā tendere non cesses vbi semper in conspectu dei tui cū tam nobili multitudine in laudib⁹ dei perseueres.

Oratio.

Alme fili dei patris q̄ forib⁹ clausis apparuisti discipulis in vnū cōgregatis: obstrue queso claustra sensuū meoꝝ interioꝝ et exterioꝝ contra pericula temptationū scīo timore reuerentie tue. mortifica in eis oīa mala cum vinculo tue caritatis delicate et illumina eos cum lumine religionis diuine vt merear tua leta visione consolari. pacēqȝ pectoris in presenti et eternitatis in futuro te donante valeā inuenire vbi cum angelis ac omnibus sanctis et electis tuis te laudare merear sine fine. Amen.

Quomodo dominus apparuit discipulis inclusis thoma presente. Caplm̄. lxxvij

Johānis. xx.

Ueniente autem

octauo die resurrectiōis iterū apparuit dn̄s iesus discipulis suis nā q̄ nō malicia s; ignorantia thomas dubitauit noluit pius mgr̄ tā dilectum discipulum in infidelitate relinquere sed ad fidem ei⁹ reformandā iterum dignatus est apparere. igitur (scdm) in ꝑdicto monte syon (iterum essent discipuli intus et thomas cum eis) pastor bonus et de pusillo grege sollicit⁹: (venit ianuis clausis et stetit in medio eorum) vt possit videri ab omnibus (et dixit illis pax vobis) stetit in medio et dixit. pax vobis. nunq̄ȝ potest esse pax in collegio nisi prelatus sit in medio ita q̄ non plus ad vnā partem inclinetur q̄ȝ ad aliā. columna nunq̄ȝ sustinet edificium si sit ad partē prope parietē et nō in medio omnia elementa preter terrā mouentur q̄ nō sunt in medio. terra autē immobilis est quia in centro est et in medio. sepe dn̄s pacē discipulis nunciat et cōmendat ac ꝑsuadet habere q̄ȝ sine pace impossibile est deo placere in eis eīm qui pacē et concordiā diligunt habitat deus quia factus est in pace locus eius pacem veniens attulit et hinc abiens pacem reliquit quia tota perfectio x̄piane vite et religiōis in pace et dilectione consistit. cū magna ergo diligentia debemus eam inquirere et studiose obseruare. Unde gre. nazanzenus. Pudeat ergo nos pacis munus deserere quā nobis hinc discedens christus reliquit. Pax et res et nomen dulce quā et dei esse accepim⁹. Juxta illud. pax dei. et eius esse deum iuxta illud de⁹ pacis. et ipsam esse deū iuxta illud. ipse est pax nostra. pax bonum cōmendatum ab omnibus et obseruatū a paucis. que autem causa est fortassis ambitio dominij aut facultatum. aut liuor. aut odium aut contemptus aut aliquid huiusmodi ex his q̄ dei ignaros videmus incurrere. (Deinde dicit thome) quasi respondens petitioni eius superposite (infer digitum tuum huc et vide manus meas) non q̄ in digito sit visus sed quasi diceret Tange hoc et experire. Unde videre in hoc loco pro sentire et intelligere ponitur. q̄d

Greg. nazan.

genus locutionis adeo vsitatum est vt per oēs sensus currere videatur sicut cum dicimus audi et vide q̄ȝ modulate cantat. Olfac et vide q̄ȝ suaue redolet. Palpa et vide q̄ȝ lene sit. Gusta et vide q̄ȝ dulce sit. Unde in exo. dicitur. Cunctus ꝑplus videbat voces .i. sentiebat. visus ergo propter sui certitudinē pro oīni sensu accipitur. vn̄ scdm̄ aug. noīe visus generaliter alij quattuor sensus cōsueuerūt nominari immo etiā aliquādo pro intellectu accipitur vt cum alicui dicitur vides tu hoc .i. intelligis vel simpliciter dici potest q̄ iesus ad verba thome respōdet in quo etiam suam deitatem declarat in q̄ȝtū absens corporaliter eius verba sciebat thomas enim duplici sensu scilicet visu ꝛ tactu certificari volens dixerat (nisi videro in manibus eius fixurā clauoꝝ et mit digi. me. i lo. cla. et ma. meam in latus eius non credā. Jhs vero q̄si rn̄dens dicit ei (Infer digitū tuū huc) .s. in locū clauoꝝ (et vide manus) perforatas ꝛ clauorū fixuras. Deinde subiungit (ꝛ affer manū tuā ꝛ mitte in latus meū) lācea perforatū ꝛ cognosce me illū eundē esse q̄ pepēdit i cruce. Magnum certe fuit vulnus illud sacratissimi lateris in quo nō digitum sed manū mitere debebat mystice ꝑ digitū significatur discretio per manū opus nostrū monet ergo digitū et manū in locū clauoꝝ et lācee mitere vt quicq̄d in nobis est discretiōis ꝛ opis in suitiū x̄pi expendamus. Deinde subdit (et noli esse in credulus) hoc est ad credendū tardus (s; fidelis) hoc ē fide firm⁹ q̄ in pctō infidelitatis me iterū crucifigis causam mee iterās passiōis. hoc dixit iesus q̄ thomas dixerat discipulis resurrectionē christi nunciantibus se aliter non crediturū. Sicut ergo thomas pre ceteris dubitauit ita pre ceteris palpare et videre monet. vbi cris. Tu vero cū videris de credente discipulū excogita dominatoris clementiā quāliter etiā pro vna aīa ostendit seipm̄ vulnera habentem et accedit vt saluet vnū nō eīm ei statim apparet sed post dies viij. vt in medio a discipulis admonitus accēdatur ad maius desideriū et fidelior fieret in futurum. Tunc thomas cicatrices dn̄i tetigit et non solum corde credendo sed etiā ore cōfitendo q̄ vtrūqȝ ad salutē requirit: exclamās (di. Dn̄s meus et deus meus) .s. tu es (dn̄s me⁹) scdm humanitatē in qua me sanguīe tuo redemisti ꝛ cōparasti (et deus meus) scdm diuinitatē qua me creasti ꝛ de limo formasti iam nichil dubito certus sum. confirmo resurrectionē. predico immortalitatē. tu es dn̄s me⁹ et magister me⁹. ego seruus tu⁹ et filius ancille tue. tu es deus q̄ȝ deus meus qui me creasti et pro me carnem suscepisti quam vt me redimeres morti tradidisti. et vt me tecum resuscitares nunc a morte resurrexisti. hec est fides mea. ita sentio et ita credo. O felix thoma q̄ȝ felicē habuit licentiā manus tua magna quippe licentia ꝛ magna grā ē mittere manum in latus illud dulcissimū in latus illud saluberrimū in latus inq̄ȝ vn̄ ab ira saluamur vnde a culpa sanamur vn̄ in grā generamur vn̄ in glīa sublimamur. Ipse ergo thomas q̄ dicitur didim⁹ ꝑpter dubiū eorū in credēdo q̄ didim⁹ grece gemin⁹ ē latine hn̄ etiā dr̄ abissus q̄ altitudinē diuinitatis certa fide penetrauit q̄ntā dr̄ remunerationē fides hēbat manifestat cū subdit (dicit ei iesus) beatificādo ꝯfessionē ip̄i⁹ (q̄ vidisti me thoma) .i. q̄ expert⁹ es etiā per tactū (iō credidisti beati q̄ nō viderūt et crediderūt) in h̄ versiculo nō solū fides thome cōmendat s; etiā nr̄a salus futura ꝑdicit ac si diceret dn̄s tu q̄dē beat⁹ es q̄ cū me vidisti credidisti s; ꝛ illi beati erūt qui nō vidētes me corpe credituri sunt mēte. Ubi scdm aug. ꝑteriti tpis visus ē verbis ꝑpter certitudinē tanq̄ȝ ille qui q̄d erat futurū i sua nouerat ꝑdestinatione iam factū q̄ apud ei⁹ penitētiā oīa futura ꝑterita sunt s; aliud thomas vidit et palpauit corpore et aliud credidit corde q̄ fides saltē quo ad actū nō pōt eē de visis et apparētibus. nā fides est argumentū .i. ostēsio nō apparentiū arguere eīm dicebāt antiqui ostēdere. hoīem nāqȝ seu hūanitatē vidit et tetigit ꝛ deū seu deitatem que in p̄nti videri

Crisosto.

Augusti.

Augusti.

non potest credidit. dicendo eni dominus me⁹: humanā naturā cui dn̄s ē totius creature dominū: dicēdo vero de⁹ me⁹ diuinā q̄ oīa ꝯdidit confessus ē: et vnū eūdē deū et dn̄m.

Theop. Unde theo. q̄ prius infidelis fuerat. post lateris tactū optimū theologū oñdit: nā duplicem naturā vnicā q̄ ypostasim xp̄i edisseruit: nos ergo consolando subiungit: beati qui nō viderūt et crediderūt.

Gregori. Ait greg. letificat aūt valde quod sequitur. beati q̄ nō viderūt et crediderūt in qua sententia nos specialiter signati sumus: q̄ eū quē carne nō vidim⁹ mēte tenem⁹. si fidē nostrā opibus sequimur: ille eni vere credit: qui exercet opando qd̄ credit. hec gre. de his antē q̄ fidē nō leten⁹ retinent paulus dicit: cōfitentur se nosse deū: factis autē negant. et iacobus. fides sine operibus mortua est.

Crisosto Cū ergo vt dicit cris. aliquis sic isto tp̄e dixerit vtinā in tēporibus illis fuissem et vidissē xp̄m miracula faciētē tunc excogitet btī qui nō viderūt et crediderūt. potuit aūt esse q̄ post cōfessionē qua dixit dn̄s meus et deus me⁹. dn̄s iesus insflans dixerit: accipite sp̄m sctm̄ quorū remiseritis pctā zc. l3 hoc nō dicat euangelista: q̄ multa fecit iesus q̄ nō sunt scripta in libro hoc. vnde sic q̄ virtutē suā non alligauit sacramētis potuit sine signo sensibili dare spiritumsanctum. et conferre ei potestatem et ordinem episcopalem. Nam credendum est q̄ cum sicut alios episcopum ordinauit. attende hic

Crisosto q̄ christus thome apparuit qñ in errore fuit in quo magna xp̄i pietas oñdit q̄ ꝓpter vnū solū venit. Ait cris. cōsidera dn̄atoris clementiā qualiter etiā ꝓ vna aīa oñdit seipm̄ vulnera habētē et accedit vt solū vnū. hoc aūt de thome dubitatiōe dispēsatorie ꝓmissum est vt euidētioribus argumentis resurrectio dn̄i ꝓbaret. Nō eni dubitatū

Gregori. est ab illo ne dubitetur a nobis. vñ f̄m grego. nō casu sed diuine pietatis dispēsatione gestū est vt ille electus discipulus tūc deesset. qui audita resurrectione dubitaret dubitās palparet et palpās crederet vt a nr̄is cordib⁹ oēz dubitationē expelleret et dum in magistro suo vulnera palparet carnis in nobis vulnera sanaret infidelitatis plus enim in nobis incredulitas thome q̄ aliorū credulitas ad fidem profuit q̄ duz ille ad fidē palpando reducitur: mens nostra oī dubitatione postposita in fide solidatur et non solū nostrā fidē roborauit: sed etiam hereticorum errorē dicentiū iesuz verum corpus non habuisse

Leo pa. exclusit. Unde et leo papa: suffecit thome ad fidē ꝓpriā vidisse quod viderat: sed nobis opatus est vt tāgeret qd̄ videbat vnde greg. de ipsius thome z alioꝝ etiā discipu-

Gregori lorū dubitatione sic dicit q̄ resurrectionē dominicā discipuli tarde crediderunt. non tā illorū infirmitas q̄ nostra vt ita dicam: firmitas fuit: ipa nāq3 resurrectio illis dubitantibus ꝑ multa argumēta mōstrata ē: quam dū nos legentes agnoscimus q̄d aliud q̄ de eorū dubitatione solidamur. minus eni michi maria magdalena ꝓstitit: q̄ citius credidit: q̄ thomas q̄ diu dubitauit ille eteni vulnerū cicatrices tetigit: et de nostro pectore dubietatis vulnus amputauit. hec greg: Dispensationis autē grā: non ex curandi ipotentia dn̄s q̄ mortis regna destruxit signa mortis delere noluit sed pluribus de causis vestigia passionis .i. cicatrices vulnerū in corpore licet incorruptibili reseruauit: primo ad astruendā et probandā resurrectionem: ac reformandā et corroborandā discipulorū fidem de sua resurrectione dubiam. vt credāt q̄ ipse qui crucifixus fuit in eodem corpore numero resurrexit: Leo eni q̄ vulnera ostēdebat manifestabat q̄ idē resurrexerat q̄ in cruce pepēdit vnde Luc. videte manus meas et pedes meos: quia ego ipse sum secundo ad cōmendandaz eius circa nos dilectionē: vt q̄muisceticorditer sumus adiutio ostensis sue mortis indiciis insinuet: nosq3 ad dilectionez rependendā magis prouocet. Unde in apoc. Qui dilexit nos et lauit nos a peccatis nostris i sanguine suo: tertio ad ostendendam nostrā redemptionē: quia illa vulnera fuerunt nostre redemptionis signū. vnde Ysay: ipse vulneratus est propter iniq̄tates nostras: ideoq3 misericordias dn̄i cantare non cessent. sed dicant q̄ redēpti sūt a dn̄o qm̄ bonus: qm̄ in seculū mia ei⁹: quarto ꝓpter nostrā edificationez et īstructionē: si eni in corpore xp̄i glorioso etiā manebant signa sue passionis: et nos dn̄i cōpatiendo eadē vulnera cōtinue in mente portare: et ꝓ eis grās agere debemus vnde apostolus. Hoc sentite in vobis: qd̄ et in xp̄o iesu. quinto propter nostri recordationē et memoriā apud se semp retinendā. Nequaq̄ enim nostri obliuiscitur ꝓ quibus sic crudeliter plagat⁹ dignoscit. Unde in Ysaya. Ego tui non obliuiscar ecce in manib⁹ meis descripsi te. sexto ꝓpter dei patris reconciliationē vt deus pater ignoscat humano generi ꝓ quo filius sic voluit plagari. Unde apostolus. Aduocatū hēm⁹ apd̄ patrem iesum xp̄m iustū et ipse est ꝓpiciatio pro pctīs nostris nā pr̄i pro nobis supplicat obedientiā repn̄tās et q̄le genus mortis ptulerit semper oñdēs quod ē q̄dā

Bernardus modus interueniendi pro nobis. Unde bern. Securū accessum habes o homo ad deum vbi habes filium ante patrē matrem ante filium filius ostendit pr̄i lat⁹ et vulnera mater ostendit filio pectus et vbera nec vlla poterit ibi esse repulsa: vbi tot caritatis occurrūt insignia. Septimo ad impiorū confusionē vt ostensis eis in iudi-

Augustinus cio vulneribus: denunciet q̄ iuste damnari debeant. Vñ secūdum aug. Conuincens eos de peccato sue mortis dicet. Ecce hominē quē crucifixistis: videtis vulnera q̄ inflixistis. agnoscite latus quod pupugistis: quoniaz ꝑ vos et propter vos apertū ē nec intrare voluistis. Octauo ad electoruz exultationez dum in deo suo insignia amoris

Beda ꝓcipui quē ad eos habuit videbunt. Nam secūdū bedaz magnū gaudium erit sanctis videre vulnera in carne cristi fulgida per que victor triūphauit de morte z saluauit electos: veniens ergo dn̄s ad iudiciū in eadē forma oīb⁹ apparebit .s. iustis z iniustis. vt iusti videntes quanta et qualia pro eis sustinuit: in eius amore amplius exardescant: et in laude ac gratiarū actione proficiant. iniusti vero deterius puniantur confundantur et pereant. quātomagis tantis beneficiis ingrati extiterunt: z largiora beneficia dei indignius contempserunt. Nono vt triūphū seu titulum triumphalem et signum victorie sue oī carne ostendat z imppetuum circunferat que eum victorē diaboli per infinita secula demōstrent: verbigratia. miles ꝓ totius gentis salute fortiter egit. et multis vulnerib⁹ ꝑfossus est: hostem tamē interfecit: eiusq3 spoliis distributis victoriam sue genti reportauit: ait illi medicus. vis sanari sine omni cicatrice. vel cum cicatricibus sine omni deformitate. puto qd̄ in signum sue victorie: z pro exemplo animandi alios ad idem reseruaret sibi cicatrices. ille eni cicatrices sunt in xp̄o non in deformitatem: sed in ma-

Crisostom⁹. Augustinus gnam pulcritudinez: vnde dicit crisosto. q̄ cicatrices sūt in cristo super radio solis lucidiores. vnde etiam secūdū aug. in illo regno apparebunt in corporibus beatorum martyrū cicatrices vulnerū que ꝓ xp̄i nomine ꝑtulerūt sicut stella i celo: sicut lapis p̄ciosus in annulo: sicut flos i stipite: z sic ē rube⁹ color i rosa nō eni deformitas in eis. sed dignitas erit. z quedā q̄uis in corpore. nō corpis sed virtutis pulcritudo fulgebit: nec iō tn̄ si martyrib⁹ aliqua amputata z ablata sunt mēbra sub ipsis mēbris erunt in resurrectione mortuorū sed vbi mēbra vt predicerent ꝑcussa sunt vel secta ibi cicatrices sed tn̄ eisdē mēbris reddītis non ꝑditis apparebūt cōspice nūc dn̄m z cōsidera solitā ipsius benignitatē humilitatez z amorē feruentez quō vicz mōstrat thome z aliis discipulis vulnera vt tollat oēz obscuritatē de cordibus eorū ad ipsorū et nr̄am vtilitatē. Stat igitur cum eis per aliquā morulā loquēs de regno dei cōsolatoria stant et ipsi cū eo in eorū leticia magna audiētes illa verba excelsa et aspicientes faciez eius plenam gaudio ac decore et gratia. Attende bene eos familiariter circumcirca stantes. Sta et tu reuerēter et verecunde sed gaudēter a longe tamen si forte misericordia mot⁹ faciat te vocari licet imeritū. Tandez dicit

eis q in galileam vadãt et q ibi eis apparebit sicut promiserit et benedictione data discessit ab eis. Ipsi vero remanserunt vt paruo de ipso famelici et sitibundi sed plurimum confortati. Oratio.

Dñe iesu xpe qui thome dubitanti loca clauorum et lancee ostendisti et eum per digiti et man⁹ immissionem ab errore reuocasti da mihi vt tuorũ vulneruz et passionis semper habens memoriã digitum et manum hoc est quicqd discretionis et operis ĩ me fuerit totum in seruitium tuũ mittam et expendã et cũ Thoma confitear qz tu es dñs meus qui me sanguine tuo cõparasti et deus meus q me creasti vt qđ de credentibus salute futura et predixisti in me merear experiri et te largiente beatus apud te inueniri Amen.

Quomodo dñs apparuit septem discipulis ad mare tyberiadis. Capitulum lxxx.

Joban. xxi.

Postea facto inter

uallo temporis manifestauit se iterum iesus ad mare tyberiadis. i. se visibilem prebuit. et hoc etiam modo dicitur apparere qđ idem est q manifestari. nã secundum amb. illud apparet: in cuius potẽ est videre et nõ videri. Piscabant simul septem discipuli nocte quadam. vt cibum haberent. scz petrus et nathanael q vt creditur. frater philippi erat: et filij zebedei .i. iacobus et iohannes et alij duo quorum nomina nõ exprimitur. qz secundum quosdaz erant minores: vel scđm quosdam videtur fuisse philipp⁹ et andreas. Et piscaban ĩ naui aliena eis accommodata: vel locata seu alio modo licite acceptã: qz a principio sue conuersationis reliquerant nauem et rhetia. Piscabantur aut licite. qz scđm augu. nõ fuerat prohibiti ex arte sua licita et concessa victum necessarium querere: seruata sui apostolatus integritate: si qñ vnde viuerent aliud non haberent. Propter qđ et paulus scenefactoriam artẽ didicit: vt cum necessitas vel ecclesie vtilitas occurreret. de labore suo viueret. Et secundũ greg. negociũ qđ ante cõuersionẽ sine peccato extitit. hoc etiã post conuersionem repetere culpa non fuit. qđ autez ad peccatum iplicat: ad hoc necesse ẽ vt post conuersionem anim⁹ nõ recurrat. Vñ post cõuersionẽ suã ad piscationem petrus redijt. Matheus vero ad thelonium non resedit. Et p totam noctẽ illam hi septem discipuli inuani laborauerũt et nichil de piscibus ceperũt: qz diuinũ auxilium deerat cuius carentia nox dici põt. Hoc ideo factũ est. vt caprio sequens manifeste miraculosa appareret (Mane autez facto) p qđ intelligit gloria resurrectionis dñs iesus apparuit eis: stans in littore maris. Non apparuit supra aquã sed ĩ terra solida ad ostẽdẽdũ q ãpli⁹ nõ erat cũ eis ĩ fluctib⁹ vite corruptibilis: sed magis transierat ad statũ vite imortalis (Non tñ cognouerũt discipuli q iesus esset) Scđm cris. Mõstrari ostendit iesus seipsũ vt per miraculum qđ facturus erat agnoscerẽt eũ. Attẽde hic que acta sunt q iocundissima sũt Querebat ab eis quasi pisces emere volens: si pulmẽtariũ haberẽt. i. aliqd qđ decoqui et comedi posset. Pulmẽtariũ põt dici illud qđ pani dulcorandũ adiungit: et q panis vt magis comestibilis sit cõdit. Pulmẽtarium autẽ hic vocat pisces ad edẽdum dulces et delectabiles vt dicit cris. interi humanius loquit: vt qđ dixit emere ab eis mystice a nobis pulmentum petit dñs vt reficiat qđ ẽ obedientia mãdatorũ dei. ad quã omnes obligãt: vnde supra dixerat. meus cibus est: vt faciã voluntatẽ eius q misit me et (responderunt ei non) credebãt enĩ eum esse mercatorem pisces emere volentẽ. Cum aũt ad mãdatũ eius misissent i dexterã nauigij rhete impleuerũt illud (et non valebant trahere p piscium multitudine) qz eũ obedientes fuerũt ex obedientia fructũ cõsecuti sunt. Per septẽ piscatores qui hic enumerantur vniuersitas pdicatorũ ecclesie designatur qui sine xpi virtute nichil pretendũt et nichil proficere possunt. qz sine instructione eius interiori frustra laborat lingua pdicatoris Sz mane qñ venit lux illuĩans corda ipso xpo principaliter operante capiunt copiosam multitudinẽ piscium: p quã signatur multitudo credentiũ p predicationem apostolorũ et similiter multitudo penitentiuz per predicatores alios ad bonum conuersorum. dicit q pisces fugiunt rhetia fetida et corrupta: nec libenter intrant ea et propter hoc illi qui piscantur cũ talibus rhetibus paucos vel nullos pisces capiunt: sequitur tamen rhetia odorifera et munda: et ideo cum talibus capiunt melius. Rhete xpi est verbum dei: pisces sunt omnes peccatores dextra spiritualia: sinistra temporalia. Iste ergo qui predicat pp ter lucruz tẽporale vel vanã gloriã piscatur ad sinistrã et rhetia fetida habet: et ideo parũ pficit. sed qui in doctrina et predicatione querit salutem audiẽtium ille piscatur ad dexterã. et rhetia odorifera habet: et ideo multum pficit: nec mirũ. qz vt dicitur in prouerbijs vias q a dextris sunt nouit dñs: peruerse aũt sunt q a sinistris sunt. Johannes itaqz considerato miraculo facto qz vidit impletũ sicut predixerat recognoscit euz et dixit petro quem pre alijs diligebat: et etiaz qz inter alios prior erat (dominus ẽ) cui s. et pisces obediunt: dñs enĩ est nomen potẽtis: et p potẽtem in miraculo piscium est hic manifestatus. Johannes qui tãqz virgo ceteris purior erat: et pspicatior in cognoscendo citius alijs cognouit xpm. quia puritas mentis et corporis maxime disponit hominem ad cognitionem diuinorũ secũdũ bedam. cognouit primus dñm siue miraculo isti⁹ piscationis siue sono precognite vocis. siue prime reminiscens piscationis vbi petrus cantor. p petrum actiua et laboriosa vita. p iohãnez contemplatiua et quieta significatur. Contẽplatiua actiue deum quem cõsiderat ostendit. Si in die in actione fuisti: saltez in nocte dicat tibi cõtẽplatiua dñs est. ne ita distrahatis opibus q ipsum aliqñ non cõsideres hec petrus. Tunc petrus audito (qz dñs ẽ: tunica succinxit se) vt eum maiore reuerẽtia accederet eũ (erat enĩ nudus) id ẽ paruz vestitus. vt aptior esset ad piscationis op⁹. vñ beda dicit petrus nudus fuisse ad cõparationẽ ceterorum vestimentorũ qbus vti solebat. Sic nos solemus dicere cum aliquẽ simplici vestimento videmus indutũ. quare nudus incedis Vbi et theo pcinxit aũt se lintheo cinctu quem phenices et tbirij piscatores circumuoluunt sibi cũ nudi sunt: siue etiã ceteris indumẽtis apposuit (et) ex deuotione ac feruore dilectionis (misit se in mare) vt citius ad eum veniret memor domini quem feruẽter diligebat (alij vero discipuli) trahentes rhete piscium cum matura festinatione (nauigio venerunt) qz ita feruidi sicut petr⁹ non erant. petrus quidem moras nauis expectare nõ potuit. sed amoris imẽsitate cogente ĩ mare se pcipitauit vt velotius et magis festinus ad dominũ venire potuisset Vbiqz petrus feruẽtioris fidei et maioris dilectionis inuenitur vbi beda. Eodẽ autẽ ardore q et multa alia fecerat. venit ad iesum nõ tñ intelligẽdũ est petrũ sup fluct⁹ venisse: sed aut natando aut pedib⁹ proprijs querãt prope terrã. et scđm cris optime ponit hic cõditio iohãnis et petri: quia iohannes pspicatior erat intellectu: petr⁹ feruentior affectu Propterea iohãnes quidẽ prim⁹ cognouit iesum. Petrus vero primus iuit ad eũ. Mystice per mare significatur tribulatio psẽtis seculi. Vnde illi q desiderant ad xpm peruenire mittunt se in mare: quia nõ refugiunt tribulationes huius mundi: scientes q p mltas tribulationes oportet intrare in regnum dei. et tamen inter tribulationes securus et illesus xpi seruus euadit sicut petrus ille sus puenit. per nauigij vero significat ecclesia. vnde alij discipuli venerũt nauigio .i. protecti societate ecclesie secundum illud ps̃. protege eos in tabernaculo tuo (Et cum descendissent in terram inuenerunt prunas in littore positas) .i. ordinatas ad calefaciendum (et piscem illis suppositum et panem) iuxta positum. Ecce aliud miraculũ nã nõ ex materia subiecta sicut alias mi=

Ambrosius.

Augustinus

Gregorius

Crisostom⁹.

Crisostom⁹.

Beda.

Pecãt.

Beda.

Theoph

Beda

Crisosto

triplicauit panes: sed de nichilo et nouo fecit virtute diui na carbones accensos et piscem et panē ad maiorē disci pulorum in fide resurrectionis xpi confirmationem. De bethsaida ad vnam leucā contra orientē est locus vbi ste tit iesus in littore: cuius adhuc vestigia ibidē ostendunt in lapide: et inde non ad iactus lapidis medietatē locus vbi viderunt prunas et piscem suppositum et panem: et iussit iesus afferre de piscibus quos prēdiderunt nutu ip sius. ascendit autē simon petrus et traxit rhete in terram

Ysydorus

plenum magnis piscibus cliij. dicit Ysydo q omnia ge nera piscium ad istum numerū reducūtur: et quia aposto li debebant esse piscatores omniū hominū: ideo tot et nō plures pisces piscati sunt: et cum tanti essent nō est scissū rhete numerū et magnitudinem piscīū exprimit ad de clarationē miraculi ex tanta captione eorum et iterū ex rhetis integritate: quia non ē scissum et vocās dominus discipulos ad prandendum et simul cum eis comedens ad declarationē sue resurrectionis et ad ostendēdum nō esse fantasma qd factū est eis fecit cōuiuium et festū ma gnum cū ipsis in littore maris: et nemo discumbentiū au debat eū interrogare quis eēt non ppter austeritatem et formidinē: sed ppter reuerentie auctoritatē et cognitōis certitudinē: scientes discreta cognitione quis dns est cui cum metu et reuerentia oportet intendere: et ideo frustra fecissent de hoc q̄stionē: quia nō oportebat facere eā vbi eis ē veritas exhibita a parte sibi nulla ē opus interroga

Crisosto

tione. Vbi criso. Et nullus audebat eum interrogare: sz cum silentio et formidine multa et reuerentia sedebāt: at tendentes in eū. Nā sciuerāt quidem qm dns est: formā autē alterationē vidētes et multa admiratione plenā: val de erant stupefacti. Unde et Aug. Nemo audebat dubi

Augusti.

tare q ipse esset: tanta eīm erat euidentia veritatis qua il lis iesus apparebat: vt nullus eorū auderet non solū ne gare: sed nec dubitare. et ideo stultū esset īterrogare. Et consuete humilitatis sue more ministrās eis: accepit pa nem et dedit eis benedictū tamen et distribuendo fractū et piscē similiter et comedit cū eis: nam eo modo diuide bat eis et distribuebat sicut consueuerat: ante passionez ad declarandā suam resurrectionē. Stant igitur reuerēt multumqz alacbriter isti septē discipuli cum dno suo pa riter comedentes cū eo. Aspiciūt desiderabilē et iocundā faciē eius et exultant in cordibus suis. Accipiūt de sacra tissimis manibus eius escas desiderabiles et reficiūtur non minus spiritualiter q̄ corporaliter. O quale est istud cō uiuium. Considera bene per singula et si potes pascaris cum eis in exultatione et leticia. In hoc conuiuio ecclesie spūali xpus pparat prunas caritatis: quas de celis por tauit ad terras: qz ignem venit mittere in terraz et vult vt accendatur. Itē preparat piscem suppositū prunis: qui ē ipse xpus: qui sup prunas ponitur qm ex incendio carita tis p nobis in cruce immolatur. Itē pparat panem quo re ficimur: q est et ipse: nā ipse reficit nos per doctrinā et etiā dando corpus suum nobis in cibum. Dedit etiā dominus discipulis piscē: quia suā passionem imitandā ostendit: dedit et cū pisce panē: qz post tollerātiā passionis gaudia

Augusti.

eterne societatis repromisit: Unde aug. Fecit dns pran diū septem discipulis de pisce asso et alijs quos ceperant piscis assus xpus ē passus: ipse ē et panis qui de celo de scendit: huic comparatur ecclesia ad participandam beati tudinem eternam propter quod dictum ē: afferte de pi scibus quos apprehendistis nunc: vt omnes qui hāc spē gerimus per illum septenarium numerum discipulorūz per quem potest nostra vniuersitas intelligi figurata tā to sacramēto nos communicare noscemus: et eidez bea

Augusti.

titudini nos sociari. Hec Augu. Ideo etiam vltimuz cō uiuium cū septem discipulis piscantibus voluit celebra re: quia illi post vniuersale iudicium cum dno eternū cōui uiui sunt celebraturi: q septiformis spūsancti gra repleti fluctus huius seculi diuino amore calcāt et lucrandis aiabus inuigilāt. Unde Grego. Cur cū septem discipulis vltimuz conuiuium celebrat: nisi q eos tm̄mō q septiformi gratia spūsancti pleni sunt: futuros secū in eterna refectione de nūciat. Septē quoqz diebus omne hoc tēpus euoluitur: et se pe septenario nūero pfectio designatur. Illi ergo vltimo cōuiuio de pñtia veritatis epulātur. q nūc pfectionis stu dio terrena transcēdūt q̄s huius mūdi amor nō ligat: qbus si vtcūqz pteptamenta obstrepit. cepta tn̄ cor desideria non retūdit hec gre. Sicut ergo dns in alia piscatione si gnificauit ecclesiam qualis nūc ē: sic in hoc loco q̄liter in fine seculi. i. in vltima resurrectione mortuorū futura sit. Ma re. n. pñs seculū significat. littus qd est finis maris finem seculi designat. vnde ibi iesus ascēdit in nauē: qz adhuc in fluctibus vite corruptibilis cū discipulis erat. Hic autē i littore stabat: qz iam ad statū vite immortalis transierat. Ibi non in dexterā: nec in sinistrā. sed indifferēter inquit Laxate rhetia vrā in capturā vt intelligamus bonos et ma los: hic autē (mitite inqt in dexterā nauigij rhete) vt si gnificaret eos q stabāt ad dexterā solos bonos. Ibi nu merus piscīū non exprimitur: qz multiplicati sunt super nu merum. Hic vero certus est numerus. s. cliij. q numerus hz quinquagenariū p quē designatur iubileus ī quo cūctus pplus ab omni ope quiescebat. et insup habet tria ppter mi sterīū trinitatis. Ideo autē dictū ē q erant magni: qz om nes electi magni sunt in regno celorum licet gradus sint diuersi. Ibi rhete ppter significanda scismata rūpebatur hic vero non ē scissum rhete qm in illa summa pace san ctorum nulla erunt scismata. Et ideo ad hoc cōmendan dum valet: q iohannes ante hanc apparitionē tanquam finē libri sui interposuit dicens. Multa qdem et alia signa fecit iesus in conspectu discipulorū suorū q non sūt scri pta in libro hoc. quod esset etiā secuture narratōnis quasi. phemium. Attende nichilominus que sequūtur: qz pul cherrima sunt et vtilia nam cōpleto isto solenni cōuiuio et refectionis beneficio oibus cōmunitur exhibito (dicit) dns specialiter (simoni petro) volens ei conferre benefi cium spāle (simon iohānis) scz filius (diligis me plus his) id est plusq̄ isti me diligant q. d. qd mihi dabis: quid mi

Alchuinus

chi prestabis quia diligis me. vbi Alchuinus. Misticē sūt simon obediens Iohānes gra dei merito ergo noīe vo catur id est obediens gratia dei. vt ondatur q ardētiori illum caritate amplectitur non meriti humani: sed diuine esse muneris interrogat dns an se diligat: quē semper et vbiqz maiorem amoris affectionē erga se ostendere vide bat (simon inqt Iohannis diligis me plus his) qui tui a moris affectū plusq̄ hi circa me ostendis. In quo appa ret q ille qui eligitur ad officiū prelationis: debet dilige re deum p ceteris: et q ceteris paribus melior et pfectior debet perfici in platū: quia dns requirebat pficiendū: an plus diligeret eum et plus hz caritatis que ē vinculū p fectionis: nā in omni regimine ille qui presidet et guber nat debet excellentior esse vt ad plura ac maiora et magis ardua tenetur platus q̄ quicunqz subditus. quia sicut se habet aia ad corpus qd regit: et ratio ad vires inferiores et pastor ad gregem: et homo ad bruta aialia: sic se debet habere prelatus ad subditos. Et ideo videtur q ille qui aliquem eligit ad tale officiū tenetur semper eligere me liorem: non tamen intelligitur melior litterarior vel astu tior sed ille qui omnibus conditionibus pensatis melior ē ad tale officium ad honorem dei et vtilitatez eccle. Ali ter autem eligens vel promouens non videtur iudicium diuinum euadere. Quod autem scdm iura sufficit eligere bonum et ydoneum. hoc est secundū iudicium humanuz

Augustinus

per quod talis non est puniendus cum scdm aug. aliqua permittuntur humano iudicio incorrecta propter maio ra mala vitanda que tamen sunt diuino iudicio corrigen da. Nam aliquid sufficit secundū iudicium humanuz qd non sufficit secūdū iudicium diuinum secundum iudici um humanum sufficit illud de quo homo non potest ac cusari. nec electio eius improbari. Cōstat aut difficile eē electiones fieri si posset ex hoc reprobari. q inuenitur alius

Quō dn̄s apparuit septem discipulis

melior q̄ ille q est electus. Ubi sufficit fm iudiciū hūanū vt electio sit recta. Et eligat ydone⁹ scdm vero iudicium diuinū et cōsciam necessariū ē eligere meliorē q̄tū ad honorē dei ⁊ vtilitatē eccl̄ie: si vero aliqs min⁹ bonū p̄eligat et aliqd priuatū: puta affectio carnalis spes beneficij ⁊ cōmodi tēporal' eū moueat ē fraudulēta electio ⁊ psonarū acceptio ⁊ peccat. Sciēs ergo dn̄s īterrogat sciebat eū q̄ nō solū diligeret eū vt̄ etiā pl⁹ oib⁹ diligeret sȝ innuit vt ⁊ corde credam⁹ ⁊ ore cōfiteamur nesciēs aūt petrus quātū alij xp̄m diligebāt nō ē ausus r̄ndere plusq̄ alij: qz cor alteri⁹ videre nō poterat: sed cū modestia locut⁹ ē et absolute r̄ndit (etiam) hoc ē ita (dn̄e tu scis: qr amo te) q. d. ⁊ ei p̄m testē inuoco q secretorū es cōscius qr amo te: et tu q interiora cōsideras scis si plus alijs amē te qd ego nescio: tu scis q̄tū diligo te: ⁊ qr ītegro corde te diligo: q̄tū vero alij te diligūt nescio. Itē qr expert⁹ ppe fragilitatis in xp̄i negatione fuit: cautius de se r̄ndit nec vltra se effert re in xp̄i dilectione ausus fuit: sed q̄titatē sue dilectionis in iudicio xp̄i q secreta cordiū intuet' posuit nec audet inuocare consciām ppriā i qua p̄us decept⁹ fuit: sȝ dn̄i conscientiā inuocat dicēs (tu scis qr amo te) ac si dicat: tu nosti plusq̄ ego: hūiliās se corā apostol' non dicit plus his sed simpliciter (amo te) instruēs nos q̄ non debemus nos alijs p̄ponere: sed alios nobis: quod ergo de se nouit. s. q̄ diligeret dixit qd nesciuit. s. vtrū plus alijs diligeret tacuit docens nos q̄ i dubijs suspensam debem⁹ sententiā tenere. ⁊ nō temere de occultis diffinire (dicit) dn̄s officiū pastorale sibi cōmittēs (pasce agnos meos) q. d. hoc michi dabis. hec p̄stabis si amas me vt pascas gregē meum. In hoc sciam ⁊ experiar q̄ me amas si. s. gregem meum pascis exhibitio operis fit p̄batio dilectionis. dilectio eī dei probatur in dilectione primi q̄ vero op⁹ veritatis pro eo nō impendit min⁹ deū diligit. vn̄ aug. confitēti aūt amo

Augustinus

rem suum oues suas cōmēdauit: tanq̄ nō esset vbi ostenderet petr⁹ amorē suū in xp̄m: nisi esset pastor fidelis sub principe oīm pastorū. Cūqz dn̄s secūdo ab eo quesisset si ip̄m diligeret: ⁊ petrus idē qd supra respōdisset. Itē subdit (pasce agnos meos). Cū vero dn̄s tertio q̄reret si eū amaret (contristatus ē petr⁹) eo q̄ sepius eēt īterrogat⁹ ab eo q sciuerat qd interrogabat ⁊ turbat⁹ fuit. eo q̄ sciebat eū scire etiā oīa futura. ppter qd timuit ex tali replicatione ne xp̄s sibi vellet p̄dicere aliquē casum sui futurum: sicut supra p̄dixit ei suā negationē futurā et idō merito timuit ⁊ turbat⁹ fuit vn̄ fm Criso. Rursus formidat

Crisostom⁹

ne forte estimās se diligere si non diligat corripiat: sicut et prius corrept⁹ ē multū se estimans fortē vn̄ ad ip̄m xp̄m refugit (et dicit ei: dn̄e tu oīa) scis et ineffabilia cordis et presentia et futura: et de vltimo cordis ptulit amātis vocem dicēs (tu scis qr amo te) q. d. tu scis oīa et p̄ntia ⁊ futura. Ideo tu scis q̄ nūc te diligo: sed q̄d sit michi futurū ego nescio tu scis. Deinde post tertiā petri r̄nsionē dominus adiecit (pasce oues meas). Interrogauit aūt eū ter. non ignorās quo aīo cōfiteretur xp̄i amorē sed vt trina cōfessio amoris deleret trinā negationē timoris: ter negauit timoriter confessus ē amor vnde aug. Reddit nega-

Augustinus.

tioni trine trina cōfessio: ne min⁹ amori lingua seruiat q̄ timori: et plus vocis elicuisse videatur mors imminens

Ambrosius.

q̄ vita presens. ⁊ fm Ambro interrogauit nō vt disceret sed vt doceret quē eleuādus in celū amoris sui velut vicarium relinquebat non vult dominus suos agnos vel oues committere: nisi illi q eū diligit: quos ipse tantuȝ dilexit vt pro eis mori dignaretur: et idō prius ecclesie pastorē interrogat an se diligat: et sic postea ad pascendum suos agnos ⁊ oues ei cōmittit: sicut. n. fuit timoris iudicium negare pastorem: sic est amoris officiū pascere dominicum gregem. vnde Cris. Si diligis me induc p̄siste fra-

Crisostom⁹.

tribus: et feruentē amorē quem per omnia demōstrasti nunc ostende: et aīam quam dixisti positurū te esse p me hanc pro ouibus da meis ostendens quanti appreciatur presistentia propriarum ouium: et quoniam hoc est maxime eius qui in ipsum ē amoris signum. vnde ⁊ grego.

Gregori.

si ergo signum dilectionis est cura pastoris: quicunqz virtutibus polens gregem dei negligit pascere summum pastorem conuincitur non amare. vnde ⁊ aug quid ē aliud

Augusti.

diligis me pasce oues meas: q̄ si diceret. Si me diligis non te pascere cogita sed oues meas et sicut meas pasce non sicut tuas: gloriam meā in eis q̄re non tuam damnū

Bernar.

meum non tuum lucra mea non tua. vn̄ ber. non ociose totiens repetitum est petre amas me in cōmissione ouiū. Et ego quidem id significatum proinde puto ac si illi dixisset iesus: nisi testimoniū tibi perhibente conscientia. q̄ me ames et valde p̄fecteqz ames hoc ē plusq̄ tua: plusq̄ tuos: plusq̄ etiam te: vt trine repetitionis mee numerus impleat: nequaq̄ suscipias curam hanc: nec te intromittas de ouibus meis: pro quibus vtiqz sanguis meus effusus ē. terribilis sermo: et possit etiā impauida quorumuis tyrannorū corda cōcutere. Propterea attendite vobis quicunqz opus ministerij hui⁹ sortiti estis: attendite inq̄ vobis et precioso deposito quod vobis creditum ē. hec ber. Uide quomodo dominus xp̄s committēdo petro pastorale officium. ipsum ter examinat de dilectione quia pastores eccl̄ie debēt deum ac p̄ximuȝ p̄ ceteris hominibus diligere: non ergo debet quis eligi in prelatum nisi habitis certis signis ⁊ argumentis de dilectione ei⁹ erga deum ⁊ p̄ximum vnde ber. An non incongrue de

Bernar.

dilectione requiritur qui pascendo gregi preponit'. Ille eū preesse debet alijs q vino caritatis inebriatus exestuat immemor sui vt non querat q sua sunt: sed magis que iesu cristi. Attende etiam: q̄ dominus pastorale officiū iniūgit trina examinatione p̄missa ⁊ idō qui ad hoc officiū assumitur p̄us examinari debet diligent' p̄imo autem ⁊ secundo agnos imperfectos quodam lacte vescendos ⁊ tertio oues perfectiores solido cibo alendos petro commisit: quia non solum pastorem sed et pastorum pastoreȝ eum constituit. Sunt. n. in eccl̄ia tria genera seu tres gradus hominum fidelium. qui sicut agni et oues in ecclesia sunt pascendi scilicet incipientes et proficientes. qui quasi adhuc imperfecti nomine agnorum: et perfecti qui nomine ouiū possunt itelligi ⁊ bis dictū ē: pasce agnos meos sed semel pasce oues meas quia infirmi et adhuc tenelli in fide ampliori pastorali cura ⁊ sollicitudine indigent q̄ fortiores ⁊ ingradiusculi qui se regere valent: nec tanta cura egent: pascit igitur petrus agnos. pascit et oues: pascit filios pascit et matres. quia regit et subditos et p̄latos oīm igitur pastor est qr p̄ter agnos et oues i ecclesia nihil ē nihil inq̄ quod suis pastoribus commiserit. Sed cum Johannes a domino magis esset dilectus q̄re non est alijs apostolis p̄latus sed petrus. Quia erat adolescens ⁊ si esset prelatus illi scandalizarentur forte in eo sed non ita in petro qr senex. Item ne videretur amicos carnales exaltare et eos alijs preferre. Utinam ecclesia imitaretur hoc exemplum et non faceret in multis contrarium. Considera hic solitam domini caritatem et benignitatem. Aperte enim vides quomodo diligenter et affectuose imprimit reiterat et recommendat petro animas nostras. Ter enim interrogans eum de amore. Ter subiungit pasce. ¶ Non dicit ei tonde munge. macta ⁊ manduca sed dicit tribus vicibus pasce scȝ pane doctrine et sancte predicationis verbo vite et honeste conuersionis exemplo et temporalis sustentationis subsidio. Ter ergo dictum est pasce ad significandum q̄ habens curam animarum debet subditos pascere pastu triplici. s. verbi dei et boni exempli et prout potest temporalis subsidij. Sed istud quod dicitur ter pasce quidam mali mutant i tonde munge et occide quia multi hodie subditos exactionibus temporalium opprimunt malis suasionibus et exemplis corrumpunt et occidunt sed de triplici pastu p̄dicto parum cogitant vel curant. Deinde postq̄ petrus dominum se amare ter respondit et hoc amoris sui priuilegium confirmauit mortem ei dominus nuncians suaȝ

martyrium sibi predixit in qua morte quantũ petrus eũ dilexerit demonstrauit aperte. quia prelati ecclesie tantã debent caritatem habere. vt parati sint se morti pro grege exponere. Unde ait xp̃us loquens petro parabolice (Cum esses minor) non tam etate q̃ sensus et virtutis imbecillitate qua negasti me (cingebas te) et ad libitum tuum pperabas (et ambulabas vbi) scd̃m appetitũ (volebas. cum autem senueris) non tam etate q̃ sensus et virtutis stabilitate. sicut iam tua demonstrasti confessione (extendes manus tuas. s. ad crucem hoc ẽ crucifigeris. vbi promptitudo eius ad martyrium tolerandum designatur. et genus mortis (et alius) scz tortor (te cinget) et ligabit vinculis. fuit enim ligatus cordis: et sic in cruce positus. non clauis affixus vt viueret diutius. et longior esset ipsius cruciatus (et ducet te) i. viriliter trahet (q̃ non vis) ire naturaliter secundum appetitũ sensitiuum scilz ad mortẽ quã refugit sensualitas et voluntas natural' voluntate tamen deliberata et electiua q̃ cupiebat esse cum xp̃o in vita eterna: et s̃m appetitum intellectiuum etiam senex voluit ad mortem duci et crucifigi sequens mgr̃m suum qui ait: non mea sed tua voluntas fiat. Sed si fieri posset vitam eternam p̃ter mortis molestiam concupisceret. Est n. i homine duplex appetitus. s. sensitiuus et intellectiuus: et vterq3 aliq̃n et large loquendo volũtas nominatur: q2 solus appetit⁹ intellectiuus pp̃e volũtas dr̃. Lz ergo appetitus intellectiuus in petro eẽt pmpt⁹ ad martyrium: tamẽ appetit⁹ sensitiu⁹ refugiebat: q2 mors est vltimũ terribilium: Et eodẽ mõ i xp̃o fuit: vt visum ẽ supra vbi ad patrẽ orauit. Nam inter aiã et corp⁹ ẽ adeo naturalis amor: q nũq̃3 vellet aia a corpore separi nec econuerso. et ideo dicit (q̃ tu non vis) s. scd̃m nature instinctum: q̃ sic est naturalis: vt nec ipsa senectus eũ petro auferre potuerit: sed desiderũ grẽ hoc ĩmittit vnde dicit apostolus. Cupio dissolui et ẽ cũ xp̃o. vñ Criso. dicit ergo: q̃ nõ vis ppter naturalẽ cõpassionẽ aie que inuita separatur a corpore: do hoc vtilit dispẽsante vt nõ multi sibi mortẽ iferant violẽtã hec criso sed scd̃3 aug. quãtacũq3 sit molestia carnis d3 eã vincere vis amoris. q̃ amat xp̃e: q̃ etiã mori voluit p nobis: quia si nulla eẽt vel pua mortis molestia: nõ esset tã magna martyrij glĩa. vñ greg. neq3 n. si plenissime petrus nollet p xp̃o pati potuisset: sed martyriũ qd̃ p infirmitatem carnis noluit: p virtutem sp̃us amauit. Qui dum per carnẽ ad penas ire trepidat: p sp̃m ad glĩam exultat. Actũq3 ẽ vt cruciatũ martyrij nolendo voluisset. Sic nos q̃q3 cũ gaudiũ q̃rim⁹ salutis amaz poclum sumimus purgationis. Amaritudo q̃dez i poclo displicet sed restituẽda per amaritudinẽ salus placet. Cũ ergo cognouit dñs q diligeret a petro p̃dixit ei fructũ dilectionis. s. coronã martyrij q̃ oues pascere et ecclĩam multiplicaret: et se rapuit sequi deberet vñ glo. Passurũ p̃dicit quẽ negaturũ p̃dixerat: hoc iã poterit. s. pati pro xp̃o rõe firmatus qd̃ imature pollicebat infirmus. Jam nõ metuit huius vite interitũ q2 resurgente dñoi vite alterius p̃cessit exemplũ. vñ et cris. Et nimirũ hoc volebat et cupiebat idcirco ei manifestũ hoc fecit: q2 enĩ dixit aiam meã ponam p te: et si oportuerit me mori tecũ: nõ te negabo. dedit ei qd̃ desiderabat. Quia enĩ petrus sp volebat eẽ i eis que p eo erãt piculis cõfide ait: ita enĩ tuum iplebo desiderũ: vt q̃ non passus es iuuenis existens hoc te oporteat pati senẽ factum. hec cris. Hoc autem qd̃ ait: alius te cinget et ducet te debet p̃cedere hoc qd̃ dicit extẽdes man⁹ tuas nam in alterius cinctione exp̃mit impositio vinculorum a psecutore. vnde aug. extendes inquit man⁹ tuas hoc est crucifigeris ad hoc autem vt venias: alius te cinget et ducet nõ quo vis: sed quo non vis. Prius dixit q fieret: et deinde quomodo fieret: non enĩ crucifixus sed crucifigiendus quo nollet ẽ ductus. hec aug. Et bñ dixit cum senueris. Nam post temp⁹ quo verba ista dicta sũt vsq3 ad temp⁹ mortis petri fluxerunt fere triginta septẽ anni. Unde patet q satis senex erat. In hoc autem q petrus cum senuisset et prope terminum vite iam esset passus est molestiam crucis. mystice significatum est q post peccati remissionem toto tempore vite sue debet homo pro peccato suo dolere. et vsq3 ad terminum vite miseriã sustinere. Unde glo. etiam remissis peccatis tolerat homo miseriam: in quã tamen ex peccato venit. productior est pena q̃ culpa. ne parua videretur culpa si cum illa finiretur et pena in petro typus est secularium et religiosorum. secularis enim quo vult vadit domine sue voluntatis: sed religiosus superioris ligamine cinctus grauitate religionis senior et professione maturior. precepto maioris frequenter ducitur quo non vult: nisi propter obedientie fructu3 (hoc autẽ3 dixit) iesus petro (significãs) quia esset crucifigendus. et hac morte deu3 clarificatur⁹. martyrium enĩ petri fuit ordinatum ad gloria3 dei: quia sicut nec cingeretur vinculis cum domino xp̃s in obscurauit in cordibus audientiu3 negatione. ita extendẽdo manus in simili cruce sicut xp̃s: glorificauit xp̃m per exemplum constantie in veritatis confessione in auribus crucifigentium tortoru3. Quamuis enĩ christus non clarificetur in se a malis et infidelibus tamẽ clarificat quotidie per exemplũ patientie a sanctis et bonis fidelibus mors ergo sanctorum est ad gloriam xp̃i: quia ex hoc ostendit magnitudo domini q pro eius veritate et fide sancti exponunt se morti. Cum enĩ vis amoris graues vincat molestias mortis. profecto martires morte sua deum clarificãt ostendentes ea quantum colendus et amãdus sit. Et nota q xp̃us in directum crucifixus est. petrus ob reuerentiam domini in contrarium s. deorsum sed andreas i transuersum (Et cũ hoc dixisset) iesus petro nuncians ei mortem et passionem ne dura et intollerabilis petro videretur passio hanc suo exemplo plus mgr̃ lenire curauit. et ad genus mortis exemplo sui eum inuitans (dixit sequere me) i. imitare me. sequi enĩ dñm imitari est. ac si diceret tãto tolerabilius crucis passione3 sustinebis. quanto in eius sufferentia mea te sequi vestigia recordaberis. vt sicut ego pro tua salute crucis patibulum sustinere non distuli. ita quoq3 tu pro cõfessione nominis mei te pati debere memẽto quia eo gloriosiorem palmã martyrij cõsequeris. quo ad hanc promerendã artius mgr̃i iter seq̃ris quia enim petrus prius singulariter ad hanc se exhibuerat sequelã dicens: quare non possu3 te seq̃ animaz mea3 pro te ponam. ideo singulariter ab eo exigit dominus p missum dicens (Sequere me) s. in genere mortis. Si me inquit diligis seq̃re me. veni post me et sicut ego pro te. ita et tu moriaris pro me sicut ego tu in crucem ascende tu eandem quam ego mortem patere. Unde non dixit ei soli sed signanter p̃ alijs. quia ipse p̃ omnibus debebat animam pro grege ponere ouibus. Hoc autẽ dicendo dominus surrexit et a loco cõuiuij abire cepit. Et sic p illam sequellam corporalem idem significabat qd̃ pri⁹ petro p verba expresserat sicut enĩ in vet. testa. pphete significabant aliqua verbis et aliqua factis: similiter xp̃us faciens postq̃ verbo predixerat petro suum martyriu3 icepit ire. et tunc dixit ei sequere me. s. in hoc qd̃ predixi tibi (Conuersus petrus) retrahendo oculos ab aspectu dñi (vidit iohannem quem diligebat iesus etiam sequẽte3) quia sicut et petrus ceperat ire post xp̃m et volens certificari de morte iohannis ex amore quo eum diligebat de eo dominum quesiuit dicens (Hic autem quid) s. patiet q. d. ecce ego sequor te in passione. hic autem quem vt me diligo nunquid morietur sicut et ego. Postq̃ petrus audierat se crucifigendum. voluit etiam agnoscere fratris exitum. Diligebat enĩ petrus iohannem spãli dilectione et ideo volebat eum in martyrio sociu3 habere. Unde dicit cris q valde diligebat petrus iohannem: et audiẽs tã magni amoris indicia a domĩo q vic3 simili genere mortis secuturus esset dominu3 quo domin⁹ precesserat Petrum cupiebat tam magnorum munerum habere sociu3 de hoc ait qd̃ petrus interrogauit eũ iohãnes interro

Crisosto

Augusti

Gregori

Crisosto

Augusti.

Crisostom⁹.

Dixit

gasset sed non audebat. Diligebat autem vt hic dicit Je
sus iohannem: non quidem singulariter solum: sed p̄ ceteris
familiarius: specialia signa dilectionis ei ostendendo p̄
ceteris: et hoc signū inter cetera vt p pacē exiret de vita
non per certamen passionis. Diligebat p̄mo quippe pro
pter mundiciā puritatis. quia virgo est electus a deo et
virgo permansit. Secundo pp̄ter sublimitatem sue sapi
entie: quia ceteris altius archana diuinitatis vidit. Ter-
tio propter feruorem sui affectus ad xp̄m qui diligentes
se diligit: et respondens iesus petro dicens (Sic eum vo
lo manere) i. expectare s. absq; passiōe martyrij (donec)
ecclesia sua pace firmata (veniam) s. ad deum vocandum
et per placidam mortem de hoc mundo ad gloriam cele
stem assumendum. quasi dicat nolo eum mori p martiriū
et me sequi per viam passionis: sed magis volo eū occu-
pari in q̄ete contemplationis (donec) me vocante de hac
vita in aliam transferat suauiter et iocunde. Habet enim
in legenda eius: q xp̄s apparuit sibi circa finem vite sue
cum discipulis suis vocans eū ad gloriam: et ad epulan
landum cum illis (quid ad te) s. inuestigare de ipso: quia
ad petrū non pertinebat scire q̄d deus ordinabat in futu
rum de iohanne sed tantum ptinebat ad ipsū verbo xp̄i
prompte et humiliter obedire. Ideo sequit tu me seque-
re. s. crucis passione. Unde cris. Sic eum volo manere in

Crisostom⁹.

quit. q̄d ad te: per hoc erudiens nos nō anxiari neq; mul-
tum inuestigare: neq; vltra ea que placent ei querere ni
chil vltra q̄ȝ oportet circūscrutari. Hoc autem faciebat
ab intemperanea cōpassione que ad seinuicem erat diui-
dens eos. Quia em̄ debebāt orbis terrarū procurationē
accipere: non oportebat eos ad seinuicem de reliquo eē
complexos. pfecto em̄ magnum huic orbi terrarū factuȝ
esset damnum. Propterea ait: opus cōmissum est tibi id
attende et pfice et exercere et cetera. Huc vero si voluero
manere hic (quid ad te) Tu ea que tu ipsius sunt attende
et de his sollicitus sis. hec cris. (Exiuit ergo sermo iste in-
ter fratres) i. discipulos. qui erant vniti fraterna carita-
te: et diuulgatū est in publicum p narrationē vnius ad al
terum (q discipulus ille non morit) Hunc intellectū cō-
ceperunt ex verbis xp̄i: et in isto intellectu sermo ille reci
tabatur: q iohannes non esset moriturus sed donec xp̄s
ad iudicium veniret victurus. Sed non erat hoc magnū
donū si datum esset discipulo: cū melius sit dissolui et esse
cum xp̄o. Ille tamen intellectus fuit erroneus. Quia io-
hannes s̄m veritatem est mortuus. Et ideo statim exclu
ditur cum subditur (Et non dixit iesus nō moritur) q̄r
sententia mortis in omnes in originali peccato natos p-
lata est (Sed dixit sic eum volo manere) a dolore p̄secu-
tionis alienum (donec veniam) vocando eū in morte per
resolutionem naturalē ad celū (q̄d ad te) hoc remissiue le
gendum est. q̄r non querit sed solum recitat hoc q̄ ante di
xit: habebat autem iohannes nonaginta nouē annos cū
moreretur: et sex aginta octo annis p̄dicauit. (Hic ē disci-
pulus ille) s. iohannes de quo saluator iam locutus ē (q̄
testimonium phibet de his) que vidit et audiuit: propter
q̄d eius testimoniū est efficax et verū (et scripsit hec) tanq̄
testis verax testimoniū phibens de eis modus erat anti
quorum q illi scriberent historiā qui vidissent. pp̄ter q̄d
dicitur historia: ab historin q̄d est videre: q̄r q̄ videt q̄d sit
potest inde historiam cōtexere: et ideo iohannes q̄ verba
xp̄i audiuit et facta ei⁹ vidit. cōuenientissime scribere potuit
Obmissa autem omni cōparatione inter duos istos di-
scipulos de dilectione potest ad mysterium referri et my
stice accipi nam per hos duos duplex significatur vita s.
actiua et contemplatiua. per petrum enim cui dictum ē
sequere me: labor exprimitur vite actiue ad quam ptinet
necessitatibus p̄ximorū insudare: ac pro veritate et iusti-
cia si necesse fuerit vsq; ad mortem certare: p iohannem
vero suauitatis designatur vite contemplatiue ad quem
pertinet omnibus aliis obmissis soli deo inherere de quo
bene dictū est (sic eum volo manere donec veniam) id est

eos quos gustu mee contemplationis inebriauero semp
proficere volo. quousq; me in die iudicij cum eterna re-
muneratione apparente de fide transeant ad speciem. et
de imperfecta vite huius contemplatione ad perfectam
glorie contēplationem. Utriusq; autem vite finis et ob-
iectum est deus pro quo exercetur hec et illa: sed vita a-
ctiua plus diligit q̄ȝ contemplatiua: quia magis sentit a
gustias presentis vite: et estuantius desiderat ab eis libe
rari et ad deum ire: contemplatiuam vero vitam deus pl⁹
diligit: quia eam magis conseruat: non enim simul finit
cum vita corporis sicut vita actiua: et ideo in p̄s dicit di
ligit dominus portas syon super omnia tabernacula ia-
cob. vnde dicit dominus de vita contemplatiua: sic eum
volo manere i. expectare: donec veniam: vel in fine mun
di vel in morte contemplatiua: sed vite actiue dicit tu me
sequere: quia contemplatiua hic inchoata non perficitur
sed inchoata manet et expectat donec veniat xp̄us perfi
ciendo cum venerit: sed actiua vita perfecta et informa-
ta eius passionis exemplo: interim sequitur xp̄m patien
do pro eo: potuisti itaq; attendere q̄ȝ multa et q̄ȝ magnifi
ca dicta et facta sunt in hac apparitione: et hanc appari
tionem vocat iohannes tertiā s. a numero dierum: sed nō
numero apparitionum. Prima apparitio fuit in prima
die qua surrexit qua pluries se manifestauit secūda post
dies octo: quādo thomas vidit et credidit. tertia hac die
quando de piscibus prandiū fecit: sed post quot dies ab
octaua resurrectionis id fecerat: euangelista non deter-
minat: vel potest referri ad vices: q̄r nō legitur q multis
vel pluribus discipulis simul apparuerit: nisi p̄mo tho-
ma absente: et secundo eo presente: et tertio hic ad mare.
Unde signanter in plurali dicit discipulis suis. Et dein-
ceps apparuit vsq; ad diem ascēsionis quotiens voluit.
q̄uis non oīa scripta sunt. Tandem dominus benedicti
one data discipulis disparuit ab eis. Oratio.

D Omine iesu christe presta michi misero vt pulmē
tarium tibi adhibeam mandatis tuis obediendo
tu enim nostra obedientia quodāmodo reficeris.
quia i. ea q̄ȝ plurimū delectaris: Fac quoq; me idignū tui
cōuiuij participem: vt te pisce asso et pro nobis passo refi
ciar pro te patiendo et te pane vero satiar nūc in tua
doctrina et tui corporis sacramento et tandem in eterne
societatis gaudio da etiam michi dñe vt cū petro merē
ar te diligere pro te mala perferendo: et cum iohanne a
te diligi inherendo. et in hoc semper proficere et vsq; in
finem perseuerare. Amen.

Quomodo dñs apparuit .xi. discipulis in galilea et
etiam quingentis fratribus. Capitulum .lxxx.

P Ost hec vndeci di-
scipuli abierunt in galileam s̄c̄dm mādatū xp̄i
et angeli in montē et locū vbi principaliter cō
stitutū erat eis vbi dñs ordinauerat se visibilem prebere
illis vt ait beda. nam pergens dñs ad passionem ait disci-
pulis. postq̄ȝ resurrexero precedā vos in galileā. Ange
lus quoq; mulieribus ait. q̄r p̄cedet vos in galyleā. Qua
propter iussioni magistri obedientia discipulorum obse
quitur. Quāuis eīn supradicta apparitio ad mare tybe-
riadis fuerit in galilea vbi est idem mare non tamen illa
principaliter intēdebatur cū ibi pauci scilicet septem tm̄
essent discipuli: sed potius ista in qua simul omnes erāt
congregati. Et sciendum q prope montē oliueti ex par
te boreali ad vnum miliare est mons qui appellatur ga-
lilea. et dicunt quidam q ille est mons predictus ad quē
discipuli vndecim abierunt: non q̄r mōs sit in galilea cū
sit in iudea: sed q̄r mons iste appellatur galylea. Alij (q̄d
magis videtur) dicunt hoc fuisse in mōte thabor in quo
dñs transfiguratus fuit qui vere in galylea consistit. Ibi

Mathei .xx.viij.

Beda.

enim paucis fratribus discipulis ostenderat gloriā sue fu
ture resurrectionis: et ideo ibi resurrectionē suam cōpletā
manifestauit omnibus suis discipulis. Unde probabilit
creditur q̄ ibi etiam fuerunt quingenti fratres preter pre
dictos vndecim discipulos: et q̄ illa fuit manifestatio de
qua ad corinth. scribit apostolus. dicens deinde visus est
plusq̄ quingentis fratribus simul: hi tamen non exprī
muntur nisi vndecim apostoli: quia erant principales di
Eusebius scipuli christi. Unde eusebius. Duo enī euangeliste. s. lu
cas et iohannes solis vndecim hunc scribunt apparuisse
hierusalem: ceteri vero in galyleam properare: non solū
vndecim sed vniuersis discipulis et fratribus dixerunt an
gelum et saluatorem vidisse. de quibus et paulus memi
nit dicens: deinde apparuit plusq̄ quingentis fratribus
simul. hec eusebius. Quomodo aūt tot fratres erant ibi cū
aperte dicatur in actibus q̄ omnes discipuli erant in hie
rusalem in cenaculo congregati et non erant nisi centū vi
ginti. Potest dici q̄ omnes credentes de hierusalem cū
apostolis non erant nisi centum viginti. Multi tamē erāt
credentes de aliis ciuitatibus et locis quibus simul appa
rere voluit ad ipsorum consolationē sicut et aliis. Et i
bi scilicet in monte apparuit eis dñs quia illi eum quan
doq̄ videre merebuntur in altitudine celorum: qui nunc
celsitudinem perfectionis ascendentes in yma calcāt de
Rabanus sideria terrenorum. Unde raba. In monte quidem appa
ruit eis dñs: vt significaret quoniā corpus qđ de cōmu
ni generis humani terra nascendo suscepit. iam sup oīa
terrena resurgendo subleuauerat: et vt admoneret fide
les: si illuc celsitudinem resurrectionis eius cupiunt vide
re hic ab infimis voluptatibus ad supna studeant deside
ria transire. hec raba. Discipuli autē dñm videntes viuū
adorauerunt in aduentu suo adoratione latrie: et ante eū
humiliauerunt se credentes dñm deum et hominem imor
talem resurrexisse. quidam autē dubitauerunt ꝓpter rei
nouitatem quorū dubitatio nostram auget fidem. et quo
patet q̄ ibi erant alii q̄ apostoli: qui omnes erāt certifica
ti: etiam thomas q̄ inter eos fuit magis incredulus. Du
bitatio quidem discipulorū nostre fidei fuit confirmatio
quia quo amplius dubitauerunt: eo sollicitius inq̄sierūt.
et quo verius ꝓbauerunt eo firmius crediderūt: et non so
lum fidē nostrā corroborauerūt: sed etiam hereticorū ve
saniam destruxerunt. pius aūt et clemens dño credentes
in fide confortat et fidem eorū roborat ac dubios ad fidē
reduxit: et dubietatē eorum excludit intimās eis ad quā
tam gloriā peruenerit. Unde et oēm dubietatē a cordi
bus eorum auferret accedēs locutus est eis ad certificādū
eos de sua resurrectione dubios dicēs (Data ē mihi om
nis ptās in celo et in terra) q: licet xp̄s quātū ad diuini
tatem ab eterno haberet hāc ptātem: et inquātū hō ab i
stanti conceptionis haberet ptātem in celo et in terra: au
ctoritatem tñ executiue non habuit ante suā resurrectio
nem sed voluit passibilitati esse subiectus propter nostram
redemptionem. Hoc ergo loquitur a parte humanitatis
in qua minoratus est paulominus ab angelis: nō a pte diui
nitatis: in qua pri ē consors et coequalis. Nam scđm diuini
tatem tantus est pater aut filius aut spūsanctus quantus
Augustinus est pater et filius et spūssanctus. vnde aug. Tanta est tota
trinitas i solo pre vel i solo filio: vel in solo spūsctō: quā
ta est simul in patre et filio et spūsancto. hec aug. Igit se
cundum diuinitatē sp simul cum patre et spūsancto omni
potens sup oīa: scđm humanitatem omniū rerū et inter
oīa potestatem accepit. et omnia in manu eius sunt tradita
vt homo ille qui nuper factus est de celo dominet et i ter
ra. Habet enī ptātem in celo coronandi quos vult. et i ter
ra eligendi quoscūq̄ vult: q: et hic et ibi facit qđ vult: non
solum ergo in terra: sed etiam in celo ptātem accepit: q:
in humanitate exaltatus ad dexteram patris ē colloca
tus: et sup omnes angelos eleuatus: nomenq̄ sibi datum
est quod est super omne nomē. vt in nomine iesu oē genu
flectatur celestium terrestrium et infernorum: nō solū est
super omnium hominum nomen: sed etiam sup oīm an
gelorum sanctissimum nulli enim hominum vel angelo
rum concessum est vt natura filius dei dici possit nisi il
li soli cui a patre dictum ē hic est filius meus dilectus in
quo michi complacui. nulli quoq̄ sanctorum vel ange
lorum datum ē vt in nomine eius daretur salus mundo
nisi soli deo de quo Petrus ait: non est in aliquo alio sa
lus neq̄ n aliud nomen datum est sub celo hominibus
in quo oporteat nos saluos fieri. In natura quippe ho
minis a patre accepit quod in natura deitatis etiam ipse
Seuerianus donauit vn̄ Seuerianus. Filius quippe dei virginis filio dei
homini diuinitas carni contulit. quod semper ipse cum
patre possedit. Hec autem potestas sibi data peccatores
non spreuit: sed omnes sine personarum acceptione col
ligit. vnde consequenter instituens baptismū subiungit.
(Euntes per mundum vniuersum docete) fidem (omnēs
gentes) i. omnia genera gentium sine distictione psona
rum. Ex hoc patet q̄ predicatores euangelii debent om
nibus et magnis e paruis sine acceptione pdicare (Eun
tes) ergo quod est contra negligentes qui ire nolunt (do
cete) quod est contra ignorantes qui docere nesciunt et
officium assumūt (oīs gentes) quod est contra persona
rum acceptores qui tantū ad aliquos vadūt (baptisan
tes eos) quia nisi quis renatus fuerit ex aqua et spūsan
cto non potest intrare in regnum dei (in nomine) ꝓpter
vnitatem substantie (patris et filii et spūsancti) ꝓpter di
stinctionem psonarum vt quorū ē vna diuinitas vna sit
largitio: non ait in nominibus patris et filii et spūsancti:
sed in nomine vt indiuiduā trinitatē vnū deū eē insinuet
Ista ergo est forma baptismi a xp̄o instituta sed familiari
consilio spūsancti quodāmō mutata fuit i pmitiua eccle
sia qñ apostoli baptisabant in nomine xp̄i. vt nomen xp̄i
quod tunc odiosum erat publicaret et magnificaretur per
ambitum mundi Et addit (docentes eos seruare) opere
et perseuerantia (omnia quecunq̄ mandaui) et dixi (vo
bis) scilicet sacramenta a christo instituta et alia ad fidem
catholicam pertinentia ac mores circa dilectionem dei
et proximi instituentia. Preceptum quod dominus āte
passionem suam discipulis dederat. s. q̄ iudeis pdicarent
et in viam gentiū non abirent ad tps erat certum. q: ante
christi resurrectionem fides xp̄i non erat diuulganda per
orbem vniuersum. et ideo post resurrectōnē ꝓcepit eis vt
in omnes gētes irēt et primo docerēt. i. cathezizarent et i
fide instruerēt. deinde fidei sacramento scilicet baptismo
intingerent: quia adulti prius debent instrui de his que
ad fidē pertinent q̄ baptisari. Et ideo cathecismus de
bet baptismum precedere. et tandem post doctrinam fi
dei et post baptismū omnia quecūq̄ essent obseruanda
precipierent. quia vt dicit Jacobus. oportet non tantum
auditores esse verbi: sed etiam factores. et qui offenderit
in vno factus est omniū reus. congruus ordo primo enī
auditor in fide est docendus quia nisi prius fidem aīa re
cipiat non est dandus baptismus. quia sine fide impossi
bile est placere deo. nec valet baptismi mundatio si non
quantū potest bonis operibus insistat. quia sicut corpus
sine spiritu mortuū est: ita e fides sine operibus mortua
Igitur oportet omnia seruare quecunq̄ mandauit ipse
Cui hoc videtur impossibile solū teneat et custodiat ca
ritatem. vnde Augustinus. Dilectio fortis res est fratres
Uultis videre q̄ sit fortis dilectio quisquis propter ali
quam necessitatē non potuerit implere quod iubet deus.
amet illum qui implet et in illo implet. Et iterum. Diui
narum scripturarum multiplicem abundantiam latissi
māq̄ doctrinam sine vllo errore comprehendit et sine vl
lo labore custodit. cuius cor plenū est caritate dicente a
postolo. Plenitudo autē legis caritas totam magnitu
dinem diuinorū eloquiorum secura possidet caritas qua
deum proximūq̄ diligimus. docet enim celestis vnus
medicus nos. et dicit. Diliges dominū deum tuum ex to
to corde tuo. et ex tota anima tua. et diliges proximum

Uiiij

tuum sicut teipsum. In his duobus preceptis tota lex pendet et prophete. si ergo nō vacat omnes paginas sacras perscrutari omnia inuoluta sermonum euoluere. omnia scripturarum secreta penetrare. tene caritatem vbi pendent omnia. Ibi tenebis quod tibi didicisti tenebis etiam quod non didicisti: si n. nosti caritatem aliquid nosti vnde illud pendet quod forte non nosti. Et in eo quod in scripturis intelligis caritas patet et in eo quod non intelligis caritas latet. Ille itaqȝ tenet et quod patet et quod latet in diuinis sermonibus qui caritatem tenet in moribus: et iterum quanta est ciuitas que si desit frustra habentur cetera si assit habentur omnia: et iterum homo fide et spe et caritate subnixus et eas inconcusse retinēs non indiget scripturis nisi ad alios instruendos. Multi per hec tria in solitudine sine codicibus viuunt hec aug. Est etiam tantum bonum caritas. vt non tantum defectus nostros suppleat: sed etiam bona aliena nostra esse faciat. vnde Gregorius. Aliorum bona opa nostra sunt. que si imitari non possumus in aliis amemus et amantium fiunt quecūqȝ amantur in nobis. vnde et augusti. Pensent inuidi quantum bonum est caritas que sine labore nostro aliena bona nostra facit. Et iterū si amas vnitatem etiam tibi habet: quisquis in illa aliquid habet: tolle inuidiam et tuū ē quod habeo tolle inuidiam et meum est quod habes. Liuor separat. caritas iungit hec aug. Per caritatē quippe est homo in participio omniū bonoꝝ ecclesie et ex defectu caritatis amittit homo meritū omnium bonorum ecclesie. et etiam boni operis proprij. Et vt dicit bern. caritas est virtus in qua nec minimū opus respuitur. sine qua nec maximum acceptatur. Et breuiter concludendo caritas inter virtutes tenet principatum. quia sine ipsa ad perfectionis culmen nemo conscendere valet. tūc eīn homo perfectus ē: quando caritate plenus ē. Deinde quia magnis eis infixit exigens eorū sensus et eos cōfortatus ait (Et ecce ego vobiscum sum) protectione diuine virtutis: cooperatione laboris et operis ac etiam sacramentali presentia corporis (omnibus diebus vsqȝ ad consummationem seculi) inclusiue cum finitis laboribus: e consummato seculo mecum regnabitis cuius rei pignus est presentia mee deitatis. et gratie etiam in presenti. Ex quo patet quanta merces pie conuersationis. qualeue pignus future beatitudinis etiam in presenti fideles moneat et quod vsqȝ ad finem mūdi fides non deficiat quātumcunqȝ tribulationis agitetur ac si dicat sm Crisost non excusetis vos nec michi dicatis difficultatē iniūctorū negocioꝝ quia ego vobiscum sum. qui omnia faciam leuia hec Crisosto. Magna pmissio. magnus et insuperabilis clipeus securitatis ego inquit vobiscum sum in vobis pugno. vos defendo. nichil timentis. sitis securi. Si n. deus pro nobis. quis contra nos dicamus ergo in deo faciemus virtutem: ipse ad nichilū deducit tribulantes nos et inimicos nostros. et spāliter pdicatoribus euangelij pmittitur assistentia dūi cum dicit (et ecce ego vobiscum sum). s. dirigendo sermones ad salutem audientium et meritum vestrum sm Crisosto. non tātū loquitur illis qui tunc erant: nec cum illis solum dixit se futurum esse: sed et p ipsos loquitur oībus futuris q̄ post illos credent cū quibus etiam semper erit. Non eīn vsqȝ ad consummationem seculi apostoli pmansuri erant sed sicut vni corpori loquitur fidelibus quibus cōiungitur vt caput membris hec Criso. Quamuis. n. dūs quo ad penitentiam corporalem abscessurus esset a discipulis. tamen p presentiam diuinitatis et spūalem influxum suoꝝ donorum et sue gratie presens semper manet et manebit cum fidelibus vsqȝ ad finē seculi. Sapiēs n. et fidelis: natura nauē non dimittit donec fuerit ad portum applicata. ecclesia vero est nauis et xps est nauta regens ipsam quia eā nō dimisit nec dimittet donec ad portum paradisi perueniat. hec ecclesia in Apocalipsi de celo descendere dicit quia scdm aug. celestis est gratia qua deus eam facit. vbi Rabanus. Ex hoc autem intelligitur quod vsqȝ ad finem seculi non sunt defuturi in mundo qui diuina mansione et inhabitatione sunt digni. Quod autem dicit vsqȝ ad consūmationem seculi secundum bedam finitum pro infinito ponitur. Nam qui in presenti seculo manet cum electis eos protegendo et per occultos instinctus spūs sancti dirigendo: ipse cum eis post finem seculi manebit eos remunerando et sine fine sua presentia satiādo. vnde et Leo papa: qui enim ascendit in celos non deserit adoptatos. et ipse deorsum confortat ad patientiam qui sursum inuitat ad gloriam. Manebit etiam cum fidelibus in presenti seculo non solum virtualiter sed etiam per presentiam corporalem in eucharistie sacramento. vbi est christus totus: sed post finem videbunt eum facie ad faciē luce clarius. Rememorat autem eis vt ait Criso. et consummationem seculi: vt eos magis attrahat. et ne presentia singulariter inspiciant solum que simul cum presenti vita dissoluuntur: sed et futura bona et sine fine mansura. q. d. Tristia que sustinebitis simul cum presenti vita dissoluētur cum et totum seculum in consummationem deueniat. bona aūt quibus potiemini sunt in eternum mansura. hec Crisosto. Considera nunc bene discipulos et ea que modo sūt eis dicta quia sunt valde magnifica Sant ī magna iocunditate cum domino: manifestat eis q̄liter ē dominus oīm dat eis mādatū de pdicādo: dat formā baptismi dat et vigorē pmaximū dū dicit quod ip cum eis erit. Et stans benignus familiariter inter eos predicans et loquens de regno dei. magna eos iocunditate repleuit et leticia inenarrabili. Vides quantam consolationem dat eis et quot ostendit insignia caritatis Apparet quod isti dominum cum desiderio et sollicitudine expectare curauerunt. Et ideo leti eum aspicere meruerunt. ¶ Sic et nos contingere sentiremus. si i expectando dominum et ad uentum eius seruidi et solliciti essemus. Per istos quibus dominus in monte thabor predicto apparuit cōtemplatiui designantur quia in hoc monte transfiguratus dñs et talibus ipse frequenter apparere dignatur. Deinde dñs ab eis discessit et more solito ad sanctos patres rediit. discipuli vero cum magno gaudio remanserunt et postea in hierusalem redierunt.

Oratio.

Domine iesu xpe fili dei viui qui corda discipuloꝝ de morte tua dolentium tue exibitione presentie gaudio incredibili in monte eis apparens perfudisti da mihi misero vt nunc celsitudinem perfectionis ascendens i yma studeam desideria terrenorum calcare et ab infimis voluptatibus ad superna desideria transire quatenus te merear quandoqȝ in altitudine celorum videre. Fac etiam domine me omnia que mandasti seruare et mane nobiscum in hoc seculo protegendo et dirigendo et post finem seculi remunerando et sine fine tua presentia satiendo. Amen.

Epilogus apparitionum domini post resurrectionem Capitulum. lxxxj.

Habes igitur duodecim apparitiones post dñi resurrectionē vsqȝ ad ascensionē absqȝ duabus cum ascensione proximo dicendis. et sic apparitiones q̄tuordecim fuerunt. de quibus tantum x. in euangelio scripte sunt. potes etiā meditari de pluribus nam verisimile est quod benignus dominus sepe matrem et discipulos et magdalenam dilectam discipulam visitauit confortās et exhilarans eos qui sic vehementer de sua passione conterriti et contristati fuerant. Ub etiam bn̄s aug. sentire vr loq̄ns de xpo post dñi resurrectionē nō oīa inquit scripta sūt crebra. n. erat eius cum illis cōuersatio priusq̄ ascendisset in celum. Et forte ipsi sancti pr̄es. maxime abrahā et dauid ad q̄s spālis facta fuit pmissio filij dei veniebāt cū eo ad videndū illā

Gregorius | Augustinus | Bernardus. | Crisostom⁹. | Crisostom⁹. | Augustinus | Rabanus. | Beda. | Leo pa. | Crisosto | Augustin⁹

excellentissimam filiā suā matrem dñi que ꝑ eis et oībus gratiā inuenit e redēptorem genuit. O q̄ʒ libenter eā cō spiciebant ⁊ q̄ʒ reuerēter se eidē inclinabant. ⁊ oī qua po terant benedictione cōplebāt. q̄uis ipsi non viderentur ab illis q̄ corꝑaliter erāt. Potes etiā hʼ ꝯsiderare benigni tatem caritatē et humilitatē dñi more solito qui in omni bus factis eius relucent q̄ etiā postq̄ʒ gloriose vicerat ⁊ resurrexerat peregrinari adhuc per dies xl. voluit vt su os discipulos ꝯfirmaret et roborarēt. Digne nanq̄ʒ post tot annorū curricula post tot labores ⁊ afflictiones post tam crudelē ignominiosam et acerbā mortē poterat tri umphator ad suā gloriā remeare et apostolos per suos angelos cōfortare. ꝑ suo nutu cōformare sed hoc nō pa tiebat caritas sua ꝑsonaliter voluit cōuersari cum eis. et veritatē resurrectionis multis cōprobauit argumentis. id est sensibilibus et euidētissimis signis multa in corpo re ꝓprio ostendēs preter naturaʒ corporis immortalis vt sic veritatē resurrectionis astrueret ⁊ ab apostolis eo rumq̄ʒ posteris oēm omnino causā hesitationis āmoue ret. In corpore eī ꝓprio cicatrices ostendit cū tñ a natu ra corporis īmortalis penitus aliena sit omnis deformi tas cicatricis comedit cū eis ⁊ bibit cum tamen corpus spirituale ciborū alimonia minime indigeret. Sed scien duʒ est cibos a dño ante mortē sumptos in eī⁹ alimoniā cessisse q̄ illos in se cōuertit. post resurrectionē vero sum ptos nullā ei alimoniā prebuisse. q̄ illos in se non cōuer tit cū haberet corp⁹ glorificatū et incorruptibile. sʒ mox spirituali eius virtute absumptos sicut absumitur aqua missa in igne aliter absorbet aquā terre sitiēs aliter exic cat radius solis calēs ista absorbet et in se trahit indigē tia iste exiccat et consumit potentia. Manducauit ergo dñs post resurrectionem potestate non necessitate vt eo modo resurrectionē et vitā verā nō ymaginariā ostēde ret. si nō ostēderet veritas resurrectionis ꝑdita esset fru

Augustinus

ctus passionis. vñ augu. Et de saluatore q̄dʒ fides xp̄ia na non ambigit. q̄ʒ post resurrectionē in carne spiritua li sed tñ vera cibū et potū cū discipulis sumpserit nō ali mentorū indigentia: sed ea qua ⁊ hoc poterat potestate. nō eī edendi ⁊ bibēdi talib⁹ corporib⁹ aufert ꝑtās sed egestas. q̄ñ certo ⁊ inuiolabili munere īmortalitatis in duentur vt nō nisi velint possibilitate non necessitate ve scant. hec augu. Preter hec argumenta lucas scribēs hi storiam actuū apostolorū ponit et alia. Fuit enim argu mentuʒ vere resurrectionis q̄ per dies xl. multiformiter apparuit eis loquens de regno dei. non est intelligendū q̄ singulis quadraginta diebus apparuit eis: sed q̄ infra numerum tot dierum pluries apparuit exhibendo se o culis videndum et manibus palpanduʒ cum eis come dendo et bibēdo sicut ante consueuerat vt resurrectionē suā pluribus modis ostēderet: sed ad demōstrandū glo riam sue resurrectionis nō decebat eum cum illis vt pri us conuersari cōtinue ne putaretur ad vitam mortalem resurrexisse. Facto ergo interuallo apparebat discipu lis et nō cōuersabatur cōtinue cū eis vt ostenderet se re surrexisse ad īmortalem vitā ab hoībus huius vite sepa ratam. Itaq̄ʒ nō statim post resurrectionem ascendit vt multipliciter resurrectionē ꝓbaret: et discipulos cōsolā do refoueret. vt nostrā informaret patientiā. q̄ debem⁹ equanimiter expectare mercedē nostrā vñ sicut fuerunt xl. hore mortis eius scʒ quatuor parasceues vespertine. et triginta sex duarū noctium et vnius diei: ita xl dieb⁹ cū eis cōuersatus est post resurrectionem. quia diuina cō solatio excedit humanam tristiciam pro eis fecit hoc et pro nobis sed non aduertimus. dilexit et diligit sic vehe menter et nō diligitur. cum tñ ad talem et tantū ignē nō solum calefieri sed etiam ardere debemus. vñ Beda. re

Beda

surrectionem suam certam et veram multis et variis do cumentis persuadere dignatus est propter edificandaʒ fidem et fugādā de corde perfidiā omnēq̄ʒ dubitationē de sua resurrectione tollendam. vnde etiā Bernar. xp̄o

dicitur triplex panis. subcinericius in incarnatione re uersatus in resurrectione. triticeus in nude deitatis ostē sione. panis subcinericius est de⁹ hō nā quid est de⁹ nisi vita et panis. quid est homo nisi cinis et puluis. et q̄d est in vna persona deus latēs et hō patiēs nisi panis subci nericiꝰ. Panis ergo subcinericiꝰ est panis sub cinere de us latens sub hole. ⁊ hoc erat xp̄s ante resurrectionē pa nis reuersat⁹ est econuerso hō de⁹ scʒ post resurrectionē. Prius enim quasi cinis panē occultauit post vero qua si panis cinerem celauit. quando eū habuit corpus glo rificatum tunc humanitas in eo quasi celata fuit. Unde ante passionem humanitas ī eo manifestata fuit deitas latebat et ideo tunc per miracula et predicationē deita tem probare ⁊ mundo ostendere oportebat. Post resur rectionem vero magis probationi humanitatis q̄ʒ dini nitatis insistebat. vnde tunc visu: tactu: esu: et multis ali is argumētis se verū hominē esse approbabat. Panis triticeꝰ sine omni cinere ē sine furfure. sñ enigmate: sʒ de simi la purissima hec ē nuda deitas. Hic panis ē de⁹ de⁹. Nā deuotiōi nō sufficit semel dicere de⁹. vox n. deuota ē de⁹ deus meus hoc faciat mihi deus ⁊ hoc addatur vt sit de⁹ de⁹ me⁹. Quid n. proderit mihi deus si non sit deus meus. hec bern. Et sciendum q̄ non iniquis hominibus et mundi amatoribus sed solis apostolis aliisq̄ʒ fidelib⁹ post resurrectionem suam saluatorē apparuisse legimus neq̄ʒ n. conueniens erat vt christus a mortuis resurgens factusq̄ʒ iam eternus et immortalis iniquis hominibus deo mortuis et a vita que christus est separatis se mani festaret. Unde et ante dixerat adhuc modicum et mun dus. s. qui modo non me videt oculis carnis iam me nō

Theophil⁹.

videt vos autem videbitis me. vnde Theo. De cetero nō conuersabatur inter plebem quia. s. post resurrectionem conuersatio eius non erat digna hominibus sed diuina magis quod etiam est forma resurrectionis future ī qua sicut angeli conuersabimur et filij dei. hec theo. Manife

Augustinus

stauit autem se discipulis suis et aliis fidelibus vt viuus videretur a viuētibus. vn de dicit aug. q̄ quādo surrexit non est visus nisi a suis. vnde et in actibus. Hunc deus suscitauit tertia die ⁊ dedit eum manifestum fieri nō om ni populo sed testibus preordinatis a deo nobis qui mā ducauimus et bibimus cum illo postq̄ʒ resurrexit a mor tuis. Fuit autem conueniens q̄ nō omnibus sed testib⁹ tantū preordinatis resurrectionem suam manifestaret quia infima per media reducit ī suprema et ideo quosdā mediatores elegit ꝑ quos vniuerso orbi resurrectio ma nifestari posset. Si ergo dominus per dies xl multifor miter apparens discipulis ac edens loquensq̄ʒ cum eis et argumentis nos illuminauit ad fidem ⁊ promissis ere xit ad spem vt sic tandem donis celitus datis accēderet

Hieronim⁹.

ad amorem et secundum hiero ostendit immortalitateʒ mortalibus ad gratiarum actionem debitam. vt intelli gamus quid fuerimus et sciamus quid futuri erimus De misterio autem predictarum apparitionum et dua

Beda

rum sequentium sic dicit Beda. Hac ergo fi eqnētia cor poralis sue manifestationis ostendere voluit dominus ī omni loco se bonorum desideriis presentem esse diuini tus. Apparuit namq̄ʒ ad monumentum lugentibus fe minis adest et nobis eius absente recordatione salubri ter contristatis. Occurrit reuertentibus a monumento. vt agnita resurrectionis gaudia predicarent adest et no bis dum bona que nouimus proximis fideliter annun ciare gaudemus apparuit in fractione panis his qui se peregrinum esse putantes ad hospiciuʒ vocauerūt adest nobis cum peregrinis et pauperibus quecunq̄ʒ possu mus bona libenter impendimus adest et nobis in fracti one panis cum sacramentū corporis eius videlʒ panis ⁊ vini casta ⁊ simplici ꝯscientia sumim⁹. Apparuit in ab dito de sua resurrectione loquentibus adest et nobis q̄ modo eius dono idem agimus adest et nobis sp cum ab intrinsecis opribus ad temp⁹ vacantes de eius grā locu

turi conuenimus apparuit cum foribus clausis intus in deorum metu residerent. apparuit cum minorato eodem metu apertis eum gressibus in montis verticem quererent affuit quodam confortaturus suo spiritu ecclesiam cum ab infidelibus premeretur et ad publicum venire ac dilatare prohiberetur adest eidem et nunc cum inclinato ad fidem culmine regali terror quieuit persecutionis et omnis mundi sublimitas apostolicis est substracta vestigijs: apparuit piscatoribus eosque apparens diuinis adiuuit beneficijs adesset nobis cum necessarijs vite temporalis recta intentione curamus iustisque nostris laboribus subsidium adiungit sue pietatis apparuit recumbentibus adest et nobis cum iuxta apostoli monita siue manducamus siue bibimus siue aliud quid agimus omnia in gloriam dei facimus apparuit primo in iudea deinde in galilea post hec in iudea rursum die quo ascendit in celum aderat ecclesie cum primo solius iudee terminis clauderetur. adest modo cum iudeis ob culpam perfidie delictis transmigrauit ad gentes et aderit in futuro cum ante finem seculi reuertetur ad iudeam. et sicut apostolus ait intrante gentium plenitudine sic omnis israhel saluus erit. Nouissime illis apparuit ascendens in celum: aderit et nobis vt eum post mortem ad celos sequi mereamur si ante mortem est in bethaniam vnde ascendit id est in domum obedientie sequi curamus. Ipse etenim celum ascensurus bethaniam venit quia sicut apostolus ait. factus est obediens vsque ad mortem. mortem autem crucis. propter quod et deus eum exaltauit. venimus ibidem et nos si quod ille monet agimus: quod promisit intendimus. Esto fidelis ait vsque ad mortem et dabo tibi coronam vite. Fit quoque ipsius gratia largiente vt qui nobiscum vsque ad vite huius terminum manet post hanc nos vitam ad videnda secum celestis vite premia subleuet. Hec Beda. Sicut ergo quadragesimam sicut quinquagesimam christus nobis sacrauit: et nos vtramque solennitate mistice instituit. de quibus simul beda sic ait. vtranque sane hanc solennitatem: hoc est quadragesime et quinquagesime non quorumlibet hominum sed ipsius domini ac saluatoris nostri. prima nobis sanxit auctoritas quadragesime videlicet in eo quod diebus ac noctibus quadragesimam ieiunauit in deserto. Ubi etiam versutias temptatoris ministerijs fruebatur angelicis vbi suo nos informaret exemplo quia per maceratione carnis aduersarij spiritualis machinas euitare: et ad angelorum debeamus consortium peruenire. Porro quinquagesime nobis gaudia in eo seruanda monstrauit Quod post resurrectionem seipsum discipulis viuum Et multis argumentis per dies quadraginta prebuit: et illos sue frequentia visitationis letabundum hoc tempus habere fecit ac festiuum. In quo non solum futuri seculi gaudia que cum illo sumus habituri presignauit. verum et ineffabilem circa nos sue pietatis affectum ostendit qui deposita iam infirmitate corporis et per resurrectionis virtutem in celestem gloriam commutata. dignatur tamen adhuc discipulorum interesse conuiuio vt socios eos habere possit in celo et precepta quibus ad regnum dei perueniant viuatius ipsa familiaritate commendet: atque memoria illius temporis roboret. de quo eis ante passionem suam promittendo predixerat. et ego dispono vobis sicut disposuit michi pater meus regnum vt edatis et bibatis super mensam meam in regno meo sed et in celum ascendens nequaquam eis prisce sue presentie dulcedinem abstulit sed eandem potius promissio spiritussancti carismate cumulauit denique mox illi regressi sunt in hierusalem cum gaudio magno. et erant semper in templo laudantes et benedicentes deum hoc quoque nobis gaudio ac laude et benedictione celesti qua spiritussancti prestolabantur aduentum vsque ad diem quinquagesimum quem greci penthecosten appellant sollennitatis huius leticiam docuerunt esse protelandam Merito ergo sacro sanctis diebus his nos maioribus epulis atque hymnis celestibus vacamus ob reuerentiam dominice resurrectionis

Beda.

ob memoriam dominici conuictus cum discipulis simul et ob spem nostre future quietis ac vite immortalis. Sed et genu in oratione minime flectemus quia flectio genuum penitentie et luctus est indicium Quod etiam omnibus diebus dominicis obseruandum propter eiusdem resurre vel dominice vel nostre sacramenta patres instituerunt Recte ergo quadragenario dierum numero ieiunium annue celebramus. vt per hoc spiritualiter admoneamur quia quamdiu in mundo viuimus pro celestium premiorum adeptione semper laborare debeamus. Recte etiam quinquagenario dierum numero statum future nostre beatitudinis in ymagine veneramur ieiunia videlicet relaxando alleluia canendo stantes orando que sunt aptissima perpetue quietis resurrectionis et laudis presagia. hec Beda

Oratio.

Domine ihesu christe per gloriosam resurrectionem tuam quia discipulus et fidelibus tuis viuus et immortalis apparuisti per grantissimam moram et colloquia dulcissima qui cum eis per .xl. dies habuisti in quibus multis argumentis apparens eis et loquens de regno dei eosque confortans et cum eis conuescens vt resurrectionem veram in te probarent et crederent totalem dubitationem de ipsorum cordibus abstulisti obsecro te ihesu bone et pie da mihi inter testes preordinatos a deo testem fieri resurrectionis tue non lingua tamen et verbo sed opere et veritate. Amen.

De ascensione domini nostri iesu christi Capitulum .lxxxij.

Circa ascensionem do

minicam te vigilem esse oportet nam hec sollemnitas valde sollemnis est vt infra patebit. Et saltem hoc ad attentionem te animet quia ipsius nunc dominus completo sue peregrinationis cursu et presentia corporali recessurus. vnde ipsius verba et facta sunt attentius consideranda quelibet enim anima fidelis debet sponsum suum dominum deum suum in eius discessu diligentissime et vigilantissime obseruare et que per eum dicuntur et fiunt viscerosius mente amplecti ac eidem se deuotius et humilius recommendare et totaliter animum suum ab alijs abstrahere quadragesimo autem die a resurrectione voluit dominus ascendere vt demonstraret eos qui decalogum legis per quatuor euangelia impleuerint posse celum scandere. Tunc itaque sciens dominus iesus quia venit eius hora vt transeat ex hoc mundo ad patrem cum dilexisset suos nunc vero vsque in finem dilexit eos. Accipiens igitur de paradiso terrestri sanctos patres et omnes illas sanctas et benedictas animas ac benedictos helye et enoch ibi remanentibus et adhuc viuentibus venit ad .xi. discipulos suos qui erant in monte sion cum matre ipsius et alijs Omnes siquidem tam apostoli quam alij. discipuli necnon mulieres habitabant in monte sion sed in cenaculo in quo dominus cenauerat habitabant tunc maria et .xj. discipuli. ceteri vero discipuli et mulieres circumquaque per diuersa hospitia erant diuisi. Dum ergo recumberent seu comederent .xj. apostoli in illo cenaculo cum b. virgine et forte alij. sed digniores sunt tantum expressi apparuit eis dominus et comedit cum eis benignus magister ante discessum suum in signum et memoriale specialis dilectionis et gaudij. Quia enim apostoli non erant eum amplius in carne visuri ideo antequam recederet manducauit cum eis quemadmodum amici cum abinuicem separari debent simul manducant et bibunt. Omnibus igitur simul hora tercia comedentibus cum magna leticia in hoc vltimo domini in conuiuio vt omnes testes essent et narrarent quod communiter viderunt et audierunt sciens dominus iesus tempus esse vt reuerteretur ad eum qui misit ipsum (exprobrauit illis incredulitatem eorum) quam prius habuerunt vt succederet credulitas (et duriciam cordis) lapidei vt succederet cor carneum caritate plenum (quia his qui viderant eum resurrexisse) a mortuis (non crediderant) nisi et ipsi eum viderent cum vtique post resurrectionem suam euangelium predicantibus gentes crediture erant eum resur

Mathei xvj. et luce xxiiij.

rexisse quem non viderant. Ergo inexcusabilis es si testi
monio videntis rem de qua testatur non credideris. Ex
probratio est obiectio ex probro. qz probrum fuit q̄ tan
tis visis argumentis resurrectionis: et tantis auditis si-
gnis per testes propositis non crediderunt. Quāuis em̄
petrus et maria magdalena et duo illi discipuli quibus
in via dominus apparuerat certissime firmissimeqz nun
ciarent dominum resurrexisse seqz illum vidisse. ceteri ta
men illis non credebant. Hanc autem exprobrationem
maxime tunc dominus fecit cum ad predicandum per
vniuersum mundum discipuli ire debebant quasi daret
eis intelligere et diceret. Multomagis debebatis vos
nunciantibus resurrectionem eam credere anteq̄ me vi
deretis q̄ gentes qui credent vobis predicantibus euā
gelium et me non videbunt. ¶ Post illam quippe expro
brationem dixit eis vt irent in mundum ad predicandū
Idcirco etiam tunc eos increpauit cum corporaliter re-
liquit: vt defectum suum cognoscentes remanerent hu-
militores. ostendens eis in suo discessu quanti ei humili
tas placet: quasi eum peculiariter eidem recōmendaret
vt verba que recedens dicebat in corde audientium ar-
tius impressa remanerent post increpationem igitur ad
monendo dixit eis (Euntes) et continuis pfectibus in
predicando pficientes (in mundū vniuersum) nō ī iude
am tm̄ (predicate euangelium) quod omnez aliā doctri
nam precellit sicut caput corpori preeminet. qz scḋm in-
[Innocē.] nocē. euangeliū est verbum verbi quod erat in principio
apud deum sermo sermonis quia regalibus sedibus ve
nit sapientia sapientie que attingit a fine vsqz ad finē for
titer: et disponit oīa suauiter (Predicate inqt euāgeliū)
nichil aliud (oī creature) .i. humano generi seu indifferē
ter z sine acceptione oī hoī. p quo facta est oīs creatura
vel iō q̄ habet participiū z cōuenientiā seu aliquid cōmu
ne cū oī creatura. vn̄ z homo microcosm⁹ .i. minor mun-
dus dicit̄ quasi oēm creaturam continēs. Per esse enim
cōuenit cū inaīatis. per viuere cū vegetabilib⁹ et plātis
per sentire cū aīalibus per intelligere cū angelis. ideo
designat̄ nomine oīs creature. Item hō dicit̄ oīs creatu
ra qz pp̄ter eum oīs creatura mundi videtur esse produ
cta sumus em̄ quodāmodo finis oīm. Uel (oī creature)
cui predicanduz est. Et multa in scripturis inueniuntur
quibus hec vna determinatio sufficere potest quale est il
lud. cum exaltatus fuero a terra oīa trahaz ad meipsum
scz trahenda. et illud. caritas oīa credit scz credenda. Ita
dicit̄ deus erit oīa in omnibus id est vnicuiqz sufficiētia
et illud. oīa quecūqz audiui a patre meo nota feci vobis
oīa scilicet ad salutem z beatitudinem pertinētia. Et sic
in alijs suo modo accipere poteris. Hoc autē q̄d de euā
gelio predicādo dicit̄ fiendū erat post receptionē et con
firmationem spūssctī. qz ante non erāt scḋm mandatum
xp̄i ab hierusalem discessuri. In hoc etiā q̄ de euangelio
oībus predicando mandat̄ iudeorū abiectio et gentium
electio apertissime monstrat̄. Qui ergo prius dixerat in
viam gentiū ne abieritis nunc dicit (predicate euangeli
um oī creature) .i. oī nationi. primo iudeo: secundo gēti-
li. qz vult omēs hoīes saluos fieri et ad agnitionē verita
tis venire. ¶ Deinde salutem promittendo credentibus
et dānationē cōminando incredulis subiunxit (Qui cre
diderit) fide formata et per dilectionez operantē scz p se
vt in adultis vel per aliū vt in paruulis (z baptizat⁹ fue
rit) baptismo aque si fieri poterit (saluus erit) eterna sa-
lute a peccatis et penis liberante. Non em̄ sufficit fides
absqz baptismo per quez aliquis incorporatur christo si
assit facultas recipiendi baptismū ab aliquo. Si aūt nō
assit facultas sufficit baptismus sanguinis vt in martiri-
bus qui pro xp̄o interficiuntur anteq̄ sint baptizati vel
flaminis vt in habentibus fidem christi desiderantibus
baptizari: sed preueniuntur morte anteq̄ hoc possint im
pleri. Per alios ergo paruuli credunt in ecclesia sicut ex
alijs trahunt peccata que illis in baptismo remittuntur

confessione aliena. Pium est em̄ vt id quod per alienuz
peccatū amiserūt: p alienū auxiliū vt ecclesie z patrinoꝝ
in q̄b⁹ credere dicunt̄ recuparare et recipere possint. (Qui
vero nō crediderit) p se vel per aliū (condēnabit̄) eterna
damnatione p meritū iusticie infidelitatis sue nō ait qui
baptizatus nō fuerit qz p fidē sine baptismo saluat̄ hō
cum eum excludit articulus necessitatis nō contēpt⁹ re
ligionis. Unde q̄d dictū est nichomedo nisi q̄s renatus
fuerit ex aqua et spū nō pōt introire in regnū dei sic dz
intelligi qui contēpserit renasci. Noli autem presumere
de fide nisi ostendens eam in ope qz sine hoc non pote-
rit te saluare. Fides em̄ sine opibus mortua est sicut et
[Gregorius] opera sine fide. vn̄ greg. Fortasse autem vnusq̄sqz apud
semetipm̄ dicat. Ego iam credidi saluus ero. Uerū di-
cit si fidem opibus teneat. Uera etem̄ fides est q̄ in hoc
quod verbis dicit moribus non cōtradicit et ille credit
q̄ exercet operando quod credit. vn̄ et iacob. Quid pro
derit fratres mei si fidē quis dicat se habere opera autē
non habeat. nūqd poterit fides saluare eum. Sicut em̄
corpus sine spiritu mortuum est ita fides sine operibus
mortua est. Deinde etiam signa pro fidei augmētatiōe
et confirmatione promittēdo adiungit. (Signa autem
eos q̄ crederint hec sequentur) pp̄ter meritum fidei suo
tempore et cū fuerit necesse. (In nomine meo) inuocato
z honorato .i. in virtute noīs mei (demonia eicient) q̄d
de multis legim⁹ q̄bus imundi spūs obediebāt (linguis
loquētur nouis) hoc factū est in die penthecostes ī apo
stolis et alijs credentibus (serpentes tollent) .i. auferēt
vel dispergēt q̄d de apostolo paulo patz (Et si mortife
rū q̄d biberint non eis nocebit) q̄d de Iohāne euāgeli
sta factū fuit (Super egrotos manus imponēt z bene
habebūt) q̄d etiā multi fideles fecerūt. Omnia em̄ hec
in primitiua ecclesia nō solū aplos et alios maiores sed
etiā frequēter alios simplices credētes fecisse legimus
pro infidelibus cōuertendis z vt fides credentium cre-
sceret ac nutriret̄ z firmaret̄ miraculis qua nunc radica
ta z aucta nō sic necessariū est nunc fieri sicut passim tūc
fiebant qz sufficit ea que facta sunt solummodo legere z
audire ac eis fidem adhibere. Si ergo queratur quare
predicatores z fideles moderni talia signa non faciunt
[Gregorius] respondetur scḋuz greg. quia cum fides catholica sit
sufficienter probata per miracula christi et apostoloruz
eius nō oportet vltra hanc probationē reiterare ampli
us. Sicut etiā arbusta cū primo plantatur frequenter
irrigantur quousqz conualuisse videantur cum autez in
terra radicem fixerint talia subtrahuntur. Uerumtamē
deus in posteris temporibus etiā multa miracula fecit
ad consolationē fidelium vt patet de tempore martiriū
et confessorum. Fiunt tamen scḋm eundem grego. spiri-
tualiter nunc in ecclesia que olim corporaliter fiebant ī
ea. Nam sacerdotes populum exorcisādo baptizando
et ad penitentiam vocando. demonia eiiciunt. Dūqz se-
cularia verba relinquentes fidei et noue legis misteria
insonant linguis nouis loquuntur. Qui duz bonis suis
exhortationibus vitia et maliciam de alienis cordibus
auferunt serpentes tollunt. Et dum hereticoruz libros
legunt vel mortifera ī confessionibus seu pestiferas sua-
siones audiunt sed tamen non consentiunt et ad praua
non pertrahuntur mortiferum est quod bibunt sed eis
non nocebit. Qui quotiens proximos in fide vel bono
opere infirmari conspiciunt dum eis tota virtute con-
currunt et exemplo sue bone operationis illorum vitā
roborant vel aīas īfirmas suis orationib⁹ sonāt z deo
recōciliāt (super egros man⁹ īponūt vt bene habeant.
Que nimirū miracula tanto maiora sunt quāto spiritu
aliora z quāto p hec nō corpa s; aīe suscitāt̄. In hoc etiā
instruimur q̄ verbis p̄dicam⁹ bonis operibus cōfirme-
mus. Itē demonia eiiciunt qui demonū temptatiōes fi
de et signo crucis repellunt. ¶ Linguis loquūtur nouis

qui dei laudes et verba sacra narrant dimissis friuolis et ociosis. Serpentes tollunt q̄ detractores efficaciter reprehendunt. Mortiferum bibunt sed eis non nocet q̄ psuasiones pestiferas seu amara conuitia audiunt sed surda aure transeunt ⁊ pro nihilo ducunt. Sup egros manus imponunt et bene habebunt qui per bona verba et opera alios a peccatis retrahunt et in bonis confirmant. Et hec similiter signa spiritualia sunt corporalibus meliora quanto que sunt anime corporalibus pferunt. Et dixit eis (Uos autē) specialiter (estis) .i. eritis testes horū .s. que vidistis et audistis et que locutus et operatus sum in medio vestri vel horū supius descriptorū quantū ad xp̄i incarnationē predicationem passionē ⁊ resurrectionem. Et ne turbati cogitarent quō nos homines ydeote testimoniū phibemus gentibus et iudeis qui te occiderunt subiūgit .(Et ego mitto) .i. mittā cito ⁊ de ꝓpinquo ponēdo presens ꝑ futuro et ratione certitudinis ⁊ ratiōe ꝓximi temporis (ꝓmissum) vobis auxiliū (patris mei ī vos) .i. spiritūsanctum ī signo visibili vt sufficiatis ad testandū ⁊ ad p̄dicandū constanter vbiqȝ veritatem euangelij. Pater em̄ promisit cum dixit effundā de spiritu meo super omnē carnē. q̄ filius ꝓmisit dicens cum venit paraclitus quē ego mittā vobis a patre ideo et pater ꝓmisit cum opera trinitatis sit indiuisa. Qui licet procedit ab vtroqȝ est tamen patris auctoritate spirationis. Et ne imperfecti predicare presumerent adiunxit (vos autem) qui debetis esse testes mei (sedete) et manete hic (in ciuitate) hierl'm (q̄aduſqȝ induamini) .s. vndiqȝ tāq̄ armatura spūali (virtute) nō humana .s. celesti .i. spiritussancti gratia ex alto id est de celo. Hoc idem tangitur in actibus cū dicit et cōuescens .i. simul cum discipulis comedēs p̄cepit eis ab hierosolimis ne discederēt sed expectarēt ꝓmissionē patris. q. d. hic et ibi nō estis sufficiētes ad p̄dicandū cōstanter veritatē euangelii donec confirmati fueritis per donū spiritussancti vt stetis ante reges et p̄sides intrepidi vnde

Crisostomus.

cris. Sicut milites inuasuros multos nemo sinit exire donec armati sint sic ⁊ discipulos ante spiritussancti descensum ad conflictum egredi non permisit. Cur autē non xp̄o p̄sente vel eo discedente statim spiritus venit. Dicebat em̄ eos fieri cupidos rei ⁊ deinde recipere gratiā. Tunc enim magis ad deum erigimur cum incibit necessitas. Dicit autē (donec iduamini virtute ex alto) nec expressit quando vt sint iugiter vigiles. Quid igitur miraris si diem nouissimū non pandit vbi diem hunc proximum pandere noluit. hec cris. Licet ergo christus dedisset discipulis scripturarū intellectū et commisisset p̄dicationis officiū tamen distulit executionem p̄dicandi vsqȝ ad spiritussancti receptionē in signo visibili per hoc insinuans q̄ p̄dicans actu prius debet habere sufficientē sacre scripture noticiā et gratiam spiritussancti p coniecturā .s. q̄ non sit conscius sibi de peccato mortali. Debent quippe predicatores sedere in ciuitate id est in claustro vbi debet esse ciuium vnitas vacādo ibi studio et contemplationi vt ibi hauriant quod postmodū in

Hieronimus.

p̄dicatione aliis effūdant. Unde hiero. Nihil nobis rectum videatur nisi quod discimus vt post multū silentium de discipulis magistri efficiamur. docemus autē homines ī ecclesiis quod nescimus. oēs alias artes abs doctore non discimus sola hec tam vilis et tam facilis ē vt preceptore vel doctore non egeat. ¶ Unde secundū

Gregorius

greg. Notandum est q̄ sunt a predicationis officio vel imperfectio vel etas prohibet et tamen precipitatio impellit. Qui ammonendi sunt ne dum sibi tantum onus officii precipitatione arrogant viam sibi subsequentis melioris abscidāt. Et vt considerent q̄ ip̄a veritas que repēte quos vellet roborare potuisset vt exēplū sequētibus daret ne imperfecti predicare presumerent. Post q̄ plene discipulos de virtute predicationis instruxit illico adiunxit. (Uos autem sedete in ciuitate: quoadusqȝ induamini virtute ex alto). In ciuitate quippe sedemus si intra mentium nostrarum nos claustra constringimus ne loquendo exterius euagemur vt cum virtute diuina perfecte induemur tunc quasi a nobismetipsis foras etiam alios instruentes exeamus. Hec Gregorius. Comedunt igitur et gaudent discipuli propter presentiam dn̄i sui: sed nichilominus propter discessum turbati. Tanta enī amoris teneritudine eum diligebāt q̄ etiā verba discessionis sue equo animo sustinere nō poterāt. ¶ Cumqȝ comedissent (eduxit omnes) verbo scȝ non manu (foras) .i. extra ciuitatē (in bethaniā) id est versus bethaniā q̄ mōs oliueti ad quem exierūt est in via versus bethaniam. et bethania in latere montis oliueti est sita. (Eduxit eos foras) vt viderent eum ascendentē p hoc insinuans q̄ ciuitas tumultuosa non est locus aptus ad diuinorum contemplationem. Prius eduxit eos foras extra ciuitatem vt significaret non habere nos hic manentem ciuitatem. deinde in bethaniam que interpretatur domus obedientie: vt qui ex obedientia descendit et humiliatus est ad mortem ostendatur ex merito obedientie ascendisse. et exaltatus in celum secūdum illud humiliauit semetipsum factus obediens vsqȝ ad mortem. propter quod et deus exaltauit illū. et vt signet per obedientie opera contransituros ad celestia. et q̄ nō est ascēsus in celum nisi per obediendie meritum ¶ Sicut ergo inobedientia hominem de paradiso eiecit: sic obediētia introduxit. Item secūdum Bedam eduxit eos in betha-

Beda.

niam propter situm eiusdem ville que in latere montis oliuarum posita est. quia videlicet obediētes ecclesie domus in ipsius summe montis id est xp̄i latere fidei: spei dilectionisqȝ sua fundamēta locauit. ¶ Postq̄ ergo eos foras duxisset: tunc dixit eis q̄ in montem oliueti transirent: et inde eum in celum ascendentem viderent. Quia inde ascendere volebat in celum. Et tunc disparuit ⁊ euanuit ab oculis eorum. ¶ Per montem intelligitur eminentia spiritus in contemplatione. per oliuas autem pinguissimi spiritus deuotio. ¶ Ulterius vero post ista non restat nisi saltus anime in celum. Igitur apostoli vndecim cum matre domini ac aliis discipulis et mulieribus vnanimiter statim venerunt in montem oliueti: et ibidem iterum dominus eis apparuit. Ecce quomodo habes hodie duas apparitiones. Conspice nunc bene eos et cuncta que fiunt. Considera nichilominus sanctos patres ibidem inuisibiliter existentes: quomodo libenter et reuerenter intuentur dominū et affectuose benedicunt per quam tantum assecuti sunt beneficiū quomodo etiam intuentur illos pugiles et duces diuini exercitus quos inter omnes ad expugnandum et vincendum vniuersum mundum elegit dominus. ¶ Tunc qui-

Actuū

dam ex his qui conuenerant ceperunt eum interrogare dicentes. Domine si in tempore hoc restitues regnum israhel. ¶ Quidam imperiti et carnaliter sapientes vidēdes alienigenam regnare et iudeos sub preside esse: desiderabāt q̄ regnū ipm̄ nationi iudaice redderet ⁊ q̄rebāt de restitutione regni israel temporalis. ⁊ si rex iudeis daretur hoc tempore putantes tunc a domino regnum restituendum. et a domino alienigenarum scilicet gentilium qui iudeis dominabātur liberandum sicut et duo discipuli putabant dicentes. nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus israhel. Ac si isti interrogantes eum dicerent. Nunquid hoc tempore regnabis sicut dauid et salomon et dominaberis nationibus. Alij vero magis instructi scientes restitutionem illam nō nisi finaliter futurā scȝ circa tēpora iudicij querebant de restitutione regis israel spiritualis scȝ de liberatione ⁊ dilatione ecclesie ac si diceret. Nunqd̄ hoc tēpore facies q̄d ꝓmisisti ecclesie. vn̄ aug. Ergo discipuli xp̄i deducturi aspectu

Augustinus

ascensurum christum interrogauerunt eum et dixerunt ei. Dn̄e si in hoc tēpore presentaberis et qn̄ regnum israel. ¶ Quod regnum. De quo dicimus adueniet regnum

tuum qm̄ regnum tuū. Qm̄ regnum tuorū: quando regnū
humilium q̄diu tēpus superborum. Quando venturum
sit quid ad te. Sic viue quasi hodie venturū sit: et non ti
mebis cum venerit. hec aug. Dn̄s autem sup hoc nō cer-
tificauit eos ex quodā tn̄ in respōsione ei9 posito possent
intelligere restitutionē illam multis temporibus diffe-
rendā. (Non est inquit vestrū nosse tēpora vel momēta
que pater posuit in sua potestate) .i. numerū tēporū et mo
mētorū vsqz ad finē seculi q̄ tm̄ patent scientie patris mei
Non est q̄ppe aliquorū nosse tpa vltra q̄d reuelatur vel
traditur per scripturas q̄ hoc est presumptionis sz sm̄
scripturas nosse est eruditionis ac si diceret Ad vos non
pertinet scire futura que in sola dei dispositione sunt posi-
ta de quorū numero est regni iudaici restitutio. Nam ip-
sum restituendum non est carnaliter sed spiritualiter qm̄
circa finem seculi iudei credent in christum qui fuit rex eo
rum et quando regnabit in domo iacob. vere sine fine se-
culi in eternū. Nihil inquam ad vos querere de secretis
huiusmodi nec ad ea percipienda estis ydonei sz de his
que ad vos spectant estote solliciti quia reuera (accipie-
tis virtutem sancti spiritus superuenientis in vos) cuius
virtute purificari et roborari vt possitis mea verba loqui
et doctrinam meam ferre (eritis mihi testes) conuersatio
nis et doctrine mortis et resurrectionis mee primo (ihe-
rusalem) secundo (in iudea) postea (in samaria) tandez
vsqz ad vltimum terre) ac si tacite diceret. Ante regni il-
lius restitutionem non solum hierosolimam sz et omnes
fines iudee et samarie ac etiam mundi terminos per cir-
cuitum euangelii fama percurret. Primo siquidem pre-
dicatum est euangelium in hierusalem sed propter lapi-
dationem stephani et mortem iacobi gladio occisi egres-
si sunt de hierusalem predicantes in finibus iudee postea
transierunt ad samaritanos et inde processerunt per mū-
Augusti. dum ad alios. vbi augu Quo autem peracto ab aposto-
lis est predicatio ista completa quando adhuc vsqz sunt
gentes in quibus modo ceperit et in quibus nondum in-
ceperit impleri. Non vtiqz hoc sic a domino mandatum
est apostolis tanq̄ ipsi soli quibus tunc loquebat tantū
mun9 fuerint impleturi sz sicut eis solis videtur dixisse ec
ce ego vobiscum sum vsqz ad consummationem seculi q
tn̄ eum vniuerse ecclesie promisisse que alijs morientibus
alijs nascentibus hic vsqz in seculi consummatione futu
ra est quis non intelligat hec aug. Et quia euangeliū pri-
mo predicatum ē in hierusalem inde ē q audita pronun
ciatione euangelij vertimur ad orientem quasi ad hieru-
salem gratias agentes et dicentes gloria tibi domine q̄
Augusti. inde venit ad nos euangelium Unde scriptum ē de sion
exibit lex et verbū domini de hierusalē. vn̄ et aug. Cepit
.n. ecclesia ab hierl̄m ista terrena vt gaudeat in deo i illa
hierusalem celesti ab hac .n. incipit ad illam terminat In
illa tota ecclesia erit ab ista exordiū fidei sumpsit hec Au
gustinus. Sed verba euangelij leuita pnunciaturus ver-
tit faciem contra aquilonem vt ostendat verbum dei diri
gi contra eum qui per aquilonē designatur s. ptra diabo-
lum quo dicebat in corde suo sedebo in latere aquilonis
et ero similis altissimo. (Et dominus ihesus postq̄ locu
tus est eis) que ad eruditionem sue pertinebant consola
Ambrosi tionis vnūquemqz osculatus est in intimo amore cordis
Quia secundū Ambrosi. apostolis reliquit oscula pacis
deinde valedicens eis (eleuatis manibus) vt suos patri
offerret (benedixit eis) scilicet bona optando: promittē
Theoph do: conferendo: vt eos contra hostem muniret vt bonis
celestibus augeret. Et vt dicit Theophilus forte in hac
benedictione vim conseruatiuam eis instruxit vsqz ad spi
ritus sancti aduentū. Ex loco isto duxit ecclesia in con-
Origeñ. suetudinem q episcopi in fine misse dent benedictionez
vbi Origenes. Qd autem eleuatis manibus benedixit
eos: significat q deceat benedicentem cuiqz ornatum es-
se varijs operibus et arduis respectu aliorū. sic enī ma-
nus tolluntur in altum hec origenes. In recessu suo be-
nedixit christus discipulis: sicut pater recedens a filiis
benedixit eis et hoc fecit primo propter maiorem eorū
necessitatem scdm illud. cum essem cum eis ego seruabā
eos. et cetera vbi petit eos post recessum suum seruari a
malo. Secundo ad ostendendum finalem et perseuerā-
tem erga eos suam dilectionem secundū illud. cum dile-
xisset suos qui erant in mundo in finem dilexit eos. In-
struxit etiam per hoc superiores in ecclesia vt recedētes
a subditis benedictionibus eos deo commendent. His
finitis ad orientem versa facie: vt dicit Damascenus ce- Damascen9.
pit sua propria virtute non aliena eleuari ab eis et ascen-
dere videntibus illis. quos scilicet tanta visione dignā-
batur et videndo deducētibus. vt scilicet desiderium ve-
niendi ad ipsum in eis excitaretur et triumphaliter pro-
prio motu per dotem agilitatis in celum supremum vn-
de venerat ferebatur. Tūc mater et omnes alij aspicien-
tes eum in celum eleuari, pciderunt in terram adorātes
et propter discessum lacrimas continere non poterant.
multū tamen gaudebant q ipsum sic gloriose celum pe-
tere cernebant. O q̄ libenter mater cum filio de hoc mū-
do recessisset: sed eā ad tempus hic manere dn̄s voluit.
q̄ propter confirmandos credentes vtile et expediens
fuit. Nostre etiam fidei necessariū erat. q̄ ipsa post ascē-
sionem dn̄i inter apostolos cōuersando multa eis reue-
lauit que de misterijs filius cognouerat. vnde anselmus Anselmus.
Sed o bone iesu filius tue dulcissime matris piissime fi-
li quomodo pati potuisti vt te in regnum glorie tue re-
meante illam quasi orbatam in miserijs mundi relinque-
res: et non eam statim regnaturam assumeres. Erat vt
michi videtur necessaria nostre fidei cōuersatio sua post
ascensionem dn̄i inter apostolos eius q̄ licet ipsi per re-
uelationem spiritus sancti edocti fuerint omnez veritatē
incōparabiliter tamen manifestius ac eminentius ipsa
p eundem spm̄ ipsius veritatis intelligebat pfunditatez
ac per hoc multa eis p illā reuelabant que in se non solū
simplici sciētia sed et ipso effectu et ipso experimēto co-
gnouerat de misterijs eiusdē dn̄i nostri iesu cristi Nec di-
latio sue assumptionis quoquomodo iacturā inferre va-
lebat imensitati amoris et gaudij sui qm̄ ipsa perfectio
amoris et gaudij ita illam reficiebat plenitudine sui. vt
hoc ipsum ei ad augmentū amoris et gaudij magno ope-
re fieret q illic esse videbat vbi deum quem pre cunctis
amabat velle magis sciebat Igitur vbicunqz erat et ip-
sa in deo et deus in ea iocundabatur qua ipsi iocundita-
te s. lix hoc pre ceteris vbiqz fieri cupiebat quod sapien-
tie dei potissimum placere intelligebat. hec Anselmus.
¶ Et est notabile q dominus suos primo de ciuitate e-
duxit. secundo eos in bethaniā duxit tertio eis benedi-
xit quarto ascendit. in quo datur intelligi q peccatorem
primo educit de peccato secūdo ipsum in bethaniam .i.
in domū obedientie ducit statum eius mutando. tertio
ei benedicit grā replendo. quarto ascendit .i. ascendere
facit ad superiora transferendo. Et ascēdens dn̄s iesus
duxit secum illam multitudinem nobilem s captiuā ca-
ptiuitatem id est captiuos a captiuitate inferni quos se-
cum victor eduxerat et celi apertam iam porta pandens
iterante eos se sequentes vt micheas propheta dixerat
exules introduxit in regnum patris sui cōciues illos fa-
ciens angelorum et domesticos dei: quatenus et ruinas
angelicas restauraret et eterni patris honorem cumula-
ret: et se triumphatorem ostenderet: et dominum exer-
cituum comprobaret. Dn̄s itaqz gloriosus candidus et
rubicundus splendidus et gaudiosus precedebat eos
viam eis ostendens et ipsi sequebantur eum cantantes
et iubilantes. ¶ Interim autem michael prepositus pa-
radisi pergens ad patriam celicā nunciauit q dn̄s ascen-
deret ad eam. Et ecce omnes beatorum spirituū ordines
occurrerunt eidem decenter et seriatim per acies suas.
Unus ex eis non remāsit: qui dn̄o suo obuiā nō veniret
¶ Et inclinantes secum omni reuerentia qua poterant

eū cum hīmnis et cāticis ieffabilibus deducebant. Quis enī posset cantus ꝛ iubilos qui ab ipsis fiebant explicare et q̄s posset hoc gaudiū enarrare ꝗ̄ illud gaudium quis dicere posset qđ tam tristissimi ipsis ꝗ̄ sanctissimi patres habuerunt cū sibi adinuicē occurrerunt. Omnes iubilabant ꝛ psallebant nam iuxta ꝓphetam ascendit deus in iubilatione qđ maxime refertur ad vocem iocunditatis redemptorū cū ipso descendentiū q̄ prius voce lacrimabili clamauerunt in ꝑtibus inferni aduenisti desiderabilis quem expectam⁹ in tenebris ꝛ dn̄s in voce tube. qđ refertur ad sonum ꝑdicationis apostolorū qui tunc fuit eis iniūctus domino dicente eūtes in mūdum vniuersum ꝑdicate euangelium omni creature et tunc .n. in omnem terrā exiuit sonus eorū: tn̄ post spiritussancti receptōem. Cūq̄ʒ psallerent tā angeli ꝗ̄ aīe beate dn̄s iūctis manibus deuote et sursum aū pectus erectis et nubecula sub pedibus ascendit et omnes beati similimō iunctis manibus cū domino ascenderūt. Domino aūt ascēdēte q̄dā chori angelorū ipm ꝑcedebāt quidam sequebantur alij a dextris et alii a sinistris cum ipso comitabantur simul et cum beatis animabus. Ascendebat vero domin⁹ placide molose, ꝓpter ꝯsolatōem mr̄is et discipulorum quousq̄ʒ poterant videre eū. Extunc autē (nubes) lucida et candida (suscipit eum ab oculis eorū) carnalibus quia claritate nubis circūdatus vlterius non est visus vt qui xp̄m secundum carnem nouerant vltra iam sic non noscerent. Ascendit vsq̄ʒ ad nubes ea forma quam ante passionem habuit susceptus autē a nubibus ea q̄ in monte apparuit. Quasi in globo baiule nubis ascendit non per moduʒ vehiculi et quasi ad ascendendū egeret ministerio angelorū vel nubis q̄ȝ sua propria virtute ferebatur sed ꝑ modum obstaculi vt ab oculis mortaliuʒ non videretur. Et vt per hoc ostenderetur q̄ȝ omnis creatura parata est obsequi suo creatori nubes .n. que subtraxit eum ab oculis īsipientium et angeli assistentes ibi ostēdebāt q̄ creatura corporalis et spiritualis subiecta est obsequio christi. Et tunc in momento cum omnibus angelis et patribus sāctis erat in patria celestis beatitudinis. Ascendit ergo christus et per nubem celos penetrans assumptus est in celum ethereum seu empireū non virtute aliena sʒ ꝓpria tum ratione deitatis que omnia potest tū ratione humanitatis gloriose quia corpus gloriosum obedit ad nutuʒ anime q̄tum ad motū localē per dotem agilitatis que ē in tali corpore. Vn̄ non curru non angelis subleuatus legitur q̄ȝ qui fecerat omnia sup omnia sua virtute ferebatur. Enoch vero ab angelis trāslatus esset helyas curru subuectus est in celū aereū non virtute ꝓpria q̄ȝ homines puri erant et virtute indigebant aliena et quia eorū corpora nōdum sunt glorificata. Stabant autem mater et discipuli et magdalena et alii intuentes in celum euntem illum q̄diu apparebat oculis eorū. Unde Ambrosius. Stabāt beati apostoli toto suspensi corpore et ascēdentem ad celum dominū quia incessu non poterāt oculis sequebantur. Et licet ad deducendum saluatorem visio humana defecerit fidei tamen deuotio nō defecit. Vsq̄ʒ ad nubem .n. deducunt christum oculis vsq̄ʒ ad celos autem cum christo fidei deuotione comitātur. Unde ait apostolus sciens fidem nostram in celis esse cum domino. Nostra autem conuersatio in celis est. Hec Ambrosi⁹. O q̄d erat videre dominum sic gloriose ascendentem. Et si quis potuisset audire et videre illos beatissimos spiritus et animas sanctas cum eo pariter incedentes forte pre gaudio anima illius a corpore separata fuisset et cuʒ eis etiam pariter ascendisset. (¶ Cumq̄ʒ) iam dominus subtractus esset ab oculis et conspectu eorum. adhuc tamen suspensis vultibus (intuebantur in celum). ¶ Propterea (duo) angeli in forma virorum (steterunt iuxta illos in vestibus albis) vt gratulatio monstraretur ex ipsis indumētis (et dixerunt eis. Viri galilei q̄d statis hic aspiciētes in celū) Galilea apostolorū ꝑria fuit. vn̄ ꝛ viri galilei dicuntur: ac si dicerent. Statis hic et in celū aspicitis quasi obliti q̄d facere debeatis. Redite in ciuitateʒ et expectate promissionem patris sicut dictuʒ est vobis. Recedite nec expectate iesum vt modo redeat: sed in fine temporū (sic veniet quēadmodum vidistis eū euntē in celum) Id est sicut baiulis nubibus vidistis eum in celum ascendentē: sic baiulis nubibus videbitis eū in aere ad iudiciū descendentē. et (quēadmodū vidistis eū ascēdētem in celū) in forma humana: cui cōpetit videri oculis corporalibus ꝛ moueri de loco ad locū (ita veniet) in eadē forma ꝛ carnis substantia ad iudiciū. q̄ȝ sicut fuit iudicatus in forma humana sic veniet ad iudicandū mundum. veruntn̄ iudicatus fuit in forma humana passibili: ascendit autē in celū et veniet ad iudiciū in forma humana gloriosa et impassibili. vn̄ aug. Sic veniet quēadmodum vidistis cum euntem in celū id est in forma humana in qua iudicatus est iudicabit vt etiā illud propheticum impleatur. videbunt in quē pupugerunt. Et iteruʒ Itaq̄ʒ si rediturū eū credimus: nos expectare debemus ne sic nos comprehendat aduentus illius: non suspicantes sicut comprehendit nunc castigatio delinquentes. cohertio nanq̄ʒ presentiū imaginē habet in se futurorū. Cauēdū est ergo ne si in presenti verbere nō corrigimur futura seueritate damnemur hec aug. Cōsidera hic quomodo dn̄s iesus de suis sollicitus fuit. Nam statim cum euanuit ab oculis eorū misit angelos suos: tum vt mestos de absentia dn̄i consolarent̄ et confortarent: tum vt eum vere ascendisse in celū scʒ in regionē angelorum demonstrarēt. nō sicut Enoch et Helias qui translati sunt in paradisum terrestrē. qui licet eminens sit: tum tn̄ pertingit sublunarē regionē: tum ne diutius ibi morarent̄ ꝛ nimiū ibi stantes fatigarent̄: sed potius recedentes promissum patris expectarēt. Angelis itaq̄ʒ disparentibus ibi in loco vbi steterunt nouissime pedes eius. adorantes xp̄m scʒ deū et hoīem vt deo personaliter vnituʒ (reuersi sunt a monte qui vocat̄ oliueti) propter copiam oliuaruʒ (sabbati habēs iter) .i. itinere sabbati scʒ spacio miliarij distans ab hierl'm q̄ nō ampliori spacio licebat iudeis progredi in sabbato de villa vel ciuitate in qua erāt sed circa per mille passus deambulare poterant. ¶ Vetus editio habet a monte trium luminum. Si autem dictus est mons oliueti q̄ȝ de nocte ex parte occidentis illuminabatur igne tēpli vbi erat ignis iugis in altari. mane a parte orientis primo excipiebat radios solis anteq̄ illustrarent ciuitatem. habebat etiaʒ copiā olei quod est luminis fomentū. (Et regressi sunt in hierusalē cum gaudio magno) q̄ȝ omia misteria erant impleta in cristo letantes de dei et dn̄i sui glorificatione. quem post triūphū resurrectionis etiā celos cognouerāt penetrasse de humani generis cōpleta redemptione. de restauratione ruine angelorū et de deiectione demonū. de confusione iudeorum infideliuʒ. de spiritussancti promissione. de humane nature exaltatione. de certa spe generalis resurrectionis et ascensionis future ex quo enim caput resurrexerat et ascenderat: idem et de membris pro certo sperare poterant. Hanc autem vltimam processionem discipulorum post iesum: qui vnanimiter sunt egressi et post ea vnanimiter sūt regressi repūsētat ecclesia dominicis diebus egrediendo de ecclesia et redeundo ad eam quasi de hierusalem rediens in hierusaleʒ. Unde in eo q̄ de ecclesia egredimur crucem dn̄i preferēdo representam⁹ q̄ illi egressi sunt preeunte crucifixo. in eo autem q̄ cum cruce dn̄i redimus licet illi sine crucifixo redierint representamus quod ait. vobiscum sum vsq̄ʒ ad consummationem seculi q̄ȝ licet non redierit crucifixus cum eis presentia corporali: rediit tn̄ cū eis presentia spūali. In primitiua aūt ecclesia huiusmodi repūsētatio fiebat q̄nta feria que tunc sollennis erat pro veneratione ascēsionis sicut prima feria .s. dies dn̄ica pro reuerētia resurrectionis Sedq̄ʒ superuenerunt festa sanctorum. et celebrare to

Ambrosius
Augusti

festa erat quasi onerosum. ideo sollennitas quinte ferie est sublata et processio ad dñicam translata. De loco autem ascensionis dicit sulpitius episcopus hierosolimitanus q cum ibi postea edificata esset ecclesia locus ille in quo steterūt christi ascendētis vestigia nunq̄ potuit sterni pauimento postmodum immo resiliebant marmora in ora collocantium. Calcati etiam a domino pulueris hoc dicit esse documentū q vestigia impressa cernuntur ibidem et eandem adhuc speciē velut impressis vestigiis terra custodit. Et vt ait beda cum terra eadem a credentibus quotidie minuatur tamen eadem vestigia pristinum statum continuo recipiūt. Nec summum ecclesie cacumen propter dominici corporis meatū contegi potuit. sed a terra trāsitus christi vsq3 ad celum patet ¶ Adhuc est ibi ecclesia in qua solebant esse nigri monachi cum abbate. et est ibi sancte egiptiace sepulchrū et locus vbi apostoli cōposuerunt simbolum Tunc descenderunt apostoli cum matre dñi et alijs mulieribus ac discipulis in cenaculum montis syon et ibi morabantur expectantes promissionem prout a dño erat eis mandatum ibi est locus vbi beatus mathias inter ascensionē et penthecosten fuit loco iude in apostolum electus. (Et erant omnes vnanimiter in oratione perseuerātes) et assidue debitis horis sine intermissione orantes. et per orationē ad receptionē spūssancti se preparantes quotidie vt promissum mererentur accipere. Et quāuis dictum sit q erant perseuerantes in oratione et nō sit additū in ieiunio. quidā tn̄ a festo ascensionis vsq3 ad penthecosten ieiunant exemplo apostolorum quos aiunt ieiunasse in spacio illo. quia dictū est in euangelio. venient dies in quibus auferetur sponsus ab eis. Et tunc ieiunabunt. Orabant ergo et ieiunabant q2 xp̄s sponsus ab eis ablat⁹ carne recessit (Et erant semp̄) id est cōmuniter vel frequenter (in templo) qđ est loc⁹ orationis (laudātes) deū de beneficijs suis (et benedicentes) i. magnificātes de p̄missis diuinis. et orātes deuote pro recipiēdis spiritussancti donis vel laudātes (deum) de propria sua bonitate in se ac p̄ dñi sui glorificatione et ascensione. (et benedicentes) id est gratias agentes de bonorū suorum cōmunicatione ac pro spiritussancti promissione: et eorū per angelos facta consolatione. Non aliquo mundano distrahuntur sed oībus cōtemptis iugiter diuinis laudibus insistunt. vt in loco orationis et inter laudū deuotiones p̄missum sancti spiritus aduentum promptis et paratis per oīa cordibus expectant. Vicissim quidem habitabant modo in templo ad orationē. modo in cenaculo ad quietem Unde hoc aduerbium semp̄ dicit ibi frequentiam et opportunitatem nō more suo durationē continuam. Quos nos imitantes in sacra vita semper degamus laudantes deū et benedicentes. Sic enim et nos quotidiana illius merebimur benedictione sublimari si quotidie triumphalis illius in celū ascensionis memores: laudantes et benedicētes deum in hierusalē id est superne pacis. sperata ac desiderata visione quiescimus. et orantes vt dona ipsius recipere possimus. similes hoībus expectantibus dñm suum quando reuertatur a nuptijs. Unde beda Et semper et loco hoc maxime fratres carissimi meminisse nos decet sermonis domini quo discipulos glorificās beati inquit oculi qui vident que vos videtis. quis etenim dicere: qs digne valeat cogitare quā beata compunctione oculos ad terram deflexerunt. quibus ipsum quem adorabant celi regem deuicta mortalitate quam assumpserat ad paterne claritatis solium iam redire conspexerant. ¶ Q̄ dulces lacrimas quanta spe et leticia feruentes pro ingressu celestis patrie fuderunt quo deum ac dominum suum partem sue nature iam ferre cernebant. ¶ Merito ergo tali spectaculo refecti: postq̄ adorauerunt vbi steterunt pedes eius postquam vestigia que nouissime fixit lacrimis rigauere profusis confestim redire hierosolimam. vbi aduentum sancti spiritus expectare sunt iussi. ¶ Et

Sulpitius. Beda. Beda

vt digni celestibus promissis existerent: erant semper in templo laudantes et benedicentes deū scientes certissime quis illa solūmodo corda spiritussancti inuisere et inhabitare dignatur que locum orationis frequentantia q̄ laudi et benedictioni diuine viderit esse dedita. Unde et in actibus eorū legitur de ipsis. (Hi omnes erant vnanimiter perseuerātes in oratione) Quod nobis est testimonium operis apostolici solerter imitandum videlicet et qui celestia promissa habemus qui pro his accipiēdis sedulo supplicare precipimur et omnes ad adorādum conueniamus et in oratione persistamus et vnanimi domini deuotione predicemur. Nec dubitandum est q sic nobis orationibus pius conditor auditis accomodare et spiritus sui gratiam nostris quoq3 cordibus infūdere dignabitur q nostros quoq3 beatos faciet oculos et si nō vt apostolorum qui cōmorantem in mundo dominū qui docentem et miracula facientem qui po⁹ triumphū mortis resurrexisse et ad celos redeuntē videre meruerūt certe vt eorum de quibus thome apostolo dicit quia vidisti me credidisti beati qui non viderunt et crediderūt. Cunctis etenī credentibus siue illis qui incarnationis eius tempora nascendo precesserunt siue his qui ī carne eum viderunt siue nobis qui post eius ascensionē credimus communis ē eius hilarissima p̄missio qua dicit. ¶ Beati mundo corde qm̄ ipsi deum videbūt hec beda. Domin⁹ ergo iesus cum vniuersa p̄dicta felici multitudine aperiens ianuas paradisi vsq3 tunc humano generi clausas intrauit triumphaliter et gaudēter in eas. Ascendit autem in celum empireum sup̄ omnes alios celos īmo sup̄ omnē spiritū beatum et oēm creaturā et supra id quod nominatur in hoc seculo vel ī futuro. Et nota q triplex esse celum insinuat apostolus. vbi fatet̄ se raptū vsq3 ad tercium celum. Inter quos celos. s̄m aug primū ē corporale luna et stellis ornatū secundum est spirituale spiritibus angelicis deputatum tercium est sup intellectuale soli diuinitati appropriatū. Ad hoc tercium rapt⁹ fuit paulus q2 non ad visionē corporum celestium nec ad cognitionē celestiū spirituū sed ad cōtemplationem nudā diuine essentie rapt⁹ fuit s̄m aug et in hoc celum ascendit christus (Et sedet a dextris dei) nō q sessio dei intelligatur corporaliter. vt xp̄us homo sedeat a dextris et pater a sinistris sed dicit̄ sedere propter iudiciariam potestatē quam a patre accepit. q2 sedere iudicātis est. ¶ Sedere autem a dextris si referatur ad xp̄m ratione deitatis. sic ista sessio importat equalitatē cū patre. q2 conregnat patri in equalitate maiestatis s̄m deitatē s̄m quā filius est patri equalis. Si autē referatur ad xp̄m rōne humanitatis hoc potest esse dupliciter. Uno modo inquantum est vnita actualiter ipsi deo. et sic ista sessio importat quandam sociationem honoris q2 eadem veneratione veneratur humanitas inquantum vnita verbo cum ipsa deitate sicut vestis regia cum ipso rege quando est ea actualiter indutus. et sic christum in dextera dei patris sedere est humanitatē in gloria diuinitatis requiescere. Alio modo scd̄m se. et sic sedere a dextris patris designat esse in potioribus eius bonis sicut dextera est pars nobilior et potior corporis Merito christus dicitur sedere ad dexterā dei sedere quidē q2 laborauit. ad dexteram autem q2 in sinistra aduersitatis diu fuit. del vero dicitur q2 post obiectionem merito gloria sequit̄ Dicitur ergo sedere. q2 equalis est patri in potestate iudicādi. dicit̄ et stare qui suos iuuat in milicia presenti. nos credim⁹ xp̄m a dextris patris sedentem q2 credim⁹ eum regnantē et quiescentē que notant̄ per sessionem. Stephanus autem vidit eum a dextris dei stantem. q2 in tribulatione positus habuit eum propugnatorē et susceptorem que notant̄ p̄ stationē ¶. Sicut enī sedere quiescentis est et iudicantis ita stare pugnantis et adiuuantis. Sedens ergo ad dexterā patris iugiter vultui benignissimi patris apparet et vulnerum que pro nobis p̄tulit cicatrices ostendit ad īterpel

Augustinus.

De ascensione domini nostri

laudum pro nobis. Omnes vero sancti patres et beatissimi spūs iubilabāt coram deo laudes. Si enim moyses et filii israhel post transitum maris rubri cecinerunt carmen dño et maria prophetissa soror eius et relique mulieres eā sequentes canebant dño in tympanis et choris quanto mag⁹ modo omnes hoc faciūt cunctis aduersitatib⁹ superatis. Oēs igitur ibi constituti psallūt. oēs cantant. oēs exultant. oēs letant. oēs gaudent. oēs iubilant. oēs manibus plaudunt. omnes tripudiant. oēs iocundātur Uere nūc in superna hierusalē auditur cāticū leticie. et p oēs vicos eius ab vniuersis dicitur alleluya. Nunq̄ ab origine mundi tale festū et tam sollēne pasca celebratum est in patria neq̄ vnq̄ erit nisi forte post diem iudicij cū omnes ibi cū corporibus gloriosis presentabimur electi Magnum itaq̄ et sollēne est hoc festū. Nā quicquid deus vsq̄ modo fecit: fecit vt ad hunc diē perueniret. Celū et terra et oīa que in eis sunt facta sunt propter hominē homo autē propter gloriā celestem habendā ad quā vsq̄ nunc pertingere post peccatū non poterat quantūcūq̄ iustus esset. Quia ergo oīa cōpleta sunt in ascensione magnificus valde est dies iste. Hodiernus quippe dies proprie est festū sollennissimū dñi iesu. q2 hodie incepit sedere ad dexteram patris et requiem capere a labore sue peregrinationis. Est etiā proprie festū omniū supernorum spirituū. q2 de dño suo quē ante ibi in humanitatis forma non viderant nouū susceperūt gaudium et q2 hodie primo inceperunt restaurari ruine ipsorū. in tanta multitudine beatorū. et cognoscunt numerū suum per peccatum diminutū per dñm iesum reintegrandum. Si ergo gaudiū est in celo corā angelis dei super vno peccatore penitentiam agente: quale putamus gaudiū eorum fuisse quādo tot milia aīarum sanctarū ad suū viderunt consortiū transire. Etiā proprie est festū patriarcharū: prophetarum et aliarū aīarum sanctarū. q2 ad supernam patriam hodie primitus intrauerūt. Si ergo festū facim⁹ de aliquo sancto ad celos migrante: quāto magis de tot militibus. et quanto magis de sancto sanctorū. Et etiam festum domine nostre: que filiū suū vnigenitū in ea carne quā de se assumpserat nouerat totam oculis suis gloriose sic vidit tanq̄ deū verū superexcelsa conscendere et omnes celos dominandi iure penetrare ac in dei patris cōsessum ascendendo pertingere. Est etiam nichilomin⁹ proprie festū nostrū q2 humana natura hodie sup⁹ celos est exaltata. et homo perditus ad regna celestia et ad societatem angelorū per dominū iesum est reuocatus. Ipse enim dei filius qui exiuit a patre: non per loci mutationem sed per eternā generationem et personalē distinctionem hodie reliquit mundū quātum ad presentiā corporalem et iuit ad patrem faciendo naturā mortalē paterne glorie consortē. Igitur valde sollēnis est dies iste. et aīa que dñm iesum bene diligeret merito hodie exultaret. Si diligeretis me inquit gauderetis vtiq̄. q2 vado ad patrem. Unde leo papa dicit quidem dñs iesus discipulis suis. Si diligeretis me gauderetis vtiq̄: q2 vado ad patrem. Uobis enim hec prestatur ascensio. et super omnes celos ad patris dexterā collocāda vestra in me humilitas eleuatur. Uniui enim vos michi: et fact⁹ sum filius hominis vt vos filij dei esse possitis. Quia igitur xp̄i ascensio nostra pfectio est. et quo pcessit gloria capitis eo spes vocat et corporis. dignis dilectissimi exultemus gaudijs et pia gratiarū actione letemur. Hodie enim non solum paradisi possessores firmati sumus: sed etiā celorū in christo superna penetrauimus. ampliora adepti per ineffabilē xp̄i gratiam quā per diaboli amiseramus inuidiam. Nam quos virolentus inimicus primi habitaculi felicitati deiecit: eos sibi cōcorporatos dei filius ad patris dexteram collocauit. vnde et aug. Hodie sicut audistis fratres dñs iesus christus ascendit in celū: ascendat cū illo et cor nostrū. Sicut enim ille ascendit nec recessit a nobis sic et nos cū illo iam sumus quāuis nondum in corpore nostro iam factum sit quod promittitur nobis. Cū ascēdit in celū nos ab illo non separamur. Non nobis inuidet celum: sed quodāmodo clamat mea membra estote si ascendere vultis in celū. In hoc ergo oēs interim roboremur. in hoc votis oībus estuemus in hoc meditemur in terris q̄ cōputemur in celis. Tunc exuturi carnē mortalitatis nūc exuamur anime vetustate. Facile corp⁹ leuabitur in alta celorum si nō premat spiritum sarcina peccatorum. et iterū q2 vero tēporali christi presentia viduati sumus ad eternā eius visionē tota intentione festinemus eiq̄ dicamus. Tibi dixit cor meū quesiui vultū tuum. vultum tuū domine requirā. tota nanq̄ dispensatio humanitatis christi nichil aliud fecit nisi vt intentionem nostrā ad superna dirigeret. et ex tempore nostre mortalitatis ad manifestā visionē sui perduceret ac perductos eterno vultus sui gloria satiaret. ¶ Et iterum hec quippe sollennitatis huius est ratio vt christum ad dexteram patris iam regnare credamus et interim eum quasi geminis virtutum alis caritatis scilicet et spei subsequamur. vt cū tradiderit regnum deo patri sine fine cum eo regnemus. ascendamus cū christo interim corde. vt cum dies promissus aduenerit sequamur et corpore. hec aug. vnde etiā grego. vnde fratres carissimi oportet vt illuc sequamur corde: vbi eū corpore ascendisse credimus desideria terrena fugiamus. nichil iam nos delectet in infimis qui patrem habemus in celis et si adhuc hic tenemur in infirmitate corporis. sequamur tamen eum passibus amoris. non autem deserit desideriū nostrū ipse qui dedit. iesus xp̄s dñs noster. hec greg. Ascēdit ergo christ⁹ vt corporali presentia subtracta prouocet affectum mūdi et toto corde eum desideremus. Et ideo que sursum sunt queramus quo ad vim intellectiuam que sursum sunt sapiamus quo ad vim affectiuam sic ascēdit corde miles quidā qui in ptibus vltramarinis oīa loca in qbus saluator noster fuerat sollicite cū lacrimis visitauit et dū oīa sancta loca deuote pq̄siuisset vltimo venit i mōte oliueti vnde domin⁹ ascēdit vbi post longā orōnē cum lacrimis dicit. Ecce domine vbiq̄ que siui te diligenter. vsq̄ dum veneri ad locū vbi celos ascendisti nescio vbi ampli⁹ te requiram iube ergo spm̄ meū suscipi vt ad dexteram pr̄is videam te residentē in gloria. et his dictis spm̄ suum sine dolore reddidit sic vt nos dominū per singula sua opera et virtutū exercitia q̄ramus vt tandē ad eum ascendere valeamus. Ascensio domini olim in scala iacob prefigurata fuit que vna extremitate terrā et alia celū tāgebat et angeli per eam descendebant et ascēdebant sic christus de celo descēdit et reascēdit q̄si celestia et terrestria reuenire voluit oportebat enim q̄ mediator dei et hoīm deus et homo esset q2 aliter pacē inter deum et hominē reformare non posset deus enim altissimus est et homo infim⁹ erat et ideo christus inter celū et terrā scalā faciebat descendūt autem angeli per illā nobis gratiā apportādo et reascendūt animas nr̄as in celū reportando hanc etiā ascēsionem xp̄s pnotauit quādo parabolā de vna oue ex cētum pdita et inuēta pdicauit ouis vna pdita ē q̄n hō mādatū dei transgress⁹ ē de⁹ autem nonaginta nouē. i. nouē choros angelorū in celo dimisit et veniens in hunc mūdum hoīem perditū p. xxxiij. annos quesiuit et intantū se fatigauit q̄ de toto corpore suo sudor sanguinis emanauit. Inuentā autem ouem super humeros posuit et portauit quando crucē p peccatis nostris pprijs humeris baiulauit amicos ad congratulandum sibi inuitauit quādo cum homine ascendit et omnes celi curiam letificauit Hec etiam ascensio domini olī fuit in translatione helie prefigurata. Helias legem dei ī iudea predicauit et trāsgressores legis audacter increpauit. ppter quod magnā sustinuit a iudeis psecutionē sed apud deū meruit i paradisum trāslationē. Ita xp̄s in iudea viā veritatis docuit et propter hoc a iudeis multas persecutiones sustinuit sed deus illum super omnes celos exaltauit et nomen

Leo papa.

Augustinus

Gregori

quod est super omne nomen filii dedit. Oportebat enim pati xp̄m ꝛ ita intrare in gloriam suā ꝛ multo magis oportꝫ nos tolerare propter vitam eternā. Oratio.

Jesu corona celsior qui resurgēs a mortuis ad patris ascendisti dexterā trahe ad te mentē meam vt te solum ardēter desiderē ꝛ inquirā. Da quo toto desiderio meo ꝛ studio tendere quo te credo ascendisse vt in presenti quidē miseria solo tenear corpore tecum autem sim cogitatione ꝛ auiditate vt ibi sic cor meum vbi tu sis thesaurus meus desiderabilis et amabilis. Trahe me post te. vt per tuam gratiam de virtute in virtutem ascendens te deum deorum videre merear in syō. Amen.

De scripture euangelice ac fidei fine et vtilitate. Capitulum lxxxiij.

Jo. xxi. Sunt ꝛ multa alia signa et facta in multitudine incōprehensibili existentia preter ea q̄ ab euangelistis sunt scripta (q̄ fecit iesus) in terra in se ꝛ in aliis tam actibus cordis q̄ oris ꝛ operis ante suam resurrectionem ꝛ post eandē (q̄) pre multitudine sui (nō sunt scripta) Que si scribantur per singula) q̄ ad facta pticularia ꝛ conditiones virtutem eorū (nec ipsum arbitror mundū) i. hoies huius mundi (capere posse libros q̄ essent scribēdi) Nō enim spacio locorum credendū est mundū capere non posse qꝛ si eo scribi non possent si scripta non ferret sed capacitate intellectus legentium ꝛ audientium ꝛ q̄ ad incredulitatem infidelium ꝛ ad mysteria ꝛ sensū comprehendi fortasse non possent. Facta enim et verba xp̄i non sunt hois tm̄ sed ꝛ dei qꝛ illa hūanitas erat organū diuinitatis et ideo non pñt ad plenū ab hoibus explicari vel etiā cōprehendi quod patet ex hoc qꝛ a principio ecclesie ceperūt sancti ꝛ doctores libros scribere ad explicationem verborum et factorum christi et adhuc ad plenū non sunt elucidata immo si mūdus duraret per mille milia annorū et libri scriberentur nunq̄ ad plenum elucidarentur quia sicut dictum est facta sunt et dicta dei que sunt nobis incomprehensibilia propter eorū excellentiā respectu intellectus nr̄i. ꝛ ideo debemus subiugare et captiuare intellectum nostrum in obsequiū xp̄i vt ei assentientes p fidem q̄ est in enigmate tandē veniamus ad contemplandū facie ad faciē. Unde scḋm cris. Nec iohannes nec alii euangeliste oia dixerūt

Crisosto. sed que erant sufficientia attrahere ad fidē audiētes. Qui qui non credit his q̄ dicta sunt neqꝫ pluribus attenderet qui vero hec suscipit nullo indigebit alio in fidei rōnem. Tantū enim conscripserunt q̄tum ad fidem credentiū sufficere posse cognouerunt et iō pauca de pluribus elegerunt vt facilius intelligantur diligentius querantur fide credantur et memorie tradantur. vnde aug. Cum multa fecis

August. set dn̄s iesus non oia scripta sunt electa sunt aūt q̄ scriberentur q̄ saluti credentiū sufficere videbātur hec august. Materia quidem euangelii ꝛ omniū euangelistarū ē eadem. s. sancte trinitatis mysterium xp̄s s̄m diuinā ꝛ hūanam naturam dicta ꝛ facta eius alio sequꝫ dicta ꝛ facta ad ipsū omēs enim agunt de istis et materia istorū. Intentio vero et finis oim est per xp̄i gesta ꝛ doctrinā fidem de eo astruere qḋ ex fine libri iohis perpendit vbi dr̄. Hec autē scripta sunt vt credatis scꝫ fide formata caritate quia iesus est christus filius dei. s. naturalis in potentia sibi equalis et per consequens idē in deitate. quia natura diuina ē indiuisibilis. Credatis inquā corde ad iusticiā ꝛ ore confitemini ad salutem opere ostendentes ad fructum vite qꝛ fides sine operibus mortua est. Ecce scripture vtilitas. s. effectus fidei ad hoc enim ordinatur tota scriptura noui ꝛ veteris testamenti. Quā autē vtilitatē ex hac credulitate consequamur manifestatur cum subiungitur. Et vt credentes vitam. s. eternā in qua clare videbis qḋ nunc creditur habeatis nunc in spe ꝛ in futuro in re. vel vt credentes vitam habeatis. hic vitam iusticie que habetur per fidem iustus enim ex fide viuit ꝛ in futuro vitam spei que habetur per gloriā ꝛ hoc in noie eius. i. per fidem nois xp̄i qꝛ non est aliud nomen sub celo datū hoibus in q̄ oporteat nos saluos fieri virtute ergo nois xp̄i et saluatoris habetur vita eterna. Unde iohānes. Hec est vita eterna. vt cognoscant te verum deum ꝛ quē misisti iesum christum ¶ Finis itaqꝫ. i. finalis causa euangelii est sane credere perfecte diligere sacramentis insigniri et horum iustum finalis causa est vita eterna. Ad hec quippe adipiscenda fuit intētio scribere et predicare euangelia. Ueteris quidem testamenti intentio est nouum figuris ꝛ enigmatibus demonstrare euangelii autem ad eterne beatitudinis gloriam mentes hūanas accendere. Fides ergo catholica 4. vniuersalis omnibus est necessaria ad vitam et salutem eternam. Fidei succedit spes et spei succedit beatitudo caritas autem etiam fide et spe decedentibus permanet et augebitur et ideo maior his esse dicitur. Que vero credenda sunt ex simbolo haberi pñt. Est enim simbolū cōpendiosa collectio omniū ad salutem spectantium. Sūt autem tria simbola primum apostolorum secundū nicenum consilii. tertium athanasii. Primum factum est ad fidei instructionē. secundū ad fidei explanationē. tertiū ad fidei defensionē. De primo ergo in q̄ est fidei fundamentum hic videamus solum quia de hoc magis est ad propositū. Ubi sciendū q̄ si respectus habeatur ad eos qui ediderunt hoc symbolum tunc articuli sunt duodecim secundum numerum duodecim apostolorum. ¶ Si autem cōsideremus q̄ radicaliter sunt credenda tunc articuli sūt quattuordecim quorū septem spectant ad diuinitatem. et septem ad humanitatem et hec signata sunt i septem stellis et in septem candelabris aureis in quorum medio ambulabat filius hominis. Sunt igitur septem articuli fidei qui pertinent ad diuinitatē. Primus est vnū deum esse qui notatur ibi. credo in vnū deum. Credere deum est credere deum esse. s. quia est. credere deo est credere verbis eius et sacris scripturis credere in deum est credendo deum fide cū affectione seu fide per dilectionē operantē in ipsum tendere et ire ac membris eius incorporari. ¶ Secundus est patrem esse deum q̄ notatur ibi patrē qḋ hꝑsonaliter tenetur pater vero essentialiter tenet vbi agitur de paternitate adoptionis qua paternitate ipsa trinitas pater est bonorū vel creationis qua paternitate tota trinitas pater est. tā bonorū q̄ malorum omnipotentem appropriate q̄uis et filius sit omnipotens ꝛ spūssanctus q̄a potentia appropriate attribuitur patri sicut sapia filio ꝛ bonitas spiritui sancto. Creatorem celi ꝛ terre. vbi per celum et terrā intelligitur tā spūalis q̄ corporalis creatura. Creare quippe seu creatorē esse potius sonat potentiam q̄ sapientiā vel bonitatē quia operatio egredit a potentia et ideo appropriate attribuitur creare hic patri sic omnipotentia cū tamen creat oia pater per filium cooperante spiritusancto quia indiuisa sunt opera trinitatis et tote tres persone vnus sunt creator. ¶ Tertius est filium esse deum qui notatur ibi et in iesum christum que duo nomina frequenter coniunguntur in nouo testō. qꝛ vnū. s. ihs qḋ interpretatur saluator exprimit eius diuinitatem nam ingitum deus saluator est reliquū. s. xp̄s quod interptatur vnctus exprimit eius humanitatem quia ingitum homo vnctus est pre consortibus suis filiū eius vnicū. s. naturalem adoptiuū deus et alius ingitum homo sꝫ vnus xp̄s in duabus naturis. s. deitate et humanitate ꝛ tribus substantiis. s. deitate anima et carne vnicus est filius dominum nostrū sicut enim pater dn̄s est oium et omnipotēs ita ꝛ filius qḋ intelligat s̄m deitatem quia q̄uis humanitati christi collata sit omniū scientia nō tamen omnipotentia ¶ Quartus est spūsanctum esse deum qui notatur ibi credo in spiritū sanctum ꝛ circūloquitur hec vox spūssanctus qꝫ tenetur ditionaliter tertiā personā in trinitate quādo

autē in vi oratiōis tenetur essentialiter sumi et cōuenit trinitati. Sic ergo patet ꝙ p̄dicti q̄ttuor articuli sunt de diuine essentie vnitate et personarum trinitate. Quint⁹ est credere remissionē peccatoꝝ his qui sunt in ecclesia q̄ notatur ibi. Sanctā ecclesiam catholicā sanctorū cōmunionē .i. credo sanctā ecclesiā catholicā siue militantē siue triumphantē esse cōmunionē .i. congregationē vel societatem sanctoꝝ. Vel sic credo sanctā ecclesiam adhuc i terris militantem. et credo sanctorū cōmunionem .id est. associationē in celo .i. esse ecclesiā triumphantē quasi diceret credo vtrāq3 ecclesiā. Est autem sancta ecclesia in tres diuisa. vna est in mundo que est adhuc in timore et expectatiōe. alia est in celo q̄ est sine timore ⁊ expectatione. tertia est in purgatorio q̄ medio modo se habet qr est in expectatione cū adhuc gloriā p̄ntem non habeat ⁊ tn̄ sine timore qr habet liberum arbitriū in bono confirmatum. Catholicon grece latine sonat vniuersale. Et dicit̄ vniuersalis duabus de causis .s. qr vniuersaliter predicatur per quattuor p̄tes terre. ⁊ q̄r articulos habet veros vniuersaliter q̄bus nullū falsum potest subesse. Remissionē peccatorū .i. credo remissionē peccatoꝝ fieri .s. per deum in baptismo triplici scʒ fluminis et flaminis ⁊ sanguinis siue post baptismū in penitētia. Sextus est credere resurrectionē mortuoꝝ qui notatur ibi carnis resurrectionē. In qua resurrectiōe credendū est ide3 corpus qd̄ per mortē cecidit ad eundē sp̄m .i. ad eandē aīam rediturum Septimus est bonorū remuneratio sub quo cōprehēdit̄ et maloꝝ punitio q̄ notatur ibi. vitā eternā .q. d. credo vitam eternā premium bonorū et mortē eternā suppliciu3 malorū. Et isti tres vltimi articuli ad diuinitatem pertinent quia per virtutē diuinitatis fit peccatorū remissio. que est anime viuificatio et corporū resurrectio atq3 corporum simul et anime glorificatio. ¶ Alij septē sunt articuli qui ptinent ad humanitatē xp̄i. Primus est credere filium dei conceptū de spiritusancto. qui notatur ibi. qui conceptus est de spiritusancto .i. operatione spiritussancti. Vno eīm eodeq3 momento segregata fuit illa caro assumpta a reliqua carne virginis operatione spiritussctī. et aīata aīa rationali et deitas vnita ei. Unde ly de non denotat substantiā cause materialis sed potius efficientis. Quāuis eīm incarnatio filij sit opus totius trinitatis qr qd̄ operatur vna persona operantur omnes eo ꝙ sunt indiuisa opera trinitatis tamen ipsa gratia mediāte qua natura humana vnitur diuine est donū appropriatū spiritusancto. qr hec gratia appropriate procedit a caritate siue a benignitate dei que spiritusancto appropriat̄. nō eīm de⁹ inq̄ntum potēs vel inq̄ntū sapiēs sed inq̄ntū bonus et benignus nostrā redemptionē operat⁹ est per incarnationē. Et tangitur hic natiuitas xp̄i in vtero scilic3 qua natus est de spiritusancto. Scd̄s est filium dei natū ex maria virgine qui notatur ibi. natus ex maria virgine scʒ natiuitate ex vtero. Tertius est filium dei pro nobis mortuū in cruce. qui notatur ibi passus sub pontio pylato .i. sub potestate pylati pontij genere crucifixus ad distinguendū passionem eius a passionibus aliorū qui i patibulis suspenduntur et citius moriuntur. mortuus vera morte per dissolutionē anime a corpore: diuinitate tamē sem̄g cōiuncta vtriq3 et sepultus non tn̄ vt alij corrupt⁹ et incineratus. Quartus filium dei descendisse ad inferos scd̄m aīam q̄ notatur ibi descēdit ad inferna. descendit tm̄ in aīa deitate vnita qr corpus in sepulcro quieuit deitate etiā ei vnita. Quintus filium dei resurrexisse qui notatur ibi tertia die resurrexit a mortuis. vt per synodochen pars ponatur pro toto vt videlʒ pars illius parasceues qua mortuus est computetur pro die vna ⁊ nox sequens cum die sabbati sequentis pro alia. et nox sequētis dominice cuius mane surrexit pro tertia. Isti duo articuli dicunt totum ꝙ christus nobis meruit per morte3 suam: hoc autem est redemptio in anima que completa est per fracturam inferni in descensu ad inferos. ⁊ redemptio in corpore que completa est in resurrectiōe per gloriam corporis sui. ¶ Sextus eundem ascendisse ad patris equalitatem. qui notatur ibi ascendit ad celos scilic3 inq̄ntum homo et scd̄m humanitatem. quia vbiq3 est s̄m diuinitatem. Sedet ad dexteram dei patris omnipotentis conregnans patri in equalitate s̄m deitatē et fruens potissimis bonis patris s̄m humanitatē pacifice gloriatur et omnia quiete cū patre iudicat et disponit. Septimus filiū dei iudicaturu3 bonos et malos qui notat̄ ibi. inde ventur⁹ est iudicare viuos ⁊ mortuos. Inde .i. postmodū. vel inde .i. de celis quos ascendit. venturus in die iudicij iudicare viuos et mortuos ad litterā quia tunc viui et mortui reperiuntur iudicandi. Illi tamen viui morientur sed statim in momento resurgent iudiciū cum resuscitatis recepturi. Isti quattuordecim articuli colligūtur de simbulo qd̄ ap̄li condiderunt. Articulum primu3 et scd̄m de diuinitate posuit petrus. andreas tertiū. bartholome⁹ quartū. symon quintū. thadeus sextum. mathias septimū. Item primū et scd̄m articulū de xp̄i humanitate posuit iacobus maior. iohannes tertium. thomas quartum. matheus quintum. iacobus minor sextū. philippus septimū. Si autē queratur an teneamur aliqua credere que non sunt articuli dicendū est ꝙ sic. Oportet eīm credere deo qd̄ est credere verbis eius ⁊ sacre scripture. Sane est circa hoc sciendū ꝙ pars diuine scripture q̄ est testimonialis et euangelica in libroꝝ quaternario cōtinet̄. sunt eīm q̄ttuor euāge. quasi q̄ttuor testes ꝙ hō ille q̄ dictus est iesus fuit xp̄s in lege p̄missus rex et dn̄s oīm saluator hoīm fili⁹ dei. Diuidunt̄ ergo inter se libri quattuor euangelistarū qr matheus intendit principalit̄ declarare illum hoīem fuisse xp̄m et ideo in principio dicens liber generationis iesu xp̄i nō expressit filij dei sed filij dauid filij abraham. Et in sequētibus subdit generatio xp̄i sic erat. Hinc eīm ꝙ figura hominis inter quattuor animalia euangelistas representātia. designat matheum quia maxime immoratur circa hominē xp̄m ostendēdo iesum fuisse illum qui promissus fuerat in tota serie scripturarū. Unde quasi de homine exorsus est scribere dicens liber generationis iesu xp̄i ⁊c̄. Marcus vero principaliter intendit declarare illū hominē fuisse regem et dominū omniū sicut in daniele habetur ꝙ in dieb⁹ quattuor regnoꝝ suscitaret deus celi regnū quintū quod non corrumpetur cuius potestas erit potestas eterna. Hinc est ꝙ marcus designatur per leonē qui est rex et domin⁹ alioꝝ animaliū. Unde et in eo auditur vox leonis in deserto rugientis et clamantis. hinc est etiā ꝙ maxime circa miracula immoratur et circa resurrectione3 et parum ponit de doctrina xp̄i qr principaliter intendit potestatem eius et dominiū et virtutē explicare que in resurrectione et miraculis maxime elucescunt. Lucas vero intendit principaliter declarare illū hominē fuisse saluatorem hominū et ideo in principio introducit gabrielē dicentem vocabis nomen eius iesum: ipse eīm saluu3 faciet populu3 suum a peccatis eoꝝ. et in scd̄o capitulo subdit verbum angeli ad pastores. natus est vobis hodie saluator in ciuitate dauid. Hinc est ꝙ maxime immoratur circa gesta et facta xp̄i que sonant in clementiā et salutem et in remissionē peccatorum. Et propter hoc in referendo passionem maxime explicauit verba dulcia et clementia xp̄i. vt est illud pater dimitte eis qr nesciunt quid faciūt. et illud hodie mecū eris in paradiso. et illud pater i manus tuas cōmendo sp̄itū meum. ⁊ ipse solus refert quomodo factus est sudor eius tanq̄ gutte sanguinis decurrentis in terrā quasi in signum balnei salutaris et medicinalis. Hinc etiā est ꝙ per figuram vituli qui aptus est ad immolandū designatur. Unde et a zacharia sacerdote initium sumpsisse legitur. Johannes vero principaliter intendit declarare illum hominē fuisse dei filium ⁊ verum deum. Et ꝙ hec sit conclusio quam ipse intendit ipsemet explicat circa finem sui euangelij vbi ait. Hec autē

scripta sūt vt credatis quoniā iesus est christus filius dei et vt credentes vitā habeatis in nomine eius. Hinc est ꝙ incip t a christi deitate dicendo In principio erat verbum ⁊ fere in quolibet euangelij capitulo semper infert illum hominem fuisse filium dei. Hinc est etiā ꝙ per aquilam figuratur quia assumptis pennis aquile ad altiora volans de verbo dei disputat et philosophatur. Sic igitur quatuor libri euangeliorū habent pro subiecto idē s. hominem iesum ⁊ de illo subiecto quatuor declarare intendunt. Matheus quidē ꝙ fuit christus in lege promissus iohānes vero ꝙ est verus deus ⁊ dei fili⁹. Lucas aūt ꝙ est verus saluator hoim. Marcus vero ꝙ est rex et etiam imperator omniū. Et hoc probant per facta ⁊ dicta que testificātur illū hominē fecisse in conspectu discipulorum suorum et multitudinis iudeorum. Et sic quatuor euangelia distinguūtur non penes quatuor subiecta sz penes predicata de eodem subiecto. Et ordinantur scdz ordinem editionis librorū non fm ordinem originis vel dignitatis materie ¶ Incipit ergo matheus partem testimonialem scripture diuine et probat hominē iesum messyam et christum in scripturis pmissum fuisse. Et hoc sibi maximē congruebat quia in iudea hebreo sermone ⁊ fratribus iudeis ad christū conuersis scribebat. Intendit ergo minorem vnius rationis probare ac si ita velit arguere. Ille homo in quē cōcordant voces oīm prophetarum quantū ad omnia q̄ prophetata fuerunt de illo. qui dicebatur messias et xp̄s ille siquā homo fuit vere xp̄us. Non eīm est possibile ꝙ omnia concurriant in aliquā personam que de xp̄o dicta sunt quin illa persona sit christus. Quis ergo due vel tres conditiones predicte in prophetis possent alicui persone conuenire nō tū omnes alioquin vana et absq3 vlla vtilitate reuelatio pphetica precessisset in nullo enim nos introduxisset ad christum sed potius errandi materiā prebuisset. Propter quod saluator dicebat ꝙ necesse est impleri omnia que scripta sunt in lege prophetis ⁊ psalmis de me. Ex quibus patet ꝙ ille vere debet dici xp̄s in quem consonant omniū prophetarum voces. Sed modo sic est ꝙ in illum sacrum hominē qui dictus est iesus concordauerunt voces omniū prophetarum q̄ntum ad concursum omniū conditionū quas de christo predixerant ergo homo ille fuit christus. Hāc aūt minorem intendit probare euangelista matheus q̄ntum ad viginti duas cōditiōes in genere quas de futuro christo predixerunt prophete et intēdit sic arguere in illo homine qui dictus est iesus testis sum ego q̄ omnia concurrerunt que prophete predixerant futura esse in vero christo siue q̄ntum ad propagationem regiam ⁊ dauiticam siue q̄ntum ad grauidationem et genitionem virgineam siue q̄ntum ad apparitionem sydeream et adorationem magiamsiue q̄ntum ad nominationem floridam et nazaream siue q̄ntum ad acclamationem precursoris preuiam siue q̄ntum ad obsequium angelorum et ministrationē sedulam siue q̄ntum ad conuersationem primariā in galilea ⁊ in terra zabulon et neptalim siue q̄ntum ad expositionem decalogi et legislationem autenticam et nouam. siue q̄ntum ad multiplicem operationem deificam ⁊ miraculorum chorusicationē mirificam siue q̄ntum ad conuersationem pacificam ⁊ humilimam siue q̄ntum ad eruditionem parabolicam et doctrinam figuratiuam siue q̄ntum ad nutritionem prouidam ⁊ benignam ex panibus multiplicatis siue q̄ntum ad detestationem veridicā omnis ypocrisis et cerimoniarum siue q̄ntum ad colligationem geminam duarum naturarum diuine scz et humane in vno homine siue q̄ntum ad ecclesiasticam dispositionē et hierarchicam ordinationem vnius noui regni ecclesie siue q̄ntum ad ostentationem pauperrimam et sessionem super pullum asine siue q̄ntum ad excecationem iudaicam quo ad phariseos et populi seniores siue q̄ntum ad reseratione m prophetie archanorum et futurorum siue q̄ntū ad institutionem mirabilem ⁊ insolitam nouorum sacramentorum siue q̄ntum ad tolerantiam amare et salutifere passionis siue q̄ntum ad suscitationem magnificam et resurrectionem stupidam siue q̄ntū ad conuocationē multimodā oīm gentium linguarū et apostolorum. Hec et vtique verificata sunt in hoc homine sacro iesu que prophete predixerant de christo. ergo ipse est verus christus nec est alius expectandus. Marcus vero apostoli petri discipulus qui in ytalia euangelium grece scripsit probat de illo felici homine qui dictus est iesus ꝙ fuit rex et dominus omniū et excedens vere in potestate et virtute oēm hominē et omnē creaturam quod patet quia nō tractat nisi de precipuis et excellentioribus miraculis eius et fere in quolibet capitulo concludit magnitudinem potentie et virtutis in eo et istam conclusionem semper infert in toto euangelio suo usq3 ad euāgelium in ascensione ei⁹ in celum et sessione a dexteris dei et ꝙ discipuli profecti predicauerunt vbiq3 domino cooperante et sermonem confirmante sequentibus signis. Sic ergo patet ꝙ est cōclusio quam marcus in euangelio suo intendit hominem scz iesum esse et fuisse virtutum dominū et imperatorem et regem omniū. Nā in hac conclusione finit euangeliū ⁊ ipsam interserit in suo processu quasi per totum. Hanc autē conclusionem suo testimonio probat narrādo facta illi⁹ hominis intēdendo vnū talem sylogismum. Ille hō cui⁹ virtutē ac potestatē extendi vidim⁹ ad omnē spiritū creatū et increatū s. ad spiritū propheticū et diuinū ⁊ angelicū et apostaticū et quam extendi vidimus ad languores et infirmitates corporum et quam extēdi vidimus ad remissionem peccatorū et ad infirmitates aīarū et quā extēdi vidimus ad totam legē mosaycam et sabbatū immutandum et quam extendi vidimus ad transferendum virtutem et potentiam in alterū vt ille similiter operetur virtuose et quam extēdi vidimus sup mare et ventum et super aque et aeris elementū et quam extendi vidimus ad mortis vinculū et quorumcunq3 viuentium siue hominū siue brutorū ⁊ quā extēdi vidim⁹ ad multiplicandū corporalē cibum et alimēta panum et quam extendi vidimus ad dispensandum super omnē statum humanū et quā extendi vidimus ad restituendum auditum ⁊ loquele instrumentum et quam extendi vidimus ad illuminandū tam spiritualē q̄ corporalem visum et quam extendi vidimus ad naturā passibilem et impassibilē cōmutandum et quā extendi vidimus non solū in propinquū sed etiā ad oēm distantē locum dum tū inuenire fidelē hominē et credulum et quā extendi vidimus ad interpretandū mandata legalia et superaddendū perfectionis consilia et quā extēdi vidimus ad regnum et thronū dauid obtinendū iuxta miraculorum clamorem populi et iuxta testimonium qd fuerat per prophetas predictum et quā extendi vidimus ad cōuicendū potentiam et oēm aduersariorum astutiam et machinationē et quā extendi vidimus ad precognoscendum oēm futurorū euentum et totū seculi decursū vsq3 in finem et quā extendi vidimus ad tolerādum summe fortiter ⁊ magnanimiter oīe aduersum ⁊ precipue mortem amarissimam q̄ est vltimum terribilium et quā extendi vidimus ad reuoluendum proprium monumentum et inde egrediendum cum tamē vere mortuus fuisset et quam extendi vidimus ad aperiendum celum et ad sedendum super regale et generale glorie solium et ad dexteram patris. Ille vtiq3 homo vere fuit rex virtuosissimus et dn̄s oīm. Sed hō ille qui dictus est iesus habuit conditiones p̄dictas igitur ipse fuit oīm dn̄s ⁊ rex virtuosus. Hanc minorem seriose marcus deducit et q̄ntum ad viginti conditiones ei⁹ in euāgelio suo pbat. Lucas autē apl̄i pauli discipul⁹ qui in achaie bithinieq3 partibus euang. grece condidit intendit istam conclusionem s. ꝙ homo ille qui dictus est iesus fuit saluator hoim et medicus aīarum qd congruebat quia erat arte medicus vt dicit hiero. Hinc est ꝙ in primo capitulo introducit angelū dicentē vocabis nomē eius iesum i. saluatorem et zachariam et dicentem salutē ex inimicis

Hieronimus

micis nostris: et de manu omnium qui oderunt nos. et angelum euangelizantem natus est nobis hodie saluator: et symeonem dicentem viderunt oculi mei salutare tuum et vbique per totum euangelium semper agit de illo homine sub ratione qua saluator est et medicus animarum. Unde solus ipse narrat de maria magdalena. et solus ipse ponit multas parabolas ad pietatem et misericordiam et remissionem peccatorum pertinentes per quod patet quod sua intentio principalis fuit probare conclusionem predictam. Intendit igitur probare eam per talem rationem et syllogismum. Homo ille cuius ingressus et introductio. cuius conuictus et conuersatio. cuius conatus et recollectio. cuius affectus et eruditio cuius discessus per mortem et consummatio cuius regressus a mortuis et resurrectio fuit per modum cuiusdam spiritualis antidoti et medicine salutaris omnium hominum vtique homo iste censendus est saluator hominum et medicus animarum sed ita fuit in illo homine qui dictus est iesus ergo ipse fuit spiritualis hominum medicus et saluator. Minorem istius questionum ad sex conditiones positas in maiori intendit lucas deducere in suo euangelio et probare. Primo enim probat quod huius hominis introductio et ingressus fuit per modum cuiusdam saluatoris mundi et medici spiritualis. et tractat de triplici introductione istius hominis. prima quidem in vterum maternum per conceptum secunda in mundo per natiuitatem et ortum tertia ad totum populum circa annum tricesimum. Secundo probat quod huius hominis conuersatio et conuictus cum hominibus fuit per modum veri saluatoris et ostendit qualiter iste homo per sui conuersationem et conuictum exemplarem visus est homines medicare et saluare describens eum fuisse exemplar omnis penitentie. exemplar omnis deuotionis et latrie. exemplar mititatis et patientie. exemplar liberalitatis et beneficentie exemplar humilitatis et beniuolentie: exemplar veritatis et existentie contra omnem ypocrisim. exemplar omnis perfectionis et superexcellentis vite. exemplar compassionis et misericordie atque clementie. et ex his octo conditionibus patet qualiter sua conuersatio et conuictus fuit ad medicandum et saluandum mundum. Tertio probat quod illius hominis totalis conatus et recollectio fuit ad saluandum homines et tribuendum eis spiritualem medicinam et ostendit qualiter homo ille conatus est ad salutem vocare et reducere homines per seipsum et per alios scilicet per duodecim apostolos et lxxii discipulos. Quarto probat quod hominis huius affectus et eruditio ostendit ipsum fuisse omnium hominum saluatorem quia tota sua eruditio ordinabatur ad pellendum peccata et morbos animarum et ponit plures morales eruditiones summe accommode ad hominum salutem et curationem seu remotionem a vitiis pertinentes. Quinto probat quod illius hominis discessus et consummatio per mortem fuit vere medicinalis et veri saluatoris mundi. Unde introducit eum dicentem hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur et hic est sanguis meus qui pro vobis fundetur et plura alia verba clementie superius dicta. Sexto probat quod istius hominis regressus ad nos et resurrectio fuit veri saluatoris mundi. Unde ostendendo quod ipse erat vere iste qui omnium gentium erat medicus et saluator inducit quod sicut scriptum est oportebat pati et resurgere christum a mortuis tertia die et predicare in nomine eius penitentiam et remissionem omnium peccatorum in omnes gentes. Johannes vero qui in asya euangelium grece scripsit introducit istam conclusionem quod homo ille qui dictus est iesus fuit vere filius dei. quod non debet intelligi quod sit filius dei per adoptionem et gratiam habens humanam naturam immo habens in se vere illum qui ab eterno fuit filius a patre genitus in substantia diuina nec debet etiam intelligi quod sit homo ille filius dei per conuersionem deitatis in carnem sed debet intelligi per assumptionem carnis a filio dei. Hanc conclusionem probat multipliciter et deducit et intendens rationem vnam et vnicum syllogismum ad eam probandam sic arguit. Homo ille qui est vel emedia persona intrinseca in trinitate et est deo equalis in auctoritate et est deo equalis in efficacia et salubritate respectu hominum. et est deo equalis in elapsu et immensitate. et est deo equalis in modo operandi et actiuitate et est deo equalis in reficiendo mentem et in cordis facietate et gratia. et est deo equalis in instruendo et in vere doctrine claritate. et est deo equalis in duratione et eternitate. et est deo equalis in honore et gloria. ac cultu seu latrie et adorationis dignitate. et est deo equalis imo idem cum patre in essentia et maiestate. et est deo equalis in beniuolentia ad homines et pietate. et est deo equalis in dominio et regni solennitate. et est deo equalis in amicitia et caritate et est deo equalis in insistentia mutua in seinuicem et limitate et est deo equalis in conferenda gratia hominibus et influenda sanctitate et est deo equalis in sapientie et scientie luminositate et est deo equalis in beatitudine et eterna felicitate et est deo equalis in patientia et longanimitate et est patri equalis in producendo spiritum et inspiratiua fecunditate ille vtique homo est vere filius dei. Nam iste. xvii conditiones intermedie probant ipsum esse verum deum prima vero conditio et vltima ostendunt ipsum esse verum deum qui est filius dei quia he due proprietates competunt filio. Sed homo iste qui dictus est iesus habuit supradictas xix conditiones vt manifesta experientia iohannem et alios discipulos edocuit ergo ipse vere est filius dei. Probat et quod iohannes istas. xix conditiones fuisse in homine qui dictus est iesus tum quod ipse vere expertus est et ceteri discipuli qui fuerunt cum eo tandem conclusionem diffuse probatam infert recolligit et concludit dicens Hec autem scripta sunt vt et vos credatis quia iesus est christus filius dei viui et ponit vlteriorem finem ad quem ordinatur ista conclusio subdens et vt credentes vitam habeatis in nomine eius Ultimo vero tanquam tabellio et notarius publicus concludit quod ipse (est discipulus ille qui testimonium perhibet de his et scripsit hec et scimus quia verum est testimonium eius.) Ponitque conditionem suam de familiaritate quia recubuerat (in sinu eius in cena) illius hominis et idcirco multa secreta didicerat vnde predicta probantur et notarius ille autenticus redditur et sollennis Ad hanc partem sacre scripture testimonialem et euangelicam ascendendum est per ascensum scalarem et celicum Sunt enim euangelia scala iacob quia eis innititur dominus et ibi reperitur vbique videntur angeli ascendentes et descendentes quia diuina opera quibus voluit nobis condescendere et nos in celum erigere ibi per euangelistas quasi per veras quattuor cherubin secundum hiero. differunt. De quo ascensu scriptum est in genesi quod vidit iacob in somnis scalam et cacumen eius tangens celum et angelos dei ascendentes et descendentes et dominum ipsi scale innixum.

Hieronimus.

Oratio.

Domine iesu christe qui nos per scripturam et doctrinam euangelicam vocare dignatus es ad fidem catholicam vt credentes vitam habeamus eternam nunc quidem in spe et in futuro in re et hoc in nomine tuo per fidem nominis tui quia non est aliud nomen sub celo datum hominibus in quo oporteat nos saluos fieri: presta michi immerito et omnium infimo vt corde credam ad iustitiam et ore confitear ad salutem et opere ostendam ad vite fructum et vtilitatem quatenus te miserante ad eterne beatitudinis gloriam nunc mente accendar et tandem re ipsa peruenire merear iesu mundi saluator Amen.

De penthecosten. Capitulum lxxxiiii.

Actuum. ii.

Die vero penthecostes id est quinquagesima a resurrectione sed decima ab ascensione domini narrat dominus iesus patris de promisso suo quod discipulis fecerat de spiritusancto mittendo. Patre ergo gratum hoc habente mittunt spiritum sanctum vt ad discipulos descendat eosque repleat et consoletur roboret ac instruat ac cumulum virtutum et gaudiorum eis conferat. Et statim paratus spiritussanctus subi-

Beda

so venit et sup eos descendit. Notandū autē scdm bedā. q dñs iesus eundē spiritū veritatis a se mittendū esse predixit et eundez mox a patre procedere subiungit non quia idem spūs aliter a patre pcedat q a filio mittit aut alio tempore a pre procedat q eū a filio mittit sz ideo filius eū a se mittit a pre dicit pcedere vt aliā oronis aliam esse suam personā designet atqz in eadē distinctione glorificā vnam esse operationem ac voluntatē suā cū pris voluntate et operatione denunciet. Cū em eiusdē spūs grā datur hoibus mittit pfecto spiritus a patre mittit et a filio. pcessio pcedit a patre pcedit et a filio q et eius missio ē ipa pcessio q ex pre pcedit et filio. Venit et sua sponte qz sicut coequalis est patri et filio sic eandē hz voluntatē communē cū pre et filio hec Beda. Penthecoste interpretatur quinquagesima et est grecū vocabulū sicut parasceue et scenophegia iudei em admixti grecis qui inter eos sicut cetere nationes cōuersabantur grecis crebro vocabulis vtebantur. Est autē penthecoste equiuocum ad quinquagenam et eius sollennitatem septem diebus protelatā Tria em erant festa diebus septem durantia. s. pascha penthecoste et scenophegia (Cū ergo cōplerent dies penthecostes) i. quinquagene a resurrectiōe et inchoarent dies penthecostes. i. illius solennitatis septē diebus protelande erant pariter in cenaculo mōtis syon vbi cena facta fuerat discipuli fere centum viginti vtriusqz sexus congregati in oratione perseuerātes et pmissionē sancti spūs expectantes Duodenarius ille apostolorum nūerus iaz erat decuplatus. Et hora diei tertia (factus est repente de celo) i. de aere (sonus) quia fragor quidam insonuit (tanq aduenientis spūs) i. flatus (vehementis) vt tanq sit nota similitudinis acsi diceretur venit spūs i similitudine venti vehementis vel tanq spūsancti vehementis vt tanq sit expressiuum veritatis qz vere spiritussanctus dicit vehemens qsi vehens nos a mente et a mentis affectibus alienans vel quasi ve adimēs. i. eternam damnationem auferens Pōt ergo ad sonū et ad spūsanctū referri quod dictum est (tanq aduenientis spūs vehementis) quia equiuocū est ad vtrunqz. Venit in sono ad terrendū rebelles et in flatu qui ab interiori pcedit ad viuificandum deuotorum affectus (Et repleuit) sonus ille vel spiritussanctus (totā domū vbi erāt sedētes) i. oēs in domo sedentes implentes qd dictū fuerat eis a dño sedete in ciuitate quoadusqz induamini virtute ex alto Hec enim dona non nisi in vnū cōgregatis per consensum et ad superiora subleuatis per desiderium venire potuerunt. Et lingue diuise sunt velut ignis (et apparuerunt illis dispertite lingue tanq ignis) i. radiosi ignei in modum linguarum

Gregorius

insidentes capitibus singulorum Vt ait grego. Bene in igne spiritus apparuit quia ab omni corde quod replet torporem frigoris excutit et hoc in desiderio sue eternitatis accendit Vnde et orige. Deus noster ignis consu-

Origenes

mens est qdiu in nobis sunt que consumi digna sunt cū autem consumpta fuerint iam non erit ignis consumens

Hieroni.

sed illuminans vnde etiam hiero. Ignis duplicem naturam habet quoniam et lucet et vrit sic et deus lucet iustis et peccatores incendit Insuper et septem dona spiritussancti congrue demonstrantur in igne. Spiritus em sanctus instar ignis primo purgat per donū timoris secundo liquefacit per donū pietatis tertio decorat per donum scientie. quarto consolidat per donum fortitudinis quinto eleuat per donū consilij. sexto illuminat per donum intellectus septimo dulcorat per donum sapientie. Primus effectus ignis patet in veste salamādre secundus in cera terti9 in metallis quartus in lateribus quintus in vaporibus sextus in lucernis septimus in cibis (Et) sic repleti sunt omnes spiritusancto et deinde (ceperunt loqui varijs linguis) secundum impetuz eiusdē spiritussancti et (prout ipse spiritussanctus dabat) eis pnunciare et eloqui) qui diuidēs singulis prout vult et spirans vbi vult qū vult qtum vult quomodo vult et qbus vult radioso lumine scie omnem eos veritatem edocuit et inextinguibili caritatis ardore ad omnē dilectionem accendit et inuincibili vi fortitudinis in omi virtute firmauit inspirans illis oīm linguarum noticiam iuxta qd legitur in sapiētia. Spūs dñi repleuit orbem terrarū et hoc qd continet oīa s. hō cōuenientiam hñs cū oi creatura et propter quē facta est oīs creatura scientiā habz vocis linguarū. Ac si diceretur. Spūsanctus replens orbē terrarū dedit discipulis sciam linguarum vt linguis oīm gentiū loqrentur. Tūc em ecclia in vna gente erat cumqz loquerentur linguis oīm significabat q ecclia crescendo per omnes gentes linguis omniū locutura esset qz iam ecclesia linguas oīm habet. Vbi ergo iaz omnes lingue loquebātur omnes lingue crediture ostendebantur Ipsa aūt species creature in q spūsanctus visibiliter descendit ad quem vsum tunc in aplos descenderit expressit vt scz ori verbum intellectui lucem et affectui ardorem et cordi robur ministraret. ¶ Lingua enim verba explicat ignis vero illuminat calefacit et restaui roborat Sed ad alium vsum s. ad relaxandum peccata datus fuit quando post resurrectionē suā dñs aplis insufflauit et dixit. Accipite spūsanctū quorum remiseritis peccata remittuntur eis et quorum retinueritis retenta erunt

Ubi notandū q spiritussanctus bis missus est super xpm et bis super discipulos. Super xpm quidem in specie columbe in baptismo et in specie nubis in transfiguratione quia gratia xpi q datur per spūsanctū deriuāda erat ad nos per propagationē gratie in sacramentis et sic descendit in specie columbe que est animal fecundum et per doctrinam et sic descendit in nube lucida. Unde et ibi ostēditur doctor ipsum inquit audite Sup apostolos autem primo descendit in flatu ad significandum propagationem gratie in sacramentis cuius ipi ministri erant vnde dicitur quorum remiseritis peccata remittuntur eis secundo in linguis igneis ad significandū ppagationē gratie per doctrinā. Unde postq (repleti sūt omnes spiritusancto) statim (ceperunt loqui varijs lin-

Gregorius.

guis) Vnde ergo fm grego. scriptum legimus apostolos manifesta donatione spiritumsanctū accepisse. primum dño consistente in terra per insufflationē postmodū presidente in celo in varijs linguis per ignem quia caritas q in cordibus per spiritumsanctum diffunditur duobus pceptis scz dilectione dei et proximi impletur In terra datur spiritus vt diligatur proximus e celo datur spiritus vt diligatur deus Et sicut vna est caritas et duo precepta ita vnus spiritus et duo data Et quia p dilectionez primi peruenitur ad dilectionē dei recte primo dat spiritus in terra et postmodū e celo Sicut enī ait iohannes Qui non diligit fratrē suum quē videt deū quem non videt quomodo diligere pōt. Insuper etiā datus est aplis spiritussanctus aū passionē ad purgandū qū fuerunt baptizati et ad faciendū miracula quod pdicandum sunt missi et dictū est eis egros sanate et demones eijcite mortuos suscitate. Unde hiero. Ego quidem audacter pnūs-

Hierōnimus

cio apostolos ex eo tempore quo crediderunt dño semper spūsanctum habuisse nec absqz eius gratia signa facere potuisse sed eū pro modulo atqz mensura recepisse Primo autem die resurrectionis eius acceperunt gratiam sancti spiritus q peccata dimitterent et baptizarent ac spiritum adoptionis credentibus traderent. Die vero penthecostes eis amplius repromissum est videlicet q virtutem ex alto reciperent qua et euangelium christi cunctis gentibus predicarent Vñ leo papa. Non igitur am-

Leo papa

bigamus q cum in die pēthecostes impleuit discipulos domini spiritussanctus non fuit huius inchoatio muneris sed adiectio largitatis. Nam et patriarche et prophete et sacerdotes omnesqz priorum temporum sancti sunt eiusdem spiritussancti sanctificatione vegetati et sine hac gratia nulla vnq sunt instituta sacramenta nullaqz celebrata mysteria vt eadem semper fuerit virtus carismatum

quibus nō eadem fuerit mensura donorum hec Leo. Et
sciendum q̄ spiritussanctus datur seu mittitur visibiliter
et inuisibiliter. Uisibiliter cum in aliquo signo visibili de
monstratur. Est autem in quintuplici specie demonstra
tus. primo in specie columbe super christū baptizatum.
scdo in specie nubis lucide super christū transfiguratum.
tertio in specie flatus quando insufflauit et dedit spiritū
sanctū ipso die pasce. quarto in specie ignis et lingue. in
qua duplici specie apparuit hodierna die. Inuisibiliter
autē mittitur cum ad sanctificandū creaturam mētibus
castis illabitur. Unde dicitur. Spiritus vbi vult spirat et
vocem eius audis. Sed nescis vnde veniat aut quo va-
dat. Nec mirum. quia dicit bern. De verbo inuisibili per

Bernardus.

oculos non intrauit quia non est coloratum sed neq̧ per
aures quia non insonuit. neq̧ per nares quia nō aeri mi-
scetur sed menti. neq̧ per fauces quia non est mansum s.
comestum vel haustum. nec tactu comperi illud q̄ palpa
bile non est. Queres igitur cū sint inuestigabiles vie eius
vnde illud adesse nouerim. Nempe ex motu cordis intel
lexi presentiam eius et ex fuga viciorum carnalium q̧ com
pressione affectuum aduerti potentiam virtutis eius. et
ex discussione siue redargutione occultorum meorū ad-
miratus sum profunditatem sapientie eius et ex quan-
tulacunq̧ emēdatione morum meorum expertus sū bo
nitatem mansuetudinis eius. et ex omni reformatione et
renouatione spiritus mentis mee percepi vtrunq̧ spe-
ciem decoris eius. et ex contuitu omnium horum simul ex
pauit multitudinē magnitudinis eius hec bern. Unde et

Crisostom⁹.

crisosto. Si quādo boni aliquid cogitamus sciam⁹ quia
spiritussanctus habitat in nobis. si vero aliquid mali si-
gnum est q̄ spiritussanctus recessit a nobis. Unde etiam

Augustinus

augusti. Primis temporibus cadebat super credentes
spiritussanctus et loquebantur linguis quas nō didice
rant quomodo spiritussanctus dabat eis pronunciare.
Signa erāt tempore oportuno. Oportebat enim ita signi
ficare in omnibus linguis spiritūsanctū quia euangeliū
dei per omnes linguas cursurum erat toto orbe terrarū.
Significatum est illud et transiit. Si ergo per hec mira-
cula non fiat modo testimonium presentie spiritussancti
vnde fit. vnde cognoscit quisq̧ accepisse se spiritūsctm.
Interroget cor suū si diligit fratrem manet spiritus dei
in illo. Uideat probet seipsum coram oculis dei. Uide-
at si est in illo dilectio pacis et vnitatis et dilectio eccle-
sie toto terrarum orbe diffuse. Non attendat eum solum
diligere fratrem quem attendit ante se. Multos enim frā-
tres nostros non videmus et in vnitate spiritus illis co
pulamur. Quid mirum quia nobiscum non sunt. In vno
corpore sumus vnum caput habemus in celo. ergo si vis
nosse quia accepisti spiritūsanctum. interroga cor tuum
si est tibi dilectio fratris securus esto. non potest esse di-
lectio sine spiritu dei quia paulus clamat. Caritas dei
diffusa est in cordibus nostris per spiritumsanctum qui
datus est nobis. Hec augustin⁹. Missio ergo spiritussan
cti inuisibilis fit in habitatione creature rationalis s̄ mis
sio visibilis fit ad inhabitationem demonstrandam aliis
¶ Et notandum q̄ spūmsctm alicui inesse certitudinaliter
scire non possumus. q̄r spūs vbi vult spirat et nescis vn
veniat aut quo vadat. Cōiecturaliter tn̄ possumus colli
gere aliqua signa et effectus ex quibus vtcunq̧ coniicere
possumus spiritūsanctū alicui adesse vel inesse. et hoc dif
ferenter ſm triplicē statum s. incipientiū, pficientiū et p-
fectorū. Nam ſm cuiuslibet status exigentiā spūsctus
diuersimode in hoibus operatur. Et scdz hoc diuersimo
de signa accipiunt. Nam spūsctus spirat inhabitat et re
plet. Spirat quo ad incipiētes inhabitat q̄ ad pficientes
et replet q̄ ad pfectos. Signa aūt spūsscti q̄bus spirat q̄

Bernardus.

ad incipiētes scdm bern tria sunt. Primum est dolor de
culpa pterita q̄r spūsctus odit sordes nec habitare pōt i
corpore subdito peccatis. Scdm est firmū ppositum ca-
uendi futura cum effectu qd̄ nullatenus haberi potest co

natu ppaio sine spiritusctō per graciā assistente et infirmi
tatē nostrā adiuuante. Tertium est promptitudo boni q̄a

Grego.

ſm Grego. amor dei qui est spiritussctūs nunq̧ est ocio-
sus operatur enī magna si est ¶ Quo ad pficientes vero
sunt tria alia signa quibus coniicit spiritūsctm eos inha-
bitare. Primum est frequens et iustis cōscientie examina
tio nō solum de pctis mortalibus imo de venialibus q̄r
sicut spūssanctus opponitur peccato mortali ita feruor
caritatis qui est a spiritusancto opponitur pctō veniali
vt ipm ab aīa expellat ne spūisancto displiceat. Scdm
signū est concupiscentie diminutio q̄nto enī in proficien
te caritas semper augetur tanto cor a tpalibus elongatur.

Augusti.

Unde dicit aug. Quia caritatis venenū est concupiscentia
temporalium et nutrimentum caritatis est diminutio cu
piditatis. Tertiuz signuz est studiosa mandatoruz obser
uatio quia obseruatio mandatorum sine vera dilectione
esse non potest. Et ponit de hoc exemplum aug. Quis
est inquit qui dicit diligo impatorem s; odio leges suas
Si ergo te dicis diligere deū mādata eius obserua Quo
ad pfectos autez sunt alia tria signa ex quibus coniectu
ratur spūssanctus eos repleuisse. Primū est diuine veri
tatis manifestatio cum enī spiritussanct⁹ sit spūs veri-
tatis ppriuz est sibi docere omnē veritatē et ideo in q̄cū
q̧ fuerit spūssanctus per aliq̄s reuelationes diuinorum
secretoꝝ se pādit et ei tanq̧ amico secreto cōicat. Scdm
signuz est nichil timere nisi solum deuz. perfecta enī ca-
ritas foras mittit timorē hec enī nichil penale habet ti-
mor autē penā habet. Unde apls vbi spūs dñi ibi libertas
libertas autez nō stat cuz timore seruili. Tertium signuz
est desideriū dissolutionis vt vicz hō ex vehementia diui
ni amoris cupiat dissolui et esse cum xpo quia spiritussan
ctus leuat mentē ad desiderium supernoꝝ. Felix ergo
anima q̄ cupit dissolui et esse cum xpo quoniā certissimū
habet signū q̄ spūssanctus eā repleuerit. Preter pdicta
autē signa sūt alia tria per q̄ quis pōt coniicere se spmsā
ctum habere. Ideo enī spūssanctus in triplici signo ap-
paruit scz in spē nubis sup xpm trāsfiguratū in spē colū
be sup xpm baptizatuz et in spē ignis super aploꝝ colle
gium congregatum. Primuz ergo signuz est abundātia
lacrimaruz et ideo apparuit in specie nubis sicut enī ad
ueniente austro nubes resoluuntur in pluuias sic adue-
niente spiritusācto mentes resoluūtur in lacrimas. Se-
cundum signū est dimissio iniuriarum ideo apparuit in spe
cie columbe q̄ felle caret Tertium signum est desideriuz
supernorum ideo appuit in spē ignis sicut enī ignis sur-
sum tendit sic spiritussanctus corda sursum eleuare fa-
cit (Erant autē iudei viri religiosi in hierusalem et in iu
dea habitantes) et preter illos multi alii fere (ex oī natio
ne q̄ sub celo est) superuenientes q̄a multis captiuitati
bus iudei dispersi fuerant et modo ordinante deo ad di
em festū oēs conuenerant. Audito ergo fragore et sono
venti qui supra cenaculum in aere sonuerat. intm̄ q̄ per
totam ciuitatem audiri poterat conuenerunt omnes ad
discipulos et mirati sunt (quia audiebat vnusquisq̧ lin-
gua sua illos loquentes) Alii autem irridebant eos dicē
tes quia musto pleni essent id est vehementer ebrii. quia
vehementior est ebrietas de musto q̄z de vino defecato.
Et q̄uis hoc irridendo dicerent tamen verū erat q̄r non
vino veteri qd̄ in nuptiis fuit sed musto grē spūalis erat
impleti de quo dicit alibi. nemo mittit vinum nouum in
vtres veteres. Tunc surrexit petr⁹ cum vndecim osten-
dens eos non ebrios cum esset hora diei tertia et nōdu;
esset tempus comedendi. nec solebant inebriari ieiuni s;
potius spiritusancto repletos et prophetarum esse a ios-
hel spūsancti aduentū super hoies tunc ergo xpo q̄ ascē
derat dedit dona i spmsctm hoibus. q̄r omnia nostra bo
na desursum sunt quo ipse ascendit. Tunc impleuit quod
ante passionē pmiserat dicens. Si ego nō abiero para-
clitus non veniet ad vos si autē abiero mittam eum ad
vos. Si carni carnaliter adheseritis capaces spūs non

erītis Deus⁹ ē. Non potestis plene capere spm̄ q̄diu secundū carnem sū vobiscum. Unde ille qui iam ceperat spiritū ait. Et si noueramus sm̄ carnem xpm̄ sȝ nunc iaȝ non nouimus. ¶ Ubi attendant carnalibus desiderijs et delectationibus dediti verbū bern. dicētis. [Bernar.] Si apostoli carni adhuc dulce adherentes que sola sancta quia facti sanctorū erat spiritu sctō repleti nequiuerāt donec tolleretur ab eis tu carni tue que sordida est et diuersarū spurciciarum fantasijs repleta astrictus et conglutinatus illum veracissimum spiritum te posse putas suscipere nisi istis carnalibus consolationibus funditus renunciare tē ptaueris. Reuera cum inceperis tristicia implebit cor tuum sed si pseuerraueris tristicia tua conuertetur in gaudium. Tunc enim purgabitur affectus et voluntas renouabitur vel noua creabitur et erit vt qui prius difficilia immo impossibilia videbantur cū multa percurrant dulcedine et auiditate hec bern. Si ergo delectatiōes spūs desideras delectationes carnis respuere debes q2 vt ait greg [Gregori⁹] si carni quodlibet abscindim⁹ mox in spiritu quod delectat inuenim⁹. Sed heu pauci sunt spirituales hodie et delectatiōes spiritus delectationibus carnis preferentes licet multi deferant habitū spiritualem. ¶ Possunt autem spirituales et carnales cognosci ex verbis apli dicentis Qui secundū carnē sunt q̄ carnis sunt sapiunt qui vero scdm̄ spm̄ que spiritus sunt sentiūt. Spūaliter tñ ex quibusdā probatur hō vere spūalis vicȝ si tancito ꝛ tantū fugit locum vbi ledi pōt in spū sicut vbi offendi pōt i corpe ꝛ si tā libenter studet medicari spūi sicut corpori quia q̄nto dignior est spiritus corpore tanto magis cauendum ē spiritui q̄ corpi a lesione. Itē si cibus spūalis siue sit oratio siue predicatio scriptura siue lectio siue corpus christi siue diuinū officiuȝ tantū delectat et confortat spiritū sicut corporalis cibus corpus et si tam inuitus negligit tps cibi spūalis sicut tps cibi corporalis. Itē si tā diligēs est circa ipm̄ sicut homo carnalis circa carnem. Sollicitieiñ sunt hoīes carnales vt in singulis tpibus habeant necessitates corpis in victu et vestitu hyeme et estate cōpetētibus ita spiritualis homo sollicitari debet qua gratia indigeat et aduersitate ꝛ qua in prosperitate qua egeat ad amicos et qua ad inimicos quō habeat se solus cuȝ deo et quō inter homines conuersando et sic de ceteris Sed quis est hic et laudabimus eum. q̄ uis enim aliqui huius temporis viri bona operentur dimidiū tñ opis sunt Quia alij largitatis grām sunt adepti sȝ carnis incōtinēti ꝛ sunt lubrici. Alij vero corpore quidē sunt casti: sȝ auaricie estibus sunt cupidi. Alij autē gratiam lenitatis habentes sed rancore animi sunt pusillanimes. ¶ Alij vero non recordando iniurias suas cito ignoscunt sed minus caute cor custodiendo citiusq3 irascendo rixas prouocāt Alij quod deus singulis largiendo donauit in hoc q̄si pprio labore acquirētes gl'iantur Alij corp⁹ in abstinentia affligant sed superbiā auariciā inuidiā et alia nephanda admittunt vel detrahendo primo quasi carnes illo⁹ cū sanguine comedunt. Et sic in multis hodie qui optimus in eis est quasi paliur⁹ et rectus q̄si spina de sepe. Sciendū autem q̄ p'ia sunt necessaria hoī volenti pficere ꝛ in vita spūali deo seruire. Primū ē clara et pfecta noticia suorū defectuum et infirmitatū Scdm̄ est ira magna ꝛ feruēs contra suas naturales malas inclinationes ꝛ volūtates Tertiuȝ est timor magnus quē dȝ hr̄e de offensis hactenus contra deum factis Quia nō est certus an bñ sat fecerit et si cum deo paceȝ fecerit Quartuȝ est magnus timor et tremor quidȝ ꝛ esse in ipso ne per suā fragilitatē relabatur iterū in similibus vel maioribus peccatis Quintum est fortis disciplina aspera correctio ad regendum quinq3 sensus corpales ꝛ totū suum corpus subiugandū in obsequiū iesu xpi. Sextum est vitare virtuose omneȝ personā et oēm aliā creaturaȝ q̄ impellit eū non solū ad peccatū sed etiam ad aliquā imperfectionē spūalis vite sicut vituȝ demonē infernalem. Septimum est dulcis et continua recordatio bñficiorum dei q̄ hactenus recepit et quotidie recipit a dño iesu christo cuȝ gratiarū actiōe Octauum est nocte et die stare in oratione Nonuȝ est q̄ portet super se crucem xpi q̄ quatuor habet brachia quorum primuȝ est mortificatio mortaliuȝ viciorū scdm̄ derelictio oīm bonoruȝ tpaliuȝ tertiū precisio oīm affectuum carnaliuȝ amicoruȝ quartum sui ipius contempt⁹ et abominatio et annichilatio. Discipuli itaq3 spiritusscti virtute docti et illuminati accensi et adiuti confortati roborati consolati et omni gaudio repleti cum pauci eēnt et simplices totum mundum concusserunt et p magna pte subiecerunt partimq3 verbis ignitis partim per facta exemplis partim miraclis prodigijs per totū mūduȝ ecclesiā plātauerunt q̄ et eiusdem spūssancti virtute purgata illuminata atq3 perfecta amabilis facta est spōso eiusq3 paranimphis vt speciosa nimis miraq3 varietate circundata sathane vero et angelis eius terribil'. vt castrorum acies ordinata (Profecti) quidē sunt non [Marcialis.] tam passibus peduȝ q̄ passibus virtutum scdm̄ supradictum xpi mandatuȝ non imediate post ascensionem sed post sancti spūs acceptionē nec statim accepto spūssancto diuisi sunt per mundū sed perdurauerunt adhuc circiter duodecim annis in iudea et deinde solēnis diuisio eorum facta est per orbē vniuersum cuȝ ateu⁹ tm̄ in iudea predicassent sicq3 (pfecti) ꝛ diuisi (predicauerūt) itē ligenda credenda agenda et appetenda (vbiq3) per orbem vniuersum (dño) sine quo nichil facere poterāt) cooperante) hoc est virtutem opa ministrante (et sermoneȝ confirmante sequentibus signis) vt in virtute nomīs ihū xpi imperarent oībus creaturis ꝛ morbis. Nam vt pdicationis eorū doctrina credibilis fieret et firma adhibita sunt signa et miracula sermo enī qui super naturā ꝛ rōnem est non nisi signis confirmari pōt. Unde greg Preceptum obedientia sequitur obedientia signa cōmitant [Gregorius.] Sicut vero tunc confirmata est predicatio signis ita nūc quēlibet predicatorē sermoneȝ cōfirmare oportet signis bone operationis. Unde theoph. Sciendū autē ē ꝛ hoc [Theophil⁹.] q̄ nunc sermo per opera cōfirmat sicut in aplis tunc opera confirmabant sermonē sequentibus signis. Fiat autē o xpe vt nostri sermones q̄s de virtute dicimus p opa cōfirmētur et actus vt tandē simus pfecti te cooperante in oībus verbis et operibus quia te decet et sermonis et operum gloria cū sis virtus dei ꝛ sapia in secula seculorum. hec theoph. Et tunc impleta est pphetia que ait in omnem terrā exiuit sonus eorum ꝛ in fines orbis terre verba eorum. Seminauit quidē igneus ac sanctificus spūs in apostolorum corda sermones ꝛ vt sapiēs adinuētor duodecim tybias fidei in organo positas nouo flatu impleuit diuersisq3 spiritualibus currens in fistulis apostolicis cunctis verba diuine virtutis sparsit omnes gentes delectabilē inuitauit ad sonū et trinitatis predicauit mysterium. Igitur effectus et fructus non modicus ex hoc subsecutus ostendit q̄ magna veneratione sit digna solennitas hodierna. Unū greg ¶ Pensate fratres carissimi post incarnationē vnigeniti filij dei qualis sit hodierna solennitas de aduentu spiritussancti. Sicut enī illa ita quoq3 [Gregorius.] et hec est honorabilis. In illa quippe deus in se permanens suscepit hominem in ista vero homines venienteȝ desuper susceperunt deum. In illa deus naturaliter factus est homo in ista homines facti sunt per adoptioneȝ dij Pensate q̄nta sit ista solennitas habere in cordis hospicio aduentum dei ¶ Tergat ergo sordes praui operis qui deo preparat domum mentis hec greg. Et notandū q̄ non statim post ascensioneȝ sed post decem dies misit spiritūsāctū primo vt apostoli ieiunijs et orōnib⁹ se aptos ei⁹ aduentui pararent secundo q̄ hi spūmsctm̄ perciperēt. qui decem precepta explerent. Misit autē quinq̄gesimo die a resurrectione vt sicut populus iudeorū post liberationem suaȝ ab egypto quīquagesimo die accepit legem

timoris ita populus fidelis post liberationem suam a mūdo quinquagesimo die acciperet legē amoris. In iubileo etiā anni quinquagesimo anno recepit populus iudeorū libertate amissam et hereditatē ita hac die recepit pplus xpianus libertatē amissam et paradisi hereditatē. Dies ergo penthecostes erat apud iudeos celebus quia tunc descendit dñs super montem synai in flāma ignis et cunctis audientibus dedit legē eis. Ita quinquagesimo die a pasca spiritussanctus in monte syon super discipulos in linguis igneis descendit et legē nouaz gratie spūalis eorū mentibus impressit vnde beda. Hec nimirū solennitas non tm̄ carminibus consecrata est euangelicis verū etiā legalibus iam olim est presignata mysterijs ac domino iubente per omnes annos sacris obseruata ceremonijs. Liberati quippe ab egyptia seruitute filij israel per immolationē agni paschalis exierunt in desertū vt veniret ad terram repromissionis perueneruntqz ad montem synai et descendens dñs in igne sup montē quinquagesimo die pasce peracta legis decalogum eis disposuit ergo in memoria date legis statuit eo die per annos singulos sacrificiū sibi de frugibus eiusdem anni ad altare deferri. que autē sit agni paschalis immolatio: que egyptie seruitutis absolutio cūctis legētibus liquet qr videlz pasca nrm immolatus est xps et ipse verus est agnus qui abstulit pcta mundi q sui sanguinis precio nos a pctōrum seruitute redemit. ue resurrectionis exemplo nobis spem vite eterne libertatis ostendit. Quinquagesimo ergo die post occisionē agni data est lex descendente dño sup monte in igne. et quinquagesimo eque die post resurrectione nostri redēptoris data est gratia spūssancti discipulis in cenaculo constitutis Et hic aūte altitudo cenaculi et ibi cacumen montis sublimitatē preceptorum et donorum indicat celestiū et quia nemo infimis adhuc desiderijs inherens vel diuinis obtemperare mandatis vel superius possit dignus existere donis. Hec beda. Sic ergo spiritussancti missio fuit in legisdatione prefigurata et festu penthecostes qd modo peragitur ab ecclesia olim qsi figuraliter pagebat a synagoga Quinquagesima ergo die postqz iudei de egypto exierunt et precepta in monte synai a dño receperūt ita quinquagesima die postqz nos fuimus ab inferno liberati receperūt discipuli gratiā spiritussancti. Istud etiā prefiguratū fuit in superabundātia olei quod datū est paupercule vidue per precem helisei. qui misericordia motus super pauperculā impetrauit ei abundantia olei abundantia. Per viduā istā designatur ictā ecclesia que oblato sponso suo xpo videbat tanqz vidua: sz dñs misericordia motus dedit ei olei abūdantiā. hoc est spūssancti gratia et linguarū intelligentiā. Istud miraculū de intelligentia linguarū quasi per figura deus premonstrauit in eo qr in edificatione turris babel diuersas linguas creauit. Tunc eīm vnā linguā in diuersas mutauit: modo vnicuiqz intelligentiā omniū illaruz dedit. Nec miraculū istud nunc fecisset si diuisionē linguarū tūc nō premisisset. Et sicut tunc per linguas confudit edificantes ita nunc per linguas confudit iudeos qui multū cōfusi fuerunt qñ tā grāde miraculū audiuerant. In hac ergo solennitate laudemus totis viribus dñm exultemus et letemur in ea. qr inde fructū non modicū nos qui adfide venimus consecuti sumus. Non solū aūt hoibus gaudiū in hac solēnitate puenit sed et b virginis gaudiū inde crementū accepit de qua ansel. sicait. Sed et gaudiorū suorum magnitudo non nichil incrementi accepit cum veniente sup discipulos spū sancto morum ad predicationē illorum fidem filij sui tanta hominum multitudo suscepit. Ibi nāqz excepto gaudio quod de salute generis humani in istorū conuersione concipiebat intellexit filiū suum nō frustra mortuū cū ia efficaciter videbat operari fidē nostra eius etiā in eis qui actores illius extiterant. Genus humanū ad salutez vocari videbat cuius rei gratia filiū de se incorporatū et in cruce passum aā intellexerat quapropter letabat qr spes quā aā cōceperat iā in rem verā transibat. Gaudebant et gaudent homines qr qd amiserunt cētuplicati precij feuore receperūt corruerunt serui resurgunt fratres et filij. hec ans. Et qñuis precipue et specialiter in solennitatibus: nichilominus tm̄ spet omnibus momentis oibus deum laudare debemus Nam vt dicit greg. Mirū est qr hō semp deū nō laudat qr quelibet creatura ad deū laudandū nos inuitat. Ad hoc autē nobis valde est necessaria spūssancti grā. vnde bern. si quis torpet de dei laude certissime sciat qr in se expenmentū qr non habeat in se spm̄ sctm̄ qr vbi spūssctūs inhabitat laudez dei excitat Inuocāres ergo spm̄sctm̄ vt laudem deum ad hoc enim facti sumus vt deum sine fine laudemus sicut superni ciues semper deum laudant et continue vbi sp sūt dies leticie et nunqz deest solēnitas et grāruz actio et vox laudis. Scriptum est enim Beati qui hītant in domo tua dñe in secula se lau te Hoc maxime veri monachi faciunt qui die ac nocte psallunt vnde hieroni. Monachi debent habere puritatem martirum siquidem et ipsi martires sūt. Qd enī faciūt angeli in celis hoc monachi psallētes die ac nocte faciunt in terris hec hiero. Et maxime assit nos celestibus qñuis adhuc in terris peregrini simus. vñ bern nichil ita pprie quēdā terris repñtat celestis habitationis statum sic alacritas laudantiū deū dicēte scriptura Beati qui ha in do tua dñe in se. se lau te hec bern. Festinemus igitur et nos ingredi in illam requiē vbi tanta supabundat indesinens leticia et ad priam nostram totis conatibus suspiremus. Dēsti in seculo qr pegrinamur a dño qui eīm nō pegrinatur a corpore suo pegrinat a dño Multo aūtē melius est dissolui a corpe et adherere deo Odiamus ergo huius miseri et putridi corpis nri compagem et ei curam in desiderijs non faciamus qd hoc nos detinet carceratos et pegrinos a tāto bono qr sm aplm qñdiu in hoc corpore sumus pegrinamur a dño dicamus qz cum eodē aplo cupio dissolui et esse cum xpo. Et iterū Infelix ego homo quis me liberabit de corpe mortis huius Desideremus eius dissolutionē et eaz continue a dño postulemus qr per nos eā consequi non valemus Et interim saltem moriamur mundo et pompis ac concupiscencijs eius et abstrahamus nos corde forti et perseuerantia ab his rebus caducis et amiserijs breuibus et lenibus harum reruz visibiliuz solaciunculis q aīas nras vicijs inficiunt et virtutes a nobis excludunt qr sz gregorius. concupiscens visibilia inuisibiles virtutes amittit Et scdm cris. nulla res sic pcedit virtutē sicut voluptas corporalis Unde et leo papa. Hoc maxime interiora hominis corrumpit qd exteriora delectat et tanto rationalis anima purgatior qñto fuerit substantia carnis afflictior. Et breuiter vt dicit august. cetera creatura vilescat vt solus creator in corde dulcescat. Nam secundū aplm vanitati creatura subiecta est et ideo amatores suos facit vanos et multos decipit incautos. O qñ felix quem miseria mundi vanitas non seduxit q nūc precipue multis illudit Unde cris. Semper quidem sed nunc precipue competenter dicitur vanitas vanitatum et oīa vanitas Hunc versiculū si saperent qui in potentia versantur in parietibus omnibus et vestibulo suis scriberent in domo in ianuis. in ingressibus et ante omnia in conscientijs suis vt semper eum oculis cernerēt et corde sentirent. Quoniam quidem multe sunt facies multe imagines false que decipiunt incautos. Istud oportet quotidie salutare canere et in prandijs et in cenis et in omnium conuentu vnūsquēqz proximo suo canere a proximo suo libenter audire. quia vanitas vanitatū est et oīa vanitas Hec crisostom. Amorem ergo rerum deficientium ad incorruptibilia transferamus et ad sublimia vocati celestibus delectemur Ut sancti gaudent inde gaudeamus bonum diuitias concupiscentes: per bonum emulationem ad ipsos tēdamus. Cum quibus nobis fuerit consortium deuotionis et erit communio dignitatis

Marginalia: Beda. — Anselmus. — Grego. — Bern. — Hieroni. — Bern. — Greg. — Crisosto. — Leo pa. — Augusti. — Crisosto.

Mentem nostrã semper in celis habeamus et ad domi-num multipharie nos vocantẽ toto corde et desiderio

Augusti.

tendamus Quia vt ait aug. Exultauit vt gygas ad cur-rendam viaz non enĩ tardauit sed cucurrit clamans di-ctis factis morte vita descensu ascensu vt redeamus ad eum et discessit ab oculis vt redeam⁹ ad cor ꝛ inueniam⁹ eum. Ad ipsum quoqz aspicientes et eum semper in cor-de retinentes pugnemus viriliter quia tota hec p̄ns vi-ta milicia est ac conflictus et pugna. Nam prospera ꝛ ad uersa feruor et tepiditas refectio et inedia. sopor et vigi-lia sollicitudo et pigricia fletus et leticia quies et labor. salus et infirmitas afflictio ꝛ voluptas et q̄ secunqz in h mundo sunt pugnant cõtra nos ꝛ insidiantur nobis. Et quia nunq̃ deest aduersarius nobis insidiando sit semp paratus noster animus resistẽdo quia certamen nostruz breue est premium vero eternuz. Nec vnq̃ a pugna ces

Leo pa.

semus quia quantumcunqz vicerimus semper tamen re-stat q̄ vincamus vn de leo papa. Donec licet sanctis suis quotidianam gratia diuina victoriam non aufert tamẽ dimicandi materiam quia et hoc ipsum de misericordia protegentis est qui nature mutabili ne de confecto p̄lio

Crisosto.

superbiret semper voluit superesse q̄ vinceret. Unde et crisostomus. Sancti et si a carne vinci nõ possunt quasi iam spiritales tñ percuti possunt quasi adhuc carnales hec cris. Igitur quicquid delectamẽti vel cruciat⁹ transi-torij occurrit statim hoc tanq̃ preteritum reputemus ꝛ ad id q̄d semper manet mentis oculos dirigamus. Naz omnia q̄ in mundo sunt velut vmbra velociter transeũt ita vt preterita sunt nec fuisse putentur Et ideo momen-taneum est et cito transit q̄d hic delectat et cruciat sed eternum est et sine fine manet q̄d ibi cruciat vel delectat

Bernar.

Nec tamen digna facere vel pati hic possumus ad ea q̄ ibi cõsequi vel euadere speramus vnde bernardus. Nõ sunt condigne passiones huius t̄pis ad peccata q̄ cõmisi-mus ad beneficia que accepimus ad penas inferni q̄s euasimus ad premia eterna q̄ expectamus hec bernar. Tanta quippe est preeminentia eterne glorie ad tem-porales ꝛ trãsitorias passiões vt diligens prospector de-beret potius eligere multis annis in fornace ignis ardẽ-tis velle torqueri et multa mala pati q̄ minimo premio in futuro sibi reseruato velle priuari quia labor est cum

Augusti.

fine et merces sine fine vñ aug. O aĩa mea si quotidie oporteret nos pati tormenta ꝛ perferre penas si ipsam ge-hennam longo t̄pe tolerare vt xp̄m in gloria sua posse-mus videre et sanctis eius associari nonne esset dignum pati omne q̄d triste est vt tanti boni tanteq̃ glorie p̄tici-pes haberemur. Insidientur ergo demones parẽt suas temptationes frangant corpus ieiunia premant vesti-menta labores grauent vigilie exiccent sindamet me iste inquietet me ille frigus incuruet conscientia murmuret calor vrat caput doleat pectus ardeat inflentur stomach⁹ palescat vultus infirmer tot⁹ deficiet in dolore vita mea et anni mei in gemitibus ingrediatur putredo in ossibus meis et subter me scateat vt requiescaz in die tribulatio-

Crisosto.

nis et ascendam ad populum accinctum nostruz. Unde et cris. Omnia agamus vt non a gloria excidamus. Ne-quaq̃ enĩ difficile si voluerimus nequaq̃ onerosum si at-tenderimus. ¶ Si enĩ sustinuerimus et conregnabimus. Quid est si sustinuerimus. Si tribulationes ferimus si p̄-secutiones si artam ambulauerimus viaz arta enĩ via est et laboriosa optione vero nostra leuior fit spe futurorum Transponamus igitur oculos in celuz et semp illa ima-ginentur et videamus. Si enĩ in illis semper conserua-bimur non a voluptuosis que hic sunt patiemur quid ne-qz tristicia vt grauia portabimus hec et his similia deri-debimus et nichil neqz nos subijcere neqz eleuare pote-rit soluz si desiderium illuc tenderimus si ad amorem illũ aspiciemus. ¶ Et quid dico quoniam non dolebimus in presentibus versutijs. Neqz enĩ videre ea putabim⁹ de reliquo tale enĩ est amor sp̄ualis. Eos deniqz qui nõ p̄n-tes sunt nobiscũ sed absit diliguntur autẽ s̄m vnãquãqz imaginamur diem magna enĩ amoris tyrannis ab omni-bus enĩ desistit et ei qui diligitur alligat animã. ¶ Si ita christũ amauerimus omnia que hic sunt vmbra oĩa ima-go videbuntur et somniũ. Et dicem⁹ et nos. Quis nos separabit ab amore christi. Tribulatio vel artatio. Non dicit pecunie vel diuitie vel pulchritudo hec eniz valde vilia et desiderabilia sed que videbantur esse grauia po-suit fames persecutiones mortes deinde ille quidem et hec vt nichil existentia expuit. Hec igitur omnia excogi-tantes et voluptatem voluptati cõparantes eligamus q̄ meliora sunt vt et futuris fruamur bonis hec crisostom⁹.

Oratio.

Iesu largitor donorũ oĩm qui in ignis specie su-per discipulos tuos misisti sp̄iritũ sc̄m precor et ob-secro piissime vt hec dona que discipuli tui de-tua sumpserunt largitate licet indignus sumam ad salu-tem meam te largiente. et mitte super nos seruos tuos spiritũ tue caritatis dilectionis et pacis qui corda nr̄a vi-sitet a vicijs purget virtutibus illustret in vinculo dile-ctionis astringat lumĩe tue cognitiõis illustret ꝛ ardore tue dilectionis inflammet condona nobis pctã et dona vitam eternam. Amen.

De laude diuina. Capitulum lxxxv.

T quia dictum est de

laude diuina qua semp deũ laudare debemus idcirco consequẽter de ea aliquãtulũ lat⁹ vi-deamus. Immensa quippe creatoris et conditoris tui beneficia que tibi o anima mea ab eo cuz te ex nihilo cre-auit et condidit collata sunt ad debitum continue dile-ctionis ac gratiarum actionis et laudis iugiter reddendũ te astringant. Ad hoc enĩ cum non esses sola et gratuita bonitate illius creata et ad similitudinem dei facta eo vt eum diligẽdo semper et sine fine collaudes Unde ansel.

Anselmus.

Euigila anima mea euigila adhere diuinis bonis inten-de sempiternis temporalibus derelictis. Considera in ip-so creationis exordio quid sublimitatis quid dignitatis conditor tibi contulerit et perpende quo amore qua ve-neratione colendus sit. Certe cum vniuersitatem rerum visibilium et inuisibiluz creans et ordinans humanam naturam facere disposuisset summo concilio de tue con-ditionis dignitate tractauit vtpote quã ceteris creatu-ris que in mũdo sunt altius honorare disposuit. ¶ Uide igitur sublimitatem sue creationis et retracta debituz reddendi amoris. Faciamus ait deus hominem ad ima-ginem et similitudinem nostram. Attende igitur diligen-ter quid sit ad imaginez et similitudinem dei te esse crea-tam. Agnosce aliud esse similitudinem aliud imaginẽ ver-bi gratia. Potest habere similitudinem quandam cũ ho-mine equus bos et cetere similes creature. imaginẽ vero hominis non habet nisi alter homo. Manducat homo. manducat et equus ¶ Ecce quedam similitudo ac com-munis inter naturas diuersas. imaginem vero hominis non imitatur nisi alter homo eiusdem nature cuius ima-go est. Dignior igitur est imago q̄ similitudo Similitu-dinem itaqz ad deum hoc modo habere poterim⁹ si euz esse bonũ considerantes nos boni esse studuerimus si euz iustum esse cognoscentes nos iusti esse contendamus si miam contemplantes nos misericordie operam demus Quomodo autẽ ad imaginẽ suaz attende. Deus semper meminit sui intelligit se amat se. ¶ Et tu ergo si pro mo-dulo tuo infatigabiliter memor fueris dei intellexeris deum amaueris deum eris ad imaginem eius quia hoc facere niteris quod semper facit deus. Ad memorandũ et intelligendum atqz amandum summum bonum totũ debet homo referre q̄d viuit. Ad hoc omnis cogitatio om-nis voluntas cordis retorqueatur arceatur confirmetur vt infatigabili affectu sis memor dei intelligas deum/

ames deum et tue creationis dignitatem qua ad imagi-
nem dei creata es salubriter exprimis. Ut quid te deus tā
preclaro cōditionis priuilegio sublimaret nisi tu suis lau
dibus indesinenter intendere velles. Ad laudandum igi
tur conditorem tuum creata es vt eius laudibus vacās
et hic iusticie merito in illum semper proficias et in futu
ro beate viuas laus enim eius et hic iusticiam et ibi bea-
titudinem tribuit. Sed si laudas ex toto corde lauda di-
ligendo lauda. Hec est enim sanctis laudandi proposita
regula de omni corde suo laudabit dominum et dilexit
deum qui fecit illum. Lauda ergo ex toto corde lauda et
quem laudas dilige quia ad hoc facta es vt laudes et di
ligas. Laudat namqz se ex toto corde non laudat quem ad
benedicendū deum prospera demulcent sed a benedicē
di munere aduersa restringunt. Laudat quoqz sed non
diligit qui in dei laudibus aliud q̄ ipsum laudando re-
quirit. Lauda igitur et digne lauda vt nulla in te cura.
nulla intentio nulla cogitatio. nulla sollicitudo mentis.
in quantum tibi virtus suppetit a laude dei sit vacua. Ab
eius laude nulla te huius vite prosperitas reuocet. nul-
la compescat aduersitas. Sic enim ex toto corde lauda-
bis dominum. Sed cum ex toto corde eum laudaueris
et diligens lauda nil aliud ab eo q̄ ipsum expetens vt
ipse sit finis desiderij tui. ipse premium laboris. ipse sola-
tium huius vmbratilis vite. ipse possessio illius beate vi
te. Ad hoc itaqz facta es vt eum sine fine collaudes quod
tunc vtiqz intelliges plenius cum eius beata visione sub
limata videbis te sola et gratuita bonitate illius cū non
esses de nichilo tam beatam et ad tam ineffabilem beati
tudinem creatam vocatam iustificatam glorificatam.
Talis namqz contemplatio infatigabilem tibi amorem
dabit eum sine fine laudādi ex quo et per quem et in quo
tantis et tam immutabilibus bonis te beatificatam gau
debis. Hec ansel. Non solum autem hec premissa sz ma-
xima quoqz redemptoris et saluatoris tui beneficia qui
bus te cum perdita esses redemit et saluauit ac multifa
rie multisqz modis visitauit et sublimauit ad laudandū
deum te prouocant multipliciter et obligant. Exerce er
go te in laude diuina quia ad hoc tibi membra sunt da-
ta vt deo laudes canas et gratias ei referas. Unde cris.

Crisostomus.

Nam et oculos et os ad auditum propterea in nobis po
suit deus vt omnia ipsi membra seruirent: vt que ipsius
sunt audiamus. que ipsius sunt loquamur. que ipsius sūt
operemur eiqz laudes canamus assiduas et gratias per
cuncta referamus per que hec omnia conscientie nostre
secrem mundemus. Hec crisostomus. ¶ Ut autem melius
in laude diuina te valeas exercere prius humilia te deo
valde et dic ex intimis precordijs tuis humiliter et de-
uote. O pater misericordiarū scio et vere cognosco q̄ me
peccatorem miserum magis deceret coram te iacere pro
stratum et cum fletu ac gemitu peccatorum veniam fla-
gitare q̄ te ore polluto laudare. Sed tamen de tua piis-
sima bonitate et ingenita dulcedine omnibusqz mortali
bus promulgata virtute confisus te laudare cupio ex in
timis precordijs obsecrans viscera miserationū tuarum
vt me vermem immundū. carnem mortuum. et cadauer
putridum non despicias domine deus meus. Nempe
virtutes celorum te condigne laudare nequeunt quanto
minus homo fragilis putredo et vermis. Bonorum qui
dem meorum non indiges sed tuam superexcellentē bo
nitatem tanto nobis manifestam facis quanto infinita
tibus nostris magis miserando condescendis et gratias
gratis ex sola liberalitate largiris. Umbram quidem nu-
titur apprehendere et sequitur ventum qui se ex cōdigno
laudare te existimat. Impossibile attemptat qui te ad
plenum laudare laborat. Nec tamen ideo a laude cessan
dum est sed michi pariterqz omnibus creaturis laudare
conuenit suum creatorem quia nulla creatura est que opi
ficem suum non laudat vel saltem laudabilem reddat.

Non ignoro dictum propheticum quia videlicet rectos
decet collaudatio: et quia nō est speciosa laus in ore pec
catoris et ideo ve michi quia quid dicam non habeo aut
quid respondebo michi cum ipse fecerim. Si enim iu-
stificare me voluero os meum condemnabit me. Sed
numquid ideo te non laudabo quia immundum me esse
cognosco. Nonne et vermes et rane immunde ex putre
dine generate coaxitantes in paludibus te suū creatorē
laudare cupiunt prout sciunt et possunt. Nam et si velut
alaudula et philomena dulciter cantare nesciunt sed nec
velut homo rōnalis te cognoscere possunt saltem hoc fa
ciunt qđ te cognoscentibus materiā tue laudis tribuunt
O vtinam cuncta suauia instrumenta musicalia celestes
quoqz armonie ac terrestres melodie de corde suo sur-
sum procederent et condignas laudes tam dulciter per
sonarent: vt oculis diuine maiestatis tue grate fierent
ac totam celestem curiā nouo quodam ex ineffabili gau-
dio letificarent. Sed quid dicam. Memetipsum domine
tua laude indignum esse cognosco q̄obrem precor vt
saltem cetere creature nobilitate p̄clare imperfectū me-
um dignentur supplere. Igitur opto et ex toto corde
desidero vt orbes planetarum ac celum sydereum limpi
dissimo lumine radiosū. Florifera q̄z germina virginali
decore conspicua pulcrisqz coloribus adornata necnon
etoia ignite caritatis desideria de cordibus te vehemen-
tissimo amore diligentium p̄cedentia te laudent et be-
nedicant in secula. Optarem etiā ex intimis precordijs
meis vt si iuuentus celerius consummata annositatem
mathusalē coeq̄ret q̄ vnusquisqz annus tā longeui tem
poris predicti et vnusquisqz mensis annorū eorundē et
vnaqueqz ebdomada hor mensium et quilibet dies eb-
domadarum et q̄libet hora ipsorū dierum et quodlibet mi-
nutum horarum predicti temporis ex persona mea collauda
rent tam deuote et effectuose q̄tum vnquam aliquis de
numero beatorum spirituum in splēdoribus sanctorū te
laudare in tanta duratione potuisset ac si hec omnia in
p̄pria persona cōpleuissem et q̄ huius laudis freq̄ns in
nouatio in sua infinitate oēs excederet species numero
rum Quid plura. Fac de me hoc qđ tibi placuerit quia
q̄diu est halitus in naribus meis a tue laudis preconio
non cessabo. Sed et cum virtus loquendi mortis hora
defecerit et meum iesum amplius pre debilitate profer-
re non valebo peto vt saltem nutus oculorum vel extē-
sio digitorum sit innouatio et confirmatio omnium desi
derabilium affectuū et verborum atqz operum p̄teritorum et
futurorū q̄ vsqz ad extremū iudicij diem tibi cum deuoto
famulatu offerre vellem si tamdiu viuere possem. In-
super dilecte hoc adijcio desiderans corde affectuoso vt
q̄si corpus meum fuerit in pulueres minutissimos reda-
ctum et lapide clausum q̄ de qualibet particula minu-
tissima vox amena laudis et glorie tue exurgat q̄ duris-
simū lapidem penetrans celorum altitudinem transcen
dat et vsqz ad extremam iudicij diem viue laudis preco
nium extollat donec in resurrectione beata corpus et
anima pariter vnita in tue laudis glorificatione eterna
liter copulentur. Sane q̄diu adhuc sum in hoc corporis
ergasculo a laude tua non tacebo. Nimirum videmus q̄
plerisqz inter dulcissimas nemoris auiculas et cincinnan
tes philomenas corui quoqz crocitātes assunt in hoc eo
dem modico quod acceperint creatori suo subseruientes.
Sic et ego peccator cū sim coruū ad manus habeo pectorū
et prout possum deū meū per ipsum laudo et glorifico inter
num Siquidem aliud de deo dulcius canere nescio nisi
hoc videlz q̄m suauis est dñs vniuersis. et q̄ miserico-
dia eius super oia opera eius. O deus meus misericor-
dia mea. In hoc letatur aīa. exhilaratur consciā et gaudio
immenso irrigantur oīa ossa mea. Hoc suaue canticum
aīa mea vsqz in seculū inter spirituale genus auriū cū le-
to corde dulci canit carmine. Quotienscūqz enim men-

noluo qualis aliquando fui qualia discrimina euasi. a quan
tis periculis me protexisti et a quibus malis me eripuisti
Dirupisti vincula mea sanasti vulnera putrida et laque-
os periculosos contriuisti et me dulciter ac paterne libe
rasti. Cum hec igitur et similia bona a te michi exhibita p̄
tracto mirum est quod in horum omnium affectuosa recordati
one meipsum pre amore portare valeo ardentissimis siqui-
dem amoris ignibus incandesco. ¶ O deus meus quamdiu
peccatorem sibi recalcitrantem patienter expectasti quoties
et quam paterne nunc quidem dulciter nunc vero dure me
ammonuisti ne scietem in benedictionibus dulcedinis
preuenisti filio prodigo et peccatis pregrauato ac gra-
tiis nudato in occursum veniens paterne occurristi ab
iterante vias prauas misericordem faciem nō auertisti
semper et vbique pius et misericors fuisti. Et quod his
omnibus maius est quod his omnibus bonis tam multiplicibus
ingratus semper extiti nec tu summa bonitas propter hoc destitisti
donec tandem me dulciter ad te traxisti. Ach summa et
inestimabilis pietas nunquid in his omnibus meipsum a lau
de continere potero. Nequaquam. Deus meus misericor-
dia mea pro his omnibus et aliis innumeris beneficiis opto
et desidero vt talis tanquam iocunda laudatio sit tibi ex
me qualis fuit beatorum spirituum laus cum in primo aspe
ctu tue diuinissime maiestatis gaudebant se eternaliter
in tua laude confirmatos malos vero a te sine fine detru
sos. Itemque tam magna tanque iocunda sit illa laudatio quan-
ta est animarum sanctarum cum a carcere purgatorii erepte
vultui glorie tue primo presentantur vt tuam iocundam faciem in-
tueantur et quanta erit laus in plateis celestis hierusalem post
finalem omnium resurrectionem quando electi a malis segregati
deum iocundo corde laudabunt ac de sua saluatione eter
naliter gloriabuntur. O amantissima sapientia bonitatis
immensa te precor vt omni mane diluculo cum ad te surre
xero et oculos aperuero simul quoque cor meum in tua lau-
de aperiatur ac quodam lucifero splendore et flameo ar
dore laudis tue facula immensa ex eo simul exurgat. Et
peto vt hec laus tam blande et suauiter resonet in corde
tuo paterno sicut sonare consueuit suo modo omnium
cytharedorum ac musicalium instrumentorum suauis mo
dulatio in corde iocundo statu iuuentutis florido. Et
in hac laudis facula simul ascendat tue laudis tam odo
rifera fumi virgula tam gratiosa ac si esset composita ex
omnibus aromatibus mirre et thuris et vniuersi pul-
ueris pigmentarii tam speciosa sicut cum vernali tem-
pore flores herbarum pullulant in campis coloribus pulcris et
arbores stant frondibus ornatis gratis odoribus. Sit
que laudis huius facula tam amorosa et deliciosa vt in eam
oculi tui delectabiliter ferantur totaque celestis aula re-
sultet et hec iugiter sine intermissione feruidissimo estu
et rapidissimo colore tui amoris exurgat ex corde per
deuotam meditationem ex labiis per feruidam locutionem
et ex omnibus operibus meis per sanctam ac celestem conuersatio
nem. Et hec laudis facula sua virtute omnes inimicos re-
pellat gratiam augeat finem beatum obtineat et gloriam
eterne beatitudinis acquirat vt finis huius temporalis laudis
sit initium eterne laudis patrie celestis. Ut autem ad dei
laudem magis prouoceris abstrahe quaeso mentem tuam a
terrenis et eleua eam ad celestia toto conatu quo poteris
ac considera quomodo illius celestis curie ciues delectantur iu
bilant et exultant in deo continue singulorumque gaudia
rememorans tandem prout poteris et permitteris ipsis le
tantibus et iubilantibus te ingere et immisce. Exclama
Anselmus. ergo corde toto et dic ex intimis cum Ansel. Deus meus
quid melius quid amabilius te estimaui super terram vt ab-
straherem cor meum a te ad concupiscendum quicquam in mun-
do absque te. Cur amaui quare concupiui in omni vita mea
quicquam preter te iesum deum meum. Quare distuli cur in
termisi vllo tempore te iesu versare in corde. te tota men
te amplecti et delectari in tua dulcedine. Cur non om-
nia desideria mea ad te conuerti quo abierunt quando te
se solum non audierunt omnia interiora spiritus mei. Ubi eram
quando tecum mente non eram. Quo defluxerunt quando non te solum
habuerunt desideria mea. Iam ex hoc nunc omnia deside
ria mea incalescite et affluite in dominum iesum. currite que
satis hactenus tardastis properate quo pergitis querite
te quem queritis. Iesum queritis nazarenum crucifixum. Ascen
dit in celum non est hic. Amantissimus dominus habitat confi-
denter et flagellum non appropinquabit tabernaculo eius. Su
per altitudinem celorum super omnem excellentiam angelorum
propria virtute ascendit. super solium singularis glorie in
dextera patris tui coeternus et consubstantialis sedet et di
uino amictus lumine coronatus gloria et honore vt decet
vnigenitum dei serenus in leticia plenus omnipotentatu do
minus in celo et in terra. Ibi adorant eum omnes angeli dei.
et vniuersa multitudo ciuium celestis syon. In ipso vnani-
miter letantur omnium corda in eius desiderabili facie pa
scuntur omnium oculi beatorum in ipsum vndique confluunt
desideria omnium sanctorum. Ipsi iubilat ipsi applaudit ip-
sum magnificat tota vranica ciuitas gloriosa per omnem
modum in splendoribus eius. Exulta et lauda habitatio sy
on: quia magnus in medio tui sanctus israel. Per ipsum cen-
tena decies millies millena assistunt in centuario vrani-
ci templi intendentes vultum maiestatis claro et inflexibi-
li visu ac personantes armoniam incessabilis ymni in glori
am trine et simple diuinitatis. Per ipsum milia milium
ad complenda patris mysteria alacri discursu iugiter me
ant inter celum et terram quasi apes negociose inter aluea-
ria et flores disponentes omnia suauiter. populus accin
ctus nesciens labem vel inobedientie moram. Per hos quip-
pe summa nostre salutis administrantur negocia summa-
que superni consilii ad nos deferuntur archana per hos sa
nitates mortalium procreantur per hos consistunt regna
et imperia mundi. Inter quos precipuum nouimus micha
elem signiferum nobilem celi ciuem qui stat pro acie dei viuen
tis extendens rumpheam propugnationis ac voce terrifica
tonans quis vt deus super eos qui ex aduerso sunt. Exultate in
nobili filio vestro vos illustres patriarche quia impleta est
in eo omnis expectatio vestra et ipse sublimis est valde et
benedicentur in ipso vestro videlicet semine omnes gentes sic
enim pollicitus est sermo diuinus. Gaudete in iesu propheta
magno vos prophete viri veraces qui mirifice et gloriose
impleta videtis omnia que de ipso annunciatis in ipso san
cto et fideles inuenti estis per ipsum in cunctis sermonibus
vestris. Gaudete in domino iesu meo magistro vestro vos incliti
et proceres celi beati apostoli gaudete in christo ipso et iterum
dico gaudete cum christo familiari leticia. Ecce enim
quem vidistis in medio vestri esurientem et sitientem fatiga
tum et his similia carnis infirma tolerantem ab omnibus
reprobari et cum sceleratis reputari quomodo viuit quo
modo regnat quomodo ei omnia sub pedibus sunt quam glorio
sus in suo diuino lumine fulget et sui gaudii sue que ineffa-
bilis glorie nunc vos socios habet qui olim permansistis
cum ipso in temptationibus suis et vexationum eius con-
sortes fuistis. Adorate nunc dulcia illa genua que se curua
uerunt ante vos vsque ad terram sedentibus vobis ad sa-
cratissimam cenam. Adorate nunc sacrosanctas illas manus
quibus puluerem pedum vestrorum rex regum leuare et ererge
re dignatus est. Gaudete in iesu principe militie vestre
vos martires gloriosi quia ipsum pro quo tradidistis in mor
tem animas vestras ipsum in quo iesum filium dei possidetis premium
certaminis vestri. Gaudete in iesu summo doctore verita
tis o venerandi confessores et doctores qui quem olim do-
ctrinis sacris et operibus iustis confessi estis coram hominibus
nunc confitetur vos coram patre suo et sanctis angelis eius
gaudete in iesu virgine et virginum sanctificatore vos paradisi
cole virgines vos angelis similes quia ecce quem amastis quem
optastis quem ardentibus desideriis expetistis pro cuius a
more terrenos sponsos et omnem ornatum seculi postposuistis sum-
mi regis filium nunc videtis nunc tenetis nunc in eius ca-
stis amplexibus quiescitis et diuelli a vobis nulla insidia

tolis fraudulētia potest. Uerū autē inter oēs celicolas uberrimū tibi gaudiū sit o maria virginū virgo singularis rosa celice amenitatis preluciduz sidus inter primevas lucernas diuini luminis susceptivas in iesu tuo dulcissimo filio sola pre oībus gaude gaudio magno qz quē vt homē peperisti et propriis vberibus enutristi ipsum cum angelis et vniuersis ciuibus celi adoras vt deū visū et verū. Gaude felix mr̄ qz quē vidisti in ligno crucis pendentē vides in celo regnātē cū gl'ia magna vides oēm altitudinē celestiū terrestriū et infernoꝝ maiestati eius inclinatā et omē robur inimicoꝝ eius attritū. Gaudia gaudiorū sint tibi dn̄a pulcritudo sctōꝝ. Dn̄a dilectissima mr̄ ihū q̄ sursum es festiuitate agēs iubundā et indeficientē in visiōe pacifica tui iesu libertatis tui autoris. Et tu nunc rursuz eleuare aīa mea qn̄ potes cōtactu et sacris tangere millibus letantū in dn̄o iesu. Hinc fidei et spei vehiculo pergere ibi p caritatis ardorē cōuersare vbi xp̄s est in dextera dei sedens. Intēde mētis oculū in lumine vult' eius. lustra ac deosculare gratulāda deuotiōe singula loca felicius plagarū eius de quib' egressi sunt preciosissimi liquores sanguinis sacri q̄ te apparlauit vnigenit' dei et sanctificauit in vitam eternā. Hec anselmus. Oratio.

Gratias et laudes tibi ago dn̄e deus meus mia mea qui me dignat' es creare et redimere atqz ad tui cognitione pducere et p sacri baptismatis ablutionē in filios adoptiōis aggregare. Te laudo te glorifico q̄ me sepe p multa defluentē vicia ad emēdationē expectasti ac de tribulatiōib' et piculis multis liberasti: tibi grās ago p̄ceptis in me gr̄tie donis q̄ deprecor vt misericordit̄ pficias meqz in viā salutis eterne dirigas et ad tuā visionē feliciter pducas. Amen.

De assumptiōe et laude btē virg. Ca. xxxvi.

Ermālit autē bea

ta virgo q̄diu vixit in monte syon pdicto vbi est cella in q̄ post ascensionē filij sui morabatur orōni vacādo et ea q cognouerat reuoluendo. Est etiā ibi alia cella btī iohānis euāglīste que fuit prima ecclesia mundi in q̄ celebrauit primā missam in cōspectu btē virginis et q̄diu ipa vixit post ascensionē filij. Quo quide ipe q̄tis doloris et amoris ardorib' estuauerit testatur hieron. q de ea sic ait. Ceterū rogo cogitate attentius et ppendite diligētius quibus afficiebatur beata et intemerata virgo dolorib' post xp̄i ascensum ad celos expletis oībus q̄ de ipso erant ab angelis predicata et a pphetis multifarie multisqz modis presignata diuinis declarata oraculis virtutibus exhibita et que humanitatis sunt ostēsa pfagus. Queso si qua sunt in vobis viscera pietatis cōsiderate quo cruciabatur amore quove desiderio estuauit hec virgo dū reuolueret aīo cuncta q̄ audierat q̄ viderat q̄ cognouerat. Puto qz quicqd cordis est quicqd mentis quicqd virtutis humani si totum adhibeas non sufficiet vt cogitare valeas q̄nto indesinēter cruciabatur ardore p̄ij amoris. q̄tis mouebat votis repleta spūsctō quātis celestiū secretoꝝ transportabat incitamētis. Fortasse ergo pre nimio amore in loco quo sepultus dicitur interdū eā habitasse credim' quaten' ppis pasceret internus amor obtutib'. Sic namqz loc' medius est hinc inde cōstitut' vt adire posset eius ascēsiōis vestigia et locum sepulture ac resurrectiōis seu oīa in quib' passus est loca inuisere nō q̄ iam viuentē quereret cum mortuis sed vt suis solaretur aspectib'. Et iō q̄ sepe locorū recreabatur visitatiōib' et quem genuerat fideli spū mentis cōplexabatur amplexib'. Ceterum q̄uis sane angelus gabriel intactā custodiuit et iohēs virgo virginē seruauit vsqz deseruiuit obsequiis nō q̄ exim' ille sctōꝝ chorus aplorū eā deseruerit inter quos post resurrectionē intrās et exiēns familiarius cōtulit de xp̄i incarnatione. et ad exemplū humane vite cōuersatio eius post ascensionē xp̄i generaliter cū aplis fuit quousqz dispsi sunt. hec hiero. Est aūt in monte syon magna et deuota eccl'ia in q̄ solebant esse cum abbate canonici regulares s̄m regulā btī augu. dn̄o seruiētes infra quā est cella in qua habitauit btā virgo diebus vite sue post ascensionē filij sui et pprie illā cella est et alia cella in qua migrauit ad celū per angelos assumpta. Cuius dormitioni oēs apl'i dicuntur interfuisse et in vallis iosaphat medio eam sepelisse. Ibi eīn sepulcrū eius multū venerabile ostendit qd in maxima reuerentia etiā apud sarracenos habetur. Hec aūt vallis licz adhuc sit valde pfunda multū tn̄ est impleta. Sepulcrū eīn virginis gloriose tunc erat in superficie ipsius vallis nunc est longe sub terra licz q̄ etiam ecclesia eiusdē cuz sit valde alta et testudinata cum ipso sepulcro petit' sit sub terra et vallis desuper tota plana. In supficie tamen vallis est edificiū modicum quasi vnius capelle qd post q̄ quis intrauerit descendit per gradus quinquaginta in ecclesiam ad sepulcrum vbi est pulcerrimū altare marmoreum et cripta ac desuper edificata ecclesia pulcerrima rotunda et tabulatu lapideo discreta in honore ipsius beate virginis dedicata cuius in superiorib' q̄tuor hn̄tur altaria et in inferiorib' vnum in oriētali plaga et ad dextera monumentū vacuuz cernitur in quo sancta maria aliqn̄ pausasse dicitur sed a quo vel qn̄ sit ablata nescitur. Hanc ecclesiam intrantes vident ad dexterā insertaz parieti petrā in qua dn̄s nocte q̄ tradebatur orauit vestigia genuū q̄si cere molli impressis. Et solebāt in ea esse monachi nigri cum abbate s̄m regulā beati bn̄dicti dn̄o seruientes. Sed q̄ ordine btā virgo hinc ad supna transierit regna nulla catholica narrat hystoria. Nec inuenitur apud latinos aliqs tractatoꝝ de eius morte aliqd aperte dixisse cum nec ipse q̄ hanc ante crucem dn̄i accepit in suam iohānes euangelista de hoc posteris aliquid referendū scriptis legitur mādasse. Nullus eīn hoc fideli' narrare potuit si illud deus manifestare voluisset q̄ ille vtiqz qui hanc nutriendā suscepit. Restat ergo vt homo mēdacium nō fingat aptius qd deus voluit manere occultum. Hec hiero. Monstratur aūt sepulcruz eius cernentibus nobis vsqz ad p̄ns in valle iosaphat medio q̄ vallis est inter montez syon et montez oliueti posita vbi in eius honore fabricata ē ecclesia miro tabulatu lapideo in quo sepulta fuisse ab oībus ibidē predicatur sed nunc vacuū cernentibus oñditur. Hec idcirco dixerim qz multi nostrorum dubitant vtruz assumpta fuerit simul cum corpore an obierit relicto corpore. Quō aūt vel quo tpe aut a quib' personis sanctissimū corpus eius inde ablatuz fuerit vel vbi transpositum vtrū ve surrexerit nescitur q̄uis nōnulli astruere velint eā iam resuscitatam et beata cum xp̄o imortalitate in celestibus vestiri. Verū tn̄ quid horū veri' censeatur ambigimus. Melius tn̄ deo cui nichil impossibile est cōmittim' q̄ aliqd temere diffinire velimus autoritate nostra qd probam'. Hec hiero.

De hoc aug. in quodam sermone longo inter cetera sic dicit non tn̄ asserēdo. De sanctissimo corpore ppetue virginis marie eiusqz sacre aīe assumptiōe loqui suscipientes hoc ipsuz dicimus qz in scripturis postq̄ dn̄s eam in cruce discipulo cōmendauit nichil de ea reperitur preter qd lucas in actibus cōmemorat dicens. Hij omnes erant perseuerantes vnanimiter in oratione cum maria mr̄e ihū. Quid ergo de morte qd de assumptiōe eius dicenduz est vn̄ scriptura nichil cōmendat nisi querendum ratione qd sentiat veritati. Fiat ergo ipsa veritas sine q̄ nec valet autoritas. Memores igitur cōditionis humane mortez illa beatissime temporalē dicere non metuimus sed si eam dicimus resolutam in cōem putredinez vermē ac cinerem librandum est si tante cōueniat sanctitati tante aule dei prerogatiue. Scimus eīn dictū primo parenti quia puluis es et in puluerem ibis. Hanc conditionē caro xp̄i euasit q̄ corruptionem nō sustinuit

Hieronim'.

Hieron.

Augusti.

Excipitur ergo ab illa generali sentētia de virgine scripta
natura. Mulieri dixit deus. Multiplicabo erumnas
tuas in dolore paries. Erumnā sancta maria sustinuit cu
ius animā doloris gladius pertransiuit sꝫ sine dolore ge
nuit. Maria ergo excipitur a quibusdā generalib⁹ quā tā
ta attulit dignitatis prerogatiua. Si ergo eā dicim⁹ mor
tem subisse nec tñ vinculis retineri nunquid impiū erit.
Si voluit dñs integrā matrē virginitatis seruare pudo
re et cur non velit incorruptā seruare a putredinis feto
re. Nunquid non pertinet ad benignitatē dñi matris ser
uare ho norē qui legē soluere nō venerat sꝫ adimplere. Qui
eam in vita pre ceteris illā gratia sui concept⁹ honorauit
pium est credere eam in morte singulari saluatione ꝛ spi
rituali gratia honorasse. Putredo ꝛ vermis humane est
opprobriū conditionis. Ab hoc opprobrio cum iesus sit
alienus natura sancte marie virginis excipitur quē iesus
de ea sumpsisse probatur. Caro enī iesu xpi caro est sancte
virginis marie quā supra astra transuexit honorans om
nem humanā naturā et multomagis maternam. Si na
tura matris est filius cōueniens est vt sit ꝛ filij mater. non
quātū ad vnitatem persone sꝫ quātū ad vnitatē corporalis
nature. Quantū igit intelligo quātū credo. sancte marie
anima excellētiori quadā prerogatiua a filio honoratur
possidēs corpus suum qd genuit glorificatum. Et quare nō
suū per quod genuit si nō obuiauerit nec dum tanta per
specta auctoritas. Vere credo et per qd genuit quia sctī
ficatio dignior est celo quā terra. Tam preciosum thesaurum
dignius est celum seruare quā terram. Tantā integritatē
merito incorruptibilitas non putredinis vlla resolutio se
quitur. Illud sacratissimū corpus in escam vermibus tra
ditū quia sentire non valeo dicere pertimesco quā esti
mationem procul propellit incomparabilis gratie mu
nus qꝫ me dicere multarū scripturarum consideratio in
uitat. Confitendum igitur censeo mariā ad eternitatis
gaudia assumptam benignitate christi honorabiliusqꝫ su
sceptā ceteris quā gratia honorauit pre ceteris atqꝫ ad
cōmunē humanitatem non esse adductam post mortem
putredinis videlicer vermis et pulueris que suum ꝛ om
niū genuit saluatorem. Si elegit diuina voluntas inter
igneā flammas puerorum vestimenta seruare illesa. cur
abnuat in matre propria quod elegit in veste aliena Io
nam seruare in ventre ceti incorruptum voluit sola mise
ricordia mariā incorruptam non seruabit gratia. Serua
tus est daniel intemperantissima fame leonum non ser
uanda est maria tantis donata meritis virtutum. Hec er
go cuncta que dicimus quia naturam seruasse cognosci
mus in integritate quoqꝫ marie plus gratiam quā naturā
potuisse non dubitamus. Christus ergo letari facit mari
am anima et corpore in proprio filio nec vllam sequi cor
ruptionis erumnā quā nulla secuta est tantū pariendo fi
lium integritatis corruptio vt sit semper incorrupta quā
tanta perfudit gratia sit integriter viuens que omnium
integram genuit vitam. Si ergo dixi vt debui approba
christe et tui. Si vero vt non debui ignosce obsecro tu et
tui. hec aug. Sic ergo non est credendū qꝫ maria mortua
non fuerit sed mortua est. ac tamen caro eius nō corru
ptuit Anima coniuncta est iterato corpori mortuo. et ita
assumpta est in celum cum corpore glorificato. Vera au
tem ꝛ indubitata de eius assumptiōe sententia hec esse ꝓ
batur vt secundū apostolū siue in corpore siue extra cor
pus ignorantes assumptā tñ et exaltatā sup oēs choros
angelorū credamus. Vnde hiero. Hec est dies preclara
in qua vsqꝫ ad troni celsitudinē intemerata mater ꝛ vir
go processit atqꝫ in regni solio sublimata post xpm glo
riosa resedit. ¶ Sic itaqꝫ vbiqꝫ confidenter de illa sancta
dei canit ecclesia qd de nullo alio sanctorum fas est cre
dere vt vltra angelorum vel archangelorum merita tran
scenderit qꝛ ꝛ si similitudo promittitur sanctis veritas dene
gatur. Ad cuius profecto exequias quātum fas est crede
re famulabantur angeli et vniuerse celi congratulabant

Hieroni.

curie quia credendum est militiā celorū cum suis agmi
nibus festiue obuiam venisse genitrici dei eamqꝫ ingēti
lumine circumfulsisse et vsqꝫ ad thronum olim sibi etiā
ante constitutionem mundi paratum cum laudibus et
cāticis spiritualibus perduxisse nulli dubium omnem il
lam celestem hierusalem tunc exultasse ineffabili leticia
tunc iocundatam esse inestimabili caritate tuncqꝫ cum
omni gratulatione iubilasse. Quoniā festiuitas hec que
nobis reuoluitur annua illis omnibus facta est cōtinua
Nec immerito. Creditur enī qꝫ saluator olim ipse quātum
datur intelligi per se totus festiuus occurrit et cum gau
dio eam secū in throno collocauit qꝛ si gaudium sit in ce
lis de quolibet peccatore cōuerso multomagis putādū
est pro tante virginis exaltatione et glīa qꝛ exultatio sit
in supernis. Cuius nimirum festiuitas oīm supnorū est
glorificatio celicolarūqꝫ congratulatio presertī qꝛ eius ce
lebritas laus et fauor ē saluatoris vñ credimus vt supra
dictum est qꝫ nō hunc tñ diem solennē ducunt pro eius
amore annuū verum continuū etiam et eternū iocūdita
tis et leticie venerationis obsequio cū oī tripudio amo
ris et gaudij. Nec immerito omnis illa celestis ciuitas
congratulatur et veneratur matrem cui⁹ ip̄ adorat filium
regem aī quē tremunt ptātes ꝛ curuat omne genu. Quā
si diligenter aspicias nichil virtutis est nichil speciosita
tis et glorie qd non ex ea resplēdeat. Et ideo si placet rex
et tanta virgo placeat et opus virtutis cui⁹ vita oīm di
sciplina est cuius mores instituta sunt oīm ecclesiarum q
precellit cūctis supereminet vniuersis propterea quicūqꝫ vir
go sibi ab ipsa optat premiū et implorat auxilium dꝫ imi
tari exemplum hec hiero. vñ et bern. Preciosū hodie mu
nus terra nostra direxit in celum vt dando et accipien
do felici amicitiarum federe copulentur humana diuinis

Bernardus.

Illo enī ascendit fructus terre sublimio vnde data opti
ma descendūt. Ascendens in altū virgo sancta maria da
bit ipsa quꝫ dona hoībus. Siquidē nec facultas ei deesse
potest nec voluntas. Regina celorum est misericors est
mater vnigeniti dei. Nichil enī sic pōt potētis seu pietatis
magnitudinē cōmendare. Nisi forte aut nō creditur dei
filius honorare matrē aut dubitare qs pōt oīno in affe
ctum caritatis transisse marie viscera in quibus ipsa q ex
deo caritas nouē mensibus corporaliter requieuit. Et hoc quidē
propter vos dixerim fratres vt tñ interim silea beneficia
que pro ipsius glificatione consequimur si eam diligim⁹
gaudebim⁹ vtiqꝫ qꝛ vadit ad filiū nisi forte qd absit inuen
tici gratie omnimodis inueniamur ingrati quē enī in ca
stellū huius mundi intrantē prius ipsa susceperat ab eo su
scipitur hodie sctām ingrediēs ciuitatē. Sꝫ cū quāto ho
ras honore cū quāta exultatione cū quāta gloria. Nec in
terris locus dignior virginalis vteri templo in quo dei fi
lium maria suscepit nec in celis regali solio quo beatam
mariā hodie filius sublimauit. Felix nimirum vtraqꝫ su
sceptio ineffabilis vtraqꝫ qꝛ vtraqꝫ inexcogitabilis est. Vt
quid enī hodie ea in ecclesijs christi euāgelica lectō reci
tatur in q mulier bñdicta i uisceribꝰ excepisse itelligit sal
uatorē. Credo vt hec quā celebram⁹ exceptiōe aliqñtenꝰ
estimet imo vt iuxta illius inestimabilē cogitatur ꝛ ista
Quis etiā si linguis hoīm et angelorū loqꝛ explicare va
leat quēadmodū superueniēte spū obūbrāte virtute al
tissimi dñs maiestatis quē non capit vniuersitas creatu
re in terra virginea sese clausit viscera factus hō. Sꝫ et il
lud quis cogitare sufficiat qꝫ gloriosa regina mūdi hodie
processerit et quāto deuotionis affectu tota in eius occursū
celestium legionū prodierit multitudo qs explicare quat
quibus ad thronū glorie canticis sit deducta quā placido
vultu quā serena facie quā letis amplexibus suscepta a filio
et super omnē exaltata sit creaturā cum eo honore quo
tāta mater digna fuit cū ea gloria que tantū decuit filiū
Felicia prorsus oscula labijs impressa lactantis cui vir
gineo mater applaudebat in gremio. Verum nūqd nō
feliciora censebimus que ab ore sedentis in dextera pa

tris hodie in btā salutatione susceperit cū ascenderet ad thronū glorie epithalamiū canēs et dicēs osculetur me osculo oris sui. Xpi generationē marie assumptionē qs enarrabit. Quāto enī grē in terris est adepta pre ceteris tantū et in celis obtinet glorie singularis. Qd si oculus non vidit nec auris audiuit nec in cor hois non ascendit q̄ preparauit de⁹ diligētibus se, et qd de rebus certū est diligenti pre oibus quis loquit. Felix plane maria et multiplicitet felix siue cum eū excipit saluatorē siue cū a saluatore suscipitur hec bern. Vn etiā ans. Cū xps matrem in regnū suum assumeret et ei magnificentiam glorie decreuisset ostendere cui⁹ precor dignitatis z honoris apparatibus intendebat tota curia angelor. Quibus vocibus exultationis atqz salutis resonabant vniuersa tabernacula antiquorū patrū ipsi curie tūc nuper associator. Certe crediderim oēs illi⁹ patrie ciues festiuiori solio z sublimioris decoris nitere ad aduentum matris dñi sui preparari ac noua quadam et ineffabili iocunditatis gratia pro tante rei expectatiōe cōmbilare. Et quid mirū. Ipse iesus deus et dñs oīm filius ipsius castissime virginis et dñe rerum ipse ei sicut vnice sui matri totus festiuus occurrere volebat ne et aliquis de familiarib⁹ suis se a tanti gaudij immēsitate subtraheret. Vtiqz moris inter homines esse scit vnūquēqz bonū seruū cuiusqz prepotētis dñi eo maiori gaudio in aduentu amici sui exultare quo ipm dñm suū cognoscit aduentantē amicū magis amare. Cum vero de aduentu parentū dñi sui agitur de quo tū speciali dilectione nullus vlla dubitatione tenetur ille nimirū magis felicem se estimat qui maiori iubilo festiuiori occursu leticie frena relaxat. Si ergo hec ita se hñt apud hoies quibus si qua bonitas est longe tñ supernorum ciuiū bonitati impar est p̄replex aīo quo pōt q̄ gaudio qua festiuitate qbus cōcentib⁹ iubilant oēs beatorū spirituū ordine eoqz et vnicā matrem dñi sui aduentarez ipm dñm deum suum ei videbant oīmē gloria sua decoratum velle occurrere. Stipatus vaqz mille milibus imo innumerabiliū angelorū agminibus deus ipse huic piissime matri sue de hoc mundo migranti occurrit eāqz sup oēs celos exaltatam cuncte secū creature genitureꝰ dominaturā in throno glorie cōuocauit. O dies tāti occursus gloriosa et felix dies tā preclare exaltationis. Beata et celebris dies tam sublimia glorificationis festiua z oī seculo admirabilis. Dies enī illa non solum te dña ineffabiliter sublimauit sed celum ipmqz qd penetrasti necnō cuncta que in eo sunt noua et inestimabili gratia decorauit. Noua quidē gratia celum decorauit qz priorē gloriā ei⁹ ex presentia tua vltra q̄ dici possit aut cogitari magnificauit nam tu dña illuc ascendens noua illud ac precellēti virtutum tuarum dignitate irradias immensaqz miserationum et gratiarū luci perlustras. Eadē quoqz dies tui ascensus eos qui ciues celi ab initio creature esse meruerūt solita festiuiori exultatiōis gaudio induit. Quia nāqz per gloriosum fructum fecunde virginitatis tue videre semiruitam ciuitatem suam reintegrari vere in tuo aduentu per quē tantū bonum meruerunt gaudij sui magnitudo iure debuit augmentari. Terram etiam dies exaltationis tue o beatissima feminarum mira gratia irrigauit quia dum te quam de se et in se aliorum hominum lege progenitā nouit vsqz ad creatoris omniū thronum exaltati recognoscit antique maledictionis penā quam in peccato primorū filiorum suorum semetipso excepisse sciebat iam per tante benedictionis tue abundantiam se euadere indubitanter credebat. Quid amplius dicere possum dña. Immensitatē quippe gratie et glorie tue cōsiderare cupienti sensus deficit lingua fatescit. Quemadmodum enī oīa que in celo sunt per glorificationē tuam ineffabiliter decorantur ita per eandē glorificationē cuncta que in terra subsistunt ineffabiliter sublimantur. Singula nēpe immense dignitatis decus pfecerunt cū per tuā beatā et integerrimā virginitatē deum suū quē non

cognouerant agnoscere et cognitū colere atqz amare meruerunt qsi oēs celos ascēdere ac in dextera dei sui benedicti filij tui exaltare cognouerunt. In eo etiā didicerūt se eidē deo suum totū debere qd sunt qsi cū que inter illa et de illis vna fuisti tantam dignitatis eminentiam meruisti. Nichil igitur aut idolis homines aut velle alie rerum species idolorū cultoribus se debere intellexerunt vbi et singularem actorem sui ex castissimo vtero tuo ad restitutionē prime creatiōis sue pgenitū susceperunt: et te per quā amissam dignitatē suā recuperauerūt oī creature tā sublimiter ppositā inspexerūt. Quas igitur laudes qualisue grarū actiones nō solū humana sz etiā oīs creatura huic sacratissime virgini debet. Purissima nāqz sanctitas ac sanctissima puritas piissimi pectoris eius oēm omnis creature puritatem seu sanctitatem incomparabili sublimitate transcendens hoc promeruit vt operatrix perditi orbis dignissime fieret. Vn quid laudis pro tam ineffabili bono ipse per eā reparatus mundus ei iure debeat cor alicuius sub carne mortali viuentis estimare nullatenus sufficit vtiqz cuncta q̄ deus fecit et vtiliter bona in eo statu quo condita fuerunt esse desiterunt et per hanc beatissimam virginem in statum pristinū restituta sunt. Sicut ergo deus sua potentia cuncta pareando pater est et dominus omniū ita beata maria suis meritis cuncta reparando mater est et dña rerum. Deus est enī deus oīm singula in sua natura propria iussiōe constituendo z maria est dña rerū singula congenite dignitati p illam quā meruit grām restituēdo. Et quēadmodum deus ex sua substātia genuit eū per quē cunctis originē dedit ita maria de sua carne peperit illū qui in decorem prime creationis omnium cuncta restituit. Item nulla rerum species nisi per dei filium facta substitit ita lex debite damnationis neminem deserit nisi quem ab ea filius marie absoluit. Quis igitur ista recto sensu et corde sincero perpendens plene percipere queat excellentiam dñe huius per quā tam ineffabili gratia et tam inestimabili electione erectus est mūdus. Quis inqz mirā et oīm rei pter hanc inauditā mulieris illius grām oculis mentis aspiciens nō obstupescat et non mō elinguis verū etiam tante rei cōprehensione prorsus immunis fiat. Quapropter ea q̄ nobis sunt impenetrabilia intermittentes precibus impetrare nitamur vt qd intellectu capere nequim⁹ salutari effectu obtinere mereamur p has ergo rationes impossibile est vt aliquis hō ad eam cōuersus et ab ea respectus damnetur. Nanqz ipsa genuit eū per quē mortua reuixit p quē z hoies ex pctō saluantur quia non est iustificatio nisi quam ipsa in vtero fouit nō est salus nisi quā ipsa peperit. Ipsa e ergo mat iustificatis et iustificatoris ipa est mater saluātis et saluatoris. Igit mat dei qui sol⁹ dānat q̄ solus saluat quē solū timemus in q̄ solo sperāmus ē mat nra. Iudex z saluator nr ē frater noster. Quo ergo desperem⁹ cū salus siue damnatio nra ex boni fratris z pie mris pēdeat arbitrio. Nūquid sustinebit bon⁹ frat punire fres suos q̄s redemit bona mater danari filios suos quor ipsa redemptorē genuit dulcis mater rogabit dulcē filium suū piū fratrē nostrū filiuz pro filiis vnigenitū p adoptatis. Pius fili⁹ libēter audit et matrē p filiis. vnigenit⁹ pro his q̄s adoptauit. dñs p his quos liberauit. hec ansel. Exultem⁹ igitur z nos miseri cum celicolis et creaturis vniuersis prout possumus ac talem et tantam virginem pro nostro modulo laudare studeam⁹. Unde hiero. Ad hec nos prouocans et instans inter cetera sic ait. Idcirco letamini et laudate q̄ si deum ore prophetico in suis sanctis laudare iubemur: multo magis eum in hac celebritate beate virginis matris eius oportet cū hymnis et cāticio diligentius extollere et dignis deo iubilare preconiis ac mysticis honorare muneribus. Nulli dubiū quin totum ad gloriā laudis eius ptineat quicqd digne genitricis sue impēsum fuerit ac solenniter. Profecto quicqd humanis pōt dici verbis

minus esta laude celi qua diuinis ē et angelicis excellen-
tijs predicata et laudata preconiis. A prophetis quidez
pnunciata a patriarchis figuris et enigmatibus pfigna-
ta ab euangelistis exhibita et monstrata. Ab angelo ve-
nerabiliter atqꝫ officiosissime salutata. Tamē et si ad hec
nemo idoneus inuenitur vocis oibus cessare non debet
etiam quilibet peccator a laudibus ꝗuis explere nō ꝗat
quo sentitur. Uñ et sermo diuinus cū de pctōre ageret in
ps. Sacrificium inquit laudis honorificabit me et illic iter
quo ostendaz illi salutare dei. Ecce patenter dicat. Illic
iter est laudis ad laudem sine fine mansurā sed nemo ap
prehendit illud nisi ego premonstrauero. Propterea qr
iter salutis nostre in laudibus est saluatoris hortor vos
et commoneo in hac sacra solennitate genitricis dei ma-
rie nolite cessare a laudib⁹. Et ꝗuis speciosa laus nō sit i
ore peccatoris noli cessare quia inde promittitur tibi ve-
nia sit omnibus vt laudes. Alioquin iuxta modulū in-
genij nostri deuz laudare in sanctis suis studeamus quo
modo eum iuxta multitudinē magnitudinis eius lauda
re poterimus. Omnino hoc pretermittendum non ē qꝺ
impleturi sumus quandoqꝫ secundū ꝙ dicit. Beati q ha-
bitant in domo tua domine in secula seculorū laudabūt
te. Interim vero quia immensus est quod voce nō possu
mus nec facundia valemus exequamur votis et medul-
lis pechiero. ¶ Assumptio beate virginis fuit olim prefi
gurata quādo arca domini in domū regis dauid est trāſ
lata. Rex dauid coram arca cytharisauit et eam cum ma
gno iubilo in domū suaz adduxit. In archa māna celi cō
tinebatur et conuenienter per eam beata virgo designa-
tur quia panem angelorum quem homo manducauit. ip
sa generauit. Archa de ligno cethim imputribili erat fa-
cta figurans ꝙ maria in putredinez non est redacta. Rex
dauid qui coram archa subsiliendo cytharisauit regem ce
li et terre christū prefigurauit qui vt creditur matri sue ꝑ
sonaliter occurrit et eam cum magno iubilo in domū su-
am introduxit. Assumptio etiam marie olim fuit Iohan-
ni in pathmos insula prefigurata. Nam mulierē quādaz
admirabilem in celo videbat que sole amicta erat et ma-
ria circundata diuinitate in celuz ascendebat. Luna sub
pedibus eius esse videbatur per quod ꝑpetua stabilitas
marie designatur. Luna enī instabilis est et non diu ma-
net plena et designat mundum et omnia terrena. Hec in
stabilia maria contēnens sub pedibus conculcauit et ad
celum vbi omnia stabilia sunt anhelauit. Coronam etiam
in capite suo mulier hēbat que in se stellas duodecim cō
tinebat. Corona consueuit esse honoris signum et signat
honorē gloriose virgini cōdignū. Per duodecim stellas
apostoli intelliguntur qui in discessu marie omnes affuis
se dicuntur. Mulieri sunt date ale ad volandū per quas
intelligitur assumptio tā corporis ꝗ anime. Festiuitas au
tem huius sancte assumptionis figurata fuit olim in ma-
tre salomonis. Salomō enī rex in throno glorie reside-
bat et matri sue thronū ad dexterā poni faciebat. In quē
ipsā a dextris suis locauit et qꝺcunqꝫ petierat sibi non ne
gauit. Sic et christus matrem suaz a dextris suis locauit
et omnia quecūqꝫ voluerit ab eo impetrabit. O felix ma
ria et omni laude dignissima. O virgo maria dei genitrix
gloriosa. O sublimis puerpera que deū autorez celi et ter
re quez oīs creatura non capit tuo imaculato vtero clau-
sum gestasti. Quid nos tantilli quid actione pusilli quid
in tuis laudibus referamus cuz etiaz si omniū nostrū mē
bra verterentur in linguas te laudare nullus sufficeret.
Quid dicaz pauper ingenio cū de te quicquid dixero mi
nor laus est ꝗ dignitas tua mereatur. ¶ Quid ergo de te
dicā quid referā cū non sufficiat lingua carnis tuas enar
rare virtutes. O maria tui recordatio nominis melle dul
cior nectare suauior fessos recreat mestos letificat opp-
sos releuat errantes ad viā salutis reuocat et peccatores
ne desperent sue suauitatis odore confortat. Sicut enim
tpe vernali cū ad alta celi sol incipit ascendere et terris fe
cundis radiorū suorum luminositatem infundit, re vegeta
bilia cuncta hyemali glacie constricta incipiunt reuiui-
scere animantia quoqꝫ et volatilia in antris et specub⁹ ac
diuersis quibusqꝫ latibulis abscondita ad tante lucis no
uitatem respirare incipiunt ac vires resumere et cordis
leticiam cātibus et plausibus letabūdis ostendere. homi
nes quoqꝫ senes cum iunioribus eius in aduentu exhi-
larātur et tota superficies terre decore induitur et applau
dit ac congratulatur. ¶ Sic nobis accidit cuz sole amicta
virgo fecunda regina celi preelecta vt sol fines cordis no
stri ingreditur et memoria eius mentibus nostris rutilā-
tibus absqꝫ nube infunditur continuo nāqꝫ dulcie om-
nis ad tante lucis imensitatez resoluitur arida cuncta ro
re celestis gratie irrigantur fugantur tenebre lumen no-
uum exoritur et gaudiorū nobis materia imensa cumu-
latur. O nomen admirabile. O nomen delectabile. O no
men grande sacramentis et diuinis plenū mysterijs. O
nomen gloriosum. O nomen celeberrimū. O nomen sb
lime ante tempora vniuersa in dei predestinatione cōpo
situm et in tempore digne persone ꝯm rem cōuenienter i
positū. O nomē qꝺ nominatur sepius et frequẽtatur dulci⁹ in
cōsilio et cōgregatiōe iustorū et qꝺ versatur clemētius in
ore peccatorū. Quis enī vnqꝫ criminū veniaz petijt nisi
mediante maria. Omnes mariā inuocant. Omnes ma-
riam nominant. Mariam pre omnibus amant. Ois etaſ
sexus et professio mariā studiose redamat. Cum enī sū-
mum regez peccando ꝑdimus cū angelos et sanctos om
nes offendimus cum etiam nobis ipsis graues sumus et
omnino nescimus quid agere debeamus hoc solum re-
stat miseris vt oculos cordis et corporis ad te leuemus
consiliū querentes petētes auxilium. Unde ansel. Nihil
certe vtilius post deum memoria matris dei nichil salu-
brius meditatiōe ꝑꝫ amoris quo feruebat in memoria et
contemplatione filij sui nichil iocūdius sapore pertracti
gaudij eius quo multipliciter pascebatur in eodem et per
eundem filium suum. Sepe quidem vidimus et audiui-
mus plurimos hominū in suis periculis recordari nois
ipsius beate marie virginis et illico ois piculi malū eua-
sisse. Uelocior est enī nōnunqꝫ salus memorato nomine
eius ꝗ inuocato nomine dñi iesu vnici filij eius. Et id q-
dem non ideo fit ꝙ ipsa maior eo sit aut potentior nec eñ
ipse magnus aut potēs est per illam sed illa ꝑ ipsū. Qua
re ergo salus promptior in recordatione eius ꝗ filij sui
sepe percipiatur dicam quod sentio. Filius quidem eius
dñs est iudex omniū discernēs merita singulorū. Dum
igitur ipse a quouis suo nomine inuocatus non statim ex
audit profecto iusto iudicio id facit. Inuocato autem no
mine matris sue et si merita inuocantis nō merentur me
rita matris intercedunt vt exaudiatur. Hec deniqꝫ hu-
manus vsus quotidie probat cum quis proposito ami-
ci nomine ab alio impetrat efficaciter quod simpliciter
sua pce nequaqꝫ ipetrare valebat. Itaqꝫ si tā vtilis est in
subueniendo memoria nominis matris dei non mirū si
magis affert fructuz frequēs meditatio sancti amoris ei⁹
si plenam iocunditatez dabit dulci studio cogitata et re
cogitata imensitas gaudij eius. hec ansel. ¶ Tibi ergo o
spes nostra gaudium et leticia cordis nostri ego pecca-
tor in vocem salutationis et laudis cupiens prorumpere
teqꝫ ex intimo cordis cum gemitu et lacrimis et deuota
cordis genuflectione affectuosissime matrem gratie salu-
tare et laudare cum mente pertracto viros illustres qui
te ab initio laudauerunt pre stupore deficio et vltra spi-
ritum non habeo. Sed cum ad meipsum redeo hec intra
me reuoluo dicens. ¶ Salue o pia mater dei et virgo quā
laudat orbis terre et plenitudo ei⁹ celi celorum et ois virt⁹ eorum
qcqꝺ de preconio tuo lingua dicere potuit calam⁹ scribe
re valuit cor potuit cogitare oib⁹ illis simul collectis et cōscri
ptis et in vnum manipulū congestis cētuplicata et infini-
cies multiplicata corde deuoto aureo cum decore melli

Anselmus.

fluo sapore et odore aromatico tibi porrigo ad laudan-
dum et glorificandū te virgo beata nunc et in eternum. (Augustinus)
vide aug. Accipe itaqz quascūqz meritis tuis impares
gratiarū actiones et laudes. et cum susciperes vota cul-
pas nostras orando excusa. Admitte nostras preces in-
tra sacrarium pie exauditionis et reporta nobis antido
tum reconciliationis. Sit per te excusabile quod per te
ingerimus. fiat impetrabile qđ fida mente poscimus. ac
cipe quod offerimus impetra qđ rogamus. excusa quod
timemus. q2 nec potiorē meritis inuenimus ad placan-
dum iram iudicis q̄3 te que meruisti mater existere eius-
dem redemptoris et iudicis. Succurre ergo miseris. iu-
ua pusillanimes refoue flebiles. ora pro populo interue
ni pro clero intercede pro monachorum choro. exora pro
deuoto femineo sexu. Sentiant omnes tuum iuuamen
quicunqz deuote celebrant tuam assumptionē. Sit tibi
compassio super afflictis. sit plus affectus super celorum
peregrinis. Et cum te semper letam esse inspicis. fletus
quoqz nostros ad deum ipsa admittas eiqz vt proprium
filium pro nobis interpelles precamur. Nos enī adhuc
in hac terra affligimur iniuriis lacessimur obprobriis af
ficimur esurimus. sitimus somnū patimur. in carcere re
tinemur. Tu vero in celestibus regnis prelata cūctis es
virginum choris. Tu agnū quocunqz perrexerit sequeris
tu virgineos choros et ab incentiue carnis illecebris ali-
enos per albentia lilia rosasqz vernantes ad fontem pe-
nis vite potandos inuitas. Tu in illa beatorum felicissima
regna primi ordinis dignitate indempta. plantis rosci-
dis oberrans inter paradisi amenitatem gramineosqz et
crocos tenero poplice pergis. feliciqz palma violas im-
marcessibiles carpis. Tu concinnis sine fine choris cun-
cta angelicis archangelisqz sociata indefessa voce sctūs
clamare non cessas. Tu in cubiculo regis beatitudine gē-
mis ac margaritis ornata existis. Tibi thronus ab ange
lis est collocatus in aula regis eterni. teqz ipse rex regū
vt matrē veram et deo carā sponsam pre omnibus dili-
gens amoris amplexu associat. Nec mirum si dignetur
tibi adgaudere deus regnans in celis quem tu paruu-
lum ex te hominem natum totiens osculata es in terris.
Has ergo tuas felicitates possidens conuertere ad nos-
tram miseriarū salutem. Inter hec fratres carissimi to-
to mentis affectu beatissime virginis intercessionib9 nos
cōmittamus. Omnes patrocinia omni nisu imploremus
vt dum nos supplici eam obsequio frequentamus in ter
ris ipsa nos sedula prece commendare dignetur in celis
Neqz enī dubiū est eam que meruit pro liberandis pro-
ferre preciū posse plus sanctis omnibus liberatis impende
re suffragiū. Sed quid nobis prodest hanc interpellare
vocibus nisi etiā humilitatis eius exempla teneamus.
Curemus ergo dilectissimi fratres vt cum huius diei fe-
stiuitati interesse cupimus vestimentis humilitatis atqz
caritatis induti appareamus. Non nos inuidia aliene
felicitatis torqueat nō ira vsqz ad diuisionē dilaniet nō
cupiditas a nobis xp̄m excludat non seculi nos tristicia
exurat. nō prosperitas eius incaute decipiat nō luxuria
inquinet non immundicia polluat. non elatio corrumpat.
nō superbia inflet. vt cum nos virtutibus ornatos. cari-
tate cōiunctos humilitate fundatos. beata dei genitrix
maria sue nos interesse festiuitati perspexerit ardentius
subuenire festinet apud filium et dnm̄ suum iesum xp̄m
deum saluatorē nostrū qui coronis perennis regni clari
ficat sanctos suos et est eterna laus et expectatio omnibus
electis suis. hec aug. Unde et ansel. Rogamus ergo te
dn̄a per ipsam gratiā qua te pius et omnipotēs deus sic (Anselmus.)
exaltauit et omnia tecū possibilia donauit. quatenus id
apud ipsum nobis obtineas vt plenitudo gratie quā me
ruisti in nobis sic operetur qđ participium beati premij
eius nobis misericorditer quādoqz donetur. Ad hoc qp-
pe deus noster per te factus est frater noster vt quem ad
modū ipse dignatus est cōsors fieri nostre humanitatis:
sic nos mereamur consortes fieri sue diuinitatis. Inten-
de ergo piissima dn̄a vt nobis ad effectū proueniat pro-
pter qđ deus noster ex tuo castissimo vtero factus homo
inter homines venit. Nec sis quesumus exoratu diffici-
lis q2 proculdubio idem benignissimus filius tuus erit
ad concedendū quicquid voles promptus et exaudibi-
lis. Tu modo itaqz velis salutem nostrā et vere nequa-
q̄3 salui esse nō poterimus. Quid ergo stringes larga vi-
scera misericordie tue contra nos dn̄a vt nolis saluari nos
Certe deus noster teste ppheta misericordia nostra est.
tu eiusdem dei nostri absqz dubio vera mater es. Si tu
ergo que deles et reuera misericordie mater denegas no
bis effectum misericordie cuius tam mirabiliter facta es
mater quid faciemus cum idem filius tuus aduenerit cū
ctos equo iudicio iudicaturus. Siquidem licet ipse fili9
tuus sit per te factus frater noster vtiqz tamen vbi volū
tatem tuā sue videlz dulcissime matris magis porrectā
aduerterit illuc seruata equitatis ratione a qua te nulla-
tenus discrepare velle videbit iudicij sui sententiam siue
ad misericordiā inflectendo siue ad iusticiā intendendo
promulgabit. Subueni ergo nobis dn̄a et nō considera
ta peccatorum nostrorum multitudine velle tuum ad miserē-
dum nobis inflecte. Cogita quesumus et recogita apud
te q2 non ad damnandū sed saluandum peccatores con-
ditor noster factus est homo ex te Cur itaqz nō iuuabis
nos peccatores que in tantam celsitudinē es ppter nos
eleuata vt te dominam habeat et veneretur tota pariter
creatura. An ideo vtrum pereamus amplius non curā-
bis q2 quicquid de nobis miseris vltra eueniat glorie tue
nulla iactura inde proueniat. Et hoc quidē fortassis ali-
quo modo bona dn̄a posses si pro tui solius exaltatione
et vtilitate mater dei facta fuisses. Sed vtiqz deus qui
hominem assumpsit ex tua castissima carne hoc fecit pro
tua et nostra cōmuni salute. Si ergo tu que plena salute
es potita non intendis vt eadem salus pro modulo nr̄o
etiā ad nos vsqz pertingat iam tuorum sufficiens cōmo
dorum nostrorū negligens esse videberis que pro totius
mundi saluatione meruisti fieri mater altissimi cum nos
postposueris quos obuoluit funus seculi. Quid ergo q̄3
lo proderit nobis tua felix et gloriosa exaltatio et q2 in
de habemus dulcis et effectuosa exultatio. Ut ergo filiū
tuum totius mundi saluatorem et te eius reconciliatri-
cem veraciter esse sentiamus eo nos propensiori studio
iuua precamur et foue quo in fecibus mundi natos et al
tos potiori leuamine perspicis indigere. Ab initio deni
qz renouationis humane omnibus sub tuum presidium
confugientibus hucusqz succurristi. et idcirco pre omni
creatura omni laude dignissima dici et esse meruisti. Eya
succurre nobis exoramus vt laus quā per tot secula pos
sedisti continua tibi duret in gratia ipsa qua mundo sub
uenisti. Tibi ergo nos cōmendamus tu procura ne pe-
reamus. Effice potius vt salus nostra de die in diem mul-
tiplicetur et filio tuo dn̄o iesu xp̄o vita nostra iugi deuo
tione famuletur. hec ansel.

Oratio.

Deus dator gaudij largitor solatij luctus releua
tor meroris effugator qui beatam virginem ma
riam matrem tuam maiestatis speculum ange-
lorum solatium. tue bonitatis imaginem. nostre salutis
originem multiplici gaudio in terris et in celis letifica-
sti: concede michi supplici tuo vt qui ad eam quasi ad fon-
tem gaudij in doloribus meis fiducialiter recurrere pre
sumo valeam ipsius meritis et intercessione presentis et
perpetui gaudij effectum sentire et ad illud ineffabile gau
dium quo assumpta tecum gaudet in celis feliciter per-
uenire. Amen.

De finali iudicio. Cap. lxxxvij.

Post predicta que

iam cōpleta sunt restat de finali iudicio et

quibusdam alijs nōdum impletis aliquid videamus. Fi
nale itaq3 iudicium quedā sunt accidentia sc3 pena pur
gatorij. ecclesie suffragia. et antixpi psecutio. quedam cō
comitantia sc3 conflagratio mūdi et corporū resurrectio
et quedā3 sequētia sc3 pena infernalis et gloria celestis.
De purgatorio sciendū q̄ in eo duplex pena est. vna dā
ni de carētia diuine visionis alia sensus de afflictione ca
loris aut frigoris vel pene alterius generis. et q̄tum ad
vtrāq3 minor pena purgatorij maior est q̄3 maxima pe
na huius mūdi Bernar. Sola dies purgatorij superat passiones sanctorū. Ratio autē acerbitatis pene purga
torij est ista. q2 cum deus plus querat emendā q̄3 penam
plus pōderat in penitētia virtutē bone volūtatis q̄3 pe
nam afflictionis. vñ plus pōderat deus modicā penam
volūtariā in p̄nti: q̄3 multam nō ita volūtariā in futuro.
sicut plus valet modicū auri q̄3 multū plūbi. vñ sm aug.
Una gutta aque lacrimarū tantū facit hic p emēda q̄
tum decem anni in purgatorio. Et oporteret q̄d ibi defi
cit in volūtate suppleat in acerbitate. Necesse est autē vt
ait aug. q̄ tantum vrat dolor q̄tum inheserat amor. Tā
to em̄ quisquis torquetur diutius: q̄to affectus eius ve
nialibus inherebat fortius. Unde tādiu differtur quis a
gloria quousq3 fiet sine omni macula sicut erat in baptis
mo. Noli ergo cōtēnere venialia. p quib⁹ tanta pena est
expectanda. Que autē aīa incorporea corporalib⁹ penis
teneat declarat augu. dicens. Anime que in corporibus
viuentes per dilectionem rerum visibilium corporalib⁹
ymaginibus afficiunt a corporibus exeuntes in eisdem
ymaginibus tormenta patiuntur. Propterea enim cor
poralibus passionibus ibi teneri possunt. q2 a corruptio
ne corporalium affectionū hic mūdate nō fuerūt: quā cor
pulentiam de corporis delectatione traxerūt. Et iteru3
Si em̄ anima a corruptione corporaliū affectionum hic
non mundat corpore exuta corporalibus tenetur passio
nibus. Studeat ergo in hac vita se ab huiusmodi pestilē
tijs mundare quatenus cum hinc exierit nichil corporeū
secu3 trahat. et a corporis passione immunis existat. hec
augusti. Suffragiorum autem sunt quatuor modi gene
rales ad quos omnes alij reducuntur sc3 oratio. ieiuniū
elemosina. et sacramentum altaris. Hec suffragia psunt
defunctis secundum magis et minus pro diuersitate me
ritorum in mortuis. vel pro caritate viuorum qui magis
sollicitantur pro mortuis aliquibus q̄3 alijs. Illa enim
suffragia que specialiter fiūt pro aliquibus plus valent
illis q̄3 alijs licet etiā alijs aliquo mō cōmunicent. Suf
fragia vero que coīter fiūt p defunctis: q̄uis omnib⁹ p
modulo suo prosint illis tn̄ amplius qui dū essent in sta
tu vie magis meruerunt vt sibi prodessent. vñ grego. Il
lis sacre victime mortuis psunt: q̄ hic viuēdo obtinuerūt
vt eas etiā post morte3 bona adiuuent. que hic pro ipsis
ab alijs fiunt. Inter hoc autē pensandu3 est q̄ tutior via
sit vt bonū q̄d quisq3 post mortē suam sperat agi p alios
agat dum ipse viuit per se. Beatius quippe est liberū exi
re q̄3 post vincula libertatē querere. Tūc ergo vere p no
bis deo hostia accepta erit cum nosipsos hostiam feceri
mus. Et fidenter dico q̄m hostia salutari post morte3 nō
indigebimus si ante mortem deo hostia ipsi fuerimus.
Hec gregori⁹. Insuper ne aliquid bonum pereat illa bo
na que q̄s peccando operatur mortificata alijs saluādis
dabuntur. Sicut q̄n corporali morte quis morit fratres
et propinqui in bonis eius succedunt. Antichristus vero
quatuor modis subuertendi homines armabitur scilicet
callida persuasione. miraculorū operatione. bonorū lar
gitione. tormentorum exhibitione. Predictis quatuor mo
dis multos ad se trahet. Trahet autē malos per mune
ra bonos per tormenta. simplices per predicationem et
miracula. Habebit secū magos et maleficos. reges quo
q3 et pricipes. vñ in apocalipsi. Uidi de mari bestiā ascē
dentē. i. antixpm habentem capita septem id est princi
pes vniuersos. et cornua decē id est illos qui impugnāt

Bernar.

Augusti

Gregorii

decalogum. Hic ex pentibus sensib⁹ concipietur et nascet
in babilone de tribu dan et sicut in xpo omnis plenitudo
diuinitatis inhabitauit ita in antixpo omnis plenitudo
iniquitatis inhabitabit: quia ī ipo erit spūs malignus ca
put oīm malorum. pp ter q̄d et filius perditionis vocabi
tur. Inter occultum aduentum antixpi qui est per natiui
tatem et manifestum qui erit per predicationem et agita
persecutionem. venient helyas et enoch vt ipsi repugnēt
et errantes ad viam veritatis reducant qui vtriq3 per za
chariam due oliue. i. spūsancto vncti. et per iohannē duo
candelabra. i. lumen dantes alijs nominantur et p̄dica
bunt diebus mille ducentis sexaginta. i. tribus annis et di
midio sicut et xps predicauit amicti saccis. i. penitentia3
predicantes et exemplo sui ostendentes. Et omnes q̄ co
gnoscere et confiteri verū deum volunt hos duos senes
et veraces testes subsequuntur iniquū errorē deserentes
q̄m ipsi in magnis: et coram deo et coram populo fulge
bunt: vicos et ciuitates et plateas atq3 alia loca vbicūq3
filius pditionis contrariam doctrinam suā efflauerit per
currentes. ac ipsi etiam multa signa in spiritusancto faciētes
ita vt oīs pplus qui ea viderit in maximā ammirationē
ducatur. Idcirco autē hec magna signa supra firmam pe
tram solidata illis dabuntur. q̄tenus illa contraria et fal
sa signa abiciantur. Tandē antixpus occidet eos in hie
rusalem. et iacebunt corpora eorum in plateis tribus di
ebus et noctibus et dimidio: quia nullus audebit corpo
ra eorū sepelire. ppter metum antixpi vt quicūq3 viderit
timeant eis conformari. Post tres autē dies et dimidiu3
resurgent et in celum in nube ascendēt. Antixps vero xv
diebus regnabit post mortem illorum. Regnabit autē tri
bus ānis et dimidio et post dūs potestate sua occidet eū
siue p se siue p michaele3 archāgelū. Occidetur autem in
monte oliueti in papilione et in solio suo in loco illo vn
de dominus ascendit. i. in p̄sati montis vertice q̄ dicitur ex
celsus: quia ex eo saluator ascendit ad patrem: ibi nanq3
peribit vnde dūs ascendit. Quo interfecto statim veni
et dominus ad iudicium sed cōcedentur. xlv. dies ad re
frigeriū sanctorū et ad penitentiam subuersorū. Quātu3
autem sit spacium inter illos. xlv. dies et finem m̄di ne
mo scit. Iudei tunc ad predicationē enoch et helie con
uertentur ad fidē et sancta eccl'ia vsq3 in finē mundi paci
fica quiescet q2 extunc fraudulentia et seuicia dyaboli pe
nitus deficiet. Circa conflagrationē mundi sciendu3 est
q̄ ignis permaximus aduentum iudicis preueniet et fa
ciem eius precedet q2 virtute diuina non solum ignis q̄
est in spera sua sed etiam omnes ignes et qui in terra et
super terram sunt ad mundi conflagrationem concur
rent. Per istū ignē quasi simul fiet purgatio iustorū et pu
nitio malorū incineratio corporū et consumptio terrena
scentium. Habebit em̄ iste ignis officium quatuor igniū
vic3 ignis infernalis ad reproborū punitionē ignis pur
gatorij ad bonoru3 a venialibus purgationē ignis terre
stris ad vegetabilium et sensibilium consummationem
et corporum incinerationem et ignis elementaris ad ele
mētorum subtiliationem et innouationis eorū dispositi
onē. Per hunc ergo ignem ita facies terre exuret q̄ figu
ra huius mundi pibit sicut et olim p diluuium factu3 fu
it. Et merito primum dei iudicium fuit in aqua cōtra ar
dorem luxurie que tunc viguit vltimum vero iudicium
erit ī igne ɔtra tepore caritatis que tunc senescēte quasi
mundo refrigescet. Quo facto statī erit resurrectio mor
tuorum corporū cū aduentu iudicis ad iudiciū et tunc
inflāmabitur totus mundus p circuitū. Quia em̄ homo
meruit et demeruit in anima simul et corpore punietur vel
premiabit in vtroq3 et ideo in eisdem oportet eum resur
gere. Resurgēt autē oēs tam boni q̄3 mali. nulla in eis exi
stente dīfītia q̄tū ad ordinē tpis sed q̄tū ad ordinem di
gnitatis. Nā mali surgent deformes et passibiles: imo tā
ignominiosū erit corp⁹ peccatoris q̄ anima resumēs ip
sum: stupebit quando illud videbit et ipsum videre ab

O

horrebit e vellet poti⁹ habere tale corp⁹: quale erat qñ dilidium comestum fuit a vermibus. In bonis autem natura seruabitur et vicia detrahentur. et erit corpus septies clarius q̃ sol sit modo. Quanto fuerint crimina malorum abominabiliora: tanto erunt corpora eorum deformiora. Et quanto fuerint merita iustorū plura ꝛ maiora tanto erunt corpora eorum pulcriora et clariora. Corpus minimi pueri septempliciter clarius sole erit. Si alius fuerit in decuplo eo sanctior: illius corpus in decuplo erit illo clarius et similiter intellige de cēties et milies. Et sicut xp̃us infinities est oib⁹ sanctis sanctior: ita est infinities corpus eius omnibus sanctis clari⁹. Omēs autem tam boni q̃ꝫ mali resurgent incorrupti ꝛ itegri corpore: videlꝫ sine aliqua mēbrorū diminutione: in debita statura scḋm mensuram etatis plenitudinis xp̃i: sed boni tantum in gloriam imortalitatis imutabuntur. vnde aug.

Augustinus

Sed si xp̃us in ea mensura corporis in qua mortuus est resurrexit nephas est dicere cū resurrectionis omniuꝫ tēpus venerit accessurā corpori eius eā magnitudinē quā non habuit vt longissimus possit fieri eq̃lis. Si autē dixerimus ad dn̄ici corporis modū etiā minorū maiorūq3 corpora redigenda peribit de multorū corporibus p pluri mū cum ipse nec capillum periturū esse pmiserit. Restat ergo vt q̃sq3 recipiat suam mēsurā. quā vel habuit in iuuentute si senex ē mortuus vel fuerat habiturus si ē ante defunctus. Et ideo non ē dictū ab ap̃lo in mensurā staturę sed in mensurā etatis plenitudinis xp̃i: quia resurgēt corpora mortuoꝝ in iuuenili etate et robore: ad quā xp̃m puenisse cognouimus hec aug. Resurrectio ergo tria corriget in natura. s. defectum sicut in pueris ꝛ mutilatis siue in diminuta natura mēbrorum superfluuꝫ s vnguiū crinium ꝛ huiusmodi: errorē sicut est in mōstruositate mēbrorū. Resurgent q̃ꝫ corpora eoꝝ numero eadē q̃ prius ex eodem puluere in quē redacta fuerant: ita q̃ in quascū q3 auras vel sinus puluis ille fuerit dispersus ad eandē animam redeat que ipsum primitus vt viueret et cresceret animauit. Nec solum resurgent corpora quantum ad membra principalia: sed etiam saluis capillis et ceteris membris ad decorē facientibus. Resurgent eī homines quantum ad esse: quātū ad integrum esse ꝛ quantum ad decorum esse. Et hoc in momento i breuissimo et angustissimo spacio tp̃is in ictu oculi transuolat media ꝛ transit ad remota in nouissima tuba i per vocem magnam et manifestam postq̃ꝫ non erit alia. Hec tuba clamor ille intelligitur de quo in euangelio dicitur. Media nocte clamor factus est ecce sponsus venit exite obuiam ei: Non enim tunc veniet cum speratur sed media nocte i occulte valde et insperate. Tube nomine aliquid euidēs ꝫ preclarum signum accipitur: qḋ nutu diuino dabitur. qḋ archangeli vox et tuba dei alibi: et etiam vox filij dei in euangelio dicitur. Et bñ dicitur tuba dei: q2 quasi ad bellum contra inimicos veniet et efficaciam dabit ei q̃ p illam mortui resurgent Vox ergo tube ſm quosdam ē imperium xp̃i resurgere impantis scḋm alios vero est manifesta xp̃i apparitio post resurrectionem vero stati erit iudicium. Erit autē in vale iosaphat que sita est ad orientem inter hierusalem ꝛ montem oliueti: quia hierusalem et terra adiacens est locus medius communis omnibus nationibus: ac famosissimus et publicus propter opera nostre redēptionis. Iosaphat aūt interpretatur iudiciuꝫ dn̄i. Ad iudicium ergo dn̄i cōgregabunt oēs impij vt damnentur. iusti vero non descendent in vallē iudicij vt damnētur sed in nubibus obuiā xp̃o eleuabuntur. Christus eī non descendit in terram ad iudicium: sed in aere sedebit cōtra locum montis oliueti: ex quo ascendit stipatus agminibus et virtutibus celorū. Et erit iudicium illud horribile ex omni parte. Supra erit iudex iratus: subtus patēs infernus: intus cōscientia remordens: extra mundus ardens a dextris petā excusantia a sinistris infinita demonia terrentia circa boni angeli in infernum pellentes et mali ad ipsum trahentes. Ibi erunt etiam omnes sancti sententiā iudicis approbātes. et omnes mali cum bonis peccata damnatorū cognoscentes. Et tunc christus blandus iustis: ꝛ terribilis apparebit iniustis. Adeo quidem iratus reprobis videbitur vt dicant mōtibus et petris cadite super nos et abscondite nos a facie sedentis super thronum: ꝛ ab ira agni. Stigmata quoq3 monstrabit et passionis insignia. scilicet crucem. clauos lanceam coronam et flagella Tota quippe trinitas in iudicio futuro iudicabit auctoritatiue ꝛ iurisdictiōe ordinaria. sed christus inquantum homo iudicabit executiue et iurisdictione delegata q2 iudex debet esse manifestus omnibus iudicandis. Deus autem pater vel filius secundum diuinam naturam non videbit ab omnibus in iudicio. q2 tūc omnes essent beati cū visione consistat beatitudo. et ideo executio iudicij data est a patre christo homini qui poterit ab omnibus videri. Unde potestatem dedit ei iudicium facere scilicet executiue q2 filius hominis est ab omnibus visibilis bonis et malis. Non apparebit in forma dei q2 solis mundis corde pmittitur visio forme dei sed in forma serui vt possit ab omnibus videri iuste iudicaturus in ea forma in qua iniuste iudicatus est. vnde augusti. Forma illa erit iudex que stetit sub iudice. Illa iudicabit que iudicata est. Nam si iudicium nō fieret nisi inter solos iustos appareret tanq̃ꝫ iustis forma dei. Quia vero iudicium futurum est iustorum et iniquorum necesse est vt iniqui videant deum. Talis apparebit iudex qualis videri possit. et ab eis quos coronaturus est: et ab eis quos damnaturus est: hec augusti. Ordines autem quatuor erunt in iudicio quorū duo erunt electorum ꝛ a dextris duo reproborū ꝛ a sinistris. Ex parte electorum quidam non iudicabuntur: sed iudicabūt et saluabuntur. vt quorum merita bona sunt impermixta malis sicut perfectorum pauperū christi qui hic seipsos iudicauerunt qui precepta legis pfectionis virtute transcendūt: et oīa relinquentes nudi nudum xp̃m secuti sunt quib⁹ voce dominica dicit Vos qui reliquistis omīa et secuti estis me Cum sedebit filius hominis in sede maiestatis sue: sedebitis et vos super sedes duodecim iudicātes duodecim tribus israel. Dicitur autē iudicare i iudicāti assistere. q2 iudices tanq̃ꝫ assessores eminentius sedebunt non q̃ ipsi sententiam ferāt: q2 hoc solius iudicis erit. sed q̃ approbent ꝛ confirment. Sedebit enim christus in eminentiori loco cū sanctis mali vero stabunt subius in terra quaꝫ dilexerunt Quidam vero iudicabuntur et saluabuntur. vt quorum merita bona sunt aliquibus malis venialib⁹ permixta qui vite maculas lacrimis tergunt. q̃ mala precedentia sequētibus factis et mie operibus redimentes quicq̃d illicitū aliq̃ꝫ fecerunt ab oculis iudicis bonorūz operū supinductione cooperiūt. q̃bus iudex veniēs dicit Esuriui ꝛ dedistis michi manducare. sitiui ꝛ dedistis michi bibere hospes erā ꝛ collegistis me. nudus et operuistis me infirmus et visitastis me in carcere et venistis ad me. Ex parte reproborum quidam iudicabuntur et damnabuntur vt quorum merita damnabilia permixta sunt aliquibus bonis illorum qui xp̃iane fide iniciati misterijs opera fidei exercere cōtēnunt et fidē sine operib⁹ habēt quib⁹ in clamatione dn̄ica dicit Esuriui et nō dedistis michi manducare: sitiui et nō dedistis michi bibere. hospes eram et non collegistis me: nudus et nō operuistis me: infirmus et in carcere et non visitastis me. Quidam vero non iudicabuntur sed damnabuntur: vt quorū mala merita omnino impmixta sunt bonis: vt qui fidem recipere noluerunt et fundamento fidei caruerunt vel qui susceptam fidem q̃si per apostasiam reiecerunt de quib⁹ dominus dicit: qui non credit iam iudicatus est. Et de q̃bus Paulus ait Qui sine lege peccauerunt sine lege peribunt. De quibus etiā ps. ait. Non resurgent impij in iudicio. Resurgent quippe etiam oēs infideles sed ad tormentum non ad iudicium. vnde petrus cantor. Qui non

Augusti.

Petr⁹ cā.

credit non habens .s. caracterez fidei iã iudicatus est. Nõ enim fiet cum tali discussio et examinatio cuz caruerit caractere et dominio regis: et constet cum talem esse de reprobis nec de familia dei .vñ sine sententia explebitur in ignem eternum. Habẽs autem caracterẽ regis et signum quo ab aliis sepatus erat citabitur vt hõ regius sed z que discussio et disceptatio est eo. Esuriui et non dedistis michi manducare .zc. Tandemqz p non seruato caractere
Gregorij dñio regio fiet sententia in eũ damnandũ. Grego. Nam et princeps terrenã rempublicã regens aliter pugnit ciuem interius delinquentem atqz aliter hostẽ exterius rebellantem. In illo eñ iura sunt consulit. ptra hostẽ vero bellum mouet et de pena eius quid lex habeat non requirit hec Grego. Perfecti ergo iudicabunt z non iudicabuntur. alij fideles facta discussione euangelica de opib⁹ misericordie iudicabuntur: quidã ad gl'iam: quidã ad penam: infideles aũt iam iudicati sunt. Ubi non putaſ per tractũ z morã tempis singlorũ examinatio sed simul merita singulorũ discutiet et discussa iudicabit. Tunc enim libri consciẽtiarũ pandentur. z ipse liber aperietur qui dicitur liber vite quo fiet et simul omniũ oĩa secreta omib⁹ tanta certitudinis claritate patescant vt contra testimoniũ veritatis loquentis in xp̃o z conscientie cuiusqz pariter contestantis nulla inficiãdi defendẽdi vel excusãdi seu subterfugiendi pateat semita quin recipiat vnusqsqz
Augusti secundũ merita sua. Aug. Fiet .n. virtute diuina vt cuiqz opera sua bona vel mala cuncta in memoriam reuocent z mentis intuitu mira celeritate cernantur vt accuset vel excuset conscientia consientiam hec august. Tunc apta erit separatio sicut morum sic et vite singulorum. Dicit autem aug. qtot homines saluabuntur quot demones
Gregorij ceciderunt. Sed Grego. dicit q tot homines saluabuntur quot angeli pstiterũt. Dixerunt etiam quidaz q duo pietes erunt i celo. s. vnus hominum z alter angelorum et q ruina angelorum restaurabitur p virgines et de alio piete tot erunt saluandi quot i alio pariete sunt virgines et angeli. Bonum esset z vtile de hoc iudicio frequenter cogitare vt cogitatio tante angustie nobis timorem incuteret et timor incussus a nobis peccatum perpetratũ expelleret et nos a perpetrando arceret exemplo hiero.
Hieronĩ dicentis. Siue comedam siue bibam siue aliquid aliud faciam semper vr̃ in auribus meis sonare illa vox terri-
Gregorĩ bilis. Surgite mortui et venite ad iudicium. greg. Si q̃ est presentis tpis leticia ita agenda est vt nunq̃ amari-
Ansel. tudo sequentis iudicij a memoria recedat. Ansel. In matutino ꝯ cõtemplatione extremi iudicij. quod nocti presentis tanq̃ lux matutina succedit interfice omnes peccatores terre i delicta atqz peccata conuersationis terrene. vt disꝑdas de ciuitate domini quaz in te illi edificare debes omnes opantes iniquitatez. i. diabolicas suggestiones odibiles deo delectationes mortiferos consensꝰ et opera peruersa. Ab omnibus his tanq̃ ciuitas dei debes emundari vt placitam in te mansionẽ sibi creator inueniat obtineat et possideat hec ansel. Hec ergo omnia pensantes euigilemus totis viribus et voluntate nobis obtpantes remedia queramus beneficiaqz dei circa nos cogitantes assidue peccata studeamus pio posse vitare vt iudicio illi terribili mereamur securi assistere. Ad qđ
Augusti bene hortatur nos augusti dicens. Melius est hic paruã amaritudinem sustinere et postea ad eternam dulcedinẽ peruenire. q̃ hic habere falsum gaudium et illic suscipere sine fine supplicium. Et iterum. Certum est fratres carissimi q si semper beneficia dei nostri que nobis nullis p̃cedẽtibus meritis nostris collata sunt assidue cogitam⁹. peccata nobis aut nõ dñanſ aut si forte surrepserint cito p penitentiam corrigẽtur. Quis eñ vel mẽte cõcipere nõ dicam verbis possit exponere quãta circa nos sunt bñficia dei nostri. Fecit eñ nos cũ non essem⁹: reparauit nos postea cũ perissem⁹. Mortem suscepit precioso nos sanguine liberauit. Ad inferna descendit de faucibus nos eterne mortis eripuit celorum nobis etiam premia promisit. Hec omnia fratres dilectissimi pio et benigno animo cogitantes q̃ntum possumus cum ipsius adiutorio beneficiis suis vicem rependere festinemus. Non reddamus mala pro bonis sed quantum possumus voluntati illius obtpare fideliter studeamus totis viribus insitẽtes. vt precepta ipsius magis nobis pariãt de sequacitate remediũ q̃ de transgressione iudicium. Nam quid faciemus carissimi in illo metuendo iudicij die cum tremente mundo dominus precinentibus angelorum buccinis in illo maiestatis sue trono circundatus celestis milicie luce consederit ibiqz de terre gremio z antiquo puluere suscitato humano genere astante testimonio conscientie singulorum positis in conspectu peccatorũ penis iustorumqz p̃mijs rationem vite ceperit postulare z pl⁹ iam iustus q̃ misericors seueritate iudicis contempte misericordie reos ceperit accusare z dicere. Ego te o homo de limo manibus meis feci. ego terrenis artubus infudi spiritum ego tibi imaginem nostraz similitudinẽqz conferre dignatus sum ego te inter paradisi delicias collocaui. Tu vitalia mandata contemnens deceptorem sequi q̃ dominum maluisti. Cum expulsus de paradiso iure peccati mortalis vinculis teneris virginalem vterũ sine dispendio virginitatis pariendus introij. In presepio expositus et pannis obuolutus iacui. Infantie contumelias humanosqz dolores quibus tibi similis fierem ad hoc .s. vt te mihi similem facerem pertuli. Irridentiuz palmas et sputa suscepi acetum cum felle bibi flagellis cesus: vepribus coronatus affixus cruci perfossus vulnere. vt tu eriperis morti animam in tormẽtis dimisi. En clauorum vestigia q̃bus affixus pependi en pfossum vulneribus latus. Suscepi dolores tuos. vt tibi gloriã meaz darem. Suscepi mortẽ tuã vt tu ineternum viueres. Cõditus iacui in sepulcro. vt tu resurgeres in celo. Cur qđ pro te pertuli pdidisti. Cur ingratus redẽptionis tue munera renuisti. Non tibi ego de morte mea queror. Redde michi vitam tuã pro qua meã dedi. Redde michi vitã tuam quã vulneribus peccatorum indesinenter occidis. Cur habitaculum qđ in te sacrauerã luxurie sordib⁹ polluisti. Cur corpus iam meũ illecebrarũ turpitudine maculasti. Cur me grauiore criminũ tuorum cruce: q̃ illa in qua quondã pependerã afflixisti. Grauior eñ apud me peccatorũ tuorum crux ẽ in qua vinctus pendeo: q̃ illa i qua tui misertus mortem tuã occisurus ascendi. Cũ essez impassibilis: pro te pati dignatus sum. Sed tu despexisti in homine deũ. in infirmo salutẽ. in via reditum. in iudice veniam. in cruce vitam. in supplicijs medicinaz. Et quia post oĩa mala tua ad medicamẽta penitentie confugere noluisti: ab auditu malo non mereberis liberari hec aug. Terminato iudicio tota rapiditas illius ignis pmaximi de quo dictũ est exequetur iudicis sententiã. inuoluet eñ peccatores et trahet in infernum. Et ita patet q ille ignis aduentum iudicis et precedet z cõcomitabitur et sequeſ. vnde Grego. Ille etiam ignis q celum aereum et terrã concremabit: peccatores proculdubio constringet in pena sue damnationis. Ipse enim redẽptor noster in suo tunc terrore videbitur eiqz ignis iudicij in reproborum vindictã famulabiſ. et iterũ. Extremi iudicij die eterno tũc iudice terribiliter apparente astantibus legionibus angelorꝫ. assistente cuncto celestium ministro potestatum. atqz omnibus electis ad hoc spectaculũ deductis. antiquus hostis dyabolus belua videlicet crudelis et fortis: in medium captiuus deducitur. et cum suo corpore id est cum reprobis omnibus eterne gehenne incẽdijs mãcipabitur cum a domino dicetur. Discedite a me maledicti in ignem eternum qui paratus est dyabolo et angelis eius. O quale erit illud spectaculum: quãdo hec immanissima belua electorum oculis ostẽdetur. que hoc belli tempore nimis eos terrere poterat si videreſ. Sed occulto ac miro dei consilio agitur: vt z nunc per ei⁹ gra

tiam a purgantibus non visa vincat. et tunc a iustis victoribus iam captiua videat. Tunc autem iusti diuino adiutorio quanti debitores sunt pleni recognoscunt. quando tam fortem beluam viderint. quam nunc infirmi vicerunt et in hostis sui conspiciunt immanitate quanti debeant defensori sui gratie hec greg. vt aug. Post iudicium perget hinc ducetqz secum corpus cui caput est et offert regnum .i. redemptos sanguine suo deo patri. Tunc plane videbitur forma illa dei que non potuit videri ab iniquis. quorum visioni forma serui exhibenda erat vnde etiam ansel. Sublatis autem impijs ne videant gloriam dei de iustis singulis scdz gradum suum et meritum angelicis ordinibus insertis fiet illa gloriosa processio xpo precedente capite nostro. omnibusqz membris suis sequentibus. et tradetur regnum deo patri vt ipse regnet in eis et ipsi in eo regnum illud percipientes quod paratum est illis ab origine mundi. Post predicta statim erit mundi innouatio que non complebitur quamdiu peccator est in mundo .i. quousqz detrudatur in infernum. Sic enim ignis ille permaximus elementa purgabit. cum habeat virtutem forme extrinsece expulsiuam sic mundum innouabit cum habeat virtutem subtiliatiuam Unde differentia est inter purgationem et innouationem quia purgatio erit penalium qualitatum detractio elementorum ab impuritate quam ex commixtione habent ad puritatem mutatio: sed innouatio erit pulcrioris forme inductio. Sic autem purgabuntur elementa quia precedetur ab igne vis combustibilis. ab aere obscuritas. ab aqua glacialis frigiditas. a terra ponderositas et opacitas quia de omnibus elementis quod ignobile est tendet deorsum et ad locum penarum scilicet ad cloacam infernalem cum omnibus rerum immundicijs confluet. et ibi horrorem carceris multiplicabit. Rerum ergo mutabilitas scilicet frigus. estus. grandines turbines. fulgura tonitrua. et alie incommoditates penitus interibunt. elementa vero purgata permanebunt. Innouabuntur etiam quia terra tota erit sicut paradisus et planabitur. et aer erit clarior nec habebit impressiones quas habet modo. perspicuitas quoqz in aqua et lux in igne manebunt. et fiunt ignis et aqua puriores. Orbes quoqz celestes propter impermixtionem nullam impuritatem habentes nulla indigebunt purgatione sicut elementa sed tantummodo cessatione motus et ideo innouabuntur sed non purgabuntur. Innouatio vero eorum est a statu veteri in statum nouum commutatio. Et requirit in illis duo scilicet motus cessationem et claritatis splendorem ampliorem quando sol stabit in oriente et luna in occidente vbi creata sunt. et ibi sine fine manebunt. Huius ratio est ista. Quia corpora superiora facta sunt ad vsum hominis dupliciter. Uno modo propter necessitatem corporis scilicet statum generationis et corruptionis et ideo cessante illo statu cessat et motus. Motus enim celi et transmutatio in elementis ordinata sunt ad complendum numerum electorum. Et ideo ipso numero completo in iudicio cessabunt sicut ea que sunt ad finem habito fine cessant. Cessante autem motu celi cessabit et tempus quod sequitur motum celi quia secundum apocalipsim tempus non erit amplius. Et ex hoc patet quod dies resurrectionis generalis erit dies nouissimus vnde Job dicit. et in nouissimo die de terra resurrecturus sum. Alio modo facta sunt propter delectationem et pulcritudinem creature. et propter cognitionem dei in illis et ideo lux eorum non cessabit sed augebitur. Deniqz celum: sol: luna et stelle que nunc festinant cursu irretardabili quasi cupientes in meliorem statum mutari. tunc fixa immobilitate manebunt et quieta. et mirabili glorificatione immutata. Nam celum gloriam solis induet sol luna et stelle vestient ineffabili splendor vnde haymo. Tunc etiam complebitur id quondam per ysa. predictum. Erit lux lune sicut lux solis et lux solis septempliciter sicut lux septem dierum. Hoc enim post illum extremi iudicij diem erit cum scilicet celum nouum ac terra noua fuerit. Omnia namqz que per spacium sex dierum operatus est deus propter hominem facta sunt

Augustinus

Anselmus.

Haymo.

et in eius lapsu omnia elementa detrimenta sustinuerunt Nam antea terra spinas et tribulos non proferebat. nec aer iste tante crassitudinis vt nunc sed purior erat. Sic etiam sol et luna et sydera sui luminis sustinuerunt detrimenta. In die vero iudicij terminato illo examine cum fuerint omnes reprobi vna cum dyabolo conclusi in infernum sustollet se dominus iesus pariter cum corpore suo quod omnes electi sunt in celis. Et tunc sibi luna splendorem solis mutuabit. sol vero septempliciter quam modo lucebit. recipietqz splendorem quem homine peccante amisit. hec haymo. Patet ergo quod celum et terra transibunt quantum ad formam sed non quantum ad substantiam Aug. Elementa .i. celum et terram non credamus abolenda sed in melius commutanda. figuram mundi id est ymaginem non substantiam perituram. Greg. Celum et terra per eam quam nunc habent ymaginem transeunt. sed tamen per essentiam sine fine subsistunt Celum igitur et terra et transit et erit. quoniam ab ea quam nunc habet specie per ignem tergitur. et tamen in sua semper natura seruatur. vnde per ps. dicitur. Mutabis ea et mutabuntur. hec grego. Mundum autem innouari .i. pulcriorem induere debere ostenditur triplici ratione. Primo quia sicut dignum fuit quod elementa purgarentur pro eo quod infecta erant propter peccatum hominis: ita dignum erit vt mundus innouetur propter glorificationem hominis et honorem beatorum. vt homine glorificato cuncta etiam creatura innouetur cum eo. Secundo vt creature remunerentur pro labore quo homini seruierunt Tertio vt totus mundus per hoc speculum deum cognoscat Unde oportet in futuro speculum purgari et meliorari quia in pulcritudine creaturarum amplius resultat species creatoris. Hoc autem non erit ad necessitatem. vt deus per creaturas videatur sicut modo sed ad iocunditatem vt videlicet iocunditati visionis intellectualis addatur delectatio visionis sensibilis.

August.

Gregor.

Oratio

Benignissime iesu qui per immensam bonitatis tue patientiam ad emendationem me expectas da michi misero vt in presenti me discutere et iudicare. ac omnia que tibi displiceant vitare. et que tibi placent implere valeam. sicqz tibi placitus et gratus fiam. quatenus in futuro iudicio cum electis tuis a dextris positus te propicium et placatum inueniens paratum eis regnum percipiam natura desiderabili ad quam suspiro perhenniter fruiturus presentia iesu clemens meum desiderium. premium et vita Amen.

De pena infernali et gloria celesti. lxxxviii.

Finale vero iudicium

sequuntur pena inferni et gloria celi. De pena infernali est sciendum quod tum in damnatis sit diuersitas peccatorum erit diuersitas penarum. Cum enim in peccato sit auersio a creatore et conuersio ad creaturam. scilicet ad bonum commutabile spreto bono incommutabili scilicet deo et deordinatio voluntatis contra instinctum rationis merito pena variabitur propter ista. Unde propter auersionem erit carentia visionis dei. sed propter conuersionem erit pena materialis ignis vel incendij. propter inordinationem autem rationis et voluntatis erit pena vniuersi que consistit in afflictione varia. acerba et eterna. Ibi enim erit calor ignis rigor frigoris tenebre. fumus. lacrime interiores. aspectus demonum. clamor impetuum mallei percutientium serpentes et dracones: ardiras sitis. fetor sulphuris. vermis conscientie. vincula. carcer. timor. dolor. pudor. et confusio peccatorum omnibus patentium. inuidia rancor tristicia. carentia diuine visionis. ablatio spei omnis salutis. Ipsum etiam esse. quod omnis creatura appetit: pena eis est quia querent mortem naturalem et non inuenient. Nam quia homo in suo eterno peccauit .i. quamdiu vixit. nec voluntas eius finem pec

candi habuit ideo iuste in eterno dei et eternaliter puniatur. Gregorius. Gre. Ad districti iudicis sententiã pertinet: vt nunq̄ careant supplicio quorum mens in hac vita nunq̄ voluit carere peccato: et nullus detur iniquo terminus vltionis qui q̄diu valuit habere noluit terminum criminis. et ite cum. Iniqui cum fine deliquerunt quia cum fine vixerunt Nam voluissent vtiq3 si potuissent sine fine viuere. vt possent sine fine peccare. Ostendunt enim quia in peccato semper viuere cupiunt: qui nunq̄ desinunt peccare dum viuunt. Augusti. Iustum est igitur vt nunq̄ careant supplicio qui nunq̄ voluerunt carere peccato. hec grego. Aug. Fact9 est autem homo: malo dignus eterno qui hoc in se peremit bonum quod esse possit eternum. Bernar. Bern. Iuste pfecto si peccat patiatur quod nolit: qui non peccat nisi velit. videbunt etiam damnati seinuicem non vt inde consolentur sed vt magis torqueantur. Gregori. Grego. Quãuis illic ignis ad consolationem non lucet. tamen ad aliquid vt magis torqueat lucet. Eos quippe quos reprobi nunc inordinate diligunt secum tunc in tormentis videbunt. vt penam p̄pter punitionis exageret carnalis cognatio auctori p̄posita pari ante oculos vltione damnata. Isidorus Isid. Ignis gehēne lucebit miseris ad miserie augmentum vt videãt vnde doleant: non ad consolationem vt videant vnde gaudeant Et breuiter scdm hiero. tanta erit in inferno vis doloris q̄ mens ad aliud dirigi non potest nisi ad quod vis doloris impellit. Hieroni. Et si singulis diebus quibus erunt dãnati in inferno. vnam lacrimam materialem emitterent. plus exiret aque per processum temporis ab vno damnato q̄ omnia vasa huius mundi caperent: immo plus q̄ omnia maria aque contineãt. O pia corda illud interminabile et crudele eternum supplicium respicite. lugete et flete. Heu heu cur non hec maxima futura nobis preuenimus cum robur adest et tempus oportunum. Utinam et de tempore toto inutiliter expenso superesset tunc nobis vel vna horula tante pene in remedium concessa sed heu sentenciante diuina iusticia p̄cluditur nobis salutis via negatur misericordia spes oĩs est ablata. O dolores et miserie et ineternum permansure angustie in terra hac obliuionis. vbi nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat. Quid plura. Nos miseri et mirabiles tantum tunc affligimur et dolemus de illo ve eterno: vt qualiscunq3 terminus excogitatus dũmodo finitus esset nobis solaciosus. vnde posito per ipossibile q̄ esset aliquis lapis molaris adeo magnus q̄ vbiq3 circumferentiam celi contigeret et q̄ aliqua auicula minime quãtitatis post centum milia annos veniens de lapide p̄dicto solum modo per rostrum suum euelleret quantum est decima ps milij et iterum post centum milia annorum curricula sicut prius scz vnam p̄ticulam euelleret ita q̄ in decies centenis milibus annis non plus diminueretur quãtitas lapidis nisi quantum habet in magnitudine granum vnius milij. en prochdolor nos miseri multũ grati essem9 q̄ post talem longam et plenam cõsummationē totius lapidis finem haberet sententia nostre eterne damnationis. Sz heu hec eadē consolatio miseris a diuina iusticia penit9 est negata. Supra omnes autem penas inferni est carentia visionis dei quia mali non tantum dolebunt de ipso tormento q̄ q̄ repellentur a tali consortio. Crisosto Cris. Nonulli imperitorum putabant sibi esse satis et optabile videri si gehenna tantummodo careãt. ergo autem multũ grauiores q̄ gehennã dico esse cruciatus remoueri et abijci ab illa gloria. Excludi a bonis que preparata sunt sctis tantum generat cruciatum et tantum dolorem vt etiam si nulla pena extrinsec9 torqueret. hec sola sufficeret. omnes igitur gehenne superat cruciatus. Et videtur quidē vno tantummodo pena esse comburi: si vero aliquis diligenter expendat. duplex hoc inuenit esse supplicium. Qui in gehenna vritur celorum regnum prorsus amittit que certe pena maior est q̄ cruciatus iste flammarũ. No ui autem quia plurimi solam p̄timescant gehennam: ego tamen illius glorie amissionem multo amarius q̄ ipsius gehenne dico esse suppliciũ Intolerabilis quidem res ē gehenna et supplicium illud horribile. Tamen si mille aliquis ponat gehennas nichil tale dicturus est quale est beate illius glorie honore p̄pelli exosumq3 esse xp̄o audire ab illo non noui vos atq3 vultum illum mansuetudinis pietatisq3 plenum nos tamen aduersantem videre et illos totius tranquillitatis oculos nequaq̄ nos aspicere sustinentes. Sed nequaq̄ istud patiamur o vnigenite filii dei neq3 experiamur intolerabile illud horrendũq3 supplicium hec cris. Augustinus Aug. A regno dei exulari a ciuitate dei alienari a vita cadere tam grauis est pena vt ei nulla possint tormenta que nouimus comparari vñ et greg nazanzenus. Gregori na. His ergo q̄ regno celorum indigni reperientur erit etiam cum ceteris maior pena q̄ a deo proijcientur et pudor et confusio conscientie cuius finis ac remedium nullũ erit. hec grego. Si pena damni est grauissima ergo paruuli puniuntur pena grauissima q̄d est contra aug. scdm quem pena eorum est mitissima. Dicendum q̄ pena damni potest considerari: vel vt est subtractio tanti boni cum sensu et merito subtractionis. et sic est grauissima: vel sine sensu et merito et sic est mitissima. Ue nobis quia de his malis non cogitamus: sed quasi securi torpētes et anime curam negligētes ad hec sine cessatione properam9. Postremo de gloria celi sciendũ est q̄ tot et tanta sunt in celis gaudia q̄ omnes arismetici huius mundi nõ possent ea numerare et omnes geometrici non possent ea mensurare. omnes grammatici dialetici. rhetorici non possent ea sermonibus explicare: quia oculus non vidit nec auris audiuit nec in cor hominis ascenderunt que p̄parauit deus diligentibus se. Gaudebit quippe sancti supra se de dei visione infra se de celi et aliarum creaturarũ corporalium pulcritudine. iuxta se de corporis et anime glorificatione iuxta se de angelorum et hominũ assotiatione Intantum namq3 gaudebit quisq3 de bono alterius quãtum de bono proprio quod tamen intelligendũ est nõ de gaudij intentione sed de gaudiorũ numero. Ibi etiaz singuli a singulis cognoscentur. et videbit vnusquisq3 cogitationes alterius prout vult. quia vt ait grego. vniuscuiusq3 mentem ab alterius oculis corpulentia non abscõdet. Gregorius Uidebunt itaq3 iustos vt gaudeant. videbunt quoq3 penas reproborũ vt de periculorum euasione gratias agant. Uidebimus ibi deum in se deũq3 in nobis. et nos in deo. et deum in creaturis. et creaturas in deo Ibi erit deus omnia in oĩbus .i. secundũ aug. erunt quecunq3 ab oĩbus desiderantur. et vita salus et copia et honor et pax et omnia bona. Augustinus Qui scdm grego. tam inestimabilis pulcritudinis est vt angeli qui solem septēpliciter suauicunt pulcritudine iugiter in eũ desiderent insaciabiliter prospicere. Gregorius Ibi etiã scdm aug sensus hominis interior reficitur in contemplatione diuinitatis. et sensus exterior in contemplatione humanitatis: quia propterea deus homo factus est: vt totum hominem in se beatificaret. De9 omnes sensus spirituali et ineffabili delectatione reficiet: cũ ipse obiectum omnium sensuum sit futurus. Augustinus Erit namq3 deus speculũ visui: cythara auditui. mel gustui. balsamũ olfactui flos tactui Ibi erit candor lucis estiualis: amenitas vernalis: abundantia autumnalis: requies hyemalis. Illa beatitudo scdm aug. in duobus consistit .s. in necessaria presentia omnis boni. et in necessaria absentia omnis mali. Et breuiter scdm agusti. et grego. tanta est ibi pulcritudo iusticie. tanta iocunditas lucis eterne vt etiã si non liceret in ea amplius viuere seu manere q̄ vnius diei mora propter hoc solum innumerabiles huius vite dies pleni delicijs et circumfluentia temporalium bonorum recte meritoq3 contemnerentur. Non enim falso aut paruo affectu dictum est Quia melior est dies vna in atriis tuis super milia. Hec etiam vita eterna consistit in stola anime et corporis. Stola anime consistit in tribus dotibus eius. scilicet in manifesta cognitione

summe trinitatis que succedit fidei in perfecta eius frui-
tione que succedit spei in perfecta eius dilectione. qr nō
euacuabitur sed perficietur caritas ipsius dei. Stola au-
tē corporis in quatuor dotibus eius consistit. s. in claritate im
passibilitate subtilitate et agilitate. Dotes aīe sunt de pre
mio substantiali. dotes corporis de premio accidentali.
Prima ergo dos aīe est cognitio que et visio dicitur qua
diuina essentia videbit ab omnibus tota sed non totali-
ter prout est infinita. Videbitur tamen essētia diuina lim
pidius ab vno q̄ ab alio inquantum vnus magis ē per-
fectus lumine q̄ alter. Et sic iste defectus erit ex parte
videntis quidem erit visum ex parte cuius cum sit sim-
plicissimum nulla potest esse diuersitas. Tribus autem
modis cognoscitur aliquid. s. q̄ est vel sicut est vel quid ē.
Primo modo cognoscitur deus in via etiam a malis.
Secundo videbitur in patria a bonis. Unde iohannes.
Similes ei erimus quoniam videbimus eum sicuti est
id est maiestatem claritatem bonitatem et cetera. Tertio
modo neqz a bonis videbitur neqz a malis neqz in via
neqz in patria qr finitum nunq̄ capiet infinitum. Secū-
da dos anime est dilectio sed inter dilectionem virtutem
et inter dilectionem dotem est differentia quia virtus p
prie est illud quod transit de statu gratie in statum glo-
rie dos autem quod supra meritum datur in ductione
sponse. Fides et spes secundum rem euacuabitur in pa
tria caritas vero neqz sm̄ rem neqz sm̄ actum eius eua-
cuabit sed solūmodo sm̄ modū. qr imperfectio tolletur

Augustinus

Unde dicit aug. q̄ fidei succedit spes quam videbimus
spei succedet beatitudo ad quam peruenturi sumus sed
caritati nihil succedet qr potius augebitur. Tertia dos
anime est comprehensio que est tentio visi et amati et su-
mitur hic comprehendere pro contingere et circumple-
cti diuinam maiestatem vel immensitatem. Hec etiam a
quibusdam appellatur inhesio a quibusdam vero fruitio
Sunt ergo tres iste beatorū perfectiōnes precipue. s. visio
non fuscabilis dilectio insatiabilis tentio inamissibilis
Prima dos corporis est claritas. Sed dicitur aliquid
clarum dupliciter aut qr pulum sicut dicitur vitrum cla-
rum aut qr lucidum sicut dicitur stella clara. Corpus aūt
glorificatū et erit purū et lucidum et ideo vtroqz modo
erit clarum. Et erit corpus glorificatum septies tā clarū
sicut modo est sol et anima septies clarior corpore erit q̄
corpus velut vestimentum suum reinduens per omnia
membra corporis velut sol per cristallū lucebit. Sz corpa
sanctorū nō equaliter erūt clara qr melior anima corpus
lucidius habebit. Secunda dos corporis ē impassibilitas
que resultat ex virtute anime suum corpus potenter con
tinentis ita vt a nullo exteriori agente valeat immutari
Unde si etiā corpus glorificatū poneretur in inferno nō
sentiret ex hoc lesionē in aliquo. Tercia dos corporis est
subtilitas q̄ est ex perfecta victorie forme super materiā
et auffert grossiciē corporis q̄ ē ex oppositiōe elemētariū
qualitatum. Et sciendum q̄ sicut duo corpora non glori-
ficata non possunt esse simul in eodē loco: sic nec duo cor
pora glorificata alioquin in vno corpore glorificato eēt
potentia agendi et intrandi parte o corporis alterius in
alio vero eēt īpotentia resistendi. Corp⁹ vero gloriosum
potest simul esse in eodem loco cū corpore non glorifica

Augustinus

to: quia pōt illud penetrando subintrare manente distin
ctione dimensionum corporis vtriusqz. Quarta dos cor
poris est agilitas que scdm aug tanta erit q̄ vbi volet spi
ritus ibi protinus erit et corp⁹. Natura enī totaliter erit
subdita voluntati et ideo mouebitur corpus ad imperiū
spiritus. Ueruntamen sicut melior anima corpus habe-
bit lucidius. sic et agilius ita tamen q̄ voluntas sanctorū
erit oīno conformata rationi. et ideo volunt as eorū nunq̄
appetit q̄ nō debet: quia vt ait augustinus nec volet aliquid
spūs quod nec spiritus posset decere nec corpus. Quidā
insuper specialiter habebunt aureolam que ē mentis spe
ciale gaudiū et corporis singularis decor veniens ex o-
pere pcellēti et puilegiato s. martirio. virginitate et pdi
catione vt sic aureola non tm̄ pncipaliter sit in mēte sed
per quandā redundantiā fulgeat etiam in carne. Aureo
la etiam diminutiue dr̄ in cōparatione ad aureā et sō no
ta q̄ inter auream et aureolam et palmā ē dfa. Aurea enī
est pmiū substantiale quod methaphorice dicitur coro-
natum ex pte meriti. quia non rn̄det gr̄a opi sz radici cha
ritatis tn̄ ex pte premij quia p hoc efficit hō pticeps dei-
tatis et p pn̄s regie ptātis tn̄ rōne pfectionis quod signi-
ficat figura circularis. Aureola vero ē pmiū accidentale
non tm̄ quodlibet accidētale: sed illud qd̄ rn̄det opi excel
lenti s. martirio virginitati et pdicationi. Palma aūt ē p
mium accidētale: qd̄ nec radici nec operi debet sed volū

Anselm⁹

tati. Tale premiū habuit sanct⁹ martin⁹ et multi alij qui
desiderauerunt martiriū lz opus non fuerit subsecutum
qr et si gladio persecutoris occisi non sunt. palmā tamen
martirij non amiserunt. Hec autem palma nec aurea dī
ei debet nec aureola. patet ergo q̄ martiribus ac virgini
bus et predicatoribus debet aureola. Unū versus sunt i-
sti. Aureolā si ferre volā fore virgo studebo. Martiribus
subibo plum pplo sue docebo. Et iterū. Aureolā martir
doctor virgoqz meretur. Ansel vero pōit septē bona cor
poris et septē bona aīe q̄ hēbūt in celestis patrie beatitudi
ne. Et primo ponit corporis que sunt pulcritudo. veloci-
tas. fortitudo libertas sanitas voluptas. eternitas. di-
cens. In illa igitur vita pulcritudo iustorum solis pulcri
tudini q̄ septēpliciter q̄z mō sit speciosior erit. adequabi
quēadmodū diuina scriptura testatur fulgebūt iusti ēq̄
ens sicut sol in conspectu dei. Uelocitas nos tanta com
tabitur. vt ipsis angelis dei eque celeres sim⁹ q̄ a celis ad
terras. et a terris ad celum dicto citius dilabitur. Hui⁹
quoqz velocitatis exēplum i radio solis licet intueri qui
statī orto sole in plaga orientali pringit in vltimo plage
occidentalis. vt in eo ppendemus nō eē ipossibile quod
de nostra dicim⁹ futura velocitate. psertim cū reb⁹ aīatis
soleat inesse maior velocitas q̄ inaīatis. Prestabūt viri
bus quicunqz meruerunt supnis ciuibus associari intan-
tum vt nullaten⁹ illis obsistere quicq̄ valeat. vel si mouē
do aut euertendo voluerint q̄d a suo statu q̄ocunqz di-
uertere non ilico cedat. Nec in eo qd̄ dicimus maiori co-
natu laborabunt q̄ nos mō in motu oculorū nostrorum
Ne queso excidat aīo quā adipiscemur angelorū simili-
tudo. q̄tenus si hic aut his q̄ dicturi sum⁹ aliud exēplum
non occurrit ipsa occurrat atqz in quibus āgelos valere
constiterit etiam nos eq̄ valere pbet et asserat. Quicun-
qz igitur angelorū fuerint similitudinem assecuti eorum
quoqz libertatē necessario assequentur. Itaqz sicut ange
lis nichil obsistit. nec aliqd̄ eos impedire vel constringe-
re potest quin pro velle suo cuncta liberrime penetrent
non erit obstaculum vllum quod nos retardet. nec clau-
sura que nos detineat nec elementuz quod nobis ad vel
le parum obsistat. De sanitate quid melius dici poterit
q̄ quod pō. cānit salus inquiens iustorum a domino. Qui
bus autez fuerit a domino vera sanitas que surripere po
terit infirmitas. Credere et incunctanter astruere licet
sanitatem vite future ita iugem et incommutabilem ac
inuiolabilem fore. vt ineffabili quadam atqz sensibili su-
auitatis dulcedine totū hominez repleat et omne quod
alicuius in se vicissitudinis mutabilitatis aut lesionis su
spitiones pretendere queat procul arceat atqz repellat
In illa futura vita inestimabilis delectatio quedam bo-
nos inebriabit et dulcedine sui totos eos inestimabili ex
undantia satiabit. Quid dixi totos. Oculos aures nares
os. manus pedes. guttur. cor iecur pulmo ossa medulle
exta etiam ipsa et cuncta sigillatim singulaqz membra
eorum in comune tā mirabili delectationis et dulcedinis
sensu complebuntur vt fere totus homo torrēte volupta
tis dei potetur et abvbertate domus eius inebriet. Qui
ergo hec bona fuerit adeptus non intelligo sd quid pro
comodo corporis sui vlterius porrigatur affectus soluz

modo assit ei quam cunctos appetere diximus diuturni-
tas vite sed ista illi minima deerit. qui iusti imperpetuum
viuet. Sunt etiā alia q̄ quidē his que vigesim⁹ nō min⁹
amantur: sed ad animā sicut illa ad corpus referunt que
nichilominus in septenario numero cōstituta nō modi-
cum placent mēti que ipsorū fuerit sapore imbuta. Sūt
autē hec sapiētia. amicitia. concordia. potestas. honor. se-
curitas. gaudiū. Sapiētia igitur i futura vita bonis erit
vt eorū que scire voluerint nichil sit quod ignorent. Sci-
ent eñ cuncta que sciēda fecit deus tam ea que preteri-
ta q̄ que huius seculi sunt futura. Ibi a singulis oēs ibi
ab oībus singuli cognoscentur nec quemq̄ omnino late-
bit qua patria: qua gente: qua stirpe quis editus fuerit.
vel quid in vita fecerit. Amicitia inter singulorū intima
erga singulos suo feruore complebit: vt amor cuiusq3 in
quēq3 sufficiat cuiq3 presertim cū oēs vnum corpus sint
xpi. et xpus qui est pax ipsa sit omniu3 caput nec minori
se affectu cōplectant q̄ membra vni⁹ corporis sibiinuicē
copulant. Amabis igitur oēs vt teipm̄ et amaberis ab
oibus vt ipsi a se. Putas abundās eris in dilectione qū
hoc tibi fuerit in possessione. Ac tū istā transi. et contem
plare ipm̄ per quē hec bona tibi puenere. et pcipies q, il
le plus q̄ tu ipm̄ et q̄ omēs alii incōparabiliter amabit
te. et tu super teipm̄ ineffabili quadā suauitate illū ama-
bis. Erit itaq3 tanta in cunctis cōcordia: vt in nullo sen
tias aliquem discrepare ab eo quod te constiterit velle.
Corpus vnum erim⁹. ecclesia vna erim⁹. sponsa xpi eri-
mus qūcunq3 ibi erim⁹. Nō ergo maior inter nos discor-
dia erit q̄ nunc est inter vnius corporis mēbra. Verum
sicut vides i motu oculorū q, illuc quo vnus vertit mox
alius sequitur ita quocūq3 tuum velle conuerteris velle
oīm sine discrepatōe ilico psto habebis. Quid dixi oīm
Ipsa dei volūtas non erit a tua diuersa s3 sicut tu qd ille
ita et ille in cunctis qd tu. Caput nanq3 a suo corpore
quomodo discreparet. Cū itaq3 deū et omnes volūtati
tue pcordes habueris pfecto nihil voles quod non pos-
sis. Omipotens igitur eris tue voluntatis qm̄ ipm̄ om-
nipotentē habebis in omnibus concordātē tue volūtati
Itaq3 cum hec tibi tanta ptās affuerit honor condecēs
potestati minime deerit. Igitur dum possessione horum
bonorum q̄ vigessimus felix fueris nsiquid sufficiēs tibi
videberis. Maxime inquis. Itaq3 cum tua vita perpe-
tuo duret in illa vita et hec omnia tibi habenti securitas
quoq3 ea amplius non perpendi certo arriserit. obsecro
quid existimas tibi erit. Securus igitur tantorū bonorū
perpetuo eris nec alicuius tibi aduersari volentis incur-
sum timebis. Potest ne ergo illius gaudii mod⁹ a quo-
q̄ homine penetrari cum vltra mille milia et decies cen-
tena milia innumerabiles tibi sint et omnes eadem bea-
titudine perfruātur nec vllus eorum sit qui non tantum
de bono alterius gaudet quantum de suo. Preterea vi-
dentes deum ipsum supra quem ipsi se amabunt ipsos
amantem et intelligentes inenarrabiliter plusq̄ semet-
ipsos illum amantem in glā ei⁹ mirabili et ineffabili ex-
ultatione exultabunt. Cum igitur iusti fuerint tanta feli-
citate beati restat vt iniusti per contrarium sint inestima-
bili quadam infelicitate miseri. Sicut eñ istos mira pul-
critudo velocitas fortitudo libertas sanitas voluptas
alacres faciet et iubilantes ita illos immanis z inestima-
bilis feditas tarditas imbellicitas seruitus langor atq3
dolor merentes reddet z eiulantes. Sane diuturnitate3
vite qua3 isti pro fruendis bonis summo amore cōplec-
tentur illi p interminabili pena que torquebunt quoniā
fuerit illis summo odio execrabuntur. De sapientia vero
quid dicam non inuenio nisi q, sicut erit i gaudium z ho-
norem ita iniustis quicquid scient in merorem z confusi-
onem. ¶ Amicitia autem qua inuicē pii summa iocundi-
tate copulabuntur si qua impiis erit in tormentum eis
erit. ¶ Quo eni3 magis quosq3 amabunt eo grauius in
eorum pena dolebunt. Discordiam habebunt cum omni
creatura: et omnis creatura discordabit ab illis. Hinc er-
go pro ptāte bonorū tanta impotentia eos sequet vt om-
nino nichil eorum q̄ voluerit possint. et q̄cquid habuerit
nolint. Igitur pro honore sanctorum obtinebunt perhen-
ne obprobrium. Et hec quo fine claudentur. Vere sicut
amici dei securi erunt se nunq̄ amissuros bona sua ita isti
inimici dei omnino desperabunt se iam amplius perdi-
turos hec mala sua. Pro eterno ergo z ineffabili gaudio
beatorum hereditabunt incohitabilem tristiciam omēs
qui pro impenitudine reatus sui transituri sunt in socie-
tatem demonū. hec anse. Sunt etiam in inferno sicut
et in celo diuerse māsiones meritis singulorū correspon-
dentes Cris. Sicut in regno celesti mansiones multe sūt
.i. differētie pmiorū sic z in gehēna diuerse sūt māsiones
idē differentie suppliciorū omnes tñ penā eternā sustine-
bunt: sicut omnes electi denarium eundē habebunt quē
paterfamilias dabit omnibus qui sūt in vinea opati sunt.
Nomine q̄ppe denarii aliquid omibus electis cōe intel-
ligitur .s. vita eterna deus ipse quo oēs quidē coīter sed i
pariter fruentur. Nam sicut differēs erit clarificatio cor-
porum ita differens erit gloria aīmarum. Stella eñ a stel-
la: i. electus ab electo differt in vtraq3: videl3 mētis z cor-
poris claritate. Alii nimirum aliis vicinius clariusq3 spe-
ciem dei contemplabuntur: et ipsa contemplandi diffe-
rentia mansionum diuersitas vocatur. Una igitur est do-
mus i denarius sed diuersitas est ibi mansionum .i. diffe-
rentia claritatis in beatitudine que vnum est ac summu3
bonum et vita omnium hec cris. Aug q, autem ibi futuri
sunt p meritis pmiorū: etiam gradus honorū atq3 glori-
arum nullatenus est ambigendum. Atq3 id et beata illa
ciuitas magnū in se bonū videbit q, nulli superiori null⁹
inferior videbitur tam nollet vnusquisq3 esse quod non
accepit q̄ nec in corpe vult esse oculus qui est digit⁹. Sic
itaq3 hēbit donum alius alio minus: vt hoc quoq3 donū
habeat nec velit amplius. Hec aug. Possumus etiam di-
uersas mansiones omniu3 electorū sumere scdm̄ choros
angelorū ad quorū ruinam restaurandam hō est creatus
Quia enim de singulis choris aliqui angeli ceciderunt. z
in tanto numero q, vnum chorū per se fecissent. et ideo di-
citur decimus chorus cecidisse et iō ruina cuiuslibet cho-
ri debet per electos homines reparari.

Crisostom⁹. *Augustinus.*

Oratio.

Domine iesu xpe michi fragili concede vt inter
diuersas huius vite dulcedines corpore viuēs
mente in infernum descendam et penas pec-
catoribus paratas considerans et meditans magis solli-
cite a peccatis caueam ne moriens illuc descēdere et pe-
nas ipsas experiri compellar. Da etiam michi dñe inter
multas huius vite amaritudines diuine dulcedini inhia-
re et ad eternā beatitudinē suspirare. illicq3 mentē tene-
re. z fac vt semp tibi adhereā nichil pter te diligā: nichil
queram: nichil etiā cogitare concupiscam et tandem ad
te deum et dominū meum perueniam. Amen.

Conclusio libri et signatio eius. Ca. lxxxix.

Habes igitur ex pre-
dictis vitā dñi nostri iesu xpi qualitercūq3 de-
scriptā z p magna parte meditationib⁹ tibi tra-
ditam in qua et p quā nos miseros mirifice cōsolādo re-
fouet et spem nobis peccatoribus magnā prebet. Nam
pro peccatoribus est incarnatus et cum peccatoribus li-
benter conuersatus pro ipsis etiam in morte preces fun-
dere et tandem pro talibus mori nō est dedignatus. Ha-
bes quippe meditationum spiritualium seminarium ex
quibus diuini amoris fructus vberior oriatur et crescat:
vt meditatio affectum excitet affectus desiderium pare-
at desideriū lacrimas extorqueat vt sint tibi lacrime tue
panes die ac nocte donec appareas in cōspectu domini
iesu: et suscipiaris ab amplexibus eius dicasq3 illud quod
scriptum est in canticis Dilectus meus michi et ego illi

inter vbera mea i inter affectiones meas commorabitur vnde bernardus.

Bernardus.

Sit dulcis et suauis affectui dominus iesus contra male vtiqz dulces vite carnalis illecebras et vincat dulcedinem dulcedo quemadmodum clauus clauus expellit. hec bernar. Suscipe itaqz reuerenter et gaudenter predicta et in eis versari non pigriteris sollicitudine et deuotione tota quia hec est via et vita tua. Hoc est fundamentum super quo poteris magnum edificium construere et ab hoc te oportet incipere si ad sublimiora vis conscēdere. Nam hec vite christi meditatio nō soluz p se dulciter pascit sed etiam ad maiorē cibuz trāsmittit. Hec enim sūt q̄ dn̄s iesus gessit i carne sz longe sublimius ē eū i spū intueri ad quod per hāc scalā poteris puenire sed i hac iterum oportet imorari. Nectamē q̄ ad maiorē contēplationē ascēdunt hanc dimittere debent p loco et tpe q2 hoc esset magne presumptionis et superbie. Ut bern q̄ contēplator altissimus fuit hanc nūq̄ dimisit put supra in plogo videre quis poterit. Hec quippe dulcius sapit ac fiduciaz et cōsolationē magis tribuit. vnde ansel.

Anselmus

Jesu bone q̄ dulcis es in corde cogitātis de te et diligentis te. Et certe nescio q2 nec plene comprehendere valeo vnde ē q̄ dulcior es i corde diligētis te in eo q̄ caro es q̄ in eo q̄ verbū dulcior in eo q̄ humilis q̄ in eo q̄ sublimis Siquidem longe dulcius est memorie diligentis te videre te ex matre virgine in tempore natū q̄ in splendorib9 ante luciferum a patre genituz. Temetipsum exinanisse seruiqz formā accepisse q̄ in forma dei equalem deo esse Dulcius te videre coram iudeis mori i ligno q̄ dominari super angelos in celo. Intueri te inter omnia subiectū q̄ super omnia prelatum hominem humana ptulisse q̄ deum diuina gessisse redemptorem esse percuntiū q̄ cōditorem esse non existentium. O q̄ dulce est bone iesu i secreto cordis ad memoriam reuocare te p nobis de virgine absqz pollutione conceptū absqz lesione virginitatis eius natum pannis inuolutum in presepio reclinatū sustinentē conuicia tacentem ad obprobria pedes discipulorum lauantem linteo tergentē de nocte prolixius orantem sudorem sanguinis emittentem triginta argenteis venditum osculo traditum cum gladijs et fustibus captum ligatum iudicatum flagellatum coronatū dampnatum ad occisionem vt agnus innocens ductum os tuum cum male tractareris non aperientem cum accusareris in multis non respondentem. colaphisatum. alapas patientē derisum adoratū arundine capite pcussum. in veste alba illusum. ad mortē condempnatū crucē tuaz baiulentē. et in ea affixum p crucifixorib9 orantē. aceto potatum felle cibatū a latrone cōuiciatū sanguinē tuum p quinqz vulnera corporis tui effundentē caput inclinantē spm̄ emittentē dilectā aīam tuam in man9 patris commendantē et hec oīa pro nobis sustinentez. Hec oīa formant et adaugent magis ac magis exultationē. fiduciā et consolationem amorē et desideriū Quis enim nō letet et exultet qd non supra modum iocūdetur et gratuletur videns cōditorē suum non solū p se hoiem esse sed tam dura tanq̄ indigna sustinuisse Quid in mēte suauius rumīnatur quid dulcius gustatur. quid letius excogitatur. Quis michi auferet locū in regno vbi is oīpotens est qui caro mea et frater est Quis michi euenius aliquem ingeret desolationem cui spes tanta tantam confert certitudinē Quō aliqua tristicia aliquē locū habere pōt in eo in quo indesinenter vel saltē ista cogitatio hec ansel. Libenter itaqz conuerseris cū dn̄o iesu et vitā ipsius tanq̄ euāgelium in corde studeas inseparabiliter collocare q2 i eo solo pax et requies est. Jesu n. enī est iocūditas merentiū eternitas viuentium suauitas dolentiū vbertas egētiuz sanitas languētiū qd significant quinqz littere hui9 noīs

Bernardus.

iesus vt bern. Gira et regira versa et reuersa et nō inuenies pacē vel requiez nisi in solo iesu. Quapropter si quiescere vis pone iesum vt signaculū super cor tuū q2 trāquillus ipse tranquillat oīa. hec bern. Ama ergo euz q̄ te tantum amauit redde ei vicem q̄ te in benedictionibus dulcedinis sue puenit. quia si hoc feceris semp in gaudio et delicijs magis eris. ansel.

Anselm9

Jesu q̄ non amat te anathema sit Qui te non amat amaritudinibus replebitur. Castus est amor tuus dn̄e et nichil ipuritatis admittit. Sobrius sapor amoris tui et nullā mētē alienat a recto. Suauis est amor tuus et nichil habet amari Nā et q̄ amara sunt mundi indulcat et dulcia ei reddit amara. Inter angustias non artatur inter pressuras non opprimitur nō perit sub inopia non merore contrahitur In laboribus manet equanimis inter minas securus inter blādimenta incorruptus inter tormenta perseuerat inuictus i morte semper est viuus. Sicut in thesauro cupidus gaudet et sicut in amore vnici filij delectatur mater ita gaudium delectatio est gratam in charitate tua dulcis iesu aīe amanti te Dulcedo mellis suauitas lactis vini sapor inebriās cunctequs delicie non sic oblectant fauces gustantium se vt amor tuus mentes diligentium te. Hec anselmus. Et vt eneagis ad hec omnia prouocens et hic liber in nomine ipsius dn̄i iesu qui est liber signatus concludatur et singular attende qd de hoc salutari noīe iesu bern sup hoc verbo oleum effusū nomen tuum scribit dicēs Est pcul dubio inter oleū et nomē sponsi silitudo nec ociose spiritus sanctus alterutrum cōparauit Ego aūt dico in triplici q̄dam qualitate olei q̄ lucet pascit vngit si vos melius nō habetis Fouet ignem nutrit carnē lenit dolorem. Lux cibus medicina Uide idem nunc et de sponsi nomine Lucet pdicatum pascit recogitatū inuocatū lenit et vngit.

Bernar.

Et percurramus singula vn̄ putatis in toto orbe tanta et tam subita lux fidei nisi de pdicato iesu Nonne in huius nominis luce deus nos vocauit in admirabile lumē suū quibus illuminatis et in lumine isto videntibus lumē dicat merito paulus. fuistis aliqn̄ tenebre nunc aūt lux i dn̄o Nec tamen lux est nomē iesu sed et cibus An non totiēs confortaris q̄tiens recordaris Quid eque mentē cogitātis impinguat Quid ita exercitatos repat sensus virtutes roborat vegetat mores bonos atqz honestos castos fouet affectiones Aridus est oīs aīe cibus si nō isto oleo infunditur insipidus ē si non hoc sale conditur. Si scribas non sapit michi nisi legero ibi iesum si disputes aut cōferas non sapit michi nisi sonuerit ibi iesus. Jesus mel in ore in aure melos in corde iubilus. Sed est et medicina Tristatur aliqs vestrū veniat in cor iesus et inde saliat in os. et ecce ad exortum nois lumen nubilū oē diffugit redit serenum Labitur quis in crimē. currit insuper ad laqueum mortis desperando nōne si inuocet nomē vite cōfestim respirabit ad vitam. Cui aliqn̄ stetit ante faciez salutaris nominis duricia vt assolet cordis ignauie torpor rancor anime langor accidie. Cui fons forte siccatus lacrimarum inuocato iesu non cōtinuo erupit vberior suauior Cui in periculis palpitanti et trepidanti inuocatum virtutis nomen non statim fiduciam prestitit. depulit metum. Cui queso in dubijs estuanti. et fluctuanti non subito ad inuocationem clari nominis emicuit certitudo Cui in aduersis diffidentiam iamqz deficienti si nomen adiutorij sonuit defuit fortitudo. Nimirum morbi et languores anime isti sunt illud medicina Denique et probare licet. Jnuoca me inquit in die tribulationis eruam te et honorificabis me. Nichil ita ire impetuz cohibet superbie tumorem sedat sanat liuoris vulnus. restringit luxurie fluxum extingit libidinis flammam. sitim temperat auaricie ac totius indecoris fugat prurigiem. Siquidem cum nomino iesuz hominem michi propono mitem et humilem corde benignum sobriuz castū misericordem et omni deniqz honestate ac sanctitate cōspicuum. eundemqz ipsum deum omnipotentē q̄ suo me exemplo sanet et roboret adiutorio. Hec simul michi sonant Sumo itaqz michi exempla de homine et auxiliuz a potēte. Illa tanq̄ pigmētarias spēs hoc tanq̄ vn̄ acuēs et facio confectionez cui similē medicorū nemo pos

sit Hoc tibi electuariũ habedo animamea recõditũ
in vasculo vocabuli huius quod est iesus salutiferũ cer
te quodqz nulli vnq̃ pesti tue inueniat inefficax. Semp
tibi in sinu sit semp in manu quo tui omnes in iesum z se
sus dirigant et actus. Deniqz z inuitaris. Pone me vt
vt signaculum in corde tuo. signaculum in brachio tuo.
Sed hoc alias. Hic vero habes vñ z brachio mediaris
et cordi. Habes inq̃ in nomine iesu vnde act⁹ tuos vel
prauos corrigas vel minus perfectos adimpleas. itemqz
vnde tuos sensus aut serues ne corrũpant aut si corrum
pant sanes. De hoc etiã dulci nõie iesu bernardus alibi
quasi iubilãdo sic dicit. Jesu dulcis memoria dans vera
cordis gaudia: sed sup mel z omĩa eius dulcis presentia
Nil canit suauius: audit nil iocundius nil cogitat dulci
us q̃z iesus dei filius Jesu spes penitentibus q̃ pius es
petentibus: q̃z bonus te querentibus sed quid inueniẽti
bus. Jhesu dulcedo cordiũ. fons viuus lumen mentium
excedis omne gaudium et oẽ desideriũ. Nec lingua va-
let dicere nec littera exprimere: expertus potest noscere
quid sit iesum diligere. Jhesum querã in lectulo clauso
cordis cubiculo priuatim et ĩ publico querã amore sedu
lo. Cũ maria diluculo iesum queraz in tumulo: clamore
cordis querulo: mente querã nõ oculo. Tumbã perfun-
dam fletibus: locũ replens gemitibus iesu puoluar pe-
dibus strictis herẽs amplexibus. Jhesu rex ãmirabilis z
triũphator nobilis dulcedo ineffabilis totus desiderabi
lis. Mane nobiscũ dñe: et nos illustra lumine: pulsa mẽ-
tis caligine: mundum reple dulcedine. Quando cor no-
strũ visitas tunc lucet ei veritas mundi vilescit vanitas
et intus feruet caritas. Amor iesu dulcissim⁹ et vere sua-
uissim⁹ plus milies gratissimus q̃z dicere sufficim⁹. Hoc
pbat eius passio hoc sanguinis effusio per quam nobis
redemptio datur et dei visio. Jesum oẽs cognoscite amo
rem ei⁹ poscite iesum ardenter querite querendo inarde
scite. Sic amantẽ diligite amoris vicem reddite in hunc
odorem currite et vota votis reddite. Jesu auctor clemẽ
tie totius spes leticie dulcoris fons z gratie vere cordis
leticie. Jesu mi bone sentiam tui dulcoris copiã da mihi
per presentiã tuam videre gloriam. Cum digne loqui ne
queã de te tñ si sileam amor facit vt audeam cum solum
de te gaudeã. Tua iesu dilectio grata mentis refectio re
plet sine fastidio dans famen desiderio. Qui gustant esu
riunt qui bibunt adhuc sitiunt desiderare nesciunt nisi ie
sum quem diligunt. Quez tuus amor ebriat nouit quid
deus sapiat q̃z felix est quem faciat non est vltra quod cu
piat. Jesu decus angelicum in aure dulce cãticum in ore
mel mirificũ ĩ corde nectar celicũ. Desiderate milies iesu
mihi quando venies me letum q̃ñ facies me de te q̃ñ sati
es. Amor tuus continu⁹ mihi languor assiduus mihi ie
su mellifluus fructus vite perpetuus. Jesu summa beni
gnitas mira cordis iocunditas incomprehensa bonitas
tua me stringit caritas. Bonum mihi diligere iesum nõ
vltra querere mihi prorsus deficere vt illi queam viuere
O iesu mihi dulcissime spes suspirantis anime te querũt
pie lacrime et clamor mentis intime quocũqz loco fue-
ro meum iesum desidero q̃z letus cũ inuenero q̃z felix cũ
tenuero. Tunc amplex⁹ tunc oscula q̃ vincũt mellis po
cula tunc felix xpi copula sed in his parua morula. Jam
q̃d quesiui video q̃d cupiui teneo amore iesu langueo et
corde totus ardeo. Jesus cum sic diligitur hic amor non
extinguitur non tepescit nec moritur plus crescit et ascen-
ditur. Hic amor ardet iugiter dulcescit mirabiliter sa-
pit delectabiliter delectat z feliciter. Hic amor miss⁹ ce-
litus heret mihi medullitus mentẽ incendit penitus hec
delectatur spũs. O btũ incendiũ o ardens desiderium o
dulce refrigeriũ amare dei filium iesu flos matris virgi
nis amor nostre dulcedinis tibi laus honor numinis re-
gnũ beatitudinis. Jesu sole serenior et balsamo suauior
omni dulcore dulcior p̃ cunctis amabilior. Cuius gust⁹
sic afficit cui⁹ odor sic reficit in quẽ mens mea deficit so
lus amanti sufficit. Tu mentis delectatio amoris consũ
matio tu mea gloriatio iesu mũdi saluatio. Sequar quo
cũqz ieris mihi tolli nõ poteris cũ meũ cor abstuleris ie-
su laus nostri generis. Dilecte mi reuertere consors pa-
terne dextere hostez vicisti, psperè iam celi regno fruere
Celi ciues accurrite portas vestras attollite triumpha-
tori dicite salue iesu rex inclite. Rex virtutum rex glorie
rex insignis victorie iesu largitor gratie honor celestis
curie. Tu vere lumen patrie tu fons misericordie pelle
nubem tristicie nobis dans lucem glorie. Te celi chorus
predicat et tuas laudes replicat iesus orbem letificat z
nos deo pacificat. Jesus in pace imperat que omnez sensũ
superat hunc mens mea desiderat et illo perfrui prope-
rat. Jesus ad patrem rediit celeste regnum subiit cor me
um a me transiit post iesum simul abiit. Jam psequamur
laudibus iesum hymnis et precibus vt nos donet cele-
stibus cum ipso frui sedibus. Oratio.

Jhesu christe fili dei viui pro his et omnibus que
de te pie credimus et credere debemus tibi grati
as licet indignas referimus et per ea te suppliciter
exoramus vt teipsum ex patre omnium celestium terrestri
um et infernorum deo patri offeras in dignam laudem
omnium in quibus summam trinitatem laudabilem re-
cognoscis et in plenam gratiarum actionem p quolibet
beneficio a singulis debitam creaturis atqz inueram emẽ
dationem omnium malorum ab origine mundi cõmisso
rum et in sufficientem persolutionem omnium bonorũ
vnq̃ obmissorum in suppletionem quoqz meriti omniũ
beatificatorum et gratie omnium iustificatorum ac emẽ
dationis omnium peccatorum refrigeriũqz omniũ pur
gandorum necnon in reuelationem omnis indigentie
corporis et anime singulorum. Amen.

Finit secunda pars huius libri.

Sequitur registrum capitulorum huius libri
Secundũ ordinem euangeliorũ totius anni.

Bernar.

Registrum in euangelia totius anni

Dominica prima aduē

tus domini.
Cum appropinquaret iesus hierusalem misit duos ex di
scipulis suis dicens ite in castellū Mathei xxi. parte .ii ca. xxvi
Dominica secunda
Erūt signa in sole luna et stellis Luce xxi. pte .ii. ca. xlii.
Dominica tertia.
Cum audisset iohannes in vinculis opera xpi mittens
duos ex discipulis suis ait illi Tu es qui venturus es: an
aliū expectamus Mathei xi parte prima caplo lvi.
Feria quarta quatuor temporū Missus est angelus
gabriel a deo in ciuitatē galilee: cui nomē nazareth. Lu
ce .i. parte prima capitulo v.
Feria sexta Exurgens maria abiit in montana cum
festinatione in ciuitatem iuda: et introiuit in domum za
charie. Luce .i. parte prima capitulo vi.
Sabbato Anno xv tyberii cesaris Lu. iii pte .i. ca. xvii.
Dominica quarta.
Miserunt iudei ab hierosolimis sacerdotes et leuitas ad
iohannē interrogantes eum Tu es qui venturus es an
alium expectamus. Johānis .i. parte prima ca xix.
In vigilia natiuitatis christi.
Cum esset desponsata mater iesu maria ioseph. Mathei
i parte prima capitulo viii.
In missa prima natiuitatis christi.
Exiit edictū a cesare augusto vt describeretur vniuersus
orbis. Luce .ii parte prima capitulo ix.
In aurora.
Pastores loquebantur adinuicem. transeamus vsqz ad
bethleem et videamus hoc verbum quod factum est.
Luce ii parte prima capitulo ix.
In summa missa eiusdem diei.
In principio erat verbum: et verbum erat apud deum.
Johānis .i. parte prima capitulo .i et xviii.
Stephani prothomartyris.
Dicebat iesus turbis. Ecce ego mitto ad vos pphetas et
sapientes. Mathei xxiii. parte secūda ca. xxxviii.
Johannis euangeliste.
Dixit iesus petro sequere me Conuersus petrus vidit
illum discipulum quē diligebat iesus dixit Dñe hic au
tem quid. Johannis .xxi parte secūda capi lxxix.
In die innocentum.
Angelus dñi apparuit in somnis ioseph: dicens Surge
et accipe puerum et matrē eius et fuge in egyptum. Ma
thei .ii. parte prima capitulo xiii.
Dominica infra natiuitatem dñi.
Erat ioseph et maria mater iesu mirantes super his que
dicebantur de illo Luce ii parte prima ca xii.
In die circumcisionis domini.
Postqz consummati sunt dies octo vt circumcideretur pu
er Luce .ii parte prima ca x.
In vigilia epyphanie.
Defuncto herode āgelus dñi apparuit in somnis ioseb
dicens Surge accipe puerum et matrē eius et vade in
terra iuda Mathei ii. parte prima. ca. xi.
In festo epyphanie.
Cum natus esset iesus in bethleem iude in diebus herodis
regis. Ecce magi ab oriente vene. Mathei .ii. pte .i. ca xv
Dñica infra octauas epyphanie.
Cū iesus factus esset anno xii. ascendentibus illis hiero
solimā remansit puer iesus in ihr'm Luce .ii pte i ca xv.
Feria quarta Uidit iohānes iesum venientē ad se et
ait. Ecce agnus dei. Johānis i parte pma ca. xxiii.
In octaua epyphanie.
Uenit iesus a galilea in iordanē ad iohannem vt bapti
zaretur ab eo. Mathei iii parte prima ca xxi.
Dñica prima post octauas epyphanie.
Nuptie facte sunt in chana galilee. et erat mater iesu ibi
Uocatus est autem et iesus. Johānis .ii parte .i. ca xxv.
Dominica secunda.
Cum descendisset iesus de monte secute sunt eum turbe
multe. Et ecce leprosus veniēs adorabat eum. Mathei
viii parte prima capitulo xli.
Dominica tertia.
Ascendente iesu in naviculam secuti sunt eum discipuli
eius. Et ecce motus magnus factus est in mari: ita vt na
uicula operiretur fluctibus Mathei viii pte .i. ca. xlvi.
Dominica quarta.
Simile est regnū celorū hoī qui seminauit bonū semen
in agro suo cū autē dormiret venit inimicus homo et sup
seminauit zizania Mathei xiii parte prima ca. lxiiii.
Dominica quinta.
Confiteor tibi pater dñe celi et terre qz abscondisti hec
a sapientibus et prudentibus et reuelasti ea paruulis.
Mathei xi parte prima capitulo lviii.
Dominica in septuagesima.
Simile est regnū celorū hoī patrifamilias qui exiit con
ducere operarios in vineā suā Mathei xx pte .ii ca. xiiii
Dominica in sexagesima.
Exiit qui seminat semen suū et dum seminat aliud ceci
dit secus viam. Luce viii parte prima ca lxiiii.
Dominica in quinquagesima.
Assumpsit iesus xii disci et ait illis Ecce ascendimus hie
rosolimā et cōsummabuntur oīa q dicta sunt de filio hoīs
tradetur eni gentibus. Luce xviii pte .ii. ca xxi.
Feria quarta cinerum.
Cum ieiunatis nolite fieri sicut ypocrite tristes. Math.
vi. parte prima capitulo. xxxvi et xxxviii.
Feria quinta Cum introisset iesus capharnaum ac
cessit ad eum centurio Mathei viii parte prima cap xlii
Feria sexta Audistis quia dictū ē. Diliges proximum
tuum et odio hēbis inimicum. Mat. v parte .i. ca xxxvi
Sabbato. Cum sero esset erat nauis in medio mari.
Marci. vi parte prima capitulo lxix.
Dominica inuocauit.
Ductus est iesus in desertum a spiritu vt temptaretur a
diabolo. Mathei. iiii parte prima capitulo. xxii.
Feria secunda. Cum venerit filius hoīs in maiestate
sua et oēs angeli eius cum eo. Mathei xxv pte ii capi l.
Feria iii Cū intrasset iesus hierl'am: cōmota est vni
uersa ciuitas di- quis est hic Math xxi parte ii c xx viii.
Feria iiii. Accesserunt ad iesū scribe di. Magister vo
lumus a te signum vide Mathei xii pte prima ca lxxiiii
Feria quinta Dicebat iesus ad eos qui crediderunt
ei iudeos. Si manseritis in sermone meo vere mei disci
puli eritis. Johannis viii parte prima capitulo lxxiiii.
Feria sexta Erat dies festus iudeorum et ascendit ie
sus hierosolimam. Erat autem hierosolimis probatica
piscina Johannis v parte prima ca lxxviii.
Sabbato. Assumpsit iesus petrum et iacobum et io
hannem et duxit eos in montem et transfiguratus ē co
ram eis. Mathei xvii parte secunda capitulo. iii.
Dominica reminiscere.
Egressus iesus secessit in ptes thyri et sydonis. Mathei
xvi parte prima c lxxxix.
Feria secunda dixit iesus turbis. Ego vado et queri
tis me et in petō vro moriemī. Joh viii pte: i c lxxxii.
Feria tertia. Super cathedrā moysi sederunt scribe et
pharisei. omnia quecunqz dixerint vobis facite. Mathei.
xxiii parte secunda capitulo xxxvii.
Feria quarta Ascendens hierl'am assumpsit xii disci
secreto et ait Ecce ascendimus hierosolimaz et filius ho
minis tradetur. Mathei xx parte secunda ca. xxi.
Feria quinta Homo quidam erat diues et induebatur
purpura: et bysso Luce xvi parte secunda. capitulo. xvi.
Feria sexta. Hō quidā erat paterfamilias q plātauit
vineam et sepem circūdedit ei. Math. xxi pte .ii. c xxvii.

Sabbato Homo quidam habuit duos filios. et dixit adolescentior Pater da michi portionem que me contingit. Luce. xv parte secunda. capitulo. viii.

Dominica oculi.

Erat iesus eiciens demonium et illud erat mutū. Luce xi. parte prima. capitulo lxxiii.

Feria secūda Quanta audiuim⁹ facta in capharnaum facer hic in patria tua. Luce. iiii. parte prima. caplo. lxv.

Feria tertia. Si peccauerit in te frater tu⁹ corripe euz inter te et ipsum solū Mathei. xviii. parte. ii ca. viii.

Feria quarta Accesserunt ad iesum ab hierosolimis scribe et pharisei di Quare discipuli tui trāsgrediunt tradictiones seniorū. Mathei xv parte prima caplo. lxxxviii.

Feria qnta. Surgens iesus de sinagoga introiuit in domum simonis. Luce iiii. parte prima. caplo xliii.

Feria sexta. Uenit iesus in ciuitatez samarie que dicitur sichem. Johannis iiii. parte prima. caplo. lxii.

Sabbato perrexit iesus in montē oliueti adducūt ei scribe mulierem in adulterio comprehensā. Johannis. viii. parte prima. capitulo lxxxiii.

Dominica letare.

Abiit iesus trans mare galilee et saciauit quīqz milia hominum. Johannis vi parte prima. caplo. lxvii.

Feria secūda. Prope erat pasca iudeorū de scda electione vendentiū et ementiū e templo. Johānis. ii. parte. ii. capitulo xxix.

Feria tertia. Jam die festo mediante ascendit iesus in templum et docebat. Johannis vii parte prima ca lxxxii.

Feria quarta Preteriens iesus vidit hoīem cecum a natiuitate. Johānis ix parte i ca lxxxv.

Feria quinta. Ibat iesus in ciuitatē que vocatur naim. Luce vii. parte prima. capitulo xliiii.

Feria sexta. Erat quidam languens lazarus a bethania Johānis. xi. parte ii. capitulo. xvii.

Sabbato. Ego sum lux mundi qui sequitur me non ambulat in tenebris. Johannis viii. parte prima. ca lxxxiiii

Dominica Judica.

Dicebat iesus turbis iudeorū. Quis ex vobis arguet me de peccato. Johānis viii parte pma ca lxxxiii.

Feria scda Miserunt principes et pharisei ministros vt apprehenderēt iesum. Johā vii. parte prima. ca lxxxii.

Feria tertia Ambulabat iesus in galileā nō enī volebat in iudeā ambulare qr querebant eum interficere. Johā. vii. parte prima capitulo lxxxii.

Feria quarta. Facta sunt encenia hierosolimis et hyēps erat. Johānis. x. parte prima. ca lxxxvii.

Feria quinta Rogabat iesum quidā phariseus vt manducaret cū illo. Luce. vii parte prima. caplo lx.

Feria sexta. Collegerunt pōtifices et pharisei consiliuz aduersus iesum. Johā. ix. parte secunda. ca. xviii.

Sabbato. Nisi manducaueritis carnez filii hominis nō habebitis vitā eternā in vobis. Johā. viii pte. i ca. lxx.

Dominica palmarum.

Cū appropinqsset iesus hierosolimā mi. duos ex di. suis di. Ite in castellū. Mathei xxi. pte. ii ca. xxvi.

Feria scda. Ante sex dies pasce venit iesus bethaniā vbi lazarus erat mortuus quem suscitauit iesus et fecerūt ei cenam. Johānis xii parte secūda ca xxv.

Feria tercia Passio secundum Marcum.

Feria quarta. Passio secundum Lucam.

Feria qnta in cena dñi. Ante diē festū pasce sciens iesus qr venit hora eius. Johan xiii parte scda ca. liiii.

In pasceue. Egressus iesus trās torrētē cedron passio secundū Johannē parte secūda ca. lvii. vsqz ad lxvii.

In vigilia pasce. Uespere autē sabbati. Mathei xxviii. parte secūda. capitulo lxviii. et lxxi.

In die sancto pasce.

Maria magdalena et maria iacobi et Salome emerunt aromata vt venientes vngerent iesuz. Marci. xvi. parte secunda caplo lxix et lxxi.

Feria secūda pasce. Duo ex discipulis iesu ibāt ipso die in castellum emaus. Luce. xxiiii parte ii ca lxxvi.

Feria tertia. Stetit iesus in medio discipuloruz et dixit illis pax vobis. Luce. xxiiii. parte secūda ca lxxvii.

Feria quarta. Manifestauit se iterū iesus ad mare tyberiadis. Johānis. xxi. parte secūda. capi lxxix.

Feria quinta. Maria stabat ad monumentum foris plorans. Johānis. xx. parte secūda. ca lxxii.

Feria sexta Undecim discipuli abierūt in galileā in mōtem vbi cōstituerat illis iesus. Mat xxviii pte. ii ca. lxxx.

Sabbato. Una sabbati maria magdalena venit ad monumentum cuz adhuc tenebre essent. Johannis. xx. parte secunda. capitulo lxxi.

In octaua pasce.

Cum esset sero die illa vna sabbatorū ⁊ fores essent clause. Johānis. xx parte secunda. capitulo. lxxviii.

Dominica secunda.

Ego sum pastor bon⁹. Johānis. x. parte pma. ca. lxxxvi

Dominica tertia.

Modicum et iam nō videbitis me et iterū modicum et videbitis me. Johānis xvi parte secūda. ca. lvii.

Dominica quarta.

Uado ad eum qui me misit. et nemo ex vobis interrogat quo vadis. Jo. xvi parte secunda. ca. lvii.

Dominica quinta.

Amen dico vobis. si quid petieritis patrem in noīe meo dabit vobis. Jo. xvi parte secunda. ca. lvii.

In letania maiori.

Quis vestrum habebit amicum et ibit ad illuz media nocte lu. xi. parte prima. capitulo. xxxix.

In vigilia ascensionis

Subleuatis iesus oculis in celum dixit Pater venit hora clarifica filium tuum. Johannis xvii. parte. ii. ca. lvii.

In die ascensionis.

Recumbentibus. xi. disci. exprobrauit incredulitatem illorum et duriciam cordis. Marci. xvi. parte. ii. c. lxxxii.

Dominica infra octauam.

Cum venerit paraclitus quem ego mittam vobis a patre spiritum veritatis. Johannis. xv. pte scda: caplo lvii.

In vigilia penthecostes.

Si diligitis me mandata mea seruate. Johannis. xiiii. parte secunda. capitulo. lvii.

In die sancto penthecostes.

Si quis diligit me sermonem meum seruabit Johānis. xiiii. parte secunda. capitulo. lvii.

Dominica trinitatis.

Erat homo ex phariseis nicodemus nomine princeps iudeorum hic venit ad iesū nocte. Johannis. iii. p. c. xxvi.

In festo corporis xpi.

Caro mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus Johannis. vi. parte prima. capitulo lxx.

Dominica prima post trinitatem

Homo quidam erat diues et induebatur purpura ⁊ bysso et epulabat splendide. Luce. xvi. parte. secūda. c. xvi.

Dominica secunda.

Homo qdam fecit cenā magnam. Luce. xiiii p i. c. lxxxi.

Dominica tertia.

Erant appropinquantes ad iesum publicani ⁊ peccatores vt audirent illum. Luce. xv parte secūda. ca. vii.

Dominica quarta.

Estote misericordes sicut et pater vester misericors est. Luce. vi. parte prima. capitulo. xxxix.

Dominica quinta.

Cum turbe irruerent in iesum vt audirent illum. Luce v. parte prima capitulo xxix.

Dominica sexta.

Nisi abundauerit iusticia vestra plusqȝ scribarum ⁊ phariseorum non introibitis regnum celorum. Mathei. v. parte prima. capitulo xxxiiii.

Dominica septima.
Cum turba multa esset cum iesu nec haberent quid mā-ducarent Marci viii parte prima capitulo xci.

Dominica octaua.
Attendite a falsis prophetis qui veniunt ad vos in ve-stimentis ouium. Mathei vii parte prima caplo xl.

Dominica nona
Homo quidam erat diues qui habebat villicū et hic dif-famatus est apud illū Luce xvi parte ii ca xv.

Dominica decima
Cum appropinquaret iesus hierusalem fleuit super illā Luce xix parte secunda capitulo xxviii.

Dominica vndecima.
Dixit iesus ad quosdam qui in se confidebant Duo ho-mines ascendebant in templū vnus phariseus alter pu-blicanus Luce xviii parte secunda capitulo xxx.

Dominica duodecima.
Exiens iesus de finibus tyri venit per sydonē ad mare galilee de curatione surdi Marci vii parte i ca xc.

Dominica tredecima
Beati oculi qui vident que vos videtis dico vobis mul-ti reges et prophete voluerunt videre de homine sauci-ato inter latrones Luce x parte prima caplo lviii

Dominica decimaquarta.
Dum iret iesus in hierusalem transibat per mediā sama-riā occurrerūt ei decē viri leprosi Luce xvii pte ii ca xix

Dominica decimaquinta.
Nemo pōt duob⁹ dnīs seruire. Math vi pte i ca xxxviii

Dominica decimasexta
Ibat iesus in ciuitatem naym ⁊ cū appropinquaret por-te efferebatur fili⁹ vnic⁹ mrīs sue. Luce vii pte i ca xliiii

Dominica decimaseptima.
Cum intraret iesus domū cuiusdam principis pharise-rum sabbato manducare panē Et ecce quidam ydropi-cus erat ante illum Luce xiiii parte prima caplo lxxx.

Dominica decimaoctaua.
Accesserunt ad iesum pharisei et interrogauit eū vnus ex eis legisdoctor Quod est mandatū magnum in lege. Mathei xxii parte secunda capitulo xxxvi.

Dominica decimanona.
Ascendens iesus in nauiculam transfretauit et venit in ciuitatem suam Et ecce offerebant ei paraliticum in le-cto iacentem. Mathei ix parte prima capitulo xlviii.

Dominica vicesima.
Simile est regnum celorum homini regi qui fecit nupti-as filio suo. Mathei xxii parte secunda capitulo xxxiii

Dominica vicesimaprima.
Erat quidam regulus cuius filius infirmabatur caphar-naum Johannis iiii parte prima caplo lxiii.

Dominica vicesimasecunda.
Simile est regnum celorum homini regi qui voluit rati-onē ponere cū seruis suis. Mathei xviii pte ii ca ix.

Dominica vicesimatertia.
Abeuntes pharisei consilium inierunt vt iesum caperēt in sermone querentes si licʒ censum dare cesari. Mathei xxii parte secunda capitulo xxxv.

Dominica vicesimaquarta.
Loquēte iesu ad turbas Ecce princeps vnus adorauit eum dicens. Domine filia mea modo defuncta est. Ma-thei ix parte prima capitulo xlix.

Dominica vicesimaquinta
Cū subleuasset oculos iesus de refectōe qnqʒ milliū viro-rum de qnqʒ panib⁹ ⁊ duob⁹ piscib⁹. Jo. vi pte i ca lxvii

In dedicatione ecclesie.
Ingressus iesus perambulabat hierico Et ecce vir noīe zacheus Luce xix parte ii capitulo xxiii.

De sanctis

Attentā diuersitate cathedralium ecclesiarū quibus alia et alia natalicija sanctorum euangelia consignant: arbi-tratus sum potius in cōmuni sanctorū euāgelia ponere ꝗ quibuslibet (ne errore me argui contingat) propria assi-gnare precipuis tamen festiuitatibus ꝓprijs euangelijs gau-dentibus non obmissis primum idipsum efficiam.

In vigilia andree.
Stabat iohannes et ex discipulis eius duo et respiciēs iesum ambulantem dixit Ecce agnus dei. Johannis i parte prima capitulo xxiii.

In die sancti andree.
Ambulans iesus iuxta mare galilee vidit duos fratres symonem qui vocatur petrus: et andream fratrem eius Mathei iiii parte prima capitulo xxix.

In die sancti thome.
Thomas vnus ex duodecim non erat cum eis quando venit iesus Johannis xx parte secunda caplo lxxvii.

In festo purificationis marie.
Postꝗ impleti sunt dies purificationis marie secūdum legem moysi: tulerunt dñm in hierusalem vt sisterent eū dño. Luce ii parte prima capitulo xii.

In cathedra petri et ceteris festis.
Uenit iesus in partes cesaree philippi et īterrogauit di-scipulos suos dicens Quē dicunt homines esse filiū ho-minis. Mathei xvi parte secunda capitulo i.

In annunciatione beate virginis.
Missus est angelus gabriel a deo in ciuitatem galilee. Luce i parte prima capitulo v.

Tempore pascali de sanctis.
Ego sū vitis vera vos palmites. Joh xv pte ii ca lvii.

Philippi iacobi.
Non turbet cor vestrū neqʒ formidet In domo patris mei mansiones multe sunt Joh xiiii pte ii ca lvii.

In vigilia iohannis baptiste.
Fuit in diebus herodis regis sacerdos quidam noīe za-charias. Luce i parte prima capitulo iiii.

In natiuitate iohannis baptiste.
Elizabeth impletum est tempus pariendi et peperit fi-lium Luce i parte prima capitulo vi.

In festo visitationis marie.
Exurgens maria abiit in montana cū festinatione in ci-uitatē iuda Luce i parte prima capitulo vi.

In festo assumptionis marie
Intrauit iesus in quoddam castellum et mulier quedaʒ martha nomine excepit illum in domum suam. Luce x parte prima capitulo lxi.

In festo marie magdalene.
Rogabat iesum quidam phariseus vt manducaret cum illo Luce vii parte prima capitulo lx.

In die sancti iacobi.
Accessit ad iesum mater filiorum zebedei. Mathei xx parte ii capitulo xxi.

In die decollationis Johānis baptiste.
Misit herodes manū ac tenuit iohannem et vinxit eum in carcerē. Marci vi parte prima capitulo xxvii ⁊ lxvi.

In natiuitate beate virginis.
Liber generationis iesu christi filii dauid filii abraham. Mathei i parte prima capitulo vii.

Mathei euangeliste.
Uidit iesus hominē sedentē in thelonio mathei nomi-ne. Mathei ix parte prima capituo xxxi.

In festo michaelis.
Quis putas maior est in regno celorū. Mathei xviii par-te secunda capitulo vi.

Commune sancto-rum. de apostolis.

Hoc est preceptum meum vt diligatis inuicem. Johan-nis xv parte secunda capitulo lvii.

Hec mando vobis ibidem.
Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Mathei x. par. ij. ca. xxxij.
Ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te: quid ergo erit nobis. Mathei xix. parte ij. ca. xiij.
Designauit ihesus alios. lxxij. discipulos. Luce x. parte prima capitulo lviii.
Conuocatis duodecim apostolis dedit illis potestatez sup oia demonia: et vt langores curarēt. Luce ix. p. i. c. li.

De vno martire

Si quis vult post me venire abneget semetipsum et tollat crucē suā et sequatur me. Luce ix. pte. ii. capi. li
Qui amat patrē aut matrē plus q̄ me: non est me dign⁹ Mathei x. parte prima capitu. liiii.
Nisi granum frumenti cadens in terram mortu. fuerit ipsum solum manet. Jo. xii parte ii. ca. xxxi.

De martiribus.

Cum audieritis prelia et seditiones nolite timere. oportet primum hec fieri Luce xxi. pte ii. ca. xxxix.
Attendite a fermento phariseorum quod est ypocrisis. Luce xii. parte prima capi. lii et xcii.
Descendens iesus de monte stetit in loco campestri. Luce vi parte prima capitulo xxxiii
Videns ihesus turbas ascendit in montem. et cū sedisset dicit di. scz beati paupes spū. Math. v parte. i ca. xxxiii.
Loquente iesu ad turbas dixit ei quidā Ecce mater tua et fratres tui foris stant. Math xii parte pma c. lxxv.

De confessoribus.

Vigilate et orate. nescitis enī3 qn̄ tempus sit. Marci xiii. parte ii capitu. xliiii.
Vigilate quia nescitis qua hora dn̄s vester venturus sit Mathei xxiiii parte ii. capi. xlv.
Sint lumbi vestri precincti: et lucerne in manib⁹ vestris Luce. xii parte. ii. capi. xlvii.
Homo quidā peregre proficiscens vocauit seruos suos et tradidit illis bona sua. Mathei. xxvi parte. ii. ca xlix.
Homo quidā nobilis abiit in regionē longinquā ibidē.
Nemo lucernam accēdit et in abscondito ponit sed sup candelabrum. Luce xi parte prima caplo xxxiii.

De virginibus.

Simile est regnum celorum decem virginibus. Mathei xxv. parte ii caplo xlvii.
Simile est regnum celorum thesauro abscondito. Mathei. xiii. parte i. ca plo. lxiiii.

De commemoratione beate virginis.

Extollens vocem quedam mulier de turba dixit ad ihesum. Btūs venter qui te portauit Luce. xi. pte. i. ca. lxxv
Stabat iuxta crucē iesu mater ei⁹. Jo. xix. pte. ii. ca. lxvi.

In officijs defunctorum.

Dixit martha ad ihesum dn̄e si fuisses hic frater me⁹ nō fuisset mortu⁹. Johannis. xi. parte. ii. capi. xvii.
Omne quod dat michi pater ad me veniet. et eū3 qui venit ad me nō eiiciam foras. Johannis vi parte i ca lxx.
Ego sum panis viuus qui de celo descendi. ibidem.

Finit registrum sermonum.

Presens opus quod Vita christi appellari solet digestum secundum seriem euangelistarum per Leucolphum de Saxonia patrem religiosissimū Argentine in carthusia pfessum in dei omnipotētis laudem feliciter consummatum est. Nupertime autem in alma Parisiensi Vniuersitate per magistrum Bertrandum Stephani sacre pagine professorem spectatissimū summa cum diligentia emendatum. Ac etiam per magistrū Felicem baligault Impressorem fidelissimum ibidem Impressum. Anno a natiuitate dn̄i Millesimo quadringētesimo nonagesimo septimo. die vero decimaoctaua mēsis Maij.